MNI

OMN

.

CAP

EDI

MNI

OMN

.

CAP

EDI

PATROLOGIÆ

CURSUS COMPLETUS,

BIBLIOTHECA UNIVERSALIS, INTEGRA, UNIFORMIS, COMMODA, OECONOMICA, MNIUM SS. PATRUM, DOCTORUM SCRIPTORUMQUE ECCLESIASTICORUM,

SIVE LATINORUM, SIVE GRÆCORUM,

QUI AB EVO APOSTOLICO AD ETATEM INNOCENTII III (ANN. 1216) PRO LATINIS, ET AD PHOTII TEMPORA (ANN. 863) PRO GRECIS, FLORUERUNT;

RECUSIO CHRONOLOGICA

OMNIUM QUÆ EXSTITERE MONUMENTORUM CATHOLICÆ TRADITIONIS PER DUODECIM PRIORA. ECCLESIÆ SÆCULA ET AMPLIUS,

JUETA EDITIONES ACCURATISSINAS, INTER SE CUNQUE NONNULLIS CODICIBUS MANUSCRIPTIS COLLATAS, PERQUAM DILIGENTER CASTIGATA

DISSERTATIONIBUS, COMMENTARIIS VARIISQUE LECTIONIBUS CONTINENTER ILLUSTRATA; OMNIBUS OPERIBUS POST AMPLISSIMAS EDITIONES QUÆ TRIBUS NOVISSIMIS SÆCULIS DEBENTUR ABSOLUTAS DETECTIS, AUCTA;

INDICIBUS PARTICULARIBUS ANALYTICIS, SINGULOS SIVE TONOS, SIVE AUCTORES ALICUJUS MOMENTI SUBSEQUENTIBUS, DONATA ;

CAPITULIS INTRA IPSUM TEXTUM RITE DISPOSITIS, NECNON ET TITULISSINGULARUM PAGINARUM MARGINEM SUPERIOREM DISTINGUENTIBUS SUBJECTAMQUE MATERIAM SIGNIFICANTIBUS, ADORNATA;
OPERIBUS CUM DUBIIS, TUM APOCRYPHIS, ALIQUA VERO AUCTORITATE IN ORDINE AD TRADITIONEM

ECCLESIASTICAN POLLENTIBUS, AMPLIFICATA;

DUCENTIS ET AMPLIUS INDICIBUS LOCUPLETATA; SED PRÆSERTIM DUOBUS IMMENSIS ET GENERALIBUS, ALTERO SCILICET RERUM, QUO CONSULTO, QUIDQUID NON SOLUM TALIS TALISVE PATER, VERUM AUTEM UNUSQUISQUE PATRUM, ABSQUE ULLA EXCEPTIONE, IN QUODLIBET THEMA SCRIPSERIT, UNO INTUITU CONSPICIATUR; ALTERO SCRIPTURÆ SACRÆ, EX QUO LECTORI COMPERIRE SIT OBVIUM QUINAM PATRES ET IN QUIBUS OPERUM SUORUM LOCIS SINGULOS SINGULORUM LIBRORUM SCRIPTURÆ VERSUS,

A PRIMO GENESEOS USQUE AD NOVISSIMUM APOCALYPSIS, COMMENTATI SINT. EDITIO ACCURATISSIMA, CETERISQUE OMNIBUS FACILE ANTEPONENDA, SI PERPENDANTUR CHARACTERUM NITIDITAF, CHARTE QUALITAS, INTEGRITAS TEXTUS, PERFECTIO CORRECTIONIS, OPERUM RECUSORUM TUM VARIETAS TUN NUMERUS, FORMA VOLUMINUM PERQUAM COMMODA SIBIQUE IN TOTO OPERIS DECURSU CONSTANTER SIMILIS, PRETII EXIGUITAS, PRÆSERTINQUE ISTA COLLECTIO, UNA, METHODICA ET CHRONOLOGICA, SEXCENTORUM FRAGMENTORUM OPUSCULORUMQUE HACTENUS HIC ILLIC SPARSORUM, PRIMUM AUTEM IN NOSTRA BIBLIOTHECA, EX OPERIBUS AD OMNES ÆTATES, LOCOS, LINGUAS FORMASQUE PERTINENTIBUS, COADUNATORUM.

SERIES GRÆCA.

IN QUA PRODEUNT PATRES, DOCTORES SCRIPTORESOUR ECCLESIA GRACAE A S. BARNABA AD PHOTIUM.

ACCURANTE J.-P. MIGNE.

Bibliothecæ cleri universæ,

CURSUUM COMPLETORUM IN SINGULOS SCIENTIÆ ECCLESIASTICÆ RAMOS EDITORE.

PATROLOGIA, AD INSTAR IPSIUS ECCLESIE, IN DUAS PARTES DIVIDITUR, ALIA NEMPE LATINA, ALIA GRECO-LATINA, LATINA, JAM PENITUS EXARATA, VIGINTI-QUINQUE ET DUCENTIS VOLUMINIBUS MOLE SUA STAT, AC QUINQUE-TIGINTI-CENTUM ET MILLE FRANCIS VENIT. GRÆCA DUPLICI EDITIONE TYPIS MANDATA EST. PRIOR GRÆCUM TEXTUM, UNA CUM VERSIONE LATINA, LATERALIS AMPLECTITUR, ET FORSAN CENTUM VOLUMINUM EXCEDET NU-MERUM. POSTERIOR AUTEM HARC VERSIONEM TANTOM EXHIBET, IDEOQUE INTRA QUINQUAGINTA CIRCITER VOLU-BIRA RETINEBITUR. UNUMQUODQUE VOLUMEN GRÆCO-LATINUM OCTO, UNUMQUODQUE MERE LATINUM QUINQUE FRANCIS SOLUMMODO EMITUR : UTROBIQUE VERO, UT PRETII BUJUS BENEFICIO FRUATUR EMPTOR, COLLECTIONEM INTEGRAM, SIVE GRÆCAM SIVE LATINAM COMPARET NECESSE ERIT; SECUS ENIM CUJUSQUE VOLUMINIS AMPLITU-DINEM NECNON ET DIFFICULTATES VARIA PRETIA ÆQUABUNT.

PATROLOGIÆ GRÆCÆ TOMUS LXXIII.

S. CYRILLUS ALEXANDRINUS.

EXCUDEBATUR ET VENIT APUD J .- P. MIGNE EDITOREM, IN VIA DICTA D'AMBOISE, PROPE PORTAM LUTETIÆ PARISIORUM VULGO D'ENFER NOMINATAM. SEU PETIT-MONTROUGE.

p. M. M. ΤΟΥ ΕΝ ΑΓΙΟΙΣ ΠΑΤΡΟΣ ΗΜΩΝ

KYPIAAOY

ΑΡΧΙΕΠΙΣΚΟΠΟΥ ΑΛΕΞΑΝΔΡΕΙΑΣ

ΤΑ ΕΥΡΙΣΚΟΜΕΝΑ ΠΑΝΤΑ.

S. P. N. CYRILLI

ALEXANDRIÆ ARCHIEPISCOPI

OPERA OUÆ REPERIRI POTUERUNT OMNIA:

CURA ET STUDIO

JOANNIS AUBERTI

LAUDUNENSIS ECCLESIAS PRESETTERI CANONICI ET IN ECUOLA PARISIENSI LAUDUNENSIS COALEGII MAGISTRI,
AC INTERPRETIS REGII.

EDITIO PARISIENSIS ALTERA DUOBUS TOMIS AUCTIOR ET EMENDATIOR.

ACCURANTE ET RECOGNOSCENTE J.-P. MIGNE, BIBLIOTHECÆ CLERI UNIVERSÆ,

SIVE CURSUUM COMPLETORUM IN SINGULOS SCIENTIA ECCLESIASTICA RAMOS EDITORE.

TOMUS SEXTUS.

VENEUNT 10 VOLUMINA 100 FRANCIS GALLICIS.

EXCUDEBATUR ET VENIT APUD J.-P. MIGNE EDITOREM, IN VIA DICTA D'AMBOISE, PROPE PORTAM LUTETIÆ PARISIORUM VULGO D'ENFER NOMINATAM, SEU PETIT-MONTROUGE.

1859

ELENCHUS

AUCTORUM ET OPERUM QUÆ IN HOC TOMO LXXIII CONTINENTUR.

S. CYRILLUS ALEXANDRINUS ARCHIEPISCOPUS.

Commentarium in Evangelium Joannis.

Col.

ΤΟΥ ΕΝ ΑΓΙΟΙΣ ΠΑΤΡΟΣ ΗΜΩΝ

ΚΥΡΙΛΛΟΥ

ΑΡΧΙΕΠΙΣΚΟΠΟΥ ΑΛΕΞΑΝΔΡΕΙΑΣ

ЕРМНИЕІА Т УПОМИНМА

ΕΙΣ ΤΟ ΚΑΤΑ ΙΩΑΝΝΗΝ ΕΥΑΓΓΕΛΙΟΝ.

S. P. N. CYRILLI

ALEXANDRIÆ ARCHIEPISCOPI

EXPOSITIO sive COMMENTARIUS

IN JOANNIS EVANGELIUM.

IIPOOIMION.

«Κύριος δώσει όπμα τοίς εὐαγγελιζομένοις δυνάμει πολλή, , καλώς γε σφόδρα ποιών ὁ Μελιοδός άναφθέγγεται. Χρηναι δὲ οἶμαι πρὸς τοῦτο βαδίζειν, οὐ τοὺς • τυγόντας άπλως, άλλά τους διά της άνωθεν πεφωτισμένους χάριτος · έπεὶ καὶ « Πάσα σοφία παρά Κυρίου, , καθά γέγραπται, ικαί πάσα δὲ δόσις άγαθή, καὶ παν δώρημα τέλειον, άνωθέν έστι καταδαίνον παρά του Πατρός των φώτων. 5 Πράγμα μέν γάρ σφαλερόν τε, και ούκ άξήμιον τοίς πολλοίς, ό περί της άνωτάτω πασών ούσίας και τών κατ' αύτην μυστηρίων όραται λόγος. χρημα δέ τι κινδύνων άπηλλαγμένον, ή ἐπὶ τούτοις σιγή· άλλ' ἐξίστησι μέν ταύτης ήμας, χαίτοι λίαν ή προσήχει τιμάν οἰομένους, ό ἐπὶ πάντων Θεός, « Λάλει, καὶ μή σιώπα, » πρός τινα των άγίων είπων. Παύλος δε ούτος ήν · και ή Β νομική δε ούδεν ήττον διάταξις, ώς εν τύπω παχυτέρω τὰ πνευματικά σημαίνουσα. Τούς μέν γάρ πρός την θείαν χεκλημένους ἱερωσύνην, τοῖς διὰ σαλπίγγων άπηγήμασι κατασημαίνειν τῷ λαῷ περί ὧν αν δεήση μαθείν, επιτάττει · ού γάρ, οίμαι, δείν ελογίζετο, νομοθετήσειν τὰ κάλλιστα Θεός έθελήσας, τοὺς των λαών ήγεμόνας γείρα θέντας έπι στόματι, κατά τό γεγραμμένον, δχνώ τε του μή δοχείν τοίς ύψηλοτέροις, ή κατά νοῦν τὸν άνθρώπινον, ριψοκινδύνως έπιγειρείν, τον ούτως άναγκαΐον τοίς εύλάδειάν τε καί θεογνωσίαν παιδαγωγουμένοις παραιτείσθαι λό-

PROCEMIUM.

1 Dominus dabit verbum evangelizantibus virtute multa, > recte utique Psalmista canit 1. Verum istud aggredi, non cujusvis esse reor, sed eorum duntaxat qui superna illustrati sunt gratia, cum comnis sapientia sit a Domino , sicut scriptum est , e et omne datum optimum, et omne donum perfectum desursum sit descendens a Patre luminum. Lubrica enim res, nec sine periculo multis videtur de suprema omnium essentia ejusque mysteriis disserere, et tutum est in his silentium : sed ab eo nos arcet, quamvis illud impensius colamus, universitatis Deus, cuidam sanctorum (Paulus is crat) dicens : « Loquere, et ne sileas 3, » nec minus legale præceptum quod crassiori quodam veluti typo res spiritales significat. Jubet enim eos qui ad divinum sacerdotium vocati sunt, sono tubarum populo quid ei discendum sit declarare. Non enim existimabat, ut videtur, rectam legem a Deo positum iri, si statueret populorum duces, imposita ori manu, 2 ut scriptum est, præ metu aggrediendi res sublimiores quam mens humana capiat, doctrinam tam necessariam iis qui ad pietatem et Dei cognitionem erudiuntur amoliri, et silentium amplecti ad disciplinam venientibus adeo poxium. Turbat vero nos rursum Christi discipulus, cum ait, « Nolite plures magistri fleri . . Ouin et sa-

rerum doctoribus incumbit, significans : « Scindens ligna , , inquit, e periclitabitur in eis. Si exciderit ferrum, et ipse faciem turbavit, et fortitudines confortabit. , Ferreo enim instrumento comparat mentis aciem quæ scilicet penetrare potest, et in intima subire, quamvis crassitie quodammodo et soliditate materiæ impediatur. bigna rursus, figurate vocat contemplationes, quæ Scriptura divinitus inspirata continentur, que efficient ut libri quibus inseruntur sint quidam veluti spiritalis paradisus, et præterea frugum sancti Spiritus ubertatem pariunt. Qui ergo ligna spiritalia, hoc est divinas et mysticas divinæ Scripturæ contemplationes, accurata indagine et exacta ingenii vi et acumine explicare conatur, tum maxime periclitabitur, inquit, cum ferrum ceciderit, hoc est, cum rerum scriptarum vera intelligentia allata non fuerit, et recto velut itinere relicto in aliam quamdam obliquam et a veritate detortam doctrinæ viam deflexerit. Quod certe cum ei acciderit, in timorem conjiciet animam suam, id est cor, et in seipsum firmabit improbas contrariasque virtutes, quæ nefariis ac perversis sermonibus errantium mentem decipiunt nec veritatis pulchritudinem intueri sinunt, sed multifariam pervertunt, et in absurdas cogitationes detrudunt. Nemo enim dicit anathema Jesu nisi in Beelzebub .. Nec putet quispiam me hæc perperam aut alioqui captiose explicare. Solet divina Scriptura, ut jam diximus, ligna vo- C care divinarum Litterarum contemplationes. Unde universitatis Deus tale quiddam per sapientissimum Mosem ad illius temporis homines dicit: · Si autem obsederis circa civitatem unam diebus pluribus oppugnando eam 3 ad capiendam eam; non exterminabis arbores ejus, mittendo in eas ferrum, sed de ea arbore comedes, ipsam autem non excides. Numquid lignum quod in agro, homo est, ut ingrediatur a facie tua in vallum? sed lignum quod nosti, quia non fert fructum esui aptum, hoc disperdes et excides . . Hæc autem nobis præscribere universi Deum noluisse, si de lignis terrestribus intelligantur, cuivis opinor esse manifestum. Verumtamen ex alio quoque præcepto demonstrandum puto hæc ei curæ non D admodum fuisse. Quid enim rursus jubet erga falsi nominis deos fieri? Aras eorum destruetis, , inquit, c et columnas eorum conteretis, et lucos ipsorum excidetis . . Juxta suum autem altare plantari lignum omnino non permittit. « Non plantabis enim tibi quodcunque nemus juxta altare Domini Dei tui , , clare denuntiat. Et si quid his addi necesse est, exemplo sapientissimi Pauli dicam : « Numquid de lignis cura est Den 10? > Utique propter nos exemplis utitur crassioribus, quibus ad rerum spíritalium contemplationem nos adducat. Quocirca jam dicamus, im-

piens Ecclesiastes obscure periculum quod earum A γον, καλ σιωπήν τοίς είς μαθητείαν ἰούσιν ελέσθαι την επιζήμιον. Θορυδεί δε πάλιν ήμας, «Μή πολλοί διδάσκαλοι γίνεσθε, > λέγων ό Χριστοῦ μαθητής. Ετι τε πρός τούτω, και ό σοφώτατος Έχχλησιαστής, αίνιγματωδώς την έπὶ τῷ τὰ τοιαῦτα διδάσχειν σφαλερότητα δειχνύς · «Σχίζων γάρ ξύλα, φησί, χινδυνεύσει έν αύτοζς, έὰν ἐχπέση τὸ σιδήριον, καὶ αύτὸς πρόσωπα ετάραξε, και δυνάμεις δυναμεύσει , σιδηρίω μέν γάρ παρειχάζει του νου την δξύτητα, άτε δή δικνείσθαι πεφυκότος, εἰσδύνοντός τε πρός τὰ ἐσώτατα, κάν πυκνότητί πως και τω γενασμένω της ύλης διαχωλύοιτο. ξύλα δὲ πάλιν τροπιχώτερον ἀποχαλεί τὰ ἐν τῆ θεοπνεύστω Γραφή θεωρήματα, παράδεισόν τινα νοητόν τάς αίς έντέθεινται βίδλοις κατασκευάζοντα, έπι τε πρός τούτω και την του άγίου Πνεύματος χαρποφορίαν ώδίνοντα. Τὰ τοίνυν ξύλα τὰ νοητά, τοῦτ' Εστι, τὰ θεῖά τε καὶ μυστικά θεωρήματα της θεοπνεύστου Γραφής, διά της έρεύνης και ακριδεστάτης του νου προσδολής τε και δξύτητος διαπτύσσειν πειρώμενος, χινδυνεύσει δέ τότε μάλιστα, φησίν, ότ' αν έκπέση το σιδήριον, τουτ' ξστιν, ότ' αν μή κατά της άληθους διανοίας των γεγραμμένων ο νούς ένεχθείς γένηται της όρθης διαλήθεως, και την εύθεζαν ώσπερ άφεις, έφ' έτέραν τινά φέρηται θεωρίας όδον έχτετραμμένην του πρέποντος. "Ο δή και παθών έν.... μέν καταστήσει τὸ οίχεῖον τῆς ψυχῆς, τοῦτ' ἔστι, τὴν χαρδίαν, δυναμώσει δὲ καθ' ἐαυτοῦ, καὶ τὰς πονηράς τε καὶ άντιχειμένας δυνάμεις... ροίς τε καὶ διεστραμμένοις χατασοφίζονται λόγοις των πλανωμένων τον νούν..... το της άληθείας χάλλος αύτον άναδιέπειν ούκ επιτρέπουσαι, διαστρέφουσαι δε ποικίλως, καί είς εκτόπους εννοίας αποφοιτάν αναπείθουσαι . ε Λέγει γάρ ούδεις άνάθεμα Ίησοῦ, εί μή ἐν Βεελζεδούλ. > Kal μή τις ολέσθω πεπλανημένην. . . . xal άλλως έχ παραλογισμού ποιείσθαι την έπὶ τούτοις έξήγησιν · ξύλα δνομάζειν έθος τη θεία Γραφή, χαθάπερ ήδη προείπομεν, τά έν ταίς θεοπνεύστοις Γραφαίς θεωρήματα. Καὶ γοῦν διὰ τοῦ πανσόφου Μωσέως πρός τους κατ' έκείνο καιρού τοιούτόν τί φησιν ό έπλ πάντων Θεός · « Έαν δὲ περιχαθίσης εἰς πόλιν ἡμέρας πλείους έχπολεμήσαι αύτην είς χατάληψιν αύτης, ούχ εξολοθρεύσεις τὰ δένδρα αὐτῆς ἐπιδαλείν ἐπ' αὐτὰ σίδηρον, ἀλλ' ἀπ' αὐτοῦ φάγη, αὐτὸ δὲ οὐκ έχχόψεις. Μή άνθρωπος το ξύλον το έν τῷ δρυμῷ, είσελθεϊν άπὸ προσώπου σου είς τὸν χάρακα; 'Αλλά τὸ ξύλον, ὁ ἐπίστασαι, ὅτι οὐ χαρπόδρωτόν ἐστι, τούτο εξολοθρεύσεις, καὶ ἐκκάψεις.» "Ότι δὲ ἡμίν τὰ τοιαύτα νομοθετείν, εί περί ξύλων των άπο γής νοοίτο τὸ εἰρημένον, οὐχ ἄν ὁ τῶν ὅλων ἡξίωσε Θεὸς, παντί μέν που δήλον ὑπάρχειν ὑπολαμβάνω · χρήναι δ' οὖν δμως φημί, και εξ έτέρας επιδεικνύειν εντολής, πολύ των τοιούτων άφειδήσαντα, και λόγον ούδένα πεποιτμένον. Τί γάρ δή και έπιτάττει πάλιν έπι τοις ψευδωνύμοις γενέσθαι θεοίς; «Τούς βωμούς αὐτῶν χαθελείτε, φησί, και τάς στήλας αὐτῶν συντρίψετε. καί τὰ άλση αὐτῶν ἐκκόψετε. > Παρά δέ γε τὸ οί

^{*} Eccle. x, 9. *1 Cor. xii, 5. * Deut. xx, 19, 20. * Deut. vii, 5 * Deut. xvi, 21. . I Cor. ix, 9.

κείον θυσιαστήριον γεωργείσθαι ξύλον ούκ έφίησι A piorum hæreticorum scripta per urbes intelligi, παντελώς. • Ού φυτεύσεις γάρ σεαυτῷ πᾶν ἄλσος παρά τὸ θυσιαστήριον Κυρίου του Θεού σου, διαγγέλλει σαφώς. Καὶ εί χρή τι πρός τούτοις είπειν, κατά τὸν Παύλον έρω τον σοφώτατον · « Μή περί των ξύλων μέλει τῷ Θεῷ; > Δι' ἡμᾶς πάντως λέγει, διὰ παχυτέρων παραδειγμάτων έπὶ τὰς τῶν πνευματικῶν θεωρίας χετραγωγών. Ούχουν ήδη λέγωμεν, ότι τά μέν των άνοσίων αίρετιχών συγγράμματα, πόλεις αν νοοίντο, και ούκ ακόμφως τάχα τη του κόσμου σοφία και πολυπλόκοις νοημάτων απάταις πεπυργωμένα. 'Αφικνείταί γε μήν έκπολιορκήσων αύτάς, καί τρόπον τινά χύχλω περιιζάνειν, τον της πίστεως θυρεόν άναλαδών, καλ την του πνεύματος μάχαιραν, ο έστι όημα θεού, πάς ό τοίς ίεροίς της Έκκλησίας έ..... ζόμενος δόγμασι, καὶ σθένει παντὶ ταῖς Β ξχείνων ψευδομυθίαις άντιταττόμενος. «Λογισμούς τε καθαιρείν μελετήσας, , ώς ὁ Παυλός φησι, ι καί παν ύψωμα έπαιρόμενον κατά τῆς γνώσεως τοῦ Θεοῦ, καὶ αίχμαλωτίζοντες πάν νόημα είς την ύπαχοήν του Χριστού. > "Όταν ούν ὁ τοιούτος, φησί, στρατιώτης Χριστού, καθάπερ τι. . . άλλοφύλων τα πικοά των αίρέσεων περινοήση συγγράμματα, δένδροις τε περιτυγχάνει τοίς... τόποις, τοῦτ' ἔστιν, ἄν λόγους εύρίσκη τους από της θεοπνεύστου Γραφής, ή προφητών δηλονότι φήματα περιειλχυσμένα πρός του ἐχείνων σχοπόν, καὶ μαρτυρίας τὰς ἐχ Διαθήκης τῆς Καινής, μη έπαγέτω του νου την όξυτητα κατά [γρ. καθά] τινα σίδηρον αύτοζς είς άναίρεσιν καί άποχοπήν. Οὐ γάρ, ἐπείπερ ἐλήφθη παρά τῶν οὐχ ς είδότων έρμηνεύειν όρθως, διά τοῦτο δή πάντως χαὶ ἀπόδλητον έσται τὸ διὰ στόματος Θεοῦ · άλλ' ἐπείπερ έστι καρποφόρου, έσται σοι μάλλου είς βοήθημα και τροφήν. Τὸ γάρ παρ' ἐκείνων ἀνοήτως ἔσθ' ὅτε ληφθέν, είς τὸν όρθὸν τῆς πίστεως περιτρέποντες λογισμόν, ούχ όπως άτονούντες ούχ άλωσόμεθα, νευρούμεθα δὲ μάλλον είς τοὺς χατά τῆς αἰρέσεως λόγους. Έπιφέρει δὲ καὶ λογισμόν άναπείθοντά πως τους άχροωμένους, ότι προσήχει τάς τοῦ συναγορεύειν όρμάς ούχ ἐπανατροπή [γρ. ἐπ' ἀνατροπή] μάλλον ποιείσθαι των θείων λογίων, άλλ' είς άνα!ρεσιν των ούχ όρθως λεγομένων παρά των δι' έναντίας «Μή γάρ, φησίν, άνθρωπος το ξύλον το έν τῷ δρυμῷ, είσελθείν άπο προσώπου σου είς τον χάρακα; • Αρα γάρ φησίν, οίήση ποτέ, καθάπερ τινά τῶν αίρεσιαρχῶν, D αὐτόμολόν τε πρός μάχην έξαναστήσεσθαι τὸ ἐχ τῶν ίερων συγγραμμάτων ρητόν, και ούχι μάλλον διά της έκείνων απονοίας πλεονεκτούμενον; « Μή ούν άποτέμης, φησίν, έστω δέ σοι και τροφός το δε ξύλον όπερ ούχ οίσθα χαρπόδρωτον, εξολοθρεύσεις και έχκόψεις. • "Αδρωτος γάρ τοις όρθως έθέλουσι νοείν ό των παρ' έχείνοις συγγραμμάτων χαρπός : κατ' έχείνων ήκέτω πάλιν ό σίδηρος · έκει φαινέσθω των πνευματικών ύλοτόμων ή δύναμις, ἐπ' ἐκείνοις στιλθέτω έν τῷ συναγορεύειν εὐτονίας ὁ πέλεχυς · τὸ γὰρ άχρηστόν τε καλ άνωφελές της των έτεροδοξούντων φλυαρίας, καὶ ὁ προφήτης ήμεν 'Ωσηὲ ἄριστα διηρ-

nec inepte forsan, utpote quæ sæculari sapientia et versutis argumentorum tricis sunt munita. Venit autem eas eversurus et quodammodo obsessurus assumpto fidei scuto, gladioque spiritus, quod est verbum Dei, quicunque sacris Ecclesia dogmatis innixus, omni ope mendaciis illorum resistit, « Et consilia destruere satagit, » ut Paulus loquitur, e et omnem altitudinem extollentem se adversus scientiam Dei, et in captivitatem redigit omnem intellectum in obsequium Christi 11. . Cum igitur istiusmodi Christi miles, inquit, ceu quasdam alienigenarum urbes acerba hæreticorum scripta mente complexus fuerit, et in arbores inciderit, hoc est, si divinæ Scripturæ sermones aut prophetarum verba nimirum et ex Novo Testamento loca ad eorum scopum detorta comperiat, ne mentis aciem continuo ceu ferrum educat ad ea excidenda. Non enim ex eo quod ab ignaris illis interpretibus allata sint, idcirco rejicietur id guod & ab ore Dei : sed cum sit fructiferum, erit tibi potius in auxilium et cibum. Quod enim ab illis interdum inepte assumptum est, si ad rectam fidei rationem convertamus, non solum non infirmi deprehendemur, sed in convincendia hæreticis potius corroborabimur. Subjicit autem rationem quæ auditoribus quodammodo suadeat, defensionis vim non ad destruenda oracula divina adhibendam esse, sed ad ea quæ minus recte dicta sunt ab adversariis, confutanda : « Numquid enim, , inquit, e lignum quod in agro, homo est, ut ingrediatur a facie tua in vallum? > An enim, inquit, putabis unquam instar cujusdam bæresiarchæ ac desertoris ad pugnam ultro excitatum iri verbum ex divinis Litteris desumptum, ac non potius illorum insania violenter detortum? « Ne ergo succidas, , inquit, e sed tibi sit in cibum. Lignum vero quod nosti edendo esse inutile, disperdes et excides. > Esui enim non est apud recte sentientes illorum scriptorum fructus. In ea rursus ferrum stringatur : ibi spiritalium fabrorum sese vis exserat : in illis emicet defensionis firma securis. Inanitatem enim hæreticæ nugacitatis propheta quoque nobis Osee rectissime exposuit dicens : « Manipulus non babens vires, ut faciat farinam : quod etiam si fecerit, alieni comedent eam 18. » Qui enim ab amicitia Dei refugiunt ac abhorrent, hi anilem et infirmam illorum ignorantiæ doctrinam devorabunt. Quod ergo diximus initio, rursus eo revertendum arbitror: Perquam difficilis est divinorum mysteriorum explicatio. Sed cum nos multis rationibus adigas, studiosissime frater, ut expositionem ceu quemdam labiorum fructum et spiritale sacrificium offeramus, non gravabor id facere, Deo qui cæcos illuminat confisus, et qui a nobis quidem petit, non tamen supra vires nostras, et pauperum

perinde ac divitum oblationes suscipit. Legislator Α μήνερσε λέγων · « Δράγμα ούκ έχον Ισχύν τοῦ enim, ut scriptum est initio Levitici, postquam præcepisset eum qui munus offerre Deo vellet in holocaustum, bovem immolare, ibique typici cultus modum præscripsisset, illum rursus minuit, ovem eis immolandam esse dicens qui bovi sacrificando pares non essent. Sed noverat utique tristem et auribus carentem 5 egestatem coacturam nonnullos ut ei quoque sacrificio deessent : proindeque, c Et offeret, , inquit, c de turturibus, aut de columbis munus suum 13. > Sed et his pauperiorem, et viliora offerentem non dedignatur. « Simila » enim, inquit, « erit munus ejus 16, » parabile cuivis, opinor, et quod extremæ paupertatis sortem baud multum excedit munus præscrisciebat esse, vel paucos afferre fructus quam nullum prorsus, et ne videaris alteri cedere, in eam venire cogitationem, universi Deo non esse munera deserenda. His omnibus equidem non abs re persuasus, et omni cunctatione silentii patrona ex animo meo rejecta, quibus rebus potero Dominum meum remunerari debere putabo, et offeram quamdam veluti similam oleo maceratam, doctrinam nimirum quæ auditoribus alimento sit ac voluptati. Incipiemus autem a Joannis Evangelio, magnum et arduum sane opus aggressi, sed ob Adem non despondentes. Et minus quidem nos dicturos cogitaturosque quam oporteat, procul dubio fatendum est : sed nos justam in hoc veniam petituros multa scriptionis ejus difficultas persuadet, aut certe, quod verius est, imbecillitas ingenii nostri. Ubique vero sermone ad dogmaticam expositionem converso falsas hæreticorum opiniones pro viribus confutabimus, non quantum liceret eum protendendo, sed superflua quæque tollendo et intra modum continendo. Subjectus autem capitum indiculus demonstrabit ea in quibus longe lateque se pandit oratio, quibus etiam numeros præfiximus, ut præsto sit lectoribus quod quæritur.

λίαν ἐπιχειρούντες πράγματι, πλήν ούκ ἀτονούντες διὰ την πίστιν. Καὶ ὅτι μὲν ούν Ελαττον, ἡπερ ἐχρῆν' πρός το και λίαν ετοίμως άνευρίσκεσθαι τοίς εντευξομένοις το ζητούμενον.

ποιήσαι άλευρον εάν δε και ποιήση, άλλότριοι καταφάγονται. • Οἱ γάρ τῆς πρὸς Θεὸν φιλίας ἐαυτούς άλλοτριούν σπουδάζοντες, τον έραώδη [γρ. γραώδη] καὶ ἀσθενή τῆς ἐκείνων ἀμαθίας καταθοινήσονται λόγον. Όπερ ούν έφημεν εν άρχη, χρηναι οίμαι παλινδρομείν ἐπ' ἐκείνο. Δυσχερεστάτη λίαν ἐστίν ἡ περί των θείων μυστηρίων εξήγησις · άλλ' επείπερ ήμας πολλοίς αναπείθεις λόγοις, ώ φιλοπονώτατε αδελφέ, καθάπερ τινά χειλέων καρπόν καὶ θυσίαν πνευματικήν άναθείναι τὸ σύγγραμμα, καὶ τοῦτο ποιείν ούκ όχνήσω, τῷ σοφούντι τοὺς τυφλοὺς ἐπιθαρσήσας Θεῷ, καὶ ζητούντι μέν παρ' ήμων, ού πάντως δ' ὑπέρ ήμας, δεγομένω δὲ ὡς ἐχεῖνα καὶ τὰς ἐχ τῶν πτωχευόντων προσαγωγάς. Τον γάρ προσχομίζειν εθέλοντα bens. Melius enim certe ac præstantius legislator Β δώρον εἰς όλοχαύτωμα τῷ Κυρίφ, καθάπερ οὖν ἐν άρχη κείται του Λευίτικου, βουθυτείν επιτάξας ό νομοθέτης, και δή και εν τούτω της εν τύπω τιμής όρίσας το μέτρον, ὑποδιδάζει πάλιν αὐτό, μηλοσφαγείν χρήναι λέγων τούς οίπερ αν είενούχ ίχανοί πρός έχεινο · άλλ' ήδει δή πάντως, ότι και πρός τό τυχόν άτονησαί τινας ή στυγνή καλ άνουθέτητο; άναπείσει πενία διά γέ τοι τούτο, « Καλ προσοίσει, φησίν, άπό των τρυγόνων, ή άπό των περιστερών τό δώρον αύτου . , τον δε και τούτων έτι καταδεέστερον, χαὶ μετά τῶν εὐτελεστέρων ἔτι προσιόντα τιμά. « Σεμίδαλις γάρ έσται, » φησί « τὸ δώρον αὐτοῦ· » εύποριστον, ο μαί που, παντί, και πτωχείαν την είς άχρον ού σφόδρα πλεονεχτοῦν όρίζων άνάθημα. Κρείττον γάρ δήπου καὶ άμεινον ὁ νομοθέτης ἐξηπίστατο τό κάν εν όλίγοις καρποφορείν του άπεστειρώσθαι παντελώς, αίδοι τε του μή δοχείν της έτέοων ήττασθαι χειρός, είς τον έπὶ τῷ μἡ χρῆναι τιμάν τῶν άπάντων Δεσπότην συνελαύνεσθαι λογισμόν. Διά δή τούτων άπάντων άναπεπεισμένος εύλόγως, δχνον τε της σιωπής τον συνήγορον της έμαυτου διανοίας ἀποπέμψας, οίσπερ αν έχοι με [al. έχοιμι] τιμάν οίήσομαι δείν τον έμαυτου Δεσπότην, και προσοίσω χαθάπερ τινά σεμίδαλιν, έλαίω δεδευσμένην, τον τρόφιμόν τε και ίλαρον τοῖς έντευξομένοις λόγον. άρξόμεθα δὲ τῆς Ἰωάννου Συγγραφῆς · μεγάλψ μέν

έρουμέν τε και νοήσομεν, άναμφιλόγως όμολογητέον · ὅτι δὲ δικαίαν ἐπὶ τούτψ τἡν συγγνώμην αἰτήσομεν, ή πολλή του συγγράμματος άναπείσει δυσχέρεια, ή και όπερ έστιν άληθέστερον, ή τής εν ήμιν διανοίας άσθένεια. Πανταχή δὲ τὸν λόγον εἰς δογματικωτέραν περιτρέποντες ἐξήγησιν, ταῖς τῶν ἐτεροδιδασκαλουντων ψευδοδοβίαις ώς έστιν άντιτάξομεν, ούχ είς όσον έξην έχτείνοντες μήχος, άλλά και των περιττών άπαλλάττοντες, καὶ τοῦ πρέποντος οὐκ ἐπιδεά καταστήσαι σπουδάσαντες. Ἡ δὲ ὑποτεταγμένη τῶν κεφαλαίων ύποσημείωσις, τὰ ἐφ'οῖς ἡμῖν ἐχτέταταί πως ὁ λόγος χαταστήσει φανερά, οῖς χαὶ ἀριθμοὺς παρεπήξαμεν,

¹² Levit. 1, 14. 14 Levit. 11, 1.

ΚΕΦΑΛΑΙΑ

TA EN TO IIPOTO BIBAIO.

CAPITA

OUÆ IN LIBRO PRIMO CONTINENTUR.

- α'. "Οτι άτδιος και πρό των αιώνων ο Μονογενής" προκειμένου ρητοῦ, ('Εν άρχῆ ἦν ο Λόγος.)
- β'. "Οτι Θεός όμοούσιος τῷ Πατρὶ ὑπάρχων ὁ
 Υίὸς, ἐν ιδία ἐστὶν ὑποστάσει, όμοίως δὲ καὶ
 ὁ Πατήρ προκειμένου ρητοῦ, « Καὶ ὁ Λόγος ἦν
 πρὸς τὸν Θεόν. »
- γ'. Ότι Θεός κατά φύσιν, καί κατ οὐδένα τρόπον, ἢ ἐλάττων, ἢ ἀνόμοιός ἐστι τοῦ Πατρός ὁ Υίός προκειμένου ῥητοῦ, ε Καί Θεός ἦν ὁ Λόγος. >
- δ'. Πρός τούς τολμώντας λέγειν, ότι έτερός έστιν ἐνδιάθετός τε καὶ φυσικός ἐν Πατρὶ Λόγος, καὶ ἔτερος ὁ παρὰ ταῖς θείαις Γραφαῖς λεγόμενος Υίός · ἔστι δὲ τῶν περὶ Εὐνόμιον ἡ τοιαύτη κακοδοξία · πρόκειται δὲ τὸ ῥητὸν , ι Οδτος ἦν ἐν ἀρχῆ πρὸς τὸν Θεόν. ι
- ε'. "Οτι κατά φύσιν δημιουργός ο Υίδς μετά Πατρός, ως έκ τῆς ούσίας ὁπάρχων αὐτοῦ, καὶ ούχ ωσκερ ὑπουργός παραλαμδανόμενος · προκειμένου ρητοῦ, « Πάντα δι' αὐτοῦ ἐγένετο. »
- σ'. "Οτι ζωή κατὰ φύσιν ἐστὶν ὁ Υἰὸς, καὶ διὰ τοῦτο οὐ γενητὸς, ἀλλ' ἐκ τῆς οὐσίας τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρός προκειμένου ὑητοῦ, « "Ο γέγονεν, ἐν αὐτῷ ζωή ἦν. »
- ζ'. "Οτι φῶς κατὰ φύσιν ἐστὶν ὁ Υίὸς, καὶ διὰ τοῦτο οὐ γενητὸς, ἀλλ' ἐκ τῆς οὐσίας τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρὸς, ὡς φῶς ἀληθινὸν ἐκ φωτὸς ἀληθινοῦν προκειμένου ἐητοῦ, « Καὶ ἡ ζωἡ ἦν τὸ φῶς τῶν ἀνθρώπων. »
- η'. "Οτι μότος ό Υίὸς τοῦ Θεοῦ, φῶς ἐστιτ ἀληθιτότ·
 ἡ δὲ πτίσις οὐκέτι, φωτὸς οὖσα μέτοχος [ἄτε]
 γετητή· προκειμέτου ρητοῦ, « Ἡν τὸ φῶς τὸ ἀληθιτότ. »
- θ'. "Οτι οὐ προϋπάρχει τοῦ σώματος ἡ τοῦ ἀνθρώπου ψυχὴ, οὐδὲ ἐκ πρεσθυτέρων ἀμαρτημάτων ἡ σωμάτωσις κατά τινας · προκειμένου ἡητοῦ, « Ἡν τὸ φῶς τὸ ἀληθινὸν, ὁ φωτίζει πάντα ἄνθρωπον ἐρχόμενον εἰς τὸν κόσμον ἐν τῷ κόσμω ἦν. »
- . "Οτι μόνος κατά φύσιν Υίὸς ἐκ Πατρὸς ὁ Μονογενής, ὡς ἐξ αὐτοῦ, καὶ ἐν αὐτῷ · προκειμένου ἔητοῦ, ‹ Θεὸν οὐδεὶς ἐώρακε πώποτε. ›

- 1. Quod æternus et ante sæcula sit Unigenitus, proposito dicto, « In principio erat Verbum.)
- 2. Quod et Deus et consubstantialis Patri cum sit Filius, in propria est hypostasi, similiter autem et Pater: proposito dicto, « Et Verbum erat apud Deum. »
- Quod Deus secundum naturam, nec ullo modo aut minor, aut dissimilis Patri sit Filius, proposito dicto, « Et Deus erat Verbum. »
- 4. Adversus eos qui dicere audent, aliud esse interius illud et naturale in Patre Verbum, aliud, qui
 apud divinas Scripturas Filius nominatur, quæ
 perniciosa Eunomianorum est opinio. Proponitur
 autem dietum illud: « Hoc erat in principio apud
 Deum.
- 5. Quod natura sua creator sit Filius cum Patre, ut qui ex ejus substantia, et non tanquam minister ad id assumptus, proposito dicto, « Omnia per ipsum facta sunt. »
- 6. Quod vita secundum naturam sit Filius, atque ideo non creatus, sed ex substantia Dei ac Patris, proposito dicto, « Quod factum est, in ipso vita erat.)
- 7. Quod lux secundum naturam sit Filius, et proinde non creatus, sed ex substantia Dei ac Patris, ut lux vera de luce vera, proposito dicto, « Et vita erat lux hominum. »
- 8. Quod solus Filius Dei sit vera lux : creatura non item, cum sit lucis particeps utpate creata: proposito dicto, « Erat lux vera. ».
- 9. Quod hominis anima ante corpus non exsistat, neque ob præcedentia peccata corpori immergatur, ut nounvilli asserunt: proposito dicto, « Erat lux vera, quæ illuminat omnem hominem venientem in hunc mundum. In mundo erat.)
- 10. Quod solus secundum naturam Filius ex Patre sit Unigenitus, ut ex ipso, et in ipso, proposito dicto, Deum nemo vidit unquam.

ΤΟΥ ΕΝ ΑΓΙΟΙΣ ΠΑΤΡΟΣ ΗΜΩΝ ΚΥΡΙΛΛΟΥ

ΑΡΧΙΕΠΙΣΚΟΠΟΥ ΑΛΕΞΑΝΔΡΕΙΑΣ

ΕΞΠΓΗΣΙΣ ΥΠΟΜΝΗΜΑΤΙΚΗ

ΕΙΣ ΤΟ ΚΑΤΑ ΙΩΑΝΝΗΝ ΕΥΑΓΓΕΛΙΟΝ. ΛΟΓΟΣ ΠΡΩΤΟΣ.

S.P. N. CYRILLI

ALEXANDRIÆ ARCHIEPISCOPI

COMMENTARIUS

IN S. JOANNIS EVANGELIUM. LIBER PRIMUS.

6-7 Perspicax revera et divinitus edocta mens A est sanctorum evangelistarum, quæ velut e tumulo quodam ac specula magnificæ contemplationis unchque circumspicit quod usui sit auditoribus, et vebementi studio indagat quod conducere putet iis qui veram divinorum doctrinam dogmatum sitiunt, et abatrusum in Scripturis divinis recto animo sensum. inquirunt. Non enim curiosis indagatoribus, quique sinuosis rationum versutiis potius quam veritate delectantur, revelat Spiritus, cum nec in malevolam animam introeat sapientia, neque porro pretiosas margaritas porcorum pedibus obteri sinat, sed in simpliciorum mentibus libentissime versetur, præsertim cum et sinceriores motus habeant, et vanas argutiolas respuant, quibus 8 sæpe fit ut percellatur animus, et perverso flexu de recta et B regia via decedat : « Ambulat enim confidenter qui simpliciter ambulat, » ut est apud Salomo. nem 11. Cum ergo mirabilis sit in sanctis evangelistis accurata illa scribendi solertia (e Non enim ipsi loquuntur, , et ait Salvator, e sed Spiritus Patris qui in eis est 18 >), non abs re fatcheris Joannis Evangelium, si notionum sublimitatem, et mentis acumen, et jugem aliarumque aliis succedentium sententiarum illationem respicias, omnem superare penitus admirationem. Invicem enim con-

'Αχριδής δυτως και θεοδίδακτος των άγίων εύαγγελιστών ή διάνοια, καθάπερ ἀπό τινος γηλόφου καλ περιωπής τής έν τῷ δύνασθαι θεωρείν μεγαλειότητος. πανταχόθεν τὸ τοῖς ἀχροωμένοις περιαθρούσα χρήσιμον, καὶ μετά συντόνου τινός θηρωμένη σπουδής, όπερ αν ύπάργειν οίηται λυσιτελές τοίς τον άληθη των θείων δογμάτων διψώσι λόγον, καὶ μετά προαιρέσεως άγαθης την έγχεχρυμμένην ταίς θείαις Γραφαίς έρευνωσι διάνοιαν. Ού γάρ τοίς περιεργότερον ξξετάζουσι, καὶ πολυπλόχοις λογισμών ἀπάταις έφτοομένοις μάλλον ή τή άληθεία προσχαίρουσιν άποκαλύπτει τὸ Πνευμα, ἐπεὶ μήτε εἰς χακότεγνον εἰσέργεται ψυχήν, μήτε μήν άλλως χυλίεσθαι παρά τοίς ὑῶν ποσί τούς τιμίους έφίησι μαργαρίτας - ήδιστα δέ λίαν ταζς άπλουστέραις διανοίαις προσομιλεί, άτε δή χαὶ ἀπανουργότερον ἐγούσαις τὸ χίνημα, καὶ τὸ σοφίζεσθαι περιττά παραιτουμέναις, ή δή πάντως καί τὸ ἐχπλήττεσθαι συμδαίνειν ἀχολουθεί, καὶ ἐχ τοῦ λίαν είς δεξιον της εύθειας και βασιλικής έξω πίπτειν όδοῦ· « Πορεύεται γὰρ πεποιθώς, δς ἀπλώς πορεύεται, > κατά την του Σολομώντος φωνήν · θαυμαστήν δὲ λίαν ἐγόντων τῶν ἀγίων εὐαγγελιστῶν τὴν ἐν τῷ γράφειν άχρίδειαν (Ού γάρ αύτοι λαλούσι, , κατά τήν του Σωτήρος φωνήν, , άλλά τὸ Πνεύμα του Πατρός τὸ ἐν αὐτοῖς .), πάντως εὐλόγως ἐπέχεινα θαύματος την Ίωάννου Συγγραφήν άνατεθείσθαι δοίη τις

1

ũ

V

v

αν, είς τε τὸ τῶν θεωρημάτων ἀποδλέπων ὁπερφερές, A currunt ad divinorum dogmatum explicationem, et καλ τῆς διανοίας αὐτοῦ τὴν όξύτητα, καλ τὴν συνεχῆ καλ άλλεπάλληλον των νοημάτων έπεισφοράν. Σύνδρομοι μέν γέρ άλλήλοις είσι περί την των θείων δογμάτων έξήγησιν, και πρός ένα καθάπερ άπο νύσσης άφέντες Ιπποδρομούσι σχοπόν · διάφορον δέ πως αὐτοίς εξυφαίνεται του λόγου το σχήμα· καί μοι δοκούσι προσεοιχέναι τισίν, οίς είς μίαν μέν συνενεχθήναι πόλιν τδ σύνταγμα, τό γε μήν διά μιᾶς καὶ τῆς αὐτῆς λεωφόρου βαδίζειν ού πάντως συνδοχούν. "Εστι μέν γάρ τούς μέν άλλους όραν εύαγγελιστάς μετά πολλής τινος της αχριδείας τον περί της χατά σάρχα γενεαλογίας του Σωτήρος ήμων ποιουμένους λόγον, και τους έξ 'Αδραάμ έως 'Ιωσήφ στοιχηδόν χαταφέροντας, ή αδ πάλιν ἀναδιδάζοντας τους εξ Ίωσης ἐπὶ τὸν ᾿Αδάμ. τον δέ γε μακάριον Ἰωάννην, τῆς μεν ἐπὶ τούτοις οὐ Β λίαν πεφροντικότα σπουδής, θερμοτάτο δέ τινι καλ διαπύρω διανοίας χινήματι χεχρημένον, ώς αὐτῶν άπτεσθαι των ύπερ νουν τον άνθρώπινον επιχειρείν, καὶ τὴν ἄρρητόν τε καὶ ἄγραστον τοῦ Θεοῦ Λόγου ~ γέννησιν έξηγείσθαι τολμάν. ήδει μέν γάρ, ότι δόξα Κυρίου χρύπτει Λόγον, καὶ πάσης έστὶ μεζζον τῆς έν ήμιν έννοίας τε καί φωνής το θεοπρεπές άξίωμα, δυσεχφώνητά τε και πρός το έχτρανούσθαι χαλεπώτατα τὰ τῆς φύσεως ίδια. Ἐπειδή δὲ ἡν ἀναγκαῖον τρόπον τινά σπιθαμή μετρήσαι τον ούρανον, και τοί; δλίγοις της ανθρωπότητος μέτροις επιτρέψαι γωρείν έπὶ τὰ πάσι δυσέφικτα καὶ δυσδιήγητα, ΐνα μή τοῖς έτεροδιδασκαλούσιν & κατά των άπλουστέρων έκπλατύνηται δρόμος, ώς οὐδεμιᾶς τῶν ἀγίων φωνῆς, οἱ C καὶ αὐτόπται, καὶ ὑπηρέται τοῦ Λόγου γεγόνασι, ταῖς έχείνων παραποδιζούσης χαχονοίαις, ξρχεται δριμύς έπ' αύτο των θείων δογμάτων το χυριώτατον, « Έν άρχη, βοών, ην ό Λόγος, και ό Λόγος ην πρός τον Θεόν, καί θεός ήν ό Λόγος. Ούτος ήν ενάρχη πρός τον Θεόν. Χρηναι δε οίμαι, τους τοις ισροίς όμιλουντας Γράμμασι, τούς παρά πάντων προσίεσθαι λόγους, οίπερ αν είεν καλοί τε και άγαθοι, και το βλάδος έχοντες οὐδέν. ούτω γάρ αν τά παρά τοις πολλοίς ποιχίλως τεθεω. ρημένα, και είς ενα συνεισφέροντες νοῦν, είς καλὸν άναδήσονται της γνώσεως μέτρον, καλ την έργάτιν καλ σοφήν απομιμούμενοι μέλιτταν, τα γλυκέα τοῦ πνεύματος χηρία συμπήξειαν. Φασί τοίνυν των φιλοπονωτάτων τινές, ώς μετά τον του Σωτήρος ήμων σταυρόν, και την είς ούρανούς άνοδον, ψευδοποιμένες D ναί ψευδοδιδάσχαλοί τινες, θηρίων άτιθάσσων δίχην τοίς του Σωτήρος έπεισπεσόντες ποιμνίοις, τεθορυδήκασιν ού μικρώς, άπο καρδίας αύτων λαλούντες, χαθά γέγραπται, χαὶ ούχ άπὸ στόματος Κυρίου. μάλλον δὲ, οὐχ ἐχ μόνης τῆς ἐαυτῶν χαρδίας, ἀλλ' ἐχ διδαγμάτων του οίχείου πατρός, του διαθόλου δηλαδή. «Εί γάρ ούδεις δύναται είπεῖν ἀνάθεμα Ίησοῦ, εί μή ἐν Βεελζεδούλ, » πῶς ούχ άληθής ήμῖν ὁ περί τούτων όφθήσεται λόγος; Τίνα τοίνυν έστιν άπερ έκείνοι κατά της οίκείας ηρεύγοντο κεφαλής, τον Μονογενή του Θεού Λόγον, το φώς το άτδιον, έν φ δή πάντες καὶ κινούμεθα καὶ ἐσμέν, τότε πρώτον κε-

ad unum velut a carceribus feruntur scopum. Diversus autem in eis quodammodo habitus orationis texitur, et mihi similia videntur esse nonnullis, qui jussi quidem sunt in unam urbem convenire, sed per unam eamdemque regiam viam non utique visum est procedere. Alios enim videre est evangelistas accurate admodum Servatoris genealogiam secundum carnem explicare, et ab Abrahamo ad Joseph usque illius seriem deducere, aut facto rursus ascensu a Joseph usque ad Adam; beatum vero Joannem isthæc baud multum curasse, sed perquam calido et fervido animi motu ca statim attingere quæ mentem humanam superant, et arcanam atque ineffabilem Dei Verbi nativitatem audacter exponere. Sciebat enim gloriam Domini celare Verbum, et majorem esse omni humana mente et oratione deitatis majestatem, et naturæ divinæ proprietates explicatu dictuve esse difficillimas. Cum autem necesse esset palmo quodammodo metiri cœlum, et humanæ mentis infirmitati aditum ad res captu et explicatu difficillimas aperire, ne simpliciores hæreticorum incursioni paterent, quasi nulla vox sanctorum qui et spectatores, et ministri Verbi fuerint, illorum malignitatem retundat, ad ipsum divinorum dogmatum caput acri studio se confert, clamans : « In principio erat Verbum, et Verbum erat apud Deum, et Deus erat Verbum. Hoc erat in principio apud Deum 16. > Operæ pretium autem arbitror iis qui in sacris Litteris versantur quorumvis dicta admittere, quæ proba sint ac nihil in se 9 damni habeant. Sic enim flet ut collatis in unum multis variorum observationibus, ad rectum cognoscendi modum ascendant, et sedulæ ac solertis apis exemplo dulces spiritus favos compingant. Aiunt itaque nonnulli viri doctrina clari, post Salvatoris nostri crucem, et in cœlos ascensionem, falsos quosdam pastores et doctores quasi truculentas, feras in Salvatoris ovilia irruentes, non parum, turbasse, ex corde suo, non ex ore Domini laquentes, sicut scriptum est ", ima vero non ex solo suo corde, sed ex patris sui doctrina, diaboli nimirum : « Si enim nemo potest dicere anathema Jesu, nisi in Beelzebub 18: a quomodo verum non esse comperietur quod de his dicimus? Quænam sunt igitur quæ in suum illi caput eructarunt, qui unigenitum Dei Verbum, lumen illud æternum, in quo certe omnes et movemur et sumus 19, tum primum in rerum naturam prodiisse indocte et impie asserunt, quando ex sancta Virgine homo natus est, et communi hac forma assumpta in terra visus est, ut scriplum est: (Et cum hominibus conversatus est "?) Quos ita sentientes, et inessabilem ac æternam Filii generationem vellicare audentes, prophetæ dictum sic urget : « Vos autem accedite huc, filii iniqui, semen adulterorum et fornicariæ : super

¹⁶ Joan. 1, 1, 2. 17 Jer. xxiii, 15. 16 1 Cor. xii, 5. 19 Act. xvii, 23. 19 Baruch iii, 58.

quem lusistis, et super quem aperuistis os vestrum, Α κλήσθαι προς υπαρξιν άμαθώς τε καὶ άσεδώς διισχυet super quem laxastis linguam vestram 21 ? , quæ non ex corde bono scilicet profert bona, sed crudelis serpentis venenum exspuit, de quo Psalmista ad unum universi Deum orationem convertens ait : « Tu confregisti capita draconis 23, a

την άρρητόν τε και προαιώνιον του Υίου γέννησιν συχοφαντήσαι τολμήσασιν, ο προφητικός έπισχήπτει λόγος, έχων ώδί · « "Υμείς δὲ προσαγάγετε ώδε, υἰολ άνομοί, σπέρμα μοιγών καὶ πόρνης · εν τίνι ένετρυφήσατε, καὶ επὶ τίνα ήνοίξατε τὸ στόμα ύμών, καὶ έπὶ τίνα έχαλάσατε τὴν γλώσσαν ὑμῶν; » οὐκ ἐξ ἀγαθῆς δηλονότι καρδίας ἐκδάλλουσαν ἀγαθά, ἀλλὰ του του μιαιφόνου δράχοντος ίδν άναπτύουσαν, περί ου φησιν ό Μελφδός ώς πρός τον ένα καί έπ! πάντων θεόν . ε Σὸ συνέτριψας τὰς κεφαλάς τοῦ δράκοντος. >

CAP. I.

Quod æternus sit et ante sæcula Unigenitus.

Cum autem non parum in his sidelium mentes turbarentur, et simpliciorum animos instar pestis scandali lues depasceretur (putabant enim nonnulli nugis illorum a vera doctrina abducti, in rerum naturam tum vix prodiisse Verbum, cum homo factus est) : qui inter eos sapientia præstabant, in unum congregati, 10 venerunt ad Salvatoris discipulum, ipsum nempe Joannem, et morbum qui fratres invaserat nuntiarunt, atque hæreticorum nugas detexerunt, et sibi confestim adesse spiritalibus illustrationibus rogarunt, et jam diabolicis retibus involutis salutarem manum porrigere. Eorum igitur qui perierant et mente corrupti erant, dolore tactus discipulus, absurdum item esse ratus nullam posterorum curam habere, ad hujus libri scriptionem se contulit : et quæcunque ad generationem carnalem et naturalem pertinent, reliquit aliis evangelistis latius enarranda, ipse vero ardore quodam animi in eorum qui talia in medium afferunt petulantiam invehitur, dicens:

I. A. IN PRINCIPIO ERAT VERBUM.

Quid ad hæc dicitis, qui novum nobis ac recentem inducitis Filium, ut ne omnino quidem jam amplius credatur Deus? « Non enim erit in te Deus recens, ait Scriptura 23. Quomodo autem non crit recens, si novissimis natus est temporibus? Quomodo vero non mentitus sit ad Judæos dicens: Amen dico vobis, antequam Abraham fieret, ego sum " ? > Neminem enim fugit multis post beatum Abraham sæcutis Christum ex sancta Virgine ge- D nitum. Quomodo denique illud, « In principio erat, » manebit incolume, et recte quadrabit, si in fine sæculorum natus est Unigenitus? Vide enim vel ex tis quæ sequuntur, quantæ sit absurditatis æternam Filii exsistentiam mutilare, et novissimis temporibus ipsum natum suspicari. Illud vero subtilius rursus explicandum nobis venit quod dixit beatus evangelista:

In principio erat Verbum.

Principio nihil est antiquius, si principii definitionem in se retineat. Principium enim principii

КЕФАЛ. А'.

ρίζονται, ότε και άνθρωπος διά της άγιας έτέχθη

Παρθένου, και το κοινόν δή τούτο σχήμα λαδών έπι

γης ωφθη, καθά γέγραπται, • Καὶ τοῖς ἀνθρώποις

συνανεστράφη; > Τοίς μεν ούν τήδε διακειμένοις, καλ

"Ott dibiog aul apd tur alwrur d Morogerije. Έπειδή δὲ ού μιχρός περί τούτων ἐν τοῖς πεπιστευχόσιν ὁ θόρυδος ήν, και τὰς τῶν ἀπλουστέρων ψυγάς λοιμού δίχην τὸ ἐχ τοῦ σχανδάλου χατεβόσχετο βλάδος (φοντο γάρ δντως τινές, ταίς παρ' έχείνων φλυαρίαις των άληθων εξελχόμενοι δογμάτων, είς άρχην του είναι τότε μόλις κεκλησθαι τον Λόγον, ότε γέγονεν άνθρωπος) · συνενεχθέντες , καὶ κατά ταυτόν γενόμενοι, των πιστευσάντων οίπερ ήσαν νουνεχέστεροι, πρός του του Σωτήρος άφιχοντο μαθητήν, αύτον δε δηλονότι τον Ίωάννην, φημί, και δή καί την τοίς άδελφοίς έπισχήψασαν έξήγγελ[λ]ου νόσου, τάς τε των έτεροδιδασχαλούντων έξεχάλυπτον φλυαρίας, ἐπαμύναί τε γοργῶς σφίσι τε αὐτοίς παρεκάλουν ταίς διά του πνεύματος φωταγωγίαις, και τολς ήδη σεσαγηνευμένοις, είσω τε διχτύων γεγονόσι διαδολικών, χείρα προτείνειν σωτήριον. Έπαλγήσας τοίνυν τοίς ἀπολωλόσι και τον νούν κατεφθαρμένοις ό μαθητής, είναι τε όμοιως οίηθεις άτοπώτατον τὸ μηδεμίαν των έφεξης και μετ' έκείνους εσομένων ποιήσασθαι πρόνοιαν, έπλ την του βιδλίου τρέχει συγγραφήν και τά μέν, όσαπερ ήν άνθριοπινώτερου είπειν, γενεαλογείν τά περι τής κατά σάρκα νομικής τε καί φυσικής γεννήσεως τοίς έτέροις έξηγείσθαι πλατύτερον συγκεχώρηκεν εὐαγγελισταίς. Θερμώς 🗱 λίαν αύτος και σφόδρα νεανικώς ταϊς των έκεινα παρεισαγόντων φλυαρίαις ένάλλεται, λέγων:

ΕΝ ΑΡΧΗ ΗΝ Ο ΛΟΓΟΣ:

Τί πρός τουτό φατε, οι νέον ήμιν και πρόσφατον. είσφέροντες τον Γίον, ενα μηδέ όλως υπάρχειν έτι πιστεύηται Θεός; « Ού γάρ Εσται, » φησίν, « έν σοί Θεός πρόσφατος , , ή θεία Γραφή. Πῶς οὖν οὐ πρόσφατος, εί ἐν ὑστέροις ἐγεννήθη καιροίς; Πῶς δὲ οὐκ εψεύδετο λέγων πρός Τουδαίους · « 'Αμήν λέγω ύμιν, πρίν 'Αδραάμ γενέσθαι, έγώ είμι · , πρόδηλον γάρ δήπου και πάσιν όμολογούμενον, ώς πολλοίς υστερον χρόνοις μετά τον μαχάριον 'Αδραάμ έγεννήθη Χριστός διά της άγίας Παρθένου. Που δε όλως τό, ε Έν άρχη ήν, ι σωθήσεται και χωρήσει καλώς, είπερ επί τέλει των αιώνων γέγονεν ὁ Μονογενής; "Όρα γάρ μοι και διά των έφεξης, ότην έχει την άτοπίαν το χολοδούν του Υίου την άτδιον υπαρξίν, και εν ύστέροις αὐτὸν γενέσθαι χρόνοις ὑπονοείν. Αύτο δε δή πάλιν ήμεν είς λεπτοτέραν παρακείσεται βάσανον, όπερ έφη ό μαχάριος εύαγγελιστής.

Er doxn for d Adrog.

Τής άρχης οὐδέν έστι τὸ πρεσδύτατον, εἴπερ έχοι σωζόμενον έφ' έαυτή του της άρχης όρου. 'Αρχή

44 Isa. Lvii, 3, 4. 3 Psal. Lxxiii, 14. 3 Psal. Lxxx, 10. 3 Joan. viu, 58.

γάρ άρχης ούχ αν είη ποτέ, η πάντως εχθήσεται A nusquam suerit: aut si quiddam aliud ante ipsum τὸ είναι κατά άλήθειαν άρχη, προεπινοουμένου τινός έτέρου καί προανίσχοντος αύτης. άλλως τε εί ένδέγεταί τι προϋπάρχειν της δντως άρχης, επ' άπειρον ήμεν ό περι αυτής οιχήσεται λόγος, άει προανατελλούσης έτέρας, καὶ δευτέραν ἀποφαινούσης την έφ' ήπερ αν ή παρ' ήμων γένοιτο ζήτησις. Ούχουν άρχη μέν άρχης ούκ έσται, κατά τον άκριδη τε καί άληθη λογισμόν, άλλ' είς άμήρυτον μέντοι καί άχατάληπτον ό περί αὐτῆς ἀποδημήσει λόγος. Τέλος δέ ούχ έγούσης της άελ πρός το άνόπιν φυγής, καλ τό των αλώνων άναφοιτώσης μέτρον, ούκ εν χρόνω γεγονώς ὁ Υίὸς, ἀιδίως δὲ μάλλον ὑπάρχων μετά Πατρός εύρεθήσεται. Ήν γάρ έν άρχη. Εί δὲ ήν έν άρχη, ποίος, είπε μοι, δυνήσεται νούς την του ήν ύπερανίπτασθαι δύναμιν; Πότε δὲ όλω; τὸ ήν ὡς ἐν Β τέλει στήσεται, προανατρέχον άελ του διώχοντος λογισμού, καὶ τῆς ἐπομένης αὐτῷ προαναπηδῶν έννοίας; Έπὶ τούτω δή άρα καταπεπληγμένος δ προφήτης φησίν 'Ησαΐας' « Την γενεάν αὐτοῦ τίς διηγήσεται; ότι αίρεται άπό της γης ή ζωή αὐτοῦ. > Αίρεται γάρ δντως άπο τῆς γῆς ὁ περὶ τῆς γεννήσεως λόγος του Μονογενούς, τουτ' Εστιν, ύπερ πασάν έστι διάνοιαν των όντων έπὶ τῆς γῆς, καὶ ὑπὲρ πάντα λόγον, ώς είναι λοιπόν άνεξήγητον: εί δὲ ὑπὲρ νοῦν έστι και λόγους τους εν ήμιν, πως αν είη γενητός, ούχ άτονούσης της ένούσης ήμεν διανοίας, και χρόνω καλ λόγιο περιορίζειν τά γενητά;

Ετέρως είς το αυτό θεωρητέον, ε Έν άρχη ήν d Adroc.

Αρχήν άλως την έν χρόνφ νοουμένην ούχ έστι C λαβείν έπι του Μονογενούς. Έπει γάρ έστι προ χρόνου παντός, και προαιώνιον έχει την υπαρξιν, έτι τε πρός τούτοις το χαταλήγειν είς τέλος ή θεία παραιτείται φύσις (έξει γάρ ώσαύτως άελ, κατά τδ έν Ψαλμοίς μελφδούμενον, « Σύ δὲ ὁ αὐτὸς εἶ, καὶ τά έτη σου ούκ εκλείψουσιν »). από ποίας ήμιν άρχης της εν χρόνω και ποσώ μετρουμένης ο Γίος εκδήσεται, τρέχειν είς τέλος ούχ άνεχόμενος, άτε δή καί κατά φύσιν ὑπάρχων Θεός, καὶ διά τοῦτο βοῶν. « Έγω είμι ή ζωή ; » Άρχη γάρ αύτη καθ' έαυτην ούκ αν όλως ὑπάρχειν νοοῖτό ποτε, μή πρός τὸ οἰκεῖον βλέπουσα τέλος · ἐπείπερ ὡς πρὸς τέλος μὲν ἀρχή, τέλος δ' αὐ πάλιν ώς πρός άρχην όνομάζεται. 'Αρχήν δὲ πάλιν ἐν τούτοις τὴν κατά χρόνον, ἥτοι ποσότητα, σημαίνομεν. Ούχουν έπειδήπερ καλ αύτων έστι των αιώνων πρεσδύτερος ὁ Υίλς, τὸ μέν έν γοόνφ γεγενήσθαι διαφεύξεται . ήν δε και διά παντός ώς έν πηγή τῷ Πατρί, κατά τὸ παρ' αὐτοῦ λελεγμένον « Έγω έχ του Πατρός έξηλθον, καὶ ήκω. » Πηγής τοιγαρούν νοουμένου τοῦ Πατρός, ἡν ὁ Λόγος ἐν αὐτῷ σοφία, και δύναμις, και χαρακτήρ, και άπαύγασμα, και είκων ύπάρχων αύτου. Και εί χρόνος ήν ούδεις, ότε Λόγου χωρίς, και σοφίας, και χαρακτήρος, και άπαυγάσματος ήν ὁ Πατήρ · ἀνάγχη συνομολογείν άίδιον ὑπάρχειν τὸν Υίὸν, ος ταυτά ἐστι τῷ άἰδίω Πατρί, Πώς γάρ όλως έστι χαρακτήρ, πώς δε είκων άχριδής, εί μή πρός έχεῖνο μεμορφωμένος όράται

35 Isa. Liit, 8. 26 Peal. ci, 28. 27 Joan. xiv, 6.

intelligatur oriaturve, vere principium esse desinet. Alioqui, si fieri potest ut aliquid ante illud quod vere principium est exsistat, in infinitum nostra de illo abitura est oratio, alio prius semper exoriente, et post se rejiciente 11 illud quod quæretur. Itaque principium quidem principii non erit, si vere et exacte ratiocinari volumus, sed in infinitum et incomprehensibile procedet id quod de ipso dicetur. Cumque fine careat illa retro acta perpetuo conversio, et sæcula percurrat, non exsistere in tempore Filius, sed ab æterno potins esse cum Patre comperietur. Erat enim in principio. Quod si erat in principio, quæ mens, amabo, poterit vim illius verbi, erat, transvolare? Quando denique illud, erat, velut in fine consistet, cum prosequentem cogitationem semper antecedat, mentemque præcurrat? Quam ob rem attonitus propheta Isaias inquit : « Generationem ejus quis enarrabit? Quia tollitur a terra vita ejus 45. , Tollitur enim profecto a terra generationis Unigeniti ratio, hoc est, omnium mortalium mentem excedit, omnemque rationem superat, adeo ut enarrari nequeat. Quod si mentem et rationem nostram excedit, quomodo creatus erit, cum et tempore et ratione circumscribere res creatas ingenii nostri vires non excedat?

Alia observatio, in illud, « In principio erat Verbum. >

Principium utique illud quod in tempore intelligitur nullatenus capere licet de Unigenito. Nam cum sit ante omne tempus et sæculis priorem exsistentiam habeat, ac præterea finem attingere natura divina nesciat (codem enim modo se semper habebit, juxta illud Psalmistæ: « Tu autem idem ipse es, et anni tui non deficient *6 .), quonam a principio tempore et quantitate delinito Filius prodibit, qui ad finem tendere nescit, utpote secundum naturam exsistens Deus, ac propterea clamans: « Ego sum vita *7? » Principium enim in se neutiquam intelligetur esse, nec ad finem suum respicere, cum principium respectu ad finem, rursus autem finis respectu ad principium nuncupetur. Principium vero hic rursus temporis, sive quantitatem significamus. Cum igitur ipsis etiam sæculis antiquior sit Filius, in tempore genitus esse non poterit, sed erat semper in Patre velut in fonte, sicuti ab ipso dictum est: « Ego ex Patre exivi et veni 28. > Cum ergo Pater fons intelligatur, erat Verbum in ipso, sapientia, et virtus, et character, et splendor, et imago ejus exsistens. 12 Et si tempus nullum erat quando absque Verbo, et sapientia, et charactere, et splendore erat Pater, simul etiam fateri necesse est æternum esse Filium, qui eadem est cum æterno Patre. Quomodo enim, amabo, character est, aut quomodo exacta imago, nisi ad illam pulchritudis

24 Joan. xvi, 28.

nem expressus videatur cujus etiam est imago? Α τὸ κάλλος, οδ και έστιν είκων, 'Αδικήσει δὲ δλως Nihil obstabit porro, quod Filium in Patre tanguam in fonte esse intelligimus. Nomen fontis enim hic solum, id ex quo, significat. Est autem Filius in Patre, et ex Patre, non extrinsecus, aut in tempore genitus, sed in Patris exsistens substantia, et ex ipsa effulgens, velut ex sole splendor, aut tanquam ab igne innatus ei calor. In his enim exemplis unum quidem ex alio prognatum videre est, verumtamen semper coexsistens, et inseparabiliter insitum, ita ut absque altero alterum per se nequeat esse, et veram suæ naturæ rationem retinere. Quomodo enim demum sol erit, si splendore sit destitutus, aut quomodo splendor, si non sit sol a quo illustretur? Quomodo vero ignis, si calefaciendi virtute careat? Unde autem calor, nisi ex igne, aut ab alia quadam re quæ a substantiali. qualitate ignis haud procul absit? Quemadmodum igitur in his, quod simul exsistant ea quæ sunt ex ipsis, eorum coexsistentia non tollitur, sed quod semper concurrant cum productoribus suis, palam fit esse producta et unam cum ipsis habere naturam : ita quoque in Filio; licet enim in Patre et ex Patre intelligatur ac dicatur, non alienus nobis aut externus, aut tanquam ab ipso secundus prodibit, sed exsistens in ipso, et semper coexsistens, et ex ipso effulgens secundum ineffabilem divinæ generationis modum. Quod autem etiam a sanctis Deus et Pater tanquam principium solum cx quo Filii dicatur, audi Psalmistam secundum C nostri Servatoris adventum prænuntiantem, et ad ipsum Filium dicentem : « Tecum principium in die virtutis tuæ, in splendore sanctorum tuorum ". Dies enim virtutis Filii ea est, qua universum orbem judicaturus est, et unicuique mercedem secundum opera sua redditurus. Veniet autem omnino etiam ipse exsistens in Patre, et habens in seipso Patrem, suæ naturæ quodammodo principii expers principium, scilicet ex quo duntaxat, propterea quod est ex Patre.

13 1, 1. In principio erat Verbum.

Principii de quo hic quærimus, multæ ac variæ significationes se nobis offerunt undique quæ utilia sint investigantibus, et canum instar veram divinorum dogmatum comprehensionem, et accuratam D mysteriorum rationem indagantibus : « Scrutamini » cnim « sanctas Scripturas , » alicubi Salvator ait, quia vos putatis in ipsis vitam æternam habere : et illæ sunt quæ testimonium perhibent de me 30. > Videtur itaque beatus evangelista principii nomine hic potestatem supra omnia positam significare, Patrem nimirum, ut et supra omnia collocata natura divina appareat, quæ quodeunque creatum est sub pedibus habet, et rebus a se in rerum naturam editis propemodum insidet. In hoc igitur principio quod est in omnes et supra omnes, erat Verbum, non cum omnibus sub pedibus ejus, sed

ούδεν, το ώς εν πηγήτω Πατρί τον Υίον υπάργειν έννοείν · μόνον γάρ τὸ, ἐξού, τὸ τῆς πηγῆ, ἐν τούτοις broug onjugives. Erre de o l'ide er Harpt nat ex Πατρός, ούχ Εξωθεν ή εν χρόνω γεγονώς, άλλ' εν τή του Πατρός ὑπάρχων οὐσία, καὶ ἐξ αὐτῆς ἀναλάμψας, ώσπερ εξ ήλίου τυχόν το άπαύγασμα αὐτου, ή καθάπερ έκ πυρός ή ξμφυτος αὐτοῦ θερμότης. Έν γάρ τοίς τοιούτοις παραδείγμασιν, έν μέν έξ ένδς γεννώμενον Ενεστιν ίδειν, άει δ' ούν όμως συνυπάρχον, και άχωρίστως προσόν, ώς δίγα του έτέρου μή είναι δύνασθαι καθ' έπυτό το Ετερον, και διασώζειν άληθη τον της οίχείας φύσεως λόγον. Πώς γάρ όλως ήλιος ούχ έχων ἀπαύγασμα; ή πῶς ἀπαύγασμα μή δυτος ήλίου του άπαυγάζοντος αὐτό; Πως δὲ καὶ πύρ, εί το θερμαίνειν ούχ έχει; πόθεν δὲ τὸ θερμόν, εί μή έχ πυρός, ή παρά τινος έτέρου τυχόν, τῆς τοῦ πυρός ούσιώδους ποιότητος ού μαχράν που χειμένου; "Ωσπερ ούν εν τούτοις, τὸ ενυπάρχειν τὰ εξ αὐτῶν, ούχ άναιρεί την συνύπαρξιν, άει δε συντοέχοντα τοίς γεννώσι δειχνύει τά γεννώμενα, καὶ μίαν ώς πρός αύτά την φύσιν χληρωσάμενα · ούτω καὶ ἐφ' Υίου. Κάν γάρ έν Πατρί και έκ Πατρός νοήται καί λέγηται, ούχ Εχφυλος ήμιν χαι ξένος, ή ώς μετ' αύτον δεύτερος εἰσδήσεται, άλλ' ων έν αὐτω, καλ συνυπάρχων άελ, καλ έξ αύτου πεφηνώς, κατά τον άρρητον της θείας γενήσεως τρόπον. "Οτι δὲ καὶ ὡς άρχη του Υίου κατά μόνον το, έξ ού, λέγεται καί παρά τοις άγίοις ό θεός και Πατήρ, άκουε του Ψαλμφδού την δευτέραν του Σωτήρος ημών επιφάνειαν διά του άγίου Πνεύματος προχηρύττοντο; , καλ πρός αύτον λέγοντος του Υίον. « Μετά σου ή άρχη ένήμέρα της δυνάμειος σου, εν τη λαμπρότητι των άγίων σου. , Ήμέρα γάρ δυνάμεως του Υίου, καθί ήν όλην χρινεί την οίχουμένην, και άποδίδωσιν έχάστιρ κατά τὰ ἔργα αὐτοῦ · ήξει δὲ πάντως καὶ τότε αύτός τε ων εν Πατρί, και έχων εν έαυτω τον Πατέρα, την άναρχον της οίχείας φύσεως οίονεί πω; άρχην, κατά μόνον τὸ, ἐξ οῦ, διὰ τὸ ὑπάρχειν ἐπ. Πατρός.

Er doxn hr o Adroc.

Είς πολλάς ήμεν και διαφόρους εννοίας ὁ περί τῆς ένθάδε σημαινομένης άρχης καταποικίλλεται λόγος, πανταχόθεν θηράσθαι σπουδάζων τὰ εἰς ώφέλειαν συντείνοντα, και κατάληψιν άληθη των θείων δογμάτων, και την εν τοίς μυστηρίοις ακρίδειαν κυνός δίκην ἰχνηλατών · · Ερευνάτε] γάρ που τὰς ἀγίας Γραφάς, φησίν ὁ Σωτήρ ότι ἐν αὐταίς ὑμείς δοχείτε ζωήν αἰώνιον έχειν, καὶ αὐταί εἰσιν αὶ μαρτυρούσαι περί έμου. , "Εσικε τοίνυν ο μακάριος εύαγγελιστής άρχην ένθάδε, την κατά πάντων έξουσίαν, τουτ' έστι, τον Πατέρα σημαίνειν ίνα δή καί έπάνω πάντων ή θεία φαίνηται φύσις, παν όπερ έστι γενητόν ύπο πόδας έχουσα, μονονουχί και έποχουμένη τοίς δι' αύτης είς το είναι κεκλημένοις. Έν ταύτη τοιγαρούν τη άρχη, τη κατά πάντων και έπι πάντας, ήν ο Λόγος, ου μετά πάντων ύπο πόδας αύτης, αλλ.

τόπον ώσπερ έχων των ἀπάντων ἀρχαιότερον την τοῦ γεννήσαντος φύσεν. Διὸ δή καὶ ἐλεύθερος ἐλευθέρου Πάτρὸς πεφυχώς, την χατά πάντων άρχην σύν αὐτῷ χεχτήσεται. Τίς ούν άρα χαὶ νῦν ὁ τῆς ἐν τούτω χατασχευής γενήσεται λόγος, αχόλουθον συνιδείν. Ριψοχινδύνως τινές, καθάπερ ξφημεν έν τοις άνωτέρω, τὸν τοῦ Θεοῦ Λόγον τότε δἡ πρῶτον εἰς τὸ εἶναι κεκλησθαι διισγυρίζοντο, ότε τον έχ της άγίας Παρθένου ναὸν λαδών, ἄνθρωπος γέγονε δι' ήμας Τ.ί ούν αν εξη λοιπόν, εξπερ ή γενητός και πεποιημένος, καὶ τοῖς ἄλλοις ἄπασιν όμοφυής, οἶς ἐξ οὐκ ὅντων ή γένεσις, καὶ τὸ τῆς δουλείας δνομά τε καὶ πράγμα δικαίως ἐπαληθεύεται; Τί γὰρ τῶν πεποιημένων τήν ύπὸ τῷ πάντων κρατούντι Θεῷ δουλείαν ἀχινδύνως παραιτήσεται; τί δὲ οὐχ ὑποκύψει τῆ κατὰ πάντων Β άρχή τε και έξουσία, και κυριότητι, ήν και αύτός που σημαίνει λέγων ο Σολομών · « Μετά γάρ διχαιοσύνης ετοιμάζεται θρόνος άρχης; » Έτοιμος γάρ και πολύ λίαν εύπρεπής είς δικαιοσύνηνό τῆς ἀρχῆς θρόνος, της ἐπὶ πάντας δηλαδή. Καὶ τίς ὁ θρόνος περὶ οδ νῦν ὁ λόγος, ἄχουε λέγοντος τοῦ Θεοῦ δι' ἐνὸς τῶν άγίων ('Ο ούρανός μοι θρόνος.) Ούχοῦν Ετοιμος είς διχαιοσύνην ὁ ούρανὸς, τοῦτ' ἔστι, τὰ ἐν τοῖς ούρανοίς άγια πνεύματα. Έπειδή τοίνυν ήν άνάγκη συνομολογείν, μετά των άλλων ποιημάτων ύποχείσθαι τῷ Θεῷ καὶ Πατρί τον Υίον, ὡς οἰκετικήν Εγοντα τάξιν, και όπο την της άρχης εξουσίαν όμοίως πίπτοντα τοῖς άλλοις, είπερ έστὶ κατ' ἐκείνους όψιγενής, και των εν χρόνω πεποιημένων είς . άναγκαίως ς ό μαχάριος εύαγγελιστής δριμύτερον τοίς έτεροδιδασχαλούσιν έπιπηδά. χαι δουλείας μεν άπάσης έξέλκει τον Υίον · έχ δὲ τῆς ἐλευθέρας καὶ πάντων άρχούσης ούσίας έχπεφηνότα δειχνύει, καλ έν αύτή φυσικώς ύπάρχειν Ισχυρίζεται, λέγων 'Εν άρχη ήν o Adroc.

Επιπλέχει δὲ τῷ τῆς ἀρχῆς ὀνόματι χρησίμως τὸ ἦν, ἴνα μή μόνον εὐκλεής, άλλὰ νοῆται καὶ προαιώνιος · τέθειται γάρ εν τούτοις το ήν, είς βαθεζάν τινα, και άκατάληπτον, και την έξω χρόνων άρρητον γέννησιν άνατείνον τοῦ θεωροῦντος τὴν Εννοιαν. Τὸ γάρ ήν, άδιορίστως έχφωνηθέν, είς ποΐον ήμιν χαταλήξει τόπον, ἀεὶ προελαύνειν τοῦ διώχοντος νοῦ πεφυκός, και ην οίηταί τις έχειν αύτου την κατάπαυσιν, ταύτην τοῦ ἐπέχεινα δρόμου ποιούμενον άρχήν; D « Ήν ούν ὁ Λόγος ἐν ἀρχή, » τοῦτ' ἔστιν, ὡς ἐν άρχη τη έπι πάντα, και έξ αὐτης ὑπάρχων φυσικώς τό δεσποτικόν έχων άξίωμα. Εί δὲ τοῦτο άληθὲς, πῶς έτι γενητός, ή πεποιημένος; "Οπου δε δλως το ήν, κατά τίνα τρόπον το ούκ ην είσδήσεται; ή ποίον έξει λοιπόν τον κατά του Υίου τόπον:

КЕФАЛ. В'.

"Οτι καί θεός καί όμοούσιος τῷ Πατρί ὑπάρχων ό Υίὸς, ἐν ίδια ἐστίν ὑποστάσει, ὁμοίως δὲ καὶ

Kal ο Λόγος ήν πρός τον Θεόν. "Ευλον ήδη καὶ τῆς άληθείας άποσφαλλομένην *1 Prov. xvi, 12.

Εξω πάντων èν αὐτή φυσικῶς, ὡς καρπὸς συναίδιος. A extra omnia in ipso naturaliter, ceu fructus coæternus, locum, ut ita dicam, habens omnibus antiquiorem, Patris nimirum naturam. Ideireo etiam liber libero Patre genitus, universi imperium una cum ipso habet. Quænam ergo sit deinceps horum verborum structura, operæ pretium est animadvertere. Nonnulli audacter, ut antes diximus, Dei Verbum tum primum in rerum naturam editum asserebant, cum assumpto sanctæ Virginis templo propter nos factus est homo. Quidergo demum erit, si aut creatus aut factus, et ejusdem cum aliis omnibus naturæ, de quibus et e nihilo creatio, et servitutis nomen et res ipsa jure dicuntur? Quid enim creatum cunctipotenti Deo servire impune detrectabit? Quid autem cunctipotenti principio, potestati, et dominationi non subjacebit, quam ipse alicubi quoque significat Salomon dicens : « Cum justitia enim præparatur solium potestatis 31. > Paratus enim est præclare ad justitiam ille thronus ejus nimirum quæ, supra omnes est potestatis. Et quis ille thronus sit, de quo hic loquimur, audi Deum per unum sanctorum dicentem : (Cœlum mihi thronus.') Itaque paratum est ad justitiam cœlum, hoc est, qui cœlos incolunt sancti spiritus. Quoniam ergo necesse erat consiteri una cum aliis creaturis] subjici Deo ac Patri Filium, tanguam servili conditione præditum, et principii potestati 14 perinde ac alia subditum, si, ut illi volunt, sero genitus, et eorum qui in tempore facti sunt unus est : necessario beatus evangelista acrius insultat hæreticis, et ab omni quidem servitute Filium vindicat, et ab omnipotente substantia manare ostendit, in eaque naturaliter ipsum exsistere asserit, dicens : In principio erat Verbum.

> Principii autem vocabulo illud, erat, subjungit, ut non solum gloriosus, verum etiam ante sæcula genitus intelligatur. Illud enim, erat, hic positum est, quo contemplantis animus in profundam quamdam et incomprehensibilem, et inessabilem quæ cuncta superat tempora generationem intendatur. « Erat » enim, indefinite prolatum, quonam in loco nos sistet, cum prosequentem mentem natura sua semper antevertat, et quam illius quietem esse putaveris, hanc ulterioris cursus faciat initium? « Erat » igitur « Verbum in principio, » hoc est, in potestate quæ est supra omnia, et ex ipsa exsistens naturaliter, Dominique majestate præditum. Quod si ita est, quomodo creatus demum aut factus erit? Ubi denique illud erat aliquo modo non erat, inibit, aut quem tandem locum habebit in Filio?

CAP. II.

Quod et Deus, et consubstantialis Patri sum sit Filius, in propria est hypostasi, similiter autem et Pater.

1, 1. Et Verbum erat apud Denm. Cum inanem et veritatis expertem illorum qui

ista sentiunt ineruditam mentem satis superque A ἀποδείξας έχανῶς τὴν ἀμαθῆ τῶν ἐχεῖνα δοξαζόντων jam ostenderit, et his vocibus, e la principio erat Verbum, , omnem aditum præcluserit iis qui e nihilo Filium esse dicunt, omnemque eorum vanitatem paucis everterit, aliam vicinam ac admodum perversam hæresim aggreditur : et quemadmodum bonus ac laboriosus hortulanus ligone et laboribus oblectatur, lumbosque præcinctus, et quo par est agresti habitu indutus, omnem suam curam in purgando horto, et eradicandis spinis ponit, aliamque post aliam eruere non cessat, et circumeundo rastri dente versare si quid est noxium : sic etiam heatus Joannes, vivens, et efficax, et 15 acutissimum Dei verbum in mente gerens, et acutissime atque sagacissime malignitatis hæreticorum acerba germina circumspiciens, ad ea cursim quodammodo fertur, ac statim omni ex parte succidit, lectoribusque svis tuendæ rectæ fidei modum suppeditat. Vide enim rursus hominis sancto Spiritu afflati prudentiam. Docuit antea Verbum esse in principio, hoc est in Deo et Patre, ut diximus. Cum autem mente perspicacissimus esset, nec ignoraret, ut credibile est, suborituros aliquos qui præ multa ignorantia dicerent unum et eumdem esse Patrem ac Filium, et nominibus duntaxat sanctam Trinitatem distinguerent, nec in propriis nypostasibus esse concederent, ut Pater quidem revera intelligatur Pater, non Filius : Filius item esse proprie Filius, ac non Pater, ut ex rei veritate necessario fatendum nobis est, etiam adversus C hanc hæresim quasi jam tum excitatam, aut olim futuram armatur, adeoque ad illam evertendam, his verbis, « In principio erat Verbum, » statim adjungit, e Et Verbum erat apud Deum, , ubique illud, erat, necessario inferens, propter generationem ipsius, quæ est ante sæcula. Ex eo vero quod dicit : a Et Verbum erat apud Deum, » unum quiddam idque per se subsistens Filium ostendit, alium Putem rursus esse Deum ac Patrem, apud quem erat Verbum. Quomodo enim, amaho, id quod unum numero est, ipsum apud semetipsum, vel in semetipso exsistere censebitur? Sed inscitiæ plena compertum iri quæ de his hæretici statuunt, posthæc inferius docebimus, ubi quæstio illa accurate perpendetur.

ύπάρχειν; "Ότι δὲ ἀμαθής τοῖς αίρετιχοῖς καὶ ὁ περί τούτων εύρεθήσεται λόγος, διὰ τῆς ἐν τοῖ ύποτεταγμένοις θεωρίας διδάξομεν, την των ζητουμένων βάσανον άχριδη ποιησάμενοι.

niis, quibus ostenditur Patrem in propria esse hypostasi, et Filium similiter, quibuscum Deus videlicet asseritur sanctus Spiritus, licet nihil de ipso quæratur impræsentiarum.

Consubstantialis quidem est Filius Patri, et Pater Filio. Idcirco in similitudinem prorsus eamdem coeunt, ita ut cernatur quidem in Filio Pater, et in Patre Filius, et alter in aitero fulgeat, quemadmodum ipse quoque dicit alicubi : « Qui videt 16 me, videt et Patrem. > Item : « Ego in Patre, et Pater in me est 39. > At quamvis sit in Patre, ha-

διάνοιαν, και διά του είπειν, « Έν άρχη ήν ὁ Λόγος, » πάσαν άποκλείσας παρείσδυσεν τοίς έξ ούκ δντων είναι λέγουσι του Υίου, και πάσαν αύτων την έν τούτοις είχαιολογίαν ἀποτόμως περιελών, ἐφ' ἐτέραν έρχεται γείτονά τε καὶ δυστροπωτάτην αιρεσιν. καὶ ώσπερ αν εί τις άριστός τε όμου καὶ τληπαθής φυτουργός, τοίς μέν έπὶ τῆ δικέλλη καὶ μάλα δή πόνοις εφήδοιτο, περιεζωσμένος δε την όσφυν, και ώς ένι μάλιστα τοίς αύτῷ πρέπουσιν άγροικιζόμενος σχήμασι, πάσαν ποιοίτο σπουδήν, της εξ άκανθών άηδίας έλευθέραν ἀποδείξαι του παραδείσου την δψιν, άλλην δὲ ἐπ' ἄλλην καταστρέφων οὐ παύεται, καὶ κύκλφ περινοστών άει το λυπούν άνοχλίζει ξύλον, τον σχλτ. ρον όδόντα της δικέλλης ύποτιθείς · ούτω καὶ ὁ μαχάριος Ίωάννης, τον ζώντα, και ένεργη, και τομώτατον του θεού λόγον εν διανοία φορών, δξυωπέστατά τε καί νουνεγέστατα τῆς τῶν ἐτεροδοξούντων κακίας τά πιχρά περιαθρών βλαστήματα, μογονουχί πρός αύτά δρομαίος έργεται, και άποτέμνει γοργώς πανταχόθεν, τοίς έντευξομένοις τοίς αὐτοῦ συγγράμμασι τό εν όρθη τη πίστει φυλάττεσθαι προξενών. Θέα γάρ δή πάλιν τοῦ πνευματοφόρου την νηψιν. Έδιδαξεν έν τοίς προλαδούσιν, ώς ήν ὁ Λόγος έν άρχη, τουτ' Εστιν, έν τῷ Θεῷ καὶ Πατρί, καθάπερ είρηκαμεν. Επειδή δε το της διανοίας διμμα πεφωτισμένον έχων, ούχ ήγνόει, κατά το είκος, ώς άναστήσονταί τινες, έκ πολλής άμαθίας ένα και τον αύτον είναι λέγοντος Πατέρα και Υίου, και μόνου δυόμασι την άγιαν Τριάδα διαστέλλοντες, εν δε ύποστάσεσιν ίδικαζε οδ συγγωρούντες ὑπάρχειν, ἵν' ὁ Πατήρ μὲν δντως νοῆται Πατήρ, καὶ ούχ Υίός · Υίὸς δ' αδ πάλιν ὑπάρχειν ίδίως ὁ Υίὸς, και οἱ Πατήρ, ώσπερ οὖν και ὁ τῆς άληθείας έχει λόγος άναγχαίως χαί πρός ταύτην, ώς Emignapeloav |al. ent napoudav] fon xat' exelvo καιρού, και κεκινημένην, ή και Εσεσθαί ποτε μέλhousay thy aspects efondiferas, xal of mode avalpsσιν αύτης παρατίθησιν εύθυς τώ, « Έν άρχη ήν δ Λόγος, , τὸ, « Καὶ ὁ Λόγος ἦν πρὸς εὸν Θεόν , πανταχή μέν το ήν άναγχαίως επιφέρων, διά την προαιώνιον γέννησιν αύτου. διά δὲ τοῦ φάναι τὸν Λόγον δυτα πρός Θεόν, εν μέν τι καὶ ύφεστηκός αύτό καθ. έαυτό τὸν Υίὸν ἐπιδειχνύων, ἔτερον δὲ πάλιν τὸν Θεὸν καὶ Πατέρα, πρὸς ὂν ἦν ὁ Λόγος. Πῶς γὰρ ὅλως τὸ εν άριθμώ, αύτο προς έαυτο, ήτοι παρ' έαυτώ, νουίτα

Demonstratio cum argumentis et Scriptura testimo- D 'Απόδειξις μετὰ συλλογισμών και μαρτυριών niis , quibus ostenditur Patrem in propria esse Γραφικών, ότι και ό Πατηρ èr idia estir ύποστάσει, και ο Υίος ωσαύτως, συνθεολογουμένου δηλονότι του άγιου Πιεύματος, ει και μηδέν έπὶ τοῦ παρόττος ἐξετάζοιτο περὶ αὐτοῦ.

'Ομορίστος κὰν Ι και

Όμοούσιος μέν ὁ Υίδς τη Πατρί, καὶ ὁ Πατήρ τῷ Υίφ διδ δή είς απαράλλακτον αναδαίνουσιν όμοιδτητα ως όρασθαι μέν έν Υίφ τον Πατέρα, έν δε τψ Πατρί του Υίου, και τῷ ἐτέρῳ του ἐτερου ἐναστράπτειν, καθά και αύτός πού φησιν « 'Ο έωρακώς έμέ, ἐιύραχε τὸν Πατέρα μου. > Καὶ πάλιν · « Έγιὸ ἐν τῷ Harpl, xal & Harthe to tuol. , 'All' el xal force to

τῷ Πατρί. έχει δὲ πάλιν ἐν ἐαυτῷ τὸν Πατέρα (καλῶς A beatque vicissim in scipso Patrem, recte quidem μέν αύτος, καθάπερ ήδη προείρηται, πρός την του γεννήσαντος άπηχριδωμένος μορφήν · άπαραποιήτως δὲ πάλιν, ἐξ ὧν ἐστιν αὐτὸς ἐν ἐαυτῷ τὸν γεννήσαντα ζωγραφών) · οὐ διά τοῦτο τὸ ὑπάρχειν Ιδίως ζημιωθήσεται, ούδ' αὖ πάλιν ἀπολέσει ὁ Πατήρ τὸ ὑφεστάναι καθ' έαυτόν · άλλ' οὐδὲ ή πολλή λίαν ἐμφέρειά τε καὶ όμοιότης ἀνάχυσίν τινα τῶν ὑποστάσεων ἐργάσεται, ώς εν νοείσθαι τῷ ἀριθμῷ τὸν γεννήσαντα Πατέρα, καὶ τὸν ἐξ αὐτοῦ γεννηθέντα Υίον · ἀλλ' ή μέν ταυτότης τῆς φύσεως ἐπ' ἀμφοίν ὁμολογηθήσεται, τὸ δε ίδιως εχάτερον ύφεστάναι πάντως άχολουθεί · ίνα xal o Hathe bytws vontal Hathe, xal o lide & lide. Έπαριθμουμένου γάρ ούτω και συνθεολογουμένου του άγίου Πνεύματος, ή άγία και προσκυνουμένη Τριάς τὸ οίχεῖον ἔξει πλήρωμα.

"ΑΛΛΟ. ΕΙ αύτός έστιν ὁ Υίὸς και Πατήρ, ποίων έχει λόγον ή των ονομάτων διαστολή; Εί μη γάρ δλως εγέννησεν, ίνα τί καλείται Πατήρ; Πῶς δὲ δλως Υίος, εί μη έγεννήθη παρά Πατρός ; Αίτει γάρ ώς ι έξ άνάγχης την τοιαύτην έφ' έαυτοί; θεωρίαν τά ονόματα. Έπειδή δὲ γεγεννήσθαι τον Υίον αἱ θείαι χηρύττουσι Γραφαί, και ό της άληθείας ούτως έχει λότος, ὑφέστηκεν άρα καθ' ἐαυτόν. "Εστι δὲ πάλ:ν ίδιαζόντως και ό Πατήρ, είπερ έτερον εξ ετέρου φαίνεται το γεννώμενον ώς πρός το γεννών.

"ΑΛΛΟ. 'Ο μαχάριος Παύλος, ἐπιστέλλων Φιλιππησίοις, περί του Υίου φησιν · « "Ος έν μορφή Θεού ὑπάρχων, ούχ άρπαγμὸν ἡγήσατο τὸ είναι ίσα Θεῷ.» 🤉 Τίς ούν άρα έστιν ό άρπαγμόν ού θελήσας ήγήσασθαι τὸ είναι Ισα Θεῷ; "Η γάρ ούχ ἀνάγκη λέγειν, Ενα μέν τινα ὑπάρχειν τὸν ἐν μορφή Θεοῦ, ἔτερον δὲ πάλιν τον ούπερ ήν ή μορφή; 'Αλλ' έστι δήλον άπασι καὶ διμολογούμενον. Ούχοῦν ούχ εν τι καὶ ταυτόν τῷ άριθμώ Πατήρ και Yids, άλλ' ιδιοσύστατοι, και έν άλλήλοις θεωρούμενοι, χατά την ταυτότητα της ούcias, et xal els el evos, ex Narpos o rios onlach.

"ΑΛΛΟ. « Έγω καὶ ὁ Πατήρ ἔν ἐσμεν, » ἔφασκεν ο Σωτήρ ώς είδως δηλονότι και έαυτον ίδίως ύφεστηκότα, και τον Πατέρα · Εί δὲ μή οῦτως έχει τοῦ πράγματος ή άλήθεια, τί μή τηρήσας τή ένάδι τό πειδή δὲ εἰς πληθυντικόν άριθμόν το σημαινόμενον εξαπλοί, δήλος αν είη λοιπόν, την των έτεροδοξούντων άνατρέπων ύπόνοιαν. Οὐδὲ γάρ αν καθ' ἐνὸς τὸ έσμεν έπενεχθείη συνετώς.

"ΑΛΛΟ. Έπὶ τῆ τοῦ ἀνθρώπου κατασκευή φωνή φέρεται Θεού, « Ποιήσωμεν άνθρωπον, » λέγοντος, ε κατ' είκόνα ήμετέραν καί καθ' όμοίωσιν. > Είπερ ούν εἰς εν τι τῷ ἀριθμῷ τὸ τῆς ἀγίας Τριάδος πλάτος, ίνα ούτως είπω, συστέλλεται, καὶ δυσσεδούντες άναιρούσι τὸ ὑφεστάναι καθ' ἐαυτούς Πατέρα, καὶ Υίον τίς ὁ πρός τίνα λέγων έστι, « Ποιήσωμεν άνθρωπον κατ' είκόνα την ήμετέραν ; > Χρην γάρ δήπου

ipse, at prius jam dictum est, et persecte ad formam Patris expressus, idemque simplicissime ex natura sua ipse in seipso Patrem exprimens: non tamen idcirco propriæ exsistentiæ jacturam faciet, neque vicissim Pater per se subsistere desinet; sed nec summa illa similitudo confusionem ullam hypostasibus afferet, ita ut una res numero intelligatur Pater qui genuit, et qui ex ipso g nitus est Filius : verum identitatem naturæ in utroque confitebimur, et utrumque proprie subsistere utique sequitur, ut et Pater vere intelligatur Pater, et Filius vere Filius. Sic enim connumerato, et inter divinitatis personas simul collocato sancto Spiritu, sancta et adoranda Trinitas plenitudinem suam obtinebit.

ALIUD. Si qui est Filius, ipse quoque Pater est, quam rationem habebit illa nonjoum distinctio? Nam si plane non genuit, quorsum vocatur Pater? Quomodo vero Filius est, si non est a Patre genitus? Habent enim in seipsis illa vocabula necessario talem intellectum. Cum autem genitum esse Filium divinæ Scripturæ prædicent, et ita res vere sit : subsistit utique in seipso. Et vicissim quoque singulariter est Pater : siquidem alterum ex altero agnoscitur, id quod est genitum relatione ad id quod genuit.

ALIUD. Beatus Paulus ad Philippenses scribens ait de Filio : « Qui cum in forma Dei esset, non rapinam arbitratus est esse se æqualem Deo 30. > Quis est igitur ille qui rapinam noluit arbitrari esse se æqualem Deo? Numquid enim necesse est dicere, unum quemdam exsistere qui sit in forma Dei, alium vero rursus illum cujus sit forma? Atqui patet illud et in confesso est apud omnes. Non sunt ergo unum et idem numero Pater et Filius, sed propriam habent hypostasim, et alter in altero conspicitur secundum identitatem substantiæ, licet unus ex uno, ex Patre Filius videlicet.

ALIUD. . Egoet Pater unum sumus 3, , inquiebat Salvator, utpote cum sciret seipsum proprie quoque subsistere, et Patrem. Quod si rei veritas ita se non habet : quidni servato quod πρέπου Εγασκευ. Έγω και ὁ Πατήρ εν είμι; Έ- D unitati convenit, aiebat, Ego et Pater unum sum? Cum autem plurali numero id exponat, hæreticorum opinionem evertere 17 manifestum est. Neque enim sumus, de uno recte dixeris.

> ALIUD. Cum Deus condere vellet hominem, dixisse fertur: « Faciamus hominem ad imaginem nostram et similitudinem 35. > Si ergo ad unum quiddam numero sanctæ Trinitatis amplitudo, ut ita dicam, contrahitur, et impie hæretici Patrem et Filium propria nudant hypostasi: quis est ille qui ad alium dicit: « Facianius hominem ad imaginem nostram? , Dicere enim oportebat, si ita

³³ Philip. u, 6. 35 Joan. x, 50. 35 Gen. 1, 26.

res esset út illi nugantur : « Faciamus hominem A λέγειν, είπερ ούτως έχει, καθάπερ έκείνοι ληρούντές ad imaginem meam et ad similitudinem. . Jam autem cum id non dicat, sed effectionem plurali numero tribuat, et ad « imaginem nostram » libri scriptor adjiciat, clara quodammodo et magna voce clamat sanctæ Trinitatis personas plures numerari quam upam.

ALIUD. Si splender est Patris Filius, ceu lumen de lumine: quomodo non distinguitur ab ipso quatenus proprie subsistit? Certe enim id quod sicuti splendor emanat ab alio, nimirum ab eo quod lucem edit, non a seipso id accipiet.

ALIUD. Filius ostendens se ex substantia Dei ac Patris esse, alicubi rursus ait : « Ego ex Patre exivi, et venio; rursus revertor ad Patrem 36. > Quomodo igitur non alius erit ab ipso ratione hypostasis ac numeri, cum omnis ratio nos doceat, id quod ab aliquo prodiit, aliud esse concipere ab eo a quo prodiit? Itaque verum non est quod adversarii dicunt.

ALIUD. In Deum Patrem, et in Filium unigewithin, et in sanctum Spiritum credentes justificamur : proindeque etiam Salvator ipse suis discipulis præcipit dicens : c Euntes docete omnes gentes, baptizantes eos in nomine Patris, et Filii, et Spiritus sancti 37. > Si ergo nihil nobis plane cogitandum inferat illa nominum diversitas, cumque Patrem dixeris, significes Filium, et cum c Filium nominaveris, ipsius mentionem Patris facias: quid porro necesse est in Trinitatem potius quam in unitatem fideles jubere baptizari? Cum autem in trium numerum excurrat quod de natura divina dicitur, omnibus utique manifestum est unumquemque eorum qui numerantur in propria esse hypostasi : quoniam autem 18 nullatenus secundum naturam distinguitur, in unam conscendit deitatem, et adorationem habet eamdem.

ALIUD. Ira Dei Sodomitarum urbes conflagrasse, divina Scriptura dicit. Enarrans autem quo pacto divinus eis suror ingruerit, et rationem interitus clare edocens : « Pluit, » inquit, « Dominus a Domino super Sodoma ignem et sulphur 88; , cum hec pars calicis talia perpetrare solitis apprime B congrueret. Quis ergo ille Dominus, et a quo Domino ignem immittit, atque Sodomitarum urbes incendit? Manifestum est Patrem qui per Filium operatur omnia, cum sit ejus virtus et brachium, ipsum Sodomitis ignem immisisse. Cum ergo Dominus a Domino ignem illis immittat, quomodo non distinguetur, quod ad propriam hypostasim attinet, Pater a Filio, et vicissim Filius a Patre? Unum enim velut ex uno hic significatur.

ALIUD Prophetico motus spiritu, et per ipsum res futuras ante cognoscens beatus Psalmista, non φασι · ι Ποιήσωμεν άνθρωπον κατ' είκόνα έμψυ κάλ καθ' δμοίωτιν. > Νυνί δέ τοῦτο μέν οὐκ είπων, πληθυντικώς δὲ διδούς άριθμῷ τὴν ποίησιν, καί, « Κατ' είκονα την ημετέραν, , ἐπαγαγών ὁ τοῦ βιδλίου συγγραφεύς, μονονουχί λαμπρά και μεγάλη βοά τή φωνή την ύπερ ένάδα της άγίας Τριάδος άπαρίθμη-

"ΑΛΛΟ. Εὶ ἀπαύγασμά ἐστι τοῦ Πατρὸς ὁ Υίὸς, -ώς φως έχ φωτός πως ούχ έτερος πρός αύτον, ώς ίδιοσύστατος; Τὸ γάρ ὅλως ἀπαυγασθέν ὡς ὑφ' ἐτέρου, δηλονότι του άπαυγάζοντος, καὶ ούκ αύτὸ ἐξ ἐαυτοῦ τούτο πείσεται.

"ΑΛΛΟ. Έχ τῆς οὐσίας ὅντα τῆς τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρός ἐπιδειχνύων ἐαυτὸν ὁ Υίὸς, φησί που πάλιν. • Έγω ἐχ τοῦ Πατρὸς ἐξῆλθον, χαὶ ἡχω πάλιν πορεύομαι πρός τον Πατέρα. > Πως ούν ούχ έτερος έσταν παρ' αὐτὸν, ὡς ἐν ὑποστάσει καὶ ἀριθμῷ, παντός ήμας άναπείθοντος λόγου, τὸ ἔχ τινος προελθὸν, ἔτερον είναι παρ' ἐχείνο νοείν, ἀφ' οδ δή καὶ προελήλυθεν ; Ούχοῦν ούκ άληθης τοξ; δι' ἐναντίας & horos.

"ΑΛΛΟ. Είς Θεὸν Πατέρα, καὶ είς Υίον μονογενή. καί είς άγιον Πνεύμα πιστεύοντες δικαιούμεθα. Διά τοι τούτο και αύτος ὁ Σωτήρ τοίς οίκείδις μαθηταίς έπιτάττει λέγων · « Πορευθέντες μαθητεύσατε πάντα τὰ Εθνη, βαπτίζοντες αὐτούς είς τὸ δνομα τοῦ Πατρός, καὶ τοῦ Υίοῦ, καὶ τοῦ ἀγίου Πνεύματος. > Είπερ εύν όλως ούδεν ημέν είσοίσει πρός νόησιν ή των ονομάτων διαφορά, Πατέρα δέ τις είπων σημαίνει τὸν Υθον, καὶ Υθον όνομάσας αὐτοῦ μνημονεύει τοῦ Πατρός τίς ήν και χρεία μή προς ένάδα μάλλον, άλλ' είς Τριάδα χελεύειν βαπτίζεσθαι τούς πιστεύοντας; Έπειδή δὲ εἰς τὸν τρεῖς ἀριθμὸν ὁ περὶ τῆς θείας φύσεως έχτρέχει λόγος, πρόδηλον δήπου πασίν έστιν, έν ύποστάσει μέν ίδία των άριθμουμένων έχαστον είναι τῷ δὲ μηδαμόθεν ἐξηλλάχθαι κατά τὴν φύσιν, είς μίαν άναδαίνει θεότητα, καλ προσκύνησιν έχει την αύτην.

ΑΛΛΟ. Έξοργης έμπεπρησθαι θεού τὰς τῶν Σοδομιτών πόλεις ή θεία λέγει Γραφή εξηγημένη δὲ όπως αύτοις θείος έπενήνεκται θυμός, και τον τρόπον της άπωλείας έχδιδάσχουσα σαφώς, « "Εδρεξε, φησί, Κύριος παρά Κυρίου έπι Σόδομα πύρ καί θείον .) έπει και αυτη τοίς έκείνα πλημμελείν είωθόσιν ή μερίς του ποτηρίου πρεπωδεστάτη. Ποίος ούν άρα Κύριος παρά ποίου Κυρίου τὸ πῦρ ἐπαφίησι, καὶ τὰς τῶν Σοδομιτῶν κατέφλεξε πόλεις; 'Αλλ' έστι δήλον, ώς ὁ Πατήρ δι' Υίου πάντα ένεργών, έπει και δύναμις αύτου, και βραχίων έστιν, αύτος Σοδομίταις ύειν έποίει τὸ πύρ. "Ότε τοίνυν Κύριος παρά Κυρίου τὸ πῦρ ἐχείνοις ἀφίησι, πῶς οὐχ ἔτερος, όσον είς τὸ ίδίως ὑπάρχειν, παρὰ τὸν Υίὸν ὁ Πατήρ, καί αδ πάλιν ό Υίος παρά τον Πατέρα; Το γάρ εν ώ; έξ ένδς έν τούτιο σημαίνεται.

ΑΛΛΟ. Προφητικώ κινούμενος πνεύματι, και δι' αύτου τὰ ἐσόμενα προγινώσκων ὁ μακάριος Ψαλμ-

¹⁴ Joan. xvi, 28. 27 Matth. xxviii, 19. 29 Gen. xix, 21.

φδός, ούχ ετέρως δύνασθαι διασωθήναι το γένος έν- A aliter servari posse genus humanum putabat, quam ενόει το άνθρωπινον, εί μη διά μόνης της έπιφανείας του Υίου του Θεού, του πάντα ραδίως, έφ' όπερ αν βούλοιτο μεταβρυθμίζειν Ισχύοντος. Διά τοι τούτο πέμπεσθα: πρός ήμας παρεκάλει του Υίον, άτε δή καὶ μόνον διασώζειν ἰσχύοντα τοὺς ὑπὸ χεῖρα καὶ πλιονεξίαν γενομένους διαδολικήν και δή ξφασκεν ώς πρός του Θεον και Πατέρα · « Έξαπόστειλου το φως σου και την άληθειάν σου. > Ποΐον οὖν άρα έστι τὸ φώς, ποία δὲ ἡ ἀλήθεια, αὐτοῦ λέγοντος άχουε του Υίου . Εγώ είμι το φώς, και έγώ είμι ή άλήθεια. > Εί δε πέμπεται πρός ήμας το φώς καί ή άλήθεια του Πατρός, τουτ' Εστιν ό Υίος, πως ούχ ἔτερίς ἐστι παρ' αὐτὸν, ὅσον είς τὸ ίδίως ὑπάρχειν, εί καὶ ἔν ἐστιν ὡς πρὸς αὐτὸν, ὄσον εἰς τὴν τῆς οὐσίας ταυτότητα; Εί γάρ μή ούτως έχειν οίονταί τινες, & autos & xal els eate Harthe xal Ylds, ti uh Eteρον έποιείτο τὸν τῆς εὐχῆς τρόπον ὁ πνευματοφόρος βοών Έλθε πρός ήμας, ω φως, και αλήθεια; Έπειδή δὲ τὸ ἐξαπόστειλον λέγει, δήλος ἄν εξη λοιπόν, ετερον μέν τινα αποστέλλοντα είδως, Ετερον δε τον αποστελλόμενον· ο δε της αποστολής τρόπος νοείσθω θεοπρεπώς.

"ΑΛΛΟ. Δι' Υίου πεποιήσθαι τὰ πάντα φασίν αί θείαι Γραφαί τὰ όρατὰ και τὰ ἀόρατα, τὰ ἐν τοίς ούρανοίς και τά έπι τῆς γῆς, και οῦτω πιστεύοντες έν δρθότητι λογισμών, καὶ τών τῆς εὐσεδείας δογμάτων είσω βεδήχαμεν οι τῆς άληθείας προσχυνηταί. Οὐχοῦν ἐξετάσωμεν τὸ διὰ τοῦ Υίοῦ, καὶ ποίαν ἡμίν είσφέρει την διάνοιαν έρευνήσωμεν. 'Αλλ' Εστι δήλον, ώς έτερον μέν τινα νοείν άναπείθει τον ποιούντα καλ έργαζόμενον, έτερον δέ τινα τον δι' οδ τὰ πάντα έρ- С γάζεται. Δύο γάρ προσώπων ώς εξ άνάγχης παράστασιν έχει τό δι' Υίου ή λεγέτωσαν κατά τίνα τρόπον τὸ ἐν ὡς ἐν ἀριθμῷ, καὶ τῆ κατ' αὐτὸν ποσότητι έν τῷ τι ποιείν λέγεσθαι, τὸ δι' Υἰοῦ χυρίως και άληθως επιδέξεται, ούδενος ετέρου συνεπινοουμένου καί συνειστρέχοντος . άλλ' οίμαι παντελώς άπορήσειν τους δι' έναντίας. Έπειδή δε τον Πατέρα δι' Υίου τὰ πάντα εἰργάσθαι, καὶ αὐταὶ κηρύττουσιν αί θείαι Γραφαί, και ήμεζς πιστεύομεν, οίμαι δὲ ὅτι κακείνος πώς ούκ άνάγκη νοείν Πατέρα μεν ίδίως, ώς χαθ' έαυτον ύφεστάναι, Υίον δὲ πάλιν όμοίως, ούχ άνατρέποντος τούτου τὸ ἐν ταυτότητι τῆς οὐσίας την άγίαν όρασθαι Τριάδα;

КЕФАЛ. Г.

"Οτι Θεός κατά φύσιν, και κατ' οὐδένα τρόπον, ή ἐλάττων, ή ἀνόμοιός ἐστι τοῦ Πατρός ὁ Υίός.

Kal Osce fr & Adrog.

Ούχ ἡγνόησεν ὁ πνευματοφόρος, ὡς ἀναστήσονταί τινες εν εσχάτοις καιροίς της του Μονογενούς κατηγορούντες ούσίας, καὶ τὸν ἀγοράσαντα αὐτούς Δεσπότην άρνούμενοι, διά τοῦ κατά φύσιν οξεσθαι μή είναι θεὸν τὸν ἐχ Θεοῦ καὶ Πατρὸς πεφηνότα Λόγον, άλλά νόθον ώσπερ τινά και ψευδώνυμον ημίν έπεισφέρεσθα:, το μέν της υίστητος τε και θεότητος δνομα περικείμενον, έχοντα δὲ ούχ ούτω κατά ἀλήθειαν. "Ομοιόν τι ποιούσιν οἱ τὴν Αρείου δυσσέδειαν

per solum adventum Filii Dei, qui facile illud posset in quod vellet reformare. Quocirca mitti ad nos Filium rogabat, maxime cum solus servare posset diaboli manui ac tyrannidi subditos : adeoque velut ad Deum ac Patrem dicebat : « Emitte . lucem tuam, et veritatem tuam 39. > Quænam igitur sit illa lux, et quænam veritas, ipsum audi Filium dicentem : c Ego sum lux, et ego sum veritas .. . Quod si ad nos mittitur lux et veritas Patris, hoc est Filius, quomodo non alius est ab ipso, quod ad propriam hypostasin attinet, licet unum sit cum ipso identitate substantiæ? Nam si quidam ita rem esse non existimant, et idem atque unus est Pater ac Filius : quidni alio precandi modo utebatur divino Spiritu afflatus Psalmista clamans: Veni ad nos, o lux et veritas? Cum autem mitte dicat, utique alium quemdam novit qui mittat, alium, qui mittatur. Sed missionis modus pro eo ac Deum decet intelligatur.

ALIUD. Per Filium Scripturæ divinæ omnia facta esse dicunt, visibilia et invisibilia, corlestia ac terrena: atque ita credentes 19 in rectitudine doctrinæ et pietatis dogmatum incedimus quotquot veritatem colimus. Expendamus igitur illud, per Filium, et qualem nobis sensum inferat indagemus. Atqui manifestum est alium quidem censendum esse eum qui facit et operatur, alium vero eum per quem universa operatur. Duas enim personas necessario nobis exhibet illud, per Filium : aut dicant quo pacto illud, per Filium, proprie ac vere in re facienda unum numero et guantitate complectetur, si nihil aliud simul intelligatur et ad operandum concurrat; at hic hæsuros plane adversarios puto. Cum autem Patrem per Filium omnia secisse et ipsæ divinæ Scripturæ prædicent, et nos credamus, itaque ego statuam : nonne necesse est intelligere Patrem quidem proprie in se subsistere, ac similiter Filium, neque id obstare quominus sancta Trinitas intelligatur in identitate substantiæ?

CAP. III.

Quod Deus secundum naturam, nec ullo modo aut minor, aut dissimilis Patri sit Filius.

1, 1. Et Deus erat Verbum.

Non ignoravit divino Spiritu afflatus evangelista postremis temporibus suborituros aliquos qui substantiæ Unigeniti detraherent, et Dominum a quo redempti sunt negarent, eum secundum naturam non esse Deum ex Deo et Patre genitum asserendo, sed spurium nobis veluti quemdam et falsi nominis invehendo, filiationis quidem ac deitatis nomine redimitum, sed ita se revera non habentem. Simile quiddam faciunt, qui Judaicam Arii impietatem

³⁹ Psal. xitt, 3. 10 Joan. vit, 12; viv, 6.

3"

re

ad

au

232

83

VC

m

te

S

C

P

Q

p

intimis pracordiis susceperunt, proindeque et de A Τουδαϊκήν είς τον έαυτῶν εἰσοικίζοντες νοῦν, διὸ δή mortuo corde proferunt non vivificum piæ contemplationis verbum, sed quodcunque ad mortem tendit ac respicit : « Sagitta quippe est vulnerans lingua eorum; dolosa verba oris eorum 11.) Quasi ergo jam in veritatis verba exsurgeret aliquis, et sanctum evangelistam ita propemodum compellaret : erat quidem Verbum, o bone, apud Deum; esto: tibi enim ista scribenti credimus. Sit autem et subsistat Pater proprie, itemque Filius similiter : quodnam ergo 20 secundum naturam Verbum esse putandum est? Illud enim, esse apud Deum, omnino substantiam non significat. Gum autem unum Deum Scripturæ divinæ prædicent, Patri soli hoc tribuemus, apud quem erat Verbum. Quid ad hæc igitur ait præco veritatis? Non solum e Erat B Verbum apud Deum, , sed erat etiam Deus, ut ex eo quod est apud Deum, alius esse a Patre cognoscatur, et Filius proprie subsistere et per se credatur; ex eo vero quod est Deus, consubstantialis, et ex ipso intelligatur esse secundum naturam, utpote Deus, et ex Deo exsistens. Fieri enim nequit ut, cum una liquido sit apud homines divinitas, in identitatem substantiæ sancta Trinitas non coalescat, atque ita in unam deitatis rationem referatur. Erat igitur, et Deus postea non suit, sed olini erat, maxime cum Deum esse ab æterno quoque esse consequatur, quandoquidem id quod in tempore factum est, aut e nihilo in rerum naturam editum, natura Deus non est. Cum ergo C Dei Verbum per illud, erat, æternitatem habeat, per illud autem, esse Deum, cum Patre consubstantialitatem, quanti supplicii ac pœnæ reos inventum iri putandum est, qui minorem quodammodo aut etiam dissimilem Patri ipsum esse arbitrantur, eoque impietatis progredi non horrent, ut palam idipsum quoque proferre audeant, nec quæ dicunt scientes, neque de quibus asseverant? Nulla enim ex parte minorem esse Patre Filium ex ipso et vere genitum, ex subjectis rationibus rursum agnoscemus.

ALIUD. Multis variisque nominibus divinæ Scripturæ Filium appellant. Sapientiam enim et virtutem Patris ipsum esse aiunt, juxta Pauli di- D ctum: c Christus Dei virtus et Dei sapientia 49. > Dictus est rursum lux ejus et veritas, juxta id quod a quodam sanctorum in Psalmis canitur: · Emitte lucem tuam et veritatem tuam 43.) Justitia quoque nominatus est, juxta illud : « In tua justitia vivifica me ". . Vivificat enim Pater in Christo credentes in ipsum. Quin et consilium nuncupatus est Patris, juxta illud: « In consilio tuo deduxisti me 48. > Et rursus: (Consilium Domini manet in æternum 44. . Cum igitur hæc omnia Filius sit Deo ac Patri, dicant nobis qui Arii errori assentantur et qui illius dementia pleni sunt, quomodo sit minor ipso. Si enim ita res est,

41 Jer. 1x, 8. 41 1 Cor. 1, 24. 49 Psal. XLII, 3. XXXII, 11.

και άπο νεκράς προφέρουσι καρδίας, ού τον ζωοποιόν της εύσεδους θεωρίας λόγον, άλλ' εί τι πράς θάνατον όρα τε και βλέπει ' « Βολίς δντως τιτρώσκουσα ή γλώσσα αὐτῶν, δόλια τὰ ρήματα τοῦ στόματος αὐτων. • "Ωσπερ ούν ήδη τινός τοίς έξ άληθείας άντιτείνοντος ρήμασι, και μονονουχί λέγοντος πρός τον άγιον εύαγγελιστήν. "Ην μέν ὁ Λόγος, ὧ ούτος, πρὸς τον Θεόν, και έχέτω τήδε. πείθομαι γάρ τοίς σοίς περί τούτου συγγράμμασιν : έστω δέ, καὶ ὑπαρχέτω Πατήρ μέν ίδίως. Υίδς δὲ πάλιν όμοίως. Τίνα δη ούν ύπάρχειν ο εσθαι προσήχει χατά 'φύσιν τον Λόγον; Τὸ γάρ είναι πρὸς Θεόν, οὐ πάντως έγει καὶ τῆς ούσίας την δήλωσιν. Έπειδη 32 Θεόν Ένα χηρύττουσιν αί θεζαι Γραφαί, άναθήσομεν τοῦτο μόνω τῷ Πατρί, πρός ον ήν ο Λόγος. Τί ούν άρα και πρός τουτό φησι της άληθείας ό χήρυξ; Ού μόνον « "Ην ό Λόγος πρός Θεόν, , άλλ' ήν και Θεός, ενα διά μεν του είναι πρός Θεόν, Ετερος ών παρά τον Πατέρα γνωρίζηται, καί Υίδς ὑπάρχειν ίδία καὶ καθ' ἐαυτὸν πιστεύηται. διά δε του είναι Θεός, όμοούσιός τε και εξ αύτου νοήται χατά φύσιν, άτε δή χαι Θεός, και έχ Θεού προελθών. 'Αμήχανον γάρ, μιας είναι παρά πάσιν όμολογουμένης θεότητος, μή πάντως είς ταυτότητα φύσεως τήν άγιαν άναδαίνειν Τριάδα, ούτως τε είς του ένα τής θεότητος άναφέρεσθαι λόγον. "Ην ούν, και Θεός ού γέγονεν υστερον, άλλά πάλαι ήν, εί καλ ότι μάλιστα τῷ είναι Θεὸν ἀκολουθήσει πάντως καὶ τὸ ἀἴδίως elvai · exel to ev xpover regords, A nat oling ex my δυτος είς το είναι παρενεχθέν, ούχ αν είη φύσει Θεός. Έχοντος τοίνυν του Θεού Λόγου διά μέν του ήν τό άτδιον, διά δὲ τοῦ εἶναι Θεόν τὸ πρὸς τὸν Πατέρα όμοούσιον, πόσης οξεσθαι χρή χολάσεώς τε χαλ τιμωρίας ενόχους εύρεθήσεσθαι, τούς ελάττονα κατά τι γούν, ή και ανόμοιον του γεγεννηκότος οἰομένους ὑπάρχειν αύτον, και είς τοῦτο προελθείν δυσσεδείας οὐκ ἀποφρίττοντας, ώς ήδη τολμάν και ἐτέροις τὰ τοιαῦτα προσλαλείν, μή νοούντας, μήτε ά λέγουσι, μήτε περί τίνων διαδεδαιούνται. "Οτι γάρ οὐδαμόθεν ελάττων έστι του Πατρός! ὁ ἐξ αὐτου και κατ' άλήθειαν Υίδς, έχ των συνεζευγμένων έννοιων εἰσόμεθα πάλιν.

"ΑΛΛΟ. Πολλοίς και διαφόροις δυόμασι του Υίου αί θεζαι χαλούσι Γραφαί. Σοφίαν μέν γάρ και δύναμιν του Πατρός είναι φασιν αύτον, κατά το είρημένον τῷ Παύλφ • • Χριστὸς Θεοῦ δύναμις καὶ Θεοῦ σοφία. Είρηται δὲ πάλιν και φῶς αὐτοῦ και άλήθεια, κατά τό έν Ψαλμοίς ύπό του των άγίων μελφδούμενον. ε Έξαπόστειλον το φώς σου, και την άλήθειάν σου. > Είρηται και δικαιοσύνη, κατά τὸ, « Έν τῆ δικαιοσυνη σου ζησόν με. > Ζωοποιεί γάρ ὁ Πατήρ ἐν Χριστῷ τους πιστεύοντας είς αυτόν. Ώνόμασται και βουλή του Πατρός, κατά το είρημένον (Έν τή βουλή σου ωδήγησάς με , καὶ πάλεν, « Ἡ δὲ βουλή τοῦ Κυρίου είς τὸν αίωνα μένει. > "Ότε τοίνυν ταῦτα πάντα ἐστίν ό Υίὸς τῷ Θεῷ καὶ Πατρί, λεγέτωσαν ήμιν οί τήν 'Αρείου χολαχεύοντες πλάνην, χαὶ τῆς ἐχείνου παρανοίας άναπεπλησμένοι, πως έστιν έλάττων αύτου.

48 Psal. LXXII, 23. 44 Psal. " Psal. caviti, 40.

iv. Sid 6h דלע לשם-TI TOOG οώσχουσα τος, πρός σοίς περί α δή οὖν ν Λόγον; xal Tre

ומדסב מט-בעדנדבנπρός του έτω Παύττουσιν Marpi, υτό φησι γος πρός ναι πρός tat, xal rai. διά ש עסקדתנ ροελθών. γουμένης ששב דלי בעם דקק θεός ού μάλιστα ά τδίως s ex uh

σει θεός. ט איר דל Πατέρα צל דנושχατά τι שטעב שהείας ούχ τοιάῦτα hte mepl

λήθειαν roll ves αλ δύναρημένον copia. , xard

έλάττων

ύμενον. V GOU. CLOCUVI Χριστώ el Bount שלע שלע

Kuplou ta Estly ol thy υ παρααὐτοῦ.

. Psal.

περ οὐ τελείως σοφός ὁ Πατήρ, οὐ τελείως δυνατός, où releius que, où releius altitera, où releius 81καιος, άλλ' ούδὲ τέλειος ἐν βουλή, εἶπερ ὅντως διὰ τὸ Ελαττον έχειν, οὐ φανείται τέλειος ὁ Υίὸς, ός πάντα ταῦτά ἐστιν αὐτῷ. 'Αλλά μὴν τὸ οῦτω φρονείν ή λέγειν δυσσεδές · τέλειος δὲ ὁ Πατήρ διὰ τὸ πάντα Εχειν έν εαυτώ τελείως · τέλειος άρα δηλονότι και ό Υίδς, ή σοφία, και ή δύναμις, τό φως, και ή άλήθεια, ή δικαιοσύνη, καὶ ή βουλή τοῦ Πατρός. 'Ο δὲ τὴν ἐν τῷ οἰκείῳ γεννήτορι τελειότητα πληρών, πῶς ἀν Ελάττων νοοίτο; ΑΛΛΟ. Εί τὸ Ελαττον Εχων ὁ Υίὸς ὡς πρὸς Θεὸν

καί Πατέρα, προσκυνείται παρά τε ήμων καί των άγίων άγγέλων, δύο λατρεύοντες άλωσόμεθα θεούς, είπερ οὐδαμόθεν εἰς ταντότητα φύσεως ἀναδήσεται τῷ τελείφ τὸ μή ούτως έχου. Πολλή δέ τίς ἐστιν ή διαφορά τὰ μή ώσαὐτως έχοντα κατά τὸν τῆς φύσεως λόγον είς άλλοτριότητα διατέμνουσα. 'Αλλ' ούχ είς πολύθεον άριθμόν ή πίστις, είς δὲ θεὸς ὁ Πατήρ, άναδαίνοντος είς ένότητα την πρός αύτον του Υίου, δηλον δὲ ὅτι καὶ τοῦ ἀγίου Πνεύματος · οὐδὲν ἄρα τὸ κατηγόρημα λοιπόν έν Τίψ. Πώς γάρ έτι το Ελαττον έπιδέξεται είς ένότητα τῷ τελείω Πατρί, καὶ είς οὐσίας ταυτότητα ένούμενος φυσικώς;

ΑΛΛΟ. Εί πλήρωμά έστιν ὁ Υίός · ε άπὸ γὰρ τοῦ πληρώματος αὐτοῦ πάντες ήμεζς ἐλάδομεν . κατάτίνα τρόπον το Ελαττον επιδέξεται; 'Ασύμδατα γάρ καθ' Εν τι το ύποκείμενον έν ταυτώ τὰ άλλήλοις έναντία.

ΑΛΛΟ. Εί το ελαττον έχων ο Υίος τὰ πάντα πλη- C ροί, που χωρήσει το μείζον του Πατρός; Ειρήσεται γάρ καὶ σωματικώτερον, ώς έν παραδείγματος τρόπω. νοουμένης έτέρως της έν άσωμάτοις ύπεροχης τε καλ έλαττώσεως.

ΑΛΛΟ. Εί τὸ ὑπὲρ πᾶν ὄνομά ἐστιν ὁ Θεὸς, είτα τούτου κληρονόμος υπάρχων ό Υίδς ούκ έχει το τέ. λειος είναι διά τὸ Ελαττον, οὐδὲ ἐν [al. οὐδὲν ἐν] τῷ ύπερ πάντα το μέγα · τούτο δέ έστι Θεός. 'Αλλά τούτο άτοπον ή φρονείν ή λέγειν · τέλειος άρα έστιν ό Υίδς, ώς ὑπέρ πᾶν δνομα, καὶ Θεός.

ΑΛΛΟ. Εί ή θεία φύσις οὐ πεπόσωται, συμβαίνειν δὲ οἶδε τὸ Ελαττον εν ποσοίς, πῶς ἄν ἐλάττων νοοίτο κατά φύσιν υπάρχων θεὸς ὁ Υίός; οὐ γὰρ ἔξω τοῦ ποσού χείσεται, κάν ώς πρός Πατέρα το Ελαττον λέγωσιν έχειν αὐτόν.

ΑΛΛΟ. Ὁ μακάριος Ἰωάννης περί τοῦ Υίοῦ φησιν, ότι « θύκ έκ μέτρου δίδωσι το Πνεύμα, » τοις άξιοις δηλαδή. "Ότε τοίνυν μέτρον ούχ έστιν έν τῷ Υἰῷ, άμετρητος άρα έστε, και πάσαν άναδαίνων κατάληψεν την εν ποσώ νοουμένην ώς Θεός. Πώς ούν ελάττων ό μή μετρούμενος;

ΑΛΛΟ. ΕΙ ελάττων έστιν ὁ Υίδς, μείζων δὲ ὁ Πατήρ, διαφόρως δηλονότι και άναλογούντως οίς Εχαστας έχει μέτροις ένεργήσουσι περί τον είς ήμας άγισσμόν. Καὶ άγιάσει μέν μειζόνως ὁ Πατήρ, έλαττόνως δέ καί καθ' έαυτον ο Υίος. Έσται τοιγαρούν

"Πρα γάρ λέγειν, είπερ ούτως έχοι κατ' αύτους, ότι A ut illi volunt, sequitur Patrem 21 non esse perfecte sapientem, non perfecte potentem, non perfecte lucem, non perfecte veritatem, non perfecte justum, sed nec perfecti consilii, si profecto et co quod minor sit, non videatur Filius perfectus, qui omnia hæc est ipsi. Atqui hoc dicere aut sentire est impium. Persectus autem est Pater, propterea quod habet omnia in seipso perfecte : perfectus igitur est quoque Filius, sapientia et virtus, lux et veritas, justitia et consilium Patris. Oni autem in suo Patre perfectionem implet, quomodo minor intelligatur?

ALIUD. Si minor cum sit Deo se Patre Filius, adoratur a nobis et sanctis angelis, dues Deos colere deprehendemur, siquidem in nature identitatem nunquam coalescet imperfectum cum perfecte. Maxima autem est differentia quæ res inter se natura diversas separat. Atqui fides nostra multitudinem Deorum non admittit, sed unus est Deus Pater, in unitatem cum ipso ascendente Filio nimirum, et sancto Spiritu. Nihil ergo deterius est in Filio. Quomodo caim tandem minor erit, qui unitate perfecto Patri et identitate substantize naturaliter unitur?

ALIUD. Si plenitudo est Filius (e de plenitudine enim ejus omnes accepimus 44,), quonam modo minus capiet? Contraria enim in uno subjecto simul et eodem tempore consistere nequennt.

ALIUD. Si cum minus habeat Filius, implet universa: ubinam major illa Patris capacitas collocabitur? Licebit enim exempli causa quasi de rebus corporeis ita loqui, cum rerum incorporearum magnitudo et imminutio aliter intelligator.

ALIUD. Si quod est super omne nomen Deus est, et bujus hæres cum sit l'ilius, perfectus esse non potest quia minor : esse super omnia nihil magni est, hoc autem est Deus. Sed absurdum est ita sentire aut loqui : perfectus igitur est Filius, utpote super omne nomen, et Deus.

ALIUD. Si natura divina quantitatis est expers, et in rebus aliquantis minus reperiri solet: quomodo minor intelligatur secundum naturam Filius, Deus cum sit ? Non enim quantitatis expers erit . D quamvis respectu Patris minus habere ipsum dicant.

ALIUD. Bestus Joannes de Filio 22 ait, e non ad mensuram dare Spiritum " , dignis nimirum. Cum ergo mensura non sit in Filio, immensus est igitur, et omnen quantitatis comprehensionem superat utpote Deus : quomodo ergo minor est ille qui mensura non capitur?

ALIUD. Si minor Filius, major autem Pater est, diverse nimirum nec simili ratione pre suo quisque mode sanctificationem nostram perficient : et magis quidem Pater sanctificabit, minus autem, ac pro suo modulo Filius. Erit igitur Spiritus quoque

⁴⁰ Joan. 1, 16. 47 Joan 111, 34. PATROL. GR. LXXIII.

intimis precordiis susceperunt, proindeque et de A Τουδαϊκήν είς τον έαυτῶν εἰσοικίζοντες νοῦν, διό δή mortuo corde proferunt non vivisicum piæ contemplationis verbum, sed quodcunque ad mortem tendit ac respicit : « Sagitta quippe est vulnerans lingua eorum; dolosa verba oris eorum 41. > Quasi ergo jam in veritatis verba exsurgeret aliquis, et sanctum evangelistam ita propemodum compellaret : erat quidem Verbum, o bone, apud Deum; esto: tibi enim ista scribenti credimus. Sit autem et subsistat Pater proprie, itemque Filius similiter : quodnam ergo 20 secundum naturam Verbum esse putandum est? Illud enim, esse apud Deum, omnino substantiam non significat. Gum autem unum Deum Scripturæ divinæ prædicent, Patri soli hoc tribuemus, apud quem erat Verbum. Quid ad hæc igitur ait præco veritatis? Non solum e Erat Verbum apud Deum, > sed erat etiam Deus, ut ex eo quod est apud Deum, alius esse a Patre cognoscatur, et Filius proprie subsistere et per se credatur; ex eo vero quod est Deus, consubstantialis, et ex ipso intelligatur esse secundum naturam, utpote Deus, et ex Deo exsistens. Fieri enim nequit ut, cum una liquido sit apud homines divinitas, in identitatem substantiæ sancta Trinitas non coalescat, atque ita in unam deitatis rationem referatur. Erat igitur, et Deus postea non fuit, sed olim erat, maxime cum Deum esse ab æterno quoque esse consequatur, quandoquidem id quod in tempore factum est, aut e nihilo in rerum naturam editum, natura Deus non est. Cum ergo C Dei Verbum per illud, erat, æternitatem habeat, per illud autem, esse Deum, cum Patre consubstantialitatem, quanti supplicii ac pænæ reos inventum iri putandum est, qui minorem quodammodo aut etiam dissimilem Patri ipsum esse arbitrantur, coque impietatis progredi non horrent, ut palam idipsum quoque proferre audeant, nec quæ dicunt scientes, neque de quibus asseverant? Nulla enim ex parte minorem esse Patre Filium ex ipso et vere genitum, ex subjectis rationibus rursum agnoscemus.

ALIUD. Multis variisque nominibus divinæ Scripturæ Filium appellant. Sapientiam enim et virtutem Patris ipsum esse aiunt, juxta Pauli di- D ctum : « Christus Dei virtus et Dei sapientia 49. » Dictus est rursum lux ejus et veritas, juxta id quod a quodam sanctorum in Psalmis canitur: · Emitte lucem tuam et veritatem tuam 43. , Justitia quoque nominatus est, juxta illud: c In tua justitia vivifica me ". . Vivificat enim Pater in Christo credentes in ipsum. Quin et consilium nuncupatus est Patris, juxta illud: « In consilio tuo deduxisti me 48. > Et rursus: « Consilium Domini manet in æternum 44. . Cum igitur hæc omnia Filius sit Deo ac Patri, dicant nobis qui Arii errori assentantur et qui illius dementia pleni sunt, quomodo sit minor ipso. Si enim ita res est,

41 Jer. 1x, 8. 42 1 Cor. 1, 24. 43 Psal. XLII, 3. xxx11, 11.

και άπο νεκράς προφέρουσι καρδίας, ού τον ζωοποιόν της εύσεδους θεωρίας λόγον, άλλ' εί τι πρός θάνατον όρφ τε καὶ βλέπει ' «Βολίς δντως τιτρώσχουσα ή γλώσσα αὐτών, δόλια τὰ ρήματα τοῦ στόματος αὐτων. • "Ωσπερ ούν ήδη τινός τοίς έξ άληθείας άντιτείνοντος ρήμασι, και μονονουχί λέγοντος πρός τον άγιον εύαγγελιστήν. Ήν μέν ὁ Λόγος, ὁ ούτος, πρός τον Θεόν, και έχέτω τήδε. πείθομαι γάρ τοίς σοίς περί τούτου συγγράμμασιν έστω δέ, καὶ ὑπαρχέτω Πατήρ μεν ίδίως. Υίδς δε πάλιν δμοίως. Τίνα δη ούν ύπάρχειν ο εσθαι προσήχει κατά φύσιν τον Λόγον; Τὸ γάρ είναι πρὸς Θεόν, οὐ πάντως έχει καὶ τῆς ούσίας την δήλωσιν. Έπειδη 32 Θεόν Ενα χηρύττουσιν αί θείαι Γραφαί, αναθήσομεν τούτο μόνφ τῷ Πατρί, πρός ον ήν ο Λόγος. Τί ουν άρα και πρός τουτό φησι της άληθείας ο χήρυξ ; Ού μόνον « Την ο Λόγος πρός Θεόν, > άλλ' ήν και Θεός, ίνα διά μεν τοῦ είναι πρός Θεόν, Ετερος ὢν παρά τὸν Πατέρα γνωρίζηται, καὶ Υίδς ὑπάρχειν ίδία καὶ καθ' ἐαυτὸν πιστεύηται. διά δέ του είναι Θεός, όμοούσιός τε και έξ αύτου νοήται κατά φύσιν, άτε δή και Θεός, και έκ Θεού προελθών. 'Αμήχανον γάρ, μιᾶς είναι παρά πάσιν όμολογουμένης θεότητος, μή πάντως είς ταυτότητα φύσεως τήν άγιαν άναδαίνειν Τριάδα, οδτως τε είς του ένα τής θεότητος άναφέρεσθαι λόγον. "Ην ούν, και Θεός ού γέγονεν δστερον, άλλά πάλαι ήν, εί και ότι μάλιστα τῷ είναι Θεόν ἀχολουθήσει πάντως και τὸ ἀιδίως elvai . quel 29 ga Xboam Jelong? y ral gyme gx hy δντος είς τὸ είναι παρενεχθέν, οὐχ ἄν είη φύσει Θεός. Έχοντος τοίνυν του Θεού Λόγου διά μέν του ήν τό άτδιον, διά δὲ τοῦ straι Θεόν τὸ πρός τὸν Πατέρα όμοούσιον, πόσης οξεσθαι χρή χολάσεώς τε καλ τιμωρίας ένόχους εδρεθήσεσθαι, τούς έλάττονα κατά τι γοῦν, ή και ἀνόμοιον τοῦ γεγεννηκότος οἰομένους ὑπάρχειν αὐτὸν, και εἰς τοῦτο προελθεῖν δυσσεδείας οὐκ άποφρίττοντας, ώς ήδη τολμάν και ετέροις τά τοιαύτα προσλαλείν, μή νοούντας, μήτε ά λέγουσι, μήτε περί τίνων διαδεδαιούνται. "Οτι γάρ οὐδαμόθεν ἐλάττων έστι του Πατρός ό έξ αύτου και κατ' άλήθειαν Υίδς, έχ των συνεζευγμένων έννοιων εἰσόμεθα πάλιν.

ΑΛΛΟ. Πολλοίς και διαφόροις δυήμασι του Υίδυ αί θείαι χαλούσι Γραφαί. Σοφίαν μέν γάρ και δύναμιν του Πατρός είναι φασιν αύτον, κατά το είρημένον τῷ Παύλφ · • Χριστός Θεοῦ δύναμις καὶ Θεοῦ σοφία. • Είρηται δὲ πάλιν και φῶς αὐτοῦ και ἀλήθεια, κατά τὸ ἐν Ψαλμοῖς ὑπό του τῶν ἀγίων μελφδούμενον. ε Έξαπόστειλον το φως σου, και την αλήθειαν σου. > Είρηται καὶ δικαιοσύνη, κατά τὸ, « Έν τῆ δικαιοσυνη σου ζησέν με. > Ζωοποιεί γάρ ὁ Πατήρ ἐν Χριστῷ τούς πιστεύοντας είς αὐτόν. ὑνόμασται καὶ βουλή του Πατρός, κατά το είρημένον (Έν τη βουλή σου ευδήγησάς με > και πάλιν, « Η δε βουλή του Κυρίου είξ του αίωνα μένει. > "Οτε τοίνου ταύτα πάντα έστιν ό Υίδς τῷ Θεῷ καὶ Πατρί, λεγέτωσαν ήμιν οί τήν 'Αρείου χολαχεύοντες πλάνην, και τῆς ἐκείνου παρανοίας άναπεπλησμένοι, πως έστιν έλάττων αύτου. " Psal. caviii, 40. " Psal. Lxxii, 23. " Psal.

v

ς

n

6

S

à

33

0.

5

V

ů

ã

ħ

8

a

11

-

×

1

N

V

ı.

N

ŀ

N

à

90

h

u

2

v

V

"Πρα γάρ λέγειν, είπερ ούτως έχοι κατ' αύτους, ότι A ut illi volunt, sequitur Patrem 21 non esse perπερ ού τελείως σοφός ὁ Πατήρ, ού τελείως δυνατός, où telelus que, où telelus alftera, où telelus ôlκαιος, άλλ' ούδὲ τέλειος ἐν βουλή, εἴπερ ὅντως διὰ τὸ Ελαττον έχειν, οὐ φανείται τέλειος ὁ Υίὸς, ός πάντα ταυτά έστιν αύτῷ. 'Αλλά μὴν τὸ ούτω φρονείν ή λέγειν δυσσεδές · τέλειος δὲ ὁ Πατήρ διὰ τὸ πάντα έχειν έν έαυτῷ τελείως • τέλειος άρα δηλονότι καὶ ό Υίος, ή σοφία, και ή δύναμις, το φώς, και ή άλήθεια, ή δικαιοσύνη, και ή βουλή του Πατρός. 'Ο δε την έν τῷ οἰκείψ γεννήτορι τελειότητα πληρών, πῶς ἀν έλάττων νοοίτο;

ΑΛΛΟ. Εί τὸ Ελαττον έχων ὁ Υίὸς ὡς πρὸς Θεὸν καί Πατέρα, προσχυνείται παρά τε ήμων και των άγίων άγγέλων, δύο λατρεύοντες άλωσόμεθα θεούς, είπερ οὐδαμόθεν είς ταντότητα φύσεως άναδήσεται τῷ τελείφ τὸ μή ούτως έχον. Πολλή δέ τίς έστιν ή διαφορά τὰ μή ώσαύτως έχοντα κατά τὸν τῆς φύσεως λόγον είς άλλοτριότητα διατέμνουσα. 'Αλλ' ούχ είς πολύθεον άριθμόν ή πίστις, είς δὲ Θεός ὁ Πατήρ, άναδαίνοντος είς ένότητα την πρός αύτον του Υίου, δήλον δε ότι και του άγίου Πνεύματος · ούδεν άρα τό κατηγόρημα λοιπόν εν Τίφ. Πώς γάρ έτι το Ελαττον ἐπιδέξεται εἰς ἐνότητα τῷ τελείφ Πατρί, καὶ εἰς οὐσίας ταυτότητα ένούμενος φυσικώς;

ΑΛΛΟ. ΕΙ πλήρωμά έστιν ὁ Υίός · ε ἀπὸ γὰρ τοῦ πληρώματος αύτου πάντες ήμεις ελάδομεν . κατά τίνα τρόπον τὸ Ελαττον ἐπιδέξεται; 'Ασύμδατα γάρ καθ' Εν τι το ύποκείμενον έν ταυτῷ τὰ άλλήλοις ἐναντία.

ΑΛΛΟ. Εί τὸ ελαττον έχων ὁ Υίὸς τὰ πάντα πλη- C ροί, που χωρήσει το μείζον του Πατρός; Ειρήσεται γάρ καὶ σωματικώτερον, ὡς ἐν παραδείγματος τρόπφ, νοουμένης έτέρως της εν άσωμάτοις ύπεροχης τε καί έλαττώσεως.

ΑΛΛΟ. ΕΙ τὸ ὑπὲρ πᾶν δνομά ἐστιν ὁ Θεὸς, εἶτα τούτου χληρονόμος υπάρχων ο Υίος ούχ έχει το τέ-Asios sivai dià tò Elattov, oùot èv [al. oùoty tv] to ύπερ πάντα το μέγα · τούτο δέ έστι Θεός. 'Αλλά τούτο άτοπον ή φρονείν ή λέγειν · τέλειος άρα έστιν δ Υίδς, ώς ὑπέρ παν δνομα, καὶ θεός.

ΑΛΛΟ. Εί ή θεία φύσις οὐ πεπόσωται, συμβαίνειν δὲ οίδε τὸ Ελαττον έν ποσοίς, πῶς ἀν ἐλάττων νοοίτο κατά φύσιν υπάρχων θεός ὁ Υίός; οὐ γάρ έξω τοῦ ποσού κείσεται, κάν ώς πρός Πατέρα το Ελαττον λέγωσιν έχειν αὐτόν.

ΑΛΛΟ. Ό μακάριος Ίωάννης περί του Υίου φησιν, δτι « θοκ έχ μέτρου δίδωσι το Πνεύμα, » τοις άξιοις δηλαδή. Ότε τοίνυν μέτρον ούχ έστιν έν τῷ Υἰῷ, άμετρητος άρα Εστί, και πάσαν άναδαίνων κατάληψεν την εν ποσῷ νοουμένην ὡς Θεός. Πῶς οὖν ἐλάττων ό μή μετρούμενος;

ΑΛΛΟ. ΕΙ ελάττων έστιν ό Υίδς, μείζων δὲ ό Πατήρ, διαφόρως δηλονότι χαι άναλογούντως οίς Εκαστας έχει μέτροις ένεργήσουσι περί τον είς ήμας άγισσμόν. Καὶ άγιάσει μέν μειζόνως ὁ Πατήρ, ἐλαττόνως δέ και καθ' έαυτον ο Υίος. Έσται τοιγαρούν

fecte sapientem, non perfecte potentem, non perfecte lucem, non perfecte veritatem, non perfecte justum, sed nec perfecti consilii, si profecto ex eo quod minor sit, non videatur Filius perfectus, qui omnia hæc est ipsi. Atqui boc dicere aut sentire est impium. Perfectus autem est Pater, propt ea quod habet omnia in seipso perfecte : perfectus igitur est quoque Filius, sapientia et virtus, lux et veritas, justitia et consilium Patris. Qui autem in suo Patre perfectionem implet, quomodo minor intelligatur?

ALIUD. Si minor cum sit Deo se Patre Filius, adoratur a nobis et sanctis angelis, dues Deos colere deprehendemur, siquidem in naturæ identitatem nunquam coalescet imperfectum cum perfecto. Maxima autem est differentia quæ res inter se nutura diversas separat. Atqui fides nostra multitudinem Deorum non admittit, sed unus est Deus Pater, in unitatem cum ipso ascendente Filio nimirum, et sancto Spiritu. Nihil ergo deterius est in Filio. Quomodo caim tandem minor erit, qui unitate perfecto Patri et identitate substantize naturaliter unitur?

ALIUD. Si plenitudo est Filius (e de plenitudine enim ejus omnes accepimus 44,), quonam modo minus capiet? Contraria enim in uno subjecto simul et eodem tempore consistere nequennt.

ALIUD. Si cum minus habeat Filius, implet universa: ubinam major illa Patris capacitas collocabitur? Licebit enim exempli causa quasi de rebus corporeis ita lequi, cum rerum incorporearum magnitudo et imminutio aliter intelligatur.

ALIUD. Si quod est super omne nomen Deus est, et bujus hæres cum sit l'ilius, perfectus esse non potest quia minor : esse super omnia nihil magni est, hoc autem est Deus. Sed absurdum est ita sentire aut loqui : perfectus igitur est Filius, utpote super omne nomen, et Deus.

ALIUD. Si natura divina quantitatis est expers, et in rebus aliquantis minus reperiri solet : quomodo minor intelligatur secundum naturam Filius, Deus cum sit ? Non enim quantitatis expers crit, D quamvis respectu Patris minus habere ipsum dicant.

ALIUD. Bestus Joannes de Filio 22 ait, e non ad mensuram dare Spiritum 47 , dignis nimirum. Cum ergo mensura non sit in Filio, immensus est igitur, et omnen quantitatis comprehensionem superat utpote Dens : quomodo ergo minor est ille qui mensura non capitur?

ALIUD. Si minor Filius, major autem Pater est, diverse nimirum nec simili ratione pro suo quisque mode sanctificationem nostram perficient : et magis quidem Pater sanctificabit, minus sutem, se pro suo modulo Filius. Erit igitur Spiritus quoque

⁴⁴ Joan. 1, 16. 47 Joan 111, 34. PATROL. GR. LXXIII.

dup.ex. et minor quidem in Filio, sed in Patre A και το Πνεύμα διπλούν, και μεζον μέν εν Υίω, μεζmajor. Et perfecte quidem sanctificabuntur qui a Patre, ac vicissim non perfecte qui per Filium. Atqui multa est in his rationum absurditas. Unus enim est sanctus Spiritus, una et perfecta sanctificatio, quæ a Patre per Filium naturaliter præbetur. Non ergo minor est qui eamdem habet cum perfecto Patre operationem, quique Patris Spiritum habet, naturæ suæ bonum, viventem ac subsistentem, quemadmodum nempe et Pater.

ALIUD. « Si in forma et æqualitate Patris " erat Filius, juxta Pauli sententiam, quomodo minor ipso est? Non enim certe incarnationis ratio, et ea quæ dicitur humiliatio dignitate naturali Filium nudabit cum secundo adventu cessatura sit. (Veniet) enim omnino, ut eum dicentem accepimus, « in gloria Patris sui 49. » Quomodo igitur in gloria est Dei Patris, qui minor ipso sit?

ALIUD. Invenitur alicubi per unum prophetam Deus ac Pater dicere : « Gloriam meam alteri non dabo 10.) Interrogandi sunt igitur quicunque Filio impie detrahunt, imo vero Patri per ipsum : « Qui enim Filium non honorat, is nec Patrem quidem honorat ";) utrum tandem, sicuti existimant ipsi, Deo ac Patre minor exsistens Filius, consubstantialis sit ipsi, an non. Si consubstantialem esse dicunt, quid frustra minus ei tribuunt? Quæ enim profecto non habent quoad rationem substantiæ. Hoc autem est quod quærimus. Sed non assentientur forsan, neque consubstantialem esse concedent Patri Filium, cum minor sit, ut ipsi volunt. Igitur diversus erit omnino et alienus a Patre. Quomodo itaque gloriam ejus habet? « Ei enim datus est, » ut ait beatus Daniel, chonor, et regnum ". > Vel enim 23 mentietur Deus et Pater dicens : « Gloriam meam alteri non dabo "; > vel si verax est, suamque gloriam dedit Filio, non alius utique est ab ipso, cum sit fructus substantile ipsius, ac verum genimen. Qui autem eodem modo se habet cum Patre, secundum naturæ rationem, quomodo ipso demum erit minor?

Alia simplicia et inconnexa.

Si omnipotens est Pater, et similiter Filius omnipotens, quomodo minor est ipso? Non enim si recte philosophamur, perfecti conditionem imperfectum assequetur. Et, si Dominus est Pater, Dominusque similiter est Filius, quomodo ipso minor est? Erit enim non persecte liber, siquidem in dominatione minor est, nec habet in seipso consummatam dignitatem. Et, si lux est Pater, lux item Filius, quomodo minor est ipso? Erit enim non perfecte lux, sed ex parte tenebris comprehendetur, mentieturque evangelista, dicens : « Et tenebræ eum non comprehenderunt 85. > Et, si vita

ζον δὲ ἐν Πατρί. Καὶ τελείως μέν οἱ παρά Πατρός άγιασθήσονται, οὐ τελείως δὲ πάλιν οἱ δι' Υίου. 'Αλλά πολλή τίς έστιν εν τούτοις ή των λογισμών άτοπία. "Εν γάρ το Πνεύμα το άγιον έστιν, είς δὲ τέλειος άγιασμός, παρά Πατρός δι' Υίου φυσικώς γορηγούμενος · ούκ άρα ελάττων εστίν ό την αύτην ενέργειαν έχων τῷ τελείω Πατρί, καὶ τὸ τοῦ γεννήσαντο; Πνεύμα φύσεως ιδίας έγων άγαθον, ζών, και ένυπόστατον, ώσπερ ών άμέλει καλ ὁ Πατήρ.

ΑΛΛΟ. Εί ε έν μορφή και ισότητι του Πατρός , ύπηρχεν ό Υίδς κατά την του Παύλου φωνήν, πως έλάττων αύτου έστιν; Ού γάρ δή που τῆς μετά σαςκός οίκονομίας ό λόγος, και ή διά τοῦτο λεγομένη ταπείνωσις, του κατά φύσιν προσόντος άξιώματος άπογυμνώσει τον Υίον, λύσιν έγουσα την δευτέραν έξ ούρανοῦ παρουσίαν. «"Ηξει » γάρ πάντως, ώς ήχούσαμεν λέγοντος, ε εν τη δόξη του Πατρός αὐτου. > Πώς ούν όλως εν τη δόξη του Πατρός ὁ ελάττων

ΑΛΛΟ. Ευρίσκεταί που λέγων δι' ένδς των προφητών ὁ θεὸς καὶ Πατήρ · « Τὴν δόξαν μου ἐτέριο οὐ δώσω. > Έρωτητέον τοιγαρούν τους όποι τον Υίδν άτιμάζουσιν άσεδως, μάλλον δὲ δι' αύτοῦ καὶ τὸν Πατέρα · « Ὁ γὰρ μή τιμῶν τὸν Υίὸν, οὐδὲ τὸν Πατέρα τιμά . πότερόν ποτε, καθάπερ ὑπειλήφασιν αὐτοί, του Θεού και Πατρός ελάττων ων ο Υίος, όμοούσιος έστιν, ώς πρός αύτον, ή ούχί. Εί μέν ούν έρουσιν, ώς Εστιν όμοούσιος, τί μάτην το Ελαττον επιφέρουσιν ejusdem sunt substantiæ ac naturæ, minus in se C αὐτῷ; Τὰ γὰρ τῆς αὐτῆς οὐσίας δντα καὶ φύσεως, ούχ αν όλως έχοι χαθ' επυτών το μείζον, χατά γε τον του πως είναι λόγον. Τουτο δὲ πάντως ἐστὶ τὸ ζητούμενον. 'Αλλ' οὐ συνθήσονται τυχόν, οὐδὲ ὁμοούσιον είναι δώσουσι τῷ Πατρί τὸν Υίὸν, ὡς ἐλάττονα κατ' αύτούς · ούχουν έτερος έσται παντελώς και άλλότριο; τοῦ Πατρός. Πῶς οὖν ἔχει τὴν δόξαν αὐτοῦ ; « Αὐτῷ γάρ εδόθη, » χαθά φησιν ό μαχάριος Δανιήλ, ε ή τιμή, και ή βασιλεία. • "Η γάρ διαψεύσεται λέγων ό θεός καὶ Πατήρ · « Τήν δόξαν μου έτέρφ οὐ δώσω · » ή είπερ έστιν άληθης, δέδωκε δὲ την έαυτοῦ δόξαν τῷ Υίφ, ούχ έτερος άρα έστι παρ' αύτιν, καρπός ύπάρχων τής οὐσίας αὐτοῦ, καὶ γνήσιον γέννημα. 'Ο δὶ ώσαύτως έχων τῷ Πατρί κατά τὸν τῆς φύσεως λόγον, πώς ἄν εξη λοιπόν ἐλάττων αὐτοῦ;

"Αλλα ἀπλὰ καὶ ἀσύνδετα.

Εί παντοχράτωρ έστιν ὁ Πατήρ, παντοχράτωρ δέ όμοίως και ό Υίος, πως ελάττων αύτου έστιν; Ού γάρ δήπου, κατά γε τον τῆς ἀκολουθίας λόγον, εἰς τό του τελείου μέτρον τό μή τέλειον αναθήσεται. Καλ, εί Κύριός έστιν ό Πατήρ, Κύριος δὲ όμοίως καὶ ό Υίος, πως ελάττων αύτου έστιν; "Εσται γάρ ού τελείως έλεύθερος, είπερ έστιν έλάττων έν χυριότητι, και ού πληρες έχων εν έαυτῷ τὸ ἀξίωμα. Και εί φῶς έστιν ό Πατήρ, φως δε όμοίως και ό Υίος, πως ελάττων αύτοῦ ἐστιν; "Εσται γάρ οὐ τελείως φῶς, καταληφθήσεται δὲ ἀπὸ μέρους ὑπὸ τῆς σχοτίας, χαὶ ψεύσεται λέγων ὁ εὐαγγελιστής · « Ἡ σχοτία αὐτὸν

44 Philipp. 11, 6. 49 Marc. viii, 38. ** Isa. XLVIII, 11. 81 Joan. v, 23. 83 Dan. vii, 14. 83 Isa. xLvm, 11.

44

7-

là

læ.

ios

ů-

αν

005

-6-

.

ως

re-

νη

05

av

νú-

w٧

n-

où

δv

δν

ρα

ol.

óc

ıv.

τίν

oc,

dv

ú-

ίον

ידו

:00

(4)

ħ,

ή

tij

29

85

Uù

elc

6

-30

Tt,

a-

al

9.1

a.

ού χατέλαδε. > Kal el ζωή έστιν ὁ Πατήρ, ζωή δε A est Paler, vita item Filius, quomodo minor ipso όμοίως και ό Υίδς, πῶς ἐλάττων αὐτοῦ ἐστιν; Ού γάρ έστι τελείως εν ήμεν ή ζωή, κάν είς τον έσω άνθρωπον κατοικήσει Χριστός · νεκροί δέ ποις κατά τι μέρος οἱ πιστεύσάντες, είπερ ἐστὶν οὐ τελείως ζωή, τὸ Ελαττον έχων ὁ Υίός. Έπειδή δὲ χρή την έν τούτοις άτοπίαν ώς πορρωτάτω ποιείσθαι, τέλειον elval paper tor Ylor er tor telely Hatpi mapiowipeνον διά τὸ τῆς ούσίας ἀπαράλλακτον.

ΑΛΛΟ. ΕΙ ελάττων έστι του Πατρός ὁ Υίος, διά τε τούτο ούχ δμοούσιος : έτερος άρα έστι κατά φύσιν καὶ ἀλλότριος παντελῶς : οὐχοῦν ούχ Υίὸς, ἀλλ' οὐδὲ δλως Θεός. Πώς γέρ αν και καλοίτο Υίος ὁ μή έκ Πατρός, ή πῶς ἔτι Θεὸς, ὁ μή ἐχ Θεοῦ κατά φύσιν; Τί φασιν ένταῦθα οἱ τοὺς μή τὴν εἰς τὸν Υίὸν παραδεξαμένους πίστιν, άπεκτονότας δὲ μάλλον τοῦτον, Β είς τον Πατέρα πιστεύειν Ισχυριζόμενοι; Έπειδη δὲ είς Υίον έστιν ή πίστις, έτι κατά το είκος πλανώμεθα, τον άληθινὸν ούχ ἐπεγνωχότες Θεόν. 'Αλλά τοῦτο ἄτοπον. Πιστεύοντες δ' είς Υίον, και είς τον Πατέρα πιστεύομεν, και είς τὸ ἄγιον Πνεῦμα δηλαδή. Οὐκ ἄρα ἐστὶ του Θεού και Πατρός, ώς ελάττων, άλλότριος ό Υίδς. άλλ' εν ώς πρός αύτον, διά το έξ αύτου κατά φύσιν, ίσος τε διά τούτο καλ τέλειος.

ΑΛΛΟ. Εί μεν Υίος έστι κατά άλήθειαν ό έκ Θεού Πατρός αναλάμψας θεός Λόγος, ανάγκη πάσα καλ ούγ έχόντας τους δι' έναντίας όμολογείν έχ τῆς ούσίας αὐτὸν ὑπάρχειν τῆς τοῦ Πατρός. Τοῦτο γὰρ ἡ κατά άλήθειαν υίότης σημαίνει. Είτα πώς ό τοιουτος ελάττων έστι του Πατρός Γίος, είπερ έστιν ούσίας χαρπός, ούδαμόθεν το Ελαττον έφ' έαυτή δεχομένης; Πάντα γάρ τελείως εν τῷ Θεῷ. Εί δὲ οὐχ έστιν έχ τῆς οὐσίας τοῦ Πατρός οὐδὲ Υίὸς ἄρα' νόθος δὲ ώσπερ τις καὶ ψευδώνυμος. 'Αλλ' οὐδὲ αὐτὸς ό Πατήρ, Πατήρ αν καλοίτο δικαίως τε, και άληθώς. Υίου γάρ ούχ δντος του χατά φύσιν, δι' δν έστι Πατήρ, πῶς ἀν νοοίτο Πατήρ; 'Αλλά τοῦτο ἄτοπον. "Εστι δε Πατήρ άληθινός ό Θεός · τοῦτο γάρ δή καὶ όλαι βοώσιν αί θεζαι Γραφαί · Υίδς άρα πάντως ὁ έξ αὐτοῦ φυσικώς. Εί δὲ τοῦτο, ούκ ἐλάττων ' όμοούσιος γάρ ws Yids.

ΑΛΛΟ. Τὸ τῆς πατριᾶς ἥτοι πατρότητος δνομα ούχ εξ ήμων έχει θεός, άλλ' ήμεζς μάλλον εξ αύτοῦ τος ώδί · (Έξ οδ πάσα πατριά έν τε ούρανψ καί έπι γης ονομάζεται. > Έπειδη δε Θεός το πάντων έστι πρεσδύτατον, κατά μίμησιν δηλονότι πατέρες ήμεζς, οί πρός τό έχείνου σχήμα διά του πεποιήσθαι κατ' είκόνα, κεκλημένοι. Είτα πώς, είπέ μοι, λοιπόν οί καθ' όμοίωσιν γεγονότες αύτῷ, κατὰ φύσιν ἐσμέν των οίχείων τέχνων πατέρες, εί μή πρόσεστι τούτο τη άρχετύπω είκόνι, πρός ήν και μεμορφώμεθα; Πώς δ' αν όλως το της πατριάς ήτοι πατρότητος δυομα και είς τους άλλους εκδήναι παρά θεου δοίη τις αν, εί γε όντως ούχ έστι Πατήρ; Φαίνεται γάρ, αν ούτως έχη, παντελώς ανεστραμμένη του πρά-Thatoe & diare ' there of hayyor artin xal, oholmest? Non enim est perfecte in nobis vita, quamvis in interiori homine Christus habitet, sed quadam ex parte mortui sunt credentes, siquidem non est vita perfecte, cum minus habeat Filius. Cum autem absurditatem illam in his longissime profligare oporteat, perfectum esse dicimus Filium perfecto Patri æqualem, propter persectam identitatem substantiæ.

ALIUD. Si minor est Patre Filius, ac propterea non consubstantialis, alius utique secundum naturam, ac plane alienus. Igitur non Filius, sed neque prorsus Dens. Quomodo enim vocetur Filius, qui non est ex Patre, aut quomodo tandem Deus, qui non est ex Deo secundum naturam? Quid bic dicunt qui asserunt in Patrem credere non eos qui fidem susceperunt in Filium, sed qui hunc potius interfecerunt? Gum autem fides sit in Filium, adhuc, ut credibile est, erramus, verum non agnoscentes Deum. At hoc absurdum. Credentes autem in Filium, in Patrem quoque credimus et in Spiritum sanctum nimirum. Non est igitur quasi Deo ac Patre minor alienus Filius, sed unum quid cum ipso, propterea quod ex ipso est secundum naturam, et ideo æqualis ac perfectus.

ALIUD. Si Filius vere est is qui ex Deo Patre effulsit Deus Verbum, necesse omnino est adversarios vel nolentes confiteri, 24 ex substantia Patris ipsum exsistere : boc enim vera filiatio significat. At quomodo is minor est Patre Filius, siquidem sit substantiæ fructus, quæ nullatenur in se minus suscipit? Cuncta enim perfecte suna in Deo. Quod si non est ex substantia Patris, neque Filius est igitur, sed spurius veluti quidam ac falsi nominis. Sed neque Pater ipse Pater juste ac vere vocetur : si enim Filius non est secundum naturam propter quem sit Pater, quomodo Pater intelligatur? Sed hoc absurdum. Est autem Pater verus Deus (hoc enim ubique Scripturæ divinæ clamitant), Filius ergo est plane qui ex ipso naturaliter. Quod si Filius, non ergo minor. Consubstantialis enim est utpote Filius.

ALIUD. Paternitatis nomen non habet Deus ex nobis, sed nos potins ab ipso accepisse videmur. λαδόντες όρωμεθα. Πιστός δε ό λόγος Παύλου βοών- D Fidelis quippe est serme Pauli clamantis : « Ex quo omnis paternitas in cœlis et in terra nominatur 55. > Cum autem Deus sit res omnium antiquissima, imitatione quadam et similitudine nos patres appellamur, quod ad ejus imaginem facti sumus. At quomodo, quæso, ad ejus facti similitudinem nostrorum filiorum patres sumus secundum naturam, si exemplari, cujus imitatione id habemus, hoc non inest? Quomodo denique paternitatis nomen etiam ad alios a Deo permanare concedetur, si Pater vere non est? Nam si ita se habet, eversa prorsus videtur rei natura, et nos ei Patris appellationem ad similitudinem nostram potius tribuemus, quam ipse nobis. Iloc enim ratio fateri coget

⁴⁵ Ephes. 111, 15.

hæreticum vel invitum. Itaque mentitur testis ille A σιν την πρός ήμας το Πατήρ χαλείσθαι δώσομεν. veritatis, qui ex ipso paternitatem omnem esse dicit, in cœlo et terra. At hoc dicere est absurdissimum. Verax enim est qui magna fiducia dicit : « An experimentum quæritis ejus qui in me lequitur Christus **? » Et ex Deo paternitatis nomen etiam in nos defluit. Igitur secundum naturam est Pater Verbi; sed genuit non dissimilem sibi, ita ut aliquid in hoc minus sit quam in ipso. Nos enim ad imitationem ejus facti, minores illo sumus, sed qui a nobis eduntur æquales nobis sunt secundum naturæ rationem.

την έχείνου, έχομεν ούχ ούτω τὰ έξ έαυτών γεννώμενα, ίσα όξ παντελώς κατά γε την της φύσεως λόγον.

ALIUD. Ne veritatem vafer hæreticus ludificetur, B neque Filium Dei 25 Verbum fatendo nudum ei et verbis tenus honorem tribuat, non esse ipsum ex substantia Patris asserens. Quomodo enim plane Filius est, si natura ita non est? Aut ergo detracta hypocrisis persona palam blasphement, nec Deum nec Filium esse satentes : aut si auctoritate Scripturarum convicti, et sanctorum doctrina tacti, veritatem reverentur, et Filium dicunt ac Deum, ne Patre minorem esse cogitent. Quomodo enim minus accipiet respectu Patris Dei, cum sit Deus Verbum? Nam et homo hominis dicitur, et est, filius, sed non erit idcirco patre minor, quatenus est homo. Homo enim homine, in quantum homo est, non est major aut minor, sed neque res ulla respectu alterius quæ sit ejusdem naturæ, et ejusdem essentiæ rationem sortita. Itaque si revera est Filius, necesse est dicere ipsum esse ex Patris substantia, omnes ejus proprietates in seipso ferentem naturaliter : et si natura Deus est Pater. Deus utique secundum naturam etiam est Verbum ex ipso genitum. Quomodo ergo minor erit Deus Deo, ea nempe ratione qua uterque Deus est?

ALIUD. Unde vobis, quæso, tanta audacia, ut dicatis inferioris conditionis esse Filium quam Patrem? quomodo vero minus accipiet? Exsistendi certe tempore, nemo vel maxime delirus putaverit. Est enim ante sæcula Filius, et ipse sæculorum est conditor : neque circumscribi tempore jure censebitur qui tempore quovis generationem antiquiorem habet. Sed neque magnitudinis quantitate ipso erit inferior : magnitudinis enim, et quantitatis, et corporis expers natura divina intelligitur, et est. Quomodo ergo minoratio ostendetur in Filio? In gloria forte, dicet aliquis, in virtute, in sapientia; dicant ergo, quantus sit in his et quam grandis Pater, ut ita dicam, ut minor demum Filius intelligatur ad illius mensuram comparatus : aut si incomprehensibilibus et immensis bonis est

ήπερ αύτος ήμίν. Τουτο γάρ ὁ λόγος συνομολογείν άναγχάσει καὶ άκοντα τὸν αἰρετικόν. Οὐκοῦν ψεύδεται της άληθείας ό μάρτυς, έξ αὐτοῦ λέγων πάταν είναι πατριάν, έν τε ούρανψ και έπι τῆς. 'Αλλ' Εστι τούτο φάναι των ατοπωτάτων. 'Αληθεύει γάρ ὁ θαρσήσας είπειν · ι Εί δοχιμήν ζητείτε του έν έμοι λαλούντος Χριστού; > Καὶ ἐχ Θεού τὸ τῆς πατριάς δυομα καί είς ήμας καταρβεί. Ούκουν έστι κατά φύσιν του Λόγου Πατήρ. τέτοχε δὲ πάντως ούχ άνόμοιον έαυτφ, διά του το Ελαττον έχειν, ή έν οζεπέρ έστιν αυτός. οι γάρ πρός μίμησιν ,γεγονότες ήμει;

ΑΛΛΟ. Μή σοφιζέσθω την άλήθειαν ό ποικίλος είς λόγους αίρετικός, μηδέ Υίον όμολογών τον του Θεού Λόγον, ψιλήν αύτῷ καὶ την εν ρήμασι μόνοις χαριζέσθω τιμήν, ούχ είναι λέγων αύτον έχ της ούσίας της του Πατρός. Πώς γάρ όλως Υίδς, εί μη οδτως έχοι κατά φύσιν; "Η τοίνυν το τῆς ὑποκρίσεως περιελόντες προσωπείον δυσφημείτωσαν άναφανδὸν, μήτε Θεόν μήτε Υίδν όμολογούντες - ή είπερ έχ πάσης έλεγχόμενοι της θείας Γραφής, και τοίς των άγίων λόγοις χατασφενδονούμενοι δυσωπούνται την αλήθειαν, και Υίον είναι λέγουσι και Θεόν, μή φρονείτωσαν ώς έστιν ελάττων τοῦ γεγεννηχότος. Πώς γάρ όλως επιδέξεται το Ελαττον ώς πρός τον Πατέρα θεόν, θεός ών ὁ Λόγος; Καίτοι καὶ ἄνθρωπος ανθρώπου γρηματίζει τε και Εστιν Υίδς, άλλ' forsan angelus angelo, quatenus angelus, neque C ούχ ελάττων έσται τοῦ Πατρός κατά γε τὸ είναι άνθρωπος · ἄνθρωπος γάρ άνθρώπου, χαθό ἄνθρωπος, ούχ αν είη μείζων ή ελάττων, άλλ' οὐδε άγγελος άγγελου τυχόν χαθό άγγελος, ή Ετερόν τι των δυτων πρός παν ότιουν όμοφυές, και τον της αυτής ούσίας λόγον ἀποχεχληρωμένον. Οὐχοῦν εί χατά άλήθειάν έστιν Υίος, ανάγχη λέγειν, ώς έστιν έχ τῆς οὐσίας του. Πατρός, πάντα τὰ ἐχείνης ίδια φέρων ἐν ἐαυτῷ φυσικώς και εί φύσει θεός ὁ Πατήρ, θεός δηλονότι χατά φύσιν χαλ ό Λόγος ό έξ αὐτῆς γεννηθείς. Πῶς ούν έλάττων έσται Θεός Θεού, και ταύτό δή τούτο τό είναι θεός ;

> ΑΛΛΟ. Πόθεν ύμεν, ω ούτοι, πάρεστι τολμάν τδ έν έλάττοσι κείσθαι λέγειν του Υίον, ή έν οίς έστιν ό γεννήσας αὐτόν; κατά τίνα δὲ τρόπον τὸ Ελαττον ἐπιδέξεται; Κατά μέν ούν τον έν τῷ είναι γρόνον, ούχ ἄν τις, οίμαι, χαὶ σφόδρα ληρών ὑπολάδοι. Προαιώνιος γάρ ὁ Υίὸς, καὶ αὐτός ἐστι τῶν αἰώνων ὁ ποιητής, και ότι ούκ αν όλως περιορίζοιτο χρόνφ το χρόνου παντός πρεσδυτέραν έχον την γέννησιν, νοςθείη είκότως. 'Αλλ' οὐδὲ ἐν ποσῷ τῷ κατὰ μέγεθος έλάττων αύτου άμεγέθης γάρ, άποσός τε καλ άσώματος ή θεία νοείται καὶ έστι φύσις. Πώς ούν άρα τὸ Ελαττον ἐπὶ τοῦ γεννηθέντος δειχθήσεται; Έν δόξη λοιπόν, έρει τις τυχόν, έν δυνάμει, έν σορία. Λεγέτωσαν τοίνυν, πόσος έστιν έν τούτοις και πηλίχος ὁ Πατήρ, εί γε χρή καὶ τοῦτο είπειν, ίνα νοῆται λοιπόν ελάττων ο λίος, ώς πρός έχεινο έχμετρούμε

νος - ή είπερ έστιν εν άκαταλήπτοις και άνεκμετρή- A præditus, et nostræ mentis captum multum exceτοις ό Πατήρ άγαθοίς, και πολύ το της ήμετέρας διανοίας άνατρέχουσι μέτρον, πόθεν ελάττονα λέγουσι τὸν Υίὸν οἱ πάντα τολμώντες ἐτοίμως 'Αρειανοί, πρός άνετροπήν του προσόντος αυτώ κατά φύσιν άξιώματος; 'Ελέγχεται γάρ άντιπαραθέσει τή πρός τό μείζου τό έλαττου. ούχ έχμετρουμένης δε της άξιας του Πατρός, ποία δείξις εν Υίφ του μειονεκτήmaroc:

ΑΛΛΟ. Έπὶ τῆ βδελυρία τῶν ἀνοσίων αἰρετικῶν Εξεστιν δντως είπειν άληθεύοντας . • Οι δε έχθροι ήμων ανόητοι. > Πως γαρ ούχ αν είεν πάσης άμαθίας ανάπλεφ, ε μη είδότες μήτε α λέγουσι, μήτε περί τίνων διαδεδαιούνται; > χαθάπερ ὁ Παϋλός φησιν. "Οτου δε δη χάριν επισκήπτειν αύτοις οιόμεθα του Πατρός γεγεννήσθαι λέγουσι τον Υίον, και ούτω πιστεύουσι, πως έλάττων έστι του Πατρός; Πολλή γάρ έντεύθεν άποτεχθήσεται λογισμών άτοπία, πανταχή τὸ δύσφημον Εχουσα, και δσαπερ αν τις καί μόνον απούσαι παραιτήσεται. Εί γάρ όλως Θεός κατά φύσιν ὑπάρχων ὁ Υίλς ἐπιδέξεται κατά τι γοῦν ἐφ έαυτῷ τὸ Ελαττον, ἀνάγχη λοιπὸν ἐννοεῖν, ὡς ἔστι τι μεζον Θεού. Ούχουν ούχ εν τελειότητι τή κατά πάν ότιουν ή του Πατρός ούσία νοείται, κάν ὑπάρχη φύσει θεός · προχόψει δέ ποι και αύτος επι το μείζον, έλεγχόμενος, ώσπερ είκονι τῷ Υίῷ, ὅτι πέρ ἐστι καὶ αύτος της το Ελαττον επιδεχομένης ούσίας. Φορέσει δε αύτο δυνάμει, και εί μή πω πεφόρεκεν · έπεί περ τά δεχτικά τινος δντα, δέξεται πάντως και τά ων έστι δεκτικά, και καιρού καλούντος είς το παθείν ού παραιτήσεται. 'Αλλά πολλή τις έν τούτοις ή δυσφημία φαίνεται. Ούτε γάρ προδήσεταί ποι πρός το μείζον δ Πατήρ, άλλ' οὐδὲ τὸ Ελαττον ἐπιδέξεται, διὰ τὸ είναι χατά φύσιν Θεός. Ούχοῦν τὸ Ελαττον οὐδὲ ὁ Υίὸς έφ' έαυτώ καταδέξεται, Θεός και αύτος ύπάργων κατά φύσιν, ίνα μή της άνωτάτω πασών ούσίας κατηγόρημα νοήται τὸ ἐξ άμαθίας τῶν αἰρετικῶν ἐπινοηθέν δημάτιον.

ΑΛΛΟ. Εί Υίδς κατά φύσιν ὑπάρχων τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρός ὁ ἐξ αὐτοῦ Λόγος ἐλάττων ἐστίν αὐτοῦ, ἢ κατά τὸν τῆς θεοπρεποῦς ἀξίας λόγον, ἡ ὡ; κατὰ φύσεν ούκ έχων άπαραλλάκτως, ή κατά τε γούν των έν τοίς μειονεκτήμασι τρόπων, ούκ αύτου τοσούτον D έσται το χατηγόρημα μάλλον, όσον της ούσίας εξ ής είναι πεπίστευται, είπερ όλως το έλαττον, ήτοι το χείρον, ώς πρός αύτο ν άπογεννώσα φαίνεται, καίτοι της γενητής και πεποιημένης ούκ άνεχομένης τουτο παθείν. Τίκτει γάρ πάντως τὸ όμοιον ἐαυτώ παν όπερ έστι καρπογόνον. Εί δε άνω παντός κείσθαι πάθους την θείαν τοῦ Πατρός ἐροῦσι φύσιν, ἔξω δηλονότι και της έπι τουτο κατηγορίας κείσεται, ώς δέ άρχέτυπος ούσα των εν ήμεν άγαθων, ούχ ελάττονα τον Υίον αποτέξεται, άλλ' Ισόν το και όμοούσιον, ໃνα μή καὶ ήμῶν ἀπολιμπάνηται Θεὸς ὁ τοσοῦτον ὑπὲρ

dentibus, undenam minorem dicunt esse Filium qui omnia temere audent Ariani, ad evertendam quæ ei naturaliter inest dignitatem? Comparatione 26 enim majoris minus innotescit : Patris autem dignitatem non dimensi, quomodo diminutionem ostendetis in Filio?

ALIUD. De exsecrabin impretate hæreticorum certe et ex rei veritate dicere possumus : (Inimici nostri insani. , Quomodo enim omni genere dementiæ non pleni sint, qui e neque quæ loquuntur, neque de quibus affirmant intelligunt? > quemadmodum Paulus ait 87. Causa autem propter quam δείν, έχεινό έστιν · El κατά άλήθειαν Θεόν έχ Θεού B illos reprehendendos putamus, ea est : Si re vera Deum ex Deo Patre genitum esse dicunt Filium, atque ita credunt, quomodo minor est Patre? Ikne enim prodibit multa rationum absurditas, seatens ubique blasphemiis, et quas aures refugiant. Nam si Deus secundum naturam cum sit Filius, quadamtenus in se minus capiat, necesse est tandem cogitare aliquid esse majus Deo. lgitur non in perfectione omnimoda substantia Patris intelligitur esse, quamvis natura sit Deus : sed ipse quoque in majus proficiet, in Filio sicut imagine ostendens se quoque esse substantia præditum quæ minus suscipit. Hoc autem potentia feret, licet adhuc non tulerit : nam quæ alicujus sunt capacia, ea utique suscipient quorum suntcapacia, et tempore ad suscipiendum vocante, non recusabunt. Sed multa in his blasphemia cernitur. Neque enim in majus Pater utique progredietur, sed nec minus suscipiet, propterea quod secundum naturam est Deus. Ergo neque Filius in seipso minus accipiet, Deus cum sit ipse quoque secundum naturam, ne supremam omnium essentiam lædere censeatur illa ex hæreticorum vecordia excogitata vocula.

> ALIUD. Si Filius secundum naturam suam exsistens Dei ac Patris Verbum, minus est eo, sive divinæ majestatis ratione, sive quod secundum naturam suam non possit esse plane idem, aut certe alio quovis diminutionis modo, non tam is lædetur, quam ea ex qua creditur esse substantia, siquidem rem seipso minorem aut deteriorem gignere videtur, licet id creata et facta substantia non ferat. Gignit enim prorsus sibi simile, quodcunque fructiferum est. Quod si omni passione superiorem esse dicent divinam Patris naturam, expers utique illius labis erit, cumque primigenia sit omnium nobis bonorum 27 essentia, non minorem gignet Filium, sed æqualem et consubstantialem, ne Deus, qui tantopere nos excedit, nobis quoque sit inferior.

ALIUD, per reductionem ad absurdum. Seipsum A requalem Deo ac Patri ostendens, ait Christus alicubi ad suos discipulos: « Qui vidit me, vidit Patrem meum 38. » At quomodo is qui secundum naturam talis est, qualem se vere asserit, imminutionem habiturus est, ut stulte nonnulli volunt? Nam si minor exsistens, in seipso Patrem ostendit nullo intercedente discrimine, ad Patrem imminutio pertinebit, qui in immutabili apparet imagine, Filio nimirum. At hoc absurdum. Igitur non minor est Filius, in quo Pater perfectus exsistens exprimitur.

ALIUD. Quomodo Filius minus quam Pater accipiat, qui citra culpam ait : e Omnia quæcunque habet Pater mea sunt "? > Et rursus, oratione ad Deum et Patrem conversa : « Omnia mea tua sunt, et tua mea 44. , Si enim, ut temere nonnulli asserunt, revera minor est Filius, quoniam vere loquitur dum dicit ad Patrem : « Mea tua sunt, et tua mea; » minus in Patrem cadet, et majus similiter in Filium, promiscuo rerum ordine, siquidem in altero quæ alteri insunt reperiuntur, et quod Patris est, hoc etiam est Filii. Et rursus, quodcunque Filii proprium esse videtur, istud est Patris. Nihil ergo dicere vetabit minorem esse Filio Patrem, et majorem Patre Filium. Sed vel cogitatu istud est absurdissimum. Æqualis igitur, et non minor est qui communes habet cum Patre essentiæ prærogativas.

ALIUD, ex eodem. Si quecunque habet Pater, hec omnia sunt Filii, est autem in Patre perfectio: perfectus erit et Filius, qui habet que Patris propria sunt et eximia. Igitur non est inferior, ut impie heretici sentiunt.

ALIUD, per reductionem in absurdum, cum syllogismi complexione. Dicant nobis qui inexstinguibilem flammam in caput suum arcessunt, et rectam divinorum dogmatum rationem aversantur, ac variarum argutiarum 28 versutias, ad fraudem simpliciorum et subversionem excogitant, utrum tandem melior sit Pater Filio, cum major sit ipso, si Filius minor est, ut illi nugantur, an non. At, opinor, meliorem esse fatebuntur. Dicant ergo quidnam eximii habere Pater videbitur in eo quod D majus habet, nisi melior est. Nam si nihil plane, soluta demum est omnis illa Filii reprehensio. Sin autem multum præstat, melior igitur est, utpote qui majus habet. Respondeant ergo, et nos doceant, si revera sapiunt, quam ob causam Filium Pater cum genuerit, non æqualem sibi genuit, sed minorem. Nam si melius videretur æqualem sibi per omnia genuisse Filium, quis facere istud prohiberet? Si enim aliquid prohibuerit, necessarium esse vel inviti fatebuntur, ut sit aliquid Patre majus. Quod si nihil plane prohibuit, sed cum potestate præditus esset, sciretque melius esse ut

ΑΛΛΟ, διὰ τῆς εἰς ἄτοπον ἀπαγωγῆς. Το νε ταυτον ἐπιδεικνύων τῷ Θεῷ καὶ Πατρὶ, φησί που Χριστὸς πρὸς τοὺς οἰκείους μαθητάς • Ο ἐωρακὸς ἐμὲ, ἐώρακε τὸν Πατέρα μου. • Εἶτα πῶς ὁ κατὰ φύσιν τοιοῦτος, οῦτω τε ὑπάρχων ὡς αὐτὸς ἀληθεύων διισχυρίζεται, τὸ ἐλαττον ἔξει κατὰ τἡν τινων ἀδουλίαν; Εἰ γὰρ ὑπάρχων ἐλάττων ἐν ἐαυτῷ δεικνύει τὸν Πατέρα, μηδεμιᾶς μεσολαδούσης παραλλαγῆς, ἐπὶ τὸν Πατέρα τὸ ἐλαττον ἀναδήσεται, ὡς ἐν ἀμεταποιήτῳ φαινόμενον εἰκόνι τῷ Υἰῷ. ᾿Αλλὰ τοῦτο ἄτοπον. Οὐκοῦν οὐκ ἐλάττων ὁ Υἰὸς, ἐν ῷπερ εἰκονίζεται τέλειος ὧν ὁ Πατήρ.

ΑΛΛΟ. Και πώς αν το Ελαττον, ή εν οίσπερ εστιν ό Πατήρ, ό Υίδς ἐπιδέξηται, λέγων ἀνεγκλήτως. Πάντα όσα έχει ὁ Πατήρ ἐμά ἐστι· » καὶ πάλιν, ὡς πρός του Θεου και Πατέρα, ότι ι Πάντα τὰ ἐμὰ σέ έστιν, και τά αλ έμά; > Εί γάρ δυτοις έστι κατά την τινων αδουλίαν ελάττων ο Υίος, επειδήπερ αληθεύει λέγων πρός του Πατέρα · « Τὰ ἐμὰ σά ἐστι, καὶ τὰ σά έμά, ε χωρήσει και έπι τον Πατέρα το Ελαττον, καί το μείζον όμοιως έπι τον Υίον, αδιαφορούσης της των πραγμάτων τάξεως, είπερ έν έχατέρφ τὰ έχατέρψ προσόντα φαίνεται, και όπερ αν είη του Πατρός, τουτό έστι του Υίου, και πάλιν, όπερ αν ύπάρχον ίδιον φαίνηται τοῦ Υίου, τουτό έστι του Πατρός. ούδὲν ούν χωλύσει λέγειν έλάττονα του Υίου τον Πατέρα, και μείζονα του Πατρός του Υίον. 'Αλλ' Εστι των ατοπωτάτων, και μόνον έννοείν τι τοιούτον . ίσος άρα, και ούκ ελάττων ό κοινά πρός τον Πατέρα C τά τῆς οὐσίας έχων πλεονεκτήματα.

ΑΛΛΟ, ἐκ τοῦ αὐτοῦ. Εἰ πάντα ὅσα ἔχει ὁ Πατὴρ, ταῦτα πάντα ἐστὶ τοῦ Υἰοῦ, ἔστι δὲ ἐν Πατρὶ, τὸ τέλειον, τέλειος ἔσται καὶ ὁ Υἰὸς ὁ τοῦ Πατρὸς ἔχων τὰ Ιδια καὶ ἐξαίρετα. Θύκοῦν οἰκ ἐλάττων, κατὰ τὴν τῶν αἰρετικῶν δυσσέδειαν.

ΑΛΛΟ, διά τῆς εἰς ἄτοπον ἀπαγωγῆς, μετά συμπλοχής συλλογισμού. Λεγέτωσαν ημίν οί την άσδεστον φλόγα καταχέοντες της ξαυτών κεφαλής, καί την μέν έν τοίς θείοις δόγμασιν όρθότητα παραιτούμενοι, στροφάς δέ ποιχίλων έπινοούντες συλλογισμών πρός ἀπάτην των ἀχεραιοτέρων καὶ ἀνατροπήν, πότερόν ποτε κρείττων έστιν ὁ Πατήρ του Υίου, τό μείζον ώς πρός αύτον έχων, είπερ ελάττων έστι, καθώς έκεινοι ληρούντές φασιν, ή ούχι. 'Αλλ' οίμαι δή πάντως, ότι, Κρείττων, έρουσι · λεγέτωσαν τοίνυν τί περισσόν εν τῷ κεκλῆσθαι τὸ μείζον ὁ Πατήρ έχων φανείται, εί μη χρείττων έστίν. Εί μεν γάρ όλως οδόξυ, λέλυται λοιπου ήδη παυ το έφ' Υίου κατηγόρημα · εί δὲ πολύ τι τὸ διάφορόν ἐστι, κρείττων άρα λοιπόν, ώς έχων τό μείζον. 'Απολογείσθωσαν τοίνυν, καὶ διδασκέτωσαν ήμας, είπερ είσιν δντως σοφοί, του δή χάριν γεννήσας τον Υίον ὁ Πατήρ ούχ ίσον ἐαυτῷ γεγέννηκεν, άλλ' έλάττονα. Εί μέν γάρ φαίνοιτο χρείττον τό ίσον έαυτῷ κατά πάντα γεννήσαι τὸν Υίον, τίς ὁ κωλύσας τοῦτο ποιείν; Εί μέν γάρ τι τὸ κωλύσαν ώς εξ άνάγχης έστιν, όμολογήσουσι και ούχ έχόντες είναί τι το μείζον του Πατρός. Εί δὲ τὸ χω-

[&]quot; Joan. xiv, 9. " Joan. xvi, 15 " Joan. xvii, 10.

ότι κάλλιον έστι γεννήσαι τον Ισον, βεδούληται του έλάττονα, φθόνος άρα περί αύτον και βασκανία λενοίτελη δαίνεται. ος λφό ψθεγμαεν σμοφούναι το Ισον τῷ Υἰφ. "Η τοίνυν άδυνατήσει περί την γέννησιν ό Πατήρ, ή βάσκανος Εσται κατά τὸ ἐκ τῶν συλλογισμών συναγόμενον θεώρημα, αν έχη το ελαττον ο Υίος κατά τον έχείνων λόγον. 'Αλλά τοῦτο άτοπον. άνω γάρ πάθους παντός ή θεία και άκήρατος φύαις. Ούχουν ούχ ελάττων ο Υίος, ίνα μή το Ισον απολέση, κατ' οὐδένα τρόπον ἀτονήσαντος τοῦ Πατρός περί τὸ Ισον έαυτου γεννήσαι τον έξ αύτου, μήτε μήν έχ βασχανίας χεχωλυμένου το έθελησαι το άμεινον.

ΑΛΛΟ. Αὐτός πού φησιν ὁ Σωτήρ, ὡς είη μὲν αὐτὸς ἐν Πατρὶ, καὶ ὁ Πατήρ δὲ ὁμοίως ἐν αὐτῷ. 'Αλλ' περ σώμα εν σώματι, ή σχεύος εν σχεύει, ούτως είναι χωρητόν εν Υίω τον Πατέρα, ή αδ πάλιν άντεμδιδάζεσθαι τρόπον τινά τῷ Πατρί, ούτος δὲ ἐν έχείνω, χάχείνος έν τούτω φαίνεται ώς έν ταυτότητι υσίας ἀπαραλλάκτω, καὶ τῆ κατὰ φύσιν ἐνότητί τε καὶ ὁμοιότητι, ὥσπερ ἄν εί τις καὶ ἐν εἰκόνι τἡν οίχείαν χαταθεώμενος μορφήν λέγοιτο πρός τινας άληθεύων, και την είς άκρον έξητκημένην εμφέρειαν του οίχείου σχήματος ἀποθαυμάζοι βοών · Έγὼ ἐν τήδε τή γραφή, και ή γραφή δε εν εμοί · ή και καθ' έτερον τρόπον, ώσπερ αν εί και ή του μέλιτος γλυκεία ποιότης έντεθείσα γλώττη, περί έαυτης λέγοι . Έγω εν τῷ μέλιτι, καὶ τὸ μέλι δὲ εν εμοί · ἢ καὶ ώσπερ πάλιν ή έχ πυρός φυσιχώς προϊούσα θερμότης φωνήν άφιείσα λέγοι · Έγω έν τῷ πυρί, καὶ τὸ πῦρ δὲ ἐν ἐμοί. "Εστι μέν πως γάρ τῶν εἰρημένων ἔχαστον έτινοία μεριστόν, έν δὲ τὰ φύσει, καὶ ἐν ἐξ ἐνὸς, άμερίστω τινί και άδιαστάτω προόδω προκύπτον, ώσπερ και χωρίζεσθαι δοκούν του έν ψπέρ έστιν . όμως δ' ούν εί και τούτον έχει τον τύπον των έπ' αύτοις νοημάτων ή δύναμις, άλλ' εν ετέρφ φαίνεται, καὶ ταυτόν είσιν όσον είς ούσίαν άμφότερα. Είπερ ούν, διά τὸ τῆς οὐσίας ἀπαράλλακτον καὶ τὸ ἐν τῷ χαρακτήρι παντελώς απαραποίητον, ο Πατήρ έστιν έν Υίφ, πως ό μείζων έν έλάττονι κατ' έκείνους όντι τῷ Υἰῷ χωρήσει καὶ ὀφθήσεται; Έπειδή δὲ ὅλος έστιν έν αύτῷ, τέλειος ἄρα πάντως έστιν ὁ Υίὸς, ὁ τοῦ τελείου χωρητικός, και χαρακτήρ τοῦ μεγάλου Πατρός.

ΚΕΦΑΛ. Δ'.

Πρός τους τολμώντας λέγειν, ότι έτερός έστιν ο ένδιάθετας και φυσικός έν θεώ και Πατρι Λόγος, και έτερος ο παρά ταῖς θείαις Γραφαίς λεγόμενος Υιός. Έστι δε των περι Ευνόμιον ή τοιαύτη κακοδοξία.

Οδτος ην έν άρχη πρός τον Θεόν.

Ανακεφαλαίωσιν μέν ώσπερ τινά των ήδη προειρημένων εν τούτοις ὁ εὐαγγελιστής ἐποιήσατο. Προσθείς δὲ τὸ « Ούτος, » μονονουχὶ βοήσας ὁρᾶται, ('Ο ων εν άρχη, , ό παρά τῷ Πατρί Λόγος, ὑπάρχων θεός έχ θεού, οὐτός έστι και ούχ έτερος, περί οὐ τό σεμνόν ήμεν πρόκειται σύγγραμμα. "Εοικε δέ πάλιν ού μάτην τοίς είρημένοις έπενεγχείν τὸ, « Ούτος ήν

λύον ην όλως ούδεν, έχων δε την εξουσίαν, και είδως, A æqualem gigneret, minorem maluit, invidia ergo et livore ductus videtur; noluit enim æqualitatem dare Filio. Aut ergo impotens erit in generatione Pater, aut invidus, ut ex argumentatione perspicue colligitur, si, minus habeat Filius, ut illi asserunt. Sed hoc absurdum : omnis enim passionis est. expers divina et immortalis natura. Igituz-non est minor Filius, ne æqualitatem perdat, cum nullo modo Pater viribus caruerit in generando sibi æquali Filio, neque livore prohibitus sit quominus vellet id quod melius esset.

ALIUD. Ipse alicubi Salvator sit se esse in Patre, et Patrem similiter in ipso 61. Sed patet omnibus έστι παντί που δήλον, ώς οὐ προσήκει νοείν, καθά- B non esse illud intelligendum, sicuti corpus in corpore, aut vas in vase, ita Patrem in Filio contineri, aut vicissim hunc quodammodo Patri imponi; sed hunc in illo, et illum in hoc esse videri, ceu in identitate substantiæ per omnia simili, et naturali unitate ac similitudine, veluti si quis in imagine formam suam contemplans, et exquisitam vultus sui similitudinem admirans, vere clamare dicatur : Ego in hac tabella, et, tabella in me est. Aut quemadmodum si dulcis qualitas mellis impressa linguæ de seipsa dicat : Ego in melle, et mel in me est; aut si calor ex igne naturaliter 29 prodiens emissa voce dicat : Ego in igne, et ignis in me. Unumquodque enim eorum quæ dicta sunt separabile est intellectu; sed unum natura, et unum ex uno inseparabili quodam et continenti progressu prodit, quemadmodum et ab eo in quo est separari videtur : verumtamen licet hunc concipiendi modum præ se ferant, alterum tamen in altero cernitur, et idem sunt utraque quoad substantiam. Si ergo propter perfectissimam identitatem substantiæ, et characteris omnimodam similitudinem Pater est in Filio, quomodo major in minore, ut illi volunt, Filio continebitur ac cernetur? Cum autem totus sit in ipso, perfectus: utique prorsus est Filius, qui persectum capit, et character est magni Patris.

CAP. IV.

Adversus eos qui dicere audent, aliud esse inter-num et naturale in Deo et Patre Verbum, et aliud, quod Scripturæ divinæ appellant Filium. Est autem Eunomianorum error istiusmodi.

1, 2. Hoc erat in principio apud Deum.

Hic Evangelista summatim quodammodo repetit quæ prius dicta sunt. Cum autem addit, « Hoc. » propemodum clamare videtur: « Quod erat in principio, illud apud Patrem Verbum, Deus exsistens ex Deo, hoc, inquam, et non aliud est de quo sermonem facere in hoc libro proposuimus. Rursus autem non videtur frustra subjecisse illud :

⁹¹ Joan. x, 58.

· Hoc crat in principio apud Deum. > Accepta A èν άρχη πρός τον Θεόν. > 'Ως γὰρ ὑπὸ θείου Ηνεύenim a divino Spiritu rerum futurarum cognitione, non ignoravit, ut opinor, ac vere affirmare possumus, quosdam prodituros perditionis artifices, diaboli aucupia, mortis laqueos, in cubicula et profundum inferni detrudentes eos qui præ imperitia attendunt iis quæ eructant de corde malo 68. Instabunt vero, et in suum ipsi caput invalescent, dicentes, aliud quidem esse illud insitum in Deo Patre Verbum, aliud insito longe simillimum Filium, et Verbum, per quod Deus omnia operatur, ut sic Verbum Verbi, et imago imaginis, et splendor splendoris intelligatur. Quasi ergo jam illos impia ista prædicantes audiret, et adversus immanem scriptorum 30 ipsorum furorem merito commotus beatus evangelista, postquam multis verbis jam statult, et, ut decebat, significavit unum, ac solum et verum de Deo, et in Deo et apud Deum esse Verbum, statim infert : « Hoc erat in principio apud Deum, sut Filius nimirum apud Patrem, ut insitum; ut ex ejus substantia, ut Unigenitum, · Hoc,) cum non sit secundum. Sed quoniam operæ pretium nobis esse puto, qui impietatem istiusmodi palam facere conamur, nudam eorum exponere blasphemiam, ad simpliciorum securitatem (cavebit enim quisquis didicerit, ac tanquam serpentem transillet in medio latentem itinere) utiliber eorum doctrinam exponam, opposita contraria. Sic enim deinceps illa refutabitur iis modis quos nobis Deus concesserit, qui omnibus sapientiam C. largitur.

Eunomii opinio de Filio Dei,

Unigenitus, Inquit, Dei Filius, non est ex se preprie Verbum ejus; sed internum illud Verbum Dei ac Patris in ipso movetur, et est semper. Qui autem ex ipso genitus esse Pilius dicitur, internum ejus Verbum suscipiens, cuncta ab eo edoctus novit, et ad ejus similitudinem Verbum est et nuncupatur.

Jam ad confirmandam suam ut existimat imnietstem, et perversas sententias istiusmodi nectit syllogismos, ut, quemadmodum scriptum est 42°, suorum peccatorum catenis miser constringatur.

Si Verbum, inquit, in Deo ac Patre naturale, et internum est ipse Filius, et consubstantialis est genitori, quid jam prohibet quominus Verbum sit, et vocetur Pater, utpote consubstantialis Verbo?

ITEM : Si Verbum est Dei ac Patris Filius, et præter ipsum non est aliud, per quodnam Verbum, inquit, Pater ad ipsum dicere comperitur : « Filius meus es tu; ego hodie genui te 41? > Patet enim non absque verbo Patrem ad Filium fuisse locutum, cum id omne quod dicitur, in verbo utique dicatur, non aliter. Et ipse alicubi Salvator ait :

ματος είς την των εσομένων γνώσιν φωταγωγούμενος ούχ ήγνόησεν, ώς γέ μοι δοκεί, και ώς έστιν είπείν άληθεύοντας, ότι περ άναφανούνται τινες άπωλείας έργάται, διαθόλου θήρατρα, θανάτου παγίδες, είς ταμεία καταφέρουσαι καλ είς πέταυρον άδου τούς the duadelas moodlyovers of av tx xapolas toeiγονται πονηράς. Ένστήσονται δέ, και κατά τής έαυτών ανδριούνται κεφαλής λέγοντες, έτερον μέν είναι τον ενδιάθετον εν Θεφ Πατρί Λόγον, Ετερον δέ τινα και τῷ ἐνδιαθέτω λίαν ἐμφερέστατόν τε και όμοιότατον τον Υίον και Λόγον, δι' οδ Θεός τά πάντα έργάζεται · Ινα Λόγος Λόγου νοῆται, καὶ εἰκών εἰκόνος, και άπαύγασμα άπαυγάσματος. "Ωσπερ ούν ήδη δυσφημούντων ακούσας αύτων, και πρός τάς έχτόπους άπονοίας των παρ' αὐτοῖς συγγραμμάτων εύλόγως κεκινημένος ο μακάριος εδαγγελιστής. όρισάμενος ήδη και διά πολλών, ευς έδει, κατασημήνας τον ένα, και μόνον, και άληθινον έκ Θεού, και έν θεώ, και πρός Θεόν δντα Λόγον, επιφέρει γορ-YWG . (Obtos fiv en apxil mpds ton Oedu, , we Tide δηλαδή πρός του Πατέρα, ώς έμφυτος, ώς έχ τῆς ούσίας αύτου, ώς Μονογενής · « Ούτος, » ούχ δντος δευτέρου. Έπειδή δὲ προσήμειν ήγουμαι τὰ περί της τοιαύτης δυσσεδείας εξηγείσθαι σπουδάζοντας, γυμνοτέραν αὐτῶν καταστήσαι τῆν δυσφημίαν, διά την των ακεραιοτέρων ασφάλειαν · φυλάξεται γάρ & μαθών, καὶ ώς δφιν ὑπεραλείται, κατά μέσην λανθάνοντα τῆν όδόν · άναγχαίως αὐτήν ἐχθήσομαι, την έχείνων, ώς εν άντιθέσεως σχήματι. Αάδοι γάρ άν οθτω τάς λύσεις έφεξης, καθ' οθςπερ άν έπιδοίη τρόπους ο πάντα σοφών Θεός.

Εθνομίου δόξα περί τοῦ Υίοῦ τοῦ Θεοῦ.

Ο Μονογενής, φησί, του Θεού Υίος, ούχ Εστιν αὐτοχυρίως ὁ Λόγος αὐτοῦ · άλλ' ὁ μέν ἐνδιάθετος Λόγος του Θεού και Πατρός εν αυτώ κινείται, και έστιν dei · ό δε εξ αυτού γεννηθήναι λεγόμενος Υίδς, τὸν ἐνδιάθετον αὐτοῦ Λόγον δεχόμενος, πάντα το οίδεν έχμαθών, και καθ' όμοιότητα την έχείνου Αδγος χαλείται, χαλ Εστιν.

Είτα πρός βεδαίωσιν, ώς οίεται, της ξαυτού δυσσεδείας, καὶ τῶν διεστραμμένων ἐννοιῶν τοιούτους τινάς άναπλέκει συλλογισμούς, ένα, καθά γέγραπται, ταζς τών οίχείων άμαρτημάτων σειραίς 6 δεί-D λαιος κατασφίγγηται.·

ΕΙ ό Λόγος, φησίν, εν τῷ Θεῷ καὶ Πατρί φυσικός τε και ενδιάθετος αυτός έστιν ο Υίδς, έστι δε όμοούσιος τῷ γεννήσαντι, τέ τὸ κωλύον Ετι Λόγον είναί τε και καλείσθαι τον Πατέρα, ώς όμοούσιον Αόγφ;

KAI HAAIN · El o Abyo; bort rou Ocou xat Haτρός ό Υίος, και παρ' αὐτὸν ούκ Εστιν Ετερος - διλ ποίου Λόγου, φησίν, ὁ Πατήρ πρός αὐτὸν εθρίσκεται λέγων · « Υίός μου εί σύ · έγω σήμερον γεγέννηκά σε; , πρόδηλον γάρ ώς ού δίχα λόγου τάς πρός αθτον διαλέξεις ο Πατήρ εποιήσατο, επεί παν το λαλούμενον εν λόγφι παντός [Τσ. πάντως] λαλείται,

[&]quot; Prov. 1x, 1. " Prov. vii, 22. " Psal. 11, 7.

ú-

1-

5.

ů-

ne.

35

al

COL.

te

12

P-

òς

pl

y-

ı,

to

EV

CC

fx

3

7-

C

1-

δç

û-

al

;

1-

iż

al

ş.

οίδα τὸν Πατέρα, και τὸν λόγον αὐτοῦ τηρῶ. > Καὶ πάλιν · « 'Ο λόγος ὂν ἀχούετε, οὐχ ἔστιν ἐμὸς, ἀλλά τοῦ πέμψαντός με. > "Ότε τοίνυν εν λόγφ μεν ό Πατήρ πρός αύτον διαλέγεται, συνομολογεί δε και αύτος, ποτέ μέν ότι τηρεί τον λόγον του Πατρός, ποτέ δε πάλιν, ώς οὐ τὸν αὐτοῦ λόγον, άλλὰ τὸν τοῦ Πατρὸς ήχουον οί Ἰουδαΐοι · πως ούκ αν είη, φησίν , ανενδοιάστως όμολογούμενον, ώς Ετερός έστιν ὁ Υίὸς περί [ίσ. παρά] τον ενδιάθετον, ήτοι τον εν γεννήσει νοηματική Λόγον, οδ μετέχων και άναπιμπλάμενος καλείται Λόγος ὁ προφορικός, καὶ τῆς τοῦ Πατρός ούσίας ἐκφαντικός, τουτ' Εστιν, ό Υίός; Τοιαύτα μέν ούν ό παράφρων ἐαντῷ συνείρει κακά, καὶ πάσαις όμοῦ ταῖς θείαις Γραφαίς άντιφωνών ούχ αισχύνεται, τό γε-Δυστητέρος εφ' έσυτῷ δειχνύων άληθές: « "Οταν Β Ελθη ἀσεδής εί; βάθος χαχών, χαταφρονεί · › Λίαν γάρ δυτως εδάθυνεν είς κάκωσιν εξ άνοίας ο θεομάχος, το μέν εξ άληθείας ορθούσθαι παραιτούμενος, τή δε σαθρότητι των οίχείων όχλάζων λογισμών ότι γάρ μονογενής του Θεού και Πατρός Υίδς εύτοχυρίως έστιν ὁ Λόγος αὐτοῦ, διὰ τῶν ὑποτεταγμένων είσόμεθα.

Αύσις έφεξης της Ευνομίου κακοδοξίας.

Δυσμαθής ὁ παράφρων αίρετικός. Πώς γάρ αν δλως είς χαχότεχνον ψυχήν είσελθοι σοφία; ή τί τῶν τοιούτων γένοιτ' αν, είπέ μοι, χαχοτεγνέστερον, οί γε κατά το γεγραμμένου, άπο μέν τῆς άληθείας τἡν άκολν άποστρέφουσιν, έπλ δε τους μύθους των οίκείων διανοημάτων εύπετέστερον τρέχουσιν, ίνα δή καί δι- C καίως ἀκούσειαν, ού τὰ ἐκ τῆς θείας λαλούντες Γραφής · « Ούαὶ οἱ προφητεύοντες ἀπό καρδίας αὐτῶν, και ούκ άπι στόματος Κυρίου. ε Τίς γάρ άπο στόματος Κυρίου λαλών, λέγει ανάθεμα Ίησοῦν; "Ο δή καὶ ποιουσί τινες των της εύσεδείας δογμάτων άνέδην κατασοδαρευόμενοι, και καθάπερ έφη τις των άγίων προφητών, πάντα τὰ όρθὰ διαστρέφαντες · φασὶ γὰρ, Ετερον μέν είναι του φυσικόν και ενδιάθετον εν τω. θεώ και Πατρί Λόγον Ετερον δε αν πάλιν τον ώνομασμένον Υίον και Λόγον και φέρουσι προς απόδειξιν της έαυτων, ώς οδονται, δόξης, μαλλον δε άγαλίνου δυσσεδείας, λέγοντα τον Κύριον ήμων Ίησουν τον Χριστόν έν ταίς πρός Τουδαίους όμιλίαις, ότι ι Οίδα τον Πατέρα, καλ τον λόγον αύτοῦ τηρῶ : > προς δέ γε τρός, « Έχ γαστρός πρό Έωσφόρου εγέννησά σε. » Είτά φασι, τον έχ τοῦ οίχείου πατρός ίδν έρευγόμενοι. ΕΙ ό λαλών έτερος ώς πρός τον φ διαλέγεται, διαλέγεται δὲ διὰ Λόγου πρό; τὸν Υίὸν ὁ Πατήρ, Ετερος άρα παρ' αύτον δ ξμφυτος άν εξη Λόγος, ό εν ψπερ έποιείτο τὰς διαλέξεις ὁ Πατήρ · καὶ πάλιν · Εί αὐτός που, φησίν, ό Υίδς τηρείν τον του Πατρός λόγον διισχυρίσατο, πῶς ούκ ἄν ἔτερος είη λοιπόν ό τηρών παρά του τηρούμενου; Πρός δέ γε ταῦτα χαλεπόν μέν ίσως σύδεν άντιλέγειν · « Δώσει γέρ δ Κύριος ρήμα τοξ εύαγγελιζομένοις δυνάμει πολλή. χρην δέ γε τους οίπερ είσι την τοιαύτην νοσούντες.

καλούν ετέρως. Καλαύτος δέ πού φη τιν ό Σωτήρ, « "Οτι Α « Quia novi Patrem, et verbum ejus servo . » Εξ rursus : « Verbum quod auditis non est meum, sed ejus qui misit me es. . Cum igitur in verbo quidem Pater ad ipsum loquatur, simulque confiteatur ipse, interdum quidem se Patris 31 servare verbum, interdum vero Judæos non audire suum verbum, sed illud Patris: quomodo non liquido constabit apud omnes alium esse Filium a verbo insito, aut in mente concepto, cujus cum particeps et plenus sit Filius, Verbum enuntiativum appellatur, et substantiæ Patris expressivum. Hujusmodi mala sibi demens ille contexit, et omnibus simul Scripturis divinis reclamare non veretur, in seipso verum esse probans quod scriptum est: « Cum venerit impius in profundum malorum, contemnit . > Verissime enim detrusus est in profundum malitiæ præ sua dementia Dei hostis, nec erigi se veritate patitur, sed opinionum suarum carie ac situ labascit. Unigenitum enim Dei ac Patris Filium ex se proprie ejus esse Verbum, ex sequentibus agnoscemus.

Refutatio erroris Eunomii.

Hebescit demens hæreticus. Quomodo enim 'n malignam animam introierit sapientia? aut quid esse potest, quæso, his malignins, qui, ut scriplumest "", a veritate auditum avertunt, ad fabulas autem cogitationum suarum statim convertuntur, ut et merito audiant : « Væ qui prophetant de corde suo, et non ex ore Domini 47. > Quis enim ab ore Domini loquens dicit anathema Jesu 42? Quod nonnulli certe faciunt, pietatis dogmata impudenter proculcantes, et sicut prophetarum sanctorum unus dixit, omnia recta pervertentes 69, Ajunt enim aliud esse naturale et insitum Deo ac Patri verbum, aliud rursus qui dicitur Filius et Verbum. Et ad asserendum suam, ut existimant, sententiam, imo vero effrenatam impietatem, afferunt Jesum Christum Dominum nostrum in suis ad Judæos sermonibus dicentem : . Quia seio Patrem, et verbum ejus servo 10. > Præterea id quod ipsi a Patre dictum est : « Ex utero ante Luciferum genui te 11. . At, inquiunt, venenum a suo τούτφ, και το προς αύτον είρημένον παρά του Πα- D patre acceptum eruciantes, si qui loquitur alius est ab eo cui loquitur, Pater autem Filio per Verbum lequitur, aliud ergo ab ipso erit insitum Verbum illud in quo Pater loquebatur. Item : Si ipse alicubi Filius se Patris verbum servare asseruit, quomodo non aliud demmm 32 erit id quod servat ab eo quod servatur? Hæc refellere non erit forsan difficile : « Dabit enim Dominus verbum evangelizantibus virtute multa 14. » Deceret autem eos qui tanta laborant inscitia meminisse dicentis : . O qui dereliquistis vias rectas, ut ambularetis in viis tenebrarum 13 ?) Nobis autem consentaneum est ad eum qui in cœlis est cla-

⁶⁴ Joan. viii, 55 ⁶⁹ Joan. xiv, 24. ⁶⁶ Prov. xviii, 3. ⁶⁹ Il Tim iv, 4. ⁶ Jerem. xxiii, 26, 27. ⁶⁹ I Cor. xii, 3. ⁶⁹ Mich. iii, 9. ⁷⁰ Joan. viii, 53. ⁷¹ Psal. cix, 3. ⁷² Psal. Lxvii, 12. ⁷³ Mich. iii, 6.

mare doctorem : « Averte oculos, ne videant va- A αμαθίαν αναμιμνήσκεσθαι του λέγοντος · « "B of nitatem 74. . Vanitas enim profecto, et nugæ, ac nihil aliud sunt illa quæ ex ignorantia sua effutiunt. Non enim quasi Verbum habeat ullum alind in seipso Patris Filius, dixit se Patris servare verbum : neque ad nos venisse unquam affirmavit, quasi pædagogum quemdam ferret, sed tanquam solus inexsistens Patri secundum naturam, et in se vicissim Patrem habens similiter, intercedente nullo : « Ego , » inquit , « in Patre , et Pater in me 75; , non insitum illud, neque aliud quoddam Verbum, sed Pater in me. Quomodo igitur intelligendum est illud quod ad Judæos ab ipso dictum est, quæret aliquis, nec injuria. Cui ex rei veritate respondebimus quæ nobis in mentem venerint. Docebat Salvator obstinatissimum Judæorum populum, et paulatim a legali cultu auditores abstrahens, sæpius inclamabat : c Ego sum veritas "6, propemodum dicens : Excutite, quæso, vos, legale jugum : adorationem in spiritu suscipite : valeat tandem umbra, removeatur figura, veritas illuxit. Sed non omnibus recte facere videbatur quod Mosaica præcepta everteret, imo vero ad veritatem adduceret, ita ut nonnulli palam dicerent : · Si esset hic homo a Deo, non solveret Sabbata "1 :) quod erat procul dubio condemnare peccati eum qui non novit illud. Istiusmodi Judæorum furores itaque diluens, omnem fastum quidem orationi subtrahit, et submisse, nec aperte edocere vult quod nihil præter voluntatem Dei ac Patris fece- C rit, qui non novit peccatum Filius. Verum, ne si apertius diceret, Peccatum non novi, rursus eos ut in se lapidibus sævirent, acueret; statim quippe ira fervidi et æstuantes dixissent : Uni Deo proprium est non peccare, tu autem homo cum sis, noli ea proferre quæ soli Deo conveniunt. Quod alias certe fecerunt, dicentes jure se eum lapidibus petere, 33 quod, cum esset homo, seipsum faceret Deum : obscurius Salvator, præsertim cum homo factus esset, et tanquam legi subditus cum legis subditis, sermonem dixit servare se l'atris, propemodum inquiens : Nusquam Patris voluntatem prætergrediar; peccatum enim est in divinæ legis transgressione; ego vero non novi peccatum, cum sim Deus secundum naturam. Itaque cum doceo, Patrem non offendo. Cæterum nemo reprehendat cum qui legislator quidem est natura sua, sed propter similitudinem quam habet nobiscum, legem observat. Ait autem se Patrem nosse, non simpliciter, sicuti nos, ob istud solum, quod Deus est, sed ex eo quod ipse est, Patris naturam scire se confirmat. Quoniam vero mutationis nescium Patrem esse novit, scit etiam nimirum se immutabilem ex immutabili Patre. Quod autem mutationem nescit, quomodo peccare dicetur, ac non potius in propriis nature dotibus firmum consistere? Vana est itaque Judæorum obtrectatio, qui

έγχαταλιπόντες όδους εύθείας του πορεύεσθαι έν όδοίς σκότους . , ήμας δε ακόλουθον πρός τον εν τοίς ούρανοίς άναφθέγγεσθαι μυσταγωγόν · « 'Απόστρεψον τους όφθαλμους του μή ίδειν ματαίστητα. > Ματαιότης γάρ δντως, ληρός τε και έτερον ούδεν τά έχ τῆς ἐχείνων ἀπαιδευσίας χενοφωνούμενα · οὐ γάρ ώς Λόγον έχων Έτερον ούδένα έν έαυτῷ τοῦ Πατρός ό Υίος, τον του Πατρός Εφασκε λόγον τηρείν άλλ' ούδ' ώςπερ τινά παιδαγωγόν ἐπιχομιζόμενος πρός ήμας άφιχθαι διισχυρίσατό ποτε, ώς δε μόνος ενυπάρχων χατά φύσιν τῷ Πατρί, ἔχων τε αὖ πάλιν ὁμοίως ἐν έαυτῷ τὸν Πατέρα, μεσολαδούντος ἐτέρου μηδενός. ε Έγιο, φησίν, εν τῷ Πατρί, καὶ ὁ Πατήρ εν έμοι, , ούχ ὁ ἔμφυτος, άλλ' οὐδὲ ὁ ἔτερός τις Λόγος, άλλ' ὁ Πατήρ ἐν ἐμοί. Πῶς οὖν ἄρα νοῆσαι προσήχοι ιτό παρ' αὐτοῦ πρός τοὺς Ἰουδαίους είρημένον, είποι τις αν ήμίν, και μάλα είκότως · πρός δή τούτο έρούμεν άληθεύοντες τά είς νούν άναδαίνοντα τον ημέτερον. Έδίδασκεν ό Σωτήρ τον δυσπειθέστατον των Τουδαίων λαων [γρ. λαδν], και κατά βραχύ της νομικής εξέλκων λατρείας τούς άκροωμένους, ἐπεφώνει πολλάχις · Έγώ είμι ή άλήθεια, » μονονουχί λέγων . 'Αποσείσασθε τον νομικόν, διούτοι, ζυγόν · χαταδέξασθε την έν πνεύματι λατρείαν · οίχέσθω λοιπόν ή σχιά, χωρείτω μαχράν ό τύπος, ἐπέλαμψεν ή άλήθεια. 'Αλλ' οὐ πάσιν ἐδόκει ποιείν όρθως, ανατρέπων τα Μωσέως, μάλλον δε άγων έπὶ τὸ άληθέστερον, ὡς καί τινας ήδη βοάν · ε Εί ήν ούτος παρά Θεού άνθρωπος, ούκ αν Ελυε τά Σάδδατα · , όπερ ήν άντικρυς άμαρτίαν κατα-ψηφίζεσθαι τοῦ μή είδότος αὐτήν. Πρός οῦν τὰς τοιαύτας των Ίουδαίων απονοίας απολογούμενος, πάντα μέν ύφαιρεί του έν τοίς ρήμασι χόμπον, ύφειμένως δε, και ού τρανώς, εκδιδάσκειν βούλεται, ώς ούχ ἄν τι παρά τὸ δοχοῦν ἐργάσαιτο τω θεφ και Πατρί ὁ μη είδως άμαρτίαν Υίός. "Ινα δέ μή γυμνότερον λέγων, 'Αμαρτίαν ούχ οίδα, παροτρύνη πάλιν αύτους είς το καταλεύειν αυτόν - ή γάρ αν εύθυς αναζέοντες είς όργας επεπήδων λέγοντες. θεφ μόνφ το μή άμαρτάνειν οίχειον σύ δε άνθρωπος ων, μη λάλει τὰ μόνιν πρέποντα Θεφ. "Ο δη και ἐτέρωθί που πεπράχασι, λέγοντες λιθάζειν αύτον είχοτως, ότιπερ άνθρωπος ών, έαυτον ποιεί θέδι • περιεσταλ ... μένως ο Σωτήρ, άτε δή και άνθρωπος γεγονώς, και ώς ύπο νόμον μετά των ύπο νόμον τον λόγον έφη τηρείν του Πατρός, μονονουχί λέγων · Ούδαμου τό του Πατρός θέλημα παρεχδήσομαι. Έν γάρ τῷ τὸν θείον εξέρχεσθαι νόμον ή άμαρτία γίνεται . έγω δε άμαρτίαν ούχ οίδα, χατά φύσιν ύπάρχων Θεός. Ούχοῦν διδάσκων, οδ λυπώ τον Πατέρα. Λοιπόν ἐπιτιμάτω μηδείς τῷ κατά φύσιν μέν νομοθέτη, διά δὲ τὴν πρός ήμας όμοίωσιν νομοφύλακι. Είδέναι δε τον Πατέρσ φητίν, ούχ άπλῶς καθάπερ ήμεζς, ἀπεριεργότερον, αύτο δή τουτο μόνον, επείπερ είη θεός, άλλ' έξ ων έστιν αύτος την του Πατρός φύσιν διισχυρίζεται νοείν. Έπειδή δὲ οίδεν ὑπομένειν οὐκ είδότα τροπήν τὸν

⁹⁸ Psal. cxviii, 37. 13 Joan. x , 33. 16 Joan. xiv, 6. 17 Joan. ix , 16.

γεννήσαντα, οίδε δηλονότι, και ξαυτόν άτρεπτον έξ A a Patris voluntate dissentire Filium existimant. άτρέπτου Πατρός · τὸ δὲ τροπήν οὐχ είδὸς, πῶς ἄν λέγοιτό τι και άμαρτάνειν, και ούχι μάλλον άκλονήτως έν τοίς ίδίοις έστάναι φυσιχοίς πλεονεχτήμασιν; Είχαῖον ούν ἄρα τῶν Ἰουδαίων τὸ χατηγόρημα, παρά την του Πατρός βούλησιν έτερόν τι φρονείν ολομένων τὸν Υἰόν. Τηρεί γάρ, ώς φησι, τὸν λόγον αὐτοῦ, καὶ άγνοει το άμαρτάνειν φυσιχώς · οίδε γάρ τον Πατέρα τούτο παθείν ού δυνάμενον, ψπέρ έστιν όμοούσιος ώς Υίδς άληθινός. Έπειδή δὲ πρός τοῦτό φασι καί τὸ συνημμένον τῆ παρ' αὐτῶν ἀντιθέσει · ε Έκ γαστρός πρό Έωσφόρου έξεγέννησά σε. > φέρε δή πάλιν, και έπι τούτω τον της εύσεδείας άναπτύξωμεν λόγον. Ού γάρ ἐπειδήπερ τὰ τοιαῦτά φησι πρός τὸν Υίον ο Πατήρ, διά τοῦτο δή πάντως οξεσθαι χρή, Λόγον μέν ὑπάρχειν ἔμφυτον αὐτῷ, ἔτερον δέ τινα παρ' έκείνου έννοείν του Γίον . άλλά πρώτον μέν έκείνο χαθ' έαυτούς ένθυμώμεθα, ότι προφήτης έν πνεύματι λαλείν μελετήσας μυστήρια, το πρόσωπον ήμίν ύποχρίνεται του Υίου, και δή και εισφέρει παρά του Πατρός ἀχούοντα αὐτόν · « Υίός μου εί σύ, » χαι τά τούτοις ἀκόλουθα. Καὶ οὐ δήπου πάντως ή κατά τὸ άνθρώπινον σχήμα γενομένη διασχευή δύο Λόγους ήμας αναγχάσει νοείν, άλλα τοίς ήμετέροις έθεσιν άναθέντες την διά των τοιούτων άπαραίτητον οίχονομίαν, αλτιασόμεθα μέν, εί γε μήν πράττοιμεν όρθῶς, της έαυτων φύσεως την άσθένειαν, ούτε λόγους έχούσης, ούτε μήν τρόπους θεωρημάτων τους τοις ύπερ ήμας μυστηρίοις άχριδως διαχονουμένους, ή χαι τούς άνεγκλήτως διερμηνεύειν ίσχύοντας τὰ θεοπρεπέστε- C ρα. Το νικάν δε πάλιν επιτρέψομεν τή θεία φύσει τον έν ήμιν νούν τε και λόγον, ούχ ώς λέγεται πάντως νοούντες τὰ περί αὐτης, ἀλλ' ώς αὐτη πρέπει, χαὶ βούλεται. "Η είπερ ούχ όρθως τοίς τοιούτοις ήμας άποχεχρήσθαι λόγοις οδονταί τινες των άνοσίων αίρετιχών, την δε καθ' ήμας αναδαίνειν συνήθειαν ούκ ἐπιτρέπουσι τὸ εχημα τοῦ λόγου, δικαίως ἀκούσονται · νοείσθω καθ' ήμας και γεννών ό Πατήρ, μή άρνείσθω γαστέρα και τάς έπι τῷ τίκτειν ώδινας. « Έχ γαστρός » γάρ « ἐξεγέννησά σε, » φησί τῷ Υίῷ. 'Αλλ' ίσως μάλλον δὲ πάντες ἐροῦσιν ἐχ τῆς χαθ' ήμας όμοιότητος την έφ' Υίφ γνησίαν ώδινα σημαίνεσθαι του Πατρός. Οὐχοῦν εὐσεδῶς κάχεῖνο νοείσθω, κάν ώς εν άνθρωπίνω λαλείται σχήματι, Έξηρχει μέν ούν, ως οίμαι, και ταύτα. Έπειδή δὲ χρήναι δείν ύπειλήφαμεν τὰ ἐχ τῆς ἐχείνων δυστροπίας επινοηθέντα προδλήματα, καθάπερ τινά πολεμίων έσμον, τη των εύσεδων δογμάτων όρθότητι έρεθίζον βάσανον, και οίονεί τινος ποταμού φεύματος φοράν, έπι το πρανές έκει καταφέρον την έπι το βούλεσθαι τὸ ἀντιτείνον μανθάνειν ἀεὶ τῶν ἐντευξομένων ἀγαθὴν προθυμίαν. Πρόβλημα, ήτοι απτίθεσις ώς έχ των αίρετιχων.

Εί μή έτερος, φασίν, ένυπάρχει τῷ Θεῷ καί Πατρι Λόγος, ούσιώδης τε και ένδιάθετος παρά τον έξ substantiale et internum, alind ab Unigenito Fidio

Servat enim ejus sermonem, ut ait, et natura sua expers est peccandi. Scit enim istud in Patrem cadere non posse, cui consubstantialis est, in quantum Filius verus. Jam vero, cum objectioni suæ attexant illud, « Ex utero ante Luciferum genui te", > agedum, pietatis doctrinam hic rursum explicemus. Non enim ex eo quod Pater isthæc ad Filium dicit, ideirco putandum est innatum quidem ei esse Verbum, sed aliud quiddam ab illo concipiendum esse Filium : verum illud primum spud nos perpendamus, quod cum prophetæ propositum esset in spiritu loqui mysteria, personam nobis fingit Filii, adeoque inducit ipsum a Patre audientem : « Filius meus es tu", » et quæ sequuntur. Neque vero bumano more efficta locutio, duo Verba intelligere nos adiget, sed ad nostram consuctudinem istiusmodi necessarium loquendi genus referentes, non injuria nostræ naturæ imbecillitatem accusabimus, cui desunt verba et contemplationes, quæ mysteriis ingenio nostro altioribus exacte explicandis inserviant, aut res deitati congruentes inculpate 34 interpretori valeant : sed naturam porro divinam mente et oratione nostra superiorem esse fatebimur, non perinde atque dicuntur, res divinas animo plane capientes, sed prout ipsi conveniunt, easque vult a nobis comprehendi. Alioqui, si perperam nos istiusmodi abuti verbis hæretici quidam existimant, et loquendi genus ad nostram consuetudinem accommod ari nolunt, jure audient : Censeatur nostro quoque more Pater gignere; uterus et partus dolores ei esse non negentur. « Ex utero » eniai e genul te, > inquit Filio. Sed respondebunt forsan, nostri similitudine, verum in Filio gignendo partum significari Patris. Itaque pie illud intelligatur, tametsi humano more dicitur, atque ita solvetur acerba ipsorum et impia objectio. Suflicerent isthæc, ut reor. Sed cum nobis propositum sit illorum objectiones nefarie conflatas ceu quamdam bostium turmam piotum dogmatum sinceritate comprimere, agedum, lis ordine cuique convenienti propositis, contrarium opponamus, et in eas instructam doctrina semper victricem veritaκαὶ λέλυται το πικρον αὐτῶν και ἀνόσιον πρόδλημα. D tem generosa mente armemus. Rursus autem hærencorum objectio syllogismis ipsam diluentibus præmittetur, quæ disputationis rationem accurato subjiciat examini, et instar rapidi cujusdam fluminis lectorum animos alacres ferat ad percipiendas oppositiones. χαταχρούε τθαι, φέρε δή παραθέντες αυτά χατά λόγον έχάστω τον δέοντα, το άντιστατούν άντεγείρωμεν, και θερμοτέρως κατ' αύτων εξοπλίσωμεν θεωρήμασι την άει νικώσαν άληθειαν πρόδλημα δε πάλιν, ώς παρέχείνων των επιλυόντων αυτό συλλογισμών, προτετάξεται την του λόγου νηψιν, είς αχριδεστέραν χωρείν

> Oppositio, sive objectlo hæreticorum. Nisi, inquiunt, in Deo et Patre Verbum sit con-

¹⁹ Psal. cix, 3. 39 Psal. 11, 7.

qui ex ipso est, quique ad illius imitationem voca- Α αύτου μονογενή Υίον, ος δή και κατά την εκείνου tur Verbum, absurditas inde sequetur, nobisque recte, ut par est, sentientibus fatendum est quod si Patri Verbum est consubstantiale, et Pater Verbo, nihil demum obstare videatur quominus Pater Verbum sit, et vocetur, puta Verbo consubstantialis.

Solutio objectionis.

Nulla ratio nos, o boni, coget arbitrari, Verbum idcirco Patrem censendum esse vel dicendum, aut credendum, quoniam est Verbo consubstantialis. Nusquam enim quæ ejusdem sunt naturæ mutuam mutationem 35 et permistionem veluti quamdam alterius in alterum capient, ita ut e pluralitate in unitatem contrahi possint res significatæ, aut etiam ex dualitate in unitatem. Nonfenim ex eo quod generis auctor Adam nato ex se filio consubstantialis erat, Ideirco pater migrabit in filium, et vicissim filius in patrem. Sed uuum quid exsistens cum ipso, velut ad unitatem substantialis qualitatis proprietatem suam feret, et filius quidam ex patre quodam censebitur: pater vero vicissim genitor alicujus esse videbitur. Quod si acutum quiddam hic vos comminisci putatis, et consubstantialitas utique coget consubstantiale unum quid esse consubstantiali, nec ullum discrimen esse patietur, ita ut unumquodque sit in se et in quo est : quid induxit omnium Judicem, ut patrem quidem non puniat pro filio, nec de filio supplicium sumat pro patre ? « Anima enim, » inquit, « quæ pecca- C. verit, ipsa morietur : flius autem non accipiet iniquitatem patris, neque pater accipiet iniquitatem tilii sui **. . Cum vere consubstantialem exsistentem patrem filio justi Judicis sententia in filiationis locum non detrudat, neque vero filium in paternitatis numero statuat, sed seorsim utrumque norit, neque hoc in illud migrare, neque illud in hoc vicissim, licet una exsistente in utroque substantia: manifestum est utique nullo modo coactum iri Deum et Patrem ut sit Verbum, propterea quod est Verbo consubstantialis : manet enim plane in seipso, hoc est Pater, licet qui ex ipso genitus est, intelligatur et sit Verbum, atque ideirco Filius, ne res divinæ deteriores videantur esse quam nostræ.

ALIUD, in modum objectionis, per reductionem ad absurdum. Filius, tanquam a Patre nullo modo diversus, sed absolutissima imago, et character substantiæ ejus exsistens, suis discipulis infit : « Qui vidit me, vidit et Patrem "1. » At si cum istiusmodi sit, consubstantialis est Patri, confusionem autem inter se res consubstantiales utique suscipient, nihil, ut apparet, prohibebit quominus Pater censeatur esse Filius, utpote Patri consubstantialis, quique 36 in illum transire nullo impediente potis sit, siquidem consubstantialitatis

μίμησιν χαλείται Λόγος, άτοπόν τι τὸ ἐντεῦθεν ἐχδήσεται, xal όμολογείν ήμας αναγχαΐον τους όρθα φρονείν οιομένους, δτιπερ εί δμοούσιός έστιν ὁ Λόγος τῷ Πατρί, καὶ ὁ Πατήρ δὲ τῷ Λόγφ, οὐδὲν ἔτι τὸ χωλύον δράται, Λόγον είναι τε και καλείσθαι τον Πατέρα, ώς όμοούσιον Λόγω.

Πρός τοῦτο Δύσις

Ούδεις, & βέλτιστοι, τρόπος ήμας αναγκάσει Λόγον olegbar bely toy Hatepa you'v to xal leyery, & xal είναι δύνασθαι πιστεύειν, δτιπέρ έστιν όμοούσιος Λόγψ ού γάρ πάντως τὰ τῆς αὐτῆς δντα φύσεως, την είς άλληλα χωρήσει μεταδολήν και άνάκρασιν, ωσπερ τινά την έξ έτέρου πρός Ετερον επιδέξεται, ώς έχ πλήθους είς ένάδα δύνασθαι συσταλήναι τά σημαινόμενα, ή και έκ δυάδος είς ενάδα τυχόν. Οδ γάρ ἐπειδήπερ όμισούσιος ὑπήρχεν ὁ προπάτωρ Αδάμ τῷ ἐξ αὐτοῦ φύντι παιδί, διὰ τοῦτο χωρήσει μέν ό πατήρ είς υίδν, άνταναθήσεται δε αύθις ό υίδς είς πατέρα · άλλ' εν ύπάργον πρός αύτον, ώς πρός την ένότητα τής ούσιώδους ποιότητος φορέσει το ίδιον, και υίδς μέν τις δ έχ πατρός τινος νοηθήσεται. πατήρ δὲ πάλιν ὁ γεννήτωρ τινὸς ἀναδεδειγμένος. Εί δὲ οίεσθε σοφὸν ἐπὶ τούτφ κατασκευάζειν λόγον, έν δὲ είναι πάντως ή δμοουσιότης άναγχάσει τὸ όμοούσιον τῷ όμοουσίω, καὶ διαστολήν οὐδεμίαν ἐπιτρέψει χρατείν, ώς έχαστον είναι καθ' έαυτῷ [ίσ. έπυτό], και εν ψπέρ έστι · τί το πεπεικός τον άπάντων χριτήν, πατέρα μέν μή χολάζειν ύπερ υίου, υίδν δε ύπερ πατρός μη είσπράττεσθαι δίκας; « Ψυχή γάρ, > φησίν, ε ή άμαρτάνουσα, αὐτή ἀποθανείται, ό δὲ υίὸς οὐ λήψεται τὴν άμαρτίαν τοῦ πατρὸς αὐτοῦ, ούδε ό πατήρ λήψεται την άμαρτίαν του υίου αύτου. > Έπειδή δε δμοούσιον δντα τον πατέρα τῷ υἰῷ οὐχ είς τον της υίστητος τόπον ό του τά δίχαια χρίνοντος χαταφέρει λόγος, ούτε μήν άνατίθησι τον υίον εί; την της πατρότητος θέσιν, άλλ' ίδιαζόντως έχάτερον οίδεν, ούτε τούτο είς έχεινο χωρούν, ούτε μήν έχεινο πρός τούτο βαδίζον, καίτοι μιάς ούσης έπ' άμφοί, της ούσίας · πρόδηλον δήπουθεν, ώς ούδεις άναγκάσει τρόπος μεταγωρήσαι λοιπόν είς το είναι Λόγον το, Θεόν και Πατέρα, Επείπερ Εστίν όμοούσιος Λόγφ. μένει γάρ πάντως έφ' έαυτῷ, τοῦτ' ἔστι Πατήρ, κάν δ έξ αύτου γεννηθείς νοήται και ύπάρχη Λόγος, και D διά τούτο Yibs, Iva μή και έν χείροσι των καθ' ήμπ; φαίνηται τὰ θειότερα.

ΑΛΛΟ, πρός τό Ισον τῆ ἀντιθέσει σχήμα, διὰ της είς άτοπον απαγωγής. 'Ως ούδεμίαν έχων παραλλαγήν πρός τον έσυτου Πατέρα ο Υίος, είκων δε ύπάρχων άχριδεστάτη, και χαρακτήρ της ύποττάσεως αύτου, πρός τους έαυτου μαθητάς ευρίσχεται λέγων · « Ὁ έωρακὸς έμε, εώρακε του Πατέρα. » 'Αλλ' είπερούτως έχων όμοούσιός έστι τῷ Πατρί, τήν δὲ είς άλληλα πάντως άνάχυσιν ἐπιδέξεται τὰ όμοούσια, ούδεν χωλύσει κατά το είκος Πατέρα νοείσθαι τον Υίον, ώς όμοούσιον Πατρί, και μεταχωρείν είς έχεινο δυνάμενον, ούδενος πρός τουτο παραποδίζον-

es Ezech. xviii , 20. bi Joan. xiv , 9.

ħ

×

06

l;

ov

V

150

121

61

Av

eat

ā;

Bià

wv

ώv

tá-

tat

,

thy

100-

fat

elç

04-

τος, είπερ έξαρχει τον της μεταδολής τρόπον ήτοι A ratio transmutationis aut migrationis modum supμεταστάσεως ό της όμοουσιότητος λόγος. Οὐχοῦν νοείσθω Πατήρ ὁ Υίὸς, λεγέτω δὲ, ὡς τοῦτο ὑπάρχων ήδη, πρός του άληθως δυτα Πατέρα · « Έχ γαστρός πρό εωσφόρου εξεγέννησά σε ·) άναλαμδανέτω δὲ είς έαυτον και πάσαν άπλως την Πατρί πρέπουσαν φωνήν. Ού δή γεγονότος, το πάν ήδη συγκέχυται, και το άει ώσαύτως έχου, τοῦτ' ἔστιν, ή άγία και όμοούσιος Τριάς συσταλήσεται πρός ένάδα λοιπόν, είπερ το έκάστω κυρίως τε και ιδιαζόντως προσόν, τῷ τῆς ὁμοουσιότητος ἀφανισθήσεται λόγω, καὶ άνατρέψει την των προσώπων διαστολήν ή της φύσεως ταυτότης. 'Αλλά τουτο άτοπεν. Ούχ άρα έσται Λόγος ὁ Πατήρ, ὡς ὁμοούσιος Λόγω, μενεί δὲ ἄτρεπτος, τούτο ὑπάρχων ὅπερ ἐστὶ, κᾶν ἔχη πρὸς τὸν δειχται λοιπόν είχαζον το έχείνων πρόβλημα.

ΑΛΛΟ. Εί πᾶς λόγος τινός ἐστι λόγος, τοῦ προγέοντος από γλώττης δηλονότι, ή και έκ καρδίας έρευγομένου και άναφέροντος · έσται δε Λόγος ό Πατήρ, ἐπείπερ ἐστὶν όμοούσιος Λόγψ · ἐαυτοῦ Λόγος Εσται λοιπόν, μάλλον δὲ οὐδενός, ή καὶ δλως οὐχ ύπάρχει. Πώς γάρ Εσται Λόγος, μή έντος τινός, οδ Λόγος ἐστέν; 'Αλλά τοῦτο ἄτοπον. Θό γάρ ἔσται ποτὲ του μή είναι δεκτική ή θεία και άκήρατος φύσις, ούδὲ μεταχωρήσει εἰς Λόγον ποτὲ ὁ Πατήρ, κὰν όμοούσιος ὑπάρχη Λόγφ · μένει δὲ Πατήρ, οῦ καὶ Adyo; Estivo Tio;.

ΑΛΛΟ. ΕΙ τροπής άπάσης και άλλοιώσεως τῆς κατά του της ουσιώσεως λόγον ή θεία φύσις άνεπί- C δεκτος είναι πιστεύεται, πώς τον olxelov ώσπερ άφεις τόπον, είς τὸ είναι Λόγος ὁ Πατήρ μεταστήσεται; Τροπής γάρ έσται δεκτικός, ώς εξ άνάγκης τοῦτο παθών, ὁ αὐτὸς δὲ οὐκ ἔσται, μή τηρήσας ὅπερ ἡν ἐξ άργης. Εί δὲ τούτο άτοπον • τὸ γάρ άλλοιούσθαι της θείας φύσεως παντελώς άλλότριον · ούχ άρα έξει τήν μεταδολήν την είς Λόγον ὁ Πατήρ, άλλ' έσται Πατηρ άει, τὸ ἄτρεπτον έχων και άναλλοίωτον ώς Θεός.

ΑΛΛΟ έκ του αυτού, διηγηματικώς. Θεόν άληθινόν έχ Θεού Πατρός άληθινού πεφηνότα δειχνύων έαυτον ό μονογενής του Θεού Λόγο; τε καί Γίδς, « Πάντα, » φησίν, « όσα έχει ὁ Πατήρ, ἐμά ἐστιν· » άλλά και πάντων έστι των ένόντων τῷ Πατρι φυσικῶς η ίδιωμάτων κληρονόμος ὁ Υίδς, καὶ ἐξ αὐτοῦ κατά φύσιν ὑπάρχων . άλλά γε τὸ είναι Πατήρ ούχ ἔξει ποτέ · και τούτο γάρ εν των προσόντων τῷ γεννήτορι · μενεί δὲ ὁ Υίδς ούδενὸς ἀποστερούμενος τῶν ἐνόντων τῷ Πατρὶ, κὰν μή νοῆται Πατήρ, πάντα δὲ ἔχων ἐν έαυτῷ τελείως τὰ τῆς τοῦ Πατρός οὐαίας ίδια καὶ έξαίρετα. Τὸν αὐτὸν δή τοῦτον τοιγαροῦν καὶ τῷ προσώπω του Πατρός έφαρμόσαντες λόγον, πάντα μέν έχειν αύτον τὰ τοῦ Υίοῦ φαμεν φυσιχώς, μή μήν δύνασθαί ποτε, και είς υίότητα, και είς τὸ είναι Λόγον μεταχωρείν, ώς όὲ ἄτρεπτον όντα κατά φύσιν τούτο μένειν όπερ έστιν, ίνα πρός τῷ είναι θελς.

peditat. Itaque censeatur Pater esse Filius, eoque nomine demum ad verum Patrem dicat : « Ex utero ante Luciferum genui te ", , sibique in universum quamlibet vocem Patri convenientem arroget. Quod si factum fuerit, omnia demum confundentur, et quod eodem se modo semper habet, hoc est sancta et consubstantialis Trinitas, ad unitatem contrabetur, si quod unicuique proprie et peculiariter inest, consubstantialitatis ratione deleatur, et personarum distinctionem evertat naturæ identitas. Sed boc absurdum est : non erit ergo Verbum Pater, utpote Verbo consubstantialis; sed immutabilis manebit, exsistens id glod est, licet cum suo Verbo ejusdem sit naturæ sive subίδιον Λόγον το όμοφυες ήτοι το όμοούσιον. Και δέ- B stantiæ. Atque ita demum vana esse ostenditur illorum objectio.

> ALIUD. Si omne verbum, allcujus verbum est, ejus videlicet qui lingua illud effundit, aut e corde eructat ac profert; Pater autem futurum est Verbum, quoniam ejusdem est cum Verbo substantiæ: sui ipsius Verbum erit, imo vero nullius, aut in universum non exsistit. Quomodo enim Verbum erit nisi sit aliquid cujus sit Verbum? Sed hoc absurdum. Fieri enim nequit ut divina et immortalis natura non exsistat, nec in Verbum transiturus est unquam Pater, licet ejusdem sit cum Verbo substantiæ : sed ejus Pater manebit , cujus et Verbum est

ALIUD. Si omnis mutationis et alterationis quoad substantialem rationem expers natura divina creditur, quomodo proprio veluti loco relicto in Verbi naturam Pater migrabit? Si enim id ei acciderit, mutationem utique necessario capiet, neque idem erit, non servato eo quod erat initio Quod si absurdum est (mutatio enim a natura divina prorsus est aliena), non ergo mutabitur in Verbum Pater, sed erit semper Pater, mutationis omnis et alterationis expers, qua Deus.

ALIUD ex eodem, explanatius. Deum verum de Deo Patre vero effulsisse seipsum ostendens unigenitum Dei Verbum, et Filius, . Omnia, > inquit, quæcunque habet Pater, mea sunt 83.) Porro omnium quæcunque insunt Patri natura proprietatum hæres est Filius, et qui ex ipso secundum naturam exsistit; verumtamen nunquam 37 Pater esse poterit (hoc enim corum unum est quæ genitori insunt), sed remanebit Filius, nullius expers eorum quæ Patri insunt, licet non intelligatur Pater, omniaque habens in seipso perfecte quæ propria et peculiaria sunt Patris substantia. ldipsum igitur de l'atre dicentes, habere quidem ipsum omnia quæ sunt Filii, naturaliter, nunquam tamen Filium esse posse, nec in Verbi naturam migrare asserimus, sed, immutabilis cum sit natura sua, manere id quod est, ut præterquam quod

³⁰ Psal. cix, 3. 43 Joan. xvi, 15.

immutabile in seipso habens quod ex ipso pro-

cessit Verbum, hoc est Filium.

ALIUD. Legis auctor Deus, per sanctos prophetas arguebat nonnullos dicens : « Inter sanctum et profanum non distinguebant 16. » Maxima enim profecto in his morum differentia cernitur, aut contrarietas, apud eos qui recte judicant. Sed si fleri potest ut eorum quæ sunt ejusdem substantiæ natura in se confundatur, et singulares atque individuæ hypostases ad aliud quodcunque generis ejusdem aut speciei commigrent, quænam ratio tandem profanum a sanctis secernet, si nihil intersit quidnam sit aliquid, an proprie et hypostatice exsistat, sed propter identitatem substantiæ alterum sit in altero? Erunt ergo, cum hinc uno ordine omnes habeamus, in omnibus omnia confusa: et proditor quidem Judas perinde nobis erit ac Petrus aut Paulus, puta quod sit Petro et Paulo consubstantialis: et vicissim, Petrus, aut Paulus, Judas, maxime cum sint ejusdem cum illo substantiæ. Atqui sic sentire est absurdissimum : neque vero funditus tolletur eorum quæ sunt ejusdem generis aut speciei disferentia, ex eo quod ejusdem sunt ipsa substantiæ. Nostra ergo infirmitas adversus divinam essentiam non tantum audebit, ut cogat Verbum esse ac vocari Deum et Patrem, propterea quod ejusdem est cum Verbo substantiæ. Manet enim semper Pater, differentia essentiali nihilominus omni ex parte incolumi : sed neque identitati substantiæ nihil peculiare relinquit, et nequaquam Filium idcirco superabit, sed verum ac germanum illum esse ostendet, et ex ipso secundum naturam habere immutabilitatem genitore, et ex eo quod etiam ipse proprie et peculiariter Filius est, in 38 Patrem quoque non mutari, quemadmodum neque Patrem in Filium.

Oppositio, sive objectio alia hæreticorum.

Non jure, inquiunt, in nos tanquam minus recte sentientes invehimini, qui dicimus insitum Deo ac Patri verbum aliud esse a Filio, cum ipsum in Evangeliis clare idicentem audiatis : « Scio eum, et verbum ejus servo as. . Quod si ut ipse confirmavit, verbum Patris servat, necessario utique D alius ab ipso erit, quandoquidem necesse est aliud esse quod servat ab eo quod servatur.

Variæ solutiones, quibus clare ostenditur Verbum Lesse Dei ac Patris Filium.

Nisi ipse unigenitus Filius Dei ac Patris, Verbum est ejus; sed aliud quoddam inest Deo præter ipsum, quod internum nominant, qui contrariam ostendunt sententiam, dicant nobis utrum illud quod stulte comminiscuntur verbum, hypostatice exsistat, an non. Nam si per se in propria hypostasi dicent subsistere, duos omnino fatebuntur

est Deus, etiam Pater exsistat, et immutabilis, A και Πατήρ υπάρχη, και άναλλοίωτος, άναλλοίωτον έχων έν έαυτῷ τὸν έξ αὐτοῦ πεφηνότα Λόγον, τοῦτ' Εστι, τον Υίον.

> ΑΛΛΟ. Κατητιάτό τινας ὁ Νομοθέτης διὰ τῶν άγίων προφητών, και θεός λέγων « 'Ανά μέσον άγίου καὶ βεδήλου οὐ διέστελλον. > Πολλή γάρ δντως ἐν τούτοις όραται τρόπων διαφορά, ήτοι έναντιότης. παρά τοις εθέλουσε φιλοχρινείν. 'Αλλ' είπερ ενδέχεται την των όμοουσίων είς έαυτην άναχιρνάσθαι φύσιν, και τά εν ιδιαζούσαις τε και άτόμοις υποστάσεσιν δντα δραπετεύσει πρός δπερ άν βούληται των όμογενών, ή όμοειδών · ποίος ήμίν άρα διαστέλλει λόγος των άγίων τον βέδηλον, εί μηδαμόθεν όρᾶται τοῦ ίδίως δυτος ή του τίς έστι διαφορά, διά δὲ τὴν ταυτότητα τής ούσίας εν τῷ έτέρψ κείται τὸ ἔτερον; "Εστω τοίνυν ήμίν, άδιαφορούσης έντεῦθεν τῆς ἐφ' έκάστω γνώσεως, συγκεχυμένα τὰ πάντων είς πάντα · καὶ ὁ μὲν προδότης Ἰούδας, ὡς Πέτρος ή Παύλος, ώς διμοούσιος Πέτρω και Παύλω. Πέτρος δ' αὖ πάλιν ή Παῦλος, Ἰούδας, ἄτε δή πρὸς αὐτὸν δντες όμοούσιοι. 'Αλλ' έστι τὸ ούτω φρονείν άλογώτατον, και ούκ άναιρήσει πάντως την κατά τι των όμογενών, ή όμοειδών πρός άλληλα διαφοράν τό είναι της αύτης ούσίας αύτά. Ούχ άρα και το έφ' ήμων άσθενούν κατά τῆς θείας οὐσίας τοσούτον ἐκνεανιεύσεται, ως ἐπαναγκάσαι Λόγον είναι τε και καλείσθαι τον θέον και Πατέρα, έπειδήπερ έστιν όμοούσιος Λόγω. Μένει γάρ ἀεὶ Πατήρ, την τοῦ τί ἐστι κατά τούτο διαφοράν ούδαμόθεν ζημιούσθαι δυνάμενος. ς άλλ' ούδε τη ταυτότητι της ούσίας το μηδεν ίδίως κεκτήσθαι παραγωρών, και πλεονεκτήσει μέν ούδαμῶς κατά τοῦτο τὸν Υίὸν, γνήσιον δὲ μάλλον ἀποδείξει, και έξ αύτου κατά φύσιν έχοντα το άτρεπτον καὶ ἀναλλοίωτον τοῦ γεννήσαντος, καὶ διὰ τοῦ κεκτῆσθαι και αύτον ίδίως και μόνως την υίστητα, και είς Πατέρα μή μεταδάλλεσθαι, ώσπερ ούν ούδὲ exervo [lo. exervov] ela Yiov.

Πρόδλημα, ήτοι αντίθεσις έτέρα ώς παρά των alpetixur.

Ούχ εύλόγως, φασίν, ώς ού φρονούσιν όρθως έπισχήπτετε, τοίς Ετερον είναι λέγουσι τον Εμφυτον έν τῷ Θεῷ καὶ Πατρὶ λόγον παρά τον Υίον, καίτοι σαφως αύτου λέγοντος άχούοντες έν ταίς εύαγγελικαίς έξηγήσεσιν , ότι « Οίδα τὸν Πατέρα , καὶ τὸν λόγον αύτου τηρώ. > Εί δὲ, καθάπερ αύτὸς διισχυρίσατο, τον του Πατρός τηρεί λόγον, έτερος αν είη πάντως δήπου, και άναγκαίως, ώς πρός αύτον, ἐπειδήπερ ἀνάγχη την της ἐτερότητος σώζεσθαι δ:αφοράν τῷ τηροῦντι πρός τὸ τηρούμενον.

Αύσεις έφεξῆς διάφοροι δεικνύουσαι σαφῶς, ὅτι ὁ Αόγος ἐστὶ τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρὸς ὁ Υἰός.

Εί μη αύτος έστιν ο μονογενής Υίος του Θεού καλ Πατρός ὁ Λόγος αύτοῦ, ἔτερος δέ τις ἐνυπάρχει τῷ Θεῷ παρ' αὐτὸν, δν ἐνδιάθετον ὁνομάζουσεν, εί την εναντίαν προϊσχόμενοι δόξαν λεγέτωσαν ημίν, Ι πότερον ποτε ό διά τῆς αὐτῶν ἀμαθίας ἐπινοούμενος Λόγος ένυπόστατός έστεν, ή ούχί. Εί μεν γάρ έρουσεν ύφεστάναι καθ' έαυτον έν ύπάρξει νοούμενον ίδίς.

⁴ Ezech. xxii, 26. 4 Joan. viii, 55.

άνυπόστατον έρουσιν αύτον, ούδενος μεσολαδούντος έτι και διατειχίζοντος τον Υίον, πῶς Εσται τρίτος έχ Πατρός, χαὶ οὐχὶ μάλλον προσεχώς, ὡς Υίὸς πρός Πατέρα ;

ΑΛΛΟ διά των αὐτων θεωρημάτων. Λόγον μέν ύπάρχειν τῷ Θεῷ καὶ Πατρί τὸν ἐνδιάθετον οί δι' έναντίας όριζονται, δι' ού, κατά την αύτων άκαλλεστάτην ὑπόνοιαν, την τοῦ Πατρός βούλησιν ὁ Υίὸς έκδιδάσκεται . άλλ' όσην έχει μωρίαν αύτοις τὸ ἐπὶ τούτφ δόγμα, θεωρείν άναγκαΐον. Έννοησαι δὲ τοιῶςδε προσήχει τον έπὶ τῷ πράγματι λογισμόν · Τὸ Πατήρ δνομα ώς πρός του Υίον ούδεν έχει το μέσον, ώς εξ ανάγκης είσδαϊνον. Τί γάρ Εσται μέσον Πατρός πρός Υίον, ή αδ πάλιν Υίου πρός Πατέρα; 'Αλλ' είπερ κατά την έχεινων άμαθίαν διατειχίζει Β του Πατρός τον Υίον μεσολαδούσα βούλησις, καί Λόγος ενδιάθετος, δν και ταύτης είναι φασιν έρμηνευτικόν, ούκ έτ' αν νοοίτο Πατήρ όλως ό Πατήρ, άλλ' ούδὲ Υίὸς ὁ Υίὸς , είπερ ἐν ἰδίαις ὑποστάσεσι κείσθαι νοήσομεν, την τε βούλησιν του θεου και τον ταύτην διερμηνεύοντα Λόγον. Εί δε άνυπόστατα δώσομεν ὑπάρχειν αὐτὰ, ἀμέσως ἄρα καὶ προσεχῶς δ Υίός έστιν εν Θεφ και Πατρί · ποί δή άρα λοιπόν ό ἐνδιάθετος χωρήσει Λόγος, ή ποιον έξει τόπον ή βούλησις, έτέρα νοουμένη παρά τον Υίόν;

ΑΛΛΟ διά τῆς εἰς ἄτοπον ἀπαγωγῆς. 'Ομοούσιον είναι πιστεύομεν την άγίαν και προσκυνουμένην Τριάδα, κάν ή των αίρετικών μανία μή βούληται: άλλ' οίμαι προσήκειν έπι των όμοουσίων παραδέχε- C σθαι καὶ τὸ άλληλοις αὐτά κατά πάντα προσεοικέναι, κατά γε τὸν τῶν φυσικῶν ἐδιωμάτων λόγον. Είπερ ούν κατά την τινων άδουλίαν ένυπάρχει τῷ Θεώ και Πατρί Λόγος τις Ετερος ενδιάθετος παρά τὸν Υίὸν, ἔξει πάντως καὶ ὁ Υίὸς Λόγον ἐνδιάθετον ἐν ἐαυτῷ , ὡς εἰκὼν αὐτοῦ , καὶ ἀπαράλλακτος τῆς ύποστάσεως χαρακτήρ, καθώς γέγραπται . έξει δέ θμοίως αὐτῷ καὶ τὸ Πνεῦμα τὸ ἄγιον, κατὰ τὴν ίσην των νοημάτων αναλογίαν. Γέγονεν ούν ημίν ή Τριάς έν διπλφ, και έν συνθέσει λοιπόν ή θεία φαίνεται φύσις. 'Αλλά τουτο άτοπον' έν δὲ ταῖς ἀπλαῖς οὐσίαις, ούδὲν ἔτερόν ἐστι τὸ παρ' αὐτάς · ούδὲν ἄρα διακωλύσει την άγιαν και όμοούσιον Τριάδα προσεχώς συνήφθαι, μεσολαδούντος ούδενός.

ΑΛΛΟ διηγηματικώς. "Οτε τὰ ὀνόματα προταττομένων των άρθρων ή θεία τίθησι Γραφή, τότε και έν τι σημαίνει, δ μόνον έστι χυρίως και άληθινώς, όποιον είναι λέγεται · άρθρον δὲ οὐ προσθείσα [Ισ. προθείσα], γενικωτέραν ποιείται κατά παντός του σημαινομένου την δήλωσιν, οίον (ήξει γάρ ὁ λόγος και δι' έναργούς αποδείξεως) πολλοί καλούνται θεοί. άλλ' όταν μετά τοῦ άρθρου λέγηται ό Θεός, τὸν μόνον δντα καλ κυρίως σημαίνει · άπλούστερον δέ , καλ άρθρου χωρίς, ενα τυχόν των είς τοῦτο κατά χάριν κεκλημένων. Καλ πάλιν "Ανθρωποι πολλοί · άλλ' έτε μετά του άρθρου φησίν ό Σωτήρ, Ο Υίος του άνθρώ-

δύο δή πάντως όμολογήσουσιν Υίους είναι. Εί δὲ A esse Filios. Sin autem hypostasi propria carere ipsum dicent, cum nihil sit quod Filium a Patre dispescat, quomodo tertius erit a Patre, ac non potius proxime et immediate, ut Filius Patri?

> ALIUD, in eamdem sententiam. Verbum quidem inesse Deo ac Patri internum illud, adversarii statuunt, per quod, ut ipsi stultissime suspicantur, voluntatem Patris Filius edocetur : sed quanta insania laboret istud eorum dogma, considerare est operæ pretium. Hoc autem pacto in re præsenti philosophandum nobis est. Illud nomen, Pater, ad Filium relatum, nihil necessario capit intermedii. Quid enim intercedet Patri cum Filio, aut vicissim Filio cum Patre? At si, quemadmodum illi stulte sentiunt, Patrem a Filio dispescit voluntas intermedia, et verbum internum, quod etiam ipsi voluntatis istius interpres esse dicunt, non jam Pater utique censebitur esse Pater, sed neque Filius Filius, siquidem in propriis hypostasibus exsistere censebimus Patris voluntatem, et quod eam interpretatur 39 verbum. Sin autem ea propria hypostasi carere fatebimur, immediate ergo, et proxime est in Deo ac Patre Filius; quonam igitur demum evadet internum illud verbum. aut quem locum voluntas habitura est, quæ alía censetur esse a Filio?

> ALIUD, per reductionem ad absurdum. Consubstantialem esse credimus sanctam et adorandam Trinitatem, licet hæreticorum furor id non patiatur. Sed fatendum est, opinor, ca quæ sunt ejusdem substantiæ inter se ratione proprietatum naturalium plane convenire. Si ergo, ut temere nonnulli docent, inest Deo ac Patri verbum eliquod internum diversum a Filio, habebit utique Filius verbum internum quoque in seipso, utpote imago ejus, et similis per omnia substantiæ character, sicut scriptum est 86. Sed et habebit per nde atque ipse sanctus quoque Spiritus, eadem prorsus rationis consecutione. Est igitur jam nobis duplicata Trinitas, et composita demum apparet natura divina. Sed hoc absurdum. In simplicibus quippe substantiis nihil est præter ipsas. Nihil ergo prohibebit quominus sancta et consubstantialis Trinitas proxime et immediate simul conjuncta sit.

> ALIUD, explanatius. Cum nominibus divina Scriptura præponit articulos, tunc unum quiddam significat, quod solum proprie ac vere est, cujusmodi esse dicitur. Cum autem articulum non præponit, generalius quidvis designat : verbi gratia (id enim propositum quoque nobis est clare demonstrare), dicuntur mollot osof. Sed quando cum articulo dicitur o Osoc, solus esse, et proprie significatur : at cum simplicius, et sine articulo, θεὸς dicitur, unum forte significat ex lis qui per gratiam vocati sunt dii. Idem censendum est, cum, exempli gratia, άνθρωποι πολλοί dicimus.

ξį

el

T

00

OT

GI

Пи

TON

Sed cum Salvator præmisse articulo dicit, δ Υίδς Α που, ώς ἐκλελοχισμένον ἀπό μυριάδων έπυτον κατατου ανθρώπου, velut electum ex millibus seipsum significat. Cum nomina hanc notam in Scriptura divina habeant, quo pacto demum intelligendum est illud, « In principio erat Verbum? » Si enim quodennque Dei Verbum significatur in principio exsistere, doceant ipsi, et nos nugamur : sin autem præmisso articulo evangelista unum et proprie exsistens significat, cum clamat : « In principio erat Verbum, & Abyos, quid frustra contendunt, 40 aliud inducentes, solum ut de substantia Patris Filium dejiciant? At horum absurditatem observantes hæreticorum temeritatem aversari de-

ALIUD, ostendens Filium ad internum Verbum Patris. Si unigenitus Dei Filius idcirco Verbum est ac vocatur, ut illi volunt, quoniam internum Patris Verbum suscipiens ad illud quodammodo formatur, quidni dicere videtur suis discipulis : Ego et Verbum Patris unum sumus : Qui vidit me, vidit Verbum Patris? Cum autem prætergressus omnia seipsum solus soli Patri assimilet, nullo igitur intermedio ipsi genitori, et non alii cuidam ab ipso similis Filius esse censebitur.

Objectio ex dictis adversariorum.

Alium esse comperimus, inquiunt, Filium ab interno Dei verbo, non nostro sensu eo adducti, sed divinæ Scripturæ observationibus : quid enim dicemus cum Filium ad Patrem dicentem audiemus : c Clarifica Filium tuum; > Patrem vero respondentem, ac dicentem : « Et clarificavi, et iterum clarificabo er. An non plane fatebimur Patrem in verbo respondere Filio? Quomodo ergo non aliud cst a Filio, id per quod Pater Filio respondet?

Variæ solutiones istius objectionis.

Admiratione, imo commiscratione digni sunt impli hæretici, illudque propheticum in ipsos cadit : « Nolite flere mortuum, nec plorate ipsum 48. » Flete et plorate eum qui talia de Unigenito sentit ac dicit. Quid enim est his miserabilius, si hanc esse proprie et vere Patris vocem existiment, D quam non solum Salvator, sed et ipsa circumstantium Judæorum multitudo, adeoque discipulorum chorus audiit? Præstaret enim eos aliter de divinis præregativis ratiocinari, neque nostris ea subjicere legibus, quæ supra nos sunt. Corporis enim auditum corporea vox 41 pulsat et labiorum sonus erumpens in aerem, aut alio quodam instrumento editus. Patris autem voluntatem quæ in vocibus ineffabilibus leniter ac velut in mente versatur, solus novit in ipso naturaliter exsistens Filius, utpote sapientia ejus *s. Voce vero ictu aeris conformata credere Deum uti,

σημαίνει. Τοῦτον εχόντων τῶν όνομάτων τὸν τύπον παρά τῆ θεία Γραφή, πῶς άρα προσήκει νοήσαι τὸ, ε Έν άρχη ήν ο Λόγος ; » Εί μέν γάρ πᾶς λόγος τοῦ Θεού διά τούτου σημαίνεται, ώς ὑπάρχων ἐν ἀρχή, δειχνύτωσαν αύτοι, και ληρούμεν ήμεζε εί δε προτάξας τὸ άρθρον ὁ εὐαγγελιστής, ὡς Ενα καὶ κυρίως δντα σημαίνει, βοών « Έν άρχή ήν ὁ Λόγος » τί μάτην φιλονειχούσιν έτερον έπεισφέροντες, ένα μόνον έχπέμπωσε της ούσίας του Πατρός τον Υίόν: Έννοοῦντας δὲ τὸ ἐπὶ τούτοις ἄτοπον παραιτεῖσθαι προσήκει την των ετεροδοξούντων άδουλίαν.

ΑΛΛΟ, δεικτύον δτιπερ οδ κατά τὸν ἐνδιάθετον non formari, ut illi aiunt: sed imaginem esse ipsius B Adyor, we exeival gave, poppoveas d Ylde, d.l. είκων έστιν αὐτοῦ τοῦ Πατρός. Εί διὰ τοῦτο Δό. γος έστί τε καὶ όνομάζεται κατ' έκείνους ὁ μονογενής Υίος του Θεού, ότι δή τον ενδιάθετον του Πατρός δεχόμενος Λόγον, clovel μορφούται πρός έχείνον, τί μή λέγων όρᾶται πρός τους έαυτου μαθητάς. Έγω καὶ ὁ Λόγος τοῦ Πατρὸς ἐν ἐσμεν, ὁ ἐωρακῶς ἐμὲ, έωραχε τὸν Λόγον τοῦ Πατρός; Έπειδή δὲ πάντα ύπερδάς έαυτον έξομοιοί μόνφ μόνος τῷ Πατρί, οὐδενός άρα μέσου χωρούντος την όμοίωσι, αύτῷ τῷ γεννήτορι, και ούχ έτέρω τινί παρ' αύτον προσεοικώς ό Υίὸς νοηθήσεται.

'Artibeou, oc in tur di trartiac.

Ετερον όντα, φησί, τον Υίον παρά τον ενδιάθετον του Θεου Λόγον ευρίσχομεν, ου ταϊς έαυτων έννοίαις είς τούτο προσέχοντες, άλλά τοίς άπό τῆς θείας Γραφής θεωρήμασι. τί γάρ έρουμεν όταν άπούσωμεν λέγοντος του Υίου πρός τον Πατέρα. τ Δόξασόν σου τὸν Υίον · » τοῦ δὲ Πατρὸς αὖ πάλιν ἀποκρινομένου, καὶ λέγοντος • «Καὶ ἐδόξασα, καὶ πάλιν δοξάσω; » Αρα οίχι πάντως εν Λόγφ δώσομεν ἀπολογείσθαι τω Υίω τον Πατέρα; Πιώς ούν ούχ έτερος παρά τον Υίον ο δι' ού προς αυτον ο Πατήρ άντιφθέγγεται;

Πρός τοῦτο Λύσεις ἐφεξῆς διάφοροι.

Αποθαυμάζειν άξιον, μαλλον δε ήδη και όλοφύpeobar tous avocious aipertimous, xal oh [al. ost] κάκεινο λέγειν επ' αύτοις το εν προφήτη λαλούμενον · Μή κλαίετε τὸν τεθνηκότα, μηδέ θρηνείτε αύτόν. > Κλαύσατε κλαυθμῷ τὸν τὰ τοιαῦτα περί του Μονογενούς φρονούντα . και λέγοντα · τί γάρ αν γένοιτο των τοιούτων άθλιώτερον, εί γε χυρίως τε και άληθως ταύτην είναι του Πατρός υπετόπασαν την φωνήν, ής ου μόνος επήπουσεν ο Σωτήρ, αλλά καί αυτή των Τουδαίων ή περιεστώσα πληθύς, μάλ. λον δέ των άγίων μαθητών ό χορός; "Εδει γάρ μάλλον αύτούς τὰ θεοπρεπή φαντάζεσθαι πλεονεκτή ματα, και μή τοις καθ' ήμας νόμοις υπάγειν πειράσθαι τὰ ὑπὲρ ἡμᾶς. Τὴν μὲν γὰρ σώματος ἀχοήν σωματική προσαράσσει φωνή, και κτύπος δ διί χειλέων είς άξρα προχύψας, ή διά τινος μηγανής έτέρας επινοηθείς. Την δε εν άββητοις φωναίς ήρεμα, και οίονει κατά νουν στρεφομένην βούλησιν του

,

u

1

11

p

ti

Υίος ώς σοφία αὐτοῦ. Φωνή δὲ τῆ διὰ κτύπου κεχρησθαι του Θεον υπολαμβάνειν, παντελώς απίθανου, είπερ οιόμεθα δείν αποσώζειν τη ύπερ πάντα φύσει τά ύπερ την κτίσιν. "Αλλως τε και αύτος ο Κύριος ήμων Ίησους ὁ Χριστός ούχ έφη αύτην φωνήν είναι του Θεού και Πατρός, άλλ' οὐδέ τῆς παρ' έτέρου δεόμενον έρμηνείας πρός το δύνασθαι μαθείν την του Πατρός βούλησιν έαυτον επιδειχνύει λέγων «Οό δι' έμὲ ή φωνή αῦτη γέγονε, άλλά δι' ὑμᾶς · › χρῆν δέ γε, ω βέλτιστοι, μάλλον είπειν, εί γε καλώς τά τοιαύτα περί θεού δοξάζετε · « Ήχούσατε μετ' έμου τής φωνής του Πατρός :) νυνί δε είς παν τουναντίον περιτρέψας το δηλούμενον, ούτε φωνής έαυτον δεδεήσθαι προσομολογεί, γεγενήσθαι δε μάλλον αύτον [ίσ. αὐτήν] δι' ἐχείνους διισχυρίζεται, οὐχ ἐχπε- Β φωνήσθαι παρά του Πατρός, άλλά γενέσθαι καὶ δι' έχείνους. Καὶ εἰ πάντα δι' αὐτοῦ ὁ Θεὸς καὶ Πατήρ έργάζεται, δι' αυτού δή πάντως και τούτο, μάλλον δε αύτος ήν ή φωνή, ούχ έαυτῷ τὴν τοῦ γεννήσαντος έρμηνεύων διάθεσιν: ήδει γάρ ώς Υίός ' άλλά ταίς των περιεστώτων άχοαίς, ίνα πιστεύσωσιν.

ΑΛΛΟ. ΕΙ Λόγου τινός εμφύτου δεδεήσθαί φασι τον Υίον, ενα διδάσκηται παρ' αύτου την βούλησιν του θεού και Πατρός · ποί ποτε άρα χωρήσει λέγων ό Παύλος, « Χριστός Θεού δύναμις, καί Θεού σορία;» Πώς γάρ έστι σοφία του Πατρός ό Υίδς, εί σοφίας ύπάρχων ἐπιδεής, τὸ τέλειον παρ' ἐτέρου χομίζεται, διά του μανθάνειν, άπερ ούχ οίδε δηλαδή; "Η πῶς ούχ ἀνάγχη λέγειν, ούχ είναι τελείαν εν τῷ Πατρί την σοφίαν αὐτοῦ; Καὶ εἰ σοφία τοῦ Πατρός ἐστιν ὁ Υίδς, πῶς ἀν έτέρα νοοῖτο παρ' αὐτὸν ἡ βούλησις; ώρα γάρ λέγειν μή έν σοφία τελείσθαι την βούλησιν C του Θεού και Πατρός. 'Αλλά πολλή τίς έστιν ή έν τούτοις ασέδεια, καὶ πανταχόθεν ὁ λόγος τὸ δύσφημον έχει. Ούχ άρα της παρ' έτέρου μαθητείας μέτοχος ών ό Υίος οίδε τὰ ἐν τῷ ἰδίφ Πατρὶ , άλλ' αύτὸς ών ό Λόγος, και ή σοφία, και ή βούλησις, « Πάντα έρευνα, και τά βάθη του Θεού, > καθά γέγραπταί που καί περί του Πνεύματος.

ΑΛΛΟ. 'Ως είκόνα, και χαρακτήρα του Πατρός άπαράλλακτον είσφέρουσιν ήμιν τον Υίον αί θείαι Γραφαί · και αύτος δέ πού φησιν ό Σωτήρ · « Ο λωρακώς έμε, εώρακε τον Πατέρα. > 'Αλλ' είπερ έχων ούτως όμοιότητος πρός αύτον ούχ οίδεν έξ έαυτου τὰ ἐν αὐτῷ, δείται δὲ ὥσπερ τῶν παρ' ἐτέρου διηγημάτων είς το μαθείν . ώρα και αύτον έν τούτοις είναι τον Πατέρα νομίζειν. Είπερ έστιν εν όμοιότητι D τή πρός του Υίου, δεήσεται δε και αύτος του διερμηνεύοντος τὰ ἐν τῷ γεννήματι κατὰ τὸ ἀφανὲς κείμενα. Καὶ γέγονεν ήμιν πρὸς τοῖς ἐντεῦθεν ἀτόποις ή θεία φύσις, καὶ άγνοίας δεκτική. Έπειδή δὲ τὸ ούτω φρονείν άσεδές, χωρητέον έπὶ τὰ πρεπωδέστερα · τούτο γάρ το συμφέρον όραται και χρή-

ΑΛΛΟ. (Πάντα,) φησίν ό μαχάριος Παύλος, τό Πνευμα ι έρευνα, και τά βάθη του Θεού. > Πρόφ δέ γε τούτω · • Τίς γάρ οίδεν άνθρώπων τά τοῦ άνθρώπου, εί μή το πνεύμα του άνθρώπου το έν αὐτῷ;

Πατρός, μόνος οίδεν εν αυτφ φυσικώς υπάρχων ο A absurdum plane est, siquidem putamus supremæ omnium naturæ ea servanda esse quæ sunt supra creaturam. Alioquin ipse quoque Dominus noster Jesus Christus non dixit ipsam vocem esse Dei ac Patris, sed neque alterius interpretatione sibi opus esse ad percipiendam Patris voluntatem ostendit, dicens : « Non propter me hæc vox venit, sed propter vos *1. Dicere quippe deberet potius, o boni. si recta est illa vestra de Deo sententia : « Audistis mecum vocem Patris; > nunc autem contrarium plane significans, neque sibi opus fuisse voce testatur, sed eam potius propter illos factam esse confirmat, non prolatam fuisse a Patre, sed factam esse etiam propter illos. Quod si omnia per ipsum operatur Deus ac Pater 93, per ipsum utique, etiam istud factum est, imo vero ipse vox erat, non sibi genitoris voluntatem aperiens (norat enim qua Filius), sed circumstantium autibus, ut crederent.

> ALIUD. Si Verbo quodam insito indigere Filium asserunt, ut ah ipso voluntatem Dei ac Patris doceatur, quonam demum evadet Paulus dicens, Christum esse Dei virtutem et Dei sapientiam * ? > Quomodo enim est sapientia Patris Filius, si sapientiæ expers persectionem accipit ab alio, ca discendo, nimirum, quæ non novit? aut quomodo necessario dicendum non est, sapientiam Patris non esse in Patre perfectam? Jam si Patris sapientia est Filius, quomodo alia censebitur voluntas ab ipso! Sequitur enim dicendum non in sapientia perfici voluntatem Dei ac Patris : quæ magnam certe impietatem omni ex parte continent, atque blasphemiam. Non ergo ab alio edoctus Patris voluntatem novit Filius, sed ipse cum sit Verbum, sapientia et voluntas, « omnia perscrutatur etiam profunda Dei, sicuti scriptum est alicubi ** etiam de Spiritu.

ALIUD. Tanquam imaginem et characterem Patris per omnia similem divinæ Scripturæ Filium nobis inducunt. Et ipse alicubi Salvator: « Qui vidit me, vidit et Patrem ". . At si tantam habens cum ipso similitudinem ex seipso non novit quæ sunt Patris, sed ad ea cognoscenda alterius interpretis quodammodo indiget opera, 42 consentaneum est idipsum quoque de Patre sentire. Si enim similitudi. nem habet cum Filio, ipse quoque opus habebit interprete, per quem ea discat quæ obscura sunt in Filio : adeoque præter absurditates quæ hinc consequentur, in divinam etiam naturam cadit ignoratio. Quod sentire cum sit impium, ad doctrinam magis consentaneam nos recipiamus oportet. Hoc enim præstare videtur et cum utilitate conjunctum.

ALIUD. Spiritus, inquit beatus Paulus, comnia scrutatur, etiam profunda Dei. > Præterea : (Quis enim hominum scit quæ sunt hominis, nisi spiritus hominis, qui in ipso est? Ita et quæ Dei sunt nemo

⁹¹ Joan. x11, 30. 93 Col. 1, 46. 93 I Cor. 1, 24. 93 I Cor. 11, 10. 91 Joan. x1v, 9. PATROL. GR. LNXIII.

cognovit, nisi Spiritus Dei, qui in ipso est **. • Cum A Ούτω και τά του Θεου ούδεις έγνωκεν, ει μη τδ ergo sanctus Spiritus qui omnia perscrutatur non so.um Patris sit, sed etiam Filii, quomodo demum aliquid eorum quæ sunt in Patre Filius ignorabit, Spiritum habens in seipso naturaliter qui omnia novit? Igitur inane demum videbitur existimare Filium Patris voluntatem ab alio discere, et vana prorsus erit opera Verbi illius ex eorum sententia frustra intercedentis. Omnia quippe novit Filius ex seipso.

ALIUD. Qui Unigeniti substantiæ detrahunt, dicendo ipsum ignorare Patris voluntatem, sed alio magistro uti quodammodo ad eam percipiendam, eo nimirum quod ipsi comminiscuntur Verbo interno, dicant nobis, si suam sententiam sequendam esse putant, utrum æquale secundum naturam Verbum illud internum in Filio dicent exsistere (supponimus enim ipsum per se hypostatice exsistere), aut non æquale quidem, sed deterius quodammodo, aut certe superius. Si ergo minus ipsum esse putabunt, in ipsum etiam Patrem impie peccabunt : erit enim utique in ipso aliquid minus ipso, et aliud ab ipso, hoc est, internum illud Verbum. Sin autem deterius quidem esse non dicent, sed præstantioris status quam Filium, bifariam Pater lædetur in Filio. Primum enim minorem se Filium genuisse deprehendetur : deinde superius se habiturus est internum Verbum, si Pater est consubstantialis Filio, qui eorum sententia minor est Verbo. Sed sugient, opinor, adversarii utramque blasphemiam, et æquale C secundum substantiam esse dicent Filio internum Patris Verbum. Igitur soluta est quæstio. Quomodo enim alter alterum docebit, quasi cognoscat eum a quo ignoratur, si æquales sunt ambo natura? 43 Cum ergo illorum omni ex parte ratio laboret, supervacaueum tandem erit existimare inter Patrem et Filium aliquid intercedere, ac non potius credere ipsum esse in Deo Patre Deum Verbum, quod erat in principio.

ALIUD. Beatus Paulus ait in Filio absconditos esse omnes thesauros sapientiæ et scientiæ . At si hæc vere dicit, quomodo alterius doctoris opera ipsum indigere putabimus, aut in quonam demum D θης, πως αν έτι της παρ' έτέρου δεδεήσθαι διδασκαscientize persectionem requiremus, si qui eam omnem habet ab alio docetur? quomodo vero sapientia illud est quod ad sapientiam eruditur? Cum autem non illorum nugis, sed Spiritus sermonibus attendendum nobis sit, habeatque, ut Paulus ait, sapientiæ et omnis scientiæ in seipso thesauros Filius, non al alio quodam ea accipit per quæ est sapientia, sed, exsistens in Patre, omnia quæ sunt Patris agnoscit, utpote sapientia ejus.

Πνεύμα του Θεού το τν αύτω. "Ότε τοίνυν το πάντα έξακριδούν άγιον Πνεύμα, οὐ μόνον τοῦ Πατρός έστιν, άλλά xal του Υίου, πως ... λοιπόν άγνοήσαι τι των έν τῷ γεγεννηχότι τὸ Πνεῦμα ἔχων ἐν ἐαυτῷ φυσιχῶς τὸ πάντα είδός; Οὐχοῦν περιττὸν ήδη φανείται τὸ δι' έτέρου μανθάνειν οίεσθαι τον Υίον την του Πατρός θέλησιν, άργήσει δὲ πάντως ή χρεία τοῦ μάτην μεσιτεύοντος Λόγου, κατά την εκείνων άπαιδευσίαν. Πάντα γάρ οίδεν ὁ Υίὸς ἐξ ἐαυτοῦ.

ΑΛΛΟ. ΟΙ τῆς τοῦ Μονογενοῦς κατηγοροῦντες ούσίας, διά του μη είδεναι λέγειν αύτον το του Πατρος θέλημα, διδασχάλφ δὲ ώσπερ ἀποχεχρῆσθαι πρὸς τὸ μαθείν, έτέρψ τῷ παρ' αὐτῶν ἐπινοηθέντι Λόγω, δν δή και ενδιάθετον δνομάζουσι, λεγέτωσαν ήμιν, είπερ οδονται δείν την ολχείαν χρατύνειν δόξαν, πότερόν ποτε κατά φύσιν ίσον έρουσιν υπάρχειν τῷ Υἰῷ τὸν ἐνδιάθετον Λόγον (ὑποκείσθω γὰρ ὡς καὶ ὑφεστώς ήδη καθ' έαυτόν) · ή ούκ Ισον μέν, χείρονα δέ πως, ή και άμείνω; Εί μεν ούν ελάττονα νομιούσιν αύτον, και είς αύτον άσεδήσουσι τον Πατέρα · Εσται γάρ τι πάντως εν αὐτῷ τὸ χεῖρον αὐτοῦ, καὶ ἔτερον παρ' αύτον, τουτ' έστιν, ὁ ἐνδιάθετος Λόγος. Εί δὲ χείρονα μέν ούε έρουσιν, έπιτρέψουσι δέ αύτῷ τὸ έν άμείνοσι χείσθαι παρά του Υίου, διπλούν Εσται πάντως κατά του Πατρός τό έφ' Υίψ κατηγόρημα. Πρώτον μέν γάρ γεννήσας άλώσεται το χείρον ή έν οίς έστιν αύτός. Είτα πρός τούτω και αύτός έξει κρείττονα τον ενδιάθετον Λόγον, είπερ έστιν ο Πατήρ όμοούσιος τῷ Υἰῷ τῷ κατ' ἐκείνους τὸ Ελαττον ἀποφερομένψ. 'Αλλ' είχός γε δήπου τῆς ἐπ' ἄμφω δυσφημίας αποπηδάν τους δι' έναντίας. Ισον δέ κατ' ούσίαν ὑπάρχειν έρουσι τῷ Υίῷ τὸν ἐνδιάθετον τοῦ Πατρός Λόγον. Ούχοῦν λέλυται τὸ ζητούμενον. Πῶς γάρ ὁ εἶς διδάξει τὸν ἔτερον, ὡς εἰδώς μἡ γινώσχοντα, είπερ ίσοι κατά φύσιν είσλν άμφότεροι; Πανταχόθεν τοιγαρούν άσθενούντος του παρ' έχείνοις λόγου, παρέλχον αν είη λοιπόν μεσιτεύεσθαι παρά τινος ύπονοείν τον Υίον, και ούχι μάλλον αύτον είναι πιστεύειν τον έν Θεφ Πατρί Θεον Λόγον, ός ήν έν

ΑΛΟ. Έν Υίφ φησιν ό μαχάριος Παύλος τούς άπασης σοφίας και πάσης γνώσεως αποκεκρύφθαι θησαυρούς · άλλ' είπερ έστι λέγων τὰ τοιαύτα άληλίας ύπονοήσαιμεν αύτον, ή έν τίνι λοιπόν τό έν γνώσει τέλειον επιζητήσομεν, είπερ ο πάσαν έχων αύτην παρ' ετέρου σοφούται; πῶς δὲ ὅλως σοφία τὸ σοφούμενον; Έπειδή δὲ οὐ τοῖς παρ' ἐκείνων λόγοις, άλλά τοίς διά του Πνεύματος προσέχειν ήμας άναγκαΐον, έχει δέ, ώς ὁ Παῦλός φησιν, ὁ Υίὸς τοὺς τῆς σοφίας και πάσης γνώσεως εν έαυτῷ θησαυρούς, οί παρά τινος έτέρου τὰ δι' ὧν έστι σοφία γνώσεως, άλλά ὑπάρχων ἐν Πατρὶ πάντα γινώσκει τὰ τοῦ Πατρός, ώς σοφία αύτου.

CAP. V.

*Οτι κατά φύσιν δημιουργός ο Υίος μετά Πατρός, ώς έκ της ούσίας υπάρχων αύτου, καὶ ούχ ώς ύπουργός παραλαμβανόμενος.

Πάττα δι' αὐτοῦ ἐγένετο, καὶ χωρίς αὐτοῦ εγένετο οὐδὲ ἔν.

Τά πολύπλοχα των άνοσίων αξρετιχών άνατρέψας προδλήματα, και λεπτόν ήμιν και άκριδέστατον περί του Μονογενούς εξυφήνας τον λόγον ό μαχάριος εὐαγγελιστής, εφ' ετέραν έρχεται του διαδόλου παγίδα συμπεπηγμένην εξ άρχαίας άπάτης, και της πολυθέου πλάνης το κέντρον ήμιν άνατείνουσαν, ή πολλούς μεν τρώσασα καταδέδληκε, την δε της άπωλείας όδον άνευρούσα, και την πλατεϊάν τε και ευρύχωρον έχπετάσασα τοῦ θανάτου πύλην, άγεληδον μέν είς άδου τὰς τῶν ἀνθρώπων συνεσώρευε ψυχάς, πλουσίαν Β δὲ ὅςπερ τῷ διαδόλφ παρετίθει τροφήν, καὶ τὰ βρώματα αύτῷ προσῆγεν ἐκλεκτά. Ἐπειδή γάρ Ἑλλήνων παίδες τή του κόσμου σοφία προσκείμενοι, καί τό πνευμα του άρχοντος του αίωνος τούτου πλουσίως Εχοντες είς νούν, είς πολύθεον κατεφέροντο πλάνην, και το μέν της άληθείας κάλλος άπεστρέφοντο, τοίς δὲ ἐν ἀχλύῖ καὶ σκότιρ βαδίζουσι παραπλήσιοι, πρός τὸν ἐχ τῆς οἰχείας ἀμαθίας κατώχοντο βόθρον, εἰδώλοις αψύχοις λατρεύοντες, και τῷ μὲν ξύλφ λέγοντες. « Θεός μου εί σύ,» τῷ δὲ λίθω, « Σὸ ἐγέννησάς με · » Ετεροι δέ πάλιν πλημμελούντες τὰ συγγενή μέν έκείνοις, αστειοτέραν δ' ούν όμως επιτηδεύοντες πλάνην, τή κτίσει λατρεύειν φοντο χρήναι παρά τὸν κτίσαντα, και την μόνη πρέπουσαν δόξαν τη θεία αὐτῆς γεγενημένοις] έχαρίζοντο στοιχείοις, άναγκαίως ημίν ο Θεολόγος ποιητήν όντα και δημιουργόν κατά φύσιν εἰσφέρει τὸν Μονογενή, πάντα λέγων δι' αύτου γεγενήσθαι, και χωρίς αύτου μηδέν είς τδ είναι παρελθείν, ίνα ταίς παρ' έχείνων ἀπάταις άποκλείση την είς το πρόσω πάροδον, και δείξη μέν τοίς ούχ είδόσε τον άπάντων γενεσιουργόν, δε' ων δέ την κτίσιν πεποιήσθαί φησι, διά τούτων αύτων έκδιδάσχη σαφώς, δτιπερ έτερός έστι παρ' έχείνην ό πρός το είναι καλών, και άρρητφ δυνάμει παρενεγκών έκ μή δυτων τὰ δυτα πρός γένεσιν. Ήν γὰρ ούτω λοιπόν άπό καλλονής κτισμάτων άναλόγως τόν τεχνίτην όρφν, και τον δντα κατ' άλήθειαν επιγινώσχειν Θεόν, δι' οδ τὰ πάντα γέγονέ τε ήδη, καὶ γεγονότα σώζεται. Ταίς μεν ούν Έλλήνων ψευδολατρίαις, ούτως αν οίμαι καλώς τον εύαγγελικόν παρατάξασθαι λόγου, ταύτης τε Ένεκα τῆς αἰτίας ποιητήν είσηχθαι και δημιουργόν, διά της του άγιου φωνής του Μονογενή πιστεύομεν. Έπειδή δὲ ἀχόλουθον ἐννοεῖν καὶ τάς τῶν αἰρετικῶν δυστρόπους εὐρεσιλο-

Πάντα, φησί, δι' αὐτοῦ ἐγένετο, και χωρίς αὐτοῦ ἐγένετο οὐδὲ ἔν.

Θεοπρεπές και τούτο περιτίθησι το άξιωμα τῷ Υίφ, και πανταχόθεν όμοούσιον όντα δεικνύων αὐτόν. τῷ Γεννήτορι Θεῷ, καὶ πάντα τὰ ἐκείνῳ προσόντα φυσιχώς ένυπάρχειν τῷ γεννήματι λέγων . ίνα Θεό; επ θεου νοήται κατά άλήθειαν, ου καθάπερ ήμεζς Quod natura sua creator sit Filius cum Patre ut qui ex ejus est substantia, et non tanquam mini-ster ad id assumptus.

1, 3. Omnia per ipsum facta sunt. et sine ipso factum est nihit.

Eversis impiorum hæreticorum versutis objectionibus et subtili atque accuratissima nobis de Unigenito doctrina contexta, beatus evangelista jam ad dissolvendum alterum diaboli laqueum accedit, ex veteri fraude compactum, et errore multiplicium deorum qui nobis aculeum intentat, quo disjecti sunt multi vulnerati, et invento perditionis itinere, lataque et spatiosa mortis aperta janua, hominum animas in infernum gregatim dejecit, lautasque velut epulas diabolo apposuit, eique cibos obtulit eximios. Nam cum Græcorum pueri, mundanæ addicti sapientiæ, et spiritum principis sæculi hujus tota veluti mente haurientes, ad cultum multorum deorum delati essent, et veritatis quidem pulchritudinem aversati, iisque similes qui in tenebris ambulant, in ignorantize suæ foveam decidissent, idola inanimata colentes. et ligno quidem dicentes 97 : « Deus meus es tu; et lapidi : Tu genuisti me; > 44 aliique eadem peccantes, sed urbaniorem præ se ferentes errorem, creaturam colendam essepræ Creatore putarent, et soli naturæ divinæ gloriam convenientem creatis ab ipsa elementis tribuerent, necessario nobis Theologus opificem secundum naturam suam φύσει, τοίς παρ' αυτοίς γεγεννημένοις [Ισ. παρ' C esse persuadet Unigenitum, dicens, omnia per ipsum facta esse, et sine ipso nihil ad esse productum, ut eorum fraudes retunderet, et rerum omnium auctorem ignaris ostenderet, et per quæ factam esse creaturam ait, per hæc ipsa clare doceret alium esse ab ipsa eum qui ad esse vocat, et inessabili virtute res e nihilo producit in ortum. Hoc enim pacto ex pulchritudine creaturarum epificem similitudine quadam cernere licet, et revera exsistentem Deum agnoscere, per quem omnia facta sunt, et creata conservantur. Adversus Græcorum igitur idololatriam recte hoc pacto sermonem evangelicum velut in aciem eduxisse arbitror, eamque ob causam factorem et opificem assertum esse sancti voce credimus Unigenitum. Quandoquidem vero consentaneum est hæreticorum perversa commenta etiam intelligere, opinor ad illorum mores respiciendo subjici pauca rursus oportere.

γίας, προσήχειν ήγουμαι καὶ πρός τὰ ἐκείνων ἀποδλέποντας Εθη μικρά πάλιν είπεῖν. Omnia, inquit, per ipsum facta sunt, et sine ipso

factum est nihil. Divinam hanc quoque dignitatem Filio tribuit, cum ipsum omni ex parte consubstantialem esse Deo Patri ostendens, tum omnia exsistere in genimine asserens, quæcunque Patri insunt natura: ut Deus de Deo intelligatur esse revera, non sicut

solam gratiam nobis additam, juxta illud: « Ego dixi : Dii estis, et filii Excelsi omnes 38. > Si enim omnia facta sunt per ipsum, diversus erit ipse ab omnibus. Nam cum dicat, comnia, nibil est quod in omnibus non comprehendatur, quemadmodum nempe beatus quoque Paulus ita illud, omnia, intellexisse comperitur. Nam cum in quadam Epistola de Salvatore nostro verba faceret, diceretque omnia subjecta esse sub pedibus ejus, bene utique subjungit : « Cum autem dicat, Omnia, nihil dimisit non subjectum ei 99. > A5 Itaque cum omnia per Filium facta esse credamus, non tamen ipsum unum omnium esse putemus, sed extra omnia quidem positum cer.sebimus, eumque a creaturarum natura et specie sejungentes, nihil aliud quam Deum de Deo natura sua esse satebimur. Quid enim inter Denm et creaturam intercedere concedemus, non dico ratione substantiæ (magna enim est intercapedo), sed quod tantummodo aliud esse cogitetur? aut quem locum alium habiturus est Filius, qui creaturarum naturam superat, imo vero creaturarum est opifex? Omnia quippe facta sunt per ipsum, tanquam per virtutem et sapientiam Dei ac Patris, non quidem in natura genitoris absconditam, cujusmodi exsistit in homine sapientia et virtus, sed proprie et per se subsistentem, verum ineffabili generationis modo nihilominus ex Patre prodeuntem, ut etiam intelligatur esse revera Filius sa- C pientia et virtus Patris. Sed tametsi omnia per ipsum beatus evangelista facta esse dicat, nihil tamen ea quæ de ipso dicuntur inde læsum iri puto. Non enim quia per ipsum res factæ dicuntur, idcirco servus et alienæ voluntatis minister censendus erit, ne et natura sua creator haberi desinat, aut ab alio quodam creandi potestatem accipere videatur : quinimo ipse solus virtus cum sit Dei ac Patris, qua Filius et Unigenitus omnia operatur, cooperante nimirum et coexsistente ipsi Patre, et sancto Spiritu, omnia quippe sunt ex Patre per Filium, in sancto Spiritu: Patrem vero coexsistere Filio, censemus, non quasi ad aliquio creandum sit impotens, sed quod totus sit in ipso propter omnimodam identitatem substantiæ, et summam illam conjunctionem, et immediatam propinquitatem ejus ad eam qui ex ipso naturaliter procedit. Quemadmodum si quis dicat una cum floris odore adesse ipsum utique florem ad efficiendam illam fragrantiam, quoniam ex ipso erumpit natura. Sed exigua vis exempli quidem est in hisce rebus, adeoque supra hoc posita est natura divina, tenues argumentorum notas quibus agnoscatur ex eo capiens. Nam quo pacto intelligemus illud : · Pater mens usque modo operatur, et ego operor 1? > Non enim seorsim et solum aliquid operari circa res exsistentes Deum ac Patrem dicit

nos adventitiam habens appellationem, et per A ἐπίχτητον έχων την προσηγορίαν, καὶ διὰ μόνης ήμιν προσγενομένην χάριτος, κατά τὸ, « Έγω είπα, Θεοί έστε, και υίοι Ύψιστου πάντες. > Εί γάρ πάντα δι' αύτου έγένετο, έτερος αν είη των πάντων αύτός. έν γάρ τῷ « πάντα, » οὐδέν ἐστιν, δ μή ἐν τοῖς πάσιν όραται, ώσπερ ούν άμέλει και ό μακάριος Παύλος, ούτω τὸ επάθτα νοήσας εύρισκεται. Έπειδή γάρ έν μιά που των έπιστολών τὸν περί τοῦ Σωτήρος ήμων έποιείτο λόγον, πάντα τε Εφασχεν ὑποτετάχθαι ὑπδ τούς πόδας αύτου, καλώς γε σφόδρα ποιών έπιφέρει. ε Έν γάρ τῷ εἰπεῖν τὰ πάντα, οὐδὲν ἀφῆχεν αὐτῷ άνυπότακτον. > Ούκοῦν ἐπειδήπερ τὰ πάντα γεγενήσθαι δι' Γίου πιστεύομεν, ούχ αν αύτον ένα των πάντων είναι νοήσωμεν, άλλ' έξω μέν χείσθαι πάντων λογιούμεθα, τής δε των γενητών αποδιορίζοντες φύσεώς τε και όμοειδίας, ούδεν έτερον είναι λοιπόν, ή Θεόν έχ Θεού κατά φύσιν όμολογήσομεν. Τί γάρ άν τις δοίη τὸ μεταξύ Θεού και κτίσεως (και ού κατά γολολ φυλη τρη τώς οραίας. πογρ λφό το πεταξη. κατά μόνην δε την ετέρου τινός των δντων, ώς εν νοήσει θέσιν); ή ποίον έξει τόπον έτερον ο Υίος, την των ποιημάτων φύσιν ύπερχείμενος, μάλλον δὲ αύτὸς ύπάρχων ό ποιητής; Γέγονε μέν γάρ τὰ πάντα δι' αύτου, ώς διά δυνάμεως, ώς διά σορίας του Θεού καλ Πατρός, ούχ ἐν τῆ φύσει τοῦ γεννήσαντος χρυπτομένης, ώσπερ ούν έστι καλ έν άνθρώπω τυχόν ή ένυπάρχουσα αύτῷ σοφία καὶ δύναμις, άλλ' ίδίως μέν και καθ' έαυτην ύφεστώσης, προχυπτούσης δ' ούν όμως κατά τον άρφητον της γεννήσεως τρόπον έχ Πατρός, ΐνα χαὶ νοῆται χατά άλήθειαν ὑπάρχων Υίος ή σοφία και δύναμις του Πατρός. 'Αλλ' εί και πάντα δι' αὐτοῦ γεγενησθαί φησιν ὁ μακάριο; Εὐαγγελιστής, ούδεν οίμαι το βλάδος τοις περί αὐτοῦ προξενήσειν λόγοις το ρημα. Ου γάρ επειδήπερ δι' αύτου γενέσθαι τά δυτα λέγεται, πάντως δήπου καί ύπουργός ήμεν, ή και άλλοτρίων θελημάτων ύπηρέτης ό Υίδς είσδήσεται, ΐνα μηχέτι νοῆται χατά φύσιν ύπάρχων δημιουργός, ή και έξ έτέρου τινός την έπι τῷ δύνασθαι κτίζειν χορηγούμενος δύναμιν, άλλά μάλλον αύτος και μόνος ή ίσχυς υπάρχων του Θεού και Πατρός, ώς Υίος, ώς Μονογενής τὰ πάντα έργάζεται, συνεργαζομένου δηλονότι καλ συνόντος αὐτῷ του Πατρός και του άγίου Πνεύματος · πάντα γάρ έκ Πατρός δι' Υίου εν άγιφ Πνεύματι. Συνείναι δε τφ Υίφ τον Πατέρα νοούμεν, ούχ ώς άτονούντι περί το έργάζεσθαί τι των δυτων, άλλ' ώς όλον δυτα έν αύτῷ διά τὸ ἀπαράλλακτον τῆς οὐσίας, και τὸ ἄκρως προσεχές τε και άμεσον αύτου, πρός το έξ αύτου φυσικώς προελθόν · ώσπερ αν εί τις λέγει, και τη έξ משטסטק בטשטלק סטיבושו אמד' בשביף בושי דאי בא דאו εύοσμίας αύτό δή τὸ ἄνθος, ἐπείπερ ἐξ αύτοῦ πρόεισι φυσιχώς. 'Αλλ' όλίγη μέν έν τούτοις ή του παραδείγματος δύναμις, ή δὲ ὑπὲρ πάντα φύσις καὶ τούτο ύπερχείσεται, μιχρούς έξ αύτου δεχομένη τών θεωρημάτων τους χαρακτήρας. Έπει πως νοήσομεν, τὸ, « Ὁ Πατήρ μου ἔως ἄρτι ἐργάζεται, κάγω έργάζομαι; • Ού γάρ ίδία μέν και καθ' έαυτον έν-

δ Υίδς, έαυτον δὲ πάλιν όμοίως έργάζεσθαι λέγει δίχα του Πατρός, και άτρεμούσης τρόπον τινά τῆς άφ' ής έστιν ούσίας * είεν γάρ αν ούτω δύο δή πάντως, καί ούχ είς ὁ δημιουργός, είπερ ανά μέρος εκάτερος καί κεχωρισμένως έργάζεται, επιδέξεται δε καί έτέρως το δύνασθαι μή έχειν είσαει τον Υίον ο Πατήρ έν έαυτῷ, καὶ ὁ Υίὸς ὁμοίως οὐκ ἀεὶ τὸν Πατέρα έχων έν έαυτῷ ὀφθήσεται, είπερ όλως ἐνδέχεται περί τι των δντων ένεργείν άνα μέρος και κεχωρισμένω; ἐκάτερον, καθάπερ ήδη προείπομεν καὶ οὐ πάντως άληθεύσει λέγων ο Υίος · ε Έγω εν τῷ Πατρί, καὶ ο Πατήρ εν εμοί. . Ου γάρ δήπου κατά μόνην την έμοιότητα της ούσίας, ώς χαρακτήρα τον Υίον έν Πατρί θεωρήσομεν, ή αδ πάλιν ώς άρχέτυπον έν Υίο τον Πατέρα, άλλ' Υίον μέν έχ της του Πατρός Β ούσίας γεννητώς εκλάμποντα, και εν αύτή, και εξ αύτης Ιδιοσυστάτως υπάρχοντα, και υφεστώτα Θεόν Λόγον παραδεξόμεθα · Πατέρα δὲ πάλιν ἐν Υίῷ, ὡς εν όμοουσίφ γεννήματι, συμφυώς μεν, κατά δε μόνην την ετερότητα είναι, και νοείσθαι τουθ' όπερ έστι μεμερισμένως. Μένει γάρ ὁ Πατήρ τοῦθ' ὅπερ ἐστὶ, κάν ὑπάρχη συμφυώς ἐν Υίφ, καθάπερ είναί φαμεν έν τῷ ἀπαυγάσματι τὸν ήλιον. Καὶ πάλιν ὁ Υἰὸς ούχ Ετερόν τι παρ' όπερ έστι νοηθήσεται, κάν ύπάρχη συμφυώς εν Πατρί, χαθάπερ εν ήλίφ το άπαύγασμα αύτου. Ούτω γάρ, Πατρός μέν κατ' άλήθειαν νοουμένου, και δυτος του Πατρός, Υίου δε πάλιν δυτος τε και νοουμένου του Υίου, συνεισδαίνοντος δηλαδή του άγίου Πνεύματος, ό της άγιας Τριάδος άριθμός είς μίαν και την αύτην άναβαίνει θεότητα. Έπει πώς αν όλως και είς υπάρχειν νοοίτο θεός, είπερ έκαστον τουν σημαινομένων αναχωρήσει μέν είς ίδιότητα παντελή, όλοχλήρως δὲ τῆς πρός τὸ ἔτερον συμφυίας τε και σχέσεως ούσιώδους άπενηνεγμένον δνομάζοιτο Θεός; Ούχοῦν χατά μέν τὸν λόγον τοῦ είναι ίδιοσυστάτως, και τὸν Πατέρα, και τὸν Υίὸν, και τὸ Πνεῦμα νοή σαιμεν, ούχ άναμίσγοντες είς την όπερ έστιν έχαστον θέσιν, την των προσώπων, ήτοι των δνομάτων διαφοράν · άλλά τηρούντες μέν Ιδιαζόντως έχάστψ τὸ είναι, καὶ λέγεσθαι τοῦθ' ὅπερ ἐστὶ, καὶ οδτω πιστεύοντες, είς μίαν δ' ούν όμως θεότητα φυσιχώς άναφέροντες αὐτά, καὶ τὸ πάντη διενηνεγμένως είναι, νοείν παραιτούμενοι, διά το Λόγον, κατ σοφίαν, και απαύγασμα, και χαρακτήρα, και δύναμιν του D Πατρός αποκαλείσθαι του Υίου. Λόγος μευ γάρ και σοφία, διά τὸ ἐχ νοῦ, και ἐν νῷ προσεχῶς, και άδιαστάτως, και την είς άλληλα των σημαινομένων, ώς αν είποι τις, αντεμβολήν. Νοῦς γαρ εν λόγφ, και σοφία και λόγος είς νοῦν ἀμοιδαδον ὀφθήσονται, και το μεσολαδούν ούδεν, ή χωρίζον του έτέρου το έτερον. Δύναμις δὲ πάλιν, ὡς ἀδιαστάτως τοῖς ἔχειν αύτην πεφυκόσιν ένυπάρχουσα, και μηδαμόθεν αύτῶν ώς εν τάξει συμδεδηχότος δυναμένη χωρίζεσθαι δίχα της του υποκειμένου φθοράς. χαρακτήρ δὲ πάλιν, ώς άεὶ συμπεφυχώς, χαὶ χωρίζεσθαι μή δυνάμενος της ούσίας, ής έστι χαρακτήρ. Ούκουν, έπειδήπερ

εργείν τι περί τὰ δυτα τὸν Θεὸν καὶ Πατέρα φησίν A 46 Filius, et seipsum vicissim operari sine Patre, et ea quodammodo cessante substantia ex qua procedit. Sic enim duo erunt, non unus opifex, si vicissim ac seorsim operatur uterque, ac præterea fieri poterit ut Pater Filium non semper habeat in seipso, et Filius similiter non semper in seipso Patrem habere videbitur, si omnino contingit circa res operari vicissim ac seorsim utrumque, sicuti jam antea diximus; mentieturque Filius dicens : « Ego in Patre, et Pater in me1. » Non enim secundum solam similitudinem substantiæ tanquam characterem Filium in Patre contemplabimur, aut vicissim velut archetypum in Filio Patrem, sed Filium quidem ex Patris substanția per generationem effulgentem, et in ipsa atque ex ipsa hypostatice exsistentem subsistentemque Deum Verbum consitebimur; Patrem autem vicissim in Filio, tanquam in consubstantiali genimine, connaturaliter quidem, sed sola ratione qua Pater est et intelligitur, distinctum. Manet enim Pater id quod est, licet connaturaliter exsistat in Filio, quemadmodum esse dicimus in splendore solem. Rursus autem Filius non aliud quiddam ab eo quod est censebitur, licet exsistat naturaliter in Patre, quemadmodum in sole splendor. Hoc pacto enim cum Pater revera intelligatur et sit Pater, Filiusque vicissim intelligatur et sit Filius, una videlicet cum sancto Spiritu, sanctæ Trinitatis numerus in unam et eamdem deitatem coalescit. Nam quomodo unus quoque Deus exsistere censebitur, si unaquæque Trinitatis persona ad peculiarem et persectam proprietatem se recipiet, et a naturali atque substantiali conjunctione separata Deus nuncupabitur? Itaque quod ad rationem proprie ac per se subsistendi attinet, et Patrem, et Filium, et Spiritum intelligamus, non confundentes cum natura cujusque personarum aut nominum differentiam, sed tribuentes unicuique peculiariter id quod est ac dicitur, atque ita credentes, verumtamen in unam deitatem naturaliter ea referentes, nec in animum inducentes eos prorsus inter se distingui, propterea quod Verbum et sapientia et splendor, et character atque virtus Patris, Filius appellatur 3. Verbum quippe et sapientia dicitur, propterea quod ex mente, 47 et in mente est proxime et indivulse, et propler mutuam, ut ita dicam, eorum immissionem. Mens enim in verbo, et sapientia, et verbum in mente vicissim cernuntur, nihilque interjacet aut alterum ab altero separat. Virtus autem, quatenus indivulse inest iis quæ natura sua eam habent, nec ullatenus ab iis instar accidentis absque subjecti interitu separari potest. Character porro, puta quod simul semper exsistit natura, nec a substantia separari potest, cujus est character. lgitur cum alter in altero naturaliter ac necessario insit. utique Patre operante, Filius operatur,

¹ Joan. x , 38. 1 Cor. 1, 24; Hebr. 1, 3.

à:

Oi

T

λε

ti

TI

T)

ήz

TO

λT

T

03

yo

K

où

νó

Eld

ôt;

TO

×a

12

20

UČT

ch

4x

40

0

πρ

ôtà

OUT

λόη

μá

XEL

xa

μŋ

virtus ejus. Similiter operante Filio, Pater etiam operatur, ut operantis Verbi fons, proprio genimini naturaliter inexsistens, sicuti quoque ignis calori quem ex se fundit. Constat igitur vanam esse hæreticorum adversus Unigenitum calumniam, qui disciplina quidem ipsum opificem, imo vero ministrum aiunt, ex eo quod scripsit beatus evangelista: « Omnia per ipsum facta sunt, et sine ipso factum est nihil. > Ego autem non possum satis illorum impudentiam admirari. Quæcunque enim ad suam mentem facere videntur, et dignitatem Unigeniti quoquomodo evertere, eumque infra Genitorem collocare, ea confestim arripiunt, et undique suæ improbitatis venena colligunt : tris gloriam Filium deducunt, ea certe alto quodam obruunt silentio, quippe qui unum hoc sibi propositum habent, ei detrahere, quem omnes collaudant creaturæ. Audientes enim ab ipso facta esse omnia, ministrationis nomen illico subjiciunt, servum pro libero, et famulum potius quam dominum filium somniantes. Rursus vero, cum accipiunt nihit sine ipso factum esse, non ad magnum quiddam et admirabile de ipso cogitan. dum animum evehunt. Evangelista quippe nihil sine ipso factum esse ait, quoniam aliter creare non potest Deus ac Pater quam per sunm Filium, qui sapientia et virtus est ejus. Idcirco enim gloria Del ac Patris est Unigenitus : glorificatur enim ut creator Pater, per Filium universa operans, et ex nihilo ad esse res producens. 48 Sed et illud, · Sine ipso factum est nihil, » de hominis fabricatione recte accipies, apud te hæc perpendens: · Faciamus hominem ad imaginem nostram, et similitudinem .. Hic enim clare contemplari licet, nihil esse in Filio humile tanquam in ministro, ut illi volunt : Non enim imperando loquitur Verbo Deus ac Pater : Fac hominem, sed tanquam qui coexsistat secundum naturam, et indivulse insit cooperator, ut operationis sic et deliberationis vult esse participem, cogitatione quidem Filii cognitionem non præveniens, sed tanguam mens indivulse et ab æterno impresso et Deo dicuntur longe supra exempla posita esse fatendum est. Cooperari tamen Filio Patrem dicimus, non seorsim duos intelligentes, ne duo censeantur esse Dii, nec unum utrumque simul, ne in Patrem Filius, et Pater in Filium contrahatur, sed illo potius modo quo splendori luminis lumen inesse creditur ex quo splendor effulsit. In his enim cogitatione quidem separari quodammodo videtur id quod gignit ab eo quod gignitur, et indivisibiliter prodit : sed unum est ac idem utrumque simul natura, nec alterum sine altero usquam est. Sed hæc rursus Deus superat, præsertim cum

tanquam naturalis et consubstantialis ac subsistens Α έχάτερος ἐν ἐχατέριο φυσιχῶς τέ ἐστι καὶ ἀναγχαίως, έργαζομένου δηλονότι τοῦ Πατρός ὁ Υίὸς ἐργάζεται, ώς δύναμις φυσική τε καὶ ούσιώδης καὶ ἐνυπόστατος αύτοῦ · ἐργαζομένου δὲ όμοίως τοῦ Υίοῦ, καὶ ὁ Πατηρ έργάζεται, ώς πηγή του δημιουργούντος Λόγου, ένυπάρχουσα φυσιχώς τῷ ίδίῳ γεννήματι, ώσπερανεί και το πύρ τη έξ αύτου προϊούτη θερμότητι. Πρόδηλον ούν, ότι μάταιον άναπέφαται το κατά τοῦ Μονογενούς των δι' έναντίας χατηγόρημα, δημιουργον έχ μαθήσεως, μάλλον δὲ ήδη καὶ ὑπουργὸν εἰσφερόντων ήμεν αύτον, διά το φάναι τον μαχάριον εύαγγελιστήν · Πάντα δι' αύτοῦ έγένετο, καὶ χωρίς αύτου έγένετο ούδε εν. > Θαυμάζειν δέ μοι καλ λίαν ἐπέρχεται τοὺς ἀνοσίους αίρετιχούς. Τὰ μὲν γὰρ, δσα παραλύειν δοχεί πως αύτοις του Μονογενούς τδ quæ vero recte et sincere scripta sunt, et ad Pa- Β άξιωμα, και δεύτερον αυτόν άποφαίνειν τοῦ γεννήτορος, κατά γε τον έκείνων δυτα σκοπου, ταῦτα μετά πολλής τινος θηρώνται σπουδής, και πανταχόθεν τά της έαυτων δυστροπίας έρανίζονται φάρμαχα · τά δε όσα πάλιν έστιν ύγιως τε και όρθως είρημένα, καὶ εἰς τὴν τοῦ Πατρὸς ἀναφέροντα δόξαν, τὸ Υίὸν, ταύτα δή και μάλα βαθείαις καταγωννύουσι σιωπαίς, ώσπερ ένα και μόνον έγοντες σκοπόν το διαλοιδορείσθαι μάτην τῷ παρὰ πάσης δοξολογουμένψ τῆς κτίσεως. 'Ακούοντες μέν γάρ, δτι πάντα δι' αύτου έγένετο, τό της ύπουργίας δνομα θερμώς έπιφέρουσι, δούλον άντ' έλευθέρου, κάι θεραπευτήν, ή δεσπότην όνειροπολούντες τον Υίον. Μανθάνοντες δε πάλιν, ότι χωρίς αὐτοῦ έγένετο οὐδὲ ἐν, ἐπὶ τὸ φρονείν ἐπ' αὐτῷ μέγα τι καὶ ἀξιάγαστον οὐκ ἀναδαίνουσιν. ՝ Ως γάρ έτέρως οὐ πεφυκότος δημιουργείν τοῦ Θεοῦ καλ Πατρός, εί μη διά του ίδίου γεννήματος, ός έστιν αὐτῷ σοφία καὶ δύναμις, ούδὲν όλως γωρίς αὐτοῦ γεγενήσθαί φησιν ό εύαγγελιστής διά γάρ τούτο καλ δόξα του Θεού και Πατρός έστιν ὁ Μονογενής · δοξάζεται γάρ ώς δημιουργός, δι' ου [ίσ. Υίου] τὰ πάντα ένεργών, και είς το είναι τὰ μή δντα παραφέρων. Νοήσαι δ' άν τις χαλώς τὸ, ε Χωρίς αὐτοῦ ἐγένετο οὐδὲ έν, > τὸ εἰρημένον ἐπὶ τῆ τοῦ ἀνθρώπου κατασκευῆ. καθ' έαυτὸν ενθυμούμενος · « Ποιήσωμεν άνθρωπον,» φησίν, « κατ' είκόνα ήμετέραν καί καθ' όμοίωσιν. » "Εξεστι γάρ έν τούτω δή μάλιστα καταθεάσθαι σαφως ούδεν εν Υίφ ταπεινόν, ώς εν ύπουργφ κατά τὸν ἐχείνων λόγον οὐ γάρ, Ποίησον ἄνθρωπον, insito Verbo manifestata. Rursus autem quæ de D ἐπιτάττει τῷ Λόγφ ὁ Θεὸς καὶ Πατήρ, ἀλλ' ὡς συνόντα κατά φύσεν, καὶ άδιαστάτως ένυπάρχοντα συνεργάτην, ώσπερ ἐποιείτο, καὶ τῆς ἐπ' ἀνθρώπω βουλήσεως χοινωνείν, ού προλαμδάνων μέν την έν τῷ Υίφ γνώσιν έν τφ τι νοείν, ώς δὲ νοῦς ἀδιαστάτως τε και άγρόνως τῷ ἐγκεχαραγμένω και ἐνυπάρχοντι Λόγω φανερούμενος. Έστω δὲ πάλιν ὑπὲρ τὴν τοῦ παραδείγματος δύναμιν τὰ θεοπρεπή θεωρήματα . συνεργάζεσθα: δέ φαμεν αὐτοῦ [Ισ. αὐτὸν] τῷ Υἰῷ, ούχ ώς δύο νοούντες διηρημένως, ίνα μή δύο νοώνται θεοί, οὐδ' ὡς ἔν τὸ συναμφότερον, ἴνα μήτε είς Πατέρα Υίδς, μήτε μήν ὁ Πατήρ είς Υίδν συστέλληται, άλλά μάλλον έχείνως, ώς άν τις δοίη συνείναι τῷ

έχ φωτός άπαυγάσματι, τό έξ ούπερ έξηστράφθη φως. A sit supra substantiam, nec accurata ulla sit ac Έν γάρ τοις τοιούτοις χωρίζεσθαι μέν πως επινοία δοχεί το γεννών του γεννωμένου, και προεχχύπτοντος άμερίστως · έν δέ έστιν και ταυτόν τή φύσει τό συναμφότερον, και δίχα του έτέρου το έτερον ούδαμῶς. έσται δὲ πάλιν καὶ ὑπὲρ τοῦτο Θεός, ἄτε δἡ καὶ ὑπερούσιος ών, και το άκρως προσεοικός ούκ έχων έν γεvytol;, Iva oh xal ele elxóva laubávytal ti the áylas Τριάδος, ούδὲν Εχουσαν τὸ διαλλάττον, ὡς εἰς δογμάτων άχρίδειαν. Εί δὲ νομίζουσι δύνασθαι τὸ, δι' ού, λεγόμενον έφ' Υίου, καταφέρειν αυτού την ουσίαν της πρός του Πατέρα ισότητός τε και φυσικής όμοιότητος, ώς ύπουργόν είναι μάλλον, ή δημιουργόν, διασχεπτέσθωσαν οι παράφρονες, και είς μέσον ήμιν ήχόντων ἀπολογησόμενοι, τί ποτε ἄρα και περι αὐτοῦ του Πατρός εννοήσομεν; τίνα δε είναι και αύτον όπο- B scribit : « Itaque jam non es servus, sed filius : ληψόμεθα, όταν φαίνηται δεχόμενος τὸ, δι' ού, παρά τή θεία Γραφή; « Πιστός γλο, » φησίν, « ὁ Θεός, δι' ού έχλήθητε είς χοινωνίαν του Υίου αύτου. > χαλ, «Παυλος ἀπόστολος Ίησου Χριστού διά θελήματος Θεού. > Καὶ πάλιν πρός τινας ὁ Παῦλος ἐπιστέλλει : " Δστε ούκέτι εί δούλος, άλλά υίός εί δε υίδς, και κληρονόμος διά Θεού. Ταύτα δή σύμπαντα την άναφοράν είς το του θεού και Πατρός έχει πρόσωπον, και ού δήπου πρός τοῦτο μανίας ἐλάσειέ τις, εἰ μἡ τύχοι τοῖς προειρημένοις τὰ ίσα φρονών, ώς τὸ τῆς ὑπουργίας δνομά τε και πράγμα, και τύτης κατηγορείσθαι της του Πατρός δόξης εύλόγως είπειν, επείπερ ηνέχθη καὶ ἐπ' αὐτοῦ τὸ, δι' οὖ. 'Αδιαφορεί γὰρ ἔσθ' ὅτε σερί τὰς λέξεις ή θεία Γραφή, μηδέν ἀδιχοῦσα τὸ δποκείμενον, καταχρηστικώτερον δέ πως επιφέρουσα C τρίς σημαινομένοις τά τε βήματα, καὶ τὰ δι' ών αν υίηται καταδηλούσθαι καλώς. Πλην έκεινο συμφέρον επί τούτοις είπειν, ότι δόξα Κυρίου χρώπτει λόγον . ελίγη γάρ πάσα λόγων ίσχύς, ώς πρός εξήγησιν αχριδή της άρφητου δόξης και θεοπρεπούς. Διόπερ εύ σχανδαλιστέον έπὶ τῆ τῶν λαλουμένων σμιχροπρεπεία, παραχωρητέον δὲ μάλλον τὸ νικάν, καὶ τὴν ἐν γλώττη δύναμιν, καὶ παντὸς ὀξύτητα νοῦ τῆ θεία καὶ ἀφράστιψ φύσει · καὶ κατά τοῦτον γάρ δή τὸν τρόπον οὐ μικρῶς εὐσεδήσομεν.

KEDAA. G.

Οτι ζωή κατά φύσιν έστιν ό Υίος, και διά τοῦτο ού γενητός, άλλ' έχ της ούσιας του θεού και

" γέγονεν, έν αὐτῷ ζωἡ ἦν.

Έτι τὰς περί τοῦ Θεοῦ Λόγου διαλέξεις ποιείται πρός ήμας ο μαχάριος ευαγγελιστής . χαί μοι δοχεί διά πάντων Ιέναι χρησίμως των όσαπέρ έστι κατά φύσιν αὐτῷ, ίνα καὶ τὰς τῶν ἐτεροδοξούντων δυσωπήση παροινίας, και τους όρθη διαπρέπειν εθέλοντας πίστει, τοίς είς αύτον όχυρώση θεωρήμασιν, ούχ έχ λόγων σοφίας χοσμιχής το απίθανον έρανιζομένους, άλλ' εν ἀποδείξει Πνεύματος τὸ τῆς άληθείας θαυμάζοντας χάλλος. "Όπερ οὖν βούλεται διὰ τοῦ προπειμένου διδάσκειν, έκεινό έστι. Ποιητήν ήμιν άρτίως κατά φύσιν όντα καὶ δημιουργόν άπέδειξε τον Υίον, πάντα δι' αὐτοῦ γεγενῆσθαι λέγων, καὶ χωρίς αὐτοῦ μηδέ εν κεκλησθαι πρός γένεσιν. Έπειδή δέ ού μόνον τή κτίσει τό πρός τό είναι κεκλήσθαι χαρίζεται, συνέχει δὲ καὶ γεγενημένην δι' ἐαυτοῦ, τοῖς τὸ ἀῖδίως 1 Cor. 1, 9. Ephes. 1, 1. Galat. 1v, 7. 1 Cor. 11, 4.

perfecta in rebus creatis similitudo qua ad exprimendam sanctæ Trinitatis imaginem uti possimus. Quod si existiment illud, per quem, de Filio dictum, substantiam ejus de æqualitate et naturali similitudine cum Patre dejicere, ita ut minister sit potius quam creator, ad se redeant insani, et in medium prodeant nobis responsuri, quidnam de ipso Patre tandem cogitaturi simus, et quemnam ipsum esse suspicaturi simus, cum pateat verba illa, per quem, ipsi etiam a Scriptura divina accommodari? « Fidelis enim, » inquit, Deus, per quem vocati estis in societatem Filii ejus 5. > Et : « Paulus apostolus Jesu Christi per voluntatem Dei . . Item, Paulus ad nonnullos quod si silius, et hæres per Deum 7. . Omnia quippe hæc referuntur ad personam Dei ac Patris, neque sane eo dementiæ quisquam venerit, nisi nostris hæreticis forsan astipuletur, ut ministrationis nomen et rem etiam de ipsa 49 Dei ac Patris majestate consentance dici velit, ex eo quod etiam illud, per quem, de ipso dictum est. Interdum enim Scriptura sacra sine discrimine voces usurpat, neque tamen rei propositæ quidquam nocet, sed abusive quodammodo rebus signiticandis voces accommodat, et ea per quæ recte demonstrari putet. Cæterum de his illud dicere convenit, nimirum gloriam Domini abscondere sermonem. Valde enim exilis est omnis illa sermonum vis et ratio, ad explicandam accurate ineffabilem ac divinam majestatem. Quapropter non debemus humilitate verborum turbari, sed credere oportet, humanam quamcunque facundiam et mentis acumen divina et ineffabili natura superari : hoc enim pacto non parum pios nos præstabimus.

Ouod vita secundum naturam sit Filius, atque ideo non creatus, sed ex substantia Dei ac Patris.

1, 3, 4. Quod factum est, in ipso vita erat.

Adhuc de Dei Verbo evangelista beatus disserit, mihique videtur utiliter omnia percurrere, quæcunque insunt ei natura, ut et hæreticorum furores confundat, et rectæ fidei cultores vera doctrina confirmet, non ex sæculari sapientia fabulas sec:antes, sed in demonstratione spiritus admirantes pulchritudinem veritatis . Id autem ei propositum est. Creatorem et opificem natura Filium exsistere, paulo ante nobis ostendit, omnia per ipsum facta esse dicens, et sine ipso nihil in ortum eductum. Cum autem creaturæ non solum esse largiatur, sed eam quoque a se creatam contineat, seipsum immiscens quodammodo iis quæ natura æternam durationem non habent, et vita rebus exsistens, ut creatæ maneant ac serventur in sum

lista : « Quod factum est, in ipso vita erat. » Non solum ait, e Per ipsum omnia facta sunt, , verum etiam quidquid factum est, c in ipso vita erat, , hoc est unigenitum Dei Verbum, omnium principium ac fundamentum, visibilium et invisibilium, cœlestium, terrestrium oc infernorum. Ipse enim vita cum sit secundum naturam, ortum, 50 vitam et motum diversimode rebus largitur, non per divisionem aut immutationem quamdam singulas natura dissidentes permeando, sed ereatura ineffabili sapientia et virtute creatoris in seipsa variatur. Una autem vita est omnium, singulis pro cujusque captu et facultate se communieans. Cum autem id quod e nibilo ad esse productum est necessario corrumpatur, et quod principium habet, ad finem tendat (uni enim divinæ ac supremæ naturæ convenit initio et fine carere), infirmitati creaturarum consulit, et perpetuitatem quamdam eis artificiose molitur. Rerum enim similium, quæque generis sunt ejusdem ac speciei successiones et naturales vicissitudines, enmdem semper et continuum cursum tenentes, ut creatura perpetua videatur efficiunt, eamque creatori Deo stabilem ac perpetuam conservant. Atque illud est nimirum, quod ineffabili Creatoris voce pronuntiatum est, unamquamque rem seminare in seipsa semen juxta genus suum, et secundum similitudinem. Erat igitur in omnibus vita, id enim impræsentiarum quæritur. Sed, o bone (rursum hic opponet quispiam veritatis oppugnatori hæretico), quid ad hoc, quæso, respondebis, cum divinum evangelistam dicentem audies quod in omnibus creatis rebus vita erat, Verbum nempe co quod erat in principio? > An audebis etiamnum negare Filium ex Dei Patris substantia exsistere, ut creatus et factus intelligatur? Quomodo vero tuam inscitiam, o quisquis es, non jure merito incusabimus? Nam si Verbum ut per naturam, vita in creatis rebus erat, ipsis per participationem seipsum immiscens, aliud certe est ab aliis quibus inesse creditur. Quod autem natura sua est a creatura diversum, quomodo, cum eam excedat, non erit Deus? Quod si impudenter loqui perseveras, nec putare desinis intellectualem esse Filium qui in creatis rebus exsistit ut vita, primum quidem ipse aliquid in se exsistere censebitur, deinde ipse suipsius particeps et vita, si, cum sit in creaturis, ipse etiam earum una censebitur. Sed ipsemet Dei hostis animadvertit demum quantum in ca sententia sit absurditatis. Itaque sì per participationem in creatis rebus est Verbum quod eas vivilicat, non crit ipsum quoque inter ea que participant, sed aliud nimirum ab illis. Quod ai hoc, non ergo creatum erit, sed 51 ut vita per naturam in ipsis. Quod ex subjectis rationibus rursus patebit.

naturæ quæque ratione, ideirco subjicit evange- A είναι κατά φύσιν έδιαν ούκ έχουσιν έαυτὸν οἰονεί πως έγκαταμιγνύς, καὶ ζωή τοῖς ούσι γινόμενος, ΐνα μένη γεγονότα, καὶ σώζηται κατά τὸν οίκεῖον ἔκαστον τῆς φύσεως δρον . άναγχαίως φησίν . "Ο γέγονεν, έν αύτῷ ζωὴ ἦν. > Οὐ μόνον φησὶ, «Δι' αὐτοῦ τὰ πάντα έγένετο, > άλλά και εί τι γέγονεν ε ήν έν αὐτῷ ή ζωή, τουτ' έστιν ο μονογενής του Θεού Λόγος, ή πάντων άρχη και σύστασις όρατων τε και άοράτων, έπουρανίων, καὶ ἐπιγείων, καὶ καταχθονίων. Αὐτός γάρ ύπάρχων ή κατά φύσιν ζωή, τὸ είναι καὶ ζήν καὶ χινείσθαι πολυτρόπως τοίς- ούσι χαρίζεται, ού χατά μερισμόν τινα και άλλοίωσιν είς Εκαστα των τή φύσει διεστηχότων χωρών . άλλ' ή μέν χτίσις , ώς πρός έαυτον [γρ. έαυτην] άφάτω σοφία και δυνάμει του Δημιουργού ποικίλλεται · μία δὲ ή πάντων ζωή χωρούσα πρός Εχαστον, ώς αν αύτω ποέπη, και δύνηται μετασχείν. Έπειδή δὲ τὸ ἐχ του μή όντος είς τὸ είναι παρενεχθέν ἀνάγκη καὶ φθείρεσθας, και το άρχην όλως έχον είς τέλος έπείγεται (μόνη γάρ τη θεία κατά πάντα ύπερκειμένη φύσει, το μήτε από αρχής ήρχθαί τινος, και άτελευτήτως είναι πρέπει) · σοφίζεται τρόπον τινά την έν τοίς πεποιημένοις ασθένειαν ό δημιουργός, καλ μηχανάταί πως έχ τέχνης αύτοις το άίδιου. Αι γάρ είς ξχαστον άελ των όμοίων διαδοχαλ, χαλ των όμογενών ή όμοειδών αί είς άλληλα μεταδάσεις φυσικαί [al. φύσει] πρός τὸν ἐφεξῆς ἀεὶ βλέπουσαι δρόμον, άειφανή μεν την κτίσιν έργάζονται, άεισύστατον δέ τῷ πεποιηχότι τηρούσι Θεῷ. Καὶ τοῦτο άρα έστὶ τὸ των δντων έχαστον εν έαυτφ σπείρον σπέρμα κατά γένος και καθ' όμοίωσιν, κατά την άφατον τοῦ δημιουργούντος ἀπόφασιν. Την ούν εν ἄπασιν ή ζωή. τούτο γάρ τὸ προχείμενον. 'Αλλ' ὁ βέλτιστε (πάλιν έρει τις πρός τον τη άληθεία μαχόμενον αίρετικόν), τί και πρός τούτο έρεις, όταν ακούσης του πνευματοφόρου λέγοντος, ώς έν πάσε τοῖς γεγενημένοις ήν ή ζωή, τουτ' έστιν, ό Λόγος ε ό ών εν άρχή; , 'Αρα χαί νῦν ἀποτολμήσεις είπειν, ώς ούχ έστιν έχ τῆς ούσίας του Θεού Πατρός ὁ Υίος, ένα γενητός νοήται καὶ πεποιημένος; Καὶ πῶς οὐκ ἄν τις τῆς σῆς, ὧ οδτος, άμαθίας καταβοήση, και μάλα δικαίως; Εί γάρ ἐν τοῖς γεγονόσιν ὁ Λόγος ἡν, ὡς ζωἡ κατὰ φύσιν, διά μετοχής τοίς ούσιν έαυτον άναμιγνύς · έτερος άρα έστι των έν οίς είναι πιστεύεται. 'Ο δε την φύσιν έτερος ών, ή όπερ έστιν ή χτίσις, πώς ούχ αν είη λοιπόν ό ύπερ ταύτην Θεός; Εί δε επιμένεις άναισχυντών, και νομίζων είναι νοητόν ού καταλήγεις τον Υίον τον όντα έν τοίς γεγονόσιν, ώς ζωήν πρώτον μέν αύτός τι [al. αύτό τι] ὑπάρχων ἐν ἐαυτῷ νοηθήσεται είτα πρός τούτω, και αυτός έαυτου μέτοχος και ζωή, είπερ ων έν τοίς γενομένοις, είς και αύτος εξ αύτων υπάρχειν υποληφθήσεται · άλλ' όρξ που πάντως και αύτος ο θεομάχος, άσην έχει την άπαιδευσίαν το ούτω νοείν. Ούχουν εί μεθεχτώς έν τοίς γενητοίς έστιν ο ζωογονών αύτά Λόγος, ούχ έν

τοζς μετέχουσιν Εσται καὶ αὐτὸς, ἀλλ' Ετερος δηλονότι παρ' ἐκείνα. Εί δὲ τοῦτο, οὐκ ἄρα γενητὸς. ἀλλ' ώς ζωή κατά φύσιν έν αύτοζε. Διά δὲ τῶν ὑπεζευγμένων ἐννοιῶν τοῦτο πάλιν εἰσόμεθα.

"Erroia, how oullowand.

Εί μή έχ της ούσίας του Θεού και Πατρός έστιν ό Υίὸς, Εξωθεν δὲ αὐτὸν κατ' ἐκείνους ὑπέστησε, γενητὸς ἄρα ἐστὶ καὶ πεποιημένος. Πῶς οὖν ὁ ἐν τοῖς γεγονόσιν έστὶ τὰ πάντα ζωογονῶν; Τί δὲ τὸ ἐξαίρετον έν τη θείς φύσει λοιπόν εύρησομεν ; ή πως ό σοφώτατος Παύλος, ώς άξιάγαστόν τί φησι έπὶ τοῦ κατά φύσιν δντος Θεού, τού ζωογονούντος τά πάντα; Εί γάρ γενητός ὑπάρχων ὁ Υίὸς τὰ πάντα ζωοποιεί, έαυτήν ή κτίσις ζωοποιεί χρήζουσα μηδαμώς είς τουτο του ποιήσαντος Θεού. Ούδεν ούν άρα το πλείον έν Θεώ παρά την κτίσιν. Ένεργεί γάρ ούχ ήττον, ή ώς αν δύνηται θεός. 'Αλλά τοῦτο άτοπον · ούχ άρα γενητὸς ὁ Υίὸς, Θεὸς δὲ μάλλον, καὶ διὰ τοῦτο κατά φύσιν xal ζωή.

ΑΛΛΟ. Την θείαν ύπερθαυμάζει φύσιν, και μάλα Β είκότως ό Ψαλμφόδς, και δή και άξίωμα κάλλιστον άνατίθησεν αύτή, λέγων ε "Ότι παρά σοί πηγή ζωής.» 'Αλλ' είπερ ὑπέστησε τὸν Υίὸν ὁ Πατήρ, καὶ οὐκ ἐκ τής ούσίας έχει τής έαυτου, ζωοποιεί δε και ούτως έχων τὰ νοητὰ [ίσ. γενητά], καὶ ζωή κατά φύσιν έστιν ώς ζωοποιός · τί μάτην ὁ Ψαλμφδός διατείνεται, παρά μόνω τῷ Θεῷ πηγήν ζωῆς είναι λέγων; Έπιδέχεται γάρ αὐτό καὶ ή τῶν γενητῶν φύσις, εἰ ζωοποιεί, καίτοι τῆς θείας ούχ ὑπάρχων ὁ Υίὸς κατλ τήν τινων άδουλίαν. 'Αλλά τοῦτο άτοπον οὐχοῦν ζωή κατά φύσιν ὁ Υίὸς, ὡς Θεὸς ἐκ Θεοῦ, καὶ ζωή èx ζωής.

ΑΛΛΟ. Εί ζωή κατά φύσιν ὑπάρχων ὁ Υίὸς, γενητός έστι και πεποιημένος, ἄτε δή τὸ έκ τῆς ούσίας c Filius, creatus et factus est, maxime cum ex Dei et είναι του θεου και Πατρός ούκ έχων κατά την έκείνων ὑπόνοιαν, ἐπιδέξεται τῶν γενητῶν ἡ φύσις τὸ είναι τε και καλείσθαι ζωή · Εσται δὲ πάντα ζωή χατά γε τον εν δυνάμει λόγον, και εί μή πω την τοῦ πράγματος ενέργειαν έχει το γάρ όλως είναί τι πεφυκός, είη δήπου πάντως άν, και εί μήπω γέγονεν . έχει γάρ εν τή φύσει το δύνασθαι. "Ότε τοίνυν χοινόν μέν τη χτίσει το είναι ζωή, ίδιον δέ χαι μόνως ούδενός τί μάτην έφ' έαυτώ χομπάζει λέγων δ Υίος, « Έγώ είμι ή ζωή ; » χρῆν γὰρ δήπου μάλλον είπείν. Έγω είμι μεθ' ήμων [ίσ. ὑμων] ή ζωή. Τούτο δὲ ἡν πως καὶ ἀληθέστερον, είπερ ὅντως γενητὸς ὑπάρχων ἐστὶ καὶ ζωή. Ἐπειδή δὲ ὡς ίδιον άγαθον έαυτῷ περιτίθησε μόνφ το είναι ζωή, δήλος αν είη λοιπόν οὐ τοῖς γενητοῖς ἐαυτόν, ἀλλά τῆ θεία D του Πατρός συντάττων ούσία, ή και το είναι ζωή πρόσεστι φυσικώς.

ΑΛΛΟ. Τὸ τῆς ζωῆς μετέχον ούχ αὐτὸ χυρίως έστιν ή ζωή. Επερον γάρ τι ὑπάρχον εν έαυτῷ φαίνεται. Εί τοίνυν μεθεκτός ὁ Υίὸς τοῖς γεννητοῖς [γρ. γενητοίς] ώς ζωή, έτερος αν είη παρά τὰ μετέχοντα αύτου, και ζωής δεόμενα. Ούκουν ου γενητός, ούτε μήν ζωοποιείσθαι ζητών παρ' έτέρου. Θεός ούν άρα λοιπον ό ζωοποιός. Εί δὲ τούτο, καὶ τῆς τοῦ Πατρὸ; ούσίας όμολογηθήσεται, είπερ Ένα προσκυνούμεν θεόν, και ούχ έτέρφ τινί παρά τον δυτα λατρεύο-HEV.

Argumenta, sive syllogismi.

Si ex substantia Dei ac Patris Filius non est, sed extrinsecus ipsum, ut illi volunt, produzit, creatus ergo est ac factus. Quomodo igitur qui in creaturarum numero est, omnia vivificat? Quid autem in natura divina reperiemus eximii, aut quomodo sapientissimus Paulus admirabile id de Deo naturali dicit, quod vivificet omnia? Si enim creatus cum sit Filius omnia vivificat , seipsam creatura vivificat, Deo nihil ad hoc indigens opifice: nihil ergo plus est in Deo quam in creatura, non enim minus ad operandum quam Deus babet facultatis. Sed hoc absurdum. Non ergo creatus est Filius, sed Deus potius, et idcirco vita quoque per naturam.

ALIUD. Divinam supra modum naturam Psalmista jure miratur, eique singularem ac pulcherrimam prærogativam tribuit, dicens . Quoniam apud te est fons vitæ 10. . At si Filium Pater produxit, nec ipsum babet ex sua substantia, hic autem etiam, talis cum sit, creaturas vivificat et vita est secundum naturam utpote vivificans, cur Psalmista apud solum Deum esse fontem vitæ frustra contendit? Id enim in rerum creatarum naturaru quoque cadit, si Filius, cum divinæ naturæ non sit, ut stulte nonnulli docent, vivificat. Sed hoe absurdum. Igitur vita est secundum naturam Filius, ut Deus ex Deo, et vita ex vita.

ALIUD. Si vita exsistens secundum naturam suam Patris substantia non sit, ut illi suspicantur, rerum creatarum natura erit ac dicetur vita, eruntque omnia vita, potestate nimirum, etsi nondum actu id habeant. Quod enim natura sua esse potest, erit utique illud, licet nondum exsistat : habet enim in sua natura exsistendi potentiam. Cum ergo creaturæ commune sit esse vitam, nullius autem proprium ac singulare, cur apud se frustra gloriatur Filius, dicens : c Ego sum vita 11? > Dicere enim utique potius deberet : Ego sum vobiscum vita. Hoc enim verius esset, siquidem revera creatus est, ac vita. Cum autem esse vitam, veluti proprium ac peculiare bonum sibi uni arroget, patet utique ipsum se non in rebus creatis, sed 52 in divina substantia collocare, cui etiam ut sit vita naturaliter inest.

ALIUD, Quod vitam participat, ipsum non est proprie vita, aliud enim quiddam in seipso videtur esse. Si ergo communicabilis est rebus creatis Filius, ut vita, aliud erit ab iis quæ ipsum participant, ac vita indigent. Igitur non creatus, neque adeo vivificari quærens ab alio. Deus itaque est vivificans. Quod si ita est, ex substantia quoque Patris esse concedetur, siquidem unum adoramus Deum nec alium ab eo qui est colimus.

[.] I Tim. vi, 13. 10 Psal, xxxv, 10. 11 Joan. xiv, 6.

ALIUD. Rerum naturam diligenter conside- A rantes, Deum et creaturam, nihilque præter hæc aliud videmus. Quod enim Deus non est secundum naturam, utique creatum istud est, et rursus quidquid creatura negatur esse, id certe Deus est. His igitur ita rite perspectis, respondeant, quæso. qui a substantia Dei ac Patris Filium amovent, quomodo vivificare possit ut vita, cum id naturæ divinæ proprium sit, nec ulli rei alteri tribuatur. Quod si, creatus cum sit, vita quoque esse potest, ad universas certe creaturas istius prærogativæ gratia pertinebit, eruntque omnia vita secundum naturam. Quid ergo opus erit iis participatione Filii. ant quid inde lucri capient? Ipsa enim quoque vita sunt secundum naturam. Sed hoc falsum est : participant quippe necessario Filium, ut vitam B qua indigent. Solus ergo Unigenitus vita est secundum naturam suam, nec proinde inter creaturas collocabitur, sed ad genitoris sui eveletur naturam. Vita enim quoque est secundum suam naturam Pater.

ALIUD, Vita cum sit secundum naturam Filius, alius est a creatura, nimirum secundum naturam, aut ejusdem cum ea naturæ. Si ergo ejusdem naturæ est atque essentiæ, quomodo non mentietur dicens : e Ego sum panis vitæ, qui de cœlo descendit, et dat vitam mundo 19. . Habet enim ex se creatura, ut sit vita : vita autem vitæ particeps esse non debet, ut vita conspiciatur. Sin autem ejusdem naturæ non est, etiam creatus esse non poterit, sibi simul arripiens quod proprium est creaturæ bonum. Creatura enim vita non erit secundum suam naturam, sed vitæ potius indiga et particeps.

ALIUD. Si vita cum sit 53 secundum naturam Filius, ejusdem naturæ est cum rebus creatis, propterea quod ex Dei ac Patris, ut isti volunt, substantia non exsistit, quid causæ est cur beatus Psalmista cœlos transituros canat, et sicut vestimentum inveteratum iri, ei autem velut eximium quiddam ac singulare tribuat, dicens : « Tu autem idem ipse es, et anni tui non deficient 13. > Aut enim ipse nobiscum interibit ac deficiet, utpote ejusdem naturæ, nec amplius vita esse cenficientem annorum numerum, atque ut simus vita, conjunctio cum ipso naturalis nos simul pertrahet. Atqui in eodem semper ipse permanebit statu, nos autem deficiemus. Non ergo sicuti nos creatus est : sed cum ex vita naturali sit, vivisieabit etiam ipse, ut vita, ea quæ vitæ indigent.

ALIUD. Si sui ipsius nihil est particeps, Christum autem, ut vitam, creatura participat : non est ergo ipse creatura, sed neque creatura est vita, quod est Filius.

ALIUD. Si aliud est vivificare, aliud vero vivificari, sicut agere et pati, et vivificat quidem

ΑΛΛΟ. Την των δντων άχριδώς εξετάζοντες φύσιν, Θεόν όρωμεν και κτίσιν, και έτερον επί τούτοις ούδέν. "Ο γάρ αν εκπίπτει τοῦ είναι Θεός κατά φύσιν, τούτο πάντως έστι γενητόν και όπερ αν τον τού πεποιησθαι διαφεύγει λόγον, είσω πάντως έστὶ τῶν τῆς θεότητος δρων. "Οτε τοίνυν άριστά πως τὰ τοιαύτα διεσχέμμεθα, λεγέτωσαν ήμιν οἱ τῆς τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρὸς ούσίας εξωθούντες τον Υίον, πως αν δύναιτο ζωογονείν ώς ζωή, ίδιον έγούσης αύτο της θείας φύσεως, έτέρω δὲ παραχωρούσης οὐδενί. Εὶ δὲ γενητὸς ὑπάρχων είναι δύναται καί ζωή, φθάσει δή πάντως ἐπὶ πάντα τὰ γενητὰ τοῦ πλεονεχτήματος ή χάρις, Εσται δὲ πάντα κατά φύσιν ζωή. Τίς οὖν αὐτοῖς ἔσται χρεία της του Υίου μετοχής, ή τί το πλέον έντευθεν εύρήσουσιν; έγει γάρ καὶ αὐτά τὸ είναι κατά φύσιν ζωή. 'Αλλ' ούχ άληθης ὁ λόγος, μετέχει δὲ ἀναγχαίως ὡς ζωής χρήζοντα του Υίου. Μόνος άρα έστιν ό Μονογενής κατά φύσιν ζωή, καὶ ούκ ἐν τοῖς γενητοῖς διὰ τοῦτο τετάξεται, άλλ' εἰς τὴν τοῦ τεχόντος αὐτὸν άναδήσεται φύσιν ζωή γάρ κατά φύσιν καὶ ὁ Πατήρ.

ΑΛΛΟ. Ζωή χατά φύσιν ὑπάρχων ὁ Υίὸς, ἔτερός έστι παρά την κτίσιν, δήλον δὲ ὅτι κατά την φύσιν, ή όμοφυής ταύτη. Εί μέν ούν όμοφυής τέ έστι καί όμοούσιος, πῶς οὐ διαψεύσεται λέγων, « Έγώ είμι ό άρτος τῆς ζωῆς ὁ καταδαίνων ἐκ τοῦ οὐρανοῦ, καὶ ζωήν διδούς τῷ κόσμω; » Έχει γὰρ ή κτίσις οἶκοθεν τό είναι ζωή. ζωή δὲ ζωής ἀμέτοχος, ίνα φαίνηται ζωή. Εί δὲ ούχ ἔστιν όμοφυής, καὶ τὸ είναι γενητὸς διαφεύξεται, συνεξέλχων έαυτῷ τῆς χτίσεως καὶ τὸ ίδιον άγαθόν. Ού γάρ ή κτίσις Εσται κατά φύσιν ζωή, ζωής δὲ μάλλον δεομένη καὶ μέτοχος.

ΑΛΛΟ. Εί ζωή κατά φύσιν ύπάρχων ό Υίος, όμοφυής έστι τοίς πεποιημένοις, διά τὸ μή ὑπάρχειν ἐχ της ούσίας του Θεού και Πάτρος, κατά γε τον παρ' έχείνοις λόγον ότου δή χάριν ό μαχάριος Ψαλμιρόδς, ούρανούς μέν ἀπολέσθαι φησί, καὶ ώς ιμάτιον παλαιωθήσεσθαι · ίδιον δὲ ώσπερ ἀνετίθει γέρας αὐτῷ, « Σύ δὲ ὁ αὐτὸς εἶ, » βοῶν, « καὶ τὰ ἔτη σου ούκ ἐκλείψουσιν; • "Η γάρ ἀπολείται, καλ ἐκλείψει σὺν ἡμίν ώς όμοφυής, και ούκέτι νοηθήσεται ζωή ή και ήμας είς τὸ ώσαύτως έχειν ἀεὶ, καὶ εἰς ἀνέκλειπτον ἐτῶν sebitur : aut nos in statum immutabilem et inde- D άριθμον, και είς το είναι ζωήν άνελκύσει ή προς αὐτὸν συνάφεια φυσική. 'Αλλά μην έξει μὲν αύτὸς ώσαύτως άεὶ, ἡμεῖς δὲ ἐχλείψομεν · ούχ ἄρα γενητὸς ώς ήμεις άλλ' έπείπερ έστιν έχ της χατά φύσιν ζωής, ζωογονήσει και αύτος ώς ζωή τὰ ζωής δεόusva.

> ΑΛΛΟ. ΕΙ ούδεν έαυτου μέτοχον, μετέχει δε ή ατίσις ώς ζωής, τοῦ Χριστοῦ οὐχ ἄρα ή κτίσις αὐτός, άλλ' ούδὲ ή κτίσις ζωή, ὅπερ ἐστὶν ὁ Υίός.

> ΑΛΛΟ. Εί τὸ ζωοποιείν έτερόν έστι, τὸ δὲ ζωοποείσθαι έτερον, ώς ενέργεια και πάθος, και ζωοπι.εί

¹⁴ Joan. vi , 33. 13 Psal. ci, 28 ; Hebr. i, 12.

γιλ: και κτίσις, έπει μηδέ το ένεργούν τῷ ένεργουμένω.

KEΦAA. Z'.

*Οτι φῶς κατὰ φύσιν ἐστὶν ὁ Υἰὸς, καὶ διὰ τοῦτο οὐ γενητὸς, ἀλλ' ἐκ τῆς οὐσίας τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρὸς , ὡς φῶς ἀληθινὸν ἐκ φωτὸς ἀληθι-

και ζωή ήν το φως των ανθρώπων.

Καὶ διὰ τούτων ήμιν ὁ μαχάριος εὐαγγελιστής θελν δντα χατά φύσιν επιδειχνύει τον Υίον, χαι των του γεννήσαντος άγαθων οὐσιωδώς κληρονόμον. Προδείξας γάρ ότι ζωή κατά φύσιν ύπάρχων, αύτος ήν έν πάσι τοῖς δι' αὐτοῦ γενομένοις, συνέγων αὐτά καὶ ζωογονών, και έχ μή δντων είς το είναι παρελθείν άφάτω δυνάμει δωρούμενος, καλ γεγενημένα διασώ- Β ζων, έφ' έτέραν ξρχεται νοημάτων διασχευήν, πανταγόθεν ήμας έπι την της αληθείας κατάληψιν γειραγωγείν, ότι δή και μάλα προσήκοι, διενθυμούμενος. Ούχουν τοίς γεγενημένοις ὁ Λόγος ένυπηρχεν, ώς ζωή. Έπειδή δὲ ζωον ἐν αὐτοῖς ἐπὶ τῆς λογικόν, νοῦ τε καὶ ἐπιστήμης δεκτικόν, ὁ ἄνθρωπος, καὶ τῆς παρά θεού σοφίας μέτοχον άναγχαίως ήμιν ό πνευματοφόρος, και της έν άνθρώποις σοφίας γορηγόν δυτα τόν Λόγον ἐπιδειχνύει σαφῶς, ἴνα νοῆται δι' Υίου πάντα ἐν πάσιν ὑπάρχων ὁ Θεὸς καὶ Πατήρ, ζωή μὲν ἐν τοῖς δεομένοις ζωής · φως δὲ πάλιν καὶ ζωή, ἐν τοῖς ζωής καὶ φωτὸς δεομένης [γρ. δεομένοις]. Καὶ διὰ τοῦτό φησι · Καὶ ή ζωή ήν τὸ φῶς τῶν ἀνθρώπων › τοῦτ' έστιν, ὁ πάντα ζωογονών Θεὸς Λόγος, ἡ ἐν πᾶσι τοῖς ούσι ζωή, καὶ τὸ λογικὸν φωτίζει ζῶον, καὶ τοῖς C συνέσεως δεχτιχοίς την σύνεσιν επιδαψιλεύεται. Ίνα σώζηται καλ ίσχύη καλώς τὸ ἐπὶ τῆ κτίσει λεγόμενον · « Τί γάρ έχεις ο ούχ έλαδες; » Πλουτεί γάρ ούδέν οίχοθεν ή γενητή και πεποιημένη φύσις, άλλ' όπερ αν έχουσα φαίνοιτο, τούτο πάντως έστι παρά Θεού του και το είναι, και όπως έκαστον είναι προσήκει χαριζομένου. Εύ δὲ πάλιν τὸ ἦν ἐπὶ τῆς ζωῆς τέθειται, ενα πανταχή τὸ ἀιδίως είναι σημαίνη τὸν Λόγον, και τάς των ανοήτων διακόπτη φλυαρίας, εξ ούχ δυτων ήμεν είσφερούσας τον Υίον, όπερ όλη μαγόμενον φαίνεται τη θεία Γραφή. Περί μεν ούν της του Λόγου μετά Πατρός άιδιότητος, άρχούντως ήδη διειληφότες, έν τε τῷ προχειμένω βιδλίω καὶ τῷ κατ' ἐπίκλην Θησαυρφ, σιγάν ἔχειν οἰησόμεθα δείν. ο δε δή των προχειμένων είσφέρει μάλλον ήμιν ή διάνοια, τούτο καὶ μάλα προθύμως ώς Ενι μάλιστα βασανίζοντες, έαυτούς τε ώφελησαι σπουδάσομεν, καὶ τους υστερον έντευξομένους, Θεου πάλιν ήμιν, και θύραν, και στόμα τοις λόγοις άνοίγοντος. Τι ούν άρα πάλιν ήμιν ο Χριστομάχος έρει, το φως των άνθρώπων μανθάνων ὑπάρχειν την ζωήν, τοῦτ' ἔστι, τὸν άεὶ ζώντα Θεὸν Λόγον; ποίοις ήμας κατασφενδονήσει λογισμοίς, όταν είς μέσον ήχωμεν λέγοντες. Εί μή θεός κατά φύσιν έστιν ό λίος, και της του γεννήσαντος ούσίας καρπός, εί μή φως ήμιν άληθινόν έκ φωτός εξέλαμψεν άληθινου, έξωθεν δε και αύτος ύπέστη καὶ τὴν ὁμῶν ἀμαθίαν · ὁμοφυής ἄρα ἐστὶ τοῖς

αλν δ Υίδς, ζωοποιείται δὲ ἡ χτίσις οὐχ άρα ταυτόν A Filius, creatura autem vivificatur : non igitur idem est Filius et creatura, ut neque quod agit idem est cum eo quod agitur.

CAP. VII.

Quod lux secundum naturam sit Filius, et proinde non creatus, sed ex substantia Dei ac Patris, ut lux vera de luce vera.

1. 4. Et vita erat lux hominum.

Beatus evangelista nobis etiam his verbis ostendit Deum natura sua Filium exsistere, et bonorum Patris substantialiter hæredem. Cum enim prius docuerit vitam secundum naturam exsistentem ipsum in omnibus a se creatis esse, eaque continere ac vivificare, et e nihilo ad esse producere, et producta conservare, ad alias conteinplationes se confert, undique nos ad veritatis comprehensionem potissimum deducere statuens. Itaque in creatis rebus Verbum inerat, ut vita. Cum autem bomo inter eas animal sit rationale, mentis et scientiæ capax, ac divinæ sapientiæ particeps, necessario nobis vir ille divinus illius quoque 54 sapientiæ quæ in homines cadit, largitorem esse Filium clare ostendit, ut intelligatur Deus ac Pater per Filium omnia exsistere in omnibus : vita quidem in iis quæ vita et luce indigent; lux item et vita in iis quæ vita et luce carent. Ideogue ait : « Et vita erat lux hominum, » hoc est omnia vivificans Deus Verbum, illa rerum omnium vita, et animal rationis compos illuminat, et iis quæ intelligentiæ sunt capacia intelligentiam affatim largitur, ut verum sit illud quod de creatura dicitur: « Quid enim habes quod non accepisti 13? » A se enim creata et facta natura nihil habet, sed quodeunque habere cernitur, hoc utique est a Deo, qui et esse et essendi modum largitur. Rursus autem, illud, erut, de vita dictum est, ut ubique Verbi æternitatem significet, et insanorum nugas resecet, quæ Filium nobis e nihilo educunt, quod quidem patet universæ Dei repugnare Scripturæ. Sed de æternitate Verbi cum Patre cum jam ante in boc libro et eo qui Thesaurus inscriptus est, tractaverimus, silendum putamus. Quod autem rerum propositarum sensus nobis offert, hoc utique perlibenter quoad licet examinando, cum nobis prodesse studebimus, tum posteris, Deo rursus nobis januam et os ad disserendum aperiente. Quid ergo nobis iterum responsurus est Dei hostis, lucem hominum audiens vitam exsistere, hoc est semper vivens Deum Verbum? quibus nos impetet rationibus, dum in medium prodimus dicentes : Nisi Deus secundum naturam sit Filius, et fructus substantiæ Patris, nisi lux nobis vera ex luce effulserit vera, sed ipse quoque productus sit extrinsecus, juxta vestram inscitiam; ejusdem ergo generis est cum rebus creatis, nec potest usquam esse non creatus. Quomodo igitur, o vos, omni stultitia vleni, ipse quidem illuminat, hæ autem

quod illuminat, aliud quod illuminatur? Atqui nemini obscurum istud esse potest. Si enim idem esse concedamus qualitate substantiæ et essendi modo: quid plus est in co quod illuminat, et quid minus vicissim in eo quod lucis indiget? erit enim in utroque alterum vicissim, et lux quidem erit quod lucis indiget, et lux confundetur cum eo quod illuminatur. Atqui magnam hic vides 55 doctrinæ confusionem. Necesse enim est ea quæ commemorata sunt invicem distingui, et in propria natura collocari id quod aliquid suppeditat seorsim ab eo cui suppeditatur. Non est ergo ejusdem naturæ cum rebus creatis Filius, sed in Patris substantia collocabitur, lux vera de luce vera exsistens. Sed non erit forsan difficile huc translato sermone quo antea Filium vitam esse, et alium ab lis in quibus est ostendimus, hujus capitis claram explicationem afferre. Quem laborem ne aliis relinquere, aut desidiam colere videar, rursus ego ipse syllogismorum quos prius attulimus formam, quoad potero, transmutare conabor. Ut enim illic vita secundum naturam exsistens, diversus ab iis in quibus est videtur : ita bic quoque lux hominum cum esse dicatur, ac revera sit, alius esse ab iis comperietur quæ lucis indigent, eamque participant. Id autem ex sequentibus accuratius agnoscemus.

μετέχοντα αύτοῦ · ἀπό δὲ τῶν ἐφεξῆς ἀχριδέστερον εἰσόμεθα.

quæ illuminatur.

Si Verbum est in iis quæ dicuntur, non secus ac lux secundum naturam per participationem se rebus immiscet, aliud ergo est ab iis in quibus esse creditur. Quod autem secundum naturam aliud est ab ea quæ ipsum participat et ab eo illuminatur creatura, quomodo non erit supremus Deus?

ALIUD. Si lux secundum naturam cum sit Filius, inter creaturas ut creatum Dei hostis esse ait, illuminantem ea quæ lucis indigent; primum quidem ipse in seipso intelligetur exsistere, deinde ipse quoque suiipsius particeps erit, et lux, siquidem exsistens in rebus creatis, unus quoque, ex earum D numero esse ipse censehitur. Sed videt eruditus corde in sapientia, sicut scriptum est 18, quam sit absurdum id in animum inducere. Igitur, si per participationem in creaturis est Verbum eas illuminans, non erit ipsum quoque in iis quæ participant et illuminantur, sed aliud nimirum ab ipsis. Quod si ita est, non erit ergo creatum, sed ut' lux secundum naturam, et Deus in iis quæ lucis indigent.

ALIUD. Si non ex substantia Dei ac Patris est Filius, sed extrinsecus ut, illi 56 volunt, ipsum

illuminantur ab ipso? Numquid enim aliud est Α πεποιημένοις, και το είναι γενητός ούδαμόθεν διαφεύξεται. Πῶς ούν, ὁ [ἴσ. ὧ] πάσης μωρίας ἀνάπλεω. φωτίζει μέν αύτος, τὰ δὲ ὑπ' αὐτοῦ φωτίζεται; "Η γάρ ούχ έτερον μέν το φωτίζον έστιν, έτερον δέ το φωτιζόμενον; 'Αλλ' έστι δήλον και παντί τω σαφές. Εί γάρ ταυτόν είναι δοίημεν, δσον είς ούσίας ποιότητα, καὶ τόν του πως είναι λόγον τί τὸ πλέον ἐν τῷ φωτίζειν Ισχύοντι; τί δὲ τὸ Ελαττον αύθις ἐν τῷ φωτὸς δεομένω; ήξει γάρ ἐπ' άμφοῖν, ὅπερ ἀν ίοι, καὶ άνα μέρος έφ' έχατέρψ. χαί φως μέν έσται το έν χρεία φωτός, τό δὲ φῶς ἀδιαφορήσει φωτιζόμενον. 'Αλλά πολλή τις έν τούτοις ή των θεωρημάτων όραται σύγχυσις, καὶ ἀναγκαῖος ήμῖν ἀποτέμνει λόγος των ονομασθέντων έκάτερον · έν ίδία τε τίθησι φύσει τὸ χορηγούν ἐν τούτοις παρά τὸ χορηγούμενον. Οὐχ άρα όμοφυής τοίς πεπειημένοις ό Υίος, άλλ' έν τή του Πατρός ούσία κείσεται, φως άληθινόν έχ φωτός ύπάρχων άληθινού. Χαλεπόν δὲ ούδὲν, τὸν ἐπὶ τοῖς προλαδούσε μεταρφυθμίζοντας λόγον, δν έπὶ τῷ κατά φύσιν ὑπάρχειν ζωήν τὸν Υίὸν πεποιήμεθα, ἔτερόν τε δντα παρά τὰ ἐν οἶς ἐστιν ἐδειχνύομεν, καὶ τὴν έν τῷδε τῷ κεφαλαίφ διευκρινήσασθαι γνῶσιν. Επὶ δὲ τοῦ μὴ ἐτέροις τὸν ἐπὶ τούτοις καταλείψαι πόνον, ή και δχυφ κεκρατήσθαι δοκείν, αύτος έγω πάλιν τον έν τοις προλαδούσι συλλογισμοίς μεταστοιχειώσαι τον τύπον, ώς αν οίός τε ώ, πειράσομαι. "Ως γάρ έν ἐκείνοις ζωή κατά φύσιν ὑπάρχων, ἔτερος ὢν παρά τά έν οίς ήν άναφαίνεται, ούτω κάν τούτω τό φώς των ανθρώπων είναι λεγάμενός τε καί κατ' άλήθειαν ων, έτερος εύρεθήσεται παρά τα φωτός δεόμενα καί

Demonstrationes per syllogismos: Quod secundum G 'Αποδείξεις διά συλλογισμών, δτι κατά φύσιν naturam alius sit Filius illuminans a creatura ετερος δ φωτίζων Υίδς παρά την φωτίζομένην

Εί ἐν τοῖς λεγομένοις ὁ Λόγος ἦν ὡς φῶς, κατὰ φύσιν διά μετοχής τοίς ούσιν έαυτον άναμιγνύς, Ετερος άρα έστι των έν οίς είναι πιστεύεται. 'Ο δε την φύσιν έτερος ων, ή όπερ έστιν ή μετέχουσα αύτου καὶ φωτιζομένη κτίσις, πῶς οὐκ ἄν εἶη λοιπὸν ὁ ύπερ πάντα θεός;

ΑΛΛΟ. Εί φως χατά φύσιν δντα τὸν Υίὸν, ἐν τοῖς γενητοίς ώ; γενητόν ό θεομάχος είναί φησι, τὰ φωτός δεδεημένα φωτίζοντα · πρώτον μέν αύτος . ὑπάρχων έν έαυτφ νοηθήσεται, είτα πρός τούτφ, και αύτός έαυτου μέτοχος έσται, και φώς, είπερ ών έν τοίς γενομένοις, είς και αύτο; εξ αύτων ὑπάρχειν ὑποληφθήσεται. 'Αλλ' όρα που πάντως ό πεπαιδευμένος την χαρδίαν έν σοφία, χαθώς γέγραπται, όσην έχει την άτοπίαν το ούτω νοείν. Ούχουν εί μεθεχτώς έν τοίς γενητοίς έστιν ό φωτίζων αύτά Λόγος, ούχ έν τοίς μετέχουσι και φωτιζομένοι; έσται και αύτος. άλλ' ἔτερος δηλονότι παρ' ἐχεῖνα. ΕΙ δὲ τοῦτο, οὐχ άρα γενητός, άλλ' ώς φως κατά φύσιν, και Θεός έν τοίς φωτός δεομένοις.

ΑΛΛΟ. Εί μη έχ τῆς οὐσίας τοῦ θεοῦ καὶ Πατρός έστιν ό Υίος, Εξωθεν δὲ αὐτὸν κατ' ἐκείνους ὑπέστησε.

¹⁸ Prov. xvi, 20, 21.

γενητός άρα έστι και πεποιημένος· πῶς ούν εν τοίς A produxit, creatus ergo est ac factus. Quomodo γεγονόσιν έστι φωτίζων αύτά; τί δὲ τὸ ἐξαίρετον ἐν τή θεία φύσει λοιπόν εύρήσομεν; ή πῶς σοφώτατος Ψαλμφόδς, ως άξιάγαστόν τί φησιν έπὶ του κατά φύσιν δντος Θεού, « Έν τῷ φωτί σου δψόμεθα φῶς; » Εί γάρ γενητός ύπάρχων ο Υίος φωτίζει τὰ πάντα, έαυτην ή κτίσις φωτιεί, χρήζουσα μηδαμώς πρός τούτο του ποιήσαντος Θεού. Ούδεν ούν άρα το πλέον έν θεψ παρά την κτίσιν, ένεργεί δὲ οὐχ ήττον, ή ὡς αν δύνηται Θεός. 'Αλλά τοῦτο άτοπον' ούκ άρα γενητὸς ὁ Υίὸς, Θεὸς δὲ μᾶλλον, καὶ διὰ τοῦτο φῶς κατά φύσεν, ώς ὁ Πατήρ.

ΑΛΛΟ έχ τοῦ αὐτοῦ. Εἰ φῶς τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρὸς ύπάρχων ὁ Υίὸς, κατά τὸ, « Έν τῷ φωτί σου δύό- Β μεθα φως , καί, ε Εξαπόστειλον τό φως σου καί την άληθειάν σου . » γενητός έστι και είς ὑπόστασιν ένεχθείς, ούδὲν Ετι διακωλύσει, κατά την ίσην άναλογίαν φώς χαλείσθαι του Θεού χαλ Πατρός πάντα τά γενητά. Εί γάρ όλως ἐπιδέχεται τοῦτο τῶν πεποιημένων ή φύσις, έσται τοίς πάσι δυνάμει χοινόν, καί ούχ ένδς ίδιον του Υίου. 'Αλλά τουτο άτοπον' μόνω γάρ άρμόσει τῷ Υίῷ, τὸ καλείσθαί τε καὶ είναι φῶς τοῦ Θεού και Πατρός. Ούκ άρα έστι γενητός, άλλά φώς, ώς θεός έχ θεού φωτίζοντος δι' αύτου τά φωτός δεόμενα.

ΑΛΛΟ. Εί φως κατά φύτιν ὑπάρχων ὁ Υίὸς οὐκ έχ τῆς ούσίας έστι τοῦ Πατρός, άλλ' ἔξωθεν ὑπέστη χατά τον άπαίδευτον των θεομάχων λόγον · όμοφυής άρα έστὶ τοῖς πεποιημένοις καὶ ἀδελφὸς, ἄτε δἡ τῆς θείας έχπίπτων ούσίας, πώς ούν άρα φώς μέν αυτός καλείται και έστι, περί δὲ τοῦ ἀγίου λέγεται Βαπτιστου, « Ούχ ήν έχεινος το φως; » χαίτοι δυνάμει φως ό μαχάριος Βαπτιστής, χαὶ ού μόνον αὐτὸς, είπερ όλως ένεχώρει γενητόν διτα τον Υίον, φως είναι δύνασθαι κατά φύσιν. Το γάρ εν τη φύσει κείμενον άπαξ, χοινόν δήπου παντί τω γένοιτ' αν τω ταύτης μετεσχηκότι, κατά γε τον τής ακολουθίας λόγον. 'Αλλά μην Ίωάννης ού φως, φως δὲ ὁ Υίός : ὡς ἔτερος άρα κατά φύσεν, καὶ ούχὶ τοῖς γεγονόσεν όμοoutic.

ΑΛΛΟ έκ του αὐτου. Εί φως κατά φύσιν ὑπάρχων ό Υίδς γενητός έστι και πεποιημένος, άτε δή το έκ της ούσίας είναι του Θεού και Πατρός ούκ έχων, D κατά την τινων ὑπόνοιαν, ἐπιδέξεται τῶν γενητῶν τ φύσις το είναι τε και καλείσθαι φώς. Εσται δε πάντα φως κατά τον έν δυνάμει λόγον. Το γάρ όλως είναί τι πεφυχός είη που [al. είη δή που] πάντως αν, κα: εί μή πω γέγονεν. "Ότε τοίνυν χοινόν μέν τή τῶν γενητών φύσει το είναι φώς, ίδιον δὲ καὶ μόνως ούδενός τί μάτην έφ' έαυτῷ χομπάζει λέγων ὁ Υίὸς, • Έγω είμι το φως; , χρην γάρ δήπου μάλλον είπειν. Έγω είμι μεθ' ύμων τὸ φως · ἐπειδή δὲ ώς ίδιον άγαθον έαυτῷ περιτίθησι μόνῳ τῶν άλλων οὐδένα προσλαδών, δηλος αν είη λοιπόν, οὐ τοῖς γενητοίς έαυτον, άλλά τη θεία του Πατρός συντάττων ούσία, ή και το είναι φώς πρόσεστι φυσικώς.

igitur in rebus creatis est, qui eas illuminat? quid autem eximium in natura divina comperiemus deinceps, aut quomodo Psalmista sapientissimus veluti magnum et admirabile quiddam de naturali Deo scribit 16: « In lumine two videbimus lumen? » Si enim creatus cum sit Filius cuncta illuminat, seipsam illuminabit creatura nihil ad hoc Deo indigens a que facta est. Nihil ergo plus est in Deo quam creatura, nec illa minus habet ad operandum facultatis, quam Deus. Sed hoc absurdum : non igitur creatus est Filius, sed Deus potius, atque ideireo lux secundum naturam suam, ut Pater.

ALIUD ex eodem. Si lux Dei ac Patris cum sit Filius, juxta illud : « In lumine tuo videbimus lumen 17, > et : « Emitte lucem tuam, et veritatem tuam, > creatus est, et in ortum eductus, nihil prohibebit quominus simili ratione res omnes creatæ lux Dei ac Patris appellentur. Si enim istud in rerum creatarum naturam cadit, erit omnibus commune potentia, non Filii proprium unius. Sed hoe absurdum est : soli enim Filio convenit vocari et esse lucem Dei ac Patris. Non est itaque creatus, sed lux, ut Deus de Deo illuminante per ipsum ea quæ lucis indigent.

ALIUD. Si lux secundum naturam cum sit Filius, non est ex Patris substantia, sed extrinsecus productus, juxta ineptum hæreticorum commentum : ejusdem ergo naturæ est cum rebus creatis, et frater, maxime cum substantia divina exciderit. Quomodo ergo lux quidem ipse vocatur et est, de sancto vero Baptista dicitur : « Non erat ille lux 18, , quamvis lux esset potentia beatus Baptista, et non ipse solum, siquidem fieri poterat ut Filius, licet creatus, lux tamen secundum naturam suam esset. Quod enim in natura situm est, sequitur commune esse utique omnibus quat participant. Sed Joannes non erat lux : lux autem erat Filius; diversus igitur a rebus creatis, nec ejusdem naturæ cum ipsis.

ALIUD ex codem. Si lux secundam naturam cum sit Filius, creatus est atque factus, præsertim cum non sit ex Dei ac Patris substantia, ut nonnulli suspicantur, rerum creatarum natura lox esse et vocari poterit. Erunt autem omnia lux potentia. 57 Quod enim natura sua aliquid esse potest, utique illud est, etiamsi nondum actu exstitit. Cum ergo rerum creatarum naturæ commune sit esse lucem, proprium autem nullius ac singulare, quid frustra se jactat Filius dicens : « Ego sum lux? > Dicendum enim esset potius, Ego sum vobiscum lux. Cum autem veluti proprium bonum istud uni sibi arroget, nullo consorte ascito, patet utique ipsum creaturis se non annumerare, sed in natura Patris se collocare, quæ natura sua lux est.

16 Psal. xxxv, 10. 17 Psal. x111, 3. 16 Joan. 1, 8.

ALIUD. Quod lucem participat, non est proprie A AΛΛΟ. Τὸ φῶς μετέχων [al. φωτὸς μετέχον], οὸχ lux: aliud enim quoddam in ipso esse videtur. Si ergo communicabilis creaturis est Filius, ut lux, diversus erit ab iis quæ participant ipsum, et lucis indigent. Igitur non est creatus, neque ut res creatæ ab alio illuminari postulat. Deus itaque, et illuminare potis. Quod si ita est, etiam ex Patris substantia genitus intelligetur, siquidem unum adoramus Deum. nec alterum ab eo qui est colimus. Juded suring alli cont , arriles

S. CYRILLI ALEXANDRINI ARCHIEP.

ALIUD. Rerum naturam diligentius examinantes, Deum videmus et creaturam, præterea nihil. Quodcunque enim Deus non est natura sua, hoc. utique creatum est, et quod sub creationem cadere non potest, omnino necesse est hoc esse Deum. His ita rite perspectis, respondeant nobis qui a substantia Dei ac Patris Filium removent; quomodo possit illuminare ut lux, cum ipsa propria sit naturæ divinæ nec alteri tribuatur. Quod si creatus cum sit Filius, etiam lux esse potest, ad universas utique res creatas pertinebit istius prærogativæ gratia, eruntque omnia lux per naturam. Quid ergo eis opus erit participatione Filil, aut quid inde eis accedet, cum ut sint lux secundum suam naturam ipsæ quoque habeant, non secus ac Filius? Sed illuminante opus habet creatura, cum istud a se non babeat : Deus igitur est per naturam Filius, atque ideirco lux, ut qui possit illuminare ea quæ lucis indigent.

ALIUD. Lux secundum naturam suam cum sit Filius, aut alius est a creatura, nempe ratione essentiæ, aut ejusdem cum ipsa naturæ. Si ergo ejusdem generis est ac substantiæ, frustra, ut videtur, nobis ait : « Ego lux in mundum veni 19. » Habet enim etiam a se creatura quod lux sit : lux autem lucis particeps esse non debet, ut censeatur esse lux. 58 Sin autem ejusdem naturæ non est, sed creatura lucis indiget, cum audierit : Quid enim habes quod non accepisti 10 ? > necessario igitur creatus esse non poterit Filius, sibi simul arripiens quod proprium est creature bonum. Non enim creatura lux erit natura sua, sed lucis potius indiga et particeps.

ALIUD. Si nihil suiipsius est particeps, sed D creatura Filium ut lucem participat; non est ergo ipse creatura, sed neque creatura lux, quod tamen est Filins.

ALIUD, Si aliud est illuminare, aliud illuminari, sicut agere et pati, et illuminat quidem Filius, illuminatur autem creatura : non ergo idem est Filius et creatura, ut neque id quod agit idem est cum eo quod agitur.

1. S. Et lux in tenebris lucet, et tenebræ eam non comprehenderunt.

Necessario nobis sapientissimus evangelista præcedentem doctrinam explicare hoc loco aggreαύτο χυρίως έστι φως. έτερον γάρ τι ύπάρχον έν αύτῷ φαίνεται εί τοίνυν μεθεκτὸς ὁ Υίὸς τοῖς γενητοῖς. ώς φώς, έτερος αν είη παρά τὰ μετέχοντα αύτοῦ καί φωτός δεόμενα ούχουν ού γενητός, ούδ ώσπερ τά γενητά φωτίζεσθαι παρ' έτέρου ζητών. Θεός δέ άρα λοιπόν, και φωτίζειν δυνάμενος. Εί δὲ τοῦτο, και τῆς του Πατρός ούσίας έκπεφυκώς νοηθήσεται, είπερ ένα προσκυνούμεν Θεόν, και ούν έτέρφ τινί παρά τὸν δντα λατρεύομεν.

ΑΛΛΟ. Την των δντων απριδώς έξετάζοντες φύσιν, Θεόν όρωμεν και κτίσιν, και έτερον έπι τούτοις ούδέν. δ γάρ άν έχπέση τοῦ είναι Θεός χατά φύσιν, τούτο πάντως έστι γενητόν και δπερ άν τον του πεποιήσθαι διαφεύγη λόγον, τούτο καλ είσω πάντως έστι των της θεότητος δρων. "Ότε τοίνυν άριστά πως τά τοιαύτα διεσχέμμεθα, λεγόντων ήμεν οι τής τού θεού και Πατρός οὐσίας εξωθούντες τον Υίον · Πώς αν δύναιτο φωτίζειν ώς φως, ίδιον έχούσης αυτό της θείας φύσεως, έτέρω δε παραγωρούσης οδδενί; εί δε γενητός ύπάρχων ό Υίος, και φώς είναι δύναται, φθάσει δή πάντως έπὶ πάντα τὰ γενητά τοῦ πλεονεχτήματος ή χάρις, Εσται δε πάντα φῶς κατά φύσιν. Τίς ούν αύτοις έτι χρεία τῆς του Υίου μετοχῆς, ή τί τὸ πλέον ἐντεῦθεν εὐρήσουσι, κατὰ φύσιν έχοντα και αύτα το είναι φως, ώσπερ ούν αμέλει, καὶ Yide ἐν ἐαυτοῖς [γρ. ἐαυτῷ]; 'Allà χρήζει τοῦ φωτίζοντος ή κτίσις, οίκοθεν ούκ έχουσα τούτο. Θεός άρα κατά φύσιν ο Υίος, και διά τούτο φως, ώς τά φωτός δεόμενα φωτίζειν δυνάμενος.

ΑΛΛΟ. Φως κατά φύσιν ὑπάρχων ὁ Υίὸς, ἢ ἔτερός έστι παρά την κτίσιν, δηλον δέ ότι κατά τον του πώς είναι λόγον, ή όμοφυής αύτή. Ε! μέν ούν όμογενής έστι καλ όμοούσιος, μάτην, ώς ξοικεν, ήμιν επεφοίτησε λέγων · « Έγω φως είς τον κόσμον ελήλυθα. » Exet yap & xtlote ofxoder to page elvat nal aoth. φως δε φωτός αμέτοχον. Ινα νοήται φως εί δε ούκ Εστιν όμοφυής, δείται δὲ φωτός ή ατίσις ἀκούσασα, « Τί γὰρ έχεις, δ ούχ Ελαδές, » άναγχαίως ήδη τὸ είναι γενητός ό Υίος διαφεύξεται, συνεξέλχων έαυτφ της κτίσεως το ίδιον άγαθόν ου γάρ ή κτίσις Εσταί κατά φύσιν τό φως, φωτός δὲ μάλλον δεομένη καί μέτοχος.

ΑΛΛΟ. Εί οδδέν έαυτου μέτοχον, μετέχει δέ ή κτίσις ώς φωτός του Υίου· ούκ άρα κτίσις αύτός, άλλ' ούδε ή κτίσις το φώς, δπερ έστιν ο Υίος.

ΑΛΛΟ. Εί τὸ φωτίζειν έτερου, έτερου δέ έστι τό φωτίζεσθαι, ώς ενέργεια και πάθος, και φωτίζει μέν ὁ Υίὸς, φωτίζεται δὲ ἡ πτίσις ούπ άρα ταυτον Υίος και κτίσις, έπει μηδέ το ένεργούν τῷ ένεργουμένω.

Kal to puç er ti oxotla palres, nal i oxotla avrò où zarélaber.

'Αναγκαίως ημίν ο σοφώτατος εδαγγελιστής την έν τοίς προλαδούσι θεωρίαν έχπλατύνειν και διά των

¹⁰ Joan. x11, 46. " I Cor. 1v, 7.

σεις Αποχρήσειν ενόμεζεν είς το δύνασθαι νοείν άπλανώς περί του Θεού Λόγου, ότιπερ όντως έστι τὸ φῶς τῶν ἀνθρώπων αὐτὸς, διὰ τοῦ φάναι μόνον. « Kal ή ζωή ήν τὸ φῶς τῶν ἀνθρώπων · › ήν γὰρ δή και είκος, αναδειγθήσεσθαί τινας άδασχνίστως των λεγομένων ακούοντας και δή και πρεσδεύειν, και έπέρους διδάσκειν επιχειρείν, δτι φώς μέν δντως έστιν ό του Θεού Λόγος, πλήν ού πάσι φωτός χορηγός: άλλ' οίς αν αύτος βούληται, το της συνέσεως ένίησι φως, δοχιμάζων τον όφειλοντα λαθείν, και της ούτω λαμπράς άξιον δντα δωρεάς. ή δέ γε των άλλων λογικών κτισμάτων φύσις, ή εξ οίκείων ώσπερ σπερμάτων, την επί τῷ δύνασθαι φρονείν ερανίζεται δύναμιν, ή έντίθησιν αύτη νοῦν καὶ σύνεσιν ὁ θεὸς καὶ Πατήρ, ὡς οὐκ ἐξισχύοντος τοῦτο δράν τοῦ Υίου. Β "Ινα τοίνυν φαίνηται σαφώς αύτος ὁ θεὸς Λόγος, ὸς ήν έν θεφ και Πατρί, και ζωή, και φώς, ού τινών μεν άνα μέρος, ετέρων δε ούχετι, άλλα χατά τινα μετουσίας άρβητον τρόπον, ώς σοφία και σύνεσις (όπερ έστιν εν τοίς λογικοίς το καλούμενον φως), έαυτον δλοίς τοις ούσι καταμιγνύς, ίνα λογικεύηται τά λογικά, και φρόνησιν έχη τά φρονήσεως δεκτικά, ούκ αν έτέρως είναι τουτο δυνηθέντα ποτέ · άναγχαίως φησίν, ότι και ε Το φως έν τη σκοτία φαίνει, και ή σχοτία αὐτὸ οὐ χατέλαδεν. >Μόνον γὰρ οὐχὶ τοιοῦτόν τι τοίς ακροωμένοις έκ πολλής ακριδείας αναδοά. "Εφην, ω οδτοι, καίτοι σφόδρα διδάσκων τὰ άληθη, την ζωήν είναι των άνθρώπων το φως, ούχ ίνα νοξ τις έν γε τοίς παρούσι μάλιστα λόγοις, έξ ετέρου πολιτείας σομίζεσθαι γέρας τον παρ' αύτου φωτισμόν, τους όσοιπερ αν φαίνοιντο δίχαιοί τε και άγαθοί · άλλ' Τνα μανθάνητε πάλιν, δτιπερ δν τρόπον έστιν έν πάσι τοίς γεγονόσιν ὁ Λόγος ζωή, ζωογονών δηλονότι τά ζωής δεκτικά · ούτως έστλν έν αύτοίς καλ φώς, τά συνέσεώς τε και φρονήσεως δεκτικά, τουτο δεικνύων δπερ είσί · πάντα γάρ εν πασί έστιν ὁ Πατήρ δι' Υίου έν Πνεύματι. Σχοτίαν δε δνομάζει την του φωτίζε-«θαι δεομένην φύσιν χαθόλου, τουτ' Εστι, την γενητήν. Έπειδή γάρ αὐτὸν ἀνόμασε τὸ φῶς, ἐτέραν οὖσαν ἐπιδειχνύων την ἐπιδεά καὶ ἀμέτοχον [lo. μέτοχον] αύτου κτίσιν λογικήν, είς το έναντίον περιτρέπει του σημαινομένου την δύναμιν, ούχ από σχοπου, κατά γε τον ημέτερον νουν, και τουτο ποιών, άλλ' έχεινο δή πάντως χαθ' ξαυτόν έννοήσας, δτι τῶν γενη- D των ή φύσις, ούδεν δλως εξ αύτης πηγάζουσα, σύμπαν δὲ τὸ είναι καὶ τὸ εὖ είναι τοιῶσδε τυχὸν δεχομένη παρά του Δημιουργού, δικαίως ακούει "«Τί γάρ έχεις δ ούχ Ελαδες; » Έπειδή δὲ πρὸς τοῖ; ἄλλοις, και αυτό θεόσδοτον έχει το φώς, ούκ έχουσα δηλονότι λαμδάνει • τὸ δὲ φῶς οὐκ ἔχον ἐξ ἐαυτοῦ, πῶς οὐκ ἀν είη το έναντίον; ή πῶς οὐχ ἀν λέγοιτο σχοτία; Πιθανή γάρ, μαλλον δὲ ήδη καὶ ἀναγκαιοτάτη λίαν ἀπόδειξις, του την μεν κτίσιν είναι σκοτίαν, φώς δε πάλιν του του Θεού Λόγον, το φαίνειν έν τή σκοτία τὸ φῶς. Εί γὰρ δέχεται τῶν γενηφῶν ἡ φύσις τὸν του Θεού Λόγον κατά μετουσίαν, ώς φώς, ή ώς έχ

προπειμένων ἐπείγεται. Οὐ γὰρ δήπου τοῖς ἀκροωμέ- A ditur. Non enim putabat auditoribus satis fore ad recte intelligendum Dei Verbum revera esse lucem hominum, si duntaxat diceret : . Et vita erat lux hominum. . Probabile enim erat futuros aliquos qui temere et inconsiderate ea quæ dicuntur caperent, aliosque docerent ac traderent lucem quidem revera esse Dei Verbum, at non omnibus lucis largitorem, sed quibus velit prudentiæ lucem immittere, eumque probare qui dignus sit tam illustri dono: cæterum aliarum creaturarum rationalium naturam aut ex propriis quodanimodo seminibus prudentiæ vim accipere, aut intelligentiam ei prudentiamque a Deo ac Patre immitti, quasi non possit istud præstare Filius. Ut ergo manifestum fleret, ipsum Deum Verbum in Deoac Patre vitam esse atque lucem, non aliquorum duntaxat, aliorum non item, sed inessabili quodam communicationis modo, puta cum sit sapientia et prudentia (quod in rationis compotibus lucem appellamus), seipsum universis rebus immiscere, ut rationalia rationem accipiant, et intelligentiam habeant que ejus sunt capacia, nec aliter istud possunt assequi, necessario infert, e et lucem in tenebris lucere, et tenebras eam non comprehendisse. > Id enim propemodum auditoribus studiose inclamat : Dixi, o boni, veritatem cum primis edocens, vitam 59 esse hominum lucem, non ut quisquam ex his verbis existimet eos qui justi et probi esse videntur aliunde vitæ Christianæ donum accipere, nimirum illuminationem, sed ut discatis rursus, quod, quo modo est in omnibus rebus creatis Verbum vita, vivificans nempe ea quæ vitæ sunt capacia, ita quoque esse in lis lucem quæ intelligentiæ et prudentiæ sunt capacia, id quod sunt efficiens. Omnia enim est in omnibus Pater, per Filium, in Spiritu. Tenebras autem nominat naturam lucis indigam, hoc est omnem omnino creatam. Postquam enim ipsum lucem nuncupavit, aliam esse ostendens indigentem et ipsius participem creaturam rationalem, in contrarium vertit vim et rationem ejus quod significatur, non abs re, meo judicio, id faciens, sed quod apud se cogitaret, rerum creatarum naturam, cum nihil es se prorsus proferat, sed omne suum esse, et rectum consistendi modum habeat ab opifice, jure audire : · Quid enim habes quod non accepisti 11? > Cum autem præter cætera ipsam quoque divinitus datam lucem habeat, eam utique cum non habeat, accipit : quod vero lucem ex seipso non habet, quomodo non erit contrarium? aut quomodo tenebræ non dicentur? Probabile enim, imo necessarium orgumentum est creaturam esse tenebras, Dei autem Verbum lucem, quod c lux in tenebris lucet. Nam si rerum creatarum natura Dei Verbum per participationem accipit, ut lucem, aut tanquam ex luce, ipsa quidem ut tenebræ nimirum accipit; lucet autem in ipsa velut in tenebris lux,

tem cultar mon ex parte sinculpata dixila de

" Down you, 15, " look of 25, let, and "

nesciant. Hoc enim significat, opinor, illud : « Tenebre eam non comprehenderunt. . Cuncta enim Dei Verbum illustrat quæ sunt illustrationis capacia, et in universum ea illuminat que naturam habent illuminationis capacem. Ignoratur autem a tenebris. Rationalis quippe natura que in terris est, homo nimirum, coluit quandoque creaturam præ Creatore. v Non comprehenderunt lucem : » non enim agnoverunt Creatorem fontem sapientiæ, intelligentiæ originem, prudentiæ radicem. Lucem tamen habent Dei misericordia, et intelligendi vim cum ipsis quodammodo natalibus sibi insitam simul afferunt, Hic rursus notandum, nulla ratione Filium Dei creatum aut factum intelligi posse, 60 sed a nobis penitus dissitum, et supra creaturarum naturam constitutum, aliumque ab iis prorsus esse, et substantim ratione semotum, non secus nimirum ac lux eadem non est cum tenebris, sed contraria et diversitate naturæ plane distincta. Sed cum hac de re satis antea tractaverimus, addenda sont nobis religua que seguentur. Αποχρώντως δε ήδη τον περί νούτου διαλαδόντες λόγον εν τοίς προεξητασμένοις, τά λοιπά των έφεξης

1, 6, 7. Fuit homo missus a Deo, cui nomen erat Joannes. Hie venit in testimonium, at testimonium

Multis antea de Deo Verbo diligenter expositis, quibus patet ipsum secundum naturam esse Dei ac Patris Filium, fidem dictis deinceps conciliat. Cum autem per Moysen dictum sit a Deo, . in ore C duorum aut trium testium stare omne verbum ", , magnæ auctoritatis sibi testem beatum Baptistam prudenter adjungit. Non enim putabat, quantavis esset auctoritate præditus, ab lis qui in historiam nostri Salvatoris inciderent fidem ultra legem esse exigendam, et uni sibi credendum, res mente et intelligentia nostra superiores enarranti. Itaque testatur quidem ipse beatus evangelista quod · Verbum erat in principio, et Deus erat Verbum, et erat in principio apud Deum, » et quod e omnia per ipsum facta sunt, > et quod erat in creatis rebus, ut vita, et quod lux hominum erat vita, ut ex his omnibus ostendat Filium esse Deum secundum naturam. El vero astipulatur Baptista divinus, clamans : « Parate viam Domini, rectas facite semitas Dei nostri 34. > Hunc enim esse Deum veram nemo non utique fatebitur, cui dominationis dignitas secundum naturam insit, nec alteri inesse conspiciatur proprie ac vere, siquidem e nobis est unus Deus ac Pater, unus autem Dominus Jesus Christus, s ut Paulus scribit; e et licet sint qui dicantur dii per gratiam, et domini multi, sive in cœlo, sive in terra, unus tamen est cum Deo Patre verus Filius ". » Igitur maxima dignationis est par illud sancturum testium, fides autem nulla non ex parte inculpata dictis debetur,

id est Pilius, quamvis tenebræ lucem utique A φωτός, αυτη μέν ώς σχοτία δηλονότι λαμβάνει · walver St to auth, nabante to oxorla to piec. & Tibc, el xal oux olde mayrous h exerta to wis route yes. οίμαι, σημαίνει τὸ, « Ἡ σχοτία αὐτὸ οὐ κατέλαδεν.» "Απασι μέν γάρ δ του θεού Λόγος ελλάμπει τοίς ελλάμψεως δεχτιχοίς, και φωτίζει χαθόλου τά φύσιν Eyovra rou wwilceobar dextexty . dryocitar of und THE OXOTIAC. A YAP EN THE TUYYAVOUGE LOYIXA GUGIC. τουτ' έστιν, 6 άνθρωπος, έ) άτρευσέ ποτε τη κτίσει παρά the xticarta . . Ob xatthate to our . . ob yap tree τον Δημιουργόν, την πηγήν της σοφίας, της συνέσεως the doube, the the openhouse blear. "Eyes & our όμως έχ φιλανθρωπίας το φώς, και συγκαταδεδλημένην ώσπερ επάγεται την του φρονείν δύναμιν ταίς είς το είναι παρόδοις συντρέχουσαν τά γενητά. Σημειωτέον δὲ πάλιν ἐν τούτοις, ὅτι λόγος οὐδεὶς ἐπιτρέψει γενητόν είναι νοείν, ή πεποιημένον ὑπάρχειν οίεσθαι τον Υίον του Θεού, άλλ' άφεστηχότα πάντη των καθ' ήμας, και την των κτισμάτων αναδαίνοντα φύσεν, Ετερόν τε παντελώς, ή όπερ είσιν αὐτά, και πολύ διεστηχότα χατά την της ούσίας ποιότητα : ώσπερ ούν άμέλει το φώς προς την σχοτίαν έστιν ού ταυτόν, άλλ' ήδη και έναντίου, και άσυγκρίτως ταϊς διαφοραίς είς άλλοτριότητα φυσικήν χωριζόμενου,

> Έγένετο ἄνθρωπος ἀπεσταλμένος παρά θεού. δroμα αὐτῷ 'Ιωάντης' οὖτος ἦ.lθεν εἰς μυρτυρίαν ίτα μαρτυρήση περί τοῦ ψωτός.

Πολλά προεξηγησάμενος περί του Θεού Λόγου, καί δι' ών άναφαίνοιτο κατά φύσιν ύπάρχων Υίδς του Θεού και Πατρός, ακριδέστατα διειπών την έκ των άκροωμένων πίστιν τοῖς εἰρημένοις ἐκπραγματεύεται · έπειδή δε κατά το είρημένον διά Μωσέως παρά θεού, ε Έπὶ στόματος δύο καὶ τριών μαρτύρων σταθήσεται κάν βήμα. » συνάγει φρονίμως έφ' έαυτώ τὸν Μακάριον Βαπτιστήν, και άξιολογώτατον δντως συνεισφέρει του μάρτυρα. Ου γάρ φετο δείν, εί και λίαν ὑπάρχει σεμνός, την ὑπέρ νόμον ἀπαιτήσαι πίστιν τούς έντευξομένους τή περί του Σωτήρος ήμων συγγραφή, καὶ μόνω πιστεύειν αὐτῷ τὰ ὑπὲρ νοῦν. καί φρόνησιν έξηγουμένω την καθ' ήμας. Ούκουν μαρτυρεί μέν αύτος ὁ μαχάριος εὐαγγελιστής, ότιπερ ε Ήν ὁ Λόγος ἐν ἀρχή, καὶ Θεὸς ἡν ὁ Λόγος, καί ήν εν άρχή πρός του Θεόν, , καί ότι ε πάντα δι' αύτου έγένετο, , και ήν έν τοίς γενομένοις, ώς ζωή, και ότι το φώς των άνθρώπων ήν ή ζωή. Ένα διά τούτων άπάντων θεόν δντα κατά φύσιν άποδείξη τὸν Υίον. Επιμαρτυρεί δὲ αὐτῷ καὶ θεσπέσιος Βαπτιστής » Ετοιμάσατε την όδον Κυρίου » βοών, ι εθθείας ποιείτε τὰς τρίδους τοῦ Θεοῦ ἡμῶν.) Είναι γάρ δή πάντως έρει τις Θεόν άληθινόν, τον φ κατά φύσιν ένυπάρχοι το της χυριότητος άξίωμα, και ούκ άν έτέρψ φαίνοιτο προσόν χυρίως τε και άληθώς, έπείπερ, « Είς μεν ημίν ὁ θεὸς και Πατήρ, είς δε Κύριος Ίησοῦ; Χριστός, ε κατά την Παύλου φωνήν · ε καλ εί θεοί κατά χάριγ και κύριοι καλούνται πολλοί έν τε τῷ ούρανῷ καὶ ἐπὶ τῆς γῆς, ἀλλ' εἶς μετά τοῦ Πατρός θεός άληθινός ὁ Υίός. , Οὐχοῦν, ἀξιολογωτάτη

" Deut. xix, 15. "Joan. 1, 23; Isa. xL, 5. " I Cor. viii, 5, 6.

οὐδαμόθεν κατηγορουμένη τοῖς λεγομένοις ὀφείλεται, χαὶ τὸ ἐχ νόμου λαδούσα πλήρωμα, καὶ τῆ τῶν προσύπων περιφανεία βεδαιουμένη. Το μέν ούν περί έαυτοῦ τι φάναι τὸν μαχάριον εὐαγγελιστήν, καὶ τῶν ιδίων έγχωμίων έφάψασθαι, φορτικόν ήν δντως, καλ άλλως ἀπαίδευτον - ή γάρ ἀν ήχουσε δικαίως, «Σύ περί σεαυτού μαρτυρείς, ή μαρτυρία σου ούχ Εστιν άληθής. , Διά τοι τουτο τοῖς εἰδόσιν αὐτὸν τὰ καθ'ἐαυτον νοείν έπετρέπει, έπι δε τον όμωνυμον έρχεται, καλώς γε σφόδρα τούτο ποιών, και άπεστάλθαι φησίν αύτον παρά Θεού. "Εδει γάρ ούχ αὐτόμολον, οὐδὶ αὐτοκλήτω σπουδή πρός την ύπερ του Σωτήρος ήμων ίόντα μαρτυρίαν δειχνύειν τον άγιον Βαπτιστήν, άλλά τοίς άνωθεν διατεταγμένοις ύπείχοντα, καὶ τοίς θείοις του Πατοδς ύπηρετούντα θελήμασι. Διά τουτό φησιν. ε Έγένετο άνθρωπος ἀπεσταλμένος παρά Θεού, δνομα αύτῷ Ἰωάννης. . Ἐπιτηρητέον δὲ ὅπως άσφαλή τε και πρέποντα τον περι έκάστου λόγον έποιήσατο, καὶ τῆ τῶν σημαινομένων φύσει ἐπάλληλον. Έπὶ μέν γάρ τοῦ Θεοῦ Λόγου, τὸ ε ήν ε ἀχολούθως είσφέρεται πανταχή την αξδιότητα σημαίνου αύτου, και το πάσης άρχης της εν χρόνω πρεσδύτερον, καὶ τὸ πεποιήσθαι νομίζειν αὐτὸν ἀναιροῦν. Τὸ γάρ δν ἀεὶ πῶς ἄν νοοῖτο καὶ γενητόν; Ἐπὶ δὲ του μαχαρίου Βαπτιστού, πρεπόντως φησίν (Έγένετο άνθρωπος άπεσταλμένος παρά Θεοῦ, » ώς ἐπ' άνθρώπου γενητήν έχοντος την φύσιν. Δοχεί δέ μοι καλ λίαν ήσφαλισμένως έν τούτοις ὁ εὐαγγελιστής ούν άπλως ότι ε γέγονεν » είπειν, άλλά διά του προσ- C θείναι καὶ ε άνθρωπος. > άδουλοτάτην τινών άνατρέπειν ὑπόνοιαν. "Ηδη γάρ τις παρὰ πολλοίς περιηνέχθη λόγος, ούχ άνθρωπον δντως ύπάρχειν φύσει τον άγιον Βαπτιστήν διαθρυλλών, άλλ' ένα των δντων έν τοξς ούρανοίς άγίων άγγέλων, άνθρωπίνω χρησάμενον σώματι, και πρός το κηρύττειν απεσταλμένον παρά θεού. Έξεύρηται δὲ πάλιν αύτοζο τῆς ὁπονοίας τῆς έπὶ τούτφ πρόφασις, τὸ εἰρῆσθαι παρά Θεού· « Ίδοὺ έγω ἀποστέλλω τον ἄγγελόν μου πρό προσώπου σου, δς κατασκευάσει την όδόν σου Εμπροσθέν σου. > 'Αποσφάλλονται δὲ τῆς ἀληθείας οἱ τῆδε δοξάζοντες, ού νεούντες, ότι το άγγελος δνομα λειτουργίας μάλλόν έστιν, ήπερ ούσίας σημαντικόν, ώσπερ ούν άμέλει, και έν τοίς κατά τον μακάριον 'Ιώδ άλλος έπ' άλλω τρέχουσιν άγγελοι τά πολύπλοχα χηρύττοντε; πάθη, και ταίς άνηκέστοις έκείναις διακονούμενοι συμφοραίς. 'Ορίζει δέ τι τοιούτον έπλ των άγίων άγγέλων και αύτος ήμεν ο σοφώτατος Παύλος επιστέλλων ώδί · « θύχι πάντες είσι λειτουργικά πνεύματα είς διακονίαν αποστελλόμενα, διά τούς μέλλοντας κληρονομείν σωτηρίαν; > Ούχοῦν ἄγγελος ὁ μαχάριος Βαπτιστής Ἰωάννης διά τῆς τοῦ Δεσπότου χατωνόμασται φωνής, ούχ αύτὸς χατά φύσιν ἄγγελος ὢν, άλλ* ώς είς το άγγελλειν άπεσταλμένος, καί, ε Την όδον Κυρίου έτοιμάσατε, > βοάν. Χρησίμως δε λίαν καλ παρά θεού τον άγγελον άπεστάλθαι διζοχυρίσατο,

αλν των άγιων μαρτύρων ή ξυνωρίς, πίστις δε λοιπόν A quæ cum plenitudine legis, tum personarum @1 claritate confirmatur. De se autem loqui beatum evangelistam, suasque laudes attingere, grave sane fuisset, ac cæteroquin imperitum. Alioqui jure audiisset : « Tu de teipso testificaris, testimonium tuum non est verum ". . Idcirco iis quibus notus erat, seipsum permittit agnoscendum, et homonym utitur, nec abs re, et missum esse ait ipsum a Deo. Decebat enim ostendere sanctum Baptis non per se, nec sua sponte ad testimonium de Salvatore nostro ferendum accessisse, sed supernis mandatis obtemperasse, ac divinis Patris nutibus morem gessisse. Quocirca inquit : Fuit home missus a Deo, cui nomen erat Joannes. Diservandum autem est, quo pacto certa, idonea et rerum naturæ accommodata oratione utatur. Etenim illud, c erat, b de Deo Verbo consentance dicitur. æternitatem eius, et antiquitatem omni principio temporis priorem ubique significans, et opinionem quod creatus sit, ex animo prorsus evellens. Quod enim semper est, quomodo creatum erit? De beato vero Baptista convenienter ait, c Fuit homo missus a Deo, sutpote de homine creats natura prædito. Mihi autem videtur bic evangelista caute admodum dicere, non simpliciter . Fuit, , sed addito, chomo, temerariam quorumdam sententiam evertere. Jam enim in vulgus multi sparserant, vere hominem non esse sanctum Baptistam, sed unum e sanctis angelis coeli incolis, liomano quidem corpore utentem, et missum a Deo ad prædicandum. Cujus rei causam hanc commenti sunt quod a Deo dictum sit : « Ecce ego mitto angelum meum ante faciem tuam, qui praparabit viam tuam ante te 25. > Sed aberrant a vero qui in hac sunt sententia, dum non advertunt nomen illud, angelus, officii nomen esse potius quam substantize, quemadinodum nempe ad Job alius post alium angeli accurrunt, multiplices el ærumnas annuntiantes, et insanabilium illarum calamitatum ministerio deputeti se". Tale quid nobis de sanctis angelis ipse quoque sapientissimus Paulus scribit in hunc modum : « Nonne omn sunt administratorii spiritus, in ministerium mis 62 propter eos qui hæreditatem capiunt salutis 46? > Igitur beatus Bapcista Joannes Domini voce angelus nuncupatus est, cum non es angelus natura, sed missus ad nuntiandum et clamandum : « Parate viam Domini 27. » Cæterum utiliter admodum a Deo missum esse nuntium confirmavit, ostendens firmissimum ejus esse testimonium. Nec enim is qui ad prædicandum a Den missus erat, aliud quiddam protulerit, quam quod a mittente jussus erat. Itaque verax est testis, qui sit a Deo edoctus. Hoc enim significare arbitror illud, e missus a Deo. . Num et Paulus sapientissimus, dum ait " se missum per Jesum Christum;

Joan. viii, 13. 25 Malach. iii, 1. 25 Job 1, 14 sqq. : 26 Hebr. 1, 14. 27 Isa. xL, 3; Matth. fii,

mysteril vim non ab alio didicisse confirmat, sed A βεδαιστάτην αύτου την μαρτυρίαν ἀποδεικνύων, se per revelationem ejus a quo missus est, missioni revelationem conjungens, et hane illa subindicans. Igitur quod missus est a Deo, sequitur a Deo edoctum esse. Cæterum veritatis cultores a mendacio longe alienos esse nemo dubitat. c Erat autem nomen homini, , inquit, c Joannes. , Innotescere debebat is qui missus erat, significatione quoque nominis, fidem et auctoritatem maximam dictis afferentis. Angelus enim Gabriel, is nimirum qui astat ante Deum, ut ipse ait ", cum Zachariæ Glium ex Elisabeth suscipiendum annuntiaret, addidit : e Et Joannes erit nomen ejus 19. . Constat autem apud omnes, ita nuncupatum esse ab angelo, divina voluntate ac jussu. At qui tanto honore est ornalus a Deo, quomodo non omni B laude et commendatione major est? Quocirca utiliter ac necessario mentio nominis facta est. Jam vero cum addiderit evangelista, missum esse in testimonium a Deo sanctum Baptistam, eut omnes crederent per ipsum **, , illud rursum dicemus, si nos adversarii his verbis urgeant : Quidni omnes el qui divinitus missus erat crediderunt? aut quomodo gravatus est nonnullos ad credendum adducere, qui ad id superno decreto suerat assumptus? Non æquum est, o quicunque vos estis, ullam in boc Joanni culpam ascribere, sed incredulorum perversos ac præfractos mores decet incusare. Etenim quod ad præconis scopum et supernæ missionis rationem 63 attinet, nemini doctrina defuit, vel fides; sed cum varia sint auditorum ingenia, et unusquisque potestatem habeat su:e voluntatis, a recta ratione quidam aberrarunt, fide repudiata. Idcirco propheticum illud de iis usurpandum est : « Qui audit audiat, et qui est inobediens non obediat 31. >

πρός τούτο διά της άνωθεν ψήφου προκεχειρισμένος; Ού της Ίωάννου ρεθυμίας, ὧ ούτοι, δίκαιον ήμά;

perhibèret de lumine.

Emphasim habet illud, « Hic, » et virtutem atque personæ claritatem significat. Is enim, « qui a Deo missus est, > inquit, qui universam Judæam cum sanctitate vite tum pletatis incredibili splendore in admirationem sui rapuit, qui sanctorum prophetarum oraculis prænuntiatus fuit, apud Isaiam quidem: « Vox clamantis in deserto "; » apud beatum vero Davidem : « Lucerna Christo præparata 30 > nuncupatus : « Hic venit in testimonium, ut testimonium perhiberet de lumine. > Et lucem quidem hic Deum Verbum nominat, unumque esse ostendit, et ipsammet lucem proprie exsistere, post quam alia nulla est natura, illu-

Ούδε γάρ αν ό παρά Θεού πρός το χηρύττειν άπεσταλμένος, Ετερόν τι παρεφθέγξατο διδάσκων, δ μή πάντως ήν κατά βούλησιν του την αποστολήν επιθέντος αὐτῷ. Οὐχοῦν ἀληθής ὁ μάρτυς θεοδίδακτος ὧν. τούτο γάρ οίμαι σημαίνειν τὸ « ἀπεσταλμένος παρά Θεού ·) έπει και Παύλος ημίν ό σοφώτατος άπεστάλθαι λέγων διά Ίησοῦ Χριστοῦ, τοῦ μυστηρίου την δύναμιν οὐ παρ' έτέρου τινὸς ἐχμαθείν, άλλά δι' άποχαλύψεως του πεπομφότος διεδεδαιώσατο, συνημμένως ήμεν, ώσπερ και άδιαστάτως, εν τῷ ἀπεστάλθαι λέγειν, την ἀποχάλυψιν ὁπεμφαίνων. Οὐχοῦν ἐν τῷ ἀπεστάλθαι παρά Θεού, το θεοδίδακτον είναι πάντως άχολουθεί. Τὸ δὲ ἀψευδείν ὅτι λίαν ἐσπούδασται τοίς της άληθείας λειτουργοίς, ούχ άμφίλογον. • 'Ην δέ καὶ δυομα τῷ ἀνθρώπιρ, » φησίν, « Ἰωάννης. » Έδει γνωρίζεσθαι τον απεσταλμένου, και τή του δυόματος σημασία, πολλήν, ώ; οίμαι, τῷ λόγῳ τήν άξιοπιστίαν εισφέροντος άγγελος γάρ, Γαδριήλ εξ ούτος ὁ παρεστηχώς ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ, χαθά φησιν αύτος, ότε τῷ Ζαχαρία την γέννησιν αὐτοῦ την έχ της Έλισάδετ εύηγγελίζετο, πρός οίς εύρίσκετα λέγων, και τούτο προστέθεικεν, ότι «Και Ίωάννης ξσται τὸ δνομα αὐτοῦ. > Δήλον δὲ δήπου, καὶ πᾶσιν όμολογούμενον, ώς άρα κατά την θείαν βούλησίν τε καὶ πρόσταξιν, ούτω παρά του άγγέλου κατωνομάζετο. Είτα πῶς οὐκ ἀν νοηθείη λοιπόν παντὸς ἐπαίνου κρείττων άμα και άξιολογώτερος ό τοσαύτη παρά Θεού κατεστεμμένος τιμή; διό δή καλ ή του όνόματος μνήμη χρησίμως τε, και άναγκαίως παραλαμδάνεται. Έπειδή δε προστέθεικεν ο εύαγγελιστής είς μαρτυρίαν ἀπεστάλθαι παρά θεού τον άγιον Βαπτιστήν, ε ίνα πάντες πιστεύεωσι δι' αύτου, > πάλιν έχείνο έρουμεν, όταν ήμεν οἱ δι' ἐναντίας ἀντιπίπτωσι λέγοντες, Διατί μή πάντες τῷ θεόθεν ἀπεσταλμένο πεπιστεύχασι; πῶς δὲ ἡτόνησεν εἰς τὸ πεῖσαί τινας δ

εν τούτοις κατηγορείν, άλλά τῆς τῶν ἀπειθούντων δυσιροπίας καταδοᾶν. "Όσον μέν γὰρ εἰς τὸν τοῦ προκηρύττοντος σχοπόν, καὶ τὸν τῆς ἀποστολῆς τῆς ἄνωθεν τρόπον, οὐδείς ἄν ηὐρέθη τῆς διδασκαλίας άμέτοχος, οδό αν ενέμεινεν άπειθής. Έπειδή δε διάφορος εν τοίς άχροωμένοις ή γνώμη, και τῆς οίκείας προσιρέσεως Εκαστος έχει την έξουσίαν, άπεσφάλησάν τινες του συμφέροντος, ου παραδεξάμενοι την πίστιν. Διδ αύτοζε ρητέον δηλονότι κατά το έν τῷ προφήτη κείμενον ε 'Ο ἀκούων ἀκουέτω, καὶ ὁ ἀπειθών ἀπειθείτω. > 1, 7. Hie venit in testimonium, ut testimonium D Obrog filder ele paproplar, tra paprophon

περί τοῦ φωτός. Εμφασιν άρετης, και της του προσώπου περιφα-

νείας ώδίνει τὸ, ε ούτος. > ε 'Ο γὰρ ἐχ Θεοῦ, > φησίν, ι άπεσταλμένος, > ὁ πάσαν εἰκότως καταπλήξας τήν Ίουδαίαν, τή τε του βίου σεμνότητι, και ταίς είς άσκησιν ύπερδολαίς, ό διά φωνής άγίων προκηρυττόμενος προφητών και παρά μέν τῷ 'Hoaia : « Φωνή βοώντος έν τξ έρημφ· » παρά δὲ τῷ μαχαρίψ Δαβίδ. « Λύχνος Χριστῷ προητοιμασμένος » όνομασθείς · ι Ούτος ήλθεν είς μαρτυρίαν, Ινα μαρτυρήση περί του φωτός. > και φως μέν έν τούτφ τον Θεόν Λόγον άποκαλεί, ένα δε δυτα δειχνύει, και αυτό δή τούτο χυρίως ὑπάρχοντα φῶς, μεθ' δ χατά φύσιν έτερον ούδεν, την του δύνασθαι φωτίζειν ενέργειαν

[&]quot;Gaf. 1, 12. " Luc. 1, 11, 21. "ibid. 13. " Joan. 1, 7. " Ezech. 111, 27. " Isa. XL, 3. Psal. cxxxi, 17.

έχον, και φωτός ού δεηθέν. Ούκουν Εκφυλός τε, και, A minandi vi præditam, et minime lucis indigentem. Ιν' ούτως είπωμεν, έτεροφυής ώς πρός την κτίσιν δ του Θεού Λόγος, είπερ όντως τε και άληθώς αύτος μέν έστι χυρίως τό φως, φωτός δέ ή χτίσις μέτοχος. 'Ο δὲ τοῖς πεποιημένοις ἀσύντακτος ήδη, καὶ ἐτεροφυής διά τούτο νοούμενος, πώς ούκ άν είη λοιπόν είσω των της θεότητος όρων, και της του τεκόντος εύφυτας ἀνάπλεως;

Our fir exerror to goe, d.l. Tra poptuping περί του φωτός.

Τάς έν τη έρημω διατριδάς των έν πόλεσιν ένδιαιτημάτων προτιμήσας ὁ Βαπτιστής, και ξένην έν άσκήσει την καρτερίαν ἐπιδειξάμενος, καὶ είς αὐτὸ της εν ανθρώποις διχαιοσύνης το αχρότατον αναδραμών, και μάλα δικαίω, άπεθαυμάζετο, και δή και Β ψπεθηπτο παρά τισιν αύτος είναι ο Χριστός. Καὶ γούν οἱ τῶν Ἰουδαϊκῶν ἡγούμενοι ταγμάτων διὰ τῶν προσόντων αὐτῷ κατὰ ἀρετὴν πλεονεκτημάτων εἰς τοιαύτην ένεχθέντες ύπόνοιαν, αποστέλλουσί τινας πρός αυτον άναπυθέσθαι προστάξαντες, εί αυτός έστιν ο Χριστός. Ούχ άγνοήσας τοίνων ο μαχάριος εύαγγελιστής τα παρά πολλοίς διατεθρυλλημένα περί αύτου, τίθησιν άναγκαίως τὸ, ε Ούκ ήν έκείνος τὸ φως, , ένα και πλάνην απορριζώση την επί τούτω. καὶ πάλιν άξιοπιστίαν ἐπισωρεύση τινά τῷ πρὸς μαρτυρίαν ἀπεσταλμένψ παρά Θεού. Πώς γάρ οὐ λίαν ύπερφερής, πώς δε ούχι κατά πάντα τρόπον άξιοθαύμαστος, ὁ μεγάλην ούτω κατημφιεσμένος άρετην, και διαπρεπής είς δικαιοσύνην, ώς αύτον απομιμή- Ο σασθαι του Χριστου, διάτε το έξαίρετου της εύλαδείας κάλλος, αύτο δή λοιπον ύπαρχειν ύπονοεζοθαι το φῶς; θών ήν ούν, φησίν, έκείνος το φως, άλλ' είς μαρτυρίαν την περί του φωτός άπεσταλμένος. Τό φως δε λέγων, μετά της του άρθρου προσθήχης, έν αυτό δειχνύει σαφώ; • έχει γάρ ούτω κατά άλήθειαν. "Ότι μέν γάρ φως αν καλοίτο δικαίως, και ό μακάριος Βαπτιστή:, ή και έκαστος των άγίων, ούκ άρνησόμεθα, διά τὸ έπ' αὐτοῖς παρά του Σωτήρος ήμων εἰρημένον, « Υμείς έστε το φώς του κόσμου. » Είρηται δε πάλιν περί του άγίου Βαπτιστού, ε Ἡτοίμασα λύχνον τῷ Χριστῷ μου. • Καὶ, « Έχεῖνος ἡν ὁ λύχνος ὁ χαιόμεvos xal palver. oueis of theytoare mps; whar άγαλλιασθήναι έν τῷ φωτί αὐτοῦ. • 'Αλλ' εί καί φως οἱ ἀγιοι, καὶ λύχνος ὁ Βαπτιστής, την ἐπ' αὐτοίς D ούκ άγνοήσομεν χάριν, και την άπο του φωτός χορηγίαν. Ούτε γάρ ίδιον έν τῷ λύχνψ τὸ φῶς, ούτε μήν έν τοις άγιοις ό φωτισμός, άλλά τη της άληθείας έλλάμψει φαιδροί, και διαφανείς άνεδείχνυντο, και φωστηρές είσιν εν κόσμφ λόγον ζωής επέχοντες. Και τίς ή ζωή, ής τον λόγον επέχοντες έχρηματιζον φως, ή πάντως αὐτὸς ὁ Μονογενής, ὁ λέγων · Έγώ είμι ή ζωή ; » Ούχουν, εν μεν δντως έστε το κατά άλήθειαν φως, φωτίζον, ού φωτιζόμενον τή δε του ένος μετοχή, παν είτι λέγεται φώς, κατά μίμησιν την ώς πρός έχεινο νοηθήσεται.

Itaque Dei Verbum alienum est, atque, ut ita dicamus, alterius generis a creatura, siquidem reapse, et vere, ac proprie lux est, creatura autem lucis particeps. Qui autem in ordine creaturarum non est, atque idcirco diversi generis esse censetur ab illis, quomodo increatus non erit? imo vero quomode rationes omnes deitatis in se non habebit, et Patri non erit consubstantialis?

1, 8. Non eral ille lux, sed ut testimonium perhiberet de lumine.

Cum, relictis urbibus, in solitudinem Baptista se recepisset, et inauditis pietatis laboribus se exerceret, akque humanæ justitiæ summum fastigium attigisset, admirationi merito cunctis erat, adeoque ut nonnulli Christum putarent ipsum ease. Quocirca Judæorum principes ob singulares ejus virtules in eam adducti sententiam, mittont ad eum cum mandatis certos homines, qui rogarent utrum Christus esset. Cum ergo beatus evangelista varios de illo rumores sparsos non 64 ignoraret, necessario subjungit, « Non erat ille lux, » ut errorem evelleret, simulque ostenderet quantæ sit auctoritatis is qui a Deo in testimonium missus erat. Qui enim fieri potest ut ille non præcellat, et omni admiratione dignus videatur, qui tanta virtute præditus justitiaque sit conspicuus, ut ipsum Christum imitetur, et ob eximiam pietatis pulchritudinem ipsa demum lux esse putetur? Non erat igitur ille lux, inquit, sed ad testimonium de lumine perhibendum missus. Cum autem τὸ φῶς ait, articulo addito, unam lucem esse clare ostendit, quod sane verum est. Etenim beatum Baptistam, aut sanctum quemlibet, lucem quoque merito vocari pon inficias ibimus, cum de ipsis a Salvatore nostro dictum sit : « Vos estis lux mundi 35. , Et de Joanne Baptista, « Paravi lucernam Christo meo 41. > Item, « Ille erat lucerna ardens et lucens: vos autem voluistis ad horam exsultare in luce ejus 36. » Verumtamen quamvis lux sancti et lucerna Baptista dicantur, non ignoramus tamen eos gratiam ac donum luminis accepisse. Neque enim lux propria est lucernæ, neque sanctis illuminatio, sed veritatis illuminatione splendentes, et conspicui facti sunt, et luminaria sunt in mundo vitæ sermonem retinentes. Vita autem cujus in se dicuntur habere sermonem, quænam alia esse potest, quam Unigenitus certe ipse, qui de se ait, e Ego sum vita "? , lgitur una quidem est reapse vera lux, illuminans, non illuminata: unius autem participatione quidquid lux dicitur, lux per imitationem illius esse censebitur.

quam ob cancon issue de solo Filta dicitor? No

Content the bearing treater

T. s . mar I + sa

3 Matth. v, 14. 3 Psal. cxxxi , 17. 3 Joan. v, 35. 37 Joan. xiv, 6.

wern got, det welen it they bed griven riberen robe

KEDAA. H.

Quod solus Dei Filius sit vera fux, creatura non item, cum sit lucis particeps, utpote creata.

1, 9. Erat lux vera.

Divinus evangelista hic utiliter retractat quod antea dictum est. Clare distinguit veram lucem, boc est Unigenitum, ab iis quæ non sunt istiusmodi, nimirum creaturis. Distinguit aperte id quod est natura ab eo quod per gratiam : quod participatur 65 ab eo quod participat : quod seipsum indigentibus largitur, ab iis quibus largitio fit. Quod si lux vera est Filius, nulla ergo præter ipsum est vera lux : neque habent ex se creaturæ ut possint esse et vocari lux, sed nec ex sua natura fructum luminis unquam ediderint : B sed quemadmodum sunt ex nihilo, sic cum non sint lux, esse incipiunt accepto veri splendore luminis, et participatione divinæ naturæ ad ejus imitationem illustrata, simulque lux dicuntur et sunt. Et Dei quidem Verbum substantialiter lux est, non participatione per gratiam, neque adventitiam illam in se habens dignitatem aut ascititiam, ut gratiam, sed naturæ immutabilis fructum immutabilem, et inconcussum bonum ex Patre ad substantiæ Patris hæredem pertinens. Creatura vero neutiquam eo modo lux erit : ut non babens accipit, illuminatur ut tenebræ, ascitam habet gratiam, ex humanitate largientis, dignitatem. Igitur illud quidem est lux vera, hæc vero non item. Tantum ergo discriminis et intervalli cum sit inter creaturam ac Dei Filium, quantum natura inter se distant, quis non eos delirare jure existimet, ac prorsus insanire, quicunque creatum ipsum dicunt, et in creaturarum ordine universi parentem et auctorem constituunt, non animadvertentes, ut reor, quo prorupturum sit impietatis audax illud facinas, dum et quid dicant, et de quibus affirment nesciunt 17". Quod enim diligentius veritatem dictorum nostrorum inquirentibus, manifestum futurum sit nullatenus Unigenitum, hoc est lucem veram, creatum aut factum, aut in universum ejusdem naturæ cum creatura exsistere, quivis pullo negotio videre undique poterit, sed ampliorem rerum propositarum explicationem col-

Rationes, sive rationum collectio, ex quibus discere licet solum Filium lucem esse veram, creaturam non item, neque idcirco ejusdem cum ipso naturæ.

Si Filius quia splendor gloriæ Dei ac Patris exsistit, idcirco vera lux est, non erit ejusdem naturæ cum creatura, ne creatura quoque splendor esse censcatur gloriæ ac Patris, id esse potis per naturam quod est Filius.

66 ALIUD. Si omnis creatura vera lux esse potest, quam ob causam istud de solo Filio dicitur? NeΟτι μότος ο Υίδς του Θεού φως έστιν αληθινόν, ή δε πτίσις ούπετι, φωτός ούσα μέτοχος, ώς yernth.

Hr to gue to dingerer.

Επεξεργάζεται πάλιν χρησίμως το είρημένον ο θεσπέσιος εὐαγγελιστής. 'Αποδιορίζει σαφώς το κατά άλήθειαν φῶς, τοῦτ' Εστι, τὸν Μονογενή τῶν μη οὐτως בצלידנשי, דסטד' בשדו, דשט קביחדשי י מהשטולסדקשוי בישם. γῶς τὸ φύσει τῶν κατὰ γάριν, τῶν ἐν μεθέξει τὸ μετεγόμενον, των έν χορηγία το τοίς δεομένοις έαυτο χορηγούν. Καὶ εί φῶς ἐστιν άληθινονό Υίὸς, οὐδὲν ἄρα παρ' αύτον κατ' άληθειαν φώς, ούδε οξχοθεν έχει δυνάμει rd elvat nal nahelobat que anh' oude quotens sie ίδιας εκδώσει καρπόντα γενητά τον δηλούμενον, ώσπερ δὲ ἐξ σόχ δντων ἐστίν, οῦτως ἐχ τοῦ μἡ είναι φῶς, έπι το είναι φῶς ἀναθήσεται, τοῦ φωτός τοῦ ἀληθινοῦ δεξάμενα την αύγην, και τη μεθέξει της θείας καταλαμπρονόμενα φύσεως, πρός την έχείνης μίμησιν, χρηματιεί τε άμα, και έσται φώς. Και ό μέν του Θεού Λόγος ούσιωδώς έστι φώς, ού μεθέξει τή κατά χάριν τουτο ύπάρχων, ούδε συμδεδηχός έχων εν έαυτώ τλ άξίωμα, άλλ' ούδὲ ἐπείσακτον, ώς χάριν, άλλά φύσεως άπαραποιήτου χαρπόν διτρεπτον, και άναλλοίωτου άγαθον, έχ Πατρός διήχον είς τον τής ούσίας αὐτοῦ κληρονόμον. Ἡ δὲ κτίσις ούχ ούτω φορέσει τὸ είναι φως · ώς ούχ έχουσα λαμβάνει, ώς σχοτία φωτίζεται, ἐπίχτητον ἔχει την χάριν, ἐχ φιλανθρωπίας τῆς τοῦ διδόντες, τὸ ἀξίωμα. Οὐχοῦν ὁ μὲν φῶς ἀληθινόν, ἡ δὲ οὐκέτι. Τοσαύτης τοιγαρούν μεταξύ κειμένης διαφοράς, και ούτω μακρού διατειχίζοντος λόγου της κτίσεως τον Υίον του Θεού, όσον είς ταυτότητα φύσεως, πῶς ούχ ἄν τις καὶ μάλα εἰκότως ὑπολάδοι παραληρείν, μάλλον δὲ πάσης ἔξω γενέσθαι φρενός άγαθης τους, δσοιπεράν γενητόν είναι λέγωσιν αύτον, καί τοίς πεποιημένοις συντάττωσιν τον άπάντων γενεσιουργόν, ούχ δρώντες, ώς γέ μοι φαίνεται, πρός δσην αύτοζς ἀσέδειαν ἀποχινδυνεύσει τὸ τόλμημα, μή νοούσι μήτε à λέγουσι, μήτε περί τίνων διαδεδαιούνται. "Οτι γάρ τοξς ακριβέστερον βασανίζειν είωθόσι την έν τοίς προκειμένοις άληθειαν, ούδαμόθεν ημέν ό Μονογενής, τοῦτ' ἔστι, τὸ φῶς τὸ ἀληθινόν, γενητός. η πεποιημένος, η και όλως τη κτίσει συμφυής ύπάρχων κατά τι γούν αποδειχθήσεται, πανταχόθεν μέν άν ex sequentibus argumentis non minus, que ad p τις κατίδοι, καὶ μάλα βαδίως, ούχ ήκιστα δὲ διὰ τῶν έφεξης ύποτεταγμένων έννοιων, διά την έν τοίς προκειμένοις θεωρίαν συνειλεγμένων:

"Errotal first συλλογισμοί, δι ων έξεστι μαθείν, δτι μόνος ό Υίδς φως έστιν άληθινόν, ή δέ ατίσις ούκέτι, διόπερ ούδε όμοφυής αὐτώ.

Εί απαύγασμα της δόξης του Θεού και Πατρός ύπάρχων ό Υίὸς, φως άληθινον διά τοῦτό έστιν, ούχ Eσται τη ατίσει όμοφυής, ίνα μή καλ ή κτίπις deαύγασμα νοήται της δόξης του Θεου και Πατρός, έχουσα δυνάμει το είναι τουτο κατά φύσιν, δπερ έστιν

ΑΛΛΟ. Εί πάσα ή χτίσις άληθινόν είναι δύναται φως, διά ποίαν αίτίαν επί μόνου τέθειται τούτο του Υίου; Χρην γάρ δήπου κατά γε τον της Ισθη- A cesse enim est æquali prorsus ratione de creaturis τος λόγον, και τοίς πεποιημένοις επιφημίζεσθαι το άληθενον είναι φως. 'Αλλ' ούδενι μέν άρμόζει των γενητών, κατηγορείται δε μόνης τής ούσίας του Υίου. Κυρίως άρα και άληθώς κείσεται μέν έπ' αύτου, επί δε των ποιημάτων ούκετι. Πως ούν έτι τη κτίσει συμφυής, και ούχι μάλλον των ύπερ την κτίσιν, ώς ύπλρ αύτην ύπάρχων μετά Πατρός;

ΑΛΛΟ. Εί φωτί τῷ κατά ἀλήθειαν οὐ ταυτόν έστι τό μή χατά άλήθειαν φώς. έχει γάρ τι τό έτεροίον ή έχατέρου δήλωσις : φῶς δὲ ἀληθινὸν ὁ Υίὸς χατωνόμασται, καὶ τοῦτό ἐστι κατά φύσιν · ούκ ἄρα ἡ κτίσις άληθινόν έσται φώς. Ούκοῦν ούδὲ άλλήλοις όμοφυή τὰ ούτως ἐξηλλαγμένα.

ΑΛΛΟ. ΕΙ μή μόνος ό Μονογενής τό φῶς ἐστι τὸ διά ποίαν αίτίαν αύτος « φωτίζει πάντα άνθρωπον έρχόμενον είς τον κόσμον; » Έχούσης γάρ οἴκοθεν τούτο και της γεννητης ούσίας, περιττόν ην έτι φωτίζεσθαι δι' Υίου αλλά μην φωτίζει μέν αύτός, μέτοχοι δὲ αὐτοῦ πάντες ήμεζς. ούχ άρα ταυτόν είς ούσίας ποιότητα Υίος, και κτίσις ωσπερ ούν ούδε τῷ μετέχοντι τὸ μετεχόμενον.

ΑΛΛΟ. ΕΙ μή μόνω πρόσεστι κατά φύσιν τῷ Υίψ το ὑπάρχειν φως άληθινον, έχει δὲ αὐτό καὶ ή κτίσις, περιττός, ώς οίμαι, φανείται πρός τινας λέγων ό Ψαλμφδός. «Προσέλθετε πρός αύτον, και φωτίσθητε » τὸ γὰρ ὅλω; κατ' ἀλήθειαν φῶς, ούκ ἄν γένοιτο μεθέξει τή πρός έτερον τινα φως, άλλ' οὐδέ έλλάμψει τή παρ' έτέρου φαιδρυνθήσεται, τελείαν δέ C μάλλον άπό τῆς ίδίας φύσεως τὴν χαθαρότητα χορηγηθήσεται. 'Αλλ' όρωμεν ότι φωτός ἐπιδεής ὁ ἄνθρωπος, κτιστής ὑπάρχων φύσεως καὶ ἀληθεύει βοῶν ὁ Ψαλμφόδς, ώς πρός τον τοῦ Θεοῦ Λόγον, « "Ότι σύ φωτιείς λύχνον μου, Κύριε ό Θεός μου, φωτιείς τὸ σκότος μου. > Ούκ άρα φῶς κατὰ άληθειαν ήμεζς, μέτοχοι δὲ μάλλον τοῦ φωτίζοντος Λόγου, καὶ άλλότριοι κατά φύσιν του φωτός του άληθινου, όπερ έστιν d Yide.

ΑΛΛΟ έχ τοῦ αὐτοῦ. Εἰ λύχνος ὁ ἀνθρώπινος κατωνόμασται νούς, κατά το έν Ψαλμοίς φδόμενον, ε "Ότι σὰ φωτιείς λύχνον μου, Κύριε, » πῶς ἐσόμεθα κατά άλήθειαν φώς; Έπείσακτον γάρ καί-δοτόν τῷ λύχνων το φώς. Και εί το σχότος το έν ημίν φωτίζει μόνος ὁ Μονογενής, πῶς οὐχὶ μάλλον αὐτός κατά D άληθειαν φώς, ημείς δὲ ούχέτι; Εί δὲ τοῦτο άληθὲς, πώς ἄν είη λοιπόν όμοφυης τῆ χτίσει, τοσοῦτον αὐτής ύπερχείμενος;

ΑΛΛΟ. Εί προσείναι δύναται τη κτίσει δ είναι ώς άληθινον, ώσπερ ούν άμέλει και τῷ Υἰῷ, ἔσται δηλονότι φώς άληθινον δ. άνθρωπος, μέρος ὑπάρχων αύτης. Τίσεν ούν άρα διὰ τῶν ἀγίων προφητῶν ὁ θεός καὶ Πατήρ ἐπηγγέλλετο, λέγων · « Καὶ άνατελεί ύμεν τοις φοδουμένοις το δνομά μου ήλιος δικαιοσύνης. • Τί γάρ αν όλως ήλίου του καταυγάζοντος το κατ' άλήθειαν έδεήθη φως; 'Αλλά μήν ώς

dici, eas esse veram lucem. Atqui nulli creatæ rei convenit, sed de sola Filii substantia dicitur. Proprie ergo ac vere de ipso dicetur, de creaturis non item. Quomodo igitur ejusdem erit naturæ cum creatura, ac non potius creaturam una cum Patre superabit?

ALIUD. Si vera lux eadem non est atque lux non vera (diversa enim est quodammodo utriusque significatio), lux autem vera nuncupatus est Filius, et istiusmodi est secundum naturam : creatura utique vera lux non crit. Igitur neque ejusdem naturæ inter se ea quæ tantopere dissident.

ALIUD, Si non sofus Unigenitus vera 'lux est. άληθινον, έχει δε και ή κτίσις το είναι φώς άληθινον, f sed creatura vera quoque lux esse potest : quam ob causam ipse e illuminat omnem hominem venientem in mundum? , Nam si a se id haberet quoque creata substantia, superfluum esset ipsam illuminari per Filium. At illuminat quidem ipse, nos autem omnes ejus participes sumus : non ergo idem sunt quoad substantiam Filius et creatura, sicuti neque id quod participat idem est cum eo quod participatur.

ALIUD. Si non inest natura soli Filio ut sit vera lux, sed idipsum in creaturam quoque cadit, inanis, ut reor, erit Psalmista dicens : « Accedite ad eum, et illuminamini 38. . Quod enim vera lux est, nunquam sane alterius participatione lux erit, neque alterius splendore collustrabitur, sed perfectum ex se potius et natura sua splendorem habiturum est. Atqui videmus hominem lucis indigere, cum naturæ sit creatæ. Et verum est quod canit Psalmista, tanquam ad Dei Verbum : 4 Quoniam to illuminas lucernam meam, Domine: Deus meus, illumina tenebras meas 10.) Non ergo vera lux nos sumus, sed illuminantis Verbi potius participes, et diversi natura a vera luce, Pilio nimi-

ALIUD ex eodem. Si mens hominis lucerna nuncupata est juxta illud Psalmistæ : « Quoniam tu illuminas lucernam meam, Domine : > quomodo vera lux erimus? Adventitia enim et aliunde accepta lucernæ lux est. 67 Quod si tenebras nostras illuminat solus Unigenitus, quomodo non solus ipse vera lux erit, nos antem nequaquam? Quod si verum est, quomodo ejusdem naturæ demum erit cum creatura, qui tanto intervallo eam superat?

ALIUD. Si creatura vera lux esse potest non secus ac Filius, erit nempe lux vera homo, cum sit pars illius. Quibusnam ergo per sanctos prophetas promittebat Deus ac Pater dicens : « Et orietur vobis timentibus nomen meum sol justitiæ **? > Quid enim, quæso, veræ luci illustrante sole opus fuit? Atqui Deus ac Pater solem se daturum promittebat nobis qui ejus indigebamus, eoque acce-

on roll to I mar land to

as Psal. xxxiii, 6. 39 Psal. xvii, 29. 40 Malach. rv, 2.

creatura est quoad naturalem identitatem Unigenitus, cum sit lux vera, et natura sua illuminet ea quæ lucis indigent. non itens: Ouomodo igila

ALIUD. Si Filius solus non est lux vera, sed in creaturam idipsum cadit, in nobis etiam erit. Quænam ergo ratio sanctos Patres induxit ut ad Deum clamarent : c Emitte lucem tuam et veritatem tuam 11? , Quid vero utilitatis sibi fore putabant, dum eas voces identidem repeterent? Nam si norant indigere lucis hominem, et aliunde id ei acredere oportere : quomodo vere dicet aliquis, ipsum esse quoque veram lucem? Quod si nihil ei opus erat illuminante Verbo, cur frustra vocabant poiest sanctorum mentem deceptam fuisse, et præterea ipse Deus et Pater hominibus tanquam lucis indigis mittit Filium. Allus igitur secundum naturam est Unigenitus a creatura, ut qui ea quæ lucis indigent illuminat.

ALIUD. Si creaturam lucis indigere videmus, eam autem Unigenitus illuminat, non seipsam ad lucem agit creatura : non ergo est lux vera, sic-

ALIUD. Si naturalis et vera lux non obtenebratur, vera autem lux est Unigenitus, et similiter vera lua est creatura, quamobrem de Fillo quidem Scriptura dicit : « Tenebræ eam non comprehenderunt; » de nobis autem Paulus scribit : « In quibus Deus hujus sæculi excæcavit mentes infide- C lium 44; > et rursus Salvator ipse : c Donec lucem babetis, ambulate in luce, ut non vos tenebræ comprehendant 43 ? Cunctis enim patet quod, nisi quidam nostrum tenebris involuti essent, nihil tale Salvator dixisset. Quomodo ergo natura idem sunt Unigenitus et creatura, immutabilis cum mutabili, impatibilis cum tenebris obsita, et quæ lucem amittere potest, ascititiam videlicet lucem habens, non natura sibi insitam?

ALIUD: Si Unigenitus lux vera solus non est, sed habet id quoque creatura, utpote ejusdem cum ipso naturæ, quo pacto nos tanquam ad Deum ac p Patrem clamamus : « In lumine tuo videbimus lumen 4.? > Si enim sumus lux vera, quomodo illuminabimur in alio? Sin autem ut aliene lumine indigentes, hæc dicimus, patebit utique nos vere lucem non esse. Igitar neque ejusdem cum Verbo naturæ, quod nos tanto per naturam intervallo superat.

ALIUD explicatius. Dominus noster Jesus Christus in Evangelio reperitur dicens : « Hoc est autem judicium, quia lux venit in mundum, et dilexerunt homines magis tenebras quam lucem. Erant enim eorum mala opera. Omnis enim qui

pto illuminati sumus. Alius igitur a nobis et a A εν χρεία καθεστηκότιν δ Θεός και Πατήρ έπηγγέλλετο δώσειν αύτον, και λαδόντες πεφωτίσμεθα. "Ετερος άρα πρός τε ήμας, και την κτίσιν, δσον είς ταυτότητα φυσικήν, ο Μονογενής, φως υπάρχων άληθινόν, και φωτίζειν πεφυκός τά φωτός δεόμενα.

ΑΛΛΟ. Εί μη μόνος ὁ Τίὸς φῶς ἐστιν ἀληθινόν, Eyer of adrd xal & xelong, Borar onlovor xal by hutv. Ποίος ούν άρα τοὺς άγίους ἀνέπεισε λόγος πρὸς Θεὸν άναδοάν « Έξαπόστειλον τὸ φώς σου, καὶ την άλήθειάν σου ;) Τί δὲ ήμᾶς ἐντεῦθεν ἀφελήσειν οἰόμενοι τάς τοιαύτας πολλάκις ήφίεσαν, είπε μοι, φωνάς; Εί μέν γάρ ήδεσαν έν χρεία φωτός ὑπάρχειν τὸν άνθρωπον, και της παρ' έτέρου προσθήκης έπιδεά, πῶς ἐρεῖ τις ἀληθεύων, ὅτι φῶς ὑπάρχει καὶ αὐτὸς άληθινόν; εί δὲ οὐκ ἐδεῖτο τοῦ φωτίζοντος Λόγου, ipsum a quo nihil juvari poterant? At dici non B τί μάτην εκάλουν τον οδόεν ώφελήσαι δυνάμενον; 'Αλλ' ούκ Εστιν είπειν, ότι της άληθείας άπεσφάλλετο των άγίων ό νους, και αυτός δὲ πάλιν ό Θεός και Πατήρ, ώς φωτός δεομένοις πέμπει τον Υίόν. "Ετερος άρα κατά φύσιν, ώς πρός την κτίσιν ό Μονογενής, ώς φωτίζων τὰ φωτός δεόμενα.

ΑΛΛΟ. Εί φωτός όρωμεν την ατίσιν επιδεά, φωτίζει δὲ αὐτὸν [γρ. αὐτήν] ὁ Μονογενής, οὐχ ἐαυτήν ή κτίσις άγει πρός το φως · ούκουν ούδε φως άληθιολν ώσπερ ὁ Υίός.

ΑΛΛΟ. Εί τὸ φύσει και κατά άληθειαν φώς οδ σκοτίζεται, φως δε άληθινον ο Μονογενής, και φως όμοίως άληθινον ή κτίσις, ότου δή χάριν έπὶ μέν τοῦ Υίου τίθησιν ή Γραφή, τό . Ή σχοτία αὐτὸ οὐ κατ-Elaber. , to, this of o Hangot. . En ofe o Bege του αίωνος τούτου ετύφλωσε τὰ νοήματα τῶν ἀπίστων . > και πάλιν αύτος ὁ Σωτήρ . ("Εως το φως Exere, reperatelte ev to outl, for uh h oxotla bud; χαταλάδη; , Πρόδηλον γάρ δήπου πασίν έστιν, ώς εί μή τινας όπο τῆς σχοτίας ένεχώρει χαταλαμδάνεσθαι των καθ' ήμας, ούδεν έφη τι τοιούτον ό Σωτήρ. Πώς ούν έτι ταυτόν είς φύσιν ό Μονογενής καλ ή κτίσις, ό ἀναλλοίωτος τῆ ἀλλοιουμένη, παθεῖν οὐδὲν τῶν ἀδιχούντων άνεχόμενος τη σχοτιζομένη και άποχτήσασθαι δυναμένη τον φωτισμόν, ώς έν προσθήχης μέρει προσόντα δηλονότι, καὶ ούχὶ κατά φύσιν ἐρριζωμένην έν αύτή:

ΑΛΛΟ. ΕΙ μή μόνος ό Μονογενής το φως έστι το άληθινου, έχει δέ και αύτο ή κτίσις, ώς όμοφυής αὐτῷ, κατὰ τίνα τρόπον ἀναδοῶμεν ἡμεζς, ὡς πρὸς Θεόν και Πατέρα · Έν τῷ φωτί συυ ἀψόμεθα φῶς; » Εί γάρ φως έσμεν άληθινον, πως έν έτέρω φωτισθησόμεθα; Εί δὲ ὡς χρήζοντες ἐπεισάκτου φ τά τοιαυτά φαμεν, ούχ δντες δηλονότι κατά άλήθειαν φως άλωσόμεθα. Ούχουν ούδε όμοφυείς τῷ τοσούτον κατά φύσιν ύπερ ήμας ὑπάρχοντι Λόγω.

ΑΛΛΟ διηγηματικώς. 'Ο Κύριος ήμων Ίησοῦς Χριστός εν τοίς Εδαγγελίοις εδρίσκεται λέγων e Abry be toriv & uplais, but to que thihuder els tor χόσμον, και ηγάπησαν οι άνθρωποι μάλλον το σχότος. ή τὸ φῶς. "Ην γὰρ αὐτῶν πονηρά τὰ έργα. Πᾶς γὰρ

ό τὰ φαῦλα πράσσων, μισεῖ τὸ φῶς, καὶ οὐκ ἔρχεται A male agit, odit lucem, et non venit ad lucem 🛰. > πρός το φώς. . 'Αλλ' είπερ έστι το φώς το άληθενον 6 Μονογενής, φῶς δὰ ὁμοίως ἀληθινὸν είναι δύναται καὶ ή κτίσις πῶς ὁ μὰν ἔρχεται φωτιῶν αὐτήν, ἡ δὰ ἡχάπα τὸ σκότος; Πῶς δὰ δλως οὐκ ἔρχεται πρὸς τό φῶς, είπερ ἐστὶν αθτη τὸ φῶς τὸ ἀληθενόν; Τὰ μέν γάρ φύσει προσόντα τισίν ερριζωμένην έχει την φύσιν · τά δὲ αίρετά κατά θέλησιν, οὐ τοιαύτην έχει τήν στάσεν, οδον φέρε είπεζν ούχ έχ βουλήσεως της ιδίας το άνθρωπος είναι λογικός κεκτήσεται τις . έχει γάρ αὐτό παρά τῆς φύσεως. έξει δ' οὖν δμως κατά θέλησιν την ξαυτού, το είναι πονηρός, ή άγαθός, άγαπήσει τε όμοίως έπ' έξουσίας το δίκαιον, ή τό έναντίον. Είπερ ούν έστιν ή χτίσις χατά φύσιν τό φως · τούτο γάρ σημαίνει το αληθινόν · πως ούχ έρχεται πρός τό φως, ή πως άγαπα τό σχότος, ώς ούχ Β έχουσα δηλονότι κατά φύσιν το είναι φώς άληθινον; προαιρετικήν δε μάλλον ποιουμένη την επί το άμεινον, ή τὰ χείρω ροπήν; "Η τοίνυν ἀποτολμάτωσαν οί δι' έναντίας μή φυσικώς ένυπάρχειν τῷ Υίῷ τὰ ύπερ την κτίσιν πλεονεκτήματα λέγειν, ενα γυμνότερον δυσφημούντες ελέγχωνται, και παρά πάντων άχούσωσεν, ε Έξολοθρεύσαι Κύριος πάντα τὰ γείλη τά δόλια, γλώσσαν μεγαλορόήμοτα, ή είπερ όμολογούσι σαφώς ούσιωδώς ένυπάρχειν αὐτῷ τὰ άγαθὰ, μή συναπτέτωσαν αὐτῷ πρὸς ἐνότητα τὴν κατὰ φύσιν, άποδέδειχται.

ΑΛΛΟ. Εί μή μόνος ὁ τοῦ Θεοῦ Λόγος τὸ φῶς έστι τὸ άληθινὸν, άλλά καὶ ή κτίσις, καθάπερ αύτὸς. διά ποίαν αίτίαν ε Έγω είμι, » φησί, ε το φώς του κόσμου; » ή πώς ανεξόμεθα του καλλίστου πλεονεχτήματος άπογυμνούντες την φύσιν, είπερ όλως ένδέχεται καὶ ήμᾶς άληθινὸν είναι φῶς, ὡς ἐχούσης αύτο καὶ τῆς γενητῆς οὐσίας; Εἰ δὲ ἀληθεύει λέγων ό Μονογενής, ε Έγω είμε το φώς του πόσμου, » σχέσει δηλονότι τή πρός αὐτὸν ή κτίσις, καὶ ούχ έτέρως έσται φώς. Εί δὲ τούτο, ούχ ὁμοφυής αὐτῷ.

ΑΛΛΟ. Εί μη μόνος κατά άληθειαν φώς έστιν ό Υίος, κείται δὲ τοῦτο καὶ ἐν τοῖ; γενητοῖς τί ποτε άρα έρουμεν, όταν ήμιν ό σορώτατος επιστέλλη Πέτρος τ Υμεζς δέ γένος έχλεχτον, βασέλειον ἱεράτευμα, έθνος άγιον, λαός είς περιποίησιν, δπως τάς άρετάς έξαγγείλητε τοῦ ἐχ σκότους ὑμᾶς χαλέσαντος εἰς τὸ θαυμαστόν αύτου φώς; Ηοίον γάρ όλως εν ημίν έστι σκότος, ή εν ποίφ γεγόναμεν σκότφ, και αύτοι κεκλήμεθα πρός το φώς, οι μή δντες εν σκότω; 'Αλλ' ού ψεύδεται τῆς άληθείας ὁ κήρυξ ὁ θαρσήσας sinely e El [vulg. enet] Soxiphy Chreete tou ev epol λαλούντος Χριστού; > Και κεκλήμεθα ε πρός τό θαυμαστόν αύτου φώς, , ώς άπό σκότους άρα, καί ούν έτέρως εί δε τούτο άληθες, ούχ άρα ή κτίσις χατά άλήθειαν φώς, άλλά μόνος μέν χυρίως τε, καί άληθῶς ὁ Υίὸς, κατά μέθεξιν δὲ την πρός ἐκείνον τὰ γενητά, και διά τουτο ούχ όμοφυά.

"Alla μετά παραθέσεως ρητών, εξ άπλουστέρων έγγοιών εις όμολογίαν συνάγοντα τούς έντευ-ξομένους, ότι μόνας ο Υίος τοῦ Θεοῦ τὸ φῶς

At si lux vera est Unigenitus, et lux vera similiter esse potest creatura : quomodo ille quidem venit illuminaturus eam, hæc autem tenebras dilexit? Aut quomodo si lux vera est ad lucem non venit? Nam quæ natura nonnullis insunt, naturam radicitus infixam habent; quæ autem a voluntate proficiscuntur, non tam firma ac stabilja sunt. Exempli gratia : nemo habet a voluntate ut sit homo rationis compos; id enim habet a natura : habet tamen a voluntate quod sit pravus aut probus et in ejus potestate est amplecti justum, aut contra. Si ergo creatura lux est secundum suam naturam, id est vera, quomodo ad lucem non venit, aut quomodo tenebras diligit, quasi natura lux vera esse nequeat, sed arbitrio suo ac voluntate nodo in melius, modo in pejus feratur? Aut igiur adversarii supernaturales dotes in Filio natualiter exsistere audacter negent, ut cognita illorum blasphemia ab omnibus audiant : c Disperdat Dominus universa labia dolosa, et linguam magniloquam 4 69 : put si fatentur supernaturalia bona ei substantialiter inesse, ne conjungant ei naturali unitate creaturam, quæļistiusmodi non est, ut antea demonstravimus.

την ούχ ούτως Εχουσαν απίσιν, ώς άρτίως ήμεν

ALIUD. Si non solum Dei Verbum vera lux est. sed creatura præterea sicut ipsum : quam ob. causam ait : « Ego sum lux mundi 47? » aut quomodo præclarissima dote spoliari sinemus creaturam, si fleri potest ut simus vera lux, utpote cum eam habeat quoque creata substantia? Quod si vere loquitor Unigenitus, cum ait : « Ego sum lux mundi, , relatione igitur ad ipsum creatura, nec alio modo erit lux. Quod si ita est, non est ejusdem cum ipso naturæ.

· ALIUD. Si non solus secundum verkatem lux est Filius, sed hæc etiam rebus creatis convenit, quid respondebimus Petro scribenti : c Vos autem genus electum, regale sacerdotium, gens sancta, populus acquisitionis, ut virtutes annuntietis ejus qui de tenebris vos vocavit in admirabile lumen. suum 49? » Quæ enim in nobis, quæso, sunt tenebræ, aut quibus in tenebris fuimus, cum ipsi quoκατά άλήθειαν δντες φῶς ; κατά τίνα δὲ τρόπου άνα- p que lux simus secundum naturam? Quonam autem modo revocati sumus ad lucem, qui non sumus in tenebris? At non fallitur præco veritatis, qui dicere ausus est : « An experimentum quæritis ejus qui in me loquitur Christus 49 ? > Et vocati sumus e ad lumen ejus admirabile, > a tenebris utique, non contra. Quod si verum est, non est itaque creatura vera lux, sed solus proprie ac vere Filius, per participationem autem cum illo res creatæ. Ideoque nec ejusdem naturæ cum ipso.

Alia, cum simplicioribus argumentis, quibus proba-tur solum Dei Filium esse veram lucem, rerun aulem creatarum naturam ascepto ab eo lumine

[&]quot; Joan. 111, 19, 20. " Psal. x: 4. " Joan. viit, 12. " | Petr. 11, 9. " Il Cor. xiit, 3, "

collustrari, cum substantialiter lux esse nequeat, A sicul ille.

Psalmista : « Signatum est super nos lomen vultus tui, Domine ". . At qualis, obsecro, est vultus ille Dei ac Patris, cujus super nos signatum est lumen? Num Dei Filius unigenitus, illa per omnia similis imago, et qui proinde ait : « Qui vidit me, vidit et Patrem "? > Signatus enim est in nobis qui conformes nos sibi reddidit, et per suum Spiritum illuminationem impressit veluti divinam 70 imaginem credentibus in ipsum ut et ipsi nuncupentur ad ejus similitudinem dii, Deigue filii. Sed si creata res sit vera illa lux, quomodo signata est in nobis? Lux quippe in tenebris lucet, ut spicua fuerit?

ALIUD. Psalmista : Lux orta est justo. > inquit **. Si lucem habenti, et illius non indigo, supervacua est. Sin autem ut non habenti lux oritur, lux ergo solus est Unigenitus, lucis autem creatura est particeps, atque idcirco alterios naturæ.

ALIUD. Psalmista canit : « Non enim in gladio suo possederunt terram, et brachium corum non salvavit eos, sed dextera tua, et brachium tuum, et illuminatio vultus tui 43. > Illuminationem Dei ac Patris hic rursus nominat revelationem que a Filio est per Spiritum, et singularum rerum quasi manuductionem, a quo uno servati sunt Israelitæ et Ægyptiorum tyrannide liberati. Si ergo non solus Unigenitus est lux vera, sed dignitas eadem C est in creaturis, quidni proprio lumine servati sunt Israelitæ, sed accepto alieno nec necessario iumine? Atqui manifestum est Unigenitum ut lucis indigentibus illuxisse : Igitur ipse unus est lux vera, eam autem ab ipso creatura consequitur per gratiam. Quod si ita est, quomodo ejusdem erit cum ipso naturæ?

ALIUD. Psalmista : « Beatus, » inquit, « populus qui scit jubilationem : Domine, in lumine vultus tui ambulabunt 34. » Quidni potius ipsi in suo lumine ambulabunt? aut cur, quæso, aliunde accepta illuminatione sibi vix salutem conciliant, si reapse vera sunt ipsi lux, non secus ac ille Dei ac Patris D vultus, boc est Filius? Atqui nemini dubium est Verbum creaturæ illuminationem largiri, ut indigenti, hanc autem accepto eo quod non habet, salvari. Quomodo ergo idem erunt quoad substantiam Unigenitus, et quæ per ipsum facta sunt?

ALIUD. Psalmista : « Exortum est in tenebris lumen rectis, , inquit 33. Quomodo enim, quæso te, erit rectus in tenebris, cum sit etiam ipse lux vera, quandoquidem id habet quoque rerum creatarum natura non secus ac Unigenitus? Quod si

" Psal. IV, 7. " Joan. xiv, 9. " Psal. xcvi, 11. " Psal. xLill, 4. " Psal. Lxxxvin, 16as Psal. cxi, 4.

έστι τὸ άληθισὸν, ἡ δὲ τῶν γενητῶν φύσις, ἐχ χορηγίας τῆς παρ' αὐτοῦ φωτίζεται, τὸ εἰναι φῶς οὐσιωδῶς οὐκ ἔχουσα, καθάπερ ἐκεῖνος.

Ο Ψαλμωδός. « Έσημειώθη έφ' ήμας το φως τού προσώπου σου, Κύριε. > Καὶ ποίον άρα έστὶ τὸ πρόσωπον του Θεού και Πατρός, ού το φώς έφ' ήμας σεσημείωται: "Η πάντως ό μονογενής του Θεού Υίδς, ή άπαράλλακτος είκων, και διά τουτο λέγων, • 'Ο έωραχώς έμε, εώραχε τον Πατέρα; • Ένεσημάνθη δὲ ήμιν, συμμόρφους ήμας ἀποδείξας ἐαυτῷ, καὶ τὸν διὰ τοῦ Πνεύματος τοῦ ίδίου φωτισμόν έγχαράξας ώς θείαν είχονα τοίς πιστεύσασιν είς αύτον, ίνα και αύτοι χρηματίζοιεν ήδη κατ' αύτον θεοί τε καί θεού υίοί · άλλ' είπερ ήν τι των γενητών τό φώς τὸ ἀληθινὸν, πῶς ἡμῖν ἐνεσημάνθη; Τὸ γὰρ φῶς ἐν ecribit Joannes. Lux enim in luce quomodo con- η τή σχοτία φαίνει, κατά την του Πνευματοφόρου φωνήν. Φως γάρ έν φωτί πως αν γένοιτο καταφανές;

ΑΛΛΟ. 'Ο Ψαλμφδός · « Φως ανέτειλε τῷ διχαίω, » φησίν εί μεν έχοντι και μή δεομένω, περιττόν. Εί δὲ ὡς οὐχ ἔχοντι τὸ φῶς ἀνατέλλει, φῶς ἄρα μύνος ό Μονογενής, φωτός δὲ ή πτίσις μέτοχος, καὶ διά τούτο άλλοφυής.

ΑΛΛΟ. 'Ο Ψαλμωδός φησιν : Ού γάρ εν τή ρομφαία αὐτών ἐχληρονόμησαν τῆν, καὶ ὁ βραχίων αὐτων ούχ έσωσεν αύτους, άλλ' ή δεξιά σου, χαι ό βραχίων σου, καὶ ὁ φωτισμός τοῦ προσώπου σου. > Φωτισμόν του θεού και Πατρός δνομάζει πάλιν έν τούτοις, την έξ Υίου διά του Πνεύματος άποχάλυψεν, xal the sic Exacta two betwee yespaywylar, & oh xal μόνον διέσωσε τον Ίσραήλ, και της Αίγυπτίων πλεονεξίας ἀπηλλαξεν είπερ ούν ού μόνος ἐστὶν ὁ Μονογενής το φώς το άληθινον, ένυπάρχει δε και τοίς γενητοίς τὸ ίσον ἀξίωμα, τί μή τῷ οἰχείψ διεσώζοντο φωτί οἱ περί ὧν ὁ λόγος, προσθήκαις δὲ ώσπερ άλλοτρίου και ούκ άναγκαίου φωτός εφοδιαζόμενοι φαίνονται; 'Αλλ' έστι δήλον, ώς δεομένοις φωτός έπέλαμψεν ὁ Μονογενής · ούχουν αύτος μέν και μόνος τὸ φῶς ἐστι τὸ ἀληθινὸν, δανείζεται δὲ παρ' αὐτοῦ την χάριν ή κτίσις. Εί δὲ τοῦτο, πῶς ἄν είη λοιπόν χαὶ όμοφυής αύτῷ;

ΑΛΛΟ. 'Ο Ψαλμφδός · « Μαχάριος, » φησίν, « ό λαδς ό γινώσκων άλαλαγμόν Κύριε, έν τῷ φωτί τοῦ προσώπου σου πορεύσονται. > Διατί μή μάλλον εν τῷ ίδίω και αύτοι βαδιούνται φωτί; τί δέ, είπέ μοι, τον παρ' έτέρου συλλέγοντες φωτισμόν, μόλις έαυτοίς χατορθούσι την σωτηρίαν, είπερ όντως είσι και αύτοι κατά άλήθειαν φώς, ώσπερ ούν άμέλει, και τό πρόσωπον του Θεού και Πατρός, τουτ' Εστιν, δ Υίος; άλλ' Εστιν, οίμαι, παντί τω καταφανές, ότι γορηγεί μέν ὁ Λόγος ὡς δεομένη τῆ κτίσει τὸν φωτισμόν, ή δὲ ὅπερ ούκ έχει λαδοῦσα σώζεται. Πῶς ούν έτι ταυτόν είς ούσίαν ὁ Μονογενής, καὶ τὰ δι' αύτοῦ γεγονότα;

ΑΛΛΟ. 'Ο Ψαλμφδός ' ι Έξανέτειλεν έν σχότει φῶς τοῖς εὐθέσι, » φησίν. Πῶς γὰρ δλως ἡν ὁ εὐθύς έν σχότει φῶς ὑπάρχων καὶ αὐτὸς τὸ ἀληθινὸν, εἴπερ έχει τούτο και των γενητών ή φύσις, ώσπερ ό Μονογενής; Εί δὲ ούχ ἔχουσι τοῖς εὐθέσι τὸ φῶς ἀπο-

ή τῶν πραγμάτων ἀναβοήσει φύσις, ὡς οὐχ ἄν είη ταυτόν είς ούσίαν τῷ τελείῳ τὸ ἐπιδεὲς, τῷ δεομένῳ τὸ χορηγούν ἐχ πλεονασμού.

ΑΛΛΟ. ε Φωτίζου, φωτίζου, Ίερουσαλημ, ήχει γάρ σου τὸ φῶς, καὶ ἡ δόξα Κυρίου ἐπὶ σὲ ἀνατέταλκεν. > ΕΙ μέν οίχοθεν έχει τὸ φῶς ή τῶν γενητῶν φύσις, καί τουτό έστι χυρίως, όπερ είναι φαμεν τον Μονογενή κατά γε το είναι φως άληθινον, πως αν δεηθή του φωτίζοντος αύτον [ίσ. αύτην] ή Ίερουσαλήμ; Έπειδή δε ώς εν χάριτος μέρει το φωτίζεσθαι λαμδάνει, μόνος άρα το φως το άληθινον ο Ying ο φωτίζων αύτην, και δπερ ούκ έχει διδούς. ΕΙ δὲ τούτο, πώς ού πάντως καὶ Ετερος κατά φύσιν, ώς πρός Β

ΑΛΛΟ. « Ίδου δέδωκά σε είς διαθήκην γένους, είς φως έθνων. > Πως γαρ όλως έδεήθη φωτός ή έπι γης ούσα λογική κτίσις, είπερ έστι κατά φύσιν αύτή τδ είναι φῶς τὸ ἀληθινόν; "Ος γὰρ οὐκ ἐχούση ήδη δίδωσιν ό θεός και Πατήρ τον ίδιον Υίον. ή δε ούτω λαδούσα δι' αύτοῦ βοήσει τοῦ πράγματος, xal τῆς οἰχείας φύσεως την πενίαν, χαι του φωτίζοντος Λόγου τὸ πλούσιον άξίωμα.

ΑΛΛΟ. « Καὶ νῦν ὁ οἶχος τοῦ Ἰαχώδ, δεῦτε πορευθώμεν τῷ φωτί Κυρίου. > Διὰ τί καὶ ούτοι μὴ τῷ οίχείψ πορεύονται φωτί, δηδουχεί δε αύτοις ό Μονογενής τὸ ίδιον αὐτοῦ τῆς οὐσίας ἐντιθεὶς ἀγαθόν; 'Αλλ' οὐ τῷ οἰχείῳ θαρρήσαντες δανείζυνται τὸ άλλότριον. 'Ως ούχ έχοντες άρα, τοῦτο ποιείν έγνώ- C faciunt, quasi non habentes. XAGIV.

ΑΛΛΟ. 'Ο Σωτήρ · (Έγώ είμε τὸ φῶς τοῦ κόσμου,) φησίν · « ὁ ἀχολουθῶν ἐμοὶ, ού μή περιπστήση ἐν τἤ σκοτία, άλλ' έξει το φώς της ζωής. > Αποτολμάτω και ή κτίσις την τοιαύτην άναφθέγξασθαι φωνήν, είπερ έστι και αύτη κατά άλήθειαν φως · εί δε άποφρίττει το ρήμα, και το πράγμα φθέγξεται το άληθενόν όμολογήσασα φώς, τοῦτ' ἔστι, τὸν Υίόν.

ΑΛΛΟ. « Ο Κύριος, « Έως τὸ φῶς έχετε, πιστεύετε είς το φως, ίνα υίοι φωτός γένησθε, » φησίν. Αρα γάρ Εμελλον οὐ πιστεύοντες ἀπολέσαι τὸ φῶς, οί φῶς κατά φύσιν ὑπάρχοντες. εἴπερ ὅλως ἐνδέχεται την γενητήν ούσίαν το φώς είναι το άληθινόν. Καί πῶς ἄν γένοιτο τοῦτό ποτε; Ού γάρ ἐπὶ τῶν ούσιωδώς προσόντων τισίν αι στερήσεις κατά το παντελές η έχ βαθυμίας συμβαίνουσιν, άλλ' έφ' ών αν ή θέλησις τήν ατήσιν έργάζηται, και έπι των όσα δή πέφυκε προσγίνεσθαί τε, και ἀπογίνεσθαι χωρίς τῆς τοῦ ύποκειμένου φθοράς. Οξον λογικός μέν κατά φύσιν ό ένθρωπος, ναυπηγός δέ κατά θέλησιν, ή και άσθενής τὸ σῶμα κατά συμδεδηκός. "Αλογος μὲν οὖν οὐκ ἄν είη παντελώς, την δέ γε ναυπηγικήν έμπειρίαν άπολέσει, ραθυμήσας τυχόν, και το έκ πάθους συμδεδηκός άποκρούσεται, θεραπείαις τισίν έπι το άμεινον άνατρέχων. Οὐκοῦν τὰ οὐσιωδῶς προσόντα τισίν, ἐβριζωμένην έχει την φύσιν. Είπερ ούν όλως η των γενητών φύσις τὸ φώς είναι δύναται τὸ άληθινὸν,

στέλλετσι, πολλών ήμεν ου δεήσει λόγων· αυτή γάρ A lumen rectis mittitur, tanquam 71 ea carentibus, non multis verbis nobis opus est : ipsa quippe rerum natura clamabit non esse idem quoad substantiam cum perfecto id quod eget, neque cum indigo id quod affatim largitur.

> ALIUD. . Illuminare, illuminare, Jerusalem : venit enim lumen tuum, et gloria Domini super te orta est 34. . At si a se lumen habet rerum creatarum natura, atque id proprie est, quod Unigenitum esse dicimus, nimirum lux vera, quomodo luce indigebit Jerusalem a qua illuminetur? Cum autem gratiæ loco illuminationem accipiat, solus ergo vera lux est Filius qui Jerusalem illuminat, eique lucem qua caret impertit. Quod si verum est, qui fieri potest ut non sit diversus ab ipso secundum naturam?

ALIUD, « Ecce dedi te in testamentum generis, in lucem gentium 87. > Quomodo enim, quæso, lucis indiguit rationalis ac terrena creatura, si quidem lux vera est per naturam? Ei quippe Deus ac Pater ceu non habenti suum dat Filium. Quo ita suscepto, ipso facto prædicat et suæ naturæ penuriam, et illuminantis Verbi locupletissimam dignitatem.

ALIUD. c Et nune, domus Jacob, venite, ambulemus in luce Domini 38. » Quidni sua luce hi quoque ambulant, sed eos illustrat Unigenitus, proprium essentiæ suæ bonum ipsis inserens? At quicunque suo confidunt, alienum non quæritant. Istud ergo

ALIUD. Salvator, e Ego sum lux mundi, , inquit; qui sequitur me, non ambulabit in tenebris, sed habebit lumen vitæ .. Istiusmodi vocem creatura audacter emittat, si est ipsa quoque vera lax. Sin autem id proferre exhorrescat, res ipsa prædicabit veram lucem esse Filium.

ALIUD. . Donec lucem habetis, credite in lucem, ut filii lucis sitis *0.70, > inquit Dominus. Certe enim lucem amissuri erant, si non crederent, qui lux sunt secundum naturam, si fieri potest ut verum lumen sit creata substantia. At quomodo istud fleri unquam posset? Privationes enim in iis rebus quæ substantialiter insunt aliquibus omnino ex pigritia non contingunt, sed in iis quarum possessio voluntate acquiritur, et quæcunque ita comparatæ sunt, ut adesse et abesse queant absque subjecti interitu. Exempli gratia : rationalis quidem 72 est homo natura, fabricator navium voluntate, corpore æger, ex accidenti. Atqui fieri non potest ut ille sit irrationalis, hic autem fabricandarum navium artem amittet, pigritla nimirum, et morbi casum depellet iste curatione. Itaque quæ substantialiter insunt aliquibus, radicitus infixam habent naturam. Si ergo rerum creatarum natura vera lux esse potest, quomodo

¹⁸ag Lx, 1. " Isa. xLii, 6. " Isa. 11, 5. " Joan. viii, 12. ".10 Joan. xii, 36.

iosi quoque sunt per naturam, suiipsorum ergo filii vocabuntur. Quænam ergo merces erit credentibus? Sunt enim suiipsorum potius filii, etiam fide non suscepta. His ergo rationibus veritate discussa, dicemus Unigenitum solum esse veram lucem, creaturam autem lucis indigam, atque idcirco alterius naturæ,

ALIUD. . Dixit ergo illis Jesus : Adhuc modicum lumen in vobis est, ambulate dum lucem habetis, ut non vos tenebræ comprehendant 11, > Quibus dictis rationem quam prius attulimus, scite accommodabis. Quæ enim est natura lux, a tenebris non comprehendetur unquam.

ALIUD. Joannes : « Qui dicit se in luce esse, » inquit, e et fratrem suum odit, in tenebris est usque adhuc 78. > A proposito igitur lux est in nobis, et voluntate potius quam substantia rebus creatis inest, si qui odit fratrem in tenebris est. Lux autem secundum substantiam est Unigenitus, non enim arbitrariam habet illam dignitatem. Igitur neque ejusdem est naturæ cum rebus creatis, qui tanto eas intervallo superat.

ALIUD, huic affine. . Qui fratrem suum diligit, in luce manet 73. > Charitas creaturis ea quæ non habent conciliat, lucem nimirum. Lux autem est Unigenitus : alius igitur est ab iis in quibus per charitatem est.

CAP. IX.

Quod hominis anima ante corpus non exsistat, neque ob præcedentia peccata corpore includatur, ut nonnulli asserunt.

1, 9: Quæ illuminat omnem hominem venientem in hune mundum.

Recte theologus non solum existimat asserendum Unigenitum 73 veram esse lucem, sed dicta sua statim declarat, magna voce tantum non clamans : Lucem illam esse dico veram, quæ illuminat omnem bominem venientem in hunc mundum. » Nonne ergo, inquiet forsan aliquis divina dogmata examinare solitus, angeli hominum mentem illuminant? Cornelius, obsecro, a quonam didicit eum qui sit baptizatus a Deo salvari ** ? Manue vero ille pater Gedeonis, nunquid per vocem angeli res futuras edoctus est "8? Zacharias item propheta, nunquid aperte clamat : e Et dixit angelus qui loquebatur in me : Ego tibi ostendam quid sunt hæc 76. Rursus iisdem repetitis, nunquid clare ostendit angelos animo suo rerum occultarum cognitionem revelare? « Ecce enim, » inquit, e angelus qui loquebatur in me, stabat, et alius angelus egrediebatur in occursum ejus. Et dixit ad eum : Curre et loquere adolescentulo illi, dicens : Frugifera habitabitur Jerusalem, a multitudine hominum et jumentorum in medio

lucem amittunt qui credere recusant, aut quo- A πως απολλύουσι το φως of πιστεύειν ούκ εθέλοντες, modo filii sunt lucis ii qui credunt? Nam si lux ή πως αν υίοι φωτός γένωνται οι πιστεύοντες; Εl γάρ είσι καὶ αὐτοὶ κατὰ φύσιν τὸ φῶς, ἐαυτῶν ἄρα χρηματιούσιν υίοί. Καὶ ποζός έστι τοζς πιστεύουσιν δ μισθός; Είσὶ γάρ μάλλον έαυτῶν υίοὶ, καὶ τὴν πίστ:ν ού παραδεξάμενοι. 'Από δή των τοιούτων εννοιών τό άληθες λογιζόμενοι, μόνον ερούμεν είναι το φώς το άληθινον τον Μονογενή, φωτός δέ την κτίσιν επιδεά, και διά τοῦτο άλλοφυά.

> ΑΛΛΟ. ε Είπεν ούν αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς. Έτι μικρον χρόνον τὸ φῶς ἐν ὑμῖν ἐστι, περιπατείτε, ὡς τὸ φῶς έχετε, ίνα μή ή σχοτία ύμας χαταλάδη. > Καὶ τοίς προχειμένοις έφαρμόσεις έντέχνως τον έν τοίς προαποδεδομένοις λόγον. Το γάρ φῶς κατά φύσιν ὑπάρ-Β χον, ούκ αν ύπο σκότους καταληφθείη ποτέ.

ΑΛΛΟ. 'Ο Ίωάννης. « 'Ο λέγων εν τῷ φωτί, » φησίν, ε είναι, καὶ τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ μισῶν, ἐν τῆ σχοτία έστιν έως άρτι. > Προαιρετικόν άρα τό φῶς έν ήμίν, και κατά θέλησιν μάλλον, ή κατ' ούσίαν προσπέφυχε τοίς γενητοίς, είπερ ὁ μισῶν τὸν ἀδελφὸν ἐν τῆ σχοτία ἐστί · φῶς δὲ κατ' οὐσίαν ὁ Μονογενής : ού γάρ προαιρέσεως έχει καρπόν τό άξίωμα. Ούχοῦν, ούδε όμοφυής τοίς γενητοίς ό τοσούτον ὑπερχείμενος.

ΑΛΛΟ, τούτφ συγγενές · « 'Ο άγαπῶν τὸν άδελφὸν αὐτοῦ, ἐν τῷ φωτὶ μένει. > Ἡ ἀγάπη τοῖς γενητοίς, άπερ ούκ έχουσι προξενεί, τὸ φῶς δηλονότι. Φως δε ο Μονογενής. Ετερος ούν άρα έστι παρά τά C έν οίς εξ άγάπης γίνεται.

КЕФАЛ. О.

"Οτι οὐ προϋπάρχει τοῦ σώματος ἡ ψυχἡ, οὐδέ ἐκ πρεσδυτέρων άμαρτημάτων ἡ σωμάτωσις, κατά

*Ο φωτίζει πάττα ἄτθρωπον Αρχόμενον είς τόν ndo nor.

'Ασφαλώς ὁ θεολόγος οὐ μόνον οἴεται δείν, δτι δή φως υπάρχοι το άληθινον ο Μονογενής έξειπείν, άλλ' έπάγει τοίς είρημένοις παραχρημα την απόδειξιν, μονονουχί και συντόνω λίαν άνακεκραγώς τη φωνή. Φως είναι φημι το άληθινον, ε δ φωτίζει πάντα άνθρωπον έρχόμενον είς τον κόσμον. > "Αρ' ούν, είποι τις [αν δτφ δή φίλον ούχ άδασανίστως των θείων έπαχροάσθαι δογμάτων, οὐ φωτίζουσιν άγγελοι τῶν άνθρώπων τον νουν; Κορνηλίος δέ, είπέ μοι, διά τίνος έμάνθανεν, ότι χρή βαπτισθέντα διασώζεσθαι παρά Θεού; Μανωέ δε του Γεδεών ο πατήρ, ού διά φωνής άγγέλου τὰ ἐσόμενα προεπαιδεύετο; Ζαχαρίας δὲ όμοίως ήμιν ο προφήτης ούχι σαφώς αναφθέγγεται. ε Καὶ εξπεν ὁ άγγελος ὁ λαλών ἐν ἐμοί · Έγω δείξω σοι τί έστι ταύτα. > Καὶ πάλιν διὰ τῶν αὐτῶν ἡμίν έρχόμενος ήμεν λόγον [γρ. λόγων], ούχ ἐπιδειχνύει σαφως, ότι των χεχρυμμένων την γνώσιν έξεχάλυπτον άγγελοι κατά νουν αὐτῷ; « Καὶ ίδου γάρ, » φησίν, ε ό άγγελος ό λαλών έν έμοι είστήκει, και άγγελος έτερος έξεπορεύετο είς ἀπάντησιν αὐτῷ. Καὶ είπε πρὸς αὐτὸν λέγων · Δράμε καὶ λάλησον πρὸς

⁷¹ Joan. x11, 35. 10 Joan. 11, 9. 13 ibid. 10. 11 Act. x, 1 sqq. 10 Judic, x111, 3 sqq. 16 Zach. 1, 9.

θήσεται Ίερουσαλήμ, από πλήθους άνθρώπων, καλ χτηνών των έν μέσφ αύτης. »[Τί δέ ; είπέ μοι · καὶ ό σοφώτατος Δανιήλ ταις άξιαγάστοις όπτασίαις προσδαλών ούχὶ τῶν ὁρωμένων την ἀποκάλυψιν διὰ τῆς άγγέλων έρανίζεται φωνής; "Αχουε γάρ λέγοντος " « Καὶ ἐγένετο ἐν τῷ ίδεἴν με, ἐγὼ Δανιὴλ, τὴν ὅρασιν, καί έξήτουν σύνεσιν καὶ ίδου Εστη ἐνώπιον μου ώς δρασις άνδρός, και ήκουσα φωνήν άνδρός άνά μέσον του Ούβάλ, και έκάλεσε, και είπε · Γαβριήλ, συνέτισον έχείνου την δρασιν. > Ούχοῦν ένεστι τὸ δύνασθαι φωτίζειν άγγέλοις, καὶ οὐ μόνον αὐτοῖς, άλλ' ήδη και άνθρωπος τον εξ άνθρώπου δανείζεται φωτισμόν. Καὶ γοῦν ὁ φιλομαθής ἐχεῖνος εὐνοῦχος τάς περί του Σωτήρος ημών προφητείας ού συνείς τῷ Φιλίππω φησί «Δέομαί σου, περί τίνος ὁ προφήτης λέγει, περί ξαυτοῦ, ή περί ἐτέρου τινός; > Καὶ οἰ τοίς κατά τον βίον διδάσκαλοι προστρέχοντες, ούχ έτέρου τινός, οίμαι, χάριν, τούτου δέ καὶ μόνου προσίασιν. 'Αλλά τί δή τούτοις ενδιατρίδομεν, εξον άπαλλάττεσθαι ραδίως, έχεινο παραθέντας είς ἀπόδειξιν το παρά του Σωτήρος ήμων προς τους άγίους είρημένον ἀποστόλους · « Υμείς έστε το φως του κόσμου; > Τοιαύτα μέν δή τις κατά το είκος έπαπορήσας έρει, παρά δὲ ήμῶν ἀνταχούσεται. Έν συνθέσει τὰ κατά τὴν κτίσιν ὁρῶμεν, ὁ οὕτος, καὶ οὐδὲν έν αύτη τὸ ἀπλοῦν · οὐχοῦν ὁ σοφοῦν ἐτέρους δυνάμενος, είπερ είη γενητός, ούχ αὐτόχρημά ἐστιν ἡ σοφία, άλλά τῆς ένούσης ἐν αὐτῷ σοφίας διάκονος . έν σοφία γάρ ὁ σοφός έστι σοφός, καὶ ὁ συνετούς έχ διδάσχων, ούχ αὐτόγρημά ἐστιν ἡ σύνεσις, ἀλλὰ τῆς ένυπαρχούσης αύτῷ συνέσεως ὑπουργός. Έν συνέσει γάρ είσι και ούτοι συνετοί, και ό φωτίζειν αδ πάλιν έτέρους είδως, ούχ αύτο χυρίως αν νοοίτο το φως, άλλά φωτός του έν αύτῷ δανειστής; εἰς ἐτέρους αὐτό παραπέμπων διδακτώς, και κοινοποιούμενος τοίς άλλοις δπερ είληφεν άγαθόν. Διάτοι τουτο καί πρός τους άγίους ἀποστόλους ἐλέγετο · « Δωρεάν ἐλάβετε, δωρεάν δότε. • "Οσα γάρ ήν αὐτοίς άγαθά, ταῦτα δή πάντως έστι και θεόσδοτα. Και ούχ αν όλως ιδίοις άγαθοῖς ή τῶν ἀνθρώπων ἐναγλαίζοιτο φύσις, ἀλλ' ούδὲ ή τῶν ἀγίων ἀγγέλων. Μετὰ γὰρ τοῦ κεκλῆσθαι πρός γένεσιν, και τον του πώς είναι λόγον Εκαστον των δυτων έχει παρά θεού, και ούδεν έν αύτοις τῆς τοῦ χτίσαντος φιλοτιμίας, καὶ ρίζαν ἔχει τὴν τοῦ δημιουργήσαντος χάριν. Ούχοῦν ἐπειδήπερ ἐν συνθέσει τὰ γενητά, φῶς μὲν ἐν αὐτοῖς οὐδὲν ἔσται χυρίως τε και άπλως, ήτοι άσυνθέτως, μεθεκτώς δὲ καὶ τοῦτο φορέσει μετά τῶν άλλων λαδόντα παρά Θεού. Φῶς δὲ αὖ τὸ ἀληθινὸν, τὸ φωτίζον ἐστὶν, οὐ τὸ παρ' έτέρου φωτιζόμενον, ὅπερ ἐστὶν ὁ Μονογενής ἐν άπλή και άσυνθέτω νοούμενος φύσει, διπλόης γάρ άπάσης τὸ θείον ἀποφοιτά. Καὶ ταῦτα μέν τῆδε . πάλιν δὲ ἡμῖν ἐρεῖ τυχὸν ὁ δι' ἐναντίας. Εὶ μἡ φῶς ύπηρχον κατά φύσιν οἱ ἄγιοι, διὰ ποίαν αἰτίαν αὐτοὺς ούχι φωτός άπεκάλει μετόχους, άλλά φῶς ώνόμαζεν

τὸν νεανίαν έχεῖνον, λέγων · Κατάχαρπος χατοιχη- A cjus 77. » Quid vero ? Daniel ipse cui admirabiles visiones oblatæ sunt, noune earum revelationem angelorum voce accipit? Audi enim loquentem ipsum. e Et factum est, , inquit, e cum viderem ego Daniel visionem, et quærebam intelligentiam; et stetit in conspectu meo quasi species viri, et audivi vocem inter Ubal, et vocavit, et dixit : Gabriel, fac intelligere istum visionem 78. , lgitur illuminare possunt angeli, neque vero ipsi tantum, sed et homo hominem illuminat. Quocirca discendi studiosus ille eunuchus, cum Salvatoris prophetias non intelligeret, Philippum compellat: (Obsecro te, de quo propheta dicit hæc? de se, an de alio aliquo 79? > Doctores item et magistri rerum vitæ utilium, non aliam ob causam quam ob istam sui copiam faciunt. Sed cur in his immoramur, cum ad hoc probandum Salvatoris auctoritate liceat uti qui suis apostolis ait : « Ves estis lux mundi . ? > Talia quidem, ut videtur, dubitando quæret aliquis. Sed a nobis vicissim audit : Nihil, o quisquis es, in creaturis reperitur simplex aut compositionis expers : igitur quicunque alium erudire potest ad sapientiam, si creatus est, non est ipsamet sapientia, sed sapientiæ qua præditus est minister. 74 In sapientia enim sapiens est sapiens, et qui prudentiam edocet, non est ipsamet prudentia, sed prudentiæ qua præditus est minister. In prudentia quippe sunt prudentes; sic quicunque alios illuminare potest, non est ipsa proprie lux, sed lucis qua præditus est commodator, dum aliis infundit docendoque communicat quod accepit bonum. Proindeque dictum est etiam sanctis apostolis: « Gratis accepistis, gratis date "1. . Quidquid enim bonorum habebant, illud divinitus consecuti erant. Neque vero natura hominum in universum propriis bonis gloriari potest, ne ipsa quidem sanctorum angelorum natura. Nam præter quam quod ad esse producta sunt omnia, unumquodque exsistendi modum habet a Deo, nec in iis quidquam substantialiter esse putabimus, quod a benignitate Creatoris non proficiscatur, et opificis gratiæ radicitus innitatur. ltaque cum res creatæ compositæ sint, lux quidem inter eas nihil proprie ac simpliciter erit, aut citra ούσιωδώς ενυπάρχειν διακεισόμεθα, δ μή δωρόν έστι D compositionem, sed per participationem istud etiam cum cæteris a Deo suscipiet. Lux autem vera est quæ illuminat, non quæ illuminatur ab alio, cujusmodi est Unigenitus, qui in simplici et incomposita natura esse intelligitur, cum in Deum nulla cadere possit compositio. Atque hæc ita se quidem habent; sed rursum nobis forsan objiciet adversarius : Si sancti lux non sunt secundum naturam, quam ob causam non lucis participes, sed lucem eos Salvator nuncupavit? Aut quomodo alterius erit ab ipso naturæ creatura, si quemad. modum ipse lux nuncupatus est, ita etiam homines lux appellati sunt? e Vos enim estis lux mun-

di **, , discipuli audierunt. Cui sic respondemus: Α ό Σωτηρ; Πῶς δὲ ἐτεροφυής ἡ κτίσις ὡς πρὸς αὐ-Cur ergo, bone vir. dii Deigue filii apud Scripturas divinas nuncupati sumus, juxta illud : « Ego dixi, Dii estis, et filii Excelsi omnes 63 ? > An igitur desinentes esse natura id quod sumus, ad divinam et inessabilem substantiam evehemur, et Verbum Dei negantes esse vere Filium, illius loco Patri assidebimus, et gratiam qua nos ornat, impietatis materiam faciemus? Absit. Sed in suis lonis immutabiliter manet Dei Filius : nos autem adoptione filii sumus, et dii per gratiam, non ignorantes id quod sumus, et boc pacto quoque sanctos lucem esse credimus. Sed illud animadvertendum insuper existimo. Creaturæ rationis compotes accepto lumine illuminant, 75 communicatione doctrinarum quas ex sua mente in aliorum mentem infundunt : quæ illuminatio doctrina jure potius appellanda est quam revelatio. Sed Dei Verbum e illuminat omnem hominem venientem in mundum, , non docendo sicut angeli, verbi gratia, vel homines: sed potius ut Deus, creando, unicuique rei in ortum eductæ sapientiæ sive cognitionis divinæ semen indit, et intelligentiæ radicem inserit, atque ita rationale animal efficit, naturæ illud suæ particeps reddens, et ineffabilis sui splendoris lucidos veluti quosdam vapores ejus animo immittens, ea ratione ac modo quo ipse novit, nihil enim supervacaneum hic afferendum puto. Quocirca auctor ille nostri generis Adam, non in tempore, sicuti nos, sapientiam C videtur esse consecutus, sed a primo statim ortus sui initio perfecta intelligentia præditus cernitur. dum acceptam divinitus illuminationem illibatam in seipso conservaret, et integram naturæ suæ retineret dignitatem. Illuminat igitur, ut opifex quidem Filius, maxime cum sit ipse lux illa vera. creatura autem participatione cum luce, illuminatur, et idcirco lux dicitur et est, ad res supernaturales evecta, glorificantis Dei, et variis ipsam coronantis honoribus gratia, adeo ut quotquot hanc honorem accepimus juremerito in medium prodire, et magna voce gratias agentes gratulatorio carmine dicere debeamus : « Benedic, anima mea, Domino, et noli oblivisci omnes retributiones ejus: qui propitiatur omnibus iniquitatibus tuis, qui D sanat omnes infirmitates tuas; qui redimit de interitu vitam tuam; qui coronat te in misericordia et miserationibus; qui replet in bonis desiderium tuum . . Facit enim profecto misericordias Dominus, qui res parvas atque abjectas, si naturæ cujusque ratio spectetur, magnas atque mirabiles efficit sua erga ipsas bonitate, quippe qui suis nos cumulare donis voluit, ut Deus, atque idcirco deos et lucem appellavit, aliisque ejusmodi bonorum nominibus ornavit. Addit theologus nec frustra, « In mundo erat, » necessariam hinc nobis contemplationem inferens. Cum enim dixerit: « Erat lux

τον, ετ καθάπερ αὐτος ώνδμασται φώς, οῦτω καὶ τά λογικά; « Υμείς γάρ έστε του κόσμου το φώς, » πχουον οί μαθηταί. Τί ουν: ω βέλτιστε, πάλιν έρουμεν αύτῷ · θεοί καὶ Θεοῦ υίοὶ παρά ταῖς θείαις κεκλήμεθα Γραφαίς, κατά τό · « Έγω είπα, Θεοί έστε, καὶ υίοὶ 'Υψίστου πάντες; , "Αρ' ούν ἀφέντες τὸ είναι χατά φύσεν, όπερ έσμεν, επί την θείαν τε, χαὶ άβφητον ούσίαν άναδησόμεθα, και τὸν τοῦ Θεοῦ Λόγον τῆς κατ' άλήθειαν ἐκδάλλοντες υἰότητος, ἀντ' ἐκείνου τω Πατρί συνεδρεύσομεν, και ὑπόθεσιν ἀσεδείας τήν του τιμώντος ποιησόμεθα χάριν; Μή γένοιτο. άλλ' έσται μέν έν οίσπερ έστιν απαραποιήτως ό Tios · Octol os queis els viotata, xal deol xatà χάριν, ούχ άγνοούντες όπερ έσμέν . ούτω δὲ είναι καὶ φῶς τοὺς ἀγίους πιστεύομεν. Χρῆναι δὲ οξμαι κάκεινο διασκεπτομένους όρξιν. Τὰ μεν γάρ λογικά των κτισμάτων φωτιζόμενα φωτίζει, κατά μετάδοσιν θεωρημάτων των έχ νου πρός έτέραν είσχεομένων διάνοιαν, και διδασκαλία μάλλον ήτοι ἀποχάλυψις ὁ τοιούτος αν διχαίως καλοίτο φωτισμός. 'Ο δὲ τοῦ Θεοῦ Λόγος ε φωτίζει πάντα άνθρωπον έρχόμενον είς τὸν κόσμον ι οὐ διδασκαλικώς, καθάπερ άγγελοι τυχόν, ή και άνθρωποι, άλλά μάλλον ώς θεός δημιουργικώς έκάστω των είς τὸ είναι καλουμένων σπέρμα σοφίας, ήτοι θεογνωσίας έντίθησι, και ρίζαν έμφυτεύει συνέσεως, λογικόν τε ούτως αποτελεί τδ ζωον τῆς οίχείας φύσεως μέτοχον ἀποδειχνύων, καὶ της αφράστου λαμπρότητος ώσπερ τινάς ατμούς φωτοειδείς ένιεις τῷ νῷ, καθ' δν αὐτὸς οίδε τρόπον τε καὶ λόγον · δεί γάρ, οίμαι, λέγειν ἐν τούτοις οὐ περιττά · διάτοι τουτο καὶ ὁ προπάτωρ ᾿Αδὰμ, οὐκ ἐν χρόνω, καθάπερ ήμεζς, τὸ είναι σοφός άποκερδάνας έραται, άλλ' έχ πρώτων εύθυς των τῆς γενέσεως χρόνων τέλειος εν συνέσει φαίνεται, τον δοθέντα τῆ φύσει παρά θεοῦ φωτισμόν άθόλωτον έτι, καὶ καθαρόν διασώζων εν έαυτῷ, καὶ ἀκαπήλευτον έχων τῆς φύσεως τὸ άξίωμα. Φωτίζει τοιγαρούν, δημιουργικώς μέν ὁ Υίὸς, ἄτε δή τὸ φῶς ὑπάρχων αὐτὸ τὸ ἀληθινὸν, κατά μετοχήν δὲ ή κτίσις την πρός τὸ φῶς ἐκλαμπρύνεται, και καλείται διά τούτο, και γίνεται φώς, είς τὰ ὑπὲρ φύσιν ἀναδαίνουσα διὰ τὴν τοῦ δοξάσαντος χάριν, καὶ διαφόροις αὐτήν στέφοντος τιμαίς, ώς ήχειν είς μέσον εύλόγως των τετιμημένων έχαστον, καὶ δή χαριστηρίους άνατείνοντα προσευχάς, μεγάλη λοιπόν άναμελφδείν τη φωνή · « Εύλόγει ή ψυχή μου τὸν Κύριον, καὶ μή ἐπιλανθάνου πάσας τὰς ἀνταποδόσεις αὐτοῦ· τὸν εὐιλατεύοντα πάσαις ταῖς ἀνομίαις σου, τον Ιώμενον πάσας τάς νόσους σου, τον λυτρούμενον έχ φθοράς την ζωήν σου, τον στεφανούντά σε έν έλέει, και οίκτιρμοίς, τον έμπιπλώντα έν άγαθοίς την ξπιθυμίαν σου. > Ποιεί γάρ δντως έλεημοσύνες ό Κύριος, τὰ μικρά καὶ ἐξουθενημένα, κατά γε τὸν τῆς clxelaς φύσεως λόγον, μεγάλα, xal άξιοθαύμαστα διά της είς αύτά χρηστότητος άποδειχνύων, ώσπερ ούν ἀμέλει καὶ ἡμᾶς τοῖς Ιδίοις αὐτοῦ κατασεμνύνειν άγαθοίς χρήναι δείν άφθόνως εδοχίμασεν ώς ὁ Θεός,

καὶ διὰ τοῦτο θεούς τε, καὶ φῶς, καὶ τί γὰρ ούχὶ τῶν Α vera, quæ illuminat omnem bominem venientem in άγαθων άποχαλεί. Είτα πρός τούτφ φησίν, ότι καί ε Έν τω κόσμω ήν. > επάγει και τούτο χρησίμως ό θεολόγος, άναγκαιοτάτην ήμεν δι' αύτοῦ την θεωρίαν ελοφέρει [Ισ. ελοφέρων]. Έπειδη γάρ έφη, « Ήν τὸ φως τὸ ἀληθινὸν, ὁ φωτίζει πάντα ἄνθρωπον ἐρχόμενον εἰς τον χόσμον, εξν δε ού σφόδρα τοίς άχροωμένοις συμφανές, πότερον ποτε τον άνθρωπον έρχομενον είς τον χόσμον φωτίζει το φως, ή αύτο το φως το άληθινον, ώς ἀπό τινος έτέρου τόπου μεταχωρούν εἰς τὸν κόσμον, τὸν εἰς πάντας ἀνθρώπους ποιείται φωτισμόν, ἀναγκαίως ήμιν ο Πνευματοφόρος εκκαλύπτει το άληθες, και των οίκειων ρημάτων διερμηνεύει την δύναμιν, λέγων εύθυς περί του φωτός, ότι ε Έν τῷ χότμφ ήν . > [να λοιπόν τὸ ε έρχόμενον είς τὸν χόσμον » νης χατηγορήται φύσεως, ώς έχ του μή δντος είς το είναι καλουμένης · τόπος γάρ ώσπερ τίς έστι τοίς γενητοίς επινοία θεωρούμενος το μή είναι ποτε, άφ' ού δη τρόπον τινά πρός το είναι βαδίζοντα, τόπον ἔτερον ήδη τὸν ἐν ὑπάρξει λαμδάνει. Οὐχοῦν οἰχειό. τερίν τε και πρεπωδέστατον ή των ανθρώπων έπιδέξεται φύσις το έχ πρώτων εύθυς φωτίζεσθαι χρόνων, σύνδρομόν τε, και συγκατεσκευασμένην τῷ είναι λαμδάνειν την σύνεσιν παρά του όντος έν τώ χόσμφ φωτός, τουτ' έστι, του Μονογενούς, ός δή καλ άρδήτω τη της θεότητος δυνάμει τὰ πάντα πληροί, κα! συμπάρεστι μέν άγγέλοις έν ούρανώ, σύνεστι δέ τοίς έπι της γης, χενόν δὲ της ἐαυτοῦ θεότητος οὐδὲ αύτον αφίησι τον άδην, και πανταχή τοις πάσιν έπιδημών ούδενος άπανίσταται, ώς έπι τούτω και λίαν C είκότως ἀποθαυμάζοντα λέγειν τον σοφώτατον Μελφδόν ι Που πορευθώ από του Πνεύματός σου, και από του προσώπου σου που φύγω; Έλν άναδω είς τὸν ούρανδν, σὸ εἶ ἐχεῖ · ἐὰν χαταδῶ εἰς τὸν ἄδην, πάρει· έλν άναλάδω τὰς πτέρυγάς μου κατ' δρθρον, καλ κατασκηνώσω είς τὰ Εσχατα τῆς θαλάσσης, και γάρ έχει ή χείρ σου όδηγήσει με, χαὶ χαθέξει με ή δεξιά σου. , Παντός γάρ τόπου, και πάσης κτίσεως ή θεία περιδράττεται χείρ, συνέχουσα πρός τὸ είναι τὰ πεποιημένα, καὶ περισφίγγουσα πρὸς ζωήν τὰ ζωῆς δεόμενα, και τοίς συνέσεως δεκτικοίς το νοητον ένσπείρουσα φώς. Έστι δε ούκ εν τόπω, καθάπερ ήδη προείπομεν, ούδε την μεταδατικήν ύπομένει κίνησιν. σωμάτων γέρ έδιον τουτό γε · πληροί δε μάλλον τέ πάντα ώς Θεός. 'Αλλ' έρει τις πρός ταῦτα τυχόν · Τί ούν φαμεν, ώ γενναίε, όταν τις ημίν είς μέσον άγη λέγοντα τον Χριστόν « Έγω φως είς τον πόσμον έλήλυθα ; > Τί δὲ δταν ὁ Ψαλμιρδός ἀναφθέγγηται « Έξαπόστειλον το φώς σου, και την άληθειάν σου ; 'Ιδού γάρ ενθάδε σαφώς αύτος μεν εληλυθέναι φησίν είς τὸν κόσμον, ὡς οὐκ ὢν ἐν αὐτῷ δηλονότι · πέμπεσθαι δὲ πάλιν ὁ Μελφιδός ελιπάρει τον ούπω παρόντα, κατά γε το έν τῷ λόγῳ σχήμα, καὶ τῆς ὡς ἡμᾶς ἀποστολής την Εμφασιν. Πρός δη τὰ τοιαῦτά φαμεν, ότι τῷ Μονογενεί θεοπρεπές άξίωμα περιτιθείς ό θεολόγο;, εν τῷ κόσμιρ φησίν ἀεὶ, καὶ διὰ παντός

hunc mundum, nec 76 auditoribus admodum pateret, utrum intelligendum esset, Hominem venientem in hunc mundum lux illuminat, an Lux vera alio quodam ex loco veniens in hunc mundum: necessario nobis Joannes veritatem exponit, et suorum verborum vim et sensum interpretatur, illico subjiciens de luce : « In mundo erat. » ut illud demum , « venientem in hunc mundum , » intelligatur de homine, et de natura illuminata prædicetur, utpote que ex nihilo ad esse vocatur. Locum enim veluti quemdam creaturarum animo concipimus, nimirum aliquando non esse, unde ad esse quodammodo prodeuntes, alium tandem locum in exsistentia capiunt. Accommodatius ergo κατά τοῦ ἀνθρώπου νοῆς, καὶ μαϊλλον τῆς φωτιζομέ- Β atque decentius de natura hominum dici potest, primis statim temporibus illuminari, et una cum ipso esse vim etiam intelligendi ab ea quæ in mundo est luce, nimirum Unigenito, suscipere. qui ineffabili deitatis virtute cuncta replet, et est quidem cum angelis in cœlo, in terris cum hominibus, nihilque ejus deitate vacuum est, ne ipsis quidem inferis exceptis, et ubique cuncta immeans; a nullo abest, adeo ut vehementer id sapientissimus Psalmista miratus dicat : « Quo ibo a Spiritu tuo, et quo a facie tua fugiam? Si asceudero in cœlum, tu illic es : si descendero in infernum, ades : si sumpsero pennas meas diluculo, ct habitavero in extremis maris, etenim illuc manus tua deducet me, et tenebit me dextera tua ... Omnem enim locum et omnem creaturam divina manus complectitur, continens et conservans in suo esse res creatas, et vitam infundens iis qua vita carent, et intelligentiæ capacibus intellectualem lucem inserens. Non est autem in loco, sieut antea diximus, nec in eum cadit motus localis (id enim proprium est corporum), sed omnia potius implet, ut Deus, Sed ad pæc forsan dicet aliquis : Quid ergo responsuri sumus, o bone, si quis loquentem Christum nobis in medium afferat : « Ego lux in mundum veni 86. > Quid vero cum Psalmista clamat, « Emitte lucem tuam, et veritatem tuam ". . Ecce enim ipse hic aperte ait, se in mundum venisse, ut qui non esset in ipso nimirum. Mitti autem rursum David rogabat eum qui 77 nondum aderat, ut constat ex loquendi formula, et ipsa missionls ad nos significatione. Ad hæc respondemus theologum Unigenito dignitatem Deo convenientem tribuere, dum ait in mundo ipsum semper exsistere, ut vitam per naturam, ut lucem secundum substantiam, perficientem creaturam, ut Deum, non loco circumscriptum, non spatiis definitum, non quantitate coercitum, non ab ullo, ut verbo dicam, comprehensum, neque cui ex uno loco in alium incumbat migrandi necessitas, sed qui præsens sit omnibus, nec ab ullo absit. Le autem in mundum venisse, quamvis præsens sit

as Psal. cxxxviii, 7-10. 4 Joan. xii, 46. 47 Psal. xxii, 3.

enim est in terra, et cum hominibus conversatus est ** , , cum carne videlicet, manifestiorem nobis suam præsentiam hoc pacto efficiens, et qui quondam solo intellectu comprehendi poterat, ipsis quoque nunc corporis oculis perceptus crassiorem, ut ita dicam, cognitionis divinæ sensum nobis intulit dum per miracula et prodigis nobis est aguitus. Nec alia ratione, ut existimo, mitti ad nos Dei Verbum mundum bunc illuminaturum Psalmista rogabat, Illud insuper animadvertendum existimo, nimirum quod omni sermone mens penetrabilior est, et mentis motus lingua acution dur, mentis subtilitate et acumine , variam quidem natura divinæ pulchritudinem contemplamur, sed de ipsa humano modo et nostro more loquimur, B cum illius veritatis cacumen assequi lingua non possit. Ideoque Paulus ille mysteriorum Salvatoris dispensator, sermonem petebat a Deo ad aperiendum os suum . Nihil ergo naturali Unigeniti dignitati detrahet nostræ orationis inopia, sed omnia de ipso, pro co ac Deum decet, intelligentur; quæ vero necesse est eloqui, ea humano more dicentur, cum ab ipso propter nos, tum a sanctis de ipso, pro modulo naturæ nostræ. Sufficerent quidem ea quæ hactenus diximus ad rerum propositarum explicationem : sed quoniam decere arbitror, ut desidiam vincat calamus divinis dogmatis inserviens, agedum ipsam lectionem accuratius perpendamus, quomodo nimirum convenienter intelligatur de homine illud, « Venientem in hune mundum. > In ipso enim erat lux, sicut ipse quoque nobis 78 testatus est evangelista, neque e venientem in hunc mundum, ad lucem referimus, sed ad hominem qui illuminatur. Aiunt ergo nonnulli, ex corde suo eructantes et non ex ore Domini, sicuti scriptum est ", antequan corpora conderentur, in cœlo fuisse hominum animas, longo tempore in incorporea felicitate constitutas, et vero bono purius fruentes : sed melioris sortis satietate ac deterioris cupiditate, ad prasposteras cogitationes et cupiditates esse delapsas. Indignatum jure Opificem, eas quidem in mundum mittere, et corparibus implicitas, et ad ferendum onus cupiditatum inclusas ipso experimento eas docere, quam acerbum sit in pejus deflectere, et rectum nihili facere. Ad astruendum vero tam ridiculum suum commentum, primum omnium locum hunc evangelistæ arripiunt : « Erat lux vera, quæ illuminat omnem bominem venientem in hunc mundum; » deinde alia quædam ex Scriptura divina, culusmodi est illud : « Priusquam bumiliarer, ego deliqui *1; , nec illos suæ pudet nugacitatis dum aiunt, Ecce antequam humiliaretur, id est antequam corpore includeretur, se deliquisse fatetor anima, atque ideirco jure merito se humi-

in eo, confirmavit ratione incarnationis. « Visus A ύπάρχειν αύτον, ὡς ζωἡν κατά φύσιν, ὡς φῶς κατ' ούσίαν, πληρούντα την ατίσιν, ώς Θεόν, ού τόπφ περιγραπτόν, ού διαστήμασι μετρητόν, ού ποσότητι καταληπτόν, ού δὲ ὑπό τινος ὅλως ἐμπεριεγόμενον, ούδὲ μεταδάσεως της εἰς τόπον ἐχ τόπου δεόμενον, άλλ' ένδημείν μέν άπασιν, άπολιμπάνεσθαι δέ μηδε νός. Έληλυθέναι δὲ έαυτὸν ἐν κόσμω διζοχυρίσατο, καίτοι παρών εν αύτῷ κατά τὸν τῆς ενανθρωπήσεως τρόπου. • "Φρθη γάρ ἐπὶ τῆς γῆς, καὶ τοῖς ἀνθρώποις συνανέστράφη » μετά σαρχός, έμφανεστέραν ξαυτού την έν χόσμω παρουσίαν διά τούτου τιθείς, και ο πάλαι νοήσει καταληπτός, και αύτοις ήδη τοις του σώματος δρώμενος δφθαλμοίς, παχυτέραν, ίνα outur strue, the Osogramaias hair everiber the alsonσιν, διά θαυμάτων και μεγαλουργίας έπιγινωσκόμενος. 'Αποστέλλεσθαι δὲ ὡς ἡμᾶς φωτιοῦντα τὸν κόσμον τον του Θεού Λόγον, ὁ Μελφόδς οὐ καθ' Ετερόν τινα τρόπον, ώς γέ μοι φαίνεται, κατά δὲ τοῦτον αύτον παρεχάλει. Χρηναι δε οίμαι πρός τούτω κάκεινο διενθυμείσθαι τον φιλομαθή, ότι παντός μέν λόγου τομώτερος νους, δξυτέρα δὲ γλώττης τῆς δ: 2νοίας ή χίνησις. Οὐχοῦν ὄσον ήχεν είς λεπτότητα νοῦ, και την όξειαν εν αύτῷ κίνησιν, τὸ ποικίλον τῆς θείας φύσεως χατεθεώμεθα χάλλος. λαλούμεν δλ περί αύτης άνθρωπινότερον, και λόγω τω καθ' ήμας, ούχ έχούσης της γλώττης πρός τό της άληθείας έχτείνεσθαι μέτρον. Διδ δή καλ ό Παύλος ό των τού Σωτήρος μυστηρίων ταμίας, λόγον άπήτει παρά Θεού τον έν ανοίξει του στόματος αύτου. Ούδεν ούν άρα λυμανείται τοίς φυσιχοίς του Μονογενούς άξιώμασιν ή των παρ' ήμεν λόγων πενία, ό' τ νοηθήσεται μέν θεοπρεπώς τὰ περὶ αὐτοῦ, λαληθήσεται δὲ τὰ περὶ τήν χρείαν άνθρωπινώτερον, παρά τε αὐτοῦ δι' ήμας. καί παρά των άγίων περί αύτου κατά το της φύσεως μέτρον. Ήν μέν ούν, ώς ξοικε, τοίς είρημένοις άρκείσθαι καλόν είς την των προκειμένων έξηγησιν. έπειδή δε οίμαι προσήκειν δχνου φέρεσθαι χρείττονα τον τοίς θείοις δόγμασιν ύπηρετούντα κάλαμον, φέρε πάλιν αύτο παραθέντες το άνάγνωσμα βασανίσωμεν άχριδέστερον, πως αν νοοίτο κατά τον πρέποντα λόγον τοῦ ἀνθρώπου κατηγορούμενον, τὸ, « Έρχόμενον είς τὸν κόσμον. > Τιν γάρ ἐν αὐτῷ τὸ φῶς, καθάπερ ούν χαι αύτος ήμιν ο εύαγγελιστής διεμαρτύρατο, καλ ού το φώς είς τον κόσμον έρχεσθαι μάλλον, άλλά coactas, ac velut in spelunca quadam vehementium D τον φωτιζόμενον άνθρωπον διεδεδαιούμεθα. Φασί τοιγαρούν τινες, τὰ ἐκ καρδίας αὐτών ἐρευγόμενοι, και ούκ από στόματος Κυρίου, καθώς γέγραπται, ότι πρό της των ισωμάτων κατασκευής προϋπήρχον μέν κατά τον ούρανον αι των άνθρώπων ψυχαι, μαχρόν εν άσωμάτω μαχαριότητι τρίδουσαι χρόνον, και καθαρώτερον άπολαύουσαι του δντως άγαθου. έπειδή δὲ αὐτὰς ὁ τῶν ἀμεινόνων εἰσήει χόρος, χαὶ πρός τά χείρω λοιπόν άποκλίνουσαι, πρός ἐκτόπους κατέδαινον εννοίας τε καλ επιθυμίας, άγανακτήσας είκότως ό Δημιουργό; ἀποστέλλει μέν αὐτάς είς τόν χόσμον, τοίς δὲ ἀπὸ γῆς ἐνέπλεξε σώμασιν άχθοφορείν άναγκάσας, και μονονουχί σπηλαίφ τινί των έχ-

^{**} Baruch m, 38. ** Col. IV, 5. ** Jerem. xxm, 16. *1 Psal. c.vm, 67.

τόπων έγκατακλείσας ήδονών, παιδεύειν αὐτάς έξ A liatam esse, mortis et corruptionis vinculis illigaαὐτῆς ἐδοχίμασε τῆς πείρας, πικρὸν ὅπως ἐστὶ τὸ έπὶ τὰ χείρω φέρεσθαι, καὶ ποιεζοθαι λόγον τῶν άγαθων οὐδένα. Αρπάζουσι δὲ εἰς ἀπόδειξιν την ούτω γελοιστάτης έαυτών μυθολογίας, και αύτο δή πρώτον το νύν εν χερσίν. « Ήν το φώς το άληθινὸν, δ φωτίζει πάντα ἄνθρωπον ἐρχόμενον εἰς τὸν χόσμον . πρός δέ γε τούτω, και έτερά τινα των άπο τῆς θείας Γραφής, οἶον τὸ, « Πρό τοῦ με ταπεινωθήναι, έγω επλημμέλησα · > καὶ δή καί φασι παραληρείν ούχ αιδούμενοι. Ίδού πρό τῆς ταπεινώσεως, τουτ' έστι .. της ένσωματώσεως πεπλημμεληχέναι φησίν ή ψυχή, διά τε τούτο τεταπεινώσθαι δικαίως ενδεθείσαν θανάτω, και φθορά, καθάπερ ούν καὶ ὁ Παύλος ούτως ὀνομάζει τὸ σώμα, λέγων · • Τίς με ρύσεται έχ τοῦ σώματος τοῦ θανάτου τούτου; , Β Εί δὲ πλημμελεί, φησίν, πρό της ταπεινώσεως ή ψυχή, και Εργεται είς του κόσμου, ώς προϋπάρχουσα δηλονότι · πως γάρ όλως άμάρτοι το μήπω ύφεστηκός; "Ερχεται δὲ είς τὸν κόσμον ἀπό τινων δηλονότι τόπων κινουμένη. Τοιαυτά τινα των της Έκκλησίας καταβραψωδούντες δογμάτων, και δύλους είκαίων διηγημάτων ταζς των άπλουστέρων επισωρεύοντες

festa justo et insuper accipiet *3. , άκοαζς, δικαίως άκούσονται · « Oùal τοζς προφητεύουσιν άπό καρδίας αὐτῶν , καl το καθόλου μή βλάπουσιν. > 'Οράσεις γάρ δντως , καὶ οιωνίσματα, καὶ προφητείας καρδίας αὐτῶν τοῖς διὰ τοῦ Πνεύματος άντιπαραθέντες λόγοις, ούχ αἰσθάνονται πρὸς δσην αὐτοῖς άτοπίαν δραμεῖται τὸ ἐπιχείρημα, λέγοντος του Ψαλμφδου πρός Θεόν « Συ φοδερός εί, και τίς άντιστήσεται σοι από τής όργης σου; "Οτι δι λίαν έστιν άτοπώτατον ὑπάρχειν μέν οίεσθαι την ψυχήν, έχ προγενεστέρων δὲ άμαρτημάτων εἰς τὰ ἐχ γῆς καταπέμπεσθαι σώματα νομίζειν αύτον [τσ. αύτην], διά τῶν ὑπεζευγμένων ἐννοιῶν κατά τὸ ἐγχωροῦν ήμεν ἀποδείξαι πειρασόμεθα, το γεγραμμένον είδοτες. • Δίδου σοτώ ἀτορμήν, και σοφώτερος έσται. γνώριζε διχαίφ, και προσθήσει του δέχεσθαι. >

γμένου και συλλογιστικού.

α'. Εί τῆς τῶν σωμάτων κατασκευῆς ή τοῦ ἀνθρώπου προϋφεστήκει ψυχή, ἀποκλίνασα δὲ πρός τὸ φαύλον, κατά τάς τινων ύπωνοίας, κόλασιν έχει τοῦ πλημμελήματος την είς σάρχα χάθοδον, πῶς, είπέ μο:, φωτίζεσθαί φησιν έρχομένην αύτην είς τον χόσμον ό εύαγγελιστής; Τιμή γάρ, οίμαι, το πράγμά έστι, και χαρισμάτων προσθήκη λαμπρών κολάζεται δέ τις ού τιμώμενος, ούδε τιμωρείται μέτοχο; θείων άναδειχνύμενος άγαθῶν, άλλὰ τοῖς ἐξ ὀργῆς τῆς τοῦ πολάζοντος όμιλων. Έπειδή δὲ ούχ ἐν τούτοις ἐρχόμενος είς τον χόσμον ὁ ἄνθρωπος, άλλ' ἐχ τῶν ἐναντίων φωτίζεται, πρόδηλον δή που λοιπόν, δτιπερ ού χόλασιν έχει την σάρχωσιν ό μετά σαρχός τιμώ-MEYOC.

β'. ΑΛΛΟ. ΕΙ πρό τοῦ σώματος ή ψυχή νοῦς ήν, έτι καθαρός εν μακαριότητι διατελών, άποκλίνας δε πρός το φαύλον ὑπέδη, καὶ διά τοῦτο ἐν σαρκὶ γέγονε, πώς έργόμενος είς τον χόσμον φωτίζεται; Ανάγκη γάρ λέγειν Ερημον είναι φωτός πριν έλθειν αύτόν εί δε τούτο, πῶς ἡν ἔτι νοῦς χαθαρός ὁ τότε μόλις έχων του φωτίζεσθαι την άρχην, ότε και είς τὸν πόσμον ἔρχεται, καὶ οὐ δίχα σαρκός;

Errotat ήτοι θεωρήματα σχήματος συμπεπ.le- C Rationes, sire propositiones ex syllogismis connexis.

tam, quemadmodum Paulus ipse quoque corpus

nominat dicens : « Quis me liberabit de corpore mortis hujus *1? > Quod si anima peccat, inquiunt,

antequam humilietur, et venit in mundum, pa-

tet quod prius exsistat; quomodo enim, queso,

peccaret id quod nondum exsistit? Venit autem in

mundum, sed aliquibus ex locis videlicet profecta.

Istiusmodi nugas adversus Ecclesiæ dogmata, et

vanas fabulas simpliciorum auribus ingerentes,

jure audient : « Væ qui prophetant de corde suo,

et prorsus non vident 33. > Visiones enim revera

et divinationes, ac prophetias cordis sui Spiritus

sermonibus opponentes, non sentiunt quantam in

absurditatem sua consilia properent, Psalmista ad

Deum dicente : « Tu terribilis es, et quis resistet tibi,

ex tunc ira tua ** ? > Quod autem absurdissimum sit

putare animam ante corpus exsistere, et ob præce-

Jentia 79 peccata in terrena corpora ipsam demitti,

ex subjunctis argumentis quantum in nobis est de-

monstrare conabimur, scientes quod scriptum est:

Da sapienti occasionem et sapientior erit, mani-

1. Si anima hominis ante fabricationem corporis exsistebat, sed in vitium delapsa, ut quidam suspicantur, pœnæ loco in corpus detrusa est : quomodo, quæso, evangelista ipsam in hune mundum venientem illuminari dicit? Honor enim istud est, et illustrium gratiarum accessio. Sed nemo plectitur dum honoratur, neque punitur cum divinorum bonorum fit particeps, sed cum in punientis iram incurrit. Cum autem homo veniens in hunc mundum minime puniatur, sed contra potius illuminetur, patet utique pænæ loco el non esse corporationem, qui in carne honoratur. STREET CARDIT VOIME

2. ALIUD. Si ante corpus anima mens erat pura, in felicitate degens, sed conversione in vitium delapsa est, atque idcirco innexa est carni, quomodo veniens in hunc mundum illuminatur? Necessario enim dicendum est ipsam lucis expertem esse antequam veniat. Quod si ita est, quomodo pura mens erat, quæ vix tum primum illuminari incipit cum venit in mundum, idque non absque carne? provide publication, independent very source

changed. You sell ergo perce loor id quot be

cibus exselvi, si poenor loco incluse " Rom. vii, 24. " Jerem. xxiii, 16. " Psal. 1xxv, 8. " Prov. ix, 9. bec amind calling

- 3. ALIUD. Si ante corpus anima hominis exsti- A tit, et proinde mens pura erat bonorum cupiditati propius conjuncta, sed conversione in vitium terreno corpori impacta est, et in eo exsistens peccare non vult amplius : quomodo non ei fit injuria, quæ tum maxime id facere jussa non sit, cum ad virtulem erat etpeditior, nondum malis corporis illigata, sed intempestive id præstare cogitur, cum est inquinata peccato? Atqui Deus nihil intempestive jubet, neque injuriam facit is qui natura sua nocere nequit. Opportune igitur et juste a nobis exigit ut in hac carne non peccemus, cum exsistendi tempus istud solum habeamus, quo in hunc mundum venimus, illud prius non esse, 80 ceu locum quemdam relinquentes, et ex ipso quasi præexsistentiæ principium mutantes.
- 4. ALIUD. Libenter ab eis quærerem, guf consentaneum sit animam quæ ante corpora peccavit. in corpus detrudi, ut experimento ipso discat cupiditatum suarum turpitudinem; hæc enim docere non verentur. Atqui ab ipso malorum aspectu avellenda potius esset, quam in ipsum turpissimarum voluptatum profundum detrudenda. Illud enim remedii genus erat potius quam istud. Si ergo ut corporeis voluptatibus immergatur, malorum accessionem habet, quod in corpus detruditur, nemo laudaverit medicum qui ægrum adjutum iri putat per ea ipsa quibus ei nocel. Sin C autem ut peccandi finem faciat, quomodo in ipsum cupiditatis delapsa profundum emergere potuit, ac non potius ipsum morbi initium depulit, cum nihil adhuc esset quo ad peccandum pertrahe-
- 5. ALIUD. Si ante corpus exsistens anima peccavit, ut illi volunt, ideoque impacta est carni et sanguini, loco pœnæ id accipiens: quomodo non oporteat credentes in Christum, et idcirco peccati remissionem consecutos, illico de corporibus exire et sarcinam istam pœnæ loco impositam excutere? Quomodo enim, quæso, perfectam peccati remissionem consecuta est anima hominis, si pænæ adhuc tenetur obnoxius? At videmus tantum abesse ut fideles corporibus liberari velint, ut cum fidei Christi confessione carnis resurrectionem conjungant. Non erit ergo pænæ loco id quod fidei quoque confessione honoratur, et ad Salvatoris omnipotentiæ testimonium affertur, ex eo quod sic ad vitam redierit.
- 6. ALIUD. Si ante corpus exsistens anima peccavit, ut illi volunt, et idcirco innexa est carni, quam ob causam lex graviora quidem peccata morte plecti, innocentem vero vivere permittit? Præstaret quippe permittere turpissimorum criminum reos diu in corporibus hærere, ut hoc pacto gravius punirentur, innocentes vero corporibus exsolvi, si pænæ loco inclusæ sunt in corporibus animæ. Sed contra, morte quidem punitur

- γ'. ΑΛΛΟ. ΕΙ προυφεστήκει του σώματος ή του ανθρώπου ψυχή, και νους ύπηςχεν έτι διά τουτο καθαρός, οίχειότερον τη των άγαθων έφέσει προσχείμενος, έχ παρατροπής δὲ τῆς ἐπὶ τὸ χείρον εἰς τὸ γεώδες πέμπεται σώμα, καὶ γεγονώς εν αὐτῷ τὸ μηκέτι βούλεσθαι πλημμελείν άπαιτείται, πώς ούκ άδικείται μή τότε μάλιστα τούτο ποιείν έπιτετραμμένος, ότε όλ και μάλλον ύπηρχεν έτοιμότερος είς άρετξυ, οδπω τοίς άπο του σώματος ενδεδυμένος κακοίς, άλλ' ότε γέγονεν εν θολώσει τῆς άμαρτίας, τότε τοῦτο ποιείν ούχ εύχαίρως άναγκάζεται; Καιρού δὲ τοῦ πρέποντος ούχ αν αμάρτοι το θείον, άλλ' ούδ' αν άδικήσαι ποτέ τὸ άδικείν ού πεφυκός. Εύκαίρως άρα, καί δικαίως μετά σαρκός το μή άμαρτάνειν άπαιτούμεθα, μόνον έχοντας τούτον τού είναι καιρόν, καθ' δν μετά σώματος είς τον χόσμον έρχόμεθα, το μή είναι πρότερον, ώσπερ τινά τόπον καταλιμπάνοντες, και εξ αύτου προϋπάρξεω; άρχην μεθιστάμενοι.
- δ. ΑΛΛΟ. Ποΐον έχει λόγον, έροίμην αν ήδέως αύτούς, το άμαρτήσασαν πρό σωμάτων είς σώμα πέμπεσθαι την ψυχήν, ίνα δή μάθοι τη πείρα, των cixείων επιθυμιών την αlσχρότητα; Kal ταύτα γάρ ούχ έρυθριώσιν έξηγούμενοι. Καίτοι μάλλον έχρην καὶ αὐτής τῆς των κακῶν ἐξέλκεσθαι φαντασίας αὐτήν, και ούκ είς αύτον κατωθείσθαι ήδονών τον πυθμένα. τρόπος γάρ ήν θεραπείας έχεινο μάλλον, ή τούτο. Εί μέν ούν ένα ταίς του σώματως ήδοναίς έντρυφήση προσθήχην έχει νοσημάτων την σάρχωσιν, ούχ άν τις ἐπαινέσαι τὸν σωφρονιστήν, δι' ὧν ώφελεῖν ὑπετόπησεν άδιχούντα το νενοσηχός. Εί δὲ ΐνα παύσηται των παθών, πως είς αύτο πεσούσα της επιθυμίας το βάθος ἀναχύπτειν ἐδύνατο, καὶ ούχὶ μᾶλλον καὶ αὐτην αποπτύσασα του νοσήματος την αρχήν, ότε καί γυμνή του καθέλκοντος είς άμαρτίαν έφαίνετο.
- ε'. ΑΛΛΟ. Εί προούσα πεπλημμέληκεν ή ψυχή, διά τε τούτο συνεπλάκη σαρκί, και αίματι, είς τιμωρίας τρόπον λαδούσα το πράγμα, πῶς οὐκ ἔδει τοὺς πιστεύοντας εἰς Χριστὸν, και κομισαμένους διά τοὐτου τῆς άμαρτίας τὴν ἄφεσιν, παραχρῆμα σωμάτων ἐξέρχεσθαι, και τὸ λόγω τιμωρίας περιτεθὲν ἀποδάλλειν; 'Επει πῶς τελείαν ἔχει τὴν ἄφεσιν ἡ τοῦ ἀνθρώπου ψυχή, ἔτι περικειμένη τὸν τῆς κολάσεως τρόπον; 'Αλλ' ὁρῶμεν ὅτι τοσούτον ἀφεστήκασι τοῦ σωμάτων ἀπαλλάττεσθαι θέλειν οι πιστεύοντες, ὡς ταίς εἰς Χριστὸν ὁμολογίαις συνεπισφίγγεσθαι τῆς σαρκός τὴν ἀνάστασιν. Οὐκ ἄρα κολάσεως ἔσται τρόπος, τὸ και πίστεως ὁμολογία τετιμημένον, ὡς τῆ θεία τοῦ Σωτῆρος δυνάμει τὸ πάντα δύνασθαι βαδίως ἐπιμαρτυροῦν, διά τοῦ παλινδρομῆσαι πρὸς ζωήν.
- ς'. ΑΛΑΟ. Εἰ προούσα κατ' ἐκείνους ἐξήμαρτεν ἡ ψυχή,διά τε τοῦτο συνεπλάκη σαρχὶ, διὰ ποίαν αἰτίαν ὁ νόμος τὰ μὲν τῶν ἐγκλημάτων βαρύτερα τιμάσθαι θανάτω, τὸν δὲ οὐδὲν ἡμαρτηκότα διαζῆν ἐπιτρέπει; Κρῆν γὰρ δή που μάλλον, τοὺς μὲν ἐπὶ τοῖς αἰσχίστοις ἀλόντας κακοῖς ἐπιτρέπειν ἐγχρονίζειν σώμασιν, ἴνα δὴ καὶ μειζόνως κολάζοιντο, τοὺς δὲ οὐδὲν ἡμαρτηκότας σωμάτων ἀνεῖσθαι, εἴπερ ἐν τάξει τιμωρίας ἡ ἐνσωμάτωσις. 'Αλλ' ἐκ τῶν ἐναντίων, θανάτω μὲν ὁ

εδ σώμα. ούχ άρα τιμοιρίας τρόπος ή σάρχοισις.

ζ'. ΑΛΛΟ. Εί ἐχ πρεσδυτέρων άμαρτημάτων Εσαρκώθησαν αί ψυχαί, και τρόπος αύταις τιμωρίας ή του σώματος επενοήθη φύσις, πῶς ἡμᾶς ἀφέλησε καταργήσας τον θάνατον ό Σωτήρ; Πῶς δὲ οὐχὶ μάλλου ηλέησεν ή φθορά, το χολάζον ήμας αφανίζουσα, και πέρας επιτιθείσα τή καθ' ήμων όργή; Διδ δή και μάλλον είποι τις αν εύγαριστείν απολουθότερον τή φθορά, ήπερ έχ των έναντίων τῷ διηνεχές ήμιν έπιτιθέντι το χολαστήριον, διά τῆς ἐχ νεχρών ἀναστάσεως. άλλά μην εύχαριστούμεν, ώς άπηλλαγμένοι θανάτου καὶ φθοράς διά Χριστού· ούκ άρα τιμωρίας τρόπος ή σάρχωσις τη ψυχή.

η'. ΑΛΛΟ, ώς έπ τοῦ αὐτοῦ θεωρήματος. Εί Β προγενεστέρων άμαρτημάτων απαιτούμεναι δίχας αί των ανθρώπων ψυχαί, τοίς από της γης ένεπλακησαν σώμασι, ποίαν, είπέ μοι, χάριν όμολογήσομεν τῷ την αναστασιν ημίν επαγγελλομένω Θεώ; 'Ανανέωσις γάρ τιμωρίας το πράγμα φαίνεται, και του hunouvros avagueuf : xal ei mixpov mavel tip quieltai το χολάζεσθαι μαχρά. χαλεπόν άρα έστι το άνίστασθαι σώματα, τιμωρίας τάξιν ἐπέχοντα ταϊς ἀθλίαις ψυχαίς. 'Αλλά μήν ώς δώρον ή φύσις άνανεουν είς εύθυμίαν την άνάστασιν έχει παρά Χριστού. Ούκ άρα τιμωρίας τρόπος ή σωμάτωσις.

6. ΑΛΛΟ. 'Ως μεγάλην ήμεν και τριπόθητον έορτην προφητικός που λόγος εύαγγελιζόμενος φαίνεται. • 'Αναστήσονται γάρ οί νεχροί, και έγερθήσουται οί εν τοίς μνημείοις, » φησίν. 'Αλλ' είπερ ήν δν. C τως κολάσεως τρόπος το σωματωθήναι τάς άθλίας των ανθρώπων ψυχάς, πως ούχι μάλλον ελύπει τά τοιαύτα βοών ὁ προφήτης ὡς ἐχ Θεοῦ ; Πῶς δὲ δλως άγαθον έσται το χήρυγμα, των λυπούντων ήμας είσφέρον την διαμονήν; "Εδει γάρ μάλλον είπειν, είπερ εδούλετο τοὺς εξ άμαρτίας σωματωθέντας εὐopaiver. Our avacthoover of verpel, anolestai δέ και ή τῆς σαρκός φύσις. 'Αλλ' ἐκ τῶν ἐναντίων εύφραίνει, την των σωμάτων άνάστασιν Εσεσθαι λέγων κατά βούλησεν Θεού. και πώς αν είη λοιπόν έν κολάσεως τάξει το σώμα κατά την τινων άδουλίαν. έφ' ψ και ήμεις ήδόμεθα, και ὁ Θεός εύδοκεί;

ι'. ΑΛΛΟ. Έπηγγείλατό που καὶ Θεός τὸν μακάριου εύλογων 'Αδραάμ, ότι κατά την άναρθημητον D των αστέρων πληθύν έσται το σπέρμα αύτου. Εί δε άληθης ὁ λόγος, ὅτι πλημμελήσασα πρό σώματος ή ψυχή, και είς τῆν, και είς σάρκα κολασθησομένη πέμπεται, καταδίκων δχλον ούκ εύγεντ, δραπετευόντων του άγαθου, τῷ δικαίο Θεὸς ἐπηγγείλατο, καὶ ούχι μάλλον εόλογίας μέτοχον σπέρμα. 'Αλλά μην εύλογήσων τον 'Αδραάμ τοῦτο λέγει ὁ Θεός. ἀπάσης άρα κατηγορίας ή των σωμάτων ἀπήλλακται γέ-

ια. ΑΛΛΟ. Είς πλήθος μέγα και άναρθθμητον το דשי "וסף אודשי בלבנבועברם קביסק" אמו פאן אמו שיינים

φονευτής καταδικάζεται, πάσχει δὲ οὐδὲν ὁ δίκαιος εἰς Α homicidə, Justus autem corpore nihil patitur. Non est igitur supplicii loco inclusa corpori anima.

81 7. ALIUD. Si ob præcedentia peccata animæ corporibus inclusæ sunt, et ad eas puniendas excogitata est corporis natura, quomodo nos juvit Salvator destructa morté? Imo vero nonné potius nostri mors miserta est suppliciom nostrum abolendo, ac iræ in nos intentatæ finem imponendo? Quocirca morti gratias agere nemo non magis consentaneum esse dixerit, quam ei qui per resurrectionem a mortuis perpetuum nobis supplicium imponit. Atqui Deo gratias agimus, quod a morte et corruptione per Christum liberati simus : non ergo ad supplicium datum est corpus animæ.

8. ALIUD, ex eodem. Si ut præcedentium peccatorum pænas luant, hominum animæ terrenis corporibus immersæ sunt, quam, quæso, gratiam habeblinus Den resurrectionem nobls pollicenti? Renovatio enim supplicium esse videtur, et mali instauratio : et si nemini non acerbum est longo tempore pæna affici, utique grave est excharl corpora, quæ miseris animabus pænæ loco sint. Atqui naturæ instar singularis alicujus domi data est a Christo resurrectio, quo ad felicitatem renovatur. Non ergo ad pœnam animæ data sunt corpora.

9. ALIUD. Magnam veluti quamdam et optatissimam celebritatem nobis propheta annuntiare videtur : « flesurgent enim mortul, et expergiscentur qui sunt in monumentis ", , inquit. At si miseræ hominum animæ corporibus ad pænam includerentur, quomodo non potius ista divinitus prædicando mæstitism nobis inferret propheta? Aut quomodo, queso, leta erit illa prædicatio, que malorum nobis perpetuitatem statuit? Dicere enim potius debebat, si homines ob peccata corporibus inclusos exhilarare] vellet, Non resurgent mortoi, sed ipsa quoque natura carnis interibit. Contra vero lætos homines reddit, dum resurtectionem corporum Dei voluntate futuram att. Quomodo ergo supplicii loco futurum est corpus, ut temere quidam asserunt, în quo et nos oblectamar, et Deus?

10. ALIUD. Cum beatum Abraham Deus benedrceret, semen ejus simile fore innumerabili astrorum multitudini promisit. Quod si verum est animam nondunt suscepto corpore 82 peccasse, ideoque in terram et carnem ad supplicium esse detrusam, ignobileni damnatorum turbam a virtute abhorrentium justo Deus pollicetur, non antem semen benedictionis particeps. Atqui Deus benedicturus Abraham istud ait. Igitur corporum ortus omni reprehensione caret.

11. ALIUD. Israelitarum genus in magnam et innumerabilem multitudinem propagabatur: quod cum sacrorum ille antistes Moyses vehementer miraretur;

⁹⁸ Isa, xxvi , 19.

cos votis prosequitur, dicens : « Et ecce estis hodie A διχαίως ύπερθαυμάσας ὁ ἱεροφάντης Μωϋσῆς ἐπεύvelut astra cœli multitudinę. Dominus Deus patrum vestrorum adjiciat vobis sicut estis millies 97. > At si corporibus ad pænam includerentur animæ, idque necessitate quadam, imprecatio revera esset, non votum illa Moysis oratio. Atqui res ita non est, sed facta est a Moyse benedictio. Non ergo ad pænam corporibus immersæ sunt animæ.

12. ALIUD. Male petentibus Deus non annuit. Cujus rei locuples testis nobis erit Salvatoris discipulus : Petitis, inquit, c et non accipitis, eo quod male petatis 98. > Si ergo ad pænam corporibus animæ mancipantur, quomodo Anna Phanuclis filia, Inquiet aliquis, non vehementer erra- B bat, cum tam enixe filium sibi a Deo peteret "? Animam quippe deorsum pelli, et in corpus detrudi poscebat. At quomodo, quæso, filium ipsi Deus beatum Samuelem tradidit, si quidem peccasse prius animam oportebat, ut implexa corpori mulieris votum impleret? Atqui Deus tradidit, qui nonnisi bona dare potest, cumque id prompto animo ipsi annuerit, votum ejus ab omni calumnia liberat. Non igitur ob admissum peccatum corporibus anima includitur, neque id ei ad pænam datum, ut volunt nonnulli.

13. ALIUD. Si corpus animæ hominis ad pænam datum est, quid Ezechiam adegit, illum Hierosolymorum regem sapientem ac bonum, ut non sine acerbis lacrymis corporis mortem deprecaretur, nec illo supplicio vellet exsolvi 1, sed annorum accessione corpus suum honorari peteret, cum alioqui longe satius esset, si verum est corpore plecti animam, non mortem deprecari, sed grave et molestum ducere animam cum corpore conjungi, et ob ejus dissolutionem gratias agere potius quam ob vitam. 83 Quomodo vero singularis beneficii Joco promittebat illi Deus dicens : « Ecce addam ad dies tuos quinque et decem annos ', > cum illa promissio supplicii prorogatio esset, non beneficium, si verum illi docent. At vero supernum donum et gratia erat illa promissio, et annorum prorogatio : non ergo ad supplicium corpus donatur animæ.

14. ALJUD. Si ad pænam datum est corpus animæ, quam gratiam Deus retribuit eunucho illi, qui Jeremiam eduxit e lacu, dicens : « Et dabo animam tuam in rem inventam, et servabo te a Chaldæis 3. > Satius enim fuisset illum mori sinere, ut hoc pacto eum honoraret, vinculis et pæna corporis solutum. Quam autem, quæso, Israelitis adolescentibus gratiam contulit, dum eos a flamma servavit et immanitate Babyloniorum? Quam ob causam Danielem a crudelitate leonum eripuit 1? At vero beneficia ista sunt, pro quibus illum etiam hymnis et laudibus prosequimur. Non ergo ad pænam animæ χεται λέγων αὐτοῖς . Καὶ ίδου, ἐστὰ σήμερον ώς τὰ άπτρα τοῦ οὐρανοῦ τῷ πλήθει. Κύριος ὁ Θεὸς τῶν πατέρων δμών προσθείη όμιν, ώς ήτε χιλιοπλασίως. > 'Αλλ'είπερ ήν κόλασις, ταϊς άνθρώπων ψυχαϊς τὸ είναι μετά σωμάτων έν χόσμφ, έδει δὲ είναι, καὶ οὐ γυμνάς, άρλ μάλλον είη περ άληθως, ούχ έπ' εύχη, και ὁ τοῦ Μινσέως εὐρίσκοιτο λόγος. "Εχει δὲ οὐχ οῦτως, ἀλλ' έν εύλογίας τάξει πεποίηται ούχ άρα τιμωρίας έχει λόγον ή σάρκωσις.

ιβ'. ΑΛΛΟ. Τοῖς αἰτεῖν ἐπιχειροῦσι κακῶς, ἐπινεύειν θεός ούχ ἀνέχεται. Καὶ τούτου μάρτυς ήμιν ἀψευδής ό του Σωτήρος γενήσεται μαθητής, « Αίτείτε, » λέγων, α καὶ οὐ λαμβάνετε, ὅτι κακῶς αἰτεῖσθε. > Εἴπερ οὖν έστι κόλασις το σωματωθήναι ψυχήν, "Αννα του Φανουήλ ή θυγάτηρ, πῶς ούχ εὐλόγως έρεί τις, ὅτι του πρέποντος ἀπεσφάλλετο μακράν, ούτω πρός θεόν άνατείνουσα την εύχην, και αίτούσα σπέρμα άνδρός; ψυχής γάρ ήτει κατάπτωσιν, και την είς σώμα κάθοδον. Πώς δὲ όλως καὶ υίδν αὐτή ἐδίδου θεός τον άγιον Σαμουήλ, είπερ έδει πάντως άμαρτησαι ψυχήν, ίνα δή και έμπλακείσα σώματι τη γυναικί πληρώση την αίτησιν; 'Αλλά μην και Θεός εδίδου, μόνα πεφυχώς διδόναι τὰ άγαθά, καὶ προγείρως ἐπινεύσας αύτη, λοιδορίας άπάσης έλευθεροί την αίτησιν. Ούχ άρα εξ άμαρτίας ή σάρχωσις, άλλ' ούδε χολάσεως τρόπος κατά τινας.

ιγ. ΑΛΛΟ. Ε! εν τάξει τιμωρίας δέδοται τὸ σώμα τή ανθρώπου ψυχή, τί το πεπεικός Έζεχιαν τον τής Ίερουσαλήμ βασιλέα, χαίτοι σοφόν όντα χαι άγαθόν, δακρύων ού δίχα πικρών παραιτείσθαι μέν τον τῆς σαρχός θάνατον, και ἀποδύσασθαι το χολάζον όχνεζν, έτων δέ προσθήκη τιμάσθαι παρακαλείν, καίτοι λίαν έχρην, είπερ ήν δντως, ού τεθνάναι παραιτείσθαι μάλλον, ήγεισθαι δε φορτικόν το συμπεπλέχθαι σώματι, και έπι τούτφ χάριν ήπερ έπι τοίς έναντίοις όμολογείν. Πως δὲ ώς ἐν χάριτος μέρει Θεὸς ἐπηγγέλλετο λέγων αύτῷ. « Ίδου προστίθημι εἰς τον χρόνον σου έτη δεκαπέντε; » καίτοι προσθήκη κολάσεως ούχ εύποιίας τρόπος, ή ύπόσχεσις ήν, είπερ έχείνοι πρεσδεύουσιν άληθη. 'Αλλά μην δώρον άνωθεν η ύπόσχεσις ήν, και ή προσθήκη χάρις ούκ άρα κόλασις ταίς ψυγαίς ή σωμάτωσις.

ιδ'. ΑΛΛΟ. Εί εν τάξει χολάσεως δέδοται το σώμα τή του άνθρώπου ψυχή, ποίαν άντεδίδου χάριν τῷ εύνούχο θεός το άνενεγχόντι τον Ίερεμίαν έχ τοῦ λάχχου, λέγων, « Καὶ δώσω την ψυχήν σου είς εύρεμα, καί διασώσω σε έχ των Χαλδαίων; > "Εδει γάρ μάλλον ἀποθνήσκειν ἐἄν, ἵνα καὶ τιμήση, δεσμοῦ καὶ χολάσεως ἀπολύων αὐτόν. Τί δὲ, εἰπέ μοι, τοῖς ἐξ Ίσραήλ νεανίαις έχαρίζετο, διασώζων αύτους έχ φλογός και της των Βαδυλωνίων απανθρωπίας; "Ότου δὲ χάριν τῆς τῶν λεόντων ώμότητο; τὸν σοφὸν έξήρπαζε Δανιήλ; 'Αλλά μην ταύτα πράττων εύεργετεί, και διά ταυτα δοξάζεται. Ούκ άρα τρόπος τι-

1 IV Reg. xx, 1 sqq. 1 ibid. 6. 2 Jerem. xtv, 5.

or Deut. x, 22. " Jac. IV, 3. " I Reg. 1, 10-20. Dan. 111 , 1 sqq.

είη παρά θεώ τι μή και κόλασις.

ιε'. ΑΛΛΟ. "Οτι των ἐκάστω βεδιωμένων ἐξέτασις Εσται κατά καιρον έπι του θείου βήματος εκδιδάσκων ό Παύλος, φησί ε,Τούς γάρ πάντας ήμας φανερωθήναι δεί ξμπροσθεν τοῦ βήματος τοῦ Χριστοῦ, ίνα χομίσηται Έχαστος τά διά του σώματος, πρός ά έπραξεν, είτε άγαθον, είτε φαῦλον. > Εί δὲ ἐπὶ μόνοις τοῖς διά του σώματος ή χολάζεταί τις, ήγουν τῆς δεούσης άξιούται τιμής, μνήμη δε ούδεμία προγενεστέρων άμαρτημάτων, άλλ' ούδε πρεσδύτερον τῆς γενέσεως έγκλημα ζητηθήσεται πώς άρα προήν ή ψυχή; ή πώς εξάμαρτίας εταπεινώθη, κατά τινας, ή και μόνος δρίζεται γρόνος δ μετά σαρχός, διά του μόνα ζη-דבוֹסטמו דמׁ פֿנ' מטֹדקֹּכ;

ις. ΑΛΛΟ. Εί έχ πρεσδυτέρων άμαρτημάτων εσωματώθησαν αί ψυχαί, πῶς ὁ Παῦλος ἡμῖν ἐπιστέλλει, « Παραστήσατε, » λέγων, « τὰ σώματα ὑμῶν θυσίαν ζώσαν, άγίαν, εύάρεστον τῷ Θεῷ. > Εί γάρ έν τάξει τιμωρίας δέδοται ταϊς άθλίαις ψυχαίς, πώς είς όσμην εθωδίας παραστήσομεν αὐτά τῷ Θεῷ ; κατά τίνα δὲ τρόπον εὐάρεστον ἔσται τὸ δι' οὖ κατακεκρίμεθα; ή ποίον δλως άρετης ἐπιδέξεται τρόπον τὸ κολάζειν πεφυκός, και βίζαν έχον την άμαρτίαν;

ιζ. ΑΛΛΟ. Κατά πάσης έχτεινομένην της άνθρώπου φύσεως την φθοράν, διά την εν 'Αδάμ παράδασιν ξπιδεικνύων ὁ Παῦλος, φησίν ι 'Αλλ' ἐδασίλευσεν ὁ θάνατος άπὸ 'Αδάμ μέχρι Μωσέως, καὶ ἐπὶ τοὺς μή ς άμαρτήσαντας, έπὶ τῷ όμοιώματι τῆς παραδάσεως του 'Αδάμ. > Πως ούν άρα φησί, και έπι τους μή άμαρτήσαντας βασιλεύειν τον θάνατον, είπερ έχ πρεσδυτέρων άμαρτημάτων τὸ άποθνησχον ήμιν δέδοται σώμα; Που γάρ δλως οί μή άμαρτήσαντες, εί δίκη πταισμάτων ή σάρκωσις, καλ το έν τῷδε τῷ βίφ γενέσθαι μετά σώματος, προανατέλλον έχει τὸ έγκλημα; 'Αμαθές ούν άρα των δι' έναντίας το πρόбапиа.

η'. ΑΛΛΟ. Προσήγαγόν ποτε τῷ Σωτῆρι πεῦσιν οι μαθηταί περί τινος των έχ γενετής τυφλών, και δή και έφασχον ε Ραβδί, τίς ήμαρτεν, ούτος, ή οί γονείς ω του, ίνα τυφλός γεννηθή; » Έπειδή γάρ εν προφητικοίς άναγέγραπται λόγοις περί θεού, ώς έστιν άποδιδούς άμαρτίας πατέρων επί τέχνα, τούτο πεπονθέ- D ναι τὸν ἄνθρωπον ὑπενόουν οἱ μαθηταί. Τί οὖν πρὸς ταύτα Χριστός ; ε 'Αμήν λέγω ύμιν, ούτε ούτος ήμαρτεν, ούτε οἱ γονεῖς αὐτοῦ, ἀλλ' ἴνα φανερωθή τά έργα του Θεού έν αὐτῷ. ι Πῶς οὖν ἔξω τίθησιν άμαρτίας αύτους, χαίτοι μή δυτα, άνεγχλήτους χατά τὸν βίον ; "Ανθρωποι γὰρ δντες, ἔνοχοί που πάντως ήσαν και πταίσμασιν. 'Αλλ' Εστι πρόδηλόν τε και συμφανές, ότιπερ ό λόγος εκ τον πρό τῆς γενέσεως άναδαίνει καιρόν, καθ' δν ούπω γεγονότες, ούδὲ ημάρτανον, Ινα και άληθεύη Χριστός.

ιθ'. ΑΛΛΟ. 'Ο μαχάριος προφήτης 'Ησαίας, την αίτίαν του πεποιήσθαι την γήν έξηγούμενος, « Ούχ

puoplas totl to evolutiv th sapul, iva uh tautov A corpus est traditum, ne idem sit anud Deum præmium et pæna.

> 15. ALIUD. Eorum quæ quisque in vita patrarit aliquando disquisitionem fore apud Dei tribunal Paulus edocens, ait : (Omnes enim nos manifestari oportet ante tribunal Christi, ut referat unusquisque propria corporis, prout gessit, sive bonum, sive malum . . Si vero pro solis corporis operibus punitur aliquis, aut pro eo ac decet honoratur, nulla autem præcedentium peccatorum mentio futura est, nec in ea quæ ante corpus gesta sunt inquiretur : quomodo ergo ante corpus fuit anima, ant quomodo depressa est ob peccatum, ut nonnulli volunt, cui tempus tantummodo illud cum carne præscribitur ex eo quod ea solummodo quieruntur quæ per carnem admisit?

> 16. ALIUD. Si ob præterita peccata corporibus addictæ sunt animæ, quomodo Paulus nobis scribit Exhibete corpora vestra hostiam viventem, sanctam, Deo placentem . , Si enim ad pænam data sunt corpora miseris animabus, quomodo in odorem suavitatis ea Deo exhibebimus? aut quo pacto gratum et acceptum erit illud per quod damnati sumus? aut quam virtut's rationem habiturum est id quod pænæ et supplicio nobis est, et cui radix est peccatum?

> 17. ALIUD. Corruptionem per universam hominis naturam extensam ob 84 transgressionem in Adam Paulus ostendens, ait : « Sed regnavit mors ab Adam usque ad Moysen, etiam in eos qui non peccaverunt, in similitudinem prævaricationis Adæ . . Quomodo igitur ait mortem eliam in eos regnare qui non peccaverunt, si ex præteritis peccatis mortale nobis corpus datum est? Ubi enim gentium, quæso, sunt illi qui non peccaverunt, si peccatorum pœna est animæ cum corpore conjunctio, et sarcinam corporis in hac vita gestare, præcedentis pæna est peccati? Inepta igitur est adversariorum propositio.

18. ALIUD. Discipuli Christum interrogarunt aliquando de cæco quodam a nativitate, his verbis : Rabbi, quis peccavit, hic, aut parentes ejus, ut cæcus nasceretur ?? > Cum enim scriptum sit in prophetarum libris de Deo, ipsum retribuere peccata patrum in filios , istud accidere homini discipuli suspicabantur. Quid ergo ad hæc Christus? « Amen dico vobis, neque hic peccavit, neque parentes ejus : sed ut manifestentur opera Dei in illo 10. > Quomodo igitur peccati expertes illos ait, quamvis in vita reprehensione non carerent? Nam, homines cum essent, obnoxii utique peccatis erant. Atqui manifestum est Domini verba intelligenda esse de tempore quod nativitatem præcessit, quo, cum nondum essent, ita neque peccarunt, ut vera quoque Christi sit oratio.

19. ALIUD. Beatus propheta Isaias, causam ob quam terra facta sit exponens : « Non frustra, »

Il Cor. v, 10 ' Rom. xii, 1. ' Rom. v, 14. ' Joan. ix, 2. ' Deut. xx, 5. " Joan. ix, 5.

da autem erat utique terra, non nudis plena spiritibus, sed neque incorporeis et simplicibus animabus, sed corporibus, quæ mutua successione illa uterentur. Voluntas itaque divina animabus peccandi causa erat, ut et corporum natura exsisteret, et sic terra demum non frustra facta esse videretur. Sed hoc absurdum : oræstat initur con-

20. ALJUD. Omnium artifex sapientia de seipsa in libro Proyerbiorum alicubi ait : « Ego eram cui adgaudebat (universi nimirum opifex), quotidie autem lætabar coram eo omni tempore, cum lætaretur orbe perfecto, in filiis hominum 18. > Cum ergo, perfecto terrarum orbe, hominis fabricatione Pens valde lætetur, 85 quomodo non erit ille B dementissimus, qui peccatis corpore prioribus obnoxiam animam esse dicet, eoque nomine in corpus detrusam scelerum suorum pœnas luere? Nunquid enim carceris potius quam orbis opifex erit Deus, et reprum supplicio temere triumphahit? At quomodo bonus sit, qui rebus tam a ratione alienis oblectatur? Atqui honus est Deus, ac proinde bonorum auctor : non ergo ad pænam datum est corpus animæ.

21. ALIUD. Si criminum ante nativitatem admissorum pænas luit hominum anima dum illigatur corpori, et corpus ei ad supplicium datum est, quam ob causam illatum est mundo impiorum C diluvium, et justus Noe servatus est, atque hoc a Deo fidei suæ præmium retulit? Nunquid enim satius erat summæ impietatis reos diutius in corpore hærere, ut gravius punirentur, bonos autem eis exsolvi, et suæ erga Deum pietatis hanc referre mercedem, ut quamprimum ex eo discederent? At opinor universi opificem, justus cum sit, quoc jus et æquum est in unumquemque decernere : atque ideireo morte corporea sontes punire, et contra vita corporis justos exhilarare. Non ergo data sunt hominum animabus ad pœnam corpora, ne injustus Deus videatur, gratia impium puniendo, et contra poena justum honorando.

σώματα ταίς των ανθρώπων ψυχαίς, ίνα μή άδικος τιμών δὲ πάλιν χολάσει τὸν δίχαιον.

22. ALIUD. Si præteritorum peccatorum pænas D datura in carnem et corpus anima descendit, quomodo Salvator Lazarum quem amabat excitavit, et vinculis semel solution, rursus ad ea redire coegit 13 ? Atqui ad ejus utilitatem id fecit Christus, eumque ut amicum honoravit, excitando e mortuis. Inanis ergo est adversariorum propositio.

23. ALIUD. Si, quemadmodum illi nugatores alunt, pœnæ loco datum est corpus animæ, idque supplicium ob præteritum ejus peccatum excogitatum est, peccatum humanorum corporum naturam

inquit, (fecit eam, sed ut habitaretur 11.) Habitan- A είς κενόν, φησίν, ἐποίησεν αὐτήν, άλλά κατοικείσθαι : έδει δὲ πάντως κατρικείσθαι την γην, ού πνεύμασι πληρουμένην γυμνοίς, άλλ' οὐδὶ ἀσάρχοις και άναμφιέστοις ψυχαίς, άλλά τοίς καταλλήλοις αύτη χεχρημέναις σώμασιν. Ήν ούν άρα βούλημα θείον το ένεργούν είς το άμαρτείν ψυχάς, ένα και ή των σωμάτων γένηται φύσις, ούτω τε λοιπον, ή γή μή είς κεγόν φαίνηται γεγενημένη. 'Αλλά τοῦτο άτοπον · χρείττον ούν άρα τὸ έτερον.

> χ'. ΑΛΛΟ. Ἡ πάντων τεχνίτις σοφία, περί έαυτης πού φησιν εν βίελφ Παροιμιών « Έγω ήμην, ή προσέχαιρεν : ὁ πάντων δηλονότι δημιουργός « καθ' ήμέραν όὲ εὐφραινόμην ἐν προσώπω αὐτοῦ, ἐν παντὶ χαιρώ, ότε εύφραίνετο την οίχουμένην συντελέσας, και ένευφραίνετο έν υίοζε άνθρώπων. • "Οτε τοίνυν συντελέσας την οίκουμένην, τή του άνθρώπου κατασχευή λίαν εφήδεται Θεός, πῶς ούχὶ πάσης εξω κείσεται φρενός, ό προγενεστέροις άμαρτήμασιν ύποτιθείς την ψυχήν, διά τε τούτο σεσωματώσθαι λέγων αύτην, καί κατά τρύτον τετιμωρήσθαι τον τρόπον; Ή γάρ ούχι δεσμωτηρίου μάλλον, ήπερ οίχουμένης έργάτης Εσται θεός, εύφρανθήσεται δε παραλόγως επί τείς ὑπέγουσι δίκας ; Kal πώς αν είη λοιπον άγαθος ἐπ' άτόποις ούτω γαννύμενος; 'Αλλά μήν έστιν άγαθός. διά τοι τούτο ποιητής άγαθών ούκ άρα τιμωρίας Εσται τρόπος ή σάρχωσις.

> κα'. ΑΛΛΟ. Εί πλημμελημάτων της έν κόσμω γενέσεως άρχαιοτέρων είσπράττεται δίκας ή του άνθρώπου ψυχή διά τῆς είς σάρκα συμπλοκῆς, καὶ τιμωρίας επέχει το σώμα λόγον αφτή, διά ποίαν αλτίαν, χόσμφ μέν άσεδών χαταχλυσμός έπενήνεχται, διεσώθη δὲ δίχαιος ών ὁ Νῶε, καὶ ταύτην έχει παρά θεού της πίστεως την άντίδοσεν; "Η γάρ ούχι μάλλον έχρην τους μέν άφόρητα δυσσεδήσαντας, μαχροτέρους έν σώματι χατατρίδειν χρόνους, ίνα μειζόνως πολάζωνται, δεσμών δέ των από σαρχός ανίεσθαι τούς άγαθούς, και της πρός θεόν εύσεδείας άντιχρμίζεσθαι γέρας την έχ σώματος ἀποφοίτησιν; 'Αλλ' οίμαι, δίχαιον δντα τον απάντων δημιουργόν, την έχάστω χρεωστουμένην τάγματι ψήφον έπενεγχείν. Έπειδή δὲ δίχαιος ὢν θανάτω μέν τῷ τῆς σαρκός χολάζει τον παράνομου, ζωή δε πάλιν τή μετά σώματος εύφραίνει τον δίχαιον, ού χόλασις άρα τά φαίνηται θεός, χάριτι μέν κολάζων τον άσεδη.

κβ'. ΑΛΛΟ. Ει προγενεστέρων πταισμάτων έχτίσουτα δίχας, είς σάρκα και σώμα καταδέδηκεν ή ψυχή, πως εφίλει τον Λάζαρον αναστήσας αὐτον ό Σωτήρ, και του άπας δεσμών ανέντα, παλινδρομείν είς σύτους άναγκάσας; 'Αλλ' Επραττεν ώφελών, και τος φίλον έτίμα τον τεθνεώτα Χριστός διανιστάς έχ νεχρών είχαζον οδν άρα των δι' έναντίων τό πρόδλημα.

κγ. ΑΛΛΟ. Εί, καθάπερ έκείνοι ληρούντές φποιν, ώς εν τάξει τιμιορίας δέδοται το σώμα τη ψυχή, διά πρεσδυτέραν αυτής άμαρτίαν έπινοηθέν, άμαρτία την των ανθρωπίνων σωμάτων παρεισήνεγκε φύσιν.

¹¹ Isa. xLv, 18. 12 Prov. vm, 20, 31. 13 Joan. xt, passim.

τος · αυτή τοιγαρούν καθ' έαυτης ή άμαρτία λοιπόν έξοπλίζουσα φαίνεται, λύουσα τοίς θστέροις τὰ ἐν άρχή, και δ Σατανάς κφ' έσυτψ μεμέρισται διά τούτο. • Πώς ούν σταθήσεται ή βασιλεία αύτου, έ κατά την του Σωτήρος φωνήν; 'Αλλά μην το ούτω νοείν, άπιθανον άληθες ούν άρα το έναντίον.

κδ. ΑΛΛΟ. Έχτισε θελς έν άφθαρσία τὰ πάντα. ε Και θάνατον μεν ούχ εποίησεν αύτος, ν φθόνφ δε διαδόλου θάνατος εξοήλθεν εξς τον κόσμον. 'Αλλ' εξπερ έστιν άληθες, ώς έν τάξει τιμωρίας δέδοται το σώμα τή του άνθρώπου ψυχή, διά ποίαν αθτίαν, δι ούτοι, τὸν τοῦ διαδόλου φθόνον αἰτιασόμεθα, τὸ πέρας ἡμίν των ανθρωπίνων εξοφέροντα, και το κολάζον ήμας άφανίζο τα σώμα; επί τίσι δε δλώς άναθήσομεν τώ Σωτήρι τὰ χαριστήρια, προσδεσμούντι πάλιν ήμας th sapal bid the diastassue; 'Alla any edyaptστούμεν, και λελύπηκε την φύτιν δ του διαδόλου φθόνος, προξενήσας τολς σώμασι την φθοράν. Ο τρόπος άρα τιμωρίας το σώμα έστιν, άλλ' ούδε άρχαίας ήμων άμαρτίας δύωνιον.

Και δ πόσμος δι' αυτού έγένετο. Διά του φωτός του άληθινου, τουτ' Εστι, του Μονογενούς, πεποιήσθαι τον χόσμον, άναγχαίως έν τούτοις δ ευαγγελίστης Επισημαίνεται. Εί γαρ καί δτι μάλιστα Λόγον αυτόν αποχαλέσας χατά την άρχήν, πάντα δι' αὐτοῦ γενέσθαι, και χωρίς αὐτοῦ παρηγθαι μηδέν είς γένεσιν διεδεδαιώσατο, ποιητήν τε διά τούτων απέδειξε και δημιουργόν . άλλ' ήν άναγχαΐον νον ήδη μάλιστα τουτο και είσαυθις C άναλαδόντα είπειν, ίνα μή τοις παρατρέπειν είωθόσι την των θείων δογμάτων όρθότητα, πλάνης τε καί άπωλείας περιλιμπάνηται τόπος. Έπειδή γάρ έφη περί του φωτός, ότι εν τῷ κότμιφ ήν, ίνα μήτις είς ξατόπους εννοίας περιέλκων το πρημένου, τοίς κατ' είδος του χόσμου μέρεσεν έναρίθμεον ποιοίτο το φώς, ώσπερ ούν άμελει, και ήλιος, και σελήνη, και ἀστέρες τυχόν, εν τῷ κόσμφ μέν είσι, πλην ώς μέρη του χόσμου, και καθάπερ ένδς μέλη σώματος. χρησίμω, τε και άναγκαίως δ εθαγγελιστής γενεσιουργού εύθυς, και παντός του κόσμου τεχνίτην εισφέρει τον Μονογενή, και διά τούτου πάλιν ήμας έξασφαλιζόμενος, και χειραγωγών είς άπλανή και εύθεζαν τής άληθείας κατάληψιν. Τίς γάρ οδτώς άμαθής, ή τοσαύτην έξει την ηλιθιότητα κατά τον νουν, ώς μή πάντως Ετερον είναι παρά τον χόσμον ύποτοπήσαι, τον δι' οδ γεγενήσθαι λέγεται, καὶ τιθέναι μεν έν ίδιφ μέρει την κτίσιν, αποδιελείν δε τῷ λόγφ τὸν Δημιουργόν, και την θείαν αὐτοῦ φαντάζεσθαι φύσιν; Δεί γάρ έτερον είναι τη φύσει το ποιηθέν παρά τον ποιητήν, ίνα μή φαίνηται ταυτό το ποιούν και το ποιούμενον. Εί γάρ νοοίτο ταυτόν, ούδε μιας ενούσης κατά του του πως είναι λόγον εξαλλαγής, αναδήσεται μέν το ποιηθεν είς την του ποιούντος φύσιν, χαταδήσεται δε και είς την των κτισμάτων ο Δημιουργός, ούχετι δε μόνος έξει το δύνασθαι γενεσιουργείν, άλλ' ένυπάρχον τουτο δυνάμει και τοίς ποιήμασιν εύρεθή-

'Alla zal náliv elohlos diá the augrtlas doava- A intenit. Sed et per peccatum mots rursus ingressa est in mundum 14 : ipsum ergo peccatum armatum in sese videtur esse, posterioribus priora solvens, et Satanas in seipsum propterea divisus est. « Quomodo ergo stabit regnum ejus 18, i juxta Salvatoris dictum? 88 Atqui hoc filcredibile cogitatu est : verum ergo contrarium.

> 24. ALIUD. Omnia creavit Deus in incorruptione, e Et mortem quidem non fecit ipse 10, , sed e invidia diaboli mors intravit in mundum 12. Sed si verum est corpus datum esse ad poenam hominis anima, quam ob causam, queso vos, diaboli culpabimus invidiam qui finem nobis affert humanorum maloram, et corpus délet quod supplicii loco nobis est? quas ob res vero Salvatori, queso, gratias agenius, nos per resurrectionem rursus corporibus illiganti? At vero gratias agimos, et naturam læsit invidia diaboli, corruptionem conciliando corporibus. Non ergo supplicium est corpus, sed neque veteris nostri peccati auctoramentum.

1, 10. Et mundus per ipsum factus est.

Per fucem veram, hoc est, per Unigenitum factum esse mundum, hic evangelista necessario innuit. Etsi enim ipsum Verbum initio præsertim nuncuparit, omniaque per ipsum facta esse, et sine ipso creatum nihil asserverit, aique ita factorem et opificem esse ostenderit : necessarium tamen erat istud ipsum rursus quoque hic repetere, ne hæreticis, qui divinorum dogmatum pervertere solent rectam rationem, relinqueretur locus perditionis et erroris. Nam cum dixerit de luce, quod in mundo erat, ne quis in absurdas sententials dictum pertrahens, unam partium hujus mundi lucem Illam suspicari posset, cujusmodi sol, luna et stellie, verbi gratia, in mundo quidem sunt, sed tanquam partes mundi, ac velut unius membra corporis, utiliter ac necessario evangelista rerum statim auctorem ac totius mundi opificem infert Unigenitum, bis verbis nos rursus confirmans, et quasi manu ducens ad certam et rectam veritatis comprehensionem. Quis enim adeo rudis ac stupidus erit ingenio, ut non plane diversum a mundo existimet eum per quem factus esse dicitur, et partes suas creatura tribuat, opilicem autem ratione separet, et divinam ejus naturam imaginetur esse? Aliud enim oportet esse natura opus a factore, ne videatur idem esse quod 87 facit cum eo quod efficitur. Si enim idem esse censeatur, nullo quoad essentiæ modum intercedente discrimine, evehetur quillem id quod factum est ad facientis naturam, et in creaturarum naturam Creator descendet; neque jam solus rerum auctor ac parens erit, sed istud ipsum quoque rebus creatis' inesse potentia comperietur, si nulla plane ratio illas a consubstantialitate cum ipso sejungit; atque ita demum suiipsius creatura creatrix erit, ac nudam Unige-

[&]quot; Rem. v, 12 18 Luc. xt, 18. 16 Sap. 1, 13. 16. Sap. II. 24.

elò

XX

aů

lad

E7

tal !

σαν,

דחשי ז

nito dignitatem evangelista tribuet dicens, quod in A σεται, είπερ όλως ούδεις αυτά της προς θεον όμοmundo erat, et mundus per ipsum factus est. > Sed noral unum esse natura universi opificem : non ergo unum esse censebitur apud recte credentes, opus et factor, Deus et conditor, sed illud quidem subjicietur servi in morem, naturæ suæ modum non ignorans : ei autem Filius imperabit, qui solus cum Patre potest res e nihilo ad esse vocare, et quod nondum exsistit ineffabili virtute in ortum producere. Quod autem Deus secundum naturam exsistens Filius alius utique sit a creatura, in libro De sancta Trinitate cum jam abunde tractaverimus, nihil superfluum hic afferemus. Illud tamen utiliter 🦻 addemus, quod cum ait mundum ab ipso factum esse, ad cogitandum de Patre nos adducit, et conobis infert. Omnia enim a Patre sunt per Filium in sancto Spiritu.

αύτου τον χόσμον πεποιήσθαι λέγων, εἰς ἔννοιαν τῷ δι' οῦ τὸν ἐξ οῦ. Πάντα γὰρ παρὰ Πατρὸς δι' Υίοῦ ἐν ἀγίφ Πνεύματι.

1, 10. Et mandus eum non cognovit.

Prudenter hic rursus evangelista sancto Spiritu afflatus, quorumdam nugas antevertere conatur. Docendi autem rationem non parum mirabere. Lucem veram nuncupavit Filium, eumque omnem hominem venientem in hunc mundum illuminare confirmavit; addit quod et c In mundo ipse erat, et mundus per ipsum factus est. > Sed illico nobis adversariorum quidam objiciet : Si lux erat Vertionem Dei videlicet et scientiam hominis naturæ congruentem, et si in hoc mundo semper erat, et mundi opifex exsistebat, quomodo ignoratum est, et quidem tantis temporum spatiis? Igitur non illuminabat, sed neque lux plane erat. His confestim occurrit Theologus, dicens : « Mundus eum non cognovit. I pse quominus agnosceretur, inquit, in causa non fuit : sed infirmitati 88 suæ id mundus ascribat. Illuminat enim Filius, sed gratiam retundit creatura: oculos accepit, quibus naturalem Deum intelligeret, sed eo munere abusa, in sola creaturarum contemplatione hæsit: ulterius ferri noluit, illuminationem pigritia obruit, neglexit gratiam 17, quod ne sibi contingat, vigilare Pauli discipulus admonetur. Nihil ergo ad lucem illumi- D natorum improbitas. Quemadinodum enim solis lumen cunctis oboritur, sed nihil cæcus utilitatis inde accipit : non tamen proinde consentaneum esse dixeris solis accusare splendorem: quin potius ad oculorum vitium id referemus. Ille enim illuminat, hi lucem non capiunt; sic etiam de Unigenito statuendum arbitror, nimirum ipsum lucem esse veram, sed deum hujus sæculi, ut loquitur Paulus, excæcasse mentes infidelium, ne illuminatio cognitionis divinæ in ipsis fulgeat 18. Excarcatum antem hic dicimus hominem, uon quod plane sit luce orbatus (servatur enim in natura divinitus

ουσιότητος αποδιελεί τρόπος · ούτω τε λοιπόν έαυτής ή κτίσις έσται δημιουργός, καλ ψιλόν περιθήσει τῷ Μονογενεί το άξίωμα λέγων ο εύαγγελιστής, ότι, καὶ « Έν τῷ κόσμφ ήν, καὶ ὁ κόσμος δι' αὐτοῦ έγένετο. > 'Αλλ' οίδεν ένα κατά φύσιν δντα των άπάντων δημιουργόν. Ούχ άρα ταυτόν άν νοοίτό ποτε παρά γε τοίς είδόσι πιστεύειν όρθως, ποίημα καί ποιητής, Θεός και κτίστης. άλλ' ή μεν ύποκείσεται δουλοπρεπώς, τον της οίχείας φύσεως δρον επιγινώσχουσα · βασιλεύσει δὲ ἐπ' αὐτην ὁ Υίὸς, μόνος έχων μετά του Πατρός το δύνασθαι και ώς δντα τά μή δντα καλείν, και το μήπω υπάρχον άφρητω δυνάμει παράγειν είς γένεσιν. "Οτι δὲ ὑπάρχων κατά φύσιν Θεός ό Υίος, έτερος δήπου πάντως έστι παρά την gnitionem ejus Ex quo, una cum eo Per quem, Β κτίσιν, άρχούντως ήδη διειληφότες εν τῷ Περί τῆς άγίας Τριάδος λόγφ, περιττόν έν τούτοις έρουμεν ούδέν πλην έχεινο χρησίμως προσθήσομεν, ότι δι ήμας άναφέρει την περί Πατρός, και συνεισφέρει

Καὶ ὁ κόσμος αὐτὸν οὐκ ἔγνω.

Νήφει πάλιν ό πνευματοφόρος, φθάνειν ἐπείγεται τάς παρά τινων εύρεσιλογίας. θαυμάσεις δε λίαν τον έν τοίς θεωρήμασι λογισμόν. Φώς άληθινον άπεχάλεσε τον Υίον, διισχυρίσατό τε φωτίζειν αύτον πάντα άνθρωπον έργόμενον είς τον χόσμον · πρός δέ γε τούτφ, ότι και « Ήν έν τῷ κόσμφ » φησίν, « καὶ ὁ κόσμος δι' αὐτοῦ ἐγένετο. » 'Αλλ' εἶπεν άν τις εύθύς ήμεν των δι' έναντίας. Εί φως ήν ό bum, et cujusvis hominis cor illuminat, ad agni- c Λόγος, ω ούτοι, και εί φωτίζει παντός ανθρώπου χαρδίαν, είς θεογνωσίαν δηλονότι και είς σύνεσιν άνθρωποπρεπή, και είπερ ήν άει εν τῷ κόσμῳ, και αύτος ήν έργάτης αύτοῦ, πῶς ἡγνοήθη, καὶ εἰς χρόνους ούτω μαχρούς; ούχουν ούχ ἐφώτιζεν, ἀλλ' ούδὲ όλως ὑπήρχε τὸ φῶς αὐτός. Πρὸς δἡ τὰ τοιαῦτα θερμότερον ὁ θεολόγος ὑπαντιάζει, λέγων • 'Ο χόσμος αύτον ουχ έγνω. Ούχ αύτος δι' έαυτον ήγνοήθη. φησίν · αιτιάσθω δε ό κόσμος την οίκειαν άσθένειαν. Φωτίζει μέν γάρ ὁ Υίὸς, ἀπαμδλύνει δὲ τὴν χάριν ή κτίσις. Έδανείζετο τὸ βλέπειν, ίνα τὸν κατά φύσιν νοήση θεδν, και δεδαπάνηκεν άσώτως το δοθέν, μέχρι των ποιημάτων έστησε τῆς θεωρίας τὸ μέτρον. ένάρχησε τον έπέχεινα δρόμον, χατέχωσε βρθυμίαι; τον φωτισμόν, ημέλησε του χαρίσματος, όπερ ίνα μή πάθοι, νήφειν ό Παῦλος κελεύει τῷ cixείψ μαθητή · ούδεν ούν άρα πρός τό φως ή των φωτισθέντων φαυλότης. "Ονπερ γάρ τρόπον, άνίσχει μέν άπασι του ήλίου το φως, ώφελείται δε ούδεν ο τυφλός, άλλ' ού διά τοῦτο τῆς ἡλιαχῆς ἄν εὐλόγως χατηγορήσαιμεν αύγης. αιτιασώμεθα δε μάλλον το της δύεως πάθος (ή μεν γάρ εφώτιζεν, ή δε τον φωτισμόν ούχ έδέχετο). ούτως οίμαι δείν και έπι του Μονογενούς έννοείν, ότι φως μέν έστι το άληθινον, ο δε Θεός του αίωνος τούτου, καθά και ὁ Παυλός φησιν, ετύφλωσε τά νοήματα των απίστων, είς το μή διαυγάσαι τον φωτισμόν εν αύτοζς της γνώσεως του θεού. Τύφλωσιν δέ φαμεν την εν τούτοις ύποστηναι τον άνθρωπον,

(σώζεται γάρ εν τη φύος πάντως ή θεόσδοτος σύνεσις) · άλλ' είς έξιν άμαθεστέραν χατασδεν[ν]ύμενον, χαί ταίς έπὶ τὰ χείρω παρατροπαίς χαταμαραίνοντά πως και κατατήχοντα το της χάριτος μέτρον. διά τούτο καὶ ὁ σοφώτατος Μελφόδς, ότε τὸν τοιούτον ήμεν άνθρωπον ύποχρίνεται, τότε δή και δικαίως καταφωτίζεσθαι παρακαλεί, λέγων ώς πρός θεόν. « 'Αποχάλυψον τούς όφθαλμούς μου, χαλ χατανοήσω τά θαυμάσιά σου έχ του νόμου σου . , νόμον γάρ είς βοήθειαν έδωχε, το θείον εν ήμιν άναζωπυρήσαντα φως, και ώσπερ τινά λήμην των της καρδίας όφθαλμῶν ἐχχαθαίροντα τὸν ἐξ ἀρχαίας ἀμαθίας ἐπισχήψαντα σκοτισμόν. 'Αχαριστίας ούν άμα καὶ άναισθησίας ὁ χόσμος ἐν τούτοις ὑπομένει γραφήν, xal tou olxelou dyuonaas yevestoupyou, xal tou ex του πεφωτίσθαι καρπόν ούκ άγαθον επιδείξας, ίνα φανήται λοιπόν έπ' αὐτῷ κάκείνο πάλιν άληθές, τὸ έφ' υίοις Ίσραήλ διά προφητικής ἀδόμενον φωνής. ε Εμεινα του ποιήσαι σταφυλήν, ἐποίησε δὲ ἀχάνθας. • Την γάρ δυτως ό του πεφωτίσθαι καρπός, ή άληθής περί του Μονογενούς διάληψις, σταφυλή άπάταις τὸν νοῦν.

Είς τὰ ίδια ήλθε, και οι ίδιοι αὐτὸν οὐ παρ-Elabor.

Επιτείνει την απολογίαν ό εὐαγγελιστής τοῦ μή έγνωμέναι τον κόσμον τον φωτίζοντα αύτον, τοῦτ' έστι, τὸν Μονογενή, καὶ ἀπὸ τῆς χείρονος τῶν ἐξ Ίσραήλ άμαρτίας, και τὰ τῶν ἐθνῶν ἐγκλήματα πρατύνειν επείγεται, και την επισκήψασαν τῷ κόσμφ δυσμαθείας τε όμου και άπειθείας επιδεικνύει νόσον. Εὐαφόρμως δὲ λίαν είς τὸν περί τῆς ἐνανθρωπήσεως είσελαύνει λόγον, και καθέρπει λοιπόν έξ άκράτου θεολογίας είς εξήγησιν οίχονομίας της μετά σαρχώσεως, ήν ἐποιήσατο δι' ήμας ὁ Υίός. Θαυμαστόν γάρ ούδεν, εί μή έγνω, φησίν, ὁ χόσμος τον Μονογενή, τής μέν ανθρώπω πρεπούσης συνέσεως εκδεδραμηκώς, και ότι μέν έν τιμή τέ έστι και γέγονεν ούκ είδως, παραδληθείς τε τοίς χτήνεσι τοίς άνοήτοις, καθάπερ ούν και ό θείος Εφασκε Μελφόδς, όπου και αύτος ό προσήχειν ίδίως αύτῷ παρά πάσι-νοηθείς λαός ἀπεσείσατο παρόντα μετά σαρχός, καὶ ἐπὶ σωτηρία πάντων επιδημήσαντα λαδείν ούχ ήθέλησε, D την των οδρανών βασιλείαν της πίστεως αντιδιδόντα. Έπιτήρει δε όπως γέγονεν άσφαλής ό περί τούτων λόγος. Του μέν γάρ χόσμου το μηδόλως έγνωχέναι τον φωτίζοντα χατηγορεί, συγγνώμην ώσπερ αύτψ διναίως διά τούτου πραγματευόμενος, και της δοθείσης αὐτῷ χάριτος ἀφορμάς εὐλόγους προδιοιχούμενος. έπι δέ γε των έξ Ίσραί,λ, οί και έν μέρει των ίδιως αὐτῷ προσηχόντων ἐτετάχαντο, τὸ « Οὐ παρέλαδον » τίθησιν · οὐ γάρ ἡν ἀληθεύοντα λέγειν, « Οὐκ ἔγνωσαν, , νόμου μέν άρχαιοτέρου χηρύττοντος, προφητων δὲ των μετ' ἐκείνον παιδαγωγούντων αὐτοὺς ἐπὶ τήν της άληθείας κατάληψιν. Δίκαιον ούν άρα καλ ἐπ'

ούχ εἰς ὁλόχληρον του φωτός ἐρημίαν ἐρχόμενον A data intelligentia), sed quod inertiæ habitu exstinguatur ea lux, et conversione ad vitia marcescat gratiæ modus atque contabescat. Quocirca sapientissimus Psalmista, istiusmodi hominis personam agens, jure a Deo illuminari petit his verbis: « Revela oculos meos, et considerabo mirabilia de lege tua 19. > Legem quippe in auxilium dedit, quæ divinum in nobis lumen excitet, et veteris inscitiæ caliginem ceu lippitudinem quamdam ex oculis cordis detergat. Ingrati ergo animi et stuporis mundus hic postulatur, qui et suum auctorem ignoravit, et illuminationis suæ fructum non bonum edidit, ut illud de ipso demum jure dici possit quod de filiis Israel prophetica voce prædicatur: . Exspectavi ut saceret uvam et secit spinas **. > Fructus enim illuminationis istius, Unigeniti certe erat agnitio, non secus ac uva, ex hominis mente nimirum ceu malleolo pendens, non autem illa temeritas, quæ hominum genus ad astruendos multiplices deos pertrahit, instar aculeatæ spinæ in nobis suboritur et animum erroribus ad mortem vulnerat.

τις ώσπερ χληματίδος έξηρτημένη, της άνθρώπου διανοίας, φημί, και ούχι το έναντίον, ή είς πολύθεον ελκουσα πλάνην άδουλία, όξείας άκάνθης δίκην εν ήμεν άνατέλλουσα, και πλήττουσα πρός θάνατον ταίς

> 891, 11. In propria venit et sui eum non receperunt

Pergit evangelista in reddenoa ratione, cur mundus non agnoverit eum a quo illuminatur, hoc est Unigenitum, et proposito graviori peccato Israe. litarum, gentium quoque culpam confirmare nititur, et incubuisse mundo inscitiæ simul et incre dulitatis morbum ostendit. Valde autem apposite ad mentionem de incarnatione faciendam subit, et a purissima illa theologia irrepit demum ad explicardam incarnationis dispensationem, quam propter nos fecit Filius. Mirum quippe nihil est, inquit, si mundus Unigenitum non agnoverit, qui a recta intelligendi via deflexerit, et suæ dignitatis ignarus comparatus sit jumentis insipientibus, ut divinus Psalmista cecinit 11, cum ipse quoque populus, quem sibi præ cæteris peculiarem elegit Deus, in carne præsentem abjecerit, et eum qui ad omnium salutem advenerat excipere noluerit, quamvis sidem regno coelorum remuneraret. Adverte vero quam solida sint ea quæ hic ab evangelista dicuntur. Mundum accusat, quod illuminantem nullo modo cognoverit, justam ei veniam hoc pacto veluti quærens, et excusationes legitimas datæ ei gratiæ struens. De Israelitis vero, quos in peculiarem sortem sibi Deus asciverat, scribit: Non receperunt. Non enim vere dicere poterat, Non cognoverunt, prisca lege prædicante, et post eam prophetis ad veritatis comprehensionem illos erudientibus. Æquum ergo fuit in eos judicii severitatem adhibere, ut nimirum erga gentes bonitatem. Mundus enim, sive gentes, concursu ad

[&]quot; Psal. cxvm, 18. " Isa. v, 2. " Psal. xLvm, 13.

insuper acceperunt, quod illuminantem non agnoverunt. Judæi vero, cognitione ejus per legem accepta, et ad vitæ genus Deo gratum vocati, ultro demum in ejus ignorationem quem jam agnoverant inciderunt, et ad propria veniens Dei Verbum non receperunt. Proprius enim Deo est universus orbis, in quantum ab ipso creatus, et ex ipso, et per ipsum in ortum est vocatus: sed Israel convenientius quodammodo proprius ejus vocabitur, eamque prærogativam habiturus 90 est cum ob sanctos patres ex eo populo delectos, tum quod principium atque primogenitus dictus sit filiorum Dei. « Filius enim primogenitus meus Israel **, > inquit alicubi ad Moysen Deus: quem sane velut unum et eximium sibî rursus tribuens, suum populum nun- B cupavit. . Dimitte populum meum 33, , inquit ad Pharaonem Ægypti tyrannum. Præterea ex libris Mosaicis ejusce rei veritas patebit : (Quando, inquit, dividebat Altissimus gentes, quando disseminavit filios Adam, constituit terminos gentium secundum numerum angelorum Dei. Et facta est pars Domini populus Jacob: funiculus hæreditatis ejus Israel 46. > Ad quem etiam venit, ceu in propriam sortem et ad proprium funiculum, dicens : « Non sum missus nisi ad oves quæ perierunt, domus Israel 35. > Qui cum gratiam repudiassent, ad gentes se transtulit. Ita mundus quidem per ponitentiam ac fidem illuminatur, cum principio ipsum ignorarie: sed Judzeorum populus ad tenebras, unde eductus fuerat revertitur. Ideoque Salvator quoque dicebat: 4 In judicium ego in mundum hune veni, ut qui non vident, videant, et qui vidept. cæci fiant 14.)

1, 13. Qualquat antem receperunt enm, dedit eis potestatem, filipa Dei fieri, iis qui credunt in nomine cjus,

Justum revera judicium, ac Deo dignum, Primegenitus ille Israel abjicitur. Noluit enim perstare. in conjunctione cum Deo, neque Filium excepit ad, propria venientem: nobilitatis largitorem reprobavit, auctorem gratia repulit, quem gentes receperuot per fidem. Quare dementiæ sum auctoramen- D χάριτος ἀπώσατο, προσεδέξατο δὲ τὰ Εθνη διά τῆς tum, Israel jure merito recipiet : lugebit jacturam, bonorum, acerbum temeritatis sum fructum colliget. adoptione filiorum Dei nudatus: contra vero fideibonis gentes perfruentur, luculenta obsequii sui premia consequentur, et in ejus locum transplantabuntur. Excidentur, enim ex naturali oleastro, sed, frugifer, oleæ supernaturali inserentur. Et audiet quidem Israel: « V.z., gens peccatrix, populus, precatorum plenus, semen pravum, filii scelesti, doreliquistis, Dominum, et ad iracundiam concitastis, sanctum, Israel 17. . Gentes autem, e Christi disscipulis quidam compellabit his verbis : . Vos au-

vitium Dei conjunctione orbate, id etiam damni A αὐτολς της ἀποτομίας τὸ κρίμα, καθάπερ ἀμέλει καὶ έπὶ τῶν ἐθνῶν ἡ χρηστότης. 'Ο μέν γὰρ πόσμος, ήτοι τὰ Εθνη, την πρός Θεον οιχείωσιν ἀπολέσαντα διά τῆς εἰς φαυλότητα καταδρομῆς, καὶ τὸ εἰδέναι προσεζημιώθη τον φωτίζοντα αύτά · οἱ δὲ διὰ νόμου την γνώσιν καταπλουτήσαντες, και είς την θυμήρη τῷ Θεῷ πολιτείαν ἀνακεκλημένοι, λοιπὸν ἐκόντες έσφάλλοντο, τον ήδη γνωσθέντα και ώς εν ίδιοις επιδημήσαντα του Θεού Λέγον ου παραδεξάμενοι. Ίδιος μέν γάρ σύμπας δ κόσμος έστι τῷ Θεῷ, κατά τε τον του πεποιήσθαι λόγον, και το έξ αυτού και δι' αυτού παρήχθαι πρός γένεσιν. πρεπωδέστερον δέ πως ό Τσραήλ τῷ τῆς ἱδιότητος ἀποχεχλήσεται λόγω, και την έπι τούτω δόξαν άποκληρώσεται, διά το την two dylor Hatspor exhorty, nal did to dort nat πρωτότοιος ώνομάσθαι τών του Θεού τέχνων · « Υίδς γάρ πρωτότοχός μου Ίσραήλ, ι φησί που πρός Mwośa Ococ, by by nat is tha nat efatperon tauris πάλιν άνατιθείς, ίδιον ώνόμαζε λαόν · • Έξαπόστειλον τον λαόν μου, > πρός Φαραώ τον Αλγύπτου τύραννον είπων. Δειχνύει γε μην ίδίως ανήχοντα τῷ Θεῷ των [70. τον] Τοραήλ, και έκ Μωσαϊκών βιδλίων λόγος άληθής. • "Οτε γάρ, φησί, διεμέριζεν ό "Υφιστος έθνη, ως διέσπειρεν υΙούς 'Αδάμ, Εστησεν δρια έθνων κατά άριθμον άγγέλων Θεού. Και έγενήθη μερίς Κυρίου λαλς αὐτοῦ Ἰακώδ, σχοίνισμα κληρονομία; αύτου Ίσραήλ , ψ και έπεφοίτησεν, ώς εν ίδιψ κλήρψ και έν ιδέφ σχοινίσματι, λέγων ι θύκ άπεστάλην ε! μή είς τὰ πρόδατα τὰ ἀπολωλότα οἴκου Ἰαραήλ. • Επειδή δὲ οὐ παρεδέχθη, τὴν χάριν εἰς τὰ Εθνη μεθίστησε, και φωτίζεται μέν ο κόσμος διά μετανοίας και πίστεως, άγνοήσας αύτου εν άρχή, παλινδρομεί δὲ ά τῆς εἰς τὸν ὅθεν ἐκδέδηκε andrey. By by nat Educates & Touth . . Eld abite άγω, είς του χόσμου τούτου ήλθου, ίνα οί μη βλέποντες βλέψωσε, καὶ οἱ βλέποντες τυφλοὶ γένωνται. »

"Ogo: 88 & Labor avtor, & Buxer avtoic & Eovolar teura deoù reresta, toiç sistevousir elç tò δνομα αὐτοῦ.

Κρίμα δίκαιον δυτως και θεοπρεπές. Θ πρωτότοχος Ίσραὴλ ἐχρίπτεται. Οὐ γάρ ἡθέλησεν ἐνοίκειότητι διαμείναι τή πρός του Θεου, ούδε προσήχατο τον Υίον, ώς εν ίδίοις επιδημήσαντα· τον τῆς εύγενείας ἀπεδοχίμασε χορηγόν, τον δοτήρα της πίστεως. Ούχουν έξει μέν είκόνως ό Ίσραήλ τά τῆς φπονοίας όψωνια · θρηνήσει των άγαθων την ζημίαν. πιχρόν ἀπολήψεται τὸν τῆς ἐαυτοῦ δυσδουλίας χαρπον, της υιοθεσίας απογυμνούμενος · έντρυφήσει δέ τὰ έθνη τοῖς ἐχ πίστεως ἀγαθοῖς, λαμπρά τῆς ὑπαχοής εύρησει τὰ γέρα, χαὶ πρὸς τὸν ἐχείνου μεταμοσχευθήσεται τόπον · έκκοπήσεται μέν γάρ έκ τῆς χατά φύσιν άγριελαίου, χαλλιελαίψ δὲ τῆ παρά φύσιν έγχεντρισθήσεται, και ακούσεται μέν ο Ίσραήλ. « Οὐαὶ ἔθνος άμαρτωλὸν, λαὸς πλήρης άμαρτιῶν, σπέρμα πονηρόν, υίοι άνομοι, εγκατελίπετε τον Κύριον, καὶ παρωργίσατε τον άγιον τοῦ Ίσραήλ. >

^{**} Exod. Iv, 22. 24 Deut. xxxii, 8, 9. 28 Matth. xv, 24. 24 Joan. 1x, 59. 13 Exod. viii, 1. 87 Isa. 1, 4.

Έρει δέ τις πρός τὰ έθνη τῶν Χριστοῦ μαθητῶν. A tem genus electum, regale sacerdotium, gens san-"Ypelç de yévos extextos, facilieros lepáteupa, Εθνος άγιον, λαός είς περιποίησιν, ενα τάς άρετάς έξαγγείλητε του έχ σχότους ύμας χαλούντος είς τό θανμαστόν αύτου φώς. » Έπειδή τὰρ παρεδέξαντο διά της πίστεως τον Υίου, δέχονται την εξουσίαν του έν τέχνοις τετάχθαι θεού - δίδωσί γε μήν δ Υίδς τδ μόνω και ιδίως αύτω και κατά φύσιν θπάρχου έξουσιαστικώς, είς ποινότητα προθείς, ώσπερ είπονα φιλανθρωπίας της ένούσης αύτώ και της είς τον κόσμον άγάπης τὸ πράγμα ποιούμενος. Οὐ γάρ ήν έτέρως διαφυγείν την φθοράν, την είχονα του χοίχου τούς φορέσαντας, εί μη της είχονος της επουρανίου, διά του κεκλήσθαι πρός υίοθεσίαν, το κάλλος ήμεν ένεσημάνθη. Μέτοχοι γάρ γεγονότες αύτοῦ διὰ τοῦ Πνεύματος, κατεσφραγίσθημεν είς όμοιότητα την πρός αύτον, και είς το άρχετυπου της είκονος νοιτον σχήμα, καθ' ήνπερ ήμας και πεποιήσθαί φησιν ή θεία Γραφή. Μόλις γάρ ούται τὸ άρχαϊον της φύσεως άναχομισάμενοι κάλλας, και πρός την θείαν έχείνην άναμορφωθέντες φύσεν, χρείττους έσόμεθα των έχ παραδάσεως ήμεν συμδεδηχότων κακών. Οὐκοῦν ἀναβαίνομεν εἰς τὸ ὑπὲρ φύσαν ἀξίωμα διά Χριστόν, άλλ' οὐ κατ' ἐκεῖνον ἀπαραλλάxxwc eachega xat thisis viet beau, all we apple εκείνου διά της κατά μέμησιν χάρετος . ὁ μέν γάρ έστιν Υίδς έχ Πατρός ύπάρχουν άληθινός, θετοί δέ ήμείς έκ φιλανθρωπίας, ώς έν χάριτος μοίρα λαμbararres to . c Epin sina . Osol bore unt viot 'Yhioron καλείται πρός τά ύπερ φύσιν μεύματι γυμμώ καλ Bedfore tou Harpog . 6 62 Yibç wal Bedg, wal Kuptog. ούχ έν τοίς θελήμασι τοῦ θεοῦ και Πατράς, οὐδέ όσον είς τὰ βεδουλήσθαι μόνον αύτον, τὸ είναι Θεὸς και Υίδς κεκτήσεται, άλλ' έξ αύτης της ούσίας άναλάμψας του Πατρός, το ίδιου αυτής άγαθου κατά φύσεν ἐπάγεται. Όραται δὲ πάλεν Υίδς ὑπάρχων άληθινός, και τη πρός ήμας άντιπαραθέσει δοξαζόμενος. Έπειδή γάρ το φύσει λόγον έτερον έχει τῷ κατά θέσιν, και τῷ κατά μίμησιν τὸ κατ' άλήθειαν, υίολ δε ήμεζς κεκλήμεθα Θεού κατά θέσιν, καλ κατά μίμησιν κατά φύσιν άρα καλ κατά άλήθειαν αύτός. φ και ταύτα γεγονότες άντιπαρακείμεθα, το έκ χάριτος άχαθον άντι φυσικών άξιωμάτων άποκερδαί-

Οἱ οὐκ ἐξ αἰμάτων, οὐδὲ ἐκ θελήματος σαρκός, oude ex salquitos aropas, all' ex seou exerni-

Οί διά πίστεως, φηρί, της είς Χριστον είς υίοθεσίαν χεκλημένοι Θεού, της μέν οίχείας φύσεως την εὐτέλειαν ἀπεδύσαντο, κατηγλαϊσμένοι δὲ ὥαπερ άμφίφ λαμπρώ τή του τιμώντος χάριτι, πρός τό ύπλο φύσιν αναδαίνουσιν άξίωμα. Οδ γάρ έτι χρηματίζουσε τέχνα σαρχός, Θεοῦ δὲ μάλλον χατά θέσεν γεννήματα. Έπιτήρει δὲ όσην ὁ μαχάριος εὐαγγελιστής δυ τοίς ξαυτοῦ λόγοις ἐποιήσατο την ἀσφάλειαν. Επειδή γάρ Εμελλεν έρειν έκ θεού γεγε[ν]νησθαι τούς.

cta, populus acquisitionis, 91 ut virtutes ejus annuntietis, qui vos a tenebris vocavit in lucem admirabilem **. > Cum enim Filium exceperint per fidem, potestatem accipiunt ut inter titos Dei collocentur. Enimyero dat Filius ut sint potestate id quod sibi uni proprie et secundum naturam inest, in commune quodammodo proponens, in signum benignitatis suæ in homines et erga mundum charitatis. Non enim aliter possemus corruptionem fagere, qui terreni gestanros imaginem, nisi pulchritudo imaginis coelestis illius impressa nobis esset ex eo quod vocati summs ad Miorum Dei adoptionem 38. Participes enim ejus farti per Spiritum, obsignati sumus in similitudinem com ipso, et ad exemplarem formum illins imaginis conscendimus, ad quant nos quoque factos esse ait divina Seriptura 30. Sie enim tandem veteri noturæ pulchritudine reeuperata, et ad divinom ilfam reformati naturam, en mais superabis quæ nobis ex prævssicatione contigerunt. Igitur ad dignitatem supernaturalem ascendimus propter Christum, verumtamen non sieut ille, nulle plane discrimine nos quoque futuri samus Dei filit, sed ad ejus similitudinem, per gratiam nimirum, qua illum imitando repræsentamus. Est enim verus ille Filius, exsistens a Patre, sed nos ejus benignitate adoptivi, gratia loco id aecipientes : « Ego dini : Bii estis, et filli Excelsi omnes 34. » Creata quippe πάντες. Η μέν γάρ πεποιημένη και δούλη κτίσις. Ε et serva natura ad res supernaturales vocatur solo nutu ac voluntate Patris : Filius autem, et Beus, et Bominos, non Det ac Patris nutu, nec ejus sola voluntate fit habet good Bens sit, sed eum ex ipsa substantia Patris effulserit, proprium ejus bouum secundum naturam sibi asciscit. Rursus hunc verum esse Filium mutua nostri comparatione cognoseimus. Cum enim id quod est natura diverse rationis sit ab eo quod est adoptione, et id quod ex imitatione cum eo quod est veritate, nos autem filii Dei nuneupemur per adoptionem, et ex imitatione, natura igitur et veritate est ipse, cui nos, cum isthæc simus, mutuo opponimus, pro naturali dignitate scilicet gratice bonum con-

> L 13. Qui non ex sanguinibus, neque ex voluntate carnis, neque ex voluntate viri, sed ex Deo nati

> Qui per fidem, inquit, in Christum 92 vocats sunt in adoptionem filiorum Dei, propriæ quidem natura vilitatem experent, Deique honorantis gratia ceu splendida quadam veste conspicui, adsupernaturalem dignitatem evehuntur. Non enim amplius carnis filii, sed Dei potius adoptiva soboles nuncupantur. Adverte vero quanta cautela in sermonibus suis beatus evangelista usus sit. Cum enim dicturus esset ex Deo natos esse fideles, ne

^{27 1} Petr. 11, 9. 29 1 Cor. vv, 49; Galat. 14, 5. 30 Hebr. 111, 14, 31 Psal. exext, 6.

quis cos putaret ex Dei ac Patris substantia revera A πεπιστευκότας, ίνα μήτις οίηται τής ούσίας του genitos, et per omnia similes esse Unigenito, aut etiam de illo abusive dici : « Ex utero ante Luciferum genui te 31; > atque ita demum in creaturarum naturam ipse quoque detruderetur, licet a Deo genitus dicatur, idcirco hanc cautionem excogitat. Cum enim potestatem a naturali Filio datam iis esse dixerit, ut filii Dei fierent, adoptione nimirum et gratia, tandem tutissime subjicit, « Ex Deo nati sunt :) ut gratiæ quoque magnitudinem ostendat, qua quod alienum est a Deo ac Patre, ad ejus naturale quodammodo consortium colligitur, et quod servum est, ad Domini nobilitatem ob vehementem ejus charitatem evehitur. Sed quid majus, inquiet forsan aliquis, vel quid eximii præ Israelitis nacti sunt fideles, cum et ipsi Israelitæ nati esse a Deo dicantur, juxta illud : e Filios genui, et exaltavi, et ipsi autem spreverunt me 33. > Ad hoc respondemus, primum quidem, quod cum lex umbram futurorum bonorum haberet, non autem ipsam rerum veram speciem, ita neque istud Israelitis vere concessum, sed typice et figurate descriptum in ipsis fuit, « Usque ad tempus correctionis 34, > sicut scriptum est, quo emersuri erant qui decentius atque verius propter inhabitantem Unigeniti Spiritum Patrem Deum appellarent. Illi siquidem habebant e spiritum servitutis in timore, hi vero spiritum adoptionis filiorum, > in libertatem, « in quo clamamus : Abba Pater 38. > Igitur populus per fidem in Christum ad filiorum adoptionem evehen- C dus, in illo, velut in umbra, præfiguratus est, quemadmodum nempe videmus etiam spiritalem circumcisionem in illorum carne præfigurari; in summa, omnia nostra in illis erant typice adumbrata. Ad bæc, dicimus Israelem typice vocatum fuisse in adoptionem filiorum 93 Dei per mediatorem Moysen ; ideoque in ipsum quoque baptizati sunt in nube et in mari, ut Paulus ait 36, et in legem servitutis ex idolorum cultu reparabantur, ministrato eis legis præcepto per angelos. Qui autem in filiorum Dei adoptionem fide in Christum evehuntur, non in unam a creaturis aliquam, sed in ipsam sanctam Trinitatem baptizantur, mediante Verbo, quod sibi humanitatem quidem conjungit per carnem unitam, sed naturaliter Patri conjungitur, quatenus natura Deus. Hoc enim pacto servi ad filiationem vocantur, per veri Filii participationem ad dignitatem ei naturaliter inexsistentem vocati et quodammodo evecti. Quam ob rem filii Dei dicimur ac sumus, qui spiritalem regenerationem per fidem accepimus. Sed quoniam nonnulli præcipiti quadam audacia de Unigenito juxta et sancto Spiritt falsa prodere non verentur, creatum et factum hunc esse dicentes, et ipsum omnino Dei ac Patris consubstantialitate dejicere, age, rursus eorum intemperiei rectæ sidei doctrinam opponentes, quod nobis et lectoribus usui sit profera-

θεού και Πατρός εκπεφυκέναι κατά αλήθειαν αύτους, καί είς άπαράλλακτον όμοιότητα τρέχειν τῷ Μονογενεί, ή και κατ' έκείνου καταγρηστικώτερον λέγεσθαι, τὸ, ε Έχ γαστρός πρό έωσφόρου έξεγέννησά σε,", ούτω τε λοιπόν είς την των ποιημάτων και αύτός καταφέροιτο φύσιν, καὶ εἰ λέγοιτο γεγεννῆσθαι παρά θεού, άναγκαίως ήμεν προεπινοεί την άσφάλειαν. Δεδόσθαι γάρ αὐτοίς ἐξουσίαν εἰπών παρά τοῦ κατά φύσιν Υίου πρός το γενέσθαι τέχνα Θεού, και το θέσει και γάριτι διά τούτου προεισενεγκών, άκινδύνως ἐπάγει λοιπόν τὸ, ε Έχ Θεοῦ ἐγεννήθησαν. > ίνα και της έπ' αύτοις χάριτος επιδείξη το μέγεθος. ωσπερ είς οίχειότητα φυσιχήν συλλέγοντος τὸ άλλό-Β τριον του θεού και Πατρός, και το δούλον είς δεσποτικήν εύγένειαν άναδιδάζοντος, διά την είς αύτον θερμήν αγάπησιν. Τί ούν άρα τὸ πλέον, έρει τις τυχόν; ή τί τὸ ἐξαίρετον ἐν τοῖς πιστεύουσιν εἰς Χριστόν παρά του Ίσραήλ, έπει και αύτος γεγεννήσθαι λέγεται καρά θεού κατά τὸ, ε Υίους εγέννησα καὶ ύψωσα, αύτοὶ δέ με ήθέτησαν; > Πρός δή τά τοιαύτα οίμαι λέγειν δείν, πρώτον μέν ότι σχιάν έγων ό νόμος των μελλόντων άγαθων, ούχ αύτην την είχονα των πραγμάτων, ούδὲ τοῦτο κατ' άλήθειαν έχειν εδίδου τοίς εξ Ίσραήλ, άλλ' ώς εν τύπφ καί σχήματι γραφόμενον εν αύτοζς: «"Αχρι καιρού διορθώσεως, > χαθά γέγραπται, χαθ' δν Εμελλον άναδειχθήσεσθαι λοιπόν οί πρεπωδέστερόν τε και άληθέστερον ἀποχαλούντες Πατέρα τον Θεόν, διά το ένοιχήσαν αὐτοῖς Πνευμα τοῦ Μονογενοῦς · οἱ μὲν γὰρ είχον ε πνεύμα δουλείας είς φόδον, οί δὲ πνεύμα υίοθεσίας, , είς έλευθερίαν, « έν δ χράζομεν · 'Α66α ό Πατήρ. > Οὐχοῦν ὁ διὰ πίστεως τῆς εἰς Χριστὸν άναδήσεσθαι μέλλων είς υξοθεσίαν λαός, καθάπερ έν σχιαίς εν εχείνω προχατεγράφετο, ώσπερ οδν άμέλει καί την έν πνεύματι νοούμεν περιτομήν έν τή έκείνων πάλιν προανατυπούσθαι σαρχί· και συλλήόδην είπειν, πάντα ήν εν εκείνοις τὰ ημέτερα τυπικώς. Πρός δέ γε τοίς είρημένοις, κάκεινό φαμεν, ότι κέκληται τυπικώς είς υίοθεσίαν δ Ίσραήλ διά μεσίτου Μωσέως · διό καὶ είς αὐτὸν εδαπτίζοντο, καθάπερ ὁ Παῦλός φησιν, ἐν τῆ νεφέλη, και έν τη θαλάσση και είς νόμον δουλείας έξ είδωλολατρείας άνεσχευάζοντο, διαχονουμένης αὐτής [αὐτοίς] τοίς [ίς. τῆς] ἐν γράμμασιν ἐντολῆς δι' ἀγγέλων οί δὲ πίστει τῆ εἰς Χριστὸν εἰς υἰοθεσίαν ἀναδαίνοντες θεού, ούχ είς έν τι των γενητών, άλλ' είς αύτην την άγιαν βαπτίζονται Τριάδα, διά μεσίτου του Λόγου, συνάπτοντος μεν έαυτῷ τὰ ἀνθρώπινα διά της ένωθείσης σαρχός, συναπτομένου δε φυσιχώς τῷ γεννήσαντι, χαθὸ φύσει θεός ούτω γὰρ ἀνατρέχει το δούλον είς υίστητα, διά μετοχής του κατ' άλήθειαν Υίου, πρός το ύπάρχον αυτώ κατά φύσιν άξίωμα, χαλούμενόν τε χαὶ οίον ἀναδιδαζόμενον. Διά τοι τούτο γεννητοί λεγόμεθα καλ έσμεν τού Θεού, ol την διά του Πνεύματος άναγέννησιν διά πίστεως παοαδεξάμενοι. Έπειδή δὲ ριψοκινδύνως ἀποτολμῶσί

τινες, ώσπερ του Μονογενούς, ούτω και του άγίου A mus. Si enim neque Deus secundum naturam, neχαταψεύδονται Πνεύματος, γενητόν αύτό χαλ χτιστον. είναι φάσχοντες, και όλως της του Θεού και Πατρός εξέλχειν όμοουσιότητος · φέρε δή πάλιν ταίς έχείνων άθυρογλωσσίαις, τον της όρθης πίστεως άντεξάγοντες λόγον, έαυτοίς τε καλ τοίς έντευξομένοις ώφελείας γεννήσωμεν άφορμάς. Εί γάρ μήτε Θεός χατά φύσιν, ω ούτοι, μήτε μήν έχ θεού το Πνευμά έστιν ίδιον αύτου, και διά τουτο ούσιωδώς ένυπάρχον αὐτῷ. ἔτερον δέ τι παρ' αὐτὸν, καὶ τῆς τῶν πεποιημένων όμοφυτας ούχ άπωχισμένον πως οί δι' αύτου γεννηθέντες ήμεζε εκ θεού γεγεννήσθαι λεγόμεθα; "Η γάρ ότι ψεύδεται πάντως έρουμεν ό εύαγγελιστής, ή είπερ έστιν άληθής, έχει δὲ οῦτω, καὶ ούχ έτέρως, θεός έσται καλ έκ θεού κατά φύσιν τό Πνεύμα, οδ δή και μετίσχειν διά πίστεως τῆς εἰς Β Χριστόν άξιούμενοι, θείας τε φύσεως άποτελούμεθα κοινωνοί, καί έχ θεού γεγεννήσθαι λεγόμεθα, καί θεοί δ: ά τούτο χρηματίζομεν, ού χάριτι μόνον είς την ύπερ ήμας ανιπτάμενοι δόξαν, άλλ' ώς ήδη και θεδυ Εχοντες έν έαυτοῖς ένοιχοῦντα καὶ αὐλιζόμενον, κατά τὸ έν τῷ προφήτη χείμενον, ὅτι ι Ἐνοιχήσω ἐν αὐτοῖς και εμπεριπατήσω · > έπει κατά τίνα τρόπον λεγόντων ήμεν οι της τοσαύτης άμαθίας άνάπλειρ ναοί Θεού, κατά Παύλον έσμέν, τό Πνεύμα έχοντες κατοικούν έν ήμίν, εί μή θεός κατά φύσιν έστίν; Εί γάρ κτίσμα έστί καί γενητόν, διά ποίαν αίτιαν ήμας έκαταφθείρει Θεό;, ώς θεού καταφθείροντας ναόν, όταν τό σώμα καταμολύνωμεν, έν φ το Πνεύμα οίχει, όλην έχον του Θεού καλ Πατρός την φυσικήν ιδιότητα, και όμοίως του Μονογενούς; Έπει πώς άληθεύσει λέγων ὁ Σωτήρ, ε Έάν τις άγαπφ με, τον λόγον μου τηρήσει, καὶ ὁ Πατήρ μου άγαπήσει αύτον, και πρός αύτον έλευσόμεθα, χαί εν αύτῷ χαταλύσομεν; καίτοι τὸ Πνεῦμά ἐστι τό χατοιχούν εν ήμεν, χαι δι' αύτου πιστεύομεν έχειν άμα τον Πατέρα και τον Υίον, καθάπερ ούν έφη και αύτός που πάλιν ό Ίωτννης εν Ἐπιστολαίς. ι Έν τούτφ γινώσχομεν, ότι έν αὐτῷ μένομεν, καὶ αὐτός έν ήμίν, ότι έχ του Πνεύματος αὐτου έδωχεν ήμίν. > Πώς δὲ δλως καὶ Θεοῦ κεκλήσεται Πνεῦμα, εἰ μἡ ἐξ αύτου και έν αύτῷ κατά φύσιν έστι, και διά τούτο Θεός; Εί γάρ ὁπάρχον, ὡς ἐκείνοί φασι, γενητὸν, πνευμά έστι του Θεού, το χωλύον ούδεν πνεύματα θεού και τά άλλα καλείσθαι ποιήματα · φθάσει γάρ καὶ ἐπ' αὐτά δυνάμει τὸ πράγμα, είπερ ὅλως ἐνδέχε- D sedebimus. ται γενητήν ούσίαν πνευμα ύπάρχειν του Θεού. Καὶ ήν μέν δντως ἀπόλουθον, μαπρόν ἐπὶ τούτοις ἀναπτύξαι λόγον, καλ διά πλειόνων άδολεσχήσαι, τάς των άνοσίων αιρετικών άνατρέποντας άδουλίας άρ-

λέγειν έτι, διάτοι τουτο παρήσομεν. Καὶ ὁ Λόγος σὰρξ ἐγένετο.

Είσδέδηκεν ήδη καθαρώς διά τούτου είς τον περί της ένανθρωπήσεως λόγον. "Ότι γάρ Υίὸς άνθρώπου γέγονέ τε ήδη και κεχρημάτικεν ό Μονογενής, έξηγείται σαφώς · σημαίνει γάρ τούτο, καὶ έτερον ούδέν, τό σάρχα γενέσθαι τον Λόγον είπειν . δμοιον γάρ, ώς εί και γυμνότερον έφασκεν, 'Ο Λόγος άνθρωπος έγένετο. Ξένον δὲ πάλιν ήμιν, ή ἀσύνηθες ούδὲν οὕτω

que ex Deo est Spiritus ejus, eique substantialiter inexsistens, sed alius ab ipso, nec a natura creaturarum alienus, quomodo nos, qui per ipsum nati sumus, ex Deo nati dicimur? Aut enim mentiri plane evangelistam fatebimur : aut si verax est, siculi est profecto, Deus erit, et ex Deo secundum naturam Spiritus: cujus participatione per fidem in Christum donati, et naturæ divinæ participes efficimur, et ex Deo nati esse dicimur, et eam ob rem dii nuncupamur, non gratia solum ad supernaturalem gloriam evecti, sed quo jam Deum in nobis habitantem atque diversantem babeamus 37, justa illud prophetæ dictum : « Quia inhabitabo in ipsis et inambulabo inter eos 28. > Alioqui, respondeant, queso, nobis, qui tanta pleni sunt inscitia, quomodo templa Dei simus, juxta Paulum 3, inhabitantem in nobis Spiritum habentes, nisi Spiritus Deus sit secundum naturam? si enim creatura est, ac opus, quam ob causam Deus nos destruit, tanquam qui Dei templum destruamus, cum corpus inquinamus, in quo Spiritus habitat 40, qui totam Dei ac Patris et similiter Unigeniti naturaiem proprietatem 94 in se habet? Nam quomodo verum erit quod a Salvatore dicitur : « Si quis diligit me, sermonem meum servabit, et Pater meus diliget eum, et ad eum veniemus, et mansionem apud eum faciemus41, > cum Spiritus sit qui habitat in nobis, et per ipsum habere nos Patrem simul et Filium credamus, quemadmodum ipse quoque rursus alicubi Joannes in Epistolis ait : « In hoc cognoscimus, quoniam in ipso manemus, et ipse in nobis, quoniam de Spiritu suo dedit nobis 41. . Quomodo vero, quæso, Spiritus quoque Dei vocabitur, nisi ex ipso et in ipso secundum naturam sit, ac proinde Deus? Si enim creatus cum sit, ut illi volunt, Dei tamen est spiritus : nihil obstat quominus alias quoque creaturas spiritus Dei vocemus. Id enim in eas utique cadere poterit, si profecto seri potest ut creata substantia sit spiritus Dei. Plura quidem certe hic essent dicenda, et longiori disputatione evertenda esset bæreticorum temeritas: sed cum de sancto Spiritu in libro De Trinitate jam abunde tractaverimus, plura dicere super-

χούντως δὲ ήδη διειληφότες διά τοῦ ἀγίου Πνεύματος, ἐν τῷ Περὶ τῆς ἀγίας Τριάδος Βιδλίφ, τὸ πολλά

1, 14. Et Verbum caro factum est.

Aperte demum his verbis incarnationis sermonem ingreditur. Clare enim docet Filium hominis factum et appellatum esse Unigenitum. Id enim significat illud quod ait, Verbum carnem factum esse. Idem enim est ac si diceret, Verbum esse factum hominem. Quod cum ait, nihil nobis inusitatum aut peregrinum ingerit, cum plerum-jue di-

⁷ I Cor. vi, 19. ³⁸ Levit. xxvi, 12; II Cor. vi, 16. ³⁹Rom. viii, 1. ³⁰ I Cor. iii, 15, 16. ³¹ Joan. av, 23. ³¹ I Joan. vv, 13.

00

II the tix

Ti

50 50 50

yd.

σŒ

E

فك

significet, juxta illud quod apud Joelem seriptum est : e Effundam de Spiritu meo super omnem carnem 43. s Neque vero putandum est prophetam dicere inanimatæ et soli humanæ carni divinum suppeditatum iri Spiritum : sie enim ridicula erit illa interpretatio. Sed ex parte totum complexus, nomine earnis significat hominem; quod aliter fieri non oportebat. Quam autem ob causam, necesse est, ut videtur, explicare. Est igitur bomo rationale quidem animal, sed compositum ex anima nimirum et hac fragili atque terrens carne. Cum antem factus sit a Deo, et in ortum eductas, non habens ex natura sua ut sit incorruptibilis et immortalis (hæc enim soli Deo 95 substantialiter insunt), obsignatus est vitæ spiritu, habitudine ad B Deum honum quod naturam excedit consecutus: e Insufflavit enim, > inquit, c in faciem ejus spiraculum vitæ, et factus est homo in animam viventem ". . Cum autem ob transgressionem punitus fnerit, e Terra es, et in terram reverteris ., > jure tune audiens, gratia nudatus est, et e terrena carne recessit spiraculum vitæ, boc est Spiritus ejos qui dicit : c Ego sum vita to, set animal in mortem per solum earnem, incidit immortalitate minime servata, quoniam ad solam carnem quoque dictum est: « Terra es, et in terram reverteris. » Oportuit ergo id quod in homine periculo maxime obnoxium erat, quamprimum servari, et conjunctione cum naturali vita ad immortalitatem revoearl. Oportuit id quod ægrum erat, morbo liberari: Oportuit cessare tandem iffud : c Terra es, et in terram reverteris, , Verbo mimirum omnia vivificanti ineffabili ratione corpore quod ceciderat unito. Decebat quippe carnem, postquam ejus facta esset, immortatitatis ipsius fieri participem. Neque enim consentaneum esset ignem virtutis suze naturalis qualitatem sensibilem imprimere posse materiæ, eaque propemodum in se transmutare, in quilms est per participationem : existimare autem Bei Verbum quod excedit omnia, utique non posse proprium sibi ac naturale bonum, vitam nimirum, carni indere. Nac igitur maxime de causa puto sanctum evangelistam a parte affecta potissimum animali significato, dixisse carnem factum esse Dei D Verbum, ut una cerneretur vulnus et remedium, æger et medicus, quod in mortem prolapsum est, et qui excitavit ad vitam, quod corruptioni cessit, et qui corruptionem amovet, quod morte superatum est, et qui morte superior est, quod orbatum est vita, et qui vitam largitur. Non autem ait ad carnem Verbum venisse, sed carnem factum esse, ne habitudine, sicut in prophetas, aut sanctos alios ipsum venisse suspiceris, sed revera carnem factum esse, id est hominem : hoc enim modo diximus. Quocirca etiam Deus est secundum naturam in carne, et cum carne, quippe qui propriam silii

vina Scriptura solius carnis vocabulo totum animal Α λέγων εἰσμέρει, πολλακες της θείας Γραφής, καλ άπο μόνης της σαρχός, όλον αποκαλούσης το ζώον, κατά το έν τῷ προφήτη κείμενον Ίωήλ' ι Έκχεω άπο του Πνεύματός μου έπι πάσαν σάρχα τ καί ού δήπου νομιούμεν αψύχφ και μόνη τη ανθρωπεία σαρχέ το θείον χορηγήσεσθαι Πνευμά τον προφήτην είπειν. άμοιρήσει γάρ οδτω γελοιότητος οδδαμώς τό δηλούμενον, άλλ' έχ μέρους τό δλον συλλαδών, από της σαρχός δνομάζει τον άνθρωπον, έδει δέ μαλλον ούτω, καὶ ούχ ετέρως • καὶ διά ποίαν αἰτίαν, άναγκαϊον, ώς Εσικεν, είπειν · Έστι τοίνου λογικου μέν, σύνθετον δε ζώον ο άνθρωπος, έχ ψυχής δηλονότι και της επικήρου ταύτης και γητυής σαρκός. Έπειδή δὲ πεποίητο παρά Θεοῦ, καί παρήχθη πρός γένεσιν, ούχ έχων εξ οίχείας φύσεως το τε άφθηρτον και ανώλεθρον (μόνφ γάρ ταυτα πρόσεστιν ούσιωδώς τῷ θεῷ) κατεσφραγίζετο τῷ πνεύματι τῆς ζωῆς, σχέσει τή πρός θεὸν ἀποκερδαίνων τό ὑπὲρ τὴν φύσιν άγαθόν · « Ένεφύσησε νάρ, φησίν, είς το πρόσωπον αύτου πνοήν ζωής, και έγένετο ο άνθρωπος είς ψυχήν ζωσαν ' ε πειδή δε διά την παράδασιν εκολάζετο, τὸ, • Γη εί, και είς γην ἀπελεύση, » τότε δικαίως άκούων άπεγυμνώθη τῆς χάριτος · άπανίστατο δὲ της γητικής σαρχός ή πνοή της ζωής, τουτ' έστι, τό Ηνευμα του λέγοντος, • Έγω είμα ή ζωή, • και πίπτει τη ζώον είς θάνατον διά μόνης τής σαρχός, σωζορένης εν άθανασία της φυχής, έπει και πρός μόνην elphro the sapra . In el, rat etc yfe aneleusn. Έδει τοίνου το μάλιστα κινδυνεύσαν εν ήμεν, γοργότερον ανασώζεσθαι, και συμπλοκή πάλεν τή πρός ζωήν την κατά φύσεν, ανακαλείσθαι πρός άφθαρσίαν. Εδει το πεπουθός, λύσιν εδρέσθαι του κακού. "Εδει λοιπόν άτονήσαι τὸ, « Γή εί, και είς γήν άπελεύση, » ένωθέντος άφράστως του προσπεσόντος σώματος τῷ πάντα ζωογονούντι Λόγφ. Σάρχα γάρ έδει γενομένην αύτου, τής απ' αύτου μετασχείν άθανασίας · καί γάρ αν είη των ατοπωτάτων το μέν πυρ έντιθέναι δύνασθαί ταις ύλαις, και κατά φύσιν αὐτῷ προσούσης ένεργείας την έν αίσθήσει ποιότητα, καί μονονουχί μετασχευάζειν είς έαυτό τὰ έν οίς ἄν γένοιτο μεθεκτώς · τον δε ύπερ πάντα του Θεού Λόγον, μή πάντως οίεσθαι, το ίδιον άγαθον ένεργάζεσθαι τή σαρχί, τουτ' έστι, την ζωήν. Ταύτης ούν οίμαι μάλιστα της αίτιας ένεχα τον άγιον εύαγγελιστήν, άπο του παθόντος μάλιστα το ζώον σημαίνοντα, σάρχα γενέσθαι τὸν του Θεού Λόγον εἰπεῖν · ΐνα θεωρή τις όμου τό τραύμα καί το φάρμακον, το νοσούν και τον Ιπρου, το κεκλιμένου είς θάνατου και του εγείραντα πρός ζωήν, το φθορά νενικημένον και τον έλαύνοντα την φθοράν, το θανάτω χρατηθέν και του θανάτου τον κρείττονα, τον ζωής έστερημένον και τον χορηγόν της ζωής. Ούχ είς σάρκα δε τον Λόγον ελθείν, άλλά σάρχα γενέσθαι φησίν, ίνα μή χαθάπερ έν προφήταις τυχόν, ή και έτέροις των άγιων τισίν έπ. φοιτήσαι σχετικώς υπολάδης αυτόν, άλλ' αυτό κατά αλήθειαν γενέσθαι σάρχα, τουτ' Εστίν, ανθρωπον. thirto yap aprime Elegoper. Bud touto xal Geog bott έχων αύτην, και ώς έτερόν τι παρ' αύτην νοούμενος, χαὶ ἐν αὐτῆ χαὶ σύν αὐτῆ προσκυνούμενος, χατὰ τὸ έν τῷ προφήτη κείμενον Ήσαίς · Ανόρες ὑψηλοὶ έπὶ σὲ διαδήσονται, καὶ σοὶ Εσονται δούλοι, καὶ ἀπίσω σου άχολουθήσουσι δεδεμένοι χειροπέδαις, χαλ προσχυνήσουσί σοι, καλ έγ σοι προσεύξονται, ότι έν σοί ό θεός έστι, καὶ ούκ έστι θεός πλήν σού, ι Τόού χαί εν αύτῷ Θεὸν είναί φασι, μή ἀποδιελόντες τρῦ Λόγου την σάρκα · καὶ πάλιν ούκ είναι έτερον θεόν πλήν αύτου διισχυρίσαντο, ένουντες τῷ Λόγω τὸ φορούμενον, ώς ίδιον αύτου, τουτ' έστι τον έχ Παρθένου ναόν · είς γάρ έξ άμφοιν ό Χριστός.

Kal saxhrwaer er huir.

Έπεξεργάζεται χρησίμως το είρημένον ο εύαγγελιστής, χαὶ εἰς ἐμφανεστέραν ἄγει διάνοιαν την τοῦ θεωρήματος δύναμιν · Επειδή γάρ έφη σάρχα γεγενήσθαι τὸν τοῦ Θεοῦ Λόγον, Ινα μή τις ἐχ πολλῆς ἀμαθίας της μεν ίδίας αύταν υπολάδοι φύσεως έχδραμείν, μεταπεποιήσθαι δὲ δντως είς σάρκα (καὶ παθείν, όπερ ξιν άδύνατον · άλλοιώσεως γάρ άπάσης, και μεταδολής της έφ' έτερον τι, κατά τον του πώς είναι λόγον το θείον απύχισται) · χαλώς γε σφόδρα ποιών ά θεολόγος επήνεγκεν εύθύς, ότι ι Καὶ έσκήνωσεν εν ήμεν, ε ένα δύο νοήσας τὰ σημαινόμενα, τόν τε σχηνούντα χαί το έν ψ ή σχήνωσις, μή είς σάρχα παρατετράφθαι νομίσης αύτον, σχηνώσαι δε μάλλον έν σαρχί, ώς ίδίψ προσχρησάμενον σώματι, τῷ ἐχ τής άγίας Παρθένου ναφ. ι Έν αὐτῷ γάρ κατώκησε πάν το πλήρωμα της θεότητος σωματικώς, , ώς ό Παυλός φησιν . εσχηνωχέναι γε μήν τον Λόγον έν ήμιν χρησίμως διισχυρίζεται, βαθύ και τουτο λίαν ήμιν εκκαλύπτων μυστέριον πάντες γάρ ήμεν έν Χριστώ, και το κοινών της άνθρωπότητος είς αύτον άναδιοί πρόσωπον. Έπει και ξσχατος Αδάμ διά τούτο κατωνόμασται τή κοινότητι της φύσεως πάντα πλουτίζων τά είς εύθυμίαν και δόξαν, ώσπερ ούν και ό πρώτος 'Αδάμ είς φθοράν και κατήφειαν. Έν πάσι τοιγαρούν ο Λόγος έσχήνωσε δι' ένος, ίνα του ένος όρισθέντος Υίου θεου έν δυνάμει, κατά πνεύμα άγιωσύνης είς όλην έρχηται την άνθρωπότητα το άξίωμα, ogem te agazu xaj ed, ihnge gr, esa ems fe ihnns to, e Eyè sina. Osol tors, xal viol Thiorou navres. Ούχοῦν ἐν Χριστῷ μὲν ἀληθῷς ἐλευθεροῦται τὸ δοῦλον, άναδαίνου είς ένότητα την μυστικήν τῷ φορέ- D σαντι την του δούλου μορφήν, εν ήμεν δε χετά μέμησιν την πρός τον ένα διά την κατά σάρκα συγγένειαν Έπει διά ποίαν αξτίαν ούχ άγγέλων επιλαμβάνεται, άλλά σπέρματος 'Αδραάμ, δθεν ώφειλε κατά πάντα τοίς άδελφοίς όμοιωθήναι, και γενέσθαι κατά άλήθειαν άνθρωπος; "Αρ' ούχλ πάσιν έστι καταφανές, ότι καταδέδηκεν είς το δούλον, αύτος, ούχ έαυτῷ τι διά τούτου προξενών, άλλ' ήμιν έσυτον χαριζόμενος, ίνα ήμείς τη αύτου πτωχεία πλουτήσωμεν, άνατρέχοντες διά της πρός αύτον όμοιότητος είς το ίδιον αύτου και έξαίρετον άγαθον, θεοί τε και θεου τέχνα διά τῆς πίστεως άναφαινώμεθα; Έσχήνωσε γάρ έγ

nath gous to capal, nat pert capade, ic than A illam habeat, et tamen ut alind quid intelligatur ab ipsa, et in ipsa, atque cum ipsa adoretur, justa illud Isaiæ dictum : , Viri excelsi ad te transibunt, et tui erunt servi, el post te sequentur vincti manicis, 96 et adorabunt te, et in te orabunt, quoniam in te est Deus, et non est Deus præter te 47. . Ecce Deum etiam in ipso esse ainnt, non separantes carnem a Verbo; et rursus alium non esse Deum præter ipsum confirmant, conjungentes Verbo gestamen, ut ejus proprium, templum scilicet ex Virgine: unus enim ex ambobus Christus est.

1, 14. Et habitavit in nobis.

Explicat pluribus verbis evangelista quod dixit, atque suam sententiam clarius exponit, (ium enim dixerit carnem factum esse Dei Verbum, ne quis propria ipsum natura excidisse stultissime suspicaretur, et in carnem vere fransmutatum esse, atque id pati quod omnino pati non possit (ab omni quippe alteratione et conversione in aliud, ratione essentize Deus longissime abest), recte utique Theologus statim infert, c Et habitavit in nobis » ut cum duo necessario intelligas, et eum qui habitat, et id in quo habitatur, in carnem ipsum non esse transmutatum existimes, sed habitare potius in carne, ut proprio utentem corpore, templo illo nimirum quod est ex sancta Virgine: In ipso enim inhabitavit omnis plenitudo divinitatis corporaliter » ut Paulus ait 48. Quin et in nobis habitasse Verbum utiliter asserit, altissimum quoque nobis istud revelans mysterium. Sumus enim omnes in Christo, et communis humanitatis persona in ipsum reviviscit. Nam et novissimus Adam idcirco nuncupatus est, qui nature participatione omnia locupletat ad felicitatem et gloriam, sicuti primus Adam in corruptionem et ignominiam ", In omnibus itaque Verbum habitavit per unum, ut, uno constituto Dei Filio in virtute, secundum spiritum sanctitatis in universam humanitatem dignitas illa redundaret, adeoque per unum ex nobis in nos quoque perveniret illud; Ego dixi : Dii estis, et filii Excelsi amnes .. . lgitur in Christo quidem serva natura fit reapse libera, ad mysticam nimirum unitatem ejus evecta, qui fert servi formam, in nobis vero imitatione et similitudine cum illo una, propter carnis cognationem. Aliqqui enim, quam ob esusam non angelorum quidem, sed Abraha somen apprehendit, unde debnit per omnia fratribus assimilari ": et vere homo fieri? Annon manifestum 37 est omnibus, quad ad servilem conditionem ipse se demisit, pihil ex hoc sibi acquirens, sed nobis seipsum largiens, ut nos ejus paupertate ditaremur ", similitudine cum ipso ad proprium et eximium ejus bonum evecti, diique et Dei flij per sdem redderemur? Habitavit enim in nobis, qui per naturam

47 Isa. xLv, 14. 48 Col. 11. 9. 49 I Cor. xv, 45-49. 89 Psal. Lxxxi, 6; Joan. x, 54. 81 Hebr. 11, 47, " Il Cor. vui, 9.

Ej

χp

Filius est ac Deus : ideoque in ejus Spiritu cla- Α τμίν ό κατά φύσιν Υίδς και θεός · διδ και εν τώ mamus : «Abba Pater 83. » Habitat autem Verbum in omnibus, in uno templo scilicet quod propter nos et ex nobis assumpsit, ut omnes in seipso habens, omnes in uno corpore, sicuti Paulus ait 1, reconciliaret Patri.

1, 14. Et vidimus gloriam ejus gloriam quasi Unigeniti a Patre, plenum gratiæ et veritatis.

Cum Verbum carnem factum esse dixerit, hoc est hominem, et fratrem servorum atque creaturarum, integram tamen ei quoque servat hoc pacio divinam dignitatem, et plenum esse Patris proprietate rursus ostendit. Natura quippe divina in seipse firma et stabilis est, nec mutationem capit in aliud, sed eodem se modo semper habet, et in suis fotibus constanter manet. Itaque licet evangelista Verbum carnem factum esse dicat, non tamen ipsum carnis infirmitatibus succubuisse asserit, nec pristina illa sua virtute et gloria excidisse, eo quod infirmum nostrum et inglorium corpus induit. Vidimus enim gloriam ejus, inquit, omni gloria sublimiorem, et qualem decere Filium ex Deo Patre unigenitum nemo non fateatur. Plenus enim erat gratia et veritate. Si quis enim sanctorum chorum contempletur, et uniuscujusque res gestas perpendat, mirabitur utique, et illorum virtutibus oblectabitur, eosque gloria repletos a Deo fuisse fatebitur. Unigeniti vero gloriam et gratiam, nullo modo cum cæterorum gloria comparandam esse C τοξς έκάστω προσούσιν άγαθοζς έφησθήσεται, δόξης theologi docent ac sacri testes, sed longe eminentiorem ac præstantiorem, ut qui non definitam Irabeat gratiæ mensuram quasi ab altero acceptam, sed tanquam in perfecto perfectam, ac veram, id est, non ascititiam, nec aliunde quasi accessionis loco suppeditatam, sed substantialiter inexsistentem, et fructum 98 paternæ proprietatis naturaliter transmissum in Filium. Quod si cui placet accuratius id quod dictum est examinare, consideret apud se, quid sancti ipsi, et quid Salvator noster Christus mirabiliter patrarunt, tantumque distare comperiet, quantum antea diximus. Quid quod illi quidem ut meri famuli in domo versantur, hic autem ut Filius domui suæ præest? Præterea scriptum est de Unigenito: « Benedictus D qui venit in nomine Domini *5. De sanctis vero Deus ac Pater ait : « Et misi ad vos omnes servos meos prophetas **. > Quinetiam, illi superna virtute donati sunt : bic autem est virtutum Dominus. 4 Si non facio opera Patris mei, inquit, nolite mihi credere. Si autem facio, et si mihi non creditis, operibus meis credite ". > Itaque si ex ipsis operibus Patri virtute æqualis Unigenitus esse cernitur, æquali utique gloria cum Patre merito celebrabitur, maxime cum æqualiter operetur. Tantum autem, licet sit in carne, ad fraternitatem vocatos superabit, quantum homines naturalis

Ηνεύματι αὐτοῦ χράζομεν « 'Α66α ὁ Πατήρ '» σχηνοί δὲ ὁ Λόγος ἐν πᾶσιν, ἐν ἐνὶ τῷ δι' ἡμᾶς καὶ ἐξ ἡμῶν ληφθέντι ναφ, ίνα πάντας έχων έν έαυτφ, άποχαταλλάξη πάντας εν ένλ σώματι πρός τον Πατέρα, χαθάπερ ό Παῦλός φησι.

Καὶ ἐθεασάμεθα τὴν δόξαν αὐτοῦ, δόξαν ὡς Μονογενούς παρά Πατρός, πλήρης χάριτος καί άληθείας.

Σάρκα γεγενήσθαι του Λόγον είπων, τουτ' έστιν, άνθρωπον, και είς άδελφότητα καταγαγών την πρός τά δούλα και ποιήματα, φυλάττει και ούτω; άχεραιον αύτῷ τὸ θεοπρεπές άξίωμα, και τῆς ἐνούσης αὐτῷ πατρικής ἰδιότητος ἀνάπλεον ὅντα πάλιν δειχνύει. Πέπηγε γάρ δντως ή θεία φύσις έφ' έαυτή, την έφ' έτερον τι παρατροπήν ούχ άνεχομένη παθείν, έχουσα δὲ μάλλον ώπαύτως ἀεὶ, καὶ ἐν τοῖς ἰδίοις έστωσα πλεονεχτήμασιν. Ούχουν εί και σάρχα φησί γεγενήσθαι τον Λόγον ὁ εὐαγγελιστής, άλλ' οὐ ταίς τής σαρχός άσθενείαις αύτον νενιχήσθαι διισχυρίζεται, ούδὲ τῆς ἀρχαιοτάτης Ισχύος τε καὶ δόξης άποπεσείν, έπειδήπερ το άσθενες ήμων και άδοξότατον περιεδάλετο σώμα. Είδομεν γάρ αύτου την δόξαν, φησί, παρά την των άλλων εξαίρετον, καί όποίαν άν τις ωμολόγησε πρέπειν τῷ ἐχ Θεοῦ Πατρός Τίφ Μονογενεί. Πλήρης γάρ ήν χάριτός τε καί άληθείας. 'Αφορών μέν γάρ τις είς τον των άγίων χορόν, και τά δι' έκάστου γεγενημένα παραδόξως άναμετρούμενος, θαυμάσει μέν κατά το είκος, καί τε αύτους άναπεπλησθαι πάντως έρει της παρά Θεού · την δέ γε του Μονογενούς δόξαν τε καλ χάριν, ού ταζς των πάντων άμιλλωμένην τεθεάσθαί φασιν οί θεολόγοι και μάρτυρες, άλλά πολύ λίαν ὑπερτενῆ, καὶ ἀσυγκρίτοις ὑπεροχαῖς ἀναδαίνουσαν, οὐ μεμετρημένην έχουσαν ώς έτέρου διδόντος την χάριν, άλλ' ώς έν τελείφ τελείαν και άληθη, τουτ' έστιν, ούχ ἐπείσακτον, οὐδὶ ἔξωθεν ὡς ἐν προσθήκης μέρει προσπεπορισμένην, άλλ' ούσιωδως ένυπάρχουσαν, και καρπόν πατρώου ιδιώματος φυσικώς έπι τον έξ αύτου διήχουσαν Υίον. Εί δέ τω δοκεί πλατυτέροις θεωρήμασι βασανίζειν το είρημένον, αποσκοπείτω καθ' έαυτον και τὰ δι' ἐκάστου τῶν ἀγίων παραδόξως γεγενημένα, και τὰ διὰ τοῦ Σωτῆρος ήμῶν Χριστού, και τοσαύτην ούσαν εύρησει την διαφοράν, σαην ήδη προλαβόντες είρηκαμεν . πρός δέ γε τούτψ κάκείνο. Οἱ μὲν γὰρ ὡς οἰκέται γνήσιοι περὶ τὸν οίχον είσιν, ό δὲ ὡς Υίὸς ἐπὶ τὸν οίχον αὐτοῦ · καὶ περί μέν του Μονογενούς ή θεία λέγει Γραφή · εύλογημένος ὁ έρχόμενος ἐν ὀνόματι Κυρίου · περί δε των άγίων ό θεός και Πατήρ · « Και άπέστειλα πρός όμας πάντας τους δούλους μου τους προφήτας. Καὶ οἱ μέν την ἄνωθεν ἐδανείζοντο δύναμιν · ὁ δὲ ὡς των δυνάμεων Κύριος, « Εί ού ποιώ τὰ έργα του Πατρός μου, φησί, μή πιστεύετέ μοι εί δε ποιώ, κάν έμοι μή πιστεύητε, τοίς έργοις μου πιστεύετε. > Ούχουν εί τοσούτος είς δύναμιν ὁ Μονογενής, ὅσοσπερ

^{**} Rom. viii, 15. ** Ephes. ii, 16. ** Psal. cavii, 26. ** Jerem. vii, 25. ** Joan. x, 37, 53.

Ισοστάθμοις άναλόγως μεγαλυνθήσεται δόξαις, άτε δή και των ζοων έργάτης. ὑπερέξει δὲ πάντως τοσούτον, και έν σαρκί γεγονώς, τούς είς άδελφότητα κεκλημένου;, όσον ανθρώπους ό κατά φύσεν θεός, χαὶ υίοὺς τοὺς χατά θέσιν ὁ χατά άλήθειαν ἐξάλλεται. Έπειδή δὲ γέγραπται παρὰ τῷ μαχαρίφ Λουχά. ε Ίησους δὲ προέχοπτεν ἐν σορία καὶ χάριτι . > σημειωτέον έν τούτοις, ότι πλήρης χάριτος έχειν την δόξαν έφη τον Υίον ο πνευματοφόρος · είτα ποί ποτε προκόψει το πληρες, ή ποίαν όλως επιδέξεται προσθήκην, οδ ἐπέκεινα μηδέν; Οὐκοῦν, ούχ ή Λόγος έστι και θεός προκόπτειν είρηται, άλλ' ότι μειζόνως άεὶ θαυμαζόμενος, χαριέστερος παρά τοῖς όρῶσι διά

Ίωάττης μαρτυρεί περί αὐτοῦ, καὶ κέκραγετ. Β

παρεκδατικός ὁ λόγος.

'Αχολουθεί πάλιν ταις ίδιαις έννοιαις ὁ σοφώτατος εύαγγελιστής, και ώς τοίς όπίσω χρεωστούμενον τον έφεξης εύρύθμως ποιείται λόγον. Έπειδή γάρ έφη περί του Υίου του Θεού, ε Έθεασάμεθα την δόξαν αὐτοῦ, δόξαν ὡς Μονογενοῦς, ، ἴνα μἡ μόνος φαίνηται τούτο λέγων, ούχ ένὶ προσώπω τοῦ ι ἐθεασάμεθα » πρέποντος, τὸν ὁμώνυμον συνάπτει μάρτυρα, μίαν έχοντα πρός αύτον και την αύτην εύσέβειαν. Μαρτυρώ, φησί, τοιγαρούν έγω (τεθέαμαι γάρ όπερ είπον), μαρτυρεί δὲ όμοίως καὶ ὁ Βαπτιστής. `Αξιολογωτάτη των πνευματοφόρων δυάς και άξιδγρεως ξυνωρίς, άληθεία συντεθραμμένων, και ούκ ειδότων τὸ ψεύδεσθαι. Θέα δὲ ὅπως ἐμφαντικωτάτην ἡμῖν έποιήσατο την εξήγησιν. Ού γάρ μόνον ότι μαρτυρεί C φησιν ό Ίωάννης περί αὐτοῦ, προστίθησι δὲ χρησίμως, ότι και κέκραγεν, άπο του, ε Φωνή βοώντος έν τη έρημφ, , λαμδάνων του λίγου την απόδειξεν. καλώς δε και τούτο λίαν. Ένεχώρει γάρ τινας τών δι' έναντίας είπειν. Πότε τῷ Μονογενεί μεμαρτύρηκεν ὁ Βαπτιστής, ή και τίσιν έχεινος περι τούτων άνεχοινώσατο; Κέχραγεν ούν, φησίν, τοῦτ' ἔστιν, ούα εν παραδύστω λαλεί, ούα ήρεμα, και ψιθυρίζων παρτυρεί · σάλπιγγος άχούση δοώντος εύηχέστερον. Οδ μόνος άχούσας τὰ τοιαῦτά φημι, πλατύς καὶ εἰς πάντας δ λόγος, λαμπρό; δ χήρυξ, ἐπίσημος ή φωνή, μέγας και ούκ άγνωστος ὁ πρόδρομος.

Οδτος ήτ, δτ είποτ · 'Ο όπίσω μου έρχόμετος, ξμπροσθέν μου γέγονεν, ότι πρώτός μου ήν.

Όνομάσας τον μάρτυρα τον όμογνώμονα καὶ όμώ- D νυμον αὐτῷ, καὶ μεγάλη δείξας ἀποχρησάμενον τῆ φωνή πρός την του χηρύγματος διαχονίαν, ἐπάγει χρησίμως χαι της μαρτυρίας τον τρόπον. Εν τεύτω γάρ μάλιστα σύμπαν ήν το ζητούμενον. Τί ούν άρα τὸν τοιούτον Ἰωάννην ἀνακεκραγότα περί τοῦ Μονογενούς εύρησομεν ; « 'Ο όπίσω μου έρχόμενος, ξμπροσθέν μου γέγονε, δτι πρώτός μου ήν • Βαθύς δ λόγος, και πολλήν εφ' έαυτῷ την βάσανον ἀπαιτῶν. ή μέν γάρ πρόχειρος τοίς πολλοίς και τετριμμένη

αν είη και ὁ Πατηρ, δι' αὐτῶν ὁρᾶται τῶν ἔργων' A Deus, et filios adoptivos superat verus. Porro cum apud beatum Lucam scriptum sit : « Jesus autem proficiebat sapientia et gratia 36 , observandum est hic evangelistam dixisse Filium plenum gratia habere gloriam. At quomodo proficiet id quod plenum est, aut quid ei, quæso, accedere potest ultra quod nihil est? Igitur non qua Verbum est ac Deus, dictus est proficere, sed quod magis magisque admirationem sui præberet, ex operibus ipsis gratia in dies augeri spectatoribus videbatur, proficiente potlus, ut vere dicam, admirantium habitu, quam ipso ad gratiam, qui perfectus est, ut Deus. Atque hæc commemorasse non erit inutile, quamvis aliquantulum digressa sit oratio.

των αποτελεσμάτων ανεδείχνυτο, προχοπτούσης, ως έστι μάλλον είπειν αληθέστερον, της των θαυμαζόντων έξεως, ήπερ αύτου τοῦ τελείου, πρός χάριν, ὡς Θεοῦ. Εἰρήσθω καὶ ταῦτα χρησίμως, εἰ καὶ ἔστι

1, 15. Joannes testimonium perhibet de ipso et

Eidem sententiæ insistit sapientissimus evangelista, et posteriorem sermonem apposite connectit præcedenti. Nam cum de Filio Dei dixisset: e Vidimus gloriam ejus, gloriam quasi Unigeniti, , ne solus istud dicere videretur, cum « Vidimus, » non uni personæ conveniat, cognominem sibi testem adjungit, una secum et eadem erga Deum pietate præditum. Testor igitur, inquit, ego, (spectavi 99 enim quod dixi) , testatur item Baptista. Dignissimum par theologorum testiumque locupletum, qui veritati innutriti sunt et omnis mendacii nescii. Cerne autem quo pacto significantissime id nobis exponat. Non enim solum ait Joannem testari de ipso, sed etiam clamare utiliter addit, sumpta occasione ex illo dicto, « Vox clamantis in deserto "; recte sane : possent enim quærere adversarii, quandonam de Unigenito testatus est Baptista, aut quibuscum de hisce rehus communicavit. Clamat igitur, inquit, hoc est, non in occulto loquitur, non submisse et clam susurrans testatur. Tubam clámantis altius insonantem audies. Non hæc solus audit scilicet, longe lateque sermo manavit in omnes, præco illustris, clara et distincta vox, magnus nec obscurus præcursor.

1, 13. Hic erat, quem dixi : Qui post me venturus est, ante me factus est; quia prior me erat.

Citato teste ejusdem secum nominis ac sententiæ, quem magna voce suæ prædicationis officium implesse dixit, commodum subjicit ejusce testimonii rationem, in hoc enim potissimum tota quæstio vertitur. Quid ergo Joannem istum de Unigenito clamasse comperiemus : « Qui post me venturus est, ante me factus est, quia prior me erat? . Altus est sermo, et multæ indaginis. Trita enim et pervulgata plurimorum hæc est sententia : Quod ad nativitatem carnis attinet, Sal-

vatorem Baptista præcessit, et seculus est quo- A διάνοια, τοιαύτη τις ούσα τυγχάνει · όσον γάρ ήχεν dammodo, et sex mensibus totis posterior visus est Emmanuel, ut beatus Lucas narravit. Id a I mane dici quidam existimant, ut hoc pacto intelligatur illud, ratione ætatis nimirum : . Qui post me venturus est, ante me factus est. > Sed qui divinis Seriptis aerius mentis oculos intenderit, videbit, primum quidem inanem esse hanc interpretationem, et a rebus quæsitis longe recedere, Assumptus enim est testis sanctus Baptista, non ut nativitatis tempore modo posteriorem, modo priorem Christum ostenderet, sed ut is, qui una spectaverat e gloriam ejus, gloriam quasi Unigeniti a Patre pleni gratiæ et veritatis. > Quam igitur explicationem 99' afferes adeo intempestivæ narrationi, aut quomodo recte illam interpre- B taberis, si ad temporis spatium referas id quod in quæstione vertitur, nimirum, « Qui post me venturus est, ante me factus est? > Ut enim Dominum post Baptistam venire omnes fateantur, præsertim cum ratione temporis quo incarnatus est, sit illo posterior, quonam pacto etiam prior illo erit, tempore nimirum? Hunc enim sensum a nobis vicissim postulat ordo præcedentium et consecutio. At istud fleri non posse, nemo dubitabit, opinor. Quod enim tempore posterius est aliquo, utique prius non erit eo quod aptecedit. Igitur absurdum est plane et incredibile, sanctum Baptistam de tempore incarnationis locutum esse cum dixit: Qui post me venturus est, ante me factus est; > sed ad propositum nobis scopum illud potius intelligentes, hoc modo dictum esse credemus. Scite beatus Baptista a vulgari loquendi consuetudine sermonem transfert ad spiritualem rerum qualitatem, et ab imagine ac similitudine rerum humanarum ad explicationem subtilioris sensus progreditur. Fere enim fit ut qui dux est alicui, nobilior sit eo qui sequitur, et cedant discipuli magistris; quemadmodum peritus faber ærarius ant architectus, exempli gratia, vel textor dux est quodammodo et præstat ei qui se in disciplinam ejus artis dedit, et ad persectam ejus notitiam contendit. Sed si magistri peritiam superaverit iste discipulus et longo inrum opinor eum qui a discipulo suerit superatus : . Qui post me venit, ante me factus est. . Ad hanc igitur formam si vim et rationem illius dieti, tam de Salvatore nostro Christo quam de sancte Baptista, transferas, recte mea quidem sententia intelliges : sed ab initio accipito singula. Admirationi erat apud omnes Baptista, multos undique sili discipulos collegerat, magna turba venientium ad haptismum ad eum confluebat : Christus autem ignorabatur, quamvis esset eo præstantior, Deus verus nesciebatur esse; cumque lateret is qui Baptistæ erat admirationi, co quoque posterior esse quodammodo videbatur; ibat aliquanto post illum qui honore et cloria inter homines ma-

είς τον της γεννήσεως χρόνον της μετά σαρχός, προεδάδιζε του Σωτήρος ὁ Βαπτιστής, ήχολούθει δέ πως, και όπίσω τρέχων έφαίνετο, μησίν έξ ύστερίζων όλοις ό Έμμανουήλ, ώς ό μαχάριος Ιστόρησε Λουχάς. Τουτο λέγειν οίονται τον 'Ιωάννην τινές. ένα νοήται τοιώσδε κατά τὸν τῆς ήλικίας γρόνον. « 'Ο όπίσω μου έρχόμενος, ξηπροοθέν μου γέγονεν '» άλλ' Εστιν ίδεζν τον όξυωπέστερον τοζο θείσις ένατενίζοντα θεωρήμασι, πρώτον μέν, όπως είς έξιτήλους εννοίας ο λόγος ήμεν εισφέρεται, και μακράν που των άναγκαίως ζητουμένων αποδημεί. Παρελήφθη γάρ μάρτυς ό άγιος Βαπτιστής, ούχ ένα τῷ τῆς γεννήσεως γρόνω, ποτέ μέν ύστερίζοντα, ποτέ δέ αὖ πάλιν προτερεύοντα δείξη Χριστον, άλλ' ώς συντεθεαμένος « την δόξαν αύτου, δόξαν ώς Μονογενούς παρά Πατρός, πλήρης χάριτος και άληθείας. > Ποΐον ούν άν τις έφαρμόσαι λόγον τοῖς οῦτω; ἀχαίρως είσδεδηκόσι διηγήμασιν; ή πώς άν τις ήμίν έρμηνεύσοι σοφώς, είς ποσότητα χρόνου λαδών τὸ ζητούμενον, τουτ' έστιν, « 'Ο όπίσω μου έρχόμενος Εμπροσθέν μου γέγονε ; > Κείσθω γάρ δή, καὶ όμολογουμένως, το κατόπιν Ερχεσθαι του Βαπτιστού τον Κύριον, άτε δή γεγονότα τῷ χρόνῳ τῷ κατά τήν σάρχα δεύτερον · κατά τίνα τρόπον καὶ ξμπροσθεν αύτου γενήσεται, κατά χρόνον δὲ δηλονότι; Καλεί γάρ είς τούτον ήμας τον νούν ή τοίς προλαδούσιν άναλόγως δφειλομένη τάξις τε και άκολουθία. 'Αλλ' οίμαι τούτο παντί τω γενέσθαι σαφές, ώς ούλ αν είη των ενδεχομένων. Το γάρ ύστερίζον τινός χατά τον χρόνον, ούχ άν ποτε φθάσαι το ηγούμενον. Ούχοῦν άμαθές χομιδή, και παντελώς ἀπίθανον, περί χρόνου του κατά την σάρκα τον άγιον είπειν οίεσθαι Βαπτιστήν' ε 'Ο όπίσω μου έρχόμενος, Εμπροσθέν μου γέγονεν :) ἀχολούθως δὲ μαλλον τῷ ἡμίν προτεθέντι σχοπώ νοούντες αύτο, τοιώσδέ πως είρησθαι πιστεύσομεν. Χαριέντως ὁ μαχάριος Βαπτιστής ἀπό τοῦ κατά συνήθειαν σχήματος άναφέρει τον λόγον, επί ποιότητα πραγμάτων πνευματικήν, και ώσπερ από τινος είχονος τών χαθ' ήμας είς εξήγησιν έρχεται νοημάτων λεπτομερεστέρων. Φιλεί μέν γάρ πως άελ τό ήγείσθαι πεφυχός, των έπεσθαι λεγομένων ύπάρχειν επιδοξότερον, παραχωρεί δε τοίς ήγουμένοις τά επίμενα · οίον ο χαλχευτικήν ακριδώσας τέχνην , ή tervallo post se reliquerit, non insulse dictu- D τεκτονικήν τυχόν, ή ύραντικήν, ήγειταί πως, και τό άμεινον έχει του κατά μαθητείαν έπεσθαι νοουμένου. και είς το τελείως είδεναι βαδίζοντος · άλλ' όταν ό τοιούτος την του διδάσχοντος ύπεραναδαίνη τέχνην, καί κατόπιν έάσας αύτην έργάζηται το άμεινον, ούχ απόμφως έρειν τον νενιχημένον ύπολαμδάνω περί του νιχήσαντος μαθητού . ε 'Ο όπίσω μου έργόμενος, έμπροσθέν μου γέγονε. > Κατά τουτο τοίνου μεταχομίζων το σχήμα την του θεωρήματος δύναμιν επί τε του Σωτήρος ήμων Χριστού και του άγίου Βαπτιστού, νοήσεις όρθως · δέχου δὲ τὰ καθ' Έκαστον έξ άρχης. Έθαυμάζετο παρά πάντων ό Βαπτιστής, πολλούς έποίει τους μαθητάς, έχλος αυτών περιέθει των βαπτιζομένων πολύς. ήγνοείτο δὲ καίτοι κρείττων ών ο Χριστός, ελάνθανεν, ότι θεός ύπηρ-

του Βαπτιστού, έδόχει πως καὶ ύστερίζειν αύτου . εδάδιζεν όπίσω βραχύ το μείζον έχοντος έτι κατά τιμήν και δόξαν την εν ανθρώποις εκείνου . άλλ' δ έρχόμενος οπίσω γέγονεν έμπροσθεν, μείζων Ίωάννου, και κρείττων άναδεικνύμενος. 'Ο μέν γάρ ήδη Θεός ὑπάρχων, διά τῶν Εργων ἀπεκαλύπτετο ὁ δὲ της ανθρωπότητος ούχ αναδαίνων το μέτρον, όπίσω λοιπόν και γεγονώς εύρίσκεται. Ούκουν αίνιγματωδώς ὁ μακάριος Εφασκε Βαπτιστής · « 'Ο όπίσω μου έρχόμενος, ξμπροσθέν μου γέγονεν, , άντί του, 'Ο ποτέ κατόπιν της έμης ὑπάρχων τιμής, ἐπιδοξότερος ώφθη, και άσυγκρίτοις ύπεροχαίς το έμοι πρέπον τε και προσόν ύπερεκτρέχει μέτρον. Ούτω γοούντες τό είρημένον, μάρτυρα τῆς δόξης τοῦ Μονογενοῦς εύρησομεν αύτον, και ούκ είκαιων πραγμάτων άκαι- Β ρον έξηγητήν. Το γάρ μείζονα λέγειν έαυτου τον Χριστόν, μεγάλην έχοντος έπὶ άγιότητι την ὑπόληψιν, τί ἀν ἔτερον είη λοιπόν, ἡ δόξαν αὐτῷ τὴν ἐξαίρετον έπιμαρτυρείν; "Οτι, « 'Ο όπίσω μου έρχόμενος, έμπροσθέν μου γέγονεν, > είπων, άναγχαίως έπιφέρει τό, ("Οτι πρώτός μου ήν,) πρεσδυτάτην αὐτῷ την δόξαν άνατιθείς, και το προύχειν άπάντων ούκ έν χρόνφι προσγεγονός, άλλ' ένυπάρχον άνωθεν, ώς θεφ κατά φύσιν, διαδεδαιούμενος. Ην γάρ μου πρώτος, φησίν, άντι του, del xal διά παντός άμείνων και επιδοξότερος · διά δε τῆς πρός ενα τῶν γενητῶν συγκρίσεως, ή κατά πάντων ψήφος τῷ ὑπὲρ πάντας συνάγεται. Ού γάρ έν τούτφ και μόνφ το μέγα τῷ τὴν Ἰωάννου δόξαν ὑπερδραμεῖν, ἀλλ' ἐν τῷ πάσης ὑπερχεῖσθαι γενητῆς οὐσίας.

"Θτι έχ τοῦ πληρώματος αὐτοῦ ήμεῖς πάντες C ilabouer.

"Αποδέχεται διά τούτων την άληθη του Βαπτιστου μαρτυρίαν ο εύαγγελιστής, και σαφή ποιείται τήν ἀπόδειξιν της του Σωτήρος ήμων ὑπεροχής, καὶ του χεκτήσθαι το πλέον ούσιωδώς κατά παντός γενητού, κατά τε την δόξαν αύτην, περί ής ο λόγος μάλα νυνί, nal toy ent tols allows anastry anabols sonles nataλογον. "Αριστα γάρ μοι, φησί, και άληθέστατα λέγων δ Βαπτιστής ἀναφαίνεται περί του Μονογενούς, ε "Οτι πρώτός μου ήν, » τουτ' έστι, πολύ δή κρείτtwo xal austran. sust was marted thresh of sie ton των άγίων κατατεταγμένοι χορόν, το ίδιον πότου πεπλουτήχαμεν άγαθον, και τοίς έχείνου μάλλον ήπερ τοίς έαυτής έπισεμνύνεται πλεογεκτήμασιν ή άνθρώπου φύσις, όταν έχουσά τι τῶν ἀξιαγάστων εὐρίσκηται άπο γάρ του πληρώματος του Υίου, καθάπερ έξ άεννάου πηγής, ή των θείων χαρισμάτων άναβλύζουσα δόσις, είς ἐκάστην ἔρχεται ψυχήν, ήπερ ἄν φαίνοιτο τοῦ λαβείν άξία. Εί δὲ χορηγεί μέν ὡς ἐχ φυσιχοῦ πληρώματος ὁ Υίὸς, χορηγείται δὲ ἡ κτίσις πῶς ούκ αν νοοίτο λοιπόν ούχ όμοιαν έχων τοίς άλλοις την δόξαν, άλλ' ήπερ αν πρέποι τῷ ἐχ Θεοῦ Μονογενεί, φύσεως οίχειας έχοντι χαρπόν τά κατά πάντων πλεονεκτήματα, και πατρικής ιδιότητος άξίωμα την ύπεροχήν; Οίμαι δὲ έγωγε καὶ τὸν σοφώτατον Παύλον περί τῆς τῶν δλων διαλαδόντα φύσεως, κεκινῆσθαι διά τούτων είς έννοίας άληθείς, ούτω τε λοιπόν ώς

PATROL. GR LXXIII.

χεν άληθινός · ἐπειδή δὲ ἡγνοείτο τὸ θαυμαζόμενον A jor eliamnum erat : sed qui pone sequebatur factus est Joanne major. Ille 38" enim divinitatem suam operibus probavit, hie ultra humanitatis conditionem non evectus, postremus esse quoque reperitur. Itaque ænigmatice beatus Baptista dixit: · Qui post me venturus est, ante me factus est; > quasi diceret : Qui mihi honore inferior erat, visus est illustrior, et incomparabili excellentia conditionem meam antecellit. Si dictum evangelistæ hoc modo intelligamus, testem gloriæ Unigeniti ipsum comperiemus, nec insaium rerum intempestivum interpretem. Dicere enim Christum se majorem esse, cum magnam sibi sanctitatis opinionem conciliasset, quid aliud est demum quam eximiam et singularem ei gloriam tribuere? Postquam enim dixit, e Qui post me venturus est, ante me factus est, » necessario subjungit, « quia prior me erat, , antiquissimam ei gloriam ascribens, et præstantiam supra res omnes non temporariam, sed superne inexsistentem, ut Deo secundum naturam confirmans. Erat enim prior me, inquit, id est, semper, et perpetuo major, et præstantior. Facta autem ejus cum una ex creaturis comparatione, supremum omnium Deum cum omnibus comparatum intellige. Non enim ex hoc solo magnificentiam et admirandam Dei majestatem agnoscemus, quod Joannem gloria superet, sed quod omnem creatam substantiam excedat. και αξιάγαστον του Υίου θεωρήσομεν αξίωμα, έν tes temporibus

1, 16. Quoniam de plenitudine ejus nos omnes accepimus.

Probat his verbis evangelista verum esse Baptistæ testimonium, et eminere Salvatorem nostrum clare demonstrat, atque substantialiter excedere res omnes creatas tam quod ad gloriam ipsam áttinet, de qua maxime nunc agitur, quam quod ad cæterorum bonorum numerum spectat. Optime enim ac verissime de Unigenito Baptista mihi dicere videtur : (Quia prior me erat, , hoc est multo me præstantior, ac dignior, quandoquidem nos omnes, qui in sanctorum numero censemur, proprii ejus boni participes facti sumus, et illius potius quam suis prærogativis hominum natura gloriatur, cum admiratione dignum aliquid in se habere comperitur. De plenitudine quippe Filii, tanquam ex perenni fonte divinarum gratiarum donum scaturiens, in unamquamque animam eo munere 100 dignam illabitur. Quod si Filius quasi de, naturali plenitudine dona largitur, ista vero crea tura excipit, quomodo non dissimilem allis gloriam possidere censebitur, illam nimirum, quæ Dei Unigenitum decet, qui et nature proprie fruetum habet omnem dignitatem atque emin tiam quam in se Pater babere intelligitur. Quibus adductum ego quoque Paulum arbitror, ut cum de universi natura dissereret, vere pronuntiarit illud quasi creaturam compellans : « Quid enim

ai

×

po

×p

you

TEX

TOU

Tà

TOL

Tru

1818

Xpu

TEP

0086

õè K

xal

pos.

Ewi

habes quod non accepisti **? > Non enim esse so- Α πρός την κτίσιν είπειν · Τί γάρ έχεις, δούκ έλαδες ; > lum sed etiam bene, et hoc aut illo modo esse, datum est a Deo creaturæ, nihilque a se habet, sed sola benignitate largientis. Observandum est porro Filium hic dici plenum, id est in omnibus perfectissimum, tantumque abesse ab alicujus rei penuria, ut et omnibus abunde largiri possit, citra diminutionem ullam aut jacturam, et eminentiæ suæ magnitudinem eamdem semper et integram retineat.

I, 16-17. Et gratiam pro gratia : quia lex per Moysen data est, gratia et veritas per Jesum Christum facta est.

Quoniam universorum hominum gloria clariorem esse Unigeniti gloriam asseruit, et sanctitatis magnitudine sanctis omnibus ipsum incomparabiliter antecellere, nunc eorum comparatione qui ad summum virtutum culmen evecti sunt rem demonstrare conatur. De Joanne quippe Salvator ait : Amen, amen dico vobis, non surrexit inter natos mulierum major Joanne Baptista "1. > Sed illum adeo magnum atque sublimem nunc introducit clamantem, ut ipse ait, et magna voce dicentem : « Qui post me venturus est, ante me factus est, quia prior me erat. . Cum autem Joannis gloria Unigeniti gloria sit inferior, eique cedat, sequitur neminem sanctorum ad talem gloriam operumque splendorem evehi posse qualis est in Christo Salvatore. Quocirca sancti illi qui adventus temporibus exstiterunt, com non possint C æquare Joannis virtutem, nec ad illud pervenire fastiglum, Christo cedent una cum ipso, siquidem beatus ille Baptista summum tenens bonitatis cacumen, ejusque gloria nulli cedens, non aliorum voce sed sua ipse confessione longe 101 minorem se Christo prædicavit, dicens, ipsum vere sanctum esse. Quoniam autem demonstrandum erat Emmanuelem præstantiorem et majorem esse priscis illis sanctis, necessario beatus evangelista ad Mosen primum sacrorum antistitem se confert, ad quem a Deo dictum est : « Scio te præ omnibus, et gratiam invenisti apud me 43. > Notiorem vero præ cæleris Deo fuisse hinc quoque scire possumus : « Si suerit propheta ex vobis, inquit Dominus, in visione ei agnoscar, et in som- D no loquar ei. Non sic servus meus Moyses; in tota domo mea fidelis est. Os ad os loquar ei, in specie, et non per ænigmata 43. > Licet ergo tanta supra cæteros veteris fœderis sanctos patres dignatione præditus sit Moyses, præstantiorem nihilominus, et modis omnibus clariorem esse ostendit Unigenitum : « Ils appareat ipse in omnibus primatum tenens, » sicuti Paulus scribit 4. Idcirco ait : « Et gratiam pro gratia : quia lex per Moysen data est, gratia et veritas per Jesum Christum facta est. , Arbitror enim ego divinum evangelistam istiusmodi quiddam significare velle. Veram, inquit, con-

Μετά γάρ του είναι, και το εύ είναι τοιώσδε τυχόν, τή κτίσει θεόσδοτον, έχει δὲ οίχοθεν οὐδὲν, πλουτεί δὲ μόνην την του διδόντος φιλοτιμίαν. Σημειωτέον δέ πάλιν, ότι πλήρη, τουτ' Εστιν, εν πάσι παντέλειον είναι φησι τον Υίον, και τοσούτον άφεστώτα των κατά τι γούν ἐπιδεά καθεστάναι, ώς καὶ πάσι δύνασθαι χορηγείν, το έλαττούσθαι παραιτούμενον, και της οίχείας ὑπεροχής ἀεὶ τὸ μέγεθος ἐν ταυτότητι διασώζοντα.

Και χάριν άντι χάριτος ότι δ νόμος διά Μωσέως έδόθη, ή χάρις και ή άλήθεια διά Ίησου Χριστού έγένετο.

Λαμπροτέραν της εν άπασιν άνθρώποις εὐκλείας την του Μονογενούς άναπεφάνθαι δόξαν είπιον, και τό έν άγιότητι μέγεθος άσύγχριτον αύτῷ πρός τοὺς άγίους είσφέρων, άπό των είς άχρον άναδεδηχότων άρετης ποιείσθαι σπουδάζει του προτεθέντος σχοπού την απόδειξιν. Περί μέν Ίωάννου φησίν ό Σωτήρ. « 'Αμήν, άμήν λέγω ύμιν, ούχ εγήγερται εν γεννητοίς γυναικών, μείζων Ἰωάννου τοῦ Βαπτιστοῦ. > 'Αλλά τον ούτω μέγαν και άξιοζήλωτον παρέστησεν ήδη, χαθάπερ αὐτός φησιν, άναχεχραγότα, καὶ μεγάλη λέγοντα τή φωνή · « 'Ο όπίσω μου έρχόμενος, Εμπροσθέν μου γέγονεν, ότι πρωτός μου ήν. • Ήττωμένης δε της Ιωάννου δόξης, και παραχωρούσης τῷ Μονογενεί, πώς ούχ άνάγχη λοιπόν έννοείν μηδένα των άλλων άγίων είς το ίσον άναφέρεσθαι μέτρον τῷ Σωτήρι Χριστῷ, κατά γε τὸν τῆς εὐκλείας λόγον, δς έν τη των έργων θεωρείται λαμπρότητι; Οί μέν ούν κατά τους τής επιδημίας καιρούς γεγονότες άγιοι, την Ίωάννου πλεονεκτείν ούκ έχοντες άρετην, ούδὲ τὸ ἐχείνω προσόν ἀναδαίνοντες μέτρον, παραχωρήσουσι σύν αύτῷ τὸ νικάν τῷ Χριστῷ. είπερ έχων έν άγαθοίς το άκρότατον ο μακάριος Βαπτιστής, και τρόπον ύπερδολής καταλελοιπώς οὐδένα, την ἐπ' ελάττοσι ψήφον οὐ διά τής έτέρου λαμδάνει φωνής, άλλ' αύτος έαυτοῦ χατεσφράγισε το πράγμα, λέγων, ώς έγιος άληθώς. Έπειδή δέ και των άρχαιοτέρων άγίων έγρην άναφαίνεσθαι χρείττονά τε και μείζονα τὸν Έμμανουήλ, ἀναγκαίως ὁ μακάριος εὐαγγελιστής έπι πρώτον Ερχεται τον Ιεροφάντην Μωσέα, πρός δν είρητο παρά Θεοῦ · « Οἶδά σε παρά πάντας, καὶ χάριν εύρες παρ' έμοί. . .) έγινώσκετο παρά πάντας τῷ Θεῷ, καὶ διὰ τούτου πάλιν ἡμεζς εἰσόμεθα· • Έαν γένηται, φησί, προφήτης όμων, έν όράματι αύτῷ γνωσθήσομαι, καὶ ἐν ὅπνφ λαλήσω αὐτῷ. Οὐχ οὕτως [ὡς] ὁ θεράπων μου Μωσῆς· ἐν ργά τά οιχά που πιατος ξαιι. αιφίτα καια αιφίτα γαλήσω αὐτῷ ἐν είδει, καὶ οὐ δι' αἰνιγμάτων. > "Εχοντος τοίνυν και τοῦ πανσόφου Μωσέως κατά τῶν ἀρχαιοτέρων άγίων την οδτω μεγάλην ύπεροχην, χρείττονά τε και εύκλεέστερον κατά πάντα τρόπον ἀποδεικνύει τὸν Μονογενή, « Ίνα φαίνηται ἐν πάσιν αὐτὸς πρωτεύων,, ώς ὁ Παῦλός φησι καὶ διὰ τοῦτο λέγει (Καὶ χάριν άντὶ χάριτος, ότι ὁ νόμος διὰ Μωσέως ἐδόθη · ή χάρις και ή άλήθεια διά Ίησοῦ Χριστοῦ έγένετο. >

[&]quot; I Cor. 1v, 7. " Matth. xi, 41. " Exod. xxxiii, 12. " Num. xii, 6-8. " Col. i, 18.

μακάριον εύαγγελιστήν 'Αληθή, φησί, την όμολογίαν ό μέγας εποιήσατο Βαπτιστής περί του Μονογενούς διαφόήδην άπαγγέλλων τ 'Ο όπίσω μου έρχόμενος, ξμπροσθέν μου γέγονεν, ότι πρώτός μου ήν και γάρ έχ του πληρώματος αυτού ήμεζς πάντες ελάδομεν. > Καὶ νομιζέτω μηδείς Ἰωάννου μέν, ή καὶ τῶν άλλων άγίων, οί κατά τους της επιδημίας γεγόνασι καιρούς, ύπερανέχειν τον Μονογενή ήττασθαί γε μήν κατά την δόξαν των άρχαιοτέρων, οίπερ ήσαν εν άγιασμώ διαλάμποντες κατά τους άνωθεν της επιδημίας χρόνους · θεωρήσει γάρ αύτλν πολύ το Μωσέως, φησίν, άναδαίνοντα μέτρον, καίτοι το μείζον, ώς πρός έκείνους, εν άγιασμφ κεκτημένου · παρά πάντας γάρ αύτὸν ἐγνωκέναι σαφῶς ὁ νομοθέτης διεδεδαιώσατο. Β Ίωάννης μέν ούν έξ ίδιας ηλέγχετο φωνής, ώς όπίσω δόξης εδάδιζε του Υίου. Ερχεται δε χατόπιν της λαμπρότητος αύτου, και ούδεν όλως επ' εκείνω το ζητούμενον, ή και αποτραχύνον της αληθείας την ευρεσιν. Πόθεν ούν άρα καὶ αύτον εύρησομεν τον Ιεροφάντην Μωσέα τῆς τοῦ Χριστοῦ δόξης ἡττώμενον; Έξεταζέτω, φησίν, ό φιλομαθής την δοθείσαν ήμεν διά του Σωτήρος χάριν εύαγγελικήν, άντι χάριτος τής νομιχής της διά Μωσέως τότε γάρ δη θεωρήσει τοσούτω πρείττονα του Υίου, δοφπερ αν φαίνοιτο της κατά νόμον πολιτείας τὰ άμείνω νομοθετών, και πάντων όμου των διά Μωσέως εισφέρων τὰ βελτίονα. « 'Ο μέν γάρ νόμος, φησί, διά Μωσέως έδόθη, ή χάρις καί ή άληθεια διά Ίησοῦ Χριστοῦ ἐγένετο. • Τίς οὖν ἄρα του νόμου πρός την διά του Σωτήρος χάριν ή διαφορά, С θεωρήσει πάλιν ό φιλοζητητής και έταιρος ίδρώτων άγαθών όλίγα όὲ ήμεῖς ἐροῦμεν ἀντὶ πολλών, άμήρυτόν τινα και μακρόν των έπι τούτοις θεωρημάτων τον άριθμον όντα πεστεύοντες. Ούχουν ε 'Ο μέν νόμος κατέκρινε τον κόσμον (συνέκλεισε γάρ ὁ Θεός δι' αὐτοῦ τὰ πάντα ὑπὸ ἀμαρτίαν, › ὡς ὁ Παῦλός φησι), xar regazeain thege snotone parat sperxanen. spengeροί δὲ μάλλον αὐτὸς ὁ Σωτήρ : Οὐ γὰρ ἡλθεν ίνα κρίνη τον κόσμον, άλλ' ίνα σωθή ὁ κόσμος. • Καὶ χάριν μέν άνθρώποις και ὁ νόμος εδίδου, καλών όλως είς θεογνωσίαν, και της των ειδώλων λατρείας εξέλκων τούς πεπλανημένους, και προσέτι τούτφ και το φαυλου ύποδεικνύς, και διδάσκων το άγαθου, εί και μή τελείως, άλλά παιδαγωγικώς καί χρησίμως. ή διά του Μονογενούς αλήθεια και χάρις, ούκ εν τύποις D ήμιν εισφέρει το άγαθον, ούδὶ ώς ἐν σκιαίς χαράττει τά συμφέροντα άλλ' έν λαμπροίς, και καθαρωτάτοις διατάγμασι, και πρός τελείαν τῆς πίστειος λιφαιλ Χειδαλπλει. και ο πελ ποιπος αλεοπα φουγειας έδίδου πρός φόδον, το δε πνεύμα της υίοθεσίας ό Χριστός είς έλευθερίαν. 'Ο νόμος όμοίως την εν σαρχί περιτομήν ούδεν ούσαν είσφέρει. ή περιτομή γάρ ούδέν έστιν, ώσπερ ούν ὁ Παύλος ἐπιστέλλει τισίν ὁ δὲ Κύριος ήμῶν Ἰησοῦς Χριστὸς την ἐν πνεύματι και καρδία περιτομήν διά πίστεως προξενεί. "Ο νόμος ύδατι βαπτίζει γυμνώ τους μεμολυσμένους δ Σωτήρ, ε εν Πνεύματι άγίω και πυρί. > 'Ο νόμος

** Hebr. xi, 7; Galat. III, 22. ** Joan. III, 17. III, 11. 7° Hebr. IX, 2, 3.

Οίμαι γάρ έγωγε τοιούτον τι βούλεσθαι δηλούν τον Α fessionem magnus ille Baptista edidit palam et aperte prædicans de Unigenito: « Qui post me venturus est, ante me factus est, quis prior me erat. Etenim de plenitudine ejus omnes accepimus. » Nec putet quispiam Joanni quidem et cæteris sanctis qui tempore adventus exstiterunt Unigenitum excellere, gloriæ tamen veterum cedere, qui ante adventus tempora sanctitate fulge bant : videbit enim Christo longe inferiorem esse Moysen, inquit, licet eorum comparatione sanctitate præcelluerit. Sibi enim præ cæteris notum esse ipse legum auctor clare confirmavit, Joannes ergo suo ipse testimonio probavit, se Filii gloria longe minorem esse. Cedit autem ejus splendori, nec ea de re ambigendi locum relinquit, aut in quæstionem vocandæ veritatis. Unde ergo ipsum quoque sacrorum antistitem Moysen comperiemus inferiorem esse Christi gloria? Examinet, inquit, studiosus, datam nobis per Salvatorem gratiam evangelicam, eamque cum legali gratia conferat quæ per Moysen nobis est tradita. Tunc enim certe videbit, tanto præstantiorem esse Filium, quanto legali disciplina potiores Mosaicisque præceptis meliores leges ferre conspicitur. 10 Lex enim, inquit, per Moysen data est, gratia et veritas per Jesum Christum facta est. , Quantum igitur intersit inter legem, et Salvatoris gratiam, spectabit rursus quisquis er.t discendi cupidus, et sudorum bonorum socius. Pauca vero dicemus e multis qui infinitum et longum ea de re contemplationum numerum esse credimus. Igitur « Lex quidem damnavit mundum (conclusit enim Deus omnia per ipsam sub peccato, sut scribit Paulus 69) et nos pænæ obnoxios esse ostendit; Salvator autem ipse nos potius liberat : « Non enim venit ut judicet mundum, sed ut salvetur mundus 44. > Deinde lex gratiam quoque hominibus dabat, ad agnitionem Dei utique illos vocans, et ab idolorum cultu errantes educens, et quid pravum quidve bonum esset edocens, si non perfecte, at pædagogi more, et cum fructu. Veritas et gratia per Unigenitum non in typis bonum nobis proponit, neque per umbram res salubres nobis imprimit, sed claris apertisque præceptis, et ad persectam fidei cognitionem deducit. Lex spiritum servitutis dabat ad formidinem. Christus vero spiritum adoptionis filiorum in libertatem er. Lex circumcisionem carnis que nihil est, inducit (circumcisio enim nihil est, ut alicubi scribit Paulus 48), Dominus autem noster Jesus Christus spiritus et cordis circumcisionem per fidem conciliat. Lex aqua sola baptizat inquinatos: Salvator, e in Spiritu sancto et igne ... Lex in exemplar verorum tabernaculum proponit : Salvator in ipsum cœlum transfert, et in verius tabernaculum introducit, quod statuit Dominus, non homo ". Quibus omnibus probandis difficile non esset com-

er Rom. viii, 15-21. en I Cor. vii, 19. 69 Matth.

plures affas demonstrationes addere, sed modus A είς την ανείτυπον των άληθινών είσφερει σκηνήν · ό servandus. Hlud tamen omnino prætermittere non possumus, beatum Paulum paucis verbis solvere illam de lege et Salvatoris gratia quæstionem dum ait : Nam si ministrationi damnationis gloria est, multo magis abundat ministerium justitiæ in gloria ". . Ministerium enim damnationis vocat præceptum Mosaicum, ministerium vero justitiæ, Salvatoris gratiam nominat, cui etiam abundantiam gloriæ tribuit, rerum naturam recte perpendens, ut qui sit afflatus Spiritu. Igitur cum lex condemnans data per Mosen, per Unigenitum vero facta 103 sit gratia justificans, quomodo non gloriosus erit is per quem potiores leges latæ sunt? Vere itaque Psalmista, dum in Spiritu canit Dominum nostrum Jesum Christum universam sancto- B rum clarissimam illam multitudinem superare, ait his verbis: Quis in nubibus æquabitur Domino, aut quis similis erit ei in fillis Dei "? > Nubes enim spiritales, hoe est sancti prophetæ, palmam Christo cedent, nec existimabunt unquam sibi certandum esse cum ipso de gloria, secundas illo tenente, qui præ cæteris agnitus erat a Deo, Mose nimirum : filit autem Dei qui adventus tempore fulserunt, non erunt per omnia similes naturali Filio, sed conditionem suam agnoscent, cum sanctus Baptista longe se infra illum positum asserat, de quo ait qui corda novit : « Non surrexit inter natos mulierum major Joanne Baptista 78. » Verax est igitur evangelista beatus, dum ait se spectasse Gloriam ejus, gloriam Unigeniti a Patre, boc est, qualis deceat unigenitum a Deo Patre Filium, non autem eos qui ad ejus fraternitatem vocati sunt, quorum est primogenitus.

είδως. « Ούχ εγήγερται εν γεννητοίς γυναικών μείζων Ίωάννου τοῦ Βαπτιστοῦ. • Άληθεύει δη ούν ὁ μακάριος εὐαγγελιστής, τεθεάσθαι λέγων « Την δόξαν αὐτοῦ, δόξαν ὡς Μονογενοῦς παρά Πατρὸς, > τοῦτ έστιν ἡπερ ἀν πρέποι τῷ ἐκ Θεοῦ Πατρὸς Υἰῷ μονογενεί, και σύχι μάλλον τοίς είς άδελφότητα κεκλημένοις αύτου, ών έστι πρωτότοκος

CAP. X.

Quod solus secundum naturam Filius ex Patre sit unigenitus, ut ex ipso, et in ipso.

1, 18. Deum nemo vidit unquam ; unigenitus Filius, qui est in sinu Patris, ipse enarravit.

Animadverte rursus hic divini evangelistæ prudentiam. Non ignoravit nonnullos in ea quæ de Unigenito dieta sunt, acrius inquisituros, ac dicturos : Asseruisti, o bone, spectasse Gloriam ejus, glotiam quasi Unigeniti a Patre: . Cumque deceret D subtiliorem istarum rerum nobis explicationem afferre, et divinum quiddam atque sublime dicere, gloriam illam demonstrasti ex eo quod Moysis et Joannis excellentiam superavit, quasi non posset aliter ejus gloria spectari, cum beatus propheta Isains dicat : « Vidi Dominum sedentem super solium excelsum, et elevatum : et plena domus gloria e'os. Et seraphim stabant in circuitu ejus ; sex alæ

КЕФАЛ. Р. 'Οτι μότος κατά φύσιν Υίος ἐκ Πατρός ὁ Μοτογε-νής, ὡς ἐξ αὐτοῦ, καὶ ἐν αὐτῷ

Σωτήρ είς αὐτὸν ἀναφέρει τὸν οὐρανὸν, καὶ είς τήν

άληθεστέραν είσάγει σχηνήν, ήν έπηξεν ό Κύριος,

ούχ άνθρωπος, και χαλεπόν μέν ούδεν άποδείξεις τοίς

είρημένοις επισωρεύειν έτέρας, τιμητέον δ' ούν δμως

τό μέτρον. Πλήν έκεινο γρησίμως τε και άναγκαίως

έρουμεν, ότιπερ ὁ μαχάριος Παύλος ἐν όλίγοις έλυσε

τὸ ζητούμενον περί τε τοῦ νόμου και τῆς τοῦ Σω-

τήρος χάριτος, είπών ε Εί γάρ τή διακονία τής κατα-

χρίσεως δόξα, πολλφ μάλλον περισσεύει ή διακονία

τής δικαιοσύνης δόξη. » Διακονίαν μέν γάρ κατακρί-

σεως, την διά Μωσέως φησίν εντολήν διακονίαν δέ

δικαιοσύνης, την παρά του Σωτήρος δυομάζει χάριν,

ή και το πλέον εν δόξη κεκτήσθαι χαρίζεται, την τών πραγμάτων άριστα δοκιμάζων φύσιν, ώς πνευματο-

φόρος. Ούχοῦν ἐπειδήπερ ὁ μὲν καταχρίνων νόμος

έδόθη διά Μωσέως, γέγονε δὲ διά τοῦ Μονογενοῦς ή

δικαιούσα χάρις, πώς ούκ εν δόξη, φησίν, ό δι' ού

τά κρείττω νενομοθέτηται; 'Αληθεύσει δή ούν και δ

Μελφόδς τν Πνεύματι, τον Κύριον ήμων Ίησουν τον

Χριστον πάσης όμου της λαμπράς των άγων πληθύος

ύπερχείσθαι βοών ε Τίς γάρ, φησίν, έν νεφέλαις

Ισωθήσεται τῷ Κυρίφ; ή τίς ὁμοιωθήσεται τῷ Κυρίφ

έν υίοις Θεού; • Νεφέλαι μέν γάρ αι νοηταί, τούτ'

έστιν, οί άγιοι προφήται, παραχωρήσουσι τὸ νικάν

τῷ Χριστῷ· οἰήσονται δὲ δεῖν οὐδαμῶς ἰσομέτρω πρὸς αύτον άμιλλασθαι τιμή, την δευτέραν αποφερομένου

τάξιν τοῦ παρά πάντας εγνωσμένου παρά θεοῦ, τοῦτ' έστι Μωσέως υίοι δὲ οί χρι. . . (1) τοῦ Θεοῦ κατά

τὸν τῆς ἐπιδημίας καιρὸν, ούκ ἀπαραλλάκτως όμοιωθήσονται τῷ κατὰ φύσιν Υίῷ, άλλὰ τὸ οἰκεῖον ἐπιγνώ-

σονται μέτρον, όπίσω μάλιστα τεθείσθαι λέγοντος

έαυτον του άγιου Βαπτιστού, περί ού φησιν ό καρδίας

Bedr obbsic supare nunors · o porogerhe The d ar ele tor not not Hatpee, exerve **δξηγήσατο**.

θέα δή πάλιν εν τούτοις του πνευματοφόρου τήν νήψιν. Ούχ ήγνόησεν ότι πάντως έροῦσί τινες, τά περί του Μονογενούς είρημένα πικρότερον βασανίζοντες "Εφης, δ οδτος, τεθεδοθαι · «Την δόξαν αὐτοῦ, δόξαν ώς Μονογενούς παρά Πατρός, , είτα δέον άπολεπτύνειν ήμεν την έπι τούτοις έξηγησιν, και θεοπρεπές τι πράγμα και έξαίσιον είπειν, άπο τής κατά Μωσέως ύπεροχής και των Ίωάννου μέτρων έποιήσω την απόδειξιν, ώς ούχ ένδν έτέρως δράσθαι την δόξαν αύτου, καίτοι του μέν μακαρίου προφήτου λέγοντος 'Ησαΐου' « Είδον τὸν Κύριον Σαδαώθ καθήμενον επί θρόνου ύψηλοῦ και επηρμένου, και πλήρης ό οίχος της δόξης αύτου, και σεραφίμ είστηκεισαν

[&]quot;1 Il Cor. m, 9. "Psal. LXXXVIII, 7. " Matth. XI, 11.

^{11,} Cotelerius, Monum. Eccl. Gr. supplendum conjicit χρηματισθέντες, quod et sequentia estendunt, EDIT.

πύκλφ αύτου, έξ πτέρυγες τῷ ἐνὶ, καὶ ἐξ πτέρυγες A uni, et sex alæ alteri: et duabus quidem 166 veτω ένι, και ταζς μέν δυσί κατεκάλυπτον το πρόσωπον, καί ταίς δυσί κατεκάλυπτον τούς πόδας, καί ταίς δυσίν ἐπέταντο καὶ ἐκέκραγον ἔτερος πρός τὸν ἔτερον, καί Ελεγον Αγιος, άγιος, άγιος Κύριος Σαδαώθ, πλήρης πάσα ή γη της δόξης αὐτου. > Ίεζεχεήλ δὲ πάλιν διαρρήδην ήμιν άνακεκραγότος, ότι καὶ θεάσαιτο τὰ χερουδίμ, στερέωμα μέν ώς έν είδει σαπφείρου ταίς οίχείαις έπηρτημένον έχοντα χεφαλαίς. έπι θρόνου δε όμοίως τον Κύριον Σαδαώθ λέγει γάρ έπ' αύτης ούτω της λέξεως και « 'Ιδού, φησί, φωνή ύπερ άγωθεν του στερεώματος του δυτος ύπερ χεφαλής αύτων, ώς δρασις λίθου σαπφείρου όμοίωμα θρόνου έπ' αὐτοῦ, καὶ ἐπὶ τοῦ όμοιώματος τοῦ θρόνου όμοίωμα ώς είδος άνθρώπου άνωθεν, καλ είδον ώς δψιν ήλέκτρου από όράσεως όσφύος και ἐπάνω, και άπο όράσεως όσφύος και έως κάτω, και είδον ώς δρασιν πυρός, και το φέγγος αύτοῦ κύκλφ ὡς δρασις τόξου, δταν ή έντη νεφέλη έν ημέραις ύετου, ούτως ή δρασις του φέγγους χυχλόθεν. > Αύτη ή δρασις όμοιώματος δόξης Κυρίου. Ούχοῦν ἐπειδήπερ ἐλπίδος ήν ού μακράν, τοιαυτά τινα[ς] πρός ήμας έρειν των άμαθεστέρων, άναγκαίως ὁ μακάριος εὐαγγελιστής άνακόπτειν αύτων τάς επιχειρήσεις επείγεται λέγων. ι θεον ούδεις εώρακε πώποτε. ι αύτος γάρ ών θεός ό Μονογενής, εν χόλποις ών του Θεού και Πατρός, ταύτην πρός ήμας εποιήσατο την εξήγησιν, πρός μέν τὸν ἐεροφάντην Μωσέα σαφέστατα λίαν εἰπών τ "Οτι οδδείς δέψεται το πρόσωπον, και ζήσεται » προς δέ γε τους οίκείους κατά καιρον μαθητάς. « Ούχ ότι τον C Πατέρα ἐώρακέ τις, εί μή ὁ ὧν παρά τοῦ Θεοῦ, οὖτος έώρακε τὸν Πατέρα: μόνψ γάρ Υίῷ τῷ κατά φύσιν όρατὸς ὁ Πατήρ, καὶ οὕτως, ὡς ἄν τις εἰκάσαι θεοπρεπώς την θείαν όραν τε και όρασθαι φύσιν, έτέρω δέ των δυτων ούδενί διαψεύσεταί γε μην ούδαμως των άγίων προφητών ό λόγος, έωρακέναι βοώντων τον Κύριον Σαδαώθ· οὐ γὰρ αὐτὸ κατ' οὐσίαν τοῦθ' ὅπερ έστιν ή του Θεού φύσις τεθεάσθαι διισχυρίζονται, άλλά και αύτο διαφρήδην άναδοώσι λέγοντες. « Αύτη ή δρασις όμοιώματος δόξης Κυρίου. > Ούχοῦν ἀπό τῶν καθ' ήμας πραγμάτων αίνιγματωδώς το της θείας ζόξης άνεπλάττετο σχήμα, και μαλλον όμοίωσις ήν, ώς εν πένακε φέρουσα θεοπρεπεί, της επί τούτοις άληθείας είς την ύπερ νοῦν καὶ λόγον ἀναδαινούσης ύπεροχήν. "Αριστα δή ούν ο σοφώτατος εύαγγελιστής, ιΚα! D έθεασάμεθα, λέγων, την δόξαν αὐτοῦ, δόξαν ὡς Μονογενούς παρά Πατρός, > ἀπό τῆς κατά πάντων ὑπεροχῆς είσφέρει του Λόγου την απόδειξιν. "Ονπερ γαρ τρόπον άπο καλλονής κτισμάτων άναλόγως ή του πάντων γενεσιουργού θεωρείται δύναμις · καί διηγούνται μέν άφάνως οἱ οὐρανοὶ δόξαν Θεοῦ, ποίησιν δὲ « χειρῶν αὐτοῦ φναγγέλλει το στερέωμα. > οδτω πάλιν άμείνων εν δόξη και λαμπρότερος ο Μονογενής άναδειχθήσεται, την μέν, δσον ήχεν είς όφθαλμοῦ δύναμιν, χατάληψιν φναδαίνων, ώς Θεός αφ' ών δὲ την κτίσιν νικά, διά τούτων ώς ὑπάρχων ὑπέρ αὐτήν, νοούμενός τε καὶ δοξαζόμενος. Ταύτην μέν ούν, οίμαι, και ούχ έτέραν

labant faciem, et duabus velabant pedes, et duabus volabant. Et clamabant alter ad alterum, ac dicebant : Sanctus, sanctus, sanctus Dominus sabaoth. Plena est omnis terra gloria ejus 14.) Cum item Ezechiel palam prædicet se spectasse cherubim firmamentum instar sapphiri imminens capitibus suis habentia, in throno vero similiter Dominum sabaoth. Ait enim his verbis : « Ecce, » inquit, « Vox facta est desuper firmamento quod erat super caput eorum, quasi aspectus lapidis sapphiri, similitudo throni super illud : et super similitudinem throni similitudo quasi species hominis desuper. Et vidi quasi aspectum electri a visione lumbi et supra: et a visione lumbi et usque deorsum vidi visionem ignis, et splendor ejus in circuitu. Velut visio arcus, cum fuerit in nube, in die pluviæ, hic erat aspectus splendoris per gyrum 16. > « Hæc visio similitudinis gloriæ Domini**. . lgitur, cum istiusmodi quædam nobis ab imperitis statim objectum iri beatus evangelista jam tum animo et cogitatione perciperet, ad eorum conatus retundendos aggreditur, dicens: 4 Deum nemo vidit unquam. . Ipse enim cum sit Deus Unigenitus, qui est in sinu Dei ac Patris, istud nobis enarravit : qui ad Moysem apertissime dixit : « Quia nemo videbit faciem ejus, et vivet ". > Et ad suos olim discipulos : . Non quia Patrem vidit quisquam, nisi is qui est a Deo, hic vidit Patrem 77. > Soli enim Filio naturali aspectabilis est Pater, eo modo quo natura divina cerni potest, et nulli præter eum alteri : non tamen propterea sancti prophetæ mentientur, dum se vidisse clamant Dominum sabaoth. Non asserunt enim ipsam se vidisse Dei essentiam ac naturam, sed aperte id clamant : « Hæc est visio similitudinis glorize Domini **. . Igitur a rebus humanis divinæ gloriæ figura obscure formabatur, eratque tanquam in tabula expressa veritatis similitudo longe ultra mentem et orationem tendentis. Optime ergo sapientissimus evangelista: « Et vidimus, inquiens, gloriam ejus, gloriam quasi Unigeniti a Patre **, > ab illa eminentia qua Christus cuncta superat, dictum suum confirmat. Quemadmodum enim a creaturarum pulchritudine auctoris rerum omnium virtus proportione quadam 105 innotescit : et enarrant cœli absque voce Dei gloriam, et opus « manuum ejus annuntiat firmamentum ** :) ita vicissim Unigenitus gloriosior et illustrior apparebit, si ex lis quibus creaturam superat, intelligatur ac putetur, ut supra ipsam exsistens, licet oculorum aciem effugiat, ut Deus. Alium ego rei propositæ sensum et explicationem esse non arbitror. Observandum autem est rursus, evangelistam hic Fillium unigenitum Deum appellare, et in sinu Patris esse dicere, ut rursus ostendatur longe alienus esse a creaturæ rationibus, et propriam ac peculiarem ha-

75 Isa. vi, 1 3. 75 Ezech. i, 26-28. 755 Ezech. ii, 1. 76 Exod. xxxiii, 20. 77 Joan. vi, 46. 78 Ezech. 1. 78 Sap. xiii, 5. 775 Psal. xviii, 2.

revera Deus est Unigenitus, quomodo non diversæ est naturæ ab illis qui adoptione dii sunt ac filii? Intelligetur enim non in multis fratribus Unigenitus, sed solus exsistere a Patre. Cum autem, ut Paulus ait 50, multis exsistentibus et nominatis diis, cum in cœlo, tum in terra, Deus sit Unigenitus, extra cæterorum numerum scilicet collocabitur, nec inter eos qui dii sunt per gratiam numerabitur, sed erit potius cum Patre Deus verus. Sic enim Paulus eum conjungit, dicens : « Nobis autem unus Deus Pater, ex quo omnia, et unus Dominus Jesus Christus, per quem omnia 11.) Cum enim unus sit per naturam Deus Pater, non potest non esse Verbum, quod ex ipso et in ipso est, genitoris propriis bonis conspicuum, et substantialiter æquali dignitate præditum, in eo nimirum quod Deus est secundum naturam. Quapropter in sinu quoque ipsum ait esse Patris, ut intelligas rursus id quod in ipso et ex ipso est, juxta illud Psalmistæ : « Ex utero ante Luciferum genui te *1. » Ut enim hic e ex utero, pro eo quod e ex ipso, p etiam proprie ponit, ducta rursus a nobis similitudine (ex utero quippe prodeunt qui ex hominibus nascuntur), ita cum e in sinu , ait, tantum non significare vult in Patris utero gignente quidem Filium per expressionem divina velut emicatione et ineffabili quodam progressu ad propriam hypostasim, sed ipsum rursus habente, quandoquidem non per decisionem aut divisionem aliquam e corpore divinum a Patre genimen prodiit. Unde Filius C alicubi ait se in Patre quidem esse, sed habere vicissim Patrem in seipso **. Quod enim proprium est Patris substantiæ naturaliter pervadens in Filium, ostendit in ipso Patrem, Pater autem vicissim habet in seipso Filium 106 per omnia æquali substantiæ identitate radicitus infixum, et ex ipso quidem genitum, non tamen per divisionem ullam sive disjunctionem localem, sed inexsistentem et semper coexsistentem : ita sane magis pie accipiemus illud, in sinu Patris Filium esse, non ut quidam Dei hostes interpretantur, quorum justa condemnatio est: omnia enim recta pervertunt, juxta prophetæ dictum 83, simpliciorum aures sebus Christus mortuus est. Necesse enim est quid illi dicant ac sentiant, quidque docere mitantur exponere. Cum evangelista in sinu Dei ac Patris Filium esse dicat, cumque Ecclesiæ filii recte sentiant, et ex Patre atque in Patre ideireo ipsum exsistere confirment, ac veram generandi rationem servandam esse contendant, in risum illico effusi vecordes illi, his nos impetere verbis non verentur. Nugæ sunt vestræ sententiæ, o boni, indoctum enim et insulsum est quod de Deo sentitis, cum ex eo quod in sinu Patris Filius natus esse dicitur, ipsum utique ex ejus substantia exivisse

bere ex Patre et in Patre exsistentiam. Si enim A την θεωρίαν ώδίνειν του προκειμένου την έγνοιαν. Επιτηρητέον δε πάλιν, ότι και Μονογενή Θεόν αποκαλεί του Yibo, και εν κόλποις είναι φησι του Πατρός, Ινα φαίνηται πάλιν τῆς πρός την κτίσιν όμοφυτας εξωχισμένος, και ιδιάζουσαν έχων έχ Πατρός και εν Πατρι την δπαρξιν. Ει γάρ δντως Θεός έστι Μονογενής, πῶς οὐχ ἔστι κατά φύσιν ἔτερος, ὡς πρός έχείνους, οίπερ είσι κατά θέσιν θεοί και uloi; Νοηθήσεται γάρ ούχ εν πολλοί; άδελφοίς ὁ Μονογενής, άλλ' ώς μόνος ών έχ Πατρός. Έπειδή δὲ, χατά τήν Παύλου φωνήν, πολλών δντων, ή και όνομαζομένων, έν τε ούρανφ και έπι της γης, των θεών Θεός έστι Μονογενής, Εξω δηλονότι των άλλων πείσεται, καὶ ούκ έν τοίς κατά χάριν τετάξεται θεοίς, Εσται δέ μαλλον μετά Πατρός άληθινός · ούτω γάρ ήμεν ό Παύλος Β συναρμόττει λέγων · « Ήμιν δε είς Θεός ὁ Πατήρ, έξ ού τὰ πάντα, καὶ είς Κύριος Ἰησοῦς Χριστός, δι' οδ τά πάντα. > Ένδς γάρ δυτος κατά φύσιν θεού τοῦ Πατρός, ούχ έξω του είναι Θεός ὁ έξ αὐτοῦ καὶ έν αὐτῷ μενεί Λόγος, τή τοῦ γεννήσαντος ιδιότητι διαπρέπων, και ούσιωδώς πρός το ίσον αναδαίνων άξίωμα, κατά γε το είναι κατά φύσεν Θεός. Δεά τοι τούτο και εν κόλποις αύτον είναι φησι τού Πατρός, ίνα έννοξε πάλιν το έν αὐτῷ καὶ ἐξ αὐτοῦ κατὰ το ἐν Ψαλμοίς είρημένον « Έχ γαστρός πρό έωσφόρου έξεγέννησά σε. . "Ωσπερ γάρ εν τούτιο, το ιέκ γαστρός, . διά το, εξ αύτου, και γνησίως τίθησιν, ώς εξ όμοιότητος πάλιν τής καθ' ήμας. πρόεισι γάρ έκ γαστρός τά έξ άνθρώπων γεννώμενα • ούτω καί ότε τὸ ε έν κόλπφ > φησί, μονονουχί βούλεται δήλουν εν τή του Πατρός νηδύι γεννώση μέν του Υίου εκφαντικώς, ώς έν έκλάμψει θεοπρεπεί, και άρβήπο τινί προόδο τή πρό; ίδίαν ὑπόστασιν, ἐχούση δὲ πάλιν αὐτὸν, ἐπεὶ μή κατὰ άποχοπήν, ήτοι μερισμόν τον χατά σώμα, το θείον έχ Πατρός προέχυψε γέννημα · και γουν ό Υίός που φησιν, ώς εξη μέν αύτος έν Πατρί, έχοι δ' αδ πάλεν έν έαυτψ τον Πατέρα το γάρ ίδιον αύτο της του Πατρος ούσίας φυσικώς διήκον είς του Υίον, έν αυτώ δείκνυσι τὸν Πατέρα · έχει δ' αὖ πάλιν ὁ Πατήρ ἐν ἐαυτῷ τον Υίον απαραλλάκτω της ούσίας ταυτότητι ριζού. μενον, και εκπεφυκότα μεν ώς εξ αύτου, πλήν ού κατά μερισμόν, ή διάστασιν τοπικήν, άλλ' ένυπάρχοντά τε και άει συνυπάρχοντα · ούτω δή μάλλον εὐσεδώς τὸ ἐν κόλποις είναι τοῦ Πατρὸς παραδεξόducentes, et temere in fratres peccantes, pro qui- D θεομαχείν είθισμένων, ων το πρίμα ένδικόν έστι. μεθα του Υίου, ου χαθάπερ έξειλήφασί τινες των πάντα γάρ τὰ όρθὰ διαστρέφουσι, κατά την τοῦ προφήτου φωνήν, τὰς τῶν ἀπλουστέρων παραλύοντες άκολς, και άμαρτάνοντες άφυλάκτως είς τους άδελφούς, ύπερ ών Χριστός ἀπέθανε. Τί γὰρ δή νοούσι, καλ λέγουσε, καλ διδάσκειν έπιχειρούσιν, άναγκαΐον είπειν · Είς του κόλπου του Θεού και Πατρός του Υίον είναι του άγίου λέγοντος εύαγγελιστού, είτα των της Έχχλησίας τέχνων νοούντων όρθως, και έχ Πατρός και εν Πατρι διά τουτο διαδεδαιουμένων ύπάρχειν αύτον, και το έν γεννήσει γνήσιον άποσώ ζεσθαι δείν, και μάλα είκότως φιλονεικούντων αύτων, διαγελώσιν εύθύς οἱ πάση μεθύοντες άμαθία, καὶ δή

ύμιν ου γάρ εθπαιδεύτως τὰ περί θεοῦ δοξάζετε, διά τὸ ἐν κόλτω λέγεσθαι τοῦ Πατρός τὸν Υίὸν ἐχπεφυχέναι, πάντως αὐτὸν οἰόμενοι, τῆς οὐσίας αὐτοῦ και της άγενήτου φύσεως είναι καρπόν, άνοήτως ύπολαμβάνοντες. Ή γάρ ούκ ἡκούσατε, φασίν, έν ταίς εύαγγελικαίς παραδολαίς, ότε τούς περί τοῦ πλουσίου και του Λαζάρου λόγους αύτος εποιείτο Χριστός, δτι Έγένετο δὲ ἀποθανείν τὸν Λάζαρον, καὶ άπενεχθήναι όπο των άγγέλων είς τον χόλπον τοῦ Αδραάμ; Δώσετε δή ούν, διά το έν κόλπφ του 'Αδραάμ γενέσθαι τον Λάζαρον, έξ αύτου και έν αὐτῷ κατὰ φύσιν ὑπάρχειν αὐτόν; ή τοῦτο μὲν παραιτήσεσθε λέγειν, ποιούντες όρθως, διά δέ του κόλπου την άγάπησεν γοείσθαι και αύτοι σύν ήμιν συγχωρήσετε; Είναι τοιγαρούν του Υίον έν Β κόλπφ φαμέν του θεού και Πατρός, άντι του έν άγαπήσει, καθά καὶ αὐτός πού φησιν . Ο Πατήρ άγαπα τον Υίον. » 'Αλλ' δταν τούτοις ήμας παίωσι τοίς λόγοις οι φιλεπιτιμηταί, και πρός μόνον τό διαλοιδορείσθαι γοργοί, τότε και ήμεζς άντερούμεν, τον ορθόν της άληθείας άντεξάγοντες λόγον. Ο κόλπος ήμεν, ω βέλτιστοι, σημαίνει καθ' όμας την άγάπησιν · τούτο γάρ άρτίως λεγόντων ήχούσαμεν. "Αρ' ούν, ἐπειδήπερ « Ἡγάπησεν ὁ Θεὸς τὸν κόσμον, » κατά την του Σωτήρος φωνήν · άγαπά δὲ · Κύριος καί τάς πύλας Σιών, > κατά τον άγιον Ψαλμφδόν άχινδύνως έρουμεν έν χόλπφ του Θεού και Πατρός τόν τε κόσμος αύτον και τάς τῆς Σιών είναι πύλας; "Όταν δὲ λέγη και πρός τον Ιεροφάντην Μωσέα, ε ΕΙσένεγκε την χειρά σου είς τον κολπον σου, » άγαπαν, είπέ μοι, προστάττει την χείρα αὐτῷ, καί ούχι μάλλον κατακρύψαντα έχειν; Είτα πώς οδ μέγαν έπλ τούτοις όφλήσομεν γέλωτα; μάλλον δέ πῶς είς αύτον ούχ ἀσεδήσομεν τον Πατέρα, πάντα έν κόλποις είναι λέγοντες αὐτοῦ, καὶ τὸ μόνου τοῦ Μονογενούς εξαίρετον άγαθον χοινοποιούντες τοίς άλλοις, ίνα πλέον έχοι μηδέν παρά την ατίσιν ὁ Υίός: Ούχοῦν ταζς ἐχείνων ἀδουλίαις ἐρρῶσθαι φράσαντες, έπὶ τὸν εὐθῆ τῆς ἀληθείας βαδιούμεν λογισμόν, ὅταν έν κόλπω λέγηται του Πατρός ό Υίος, έξ αύτου καί έν αὐτῷ νοοῦντες αὐτόν · ἀναμαξάμενοι δὲ ἀχριδώς την του νοήματος δύναμιν, ούτως έγον, και ούχ ετέρως εύρησομεν. « Ὁ μονογενής, φησί, Θεός, ό Έπειδή γάρ έφη μονογενή καὶ Θεόν, τίθησιν εύθὺς, ι 'Ο ών εν τοῖς κόλποις τοῦ Πατρός, » ένα νοῆται καί Υίος εξ αύτου, και έν αύτῷ φυσικώς, άντι τῆς ούσίας τὸν κόλπον εἰπών, ὡς ἐχ παραδείγματος σωματικοῦ. Τύποι γάρ είσί πως των νοητών τὰ ἐμφανέστερα, και χειραγωγεί πρός κατάληψιν των ύπερ ήμας τά έν ήμιν · λαμβάνεται δέ πολλάκις ώς έν είκονος τάξει τά σωματικά, και λεπτοτέρων ήμιν θεωρημάτων είσφέρει την κατάληψιν, εί και ούτω νοείται κατά καιρόν οίκεζον, ώς αν είρησθαι δοκή, όποζον είναί φημε τὸ ἐπὶ Μωσέως, «Εἰσένεγχε την χεῖρά σου είς τον χόλπον σου. > 'Αδιχήσει δὲ όλως τον λόγον οὐδὲν τό έν κόλπω τεθείσθαι του 'Αδραάμ τον Λάζαρον

και άποτολμώσι λέγειν · Λήρος, & οδτοι, τά παρ' A putatis, et increatæ naturæ fetum' esse stulte suspicamini. Numquid] enim audistis, inquiunt, in evangelicis parabolis *, ubi de divite et Lazaro verba Christus faciebat, Lazarum post mortem ab angelis in sinum Abrahæ fuisse portatum? Num igitur, quoniam in sinu Abrahæ Lazarus esse dicitur, ex ipso et in ipso eum exsistere secundum naturam concedetis, aut id recte sapienterque negabitis, sed per sinum amorem intelligi ipsi quoque nobiscum fatebimini? In sinu ergo Dei ac Patris Filium esse dicimus, id est, in dilectione atque amore, sicut ipse quoque ait alicubi, cPater diligit Filium .. . Atqui si nos ejusmodi verbis petant homines ad reprehendendum proni, et in conviciando duntaxat solertes, tunc nos eis vicissim respondebimus, rectum veritatis sermonem opponentes. Sinus apud vos, o boni, pro dilectione sumitur : id enim modo a vobis audivimus. An igitur, quoniam e Deus dilexit mundum ", » juxta Salvatoris vocem, et diligit quoque c Dominus portas Sion et, , ut canit sanctus Psalmista, citra periculum dicemus, in sinu Dei ac Patris esse cum mundum ipsum, tum portas Sion? Cum autem dicat ad Mosen sacrorum 107 antistitem : e Infer manuni tuam in sinum tuum 88 numquid, amabo vos, ei præcepit manum suam diligere, ac non potius eam occultare? At qui non continuo ingentem risum movebimus, imo vero qui non ip ipsum Patrem impii erimus, cuncta in ejus sinu esse dicentes, et, quod solius Unigeniti eximium ac præcipuum est bonum commune facientes aliis, ut nihil plus Filio sit quam creature? Itaque illorum stultitia rejecta rectum veritatis sensum insistemus, et quando in sinu Patri Filius esse dicitur, nihil aliud quam ex ipso et in ipso esse intelligemus. Si vim et rationem illius sententiæ subacto ingenio perscrutemur, istiusmedi esse comperiomus. : Unigenitus, » inquit, « Deus qui est in sinu Patris, ille enarravit. > Unigenitum et Deum primo dixit : deinde illico subjicit, e qui est in sinu Patris, , ut intelligatur etiam Filius ex ipso, et in ipso naturaliter, sinum pro substantia dicens, a re corporea desumpta similitudine. Typi enim fere sunt rerum intelligibilium ea quæ sensibus patent, ῶν εἰς τὸν χόλπον του Πατρός, ἐκεῖνος ἐξηγήσατο. › Det quæ in nobis sunt ad comprehensionem nos deducunt eorum quæ supra nos sunt : fitque sæpenumero ut similitudinis loco res corporeze sumantur, quæ nos ad subtiliorum contemplationum notitiam evehant *, licet historice intelligantur si capiantur eo modo quo dicta sunt : cujusmodi est illud de Mose : « Infer manum tuam in sinum tuum. . Quod autem dicitur in sinu Abrahæ positus esse Lazarus, non modo nihil officit, sed doctrinæ nostræ suffragatur. Id enim tantum non Scriptura dicit : Mortuus Lazarus, et cornoris vita exsolutus, in sinum Abrahæ delatus est, - id est, inter filios Abrahæ collocatus est, quem pa-

⁸⁴ Luc. xvi, 19-31. ⁸⁵Joan. III, 35. ⁸⁶ ibid. 16. ⁸⁷ Psal. Lxxxvi, 2. ⁸⁸ Exod. IV, 6. ⁸⁹ Rom. I. 20 seqq. ⁸⁰ Luc. xvi, 22.

quippe est alicubi de ipso : (Quoniam Patrem multarum gentium te constitui *1. >

« Ότι Πατέρα πολλών εθνών τέθεικά σε. »

1, 19-20. Bt hoc est testimonium Joannis, quando miserunt Judæi ab Jerosolymis sacerdotes et levitas ad eum, ut interrogarent eum : Tu quis es ? Et confessus est et non negavit; et confessus est : Quia non sum

Sui sermonis memor evangelista, fusius ea nobis explicat quæ summatim prius indicavit. Cum enim dixerit : « Fuit homo missus a Deo, cul nomen erat Joannes. Hic venit in testimonium, 108 ut testi monium perhiberet de lumine, necessario subjicit quale sit ejus testimonium. Cum enim, inquit, Judiscrum principes ad eum sacerdotes et levitas cum mandatis miserunt, qui rogarent quidnam de seipso diceret, tunc sane palam et aperte professus est, nihil veritus propter veritatem. Dixit enim se non esse Christum. Itaque, ne ego quidem, inquit, hujus libri scriptor mentitus sum, eum dixi de illo : « Non erat ille lux, sed ut testimonium perhiberet de lumine.

1, 21. Et interrogaverunt eum : Quid ergo? Elias es tu? Et dixit : Non sum. Propheta es tu? Et respondit : Non.

Cum explicandi gratia evangelista dixerit : · Confessus est, quia ego non sum Christus, rur- C sum ostendere conatur, quo modo facta fuerit illa confessio, adeeque mihi videtur his verbis Judworum inscitiam palam detegere : . Dicentes enim se esse sapientes, stulti facti sunt ",) et legis singularem sibi cognitionem arrogantes, ultro citroque prolatis præceptis Mosaicis, et cum sanctorum prophetarum doctrina sibi cumprimis convenire asserentes, istiusmodi stultis interrogationibus suam mirifice produnt imperitiam. Moses enim ille sacrorum antistes, Dominum instar prophetæ appariturum inquiens prædicebat filiis Israel: · Quia prophetam ex fratribus tuis sicut me suscitabit Dominus Deus tuus : ipsum audietis, secundum omnia quæ petiisti a Domino Deo tuo in Choreb 35. > Beatus autem Isaias, præcursørem nobis et prænuntium significans : « Vox clamantis in erto, inquit : Parate vias Domini, rectas facite semitas ejus. 300, Tertius accedit Joel, qui de Elia Theshite scribit in hunc modum : « Et ecce ego mittam vobis Eliam Thesbiten, qui convertet cor patris ad Illium, et incredulos ad prudentiam justorum, ne forte veniam et percutiam terram ... Cum igitur tres sint qui venturi nuntiabantur, Messias nhnirum, Joannes et Elias, Judzi sperant plures venturos, ut jure audiant : « Er-

ratis, nescientes Scripturas **. . Interrogato enim

trem multarum gentium pesuit Deus ". Scriptum A είπεῖν, συναγορεύσει δὶ μάλλον αὐτῷ, καὶ τυζς ήμετέροις συνδραμείται θεωρήμασι. Μόνον γάρ ούχι τουτό φησιν ή θεία Γραφή · «Τεθνεώς ὁ Λάζαρος, καὶ την μετά σώματος καταλύσας ζωήν, είς κόλπον 'Αδραάμ άπηνέχθη, » άντί του, εν υίοις 'Αδραάμ πατατάτακται · πατέρα δε πολλών έθων τέθεικεν αύτον ό Θεός. Οδτω δέ που γέγραπται περί αύτου

> Και αυτη έστιν ή μαρτυρία του Ίωάννου, ότε ἀπέστειλαν οι 'Ιουδαΐοι ἐξ 'Ιεροσολύμων Ιερείς nal Asutrac, Ira spuriousur autor, Et tic si; Και ώμολόγησε, και οὐκ ήρνήσατο · και ώμολόmoer, δτι Oux elul èrès d Χριστός.

Μέμνηται των ξαυτού λόγων ὁ εὐαγγελιστής, καὶ πλατότερον ήμεν έξηγεισθαι σπουδάζει, καλώς γε σφόδρα ποιών, άπερ ήδη φθάσας ώς εν πεφαλαίψ συνειλημμένος παταμεμήνυπεν είπων γάρ · « Έγένετο άνθρωπος απεσταλμένος παρά θεού, δνομα αὐτῶ Ίωάννης. Οδτος ήλθεν είς μαρτυρίαν, ένα μαρτυρήση περί του φωτός , άναγκαίως είσφέρει, και της παρ' αὐτοῦ γενομένης μαρτυρίας τον τρόπον. Ότε γάρ, φησίν, οί τῶν Ἰουδαϊκῶν ταγμάτων κατά νόμον καθηγηταί πρός αὐτὸν ἀπεστάλκασιν Ιερείς καὶ Λευίτας, άναπυθέσθαι προστάξαντες, τί αν λέγοι περί ξαυτού, τότε δή και μάλα σαφώς ώμολόγησε, πάσαν ύποπτύσας αίδω διά την άλήθειαν έφη γάρ, ότι Έγω ούχ είμι ό Χριστός. Ούχοῦν οὐδὶ ἐγὼ, φησίν, ό τοῦ βιδλίου συγγραφεὸς διέψευσμαι λέγων περι αύτοῦ · « Ούχ ήν έχεινο τὸ φῶς, ἀλλ' ίνα μαρτυρήση περι τοῦ φωτός. »

Kal howrnoar avtor. Il ovr, 'Hliag el; Kal lire: Oun eiul. 'O apophing el où; Kal das-

'Ος εν εξηγήσει πάλιν είπων · « 'Ομολόγησεν ότι Εγώ ούχ είμι ὁ Χριστός, ι δειχνύειν πειράται πώς, ή κατά τίνα τρόπον ό της όμολογίας γέγονε λόγος. καί μοι, δοκεί διά τούτων την των Τουδαίων άπαιδευσίαν βούλεσθαι γυμινούν · • Φάσχοντες γάρ είναι σοφοί, εμωράνθησαν. > και εκι τή του νόμου γνώσει κατωφριωμένοι, άνω τε και κάτω τάς διά Μωσέως προτείνοντες έντολάς, και πρός τους των άγίων προφητών άπηχριδώσθαι λόγους διισχυριζόμενοι, δι' ών έρωτωσιν απαιδεύτως, δια τούτων πολύ λίαν δντες άμαθείς εξελέγχονται · ὁ μέν γάρ Ιεροφάντης Μωσής ώς εν προφήτου τάξει τον Κύριον αναδειχθήσεσθαι λέγων, προεχήρυττε τοίς υίοίς Ίσραήλ · « Ότι προφήτην έχ των άδελφων σου, ώς έμλ, άναστήσει Κύριος ο Θεός σου · αύτοῦ ἀχούσεσθε · κατὰ πάντα ὅσα ήτησω παρά Κυρίου του θεού σου έν Χωρή6. , 'Ο δέ μαχάριος Ήσαίας, τον πρόδρομον ήμεν και προάγγελον ελοφέρων, . Φωνή βοώντος έν τη έρημφ. > φησίν · « Έτσιμάσατε τὰς δδούς Κυρίου, εὐθείας ποιείτε τὰς τρίδους αὐτοῦ. > Καὶ τρίτος ἐπὶ τούτοις δ προφήτης Τωήλ περί του Θεσθίτου φησίν (Ἡλίας δε ούτος). «Και έδου έγω αποστέλλω όμεν "Ηλίαν τον Θεοδίτην, δς αποκαταστήσει καρδίαν πατρός πρός utov, xal dineitet, to opoviose bexalou, tva juh Dibu, και πατάζω την γην άρδην. > Τριών δυτων τοίνυν, οίπερ ήξειν ηγγέλλοντο, [τού Μεσσίου,] καλ Ίωάννου, και Ήλίου, πλείους αφίξεσθαι προσδοκώστν Τουδαίοι, ίνα και δικαίως άκούσωσι · « Πλανάσθε μή ειδότες

" Gen. xvii, 5. " Rom. 1, 22. " Deut. xviii, 15, 16. " Isa. xi., 3; Joan. 1, 25. " Malach. 1v, 5, 6. 10 Matth. xxu, 29.

τάς Γραφάς. > Διερωτήσαντες γάρ τον μακάριον A Joanne Baptista, postquam acceperunt ipsum non Βαπτιστήν, και μαθόντες δτεπερ αύτος ούκ εξη δ Xpiords, amoxplyoveai. Tloov; Halac el: Kal Atγοντος, θον είμλ, δέον αὐτούς περί του Προδρόμου λοιπόν άναπυνθάνεσθαι (τούτο γάρ έτι το λοιπόν), ἀπαιδεύτως ἐπ' αὐτὸν ἀνατρέχουσι τον Χριστον, τον ώς προφήτην διά του νόμου καταδηλούμενον. "Όρα γάρ τί φασιν ούχ είδότες τὰ διὰ Μωσέως · « Ὁ προφήτης εί σύ; Και άπεχρίθη. Οδ. > Οδ γάρ ήν αθτός δ Χριστός, καθά και φθάσας ήδη διισχυρίσατο.

Τίσὸ λέγεις περί σεαυτοῦ "Εγώ φωνή βοώντος

'Ως ούδεν είδότας ελέγχει γοργώς, και προφητική πιστούται μαρτυρία την εγγειρισθείσαν Οπόθεσιν. ήτοι διαχονίαν αὐτῷ. "Ηχω γάρ, φησίν, οὐδεν έτερον έρων, ή ότι λοιπόν έπὶ θύραις ὁ προσδοχώμενος, μάλλον δέ είσω θυρών ὁ Δεσπότης. Έτοιμάσθητε πρός ήνπερ αν επιτάττει βαδίζειν δόδο, εδαδίσατε την διά Μωσέως, άνελάβετε την διά Χριστού · ταύτην ήμεν ο των άγίων προφητών προεχήρυττε χορός. Παράθεσις βητών περί όδου τῆς κατά Χριστόν.

Hoataç. · Δεύτε και άναδώμεν είς το δρος του Kuplou, xat els tov olxov tou Ocou Taxio, xal avαγγελεί ήμιν την όδον αυτού, και πορευσόμεθα έν autfi. >

O abroc. e Errat txel 686c xabapa, xal 666c άγία κληθήσεται, και ούκ έσται έκει λέων, ούδὶ τῶν θηρίων των πονηρών ούδεν ού μή άναδή έχει, οί δε διεσπαρμένοι πορεύσονται έν αύτη. »

Ο αυτός. τ 'Αρχήν Σιών δώσω, και Ίερουσαλήμ ς παρακαλέσω είς όδόν. >

Ο αυτός. τ Και άξω τυφλούς εν δόφ, ή ούχ έγνωσαν και τρίδους, ας ούκ ήδεσαν, πατήσαι ποιήσω

'lepeplag. . Etite Enl tale obole, nal epwithouse rolfour Koplou alevlour, xal there nota forty hoods ή άγαθή, και βαδίζετε έν αὐτή, και εθρήσετε άγιασμόν ταίς ψυχαίς όμων. >

Τίς ούν ή όδος ή άγαθή και άγνίζουσα τους βαδίζοντας έν αύτη, αύτος λεγέτω Χριστός · ι Έγω είμι 1 686c. »

Kal ol axeccalperos hoar ex tur papicalur, nal howrnour abror, nal slave abros. Il our Bantileic, el où obn el 6 Apiorde, obre Balac, οδιε ο προφήτης;

Οἱ παρά τῶν Ἰουδαίων ἀπεσταλμένοι (Λευδται δὲ ήσαν, και των εν Ιερωσύνη τινές), άπαιδεύτως έρωτώντες ηλέγχοντο. Έτερον γάρ είναι τον Χριστόν, έτερον δε τον διά του νόμου προφήτην υποτοπάσαντες, έφασχον, μετά το φήσαι τον άγιον Βαπτιστήν, Έγω ούκ είμι 6 Χριστός · « 'Ο προφήτης εί σύ; » 'Αλλ' έδου και ή των Φαρισαίων πληθύς δοκησισοφούσα μάλλον ήπερ δντως απριδή των θείων λογίων την γνώσιν έχουσα φωράται · « Τί γάρ δλως βαπτίζεις, φησίν, εί σὺ οὐχ εἶ ὁ Χριστὸς, οὐδὲ Ἡλίας, οὐδὲ ὁ προφήτης; > Φαίνονται δὲ πάλιν, οὐ μικράν εὐδίνοντες κατά του Βαπτιστού την απόνοιαν. Ού γαρ άξιούσι,

97 Isa. 11, 3. 98 Isa. xxxv, 8, 9. 9 Isa. xLI, 27. 4 Joan. 1, 25.

esse Christum, subjiciunt : Quid ergo? Plias es tu? Illo negante, cum esset consentaneum percunctari de præcursore, 109 (id enim restabat) imperite ad ipsum Christum statim se conferent, qui ut propheta per legem significatur. Vide enim quid dicant scriptorum Mosaicorum ignari : « Propheta es tu? Et respondit, Non. , Non erat enim ipse Christus, ut jam ante confirmavit.

1, 22, 25. Quid dicis de teipeo ? Ego voz clamantis

Tanquam ignaros Scripturarum acriter eos arguit et prophetico testimonio fidem facit ministerii ac vicis sibi demandatæ. Venio enim, inquit, nihil dicturus aliud nisi pro foribus demum esse eum qui exspectatur, imo potius Dominum intra portas. Parati sitis quamcunque jubet viam insistere: ambulastis in via Mosis, Christi viam suscipite : hanc nobis sanctorum prophetarum prædixit chorus.

Testimonia prophetarum de via Christi. Isaias. Venite ascendamns in montem Domini, et ad domum Dei Jacob, et annuntiabit nobis viam suam, et ambulabimus in ea 97.

Idem. e Erit fbi via munda, et via sancia vocabitur : non erit ibi leo, et mala bestia non ascendet in eam, sed ambulabunt in ea dissipati 38, 3

Idem. Principium dabo Sion, et Jerusalem hortabor ad viam **. .

Idem. e Et ducam excos in via quam non noverunt, et per semitas quas non norunt incedere ipsos faciam 1.)

Jeremius. . State super vias, et interrogate semitas Domini quæ a sæculo : et videte qualis est via bona, et ambulate in ea, et invenietis purificationem animabus vestris 1. >

Quænam ergo sit illa via bona, quæque sanctificat incedentes in ea, ipse dicat Christus: « Ego sum via 1.)

1, 24-25. Et qui missi fuerant, erant ex Pharisæis : et interrogaverunt eum, et dixerunt ei ; Quid ergo baptizas, si tu non es Christus, neque Elias, neque propheta ?

Qui a Judæis missi erant, Levitæ nimirum, et quidam ex sacerdotum ordine, 110 stultam quæstionem fecisse arguebantur. Alium enim esse Christum, alium prophetam illum, cujus in lege fit mentio suspicati, cum sanctus Baptista respondisset se non esse Christum, dicebant : v Propheta es tu? , Sed ecce turbi ipsa quoque Pharismorum vana persuasione sapientiæ inflata potius quam vera divinorum oraculorum cognitione prædita esse deprehenditur. « Quid enim, » obsecro, « baptizas, , inquiunt, , si tu non es Christus, neque Elias, neque propheta ? > Hie rursus videntur

1 Isa. xLII, 16. 2 Jerem. vi, 16. 3 Joan. xiv, 6.

Joannem Baptistam non parum habere despectui. Α κατά το είκος, εν τῷ καταλόγιο τῶν προσδοκωμένων Nolunt enim, ut apparet, ipsum in eorum numero qui exspectabantur collocare, sed familiari sibi fastu nihili faciunt, quamvis prophetæ voce prænuntiatus sit. Cum enim audierint : « Ego sum vox clamantis in deserto : Parate viam Domini , , oraculo rejecto, impudenter ipsum his propemodum verbis aggrediuntur: Nulla, o quisquis es, in te est auctoritas, nihil magni aut admirabilis : quid, cum nihil ipse sis, tantam rem moliris? Impiorum Phariszorum iste mos erat, præsentem elevare, cum autem qui venturus erat ficto honore afficere. Ut enim apud Judæos in honore semper essent, et divitias ingentes sibi compararent, neminem præter se honorari patiebantur. Propterea ipsum quoque interfecerunt hæredem, dicentes: « Venite, occidamus eum, et habebimus hæreditatem ejus . .

1, 26-27. Respondit eis Joannes, dicens: Ego baptizo in aqua: medius autem vestrum stetit, quem vos nescitis. Ipse est, qui post me venturus est, qui ante me factus est ; cujus non sum dignus, ut solvam ejus corrigiam calceamenti.

Beatus Baptista æquo animo fert increpantes, et valde apposite salutaris præconii occasionem sumit ex iis quæ de se narrat : docetque demum vel invitos qui ad se missi erant Pharisæos, Christum intra portas esse. Ego enim, inquit, baptismum C affero institutivum, abluens aqua peccato inquinatos ad initium pœnitentiæ, et homines a parvis ad perfectiora docens evehi. Hoc enim est reapse implere, ad quod prædicandum sum missus, « Parate, : 111 scilicet, « viam Domini. » Qui autem majorum et digniorum dator est, ac universæ honorum perfectionis largitor, in medio stat vestri, ignotus adhuc, quia carne indutus est : qui tanto me intervallo superat, ut ne servi loco dignum me aprd ipsum reputem, hoc enim, mea sententia, significat illud, « Non sum dignus ut solvam ejus corrigiam calceamenti. In quo cum verum dicit, tum aliud facit observatione dignum. Pharisæos enim ad modestiam revocat, semetipso ad rei exemplum proposito.

1, 28. Hæc in Bethania facta sunt trans Jordanem, ubi erat Joannes baptizans.

Locum notat, ut accurate diligenterque factam esse narrationem significet. Solemus enim, cum de rebus magnis sacienda nobis est narratio, etiam meminisse locorum, in quibus cas sieri contigit.

κατ[ατ]άττειν αύτον, την δέ έαυτοίς συντεθραμμένην νοσούντες άλαζον[ε]ίαν, ούδεν είναι νομίζουσι, κάν διά της του προφήτου προαγγέλληται φωνής. 'Αχούσαντες γάρ, ότι ε Έγω είμι φωνή βοώντος εν τή έρημω. Έτοιμάσατε την όδον Κυρίου, > τον λόγον οδ παραδεξάμενοι, μονονουχί, και άνέδην επιτιμώσι λέγοντες · Οὐδέν, ὧ οὕτος, ἐν σοὶ τὸ ἀξιόπιστον, ἀλλ' ούδε το θαυμαστόν, ή μέγα · τί και όλως βαπτίζεις; τί δὲ πράγματι τηλιχούτω, τὸ μηδέν ων, ἐπιχειρεῖς; Έθος δὲ τοῦτο ποιείν τοῖς ἀνοσίοις Φαρισαίοις, τὸν μέν ήδη παρόντα κατασμικρύνειν, προσποιείσθαι δέ μάλλον τιμάν τον ἀφιξόμενον · ίνα γάρ ἀεὶ τὰς παρά των Τουδαίων πραγματεύωνται τιμάς, και χρημάτων έαυτοζς προξενώσι πορισμούς, ούδένα των άλλων δράσθαι βούλονται διαπρεπή. Ούτω γάρ και αύτον άπέχτειναν τον χληρονόμον, λέγοντες · « Δεύτε, άποκτείνωμεν αύτον, και σχώμεν την κληρονομίαν

Άπεκρίθη αὐτοῖς ὁ Ἰωάννης, λέγων Έγω βαπτίζω έν ύδατι · μέσος δε ύμων έστηκεν, δν ύμεις ούχ οίδατε. Αὐτός έστιν, ο όπίσω μου έρχόμενος, δς έμπροσθέν μου γέγονεν, οδ έγὰ οὐκ είμί άξιος, Ιτα λύσω αὐτοῦ τὸν Ιμάντα τοῦ ὑποδή-

Ανεξικάκως ὁ μακάριος Βαπτιστής ἐπιτιμώντων ανέχεται · εὐαφόρμως δὲ λίαν την ἐν τοῖς καθ' ἐαυτον εξήγησιν υπόθεσιν εποιείτο του σωτηρίου χηρύγματος · διδάσκει δὲ ήδη καὶ οὐχ ἐκόντας τοὺς παρά των Φαρισαίων άπεσταλμένους, ότιπερ είσω θυρών ὁ Χριστός. Έγω μέν γάρ, φησί, παιδαγωγικὸν είσφέρω τὸ βάπτισμα, τοὺς ἐξ άμαρτίας μεμολυσμένους απολούων δδατι πρός μετανοίας αρχήν, και έχ των υποδεδηχότων άναχομίζεσθαι διδάσχων έπι τὰ τελειότερα · τοῦτο γάρ ἡν ἔργψ πληροῦν, δ χηρύττειν άπεστάλην . Ετοιμάσατε, > δηλονότι, « την όδον Κυρίου. » 'Ο δε των μειζόνων τε και άξιολογωτάτων δοτήρ, και άπάσης τελειότητος τῆς ἐπ' άγαθοίς χορηγός, μέσος ύμων στήκει, άγνοούμενος έτι διά την έχ της σαρχός περιδολήν, τοσούτον έμέ τὸν Βαπτιστήν ὑπερτρέχων, ὡς οἶεσθαι δεῖν ἐμαυτὸν ούδε εν οίκετου τάξει μετρείσθαι παρ' εκείνιν · τούτο γάρ οίμαι δηλούν τὸ, « Θύχ είμλ ίχανὸς, ίνα λύσω αύτοῦ [τὸν] Ιμάντα τοῦ ὑποδήματος. •Πράγμα δὲ λέγων D άληθές, Ετερον επίσημον εργάζεται · ταπεινοφρονείν γάρ άναπείθει τον άλαζόνα Φαρισαίον, έαυτον δε τύπον είσφέρει τοῦ πράγματος.

Ταῦτα ἐτ Βηθανία ἐγένετο πέραν τοῦ Ἰορδάνου, οπου ήτ Ιωάννης βαπτίζων.

Σημείου ώσπερ και τούτο τιθείς μνήμης ακριδούς και λεπτής. Πεφύκαμεν γάρ πως και είθίσμεθα πάντες, ώς έπος είπειν, έν τοις περί των άναγχαίων διηγήμασι μεμνήσθαι καὶ τόπων, ἐν οἶς αὐτὰ γενέσθαι συμδέδηχεν.

Isa. xL, 3; Joan. 1, 23. Matth. xx1, 38.

ΚΕΦΑΛΑΙΑ ΤΑ ΕΝ ΤΩ ΔΕΥΤΕΡΩ ΒΙΒΛΙΩ.

CAPITA minuther one manie ale : modetalesse cara

QUÆ IN LIBRO SECUNDO CONTINENTUR.

- Α΄. "Ότι οὐ κατὰ μετοχήν, οὐδὲ ὡς ἐπακτὸν ἐν τῷ Υἰῷ τὸ ἄγιον Πνεϋμά ἐστιν, ἀλλ' οὐσιωδῶς, καὶ κατὰ φύσιν ἐνυπάρχει αὐτῷ, προκειμένου ῥητοῦ · καὶ ἐμαρτύρησεν 'Ἰωάννης, ὅτι τεθέαμαι τὸ Πνεϋμα καταδαῖνον ὡσεὶ περιστερὰν ἐξ οὐρανοῦ, καὶ ἔμεινεν ἐκ' αὐτόν.
- Β΄. "Οτι οὐα ἐν τοῖς γενητοῖς ἐστιν ὁ Υἰὸς, ἀ.2." ἐπάνω πάντων, ὡς θεὸς ἐκ θεοῦ, προκειμέ-νου ῥητοῦ · « Ὁ ἀνωθεν ἐρχόμενος, ἐπάνω r tothe
- Ότι Θεός και έκ Θεοῦ κατὰ φύσιν ἐστὶν ὁ
 Υίὸς, προκειμένου ἡητοῦ · (Ὁ λαμδάνων
 αὐτοῦ τὴν μαρτυρίαν, ἐσφράγισεν ὅτι ὁ Θεὸς
 ἀληθής ἐστιν.)
- Ότι ού μεταληπτώς έν Υλώ τὰ τοῦ Θεοῦ καλ Πατρός ίδια, ἀλλ' οὐσιωδώς καλ κατὰ φύσεν, προκειμένου όητοῦ · « Ὁ Πατὴρ ἀγακῷ τὸν Υλὸν, καλ πάντα δέδωκεν ἐν τῆ χειρί αὐτοῦ. ١
- Οτι ούν έν τοις προσκυνούσιν έστιν ο Υίδς, ή Λόγος έστι και Θεός, προσκυνείται δέ
- ή Λόγος έστι και Θεός, προσκυτείται δέ μαλλον μετά Πατρός, προκειμένου όπτοῦ 'Υμείς προσκυτείτε, ὁ σύκ οίδατε ' ήμείς προσκυτείτε, ὁ σύκ οίδατε ' ήμείς προσκυτείτε, ὁ σύκ οίδατε ' ήμείς προσκυτούμεν, ὁ οίδαμεν.'

 "Οτι ούκ ἐλάττων, ἡ κατὰ δύναμιν, ἡ κατ' ένέργειαν τὴν ἐπί τισιν ὁ Υίὸς τοῦ Πατρός, ἀλλ' ἰσοσθενής τε και δμοιος, ὡς ἐξ αὐτοῦ κατὰ φύσιν, προκειμένου ἡπτοῦ ' ε Οὐ δύναται ὁ Υίὸς ποιεῖν ἀφ' ἐαυτοῦ οὐδὲν, ἐὰν μή τι βλέπη τόν Πατέρα ποιοῦντα ' ἀ γὰρ ἀν ἐκείνος ποιεῖ, ταῦτα και ὁ Υίὸς όμοιως ποιεῖ. ποιεί.
- ποιεί.
 Τ. Ότι τῶν θεοπρεπῶν ἀξιωμάτων, ἡτοι πλεονεπτημάτων, οὐδὲν ὡς ἐκ μετοχῆς, ἡ ἐπακτὸν ἐν τῷ Υἰῷ, προκειμένου ρητοῦ · ι Οὐδὲ γὰρ ὁ Πατὴρ κρίνει οὐδένα, ἀλλὰ πᾶσαν τὴν κρίσιν δέδωκε τῷ Υἰῷ.

 Τ. Ότι Θεὺς καὶ ἐκ Θεοὶ κατὰ ϣύσιν ὑπάρχων ὁ Υἰὸς, καὶ εἰκὼν τοῦ γεννήσαντος ἀκριδῆς, ἰσην ἔχει τὴν πρὸς αὐτὸν τιμὴν καὶ δόξαν, προκειμένου ρητοῦ · ι Οὐ δύναμαι ἐγῶ ἀπ ἐμαυτοῦ ποιεῖν οὐδέν καθὼς ἀκούω, κοίνω. nolvw.

I. Quoa non per participationem, neque tanquam ascititius sit in Filio sanctus Spiritus, sed ei substantialiter et secundum naturam insis, proposito dicto: « Et testimonium perhibui Joannes dicens: Quia vidi Spiritum descenden-tem quasi columbam de cælo, et mansit super

o till enim Christan o

- Quod in creaturarum numero non sit Filius, sed supra omnes, ut Deus de Deo, proposito dicto:

 Qui desursum venit, super omnes est.
- III. Quoa Deus et ex Deo secundum suam naturam sit Filius, proposito dicto: (Qui accepis ejus testimonium, signavit quia verax est.)
- IV. Quod non per participationem sint in Filio que Dei ac Patris sunt propria, sed substantialiter, et sècundum naturam, proposito dicto: a Pater diligit Filium, et omnia dedit in manu ejus. >
- V. Quod Pilius non sit in adorantium numero quatenus Verbum est ac Deus, sed cum Patre potius adoretur, proposito dicto: « Vos adoratis quod nescitis: nos adoramus quod
- VI. Quod non minor aut potentia vel actu in quibusdam rebus sit Patre Filius, sed æqualis potestatis, eique similis, ut ex ipso secundum naturam, proposito dicto: « Non potest Filius a se facere quidquam, nisi quod viderit Patrem facientem; quæcunque enim ille secrit, hæe et Filius similiter facit. similiter facit...)
- VII. Quod nulla dignitas aut excellentia divina, velut ex participatione vel adscititia sit in Filio, proposito dicto: « Neque enim Pater judicat quemquam, sed omne judicium dedit Filio. »
- VIII. Quod Deus et ex Deo secundum suam naturam cum sit Filius, et persectissima genitoris imago, aqualem cum ipso honorem habet et gloriam, proposito dicto: « Non possum ego a meipso sacere quidquam; sicut audio, judico. »

ΕΙΣ ΤΟ ΚΑΤΑ ΙΩΑΝΝΗΝ ΕΥΑΓΓΕΛΙΟΝ ΛΟΓΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟΣ.

IN JOANNIS EVANGELIUM LIBER SECUNDUS.

Τη έπαύριον βλέπει τὸν Ίησοῦν ἐρχόμενον πρός αὐτόν.

Έν όλίγφ χομιδή τῷ χαιρῷ, προφήτης όμου καί άπόστολος ὁ Βαπτιστής ἀναδείκνυται. "Ον γάρ ὡς ήξοντα προεχήρυττε, τούτον ήδη παρόντα δειχνύει. 112-13 1, 29 Altera die vidit Joannes Jesum

Brevi admodum tempore propheta simul'et apostolus evadit Joannes Baptista. Quem enim venturum prædicabat, hunc jam monstrat præsen-

•0

sit, ut ipse alicubi Salvator ait cum Judzeis de so disserens : « Quid existis in desertum videre? Prophetam? Etiam dico vohis, et plus quam prophetam 7. > Illi enim Christum aliquando venturum prophetabant : hic autem cum venturum clamaret, etiam adesse monstravit. Altera enim die, inquit, vidit Jesum venientem ad se. >

1, 29. Et ait : Ecce Agnus Dei, qui tollit peccatum mundi.

Non jam inquit, (Parate): convenienter amplius dici potest, cum cernatur demum et in oculis sit ille propter quem fit præparatio. Aliud loquendi genus rerum natura postulat. Exponendum est 114 quis sit ille qui jam adest, et quas ob res ad nos descenderit, qui de cœlis venit. « Ecce » igitur, inquit, « Agnus Dei, » quem propheta Isaia nobis præsignificavit, dicens : « Sicut ovis ad occisionem ductus est, et sicut agnus coram tondente se obmutuit . . Quem olim, inquit, Mosis lex præfiguravit. Sed eo quidem tempore servabat ex parte, non in omnes misericordiam suam diffundens : typus enim erat et umbra; nunc autem ille Agnus, qui olim ænigmatice præfigurabatur, immaculata illa hostia pro omnibus ad occisionem ducitur, ut mundi peccatum amoveat, ut orbis exterminatorem evertat, ut mortem pro omnibus obeundo mortem aboleat, ut solvat hominum maledictionem , ut cesset tandem illud: · Terra es, et in terram reverteris ", » ut sit ille C secundus Adam, non e terra, sed e cœlo, omnisque boni principium naturæ humanæ exsistat, solutio invecti interitus, æternæ vitæ conciliator, causa reformationis ad Deum, pietatis et justitiz principium, via denique ad regnum cœlorum. Unus enim mortuus est agnus pro omnibus, omnem hominum gregem servans Deo ac Patri : unus pro omnibus, ut omnes Deo subjiciat : unus pro omnibus, ut omnes lucrifaciat : ut omnes denigne non jam sibi vivant, sed ei qui pro ipsis mortuus est et resurrexit 11. Nam cum in multis peccatis essemus, atque idcirco morti et corruptioni obnoxii, dedit Filium suum Pater redemptionem pro nobis, unum pro omnibus, quoniam omnia sunt in ipso, et omnibus melior est. Unus pro om- D nibus mortuus est, ut omnes vivamus in ipso. Cum enim occisum pro omnibus Agnum mors absorpserit, simul etiam in ipso et cum ipso cunctos evomuit. Omnes enim eramus in Christo qui propter nos et pro nobis mortuus est, atque resurrexit : abolito vero peccato, qui sieri poterat ut mors etiam, quæ ex ipso est, propter ipsum non abolita sit? Mortua radice quomodo germen servabitur? mortuo peccato, quæ moriendi nobis causa erit? Quare de occisione Agni Dei solemni exsultatione dicamus : « Ubi est, mors, victoria tua? ubi stimulus tuns, inferne? >

2m. Propterea prophetæ quoque mensuram exces- Α Διά τοῦτο, καὶ τὸ προφητών ἀνεπήδησε μέτρον, ὡς αύτος πού φησιν ό Σωτήρ, πρός Ιουδαίους διαλεγόμενος περί αὐτοῦ · « Τί ἐξήλθετε εἰς τὴν Ερημον ίδεζν; Προφήτην; Ναι λέγω ύμζν, και περισσότερον προφήτου. Ο ΟΙ μέν γάρ ότι κατά καιρούς άναδειχθήσεται Χριστός προεφήτευον, ό δὲ ὡς ήξει βοῶν, καὶ παρόντα δέδειχε. « Τή γάρ ἐπαύριον, φησὶ, βλέπει τὸν Ίησοῦν ἐρχόμενον πρὸς αὐτόν, >

> Kal Abyer "188 & 'Auroc του Θεού & alpur thr apapriar του κόσμου.

Ούχέτι τὸ, « Έτοιμάσατε, » καιρόν έχει τὸν πρέποντα. λοιπόν δρωμένου και δυτος εν όφθαλμοίς του δι' δν ή ετοιμασία γίνεται · ετέρων έδείτο λόγων ή του πράγματος φύσις. Έχρην εξηγείσθαι τίς ὁ παρών, και έπι τίσιν έχει την κάθοδον ό πρός ήμας έξ ούρανών άφιγμένος. « Τός τοίνου, φησίν, ό 'Αμνός του Θεού, » δυ ό προφήτης ήμιν 'Hoataς κατεσήμαινε λέγων · « 'Ως πρόδατον επί σφαγήν ήχθη, καί ώς άμνος εναντίον του κείροντος αυτόν άφωνος.. "Ον και πάλαι, φησίν, ὁ διά Μωσέως άνετύπου νόμος • άλλά τότε μέν έσωζε μερικώς, ούχ είς άπαντας έχτείνων τον Ελεον · τύπος γάρ ήν, και σκιά · νυνι δε δ πάλαι δι αινιγμάτων ζωγραφούμενος ό άληθινός 'Αμνός, τό άμωμον ίερείον ύπερ πάντων άγεται πρός σφαγήν, ίνα του χόσμου την άμαρτίαν έλάση, ένα τον τής οίχουμένης όλοτρευτήν άνατρέψη, ίνα χαταργήση τον θάνατον ύπερ πάντων ἀποθανών, Ινα λύση την έφ' ημίν κατάραν, ένα παύσηται λοιπόν τό, ε Γή εί, και είς γήν ἀπελεύση, • ενα γένηται δεύτερος 'Αδάμ, ούχ ἀπὸ τῆς, ἀλλ' ἐξ οὐρανοῦ, καὶ ἀρχή γένηται τῆ ἀνθρώπου φύσει παντός άγαθοῦ, λύσις ἐπεισάκτου φθοράς, πρόξενος αίωνίου ζωής, αναμορφώσεως τής είς θεδν υπόθεσις, εύσεδείας και δικαιοσύνης άρχη, όδὸς είς βασιλείαν ούρανων · είς γάρ ύπερ πάντων άπέθανεν άμνος, όλην άνασώζων την έπι γης άγέλην τω θεω και Πατρί · είς όπερ πάντων, ίνα πάντας ύποτάξη θεψ. είς ύπερ πάντων, ίνα πάντας περδάνη. Τνα λοιπόν οἱ πάντες μηχέτι έαυτοῖς ζῶσιν, ἀλλά τῷ ύπερ αύτων αποθανόντι, και έγερθέντι. Έπειδή γάς ήμεν έν πολλαίς άμαρτίαις, διά τε τούτο χρεωστούμενοι θανάτω και φθορά, δέδωκεν άντιλυτρον όπερ ήμων, του Yido ο Πατήρ ένα ύπερ πάντων, έπει xal πάντα έν αὐτῷ, xal πάντων χρείττων έστίν · είς ἀπέθανεν ὑπέρ πάντων, ίνα οἱ πάντες ζήσωμεν εν αύτῷ καταπιών γάρ ὁ θάνατος τὸν ὑπέρ πάντων 'Αμνόν, πάντας έξήμεσεν εν αὐτῷ τε καί σύν αὐτῷ. Οἱ γὰρ πάντες ήμεν ἐν τῷ δι' ἡμάς καὶ ύπερ ήμων αποθανόντι, και εγερθέντι Χριστώ · καταργουμένης δε της άμαρτίας, πως ενεδέχετο μή ούχὶ πάντως καὶ τὸν ἐξ αὐτῆς δι' αὐτὴν καταργηθηναι θάνατον; 'Αποθανούσης της ρίζης, πῶς αν ἔτι λοιπον ο εξ αύτης εσώθη βλαστός; Διά ποίαν αίτίαν έμελλομεν αποθνήσκειν έτι, της αμαρτίας αναιρουμένης; Ούχουν ἐορτάζοντες λέγωμεν ἐπὶ τῆ σφαγή του 'Αμνού του Θεού · «Πού ή νέκη σου, θάνατε; που τὸ κέντρον σου, ἄδη; — Πάσα γάρ ἀνομία, , καθάπερ έφη που ψάλλων ο Μελωδός, ε έμφράξει το

[&]quot;Matth. x1, 9. " Isa. Lin, 7. " I Cor. xv, 3 segg. " Gen. m, 19. " Il Cor. v, 13, 18.

ήμαρτηκότων Ισχύουσα. ι Θεός γάρ ό δικαιών Χριστός ήμαζ εξηγόρασεν έχ τῆς χατάρας του νόμου, γενόμενος ύπερ ήμων χατάρα, ίνα ήμεις την εξ άνομίας άραν διαφύγωμεν. >

Οδτός έστι περί οδ είπον 'Οπίσω μου έρχεται ἀνὴρ, ὸς ἔμπροσθές μου γέγονες, ὅτι πρῶτός μου ἦς.

Είς ὑπόμνησιν άγει τῶν ἐξ αὐτοῦ λόγων τοὺς άκροωμένους, και το μείζου εν δόξη παραχωρεί τῷ Χριστῷ, οὐκ ἀγάπης, ἀληθείας δὲ μαλλον ή καὶ ἀνάγκης έργον ἀποπληρών · ὑποκείσεται γάρ , κάν μή βούληται, τῷ ποιητή τὸ ποίημα, τῷ δεσπότη τὸ δοῦλον, τῷ χορηγῷ τὸ χορηγούμενον. Κατά τίνα δὲ δὲ γέγονεν, ἔτι πρώτος ἡν, ὡς αὐτὸς ὁμολογεῖ, διὰ τῶν προλαδόντων άρχούντως είρηχαμεν.

Karw ούχ fideir autor, all' Ira garspubi τω 'Ισραήλ, διὰ τοῦτο ήλθον ἐγὼ βαπτίζων ἐν ὕδατι.

'Ο έν τη ποιλία της ιδίας άνασχιρτήσας μητρός, έτι τής άγίας Παρθένου χυοφορούσης τον Κύριον, ό πρό της ώδινος προφήτης, ό εν εμβρύω μαθητής, ιθύκ βδειν αύτον, » περί του Σωτηρός φησιν άληθέυει ος γελων. ος λφο περφεται . μαντα πεν λφο οίσεν εξ αύτου και αδιδάκτως Θεός, διδακτώς δὲ ή κτίσις. ένοιχούν δέ τοις άγίοις το Πνεύμα, το ένδέον άναπληροί, και το ίδιον άγαθον τη άνθρώπου φύσει χαρίζεται, τὸ εἰδέναι, φημί, τὰ ἐσόμενα, καὶ τῶν κεκρυμμένων μυστηρίων την γνώσιν. Οὐχοῦν μη εἰδέναι λέγων τον Κύριον ο μαχάριος Βαπτιστής, διαψεύσεται μέν C ούδαμῶς, κατά γε τὸ τῆς ἀνθρωπότητος ίδιον, καὶ τὸ πρέπον τη χτίσει μέτρον : άναθήσει δε μόνφ το πάντα είδέναι τῷ Θεῷ, τῷ διὰ Πνεύματος άγίου πρὸς τήν των χεχρυμμένων χατάληψεν φωταγωγούντι τον άνβρωπον. Χδυαίππε ος γιαν' ορχ ειρέναι της άναιν τέ έαυτοῦ τὸν Χριστὸν, ἐληλυθέναι γε μήν διά τοῦτο χυρίως, ίνα φανερόν αύτον καταστήση τῷ Ἰσραήλ, ίνα μή αὐτόμολος ἐπὶ τὴν μαρτυρίαν φαίνηται δραμών, μηδέ ίδίων θελημάτων ύπηρέτης νοήται παρά τισιν, άλλα θείας μέν οίχονομίας έργάτης, βουλής δε τής άνωθεν ὑπουργός, ἀποκαλυπτούσης αὐτῷ τὸν 'Αμνὸν τόν αίροντα την άμαρτίαν τοῦ κόσμου. Ίνα τοίνυν εύπετέστερον έπὶ τὸ πιστεύειν τῷ Σωτῆρι Χριστῷ βαδίζοιεν Τουδαίοι, και άξιολογωτάτην έχωσι D περί αύτου την διάληψιν, έγνωκέναι φησίν αύτον,ούκ είδως. Γνα λοιπόν έγνοωσι τον αποχαλύψαντα Θεόν, καί το άνωθεν άποναρχήσαντες χρίμα, παραδέξωνται τοίνυν τον λόγον αύτοῦ, καὶ τὸν οἰκέτην ὁρῶντες ὅντα τοσούτον, αναλόγως το του χρατούντος αναμετρώσιν άξιωμα. Το γάρ εληλυθέναι λέγειν, ίνα φανερον αὐτὸν τῷ Ἰσραήλ καταστήση, πῶς οὐ πάντως την οἰκέτη πρέπουσαν θεραπείαν σημαίνει; KEOAA, A'.

"Οτι ού κατά μετοχήν,ούδε ὡς ἐπακτόν ἐν τῷ Υἰῷ τὸ ἄγιον Πνεῦμά ἐστιν, ἀλλ' οὐσιωδῶς , καὶ κατὰ φύσιν ἐνυπάρχει αὐτῷ.

Kal έμαρτύρησεν Ίωάννης λέγων "Οτι τεθέαμαι το Πνεύμα καταβαίνον, ώσει περιστεράν, έξ ούρανου, και ξμεινεν έπ' αυτόν κάγω ούκ ήδειν

στόμα αυτής, » ούχέτι χατηγορείν των έξ άσθενείας Α (Omnis enim iniquitas 19, » ut alicun. Psalmista cecinit, coppilabit os suum 13, nec poterit amplius accusare præ infirmitate peccantes. . Deus enim est qui justificat 16 : > - (Christus nos redemit de maledicto legis, factus pro 115 nobis maledictum ut maledictionem peccati nos fugiamus*s.>

I, 30. Hic est de que dixi : Post me venit vir, qui ante me factus est : quia prior me erat.

Auditores ad memoriam revocat eorum quæ prius dicta sunt, et palmam gloriæ Christo cedit, non studio aut affectu ullo, sed veritate polius et necessitate id faciens. Subjicitur enim, vel ipso nolente, opus factori, domino servus, largitori munus. Quonam vero modo posterior esset Joanne τρόπου όπίσω μεν ήν Ίωάννου Χριστός, Εμπροσθεν B Christus, et ante factus sit quoniam prior erat, ut ipse profitetur, abunde supra diximus.

> 1, 31. Et ego nesciebam eum, sed ut manifestetur in Israel, propterea veni ego in aqua baptizans.

Qui sancta Virgine Dominum adhue in utero gestante exsiluit in utero suæ matris, ille ante partum propheta, ille in utero matris discipulus, Nesciebam ipsum, inquit de Salvatore. Quod cum ait vera loquitur. Deus quippe unus omnia ex se novit, a nullo edoctus, creatura vero ab alio erudita. In sanctis enim inhabitans Spiritus quod in illa deest adimplet, et quod suum est naturæ humanæ largitur, rerum nempe futurarum et occultorum mysteriorum notitiam. Cum ergo se nescire Dominum ait beatus Baptista, non mentitur, si humanitatis et creaturæ conditio spectetur : sed uni Deo cuncta nosse tribuit, qui per sanctum Spiritum ad comprehensionem rerum occultarum homines illuminat, et utiliter valde profitetur ex seipso Christum nescire, eam ob rem lamen proprie venisse, ut Israeli notum ipsum faciat : ne ad perhibendum illud testimonium sua sponte incurrisse videatur, neque cupiditatis suæ servus putetur, sed divini consilii potius exsecutor, voluntatisque supernæ minister (Agnum) ei revelantis, (qui tollit peccatum mundi 16. > Ut ergo Judzei alacrius Christo Salvatori crederent, et præclarissimam de eo existimationem haberent, ait ipsum se agnoscere quem non noverat, ut intelligant demum a Deo revelatum, et pristino animi stupore excusso, ejus 116 sermonem admittant, et tantum famulum cernentes, proportione quadam Domini dignitatem æstiment. Quod enim ait venisse ut manifestum eum faciat Israeli, numquid officium servi

CAP. I.

Quod non per participationem, neque ut escititius est in Filio sanctus Spiritus, sed ei substantialiter et secundum naturam inest.

1, 32-33. Et testimonium perhibuit Joannes, dicens : Quia vidi Spiritum descendentem, quasi columbam, de cœlo, et mansit super eum : et ego

^{19 1} Cor. xv, 55. 13 Psal. cvi, 42. 14 Rom. vin, 53. 15 Galat. 111, 15. 16 Joan. 1, 29.

ille mihi dixit : Super quem videris Spiritum descendentem, et manentem super eum, hic est qui baptizat in Spiritu sancto.

Quoniam superius dixerat, se eum non nosse, nunc id exactius exponit, mysteriumque divinum aperit, ostendens cum sibi a Patre Deo revelatum, tum quis revelationis modus fuerit aperte explicans : adeoque auditorum animis omni ratione prodest : et per quæ Christi mysterium se didicisse ait, per ea divinæ sententiæ ostendit adversarios refragari, et magnæ Patris resistere voluntali. Quod cum facit, scite eos inducit ut vanitate rejecta eum suscipiant, qui Patris beneplacito in hunc mundum advenit ad omnium salutem. Testa- B tur itaque se Spiritum spectasse descendentem super eum de cœlo, in columbæ specie, et super eum mansisse. Ad hæc, ait se auribus suis accepisse ab eo a quo missus est ad baptizandum in squa, illum baptizaturum in sancto Spiritu, in quem descendisset, et in quo maneret Spiritus. Locupletissimus ergo testis, supernaturale signum, illius auctor ac demonstrator Pater, omnium supremus. Atque bæc quidem ita se habent. Sed insultabit forsan iterum vitilitigator hæreticus, et in cachinnum effusus dicet : Quid porro nobis responsuri estis, o boni, aut quibus argutiis quod scriptum est redarguetis? Ecce Spiritum ait in Filium descendere : ecce ungitur a Deo ac Patre Filius, et quod non habet nimirum accipit, Psal- C mista nobis suffragante, et his ipsum verbis compellante : « Propterea 117 unxit te Deus, Deus tuus, oleo exsultationis præ participibus tuis ".) Quomodo igitur consubstantialis erit perfecto Patri Filius, qui quod perfectus non sit, ideo ungitur? Istiusmodi hominibus qui veneranda Ecclesize dogmata convellunt, et Scripturarum rectum sensum pervertunt, dicendum reor : « Evigilate, qui ebrii estis ex vino vestro 18, > ut, illustri veritatis pulchritudine perspecta, nobiscum inclamare Filio possitis : « Vere Filius Dei es tu 19. » Si enim credis ipsum Deum secundum naturam esse, quomodo, quæso, perfectione carebit? Sequitur enim idipsum etiam vos impie de Patre asserere. dicitis, habiturus est? aut quomodo non ad illam diminutionem Filii, sententia vestra imperfectam delapsurus est, si divina essentia imperfectionem in Filio semel susceperit, ut stulte et imperite contenditis? Non enim certe magnam illam et immortalem naturam in diversas rationes secabimus, ut in hoc, verbi gratia, sit imperfecta, in illo perfecta : cum humanitatis definitio una sit de omnibus, et eadem in omnibus nobis, nec homo aliquid minus aut majus sit altero homine, qua homo est : nec angelus, opinor, ab altero angelo differat, ratione angelicæ substantiæ, omnibus, ex

nesciebam eum : sed qui misit me baptizare in aqua, A αὐτὸν, άλλ ο πέμψας με βαπτίζειν εν υδατι. ἐκεῖνός μοιείπεν 'Εφ' οr αν ίδης το Πνευμα καταδαίτον , και μένον έπ' αυτόν, ούτός έστιν ό βαπτίζων εν Πνεύματι άγίφ.

Ούχ είδέναι φήσας αύτον έν τοίς άνωτέρω, χρησίμως επεξεργάζεται, και το θείον απογυμνοί μυστήριον, καὶ τὸν αὐτῷ μηνύσαντα δεικνύων Πατέρα θεδν, και τίς ὁ τῆς δείξεως γέγονε τρόπος, άναφανδόν έξηγούμενος. 'Ωφελεί δὲ διὰ πάντων τῶν άχροωμένων τον νούν, χαί δι' ών έχ θεού πεπαιδεύσθαί φησι το περί Χριστού μυστήριον, ταζς άνωθεν ψήφοις πολεμούντας αποφαίνει τούς ανθεστηχότας αύτῷ, καὶ ριψοκινδύνως τῆ μεγάλη τοῦ Πατρὸς άντιπροστάττοντας γνώμη. Τοῦτο δὲ ἡν ἀναπείθοντος είφυώς της μέν είχαίας αὐτών ἀποσχέσθαι βουλης, παραδέξασθαι δε τον εύδοχία Πατρός επί σωτηρία των πάντων ἐπιδημήσαντα. Μαρτυρεί τοιγαρούν, ὅτι καὶ τὸ Πνευμα θεάσαιτο χαταδαίνον ἐπ' αὐτὸν ἐξ ούρανου, περιστεράς έν σχήματι, και ότι μεμένηκεν έπ' αὐτόν. Είτα πρός τούτω, και αυτήκοος γενέσθαι φησί του πεπομφότος αύτον έπι το βαπτίζειν εν δδατι, ώς έχεινός έστιν έν άγίω βαπτίζων Πνεύματι, ώπερ αν ἐπιφοιτήσαν ἐναπομείνη το Πνεύμα. 'Αξιοπιστότατος τοίνυν ό μάρτυς, ύπερφυές το σημείον, επάνω πάντων ο δείξας Πατήρ. Καὶ ταῦτα μὲν τήδε. 'Ανασχιρτήσει δὲ ίσως ὁ φιλεγκλήμων αίρετικός, και πλατύ γελάσας έρει. Τί πάλιν ήμιν, δ ούτοι, και πρός τουτό φατε; ή ποίον έξυφανείτε λόγον χατασοφιζόμενοι τὸ γεγραμμένον; Ίδου το Πνεύμα καταδαίνειν φησίν έπὶ τὸν Υἰόν ιδού καταχρίεται παρά τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρός, όπερ δὲ ούχ έχει, λαμδάνει δηλαδή, συνεπιμαρτυρούντος του Μελφδού, και λέγοντος, ώς πρός αὐτόν · « Διὰ τοῦτο ἔχρισέ σε ὁ Θεὸς, ὁ Θεός σου, Ελεον άγαλλιάσεως παρά τούς μετόχους σου. > Πως αν είη λοιπόν εν όμοουσιότητι του τελείου Πατρός, ό μή τοιούτος Υίος, και διά τούτο χριόμενος; Πρός δή τούτο φάναι δείν ὑπολαμδάνω τοίς τὰ σεμνά τῆς Ἐχχλησίας άνατρέπουσι δόγματα, καὶ την τῶν γεγραμμένων όρθότητα διαστρέφουσιν · « Έχνήψατε, οἱ μεθύοντες, έξ οίνου αύτων, , ίνα δύνησθε, το λαμπρον τής άληθείας περιαθρήσαντες χάλλος, σύν ήμεν άναδοήσαι πρός τον Υίον· ('Αληθώς Θεού Υίος εί.) Εί γάρ όλως πιστεύεις Θεόν είναι κατά φύσιν αὐτόν, πῶς ούκ αν έχοι το τέλειον; "Ωρα γάρ ύμας καὶ είς αὐ-Unde enim ipse, quæso, perfectionem necessario, ut D τον ήδη δυσσεδείν τον Πατέρα · πόθεν γάρ αὐτό;, ώς φής, εξ άνάγχης έξει την τελειότητα; πώς δε ούχί πρός την του γεννήματος υφεσιν, την ώς καθ' ύμας άτελη κατοισθήσεται, παραδεξαμένης άπαξ εν Υίο της θείας οὐσίας τὸ δύνασθαι μή Εχειν τὸ τέλειον, χατά γε τὸν παρ' ὑμίν ἀμαθῆ καὶ ἀπαίδευτον λόγον; Ού γάρ δήπου την μεγάλην έχείνην, και άχηρατον φύσιν είς διαφόρους χαταμεριούμεν λόγους, ώς είναι μέν έν τώδε τυχόν άτελη, τελείαν δε αδ πάλιν έν έχείνω. έπει και ο τής ανθρωπότητος όρος είς κατά πάντων έστι και ίσος έν πάσεν ήμεν. Ελαττον δέ τις άνθρωπος, χαθό πέφυχεν άνθρωπος, άλλ' ούδὲ πλέον έτέρου χαταληφθήσεται, άγγέλου δέ, οίμαι, διοίπει

όπερ' είσιν άγγελοι, δηλαδή διά τῆς πρός άλλήλους δμοειδίας, είς μίαν ἄπαντες ἀναδεσμούμενοι φύσιν. Πῶς ἄν οὖν ἡ θεία καὶ ἀπάντων ὑπερανίσγουσα φύσις, פֿע בֿאמֿדדססנ דשט עבטקדשט פֿע דסוֹב אמט׳ בֿמעדאָע מעםθοίς δφθήσεται, ύπομενεί δὲ πάθος, ὁ παθείν οὐχ οίδεν ή πτίσις; Πώς δὲ δλως Εσται καὶ άπλη καὶ ἀπύνθετος, είπερ δν εν αύτή φανείται το τέλειον καί τὸ ἀτελές; Συγκείσεται γάρ δι' ἀμφοίν, είπερ ούγ όμοιον τῷ τελείφ τὸ ἀτελές. Εἰ μέν γὰρ ὁμοιόν έστι, καὶ τὸ διαλλάττον οὐδὲν ἐν αὐτοῖς, παν, ὅπερ αν εξη τέλειον, άδιαφόρως έσται και άτελές και εξ τι πάλιν άτελές, τούτο και τέλειον, και ούδεν εν Υίφ τὸ κατηγόρημα, κὰν ταῖς ἡμετέραις διανοίαις τὸ τέλος έχων ού φαίνηται . άλλ' ούδὲ αύτὸς ὁ Πατήρ ὑπεραλείται τον Υίον έπι τελειότητι μαρτυρούμενος, και λέλυται πάλιν ήμιν το ζητούμενον εί δὲ πολύς άποτειχίζει λόγος του τελείου το άτελες, δέχεται δε καί ή θεία φύσις κατά ταυτόν άμφότερα, σύνθετος άρα, καὶ ούχ ἀπλη. 'Αλλ' έρει τις τυχόν, ὡς ἀσυμφυή τέ έστι και άσυνύπαρκτα κατά ταυτόν έν ένι τῷ ὑποκειμένφ τὰ ἐναντία, ὡς ἐν σώματι τυχὸν ὁμοῦ χρῶμα λευχόν χαι μέλαν. Καλώς γε, ὁ φίλος, χαι μάλα γοργως τοις ημετέροις απηγωνίσω λόγοις. Εί γαρ μία τίς έστιν ή θεία φύσις, καὶ παρ' αὐτήν ούχ έτέρα, πῶς άν, είπέ μοι, των έναντίων γένοιτο δεκτική; πως δέ καθ' έν τι τὸ ὑποκείμενον τὰ άλλήλοις ἀνόμοια συμδήσεται ; Θεοῦ δὲ όντος κατά φύσιν τοῦ Πατρός, Θεός έστι χατά φύσιν και ό Υίός · ούδεν άρα διοίσει, κατά γε τὸ είναι τέλειος, ὡς πρὸς τὸν Πατέρα, τῆς θείας αύτου και τελειοτάτης ούσίας έκπεφυκώς · ή γάρ ούκ άνάγχη τέλειον είναι πάντως τον έχ τελείου γεννήτορος, είπερ έστιν αύτου και άπαράλλακτος είκων, και χαρακτήρ της ὑποστάσεως, καθά γέγραπται; אאל, סוֹשְמוּ, אמֹכְ דוּכְ קְשְוֹי סטעבףבוֹ אמו סטעפּקבוֹ אַ λεγέτω πάλιν είς μέσον έλθων, κατά τίνα τρόπον τοῦ τελείου Πατρός ἀπαράλλακτος Εσται χαρακτήρ ὁ Υίδς οδα έγων εν ίδια φύσει το είναι τέλειος, κατά τήν τινων δυσδουλίαν. Έπειδη δέ έστι χαρακτήρ καί slaw, télesos apa xal autos ins exervos, ou xal forev είκών. 'Αλλ' είδε, φησίν, Ίωάννης εξ ούρανου το Πνεύμα καταβαίνον έπὶ τὸν Υίὸν, καὶ ἐπακτὸν ἔχει τον άγιασμόν δέχεται γάρ ώς ούκ έχων δηλαδή. "Ωρα δή ούν άναφανδόν ποίημα μέν λέγειν αύτον, όλίγη μόλις τελειούμενον τε καλ άγιαζόμενον, καλ επίκτητον έγοντα την των άγαθων χορηγίαν · είτα πως ού διαψεύσεται λέγων ὁ εὐαγγελιστής, « "Ότι ἐχ τοῦ πληρώματος αὐτοῦ ἡμεῖς πάντες ἐλάδομεν; • Πῶς γὰρ έσται πλήρης εν ίδια φύσει λαμδάνων αύτος παρ' έτέρου; ή πῶς ἀν όλως νοοίτο Πατήρ ὁ Θεὸς, είπερ έστι ποίημα και ούχι μάλλον Υίος ο Μονογενής; Ψευδώνυμος γάρ, αν ούτως έχη, και αύτος έσται Πατήρ, αλήθεια δε ούδαμῶς ὁ Υίὸς, νόθον έχων εφ' έσυτφ το άξίωμα, και μέχρι γυμνών ρημάτων την προσηγορίαν. Οἰχήσεται δή ούν είς οὐδὲν τὸ σύμπαν ήμίν, ούτε του Πατρός κατ' άλήθειαν δντος Πα-

ματ' οδδεν έτερος άγγελος, κατα γε το είναι τουθ' A eo quod ejusdem sunt speciei, in unam naturam colligatis. Quomodo ergo divina et omnium suprema illa natura, minor in se esse videbitur quam creatura, eique continget quod ne in ipsam quidem creaturam cadere possit? Aut quomodo, quaso, erit simplex et incomposita, si in ea videamus esse perfectionem et imperfectionem? Ex utroque enim componetur, siquidem perfecto impersectum simile non est. Si enim simile sit, nihilque sit inter ea discriminis, quodeunque perfectum est, passim quoque erit imperfectum; et siquid vicissim imperfectum, illud quoque perfeclum erit, nec Filio quidquam detrahemus, licet eum persectione carere putemus : sed neque Pater Filium superabit : quamvis ei persectio ascribatur, B et soluta rursus nobis est quæstio : sin autem imperfectum a perfecto multis rationibus distinguitur, utrumque vero divina quoque natura eodem modo suscipit, composita igitur erit, et non simplex. Sed forsan dicet quispiam, contraria in uno subjecto simul non posse exsistere, ut in 118 corpore, exempli causa, albus color ac niger simul esse nequeunt. Bene habet, amice; nostris dictis egregie tu quoque suffragaris. Nam si una est natura divina, nec præter eam altera, quomodo, quæso, admittet contraria? quomodo in unum sub jectum quæ inter se dissimilia sunt convenient? At cum Pater Deus sit secundum naturam, Deus quoque secundum naturam est Filius : nihil ergo differet ille a Patre, ratione perfectionis, qui ex ejus divina et perfectissima substantia processit. Numquid enim, quæso, necesse non est eum esse perfectum, qui ex perfecto est Patre, siquidem ejus est cum per omnia similis imago, tum substantiæ character. ut scriptum est 20 ? Sed nemo non assentietur nobis, opinor, et suffragabitur : alioqui prodeat rursus in medium, et dicat quomodo perfecti Patris futurus sit æqualis in omnibus character Filius, si natura sua perfectus esse nequit, ut stulte quidam sentiunt. Cum autem sit character et imago, persectus igitur quoque erit non secus ac ille cujus est imago. Sed Joannes vidit, inquit, Spiritum descendentem de cœlo super Filium ", et ab alio sanctificationem habet : eam quippe ὑπεροχή τιμώμενον, εν ίση δὲ τάξει τοῖς άλλοις D suscipit, ut qui non habeat, scilicet. Sequitur ergo ipsum aperte dicendum esse creaturam, qui parva excellentia vix sit ornatus, et perinde atque res cæteræ perficiatur et sanctificetur, et sua bona aliunde suscipiat. At qui non mentietur evangelista dicens : « Quia de plenitudine ejus nos omnes accepimus 32? » Quomodo enim ille plenus erit in sua natura, qui ab alio accepit? Aut quomodo, quæso, Pater censebitur esse Deus, si Unigenitus creatura est, non autem Filius? Ipse enim Pater falso quoque nuncupabitur, et veritas neutiquam erit Filius, spuriam habens in seipso dignitatem, et vocabulo tenus appellationem. In nihilum

Pent et 13

neque Filius secundum naturam sit id quod esse dicitur. Sin autem Pater vere est Deus, utique habet id cujus est Pater, Filium videlicet, qui ex ipso processit. At quomodo per naturam sancta Deitas Filium sanctitatis expertem gignet, et fructum edet suis proprietatibus destitutum? Nam si aliunde sanctificationem habet, ut illi nugantur, necesse est vel invitos ipsos fateri, non semper fuisse sanctum, sed tum demum exstitisse, cum Spiritus, ut scribit Joannes, descendit super eum. Quomodo igitur sanctus erat etiam ante incarnationem 119 Filius? Sic enim ipsum celebrant seraphim hymno illo trisagio quo vox illa, «Sanetus,» ter a primo ad tertium ordinatim repetitur. Si erge cum Patre semper exsistebat, quomodo sanctificante indigebat, idque novissimis temporibus, quando nimirum factus est bomo? Miror autem quo pacto illud eos fugiat cum alioqui sciscitatores sint atque euriosi : necessario nimirum statuendum esse Filiom sliquando posse quoque sanctitatem abjicere, si non est ei substantialis, sed perinde ac nobis aut alicui alteri creaturæ rationali accidit. Quod autem sanctificatione excidit, nonne etiam peccati vinculis est obnoxium, et in vitium labitur, non jam retinens in selpso id quo vitium superabat ? Igitur ne immutabilem quidem Filium comperiemus, et Psalmista quoque mentietur cum in Spiritu ad ipsum clamat : « Tu autem idem ipse es 13. > Præterea, illud quoque observandum est, quod eodem pertinet : nimirum, id quod participat aliud procul dubio quiddam esse natura ab eo quod participatur. Nam si verum istud non est, nec alterum ab altero ullo modo differt, suipsius particeps erit quodcunque est alicujus particeps, quod vel cogitare est absurdissimum. Quomodo enim aliquis sui particeps esse censebitur? Quod si naturali diversitate invicem illa necessario discrepant, videant qui Unigenito Spiritum esse contendunt per participationem, quantam in impietatem nescli præcipitent. Nam si particeps Spiritus est Filius, sanctus autem natura est Spiritus, non erit sanctus ipse per naturam, sed alterius conjunctiostatum quam initio per gratiam reformatus. Sed videat rursus Dei hostis quantam in absurditatem illa desinant. Primum enim alterationem quamdam et mutationem, sicuti jam antea dixi, comperiemus esse in Filio : si mutatus autem sit, ut vos vultis, et profecerit in melius, Patre nescio quomodo minor est, sed et major demum fiet, quo pacto vero, dicemus, ex Scripturæ divinæ auctoritate. Divus Panlus de ipso alicubi infit : « Hoc sentite in vobis, quod et in Christo Jesu: qui cum in forma Dei esset, non rapinam arbitratus est esse se æqualem Deo, sed semetipsum exinanivit, for-

ergo plane corruet, cum neque Pater vere sit Pater, Α τρός, οδτε μήν του Υίου τουτο κατά φύσιν ύπάρχοντος. όπερ είναι λέγεται. Εί δὲ άληθῶς Πατήρ ἐστιν ὁ Θεὸς, έχει δή πάντως, ου καὶ έστι Πατήρ, Υίον δηλονότι τον έξ αύτου. Είτα πώς ή χατά φύσιν άγία θεότης, άγιότητος έρημον τὸ ἐξ αὐτῆς ἀποτέξεται, καὶ γυμνόν ἡμιδν των αυτή προσόντων ιδιωμάτων τον οίχειον αποδώσει χαρπόν; Εί γάρ έχει τον άγιασμόν έπακτον, ώς έχείνοι γυδορλιες φασι. φηφίκη ομ μασα απλοπογολείν και ούχ έχοντας αὐτούς, τὸς ήν μέν άγιος ούχ ἀεί · γέγονε δὲ ὕστερον, ὅτε καὶ τὰ Πνεῦμα καταδέδηκεν ἐπ' αὐτον, ώς ο Ίωάννης φησί πώς ούν άγιος ήν και προ της σαρχώσεως ο Υίος; Ούτως γάρ αὐτὸν ἐδοξολόγει τά σεραφίμ έπι τον τρίτον έφεξης άριθμον άπο του πρώτου, τὸ ἄγιος στοιχηδὸν ἀναφέροντα. Οὐκοῦν είπερ άγιος ήν, και πρό της ένανθρωπήσεως, μάλλον sanctus erat, etiam ante incarnationem, imo vero B δε ὑπάρχων ἀεὶ μετὰ τοῦ Πατρὸς, πῶς ἐδεῖτο τοῦ άγιάζοντος, και τούτο έν ύστέροις καιροίς, ότε γέγονεν άνθρωπος; Θαυμάζω δὲ όπως αύτοὺς κάκεῖνο λανθάνει, καίτοι λίαν δυτας φιλοζητητάς. ή γάρ ούχ ανάγκη νοείν, δύνασθαί ποτε τον Ythy και αποπτύσαι τον άγιασμόν, είπερούχ έστιν ούσιώδης έν αύτώ, συνέδη δὲ ώσπερ ήμεν, καὶ ἐτέρφ τινὶ τῶν λογικῶν κτισμάτων; Το δὲ ἀγιότητος ἐκπεοὸν, ούχὶ δἡ πάντως έσται και όπο τὰ τῆς άμαρτίας δεσμά, και όκλάσει πρός το χείρον, ούκέτι διασώζον πρός το φαυλότητος έξω γενέσθαι ποιούν; Ούχούν ούδε άναλλοίωτος ήμεν δ Υίδς εδρεθήσεται, διαψεύσεται δε καλ ό Μελφόδς έν Πνεύματι, ε Σὸ δὲ ὁ αὐτὸς εἶ, ι βοῶν, ὡς πρὸς αὐτόν. Πρός δέ γε τοίς είρημένοις περιαθρείσθω καί τούτο, συγγενή την θεωρίαν είσρέρον, του μετίσχοντος το μετεγόμενον έτερον τι κατά την φύσιν ύπάρχειν, άπαστισούν άναγκάσει λόγος. Εί γάρ μη τουτό έστιν άληθές, διοίσει δὲ κατ' οὐδένα τρόπον ἐκείνο πρός τούτο, και έστι ταυτόν, έαυτου μέτοχον έσται τό τινος μετέχον, όπερ έστι και μόνον έννοειν απίθανον. Πώς γάρ ἄν τις ἐαυτοῦ νοοῖτο μετεσχημώς ; Εί δε κείται πάντως εν ετερότητι φυσική τή πρός άλληλα τὰ είρημένα, καὶ διατέμνει λόγος ἀναγκαῖος αύτα, δράτωσαν οἱ ἐχ μετοχῆς τὸ Πνεῦμα διδέντες τῷ Μονογενεί, πρός όσην κατολισθαίνοντες ασέδειαν ούχ αλοθάνονται. Εί γάρ μέτοχός έστι τοῦ Πνεύματος ό Υίος, άγιον δὲ τἦ φύσει τὸ Πνεῦμά ἐστιν, οὐκ ἔσται κατά φύσιν άγιος αύτός εδείχθη δὲ τοῦτο μόλις τή πρός έτερον συμπλοχή, πρός τό άμεινον, ή έν οίσπερ ne vix tandem illud consecutus est, ad meliorem D ήν άρχή, κατά χάριν μεταστοιχειούμενος · άλλ' δράτω πάλιν ό θεομάχος, είς δσην αὐτῷ δυσσέδειαν καταστρέφει τὰ προδλήματα. Πρώτον μέν γάρ άλλοίωσίς τις και τροπή, καθάπερ ήδη προείπον, περί τον Υίον εύρεθήσεται · άλλοιωθείς δε καθ' όμας, καί προχάψας έπι το άμεινον, ούν όπως ελάττων έστι του Πατρός, άλλ' ήδη πως και έν μείζοσι γεγανώς δειχθήσεται· χαί όπως, έρουμεν, άπό της θείας λαβόντες Γραφής. 'Ο θεσπέσιος Παύλος περλαύτου πού φησι. « Τουτο φρονείτω έκαστος έν ύμιν, δ και έν Χριστώ Ίησου, δ; εν μορφή θεου ύπάρχων, ούχ άρπαγμόν ήγήσατο το είναι ίσα θεφ, άλλ' ξαυτον έχένωσε μορφήν δούλου λαδών, εν όμοιώματι άνθρώπων γενόμε-

νος, καὶ σχήματι εδρεθεὶς ὡς ἄνθρωπος, ἐταπείνωσεν A mam servi accipiens, in similitudinem hommum έχυτόν . » ότε τοίνυν πρό μέν της ένανθρωπήσεως ήν έν μορφή και ισότητι του Πατρός, κατά δε τον της ένανθρωπήσεως χρόνον τὸ Πνεύμα λαδών έξ ούρανού ήγιάσθη κατ' έχείνους, κρείττων τε άμα καί μείζων έαυτου διά ταύτην άναπέφανται την αίτίαν, ύπεραίρει δηλονότι λοιπόν και το του γεννήσαντος μέτρον. Καὶ εἰ τὸ Πνεύμα λαδών εἰς τὸ ὑπερεπέκεινα του Πατρός αναδέδηκεν αξίωμα, κρείττον άρα έστι τὸ Πνευμα καὶ αὐτοῦ Πατρὸς, τὴν κατ' αὐτοῦ τῷ Υίψ γαριζόμενον ύπεροχήν. Τίς ούν άρα καὶ πρὸς μόνην ούχ ἀποφρίξει την ἀχοήν; Χαλεπόν μέν γέρ δντως και το διά των τοιούτων ιέναι λόγων · Εστι γε μήν ούχ έτέρως τὰ ἐχ τῆς ἐκείνων δυστροπίας ἀποκρούσασθαι βλάδη. Διὸ δή πάλιν έρουμεν αὐτοίς. εί ότε γέγονεν άνθρωπος ό τοῦ Θεοῦ Λόγος ἀγιάζεται Β τό Πνεύμα λαδών · πρό δὲ τῆς ἐνανθρωπήσεως ἦν έν μορφή και Ισότητι του Πατρός, ούπω κατ' έκείνους ήγιασμένος, ώρα λέγειν ἀποτολμήσαντας, άγιον ούχ είναι τον Θεόν καὶ Πατέρα, είπερ όλως ὁ σύμμορφός τε καὶ ίσος αὐτῷ κατὰ πάντα Λόγος, ἄγιος οὐκ ἦν έν άρχη, έν ύστέροις δε μόλις τούτο γέγονε καιροίς. Καὶ πάλιν εί αὐτός ἐστι χυρίως ὁ τοῦ Θεοῦ Λόγος τὸ Πνευμα λαμβάνων, καὶ ἀγιαζόμενος ἐν ίδίμ φύσει, λεγέτωσαν ήμιν οἱ δι' ἐναντίας, πότερον ποτε μείζων έαυτου γέγονεν ή έλάττων, ή και Εμεινεν έν ταυτότητε τούτο παθών. Εἰ μὲν γάρ οὐδὲν ἐχ τοῦ Πνεύματος έχει το πλέον, μένει δὲ οῦτω χαθάπερ ῆν ό αύτός, μή σχανδαλίζου μανθάνων, ότι χαταδέδηκεν ἐπ' αὐτόν. Εἰ οἱ ἡδικήθη λαδών, καὶ γέγονεν ἐν έλάττοσι, παθητόν ήμιν είσοίσεις τον Λόγον, καί κατηγορήσεις της ούσίας του Πατρός, άδικούντος μάλλον, ή άγιάζοντος. Εί δὲ άμείνων ἐδείχθη τὸ Πνευμα λαδών, ήν δέ και έν μορφή και Ισότητι του Πατρός, και πρίν αύτον βελτιωθήναι καθ' ύμας, ούκ είς απρότητα δόξης αναδέδηπεν ό Πατήρ, αλλ' έν έχείνοις έσται τοίς μέτροις, έν οίσπερ ήν σύν αύτῷ σύμμορφός τε και ίσος ύπάρχων ό πρός τό μείζον άναπηδήσας Υίός.

Εύχαιρον ούν οίμαι λέγειν έπλ τοίς απαιδεύτοις αίρετικοίς · ι Ίδου λαός μωρός, καὶ ἀκάρδιος. όφθαλμοί αὐτοῖς, καὶ οὐ βλέπουσιν. • 'Απετύφλωσε γάρ δντως ὁ Θεὸς τοῦ αἰῶνος τούτου τὰ νοήματα τῶν Εὐαγγελίου τῆς δόξης τοῦ Χριστοῦ · οἶς δή καὶ μάλλον ἐπαλγύνεσθαι δείν, ού χαλεπαίνειν ἄξιον. Ού γάρ (σασιν, & άναγινώσχουσιν · ότι δὲ άληθης ὁ λόγος, έντεύθεν ήμεν έσται καταφανές, εί και ότι μάλιστα διά των ήδη προγεγυμνασμένων, ούχ ἄχομψον εποιησάμεθα την ἀπόδειξιν · αύτο δε πάλιν ήμεν το διά τῆς τοῦ Παύλου λελεγμένον φωνῆς προστήσεται. « Τούτο φρονείτω, φησίν, έκαστος εν ύμιν αύτοις, δ καὶ ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ, ός ἐν μορφή Θεοῦ ὑπάρχων, ούχ άρπαγμον ήγήσατο το είναι ίσα Θεώ, άλλ' έαυτον έχένωσε μορφήν δούλου λαδών, έν όμοιώματι άνθρώπων γενόμενος, καὶ σχήματι εύρεθεὶς ὡς ἄνθρωπος,

factus, et 120 habitu inventus ut homo, bumiliavit semetipsum 25. > Cum ergo ante incarnationem esset in forma et æqualitate Patris, sed incarnationis tempore cœlitus accepto Spiritu sanctificatus sit, ut illi volunt, meliorque et major seipso hanc ob causam redditus, major etiam Patre factus est videlicet. Jam, si accepto Spiritu ultra dignitatem Patris est evectus, superior igitur est ipso quoque Patre Spiritus, qui eminentiam Patre majorem Filio largitur. Quis ergo vel auditu solo non exhorrescat? Enimvero grave est profecto ejuscemodi verba facere: sed aliter non possumus eorum malignitatem retundere. Quare ipsos iterum aggrediemur his verbis : Si, cum bomo faclum est Dei Verbum, tune accepto Spiritu sanctificatur, ante incarnationem vero in forma erat et æqualitate Patris, nondum, ex corum sententia, sanctificatum : sequitur necessario dicendum, Deum ac Patrem non esse sanctum si, cum ei conforme et æquale Verbum sit in omnibus, sanctum tamen non erat principio, sed novissimis temporibus vix tandem sanctum fuit. Praterea: si ipsum est proprie Dei Verbum, quod Spiritum accipit et in natura sua sanctificatur, dicant nobis adversarii, utrum tandem seipso majus factum sit aut minus, aut eo accepto in eodem statu permanserit. Nam si amplius nibil habet accepto Spiritu, sed idipsum manet quod erat, noli turbari cum audieris Spiritum in eum descendisse. Quod si eo suscepto detrimentum aliquod et imminutionem sustinuit, patibile nobis Verbum statues, et Patris substantiam incusabis, qui damnum infert potius quam sanctificat. Sin autem accepto Spiritu m effectus est : erat autem in forma et æqualitate Patris, etiam antequam melior redderetur, ut sentitis; Pater fastigium gloriæ non attigit, sed in eodem erit statu in quo erat cum ipso conformis et æqualis ille Filius, qui ad eminentiorem statum est

Opportune itaque de imperitis hæreticis dici potest: « Ecce populus stultus et sine corde : oculi eis, et non vident 35. > Excecavit enim revera Deus sæculi hujus corda insidelium, ne illuminatio ἀπίστων, είς τὸ μἡ αὐγάσαι τὸν φωτισμόν τοῦ D Evangelii gloriæ Christi eis illuceat . Quibus certe indolendum potius quam irascendum arbitror; non enim intelligunt quæ legunt. Verum autem esse quod dico, hine manifestum nobis erit, licet ex 121 iis quæ hactenus disceptata sunt, non insulse id demonstraverimus. Sed Pauli dietum rursus proponetur. e Hoc sentite, inquit, in vobis, quod et in Christo Jesu, qui cum in forma Dei esset, non rapinam arbitratus est esse se æqualem Deo, sed semetipsum exinanivit formam servi accipiens in similitudinem hominum factus, et habitu inventus ut homo, humiliavit semetipsum. > Ecce utique Filium summopere miratur, utpote qui sit æqualis

et conformis Deo ac Patri, neque tamen illud ra- Α έταπείνωσεν έαυτόν. > Ίδου δη λίαν άποθαυμάζει τον puerit propter charitatem illam in nos, sed ad humilitatem descenderit, accepta servi forma, exinanitus propter humanitatem. At si, accepto Spiritu, magis sanctificatus est, eum homo factus est, et seipso melior factus est propter sanctificationem, in quam bumilitatem eum descendisse videbimus? Quomodo depressum est id quod est exaltatum, quomodo descendit quod sanctificatum est, aut quomodo non ascendit potius et in melius evectum est? ecquam habet inanitionem illa per Spiritum impletio? quomodo denique propter nos homo factus censebitur, tantam in suis rebus expertus utilitatem? Quomodo propter nos factus est pauper **, qui propter nos locupletatus est? quomodo vero dives erat etiamante adventum, qui in eo ad- B ventu, ut illi sentiunt, accepit quod non habebat, nimirum Spiritum? aut quomodo non potius ea jure nobis ipse dona referat, quibus propler nos cumulatus est? (Obstupuit, ut scriptum est, cœlum super hoc : obstupuit, et inborruit supra modum, dicit Dominus. Duo enim revera et mala fecit » hæreticorum « populus **, » non intelligens quid dicat, neque de quibus affirmet, et in rebus tanti mementi periculum adire non gravatur. Alloqui enim cum magna vi lacrymarum, et ingenti clamore ipsi quoque diserint : « Pone, Domine, custodiam ori meo, et ostium circumstantiæ labiis meis. Ne declines cor meum in verba malitiæ 30. > Verba enim profecto sunt malitiæ, quæ auditoribus extremum damnum afferunt. Sed nos eorum nugis de corde nostro expulsis, ad rectam fidei doctrinam convertemur, illins dicti memores : « Consilia destruentes, et omnem altitudinem extollentem se adversus scientiam Dei, et in captivitatem redigentes omnem intellectum in 122 obsequium Christi 21. . Age ergo, mentem quoque nostram in explicandis rebus propositis captivam ducentes, eam subjiciamus gloriæ Unigeniti, omnia prudenter referentes ad ejus obsequium, hoc est ad incarnationis rationem. « Cum enim esset dives, propter nos pouper factus est, ut nos ejus paupertate ditaremur 41. » Accipe vero, si juvat, etiam ex iis quæ dicturi sumus aliam hujusce rei demonstrationem, et patientem nobis aurem accommoda.

Ad imaginem, et similitudinem supremi omnium Dei factum esse hominem divina Scriptura testatur. Moses quippe, ille Deo notus præ cunctis, in primo libro Geneseos: « Et fecit, inquit, Deus hominem, ad imaginem Dei fecit eum 31. > Quod autem per Spiritum ad imaginem Dei fuerit obsignatus, ipse nos rursus docuit, his verbis : « Et inspiravit in faciem ejus spiraculum vitæ 34. > Simul enim et vitam creaturæ Spiritus indidit, et suos characteres divinitus impressit. Ita perfecto animali rationis participe, optimus ille artifex Deus salutare man-

Υίον, ώς ίσον μέν όντα και σύμμορφον τῷ Θεῷ και Πατρί, μή μήν άρπάσαντα τοῦτο διά την άγάπησιν την είς ήμας, καταδεδηκότα δὲ είς ταπείνωσιν, διά τής του δούλου μορφής, χεχενωμένον διά την άνθρωπότητα · άλλ' είπερ, ω ούτοι, το Πνεύμα λαδών ήγιάσθη μάλλον, ότε γέγονεν άνθρωπος, έαυτου τε χρείττων έδείχθη διά του άγιασμου, είς ποίαν αύτου οψόμεθα καταδεδηκότα ταπείνωσιν; Πώς έταπεινώθη τὸ ὑψωθέν; ποῦ κατέδη τὸ ἀγιασθέν; ή πῶς οὐκ ἀνέδη μάλλον, και έπι το κρείττον ύψώθη; Ποίαν έχει την κόνωσιν ή διά του Πνεύματος πλήρωσις; Πώς δ' άν όλως δι' ήμας ένανθρωπήσας νούτο, τοσαύτην έν τοίς χαθ' έαυτον ὑπομείνας την δνησιν; Πώς ἐπτώχευσε δι' ήμας, ό πλουτήσας δι' ήμας; Πώς δὲ ήν πλούσιος και πρό της επιδημίας, ό λαδών έν αύτη κατ' έκείνους όπερ ούχ είχε, τὸ Πνεύμα δηλαδή; "Η πῶς ούχί μάλλον αύτος άναθήσοι δικαίως ήμεν, τὰ ἐφ' οίς δι' ήμας ώφεληται χαριστήρια; « Έξέστη, » κατά τό γεγραμμένον, ε ὁ οὐρανὸς ἐπὶ τούτω, ἐξέστη καὶ ἔφριξεν έπι πλείον σφόδρα, λέγει Κύριος. Δύο γέρ δντως και πονηρά πεποίηκεν ό των έτεροδοξούντων λαός, μή νοήσας, μήτε α λέγει, μήτε περί τίνων διαδεδαιούται, χινδύνευειν δὲ ούτως ἐν τοῖς ἀναγχαιοτάτοις, ούδεν ήγουνται βαρύ. ή γάρ αν, και αύτοι πικρόν έχ βλεφάρων χαταχέοντες δάχρυον, και μεγάλην είς ύψος ανατείνοντες την φωνήν, προσήεσαν λέγοντες. « θου, Κύριε, φυλακήν τῷ στόματί μου, καὶ θύραν περιοχής περί τὰ χείλη μου. Μή ἐχκλίνης την χαρδίαν μου είς λόγους πονηρίας. > Λόγοι γάρ δντως πονηρίας οί παρ' έαυτων την έπι τοίς έσχάτοις ζημίαν τοίς απροωμένοις ώδινοντες. Ήμεις δὲ τῆς ἐαυ-Tiev xapôla; tòv exelves efficiloavtes lippov, ent tòv δρθόν της πίστεως βαδιούμεθα λόγον, το γεγραμμένον έχοντες είς νούν · « Δογισμούς καθαιρούντες, καί παν ύψωμα έπαιρόμενον κατά τῆς γνώσεως τοῦ θεού, και αίχμαλωτίζοντες παν νόημα είς την ύπαχοήν του Χριστού. > Φέρε δή ούν, και τον έν τοίς προχειμένοις ήμιν θεωρήμασιν αίχμαλωτίζοντες νούν, ὑποτάξωμεν τἢ δόξη τοῦ Μονογενοῦς, πάντα φέροντες συνετώς είς την ύπαχοην αύτου, τουτ' έστιν, είς τον περί της ένανθρωπήσεως τρόπον. • Πλούσιος γάρ ων, επτώχευσε δι' ήμας, ίνα ήμεζς τη αύτου πτωχείς πλουτήσωμεν. > Δέχου δὲ, εί σοι δοκεί, καὶ διά των προκειμένων ήμιν την απόδειξιν, ανεξίκακον D τοίς λόγοις απλώσας την αχοήν.

Κατ' είχονα και καθ' όμοιωσιν του έπι πάντας δυτος θεού πεποιήσθαι τον άνθρωπον ή θεία μαρτύρεται Γραφή. Και γουν ό το πρώτον ήμεν συντάξας βιδλίον (Μωσής δὲ οδτος ὁ ἐγνωσμένος παρά πάντας τῷ Θεῷ), « Καὶ ἐποίησε, » φησίν, « ὁ Θεὸς τὸν ἄνθρωπον, κατ' είκονα θεοῦ ἐποίησεν αὐτόν. > "Οτι δὶ διὰ του Πνεύματος είς είκονα την θείαν κατεσφραγίζετο, πάλιν αύτος ήμας εδίδαξεν είπων • Καὶ ενεφύσησεν είς το πρόσωπον αύτου πνοήν ζωής. > 'Ομου γάρ και ζωήν ένετίθει το Πνεύμα τῷ πλάσματι, και τούς ξαυτού χαρακτήρας θεοπρεπώς ένεσημαινέν · ούτω

** II Cor. vui, 9. " Jerem. 11, 12, 13. " Psal. cxL, 3, 4. " Il Cor. x, 4, 5. " Il Cor. viii, 9. 39 Gen. 1, 27. 3 Gen. 11, 7.

ψεός, έντολην εδίδου την σώζουσαν· καὶ ήν εν τῷ παραδείσφ, καθά γέγραπται, διαφυλάττων έτι το δοθέν, και τη θεία του πεποιηκότος διαπρεπής είκονι διά τοῦ ἐνοικισθέντος άγίου Πνεύματος · ἐπειδή δὲ ταῖς του διαδόλου παρατετραμμένος ἀπάταις κατεφρόνει του Δημιουργού, και νόμον τον όρισθέντα πατήσας έλύπει τον εψεργέτην, την αὐτῷ δοθείσαν άνεπράττετο χάριν. ε Γή εί, και είς γήν ἀπελεύση, ι τότε πρώτον άκούσας ό γεγονώς είς ζωήν, παρεχαράττετο ήδη κάλ ή πρός θεδν όμοιωσες διά της επιδραμούσης άμαρτίας, και ήσαν μέν ούκέτι λοιπόν οι γαρακτήρες λαμπροί, άμυδρότεροι δέ πως έν αύτῷ καὶ ἐσκοτισμένοι διά την παράδασιν. Έπειδη δε είς πληθύν άριθμού πρείττονα το άνθρώπινον έξετείνετο γένος, χατεχράτει δὲ πάντων ή άμαρτία, πολυτρόπως τήν έκάστου ληζομένη ψυχήν, ἀπεγυμνούτο μέν χάριτος τής άρχαίας ή φύσις · άπανίσταται δὲ τὸ Πνεύμα παντελώς, και πίπτει πρός την έσχάτην άλογίαν ό λογικός, και αύτον άγνοήσας τον κτίσαντα. 'Αλλ' ό πάντων Δημιουργός μακρούς άνεξικακήσας χρόνους; Exect hornor xatepoapuerny the oixouperny, xal the μέν δραπετεύσασαν έπὶ τῆς γῆς ἀγέλην ταῖς ἄνω συνάπτειν άγαθός ων ήπείγετο · μετάστοιχείουν δέ πάλιν είς την άρχαίαν είκουα την άνθρωπότητα διά του Πνεύματος εδοχίμαζεν. Την γάρ ούχ ετέρως τούς θείους αναλάμψαι χαρακτήρας εν αύτή, καθάπερ ούν ήσαν και πρότερον: Τί ούν άρα πρός τούτο μηχανάται, πως δὲ ἄσυλον ἐν ἡμῖν ἐφύτευσε τὴν χάριν, ἢ πως ερριζώθη πάλεν εν άνθρώποις το Πνεύμα, τίνα C εξ τρόπον ή φύσις άνεμορφώθη πρός το άρχαϊον, ἀκολουθον είπειν. Ο πρώτος ἄνθρωπός, χοϊκός τε υπάρχων και άπο της γης, και έν ίδια κειμένην έχων έξουσία, του τε άγαθου και του φαύλου την αϊρεσιν, ροπής γε της έπ' άμφω χύριος ών, πιχρώ συνηρπάσθη δόλφ, και ἀποκλίνας είς παρακοήν, πίπτες μέν είς την δθεν έξέφυ μητέρα την την, φθορά δέ ήδη, και θανάτφ κρατούμενος, δλφ παραπέμπει τῷ γένει την ζημίαν. αύξομένου δε εν ημίν, και πληθύνοντος του κακού, και πρός το χείρον άει καταδαίνούσης της εν ημίν διανοίας, βεδασίλευκεν ή άμαρτία, γυμνή τε ούτω λοιπόν τοῦ ἐνοικισθέντος ἀγίου Πνεύματος ή άνθρώπου φύσις άνεδείχνυτο. « "Αγιον γάρ Πνεύμα σοφίας, φεύξεται δόλον, » καθά γέγραπται: Έπει τοίνυν ο πρώτος 'Αδάμ την παρά Θεού δοθείσαν οὐ διέσωσε χάριν, ἐπενόησεν ἡμῖν ἐξ οὐρανοῦ τον δεύτερον 'Αδάμ ό Θεός και Πατήρ. Πέμπει γάρ είς όμοίωσεν την πρός ημάς άτρεπτόν τε και άναλλοίωτον όντα τή φύσει τον ίδιον Υίον, και το άμαρτείν ούχ είδότα παντελώς, ໃνα χαθάπερ διά τῆς τοῦ πρώτου παραχοής ύπο θείαν γεγόναμεν όργην, ούτω διά της ύπαχοής του δευτέρου, χαι την άραν διαφύγωμεν, καί τὰ ἐξ αὐτῆς ἀργήση κακά. Ἐπειδή δὲ ἄνθρωπος γέγονεν ό του Θεου Λόγος, δέχεται το Πνευμα παρά του Πατρός, ώς είς εξ ήμων, ούχ έαυτῷ τι λαμδάνων ίδιχῶς · αύτος γάρ ήν ὁ τοῦ Πνεύματος χορηγός ·

το έπι γής λογικόν έξαρτίσας ζώον ο άριστοτέχνης A datum ei dedit. Et erat in paradiso, sieut scriptum est 35, servans adhuc mandatum, et divina Creatoris conspicuus imagine per inhabitantem Spiritum: sed cum diaboli fraude seductus Creatorem contempsisset, et imposita sibi lege conculcata béneficii auctorem offendisset, gratia sibi data spoliatus est; atque tunc primum audilt : « Terra es; et in terram reverteris 36, 3 qui factus erat ad vitam : adulterata est illa similitudo Dei incursu peccati, nec jam characteres amplius erant in ipso clari et splendidi, sed subobscuri, ac tenebris involuti ob transgressionem. Sed humano genere in immensum propagato; cum peccatum regnaret in omnes; et uniuscujusque animam depræderetur, veteri quidem gratia natura destituta est : recedit penitus ab eis Spiritus, et in extremam rationis penuriam labitur homo rationis ille particeps, ipsum etiam ignorans Creatorem. Sed universorum Opifex diuturna usus patientia, miserationem demum cepit corrupti orbis et fugitivum in terris gregem superis aggregare, bonus ipse cum sit, festinavit, et ad imaginem pristinam humanitatem reformare per Spiritum statuit. Non enim aliter poterant in ea divini characteres eo modo 123 quo prius relucere. Quid ergo in boc molitus sit Deus, quomodo gratiam in nobis inviolatam inseruerit, aut quomodo rursus in hominibus radicem Spiritus egerit, quove pacto natura in pristinum statum reformata sit, exponendum est deinceps. Primus Ille homo terrenus cum esset ac de terra, et in sua potestate sitam baberet boni malite optionem, atque propensionis in alterutrum dominus esset, gravi dolo correptus est, et in inobedientiam lapsus, in terram matrem unde prodierat, decidit, et corruptioni demum mortique obnoxius, in universum genus damnum transmittit; crescente vero in nobis et multiplicato malo, et animo nostro semper in pejus ruente, regnavit peccatum, atque ita demum natura hominis spoliata est inhabitante Spiritu. . Spiritus enim sanctus sapientiæ dolum fuglet, o ut scriptum est, e nec habitabit in corpore subdito peccatis 37. > Quoniam ergo primus Adam gratiam sibi a Deo datam non servaverat, destinavit nobis cœlitus secundum καὶ, «Ού κατοικήσει ἐν σώματι κατάγρεφ άμαρτίας. » D Adam Deus ac Pater. Mittit enim in similitudinem nostri suum Filium natura sua mutationis et alterationis nescium, et peccati prorsus expertem, ut quemadmodum per inobedientiam primi divin:e iræ subjecti fuimus, ita per obedientiam secundi maledictionem quoque fugiamus, et ejus mala cessent 88. Cum autem homo factum sit Dei Verbum, Spiritum a Patre accipit, ut unus e nobis, non sibi aliqui. specialiter accipiens (erat enim ipse largitor Spiritus), sed ut acceptum naturæ nostræ conservaret, ut homo, et rursus radicaret in nobis gratiam quæ recesserat, is, qui peccatum non novit. Hanc enim ob causam existimo sanSpiritum descendentem de cœlo, et manentem super eum 30. . Avolavit enim ex nobis propter peccatum, factus autem est velut unus ex nobis qui peccatum non novit, ut assuefieret porro Spiritus manere in nobis, cum discedendi aut subducendi se causam in ipso non haberet. Igitur nobis per seipsum Spiritum accipit, et naturæ vetus bonum renovat. Sie etiam pauper factus dicitur propter nos. Dives enim cum sit, qua Deus, et nullius boni indigus, bomo factus est omnium egenus; ad quem alicubi dictum est præclare : (Quid enim 124 habes qued non accepisti 40? > Quemadmodum ergo vita secundum naturam exsistens mortuus est secundum carnem propter nos, ut mortem vinceret pro nobis, et universam secum naturam conresuscitaret (omnes enim eramus in ipso, quatenus homo factus est), sic etiam Spiritum propter nes accipit, ut omnem sanctificet naturam, Non cnim in suum commodum venit, sed ut nobis omnibus principium, et via, et janua sit bonorum celestium. Nisi enim accipere, ut homo, visum esset, aut etiam pati, ut unus e nobis, quomodo insum se humiliasse ostendi posset? aut quomodo servi forma recte ei tribueretur, nisi de ipso quiddam etiam servo conveniens scriptum esset? Noli ergo sapientissimam incarnationis rationem vellicare, quam divinus ille Paulus jure miratur, clamans : « Ut innotescat nunc principatibus et potestatibus in cœlestibus per Ecclesiam multiformis C sapientia Dei, secundum præfinitionem sæculorum, quam fecit in Christo Jesu Domino nostro 41. , Sapientia enim revera, eaque Deo conveniens, magnum illud incarnationis videtur esse mysterium. lta de Servatore nostro sentiendum esse reor, si pii esse volumus, et dogmatum rectitudinem amplectimur. Neque enim in tantam rationis penuriam devolvemur, ut in Filio secundum naturam Spiritum per participationem esse putemus, ac non substantialiter potins insitum quemadmodum nimirum et in ipso Patre. Ut enim Patris, ita Filii quoque est sanctus Spiritus. Sic apud Scripturas divinas legimus : « Cum enim venissent in Mysiam, inquit, tentabant ire in Bithyniam, et non permisit eos Spiritus Jesus 49. , Quod si quis conten- D tiosius urgeat, et rursum asserat Spiritum per participationem esse in Filio, ant cum prius non inesset, copisse tum in eo esse, cum baptizatus est, incarnationis nimirum tempore, videat rursum in quot et quantas absurditates se conjiciat. Primum enim, inter eos qui gignuntur e mulieribus non surrexisse major dicitur Joanne Baptista 43. Vere quidem: sed videmus eum qui summum gloriæ humanæ tenet fastigium, incomparabili excellentia Christum honorare : (Non sum) enim (dignus, inquit, ut solvam ejus corrigiam calceamenti". . At qui non absurdum et impium est,

ctum Baptistam utiliter addidisse, « Quia vidi A ίνα τη φύσει διασώτη λαδών, ώς άνθρωπος, καλ ριζώση πάλιν εν ήμιν την άποφοιτήσασαν γάριν, δ μή είδως άμαρτίαν. Διά ταύτην γάρ οίμαι την αίτίαν προστεθεικέναι χρησίμως τον άγιον Βαπτιστήν. ι "Οτι τεθέαμαι τὸ Πνεύμα καταδαϊνον ἐξ ούρανου, χαὶ ξμεινεν ἐπ' αὐτόν. > 'Απέπτη μὲν γὰρ ἐξ ἡμῶν διά την άμαρτίαν, γέγονε δὲ ὡς εἶς ἐξ ήμῶν, ὁ μὴ είδως άμαρτίαν, ίνα προσεθίση το Πνευμα μένειν έν ήμιν, άφορμήν ούχ έχον άναχωρήσεως, ή ύποστολής έν αὐτῷ. Οὐχοῦν ἡμῖν δι' ἐαυτοῦ λαμδάνει τὸ Πνεῦμα, καὶ ἀνανεοί τῆ φύσει τὸ ἀρχαῖον ἀγαθόν · ούτω καὶ πτωχεύσαι λέγεται δι' ήμας. Πλούσιος γάρ ων, ώς θεός, και ούδενός των άγαθων επιδεής, άνθρωπος γέγονε πάντων επιδεής, πρός δν είρηταί που, καὶ σφόδρα καλώς «Τί γάρ έχεις, δ ούκ έλαδες; » "Ωσπερ ούν ζωή κατά φύσιν ὑπάρχων ἀπέθανε κατά σάρκα δι' ήμας, ένα νικήση τὸν θάνατον ὑπὲρ ήμῶν, καὶ όλην έαυτώ συναναστήση την φύσιν · πάντες γάρ ήμεν έν αύτφ, καθό γέγονεν άνθρωπος · ούτω καὶ τὸ Πνεύμα δέχεται δι' ήμας, ίνα πάσαν άγιάση την φύσιν. Οὐ γάρ ἐαυτὸν ώφελήσων ἐλήλυθεν, ἀλλ' ἔνα πάσιν ήμιν άρχή, καὶ όδὸς, καὶ θύρα γένηται των ούρανίων άγαθών. Εί γάρ μη έδοξε λαμβάνειν, ώς άνθρωπος, ή και πάσχειν, ώς είς εξ ήμων, πως αν έδειξέ τις, ότι τεταπείνωκεν έαυτόν; "Η πώς αν έσώθη καλώς ή του δούλου μορφή, εί μή τι καί δουλοπρεπές έγράφη περί αύτου; Μή διασυρέσθω τοίνυν ό πάνσοφος τῆς οἰχονομίας λέγος, δν καὶ αὐτὸς ὁ θεσπέσιος Παύλος είκότως ἀποθαυμάζει βοών · «Ίνα γνωρισθή νῦν ταῖς ἀρχαῖς, καὶ ταῖς ἐξουσίαις ἐν τοῖς έπουρανίοις, διά της Έχχλησίας, ή πολυποίχιλος σοφία του θεού, κατά πρόθεσιν των αίώνων, ήν ἐποίησεν ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ τῷ Κυρίω ἡμῶν. › Σοφία γάρ δυτως και θεοπρεπής, το μέγα της ένανθρωπήσεως όραται μυστήριον. Τοιαύτην έχειν ήμας την περί του Σωτήρος διάληψιν χρήναι δείν ύπολαμδάνω τους ευσεδείν έλομένους, και έπι τη των δογμάτων όρθότητι χαίροντας · ού γάρ δή που πρός τοσαύτην άλογίαν καταδησόμεθα και ήμεζς, ώς οξεσθαι μεθεχτὸν ἐν τῷ χατὰ φύσιν Υἰῷ τὸ Πνεῦμα ὑπάργειν, χαὶ ούγι μάλλον ούσιωδως έκπεφυκός, ώσπερ ούν άμέλει καὶ αὐτῷ τῷ Πατρί. "Ωσπερ γάρ τοῦ Πατρός, οῦτω καί του Υίου έστι το Πνεύμα το άγιον · ούτω καί άνέγνωμεν παρά ταζ θείαις Γραφαζς · ι Έλθόντες γάρ κατά την Μυσίαν, φησίν, ἐπείραζον είς την Βιθυνίαν ἀπελθείν, και ούκ είασεν αὐτούς Πνεύμα Ίησου. > Εί δέ τω δοκεί φιλονεικότερον τοίς περί τούτων ενίστασθαι λόγοις, και διισχυρίζεσθαι πάλιν, ότι κατά μέθεξιν εν τῷ Υίῷ τὸ Πνεῦμά ἐστιν, ή καὶ τότε γέγονεν εν αὐτῷ, πρότερον οὐκ ενυπάρχον, ὅτε και εδαπτίσθη, κατά τον της ενανθρωπήσεω; χρόνον, δράτω πάλιν ήλίχοις τε καὶ όσοις περιπεσείται τοίς άτοπήμασι. Πρώτον μέν γάρ, ούκ έγηγέρθαι φησίν ό Σωτήρ εν γεννητοίς γυναικών Ίωάννου του Βαπτιστού τον μείζονα · και άληθής ὁ λόγος · άλλ' ὁρῶμεν τον είς ακρότητα δόξης τε και αρετής αναδεδηκότα τής έν ήμιν, άσυγχρίτοις ύπεροχαίς τιμώντα Χριστόν .

« θύχ είμι γάρ, φησίν, Ικανός, Ινα κύψας λύσω A credere Joannem ab utero matris sum Spiritu 125 τον Ιμάντα των υποδημάτων αυτού, > Είτα πώς ούχ άτοπον, μάλλον δὲ ήδη καὶ ἀσεδὲς, Ἰωάννην μὲν ἐκ κοιλίας έτι μητρός αὐτοῦ, Πνεύματος άναπεπλησθαι τοῦ ἀγίου πιστεύειν, διὰ τὸ οῦτω γεγράφθαι περί αύτου · τον δε τούτου, μάλλον δε άπάντων Δεοπότην καλ Κύριον τότε πρώτον οξεσθαι το Πνεύμα λαδείν, ότε και εδαπτίζετο, καίτοι του άγίου λέγοντος Γαδριήλ πρός την άγίαν Παρθένον · « Πνεύμα άγιον ἐπελεύσεται ἐπὶ σὲ, καὶ δύναμις Ύψίστου ἐπισκιάσει σοι · διό καὶ τὸ γεννώμενον έκ σοῦ ἄγιον, κληθήσεται Υίδς Θεού, > Καὶ δράτω μοι πάλιν δ φιλομαθής, δσην ό λόγος ώδίνει την έννοιαν. Περί μέν γάρ Ίωάννου φησίν, ότι Πνεύματος άγίου πλησθήσεται · δοτόν γάρ ήν έν αὐτῷ, καὶ οὐκ οὐσιώδες τὸ ἄγιον Πνεῦμα. Περὶ δὲ τοῦ Σωτήρος, οὐκέτι τὸ, πλησθήσεται, λέγει καλῶς Β γε σφόδρα νοών, άλλ' ότι το γεννώμενον άγιον, ούδε τό έσται προστεθεικώς. ήν γάρ άει τούτο κατά φύσιν εύς Θεός. Έπειδη δὲ οίμαι προσήχειν πανταγόθεν ήμας θηράσθαι το ώφελουν, παρενεχθείσης άπαξ τῆς του άρχαγγέλου φωνής, φέρε και είς αύτον όλίγα γυμνόσωμεν. • Πνεύμα, φησίν, άγιον ἐπελεύσεται έπὶ σὲ, καὶ δύναμις Ύψίστου ἐπισκιάσει σοι διὸ καὶ τό γεννώμενον έχ σοῦ άγιον, χληθήσεται Υίὸς Θεοῦ.» Λεγέτω τοίνυν ήμιν ό έχ πολλής άμαθίας τοις όρθοις της Έχχλησίας άντιτείνων δόγμασι, πότερόν ποτε και πρό της ενανθρωπήσεως Υίδς ην ό Λόγος του Θεού και Πατρός, ή έν μόνοις τοις ονόμασιν είχε την δόξαν, νόθος δὲ ήν, καὶ ψευδώνυμος. Εί μὲν γὰρ όλως ούχ είναι φησιν Υίον, άρνήσεται τον Πατέρα · τίνος C γάρ έσται Πατήρ, ούχ δντος Υίου; Φρονήσει δέ ἀπάσαις τὰ ἐναντία ταῖς θείαις Γραφαίς. Εἰ δὲ Υίδν δμολογεί και πρό τῆς ένανθρωπήσεως τὸν Υίὸν είναί τε και λέγεσθαι, πως ήμιν ό άρχάγγελος το τεχθήσεσθαι μέλλον διά της άγίας Παρθένου, χληθήσεσθαί φησιν Υίδν Θεού, καίτοι τούτο και πάλαι κατά φύσιν ὑπάρχοντα; "Ωσπερ οὖν ἀῖδίως ὑπάρχων μετὰ Πατρός ὁ Υίὸς, ὡς ἀρχὴν ἔχων τοῦ είναι, κατά τὸν τῆς σαρχώσεως χρόνον Υίδς δρίζεται Θεοῦ, διά το πεφηνέναι μετά σώματος είς τον χόσμον · ούτως έχων ούσιωδώς εν έαυτῷ τὸ ίδιον Πνεῦμα, λαμδάνειν ώς άνθρωπος λέγεται, διασώζων τη άνθρωπότητι την αύτη πρέπουσαν τάξιν, καὶ σύν αύτη τὰ αύτη πρέποντα δι' ήμας οίχειούμενος · πως δ' αν και όλως, δίχα ποτέ τοῦ ἰδίου Πνεύματος ὁ Λόγος νοοῖτο; "Η γάρ ούχ άτοπον άνθρώπου χεχωρίσθαι λέγειν τὸ πνευμα τὸ ἐν αὐτῷ, κατά τε τὸν τῆς φύσεως ὅρον, καὶ εἰς ὁλόκληρον τοῦ ζώου τὸν ἀπαρτισμόν; 'Αλλ' οίμαι πάσιν ὑπάρχειν τοῦτο καταφανέστατον. Τίνα δή ούν τρόπον απομεριούμεν το Πνεύμα του Υίου, το ούτως έμπεφυκός, και ούσιωδως ήνωμένον, δι' αύτοῦ τε προχύπτον, και ύπάρχον εν αύτῷ φυσικῶς, ὡς μηδέν έτερον είναι νομίζεσθαι παρ' αὐτὸν, διά τε την της ένεργείας ταυτότητα, και αύτο το της φύσεως άπαράλλακτου; "Ακουε δή τί φησιν ό Σωτήρ πρός τούς έαυτου μαθητάς · « Έλν άγαπατέ με, τάς έντολάς μου τηρήσητε, χάγὼ έρωτήσω τὸν Πατέρα, χαὶ

sancto repletum, propterea quod ita scriptum est de ipso; hujus vero, imo universorum potius Dominum, existimare tunc primum accepisse Spiritum, cum baptizatus est, licet sanctus Gabriel ad sanctam Virginem dicat : « Spiritus sanctus superveniet in te, et virtus Altissimi obumbrabit tibi: ideoque et quod nascetur ex te sanctum, vocabitur Filius Dei 44. . Ouorum verborum sensum quisquis est discendi cupidus perpendat. De Joanne enim Spiritu sancto repletum iri ait : in ipso quippe erat ex munere, non substantialiter sanctus Spiritus. De Salvatore vero, non jam repletum iri dicit : præclare sane ; sed quod nascetur, sanctum esse: neque fore addidit : sanctus enim natura semper fuit, qua Deus. Verum quoniam decet nos undique venari quod in rem sit, propositis semel angeli verbis, agedum es paucis expendamus. « Spiritus, inquit, sanctus superveniet in te, et virtus Altissimi obumbrabit tibi. Ideoque quod ex te nascetur sanctum, vocabitur Filius Dei. Dieat ergo nobis, qui præ multa inscitia rectis Ecclesiæ dogmatis adversatur, utrum etiam ante incarnationem Filius esset Verbum Dei ac Patris, aut solo nomine tenus gloriam illam haberet, ac spurius esset, falsoque Filius nuneupatus. Si enim plane Filium esse negat, Patrem negabit : (cujus enim-Pater erit, si non sit Filius?) et sententiam afferes cunctis divinis Scripturis contrariam. Sin autem Filium etiam ante incarnationem fatetur Filium esse ac dici, quomodo nobis archangelus id quod per Virginem nasci debebat Filium Dei vocatum iri ait, quamvis id etiam olim secundum naturam exsisteret? Quemadmodum igitur ab æterno exsistens cum Patre Filius, ut exsistendi principium habens incarnationis tempore Filius Dei statuitur, propterea quod cum corpore in hoc mundo apparuit : ita licet Spiritum suum habeat in seipso, eum tamen accipere dicitur, ut homo, convenientem gradum servans humanitati, et una cum ipsa quæ ei conveniunt propter nos sibi asciscens. Quomodo vero, quæso te, absque proprio Spiritu Verbum intelligetur? Nunquid enim absurdum esset dicere hominis spiritum ab homine separatum esse ratione naturæ, et integra perfectione animalis servata? Patet id, opinor, cuivis. Quo pacto igitur separabimus Spiritum a Filio, sic innatum ei et substantialiter unitum, 126 quique per ipsum prodit, et in ipso naturaliter exsistit, ita ut nihil aliud esse putetur ab ipso, propter operationis identitatem, et ipsam omnimodam naturæ similitudinem. Audi ergo quidnam Salvator ad suos discipulos dicat : « Si diligitis me, mandata mea servate : et ego rogabo Patrem, et alium Paracletum dabit vobis, Spiritum veritatis, quem mundus non potest capere 4. . Ecce aperte Spiritum veritatis vocat sanctum Spiritum. Quod autem ipse ac

non alius ab ipso sit veritas, audi rursus dicentem: A αλλον Παράκλητον δώσει ὑμέν, τὸ Πνεύμα τῆς ἀλη-Ego sum veritas 47. 2 Cum ergo veritas sit et vocetur natura Filius : vide quantam habeat cum ipso Spiritus unitatem. Ait enim alicubi de Salvatore nostro Joannes discipulus : « Hic est qui venit per aquam, et sanguinem, et Spiritum, Jesus Christus: non in aqua solum, sed in aqua et sanguine; et Spiritus est qui testatur, quia Christus veritas est 46. » Proinde, et inhabitante in nobis sancto Spiritu, in interiori homine, habitare ipse dicitur Christus, atque ita se res habet natura. Et certe beatus Paulus id clarissime docens ait : · Vos autem non estis in carne, sed in Spiritu; siquidem Spiritus Dei babitat in vobis. Si quis autem Spiritum Christi non habet, hic non est ejus. Si vero Christus in vobis, corpus quidem mortuum propter peccatum, Spiritus autem vita propter justitiam 19. . Hic promptam aurem, quæso, dictis accommoda. Cum Spiritum Christi inhabitantem in nobis nominasset, statim subjunxit: Si vero Christus in vobis, æqualem per omnia similitudinem statuens Filii cum Spiritu qui proprius ejus est et ab ipso secundum naturam procedit. Ideoque Spiritus adoptionis quoque dicitur, et in ipso clamamus : Abba Pater **. Et ut beatus alicubi Joannes ait : (Ex hoc cognoscimus, quia in nobis est, quia de Spiritu suo dedit nobis 11. > Hæc suffectura quidem arbitror, ut Ecclesiæ filii possint hæreticorum damna repellere : si quis autem mera inscitia ebrius ac temulentus, Filium existimat tum primum Spiritum accepisse, cum factus est homo: C ostendat Dei Verbum ante incarnationem sanctum non esse, et nos tacebimus. Jure autem mirandus est sanctus evangelista qui ubique multa cum cautione conservat ea quæ naturæ divinæ conveniunt. Cum enim antea dixisset, neminem unquam vidisse Deum 49, et 127 nunc a beato Baptista visum Spiritum asserat, descendentem super Filium cœlitus, addit necessario, spectasse quidem, sed specie columbæ, non simpliciter qualis natura sua exsistit, sed mitissimi animalis specie adumbratum, ut boc acto rursum videretur conjunctionem et similitudinem naturalem servare cum Filio dicente: « Discite a me, quia mitis sum et humilis corde 53. > lgitur non desinet esse Deus secundum naturam Spiritus : de quo nempe dicitur nunquam visum esse, nisi duntaxat in columbæ specie propter discentis utilitatem. Loco enim signi et indicii datam sibi fuisse descensionem Spiritus, beatus Baplista profitetur, Salvatoris nostri testimoniis illud addens : e Qui misit me baptizare in aqua, ille mibi dixit : Super quem videris Spiritum descendentem, et manentem super sum, hic est qui baptizat in Spiritu sancto#. . Quam ob rem insanos hæreticos vehementer irridendos arbitror, qui quod signi loco positum est, pro veritate ipsa rei capiunt, quamvis singulari factum id sit consilio,

θείας, δ ό χόσμος οὐ δύναται χωρείν. > Ίδοὺ διαρρήδην Πνευμα της άληθείας το άγιον Πνευμά φησιν. "Οτι δὲ αύτὸς, καὶ ούχ ἔτερός ἐστι παρ' αύτὸν ἡ άλήθεια, πάλιν άχουε λέγοντος · « Έγώ είμι ή άλήθεια. > 'Αληθείας ούν όντος τε και κεκλημένου του κατά φύσιν Υίου, βλέπε πέσην έχει το Πνεύμα πρός αύτον την ένότητα. Λέγει γάρ που περί του Σωτήρο; ήμων Ίωάννης ο μαθητής. «Οδτός έστεν ο έλθων δε ύδατος, και αίματος, και Πνεύματος Ίησοδς Χριστός: ούχ εν τῷ ὕδατι μόνον, ἀλλ' εν τῷ ὕδατι, καὶ τῷ αξματι, καὶ τὸ Πνευμά ἐστι τὸ μαρτυρούν, ὅτι τὸ πνευμά έστιν ή άλήθεια. > Διάτοι τούτο, καλ ένοικούντος ημίν του άγίου Πνεύματος, είς τον έσω άνθρωπον κατοικείν αὐτὸς λέγεται Χριστὸς, καὶ οὕτως έχει το πράγμα τη φύσει. Καλ γουν ο μακάριος Παυλος σαφέστατα τουτο διδάσχων φησίν . Τμείς δε ούχ έστε έν σαρχί, άλλ' έν Πνεύματι, ε!περ Πνευμα Θεού οίχει εν ύμιν. Ει δέ τις Πνεύμα Χριστού ούχ έχει, ούτος ούχ έστιν αύτου. Εί δὲ Χριστός ἐν ὑμίν, τό μέν σώμα νεκρόν δι' άμαρτίαν, τό δε Πνεύμα ζωή διά δικαιοσύνην. > 'Οξεΐαν, ω ούτος, τοίς είρημένοις ύπόσχες την άχοην. Πνεύμα Χριστού το χατοιχούν έν ήμεν όνομάσας, έπηγαγεν εύθύς. Εί δε Χριστός έν ύμιν, απαράλλακτον είσφέρων την ομοιότητα του Υίου, πρός το ίδιον αύτου, και παρ' αύτου κατά φύσιν προχεόμενον Πνεύμα. Διάτοι τούτο, καὶ Ηνεύμα υίοθεσίας λέγεται, καλ έν αὐτῷ κράζομεν 'Α66ά 6 Πατήρ. Καὶ ώς ὁ μακάριός πού φησιν Ίωάννης : « Έχ τούτου γινώσχομεν, ότι έν ήμλν έστιν, ότι έχ τοῦ Πνεύματος αὐτοῦ έδωκεν ήμίν. ι Οίμαι μέν ούν έξαρχέσειν και ταύτα, πρός το δύνασθαι τά της Έχχλησίας τέχνα τὰ τῶν ἐτεροδοξούντων ἀποχρούσασθαι βλάδη · εί δέ τις απράτω της αμαθίας βεδάπτισται μέθη, τότε δὲ πρώτον τὸ Πνευμα λαβείν οίεται τον Υίον, ότε γέγονεν άνθρωπος · άποδεικνύτω πρό της ένανθρωπήσεως άγιον ούχ όντα τον του Θεού Λόγον, καὶ ήμεῖς σιωπήσομεν. 'Αποθαυμάσαι δ' άν τις και λίαν είκότως τον άγιον εδαγγελιστήν τά τή θεία πρέποντα φύσει μετά πολλής τινος τής επιτηρήσεως πανταχή διασώζοντα. Έπειδή γάρ έφη πρό τούτων, ότι θεὸν οὐδεὶς ἐώρακε πώποτε, τεθεασθαι δὲ νῦν τὸ Πνεῦμά φησι τὸν μαχάριον Βαπτιστήν, καταδαίνου έπὶ τὸν Υίδν ἐξ οδρανοῦ, προστίθησιν άναγχαίως, ότι θεάσοιτο μέν, πλήν έν είδει περιστεράς, ούχ αύτο χατά φύσιν, όπερ δπάρχει γυμνόν, άλλ, εν εφ πρασεφεά αχυπαειζομενον ζωά. ενα φαίνηται πάλιν και διά τούτου οίκειότητα, και όμοίωσιν διασώζον φυσικήν, πρός τον Υίον τον λέγοντα · « Μάθετε ἀπ' έμοῦ, ὅτι πράός είμι, καὶ ταπεινός τή καρδία. > Οὐκοῦν οὐκ ἀποπεσείται τοῦ είναι Θεός κατά φύσιν το Πνεύμα · τετήρηται γάρ αύτῷ τὸ μή τεθεᾶσθαι πώποτε, πλήν ὅσον ἐν τῷ τῆς περιστεράς σχηματισμφ, διά την του μανθάνοντος χρείαν. 'Ως γάρ εν σημείου και γνωρίσματος τάξει δεδόσθαι φησίν έαυτῷ τὴν τοῦ Πνεύματος κάθοδον έ μαχάριος Βαπτιστής, ταίς περί του Σωτήρος ήμων

** Joan. xiy, 6. ** I Joan. v, 6. ** Rom. viii, 9, 10. ** Ibid. 15. ** I Joan. iv, 13. ** Ibid 12. ** Matth. xi, 29. ** Joan. i, 5.

μαρτυρίαις ἐπενεγχών, ότι ε 'Ο πέμψας με βαπτί- A quemadmodum jam dictum est, ad humani generis ζειν έν δδατι, έχεινός μοι είπεν, Έφ' δν άν ίδης το utilitatem.

Πνεύμα καταδαίνον, και μένον επ' αύτον, οδτός έστιν ὁ βαπτίζων εν Πνεύματι τῷ ἀγίφ. > "Εφ' ῷ δὰ και μάλιστα διαγελάν οίμαι πρέπειν τους ά νοήτους αίρετιχούς, το έν τάξει σημείου τεθέν, είς άλήθειαν πράγματος έχλαμβάνοντας, εί και γέγονεν οίκονομικώς, καθάπερ ήδη προείρηται, διά την τής άνθρωπότητος χρείαν.

Καὶ ἐώρακα, καὶ μεμαρτύρηκα, ὅτι οὖτός ἐστιν ο Υίος τοῦ Θεοῦ.

Ασφαλής ό μάρτυς, δπερ δντως τεθέαται, τουτο χαὶ λαλών. Οὐχ άγνοεί γάρ ίσως το γεγραμμένον . « "A είδον οἱ ὀφθαλμοί σου, λέγε. » Είδον ούν, φησὶ, τό σημείον, και συνήκα τον δι' αύτου σημαινόμενον. Μαρτυρώ δὲ ὅτι οὐτός ἐστιν ὁ Υίὸς τοῦ Θεοῦ, ὁ διὰ νόμου μέν του διά Μωσέως άναδοώμενος, διά φωνής πάλιν ο μαχάριος εύαγγελιστής μετά πολλής τινος της ασφαλείας είπειν . Οδτός έστιν ό Υίδς του Θεού. τουτ' έστιν, ὁ είς καὶ μόνος κατά φύσιν, ὁ τῆς τοῦ γεννήσαντος ιδιότητος χληρονόμος, πρός δν και ήμεζς οί κατά θέσιν μορφούμεθα, καί δι' οδ πρός τό τῆς υίοθεσίας άξίωμα κατά χάριν κεκλήμεθα. "Ος γάρ έκ Θεού και Πατρός, «Πάσα πατριά έν τε ούρανψ και έπι γής δνομάζεται, » διά το αύτον είναι χυρίως και πρώτον [al. πρώτως] και άληθώς Πατέρα, οδτω και πάσα υίότης έχ του Υίου, διά το αύτον είναι χυρίως και μόνον άληθως Υίον, ού νόθον ούδὶ ψευδώνυμον, άλλ' έχ τῆς ούσίας του Θεού και Πατρός ού κατά άποκοπήν, ή ρεύσιν, ή μερισμόν, ή τομήν · άπαθής γάρ ή θεία φύσις παντελώς · άλλ' ώς ένα έξ ένδς, del συνυπάρχοντα, καὶ συναίδιον καὶ ἐμπεφυκότα τῷ γεννήσαντι, έν αὐτῷ τε δντα, καὶ ἐξ αὐτοῦ προελθόντα άμερίστως και άδιαστάτως, έπει μηδέ κατά σώμα το Θείον, μήτε τόπφ περιληπτόν, ή διαστηματικάς τάς μεταβάσεις ποιείσθαι πεφυκός, άλλ' ώς πρόεισιν έχ πυρός ή ένουσα θερμότης αὐτῷ, δοχούσα μέν πως αὐτοῦ ταῖς ἐπινοίαις μερίζεσθαι, καὶ ἔτερόν τι παρ' αύτο ύπάρχειν, έξ αύτου δέ ούσα και έν αύτῷ κατά φύσιν, και εξ αὐτοῦ προϊοῦσα μετά τοῦ μηδέν άδικείν κατά γε του άποκοπής, ήτοι μερισμού καί βεύσεως λόγον · όλη γάρ εν όλφ τῷ πυρί σώζεται · ούτω νοήσομεν και επί του θείου γεννήματος θεοπρεπεστάτην επ' αὐτῷ τὴν θεωρίαν λαμδάνοντες . και Υίον μεν ίδίως ύφεστάναι πιστεύοντες, ού μην έξω τιθέντες αύτον της μιάς και άφράστου θεότητος, ούδε του Πατρός ετεροούσιον είναι λέγοντες · ή γάρ άν Υίος ούκετ' άν νοοίτο δικαίως, άλλ' Ετερόν τι παρά τούτο, και πρόσφατος ήμεν ανατελέε θεός, έτερος ύπάρχων παρά τον δυτα και μόνου. Το γάρ ούκ δυ όμοούσιον τῷ κατὰ φύσιν θεῷ, πῶς οὐ πάντως ἀποπεσείται του είναι Θεός άληθινός; Έπειδή δὲ άξιόχρεώς τε και άξιολογώτατος ὁ μακάριος Βαπτιστής, μαρτυρεί δὲ ὅτι οὖτός ἐστιν ὁ Υίὸς τοῦ Θεοῦ · Θεὸν είναι πάντως άληθινόν όμολογήσομεν τον Υίον, καί έχ της ούσίας του Πατρός · τούτο γάρ ήμιν σημαίνει τὸ τῆς υἰότητος δνομα, καὶ ἔτερον οὐδέν.

Τῆ ἐπαύριον πάλιν εἰστήκει ὁ Ἰωάννης, καὶ έκ των μαθητών αύτου δύο, και εμελέψας τῷ

1, 34. Et ego vidi, et testimonium perhibui, quia hic est Filius Dei.

Gravissimus testis, qui quod revera spectavit, illud etiam loquitur. Non enim forsan ignorat id quod scriptum est : « Quæ oculi tui viderunt, illa dicito 33. > Vidi ergo, inquit, signum, et agnovi eum qui per ipsum significabatur. Testor autem hunc esse Dei Filium, qui a Mose per legem prædiτων άγίων προφητών κηρυττόμενος · δοκεί δέ μοι B catus est, et sanctorum prophetarum voce. Rursus autem, beatus evangelista mihi videtur considerate admodum dicere : « Hic est Filius Dei, » hoc est, unus ac solus secundum naturam, ille paternæ proprietatis hæres, ad quem etiam nos adoptivi conformamur, et per quem ad dignitatem adoptionis per gratiam vocati sumus. Ut enim ex Deo et Patre « Omnis paternitas In cœlo et in terra nominatur ", , propterea quod ipse est proprie, per se, et vere Pater est, sic etiam omnis filiatio ex Filio, propterea quod ipse proprie duntaxat est Filius, non spurius, neque falso nuncupatus, sed ex substantia Dei ac Patris, non per decisionem, aut fluxum, seu divisionem (divina quippe natura passionis omnis est expers) sed unus ex uno, 12 semper coexsistens, et coæteraus, et Patri insitus, et in ipso exsistens, atque ex ipso procedens, citra divisionem et indivulse, quandoquidem neque corporeus est Deus, nec loco circumscribitur, aut transitu locorum spatiorumque movetur, sed quemadmodum ex igne prodit insita ei caliditas, quæ videtur ab eo quodammodo cogitatione separari, et aliud ab ipso quiddam exsistere, cum sit ex ipso et in ipso secundum naturam, et ex eo citra damnum ullum procedat, nimirum citra decisionem seu divisionem ac fluxum (tota enim in toto servatur igne) sic etiam statuendum nobis est de divino genimine, pro eo ac de Deo decet cogitantibus : et Filius proprie quidem subsistere credendus, non tamen ab una et ineffabili deitate excludendus, neque alterius esse a Patre substantiæ dicendus. Alioqui enim non amplius Filius esse jure putabitur, sed aliquid aliud ab ipso, et recens nobis Deus exsistet, alius ab eo qui est ac solus est. Quod enim non est consubstantiale naturali Deo, quomodo seri poterit ut sit Deus verus? Sed cum gravissimus ac locupletissimus sit beatus Baptista, et hunc esse Filium Dei testetur, Filium Deum esse verum utique fatebimur, et de substantia Patris. Hoc enim, et nihil aliud signiticat nomen filiationis.

1, 35-36. Altera die iterum stabat Joannes, et ex discipulis ejus duo : et respiciens Jesum ambulan-

⁸⁸ Prov. xxv, 8. 86 Ephes. 111, 15.

tem dicit : Ecce Agnus Dei, qui tollit peccatum A Ίησοῦ περιπατούντι, λέγει · "Iδε ό durêς τοῦ

Ipsum jam antea beatus Baptista demonstravit : sed ecce rursus eadem oratione repetita suis discipulis ostendit Jesum et agnum Dei nominat, et tollere mundi peccatum ait, propemodum eis in memoriam ipsum revocans apud prophetas dicentem : « Ego sum, ego sum, qui deleo iniquitates tuas, et non recordabor 87. » Non frustra vero beatus Baptista eadem de Salvatore identidem repetit. Officium quippe ac virtus doctoris est, res nondum perceptas discipulorum mentibus inculcare, nec eadem sæpius repetendo gravari, sed ad discipulorum utilitatem patienter id agere. Quod fit ut heatus quoque Paulus dicat : « Eadem vobis scribere, me quidem non piget, vobis autem ne- B cessarium est se.)

129 I, 37. Et audierunt eum duo discipuli loquentem, et secuti sunt Jesum.

Vides quam cito suum fructum doctrina protulit? Vides quantum repetitionis lucrum inventum sit? Discat ergo ex his, quisquis ille est cui docendi creditum munus est, pigritiam omnem superare, sibique majori noxæ quam auditoribus putare silentium, nec talentum Domini in ignava inertia, velut humi defodere, sed argentum potius nummulariis tradere. Recipiet enim Salvator quod soum est cum fenore, ac veluti semen quoddam injectum sermonem vivificabit. Habes bic admodem genuinam istius rei demonstrationem. Non C gravatus enim Baptista suis discipulis Dominum ostendere, iterumque repetere : « Ecce agnus Dei, qui tollit peccatum mundi 30, > tantum discipulis suis contulit, ut eos sequi demum persuaserit, et ejus disciplinæ sese jam tum adjungere.

1, 38. Conversus autem Jesus, et videns eos sequentes se, dicil eis: Quid quæritis?

Opportune conversus est Dominus ad sequentes se, ut reipsa discas quod in Psalmis canitur: « Exquisivi Dominum et intendit mihi 89". .) Quandiu enim bonis moribus et recta fide Deum non quærimus, post ipsum averso vultu quodammodo collocati sumus: sed cum divinæ legis siti sanctum et D eximium justitiæ iter insistimus, tunc certe nos respicit, illud nobis inclamans: 1 Convertimini ad me, et convertar ad vos, dicit Dominus oranipotens .. Ad eos autem Christus, (Quid quæritis ?) inquit, non quod ignoraret (cuncta enim novit, ut Deus), sed quod interrogationem hanc colloquendi primordium ac veluti radicem statueret.

1, 38. Qui dixerunt ei : Rabbi (quod dicitur interpretatum magister), ubi habitas?

Docte ei occurrunt interrogati. Primum enim magistrum ipsum vocant, clare significantes se θεοῦ ὁ αίρων την άμαρτίαν τοῦ κόσμου.

Φθάσας ήδη προέδειξεν αύτον ό μαχάριος Βαπτιστής - άλλ' ίδου και αύθις τον αυτόν άνακυκλήσας λόγον, ἐπιδειχνύει τοῖς ἐαυτοῦ μαθηταῖς τὸν Ἰησοῦν, καὶ άμνὸν όνομάζει Θεοῦ, καὶ τὴν τοῦ κόσμου φησίν αίρειν άμαρτίαν, μονονουχί πρός ὑπόμνησιν άγων τούς ακροωμένους του έν προφήταις λέγοντος. ι Έγω είμι, έγω είμι δ έξαλείφων τές άνομίας σου, καὶ ού μη μνησθήσομαι. > Έπαναλαδών δὲ οὐ μάτην ό Βαπτιστής την αυτήν ποιείται περί του Σωτήρος έξηγησεν. Άρετης γάρ έστιν Εργον διδασχαλικής τον ούπω παραδεχθέντα λόγον, ταζς των μαθητευομένων έγκαθειργνύναι ψυχαίς, ούκ δκνούσης πρός έπανάληψιν, άνεξικακούσης δε μάλλον έπ' ώφελεία τῶν παιδευομένων. Διὰ γάρ τοι τοῦτο καὶ ὁ μακάριος Παυλός φησι · «Τὰ αὐτὰ λέγειν ὑμίν, ἐμοὶ μέν ούχ όχνηρὸν, ὑμῖν δὲ ἀσφαλές. >

Καὶ ήκουσαν αὐτοῦ οἱ δύο μαθηταὶ λαλοῦντος, και ήκολούθησαν τω Ίησου.

Όρας τη διδασκαλία γείτονα τον έξ αύτης άναδοθέντα χαρπόν; 'Οράς δσον της ἐπαναλήψεως εύρέθη το χέρδος; Μανθανέτω τοιγαρούν διά τούτων ό διδάσχειν πεπιστευμένος, δχνου μέν άμείνων δράσθαι παντός, έαυτῷ δὲ πλέον, ή τοῖς ἀχροωμένοις ἐπιζήmus hyelobat the ownthe, xat mh ele applar mer άδρανή, χαθάπερ είς γήν, το δεσποτικόν άντορύττειν τάλαντον, διανέμειν δε μάλλον τοξς τραπεζίταις το άργύριον κομιείται γάρ ὁ Σωτήρ τὸ ἐαυτοῦ σύν τόχφ, και καθάπερ τινά σπόρον ζωογονήσει τον έγκαταδληθέντα λόγον. Έχεις εν τούτοις εύφυεστάτην των είρημένων απόδειξιν. Οὐ γάρ δκνήσας ὁ Βαπτιστής τοίς έαυτου μαθηταίς ἐπιδείξαι τὸν Κύριον, καὶ είς δεύτερον είπειν . « "ίδε ὁ άμνὸς τοῦ θεοῦ ὁ αίρων την άμαρτίαν του πόσμου, > τοσούτον αύτους ώφελήσας όραται, ώς και ύποπείσαι λοιπόν άκολουθείν, και ήδη της όπ' αὐτῷ μαθητείας ἐράν.

Στραφείς δὲ ὁ Ἰησοῦς, καὶ θεασάμενος αὐτοὺς ἀκολουθούντας, λέγει αὐτοῖς. Τί ζητεῖτε;

Έπεστράφη χρησίμως πρός τους ακολουθούντας ό Κύριος, ένα έργφ μάθης το μελφδούμενον « Έξεζήτησα τον Κύριον, και προσέσγε μοι . . Εως μέν γάρ οδπω διά τρόπων άγαθών, καὶ τῆς ἐν τῷ πιστεύειν δρθότητος έπιζητούμεν τον Θεόν, έν προσώπου τρόπον τινά χατόπιν χείμεθα επάν δέ τον θείον αὐτοῦ διψήσαντες νόμον, την άγίαν και έξαίρετον της διχαιοσύνης Ιγνηλατώμεν όδον, τότε δή πάντως ήμας επισχέψεται το γεγραμμένον έχειν βοών · « Έπιστρέψατε πρός με, καλ έπιστραφήσομα» πρός όμας, λέγει Κύριος παντοχράτωρ. > - « Τί δὲ ζητείτε; » φησί πρός αὐτούς · ούχ άγνοήσας, πόθεν · πάντα γάρ οίδεν ώς Θεός · άρχην δε και ρίζαν ταίς διαλέξεσι τιθείς την ερώτησιν.

Ol de elnor auto Patol, & legeral epunreut μενον, Διδάσκαλε, που μένεις;

Εύπαιδεύτως ὑπαντώσιν οἱ διερωτώμενοι · διδάσχαλον γάρ ήδη χαλούσι, το βούλεσθαί τι μαθείν,

[&]quot; Isa. xLIII, 25. " Philipp. III, 1. " Joan. 1, 29. " Psat. xxxIII, 5. " Zuchar. 1, 3.

άξιούσιν είπεζν, ώς εν αύτη την χρείαν ερούντες εύχαίρως ού γάρ δήπου, χατά το είχος, τον επί τοίς άναγκαίοις λόγον, όδου πάρεργον ποιείσθαι δείν έδοχίμαζεν [al. εδοχίμαζον]· Εσται δε πάλιν ήμιν είς τύπον ἐπωφελῆ τὸ λεγόμενον.

Λέγει αὐτοῖς "Ερχεσθε καὶ ίδετε.

Ού σημαίνει την οίχίαν, χαίτοι τούτο ποιείν έξαιτούμενος, ιέναι δὲ μάλλον είς αὐτήν παραγρημα κελεύει πρώτον μέν έκεινο διδάσκων, ώς έν ύπογραμμώ τῷ πράγματι, ὅτι τῶν ἀγαθῶν τὴν ζήτησιν ούχ είς ὑπερθέσεις ἀναρβιπτεῖσθαι χαλόν τὸ γὰρ μέλλειν όλως έν τοίς ώφελείν πεφυκόσιν επιζήμιον · είτα πρός τούτω, και τόδε, ότι τοίς άγνοούσιν έτι τον άγιον οἶκον τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν Χριστοῦ, τοῦτ' ἔστι, Β την Έχχλησίαν, οὐ τὸ ὅποι ποτὰ χεῖται μαθείν άρκέσει πρός σωτηρίαν, άλλά το έλθεϊν είς αύτον διά της πίστεως, ίδειν τε τά έν αύτῷ μυστικώς δηλονότι τελούμενα.

Ήλθον οὖν καὶ εἶδον ποῦ μένει, καὶ παρ' αὐτῷ έμειτατ την ήμέραν έχείνην . ώρα ην ώς δεχάτη.

Εύπαρέδρως οἱ μαθηταὶ τὴν τῶν θείων μυστηρίων ἐπαιδεύοντο γνῶσιν: οὐ γὰρ οἶμαι πρέπειν ἀψίκορον τοί; φιλομαθέσεν ὑπάρχειν διάνοιαν, φιλοπονωτάτην δε μάλλον, και της εν ιδρώσιν άγαθοίς μικροφυχίας χρείττονα, ώς είς ἄπαντα τῆς ζωῆς τὸν χαιρὸν ἐν όλοκλήρω τη προθυμία φαίνεσθαι διαπρέποντας. τούτο γάρ ώς δι' αἰνίγματος οίμαι δηλούν τὸ, « Παρ' σιν, ε "Ωρα ήν ώς δεκάτη, , καλ πρός αύτό τοῦτο λέγομεν τον έκάστω χρήσιμόν τε και οίκετον έφαρμόζοντες λόγον, ότι πάλιν ήμας διά τῆς ούτω λεπτῆς έπιχειρή τεως εκδιδάσκει της θεολογίας δ συγγραφεύς, ώς ούχ εν άρχη του παρόντος αίωνος το μέγα του Σωτήρος ήμων εγνώσθη μυστήριον, άλλ' είς τέλος ήδη καταλύοντος του καιρού · « Έπ' ἐσχάτων γάρ, ώς γέγραπται, των ήμερων διδακτοί πάντες άναδεδείγμεθα Θεού. > Δέχου δέ μοι πάλιν των είρημένων είχονα περί την δεκάτην ώραν, προσεδρεύοντας τῷ Σωτῆρι τοὺς μαθητάς, οὺς καὶ καταλύσαντας άπαξ προσμεμενηχέναι φησίν ό άγιος εὐαγγελιστής. ίνα πάλιν μανθάνωσιν οἱ διὰ πίστεως εἰς τὸν θεῖον εἰσελαύνοντες οἶκον, καὶ αὐτῷ προστρέχοντες τῷ ή παλινδρομούντας είς άπιστίαν.

Εδρήπαμεν τον Meddlar, δ έστι μεθερμηνευόμε- pretatum Christus). Et adduzit eum ad Jesum. rer & Xpiotèc, nai hrayer autor apoc tor Inooir.

Ol λαβόντες άρτε τὸ τάλαντον, εύθυς του ταλάντου Qui talentum nuper acceperant, ejus statim την έργασίαν επάγονται, και τῷ Δεσπότη προσάγουσι. quæstum uberiorem Domino offerunt. Tales enim Τοιαύται γάρ δντως al φιλήποοί τε και εύμαθείς profecto sunt ille studiose anime, quibus opus δρώνται ψυχαί, οὐ μακρών δεόμεναι πρός ώφέλειαν non est multis verbis ut erudiantur, neque longo

διά τούτου σαφώς έρμηνεύοντες: είτα την έπτίαν A velle aliquid discere. Tum rogant uti domum suam indicet, tanquam ibi opportune dicturi quod sit operæ pretium. Nolebant enim, ut credibile est, de rebus gravissimis obiter tantum colloqui. Quo ex dicto exemplum nobis rursus utile capiendum est.

130 1, 39. Dicit eis : Venite et videte.

Domum suam non indicat, quamvis hoc rogaretur, sed potius ut ad eam statim se conferant jubet. Primum quidem, ut ea re ad exemplum proposita doceret in quærendis bonis malam esse dilationem : in rebus enim utilibus damnosa est omnis cunctatio. Deinde, ignorantibus adhue sanctam Salvatoris nostri Christi domum, id est Ecclesiam, ad salutem non sufficere, si didicerint ubinam illa sit, nisi ad ipsum per fidem venerint, et quæ mystice in eo peraguntur perspexerint

I, 39. Venerunt igitur et viderunt ubi maneret, et apud eum manserunt die illo: hora erat quasi decima.

Assidui erant discipuli in percipienda divinorum mysteriorum cognitione. Levitatem quippe discendi eupidis convenire non existimo, sed laboriosum animum ac generosum, adeo ut omni tempore vitæ constanti studio clareant. Id enim significari arbitror his verbis : « Et apud eum manserunt die illo. > Cum autem ait: « Hora erat quasi decima, » αὐτῷ ἐμειναν την ημέραν ἐκείνην · » ἐπειδή δέ φη- C theologum dicimus accommodata cuique ratione rursum nos subtiliter edocere, non in hujus sæculi primordio magnum illud Salvatoris nostri mysterium innotuisse, verum tempore jam ad finem tendente. e la novissimis , enim, ut scriptum est, diebus, docti a Deo omnes sumus 61. > Præterea, cum discipuli circiter horam decimam Salvatori assideant, et a sancto evangelista apud eum porro mansisse dicantur: discant rursus ince qui per fidem in divinam domum ingrediuntur, et ad Christum accurrent, apud ipsum manendum esse, nec ab eo secedendum ad peccatum transeundo, aut in incredulitatem rursus migrando.

Χριστώ, ότι χρή προσμένειν αύτώ, και μή πάλιν άλλοτριούσθαι φιλείν, ή πρός άμαρτίαν εκδαίνοντας,

Hr Aropeac o adelpoc Eluwroc Nerpov, elc D 1, 40,41. Erat Andreas frater, Simonis Petri, unus ên two dio two ducvoartwr naga Iwarrov, zal ex duodus, qui audierant a Joanne, et secuti suerant άκολουθησάττων αὐτῷ εὐρίσκει οὖτος πρῶτος eum. Invenit hic primum fratrem suum Simonem, et τον άδελφον τον ίδιον Σίμωνα, και λέγει αυτώ· dicit ei : Invenimus 131 Messiam (quod est inter-

ρημάτων, ούδε εν κύκλοις ετών, η μηνών τον έκ της annorum aut mensium curriculo, ut doctrinæ fra-

of the sax about to the said to

⁴¹ Jerem. xxxi, 34.

scientiæ persectionem, complectuntur. « Sapienti enim da occasionem, et sapientior erit, inquit Scriptura: notifica justo, et addet ad recipiendum ".) Fratrem itaque suum Andreas servat, Petrum videlicet, totum illud magnum brevi compendio declarans mysterium. Invenimus enim, inquit, Jesum, ceu « Thesaurum in agro absconditum, aut pretiosam margaritam 44), juxta evangeliorum para-

1, 49. Intuitus autem eum Jesus, dixit : Tu es Simon filius Jona : tu vocaberis Cephas, quod interpretatur Petra.

Divinitus intuetur, qui corda et renes novit, et cernit quantam ad pietatem discipulus perventurus sit, et quantam ad virtutis perfectionem evehen- B dus. Nibil enim ignorat qui cuncta novit priusquam fiant, quo sane potissimum docet prædictum discipulum, se citra cujusquam doctoris operam, Deus cum sit, cuncta nosse. Nulla siquidem oratione præmissa, nullaque facta inquisitione, ut disceret quis aut unde is ad se veniret, tam patrem ejus quam ipsum nomine appellat, et Simonem eum non jam vocari patitur, eum sibi pro sua potestate jam tum ut suum vindicans, sed congrua similitudine Petrum a petra vocari placuit, puta super quem fundaturus erat suam Ecclesiam.

1, 43, 44. In crastinum voluit Jesus exire in Galilæam, et incenit Philippum, et dicit ei Jesus : Sequere me. Erat autem Philippus a Bethsaida, civi- C. tate Andrew et Petri.

Erat ejusdem animi cum prioribus Philippus, et ad sectandum Christum perquam idoneus. Hunc probum fore Christus noverat, ideoque, a Sequere me », inquit, hoc verbo gratiam qua donatus erat demonstrans, et cum sequi jubet, hominem probæ vitæ esse testificans; neque 132 enim eum nisi probum ad id muneris elegisset.

1, 45. Invenit Philippus Nathanael, et dient ei: Quem scripsit Moyses in lege, et prophetæ, invenimus Jesum filium Joseph a Nazareth.

Cito admodum ille discipulus fructum affert, ut vel hinc ejusdem animi ac studii cum prioribus esse videretur. Invenit enim Nathanael, non certe D συγγενής · εύρίσκει γάρ τον Ναθαναήλ, ούχ ἀπλῶς casu oblatum, sed multo studio quæsitum. Norat quippe studiosissimum illum esse ac valde eruditum : deinde narrat se Christum invenisse illum per omnes Scripturas divinitus prædicatum: neque hominem convenit earum nescium, sed signa quæ tam apud Moysem quam prophetas litteris mandata sunt cum primis edoctum. Invaluerat autem apud Judzos falsa de Christo Salvatore nostro opinio, ex oppido nimirum aut pago Nazareth ipsum fore, quamvis Scriptura divina Bethlehemitam ipsum nuncupet: « Et tu enim, inquit, terra Bethlehem, domus Ephrata, nequaquam mi-

ctum afferant: sed in ipsis discendi primordiis A παιδεύσεως άνατ(πτουσαι καρπόν, άλλ' όμοῦ τῆς τῶν μαθητών άρχαιότητος συνέσεως χαταχλείουσαι τέλος. ι Δίδου γάρ σοφῷ ἀφορμήν, καὶ σοφώτερος Εσται, » φησίν ή θεία Γραφή · γνώριζε δικαίω, και προσθήσει του δέχεσθαι. > 'Ανασώζει δή ούν τον οίχετον 'Ανδρέας αδελφόν. Πέτρος δε ούτος ήν. όλον εν ολίγφ πεφαλαίφ το μέγα δηλώσας μυστήριον. Ευρήχαμεν γάρ, φησίν, ώς ε θησαυρόν κεκρυμμένον έν άγρῷ, ἡ ώς Ένα πολύτιμον μαργαρίτην , τον Ίησουν, κατά τάς έν τοίς Εὐαγγελίοις παραδολάς.

Έμελέψας δε αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς, είπε. Σὰ εί Σίμων ο Υίος Ίωνα, συ κληθήση Κηφάς, δ έρμη**νεύεται** Πέτρα,

'Ατενίζει θεοπρεπώς ὁ καρδίας ὁρῶν καὶ νεpoois. obg 25 mbg gans egyageran g haguthe graδήσεται, και ποίας έτται κάτοχος άρετης, και εl; ποίον κατάλήξει τέλος. Άγνοεί γάρ ούδεν ὁ είδως τά πάντα πρίν γενέσεως αὐτῶν, ῷ δὴ καὶ μάλιστα παιδεύει του κεκλημένου, ότι Θεός ύπάρχων άληθινός άδίδακτον έχει την γνώσιν. Λόγου γάρ δλως δεηθείς ούδενδς, άλλ' ούδε επιζητήσας μαθείν τίς, ή πόθεν ήχοι πρός αύτον ό άνηρ, ποίου μέν έξέφυ πατρός, τίς δὲ καὶ αὐτός ὀνομάζοιτο λέγει, καὶ Σίμωνα μέν ούκέτι καλείσθαι συγχωρεί, κατεξουσιάζων ήδη καί κατακρατών, ώς γεγονότος οίκείου · φερωνύμως δε άπο τής πέτρας μετωνόμαζε Πέτρον . ἐπ' αὐτῷ γὰρ έμελλε την αύτου θεμελιούν Έχχλησίαν.

The examplor hot incer excite ele the Fall-Aular, xal soploxes Glinxor, xal Abyes abro 6 Ίησους, 'Απολούθει μοι. Ήν δε δ Φίλιππος από Βηθσαϊδά έκ τῆς πόλεως Άνδρέου και Πέτρου.

Ίσογνωμών τοίς προλαδούσιν ὁ Φίλιππος, και λίαν έχων ἐπιτηδείως εἰς ἀχολούθησιν τοῦ Χριστοῦ. Ήδει γάρ και αύτον ἐσόμενον άγαθόν διάτοι τοῦτο καί φησιν' ('Ακολούθει μοι,) γνώρισμα τῆς ἐπ' αὐτῷ χάριτος το ρημα τιθείς, και δι' ων Επεσθαι προστάττει πολιτείαν αυτώ την αρίστην επιμαρτυρών · οδ γάρ ἄν ἐπελέξατο, μή οὐχὶ πάντως ὅντα χρηστόν.

Epplones Oldinnog tor Nabarahd, nal Abres αὐτῷ· "Or Εγραψε Μωθοῆς ἐν τῷ νόμφ, καὶ οἰ προφήται, ευρήχαμεν Ίησοῦν υίδη Ίωσηφ εδη ἀπὸ Ναζαρέτ.

Όξος δή λίαν ὁ μαθητής είς παρποφορίαν, ίνα φαίνηται διά τούτου τολς προλαδούσι κατά την Εξιν έρχομένψ περιτυχών, άλλά πολλήν έπ' αὐτῷ τήν ζήτησιν ποιησάμενος. "Ηδει γάρ δυτα φιλοπονώτατόν τε και φιλολογώτατον: είτα λέγει τον διά πάσης κηρυττόμενον της θείας Γραφής άνηυρηκέναι Χριστον, ούχ ώς άγνοουντι προσομιλών, άλλ' ώ; λίαν έκπεπαιδευμένφ, τά τε τοῦ πανσόφου Μωσέως, καί των προφητών μηνύματα οπόνοια δε ούκ αληθής περί του Σωτήρος ήμων Χριστού παρά τοις Ίουδαίοις έχράτει, ώς έχ πόλεως, ήτοι χώμης έσται τής Ναζαρέτ, καίτοι Βηθλεεμίτην αύτον, όσον είς τούτον ήκει του λόγου, της θείας λεγούσης Γραφής . καί σύ γάρ, φησίν, γή Βηθλεέμ, οίκος του Έφραθά, μή

έξελεύσεται του είναι είς άρχοντα έν τῷ Ἰσραήλ, καὶ Εξοδοι αὐτοῦ, ἀπ' ἀρχῆς ἐξ ἡμερῶν αἰῶνος. > 'Ανετράφη μέν γάρ είς Ναζαρέτ, ώς που και αύτος ό εύαγγελιστής διεμαρτύρατο λέγων · « Καὶ ήλθον είς Ναζαρέτ, , οδ ήν άνατεθραμμένος. ήν δὲ οὐχ ἐχείθεν, άλλ' όθεν ήδη προείπομεν, μάλλον δε ώς ή του προφήτου διισχυρίσατο φωνή. 'Ακολουθήσας τοίνυν ό Φίλιππος τή των Ίουδαίων υπονοία φησίν.

Ex Natapet Súratal τι άγαθὸν είναι;

Συνομολογεί προχείρως ὁ Ναθαναήλ, δτι μέγα δή τι και κάλλιστον είη το έκ της Ναζαρέτ άναδειχθήσεσθαι προσδοχώμενον, Δήλον δὲ δήπου πάντως ἐστίν, ώς ού μόνον εδέχετο πρός πίστιν του ζητουμένου την Ναζαρέτ, άλλ' έχ νόμου, και προφητών την γνώσιν έρανιζόμενος, ταχείαν ώς πολυμαθής έποιείτο τήν **שטעבשנע**

Λέγει αὐτῷ Φίλιππος · Έρχου καὶ ίδε,

Αρκέσει πρός πίστιν ή θέα, φησίν, και μόνον είς λόγους έλθων συνομολογήσεις γοργότερον, καί άνενδοιάστως έρεις αύτον έντως υπάρχειν τον προσδοχώμενον. Χρή δὲ πιστεύειν ήμας, ότι περ ήν θεία τις καλ άβρητος χάρις, τοῖς τοῦ Σωτήρος λόγοις συνεχτρέχουσα, και τάς των ακροωμένων ψυχάς καταθέλγουσα. Ούτω γάρ γέγραπται, ότι ε Πάντες έθαύμαζον έπὶ τοῖς λόγοις τῆς χάριτος τοῖς ἐχπορευομένοίς φωρ του ατοπατος αρτού. > κα λφο ενερλής φ dayog eig divaper, outwo xxt eig to neibery for ixa-

Είδεν ο Ίησους τον Ναθαναή λ έρχομενον πρός ς μύτον, και λέγει περί αὐτοῦ · "ίδε άληθης Ίσραη-Alτης, έν φ δόλος ούα ξστιν.

Οδπω την διά σημείων επιτηδεύσας επίδειξιν, έτέρψ τρόπφ Χριστός τούς τε οίχείους αναπείθειν ἐπειράτο μαθητάς, καὶ τοὺς ὅσοι περ ήσαν τῶν αὐτῷ προσιόντων νουνεχέστεροι, ώς εξη μέν αύτος ὁ κατά φύσιν Υτος και Θεός, ήκοι δὲ τῆς ἀπάντων Ενεκα σωτηρίας εν άνθρωπεία μορφή. Τίς οδν ό τρόπος ό πρός πίστιν ἐπαγωγός; Ἡ θεοπρεπής δηλανότι γνώσις. Το γάρ είδέναι τὰ πάντα, μόνφ πρέπει θεφ. ἀποδέχεται τοιγαρούν τον Ναθαναήλ, ού κολακείαις άρπάζων είς διάθεσιν, άλλ' εξ ών αὐτῷ συνήδει πιστούμενος, ότι γινώσκει καρδίας, ώς θεός.

Λέγει αὐτῷ Nuθαναή Α· Πόθεν με γινώσχεις;

"Αρχεται θαυμάζειν ὁ Ναθαναήλ, και καλείται D πρός πίστιν ήδη βεδαίαν: Ετι δε μανθάνειν άξιοί, πόθεν αν έχοι των κατ' αύτον την γνωσιν ακριδείς γάρ λίαν αι φιλομαθείς και φιλόθεοι ψυχαί. Υπονοεί δὲ ίσως ὑπὸ Φιλίππου τὰ κατ' αὐτὸν δεδείχθαι τῷ Κυρίω.

'Απεκρίθη Ίησους, και είπεν αὐτῷ. Πρό τοῦ σε Φίλιππον φωνήσαι, δνεα ύπό την συκήν είδόν σε.

Έλυσεν αὐτῷ τὴν ὑπόνοιαν ὁ Σωτήρ, καὶ πρὸ τῆς του Φιλίππου συντεύξεώς τε και όμιλίας εωρακέναι λέγων αύτον ύπο συκήν, καίτοι μή παρών τῷ σώματι. Χρησίμως τε σφόδρα και ή συκή, και ό τόπος δυομάζεται, την τοῦ τεθεωρήσθαι πίστιν αὐτὸν έγ-

όλιγοστος εί του είναι εν χιλιάσιν Ἰούδα, έχ σοῦ μοι A nima es ut sis in millibus Juda : ex te enim egredietur dux qui regat populum meum Israel, et egressus ejus ex diebus sæculi 4. . Educatus enim est in Nazareth, ut alicubi testatus est evangelista, his verbis : « Et venerunt in Nazareth "), ubi erat nutritus; sed inde oriundus non erat, verum ex eo loco quem jam diximus, imo qui voce prophetæ confirmatus est. Philippus ergo Judæorum opinionem secutus ait ;

1, 46. A Nazareth potest aliquid boni esse?

Confestim assentitur Nathanael magnum quidpiam et eximium esse id quod ex Nazareth proditurum exspectabatur. Certum est autem quod ad probandum id quod quærebatur non Nazareth solum attulit, verum etiam ex lege et prophetis, ut qui multæ lectionis erat, cognitionem hauriens, cito ejus intelligentiam assecutus est.

1, 46. Dicit ei Philippus : Veni et vide

Sufficiet ad credendum, inquit, vel spectasse, et, si cum eo sermonem duntaxat contuleris, magis consenties, ac mecum indubitate fateberis ipsum esse revera qui exspectatur. Porro credendum est, divinam quamdam et ineffabilem gratlam in Salvatoris sermone ac verbis fuisse qua delinirentur 133 etiam auditorum animi. Sic enim scriptum est, quia : « Omnes mirabantur in verbis gratiz, qua procedebant de ore ipsius 40. » Ut enim ejus oratio efficax erat ad agendum, sic etiam ad persuadendum erat idonea.

1, 47. Vidit Jesus Nathanael venjentem ad se, et dicit de eo : Ecce vere Israelita, in quo dolus non

Cum nondum signis et miraculis se Christus manifestasset, alio modo persuadere nitebatur suos discipulos, et quotquot ex eis erant acutiores, se nimirum esse Filium secundum naturam, ac Deum, et pro omnium salute in humana forma venisse. Quænam igitur est illa ratio quæ ad fidem adducit? Cognitio Dea conveniens. Omnia enim nosse uni Deo convenit, Excipit ergo Nathanaelem, non assentatiunculis eum sibi concilians, sed expositis ils quorum conscius erat, hominum corda qua Deus est se nosse confirmans.

1, 48. Dicit ei Nathanael : Unde me nosti?

Nathanael mirari incipit, et ad firmitatem fidei jam vocatur, sed etiamnum percunctatur undenam ipsum Christus nosset. Accuratæ enim fere sunt studiosæ ac Dei amantes animæ. Forsan autem suspicatur se Philippi opera Domino innotuisse.

1, 48. Respondit Jesus, et dixit ei : Prinsquam te Philippus vocaret, cum esses sub ficu, vidi te

Solvit ejus suspicionem Servator, dum ait se eum sub sicu vidisse tametsi corpore aberat, priusquam ad se venisset aut locutus esset Philippus. Et valde utiliter cum ficus, tum locus ipse designantur, quibus certiorem fidem facit se eum

[&]quot; Mich. v, 2. " Luc. 11, 51. " Luc. 1v, 22.

conspicatum esse. Cum enim id plane nosset, Α γυώμενα ο γάρ ἀχριδώς ήδη μαθών, και τὸ σψι etiam consectarium facile admisit.

1, 49. Respondit ei Nathanael, et ait : Rabbi, tu es Filius Dei, tu es Rex Israel.

Noverat probe Deum scrutatorem esse cordium, nec ulli alteri mentem hominis patere, illud, opinor, Psalmistæ animo revolvens: « Scrutans corda et renes Deus et. > Quod enim alii nulli quam naturæ divinæ istud insit, 134 tanquam ei proprium ac peculiare Psaltes attribuit. Cum itaque animadvertisset ea Domino patere que tacitus apud se versabat, magistrum eum illico nominat, ejusque disciplinæ alacri mente se tradit, Filiumque Dei et Regem Israel esse fatetur, eum utique secundum naturam esse quoque Deum consirmans, in quo B Deitatis proprietates inexsistunt.

1, 50. Respondit Jesus, et dixit ei : Quia dixi tibi, Vidi te sub ficu, credis : majora his videbis.

Firmior eris ad fidem, inquit, cum his majora videris. Qui enim uni signo credidit, quomodo non erit longe firmior, cum potiora miracula apparuerint?

1, 51. Amen, amen dico vobis, videbitis cœlum aperium, et angelos Dei ascendentes et descendentes supra Filium hominis.

Jam ad omnes orationem convertit qua Nathanaelis fidem confirmat. Cum autem angelos visum iri ait, ascendentes ac descendentes super Filium hominis, hoc est ministrantes, et mandatis ejus, ad salutem eorum qui credituri sunt, obsequentes, tunc maxime se natura Dei Filium esse demonstratum iri significat. Non enim sibi mutuo spiritales illæ virtutes, sed Deo certe serviunt. Quod cum dicimus earum subjectionem non tollimus : nec enim servitutem quisquam recte sane dixerit : de Christo vero sancti evangelistæ scribunt, angelos ad Servatorem Christum accessisse, et ei ministrasse 48.

II, 1-4. Et die tertia nuptiæ factæ sunt in Cana D Galilææ : et erat mater Jesu ibi. Vocatus est autem el Jesus et discipuli ejus ad nuptias. et deficiente vino, dicit mater Jesu ad eum : Vinum non habent. Et dicit ei Jesus.

Opportune ad patranda miracula Christus aggreditur, licet fortuito ad ea vocatus videatur. Nam cum nuptiæ celebrarentur, caste nimirum et honeste, adest quidem mater Servatoris, sed et ipse 135 una cum discipulis suis invitatus venit, non tam epulaturus quam ut miraculum faceret, ac prælerea generationis humanæ principium sanctificaret, quod ad carnem nimirum attinet. Conve-

αὐτῷ ἐτοίμως ἄν παρεδέξατο

'Απεκρίθη Ναθαναήλ, και λέγει αὐτῷ · 'Pa66. σὐ εἶ ὁ Υἰὸς τοῦ Θεοῦ, σὐ εἶ ὁ Baσιλεὺς τοῦ Yopan.1.

Οίδε μόνον οντα χαρδιών έρευνητήν τον Θεόν, ούδενι δε ετέρφ τον ανθρώπου δίδωσιν εξεπίστα. σθαι νούν, τὸ ἐν Ψαλμοῖς ἐκεῖνο, κατά τὸ εἰκὸς, ενθυμούμενος· « Ετάζων καρδίας και νεφρούς δ Θεός. , 'Ως γάρ οὐδενί τῶν ἄλλων προσόν, μόνη τ θεία φύσει, και τουτο εξαίρετον ο Μελφδός άνατέθειχεν. Ούχουν εν άφθόγγοις έτι ψιθυρισμοίς την ύπόνοιαν αύτῷ στρεφομένην κατά τὸν νοῦν ἐπείπερ έγνω θεωρούντα τον Κύριον, διδάσχαλον μέν εύθές άποχαλεί, προθύμως ήδη την ύπ' αὐτῷ μαθητείαν εισδαίνων, Θεού δὲ Υίὸν όμολογεί και βασιλέα τοῦ Ίσραήλ, ψπερ αν ένυπάρχοι τά της Θεότητος Βια, τούτον είναι πάντως και κατά φύσιν θεον εύπαιδεύτως διαδεδαιούμενος.

'Απεκρίθη Ίησοῦς, καὶ είπεν αὐτῷ· "Ότι είπόν σοι, ότι είδόν σε ύποκάτω της συκής, πιστεύεις. μείζω τούτων δψει.

Ασφαλέστερος έση πρός πίστιν, φησίν, όταν ίδης τά τούτων μείζονα. ό γάρ ένι σημείφ πεπιστευχώς, πως ούχ έσται πάντως διά πολλών εν άμείνοση, όταν δή μάλιστα φαίνοιντο των ήδη τεθαυμασμένων άξιολογώτερα

Άμην, άμην λέγω ύμιν, δύεσθε τον ούρανον drewyota, xal tobe dyrélove tou Osou drabalrortac nal natabairortac inl tor Ylor tou dr-

Κοινός ήδη πρός πάντας ό λόγος επισφραγίζων του Ναθαναήλ την πίστιν. 'Αγγέλους δε όφθήσεσθαι λέγων άνω τε και κάτω τρέχοντας έπι τον Υίον του άνθρώπου, τουτ' Εστιν, ύπηρετούντας καλ διακονουμένους τοίς αὐτοῦ διατάγμασιν, είς την τῶν μελλόντων πιστεύειν σωτηρίαν, τότε δή μάλιστα Θεού κατά φύσιν ὑπάρχων Υίλς ἀναδειχθήσεσθαί φησιν. Οὸ γάρ άλλήλαις αί λογικαί δυνάμεις, Θεφ δέ πάντως δουλεύουσιν. Ούκ άναιρεί δὲ ὁ λόγος τὴν ἐν ἀγγέλος ύποταγήν · ούδὲ γάρ ἄν εύλόγως τοῦτο καλοῖτο δουλεία · άχηχόαμεν δὲ διὰ τῶν άγίων εὐαγγελιστών, ότιπερ άγγελοι προσήλθον τῷ Σωτήρι Χριστῷ, κα διηχόνουν αὐτῷ.

Kal τῆ ἡμέρα τῆ τρίτη γάμος ἐγένετο ἐν Κανί της Γαλιλαίας, και ήν ή μήτηρ του 'Ιησού έπει. Έκλήθη δέ και ό Ίησοῦς και οι μαθηται αὐτοῦ sic tor rayor, xal votephoartog olrov, life t μήτηρ του Ίησου πρός αυτόν, Olror ουα έγουσι Καὶ λέγει αὐτῆ ὁ Ἰησοῦς.

ŮT

27

58 'A

űð

èc

08

16

oli

Ευαφόρμως Ερχεται λοιπόν έπὶ την τῶν σημείον άρχην, εί και άδουλήτως έδόκει καλείσθαι πρός είτήν πανηγύρεως γάρ τῆς ἐπὶ γάμφ τελουμένης δήλον δὲ δήπου πάντως ὅτι σεμνῶς, πάρεστι μίτ του Σωτήρος ή μήτηρ, χεκλημένος δέ και αυτός τος οίχείοις συναφικνείται μαθηταίς θαυματουργήσων μαλλον, ήπερ έστιασόμενος, έτι τε πρός τούτψ κα αύτην άγιάσων της άνθρώπου γενέσεως την άρχη" ι

⁴⁷ Psal. vii, 10. 68 Matth. iv, 11.

την άνθρώπου φύσιν άνακεφαλαιούμενον, καὶ όλην άνασχευάζοντα πρός το άμεινον, μή μόνον τοίς ήδη πρός το ὑπάρξαι κεκλημένοις διανέμειν την εὐλογίαν, άλλά και τοις όσον οὐδέπω τεχθησομένοις προευτρεπίζειν την χάριν, καὶ άγίαν αὐτῶν καταστήσαι την είς τὸ είναι πάροδον. Καὶ τρίτην ἐπὶ τούτω δέχου την απολογίαν. Είρητό που πρός την γυναίκα παρά Θεού · (Έν λύπαις τέξη τέχνα ·) πώς ούν έδει καί ταύτην ήμας ἀποχρούσασθαι την άραν, η πῶς αν έτέρως διαφυγείν χαταδεδιχασμένον τον γάμον; "Ελυσε και τουτο φιλάνθρωπος ών & Σωτήρ. Τετίμηκε τή παρουσία τον γάμον, ή πάντων εύθυμία καλ χαρά, ΐνα τῆς τεχνογονίας την άρχαίαν ἐξελάση χατήφειαν · ε Εί τις γάρ εν Χριστώ, χαινή χτίσις. > Καὶ, ε Τὰ ἀρχαΐα παρῆλθεν, ι ώς ὁ Παῦλός φησι, Β ι γέγονε δὲ χαινά. > Έρχεται τοιγαρούν όμου τοίς οίχείοις μαθηταίς είς τον γάμον . έδει γάρ παρείναι τῷ θαυματουργῷ τοὺς τῶν παραδόξων φιλοθεάμονας, τροφήν τινα ώσπερ τη εν αυτοίς πίστει συλλέξοντας τό τελούμενον. Έπειδή δε οίνος επιλέλοιπε τούς έστιωμένους, επί την συνήθη φιλανθρωπίαν άγαθον δυτα τον Κύριον ή μήτηρ ἐχάλεσε λέγουσα. « Οίνον ούχ έχουσιν . , ώς γάρ ένδν έπ' έξουσίαις αύτῷ πᾶν όπερ αν βούλοιτο ποιείν, είς το θαύμα προτρέπει.

Τί έμοι και σοι, γύναι; ούπω ήκει ή ώρα μου.

"Αριστα καὶ τοῦτον ημίν τὸν λόγον ὁ Σωτηρ ἐσχηματίζετο. Οὐ γάρ ἔδει δρομαΐον ἐπὶ τὸ πράττειν, έλθεζν, ούδε αὐτόμολον ώσπερ όρποθαι θαυματουργόν, κεκλημένον δε μόλις επί τοῦτο βαδίζειν, και τή χρεία μάλλον, ήπερ τοίς όρωσιν ἐπιδούναι τὴν χάριν. Δοχεί δέ πως είναι και χαριεστέρα των ποθουμένων ή έχδασις, ούκ έκ του προχείρου τοί; αἰτούσι χορηγουμένη, διά δὲ μικράς ὑπερθέσεως εἰς ἐλπίδα καλλίστην άνωθουμένη. άλλως τε καί διά τούτου την τοίς τεχούσι χρεωστουμένην τιμήν άξιολογωτάτην ύπάρχουσαν ἐπιδειχνύει Χριστός, ὅπερ οὐ πράττειν ήθελεν αίδοι τη περί μητέρα καταδεχόμενος.

Λέγει ή μήτηρ αὐτοῦ τοῖς διακόνοις · "Οτι ἐἀν λέγη θμίτ, ποιήσατε. "Hoar δε έχει δδρίαι λίθιναι έξ κείμεναι κατά τὸν καθαρισμόν τῶν Ἰουδαίων χωρούσαι ανά μετρητάς δύο ή τρείς.

Πολλήν έχουσα την ροπην είς το γενέσθαι το θαύμα νενίχηχεν ή γυνή πείθουσα διά το πρέπον ώς υίον D τον Κύριον. "Αρχεται δε τοῦ πράγματος αῦτη πρός ύπουργίαν ήδη των γενέσθαι προσταττομένων τούς της πανηγύρεως ύπηρέτας εύτρεπίζουσα.

Λέγει αὐτοῖς δ Ἰησοῦς · Γεμίσατε τὰς ὑδρίας δδατος. Kal έγέμισαν έως άνω. Kal Δέγει αὐτοῖς· 'Artihoate rur, nal pépete to apzitpinliro nal ήνεγκαν. 'Ως δε εγεύσατο ο άρχιτρίκλινος το ύδωρ olvor γεγενημένον, και ούκ ήδει πόθεν έστίν · οί δε διάκονοι ήδεισαν οί ήντληκότες τό voup. gurei tor rupplor o apzitplatino, xal λέγει αὐτῷ · Πᾶς ἄνθρωπος πρῶτον τὸν καλὸν οίτον τίθησι, και όταν μεθυσθώσι, τότε τον έλάσ σω Σύ τετήρηχας τὸν χαλὸν οἶνον ἔως ἄρτι.

όσον δὲ ήχεν είς την σάρχα, φαμέν. Εδει γάρ αὐτην A niebat enim ut qui naturam ipsam hominis repovaturus ac totam in meliorem statum revocaturus erat, non solum iis qui jam in ortum vocati erant benedictionem impertiretur, sed et ils quoque qui postea nascituri essent gratiam præstrueret, et eorum ortum sanctum efficeret. Porro tertiam tibi hanc habeto rationem. Dictum est alicubi ad mulierem a Deo: In dolore paries filios 69. Quomodo igitur hanc a nobis exsecrationem depelli oportebat, aut quanam alia ratione condemnatas nuptias vitare licebat? Istud etiam solvit Servator, hominum amantissimus. Præsentia sua nuptias cohonestavit, ipse gaudium et lætitia cum sit universorum, ut veterem partus tristitiam depelleret : « Si quis enim in Christo, nova creatura est. > Et, « Vetera transierunt, > ut Paulus inquit, « et facta sunt nova 70. > Venit itaque una cum suis discipulis ad nuptias. Decebat quippe, ut miracula patranti adessent qui rerum mirabilium studio tenebantur, id quod patrandum erat quasi quemdam cibum fidei suæ collecturi. Cæterum vino convivas deliciente, mater eum rogat ut solita sua bonitate et benignitate uti velit, dicens : « Vinum non habent. » Nam quasi in ejus potestate sit cuncta facere quæ velit, ad miraculum eum bortatur

> II, 4. Quid mihi et tibi est, mulier? nondum venit hora mea.

Hunc sermonem præclare quoque Servator effinxit. Nec enim ad patranda miracula currere aut ultro inferre se non oportuit, sed rogatum eo venire, et utilitati magis quam spectatorum oculis hanc impertiri gratiam. Gratiora vero sunt quæ optantur, si non cito petentibus ea tradantur, sed aliquantula mora in pulcherrimam spem offerantur. Præterea, maximum esse illum bonorem qui parentibus debetur, Christus ostendit, dum reverentia matris id faciendum suscipit, quod facere no-

11, 5-6. Dicit mater ejus ministris : Quodeunque dixerit vobis, facite. Erant autem ibi lapideæ hydriæ sex positæ secundum purificationem Judæorum, 136 capientes singulæ metretas binas, vel ternas.

Magnam habens auctoritatem ad miraculum eliciendum mulier Dominum filium suum, ut par erat, persuasit. Hæc autem rem aggreditur, dum nuptiarum ministros præsto esse jubet, eaque ministrare quæ Dominus mox imperaturus esset.

11, 7-10. Dicit eis Jesus : Implete hydrias aqua. Et impleverunt eas usque ad summum. Et dicit eis Jesus : Haurite nunc , et ferte architriclino : et tulerunt. Ut autem gustavit architriclinus aquam vinum factam, et non sciebat unde esset; ministri autem sciebant qui hauserant aquam : vocat sponsum architriclinus, et dicit ei : Omnis homo primum bonum vinum ponit : et cum inebriati fuerint, tunc id qued deterius est : tu autem servasti bonum vinum usque

⁴⁰ Gen. 111, 16. 10 11 Cor. v. 17.

Jussa quidem ministri faciunt : ineffabili vero A Πληρούσι μέν οἱ διακονούντες τὸ προσταχθέν. virtute aqua in vinum transmutatur. Quid enim Omnipotenti difficile? Qui res e nibilo ad esse vocat, quomodo jam factas in quodeunque voluerit difficile etit ei transformare? Rem vero mirantur ut eximiam; non enim alia esse poterant quæ per Christum agebantur. Porro architriclinus sponsum increpat, non illepide, ut arbitror, si rei gestæ ratio spectetur, quod sub finem conæ melius vinum profunderet.

II, 11-13. Hoc fecit initium signorum Jesus in Cana Galilææ: et manifestarit gloriam suam, et crediderunt in eum discipuli ejus. Post hac descendit in Capharnaum ipse et mater ejus, et fratres ejus, et discipuli ejus : et ibi manserunt non multis diebus. Et prope erat Pascha Judworum, et ascendit B Jesus Hierosolymam.

Multa, eaque præciara, uno et primo signo simul agebantur. Nuptiæ quippe honorabiles sanctificatæ sunt, et exsecratio in mulieres repulsa. Non enim in doloribus ultra parient liberos, cum ipsum quoque nostræ generationis initium Christus benedixerit, Gloria vero Salvatoris nostri radii solaris instar emicuit, et harum rerum admiratione discipulorum fides magis confirmatur. Sed historicæ quidem expositionis satis sit hactenus; alia nobis est ineunda contemplandi ratio, 137 e' quid his subinnuatur, indicandum. Descendit igitur de colls Dei Verbum, sicutipse ait alicubi71, ut naturam hominis sibi sociatam spiritalibus sapientiæ seminibus quasi sponsus prægnantem fleri persuaderet. Et sponsa quidem, ut par est, idcirco vocatur humanitas, sponsus vero Salvator, divina Scriptura ex rerum nostrarum similitudine, ad intelligentiam nobis altiorem dictum illud evehente. Nuptiæ tertia die celebrantur, hoc est extremis hujus sæculi temporibus. Ternarius enim numerus, initium nobis, medium et finem inducit. Sic enim quodlibet tempus dimetimur. Huic propheticum illud quadrare videbitur: (Percutiet, et curabit nos post duos dies in tertia die : et resurgemus, et vivemus în conspectu ejus, et sciemus. Persequemur ut cognoscamus Dominum. Quasi mane paratum inveniemus eum 14. » Percussit enim nos propter prævarica- D tionem illam in Adam, dicens : c Terra es, et in terram reverteris 18. sed corruptione et morte percussos rursus curavit ipse tertia die, id est non primis, neque mediis, sed in ultimis temporibus, quando homo factus, naturam sanam reddidit, eam totam excitans e mortuis in seipso. Ideoque vocatur primitiæ quoque dormientium 14. lgitur cum tertiam diem dicit, qua peragebantur nuptiæ, ultimum tempus significat. Præterea locum designat. In Cana enim Galileæ oppido, inquit. Hic rursus animadvertat studiosus, non Hierosolymis nuptiarum celebritatem, sed extra Judæam ut in

άφάτω δε δυνάμει το ύδωρείς οίνον μετασχευάζεται, Τί γάρ αν γένοιτο χαλεπόν τῷ πάντα Ισχύοντι ; ό & τά ούχ δυτα χαλών είς γένεσιν, πώς αν χάμοι τά ήδη πεποιημένα μεταρφυθμίζων έφ' δπερ αν βούλοιτο: "Αποθαυμάζουσι δὲ τὴν χρῆσιν ὡς ἐξαίρετον · οὐ γὰρ ήν έτέρως όρασθαι τὰ διὰ Χριστού. Αίτιαται δὶ τὸν νυμφίον ο άρχιτρίκλινος, ώς έν ύστέρω του δείπνου καιρφ δαπανώντα το άμεινον, ούκ ακόμφως, ώς γέ μοι φαίνεται, κατά γε τον της Ιστορίας λόγον

Ταύτην εποίησε την άρχην των σημείων δ Indovç êr Kara της Γαλιλαίας; και έφανέρωσε thr botar autou - xal exlorevour els autor of μαθηταί αὐτοῦ. Μετά τοῦτο κατέδη είς Καπερναούμ αὐτός και ή μήτηρ αὐτοῦ, και ol ἀδελφοί αὐτοῦ, xial ol μαθηταί αὐτοῦ. Kal ἐχεῖ ἔμειναν ού πολλάς ήμερας. Καὶ έγγυς ήν το Πάσχα των 'Ιουδαίων', και άνέδη είς 'Ιεροσόλυμα ό 'Ιησούς.

Πολλά κάτά ταυτόν ετελείτο τά κάλλιστα δι' ένδς καί πρώτου σημείου. Γάμος μέν γάρ ὁ τίμιος ήγιάζετο, άρὰ δὲ ἡ κατά γυναικῶν ἐκποδών. Οὐ γὰρ ἐν λύπαις έτι τέξονται τέχνα, χαλ αύτην ήμων της γεννήσεως την άρχην εύλογήσαντος του Χριστου. Ήλιακής δὲ δίκην ἀκτίνος ή τοῦ Σωτήρος ήμῶν ἀνελαμψε δόξά, και το μείζον έπι τούτοις βεδαιούνται προς πίστη άπο του θαυμάζειν οι μαθηταί. 'Ο μέν ούν της Ιστορίας λόγος εν τούτοις στήσεται · οίμαι δε δείν, κα έτέραν τοίς είρημένοις έπινοείσθαι θεωρίαν, και τί τὸ ἐντεῦθεν ὑποδηλούμενον εἰπεῖν. Καταδέδηκε τοίνυν C έξ ούρανων ό του Θεού Λόγος, ώς αὐτός πού φηση ίνα την άνθρώπου φύσιν νυμφίου δίχην οίχειωσάμενος χυοφορείν αναπείση τα πνευματικά της σορίας σπέρματα. Καὶ νύμφη μέν είχότως ή άνθρωπότη; διά τούτου καλείται, νυμφίος δέ ό Εωτήρ, έκ των καθ' ήμας είς νόησιν την ύπερ ήμας ανατεινούσης τον λόγον της θείας Γραφής · συγκροτείται δὲ ὁ γάμος εν ημέρα τρίτη, τουτ' έστιν, εν εσχάτοις του παρόντος αίωνος καιροίς ό γάρ τρίτος ήμιν άρι θμός άρχην είσφέρει, καί μεσότητα, καί τέλος · ούπ γάρ ὁ σύμπας έχμετρείται χρόνος. Τούτφ φανείται προσεοικός, το δι' ένος που των άγίων προφητών είρημένον · « Πατάξει, καὶ μοτώσει ήμα; μετά δύο thebat en all theba all abial . say anacetophege και ζησόμεθα ενώπιον αύτου, και γνωσόμεθα. Δώξομεν του γνώναι τον Κύριον . ώς δρθρον Ετοιμον είρήσομεν αὐτόν. > Έπληξε μέν γάρ διά την έν Άδ μ παράδασιν, είπών • Γη εί, και είς γην άπελεύση. Τό δὲ φθορξ καὶ θανάτφ πεπληγός πάλιν ἐμότωσι αύτος κατά την τρίτην ημέραν, τουτ' έστιν, ούκ έν πρώτοις, ούδὶ ἐν μέσοις, ἀλλ' ἐν ἐσχάτοις καιροίς ότε δι' ήμας γενόμενος άνθρωπος ύγια την φύση ἀπέδειξεν, όλην εν νεχρών άναστήσας εν έπυτφ. Διάτοι τούτο καλείται και άπαρχή των κεκοιμημένων. ούχουν διά του την τρίτην ήμέραν είπειν, καθ τ δ γάμος ετελείτο, τον τελευταίον σημαίνει καιρό: καταμηνύει δέ και τον τόπον . Εν Κανά γάρ τής Γελιλαίας, φησίν. Έπιτροείτω & πάλιν δ φιλομαθί.

⁷¹ Joan. vi, 38 et alibi. 71 Osec, vi, 3. 13 Gen. 111, 19. " I Cor. xv, 20.

Ίουδαίας τὸ δείπνον, ώς ἐν τῆ τῶν ἐθνῶν ἐπιτελείται χώρα. Γαλιλαία γάρ των έθνων, ώς δ προφήτης φητίν. Δήλον δε δήπου πάντως έστιν, ώς ή μεν των Τουδαίων Συναγωγή τον έξ ούρανων απώσατο νυμφίον, προσεδέξατο δὲ, καὶ λίαν ἀσμένως, ἡ ἐξ ἐθνῶν Έχχλησία. "Ερχεται δὲ εἰς τοὺς γάμους οὐχ αὐτόμολος ό Σωτήρ · πολλαίς γάρ άγίων έχαλείτο φωναίς. 'Αλλ' οίνος ἐπιλελοίπει τοὺς ἐστιωμένους · οὐδὲν γάρ έτελείωσεν ο νόμος, ούχ έξήρχει πρός το εύφραναι τελείως το γράμμα το Μωσαϊκόν αλλ' ούδε αύτο το τῆς ἐμφύτου νήψεως μέτρον, εἰς τὸ δύνασθαι διασώζειν ήμας έξετείνετο. Ούχοῦν άληθές αν είη και έφ' ήμων, τὸ, οίνον ούκ έχουσιν, είπειν ὁ δὲ πλουσιόεωρος ήμων θεός, ού περιορά τή των άγαθων ένδεία τριδομένην την φύσεν. Οίνον ημέν απέδειξε του πρώτου βελτίονα · « Το γάρ γράμμα αποκτείνει, το δε πνεύμα ζωοποιεί : καὶ ὁ μὲν νόμος οὐχ έχει τὸ τέλειον έν άγαθοίς. τά δὲ θεία τῆς εὐαγγελικῆς διδασκαλίας παιδεύματα, πληρεστάτην είσφέρει την εύλογίαν. Θαυμάζει δέ τὸν οίνον ὁ ἀρχιτρίκλινος · Εκαστος γάρ, οίμαι, των είς την θείαν άρχιερωσύνην χατατεταγμένων, και πεπιστευμένων τον οίχον του Σωτήρος ήμων Χριστού, τον ύπερ νόμου αύτου καταπλήττεται λόγον. Πρώτω δε αύτω κελεύει δοθήναι Χριστός, ότι κατά την τοῦ Παύλου φωνήν, « Τον κοπιώντα γεωργείν [vulg. γεωργόν] δεί, πρώτον των καρπών μεταλαμβάνειν. » Καί νοείτω πάλιν δ άκροατής

Kal super èr tự lepữ robe πωλούντας βόας, και πρόδατα, και περιστεράς, και τους κερματιστάς καθημένους

Έξελέγχονται πάλιν, και διά τουτων Τουδαΐοι των δοθέντων αὐτοῖς ὑπερφρονοῦντες νόμων, καὶ γραμμάτων μέν Μωσαϊκών ούδένα ποιούμενοι λόγον, είς μόνην δὲ βλέποντες την φιλοκερδίαν. Προκαθαίρεσθαι γάρ κατά ποικίλους τρόπους του νόμου κελεύοντος τους οίπερ Εμελλον είς τον θείον αναθήσεσεσθαι ναδν, άργυραμοιδούς, ήτοι περματιστάς, καλ έτέρους έπλ τούτοις, οίς πλεονεξία το έπιτήδευμα, nal toxos, nat alsonashos, fo fushiniais . gyol Lab έν τούτοις ό των έμπόρων σχοπός συντείνεται · τήν άγιαν καταμολύναντας ούκ άπετργον αύλην, άνίπτοις δὲ ώσπερ εἰς αὐτὴν εἰσιέναι ποσὶ, καὶ αὐτοὶ δἡ πάντως επέταττον, οί διακωλύειν Ισχύοντες. Τνα δή φαίνηται λέγων άληθη περί αύτων ό θεός, ότι « Ποιμένες D πολλοί διέφθειραν τον άμπελωνά μου, εμόλυναν την κληρονομίαν μου, έδωκαν μερίδα έπιθυμητήν μου είς Ερημον άδατον, έγενήθη είς άφανισμόν άπωλείας. > Διεφθάρη γάρ δυτως ό δεσποτικός άμπελων, σέδας μέν αυτό τό περί τό θείον πατείν διδασχόμενος, ταίς δε των προεστηχότων αίσχροχερδίαις είς πάσαν άπαιδευσίαν άποχερσούμενος.

Kal ποιήσας ώς φραγέλλιση έχ σχοινίων πάντας εξέβαler έχ τοῦ Ιεροῦ, τά τε πρόβατα, καὶ τούς βόας, και των κολλυδιστών έξέχες το κέρμα, και τάς τραπέζας ἀνέστρεψε. Και τοῖς τάς περιστεράς πωλούσιν είπεν.

'Αγανακτεί μέν είκότως έπι ταίς των Τουδαίων 78 Isa. 1x, 1; Matth. rv, 45. 14 Hebr. vii, 19. 10, 11

οδ γάρ ἐν τοῖς Ἱεροσολύμοις ἡ πανήγυρις, ἔξω τῆς A regione gentium convivium peragi. Galilæa exim gentium est, ut ait propheta 3. Illud sane perspicuum est, Judæorum Synagogam sponsum illum cœlestem repulisse, sed ab Ecclesia gentium lubenti animo susceptum. Non venit autem Salvator ad nuptias, non concupitus: multis enim sanctorum vocibus est invocatus. Cæterum vinum, inquit, defecit convivas. Nibil enim lex perfecit ": non sufficiebat ad perfectam lætitiam scriptum Mosaicum; sed neque ipsa insitæ naturalisque sobrietatis ratio saluti afferendæ par erat. Quare de nobis vere quoque dici potest, vinum non habent : sed munificentissimus Deus noster non despicit bonorum penuria laborantem naturam. Vinum nobis priori multo præstantius obtulit. « Littera enim occidit, spiritus autem vivificat ".) 138 Præterea lex bonorum perfectionem non habet, sed evangelica doctrina plenissimam benedictionem invehit, Architriclinus vinum illud miratur : quilibet enim, opinor, eorum qui in pontifices ordinati sunt, et quibus credita est domus Christi nostri Salvatoris, ejus doctrinam præ lege vehementer mirantur. Illi autem Christus primum propinari jubet, quia juxta Pauli sententiam, « Laborantem agricolam oportet primum de fructibus percipere 78. > Rursus autem capiat auditor quæ dico. >

> II , 14. Et invenit in templo vendentes boves , et oves, et columbas, et nummularios sedentes.

Rursus arguuntur etiam hinc Judæi leges sibi datas contemnere, et scripta Mosaica nihili facere, sed quæstui tantummodo studere. Cum enim lex præciperet ingressuros Dei templum prins variis modis lustrari, argentarios sive nummularios et id genus alios homines, qui lucro, fenori, et coacervandæ pecuniæ toti student (is enim mercatoribus scopus unus est propositus), sanctum atrium inquinantes non arcebant, sed illotis quodammodo pedibus introire ipsi utique jubebant, quibus erat vetandi potestas, uti de iis vere dictum a Deo videatur: « Pastores multi disruperunt vineam meam, polluerunt partem meam, dederunt portionem meam desiderabilem in desertum invium, posita est in dissipationem perditionis "? > Corrupta enim est certe vinea Domini, quæ divinum cultum conculcare didicit, ac turpi quæstu præpositorum in quamvis ignorantiæ vastitatem incurrit.

11, 15, 16. Et cum secisset quasi flagellum de suniculis, omnes ejecit de templo, oves quoque et boves, el nummulariorum effudit æs, et mensas subvertit, Et his qui columbas vendebant, dixit:

Merito quidem Salvator ob Judæorum vesaniars " Il Cor. 111, 6. 18 Il Tim. 11, 6. " Jerem. XII.

indignatur. Non enim oportebat Dei templum do- A απονοίαις ὁ Σωτήρ. Οὐ γαρ οίχον εμπορίου τέν mum negotiationis fieri, sed orationis. Sic enim scriptum est 40. Non nudis autem verbis duntaxat animi sui commotionem prodit, sed verberibus et flagro sacris 139 aditibus exturbat, servitutem in eos jure pro pæna statuens, utpote qui libertatis assertorem Filium per fidem suscipere recusaturi essent. Vide porro tanquam in imagine descriptum illud Pauli dictum : c Si quis templum Dei violaverit, disperdet eum Deus 81. >

11, 16. Auferte ista hinc, et nolite facere domum Patris mei, domum negotiationis.

Mandat quidem ut Dominus, ad officium autem manuducit, ut magister, et præterquam quod castigat, delicta aperit, et eorum pudore eum qui punitur, angi non sinit, Observandum autem, rursus Patrem suum vocare unice ac peculiariter Deum, puta quod ipse etiam solus secundum naturam sit ex ipso, ac vere genitus. Nam si rationem istam non habet, sed Verbum ita nobiscum est filius, ut unus ex nobis, adoptione nimirum, et sola Patris voluntate, quam ob rem, quæso, communem illam et omnibus propositam gloriam solus sibi arrogat cum ait : Nolite facere domum Patris mei, non autem potius domum Patris nostri? hoc enim dicere magis forsan consentaneum erat, si se mum ex iis qui natura non sunt filii Dei seipsum esse sciebat. Cum autem Verbum seipsum non inter filios per gratiam ascriptum, sed ex substantia Dei ac Patris esse cognoscat, extra numerum C aliorum se collocat, Deum suum Patrem nuncupans. Decet enim eos qui in filiorum numerum vocati sunt, et ascititia dignitate præditl, ita Deum compellare precando: c Pater noster, qui es in cœlis **. > Unus autem ac solus ex uno exsistens Unigenitus, suum Patrem Deum merito nuncupaverit. Quod si res propositas acutius scrutari, et superioribus hæc etiam accommodare velimus, alio modo consideranda est illa tectio,

Et invenit in templo vendentes boves, et oves, etc.

Vide ergo rursus totam dispensationis nostræ formam duabus rebus contexi. Nam cum Cananæis Galilææ incolis epulatur Christus atque diversatur, et mensæ consortes facit eos a quibus invi- D tatus erat et cohonestatus, miraculis prodest, et quod ad honestum gaudium ipsis deerat, explet, et omne bonorum genus affatim largitur, hoc veluti type edocens, se Galilææ incolas 140 etiam suscepturum, hoc est gentes, per earum fidem ad ipsas veluti vocatum, et in coelestem thalamum introducturum, in primogenitorum Ecclesiam nimirum, easque cum sanctis collocaturum (cum convivis enim accubuerunt discipuli), et divinæ ac spiritalis celebritatis futuras participes, quemadmodum etiam ipse ait alicubi : « Quia multi ab oriente et occidente venient, et recumbent cum

θείον έχρην άποτελείσθαι ναὸν, άλλ' οίχον εύχης. Ούτω γάρ γέγραπται · δείχνυσι δὲ ούκ ἐν ψιλοῖς τὸ χίνημα λόγοις, άλλά πληγαίς, χαὶ μάστιγι των ίερων έξωθεί περιδόλων, δουλοπρεπή διχαίως αύτοις έπινοήσας την τιμωρίαν · ού γάρ ξμελλον ὑποδέξασθαι τον έλευθερούντα διά πίστεως Υίόν. "Ορα δέ μοι καλώς ώς εν είκονι πραγμάτων καταγραφόμενον το διά του Παύλου λελεγμένον · « Εί τις ούν τον ναόν του Θεού φθείρη, φθερεί τούτον ό Θεός. >

Αρατε ταῦτα ἐντεῦθεν, μὴ ποιεῖτε τὸν οἶκον του Πατρός μου, οίχον έμπορίου.

Επιτάττει μέν ώς Δεσπότης. χειραγωγεί δε πρός τὸ πρέπον, ὡς διδάσκαλος, παρατίθησί τε τὴ κολάσει τήν των πταισμάτων έξήγησιν, αίδοι τη περί αύτλ χαλεπαίνειν ούχ έων τον έπιτιμώμενον. Σημειωτέον δὲ ὅτι πάλιν οἰχεῖον Πατέρα ἀποχαλεῖ μοναδιχῶς τον Θεόν, ώς αύτος δή και μόνος ό κατά φύσιν ύπάρχων έξ αύτοῦ, καὶ γεγεννημένος άληθῶς. Εἰ γάρ μή τούτον έχει τὸν τρόπον, ἔστι δὲ ούτως μεθ' ήμῶν ό Λόγος υίδς, ώς εξς έξ ήμῶν, κατὰ θέσιν δηλονότι. καί κατά μόνον το έν θελήσει του Πατρός, ότου δή χάριν τὸ χοινὸν δήπου, χαὶ πᾶσι προχείμενον χαύχημα, μόνος είς έαυτον άρπάζει λέγων · Μή ποιείτε τον οίχον του Πατρός μου, και ούχι μάλλον τον οίχον του Πατρός ήμων; Τούτο γάρ ήν ίσως ακολουθότερον είπειν, είπερ ένα των ούχ δντων χατά φύσιν υίων χαὶ ἐαυτὸν ἐξηπίστατο. Ἐπειδή δὲ ούχ ἐν τοῖς κατά χάριν υίοις, άλλ' έχ της ούσίας δυτα του Θεού και Πατρός έπυτον ό Λόγος δυτα γινώσκει, έξω των άλλων τίθησιν, ίδιον Πατέρα καλών τον Θεόν. Αρμόσει μέν γάρ τοῖς εἰς υἰότητα χεκλημένοις, καὶ ἐπακτὸν ἔγουσι τὸ ἀξίωμα προσευχομένοις ἀναδοάν. « Πάτερ ήμῶν ὁ έν τοίς ούρανοίς. > είς δε και μόνον έξ ένδς ὑπάρχων ό Μονογενής, ίδιον είκότως αποκαλέσει Πατέρα τον Θεόν. Εί δὲ δεὶ τοῖς προκειμένοις προσδάλλοντας. λογικώτερον έφαρμόσαι τοίς άνωτέρω και ταυτα, θεωρητέον έτέρως τὸ ἀνάγνωσμα,

Kal εδρεν έν τῷ ἰερῷ τοὺς πωλοῖντας τὰ πρό-Cara nal rove Boac, nal ta ting.

θέα δή πάλιν όλον τῆς καθ' ήμας οἰκονομίας το σχήμα διά δύο πραγμάτων έξυφαινόμενον. Καναναίων μέν γάρ τοίς κατά την Γαλιλαίαν, φημί, και συνεστιάται καλ συναυλίζεται Χριστός, καλ όμοτραπέζους έποιείτο τους χεχληχότας αύτον, χαι διά τουτο τιμήσαντας · και διά σημείων ώφελει, και το λείπον αύτοις είς εύφρασίαν άναπληροί · και τί γάρ ούχι των άγαθων επιδαψιλεύεται, ώς διά τύπου διδάσχων, ότι καλ προσδέξεται τους της Γαλιλαίας οίκητορας, τουτ' έστι, τά Εθνη, κεκλημένος, ώς πρός αυτά διά τῆς ἐν αυτοίς πίστεως, και είς τον ούράνιον είσάξει παστον, είς την των πρωτοτόχων Έχχλησίαν δηλαδή, και συνανακλινεί τοίς άγίοις αὐτὰ (συνανέκειντο γάρ τοίς έστιωμένοις οί άγιοι μαθηταί), και της θείας και πνευματικής συμμεθέξουσιν ἐορτής, καθὰ καὶ αὐτός πού φησιν . « "Οτι πολλοί από ανατολών, και δυσμών

⁸⁰ Matth. xxi, 43. 81 | Cor. 111, 47. 81 Matth. vi, 9.

Ίσαὰχ, χαὶ Ἰαχώδ, » ούδενὸς αὐτοῖς είς θυμηδίαν έλλείποντος. «Εύφροσύνη γάρ αιώνιος ύπερ κεφαλής αύτων. > Τους δὲ ἀπειθήσαντας Ἰουδαίους τόπων μέν των άγίων έχδαλεί, έξω δὲ θήσει τῆς ίερας των άγίων περιδολής. άλλά και προσάγοντας τὰ είς θυσίαν ού προσδέξεται · κολάσει δὲ μάλλον, καὶ μάστιγι ύποθήσει, σειραίς των οίκείων πλημμελημάτων κατεσφιγμένους. Αχουεγάρ λέγοντος "Αρατε ταυτα έντεύθεν, » ένα πάλιν έχετνα νοής, & δή και πάλαι διά φωνής του προφήτου φησίν 'Hoatou · ('Ολοκαύτωμα των χριών, και στέαρ άρνων, και αίμα ταύρων και τράγων ου βούλομαι, ουδ' αν έρχησθε όφθηναί μοι. Τίς γάρ εξεζήτησε ταύτα έχ των χειρών όμων; Πατείν την αύλην μου ού προσθήσεσθε. Έαν φέρητε σεμίδαλεν, μάταιον θυμίαμα, βδέλυγμά μοί έστι. Β τάς νουμηνίας ύμων και τὰ Σάδδατα, και ἡμέραν μεγάλην ούχ άνέχομαι. Νηστείαν, και άργίαν, και τάς έορτάς ύμων μισεί ή ψυχή μου. Έγενήθητέ μοι είς πλησμονήν, ούχέτι άνήσω τάς άμαρτίας ύμων. • "Οπερ άριστα διά τύπου σημαίνει τὸ έκ σχοινίων αύτοις έπινοήσας φραγέλλιον. Κολάσεως γάρ σημείου αὶ μάστιγες.

Έμνήσθησαν δέ οι μαθηταί αὐτοῦ, ὅτι γεγραμμένον έστιν . 'Ο ζηλος του οίχου σου καταφάγεταί με. 'Απεκρίθησαν ούν οι Ιουδαίοι, και είπον

Έρανίζονται κατά βραχύ τὸ ἐν γνώσει τέλειον οί μαθηταί, και ταϊς των πραγμάτων εκδάσεσι τά γεγραμμένα συμβάλλοντες πολλήν ήδη δειχνύουσι τήν έπι το μεζον επίδοσιν.

ΤΙ σημείον δεικνύεις ημίν, δτι ταύτα ποιείς;

Απεκρίθη Ίησοῦς και είπεν αὐτοῖς.

Καταπλήττεται τῆς ἐξουσίας τὸ ξένον ἡ τῶν Ἰοι- C δαίων πληθύς, δυσφορούσι δε λίαν οι τῷ ναῷ προσεδρεύοντες, χερδών ούχ εύαριθμήτων άποστερούμενοι. Καλ διελέγχειν μέν ούχ έχουσιν, ώς ούχ άριστα λέγει, μή δείν έμπορίας οίχον του θείον άναδείχνυσθαι ναόν έπιτάττων · ύπερθέσεις δὲ πάλιν τῆ τῶν ἐμπόρων φυγή πραγματεύονται, τό μή χρήναι προχείρως ύπείχειν αυτώ προφασιζόμενοι, μήτε μήν άπερισχέπτως είς υίδν παραδέξασθαι του Θεού τον ύπ' ούδενος σημείου μαρτυρούμενον.

'Απεκρίθη ο 'Ιησούς, και είπεν αὐτοίς · Λύσατε tor radr toutor, xal er tpiolr huspaic spepu avror. Elxor our of 'Iowaid'.

Τοίς εξ άγαθης προαιρέσεως αlτούσι τὰ άγαθὰ καὶ λίαν ετοίμως όρεγει Θεός · τοίς δε προσιούσι πειρα- D στικώς, ούχ όπως άρνείται μόνον την έφ' οίς αν αίτώσι φιλοτιμίαν, άλλά και το τής πονηρίας έγκλημα περιτίθησιν. Ούτως αίτούντας σημείον τούς Φαρισαίους εν ετέροις των Εύαγγελίων τόποις ήλεγξεν είπών ὁ Σωτήρ· « Γενεά πονηρά και μοιχαλίς σημεΐον έπιζητεί, και σημείον ου δοθήσεται αυτή, εί μή τὸ σημείον Ίωνα του προφήτου. "Ωσπερ γάρ ήν Ίωνας έν τή κοιλία του κήτους τρείς ημέρας και τρείς νύκτας, ούτως έσται και ο Υίος του ανθρώπου εν τή καρδία της γης τρείς ημέρας και τρείς νύκτας. > "Οπερούν

ήξουσι, καὶ ἀνακλιθήσονται μετά 'Αδραάμ, καὶ A Abraham, et Isaac, et Jacob 43, s millius expertes gaudii. Lætitia enim sempiterna super caput eorum 4. . Incredulos autem Judæos de sanctis locis exturbabit, et extra sacra sanctorum mœnia statuet : quin et sacrificia offerentes non suscipiet, sed eos potius puniet, flagrisque subjiciet, catenis suorum criminum constrictos. Audi enim dicentem : « Anferte ista hinc, » ut illa rursus intelligas quæ per Isaiæ vocem olim locutus est: « Holocausta arietum, et adipem agnorum, et sanguinem taurorum et hircorum nolo, neque veniatis ut appareatis mihi. Quis enim quæsivit hæc de manibus vestris? Calcare atrium meum non apponetis. Si afferatis similam, vanum incensum, abominatio mihi est. Neomenias vestras, et Sabbata, et diem magnum non fero; jejunium, et otium, et solemnitates vestras odit anima mea. Facti mihi estis in satietatem: nequaquam ultra dimittam peccata vestra **. . Qued flagello e funibus facto præclare significat. Flagra enim signa sunt punitionis.

> 11 , 17, 18. Recordati sunt vero discipuli ejus , quia scriptum est : Zelus domus tuæ comedit me. Responderunt ergo Judai, et dixerunt ei.

Perfectam cognitionem paulatim adipiscuntur discipuli, et cum rerum exitu Scripturas conferentes, magnum jam in melius profectum præ se

II, 18. Qued signum ostendis nobis quia hæe facis? Respondit Jesus, et dixit eis.

Miratur inauditam illam potestatem multitudo Judæorum, et ægre admodum serunt qui in templo sedebant, non pauco se quæstu orbatos. Neque vero arguere possunt eum tanquam non recte loquatur, cum templum Dei negotiationis domum non esse faciendum statuit; sed mercatorum 141 fugæ moram struunt, prætexentes, non esse illico parendum ei, neque temere pro filio Dei recipiendum. qui nullo adhue signo sit probatus.

II, 19, Respondit Jesus, et dixit eis : Solvite templum hoc, et in tribus diebus suscitabo illud. Dixerunt ergo Judæi.

Bono consilio bona petentibus prompte largitur Deus : qui vero tentandi gratia adeunt, iis non solum quæ petunt largiri abnuit, verum etiam illos malignitatis arguit. Sic Pharismos signum petentes aliis in Evangeliorum locis acrius reprehendit, dicens : « Generatio mala et adultera signum quærit, et signum non dabitur ei, nisi signum Jonæ prophete. Sicut enim fuit Jonas in ventre ceti tribus diebus et tribus noctibus, sic erit Filius hominis in corde terræ tribus diebus et tribus noctibus **. > Quod ergo illis dicebat, istud etiam bis, paucis immutatis, ait; tentando enim petunt, ut illi. Signum

[&]quot; Matth. vin, 11. " Isa. Li, 11. " Isa. 1, 11, 14. " Matth. xvi, 4, 5. PATROL. GR. LXX!II.

nisi ita fieri plane oportuisset propter nostram salutem. Sciendum vero hinc illos ejus accusandi causam arripere, cum sub Pontio Pilato falso proferunt quod non audierunt : «Ipse enim dixit, » inquiunt, Possum destruere templum Dei 87.) Quocirca de iis dicebat Christus in prophetis : « Surgentes testes iniqui, quæ ignorabant interrogabant me . . Item : « Insurrexerunt in me testes iniqui, et mentita est iniquitas sibi ... Non hortatur autem illos ad patrandam cædem, cum ait, c Solvite templum hoc, , sed quoniam id eos certo facturos sciebat, rem futuram figurate indicat.

H, 20. Quadraginta et sex annis ædificatum est B templum hoc, et tu in tribus diebus excitabis illud ?

ήθικώς ὑπαινίττεται.

Mysterii altitudinem non intelligentes, signum irrident, et inscitiæ suæ morbum tanquam justam ei non parendi causam arripiunt, reique difficultatem apud se perpendentes, frivolam istam pollicitationem existimant, et que præstari nequeat: ideoque vere de lis dici posse videtur quod seriptum est : « Obscurentur oculi eorum ne videant : et dorsum 142 eorum semper incurva "; > ut deorsum quodammodo curvati, et in solas res terrenas proni, sublimia Christianæ pietatis dogmata intueri nullatenus possint : non invidente Deo hominum amante, sed justo supplicio intoleranda eorum crimina puniente. Cerne enim quo pacto suam C ipsi animam violant atque contemnunt. Dominus enim noster Jesus Christus suum vocabat Patrem Deum, dicens : « Nolite facere domum Patris mei domum negotiationis "1. > At cum decent ipses eum Filium ac Deum, utpote qui ex Deo Patre effulsit, intelligere, nudum tamen hominem et e nobis unum quempiam esse credunt. Proindeque tempus quod ædifican lo templo insumptum est, objiciunt, dicentes: « Quadraginta et sex annis ædificatum est templum hoc, et tu in tribus diebus excitabis illud? . Sed, o vos, omnimoda vesania ebrii, jure quispiam, opinor, dixerit; si vobis mens sapit, si templum illud vestrum Dei domum esse creditis, quomodo non oportuit eum esse Deum secundum naturam intelligere, qui impune dicere ausus est : (Nolite facere domum Patris mei demum negotiationis? . Et que pacto, quæso, longis temporum spatiis ad unius domus structuram opus illi fuerit? aut quomodo ulla in re imbecillior fuerit, qui septem duntaxat numero diebus universum hoc ineffabili virtute fabricatus est, et qui quod tantummodo vult potest? Hæc enim æstimare debebat populus sacrarum Litterarum peritus.

II, 21,22. Ille autem dicebat de templo corporis sui. Cum ergo resurrexisset a mortuis, recordati

autem datum utique non suisset eo modo asectis. A έχείνοις έφη, τούτο και τούτοις μετ' όλίγης εξαιλαγης · αίτουσι γάρ, ώς έχείνοι, πειράζοντες. Ούχ αν δὲ δλως τοῖς οῦτως ἔχουσι γνώμης οὐδὲ τοῦτο δέδοτο τό σημείον, εί μη πάντως έδει γενέσθαι διά την άπάντων ήμων σωτηρίαν. Ίστέον δὲ ὅτι ταύτην αὐτῶ τῆς κατηγορίας την πρόφασιν έποιήσαντο, λέγοντες έπλ Ποντίου Πιλάτου διεψευσμένως, δπερ ούχ ήχουσαν. «Αύτος γάρ έφη, »φησί, «Δύναμαι καταλύσαι τον ναδν του θεού. > Διὸ δή καὶ ἐπ' αὐτοῖς ἐν προφήταις ἔφασχεν ό Χριστός · « 'Αναστάντες μάρτυρες άδιχοι, α ούχ έγίνωσχον έπηρώτων με. > Καὶ πάλιν, ότι ε Έπανέστησάν μοι μάρτυρες άδιχοι, καλ έψεύσατο ή άδιχία έαυτή. > Ού προτρέπει δὲ αὐτούς εἰς μιαιφονίας, ε Λύσατε του ναον τούτον, » είπων - άλλ' επείπερ βόει δράσοντας άνυπερθέτως, αυτό το συμδήσεσθαι μέλλον

> Τεσσαράχοντα και έξ έτεσιν ψχοδομήθη ο rabe ούτος, και σύ έν τρισιν ημέραις έγερεις αυτόν;

> Διαγελώσι το σημείον, ού συνέντες του μυστηρίου τὸ βάθος, άρπάζουσι δὲ τῆς ἐαυτῶν ἀμαθίας τὴν νόσον είς εδλογον άφορμήν του μή ύπαχούειν αύτώ, καὶ τὴν ἀπὸ τοῦ πράγματος ἐννοοῦντες δυαχέρειαν, ώς είχαιψ λόγψ, μάλλον ή περί των έφιχτων όπισχνουμένω προσεσχήκασιν, ίνα φαίνηται το γεγραμμένον επ' αὐτοζς άληθές · « Σχοτισθήτωσαν οἱ όφθαλμοὶ αύτων του μή βλέπειν, και τον νώτον αύτων σύγκαμψον διά παντός, ίνα τρόπον τινά κάτω κεκυφότες άελ, καί είς μόνα τὰ ἐπὶ γῆς κατανεύοντες πράγματα, τῶν ύψηλων της είς Χριστόν εύσεδείας δογμάτων μηδεμίαν δέχοιντο θεωρίαν, ού βασχαίνοντος αύτοζε έπλ τούτοις του φιλανθρώπου Θεού, Ισοστάθμω δέ μάλλον χολάζοντος δίχη τους άφόρητα πλημιελήσαντας. "Όρα γάρ όπως άνοήτως δδρίζουσι τῆς ἐαυτῶν ἀφειδήσαντες ψυχής. 'Ο μέν γάρ Κύριος ήμων Ίησους Χριστός ίδιον εκάλει Πατέρα τον Θεόν, ε Μή ποιείτε, » λέγων, «τὸν οἶχον τοῦ Πατρός μευ οἶχον ἐμπορίου. • Είτα δέον αὐτούς Υίον ήδη και Θεόν, ώς έκ Θεού Πατρός πεφηνότα νοείν, άνθρωπον έτι γυμνόν καλ των καθ' ήμας δπάρχειν ένα πιστεύουσι. Διά τοι τούτο καλ τον επί τή του ναού κατασκευή δαπανηθέντα γρόνον προτείνουσι λέγοντες, «Τεσσαράκοντα καλ ξέ ξτεσιν ψχοδομήθη ό ναὸς ούτος. καὶ σὺ ἐν τρισὶν ἡμέραις έγερεις αὐτόν; • 'Αλλ', ὧ πάση μεθύοντε; άπονοίς, δικαίως αν οίμαι λέγειν αθτοίς, εί σοφός έν ύμιν ἐνώχισται νους, εί τὸν παρ' ὑμίν ὅντα ναὸν οίχον είναι θεού πιστεύετε, πώς ούχ έδει θεόν δντα κατά φύσιν έννοείν τον άκινδύνως είπειν θαρσήσαντα. «Μή ποιείτε τον οίχον του Πατρός μου οίχον έμπορίου ;» Είτα πως αν, είπέ μοι, λοιπόν μαχρών έδεηθη χρόνων είς την ένδς οίχου κατασχευήν; ή πώς αν ητόνησε πρός όπερ αν τύχοι γεννικώς, ό έν μόναις ημέραις έπτά τον άριθμον τόδε το σύμπαν άφάτω δυνάμει διατεχνησάμενος, καὶ ἐν μόνω τῷ θέλειν ἔχων τὸ δύνασθαι; Ταύτα γάρ Εδει λογίζεσθαι τον τών Ιερών γραμμάτων έπιστήμονα λαόν.

Έκεῖνος δὲ έλεγε περί τοῦ ναοῦ τοῦ σώματος αὐτοῦ. "Ότε οὖν ἡγέρθη ἐχ τῶν νεκρῶν, ἐμνή

[&]quot; Matth. xxvi, 61. " Psal. xxxiv, 11. " Psal. xxvi, 12. " Psal. xxvii, 24. " Joan. II, 16.

έπίστευσαν τῆ Γραφή και τῷ λόγφ ῷ είπεν ὁ Scripturæ et sermoni quem dixit Jesus.

Εύπαράδεκτος τῷ σοφῷ τῆς σοφίας ὁ λόγος · ἐνιζάνει δὲ τῶν μαθημάτων ή γνῶσις τοῖς συνετοίς ε πετέστερον, και ώσπερ εν κηρώ μη λίαν άπεσκληχότι χαλώς έγγράφεται των σημάντρων ό τύπος, ούτως έν τρυφερωτέραις χαρδίαις άνθρώπων ὁ θείος έτοίμως έμπηγυσται λόγος · διά τούτο καὶ πονηρός ό σκληροκάρδιος όνομάζεται. Σοφούνται τοίνυν άγαθοί την Εξιν δντες οί μαθηταί, και τους άπο της θείας Γραφής άναμασσώνται λόγους, είς άχριδεστέραν έαυπούς έχτρέφοντες γνώσιν, και πεπηγότως έντεύθεν έπὶ τὸ πιστεύειν έργόμενοι. Έπειδή καὶ ναὸς άπελλήθη τὸ σώμα Χριστού, πώς ούκ αν είη κατά φύσιν Θεός ό ένοικων αύτῷ μονογενής Λόγος, είπερ ούκ ένδέχεται κατοικείν εν ναφ λέγεσθαι τον ούκ δντα θεόν; "Η λεγέτω παρελθών τις είς μέσον, τίνος ποτέ των άγίων ναὸς ἀπεκλήθη τὸ σῶμα · άλλ' οὐκ ἄν, οἰμαι, τλς Επιδείξαι το είρημένον · φημί δή λοιπόν, δ δή καί ύπάρχον εύρη τομεν άληθες, άχριδως την θείαν έρευνώντες Γραφήν, ώς ούδενὶ τῶν ἀγίων ή τοιαύτη προσήπται τιμή. Καὶ γοῦν ὁ μακάριος Βαπτιστής, χαίτοι πάσης μέν άρετης είς άχρότητα βεδηχώς, μηδενί δὲ πρὸς εὐσέδειαν ἐπιτρέψας ἔχειν τὸ μεζζον, διλ τῆς Ἡρώδου μανίας την πεφαλήν ἀπετέμνετο, άλλ' ούδὲν ἐπ' αὐτῷ φέρεται τοιοῦτον. Έχ δὲ τῶν ἐναντίων και παχυτέραν έπι τοῦ λειψάνου την λέξιν έπενόησεν ὁ Βαπτιστής [ίσ. ὁ εὐαγγελιστής], οίχονομικώς, ώς γέ μοι φαίνεται, καλ τοῦτο εἰπών, ΐνα μόνω σώζηται τῷ Χριστῷ τὸ ἀξίωμα. Γράφει δὲ οῦτως . G « Και πέμψας, » φησιν, ό μιαιφόνος Ήρώδης δηλαδή, ετόν Ίωάννην άπεκεφάλισεν έν τῆ φυλακή · καί προσελθόντες οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ, ξραν τὸ πτῶμα αὐτου. • Εί δὲ πτώμα χαλείται τὸ Ἰωάννου σώμα, τὸ είνος Εσται ναός ; καθ' Επερον δυτος λόγον, του ναούς ήμας είρησθαι θεού, διά το ένοιχούν έν ήμιν άγιον Πνεύμα · Θεού γάρ πάλιν, και ούχ έαυτών χρηματίζομεν ναοί. 'Αλλ' ίσως έρει τις . Πώς ούν, είπέ μοι, καλ αύτος ό Σωτήρ το ίδιον σώμα πτώμα καλεί; « Όπου» γέρ, φησίν, ε έλν ή τὸ πτώμα, έχει συναχθήσονται οί άετοί. • Πρός δή και τουτό φαμεν, ώς ού περί τοῦ ίδίου σώματος έφη ταύτα Χριστός, άλλ' ώς τρόπω παραδολής και σχήματι την εσομένην των άγιων όταν αύθις ήμεν έξ ούρανων έπιφαίνηται μετά των άγίων άγγέλων, έν τἢ δόξη τοῦ Πατρός αὐτοῦ. "Όνπερ γάρ τρόπου, φησίν, αἱ τῶν κρεοφάγων δρνέων ἀγέλαι έπὶ τὰ πίπτοντα τῶν σωμάτων όξεΙ καταφέρονται έριζω, ούτω και ύμεζε έπ' έμε συναχθήσεσθε. "Ο δή καί Παύλος ημίν άπεγύμνου, λέγων · « Σαλπίσει γάρ. xal of vexpol eyepohoovtat appaptor . . xal uhv xai έτέρωθι, «Καὶ ἐν νεφέλαις άρπαγησόμεθα εἰς ἀπάντησιν του Κυρίου είς άέρα · και ούτως πάντοτε σύν Κυρίω έσομεθα. » 'Αδικήσει τοιγαρούν ούδεν το εξ όμοιώσεως είς είκονα ληφθέν της άληθείας την Είvautv.

'Ως δὲ ἡτ ἐτ τοῖς Ἱεροσολύμοις ἐτ τῷ Πάσχα,

σθησαν ol μαθηταί αυτου, ότι τουτο Elege : nal A sunt discipuli ejus, quia hoc dicebat : et crediderunt

Sapienti gratus est sermo sapientia, et disciplinarum cognitio intelligentibus celerius insidet : et quemadmodum in cera non nimis dura figura signaculorum recte imprimitur, sic in teneris hominum cordibus sermo divinus facile infigitur: ideoque improbus duri cordis nominatur. Erudiuntur itaque discipuli facili cum ingenio, et Scripturæ divinæ sermones ruminant, seipsos ad exquisitiorem cognitionem nutrientes, et hine firmo pede ad credendum venientes. Cum enim templum vocatum sit corpus Christi, quomodo non erit secundum naturam Deus 143 unigenitum Verbum quod inhabitat in eo, siquidem in templo habitare nequaquam is dicitur qui non sit Deus? Alioqui prodeat aliquis in medium, et dicat cujusnam sancti corpus templum fuerit appellatum : nemo. ut opinor, id ostenderit. Dico itaque, neque id falsum esse comperiemus, si divinam Scripturam accurate scrutari velimus, nulli sancto id honoris esse tributum. Et sane tametsi beatus Baptista ad apicem virtutis omnis pervenerit, nec ulli pietate secundus llerodis furore capite truncatus fuerit, nihil tamen de ipso tale fertur. Contra vero de ejus exuviis evangelista vocabulum durius excogitavit, singulari, ut mihi videtur, consilio, ut uni Christo dignitas servaretur. Sic autem scribit : Et mittens, Herodes ille crudelis nimirum, inquit, e decollavit Joannem in carcere, et accedentes discipuli ejus tulerunt cadaver ejus 99. > Quod si Joannis corpus cadaver appellatur, templum de quonam dicetur? Quippe alia ratio est cur Dei templa nuncupati fuerimus, propter inhabitantem Spiritum sanctum in nobis. Nam et templa Dei dicimur, non nostri. At enim obliciet forsan aliquis : Quomodo igitur, quaso, suum quoque corpus ipse Salvator cadaver nominat? Alicubi enim ait : · Ubicunque fuerit cadaver, ibi congregabuntur aquilæ ". » Ad illud respondemus, Christum de suo corpore næc non dixisse, sed in modum parabolæ sanctos ad se tunc temporis venturos significare, cum denue nobis apparebit cum sanctis anέπ' αύτον συνδρομήν κατ' έκείνο σημαίνει καιρού, p gelis in gloria Patris sui. Quemadmodum enim, inquit, carnivorarum avium greges stridentibus alis in cadavera devolant, sic etiam vos ad me convolabitis. Quod sane Paulus quoque nobis declarat his verbis : « Canet enim tuba, et mortui resurgent incorrupti . . Et alibi : e Et in nubibus rapiemur obviam Christo in aera, et sic semper cum Domino erimus 33. > Nihil ergo rationi veritatis officit, quod ex similitudine ad rem exprimendam traductum est.

11, 23. Cum autem esset Hierosolymis in Pascha,

³³ Matth. xiv, 10, 12. 33 Matth. xxiv, 28. 34 I Cor. xv, 52. 34 I Thess. iv, 16.

dentes signa ejus quæ faciebat.

Non cessat Christus salvare et juvare. Sapientes enim verbis inducit, alios 144 divina quoque virtute percellens, ad fidem pertrahit, adigitque ut ex ejus operibus, quorum ipsi spectatores fuerant, Denm esse revera credant eum, qui res tam admirabiles faciat.

II, 24. Ipse autem Jesus non credebat semetipsum eis.

Certa non est eorum cognitio qui nuper crediderunt, sed neque mens satis firmata est recentibus miraculis. Quibus enim tener adhuc est sermo catechescos, quomodo stabiles in pietate jam fuerint? Nondum igitur se novitiis credit Christus, ostencerum in Deum amorem, nec repente cuivis, sed studio et exercitatione virtutis ac tempore perfici. Discant itaque hine quibus credita sunt Dei mysteria, intra sacra vela hominem præmature non admittere, neque neophytos eos sacris mensis adhibere qui intempestive baptizantur, et quibus Christi omnium Domini fides præmature creditur. Ut enim figura bic etiam nobis esset, doceretque quinam potissimum sit initiandus, credentes quidem suscipit, sed nondum eis confidere videtur, eo quod seipsum non credat, ut hinc pateat, novitiis in fide non exiguo tempore inter catechumenos esse versandum, quoniam vel sic vix fideles evasuri sunt.

II, 21-25. Eo quod ipse nosset omnes, et quia opus ei non erat, nt quis testimonium perhiberet de homine : ipse enim sciebat quid esset in homine.

Hæc quoque dignitas, uti et cæteræ quæ sunt in Christo, Deo competit, nec in ulla re creata reperitur. Soli enim Deo vero ipsam tribuit Psalmista, dicens : « Qui finxit sigillatim corda eorum : qui intelligit omnia opera eorum *6. . Quod si Deo solo quæ in nobis sunt intelligente, Christus intelligit, quomodo non erit secundum naturam Deus, qui abdita novit, et alta cognoscit et arcana, sicut scriptum est? « Quis enim hominum scit quæ sunt bominis, nisi spiritus hominis, qui in ipso est "? > Cum autem nullus sciat, solus non ignorabit Deus : neque enim in universorum numero collocatur de quibus merito dicatur, e nullus, sed extra omnia est, et omnia sub pedibus ejus 38. Idipsum quoque Paulus testabitur dicens : « Vivus est enim sermo Dei et efficax, et 145 penetrabilior omni gladio ancipiti, et pertingens usque ad divisionem animæ ac spiritus, compagum quoque ac meduliarum, et discretor cogitationum et intentionum cordis. Et non est ulla creatura invisibilis in conspectu ejus: omnia autem nuda et aperta sunt oculis ejus *9. >

in die sesto, multi crediderunt in nomine ejus, vi- A èr tij coptij, nollol enlotevour ele to bropa αὐτοῦ, θεωροῦντες αὐτοῦ τὰ σημεῖα, ἄ ἐποίει.

Ού καταλήγει διασώζων καλ ώφελών ὁ Χριστάς. Τοὺς μέν γάρ σοφούς ἐπάγεται λόγοις, τοὺς δὲ καὶ δυνάμει καταπλήττων θεοπρεπεί, σαγηνεύει πρός πίστιν, εξ ων ένεργούντα τεθέανται κατανεύειν άναπεπεισμένους, ότεπερ δντως ύπάρχοι Θεός ό των δντως άξιαγάστων δημιουργός.

Αὐτός δὲ ὁ Ἰησοῦς οὐα ἐπίστευεν ἐαυτόν αὐ-TOIC.

Ούχ ἀσφαλής ή γνωσις] ή των άρτι πεπιστευχότων, άλλ' ούδὲ ίδρυμένος ὁ γοῦς ἐπὶ νεαροίς τοῖς θαύμασι · και οι τρόπον τινά χλωρόν έτι τον τῆς χατηχήσεως έχοντες λόγον, πώς αν είεν ήδη πεπηγότες είς εὐλάδειαν; Ούπω τοιγαρούν τοῖς νεήλυσιν dens magnum quiddam et expetendum esse sin- Β ἐαυτὸν ἐπιτρέπει Χριστός, χρῆμά τι μέγα, καὶ άξιεραστότατον επιδειχνύς την είς Θεόν γνησιότητα, καὶ ούχ ἐτοίμως προκείσθαι τοῖς ἐθέλουστν ἐλεῖν, άλλ' έφέσει τη είς άγαθον, και μελέτη και χρόνφ χατορθουμένην. Μανθανέτωσαν διά τούτων οἱ τῶν του Σωτήρος μυστηρίων ταμίαι, μή πρόωρον των ίερων καταπετασμάτων είσω ποιείσθαι τον άνθρωπον , μηδέ νεοφύτους ταϊς θείαις έπιτρέπειν προσιέναι τραπέζαις άωρι βαπτιζομένους τινάς, και ούκ έν χαιρφ του απάντων Δεσπότην πιστευομένους Χριστόν. "Ινα γάρ τύπος ημίν κάν τούτω γένηται, καλ διδάξη τίνι μαλλόν έστι το μυείσθαι πρεπωδέστερον, δέχεται μέν τούς πιστεύοντας, ούπω δὲ αὐτοίς άποθαρσήσας όρᾶται, διά του μή πιστεύειν έαυτόν. ώς είναι δήλον έντεύθεν, ότι χρή τούς νεήλυδας ού C μικρόν εν κατηχήσει τρίδεσθαι χρόνον · ούτω γάρ αν μόλις γένοιντο έν πίστει.

Διὰ τὸ αὐτὸν γινώσκειν πάντας, καὶ δτι οὐ ypsiar slyer, Ira tic paptuphon aspl tou arθρώπου · αυτός γάρ έγίνωσκε τι ήν έν τῷ ἀνθρώπφ.

Θεοπρεπές και τουτο μετά των άλλων εν Χριστώ τὸ άξίωμα, καὶ οὐδενὶ τῶν γενητῶν ἐνυπάρχον. Μόνφ γάρ αὐτό τῷ κατ' ἀλήθειαν δντι Θεῷ προσάπτει λέγων ὁ Ψαλμφδός · « 'Ο πλάσας κατά μύνα; τάς χαρδίας αὐτῶν, ὁ συνιείς εἰς πάντα τὰ Εργα αὐτῶν: > ΕΙ δὲ μόνου συνιέντος τὰ ἐν ἡμῖν τοῦ Θεοῦ συνίησιν ό Χριστός · πώς ούχ έσται χατά φύσιν Θεός ό των κρυπτών γνώστης, και γινώσκων βαθέα και ἀπόκρυφα, καθὰ γέγραπται; • Τίς γὰρ οἶδεν ἀνθρώπων τὰ τοῦ ἀνθρώπου, εί μη τὸ πνεῦμα τοῦ ἀνθρώπου τὸ ἐν αὐτῷ; > Εἰδότος δὲ οὐδενὸς, μόνος οὐκ άγνοήσει θεός, έπει μηδί έν τοίς πάσι καταριθμείταί ποτε, καθ' ών αν είκότως φέροιτο το ε ούδείς, , ώς δὲ έξω πάντων, καὶ πάντα ὑπὸ πόδας είσεται [ίσ. κείσεται]. Μαρτυρήσει δέ και ό Παύλος λέγων ι Ζών γάρ ὁ λόγος τοῦ Θεοῦ καὶ ἐνεργής, καὶ τομώτερος ύπερ πάσαν μάγαιραν δίστομον, και διικνούμενος άγρι μερισμού ψυχής καλ πνεύματος, άρμων τε καλ μυελών, και κριτικός ενθυμήσεων και έννοιών καρδίας. Καὶ ούχ Εστι χτίσις άφανης ἐνώπιον αὐτοῦ · πάντα δέ γυμνά και τετραγηλισμένα τοις δφθαλμοίς αύτου .

²⁴ Psal. xxxii, 15, 21 Co. ii, 41. 28 Psal. viii, 8. 39 Hebr. iv, 12, 13.

'Ω; γάρ φυτεύσας τὸ ούς, πάντα ἐπακροάται, καὶ Α Audit enim omnia, ut qui plantavit aurem; et conώς πλάσας τον όφθαλμον, χατανοςί. Καί δή είσφέρεται λέγων εν Ίωδ · « Τίς ούτος ὁ πρύπτων με βουλήν, συνέχων δὲ ρήματα ἐν καρδία, ἐμὲ δὲ οῖεται χρύπτειν; » "Ινα τοίνυν Θεόν δυτα κατά φύσιν έπιγινώσχομεν τον Υίον, αναγχαίως φησίν ο εύαγγελιστής. ε "Οτι χρείαν ούχ είχεν ίνα τις μαρτυρήση περί του άνθρώπου · αύτὸς γάρ εγίνωσκε τί ήν εν τῷ άνθρώπω. »

Ήτ δὲ ἄτθρωπος ἐκ τῶν Φαρισαίων, Νικόδημος δroμα αὐτῷ, ἄρχων τῶν 'Ιουδαίων. Οὖτος ήλθε πρός αὐτόν νυπτός, και είπεν αὐτῷ.

Έτοιμότερος μέν ο Νικόδημος περί το πιστεύειν έστιν, αίδοι δε ούχ άγαθή νιχώμενος, δόξης τε άμα της εν άνθρώποις ού περιορών, παραιτείται την παρβησίαν, μερίζεται δέ την γνώμην έπ' άμφω, καί χωλεύει την προαίρεσιν, έπλ δισσαίς δὲ ταίς Ιγνύαις, ώς γέγραπται, άσθενεί, τοίς μέν άπό του συνειδότος έλέγχοις είς το χρήναι πιστεύειν συνωθούμενος διά την των θαυμάτων ύπερδολήν, της δὲ τοῦ ἔθνους ήγεμονίας ού φορητήν ήγούμενος την ζημίαν. ήν γάρ άρχων των Ίουδαίων. Οίηθείς δὲ δύνασθας καὶ την παρ' έχείνοις άνασώσασθαι δόξαν και λεληθότως είναι πιστός, έρχεται πρός του Ίησουν, συνεργάτην τῷ σχέμματι τὸν ἀπὸ τῆς νυχτὸς ποιησάμενος σχότον, καὶ τῷ κεκρυμμένως ἐλθεῖν ἐπὶ διπλή τή γνώμη χατηγορούμενος.

'Ραδόλ, οίδαμεν ότι ἀπὸ Θεοῦ έληλυθας διδάσχαλος. Ούδεις γάρ ταῦτα τὰ σημεῖα δύναται Άπεκρίθη Ἰησοῦς, καὶ εἶπεν αὐτῷ.

Έν τούτοις ψήθη τοῖς λόγοις όλόκληρον ἔχειν δύνασθαι την εὐσέκειαν, καὶ ἀρκέσειν αὐτῷ πρὸς σωτηρίαν ὑπολαμδάνει τὸ θαυμάσαι μόνον τὰ οίς θαυμάζεσθαι πρέπει · έτερον δε ούδεν επί τούτοις ζητεί. Διδάσκαλον δὲ παρά Θεοῦ, καὶ παρ' αὐτοῦ συνεργούμενον όνομάζων αύτον, ούπω κατά φύσιν οίδεν δντα Θεόν, οὐδὲ συνίησι δηλονότι τῆς μετά σαρχός οίχονομίας τον λόγον, έτι δε ώς άνθρώπω πρόσεισι γυμνώ, και μικράν επ' αύτῷ την διάληψιν έχει.

'Αμήν, αμήν λέγω σοι, έαν μή τις γεννηθή årωθεν, οὐ δύναται ίδεῖν τὴν βασιλείαν τοῦ Θεοῦ. Αέγει πρός αὐτὸν ὁ Νικόδημος.

Ούκ έφ' οίς ψήθης, φησίν, ω Νικόδημε, το πιστεύειν D έστίν. Ούχ άρχεί σοι λόγος είς διχαιοσύνην, ούδὲ ἐν ψιλοίς κατορθώσεις ρήμασι την εύσέδειαν . ι Ού χάρ πάς ὁ λέγων μοι, Κύριε, Κύριε, είσελεύσεται είς τήν βασιλείαν των ούρανων, άλλ' ὁ ποιών τὸ θέλημα τοῦ Πατρός μου του έν τοις ούρανοις. > Θέλημα δε του Πατρός, μέτοχον μέν του άγίου Πνεύματος άναδειχθήναι του άνθρωπου, είς δὲ ἀσυνήθη καὶ ξένην άναγεννηθέντα ζωήν, και ούρανου γρηματίσαι πολίτην τον από της γης. "Ανωθεν δε λέγων την διά Πνεύματος άναγέννησιν, έχ τῆς ούσίας τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρός ὑπάρχον τὸ Πνευμα δειχνύει σαφώς, ώσπερ άμέλει, και αύτος περί έαυτου πού φησεν · « Έγω

siderat, ut qui finxit oculum 1. Unde in Job introducitur dicens : « Quis est iste qui celat me consilium, continens autem verba in corde, et me putat celare 1? > Ut igitur Deum secundum naturam esse agnoscamus Filium, necessario ait evangelista : « Quia ei opus non erat ut quis testimonium perhiberet de homine: ipse enim sciebat quid esset in homine. .

III, 1. Erat autem homo ex Pharisæis, Nicodemus nomine, princeps Judworum. Hic venit ad Jesum nocte, et dixit ei.

Promptus est ad fidem Nicodemus, sed pudore non bono victus et gloriæ humanæ studio, libere loqui non audet, sed ancipiti sententia distrahitur, ac in proposito claudicat, et utroque, ut scriptum est 3, poplite laborat, partim conscientiæ stimulis ad credendum ob miraculorum magnitudinem adactus, partim ægre ferens principatu illo, quem in sua gente habebat (erat enim Judæorum princeps), excidere. Existimans autem posse dignitatem illam apud suos servare, et Christo clam adhærere, venit ad Jesum, noetis tenebris consilium celans, et ancipitem animum elandestino illo adventu prodens.

111, 2. Rabbi, seimus quia a Deo venisti magister. Nemo enim potest hæc signa facere quæ tu ποιείτ, α σύ ποιείς, έατ μή ή ο Θεός μετ' αύτου. C facis, ni fuerit Deus cum eo. Respondit Jesus, et dixit ei.

> His verbis perfectam se pietatem obtinere posse putat, sibique satis fore existimat ad salutem, si ea tantum miretur quæ admiratione digna sunt. Cæterum nihil aliud præter hæc quærit. Dum autem ipsum magistrum ait a Deo venisse, et cum ipso Deum operari, nondum novit eum esse Deum secundum naturam, neque rationem videlicet incarnationis intelligit, sed eum adhuc tanquam merum hominem adit, et tenuiter admodum de illo sentit.

> 146 III, 3. Amen, amen dico tibi, nisi quis renatus suerit desuper, non potest videre regnum Dei. Dicit ad eum Nicodemus.

Non quibus rebus existimas, inquit, o Nicodeme, fides comparatur. Non sufficit tibi sermo ad justitiam, neque nudis verbis pietatem consequeris. Non enim, quicunque mihi dicit, Domine, Domine, intrabit in regnum cœlorum, sed qui facit voluntatem Patris mei qui in cœlis est . . Voluntas autem Patris est, ut homo sancti Spiritus efficiatur particeps, et qui de terra est, regeneratus ad insolitam et novam vitam, cœli quoque civis nuncupetur. Dum autem regenerationem illam quæ sit per Spiritum desuper esse ait, clare demonstrat Spiritum ex substantia Dei ac Patris esse, sicut ipse nimirum de seipse quoque dicit alicubi :

Psal. xcm, 9. 1 Job ven, 3. 1 Psal. xvn, 46.

¹ Matth. vn, 21.

e Ego de supernis sum . > Et sapientissimus evan- Λ έχτων άνω είμί · » και δ σοφώτατος δὲ περι αὐτοῦ πού gelista de eodem : « Qui desursum venit, super omnes est . . Qua de re fusius suo tempore di-

III, 4. Quomodo potest homo nasci, cum sit senex? nunquid potest in ventrem matris sue iterato introire, et renasci? Respondit Jesus.

Hinc arguitur adhue animalis esse Nicodemus, proindeque ea neutiquam suscipere quæ sunt Spiritus Dei. Stultitiam enim esse putat illud adeo augustum ac illustre mysterium. Et cum generationem supernam ac spiritalem audit, corporeum ventrem imaginatur, res jam genitas iterum parientem; et legem naturæ nostræ non excedens, res divinas ei admetitur, cumque doctrinæ sublimita- B tem invenerit a qua se extricare nequest, deorsum fertur ac ruit. Quemadmodum enim quæ vehementiori jactu lapidibus alliduntur, repercussa resiliunt : sic etiam indocta mens, opinor, si res offendat quarum vim sustinere nequeat, illico refugit, et sua mediocritate contenta prastantiorem et altiorem intelligentiam rejicit. Quod cum illi Judæorum principi contigerit, spiritalem generationem con capit.

III, 5. Nisi quis renatus fuerit ex aqua et Spiritu sancto, non potest introire in requum Dei.

Com non intelligeret Nicodemus 147 quid sibi velit istud, natus esse desuper, apertius illud C mysterium exponit. Dominus enim noster Jesus Christus regenerationem, quæ per Spiritum fit, desuper esse aichat, ostendens Spiritum supremæ omnium substantiæ illum esse, per quem divinæ consortes efficimur naturæ , dum percipimus eum qui substantialiter ex ipsa procedit, et per ipsum atque in ipso ad exemplarem pulchritudinem reformamur, et sic ad vitæ novitatem renascimur, et in filiorum Dei adoptionem refingimur . Nicodemus autem, cum non eo in sensu vocem illam, e desuper, » acciperet, nativitatem, cujusmodi est corporum, denno futuram significari suspicatus est, proindeque rem impossibilem animo volvens, stulti-Salvator cum ee ut imbecilli adhuc mente prædito mollins agit, et, orationis tegmine sublato, aperte demum ait : • Nisi quis renatus fuerit ex aqua et Spiritu sancto, non potest introire in regnum Dei. . Cum enim homo sit compositum quid, non simplex natura, ex duobus attemperatus, corpore nimirum sensibili et anima intelligente, gemino quoque opus erit ei ad regenerationem remedio utrique quodammodo affini et amico. Spiritu namque sanctificatur hominis spiritus : aqua vero sanctificata, corpus. Quemadmodum enim infusa lebetibus aqua, si admoveatur igni

φησιν εύαγγελιστής. • 'Ο άνωθεν έρχόμενος έπάνω πάντων έστι, » περι ού έν οίχείφ καιρφ πλατύτερον è pou pev.

Πως δύναται άνθρωπος γεννηθήναι γέρων ων . μή δύναται είς την ποιλίαν της μητρός αὐτοῦ δεύτερον είσελθεῖν, και γεννηθήναι; Άπεκρίθη Ίησούς.

Έλέγχεται διά τούτων ψυχικός ων Ετι ό Νικόδημος, διά τε τούτο δεχόμενος ούδαμῶς τὰ τοῦ Πνεύματος του Θεού · μωρίαν γάρ είναι νομίζει το σεπτον ούτω και περιφανές μυστήριον. Γέννησιν δε ακούων την άνωθεν και πνευματικήν, σωματικήν έτι γαστέρα φαντάζεται παλινδρομούσαν είς ώδηνα των ήδη γεγεννημένων, καὶ τὸν τῆς καθ' ἡμᾶς φύσεως οὐκ ἀναδαίνων νόμον, χανονίζει τὰ θειότερα · άνεξίτητον δλ ταζς οίχε (αις έννοίαις το των μαθημάτων ύψος εύρων, κάτω πίπτει και φέρεται- "Ονπερ γάρ τρόπον τὰ τοῖς άποχεχλικόσι των λίθων εύτονωτέραις προσαραχθέντα βολαίς, δπίσω πάλιν εξάλλεται - ούτως, οίμαι, καὶ νους άμαθης γοργοτέροις ή καθ' έαυτον προσδαλών θεωρήμασιν, άτονήσας ύπονοστεί, και μέτροις άει τοίς αύτῷ πρέπουσιν έμφιλοχωρών, την άμείνω καὶ ύψηλοτέραν άτιμάζει σύνεσιν δό δή πεπονθώς ό των Τουδαίων ήγούμενος την πνευματικήν ου καταδέχε-דמו ץצעיוקסוי.

Εάν μή τις γεννηθή εξ δδατος και Πνεύματος, ού δύναται είσελθεῖν είς την βασιλείαν τοῦ

θύ συντέντα τον άνθρωπον, καθ' δν έδει τρόπον, τέ αν βούλοιτο σημαίνειν το Ενωθεν γεννηθήναι δείν, σαφεστέροις έχπαιδεύει μαθήμασι, γυμνοτέραν δί αύτῷ παρατίθησε τοῦ μυστηρίου την γνῶσεν. 'Ο μέν γάρ Κύριος ήμῶν Ἰησοῦς Χριστός την διά Πνεύματος άναγέννησιν άνωθεν άπεκάλει, της άνωτάτω πασών ούσίας τὸ Πνευμα δειχνύς, δι' ού τῆς θείας φύσεως γινόμεθα χοινωνοί, ώς το έξ αύτης ούσιωδώς προϊόν χαρπούμενοι, καὶ δι' αὐτοῦ καὶ ἐν αὐτῷ πρὸς τὸ άρχέτυπον άναμορφούμενοι πάλλος, ούτω τε είς καινότητα ζωής άνατικτόμενοι, καλ είς την θείαν υίοθεσίαν άναπλαττόμενοι. Τὸ δὲ ε άνωθεν » ὁ Νικόδημος ούχ ούτως έχλαδών την είσαύθες έσομένην ύπετόπησε γέννησιν, ώς έπλ σωμάτων, σημαίνεσθαι · διά τούτο καί τοίς είς άδύνατον άποκλείουσι περιπεσών λογιtiam snam et inscitiam prodidit. Necessario itaque D σμοζς, ανους τε δμού κατεφωράθη και δυσμαθής. 'Αναγχαίως τοίτερούν ο Σωτήρ ώς ασθενεστέρφ την έξιν τρυφερώτερον έτι προσφέρεται, και το δοχούν ἐπερρίφθαι τῷ λόγῳ χάλυμμα περιελών, άναφανδόν ήδη φησίν · « Έλν μή τις γεννηθή εξ ύδατος καὶ Πνεύματος, οὐ δύναται εἰσελθεῖν εἰς τὴν βασιλείαν του Θεού. > Έπειδή γάρ σύνθετόν τι, και ούχ άπλουν κατά φύσιν ό ἄνθρωπος, έχ δύο χεχερασμένος, αίσθητοῦ δηλονότι σώματος και ψυχής νοεράζ, διπλής αύτῷ πρός άναγέννησιν ενδεήσει θεραπείας, συγγενώς πως έχούσης πρός άμφω των δεδηλωμένων. Πνεύματι μέν γάρ άγιάζεται του άνθρώπου τό πνεύμα, ύδατι δὲ αὐ πάλιν ήγιασμένω, τὸ σώμα.

Joan. xvi, 27. Joan. 111, 31. 11 Petr. 1, 4. Rom. vi, 4; Ephes. 1, 5.

δδως ταίς του πυρός όμιλησαν άχμαζς την έξ αύτου δύναμιν αναμάττεται, ούτω δια της του Πνεύματος ένεργείας το αίσθητον δόωρ προς θείαν τινά και άξόητον άναστοιχειούται [al. μεταστοιχειούται] δύναμιν, άγιάζει τε λοιπόν τους έν οίς αν γένοιτο.

Τὸ γεγεννημένον έκ τῆς σαρκός, σάρξ ἐστι, καὶ τό τεγεννημένον έκ τοῦ Πνεύματος, πνευμά boter.

Έτέρω πάλιν αύτον άναπείθει λογισμώ πρός ύψηλοτέραν άναδαίνειν σύνεσιν, καὶ πνευματικήν άκούοντα γέννησεν, μή τὰ σωμάτων ίδια λαμβάνειν είς νούν. "Δσπερ γάρ άνάγχη, φησίν, πάντως είναι σάρκας τά σαρχών γεννήματα, ούτω δηλονότι καλ πνεύματα τά έχ πνεύματος. Οίς δὲ ὁ τοῦ πως είναι λόγος έξηλλαγμένος, τούτοις έσται πάντω; καὶ ό τῆς γεννήσεως τρόπος ούχ ὁ αὐτός. Ίστέον δὲ ὅτη γέννημα του πνεύματος το του άνθρώπου πνευμά φαμεν, ούχ ώς εξ αύτου κατά φύσιν · άμήγανον γάρ · άλλ' ώς έν πρώτω μέν και άργαιστέρω λόγω κατά τὸ δι' αὐτοῦ. mexanodai to uh ov ele yeveriv, ev de deutepw xal οξκονομικώς κατά την δι' αύτου πρός θεόν άναμόρφωσιν, τούς οίχείους ήμιν γαρακτήρας ενθλίδοντος. και είς την ιδίαν ώσπερ ποιότητα την διάνοιαν μεταπλάττοντος. Ούτω γάρ, οίμαι, νοήσεις όρθως καλ τὸ διὰ τοῦ Παύλου πρός τινας εἰρημένον · « Τεχνία, οδς πάλιν ώδίνω, άχρις οδ μορφωθή Χριστός έν ύμεν. > Καὶ πάλιν · « Έν γάρ Χριστῷ Ἰησοῦ διά του Ευαγγελίου έγω ύμας έγέννησα. .

Μή θαυμάσης ότι είπον σοι Δεί ύμας γεννηθήrai άνωθεν. Τὸ πνεῦμα ὅπου θέλει πνεῖ, xal τὴν φωτήν αύτυῦ ἀκούεις, άλλ' ούκ οίδας πόθεν Εργεται, καὶ ποῦ ὑπάγει · οὕτως ἐστὶ πᾶς ὁ γεγεννημένος έχ τοῦ Πνεύματος.

Αρετή διδασκάλου, το ποικίλοις δύνασθαι μεθοδεύε:ν τρόποις των αχροωμένων τον νούν, και διά πολλών ίεναι θεωρημάτων, τὰς ἐφ' οἶς ἄν φαίνηται δυσχερής δ λόγος αποδείξεις επισωρεύοντα. Δέχεται τοίνυν έχ παραδέιγμάτων του μυστηρίου τον τύπον, καί φησι · Τό πνευμα τουτί το έγκόσμιον τε καί έναέριον περιπνεί μεν όλην οίχουμένην, και όποιπερ αν βούληται διαδραμόν, κτύπφ μόνφ παρόν σημαίνεται, καὶ διαλανθάνει μέν τον απάντων οφθαλμόν. αύραις δέ τοίς σώμασι λεπτοτάταις προσομιλούν, αίσθησίν τινα τής ενούσης αὐτῷ φυσικής ενεργείας ένίησιν · ούτω μοι νόει, φησί, και την διά Πνεύματος άναγέννησεν, έχ μιχρών παραδειγμάτων έπὶ τὰ μείζω χειραγωγούμενος, και καθάπερ έν είκόνι τῷ παροισθέντι λόγφ τὰ ὑπὲρ αίσθησιν ἐννοῶν.

Απεχρίθη Νιχόδημος, και είπεν αὐτῷ · Πῶς δύναται ταῦτα γενέσθαι; 'Απεκρίθη 'Ιησούς καί είπεν αὐτῷ.

Ούδεν ό μαχρός ώφέλησε λόγος τον ού νοούντα μηδέν. Σοφόν ούν άρα τὸ ἐν βίδλω Παροιμιών εἰρημένον, «Είς ώτα άχουόντων λάλει · » χαλ τοῦτο διά πείρας άληθές δυ Εδειξεν ό Σωτήρ, τύπου ήμεν έαυπου κάν τούτω

"Ονπερ γάρ τρόπον το εν τοίς λέδησιν εχχεόμενον A vehementi, vim ejus concipit : ita Spiritus efficacitate sensibilis aqua ad divinam quamdam et ineffabilem vim transformatur, omnesque demum in quibus fuerit sanctificat.

> III, 6. Quod natum est ex carne, caro est; et quod natum est ex Spiritu, spiritus est.

Alia rursus ratione ad sublimiorem intellectum ascendendum esse persuadet, et dum spiritalem generationem audit, non esse continuo de re propria corporum accipiendum. Ut enim necesse est, inquit, omnino carnem esse quod ex carne gignitur, ita etiam spiritus ea quæ nascuntur ex spiritu. Quibus autem diversa est essentiæ ratio, hæc utique generationis modum habent non eumdem. Sciendum est vero nos genimen spiritus dicere hominis spiritum, 148 non quasi ex ipso sit secundum naturam (id enim fleri prorsus nequit), sed prima quidem et antiquissima ratione, quod per ipsum: nimirum id quod non erat, vocatum sit in ortum; altera vero, nimirum ex dispensatione, quod ad Deum reformemur per ipsum, dum animæ characteres suos imprimit, et in propriam, ut ita dicam, qualitatem mentem transformat. Sie enim recte, opinor, intelliges etiam illud quod per Paulum ad aliquos dictum est : « Filioli, quos iterum parturio, donec formetur Christus in volis . . Item : « In Christo enim Jesu per Evangelium ego vos genui 10.)

III, 7, 8. Non mireris quia dixi tibi, Oportet vos nasci desuper. Spiritus ubi vult spirat, et vocem ejus audis, sed nescis unde veniat, aut quo vadat : sic est omnis qui nascitur ex Spiritu.

Doctoris virtus est, variis modis tractare posse mentem auditorum, multisque rationibus rerum demonstrationes afferre quæ difficiles apparent. Ab exemplis igitur mysterii figuram capit, et ait : Spiritus hic aereus perflat universum orbem, et cum libero ac vago impetu decurrat, solo sonitu ejus præsentia comprobatur, nec ulli cernitur, sed tenuissimis auris corporibus se communicans, naturalis et insitæ efficacitatis sensum quemdam eis injicit : ita spiritalem, inquit, illam regenerationem intellige, a tenuibus exemplis ad majora quasi manu ductus, et allato dicto tanquam in imagine, res quæ sensum excedunt intelligens.

III, 9. Respondit Nicodemus, et dixit ei : Quomodo possunt hæc fieri? Respondit Jesus, et

Longa oratio nihil profuerit intelligenti nihil. Sapienter itaque in libro Proverbiorum dicitur: e In aures audientium loquere 11. > Idque verum esse experimento Salvator ostendit, dum seipsum

Galat. IV, 19. 10 1 Cor. IV, 15. 11 Prov. XXII, 17.

objici magistro ipsum persuadendi facultate carere, si doceat quæ recta esse putet, quamvis præ auditorum tarditate nihil proficiat. Alioquin ctiam hine discimus cacitatem ex parte contigisse in Israel : « Auditu enim audientes non intelligunt 19. >

149 Ill, 10. Tu es magister in Israel, et hæc ignoras?

Ex uno Christus omnes arguit, magistrorum quidem nomine ornatos, et nuda opinione doctrinæ legalis redimitos, sed tanta inscitia ac stupore plenos, ut nihil sciant eorum quæ scire convenit, nedum alios edocere queant. Quod si istiusmodi est qui docet alios, quales demum erunt discipuli, sit magistro superior ? « Non est enim, inquit, discipulus supra magistrum suum 13. > Cum autem in tanta versentur ignorantia, vere Christus eos sepulcris dealbatis similes esse dicit 13 '. Et scite quoque Paulus ad Judworum principem : « Percutiet te Deus, paries dealbate 14. .

III, 41. Amen, amen dico tibi, quia anod scimus loquimur, et quod vidimus testamur.

Imperitum et oppido rudem comperit hominem, quique præ multa ingenii crassitie ad divinorum dogmatum comprehensionem nullatenus deduci queat, multis licet verbis exemplisque variis in id insumptis. Unde accuratiori expositione jure præ- C termissa, simplici fide accipiendum esse demum consulit, quod intelligere nequeat : testatur autem ipse clare scire se quod dieit, ipsius pene vultus aspectu, ostendens porro periculosissimum esse contradicere. Non enim credibile erat Nicodemum oblitum esse ejus quod de Christo Salvatore nostro asseverat, nimirum a Deo ipsum venisse magistrum. Resistere vero ei qui a Deo et Deus sit, quomodo pericuti plenum non fuerit? Istud enim videtur esse cum Deo pugnare. Verumtamen discendum hine nobis est, penes quos est docendi potestas, satius esse fidem simplicibus rationibus constantem tradere neophytis, quam altum sermonem et operosam expositionem. Et certe Paulus ipse lac potum dabat iis qui solidis cibis nondum uti poterant 28. Et sapientissimus Salomon alicubi nobis ait : « Evidenter cognosces animas gregis tui 14 : > volens doctrinam non esse promiscue tradendam cuivis, sed uniuscujusque captui accom-

150 III, 11. Et testimonium nostrum non accipitis.

In plurali numero testis personam Servator extulit, puta quod in seipso Patrem habeat ac Spiritum natura : ut quodammodo juxta legem Mosaicam, in ore duorum et trium testium verbum firme-

etiam hic nobis exemplum fecit. Non poterit autem A διδούς. Έξω δὲ πάντως τῆς ἐπὶ τῷ μὴ δύνασθας πείθειν αίτίας ὁ διδάσχων κείσεται, λέγων μέν αύτός άπερ αν έχειν οίηται καλώς, ώφελών δε μηδέν διά τὸ τῶν ἀχροωμένων δυσμαθές. "Αλλως τε καὶ διά τούτου μανθάνομεν, ότι πώρωσις γέγονεν άπο μέρους τῷ Ἰσραήλ. ('Αχοή γάρ ἀχούοντες οὐ συνιάσιν.)

> Σὺ εἶ-ὁ διδάσχαλος τοῦ Ἰσραή, λ, καὶ ταῦτα οὐ γνώσχεις;

Έξ ένδς ἄπαντας ελέγχει Χριστός, δνόματι μέν τῷ διδασκαλικῷ περιηνθισμένους, καὶ νομομαθείας ύπόληψιν ημφιεσμένους γυμνήν, απαιδευσίας δέ άνάπλεων φορούντας τον νούν, και συνιέναι δυναμένους ούδεν των δσαπερ αύτους ούχ δπως έχρην επίστασθαι μόνον, άλλ' ήδη δύνασθαι καλ διδάσκειν έτέcum discipulus, juxta Salvatoris sententiam, non B ρους. Εί δὲ ὁ παιδεύων ἐν τοάτοις, ἐν τίσιν ὁ παιδευώμενος, ούχ ύπερα! ροντος μαθητού του διδασνάλου τδ μέτρον, χατά την του Σωτήρος φωνήν; « θύχ έστε γάρ, φησί, μαθητής ύπερ τον διδάσχαλον αύτου. > Έπειδή δε ούτως ήσαν άμαθείς, άψευδήσει μέν ό Χριστός, τάφοις αὐτούς κεκονιαμένοις έξομοιών. άστειότατα δὲ καὶ ὁ Παυλος ἐρεῖ πρὸς τὸν τῶν Ἰουδαίων ήγούμενον · « Τύπτειν σε μέλλει ό θεός, τοίχε χεχονιαμένε. >

> Appr, dupr lerwoot, ou boldager lalouper, και δ εωράκαμεν μαρτυρούμεν.

'Αφιλομαθή και λίαν απαίδευτον ευρίσκει τον άνθρωπου, καὶ διὰ πολλήν παχύτητα νοῦ, πρός την των θείων δογμάτων κατάληψεν, οὐδαμόθεν έτι χειραγωγείσθα: δυνάμενον, καίτοι μακρού και διά ποικίλων παραδειγμάτων δαπανηθέντος λέγου. "Όθεν είκότως το δι' άκριδείας έξηγελαθαι παρείς, άπεριεργάστω τη πίστει λοιπόν συμβουλεύει γρηναι λαβείν, ο νοείνου δύναται · μαρτυρεί δε αύτος ειδέναι σαφώς δ λέγει, τή του προσώπου περιφανεία, το αντιλέγειν Ετι δειχνύων ἐπισφαλέστατον · οὐ γάρ ήν είχος ἐπιλελησθαι Νικόδημου, ός είδέναι διισχυρίσατο περί του Σωτήρος ήμων Χριστού, ότι παρά Θεού ελήλυθε διδάσκαλος • το δε άντιτείνειν τῷ παρά θεοῦ καὶ θεῷ, πώς ούχων γένοιτο χινδύνου μεστόν; Θεομαγία γάρ ήδη το πράγμα φαίνεται. Πλην Ιστέον έντευθεν ημίν, οίπερ αν έχοιμεν του διδάσκειν την έξουσίαν, ότι τοίς άρτίως έπλ το πιστεύειν Ιούσιν άμείνων ή πίστις έν άπλοίς λογισμοίς, ή βαθύς τις λόγος, και περιερ-Β γοτέρα μάλλον εξήγησε:. Γάλακτι δε και δ Παύλος έπότιζε τινας, οδπω δυναμένους των στερεωτέρων μετίσχειν βρωμάτων · καὶ «Γνωστώς » δὲ πάλιν, « ἐπιγνώση ψυχές ποιμνίου σου, ι πρός ήμας πού φησιν ό σοφώτατος Σολομών ούκ άδιάκριτον τοίς προσιούσι του διδασχαλικου έθέλων προκείσθαι λόγου, άλλά τοίς έχάστου μέτροις άναλόγως έφηρμοσμένον.

Καὶ τὴν μαρτυρίαν ἡμῶν οὐ λαμβάνετε.

ης έχουν έν έαυτῷ τὸν Πατερα καὶ τὸ Πνεῦμα φυσικώς, είς πληθυντικόν άριθμόν το των μαρτυρούντων πρόσωπον εξέτεινεν ὁ Σωτήρ · Ινα τρόπον τινά, κατά τὸν Μωσέως νόμον, ἐπὶ στόματος δύο καὶ

¹⁹ Rom. x1, 8. 13 Matth. x, 24. 13' Matth xx1.1, 27. 13 Act. xx111, 5. 13 I Cor. 111, 2. 14 Prov. xxv11, 23.

τριών μαρτύρων χρατύνηται το είρημένον. Οὐδαμό- A tur, Ostendit autem Judwos salutem plane respuere. θεν δὲ ὅλως ἀνασώζεσθαι θέλοντας ἐπιδειχνύει τοὺς Τουδαίους, άχαλίνοις δὲ ἀπλῶς καὶ ἀπερισκέπτοις όρμαζς έπὶ τὸ βαθύ τῆς ἀπωλείας φερομένους βάραθρον εί γάρ μήτε νοείν Ισχύουσιν έχ πολλής άμαθίας τό χηρυττόμενον, μήτε πίστει ποιούνται δεκτόν, τίς αν αύτοζς σωτηρίας έτερος έπινοηθείη τρόπος; Καλώς δή ούν, και μάλα δικαίως άναπολόγητον Εσεσθαι την Ιερουσαλήμ Εφασκεν ό Σωτηρ, ώς αυτόκλητον έφ' έαυτην άρπάζουσαν δλεθρον. « Ίερουσαλημ γάρ, Ίερουσαλήμ, φησίν, ή άποχτείνουσα τούς προφήτας, καλ λιθοδολούσα τους άπεσταλμένους πρός αυτήν, ποσάχις ήθέλησα ἐπισυναγαγεῖν τὰ τέχνα σου, δν τρόπον δρνις έπισυνάγει τὰ νοσσία ἐαυτῆς ὑπὸ τὰς πτέρυγας, και ούκ ἡθελήσατε; Ἰδοὺ ἀφίεται ὑμῖν ὁ οἶκος ὑμῶν. >

ΕΙ τὰ ἐπίγεια είπον ὑμῖν, καὶ οὐ πιστεύετε, πῶς Β έαν είπω υμίν τα έπουράνια, πιστεύσητε; Kal ούδεις απαδέδημεν είς τον ούρανον, εί μη δέκ τοῦ οὐρανοῦ καταβάς, ὁ Υίὸς τοῦ ἀνθρώπου ὁ ῶν έν τῷ οὐρανῷ.

Μάθημα, φησίν, την άνθρώποις πρέπουσαν ούχ άναδαϊνον σύνεσιν, έξ άμέτρου λοιπόν άλογίας οὐ παρεδέξασθε, και πώς αν ύμεν εξηγησαίμην τά θειότερα; Οἱ δὲ ἐν τοῖς καθ' ἐπυτοὺς ἀμαθέστατοι, πῶς δυ είεν εν τοίς ύπεραίρουσι σοφοί; Kat ol πρός το Ελαττον άτονήσαντες, πώς ούχ αν έχοιεν το μείζον άφόρητον; Καὶ εί μή μόνω, φησίν, έμοι πιστεύετε λέγοντι, πολλούς δὲ ἐφ' ἐκάστιμ ζητεῖτε τοὺς μάρτυρας, τίνα παροίσοι [Ισ. παροίσοιμι] των ουρανίων ύμιν μυστηρίων τον θεωρόν; «Ούδείς γέρ άναδέδηκεν είς τον ούρανον, εί μη δ έχ τοῦ ούρανοῦ χαταβάς, δ С Υίδς του άνθρώπου. > Τοῦ δὲ Θεοῦ Λόγου καταδεδηκότος έξ ούρανου, τον Υίον του άνθρώπου καταδήναί φησι, διχάζεσθαι μετά την ένανθρώπητιν είς δύο πρόσωπα παραιτούμενος, και ούκ επιτρέπων τισίν, έτερον μέν λέγειν Υίον τον έχ Παρθένου διά την χρείαν ληφθέντα ναλν, έτερον δὲ τὸν ἐχ Θεοῦ Πατρὸς πεφηνότα Λόγον, πλην όσον είς του έκάστω πρέποντα κατά φύσιν διοδιαιόν. Εσπερ γάρ ξατιν έχ Θεού. Λόγος, ούτω και άνθρωπος έχ γυναικός. Εξς δέ λοιπόν εξ άμφοιν & Χριστός, άδιαίρετος είς υίστητα και είς δίξαν θεοπρεπή, έπει κατά τινα τρόπον ώς ίδια περιτίθησι τῷ ἐκ τῆς Παρθένου ναῷ, τὰ γυμνῷ και μόνφ πρέποντα τῷ Λόγφ. Ιδιοποιείται δὲ πάλιν αύτος τὰ μόνη πρέποντα τῆ σαρχί. Νῶν μὲν γὰρ ἐξ ούρανοῦ καταδεδηκέναι φησί τον Υίον τοῦ ἀνθρώπου . D φοδείται όξ, και πτοείται, και άδημονεί κατά τον του πάθους χαιρόν, χαὶ ὡς αὐτὸς παθών ἀναγέγραπται τὰ μόνη τή ανθρωπότητι πρέποντα πάθη.

Kal καθώς Μωθσης ύψωσε τον όχιν έν τη κρήμφ, ούτως ύψωθηται δεί τον Yior του arθρώπου, Ινα πᾶς ὁ πιστεύων εἰς αὐτὸν μή άπόληται, άλλ' έχη ζωήν αίωνιον.

'Απολογησάμενος άρχούντως, και την αιτίαν αὐτῷ παραθείς, δι' ήν ούχ είς ἄμετρόν τι και ὑπερφυὶς ό τῆς πρὸς αὐτὸν διδασκαλίας άνατρέχει λόγος, καταδαίνει πάλιν έπὶ τὰ διὰ Μωσέως τυπιχώς ἄνωθεν γεγενημένα, χειραγωγίαις μάλλον αύτον ταίς διά et effrenato atque temerario impetu in profundum perditionis barathrum ferri. Si enim præ multa inscitia intelligere nequeunt quod prædicatur, nec fide suscipere volunt, quam demum aliam salutis rationem invenient? Bene itaque ac jure merito Salvator Jerusalem inexcusabilem fore aiebat, puta quæ ipsa sibi perniciem arcesseret. « Jerusalem » enim, inquit, « Jerusalem, quæ occidis prophetas, et lapidas eos qui ad te missi sunt, quoties volui congregare filios tuos, quemadmodum gallina congregat pullos suos sub alas, et noluisti? Ecce relinquetur vobis domus vestra deserta ". >

III, 12, 13. Si terrena dixi vobis, et non creditis. quomodo si dixero vobis cælestia, credetis? Et nemo ascendit in cœlum, nisi qui descendit de cœlo, Filius hominis qui est in cœlo.

Doctrinam, inquit, hominum captum non excedentem præ immani stupore non suscepistis : et quomodo vobis quæ diviniora sunt exposuero? Qui in suis rebus sunt ignarissimi, quomodo in sublimioribus sapient? et qui in tenui re deficiunt, quomodo majorem ferre poterunt? Jam nisi mihi uni dicenti creditis, inquit, sed in singulis multos testes exigitis, quem vohis proferam cœlestium mysteriorum spectatorem? « Nemo enim ascendit in cœlum, nisi qui descendit de cœlo, Filius hominis. . Cum autem Deus Verbum descenderit de cœlo, Filium hominis descendisse ait, nolens in duas personas post inhumanationem secari, nec ullis permittens dicere alium quidem esse Filium, templum nimirum illud quod ex Virgine assumptum est, alium quod ex Deo Patre effulsit Verbum, nisi quantum ad naturæ divisionem attinet unicuique congruentem. Ut enim est ex Deo Verbum, sic etiam ex muliere homo. 151 Unus autem Christus demum ex ambobus, in filiatione indivisibilis est ac majestate Deo digna : nam quæ nudo et soli Verbo conveniunt, ea quodammodo, ceu propria templo quod ex beata Virgine est attribuit, et vicissim ipse sibi arrogat quæ soli carni congrunt. Nunc enim descendisse ait de cœlo Filium hominis : timet autem, et pavet, et angitur passionis tempore, eaque illi ascribuntur quæ soli humanitati conveniunt, quasi ipse passus sit.

111, 14, 15. Et sicut Moyses exaltavit serpentem in deserto, ita exaltari oportet Filium hominis, ut omnis qui credit in ipsum non pereat, sed habeat vilam æternam.

Postquam idoneam causam attulit ob quam ei res supra captum et naturam non exponit, descendit rursus ad ca quæ typice facta sunt olim a Moyse, cum sciret ipsum exemplis potius ad veritatis agnitionem deduci posse, quam spiritalium

sermonum exquisita ratione. Plane autem necesse A σχημάτων μόλις δύνασθαι πρός ἐπίγνωσιν τῆς ἀληest, inquit, exaltari seipsum instar serpentis Mosaici, ostendens necessario scrutandam esse historiam, ac illud tantum non incinens ignaro: · Scrutamini Scripturas, quia illæ sunt quæ testimonium perhibent de me 10. > Serpentes quippe Judwos in deserto quondam infestabant, qui cum spicarum in morem caderent, et ad eum qui periculum illud inopinato immiserat miserabiles ex immenso dolore voces jactarent, supernam et a Deo salutem poscebant. Ille autem bonus ac misericors, utpote Deus, Moysen jussit eis statuere serpentem ex ære, in eoque præmeditationem quamdam vult esse futuræ per fidem salutis. Morsu enim serpentis laborantibus unicum remedium erat, æneum illum coram intueri, et extremo dis--crimine fides cum illo obtutu liberabat. Sed hæc quoad historiam. Rursus autem ipsa re totum velut in typo delineat incarnationis mysterium. Serpens enim peccatum significat, sævum illud et homini exitiosum, quod universum genus humanum depascebatur, variis morsibus uniuscujusque animam appetens, et multiplex nequitiæ venemm effundens, quod in tantum invaluerat ut aliter a nobis vitari non posset, quam ope cœlesti. 152 Factus est ergo Deus Verbum in similitudinem earnis peccati, ut damnaret peccatum in carne, sicut scriptum est 19, et respicientibus in ipsum intentiori fide, aut divinorum dogmatum inquisi. tione, zternæ salutis conciliator exsisteret. Quod C autem in sublimi cippo serpens erectus fuerit 30; ostendit illustri et conspicuo in loco positum fuisse Christum, ut neminem lateret eum e terra exaltatum fuisse, sicut ipse quoque alicubi ait 21, propter passionen quam in cruce sustinuit.

III, 16. Sic enim Deus dilexit mundum, ut Filium suum unigenitum daret; ut omnis qui credit in eum non pereat, sed habeat vitam aternam.

Hic aperte ostendit Deum se esse secundum naturam, siquidem necessario censendus est ille Deus, qui ex Deo Patre effulsit, non adventitia dignitate præditus, sicuti nos, sed idipsum vere ex- D sistens quod esse creditur. Singulari autem consilio id ait, scite admodum et opportune Dei ac Patris charitatem erga nos commemorans. Confundit enim incredulum Nicodemum, imo vero contumacem eum esse demonstrat. Cito enim ad credendum, Deo aliquid docente, non accedere, quid aliud est, quæso, quam veritati mendacii crimen innectere? Præterea, dicendo seipsum dari pro mundi vita, imprimis cogitandum esse admonet, quanti supplicii rei sint, qui tam admirabilem illam Dei ac Patris gratiam pro nihilo ducunt: · Sic enim, inquit, Deus dilexit mundum, ut Filium

θείας έλθεζν, ή πνευματικαζς ακριδολογίαις, έξεπιστάμενος. Δεί δὲ δἡ πάντως ἐπυτὸν ὑψωθῆναι, φησίν, ώ; τὸν δφιν τὸν διά Μωσέως, ἀναγκαιοτάτην ἐπιδειχνύς της Ιστορίας την βάσανον, και μονονουχί πάλιν έχεινο λέγων πρό; τον νοούντα μηδέν · « Έρευνατε τάς Γραφάς, ότι αυταί είσιν αι μαρτυρούσαι περί έμου. • "Οφεις μέν γάρ τοίς έξ Ίσρατλ έπεπήδων κατά την Ερημον, οι δε άσταχύων πίπτοντες δίκην, και πρός τον άδοκήτως επισκήψαντα κίνδυνον ού μετρίω; ασχάλλοντες, οίχτροτάτας αφιέντες φωνάς, την άνωθεν και παρά θεοῦ σωτηρίαν εκάλουν. Ό δὲ ἐπείπερ ἡν ἀγαθός τε καὶ φιλοικτίρμων, ὡς Θελς, δφιν αὐτοῖς ἀναστήσαι χαλκοῦν κελεύει Μωσέα · καλ δή καὶ ἐν αὐτῷ προμελετᾶν ἐπιτάττει τήν διὰ πίστεως σωτηρίαν. Ήν γάρ τῷ δηχθέντι τὸ φάρμαχον, τὸ είς πρόσωπον ίδειν του κειμένου, και των έπι τοίς δοχάτοις ἀπαλλαγήν κινδύνων ή πίστις μετά τζε θέας τοίς όρωσιν επραγματεύετο. Τὰ μέν ούν τής Ιστορίας εν τούτοις. "Ολνο δε πάλιν, ώς εν τύπω, τω πράγματε το της ένανθρωπήσεως χαταγράφει μυστήριον. "Όφις μέν γάρ την πικράν καὶ άνθρωποκτόνον άμαρτίαν σημαίνει, ή και σύμπαν το έπι της γης κατεδόσκετο γένος, πολυτρόπως την εκάστου δάχνουσα ψυχήν, και πολυειδή τής φαυλότητος τον ίδν έχχέουσα. ήν δε ούχ ετέρως ήμας την ούτω νιχώσαν διαφυγείν, εί μή διά μόνης τῆς ἐξ ούρανῶν ἐπιχουρίας. Γέγονε τοίνυν ὁ Θεὸς Λόγος ἐν ὁμοιώματι σαρκὸς άμαρτίας, ίνα κατακρίνη την άμαρτίαν έν τή σαρκί, καθά γέγραπται, και τοῖς ἀτενίζουστν είς αὐτὸν δι' έπτενεστέρας της πίστεως, ή και της των θείων δογμάτων έρεύνης, σωτηρίας άκαταλύτου πρόξενος άναδειχθή. Το δὲ ἐφ' ὑψηλής τινος ὑποδάθρας ἀνεστηλώσθαι τον δφιν, δηλοί δή πάντως το έν περιφανεία και έπισημότητι γενέσθαι Χριστόν, ώς άγνοηθήναι μηδενί το έχ γής ύψωθήναι, χαθά καί αὐτός πού φησι, διά τὸ ἐπὶ τῷ σταυρῷ πάθος.

Ούτως γαρ ήγαπησεν ο Θεός τον πόσμον, ώστε τόν Υίον αυτού τον μονογενή Εδωκεν, Ίνα πάς ό πιστεύων είς αὐτόν μή ἀπόληται, άλλ έχη ζωήν

Αναφανόδν εν τούτοις, ότι Θεός κατά φύσιν έστίν, έπείγεται δηλούν, είπερ άνάγχη νοείν τον έχ Θεού πεφηνότα Πατρός είναι δή πάντιος καὶ Θεόν, ούκ έπακτον έχοντα το άξίωμα, καθάπερ ήμεζ, άλλ' οπάρχοντα τοῦτο κατ' άλήθειαν, ὅπερ είναι πιστεύεται. Οἰκονομικῶς δὲ λίαν καὶ τοῦτό φησι, τὴν εἰς ήμας του Θεού και Πατρός παραζεύξας αγάπησιν εύφυως, εύαφόρμως τε λίαν είς τον έπὶ τούτω λόγον έργόμενος. Δυσωπεί μέν γάρ άπειθούντα τον Νικόδημον, μάλλον δε ήδη και άπειθούντα δειχνύει. Τὸ γάρ μη λίαν έτοίμως έπι τὸ πιστεύειν ίέναι, Θεού τι διδάσχοντος, τί αν έτερον είη λοιπόν, ή τῷ τοῦ ψεύδους εγκλήματι περιδαλείν την αλήθειαν; Είτα πρός τούτι δίδοσθαι λέγων έπυτον ύπερ τῆς τοῦ κόσμου ζωής έννοείν άναπείθει γοργώς, πόσης αν γένοιντο τιμωρίας ένοχοι, παρ' οὐδὲν ἐξ ἀπονοίας οἰ

⁴⁴ Joan. v. 39. 49 Rom. viii, 3. 90 Num. xxi, 9.

¹¹ Joan. x11, 32.

τὴν οὕτως ἀξιάγαστον τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρός ποιησά- A suum unigenitum dederit. > Audiat rursus Christi μενοι χάριν. « Ούτω γάρ, φησίν, ήγάπησεν ό Θεός τον χόσμον, ώττε τον Υίον αύτου τον μονογενή δέδωχεν. > 'Αχουέτω πάλιν ό Χριστομάχος αέρετικός, και λεγέτω παρελθών, τί το μέγα της άγάπης του θεού και Πατρός, ή πως αν αύτην είκότως άποθαυμάσαιμεν · άλλ' έρει δή πάντως της άγάπης όρασθαι τὸ ἀξιάγαστον, ἐν τῷ δεδόσθαι τὸν Υίὸν ὑπὲρ ἡμῶν, καὶ τοῦτο μονογενή. Οὐκοῦν ἴνα μένη καὶ σώζηται μεγάλη του θεού και Πατρός ή άγάπησις, Υίδς νοείσθω, μή ποίημα. Υίον δέ φημι τον έχ της οὐσίας του Πατρός, όμοούσιον δηλονότι τῷ γεγεννηκότι, καλ Θεόν δυτως και κατ' άλήθειαν. Εί δε κατά του σου λόγον, ω ούτος, τὸ ἐχ τῆς οὐσίας είναι τοῦ Θεοῦ καὶ Harpog oux Eyes, xal to elvas xata quose Yibç xal Θεός συναποδαλεί, και άργήσει λοιπόν το περίπυ- Β στον θαύμα τῆς ἀγάπης τοῦ Πατρός. Ποίημα γὰρ ποιημάτων ηλλάξατο, και ούχ Υίον άληθως · είκη δέ ήμας και ό μακάριος Παύλος θορυθήσει λέγων. • Αθετήσας τις νόμον Μωσέως, χωρίς οίχτιρμών έπλ δυσίν ή τρισίν μάρτυσιν ἀποθνήσκει, πόσιρ δοκείτε χείρονος άξιωθήσεται τιμωρίας ό του Υίον του θεού καταπατήσας; > Καταπατεί μέν γάρ όμολογουμένως ὁ καταφρονήσας, άλλ' ούχ ώς Υίδν άληθινον, άλλά Μωσέως όμόδουλον, είπερ έστι τῷ πεποιημένω το ποίημα πάντως άδελφον, κατά γε τον του πεποιήσθαι.λόγον, κάν ταίς είς το μείζον ή άμεινον ύπεροχαίς την έτέρου δόξαν πλεονεκτή . άλλ' έστεν άληθης ό τοῦ Παύλου λόγος · χαλεπωτέραν δέ άποτίσει την δίκην ό καταπατήσας τον Υίον, ούχ του Πατρός ύπερ της του κόσμου ζωής τον εξ εαυτού και ίδιον αύτου δεδωκότος Υίον.

tor nooper, Ira noiry tor nooper, d.l. Ira σωθή δ κέσμος δι' αὐτοῦ.

Υίον έαυτον διαρφήδην ονομάσας του Θεού καλ Πατρός, ούχ άμαρτύρητον έξεν οίεται δείν τον λόγον, άλλ' έχ τῆς τῶν πραγμάτων, ἴνα οῦτως εἴπω, ποιότητος επιφέρει την απόδειξιν, ασφαλεστέρους είς πίστιν τους ακροωμένους αποτελών. Ου γάρ απεστάλην, φησί, κατά τον ἰεροφάντην Μωσέα, νόμφ καταχρίνων την οίχουμένην, ούδὶ πρὸς Ελεγγον τῆς άμαρτία; είσφέρω την έντολην, ούδε οίκετικην ποιούμαι την διακονίαν · άλλά Δεσπότη πρέπουσαν την φιλανθρωπίαν είσφέρω, έλευθερώ το δούλον, ώς Υίος και κληρονόμος του Πατρός, μετασκευάζω τον καταδικάζοντα νόμον είς δικαιούσαν γάριν, άνίημι της άμπρτίας τον των οίχείων πλημμελημάτων κατ. D εσφιγμένον σειραίς, άνασώσων την οίχουμένην, ού κατακρίνων ελήλυθα. Έδει γάρ, έδει Μωσέα μέν, φησίν, ώς οίχέτην νόμου του χαταχρίνοντος γενέσθαι διάχονον, έμε δε ώς Υίον και Θεον τής του νόμου κατάρας ἀπολύειν την οίκουμένην, και ταίς είς φιλανθρωπίαν ύπερδολαίς θεραπεύσαι του κόσμου την ασθένειαν. Εί δὲ άμείνων η δικαιούσα χάρις της κατακρινούσης έντολης, πως ούκ ακόλουθον ήδη νοείν τό οίκετικόν άναδαίνειν μέτραν τόν ούτω θεοπρεπή

hestis hæreticus, ac dicat obiter, quid magni habeat Dei ac Patris dilectio, aut quomodo ipsam merito admiremur? Sed respondebit utique in es dilectione id cerni admiratione dignum, quod datus sit pro nobis Filius, adeoque unigenitus. Igitur ut constet magna illa Dei ac Patris dilectio, Filius intelligendus est, non creatura. Filium autem dico, qui est ex substantia Dei ac Patris nimirum, ei consubstantialis, et revera Deus. Quod si juxta tuam doctrinam, o quisquis es, non est ex substantia Dei ac Patris, simul etiam naturalis Filius ac Deus esse desinet, et inanis erit demum eximia illa et 153 admirabilis Patris dilectio. Creaturam enim pro creaturis, non vere Filium dedit. Frustra vero nobis beatus Paulus terrorem injiciet dicens : c Irritam faciens legem Moysi, sine ulla miseratione, duobus vel tribus testibus moritur : quanto magis putatis deteriora mereri supplicia qui Filium Dei conculcaverit 33 ? > Conculcat enim procul dubio is qui spernit, atqui non ut Filium verum, sed Moysis conservum, si quidem creatura est rei create soror in ratione rei create, licet dignitate aut excellentia alterius gloriam superet. At verum est Pauli dictum : et graviorem pænam luet qui Filium conculcaverit, non ut in creaturam peccaus, nec in unum ex Moysis conservis. Magna igitur est ac supernaturalis illa Patris dilectio, qui pro mundi vita illum ex seipso et proprium Filium dedit.

ώς είς ποίημα πλημμελών, ούδε είς Ένα των Μωσέως όμοδούλων. Μεγάλη δη ούν και ὑπερφυής ή ἀγάπη

Où ràp axécreuler o Geoc ror Ylor abrou elc C III, 47. Non enim misit Deus Filium suum in mundum, ut judicet mundum, sed ut salvetur mundus per ipsum.

> Quoniam Filium Dei ac Patris seipsum aperte nominavit, id citra probationem dictum non vult, sed ex rerum ipsarum, ut ita dicam, qualitate demonstrationem infert, auditores in fide confirmans. Non enim missus sum, inquit, quemadmodum sacrorum ille interpres Moyses, ut lege terrarum orbem condemnem, neque ad peccatum redarguendum mandatum fero, nec servili fungor ministerio, sed qualem Dominum deceat betignitatem exhibeo. Ut Filius ac hæres Patris servitute homines libero, condemnatricem legem in justificantem gratiam commuto, suorum criminum catenis constrictis peccata remitto: salvaturus orbem terrarum, non condemnaturus veni. Oportebat enim, inquit, Moysen ut famulum nimirum, condemnatricis legis ministrum esse, me vero, ut Filium ac Deum, exsecratione legis orbem terrarum vindicare, et benignitatis exsuperantia infirmitatem mundi curare. Quod si justificans gratia potior est mandato condemnatorio, qui non consentaneum est arbitrari servilem conditionem illum excedere. qui potestatem præ se fert adeo divinam, et pec

154 nec insulsa, ut opinor, verborum propositorum ratio. Altera vero eadem pene complectens, et superiori doctrinæ affinis afferetur. Salvator cernebat Nicodemum Mosaicis affixum legibus, et veteri quidem mandato mordicus adhærere, et ad regenerationem spiritalem quodammodo exhorrescere. atque ad novam et evangelicam vitam torpere, ratum, ut credibile est, hanc legalibus mandatis fore difficiliorem. Cum ergo non ignoraret, utpote Deus, timorem ex imperitia ipsum invasisse, unica brevique ratione perturbationem illam adimit, et præceptum quidem Mosaicum ex eo quod orbem condemnat, intolerabilius esse demonstrat, seque benignitatis largitorem exhibet, dicens: « Non enim misit Deus Filium suum in mundum, ut judicet mundum, sed ut salvetur mundus per ipsum. »

III, 18. Qui credit in Filium non judicatur : qui autem non credit, jam judicatus est, quia non credidit in nomine unigeniti Filii Dei.

Postquam rebus ipsis probavit se Dei ac Patris Filium exsistere, et Moysis ministerio præstabiliorem mundo gratiam invehere, (qui enim præstabilius non est justificari gratia, quam lege condemnari?) aliam rationem excogitat ut Deus, qua deducamur ad fidem, quotquot perierant undique congregans ad salutem. Proponit igitur hoc præmium credenti, quod non vocandus sit ad judicium, non credenti autem supplicium, in unam eamdemque viam utrinque tendens, et hos quidem promissione gratiæ, illos terrore cruciatus ad sidem benigne convocans. Grave autem et magnum esse crimen infidelitatis ostendit, quandoquidem Filius est atque Unigenitus. Quanto enim præstat illud quod contumeliam accipit, tanto gravius is qui intulit condemnabitur. Jam vero judicatum esse ait incredulum, puta quod ipse jam in seipsum sententiam tulerit, cum sibi conscius sit repudiasse eum per quem fit ut non condemnemur.

III, 19. Hoc autem est judicium, quia tux venit in mundum, et dilexerunt homines tenebras magis

Non sinit indiscussum remanere incredulorum 155 judicium. Addit vero causas et aperte ostendit, quod, juxta illud Proverbiorum, . Non inique tenduntur retia volucribus 35. > Qui enim, inquit, lucis participes esse cum possint, in tenebris jacere malunt, quomodo non mala sibi arcessere credentur, cum sua sponte ea patiantur, quæ effugere liceret, si æqui rerum æstimatores esse vellent, et tenebris lucem atque honesta turpibus anteserre? Præterea liberam a necessitatis vinculis hominis voluntatem servavit, et suopte nutu in utramque partem tendeptem ut ex bene actis lau-

cati vinculis hominem liberat? Una hæc igitur est A την έξουσίαν είσφέροντα, καὶ τῶν τῆς ἀμαρτίας δεσμών άφιέντα τον άνθρωπον; Είς μεν δή των προχειμένων ούτοσὶ, καὶ ούκ ἄκομψος, ὡς οίμαι, λόγος · δεύτερος δὲ ἐπὶ τούτψ διὰ τῶν αὐτῶν ἀναχυχλημάτων στρεφόμενος, χαλ συγγενή πως τοίς άνω την θεωρίαν είσφέρων, έχ φιλομαθίας είρήσεται. Έθεώρει τὸν Νικόδημον ὁ Σωτήρ τοῖς Μωσαϊκοῖς έμπεπηγότα νόμοις, και τῆς μεν άρχαιστέρας ἀπρίξ έχόμενον έντολης, αποφρίττοντα δέ πως πρός την διά Πνεύματος άναγέννησιν, και πρός την νέαν και εδαγγελικήν κατοκνούντα πολιτείαν, οίηθέντα, κατά τὸ είχὸς, φορτιχωτέραν Εσεσθαι ταύτην τῶν ήδη διατεταγμένων. Ούχ άγνοήσας τοιγαρούν, ώς θεός, τον εξ άμαθίας επεισπηδήσαντα φόδον, ενί και άποτόμω χρησάμενος λογισμώ, των έπὶ τούτω θορύδων έλευθεροί, και την μέν διά Μωσέως έντολήν, διά του κατακρίνειν τον κόσμον, δυσαχθεστέραν ούσαν έπιδειχνύει, ήμερότητος δε βραδευτήν έαυτον είσφέρει, λέγων (Ο) γάρ άπέστειλεν ό θεός τον Τίον είς τον κόσμον, ίνα κρίνη τὸν κόσμον, ἀλλ' ίνα σωθή ὁ κόσμος δι' αὐτου. >

'O nicteowr elç tor Ylor où ugirevai · 6 88 μή πιστεύων, ήδη κέκριται, ότι μή πεπίστευκεν είς τὸ δνομα τοῦ μονογενοῦς Υίοῦ τοῦ Θεοῦ.

Πληροφορήσας διά πραγμάτων, ότι και Υίδς ὑπάργει του θεού και Πατρός, και της Μωσέως διακονίας άξιολογωτέραν είσφέρει τῷ κόσμφ τὴν χάριν, (πῶς γάρ ούχ άμεινον του χαταχρίνεσθαι νόμφ, τὸ διχαιουσθαι χάριτι;) τρόπον ήμιν Ετερον επενόησεν, ώς Θεός, είς πίστιν έπαγωγόν, πανταχόθεν τοὺς ἀπολωλότας συνελαύνων είς σωτηρίαν · προτίθησι τοίνυν τῷ μὲν πιστεύοντι γέρας τὸ μἡ χαλείσθαι πρὸς χρίσεν, τῷ δ' ἀπειθοῦντι χόλασιν, εἰς τὴν αὐτὴν χαὶ μίαν δι' άμφοξν όδεύων όδον, καλ τούς μέν έφέτει τη περί την χάριν, τους δὲ φόδφ τοῦ παθείν, ἐπὶ τῷ πιστεύειν ίέναι μακροθύμως συγκαλών. Χαλεπόν δέ καὶ μέγα τῆς ἀπιστίας δειχνύει τὸ ἔγκλημα, ἐπείπερ έστιν Υίος και Μονογενής. "Οσφ γάρ αν αξιόπιστον ύπάρχοι το παροινούμενον, τοσούτον μειζόνως είς το πλημμελήσαι δεινά το άτιμάζον καταδικασθήσεται. "Ηδη δὲ χεχρίσθαι τὸν ἀπιστοῦντά φησιν, ὡς αὐτὸν ήδη καθ' έαυτου την του κολάζεσθαι δείν όρίσαντα ψήφον, δι' ών έγνω παραιτείσθαι τον του μή κρίνεσθαι χορηγέν.

Αύτη δέ έστιν ή αρίσις, ότι φως έλήλυθεν είς τόν κόσμον, και ήγάπησαν οι άνθρωποι τὸ σκότος µāllor, h to gwg.

Ούχ άζήτητον ἀπομένειν ἐᾳ τῶν ἀπειθούντων τὸ κρίμα. Έπιλέγει δε τάς αίτίας, και δεικνύει σαφώς, ότι, κατά τὸν Παροιμιώδη λόγον, « Ούκ άδίκως έκτείνεται δίχτυα πτερωτοίς. Οἱ γάρ, ἐξὸν χαταφωτίζεσθαι, φησί, τὸ ἐν σκότω κείσθαι τιμήσαντες, πῶς ούχ αν είεν είχότως αύτοι χαθ' έαυτών των δεινών όρισταί, και αὐτόμολοι πρός τὸ παθείν & και διαφεύγειν έξην, είπερ ήσαν όρθοι των πραγμάτων έξετασταί, το φωτίζεσθαι μάλλον εθέλειν του μή τοιούτου προχρίνοντες, καλ των άμεινόνων δεύτερα ποιείσθαι μελετώντες τά αισχίονα; Έλευθέραν δὲ πάλιν των εξ άνάγχης δεσμών την του άνθρώπου βαδίζουσαν, ένα δέχηται δικαίως Επαινόν τε τον έπ' άγαθοίς, και την έπι τοί; έναντίοις κόλασιν . ώσπερ ούν αμέλει και εν ετέροις τουτο δέδειχεν, είπων. ε Έλν θέλητε, και εισακούσητέ μου, τὰ άγαθὰ τῆς γής φάγεσθε · εάν δε μή θέλητε, μηδε είσακούσητέ μου, μάγαιρα ύμας κατέδεται. >

Πας τάρ ο φαύλα πράσσων μισεί το φώς, καί ούκ έρχεται πρός τό φως, Ινα μή έλεγχθη τὰ έργα αὐτοῦ.

Έπεξεργάζεται χρησίμως το είρημένου, και του έπὶ τοῖς συμφέρουσιν δχνον ἐξ ἀγάπης δντα τῆς εἰς τὸ φαῦλον ἐλέγχει, καὶ ρίζαν ἔχοντα τὸ μὴ βούλεσθαι μαθείν, δι' ών αν γένοιτό τις σοφός τε και άγαθός. Φεύγει μέν γάρ και παραιτείται, φησίν, ό των πονηρών έργάτης το έν φωτί γενέσθαι τῷ θείῳ, ούχ Β αίδοι τη διά το φαύλον έγκαλυπτόμενος (ή γάρ αν έσώθη τούτο παθών), άλλ' έν άγνοίς μένειν τού πρέποντος άγαπων, ίνα μή πλήττηται πλημμελών, πιχροτέροις ήδη τοίς άπό του συνειδότος έλέγχοις προσδαλών, και διά του λοιπόν έξεπίστασθαι τό άγαθον, δυσαχθεστέραν ύφέξων τῷ χρίνοντι δίκην, εί μή βούλοιτο δράν, άπερ αν άρέσκη Θεώ.

'Ο δὲ ποιών ἀλήθειαν, τοῦτ' ἔστιν, ὁ τῶν τῆς άληθείας έργων έραστής τε και ποιητής, έρχεται πρός το φώς, Ινα φανερωθή τὰ έργα αὐτοῦ, ὅτι έν θεφ έστιν είργασμένα.

Ού γάρ παραιτείται τον έν πνεύματι φωτισμόν, έξ αὐτοῦ δὴ μάλιστα πρὸς τὸ δύνασθαι νοείν ἀσυναρπάστως χειραγωγούμενος, εί μή την θείαν εκδέδηκεν έντολήν, και εί πάντα κατά νόμον είργασται Θεοῦ. "Εστι τοίνυν ἀπόδειξις ἐναργής τῆς μὲν εἰς τὸ φαῦλον άχαλίνου ροπής, και άκράτου πρός το χεϊρον ήδονής. το μή έθελησα: μαθείν, τὰ δι' ών άν τις ίσχυσε πρός τὸ άμεινον άναδραμείν · τῆς δὲ ἐπὶ τοῖς άρίστοις έπιθυμίας, το φωτίζεσθαι διψήν, και ώσπερ τινά κανόνα και άπευθυντήρα πρός την άρέσκουσαν πολιτιλον τῷ Θεῷ, τὸν αὐτοῦ ποιεῖσθαι νόμον ὅπερ είδως ούτως έχειν, και ὁ θεσπέσιος έψαλλε Μελφδός τ'Ο νόμος Κυρίου άμωμος, ἐπιστρέφων ψυχάς, ή μαρτυρία Κυρίου πιστή, σοφίζουσα νήπια · τά διχαιώματα Κυρίου εύθέα, εύφραίνοντα χαρδίαν, ή έντολή Κυρίου τηλαυγής, φωτίζουσα όφθαλμούς.

Καὶ μετά ταῦτα ήλθεν ὁ Ἰησοῦς εἰς τὴν Ἰουδαίαν γην μετά των μαθητων αύτου . ήν δέ και D Ίωἀντης βαπτίζων έν Αἰνῶν έγγὺς τοῦ Σαλημ, ότι ΰδατα πολλά ήν έχει, και παρεγένοντο, και έδαπτίζοττο. Οϋπω γάρ ήτ βεβλημέτος είς τήτ gulaxhr o Twarrng.

Πέρας ήδη λαδούσης της πρός Νικόδημον όμιλίας. Ετερόν τι πάλιν έξαρτύει χρησιμώτατον ό θεσπέσιος εύαγγελιστής. Πνεύματι γάρ τῷ θείῳ φωταγωγούμενος πρός την των άναγχαιοτάτων εξήγησιν, συνείδεν ότι λυσιτελήσει σφόδρα τούς έντευξομένους τδ διαγνώναι σαφώς, πόσην έχει την ύπεροχήν, ή χαί όσοις ὑπέρκειται μέτροις, ὡς πρός τὸ Ἰωάννου βάπτισμα τὸ δεὰ Χριστού. Ήν γὰο δντως ἐλπίδος εὸ

διετήρησε γνώμην, και δοπαί; οικείαις έπ' άμφω A dem jure suscipiat, et ex contrariis punition em Quod alibi quoque ostendit, dicens: « Si volueri ti et audieritis me, bona terræ comedetis: quod s nolucritis neque exaudicritis me, gladius devora hi

> . 111, 20. Omnis enim qui male agit, odit lucem, et non venit ad lucem, ut non arguantur opere eius.

Utiliter pergit in expositione ejus quod dictum est, et in bonis capessendis segnitiem ex improbitatis studio profectam arguit, eamque radicem habere, quod nimirum ea discere nolit, per quæ quis sapiens evadat ac bonus. Fugit enim ac renuit malorum artifex, inquit, divina in luce versari, non vitii pudore (nam si hoc ei contingeret, servaretur), sed quod in virtutis ignoratione manere velit, ne, si peccet, in acriores demum conscientiæ stimulos incurrat, et cognitione boni graviores daturus sit judici pænas, quod nolit ea facere quæ Deo sunt placita.

III, 21. Qui autem facit veritatem (hoc est qui diligit opera veritatis, et ea facit), venit ad lucem ut manisestentur opera ejus, quia in Deo sunt

Non enim spiritalem spernit illuminationem, per ipsam eo maxime perductus, ut non temere intelligere possit, num divinum mandatum sit prætergressus, et an omnia juxta Dei legem peregerit. Manifestum igitur argumentum est effrenat; ad vitium, impetus, et intemperantis libidinis, discere nolle ea per quæ 156 ad meliorem frugem reverti possis: probitatis autem ac virtutis, cupere ut lucis compos evadas, et regulam veluti quamdam et amussim vitæ Deo placentis ejus legem facere. Quod cum ita esse divinus Psaltes nosset, canebat : « Lex Domini immaculata, convertens animas ; testimonium Domini fidele, sapientiam præstans parvulis. Justitlæ Domini rectæ, lætificantes corda, præceptum Domini lucidum, illyminans oculos as.

111, 22-24. Et post hæc venit Jesus et discipuli ejus in Judwam terram. Erat autem et Joannes baplizans in Enon juxta Salim; quia aquæ multæ erant illic, et veniebant, et buptizabantur. Nondum enim missus fuerat Joannes in carcerem.

Finito Christi cum Nicodemo colloquio, aliud quiddam utilissimum iterum struit divinus evangelista. Divino quippe illuminatus Spiritu ad res necessarias exponendas, sciebat magno usui fore auditoribus, si clare agnoscerent quanto intervallo Joannis haptisma Christi baptismate superetur. Metus enim erat profecto non dubius, exorituros aliquos, qui præ mentis inopia dicere auderent,

³⁴ Isa. 1, 19, 20. 38 Psal. xviii, 8, C.

pari utrumque in pretio habendum, vel ex hac in agrestiorem inscitiam delapsos Christi baptisma postponere, priorem autem locum baptismo qui per aquam fit impudenter et insolenter ascribere. Quod enim audaciæ genus intentatum relinquunt imperiti, aut quam llasphemiam non arripiunt, insurgentes adversus Ecclesia dogmata, et omnia, ut scriptum est 34, recta pervertunt? Ut ergo sapiens evangelista procaces illorum voces prius everteret, ipsum nobis inducit sanctum Baptistam suis discipulis rei quæsitæ solutionem exponentem. Baptizat itaque Christus per suos discipulos : Joannes similiter, non tamen profecto per aliorum manus, sed neque in illis ipsis fontibus baptizabat, in quibus Christus hoc facere cernebatur, sed prope Salem, ut scriptum est, et in fonte quodam qui vicinus erat, et illo Judaicorum fontium discrimine baptismi discrimen quodammodo ostendens, 157 et obscure innuens, idem non esse baptisma Joannis cum eo quod a Salvatore nostro Christo factum est : proximum tamen esse et circa ipsum, ut doceret præparationem quamdam et rudimentum esse perfectioris. Quemadmodum ergo lex Mosaica umbram habere dicitur futurorum bonorum, non veram ipsam rerum imaginem (est enim præexercitatio quædam, et cultus spiritalis rudimentum, occultam intrinsecus veritatem parturiens), ita quoque de baptismo illo in pænitentiam censendum est.

πλη, πεπρυμμένην έσωθεν ώδίνον την άλήθειαν · ούτω νοήσεις καλ το είς μετάνοιαν βάπτισμα.

III, 25-26. Facta est autem quæstio ex discipulis C Joannis cum Judæis de purificatione : et venerunt ad Joannem, et dixerunt ei.

Cum Judæi legales lustrationes desendere non possent, nec purificationi buculæ cincre fieri solitæ patrocinari, quiddam in Joannis discipulos ordiuntur, quo sperabant se negotii non parum eis allaturos, quamvis in suis facile superarentur. Nam quoniam beati Baptistæ discipuli, magistri sui baptisma suspicientes, et purificationes legales impugnantes, præstare jam Pharisæis virtute et eruditione videbantur, ideo graviter et inique id illi ferunt, in conviciando solum vehementes, et ad omnem malitiam expediti. Et certe alio respicientes, laudant Christi baptismum, non quod ita sentirent, neque quod veras ei laudes affunderent, sed D animo tantum lacessendi, et præter sententiam id facientes, donce ad exitum consilium suum perducerent. Ratione ergo nullatenus demonstrare queunt, nedum testimoniis Scripturæ Christo patrocinantur, (unde enim istud ingenii hominibus imperitis?) sed ad confirmanda sua dicta illud allegant, paucos admodum ad Joannem, multos vero gregatim ad Christum confluere. Sperabant enim forsan isti oppido vecordes victoriæ calculum se reportaturos, et legalibus lustrationibus potiores partes datum

vel nullum esse prorsus eorum discrimen, sed A μακράν αναδειχθήσεσθαί ποτε του; αποτολμώντας έξ ἀνοία; είπεῖν, ἡ μηδεμίαν όλως ἐν αὐτοῖς ὑπάρχειν την διαφοράν, Ισομέτροις έξ αύτά χρήναι στεφανούσθαι τιμαίς, ή και ταύτης είς άγριωτέραν ἀπαιδευσίαν εξολισθαίνοντας, την μεν επί τοις άμείνοσι ψήφον άφελέσθαι του διά Χριστού, τὸ δὲ νικάν τῷ δι' ὕδατος ἀναισχύντως ἐπασωτεύεσθαι. ΙΙοίον γὰρ θράσος τοίς ἀπαιδεύτοις οὐ βατέν, ή διὰ ποίας οὐχ έλαύνουσι δυσφημίας, οί κατά των Ιερών τής Έχκλησίας δογμάτων έξανιστάμενοι, καλ πάντα τὰ όρθά διαστρέφονται, καθά γέγραπται; Ίνα τοίνυν τῆς έχείνων άθυρογλωττίας προανέλη τές αίτίας ὁ σοφώτατος εύαγγελιστής, αύτον ήμιν είσφέρει τον άγιον Βαπτιστήν τοίς οίχείοις παρατιθέντα μαθηταίς του ζητουμένου την λύσιν. Βαπτίζει τοιγαρούν & Χριστός Β διά των έαυτου μαθητών · όμοίως δὲ καὶ Ἰωάννης, καὶ οὐ πάντω; διὰ χειρὸς ἐτέρων, ἀλλ' οὐδὲ ἐν αὐταῖς έχείναις εδάπτιζε ταϊς πηγαίς, έν αίς τουτο πράττων έφαίνετο Χριστός, άλλά πλησίον του Σαλήμ, καθά γέγραπται, καὶ εἰς μίαν τῶν κύκλψ καὶ γείτονα πηγήν, και δι' αύτου τρόπον τινά του διωρίσθαι, φημί, ταίς των Τουδαίων πηγαίς, την έπὶ τῷ βαπτίσματι δειχνύων διαφοράν, καὶ κατασημαίνων, ώς δι' αίνίγματος, ώς ταυτόν μέν ούκ έστι τῷ παρά τοῦ Σωτήρος ήμων Χριστού τὸ δι' αύτου · πλησίον δ' ούν όμως, και περι αύτό, προμελέτησίν τινα και είσαγωγήν είσφέρων του τελειοτέρου. Ώσπερ ούν καὶ ὁ νόμος ὁ διὰ Μωσέως σκιάν έχειν λέγεται τῶν μελλόντων άγαθων, ούχ αύτην την είχονα των πραγμάτων * προγύμνασμα γάρ τι καί προκατήγητις τῆς ἐν πνεύματι λατρείας τὸ γράμμα ἐστί τὸ Μωσαί-

> Έγένετο οὖν ζήτησις ἐκ τῶν μαθητῶν Ἰωάννου μετά 'Ιουδαίων περί καθαρισμού, και ήλθον πρός τον Ίωάννην, και είπον αὐτῷ

> 'Ατονούντες 'Ιουδαίοι τοίς κατά τον νόμον περιβραντηρίοις συνίστασθαι, καὶ συνάγορεύειν ούκ έχοντε; τῷ διὰ σποδοῦ δαμάλεω; καθαρισμῷ, ἐξυφαίνουσί τι τοίς Ίωάννου μαθηταίς, δι' ούπερ ενόμιζον ού μετρίως άνιάσειν αύτους, καίτοι λίαν έτοίμως έν τοίς καθ' έαυτούς ήττώμενοι. Έπειδή γάρ οἱ τῷ μακαρίω προσεδρεύοντες Βαπτιστή, κρείττους ήδη καί συνετώτεροι των Φαρισαίων έφαίνοντο, τό παρά τῷ οἰχείῳ διδασχάλῳ θαυμάζοντες βάπτισμα, καὶ τούς χατά νόμον χαταγωνιζόμενοι χαθαρισμούς . δυσφορούσιν έπὶ τούτοις οἱ πρὸς μόνον τὸ διαλοιδορεϊσθαι τοργοί, και είς πάσαν έτοιμότατοι κακουργίαν · και δή τον οικείον παρατρέψαντες λόγον έπαινούσι το βάπτισμα το διά Χριστού, διακείμενοι μέν ούχ όρθως, ούδε άληθείς επαίνους του πράγματος χαταχέοντες, είς δὲ μόνον τὸ λυπήσαι παρωξυμμένοι, και την παρά γνώμην δανειζόμενοι πρόθεσιν, έως αν αύτοι; είς έργον έχτρέχη το σπούδασμα. Λογικήν μέν ούν ούδεμίαν έχουσι ποιείσθαι την απόδειξιν, άλλ' ούδὲ ἐχ τῶν ἱερῶν λαδόντες Γραμμάτων συνηγορούσι Χριστώ · πόθεν γάρ ή τοιαύτη τοίς ἀπαιδεύτοις σύνεσις; ἐκείνο δὲ μόνον είς βεδαίωσιν των οίχείων προίσχονται λόγων, το χομιδή

χοντας, άγεληδόν δὲ βαδίζειν ἐπὶ Χριστόν · φοντο γάρ ίτως πολύ λίαν άφραίνοντες την έπὶ τῷ δύνασθαι νικάν άποχομιείσθαι ψήφον, και τοίς νομικοίς περιβραντηρίοις, ώς ήδη κεκρατηκόσιν, άπαυθαδίζεσθαι της 'Ιωάρνου χειρός, εν άμείνοσι θέντες τό διά Χριστού τοίς προσιούσιν αύτῷ χορηγούμενον βάπτισμα, και λυπήσειν μέν έντως τούς, πρός οθς ήν ο λόγος. νούσι γάρ τοῖς ἐξ ἀνάγκης ἐπαίνοις, καὶ οὐχ ἐκόντες τὸν Κύριον.

'Ραββί, δς ήν μετά σου πέραν του Ίορδάνου, φ σύ μεμαρτύρηκας, ίδε ούτος βαπτίζει, καί πάντες έρχονται πρός αὐτόν. 'Απεκρίθη 'Iwarrnc, xal slasr.

Τοίς των Φαρισαίων λόγοις καταδηχθέντες οί μαθηταί, καί είς αύτην δε του πράγματος άφορώντες Β την φύσιν, ψευδομένους μεν ελέγχειν ήσαν ούχ οίοί τε, διαπορούσι δὲ εἰκότως, καὶ τὸ μέγα τοῦ Σωτῆρος ήμων ούχ είδότες άξίωμα, χαταπτοούνται λίαν έπί τοίς Ίωάννου μειονεχτήμασιν, αίδοί τε καὶ θαύματι τὸν ἐξ ἀγάπης κεράσαντες λόγον, ἀξιούσιν ήδη μαθείν, ότου δή χάριν ό ταίς παρ' αύτου μεμαρτυρημένος φωναίς φθάνει μέν αύτον έν εύκλείαις, προπηδά δε τή χάριτι, και σαγηνεύει βαπτίζων ού μέρος της άπάσης πληθύυς 'Ιουδαϊκής, άλλ' ήδη καλ πάντας. Έποιούντο δὲ, κατά τὸ εἰκὸς, οὐκ άθεεὶ τὴν ζήτησιν · καλείται γάρ έντεύθεν ὁ Βαπτιστής είς ακριδή και μακράν περί του Σωτήρος εξήγησιν, καλ διαφανεστάτην των βαπτισμάτων είσφέρει την διαφοράν.

Οὺ δύταται ἄτθρωπος λαμδάνειν οὐδέν, ἐἰν μή ή δεδομένον αὐτῷ έκτοῦ οὐρανοῦ.

Ούδέν φησιν έν άνθρώποις άγαθον, δ μή πάντως είναι καὶ θεόσδοτον. «Τί γὰρ ἔγεις, ὁ οὐκ Ελαδες; » άχούειν αν πρέποι τή χτίσει. Χρήναι δε οίμαι τοίς μέν πονεμηθείσιν άρχεισθαι μέτροις, και ταίς ούravόθεν διωρισμένοις έφήδεσθαι τιμαίς, έχτείνεσθαι έὲ περαιτέρω μηδαμώς, μηδὲ ἀχαρίστως τῆ πρὸς של עבולסי מבל אבצףקעבייסטק בישביבו, דאי מישטבי מדוμάζειν ψήφον, και δεσποτικοίς απομάχεσθαι κρίμασιν, αίδοι του μή δοχείν του τελειοτέρου το Ελαττον αποφέρεσθαι · άλλ ' οίς περ αν εθελήσας τιμήση, ταῦτα δή και μάλα ποιεῖσθαι περι πολλοῦ. Μή ἀσχαλλέτω τοιγαρούν ό έμος, φησί, μαθητής, εί μή το έμον έξάλλομαι μέτρον, εί το μείζον ούχ άγνοῶ, καὶ D intra gloriam humanitati congruentem coerceor. είς δόξαν άνθρωποπρεπή συστέλλομαι.

Αὐτοί ὑμεῖς μοι μαρτυρείτε, ὅτι εἰπον Ἐγώ οὐκ είμι ο Χριστός, αλλ' ότι απεσταλμένος είμι έμ-

Είς ανάμνησιν άγει τους έαυτου μαθητάς ών ήδη πολλάκις άκηκόασι λόγων, όμου μεν ελέγχων εύφυως, ώς τη των χρησίμων λήθη κεκπρωμένους, και περί την ούτω σεμνοτάτην διδασκαλίαν άπονυστάζοντας, όμου δε άναπείθων της θείας μεμνήσθαι Γραφής, άτε δή τή έπι τούτω φιλομαθεία συντεθραμμένους. τίνα μέν έσεσθαι χηρύττει Χριστόν · τίνα δὲ αὖ πάλιν τον προκήρυκα Βαπτιστήν · ούτω γάρ Εμελλον την

μέν είναι βραχείς άριθμῷ τοὺς Ἰοιάννη προστρέ- A iri, coque nomine se gloriaturos, si Christi baptismum ei qui manu Joannis tradebatur anteferrent, et molestiam profecto creaturos iis ad quos verba faciebant. Sed discedunt tandem, et ex inconsiderata disputatione multo magis victi digrediuntur. Dominum 158 quippe velut ex necessitate laudibus coronant, etiam inviti.

'Απαλλάττονται δὲ μόλις ἐπὶ τούτοις, καὶ ἀναχωρούσι των Ίωάννου μαθητών, εξ άπερισχέπτου λογομαχίας πολύ μειζόνως ήττώμενοι. Καταστεφα-

III, 26. Rabbi, qui erat tecum trans Jordanem, cui tu testimonium perhibuisti, ecce, hie baptizat, et omnes veniunt ad eum. Respondit Joannes, et dixit.

Discipuli, Phariszorum dente lacessiti, ipsamque rei naturam intuentes, eorum quidem mendacium coarguere non poterant, sed jure dubitant; cumque eximiam illam nostri Salvatoris dignitatem ignorent, vehementer mirantur minoris fleri Joannem, et pudore atque admiratione sermonem ex amore profectum temperantes, sciscitantur demum quam ob causam Christus ei gloria antecellat, cujus voce testimonium accepit, eique gratia præstet, nec partem solum Judaicæ multitudinis, sed omnes bapt'zando ad se pertrahat. Illud porro non sine numine, ut videtur, quæsierunt: provocatur enim hinc Baptista ad exactam et longam de Salvatore narrationem faciendam, et manifestum baptismatum illorum discrimen affert.

III, 27. Non potest homo accipere quidquam, nisi fuerit ei datum de cœlo.

Nihil inquit in hominibus bonum esse, quod plane a Deo datum non sit. « Quid enim habes, quod non accepisti 37 ? > creaturam audire decet. Arbitror autem sua sorte contentos esse debere, et honoribus cœlitus concessis acquiescere, nec ulterius quidquam affectare, nec ingrato animo divinum aspernari decretum, majus semper aliquid ambiendo, et l'omini pugnare judiciis, quod assequi pudeat quod perfecto sit minus, sed quæcunque honorare voluerit, ea certe magni facienda. Ne angitor itaque meus, inquit, discipulus, si meam sortem non excedo, si majorem non ignoro, et

III, 28. Ipsi vos mihi testimonium perhibetis, quod dixerim: Non sum ego Christus; sed quia missus

Discipulis suis in memoriam reducit ea quæ sæpe jam audierant, partim quidem eos scite arguens, quasi rerum utilium 159 oblivione gravatos, et ad tam gravem doctrinam dormitantes, partim vero suadens divinæ Scripturæ meminisse, homines in ejus studio præsertim educatos, quem illa futurum Christum prædicet, et quem item præconem Baptistam. Sic enim utroque cognite

graviter laturi non erant, quod eos convenienti sibi A έφ' έκάστω γνώσιν αναδεξάμενοι χαλεπαίνειν ούδαsorte præditos viderent. Aliis ergo testibus, inquit, ad id confirmandum opus mihi non erit, cum mei discipuli ipsimet audierint. Servum me esse professus sum, missus sum ut prædicarem, Ego non sum Christus. > Vincat, superet, celebretur ille gloriosius ut Dominus ac Deus.

III, 29. Qui habet sponsam, sponsus est: amicus autem sponsi, qui stat, et audit eum, gaudio gaudet propter vocem sponsi. Hoc ergo gaudium meum impletum est.

Rursus ducta quodammodo a nobis similitudine ad cognitionem subtilium contemplationum nos deducit. Figuræ namque rerum intellectualium sunt ea quæ manu palpantur, et corporalium exemplorum crassitie, accuratissime sæpe res spiritales B demonstrantur. Sponsus est igitur, inquit, et celebritatis Christus est princeps : ego vero vocator et auspex, cui summæ voluptatis et illustris dignitatis loco est in amicorum ordine duntaxat collocari, et vocem convivatoris audire. Ilabeo itaque demum quod optabam, et quod in animo erat mihi perfectum est. Prædicavi enim non solum Christum venturum, sed ipsum quoque jam specto præsentem, et ejus vocem auribus percipio. Vos vero, sapientissimi discipuli, cum humanitatem Christo desponsatam ad eum accedere videtis, et naturam illam rejectam, atque ab ejus amore divulsam ad spiritalem conjunctionem per sanctum baptisma redire conspicitis, ne moleste feratis, inquit, quod non ad me, sed ad spiritalem sponsum C accurrit. Hoc enim æquius erat atque convenientius. Nam qui sponsam habet, sponsus est : hoc est, nolite in me sponsi coronam quærere : non mihi saltat Psalmista, dicens : «Audi, filia, et vide, et inclina aurem tuam, et obliviscere populum tuum, et domum patris tui, quia concupivit ret decorem tuum **; > neque meum thalamum sponsa quærit, cum ait: « Renuntia mihi quem diligit 160 anima mea, ubi pascas, ubi cubes in meridie **. . Habet illa cœlestem sponsum : ego vero oblectabor, cum servi conditionem excesserim, nomine et re amicitiæ. Rerum ergo propositarum sententiam recte imprimis explanatam esse puto. seruerim, ultra de ipsis scribere molestum puto.

III, 30. Illum oportet crescere, me autem minni. Discipulos reprehendit, quasi parvis rebus turbentur, et quibus minime par est, præmature offendantur, qui necdum accurate sciant, quis et undenam sit Emmanuel. Non enim eatenus tantum, inquit, admirationi erit, nec quoniam plures ab eo baptizantur, eam ob rem duntaxat honorem meum excedet, sed in tantum gloriæ modum evehetur, quantus Deum decet. Oportet enim ipsum gloriæ

μῶς, ἐν τοῖς ἐκάστψ πρέπουσιν ὁρῶντες αὐτούς. Δεήσομαι τοιγαρούν ούχ ετέρων, φησίν, είς τούτο μαρτύρων, αὐτηκόους έχων τοὺς ἐμαυτοῦ μαθητάς · ώμολόγηκα την δουλείαν, προκηρύξων ἀπεστάλην · « Έγο ούχ είμι ό Χριστός. • Νικάτω, χρατείτω, χαταλαμπρυνέσθω μειζόνως, ώς Δεσπότης καλ Θεός.

Ο έχων την νύμφην, νυμφίος έστιν, ό δέ φίλος του νυμφίου ο έστηκώς, και ακούων αὐτοῦ, χαρᾶ χαίρει διὰ τὴν φωνήν τοῦ νυμφίου.

Αύτη ούν ή χαςὰ ή έμη πεπλήρωται.

Έγεγόνει μέν πάλιν ώς έξ όμοιώσεως τῆς καθ' ήμας ο λόγος, άγει δε είς επίγνωσιν θεωρημάτων λεπτών τύποι γάρ των νοητών, τά χειρός άφην ύπομένοντα, καὶ σωματικών παραδειγμάτων παχύτης, αχριδεστάτην είσφέρει πολλάχις τῶν πνευματικών την ἀπόδειξιν · έστι τοίνυν, φησί, νυμφίος μέν καί πανηγυριάρχης ὁ Χριστός, δειπνοκλήτωρ δὲ έγω και νυμφαγωγός, θυμπλίαν έγων ακροτάτην, καὶ άξίωμα περιφανές, τὸ ἐν φίλοις κατατετάχθαι μόνον, καὶ τῆς τοῦ ἐστιώντος ἐπακροάσθαι φωνῆς. Έχω μέν ούν ήδη τὸ ποθούμενον έγω, και πεπλήρωταί μοι το σπούδασμα · έχηρυξα γάρ ού μόνον, ώς ήξει Χριστός άλλ' ήδη και παρόντα τεθέαμαι, και αύτην εν ώσιν εισοικίζομαι την φωνήν. Υμείς δὲ, ὧ σοφώτατοι μαθηταὶ, τὴν νυμφευομένην άνθρωπότητα τῷ Χριστῷ πρὸς αὐτὸν Ιοῦσαν ὁρῶντες, καί είς την πνευματικήν αναδαίνουσαν οίκειότητα διά του άγίου βαπτίσματος την άποκεκομμένην, καί δραπετεύσασαν τῆς εἰς αὐτὸν ἀγάπης καταθεώμενοι φύσιν, μή άσχάλλετε, φησίν, ότι μή μάλλον έμοί, προστρέχει δε λίαν εύπετως τῷ κατά πνευμα νυμφίψ. τούτο γάρ ήν δντως δίχαιόν τε καλ πρεπωδέστερον. Ο γάρ έχων την νύμφην, νυμφίος έστί τοῦτ' έστι, μή έν έμοι ζητείτε του νυμφίου τον στέφανον, ούχ έμοι χορεύει λέγων ο Μελφδός. «"Αχουσον, θύγατερ, χαί ίδε, χαί χλίνον το ούς σου, χαι ἐπιλάθου τοῦ λαού σου, και του οίκου του πατρός σου, ότι έπεθύμησεν ό βασιλεύς του κάλλους σου ι ούδε τον έμον ζητούσα θάλαμον ή νύμφη φησίν · « Απάγγειλόν μοι, ον ηγάπησεν ή ψυχή μου, που χοιτάζεις, που ποιμαίνεις έν μεσημορία. ι Έχει τον έξ ούρανοῦ νυμφίον · έγω δέ ήσθήσομαι καὶ την δούλω πρέπουσαν άνα πηδήσας τιμήν, έν τῷ τῆς φιλίας ονόματί τε καί Cum vero de spiritalibus nuptiis abunde jam dis- Β πράγματι. Την μέν ούν τῶν προκειμένων διάνοιχν ο ται δή και μάλα διερμηνεύε τθαι καλώς . άρχούντω; όὲ ήδη περί του πνευματιχού διειληφώς γάμου, τὸ γράφειν έτι περί αύτοῦ φορτικόν ήγοῦμαι.

Έχειτον δεί αὐξάνειν, έμὲ δὲ ἐλαττοῦσθαι.

'Ως έπὶ μικροίς ήδη θορυδουμένους έλέγχει τούς μαθητάς, και πρόωρον μέν έφ' οίς ήκιστα χρήν ύπομείναντας σκάνδαλον, οδιτω δε είδότας άκριδώς, τίς τε και πόθεν έστιν ό Έμμανουήλ. Ού γάρ μέχρι τούτων, φησί, τὰ ἐπ' αὐτῷ θαυμασθήσεται, οὐδὲ ὅτι πλείους βαπτίζονται παρ' αύτων [χρ. αύτοῦ], διά τούτο και μόνον την έμην ύπεραλείται τιμήν, άλλ' είς μέτρον άναθήσεται δόξης τοσούτον, όσον άν

²⁸ Psal. xLIV, 11, 12. 29 Cant. 1, 6.

πρέτου θεῷ · δεί γὰρ αὐτὸν μὲν εἰς αὕξησιν εὐκλείας A incrementum capere, et quotidianis miraculorum ίἐναι, καὶ ταῖς καθ' ἡμέραν τῶν σημείων προσθήχαις άελ πρός το μέζον άναπηδάν, καλ λαμπρότερον άναφαίνεσθαι τῷ κόσμιφ · ἐμὲ δὲ ἐλαττοῦσθαι, μένοντα μέν έν οίς ὑπάρχων ὁρῶμαι, καὶ τῶν ἄπαξ δοθέντων ούχ ὑφιζάνοντα μέτρων, τοῦ δὲ πρὸς αὕξην άναδαίνοντος δόξης άελ, τοσούτον ήττώμενον, όσον αν τρέχη και φέρηται. Και ταύτα μεν ήμεν ό μακάριος διερμηνεύει Βαπτιστής. ήξει δε χρησίμως διά παραδειγμάτων ο λόγος, εναργεστέραν παριστάς των είρημένων την δύναμιν. Δίπηχυ τυχόν έπι γής έστάτω ξύλον. Περικείσθω δέ και φυτόν, άρτι μέν γής ὑπερχύπτον, χλωρούς δὲ ἀνατεῖνον τοὺς ὅρπηχας, και της από ρίζης έτι ώρας αεί πρός ύψος το μείζον ανωθούμενον. αρ' ορλ ει τις περιθεί τώ ξογώ φωνήν, είτα τουτο λέγοι περί τε έαυτου καὶ φυτού του γείτονος, « Τούτο δεί αύξάνειν , έμε δε ελαττούσθαι, » ούχ αν είχότως νοοίτο βλάδος μέν τι έν τοίς χαθ' έαυτό σημαίνειν ούδεν, άλλ' ούδε είς χολόδωσιν τό αύτῷ προσόν οἰχήσεσθαι μέτρον, ἐλαττοῦσθαι δὲ κατά τουτο μόνον διισχυρίζεσθαι το είδος, καθ' δ του πρός αύξησιν έόντος ἀεὶ τὸ μεῖον έχον εὐρίσκεται; Συγγενές δὲ τούτω λήψη πάλιν παράδειγμα, καὶ τὸ των αστέρων επισημότατον, περί του ήλίου λέγοντα βοάν τ Έχεινον δεί αυξάνειν, εμέ δε έλαττουσθαι. > Έως μέν γάρ τή τής νυχτός άχλύι το αιθέριον χαταμελαίνεται βάθος, χρυσην άπαστράπτοντα τον έωσφόρον αύγην, και δλοκλήριο διαπρέποντα δόξη, θαυμάσειεν άν τις είκότως. ήλίου δε άνίσχειν άπειλήσαντος ήδη, χαὶ μετρίφ τον χόσμον φωτί χαταβραίνοντος, νιχάται νας φησίν.

KEDAA. B'.

'Οτι ούχ έτ τοῖς γετητοῖς ἐστιτ ở Υίὸς, ἀλλ' ἐπάτω πάττωτ, ὡς Θεὸς ἐχ Θεοῦ.

'O årwder epzóperoc, exárw zártur eotir.

Ού μέγα, φησίν, οὐδὲ λίαν ἐστίν ἀξιάγαστον, εί την της ανθρωπότητος δόξαν ύπερτρέχει Χριστός. ού γάρ μέχρι τούτων τούς της ίδιας εύκλειας ζοτησιν δρους, έπὶ πάσαν δέ έστι την κτίσιν, ώς θεὸς, ἐπάνω πάντων έστὶ τῶν πεποιημένων, οὸχ ὡς ἐν πᾶσι καταριθμούμενος, άλλ' ώς και πάντων έξηρημένος, και τοίς πάσι θεοπρεπώς εποχούμενος. Έπιλέγει δε τήν αίτίαν, τον άντιτείνοντα δυσωπών, και κατασιγάζων τὸν ἀνθιστάμενον. « 'Ο ἄνωθεν ἐρχόμενος, ι φησί, τουτ' έστιν, ό της άνωθεν ρίζης έχπεφυχώς, την πατρώαν έφ' έαυτῷ φυσικῶς ἀποσώζων εὐφυΐαν, τὸ εμανω μαντων ομαρχειν οπογολοπητιώς πεπτήσεται. D ήν γάρ δή και άμήχανον, μή ούχι πάντως τοιούτον όρασθαι τον Υίον, όποιός περ αν νοοίτο και κατά την άξίαν ό γεννήσας αὐτόν. 'Ο γάρ τῆ ταυτότητι τῆς φύσεως διαπρέπων Υίδς, το απαύγασμα και ο χαρακτήρ του Πατρός, πῶς ἀν γένοιτο κατά τὴν δόξαν έλάττων αύτοῦ; Ἡ γὰρ ούχ ἐν Υἰῷ τὸ τοῦ Πατρὸς ίδιον άτιμασθήσεται, καλ τον του τεκόντος όδριουμεν χαρακτήρα, εν ελάττοσι τιθέντες αὐτόν; 'Αλλ', οίμαι, πάσιν έσται τούτο χαταφανές · διά τοι τούτο χαί γέγραπται • Ίνα πάντες τιμώσι τον Υίον, καθώς τιμώσι

accessionibus semper in majus efferri, et mundo clariorem apparere, me autem minui, manentem in quo nunc cernor statu, nec infra sortem mihi semel datam subsidentem, illo ad majorem gloriam semper crescente, tanto minorem, quanto ille præcurret. Atque hæc quidem nobis Baptista beatus exponit. Sed exempla nos utiliter adhibebimus, quibus dictorum vim et sententiam clarius ob oculos ponamus. Bicubitale in terram figatur lignum : juxta sit planta recens enata, quæ virides ramos expandat, et adhuc a radice in altitudinem majorem subvehatur : an ergo si quis ligno vocem affinxerit, tum de seipso et vicina planta dicat, Hanc oportet crescere, me autem minul, > non jure censeretur significare sibi nihil detrimenti fore, sed nec mensuram suam mutilatum iri, sed asserero se minui specie sola tenus, quatenus planta crescente minus semper esse comperitur. Huic affine rursum aliud exemplum capito. Finge tibi unum inter astra lucidissimum de sole dicere: « Illum oportet crescere, me autem minul. > Quandiu enim noctis tenebris vastus aer obscuratur, luciferum aureo fulgore lucentem et omni ex parte conspicuum jure mireris : verum ubi sol ortum suum 161 denuntiat, et modica luce mundum aspergit, a majore vincitur, et præstantiori sensim lucifer cedit, eaque Joannis verba jure usurpaverit, cum idipsum quod ille patiatur.

τῷ μείζονι, καὶ παραχωρεί πλεονεκτούντι κατά ρραχύ. Λέγοι δ' αν και αυτός εικότως την Ιωάννου φωνήν, αυτό δή τουτο παθών, όπερ έκεξνος υπομεί-

CAP. II.

Quod in creaturarum numero non sil Filius, sed supra omnes, ut Deus de Deo.

III, 31. Qui desursum venit, super omnes ést.

Nihil magni est, aut multum stupendi, inquit, si humanitatis gloriam Christus excedit. Non enim eatenus ejus gloria terminatur, sed supra universam creaturam est, ut Deus, supra res omnes creatas, non ut in omnium numero comprehensus, sed ut ab omnibus exemptus, et divina ratione sedens supra universa. Causam subdit, qua confundit adversarium, et ad silentium adigit. « Qui desursum venit, , inquit, hoc est, qui de superna radice prodiit, paternam in seipso naturaliter conservans nobilitatem, supra omnes erit procul dubio. Nec enim fieri usquam potest ut non talis appareat Filius, qualis censetur esse, idque jure merito, qui ipsum genuit. Filius quippe ille identitate naturæ conspicuus, splendor et character Patris, quomodo gloria minor fuerit? An non enim in Filio Patris proprietas dedecorabitur, et characteri genitoris injuriam faciemus, si eum minorem statuamus? At nemini, ut reor, dubium istud est. Ideireo scriptum quoque est : « Ut omnes honoriscent Filium, sicut honoriscant Patrem; qui non honorificat Filium, non honorificat Patrem * ..

³⁰ Joan. v, 23.

gloriatur, propterea quod ex ipso est secundum naturam, quomodo non censebitur demum rerum creatarum excedere substantiam? boc enim significant illa verba, c super omnes est.) Verum sentio rursus minime quieturos Christi hostium animos, sed ore procaci et effrenato dicturos : Cum beatus Baptista desursum venire Filium asserat, quænam ratio nos adiget ut ex substantia Patris ipsum venire suspicemur, propter illud c desursum, , ac non potius e cœlis, aut etiam ex illa qua præstat supra omnes eminentia, ut ideo quoque supra omnia intelligatur esse ac 162 dicatur? Si quando nos igitur istiusmodi sermonibus appetant, iis reponemus : Non sequar putidissimas vestras rationes, o boni, sed divinam potius Scripturam, solasque sacras Litteras. Scrutandum est igitur in illis, quo pacto vim hujus vocis « desursum » accipiant. Audiant itaque unum ex illis spiritu afflatis apostolis clamantem : « Omne datum optimum, et omne donum perfectum desursum est, descendens a Patre luminum 11. > Ecce aperte illud «desursum , explicat Scriptura, ca Patre., Cum enim sciret nihil aliud res creatas excedere præter ineffabilem illam Dei naturam, idcirco ei propfie vocem hanc desursum attribuit. Alia quippe omnia servitutis jugo subjecta sunt ; solus autem servire nescit, et regnat Deus, unde ipse revera supra omnes quoque est. Deus autem, et ex Deo secundum naturam cum sit Filius, ejuscemodi gloria non excludetur. Quod si illud e desursum » accipiendum putatis pro « cœlitus, » idipsum quoque de quovis angelo et rationali virtute dicatur. Veniunt enim ad nos de cœlis, et ascendunt atque descendunt, ut alicubi ait : « Supra Filium hominis 39. . Quid ergo beatum Baptistam impulit ut quod penes multos est, illud velut eximium soli Filio tribuat, ac tanquam de unico superne descendente dicat : (Qui desursum venit? > Honorem quippe illum communem aliis facere par esset : · Qui desursum veniunt, super omnes sunt. > Sed novit uni Filio vocem illam deberi, tanquam ex auprema radice edito. Non ergo illud « desursum » significat coelitus, sed modo quo jam diximus pie et vere capietur. Quomodo enim, quæso, D erit super omnes, si non illa vox e desursum > significet, a Patre, sed potius de cœlo? Nam si ita res est, erit etiam angelorum quisque super omnia, utpote cum inde veniat. Si vero unusquisque universorum numero non comprehendatur, ex quibusnam demum illud comnia colligetur? aut quomodo vox illa comnia integra permanebit, servans exacte suum significatum, cum angelorum tanta multitudo excludatur, et vim hujus vocis e omnia » evertat? Non enim amplius omnia sunt, si extra maneant ii qui erant in omnium numere. Verbum autem quod inessabili ratione ex

Qui autem æqualibus honoribus cum Deo ac Patre A τον Πατέρα · ό μη τιμών τον Υίον, ούδε τον Πατέρα τιμά. ο 'Ο δε Ισομέτροις, ώς πρός Θεόν και Πατέρα, τιμαζς ἐπαγλαζόμενος, διὰ τὸ ἐξ αὐτοῦ κατὰ φύσιν ύπάρχειν, πως σύχ άν νοοίτο λοιπόν την των γενητών άναδαίνειν οὐσίαν; τοῦτο γάρ τὸ, « Ἐπάνω πάντω» έστίν. > 'Αλλ' αισθάνομαι πάλιν, ώς ηρεμήσει μέν οὐδαμῶς τῶν Χριστομάχων ὁ νοῦς, ήξουσι δ', ὡς εἰκὸς, άθυροστομούντες, και λέγοντες. "Όταν ὁ μακάριος Βαπτιστής άνωθεν όρμασθαι λέγη τον Κύριον, ποίος ήμας άναγκάσει λόγος έκ τῆς τοῦ Πατρός οὐσίας ήχειν αύτον ὑποτοπήσαι διά το « άνωθεν, » καί ούχὶ μάλλον ἐξ οὐρανῶν, ἢ καὶ ἐκ τῆς ἐνούσης αὐτῷ κατά πάντων ύπεροχης, ώς διά τοῦτο καὶ ἐπὶ πάντα νοοίτο, και λέγοιτο; "Όταν τοίνυν ήμας τοίς τοιούτοις χατασφενδονώσι λόγοις, άνταχούσονται πάλιν : θύ τοίς παρ' ύριν σαθροτάτοις, ω βέλτιστοι, λογισμοίς, άλλά μάλλον τή θεία Γραφή και μόνοις τοίς Ιεροίς ακολουθήσομεν Γράμμασιν. Έρευνητέον δή ούν έν έχείνοις, όπως ήμιν την του ε άνωθεν ι όρίζονται δύναμεν. Αχουέτωσαν τοίνυν άναχεχραγότος τινός των πνευματοφόρων (Πάσα δόσις άγαθή, και πάν δώρτμα τέλειον, άνωθέν έστι χαταδάζνον έχ τοῦ Πατρός τῶν φώτων , ίδου διαρρήδην το ε άνωθεν, , ε έχ του Πατρός > είναι φησιν. Ετερον γάρ οὐδεν ὑπερχείσθαι γινώσχων τὰ γενητά παρά την άρφητον του θεου φύσιν, αυτή χυρίως προσήψε το ι άνωθεν. > Τά μέν γάρ άλλα σύμπαντα τῷ τῆς δουλείας ὑποπίπτει ζυγῷ, μόνος δε άνω του χρατείσθαι πηδά και βασιλεύει Θεός. όθεν άληθως αύτος και έπάνω πάντων έστί. Θεός δε και έχ Θεου κατά φύσιν υπάρχων ο Υίλς, τῆς έπὶ τούτιρ λαμπρότητος ούκ έκκείσεται. Εί δὲ τὸ « άνωθεν » οίεσθε δείν « έξ ούρανοῦ » λαμδάνεσθαι, λεγέσθω και έπι παντός άγγέλου και δυνάμεως λογικής ή λέξις. Ερχονται γάρ ώς ήμας εξ ούρανων, και άναδαίνουσι, και καταδαίνουσιν, ώς πού φησιν. « Έπὶ τὸν Υίὸν τοῦ ἀνθρώπου. » Τί οὖν ἄρα ἐστὶ τό τον μακάριου Βαπτιστήν πεπεικός, το πολλοίς ετοιμον είς εξουσίαν αναθείναι μόνφ κατ' εξαίρετον τῷ Υἰῷ, καὶ τὸς ἐφ' ἐνὸς τοῦ ἄνωθεν καταδαίνοντος είπειν, « 'Ο άνωθεν έρχόμενος; » Χρήν γάρ δήπου χοινοποιείσθαι τοίς άλλοις το άξίωμα, λέγοντα. « Οἱ ἄνωθεν ἐρχόμενοι, ἐπάνω πάντων εἰσίν. » 'Aλλ' οίδεν ένὶ τῷ Υἰῷ τὸ ρημα χρεωστούμενον, ὡς τῆς άνωτάτω ρίζης έκπεφυκότι. Ούκ άρα το ε άνωθεν > σημαίνει το « εξ ούρανου. » νοηθήσεται δε, χαθάπερ ήδη προείπομεν, εύσεδως τε και άληθως. Πως γάρ όλως έσται και έπάνω πάντων, εί μη το έκ Πατρός σημαίνει τὸ « ἄνωθεν, » άλλά μάλλον τὸ ἐξ οὐρανοῦ; "Εσται γάρ, αν ούτως έχη, και έκαστος των άγγελων ξπάνω πάντων, ώς ξχείθεν ξργόμενος ξκάστου δξ διαφεύγοντος το έναριθμεϊσθαι τοίς πάσιν, άπο τίνων έτι το ε πάντα · συναγθήσεται ; "Η πώς αν δ του ε πάντα > λόγος άχεραιος διαμείναι, διασώζων άχριδώς, δ σημαίνειν βούλεται, τοσαύτης άγγελων άποφοιτώσης πληθύος, και παραλυούσης του « πάντα > τὸν ὅρον; Οὐκέτι γὰρ πάντα, μενόντων ἐκτὸς. οίπερ ήσαν εν πάσιν. 'Ο δέ γε άρρητως εκ θεού

θεν γέννησιν, και καθάπερ άπο πηγής τής του Πατρός ούσίας ὑπάρχων, ἐρχόμενος οὐκ ἀδικήσει τὸ, πάντα, τὸ ἐν πᾶσιν ὡς μέρος τετάχθαι διαφυγών. έσται δὲ μάλλον ἐπάνω πάντων, ὡς ἔτερος παρ' αύτά, και φύσει, και δυνάμει θεοπρεπεί, και τοίς άλλοις του γεννήσαντος Ιδιώμασιν. 'Αλλ' έρουσι τυχόν, τάς έχ της ερεύνης άτοπίας δυσωπούμενοι. Εί σημαίνει το ε άνωθεν » το εξ ουρανών, από της ένουσης αὐτῷ χατὰ πάντων ὑπεροχῆς. Φέρε δή οὖν, ἀχριδέστερον βασανίζοντες του λεγομένου την δύναμιν, ίδωμεν πάλιν είς ποίον αὐτοίς καταστρέψει τέλος τὸ έγχείρημα. Πρώτον μέν ούν άμαθές τε καλ άδιανόητον χομιδή, το αύτον έχ του οίχειου λέγειν άξιώματος ξργεσθαι τον Τον, και ώσπερ από τίνος τόπου, ή και τὸ ἐπάνω πάντων είναι βαδίζειν. Πρός δέ γε τούτφ χάγω ποθοίμην αν ήδιστα λίαν αύτων, την χατά πάντων ὑπεροχήν, πότερον ποτε δώσουσιν οὐσιώδη και αναφαίρετον τῷ Υίῷ, ἡ προσπεπορισμένην έξωθεν κατά λόγον του συμδεδηκότος. Εί μεν ούν επίκτητον έχειν ερούσιν αύτον την ύπεροχήν, καί έπακτοίς έπισεμνύνεσθαι τοίς άξιώμασιν, άνάγκη προσομολογείν Ερημόν ποτε δόξης είναι δύνασθαι τόν Μονογενή, και την επίκτητον, ώς εκείνοι φασιν, άποδύσασθαι χάριν, και το έπάνω πάντων είναι ζημιωθέντα, φαίνεσθαι γυμνόν ής άρτι θαυμάζουσιν ύπεροχής, είπερ έστι το συμδεδηκός απόδλητον, ότε μή τῆς οὐσίας ἄπτεται τοῦ ὑποχειμένου. "Εσται τοιγαρούν μεταδολή και άλλοιωσις περί τον Υίον και διαψεύσεται μέν είχαίοις αύτον άναμέλπων βήμασιν ό C Μελφδός • Οἱ ούρανοὶ ἀπολοῦνται, σύ δὲ διαμένεις, χαι πάντες ώς ιμάτιον παλαιωθήσονται, χαι ώσει περιδόλαιον έλίξεις αὐτούς, και άλλαγήσονται • σύ δὲ ὁ αὐτὸς εἶ, καὶ τὰ ἔτη σου οὐκ ἐκλείψουσι. . Ποῦ γάρ ὁ αύτὸς, εί μεταπίπτει σύν ήμίν, και τοῦτο ταίς είς τὰ χείρω μεταδολαίς; Μάτην δὲ, ὡς είκὸς, καὶ αύτος έφ' έαυτώ κατασεμνώνεται λέγων' « Τόετε, ίδετε, ότι έγω είμι, και ούκ έστι Θεός πλήν έμου. • Πῶς δὲ ούχὶ καὶ είς αὐτὸν ἀναδήσεται τὸν Πατέρα τά του Γεννήματος πάθη, χαρακτήρ είπερ έστι και είκων απαράλλακτος αυτού; "Εσται δή ούν άλλοιωτός μέν ήμιν ο Θεός και Πατήρ, έχει δε προσγεγονότως την κατά πάντων ὑπεροχήν, καὶ σιωπώ τὸ λειπόμενον. Οίχειώσεται γάρ ώς εξ άνάγχης τὰ εν η τή είχονι το άρχέτυπον. 'Αλλ' ἐπίχτητον μέν ούχ έρουσιν έχειν αύτον την ύπεροχην πρός τὰς τοιαύτας των λογισμών δυσχερείας τε όμου και άτοπίας ἀποφρίττοντες, οὐσιώδη δὲ μάλλον καὶ ἀναφαίρετον. Είτα πάλιν, ω βέλτιστοι, πως ήμιν ού συνερείτε, καλ άχοντες, ότι θεός χατά φύσιν ὑπάρχων ὁ Υίὸς ἐπάνω πάντων έστι, διά τουτο και έχ μόνης έργεται της ούσίας του θεού και Πατρός ; Εί γαρ ούδέν έστι των γενητών, δμή τή του παντός δυνάμει περισχοινίζεται, ξπάνω δὲ πάντων ἐστίν ὁ Υίὸς, ὡς ἔτερος δηλονότι παρά πάντα, και ούσιώδη κατά πάντων έχων την ύπεροχήν, και ούχ ό αύτος κατά φύσιν ύπάρχων τοῖς

Πατρός διαλάμψας λόγος, ιδιάζουσαν έχων την άνω- Α Deo Patre effulsit, peculiarem habens illam superne generationem, et ex Patris substantia tanquam ex fonte manans, nihil detrimenti 183 omnibus afferet, cum in omnium número tanquam pars eorum esse nequeat : sed erit potius supra omnia, tanquam aliud ab ipsis, cum natura, tum virtute divina, aliisque genitoris proprietatibus. Sed earum absurditatum pudore confuti forsan objicient : Si desursum idem est ac de cœlo, ex eo quod universis supéréminet, id significat. Agedum ergo vim illius dicti accuratius perpendentes, rursum videamus quem exitum habituri sint eorum conatus. Primum itaque imperiti ac plane dementis est dicere, Filium ipsum a sua dignitate venire, et velut ex aliquo loco, sive etiam velut ex uno unum ώς εξ ένδς, ενα τον αυτον έχ της ίδιας ύπεροχής είς B eumdem ex sus eminentia venire, ut sit supra omnia. Præterea ego lubens ab ipsis petiero utrum illam supra omnia eminentiam daturi sint substantialem, et quæ auserri non possit Filio, an instar accidentis extrinsecus invectam. Si ergo ascititia præditum ipsum esse dicent eminentia, et adventitiis honoribus gloriari, necesse erit porro fateri Unigenitum gloria quandoque posse carere, et acquisitam, ut ipsi loquuntur, exuere gratiam, et illa excellentia supra res omnes orbatum, spoliari ea quam modo mirantur excellentia, siquidem accidens amitti potest quando e subjecti non dependet essentia. Mutatio igitur et alteratio cadet in Filium, et mentitur Psalmista dum vanis eum ornat laudibus in hune modum : « Cœli peribunt, tu autem permanes, et omnes sicut vestimentum veterascent, et sicut opertorium volves eos, et mutabuntur ; tu autem idem es, et anni tui non deticient 33.) Quomodo enim idem erit, si concidit nobiscum, idque mutationibus in deterius? Frustra autem, ut apparet, de se etiam ipse gloriatur, dicens: « Videte, videte, quia ego sum, et non est Deus præter me 36. » Quomodo vero non ad ipsum quoque Patrem Filii mutationes pertinebunt, siquidem est character et imago ejus per omnia similis 35 ? Erit igitur mutabilis nobis Deus ac Pater, et adventitiam habebit supra res omnes excellentiam : reliqua taceo. Exemplar quippe sibi que sunt imaginis necessario vindicabit. Sed tantarum indignitatum et absurditatum horrore tacti respondebunt ascititiam ei non esse eminentiam, sed substantialem potius, quæ auferri nequeat. Verum, o boni, quomodo nobiscum vel 164 inviti non fatebimini, Filium, cum Deus sit secundum naturam, supra omnia esse, ideoque ex sola Dei ac Patris substantia procedere? Nam si nihil est creatum quod universi ratione et significatu non constringatur, supra universa autem est Filius, ut alius nimirum ab universis et substantiali supra universa eminentia præditus, nec idem exsistens secundum naturam cum universis, quomodo non erit tandem Deus verus? Qui enim extra creaturarum multitu-

dinem substantialiter est positus, nec natura sua A πάσι, πώς ούκ αν είη λοιπον θεος άληθινός; 'Ο γάρ potest in earum ordine collocari, quidnam aliud demum erit nisi Deus? Nihil quippe interjectum videmus, quantum ad subsistentis essentiæ rationem attinet. Creatura enim imperio subjacet, supraque eam positus Deus intelligitur. Igitur si Deus secundum naturam est Filius, et ex Deo ac Patre ineffabiliter est genitus, genitoris naturam illa vox a desursum > significat, ideoque supra universa est Unigenitus, maxime cum ex ipsa esse videatur.

III, 31. Qui est de terra, de terra est, et de terra loquitur.

Non eadem est persuadendi vis et facultas terrigenæ, quæ supremo universi Deo. Loquitur enim de terra, qua homo, et consultoris locum tantum obtinet, totas credendi habenas auditoribus permittens : sed qui superne venit ut Deus, divina quadam et ineffabili gratia tinctum sermonem discipulorum auribus injicit. Quanto vero potior est natura, tanto certe erit efficacior. Admodum autem utiliter beatus Baptista suis discipulis hæc inculcat. Nam cum viderent ipsum Salvatoris gloriz cedere, coque nomine non parum offenderentur, ideoque venissent ad eum, dicentes : Rabbi, qui erat tecum trans Jordanem, cui tu testimonium perhibuisti, ecce, hic baptizat, et omnes veniunt ad eum 36; » necessario vir divino Spiritu afflatus offensionem amovet, suisque discipulis rerum necessariarum cogitationem injiciens, C exponit quidem Salvatoris supra universa eminentiam, nibilominus vero causam edocet ob quam ad illum jam omnes confluerent, et aquæ baptismo relicto ad diviniorem et perfectiorem, qui per Spiritum sanctum fiebat nimirum, se reciperent.

165 Ill , 31. Qui de cœlo venit , super omnes

Hoc testatur, inquit, plurimos et incomparabili intervallo terrenos homines a Deo Verbo, quod superne et cœlitus descendit, superari. Cui confirmando nisi sim idoneus, et si quæ dicturus sum sola non sufficiant, ipse testis accedet Filius, et incomprehensibili spatio distare terrenum ab illo D summo rerum omnium principe docebit. Quippe alicubi Salvator impios Judæos alloquens : « Vos de deorsum estis, ego de supernis sum 37. » Deorsum enim rerum creatarum naturam ait esse, ut subjectam, et ut ex necessitate Deo ad esse vocanti servientem. Sursum vero, divinam et ineffabilem dominatricem illam naturam, utpote quæ res creatas pedibus suis subjectas habet, et potestatis suze jugo subditas. Non frustra autem hæc eatus Baptista superioribus adjecit. Ne suis enim discipulis vanas rationes singere putaretur, et quasi puderet sine causa Christo inferiorem videri,

τῆς τῶν ποιημάτων πληθύος οὐσιωδῶς ἐχχείμενος, καί τὸ ἐν γενητοῖς τετάχθαι κατά φύσιν ἐκδραμών τί αν έτερον είη λοιπόν, ή Θεός; Μεσολαδούν γάς όρωμεν ούδεν, όσον ήχεν είς ούσίας ύφεστώσης λόγον. Κτίσις γάρ ή βασιλευομένη, και ἐπ' αύτή νοείται Θεός. Οὐκοῦν εί Θεὸς κατά φύσιν έστιν ὁ Υίὸς, έγεννήθη δὲ ἀρρήτως ἐχ τοῦ Θεοῦ χαὶ Πατρός, την τοῦ γεννήσαντος φύσιν τὸ « άνωθεν » σημαίνει, διά τοῦτό τε ἐπάνω πάντων ἐστίν ὁ Μονογενής, ἄτε δή καὶ ἐξ αύτης όρ[μ]ώμενος.

O wr ex the the, ex the the sort, sal ex the γης Jalei.

Ούχ Ισομέτρως ένεργήσαι, φησίν, είς τὸ δύνασθαι πείθειν ό γηγενής τῷ ἐπὶ πάντας ὅντι Θεῷ. Λαλήσει μέν γάρ ώς άνθρωπος άπο της γης, και έν μόνη συμδούλου πείσεται τάξει, όλας τοίς παιδευομένοις έπιτρέψας τάς του βούλεσθαι πιστεύσειν ήνίας. ό δὲ ἄνωθεν ἐρχόμενος, ώς Θεός, θεία τινὶ καὶ ἀρόἡτω χάριτι καταχρώσας του λόγου, ταϊς τῶν προσιόντων tvinger droats. "Oop bt auelver tort nard pier, τοσούτφι δή πάντως ένεργήσει γοργότερον. Χρησίμως δὲ λίαν ὁ μακάριος Βαπτιστής πρός τοὺς ἐαυτοῦ μαθητάς τὰ τοιαυτά φησιν. Έπειδη γάρ αὐτὸν τῆς τοῦ Σωτήρος δόξης εθεώρουν ήττώμενον, επί τε τούτω λοιπόν ού μετρίως έσκανδαλίζοντο, (διό δή και προσhegay légovres . « Pabol, of hy merà gou en ru méραν του Ίορδάνου, δ σύ μεμαρτύρηκας, ίδε ούτο; βαπτίζει, και πάντες ξρχονται πρός αὐτόν »). άναγκαίως ό πνευματοφόρος, τὸ τοῦ σκανδάλου πάθος ύποτεμνόμενος, ύγια τε τοίς ξαυτού μαθηταίς την έπὶ τοίς ἀναγχαιοτάτοις διάληψιν ἐντιθείς, ἐξηγείται μέν του Σωτήρος την κατά πάντων ύπεροχην, διδάσχει δε ούδεν ήττον την αίτίαν, δι' ην ήδη πάντες έπ' έχεινον εδάδιζον, και τὸ δι' ὕδατος μόνου παρατρέχοντες βάπτισμα, τῷ θειστέρψ καὶ τελειστέρψ προσήεσαν, τῷ διὰ Πνεύματος άγίου δηλαδή.

Ο έκ τοῦ οὐρανοῦ ἐρχόμενος, ἐπάνω πάντων

Τούτο μαρτυρεί, ότι πλείστη, φησίν, και ἀσύγκριτος ή διαφορά τοίς άπο της γης πρός τον άνωθεν καὶ ἐξ ούρανοῦ καταδαίνοντα Θεὸν Λόγον. Εὶ μή διδάσκειν άξιόχρεως έγω, και εί μόνος ύμιν ό έμος ούχ έξαρχέσει λόγος, αύτος επιδεδαιώσει μαρτυρών ό Γίος, ακαταλήπτω μέτρω διεστάναι το γηγενές της έπάνω πάντων άρχης · διαλεγόμενος δέ που πρός τούς avorious Toubaious, Equanes o Europe . Theis ex των κάτω έστέ · έγω έκ των άνω είμί. » Κάτω μέν γάρ την των γενητών φύσιν είναι φησιν, ώς ύποκειμένην καὶ ὡς ἐξ ἀνάγκης δουλεύουσαν τῷ πρὸς τὸ είναι καλούντι θεφ . άνω δε πάλιν την θείαν και άφρητον δεσπόζουσαν φύσιν, ώς πάντα ὑπὸ πόδας έχουσαν τὰ γενητὰ, καὶ τῷ τῆς ἐξουσίας ὁποθείσαν ζυγῷ. Ού μάτην δὲ ταῦτα τοῖς ἀνωτέρω προστέθεικεν ὁ μαχάριος Βαπτιστής. Γνα γάρ μή νομίζηται παρά τοίς έαυτου μαθηταίς, είχαίους άναπλάττεσθαι λογισμούς, αίδοι δὲ τοῦ μὴ δοχείν εὐλόγως ἡττῆσθαι Χριστοῦ,

τωθεν και άπο της γης. αναγκαίως άφ' ών αύτος έφασχεν ό Σωτήρ, την των είρημένων επισφραγίζει δύναμιν, και πρόφασιν μέν, ού καθάπερ φοντο κενήν, άληθείας δὲ μάλλον ἀπόδειξιν, ἐπιδειχνύει τὴν ἐξήγησιν. Έπειδή δὲ καὶ ἐτέρα φαίνεται τοῦ στίχου Ypagh .

"Ο γάρ έώραχε, φησί, και ήχουσε, τοῦτο μαρtupei.

Φέρε καὶ εἰς αὐτην όλίγα διαλεξόμεθα. Τὰς ἐφ' ξχάστω των πραγμάτων πληροφορίας, διά δύο μάλιστα των χυριωτέρων αἰσθήσεων λαμδάνειν πεφύχαμέν τε και κατειθίσμεθα, δύεως δή λέγω και άποῆς · αὐτήχοοί τε γάρ και αύτεπίσκοτοι γεγενημένοι τινών, έπὶ τὸ λέγειν άνενδοιάστως περί αὐτῶν ἐρχόμεθα. 'Αναπείθων τοιγαρούν, δρομαίως αύτούς έπὶ τὸ πι- Β στεύειν ιέναι τῷ Χριστῷ, λαλεί γάρ, ὅπερ οίδε, φησίν, άκριδως · λαμδάνει δε πάλεν ώς εξ δμοιότητος της καθ' ήμας, ίνα νοώμεν θεοπρεπέστερον, καί φησιν ("Ο έώρακε καὶ ήκουσε, τούτο μαρτυρεί. »

Kal την μαρτυρίαν αὐτοῦ οὐδείς λαμβάνει.

Ούγ ώς μηδενός δεγομένου την μαρτυρίαν (ότι δή καί θεός κατά φύσιν ὑπάρχει Χριστός, ἄνωθέν τε καί έχ Πατρός δρμώμενος, ἐπάνω πάντων ἐστί), τά τοιαυτά φησιν ο μακάριος Βαπτιστής (πολλοί γάρ εδέξαντο και πεπισκεύκασι, και πρό γε πάντων ό Πέτρος, είπων ι Συ εί ὁ Χριστός ὁ Υίὸς του Θεου του ζώντος »)· άλλ' ώς των απάντων αύτος άκριδέστερον το μέγα του λαλούντος έννοήσας άξίωμα, μονονουχί κατασείσας την κεφαλήν, και μηρφ την δε- C concepisset, tantum non moto capite, et semore ξιάν ἐπιχροτήσας, ἀποθαυμάζει τῶν ἀπειθούντων αὐτῷ τὴν ἀπόνοιαν.

KEDAA. I'.

"Ότι Θεός, και έκ Θεος κατά φύσιν ό Χριστός.

Ο λαμβάνων αὐτοῦ τὴν μαρτυρίαν, ἐσφράγισεν ότι ό θεός άληθής έστιν.

Ούχ έτέρως ήν έπιδείξαι την των άπειθούντων άσέβειαν, εί μή των πιστευόντων το λαμπρον έξεκαλύφθη κατόρθωμα. τη γάρ των άγαθων άντιπαραθέσει το φαύλον εύκόλως διαγινώσκεται, και των άμεινόνων ή γνώσις έλέγχει τὰ αίσχίονα. Εξτις ούν, φησί, τοίς του άνωθεν ήχοντος έπινεύσειε λόγοις, κατεσφράγισέ τε καλέξησφαλίσατοδιά της συν[αιν]έσεως, ότι το άψευδείν άει τη θεία σύνηθές τε και φιλαίτα- D τον φύσει. 'Από δή τούτου πρόδηλον λοιπόν τοξς όρωσι τό έναντίον · καταμαρτυρήσει γάρ πάντως ό την πίστιν αποκρουόμενος, ότι ό θεός ούκ έστιν άληθής. Επιτηρητέον δὲ πάλιν, ὅτι τῆς πρός τὴν ατίσιν όμοουσιότητος έξέλχει του Υίου, και Θεου όντα κατά φύσιν διά των είρημένων ἐπιδειχνύει. Εί γάρ ὁ τοῖς παρ' αύτου λαλουμένοις πειθόμενος, δεγόμενος δε την μαρτυρίαν, ήνπερ αν αύτης ποιοίτο περί έαυτου, κατεσφράγισε τε καὶ ἐπεψηφίσατο καλῶς, ὅτι δἡ ὁ θεός άληθής έστε πως ούχ αν νοοίτο κατά φύσιν Θεός ὁ Χριστός, ὁ καὶ διὰ τῆς πίστεως τῶν Εναγχος είρημένων άλτθής έπιμαρτυρούμενος; "Η λεγέτω

μείζονα μέν λέγειν και άνωθεν αὐτον, έαυτον δὲ κά- A ipsum majorem et desursum dicere, se vero deorsum, et de terra, necessario ex Salvatoris ipsius verbis dictorum sententiam comprobat, et ostendit eam expositionem non esse, ut existimabant, inanem, sed claram potius demonstrationem veritatis. Quoniam autem in versiculo aliter quoque scriptum videtur :

III, 32. Quod enim vidit, inquit, et audivit, hoc

Agedum pauca quædam in illud disseramus. Duo nobis sunt sensus, quibus potissimum solemus de rerum veritate sieri certiores, visus nimirum et auditus. Quæ enim audivimus ipsi, ac vidimus, de lis certo et indubitate loquimur. Cum igitur eos ad Christi fidem arripiendam hortaretur, loquitur enim, inquit, quod apprime novit. Rursum a nobis similitudinem ducit, ut quod divinum est intelligamus, et ait : c Quod vidit et audivit, boc testatur.

III, 52. Et testimonium ejus nemo accipit.

Non lize ait beatus Baptista, quasi nemo testimonium illad accipiat, quod Christus nimirum sit Deus secundum naturam, et superne atque ex Patre delapsus super omnia sit constitutus : multi enim 166 susceperunt, et crediderunt, et ipse imprimis Petrus, cum dixit : e Tu es Christus Filins Dei vivi 38 : > sed com ipse accuratios quam cateri omnes magnam loquentis dignitatem animo dextra percusso, eorum demiratur amentiam qui ei non credunt.

CAP. III.

Quod Deus, et ex Deo secundum naturam sit Christus.

IK. 33. Qui accipit ejus testimonium, signavit quia Deus verax est.

Non aliter ostendere poterat incredulorum impietatem, nisi credentium præclaram virtutem palam faceret. Bonorum etenim collatione vitimi facile dignoscitur, et honesti cognitione turpia produntur. Si quis ergo, inquit, ejus qui superne venit sermonem susceperit, obsignavit, et cognitione illa comprebavit, naturam divinam a mendacio abhorrere. Hinc patet demum contrarium. Nam quisquis fider nuntium remisit, testatur utique Deum veracem non esse. Observandum autem est porro, his verbis a consubstantialitate creatura Filium removeri, et Denm secundum naturam esse ostendi. Si enim qui ejus sermonibus credit, et testimonium quod ipse de seipso perhibet accipit, signavit ac probe confirmavit quod Deus verax est, quomodo Christus non intelligetur secundum naturam Deus, qui eorum quæ paulo ante dicta sunt auctoritate verax esse comprobatur? Alioqui dicat rursum nobis adversarius quomodo natura divina honoratur ut verax suscepto Salvatoris

ram non est Deus, religiosus non erit erga naturam divinam is qui credit, ut veraci, sed potius erga creaturam unam, ut illi volunt, præstantissimam. Cum autem asseveratio illa veracitatis ad Deum pertineat, quando fides Christo præstatur, ttique manifestum est quod verus exsistens non falsi nominis Deus ipse sibi honorem illum credentium arrogat. Sed non astipulabitur, ut apparet, huic nostræ sententiæ veritatis inimicus; quinimo Deum secundum naturam esse fateri nolens, supra modum procax nos rursum his verbis aggredietur: Cavillaris, o bone, et versutarum rationum strophas comminisceris, 167 simplicem quodammodo et rectam sententiam amoliens. Cum enim cœlitus Dei Verbum descen- B derit, aperte clamans: « Ex meipso non loquor, sed qui misit me Pater, ipse mihi mandatum dedit quid dicam et quid loquar "; , et rursus : · Omnia quecunque audivi a Patre nota feci vobis 40:) tametsi, ut ipse in sequentibus sanctus Baptista testatur : « Quem enim misit Deus, verba Dei loquitur; 11 > idcirco de eo dicit : (Qui accipit ejus testimopium, signavit quia Deus verax est 42. Verax enim est Deus ac Pater : tu yero in Filium deflectere conaris quod alteri debetur. Quid igitur ad bæc nos quoque respondebimus? An ergo inter prophetas Unigenitum ministerium prophetis conveniens implere, nihilque præter hoc aljud facere dicemus? Quis enim non plane fateatur Dei ad nos voces prophetas detulisse? At quid C eximii habet Filius, si hoc ipsum duntavat impleat? Quomodo vero supra omnes est, si prophetarum in ordine censetur, et servili conditione est præditus? quomodo ceu illis gloria præstantior in Evangeliis ait : (Si illos dixit deos, ad quos sermo Dei factus est, et non potest solvi Scriptura; quem Pater sanctificavit, et misit in mundum, vos dicitis quia blasphemas : quia dixi, Filius Dei sum 43? . His epim verbis aperte seipsum eximit a prophetarum grege, eosque deos vocatos esse dicit, propterea quod factus est ad ipsos Dei sermo : seipsum vero Dei Filium asserit. Nam sanctis prophetis particularis quædam per Spiritum collata est gratia : in Christo vero Salvatore, placuit omnem plenitudinem deitatis habitare corporaliter, ut Paulus ait 4. Ideoque de plenitudine ejus omnes accepimus, ut Joannes asseruit 44°, Quomodo igitur æqualis erit accipientibus largitor, aut quomodo in ordine ministri erit deitatis plenitudo? Hinc ergo animadvertant quanta se obstringunt blasphemia quicunque ista loquuntur. Quo pacto vero sit intelligendum illud : c Ex meipso non loquor, sed qui misit me Pater, ipse mihi mandatum dedit quid dicam, aut quid loquar 15, , suo tempore ac loco fusius explicabitur? Inpræsentiarum autem arbitror adversariorum objectiones ad pietatem

nostri testimonio. Si enim plane secundum natu- Α πάλιν ήμιν δδι' έναντίας, πῶς ή θεία τιμάται φύσις, ώς άληθεύουσα, της του Σωτήρος ήμων μαρτυρίας παραδεδεγμένης. Εί γάρ όλως κατά φύσιν ούκ Εστι Θεός, ούχ είς την θείαν εύσεδήσει φύσιν ό πιστεύων, ῶς ἀληθεύοντι, μάλλον δὲ εἰς ἐν τῶν κτισμάτων κατ έχείνους το χάλλιστον. Έπειδή δέ του άληθεύειν ή ψήφος είς θεὸν άνατείνεται πιστευομένου Χριστοῦ, πρόδηλον δήπου πάντως έστιν, ότι Θεός ὑπάρχων, ού ψευδώνυμος αύτος έφ' έαυτῷ τὴν ἀπὸ τῶν συναινούντων άρπάζει τιμήν. 'Αλλ' οὐ συνθήσεται μέν, χατά τὸ είχὸς, τούτοις ήμιν τοῖς λόγοις ὁ τῆς ἀληθείας έχθρός άνασχιρτήσει δέ μέγα, Θεόν είναι χατά φύσιν ού παραδεχόμενος τον Υίόν. Έρει δε δή πάλιν Κατασοφίζη τον λόγον, ω ούτος, και στροφάς επινοείς πολυπλόχων θεωρημάτων, την άπλην τρόπον τινά καὶ εύθεζαν άεὶ διάνοιαν παραιτούμενος. Έπειδή γάρ έξ ούρανοῦ χαταδέδηχεν ὁ τοῦ Θεοῦ Λόγος, διαβρήδην άναδοών, « 'Απ' έμαυτοῦ οὐ λαλώ, άλλ' ὁ πέμψας με Πατήρ, αύτός μοι έντολήν δέδωκε τί είπω, και τέ λαλήσω · » και πάλιν, « Πάντα & ήκουσα παρά τοῦ Πατρός, ἀπαγγελώ [vulg. εγνώρισα] ύμίν, » εί καί. ώς αύτος έν τοις έφεξης ό άγιος διεμαρτύρατο Βαπτιστής • « "Ον γάρ ἀπέστειλεν ὁ Θεός, τὰ ρήματα τοῦ Θεού λαλεί .) διά τούτο λέγει περί αὐτού: « 'Ο λαμδάνων αύτου την μαρτυρίαν, εσφράγισεν, ότι ό θεός άληθής έστιν . > άληθής γάρ έστιν ό Θεός καί Πατήρ. σύ δὲ ήμῖν εἰς τὸν Υίὸν περιτρέπειν πειρά τὸ ἐτέρψ γρεωστούμενον. Τί ούν πρός ταύτα και παρ' ήμων εἰρήσεται ; "Αρ' οὖν ἐν προφήταις ἡμῖν ὁ Μονογενής τετάξεται, την προφήταις πρέπουσαν διακονίαν άποπληρών, και έτερον έπι τούτω πράττων ούδέν; Τίνι γάρ των δντων ούχ άνενδοιάστως παραδεχτόν, ότι τάς θεόθεν ώς ήμας διεχόμιζον οι προφήται φωνάς; Είτα τί τὸ ἐξαίρετον ἐν Υίῷ, τοῦτο αὐτὸ πληροῦντι μόνον; Πώς δὲ ἐπάνω πάντων ἐστίν, εἰ προφήταις έτι συντάττεται, καὶ δουλοπρεπεί περιδέδληται μέτρω; πως δὲ ὡς ἐχείνους ἐν δόξη πλεονεκτών, ἐν Εὐαγγελίοις φησίν, « Εί ἐχείνους είπε θεούς, πρός ούς ό λόγος του θεού έγένετο, καὶ οὐ δύναται λυθηναι ή Γραφή, δν ό Πατήρ ήγίασε, και ἀπέστειλεν είς τον κόσμον, όμεζς λέγετε, ότι Βλασφημεζς, ότι εξπον · Υίός είμι του θεού; » Έπυτον γάρ εν τούτοις αποδιορίζει σαφώς της των προφητών άγελης, και θεούς μέν αύτους χατωνομάσθαι φησί, διά το γενέσθαι πρός αὐτοὺς τὸν τοῦ Θεοῦ λόγον , ἐαυτὸν δὲ Υἰὸν Θεοῦ λέγει. Τοίς μέν γάρ άγίοις προφήταις μεριχή διά του Πνεύματος διενεμήθη χάρις · έν δὲ τῷ Σωτῆρι Χριστῷ παν το πλήρωμα της θεότητος εύδόχησε κατοιχήσαι σωματικώς, ώς ὁ Παυλός φησι · διὸ καὶ ἐκ του πληρώματος αὐτοῦ πάντες ελάδομεν, ὡς Ἰωάννης διισχυρίσατο. Ηως ούν εν Ισομέτρω τοίς λαμδάνουσιν ό διδούς; ή πῶς ἐν τῆ τοῦ διαχονοῦντος χατατετάξεται μοίρα τό της θεότητος πλήρωμα; Περιαθρείτωσαν τοίνυν έντεύθεν, είς όσην αύτοις άποχινδυνεύσει δυσφημίαν ό λόγος, και τίνα μέν τρόπον προσήκει νοείσθαι τὸ, « 'Απ' ἐμαυτοῦ οὐ λαλῶ, ἀλλ' ὁ πέμψας με Πατήρ, αυτός μοι έντολην δέδωκε τί είπω, και τί λα-

39 Joan. xii, 49. 49 Joan. xv. 15. 41 Joan. iii, 31. 42 Ibid.. 33. 42 Joan. x , 35, 36. 44 Col. ii, 9. " Joan. 1, 16. " Joan. XII , 49.

νευθήσεται. Χρηναι δὲ οἶμαι πρὸς τὸ παρὸν, ὑπόθεσιν εύσεδείας τὰ τῶν ἐναντίων ποιείσθαι προδλήματα, και εξ ων εκείνοι πρεσδεύουσι, τοίς τῆς Έκκλησίας έπαγωνίσασθαι δόγμασιν. Οὐχοῦν ἐντολάς μὲν είληφέναι παρά του Πατρός, και λαλείν άφ' έαυτου μηδέν, διισχυρίζονται τον Υίον οσα δε ήχουσεν, ώς αυτός πού φησι, ταύτα και ήμιν επείγεσθαι λέγειν. Καλώς, έχέτω και τήδε · συνθησόμεθα γάρ, ούδεν άδικούντος, κατά γε τον του πως είναι λόγον, του πράγματος τον Υίον, χαλλίστην δε μάλλον έπι του παρόντος μάλιστα την οίχουρμίαν εἰσάγοντος. Οὐχοῦν, ὅταν λέγοντος άχούσωσιν αύτου . « Έγω καὶ ὁ Πατήρ ἔν ἐσμεν . "Ο έωραχώς έμε, εώρακε τον Πατέρα. Έγω εν τῷ Πατρί, καὶ ὁ Πατήρ ἐν ἐμοί · , λαμδανέτωσαν τήν λαλείν τον Υίον · μή απιστείτωσαν τοίς του Σωτήρος ρήμασι, τὰ παρά του Πατρος ήμίν έρμηνεύοντος.

"Ον γάρ ἀπέστειλεν ό θεός, τὰ ῥήματα τοῦ Θεοῦ Β

Οίδεν ούν άρα κατά φύσιν όντα αύτον ο Πατήρ έν έαυτψ τον ίδιον λίον τουτο γάρ οίμαι το, « Ενέσμεν, » καί ούχ ἔτερόν τι κατασημαίνειν, Υίον όγτα, καί ού ποίημα γινώσκει. Γίον δέ φημι, τον έκ τῆς ούσίας αὐτοῦ, καὶ οὐ ψιλῷ τῆς υἰότητος τετιμημένον όνόματι οίδεν δυτα τής ίδιας ιδιότητος άπαράλλακτου είχονα · ώς όρασθαι μέν τελείως έν αύτῷ, ζωγραφείν δὲ ἐν ἐαυτῷ τὸν ἐξ αὐτοῦ κατὰ φύσιν ἀρρήτως ἐκλάμψαντα : χαί έχειν μέν έν έαυτῷ τὸν Υίον, είναι δὲ αὐ πάλιν ἐν Υίῷ, διὰ τὴν τῆς οὐσίας ταυτότητα. Ταῦτα φρονήσας, αίρετικέ, πικρού μέν σαυτόν άπαλλάξεις νοσήματος, τριδής δε ήμας της εν λόγοις καί ζητήμασιν. • "Ον γάρ ἀπέστειλεν ὁ Θεός, τὰ ρήματα του Θεού λαλεί. > "Όταν έχ του προχείρου νοη- C ται το προκείμενον, τί πάλιν έσται θαυμαστον έν Υίψ ; "Η γάρ ούχι και των άγίων έκαστος προφητων, και απεστέλλετο παρά θεού, και τους παρ' αύτου διήγγελ[λ]ε λόγους; Καὶ γοῦν πρός μὲν τὸν ἱεροφάντην Μωσέα είρηταί ποι : « Καὶ νῦν δεῦρο ἀποστείλω σε είς Αίγυπτον, καὶ έρεξς πρός Φαραώ: Τάδε λέγει Κύριος ι πρός Ιερεμίαν δέ γε του ιερώτατου. « Μή λέγε, ότι Νεώτερος έγω είμι ότι πρός πάντας, ούς εάν εξαποστείλω σε, πορεύση, και κατά πάντα, όσα έἀν έντειλωμαί σοι, λαλήσεις. 1 Τί οῦν ἄρα τὸ πλείον έν τῷ κατά φύσιν Υίῷ, λαλούντι τὰ τοῦ Θεοῦ έήματα, διά το άπεστάλθαι παρ' αύτοῦ; Προφήτης ήμεν, ώς ξοιχεν, άναδειχθήσεται πάλιν, χαλ ξτερον ούδὲν, ὅσον ἡχεν εἰπεῖν εἰς τὸν τῆς διαχρνίας τρόπον. D Ούχοῦν τὸ ε ἀπέστειλε > νοήσεις ἐν τούτοις, ἡ κατὰ τον τῆς ἐνανθρωπήσεως λόγον, και την ἐν τῷδε τῷ πραίτή πετα ααδχό! εμιδοιτύοις. Η μαγις εχγήλυ θεοπρεπέστερον και άξιολογώτερον. Ού γάρ έκρυψεν έν έαυτῷ τὸν Υίὸν ὁ Πατήρ, ἀλλ' ἐχ τῆς ἰδίας έξέλαμψε φύσεως, ώς έχ φωτός άπαύγασμα, χατά τον άφραστόν τε και άνεξήγητον της θείας γεννήσεως τρόπον. δ δή καὶ αύτος ήμιν διεσάφει λέγων ό Μονογενής · • Έγω έχ του Πατρός εξήλθον, καί ήκω. • Έξελήλυθε γάρ έχ του Πατρός εἰς ἰδίαν

λήσω, , πλατύτερου εν ίδιφ καιρφ και τόπφ διερμη- A esse transferendas, et ex 168 ils quæ illi statuunt, patrocinandum Ecclesiæ dogmatibus. Igitur mandata quidem accepisse a Patre, et a seipso loqui nihil Filium asserunt : quæcunque vero audiit, ut ipse alicubi ait, hæc nobis etjam eloqui. Bene habet : assentiemur enim, cum istud quoa6 substantiæ modum Filio nihil officiat, sed præclaram potius nobis divini consilii rationem inpræsentiarum significet. Igitur, cum audiant ipsum dicentem : 4 Ego et Pater unum sumus 46 : Qui vidit me, vidit et Patrem 47 : Ego in Patre, et Pater in me 4; , accipiant ejus testimonium, signent Deum et Patrem esse veracem, et quod vere scit, id velle loqui Fillum, ne diffidant verbis Salvatoris, qui que sunt a Patre nobis exponit.

μαρτυρίαν αύτου, σφραγιζέτωσαν, ότι ό θεός και Πατήρ άληθής έστιν, όπερ οίδεν άκριδώς άναπείθων

111, 34. Quem enim misit Deus, verba Dei lo-

Novit itaque Pater in seipso secundum naturam exsistere Filium suum; hoc enim, opinor, illud, · Unum sumus, » significare Filium esse, non autem creaturam, agnoscit. Filium autem dico, qui . ex ejus est substantia, non nudo filiationis nomine ornatus. Scit esse suæ proprietatis imaginem per omnia similem, ita ut persecte quidem cernatur in ipso, ipse vero in seipso depingat eum qui ex ipso secundum naturam ineffabiliter effulsit, et habeat quidem in seipso Filium, sitque vicissim in Filio, propter identitatem substantiæ. Hæc si sentias, hæretice; et teipsum morbo gravissimo, et nos disputandi molestia liberaveris, « Quem enim misit Deus, verba Dei loquitur. , Si ut jacet dictum illud accipiatur, quid magni demum et admirabilis erit in Filio? An non enim sanctorum prophetarum quilibet etiam missus est a Deo, ejusque verba manifesta fecit? Et certe alicubi dictum est ad Moysen sacrorum interpretem : « Et nunc mittam te in Ægyptum, et dices ad Pharaonem : llæc dicit Dominus 4. . Ad Jeremiam autem sanctissimum : Noli dicere Quia junior ego sum, quia ad omnes ad quos misero te, ibis, et juxta omnia quæcunque mandavero tibi, loqueris ... Quid ergo plus est in Filio naturali qui Dei verba loquitur, ex eo quod missus est ab ipso? Nihil aliud rursus, ut videtur, quam propheta esse nobis patebit, si de ministerii ratione loquamur. 169 Igitur hic e misit, aut ratione incarnationis et adventus in hunc mundum cum carne, aut diviniori et sublimiori quadam ratione accipies. Non enim in seipso Filium Pater occultavit, sed ex sua natura eluxit, ut ex luce splendor emicat ineffabili et inenarrabili divinæ generationis modo. Quod ipse quoque nobis exposuit Unigenitus, dicens : « Ego ex Patre exivi, et venio 11. > Exivit enim ex Patre in propriam hypostasim Filius, licet in ipso sit secundum naturam : et quod ibi e exire, s idipsum,

[&]quot; Joan. v. 50. " Joan. xiv, 9. " Ibid., 11. " Exod. iii, 10. " Jerem. i, 7. " Joan. xvi, 28.

hic emissum esse, s significat. Verbum igitur quod A υπαρξιν ό Υίδς, εί και εν αὐτῷ κατά φύσιν έστί · και ex Patre effulsit et emicuit, puta cum Deus sit de Deo, Deo convenientibus vocibus utetur: Deo autem conveniunt quæ veræ sunt voces, et ab omni mendacii labe sunt immunes. Quocirca e qui Salvatoris testimonium accipit, signavit quia Deus verax est. , Est enim revera secundum naturam Deus. έστιν · » Εστι γάρ δντως κατά φύσιν Θεός.

III, 34. Non enim ad mensuram dat Deus Spiritum.

Hic attentissimas aures adhibe, quæso, ut nobiscum rursus sanctorum mireris sapientiam. Dixit Filium, cum a Deo missum esse, tum Dei verba consideret, videntur eum in prophetarum ordine quodaminodo statuere, quemadmodum paulo ante diximus. Per hæc igitur ipsum nequaquam parem iis esse ostendit, et uno hoc signo docet multum et incomparabiliter ab iis distare. Fieri enim non potest, inquit, ut qui ad certum modum Spiritum accipiunt, eum alteri quoque largiri possint. Nusquam enim sanctus sancto Spiritus sancti largitor fuit : sed eum omnibus de sua plenitudine largitur Filius ". Itaque non ad mensuram dat, neque ut illi, partem quamdam exiguam Spiritus habet, idque per participationem : sed cum sit etiam ipse largitor, utique manifestum est illum totum habere substantialiter in seipso. Igitur qui tantam habet præ illis excellentiam, non tanquam unus ex illis C loquetur quæ Dei sunt, sed ut Deus exsistens ex Deo, convenientes Deo sermones proferet. Nihil autem nostræ doctrinæ officiet quod per manus apostolorum datum esse nonnullis Spiritum quidam existimant: Spiritus enim invocatores potius quam Spiritus sancti 170 largitores ipsos credimus : nam et beatus ipse Moyses nequaquam de suo spiritu auferre jussus est, sed suz potestati servavit istud Deus, qui præcipit quidem ipsum addere septuaginta viros, promittens se ablaturum de ejus spiritu, et impositurum eis 83. Norat enim uni Deo competere eorum faciendorum potestatem quæ Deum decent.

CAP. IV.

Quod non per participationem sint in Filio quæ Dei ac Patris sunt propria, sed substantialiter, et se-

III, 35. Pater diligit Filium, et omnia dedit in

Cum enim dixerit Deum Filium qui ex Patre effulsit non posse aliis uti verbis quam quibus Pater utatur, veris nimirum : « Quem enim misit Deus, verba Dei loquitur 4, > inquit; necessario id fusius exponit, et ait : Pater diligit Filium. Non offendemus, inquit, Deum et Patrem, si æqualem ejus Filio honorem exhibeamus : non offendemus, si Filium, qui bonorum Patris substantialiter

όπερ ημίν εν εκείνω το εξελθείν σημαίνει, τούτο πάλιν ένταυθα το άπεστάλθαι δηλοί. 'Ο τοίνυν, φησίν, έχ Πατρός πεφηνώς τε και άπαστραφθείς Δόγος, άτε δή θεός υπάρχων έχ θεου, τοίς τῷ θεῷ πρέπουσι χεχρήσεται λόγοις · λόγοι δὲ αν είεν Θεφ πρέποντες οἱ άληθεῖς, καὶ τὴν ἀπὸ τοῦ ψεύδεσθαι κηλίδα ε παραιτούμενοι. Οὐχοῦν ε ὁ λαμβάνων τοῦ Σωτῆρος την μαρτυρίαν, ἐσφράγισεν, ὅτι ὁ Θεὸς ἀληθής

Οὺ γὰρ ἐχ μέτρου δίδωσι τὸ Πνεῦμα.

'Οξείαν ὑπόσχες νυνί δη μάλιστα την ἀχοήν, ω γενναίε, ίνα δη πάλιν ήμιν συνθαυμάσεις των άγίων την νηψιν. Έφη του Υίον και απεστάλθαι παρά του Θεού, και τά του Θεού ρήματα λαλείν · άλλ' ὑπαισθάloqui. At si prima fronte vim eorum verborum quis B νεταί πως, δσον ξαεν είς την πρόχειρον τοῦ λόγου δύναμιν, προφητικόν αύτῷ περιθείς τὸ μέτρον, ώσπερ ούν και διελαλήσαμεν άρτίως. 'Αναφέρει τοίνυν αύτον της προς έχείνους Ισότητος διά τούτων, καί δι' ένδς δή τούτου σημείου δίδωσι νοείν, ώς πολλή δή τίς έστι, μάλλον δὲ ήδη καὶ ἀσύγκριτος ή διαφορά. Αμήχανον γάρ, φησί, τούς μεμετρημένον λαχόντας τό Πνεύμα, και έτέρψ δύνασθαι τούτο χαρίζεσθαι. ού γάρ άγιος άγίω ποτέ Πνεύματος άγίου γέγονε χορηγός χορηγεί δε πάσιν ό Υίος, ώς εξ ίδίου πληρώματος. Ούκουν ούχ έχ μέτρου δίδωσιν, ούδὲ ώσπερ έχείνοι, μικράν τινα μοίραν έχει του Πνεύματος, και τουτο μεταληπτώς. άλλ' έπειδήπερ ανεδείχθη και χορηγός, δήλος αν είη δήπουθεν όλον έχων ούσιωδώς εν έαυτφ. Οθχούν ο τοσαύτην έχων πρός έχείνους την ύπεροχην, ούχ ώς είς έξ έχείνων λαλήσει τὰ παρά Θεού, άλλ' ώς Θεός ὑπάρχων ἐχ Θεού, τούς Θεώ πρέποντας άνερεύξεται λόγους. 'Αντιχείσεται δε τοίς είρημένοις ούδαμώς, το διά χειρών ἀποστολικών δεδόσθαι το Πνευμά τισιν οξεσθαί τινας. πνευματοκλήτορας γάρ, ήπερ δυτως του Πνεύματος χορηγούς του άγίου είναι πιστεύσομεν έπει και Μωσής ὁ μακάριος, ούκ αὐτὸς ἀφελεῖν ἀπὸ τοῦ ὅντος έπ' αύτῷ πνεύματος προσετάττετο, μόνη δὲ τῆ ἰδία τετήρηχεν έξουσία και τοῦτο Θεός, χρήναι μέν αὐτὸν προσβαλέσθαι τοὺς ἐβδομήχοντα λέγων, ἀφελεῖν δὶ άπο του πνεύματος του έπ' αυτώ, και επιθήσειν έπ' αὐτοῖς ὑπισχνούμενος. Ἡδει γὰρ μόνιο πρέπειν ἐπιτελείν τῷ Θεῷ τὰ θεοπρεπή.

ΚΕΦΑΛ. Δ'.

"Ότι οὺ μεταληπτῶς ἐτ Υἰῷ τὰ τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρός Ιδια, ἀλλ' οὐσιωδῶς κατὰ φύσιν.

Ο Πατήρ drang τον Ylor, και πάντα δέδωκεν έν τη χειρί αὐτοῦ.

Επειδή γάρ είρηκεν, ώς έκ Θεού πεφηνότα Θεόν τον Υίον μη έτέροις δύνασθαι χρησθαι λόγοις, ή οίσπερ αν χρήσαιτο και ό γεννήσας αύτον, άληθέσι δηλαδή (• "Ον γάρ ἀπέστειλεν ὁ Θεός, τὰ βήματα τοῦ Ocou hadet, , onoto). avayxalus did two apoxeiutνων ἐπεξεργάζεται, καί φησιν « 'Ο Πατήρ άγαπα τον Υέον. > Ούχ ανιάσομεν, φησί, τον Θεον καί Πατέρα, την ίσην τῷ ἐξ αὐτοῦ γεννηθέντι περιτιθέντες τιμήν ού προσχρούσομεν τή θεοπρεπεί στεφανούντε,

²¹ Joan. 1, 16. 23 Num. x1, 17. 15 Joan. 111, 34.

νόμον « Άγαπα γάρ τον Υίον. » Ούχουν έφησθήσεται μεν δοξαζομένω πρό [70. πρός] ήμων, βαρυνθήσεται δὲ πρός τὸ ἐναντίον · καὶ μήτις οἰέσθω, φησίν, ώς ένδς δή τούτου και μόνου θεοπρεπούς άξιώματος κληρονόμον έχει τον ίδιον Υίόν. « Πάντα γάρ δέδωκεν έν τη χειρί αὐτοῦ. > τοῦτ' ἔστι σύμπαν, ὅσον έπτιν ούσιωδώς άγαθον έν Πατρί, τούτο πάντως έστιν έν δυνάμει του Υίου. Χείρα γάρ έν τούτοις δνομάζει την δύναμιν, ώσπερ όταν δι' ένός που προφήτου λέγη · « Ή χείρ μου έστερέωσε τον ούρανον, » άντι του ή δύναμις. Έχει δε σύμπαν εν έαυτο το του Πατρός ίδιον, ού μεταληπτώς, εί και δεδωκέναι λέγεται ό Πατήρ (ή γάρ αν ἐπίχτητον ἔχοι, καὶ οὐ φυσικήν την θεότητα). δίδωτι δε ούτως ό Πατήρ τῷ Γίφ πάντα τὰ ἐαυτοῦ, ώσπερανεί καὶ ἄνθρωπος τῷ έξ αύτου φύντι παιδί διδόναι νοοίτο τὰ τῆς ἀνθρωπότητος ίδια ή ώσπερανεί και το πύρ τή έξ αύτου κατ' ένέργειαν προϊούση θερμότητι διδόναι λέγοιτο της ίδιας φύσεως τὸ ίδίωμα. Έν δὲ τοῖς τοιούτοις, και το παρασχείν τοις παρέχουσιν άζήμιον ου γάρ κατά μερισμόν ή άποχοπήν των παρέχεσθαι νοουμένων ή όδός · και αύτο δε το δόξαι λαδείν, τοίς λαδούσιν άχατηγόρητον. Διά γάρ μόνον τὸ ἐξ οὖ τὰ τοιαύτα λέγεται, καὶ φυσική τις, Ιν' ούτως είπω, ποιότης των γεννώντων νοείται τὰ γεννώμενα, τὸ τί έστι κατ' ούσίαν το γεννών έκφαίνοντα, καὶ καταλαμπρύνοντα τῆς οίχείας πηγῆς τὴν κατά φύσιν ἐνέργειαν. Καὶ ταῦτα μὲν πάλιν, ὡς ἐπὶ παραδειγμάτων, άνωτέρω δὲ τούτων δηλονότι Θεός. Διά τοι τοῦτο ζ. τὸ ἀνθρώπινον, ἀσθενοῦντα λόγον ούχ αἰτιασόμεθα. « Δόξα γάρ Κυρίου χρύπτει λόγον, » καθά γέγραπται. Καί εί βλέπομεν δι' ἐσόπτρου καί αίνίγματο;, καὶ νοούμεν ἐκ μέρους, πῶς ἀν οὐχὶ πολλῷ δή με:ζόνως τοις διά γλώττης άτονήσαιμεν ρήμασιν; Νοήσεις τοιγαρούν εύσεδώς, ή κατά τούτον τον τρόπον τὸ πάντα δεδόσθαι παρά Πατρὸς τῷ Υἰῷ・ἢ παραλήψη πάλιν της μετά σαρχός οίχονομίας τον λόγον, ούχέτι τὸ δούναι, καὶ λαδείν, ἐπὶ τῶν φυσικῶν έδιωμάτων είσφέροντα, άλλ' ἐπὶ τῆ κατὰ πάντων τῶν γενητῶν ἐξουσία τιθέντα τὸν Υίὸν, ἔνα πάλιν 😘 🕏 TOLOUTOV.

Ο Πατήρ ἀγαπὰ τὸν Υίὸν, και πάντα δέδωκεν έν τη χειρί αὐτοῦ.

Μή ἀπαυθαδιζέσθω, φησίν, ὁ δυσήχοος, ἄνθρωπον όρων τον απάντων χύριον, μηδέ νομιζέτω ψεύδεσθαι την άληθειαν, το χρήναι πιστεύειν ώς θεώ διά την σάρκα παραιτούμενος. Δεχέσθω την μαρτυρίαν αὐτοῦ, κατασφραγιζέτω δὲ προθύμως, ὅτι ὁ Θεὸς ἀληθής έστιν, ίνα μή λυπή τον έν τοίς ούρανοίς Πατέρα. Αγαπά γάρ του ίδιου Υίου άποδειξις δε της είς αύτον άγάπης, το πάντων αύτῷ δίδοσθαι την έξουσίαν. "Ο δή και αύτος Εφασκεν ό Σωτήρ · « Πάντα μοι παρεδόθη ύπο του Πατρός μου. > Καὶ πάλιν: « Έδόθη μοι πάσα εξουσία, εν τε ουρανώ, και έπι της γής. > Καὶ οὐ δήπου διὰ τὸ δόξαι λαθείν ὁ Υίὸς. εύλόγως αν ώς ελάττων ύπό του κατηγοροίτο και διατί; Λαμβάνει γάρ, ότε γέγονεν άνθρωπος, ότε

δόξη τὸν τῶν τοῦ Πατρὸς ἀγαθῶν οὐσιωδῶς κληρο- A est hæres, divina gioria coronemus: « Diligit enim Filium. Igitur oblectabitur cum a nobis ille gloriam et laudem accipiet; secus vero, offendetur. Et ne quis arbitretur, inquit, Filium Patri esse quasi unius bujus ac solius divinæ dignitatis hæredem. « Omnia enim dedit in manu ejus, , boc est, quidquid boni est in Patre substantialiter, hoc utique est in potestate Filii. Manum etenim hic potestatem vocat, ut cum per unum prophetam ait alicubi: « Manus mea firmavit cœlum 55, , id est, virtus mea. Habet autem Filius in scipso quidquid est Patris proprium, non per participationem, tametsi Pater dedisse quoque dicitur (alioqni enim ascititiam haberet, non autem naturalem deitatem); sed ita omnia sua dat Filio Pater, quemadmodum etiam homo genito ex se filio tribuere censetur quidquid proprium est naturæ humanæ, aut sieut ignis colori ex se actu procedenti ea quæ naturæ suæ propria sunt tribuere dicitur. In his sutem, dare danti nihil obest: nec enim divisionem aut sectionem hic patiuntur ea quæ traduntur, et quod accipere videtur, accipientibus dedecori verti nequit. Hæc enim nibil aliud quam ex 171 quo significant, et naturalis, ut ita dicam, generantium qualitas censentur esse ea quæ gignuntur, cum explicent quid secundum substantiam sit id quod gignitur, et sui fontis naturalem operationem illustrent. Atque hæc ducta quidem ab exemplis similitudine : sed his major est Deus scilicet. Nec ideireo rationis humanæ accusanda est imbecillitas : « Gloria enim Domini celat verbum, » ut scriptum est 34. Quod si per speculum videmus et ænigma, et engnoscimus ex parte, quomodo non multo magis nos verba deficient? Aut igitur pie intelliges hac ratione data esse a Patre cuncta Filio : aut ad incarnationem istud referes, ita ut non jam dare, et accipere, de naturalibus proprietatibus intelligatur, sed de summa illa Filii supra creaturas omnes eminentia, ut rursum aliquid istiusmodi mente capias.

> Pater diligit Filium, et omnia dedit in manu ejus.

> Ne contumax sit incredulus, inquit, universi dominum hominem videns, neque sibi persuadeat mentiri veritatem, nolens ei ut Deo credere propter carnem. Accipiat ejus testimonium, et lubenti animo obsignet Denm esse veracem, ne Patrem offendat qui in cœlis est. Diligit enim Filium suum. Cujus dilectionis argumentum est, quod rerum omnium potestas ei data est; quod quidem Salvator ipse dicebat : c Omnia mihi tradita sunt a Patre meo 87. > Item : (Data est mihi omnis potestas, in cœlo et in terra .. Neque vero ex eo quod accipere Filius videtur, jure idcirco ut minorem illum arguas. Quid ita? Accepit enim, cum factus est homo, cum seipsum propter nor

X

ti

M

π

μ

×

41

Z

El

ye

B

TO

9

ůį

TI

86

δu

60

स्रो

×o

×

Yà

βŧ

70

φο

po

μο

70

च्मे

έY

cum inter famulos ascriptus est, qui liber est Filius. Alioqui, quomodo humiliavit seipsum, aut quomodo ex æqualitate cum Deo et Patre descendisse dicitur? Annon enim vides in his bunc quidem dici tradere modo Deo convenienti, illum autem hominis ac servi ratione accipere quæ habebat ut Deus? Non est autem proprie donatio illa quæ Filio initium dominandi rebus omnibus tribuat, sed repetitio potius ac reversio etiam cum carne ad potestatem qua præditus erat ante carnem. Non enim cum factus est homo, tunc creaturze imperium 172 capessit. Quantam in depressionem enim descendisse dicetur, si cum factus est homo, tunc cœpit esse Dominus? Aut quomodo factus est Dominus ? Procul sit ista rationum absurditas; sed cum factus est homo, tunc etiam boc pacto dominari cœpit, ita tamen ut dignitatem divinam propter carnem non amiserit, sed rursum ad id quod erat initio, cum carne quoque redierit. Quod autem priorum sint repetitio quæ de Christa feruntur, probat ipse dicens : c Pater, clarifica me illa claritate quam habui priusquam mundus esset apud te .. > Vides quo pacto, non initium gloriæ, sed renovationem ejus quod prius habebat, postulet, idque dicat, ut homo? Præterea, omnia data esse incarnationis causa Filio, studioso undique colligere et intelligere quidem licebit, maxime tiquum dierum quidem spectasse ait sedentem super throno, et mille millia, ac dena millia denum millium partim ei ministrare, partim astare asserit. Addit autem : c. Et ecce cum nubibus cœli quasi Filius hominis veniens: et usque ad Antiquum dierum pervenit, et in conspectu ejus obtulerunt eum. Et datus est ipsi principatus, et honor, et regnum : et omnes populi, tribus et linguæ ipsi servient ", > Vides quomodo hic totum nobis accurate incarnationis mysterium delineet; vides quo pacto regnum a Patre suscepisse dicatur Filius. Non est nuda prophetæ oratio, sed e quasi Filius hominis apparens, , inquit. (Humiliavit enim seipsum, , ut scriptum est, c habitu propter nos inventus ut initium nobis et via gloriæ regalis exsisteret. Et quemadmodum vita cum sit secundum naturam, descendit propter nos ad mortem carnis pro omnibus, ut nos a morte et corruptione eximeret, propter similitudinem quam habet nobiscum nobis seipsum quodammodo permiscens, et vitæ æternæ participes efficiens: sic quamvis gloriæ sit Dominus, ut Deus, nostris tamen dedecoribus conformatur, ut et ad regium bonorem hominis naturam reducat. Primus enim factus est in omnibus, ut Paulus ait 4, et via, et janua, et primitiæ nostrorum bonorum, a morte ad vitam, 173 a corru-

exhanivit, cum servus vocatus est **, qui Dominus : Α τεταπείνωκεν έαυτον δι' ήμπς, ότε δούλος έχρηματισεν ὁ Δεσπότης, ότε γέγονεν έν οἰχέταις ὁ ἐλεύθερος Υίδς επεί κατά τίνα τρόπον τεταπείνωκεν έαυτὸν, ή πῶς ἐξ ἰσότητος τῆς πρὸς τὸν Θεὸν καὶ Πατέρα χαταδεδηχέναι λέγεται; "Η γάρ ούχ όρας έν τούτοις, τὸν μὲν διδόντα θεοπρεπώς, τὸν δὲ ἀνθρωπίνως τε και οίκετικώς λαμδάνειν λεγόμενον, άπερ είχεν ώς Θεός: Οὐ δόσις δὲ χυρίως ἐστὶν ἡ παρὰ Πατρὸς είς ἀργήν τιθείσα τῆς κατά πάντων κυριότητος τὸν Υίόν · ἐπαναδρομή δε μάλλον, και επανάληψις, και μετά σαβχός είς την πρό σαρχός έξουσίαν · ού γάρ ότε γέγονεν άνθρωπος, τότε της κτίσεως άρχεται κρατείν. Έπει, πρός ποίαν έρει τις αὐτόν καταδεδηκέναι ταπείνωσιν, είπερ ότε γέγονεν άνθρωπος, τότε του χυριεύειν άρχεκαι; "Η πως εν τή του δούλου φανείται μορφή, in servi forma apparebit, qui tunc certe omnium Β τότε δη και μόλις ἀπάντων ἀναδεδειγμένος Δεσπότης; "Απαγε της εν τούτοις άτοπίας των λογισμών ! άλλ' ἐπείπερ ἄνθρωπος γέγονε, τότε καὶ οῦτιος ἄργεται χρατείν, ούχ ἀποδαλών τὸ θεοπρεπές ἀξίωμα διά την σάρχα, άναδαίνων δὲ αὖθις, καὶ μετά σαρκός, έφ' όπερ ήν έξ άρχης. "Οτι δὲ τῶν άρχαιοτέρων ἐπανάληψις ήν τὰ ἐπὶ Χριστοῦ θρυλλούμενα, πληροφορήσει λέγων αὐτός • « Πάτερ δόξασόν με τη δόξη, ή είχον πρό του τον κόσμον είναι παρά σοί. • 'Οράς όπως, ού δόξης άρχην, άλλ' έπανανέωσιν την είς τὸ άρχαζον αίτεζ, και τουτο λέγων ώς άνθρωπος; "Ότι δὲ πάλιν διὰ την τῆς ἀνθρωπότητος αἰτίαν δεδόσθα: λέγεται τὰ πάντα τῷ Υἰῷ, πανταχόθεν μὲν ὁ φιλομαθής έπισωρεύσει σοφώς, και συνιέναι δυνήσεται, tamen ex illa horribili visione Danielis 61, in qua An- C μάλιστα δε δι' έχείνης της του Δανιήλ φριχωδεστά της όπτασίας, εν ή τον μεν Παλαιόν των ήμερων τεθεάσθαί φησιν ίδρυμένον επί του θρόνου, χιλίας δέ χιλιάδας, καὶ μυρίας μυριάδας, τὰς μὲν λειτουργείν. τάς δὲ παρεστάναι διισγυρίζεται. Προσετίθει δὲ τούτοις τὸ, ε Καὶ ἱδού μετά τῶν νεφελῶν τοῦ ούρανοῦ, ώς Υίδς άνθρώπου έρχόμενος ήν, και ξως τοῦ Παλαιού των ήμερων Εφθασεν, καλ ενώπιον αύτου προσηνέχθη, και αύτη έδόθη ή άρχη, και ή τιμή, και ή βασιλεία, και πάντες οἱ λαοὶ, φυλαὶ, γλώσσαι αὐτῷ δουλεύσουσιν.) Όρξο πῶς ἐν τούτοις, ὅλον ἡμίν άχριδώς χαταγράφεται τής, ένανθρωπήσεως το μυστήριον . όρᾶς ὅπως λαμβάνειν λέγεται την βασιλείαν παρά Πατρός ὁ Υίός οὐ γυμνός τῷ προφήτη λόγος, άλλ' ώς Υίδς ανθρώπου φαινόμενος. ε Έταπείνωσε homo 43, > ut primus quoque ad regnum reversus D γάρ έαυτον, ε καθά γέγραπται, εσχήματι δι' ήμας εύρεθείς ώς ἄνθρωπος . , ζνα και πρώτος είς βασιλείαν άνενεχθείς, άρχη πάλιν ήμεν και όδος της είς βασιλείαν δόξης άναδειχθή. Καὶ ώσπερ ὑπάργων κατά φύσιν ζωή, χαταδέδηχε δι' ήμας είς τον ύπερ πάντων κατά σάρχα θάνατον, ίνα ήμας και θανάτου και φθορίς εξέληται, διά της πρός ήμας όμοιώσεως οίον άναμίξας έαυτου, και ζωής της αίωνίου μετόχους άπεργασάμενος ούτω και ταίς ήμετέραις όλιγοτιμίαις συσχηματίζεται, Κύριος της δόξης ύπάρχων, ώς θεός, ίνα και είς την βασιλίδα τιμήν άναγάγη την άνθρώπου φύσιν. Γέγονε γάρ εν πάσιν αύτό; πρωτεύων, ώς ὁ Παῦλός φησιν, καὶ όδὸς, καὶ θύρα, καὶ ἀπ-

⁴ Philip. 11, 7. 4 Joan. xvii, 5. 4 Dan vii, 9, 10. 4 Ibid., 13, 14. 4 Philip. 11, 7. 6 Col. 1, 18.

ζωήν, έχ φθοράς είς άφθαρσίαν, έξ άσθενείας είς δύναμιν, έχ δουλείας είς υδοθεσίαν, έξ άτιμίας καλ άδοξίας είς τιμήν και δόξαν την βασιλικήν. Οὐκοῦν ὅταν φαίνηται λαμδάνων ώς άνθρωπος ὁ Υίὸς, ὅπερ είχεν ώς θεός, σχανδαλιζώμεθα μέν μηδαμώς, έννοωμεν δέ μάλλον τῆς δι' ἡμᾶς καὶ ὑπὲρ ἡμῶν οἰκονομίας τὸν τρόπον. Ούτω γάρ ἄτρωτόν τε καὶ άζήμιον τὸν ἐαυτων διατηρήσομεν νουν.

'O πιστεύων είς τον Ylor, έχει ζωήν alώνιον. Ούχ άπλως, ούδὲ άζητήτως τοῖς πιστεύουσιν εἰς Χριστον ζωήν προχεζοθαι το γέρας ο σοφώτατος έπιμαρτυρεί Βαπτιστής, άλλ' έξ αύτης ήμίν, ίν' εύτως είπω, της των πραγμάτων ποιότητος είσχομίζει την απόδειξιν. ζωή μέν γάρ κατά φύσιν έστιν ό Μονογενής · « Έν αὐτῷ γὰρ ζῶμεν, καὶ κινούμεθα, Β καὶ ἐσμέν. > Εἰσοικίζεται δὲ πάντως ἡμῖν διὰ τῆς πίστεως, καλ κατοικεί διά του άγίου Πνεύματος · καί μαρτυρήσει λέγων ὁ εὐαγγελιστής Ἰωάννης ἐν οίκείαις Έπιστολαίς · « Έν τούτω γινώσχομεν, ότι έν ήμιν έστιν, ότι έκ του Πνεύματος αὐτοῦ Εδωκεν ήμιν.» Ζωοποιήσει τοιγαρούν ὁ Χριστός τοὺς πιστεύοντας είς αύτον, ώς αύτος ύπάρχων κατά φύσιν ζωή, καί λοιπόν κατοικών εν αύτοζς. "Ότι δε διά τῆς πίστεως ό Υίος αυλίζεται, πληροφορήσει λέγων ό Παυλος: ι Τούτου χάριν κάμπτω τὰ γόνατά μου πρός τὸν Πατέρα, έξ οδ πάσα πατριά έν τε ούρανψ και έπι τῆς γῆς ὀνομάζεται· ϊνα δῷ ὑμίν κατά τὸν πλοῦτον τῆς χρηστότητος αὐτοῦ, δυνάμει χραταιωθῆναι διλ του Πνεύματος αύτου [rulg. addit. είς τὸν ἔσω ἄνθρωπον] κατοικήσαι τον Χριστον έν ταζς καρδίαις C ύμων διά της πίστειος. > "Ότε τοίνον διά της πίστεως ή κατά φύσεν ήμεν έπεισκρίνεται ζωή, πώς ούκ άληθής ὁ λέγων, « Ὁ πιστεύων είς τον Υίον, Εχει ζωήν αιώνιον; » αύτον δηλονότι τον Υίον, και ούχ έτέραν τινά παρ' αὐτὸν νοουμένην ζωήν.

· U δè απειθών τῷ Υίῷ, οὐκ δψεται την ζωήν.

Αρ' ούν, έρει τις τυχόν, έτέραν ήμιν πρεσδεύει δόξαν ό Βαπτιστής, και του τής αναστάσεως παραφθείρει λόγον, ζωοποιηθήσεσθαι μέν τον πιστεύοντα λέγων, τον δὲ μή τοιούτος ούχ δψεσθαι ζωήν όλως διαδεδαιούμενος; Έγερθησόμεθα δέ, κατά τὸ είκὸς, ού πάντες, ταύτην ήμιν είσκεκομικότος του λόγου την διαφοράν είτα ποί ποτε χωρήσει το ἀπολύτως καὶ ὡς ἐφ' ἄπασιν εἰρημένον, « 'Αναστήσονται οἱ νεκροί; » Τί δ' αν καὶ δρώη λέγων ὁ Παῦλος, « Τοὺς D γάρ πάντας ήμας δεί φανερωθήναι έμπροσθεν τοῦ βήματος του Χριστου, ίνα χομίσηται έχαστος τά διά του σώματος πρός & Επραξεν, είτε άγαθόν, είτε φαύλον; » Έπαινείσθαι μέν ούν οίησομαι δείν τόν φιλομαθή, χρήναι δὲ όμως ἀχριδεστάτην ἐν τοῖς ἐεροίς Γράμμασι ποιείσθαι την βάσανον. "Όρα γάρ μοι σαφώς την των είρημένων διαστολήν. Περί μέν γάρ του πιστεύοντός φησιν, ότι ζωήν έξει την αίώνιον. Περί δὲ τοῦ ἀπειθήσαντος, ἐτέραν ὁ λόγος ἔχει την Εμφασιν. Ου γάρ Εφη ζωήν ουχ Εξειν αυτόν. έγερθήσεται γάρ τῷ χοινῷ τῆς ἀναστάσεως νόμφ .

αρχή τῶν τῆς ἀνθρωπότητος ἀγαθῶν, ἐχ θανάτου πρὸς A ptione ad incorruptionem, ab imbecillitate ad virtutem, a servitute in adoptionem filiorum Dei 48, a dedecore et ignominia ad honorem et gloriam regalem. Itaque cum videtur accipere ut homo Filius ea quæ habebat ut Deus, non offendamur, sed rationem dispensationis que nostri causa et pro nobis facta est animo potius perpendamus. Sic enith invulnerabilem et illibatam mentem nostram ser-

> III , 36. Qui credit in Filium , habet vitam æternam. Non simpliciter nec indiscusse credentibus in Christum vitam propositam esse in præmium sapientissimus Baptista testatur, sed ex ipsa; ut ita dicam, rerum qualitate demonstrationem infert. Vita enim secundum naturam est Unigenitus. « In ipso quippe vivimus, movemur, et sumus 44. > In nobis autem introducitur per fidem, et habitat per sanctum Spiritum. Idque Joannes in suis Epistolis testatur dicens : « In hoc cognoscimus quia in nobis est, quoniam de spiritu suo dedit nobis 67. > Vivificat igitur Christus credentes in se, puta cum sit ipse secundum naturam vita, ac demum habitet in ipsis. Quod autem per fidem Filius inhabitet, Paulus certo nobis demonstrabit, dicens : « Hujus rei gratia flecto genua mea ad Patrem, ex quo omnis paternitas in cœlo et in terra nominatur : ut det vobis secundum divitias gloriæ suæ, virtute corroborari per Spiritum ejus Christum habitare per fidem in cordibus vestris 48. > Cum ergo per fidem vita illa secundum naturam in nos subeat, quomodo verax non est qui dicit : « Qui credit in Filium, habet vitam æternam :) ipsum videlicet Filium, non autem aliam ab ipso vitam.

111, 36. Qui autem incredulus est Filio, non videbit vitam.

An igitur, inquiet forsan aliquis, diversam nobis Baptista gloriam constituit, et resurrectionis rationem corrumpit, dicendo vivificatum quidem iri credentes, incredulos vero nequaquam visuros vitam asserendo? Excitabimur vero, ut videtur, non omnes, inter nos istud intercedere discriminis dictum illud significet. At quonam demum abibit illud absolute et tanquam de omnibus dictum, (Resurgent mortui "?) Quid vero faciat Paulus dicens : « Omnes enim nos 174 manifestari oportet ante tribunal Christi, ut referat unusquisque propria corporis, prout gessit, sive bonum, sive malum "? > Laudandum igitur arbitror illum, quisquis est, discendi studiosum, attamen accuratissime ei sacras Litteras rimandas esse reor. Vide enim, quæso, clare verborum illorum distinctionem. De eo enim qui crediderit, ait vitam habiturum æternam : de eo autem qui non crediderit, alium intellectum habet oratio. Non enim dixit ipsum vitam non habiturum

es Rom. viii, 15. . Act. xvii, 28. . 1 Joan. iv, 43. . Ephes. ii., 14-17. . I Cor. xv, 52. 70 11 Cor. v, 10.

(resurget enim communi resurrectionis lege), sed A άλλά ζωήν ούχ δψεσθαί φησιν, τοῦτ' ἔστιν οδό' ὅσον vitam non visurum ait, hoc est ne aspectu quidem solo sanctorum vitam consequetur, non attinget illorum felicitatem, non gustabit vitam illam gaudie plenam. Vita enim est illa profecto: in suppliciis vero spiritum ducere, quavis est morte tetrius, cum ad solum malorum sensum anima retineatur in corpore. Ejuscemodi nonnullam quoque Paulus vitæ differentiam statuit. Audi quid ad ces dicat qui peccato mortui sunt propter Christum! · Mortui enim estis, et vita vestra abscondita est cum Christo in Deo. Cum Christus apparuerit vita vestra, tunc et vos apparebitis cum ipso in gloria 11. > Vides quemodo vitam sanctorum appellet manifestationem illam in gloria cum Christo? Quid vero cum nobis etiam Psalmista canit dicens : « Quis est homo qui vult vitam, diligit dies videre bonos ? Contine linguam tuam a malo 12. > Nonne sanctorum vitam his verbis significari dicemus? At cuivis, opinor, manifestum est. Nec enim a malis abstinere quosdam jubet, ut certe resurrectionem carnis obtineant (resurgent enim etiamsi non cessaverint a malo), sed ad illam potius vitam instigat, in qua licet omnino videre dies bonos, in selicitate et gloria æternam degentes vitam.

111, 36. Sed ira Dei manebit super eum.

Apertius hac illatione beatus Baptista dictorum suorum scopum ostendit. Discat autem rursus C. sciscitandi cupidus vim illius sententiæ. 1 Qui pon credit, inquit, Filio, non videbit vitam, sed ira Dei manebit super eum. . Atqui si intelligendum esset incredulum vita corporea revera privatum iri, statim utique intulisset, sed mors manebit super eum. Cum autem iram Dei nominet, manifestum 175 est sanctorum felicitati supplicium impiorum opponere, et vitam vocare eam quæ vere est vita, in gloria cum Christo: impiorum vero cruciatus, iram Dei. Quod autem ira pro punitione sæpius apud Scripturas divinas accipiatur, duos testes adducam, Paulum et Joannem. Ille enim ad eos qui conversi crant ex gentibus : c Et eramus, inquit, filii iræ natura, sicut et cæteri 13; , bic ad Pharisæos et Scribas : . Ge- D τέχνα όργης φύσει, ώς και οι λοιποί· , ό δε τοις nimina viperarum, quis ostendit vobis fugere a ventura ira " ? >

IV, 1-3. Ut ergo cognorit Dominus quia audierunt Pharisæi, quod Jesus plures discipulos facit, et baplizat, quam Joannes (quanquam Jesus non baptizaret, sed discipuli ejus), reliquit Judæam, et abiit iterum in Galilwam.

Undenam huc processerit oratio, aut quo ex capite narrationis ordine huc perducto cognovisse Dominus dicatur quæ Pharisæi audierant, non insulsum erit, opinor, dicere. Illud enim evangelistæ,

είς θεωρίαν ψελήν της των άγιων έφίξεται ζωής, ούγ άψεται της έχείνων μαχαριότητος, άγευστος διαμενεί the en endbound gratalie. Emp Lab greme exern. τὸ δὲ ἐν χολάσεσιν ἀναπνείν, θανάτου παντὸς ἀνιαρώτερον, έπι μόνη τη των χακών αίσθήσει ψυχήν συνέχον εν σώματι. Τοιαύτην τινά και ό Παύλος ζωής είσφέρει διαφοράν. Αχούε τί φησι πρός τους εν κακία νενεχρωμένους διά Χριστόν • 'Απεθάνετε γάρ, και ή ζωή ύμων κέκρυπται σύν τῷ Χριστῷ ἐν τῷ Θεῷ. δταν ό Χριστός φανερωθή ή ζωή ύμων, τότε και ύμεζς σύν αύτῷ φανερωθήσεσθε εν δόξη. • Όρὰς πῶς τό έν δόξη φανερωθήναι μετά Χριστού την των άγίων ονομάζει ζωήν; Τί δέ, όταν ήμεν και ό Ψαλμφδός άναμέλτη λέγων · « Τίς έστιν άνθρωπος ὁ θέλων ζωήν, άγαπων ήμέρας ίδειν άγαθάς: Παύσον την γλώσσάν σου άπο χαχοῦ · » ἄρ' ούχὶ τὴν τῶν άγίων ἐν τούτοις έρουμεν κατασημαίνεσθαι ζωήν; 'Αλλ' έστιν, οίμαι, πάσι καταφανές. Ού γάρ δήπου των φαύλων άποσχέσθαι κελεύες τινάς, ίνα δή τύχοιεν της είσαύδις άναδιώσεως της σαρχός (άναστήσονται γάρ καί εί μή πεπαύσοιντο τοῦ κακοῦ). πρός ἐκείνην δὲ μάλλον έρεθίζει την ζωήν, έν ή πάντως Εστιν ίδειν ημέρας άγαθάς, εν μακαριότητι και δόξη του μακραίωνα τρίδοντας βίον.

'All' opri tou Geoù perei [vulg. pévei] ên' autor.

Γυμνότερον ήμιν διά τῆς ἐν τούτοις ἐπαγωγῆς τὸν των είρημένων σχοπόν ό μακάριος έδειξε Βαπτιστής. Περιαθρείτω δὲ πάλιν ὁ φιλοζητητής την τοῦ νοήματος δύναμιν. ε 'θ άπειθων, φησί, τῷ Υἰῷ, ούκ δψεται την ζωήν, άλλ' ή όργη του Θεού μενεί ἐπ' αὐτόν. > 'Αλλ' είπερ ήν δντως Ερημον Εσεσθαι της εν σώματι ζωής εννοήσαι τον άπειθήσαντα, πάντως άν επήνεγχεν εύθύς ' 'Αλλ' 5 θάνατος μενεί επ' αύτόν. Έπειδη δε δργήν δνομάζει Θεού, δήλον αν είη λοιπόν ταίς των άγίων εύθυμίαις την των άσεδων άντιδιαστέλλων χόλασιν, κα! ζωήν μεν ἀποκαλῶν την δυτως ζωήν έν δόξη μετά Χριστού, τάς δὲ ἐπὶ τοῖς ἀσεδούσιν αίχίας, όργην του Θεού. ότι δε όργη πολλάχις ή χόλασις είρηται παρά ταις θείαις Γραφαίς, δύο παροίσω τούς μάρτυρας, Παῦλόν τε καὶ Ἰωάννην · ὁ μὲν γὰρέφη πρός τους έξ έθνων επιστρέφοντας · « Καὶ ήμεν Γραμματεύσι καὶ Φαρισαίοις, « Γεννήματα εχιδνών, τίς ὑπέδειξεν ὑμῖν φυγεῖν ἀπὸ τῆς μελλούσης ὀργῆς;

'Ως οὐτ έγτω ὁ Κύριος, ὅτι ἡχουσατ cl Φαρισαΐοι, ὅτι Ἰησοῦς π.lsloraς μαθητάς ποιεί καὶ βαπτίζει, ή Ίωἀννης (καίτοι γε αὐτός Ἰησοῦς ούκ εβάπτιζεν, ά.λ.ν οι μαθηταί αὐτοῦ), άφηκε thr 'Iovdalar, xal annilos nather sig the Fall-Jaiar.

Πόθεν ήμεν είς τουτο πρόεισεν ὁ λόγος, ή έχ ποίας άρχης ή του διηγήματος χαθέρπουσα τάξις, έγνωχότα τον Κύριον είσφέρει του; Φαρισαίους, άπερ ἐπύθοντο μαθείν, ούχ ἄχομψον, ώς ξοικεν, είπείν. Το γάρ, ε'θς

⁹¹ Col. 111, 3, 4. 12 Psal. xxxiii, 13, 14. 13 Ephes. 11, 3. 14 Luc. 111, 7.

ούν έγνω ὁ Κύριος, ο λέγειν τον άγιον εὐαγγελιστήν, A « Ut ergo cognovit Dominus, » præteritam quamξμφασίν τινα προϋποχειμένου πράγματος άνατίχτει σαφώς · πάντα μέν γάρ, ούδενός τι καταμηνύοντος, αὐτομάτως οίδεν, ώς Θεός, καὶ ούχ ὅτε γίγνεται πρώτως, άλλά και πριν γενέσεως αὐτῶν, ὡς ὁ προφήτης διεμαρτύρατο. Περιμένει δὲ τοὺς ἐφ' ἐκάστφ χαιρούς, καὶ ταῖς τῶν πραγμάτων ἀκολουθίαις, ἡ τἦ προγνώσει, μάλλον ενδίδωσιν. ήν γάρ δή καὶ τοῦτο θεοπρεπούς οίχονομίας άξιον. Ζητήσεως τοιγαρούν γενομένης έχ των μαθητών Ίωάννου μετά Ίουδαίου περί καθαρισμού, πολύς παρ' άμφοϊν ήν ό λόγος. οί μέν γάρ τῷ οἰχείῳ διδασχάλῳ συναγορεύοντες, τῶν νομικών περιβραντηρίων, και τών παρ' εκείνοις τυπικών καθαρισμών έν άμείνοσιν ήδη μέτροι; τό δι' αύτου γενέσθαι διετείνοντο βάπτισμα. Καὶ δή, κατά τό είκος, είς ἀπόδειξιν ἐποιούντο του πράγματος, τὸ πολλούς μεν ίέναι πρός αύτον, των δε άρχαιοτέρων καί άνωθεν έθων ήδιστα λίαν αποφοιτάν. Οἱ δὲ αδ πάλιν, έπείπερ τοίς δι' έναντίας ό λόγος έφέρετο κατά πρανούς, κα' δδάτων δίκην καταρφοίζουσα τῆς άληθείας ή δύναμις, τον άδρανη των άνθεστηκότων έδάπτιζε νούν, έπὶ τὸ παρά γνώμην χωρούσι, καὶ ἄχοντες, πολύ δή χάλλιον είναι λέγοντες τό διά Χριστού λεγόμενον βάπτισμα και κατεκράτουν ήδη, τοίς ίσοις είς απόδειξιν αποχρησάμενοι λογισμοίς, και διά των αὐτῶν ἐνθυμημάτων τοῖς νενικηκόσιν ἀντεγειρόμενοι. πολλώ γάρ όρασθαι πλείους διισχυρίζοντο τούς προσιόντας Χριστώ, και πάντας έκείνω μάλλον, ήπερ Ιωάννη προστρέχειν · δθεν οίμαι και είς λύπην άναχαυθέντας τους Ἰωάννου μαθητάς, τῷ οἰχείω διδασκάλφ προσελθείν λέγοντας · ε 'Ραδδί, δς ξιν μετά σου πέραν του Ίορδάνου, ή σύ μεμαρτύρηκας, ίδε τύτος βαπτίζει, καὶ πάντες Ερχονται πρός αὐτόν. Τὰς γλρ έξ έριδος των Τουδαίων προτάσεις, ήτοι λόγους άποδεικτικούς, ώς εν ερωτήσει προίσχονται. Έντεύθεν μαθητάς ποιεί, ή Ίωάννης. Είτα τον εξαίσιον αύτων τὸ παθείν, τῆς μὲν τῶν Ἰουδαίων ὑπέξεισι χώρας, ἀναχωρεί δὶ πάλιν εἰς τὴν Γαλιλαίαν.

Έδει δέ αυτόν διέρχεσθαι διά τῆς Σαμαρείας. έρχεται ούν είς πόλιν τῆς Σαμαρείας Αεγομένην Συχάρ, πλησίον του χωρίου, δ έδωκεν Ίακώδ Ίωσηφ τῷ υἰῷ αὐτοῦ.

"Ο πολλής άγχινοίας, και άκράτου νήψεως! φθάνει ταϊς ἀπολογίαις τὰ ζητήσεσθαι προσδοχώμενα είπε γάρ ἄν τις εύθυς, ή έτέρφ προσλαλών, ή λεληθότως D διενθυμούμενος: Τοῦ δη χάριν ό Κύριος ημών Ίησοῦς Χριστός, ούχ εν καιρφ τφ καθήκοντι τῶν Σαμαρειτῶν έποιήσατο φωτισμόν; Προσήλθε μέν γάρ ή Συροφοινίκισσά ποτε, τον έπι τή ταλαιπώρφ θυγατρί μετά δακρύων Ελεον εξαιτούσα, και τί πρός αύτην ό φιλοιχτίρμων; « Οὐ χαλὸν, φησί, λαδεΐν τον άρτον τῶν τέχνων, καὶ βαλείν τοῖς χυναρίοις. > οὐ γάρ, οίμαι, δείν έδοχίμαζε, πρόωρον τοίς εξ εθνών την τοίς εξ Ίσραήλ άπονεμηθείσαν επιδαφιλεύεσθαι χάριν · δ δή και σαφέστερον αύτος εποίει λέγων · « Ούκ άπεστάλην, εί μή είς τὰ πρόδατα τὰ ἀπολωλότα οίχου Ίσραήλ. > Πώς ούν άρα, φήσειε ι άν τις, ὁ πρὸς μό-

dam rem manifeste declarat. Universa quippe nullo monstrante ipse per se novit, ut Deus, non cum primum fiunt, sed etiam antequam fiant, ut testatus est propheta 144. Exspectat autem uniuscujusque tempora, et rerum consecutione potius quam prænotione definit : est enim illud quoque divina certe dispensatione dignum. Quastione igitur a Joannis discipulis orta cum Judæo de purificatione, magno utrique studio suam opinionem desendebant. Illi enim suum magistrum tuentes, ejus baptismum legalibus aspersionibus et typicis purificationibus præstare contendebant. Ad quod probandum afferebant, multos priscis ritibus relictis ad eum ultro se conferre. Hi autem, cum adversariorum sermonibus in præceps raperentur, et veritatis vi ceu quodam aquarum obruerentur impetu, præter sen. tentiam atque inviti fateri coguntur longe præstantius esse Christi baptisma, obtinebantque demum lisdem utentes ad id demonstrandum rationibus, et similibus argumentis in victores 176 insurgebant; multo plures enim ad Christum quam ad Joannem accedere, imo vero cunctos accurrere aiebant. Hinc opinor incensos Joannis discipulos ad magistrum suum venisse, dicentes : (Rabbi, qui erat tecum trans Jordanem, cui tu testimonium perhibuisti, ecce, hic baptizat, et omnes veniunt ad cum 18. > Judæorum quippe contentiosas propositiones sive rationes demonstrativas interrogandi modo proferunt. Hinc ergo evangelista Cominum ait cognovisse, quod audierant Phariszei, Jesum nempe plures discipulos facere quam Joannem. Mox eorum ingentem vitans invidiam, et suo tempori passionem reservans, ex Judæorum regione se subducit, rursumque revertitur in Galilmam.

σωγαρούν έγνωκέναι φησίν ο εύαγγελιατής του Κύριου, ότι ήκουσαν οί Φαρισαίοι, ότι Ίησους πλείουας παραιτούμενος φθόνον, και καιρῷ φυλάττων ἰδίφ

> IV, 4, 5. Oportebat autem eum transire per Samariam. Venit ergo in civitatem Samariæ quæ dicitur Sichar, juxta prædium quod dedit Jacob Joseph filio suo.

O miram ingenii acrimoniam, ac defæcatam solertiani ! respondendo prævenit quæ mox quærenda veniebant. Dixisset enim statim aliquis, aut cum alio colloquens, aut clam apud se cogitans : Quam demum ob causam Dominus noster Jesus Christus non congruo tempore Samaritanos illuminavit? Accessit enim aliquando Syrophænissa miseræ filiæ misericordiam supplex petens cum lacrymis. Et quid ad eam ille misericors? (Non est bonum, inquit, accipere panem filiorum, et mittere canibus 76. Non enim placebat, ut reor, gratiam Israelitis assignatam præmature gentilibus elargiri. Quod ipse quidem palam faciebat his verbis: Non sum missus nisi ad oves que perierunt domus Israel "7.) Quomodo igitur, inquiet aliquis,

^{71.} Bau. xiii, 24 18 Joan. iii, 26. 16 Matth. vv, 26. 17 ibid. 24.

qui ad solum missus est Israelem, Samaritanorum A νον άπεσταλμένος τον Ίσραήλ το Σαμαρειτών έπαιgenus edocebat, quamvis Israel gratiam nondum prorsus excussisset? Responsionem ad hæc affert probabilem, idque cum auctoritate quadam, nimirum, e Oportebat autem eum transire per Samariam. Non enim eam solam ob causam in Samariam venit ut ibi prædicaret verbum, et totam plane ad eos trausferret Israelis benedictionem, sed quoniam illac transeundum erat, idcirco docet, sapientiæ opus peragens. Quemadmodum 177 enim ignis naturalem urendi vim habere non cessat, sic etiam plane fieri non posse autumo, ut universi Sapientia quod sapientiæ convenit non faciat. Et quemadmodum tametsi diceret non licere panem filiorum mittere canibus, mulierculæ tamen in oranti atque obtestanti gratiam injecit, non aliunde prastituto dandi tempore, sed illud cum Patre ipse definiens, ut Filius, et Deus, ac Dominus : sic etiam miseratus est Samaritanos, et divinæ potestatis ineffabilem vim reserans, universam regionem in viæ transcursu illuminabat. Quid quod minus consentaneum erat Israelem jam in rabiem actum et cædem Domini meditantem perfecte diligi; sed cum nondum totis animis, verum cum moderatione quadam persequeretur, idcirco Dominus noster Jesus Christus necdum eum gratia prorsus exuit, verumtamen ad alios paulatim benedictionem suam traducit. Quod autem e Judzeorum regione prorsus excedere, et ad alienigenas migrare præ se fert propter immanitatem persequentium, figura quædam est qua interminari videtur, gratiæ jacturam penitus facturos, et suum bonum, hoc est Christum in alios amandatum iri, nisi a petulantia sua in ipsum abstineant.

1V, 6. Erat autem ibi fons Jacob; Jesus ergo fatigatus ex itinere, sedebat sic supra fontem.

Egressus ex Judææ finibus, cumque apud alienigenas jam esset Salvator, commoratur ad fontem Jacob : typice nobis et ænigmatice subinnuens, licet evangelica prædicatio excessura esset Hierosolymis, et ad gentes sermo divinus deinceps abiret, D non tamen una cum Israele perituram esse illam in Patres dilectionem, sed eos rursum in gratiam Christum recepturum, et apud eos ut sanctos nimirum rursus commoraturum pristina illa gratia immarcescibiliter eis servata. Libenter autem versatur in sanctorum memoria, ut seipsum nobis etiam hac ratione exemplum præbeat, et sit initium ac janua honoris parentibus exhibendi. Resedit autem lassus de via, ut scriptum est, ut hic quoque impietatem corum a quo pulsus est redargueret. Nam cum 178 justis bonoribus eum sibi conciliare deberent, et reverentia ac metu ceu benefactorem suum fovere, sudore et laboribus Dominum cruciant, ut verum sit quod de ipsis dicitur in libro

δευε γένος, χαίτοι του Ισραήλ ούπω παντελώς την χάριν ἀπολακτίσαντος; Πρός δή τὰ τοιαῦτα, πιθάνην μετ' έξουσίας την απολογίαν είσφέρει τὸ, « Έδει δὲ αύτον διέρχεσθαι διά της Σαμαρείας του γάρ δή τούτου γε ένεκα και μόνου την πρός Σαμαρείτας ἀποδημίαν ἐστείλατο, ἐφ' ψτε χηρύξαι παρ' αὐτοί; τον λόγον, και όλην εξ όλου μεταστήσαι την εύλογίαν του Ίσραήλ άλλ' ἐπείπερ έδει παρέρχεσθαι, διά τουτο διδάσχει, τὸ σοφίας έργον ἀποτελίον. "Ωσπερ γάρ ούχ άν ποτε της ένούσης αύτῷ κατά φύσιν καυστικής ένεργείας καταλήξαι το πύρ, ούτως οίμαι κατά το παντελές ὑπάρχειν ἀμήχανον, την τῶν ὅλων σοφίαν κόο σεπού το σοφία πρέπον ένεργείν · και ώσπερ ούκ έξειναι λέγων λαδείν του άρτου των τέχνων, και lacrymas effusæ et multis verbis misericordiam Β βαλείν τοις χυναρίοις, δαχρυφροούντι, και πολλοίς είς έλεον εχλιπαρούντι λόγοις, προσέρβιψε τῷ γυναίφ την χάριν, ού παρ' έτέρου νομοθετούμενος τον του διδόναι καιρόν, άλλ' αύτος ύπάρχων μετά Πατρός spiorthe, we Yide, xal Oede, xal Kupioc outwo xal Σαμαρείτας ήλέει, και της θεοπρεπούς εξουσίας την άφραστον άνακαλύπτων δύναμιν, όδου πάρεργον χώρας όλης εποιείτο τον φωτισμόν. Ήν δε και ετέρως άτοπον, ήδη ταϊς ἀπονοίαις λελυττηκότα, και φονώντα κατά του Κυρίου τον Ίσραήλ άγαπασθαι τελείως. Έπειδή δὲ ούπω μὲν όλοτελῶς, διώκει δ' ούν δμως έτι συμμέτρως, διά τουτο καλό Κύριος ήμων Ίησους ό Χριστός, οδπω μέν αύτον όλοκλήρως άπογυμνοί της χάριτος, εξέλχει δ' ούν όμως είς ετέρους την εύλογίαν κατά βραχύ. Το δε δλως της Τουδαίων άπανίστασθαι χώρας, καὶ εἰς τὴν τῶν ἀλλογενῶν σπουδάζειν ίέναι, διλ την των διωκόντων άπανθρωπίαν, ἀπειλή τις ήν, χαθάπερ εν τύπφ ζωγραφουμένη τή του πράγματος φύσει, ώς όλδκληρον ήδη τής χάριτος δπομενούσι ζημίαν, καλ παραπέμψουσιν είς έτέρους τὸ οίχεῖον ἀγαθὸν, τοῦτ' ἔστι τὸν Χριστὸν, εί μή τῆς είς αὐτὸν παροινίας ἀπόσχοιντο.

Ήν δε έχει πηγή του 'Ιακώδ · δ ούν 'Ιησούς κεκοπιακώς έκ της οδοιπορίας, έκαθέζετο ούτως enl th anth.

Τούς των Ιουδαίων όρους εκδεδηκώς, και παρά τοίς άλλογενέσιν ήδη γεγονώς ὁ Σωτήρ, ἐπὶ τῆ πηγή καταλύει του Ίακώδ · ώς έν τύπφ πάλιν ήμιν και δί αίνίγματος ὑποδειχνύς, ὅτι κάν τῆς Ἱερουσαλήμ τὸ εύαγγελικόν έκφοιτήση κήρυγμα, και είς εθνη λοιπὸν ὁ θεῖος ἐχδράμοι λόγος, οὐ συναποδληθήσεται τῷ Ίσραήλ ή είς τοὺς πατέρας άγάπη, άλλά πάλεν αὐτων άνθέξεται Χριστός, και έπαναπαύσεται, και καταλύσει πάλιν ώς εν άγίοις, άμάραντον αὐτοῖς την εν άρχαις άποσώζων χάριν. Έμφιλοχωρεί δε ταίς των άγίων μνήμαις, ίνα τύπον ήμιν έαυτον κάν τούτφ παράσχοι, και άρχη και θύρα της είς τους πατέρας γένοιτο τιμής. Καταλύει δὲ χεχοπιαχώς ἐχ τῆς όδοι-, πορίας, ως γέγραπται, ίνα κάν τούτω της των έλαυ νόντων αύτον ἀσεδείας κατηγορή. Δέον γάρ ταίς εύγνώμοσιν άνακτάσθαι τιμαίς, αίδοί τε και φόδο περιθάλπειν, ώς εὐεργέτην, ίδρωτι καὶ πόνοις καταιχίζονται τον Κύριον, ΐνα και άληθεύη λέγων περί αύτων εν βίδλω Ψαλμών ι Και άνταπεδίδοσάν μοι

όραται τὸ θράσος. Τί δὲ άρα φήσουσι πρὸς τοῦτο πάλιν ήμεν, και οί τῆς ἐκείνων ἀπονοίας γείτονες 'Αρειανοί, μάλλον δέ πρός ους αν λέγοιτο δικαίως, Έδικαιώθη Σόδομα έκ σου; Οἱ μέν γάρ κατά σάρκα σταυρούσι Χριστόν, οί δὲ είς αὐτην ἐμπαροινούσι την άρρητον του Λόγου φύσιν. Ίδου κεκοπίακεν έκ τῆς όδοιπορίας, τίς ὁ τοῦτο παθών; "Αρα καὶ ἰσχύος ήμι επιδεά τον των δυνάμεων είσοίσετε Κύριον, καλ αὐτῷ τῷ ἐχ Πατρός Μονογενεί τὸν ἐχ τῆς ὁδοιπορίας άναθήσετε πόνον, ίνα και παθητός νοήται λοιπόν ό παθείν ούχ είδώς; "Η φρονείν μέν οδτω παραιτήσεσθε ποιούντες όρθως, μόνη δὲ τῆ τοῦ σώματος φύσει περιθήσετε τὰ ἐπὶ τούτοις ἐγκλήματα, μάλλον δὲ τῆ άνθρωπότητι πρέπειν έρειτε τον πόνον, ήπερ δντι καί νοουμένω γυμνώ και καθ' έαυτον τώ Λόγω; "Όνπερ Β ούν τρόπον εν ίδία φύσει το πάντα δύνασθαι χεχτημένος, και αύτος υπάρχων ή πάντων ίσχύς κεκοπιακέναι λέγεται (μή γάρ μοι διέλης είς υίων δυάδα τὸν ἔνα Χριστόν), καὶ τὰ τῆς ἀνθρωπότητος εἰς ἐαυτὸν οίχειουται πάθη, χαίτοι μένων ἀπαθής, ἐπείπερ άνθρωπος γέγονεν, ὁ κοπιᾶν μή πεφυκώς. Ουτως εί τι και λέγοι των όσα δή πρέπειν άνθρώπω μάλλον οίησόμεθα δείν, και ούκ άρα τῷ Θεῷ, μὴ λεξειθηρώμεν [al. λεξιθηρώμεν] εύθύς, μηδέ ότε μάλιστα τέχνης ήμιν της είς εὐσέβειαν δεί, τότε δή διαφερόντως άμαθαίνοντες άλισκώμεθα, τον μέν τῆς μετά σαρχός οίχονομίας ώς πορρωτάτω ποιούμενοι λόγον, έπ' αύτην δὲ θερμώς άναδαίνοντες την του Λόγου θεότητα, και των ύπερ ήμας πραγμάτων έχ πολίης της άμαθίας άπτόμενοι. Εί μεν γάρ δλως ου πεχρη- C μάτιχεν άνθρωπος, εί μη γέγονεν εν τη του δούλου μορφή, θορυδείσθαι δίχαιον, όταν τι λέγη δουλοπρεπές · άπαιτείσθω δὲ μάλλον πάντα κατά τὸν πρέποντα τῷ Θεῷ λόγον. Εἱ δὲ σωζόμενον ἐν πίστει βεδαία, καὶ άνενδοιάστως τεθαρσήχαμεν, ότι χατά την Ίωάννου φωνήν, ε 'Ο λόγος σάρξ έγένετο, και έσκήνωσεν έν ήμιν, , όταν ίδης, ώς σάρχα λαλούντα , τουτ' Εστιν, ώς ἄνθρωπον, δέχου πρός ἀσφάλειαν τοῦ χηρύγματος τον άνθρώπω πρέποντα λόγον. Ού γάρ ήν έτέρως έπιγνώναι σαφώς, ότι θεός ών καλ Λόγος, γέγονεν άνθρωπος, εί μή τι καὶ παθείν ὁ ἀπαθής, καὶ λαλήσαί τι ταπεινόν ό ύψηλός άνεγέγραπτο.

"Dra fr woel extn.

Εδαφόρμως επί τη πηγή καταλύοντα δεικνύει τον Ίησοῦν. Ἡλίου γὰρ ἀχμαιοτάτην ἀπὸ μέσων ἀψίδων τοῖς ἐπὶ τῆς γῆς τὴν ἀχτίνα χαταχέοντος, καὶ ἀχράτοις τὰ σώματα χαταφλέγοντος βολαίς, τὸ μὲν Ετι πρόσω βαδίζειν ούχ άζήμιον, τὸ δὲ ἀναπνεύσαι βραχύ, μάλλον ήν άκολουθότερον, ότε δή μάλιστα καλ τήν έπὶ τρυφαίς αἰτίαν ραδίως αν άπεχρούσατο, χαιρού του πρέποντος συνηγορούντος τῷ πράγματι. Έχτην δ' ούχ άχριδως, άλλ' ώς έχτην είναι την ώραν φησίν, ίνα και ήμεζς μανθάνωμεν μηδέ έν τοίς έλαχίστοις άδιαφορείν, πειράσθαι δέ μάλλον καί την έν τοίς τυγούσιν ἐπιτηδεύειν ἀλήθειαν.

πονηρά άντ' άγαθων. > Τουδαίων μέν ούν έν τούτοις A Psalmorum : « Et retribuebant mibl mala pro bonis 18. . In his ergo Judæorum manifestatur audacia. Quid vero dicturi sunt ad hæc rursum nobis illorum dementiæ vicini Ariani, in quos illud jure dici possit: Justificata est Sodoma ex te "? Illi enim Christum secundum carnem crucifigunt : hi contra ineffabilem Verbi naturam debacchantur. Ecce lassus est de via. Quis ille qui boc passus est? An virtutum Dominum vicibus defectum statueris, et ipsi ex Patre Unigenito laborem itineria affingetis, ut et patibilis censeatur esse demum, qui pati nescit? An rejecta, ut par est, ea sententia, soli corporis naturæ has infirmitates tribuetis, et humanitati laborem magis convenire dicetis quam nudo et in se exsistenti soli Verbo? Quemadmodum ergo cum natura sua omnia possit, et ipse omnium sit virtus, defatigatus esse dicitur (cave enim in duos filios unum Christum dividere)'. et passiones humanitatis in se suscipit, quamvis remaneat impatibilis, quandoquidem factus est homo qui laborare nescit : ita licet aliquid dicat. quod homini convenire potius quam Deo putabimus, ne continuo ex vocibus male intellectis occasionem captemus male sentiendi, neque cum maxime disciplina pietatis indigemus, tunc deprehendamur insigniter imperiti, qui incarnationis ratione procul amandata, ad ipsam continuo Verbi deitatem ascendamus, et per summam inscitiam res supra nos positas attingamus. Si enim homo nuncupatus plane non est, si non factus est in forma servi, est cur jure turbemur, cum dicit aliquid servo conveniens, omniaque requirenda sunt Deo congrua. Sin autem firma et indubitata fide credimus quod, juxta Joannis vocem, Verbum caro factum est, et habitavit in nobis *, , cum videris ipsum loqui ut carnem, id est, ut hominem, sermonem homini convenientem ad asserendam prædicationem factum intellige. Non enim aliter clare potest intelligi Verbum, cum Deus sit factum, esse hominem, nisi et passum aliquid eum qui est impatibilis, et aliquid humile dixisse qui sublimis est, scriptum esset.

179 Hora erat quasi sexta.

Opportune Jesum ad fontem residere ostendit. Sole enim meridie intensissimos radios mortalibus immittente, et immodico æstu adurente corpora, sine damno progredi non poterat ulterius, sed satius erat respirare tantisper, cum præsertim voluptatis causam a se facile removerit, congruo tempore rei suffragante. Sextam vero non simpliciter, sed quasi sextam horam, esse dicit, ut et nos discamus ne res minimas quidem nullo discrimine habere, sed in quibusvis rebus veritatem colere.

^{**} Psal. xxxvii, 21. " Matth. x1, 24. " Joan. 1, 14.

IV. 7. 8. Venit mulier de Samaria haurire aquam. A Dicit ei Jesus : Da mihi bibere. (Discipuli enim abierant in civitatem, ut cibos emerent.) Dicit ei mulier illa Samaritana.

Non ignorabat mulierculæ adventum Salvator. Recte quippe, sciebat cum Deus verus esset, statim eam adfore, ut e fonte frigidam hauriret. Ubi vero adfuit, eam statim retibus implicare sibi proposuit, et doctrinæ sermonem protendens, e re nata colloquendi ansam arripuit. Judgeos igitur lex inquinari quovis modo vetabat, ideoque ab omni re impura jubebat recedere, neque cum alienigenis, aut incircumcisis misceri. Hi vero quasi plus facerent quam lege cavebatur, et vanas observationes potius quam legis rationem secuti, cum alienige- B narum carnem propemodum tangere non auderent, in omnem se impuritatem delapsos putabant, si vel minimum quidem consentire cum Samaritanis viderentur. Tantum autem dissentiebant inter se, ut aquam et cibum gustare nollent, qui alienigenæ manu esset oblatus. Ut ergo muliercula novitate rei commota peregrinum alloquatur, ac sciscitetur quis et ande sit, aut etiam quomodo Judaicos mores contemnat, atque ita demum ad scopum suum perveniat, sitire se simulat, dicens : « Da mihi bibere. » Illa vero respondit :

γων ι Δός μοι πιείν. > Ή δὲ ἔφη*

IV, 9. Quomodo tu, Judæus cum sis, bibere a me 180 coutuntur Judæi Samaritanis. Respondit Jesus,

Inquisitio initium est discendi, et addubitatio radix intelligendi quæ ignoramus. Hoc initium sermo capessit : proindeque Salvator sapienter quoque fingebat se Judæorum mores nihili ducere.

IV, 10. Si scires donum Dei, et quis est qui dicit tibi : Da mihi bibere : tu forsitan petiisses ab eo, et dedisset tibi aquam vivam. Dicit ei mulier.

Syramundanam et supercœlestem Unigeniti substantiam cum non nosset, imo vero cum incarnatum Verbum penitus ignoraret, Judæum D ipsum mulier nominabat. Et ad boc quidem cum fructu silet, ut colloquii ratio sursum constaret. Verumtamen ad sublimiorem de ipso cogitationem eam evehit, cum nescire ipsam ait quis ille sit qui potum petit, aut quanta gratia prædita sint ea quæ divinitus conceduntur : quæ si nimirum cognosceret, iis carère se non pateretur, sed Dominum prior illa rogasset. His itaque verbis eam instigat, ut ea discere summopere velit. Observa autem quo pacto genuinum et procul ab omni fastu sermonem instituens, seipsum Deum esse dicit, licet tardo sit ingenio mulier. Nam persuadendo Dei donum mirari, hujus seipsum largitorem insinuat. Si enim clare scires donum Dei, et quis sit qui dicit tibi,

"Ερχεται γυτή έχ τῆς Σαμαρείας άντλῆσαι ύδωρ. Λέγει αὐτῆ ὁ Ἰησοῦς · Δος μοι πιεῖτ (οἱ τὰρ μαθηταί αὐτοῦ ἀπεληλύθεισαν είς την πόλιν, Îra τροφάς ἀγοράσωσι). Λέγει αὐτῷ ή γυτή ή Σα-

Ούχ ήγνόει του γυναίου την άφιξεν ό Σωτήρ. Εδ γάρ δη και λίαν ηπίστατο Θεός υπάρχων άληθινός, ώς αύτίκα παρέσται ψυχρόν άπο κρήνης άρυομένη τό νάμα · έπειδή δὲ παρήν, είτω βρόχων ἐποιείτο τὸ θήραμα, καὶ τὸν τῆς διδασκαλίας εύθυ κατατείνων λόγον, από των έν χεροί πραγμάτων έποιείτο την διάλεξιν. Το μέν ούν μηδαμόθεν χρηναι καταμολύνεσθαι, τοίς Ἰουδαίοις ὁ νόμος ἐπ ματεύετο · διά τε τούτο παντός άναχωρείν άκαθάρτου διετύπου πρίγματος, και μήτε άλλογενέσιν, ή άποριτμήτοις άναμίσγεσθαι. Οἱ δὲ, ὡς πλέον τι πλεονάζοντες τῆς ἐντολής την δύναμιν, και είκαιστάταις μάλλον έπιτηρήσεσιν, ή ταις αχριδείαις των λεγομένων αχολουθήσαντες, ούδ' όσον ἀποθίγειν της των άλλοφύλων σαρχός ἀποτολμώντες, ἀπάσης είσω πεσείν ἀχαθαρσίας ενόμιζον, εί κατά τι γουν δφθείεν όλως Σαμαρείταις συμβαίνοντες. Είς τοσούτον δε αύτοίς τὰ τῆς διαστάσεως έχώρει λοιπόν, ώς και δδατος και τροφής απογεύεσθαι ναρχάν, της διά χειρός άλλοφύλων προσχομιζομένης. "Ινα τοίνον ξενοφωνήση το γύναιον, και το ασύνηθες αύτῷ καλέση προς ζήτησιν, τίς μέν είη, και πόθεν, ή και όπως των Τουδαϊκών κατεφρόνησεν έθων, ούτω τε λοιπόν ό λόγος έπὶ τον οίκεζοι βαδίζη σκοπόν, και το διψήν ύποκρίνεται, λέ-

Πως σύ 'Ιουδαίος ων, παρ' έμου πιείν αίτείς poseis, qua sum mulier Samaritana? Non enim C τυταικός Σαμαρείτιδος ούσης; Οὐ τὰρ συγχρώνται Ιουδαίοι Σαμαρείταις. 'Απεχρίθη Ίησούς, και είπεν αὐτη.

> Αρχή μαθήσεως ζήτησις, και ρίζα τῆς ἐπί τισιν άγνοουμένοις συνέσεως, ή περί αὐτῶν ἐπαπόρησις. Ταύτην ό λόγος έλειν επιθυμεί την άρχην. διά τοι τούτο και το δοκείν ηγείσθαι μηδέν τα των Τουδαίων Εθη, σοφώς ό Σωτηρ ύπεπλάττετο.

El hosic thr Supsar tou Osou, aal tic toter δ λέγων σοι, Δός μοι πιείν, σὸ αν ήτησας αθ τον, και έδωκε σοι ύδωρ ζων. Λέγει αυτφ ή קיישין.

Την ύπερχόσμιον τε και ύπερουράνιον ούχ είδυζα τοῦ Μονογενοῦς οὐσίαν, μάλλον δὲ άγνοοῦσα πανπλῶς τὸν ἐνανθρωπήσαντα Λόγον, Ἰουδαΐον αὐτὸν ἐνόμαζεν ή γυνή. Καὶ σιωπά μέν πρός τούτο χρησίμως, ένα σώζηται πάλιν ή του πρός αύτην ύπόθεσις λόγου. 'Αναφέρει δ' ούν όμως είς ύψηλοτέραν την περί αύτοῦ διάληψιν, οὐχ εἰδέναι λέγων, τίς ὁ ποτὸν αἰτήσας έστιν, ή και όσην έχει την χάριν τὰ θεόθεν χορηγούμενα, ώς είπερ έχοι την γνώσιν, ούχ αν ύστερίζειν ἡνέσγετο ήτησε γάρ αν προλαδούσα τον Κύριον. Έρεθίζει μέν ούν διά τούτων, είς το και λίαν έσπουδασμένως έθελησαι μαθείν. Επιτήρει δὲ δπως, εύφυά δή και νύν και κόμπου γυμνόν επιτηδεύων λ3γον, Θεόν ἐαυτὸν είναι φησιν, ει και βραδεία πρός τὸ δύνασθαι νοείν ή γυνή. 'Αποθαυμάζειν γάρ άναπείθων την του Θεού δωρεάν, ταύτης έαυτον είσφέρει χορηγόν εί γαρ ήδεις σαφώς την δωρεάν του Θεού,

χαὶ τίς έστιν ὁ λέγων σοι, σὸ ἄν ἄτησας αὐτόν · τίνι Α tu petisses ab eo. Cui enim convenit ea largiri quæ δ' αν και πρέποι το χαρίζεσθαι τα του Θεου; Μή ούχι κατά φύσιν δντι θεφ ; "Υδωρ δε ζων άποκαλεί την ζωοποιόν του Πνεύματος δόσιν, δι' ής και μόνης ή άνθρωπότης, καίτοι τοίς έν δρεσι πρέμνοις άναινομένη παραπλησίως, ξηρά τε ήδη, και πάσης άγονος άρετης ταίς του διαδόλου κακουργίαις αναδεδειγμένη, πρός το άρχαζον άνατρέχει τῆς φύσεως κάλλος, και την ζωοποίον εκπίνουσα χάριν, πολυτρόποις άγαθων ιδέαις περιανθίζεται, και είς Εξιν άναδλαστώσα την φιλάρετον, εύτραφεστάτους της είς Θεόν άγάπης άνίησι κλώνας. Τοιούτον δέ τι, και διά του προφήτου φησίν Ήσατου πρός ήμας ὁ Θεός. ε Εύλογήσει με τὰ θηρία τοῦ άγροῦ, σειρῆνες, καὶ θυγατέρες στρουθών, ότι έδωκα έν τή έρημφ ύδωρ, και ποταμούς εν τή άνύδρω, ποτίσαι το γένος μου Β τὸ ἐχλεχτὸν, λαόν μου δν περιεποιησάμην τὰς ἀρετάς μου διηγείσθαι. > Έσεσθαι δέ καὶ την του δικαίου ψυχήν, ώς ξύλον έγχαρπον, έτερός φησι των άγίων, και άνατελείν μέν, ώσει χόρτον άναμέσον υδατος, όφθήσεσθαι δὲ ὡς Ιτέαν ἐπὶ παραβρέον ὕδωρ. Δυνατον μέν ούν τοίς είρημένοις και έτέρας ήμας έπισωρεύειν τάς άπό τῆς θείας Γραφής μαρτυρίας, δι' ών ήν και μάλα ραδίως επιδεικνύειν, ώς εν ύδατος προσηγορία το θείον πολλάκις κατωνόμασται πνευμα. Τοῦ δὲ τούτοις ἡμᾶς ἐμφιλοχωρεῖν οὐ καιρός · διὸ δἡ πάλιν ἐτέροις ἐπινηξόμεθα πρὸς τὸ μέγα καὶ πλατύ των θείων θεωρημάτων έπειγόμενοι πέλαγος.

Κύριε, ούτε άντ.λημα έχεις, καλ τὸ φρέαρ έστλ βαθύ · πόθεν οὖν έχεις τὸ ὕδωρ τὸ ζων;

Ούδεν των εν συνηθεία πλέον ή γυνή φαντάζεται, C καὶ συνίησι μεν ούδαμῶς τῶν εἰρημένων τὴν δύναμιν, οίεται δὲ ὅτι κατά τινας τῶν ἐξ ἐπφδῆς, καὶ δαιμονιώδους ἀπάτης θαυματουργείν είωθότων, σχοινίου τε δίχα, καί τινος έτέρας μηχανής, αὐτόματον αύτη το ύδωρ έχ των φρεατείων άνοίσει πυθμένων. ύδωρ δε ζων, ώς πρός τον οίχειον όνομάζει σχοπόν, τό νεώστι των πηγαίων ανομβρήσαν μαστών.

Μή σύ μείζων εί του πατρός ήμων Ίακως, δς έδωχεν ήμιν το φρέυρ τούτο, και αυτός έξ αυτού έπιε, xal ol viol αὐτοῦ, xal τὰ θρέμματα αὐτοῦ; 'Απεκρίθη 'Ιησούς, και είπεν αὐτῆ.

Έσυτης ἐπιλαμδάνεται, και σφόδρα την ταχίστην ή γυνή, συνορά δὲ οἰχ όσίως, οὐδὲ πάντως άληθείς λαδούσα τὰς ὑπονοίας περὶ αὐτοῦ · οὐ γὰρ ἦν μἡ πάντως ώφελείσθαι πρός νηψιν, την όλως των θείων D άπολαύουσαν λόγων. 'Ως ένδεχομένου τοιγαρούν έπωδὸν μὲν οὐχ είναι τὸν λέγοντα, προφήτην δὲ μάλλον καὶ τῶν ἐν ἀγιασμῷ διαπρέπων [Ισ. διαπρεπόντων], διά τε τούτο παρέξειν αύτή το δόωρ το ζών κατεπαγγέλλεσθαι, και δίχα των κατά συνήθειαν άντλημάτων, ή πολύ πρός χρήσιν το άμεινον έξ έτέρας άνευρίσχοντα πηγής, μετατίθησι τον λόγον εύθύς έπὶ τὸ σωφρονέστερον, καὶ ὡς ἄγιον άγίψ συγκρίνει λέγουσα, « Μή σὸ μείζων εί τοῦ πατρὸς ήμῶν Ἰακώδ, δ; έδωκεν ήμιν το φρέαρ τούτο; » Δέχου του νοήματος την περίνοιαν, έχ του μηχέτι θαυμάζειν αύτην, εί σχοινίον ούχ έχων το ύδωρ έπαγγέλλεται, της δέ

Dei sunt? An non ei qui secundum naturam Deus est? Aquam autem vivam appellat vivisicum illud Spiritus donum, per quod solum humanitas quamvis perinde ac montani stipites prorsus arefacta et omnis fructus expers diaboli fraude reddita ad veterem naturæ pulchritudinem revocator, et vivificam gratiam ebibens variis bonorum generibus redimitur, et ad virtutis studium repullulans uberrimos dilectionis Dei ramos edit. Tale vero quiddam nobis quoque Deus per Isaiam prophetam ait : « Glorisicabunt me bestiæ agri, sirenes, et filiæ struthionum, quia dedi in deserto aquas et flumina in inaquoso, ut bibere faciam genus meum electum; populum meum quem acquisivi, ut virtutes meas narret 81. > Justi porro animam fore tanquam lignum fructiferum alter nobis 181 sanctus canit, et orituram sicut fenum in medio aquæ, et sicut salicem super præteruuentem aquam 81. Possem his alia complura testimonia Scripturæ adjungere, quibus facillimum esset ostendere aquæ vocabulo plerumque divinum spiritum nuncupari. Sed tempus non est in his immorandi: proinde rursum in vastum illud et amplum divinarum contemplationum pelagus enatabimus.

IV. 11. Domine, neque in quo haurias habes, et puteus altus est : unde ergo habes aquam vivam?

Nihil nisi vulgare mulier sibi proponit, neque dictorum vim capit, sed existimat repente ipsum e putei fundo aquam deducturum, non secus ac ii qui magicis carminibus ac dæmonum fraude mirabilia patrare solent. Aquam vivam, ex sua mente nominat, nempe quæ ex fontis uberibus recens effluxit.

IV, 12. Numquid tu major es patre nostro Jacob, qui dedit nobis puteum hunc, et ipse ex eo bibit, et filii ejus, et pecora ejus? Respondit Jesus, ct

Mulier cito seipsani castigat, simulque animadvertit se non pie et vere de illo sentire. Nec enim ei plane deesse poterat auxilium ad intelligendum, quippe quæ divinis sermonibus frueretur. Quasi ergo fieri non posset ut is qui loquebatur incantator esset, sed propheta potius, et ex eorum numero qui sanctitate conspicui sunt, et proinde præbiturum se ei aquam vivam polliceretur, idque sine vulgaribus haustris, aut ad usum longe meliorem, ex alio nimirum fonte repertam, emendat statim quod dixerat, et quasi sanctum cum sancto comparat, dicens : « Numquid tu major es patre nostro Jacob, qui dedit nobis puteum hunc? » Vim hujus dicti accipe ex eo quod ipsa non amplius miratur quod fune destitutus aquam nibilominus polliceatur, sed de ejus qualitate gustabili dun-

3

a

E

a

840664

taxat loquitur. Samaritani itaque alienigenæ, A κατά γεύσιν ποιότητος πέρι διαλέγεσθαι μόνης. Σαquippe qui Babyloniorum colonia erant. Patrem autem ipsi quoque Jacob venditant, duplici ratione : cum enim finitimam et vicinam Judæorum regionem habitarent, 182 nonnihil in se ex eorum cultu exprimebant, et Judæis patribus gloriari nitebantur. Alia ratio, eaque verissima hæc est, quod plerique eorum qui Samariam incolebant a Jacob genus ducebant. Jeroboam quippe filius ille Nabat, congregatis decem Israelis tribubus et dimidia parte tribus Ephraim, profectus Hierosolymis regnante Roboam filio Salomonis, Samariam occupavit, in eaque domos et urbes exstruxit.

IV, 43-14. Omnis qui bibit ex aqua hac, sitiet ei, non sitiet in æternum, sed aqua quam ego dabo ei, fiet in eo fons aquæ salientis in vitam æternam. Dicit ad eum mulier.

Samaritana eximiam veluti quamdam et expugnatu difficilem objectionem proponente: « Numquid tu major es patre nostro Jacob, » scite admodum rursus Salvator ostentationem fugit, dum se non majorem quidem esse aperte profitetur, sed ex rebus ipsis suadet expendere, uter antecellat. Idoirco incomparabilem inter spiritales aquas et sensibiles ac terrenas intercedere differentiam ostendit dicens : « Omnis qui bibit ex hac aqua, sitiet iterum. , Qui vero, inquit, meis aquis imzletus fuerit, non modo nunquam sitiet, sed fontem in seipso habebit, qui possit eum ad vitam educare sempiternam, Igitur qui majora largitur, major utique erit eo qui minus habet, neque victus eamdem quam victor gloriam reportaturus est. Sciendum hic denuo Salvatorem aquam, Spiritus sancti gratiam appellare, cujus si quis particeps exstiterit, scaturientem habebit in seipso divinarum doctrinarum vim ut jam aliorum monitis non indigeat, sed facile possit eos hortari quibus divinum ac cœleste verbum sitire contigit : cujusmodi erant in hac vita et in terris adhuc degentes sancti prophetæ, atque apostoli, et qui successores sunt eorum ministerii, de quibus scriptum est : c Et hauriatis aquas cum gaudio de fontibus saluta- D ris 83.)

1V, 15. Da mihi hanc aquam, ut non sitiam, neque veniam huc haurire. Dicit ei Jesus.

183 Consueta rursus tantum loquitur et imaginatur, nihil autem eorum quæ dicuntur prorsus intelligit, sed exigui laboris allevamento existimat se totam Salvatoris liberalitatem complexuram, et sitis exstinctione gratiæ divinæ modum circumscribit; tentum abest ut subtili cogitatione res supramundanas capiat.

μαρείται μέν ούν άλλογενείς, Βαδυλωνίων γάρ άποιχοι. Πατέρα δὲ καὶ αὐτοὶ τὸν Ἰακὼδ ἐπιγράφονται κατά δύο τρόπους . ώς γάρ δμορόν τε και γείτονα την Ιουδαίων οίχουντες χώραν, όλίγα της έχείνων λατρείας είς έαυτους άνεμάττοντο, και τοίς Τουδαίων πατράσιν ἐπαυχείν ἐμελέτων. "Αλλως τε, καὶ ἡν δντως άληθες, ότι της Ίαχωδ εξέφυσαν ρίζης των την Σαμάρειαν οίχούντων οἱ πλείους. 'Ο γάρ τοῦ Ναδάτ Ίεροδοάμ, δέχα τοῦ Ἰσραήλ συναγείρας φυλάς, καὶ τὸ ήμισυ φυλής Έφραζμ, ἀπαίρει μὲν τῆς Τερουσαλήμ κατά καιρόν της Τοδοάμ βασιλείας. υίου Σολομώνος, καταλαδών δέ την Σαμάρειαν, καλ οίχους εν αύτή, και πόλεις έδείματο.

Πας ο πίτων έκ του ύδατος τούτου, διψήσει iterum : qui autem biberit ex aqua quam ego dabs B πάλιν. δς δ' αν πίη έκ τοῦ ὕδατος, οὖ έγω δώσω αὐτῷ, οὐ μὴδιψήσει εἰς τὸν αίῶνα, άλλὰ τὸ ὕδωρ δ δώσω αὐτῷ, γενήσεται ἐν αὐτῷ πηγή ὕδατος άλλομέτου είς ζωήν αίωτιον. Λέγει πρός αυτόν יון יעדיון.

« Mh σὸ μείζων εί τοῦ πατρὸς ἡμῶν Ἰακὼδ, » ώσπερ τι μέγα, καὶ δυσκαταγώνιστον πρόδλημα προτεινούσης της Σαμαρείτιδος, εύφυέστατα πάλιν ό Σωτήρ παραιτείται μέν τον έν ρήμασι κόμπον, ότι μείζων ὑπάρχει, σαφῶς οὐκ είπων, ἀπὸ δὲ τῆς τῶν πραγμάτων ποιότητος δοκιμάζειν άναπείθει τον προύγοντα. Διάτοι τούτο, και ασύγκριτον ούσαν των νοητών ύδάτων πρός τὰ ἐν αἰσθήσει καὶ γεωδέστερα την διαφοράν έπιδειχνύει λέγων . « ΠΞς ὁ πίνων έχ του ύδατος, τούτου διψήσει πάλιν, , ό δε τῶν εμῶν, φησίν, ὑδάτων ἐμφορησάμενος, ούχ ὅπως τοῦ διψήν έτι χρείττων αποφανθήσεται, άλλ' έξει πηγήν έν έαυτῷ πρὸς ζωήν αἰώνιον ἀποτρέφειν Ισχύουσαν. Ούχούν ό τὰ μείζω δωρούμενος έν μείζοσιν έσται, φησί, του το Ελαττον Εχοντος και την αυτήν ουκ αποίσεται δόξαν τῷ νικῶντι τὸ ἡττώμενον Ιστέον δὲ πάλιν. ώς ύδωρ έν τούτοις την του άγίου Πνεύματος γάριν δ Σωτήρ αποκαλεί, ής είπερ τις γένοιτο μέτοχος, άναπηγάζουσαν έξει λοιπόν εν έαυτῷ τῶν θείων μαθημάτων την χορηγίαν, ώς μηχέτι μέν αὐτῷ τῆς παρ' έτέρων νουθεσίας ένδείν, έξαρχείν δε μάλλον είς τὸ δύνασθαι ραδίως παρακαλείν, τούς ο σπερ αν γένοιτο διψήν τον θεϊόν τε καλ ούράνιον λόγον, όποιοί τινες ήσαν κατά τον παρόντα βίον, και έπι γής έτι πολιτευόμενοι, άγιοί τε προφήται, και απόστολοι, και ol της έχείνων χληρονόμοι λειτουργίας, περί ων γέγραπται · « Και άντλήσατε ύδωρ μετ' εύφροσύνης έχ των πηγών του Σωτηρίου. >

Δός μοι τοῦτο τὸ ὕδωρ, ἴτα μὴ διψῶ, μηδὲ ἔρχωμαι ένθάδε άντλεῖν. Λέγει αὐτῆ δ Ἰησοῦς.

Μόνα πάλιν τὰ συνήθη καὶ λαλεί καὶ φαντάζεται, συνίησι δε δλως των λεγομένων ούδεν εν δε τψ μιχρών ἀπαλλάττεσθαι πόνων, ὅλην ἔξειν ο εται τοῦ Σωτήρος την φιλοτιμίαν, και έν τῷ μηκέτι διψήν της του θεού χάριτος δρίζει το μέτρον, οὐδ' δσον έννοίαις ψιλαίς δέχομένη τὰ ὑπερχόσμια.

"Υπαγε, φώνησον τον άνδρα σου; και έ.10ê Α IV, 16. Vade, voca virum tuum, et veni hue.

èredès.

*Ην άρα καλώς τε και ούκ εφευσμένως είπειν, ότι θήλειαί πώς είσι θηλειών αι φρένες, και μαλακός ενώκισται νούς γυναιξιν, ούδαμόθεν έχων το δύνασθαί τι συνιέναι γοργώς. Εύμαθεστέρα δέ πως ή άνδρων έστι φύσις, και πολύ προς λόγους έτοιμοτέρα, διεγηγερμένον είς νήψιν, και, Ιν' ούτως είπω, θερμόν τε και άπηρσενωμένον έχουσα τον νούν. Διά ταύτην, οίμαι, την αιτίαν, τον άνδρα καλείν τῷ γυναίῳ παρεκελεύετο λεληθότως έλέγχων, ὡς άμαθεστάτην μὲν έχοι την καρδίαν, τοις δὲ είς σοφίαν λόγοις άμεταχείριστον, όμοῦ δέ τι και ἔτερον ἐπὶ τούτῳ κάλλιστον οίκονομών.

Λέγει αὐτῷ ή γυνη *Ανδρα οὐκ έχω. Λέγει

Αέγει αὐτῷ ἡ γυτή· "Ατδρα οὐχ ἔχω. Αέγει αὐτῷ ὁ 'Ιησοῦς' Καλῶς εἶπες, ὅτι ἄτδρα οὐχ Β ἔχω· πέττε γὰρ ἔσχες, καὶ τῦτ ὅτ ἔχεις, οὐχ ἔστι σου ἀτήρ. Τοῦτο ἀληθὲς εἶρηκας, λέγει

αὐτῷ ή γυνή.

Καὶ τίνε λοιπόν οὐκ ἀν εἴη καταφανὲς, ὡς οὐκ
ἡγνόει μὲν ὁ Σωτήρ τοῦ κατὰ νόμον κατψκηκότος
ἔρημον ὑπάρχειν αὐτήν, πρόφασιν δὲ τοῦ ἀνακαλύψαι
τὰ κεκρυμμένα τὴν τοῦ ἀνδρὸς ἐποιήσατο ζήτησιν;
Ἡν γὰρ οὅτω μόλις ὡφελῆσαι θαυμάζουσαν οὐκέτι
λοιπὸν ὡς ἔνα τῶν καθ ἡμᾶς, ἀλλ' ὡς ὑπὲρ ἄν-
θρωπον ἡδη διὰ τοῦ παραδόξως εἰδέναι τὰ ἐν αὐτῆ,
ἀποδέχεται δὲ χρησίμως ἄνδρα λέγουσαν οὐκ ἔχειν,
καίτοι τοσούτοις συνεφθαρμένην. Οὐ γὰρ σύνοδος ἐκ
φιληδονίας, ἀλλ' ἡ κατὰ νόμον συναίνεσις, καὶ σύν-
δεσμος ἐξ ἀγάπης καθαρᾶς τὸν ἀκατηγόρητον ἀποτε-
Κοῦσι γάμον.

Κύριε, θεωρώ ότι προφήτης εί σύ.

Μόλις άναλάμπει πρός νήψιν, καὶ πάλιν οῦπω τελείαν. Προφήτην γὰρ ἔτι καλεῖ τὸν προφητῶν Δεσπότην πλὴν ἀμείνων ἢ πρότεραν ἀνεδείχθη κατὰ βραχὺ, κατ' οὐδένα μὲν τρόπον πρὸς τοὺς ἐλέγχους ἀναβείκαν ἀρπάζουσα, καὶ τοῦ σημείου δύναμιν εἰς ὑφέλειαν ἀρπάζουσα, καὶ μαλακῆς μὲν οὕτως ἐχδαίνουσα φρενὸς, μετρίως γε μὴν εἰς νεανικὸν ἀναβαίνουσα νοῦν, καὶ τῆς καρδίας τὸν ὀφθαλμὸν εἰς ἀἡθη πραγμάτων θεωρίαν ἐκτείνουσα. Ἐφ' ῷ δὴ μάλιστα θαυμάζειν ἀκόλουθον τὴν τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν ἀνεξικακίαν τε όμοῦ, καὶ δύναμιν, καὶ τὰς ἀπαιδεύτους διανοίας εἰς ἀξιάγαστον ἔξιν εὐκόλως μεταρυθμίζοντος.

Οὶ πατέρες ἡμῶν ἐν τῷ ὅρει τούτῳ προσεχύνησαν καὶ ὑμεῖς λέγετε ὅτι ἐν Ἱεροσολύμοις ἐστὶν
ὁ τόπος, ὅπου προσκυνεῖν ὅεῖ. Λέγει αὐτῷ ὁ

Ingove.

Προφήτην δντως ὑπάρχειν, καὶ Ἰουδαίον οἰηθεῖσα τὸν Κύριον, τοῖς ἐπιχωρίοις ἔθεσι πολὺ δὴ λίαν ἐναδρύνεται, καὶ τῆς Ἰουδαίων ὑπονοίας βεδουλεῦσθαι τὰ κρείττω τοὺς Σαμαρείτας διῖσχυρίζεται. Ἰουδαίοι μὲν γὰρ παχυτέρας ἔτι τὰς περὶ τῆς θείας τε καὶ ἀσωμάτου φύσεως διαλήψεις δεχόμενοι, ἐν μόνοις τοῖς Ἰεροσολύμοις, ῆτοι Σιών τῆ γείτονι, χρῆναι προσκυνεἴσθαι τὸν ἐπὶ πάντας Θεὸν διετείνοντο, ὡς ὅλης ἄπαξ τῆς ἀρὸήτου καὶ ἀκαταλήπτου φύσεως καταλυούὑης ἐκεῖσε, καὶ χειροποιήτοις ἐν-

Bene utique nec falso dici polest, quodammodo femineos esse feminarum animos, mollemque mulieribus inesse mentem, que nullo modo possit aliquid acute sagaciterque concipere. Docilior autem est virorum natura, et ad omnem rationem solertior, excitata ad intelligendum, et, ut ita dicam, mascula mente prædita. Hanc, opinor, ob causam, virum suum arcessere "jussit mulierem, obscure quodammodo eam ut rudem increpans, et ad capessendam sapientiæ doctrinam hebetem, simulque aliud quiddam pulcherrimum instituens.

1V, 17, 18. Dicit ei mulier: Virum non habeo. Dicit ei Jesus: Bene dixisti, quia non habeo virum. auinque enim viros habuisti, et nunc quem habes, non est tuus vir. Hoc vere dixisti, dicit ei mulier.

Gui vero non manifestum sit demum Salvatorem non ignorasse legitimo eam marito carere, sed percontando de viro, occasionem cepisse occulta revelandi? Hæc enim una ratio propemodum erat illius juvandæ, si non jam eum ut merum hominem, sed ut homine superiorem admiraretur, puta cui inaudito modo sua arcana paterent; utiliter autem responsum ejus probat quo dixit virum se non habere, tametsi a tam multis fuerat corrupta; non enim qui ex voluptate fit coitus, sed qui secundum legem est consensus, et quæ ex casto amore conjunctio exsistit, inculpatas nuptias efficient.

IV, 19. Domine, video quia propheta es tu.

Tandem ad cognitionem emicat, sed eam nondum perfectam. Prophetam etenim adhue appellat prophetarum Dominum: melior tamen sensim facta est quam prius, nullo quidem ntodo reprehensiones ægre ferens, sed miraculi vim utiliter arripiens, et cum hac ratione mollem animum excutiat, tarde nihilominus 184 ad virtutem ascendit, et cordis oculum ad inusitatum rerum spectaculum intendit. In quo mirari utique decet Salvatoris nostri clementiam simul et virtutem, qui rudes animos in admirabilem statum facile transformat.

1V, 20. Patres nostri in monte hoc adoraverunt, et vos dicitis, quia Hierosolymis est locus, ubi adorare oportet. Dicit ei Jesus.

Cum Dominum revera prophetam esse, eumque Judæum existimet, patriis ritibus mirum quantum gloriatur, et Samaritanos asserit longe potiora statuisse quam Judæos. Judæi quippe crassioribus de divina corporisque experte natura opinionibus imbuti Hierosolymis duntaxat, aut in vicina Sion adorandum esse supremum universi Deum contendebant, quasi tota prorsus ibi ineffabilis et incomprehensibilis natura habitaret, et manufactis templis inclusa foret. Quamobrem voce quoque

n

à

Y

dicente Deo : « Cœlum thronus meus, terra autem scabellum pedum meorum. Qualem domum ædificabitis mihi, dicit Dominus? vel quis locus requietis meæ 33 ? , Samaritani vero rursus, uti loco et regione, sic etiam inscitia et imperitia Judæis finitimi, in monte, qui Garizin dicebatur, cum et orandum et adorandum putarent, merito risum non effugiunt. Ei autem stultitiæ occasionem præbuit illa benedictio, quam in monte Garizin factam in Deuteronomio legimus. Hanc mulier Salvatori quæstionem ceu magnam quamdam et difficillimam objectionem proponit, dicens: « Patres nostri in monte hoc adoraverunt, > etc.

IV, 21. Crede mihi, mulier, quia venit hora, quando neque in Hierosolymis, neque in monte hoc adorabitis Patrem.

Omnium inscitiam simul condemnat, cum adorandi modum, qui apud utrosque obtinuerat. ad veriorem translatum iri ait. Non enim quæretur amplius locus, inquit, in quo proprie Deum habitare existiment, sed ut qui universa impleat et continere valeat Dominum, 185 adorabunt unusquisque de loco suo, sicut quidam sanctorum prophetarum ait. Horam autem et tempus ejuscemodi rituum abrogandorum suum in hunc mundum cum corpore adventum ait. Observa autem quo pacto eleganti prorsus ratione mulierculæ mentem ad intelligentiam Filii deducat, Patrem C Denm vocando: quomodo enim, quæso, intelligeretur Pater, non exsistente Filio ?

CAP. V.

Quod Filius non sit inter adorantes quatenus Verbum est ac Deus, sed cum Patre potius adoretur.

IV, 22. Vos adoratis quod nescitis: nos adoramus quod scimus, quia salus ex Judais est.

Loquitur denuo ut Judæus et homo, rei ordine hunc etiam loquendi modum postulante; nec enim Christus a decoro et opportunitate aberraverit. Tribuit autem plus aliquid cognitionis Judæorum cultui. Samaritani siquidem simplici et inconsulta ratione Deum adorant; Judæi vero per legem et prophetas veri Dei cognitione quantum in se est accepta. Ideoque nescire Samaritanos ait, sed Judæos scire quodammodo, ex quibus etiam orituram salutem affirmat, nostram videlicet. Christus enim est ex semine Davidis, quod ad carnem attinet : David autem ex tribu Juda oriundus est. Seipsum porro inter adoratores collocat, ut homo, is qui cum Deo et Patre, cum a nobis, tum a sanctis angelis adoratur. Quando enim servilem formam assumpsit, conveniens quoque servo ministerium explet, nequaquam desinens esse Deus, ac Dominus, et adorandus. Manet enim idem, licet factus sit

prophetarum supinæ hac in re inscitiæ arguebantur, Α αποκλεισθείσης ναοίζ. Διὸ δὴ, καὶ λίαν ἀσυνετοῦντες έπὶ τούτω διὰ τῆς τῶν προφητῶν ἡλέγχοντο φωνῆς, του Θεού λέγοντος · ('Ο οδρανός μοι θρόνος, ή δὲ γή ύποπόδιον των ποδών μου. Ποΐον οίχον οίχοδομήσετέ μοι, λέγει Κύριος, ή τίς τόπος τῆς καταπαύσεώς μου ; > Σαμαρείται δὲ πάλιν, οὐ πόροω τῆς Τουδαίων άμαθίας χείμενοι, χώραν τε όμοῦ καὶ ἀπαιδευσίαν δμορον έχοντες, εν δρει τῷ Γαρίζειν οῦτω καλουμένφ, καὶ προσεύχεσθαι δείν, καὶ προσκυνείν οίδμενοι, τὸ γελάσθαι δικαίως οὐ διαφεύγουσι. Γέγονε,δὲ και αύτης της άνοιας ή πρόφασις, το δεδόσθαι την εύλογίαν έν δρει Γαρίζειν, χαθώς έν τῷ Δευτερονομίφ γεγραμμένον ευρίσχομεν. Ταύτην ή γυνή τῷ Σωτῆρι την ζήτησιν, ώς τι μέγα, και δυσκατάληπτον πρόδλημα προτοχεται λέγουσα · « Ol πατέρες ήμων εν τῷ Β δρει τούτφ προσεχύγησαν, , και τὰ έξης.

Πίστευέ μοι, γύναι, ότι έρχεται ώρα, ότε ούτε èr Ἱεροσολύμοις, ούτε èr τῷ δρει τούτφ προσπυνήσετε τῷ Πατρί.

Όμου της απάντων αμαθίας καταψηφίζεται, μετατεθήσεσθαι λέγων έπὶ τὸ άληθέστερον τῆς παρ' άμφοιν λατρείας το σχήμα. Ού γάρ έτι, φησί, ζητηθήσεται τόπος, εν φ δή χυρίως οίήσονται χατοιχείν του Θεόν, άλλ' ώς τὰ πάντα πληρούντι καὶ συνέχειν Ισχύοντι προσχυνήσουσι τῷ Κυρίω, ἔχαστος ἐχ τοῦ τόπου αὐτοῦ, καθάπερ τίς φησι τῶν άγίων προφητων. "Ωραν δέ και καιρόν τῆς των τοιούτων έθων μεταστάσεως, την έαυτου μετά σώματος επιδημίαν έν κόσμφ φησίν. Έπιτήρει δὲ ὅπως ἀστειοτάτη τοῦ λόγου χρησάμενος άγωγή πρός εννοίας τάς περί Υίου ποδηγεί του γυναίου τον νούν, Πατέρα καλών τον Θεόν · πῶς γὰρ ἄν ὅλως νοοῖτο Πατήρ ούχ ὅντος

. КЕФАЛ. Е.

"Οτι οὐπ ἐν τοῖς προσκυνοῦσίν ἐστιν ὁ Υίὸς ἡ Λόγος ἐστὶ καὶ Θεὸς, προσκυνεῖται δὲ μαλλον μετά Πατρός.

Υμείς προσκυνείτε δούκ οίδατε, ήμείς προσκυνούμεν, δ οίδαμεν, ότι ή σωτηρία έκ των lovdalur kotir.

Λαλεί μέν πάλιν ώς Τουδαίος και άνθρωπος, τούτον και νῦν ἀπαιτούσης τὸν τρόπον τῆς τοῦ πράγματος οίχονομίας · ούδὲ γὰρ ἄν καιροῦ τε καὶ πρέποντος άπεσφάλη Χριστός. 'Απονέμει δέ τι καλ πλέον είς σύνεσιν ταίς Τουδαίων λατρείαις. Σαμαρείται μέν γάρ, ώς εν άπλῷ τε και άζητήτω λόγω, προσκυνούσι τὸν Θεόν · Ἰουδαίοι δὲ, διὰ νόμου καὶ προφητών, τήν τοῦ δντος γνῶσ:ν κατά τὸ ἐγχωροῦν δεχόμενοι. Διὰ τούτο Σαμαρείτας μέν ούχ είδέναι φησίν, έξεπίστασθαι δέ πως τους Ίουδαίους, εξ ων και αναδειχθήσεσθαι την σωτηρίαν, ξαυτών δηλονότι διζσχυρίζεται. 'Από γάρ σπέρματος Δαδίδ τό κατά σάρκα Χριστός, φυλής δέ τής Ιούδα γέγονεν ὁ Δαβίδ. Έν δὲ τοῖς προσχυνοῦσιν ἐαυτὸν χατατάττει πάλιν ὡς άνθρωπος, ό μετά θεοδ και Πατρός, πρός τε ήμων και των άγιων άγγέλων προσκυνούμενος. Έπειδή γάρ το οίχετικον περιεδάλλετο σχήμα την οίχετη πρέπουσαν αποπληροί λειτουργείαν, ούχ απολέσας

γάρ ὁ αὐτὸς εί καὶ γέγονεν ἄνθρωπος, ἀποσώζων δὲ πανταχή τής μετά σαρκός οίκονομίας τον λόγον · κάν μεγάλην ίδης, και ύπερφυα την ταπείνωσιν, θαυμαστής είσερχου, μή κατήγορος, μή φιλεγκλήμων, μαλλον δέ μιμητής. Τοιούτους ό Παύλος ήμας όρασθαι βούλεται λέγων · « Τούτφ φρονείτω [al. τούτο φρονείτε | έχαστος έν όμιν αύτοίς, δ και έν Χριστῷ Ἰησοῦ, ός ἐν μορφή Θεοῦ ὑπάρχων ούχ άρπαγμον ήγήσατο το είναι ίσα θεφ, άλλ' ξαυτον έχένωσε μορφήν δούλου λαδών, εν όμοιώματι άνθρώπων γενόμενος, καὶ σχήματι εύρεθεὶς ὡς ἄνθρωπος, εταπείνωσεν έαυτόν, ε 'Οράς δπως ταπεινοφροσύνης ὑπόδειγμα γέγονεν ήμεν ὁ Υίὸς ἐν Ισότητι μέν ὑπάρχων τοῦ Πατρός, καὶ ἐν μορφή καθὰ γέγραπται, καταδεδηκώς δε δι' ήμας είς εκούσιον ύπακοήν, και ταπείνωσιν; Πώς ούν άρα το τής ύπαχοής, πώς δε το τής ταπεινώσεως έδει φαίνεσθαι σχήμα, ή δηλονότι ό διά των πραγμάτων, και λόγων της θεοπρεπούς άξίας υποδεδημότων, και πολύ το Ελαττον έχόντων, ή έν οίσπερ ήν γυμνός έτι παρά Πατρί Λόγος, και ἀσύμπλοκος τῆς τοῦ δούλου μορφής; Που γάρ δλως αύτον καταδεδηκέναι φήσομεν, εί μή τι καὶ τῶν παρ' ἀξίαν ὑπομείναι δώσομεν; Γέγονε πώς εν ανθρώπων όμοιώματι κατά την τοῦ Παύλου φωνήν, εί μη το άνθρώποις πρέπον έμιμήσατο; Πράγμα ολ άνθρώποις πρεπωδέστατον ή προσκύνησις, ώς εν δφλήματος τάξει κατατισμένη τε καί προσαγομένη παρ' ήμων τῷ Θεῷ. Οδχοῦν προσχυνεί μέν ώς άνθρωπος, ότε γέγονεν άνθρωπος, C προσκυνείται δὲ ἀεὶ μετά Πατρός, ἐπεὶ Θεός ἐστί τε καί έσται κατά φύσιν, καί άληθινός. 'Αλλ' ούκ άνέξεται πάλιν ό δι' έναντίας, έκεινο δε λέγων άναστήσεται · Μή ξενίζου προσχυνείν ότε φαμέν τον Υίον. Οὐ γάρ οῦτως οἰόμεθα χρῆναι προσκυνείν αὐτον τῷ Πατρί, ώσπερ οδν άμέλει και ήμας, ή και άγγέλους τυχόν, άλλ' εξαίρετός τίς έστιν ή προσχύνησις, και πολύ της παρ' ημών εν άμείνοσι. Τί ούν πρός ταύτα πάλιν έρουμεν ήμεζς; 'Ως άξιολογωτάτην, άνθρωπε, περιτιθείς τῷ Μονογενεί τὴν δουλείαν, καὶ οίκετικον άξιωμα τοίς έξ άπάτης καταχρυσώσας λόγοις τισίν, οίει παρακρουόμενος. Παύσαι δοξάζων έν άτιμία του Υίου, ενα μείνης τιμών του Πατέρα. « Ὁ γὰρ μή τιμῶν τὸν Υίὸν, οὐδὲ τὸν Πατέρα τιμα, » χαθώς γέγραπται. Τί γάρ, είπέ μοι, πρός έλευθερίαν όνήσει τον Μονογενή, το εξαίρετον ποιείσθαι παρ' ήμας την προσκύνησιν; "Εως γάρ αν έν τοίς προσχυνούσιν εύρίσχηται, δούλος Εσται πάντως, καί εί νοοίτο προσκυνητής εξαίρετος, διοίσει δε των xτισμάτων xατά μέν τὸ είναι γενητὸς οὐδαμῶς. ύπεροχαίς δὲ μόνον ταίς άλλαις, ώσπερ άνθρώπων ό Μ:χαήλ, ή και έτέρα τις των άγίων, και λογική δύναμις, ή το μέν προύχειν των έπὶ τῆς γῆς οὐσιωδῶς όραται προσπεφυχός, ή κατά τον της άγιοτητος λόγον, η καί τινι δόξης πλεονασμώ, δόξαν ούτω τῷ παντων άριστοτέχνη, τότε μήν τοίς γενητοίς συντετάχθαι, κατά τὸν τοῦ πεποιῆσθαι λόγον, πρὸς τὰ ἄλλα κοινόν. Οὐκοῦν ούδαμόθεν τὸ είναι γενητός ἐν Πατρὶ,

τδ είθαι Θεός, και Κύριος, και προσκυνητός. Μένει A homo, et ubique dispensationis cum carne servans rationem : at, si tu eximiam et supernaturalem humilitatem videris, admirabundus subi, non accusator, non calumniator, sed imitator. Tales nos. videri vult Paulus, dicens : « Hoc enim sentiteunusquisque in vobis, quod et in Christo Jesu: qui cum forma Dei esset, non rapinam arbitratus est esse se æqualem Deo, sed semetipsum exinanivit, formam servi accipiens, in similitudinem hominum factus, et habitus inventus ut homo, humiliavit semetipsum **. > 186 Vides ut humilitatis exemplum nobis factus sit Filius, quamvis in æqualitate sit Patris, et forma, ut scriptum est, sed propter nos in voluntariam obedientiam et humilitatem descenderit? Quomodo igitur obedientiæ aut humilitatis habitus aliter appareret, quam ex rebus ac sermonibus divina dignitate inferioribus, longeque minoribus quam Verbo nudo adhuc necdum servi formæ conjuncto conveniant? Quomodo enim descendisse eum dicemus, nisi quiddam eum a sua dignitate alienum pati fatebimur? Quomodo in similitudinem hominum factus est, juxta Pauli sententiam, si quod hominibus congruit non sit imutatus? Convenientissima vero res est hominibus, adoratio, quam nos Deo tanguam debitam deferimus atque rependimus. Itaque adorat quidem ut homo, quandoquidem factus est homo; adoratur vero semper cum Patre, quia Deus est eritque secundum naturam, ac verus. Sed non id feret denuo adversarius, verum in nos his verbis insurget: (Noli commoveri cum Filium adorare dicimus, » Nec enim arbitramur ipsum adorare Patrem debere eodem modo quo aut etiam angeli verbi gratia; sed eximiam quamdam adorationem esse, et nostra longe præstantiorem. Quid igitur ad hæc rursum dicemus? Nempe, o quisquis es, imposita, Unigenito servitute, et versutis sermonibus dignitate famuli deaurata speras te nos ludificaturum. Desine Filium ignominia decorare, ut Patrem honorare pergas: « Qui enim non honorificat Filium, neque Patrem honorificat, » ut scriptum est *7. Quid enim, queso, ad libertatem proderit Filio, quod. eum eximia quadam ratione adoramus? Quandiu enim inter adoratores reperietur, utique servus. erit, licet eximius adorator esse censeatur: nequaquam autem creaturis præstabit qua creatus est, sed alia duntaxat excellentia, quemadmodum hominibus Michael, aut alia quædam sancta et intellectualis virtus, quæ natura sua mortalibus antecellit, aut ratione sanctitatis, aut quadam abun dantia gioriæ, ita volente universitatis opifice: verumtamen quatenus creata est, id habet cum cæteris commune, ut in creaturarum ordine reponatur. Igitur fleri non potest ut Verbum non sit creatum in Patre et ex Patre naturaliter procedens, licet præcipuo 187 quodam modo adorare dicater. At quomodo res producta Filius esse potest, aut quo-

Nam mea quidem sententia regis ac domini dignitas in eo elucet, quod quis adoratur; famuli vero ac servi conditio, in eo quod quis adorationem et cultum alicui defert. Existimandum quippe nobis est summam illam et supremam omnium naturam subdito similem fore. Quocirca Moysis illius sapientissimi ore dictum est creaturæ universæ: c Dominum Deum tuum adorabis, et ipsi soli servies 88. > Ideoque quodeunque servum est patura et deitatis jugo subditur, huic adorandi Dei necessitas incumbit, et adoratoris personam in se suscipiendi. Nam cum Moyses Dominum dicit, servum discernit, et creaturam, cum Deum. Simul enim quodammodo intelliguntur, invicem opponuntur naturali Domino quidem servus, et increatæ deltati, res creata. Filius autem, cum ab æterno sit in Patre, et Dominus exsistat, ut Deus, undenam adorare debeat, ego quidem ostendere non possum. Sed denuo nugas suas illi proferant. Adorabit, inquiunt, Patrem Unigenitus, neque ut servus, neque ut creatura : sed ut filius genito-32m suum. Posita est igitur in filiatione adorantis ratio; omninoque dicemus adorandum esse Filio Patrem, ut qui in hoc esse nactus sit, sicuti nobis quoque adorandum incumbit ex eo quod animalia sumus ratione prædicta, et mortalia, mentis et disciplinæ capacia, potius quam animi ac voluntatis motu. Nam si natura Unigenitus ac velut ex necessitate quadam adorare debet, ita- C que illi sentiunt ac prædicant : quomodo non aperte in ipsum Patrem peccare deprehendentur? Omnino enim necesse est ipsum quoque talem censeri, quandoquidem ejus imago et character est Filius ", et quæcunque eamdem et per omnia æqualem similitudinem habent, ea utique nullo modo differunt. Quod si in sola voluntate Filii positum esse dicunt, quod Patrem adoret, conjecturis moventur potius quam rationibus veris. At quid vetuerit quomipus alii inconsideratam præ se ferentes pietatem dicant, Patrem adorare velle Filium, quamvis secundum naturam suam non sit adorator? Sed consentaneum est, inquit, ut persona Patris ab adoratione eximatur, Filius autem ei adorationi sit obnoxius eique non D juyit. Quid ais, o bone? Tune rursum nobis 188 tanquam ex adytis aut Græcorum tripode profers oracula, aut exemplo Sameæ illius Elamitæ de corde tuo eructas, non ex ore Domini? Et hic nobis consentaneum illud opponere velut invictum quiddam non crubescis? Numquid enim consentaneum esse putabis, ut qui secundum naturam Deus est, Deum habeat Verbum ex se genitum, et is quem adorat omnis creatura adorabilis Filii non adorantis Pater vocețur et sit natura? Atqui te nihil sapientibus dissentaneum dicturum puto. Quomodo porro statuemus consentaneum esse, ut

pacto Dominus erit, qui servus et adorator est ? Α και έκ Πατρός φυσικώς διαφεύξεται ὁ Λόγος, κάν έξαιρέτως λέγηται προσκυνείν. Είτα πώς Υίδς έτι τὸ ποιηθέν, ή πῶς ἔτι Κύριος ὁ δοῦλος, καὶ λάτρης; Οίμαι γάρ έγωγε το μέν βασιλικόν τε και δεσποτικόν έν τῷ προσκυνείσθαι διαλάμπειν άξίωμα· τὸ δὸ οίκετικόν τε καί δουλοπρεπές, έν τῷ προσκυνείν όρίζεσθαι μέτρον. Τῷ γὰρ ὑποπίπτοντι ἡμᾶς οἶεσθαι δεί την ύπερκειμένην και έπάνω πάντων όμολογουμένην φύσιν. Τοιγάρτοι και πάση τη κτίσει διά του πανσόφου προσεφωνείτο Μωσέως, ε Κύριον τον Θεόν σου προσχυνήσεις, και αύτῷ μόνφ λατρεύσεις. > ώστε ότφ κατά φύσιν έστιν ή δουλεία, και ύπο τον τῆς θεότητος πίπτει ζυγόν; τοῦτο δή πάντως, καὶ άνάγχη προσχυνείν, και τῷ τῆς λατρείας ὑποχείσθαι σχήματι. Έν μέν γάρ τῷ εἰπεῖν Κύριον, διορίζει τὸ δούλον, εν δε τῷ Θεόν, τὸ πεποιημένον. Συνεπινοείται γάρ πως καλ άντιδιαστέλλεται, τῷ μέν κατά φύσιν Κυρίφ το δούλον, τη δε αγενήτω θεότητι το παραχθέν είς γένεσιν. Ο δε Υίδς άϊδίως ων έν Πατρί, και Κύριος τε ὁπάρχων ώς θεὸς, όθεν αν φαίνοιτο το προσχυνείν εποφείλων, απορώ μεν επιδειχνύειν έγώ φλυαρούντων δὲ πάλιν έχείνοι. Προσχυγήσει, φησίν, ο Μονογένης τῷ Πατρί, ούτε ώς δούλος, ούτε ώς ποίημα, άλλ' ώς Υίδς τῷ γεννήσαντι. Παραληπτέον ούν άρα την προσχύνησιν εν τῷ της υίστητος όρφ, και χρήναι πάντως έρουμεν τον Υίον προσχυνείν τῷ Πατρί, ὡς ἐν τούτῳ τὸ είναι λαχόντα, χαθάπερ ούν χαι ήμεζς έν τῷ είναι ζῶα λογικά, και θνητά, νου και έπιστήμης δεκτικά, ή τοίς Εξωθεν κατά νουν κινήμασι, και ταίς έχ θελημάτων ροπαίς επιτρέψομεν. Εί μεν γάρ ενέσπαρται κατά φόσιν τῷ Μονογενεί τὸ χρηναι πάντως, καὶ ὡς ἐξ άνάγχης προσχυνείν, ούτω τε νοούσι και λέγουσι, πώς ού γυμνώς είς αύτον δυσσεδούντες αλώσονται τὸν Πατέρα; Πάσα γὰρ καὶ αὐτὸν ἀνάγκη νοεῖσθα. τοιούτον, ἐπείπερ καὶ είκων αύτου, καὶ γαρακτήρ έστιν ό Υίος, και όσαπερ αν έν απαραλλάκτοις ύπάρχοι τοίς όμοιώμασι, ταύτα δή πάντως κατ' ούδλν διοίσει. Εί δὲ ἐν μόνφ κεῖσθαί φασι τῷ θελῆσαι τὸν Υίον προσάγειν τῷ Πατρί τὴν προσχύνησιν, στοχασταί μαλλόν είσιν, ή της άληθείας επιστήμονες. Τί δ' αν και ετέρους κωλύσαι είπειν, ριψοκίνδυνόν τινα πλαττομένους εύλάβειαν, ότι θελητόν τῷ Πατρί προσχυνείν τῷ Υἰῷ, χαίτοι χατά φύσιν οὐχ δντι προσχυνητή; 'Αλλ' αὐτὸ, φησί, τὸ πρέπον, τὸ μέν τοῦ Πατρός ὑπεξελείται πρόσωπον, ὑποθήσει δὲ τῷ πράγματι του Υίου, ούχ αδούλητου έχουτα το προσχυνείν τῷ Πατρί. Τί φής, ὁ ούτος; Πάλιν ημίν ώς εξ άδύτων, ήτοι τριπόδων Έλληνικών άναφέρεις τάς μαντείας, ή κατ' έκείνου έρχη του Έλαμίτην Σημέαν τὰ ἀπό καρδίας ἐρευγόμενος, καὶ οὐκ ἀπό στόματος Κυρίου; Το δὲ πρέπον ήμῖν, ὡς ἀκαταγώνιστον έν τούτοις άντεξάγων ούχ έρυθριζε; "Η γάρ ούχ οίήση πρέπειν τον δυτα κατά φύσιν Θεον, Θεον έχειν τον έξ αὐτοῦ γεννηθέντα Λόγον, και του ψ προσχυνεί πάσα ή χτίσις, προσχυνουμένου μάλλον, ή προσκυνούντος Πατέρα καλεζοθαι, καλ είναι τή

[&]quot; Deut. vi, 13; Matth. iv, 10. " Col. i, 15.

φύσει; 'Αλλ' οίμαι τοῖ; ὄντως σοφοίς οὐκ ἀπάδοντα A a suo genimine Pater adoretur, cum illa de utraλέγειν. Πως δὲ καὶ πρέπειν όριούμεθα προσκυνείσθαι παρά του ίδίου γεννήματος τον Πατέρα, τοσαύτην ύπομενούσης ζημίαν της επ' άμφοιν ύπολήψεως; Πρώτον μέν γάρ ούτε έν Ισότητι της άξίας, ούτε έν άπαραλλάκτω της φύσεως είκόνι τῷ μὴ προσκυνοῦντι κείσεται. Προσκυνεί γάρ ώς ελάττων, και οὐ ποσότητι μετρητός, τή κατά τι των προσπεφυκότων · ού γέρ ελάττων Εσται Θεός, ή Κύριος · άλλ' ώς όρω διαφέρων τῷ κατά τὸν τοῦ πῶς είναι λόγον. Είτα πώς άληθης άναφανείται λέγων, « 'Ο έωραχώς έμέ, έώραχε τὸν Πατέρα. • Πῶς δὲ χρήναι τιμασθαί φησιν έαυτον ούχ εν ελάττονι μοίρη τοῦ Πατρός το Ισον ούχ έχων εν δόξη χατά γε τον του προσχυνούντος λόγον; Είτα πρός τούτω, και αύτος ημίν ό Πατήρ οὐ τῆς τυχούσης ἀχοσμίας είσω γεγονώς ὀφθή- Β σεται. Δόξα μεν γέρ αὐτῷ τὸ γεννήσαι τοιούτον, όποιός περ αν όπαρχοι κατά φύσιν αύτός εκ δέ των έναντίων αίσχος ού μιχρόν έτερογενή τε καί ξχουλον έχειν τον έξ αύτου, και παθείν τι τοιούτον, δ καὶ αὐτή τῶν γενητῶν ἀπενάρκησεν ἡ φύσις. Τίκτει γάρ έαυτων ούκ αίσχίονα τά του τίκτειν λαχόντα την δύναμιν, όρφ και βουλήσει του πάντων Δημιουργού. « Έξενεγκάτω γάρ, » φησίν, « ή γή βοτάνην χόρτου, και πάν ξύλον κάρπιμον φέρον σπέρμα κατά γένος, καὶ καθ' όμοίωσεν. > Οὐκοῦν ἐν δευτέροις μέν των γενητών έσται το θείον, είπερ έχεινα μέν έν τούτοις, το δε ούδαμῶς · δ δε πρέπειν τε όμου, καὶ διωρίσθαι καλώς ἐπὶ ταῖς ἐκ τῶν ὅντων διαδοχαίς ἐπεψηφίζετο, τούτου δή, και μόνος άλώσεται διαμαρτών. Τίς αν ούν, ω βέλτιστοι, λεγόντων C άνάσχοιτο, πρέπειν τῷ ἰδίφ γεννήτορι προσχυνείν τὸν Υίον; Ἐπειδή δὲ τοῖς παρ' ὑμῶν προστέθειται

λόγοις, ως οδόλ άνεθέλητον τῷ Μονογενεί τὸ πράγμά ἐστι, καὶ ταύτην ἡμίν ἐπιτειχίζετε τἡμάμαπόδεικτου. όφορμήν, ἀπό μόνου λαβόντες τοῦ πρέποντος, φέρε πάλιν ἐχ τῶν ἱερῶν Γραμμάτων, καὶ τοῦτο κατασχεψώμεθα. "Οθεν οίμαι μάλιστα προσήκειν θηράσθαι σπουδάζειν την έφ' έκάστω των ζητουμένων άπόδειξιν. Οὐχοῦν ὁ μὲν νόμος συντελείσθαι παρ' ἐχάστου των Ιουδαίων τῷ ἐπὶ πάντας δντι Θεῷ τὸ ἡμισυ

του διδράχμου προσέταττεν, ούχ άργυρολογίας έπινοήσας εύρεσιν, ούδε χρημάτων είχαιον έρανισμόν, άλλά παίδευσίν τινα δι' έναργεστάτων ὑπεμφαίνουσαν τύπων πρώτον μέν, ότι χύριος ούδελς της ίδίας έστι χεφαλής, ένα δε οι πάντες χεχτήμεθα τή των τελεσμάτων καταθήκη πρός δουλείαν καταγραφόμενοί · είτα πρός τούτοις τάς έχ νοῦ τε καὶ πνευματικάς καρποφορίας, ώς έν παχυτέρφ πάλιν ζωγραφούσαν γράμματί τε καί πράγματι. • Τίμα γάρ, φησί, του Κύριου άπό σων δικαίων πόνων, καί άπάρχου αὐτῷ ἀπὸ σῶν καρπῶν δικαιοσύνης 😘 δ δή και γενέσθαι συμδέδηκε διά τῆς εὐαγγελικῆς διδασχαλίας, της χατά νόμον ήδη λατρείας συνεσταλμένης. Ού γάρ έτι ταζς έξωθεν δωροφορίαις θεραπεύειν ολόμεθα δείν του ἀπάντων Κύριον, το έξ ύλης φθαρτής συντελείν έπειγόμενοι δίδραχμον. άληθινοί δὲ έντες προσχυνηταί, προσχυνούμεν ἐν πνεύματι, καὶ άληθεία τῷ Θεῷ καὶ Πατρί. Ταύτην que opinio tantum detrimenti patiatur? Primun. enim, nec dignitate æqualis, nec imago per omnia similis erit non adoranti. Adorat enim, ut minor: idque non quantitatis accidentariæ mensura (nec enim minor esse potest unquam Deus aut Dominus), sed essentiali differentia. At quomodo verax erit dicens : « Qui vidit me, vidit et Patrem **. ». Et quomodo seipsum honorandum esse ait, nou minus quam Patrem, qui gloriæ æqualitatem non. habet, quod ad rationem adorantis attinet? Præterea, ipse Pater non leve dedecus incurrere videbitur. Gloria quippe ei est talem genuisse, qualis. sit ipse natura : contra vero dedecus non parvum, alterius naturæ Filium habere, et tale aliquid. pati, quale ne ipsa quidem creaturarum natura ferat. Nec enim deteriora se pariunt, quæ facultate pariendi sunt prædita, sic volente ac statuen. universi Opifice. Germinet enim terra, inquit, herbam pabuli, et lignum fructiferum cum habens. semen ejus sit in eo secundum genus et similitudinem 38. . lgitur creaturis Deus erit inferior, siquidem illæ sunt istiusmodi, hic non item : sed quod ad rerum vicissitudines recte convenienterque statuit, eo certe solus ipse carebit. Quis vos igitur ferat dicentes, o boni, convenire Filio ut adoret Genitorem? Cum autem addideritis, id Unigenito præter voluntatem non contingere, et bos nobis tanquam indemonstrabile argumentum a solo, decoro desumptum opponatis, agedum e sacris quoque Litteris istud rursus expendamus, unde singularum rerum quæ in quæstionem veniunt demonstrationem venari potissimum debemus.

189 Igitur lex " ab utroque Judæo dimidium djdrachmi supremo Deo persolvi jubebat, non quod exigendæ aut corrogandæ pecuniæ rationem quamdam invenisset, sed quod manifestissimis figuris nos edoceret, primum quidem neminem sui capitis esse dominum, sed nobis omnibus unum esse, qui tributorum collatione in servitutem ascripti sumus; deinde quod secunditatem intellectualem ac spiritalem velut in rudiori tabula depingeret. (Honora.) enim, inquit, « Dominum de tuis justis laboribus, et primitias ei offeras de tuis fructibus justitiæ *7. > Quod certe quoque contigit, cultu legali per evangelicam doctrinam tandem represso. Non enim externis muneribus amplius colendum esse putamus universi Deum, didrachmum e corruptibili materia pendere coacti : sed cum simus veri adoratores, adoramus in spiritu et veritate Deum ac Patrem. Hanc in littera legali sententiam latere censendum est. Cum igitur Dominus esset Hierosolymis, exactores didrachmi. Petrum percontabantur

^{99.44} Joan. xiv, 9. 9 Gen. 1, 11. 9 Exod. xxx, passim. 97 Prov. 111. Q.

his verbis : « Magister vester non solvit didrach- Α έγκεκρύφθαι τῷ νομικῷ γράμματι τὴν διάνοιαν mum **. . Jesus autem ipsum in ædes ingredientem, ut scriptum est, prævenit dicens : « Reges terræ a quibus accipiunt tributum, aut censum? A filiis suis, an ab alienis "? > Cum respondisset : c ab alienis, dixit Jesus : Liberi ergo sunt filii. Sed ne scandalizemus eos, vadens ad mare jace hamum, et primum qui ascenderit piscem tolle; et aperiens os ejus invenies staterem, quem da pro me et te . . Cernis Filium ferre non posse ut sit tributarius, neque instar unius ex ils qui servituti sunt obnoxii, rem servilem sustinere? Nam cum suæ naturæ liberam dignitatem esse norit, servile nihil se debere Deo et Patri affirmat : « Liberi enim sunt filii, a inquit. Quomodo ergo adorat rei figuram respuit, quomodo veritatem ipsam susceperit? Annon enim adorationem tributum aut oblationem quamdam spiritalem existimabimus, et servitutis genus ipsam esse dicemus ? Quam enim ob causam lex adorationi servitutem conjunxit, dicens: « Dominum Deum tuum adorabis, et ipsi 190 soli servies 1. > Etenim janua veluti quædam et via obsequii præstandi adoratio, principium habens servitutem erga Deum. Ideoque Psalmista nonnullos compellat his verbis alicubi: e Venite, adoremus, et procidamus ante eum, et ploremus coram Domino qui fecit nos 1. > Vides procidere sequi et conjunctum esse adorationi? Quo quid magis servo conveniat apud eos qui rerum qualitates recte æstimant, dicere non possum. Quod si perseverant adversarii, præfracta impudentia rlati, et frivolis rationibus hæc astruere non cessant, ostendant nobis universa Scriptura sancta pervoluta, Filium Deum et Patrem adorasse, cum audum adhuc esset Verbum, ante incarnationis tempora, et illam servi formam. Nunc enim qua bomo citra reprehensionem adorat, sed tunc, non item. Sed ex divinis sacrisque Litteris id ostendere nunquam poterunt; verum cum nobis conjecturas, et putidas argutiolas coacervent, jure audient : · Erratis nescientes Scripturas, neque virtutem Dei ', , et gloriam Unigeniti. Quod enim quatenus Verbum ac Deus non adoret, sed nostri similis sationem cum carne, non aliunde probationem quæremus, sed ex ejus verbis rursum agnoscemus. Quid enim ad Samaritanam mulierem ait præ-

διά δὲ τῶν αὐτοῦ πάλιν εΙσόμεθα λόγων. Τί γὰρ δἡ καί φησι πρὸς τὴν ἐκ τῆς Σαμαρείας γυναἴκα;

Vos adoratis quod nescitis: nos adoramus quod

Nonne cuivis etiam ex boc manifestum est, quod cum plurali usus sit numero, et seipsum inter

ύποτοπητέον. "Ως ούν εν τοίς Ίεροσολύμοις ὁ Κύριος ήν, οί του διδράχμου πρακτήρες άνεπυνθάνοντο του Πέτρου λέγοντος • 'Ο διδάσχαλος ύμων ού τελεί τὸ δίδραχμον. > Είσελθόντα δὲ εἰς την οίχίαν, ὡς γέγραπται, προέφθασεν αὐτὸν ὁ Ἰησοῦς λέγων, « ΟΙ βασιλείς της γης από τίνων λαμδάνουσι τέλος, η χῆνσον; 'Απὸ τῶν υίῶν αὐτῶν, ἡ ἀπὸ τῶν ἀλλοτρίων; > Εἰπόντες δὲ αὐτοῦ, « 'Απὸ τῶν ἀλλοτρίων, Epn o Inσούς. "Apa theubspol close of utol. "Iva & μή σχανδαλίσωμεν αύτους, πορευθείς είς την θάλασσαν βάλε άγχιστρον, και τον άναδαίνοντα πρώτον ίχθυν άρον, και άνοιξας το στόμα αύτου εύρησεις στατήρα, έχεινον λαδών δός αύτοις άντι έμου, και σου. > Όρας ούα άνεχόμενον ύποτελή γενέσθαι τον servi more, neque id invitus? Qui autem vel ipsam B Υίον, οὐδὲ τὸς ἔνα τῶν ὑπὸ τὸν τῆς δουλείας ζυγὸν, ύπομείναι πράγμα δουλοπρεπές; Είδως γάρ της έαυτου φύσεως το έλεύθερον αξίωμα, οίχετικον ούδεν ἐποφείλειν τῷ Θεῷ καὶ Πατρί διῖσχυρίζεται. « Έλεύθεροι γάρ είσιν οἱ υἰοὶ, > φησίν. Πῶς οὖν οὐχ ἀνεθέλητον έχει την δουλοπρεπή προσχύνησιν; 'Ο δε καλ πρός μόνον άποναρχήσας του του πράγματος τύπον, πως αν αύτην καταδέξαιτο την άλήθειαν; "Η γάρ ούχ ώς τέλος, και καρποφορίαν πνευματικήν λογιούμεθα την προσκύνησιν, και λατρείας είδος ὑπάρχειν έρουμεν αύτήν; Έπει διά ποίαν ο νόμος αίτίαν τ προσκυνήσει συνέδησε την λατρείαν είπων, « Κίριον τὸν Θεόν σου προσχυνήσεις, καὶ αὐτῷ μόνο λατρεύσεις. > Πύλη γάρ ώσπερ τίς έστι, καὶ όδὸς της εν Εργοις λατρείας ή προσχύνησις, άρχην Εχουσα C δουλείαν την ώς πρός Θεόν. Διὸ δή και πρός τινας ό Μελφδός πού φησι · ε Δεύτε προσχυνήσωμεν, καί προσπέσωμεν αύτῷ, καὶ κλαύσωμεν ἐναντίον Κυρίου του ποιήσαντος ήμας. > 'Όρας παρεπόμενον τε καί συνεζευγμένον τῷ προσκυνείν τὸ χρηναι προσπίπτειν; Οδ τί αν γένοιτο δουλοπρεπέστερον, παρά γε τοίς όρθως δοχιμάζουσι τὰς τῶν πραγμάτων ποιότητας, είπειν ούχ έχω. Εί δὲ ἐπιμένουσιν οἱ δι' έναντίας επ' άθραύστοις έτι ταίς άναισχυντίαις σοδαρευόμενοι, και των έπι τούτοις άπαιδεύτων ού καταλήγουσι λογισμών, ἐπιδεικνύντων ήμιν όλην τήν άγίαν περινοστούντες Γραφήν προσκυνήσαντα τῷ Θεφ και Πατρί τον Υίον, ότε γυμνός ήν έτι Λόγος, πρό των της ενανθρωπήσεως χρόνων, και του της etiam humano more id susceperit, propter dispen- p δουλείας σχήματος. Νῦν μέν γάρ ὡς ἄνθρωπος ἀχατηγορήτως προσχυνεί, τότε δὲ, οὐκέτι. 'Αλλ' οὐχ εξουσι μέν έκ των θείων τε καλ lspων επιδείξαι τούτο Γραμμάτων στοχασμούς δὲ ἡμῖν, καὶ σαθρών ἐνθυμημάτων επινοίας συνείροντες, εύλόγως άπούσονται. « Πλανδοθε μη είδότες τάς Γραφάς, μηδέ την δύναμιν σου Θεού, » και την δόξαν του Μονογενούς. "Οτι γάρ ή μεν Λόγος και Θεός ού προσκυνεί, γεγονώς δε καθ' ήμας, και τούτο παθείν άνθρωποπρεπώς κατεδέξατό διά την οίκονομίαν την μετά σαρχός, οὐ θύραθεν ημίν ή πληροφορία ζητηθήσεται,

> Yueic aponxuraite & oux olders, queic aponzvrovyer, è oldaper.

> "Αρ' ούχι παντί τω και διά τούτου καταφανές, ότι τῷ πληθυντικῷ χρησάμενος ἀριθμῷ, καὶ τοῖς ἐξ ἀνάγ.

[&]quot; Matth. xvii, 23. " ibid. 24. ' ibid. 25, 26. ' Deut. vi, 13. ' Psal. xciv, f. Matth. xxii, 29.

κης και δουλείας προσκυνούσεν έαυτον έναρεθμών, A cos collocet qui necessitatis et servitatis ratione ώς εν δούλη τη άνθρωπότητι γεγονώς τὰ τοιαυτά φησι; Τί γάρ ήν, είπε μοι, το χωλύον αύτον είς οίκεδον πρόσωπον έλκυσαι μοναδικώς την προσκύνησιν, εί νοείσθαι παρ' ήμων επιθυμεί προσχυνητής; Έδει γάρ μάλλον είπειν ε Έγω προσχυνώ δ οίδα, » ίνα τοίς άλλοις ἀσύντακτος ὢν, ἐφ' ἐαυτῷ καὶ μόνῳ την των είρημένων άρπάση δύναμιν. Νυνί δὲ τδ · Ήμεζς, » άριστά τέ φησι καὶ λίαν ἀσφαλώς, ώς έν δούλοις ήδη κατατεταγμένος διά την άνθρωπότητα, ώς τοίς προσχυνούσιν έναρίθμιος, ώς Τουδαίοις διά την χώραν.

'All' Epystai wpa, xal rur sotir, ots of alnθινοι προσχυνηταί προσχυνήσουσι τῷ Πατρί ἐν πrεύματι καὶ άληθεία. Καὶ γὰρ ὁ Πατήρ τοιούτους ζητεί τους προσκυνούντας αυτόν. Πνεύμα ό θεός, και τούς προσκυνοῦντας αὐτὸν ἐν πνεὐματι και άληθεία δεί προσκυνείν. Λέγει αὐτῷ ή וריטין.

Σημαίνει μέν τῆς ἐαυτοῦ παρουσίας τὸν ήδη παρέντα παιρόν, μετασπευασθήσεσθαι δὲ τοὺς τύπους φησίν είς αλήθειαν, και την τοῦ νόμου σκιάν είς λατρείαν πνευματικήν. Διά δὲ τῆς εὐαγγελικῆς παιδεύσεως είς εὐάρεστον τῷ Πατρὶ πολιτείαν χειραγωγηθήσεσθαι λέγει του άληθινου προσκυνητήν, του άνθρωπον δηλονότι τον πνευματικόν, έτοιμότερον πως είς οίχειότητα τρέχοντά πως την πρός Θεόν. Πνεύμα γάρ ὁ θεὸς, ὡς πρὸς σώματος νοείται φύσιν · διά τοι τούτο δικαίως τον πνευματικόν αποδέχεται προσκυεύσεδείας την μόρφωσιν Ίουδαϊχώς, άλλά τοίς μέν έξ άρετῆς κατορθώμασιν εὐαγγελικῶς διαλάμποντα, τή δὲ τῶν θείων δογμάτων δρθότητι την δντως άληθή πληρούντα προσχύνησιν.

Οίδαμεν δει Μεσσίας έρχεται ο λεγόμενος Χριστός. "Οταν Ελθη ἐκεῖνος, ἀναγγελεῖ ἡμῖν πάντα.

"Ωραν αφίξεσθαι και καιρόν, μάλλον δὲ ήδη παρείναι, διδάσκοντος του Χριστου, καθ' δν οἱ άληθινοὶ προσχυνηταί την εν πνεύματι λατρείαν προσοίσουσι τῷ Θεῷ καὶ Πατρί, παραχρημα τὸ γύναιον εἰς τὴν λαλουμένην παρά τοῖς Ἰουδαίοις ἐλπίδα τοῖς ὑπὲρ έξιν άναπτερούται νοήμασιν. Ειδέναι δὲ τὸν Μεσσίαν, is fire xara xarpov olxelov opologel, xal fife per έπι τίσιν, άκριδώς οδ φησιν, άπεριεργάστους, ώς D ξοικε, τους επ' αυτώ λαμδάνουσα θρύλλους, άτε δή φιλόγελώς τε, καλ φιλοσαρχούσα γυνή · οὐ μήν ήγνόησε παντελώς, ώς αστειστέρων μαθημάτων είσηγητής ξπί τὸν Ἰσραήλ ἀναδειχθήσετα:, καὶ τοῦτο δή πάντως έν τοῖς περὶ αὐτοῦ λόγοις εὐρίσχουσα.

Λέγει αὐτῆ ό Ἰησοῦς · Έγώ είμι ὁ λαλῶν σοι.

Οὐ ταζς ἀπαιδεύτοις ψυχαζς, ή καὶ ἀμαθέσι παντελώς έαυτον άνακαλύπτει Χριστός, άλλ' έκείναις μάλλον επιλάμπει και φαίνεται, αίπερ αν είεν ήδη πρός το βούλεσθαί τι μαθείν ετοιμότεραι, και τῆς πίστεως την άρχην εν άπλοις ώδίνουσαι λόγοις, πρός την των τελειστέρων έπείγονται γνώσιν. Τοιαύτη τις ήμεν και ή Σαμαρείτις άνεδείχθη γυνή, παχύτερον

adorant, bæc ait, tanquam qui în serva humanitate exsistat? Quid enim, quieso, impediebat ipsum quominus ad suam personam adorationem singulariter transferret, si a nobis adorator censeri vellet? Dicendum enim erat potius, c Ego adoro quod scio, » ut cum in aliorum numero non esset, sibi uni vim illius dicti arrogaret. Nunc autem, eam vocem recte et prudenter usurpat, ut jam inter servos collocatus, propter humanitatem, ut inter adorantes numeratus, ut inter Judæos, propter re-

191 IV, 23, 24. Sed venit hora, et nunc est, quando veri adoratores adorabunt Patrem in spiritu et veritate. Nam et Pater tales quærit, qui adorent eum. Spiritus est Deus : et evs qui adorant eum, in spiritu et veritate oportet adorare. Dicit ei mulier.

Significat adventus quidem sui jam præsens tempus, sed mutatum iri dicit figuras in veritatem, et legis umbram in cultum spiritalem. Per evangelicam autem disciplinam deductum iri ait verum adoratorem, id est spiritalem hominem, ad conversationem Patri placentem, majore quodammodo studio ad conjunctionem cum Deo festinantem. Spiritus enim Deus intelligitur si cum natura corporis comparetur, proindeque spiritalem adoratorem probat, non qui pietatis formam Judaico more νητήν, ούχ έν μορφώσει, και τύποις φορούντα της C in figuris et typis ferat, sed qui præclaris virtutis operibus juxta morem evangelicum præfulgeat, et recta divinorum dogmatum ratione veram utique adorationem implet.

> IV, 25. Scimus quia Messias venit, qui dicitur Christus. Cum venerit ille, annuntiabit nobis

Docente Christo horam adfore et tempus, imo jam adesse, quo veri adoratores spiritalem cultum oblaturi erant Deo ac Patri, mulier confestim cogitationibus elata ingenio suo majoribus ad spem evolat Judæis pervulgatam. Profitetur autem scire se venturum Messiam suo tempore; sed quas ob res venturus sit, utique non ait, cum de eo ut videtur, rumores nescio quos accepisset, maxime cum voluptatis carnisque studio duceretur mulier : non tamen penitus ignoravit : puta quæ sciret potioris doctrinæ magistrum Israeli adfuturum, idque in ils quæ scripta erant de ipso inveniret.

1V, 26. Dieit ei Jesus : Ego sum qui loquor tecum.

Christus seipsum rudibus et imperitis animis haud prorsus revelat, sed illis maxime lucem et cognitionem infundit, quibus ad discendum studium est alacrius, et qui simplicibus sermonibus initium fidei 192 parientes ad perfectiorum cognitionem enituntur. Talem se nobis exhibet Samaritana, quæ crassius quidem quam par eret divina

theoremata consideret, ei tamen voluntas non de- Α μέν, ήπερ έχρην, τοῖς δντως θειοις προσδαλοῦσα θεωfuit, nec intelligendi studio plane caruit. Primum enim Christo potum petenti non continuo præbet: sed cum videret, quantum humano more dici potest, eum patrias evertentem consuctudines, transgressionis prius quæsivit rationem, hac velut admonitione Dominum ad id explicandum invitans. Qui fit enim, inquit, ut tu, Judæus cum sis, a me potum quæras Samaritana muliere? Cum autem in sermonis progressu prophetam esse quoque confiteretur, salutare sibi pharmacum arguendo comparans, aliud sciscitatur discendi desiderio, his verbis : « Patres nostri in monte hoc adorarunt, et vos dicitis esse locum Jerosolymis, in quo adorare oportet. > Sed rursum didicit venturum quandoque, imo vero jam adesse tempus, quo veri adoratores non amplius in terrenis montibus adoraturi sunt, sed altiorem et spiritalem Deo et Patri cultum delaturi. Illa vero uni Christo congruere id optime statuens, et meliorem cognitionem illius temporibus attribuens : c Scimus, inquit, quia Messias venit, qui dicitur Christus. Cum venerit ille, annuntiabit nobis omnia. > Cernis quo pacto jam prompta est ad credendum muliercula, et quibusdam quasi gradibus ex parvis quæstionibus ad sublimiorem statum demum prosilit. Operæ pretium erat igitur ut ei planioribus vocibus explicaret quod petebat, et quod in optima spe repositum erat, ob oculos ei poneret dicendo: « Ego sum qui loquor tecum. > Illi ergo quibus docendi in ecclesiis cura est concredita, neophytis ruminari sinant doctrinam catecheseos, atque ita demum eis Jesum ostendant, a parvis initiis ad perfectiorem fidei cognitionem eos evehentes. Qui autem alienigenam adeoque proselytum rapiunt, et in tabernaculum interius inferunt, illotisque adhuc manibus agnum sacrificare permittunt, atque dignitate sacerdotali nondum in fide eruditum coronant, ad magnas rationes reddendas in die judicii se præparent. Hoc enim mihi vel dixisse satis est.

φοντες άξιώματι τον ούπω κατηχούμενον, προς μεγάλους εν ήμέρα κρίσεως εύτρεπιζέσθωσαν λόγους: 'Αρχεί γάρ μοι τούτο και μόνον είπείν.

193 IV, 27. Et continuo venerunt discipuli ejus. Finem attulit colloquio cum muliere discipulorum præsentia. Silet enim deinceps Christus, et D calida fidei scintilla Samaritanis indita, magnum excitat incendium. Hoc modo capiendum est quod ab ipso dicitur : « Ignem veni mittere in terram, et quid volo nisi ut ardeat *? >

IV, 27. Et mirabantur quia cum muliere loqueba-

Rursum discipuli Salvatoris benignitatem et demissionem illam attoniti mirantur. Non enim ut nonnulli immodice religione efferati colloquium cum muliere aversatur, sed in omnes expandit suam mansuetudinem, eaque re ostendit quod cum ρήμασιν, ού μην του βούλεσθαί τι και νοείν εξιρκισμένη παντελώς. Πρώτον μέν γάρ αἰτήσαντι τῷ Χριστῷ τὸ ποτὸν, προχείρως οὐ δίδωσι · παραλύοντα δέ πως, δσον ήχεν άνθρωπίνως είπειν, τάς επιχωρίους των 'Ιουδαίων συνηθείας χαταθεωμένη, τούς τής παραβάσεως προσανεζήτει λόγους, μονονουχί διά τῆς ύπομνήσεως είς εξήγησιν καλούσα τον Κύριον. Πώς γάρ σύ, φησίν, Ίουδαΐος ων παρ' έμου πιείν αίτείς, γυναικός Σαμαρείτιδος ούσης; Έπειδή δὲ τοῦ τῆς κατηχήσεως προϊόντος λόγου, και προφήτην ώμολόγει είναι λοιπόν, φάρμαχον είς σωτηρίαν λαδούσα του Ελεγχον, ετέραν αύτῷ προσήγε την πεῦσιν λέγουσα φιλομαθώς · (Οί πατέρες ήμων έν τῷ δρει τούτφ προσεχύνησαν, και ύμεζς λέγετε, ότι εν Ιεροσολύμοις έστιν ό τόπος, δπου προσχυνείν δεί. . 'Αλλ' έδιδάσχετο τούτο πάλιν, ώς ήξει ποτέ, μάλλον δὲ ήδη πάρεστιν ό κπιρός, καθ' όν οἱ άληθινοὶ προσκυνηταὶ τὸ ἐν δρεσι τοίς επί γης προσκυνείν παρωσάμενοι, την ύψηλοτέραν και έν πνεύματι λατρείαν προσοίσουσι τῷ Θεῷ καὶ Πατρί. Μόνφ δὲ πρέπειν ἀναθείτα κάλλιστα τῷ Χριστῷ, καὶ τὴν ἐπὶ τοῖς ἀμείνοσι γνῶσιν τοίς ἐκείνου χρόνοις τηρήσασα, « Οίδαμεν, φησίν, ότι Μεσσίας Ερχεται ο λεγόμενος Χριστός. "Όταν Ελθη έχείνος, άναγγελεί ήμιν πάντα. > 'Οράς όπως ήδη τὸ γύναιον εύτρεπές είς το πιστεύειν έγίγνετο, καί ωσπερ τινά βαθμών άναδαίνουσα θέσιν, έχ μιχρών έρωτημάτων είς ύψηλοτέραν έξιν άναπηδά. "Εδει τοίνυν αύτή τρανωτέραις μέν ήδη φωναίς άπογυμνούν τό ποθούμενον, τό δὲ ἐν ἐλπίσι σωζόμενον ἀγαθαίς παρατιθέναι λοιπόν εν δψει λέγοντα · « Έγώ είμι δ λαλών σοι. > Έπιτρεπόντων τοιγαρούν τοίς νεήλυσιν, οί το διδασκαλικόν έν έκκλησίαις Εγοντες έπιτήδευμα, τὸν τῆς κατηχήσεως άναμασσάσθαι λόγον, οῦτω τε λοιπόν καταδεικνύντων αύτοζς τον Ίησοῦν, ἐκ μικράς παιδαγωγίας επί την εντελεστέραν της πίστεως άναδιδάζοντες γνώσιν. Οἱ δὲ τὸν άλλογενῆ, καὶ οὕτω προσήλυτον άρπάζοντες, καλ σκηνής μέν είσω τής έσωτέρας ποιούμενοι, θύειν δὲ ἀνίπτοις ἔτι γερσὶ τὸν άμνον ἐπιτρέποντες, καὶ τῷ τῆς Ιερωσύνης καταστέ-

Kal έπι τούτφ ή 10ον οι μαθηταί αὐτοῦ.

Τέλος των πρός την γυναίχα λόγων, ή των μαθητων παρουσία. Σιωπά γάρ λοιπόν ο Χριστός, καὶ τὸν θερμόν της πίστεως σπινθήρα Σαμαρείταις ενθείς, έπιτρέπει ταίς ενδόσεσιν είς μεγάλην εξάπτεσθαι φλόγα. Ούτω νοήσεις τὸ παρ' αὐτοῦ λεγόμενον. ι Πύρ ήλθον βαλείν έπι την γήν, και τι θέλω ει ήδη άνήφθη; >

Καλ έθαύμαζον, δτι μετά γυναικός έλάλει.

Καταπλήττονται πάλιν οι μαθηταί του Σωτήρος την ημερότητά, και τον ύφειμένον αποθαυμάζουσι τρόπον. Οὐ γάρ δη κατά τινας τῶν ἐπ' ἀκράτοις εὐλαβείαις ήγριωμένων, την πρός γυναϊκα διάλεξιν άποφρίττειν άξιοί, έξαπλοί δὲ εἰς ἄπαντας τὴν φιλδτι δή πάντως είς ύπάρχων δημιουργός, ού μόνοις άνδράσι την διά πίστεως άπονέμει ζωήν, άλλά καί τὸ θῆλυ πρὸς αὐτὴν σαγηνεύει γένος. Κερδαινέτω πάλιν και τουτο πρός ύπογραμμον ό διδάσκων έν έχχλησίαις, και μή παραιτείσθω γυναϊκας ώφελείν. Ού γάρ θελήμασι τοῖς Ιδίοις, άλλά τῆ τοῦ χηρύγματος χρεία δεί πάντως άχολουθείν.

Ovosic pertor sins. Il laleic, à ti catsic μετ' αὐτῆς ;

Μαθητών ήν έργον επιστημόνων, και την πρέπουσαν τῷ διδασκάλω τιμήν περισώζειν εἰδότων, μή περιέργοις έρωτήσεσιν είς έκτόπους δοκείν ύπονοίας άποδημείν, ότι μετά γυναικός ελάλει, αίδοί δε μάλλον, και φόδω την μέν γλώτταν είργειν όδόντων ένελς, περιμένειν δε μάλλον αύτομολούντα πρός λόγους Β τον χύριον, χαι έθελούσιον αύτοζς περιτιθέντα την εξήγησιν. Θαυμαστέον τοιγαρούν διά τούτων έφ' ήμερότητι μέν τον Χριστον, έπι δέ σοφία, και συνέσει τούς μαθητάς, και τή του πρέποντος γνώσει.

'Αφήκεν ούν την ύδριαν αυτής ή γυνή, και ἀπηλθεν είς την πόλιν.

Κρείττων ήδη και ύψηλοτέρα φαίνεται των είς τό σώμα φροντίδων, ή κατά την χθές και τρίτην πολύανδρος ούσα γυνή, και ή ψυχραϊς πολλάκις εὐάλωτος ήδουαίς, πλεουεκτεί της σαρκός την ώς έξ άνάγκης χρείαν, δίψης τε όμοῦ, καὶ ποτῶν άλογήσασα, πρός ετέραν έξιν διά τῆς πίστεως άνεγαλχεύετο. 'Αγάπην δὲ παραχρημα την καλλίστην πασῶν ἀρετην, και τον φιλάλληλον μελετώσα τρόπον, όπερ αὐτή πέφηνεν άγαθον, τούτο και έτέροις έξαγγέλλουσα γοργώς δρόμφ τῷ πρὸς τὴν πόλιν συντείνεται. Ύπεφώνει γάρ εν αύτη, κατά γε το είκος, ο Σωτήρ, και λεληθότως, κατά τον νουν έψιθύριζε λέγων · ε Δωρεάν ελάθετε, δωρεάν δότε. > Μανθάνωμεν διά τούτου, μή ζηλούν μέν έχείνον τον όχνοφιλον τον οίχέτην, διά τε τούτο είς γην καταχωννύντα το τάλαντον, έπεργάζεσθαι δὲ μάλλον αύτο σπουδάζωμεν. "Ο δή και δρώσα καλώς ή πολυθρύλλητος αυτη γυνή, κοινοποιείται τοίς άλλοις το προσπεσον άγαθον, ύδωρ μέν, όπερ ήν άρυσαμένη, των πηγαίων ούχέτι λαδούσα μαστών, ούδε την έχ γης ύδρίαν οίχοι πάλιν άποκομίζουσα, θεία δε μάλλον και ούρανίω χάριτι, και πανσόφω του Σωτήρος διδασκαλία τὰς τῆς διανοίας πάλιν καλ γραφή, ότι μικρών δή λίαν ὑπερφρονούνώς πρός την άνωθεν σύνεσεν;

Και λέγει τοῖς ἀνθρώποις. Δεύτε, ίδετε ἄνθρωπον, δς είπε πάντα, δσα ἐποίησα· μήτι οδτός torer o Xpioróc;

η παραδόξου μεταδολής, ω μεγάλης δντως, καὶ θεοπρεπούς Ισχύος, ἐπ' ἀρρήτω διαφανούς τῷ θαύματι ! Τεχνίτης ήδη πρός λόγους και μυσταγωγό;, ή συνιείσα μέν ούδεν των έν άρχη λεγομένων, διά δέ εούτο δικαίως άκούσασα · « Υπαγε, φώνησόν σου τον άνδρα, και έλθε ένθάδε. , "Ορα γάρ δπως έντέ-

ανθρωπίαν, και δι' αύτου δειχνύει του πράγματος, A unus omnino sit opifer non solis viris vitam per fidem tribuit, sed et femineum genus ad eam convertit. Hoc sibi rursus exemplum habeat quicunque doctoris partes agit in ecclesiis, nec prodesse renuat mulieribus. Non enim voluntatem suam, sed prædicationis utilitatem sequi oportet.

> IV, 27. Nemo tamen dixit: Quid quæris aut quid toqueris cum illa?

Prudentium discipulorum erat, et magistro debitum honorem servantium, non superfluis quæstionibus in absurdas suspiciones abire quod cum muliere loquerctur, sed pudore potius ac metu linguam intra dentes concludere, et exspectare dum magister loqueretur, ejusque rei causam ultro aperiret. Mirari ergo debemus hic Christum ob mansuetudinem; discipulos autem ob sapientiam atque prudentiam, et decori notitiam.

IV, 28. Reliquit ergo hydriam suam mulier, et abiit in civitatem.

Victrix corporeæ curæ jam videtur illa beri ac nudiustertius multorum virorum uxor, et quæ stultis voluptatibus sæpe succubuerat, carnis usum necessarium defraudat, simulque sitim et potum aspernata in alium statum per fidem 194 reformatur. Statim vero charitatem virtutum optimam, mutuumque amorem amplexa, quod sibi oblatum est bonum, citato in urbem cursu studiose annuntiat. Inclamabat enim ei, ut credibile est, et in animum clam insusurrabat, dicens: (Gratis accepistis, gratis date . . Hinc discamus non esse nobis imitandum ignavum illum servum qui talentum bumi defodit, sed illud exercere conemur 7. Quod celeberrima hæc mulier egregie præstat, quæ bonum sibi oblatum aliis communicat, quam hactenus hauserat aquam non jam e scaturigine hauriens, neque terrestrem hydriam domum denuo reportans, sed divina potius ac cœlesti gratia, sapientissimaque Salvatoris doctrina mentem plenam gerens. Hinc rursus tanquam in figura et tabula observandum est, exiguis admodum et corporeis neglectis multo copiosiora et meliora nos a Deo ύποθήκας έμπλήσασα. Ίστέον έντεῦθεν, ὡς ἐν τύπφ D percepturos. Quid enim est aqua de terra, si cum intelligentia quæ superne venit, comparetur?

τες, καὶ σωματικών, πολλαπλασίονά τε καὶ άμείνω παρά θεοῦ ληψόμεθα. Τί γάρ ύδωρ τὸ άπὸ τῆς γῆς,

1V, 29. Et dicit illis hominibus: Venite et videte hominem, qui dixit mihi omnia quæcunque feci: numquid ipse est Christus?

O inopinatam mutationem! o magnam profecto divinamque virtutem, quæ ineffabili miraculo patescit! Docet demum et alios initiat illa, quæ nihil capiebat, eorum quæ principio dicebantur, quæque idcirco jure audierat : « Vade, voca virum tuum, et veni huc. > Observa enim quanta industria et

Matth. x, 8. Matth. xxv, 25 segg.

se Christum invenisse, nec statim de Jesu narrationem suam orditur : certe enim despecta fuissel, nec immerito, ut quæ longe ultra quam ejus conditionem decebat saperet, nec morum suorum ignaros auditores haberet. Prius ergo faciles eos ad credendum reddit miraculo, lisque inusitato eventu attonitis, planius quodammodo fidei iter efficit. (Venite, et videte), inquit, vehementiori voce tantum non inclamans. Ad fidem, satis erit vel ipsius rei inspectio, majoribusque miraculis præsentes confirmabimini. Nam qui cordium secreta novit, et hac ingenti ac divina dignitate est præditus, quomodo non plenis, ut aiunt, velis feretur ad ea peragenda quæ velit ?

195 IV, 30. Exierunt ergo de civitate, et venie- B bant ad eum.

Judæorum duritiem Samaritanorum facilitas arguit, et illorum crudelitas in istorum humanitate elucet. Hic rursum discendi studiosus observet quanta sit in utrisque morum discrepantia, ut certe non immerito miretur Jesum recedentem a Judæorum Synagoga, et alienigenis seipsum largientem. Quod enim Judæis venturus esset Christus, et quas ob res appariturus esset, Mosaica lex denuntiabat, et gravissimus ille prophetarum chorus prædicabat, atque ipsis propemodum foribus adesse demonstrabat, dicens : « Ecce Deus noster, ecce Dominus . . Et postremus omnium magnus ille inter natos mulierum Joannes, præsentem jam et conversantem monstrabat, dicens : « Ecce Agnus Dei, qui tollit peccatum mundi . . Et quod omnem admirationem superat, multorum operum vi ac potestate divina seipsum Salvator revelabat. Quid igitur illi ad nefaria consilia præcipites machinantur? Mortem ejus injuste appetunt, insidiantar impie, cædem crudeliter machinantur, et de terra ac civitate sua ejiciunt vitam, lumen, illam omnium salutem, viam regui, et peccatorum remissionem, atque adoptionis in Dei filios largitorem. Quocirca Salvator jure dicebat : « Jerusa lem, Jerusalem, quæ occidis prophetas, et lapidas eos qui ad te missi sunt : quoties volui congregare filios tuos, quomodo gallina congregat pullos suos mus vestra deserta 10. > Samaritani vero Judæorum vecordia videntur potiores, quorum duritiem facilitate sua vincentes, uno duntaxat audito miraculo confestim ad Jesum accurrent, non sanctorum prophetarum vocibus inducti, non Mosaicis præconiis, aut Joannis indicatione, sed unius ejusque peccatricis mulierculæ narratione. Jure itaque Servatoris in eos admirantes sententiam, exclamemus : « Justus es, Domine, et rectum judicium

έπ' αύτους του Σωτήρος αποθαυμάζοντες ψήφον, καλ ήμεις αναφθεγξώμεθα: «Δίκαιος εί, Κύριε, καλ εί-Beta & xplous sou. >

arte Samaritanos alloquatur. Non continuo dicit A χνως την πρός Σαμαρείτας εποιείτο διάλεξιν. Οδχ εύθυς εύρηκέναι φησί τον Χριστον, ούδὲ ἐν πρώτοις έαυτης είσφέρει διήγησιν τον Ίησουν · ή γάρ αν καὶ διεπτύσθη δικαίως, ώς πολύ μέν το μέτρον των αύτή πρεπόντων αναδαίνουσα λόγων, ούκ αγνώτας δὲ τῶν αύτης τρόπων τους απροωμένους εύρίσκουσα. Προεξευμπρίζει τοιγαρούν τῷ θαύματι, καὶ τῷ παραδόξψ προκαταπλήξασα, λειοτέραν ώσπερ τη πίστει την όδον άπεργάζεται. « Δεύτε, και ίδετε, » φησί συνετώς, μονονουχί θερμοτέραις βοώσα φωναίς · άρκέσει και μόνη πρός πίστιν ή θέα, και πληροφορήσει παρόντας άξιολογωτέροις τοίς θαύμασιν. Ο γάρ γινώσχων τά χεχρυμμένα, και το μέγα τουτο και θεοπρεπές άξίωμα λαχών, πῶς ούκ ἐξ ἐξουρίας δραμείται πρός την ών αν βούλοιτο πλήρωσιν;

Έξηλθον ούν έκτης πόλεως, και ήρχοντο πρός

"Ελεγχος της Ιουδαίων σχληροχαρδίας . 1. Σαμαρειτών εύπείθεια, και τὸ έν ἐκείνοις ἀπάνθρωπον έν τη τούτων ημερότητι διαφαίνεται. Καὶ δράτω πάλιν ο φιλομαθής της έν άμφοιν έξεως την διαφοράν, ίνα δή και μάλα δικαίως άποθαυμάζη του Ίησούν της μέν των Ιουδαίων ἀποδημούντα Συναγωγής, έπυτου δε μάλλον τοῖς άλλογενέσι δωρούμενου. Toubalous μεν γάρ ότι ήξει και έπι τίσιν άναφανείται Χριστός, δ διά Μωσέως διήγγελλε νόμος, προφητων δὲ ὁ πάνσεμνος άνεχήρυττε χορός, καὶ μονον. ουχί παρόντα λοιπόν έπί θύραις έπεδείχνυε λέγων. « Ίδοὺ ὁ Θεὸς ἡμῶν, ἱδοὺ Κύριος. » Καὶ τελευταίο; έπὶ πάσιν ὁ μέγας ἐν γεννητοῖς γυναιχῶν Ἰωάννης. ήδη πεφηνότα, καλ συνδιαιτώμενον φανερόν καθίστη λέγων, « Ίδε ὁ 'Αμνός τοῦ Θεοῦ ὁ αίρων την άμαρτίαν του κόσμου. > Καὶ τότε πάντων παραδοξότερον, διά πολλών πραγμάτων, δυνάμεώς τε καὶ έξουσίας θεοπρεπούς έαυτον ο Σωτήρ έξεκάλυπτε. Τί δή λοιπόν έπὶ τούτοις οἱ πρὸς ἐχτόπους ἀχάλινοι μελετῶσι βουλάς; Φονώσιν άδίκως, επιδουλεύουσι δυσσεδώς, φονούσι δυστρόπως, γής τε και πόλεως τής ξαυτών έξελαύνουσε την ζωήν, το φώς, την απάντων σωτηρίαν, την είς βασιλείαν όδον, και των πλημμελούντων την άφεσιν, της υίοθεσίας τον χορηγόν. Διά τουτο δικαίως Εφασκέν ὁ Σωτήρ · ε Ίερουσαλήμ, Ίερουσαλήμ, ή αποκτείνουσα τούς προφήτας, και λιθοδολούσα τούς απεσταλμένους πρός αύτην, ποσάκις ηθέλησα sub alas, et noluisti? Ecce relinquetur vobis do- D ἐπισυναγαγεῖν τὰ τέχνα σου, δν τρόπον δρνις ἐπισυνάγει τὰ νοσσία ἐαυτῆς ὑπὸ τὰς πτέρυγας, καὶ οὐκ ήθελήσατε ; Ίδου άφίεται ύμιν ό οίκος ύμων έρημος. > Σαμαρείται δὲ τῶν Ἰουδαίων ἀπονοίας ἀναφαίνονται κρείττονες, και την ένουσαν αύτοις δυσμάθειαν ταίς εύπειθείαις νικήσαντες, ένδς καλ μόνου κατακούσαντες θαύματος, δρομαΐοι βαδίζουσιν έπὶ τὸν Ἰησοῦν, ού ται; των άγίων προφητών άναπεπεισμένοι φωναίς, ού Μωσαϊκοίς κηρύγμασιν, ή ταίς Ίωάννου δακτυλοδειξίαις, άλλά μιᾶς αὐτοῖς ἐξηγουμένης, καὶ τούτο άμαρτωλού γυναικός. Εύλόγως τοιγαρούν τέν

^{*} Isa. xL, 9. * Joan. 1, 29. 10 Matth. xxiii, 37, 38. 11 Psal. CXVIII, 137.

λέγοτες · 'Pa661, φάγε. 'Ο δὲ είπεν αὐτοῖς.

Οίχονομεί μέν άριστα τοῦ βιβλίου την συγγραφήν ό θεσπέσιος εύαγγελιστής, παραλιμπάνει δὲ ούδὲν των όσα δή πάντως τοίς έντευξομένοις έσεσθαι πιστεύει λυσιτελή. "Αχουε τοίνυν όπως ήμιν άξιολογωτάτου πράγματος γεγονότα πάλιν ὑπογραμμὸν είσφέρει τον Ίησουν. Ούδεν γάρ οίμαι τεθείσθαι μάτην έν ταϊς των άγίων συγγραφαίς, άλλά και όπερ άν τις οίηται μιχρόν, ούχ εύχαταφρόνητον ώδίνον έσθ' ότε την ώφέλειαν ευρίσκεται. 'Αρξάμενος τοιγαρούν της Σαμαρειτών ἐπιστροφής, καὶ όσον οὐδέπω προσδοκωπένων αύτων . ήδει γάρ ήξοντας ώς θεός . όλος μέν εξ δίου πρός την των χεχλημένων σωτηρίαν συντείνεται, ποιείται δε λόγον ούδενα τής του σώματος γέγραπται, ίνα διά τούτου πάλιν τούς έν ταίς έχχλη: πίαις ώφελήση διδασκάλους, και καμάτου μέν παντός άναπείση περιοράν, κρείττονα δὲ τῆς περὶ τὸ σώμα φροντίδος την έπὶ τοῖς σωζομένοις ποιείσθαι σπουδήν . Οὐαὶ γάρ, φησίν ὁ προφήτης, οἱ ποιούντες τό Εργον Κυρίου άμελως. > Ίνα τοίνυν μανθάνωμεν έν τοίς τοιούτοις μάλιστα καιροίς άσιτείν είωθότα τον Κύριον, έρωτωντας είσφέρει τους μαθητάς, καί μονονουχί προχυλινδουμένους, ΐνα δή τι βραχύ τῶν πεπορισμένων, ως απαραίτητον τε και αναγκαίαν ποιήσαιτο τροφήν. 'Απελύθησαν γάρ είς την πόλιν. Ινα τροφάς άγοράσωσιν, άς καὶ παρήσαν ήδη συγκομισάμενοι.

Έγω βρώσιν έχω φαγείν, ήν ύμεις ούα οίδατε.

Χαριέντως μέν ὁ Σωτήρ ἀπὸ τῶν ἐν χεροί πραγ- C μάτων εξυφαίνει την απόχρισιν. Μόνον δε ούχί φησιν έπεσκιασμένως, ώς είπερ είδεζεν αύτοι την Σαμαρειτών έπὶ θύρας ούσαν ἐπιστροφήν, ἐχείνης ἔχεσθαι μάλλον ώς τρυφής, ή σάρχα τρέφειν άνέπειθον. Έκ δὲ δἡ τούτου πάλιν ὅσην ἔχει τὴν εἰς ἀνθρώπους άγάπην ή θεία φύσις έξεστι μαθείν· τροφήν γάρ ώσπερ ήγείται και τρυφήν των απολωλότων την είς σωτηρίαν άναδρομήν.

Ελεγον ούν οι μαθηταί πρός άλληλους · Μήτις ήνεγχεν αὐτῷ φαγεῖν; λέγει αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς.

Σχοτεινόν όντα τον λόγον ούπω συνέντες οί μαθηταί, τά πολλάκις γεγονότα καθ' έαυτούς έλογίζοντο, και πρός τάς συνήθεις καταδαίνουσιν έννοίας, προσηχθαι μέν ὑπό του τροφήν ὑποπτεύοντες αὐτῷ, τιμιωτέρον δέ πως, ή και ήδίονα της παρ' αύτων συλ- D dammodo eo quem corrogarant. λεγείσης ὑπάρχειν αὐτήν.

Έμον βρώμα έστιν, Ίνα ποιήσω το θέλημα τοῦ πέμψαντός με, και τελειώσω αὐτοῦ τὸ ἔργον.

"Ολον ἀπορρήξας τοῦ λόγου τὸ κατάλυμμα [γρ. χάλυμμα απι χαταλύμμα] διαφανεστάτην αύτοίς ἀπέδειξε την άληθειαν, ώς δὲ ὅσον οὐδέπω τῆς οἰχουμένης εσομένοις διδασχάλοις τύπον εαυτόν είσφέρει, συντόνου τε και λίαν άρίστης σπουδής, της έπι τδ χρηναι διδάσχειν δηλαδή, χαι της αναγχαίας του σώματος χρείας δευτέραν έχούσης διά τοῦτο την φροντίδα. Βρώμα γάρ είναι λέγων έαυτῷ θυμηρέστατον τό ποιήσαι τό θέλημα του πέμψαντος αύτον, καί τε-

Er δετφμεταξύ ήρωτων αυτόν οι μαθηταίβαυτου Α IV, 31. Interea rogabant eum discipuli ejus, dicentes : Rabbi, manduca. Ille autem dicit eis.

196 Divinus evangelista præclaro librum sunu ordine componit, nihilque prætermittit eorum quæ lectoribus usui fore existimat. Audi ergo que pacto rei præclarissimæ Jesum nobis exemplum rursus statuat. Nihil enim frustra in sanctorum libris positum esse puto, sed quod parvum existimas, non pænitendam quandoque utilitatem parturire comperies. Auspicatus igitur a Samaritanorum conversione, et cum jamjam exspectarentur ipsi (venturos enim noverat, ut Deus), totus in salutem electorum incumbit, nutriendi vero corporis curam nullam habet, licet etiam ex itinere defatigatus, ut scriptum est 15, quo nimirum Ecclesiæ doctoribus τροφής, καίτοι και κεκμηκώς εκ τής όδοιπορίας, ώς B denuo prosit, et laborem aspernari doceat, majoremque salutis proximorum quam sui corporis curam gerere. « Væ enim, inquit propheta, qui facitis opus Domini negligenter 13. 3 Ut ergo discamus in istiusmodi maxime temporibus Dominum jejunare solitum, interrogantes inducit discipulos, ac tantum non genibus advolutos petere, ut modicum quid eorum quæ suppetebant in necessarium cibum caperet. Petierant quippe urbem ut cibos emerent, eosque jam attulerant.

1V, 32. Ego cibum habeo manducare, quem ros mescitis.

Scite Salvator e re præsenti responsionenz texit. Tantum non autem subinnuit, quod si nossent Samaritanorum conversionem ipsis propemodum instantem foribus, ei potius incumbere ceu deliciis persuaderentur, quam nutriendæ carni vacare. Hinc vero denuo discere licet quantam in homines habeat natura divina charitatem : ciborum enim et deliciarum loco ei est perditorum ad salutem reversio.

IV, 33. Dicebant ergo discipuli ad invicem : Numquid aliquis attulit ei manducare? Dicit eis Jesus,

Obscurum sermonem cum discipuli nondum intelligerent, quæ sæpe contigerant apud se cogitahant, et de more suspicabantur a quodam ei cibum allatum, delicatiorem nimirum et meliorem quo-

197 IV , 34. Meus cibus est, ut faciam voluntalem ejus qui misit me, et perficiam opus ejus.

Omni velamine sermonis disrupto apertissimam ostendit eis veritatem, et jam seipsum futuris orbis magistris exemplum statuit acerrimi et præclari ad docendum studii, cui necessaria corporis etiam præferantur. Nam cum suavissimum sibi eum cibum esse dicit, nimirum facere voluntatem ejus a quo missus est, et perficere ejus opus, apostolici ministerii munus describit. Quantum vero in illis studium esse debeat, clare ostendit. Docendi

[&]quot; Jean. 1v, 6. " Jerem. xLv111, 10.

a carnis deliciis in tantum recedere, ut ne necessarium quidem obsequium admittant quod ad vitam conservandam exhibetur. Atque hæc dicta quidem sint inpræsentiarum tanquam ad typum et exemplum apostolicæ vitæ pertinentia. Quod si aliquid magis dogmaticum addendum est iis quæ diximus, ait missum se a Deo et Patre, vel ratione incarnationis per quam mundo cum carne illuxit, beneplacito et nutu Patris, vel ut Verbum ex genitoris mente prodiens quodammodo, et voluntatem suam adimplens, non ut alienæ voluntatis exsecutor assumptus, sed ipse cum sit et Verbum vivens, et manifestissima Patris voluntas, prompte servans eos qui perierunt. Quocirca opus ejus a quo mistur. Omnia enim a Patre per Filium in Spiritu. Filium quippe Verbum, consilium, voluntatem et virtutem esse Patris 14, nemini, opinor, non est manifestum : sed abs re non erit id etiam ex divina Scriptura comprobare. Igitur videbis Verbum esse ex boc loco: « In principio erat Verbum, et Verbum erat apud Deum, et Deus erat Verbum 15. > Videbis consilium, in eo quod ait Psalmista oratione ad Deum et Patrem conversa: « In consilio tuo deduxisti me 16. > Videbis voluntatem esse, in eo quod ipse dicit : Domine, in voluntate tua præstitisti decori meo virtutem 17. » Roborat enim sanctorum decorem, id est omnem virtutis bonam habitudinem vivens ac subsistens Patris voluntas, hoc est Filius. Virtutem quippe illum esse hinc rursum intelliges : 198 . Manda, Deus, virtuti tuæ, confirma hoc, Deus, quod perfecisti in nobis 18. 1 Vides in his utique Dei ac Patris beneplacito incarnatam ejus virtutem, hoc est Filium, ut confirmaret hoc quod nobis perfecit corpus. Nisi enim habitasset in nobis, profecto ne ipsa quidem carnis natura infirmitatem ex corruptione profectam exuisset. Cum ergo Filius sit bona Patris voluntas, perficit opus sjus, salutem tribuens credentibus in eum. Sed objiciet forsan aliquis : Si Filius ipse est voluntas Patris, quam voluntatem Patris perfecturus missus est? Aliud enim esse debet id quod perficitur ab eo qui perficit. Quid igitur ad boc D dicimus? Exigit quidem nominum impositio rerum significatarum diversitatem, sed in Deo sæpe id negligitur, et naturæ supremæ ratio accurationem llam respuit. Nec enim ea quæ de ipsa dicuntur ut vere se habent utique exprimuntur, sed pro eo ac potest enarrare lingua, et auris hominis audire. Qui enim videt in ænigmate, in ænigmate quoque loquitur. Quid enim facies, cum is qui simplex est, natura duplex apparebit dicendo de Israelitis: « Et filios suos ducebant per ignem, quod non mandavi eis, et non ascendit in cor meum 19, > Annon enim necesse est cor aliud esse ab eo in quo est? Et quomodo jam simplex Deus

enim curæ intentos illos esse duntaxat oportel, et A λειώσαι αὐτοῦ τὸ ἔργον, τῆς μὲν ἀποστολικῆς λειτουργείας διαγράφει το επιτήδευμα. Ποταποί δε τήν έξιν ὑπάρχειν ὀφείλουσι χαταμηνύει σαφώς. Συντετάσθαι γάρ δή κατά τὸ είκὸς, άναγκαῖον αὐτοὺς ἐπὶ μόνοις τοίς διδασκαλικοίς φροντίσμασι, δείν δε τοσούτον ἀποφοιτάν τῆς εἰς σάρχα τρυφῆς, ὡς μηδ' αὐτήν προσίεσθαι την ώς εξ άνάγχης θεραπείαν, δια μόνην έπιτελουμένην την του τεθνάναι παραίτησιν. Καί ταύτα μέν είρησθω πρός τό παρόν, ώς είς τύπον; καί ύπογραμμόν άποστολικής συντείνοντα πολιτείας. Εί δὲ χρή τοῖς εἰρημένοις καὶ δογματικώτερον προσδαλόντας είπεζν, ἀπεστάλθαι φησί, δήλον δε δτι παρά τοῦ θεοῦ καὶ Πατρός, ή κατά τὸν τῆς ἐνανθρωπήσεως τρόπον, καθ' ον επέλαμψε τῷ κόσμῳ μετά σαρκός, εύδοχία και συναινέσει του Πατρός, ή ώς Λόγος έχ sus est, cum se dixisset, ipse perfector esse vide- Β του γεννήσαντος νου προχύπτων τρόπον τινά, και το δόξαν αποπληρών, ούχ ώς αλλοτρίων θελημάτων παραληφθείς ύπουργός, άλλ' αύτος ύπάρχων και Λόγος ό ζων, και θέλημα του Πατρός εναργέστατον, ετοίμως διασώζων τούς άπολωλότας. Διά γάρ τοι τούτο, καὶ τοῦ πεπομφότος αὐτὸν είναι τὸ ἔργον εἰπῶν, αύτος όραται τελειωτής. Πάντα γάρ παρά Πατρός δι' Υίου εν Πνεύματι * ότι γάρ και λόγος, και βουλή, καί θέλημα, και δύναμις του Πατρός έστιν ο Γίος, είναι μέν άπασι νομίζω χαταφανές. λυπεί δὲ οὐδέν καὶ ἀπὸ τῆς θείας πιστώσασθαι Γραφῆς. Οὐχοῦν όράτω μέν τις ὑπάργοντα Λόγον ἐν τῷ · « Ἐν ἀρχή ήν ό Λόγος, και ό Λόγος ήν πρός του Θεόν, και Θεος ήν ὁ Λόγος. > 'Οράτω βουλήν ἐν τῷ λέγειν, ὡς πρὸς Θεόν καὶ Πατέρα, τὸν Μελφδόν : Έν τῆ βουλή μου ώδήγησάς με. > 'Οράτω θέλημα πάλιν εν τῷ λέγειν αὐτόν • Κύριε, ἐν τῷ θελήματί σου παράσχου τῷ κάλλει μου δύναμιν. > Νευροί γάρ των άγίων το κάλλος, τουτ' έστι, την άπασαν άρετης εύεξίαν, τὸ ζών τε και ένυπόστατον θέλημα του Πατρός, τουτ' έστιν ό Υίός. "Οτι γάρ έστι καὶ δύναμις, πάλιν εντεύθεν συνήσεις · « Έντειλαι, φησίν, ὁ Θεός, τή δυνάμει σου, δυνάμωσον, ό θεός, τοῦτο, δ χατειργάσω ήμεν., Όρας εν τούτοις αχριδώς εύδοχία του Θεού καλ Πατρός, σαρχωθείσαν αύτου την δύναμιν, τουτ' έστι τὸν Υίὸν, ἴνα δυναμώση τοῦτο, ὅπερ ἡμῖν χατηρτίσατο σώμα. Εί μη γάρ έσχηνωσεν έν ημίν, ούδ' αν όλω; την από φθοράς ασθένειαν ή της σαρχός απεδύσατο φύσις. Αύτὸς τοιγαροῦν ὑπάρχων ὁ Υίὸς τὸ ἀγαθὸν τοῦ Πατρός θέλημα, τελειοί τὸ ἔργον αὐτοῦ, σωτηρίαν τοίς πιστεύουσιν είς αύτον δωρούμενος. 'Αλλ' έρεί τις πρός τούτο τυχόν · Εί αύτός έστιν ό Υίός τὸ θέλημα του Πατρός, ποιον ἀπεστάλη πληρώσων θέλημα; Δεί γάρ έτερον είναι παρά τον πληρούντα το πληρούμενον. Τί οδν άρα πρός τοῦτό φαμεν; 'Απαιτεί μέν δντως των ονομάτων ή θέσις των σημαινομένων την έτερότητα, άδιαφορεί δὲ πολλάχις ἐπὶ Θεοῦ, καὶ τὸ άχριδες εν τούτοις ο της άνωτάτω φύσεως παραιτείται λόγος. Λαλείται γάρ τὰ περί αὐτῆς, ούχ ὡς ἔχει πάντως άληθείας, άλλ' δπως αν δύναιτο διερμηνεύειν ή γλώττα, καὶ ούς κατακροάσθαι τὸ ἀνθρώπινον. 'Ο γάρ εν αίνίγματι βλέπων, εν αίνίγματι και λαλεί.

14 I Cor. 1, 18, 21. 15 Joan. 1, 1. 16 Psal. LXIII, 24. 17 Psal. XXIX, 8. 18 Psal. LXVII, 29. 19 Jerem. xix, 5.

δαίνη διπλούς, διά του λέγειν περί του έξ Ίσραήλ. ε Καὶ τὰ τέχνα αὐτῶν διῆγον διὰ πυρὸς, δ οὐχ ἐνετειλάμην αὐτοῖς, καὶ οὐκ ἀνέδη ἐπὶ τὴν καρδίαν μου. > Η γάρ οὐχ ἀνάγχη την χαρδίαν ἐτέραν ὑπάρχειν παρὰ τὸν ἐν ῷπερ ἐστί; Καὶ πῶς ἀπλοῦς ἔτι νοηθήσεται Θεός; Ούχουν άνθρωπίνως μέν λαλείται τά περί Θεού · νοείται δε ούτως, ώς αν αρμόττοι Θεώ, και τό μέτρον της ήμετέρας γλώττης, την έπὶ πάντας ούχ άδικήσει φύσιν. Κάν εύρίσκηται τοιγαρούν ό Υίδς, ώς περί τινος έτέρου λέγων τοῦ θελήματος τοῦ Πατρός, άδιαφορήσεις οίχονομικώς τη των λόγων άσθενείχ περιτιθείς το μή δύνασθαί τι μεζίον είπειν, μήτε μήν έτέρως χατασημήναι το δηλούμενον. Καλ ρως | δὲ μάλλον παραδεξόμεθα την ἐπὶ τοῖς ἀπολωλόσι βουλήν ἀγαθήν.

Ούχ ύμεις λέγετε, ότι τετράμηνός έστι, καί ό Β θερισμός Ερχεται;

Δέχεται πάλιν του λόγου τὰς ἀφορμάς, ἀπὸ καιρού, και πράγματος, και άπο των έν αισθήσει τή παχυτέρα, πνευματικών θεωρημάτων άναπλάττει διήγησιν. "Ωρα μεν γάρ ήν χειμώνος έτι κατ' έκείνο χαιρού, άρτιθαλής δέ, και νέος των σπερμάτων ό κάγαπος πρλιε πελ τμε φρορρας εξεφριτες. χαιδορ ος τεσσάρων μηνών διζππεύσαντος, είς την τοῦ θερίζοντος χείρα πεσείσθαι προσεδοκάτο. « Ούχ όμείς ούν, φησίν, οί άνθρωποι, λέγετε ότι τετράμηνός έστι, καί ό θερισμός Ερχεται; >

'1δού λέγω υμίν' Έπάρατε τους ορθαλμούς ύμων, και θεάσασθε τὰς χώρας, ὅτι λευκαί είσι πρός θερισμόν.

Τουτέστιν όλίγον των έπὶ γῆς πραγμάτων τὸν τῆς ς διανοίας όφθαλμόν άνοχλίσαντες, τον πνευματικόν άναθρείτε σπόρον, ότι λελευχάνθισται μέν έπί την άλωνα βαδιούμενος ήδη. καλεί δε λοιπόν εφ' έαυτώ τὸν άμητῆρα σίδηρον. 'Από δὲ τῆς ὁμοιότητος τῶν έν Ιστορίμ πραγμάτων θεωρήσεις το δηλούμενον. Σπόρον μέν γάρ νοήσεις τον νοητόν, και πληθύν άσταχύων πνευματικών, τοὺς διά τῆς τῶν προφητῶν προγεωρηθέντας φωνής είς την μέλλουσαν άναδειχθήσεσθαι πίστιν διά Χριστού. Λευχαίνεται δε πέπειρό; τε και ετοιμος ήδη πρός το πιστεύειν γεγενημένος, καὶ συμπεπηγμένος είς εὐλάδειαν. Ὁ δὲ τοῦ θερίζοντός σίδηρος, ό λαμπρός τέ έστι καλ τομώτατος τῶν ἀποστόλων λόγος, τῆς μὲν κατὰ νόμον λατρεία; άποκείρων τους άκροωμένους, έπι δε την άλω μετατιθείς, τουτ' έστιν, έπι την Έχκλησίαν του Θεου ένθα D cientur, collectoris horreo dignissimus. δή τριδόμενοί τε και πόνοις άγαθων ενθλιδόμενοι, καθαρός άποδειχθήσονται σίτος τής του συνάγοντος ἀποθήχης ἐπάξιος.

Ήδη ό θερίζων, μισθόν λαμβάνει, καὶ συνάγει καρπόν είς ζωήν alώνιον, Ira ο σπείρων ομού χαίρη, και ό θερ ζων. Έν γάρ τούτφ ό λόγος άληθινός έστι, ὅτι άλλος έστλν ὁ σπείρων, καὶ άλλος ό θερίζων.

Λόγου, φησίν, ό χαιρός του χαλούντος είς πίστιν, καί των νομικών τε καί προφητικών κηρυγμάτων την είς τέλος ἄφιξιν τοῖς ἀχρωρμένοις ἐπιδειχνύοντος. 'Ο μέν γάρ νόμος, ώς έν σχιαίς ταίς έν τύπω

Επεί τί ποιήσεις όταν ὁ ἀπλοῦς ἡμίν τὴν φύσιν είσ- A esse censebitur? Itaque humano quidem more dicuntur quæ de Deo loquimur, sed eo modo intelliguntur quo, Deo conveniunt, et linguæ nostræ infirmitas supremæ illi naturæ nihil officiet. Licet ergo Filium de voluntate Patris loqui comperias, tanquam de alia quadam, æquo animo id feres, imbecillitati sermonis consulte tribuendo quod non possit majus quidpiam dicere, neque aliter certe rem significatam exprimere. Atque hæc dicta quidem sunto rursus ad demonstrandum Filium voluntatem Patris censeri quoque oportere : In dicto vero proposito, nulla ratio coget intelligere Patris voluntatem, sed indifferenter bonam voluntatem erga eos qui perierunt intelligemus.

ταῦτα μέν εἰρήσθω πάλιν εἰς ἀπόδειξιν τοῦ νοεῖσθαι καὶ θέλημα τοῦ Πατρός τὸν Υίον. Έν δέ γε τῷ προ πειμένω βητώ, λόγος μεν ούδεις άναγκάσει θέλημα νοείσθαι του Πατρός τον Ylov, διαφόρως 'Io. άδιαφό-

> IV, 35. Nonne vos dicitis quod adhuc quatuor menses sunt, el messis venit.

> Occasionem dicendi rursum a tempore et re capit, et ab iis quæ sub sensum 199 cadunt spiritalium contemplationum explicationem adornat. Erat enim tum adhuc hiemis tempestas, et virides ac recentes culmi nondum in campis inhorrescebant : sed elapso quadrimestri spatio in messorum manus deventuri erant. . Nonne vos igitur, inquit, dicitis quod adhuc quatuor menses sunt, et messis ve-

> IV, 35. Ecce ego dico robis: Levate oculos vestros, et videte regiones, quia albæ jam sunt ad mes-

> Hoc est, a rebus terrenis intellectus oculo paulum sublato spiritalia sata circumspicite, flavescentia jam, et in aream mox ventura, et messoris ferrum tandem appetentia. A similitudine autem rerum quæ hic commemorantur spectabis id quod significatur. Sata enim spiritalia hic intelliges, et spicarum spiritalium multitudinem, eos qui prophetarum voce prius exculti sunt ad futuram Christi fidem instituendi. Flavescit vero, qui et maturus et paratus jam est ad credendum, et ad religionem confirmatus. Messoris autem ferrum, splendida est et acutissima prædicatio apostolorum, auditores quidem a cultu legali resecans, et in aream transferens, hoc est in Ecclesiam Dei. ubi virtutum laboribus contriti purus cibus effi-

IV. 36-37. Jam qui metit, mercedem accipit, et congregat fructum in vitam æternam : ut et qui seminat simul gaudeat, et qui metit. In hoc enim est verbum rerum, quia alius est qui seminat, et alius est qui metit.

Tempus, inquit, est verbi vocantis ad fidem et consummationem legalium et propheticorum præconjorum auditoribus ostendentis. Lex enim velut in umbris typico cultu venturum prænuntiabat,

Christum videlicet : prophetæ vero post ipsum, Δ λατρείαις, προεδήλου τον άφιξόμενον, τουτ' έστι annuntiantes Spiritus sermones, jamjam adfuturum præsignabant. Cum autem portas introierit, spem non differet in longum tempus apostolorum prædicatio, sed jam præsentem eum ostendet qui exspectabatur : et 200 metet quidem ex legali cultu eos qui adhuc legi serviunt, et soli litteræ incubant, atque instar manipulorum transferet in mores et conversationem evangelicam, et resecabit similiter ab errore qui multitudinem deorum astruit idolorum cultorem, eumque ad agnitionem veri Dei perducet, et ut in summa quoad licet dicamus, eos qui terrena adhuc sapiunt, ad angelorum vitam per fidem in Christum transferet. Hanc autem, inquit, prædicatio messorum efficiet. Merces vero non deerit : congregabit enim eis fructum qui in vitam æternam nutriat ; neque vero qui perceperint soli in seipsis gaudebunt, sed tanquam qui prophetis adlaboraverint, et sata prius ab iis exculta messuerint, unam cum iis celebritatem peragent. Quo factum, arbitror, ut Paulus sapientissimus, qui rerum futurarum typos apprime noverat, de sanctis patribus ac prophetis dixerit : e Hos nimirum omnes perfectos [Vulg. probatos] per fidem non accepisse repromissionem, Deo pro nobis melius aliquid providente, ut non sine nobis consummarentur ". Salvator enim messorem voluit una gaudere cum satore.

εδοχίμασεν ο Σωτήρ τῷ προεσπαρχότι τον θεριστήν.

IV, 38. Ego misi vos metere quod vos non labo- C rastis: alii laboraverunt, et vos in labores eorum introistis.

Totum eis tandem revelat mysterium, et obscuro circuitu verborum sublato manifestissimam rei significatæ sententiam exhibet. Cum autem Salvator prophetas et apostolos diligeret, nec illorum labore carere vult apostolos, nec sanctis apostolis totam gloriam tribuit eorum qui salvandi erant per sidem in ipsum : sed temperans quodammodo, et mutua operatione permiscens utrorumque laborem, unum fore ait in utrisque gloriæ studium. Introisse tamen apostolos in sanctorum prophetarum labores asserit, non permittens insultare priorum nobilitati, sed eos honore prosequi potius persuadens, ut qui labore et tempore præeant. Optimum autem istud nobis quoque documentum fore, quis annuere detrectabit?

δ συναινείν παραιτούμενος; 201 IV , 39. Ex civitate autem illa multi credide-

runt in eum Samaritanorum, propter verbum mulieris testimonium perhibentis : Quia dixit mihi omnia

llis verbis rursum Israel condemnatur, et ex Samaritanorum facilitate durus et præfractus ejus animus arguitur. Vehementer enim miratur evan-

Χριστόν' προφήται δὲ μετ' αὐτὸν, τοὺς παρά τοῦ Πνεύματος διαπορθμεύοντες λόγους μιπρόν όσον καί ώς ήδη παρεσόμενόν τε και ήξοντα προεμήνυον. Έπειδή δὲ είσω βέδηκε θυρών, ούχ είς ελπίδα μακράν άναθήσει το προσδοχηθέν των αποστόλων ο λόyos, all' fon mapor emisifer xal beploer mer ex voμιχής λατρείας τούς έτι νόμφ δουλεύοντας, και μόνφ προσχαθημένους τῷ γράμματι, μεταθήσει δὲ δίχην δραγμάτων είς έξιν τε και πολιτείαν εύαγγελικήν, άποχερεί δε όμοίως πολυθέου μεν πλάνης τον των είδ ώλων προσχυνητήν, μετοίσει δὲ πρός ἐπίγνωσιν του κατ' άλήθειαν δυτος Θεού, και το σύμπαν, ώς ένι, και συλλήδδην είπεζν, τούς φρονούντας έτι τά έπι της γης πρός την των άγγελων μεταστήσει ζωήν διά πίστεως τῆς εἰς Χριστόν. Ταύτην μέν δή, φησίν, ό των θεριστών έξεργάσεται λόγος. "Εσται δ' ούν όμως ούχ άμισθής, συνάξει γάρ δή πάντως αύτοίς τον είς ζωήν αιώνιον αποτρέφοντα χαρπόν και ού δή που λαδόντες μόνοι καθ' έαυτούς εύφρανθήσονται, άλλ' ώς τοίς των προφητών έπικεκμηκότες πόνοις, και τον παρ' έκείνων προγεωργηθέντα θερίσαντες σπόρον, μίαν αύτοις επιτελέσουσι την πανήγυριν. Οίμαι δ' έγωγε τον σοφώτατον Παύλον, τους έπὶ τοῖς μέλλουσι τύπους ἐχρεμαθηχότα σαφώς, ἐντεύθεν είπειν περί τε των άγίων πατέρων και προφητών, ότι « Καὶ ούτοι πάντες τελειωθέντες διά τῆς πίστεως ούχ ἐχομίσαντο τὴν ἐπαγγελίαν, τοῦ Θεοῦ περί ήμῶν κρείττόν τι προδλεψαμένου, ένα μή χωρίς ήμῶν τελειωθῶσιν. > Όμοῦ γάρ χρῆναι χαίρειν

> Έγω απέστειλα ύμας θερίζειν, δ ούχ ύμεῖς κεκοπιάκατε άλλοι κεκοπιάκασι, και είς τὸν κόπον αὐτῶν εἰσεληλύθατε.

"Ηδη το σύμπαν αύτοις άνακαλύπτει μυστήριον, καί την αίνιγματώδη των λόγων αποστήσας περιδολήν, έναργεστάτην του σημαινομένου παρίστησι τήδιάνοιαν. Φιλοπροφήτης δὲ ὢν ὁ Σωτήρ, καὶ φιλαπόστολος, οίτε τον έχείνων πόνον έξω της των άποστόλων τίθησι χειρός, ούτε μήν όλοχλήρως απονέμει τοίς άγιοις άποστόλοις τό έπι τοίς μέλλουσιν άνασωθήσεσθαι καύχημα διά πίστεως της είς αὐτόν άναreparas of women rai tais by allflais everyelais [al. συνεργείαις] άναμίξας τον έχατέρων πόνον, μίαν Εσεσθαί φησι, καί μάλα είκότως, ἐπ' ἀμφοῖν τὴν φιλοτιμίαν. Εἰσδεδηχέναι γε μήν ἐπὶ τοῖς τῶν ἀγίων προφητών τους αποστόλους διαδεδαιούται πόνοις, ταίς των προλαδόντων εύχλείαις ούχ ἐπιτρέπων ένάλλεσθαι, τιμάν δὲ μάλλον άναπείθων αὐτούς, ώς ήγησαμένους έν τε πόνφ, και χρόνφ. Κάλλιστον δε δή που και ήμεν ότι δη πάντως έσται το μάθημα, τίς

> Ex de the addewe exelvne addlol enlotevour είς αὐτόν τῶν Σαμαρειτῶν διὰ τόν λόγον τῆς γυrαικός μαρτυρούσης· "Οτι είπέ μοι πάττα, όσα

> Καταχρίνεται πάλιν και διά τούτων ο Τσραήλ, και διά της Σαμαρειτών εύπειθείας, άφιλομαθής τε όμου και άπηνής εξελέγχεται. Θαυμάζει γάρ λίαν

λέγων, ε Διά τον λόγον τῆς γυναικός, > καίτοι τῶν διά νόμου παιδαγωγουμένων είς την επί τούτω γνώσιν, οδτε τάς Μωσέως παραδεξαμένων φωνάς, ούτε τοίς προφητών ότι πείθεσθαι χρή διεγνωκότων χηρύγμασι. Προχατασχευάζει δὲ διὰ τούτων, μάλλον δέ προαπολογείται σοφώς, ότι γάριτός τε καὶ ελπίδος της είς Χριστον έξωσθήσεται μέν εύλόγως ό Ίσραήλ, άντεισδήσεται δὲ τῶν ἐθνῶν, ἥτοι τῶν ἀλλογενῶν, ἡ εύπειθεστέρα πληθύς.

'De our ήλθον πρός αυτόν οι Σαμαρείται, ήρωτων αυτόν μείναι παρ' αυτοίς και έμεινεν εκεί δύο ημέρας. Kal πολίφ πλείους επίστευσαν διά τὸν λόγον αὐτοῦ.

Έξηγείται μέν ώς έν άπλότητι λόγων, δ δή γενέσθαι συμδέδηκεν · ετέραν δε ώσπερ εξαρτύει πάλιν δπόδειξιν, του χρήναι διχαίως αποβρίπτεσθαι μέν τής ελπίδος του Ίσραήλ, μεταμοσχεύεσθαι δε τούς άλλογενείς ἐπ' αὐτήν. Ἰουδαίοι μέν γάρ θαυματουργούντα ποικίλως τον Ίησούν, και εν δόξη τή θεοπρεπεί διαλάμποντα, πικραίς τε και άφορήτοις ύπονοίαις ύδρίζουσι, καὶ τοσούτον εμπαροινείν ούκ έρυθριώντες άλίσχονται, ώς έξοιχόν τε ποιείσθαι, χαλ πόλεως της σφετέρας ελαύνειν επείγεσθαι τον άπάσης αύτοις εύθυμίας πρόξενον. Σαμαρείται δέ γε μιάς γυναικός άναπεπεισμένοι λόγοις, δρομαίους μέν ότι χρή πρός αύτον άφιχνείσθαι λογίζονται. Έπειδή δὲ ήχον, έχλιπαρούν ἐσπούδαζον, είς τε τὸ ἄστυ παρελθείν, χαὶ τὸν σωτήριον αὐτοίς ἐπιδαψιλεύσασθαι λόγον ἐπινεύει δὲ προχείρως εἰς ἄμφω Χριστός, οὐκ ἄκαρπον ἔσε- C σθαι την χάριν είδώς. Πολλοί γάρ ἐπίστευσαν διά τὸν λόγον αὐτοῦ. Ίστω πάλιν διὰ τούτων ὁ φιλόθεός τε καί φιλευλαθής, ότι των μέν λυπούντων αύτον άπανίσταται Χριστό;, ενοιχίζεται δε τοίς εύφραίνουσι δι' ὑπαχοῆς τε καὶ πίστεως άγαθῆς.

Tỹ te yuraixl Elegor, ότι Ούκετι διά την σην Jaliar πιστεύομεν αὐτοί γάρ άκηκόαμεν καί οίδαμεν, ότι ούτός έστιν άληθώς ό Σωτήρ του πόσμου ο Χριστός.

'Από των μειζόνων Σαμαρείταις ή πίστις, καὶ ούκ έξ ων έτι παρ' έτέρου μανθάνουσιν, άλλ' έξ ων αύτήχοοι γεγονότες θαυμάζουσιν. Έγνωχέναι δέ φασιν, ότιπερ είη σαφώς αύτος ό του χόσμου Σωτήρ, πίστεως ενέχυρον της είς αὐτὸν ελπίδος την όμολογίαν ποιούμενοι.

Μετά δε τάς δύο ήμερας εξηλθεν εχείθεν είς την Γαλιλαίαν. Αύτὸς γὰρ Ἰησοῦς ἐμαρτύρησεν, δτι προφήτης έν τῆ ίδια πατρίδι τιμήν oùx Exet.

Εξεισι μεν από της Σαμαρείας, κατασπείρας ήδη τὸν σωτήριον λόγον, καὶ γεωργού τινος δίκην έγκαταχρύψας την πίστιν τοίς οίχοῦσιν αύτην, ούχ ίνα ταϊς των λαδόντων καταδεσμοίτο σιωπαίς, ήρεμούσα τρόπον τινά και κατακεχωσμένη, άλλ' ίνα δή μαλλον ταίς ἀπάντων έγχαταφύοιτο ψυχαίς, ἔρπουσά τε καί διϊχνουμένη πρός το μείζον άελ, καλ πρός την έχφανεστέραν τρέχουσα δύναμιν. Έπειδή δὲ διὰ μέσου κειμένην παρατρέχει την Ναζαρέτ, εν ήπερ αύτον κατατετράφθαι λόγος, ώς έντεῦθεν ήδη, καὶ ἀστὸν

δ εδαγγελιστής πολλούς είς Χριστόν πεπιστευχέναι, A gelista multos in Christum credidiese, cum ait: · Propter verbum mulieris, » quamvis ii qui per legem ad istius agnitionem erudiebantur, neque Moysis verba susceperint, neque prophetarum præconiis credendum esse censuerint. Astruit porro his verbis et in antecessum sapienter probat Israelem gratia et spe illa in Christum jure deturbatum iri, et in ejus locum gentium aut alienigenarum multitudinem obsequentiorem introducendam.

> IV, 40, 41. Cum ergo venissent ad eum Samaritani, rogaverunt eum ut ibi maneret : et mansit ibi duos dies. Et multo plures crediderunt in eum propler sermonem ejus.

> Simplicibus verbis id quod factum est exponit; sed aliam rursus demonstrationem quodammodo præparat, nimirum Israelem merito spe dejici, et in eam alienigenas transplantari. Judzei quippe miracula variis modis patrantem Jesum, et divina gloria præfulgentem acerbo et immani furore prosequentur, et eo intemperiarum devenisse comperiuntur, ut extorrem et e civitate sua exsulem facere conentur omnis felicitatis conciliatorem. Samaritani vero, unius mulierculæ sermonibus persuasi, existimant magno cursu ad eum esse properandum. Cum autem venissent, enixe rogabant ut in urbem migraret, et salutarem els sermonem affatim largiretur; utrique vero prompte Christus annuit, cum gratiam non infructuosam fore nosset. Multi enim crediderunt in eum propter sermonem ejus. Animadvertat rursus in his verbis Dei ac religionis quisquis est amans, Christum ab his quidem recedere qui eum offendunt, in iis autem habitare qui eum exhilarant per obedientiam et spem bonam.

> 202 IV, 42. Et mulieri dicebant, quia Non jam propter tuam loquelam credimus : ipsi enim audivimus, et scimus quia vere est Salvator mundi Christus.

A majoribus rebus Samaritani credunt, et non ex iis quæ aliunde jam accipiunt, sed ex iis quæ hauserunt ipsi auribus mirantur. Aiunt vero se nosse ipsum esse mundi Salvatorem, pignus fidei consessionem spei in ipsum sacientes.

IV, 43-44. Post duos autem dies exiit inde in Galilæam. Ipse enim Jesus testimonium perhibuit, quia propheta in sua patria honorem non habet.

Discedit ex Samaria postquam salutárem sermonem proseminavit, et instar agricolæ fidem in illius incolarum mentibus defodit, non ut silentio constringeretur otiosa ac quodammodo obruta, sed ut in omnium animis insereretur, magis ac magis crescens, atque ad majorem vim properans. Quoniam autem interjacencem Nazareth prætervehitur, in qua educatus fuisse perhibetur, ita ut ex ea urbe oriundus et illius civis putetur, et in Galilæam descendit, rationem affert necessario cur sit prætertam in patria sua honore carere. Ita enim fere natura comparati sumus, ut quod familiare nobis est, licet eximium et pretiosum sit, nihili ducamus. Neque vero volebat Salvator honores sibi ab illis cum fastu et ambitione venari, sed apprime noverat quod apud eos qui ne honorandum quidem magistrum putabant, acceptus et suavis non esset fidei sermo futurus. Prætervehitur itaque jure merito, nec inanem in eos laborem insumere dignatur, qui nihil essent utilitatis inde capturi : et per hoc gratiam contemptoribus præstat. Non enim credibile erat eos qui tanto crimine se obstringerent impune id facturos, cum in confesso sit apud omnes, extremam pænam reportaturos

οντες δωρεάν.

IV, 45. Cum ergo venisset in Galilæam, exceperunt eum Galilæi, cum omnia vidissent 203 quæ fecerat Hierosolymis in die festo : et ipsi enim venerant

Non temere Galilæi suscipiunt Jesum, sed partim ob miracula quæ jam ab eo patrari viderant jure attoniti, partim ob pietatem in ipsum Judæorum condemnantes vecordiam, et animi candore ac simplicitate illis in lege eruditis potiores reperti.

17, 46. Venit ergo iterum in Cana Galilææ, ubi

Inter candidos homines lubens versatur Christus, C gratosque et beneficiorum memores, eisque majora bona affatim largitur. Venit ergo miracula facturus in Cana, existimans insuper esse juvandos ejus incolas, opinione in eorum animis, per signa quæ in illa jam fecerat, quodammodo insita, cuneta eum facere posse.

IV. 46-48. Et erat quidam regulus, cujus filius infirmabatur Capharnaum. Hic cum audisset quia Jesus adveniret a Judæa in Galilæam, abiit ad eum, et rogabat eum ut descenderet et sanaret filium ejus ; incipiebat enim mori. Dixit ergo Jesus ad eum.

Proficiscitur quidem ille regulus, tanquam ad ligit secundum naturam esse Deum : et Dominum quidem eum appellat, sed veram dominationis dignitatem nequaquam ei tribuit. Alioqui enim illico ad genua ejus accideret, rogaretque non ut domum se conferret, et secum ad ægrotantem puerum descenderet, sed potius ut pro sua potestate et nutu divino morbum infestum abigeret. Quid enim necesse erat ægroto astare eum cui etiam absenti facile poterat reddere sanitatem? Quomodo vero non valde stultum est existimare ipsum morte potiorem fore, et eum qui repletus sit divina virtute nequaquam Deum esse putare?

vectus, ailque Jesum ipsum testatum esse prophe- A είναι δοκείν, καταίρει δε μάλλον είς την Γαλιλαίαν· άναγχαίως ποιείται την άπολογίαν της παραδρομή;, καί φησιν, ότι μεμαρτύρηκεν αύτος δ Ίησους, δει προφήτης εν τη ιδία πατρίδι τιμήν ούχ έχει. Πεφύκαμεν γάρ πως ούδεν ήγεζοθαι το σύνηθες, κάν ύπάρχοι μέγα και τίμιον. Και ού δήπου τὰς παρ' έχείνων ότι δεήσοι θηράσθαι τιμάς ό Σωτήρ έδοχίμαζεν, εν άνδρος φιλοδόξου τινός τάξει καλ φιλοκομπαστού, άλλ' ήπίστατο σαφώς, ότι τοίς μηδόλως οίομένοις, ότι προσήχοι τιμάν τὸν διδάσχοντα, οὐδ' αν έτι γλυχύς τε και εύπαράδεκτος ό της πίστεως γένοιτο λόγος. Παρελαύνει τοιγαρούν είκότως, είς ώφελουμένους ούδὲν είχαίους άναλώσαι πόνους ούχ άξιων, και χάριν δε διά τούτου τοίς καταφρονούσι κατατιθείς. Ού γάρ ήν είχος είς τοσούτον εξαμαρτάνονqui contempserint eum, ac tam admirabile donum Β τας νηποινί τοῦτο δράσειν αὐτοὺς, ὁμολογουμένου δή πάντως, και άναμφισδητήτως Εχοντος, ώς την επί τοις έσχάτοις άποίσονται κόλατιν οί καταφρονείν έγνωκότες αύτοῦ, καὶ την οδτως άξιοθαύμαστον περιπτύ-

> "OTE OUT MADER Ele The Fallalar, &defarto αὐτὸν οι Γαλιλαίοι πάντα ἐωρακότες, ὄσα ἐποίησεν έν Ίεροσολύμοις έν τῆ έορτῆ· καὶ αὐτοὶ γὰρ ηλθον είς την έορτην.

Ούχ ἀπερισχέπτως οἱ Γαλιλαίοι δέχονται τὸν Ίτσούν, άλλά και αύτοι δι' ών ήδη θαυματουργούντα τεθέανται διχαίως χαταπληττόμενοι, και διά τῆς είς αύτον εύλαδείας τάς των Τουδαίων άπονοίας καταδικάζοντες, και πολύ πρός εύγνωμοσύνην άμείνους τῶν νομομαθῶν εὐρισκόμενοι.

Hillsr our adder sig the Kara the Faddalag. οπου εποίησε τὸ ύδωρ olror.

Έμφιλοχωρεί τοίς εύγνώμοσιν ὁ Χριστός, και τοίς έτοιμότερον πως ίουσι πρός την ών αν εύ πάθοιεν αίσθησίν τε και γνώσιν, και μειζόνων άγαθών έπιδαψιλεύεται γορηγίαις. Έργεται τοίνυν τερατοποιήσων εν Κανά, προσωφελείν μεν δτι προσήχοι τούς εν αύτη λογιζόμενος, προκατεσπαρμένην δὲ ώσπερ. διά των ήδη προτετελεσμένων εν αυτή σημείων, την του πάντα δύνασθαι δράν υπόληψιν έχων.

Hr δέ τις βασιλικός, οδ ό υίος ήσθέτει έτ Kaφαρναούμ [vulg. Καπερναούμ]. Οδτος ακούσας δτι Invoic huei ex the loudalac ele the l'alilalar άπηλθε πρός αὐτόν, και ήρώτα Ira καταδή, και lάσηται αὐτοῦ τὸν vlòr, Εμελλε γὰρ ἀποθνήσχειν. Είπεν οδν δ Ίησοῦς πρός αυτόν.

Πρόσεισι μέν ὁ βασιλικός, ώς πρός θεραπεύειν eum cui sit sanandi potestas : sed nondum intel- D Ισχύοντα · νοεί δε ούπω κατά φύσιν θεόν δντα · καί Κύριον μέν αποχαλεί, τὸ δ' άληθές τῆς χυριότητος άξίωμα δίδωσιν οδδαμώς. "Η γάρ αν εύθυς έδειτο προσπεσών, ούχ ένα δή πάντως έπὶ την έστίαν βαδίζοι, και καταδαίνοι σύν αὐτῷ πρὸς τὸ ἀρφωστοῦν μειράχιον, άλλ' ίνα δή μάλλον εξουσιαστικώς, χαί θεοπρεπεί προστάγματι την επισχήψασαν εξελάσαι νόσον. Τί γάρ έδει παρείναι τῷ κάμνοντι τὸν ῷπερ ήν δύνασθαι διασώζειν, και απόντι, ραδίως ; Πώς δέ λίαν ούχ άμαθές, δτι μέν έσται θανάτου χρείττων ύπολαμβάνειν αὐτὸν, Θεὸν δὲ ὑπάρχειν οἴεσθαι μηδαμῶς τὸν θεοπρεπούς Ισχύος πεπληρωμένον;

'Εάν μή σημεία και τέρατα ίδητε, ου μή πι- Α στεύσητε. Λέγει πρός αυτόν ό βασιλικός.

Άπηνής μέν έτι τοῖς πλανωμένοις ἐναυλίζεται νοῦς, λόγου δέ πως ἔσται τοῦ χαλοῦντος εἰς πίστιν κρεῖττον τὸ θαυματουργότερον. Διά γε τοῦτο τεράτων δεῖσθαι μάλλον αὐτοὸς ἔφασκεν ὁ Σωτήρ εἰς τὸ δύνασαι ράδιως πρὸς τὸ συμφέρον μεταπαιδεύεσθαι, καὶ τὸν δντα χατὰ φύσιν ἐπιγινώσκειν Θεόν.

Κύριε, κατάδηθι πρίν ἀποθανεῖν τὸ παιδίον μου.

Όλίγος μὲν χομιδή πρὸς σύνετιν ὁ βασιλιχὸς, νηπιάζει δέ πως περὶ τὴν τῆς χάριτος αἴτησιν, καὶ
ἡρέμα παραληρῶν οὐχ αἰσθάνεται. Οὐ γὰρ ὅτι μόνον ἰσχύσει παρῶν, ἀλλ' ὅτι δἡ πάντως καὶ ἀπῶν
ἐνεργήσει πεπιστευκῶς, ἀξιοπρεπεστάτην ἄν ἐπ'
αὐτῷ τὴν διάληψιν ἐποιήσατο. Νυνὶ δὲ φρονῶν τε Β
καὶ πράττων παραλογώτατα, τὴν Θεῷ μὲν πρέπουσαν ἰσχὺν ἀπαιτεῖ, ὡς δὲ Θεὸν οὐχ οἴεται τὰ πάντα
πληροῦν, ἀλλ' οὐδὲ θανάτου γενήσεσθαι κρείττονα,
καίτοι τῷ πλείστῳ κρατηθέντα πλεονεκτεῖσθαι παρακαλῶν · ἔμελλε γὰρ ἀποθνήσκειν ὁ παῖς.

Λέγει αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς Πορεύου, ἀυἰός σου ζῆ.
Οῦτως ἔδει πιστεύοντα προσελθεῖν, ἀλλ' οὐ ταῖς
ἡμῶν ἀμαθίαις φιλονειχῶν ὁρᾶται Χριστός 'εὐτργετεῖ δὲ πάλιν καὶ πταίοντας, ὡς Θεός. "Οπερ οὖν
ἔδει δρῶντα θαυμάζεσθαι, τοῦτο καὶ μὴ δεδρακότα
διδάσκει τὸν ἄνθρωπον, ὁμοῦ καὶ τῶν καλλίστων εἰσηγητής, καὶ τῶν ἐν εὐχαῖς ἀγαθῶν χορηγὸς ἀναδεικνύμενος. Έν μὲν γὰρ τῷ «Πορεύου» τὸ πιστεύειν ἐστὶν, ἐν δὲ τῷ « ὑ υἰός σου ζῆ, » τῶν ποθουμένων ἡ πλήρωσις μετὰ πολλῆς τινος καὶ θεοπὲρεποῦς ἐξουσίας ἐκφαινομένη.

Έπίστευσεν ο ἄνθρωπος τῷ λόγῳ, ῷ εἶπεν αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς, καὶ ἐπορεύετο. Ἡθη δὲ αὐτοῦ καταβαίνοντος, οἱ δοῦλοι αὐτοῦ ἀπήντησαν αὐτῷ, καὶ ἀπήγγειλαν λέγοντες, ὅτι ὁ υἰός σου ζῷ.

Έν τοῦ Σωτῆρος ἐπίταγμα δύο θεραπεύει ψυχάς. Τῷ μὲν γὰρ βασιλιχῷ τὴν ἀσυνήθη πίστιν ἐνεργά-ζεται, θανάτου δὲ τὸ μειράχιον ἐξέλχει σωματιχοῦ. Τίς δὲ πρὸ τίνος ὅλως ὑγιάζεται χαλεπὸν εἰπεῖν ἄμφω γὰρ, οἶμαι, χατὰ ταυτὸν σύνδρομον, τοῖς τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν ἐπιτάγμασι τῆς νόσου λαδούσης τὴν λύσιν. 'Απαγγέλλουσι δὲ τὴν τοῦ παιδὸς θεραπείαν ὑπαντῶντες οἰχέται ὁμοῦ, χαὶ τῶν θείων ἐπιταγμάτων ἀπολευκαίνοντες τὴν ὁξύτητα · καὶ τοῦτο δὴ μάλα ραφῶς οἰχονομοῦντος Χριστοῦ, χαὶ τῷ τέλει τῆς ἐλπίδος ταχὸ βεδαιοῦντος εἰς πίστιν ἀσθενοῦντα τὸν δεσπότην.

Επύθετο οὖν παρ' αὐτῶν τὴν ῷρων, ἐν ἢ κομψότερον ἔσχε. Καὶ εἶκον αὐτῷ ὅτι, Χθὲς ῷραν
ἐδδόμην ἀφῆκεν αὐτὸν ὁ πυρετός. Έγνω οὖν ὁ
Πατὴρ, ὅτι ἐν ἐκείνη τῆ ῷρᾳ, ἐν ἢ εἶκεν αὐτῷ ὁ
Ἰησοῦς, ὅτι ὑ υἰός σου ζῆ καὶ ἐκίστευσεν αὐτὸς, καὶ ἡ οἰκία αὐτοῦ ὅλη. Τοῦτο πάλιν δεύτερον
σημεῖον ἐκοίησεν ὁ Ἰησοῦς ἐλθῶν ἐκ τῆς Ἰουδιίας εἰς τὴν Γαλιλαίαν.

'Αναπυνθάνεται την ώραν τῆς ἐπὶ τὸ κρεῖττον τοῦ νοσοῦντος βοπῆς, εἰ συντρέχει δοκιμάζων τῷ τῆς χόριτος χρόνψ. Έπειδη δὲ οῦτως ἔχειν, καὶ οὸχ ἐτέ1V, 48. Nisi signa et prodigia videritis, non cre-

Durus quidem adhuc in ils est animus, sed exhortatione ad fidem potiora futura sunt miracula. Proindeque prodigiis opus illis esse Salvator aichat, 204 ut facile possent ad meliorem frugem erudiri, et agnoscere Deum esse secundum naturam.

IV, 49. Domine, descende priusquam moriatur

Angustus valde est reguli animus, quin puerum se prodit în petenda gratia, nec aentit se sensim delirare. Nam si non modo præsentem, sed etiam absentem Christum vim suam exserere posse credidisset, de illo pro eo ac decet sensisset. Nunc autem absurdissime sentit ac facit qui virtutem Deo quidem convenientem postulat, sed ut Deum implere cuncta ipsum non existimat, sed nec mortem superaturum, licet jam fere morituro ipsum opitulari rogaret : incipiebat enim mori puer.

IV, 50. Dicit ei Jesus : Vade, filius tuus vivit.

Sic oportebat credentem accedere, sed nostram imperitiam Christus non rejicit, quin peccantes etiam beneficiis afficit, ut Deus. Quod igitur laudi esset homini, si faceret, hoc etiam non fecisse docet simul virtutum magister et bonorum quæ petuntur largitor constitutus. Nam in eo quod ait, « Vade, » fides est; in eo vero quod dicit, « Filius tuus vivit, » rei optatæ consummatio cum ingenti quadam et Deo convenienti potestate elucet.

IV, 50, 51. Credidit homo sermoni quem dizit et Jesus, et ibat. Jam autem eo descendente, servi occurrerunt ei, et nuntiaverunt, dicentes, quia filius ejus viveret.

Unum Salvatoris mandatum duas sanat animas. In regulo quippe insolitam fidem operatur, et ex corporea morte adolescentulum eripit. Uter autem prior sanetur difficile dictu est; ambe enim, ut reor, eodem tempore Salvatoris nostri jussu morbo soluto sanati fuerunt. Servi autem occurrentes, pueri curationem annuntiant juxta et divini mandati celeritatem, Christo id utique palam ordinante et infirmum dominum illum spei eventu ad fidem cito confirmante.

1V, 52-54. Interrogabat ergo horam ab eis in qua melius habuerit. Et dizerunt ei quia, Heri hora septima reliquit eum sebris. Cognovit 205 ergo pater quia illa hora erat in qua dizit ei Jesus: Filius tuus vivit. Et credidit ipse, et domus ejus tota. Hoc iterum secundum signum secit Jesus, cum venisset a Judæa in Galilæam.

Sciscitatur qua hora ægrotus convalescere cœperat, ut exploraret an momentum illud gratiæ tempori congrueret. Postquam autem ita rem esse tem Christo tribuens, et quemdam veluti grati animi fructum, firmiorem nempe fidem, offerens.

V. 1.4. Post hæc erat dies festus Judworum, et ascendit Jesus Hierosolymam. Est autem Hierosolymis probatica piscina, quæ cognominatur Hebraice Bethsaida, quinque porticus habens. In his jacebat multitudo magna languentium, cæcorum, claudorum, aridorum, exspectantium aquæ motum. Angelus enim Domini descendebat secundum tempus in piscinam, et movebatur aqua. Et qui prior descendisset in piscinam post motionem aque, sanus fiebat a quacunque detinebatur infirmitate.

Non temere beatus evangelista prædictis con- B jungit Salvatoris in urbem Hierosolymorum reditum; sed ei propositum erat ostendere, ut videtur, quantum alienigenæ Judæis obediendi facultate præstarent, et quanta cerneretur in utrisque ingenii ac morum differentia. Hoc enim pacto discere licebat, justo cunctipotentis Dei judicio, et personam accipere nescientis Israelem spe excidere, et in ejus locum gentium multitudinem induci. Grave autem non erit collatione capitum ea que dicuntur expendere. Ostendit igitur ipsum uno quidem miraculo Samaritanorum urbem servasse, alio itidem illum regulum, et per illud ejus domui suppetias omnino tulisse. Testatus autem his verbis promptissimum esse alienigenis ad obediendum studium, rursum Hierosolyma illum mi-C raculorum editorem reducit, et rem Deo convenientem facere ostendit. Inveterato enim morbo paralyticum liberat, sicuti nimirum moribundum reguli filium. Sed hic cum universa domo credidit, et Deum consessus est Jesum : illi, cum eum 206 admirari deberent, illico ad cædem deposcunt, et benefactorem suum, ceu iniquum, impie persequuntur, ipsi se turpissimæ rei condemnantes, per quam alienigenarum sapientiæ et pietati in Christum longe postpositi comperiuntur. Atque hoc est certe quod in Psalmis dicitur de ipsis oratione ad Dominum Jesum conversa : « Quoniam pones eos dorsum 11. » Nam qui primi ob electiotium vocationem venient : « Cum enim plenitudo gentium intraverit, tunc omnis Israel salvus fiet 11. . Hunc nobis contemplationum scopum parit concinnus ille capitum ordo ac consensus : sigillatin vero versiculorum sententiam expen-

V, 5, 6. Erat autem quidam homo ibi triginta et octo annos habens in infirmitate sua. Hunc cum vidisset Jesus jacentem, et cum cognovisset quia jam multum tempus haberet.

Azymorum festo a Judæis celebrato, in quo

comperit, cum tota domo salvatur, miraculi virtu- Α ρως έδιδάσκετο, σώζεται πανοικί, την του παράδόξου δύναμιν άναθείς τῷ Σωτῆρι Χριστῷ, καὶ ὥσπερ τινά της έπι τούτοις εύχαριστίας χαρπον ασφαλεστέραν προσάγων την πίστιν.

Metà tauta fr h copth twr lovdalwr, xal arέθη ο Ίησους είς Ίεροσόλυμα. Έστι δά εν τοίς Ίεροσολύμοις ἐπὶ τῷ προδατικῷ κολυμδήθρα, ἡ έπιλεγομέτη Έδραϊστί Βηθεσδα, πέντε στοάς Εχουσα. Έν ταύταις κατέκειτο πλήθος πολύ τῶν άσθενούντων, τυφλών, χωλών, ξηρών, έπδεχομέrun την τοῦ ύδατος κίνησιν. "Αγγελος γάρ Kuρίου κατά καιρόν κατέδαιτεν έν τῆ κολυμδήθρα, και ετάρασσε το ύδώρ. Ο ούν πρώτος εμβάς μετά την ταραχήν του ύδατος, ψηιής έγίνετο, φ δήποτε κατείχετο νοσήματι.

Ού μάτην εύθυς ἐπισυνάπτει τοῖς εἰρημένοις ὁ μαχάριος εύχγγελιστής την έντεῦθεν είς Ἱεροσόλυμα τοῦ Σωτήρος ἐπάνοδον · άλλ' ήν αὐτῷ, κατὰ τὸ εἰκὸς, έπιδείξαι σχοπός, όσον μέν άμείνους είς εύπείθειαν Ιουδαίων άλλογενείς, πόση δέ έν άμφοιν έξεώς τε καί τρόπων όραται διαφορά. Ήν γάρ ούτως ήμας, καλ οδχ ετέρως εκμαθείν, ότι ψήφφ δικαία του πάντων χρατούντος Θεού, και άνθρώπου πρόσωπον ούχ είδότος λαβείν, αποπίπτει μέν είχότως της έλπίδος ό Ίσραήλ, άντεισφέρεται δε των εθνών ή πληθύς. Χαλεπόν δε ούδεν τη των κεφαλαίων άντιπαραθέσει προσδλέποντας την έπι τοις λεγομένοις ποιείσθαι βάσανον. Έδειξε τοίνυν πότον ένλ μέν σημείω την Σαμαρειτών άνασώσαντα πόλιν, ένὶ δὲ ώσαύτως τὸν βασιλικόν, και δι' έκείνου τούς έν αὐτή πάντως δήπου και λίαν ώφεληχότα. Έπιμαρτυρήσας δε διά τούτων πολύ τὸ πρόχειρον τοῖς άλλογενέσιν εἰς εὐπείθειαν, άναφέρει πάλιν είς Ίεροσόλυμα τον θαυματουργόν, πράγμα δὲ θεοπρεπές ἐπιτελοῦντα δειχνύει. Παλαιοτάτης γάρ παραδόξως έλευθεροί του παραλύτην νόσου, ώσπερ ούν άμέλει θανατούντα τοῦ βασιλικού τὸν Υίον. 'Αλλ' ό μεν επίστευσε πανοικί, και Θεόν ώμολόγει τον Ίησουν· οί δέ, καταπλήττεσθαι δέον, φονώ ... σιν εύθὸς, καλ διώκουσι δυσσεδώς ώς παρανομούντα τον εύεργέτην, αύτοι χαθ' έαυτων την έπὶ τοῖς αἰσχίοσιν όρίζοντες ψήφου, δι' ών τής έν τοις άλλογενέσι συνέσεως, και της είς Χριστον εύλαδείας όπίσω πεσόντες άλίσχονται. Καὶ τοῦτο ήν άρα τὸ περὶ αὐτῶν έν Ψαλμοίς είρημένον, ώς πρός τον Κύριον Ίησοῦν. nem patrum constituti sunt, ultimi et post gen- D ("Οτι θήσεις αύτούς νώτον.) Οί γάρ πρώτοι χατατεταγμένοι διά την των πατέρων επιλογήν, δστεροι, και κατόπιν της των έθνων βαδιούνται κλήσεως. "Όταν γάρ το πλήρωμα των έθνων είσελθη, τότε πάς Ισραήλ σωθήσεται. » τούτον ήμιν των θεωρημάτων ώδίνει τον σχοπόν της των χεφαλαίων συνθήχης ή ευροθμος τάξις. ποιησόμεθα δε κατά μέρος και τής έν τοίς στίχοις διανοίας ακριδή την ζήτησιν.

Ήτ δέ τις ἄνθρωπος έχει τριάχοντα και όχτω try tywr tr tý noverela abtov. Tovtor lowr d Ίησοῦς κατακείμενον, και γνοὺς ότι πολύν ήδη γρόνον έχει.

F

Την έπι τοις άζύμοις έορτην έπιτελεσάντων των

αὐτοῖς, κατά τὸν τοῦ Πάσχα δηλονότι καιρὸν, ἀπαίρει μέν της Ίερουσαλήμ, Σαμαρείταις δέ και άλλογενέσιν ὁ Χριστὸς ἐπιμίσγεται, καὶ διδάσκει παρ' αὐτοίς, έπὶ ταίς τῶν Φαρισαίων δυστροπίαις λελυπημένος. Υπονοστήσας δε μόλις κατά τον καιρόν τής άγίας Πεντηχοστής, αυτη γάρ ήν έφεξής, και γείτων έν τοίς Ιεροσολύμοις ή πανήγυρις, έπὶ τοίς τῆς χολυμθήθρας υδασι ύγιάζει τον παράλυτον, μαχρόν μέν έν άρφωστία δαπανήσαντα χρόνον (ήν γάρ δή και δήδοον έτος έπι τριακοστώ), πλήν ούπω πρός τον έχ νόμου τέλειον άριθμον άναδεδηχότα, φημί δε δή τον έχ δέχα τετράχις, ήτοι τεσσαρακοστόν. 'Ο μέν οδν της Ιστορίας ήμιν εν τούτοις καταλύσει λόγος. Μετασχευαστέον δὲ πάλιν εἰς θεωρίαν πνευματιχήν τὸν ἀπὸ του πράγματος τύπον. Το μέν γάρ τῆς Ίερουσαλήμ Β λελυπημένον ἀπανίστασθαι τὸν Ἰησοῦν μετά την τοῦ προδάτου σφαγήν. Σαμαρείταις δέ, και Γαλιλαίοις έπιφοιτάν, και τον σωτήριον έκείνοις κηρύττειν λόγον, τί αν βούλοιτο σημαίνειν έτερον, ή την γενομένην έχ των Τουδαίων άναχώρησιν αύτου, μετά την έν τοίς Ίεροσολύμοις έπὶ τῷ τιμίφ σταυρῷ σφαγήν τε και θάνατον, ότε δή και τοῖς ἐξ ἐθνῶν τε και άλλογενέσιν έχαρίζετο, δηλούσθαι κελεύων τοίς έαυτού μαθηταίς μετά την έχ νεχρών άναδίωσιν, ότι προάγει πάντας είς την Γαλιλαίαν. Τὸ δὲ ἐπὶ τέλει τῶν έδδομάδων τῆς άγίας Πεντηχοστῆς παλινδρομείν αὐτὸν είς Ἱεροσόλυμα, καθάπερ ἐν τύποις καὶ αἰνίγμαοιν ὑποφαίνει πάλιν την ἐσομένην εἰς Ἰουδαίους τῆς του Σωτήρος ήμων έχ φιλανθρωπίας υποστροφήν έν έσχάτοις τοῦ παρόντος αίωνος καιροίς, καθ' ὄνπερ ot διά τῆς εί, αὐτὸν άνασεσωσμένοι πίστεως, τὰς ἐπὶ τῷ σωτηρίφ πάθει πανσέμνους ἐπιτελοῦμεν ἐορτάς. Τό δὲ θεραπεύεσθαι τὸν παράλυτον πρό καιροῦ τοῦ κατά νόμον τελείου, σημαίνει πάλεν ώς διά τύπου του συμδεδηχότος, ότι δυσσεδώς έμπαροινήσας ό Ίσραήλ τῷ Χριστῷ ἀσθενήσει μέν, καὶ παραλυθήσεται, και μπκρούς εν άργία κατατρίψει χρόνους, ού μήν είς τελείαν οίχήσεται κόλασιν, άλλ' έσται τις αύτῷ παρά τοῦ Σωτῆρος ἐπισχοπή, καὶ ὑγιασθήσεται καὶ αὐτὸς ἐπὶ τῆ κολυμθήθρα δι' ὑπακοῆς καὶ πίστεως. "Οτι δὲ τέλειος κατά νόμον τὸν θεζόν ἐστιν ὁ τεσσαράκοντα ἀριθμός, οὐδαμόθεν ἄν γένοιτο χαλε πον έχμαθείν, τοίς άπαξ ταίς θείαις όμελούσε Γραφαίς.

Λέγει αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς · Θέ. Ιεις ὑγιἡς γενέσθαι; D 'Απεπρίθη αὐτῷ δ δσθενῶν.

Απόδειξις έναργής τῆς εἰς ἄχρον ἀγαθότητος τοῦ Χριστού, τὸ μὴ πάντως τὰς ἀπὸ τῶν χαμνόντων ίχετείας ἐκδέχεσθαι, φθάνειν δὲ αὐτῶν τῆ φιλανθρωπία την αίτησιν. Έπιτρέχει γάρ, ώς όρας, τῷ κειμένη. και κατοικτείρει τον κάμνοντα παρακλήσεως δίχα. Τὸ δὲ εἰ βούλοιτο τῆς ἀρρωστίας ἀπαλλάττεσθαι φιλοπευστείν, ού διερωτώντος ήν έξ άγνοίας τό πάσιν όμολογουμένως χαταφανές, άλλ' είς θερμοτέραν διανιστάντος επιθυμίαν τοῦ πράγματος, καὶ πρός το λίαν εσπουδασμένως αίτειν παροτρύνοντος. Τὸ δὲ εἰ βούλοιτο τῶν ποθουμένων τυχεῖν ἐρωταν, ξμφασίν τινα και λόγον ώδίνει του δύνασθαι παρασχείν, εύτρεπή τε ήδη πρός τούτο γενέσθαι, μόνην έτι הבףנוגיטידם דסי דחי צבפני אסנוגיםוגיטים דחי שודקשני.

loudatuv, èv ή και το πρόδατον ἀποσφάττειν έθος A moris erat apud eos Paschæ nimirum tempure agnum etiam occidere, discedit quidem Hierosolymis, et cum Samaritanis et alienigenis Christus versatur, docetque apud eos, Pharisworum perversitate offensus. Tandem vero circa tempus sanctæ Pentecostes reversus, hoc enim festum Hierosolymis post illud proxime celebrabatur, ad aquas piscinæ paralyticum sanat, qui longo jam tempore in insirmitate detinebatur (agebatur enim octavus annus supra trigesimum), verumtamen nondum ad numerum ex lege perfectum pervenerat, nimirum qui quater decies numeratur, sive quadragesimum. Igitur historiæ quidem ratio hactenus. Transferendus est autem rei typus ad spiritalem contemplationem. Jesum enim offensum discedere Hierosolymis post agni occisionem, ct cum Samaritanis et Galilæis versari, salutaremque doctrinam eis prædicare, quid aliud sibi velit, quam eum recessisse a Judæis postquam in cruce immolatus est ac mortuus, quando nimirum gentilibus et alienigenis gratiam largitus est, jubens declarari suis discipulis se post resurrectionem a mortuis præcessurum omnes in Galilæam? Quod autem sub finem hebdomadum 207 sanctæ Pentecostes ipse revertitur Hierosolymam, figurate et zenigmatice rursum significat futuram nostri Salvatoris ad Judæos pro sua benignitate erga homines reversionem ultimis præsentis ævi temporibus, in quo nos salvati per fidem in ipsum, salutaris passionis sanctissima festa celebramus. Quod autem paralyticus ante tempus ex lege perfectum sanatur, typice rursum Israelem significat in Christum impie debacchatum, in insirmitate quidem detentum iri, et paralyticum multoque tempore inertem fore, non tamen extremo supplicio periturum sed Salvatorem eum respecturum, et ipsum quoque salvatum iri in piscina, per obedientiam ac sidem. Quod autem ex lege divina quadragenarius numerus perfectus sit, nemo non facile intelliget, qui in lectione divinarum Scripturarum sit vel mcdiocriter versatus.

> V, 6. Dicit ei Jesus : Vis sanus fieri? Respondit ei languidus.

> Manifestum argumentum summæ Christi bonitatis, quod utique laborantium preces non exspectet, sed petitionem benignitate sua præveniat. Occurrit enim, ut vides, jacenti, et miseratur ægrum antequam ei supplicet. Quod autem interrogat utrum velit infirmitate liberari, non istud est ignorantis id quod omnibus certe patebat, sed ad vehementius illius rei studium excitantis et ad flagitandam sanitatem instigantis. Quod autem interrogat utrum velit re optata frui, emphasim quamdam habet, qua significat se cam præbere posse, jamque ad id præstandum paratum esse, solamque petitionem ejus qui gratiam accepturus. erat, præstolari.

V, 7, 8. Domine, hominem non habeo, ut cum A turbata fuerit aqua, mittat me in piscinam : dum venio enim ego, alius ante me descendit. Dicit ei Jesus : Surge.

Circa diem sanetæ Pentecostes angeli descendentes de cœlo piscinæ aquam turbabant, ex eoque sonum edebant in signum suæ præsentiæ. Et aqua ex sanctis spiritibus sanctificabatur. Quod si quis ex ægrotantium turba prius quam cæteri descendisset, 208 deposito infesto morbo sanus redibat, sed sanationis vis et ratio ei tantum congruebat qui prior occupasset; quod signum quoque erat auxilii illius legalis per sanctes angelos ad unam ac solam Judgeorum gentem pertinentis, ac nullam præterea curantis. A Dan enim usque ad Bersabee Mosaica præcepta prædicabantur ministrata per B angelos in monte Sina circa dies sanctæ Pentecostes ultimo constitutæ. Ideoque piscinæ aqua alio tempore non turbabatur, significans sanctorum angelorum in se descensum. Paralyticus itaque eum non haberet a quo in aquam dejiceretur, tam morbum quam inopiam suam deflebat, dicens : · Hominem non babeo, qui me nimirum in aquam demittat. > Exspectabat enim sibi ab Jesu datum iri consilium.

συμβουλεύειν αὐτῷ προσεδόχησε τὸν Ἰησοῦν.

V, 8-9. Tolle grabatum tuum, et ambula. Et statim sanus factus est homo ille, et sustulit grabatum suum, et ambulabat. Erat autem Sabbatum in die C

Deo conveniens est illud jussum, et virtutis ac potestatis humanam mediocritatem excedentis manifestissimum habet argumentum. Non enim precatur sanitatem ægro, ne sanctis aliquibus prophetis ipse quoque similis videatur, sed tanquam virtutum Dominus pro nutu ac potestate sieri præcipit, jubens ut lætus domum redeat, et lectulum humeria tollat, ut spectatores virtutem ejus qui sanavit inde colligerent. Jussa autem facit æger illico, et per obedientiam ac fidem optatissimam sibi gratiam conciliat. Quoniam autem in præcedentibus ipsum in figuram et typum populi Judaici protulimus, quasi in ultimis temporibus sanandi : agedum, rursus excogitemus aliquid quod prioribus illis sententiis respondeat. In Sabbato Christus hominem sanat, sanatum vero statim observationem legalem solvere jubet, suadens ut in Sabbato iter faciat, idque lectulo oneratus, licet aperte clamet alicubi per unum sanctorum prophetarum Deus : « Neque exportabitis die Sabbati pondera e domibus vestris 13. 1 Neque vero dixerit quisquis sanæ usquam sit mentis, 209 hominem illum divinorum mandatorum reddi contemptorem : Christus enim velut in typo Judæis ostendebat eos quidem sanatum iri per obedientiam ac sidem in extremis sæculi temporibus : hoc enim

Κύριε, ἄνθρωπον οὐκ ἔχω ἴνα, δταν ταραχθῷ τὸ έδωρ, έμβάλη με είς την πολυμδήθραν · έν φ γάρ έρχομαι έγω, άλλος πρό έμου καταθαίτει. Λέγει αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς · Έγειραι.

Κατά την ημέραν της άγιας Πεντηχοστής, άγγελοι καταφοιτώντες έξ ούρανου το τής κολυμθήθρας έξετάραττον ύδωρ, είτα του έντεύθεν έποιούντο κτύπον της έαυτων έπιστασίας τον κήρυκα. Καὶ τὸ μέν ύδωρ έξ άγίων πνευμάτων ήγιάζετο εί δέ τις έφθη προκατελθείν της των νοσούντων πληθύος, τό συντρίδον αύτον αποφορτισάμενος ανέδαινε πάθος, είς ενα δε μόνον τον προαρπάζοντα συνεμετρείτο της θεραπείας ή δύναμις. 'Αλλ' ήν και τουτο σημείον της δι' άγγέλων νομικής ώφελείας έφ' έν και μόνον τὸ τῶν Ἰουδαίων γένος ἐχτεινομένης, ἔτερον δὲ ἐπ' αὐτοῖς θεραπευούσης οὐδένα. 'Απὸ γὰρ Δὰν τῆς καλουμένης, και έως Βηρσαδεί τὰ διὰ Μωσέως ελαλείτο προστάγματα, διακονηθέντα δι' άγγέλων εν δρει Σινά κατά τὰς ἡμέρας τῆς Βστερον ὁρισθείσης άγίας Πεντηχοστής. Διά γάρ τοι τούτο, και τής κολυμ6ήθρας το δόωρ σύχ εν ετέρφ συνεταράττετο χαιρώ, דחי ששי ביושי בין בול בשידל בין בשידל בין ביים לום דסים του χαταδρομήν. Ούχ έχων τοιγερούν ό παράλυτος τον είς το ύδωρ έξαχοντίζοντα, μετά τοῦ συνέχοντος πάθους, και την των θεραπευόντων έρημίαν εθρήνει λέγων • «Ανθρωπον ούχ έχω, τὸν είς τὸ ΰδωρ χαταχομίζοντα δηλαδή. » Τοῦτο γὰρ πάντως ἐρεῖν τε καλ

> Apor τον πράββατον σου, και περιπάτει. Kal εύθέως έγένετο ύγιης ό άνθρωπος, και ήρε τόν κράββατον αὐτοῦ, καὶ περιεπάτει. Hr δὲ Σάββαtor er exelry th huepa.

Θεοπρεπές το ἐπίταγμα, καὶ τῆς ὑπὲρ ἄνθρωπον δυνάμεώς τε και εξουσίας εναργεστάτην έχων την ἀπόδειξιν. Οὐ γάρ ἐπεύχεται τῷ κειμένφ τῆς ἀρβωστίας την λύσιν, ενα μη κατά τινας φαίνοιτο καί αύτος των άγίων προφητών, άλλ' ώς των δυνάμεων Κύριος έξουσιαστικώς έπιτάττει γενέσθαι, χαίροντα μέν οίχαδε βαδίζειν είπων, έπωμάδιον δέ ποιείσθαι τό κλινίδιον, ὑπόμνημα τῆς τοῦ θεραπεύσαντος Ισχύος τοίς όρωσιν εσόμενον. Πράττει δε παραχρήμα το προσταχθέν ό νοσών, και δι' ύπακοῆς, και πίστεως την τριπόθητον έαυτῷ πραγματεύεται χάριν. Έπειδή δὲ διά τῶν προλαδόντων εἰς εἰχόνα καὶ τύπον τῆς τῶν Ἰουδαίων πληθύος αύτον είσηγάγομεν, ώς μελλούσης & ύστέροις θεραπεύεσθαι χαιροίς · φέρε δή τι πάλιν έπι · νοήσωμεν ταίς είς τούτο συμβαίνου έννοίαις άναλόγως τοίς προεξητασμένοις. Έν Σαββάτω τον άνθρωπον ύγιάζει Χριστός, ύγιασθέντα δὲ παραχρημα τήν νομικήν επιτάττει παραλύειν συνήθειαν, περιπατείν άναπείθων εν Σαββάτφ, και τούτο τῷ κλινιδίφ πεφορτισμένον, χαίτοι διαρρήδην βοώντος του Θεού δι' ένός που των άγίων προφητων ' « Καὶ ούχ έξοίσετε βαστάγματα εξ οίχιων όμων τη ημέρα του Σαδδάτου. > Καὶ οὐ δή που φήσειεν ἄν τις, ός γε σωφρονοίη, χαταφρονητήν τινα, και εξήνιον τῶν θείων ένταλμάτων άποτελείσθαι τον άνθρωπον. άλλ' ώς εν τύπιρ τοίς Τουδαίοις φανερον εποίει Χριστός.

δτι θεραπευθήσονται μέν δι' ύπαχοῆς και πίστεως A arbitror significare Sabbatum, qui dies est ultimus εν εσχάτοις του αίωνος χαιροίς. τουτο γάρ οίμαι τὸ Σάββατον δηλούν, τελευταίαν ούσαν τῆς ἐβδομάδος ημέραν. Κομισαμένους δὲ ἀπαξ την διὰ πίστεως θεραπείαν, και είς καινότητα μεταρφυθμισθέντας ζωής, την μέν του νομικού γράμματος παλαιότητα παρ' ούδεν άνάγχη ποιείσθαι, παραιτείσθαι δε την ώς εν σχιαίς αίνιγματώδη λατρείαν. Έντεῦθεν οίμαι λαδόντα του λόγου τὰς ἀφορμάς καὶ τὸν μακάριον έπιστείλαι Παύλον τοί; μετά την πίστιν παλινδροπάλιν · « Κατηργήθητε άπο Χριστού, οδτινές εν νόμφ δικαιούσθε, της χάριτος εξεπέσατε. »

"Elegor οὖr οἱ 'loυδαῖοι τῷ τεθεραπευμένφ. Σάββατόν έστι, και ούκ έξεστι σοι άραι τὸν Β χράββατόν σου.

Έπικαιρότατον οίμαι βοάν έπὶ τούτοις · « Ίδοὺ λαός μωρός, και άκάρδιος · όφθαλμοι αύτοίς, και ού βλέπουσι. • Τί γάρ αν γένοιτο των τοιούτων απαιδευτότερον, ή τι πρός άναισθησίαν το μείζον; Το μέν γάρ δτι προσήχει θαυμάζειν αὐτούς, την τοῦ θεραπεύσαντος δύναμιν ού δέγονται κατά νούν • πικροί δὲ δντες ἐπιτιμηταί, καὶ μόνον εἰδότες τοῦτο καλώς, παρανομίας έγκλήματι περιδάλλουσι τον άρτι και μόλις της μακράς άνακύψαντα νόσου, κείσθαι δὲ πάλιν ἐπιτάττουσιν ἀμαθῶς, ὡς καὶ ἐν τῷ χρήναι νοσείν τής είς το Σάββατον πληρουμένης

'Ο δέ απεκρίθη αὐτοῖς · 'Ο ποιήσας με ὑγιῆ, ἐκεῖνός μοι εἶπεν· 'Apor τὸν κράδδατόν σου, καὶ περιπάτει. Ἡρώτησαν οὖν αὐτόν.

Σοφωτάτην ο λόγος ώδίνει την Εννοιαν, και της Τουδαίων δυστροπίας αποχρουστικήν. Έπειδή γάρ ούκ έξεστιν εν Σαββάτφ, φησίν, οίκαδε την κλίνην έλόντα βαδίζειν, παρανομίας τῷ τεθεραπευμένῳ βάπτοντες γραφήν, άναγχαίως αύτοις γοργοτέραν άντεξάγει την άπολογίαν, έχεῖνον αὐτῷ περιπατείν έντετάλθαι λέγων, ός και τῆς ὑγείας ἀνεδείχθη δοτήρ, μόνον δε ούχι τοιούτόν τί φησιν 'Αξιολογώτατον, δι ούτοι, φημί πρός το χρηναι τιμάσθαι, καί λυπείν ἐπιτάττειν τὰς τοῦ Σαββάτου τιμάς, τὸν ῷ τοσαύτη πρόσεστιν Ισχύς, έστι καλ χάρις, ώς τήν έμην έξελάσαι νόσον. Εί γάρ τοῦ τυχόντος έστὶ τὸ ἐν τούτοις διαπρέπειν άλλότριον, άρμόσει δὲ μάλλον D convenit, quomodo ea excidet, inquit, qui operaένεργεία και δυνάμει θεοπρεπεί, πώς αν άμάρτοι, φησίν, ὁ τούτων ἐργάτης; ή πῶς αν οὐ πάντως τὰ κεχαρισμένα θεφ συμδουλεύσειεν ό θεοπρεπή την δύναμιν έχων; Τρέφει τοίνυν έν έαυτῷ πικράν ό λόγος την Εμφασιν.

Τίς έστιν ο άνθρωπος ο είπων σοι "Αρον τον κράββατόν σου, και περιπάτει; 'Ο δε laθείς ούκ hose tic toter. o rap Indone therewas oxlow δντος έν τῷ τόπφ. Μετὰ ταῦτα εδρίσκει αὐτὸν d Ίησοῦς ἐν τῷ lepῷ, xal εἶπεν αὐτῷ.

"Απληστος είς μιαιφονίαν των Τουδαίων ὁ νοῦς. Διερευνώσι τον επιτάξαντα, συνεπιπλέχειν αύτον τω παραδόξως ύγιασθέντι βουλευόμενοι. Μόνος γάρ, ώς είκος, κινδυνεύων έλύπει διά το Σάδδατον, ο βρόχους

hebdomadis. Per fidem vero sanatos et in novitatem vitæ reformatos litteræ quidem legalis vetustatem necesse est abjicere, et cultum typicum repellere. Hine occasione sumpta, beatum quoque Paulum opinor scripsisse iis qui post fidem susceptam revertuntur ad legem : « Dico autem vobis quia, si circumcidamini, Christus vobis nihil proderit; > item : « Evacuati estis a Christo, qui in lege justificamini, a gratia excidistis 30. >

μούσιν έπί τον νόμον. « Λέγω δε ύμιν, δτι εάν περιτέμνησθε, Χριστός ύμας ούδεν ώφελήσει. » καί

V, 10. Dicebant ergo Judæi illi qui sanatus fuerat : Sabbatum est, non licet tibi tollere grabatum

Value opportune, ut reor, hic nobis exclamandum est : c Ecce populus stultus et vecors : oculi sunt ipsis, et non vident 15. . Quid enim his stupidius aut inertius esse potest? Non enim intelligunt suspiciendam sibi esse vim et potestatem ejus qui sanavit : sed hoc unum sciunt, acerbe increpare, adeoque violatæ legis crimen intentant ei qui recens ac vix diuturno morbo solutus fuerat, eumque rursum decumbere stulte præcipiunt, quasi in ægrotandi necessitate Sabbati honor consistat.

V, 11. Ille autem respondit eis : Qui me sanum fecit, ille mihi dixit : Tolle grabatum tuum, et ambula. Interrogaverunt ergo eum.

Sapientissimam hæc verba sententiam pariunt, qua Judaorum perversitas exploditur. Cum enim dicant non licere in Sabbato, sublato grabato, domum proficisci, prævaricationis crimen ei qui sanatus suerat intentantes, necessario his acriorem defensionem opponit, dicens ab illo se ambulandi mandatum accepisse, a quo sanitatem etiam accepit, et istiusmodi quiddam tantum non ait : Summam auctoritatem qua Sabbatum 210 coli aut violari jubeat in eo esse dico, cui tanta vis inest atque gratia, ut meum morbum abegerit. Nam si ea laus a quovis aliena est, virtutique ac potestati divinæ rur isthæc? aut quomodo non et accepta Deo consulet, qui divina potestate præditus est? In se itaque hæc verba continent acrem emphasim.

V, 12-14. Quis est ille homo qui dixit tibi : Tolle grabatum tuum, et ambula? Is qui sanus fuerat effectus, nesciebat quis esset : Jesus enim declinavit a turba constituta in loco. Postea invenit eum Jesus in templo, et dixit illi.

Inexplebili cædis cupiditate ardet Judæorem animus. Indagant eum qui ægrum jussit ambulare, statuentes ipsum una cum eo qui mirabiliter sanatus fuerat irretire. Angebantur enim, ut apparet,

qui modo laqueos inevitabiles aufugerat, et ex ipsis mortis januis eductus fuerat. Medicum vero indicare non potest, quamvis eum studiose inquirerent, Christo seipsum singulari consilio celante, ut eorum intemperias declinaret. Neque vero fugam suscipit, quasi pati aliquid velut ex necessitate possit, nisi pati velit, sed nobis etiam in hoe exemplum seipsum rursus statuit.

V, 14. Ecce sanus es, jam noli peccare, ne detewins tibi aliquid contingat.

Qui divino consilio primum latuit, eodem nunc rursum apparet, congruenti unicuique tempore servato. Nec enim quidquam ab eo qui peccatum nescit sieri potest absque convenienti ratione. Occasionem igitur eum alloquendi salutaris illa B admonitio præbuit, qua jam non amplius peccandum dixit, ne deterioribus quam prius malis implicetur. Hine porro docet non solum in futurum judicium peccatoribus Deum reservare supplicia, sed in corporibus adhuc degentes etiam ante magnum et manifestum illum Judicis universorum diem variis modis punire. Quod autem sæpe ferimur percutientes et offendentes Deum, testabitur porro sapientissimus Paulus his verbis : « Ideo inter vos multi infirmi et imbecilles, et dormiunt multi: quod si nosmetipsos dijudicaremus, non utique judicaremur. Dum judicamur 211 autem, a Domino corripimur, ut non cum hoc mundo dampemur *6. a

V, 15. Abiit igitur ille homo, et nuntiavit Judæis C qua Jesus esset qui fecit eum sanum.

Judzeis indicat Jesum, non ut mali quidpiam in ipsum machinari audentes, impii esse deprehenderentur, sed ut admirabilem istum medicum sgnoscerent, si quis etiam corum curari vellet. Animadverte enim quo pacto id ei propositum sit. Non enim, ut vitilitigatores nonnulli volunt, nuntiat Jesum esse eum qui ambulare jussit in Sab-Lato, sed qui sanum se fecit. Hoc autem erat nihil aliud agere quam medicum duntaxat indi-

V, 16. Propterea persequebantur Judæi Jesum, et nærebant eum interficere, quia hæc faciebat in Sabbata. Jesus autem respondit eis.

Non simpliciter hic Judzeorum furor ostenditur: non enim quod Jesum persequuntur duntaxat, sed quam ob causam id facere audeant, significat rursus evangelista, cum emphasi dicens, « Quia hæc faciebat in Sabbato. Insectantur enim stulte et impie, quasi lex bene agere in Sabbato prohibeat, neque liceat ægri misereri, et quasi oporteat legem omnem charitatis, fraternitatis laudem, et humanitatis gratiam deponere. Multis autem ac variis rationibus ostendere quis posset, Judzeos nibil non boni repudiasse, legislatoris de Sabbato

quod solus perielitaretur, propter Sabbatum, is λ άρτι και παγίδας άφύκτους διαδραμών, και αύτων έξειλχυσμένος των του θανάτου πυλών. Είπειν δέ τὸν Ιατρόν καίτοι φιλοπευστούσιν ούκ έχει, καλῶς τε καλ ολκονομικώς κατακρύψαντος έαυτον του Χριστού, ίνα το παραυτίκα θερμόν τῆς ἐκείνων ὁργῆς διεξίοι. Καὶ ούχ ώς τι παθείν ώς έξ ανάγχης δυνάμενος, εί μη βούλοιτο παθείν, ἐπιτηδεύει την φυγήν, άλλ' ήμεν ύπογραμμόν και τούτω δή πάλιν έαυτόν καθιστάς.

"1δε ψτιής τέγονας, μηκέτι dudpture, Ira μή zeipor oul ti yerntai.

Οίκονομικώς τὰ πρώτα λαθών έμφανίζεται πάλιν οίπονομικώς, τον άρμόδιον έκάστω τηρήσας καιρόν. Ού γάρ ήν τι γενέσθαι παρά του μή είδότος έξαμαρτείν, δ μή πάντως έχει λόγον ύφ' δαυτώ τον πρέποντα. Πρόφασεν τοίνυν τῆς πρός αὐτὸν διαλέξεως τὸ ψυγωφελές έποιείτο παράγγελμα, μηχέτι πλημμελεί. χρήναι λέγων, ενα μή χείροσι των παρφχηκότων ἐπαλγύνοιτο κακοίς. Διδάσκει δὲ διὰ τούτων, ὡς οὐ μόνον είς την μέλλουσαν Εσεσθαι πρίσιν άποθησαυρίζει θεός τοίς άνθρώποις τά πλημμελήματα, μαστιγοί δὲ ποικίλως ἔτι ζώντας ἐν σώμασι, καὶ πρὸ τῆς μεγάλης καλ έπεφανούς ημέρας του πάσι δικάσοντος. "Οτι δὲ πολλάχις πληττόμεθα πταίοντές τε καὶ λυπούντες τον Θεόν, Επιμαρτυρήσει βοών ο σοφώτατος Παύλος . « Διά τούτο έν ύμεν πολλοί άσθενείς, καλ άδόωστοι, καὶ κοιμώνται Ικανοί εἰ γὰρ ἐαυτούς έχρίνομεν, ούχ αν έχρινόμεθα. Κρινόμενοι δὲ ὑπὸ Κυρίου παιδευόμεθα, ίνα μή σύν τῷ κόσμφ κατακριθώμεν. >

Απηλθεν ουν ο άνθρωπος, και είπε τοις 'Ιουδαίοις δτι Ίησους έστιν ο ποιήσας αυτόν ύγιη.

Καταμηνύει δε τοίς Τουδαίοις τον Τησούν, ούχ τνα τι δράν είς αύτον αποτολμώντες δεινόν δυσσεδούντες άλίσκωνται, άλλ' εν', είπερ βούλοιντο καλ αύτοι θεραπεύεσθαι, τον άξιοθαύμαστον είδειεν ίατρόν. Έπιτήρει γάρ όπως ούτος ήν έχείνω σχοπός. Ού γάρ κατά τινα των φιλεγκλημόνων άπαγγέλλει προσελθών, ότι Ίησους έστιν ό περιπατείν έπιτάξας έν Σαδό άτω, άλλ' 'Ο ποιήσας αύτον ύγιη. Τοῦτο δὲ ἡν Ετερόν τι ποιούντος οδδέν, άλλ' ή μόνον τον έατρου σημαίνοντος.

Καὶ διὰ τοῦτο ἐδίωκον τὸν Ἰησοῦν οὶ Ἰουδαῖοι, και εζήτουν αυτόν αποκτείναι, ότι ταυτα εποίει D èr Σαββάτοις. 'Ο δὲ Ἰησοῦς ἀπεκρίτατο αὐτοῖς.

θύχ άπλην ὁ λόγος έχει ἐν τούτοις τῆς Ἰουδαίων παρανοίας την εξήγησιν: ού γάρ ότι διώχουσι μόνον, άλλ' ἐπὶ τίσι τοῦτο δράν οὐκ αἰσχύνονται, κατσσημαίνει πάλιν ὁ εὐαγγελιστής ἐμφαντικώτατα λέγων. · Ότι ταύτα ἐποίει ἐν Σαββάτφ. › Διώκουσι γάρ άμαθώς τε καὶ δυσσεδώς, ώς άγαθοεργείν εν Σαδβάτω του νόμου διαχωλύοντος, ώς ούχ έξον έλεειν τε και κατοικτείρειν τους κάμνοντας, ώς ἀποδύσασθαι δέον τον της άγάπης θεσμόν, τον της φιλαδελφίας έπαινου, την της ημερότητος χάριν. Καὶ τί γάρ ούχι των άγαθων άποπτύσαι κατά ποικίλους μέν

έγοι τις αν αποδείζαι τρόπους, ούχ είδότας Ιουδαίους A voluntatem ignorantes, et vanissime illud obserτον περί το Σάδδατον του νομοθέτου σχοπόν, είχαιοτάτην τελείαν έπ' αὐτῷ ποιουμένους την έπιτηρησιν. Και γάρ, ώς αύτος έφη που Χριστός, έχαστος αύτων τον ίδιον βούν, ήτοι το πρόδατον απαγαγών ποτίζει, και περιτομήν λαμβάνει άνθρωπος εν Σαβδάτω, ίνα μή λυθή ό νόμος Μωσέως. Είτα χολώσιν, ότι όλον άνθρωπον ύγιη ἐποίησεν ἐν Σαββάτφ, διά πολλήν ήθων δυστροπίαν τε όμου και απαιδευσίαν, ούδὲ τῶν ἀλόγων τὸν κατ' εἰκόνα τὴν θείαν γεγονότα προτάττοντες, άλλ' εξείναι μέν πρόδατον έλεειν οίδμενοι δείν εν Σαδδάτω, και λιμού και δίψης άπαλλάττειν άνεγκλήτως, παρανομίαις δε και ταίς επί τοίς εσχάτοις ύποχείσθαι γραφαίς, τούς οίπερ αν γένοιντο χρηστοί τε καλ άγαθολ περλ τον πέλας κατά τὸ Σάββατον. Ίνα δη πάλιν θεωρώμεν αὐτούς οὐ Β μετρίως ανοηταίνοντας, διά τε τοῦτο διχαίως αχούειν όφείλοντας · « Πλανάσθε μή είδότες τὰς Γραφάς, » φέρε δή και έχ των Ιερών λαδόντες Γραμμάτων έπιδειχνύωμεν εναργώς, και πάλαι προαναζωγραφούμενον ώς εν τύπφ τον Ίησοῦν άδιαφοροῦντα περί το Σάββατον. Ούχοῦν ἐν Υήρα μαχρῷ, χαθώς γέγραπται, των άνθρωπίνων άποδημήσαντος του πανσόφου Μωσέως, και είς τάς άνω μεθορμισθέντος μονάς, κρίσει και ψήφω του πάντων κρατούντος Θεού, την ήγεμονίαν την έπι τον Ίσραηλ Ελαχέ τε και έκληρώσατο παίς ὁ τοῦ Ναυή Ἰησοῦς. Ἐπειδή δὲ μυριάνδρους επλιτών άριθμούς χύχλφ περιστήσας της Ιεριχούς, έλειν τε ήδη και καταστρέφειν αυτήν έδούλετο, σύνθημα μέν τοῖς λευίταις ἐδίδου, χύχλφ C περιάγειν την χιδωτόν, έφ' όλαις εξ τον άριθμον ήμέραις, τη δε έδδόμη, τουτ' έστι, κατά το Σάδδατον, συναλαλάζειν ταίς σάλπιγξι την άμετρον των στρατευμάτων έχέλευσε πληθύν, και κατεσείσθη μέν ούτω τὸ τείχος, εἰσδραμόντες δὲ είσω, χειρούνται την πόλιν, ού την άχαιρον του Σαδδάτου τιμώντες άργίαν, ούδὲ τὸ νικάν ἐν αὐτῷ παραιτούμενοι διά τὸν εξείργοντα νόμον, άλλ' ούδὲ τοῖς Ἰησοῦ στρατηγήμασιν άντιπράττοντες τότε, λοιδορίας δὲ παντελώς έλευθέραν του άνδρός την ηγεμονίαν τηρήσαντες. Καὶ ὁ μὲν τύπος ἐν τούτοις. Ἐπειδή δὲ παρῆν ἡ άλήθεια, τουτ' έστι Χριστός, την επιτειγισθείσαν χατά του άνθρώπου παρά του διαδόλου φθοράν ναθελών τε καὶ χειρωτάμενος, είτα τοῦτο ποιῶν γετούντα κατά τὸ Σάββατον.

'Ο Πατήρ μου εως όρτι εργάζεται, κάγω εργά- D V, 17. Pater mens usque modo operatur, et ego.

Διαλέγεται μέν ώς έν Σαββάτω Χριστός. Τούτο γάρ ἀνάγκη τὸ « ἔως ἄρτι » ὅηλοῦν, ἴνα τὸν ἐαυτή πρέποντα λόγον ή τοῦ θεωρήματος δέχηται δύναμις. Απαιδεύτους δὲ δντας τοὺς Ἰουδαίους, καὶ τίς μέν έστι κατά φύσιν ούκ είδότας ό Μονογενής. μόνιο δε άνατιθέντας τῷ Θεῷ και Πατρί τοῦ διά Μωσέως νόμου τον όρισμον, αύτῷ τε χρῆναι καί πείθεσθαι μόνο διαδεδαιουμένους, άναπείθειν

vantes. Nam, ut ipse Christus dixit alicubi, quilibet corum boves ac oves suas adaquat ", et circumcisionem homo suscipit in Sabbato, ut non solvatur lex Moysis. At indignantur quod hominem in die Sabbati totum sanitati restituit, propter summam morum perversitatem simul et ruditatem, ne brutis quidem ipsis æquiparantes eum qui ad imaginem Dei factus est, sed in Sabbato licere quidem ovis misericordia teneri, eamque citra culpam fame ac siti liberari posse credentes, prævaricari vero et extremis supplicils obnoxios essequicunque bonitate et pietate erga proximum uterentur in Sabbato. Ut certe videamus eos rursus non mediocriter insanire, atque ideirco jure illis audiendum 212 esse : « Erratis nescientes Scripturas sa, > age ergo allatis quoque sacrarum Seripturarum testimoniis clare ostendamus quondam etiam typice præfiguratum fuisse Jesum Sabbati observationem contemnere. Igitur sapientissimo Moyse, ut scriptum est, in extrema senectute rebus humanis defuncto, et ad supernas mansiones translato, judicio ac sententia cunctipotentis Dei Josue Illius Nave Israelitarum regimen obtinuit **. Qui cum innumerabilibus armatorum copiis Jerichuntem obsedisset, eamque vi expugnare statuisset, signum dedit Levitis ut totis sex diebus circum urbem arcam deferrent, septima vero, id est Sabbato, innumerabilem militum multitudinem tubis clangere simul jussit, atque ita concussis ac dirutis mænibus ingressi urbem ceperunt, non observantes intempestivum Sabbati otium, neque victoriam illo die recusantes ob legis prohibitionem, sed nec sui ducis imperium detrectantes, adeoque ipsum omni plane convicio liberantes 30. Atque hæc figurate quidem. Quoniam autem veritas advenit, id est Christus, expugnata et eversa corruptione a diabolo adversus naturam hominis erecta, cumque id facere videatur circa Sabbatum, velut in primordio et rei principio, in paralytico nimirum, stulte indignantur, obsequium patrum condemnant, non ferentes morborum dolorem in Sabbato superari, quatenus ad insectandum Jesum in Sabbato bene merentem adiguntur. όρδται κατά το σάβδατον, ώς εν προοιμίω και άρχη του πράγματος, εν τῷ παραλελυμένω, δυστρο-

ρουσιν άπαιδεύτως, και της των πατέρων εύπειθείας καταδικάζουσι, την έκ των άρφωστημάτων έπηρειαν νικάν εν Σαδδάτω την φύσιν ούκ επιτρέποντες, δσον είς το χρήναι διώκειν επείγεσθαι τον Ίησοῦν εύερ...

> operor. Disserit quidem Christus ut in Sabbato. Istud enim necesse est significari his verbis, e usque modo, » ut convenientem sibi sermonem vis et ratio theorematis accipiat. Imperitos autem Judæos, et nescientes plane quis secundum naturam sit Unigenitus, sed uni Deo ac Patri præscripta Mosaicæ legis tribuentes, eique uni parendum affirmantes, persuadere clare conatur omnia se una

⁴⁷ Luc. xiii, 15. 38 Matth. xxii, 29. 39 Deut. xxxiv, 8, 9. 30 Josue iii, 3 sequ.

naturam habeat, propterea quod aliud non est ab illo, qued ad substantiæ identitatem spectat, se nihil aliud unquam sensurum quam quod Patri placuerit; cumque sit ejusdem substantiæ, eadem quoque statuere, imo, cum ipse sit vivens consilium et virtus Patris, omnia in omnibus cum Patre operari. Ut ergo Judæorum inane murmur amoveret, ac flecteret insectantes quasi bonorem Sabbati violasset, . Pater meus, inquit, usque modo operatur. > Tale enim guiddam propemodum significare vult : Si credis, o quisquis es, nutu et voluntate Dei omnium rerum opificis creaturam gubernari etiam die Sabbati, ita ut sol oriatur, et imbriferi fontes resolvantur, et fructus e terra erumpant, neque crescere detrectent propter Sabbatum, ignis autem pro sua natura agat, et hominum usibus nullo impediente serviat, fatere utique Patrem, pro eo ac Deum decet, operari in Sabbato. Cur ergo, inquit, stulte criminaris eum per quem cuncta operatur? Non enim aliter Deus ac Pater operatur, quam per Filii virtutem et sapientiam. Ideirco inquit, « Ego quoque operor. . Confundit igitur argumentis in absurdum deducentibus Judæorum effrenatum animum, ostendens eos sibi non tam repugnare quam Patri, cui certe uni legis honorem ascribere studebant, nondum agnoscentes naturalem ejus Filium. Ideo enim et peculiariter suum Patrem dicit Deum, scite admodum ad pulcherrimam et eximiam hanc doctrinam quasi manu deducens.

V. 18. Propterea ergo magis quærebant eum Judæi interficere: quia non solum solvebat Sabbatum, sed ct Patrem suum dicebat Deum, æqualem se faciens

είς το κάλλιστον δή τούτο, και τίμιον μάθημα.

Ad crudelitatem magis ac magis fertur Judæorum animus, et quibus ex rebus sanari deberent, his ægrescunt magis, ut illi jure audiant : Quomodo dicetis quia, Sapientes sumus nos? Cum enim oporteret eos convenienti ratione ad pietatem reformatos animo mitigari, etiam nunc cædem machinantur gem divinam peccatum esse, homine 214 sanato die Sabbati. Addunt vero ad iram ob Sabbatum conceptam blasphemiæ crimen esse ipsam veritatem, suorum peccatorum catenis perpetua ira seipsos obstringentes. Existimabant enim impietatem esse, indignabanturque quod, cum homo esset, Deum Patrem suum diceret. Nesciebant enim Deum Verbum in forma servi propter nos factum esse, et ex Deo Patre vitam promanare, hoc est Unigenitum, cui certe uni proprie ac vere Deum Patrem esse dicimus, nobis vero non item. Adoptivi enim sumus, ad dignitatem supernaturalem honorantis voluntate evecti et nomina illa deorum ac filiorum obtinentes, propter inhabitantem Christum in no-

cum Patre 213 operari, et cum Genitoris in selpso A πειράται σαφώς, οτι πάντα τῷ Πατρί συνεργάζεται, και την του γεννήσαντος φύσιν έχων εν έαυτώ, διά το μή έτερον τι παρ' έχείνον ὑπάρχειν, δσον είς την της οὐσίας ταυτότητα, ούχ ἔτερόν τι φρονήσει ποτέ παρά το τῷ φύσαντι δοχοῦν. ὡς δὲ τῆς αὐτῆς ύπάρχων ούσίας ταύτά καὶ βουλεύσεται, μάλλον δὲ αύτος ύπάρχων ή ζώσα βουλή, και δύναμις του Πατρός, ένεργεί τὰ πάντα έν πάσι μετά Πατρός. Ίνα τοίνυν τον είχαιον των Ἰουδαίων άποχρούσηται γογγυσμόν, και δυσωπήση διώποντας έφ' οίς χαλεπαίνειν εδόχουν, ώσανει της περί το Σάδδατον χαταφρονηθείσης τιμής ε 'Ο Πατήρ μου, φησίν, ξως άρτι έργάζεται. > Μόνον γάρ ούχι τοιοῦτόν τι κατασημαίνειν βούλεται. Εί πιστεύεις, άνθρωπε, νεύματί τε και βουλήσει του τά πάντα συμπήξαντός τε και τεχνησαμένου θεού την κτίσιν διοικείσθαι και κατάτο Σάββατον, ώς άνίσχειν μέν ήλιον, ομβροτόχους τε όμοίως άνίεσθαι πηγάς, και καρπούς μέν έκ γής άνατρέχειν, ού παραιτουμένους την αύξην διά τό Σάδδατον, ένεργείν δὲ τὰ οίχεῖα τὸ πῦρ, ταῖς τῶν άνθρώπων γρείαις, άδιακωλύτως ύπηρετούν · Ισθι δή πάντως όμολογων ένεργείν του Πατέρα τὰ θεοπρεπή κατά το Σάβδατον. Τί τοιγαρούν απαιδεύτως, φησίν, αίτια τον δι' οδ τὰ πάντα ἐργάζεται; Ένεργήσει γὰρ ούγ έτέρως ὁ Θεός καὶ Πατήρ, άλλ' ὡς διὰ δυνάμεως και σοφίας του Υίου. Διά τουτο φησί, « Κάγω έργάζομαι. • Δυσωπεί τοιγαρούν ταίς είς άτοπον εννοίαις τον αγάλινος των διωχόντων θυμόν, ούχ έαυτή τοσούτον αντιτείνοντας δεικνύς, δσον είπελν τῷ Πατρ., ῷ δή καὶ μόνφ την τοῦ νόμου τιμήν αναγράφειν έσπούδαζον, οίπω γινώσχοντες τον έξ αύτοῦ χατά φύσιν Υίόν. Διά γάρ τοι τούτο καλ μοναδικώς έαυτου Πατέρα φησλ τόν Θεόν, εύφυέστατα χειραγωγών

> Διά τοῦτο οὖν μαλλον ἐζήτουν αὐτόν οἱ 'Iouδαΐοι αποκτείται, ότι οὐ μότον Ελυε τὸ Σάδδαtor, d.l.là xal Hatépa lour Elege tor Osor, lour ξαυτόν ποιών τῷ Θεῷ.

Επιτείνεται πρός ἀπανθρωπίαν τῶν Ἰουδαίων ο νούς, και δι' ών έχρην θεραπεύεσθαι, νοσούσι μειζόνως, ενα δή δικαίως ακούσειαν. Πώς έρειτε ότι Σοφοί έσμεν ήμεζς; Δέον γάρ αὐτοὺς έξημερούσθαι την γνώμην, λογισμώ τῷ πρέποντι μεταποιουμένους είς εὐλάβειαν, καὶ φονώσιν ήδη κατά τοῦ πληροφοejus qui rebus ipsis demonstrat nihil plane in le- D ρούντος διά πραγμάτων, ώς οδέλν δλως είς τον θείον ημάρτηται νόμον, ύγιασθέντος άνθρώπου κατά τό Σάββατον, Έπιπλέχουσι δὲ ταῖς διὰ τὸ Σάββατον όργαζς, ώς βλασφημίας έγκλημα την άληθειαν, σειραίς των οίχείων πλημμελημάτων είς άλύτους όργλς ξαυτούς χατασφίγγοντες. Δυσσεβείν γάρ εδόχουν, ίδιον ότι λέγει Πατέρα του Θεου άνθρωπος ων άσχάλλοντες. Ού γάρ ήδεσάν πω τον έν δούλου μορφή δι' ήμας γεγονότα Θεον Λόγον, την έχ του Θεου Πατρός άναβρύουσαν ζωήν, τουτ' έστι τον Μονογενή, ή δή και μόνω χυρίως τε και άληθως επιγράφεται τε και Εστι Πατήρ ὁ Θέὸς, ημίν δὲ οὐκέτι. Θετοί γὰρ ήμείς, είς τὸ ὑπέρ φύσιν ἀξίωμα διά την τοῦ τιμήσαντος θέλησιν αναδαίνοντες, και το θεοί και viol καλείσθαι κερδαίνοντες διά τον έν ημίν οίκουντα Χριστον διά

του άγίου Πνευματος. Είς την σάρκα τοιγαρούν A bis per sanctum Spiritum 31. Cum ergo solam carάφορωντες μόνην, τον δέ έν τή σαρχί κατοικούντα θεόν ούχ ἐπιγινώσκοντες, ούχ ἀνέχονται πρός τό ύπερέχεινα της άνθρώπου φύσεως άναπηδώντος μέτρον, διά του Πατέρα λέγειν έαυτου τον Θεόν. Τω γάρ είπειν, « Ὁ Πατήρ μου, » ταύτην αν είκότως εισφέροι την Εννοιαν · οιονται δε δείν τον ώπερ έστιν Ιδιαζόντως Πατήρ ό Θεός, Γσον είναι κατά φύσιν αύτῷ, τοῦτο δή μένον νοοῦντες όρθῶς. Εχει γάρ ούτως, και ούχ έτέρως. 'Ως ούν και ταύτην του λόγου την έννοιαν παρεισάγοντος, άγανακτούσι μειζόνως τον ορθον της άληθείας έπτρεπόμενοι λόγον.

KEDAA. G.

"Οτι ούχ έλάττων κατά δύναμιν ή κατ' ένέργειιν την έπί τισιν ό Υίὸς τοῦ Πατρὸς, άλλ Ισοσθε-νής τε καὶ δμοιος, ὡς ἐξ αὐτοῦ κατὰ gύσιν. 'Απεκρίτατο οὖτ ο Ίησοῦς, καὶ είπετ αὐτοῖς. 'Αμήν, αμήν λέγω ύμιν, οὐ δύναται δ Υίδς ποιείν

άρ' ἐαυτοῦ οὐδὲν, ἐὰν μή τι βλέπη τὸν Πατέρα ποιούντα ' α γάρ αν έκεῖνος ποιῆ, ταῦτα καὶ ό

Υίος δμοίως ποιεί.

"Οπερ έν τοίς προλαδούσιν είρηχαμεν, τούτο πάλιν έτέρφ διερμηνεύει τρύπφ, πανταχόθεν έπὶ τὴν τῆς άληθείας εύρεσιν σαγηνεύων τούς άχροωμένους · τον δὲ ἐν πρώτοις οὐ παραδεχθέντα λόγον, διὰ τὴν τῶν συνιέναι μή δυνηθέντων άσθένειαν, έτέρως άναμορφοί, και διά των αύτων ιόντα θεωρημάτων, είσφέρει ποικίλως. Έργον δ' αν είη τούτο της διδασκάλων πρεπούσης άρετης, το μη τρέχοντα δηλονότι, καλ παριπτάμενον των διδασκομένων την γνώσιν ποιείσθαι τον λόγον, άλλ' εὐπάρυφόν τε καλ διαφόρως έξ- C ορχούμενον, και τῷ τῆς φράσεως ἐξηλλαγμένφ, πολλάχις την έν τοίς θεωρήμασι ψιλούντα δυσχέρειαν. 'Αναμίξας τοίνυν τῷ θεοπρεπεί τὸ ἀνθρώπινον, καὶ μέσον εξ άμφοιν ενα περάσας λόγον, ώς ήρεμα μεν ύφιζάνει το τῷ Μονογενεί πρέπον άξίωμα, άναδαίνει δὲ τὴν ἀνθρώπου φύσιν, ὡς Δεσπότης ἄμα, καὶ ἐν δούλοις κατατεταγμένος, φησίν · « Οὐ δύναται ποιείν ό Υίος ἀφ' έπυτοῦ οὐδὲν, επν μήτι βλέπη τὸν Πατέρα ποιούντα · & γάρ αν ἐκείνος ποιξί, ταῦτα κοί ο Υίδς όμοίως ποιεί. ι Έν μεν γάρ τῷ δύνασθαι ποιείν απαραλλάκτως τα του Θεού και Πατρός, και όμοίως ένεργείν τῷ γεννήσαντι, τῆς οὐσίας ἐαυτῶν μαρτυρεί την ταυτότητα. Ένεργήσει γάρ δμοίως τά την αύτην άλληλοις λαχόντα φύσιν, οίς δε ό τοῦ πῶς είναι λόγος εξηλλαγμένος, τούτοις αν είη και ό τῆς έφ' ἄπασιν ἐνεργείας τρόπος ούχ ὁ αὐτός. Οὐχοῦν ώς θεός άληθινός έχ θεού Πατρός άληθινού, ταύτα δύνασθαι ποιείν όμοίως έχείνω φησίν, άλλ' ίνα μή μόνως [al. μόνον] ίσος ων εν δυνάμει φαίνηται τῷ Πατρί, όμογνώμων δέ κατά πάντα, και μίαν έχων την έφ' άπασι θέλησιν, μη δύνασθαι λέγει ποιείν έξ έαυτου μηδέν, έαν μήτι βλέπη τον Πατέρα ποιούντα. "Ομοιον δέ ώς εί λέγοι τρανώτερον πρός τούς διώχειν έπιχειρήσαντας, άνδρος έν Σαββάτιο τεθεραπευμένου · Καταλελύσθαι νομίζετε την του Σαββάτου τιμήν, άλλ' ούχ αν έδρασα τοῦτό ποτε μή ούχὶ τὸν όμοιον έργάτην όρων τον Πατέρα. ένεργεί γάρ τά

nem spectent et Deum in carne habitantem non agnoscant, non ferunt Jesum ultra naturæ humanæ conditionem efferri ex eo quod Patrem suum dicit Deum. In eo enim quod dicit, « Pater meus, » ista sententia jure exprimitur. Existimant autem eum, cui proprie ac peculiariter Pater est Deus, æqualem esse ei secundum naturam; quod unum ipsi recte judicant : ita enim res est, ac non aliter. Quasi ergo hunc sensum verborum suorum ipse in medium afferat, indignantur magis, rectum veritatis sermonem alio detorquentes.

CAP. VI.

Quod non minor secundum virtutem aut operationem sit Patre Filius, sed æqualis potestatis, eique si-milis, ut ex ipso secundum naturam.

V. 18, 19. Respondit itaque Jesus, et dixit eis: Amen, amen dico vobis, non potest Filius a se facere quidquam , nisi quod viderit Patrem facientem : quæcunque enim ille secerit, hæc et Filius similiter

Quod in præcedentibus diximus, hoc alia ratione rursus explicat, auditores suos ad agnitionem veritatis usquequaque irretiens. Porro doctrinam quæ primum suscepta non est, ob eorum imbecillitatem alio modo refingit, et cum in iisdem versetur theorematis, varie tamen eam tractat. Probi autem magistri officium est, non cursim, neque perfunctorie docere, sed eleganti cum varietate distinctam doctrinam tradere, plerumque theorematum 215 difficultatem eximio dicendi genere explicando. Miscens itaque divino humanum, et medium ex ambobus unum sermonem temperans, quodammodo subsidit dignitas Unigenito conveniens; effertur vero, quoad hominis naturam, ut Dominus simul et inter servos collocatus, inquit : (Non potest Filius a seipso facere quidquam , nisi quod viderit Patrem facientem. Quæ enim ille facit, eadem et Filius similiter facit 30.) In eo enim quod potest eaden per omnia facere quæ sunt Dei ac Patris, et operari similiter ac Pater, identitatem probat suæ substantiæ. Quæ enim eamdem sortita sunt naturam, similiter operantur : quibus autem essendi ratio est diversa, his utique non erit idem in omnibus operandi modus. Igitur ut Deus verus ex Deo Patre vero, eadem cum illo facere se posse ait, sed ut non solum virtute æqualis esse Patri videatur, sed ejusdem per omnia sententiæ, et unam in cunctis babere voluntatem, ait se non posse facere quidquam a seipso, nisi viderit Patrem facientem. Idem vero est ac si dicat planius ad eos qui ob hominem in die Sabbati sanatum ipsum insectabantur : Existimatis Sabbati honorem esse violatum; sed nusquam istad fecissem, inisi viderem Patrem similiter facere, qui quæ ad constitutionem mundi pertinent etiam Sabbato, quanquam per me, peragit. Fieri non potest igitur, inquit, ut qui ex

11 Rom. vin, 11. 39 Joan. v, 19, 20,

ipso secundum naturam est Filius, non utique A πρός σύστασιν χόσμου και κατά Σάβδατον, εί και in omnibus quæ Patris sunt operetur ac velit, non quasi aliunde tanquam a magistro faciendi exemplum accipiat, aut etiam voluntatis impulsu ut eadem cum Patre velit adigatur, sed quod naturæ immutabilis legibus ad eamdem cum Deo ac Patre voluntatem et actionem efferatur. Non posse enim a seipso facere quidquam, his maxime continetur. Ita pie cogitantibus arbitror e captivandum esse omnem intellectum in obsequium Christi 33, > sicut scriptum est.

Sed reclamabit forsan veritatis hostis, et amentiæ suæ pabulum veluti quoddam id quod dictum Patri Filius, nullam ei excellentiam necessario tribuens, propter naturæ suæ defectum, quid eum adegit ut tam aperte diceret non posse a seipso facere quidquam, nisi viderit Patrem 216 facientem? Clare enim in his, inquit, fatetur nibil plane ex seipso facere posse, ut qui præstantiorem et excellentiorem agnoscat. Tu vero ad argutias tuas denuo reverteris. Quid igitur ad hæc porro dicemus? In blasphemias Christi hostis invalescit, neque ex imperitia ebrium se intelligit. Decebat quippe, o bone, vim et sententiam eorum que dicuntur exquirere, non temere insultare, rationibus imperitis. Quomodo enim de æqualitate cum Patre deturbandum esse Filium putas, ex eo quod dicit non posse a seipso facere quidquam, nisi viderit Patrem facientem? An enim isthæc loquitur, quasi non sit æquali virtute præditus? Atqui vel ex verbis propositis potius videre est Filium ejusdem esse cum Filio virtutis, quam divina carere virtute. Non enim dicere videtur, Non potest Filius a seipso facere quidquam, nisi acceperit potestatem a Patre (hoc enim dicere, profecto esset viribus defecti); sed, e nisi viderit Patrem facientem. . Quod autem videndi sensu ad res perspiciendas vocemur, non autem majores vires accipiamus, inficiaturum opinor neminem. Igitur cum Filius dicit se Patris opera videre, non significat se imbecillum esse, sed imitatorem potius, aut spectatorem, prout in sequentibus accuratius di- D cemus. Quod autem per eamdem et simillimam in omnibus operationem equalis esse potestate videatur, ipse clare docebit in sequentibus de suo Patre subdens : « Quæcunque enim ille fecerit, hæc et Filius similiter facit. . Quomodo ergo minor est, qui aqualibus cum Deo ac Patre operationibus est conspicuus? Nunquid enim ignis aliud operabitur quam ignis, nulla in operando mutatione percepta? Qui namque id fieri possit? Quomodo ergo eadem operabitur quæ Filius, si idcirco minoris virtutis esse censetur? Atque hæc quidem nobis ex dicto proposito allata sunt impræsentiarum;

δι' έμου. 'Αδύνατον ούν έμε, φησίν, τον έξ αύτου κατά φύσιν Υίον, μή ούχι πάντως έν πάσι τὰ τοῦ Πατρός ένεργεϊν τε και βούλεσθαι, ούχ ώς έξωθεν λαδόντα διδακτώς τον του ποιείν υπογραμμόν, ή καλ έχ προαιρετιχού χινήματος έπὶ τὸ τὰ αὐτὰ βούλεσθαι τῷ Πατρὶ κεκλημένον, ἀλλ' ὡς φύσεως ἀπαραποιήτου νόμοις έπι την ίσην αναδαίνοντα τῷ Θεῷ καί Πατρί βουλέν τε και πράξεν. Το γάρ δύνασθαι ποιείν ἀφ' ἐαυτοῦ μηδέν, ἐν τούτοις εὖ μάλα περιορίζεται. Ούτως οίμαι χρήναι νοούντας εύσεδώς, ε αίχμαλωτίζειν παν νόημα είς την ύπακοην του Χριστού, ι καθά γέγραπται.

Απειθήσει δὲ ίσως ὁ τῆ ἀληθεία μαγόμενος, καὶ τροφήν ώσπερ τινά της έχυτου δυσδουλίας ποιήσεται est arriplet, atque his nos urgebit: Si est æqualis Β τὸ εἰρημένον. Είπερ ἡν ἐν ἰσότητι, λέγων, τοῦ Πατρός ὁ Υίὸς, ούδεμίαν ἀπονέμων ὡς ἐξ ἀνάγκης αύτῷ τὴν ὑπεροχὴν, διὰ τὸ τῆς οἰχείας φύσεως μειονέχτημα, τί το πεπειχός ούτως αύτον άχαταχαλύπτως είπειν, μή δύνασθαι ποιείν άφ' έαυτου μηδέν, έάν μήτι βλέπη τον Πατέρα ποιούντα; Σαφώς γάρ έν τούτοις, φησίν, όμολογεί μηδέν όλως έξ έαυτου δύνασθαι ποιείν, ώς είδως δηλονότι τον άμείνω καλ ύπερέχοντα. Σὸ δὲ αὖ πάλιν ἡμίν κατασοφίζη τὸν λόγον. Τί ούν πρός ταύτα, και παρ' ήμων; 'Ανδρίζεται πάλιν είς δυσφημίας ό χριστομάχος, καί μεθύων εξ άπαιδευσίας ούχ αίσθάνεται. Χρήν γάρ, ώ βέλτιστε, δοχιμάζειν αχριδώς τών είρημένων την δύναμιν, και μή προχείρως επιπηδάν τοις εξ άμαθίας εἰσδαίνουσι λογισμοῖς. Κατά τίνα γάρ τρόπον της Ισότητος της πρός του Πατέρα κατακομίζειν οίει χρήναι τον Υίον, διά του φάναι μή δύνασθαι ποιείν άφ' έαυτοῦ μηδέν, έὰν μήτι βλέπη τὸν Πατέρα ποιούντα; "Αρα γάρ ώς ούκ έχων " δύναμει τό Ισον τά τοιαυτά φησι; καίτοι και έξ αύτων των προκειμένων ίδειν έστιν Ισοσθενούντα τῷ φύσαντι τὸν Υίὸν, ήπερ ίσχύος της θεοπρεπούς επίδεα. Ού γάρ φαίνεται λέγων, Ού δύναται ό Υίδς ποιείν άφ' έαυτοῦ ούέλν, έλν μή λάδη τὸ δύνασθαι παρά τοῦ Πατρός. τούτο γάρ ήν δντως άσθενούντος είπειν . άλλ', « Έλν μή τι βλέπη τὸν Πατέρα ποιούντα. » "Οτι δὲ διὰ τῆς όπτικής αίσθήσεως ούκ είς τὸ δυναμούσθαι μάλλον, άλλ' είς θεωρίαν την τινών καλείσθαι πεφύκαμεν, άντιστατήσειν οίμαι μηδένα. Ούχοῦν τοίς τοῦ γεννήσαντος Εργοις ένατενίζειν έαυτον είρηκῶς ὁ Υίος ούκ άσθενούντα δειχνύει, ζηλωτήν δε μάλλον, ήτοι θεατήν, και όπως ακριδέστερον ήμεν εν τοίς εφεξής εἰρήσεται. "Οτι δὲ διὰ τῆς ἀπαραλλάκτου καὶ όμοιοτάτης ένεργείας, τής είς άπαντα φημί, το ίσον έχων έν τη δυνάμει φαίνεται, διδάξει σαφώς έν τοίς έφεξής ἐπιλέγων αὐτὸς ὡς περὶ τοῦ ίδίου Πατρός · « "Α γάρ αν έχεινος ποιή, ταύτα και ο Υίος όμοιως ποιεί.. ΙΙώς ούν ελάττων έστιν, ὁ ταίς Ισορρόποις τῷ Θεῷ καί Πατρί διαπρεπής ένεργείαις; Ένεργήσει γάρ άρα τὰ πυρός ἔτερόν τι παρὰ τὸ πῦρ, οὐδεμιάς κατ' ἐνέργειαν θεωρουμένης ἐξαλλαγῆς; Καὶ πῶς αν γένοιτο τουτό ποτε; Πώς ουν όμοίως έργάσεται τὰ τοῦ Πατρός ὁ Υίὸς, εἰ διὰ τοῦτο Ελειτον Εχειν τῆς A consideremus autem rursus aliter an Filii natura τοης ώς πρός αύτον Ισχύος ἀπολιμπάνεται; Καὶ ταύτα μέν ήμίν, ώς έχ του προχειμένου πρός τό παρόν ελήφθη ρητού · ίδωμεν δε πάλιν και δι' ετέρων ιόντες θεωρημάτων, εί ἐπιδέχεταί ποι τὸ ἐν δευτέροις είναι του Πατρός ή του Υίου φύσις προκείσθω δὲ ὁμοίω; ημίν ὁ περὶ δυνάμεως λόγος. "Αρα Θεόν ή θεδυ μέν είναι φασί, το δὲ ἐξιμχεῖσθαι τῆς οὐσίας τοῦ Πατρός, δυσσεδοῦντες, προσάπτουσιν.

Εί μεν ούν ούχ έχ της οὐσίας τοῦ Πατρός είναι λέγουσιν αύτον, ούτε Θεός Εσται κατά φύσιν, ούτε Θεός άληθινός. 'Ο γάρ μή έκ θεού κατά φύσιν ύπάρχων, ούδ'αν όλως νοοίτο κατά φύσιν Θεός, ούδὲ Υίὸς, εί μή έχ της ούσίας έγεννήθη του Πατρός. νόθον δὲ ήμίν καὶ πρόσφατόν τινα παρεισάγουσι Θεόν. Εἱ δὲ τοῦτο μέν ούχ έρουσι, την έν τοίς οίχείοις δόγμασιν άτοπίσν ερυθριάσαντες, δώσουσι δε άληθώς εχ Πατρός ύτάρχειν τὸν Μονογενη, καὶ είναι Θεὸν κατά φύσιν καὶ άληθινώς · πῶς ἐν ἐλάττοσιν ἔσται τοῦ Πατρός, ή πῶς ἀτονήσει περί τι, καὶ ούχὶ τῆς τοῦ τεκόντος ούσίας χατηγορήσει το πράγμα; Εί γάρ όλως άσθενείν ένδέχεται τον κατά φύσιν δντα θεόν, τί το κωλύον έστὶ τοῦτο παθείν τὸν Πατέρα, ἐχούσης ἄπαξ τὸ δύνασθαι παθείν της θείας και άρφητου φύσεως, και ούτως ήδη φαινομένης έν Γίφ κατά τον έκείνων λόγον; Ούχοῦν οὐδὲ ἀπαθὲς διὰ τοῦτο τὸ θεῖον, ἀλλ' ούδε εν ταυτότητι και άμεταδλήτω κείσεται πάντως μαχαριότητι. Είτα τίς, είπέ μοι, των τά τοιαύτα δοξαζόντων ανέξεται; Τίς δὲ, τῆς θείας βοώσης Γρακαταναρχήσει λέγων, δυναμούσθαι χρήζειν αύτὸν, και άτελη κατά τουτο υπάρχειν, δ κυρίως και μόνφ πρόσεστιν αύτῷ μετά Πατρός καὶ άγίου Πνεύματος; Έρει δὲ πάλιν ήμιν ὁ δι' ἐναντίας. Κατὰ τοῦτό φαμεν ύπερχείσθαι του Υίου τον Πατέρα. 'Ο μέν γάρ έστι των έργων προκαταρκτικός, ώς έχων έν τε τή δυνάμει και έν τῷ πάντα εἰδέναι τὸ τέλειον · ὁ δὲ πρότερον γίνεται θεατής, είθ' ούτως έργάτης τῆς τοῦ Πατρός ενεργείας άναματτόμενος είς έαυτον την μίγιησιν, ίνα διά τῆς τῶν ἔργων ὁμοιότητος, καὶ αὐτός νοήται Θεός. Τοῦτο γάρ ήμας ἐκδιδάσκει λέγων, μή δύνασθαι ποιείν ἀφ' έαυτοῦ μηδέν, ἐὰν μή τι βλέπη τὸν Πατέρα ποιούντα. ΤΙ φής, ὧ πάντολμε σύ; Τής του Πατρός ένεργείας άναμάττεται τους τύπους είς έαυτον ο Υίος, ενα διά τούτου νοήται Θεός; Διδακτώς D ούν έστι θεός, και ούκέτι κατά φύσιν . ώσπερ δέ έν ήμιν επιστήμη και τέχνη τυχόν, ούτως άρα εν αύτῷ έστι το άξιωμα, και τεχνίτης μαλλόν έστι των τής θεότητος έργων, ή Θεός άληθινός · έτερος όὲ δήπου πάντως αύτος παρά την έν αύτῷ τέχνην, κάν ὑπάρχη θεοπρεπής. Πώς ούν άρα τον τών της θεότητος όρων έκδεδηκότα, καὶ ἐν μόνη τἢ τέχνη φορούντα τὴν δόξαν προσχυνούσι μέν άγγελοι κατ' ούρανδν, προσκυνούμεν δε και ήμεις άνεγκλήτως, το μή χρήναι λατρεύειν έτέρφ παρά του δυτως δυτα Θεόν της άγίας νομοθετούσης ήμιν Γραφής; «Κύριον, » γάρ φησί, ι του Θεόν σου προσχυνήσεις, και αύτῷ μόνῳ λατρεύ-

Patre possit esse inferior, virtutis et potestatis ratione similiter nobis proposita. An Deum de Den secundum naturam ac verum, et de substantia Patris revera esse fatentur Filium, aut Deum quidem esse dicunt, sed a Patris alienum esse substantia impie addunt?

έχ θεοῦ κατά φύσιν καὶ ἀληθινόν, καὶ ἐκ τῆς οὐσίας δντως τοῦ Ηατρός όμολογοῦσιν ὑπάρχειν τὸν Υίδν.

Quod si de substantia Patris ipsum non esse dicunt, 217 neque Deus erit secundum naturam, neque Deus verus. Qui enim de Deo non est secundum naturam, nec Deus utique censebitur secundum naturam, neque Filius, nisi ex substantia Patris sit genitus, sed adulterinus quidam acnovus Deus nobis ab ipsis invehitur. Quod si hoc minime quidem dicturi sunt, veriti suerum dogmatum absurditatem, sed concedent vere ex Patre Unigenitum exsistere, et secundum naturam ac vere Deum esse: quomodo Patre minor erit, aut quomodo, si minus ipse quam Pater in aliquo possit, imbecillitatis notam Deo non affinget? Nam si naturalis Deus imbecillis sieri potest, quid prohibet Patrem in se quoque id suscipere, cum divina et ineffabilis natura id semel habeat ut pati possit. alque ita jam, ut illi volunt, appareat in Filio? Igitur nec Deus impatibilis erit, nec semper idem, nec in selicitate immutabili constitutus. At quis, obsecro, sanus hæc feret? Quis, divina clamante φής, δτι Κύριος τῶν δυνάμεων ἐστιν ὁ Υίδς, οὸ C Scriptura, Dominum virtutum esse Filium, nongravabitur dicere ipsum corroborari oportere, et quod proprie et ipsi soli inest cum Patre et sancto Spiritu, ideo impersectum esse? Sed rursum nobis adversarius : Ideo asserimus superiorem esse Filio Patrem. Hic enim prima causa est operum, utpote cum perfectus sit virtute et cognitione rerum : ille vero prius fit spectator, tum deinde operatur, operationis Patris imitationem in se exprimens, ut per similitudinem operum etiam ipse intelligatur Deus. Hoc enim nos docet, cum ait non posse a se facere quidquam, nisi quod viderit Patrem facientem. Quid ais, audacissime? Operationis Patris formas in se exprimit Filius, ut hoc pacto Deus intelligatur? Disciplina ergo Deus est, non autem natura : et sicuti in nobis est scientia et ars, ita est in ipso dignitas; et deitatis operum potius est artifex, quam Deus verus et alius utique ipse a sua arte, quamvis Deo sit illa conveniens. Quomodo igitur angeli, nosque cum illis citra culpam adoramus eumoqui deitatis terminis excidit, et in sola arte gloriam positam habet, cum sancta Scriptura cautum nobis sit ne alium quam eum qui revera Deus est adoremus ? . Dominum » enim . inquit, e Deum tuum adorabis, et ipsi soli 218 servies 3. Sed a decoro non aberrat sancta potissimum angelorum turba, sed Filium adorat, et nobiscum eum colit quem secundum naturam Deum

enim, ut apparet, sentiunt quantas in absurditates inde prolabantur. Primum etenim Filius alterationem et mutationem in majus a minori suscipiet, quamvis per prophetam ipse dicat : « Videte, videte quia ego sum, et non mutor 35. > Sed mentietur utique Psalmista clamans in Spiritu ad Filium : «Tu autem idem ipse es 4. : Exspectat enim , ut illi asserunt, dum Pater circa aliquid operetur tanquam dux et magister, ut, eo conspecto, ejus imitator flat. At qui fieri potest ut qui hujusmodi est non videatur ex ignoratione ad agnitionem quorumdam evehi, et a deteriori in melius transmutari, si boni cujusdam scientiam ignoratione præstabiliorem esse judicemus? At quidnam insuper absurdi sequatur, dicant nobis qui magi- B strum potius quam Patrem Deum esse statuunt : utrum Filius ignorans Patris opera exspectat dum videat, an exactissimam eorum notitiam non babens? Nam si dicent exspectare, quamvis illa cognoscat, clare ostendent inaniter facere, et vanissimæ rei operam dare Patrem. Ille enim quod apprime novit, ut ignorans considerat: hic illius gnarum docere aggreditur. Cuinam autem dubium esse potest quin hæc plane ridicula sint? Sed hoc forsan dicturi non sunt; imo contrariam in partem potius se transferent. Asserent enim ipsum necessario exspectare dum Pater operetur, ut ex illins contemplatione discat operari. Quomodo ergo universa novit antequam fiant 37? aut quomodo vere C dicet ipse de seipso: « Deus appropinquans ego sum, dicit Dominus, et non Deus de longe : num abscondetur quid a me 38 ? Quomodo non absurdum et insulsum erit Spiritui credere, et inquirere ac scire profunda Dei, existimare autem largitorem Spiritus ignorare Patris opera, et suo Spiritu quoad cognitionem inferiorem esse? Nunquid enim Filius quoque Sapientia esse desinet, cum utique ignoret, discendoque percipiat? Sapientiæ enim potius capax erit, quam ipsamet secundum naturam Sapientia. Sapientia quippe est id quod sapientiam largitur, non quod sapientiam accipit, quemadmodum nempe etiam lumen est illuminans, 219 non quod illuminatur. Igitur aliud quiddam ipse rursus erit ab ea quæ in ipso est sapientia: et primum quidem non simplex, seil compositus ex duobus; deinde Deus esse quoque desinet : Deum autem dico secundum naturam et substantialiter. Discere namque ab aliquo, et duplicem esse atque compositum, alienum est penitus a deitatis natura, cui tanquam proprium et persectissimum bonum simplicitas inest. Quod si Deus non est secundum naturam Filius, quomodo operatur et præstat ea quæ soli Deo congruunt? An enim dicturi sunt ei sufficere ad virtutem Deo convenientem quod tantummodo Deum operantem aspiciat, et solo aspectu id habere, ut sit secundum

novit esse, neque disciplina, ut illi nugantur : nec A σεις. 'Αλλ' ούχ αν απεσφάλη του πρέποντος ή άγία μάλιστα των άγγέλων πληθός, προσκυνεί δὲ τὸν Υίον, και λατρεύει μεθ' ήμων, κατά φύσιν δντα Θεόν έπιγινώσκουσα, καὶ οὐ διδακτώς, ὡς ἐκεῖνοι ληροῦντές φασιν · ού γάρ αίσθάνονται, κατά τὸ είκὸς, όσοις έντευθεν περιπεσουνται τοίς άτοπήμασι. Πρώτον μέν yap & Ylos allowolv te xal though the full to helζον ώς εξ ελάττονος επιδέξεται, καίτοι διά του προφήτου λέγων αὐτός · « Ίδετε, ίδετε ὅτι ἐγὼ εἰμὶ, καὶ ούκ ηλλοίωμαι. > Διαψεύσεται δὲ πάντως καὶ ὁ Ψαλμφόδς εν Πνεύματι, «Σύ δε ό αύτος εί, » βοών πρός τον Υίον. Περιμένει γάρ, ώς έχεινοί φασιν, ένεργούντα τον Πατέρα περί τι των δντων, οίονει καθηγητήν τινα και διδάσκαλον, ίνα θεωρήσας γένηται μιμητής. Είτα πως ό τοιούτος ούκ άν τω δόξα, λοιπόν έξ άγνοίας της τινων άναδαίνειν είς γνώσιν, και άπο του γείρονος μετατρέπεσθαι πρός άμεινον, είπερ είναι λογιούμεθα το είδέναι τι των άγαθων, του μή είδέναι χάλλιον; Είτα τι πρός τούτοις όραται τό άτοπον, λεγόντων ήμεν οι παιδευτήν, ή Πατέρα μάλ. γον ειαφέροντες τον Θεόν. ποτερόν ποτε των έργων του Πατρός εν άγνοία καθεστηκώς ο Υίδς περιμένει τὸ ίδεῖν, ή την ἐπὶ τούτοις γνώσιν ούκ έχων ἀκριδεστάτην; Εί μέν ούν είδότα περιμένειν έρουσιν αύτον, περιττότατόν τι ποιούντα σαφώς ἐπιδείξουσι, καλ είχαιοτάτου πράγματος ἐπιτηδευτήν τὸν Πατέρα. 'Ο μέν γάρ, δπερ οίδεν άχριδως, ώς άγνοων επισχέπτεται, ό δὲ τὸν εἰδότα διδάσχειν ἐπιγειρεί. Καὶ τίνι των δντων ούχ Εσται καταφανές, ότι της έσχάτης γελοιότητος είσω κείσεται τὰ τοιαύτα; 'Αλλά τούτο μέν ούχ έροῦσι τυχόν · μεταθήσονται δὲ πρὸς τὸ ἐναντίον. Περιμένειν γάρ αὐτὸν ἀναγκαίως ἐνεργούντα διαδεδαιώσονται τὸν Πατέρα πρὸς τὸ θεωρήσαντα μαθείν. Πώς ούν οίδε τὰ πάντα, πρίν γενέσεως αὐτῶν; ή πως άληθεύσει λέγων αύτος περί έαυτου. «Θεός έγγίζων έγώ είμι, λέγει Κύριος, και ούχι πόρβωθεν . μή ἀπ' έμου κρυδήσεταί τι; » Πώς δὲ οὐκ ἄτοπόν τε καλ άμαθές τῷ μέν Πνεύματι πιστεύειν, έρευνψι τε καλ είδε αι τὰ βάθη τοῦ Θεοῦ, τὸν δὲ τοῦ Πνεύματος χορηγόν εν άγνοια καθεστάναι νομίζειν των έργων τοῦ Πατρός, καὶ τοῦ ίδίου Πνεύματος, δσον εἰς γνώσιν άπολιμπάνεσθαι; "Αρα γάρ ούκ άποδαλεί και τό elvas copia dosnov & Yibc, theinep blue dyvoel, xal λαμβάνει διά μαθήσεως; Σοφίας γάρ μάλλον έσται δεκτικός, ήπερ αύτό κατά φύσιν σοφία. Σοφία γάρ τό σοφούν, ού το σοφούσθαι πεφυκός, ώσπερ ούν άμέλει καί φως το φωτίζου, ού το φωτίζεσθαι πεφυκός. Ούχουν έτερον τι πάλιν αύτος παρά την έν αύτῷ σοφίαν, και πρώτον μέν ούχ Δπλούς, άλλ' έκ δύο λοιπον συγκείμενος · είτα πρός τουτο, και τό είναι Θεός άπολέσει, Θεόν δέ φημι κατά φύσιν και οδσιωδώς. Μαθήσεως γάρ της άπό τινος όλως, και διπλόης της κατά σύνθεσιν ή θεία φύσις ούκ άνέχεται, και τό άπλουν ώς ίδιον άγαθον, και το παντέλειον έχουσα. Καί εί μή έστι Θεός κατά φύσιν ο Υίος, πῶς τὰ μόψρ πρέποντα θεώ και ένεργεί, και έργάζεται; "Αρα γάρ έξαρχέσειν έρουσιν αὐτώ, και πρός δύναμιν την

³⁸ Malach. III, 6. 36 Psal. ci, 13. 37 Dan. xIII, 42. 34 Jerem. xxIII, 23, 24.

διά ψιλής δ φεως αποκερδαίνειν το είναι κατά φύσιν θεός, καὶ τοσαύτα δύνασθαι ποιείν, δσαπερ αν καὶ ό δειχνύων αὐτῷ; Οὐδὲν οὖν ἄρα τὸ χωλύον ἐστὶ, χαὶ πολλούς ήμεν ετέρους αναδειχθήναι θεούς, έθελήπαντος καλ αύτου ἐπιδείξαι του Πατρός των οἰκείων έργων την όδον, και έν τῷ μαθείν τι περιττόν τῆς του Πατρός ούσίας κείσεται το έξαίρετον : ού γάρ διδακτως, ως έχεινοί φασιν, είς άξίωμα το τής χατά φύσιν θεότητος άναδραμών εύρίσκεται λέγων · « Έγω καί ό Πατήρ εν έσμεν. 'Ο έωρακώς έμε, εώρακε τον Πατέρα. > 'Αναμετρείτωταν τοίνυν δσος αὐτοίς δυσφημίας δχλος έχ του τοιώσδε νοείν έθέλειν έπισωρεύεται, και φρονείτωσαν άληθη περί του Υίου καθά γέγραπται. Οδτε γάρ έχ θεωρίας τῆς ἐν τοῖς άποτελέτμασι του Πατρός, ούτε μήν ώς προκαταρχτιχώς εν τοίς Εργοις Εχων αύτον, ποιητής έστιν, ή θαυματουργός, και διά τοῦτό ἐστιν Υίος, άλλ' ότι φυσικός ώσπερ τις αύτον αποφέρει νόμος επί την του γεννήσαντο; ἀπαράλλακτον όμοιότητα, εί [ίσ. ή] καί διά της των έργων άνελλιπούς έμφερείας άναλάμπει, και φαίνεται. Παραθέντες δέ και είσαῦθις, εί δοκεί, τό του λόγου πεφάλαιον, και δριμυτέραις έρεύναις λοιπόν των λεγομένων ή δύναμις, και όπως προσήκει

Ούχουν, 'Αμήτ, άμήτ λέγω ύμιτ, οὐ δύταται, φησίν, c Υίδς ποιείτ αφ' έαυτοῦ οὐδέτ, έὰτ μή τι βλέπη τον Πατέρα ποιούντα · d γάρ dr έχεινος ποιή, ταύτα και ο Υίος ομοίως ποιεί. 'Οράς όπως και διά τῆς ἐν τοῖς ἔργοις ἀπαραλλάκτου ταυτότητος, C όμοιον έαυτον κατά πάντα δεικνύει τῷ Πατρί, ΐνα δή φαίνηται διά τούτου και της ούσίας αύτου κληρονόμος · ώς γάρ άναγχαίως τε χαι άναντιβρήτως νοηθησομένου θεού κατά φύσιν ύπάρχειν του την ίσην ένέργειαν έχοντος τῷ Θεῷ καὶ Πατρί, τὰ τοιαῦτά φησιν δ Σωτήρ. Σχανδαλιζέσθω δὲ μηδείς, ὅταν φαίνηται λέγων οίχονομιχώς, μή δύνασθαι ποιείν άφ' έαυτοῦ μηδέν, έὰν μή τι βλέπη τὸν Πατέρα ποιούντα · ὡς γάρ ήδη την του δούλου μορφήν περικείμενος διά τδ ένωθηναι σαρχί, ούχ έλευθέραν, ούδε άνειμένην παντελώς είς θεοπρεπή παρρησίαν έποιείτο την διάλεξιν. εχρήτο δε μάλλον τοιαύτη δι' οίχονομίαν έσθ' ότε, ήπερ αν πρέποι θεφ τε όμου και ανθρώπφ. Καὶ γὰρ ἡν δντως κατὰ ταυτὸν ἀμφότερα · είς μὲν ομ γολος ορτος αγμημε, οιπαι ος φειν και ετερώ μαγιν D έπεξηγείσθαι τρόπφ το προχείμενον, και δξύτερον πως τή του θεωρήματος αχριδεία προσδάλλειν. « Οδ. δύναται, , φησίν, ε ό Υίὸς ποιείν ἀφ' ἐαυτοῦ οὐδὲν, ἐἀν μήτι βλέπη τον Πατέρα ποιούντα. > Το, « οὐ δύναται, » ήτοι τὸ ἀδύνατον χατηγορείται τινών, ήτοι τών δντων τισίν έπιφέρεται. Τούτο γάρ δή, το χατηγορείσθαι, φαμέν, ούχι πάντως άνάγχης, ούδε άσθενείας έστι συπακεικόν. ριρφακει ος μογγακις και άραεων ερδαιφτητα, και ούσιων άκλόνητον στάσιν, την έφ' οίς ή έστιν, ή γέγονεν έχάστη των σημαινομένων, χαὶ άπερ οίδε φυσικώς τε και άμεταθέτως ένεργείν. Ήκέτω δέ, εί δοχεί, και διά παραδειγμάτων ο λόγος. "Όταν

θεοπρεπή, το μόνον ίδειν ένεργούντα τον Πατέρα, και A naturam Deus, et tam multa efficere possit quanta is etiam qui ei ostendit? Nihil ergo prohibet quominus multi alii quoque dii evadant, si Pater etiam ipse voluerit suorum operum viam indicare, et in supervacanea re discenda paternæ substantiæ præstantia collocabitur. Non enim doctrina, ut illi dicunt, ad dignitatem naturalis deitatis ascendisse comperitur, cum ait: « Ego et Pater unum sumus 30. Qui vidit me, vidit et Patrem 40. » Expendant igitur quantam vim blasphemiarum ex hujusmodi sententia colligant, et vera de Filio sentiant, ut scriptum est. Neque enim ex contemplatione paternorum operum, neque certe ut qui ipsum in operibus ducem ac magistrum babeat, effector est aut patrator miraculorum, atque ideirco Filius est, sed quoniam naturalis veluti quædam lex eum ad eamdem per omnia cum Patre similitudinem infert, quæ etiam per operum absolutam imaginem elucet et apparet. Sed proposito rursus textu, eoque acutius pervestigato, diligenter consideremus quænam sit dictorum sententia, et qua pietate intelligere decet perspiciamus.

> αύτο βασανίζοντες, θεωρώμεν ακριδώς, τίς αν είη νοούντας εύσεβείν, ήδη περισχεπτώμεθα.

> lgitur : Amen, amen dico vobis, non potest, inquit, Filius a se facere quidquam, nisi quod viderit Patrem facientem: quacunque enim ille fecerit, hec et Filius similiter facit. Cernis ut etiam per absolutissimam operum identitatem similem se Patri in omnibus ostendit, ut per hoc certe substantize quoque Patris hæres apparent. Salvator enim hæc ait, quasi necessario et citra controversiam intelligendus sit Deus secundum naturam exsistere, cui æqualis sit cum Deo et 220 Patre operatio. Nemo autem scandalizetur, cum per dispensationem dicere videtur Filius non posse a se facere quidquam, nisi quod viderit Patrem facientem : nam quia servi formam assumpsit 41.42, et homo factus est 43 propter carnis conjunctionem, non semper ea quæ Deo convenit libertate atque auctoritate in loquendo utebatur, quin potius per dispensationem eam interdum adhibebat, quæ Deo pariter et homini conveniat. Erat enim utrumque simul revera, Hæc quidem doctrina vera est; sed alio quoque modo rem propositam insuper explicandam esse reor, et acutius illius theorematis rationem intuendam. « Non potest, » inquit, « Filius a se facere quidquam, nisi quod viderit Patrem facientem. Illud (Non potest,) sive impossibile est, de quibusdam prædicatur, sive nonnullis rebus tribuitur. Illud enim, prædicari, non utique necessitatem aut imbecillitatem significare dicimus, sed plerumque denotat naturarum stabilitatem, et substantiarum statum inconcussum quoad essentiam, et naturalem atque immutabilem operationem uniuscujusque. Sed, si juvat, ctiam exemplis rem explicemus.

Si quis, exempli gratia, dicat se non posse grave Α ἄνθρωπος εἶπη τυχὸν, ἄπηχύ τε μἶσ. ἀπηχές] εἰκὸς, atque portatu difficile lignum gestare, suam imbecillitatem prodit. Sin autem alius dicat : Homo rationis compos cum sim, et rationali prognatus patre, non possum facere proprium veluti quiddam et a meipso, quod non videam inesse naturæ Patris; tune illud « Non possum » substantiam firmam esse, et mutari non posse in aliud ab eo quod est, significat. Non possum enim, inquit, a meipso non esse animal rationis compos, profligatis iis quæ naturæ insunt prærogativis. Non enim video posse hoc pati in patris natura. Eodem itaque modo Christum dicentem intelliges : « Non potest Filius a se facere quidquam, nisi quod viderit Patrem facientem. , Nolite enim , inquit , reprehendere in suis cogitationibus sive naturalibus motibus contemplans, quarum rerum opificem convenienter esse videt, has utique facit, ac nihil aliud, cum non possit aliquid eorum quæ præter naturam suam sunt pati, propterea quod ex ipsa est. Exempli gratia: natura Patris habet ut sit misericors; hoc certo Filius cum ei quoque inesse videat, ut qui sit ex ipso, naturaliter misericors est, nec potest aliud esse quam quod illa 221 est. Habet enim ex Patre, ut essentiam, ita quoque essentiæ bona : simpliciter nimirum, et citra compositionem, ut Deus : ideoqué sapienter statim subjicit : « Quæcunque enim ille fecerit, hæc et Filius similiter facit, > totam, ut in summa dicam, significationem horum verborum, non posse a semetipso facere quidquam, nisi quod viderit Patrem facientem, hic colligens. Quod si causam, ob quam hæc Filius dicit, inquiras, accuratius dictis animum advertes. Igitur quoniam die Sabbati paralytici misertus erat, Judzi ipsum insectari cœperunt : sed Christus eos | confundit, ostendens Deum ac Patrem misereri Sabbato. Nec enim prohibenda censuit quæ ad salutem nostram conferunt. Et certe initio dixit : « Pater meus usque modo operatur, et ego operor. > Sed quoniam præ multa vecordia gravate hæc ferre videbantur, subdit rursum : « Non potest Filius a semetipso facere quidquam, nisi quod viderit Patrem facientem. Quæcunque enim ille facit, hæc et Filius similiter facit. Quoniam enim Pater non recusat, inquit, in Sabbato misereri, cum eum usquequaque misericordem esse videam, idcirco etiam ego usquequaque misereor, qui Patris essentiam in meipso immutare non possum, ita ut non videar et sim talis, qualis ipse est secundum naturam. Quæcunque enim ejus sunt operor, ut exsistens ex ipso. Dicere autem Patren opera prius inchoare, extrema non caret inscitia Quomodo enim ipse seorsim ac solus inchoaverit cum virtus ejus qua in omnibus operatur sit Filius, qui ab æterno quidem ei inest, voluntatem verc ejus et motionem in agendo exprimit. Jam si stulte contendunt ipsum exspectare in unoquoque opere singularem Patris operationem, ut similiter imite-

καί βαρύ μή δύνασθαι διακομίζειν ξύλον, της ένούσης αύτων [ίσ. αύτῷ] ἀσθενείας χατηγορεί · όταν δέ τις έτερος είπη, "Ανθρωπος ων λογικός κατά φύσιν, καί έχ λογιχού χατά φύσιν γεγεννημένος πατρός, ού δύναμαι ποιείν ώσπερ ίδιόν τι και άπ' έμαυτου, δ μή βλέπων προσπεφυχός τή του γεννήσαντος φύσει, τότε τό « Οὐ δύναμαι » την της ούσίας έδραιότητα, καὶ τὸ άμετάπτωτον είς έτερον τι παρ' όπερ ὑπάρχει δηλοί. Ού δύναμαι γάρ, φησίν, άπ' έμαυτοῦ μή είναι ζῶον λογικόν, των τή φύσει προσόντων κατευμεγεθήσας πλεονεχτημάτων. Ού γάρ όρω τὸ δύνασθαι τοῦτο παθείν εν τή του τεκόντος φύσει. Κατά τουτον ούν άρα τὸν τρόπον ἀχούση λέγοντος τοῦ Χριστοῦ. « Οὐ δύναται ό Υίὸς ποιείν ἀφ' ἐαυτοῦ οὐδὲν, ἐὰν μή τι βλέπη opera Filii : Genitoris quippe sui essentiam velut B τον Πατέρα ποιούντα. > Μή ἐπιτιμάτε γάρ. φησί, τοῖς ἔργοις τοῦ Υίοῦ · τὴν γὰρ τοῦ τεκόντος αὐτὸν ὡς έν ίδίαις έγνοίαις, ήτοι φυσικοίς κινήμασιν άναθεωρών ούσίαν, ώνπερ αν ίδοι πρεπόντως έργάτιν αύτην, ταῦτα δή πράττει, καὶ ἔτερον οὐδὲν, παθείν τι τῶν παρὰ φύσιν, διά τὸ ἐξ αὐτῆς ὑπάρχειν, οὐ δυνάμενος. Οἶον, ἔχει τὸ θέλειν έλεεζν ή του Πατρός φύσις · τουτο δή και ένυπάρχον αύτη θεωρών ὁ Υίὸς, ὡς ἐξ αὐτοῦ, φυσιχῶς έλεημων έστιν, ού δυνάμενος έτερόν τι παρ' όπερ έστιν έχείνη γενέσθαι. Έχει γάρ έχ Πατρός, ώσπερ την ούσίαν, ούτω και τὰ τῆς ούσίας ἀγαθά · ἀπλῶς δὲ δήλον ότι και άσυνθέτως ώς Θεός · διάτοι τούτο τοίς πρώτοις ἐπιλέγει σοφῶς · « "Α γάρ ἄν ἐχεῖνος ποιή, ταύτα και ό Υίος όμοίως ποιεί . όλην, ώ, έπος είπείν, την περίνοιαν του μη δύνασθαι ποιείν άφ' έαυτου C μηδέν, έαν μή τι βλέπη τον Πατέρα ποιούντα, συνράγων έν τούτοις. 'Αναλογιζόμενος δὲ τὴν αἰτίαν, ἐφ' ή τὰ τοιαυτά φησιν ὁ Υίὸς, ἀχριδέστερον τοῖς παρ' αύτων είρημένοις επιστήσεις τον νούν. Ούχουν επειδήπερ εν ημέρα Σαδδάτου τον παράλυπον ηλέει, διώχειν αύτον ἐπεχείρουν οἱ Ἰουδαίοι · δυσωπεί οἰ αύτους ὁ Χριστός, ελεούντα δειχνύς τον Θεόν καλ Πατέρα κατά το Σάββατον. Ου γάρ ψήθη δείν άπο χωλύσαί ποτε τά όσα πέρ έστιν είς σωτηρίαν την ήμετέραν συντείνοντα. Καὶ δή καὶ Εφασκεν έν άρχαίς. • 'Ο Πατήρ μου έως άρτι έργάζεται, κάγω έργάζομαι.) Έπειδή δὲ καὶ ἀσχάλλοντες πρός ταῦτα διά πολλήν έφαίνοντο δυσδουλίαν, επιλέγει πάλιν «Ού δύναται ό Υίδς ποιείν ἀφ' έαυτοῦ οὐδὲν, ἐὰν μή τι D βλέπη τον Πατέρα ποιούντα. "Α γάρ αν έχείνος ποιή, ταύτα και ό Υίδς όμοίως ποιεί. > Έπει γάρ ού παραιτείται, φησίν, ὁ Πατήρ έλεειν έν Σαδδάτω, βλέπων δυτα διά παντός φιλοικτίρμονα, ταύτητοι κάγώ διά παντός έλεω, χαινοτομήσαί πως του Πατρός την ούσίαν εν έμαυτῷ μὴ δυνάμενος, διὰ τοῦ μἡ φαίνεσθαι καλ είναι τοιούτος, όποιός έστι κατά φύσιν αύτός. Ένεργων γάρ πάντως. ώς έξ αὐτοῦ, τὰ αὐτοῦ. Τὸ δὲ λέγειν προκαταρκτικόν των έργων τον Πατέρα ύπάργειν, άμαθίας έσχάτης ούχ άμοιρεί. Πώς γάρ αν αύτος ίδια και μόνος προκατάρξαιτό ποτε, δύναμιν έχων έφ' άπασιν ένεργητικήν του Υίλν, συνυπάρχοντα μεν αϊδίως αὐτῷ, θελήσεως δὲ τῆς ἐπί τι καὶ χινήσεως τής χατ' ενέργειαν την επί τισιν έχφαντικόν. Καὶ εί περιμένειν αὐτὸν την ἐφ' ἐκάστω τῶν ἔργων

ζονται, πρό; τὸ ίσον ἀπομιμήσασθαι, δειχνύτωσαν ήμΙν ίδία και καθ' έαυτὸν ἐργασάμενόν τι τὸν Πατέρα πώποτε, ή και ποίον αύτος προθεραπεύσας παράλυτον, δέδωκεν ώ; εν τύπφ το πράγμα τφ Γεννήpari.

'O rap Harnp gulei tor Ylor.

'Ασυνέτως εξαγριουμένους είς είχαίαν όργην, τους οίπερ ήσαν δυσσεδούντες είς αύτον άφυλάκτως διά το Σάββατον εξελέγχει Χριστός, εναργεστάτην του πράγματος ποιούμενος την απόδειξιν διά τοῦ φιλείσθαι λέγειν περί τοῦ ίδίου Γεννήτορος. Εί γάρ όλως φιλεί τον Υίον ο Πατήρ, οὐ λυπούντα δήλον ότι φιλεί, χατευφραίνοντα δε μάλλον εφ' οίς αν ποιή και εργάζηται. Μάτην ούν άρα διώχουσι τον έλεεζν έν Σαδδάτω μή παραιτούμενον, και ταίς του θεου και Πατρός άντιτείνοντες ψήφοις διά τούτου πάλιν άλίσχονται. Χρηναι γάρ οδονται μισείν, ον αυτός άγαπά. δήλον δὲ δήπου πάντως ἐστὶν, ώς οὐχ ἄν ἡγάπησέ ποτε την του τεκόντος αυτόν παρατρέχοντα βούλησιν, καὶ ίδια καὶ μόνον όπερ αν αύτος έθελήσαι ποιείν είθισμένου. Έπειδή δε δικαίως άγαπα, συναινεί δηλονότι και συγκατανεύει του Σαββάτου την λύσιν, και ούδεν Εχουσαν επιδεικνύει το έφ' ώπερ αν είκοτως άγανακτήσαι Θεός ό του νόμου Κύριος.

Καὶ πάντα δείχνυσιν αὐτῷ, ὁ αὐτὸς ποιεί:

'Αναγκαίως και ταυτα τοις προλαδούσιν επάγει. καί διά ποίαν αίτίαν, έρω δή πάλιν. Πατέρες μέν γάρ οί παρ' ήμίν, φυσικαίς έσθ' ότε φιλοστοργίαις ή ττώμενοι, καὶ λυπούντων ἀνέχονται τῶν υἰῶν, καὶ τοῖς παρά γνώμην επιχειρούντες όρωντας άνεξιχαχούσι πολλάκις. Δριμός γάρ τις αυτοίς ό περί παίδας ένψκι- C σται πόθος, πάσαν άναπείθων την έπ' έχείνοις μιχροψυχίαν πλεονεκτείν, 'Αλλ' ούχ ούτως, φησίν, άγαπα τὸν Υίὸν ὁ Θεὸς καὶ Πατήρ. Οὐ δύναται γάρ τι ποιείν, δ μή πέφυχεν έργάζεσθαι καὶ αὐτό; · ώ; δὲ μίαν έχων πρός αύτον την ούσίαν, φυσιχοίς τισιν, έν' ούτως είπωμεν, νόμοις πρός ἀπαράλλακτον καλείται θέλησίν τε καὶ δύναμιν. Οὐδὲν οὖν ἄρα, φησὶ, παρά τὸ τῷ τεκόντι δοχούν ή πρέπον ὁ Υίὸς ἐργάζεται, ούδε της του Πατρός άγάπης καταπερπερεύεται, φιλότεχνός τις [Ισ. φιλότεχνός τις] ὑπάρχων ἐν τοῖς έργοις και έξηνιος άλλ' ώνπερ όντα θεάσαιτο ποιητην, ώς εν εννοίαις δε πάλιν, ταύτα δη πάντα έπιτελεί τή ταυτότητε τῆς ούσίας, εἰς τὸ μηδαμοῦ παρεκπίπτειν τό θεφ πρέπον διακρατούμενος. Τροπής γάρ η της έπίτι και άλλοιώσεως άμοιρεί μένει δέ δ αύτός άδιαλείπτως, ώς ό Ψαλμωδός πού ψησι. Δείχνύει δέ πάλιν ο Πατήρτω Υίω, α αύτος ποιεί, ού χαθάπερ έν πίνακι διαγεγραμμένα παρατιθείς, ή ώς άγνοούντα διδάσκων (πάντα γάρ οίδεν ώς Θεός), άλλ' δλον έπυτον έν τη του Γεννήματος φύσει ζωγραφών, και τὰ ίδίως αύτῷ προσπεφυκότα δεικνύων εν έαυτῷ, Γνα εξ ὧν αύτος ύπάρχει και φαίνεται, ποταπός τε και τίς κατά φύσιν έστιν είδείη τον Γεννήτορα. Διά γάρ τουτό φησιν ό Χριστός, ώς ε Ούδεις γινώσκει τίς έστιν ό Τίὸς, εί μή ὁ Πατήρ, οὐδὶ τον Πατέρα τις ἐπιγινώσκει, τίς έστιν, εί μή ὁ Υίός. Κείται γάρ έν άμφοϊν ή έχα-

ίδικην ενέργειαν του Πατρός ἀπαιδεύτως διισχυρί- A tur, ostendant nobis Patrem uspiam operatum esse quiddam seorsim ac per se, aut etiam quonam ipse, paralytico prius sanato, istud velut in typo Genimini tribuerit.

V, 20. Pater enim diligit Filium.

Vana ira stulte efferatos eos a quibus propter Sabbatum temere et impie lacessitus erat Christus ostendit, idque clarissime, cum ait, se diligi 222 a Patre. Nam si Pater diligit Filium, utique non se contristantem diligit, sed exhilarantem potius, propter ea quæ facit et operatur. Frustra itaque persequentur eum, quod in Sabbato misereri non recuset, et Dei ac Patris placitis repugnare ideireo deprehenduntur. Existimant enim odio habendum quem ipse diligit; manifestum est autem quod non dilexisset eum, Patris sui voluntatem prætergredientem, et seorsim quod sibi placeat agere solitam, Sed cum jure diligat, consentit nimirum et simul annuit solvi Sabbatum, nihilque habere demonstrat, ob quod Deus legis Dominus jure indignetur.

V. 20. Et omnia demonstrat ei quæ ipse facit

Necessario hæc addit quoque præcedentibus, quam auteni ob causam, dicam denuo. Parentes nostri naturali amore victi quandoque filios molestos ferunt, et præfractos atque inobedientes sæpenumero patiuntur. Insitum eis enim est vehemens erga liberos studium, quod eos adigit ut anim; angustiam superent. Sed non sic Filium, inquit, Deus ac Pater diligit. Nibil enim facere potest, quod non ipse quoque Pater operetur; cum autem unam habeat cum ipso substantiam, nature quibosdam, ut ita dicamus, legibus ad eamdem per omnia vocatur voluntatem ac virtutem. Nihil igitur, inquit, præterquam quod Genitori placuerit aut deceat, Filius operatur, neque adversus Patris charitatem agit perperam, ambitiosa operandi affectatione et conrumacia ; sed quæ eum facientem intellectu videt, hac utique universa perficit, cum ob identitatem substantiæ nusquam ab eo quod Deo convenit excidere queat. Omnis enim mutationis et alterationis est expers, sed manet idem semper, ut Psalmista canit alicubi 44. Demonstrat autem rursus Pater Filio quæ ipse facit, non quasi depicta in tabulis proponat, aut quasi doceat ignorantem, cuncta enim novit, ut Deus; sed seipsum totum in Geniminis natura exprimens, et quacunque ei proprie insunt, in seipso demonstrans, ut ex quibus ipse est et apparet, quinam et quantus secundum naturam sit Pater, agnoscat, Ideirco enim Christus ait, quode Nemo novit 223 quis sit Filius, nisi Pater . neque Patrem quis novit quis sit, nisi Filius? > Est enim in utroque utriusque cognitio, non doctrina, sed natura ; et videt quidem Deus ac Pater in

seipso Filium, ac vicissim Filius in seipso Patrem. Α τέρου γνώσις οὐ διδακτώς, άλλά φυσικώς καὶ δρά Ideireo ait : « Ego in Patre, et Pater in me est 40. » Illud autem, videre et videri, Deo convenienter hic rursus capiendum est.

V, 20. Et majora his demonstrabit el opera, ut vos miremini.

In superioribus refert beatus evangelista Judaos Jesum interficiendum quærere, quoniam non solum solvebat Sabbatum, sed et Patrem suum dicebat Deum, æqualem seipsum faciens Deo 11. Accusationem igitur violati Sabbati refutavit, ostendens ipsum quoque Patrem operari in Sabbato, longa in id oratione consumpta. Conatur autem demonstrare etiam quamvis propter nos homo sit B factus, æqualem tamen esse Patri. Hoc enim dicendum restabat. Ideoque ait : « Majora his demonstrabit ei opera, ut vos miremini. > At quid rursum his verbis sibi vult? Sanatus est, inquit, paralyticus, triginta et octo annos habens in infirmitate sua. Et mira est sane virtus ejus qui sanavit, divinaque plane potestas. Sed tam mirabilium rerum patratorem, nemo sanæ mentis, opinor, reprehenderit, se Deum esse dicentem, et quia Filius est, per omnia Patri æqualem. Quoniam autem pessime ac stultissime sentiendo, inquit, propter fragile hoc corpus scandalizamini, necessario sciendum vobis est, hunc non fore potestatis ac virtutis meæ terminum: majora namque, vel inviti, spectabitis, mortnorum scilicet resurrectionem : tumque magis mirabimini, divinam gloriam ac virtutem in me cernentes, quem blasphemiæ crimine nunc involvitis, et persequi non veremini, propterea quod solum dixi, me Dei Filium esse. Quo pacto vero Deus se Pater opera Filio demonstret, copiose antea diximus.

V, 21. Sicut enim Pater suscitat mortuos, et vivificat, sic et Filius quos vult vivificat.

Vide rursus æqualitatem bis verbis clare demonstrari. Qui enim æqualiter in suscitandis 224 mortuis operatur, quomodo ulla in re esset inferior? iisdem refulget proprietatibus? Propria autem est divinæ substantiæ vivisicandi potestas, quæ æqualiter Patri ac Filio inest. Item, non per se seorsim quosdam Pater vivificat, ac seorsim Filius: cum enim habeat in seipso Patrem naturaliter, cuncta operatur, et facit euncta Pater per Filium. Sed cum vivificandi potestatem habeat Pater in sua natura, quemadmodum et ipse, ideo vivificare posse mortuos utrique tribuit quasi utrique seorsim id insit.

μένο θεός και Πατήρ εν έαυτῷ τον Υίον, όρα δε αύ πάλιν ό Υίος εν έαυτῷ τὸν Πατέρα. Διά τοι τοῦτό φησιν. Έγω έν τῷ Πατρί, καὶ ὁ Πατήρ ἐν ἐμοί ἐστι. Τὸ δὲ όρᾶν τε, καὶ όρᾶσθαι, πάλιν ἐν τούτοις νοείσθω θεοπρεπώς.

Kal µelζora τούτων έργα δείξει αὐτῷ , ἴνα ὑμεῖς θαυμάζητε.

Έν τοις άνωτέρω φησίν ὁ Μακάριος εὐαγγελιστής, ώς εζήτουν οι Τουδαίοι τον Ίησουν αποκτείναι, ότι ού μόνον έλυε το Σάββατον, άλλα και Πατέρα ίδιον Ελεγε τον Θεόν, Ισον έαυτον ποιών τῷ Θεῷ. Τὴν μέν ούν επί τῷ Σαδδάτψ κατηγορίαν άπεσκευάζετο, καί αύτον ἐπιδειχνύς ἐνεργον ἐν Σαδδάτω τον Πατέρα; καί μακρόν έπι τούτψ προσαναλώσας λόγον. "Οτι δέ έστιν έν Ισότητι τή πρός του Πατέρα, και άνθρωπος γεγονώς δι' ήμας, πειράται διδάσχειν. Τούτο γάρ ήν έπι τῷ λόγψ τὸ λείπον. Και διά τοῦτό φησιν, ὅτι « Μείζονα τούτων δείξει αὐτῷ Εργα, ίνα ὑμεζε θαυμάζητε. • Καὶ τί πάλιν ήμιν βούλεται διὰ τούτου δηλούν ; Τεθεράπευται , φησίν , δ παράλυτος, τριάκοντα και όκτω έτη έχων έν τη ασθενεία αύτου. Και θαυμαστή μέν δντως ή του θεραπεύσαντος δύναμις, θεοπρεπής τε λίαν ή έξουσία. Τον δε ούτω θαυματουργον, ούχ έν τις, οίμαι, σωφρονών αlτιάσαιτο Θεόν tautov elvai légovia, xal treinep totiv l'ide, loov κατά πάντα τῷ Γεγεννηκότι. Έπειδή δὲ φρονούντες, φησί, κάκιστά τε και άλογώτατα, διά το ἐπίκηρον τουτί σκανδαλίζεσθε σώμα, άναγκαΐον ύμας έκμαθείν, ώς ού μέχρι τούτων τὰ τῆς ἐμῆς ἐξουσίας τε καὶ ἰσχύος στήσεται · μειζόνων γάρ έσεσθε παραδόξων, κάν μή βούλησθε, θεωροί, της των νεχρών άναστάσεως δηλαδή, και τότε μειζόνως καταπλαγήσεσθε, την τψ θεφ πρέπουσαν Ισχύν τε και δόξαν εν εμοί κειμένην όρωντες, δν δυσφημίας έγκλήματι περιβάλλετε νύν, καὶ διώκειν ούκ αἰσχύνεσθε, διὰ τὸ μόνον εἰπεῖν, ὅτι Υίδς Θεού είμι. Δειχνύει δὲ όπως ὁ Θεός καὶ Πατήρ τὰ ἔργα τῷ Υἰῷ, προλαδόντες ήδη διὰ πολλών elphrapev.

'Οσπερ γάρ ὁ Πατηρ έγείρει τοὺς νεκρούς καί ζωοποιεί, ούτως και ο Υίος ούς θέλει ζωοποιεί.

θέα δή πάλιν εν τούτοις σαφή την της Ισότητος ἀπόδειξιν. 'Ο γάρ ίσως ένεργός περί την των νεχρών άναδίωσεν, πώς αν έχοι κατά τι το έλαττον ; ή πώς aut quomodo diverse esset a Patre substantiæ, qui D αν είη προς τον Πατέρα λοιπον έτεροφυής και Εκφυλος ό τοίς αύτοις διαλάμπων ιδιώμασιν; Τδιον δέ τής θείας ούσίας το δύνασθαι ζωογονείν, όπερ έστιν όμοίως εν Πατρί και Υίφ. Ζωσγονεί δε πάλιν ούκ ίδίως μέν τινας καθ' έαυτον ο Πατήρ, ίδίως δέ τινας κεχωρισμένως ο Υίος · έχων γάρ εν έαυτῷ φυσικώς τον Πατέρα, τὰ πάντα ἐργάζεται, καὶ ἐνεργεῖ δι' Υίου τα πάντα ο Πατήρ. 'Αλλ' επείπερ έχει το δύνασθαι ζωογονείν ὁ Πατήρ ἐν τἢ ίδια φύσει, καθάπερ ούν και αύτος, ώς και ιδίως έκατέρω προσόν άπονέμετ το δύνασθαι ζωογονείν τους νεχρούς.

⁴⁹ Joan. xiv, 11. 49 Joan. v, 18.

KEDAA. Z'.

"Οτι των θεοπρεπών άξιωμάτων, ήτοι πλεονεπτημάτων, οδδέν έκ μετοχής ή έπακτον έν Υίφ.

Οὐδὲ γὰρ ὁ Πατήρ πρίτει οὐδέτα, άλλὰ τήν πρίσει πάσαν δέδωπε τῷ Υίῷ.

Έτερον είσφέρει πράγμα θεοπρεπές τε καὶ εξαίσιον, διά πολλών άναπείθων, ότι θεός έστι χατά φύσιν και άληθινώς. Τίνι γάρ άν και ετέρφ πρέποι το χρίναι την οίχουμένην, εί μη μόνο τῷ ἐπὶ πάντας όντι θεφ, δν δή και πρός τουτο καλούσιν αί θείαι λέγουσαι Γραφαί, ποτέ μέν, « Ανάστα ὁ Θεός, κρίνον την γήν . » ποτέ δε αδ πάλιν, « "Ότι ὁ Θεός πριτής έστι , τούτον ταπεινοί, καὶ τούτον ὑψοί. > Δεδόσθαι γε μήν την χρίσιν έχυτῷ φησι παρά τοῦ Πατρός, ούχ ώς έξω της έπὶ τούτφ κείμενος έξουσίας, άλλ' ώς άνθρωπος οίχονομιχώς, πρεπωδέστερον άναχείσθαι Β τή θεία φύσει τὰ πάντα διδάσκων, ή; καὶ αὐτὸς είσω βεδηχώ;, ή μέν έστι Λόγος καὶ Θεός, οίκοθεν έχει την έφ' άπασιν έξουσίαν · ή δέ γέγονεν άνθρωπος, πρό; δν εξηηταί που· « Τί γάρ έχεις, δ ούκ έλαδες;» δεδέχθαι πρεπόντως δμολογεί. Πρός δή ταυτα πάλιν έρεί τις τυχόν τῶν δι' ἐναντίας. Ἰδοὺ διαρρήδην δ Υίδς την κρίσιν δεδέχθαι φησί παρά του Πατρός. Ααμβάνει δὲ, ὡς οὐκ ἔχων δηλαδή. Πῶς οὖν οὐκ ἄν είη μείζων, και μεγαλοφυέστερος ὁ διδούς μετ' έξουσίας, του δεομένου λαδείν; Τί δή ούν άρα πρός τουτό φαμεν ; 'Ο μέν λόγος ήμίν ό προτεταγμένος, ούχ άχομψως, ώς οίμαι, διήρτισται, θεωρίαν είσφέρων την τῷ καιρῷ μάλιστα πρέπουσαν τῆς ἐνανθρωπήσεως δηλαδή, και οίκονομία τη μετά σαρκός άρμοδιωτάτην, δτε δούλος έγρημάτισεν, ότε τεταπείνωκεν έαυτον, έν ομοιώματι τῷ ἡμετέρι γενόμενος. Έπειδή δέ σοι δοχεί των μεν άπλουστέρων πατασοδαρεύεσθαι δογμάτων, περιεργοτέραν δὲ μάλλον ποιείσθαι την ζήτησιν, άγε δή πάλιν τοίς σοίς έναντίως ίόντες προδλήμασι, πρώτον έχείνο λέγωμεν. Ούχὶ πάντως, οὐδὲ ἀναγκαίως, ὧ οὐτος, ὁ δοῦναί τι λεγόμενος, ώς ούχ έχοντι τῷ δεχομένῳ προσνέμει, άλλ' ούδὲ μείζων άεὶ τοῦ λαμδάνοντος ὁ διδούς. Έπεὶ τί ποιήσεις, όταν ίδης εν Πνεύματι τον ίερον λέγοντα Ψαλμωδόν, « Δότε δίξαν Θεώ; » Δόξης άρα καθεστάναι τον θεον επιδεά λογιούμεθα, ή και μείζους του κτίσαντος διά τουτο πάντως ήμεζς, οί ταύτην αύτῷ προσάγειν ἐπιταττόμενοι; 'Αλλ' ούδ' ἄν αὐτὸ; ἀποτολμήσεις είπειν, ό τον έπι ταις δυσφημίαις δχνον ού παραιτούμενος πληρες γάρ δόξης το Θείον, κάν μή δέχηται παρ' ήμων. "Ο δε οίχοθεν έχει λαμβάνιον εν τάξει τιμής, ούχ αν ελάττων νοοιτό ποτε των, οίπερ αὐτῷ τὴν δόξαν ὡς δῶρον προσάγουσιν. "Εστι τοίνυν όραν τον είληφότα τι του δεδωκότος ούκ αίσχίονα, και ού διά τουτο μεγαλοφυέστερος ό Πατήρ του ίδίου Γεννήματος, έπει πάσαν αύτῷ δέδωκε την κρίσιν. Είτα πρός τούτω πάχεινο περισχεπτέον τό κρίνειν, ήτοι δικάζειν, ενέργειαι μάλλον είσι καλ πράγματα των περί τές ούσίας νοουμένων, ή αύτό κατ' άλήθειαν οὐσίαι. Ένεργούμεν γάρ τι δικάζοντες, Ιδιαζόντως οπάρχοντες όπερ έσμέν. Εί δὲ τὸ χρίνειν,

CAP. VII

Quod nulla dignitas aut excellentia divina ex participatione, vel ascititia sti in Filio.

V, 22. Neque enim Pater judicat quemquam, sed omne judicium dedit Filio.

Alind quiddam divinum ac stupendum affert, longo sermone se natura et vere Deum esse persuadens. Cui enim alii terrarum orbem judicare conveniat, nisi uni supra omnes exsistenti Deo, quem sane divinæ Scripturæ ad hoc etiam vocant, modo quidem his verbis : « Surge, Deus, judica terram 44; , et rursus : « Quoniam Deus judez est: hunc humiliat, et hunc exaltat 44. . Datum autem sibi a Patre ait judicium, non quasi ab ea potestate sit alienus, sed quod homo cum sit per dispensationem, naturæ divinæ congruentius omnia tribui doceat; qua cum sit ipse præditus, in quantum est Verbum ac Deus, a se habet omninm potestatem : quatenus autem bomo factus est, ad quem alicubi dictum est: (Quid enim habes quo l non accepisti "? e se accepisse, ut decet, fatetur. Ad hæc rursum dicet forsan adversariorum aliquis : Ecce aperte Filius ait se judicium a Patre accepisse. Accipit autem, ut qui non habeat videlicet. Quomodo ergo major non erit ac magnificentior qui cum potestate dat, quam cui accipere est opus? Quid igitur buic respondemus? Antea quidem non inscite, ut arbitror, ea de re disseruimus, allata observatione maxime convenienti incarnationis tempori nimirum, et dispensationi cum carne aptissima, cum servus nuncupatus est, cum seipsum exinanivit, in similitudine nostra 225 factus . Sed quoniam simpliciora dogmata superbe despicis, et exquisitius en vis examinari, age denuo tuas objectiones refutantes, primum dicamus. Non semper neque necessario eum qui dare aliquid dicitur, accipienti tribuere quasi non babenti, sed neque dantem accipiente semper esse majorem. Alioqui enim, quid facies cum videbis sanctum Psalmistam dicentem in Spiritu : « Date gloriam Deo 40? » Anne gloria opus esse Deo putabimus, aut majores Creatore nos esse qui hanc ei deferre jubemnr? Atqui tu id proferre non andebis, licet in blasphemiis egregie exercitatus : Deus enim gloria plenus D est, quamvis eam a nobis non accipiat. Quod autem a se habet, si id bonoris loco accipit, non est inferior idcirco censendus its qui gloriam ipsi ceu donum offerunt. Licet ergo videre eum qui aliquid accepit nihilo inferiorem esse eo qui dedit, neque proinde magnificentiorem Patrem suo Genimine, quod ei dederit omne judicium. Deinde, illud quoque considerandum est, judicare sive jus dicere, operationes potius esse aut actus eorum quæ circa substantias esse intelliguntur, quam ipsas revera substantias. Aliquid enim facimus dum jus dicimus, ildem prorsus secundum substantiam permanentes. Quod si judicare substantiam esse concedemus,

⁴⁴ Psal. LXXXI, 8. 44 Psal. LXXIV, 8. 47 I Cor. IV, 7. 14 Philip. 11, 7. 14 Psal. LXVII, 35.

quomodo necesse non est ut vel inviti fateamur, A ήτοι δικάζειν,ούσίαν είναι δώτομεν, πώς ούκ ανάγκη neminem plane exsistere posse in rerum natura nisi actu judicare videatur, et cum quis judicare desinit, una quoque cessare ejus substantiam? Sed ita sentire est absurdissimum. Judicare igitur actio quædam est, ac præterea nihil. Quid ergo dedit Pater Filio? Nullam quidem ex sua natura excellentiam, in eo quod omne judicium ei tradidit, sed actionem potius in eos qui Judicantur. Quomodo igitur in hoc major erit, aut magnificentior, nonnullo addito quod non erat in Filio qui dicit : « Omnia quæ habet Pater, mea sunt ..) Quomodo igitur illud dare sit intelligendum, attende, quæso. Quemadmodum Deus ac Pater creandi potestate præditus cuncta creat per Filium, tanquam per virtutem et robur suum : ita, cum penes eum sit judicandi potestas, id quoque præstabit per Filium tanquam per justitiam suam : ut si dicatur ignis naturali suæ virtuti aliquid comburendum concedere, cum res id ferat. Hoc modo pie interpretantes illud, « dedit, » vitabimus 226 laqueum diaboli. Quod si perstant impudenter asserere additam ei esse gloriam a Patre, ex eo quod terræ judex statuitur, doceant nos quo pacto jam intelligatur Dominus, qui et in extremis temporibus hoc honore coronatur.

CAP. VIII.

Quod Deus et ex Deo secundum naturam cum sit Filius, et persectissima Genitoris imago, æqualem C cum ipso honorem et gloriam obtinet.

V, 23. Ut omnes honorificent Filium, sicut honorificant Patrem : qui non honorificat Filium, non honorificat Patrem, qui misit illum.

Causa et ratio eorum quæ prius allata sunt esse videtur, nimirum æqualitate et similitudine cum Patre Filium esse honorandum. Quod si paulo altius repetas, et ad loci memoriam redeas, sermonis vim ac sensum accurate perspicies. Igitur Patrem suum aiebat Deum esse, seipsum æqualem faciens Deo. Præterea æquipotentem et coopificem seipsum ostendebat, dicens : « Quæcunque enim ille facit, hæc et Filius similiter facit ". . Quod autem vita sit et vivificus secundum naturam, non secus ac Pater, declarabat addens : « Sicut enim Pater suscitat mortuos, et vivisicat, ita et Fisius quos vult vivilicat 33. > Sed quod futurus sit quoque universorum judex, Patre in omnibus simul assentiente et annuente, exponebat dicens : « Neque enim Pater judicat quemquam, sed omne judicium dedit Filio 43. > Quænam ergo istorum causa est? Aut quid Unigenitum adegit, ut istiusmodi sermone utatur? . Ut omnes, inquit, honorificent Filium, sicut honorificant Patrem. > Nam si omnia est quæcunque Pater, quod ad dignitatem Deo convenientem spectat, quomodo non decebit iisdem honoribus eum coronari, cui nihil ad identitatem

καί ούχ έκόντας όμολογείν, μηδέ ύπάρχειν όλως δύνασθαι των δντων τινάς, εί μή φαίνοιντο χριταί, συγχαταλήγειν τε πάντως αὐτοίς τῷ τέλει τῆς χρίσεως την ούσίαν; 'Αλλ' Εστι το ούτως νοείν των ατοπωτάτων. Ένέργειά τις τοιγαρούν το κρίνειν έστί, καί ἔτερον οὐδέν. Τί σύν ἄρα δέδωκεν ὁ Πατήρ τῷ Υτῷ; Πλεονέχτημα μέν ώς εξ ίδιας φύσεως ούδεν, εν τε τῷ την κρίσιν επιτρέψαι πάσαν αύτιο, ενέργειαν δε μάλλον την κατά των κρινομένων. Πώς ούν έσται κατά τοῦτο μείζων, ή μεγαλοφυέστερος; τί προστεθεικώς, όπερ ούχ ήν έν Υίφ τῷ λέγοντι · Πάντα δσα έγει δ Πατηρ, έμά έστι; » Πώς ούν άρα το δούναι νοητέον, άχουε λοιπόν. "Ωσπερ έχων το δύνασθαι δημιουργείν ό Θεός και Πατήρ, δι' Υίου τλ πάντα δηπιουρλει φέ φισ φολφπερέ και ιλληού ιριας. ορικέ έχων και το δύνασθαι κρίνειν, ένεργήσει και αύτο δι' Υίου, ώς διά δικαιοσύνης ίδιας. ώσπερ αν εί λέγοιτο πύρ τη έξ αύτου κατά φύσεν ένεργεία το καύσαί τι παραχωρείν, ταύτην έχοντος του πράγματος τήν όδόν. Ούτω τὸ, ε δέδωχεν, » εὐσεδῶς ἐρμηνεύοντες, την τοῦ διαδόλου παγίδα διαφευξόμεθα. Εί δὲ ἐπιμένουσιν άναιδώς προστεθείσθαι δόξαν αὐτῷ παρά τοῦ Πατρός διαδεδαιούμενοι, διά του χριτήν άναφαίνεσθαι της γης, διδασκόντων ήμας, πώς αν έτι νοοίτο Κύριος, ό καὶ ἐν ἐσχάτοις καιροίς ταῖς ἐπὶ τούτψ τιμαζς στεφανούμενος ;

КЕФАЛ. Н'.

"Οτι Θεός και έκ Θεού κατά φύσιν υπάρχων δ Υίὸς, και είκων του γεννήσαντος ἀκριθής, Ισην έχει πρὸς αυτόν και τιμήν και δόξαν.

"Ira πάττες τιμώσι τον Ylor, χαθώς τιμώσι τον Πατέρα · ό μη τιμών τον Υίον ου τιμά τον Πατέρα τὸν πέμψαντα αὐτόν.

Αίτία και πρόφασις ήδη των προκατηριθμημένων δράται, το χρήναι τιμάσθαι τον Υίον εν Ισότητι καί όμοιότητι τή πρός τὸν Πατέρα. Βραχὸ δὲ ἀναλαδών, και είς την κατά τόπον άνακομιζόμενος μνήμην, περιαθρήση ακριδώς του λόγου την δύναμιν. Ούκουν Ιδιον μέν έφασκε Πατέρα τον Θεόν ὑπάρχειν, Ισον έαυτον ποιών τῷ Θεῷ, εἶτα πάλιν Ισοσθενή καὶ όμότεχνον ἀπεδείχνυε λέγων · « "Α γάρ ἄν ἐχεῖνος morf, tauta xal & Ylds cuolus morel. . "Ott 62 xal ζωή καὶ ζωοποιός κατά φύσιν έστιν, ώσπερ ούν καὶ ο γεννήσας αύτον, διεσάφει προστιθείς · « "Ωσπερ γάρ ὁ Πατήρ ἐγείρει τοὺς νεχρούς καὶ ζωοποιεί, ούτω και ό Υίος ούς θέλει ζωοποιεί. > 'Αλλ' ώς Εσοιτο καὶ πάντων κριτής, συνευδοχούντος ἐφ' ἀπασι, καὶ συγκατανεύοντος του Πατρός, έξηγείτο λέγων · (Ούδδ γάρ ὁ Πατήρ χρίνει οὐδένα, άλλά την χρίσιν πάσαν δέδωχε τῷ Υἰῷ. > Τίς ούν ή τούτων αίτία; τί δὲ άρα τό πεπειχός διά τοιούτων Ερχεσθαι λόγων τον Μονογενή; ε Ίνα πάντες, φησί, τιμώσι τον Υίον, χαθώς τιμώσι τὸν Πατέρα. > Εί γὰρ πάντα ἐστίν, ὅσα καὶ ὁ Πατήρ, δσον ήχεν είς άξίωμα θεοπρεπές, πῶς οὐχ ἄν είη πρέπον Ισοστάθμοις έχείνω στεφανούσθαι τιμαίς τον, ώπερ ούδεν είς ταυτότητα τῆς ούσίας ένδει; Τί

ούν άρα πάλιν και πρός τουτό φασιν οι πάντα τὰ A substantize deest? Quid igitur ad bac respondent δρθά διαστρέφοντες, ώς ό προφήτης φησίν Ήσαΐας; Εί διὰ τὸ λέγεσθαι, φησίν : « Ίνα πάντα τιμώσι τὸν Υίον, καθά τιμώσε τον Πατέρα, ο νομίζετε χρήναι τον Υίον Ισομέτροις τῷ Πατρί κατασεμνύνειν τιμαίς, άγνοεῖτε τῆς άληθείας μακράν που βαδίζοντες. Οὐ γάρ πάθτως τὸ ε καθώς » Ισότητα πραγμάτων είσφέρει, καθ' ών αν φαίνοιτο τεθέν, όμοίωσιν δέ τινα χαρακτηρίζει πολλάκις, οίον, φησίν, ο Σωτήρ που συμδουλεύει, λέγων ' « Γίνεσθε οἰχτίρμονες , καθώς καλ ό Πατήρ ύμων ό ούράνιος οίχτίρμων έστίν. » 'Αρ' ούν έσίμεθα φιλοιχτίρμονες ούτως, ώς ὁ Πατήρ, διά τό ε χαθώς; » Και πάλιν ό Χριστός λέγει πρός τον ξαυτού Πατέρα περί των μαθητών. « Ἡγάπησας αὐτοὺς, καθώς ἐμὲ ἡγάπησας. > 'Αλλ' ούχ οὕτω δώσομεν ήγαπησθαι τους μαθητάς, ώς του Υίου πάλιν, Β διά τὸ ε καθώς. > Τί οὖν εὐρεσιλογεῖς, καὶ ἀποδιάζη την λέξιν είς δυσφημίαν, ούδεμίαν τολς άχροωμένοις άνάγχην είσφέρουσαν, είς το γρηναι τιμάν του Υίον, έν ίσφ μέτρφ τῷ φύσαντι; Τί οὖν πρὸς ταῦτα καὶ παρ' ήμων; Πικροίς μέν ήμων καθυλακτούσι λόγοις οί θεομάχοι, άλλ' έξω τούς χύνας, ώς ὁ Παῦλός φησιν, Εξω τους κακούς έργάτας, Εξω της όρθης πίστεως the xatatouhe huele yap espee admoslas viol, nal τέχνα φωτός. Διάτοι τουτο τον Μονογενή τῷ Θεῷ καλ Πατρί συνδοξάζομεν, οὐ κατά τινα διαφοράν, άλλ' έν Ισότητι τιμής τε και δόξης, ώς Θεόν έχ Θεού, και φώς έχ φωτός, και ζωήν έχ ζωής. Και περιεργάζεσθαι μέν το πίστει παραδεκτον, ώς έπι πλείστον ούκ φαλαγές . βασανιστέον & ούν όμως και του « καθώς » την δύναμιν, ίνα μη μέγα φρονώσιν έφ' έαυτοίς οί δι' ἐναντίας.

Οὐκοῦν ἐπὶ μὲν τῶν ἀνομοίων κατά τὴν φύσιν ὅτε τάττεται τὸ « καθώς, » οὐ πάντως ἀπαράλλακτον ήμεν εισφέρει την ισότητα, όμοιότητα δὲ μάλλον καί είχονισμόν, ώς και αύτοι προλαδόντες ώμολογή κατε. Έπὶ δὲ τῶν ἀλλήλοις κατά πάντα προσεοικότων είπερ δρώτο τεθέν, και Ισότητα την έν πάσι και όμοιότητα δηλοί, και εί τι τούτοις έτερον Ισοδυναμούν εύρισκεται. Οξόν τί φημι . Λαμπρός μέν δ κατ'. ούρανόν έστιν ήλιος, λαμπρός δέ όμοίως καλ ό γήθεν άργυρος, άλλ' ή μέν φύσις των είρημένων διάφορος. Νοείσθω δέ τις τυχ'ν των επί γης πλουσίων, τοίς κατ' καί ό ήλιος εν τούτω όἡ μάλα δικαίως ούκ είς τήν ίσην αναδαίνειν λαμπρότητα τῷ ἡλίφ τὴν ἐχ γῆς ύλην φαμέν, άλλ' είς όμοίωσίν τινα καλ έμφέρειαν, καὶ εἰ φέροιτο κατ' αὐτοῦ τὸ « καθώς. » Πέτρου δὲ, καὶ 'Ιωάννου τυχὸν τῶν ἀγίων μαθητῶν παρενεχθέντων είς μέσον, οί και τῷ τῆς φύσεως λόγφ, και τῆ είς θεδν εύσεδεία της πρός άλληλους άχριδους όμοιότητος ούκ ἀπολιμπάνονται, τετάχθω τὸ « καθώς, » λέγοντός τινος περί αύτων, ώς εν ύποκειμένω. Τιμάσθω παρά πάντων Ίωάννης, καθώς καὶ ὁ Πέτρος. άρα τὸ « καθώς » άτονήσει πάλιν είς τὸ μή δείν ἐπ' άμφοίν την ίσην άγεσθαι τιμήν; 'Αλλ' ούχ άν, οί-

rursum qui omnia recta pervertunt, ut ait Isaias propheta 31 ? Si ex eo quod scriptum est, inquiunt : e Ut honorificent Filium, sieut honorificant Patrem, existimatis Filium æqualibus cum Patre honoribus esse decorandum, nescitis a veritate longe vos abesse. Non enim sane dictio ista, e sicut, > æqualitatem earum rerum de quibus dicitur significat, sed quamdam 227 similitudinem potius indicat, quomodo Salvator, inquiunt, alieubi consulit, dicens : « Estote misericordes, sicut et Pater vester ille cœlestis est 35. . An ergo misericordiæ amantes erimus, perinde atque Pater, propter dictionem illam, « sicut? » Item, Christus ad suum Patrem de discipulis ait : « Dilexisti eos, sicul et me dilexisti 54. > At nequaquam concedemus dilectos esse discipulos perinde ae Filium propter dictionem illam, a sicut. > Quid ergo frustra te angis, et dictionem vi detorques in blasphemiam, quæ nullam auditoribus necessitatem affert Filii æqualiter cum Patre honorandi! Quid igitur his reponimus? Acerbis quidem in nos latrant Dei hostes sermonibus : sed foras canes, ut Paulus ait 87, foras mali operarii, foras rectæ fidei depravatio : nos enim veritatis filii sumus, et lucis proles. Idcirco Unigenitum una cum Deo et Patre conglorificamus, non secundum ullam differentiam. sed æqualitate honoris et gloriæ, ut Deum de Deo, et lumen de lumine, et vitam ex vita. Et certe curiosius scrutari quod fide suscipitur ut plurimum tutum non est; verumtamen examinanda nobis est vis illius dictionis e sicut, , ne adversarii nimios sibi spiritus assumant.

Igitur, cum illa dictio, « sicut, » de natura diversis effertur, tunc non omnimodam æqualitatem, sed similitudinem potius et imaginem significat, ut et ipsi prius confessi estis. Quod si de iis posita videatur quæ omnimodam inter se similitudinem habent, et æqualitatem in omnibus, et similitudinem significat, et si quid his aliud cujusdam virtutis reperitur. Exempli gratia : sol in cœlo nitet, et argentum de terra similiter : sed inter se natura discrepant. Fingamus autem aliquem divitem suis domesticis forsan dicere: Fulgeat argentum sicut ο κού οίχεταις, Λαμπέτω, λέγων, ό άργυρος, χαθώς D sol; jure quidem tum dicemus materiam terrestrem ad aqualem cum sole splendorem non accedere, sed ad similitudinem quamdam et effigiem, ctiamsi de ipso efferatur illa dictio, e sicut. > De Petro vero et Joanne sanctis discipulis, qui cum naturæ ratione, tum pietate in Deum perfectam inter se similitudinem habent, efferatur illa dictio, e sicut, et dicat quispiam, exempli causa : Honoretur ab omnibus Joannes sicut et Petrus; an illa dictio, a sicut, > neutiquam significabit æqualem utrique esse tribuendum 228 bonorem? Sed nemo, ut reor, istud dixerit : nihil enim videbit quod prohibeat si ratio significationis spectetur,

[&]quot; Imo Mich. 11, 9. " Luc. vi, 36. " Joan. xvii, 23. " Philipp. 111, 2; Apoe. xxii, 15.

efferatur, quam ob causam æqualibus ambos honoribus ornare cunctabimur? Nam futura prævidens ut Deus, et malignam tuæ imperitiæ contradictionem non ignorans, non nudam statim, neque convenienti sibi præsidio destitutam dictionem illam, sicut, sintulit, sed eam idoneis firmatam probationibus; et cum prius ostenderit se quoque Deum esse secundum naturam (suum enim faciebat Patrem Deum), affirmaveritque se et Deum opificem, et viventem revera esse, atque, ut ita dicam, Del ac Patris proprietatibus conspicuum, opportune tandem infert: « Ut omnes honorificent Filium, sicut bonorificant Patrem. . Quid autem nunc adversari videtur? At quid prohibebit quominus is, cui substantialiter insunt quæcunque Patris peculiaria et eximia sunt, ad æqualem bonoris ascendat mensuram ? Ipsam quippe Dei ac Patris honorare naturam comperiemur in Filio egregie relucentem. Idcirco enim zubjicit : (Qui non honorificat Filium, non honorificat Patrem, qui misit illum. > Filii enim contemptus aut blasphemiæ vis et ratio ad alium non pertinebit, quam ad ipsum Patrem, qui a sua natura tanguam a fonte Filium edidit, licet ei ab æterno coexsistens ubique in Scriptura sacra prædicetur. Sed esto, inquit adversarius, contemptus Filii quo velis pertineat, imo vero ad ipsum Deum ac Patrem pertingat. Indignatur enim jure merito, non tamen quasi eadem natura lædatur in Filio, ut modo disseruimus; sed quoniam est imago ejus et character 58, ad divinam et ineffabilem ejus naturam optime formatus, jure quidem indignatur, et in se omnino injuriam refert. Absurdissimum quippe esset eum, qui divinis characteribus insultat, peccati in archetypum admissi pœnas non luere. Quemadinodum nempe, si quis terrenorum regum imagines ludibrio habuerit, non aliter quam si in regem ipsum peccaverit punitur. Tale vero quiddam a Deo quoque de nobis statutum comperiemus. « Qui enim sanguinem hominis, inquit, effuderit, pro sanguine 229 ejus effundetur, quia in imagine Del feci hominem 89. > Vides igitur ex hoc, inquit, manifeste Deum ac Patrem existimare indignari debere læsa imagine, non p autem divina sua natura. Hoc itaque modo exponendum est illud quod dictum est a Christo : « Qui aon bonorificat Filium, neque Patrem honorificat. An igitur a Patris substantia alienus erit nobiscum Unigenitus? Quomodo ergo jam secundum naturam Deus est, si de rationibus deitatis excidit, in propria quadam et alia quam in qua Pater est, natura constitutus ? Iniqui vero sumus scilicet, qui in unam deitatis rationem sanctæ Trinitatis unionem adducimus. Adorare quippe nos oporteret Patrem, ut Denm: gloriam autem quamdam peculiarem ac propriam Filio ac Spiritui tribuere, in

Cum ergo de Filio et Patre dictio illa, « sicut, » A μαι, τὶς τὸ τοιούτον ἐρεί. Θεωρήσει γὰρ δή τὸ χωλύον ούδεν κατ' αύτην του νοήματος την άναλογίαν. "Όταν ἐφ' Υίου καὶ Πατρός φέρηται τὸ ι καθώς, > διά ποίαν αίτίαν ἀποναρχήσομεν Ισομέτροις άμφω χαταστέφειν τιμαίς; Προανασχεψάμενος γάρ ώς θεός τὰ ἐσόμενα, καὶ τὴν βάσκανον τῆς σῆς ἀμαθίας περιαθρήσας ἀντιλογίαν, οὐ γυμνὸν εὐθύς, οὐδὲ τῆς αὐτῷ πρεπούσης Ερημον ἐπικουρίας, τὸ ε χαθώς > είσενήνογεν, άλλά ταζς μέν χαθηκοίσαις προοχυρώσας πληροφορίαις, προαποδείξας δέ ότι καί θεός ὑπάρχοι κατά φύσιν * ίδιον γάρ ἐποιείτο Πατέρα τον Θεόν προκατασκευάσας δε πάλιν, ότι και Θεός δημιουργός και ζών κατ' άλήθειαν έστι, καὶ όλως, ίν' ούτως είπω, τοίς του θεου καὶ Πατρός ἐπαγλαζόμενον Ιδιώμασι προεισενεγκών, εὐκαίρως ἐπάγει λοιπόν· «Ίνα πάντες πιμώσι τὸν Υίδν, καθώς τιμώσι τὸν Πατέρα. . Είτα τί τὸ ἀντιστατοῦν ἀναφανείται λοιπόν; τί δὲ τὸ χωλύον ἐστὶ τὸν, ῷπερ ούσιωδώς ενυπάρχει τὰ τοῦ γεννήσαντος ίδια καλ έξαίρετα, πρός τὸ ίσον τῆς τιμῆς ἀναδαίνειν μέτρον; Αύτην γάρ ήδη τιμώντες την του Θεού και Πατρός άλωσόμεθα φύσιν, χαλώς έν Υίω διαλάμπουσαν. Διά γάρ τοῦτό φησιν έφεξης. • 'Ο μή τιμών τον Υίον, οὸ τιμά τον Πατέρα τον πέμψαντα αὐτόν. > 'Αναδήσεται γάρ ούχ ἐφ' ἔτερόν τινα μάλλον τῆς εἰς Υίδν άτιμίας τό ξγκλημα, και της δυσφημίας ή δύναμις, ή είς αὐτὸν άληθέστερον τὸν Πατέρα, χαθάπερ ἀπὸ πηγής τής olxelaς φύσεως άνέντα τον Ylov, el xal συνυπάρχων άιδίως αὐτῷ διὰ πάσης ὁρᾶται τῆς άγίας Γραφής. 'Αλλά ναλ, φησίν ὁ δι' έναντίας, ήχέτω της είς Υίδν άτιμίας το έγκλημα πρός όπερ αν βούλοιο, μάλλον δὲ εἰς αύτον ἀφιχνείσθω τον Θεόν καλ Πατέρα. 'Αγανακτήσει γάρ δή και μάλα είκότως, άλλ' ούχλ πάντως, ώς της αύτης φύσεως ύδρισμένης έν Υίφ, κατά τον άρτίως ημίν φιλοτεχνηθέντα λόγον άλλ' ἐπείπερ ἐστίν είκὼν αὐτοῦ καὶ χαρακτήρ, ὡς πρός την θείαν τε και άρρητον αύτου φύσιν άριστα μεμορφωμένος, χαλεπαίνει μέν εύλόγως, άνοίσει δέ πάντιος είς έαυτον το άδικημα. Και γάρ ήν δντως των ατοπωτάτων, τον τοίς θείοις χαρακτήροιν έμπαροινήσαντα, μή ούχι πάντως τῆς εἰς άρχέτυπον άμαρτίας άποτεννύναι δίκας. "Δαπερ ούν άμελει, και ό ταις είκοσι των έπι γης βασιλέων έμπαροινήσας, ώς είς αύτον ήδη πεπλημμεληχώς τον χρατούντα χολάζεται. 'Ωρισμένον δέ τι τοιούτον παρά θεού και έφ' ήμων αύτων εύρησομεν. • 'Ο γάρ έχχέων, φησίν, αίμα άνθρώπου, άντί του αίματο; αύτου έχχυθήσεται ότι έν είχόνι θεού έποίησα τὸν ἄνθρωπον. > 'Οράς ούν, φησίν, ήδη διά τούτου, και μάλα σαφώς, ότι της είκόνος άδικουμένης, καί ούχὶ πάντως τῆς θείας αὐτοῦ φύσεως, άγανακτείν οίεται δείν ὁ Θεός και Πατήρ. Ούμουν κατά τουτοι νοείσθω τε καὶ ἐσχηματίσθω τὸν τρόπον τὸ εἰρημένει παρά Χριστού· « 'Ο μή τιμών τον Υίον, ούδὲ του Πατέρα τιμά. > "Αρ' ούν έξω κείσεται μεθ' ήμων της τοῦ Πατρός οὐσίας ὁ Μονογενής ; Πῶς οὖν έτι κατό φύσιν θεός έστιν, είπερ όλως έξώλισθε των 😽

μενος, ή εν ήπερ έστιν ο Πατήρ; 'Αδιχούμεν δέ, κατά το είκος, είς Ένα θεότητος άναδιδάζοντες λόγον, της άγίας Τριάδος την σύνταξιν. Έδει γάρ, έδει λοιπόν προσχυνείν μέν ήμας ώς θεόν τον Πατέρα, δόξαν δέ τινα πάλιν ίδιαν απονέμειν τῷ Υἰῷ καὶ τῷ Πνεύματι, ὡς εἰς διαφόρους κατασχίζοντας φύσεις, καλ ίδιον έκάστω τον του πώς έστι διορίζοντας λόγον · άλλ' Ένα Θεόν ήμεν αι θείαι πρεσδεύουσι Γραφαί, τον Υίον τῷ Πατρί και το Πνεῦμα συντάττουσαι, ώς διά της ούσιώδους και άπαραλλάκτου ταυτότητος, είς ενα θεότητος άναφερομένης λόγον της άγίας Τριάδος. Οὐκ ἄρα ἐστὶ τῆς τοῦ Γεννήσαντος φύσεως άλλότριος ὁ Μονογενής, άλλ' οἰδ' αν όλως Υίος ὑπάρχων νοοίτο κατά άλήθειαν, εί μή έχ τῆς τοῦ τεχόντος έξέλαμψεν ούσίας τοιούτης γάρ, και ούχ έτερος έν Β πάσιν ό τῆς άληθοῦς υἰότητος ὅρος τε καὶ τρόπος. ΥΙού δε ούχ δντος, συναναιρεθήσεται πάντως και το είναι Πατέρα τὸν Θεόν. Πῶς οῦν ἀληθεύσει λέγων ὁ Παύλος περί αύτου, ε Έξ οδ πάσα πατριά έν τε ούρανώ, και έπι γης ονομάζεται; > Ει γάρ μη γεγέννηχεν έξ έαυτοῦ θεοπρεπώς τον Υίον, πώς έν αὐτῷ της πατρότητος ή άρχη διήχουσα κατά μίμησιν έπί τε τους δυτας εν οιρανώ και επι της γης; 'Αλλ' Εστι Πατήρ κατ' άλήθειαν ό Θεός. Υίδς άρα κατά φύσιν δ Μονογενής, είσω τέ πώς έστι των τής θεότητος δρων. Θεός γάρ έχ Θεού τεχθήσεται, καθάπερ ούν άνθρωπος εξ άνθρώπου τυχόν, και ού διαψεύσεται τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρός ή τὰ πάντα ὑπερκειμένη φύσις, τὸν αὐτῆ μὴ πρέποντα τεχούσα γαρτόν. Ἐπειδὴ δὲ C nempræveniamus 230 ipsi polius, et imaginum speδυσσεδώς τε καλ ανοήτως φασίν,ού την του Θεού καλ Πατράς εξυδρίζεσθαι φύσιν εν Υίφ, μή της προσηχούσης απολαύοντι δόξης πρός τινων ώς είχονος δε μάλλον ίδίας ήτιμασμένης εν αύτῷ χαλεπαίνειν, είκότως γε δή ποιούντα και καλώς · έρωτητέον Πατρός είναί τε και λέγεσθαι του Υίου. Μάλλου δε αύτοι του παρ' εκείνου φθάσαντες λόγου προδιεστέλλωμεν της είκονος τὰ είδη, κατά γε τὸν τε και λίαν εύκρινεστέρα των ζητουμένων ή εύρεσις.

Ούχουν μία μέν ήδη και πρώτη της κατά φύσιν ταυτότητος εν απαραλλάκτοις τοίς ιδιώμασιν ή είκών , ώς εξ 'Αδάμ ὁ "Αδελ, ή Ίσαάκ εξ 'Αδραάμ. Δευτέρα δὲ πάλιν ή κατά μόνην την τοῦ χαρακτῆρος έμφέρειαν, και το άκριδές του είδους εκτύπωμα, καθάπερ ή του βασιλέως εν ξύλφ γραφή, ή και καθ' έτερου τινα πεποιημένη τρόπου, ώς πρόφαὐτὸυ, άριστά τε καὶ ἐντεχνέστατα. Εἰκών δὲ ἐτέρα λαμδάνεται πάλιν πρός ήθη, και τρόπους, και πολιτείαν, και θέλημα το έπί τισεν άγαθοίς ή φαύλοις, D ώς έοικέναι λέγεσθαι τυχόν τον μέν άγαθοεργούντα τῷ Παύλφ, τὸν δὲ μἡ τοιοῦτον, τῷ Κάτν. Τὸ γὰρ ἐν τοις ίσοις δράσθαι φαύλοις τε και άγαθοίς, την όμοίωσιν έχάστφ πραγματεύεται χαλ περιτίθησιν είχότως. Είδος δέ πως είχονος έστιν έτερον, και τό έν άξιώματι, και τιμή, και δόξη, και ύπεροχή. ωσπερ αν εί τις τυχόν τήν τινος άρχην διαδέχοιτο, και πάντα δρώη μετ' έξουσίας, άπερ αν έκείνε προ τήχοι τε καὶ πρέποι. Είκων δὲ ἐτέρως, ή καθ' ἐτέραν τιι ά ποιότητα πράγματος, ή ποσότητα, σχημά τε

θεότητος όρων, εν ιδία τινί φύσει και ετεροία κεί- A differentes naturas cos partientes, et suam cuique essendi rationem tribuentes. Atqui unum nobis Deum divinæ Scripturæ prædicant, Filium cum Patre et Spiritum collocantes, quasi per substantialem et omnimodam identitatem sancta Trinitate in unam deitatis collata rationem. Non est ergo a natura Genitoris alienus Unigenitus, sed nec omnino Filius esse revera censebitur si ex Genitoris substantia non effulsit; nec enim alia est in omnibus veræ filiationis definitio ac modus. Si autem Filius non est, sequitur ut ne Pater quidem sit etiam Dens. Quomodo ergo verax erit Paulus de ipso dicens : « Ex quo omnis paternitas in cœlo et in terra nominatur ... Nam si non genuit ex seipso divina ratione Filium, quomodo in ipso est paternitatis initium, quod per imitationem ad eos quicunque in cœlo et in terra sunt permanat ? Atqui Pater revera est Deus : Filius ergo secundum naturam est Unigenitus, et intra deitatis rationes constitutus. Alioqui enim Deus ex Deo gignetur, sicuti forsan homo ex homine ; neque tamen frustrabitur Dei ac Patris summa illa natura, gignendo fetum nequaquam sibi convenientem. Sed quoniam stulte et impie prædicant Dei ac Patris naturam minime lædi in Filio, cui minus congrua ab nonnullis gloria tribuatur, sed jure merito potius indignari, quod in ipso imaginem suam contemptam cernat, interrogandi sunt demum, quonam pacto velint imaginem Patris esse ac dici Filium. Sed responsiocies, quoad fieri potest, prius distinguamus ; sic enim clarior et apertior futura est hujus quæstionis ratio. αὐτούς, κατά τίνα τρόπον εἰκόνα βούλονται τοῦ έγχωρούντα λόγον · ούτω γάρ άν γένοιτο σαρής

> lgitur una quidem est ac prima naturalis identitatis in proprietatibus iisdem imago, sicuti Abel ex Adam, aut Isaac ex Abraham. Altera, qua: consistit in sola characteris effigie, et exacta formæ expressione, veluti regis in ligno pictura, aut alia quadam ratione præclare et artificiose facta, Præterea imago dicitur respectu vitæ ac morum et voluntatis erga virtutem ac honestatem, ac studii : ita ut probus vir Paulo similis esse dicatur; improbus vero, Cain. Idem enim virtutis aut vitii studium similitudinem unicuique jure conciliat. Est et aliud quodammodo genus imaginis, quod in dignitate, bonore, gloria et excellentia versatur, ut si quis, exempli gratia, alicujus principatumexcipiat, omniaque cum potestate faciat que illum decent. Præterea imago dicitur, quæ versatur in alia quadam rei qualitate aut quantitate, figuraque et proportione, ut summatim dicam. Doceant ergo nos illi divinæ imaginis subtilissimi, inquisitores, utrum tandem substantialem et naturalem similitudinem

Unigenito tribuendam esse putent, atque ita Patris A καὶ ἀναλογίαν · δεῖ γὰρ ήδη συλλήδος, ν είπεῖν. Διδαimaginem esse dicant Verbum illud quod ex ipso prodiit, sicuti nimirum Abel ex Adam, qui totam in se Patris servat naturam, et integram humanitatis in se rationem habet? An ægre istud ferent, quippe qui Deum revera de Deo secundum naturam esse Filium fateri cogantur, suoque more cum veritate pugnantes, ad secundum genus imaginis sese conferent, quod in sola forma, charactere et figura spectatur. Sed arbitror eos hic hæsuros. Nemo enim tam stultus est qui sibi in animum Inducat, Deum quantitate aut figura circumscribi, et charactere comprehendi, aut denique res incorporeas quæ corporum sunt pati. An ergo ratione studii ac morum similem esse dicunt ipsum, et hanc ei imaginem affingere non verentur? Quo- B modo ergo secundum naturam Deus esse censetur is, qui sola voluntate est ipsi similis, cum aliud quiddam in se proprie exsistat? Subsistere quippe ipsum utique fatebuntur. 231 At quid in eo plus demum esse videbitur, quam creatura? Nunquid enim angelos quoque credemus conari ad voluntatem divinam seipsos perficere, cum aliud quiddam natura sint a Deo? Quid vero, si de nobis etiam diction illud intelligatur? An enim res supra naturam temere invadere, et quæ sieri non possunt appetere ipse nos docet Unigenitus his verbis : « Estote misericordes, sicut et Pater vesterille cœlestis misericors est "? > lloc que suscipiendam esse Patris imaginem quæ consistit in voluntatum identitate. At Paulus etiam imitator fuit Christi, qui, ut illi nugantur, imago est Patris, in sola voluntatum similitudine consistens. Sed relictis, opinor, hisce miseris argutiis, aliud quiddam majus ac præclarius excogitaturi sunt, dicentque Unigenitum esse Dei ac Patris imaginem, quoad voluntatum identitatem, quoad dignitatem, gloriam ac potestatem divinam, et creandi vim, ac miraculorum operationem, et universorum dominationem, et in quantum judex constitutus est, atque ab angelis, et hominibus, canique, ut verbo dicam, creatura adoratur. Quibus ex omnibus Patrem nobis ostendens in seipso, non dicit e ex substantia, , sed e chara- D cterem > esse e substantiæ ejus 49. > lgitur, ut modo dicebamus, nihil eorum quæ dicta sunt Filius est secundum naturam, sed in universum ab iis, juxta stultissimam vestram sententiam, excludetur : neque Dens verus, neque Filius, non rex, non Dominus, non opifex, non potens, neque adeo natura bonus est proprie : sed in nuda ac sola gloriatione Deo convenienti cernitur : et quod in tabulis est colorum inductio, quæ sola varietate decus affert, cum veri nihil habeat : hoc et in Filio Dei ac Patris dignitatum pulchritudo nutis ac solis nominibus efflorescit, extrinsecus autem

σχέτωσαν τοίνυν οι της θείας εικόνος αχριδέστατοι ζητηταί, πότερόν ποτε την ούσιώδη και φυσικήν άπονέμειν όμοίωσιν οίονται δείν τῷ Μονογενεί, καλ ούτως είκονα φασίν ύπάρχειν του Πατρός τον έξ αὐτοῦ προελθόντα Λόγον, ώσπερανεί καὶ τὸν "Αδελ έξ 'Αδάμ, όλην αποσώζοντα του τεχόντος την φύσιν έν έαυτω, και όλόκληρον της άνθρωπότητος φορούντα τὸν λόγον; "Η δυσχαιρανοῦσι μέν ἐπὶ τούτφ λίαν, ώς θεόν δντως έχ θεού χατά φύσιν όμολογείν άναγκαζόμενοι τον Υίον, ἐπὶ δὲ τὸ μάγεσθαι τῆ άληθείς συνήθως έχνεύοντες, έπλ τον δεύτερον τζς είκόνος βαδιούνται τρόπον, δς εν μόνη νοείται μορφή, και χαρακτήρι, και σχήματι. 'Αλλ' οίμαι μέν τούτο λέγειν αποναρχήσειν αύτούς. Ού γάρ πεποσώσθαι το Θείον, ή και σχήματι περιγραπτον, καλ χαρακτήρι μετρούμενον, ή καλ όλως τά σωμάτων ύπομένειν τὰ ἀσώματα, ὑπολήψεταί τις, οὐ δ' εί σφόδρα φαίνοιτο ληρών. "Αρ' ούν ώς πρός ήθη, καλ τρόπους, και θέλημα μεμορφώσθαι λέγουσιν αύτον, καί ταύτην αύτῷ περιτιθέντες ούχ αίσχύνονται την είχονα; Πώς ούν έτι κατά φύσιν νοείται θεός ὁ ἐν μόνψ τὸ [χρ. τῷ] θέλειν τὴν πρὸς αὐτὸν ἔχων όμοίωσιν, ἔτερον δέ τι καθ' ἐαυτὸν ἰδίως ὑπάρχων; Υφεστάναι γάρ πάντως όμολογήσουσιν αὐτόν. Είτα τί τὸ πλέον εν αὐτῷ παρά την χτίσιν φανείται λοιπόν; "Η γάρ ούχι και άγγέλους πιστεύσομεν πρός το θείον έαυτούς επείγεσθαι διαπράττειν θέλημα, έτερόν τι παρά τὸν Θεὸν κατά φύσιν ὑπάρχοντας; Τί δὲ enim procul dubio nibil est aliud quam nobis uti- C δταν και έφ' ήμων νοήται το είρημένον; "Αρα γάρ τοίς ύπερ φύσιν παραλόγως επιπηδάν, και των άδυνάτων έφίεσθαι διδάσκει λέγων αύτος ό Μονογενής · ε Γίνεσθε οίχτιρμονες, καθώς και ὁ Πατήρ ύμων ο ούράνιος οίχτιρμων έστί; » Τούτο γάρ ήν άνενδοιάστως είπειν, χρηναι δεί [ίσ. δή] πάντως ήμας την έν ταυτότητι θελημάτων αναλαμβάνειν είκόνα του Πατρός. Μιμητής δέ και ό Παύλος έγίνετο του Χριστού, τῆς, ὡς ἐκείνοι ληρούντές φασιν, εν θελήμασι μόνοις είκόνος του Πατρός. 'Αλλά καλ τούτων μέν άπαναστήσονται, κατά το είκος, των άθλίων νοημάτων, ώσπερ δέ τι μείζον επινοούντες καὶ ἄμεινον, ἐκεῖνο δἡ πάντως ἐροῦσιν. Εἰχών ἐστι τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρός ὁ Μονογενής, ὅσον ἐν ταυτότητι θελημάτων, όσον έπὶ ἀξίωμα, καὶ δόξαν, καὶ δύναμεν την θεοπρεπή, όσον είς ενέργειαν την επί τῷ χτίζειν καί θαυματουργείν, όσον είς το βασιλεύειν καί πάντων χρατείν, όσον είς το χρίνειν και προσχυνείσθαι πρός τε άγγέλων καὶ άνθρώπων, καὶ πάστς άπαξαπλώς της χτίσεως. Διά τούτων άπάντων ήμιν έν έαυτῷ δειχνύων τὸν Πατέρα, ούχ ε έχ τῆς ὑποστάσεως » φησίν, άλλά « χαρακτήρ » έστι « τῆς ύποττάσεως αύτου. > Ούχουν, όπερ έφημεν άρτίως, ούδέν έστι των είρημένων χατά φύσιν ό Υίλς, έξω δὲ πάντων άθρόως χείσεται, χατά γε τὸν παρ' ὑμῶν άνοητότατον λόγον, ούτε 52 Θεός άληθινός, ούτε Υίδς, οὐ βασιλεύς, οὐ Κύριος, οὐ δημιουργός, οὐ δυνατός, ούτε μήν έν θελήμασιν έγεθός κατά φύσιν

πέσιν δράται καυχήμασι, καὶ ὅπερ ἐστὶ ταίς ἐν πίναξι γραφαίς ή των χρωμάτων επιδολή, μόναις αύταζε των όρωμένων ποικιλίαις έξωραζουσα, φορούσα δὲ ἀληθὲς οὐδέν· τοῦτο καὶ ἐν Υίῷ τῶν τοῦ θεού και Πατρός άξιωμάτων το κάλλος τν μέν ψιλοίς και μόνοις ονόμασι περιανθίζεται, Εξωθεν δέ ώσπερ χρωμάτων τινών ἐπαλείφεται δίκην · σκιαγραφείται δὲ μάλλον ἡ θεία φύσις ἐν αὐτῷ, καὶ ὡς έν ψιλφ φαίνεται τύπφ. Είτα πώς ούκ άντικρυς ἀπάσαις φανήσεσθε ταϊς άγίαις πολεμούντες Γραφαίς, ίνα δή και δικαίως ἀκούσητε · ε Σκληροτράχηλοι, και άπερίτμητοι καρδίεις και τοίς ώστν, όμεζς άει τῷ Πνεύματι τῷ ἀγίφ ἀντιπίπτετε, ὡς οἱ πατέρες ύμων, καὶ ὑμεῖς. > Πότε γὰρ οὐ Θεὸν ἀληθινὸν ὁνομάζουσι τὸν Υίον, ή πότε τῆς τοῦ τεχόντος οὐσίας Β Εξω φέρουσιν αύτόν; Τίς δὲ ὁ τολμήσας είπεῖν, ὡς ούτε φύσει δημιουργός, ούτε βασιλεύς, ούτε παντοχράτωρ ή προσχυνητό; έστιν; 'Ο μέν γάρ θεσπέσιος Μελφόδς ώς πρός αύτόν πού φησι τον Μονογενή · « 'Ο θρόνος σου ὁ Θεὸς εἰς τὸν αἰῶνα τοῦ αίωνος. > θωμάς δὲ πάλιν όμοίως ὁ νουνεχέστατος μαθητής, και Θεού όμου, και Κύριον άποκαλεί. Παντοχράτωρ δε και δημιουργός, διά πάσης άγίου καλείται φωνής, και ώς ούκ ἐπακτὸν ἔχων καθ' ὑμάς τὸ ἀξίωμα, ἀλλ' ὡς τοῦτο κατά φύσιν ὑπάρχων, όπερ είναι λέγεται, διά τε τούτο προσχυνείται παρά τε των άγίων άγγέλων, και πρός ημών, καίτοι μηδενί προσχυνείν έτέρι τῆς θείας λεγούσης χρῆναι Γραφής, πλήν μόνφ Κυρίφ τῷ Θεῷ. Εί μέν οὖν ἐπίχτητον αὐτῷ καὶ δοτὸν ἐνυπάρχειν τὸ θεοπρεπὲς C άξίωμα πεπιστεύχασιν, είτα τῷ τοιούτῳ προσχυνείν οίονται δείν, ίστωσαν παρά τον ατίστην τη ατίσει λατρεύοντες, πρόσφατόν τε καλ νέον έαυτοζς ζωγραφούντες θεδν, ήπερ δντως τον κατά φύσιν γινώσκοντες. Εί δὲ τῆς τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρός οὐσίας έξω κείσθαι λέγοντες του Υίου, και Υίου αύτου και Θεου όμολογούσιν ύπάρχειν άληθινόν, και βασιλέα, και χύριον, χαὶ δημιουργόν, χαὶ ούσιωδῶς ἐν ἐαυτῷ τὰ τοῦ Πατρός έχειν Κια καὶ ἐξαίρετα · βλεπέτωσαν όποι ποτέ πάλιν αύτοζς το των τῆδε δοχούντων άποχινδυνεύσει τέλος. Ούδὲν γὰρ ὅλως ἐν τῆ θείμ φύσει τό άξιόπιστον εύρεθήσεται, δυναμένης ήδη και της των γενητών φύσεως ύπάρχειν τοῦτο κατ' άλήθειαν, όπερ αν νοοίτο και αυτή. Αποδέκεικται γάρ, κατά ο γε τον παρά τοις δι' έναντίας άδρανέστατον λόγον, της μέν θείας φύσεως ούχ ύπάρχων ό Μονογενής, έχων δ' ούν όμως άληθινώς έν έαυτώ τὰ έχείνης έξαίρετα. Είτα τίς ούχ ἀποφρίξει, καὶ μόνον ἀκούων την των δογμάτων δυσσέδειαν; Πάντα γάρ άνω τε καί κάτω στρέφεται λοιπόν, τῆς μέν τὰ πάντα ύπερχειμένης φύσεως χαταδαινούσης έπὶ τὸ συντάττεσθαι τοίς γενητοίς, αύτης δέ της χείσεως είς το ύπερέχεινα και ούχ ώρισμένον αύτη παραλόγως άναπηδώσης μέτρον. Οὐχοῦν, ὡς όλχάδος ἐν πελάγει βαπτιζομένης, της των τοιούτων δογμάτων άτοπίας άπονηχόμενοι, σπεύδωμεν ώς έπ' άσφαλη και άκύ-

ιδίως έστίν· εν δε γυμνοίς και μόνοις τοίς θεοπρε- A instar quorumdam colorum superinducitur, imo vero natura divina in ipso adumbratur, ac veluti figura tenus tantum spectatur. At quomodo non cum omnibus Scripturis maniseste pugnare comperiemini, ita ut jure audiatis : c Dura cervice, et incircumcisi cordibus et auribus, vos semper Spiritui sancto resistitis; sicut patres vestri, ita et vos 63. » Quando enim non Deum verum nominant 232 Filium, aut quandonam ipsum ab essentia Genitoris excludunt? Quis vero dicere ausus est eum neque natura opificem, neque regem, neque cunctipotentem esse, aut adorabilem? Divinus quippe Psaltes tanquam ad ipsum Unigenitum ait alicubi : « Sedes tua, Deus, in seculum sæculi 4. . Thomas autem similiter, prudentissimus ille discipulus, et Deum simul et Dominum appellat, Omnipotens vero et Creator ab omnibus sanctis vocatur, idque non quasi dignitatem illam habeat, ut vos vultis, ascititiam, sed quod hoc secundum naturam exsistat quod esse dicitur, atque ideirco adoratur cum a sanctis angelis, tum a nobis, quamvis Scriptura divina neminem adorandum esse statuat præterquam solum Dominum Deum. Si ergo ascititiam et alinnde invectam esse credunt in eo divinam dignitatem, et, tamen adorandum esse putant, sciant se creaturam adorare præ Creatore, novumque ac recentem Deum sibi delineare, potius quam naturalem agnoscere. Sin autem a Patris substantia Filium excludentes, et Filium ipsum et Deum verum esse fatentur, regemque, ac dominum, et opificem, et quæ Patris eximia sunt ac propria substantialiter habere in seipso, videant quonam demum eorum recidat opinio qui sic sentiunt. Nihil enim certi in natura divina reperietur, cum rerum creatarum natura id etiam revera esse queat, quod ipsa. Demonstratum enim est adversariorum admodum infirma oratione divinæ naturæ non esse Unigenitum, vere tamen habere in seipso quæcunque ejus sunt eximia. At quis non cohorrescet, si vel solam dogmatum impietatem audiat? Omnia enim sursum ac deorsum vertuntur, cum natura illa omnium suprema eo depressa sit, ut inter creaturas numeretur, et ipsa creatura ad supremum nec sibi constitutum modum temere evehatur. Quocirca, velut in profundo navi demersa, ex hujuscemodi dogmatum absurditate emergentes, ad tutum et quietum veritatis portum contendamus, Deique ac Patris imaginem Filium esse fateamur, non fragilibus quibusdam dignitatibus obductum, neque solis prærogativis Deo convenientibus conspicuum, sed substantialiter et omni ex parte perfectissimo Genitori respondentem, et per omnia exsistentem secundum naturam suam id quod Pater esse censetur, 233 nimirum Deum verum vere de Deo, omnipotentem, creatorem, bonum, adorandum, et si quid amplius addi potest quod Deo conveniat. Tunc enim osten-

Tu. à

El;

λĘ

TO

TY

रही

70 oix

έγz

Patri, ctiam vere dici ab eo demonstrabimus, quod · Qui non honorificat Filium, neque Patrem boporificat, qui misit illum. De hoc enim quæstio nobis est, et eo spectat quæ mox facta est dispu-

δεδοξασμένον, άγαθον, προσχυνητόν, και εί τι τοίς είρημένοις ώς θεῷ πρέπον παρίζευκται. Τότε γάρ δή κατά πάντα προσεοικότα δεικνύοντες τῷ Θεῷ καὶ Πατρί, καὶ άληθεύοντα παραστήσομεν, ὡς ι Εί ήμίν ή ζήτητις, και ή των άρτιως εξητασμένων κεκίνηται βάσανος.

V, 24. Amen, amen dico vobis, quia qui verbum morte ad vitam.

Postquam in superioribus abunde ostendit miseros Judæos non in solum Filium peccare, cum audent reprehendere quæ docendo loqueretur, aut apud ipsos operaretur, sed in ipsum etiam Patrem stulte peccare, et, si ad vim dictorum respicias, eorum audaciam coercuit, ac proposita futurorum spe melius vivere persuasit, ad obsequium tandem eos adigit. Artificiosa vero hic oratione rursus utitur. Nam cum Judæos adhuc laborare nosset, hoc est de se scandalizari, fidem rursus ad Dei ac Patris personam refert, non quasi seipsum excludat, sed quod propter identitatem substantize etiam in Patre honorificetur. Credentes vero non solum æternæ vitæ fore participes, sed et judicii C vitaturos periculum, justificatos nimirum affirmat, metum spe mistum injiciens. Sic enim efficacior et expressior in auditorum animis futura erat

πείνων του φόδου. Ούτω γάρ ήν ενεργέστερου πως και δεικτικύτερου τοῖς ακροωμένοις απεργάσασθαι τον λόγον.

V, 25. Amen, amen dico vobis, quia venit hora, et nune est, quando mortui audient vocem Filii Dei : et qui audierint, vivent.

Cum dixisset credentes a morte transituros ad vitam, modo seipsum promissionis illius effectorem, totiusque rei consummatorem significat, simul etiam Judzis indicans mirabilem revera eam quæ spectata est in paralytico virtutem, verumtamen mirabiliora his a Filio patratum iri, qui non morbum duntaxat et morbi infirmitates ex humanis D corporibus depellat, sed et ipsam 234 mortem, et incubantem corruptionem evertat. Idipsum enim est quod paulo ante dictum est 41 : « Pater diligit Filium, et omnia demonstrat ei quæ ipse facit; et majora his demonstrabit ei opera, ut vos miremini. Admiratio enim illa major in resurrectione mortuorum spectatur. Simul etiam illud astruens, ex quo verisimile erat non mediocrem auditoribus allatum iri admirationem, nimirum excitaturum se mortuos, et eos in judicium adducturum, manifeste prædicat, ut ex eo quod se coram eo stituros aliquando, et rationem de singulis red-

dentes eum in omnibus similem esse Deo ac A μονα λιμένα την αλήθειαν, και είκονα του Θεού και Πατρός όμολογωμεν τον Υίον, ούκ έπικήροις ώσπερ τισί περιπεπλασμένον άξιώμασιν, ούδὶ μόνοις τοίς θεοπρεπέσι κατηγλαϊσμένον άξιώμασιν, άλλ' ούσιωδώς πρός την του τεχόντος αχρίδειαν απηχριδωμένον, και άπαραλλάκτως ύπάρχοντα κατά φύσιν, δπερ αν

νοοίτο και ό γεννήσας αύτον, τουτέστι Θεόν άληθινόν, έκ Θεού κατά άλήθειαν, παντοκράτορα, δημιουργόν μή τις βούλοιτο τιμάν τον Υίον, ούδε τον Πατέρα τιμά τον αποστείλαντα αύτον. > Περί τούτου γάρ

Άμην, άμην λέγω όμιν, ότι ὁ τον λόγον μου meum audit, et credit ei qui misit me, habet vitom άκούων, και πιστεύων τῷ πέμψαντί με, έχει ζωήν eternam, et in judicium non venit, sed transiit a B akbrior, xal elç xploir obx Epzetai, alla petaβέβηχεν έλ του θανάτου είς την ζωήν.

> 'Αποδείξας ήδη διά των προλαδόντων άρχούντως, ώς ούχ είς μόνον άμαρτάνουσι τον Υίον οι τάλανες "Ιουδαίοι, τολμώντες έπιτιμαν οίσπερ αν λέγη διδάσχων, ή και εργάζηται παρ' αύτοις, αλλά και είς αύτον άμαθαίνοντες, πλημμελούσι τον Πατέρα, καί όσον ήχεν είς την των είρημένων ένέργειαν, περιστείλας τῷ φόδψ τὸ θράσος, καὶ ζήν ἀναπείσας ἐπιεικέστερον τη των εσομένων ελπίδι, λοιπόν σαγηνεύει πρός εύπείθειαν. Ούκ άτέχνως δὲ πάλιν τὸν έπὶ τούτοις ἐποιήσατο λόγον. Έπειδή γάρ οίδεν έτι νοσούντας τους Ἰουδαίους, σχανδαλιζομένους τουτέστι περί αύτου, πάλιν αναφέρει την πίστιν είς το πρόσωπον του θεού και Πατρός, ούχ ώς έαυτον έξω τιθείς, άλλ' ώς διά την ταυτότητα της ούσίας και έν Πατρί τιμώμενο:. Τοὺς δέ γε πιστεύοντας, οὐ μετόχους Esesta: movor the alwriou twie, alla xal the ex της χρίσεως διαφεύξεσθαι χίνδυνον, διχαιουμένους δηλονότι διισχυρίζεται, κεκερασμένον έλπίδι προ-

Αμήν, άμην λέγω ύμιν, ότι έρχεται ώρα, καί rur έστιν, έτε ol rexpol απούσουσι της φωνής του Υίου του Θεού, και οι ακούσαντες ζήσονται.

Έχ θανάτου πρός ζωήν μεταθήσεσθαι τούς πι στεύοντας είπων, έαυτον είσφέρει της έπαγγελίας έργάτην, και όλου του πράγματος άποτελεστήν, όμου μέν έχείνο τοίς Τουδαίοις ὑπαινιττόμενος, ὅτι θαυμαστή μεν δντως εστίν ή επί τῷ παραλελυμένω δύναμις, άξιολογωτέρων δ' ούν όμως άναδειχθήσεται δημιουργός ό Υίδς, ούχ άρρωστημα μόνον, ούδε τάς έχ νδ σου μαλαχίας των άνθρωπίνων έξελαύνων σωμάτων, άλλά και αύτον ήδη τον θάνατον και την επισκήψασαν άνατρέπων φθοράν (τουτο γάρ ήν το και μικρώ πρό-TEPOV Elprinevov . O Hartho wile tov Ylov, xal marta δείχνυσιν, & αύτος ποιεί, και μείζονα τούτων δείξει αδτῷ ἔργα, ἔνα ὑμεῖς θαυμάζητε. > Τὸ γὰρὲν τῷ θαυμάζεσθαι μείζον, έν τή των νεχρών άναστάσει φαίνεται.) όμου δὲ πάλιν ἐκείνο κατασκευάζων, δπερ ήν είκος ούχ εν όλίγο μέτρω χαταπτοήσειν τούς αχροωμένους. ζτι γάρ και άναστήσει τούς νεκρούς, και πρός κρίσιν άξει τὸ ποίημα, διαγορεύει σαφώς, ΐνα τῷ προσδοκάν αύτῷ παραστήσεσθαί ποτε, καὶ τὸν ἐφ' ἐκάστοις

ἀποδώσειν λόγον, δινηρότεροι μέν πως είς την ἐπὶ A dituros sperabant, persequendi audacia retardata, το διώχειν αύτον ευρίσχοιντο τόλμαν, δέχοιντο δέ προθυμότερον ήδη τον της διδασκαλίας τε και ύφηγήσεως λόγον. Είς ταῦτα μέν οῦν ὁ τοῦ κεφαλαίου σχοπός δράται και συντείνεται. Το δε πρός λέξιν, ήμας αναγκαίον απολευκάναι λοιπόν. 'Ο μέν ούν κοινός, ώς ξοικεν, έχει λόγος, ώς ήξει ποτέ καιρός, καθ' δν άκούσονται της του διανιστώντος φωνής ol νεκροί · παρείναι δέ και νῦν ούδεν ήττον ὑπολαμδάνουσιν αύτον, ή ώς Λαζάρου τυχόν της του Σωτήρος άκουσομένου φωνής, ή και νεκρούς είναι λέγοντες τους οδπω διά της πίστεως είς αιώνιον άναχεχλημένους ζωήν, οί δή και πάντως είς αύτην Εμελλον άναβήσεσθαι, την του Σωτήρος διδασκαλίαν παραδεξάμενοι. Και σώζει μεν έντως της θεωρίας ό τρό. πος το εν πιθανότητι σχήμα, το δε άκριδες ου πάνυ. Β mus, et lectionem hune in modum patesaciemus. Διλ δή πάλιν την των λεγομένων άναμασσώμενοι δύναμιν, τλν πρεπωδέστερον πως αυτοίς έφαρμόσομεν νούν, διαστελούμεν δὲ ούτω τὸ ἀνάγνωσμα.

« 'Αμήν, άμήν λέγω ύμίν, ότι Ερχεται ώρα, xal νον έστιν, ότε οι νεκροί ακούσουσι της φωνής του Υίου του Θεου. > "Ωρα δηλονότι πάλιν, ότε και οί άχούσαντες ζήσονται. Διά μέν ούν των έν άρχη, τον της αναστάσεως σημαίνει χαιρόν, χαθ' δν είς άπολογίαν της εν κόσμω ζωής άναστήσεσθαι τους κεκοιμημένους διά της του διδάσχοντος έχδιδάσχει φωνής, ίνα καθάπερ ήδη προείπου, ώσπερ τινά χαλινόν τόν έντεύθεν αὐτοίς έπινοήσας φόδον, καλώς δή σφόδρα καί επιστημόνως άναπείση βιούν. Διά δὲ τῶν ἐν φοτέροις τον του χρήναι πιστεύειν αύτῷ δείχνυσι παρόντα καιρόν, άλλά και της εύπειθείας μισθόν την αιώνιον Εσεσθαί φησι ζωήν, μονονουχί τοιούτόν τι δηλών. "Ηξετε πάντες είς χρίσιν, ω ούτοι, χατά τον τής άναστάσεως δηλονότι χαιρόν, άλλ' εί πιχρόν ύμεν το χολάζεσθαι δοχεί, χαι άπεράντους λελυπημένω τώ χρίνοντι τάς δίχας ὑπέχειν, μή παρατρέχειν έᾶτε τὸν τῆς εὐπειθείας καιρὸν, ἀλλ' ἔτι παρόντος ἐπιδραττόμενοι, πρός την αιώνιον ζωήν αναδαίνειν επεί-

"Δσπερ γάρ δ Πατήρ έχει ζωήν έν έαυτώ, ουτως και τῷ Υἰῷ δέδωκε ζωὴν έχειν ἐν ἐαυτῷ, και ikovolar kowner αὐτῷ καὶ κρίσιν ποιείν, ὅτι Υίδς ἀνθρώπου ἐστίν.

"Όρα δή μοι πάλιν καὶ την ἐν τούτοις οἰκενομίαν, ίνα του λόγου θαυμάσης το σχήμα, και μή τοί; έξ άμαθίας περιπίπτων σχανδάλοις, αύτος έπὶ σεαυτῷ D χαλέσεις την απώλειαν. "Ανθρωπος υπάρχων, όσον είς την φύσιν τοῦ σώματος, ὁ Μονογενής, καὶ ὡς είς έξ ήμῶν ἐπὶ τῆς γῆς ἔτι μετά σαρχός δρώμενος, χαλ τοίς Τουδαίοις πολυτρόπως τά πρός σωτηρίαν είστγούμενος, δύο πραγμάτων θεοπρεπών έαυτώ περιτέθεικε την λαμπρότητα. "Οτι γάρ και αναστήσει τούς νεχρούς, και χριθησομένους παραστήσει τῷ οιχείω βήματι,διεβεβαιούτο σαφώς . άλλ, ήν και σφόδρα είχος δυσχεραίνειν έπι πούτω τους αχροωμένους, έγχαλούντας ήδη, και διώκειν εύλόγως αύτον ύποπτεύοντας, ότι Πατέρα ίδιον Ελεγε του Θεου, ίσου έαυτον ποιών τῷ Θεῷ. Άνακεράσας τοίνυν έξουσία

alacrius tandem doctrinæ et institutionis sermonem audirent. Eo itaque capitis illius scopus pertinet. Quod autem ad verba spectat, explicandum nobis superest. Communis expositio est, venturum aliquando tempus quo mortui suscitantis vocem audient : sed et nune adesse nihilominus ipsum existimant, aut quasi Lazaro, exempli gratia, Salvatoris vocem audituro, aut etiam quod mortui dicantur ii qui nondum per fidem ad æternam vocati sint vitam, quique ad eam suscepta Salvatoris doctrina erant evehendi. Et hæc quidem explicandi ratio præ se fert aliquam verisimilitudinem, sed veritatem neutiquam. Quare dictorum vim revolventes animo, convenientiorem eis sensum aptabi-

Amen, amen dico vobis, quia venit hora, et nunc est, quando mortui audient vocem Filii Dei. > Ilora videlicet rursum est, quando et qui audierint, vivent. Prioribus igitur verbis resurrectionis tempus significat, quo ad reddendam ra tionem vitæ in hoc mundo peractæ suscitatum ini mortuos edocet, ut eos, quemadmodum prius jam dixi, bujus rei formidine quasi freno quodam in recta et honesta vivendi ratione continent. Posterioribus autem verbis tempus ei credendi nunc adesse declarat, sed et obedientiæ præmium æternam vitam fore ait, tale quidpiam propemodum significans : Venietis omnes ad judicium, tempere resurrectionis videlicet, sed si vobis acerbum videtur offensum judicem a vobis interminabiles pænas repetere, nolite 235 obediendi tempus prætermittere, sed illud jam præsens arripientes, ad æternam vitam ascendere nitimini.

V, 26, 27. Sicut enim Pater habet vitam in semetipso , sic dedit et Filio habere vitam in semetipso; et potestatem dedit ei judicium facere, quia Filius hominis est.

Animadverte rursus horum verborum dispositionem, ut dicendi formam mireris, et ne præ imperitia in offensiones incurrens, ipse tibl evitium arcessas. Homo cum esset Unigenitus, quoad corporis naturam, et sicut unus ex nobis in terra cum carne adhuc appareret, ac Judæis multiplici ratione exponeret ea quæ ad salutem pertinent, duarum magnarum rerum et Deo convenientium claritatem sibi conciliavit. Nam et a se mortuos suscitatum iri, et judicandos ad suum tribunal adductum iri palam affirmabat : sed probabile erat auditores cam rem ægre admodum latures, cum jam eum reprehenderent, et jure insectari sibi persuaderent, quoniam Patrem suum dicebat Deum, æqualem se faciens Deo 40. Divina itaque potesta-

te et splendore sermonem temperans humanitati A καλ λαμπρότητι τή θεοπρεπεί του άρμόζοντα τή άνconvenientem, iræ asperitatem subducit, mitius quodammodo ac submissius quam oportebat dicens : « Sicut enim Pater habet vitam in semetipso, sie et Filio dedit habere vitam in semetipso. » Nolite mirari, inquit, si cum vestri nunc similis sim, ac videar homo, mortuos me suscitaturum promitto, et in judicium adducturum minitor : dedit quippe mihi Pater potestatem vivisicandi, dedit mihi judicandi potestatem. Postquam autem Judæorum lubricas aures his verbis curavit, illico se ad sequentia convertit, et causam statim exponens, oh quam ait se potestatem illam accepisse, nimirum humanitatem, quæ a seipsa nihil habet, subjicit : (Quia Filius hominis est.) Quod enim vita sit secundum naturam suam Unigenitus, ne- B que vitam ab alio participet, sed eo modo quo Pater vivificet, superfluum est, opinor, impræsentiarum dicere, cum in libri hujus initio fuse de illo disputatum sit ad eum locum : « Quod factum est in ipso vita erat 67.)

V, 28, 29. Notite mirari hoe, quia venit hora in qua omnes qui in monumentis sunt, audient vocem Filii Dei, et procedent qui 236 bona fecerunt, in resurrectionem vitæ : qui vero mala egerunt, in resurrectionem judicii.

His quidem verbis resurrectionis universorum tempus significat, quo, ut divinus ille noster Paulus scribit, « Ipse Dominus in jussu, in voce archangeli, in tuba Dei descendet de cœlo, » judicaturus orbem in justitia es, et redditurus unicui- C que secundum opera sua. Repetitione tamen corumdem imperitos Judzeorum animos quasi manuducit, ut clare discere queant majora ab eo miracula patratum iri quam quod factum est in paralytico, et se totius orbis constitutum iri judicem. Comparans autem mortuorum resurrectioni unius curationem, majorem et digniorem ostendit esse vim illam solvendæ mortis, et corruptionis omnium tollendæ, adeoque jure et necessario quasi de minore miraculo ait : « Nolite mirari hoc. > Neque vero putabimus ipsum his verbis operum suorum claritati detrahere, aut certe auditoribus præcipere ne mirentur quæ alioquin admiratione sunt dignissima; sed hoc scire et credere vult eos qui attoniti erant illo miraculo, parum illud esse hactenus. Verbo enim ac virtute divina, non tantum diuturnis morbis vexatos excitat, sed et ipsi morti immersos, et inevitabili corruptione superatos. Ideoque majus quiddam inferens ait : « Quia veniet hora, in qua omnes qui in monumentis sunt audient vocem ejus. > Qui verbo enim cuncta e nihilo produxit, quomodo non poterit efficere ut quod jam factum est in ortum denuo revertatur? Utrumque enim ejusdem est virtutis, et unius potestatis mirabile est opus in utroque. Utiliter autem subjicit, processuros e monumentis,

θρωπότητι λόγον, ύποκλέπτει το βαρύ της οργής έπιεικέστερόν πως και ύφειμένως, ή ήπερ έχρην, λέγων · « "Ωσπερ γάρ ὁ Πατήρ έχει ζωήν έν ἐαυτφ, obtw xal to Yio bedwee Zwhy Eyery by Lauto. > Mh θαυμάζετε, φησίν, εί χαθ' όμας νῦν ὑπάρχων, καὶ όρώμενος άνθρωπος, άναστήσειν ύπισχνούμαι τούς νεχρούς, και είς χρίσιν άγειν άπειλω · δέδωκέ μοι τό δύνασθαι ζωογονείν ο Πατήρ, δέδωκέ μοι το κρίνειν àπ' εξουσίας. Έπειδή δὲ διά τούτων την εύδλισθον των Ἰουδαίων τεθεράπευκεν ακοήν, φροντίδα ποιείται γοργήν και της των έφεξης ώφελείας, και την αιτίαν εύθύς τοῦ δεδέχθαι λέγειν έαυτον έξηγούμενος την ούδὲν Εχουσαν ἐξ ἐαυτῆς ἀνθρωπότητα, προίσχεται λέγων . "Οτι Γίος ανθρώπου έστίν. » "Οτι γάρ καί ζωή κατά φύσιν έστιν ο Μονογενής, και ού ζωής της παρ' έτέρου μέτοχος, ζωογονείν τε ούτως, ώσπερ καλ ό Πατήρ, περιττόν οίμαι λέγειν πρός τό παρόν, έπείπερ ήμιν ού βραχύς εν τούτφ δεδαπάνηται λόγος έν άρχη του βιδλίου, προκειμένου όητου, « "Ο γέ-יסטבע בע מטדש לשח קע. >

Μή θαυμάζετε τούτο, δτι έρχεται ώρα, έν ή πάντες ol èr τοῖς μνημείοις ἀχούσουσι τῆς φωτης αὐτοῦ, καὶ ἐξελεύσονται οἱ τὰ ἀγαθὰ ποιήσαντες είς ἀνάστασα ζωῆς οί δὲ τὰ φαῦλα πρά-

ξαντες, είς ἀνάστασιν χρίσεως.

Σημαίνει μέν διά τούτων τῆς ἀπάντων ἀναστάσεως τον χαιρον, ότε, χαθάπερ ήμιν ό θεσπέσιος ἐπέστειλε Παύλος, ι Αύτος ὁ Κύριος ἐν κελεύσματι, έν φωνή άρχαγγέλου, έν σάλπιγγι θεού καταδήσεται άπ' ούρανου, » κρίναι την οίκουμένην έν δικαιοσύνη, καὶ ἀποδώσων [al. ἀποδώσειν] ἐχάστφ κατὰ τὰ ἔργα αύτου. Χειραγωγεί δ' ούν όμως διά της των αύτων ἐπαναλήψεως τὴν ἀμαθεστάτην τῶν Ἰουδαίων διάνοιαν είς τὸ δύνασθαι συνιέναι σαφώς, ότι καὶ μειζόνων έσται τερατουργός, εν οίς ό παράλυτος ήν, καί της οίχουμένης άναδειχθήσεται χριτής. 'Αντιπαρατιθείς δέ χρησίμως τή των νεχρών άναστάσει την έφ' ένλ των νοσούντων θεραπείαν, μείζονά τε καλ άξιολογωτέραν ἐπιδειχνύει την θανάτου λυτιχήν ἐνέργειαν, και φθοράς της απάντων αναιρετικήν, είκότως τε καὶ ἀναγκαίως, ὡς ἐπ' ἐλάττονι τῷ παραδόξψ φησί · « Μή θαυμάζετε τούτο. » Καὶ οὐ δήπου πάντας [ίσ. πάντως] νομιούμεν αύτον τῆς τῶν οἰχείων D έργων λαμπρότητος διά τούτων κατηγορείν, ή καί τοίς ακροωμένοις επιτάττειν, μή χρηναι θαύματος άξιουν, τὰ ἐφ' οἶς ἀν εἰχότως θαυμάζοιεν, ἀλλ' εἰδέναι τε καί πιστεύειν βούλεται τοὺς ἐπ' ἐκείνφι καταπεπληγμένους, ότι μικρόν αὐτῷ τὸ μέχρι τούτου θαυμάζεσθαι. Έγείρει γάρ λόγω καὶ ἐνεργεία θεοπρεπεί, ούχ όπως έχ μαχρών άρφωστημάτων τούς χάμνοντας, άλλά και αύτους ήδη τους τῷ θανάτῳ βεδαπτισμένους, καὶ ἀκράτφ νενικημένους φθορά. Καὶ διὰ τοῦτό φησι, τό μείζον είσφέρων · « "Ότι έρχεται ώρα, εν ή πάντες οί εν τοις μνημείοις ακούσονται της φωνής αύτου. "Ο έτρ λόγω τὰ ούχ όντα ποτέ πρός τὸ είναι παραγαγών. πως ούχ αν ίσχύσαι το ήδη πεποιημένον παλινδρομείν

άναπείσαι πρός γένεσιν; Είεν γαρ αν ούτω της αδ. A peccatores quidem, et quotquot improbe viserint, εής ένεργείας έχάτερα, και μιάς έξουσίας το έπ' άμφοιν άξιάγαστον άποτέλεσμα. Έπιλέγει δε χρησίμως, ότι προελεύσονται των μνημάτων, οί μεν έπ' αίσγροις άλόντες, και πονηρία συμδιοτεύσαντες, την άτελεύτητον ὑφέξονται [ὑφέξοντες] δίκην· οἱ δὲ διαπρεπείς εν άρεταίς, της επιειχείας μισθον άντιχομιούμενοι την αιώνιον ζωήν όμου μέν, χαθάπερ ήδη προείπομεν, εαυτόν διανομέα των εχάστω πρεπόντων και διά τούτων είσφέρων, όμου δε άναπείθων,

ή τῷ φόδω τοῦ παθείν τὰ δεινά, παραιτείσθαι τὸ φαϊλον, και συνελαύνεσθαί πως είς τὸ βιοῦν ἐθέλειν ἡδη σωφρονέστερον, ή έφέσει νυττομένους τρόπον τινά τή περί την αλώνιον ζωήν, συντονωτέραν ποιείσθαι σπουδάζειν την έπ' άγαθοίς προθυμίαν.

KEDAA. O.

Υίὸς, άλλ' Ισοσθενής κατ' ένέργειαν την έφ ἄπασίν έστιν, ώς Θεὸς έκ Θεοῦ.

Οὐ δύταμαι έγω ποιεῖν ἀπ' ἐμαυτοῦ οὐδέν. Καθώς απούω, πρίνω, και ή πρίσις ή έμη δικαία borter on où thro to belinua to euor, alla to θέλημα του πέμψαντός με Πατρός.

Επίστησον πάλιν τοίς λεγομένοις ακριδέστερον, καλ δέχου του θεωρήματος ώς εν περινοία την δύναμιν. Ούχ είδότες Τουδαίοι της μετά σαρχός οίχονομίας το βαθύ μυστήριον, άλλ' ούδε τον ενοιχούντα τῷ ἐχ Παρθένου ναῷ Θεὸν Λόγον ἐπιγινώσχοντες, ζήλφ πολλάχις πεπλανημένφ, καὶ οὐ τῷ κατ' ἐπίγνωσιν, ώς ὁ Παυλός φησιν, εἰς ἀγριότητα τρόπων και άνημέρους όργας έξεκαίοντο και δή και κατατον εποίει Θεόν, και πάλιν, ότι Πατέρα ίδιον έλεγε τὸν Θεὸν, Ισον έπυτὸν ποιῶν τῷ Θεῷ. Ἐπειδή δὲ ήσαν ούτω δυσμαθείς, και θεοπρεπών μεν όλως ούκ άνεχόμενοι λόγων, μικρά δὲ περὶ αὐτοῦ καὶ φροιούντες και λέγετε [Ισ. λέγοντες], οίκονομικώς ό Σωτήρ συννηπιάζει μέν αύτοῖς, κεκραμένην δ' ούν όμως εποιείτο την εξήγησιν, ούτε τους τῷ Θεῷ πρέποντας λόγους όλοτελως παραιτούμενος, ούτε μήν είς όλόχληρον των άνθρωπίνων ρημάτων άποφοιτών. είπων δέ τι της θεϊκής έξουσίας άξιον, παραχρήμα χολάζει τον απαίδευτον των αχροωμένων θυμόν, έπαγαγών τι καὶ άνθρώπινον, καὶ πάλιν άνθρώπινόν τι διά την οίχονομίαν είπων, ούχ έν μιχροίς όρασθαι μόνοις τά καθ' έαυτον, θεον δντα κατά φύσιν έπιδειχνύων διά τῆς ὑπὲρ ἄνθρωπον Ισχύος καὶ λόγων πολλάκις. Τοιαύτην τινά καὶ νῦν ἐν τοῖς ἀρτίως ἡμίν προκειμένοις εύρήσεις την τέχνην. Τί γάρ έφη φθάσας; ε "Ωσπερ γάρ ὁ Πατήρ ἐγείρει τοὺς νεχρούς, καί ζωοποιεί · » είτα πάλιν, « "Ότι Εργεται ώρα, έν ή πάντες οἱ ἐν τοῖς μνημείοις ἀχούσονται τῆς φωνῆς αύτου. > και πρός τούτοις, ότι και εξεγεροσωται κόιθησόμενοι, και άναλόγως ώσπερανεί έργάται την άντιμισθίαν άποληψόμενοι. Ο δὲ δύνασθαι λέγων ούσπερ αν έθέλει ζωογονείν, και ούτως ώς ὁ Πατήρ. πως αν ούχι την Θεώ πρέπουσαν δύναμιν έπυτώ νοοίτο περιτιθείς; Έσται δὲ ὅτι καὶ πάντων κριτής ό διαρρήδην είπων, πως ούχ αν έχταράξαι διχαίως τούς άνθρωπον έτι γυμνόν οἰομένους ὑπάρχειν αὐτόν;

ut æternas pænas luant, bonis autem et virtutibus conspicuis, ut rempiternam vitam probitatis præmium referant, simulque, ut jam prius diximus, seipsum judicem eorum quæ cuique debentur his quoque verbis significans, ac præterea suadens aut metu malorum improbitatem fugere et ad meliorem frugem se transferre, aut æternæ vitæ desiderio quodammodo stimulatos virtutem vebementius cupere.

237 CAP. IX.

"Ori nat' ovičer Eldrewr rov Θεού nal Πατρός o B Quod nihilo minor sit Deo ac Patre Fifius, sed in omnibus agendis pari potestate præditus, ut Deus de Deo

> V, 30. Non possum ego a meipso facere quidquam. Sicut audio, judico : et judicium meum justum est; quia non quæro voluntatem meam, sed voluntatem ejus qui misit me Patris.

Attende rursum acrius in ca quæ dicuntur, et vim horum verborum intellectu percipe. Cum Judæi altum incarnationis mysterium ignorarent, sed neque scirent Deum Verbum inhabitare in templo Virginis, erroneo plerumque zelo, et non secundum scientiam, ut Paulus ait so, in morum feritatem et immanes iras exardescebant : adenque lapidibus ipsum obruere nitebantur, quod, homo cum λεύεω ἐπεχείρουν αύτον, ὅτιπερ ἄνθρωπο; ών, ἐαυ- C esset, seipsum Deum faceret, ac præterea, quod Patrem suum Deum vocaret, aqualem seipsum faciens Deo. Cum autem essent adeo hebetes, ac divinos sermones utique non ferrent, deque in tenuiter admodum sentirent ac loquerentur, singulari consilio Salvator ad corum pueritiam sese demittit, temperata nihilominus expositione utitur, cum nec convenientes Deo sermones plane repudiet, nec ab humanis vocabulis in totum refugiat : sed divina potestate dignum aliquid locutus, statim aliquid humanum subficit quo incolentem corum animum reprimat; el rursus ubi propter incarnationis dispensationem aliquid humanum protulit, virtute et voce humana majori sæpe ostendit se, Deus cum sil secundum naturam, in eo tantum bumilitatis statu non versari. Istiusmodi quamdam artem etiam in iis quæ modo proposita sunt reperies. Cur enim antes dixit : · Sicut enim Pater suscitat mortuos, et vivificat; » item : « Quia venit hora, in qua omnes mortui vocem ejus audient; » præterea, et quod procedent judicium subituri, et pro suis meritis mercedem recepturi? At qui dicit posse se quos velit vivificare, non secus ac Pater : quomodo non censebitur divinam sibi gloriam arrogare? Qui vero palam asserit se universorum fore judicem, quomodo non jure percellet eos qui merum hominem 238 ipsum esse putant? Cum enim Hebræi essent, ac divinis eruditi Litteris, probabile crat cos

^{*} Rom. x , 2.

5

el

à

A

25

53

Lx

ty

80

29

00

δp

àx

XI

6e

Tò

BE

001

500

al

\$31

YI

τψ

sla

πά

ήμ

701

dix

μđ

φύο

TOS

φύο

THE

οχή

YEY

pul

TEG

ELS .

d Ec

\$ ye.

U

quos illud sæpenumero canebatur : « Exsurge, Deus, judica terram ". . Et rursum : . Quoniam Deus judex est 11.) Quia ergo stultos hosce Judæorum populos sciebat eam ob rem indignari, ab ira solita eos avocat humano more, dicens : « Non possum ego a meipso facere quidquam. Sicut audio, judico. > Prima igitur fronte videtur Judæorum mentem irridere; imbecillitatis enim cujusdam, non autem liberæ potestatis opinionem præ se fert oratio, quamvis ita non sit revera; quippe cum æqualis sit per omnia Patri Filius, eadem virtute ac potestate præditus est naturaliter. Ait autem non posse facere se quidquam a seipso, sed sicut audierit judicare, alio rursus ostendens esse quæ Deo ac Patri. Neque enim ulla in re operari censebitur solus ac seorsim Pater absque Filio, cum ipsum habeat robur ac virtutem. Quapropter « Omnia certe facta sunt per ipsum, et sine ipso factum est nihil "; » neque rursus aliquid per seipsum faciet Filius, ita ut cum eo non sit Pater. Idcirco enim ait : c Ego a meipso facio nihil: Pater autem in me manens, ipse facit opera 12. > Neque porro censebimus Filium quasi ex infirmitate a Patre corroborari, sed ei rursus omnium potestatem tribui; non enim esset ultra natura Deus si adventitiam haberet in se deitatis pulchritudinem. Sed nec ipse Pater absoluta boorum eminentia præfulgebit, si naturæ suæ cham. Quæretur enim pro ratione imaginis et archetypi, qui res antedictas largiatur, atque ita demum in quæstionem infinitam sermo abibit, et in profundum blasphemiarum pelagus excurret. Sed quoniam, ex substantia Patris cum sit Filius, onnia Genitoris secundum naturam propria sibi asciscit, et substantialiter în unam cum ipso deiintem, propter naturæ identitatem, concurrit, est ipse quidem in Patre, ac rursum habet Patrem in seipso : idcirco sæpe inculpate ac vere suorum operum potestatem tribuit Patri, non quod seipsum id posse neget, sed quod ad unius operationem deitatis omnia referat. 239 Una autem deitas in Patre est, ac Filio, sanctoque Spiritu. Quod autem non inferior sit Patre Filius virtute, aut operatione, sed per omnia similis et aquipotens, antea demonstravimus, ad ilium locum : « Non potest Filius a se facere quidquam, nisi quod viderit Patrem facientem: quæcunque enim ille fecerit, hæc et Filius similiter facit.

νής, καὶ δι' ἐτέρων ήμιν ἀποδέδεικται, προκειμένου ρητού · « Οὐ δύναται ὁ Υίὸς ποιείν ἀψ' ἐαυτοῦ οὐδίν, έὰν μή τι βλέπη τὸν Πατέρα ποιούντα & γάρ ἄν ἐκείνος ποιή, ταύτα καὶ ὁ Υίὸς ὁμοίως ποιεί. >

Sed quoniam divinis dogmatibus citra ullam segnitiem incumbere æquum esse statuo, age rursum, nautarum more, totam capitis rationem instar funis colligamus. Sic enim videre licet Filium suam non incusare naturam, dum ait non posse a seipso fa-

non ignorare Deum-fore totius orbis judicem, apud Α Την γάρ δή, κατά το είκος, 'Εδραίους δντας αύτους, καὶ τοῖς ἱεροῖς παιδαγωγουμένους Γράμμασιν, ούν άγνοησαι παντελώς, ότι θεός έσται της οίχουμένης κριτής, έπει και παρ' αύτοις πολλάκις εψάλλετο. « 'Ανάστα, ὁ Θεὸς, χρίνον την Υην. » Καὶ πάλεν· ε "Ότι ὁ Θεὸς χριτής ἐστιν. » Έπεὶ οὖν τούτοι; άσχάλλοντας ήδει τοὺς άνοήτους τῶν Ἰουδαίων λαοὺς, της αύτης συνήθους όργης εξίστησι λέγων άνθρωπινώτερον · « Ού δύναμαι έχω ποιείν άπ' έμαυτου ούδέν. Καθώς ἀχούω, χρίνω. > "Οσον μέν ούν έστιν, έχ του προχείρου λαδόντας, είπελν, διαγελά των Ίουδαίων τὸν νοῦν ἀσθενείας γάρ τινος, καὶ οὐ πάντας [γρ. πάντως] ελευθέρας εξουσίας ὑπόληψιν πλάττεται του λόγου το σχήμα, έχει δε ούχ ούτω κατ' άλήθειαν έπείπερ ίσος ων ό Υίος κατά πάντα τῷ modo sibiipsi camdem voluntatem ac virtutem B Πατρί, την αύτην ενέργειάν τε και εξουσίαν έχει φυσικώς. Λέγει δὲ μὴ δύνασθάί τι ποιείν ἀφ' ἐαυτοῦ, πρίνειν δε ούτως, ώσπερ αν απούσαι τρόπω πάλιν έτέρω, και Ισογνώμονα και Ιτοσθενή δεικνύων έαυτον τῷ Θεῷ καὶ Πατρί. Οὐδὶ γὰρ ἐνεργὸς περί τι των δυτων δίχα του Υίου νοοίτ' αν μόνος και καθ' έπυτον ό Πατήρ, Ισχύν έχων αύτον και δύναμιν. Διδ δή ε Πάντα δι' αύτου, και χωρίς αύτου έγένετο ούδε έν - > ούδ' αδ πάλιν εξεργάσεται τι καθ' έαυτον ό Υίος, μή ούχι συνόντος αύτῷ τοῦ Πατρός. Διά γάρ τοι τούτο καί φησιν . Απ' έμαυτού ποιώ ούδέν . ό δὲ Πατήρ ὁ ἐν ἐμοὶ μένων ποιεί τὰ ἔργα αὐτός. > Καὶ οὐ δήπου διακεισόμεθα δυναμούσθαι μέν ὡς ἐξ άσθενείας παρά τοῦ Πατρός τον Υίον, χορηγείσθαι δέ πάλιν αὐτῷ καὶ τήν ἐφ' ἀπασιν ἐξουσίαν· οὐ γὰρ racterem habeat virtute ac potestate aliena caren- C αν ούκετι ήν κατά φύσιν θεός, έπακτον ώσπερ έχων τὸ τῆς θεότητος κάλλος. 'Αλλ' οὐδὲ αὐτὸς ὁ Πατήρ ἐν άχράτοις των άγαθων ὑπεροχαίς ἔτι χείσεται, δυνάμεως της παρ' έτέρου και έξουσίας δεόμενον έχων τὸν τῆς ἰδίας φύσεως χαρακτῆρα λόγον. Ζητηθήσεται γάρ άναλόγως τη είκονι και τῷ άρχετύπι τῶν είρημένων ο χορηγός, ούτω τε λοιπόν είς ἀπέραντον ζήτησιν ό λόγος ήμεν οίχήσεται, και είς βαθύ βλασφημιών εχδραμείται πέλαγος. 'Αλλ' επείπερ εχ τής του Πατρής ούσίας υπάρχων ο Υίδς, πάντα τὰ του γεννήσαντος ίδια κατά φύσιν ἐπάγεται, καὶ ούσιωδώς άνατρέχει πρός μίαν αύτῷ θεότητα, διά τὸ τῆς φύσεως άπαράλλακτον (ξστι μέν αύτός έν Πα:ρί, έχει δ' αὐ πάλιν ἐν ἐαυτῷ τὸν Πατέρα). διά τοι τοῦτο πολλάκις άκατηγορήτως τε καλ άληθως άνατίθησι τω Πατρί των οίκείων Εργων την δύναμιν, ούκ Εξω του δύνασθαι τιθείς έαυτον, άλλὰ τῆ ἐνεργεία τῆς μιᾶς θεότητος τὰ πάντα προσνέμων. Μία δὲ ἡ θεότης ἐν Πατρὶ, καὶ Υίφ, καὶ άγίφ Πνεύματι. "Οτι δὲ οὐκ ἐλάττων ἐστὶ του Πατρός ὁ Υίος, ή κατά δύναμεν, ή κατ' ένέργειαν την επί τισιν, άλλ' δμοιος κατά πάντα και Ισοσθε-

> Έπειδή δε την εν τοις θείοις δόγμασιν άξιεραστοτάτην σπουδήν, δχνου παντός άναφαίνεσθαι χρείττονα, δίκαιδν τε καλ πρέπον δπολαμδάνω · φέρε δή πάλιν τοίς εν τή θαλάττη ναυτίλοις ποιούντες τλ παραπλήσια, σχοινίου τινός δίκην, όλον είσαύθες τὸν

⁷⁰ Psal. LXXXI, 8. 11 Psal. LXXIV, 8. 11 Supra 1, 3. 13 Joan. XIV, 10.

ούτως ίδείν, ού τής έαυτου φύσεως κατηγορούντα τὸν Υίὸν δι' αὐτοῦ τοῦ λέγειν μη δύνασθαί τι ποιείν αφ' ξαυτού, άλλα μάλλον την των Τουδαίων απόνοιαν εξελέγχοντα, και αύτον δε τον διά Μωσέως πατήσαντας νόμον διαρρήδην Επιδειχνύοντα. Το γάρ εύθυς έπεισάγεσθαι τῷ, ε Οὐ δύναμαι έγὼ ποιείν ἀπ' ἐμαυτοῦ οὐδὲν, » τὸ « Καθώς ἀκούω, κρίνω , » λοιδορίας μέν άπάσης της έπὶ τὸ μὴ δύνασθαι δράν εξ οίχείας δυνάμεως ελευθεροί τον Υίον· φιλοπάτορα δὲ καὶ συνεθελητήν τῷ γεννήσαντι κατά πάντα σαφως αποφαίνει. Εί γαρ ώσπερεί τυχον ατονήσας την έχ Πατρός έδανείζετο δύναμιν, ώς ούχ έξαρχούσαν έχων ἀφ' ἐαυτοῦ, πῶς οὐκ ἔδει μάλλον εἰπεῖν, Οὐ δύναμαι έγω ποιείν απ' έμαυτου ούδεν, λαμδάνω δε τὸ δύνασθαι παρά τοῦ Πατρός; Νυνί δὲ τοῦτο μέν ούχ είπων, ἐπενεγχών δὲ μάλλον τῷ μὴ δύνασθαί τι δράν άφ' έαυτου, το κρίνειν ούτως, ώσπερ αν καί άχούσαι, δήλος αν είη λοιπόν, ούχ ἐπ' άσθενεία τή אבד' צֿעבּרְקצומע דאָע צֿאוֹ דופו דס עון סטעמדטמו סטעדבθειχώς, άλλ' έπὶ τῷ μἡ ἐνδέχεσθαι παραδαίνειν αὐτον κατά τι γουν το θέλημα του Πατρός. Μιάς γάρ θεότητος της έν Πατρί και Υίφ νοουμένης, Εσται δήπου πάντως καὶ θέλημα ταυτόν, ούτε δὲ ἐν Πατρὶ, ούτε μήν εν Υίφ, ή και τῷ ἀγίφ Πνεύματι στασιάζουσά ποτε καθ' έαυτης ή θεία φύσι; νοηθήσεται, άλλ' όπερ αν δόξαι τῷ Πατρί τυχον, τοῦτο πάσης έστι της θεότητος θέλημα. 'Αναγχαίως τοιγαρούν ό Υίδς, συνευδοκητήν ώσπερ τινά καὶ συγκατανεύοντα τῷ Πατρί, πρὸς τὴν ἐφ' ῷπερ ἄν δόξειε ψῆφον ἐαυτὸν ζ είσφέρει, μή δύνασθαί τι δράν εξηγούμενος, δ μή πάντως έστι κατά γνώμην του Πατρός. Τούτο γάρ hute squaives to, e an' èpautou. s wonep av el léγοι μή δύνασθαι δράν άμαρτίαν, ούχ άν τις δόξαι δικαίως άσθενείας ύπομείναι γραφήν, έξηγείσθαι δέ μάλλον άξιάγαστόν τι καί θεοπρεπές της οίκείας φύσεως ιδίωμα. ότι γάρ άτρεπτό; τε και άναλλοίωτος ὑπάρχει,δηλοί. Οὕτως ὅταν ἀφ' ἐαυτοῦ μἡ δύνασθαί τι ποιείν όμολογή, καταπλαγησόμεθα μάλλον, φύσεως ατρέπτου χαρπόν όρωντες το άτρεπτον, ήπερ ούχ εύχαίρως ώς άσθενείας σημαντικόν τό ι μή δύνασθαι , λογιούμεθα. Ταῦτα δὲ πάλιν ήμῖν άναγολοιε πεν τοιε ειδυλητροιε ειδμαφο πετδοιε. εδερνάτω δὲ ὁ φιλομαθής τὰ βελτίονα. Διερμηνεύσαι μέν και έτέρως το ρητον ούκ δκνήσομεν, βραχύ τι των της θεότητος όρων καὶ της του Μονογενούς ύπεροχής τον λόγον υποδιδάζοντες, και έπείπερ άνθρωπος γέγονε τε δυτως και κεχρημάτικεν ο Υίος, επί την μετά σαρκός οίκονομίαν την των θεωρημάτων μεταβφυθμίζοντες δύναμιν, συγγενή τε καλ συνημμένα τολς προαποδεδομένοις καλ τὰ ἐφεξής ἀποδεικνύοντες.

Ούχουν ότι και ακούσονται της φωνής αύτου πάντες οί εν τοίς μνημείοις, και ότι και κριθησόμενοι προελεύσονται διεμαρτύρατο σαφώς. Έπειδή δε άπαξ είς τον περί του χρίνειν αύτον την οίχουμένην έχδέδηκε λόγον, ού μόνον ότι κατ' έκείνο καιρού, καθ' δ Εσεσθαί φησι την των νεχρών αναδίωσιν, δίχαιος έσται χριτής ἐπαγγέλλεται, άλλά γάρ ήδη καὶ τὰ ἐν τῷδε τῷ βίφ πράγματα κρίνειν όρθῶς καὶ δικαίως διισχυρίζεται. Τί δὲ ἡν τὸ χρινόμενον, καὶ ἐπὶ τίσιν φ λόγος, άχουε λοιπόν. Έγεννήθη δι' ήμας έχ γυναι-

τοῦ κεφαλαίου λόγον αναμηρυσώμεθα. "Εττι γάρ A cere quidquam, sed potius Judæorum reprehendere stultitiam, et aperte ostendere ab iis conculcari legem ipsam Mosaicam. Quod enim his verbis, Non possum ego facere a meipso quidquam, > statim subjungitur illud, « Sicut audio, judico, » ab omni convicio Filium liberat quo nihil ex sua vi posse facere dicitur : Patri vero obsequentem, eique in omnibus rebus astipulatorem esse aperte demonstrat. Nam si præ infirmitate quodammodo a Patre virtutem acciperet, quasi a seipso sufficientem non babeat, qui non potius dicere debebat, Non possum ego facere a meipso quidquam; sed accipio potestatem a Patre? Jam vero cum istud non dixerit, sed posteaquam significavit non posse a seipso facere quidquam, intulerit potius judicare se sicut audierit, manifestum est non ob infirmitatem in nonnullis faciendis dixisse se non posse, sed quod ne ulla quidem in re Patris voluntatem possit prætergredi. Nam cum una in Patre et Filio deitas intelligatur, erit utique eadem etiam voluntas, neque vero in Patre, neque adeo in Filio sanctoque Spiritu dissentire unquam a se natura divina censebitur, sed quod Patri placuerit, hoc tota vult deitas. Necessario itaque Filius consentire se et annuere Patri quæcunque res ei placuerit significat, docens non posse facere quidquam quod ntique non sit juxta Patris sententiam. Hoc enim significat illud a meipso, > ut si diceret non posse 240 facere peccatum, nemo existimaverit eum imbecillitatis jure accusari, sed mirabilem quamdam ac divinam potius naturæ suæ explicare proprietatem : ostenderet enim se mutationis et alterationis immunem exsistere. Ita cum a seipso non posse facere se quidquam profitetur, mirabimur potius immutabilis naturæ fructum immutabilem cernentes, quam illud, e non posse, infirmitatem significare intempestive putabimus. Hæc autem rursum nobis pro ratione eorum quæ ante dicta sunt sufficiant; scrutetur porro discendi studiosus meliora. Explicare tamen dictum illud alio modo non gravabimur, paululum quiddam de deitatis rationibus et Unigeniti excellentia dicendo minuentes, et quoniam homo revera factus est, Fisiusque vocatus, vim theorematum ad dispensationem cum carne transferentes, cognataque et conjuncta superioribus sequentia demon-

lgitur clare testificatus est mortnos omnes ejus vocem audituros, et ad judicium processuros. Quoniam autem semel eo provectus est ut dixerit se orbem judicaturum, non solum profitetur se justum judicem fore eo tempore quo futuram ait resurrectionem, verum etiam bujus vitæ actiones recte ac juste judicaturum confirmat. Quodnam autem judicandum sit, et de quibus sermo sit, attende modo. Natus est propter nos ex muliere; ut enim Paulus ait : « Non apprehendit angeles,

tribus assimilari 74. > Cum autem factus sit homo, et in servi forma, factus quoque est sub lege is qui legislator est, ut Deus ac Dominus 78.76. Quare interdum loquitur, ut qui sub lege est, interdum ut qui supra legem, et citra reprehensionem habet utriusque faciendi potestatem. Disserit autem nunc cum Judæis, ut legis custos et homo, ut qui prætergredi nesciat mandata divina, nibilque ex sententia sua facere queat, quod non divinæ legi congruat. Ideoque ait : « Non possum ego a me ipso facere quidquam; sicut audio, judico. . Cum vero testificatur non posse a seipso facere quidquam, quod utique non sit etiam legi placitum, et re judicare sicut audierit, suggerente nimirum præfractos mores retegit. 241 Hoc enim recte sub anuunt illa verba: « Non possum a meipso facere quidquam, > hoc est : Vos data vobis mandata temere prætergredientes, a vobis ipsis cuncta facere audetis, et de singulis rebus judicia divinis jussis minime consentanea facitis. Docetis enim doctrinam mandata hominum, et voluntatem vestram pro lege vobis præscribitis. Quænam ergo sit horum verborum ratio, aut quomodo seipsum juste je dicantem significet, rursum dicetur. Curavit in Sabbato paralyticum, misertus est hominis diuturna ægritudine laborantis, rectum nimirum bonumque de ipso ferens judicium. Decebat enim etiam in Sabbato misereri jacentis, neque verecundia Sabbati misericordiam coercere, vanissimæ religionis obtentu. Quemadmodum autem Pater in Sabbato erga creaturas operatur, utique per Filium : ita et Filius. Neque enim placuit misericordia carere in Sabhato propter Sabhatum, cum sciret Dominum esse Filium hominis. Non enim homo propter Sabbatum factus est, sed Sabbatum propter hominem. Itaque rectum quidem est ac bonum Salvatoris de his judicium, qui propter Sabbatum misericordiam erga jacentem non inhibuit, sed quod efficere poterat, ut Deus, fons quippe bonitatis est natura divina, illud etiam in Sabhato præstitit. Judicium autem eorum qui ea re offendebantur propter Sabbatum, atque ideirce erat, quomodo non divinis legibus valde repugnat (scriptum est enim: « Innocentem et rectum non interficies " ,), et ab eorum crudelitate potius quam ex sacris Litteris profectum est? Audi itaque Jesum emphatice dicentem ad eos qui ob ejus beneficia indignantur, et sancta ejus incusant judicia, suis duntaxat insistentes, idque pro lege habent quod sibi placuerit quamvis legi repugnet : Non possum ego a meipso facere quidquam, s hoc est, juxta legem Mosaicam cuncta facio, nihil a meipso facere possum; « sicut audio, judico. » Quid enim lex sibi vult : « Non accipies personam

sed semen Abraha, unde debnit per omnia fra- Α κός ώς γάρ ὁ Παῦλός σησιν, « Θύκ άγγέλων έπιλαμδάνεται, άλλά σπέρματος 'Αδραάμ · δθεν ώφειλε κατά πάντα τοίς άδελφοίς όμοιωθήνα:. > Έπειδή δὲ γέγονεν άνθρωπος, και έν τη του δούλου μορφή, γέγονε και ύπο νόμον ὁ νομοθέτης ὡς Θεός και Κύριος. Λαλεί τοιγαρούν ποτέ μέν ώς ύπο νόμον, ποτέ δὲ αν πάλιν ώς ύπερ νόμον, καὶ ἀκατηγόρητον ἐπ' άμφοιν έχει την έξουσίαν. Διαλέγεται δε νυνί πρό; Τουδαίους, ώς νομοφύλαξ και άνθρωπος, ώς ούχ είδως παραδαίνειν τλς άνωθον όρισθείσας εντολά;, ούδε από γνώμης οίχείας ανεχόμενός τι ποιείν, δ μπ τῷ θείῳ νόμιο συνδοχεί. Διὰ τοῦτό φησιν : « Οὐ δύνα μα εγώ ποιείν άπ' εμαυτού ούδεν καθώς άκούω, πρίνω. » Έαυτῷ δὲ τὸ μἡ δύνασθαί τι ποιείν ἀφ έαυτου μαρτυρών, δ μή πάντως έστι και θελητόν τῷ lege, Judworum inobedientiam arguit, corumque Β νόμφ, χρίνειν τε ούτω και δικάζειν τοις πράγμασιν, ώσπερ αν ακούσαι, διαγορεύοντος δηλονότο του νόμου, τὰς τῶν Τουδαίων ἀπειθείας ἐξελέγχει, κα' [των]τρόπων αύτων άπογυμνοί το εξήνιον Τούτο γάρ δή και ύπεμφαίνει καλώς τεθειμένον τὸ, • Οὐ δύναμαι έγω ποιείν ἀπ' έμαυτοῦ οὐδέν, » ἀντί του, Υμείς αφυλάκτως τας δοθείσας ύμιν παραδαί. νοντες έντολάς, πάντα πράττειν άρ' έαυτων, ώς έξ άχινδύνου λοιπόν έθαρτητατε, και τάς έφ' έκέστω των πραγμάτων χρίσεις, ούχ άχολουθούσας τοίς θεόθεν διατεταγμένοις ποιεϊσθαι σπουδάζετε. Διδάσκετε γάρ διδασχαλίαν έντάλματα άνθρώπων, χαὶ νόμον ώρισασθε τὸ οίχεῖον θέλημα. Τίς ούν ὁ τῆς διασχευῆς της εν τούτφι τρόπος, η πως έαυτον μεν είσαγει κρίνοντα δικαίως, έκείνους δε ούδαμῶς, εἰρήσεται πάλιν. Τεθεράπευχεν εν Σαδδάτω τον παράλυτον, ηλέησεν ανθρωπον μαχρούς έν νοσήματι χατατρίψαντα χρόνους, όρθην δηλονότι καλ άγαθην έπ' αὐτῷ την κρίσιν εξενεγκών. Έδει γάρ εποικτείρειν και έν Σαββάτω τον κείμενον, και συστείλαι μέν τον έλεον ούδαμώς αίδοι τή περί το Σάββατον, είχαιοτάτην ἐπιτηδεύοντας τὴν εὐλάδειαν. "Ωσπερ δὲ ἐν Σαδδάτω και ο Πατήρ ένεργος περί την των κτισμάτων ένέργειάν έστι, πάντως δὲ δι' ,Υίου, ούτω και αὐτός. Οὐδὲ γάρ αποστερείσθαι δείν τον ελέου δεόμενον εν Σαδ-6άτω διά το Σάββατον εδοχίμαζεν, επεί Κύριον ήδει τον Υίον του ανθρώπου . ου γάρ ο ανθρωπος διά το Σάββατον έγένετο, άλλά το Σάββατον διά τον άνθρωπον. Ούχουν όρθη μέν έπι τούτοις και άγαθη του mortem quærebant ejus a quo nulla in re violatum D Σωτήρος ή κρίσις, οδ διά το Σάβδατον την έπλ τῷ χειμένω φιλανθρωπίαν αποχωλύσαντος, άλλ' όπερ οίδεν ώς θεός ένεργείν (πηγή γάρ άγαθότητος ή θεία φύσις έστι), τούτο και έν Σαββάτω ποιήσαντος, Ή δέ γε κρίσις ή επ' αὐτῷ λυπουμένων διά τὸ Σάββατον, καί διά τουτο φονώντων κατά του μηδέν άδικήσαντος, πως ού λίαν έστι τοί; μέν θείοις άπάδουσα νόμοι; (γέγραπται γάρ • « 'Αθώον και δίκαιον ούκ άποxτενείς »), εξ ώμότητος δε μάλλον της άπ' αὐτών, και ούκ έκ των Ιερών ηθρημένη Γραμμάτων; Δέχου τοίνυν τον έπὶ τούτοις μετ' ἐμφάσεώς τινος λέγοντα του Ίησούν πρός τους έφ' οίς εύεργετεί χαλεπαίνοντας, και τοις μέν όσιοις αύτου κρίμασιν έπισκή-

¹⁴ Hebr. 11, 16. 18.78 Philipp. 11, 7; Galat. 1v, 5. 17 Exod. xxm, 7; Dan. xm, 53.

τὸ δόξαν έχειν όρθως νόμον ώσπερ όριζομένους, κάν άπάδη τῷ νόμφ' « Ού δύναμαι έγὼ ποιείν ἀπ' έμαυτοῦ οὐδὲν, > ἀντὶ τοῦ, Πάντα κατά νόμον πράττω, τὸν ὁρισθέντα διὰ Μωσέως, οὐδὲν ἀπ' ἐμαυτοῦ ποιείν άνέχομαι, « καθώς άκούω, κρίνω. » Τί γάρ ὁ νόμος βούλεται; « Οὐ λήψη πρόσωπον ἐν κρίσει, ὅτι ἡ κρίσις τοῦ Θεοῦ ἐστι. . Τί νῦν ἐμοὶ χολάτε, φησίν, ὅτι ὅλον άνθρωπον όγιη εποίησα εν Σαββάτω, Μωσέα μη κρίνοντες, και εν Σαββάτω περιτέμνεσθαι δείν τὰ βρέφη διαταξάμενον; « Μή χρίνετε κατ' δψιν, άλλά την δικαίαν κρίσιν κρίνετε. > Εί περιτομήν λαμδάνει άνθρωπος έν Σαββάτω, ένα μή λυθή ὁ νόμος Μωσέως, άπερισχέπτως άσχάλλετε τεθεραπευμένον δλον έν Σαδδάτω θεώμενοι. Οὐχοῦν ἐγὼ μὲν ἔχρινα δικαίως, Β ύμεζε δὲ οὐκέτι · πάντα γὰρ ἀφ' ἐαυτῶν ποιεῖτε. ε Ένω ος δηναίται ποιείν σμ, επαπρος ος ερ. καρώς άχούω, χρίνω, καὶ ή χρίσις ή ἐμή διχαία ἐστίν. Οὐ γάρ ζητῶ τὸ ἐμὸν θέλημα, καθάπερ ὑμεῖς, ἀλλά τὸ τοῦ πέμφαντός με Πατρός. • Τίς δὲ ὁ τρόπος τῆς ἀποστολῆς, καὶ ὁ τοῦ πεπέμφθαι λόγος, διὰ πολλών θέλημα του Θεού και Πατρός του νόμου είναι φησιν.

Εάν έγω μαρτυρώ περί έμαυτου, ή μαρτυρία μου ούχ έστιν άληθής. "Αλλος έστιν & μαρτυρών περί έμου, και οίδα δει άληθής έσειν ή μαρτυρία

ήν μαρτυρεί περί έμου.

Ό σοφώτατος Σολομών, τὰ ἐφ' οἶσπερ ἄν τις καὶ μάλα είκότως ἐπισεμνύνοιτο, καὶ ἀξιοζήλωτον τὸν προτιθείς τοίς επιεικεστέροις είς το μαθείν, « Δίκατος, φησί, κατήγορος ξαυτού εν πρωτολογία. > Καί πάλιν · « Έγκωμιαζέτω σε ό πέλας, και μή το σόν στόμα · άλλότριος, και μή τὰ σὰ χείλη. • Έστι γὰρ δντως φορτικόν, και χρημα τοίς ακροωμένοις δυσφορητότατον, τὸ μὴ διὰτῆς ἐτέρων ἐπαινεῖσθαι φωνῆς έθελησαί τινας, άλλ' έαυτοϊς άνέδην έπιμαρτυρείν τά κάλλιστα καλ έξαίρετα. 'Απιστοίτο δ' άν εἰκότως δ τοιούτος λόγος. Πεφύκαμεν γάρ ώσπερ τισί φυσικοίς τε και άναγκαίοις φιλαυτίας όλκοις καλείσθαι σπουδείως είς τὸ, φαῦλον μὲν ἐαυτοῖς ἐπιγράφειν οὐδὲν, άει δὲ περιτιθέναι, και οὐ πάντως άληθεύοντας, τά έφ' οίς αν οίηται τις όρασθαι κόσμιός τε και άγαθός. Έπειδή τοίνυν ὁ Κύριος ήμων Ίποους Χριστός έαυτῷ τὸ τὰ δίχαια χρίνειν ἐπεψηφίζετο, μὴ δύνασθαί τι δράν ἀφ' ἐαυτοῦ διαρρήδην είπων, κανόνα δὲ ώσπερ έφ' άπασι τοίς πρακτέοις ποιείσθαι την τού θεού βούλησιν, και τουτο λέγων, αυτός έφ' έαυτῷ μάρτυς elobebyxev, el xal hu alyohe, avayxalue xal the παρά των Φαρισαίων εύρεσιλογίας φροντίσας, όπερ ξμελλον έρειν άμαθαίνοντες (ού γάρ ήδεσάν πως κατά φύσιν δντα Θεόν), είς μέσον άγει προλαδών, καί φησιν. Έρειτε δή πάντως, ταίς των πολλών συνηθείαις ξπόμενοι, και την Τουδαίοις πρέπουσαν ύπόνοιαν ούκ έχδαίνοντες · « Σύ περί σεαυτοῦ μπρτυρείς · ή μαρτυρία σου ούχ έστιν άληθής . , άλλά πρός τούτο πάλιν άνταχούσεσθε, φησίν 'Ανέχομαι, φησί, δυσφημούντων έτι, χαλεπαίνω δε λίαν ούδαμώς, τὰ εξ άμαθίας

πτοντας, ἀχολουθούντας δὲ μόνοις τοῖς ἐαυτῶν, καὶ A in judicio, quoniam judicium Dei est 78, > Cur mihi nunc itaque succensetis, inquit, quia totum 242 hominem in Sabbato curavi, cum Moysem non reprehendatis qui jussit infantes etiam in Sabbato circumcidi? . Nolite Judicare secundum faciem, sed justum judicium judicate". . Si circumciditur homo in Sabbato, ne Mesaica lex solvatur, temere excandescitis, quod totum hominem in Sabbato curatum videatis. Quapropter ego juste quidem judicavi, ves vere non item : omnia quippe a vobis facitis. « Ego non possum a meipse facere quidquam : sicut audio judico, et judicium meum justum est. Non enim quæro voluntatem meam, sicuti vos, sed ejus qui misit me Patris. Quis autem modus missionis, et quæ ratio sit cur missus dicatus, cum pluribus antea dixerimus, hic prætermittemus; verumtamen observandum est imprimis, Bei ac Patris voluntate legem hic ab co signifi-

ήδη πρότερον είρηχότες, το λέγειν έτι περί τούτων παρήσομεν. Πλήν έχεῖνο χρησίμιος ἐπιτηρητέον, δτ

V, 31, 32. Si ego testimonium perhibeo de meipso. testimonium meum non est verum. Alius est qui testimonium perhibet de me : et scio quia verum est testimonium quod perhibet de me.

Sapientissimus Salomon, ea colligens ex quibus laudem sibi quisque parare et mores suos recte olxelov ἀποφαίνει τρόπον, συλλέγων τε άμα και C commendare possit, eaque bonis ad discendum proponens : « Justus, inquit, bui ipsius accusator est in principio sermonis *6. . Item : « Laudet te vicinus, et non os tuum : alienus, et non labia tua "1. . Gravis enim profecto auditoribus, ac permolesta res est, cum se quidam aliorum voce laudari nolunt, sed eximia quæque impudenter sibi arrogant. Sed minus vera videri potest istiusmodi oratio. Solemus enim naturalibus ac necessariis veluti quibusdam proprii amoris funibus trabi, ut nihil pravi nobis ascribere velimus, sed ea potius quamvis falso arrogemus quibus probi honestique videamur. Quoniam ergo Dominus noster Jesus Christus justum judicium sibi tribuit, aperte dicens non posse a seipso facere quidquam, sed in omnibus rebus agendis Dei voluntatem tanquam regulam sibi proponere; et cum boc diceret, ipse de seipso testimonium iniit, tametsi verax erat, prospiciens tamen quid stulti Phariszi nugaturi essent, nec enim noverant ipsum esse natura Deum, antevertit eos et ait : Dicetis utique 243 vulgi consuetudinem secuti, nec ultra Judæorum suspiciones evecti: · Tu de teipso testaris : testimonium tuum non est verum; » sed vicissim audietis, inquit: Vestra maledicta patior, inquit, nec succenseo vobis ob ea verba quæ præ familiari vestra eructatis inscitia. Suppono recte boc a vobis dici. Esto: repudiate meum testimonium : alius est qui de me testatur. Significat autem his verbis Deum ac Pa-

trem ciclestem, qui multis jam modis Filium suum A τῆς ὑμῶν [al. ὑμῖν] φιλαιτάτης ἐρευγομένων ὁἡματα: sibi consubstantialem esse testificatus est, cujus testimonium verum esse scire se porro asserit, ostendens utique suum etiam calculum certissimum ac verissimum esse. Ne rursus enim ansam aliquam hæreticis male cogitandi præberet, aut eorum calumniæ pateret, quasi falsa de seipso dicere se fateretur, posteaquam decoro et consuetudini se accommodans asseruit fidem ut idoneo testi babendam non esse ei qui seipsum laudat et commendat, denuo redit, ut Deus, ad dignitatem sibi debitam, et scire se ait testimonium Patris verum esse, perinde ac si diceret : Ego Deus verus cum sim, novi, inquit, meipsum, Pater autem nihil ad gratiam de me dicet. Ego enim is sum natura, quem ipse rerax quoque comprobarit. Quapropter illic concensio quardam erat quasi per condescensionem, et ex hypothetica magis quam vera oratio: in eo vero quod ait scire se testimonium Patris esse verum, auctoritatis ac fidei Deo convenientis declaratio. Observandum est autem rursus Patrem quoad propriam hypostasim alium esse a Filio. non autem, ut nonnullis imperitis hæreticis placuit, Filiopatrem esse statuendum.

την του Πατρός μαρτυρίαν άληθή, της Θεφ πρεπούσης άξιοπιστίας επίδειξις. Σημειωτέον δε πάλιν, δτι κατ' ιδίαν ὑπόστασιν άλλος έστιν ὁ Πατήρ παρά τὸν Υίὸν, και ούχ ὥσπερ ἔδοξέ τισι τῶν ἀπαιδεύτων αίρετικών, Υιοπάτωρ εισφέρεται.

V, 33. Vos misistis ad Joannem, et testimonium perhibuit veritati.

Quemadmodum antea turpe et stultissimum esse dicebamus, suarum aliquem laudum præconem videri, licet ob multam virtutem mentiri nolit, sic et non vocatum ad testificandum accedere, et quæsitoribus ultro se offerre, non dissimilis est insaniæ. Videtur enim nec abs re, istiusmodi homo haud multum curare veritatem, sed quod tanto studio 244 se ad testificandum ingerit, non rei naturam, sed animi sui sententiam aperire. Artificiosissime itaque Dominus noster Jesus Christus, imo vero ut Deus, Pharisæorum criminationem prævertens, ait : « Vos misistis ad Joannem; » non ultro se ingessit ad sententiam de me ferendam Baptista. Non potest id ei objici; liberum testimonium tulit. Vos misistis qui rogarent, et testimonium perhibult veritati. Ab iis enim rogatus qui D ad ipsum missi fuerant, utrum esset ipse Christus, confessus est, et non negavit 80. Confessus est non esse Christum, sed missum me esse ante ipsum. Testimonium ergo perhibuit veritati, Christus enim est veritas 83.

Απεσταλμένος είμι Εμπροσθεν έχείνου. Μεμαρτύρηχεν ούν τη άληθεία άλήθεια γάρ ὁ Χριστός.

V, 34. Ego autem non ab homine testimonium accipio : sed hæc dice ut vos salvi sitis.

Non rejicit Joannis testimonium tanquam inutile, neque frustra esse veritatis testem asserit. Alioqui enim absurde facere visus esset, si fidem ei dero-

Δίδωμι καθ' ὑπόθεσιν καλώς παρ' ὑμῶν εἰρῆσθαι καλ τούτο. Έστω, την έμην παραχρούεσθε φωνήν, άλλος έστιν ό μαρτυρών περί έμου. Σημαίνει δὲ διὰ τούτου τον έν τοίς ούρανοίς δυτα Θεόν και Πατέρα, κατά πολλούς ήδη τρόπους το γνήσιον της ούσίας έπιμαρτυρήσαντα τῷ ἰδίψ γεννήματι, οδ καὶ εἰδέναι την μαρτυρίαν φησίν, ώς Εστιν άληθης, άξιοπιστοτάτην δντως και άληθη, και την έαυτου ψηφον ἐπιδειχνύς. Ίνα γάρ μή καταδεξάμενος ώσπερ τὸ ψευδή λέγειν έαυτον ύπερ έαυτου, χώραν τινά πάλιν κακονοίας, και παρείσδυσιν τοϊς έτεροδοξείν είθισμένοις παράσχοι καθ' έαυτοῦ, ἀναγκαίως ἐπιδοὺς τῷ πρέποντι και τή συνηθεία το μη χρήναι πάντως ώς άληθη πιστεύεσθαι τον έαυτον έπαινούντα και άποδεχόμενον, άνατρέχει πάλιν, ώς θεός, έπὶ την έαυτφ χρεωστουμένην άξιαν, και ειδέναι φησί την τοῦ Πατρός μαρτυρίαν, ώς έστιν άληθής, μονογουχί τούτο διδάσχων, ότι Θεός ων άληθινός, οίδα, φησίν, έμαυτὸν, κεχαρισμένον δὲ οὐδὲν ὁ Πατήρ ἐρεῖ περὶ ἐμοῖ · έχω γάρ ούτω κατά φύσιν, ώσπερ αν ούν και αύτος άληθής ων επιψηφίσαιτο. Ούχουν εν εχείνω μέν συγκαταδατική τις ώσπερ συναίνεσις ήν, και ύποθετικός μάλλον ήπερ άληθής ο λόγος. έν δὲ τῷ εἰδέναι λέγει.

Υμείς απεστάλκατε πρός 'Ιωάννην, και μεμαρτύρηκε τῆ άληθεία.

"Ωσπερ άρτίως αίσχρον είναι διεδεδαιούμεθα, καλ της έσχάτης εύηθείας ούχ άμοιρείν το των οίχείων πλεονεκτημάτων θαυμαστήν όρδοθαί τινα, και εί παραιτοίτο το ψεύδεσθαι διά πολλήν άρετήν· ούτως άδελφην ώσπερ έχει και γείτονα την άτοπίαν έκείνω, τό μή κεκλημένους έπὶ τὴν ἐπί τισι μαρτυρίαν ἰέναι τινάς, αὐτομόλους δὲ τοῖς δικάζουσιν, ήγουν τοῖς διερωτάν εθέλουσιν άναπείθεσθαι. Δόξαι γάρ αν ό τοιούτος, καὶ ούκ ἀπὸ σκοποῦ, μὴ πάντας ἐπείγεσθαι λέγειν το άληθες, το δε λίαν προθύμως έθελησα. μαρτυρείν, ούν όπερ έγει του πράγματος ή φύσις. έαυτῷ δὲ μάλλον τὸ δοχούν ἀποφαίνεσθαι. Έντεχνέστατα τοίνυν ὁ Κύριος ημών Ἰησούς ὁ Χριστός, μαλλον δὲ ὡς Θεός, καὶ τὴν ἐπὶ τούτοις τῶν Φαρισείων προανατρέπων αίτίαν, φησίν · « Υμείς άπεστάλχατε πρός 'Ιωάννην' > ούχ αὐτόχλητος, φησί, πρός την έπ' έμοι ψήφον ό Βαπτιστής. "Εξω της έπι τούτω κείσεται γραφής, έλευθέραν έποιήσατο τήν μορτυρίαν. Υμείς έρωτώντες άπεστείλατε, καί μεμαρτύρηκε τη άληθεία. Έρωτώμενος γάρ παρ' έχείνων, οίπερ ήσαν πρός αύτον άπεσταλμένοι, εί αύτός έστιν ὁ Χριστός, ὑμολόγησε, καὶ οὐκ ἡρνήσατο. ὑμολόγησεν, ὅτι Ἐγιὸ οὕκ εἰμι ὁ Χριστός, ἀλλ' ὅτι

Έγω δε οὐ παρά ἀνθρώπου την μαρτυρίαν λαμβάνω, άλλα ταῦτα λέγω, Ινα ὑμεῖς σωθῆτε.

Ούχ ώς άχρηστον άποπέμπεται την Ίωάννου φωνήν, ούδε άργον αποφαίνει της άληθείας τον μάρτυρα. Ἡ γάρ αν έδοξε δικαίως αύτός τι καθ'

λαυτού των ατόπων εργάζεσθαι, του χρήναι πιστεύε- A gasset, quem miserat ut clamaret : 1 Parate viam σθαι παραλόγως έχπέμπων δν αύτοζς Επεμψε βοάν. ε Έτοιμάσατε την όδον Κυρίου, εύθείας ποιείτε τά; ερίδους του Θεού ήμων. > αχχ, ώς τμέτρφ δυσηκοία των 'Ιουδαίων μαχόμενος, έπὶ τὰ μείζω τε καὶ άξιολογώτερα χωρεί, ούχ άναγχαίως μέν έξ άνθρώπου φωνής την έφ' έαυτφ δέχεσθαι μαρτυρίαν είπων, μάλλον δὲ ἀπὸ τῆς πρεπούσης ἐξουσίας τῷ κατὰ φύσιν δντι Θεφ, και από της εν ταϊς θεοσημείαις δπεροχής, λαμπροτέραν ποιήσασθαι την απόδειξιν. 'Ανθρώπου μέν γάρ έσθ' ότε παραχρούσαιτ' άν τις φωνήν, ώς ούχ άληθεύουσαν, εί χαί τις είη τυχόν των έν άγίοις κατατεταγμένων. "Ο δή καὶ ποιείν οὐ κατοχνούντές τινες, τοίς των προφητών άντέπραττον λόγοις, "Alla ήμιν lakette, βοώντες, και άναγγέλλετε ήμεν ετέραν πλάνησιν. Έτι τε πρός τούτοις, Β καί των έξ 'Ιεροσολύμων, ήτοι της 'Ιουδαίων χώρας, είς την Αίγυπτίων χαταπεφευγότες τινές ('Αζαρίας δέ ην υίδς 'Ωσηέ, καὶ Ἰωάννης υίδς Καρηέ, καὶ πάντες οἱ άνδρες οἱ ὑπερήφανοι, καθά γέγραπται), διαρφήδην ταίς Ίερεμίου προφητείαις άπειθούντες, έφασκον · «Ψεύδη, ούκ ἀπέστειλέ σε Κύριος πρός ήμας είπειν . Μή εισέλθητε είς Αίγυπτον. » 'Η δὲ διά των θαυμάτων ἀπόδειξις, ποίαν ἄν λάδοι την άντιλογίαν; και το τοίς του Θεού και Πατρός επιμαρτυρείσθαι πλεονεκτήμασι, ποίον έτι δώσει τοίς φιλεγκλήμοσι της δυστροπίας τον τρόπον; Καλ γουν δ Νικό ημος (εξς δὲ ἡν ούτος τῶν παρ' ἐκείνοις καθηγητών, και έν τοίς το άρχειν λαγούσι κατατεταγμένος), άναντίββητον την άπο των θανμάτων εποιείτο μαρ. C suplan légen . e Pabbl, oldairen ou and Beou elfγηρας φιραωκαγοί. ορφείς λφό φηναται τα αυίπεια ταύτα ποιείν & σύ ποιείς, έάν μή ή ό θεός μετ' αύτου.) 'Ως ούν ούχ ἐχδαίνοντος την Τουδαίων χαχόνοιαν του ναὶ αὐτὸν ἀπιστείσθαι τὸν ἄγιον Βαπτιστην, δσον ήκε την είς λόγους μαρτυρίαν είσαγοντα. πάλεν, ώς εν ήθει, φησί · ε Μεμαρτύρηκε μέν τή άληθεία, καίτοι παρ' όμων ερωτώμενος, ό μακάριος Βαπτιστής · άλλ' ἐπείπερ ὑμίν ἀνεπιγείρητον οὐδὲν, καλ ριψοκινδύνως έπλ πάσαν ιέναι λοιδορίαν κατείθισται, καλ την έκείνου, κατά το είκος, παρεκρούσασθε φωνήν. Έπειδή δε όρθως ύμιν έχειν και τουτο δοκεί, έστω δή, πείθομαι τυχόν, κατανεύω σύν ύμιν, άποστήσομαι δι' ύμας και της Ιωάννου φωνής, και την

Domini, rectas facite semitas Dei nostri "; , sed pugnans cum obstinatione Judeorum, ad majora et digniora procedit, asseritque non ex voce quidem hominis de seipso testimonium accipere, sed potestate potius naturali Deo convenienti, et miraculorum præstantia clarius se demonstrasse. Interdum quippe hominis testimonium repudiaveris, licet in numero sanctorum collocati. Quod nonnulli facere non veriti prophetarum verbis obluctabantur clamantes: Aliena nobis loquimini, et alienum errorem nobis nuntiatis. Azarias item Osee filius, et Joanan filius Caree, qui ex Judæa in Ægyptum fagerant, omnes quidem viri superbi, sicut scriptum est 45, Jeremiæ prophetiis palam refragantes. aiebant : « Mentiris, non misit te Dominus ad nos ut diceres : Nolite in Ægyptum ingredi .. > Demonstratio vero quæ per miracula fit, quomodo refelli poterit, et Dei ac Patris prærogativis probari, quam malignitatis 245 rationem præb reprehendendi cupidis? Nicodemus quippe, unus ex doctoribus et principibus Judæorum, miraculorum testimonium certissimum et indubitatum esse credebat, dicens : « Rabbi, scimus quia a Deo venisti magister; nemo enim potest hæc signa facere quæ tu facis, nisi fuerit Deus cum eo er. . Quasi ergo ne ipse quidem Baptista malevolorum Judæorum incredulitatem effugiat, qui verbis tenus testimonium protulit, rursum eorum mores quodammodo perstringit dicens : Testimonium quidem perhibuit veritati es, licet a vobis interrogatus bestus Baptista; sed quia nihil intentatum vobis est, et in omne genus convicii ruere soletis, illius quoque vocem, ut probabile est rejecistis. Sed quoniam rectum istud esse quoque putatis, esto certe: pareo lubens, annuo vobiscum, Joannis vocem in vestri gratiam rejiciam, et illius testimonium vobiscum repudiabo. Habeo supernum testem, Patrem nimirum. Rursus autem ostendens assentiri se ex conditione, utiliter subjungit . Sed hæc dico, ut vos salvi sitis, id est, istiusmodi verba ad vos feci, non quod ita se veritas habeat, sed ex conditione, ut vos nimirum omni ratione salvi sitis. Atque hic certe secundi libri nobis finis erit.

έχείνου μαρτυρίαν μεθ' ύμων παραγράφομαι. Έχω τὸν άνωθεν μαρτυρούντα Πατέρα. Διδάσκων δὲ πάλιν, ότι συναίνεσιν ὑποθετικήν ὁ λόγος ἀιδίνει, χρησίμως, ἐπήνεγκε · «Ταῦτα δὲ λέγω, Γνα ὑμεῖς σωθήτε » ἀντί του, Τους τοιούτους πρός ύμας εποιησάμην λόγους, ούχ ούτως έχούσης της άληθεία;, άλλ' ὑποθετικώς, ίνα όμεζο διά παντός σώζησθε τρόπου. Καὶ μέχρι δή τούτου τό δεύτερον ήμιν βιδλίον στήσεται.

⁸ Matth. 111, 3. 8 Jerem. xL111, 2. 8 Ibid. 87 Joan. 111, 1. 83 Joan. 1, 52.

ΚΕΦΑΛΑΙΑ ΤΑ ΕΝ ΤΩ ΤΡΙΤΩ ΒΙΒΑΙΩ.

CAPITA

OUÆ IN LIBRO III CONTINENTUR.

1. Discussio exacta, eur non lucerna solum, sed ar-dens et lucens beatus Baptista dictus sit a Christo, proposito dicto, i Ille erat lucerna ar-

dens, , etc.

11. Quod imago Dei ac Patris sit Filius. Ubi Judæi etiam reprehenduntur quod non intelligant quæ a Moyse ænigmatice scripta sunt, proposito dicto, « Neque vocem ejus unquam audistis, » etc.

111. Quod Salvatoris adventum Moyses significabat,

111. Quod Salvaloris adventum Moyses significabat, ex Deuteronomio de Christo.

248 IV. Quod plerumque Christi migrationes ex Jerusalem significent translatum iri gratiam in gentes; ubi sermo quoque est de quinque panibus hordeaceis, et duodecim pisciculis, proposito dicto, e El post hæc abiit Jesus trans mare Tiberiadie.

. Quod character substantiæ Dei ac Patris sit Unigenitus, et non alius ab ipso character aut sit aut intelligatur, proposito dicto, « Quam Filius hominis dabit vobis, » etc.

VI. De manna, quod typus erat Christi adventus, et denorum spiritualium per ipsum: proposito dieto, i Dixit ergo eis Jesus, Amen, amen dico vobis, non Moyses dedit vobis panem de cœlo.

. Ζήτησις ἀχριδής, διατί μή μότον λύχνος, ἀλλά καιόμενος καὶ φαίνων ὁ μακάριος Βα-πτιστής εἰρηται παρά Χριστοῦ, προκειμένου ἡητοῦ, ε Ἐκείνος ἤν ὁ λύχνος ὁ καιόμενος. »
. Ότι ἐκών ἐστι τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρὸς ὁ Τίὸς, ἐν ῷ καὶ πρὸς Ἰουδαίους ἐλεγχος, ὡς ϛῶν νοοῦντας τὰ διὰ Μωσδως αἰνιγματωθῶς μάλ-λον εἰρημένα, προκειμένου ἡητοῦ, ε Οῦτε φωνήν αὐτοῦ πώποτε ἀκηκόατε, » καὶ τὰ ἐξῆς. . "Οτι τοῦ Σωτῆρος ἄφιξιν ἐσήμαινεν ὁ Μωσῆς, ἐκ τοῦ Δευτερονομίου περὶ Χριστοῦ.

. Ότι του Σωτηρος αφιξιτ εσημαίτετ ο Μωσης, έκ τοῦ Λευτεροτομίου περί Χριστοῦ.
. "Οτι πολλάκις αὶ Χριστοῦ μεταδάσεις ἀπὸ τῆς 'Ιερουσαλήμ τὸ μετατεθήσεσθαι τὴτ χάριτ ἐπὶ τὰ ἔθτη δηλοῦσιτ' ἐτ αὐτῷ δὲ καὶ λόγος περί τῶν πέντε ἄρτων πριθίνων, καὶ τῶν δώδεκα ὀψαρίων, προκειμένου ὑητοῦ, ι Καὶ μετὰ ταῦτα ἀπήλθεν ὁ 'Ιησοῦς πέραν τῆς θαλάσσης τῆς 'Εκταβάδος.

ΕΙΣ ΤΟ ΚΑΤΑ ΙΩΑΝΝΗΝ ΕΥΑΓΓΕΛΙΟΝ ΛΟΓΟΣ ΤΡΙΤΟΣ.

IN JOANNIS EVANGELIUM LIBER TERTIUS.

247 CAP. I.

Vix jam absoluto libro secundo, divinarum contemplationum altissimum et vastum pelagus emensi, et vix ad finem tanquam ad portum appulsi, in terra propemodum scapham religare cœperamus, cum ecce maris alterius initium nobis occurrit ad sequentia properantibus, quod magno studio tranare cum ipse rei scopus nobis persuadet, tum illud dictum hortatur : « Bonorum enim laborum gloriosus est fructus ... Age ergo, animi præsentia

KEGAA. A'

Discussio exacta, cur non solum lucerna, sed ar- A Ζήτησις ακριδής, διατί.μή μότον λύχτος, ά.l.tò dens, et lucens, beatus Baptista dictus sit a καιόμετος και φαίτων ο μακάριος Βαπτιστής είσται παοὰ Χοιστού. καιόμενος και φαίνων είρηται παρά Χριστοῦ.

"Αρτι και μόλις τον έπι τῷ δευτέρφ βιδλέφ στήσαντες χάλαμον, χαλ των θείων θεωρημάτων τό πλατύ τε και βαθύ διανηξάμενοι πέλαγος, καταίρειν τε ούτω νομίσαντες, ώς είς λιμένα το τέλος, και μονονουχί τῆς ἡπείρου τὸ σκάφος ἐξάπτοντες, θαλάττης όρωμεν έτέρας άρχην, τον έπι τοις έφεξης δηλονότι δρόμον, δν καλ δτι προσήκοι μετά πάσης ήμας εξανόειν σπουδής, και αύτος δυσωπεί του πράγματος ό σχοπός, άναπείθει δε ούδεν ήττον και τό

[&]quot; Sap. 111, 45.

ύπό του λεγόμενου· « 'Αγαθών γάρ πόνων καρπός A rursum lerecti, bono et misericordi Deo nos guεύχλεής. > Φέρε δή ούν είς εύτολμον πάλιν άναδαίνοντες φρόνημα, τῷ μὰν ἀγαθῷ καὶ φιλανθρώπο θεφ τὰ xaθ' ήμας οἰαχοστροφείν ἐπιτρέπωμεν · ἀναπετάσαντες γάρ καθάπερ Ιστίον τῆς διανοίας τὸ πλάτος, και την του Πνεύματος χάριν έγκολπούμενοι χαθάπερ έχ πρύμνης ούρίαν ήχην, είς βαθείαν έχτρέχωμεν ζήτησιν. Χριστός γάρ έστιν ὁ διδούς έν θαλάσση όδον, και έν δδατι τρίδον. Κατέληξε μέν ούν τὸ δεύτερον ήμιν βιδλίον, ἐν τῷ, « Έγω δὲ οὐ παρά άνθρώπου την μαρτυρίαν λαμβάνω, άλλά ταῦτα λέγω, ίνα ύμεζς σωθήτε. , 'Αρξώμεθα δέ του τρίτου, στοιχηδόν επισυνάπτοντες τὰ έφεξης περί τοῦ άγίου Βαπτιστού, λέγοντος του Χριστού .

Excirce for o luxroe o naidperoe nal galτων ύμεις δε ήθελήσατε άγαλλιασθήναι πρός ώραν έν τῷ φωτί αὐτοῦ.

Λύχνων παρεικάζει τον άγιον Βαπτιστήν, άτε δή κατά τὸ προσείναι πεφυκός άνθρώπω μέτρον, προ αναλάμψαντα μέν τῆς παρουσίας αὐτοῦ, πλήν οὐχ ιοίφ πεχρημένον φωτί . οι γάρ ιδιον έν τῷ λύχνο το φως, άλλ' έξωθέν τε και έπακτον και προστεθειμένον· ούτω δ' αν ίδοις και τον έν άγιοις παρά Χριστού φωτισμόν εν Πνεύματι. Διὸ δή και λίαν εύγνωμονέστατα καὶ φρονούντες καὶ πράττοντες, αύτοὶ δι' οίκείας ομολογούσε φωνής. « "Οτι έκ του πληρώματος αύτου ήμεζς πάντες ελάδομεν. » Φώς μεν γάρ έστι κατά φύσιν ό Μονογενής, Ετε δή και έκ φωτός άναλάμψας, τής του Πατρός ούσίας φημί μετέχει δέ καί φρονείν επάγεται δύναμιν, σκεύος ώσπερ έστιν είς το δύνασθαι θείου πληρούσθαι φωτός, άριστα διηρτισμένον ύπο του πάντων άριστοτέχνου Θεού. Λύχνος ούν ό μακάριος Βαπτιστής, κατά τον ήδη προαποδοθέντα λόγον. Τούτο δε λέγων ο Σωτήρ οίχονομικώς τούς ανοήτους Φαρισαίους καλεί πρός υπόμνησιντής του θεού και Πατρός φωνής, λέγοντός που περί αύτου · « Ήτοίμασα λύχνον τῷ Χριστῷ μου. » Σφόδρα δὲ χρησίμως το καὶ ἀναγκαίως τοις ήδη προειρημένοις έπάγει νυνί τὰ τοιαύτα Χριστός. Επειδή γάρ πάσαν άποκλείων τοῖς Ἰουδαίοις άφορμήν ἀπειθείας, και πανταχόθεν αὐτοὺς συνελαύνων είς το χρήναι πιστεύειν αύτώ, συναινείν έδοξέ πως είς το μή δέχεσθαι την παρ' αὐτοῦ μαρτυρίαν, λαμβάνω, > ενα μή δοχοίεν δυτως τε χαι άληθως ούτω διακείσθαι περί του Προδρόμου τον Κύριον, ώσπερ ούν έχει του λόγου το σχήμα, χρησίμως είς τό παρόν, ούχ έαυτόν τι λέγοντα περί αύτου, διά δέ της του Πατρός φωνής είσφέρει βοώμενον. "Ωετο γάρ δείν αίδοι μάλιστα τή πρός θεόν και Πατέρα, τόν άντιτείνοντα δυσωπείν, ήγουν ήδη γυμνότερον θεομαχούντα δειχνύειν, ώς και αύτοις τοις του θεού και Πατρός ἀνέδην ὑπαντιάζοντα λόγοις. • Ήν ούν, φησίν, έχεινος ὁ λύχνος ύμεις δὲ ἡθελήσατε άγαλλιασθήναι πρός ώραν έν τῷ φωτί αὐτοῦ. > "Εδει γάρ ού μόνον του πρέποντος άποφοιτώντας εύχόλως, χαλ

bernandos tradamus. Nostræ quippe mentis latitudinem ceu velum explicantes, et gratia Spiritus non secus ac a prora secundo vento in sinum suscepto, in profundam quæstionem excurramus. Christus enim est qui viam in mari ostendit, et semitam in aqua 248 forti. Desilt itaque liber secundus in illis verbis : « Ego autem non ab hemine testimonium accipio, sed hac dice ut vos salvi sitis **. . Aggrediamur vero tertium, conjungentes ordine que sequentur de sancto Boptista, dicente Christo :

Left or Carriellary have any mathematica V, 35. Ille erat lucerna ardens et tucens : vos autem poluiptis ad horam exsultare in luce ejus.

ther distances supplied that carlined to

Lucernæ comparat sanctum Baptistam, quippe qui, quantum in hominem cadere potest. Christi adventui præluxerit, verumtamen proprio lumine usus non est : non enim proprium est in lucerna lumen, sed extrinsecus advenit, et asciscitur: istiusmodi quoque videre licet in sanctis illuminationem a Christo in Spiritu. Unde ipsi gratissimi animi sensu palam istud profitentur : , Quia de plenitudine ejus nos omnes accepimus 11. Lux enim est secundum naturam Unigenitus, quippe qui ex luce quoque, Patris nimirum effulserit substantia : ojus autem particeps creatura est, et quisquis ή ατίσις αύτου· και πάν εί τι την του λογικεύεσθαι C ratiocinandi sapiendique vi præditus est, vas quodammodo est ab sapientissimo illo universi architecto Deo præclare formatum ut divina luce impleri queat. Lucerna itaque est beatus Baptista, ut jam prins dictum est. Hoc autem dicendo Salvator singulari quodam consilio stultos Pharismos ad memoriam revocat ejus quod alicubi Deus ac Pater de ipso ait : « Paravi lucernam Christo meo". Valde autem utiliter ac necessario iis quæ jam prius dicta sunt hæc subjungit Christus. Nam cum visum esset ut omnem incredulitatis occasionem Judzis intercluderet, et ad ei credendum illos undique cogeret, quodammodo assentiri ac dicere se ab ipso testimonium non accipere : « Ego vero ab homine testimonium non accipio; » είπου · ε Έγω δε ου παρά άνθρωπου την μαρτυρίαν D ne putarent Dominum reapse ac vere erga præcursorem eo modo affici quo loqui videbatur, utiliterimpræsentiarum significat nihil a se loqui de ipso, sed voce Patris. Putabat enim Dei ac Patris metu potissimum persuasum iri eos qui contradicerent, aut certe apertius demum proditum iri Dei hostes, ut qui Dei ac Patris sermonibus impudenter refragarentur. e Erat 249 igitur, inquit, ille lucerna : vos autem voluistis ad horam exsultare in luce ejus. Dstendere quippe decebat non solum a recti studio Phariszos facile deerrare, et præ multa impietate fidei voluntatem excutere, sed et cos leves ac fastidiosos esse, nec ullatenus studio

out of the state of the state of the

honorum inhærere solitos, sed vix gustatis, et A διά πολλην άνοσιότητα τρόπων, τὸ ἐθελῆσαι πιστέυverbis tenus laudatis sanctis hominibus, non vereri statim alios affectus capere. Hoc enim arbitror significari cum dicuntur ad horam exsultare voluisse in luce ejus. Suspiciebant enim principio sanctum Baptistam, ut in rebus divinis assidue versantem, ut Dei amantem, ut pietatis omnis exemplum; sed qui eum suspiciebant, iidem ipsum denue insectantur, nec ferre possunt dicentem : c Parate viam Domini, rectas facite semitas Dei nostri". 1 Hoc enim utique facere per incredulitatem comperiuntur. Jam ergo, ut arbitror, trita et familiari loci hujus exponendi ratione servata, eius sententiam pro virili explicavimus. Sed quoniam Salvatoris oratio ad altos animi sensus nos vocat, atque ad subtiliores conceptus propemodum nos adigere videtur, non simpliciter lucernam esse Joannem significans, sed ardentem et lucentem, necessarium existimamus, dictorum vi et ratione acriori mentis acie perspecta, pulchritudinem veritatis indagare. Locum autem ipsum denuo proferemus. . Ille erat lucerna, , inquit. Sufficiebat vel hoe unum, ad significandum sanctum Baptistam : adeo ut auditores ad memoriam revocari possent ejus, quæ de ipso facta est, prophetiæ, in bune modum : « Paravi lucernam Christo meo. » Cum autem non tantum (lucerna) dicat, sed adjiciat, cardens et lucens, patet utique non ad prophetæ vocem duntaxat auditorem revocari, in umbra et figura, Joannem facem præferentem, hoc est testimonium de Christo Domino perhibenem, præmonstrabat. Rursum autem Pharisæos qui falsa persuasione sapientiæ inflati erant, utpote qui in scriptis Mosaicis assidue versarentur, ostendit imperitos esse, et opinione potius sapientes sam legis peritos. Hic Itaque totius orationis hujus scopus est. Existimo vero, ipso quoque oraculo divino in medium 250 prolato, ostendendum jam nobis esse, beatum Baptistam non lucernam simer esse, sed et ardentem et lucentem. Cum ergo Deus quæ ad sanctum tabernaculum pertinent statuèret, perfectis aulæis decem, sacrorum antistitem Moysem sie alloquitur : c Et tu præcipe filiis Israel, et sumant sibi oleum de olivis, mundum, purum, expressum ad lumen, ut ardeat lucerna semper in tabernaculo testimonii, extra velum testamenti. Accendet eam Aaron et filii ejus, a vespera usque ad mane, coram Domino, legitimum sempiternum in progenies vestras a filis Israel. Et tu adduc ad teipsum Aaron fratrem tuum, et filios ejus ex filiis Israel , ut mihi sacerdotio fungantur 34. . Hactenus divinum oraculum, quod jam nobis quoad fieri potest explicandum est. Oleum defæcatum ac purum significare videtur purissimam et simplicissimam Spiritus sancti naturam, quæ ineffabili modo instar olei nos pene-

ειν έξωθουμένους ἀποδείξαι τους Φαρισαίους, άλλά και άψικόρους δυτας ελέγγειν, και προσεδρεύειν μέν τή έφέσει των άγαθων οὐδαμόθεν κατειθισμένους. άπογευομένους δὲ μόλις, καὶ ὅσον ἐν βήμαστν έπαινέσαντας μόνον τούς, οίπερ αν δόξειαν είναι σεπτοί, ταχύ πρός την έναντίαν έξιν μεταγωρείν ούχ αίσχυνομένους. Τούτο γάρ οίμαι σημαίνειν, τὸ ἐθελήσαι πρός ώραν άγαλλιασθήναι έν τῷ φωτί αὐτοῦ. Απεθαύμαζον μέν γάρ έν άρχαζς τον άγιον Βαπτιστήν, ώς άσκητήν, ώς φιλόθεον, ώς εύλαδείας άπάσης ὑπογραμμὸν, άλλ' οἱ τιμώντες τῷ θαύματι, πάλεν δδρίζουσεν, ούχ άνεχόμενοι λέγοντος · ε Έτσιμάσατε την όδον Κυρίου, εύθείας ποιείτε τὰς τρίδους του θεού ήμων. > Τούτο γάρ δη και ποιούντες σαφώς διά τῆς ἀπειθείας άλίσχονται. "Ηδη μέν ούν, καθάπερ ύπολαμδάνω, τον εύτριδή και κατειθισμένον τοίς πολλοίς της έρμηνείας τρόπον του προχειμένου τηρήσαντες, την έπ' αὐτῷ θεωρίαν, κατά την ἐνοῦσαν. ήμεν εξεθέμεθα δύναμιν. Έπειδή δε του Σωτήρος δ λόγος, είς βαθείας ήμας χατατείνων έννοίας χαι πιχροτέρων άψασθαι νοημάτων μονονουχί και ἐπαναγκάζων δράται, ούχ άπλως ότι λύχνος ήν Ίωάννης σηmalows, and said xaid mesoc, xal galows toayκαΐον ήγούμεθα, προσδαλόντας όξυωπέστερον τή των είρημένων δυνάμει, της άληθείας το κάλλος ίχνηλατείν. Αύτο δὲ δή πάλιν εἰς μέσον ήμιν παροισθήσετα: τὸ φητόν · « Έκεινος ήν ὁ λύχνος, » φησίν. Έξηρκει και διά τούτου μόνου κατασημήναι τον άγιον Βαd etiam ad typum quemdam legalem, qui, velut C πτιστήν, ώστε καλ εἰς έννοιαν τοὺς ἀκροωμένου; άναδραμείν της περί αὐτοῦ προφητείας, έχούεη; ώδε · « Ήτοίμασα λύχνον τῷ Χριστῷ μου. » Έπειδή δε προστίθησι τῷ « λύχνον » είπειν, « ὁ καιόμενος, και φαίνων, » δηλος αν είη δήπουθεν ούκ είς μόνην την του προφήτου φωνήν άναφέρων τον άχροατήν, άλλά και είς νομικήν τινα διατύπωσιν, ώς έν σχήματι πάλιν και σκιά την Ιωάννου δηδουχίαν προαναπλάττουσαν, ήν καλώς ἐποιήσατο μαρτυρήσας τῷ Δεσπότη Χριστώ. 'Ως δὲ τοῖς Μωσαίχοῖς δμιλούντας λόγοις και τούτο ενδελεχώς τους οίησιφρονας Φαρισαίους εξελέγγει πάλιν άμαθαίνοντας, και δοκήσει μάλλον δυτας σοφούς, ήπερ δυτας νομομαθείς. Οδτος μέν ούν σύμπας έστιν ο του λόγου σκοπός. Δείν δέ ήμας αναμφιλόγως ὑπολαμδάνω, και το θείον αὐτο παραχομίζοντας λόγιον, ἐπιδειχνύειν ήδη λύχνον ούχ άπλως, άλλά και καιόμενον και φαίνοντα του μεκάριον Βαπτιστήν. "Ότε τοίνυν τὰ περί τῆς άγίας σχηνής διετύπου Θεός, μετά την αθλαίων των δέχα συμπλήρωσιν, λέγει πρός τον Ιεροφάντην Μωσέα: « Καὶ σὺ σύνταξον τοῖς υίοῖς Ἱσραἡλ, καὶ λαδέτωσάν σοι Ελαιον έξ έλαίων, άτρυγον, καθαρόν, κεκομμένον, είς φῶς καῦσαι, ένα καίηται ὁ λύχνος διὰ παντός ἐν τή σκηνή του μαρτυρίου, έξωθεν του καταπετάσματος, του έπι της διαθήχης. Καύσει αύτον 'Ααρών, xal viol acros, and tonipas two nput travilor Κυρίου, νόμιμον αιώνιον είς τὰς γενεάς διών παρά των υίων Υσραήλ. Και σύ προσαγάγου πρός σεαυτόν,

έκ τῶν υἰῶν Ἰσραήλ ἱερατεύειν μοι. > Τὸ μὲν οὖν θείον λόγιον έν τούτοις ήμιν έστάτω, χωρητέον δέ ήδη πρός την ενδεχομένην σαφήνειαν αύτου. Τὸ Ελαιον τό άτρυγόν τε καὶ καθαρόν, ξοικεν ὑποδηλοῦν την καθαρωτάτην και άθόλωτον τοῦ άγίου Πνεύματος φύσιν, ήτις εν ήμιν ελαίου δίκην απερινοήτως είστρέγουσα ἀποτρέφει, και συνέχει και αξξει τον έν ψυχή φωτισμόν, καθάπερ εν λύχνω κείμενονί Ούτω δε και τον θεσπέσιον Βαπτιστήν της περί του Σωτήρος ήμων μαρτυρίας το φως εκλάμψαι πιστεύομεν, ούκ ετέρωθεν την του δύνασθαι φωταγωγείν χομισάμενον δύναμεν, ή διά του έλαίου του νοητού, δυνατώς τε καί ξπιτηδείως έγοντος είς το φώς καύσαι το θείον έν hulv, 8 8h xal acres & Eurho we ev alviruate xatεμηνύε λέγων « Πυρ ήλθον βαλείν έπι την την, και Β τί θέλω εί ήδη ανήφθη; » Λύχνος ούν ώς έν τύπφ πάλιν ο καιόμενος, και φαίνων διά παντός εν τή σκηνή του μαρτυρίου ὁ μακάριος ήν Βαπτιστής. Καί εδ μέν έν σχηνή του μαρτυρίου φαίνειν αύτον, σημαίνει και καλώς, δτι δεκτός έν έκκλησίαις ό παρ' αύτοῦ φωτισμός, καὶ ούκ έξω κείσεται τῆς ἰεράς τε και θείας του Σωτήρος αύλης. Τό γε μήν έξω του καταπετάσματος όρασθαι τον λύχνον, ξοικεν όποδηλούν, ότι τον απλούστερόν τε καλ είσαγωγικόν είσοίσει φωτισμόν, « Μετανοείτε, λέγων : ήγγικε γάρ ή βασιλεία των ούρανων. > Των δὲ ξσω τοῦ καταπετάσματος άποχεχρυμμένων, δηλαδή του Σωτήρος ήμων μυστηρίων, ούδεν δλως επιδειχνύει. Οὐ γάρ εδάπτισεν είς μετουσίαν άγίου Πνεύματος, οδδέ εία- C ήνεγχεν ό παρ' αύτου φωτισμός είς τό έσω του καταπετάσματος. Ήν γὰρ ἐπὶ τῆς ἔξω σκηνῆς; ι της έχούσης έτι την στάσιν, » κατά την τοῦ Παύλου φωνήν. Έπειδή δέ φησιν, ότι ε καί καύσει αύτον 'Ααρών, και υίοι αύτου, από έσπέρας εως πρωί έναντίου Κυρίου, νόμιμον αλώνιον είς τάς γενεάς ύμων, • τοιώσδε πάλιν νοήσαι προσήχειν οίμαι τό είρημένον. 'Ααρών και οι υίοι αύτου, τούς έν ταζε έχχλησίαις χατά χαιρόν Ιερουργούντας ὑποσημαίνουσι, τουτέστι τοὺς ἐν αὐταζς διδασχάλους, χαὶ τῶν θείων θυσιαστηρίων λειτουργούς · ούτοι τον λύγνον τὸν νοητὸν, τουτέστι τὸν Ἰωάννην ἀεὶ διαλάμποντα τηρείν ἐπιτάττονται τοῦτο γάρ ἐστι τὸ, « Καύσουσιν αύτον από έσπέρας έως πρωί. • 'Ο γάρ σύμπας χαιρός έν ῷ προσήχε τὸ τοῦ λύχνου φαίνεσθαι φῶς, D τό μηχός έστι τής νυχτός, δι'ού σημαίνεται του παρόντος αίωνος το μέτρον. Φως γάρ, τον μέλλοντα νοουμεν αίωνα · καίεταί γε μήν, ήτοι λαμπρός ὁ λύχνος διαφυλάττεται, δεχτήν άει τοίς πιστεύουσεν είς Χριστὸν τὴν ἐπ' αὐτῷ δαδουχίαν ποιούμενος, καὶ ὅτιπέρ έστιν άληθής τὰ τοιαύτα λέγων περί Χριστού, διά φωνής των κατά καιρούς Ιερέων έπιμαρτυρούμενος. Ίνα δέ σε διδάξη Θεός, ότι διά τούτου τον του Σωτήρος άνετύπου προάγγελου, εύθὺς ἐπισυνάπτει τὴν των ιερατευόντων επιλογήν. 'Αναδήση δε πάλιν, δλον του χεφαλαίου τον λόγον άναμασσιύμενος, είς τοιαύτην τινά θεωρίαν, και ούκ άκομψον, ός γέ μοι δοκεί. Έπι

τόν τε 'Ααρών τὸν ἀδελφόν σου, καλ τοὺς υἰοὺς αὐτοῦ A trans, nutrit, conservat, et auget, non secus acoleum in lucerna positum, illuminationem in anima. Sic autem divinum Baptistam testimonii de Salvatore nostro lucem eluxisse credimus, ut non aliunde illuminandi vim susceperit, aut per oleum illud intelligibile possit in nobis lumen illud accendere, quod Salvator ipse ænigmatice significa-. bat his verbis : « Ignem veni mittere in terram, et quid volo nisi ut ardeat "? » Lucerna ergo rursus illa ardens ac lucens jugiter in tabernaculo testimonii erat beatus Baptista. Et quidem quod ipsa lucet in tabernaculo testimonii, recte quoque significat receptam esse in ecclesiis ejus illuminationem. nec extra sacram et divinam Salvatoris aulam positum iri. Quod tamen lucerna extra velum cerneretur, significare videtur simpliciorem et præparatoriam allaturum esse illuminationem, dicendo : c Ponitentiam agite: appropinquavitenim regnum cœlorum 64. > Sed eorum quæ sunt intra velum abscondits, mysteriorum Christi nimirum, nullum plane ostendit. Non enim baptizavit in participationem sancti Spiritus, nec ejus illuminatio in tabernaculi interiora intulit. Erat enim in exteriori tabernaculo, e quod statum adbue habebat ", s juxta Pauli dictum. Quod autem dicit : « Et accendet eam Aaron, et filii ejus, a vespera usque 251 ad mane, coram Domino; legitimum sempiternum in progenies vestras, » hoe modo rursus intelligendum puto. Aaron et fili ejus significant eos qui sacro munere funguntur in ecclesiis, hoc est, doctores et divinorum sacrificiorum ministros. Hi lucernam intelligibilem, hoc est Joannem perpetuo relucentem servare jubentur; hoc enim est quod dicitur : « Accendent eam a vespera usque ad mane. . Totum enim tempus in quo debebat lucernæ lumen fulgere, nocturnum est spatium, quo præsentis sæculi significatur intervallum. Lucis quippe nomine futurum sæculum intelligimus; accenditur vero, sive ardens lucerna servatur, dum facit ut accepta sit semper credentibus in Christum illa ejus prælustratio, et vere hæc de Christo dicere sacerdotum voce comprobatur. Ut autem doceret te Deus Salvatoris prænuntium per hanc lucernam significari, electionem sacerdotum statim subjicit. Porro si totam capitis rationem consideratius expenderis, ad istiusmodi contemplationem non inscitam ut reor ascendes. Post ordinationem tabernaculi positum est de lucerna præceptum, et post illud statim sacerdotum nominatio et functio. In fine quippe legis et prophetarum præcursoris vox effulsit in deserto, ut scriptum est, clamantis : Parate viam Domini, rectas facite semitas Dei nostri **; , post quem statim facta est sanctorum apostolorum ordinatio et institutio per Christum. Elegit enim Christus duodecim, quos et apostelos nominavit. Absoluta hie lucernæ observatione, Salvatoris vocem rursum videamus : « Ille erat lucerna, inquit, ardens ac lucens : vos autem voluistis A τέλει τῆς σκηνῆς, ἡ ἐπὶ τῷ λύχνω διάταξις εἰσενήνεad horam exsultare in luce ejus ". , Imperitiam , et præfractam indolem Pharisæis objicit, ostenditque rursum cos incomparabili laborare imperitia, qui que scire profitebantur, minime intelligerent, et ab exacta legis cognitione multum abessent, sed ea prorsus ignorarent quæ typice legislator præfiguravit per Moysem. His enim verbis, « Lucerna erat ille, ardens ac lucens, confundit eos, ut videtur, quasi nondum intelligant legalia ænigmata umbrasque veteres. Cum autem addit, e vos vero voluistis exsultare ad horam in 252 lumine ejus, a significat rursum eos divinæ sententiæ sua placita semper anteponere, solamque suam libidinem sequi solitos. Cum enim legislator, inquit, lucernam accendi et perpetuo lucere jusserit, vos ipsam non semper lucere voluistis, sed ad horam tantum, hoc est, in brevissimum tempus. Principio enim mirati, exstinxistis quantum in vobis erat lucernæ lumen, præter omnem rationem insultantes ei qui divinitus missus est; neque solum ipsi baptizari ab eo noluistis, sed et quominus alios baptizaret vetuistis. Misistis quippe ad eum, dicentes: · Quid igitur baptizas 17 > hoc est, cur illuminas in pœnitentiam, et cognitionem Christi? Quapropter stultitiæ et prævaricationis accusat stultos Scribas atque Pharismos Salvator, dum Joannis vocibus rursum suffragatur. Quod cum præclare beatus Lucas intelligeret, illorum increpat insaniam, dicens : « Et omnis populus audiens (verba C Salvatoris nimirum), justificaverunt Deum, baptinati baptismo Joannis. Phariszi autem et legisperiti consilium Dei spreverunt in semetipsis, non baptizati ab eo 1.)

πται, μεθ' ήν εύθυς ή των Ιερέων προδολή τε καλ χρήσις. Έπι γάρ τέλει του νόμου και των προφητων, ή του προδαδίζοντος εξέλαμψε φωνή βοώντος έν τή έρημφ, καθά γέγραπται · « Έτοιμάσατε τήν όδον Κυρίου, εύθείας ποιείτε τάς τρίδους του Θεού ψηών, > heg, ολ ερβρε ψ των φλίων φμοστογών φιφ Χριστού χειροτονία τε και άνάδειξις εξελέξατο γάρ ό Κύριος δώδεκα, ούς και αποστόλους ώνόμασεν. Έν τούτοις ήμεν της έπε τῷ λύχνο θεωρίας συμπεπερασμένης, ίδωμεν πάλιν την του Σωτήρος φωνήν. * Έκετνος ήν ὁ λύχνος, ςησίν, ὁ καιόμενος καί palver : Opers & fleshfoate dyalliaothvas apt; ώραν έν τη φωτί αύτου. , "Εξιν άμαθή και δυσάγωyou els unaxohu tols Papisalois exxalel xal bieleyχει πάλιν, ώς ασύγκριτον νοσούσι την απαιδευσίαν, ούδε άπερ είδεναι κατεπαγγελλονται νοείν Ισχύοντες, και πολύ μεν λίαν της ακριδούς νομομαθείας έξφχισμένοι, άγνοούντες δὲ κατά τὸ παντελές, ἄπερ ὡς έν σχήμασιν ό νομοθέτης προανετύπου διά Μωσέως. Διά μέν γάρ τοῦ λέγειν, δτι ε 'Ο λύχνος ήν έχείνος & xaiduevos xal palver, , Sucurel, xarà tò elxòs, ώς ούπω νενοηχότας το έν νομιχοίς αίνίγμασι, καί πάλαι σχιαγραφούμενον. Διά δὲ τοῦ είπεῖν · « Υμείς δὲ ήθελήσατε άγαλλιασθήναι πρός ώραν ἐν τῷ φωτί αύτου, , της άνωθεν ψήφου το οίχειον άει προτάττοντας θέλημα πάλιν είσφέρει, και οίσπερ αν βούλωνται μόνοις απολουθείν είθισμένους. Του γάρ νομοθέτου, φησί, διά παντός φαίνειν τε καί καίεσθαι τόν λύχνον διατεταχότος, ούχ είς άελ φαίνειν αὐτὸν ὑμείς ήθελήσατε, άλλά πρός μόνην ώραν, τουτέστι πρός όλίγου πομιδή του καιρόν. Έν άρχη γάρ θαυμάσαντες κατεσθέσατε, το δσον έφ' έαυτοίς, του λύχνου το φως, αλογώτατα μέν επισχήπτοντες τῷ θεόθεν ἀπ-

εσταλμένω, και ού μόνον αυτοί το βαπτίζεσθαι παραιτούμενοι, άλλά και του βαπτίζειν ετέρους άποκωλύσντες. Απεστείλατε γάρ πρός αὐτὸν λέγοντες. «Τί ούν βαπτίζεις;» τουτέστι, Τί φωτίζεις εἰς μετάνοιαν και επίγνωσεν του Χριστου; Ούκουν εύηθείας άμα και παρανομίας επήνεγκε γραφήν τοις άνοήτοις Γραμματεύσι και Φαρισαίοις, ταίς Ιωάννου πάλιν επαγωνιζόμενος φωναίς δ Σωτήρ. Όπερ, οίμαι, συνείς, δριστά τε διειληφώς και ό μακάριος Λουκάς, της έκείνων άπονοίας καταδοά, λέγων : και πάς ό λαθς δικούσας (τῶν τοῦ Σωτῆρος βημάτων δηλαδή), ἐδικαίωσαν τον Θεον βαπτισθέντες το βάπτισμα Τωάννου. Οι δε Φαρισαίοι και οι νομικοι, την βουλήν του Θεού ηθέτησαν εν έαυτοίς, μη βαπτισθέντες όπ' αύ-TOU. 1

V, 36, 37. Ego autem testimonium habeo majus Joanno. Opera enim quæ dedit mihi Pater, ut perfibent de me, quia Pater misit me. Et qui misit me Pater, testimonium perhibuit de me.

Tametsi lucerna erat ille, inquit, cum legalibus libris descripta, tem sanctorum prophetarum voce prænuntiala, quæ vero lumini prælucere debebat, et vobis nuntiare parandam esse viam Domini ac Dei : tamen quoniam vohis, inquit, minus idoneus testis videtur, tanta licet virtute præditus, ob effrenatam nimirum et immanem stultitiam, ad majus nunc me confero, in qued, ut videtur, nihil denue dicturi estis, ipsam veritatis, etiam inviti pulchri-

Έγω δε εχω την μαρτυρίαν μείζω του Ίωάνrov. Tà ràp Epra, à δέδωκέ μοι ο Πατήρ lra τεciam ea, ipsa opera, qua ego facio, testimonium perhi- p deiwow abrà, abrà tà koya d noiw papropsi περί έμου, ότι ο Πατήρ με απέσταλκε. Καί ο πέμψας με Πατήρ, αυτός μεμαρτύρηκε περί lµov.

Εί και λύχνος ήν έκεινος, φησί, και διά νομικών συνταγμάτων ζωγραφούμενος, και διά φωνής των άγίων προφητών προδοώμενος, ώς άναδειχθήσεταί ποτε του κατ' άλήθειαν προαναλάμπων φωτός, καλ διαγγελλων εν ύμεν, ότι προσήμει την όδον εύτρεπή ποιείσθαι του Κυρίου και Θεου . άλλ' έπείπερ ύμιν ούκ άξιδπεστος ίσως δράται, καίτοι τοσυ..ος ὑπάρχων ἐν άρετη, διά την ενουσαν ύμιν άχαλινόν τε καλ έκτοπωτάτην απόνοιαν, έπὶ τὸ μείζον ήδη γωρώ, καθ' ού, κατά

⁹⁹ Joan. v. 35. 1 Joan. 1, 25. 1 Luc. vii, 29 30.

τὸ είκὸς, ἐρεῖτε πάλιν οὐδὲν, αὐτὸ τῆς ἀληθείας τὸ A tudinem veriti. Non jam enim, inquit, hominum κάλλος παρά βούλησιν την έαυτων δυσωπούμενοι. Οδ γάρ λόγοις έτι καί ταζε έξ άνθρώπων ψήφοις έπισεμνύνομαι, ούδὲ τὰς ἐχ ἐημάτων ψιλῶν συλλέγειν ἐπ' έμαυτώ μαρτυρίας οίήσομαι δείν, άξιολογωτέροις δέ καί πολύ μείζοσι των είρημένων έπιτρέψω τά κατ' έμαυτον, και έξ αύτης ήδη καταλαμπρύνω της έν έργοις μεγαλειότήτος, ότι Θεός κατά φύσιν είμλ, καλ έχ θεού πέφηνα Πατρός, άδιχω δε ούδεν τους έμους. έφ' όπερ αν βούλωμαι μεταρρυθμίζων νόμους, καλ έχ τῆς κατά τὸ γράμμα παχύτητος εἰς πνευματικήν θεωρίαν μεταστοιχειών τὰ τοῖς ἀρχαιοτέροις αίνιγματωδώς είρημένα. Κατανοείτω δε πάλιν ο φιλομαθής, ότι λέγων ὁ Σωτήρ διά των έργων έπιμαρτύρεσθαι χαλώς είς το είναι χατά φύσιν Θεός, εκδιδάσχει σαφως, ώς σύχ αν είη των ενδεχομένων απαραλλάκτως Β ένυπάρχειν τινί την Θεφ πρέπουσαν ένέργειάν τε καί δύναμεν, εί μή αύτος κατά φύσεν ὑπάρχοι Θεός. Μαρτυρείται γάρ διά των έργων, ού καθ' Ετερον, οίμαι, τρόπου, άλλά κατά τούτον αὐτόν. Εί γάρ τῶν τοῦ γεννήσαντος έργων δράται τελειωτής, και άπερ άν έχείνω και μόνω φαίνοιτο πρεπωδέστερα, ταύτα και αύτλς έξ οίχείας Ισχύος ἀποπληροί · πῶς ούχ ἄν γένοιτο παντί τιρ σαφές, ότι την αύτην έχείνω φύσιν άπεκληρώσατο, και τοίς του τεκόντος ιδιώμασι διαλάμπων, ώς έξ αύτου την ίσην αύτῷ δύναμίν τε και ενέργειαν έχει; Είληφέναι γε μήν παρ' αὐτοῦ τὰ έργα φησίν, ή διά τὸ τῆς ἀνθρωπότητος σχημα, καὶ τὴν τοῦ δούλου μορφήν, ταπεινότερόν πως ήπερ έχρην, και τοῦτο λαλών οίκονομικώς, ή την έχ θεού και Πατρός εύδοxlav te xal συναίνεσιν, την έφ' άπασι τοίς παραδόξως ἐπιτελουμένοις, τῷ τῆς δόσεως ἀποσεμνύνων δνόματι. Οδτω γάρ και άπεστάλθαι διισχυρίζεται, άτε δή και κενώσας έσυτον, καθά γέγραπται, τῆς ακράτως πρεπούσης άξίας τῷ Θεῷ, διὰ τὴν εἰς ἡμᾶς άγάπησιν. Έταπείνωσε γάρ ἐαύτον, καὶ τήν τοῦ τεταπεινώσθαι σμικροπρέπειαν ούκ εν ετέροις εύρήσομεν τρόποις, ή έφ' οίσπερ αν ώς ανθρωπος έσθ' ότε λαλή. Τούτφ συνάδει τὸ διά του Ψαλμφδού πάλιν ώ; έξ αὐτοῦ δι' ήμας άνθρωποπρεπώς είρημένον · « Έγὼ δέ κατεστάθην βασιλεύς ὑπ' αὐτοῦ ἐπὶ Σίων δρος τὸ άγιον αύτου, διαγγέλλων το πρόσταγμα Κυρίου. > 'Ο γάρ βασιλεύων άελ μετά τοῦ Πατρός, ὁ σύνθρονός τε καλ σύνεδρος, ώς θεός θεῷ τῷ γεννήσαντι, κεχειώς θεός λαμδάνειν είπων, ότε πέφηνεν άνθρωπος, φ το βασιλεύειν κατά φύσιν ούκ ένεστιν, άλλά γάρ και το της πυριότητος δνομά τε και πράγμα πάντως ἐπαχτόν.

KEGAA. B.

Ότι ελκών έστι τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρὸς ὁ Υἰός. Ἐν ἡ καὶ κρὸς Ἰουδαίους έλεγχος, ὡς μη νοοῦντας τὰ διὰ Μωσέως αἰνιγματωδώς μαλλον εἰρη-

Ούτε φωτήν αὐτοῦ πώποτε ἀχηχόατε, οὕτε είδος αὐτοῦ ἐωράκατε, καὶ τὸν Λόγον αὐτοῦ οὐκ fyere èr opir pérorta, ött or daéctaluer èxeïroc. τούτφ ύμεῖς οὐ πιστεύετε.

sermonibus ac suffragiis glorior, neque de meipso testimonium ex nudis vocabulis colligendum esse puto, sed dignioribus ac longe majoribus res meas commendo, 253 et ex ipsa tandem operum magnificentia ostendo me Deum esse secundum naturam, et ex Deo Patre genitum esse : nec facio cuiquam injuriam, dum meas leges in quodcunque placuerit transmuto, et a litterali crassitie ad spiritalem contemplationem quæ veteribus ænigmatice dicta sunt transfero. Observet porro denuo quicunque est discendi cupidus, Salvatorem, cum alt operibus egregie probari se Deum secundum naturam esse, clare docere fleri non posse ut divina vis et operatio per eadem similis insit alicul, nisi Deus ipse sit secundum naturam. Comprobatur enim per opera, non alio, at opinor, modo, quam isto. Si enim Patris opera facere videtur, si quacunque illi ac soli conveniunt, hæc ipse quoque propria virtute adimplet : quomodo cuivis non manifeste patebit, camdem cum illo sortitum esse naturam, et Patris proprietatibus præfulgere, ut qui ex ipso natus eamdem cum ipso vim et operationem habet? Yerumtamen ab eo se opera dicit accepisse, aut propter humanitatem et servi formam, humilius quodammodo quam par erat, idque ratione dispensationis de se loquens, aut Patris comprobationem et assensum in faziundis miraculis donationis nomine adornans. Sie enim missum quoque se asserit maxime cum exinanierit seipsum, sicut scriptum est 3, dignitate illa quæ Deo admodum convenit, propter dilectionem in nos. Humiliavit enim semetipsum, et humiliationis vilitatem alia ratione constare non comperiemus, quam quod interdum ut homo loquatur, Huic suffragatur quod per Psalmistam rursus sub ejus persona propter nos humano more dictum est : « Ego autem constitutus sum rex ab eo super Sion montem sanctum ejus, prædicans præceptum Domini . Nam qui cum Deo Patre semper regnat, qui in eodem throno considet, ut Deus cum Deo Patre, regem se constitutum fatetur ac dominum, quæ habebat ut Deus, accipere se dicens, cum factus est homo, cui homini regnandi potestas natura non inest, sed cum ροτογήσθαί φησιν είς βασιλέα και κύριον, άπερ είχεν p ipsum dominationis nomen, tum res ipsa utique ascititia est.

254 CAP. II. Quod imago Dei ac Patris sit Filius. Ubi Judæi etiam reprehenduntur, quod non intelligant qua a Moyso figurate scripta sunt.

V, 37, 38. Neque vocem ejus unquam audistis, neque speciem ejus vidistis; et Verbum ejus non habetis in vobis manens : quia quem misit ille, huic voz non creditis.

⁴ Philipp. 11, 7. 4 Psal. 11, 6.

Nemo simplicem loci hujus sensum esse videbit, A sed multos eosque abstrusos intellectus, qui simplicium auditorum mentes facile admodum effugiant, et acrioribus tantum ingeniis capiuntur. Quid enim causæ est, inquiet forsan aliquis, ut cum Jesus dicat ab operatione Deo congruenti se habere testimonium, ad rem tamen a proposito longe alienam se convertat, cum ait Pharisæos neque Dei ac Patris vocem unquam audisse, neque speciem ejus vidisse, sed neque Verbum illius habere manens in ipsis? Ego certe et quivis alius dubitationem istiusmodi non abs re fore dixerit. Quem igitur sensum proposito loco aptaturi simus, et quid novi excogitaturi, veritati prorsus insistentes, Spiritus virtute et gratia exponere conabor. Solet Salvator Christus sæpe disserens utiliter cum stultis Pharisæis, in corum corda penitus intueri, et pro eo ac Deum decet quæ taciti volvunt animo perspicere, hisque potissimum respondere, et verba de iis facere, tamen increpare; verborum seriem omnino non egreditur, sed illorum consiliis et cogitationibus statim occurrit, hinc etiam ostendens se Deum secundum naturam esse, ut qui agnoscat occulta, et corda scrutetur etrenes. Si quis autem velit, manifestissimam bujusce rei demonstrationem ab aliis evangelistis, Luca nimirum, et aliis accipiet. Scriptum est in aliis Evangeliis, Pharisæos et legis doctores ex omni circumquaque Judæa congregatos fuisse. ¿ Et ecce viri, inquit, portantes in lecto 255 hominem, qui erat paralyticus : et quærebant eum inferre, et ponere ante eum. Et non iavenientes qua parte illum inferrent præ turba, ascenderunt super tectum, et per tegulas submiserunt eum cum lecto in medium ante Jesum. Quorum sidem ut vidit, dixit paralytico : Homo, remittuntur tibi peccata tua. Et cœperunt cogitare Scribæ et Phariszei dicentes : Quis est hic qui loquitur blasphemias? Quis potest dimittere peccata, nisi solus Deus? Ut cognovit autem Jesus cogitationes eorum, respondens dixit ad illos : Quid cogitatis in cordibus vestris? Quid est facilius dicere, Dimittuntur tibi peccata tua : an dicere : Surge et ambula 1 ? > Vides ut non exspectans dum loquendo responderent aut admurmurarent, corum cogitationilus occurrat, ut Deus. Aliud exemplum istiusmodi apud eumdem reperies. Sic enim beatus Lucas ait: e Factum est autem et in alio Sabbato ut intraret in synagogam, et doceret. Et erat ibi homo, et manus ejus dextera erat arida. Observabant autem Scribæ et Pharisæi si in Sabbato curaret, ut invenirent unde accusarent eum. Ipse vero sciebat cogitationes eorum : et ait homini qui habebat manum aridam: Surge, et sta in medium. Et surgens, stetit. Ait autem ad illos Jesus : Interrogabo vos, si licet Sabbato benefacere, an male *? > Vides rursum hic ut perspecto corde eorum qui stulte ipsum criminari nitebantur, ista dixerit? Tale quid porro a

Ούγ απλην άν τις ίδοι νοημάτων διασκευήν τώ προτεθέντι πάλιν έπεισχεομένην ρητώ, άλλά κεκρυμμένων θεωρημάτων έσμον, πολύ δή λίαν εύχολως τον των άζητήτως επαχροωμένων παριππεύοντα νούν, μόνοις δὲ τάχα τοῖς πιχρότερον ἐξετάζουσιν ὁρᾶσθαι καταδεχόμενον. Τί γάρ δή το πεπεικός, έρείτις τυχον, από της θεοπρεπούς ένεργείας μαρτυρείσθαι λέγοντα τον Ίησουν, ώς ἐπί τι τῶν παρακειμένων έλθειν το πολύ λίαν απεσχοινισμένον, το μήτε αχηχοένα:, φημί, τοὺς Φαρισαίους πώποτε τῆς τοῦ Θεοῦ καλ Πατρός φωνής, μήτε μήν τεθεάσθαι το είδος αύτου, άλλά μηδέ τον Λόγον έχειν ένοικούντα αύτοι; τον έκείνου. Και συνθήσομαί γε, και πάς τις, οίμαι, των άλλων, ώς ούχ έξω του πρέποντος γένοιτ' αν ή τοιαύτη παρά τινων ἐπαπόρησις. Ποΐον ούν ἄρα τοίς προκειμένοις έφαρμόσομεν νούν, τί δὲ πάλιν εύρεσιλογούντες έξαρτύσομεν, της άληθείας έχόμενοι πανταχή, διά τής του Πνεύματος ένεργείας τε και χάριτος έξειπείν πειράσομαι. Έθος τῷ Σωτῆρι Χριστῷ, ποιουμένω πολλάχις τάς ἐπωφελεῖς διαλέξεις πρός τούς άσυνέτους μάλιστα Φαρισαίους, είς το της καρδίας αὐτῶν ἀτενίζειν βάθος, καὶ περισκέπτεσθαι θεοπρεπώς τά εν λογισμοίς άφώνως έτι κατά τον νουν στρεφόμενά τε καὶ άνακινούμενα, καὶ πρὸς ταῦτα μάλιστα και τάς ἀποκρίτεις ποιείσθαι, και τους λόγους έσθ' ότε, και τους ελέγχους τους επ' αυτοίς, και ού πάντως των οίχείων βημάτων άνεξίτητον διατηρεί τον είρμον άλλά πρός όπερ αν έχείνοι βουλεύωνται, καί καθ' έαυτούς έννοωσι, δριμύς ύπαντά, και διά τούτου δειχνύς, δτιπέρ έστι χατά φύσιν Θεός, ώς γινώσκων τὰ ἐν τῷ βάθει κείμενα, καὶ καρδίας ἐρευνών και νεφρούς. Δεχέσθω δέ, εί τω δοκεί, την έπι τοίς είρημένοις έναργεστάτην ἀπόδειξιν παρά των έτέρων εύαγγελιστών, Λουκά όἡ, φημί, καὶ τών σύν αὐτῷ. Γέγραπται τοίνυν ἐν ἐτέροις Εὐαγγελίοις, ὡς ήσάν ποτε συνεληλυθότες άπο πάσης της περιχώρου της Ίουδαίας Φαρισαίοι και νομοδιδάσκαλοι . • Καί ίδου ἄνδρες, φησί, φέροντες ἐπὶ κλίνης ἄνθρωπον, δς ήν παραλελυμένος, και έζήτουν αύτον είσενεγκείν και θείναι ένώπιον αὐτοῦ. Καὶ μἡ εὐρόντες διὰ πείτ; είσενέγχωσιν αύτον διά του δχλου, άναδάντες έπὶ τὸ δώμα, διά των χεράμων χαθήχαν αύτον σύν τῷ χλινιδίω είς το μέσον, Εμπροσθεν του Ίησου. Καὶ ίδων την πίστιν αύτων, είπε τῷ παραλυτικῷ. "Ανθρωπε, άφέωντα! τοι αι άμαρτίαι σου. Καὶ ήρξαντο διαλογίζεσθαι οι Γραμματείς και οι Φαρισαίοι, λέγοντες. Τίς έστιν ούτος, ός λαλεί βλασφημίας; Τίς δύναται άμαρτίας άφιέναι, εί μη είς ὁ θεός; Έπιγνούς δὲ ὁ Ίησοῦς, φησί, τοὺς διαλογισμούς αὐτῶν, ἀποχριθείς είπε πρός αὐτούς • Τι διαλογίζεσθε εν ταίς χαρδίαις ύμων; Τί έστιν εύχοπώτερον είπειν, 'Αφέωνταί σοι al auapriar σου, η είπείν, "Εγειραι καὶ περιπάτει ;> Όρας όπως ού περιμείνας την έν προφορά φημάτων άπόχρισιν, ήτοι γογγυσμόν, πρός τάς έν αύτοίς έννοίας ώς θεός ἀποχρίνεται. Εύρήσεις δὲ πάλιν και έτέραν πράγματος είχονα, κατά τουτο διηρτισμένην τό σχήμα. Λέγει γέρ οδτως ό μακάριος Λουκάς

^{*} Luc. v, 18-26. * Luc. vi, 6-9.

την Συναγωγήν, και διδάσκειν. Και ήν άνθρωπος έχει, και ή χειρ αὐτοῦ ή δεξιά ήν ξηρά. Παρετηροῦντο δὲ αὐτὸν οἱ Γραμματείς καὶ οἱ Φαρισαίοι, εἱ ἐν τῷ Σαββάτω θεραπεύσει, ίνα εύρωσι κατηγορίαν κατ' αύτου. Αύτος δὲ ήδει τοὺς διαλογισμούς αύτῶν · καὶ είπε τῷ ἀνδρὶ τῷ ξηράν ἔχοντι τὴν χεῖρα · "Εγειραι, καὶ στηθι εἰς τὸ μέσον. Καὶ ἀναστὰς, ἔστη. Εἶπε δὲ Ίησούς πρός αὐτούς. Επερωτήσω ύμας, εί Εξεστι τῷ Σαββάτι άγαθοποιῆσαι, ή χακοποιῆσαι. > 'Όρξε δή πάλιν άνακεκαλυμμένως έν τούτοις, ώς είς αὐτήν όρων την χαρδίαν των άνοήτως αιτιάσθαι πειρωμένων αύτον, εποιήσατο τους λόγους. Τοιούτον τι πάλιν καί ἐπὶ τῷ προκειμένιρ ρητῷ τεθεωρῆσθαι παρὰ τοῦ Σωτῆρος ἐν ταῖς τῶν Φαρισαίων διανοίαις ὑποτοπήσομεν. "Όψει δε την εύθεζαν ή την τοῦ πράγματος θέσιν ούχ Β ἀπολακτίσαντα τὸν λόγον, ἔκαστα τῶν ἡδη προειρημένων άναμηρύσασθαι κατοχνήσας οὐδαμῶς. Γέγονε τοίνυν εν άρχη πρός εκείνους ὁ πολύς τε καὶ μακρός ούτοτὶ λόγος, ἐπὶ τῷ τεθεραπευμένφ κατὰ τὸ Σάβδατον, καὶ διὰ ποικίλων εύρημάτων καὶ συλλογισμών άναπείθειν έπειράτο Χριστός τους, οίπερ ήσαν έπλ τή το Σαββάτου λύσει δυστρόπως ἀσχάλλοντες, ώς Εξεστι και έλεειν έν Σαββάτω, και είς πάντας έργάζεσθαι τὸ ἀγαθὸν, καὶ πρὸς τούτοις, ὅτι πράγματος άξιολογωτάτου σχιάν, ό νόμος έποιείτο την χατά τὸ Σάββατον άργίαν, άλλως τε καλ, όσον ήκεν είς την έκείνων ψήφον, παραλύσας την τοῦ Σαββάτου τιμήν, ή και τον νόμον ώς διά τούτου δή μάλιστα παραδεκαι λίαν εύτόνως διισχυρίζετο, και προσέτι μαρτυρείσθαι παρ' αύτου, καὶ συνευδοκήσειν ἐφ' ἀπασιν, οίσπερ αν έργάσαιτο, διελάλει σαφώς. Πρός ταύτα, κατά γε το έν λογισμοίς πιθανόν, διενθυμούνται πάλιν οί Φαρισαίοι καθ' έαυτούς, άτε δή τοίς νομικοίς προσεδρεύοντες γράμμασιν, άεί τε τάς διά Μωσέως έντολάς προϊσχόμενοι, και άνεγνωκέναι λέγοντες, τίς ό παρά τούτου λόγος • πῶς δὲ αὐτῷ συνευδοχήσει παραλύοντι τον νόμον ο Θεός και Πατήρ; πότε δε μεμαρτύρηκεν, ή τίνα ψήφον εποιήσατο περί αύτοῦ; Έχ μεν γάρ των Μωσαϊχών συνταγμάτων έγνώχαμεν, ότι χαταδέδηκεν ό θεός έπὶ τὸ δρος τὸ Σινά, ώφθη τοίς πατράσι τὸ είδος αὐτοῦ. 'Ακουστή, φησί, γέγονεν ή φωνή αὐτοῦ· λελάληκεν όλη τῆ Συναγωγή, τηρείν ἐκέλευσε την ημέραν του Σαββάτου, σαφώς διαστείλας D ώδί · « Μνήσθητι την ήμέραν των Σαδδάτων άγιάζειν αύτην. Έξ ημέρας έργφ, και ποιήσεις πάντα τά έργα σου · τή δὲ ἡμέρα τή ἐβδόμη, Σάββατα άγια Κυρίφ τῷ Θεῷ σου. Οὐ ποιήσεις ἐν αὐτή παν ἔργον. Καὶ ούχ ἐτέρου, φησὶ, ταῦτα λέγοντος ἡχούσαμεν, αὐτήχοος ήν της θεόθεν φωνής ή τῶν πατέρων πληθύς, και μετ' έχείνους εν ήμιν ο Λόγος του Θεού. Τίς δὲ οὖτός ἐστιν; Ταῦτα πάλιν ἐπείπερ ἐνθυμουμένους έθεάσατο, πικρώς άμαθαίνοντας εξελέγχει, λέγων • Ούτε φωνής αύτου πώποτε άκηκόατε, ούτ' είδος αύτοῦ ἐωράκατε, καὶ τὸν Λόγον αὐτοῦ οὐκ ἔγετε έν ύμεν μένοντα, ότι ον απέστειλεν έχεινος, τούτω

« Έγένετο δε εν ετέρω Σαββάτω είσελθείν αύτον είς A Salvatore in Pharismorum mentibus observatum in proposito dicto suspicamur. Quod si ea quæ prius dicta sunt repetere non gravaberis, videbis a recta linea, aut rei ordine sermonem non recedere. Lougiorem itaque initio cum ipsis de eo qui Sabhato curatus fuerat disputationem suscepit, variisque rationibus et argumentis probare Christus conabatur iis qui Sabbatum esse violatum perperam indignabantur, licere misereri in Sabbato, et omnibus benefacere, et præterea, legem sabbaticum otium umbram statuisse rei dignissimæ, præsertim cum soluto, 256 ut illi volunt, Sabbato, sivelege per hoc maxime violata, sese missum etiam a Patre confirmaret, et testimonium ab ipso habere, et omnia opera consentiente Patre sacere, clare exponeret. Adversus hæc, ut probabile est, illud excogitant, maxime cum legis litteræ inhærerent, et Mosaica præcepta semper allegarent, et in eorum lectione exercitatos se venditarent : Quidnam illud est quod ab eo dicitur? et quomodo consensurus ei est Deus ac Pater legem solventi ? Ecquando vero testimonium perhibuit, aut quam sententiam de ipso tulit? Ex Mosaicis enim scriptis agnovimus descendisse Deum in montem Sina, visam esse patribus nostris speciem ejus. Vox ejus, inquit, ad auditum pervenit, locutus est toti congegrationi : servare jussit diem Sabbati, clas 3 præcipiens in hunc modum : « Memento diem Sabbatorum sanctificare eam. Sex diebus operaberis, et facies omnia opera tua : septima autem die, δηκώς, και ἀπεστάλθαι παρά τοῦ θεοῦ και Πατρός, C Sabbata sancta Domino Deo tuo. Non facies in ea ullum opus 7. > Neque ab alio, inquiunt, hæc audivimus : vocem divinitus emissam ipsi patres audierunt, et post illos factus est in nobis Dei sermo. Ilic autem quinam est? Talia volventes animo cum vidisset, acerbe illis insaniam objicit, dicens: Neque vocem ejus unquam audistis, neque speciem ejus vidistis : et Verbum ejus non habetis in vobis manens : quia quem misit ille, huic vos non creditis . . Quæ enim per id temporis figurate facta sunt, et per quæ Dei in montem Sina descensus ipsis formabatur, illi omnium prorsus ignari pro imaginibus rerum spiritaiium non capiebant, sed et corporis oculis cerni posse naturam divinam et voce corporea uti sibi persuaserant. Quod autem verum sit id quod de ipsis a Salvatore dictum est, et quod neque Dei ac Patris vocem unquam audierint, neque adeo corporeis oculis speciem ejus quisquam viderit, hoc est ullum ei omni ratione similem, operæ pretium duco ad spiritalem indagationem ea quæ in Exodo scripta sunt proferre. Sunt autem istiusmodi : « Et eduxit Moyses populum in occursum Dei e castris : et astiterunt sub monte Sina. Mons autem Sina fumabat totus, eo quod descenderat 257 super eum Deus in igne. Et ascendebat fumus, tanquam fumus fornacis. Et obstupuit omnis populus valde. Factæ sunt autem voces tubæ præcedentes, fortes valde. Moyses loquebatur · Deus

⁷ Egod. xx, 8. * Joan. v, 57, 58.

t

μ

õi

П

'n

àz

151

ανί

6 M

mèr

K6

má)

030

dua

χρη

v£x

lali

m Je

autem respondebat ei voce .) Et istiusmodiguidem A ύμεζς οὐ πιστευετε,) Τὰ γὰρὲν τύπο γεγονότα κ.τ' est sapientissimi Moysis oraculum, Sed nunc, opinor, ostendendum nobis est Judzos in opinionem de Deo valde ridiculam esse delapsos, qui putarint cum eius speciem se vidisse, tum vocem qua natura divina prædita sit re vera audisse. Age itaque, Salvatoris gratia et benignitate confisi, litteræ legalis crassitiem ad spiritalem contemplationem subtilius transferamus. Sic enim apparebit quoque verum illud esse quod ad Pharisæos de Deo dictum est : · Neque vocem ejus unquam audistis, neque speciem elus vidistis.

exervo tou xarpou. xal or wy autore h ent to book τὸ Σινά κάθοδος ἐσχηματίζετο τοῦ Θεοῦ, ταῦτα πάλεν είδότες ούδὲν, ούχ εἰς εἰχόνας πραγμάτων ἐδέχοντο νοητών, άλλ' δντες [al. δντως] και τοίς του σώματος δφθαλμοίς δρατήν είναι δύνασθαι την θείαν Φοντο φύσιν, καλ φωνή σωματική κεγρήσθαι πεπιστεύκεισαν. "(τι δὲ άληθης ἐπ' αὐτοίς τοῦ Σωτῆρος ὁ λόγος ήν, και ούτε φωνής άκηκόασι ποτε του θεού και Πατρός, ούτε μέν όψει τη διά σώματος τεθέαται τις είδος αύτου, τουτέστι τον δμοιον αύτω κατά πάντα λόγον, χρηναι πάλιν επιδείξαι σαφώς ὑπολαμδάνω τὰ ἐν τῆ

Έξόδω γεγραμμένα παραθέντα προς Ερευνάν τε καὶ βάσανον πνευματικήν. Έχει δὲ οῦτως · « Καὶ ἐξήγαγε Μωσής του λαδυ είς την συνάντησιν του θεού έχ της παρεμδολής, και παρέστησαν όπο δρος το Σινά. Το δέ δρος τὸ Σινά έχαπνίζετο δλον διά τὸ καταδεδηκέναι τὸν Θεὸν ἐπ' αὐτοῦ ἐν πυρί. Καὶ ἀνέδαινεν ὁ καπνος, ώς καπνός καμίνου. Και εξέστη πας δ λαός σφόδρα. Έγίνοντο δε αι φωναί της σάλπιγγος προδαίνουσαι, ίσχυραι σφόδρα, Μωσής ελάλει, ό δε Θεός άπεχρίνατο αύτω σωνή. : "άδε μεν ούν ήμεν τό του πανούφου Μωσέως λόγιον έχει. Δείν δε οίμαι, και νύν είς γελοιοτάτην κατολισθαίνοντας περί Θεού δόξαν τους Τουδαίους ελέγγειν, και αυτό τεθεάσθαι το είδος οίηθέντας αυτού, και άκουσαι τής δυτως Ινούσης τή θεία φύσει φωνής. "Αγε δή τοίνον τή του Σωτήρος επιθαρσούντες χορηγία και χάριτι, την του νομικού παγύτητα γράμματος είς πνευματικήν θεωρίαν ἀπολεπτύνωμεν. Οῦτω γάρ μάλιστα φανείται καὶ άληθε; τὸ πρὸς Φαρισαίους εἰρημένον περί Θεοῦ : Οὕτε φωνήν αὐτοῦ πώποτε άκηκόατε, οὕτε είδος αὐτοῦ έωράχατε,)

sicut scriptum est, manifestum signum fuerit, et figura non posse aliquos ad Deum absque institutione et scientia venire, sed lege potius quasi manu ad agnitionem eorum quæ cupiunt deductos, perdiscere. Mosem quippe pro lege capiemus, juxta illud quod a quodam dictum est : c Habent Moysen et prophetas 10.) Quod autem populus astat sub monte, cum jam descendisset Deus et in ipso esset, animi studium et alacritatem eorum qui vocantur in servitutem significat, qui non renuunt ullo modo res supra vires aut altiores natura sua aggredi opitulante ipsis Deo. Hujusmodi sunt nimirum, qui Salvatoris sunt participes. Ideoque qui virtutem colunt humana majorem : « Quis nos separabit, inquiunt, a charitate Christi? Tribulatio, an angustia, an persecutio, an fames, an nuditas, an periculum, an gladius 11 ? > Omnia quippe mala tolerabilia sunt piis hominibus propter dilectionem Christi, et licet tribulatio ut mons erigatur, omne periculum animose illi superabunt, et a dilectione Dei non recedent. Cum autem descendere dicatur Deus, tamen non in planitie, sed supra quodammodo, et in monte apparet, ut tale quiddam apud te cogites, nimirum licet natura divina nostris mentibus condescendens, seipsam nobis intelligendam præbeat, altiorem tamen esse quam ut eam exprimere dicendo aut assequi cogitando possimus. Sublimitas enim et eminentia divinorum dogmatum per montem significator, quem fumo totum oppletum 258 dicit. Acres enim sunt profecto, nec admodum clari apud nos de deitate sermones, qui mentis oculum fumo vellicant. Quapropter Paulus ille sapientissimus, in speculo et ænigmate videre

Quod igitur populus in occursum Dei educitur, Β Το μεν ούν διά Μωσέως εξάγεσθαι τον λαόν είς ἀπάντησιν τοῦ Θεοῦ, καθὰ γέγραπται, σημείον ἀν γένοιτο σαφές, και λόγος ώς έν αινίγματι, του μή δύνασθαί τινας απαιδαγωγήτως τε και ανεπιστήτως lέναι πρός θεόν, νόμφ δὲ μάλλον χειραγωγουμένους είς επίγνωσιν ών ζητούσι, μαθείν. Μωσής γάρ είς νόμον ήμεν νοηθήσεται, κατά το είρημένον ὑπό τινος. « Έχουσι Μωσέα, καὶ τοὺς προφήτας. » Ἡ δέ γε παράστασις ή ύπο το δρος, καταδεδηκότος ήδη και δντος έν αύτω του Θεού, την έτοιμότητα της γνώμης καί το γοργόν είς δουλείαν των καλουμένων ύποδηλοί, ούχ άνανευόντων τρόπον τινά, και τοίς ύπερ δύναμιν και ύψηλοτέροις ή κατά την φύσιν προσδαλείν, συμπαρόντος αύτοις του Θεού. Τοιούτοι δή πάντως του Σωτήρος οἱ μέτοχοι. Διὸ δή καὶ τήν ύπερ άνθρωπον μελετώντες άνδρείαν, « Τίς αν ήμας χωρίσαι, φασίν, άπο της άγάπης του Χριστού; Θλίψις, ή στενοχωρία, ή διωγμός, ή λιμός, ή γυμνότης, ή χίνδυνος, ή μάχαιρα; > Πάντα γάρ τοῖς εὐσεδοῦσιν οίστα τα δεινά διά την είς Χριστόν άγάπησιν κάν ώς δρος ή θλίψις εγείρηται, παντός εκείνοι κινδύνου χατανεανιεύσονται, και της πρός Θεόν φιλίας την γνώμην ούχ αποστήσουσι. Κατελθείν δε λεγόμενος, ούχ είς χθαμαλόν τινα χώρον, άλλ' άνω πάλιν που και έν δρει φαίνεται θεός, ίνα δή τι τοιούτον έννοήσης κατά σαυτόν, ότι κάν ταζς ήμετέραις διανοίαις ή θεία φύσις συγκαταδαίνουσα, έαυτην ήμιν προσάγη πρός κατανόητιν, άλλ' Εστι πάλιν έν τοίς πολύ λίαν ύπερ ήμας, και λόγοις, και θεωρήμασι. Το γάρ όψηλόν τε και ὑπέρτονον τῶν περὶ αὐτῆς δογμάτων διὰ του δρους σημαίνεται, δ καλ σύμπαν ήμεν τφ καπνφ χαταμελαίνεσθαι λέγει. Δριμείς γάρ δυτως και ού σφόδρα λαμπροί παρ' ήμεν οι περί θεότητος λόγοι, τον της διανοίας όφθαλμον καπνού [δίκην | άμύττοντες. Διθ

^{*} Exod. xix, 17-19. 10 Luc. xvi, 29. 11 Rom. viii, 35.

έν αίνίγματι βλέπειν ήμας διεμαρτύρατο. Τεθεικέναι δὲ σχότος ἀποχρυφήν αὐτοῦ, τὸν Θεὸν δηλονότι, φησί που πάλιν ό Μελωδός, τῷ τοῦ σκότους ὀνόματι την περί αὐτὸν ἀχαταληψίαν ὑποδηλῶν, ήσπερ ἄν εἰς τύπον ληφθείη καλώς ό περί το πύρ έν τῷ δρει καπνός. Έν πυρός δὲ σγήματι κάτεισι τὸ Θείον αὐτὸ, κατ' έκεἴνο δή μάλιστα καιρού, πρεπόντως τε καὶ άναγκαίως τη του πράγματος φύσει. "Εδει γάρ, έδει, τὸν είς δουλείαν καὶ σύνεσιν διὰ τοῦ μέλλοντος όρισθήσεσθαι νόμου χαλούντα τον Ίσραήλ, φωτιστήν δράσθαι καὶ κολαστήν. άμφω δὲ ταῦτα τελείται διά mupoc. . 'Alla xal wowal, onely, at the addresses έγίνοντο προδαίνουσαι ίσχυρότεραι σφόδρα, » Ένα πάλιν ήμιν τοιαύτη τις νοημάτων έξυφαίνηται δύναμις . έξεφωνήθη μέν γάρ και ό νόμος παρά θεού, πλήν ού συντόνως έν άρχη διά την των παιδαγωγουμένων ἀσθένειαν, άλλ' Ισγνοφώνως, Ιν' ούτως είπω, χαί ούν δλην έγων την του σαλπίζοντος δύναμιν. Διδ δή και βραδύγλωσσον έαυτον ώνόμαζεν ο Μωσής. Προδαίνοντος δὲ τοῦ καιροῦ, καὶ ἐκ τῆς κατὰ τὸ γράμμα σχιάς είς πνευματιχήν άναφέροντος λατρείαν τούς πιστεύοντας είς Χριστόν, Ισχυρότεραι σφόδρα της θείας σάλπιγγος εξέδραμον αί φωναί, του σωτηρίου τε και εύαγγελικού κηρύγματος πάσαν τρόπον τινά περιηχούντος την οἰχουμένην. Οὐ γάρ, καθάπερ & λεπτοδόης τε καὶ σμικροκήρυξ νόμος εἰς μόνην την Ἰουδαίων ηχούσθη χώραν, ή και άπο Δάν έως Βηρσαδελ κατηγγέλλετο, μάλλον δε είς πάσαν εξήλθε την έπὶ τούτοις; ε Μωσής έλάλει, φησίν, ὁ δὲ Θεός άπεχρίνατο αύτῷ φωνή. > Δριμύς Εστω πάλιν τῶν εύμαθεστέρων ό νους, επιτηρείτω δε άκριδως την τοίς θείοις λογίοις ένουσαν ασφάλειαν. Λαλεί μέν γάρ έ Μωσής, ἀποκρίνεται δὲ Θεός τούτφ φωνή, ούκ δία πάντως φωνή (τουτο γάρ οδ φησεν), άλλ' άπλως τε και άπολελυμένως φωνή, τή διά κτύπου φημάτων άνθρωπινώτερον παραδόξως άποτελουμένη. Περί τί γάρ αν των έργων άτονήσαι Θεός; τί δ' ούχ αν έξανύση θελήσας, και λίαν εὐκόλως; Έλάλει τοιγαρούν ό Μωσής, ό δὲ Θεὸς ἀπεχρίνατο αὐτῷ φωνή. Καὶ ό μέν τύπος έν τούτοις. "Ιδωμεν δέ την άληθειαν. Έχεις τοιγαρούν εν άγίοις Εύαγγελίοις λαλούντα τόν Κύριον · « Πάτερ, δόξασόν σου τον Υίόν » άποχρινόπάλιν δοξάσω. > Ούχ είναι δὲ τὴν φωνὴν άληθῶς τοῦ θεού και Πατρός ό Σωτήρ Εδειξεν, είπων τοίς τό τηνικάδε παρούσιν · Ού δι' έμὲ ή φωνή αθτη γέγονεν, άλλά δι' όμας. > Όρφς όπως γεγενήσθαι σαφώς διισχυρίσατο την φωνήν, έπει μή τη διά κτύπου κεχρήσθαι φωνή την θείαν οίεσθαι φύσιν ακόλουθον, κάν ταϊς ημετέραις συσχηματίζηται χρείαις, καλ λαλή καθ' ήμας οἰκονομικώς. Ταύτα πάλιν ήμεν άναγκαίως είσεκομίσθη πρός το παρόν τῷ λόγφ τά θεωρήματα. Χρήναι γάρ πάντως έλογισάμεθα, τοίς έντευξαμένοις άληθεύοντα φαίνεσθαι τον Ίησουν, όταν εύρισκηται λέγων πρός Τουδαίους περί τοῦ

τρύτο. Παύλος μέν ὁ σοφώτατος έν ἐσόπτοω και A nos testatus est 18. Et alicubi Psalmista 12 Deum tenebras posuisse latibulum suum ait, tenebrarum nomine comprehendi se non posse siguificans, cujus incomprehensibilitatis typum esse fumum illum ignis in monte, recte dicemus. In forma autem ignis Deus ipse descendit : quod eo tempore potissimum necessarium erat et rei naturæ congruebat. Decebat enim, decebat eum qui per legem futuram Israelem ad servitutem et scientiam vocabat. illuminare, et dirigere : que duo efficientur per ignem. « Sed et voces, inquit, tubæ factæ sunt præcedentes, fortiores valde 13; > ut hinc rursus nimirum intelligas, legem quidem prolatam esse quoque a Deo, non tamen contenta voce initio, ob eorum qui erudiebantur imbecillitatem, sed exili, ut ita dicam, nec totis viribus tubicinis. Proindeque seipsum etiam tardiloquum Moses nominabat. Processu vero temporis, fidelibus ex litterali umbra ad spiritalem cultum revocatis, longe vehementiores ex tuba divina voces eruperunt, salutari et evangelico præconio universum orbem quodammodo personante. Non enim sicuti lex gracilis illa ac tenuis præco in sola Judæa exauditus est, aut etiam a Dan usque ad Bersabee nuntiatus est, sed in omnem terram exivit sonus eorum, ut scriptum est 45. Quid porro his additur? « Moses loquebatur, inquit, Deus autem respondit ei voce 18. Hic rursum acrius attendant studiosi, et accurate observent divinorum oraculorum soliditatem. Loquitur enim γήν ο φθόγγος αὐτοῦ, καθά γέγραπται. Τί δὲ δἡ πάλιν C Moses : huic respondet Deus voce ; non propria utique voce (non hoc enim dicit), sed simpliciter, et absolute, «voce, »quæ verborum sono bumano more mirabiliter est edita. Quid enim difficile est Deo? imo quid efficere non potest facile, si modo velit? Loquebatur itaque Moses, Deus autem respondit ei voce. Sed hæc quidem figurate : videamus porro veritatem. Habes in Evangeliis loquentem Dominum: Pater, clarifica Filium tuum 16;) respondet autem 259 voce Pater : e Et clarificavi, et iterum elarificabo 17. > Sed non esse revera vocem Dei ac Patris Salvator ostendit, dicens jis qui tunc aderant : Non propter me hæc vox venit, sed propter vos 16. > Vides quo pacto vocem factam esse clare asseruit; siquidem putandum non est voce quæ μενον δὲ διὰ φωνῆς τὸν Πατέρα · « Καὶ ἐδόξασα, καὶ D sono editur usam esse naturam divinam, licet nostris conformetor usibus, et singulari dispensatione loquatur, sicuti nos. Hæe rursus a nobis impræsentiarum observata sunt. Jesum quippe veracem existimandum ease putamus, cum de suo Genitore ad Judgeos dicere comperiatur : « Negue vocem ejus unquam audistis, neque speciem ejus vidistis, et Verbum ejus non habetis in vobis manens, quia quem misit ille, huic vos non creditis 10. . Jam vero, Pharismos immani fastu turgidos divinum Verbum in se et apud se esse finxisse, ideoque ad mirabilem quamdam se pervenisse sapientiam asseruisse, id spiritus ipse quoque Christi testabi-

15 I Cor. xiii, 12; 15 Psal. xvn, 14. 15 Dent. xix, 19. 15 Psal. xviii, 5. 15 Dent., xix, 19. 15 Joan. xii, 28. 17 Ibid. 16 Ibid. 30. 15 Joan. v, 37.

B

pi

63

vó

Èv

βασ

Où

[al.

ने कर

xal

oti t

ן ומען

tur, per prophetam Jeremiam dicens ad eos: A ίδίου γεννήτορος · ο Ούτε φωνήν αύτου πώποτε άχη-« Quomodo dicetis, quia sapientes nos sumus, et Yerbum Domini nobiscum est ? Frustra factus est juncus mendax Scribis, confusi sunt sapientes, perterriti et capti sunt, sapientia quænam est in eis, quia Verbum Domini reprobaverunt *0. > Quomodo enim vivens, et subsistens Dei Verbum non reprobasse deprehendentur, qui fidem non susceperunt, sed Dei ac Patris characterem dedecore affecerunt, et verissimam ejus speciem per divinam potentiam ac virtutem contemplari dedignati sunt? Aliter enim comprehendere divinam et inessabilem naturam non possumus, quam per ea quæ perficit et operatur. Quapropter a magnitudine et pulchriaudine creaturarum similitudine quadam Paulus Præterea Salvator ad sui comprehensionem deducit, his verbis : « Si non facio opera Patris mei, nolite credere mihi: si autem facio, et si mihi non vultis credere, operibus meis credite 11 > Jure autem reprehendebat suum discipulum (Philippus is erat) quod existimaret aliter posse Deum ac Patrem spectari, cum liceret immutabilem ejus imaginem contemplari, quæ accurate in seipsa Genitorem exprimit. 260 Ideoque dicebat : « Tanto tempore vobiscum sum, et non cognovisti me, Philippe ? Qui vidit me, vidit et Patrem **. >

καί Πατρί θεωρίαν ελθείν άζητήτως ὑποτοπήσαντα, καίτοι παρον ἐπ' έξουσίας αὐτῷ τὴν ἀπαραποίητον είχονα κατασχέπτεσθαι, δεικνύουσαν ακριδώς εν έαυτή τον γεννήσαντα. Διο δή και Εφασκε · « Τοσούτω χρόνφ μεθ' όμων είμι, και ούκ έγνωκάς με, Φίλιππε; 'Ο έωρακώς έμε, έώρακε τον Πατέρα. >

V, 39-40. Scrutamini Scripturas, quia vos putatis C in ipsis vitam æternam habere : et illæ sunt quæ testimonium perhibent de me. Et non vultis venire ad me, ut vitam habeatis.

Communis et trita hujus textus expositio docet imperandi modo Pharisæis a Salvatore dictum esse, ut scrutarentur Scripturas, in quibus testimonia de ipso colligant ad vitam : verum quoniam in medio copula, et, posita, illa verba conjungit: Non vultis vehire ad me, > manifestum est aliud quiddam significare, cognatum quidem antedictis, sed in quo nonnihil sit diversi. Si enim illud imperandi modo sit intelligendum, quomodo necessarium non esse dicemus, hac loquendi forma, verbi gratia, totum dicere: « Scrutamini Scripturas, quia vos putatis in ipsis vitam æternam habere, et illæ sunt quæ testimonium perhibent de me; > postquam autem eas perscrutati fueritis, e venite ad me; , sed eos invitos venire, quamvis manu deductos, incusat dicens: « Et non vultis venire ad me. > Legemus itaque utilius et convenientius iis quæ ante dicta sunt, non utique imperandi modo, sed assentiendi potius atque indicandi. Erit porro loci hujus sententia talis : cum videret eos ex Mosis scriptis plurima imperite adversus se-

χόστε, ούτε είδος αὐτοῦ ἐωράχατε,χαὶ τὸν λόγον αὐτου ούχ έγετε εν ύμιν μένοντα, ότι δν απέστειλεν έχείνος, τούτφ ύμεζς οὐ πιστεύετε. > "Οτι δὲ πάλιν οί Φαρισαίοι πρός έχτόπους άλαζονείας άναφυσώμενοι, τὸν θεῖον είναι σύν αὐτοῖς τε καὶ ἐν αὐτοῖς ἐπλάττοντο λόγον, διά τε τοῦτο πρός ἀξιάγαστον έλάσαι σοφίαν άνοήτως διισγυρίζοντο, μαρτυρήσει καὶ αὐτό τὸ πνευμα Χριστου, διά του προφήτου λέγον Ίερεμίου πρός αὐτούς • « Πῶς ἐρεῖτε, ὅτι Σοφοί έσμεν ήμεις, και λόγος Κυρίου μεθ' ήμων έστιν; Είς μάτην έγενήθη σχείνος ψευδής Γραμματεύσιν, ήσχύνθησαν σοφοί, έπτοήθησαν και ξάλωσαν, σοφία τίς έστιν εν αύτοίς, ότι τον λόγον Κυρίου ἀπεδοχίμασαν. > Πως γάρ τον ζώντα και ένυπόστατον του ire nos jubet ad parentis rerum contemplationem. Β Θεού Λόγον ἀποδοχιμάσαντες οὐχ ἀλώσονται, τὴν είς αύτον ού παραδεξάμενοι πίστιν, άλλά τον του Θεού και Πατρός ατιμάσαντες χαρακτήρα, και τό άληθέστατον ώσπερ είδος αύτου διά της θεοπρεπους έξουσίας τε καλ δυνάμεως θεωρήσαι παραιτησάμενοι; Καταληπτή γάρ ήμιν ούχ έτέρως κατά το ένδεχόμενον ή θεία τε καὶ ἄρρητος φύσις, ή δι' ών ἐπιτελεί καὶ ἐργάζεται. Διὰ γάρ τοι τοῦτο, καὶ ἀπὸ μεγέθους καλ καλλονής κτισμάτων άναλόγως έπι την του γενεσιουργού θεωρίαν ὁ μέν Παύλος ήμας Ιέναι προστάττει. ξεναγεί δε πάλιν είς την εφ' έαυτώ χατάληψιν ό Σωτήρ, « Εί οὐ ποιώ τὰ έργα τοῦ Πατρός μου; λέγων, μή πιστεύετέ μοι εί δὲ ποιῶ, κάν έμοι μή πιστεύητε, τοίς έργοις μου πιστεύετε. > Κατητιάτο δέ και λίαν εύλόγως του οίκειου μαθητήν (Φίλεππος ούτος ήν), ως έτέρως δύνασθαι πρός την έπί τῷ Θεῷ

> Epeurare rac Tpagac, ou er ubraic Soneite υμείς ζωήν alώνιον έχειν, και αδταί είσιν αι μαρτυρούσαι περί έμου. Και οὐ θέλετε έλθειτ πρός με Ινα ζωήν έχητε.

'H usv leia xal innihatog tol; nollol; xal teτριμμένη διάνοια του ρητού, προστακτικώς είρησθαι νομίζειν παρά του Σωτήρος ήμων πρός τους Φαρισαίους άναπείθει τὸ χρηναι, τὰ; θείας ἐρευνῶντα; Γραφάς, τὰς περί αὐτοῦ μαρτυρίας πρός ζωίν έρανίζεσθαι. Έπειδή δὲ σύνδεσμον ἐν τῷ μεταξὸ θεὶς, φημὶ δε τό, Και, συνάπτει τό, «Ού θέλετε ελθείν πρός με") δήλος αν είη λοιπον έτερον τι σημαίνων, συγγενές μέν τοίς είρημένοις, έχον δέ τι βραχύ το έξηλλαγμένον. Εί γάρ έδει νοείσθαι προστακτικώς, πώς ούκ είναι φήσομεν άναγχαίον, κατά τόδε τό σχήμα τυχόν τὸ σύμπαν είπειν · « Έρευνᾶτε τὰς Γραφάς, ὅτι ἐν αύταις δοχείτε ζωήν αιώνιον έχειν, και αύται είσιν αί μαρτυρούσαι περί έμου. , έρευνήσαντες δέ, « έλθετε πρός με; » άλλ' ώς μή ἐθέλοντας ἐλθεῖν, καίτοι διά τῆς ἐρεύνης ἐπὶ τοῦτο χειραγωγουμένου;, καταιτιάται, λέγων · « Καὶ οὐ θέλετε έλθεῖν πρός με. » 'Αναγνωσόμεθα τοίνυν, έπὶ τὸ χρησιμώτερον βλέποντες, και το τοίς προαποδοθείσιν ακολουθούν, ού πάντως προστακτικώς, άλλ' ώς συνέσει [al. συναινέσει] μάλλον καλ ὑποστιγμή. "Εσται δὲ πάλιν τοῦ προκει-

μένου τοιούτος ό νούς. Ἐπειδή γαρ εθεάσατο τρέχον- A ipsum colligere, nihilque aliud quærere, aut etiam τας έπι τὰ Μωσέως συγγράμματα, και συλλέγοντας έχειθεν άπαιδεύτως τάς των άντιλογιών άφορμάς, ζητούντας δὲ ἔτερον οὐδὲν, ή καὶ δεχομένους, ὅπερ αν αύτοις το χρήναι πιστεύειν περιποιή. διά τουτο πάλιν άναγχαίως άχρηστον αὐτοῖς χαὶ άνόνητον τὸν της επί τούτοις έρευνης αποφαίνει πόνον, και ώς μεγάλφ τε καλ έπωφελεστάτφ πράγματι μεμελετήχασιν ού κατά λόγον χεχρησθαι τὸν πρέποντα διελέγχει σαφώς. Τί γάρ, είπέ μοι, το χρήσιμον, ότι τάς μέν θείας, φησίν, έρευνατε Γραφάς, οιόμενοι δι' αὐτῶν εἰς αἰώνιον ἀναδήσεσθαι ζωήν; Ἐπὰν δὲ ταύτας έμοι μαρτυρούσας εύρίσκητε, και ζωήν όνομαζούσας εμέ την αιώνιον, ού θέλετε ελθείν πρός με, ίνα ζωήν έχητε. Ούχοῦν όθεν έδει σώζεσθαι, φησίν, έχειθεν τὰ μέγιστα τὰς ἐαυτῶν ζημιοῦντες οὐ νοείτε ψυχάς, πρός μεν μόνον τὸ ἀντιλέγειν ἐχ Μωσαϊχών άπονώμενοι λόγων, τὰ δὲ ἐφ' οἶς ἢν ὑμᾶς τὴν αἰώνιον άποχερδαίνειν ζωήν, οὐδ' όσον είς νοῦν τὸν ξαυτών τουτέστι του Μονογενούς, πάσιν οίμαι τοίς φιλομαθέσιν

Δόξαν παρά άνθρώπου ου λαμβάνω, άλλ' έγνωκα ύμας, ότι την άγάπην του θεου ούκ Exers èr sautoic.

Αἰσθάνεται πάλιν, μάλλον δὲ δρά θεοπρεπώς, τὸ δυσπειθές και δυσήνιον των Φαρισαίων καταδακνόμενον στίφος, χαι ού πάντως έφ' οίς ήτιατο τά; θείας ώς ού δεόντως έρευνώντας Γραφάς, άλλ' έπί τῷ μάλλον εἰπεῖν. « Οὐ θέλετε ἐλθεῖν πρός με. » "Α γάρ αύτοι νοσούσιν εύχόλως, ταύτα δύνασθαι χρα- C τείν και έπι του Σωτήρος πιστεύουσιν · φοντο γάρ δή, κατά το είκος, έκ πολλής και τούτο παθόντες άνοίας, φιλαρχείν ήδη κατ' αύτων τον Κύριον, καλ τάς παρά πάντων τιμάς έαυτῷ πραγματεύεσθαι θέλειν, διά τοῦ καλείν είς μαθητείαν αύτούς. Τοιαύτην τενά την ύπόνοιαν λαδόντες είς νοῦν, ἐχποσείσθαι μέν όσον οὐδέπω τῆς κατά τοῦ Εθνους εξουσίας προσεδόχων αύτοί · διεπρίοντο δέ ού μιχρώς τον χληρονόμον όρωντες απαιτείν έθέλοντα τον του αμπελώνος χαρπόν. Διό δή πάλιν, όσον ήχεν είς όργην και τούς έπὶ τοῖς είρημένοις φθόνους, μονονουχὶ λέγουσι τὸ έν ταϊς εύαγγελικαϊς παραδολαϊς · «Δεύτε, ἀποκτείνωμεν αύτον, και σχώμεν την κληρονομίαν αύτου. > 'Αναιρών τοιγαρούν την έξ είχαιότητος εν αύτοζ κατεσπαρμένην ύπόνοιαν, και τὰ ἐκ φθόνου και βασχανίας προαπορριζών βλαστήματα, γυμνή λέγει τή φωνή · « Δόξαν παρά άνθρώπου ού λαμδάνω. » Ού γάρ καλώ, φησίν, είς μαθητείαν την παρ' έμοι [al. έμοῦ] τοὺς ἀχροωμένους, ή τὰς παρ' ὑμῶν, η τάς παρ' έτέρων τιμάς, χαθάπερ ύμεζς, θηρώμενος, οὐδὲ τοῦτον τῆς διδασκαλίας άντικομισαίμην ἀν τον μισθον, πληρεστάτην έχων την δόξαν εξ εμαυτού, και ύστεριζούσης της παρ' ύμων άλλ' είρηκα μή θέλειν ύμας Ερχεσθαι πρός με διά το γνώναι σαφώς, ότι την άγάπην του θεού ούχ έχετε έν έαυτοίς. Έρημενογενή;

suscipere quo ad credendum inducerentur, ideirco necessario illis rursum declarat inutilem istam scrutandi diligentiam, manifesteque argnit eus re magna et utilissima non eo quo decet modo uti. Quid enim prodest, quæso, inquit, quod divinas scrutamini Scripturas, credentes per ipsas vos ad ælernam vitam evectum iri? Quippe cum eas de me testificari comperiatis meque vitam æternam nominare, non vultis tamen ad me venire ut vitam habeatis. Igitur, unde vos salvari oporteret, inquit, inde maximam animorum jacturam vos accipere non intelligitis, quos librorum Mosaicorum lectic. ad contradicendi studium solum acuit, quæ vero ad æternam vitam conducunt, 261 ne in animum quidem vestrum admittitis. Cæterum multa in lege et sanctis prophetis de vita secundum naturam, hoc est de Unigenito contineri, nemo, ut opinor, discendi studiosus ignorat.

είσοιχίζοντες. "Ότι δὲ πολύς έν τε τῷ νόμιφ καὶ τοῖς άγίοις προφήταις ὁ λόγος περὶ τῆς κατά φύσιν ζωῆς. ὑπάργειν καταφανές.

> V, 41, 42. Claritatem ab hominibus non accipio, sed cognovi vos, quia dilectionem Dei non habetis in

Sentit rursus, imo vero videt modo Deo convenienti contumacem et præfractam Pharisæorum turbam commoveri, non quod eos divinas Scripturas minus recte scrutari objecerat, sed ex eo potius quod dixerat, (Non vultis venire ad me.) Qua enim ipsi ægritudine laborabant, eamdem quoque reperiri in Salvatore putabant. Existimabant enim, ut videtur, idque præ singulari insania, Dominum eorum ambire jam principatum, et honores sibi a cunctis aucupari ex eo quod ipsos ad discendum invitaret. Cum eam suspicionem animo concepissent, jamjam deturbatum iri se de suæ gentis imperio credebant: non mediocriter autem dirumpebantur, cum viderent hæredem fructum vineæ velle repetere. Quapropter si corum iram et livorem spectemus, illud propemodum clamant quod in evangelicis parabolis scriptum est: « Venite, occidamus eum, et habebimus hæreditatem ejus 13. > Tollens itaque suspicionem eorum levem ac temporariam, et germina livoris ac malignitatis prius eradicans, palam et aperte ait : « Claritatem ab hominibus non accipio. > Non enim in disciplinam meam, inquit, auditores provoco, honores aut a vobis aut ab aliis, sicuti vos, affectans, neque doctrinæ mercedem istam reportaverim qui absolutissimam a meipso claritatem habeo, qua longe inferior est illa vestra : sed dixi vos ad me venire nolle, propterea quod aperte novi dilectionem Dei vos in vobis non habere. Expertes enim cum sitis dilectionis Dei, inquit, quomodo peteritis ad me Filium Dei unigenitum accedere?

μοι γάρ δντες τῆς εἰς Θεὸν ἀγάπης, φησὶ, πῶς ἀν ἀφίχοισθε πρός με, τὸν ἐχ Θεοῦ πεφηνότα Θεὸν

T

3

P:

PE

Ils

TOU

åm:

XPT

1 3

may

Xpo

Kan

òv e

wall

KUT

TOIS

YOUG

estis.

Tàc

Yap

15

7

V 43. Ego veni in nomine Patris mei, et non A accipitis me · si alius venerit in nomine suo, illum

Ne Phariszi putarent inferri sibi a 262 Domino convicia cum ait : c Non habetis dilectionem Dei in vobis, , id quod dictum est verum esse demonstrans, statim ad superiora istud quoque refert. Quod enim, inquit, non mentiar, dum vos Dei dilectione carere dico, unica re vobis declarabo. Ego siquidem « Veni in nomine Patris mei 14; » cuncta enim ad gloriam Dei Patris facere vos hortor : vos autem incredulitate vestra cœlitus venientem, et ex Deo procedentem repellitis : accipietis vero, ut Deus enim futura novi, falsinominem illum, qui Deo ac Patri gloriam non referet, Hine arbitror beatum quoque Paulum vere illud de Judæis et iniquitatis filio dicere : « Eo quod charitatem veritatis non receperunt, ut salvi fierent, ideo mittet illis Deus operationem erroris, ut credant mendacio, ut judicentur omnes qui non crediderunt veritati, sed consenserunt iniquitati **. > Ilinc igitus patet Pharisæos a Salvatore vanis sermonibus ictos non fuisse, cum dictum illud rei suo tempore futuræ prophetia inferat.

τό είρημένου έστι, πράγματος έσομένου κατ' οίκεῖον καιρόν προφητείαν είσφέρου.

V, 44. Quomodo vos polestis credere, qui gloriam ab invicem accipitis : et gloriam quæ a solo Deo est non quæritis ?

Pharisæos gloriæ humanæ dominandique cupidos C arguit, obscure subinnuens ipsos male admodum agere, qui animi sui morbos Deo temere affingunt omnis plane morbi nescio. Deinde ex eo quod inanis gloriæ cupiditati mordicus inhærent, rei præclarissimæ, fidei nimirum in ipsum jacturam illos facere ostendit. Quod certe Paulus etiam nobis clare dixisse videtur: « Si enim adhuc, inquit, hominibus placerem, Christi servus non essem **. > Solent igitur qui humanos honores venantur, superna gloria et illa quæ a Deo solo proficiscitur, ut ait Salvator, necessario quodammodo excidere. Hic solum Deum rursus ait, ipsum diis gentium comparans, nec ab illius unius bonore tialis Trinitatis plenitudo, quemadmodum jam sæpe diximus, in unam deitatis naturam et gloriam coalescit.

263 V, 45. Nolite putare quia ego accusaturus sim vos apud Patrem: est qui accusat vos Moyses, in quo vos speratis.

Postquam dixit Pharisæos ambitiosam magis quam piam vitam colere, atque idcirco in obstinationem incredibilem delapsos, etiam ab ipso Moyse ipsos accusatum iri dicit, que tamen solebaut mirifice gloriari. Et certe, cæco illo a nativitate dicente: « Numquid et vos vultis discipuli

Έγω ελήλυθα έν τῷ ὀνόματι τοῦ Πατρός μου, και οὐ λαμβάνετέ με έὰν ἄλλος έλθη έν τῷ ὀνόματι τφ ίδίφ, έχεινον λήψεσθε.

"Ινα μή δοχοίεν οἱ Φαρισαίοι διαλοιδορείσθαι μάλλον αύτοζς τον Κύριον, διά του λέγειν · « Θύκ έχετε την άγάπην εν έχυτοίς του θεού. > πράγμα δειχνύς άληθές το είρημένον, περετίθησεν εύθύς τοι; άνωτέρω και τούτο. "Οτι γάρ, φησίν, οδ διαψεύδομαι, της πρός το θείον άγάπης έρημους ύμας ύπάρχειν είπων, δι' ένδς ύμιν παραστήσω πράγματος. Έγω μέν γάρ ήλθον εν τῷ ὁνόματι τοῦ Πατρός μου. • Πάντα γάρ είς δόξαν τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρός ἐπείγεσθαι πράττειν ύμας άναπείθω · άλλά ταϊς άπειθείαις άπετινάξασθε μέν τον άνωθεν ήχοντα, και θεόθεν δρμώμενον . λήψεσθε δὲ πάντως (οίδα γὰρ ὡς Θεὸς et a vobis fidem exiget, sed eam suo nomini tribuet. Β τὰ ἐσόμενα) τὸν ψευδώνυμον, οὐ τῷ Θεῷ καὶ τῷ Πατρί την δόξαν άνατιθέντα, και την παρ' όμων άπαιτούντα πίστιν, άλλ' όνόματι τῷ ίδίψ πραγματευόμενον. Έντευθεν, οίμαι, συνείς και ό μακάριος Παύλος, άληθές τί φησι περί τε των Ιουδαίων και του της ανομίας υίου · « 'Ανθ' ών την αγάπην της άληθείας ούχ εδέξαντο είς το σωθήναι αύτους, διά τούτο πέμψει αύτοις ὁ Θεός ενέργειαν πλάνης είς το πιστεύσαι αύτους τῷ ψεύδει, ίνα χριθώσιν ἄπαντες οί μή πιστεύσαντες τη άληθεία, άλλ' εύδοχήσαντες τη άδικία. • 'Απόδειξις τοίνυν του μή λόγοις είκαίοις βεθλήσθαι τους Φαρισαίους παρά του Σωτήρος ήμων

> Πώς δύνασθε πιστεύειν, δόξαν παρ' άλλήλων λαμβάνοντες, την δε δόξαν την παρά του μόνου Θεού οὐ ζητεῖτε;

Φιλαρχούντας ήδη, και τάς έξ άνθρώπων τιμάς ποιουμένους περί πολλού τούς Φαρισαίους ελέγχει, λεληθότως δπαινιττόμενος, δτιπερ σφόδρα ποιούσι χαχώς, τὰ νοσήματα τῆς οἰχείας ψυχῆς περιτιθέντες άδούλως τῷ κατά μηδένα τρόπον νοσεῖν εἰδότι Θεῷ. Είτα τῆς φιλοδοξίας ἀπρίξ ἐχομένους, δι' αὐτήν τὰ κάλλιστα ζημιούσθαί φησι, την πίστιν δη λέγων την είς αύτον. "Οπερ δή και ο Παύλος ήμιν δράται είπων σαφως · « Εί γάρ έτι, φησίν, άνθρώποις ήρεσχον, Χριστοῦ δοῦλος οὐχ ἄν ήμην. > Πέφυχε τοίνυν ώσπερ εξ ανάγχης συμβαίνειν τοίς τάς εξ ανθρώπων θηρωμένοις τιμάς, το της άνωθεν αποπίπτειν δόξης, καὶ παρά Θεού του μόνου, καθά φησιν ὁ Σωτήρ. Μόνον δὲ τάλιν φησὶ τὸν Θεὸν, τοῖς τῶν ἐθνῶν ἀντιseipsum excludens. Sanctæ namque et consubstan- D διαστέλλων, και ούκ έξω τιθείς έαυτον της του μόνου τιμής. 'Αναδαίνει γάρ, καθάπερ ήδη πολλάκις είρηχαμεν, είς μίαν θεότητος φύσιν τε καὶ δόξαν, τῆς άγίας τε και όμοουσίου Τριάδος το πλήρωμα.

Μή δοχείτε, ότι έγω κατηγορήσω όμων πρός τὸν Πατέρα · Εστιν ὁ κατηγορών ὑμών Μωσῆς, είς δη ύμεις ήλπίκατε.

Φιλοδόξως μαλλον, ήπερ εύσεδως διαζήν επείγεσθαι τούς Φαρισαίους είπων, διά τε τούτο πρό; άμετρον άπείθειαν άποκλίναι διδάξας, και έξ αύτου φησι κατηγορηθήσεσθαι Μωσέως, έφ' ώπερ ήν έθος αύτοις και λίαν εύτόνως άποσεμνύνεσθαι. Και γούν λέγοντός ποτε του έχ γενετής τυφλού πρός αύτους

περί Χριστού · « Μή και όμει, θέλετε μαθηται αύτου A ejus fleri? » statim occlumant: « Tu discipulus ilγενέσθαι; » διαφρήδην εύθυς άνακεκραγότες φασί-« Σὸ μαθητής εί εχείνου, ήμεις δὲ τοῦ Μωσέως έσμεν μαθηταί. > Κατηγορήσει τοίνυν, φησί, καί αύτος ύμων ό Μωσής, ἐφ' ῷ πᾶσαν Εθεσθε τὴν ἐλπίδα, και της ενούσης ύμιν άπονοίας καταδοήσει παρά θεφ, μετά των άλλων χαταφρονούμενος. Καλ ού δή που νομιούμεν άνεγκλήτους είναι παρά Χριστφ τους άπειθούντας αυτώ, διά το φάναι προς Ίουδαίους · « Μή δοχείτε ότι έγω κατηγορήσω όμων πρός τον Πατέρα. • Τί γάρ δή και έρουμεν, όταν ἀχούωμεν λέγοντος · « Πάς ούν όστις όμολογήσει έν έμοι έμπροσθεν των άνθρώπων, όμολογήσω κάγώ έν αύτῷ Εμπροσθεν τοῦ Ηατρός μου τοῦ ἐν οὐρανοίς • δστις δ' αν αρνήσηταί με ξμπροσθεν των ανθρώπων, έρνήσομαι κάγὼ αύτὸν έμπροσθεν τοῦ Πατρός μου μ τοῦ ἐν οὐρανοῖς; > "Αρ' οὐκ εὐλόγως ὑπονοήσομεν κατηγορηθήσεσθαί ποτε παρά τῷ Θεῷ καὶ Πατρὶ διά της άρνήσεως, τους οίσπερ αν τουτο συμδαίνη διά Χριστού; 'Αλλ' ὑπάρχειν οίμαι τούτο παντί τω σαφές. Ούχοῦν ούχ έλεύθεροι τοῦ κατηγορείσθαι πάντως είσιν Ίουδαίοι, διὰ μακράς ἀπειθείας άρνηοάμενοι τον Χριστον, άλλ' εύφυέστατα πάλιν ό πρός εὐτοὺς ἔχει λόγος. Έπειδή γάρ τὰς παρ' αὐτοῦ νουleσίας αποσειόμενοι, και εν τῷ μηδενί κατατάττοντες λόγω την θείαν το και ούράνιον διδασκαλίαν εύτου, έπὶ τὸ χρῆναι φυλάττειν ἀεὶ τὰ Μωσέως βαδίζουσιν, ώς και γυμνότερον ήδη βρώντας όρασθαι. « Ήμεις οίδαμεν, δτι Μωσεί λελάληκεν ό Θεός, τούτον δὲ ούχ οίδαμεν πόθεν ἐστίν · » ἀναγκαίως δή σφόδρα και είς αύτον πλημμελούντας ελέγχει, τον C leat.

El yap existeses Mossi, existedere de epol.

Hept the suov exerce expanser.

"Υπό του πανσόφου Μωσέως κατηγορηθήσεσθαι sour Toubalous sinder, nat the ent take els abthe άπειθείαι; ὁπομείναι γραφήν, ἐπιφέρει καὶ ταῦτα χρησίμως το μή μάτην αύτοις έπισκήψαι διδάσκων, o wat allow the ent to besoperabas where independent παρασσούμενος. Πράγμα γάρ λέγων ού διεψευσμένον όρθται. "Εστω τοίνυν, φησί, τους έμους ότι παρακρούεσθε λόγους, καρτερήσω και άπειθούμενος. Karadelaobe Mwota the tautur . tote to map' ύμων θαυμαζομένο την πίστιν, και γνώσεσθε πάντες, δυ ούπ είδότες άτιμάζετε. 'Αναβρήξατε τους τύπους D ωδίνοντας την άληθειαν. Έγω γάρ εν τοξς έχείνου ακιαγραφούμενος βιελίοις. Οὐκοῦν καλ αὐτὸς ὁμῶν κατηγορήσει, φησίν, ὁ Μωσής, όταν άπειθούντας ίδη τοίς περί έμου συγγράμμασιν.

"Eder mer our lowe hade not tor er role mouseut. νοις διερμηνεύσαντας νούν, έέναι πάλιν έπὶ τὰ έφεξής, έπιτρέψαντας τοίς δυτως φιλομαθέσιν άναζητείν τάς έπὶ Χριστῷ διὰ Μωσέως εἰχόνας. Πλήρη μὲν γάρ των είρημένων τὰ ἐκείνου συγγράμματα, καὶ πολύς ὁ λόγος ὁ παρ' αὐτῶν [al. περί αὐτῶν], δυσ-

lius sis; nos autem Moysi discipuli sumus *7. . Accusabit igitur, inquit, etiam vos ipse Moyses, in quo speni vestram omnem posuistis, et vestrum furorem redarguet apud Deum, una cum aliis contemptus. Neque vero putabimus inculpatos esse apud Christum infideles illos, ex eo quod ad Judæos dixit: « Nolite putare quod accusaturus sim vos apud Patrem. > Quid enim dicensus cum audiamus dicentem : . Omnis ergo quicunque confitebitur me coram hominibus, confitebor et ego eum coram Patre meo qui in cœlis est; qui autem negaverit me coram bominibus, negabo eum coram Patre meo, qui in cœlis est *5. » Numquid jure putabimus accusatum iri apud Deum ac Patrem per negationem eos qui per Christum negati fuerint? Nemini, ut reor, obscurum istud est. Ab hac igitur accusatione Judæi utique non sunt immunes, qui longa incredulitate Christum negarunt, sed hæc oratio scite admodum eis convenit. Nam cum cius monitis repudiatis divinaque et cœlesti eius doctrina pre nihile habita, ad observanda Mosaica præcepta se convertant, ita ut videre liceat ipsos aperte clamantes: « Nos scimus quia Moysi locutus est Deus, hunc autem nescinus unde sit 18": + ideireo nune eos necessario demonstrat in ipsum quoque Moysen peccare, quo se mirifice jactant, nec ulle accusatore alio opus fore ait, unicamque Moysis legem suffecturam ad eos jure accusandos, etiamsi judicis, hoc est Christi, vox si-

έρ' ῷ μεγαλαυχῶσι Μωσέα, καὶ δεηθήσεσθαι μέν οδδαμῶς έτέρου κατηγορούντός φησιν, εξαρκέσειν δὲ μόνον αύτοξ; καὶ τὸν δι' ἐκείνου νόμον, δι' ὧν ἀπειθούσιν αὐτῷ πρὸς τὸ χρήναι λοιπὸν εὐλόγως κατηγορείσθαι πεσούσι, κάν ή του κρίνοντος άργήση φωνή, τουτέστι Χριστού

> 264 V, 46. Si enim crederetis Moysi, crederetis forsitan et mihi. De me enim ille scripsit

Emm dixerit a sapientissimo Moyse Judzeos accusatum iri, et incredulitatis postulatum iri, bæc ctiam utiliter subjungit, docens se non frustra eos increpare, aut certe opinionem convicii a se removens. Rem enim veram dicere videtur. Esto igitur, inquit, sermones meos rejicite : sustinebo, et minus mihi credi patiar. Vestrum Moysen suscipite : fidem adhibete ei quem suspicitis, et agnoscetis eum quem præ inscitia contemnitis. Typos rescindite qui veritatem parturiunt. Ego enim in illius libris adembratus sum. Quocirea ipse quoque vos Moyses accusabit, inquit, cum viderit vos lis que de me scripta sunt non credere.

Operæ pretium quidem forsitan esset, propositi textus explanata sententia, ad reliqua deincepa progredi, Agurarum Mossicarum disquisitione stndiosis relicta. Pleni enim sunt figuris hujusmodi libri Mosaici, multaque in iis afferuntur, sed intellectu difficilia, et subtilibus atque occultis con-

⁴⁷ Joan. 1x, 28. " Matth. x, 32. " Joan. 1x, 29. PATROL. GR. LXXIII.

templationibus referta. Sed ne scriptis Mosaicis A χερείας δ' δύν διμως της είς το συνείναι μεστός, difficultates affingendo inertiæ succumbere tamque præclarum laborem defugere videamur, ad ea nos quoque demittemus, gnari ejus quod scriptum est: . Dominus dabit verbum evangelizantibus virtute multa **. > Cum autem de his multa scripta sint, ut diximus, et per multas figuras sapientissimus Moyses Christi mysterium prædixerit, non arbitramur immensam quamdam eorum congeriem obtrudendam esse lectoribus, sed, uno e cunctis selecto, clare demonstrare conabimur Salvatorem tum vere locutum esse, cum ad Judieos dixit: + Si crederetis Moysi, crederetis forsitan et mihi. De me enim ille scripsit. >

ότι του Σωτήρος ήμων άληθης ήν δ λόγος, δν εποιείτο πρός Ίουδαίους είπων . ε Εί επιστεύετε Μωσεί, Επιστεύετε αν έμοί. Περί γαρ έμου έπείνος Εγραψέν.

265 CAP. III. Quod Salvatoris adventum Moyses nuntiarit. Ex Deuteronomio, de Christo.

· Prophetam vobis ex fratribus tuis, sicut me, suscitabit tibi Dominus Deus tuus. Ipsum audietis. Secundum omnia quæ petiisti a Domino Deo tuo in Choreb in die convocationis, dicentes : Non adjiciemus audire vocem Domini Der tui, et ignem bene magnum non aspiciemus ultra, neque moriamur. Et ait Dominus ad me : Recte omnia quæ locutus es. Prophetam suscitabo eis ex fratribus eorum, sicut te : et dabo verbum meam in ore ejus : et loquetur eis, secundum quod mandabo ei. Pt homo, qui non audierit quæcunque locutus fuerit propheta ille in nomine meo, ego vindictam sumam de eu 30. . Repetitionem quamdam et quasi C recapitulationem librorum Mosaicorum Deuteronomium continet. Ideoque dici non potest nos ex ir so typum et imaginem sacerdotii legalis accipere. Quia tamen desipere non solemus quotquot recte sapimus propter Christum, lectoribus dicemus positi quoque textus sententiam reserantes. Ecce rursum aperte nobis prædicatur Christi mysterium, ex similitudine Moysis per subtilissimam contemplationem artificiose figuratum : « Prophetam quippe vobis, inquit, suscitabit Dominus Deus noster, ex fratribus tuis, sicut me. > Explicans autem ipse illico, qualis ex ejus similitudine induceretur contemplatio, sapienter intulit : « Secundum omnia quæcunque petiisti a Domino Deo tuo in monte Sina, in die congregationis, dicentes : Non adjiciemus audire vocem Domini Dei nostri, et ignem bunc magnum non aspiciemus ultra, neque moriamur. . Seipsum enim tunc mediatorem dictum esse confirmat, cum Judæorum congregatio nondum res supra naturam intueri posset, ideoque prudenter id quod vires suas superabat renueret. Illud autem erat Dei visio nimirum, insolita specie perterrens, et tubarum sonitus immanes atque intolerabiles. Igitur mediatio Moy-

λεπτών δε σφόδρα, και κεκρυμμένων θεωρημάτων άνάπλεως. Ίνα δὲ μή δοχώμεν δχνφ μὲν τῷ χρατεῖν έπιτρέψαι, ίδρωτα δὲ οῦτω τὸν ἀξιάγαστον οὐχ εὐλόγως άναδύεσθαι περιτιθέντες άπλιο, τοις Μωσαϊκοίς συγγράμμασι την δυσχέρειαν, έαυτούς και πρός τούτο παθήσομεν, το γεγραμμένον είδότες · « Κύριος δώσει βήμα τοί; εὐαγγελιζομένοις δυνάμει πολλή. > Μακρού δὲ δντος τοῦ περί τούτων λόγου, καθάπερ είρηκαμεν, και διά πολλών σχημάτων του πανσόφου Μωσέως το έπι Χριστώ προαναμέλποντος μυστήριον, ούχ αμέτρητόν τινα τολς έντευξομένοις έπισωρεύειν δχλον οίησόμεθα δείν, άλλ' έν έλόντες έχ πάντων, σαφή την απόδειξιν ποιεζοθαι σπουδάσομεν.

KEDAA P.

"Οτι του Σωτήρος άφιξιν εσημαίνεν ο Μωσής. Έχ του Δευτερονομίου, περί Χριστού

ι Προφήτην ύμιν έχ των άδελφων σου, ώς έμε, άναστήσει σοι Κύριος ὁ Θεός σου αὐτοῦ ἀχούσεσθε. Κατά πάντα δσα ήτησω παρά Κυρίου του Θεού σου, έν Χωρήδ τή ήμέρα της έχχλησία; λέγοντες. Ού προσθήσομεν αχούσαι της φωνής Κυρίου του Θεού ήμων, και το πύρ το μέγα τούτο ούκ δέρμεθα έτι, ο.δε μή ἀποθάνωμεν. Καὶ είπε Κύριος πρὸς μέ · ὑρθῶς πάντα, δσα ελάλησας (1). Προφήτην άναστήσω αθτοίς έχ των άδελφων αύτων, ώσπερ σέ, και δώσω το ρημά μου έν τῷ στόματι αὐτοῦ, καὶ λαλήσει αὐτοῖς καθότι αν εντείλωμαι αὐτῷ. Καὶ άνθρωπος, ος αν μή ἀχούση; δια αν λαλήση ο προφήτης επί τῷ ονόματί μου, εγώ ἐκδικήσω ἐξ αὐτοῦ. > Ἐπανάληψίν τινα καὶ ἀνακεφαλαίωσιν των Μωσαϊκών βιδλίων το Δευτερονόμιον έχει. Διὸ δή τύπον έξ αὐτοῦ καὶ εἰκόνα την ἐκ νομικής Ιερουργίας ούχ Ενεστιν Ελόντας είπεζν. "Όμως επείπερ άσυνετείν ούχ είθίσμεθα πάγτες νοούντες όρθως διά Χριστόν, τοίς έντευξομένοις έρουμεν, και την έν τοίς προκειμένοις άναμοχλεύοντες νούν. "Ιδού δή πάλιν ακατακαλύπτως ήμιν το έπι Χριστώ λαλείται μυστήριον, εξ όμοιότητος της κατά Μωσέα διά λεπτοτάτης θεωρίας έντέχνως μεταπλαττόμενον. ι Προφήτην γάρ ύμιν άναστήσει, φησί, Κύριος ό Θεός ήμων έχ των άδελφων σου, ώς έμέ. » Διερμηνεύων δὲ αὐτὸς, καὶ μάλα γοργώς, όποιαν εισφέρει την έξ είχονισμού του χατ' αύτον θεωρίαν το διηγη γελμένον, επιφέρει σοφώς · ι Κατά πάντα, δοα ήτησω παρά Κυρίου του Θεού σου έν τῷ δρει Σινά τ膏 ἡμέρς της εχχλησίας, λέγοντες · Ού προσθήσομεν αχούσαι τής φωνής Κυρίου του Θεού ήμων, και το πύρ το μέγα τούτο ούχ άψόμεθα έτι, και ού μη άποθάνωμεν. > Έαυτον μέν γάρ το τηνικάδε μεσίτην είρησθαι διτσχυρίζεται, τοις ύπερ την φύσιν προσβαλείν άτονούσης έτι της Ιουδαίων συναγωγής, και τά ύπερ δύναμεν διά τούτο σωφρόνως παραιτουμένης. Τούτο δὲ ἡν θεοπτία δηλουότι, ταῖς ούχ ἐξ ἔθους φαντασίαις την όψιν ξενίζουσα, και σαλπίγγων ύπερφυή και

³⁰ Deut. xvni, 15-19. 98 Peal. LXXVII, 11.

⁽i) LXX et Vulg. Eldingav, locuti sunt, et sic infra col. 430 C.

νείας τοίς τηνικάδε φάρμακα ή Μωσέως άνεδείκνυτο μεσιτεία, διαχονούντος τή συναγωγή τὰ θεόθεν τεθεεισμένα. Μεταλήψη δὲ πάλιν τον τύπον ἐπὶ τήν άλήθειαν, και τον μεσίτην θεού και άνθρώπων διά τούτων έννοήσεις Χριστόν, διακονούντα τοίς εύμαθεστέροις διά φωνής άνθρωπίνης, ότε δι' ήμας έχ γυναικός έγεννήθη, την του Θεού και Πατρός ἀπόρρητον θέλησιν, γνωριζομένην αυτώ δή και μόνω, καθό και Υίδς έξ αὐτοῦ καὶ σοφία νοείται, πάντα εἰδώς, καὶ τὰ βάθη του θεου. Έπειδή γάρ τοίς του σώματος όφθαλμοίς ούν ήν ακράτω και γυμνή προσδαλείν τή θεία τε και άρρητω δίξη της τὰ πάντα ὑπερχειμένης οὐσίας • Ούδείς γάρ δψεται το πρόσωπόν μου, φησί, και ζήσεται . , άναγχαίως ο μονογενής του Θεού Λόγος ταίς ημετέραις άσθενείαις συνεσχηματίζετο, το άνθρώπι- Β νον δή τούτο κατά τον άρρητον της οίκονομίας λόγον ημφιεσμένος σώμα, και την άνωθεν ημίν, τουτέστι του Θεού και Πατρός φανεράν εποίει βουλήν, λέγων . • Πάντα όσα ήκουσα παρά του Πατρός, ταυτα άναγγέλλω όμίν. > Καὶ πάλιν, ότι « Έγω έξ έμαυτου ούχ ελάλησα, άλλ' ό πέμψας με Πατήρ, αὐτός μοι έντο-) ήν δέδωκε τί είπω, καὶ τί λαλήσω. > Ούκοῦν κατά μέν τῆς μεσιτείας εἰχόνα, τύπος ἀν νοοίτο Χριστοῦ καὶ πάλαι Μωσής, τὰ θεόθεν διωρισμένα τοῖς υίοῖς Ίσραήλ εὐ δή καὶ μάλα διακονούμενος · άλλ' ή μέν Μωσέως μεσιτεία διαχονική, έλευθέρα δὲ ή διά Χριστου καλ μυστικωτέρα, φυσικώς των μεσιτευομένων επιθιγγάνοντος, και πρός άμφω διήκοντος, τήν τε μεστευομένην άνθρωπότητα, καὶ Πατέρα Θεόν. "Ην μέν γάρ φύσει Θεός ώς έχ Θεού Μονογενής, οίονεί C της του γεννήσαντος ού κεχωρισμένος ούσίας, καλ αύτή προσπεφυκώς, καθό νοείται και εξ αύτης. "Ην δέ και άνθρωπος, καθό γέγονε σάρξ έαυτον ήμιν έξομοιών, ίνα δι' ε ύτου συνάπτηται θεφ το πολύ κατά φύσιν διηρημένον. Όταν ούν λέγη Μωσής · « 'Αναστήσει Κύριος ύμιν τον προφήτην ώς έμε, > νοήσεις ούχ ετέρως, ή όνπερ τρόπον άρτίως είρήκαμεν · έπεί και αύτος του έπι τούτφ λόγου επισφραγίζει λέγων έ θεός ε 'Όρθως πάντα όσα ελάλησαν. Προφήτην ούτοις άναστήσω ώσπερ σε, και θήσω τὰ ρήματά μου ἐπ' αὐτῷ, καὶ λαλήσει αὐτῷ κατὰ πάντα, ὄσα αν έντειλωμαι αύτῷ. - Φέρει γάρ τὰ πάντα τῷ ρήματι της δυνάμεως ό Υίδς , ι ώς ό Παυλός φησι, καὶ τάς του Πατρός ήμεν άναγγελλει φωνάς, άτε δή παρ' μοίς ἀδόμενον, ώς εξ αύτου του Χριστου . « Έγω δέ κατεστάθην βασιλεύς όπ' αύτου, έπὶ Σιών δρος τὸ άγιον αύτου διαγγέλλων το πρόσταγμα Κυρίου. • Εί δέ τφ δοχεί, και έξ ετέρων εννοιών επί τον της ομοιότητος αναδιδάζεσθαι τρόπον, εκλήψεται μεν νομοθέτην τὸ ε ώς ἐμὲ, > καὶ παροίσει πρὸς ἀπόδειξιν τὸ ε Έρβεθη τοῖς άρχαίοις. Οὐ μοιχεύσεις. έγω δε λέγω όμεν , Ούκ επιθυμήσεις. » Έκληψεται δέ πάλιν όμοίως τὸ « ως έμέ, » χειραγωγόν olovel τινα, καὶ καθηγούμενον, λέγων, είς το δύνασθαι νοείν τά ἐν θελήσει Πατρός, καὶ δι' ὧν ἄν γένοιτο τῆς εἰς

άφόρητα τοις άπροωμένοις άπηχήματα. Οὐχοῦν ἀσθε- A sis divina decreta populo ministrantis ad levandum hominum qui tunc temporis erant insirmitatem instituta est. Hic. typum rursus ad veritatem transferes, et mediatorem Dei et 266 hominum Christum per hæc intelliges, ministrantem docilibus humana voce, quando propter nos ex muliere natus est, Dei ac Patris voluntatem ineffabilem. ipsi certe uni cognitum, in quantum et Filius ex ipso, et sapientia intelligitur, cuncta cognoscens, etiam profunda Dei31. Cum enim corporeis oculis divinam et inessabilem deitatis omnia superantis gloriam puram ac nudam cernere non possemus : · Non enim videbit bomo faciem meam, inquit, et vivet 2 ; idcirco necessario unigenitum Dei Verbum nostris infirmitatibus conformatum est, mortali hoc corpore secundum ineffabilem dispensationis rationem indutum, et supernam nobis, hoc est Dei ac Patris, voluntatem manifestavit, dicens : « Omnia quæcunque audivi a Patre meo, nota facio vobis 33. » Item : « Ego ex meipso non sum locutus, sed qui misit me Pater, ipse mihi mandatum dedit quid dicam, et quid loquar 3. > lgitur quod ad mediationis quidem spectat imaginem, typus Christi censendus est Moyses, qui divina decreta filiis Israel utique ministrabat, sed Moysis quidem mediatio ministratoria erat, Christi vero mediatio libera et mystica, utpote qui naturaliter ea quorum mediatorest attingit, et ad ambo pertinet, humanitatem nimirum, cujus mediator est, et Patrem Deum. Est enim natura Deus ut ex Deo Unigenitus, a substantia Genitoris non separatus, et ipsi inexsistens, in quantum ex ipsa etiam intelligitur. Est vero etiam homo, quatenus caro factus est, seipsum nobis similem faciens, ut per ipsum id quod natura longe dissitum erat, Deo conjungeretur. Cum ergo dicit Moyses : c Suscitabit Dominus vobis prophetam sicuti me *s, , aliter non intelliges quam quo modo antea diximus : nam et ipse Deus id confirmat, dicens : « Recte omnia quæ locuti sunt : prophetam suscitabo eis, sicut le . et dabo verba mea in ore ejus; et loquetur eis quæcunque mandavero ei 36. Portat enim omnia verbo virtutis suæ Filius, quemadmodum Paulus ait 37, et Patris voces nobis annuntiat, maxime cum ab ipso mediator sit constitutus, juxta illud Psalαθτού μεσίτης κεχειροτονημένος, κατά τὸ ἐν Ψαλ- D mistæ tanquam ex persona Christi : « Ego autem constitutus sum rex ab eo super Sion montem sanctum ejus prædicaus præceptum Domini **. > Quod si cui libeat aliis quoque contemplationibus similitudinis illius modum inquirere, his 287 quidem verbis, e sicut me, > legislatorem intelliget. et ad id demonstrandum illud proferet : e Dictum est antiquis : Non mœchaberis : ego autem dico vobis: Non concupisces *. > Similiter, his verbis, e sicut me, o ducem veluti quemdam esse intelliget ad ea percipienda quæ in voluntate sunt Patris, et per quæ regni cœlestis îter pa-

³¹ I Cor. 11, 10. ²² Exod. xxxiii, 20. ²³ Joan. xv, 15. ²⁴ Joan. xii, 49. ²⁵ Deut. xviii, 15. ²⁶ Deut. xviii, 18. ²⁷ Hebr. 1, 3. ²⁸ Psal. 11, 6. ²⁹ Matth. v, 27-28.

teat, quemadmodum nimirum beatus ille Moy- Α ούρανούς βασιλεία; ή όδός Ιππήλατος · ώσπερ οῦν ses legalis institutionis magister ctiam veteribus exstitit, ubique suis addens oraculis : « Ut multo tempore vivas, et inducat te Deminus Deus tous in terram quam juravit patribus tuis 40. > Quoniam vero subjunzit : . Et bomo qui non audierit quacunque locutus fuerit propheta ille in nomine meo, ego vindietam sumam de eo, » ignari Judzei, et extrema duritie obfirmati ultro se suis capitibus exitium arcessere tandem intelligant. Iræ quippe divinæ subjacebunt, suæ in Christum petulantiæ stipendium, omnium nempe omnino bonorum jacturam reportantes : « Si enim credidissent Moysi, credidissent et Christo; de ipso enim ille scripeit.

V. 47. Si autem illins litteris non creditis, quomode verbis meis eredetis?

Magnam in his verbis obscuritatem esse non immerito quis existimet. Poterit enim, neque id abs re, falso suspicari, Mosaica scripta Salvatoris verbis antecellere. Id enim quodammodo præ se ferre videtur oratio, et nisi rem accuratius introspiciamus, Moysis scriptis plus auctoritatis tribuit, quam verbis Salvatoris. Nam cum dieat : « Si autem illius litteris non creditis, quomodo verbis meis credetis ?» illius scripta suis sermonibus præstare, quodammodo cogitandum relinquit. Sed ipsa estionem ostendet. Quomodo enim scripta Mosaica verbis Salvatoris præstare censebuntur, cum illa figuræ tantum essent et umbræ, Christi autem rerba sint veritas? Et certe difficile forsan haud esset longum ea de re sermonem texere, sed quæ valde manifesta sunt, nec aliunde, sed a seipsis produntur, male an secus se habeant, superflue dici puto. Cur enim istiusmodi subtilitatibus explicandis quispiam immoretur, et, 268 intempestiva prolixitate, que nihil difficultatis in se habent in minutas quodammodo partes secet? Eorum igitur quæ a Salvatore dicuntur sensus est hujuswedi. Si legem, inquit, Moysis scriptam cum haheatis, et in ejus scriptis assidue versemini, pro nihilo tamen ducitis ca prætergredi, ingenti obli- D vione mergentes qued sæpe legistis : quomodo erga meos sermones sequiores fueritis, aut quomodo promptiores et alacriores ad ea suscipienda quæ dico vos præbueritis, qui non sæpe nec semper assidetis, sed velut in transcursu ea auditis, et vis semel in aures corporis admisistis? Aut enim hoc modo ea intelliges, aut certe (utilis enim ac bona est in his curiositas) scripta Mosaica dices institutionem quamdam, et typicam formam Christi mysteriorum continere, et quæ in ipsis adumbrantur elementa veluti quædam esse cognitionis ejus, de quibus antea prolixius diximus. Fi-

άμέλει καί τοις άρχαιοτέροις ὁ μακάριος Μωσής τῆς διά νόμου παιδαγωγίας διδάσχαλος άνεφαίνετο, πανταχή τοίς ίδίοις έπιτιθείς λογίοις τό, « Ίνα πολύν ζήσης χρόνον, καὶ εἰσάξη σε Κύριος ὁ Θεός σου εἰς την γην, ην ώμοσε τοίς πατράσι σου. "Επειδή δὶ τοίς είρημένοις επήνεγκε · • Καὶ ἄνθρωπος, δς ἄν μή άπούση, όσα αν λαλήση ό προφήτης έπείνος έπὶ τῷ όνδματί μου, έγω επδικήσω έξ αύτου, ε άμαθαίνοντες 'loudatos, και πρός έσχάτην δυσηκοίαν τον οίκεΙον άποτραχύνοντες νούν, αὐτόκλητον ήδη βλεπέτωσαν ταίς έαυτών κεφαλαίς έπαντλούντες του δλεθρου. Έσονται γάρ όπο θείαν όργην, όψώνια της είς Χριστόν παροινίας τό έν δλοκλήρφ των άγαθων ζημία γενέσθαι λαμδάνοντες · « Εί γάρ ἐπίστευον Μωσή, έπίστευον αν τῷ Χριστῷ περί γάρ αὐτοῦ ἐκείνος Exparier. .

El de toic exelvor pappaour où morevere, πώς τοίς έμοις ρήμασι πιστεύσετε;

Πολλήν άν τω και λίαν είκότως ὁ λόγος έχειν [δόξειε] την άπάφειαν. Οίχησεται γάρ και ούκ άπό σκοπού, πρός ὑπονοίας οὐκ άληθεῖς, ὑπερκεῖσθαι τὰς Μωσέως συγγραφάς των του Σωτήρος ρημάτων ὑπολαδών. Έχει γάρ τινα τοιούτον ὁ λόγος τὸν σχηματισμόν, καὶ όσον έστιν ούκ έξ ακριδούς θεωρίας ελόντας είπειν, άξιολογωτέραν των του Σωτήρος φημάτων τοίς Μωσαϊκοίς συγγράμμασιν έκπορίζει την ὑπόληψεν. Δεά γάρ τοῦ λέγειν · ε Εί δὲ τοῖς ἐχείνου γράμμασιν ού πιστεύετε, πώς τοίς έμοις βήμασιν πιστεύσετε; > rei natura extreme insanie plenam esse hanc expli- ε το τν άμείνοσι κείσθαι τάς έκείνου συγγραφάς ή τν οίς αν είεν οι παρ' αύτου λόγοι, δίδωσί πως εννοείν. 'Αλλ' αύτη του πράγματος ή φύσις της δοχάτης εδηθείας άνάπλεων την ούτως άπίθανον έπεδείξει διάνοιαν. Πώς γάρ αν νοοίτο τὰ Μωσέως γράμματα των του Σωτήρος διενεγκόντα ρημάτων, όπου τύποι phy fray tà di' excivou nal oxiat, alfleia de tà dià Χριστού; Καὶ μακρόν μέν ήν ίσως ού χαλεπόν έπὶ τούτω δαπανήσαι λόγον τά δε λίαν εναργή, και οδ θύραθεν, άλλ' έξ έπυτων, ούχ έξωθεν τούς ελέγχους λαμβάνοντα, περιττόν οίμαι λέγειν, ώς ούκ αν έγοι κακώς, ή καλώς. Τί γάρ ἄν τις τοίς τοιούτοις έπιδιατρίψαι λεπτομυθών, και τά μηδαμόθεν δυσγερή κατακερματίζων είς ούκ εύκαιρους πολυλογίας; Έγει τοίνον το διά του Σωτήρος λεγόμενον τοιούτον τινα νούν Εί νόμον, φησί, τον διά Μωσέως έγοντες γεγραμμένου, άνω τε καλ κάτω τὰ ἐκείνου μελετώντες γράμματα παρ' ούδεν ποιείσθε την έπ' αὐτοῖς παράδωσιν , έχτόπω λήθη βαπτίζοντες το πολλάχις άνεγνωσμένον, πως αν γένοισθε περί τους έμους εύγνωμονέστεροι λόγους, ή πως αν έτοιμότεροι καλ εύπειθέστεροι πρός τὰς ἐμὰς ἀναφανείσθε φωνάς, οὐ πολλάκις ούδε άει προσεδρεύοντες, άλλ' ώς έκ παραδρομής ακροώμενοι, και μόνον απαξ έσθ' ότε ταίς του σώματος ακοαίς είσοικίζοντες; "Η γάρ κατά το σχήμα τόδε τοις είρημένοις προσδαλείς, ή έτειως ξιαθλήσεις. χρηστομαθής γάρ λίαν ή έν τούτοις περ. εργία και ζήτησις · ούκουν τὰ μέν Μωσέως γράμματα

παιδαγωγίαν τινά, και τον διά τύπου σχηματισμόν A nis autem institutionis legalis Christus, ut scriptum των έπι Χριστώ μυστηρίων είσφέρει, και οίονει στοιχείά τινα της περί αύτου γνώσεως, τὰ ἐν ἐχείνφ σχιαγραφούμενα, & καὶ διὰ τῶν ήδη προεξητασμένων πλατύτερον ύπεδείξαμεν. Τέλος δὲ παιδεύσεως νομικής ὁ Χριστός, κατά τὸ γεγραμμένου, πλήρωμα νόμου και προφητών ὁ Χριστός. Οἱ τοίνυν, φησί, τὰ στοιχεία τής άρχής των λόγων του θεού μη παραδεοὐδαμῶς τοῦ μικροῦ τε καὶ ὑποδεδηκότος :

KETAA. A.

'Οτι πολλάκις αὶ Χριστοῦ μεταδάσεις ἀπό τῆς 'Ιερουσαλήμ τὸ μετατεθήσεσθαι τὴν χάριν ἐπὶ τὰ ἔθνη δηλοῦσιν. 'Εν αὐτῷ δὲ καὶ λόγος περὶ τῶν πέντε ἄρτων τῶν κριθίνων καὶ τῶν δώδεκα ἀψαρίων.

Καὶ μετὰ ταῦτα ἀπηλθεν ὁ Ἰησοῦς πέραν τῆς Β θαλάσσης της Τιδεριάδος.

Πρώτον έκείνο χρήναι τοίς ακροωμένοις είπείν ύπολαμβάνω άνανκαΐου, ότι τὰς ἐκ τῶν Ἱεροσολύμων μεταδάσεις ό Κύριος οὐ δίχα τινός άναγκαιστάτης αίτίας όραται ποιών. Οίχονομεί δέ τι σχεδόν έφ' έκάστη, και έν τή των πραγμάτων φύσει, καθάπερ έν πίνακι, καταγράφει μυστήρια. Όποδος μέν οδν τής μεταστάσεως ό σχοπός, και τί το έντεῦθεν Οποσηλούμενον, εν οίχείω καιρώ καταφανή καταστήσομεν, εκδεδηκότων είς πέρας των προκειμένων ήμεν κεφαλαίων. Έκαστα γάρ διελόντες κατά βραγύ, καί τό έχ των Γραμμάτων διερμηνεύσαντες χρήσιμον, ούτω τε τοίς έντευξομένοις παραθέντες είς νόησιν, releutatav emolooper the ent to mart bewplay to C. πολυμερώς είρημένα κεφαλαιωδέστερον ἐπιτέμνοντες. "Ο δε νύν εν χερσίν ύπάρχει, τούτο και πρώτον είπειν οίησομαι δείν, ε Μετά ταύτα, φησίν, άπηλθεν ο Τησούς πέραν της θαλάσσης της Τιδεριάδος. » Μετά ποία ταύτα, ζητητέον ού παρειμένως. Παράδοξος τοίνυν εν τοίς Ίεροσολύμοις Ιατρός ανεδείχθη Χριστός. Τεθεράπευχεν άνθρωπον τριάχοντα καί όκτω έτη εν τη ασθενεία αύτου, ου φάρμακον επιθείς, οὐ νοσημάτων ἀποχρουστικόν ἐπινοήσας βοήθημα, λόγφ δὲ μάλλον, ώς Θεός, έξουσία παντουργφ καί θεοπρεπεί τῷ νεύματι. « Έγερθείς » γάρ, φησίν, « άρον το χλενίδιόν σου, χαὶ υπαγε είς τον οίχον σου. » Επειδή δε Σάβδατον ήν, χαλεπαίνουσιν άμαθως οί την παχύτητα νοσούντες του γράμματος 'Ιουδαίοι, οί πλέον ή tx:ίνος ταίς συντρόφοις αὐτῶν άλογίαις D mente paralytici, et moribus dissoluti, in quos συνδεδεμένοι, οἱ πάντων όμοῦ τῶν ἀγαθῶν ἀδρανή νοσούντες άργίαν, οί παράλυτοι τον νούν, και την έξιν έχλελυμένοι, πρός ούς αν είχότως και λέγοιτο. ι Ίσχύσατε, χείρες άνειμέναι, και γόνατα παραλελυμένα. • Χαλεπαίνουσι δε την όφειλομένην τώ Σαββάτιρ τιμήν χρήναι λέγοντες και παρ' αὐτοῦ τοῦ νομοθέτου φυλάττεσθαι · καταδικάζουσιν ώς παραδαίνοντος του Χριστού, ώς γεγραμμένον ού δεχόμενοι · ('Απεθή, ὁ λέγων βασιλεί · Παρανομείς.) Επί τούτοις Ελεγχοι μέν ήσαν παρά του Σωτήρος δριμείς . λόγος δε διεσχευάζετο πολύς τε και μακρός,

est 41.93, plenitudo legis et prophetarum Christus. Qui ergo, inquit, elementa initii sermonum Dei non suscipiunt, et legem per litteram quasi manu ducentem stulte repellunt, quo pacto demum perfectiorem cognitionem assequentur? aut quomodo id quod majus est capient, qui quod parvum ac inferius est non capiunt?

ξάμενοι, και τον δι έμφανεστέρου του γράμματος χειραγωγούντα νόμον ταίς εση ειαις εςωουμενοι, πως αν έτι της τελειοτέρας εφίχοιντο γνώσεως; "Η πως αν αυτοίς ευπαράδεκτον έτι μείζον, χωρηθέντος

CAP. IV.

Quod plerumque Christi migrationes ex Jerusalem significent translatum iri gratiam in gentes. Ubs sermo quoque est de quinque panibus hordascois, et duodecim pisciculis.

VI, 1. Et post hæc abiit Jesus trans mare Tibe-

Primum auditoribus illud dicendum puto, Dominum Hierosolymis non sine gravi et necessaria causa migrare. Quoties autem id facit, aliquid eximiem fere molitur, et in rerum natura tanquam in tabula mysteria depingit. Quonam igitur spectet migratio, et quid illa significet, suo 269 tempore docebinus, cum ad calcem capitum pervenerimus. Singulis enim divisis, et Scriptura rum utilitate exposita, atque hoc pacto auditoribus ad intelligendum proposita, extremam totius rei contemplationem afferemus, quæ varie tractata fuerint summatim dividentes. Quod autem in manibus jam nobis est, primum omnium declarandum existimo. e Post hæc, inquit, abiit Jesus trans mare Tiberiadis.) Quænam sint ea de quibus ait, post hæc, diligenter investigandum est. Christus Hierosolymis mirabilem medicum se præbuit. Sanavit hominem, qui octo et triginta totos annos ægrota--bat, non adhibito pharmaco, nulla medicæ artis ope, sed solo verbo, utpote Deus, omnipotenti virtute, et nutu Deo convenienti : « Surgens enim, inquit, tolle grabatum tuum, et revertere in domum tuam ". . Sed quoniam Sabbatum erat, Judæi stulte indignantur, cum crassitiei litteralis morbo teneantur, et inconsiderantia sua, vehementius quam ægrotus ille morbo stringantur, adeoque bonorum omnium penuria laborent. Illi illud jure quadraverit: « Confortamini, manus remissæ, et genua dissoluta 50. > Indignantur vero . Sabbati honorem ab ipso quoque legislatore servandum esse dicentes: Christum condemnant, quasi prævaricatorem, cum non capiant quod scriptum est : « Impius est qui dicit regi: Injuste agis 4. » Hos acriter Salvator redarguit : multisque probavit cum cessationem in Sabbato typice a lege constitutam, tum Filium hominis dominum esse Sabbati ?": at quibus nulla erat cura boni, sed ad omnem propensi malitiam, in doctorem insurgunt,

fundere volebat, mala ei pro bonis, ut scriptum est **, retribuentes. Postquam igitur hæc ab eo facta sunt ac dicta, discedit Hierosolymis velut ex necessitate quadam Dominus, cumque prope esset Pascha Judæorum, ut in sequentibus paulo post reperiemus, ipsum mare Tiberiadis trajecit, sive paludem ita dictam in regione Judæorum. Quoniam vero mox diximus quidnam eum potissimum impulit, et recedere coegit in alia loca, 270 eaque tanto spatio Hierosolymis distantia, illud esse nimirum, quod prope esset Pascha Judæorum, ostendendum arbitror Jesum recte utique eo tempore Hierosolymis reperiri noluisse. Igitur lex Mosaica Judæos ex omni circumquaque regione Hierosolymam proficisci jubebat, ut ibi typicum Scenopegiæ festum peragerent. Et quidem hinc spiritalis homo sanctorum omnium congregationem in Christum intelliget, cum ex universo terrarum orbe post mortuorum resurrectionem in supernam civitatem convenient, illam collestem Jerusalem, ibi gratias acturi veræ Scenopegiæ, hoc est perennitatis corporum, soluta corruptione videlicet et morte in mortem lapsa. Quod si rei yeritatem historicam spectemus, certum est innumeram multitudinem ascendere solitam Jerusalem, et probabile est Phariszos eo maxime tempore apud populum valuisse, simulantes se legem defendere, et coram tanta multitudine adversus eum declamanes qui legem prætergrediebatur, aut qui eam præ- C tergredi videbatur. Difficile enim utique non est plebeculæ multitudinem innumeram concitare, cum quis ipsam injuria affectam prædicat, et incitare nititur adversus eos etiam qui nullam injuriam intulerunt. Instar enim aquæ aut ignis temerario impetu fertur buc et illuc, et nihil non invadit quod injuriæ cesserit. Hæc igitur cum Dominus non ignoraret, cum suis discipulis Hierosolymis se subducit, et abit trans mare Tiberiadis. Quod autem Judæos, a quibus ad cædem deposcebatur, recte devitet, ex his rursum agnoscemus. Ipse enim beatus evangelista id declarat his verbis : · Post hæc autem ambulabat Jesus in Galilæa : non enim volebat in Judæa ambulare, quia quærebant eum Judæi interficere ". . Sed inquiet forsan aliquis: Fateor ipsum in Judza nolle versari, ne morten immaturam subeat : sed utrum festum quoque fugiat, nondum intelligo. Igitur qui fratres putabantur, ad Christum accedunt in Galilæa, dicentes : « Transi hine, et vade in Judæam, ut et discipuli tui videant opera tua quæ facis 1. . Ad quos Dominus : 271 (Vos ascendite ad diem festum bune : ego non ascendo ad diem festum istum, quia meum tempus nondum impletum est 3. > Clarum igitur et manifestum est Salvatorem discessisse Hierosolymis, non quod sponte i'line profectus sit, sed quod incredulorum nefan-

et eædem ejus machinantur qui sapientiam iis in- Α ότι τυπικώς τοίς άρχαιστέροις ή κατά το Σάδδατον άργία νενομοθέτητο, και δτι κύριός έστι του Σαδδάτου ό Υίδς του άνθρώπου· άλλ' οι πρός μηδέν μέν των άγαθων επιτήδειοι, πρός δὲ πάσας ετοιμότατοι δυστροπίας καταστασιάζουσι του διδάσκοντος άπερ Εδει μαθείν, και φονώσιν ήδη κατά του σοφούν εθέλοντος, πονηρά, κατά το γεγραμμένον, άντι άγαθων ἀποδιδόντες αὐτῷ. Μετὰ τοίνυν ταῦτα τὰ πεπραγμένα τε καλ είρημένα άπανίσταται των Ίεροσολύμων ώς έξ άνάγκης ὁ Κύριος, και ἐπείπερ ἡν ἐγγὸς τὸ Πάσχα τῶν Ἰουδαίων, ώς όλίγον ἐν τοῖς ἐφεξῆς εύρήσομεν, και αύτην διέπλευσε την Τιδεριάδος θάλασσαν, ήτοι λίμνην, ούτω χαλουμένην έν τή χώρα [al. έχ τῆς χώρας] τῶν Ἰουδαίων. Ἐπειδή δὲ τὸ τί μάλιστα κατασοδήσαν αύτον, και μεταχωρείν άναπεπεικός, είς ετέρους τε οίχεσθαι τόπους, και τοσούτον τῆς Ἱερουσαλήμ ἀπεσχοινισμένους, ἐκείνο δή μάλιστα ὑπάρχειν ἀρτίως εἰρήχαμεν, τὸ ἐγγὸς είναι τὸ Πάσχα τῶν Ἰουδαίων, δειχνύναι πρέπειν ὑπολαμδάνω, χαλώς δή λίαν τὸ ἐν τοῖς Ἱεροσολύμοις εύρίσκεσθαι κατ' έκεινο καιρού παραιτησάμενον τον Ίησοῦν. Οὐχοῦν νόμος ὁ διὰ Μωσέως ἀπὸ πάσης της περιοιχίδος άνατρέχειν είς Ίεροσόλυμα τούς Τουδαίους εχέλευεν, έχει την έν τύπφ της σχηνοπηγίας έπιτελέσοντας ξορτήν. Καὶ νοήσει μέν έντευθεν ό πνευματικός την άπάντων των άγίων έπισυναγωγήν είς Χριστόν, ότε δή και άπο πάσης της οίκουμέ-אחק עבדם דחש דשע עבאפשע מעשלושסנע בוכ דחע מעש סטעενεχθήσονται πόλιν την επουράνιον Τερουσαλήμ, άναθήσοντες έχεισε τὰ χαριστήρια τῆς σχηνοπηγίας τῆς άληθούς, τουτέστι της των σωμάτων συμπήξεώς τε και διαμονής, λελυμένης δηλονότι της φθοράς, και τοῦ θανάτου πεσόντος είς θάνατον. Τὸ δὲ ὅσον εἰπεῖν είς το έχ της Ιστορίας γίνεσθαι πεφυχός, άριθμον ούχ ήδει των αναδαινόντων είς Ίερουσαλήμ ή πληθύς, καὶ ἦν δή μάλιστα κατ' ἐκεῖνο καιροῦ πολλά δύνασθαι τούς Φαρισαίους είχος, συναγορεύειν τῷ νόμφ προσποιουμένους, και ώς εν πλήθει τοσούτω καταδοώντας του παραδαίνοντος, ή και παραδαίνε:ν οἰηθέντος αὐτοῖς. Οὐδὲν γὰρ όλως το χαλεπόν, τον άμέτρητον των άγελαίων άναρριπίζειν έσμον, όταν τις αύτον ήδιχησθαι λέγη και παροτρύνειν επιχειρή και κατά των λυπούντων ούδέν. Ύδατος γάρ δίκην, ή και πυρός άδιακρίτοις και απροαδουλεύτοις όρμαζς διαβριπτείται πανταχή, και πρός άπαντα χωρεί τά παθείν άνεχόμενα. Ταύτα τοίνυν ούχ άγνοήσας ό Κύριος ύπεκκλέπτει μέν της Ίερουσαλημ άμα τοίς μαθηταίς έαυτον, άφιχνείται δὲ τῆς θαλάσσης πέραν της Τιδεριάδος οτι όλ φονώντας παραιτείται τούς Τουδαίους, καλώς δή μάλα ποιών, εἰσόμεθα πάλιν καὶ διὰ τούτων. Λέγει γὰρ αὐτὸς ὁ μακάριος Εὐαγγελιστής · ε Καὶ μετά ταῦτα περιεπάτει δ Ἰησοῦς έν τη Γαλιλαία ου γάρ ήθελεν έν τη "Ιουδαία περιπατείν, ότι έζήτουν αύτον οἱ Ἰουδαίοι ἀποχτείναι. > "Οτι μέν ούν παραιτείται τό έν τη Τουδαία περιπατείν, ίνα μή πρόωρον δπομείνη τον θάνατον, συγκατανεύσω, φησίν, έρεξ τις τυχόν, άλλ' εί και φεύσθέντες άδελφοί προσίασι λέγοντες έν τή Γαλιλαία τῷ Χριστῷ · ‹ 'Ανάδηθι ἐντεῦθεν, καὶ ὅπαγε εἰς τὴν Ιουδαίαν, Ινα και οι μαθηταί σου βλέπωσι τά σημεία & ποιείς. > Πρός αὐτούς δὲ ὁ Κύριος · « Υμείς άνάδητε είς την ἐορτήν ἐγὼ οὐκ ἀναδαίνω είς την έορτην ταύτην, ότι ό έμος καιρός ούπω πεπλήριοται. > Πρόδηλον ούν άρα και σαφές, ότι των Ίεροσολύμων έχχεχώρηκεν ό Σωτήρ, ούχ αὐθαίρετον τήν ώς εξ εκείθεν αποδημίαν στειλάμενος, άλλά και τάς των απειθούντων βδελυρίας εχμυσαττόμενος, και των διωχόντων την αγριότητα της εύστοχίας περιπλανών, και τέχνη του φθόνου το βέλος αποκρουόμενος. Υπεχνεύει δὲ πάλιν, χαίτοι παθείν Ισχύων ούδέν, είγε και παρήν, ίνα τύπον ήμεζς άναγράψη καλόν, ού δειλίας μάλλον, άλλ' εύλαδείας και άγάπης τής είς τον πέλας. Είσομεθα γάρ, ώς έχ τύπου πρός έπίγνωσιν χρησίμου χειραγωγούμενοι πράγματος. δτι διωχόντων ήμα; των έχθρων, και εί μηδέν όρφτο παντελώς εν τῷ παρείναι τὸ βλάδος, άλλ' εξιστάμενοί πως, και διά τούτου σοφιζόμενοι τάς των εφόδων άχμάς, ὑπεχτρέχοντές τε τὸ παραυτίχα θερμόν, έξ-

Χριστῷ καθαρῶς. 'Οξύ δὲ δή πάλιν ένερείσας γεγραμμένοις τῆς C διανοίας το διμα, θαυμάσεις αρίστην ευρίσχων οίκονομίαν εν ταϊς του Σωτήρος ήμων αποστάσεσε, ταίς έχ των Ίεροσολύμων φημί. Έξελαύνεται μέν γάρ ὑπὸ τῆς τῶν Ἰουδαίων ἀπονοίας πολλάχις, χαταλύων εξ παρά τοις άλλογενέσι, και άνασώζεσθαί πως δονεί παρ' έχείνοις, και της δεούσης άπολαύειν τιμής. την άμείνω ψήφον τη έξ έθνων Έχχλησία διά τούτου διδούς, και το μισόθεον των έξ Ίσραηλ διά της έτέρων εύλαδείας εξελέγχεσθοι ποιών, καλ το έν έχείνοις ώμον διά τῆς ἐν τούτοις ἡμερότητος ἐπιδειχνύων, ίνα δή διά πάντων φαίνοιντο λοιπόν χεχρεωστημένως hon xal xalos the ele tode natipae inappellae έξωθούμενοι. 'Αποπηδήσας δέ των Ίεροσολύμων δ Κύριος, ούχ είς μίαν των περιοικίδων καταλύει δὲ ἄπεισι τῆς θαλάσσης τῆς Τιδεριάδος, μονονουχί δι' έμφανεστάτου πράγματος άπειλών τοίς δτι προσήχοι διώχειν αὐτὸν δυσσεδώς ήρημένοις, ότι τοσούτον αύτων αποστήσεται, και παντός του έθνους έαυτόν άπονοσφιεί, ώς και άδατον αύτοίς τρόπον τινά τῆς πρός αύτον επιστροφής κατασκευάσαι την όδόν. βατή γάρ οὐδαμῶς τοῖς ἀνθρώπων ποσίν ή θάλασσα. Τοιούτον δέ τι και εν τοίς έφεξης πρός αύτούς που λέγων εύρεθήσεται · ε Ζητήσετέ με, καὶ ούχ εύρήσετε, καὶ όπου έγω ὑπάγω, ὑμεῖς οὐ δύνασθε ἐλθεῖν. » Λειστάτη μέν γάρ, καὶ εὐπόρευτος, καὶ οὐδὲν ἔχουσα

γει την topτην, ούπω μανθάνω. Ούχοῦν οἱ μὲν νομι- A da consilia detestaretur, et persecutorum feritatem prudentia sua defugeret ac invidize telum arte depelleret. Rursus autem se subducit, licet nibil pati posset etiam cum adesset, ut exemplum nobis præclarum statueret, non timiditatis, sed pietatis et charitatis in proximum. Ilinc enim exemplo quasi quodam ad rei utilis cognitionem deducti discemus, quod, inimicis nos persequentibus, licet nibil damni præsentia nostra nobis allatura videatur, si tamen declinemus, et hoc pacto primos impetus retundamus, corumque furori nos subtrahamus, iram eorum tandem sedatam offendemus, et eorum injuriam resecabimus, adjuvantes magis eos qui nobis infesti sunt, quam adjuti : quod quidem est, ut apparet, nostra non quærere, sed quæ sunt aliorum. Officium itaque charitatis est, non utique resistere iis qui malum in nos moliuntur. neque ex eo quod nihil nobis mali, ne si adsimus quidem, inferri possit, eorum animum exacerbare, dum se viribus nostris inferiores indignantur. « Charitas igitur, ut Paulus ait, non quærit quæ sua sunt 3, , quæ in Christo quidem erat manifeste.

ήδοις ήδη περιτευξόμεθα ταίς των άδικούντων όργαίς, και το θράσος της καθ' έαυτών πλεονεξίας δποτεμνόμεθα, ώφελούντες μάλλον τους οίπερ αν γένοιντο περί ήμας ούχ άγαθοί, και άδίκως, ήπερ ώφελούμενοι, όπερ έστιν έναργώς, μή τά έαυτών ζητούντες, άλλά και τά έτέρων. Έργον ούν άγάπης, τό τοίς έθελοκακούσι μή άντεγείρεσθαι πάντως, μηδέ άποκεχρημένους τῷ δύνασθαι πάσχειν ούδὲ κάν παρ. άντες άλισκώμεθα, δριμύτερον ώσπερ έν έκείνοις άπεργάζεσθαι τον θυμον, πλεονεκτείν ούκ έχοντα τοῦ μισουμένου την δύναμιν. « Ἡ τοίνυν ἀγάπη, καθάπερ φησιν ὁ Παῦλος, ού ζητεῖ τὰ ἐαυτῆς, » ήπερ ἦν ἐψ

Verum si penitus ea quæ aic scripta sunt mentis oculis introspexeris, in isto ab Hierosolymis recessu præstantissimam dispensationem miraberis. Judzeorum quippe vesania szepe ejicitur : sed ad alienigenas divertendo, tutum sibi apud illos perfugium esse putat, et se, ut decebat, honorifice tractari : quo facto gentium Ecclesize potiorem calculum tribuit, et impietatem Judæorum aliorum pietate redarguit, et illorum crudelitatem horum humanitate demonstrat, ut merito videantur de promissione patribus facta dejecti. Porro cum Dominus recessit Hierosolymis, non in unam aliquam ex civitatibus vicinis divertit, aut in finitimis pagis moratur, sed abit trans mare Tiberiadis, ut reipsa quodammodo impiis persecutoribus suis 272 πόλιν, και έν ταις όμόροις αδλίζεται κώμαις, πέραν D interminari videatur, tam procul ab iis se abiturum et ab omni gente recessurum, ut inaccessum quodammodo conversionis ad ipsum iter præstiturus sit : invium quippe humanis pedibus est mare. Tale quiddam etiam in sequentibus dicere comperietur : « Quæretis me, et non invenietis; et quo ego vado, vos non potestis venire . > Planissima enim et sacilis est, nec asperitatis quidquam habet via justitiæ venientibus ad ipsum per fidem : aspera vero et ardua, imo vero inaccessa prorsus iis qui exacerbant ipsum, ut per unum sanctorum prophetarum scriptum est : « Ideo, inquit, rectæ viæ Domini, et justi ambulabunt in eis: qui au-

τό τραχύ τοίς διά πίστεως πρός αύτον ίουσιν ή διά

^{*} I Cor. xiii, 5. * Joan. viii, 21.

tem impii sunt, infirmabuntur in illis . > Itaque A της δικαιοσύνης όδος, έκτετραγυμένη δε και ανάντης, interjectum illud maris spatium significat Judæis difficile quodammodo, imo vero invium esse iter ad ipsum, quandoquidem impiæ quoque animæ vias intercludere se profitetur Deus apud prophetam, dicens : e ldeo, inquit, ego sepiam viam ejus in sudibus, et semitam suam non inveniet . > Quod igitur ibi fossæ, idipsum etiam hic mare significat, quod improbos ab eo cui contumelia fit separat, et a flagitiosis sanctum dispescit. Sed et videtur aliud quoddam nobis typus ille parere mysteriam. Nam cum ex Ægypto educeretur Israel, insequebatur nimium quantum exasperatus Pharao, et inopinata gentis illius felicitate exstimulatus, præ invidia ac dolore extrema quæque parabat : insequebatur autem coacturus, ut sibi persuadebat, B iterum in servitutem eos qui sero ac vix illam excusserant. Et traductus quidem est a Deo per mare medium : verum cum aeriter insequeretur, nee iram sedari prorsus pateretur, sed impotenti animo Deo stulte bellum inferret, in medijs fluctibus cum omnibus copiis obrutus est, solusque servatus est Israel. Sed prodeat jam nobis in medium ille Moses qui Judzerum vesaniam prius deslevit, et dieat ad eos ægre ferens impia in Christum facinora : « Generatio prava, et adultera, hæceine reddis Demino 17 > Eum qui te per mare et fluctus traduxit, ultra mare abigis, et insequi non vereris? Tuze jam sunt partes, Judze: 273 mare te tandem opprimet. Mors enim eos qui persequuntur manet, non qui fugiunt, et quod tunc in illis , id nunc in Christo quoque et implis Judæis videre est. Psallit vero alicubi divinus ille noster David : « Non me demergat tempestas aquæ, neque absorbeat me profundum ", > quibus verbis gravissimum Synagoge Judæorum naufragium subindicat, et ignorantiæ profundo simul demergi aversatur. Sed Ægyptii quidem et eorum rex corporum lantummodo jacturam fecerunt. Judzei re præstabiliori multati gravius puniuntur : animæ quippe jacturam faciunt, pro ratione suorum facinorum præmia reportantes. Jure enim punitus est Pharao, utpote qui liberum populum servitute premere tentaret; contra vero juste punitur et quem ille apud ipsum tyrannidis locum tenebat, hunc ipse erga Deum superbiæ tenere deprehenditur. Notandum porro hic paludem Tiberiadem mare vocari, pro more Scripturæ divinæ : « Congregationes enim aquarum maria vocavit" > Opifex. Sæpe autem hoc vocabulum externi scriptores promiscue usurpant, ita ut nonnulli paludem maris nomine nuncupare non dubitent.

μάλλον δὲ καὶ ἀδιόδευτος παντελώς τοῖς παροργίζουσιν αύτον, κατά το είρημένον δι' ένος των άγίων προφητών · « Διότι εύθεζαι αί όδοι του Κυρίου, και δίχατοι πορεύσονται εν αύταξς, οἱ δὲ ἀσεδεξς ἀσθενήσουσιν εν αύταζς. > Ούχουν το δυσήνυτον ώσπερ, μάλλον δὲ καὶ ἀνήνυτον τοῖς Ἰουδαίοις, τῆς ὡς ἐπ' αύτον νοουμένης όδου, το μεταξύ της θαλάσσης κατασημαίνει διάστημα, έπει και της δυσσεδούσης ψυχής άναφράττειν έπαγγέλλεται τὰς όδοὺς ἐν προφήτη Θεός λέγων · « Διά τούτο, ίδου έγω φράσσω την όδον αύτης εν σκόλοψι, και την τρίδον αύτης ού μη ευρη. "Όπερ ούν εν έχείνοις εδήλουν οί σχόλοπες, τουτο χαί έν τούτοις ή θάλασσα των άφυλάκτως έμπαροινείν ελομένων τον έμπαροινηθέντα χωρίζουσα, και διζοτώσα των ούχ όσιων τον όσιον. "Εσικε δέ τι καί Ετερον ήμεν ώς εν ώδισεν ο τύπος κεκρυμμένον έχειν μυστήρων. "Ότε γάρ τῆς Αίγυπτίων εξεπέμπετο χώρας ὁ Ίσραήλ, ἡχολούθει μέν λίαν έκτεθηγμένος ό Φαραώ, έπὶ δὲ ταίς άδοχήτοις εύπραγίαις του έθνους έξοιστρούμενος, τά έχ φθόνου και λύπης άποτολμάν νόμφ τῷ μάχης ήπείγετο ήκολούθει δε δύνασθαι παλινδρομείν εξς δουλείαν άναγκάζειν οδύμενος τους όψε και μόλις της οπ' αυτώ θητείας εκδεδυκότας. 'Αλλά διεδίδαζε μέν την διά θαλάσσης μέσης Θεός, ὁ δὲ διώχων ἐντόνως, και χαλάσαι μέν την όργην μηδαμώς άνεχόμενος, θεομαγείν δε παραλόγως άναπεπεισμένος εξ άχράτου θυμού, κατά μέσην αυτήν πανστρατιά κατεπνέγετο, διεσώζετο δε μόνος ό Ίσραήλ. 'Αλλ' ήχέτω και νύν είς μέσον ήμιν ό τὰς τών Τουδαίων άπονοίας προαναθρηνήσας Μωσής, και λεγέτω πρός αύτους έπὶ ταὶς είς Χριστόν ἀσεδείαις ἀγανακτῶν. • Γενεά πονηρά και μοιχαλίς, ταύτα Κυρίφ άνταποδίδοτε; > Τον διενεγχόντα διά θαλάσσης μέσης χαλ χυμάτων σφοδρών πέραν έλαύνεις θαλάσσης, καλ διώχων ούχ έρυθριζε; Σον ούν άρα το παθείν, Ίουδαίε, σε καταπνίξει λοιπόν ή θάλασσα. Των γάρ διωχόντων, οὐ τῶν διωχομένων ὁ θάνατος, καὶ ἐν έκείνοις ήν τότε και νύν έπι Χριστού και των άνοσίων Τουδαίων. Ψάλλει δέ που και δ θεσπέσιος ήμιν Δαδίδ. « Μή με καταποντισάτω καταιγίς δδατος, λέγων, μηδέ καταπιέτω με βυθός, » το παγχάλεπον της Τουδαίων Συναγωγής δπερφαίνων ναυ-Israel, qui servire universi Domino dedignaretur; D άγιον, καλ το σύν εκείνοις εναποπνίγεσθαι τῷ τῆς άγνωσίας βυθφ παραιτούμενος. 'Αλλ' Αίγυπτίοις μέν και τῷ παρ' ἐκείνοις κρατούντι τότε περι σώματος έχ γής ο χίνδυνος ήν, Ίουδαΐοι δὲ παθόντες εἰς τὰ τεπιφιερα πειζονώς κογαζονται. φυχής λφό φμοπενουσι ζημίαν, άναλόγως τοις ίδιοις χαχουργήμασι τά επίχειρα χομιζόμενοι. Έχολάζετο μέν γάρ εύλέγως δ Φαραώ, πλεονεπτείν είς δουλείαν το ελεύθερον έπιχειρών τιμωρείται δε πάλιν έξ άντιστρόφου δικαίως

δ Ίσραήλ την οπό τῷ πάντων Δεσπότη δουλείαν οὐα είσερχύμενος, άλλ' ὅπερ ην ὡς ἐν δυνάμει πλεονεξίας έχεινος αύτφ, τούτο και αύτος έκ πολλής άλαζονείας είς θεόν εύρισκόμενος. Σημειωτέον δέ, ότι τήν Γιδεριάδα λίμνην θάλασσαν άποκαλεί, τοίς τής θείας Γραφής ἐπόμενος λόγοις : Τὰ γὰρ συστήματα εών δδάτων θαλάσσας εκάλεσεν » δ Δημιουργός. Άδιαφορεί δε πολλάκις και ό παρά τοί; έξω λόγος, ώς απί λίμνην έσθ' ότε την θάλασσαν όνομάζειν ού παραιτείσθαί τινας.

^{*} Osce xiv, 10. * Osce ii , 6. Deut. xxxii , 5. Psal. 1xviii , 16. Gen. i, 10.

Βκολούθει δε αὐτῷ ὅχλος πολύς, ὅτι ἐθεώρουν Α tà oqueia, à exolet ext tur àoverourtur. 'Arηλθε δέ είς το όρος ο Υησούς, και έκει έκαθητο μετά των μαθητών αὐτοῦ. Ἡν δὲ ἐγγύς τὸ Πάσχα ή topth tur loubalur.

"Ότε γάρ των Ίεροσολύμων έκπεφοίτηκεν ό Χριστός, κατά τὸ ἐν προφήταις εἰρημένον · ε Έγκαταλέλοιπα τον οίκον μου, άφηκα την κληρονομίαν μου,» ότε τον άπειθη και δυσήνων των Τουδαίων άπολαπίoas haby, tols ahhoyeveder tautor trapiteto, tots πολύς μέν δχλος ακολουθεί. "Ανεισι δὲ εἰς δρος αὐτὸ;, κατ' έκείνο δή πάντως, όπερ είρηκε φθάσας · « Κάγω έτν όψωθώ έχ γης, πάντας έλχύσω πρός έμαυτόν. > Υψώθη μέν γάρ έχ της γης, και είς τον ύπερ ήμων άναδαίνων σταυρόν. Ύψώθη δὲ πάλιν ἐτέρως, καθάπερ είς δρος άναδεδηκώς την θεοπρεπή τιμήν τε καὶ δόξαν. Οὐ γάρ ὡς ἄνθρωπον ἀτιμάζομεν κατά τὸν Ίσραήλ, άλλ' ώς Θεόν, και Σωτήρα, και Κύριον προσχυνούμεν ήμεζς. Παρ' έχείνοις μέν γάρ ταπεινός τις υπάρχειν, και ούδεν δλως κατά το παντελώς ένομίζετο · καὶ γοῦν Σαμαρείτην ἀποκαλούντες ούκ έφριττον, σεμνότερον δέ πως άτιμάζοντες τον του τέχτονος αύτον άπεχάλουν υξόν παρά δέ γε τοις πιστεύουσιν είς αύτον, ώ; μεγαλουργός και Θεός, ώς των παραδόξων εργάτης ἀποθαυμάζεται. 'Ακούης γάρ, όπως εύσεθής τοίς απολουθήσασιν ένυπαρχει σποπός. "Οτι γάρ έθεώρουν τὰ ἐπὶ τῶν ἀσθενούντων σημεία, διά τουτο δή μάλα θερμώς Επεσθαι δείν ύπελάμδανον, ώς άπό των τελουμένων άναλόγως έπὶ την τοῦ τελοῦνέξουσίας τον ταύτην ήμφιεσμένον φυσιχώς έννοοῦντες Υίον. Δια ταύτης δε χρήναι βαδίζειν ήμας της όδου πρός την έφ' έαυτο πίστιν έπέλευσεν ό Σωτήρ. ε Τὰ γὰρ Εργα, & ἐγὼ ποιῶ, φησίν, αὐτά τὰ Εργα, & έγω ποιώ μαρτυρεί περί έμου. » Καὶ πάλεν · « Εί οδ ποιώ τλ έργα του Πατρός μου, μή πιστεύετέ μοι . εί δὲ ποιῶ, κὰν ἐμοὶ μἡ πιστεύητε, τοῖς ἔργοις μου πιστεύετε. « "Ωσπερ οδν άπο μεγέθου; καλλονής των κτισμάτων ό γενεσιουργός αὐτῶν θεωρείται Θεός, οῦ-דוטק מחל דקק לבספקובומן, אמדם דקע ופקע דשע עסקμάτων διασχευήν, ό των σωμάτων όρθται τελειωτής, και ή των ακολουθούντων πίστις δικαίως αν θαυμάζοιτο. Οίμαι δ' έγωγε περιεργοτέραν τινά και οδχ απλην τοίς είρημένοις έγκεκρύφθαι διάνοιαν. Όρωμεν γάρ λέγοντα του εδαγγελιστήν, οδχ ότι μόνου D ήσαν φιλοθεάμονες οἱ ἀκολουθήσαντες τῷ Χριστῷ, άλλά και ποίων ήσαν σημείων δικαιότατοι θαυμαstal. Hpostionst yap, ort e "A troise tot two dode-Τουδαίων την των ακολουθούντων αποδείξη διάνοιαν. Οι μέν γάρ ότι τον παράλυτον άσθενούντα τεθεράπευκε, δυσσεδώς χαλεπαίνουσιν, οἱ δὲ οἱ μόνον ἐπὶ τούτοις παρόντα θαυμάζουσιν, άλλά και άποδημούντι συνεκτρέχουσιν, ώς θαυματουργώ και θεώ. Φυγωμεν τοίνυν την Τουδαίοις πρέπουσαν άμαθίαν, οἱ Χριστον Δεσπότην επιγραφόμενοι, προσεδρεύσωμεν αύτῷ διά της ὑπομονής, ὅπερ ἔδρων τληπαθώς οἱ σοφώτα-

10 Jerem. x11. 7 " Joan. xii, 32. "Joan. 8, 48. 14 Rom. viii, 33.

VI, 2-4. Sequebatur autem eum multitudo magna, quia videbant signa que faciebat super his qui infirmabantur. Subiit ergo in montem Jesus, at ibi sedebut eum discipulis suis. Erat autem proximum Pascha dies festus Judeorum.

Com enim Ilierosolymis Christus discessisset, juxta illud propheticum : e Reliqui domum meam, dimisi hæreditatem meam 10; > eum, præfracto et contumaci Judworum populo rejecto, alienigenis sese præbuisset, tunc magna secuta est eum turba. Ipse vero in montem ascendit, juxta id quod dixit: e Et ego si exaltatus fuero de terra, omnes traham ad meipsum 11. > Exaltatus enim est de terra, etiam cum in crucem pro nobis ascendit. Item exaltatus alio quoque modo est, cum ad bonorem et gloriam Deo dignam ascendit. Non enim Israelitarum more nos eum ut bominem respuimus, sed ut Deum ac Servatorem Dominumque adoramus. Apud illos quippe vilis ac pro nihilo 274 plane habebatur : unde Samaritanum ipsum appellare non verebantur 19, et qui verecundius ei illudebant, fabri filium vocitabant 12. Apud fideles vero, ut magnarum rerum patrator ac Deus, ut mirabilium effector suspicitur. Audi enim, ut qui sequebantur eum pio offectu ducerentur. Quia enim signa videbant quæ super infirmis faciebat, ideireo magno studio sequendum esse putabant, velut a miraculorum ratione ad agnitionem ejus a quo flebant progredientes, et a potestate Deo convenienti Dei Filium τος επίγνωσιν ποδηγούμενοι, και άπο της θεοπρεπούς C esse colligentes eum qui tanta virtule præditus esset. Istud vero iter nos jussit Christus insistere, ad fidem contendentes. e Opera enim quæ ego facio, inquit, ipsa opera quæ ego facio testimonium perhibent de me". . Item : « Si non facio opera Patris mei, nolite credere mihi : si autem facio, et si mihi non vultis credere, operibus mels credite 13. > Sicut ergo a magnitudine speciei creaturarum auctor et opifex earum Deus agnoscitur, sic a miraculis, eodem intelligendi modo, corporum perfector cernitur, et sequentium fides jure laudatur. Porro subtiliorem quemdam nec simplicem in his latere sensum arbitror. Videmus enim evangelistam dicere, non tantum cupido spectare miracula Christi asseclas, zed et quæ signa illi jure mirarentur, indicat. Addit enim, · Quæ faciebat super his qui infirmabantur, » ut binc fidelium animum contrarium esse menti Judæorum ostenderet. Hi enim quod paralyticum sanarit, impie succensent : illi vero, non ob ista præsentem mirantur, sed et abeuntem prosequuntur ut mirabilium patratorem ac Deum. Fugiamus itaque dignam Judzis inscitiam, quotquot Christo Domino nomen dedimus, adhæreamus & per patientiam, quod sapientissimi discipuli constanter faciellant, nec avellamur unquam aut ordinem deseramus, sed reipsa una cum Paulo exclamemus : « Quis nos separahit a charitate Christl "? > Sequamur igitur 13 Matth. xiii, 55. 15 Joan. iii, 36. 15 Joan. x, 38.

eum cum persecutionem patientem, tum hostium A τοι μαθηταί· χωρίζεσθαι μέν και λειποτακτεῖν άγimmanitatem fugientem, ut et in montem ascendamus, et ibi sedeamus cum ipso, hoc est ad splendidam et præclarissimam gratiam efferamur, regnando cum eo, quemadmodum nimirum ipse 275 dixit : « Vos qui secuti estis me, » in tentationibus meis nimirum, c in regeneratione, cum sederit Filius hominis in sede majestatis suæ, sedebitis et vos super sedes duodecim, judicantes duodecim tribus Israel 17. > Hoc enim significari arbitror, cum discipuli assidere Christo dicuntur, postquam in montem conscendissent.

δόξης αύτου, καθήσεσθε καλ ύμεζς έπλ δώδεκα θρόνους, κρίνοντες τὰς δώδεκα φυλάς του Ίσραήλ. » Ταύτας γάρο διμαι τάς θεωρίας είσφέρειν το και προσεδρεύειν λέγεσθαι τῷ Σωτῆρι τοὺς μαθητάς, και άνελθόντας εν δρει συγκαθήσθαι.

VI, 5, 6. Cum sublevasset ergo oculos Jesus, et B vidisset quia multitudo maxima venit ad eum, dixit ad Philippum : Unde ememus panes, ut manducent hi? Hoc autem dicebat tentans eum ; ipse enim sciebat quid esset facturus. Respondit ei Philippus.

Præclarum hic rursus, et sanctissimis hominibus suis discipulis convenientissimum documentum Christus statuit, docens in maximis quoque angustils intrepide exercendam esse hospitalitatem, et cunctationem omnem procul repellendam, imo ad eam virtutem toto animo properandum : quo quid majus apud eos esse potest qui norunt ac volunt supernam sibi amicitiam ut decet comparare? Quippe, cum turba non pauca et innumerabilis multitudo in ea loca aquarum instar confluxisset, jussit Illico parari unde cibum ipsi caperent. Neque vero dubium erat quemvis licet ditissimum ab exeipienda tanta multitudine deterritum iri: sed nihil admodum arduum esse Christus significat, in paucos studium nostrum conferre, sed ea quoque quæ exspectationem superant generose vult nos aggredi, ejus fiducia ad quodvis bonum capessendum confirmatos. Si ergo historia rei spectetur, extra scopum non tendit eorum quæ dicta sunt vis et ratio, sed iis rursum ad spiritalem contemplationem translatis, et typica crassitie recisa, nunc apertius dicimus Deum ex monte quodammodo, hoc est, e sublimi ac divina præscientia prævidere eos qui studio bono ac fide investigant ipsum, juxta id quod D a Paulo dictum est: « Quos enim præscivit et prædestinavit conformes imaginis Filii, hos et vocavit 18. > Sublevat ergo Christus oculos, quo significat eos qui diligunt ipsum dignos esse qui a Deo respiciantur, 276 quemadmodum nempe benedicendi modo dictum est ad Israel : « Sublevet oculos suos Dominus ad te, et det tibi pacem 19. 1 Sed non inspectione sola constat ea gratia, verum alio quodam addito beatus evangelista Dominum ostendit turbæ providere, cibos atque dapes præparando: ut hinc rursus intelligas id quod scriptum est in Proverbiis: « Non occidet Dominus fame

εχόμενοι μηδαμώς, αύτοις δε λοιπόν αναδοώντες τοις: πράγμασι, το νεανικώς ύπο του Παύλου λεγόμενον . « Τίς ήμας χωρίσει από της αγάπης του Χριστού; » 'Ακολουθήσωμεν τοίνυν αὐτῷ, καὶ διωκομένω, καὶ φεύγοντι τὰς τῶν μαχομένων αὐτῷ δυστροπίας, ΐνα και είς δρος αναδαίνωμεν, και έκει καθίσωμεν σύν αὐτῷ, τουτέστιν, εἰς περιφανή καὶ εὐκλεεστάτην άναπηδήσωμεν χάριν, διά του συμδασιλεύειν αυτώ, καθάπερ ούν έφασκεν αὐτός · « Υμεζς οἱ ἀκολουθή-המעדבה עוסו של שי שיול הבוףמסעונה עוסט, ו בע שון המאוץדבνεσία, δταν καθίση ο Υίος του ανθρώπου επί θρόνου

Έπάρας ούν τούς δφθαλμούς ο Ίησούς, καλ θευσάμετος ότι πολύς όχλος ξρχεται πρός αὐτότ, λέγει πρός Φίλιππον· Πόθεν αγοράσομεν άρτους, Ινα φάγωσιν ούτοι; Τοῦτο δὲ Ελεγε πειράζων αὐτόν αυτός γάρ ήδει τί δμελλε ποιείν. 'Απεκρίθη αὐτῷ Φίλιππος.

Μάθημα δή πάλιν άρεστόν τε και ανδράσι τοίς lερωτάτοις πρεπωδέστατον τοῖς ἐαυτοῦ μαθηταίς ἐπενόησεν ό Χριστός, και εν δυσγωρίαις ακράτοις νικάν άναπείθων την επί τρόπω τῷ φιλοξένω δειλίαν, και δχνον μέν τον έπὶ τούτω διαρρίπτειν που μακράν, θερμοτέροις δε μάλλον έπι την άρετην άφιχνείσθαι χινήμασιν οδ τί αν γένοιτο μείζον, παρά γε τοί; είδόσι και θέλουσι δι' ών αν πρέπει την άνωθεν έαυτοίς έξωνείσθαι φιλίαν; "Οχλου γάρ δή πρός αύτον ίόντος οὐ μιχροῦ, καὶ ἀναριθμήτου πληθύος ὑδάτων δίκην έπεισχεομένης τοίς τόποις, έν οίς ηύλίζετο, πρός το έτοιμάζεσθαι τρέφειν αύτους παραχρημα διεκελεύετο. Καὶ ήν μεν δντως ούκ άπεικός, καὶ τοῦ σφόδρα πλουσίου χαταναρχήσειν την προθυμίαν, τῷ πλήθει των όρωμένων καταπτοουμένην είς φόδον τον εμι τώ πμ φηνααθαι Φεγοξεκείν. φης, ορεςκ ογως. δειχνύει το μέγα του Χριστός, όταν είς όλίγους γίγνηται παρ' ήμων ή φιλαδελφία, κατανεανιεύεσθαι δέ πως και των παρ' ελπίδα βούλεται, τή είς αύτον πεποιθήσει βεδαιουμένους πρός την έφ' άπασι τοίς άγαθοίς εύτολμίαν. Κατά μέν ούν τῆς ἱστορίας τὸν λόγον, ούπ άπὸ σχοποῦ συντείνεται τῶν εἰρημένων ἡ δύναμις, μεταδαλόντες δε πάλιν αύτά πρός θεωρίαν πνευματικήν, καὶ τὸ ἐν τύπφ παχύ περικείροντες σχήμα, γυμνότερον ήδη φαμέν, ώς διά προθυμίας άγαθής και πίστεως τους επιζητούντας αύτον, χαθάπερ εξ δρους, εξ ύψηλης δηλονότι και θεοπρεπούς της προγνώσεως προαναδλέπει Θεός, κατά το είρημένον παρά τοῦ Παύλου · ε Ούς γάρ προέγνω καλ προώρισε συμμόρ φους της είκόνος του Υίου, τούτους και έκάλεσεν. > Έπαίρει τοίνυν τους όφθαλμούς ό Χριστός, οίονει της θείας επισχέψεως άξίους δντας επιδειχνύων τούς άγαπωντας αὐτόν · ωσπερ ούν άμέλει και έν εὐλογίας τρόπω πρός τον Ίσραήλ ελέγετο · ε Έπάραι Κύριος τὸ πρόσωπον αὐτοῦ ἐπὶ σὲ, καὶ δώη σοι εἰρήνην. > 'Αλλ' ού μέχρι μόνης της ἐπισκέψεως ή ἐπὶ τοῖς τιμῶ

τιθείς ὁ μαχάριος εὐαγγελιστής, οὐχ ἀπονοήτως Εγοντα των δχλων δειχνύει τον Κύριον, άλλ' είς τροφάς ήδη και πανδαισίας εύτρεπιζόμενον · Ινα δή πάλιν διά τούτου νοής το έν Παροιμίαις φερόμενον . « Ού λιμοκτονήσει Κύριος ψυχήν δικαίαν. > Έαυτον γάρ παραθήσει, χαθάπερ άρτον έξ ούρανου, και τάς των φοδουμένων αύτον άποτρέψει ψυχάς. Πάντα δὲ αύτοζς έτοιμάζει τὰ ζωαρχή, καθάπερ ούν εν Ψαλμοίς ελέγετο · ε Ήτοίμασας την τροφήν αύτων, ότι ούτως ή έτοιμασία σου. > Καὶ αύτὸς δέ πού φησιν ὁ Χριστός * ε 'Αμήν, άμηνλέγω ύμιν. 'Ο έρχόμενος [πρός μέ] ού μή πεινάση πώποτε. » Έπιδώσει γάρ, καθάπερ ήδη προείπομεν, τὰς ἐξ οὐρανοῦ δηλονότι τροφάς, καὶ τὴν πολυειδή του Πνεύματος επιδαφιλεύσεται χάριν. Εύτρεπίζεται γε μήν πρός τό δούναι τοίς προσιούσι τές τροφάς, ούδὲ περιμείνας την αίτησιν. Τὸ γάρ τί προσευξόμεθα, καθ' δ δεί, ούκ οίδαμεν, αύτος δὲ όρέγει προλαδών, άπερ ήμας είς ζωήν συνέχει την αιώνιον. Λέγει τοίνυν πρός Φίλιππον · « Πόθεν άγοράσομεν άρτους; » Διατί πρός Φίλιππον, καίτοι των άλλων παρεστώτων τε καλ προσκαρτερούντων αύτῷ μαθητῶν, άναγκαΐον Ιδείν. Ούκουν ζητητικός μέν ό Φίλιππος χαί φιλομαθής, όξυς δε ού λίαν είς το δύνασθαι συνιέναι θερμώς τὰ θεοπρεπέστερα. Τοῦτο δ' αν μάθοις, έχεινο χατά σαυτόν άναλογισάμενος, ότι χρόνους άχολουθήσας τῷ Σωτῆρι μαχρούς, καὶ ποιχίλως τά περί της θεότητος αύτου συλλέγων μαθήματα, καί πλουσιωτάτην διά τε πραγμάτων και λόγων έρανιζό. μενος ἐαυτῷ [al. ἐπ' αὐτῷ] τὴν κατάληψεν, ὡς οὐδὲν C οδπω μαθών, εν τελευταίοις της οίχονομίας χαιροίς λέγει πρός του Ίησουν · « Κύριε, δείξον ήμεν τον Πατέρα, και άρχει ήμιν. > 'Αλλ' ώς άκακοήθως είπων εδ μάλα μετεπαιδεύετο. « Τοσούτιο γάρ χρόνιο μεθ' ύμων είμι, καὶ ούκ έγνωκάς με, Φίλιππε; , φησίν ό Χριστός. 'Ως ούν παχυτέρω πρός νόησιν, καὶ βραδύτερον πως ήπερ έχρην πρός την των θειστέρων ίόντι κατάληψιν προτείνει την πεύσιν, γυμνάζων είς πίστιν τὸν μαθητήν. Τοῦτο γὰρ σημαίνει τὸ ε πειράζων, » ἐν τούτοις, εἰ καὶ, καθάπερ ὁ μακάριος εὐαγγελιστής διζογυρίσατο, αύτος δὲ ήδει τί Εμελλε ποιείν. Τὸ δὲ « Πόθεν ἀγοράσομεν » λέγων, τῶν συνόντων αύτῷ τὸ ἀφιλοχρήματον, καὶ τὴν ἐκούσιον διὰ θεόν πτωχείαν επιδειχνύει, οὐδ' όσον είς τὸ πρίασθαι τάς άναγχαίας έχόντων τροφάς ο όμου δέ τι τούτω D προσεργάζεται, και διά τέχνης οίκονομεί. Το γάρ ε πόθεν , > ού μάτην , ώς πρός ούδεν όλως επιχομίζεσθαι μελετήσαντας, άλλά και είς άγαν άφιλαργυρείν eldiquevous oneis. 'Amoxielous oh ouv xal amoreμών εύφυεστάτως την έπ' άργυρίοις έλπίδα, μονονουχί και άναπείθει λοιπόν ἐπ' ἐκεῖνο βαδίζειν, ὅτι δεήσει τον Κύριον, εί μηδενός ένόντος αύτοις αποτρέφειν βούλοιτο τους προς αύτον έρχομένους, άφάτω δυνάμει και έξουσία θεοπρεπεί δημιουργήσαι τροφάς. Τοῦτο γάρ ήν ἔτι το λειπόμενον, και είς μόνας όρδο

Διακοσίων δηναρίων άρτοι ούκ άρκουσιν αὐτοίς, Ινα έκαστος βραχύ τι λάδη.

σιν αὐτὸν ὁρίζεται χάρις, ἀλλά καί τι έτερον προσ- A animam justam 30. » Seipsum enim apponet tanquam panem de cœlo, et eorum a quibus timetur animas nutriet. Guncta vero ipsis præparat quæ ad vitam sufficiunt quemadmodum in Psalmis dicitur : « Parasti cibum illorum : quoniam ita est præparatio tua 11. , Et ipse Christus ait alicubi: Amen, amen dico vobis : qui venit ad me, non esuriet **. . Dabit enim, ut jam prius diximus, coe. lestes nimirum escas, et multiformem illam Spiritus gratiam affatim distribuet. Accedentibus porro ad se cibos præparat, nec exspectat dum petant. Quid enim petere nos decest nescimus : sed ipse præveniendo largitur que ad vitam æternam conservant. Dixit ergo ad Philippum : « Unde ememus panes? . Cur ad Philippum, cum alii astarent discipuli, eique assiduos comites sese præstarent, operæ pretium est animadvertere. Sciscitator nempe erat, ac discendi avidus, sed in percipiendis rebus divinis haud multum acutus. Hoc autem patebit, si apud te reputes quod cum longo tempore Salvatorem secutus sit, ac de ejus deitate multa documenta susceperit, et abundantissimam cum rebus, tum verbis ejus cognitionem hauserit, quasi tamen nihil adhuc didicisset, in extremis dispensationis temporibus ait ad Jesum : « Domine, ostende nobis Patrem, et sufficit nobis 23. > Sed a Salvatore utique docetur. ut qui simpliciter nec malitiose id locutus esset. · Tanto enim tempore vobiscum sum, et non cognovisti me, Philippe "? > inquit Christus. Quod enim ingenio crassiori esset, ac tardius quodammodo quam decebat res divinas caperet, ideireo interrogationem proponit, discipulum ad fidem exercens. Hoc enim significat, illa vox, etentans, > tametsi, ut asserit beatus evangelista, ipse sciebat quid esset facturus. Cum autem ait, « Unde ememus, » discipulorum pecuniarum contemptum, et voluntariam 277 propter Deum paupertatem indicat, qui ne haberent quidem unde necessarios cibos emerent: simulque aliud quiddam singulari consilio molitur. Illud enim vocabulum, «unde,» non frustra ponitur, quasi dictum sit ad eos qui nihil plane afferre curaverant, sed et qui pecuniam prorsus contemnere solebant. Spe igitur in pecuniis posita scite admodum exclusa et amputata, illos eo propemodum adigit ut in animum inducant cibos ineffabili virtute ac potentia Domino creandos esse, si, nihil cum cibariorum sit, alere tamen velit multitudinem quæ ad eum confluxerat. Hoc enim unum restabat, et ad solam spem deinceps respicere eos monebat, juxta illud Græci poetæ : ferreum ulcus necessitatis.

> VI, 7. Ducentorum denariorum panes non sufficiunt eis, ut unusquisque modicum quid accipiat.

τάς έντευθεν έλπίδας έκάλει λοιπόν κατά τούς παρ' "Ελλησι ποιητάς, σιδήρεον έλκος ανάγκης.

Angustus quidem Philippi animus non percipit A porro Jesum cuncta posse, idque facile, sed ubi audiit, . Unde ememus, statim ad eum tentandum rapitur, et pecunias tantum somniat, cum non aliter rem pro sua natura persectum iri putaret, quam si communi tritaque lege, sumptus nimirum magnos faciendo. Quapropter si discipulorum pecuniarum contemptum respiciamus, et omnium rerum penariam, ipsamque Philippi mentem, cui nondum immensa illa Salvatoris nostri dignitas patebat, exerceri utique non potest erga multitudinem ea liberalitas. Sed non ita fit: imo exitum sortitur quodcunque Servatori placuerit. Quod enim impossibile est apud homines, possibile est apud Deum ", et rerum naturalium ordine undifacere potest, etiam quæcunque mentem nostram excedunt.

V, 8, 9. Dicit ei unus ex discipulis ejus, Andreas frater Simonis Petri : Est puer unus hic, qui habet quinque panes hordeaceos et duos pisces : sed hæc quid sunt inter tantos? Dixit vero Jesus.

Consentanea Philippo sentit et cogitat, et affinem quodammodo de Servatore Christo habere opinionem ipse quoque arguitur. Cum enim virtuem ejus non agnoverit, neque adeo ex 278 præcedentibus miraculis perceperit Jesum cuncta posse, idque facillime, indicat quidem penes puerum esse pisciculos, verumtamen hæret in fide : C Hæc enim quid sunt, inquit, inter tantos ? Atqui, nec enim jam remisse loquendum nobis est, sed ad eorum quæ mirabiliter jam facta sunt strenue revocanda est memoria, cogitandum cibos e nihilo creare, et paucos admodum pisces repertos divinitus multiplicare, alienum non esse ab eo qui aquæ naturam in vinum mutavit, qui paralyticum sanavit, et tam diuturnum morbum une verbo fugavit. Qui enim illa potuit, quomodo non istud quoque efficiet? Quare imbecillius quodammodo quam decebat par illud discipulorum respondit. Cæterum, hic observandum est denuo non inutile sæpe sanctis esse, quod videntur leviter cecidisse, ed habet aliquid annexum, quod rei naturæ conducit, erga quam infirmitas eorum notetur. Nam D cum memorati sancti discipuli secum putaverint et aperte dixerint, ille quidem, ducentorum denariorum panes non suffecturos iis, ut unusquisque modicum quid accipiat; hie vero, de quinque panibus ac duobus piscibus, quid bæc inter tantos? extollunt quedammodo his verbis miraculum, et Salvatoris potentiam illustriorem reddunt, significando jamjam satiatum iri multitudinem, et vis incredulitatis in bonum de Christo testimonium cedit. Quibus enim ex rebus confessi sunt tantam pecuniæ summam ad turbas vel modice reficien-

Αδρανώς ό Φίλιππος ούχ ἐπὶ τὸ πάντα δύνασθαι καί λίαν εύκόλως του Ίησοῦν άναδαίνει πάλιν, άλλά τὸ « Πόθεν άγοράσομεν » άκούσας πειραστικώς παραχρήμα συναρπάζεται, καὶ είς μόνην όρὰ την διά χρημάτων όδον, ούχ έτέρως άνυσθήσεσθαι την του πράγματος έννοήσας φύσιν, εί μή θεσμώ τῷ χοινώ, χαλ τῷ παρὰ πάσι κατειθισμένω · τοῦτο δὲ ἦν ἡ ἐκ δαπάνης φελοτιμία. Ούχουν όσον είς τε των μαθητών τὸ άφιλοχρήματον, και το κεκτήσθαι μηδέν, και είς αύτην δέ του Φιλίππου την διάνοιαν, οδηω τελείω; πρός τὸ ἐξαίσιον τοῦ Σωτήρος ἡμῶν ἀφορῶσαν ἀξίωμα. είς αδύνατόν πως περιτρέπεται λοιπόν ή έπί τοίς δχλοις φιλοτιμία. Τουτο δὲ οὐ γέγονε, διεξάγεται δὲ τοῦ Σωτήρος εἰς πέρας ἡ βούλησις. Τὸ ἀδύνατον ἄρα παρά ανθρώποις δυνατόν παρά τῷ Θεῷ, καὶ τῆς ἐνque potior est Dei virtus, que mirabiliter cuncta B ούσης άκολουθίας έν τη φύσει των καθ' ήμας πραγμάτων, πανταχόθεν άμείνων ή θεία φαίνεται δύναμις. πάντα παραδόξως έξανύειν Ισχύουσα, και δσα τον έν ήμεν εξάλλεται νούν.

Λέγει αὐτῷ εἰς ἐχ τῶν μαθητῶν αὐτοῦ, 'Ανδρέας δ άδελφός Σίμωνος Πέτρου. "Εστι πλιδάpior wos , & Eyei serts aprove upiblrove , wal bio όψάρια· d.l.là ταῦτα τί ἐστιν είς τοσούτους ; Είπε de d Ingove.

'Abeloa to Dillamy nat opovel nat loyiCetar, nat συγγενή πως έχων έν έσυτῷ τὴν ἐπὶ τῷ Σωτῆρι Χριστῷ διάληψιν καὶ αὐτὸς ἐξελέγχεται. Οὸ γάρ ἐινοήσας την δύναμιν, ούτε μην έχ της των φθασάντων μεγαλουργίας επί το πάντα δύνασθαι τον Ίησοῦν χαλ λίαν εύπετέστατα παιδαγωγούμενος, χαταμηνύει μέν τὰ παρά τῷ παιδαρίω κείμενα, πλην άτονησας לף שומו הבף דוף הוסדוף י דמטדם ץפף דו בסדו, שחפוי. είς τοσούτους; Καίτοι, χρή γάρ ήδη λέγειν ούχ δπεσταλμένως, μάλλον δὲ δεῖ πρὸς ἀνάμνησιν ἱέναι γοργώς των ήδη παραδόξως τετελεσμένων, λογίζεσθαι δὲ ὅτι ξένον 青ν ἔργον ἡ καὶ ἀλλότριον οὐδαμῶς του μετασχευάσαντος είς οίνον την του υδατος φύσιν, του θεραπεύσαντος τον παράλυτον, και την ούτω μακράν άρρωστίαν ένλ κατασοδήσαντος λόγφ, καλ έκ του μή όντος δημιουργήσαι τροφάς, και όλίγας καμιδή τάς ηύρημένας πολυπλασιάσαι θείκως. Ή γάρ èv exelvois efoucia, mus oix du exoi xal tò ev toùτοις δραστικόν; Ούκοῦν ἀδρανέστερον μέν πως, ήπερ έχρην ή των μαθητών άπεκρίνετο ξυνωρίς Πλήν φθυλιξον εν τοριά μαγιν εχείνο. εφ λφό gοχορικα τοίς άγιοις και διεπταϊσθαι κατά βραχύ, του χρησίμου πολλάχις ούχ άμοιρεί, άλλ' έχει τί συμπεπλεγμένον, δ τή του πράγματος φύσει λυσιτελεί, περί ήν αν γένοιτο της δοχούσης άσθενείας αύτων τὰ έγκληματα. Λογισάμενοι γάρ οἱ μνημονευθέντες ἄγιοι μαθηταί, καί σαφώς είρηκότες, ό μέν ότι διακοσίων δηναρίων άρτοι ούχ άρχουσιν αύτοις, Ινα έχαστος βραχύ τι λάδη · ό δὲ, περί τε τῶν πέντε ἄρτων, καὶ τῶν δύο ίχθύων, ότι ταύτα τί έστιν είς τοσούτους; αίρουσί πως είς ύψος το θαύμα, και περιφανεστάτην άπεργάζονται την του Σωτήρος Ισχύν, την δσον ούδέ πω χορεσθησομένην πληθύν διά των οίχείων χατασημή-

ναντες λόγων, και περιτέτραπται της άπιστίας ή δύνα- A das non suffecturam, lisdem ipeis ineffabilem illae μις, είς άγαθην μαρτυρίαν την έπι Χριστώ. Δι' ων γάρ τοῖς δχλοις οὐα ἐξαρκέσειν ὑμολογήκασι πρὸς βραχείαν ἀπόλαυσιν των τοσούτων άργυρίων τὸ μέτρον, διά τούτων αὐτῶν την ἀπόρρητον τοῦ ἐστιῶντος καταστρέφουσε δύναμεν, δτε δή καλ ένόντος οδδενός. τί γάρ ήν είς τοσούτους τὰ παρά τῷ παιδαρίψ κατά τον 'Ανδρέου λόγον; τὰ τῆς εἰς τοὺς δχλους ἀγάπης ε και σφόδρα πλουσίως εκδέδηκε. Τοιαύτην τινά κατά την ερημον και την του πανσόφου Μωσέως όλεγοπιστίαν εύρησομεν. Έκλαιον μέν γάρ οἱ ἐξ Ἰσραήλ, καί πρός βδελυράν επιθυμίαν των έν Αίγύπτφ τραπεζών κατηρεθισμένοι, λέδητας μέν άκαθάρτους έφαντάζοντο κρεών, κρομμύων δέ και σκορόδων και τής εν τοίς όμοειδέσι χυδαιότητος, είς εκτοπιστάτην έχνεύοντες ήδονήν, καὶ τῶν θείων άλογήσαντες άγα Β θών, ἐπεφύοντό πως καλ τῷ μεσιτεύοντι καλ παιδαγωγούντι Μωσεί. 'Αλλ' ούχ ήγνότι θεός τὰ ἐφ' οίς ανοιμώζειν ή πληθύς ήπείγετο, και δή και επιδώσειν αύτοζς πρέα κατεπηγγάλλετο. Έπειδή δὲ ἡν ἐν ἐρήμφ τής φιλοτιμίας ή υπόσχεσις, και δυσήνυτόν πως, όσον ήκεν είς ανθρώπινον νούν, εδόκει το πράγμα, πρόσεισιν άναδοων ό Μωσής · ε Έξακόσιαι χιλιάδες πεζών ό λαός, εν οίς είμι εν αύτοίς, και σύ είπες, Κρέα δώσω αὐτοῖς, καὶ φάγονται μῆνα ἡμερών. Μή πρόδατα και βόες σφαγήσονται αὐτοίς, και άρπέσει αύτοις; » Και τί πρός ταύτα Θεός; · Mi yelp Kuplou oux apresse; . Hepl ti yap αν και άδυνατήσαι θεός; Ούκουν έρει τις εύλόγως και έπι τοις παρά Φιλίππου και 'Ανδρέου λόγοις. Μή χείρ Κυρίου ούκ άρκέσει; Δεχόμενοι δέ καί ήμείς είς παραδείγματος τρόπον την του πράγματος φύσιν, νοσημάτων έσχατον καὶ παντός ἐπέκεινα χαχού την όλιγοπιστίαν ηγώμεθα, κάν έργάζηται Θεός, ή και δράσειν έπαγγέλληται, πίστει δή πάντως άπεριεργάστω γινέσθω δεκτον, και μή τῷ οὐ δύνασθαι νοείν, δπως έσται τὰ ὑπὰρ ἡμᾶς, ἐπ' ἀσθενεία τῆ έπί τισι, κατηγορείσθω τὸ Θείον. Πρέποι δ' ἀν τῷ άγαθῷ, καὶ σώφρονι, καὶ βεδηκότα καλῶς φορούντι τὸν λογισμόν, κάκεῖνο λαμβάνειν είς νοῦν, ὡς καὶ ὁ του σώματος όφθαλμός, ούχ όσον αν βούλοιτό τις, τοσούτο δή πάντως καὶ κατόψεται, άλλ' όσον ἐνδέχεται, xal to til: brasme soluter hitton . to ge-fr offer πολλφ λίαν άνατεθειμένα, κάν όλως φαντάζηται, διαάρπάζων την θεωρίαν. Οδτω μοι νόει καλ τον άνθρώπενον νουν · μέχρε γάρ των δοθέντων δρων αὐτῷ παρά του πεποιηκότος έφιχνεϊται, καὶ έκτείνεται, κάν όλως ὑπάρχη κεκαθαρμένος · δύεται γάρ ούδεν τῶν ύπερκειμένων, παραχωρήσει δέ, και ούχ έκων τοίς ύπερ την φύσιν, ούδαμόθεν έχων αύτων περιδράττεσθαι. Πίστει τοίνον τὰ ύπερ ύμᾶς, καὶ οὐ ζητήσει λαμβάνεται, και θαυμάζεται μεν ό ούτω πιστός, άνεπιτίμητος δε ούδαμώς ό τοις έναντίοις περιπεσών.

Και έπι τούτψ πάλιν αύτος ήμιν ό Σωτήρ μαρτυρήσει λέγων : « Ό πιστεύων είς τον Υίον ου πρίνεται, ό εὶ μή πιστεύων, ήδη κέκριται. Διειληφότες δὲ ἄπαξ τὸν λόγον τὸν ἐπὶ τῶ χρῆναι μή άπιστείν τῷ Θεῷ, φέρε δή τι πάλιν ἐχ τῶν ἱερῶν Γραμμάτων άναλεξάμενοι παραθώμεν είς μέσον, καί

saturantis virtutem deprædicant, quando certe etiam cum nihil plane adesset (nam quid inter tantos erant illa, quæ penes adolescentulum supererant, ut Andreas aiebat), charitatis erga turbar officia abundantissime superavit. Talem quoque fidei tenuitatem sapientissimi Moysis in deserte comperiemus. Flebant enim Israelitæ, et nefando mensarum Ægyptiarum cupiditate impuros carnium lebetes, ceparum et alliorum et istiusmodi vilium rerum somniabant, immani voluptate capti, et divinorum bonorum contemptu in sequestrem et doctorem 279 sunm Moysen insurgebant. Sed non ignorabat Deus quibus de rebus in fletum erumperent, et certe promisit se carnes illis daturum. Sed quonism promissio illa fiebat in deserto, et si captum mentis humanæ consideres, ea res impossibilis quodammodo videbatur, accedit clamans Moyses : . Sexcenta millia peditum hic sunt, in quibus sum in eis; et tu dixisti: Dabo eis carnes comedere, et comedent mensem dierum. Numquid oves et boves occidentur illis, et sufficiet illis? > Quid autem ad hæc Deus? « Numquid manus Domini non sufficiet 34 ? » Quid enim non possit Deus ? Quoeirca de Philippi et Andrez sermonibus jure dicet aliquis: Numquid manus Domini non sufficiet? Nos autem, rei natura exempli vice assumpta, morborum et malorum extremum incredulitatem esse ducamus, et, si quid Deus, aut faciat, aut facturum se promittat, fide simplici confestim illud suscipiatur, nec ex eo quod quo pacto futura sint ea quæ nos superant, præ imbecillitate cogitando assequi non possumus, Deus accusetur. Bonum porro et sapientem ac sanum decet in animum inducere, corporis oculum, non quantum quis velit perspicere, sed quantum fieri potest, et nature nostre fert mediocritas : sed quæ valde sublimia sunt, licet quis mentis aciem vehementius intendat, discernere non posse. Ita quoque considera mentem hominis ad certos usque fines intelligendo protendi, licet utique pargata sit. Nihil enim quæ supra nos posița sunt perspicit, sed supernaturalibus rebus cedit, vel invita, cum nullatenus eas possit comprehendere. Fide itaque, κρίτειν οὐ δύναται, λεπτοτάτην ἐπ' αὐτοί; καὶ μόλις D non indagine que supra nos sunt capiuntur, et ut laudatur qui credit, ita culpa non caret quicunque in contrarium incidit. Cujus rei testis ipse rursum Salvator nobis crit, his verbis: « Qui credit in Filium, non judicatur; qui autem non eredit, jam judicatus est *7. >

> Sed cum jam semel de incredulitate in Deum non suscipienda disseruerimus, age, rursum e sacris Litteris nonnihil in medium proferamus, et

ad lectorum utilitatem exponamus. Redeo itaque ad Moysen illum sacrorum antistitem. Jussus est olim, cum in deserto populus intolerabili siti premerctur, socium sibi Aaronem adhibere, 280 et virga saxum percutere, ut aquarum fontes educeret. Sed cum Domini jussis haud multum crederet, et præ humanitate pusillo esset animo: « Audite me, inquit, increduli: numquid ex petra hac educemus vobis aquam? Et extollens Moyses manum suam, percussit petram semel et bis, et exsiliit aqua multa. Et dixit Dominus ad Moysen et Aaron: Quia non credidistis sanctificare me in conspectu filiorum Israel, propterea non inducetis vos synagogam hanc in terram quam dedi eis 18. 1 Nummerces incredulitatis? Quod si Moyses ille tantus vir cum esset, reprehensus est, cuinam Deus ignoscet, aut quis indignationem ejus effugiet qui adeo personarum acceptor non est **, ut ne ipsum quidem Moysen immunem esse voluerit, ad quem dictum est : (Novi te præter omnes, et gratiam invenisti apud me 30. 1

VI, 10. Facite homines discumbere. Erat autem fenum multum in loco. Discubuerunt ergo viri numero quasi quinque millia.

Solitam suam benignitatem Salvator exercet, et ab asperis increpationibus abstinet. Nec enim' acerbius insectatur discipulos, licet nimium pusillo animo ac fide oscitantes; sed rebus ipsis potius instruit ad comprehensionem eorum que nondum credunt. Illud enim, Pacite homines discumbere, non mediocrem habet emphasim, et istiusmodi quiddam ab Jesu dici tantum non indicat : O tardi ad percipiendam meam virtutem, et intelligendum quinam ille sit qui loquitur : Facite homines discumbere , ut cum nihil penes vos sit, inde tamen videntes eos saturatos, miremini. e Facite homines discumbere. Hoc enim eis superest. Non enim denarii ducenti comparandis iis quæ turbis necessaria sunt suffecerint, sed quod nummi præstare nequeunt virtute mea assequar, que ad esse cuneta vocavit, et res e nihilo produxit. An vero Elias propheta ille viduze vas oleo replere, et hydriam Indeficientis cibi matrem efficere potuit 11 : qui autem illi ut id posset tribuit, non poterit multipliciter dicam, ineffabilis benignitatis fontem, atque inopinate gratie caput et radicem efficere? Talia 281 ergo in animo Christum habuisse non est improbabile, cum emphatice quodammodo loqueretur. Notat vero etiam utiliter beatus evangelista fenum multum in eo loco fuisse, demonstrans aptum fuisse locum in quo viri discumberent. Observa autem quo pacto multitudine promiscue congregata, cumque mulieres una cum'liberis suis adessent, solos tamen viros numerarit, legis, ut opinor,

gun pacto incredulitatem secula sit animadversio, Α την επί ταίς ἀπιστίαις κόλασιν έκλαμπρύνωμεν πρός ώφέλειαν των έντευξομένων. Ούχουν έπ' αύτον είμε πάλιν τον ἱεροφάντην Μωσέα. Έχελεύετο ποτε χατά την έρημον άφορητω δίψει χαταδαρυνθέντος του λαού, χοινωνόν μέν ποιείσθαι τον 'Ααρών, κατακρούεσθαι' δὲ τῆ ράδδφ τὴν πέτραν, ἴνα καὶ ὑδάτων ἀνομδρήση πηγάς. 'Αλλ' ού σφόδρα τοξς του προστάττοντος άναπεπεισμένος λόγοις, όλιγοψυχήσας δέ πως διά τδ. άνθρώπινον · « 'Ακούσατέ μου, φησίν, οί άπειθείς · μή έχ της πέτρας ταύτης εξάξομεν ύμιν δδωρ; Καὶ έπάρας Μωσής την χείρα αὐτοῦ, ἐπάταξε τῆ ράβδφ την πέτραν άπαξ και δις, και εξήλθεν δόωρ πολύ. Και είπε Κύριος πρός Μωσήν και 'Ααρών " Ότι ούκ έπιστεύσατε άγιάσαι με έναντίον των υίων Ίσραήλ. διά τούτο ούχ είσάξετε ύμεζς την συναγωγήν ταύτην quid ergo bine cuivis palebit, quam gravis sit B είς την την, ην δέδωκα αύτοις. . "Αρ' οδν έντευθεν ούχ αν γένοιτο παντί τω σαφές, δπως έστι χαλεπά της άπιστίας τὰ όψώνια; Καὶ εί τοσούτος ὑπάρχων έπετιμήθη Μωσής, τίνος έτι φείσεται Θεός, τίνι δε ούχ εποίσει του εφ' οίς αν απιστήση θυμον ό ούτως άπροσωπόληπτος, ώς μηδέ αύτον έθελησαι δυσωπείσθαι Μωσέα, πρός δν είρηται. Οδόά σε παρά πάντας, και χάριν εύρες παρ' έμοί;

Ποιήσατε τους άνθρώπους άναπεσείν. Ην δέ χόρτος πολύς έν τῷ τόπφ. 'Ανέπεσον οὖν ἀνζρες τόν άριθμόν ώσει πενταπισχίλιοι.

Πραότητα μέν την συνήθη τετίμηκεν ό Σωτηρ, καὶ τό μέν δριμό των ελέγχων αφίστησιν. Ούχ έπιτιμά γάρ δηκτικώς και λίαν νυστάζουσε τοίς μαθηταίς. όσον ήχεν είς τὸ ἐπ' αὐτῷ μικρόψυχόν τε καὶ όλιγό. πιστον · παιδαγωγεί δὲ μάλλον διά πραγμάτων αύτων είς κατάληψιν ών ούπω πιστεύουσι. Το γάρ, « Ποιήσατε τούς άνθρώπους άναπεσείν, » οὐ μετρίαν Εχει την Εμφασιν, μόνον δε ούχι και τοιουτόν τι λέγοντα δειχνύει τὸν Ἰησοῦν. "Ο βραδείς είς τὸ την εμήν συνιέναι δύναμιν, και νοήσαι τίς ὁ λαλῶν, ἀνακλίνατε τούς άνδρας, Ιν' έχ μηδενός του παρ' ύμιν χειμένου κατακορεσθέντας όρωντες θαυμάζητε. « 'Ανακλίνατε τους άνδρας. > Τουτο γάρ αύτοις το λειπόν έστιν. Ού γάρ δηνάρια μέν διακόσια τὰ ζωαρκή τοίς δχλοις περιποιείν αν ίσχυσε, χρημάτων δε των εν ανθρώποις τὸ μεῖον ἐν τῷ δύνασθαι σώζειν, ἡ ἐμἡ κεκτήσεται δύναμις, ή πάντα πρός το είναι καλούσα, και των έξ ούχ δντων δημιουργός. Οὐδὲ Ἡλίας μὲν ὁ προφήτης ανενδεά τον έλαιοφόρον της χήρας έτίθει χαμφάκην, μητέρα τε άνεκλείπτου τροφής την όδριαν άποplicare nihilum, et quod in manibus est, ut sim- D τελεί; ὁ δὲ κάκείνω τὸ δύνασθαι διδούς, οὐκ ἄν έξίσχυσε πολυπλασιάσαι το μηδέν, και το προστυχόν άπλως της άρρητου φιλοτιμίας έργάσασθαι πηγήν, και άδοχήτου χάριτος άρχην τε και ρίζαν; Τοιαυτα μέν ούν έννοῆσαι τυχόν ούχ ἀπίθανον διά τῆς ἐμφάσεως οίονει λέγοντα τον Χριστόν. Έπισημαίνεται δέ χρησίμως ὁ μακάριος εὐαγγελιστής, ὅτι καὶ χόρτος ήν εν τῷ τόπιο πολύς, ἐπιτηδείως Εχοντα τὸν χῶρον πρός το και δείν άνακλίνεσθαι τους άνδρας επιδειχνύς. Έπιτήρει δε όπως άναμεμιγμένης είς έαυτον τῆς τῶν τρεφομένων πληθύος, και γυναικῶν δηλονότι

⁵⁰ Num. xx, 10-12. * Rom. ii, 11, et alibi. * Exod. xxxiii, 17. 11 Reg. xvii, 9-16.

θμήσατο, ταίς κατά νόμον, ώς οίμαι, συνηθείαις άχολουθών. Διατάττοντος γάρ του Θεού, και πρός τον Ιεροφάντην λέγοντος Μωσέα. « Λάβετε άρχην πάσης συναγωγής υίων Ίσραήλ κατά συγγενείας, κατ' οίχους πατριών, κατά άριθμόν εξ όνόματος, κατά κεφαλήν αὐτῶν · πᾶς ἄρσην ἀπὸ εἰκοσαετοῦς, και έπάνω · , άπετελείτο το προσταχθέν, και μακρόν μέν όνομάτων ό προφήτης συνετίθει κατάλογον, θηλειώνδε παντελώς [και | μειρακιώδους ήλικίας άλογήσας όρθται, καταγράφει ελ δγλοντον ή,6ήσαντα. Τίμιον γάρ και εν βιελίω Θεού παν δσον ανδρώδες και νεανικόν, και ού νηπιάζον είς φρόνησιν την επ' άγαθοίς. Ούκουν και συνήθειαν διά τούτου τετίμηκε νομικήν, και θεώρημά τι πάλιν διαπλάττει πνευματικόν. Ή γάρ ούκ εύλόγως έρουμεν είς όλην του προκειμένου την διάνοιαν βλέποντες, δτι τον μέν ύδριστήν και άλαζόνα των 'loudalou λαδυ και έχτρέπεται δικαίως, και καταλιμπάνει Χριστός, προσδέχεται δε και λίαν ήδέως τούς προσιόντας αύτω. καί ταζι οδρανίοις καταπιαίνει τροφαίς, άρτον όρέγωι τον νοητόν, τον στηρίζοντα χαρδίαν άνθρώπου; 'Αποτρέφει δε σύχ επιπόνως αύτους, άλλ' ελαρώς τε και άνειμένως, και μετά πολλής τής εν είλαδεία τέρψεως. Τουτο γάρ ήμιν ή έπὶ τῷ χόρτφ τῶν δχλων κατάκλισις σημαίνει, ώς ήδη και πρέπει έκάστω των της τοιαύτης ήξιωμένων χάριτος τὸ ἐν Ψαλμοίς έχεινο λέγειν · « Κύριος ποιμαίνει με, και ούδέν με ύστερήσει, είς τόπον γλόης έχει με κατεσκήνωσεν. > Έν πολλή γαρ τέρψει και τρυφή ταις διά του Πνεύ- C ματος χορηγίαις ό των άγίων έχτρέφεται νούς, χατά τὸ εἰρημένον ἐν τῷ "Ασματι τῶν ἀσμάτων" « Φάγετε, καί πίετε, και μεθύσθητε, οί πλησίον. > Πολλών δέ οντων και άναμιξ, καθάπερ ήδη προειρήκαμεν, των άναχειμένων άνδρων επεμινήσθη μόνων, άποσιωπήσας γυναίχας και τέχνα χρησίμως τῷ θεωρήματι. Διδάσχει γέρ ήμας, ώς δι' αίνίγματος, ότι τοίς άνδριζομένοις, είς το άγαθον δηλονότι, πρεπωδέστερον τως καλ οίκειότερον ή παρά του Σωτήρος χορηγηθή-→ ται τροφή, καὶ ούχὶ τοῖς ἐκθηλύνεσθαι πεφυκόσιν είς έξιν ούχ άγαθην, άλλ' ούδὲ τοῖς νηπιάζουσι ταῖς φρεσίν, ώς διά τουτο μηδέν συνιέναι δύνασθαι των άναγχαίων είς γνώσιν.

"Elaber our roug aprove o Ingoug, zal suza- D ριστήσας διέδωχε τοῖς μαθηταῖς · οἱ δὲ μαθηταὶ τοῖς draxsupérois. opolos xal ex των obaplur, coor hoslor.

Εύχαριστεί μέν είς τύπον ημέτερον, και της όφειλούσης ήμιν ένυπάρχειν εύλαδείας ύπογραμμών. 'Ανατίθησι δὲ πάλιν, ὡς ἄνθρωπος, τῆ θεία φύσει την έπι τῷ παραδόξω δύναμιν. Κατείθισται γάρ πως ούτος ὁ τρόπος αὐτῷ, καὶ ώφελοῦντι πρός ὑπογραμμον εύλαδείας, χαθάπερ είρηχαμεν, τούς έφ' οίς άναδειχθή των καλλίστων είσηγητής, και οίκονομικώς κατακρύπτοντί πως το θεοπρεπές άξίωμα, πρίν επιστήναι του παθείν τον καιρόν. ήν γάρ δή και διά φροντίδος αὐτῷ τὸ λαθείν ἐπείγεσθαι τὸν ἄρχοντα

παρουσών σύν τέχνοις, μόνους τοὺς ἄνδρας ἀπηρι- A consuetudinem secutus. Deo enim jubente Moysi his verbis : « Sumite principium omnis congregationis Aliorum Israel secundum cognationes, secundum domos patriarum eorum, secundum numerum ex nomine corum, secundum caput corum: omnis masculus a viginti annis et supra 20 per fecit propheta quod jussus est, longumque nominum catalogum instituit, in quo feminarum et puerilis ætatis nullam prorsus rationem habuisse videtur, sed eos tantum enumerat qui pubertatem excessérant. Honoratur enim in libro quoque Dei quidquid virile et juvenile est, nec in cognitione bonorum imbecillum. Igitur et consuetudinem legis hic servavit, et spiritale documentum aliquod instituit. Annon enim, si textus propositi sententiam omnem penitius scrutemur, recte dicemus Christum Insolentem et superbum Judæorum populum juste aversari ac repellere, quotquot autem ad eum accedunt lubentissime suscipere, et cœlestibus saginare cibis, spiritali pane videlicet, qui cor hominis confirmat, porrecto 33? Alit autem eos, non gravate, sed hiları et effusa mente, ac multa cum voluptate pietati conjuncta. Hoc enim nobis significat ille turbarum in feno discubitus, ut jam unicuique eorum qui tali gratia donati fuerint illud Psalmista dicendum sit : « Dominus pascit me, et nihil mihi deerit; in loco pascuæ ibi me collocavit. ... In multa enim voluptate et deliciis, largiente Spiritu sanctorum mens educatur, juxta illud quod scriptum est in Cantico canticorum: « Comedite, proximi, et bibite, et inebriamini 33. > Cum autem multi promiscue agerent, ut jam prius diximus, discumbentium virorum duntaxat meminit, mulicribus et pueris utiliter ad nostram doctrinam silentio præteritis. Docet quippe nos tanquam in ænigmate, in studio boni viriliter agentibus convenientius quodammodo et magis proprie cibam a Salvatore suppeditatum iri, non autem iis qui vitiosis moribus 282 sunt effeminati, sed nec ils qui mente sunt pueri, ut ideireo nihil capere possint eorum quæ sunt ad salutem necessaria.

> VI, 11. Accepit ergo Jesus panes, et cum gratias egisset, distribuit discipulis ; discipuli autem discumbentibus : similiter et ex piscibus quantum volo-

Gratias agit, exemplum nobis præbens ejus quæ in nobis esse debet pietatis. Tribuit autem rursus ut homo naturæ divinæ miraculi virtutem. Id enim ei familiare est sive ad pietatis exemplum, ut diximus, eos adjuvet, quos præclaris rebus informandos susceperit, sive ratione dispensationis dignitatem Deo convenientem celet quodammodo, priusquam patiendi tempus advenerit : imprimis enim sæculi hujus principem latere volebat. Quapropter alias quoque voces hominibus convenientes per se

fert, sed animis auditorum rursum medetur, sa- Α τοῦ αίῶνος τούτου. Διά τοι τοῦτο καὶ ἐν ἐτέροις τὰς pientissime quandoque inferens, ut cum ait : « Pater, gratias ago tibi, quoniam audisti me 26 > Cernis ut humano more loquatur, unde simpliciorum mens turbari queat. At cum hoc dicat ut homo, dispensationis rationem statim explicat, et quo onsilio latere velit, atque ita simpliciorum imbecillem animum tractat et confirmat. e Ego enim sciebam, » inquit, « quia semper me audis 47. » Quam ob rem hæc dicis? Propter circumfusam turbam hæc dixi, ut credant, inquit, quia tu me misisti. Numquid ergo hinc manifestum est quod, cum nobis multis modis opituletur, et occultum incarnationis consilium esse velit, bumilius quandogne de se loquatur? Ut igitur illud ibi, « Gratias ago tibi, , juxta rationem dispensationis accipitur, ita hic quoque intelligitur panibus benedixisse. Notandum vero, pro Edyapiothous Matthæum dixisse, Ebboyhouc, sanctorum tamen evangelistarum editionem nequaquam discrepare. Utrumque enim unum et idem esse Paulus ostendit, dicens, omnem cibum esse bonum, et nihil esse rejiciendum. Sanctificatur enim per verbum Dei et orationem 36; utique vero benedicitur id quod per precationem sauctificatur, quam super mensis perpetuo facere solemus. Porro cum nihil intactum prætermittendum 283 nobis sit quod conducat, agedum in quinque panes qui penes adolescentulum erant, et in duos pisciculos pauca quædam dicamus. Habet reperta sunt, cum ipsa forma, tum numerus. Cur enim, studiosus forsan dicet aliquis, non quatuor potius panes, et tres pisces? Aut cur non quinque, et quatuor pisciculi ? Quid vero cogebat eorum notare numerum, ac non simpliciter potius et abcolute dicebat, ex paucis omnino repertis innumeram hominum qui sequebantur multitudinem satiatam esse? At quod beatus evangelista tam accurate en recenset, aliquid nobis cogitandum præbet, quod etiam indagare est necessarium. Quinque ergo panes esse ait, cosque hordeaceos, duos autem pisciculos, quibus Christus diligentes se pascitur. Existimo vero ego, servato nihilominus erndito culque suo judicio, per quinque panes denotari, hoe est universam legem, utpote quæ per litteram et historicum sensum crassiorem quemdam elbum infert. Hoc enim ex eo significatur quod essent hordeacei. Per pisciculos autem, piscatorum cibum, hoc est, delicatiora illa Salvatoria doctrinæ scripta : duos autem cum ait, apostolicam et erangelicam in nobis prædicationem effulgere significat. Utraque enim hæc sunt piscatorum inventa, et spiritales libri. Miscens itaque veteribus nova Salvator, per legem et Novi Testamenti doctrinam Adelium animas nutrit ad vitam, nimirum æternam. Quod autem discipuli piscatores essent, uti-

μέν άνθρώποις πρεπούσας σχηματίζεται φωνάς, ώ; άνθρωπος · θεραπεύει δὲ πάλιν τῶν ἀκροωμένων τὸν νούν, σοφωτάτην έσθ' ότε ποιούμενος την έπαγωγήν, ώς εν τῷ, ε Πάτερ, εὐχαριστῶ σοι, ὅτι ἡχουσάς μου.» Όρας, όπως ανθρωποπρεπής ο λόγος, και την τών άχεραιοτέρων διάνοιαν έχταράξαι δυνάμενος; 'Αλλ' ότε τουτό φησιν, ώς άνθρωπος, τότε δή πάλιν εύθυς της οίχονομίας έξηγείται τον τρόπον, και τον έπι τῷ βούλεσθαι λανθάνειν σχοπόν, άριστα δή λίαν οίχονομών, καὶ ἀνατειχίζων παραλελυμένον τῶν ἀπλουστέρων τον νούν. « Έγω γάρ ήδειν, φησίν, δτι πάντοτέ μου απούεις. • Τίνος ούν ένεκα τοιαύτα λαλείς; Διά τον δχλον τον περιεστώτα είπον, ίνα πιστεύσωσι, φησίν, ότι σύ με ἀπέστειλας. "Αρ' ούν ούχ ἄν γένοιτο διά τούτων καταφανές, ότι πολυτρόπως ήμας ώφελών, καὶ τὸν κεκρυμμένον τῆς μετά σαρκός οίκονομίας, ώς αν αύτῷ πρέποι, διανύων σχοπόν, ταπεινότερά πως, ή εν οίς έστιν άληθως, έσθ' ότε λαλεί; 'Ως ούν εν εκείνφ οίκονομικώς τό, ε Εύχαριστώ σοι, » λαμδάνεται, ούτως καὶ ένταύθα τὸ, εὐλογήσας ἐπὶ των άρτων, νοείται. Σημειωτέον δὲ, δτι άντὶ τοῦ εύχαριστήσας, τὸ Εύλογήσας είρηκεν ὁ Ματθαΐος. διαφωνήσει δὲ οὐδαμῶς τῶν ἀγίων ἡ Εκδοσις. Έν γάρ ἀποδείξει τὸ συναμφότερον ὁ Παῦλος είπων, ὅτι παν βρώμα καλόν, και ούδεν απόδλητον. 'Αγιάζεται γάρ διά λόγου Θεού και έντεύξεως * εύλογείται δέ πάντως το άγιαζόμενον διά τής εν έντεύξει προσευxic, for ent rpanifaic del noiste etblopeba. Eneibh enim rationem quamdam mysticam corum quæ c δε άζητητον των συμφερόντων οδόεν καταλιμπάνεσθαι πρέπει, φέρε δή τι βραχύ και είς τους πέντε λέγωμεν άρτους, οίπερ ήσαν παρά τῷ παιδαρίφ, και είς τὰ δύο όψάρια. Λόγον γὰρ ώδινει μυστικόν των τύρημένων αυτό τε το είδος, και μήν και ό άριθμός. Διὰ τί γάρ, τυχὸν έρεί τις τῶν φιλομαθεστέρων, ούχὶ μάλλον τέσσαρες οἱ άρτοι, καὶ τρεῖς οἱ ίχθύες; Διατί δὲ μή πέντε, καὶ τέσσαρα διβάρια; Τί δὲ ἡν όλως τὸ ἀναγκάζον καὶ τῶν ηὐρημένων ἐξηγεῖσθαι τον άριθμον, και ούχι μάλλον άπλούστερόν τε και απολύτως είπεν εξ όλίγων κομιδή των ηύρημένων την αμέτρητον των ακολουθούντων αποτετράφθαι πληθύν; Το δε λίαν εσπουδασμένως και περι τούτων έξηγείσθαι τον μακάριον εύαγγελιστήν, δίδωσί τι πάντως έννοείν, δ καὶ ζητείν άναγκαίον. Οδκοῦν hordeaceos quinque sapientissimi Mosis libros D πέντε μέν είναι φησι τοὺς άρτους, καὶ τοῦτο κριθίνους, δύο δὲ τὰ δψάρια, καὶ διὰ τούτων ἀποτρέφει Χριστός τους άγαπωντας αυτόν. Οίμαι δε έγωγε · καί exemples to abelition o deyonagite. Que gig his ams πέντε άρτων των χριθίνων, το πενταμερές του πανσόφου Μωσέως βιελίον σημαίνεται, τουτέστι σύμπας δ νόμος, παχυτέραν ώσπερ είσφέρων την διά του γράμματος και της Ιστορίας τροφήν τούτο γάρ ύποδηλοί, τὸ ἀπὸ κριθής · διὰ δὲ τῶν ἐψαρίων ἡ διὰ των άλιέων τροφή, τουτέστι τὰ τρυφιρώτατα των του Σωτήρος μαθημάτων συγγράμματα · και δύο ταυτά φησιν, άποστολικόν έν ήμιν και εὐαγγελικόν διαλάμπει χήρυγμα. "Αμφω δὲ ταῦτα τῶν άλιέων

εδρήματα, καὶ λογογραφίαι πνευματικαί. 'Αναμίξας A que manifestum est. Nam licet omnes piscatores τοιγαρούν ὁ Σωτήρ τοις παλαιοίς τὰ νέα, διὰ νόμου non essent, tamen queniam inter eos tales quidam και μαθημάτων Διαθήκης καινής των είς αύτον erant, ideireo a veritate non aberrat quod diπιστευόντιον τάς ψυχάς άποτρέφει πρός ζωήν, δήλον cimus. ough desat.

'De δέ ένεπλησθησαν, λέγει τοῖς μαθηταίς abrov . Eurapapers tà aspidasocurra z.ladpara, Ira poi ti axidopeai. Europayor our, nat έγέμισαν δώδεκα ποφίνους πλασμάτων, έπ των nère aprur tur apolirur, axep exeptoreure

τοῖς βεδρωμόσι.

έαυτου μαθηταίς επιτάξαι Χριστός συλλέγειν αὐτά. Β dam discipulis suis jussisse ut reliquies colli 'Αλλ', οίμαι, παστισούν έννοήσαι πρεπόντως, ώς ούκ av els cecto minboyelas natagaines fineaxero . nat. ti ligu Xpiotos; all ooot els tis to ton und' huds. Τί γάρ ήν έκ πέντε κριθίνων, το περιλελείφθαι προσδοχώμενον; 'Αλλ' έχει πολλήν οίχονομίαν δ αόγος, και το θαύμα τοις ακροωμένοις διαφανές έργάζεται. Τοσαύτη γάρ τις ένέργεια θεοπρεπούς εξουσίας περί το πράγμα έστιν, ώς μή μόνον έχ πέντε τον άριθμον χριθίνων και όψαρίων δυοίν δημον σύτω κατακορεσθήναι πολύν, άλλ' έτι πρός τουτο καί συγχομισθήναι λειψάνων χοφίνους δώδεχα. "Αλλω τε και ετέραν τινά, κατά το είκος, το θαύμα την ύπόνοιαν άπεκρούσατο, τή των λειψάνων εφρέσει βεδαιούμενον είς πίστιν του πάντω; τε και άληθώς τροφής C γενέσθαι πλεονασμόν, καὶ ούχὶ μάλλον φαντασίας έπίδειξιν άπατώσης και τον των έστωμένων, και νών διακονούντων αύτολς έφθαλμόν. Τὸ δέ γε μεζζόν τε και άξιολογώτερου, και λίαν ήμας ώφελουν, έκεινό έστι - κατανόει γάρ δπως προθυμοτάτους ήμας διά τοῦ θαύματος ἀπεργάζεται πρός το βούλεσθαι καλ λίαν άσμένω; φιλοξενείν, μονονουχί δι' αύτων ήμίν άναδοήσας των γεγενημένων ώς ούκ έπιλείψει τά παρά θεού τον ποινωνικόν, και τῷ φιλαλλήλφ χαίροντα τρόπφ, και το γεγραμμένον αποπληρούν έθελήσαντα · « Διάθρυπτε πεινώντι τον άρτον σου. » "Οχυφι μέν γάρ τῷ περί τοῦτο κατειλημμένους τοὺς μαθητάς εύρισκομεν έν άρχη, άλλ' έπείπερ ήσαν ούτω διακείμενοι, πλουσίαν αύτοις ὁ Σωτήρ την άπο των λειφάνων ετίθει συγκομιδήν. Διδάσκει δε ήμας D διά τούτων, ότι και βραχύ τι δαπανώντες είς δόξαν θεου, πλουσιωτέραν άντιληψόμεθα χάριν, κατά τὸ είρημένον παρά Χριστού· ε Μέτρον χαλόν πεπιεσμένου, και σεσαλευμένου, ύπερεκχυνόμενου, δώσουσεν είς του χόλπον ύμων. > Ούχ άχνητέου τοιγαρούν είς μοινωνίαν την λξ άγάπης της είς άδελφούς, Ιτέον δέ udidos els estodulas ayabhs. xet exsos uts, xal δειλίαν την ἀφιλοξενείν άναπείθουσαν, ὡς πορόωτάνω ποιησώμεθα, βεδαιούμενος δε πρός ελπίδα διά της πίστεως του κατά μικρά πολυπλασιάζειν δύνασθαι τον Θεον, ανοίξωμεν τοίς δεομένοις τα σπλάγχνα, κατά την του νόμου διάταξιν · ε 'Ανοίγων γάρ, φησίν, ανοίξεις τά σπλάγχνα σου τῷ ἀδελφῷ σου τῷ

δτι την αλώνιον. "Οτι γάρ εξ άλιέων οι μαθηταί, πρόδηλου δήπου καί σαφές: εί γάρ μη πάντες τυχόν, all engines eler in acros of romotor, own the ent tole elemenous algulas o loss their our ex-

> VI, 12, 13. Ut autem impleti sunt, dixit discipulis suis : Colligite quæ superaverunt fragmenta, ve percont. Collegerunt ergo, et impleverunt duodes cophines fragmentorum, ex quinque panibus herdeaceis, que superfuerunt his qui manducaverant.

> Existimaverit aliquis Christum parcimonia quarent. Sed quivis, opinor, 284 facile cogitabit nen tam restrictum fuisse Christum, et quid dico Christum? ne unum quidem e nobis. Quid enim ex quinque panibus bordeaceis reliqui exspectari poterat ? At singulari consilio id dicitur, et manifestam in auditorum mentibus admirationem parit. Tanta enim vis divinæ potestatis est in ea re, ut non solum ex quinque panibus hordeaceis et pisciculis duobus tanta multitudo populi satiata sit, sed præterea duodecim quoque cophini reliquiarum superfnerint. Quin miraculum istud reliquiarum abundantia confirmatum aliam quamdam suspicionem depulit, ne videlicet inani specie convivarum et ministrorum oculi deludi viderentur, sed revera cibos superesse. Sed maximum et utilissimum illud esse notabis, quod hoc miraculo Christus ad hospitalitatem sectandam alacriores efficit, ipso facto propemodum inclamans Deum non defuturum ei qui que habet libenter confert in alios, et beneficentia oblectatur, et quod scriptum est implere nititur : a Frange esurienti panem tuum . . Discipulos enim comperimus initio fuisse in boc paulo tardiores, sed cum Ita affecti essent, magnam reliquiarum copiam Salvator eis colligendam tradidit, flis autem docemur, si modicum quid in Dei gloriam impenderimus, uberiorem nos ab eo vicissim gratiam recepturos, juxta illud quod dictum est a Christo: « Mensuram bonam et confertam, et coagitatam, et supereffluentem dabunt in sinum vestrum . . Non est igitur oscitanter agendum in excipiendis cum charitate fratribus, sed andendum potius, et excutiendus es metus qui nos ab hospitalitate avocat, et in spe firmati potius per fidem que Deum exigua queque multiplicare posse credimus, speriamus viscera indigentibus, ut lex precipit : c Aperiens enim inquit, speries viacera tua fratri tuo qui indiget te ". . Quando enim misericors videbere, si durus in hac vita permanseris? Quandonam vero mandatum implebis, si tempus effluere patiaris quo tu illud actu præstate possis? Recordare Psalmistæ dicentis : « Quoniam non est in morte qui memor

sit tui : in inferno autem, quis confitebitur tibi "? > Α ἐπιδεομένω ἐν σοί. > Πότε γὰρ ἐλεήμων ὀφθήση, 285 Quis enim mortuorum fructus erit, aut quomodo meminerit Dei præcepta ejus implendo, quisquis in infernum descenderit? « Conclusit enim Deus super eum, » ut scriptum est 43. Ideoque sapientissimus ille Paulus nos erudiebat scribens his verbis: Dum tempus babemus, operemur bonum ". . Et hæc guidem, guod ad sensum historicum attinet, utiliter dici poterunt. Verum cum ratione magis spiritali intelligentes ea quæ dicta sunt, nec enim aliter factum oportuit, per quinque hordeaceos panes Mosis Pentateuchum, per duos autem pisciculos sapientia sanctorum apostolorum scripta significari dixerimus, mysticam rursus ac spiritalem quamdam observationem his quæ prius retulimus consentaneam excogitandam esse puto. B laitur jussit quidem Salvator turbas recumbere, et cum panes benedixisset et pisciculos, apposuit, discipulorum nempe ministerio. Postquam autem mirabiliter saturati sunt qui comederant, colligere jubet quæ supererant, et implentur cophini duodecim, singulis, ut credibile est, discipulis unus: totidem enim ipsi quoque erant. Quid ergo hinc intelligemus, nisi quod dominus convivii fidelium Christus est, et qui ad eum accedunt divinis ac cœlestibus doctrinis alit, cum legalibus, tum evangelicis et apostolicis : sed non utique ipse er se id facere videtur, sed discipuli gratiam nobis supernam ministrant : « Non enim sunt ipsi qui loquuntur, , ut scriptum est, e sed Spiritus Patris, qui loquitur in ipsis 46. > At mercede non carebit sanctorum apostolorum iste labor. Nam cum spiritales nobis escas apposuerint, et accepta a Servatore bona ministraverint, uberrimam retributionem accipient, et plenissimam a Deo munificentiæ gratiam consequentur. Id enim ex eo significari puto, quod post labores et ministerium convivis exhibitum, fragmentorum copbinus uniquique mandato Christi collectus est. Cæterum dubium non est idipsum post illos ad sanctarum Ecclesiarum præsules quoque transiturum,

σάμενοι, πλουσιωτάτην άποίσονται την άντίδοσιν, και πληρεστάτην εύρησουσι παρά Θεού της φιλοτιμία; την χάριν. Ο μαι γάρ τούτο, και ούχ ετερόν τι, δηλούν το μετά τους πόνους, και την υπουργίαν την έπὶ τοῖς δαιτυμόσι δεδαπανημένην, κόφινον έκάστω συνειλέχθαι μεστόν διὰ προστάγματος τοῦ Χριστοῦ. "Οτι δε μετ' έκείνους τὰ έκ τοῦ τύπου διαδήσεται και είς τοὺς τῶν άγίων ήγουμένους Έκκλησιῶν, οὐκ άμφίδολον.

VI. 14. Illi ergo homines cum vidissent quod Je- D sus fecerat signum , dicebant quia, Hic est vere propheta 286 qui venturus est in mundum.

Signum mirantur qui quæ majestatis sunt divinæ estimare norunt, quique ratione potius humana reguntur, quam belluina temeritate laborant, cujusmodi erant impii Judzi, qui cum ex Christi operibus juvari debuissent, sanitate mentis exciderunt. Jam enim Jesum quoque lapidandum esse statuerunt, quod eum miracula sæpius edere viderent. Illorum igitur insania longe meliores sunt,

σκληρός διαμείνας τον εν τώδε τώ βίω χρόνον; Πότε δε πληρώσεις την έντολην, τον του δύνασθαι δράν ένεργεία παριππεύειν επιτρέπων καιρόν; Μέμνησο λέγοντος τοῦ Μελφδοῦ · « "Ότι οὐχ ἔστιν ἐν τῷ θανάτφ ό μνημονεύων σου, εν δε τῷ ἄδη τίς εξομολογήσεταί σοι; > Ποίος γάρ έτι των νεχρών ό χαρπός, ή πως έτι μεμνήσεταί τις θεοῦ διὰ τοῦ πληροῦν ἐντολήν, τῶν έν [al. είς] άδου καταδεδηκότων; « Συνέκλεισε γάρ ὁ Θεός κατ' αὐτοῦ, > κατά τὸ γεγραμμένον. Διάτοι τούτο, και ό σοφώτατος ήμας επαίδευε Παύλος . ("Εως καιρόν έχομεν, έργαζώμεθα τὸ άγαθὸν,) έπιστέλλων τισί. Και ταύτα μέν ημίν είς το έχ της ίστορίας λελέξεται χρήσιμον. Έπειδή δε πνευματικώτερον έχλαμδάνοντες τὰ εἰρημένα, χρῆν γὰρ οῦτω, καὶ ούχ έτέρως, διά μέν των πέντε χριθίνων το Μωσαϊκον έφημεν ὑποδηλοῦσθαι βιβλίον, διά δὲ τοῖν δυοίν δύαρίοιν, τά σοφά των άγίων αποστόλων συγγράμματα. χρήναι πάλιν ὑπολαμδάνω, καὶ ἐπὶ τῆς τῶν λειψάνων συλλογής, μυστικόν τι καλ πνευματικόν έπινοήσαι θεώρημα, τή των είρημένων ακολουθία συντρέχον. Ούχουν εχέλευε μέν ὁ Σωτήρ αναπίπτειν μέν τούς δχλους, εύλογήσας δὲ τούς ἄρτους, καὶ τά δύάρια παρετίθει, διά της των μαθητών ύπουργίας δηλαδή. Έπειδή δὲ κατεκορέσθησαν παραδόξως οί βεδρωκότες, συλλέγειν ἐπιτάττει τὰ λείψανα, καλ πληρούνται κόφινοι δώδεκα, είς έκάστω των μαθητών, κατά τό είκός ' ήσαν γάρ τοσούτοι και αύτοί. Τί ούν Ετερον έντευθεν ύπονοήσομεν, ή πάντως έχεινο, καλ ούχ έψευσμένως, ότι πανηγυριάρχης μέν των έπ' αὐτῷ πιστευόντων έστιν ό Χριστός, και τους πρός αύτον Ιόντας αποτρέφει τοίς θείοις τε καλ οὐρανίοις, δήλον ότι μαθήμασι, νομικοίς τε καί προφητικοίς, εύαγγελικοίς τε και άποστολικοίς άλλ' ού πάντως αύτος όραται τούτων ὁ αὐτουργός, διαχονοῦσι δὲ ἡμῖν τἡν άνωθεν χάριν οἱ μαθηταί · ε Αύτολ γάρ οῦχ εἰσιν οἰ λαλούντες,» κατά το είρημένον, «άλλά το Πνεύμα τοῦ Πατρός το λαλούν έν αύτοζε. > 'Αλλ' ούχ άμισθ! τοζς άγίως άποστόλοις ό πρός τούτο γενήσεται πόνος. Η αραθέντες γάρ ημίν τάς πνευματικάς δήλον ότι τροφάς, και τὰ παρά τοῦ Σωτῆρος ήμιν ἀγαθά διακονη-

ΟΙ οδη άνθρωποι, Ιδόντες δ εποίησεν ο Ίησους σημείον, έλεγον, ότι Ούτος έστιν αληθώς δ προ-

φήτης ο έρχομενος είς τον πόσμον. Θαυμάζουτι το σημείον οί δοχιμάζειν είδότες τά θεοπρεπή, και άνθρωπίνω μάλλον λογισμώ διοιχούμενοι, ήπερ χτηνώδη νοσούντες την άδουλίαν, όποιοί τίνες ήσαν οι δυσσεθείς Τουδαίοι, δέον ώφελείσθαι τή των τελουμένων περιφανεία, καί τὸ χρίνειν ὁρθῶς δύνασθαι ζημιούμενοι. Χρηναι γάρ ήδη και καταλιθούσθαι τον Ίησούν εδοκίμαζον, των παραδόξων ότι δή πολλάχις όρῷτο δημιουργός.

Δμείνους τοιγαρούν και οὐ κατά τι μέρος βραχύ τῆς A qui hunc in modum mirantur, et qui uno isto coexelver amovolas, of the baumajortes, xal to tel τούτω, και μεγάλω σημείω σωφρόνως αναπεπεισμένοι λοιπόν, ότιπερ εξη πάντως αύτος ό και ήξειν είς κόσμον εν προφήτου τάξει προκεκηρυγμένος. Έπιτήρει δέ, δση πάλιν έντεύθεν όρᾶται διαφορά, γένους τέ φημι του έξ Ίσραήλ, και των έξω της Ἰουδαίας κειμένων. Οι μεν γάρ, καίτοι πολλών και ούκ άναξίων είς το θαυμάζεσθαι γεγονότες θεωροί, σχληροί μέν ούχ όπως είσι, και ἀπάνθρωποι μόνον, άλλά δή χαλ φονώσιν άδίχως, τὸν ὅτι προσήχοι διασώζειν αὐτοὺς προθυμούμενον, ἀτιθάσσοις ἀπονοίαις, πόλεως τε τής έαυτών, και χώρας ελαύνοντες. Οι δε της Τερουσα-) ήμ εξωχισμένοι, και διά τούτου το άλλογενες ύπεμφαίνοντες, ένὶ καὶ μόνφ σημείφ δοξάζουσι, καὶ άνενδοιάστω; τη πίστει παραδέγεσθαι δείντας επ' αύτῷ Β διαλήψεις εύγενως δοχιμάζουσιν. 'Από δή τούτων άπάντων, αὐτοχατάχριτος μέν, καὶ αὐτόκληρος εἰς τὸ γρήναι λοιπόν ἀποβρίπτεσθαι δικαίως ὁ Ίσραήλ άνχρεωστούμενον.

Ίησοῦς οὖν γνοὺς, ὅτι μέλλουσιν ἔρχεσθαι, και άρπάζειν αὐτόν, Ινα ποιήσωσι βασιλέα, ανεχώρησε πάλιν είς το όρος αυτός μόνος.

Αξιεπαινετωτάτην μέν αν τις εποίησε την ψήφον, καλ σφόδρα δικαίως, τοίς άπο του μεγάλου θαύματος άναπεπεισμένοις εύχόλως, ότι δή πρέποι τὰ πάντων έξαίρετα προσείναι Χριστώ, και την άκροτάτην ώς έν μοίρα τιμής ανατίθεσθαι. Το γάρ εθέλειν αύτον είς βασιλέα προχειρίζεσθαι, τί αν Ετερον, ή τούτο σημαίνη; 'Αγασθείη δ' άν τις μετά των άλλων και τούτο' ύπογραμμός γάρ ήμιν άφιλοδοξίας εύρίσκεται Χριστός, και τούς ότι προσήκοι τιμάν ελομένους αύτον C άπορεύγων, και βατιλείαν την άνωτάτω των έν ημίν παραιτούμενος, εί και άξηλωτον αύτῷ άληθῶς τὸ πρίγμα, διά τὸ πάντων βασιλεύειν μετά Πατρό; όμου δέ και δίδωσι νοείν τοίς είς έλπίδα την μέλλουσαν αποδλέπουσιν, ότι μικρόν αὐτοῖς τὸ ἐν κόσμφ μέγα, και ότι τάς εν τῷδε τῷ βίω ήγουν κόσμω τιμές, κέν αὐτομολώσι, μή προσίεσθαι καλόν, ίν' είς έχείνην αναδαίνωσε την παρά Θεού άπρεπές γάρ δυτως τὸ ἐν τούτοις διαλάμψαι φιλείν, τοὺς οί γε πρός θείαν επείγονται χάριν, και δόξαν διψώσι την αἰώνιον. Παραιτητέον τοιγαρούν την ὑπεροψίας άδελφήν και γείτονα, φιλοδοξίαν, και ού πολλώ τω μέτρω των έχείνης όρων άπεσχοινισμένην. Καὶ τὸ μέν έπις ανές έν τιμή κατά του παρόντα βίου, ώς άδικοῦν φεύγωμεν, ζητώμεν δὲ μάλλον τὸ ἐν ταπεινώσει σεμνέν, παραγωρούντες άλλήλοις, καθάπερ ήμας και δ μαχάριος Παύλος ένουθέτει, λέγων · « Τούτο φρονείτω ξχαστος εν ύμιν αὐτοίς, ὁ χαὶ εν Χριστῷ Ἰησοῦ, ός έν μορφή Θεού ὑπάρχων, ούχ άρπαγμὸν ἡγήσατο τὸ είναι ίσα θεφ, άλλ' έαυτον έχένωσε, μορφήν δούλου λαδών, εν δμοιώματι άνθρώπων γενόμενος, και σχήματι εύρεθείς ώς ἄνθρωπος. Έταπείνωσεν έαυτον γενόμενος ὑπήχοος μέχρι θανάτου, θανάτου δὲ σταυροῦ. Διδ καλ ὁ Θεὸς αὐτὸν ὑπερύψωσε, καλ ἐχαρίσατο αὐτῷ

que magne signo adducti sunt ut credant omnino ipsum esse quem sacræ Litteræ prædixerunt in mundum venturum instar prophetæ. Observa porro quantum rursus binc cernatur discrimen generis Israelitici, et eorum qui extra Judæam positi erant. Illi enim quamvis multa nec admiratione indigna spectaverint, non tamen duri sunt et inhumani solum, sed et injuste cædem ei machinantur, qui eorum saluti magnopere studet, agresti furore ipsam cum ex urbe sua, tum regione tota abigentes. Qui vero dissiti sunt ab Jerusalem, atque ideires alienigenarum rationem præ se ferunt, uno eoque solo signo sic afficiuntur, ut indubitata fide opinionem de ipso suscipiendam statuant. Ex bis omnibus igitur patet suopte judicio condemnatum esse Israelem ac juste repudiatum, gentibus vero repositam esse supernam misericordiam, et dilectionem per Christum.

εδείχνυτο, φειδούς δὲ τῆς ἄνωθεν, καὶ αγαπήσεως τῆς διά Χριστού τὸ χρῆναι λαχείν ήδη τοίς ἐξ ἐθνῶν

VI. 15. Jesus ergo cum cognovisset quia venturi essent, ut raperent eum, et facerent eum regem, fugit iterum in montem ipse solus.

Jure utique laudandam eorum sententiam quis censuerit, qui magno illo miraculo facile ad credendum adducti sunt, esse in Christo eximia cuncta, et supremum omnium honorem ei deserendum. Quod enim eum volunt in regem creare, quid aliud quam istud significet? Sed inter cætera hoc etiam quivis mirabitur, quod nimirum Christus nobis exemplum hic contemnendæ gloriæ selpsum tradit, eos fugiendo qui honorem deferunt, regnum hoc mortale respuendo, licet invidendum id ei revera non 287 sit, propterea quod omnibus cum Patre imperat : simulque cogitandum iis præbet qui in futuram spem respiciunt, parvum lis esse quod in mundo magnum est, nec pulchrum esse hujus vitæ aut sæculi honores suscipere licet ultro delerantur, ut ad illum qui a Deo est honorem ascendant : indecorum enim est his eos clarere velle, qui ad divinam gratiam enituntur, æternamque gloriam sitiunt. Respuenda est itaque ambitio arrogantiæ soror et vicina, nec multum dissita. Et quod honore maxime illustre est in hac vita fugiamus ut damnosum, quæramusque potius humilitatis sanctimoniam, alter alteri cedentes, ut beatus Paulus monebat, dicens : « Hoc sentite unusquisque in vobis quod et in Christo Jesu, qui cum in forma Dei esset, non rapinam arbitratus est esse se æqualem Deo, sed semetipsum exinanivit, formam servi accipiens, in similitudine hominum factus, et habitu inventus ut homo. Humiliavit semetipsum, factus obediens usque ad mortem, mortem autem crucis. Propter quod et Deus exaltavit ipsum, et dedit ei nomen quod est super omne nomen 44. > Cernis ut voluntaria humiliatio clarum habeat fi-

sit radix? In forma quidem cum esset Dei ac Patris, humiliavit seipsum Unigenitus homo factus propter nos; sed tametsi in hac vita cum carne apparnit, humilis tamen non permansit: in pristinam quippe dignitatem et gloriam divinam, licet homo factus sit, redit. Idipsum quoque de nobis intelligendum est. Si nos enim de hujus sæculi fastu ad humilia demittamus, tunc certe supernam gloriam vicissim recipiemus, eoque evehemur, ut dii simus per gratiam, ratione similitudinis cum vero naturalique Filio filiorum Dei appellationem sortiti. Atque ut propositis rebus aliquid affine dicam, etiam ipsum, si obveniat, honorum terrenorum culmen ac cæterorum fontem et originem recusemus, si cœlestia sapimus, et supernis servimus polius quam B terrenis. Porro spiritalibus contemplationibus non caret oratio; ideoque rursum dicemus, repetila quodammodo ratione eorum quæ facta sunt, et rebus propositis denuo recensitis: sie enim id quod 288 dicendum est manifestum nobis erit, præsertimque a beato evangelista additum esse : (Secessit in montem solus 67, > quasi necessarium et inevitabile quiddam significet. Igitur Judæorum immanitatem Christus fugiens, discessit ex Jerusalem : quod manifeste est : « Reliqui domum meam , dimisi hæreditatem meam 40. > Tranato mari Tiberiadis, et ab illorum furore procul dissitus, secessit in montem una cum discipulis : quo significari diximus invium et interclusum quodammodo Judzeis iter ad ipsum, et Christum recessisse ob C passionem, usque ad tempus congruum nimirum, eumque illustrem atque conspicuum fore cum suis discipulis, cum relicta Judæa ad gentes migraverit gratiam ad illas transferens. De monte vero aspexit eos qui sequebantur, ac præterea corum alimoniæ providit. Quo rursum diximus typice significari cum inspectionem illam supernam sanctis debitam, juxta illud : « Oculi Domini super justos 40; » tum providentiam quam Deus impertit colentibus se. Præterea magna multitudo populi admirabiliter nutrita est ex quinque panibus et duobus piscichlis: quo quidem intelligi statuimus scripta sanctorum veterum ac novorum per apostolos apponi tis qui Christum diligunt ; quin et discipulorum chorum, et secundum eos sanctarum Ecclesiarum Dei præsules, uberem ministerii erga nos fructum reportaturos : typus enim ille ad omnes initio spectabat. Postremo spectatores signum mirantur, et statuunt Jesum in regem rapere. Quod cum nosset, solus secedit in montem, ut scriptum est. Postquam enim eum gentes ut miraculorum effectorem ac Deum suspexerunt, postquam eum regem cuncti nuncuparunt ac Dominum, tune quoque assumptus est solus in cœlum, nemine ipsum omnino sequente. Primitiæ enim mortnorum cum esset " escendit solus in montem magnum ac verum, juxta

nem, et spiritus demissio multorum nobis bonorum Α δνομα το ύπερ πέν δνομα το Όρξις δπως ή έκούσιος ταπείνωσις λαμπρον έχει το τέλος, και ρίζα πολλων ήμιν άγαθων το μέτριον άναφαίνεται φρόνημα; Έν μορφή μέν ὑπάρχων τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρός, τεταπείνωχεν ξαυτόν ο Μονογενής άνθρωπος γενόμενος δι' ήμας άλλ' εί και πέφηνεν έν τώδε τώ βίω μετά σάρχὸς, άλλ' ούχ ξμεινε ταπεινός · άνατρέχει γάρ είς τό άρχαζον άξίωμα, και είς δόξαν την θεοπρεπή, και εί γέγονεν άνθρωπος. Τον αύτον δή τούτον νοήσαι τις τρόπου, καὶ ἐφ' ἡμῶυ. "Όταν γὰρ ἐαυτούς τῶν διαχένων ύψωμάτων του παρόντος βίου χαταχομίζωμεν είς ταπεινά, τότε δή πάντως και την άνωθεν άντιχομιούμεθα δόξαν, και είς το είναι θεοί κατά χάριν ἀναδησόμεθα, χαθ' όμοιότητα λαμδάνοντες την ώς πρός τον άληθως καί κατά φύσιν Υίον, το καλείσθαι τέχνα Θεού. Καὶ ίνα τι τοίς προχειμένοις είπω τὸ συγγενές, και αύτην, εί πρόσεισι, την έπι γης άκρότητα παραιτώμεθα την άπάσης μητέρα τιμής, εί φρονούμεν τὰ ἐπουράνια, καὶ τοῖς άνω πολιτευόμεθα μάλλον, ήπερ τοίς ἐπὶ τῆς γῆς. Πνευματικών δὲ θεωρημάτων ο λόγος ήμιν ούχ άμοιρεί. διο δή πάλιν έρουμεν. Όλην ώσπερ άνακεφαλαιούμενοι των γεγενημένων την δύναμιν, και τον έξ άρχης των προκε:μένων άναμηρυσάμενοι λόγον · οδτω γάρ ήμεν Εσται καταφανές το ρηθήσεσθαι μελλον, μάλισθ' ότι προστέ θεικεν ό μακάριος εδαγγελιστής, ώσπερ άναγκαϊόν τι και απαραίτητον ύποδηλών, τό ότι « 'Ανεχώρησεν είς τό δρος αύτός μόνος. > Ούχουν την των Τουδαίων άπανθρωπίαν παραιτούμενος, άπεδήμει μέν της Ίερουσαλημό Χριστός, όπερ έστιν έναργως · Εγκαταλέλοιπα του οίχου μου, άφηκα την κληρονομίαν μου. • Διαπεραιωσάμενος την Τιθεριάδος θάλασσαν, χαι πολύ λίαν της έχεινων απονσίας απεσχοινισμένος, άνεπήδα πρός δρος άμα τοίς μαθηταίς · ά δή καί ύποδηλούν είρη καμεν τό τε άδατον εύσπερ και άνηνυτον τοίς Ίουδαίοις της ώς ἐπ' αὐτὸν όδοῦ, καὶ τὴν έξ όργης της έπι τῷ πάθει γενημένην αναχώρησιν του Χριστού μέχρι καιρού δηλονότι πρέποντος, καλ ότι περιφανής έσται Χριστός, άμα τοίς ξαυτού μα-Ortais, otav exbalvy the Youdalan xal mph; tà Edun βαδίζη μετατιθείς ἐπ' ἐκεῖνα την χάριν. 'Απὸ δέ γε του δρους τους έπομένους αυτώ διεσχέπτετο, καλ προσέτι τούτω διενοείτο περί τροφής. Καί τούτο δέ πάλιν ελέγομεν χαθάπερ εν τύπο σημαίνειν, χαι τήν άνωθεν τοίς άγίοις χρεωστουμένην έπισχοπήν, χατά τό · « "Οφθαλμοί Κυρίου ἐπὶ δικαίους, » καὶ ὅτι τῶν σεδομένων αὐτὸν ούχ ἀπρονοήτως έχει Θεός. Είτα παραδόξως ὁ πολύς ἀπετρέφετο δήμος, διά τε των πέντε άρτων, καλ τοιν δυοίν όψαρίοιν · έφ' ο όἡ χρηναι νοείσθαι διωριζόμεθα των άγίων συγγράμματα παλαιών τε και νέων, την δι' αποστόλων παράθεσιν τοίς άγαπωσι Χριστόν πρός δὲ τούτοις, ὅτι καὶ τὸν τής είς ήμας διακονίας καρπόν πλούσιον κομιείται παρά Θεού των μαθητών ο χορός, και μετ' έχείνους, οί των άγίων του θεού προεστώτες Έχχλησιών επί γάρ πάντας εν εκείνοις ο τύπος ήν εν άρχη. Είτα θαυμάζουσιν οί θεωροί το σημείον, και άρπάζειν είς βασιλέα βου-

⁴⁷ Joan. vi, 15. 42 Jerem. xii, 7. 49 Psal. xxxiii, 16. 80 I Cor. xv, 20.

μόνος είς το δρος; ώς γέγραπται. "Ότε γάρ παρά τοίς έθνεσιν, ώς μεγαλουργός και Θεός, έθαυμάσθη Χριστός, ότε πάντες αὐτὸν ἐπεγράψαντο βασιλέα καὶ Κύριον, τότε και άνελήφθη μόνος είς τον οδρανόν, ούδενδς αύτῷ τὸ παράπαν ἀχολουθήσαντος. 'Απαρχή γάρ των νεχρών αναδέδηκε μόνος είς το δρος το μέγα καὶ άληθέστερον, κατά τὸ είρημένον διὰ τοῦ Ψαλμερδου · « Τίς αναθήσεται είς τὸ δρος τοῦ Κυρίου, ή τίς στήσεται εν τόπφ άγιφ αὐτοῦ; 'Αθῶο; χερσί, καὶ χαθαρός τή χαρδία. > "Αχολουθήσει γάρ ὁ τοιούτος τῷ Χριστῷ, καὶ εἰς δρος τὸ νοητὸν ἀναδήσεται, κατά τὸν τῆς τῶν οὐρανῶν βασιλείας καιρόν. "Ανακεχώρηχε δέ είς το δρος, τουτ' Εστιν, αναδέδηχεν είς τον ούρανον, ού το βασιλεύειν των πεπιστευχότων αύτη παραιτούμενος, άλλ' ύπερτιθέμενος τον της βασελείας της έχφανεστέρας χαιρόν, είς την άνωθεν ώς ημάς Επιστροφήν, ότε και έν δόξη τή του Πατρός καταδήσεται, ούκέτι διά σημείων, καθάπερ και πρότερον βασιλεύς άνενδοιάστως όμολογούμενος. Ούχοῦν, ἐρῶ της βασιλείας επφανεστέραν επίδειξιν αποταμιευόμενος.

'Ως δὲ δψία ἐγένετο, πατέδησαν οἱ μαθηταλαὐτοῦ ent the salavour nat embarrec els aloior hoχοντο είς τὸ πέραν τῆς θαλάσσης είς Καφαρναούμ.

Παραδόξως άποτελεσθέντος του πρώτου σημείου, ρίζα πάλιν ετέρου, και πρόφασις, ή έπ' εκείνω φυγή τε καὶ ἀναχώρησις, οἰκονομικῶς εὐρίσκεται καὶ πορεύεται, κατά το γεγραμμένου, έχ δυνάμεως είς δύ- C ναμιν ό θαυματουργός. Έπειδή γάρ έζητείτο μέν είς βασιλέα παρά των έπ' έχείνω τω μεγάλω καταπεπληγμένων θαύματι, παρητείτο δε αὐτός τές εν τῷ χόσμφ τιμάς, χατά τους ήδη προαποδοθέντας λόγους, έδει δή πάντως και τόπων αύτον, μαλλον δε απάσης της έχεινων απανίστασθαι χώρας. Ίνα τοίνυν και αποπλεύσαι δοκή, και τον των επιζητούντων ὑποχαυνώση τόνον, προαποδημείν ἐπιτάττει τοίς μαθηταίς, άπομένει δε αύτος εὐαφόρμως έπε to etile autreion editiones. In Ago of xat year έσπουδασμένον αὐτῷτὸ διὰ πάσης ἀφορμῆς καὶ πράγματος βεδαιούν είς πίστιν την έφ' έαυτῷ τῶν ἀποστόλων τον νούν. Έπειδή γάρ Εμελλον Εσεσθαι τῆς οίχουμένης διδάσκαλοι, και ώσπερ τινές φωστήρες η διαλάμψειν έν κόσμφ, κατά την τοῦ Παύλου φωνήν, άναγχαίαν αύτοις την έφ' άπασι τοις ώφελειν πεφυχόσιν έποιείτο χειραγωγίαν. Τούτο γάρ ήν ούχ όπως έκείνοις χαρίζεσθαι μόνοις, άλλά και τοίς παρ' αύτῶν παιδαγωγηθήσεσθαι μέλλουσιν είς την έπ' αὐτῷ χατάληψιν άπλανη. 'Αλλά τοῦ δή χάριν, έρεῖ τις τυχόν, μετά την ἐπ' ἐχείνο μεγαλουργίαν εύθύς, τὸ δύνασθαι καὶ ἐπ' αὐτῆς ἐέναι θαλάσσης τὸν Ἰησοῦν είσφέρεται; Πιθανήν δὲ σφόδρα την αίτίαν ὁ τοιοῦτος άντακούσεται. Έπειδή γάρ τοὺς μέν δχλους αὐτός άποτρέφειν εδούλετο, άτονήσειν δέ πως αὐτὸν περί τούτο Φίλιππός τε καὶ 'Ανδρέας ὑπέλαδον, ὁ μέν άρ-

λεύονται τον Ίησουν. "Ο δή και συνείς, άναχωρεί A illud Psalmista: « Quis ascendet in montem Domini, aut quis stabit in loco sancto ejus ? Innocens manibus, et mundus corde ". . Christum enim sequetur qui hujusmodi est, et in montem intellectualem ascendet, circa tempus regni colorum. Secessit porro in montem, hoc 2 ascendit in cœlum, non quod regnum in fideles suscipere notit, sed quod regni illustrioris tempus differat donec cœlitus ad nos revertatur, cum in gloria Patris descendet, non jam ex signis, ut prius revera et secundum naturam Dominus agnitus, sed ex majestate Deo convenienti rex citra dubitationem ullam declaratus, Itaque, dicam enim rursus, quæ prius allata sunt in pauca contrahens, cum per signa creditus et agnitus est Deus, Judaico populo relicto, tunc omnes ipsum quoque in regem assumere nituntur. In ecelos autem solus ascendit, congruo tempori clariorem regni declarationem reservans.

έπιγινωσκόμενος, δτιπερ δυτως έστι και κατά φύσιν Κύριος, άλλ' έκ δόξης θεοπρεπούς, δτιπερ υπάρχει γάρ αύθες εν όλίγφ συνενεγχών των είρημένων το πλάτος, ότε διά σημείων επιστεύθη, και επεγνώσθη Θεός, των Τουδαϊκών εκφοιτήσας λαών, τότε δή πάντες αθτόν και είς βασιλέα λαμβάνειν επείγονται · άναβαίνει δε μόνος είς οθρανούς καιρώ τῷ πρέποντι την

> Vt. 16, 17. Ut autem sero factum est, descenderunt discipuli ejus ad mare; el cum ascendissent navim, venerunt trans mare in Capharnaum.

Primo signo mirabiliter edito, radix denuo alterins et occasio, illius fuga et secessio singulari consilio reperitur, et procedit, ut scriptum est 44, de virtute in virtutem miraculorum editor. Nam cum quæreretur in regem ab lis qui magno illo piraculo attoniti erant, ipse vero mundi honores, ut prius ostendimus, recusaret : abeundum utique fuit ex locis istis, imo vero ex omni illorum regione discedendum. Ut ergo discessisse rideretur, et quærentium emolliret vehementiam, jubet discipulos prius discedere, ipse vero remanet, ad signum aliud deinceps edendum opportune se accingens : nihil enim ei prius erat quam ut quavis er re et occasione mentem apostolorum ad fidem firmaret. Nam cum orbis doctores esse deberent, et quasi luminaria quædam, juxta Pauli sente tiam, mundo præfulgere, necessario ipsos ad utiliaquæque manu ducebat. Hoc enim erat non tantum de illis bene mereri, sed et de aliis qui ab ipsis in ejus certa cognitione instruendi veniebant. Sed quam ob causam, inquiet forsan aliquis, post illud miraculum, statim probatur posse quoque Jesum supra mare 290 incedere? At hujus rei verisimillimam causam quisquis ille est audiet. Nempe quod cum turbas alere ipse vellet, Philippus autem et Andreas id ab ipso fieri non posse suspicarentur, et ille quidem diceret grandem pecuniæ summam vix eis suffecturam, hic moperet quinque panes et pisciculos duos penes unum puerum repertos, nihil tamen in tot homines istudease, omni-

orie timbe, boulded noticed by its steelessue.

[&]quot; Psal. xxiii, 3. " Psal. txxxiii, 8...

ordinem posse ipsum putarent: ut illiberalem banc a se opinionem removeret, et labantem apostolorum mentem doceret rerum natura non prohiberi quominus quecunque velit mirabiliter faciat, ne ipso quidem necessitatis ordine vel leviter impediente, pedibus suis bumidam aquarum naturam subjecit, cum humanis corporibus non possit naturaliter subesse : omnia quippe sunt, ut Den, possibilia. Ut ergo serum diei factum est, et quærentium diligentiam nox resolvit, descendit quidem ad mare sanctorum discipulorum chorus. Statim quippe illud tranarunt Deo ac magistro in omnibus et sine mora parentes.

και διδασκάλου πάντα, και άμελητι πειθόμενος.

VI, 17,18. Et tenebræ jam factæ erant : et non B venerat ad eos Jesus. Mare autem vento magno flante

Multa uno codemque tempore constituuntur utiliter, et rerum eventus discipulos ad Salvatorem majore studio quærendum adigunt. Turbant quippe profundæ noctis tenebræ, quæ fumi instar aquis innatunt, et ne pateat quo cursus dirigendus sit impediunt? Nec minus turbat ventorum vis magno stridore fluctibus ingruens, et in altum undas præter morem erigens. Sed interea Jesus nondum ad eos venerat : in hoc enim erat periculum, et timor inde angebatur, quod Christus navigantibus non adesset. Igitur necesse est tempestate jactari cos qui non sunt cum ipso, sed qui resecti sunt quodammodo, aut qui ab eo discedere videntur divinorum 291 legum contemptu, et per peccatum, ab eo qui salvare potest, separantur. Quapropter si grave sit in spiritalibus, tenebris versari, et si molestum est in acerbum voluptatum mare demergi, suscipiamus Jesum : id enim nos eum a periculis, tum a peccato mortifero vindicabit. Pigura autem eorum quæ dicta sunt in iis uze bic acciderant apparebit : nam veniet utique ad discipulos.

VI, 19,29. Cum remigassent ergo quasi stadia viginti quinque aut triginta, vident Jesum ambulansem supra mare, et proximum navi fieri, et timue-

Cum longe intervallo a continente abessent, et nulla jam vix salutis spes superesset : medium quippe jam mare tenebant, tunc sane optatissimus eis Christus apparet. Gratissima enim periclitantibus futura tunc salus erat, cum spem eis vite jam omnem metus abstulisset. Apparet autem eis præter exspectationem : hoc enim ita disponebatur ad eorum utilitatem. Stupent vero Jesum per more medium et super aquis ipsis gradientem conspicati, et ad metun addunt admirationem.

busque suis sermonibus nibil præter naturæ mostræ Α γυρίων ούκ ελάχιστον άριθμόν μόλις αύτοις εξαρκέσειν είς όλίγην χομιδή την απόλαυσιν είρηχώς, ό δὶ πέντε μέν άρτους, και όψάρια δύο παρ' ένι των παιδίων ηύρησθαι διδάσχων, μή μήν είναί τι το ηύρημένον είς δχλον ούτω πολύν, και άπο πάντων, ώς έπος είπελν, των οίχείων ρημάτων μηθέν έξω δύνασθαι της γρεωστουμένης ακολουθίας τοίς καθ' ήμας πράγμασιν ενόμισαν αύτον, άναγχαίως, ίνα τῆς ούτω σμιχροπρεπούς ὑπολήψεως ἐαυτὸν ἀπαλλάξη, καὶ ἀτονοῦντά πως έτι των αποστόλων τον νουν αναπείθη δύνασθαι μαθείν, ότι πάντα παραδίξως άπερ αν έθελήσαι ποιεί τή των πραγμάτων φύσει μη χωλυόμενος, μήτε μην χατά τι γοῦν όλως παραποδιζούσης αὐτῷ τῆς ὡς ἐξ ἀνάγχης. άχολουθίας, ύπο πόδας έτίθει τούς έαυτου την ύγραν

των υδάτων φύσιν, καίτοι τοίς άνθρωπίνοις αώμασιν ύποκεϊσθαι[ού] μελετήσασαν πάντα γάρ ήν ώς θεώ δυνατά. Όψίας τοιγαρούν ήδη γεγενημένης, και των ζητούντων αύτον την ακρίδειαν παραλύοντος του χαιρού, χαταδαίνει μέν έπλ θάλασσαν των άγίων μαθητών ό χορός. "Απέπλει γάρ παραχρήμα τῷ Θεῷ

> Kal σχοτία ήδη έγεγόνει, και ούπω έληλύθει πρός αὐτούς ὁ Ἰησοῦς. Ἡ τε θάλασσα ἀνέμου μετάλου πνέοντος διηγείρετο.

Πολλά κατά ταυτόν οίκονομείται γρησιμως, καί συνελαύνει τους μαθητάς είς θερμοτέραν του Σωτήρος την επιζήτησιν τά συμβαίνοντα. Θορυβεί μέν γάρ βαθύς ων της νυκτός ὁ σκότος, καὶ τοίς μεν ὕδασε μαινομένοις χαπνού δίκην ἐπινηχόμενος, την δὲ ὅποι λοιπόν ἀπευθύνεσθαι χρήν ἀφαιρούμενος γνώσιν. Έχταράττει δὲ οὰ μικρώς καὶ πνευμάτων άγριότης, ροιζηδόν τοις χύμασιν έπεμδαίνουσα, κάλ πρός ύψος ήδη το ασύνηθες διανιστώσα τον χλύδωνα. 'Αλλά χαλ τούτων ήδη γεγενημένων, ούπω έληλύθει πρός αύτούς δ Ίησους · εν τούτω γάρ ήν μάλιστα το κινδύνευμα. και το του φόδου πλέον το μή παρείναι Χριστόν τοι; πλέουσιν ένειργάζετο. Ούχοῦν ἀνάγχη χειμάζεσθαι τούς μή συνόντας αὐτῷ, διατεμνομένους δέ πως, ή και δοχούντας ἀποδημείν, διά του των θείων εξοίχεσθαι νόμων, και χωριζομένους διά την άμαρτίαν του διασώζειν Ισχύοντος. Ούχουν εί βαρύ τὸ ἐν σχότω γενέσθαι τῷ νοητῷ, καὶ εἰ γαλεπὸν τὸ ἐν θαλάσση πικρά των ήδονων καταπνίγεσθαι, προσδεξώμεθα τον Ίησουν. τούτο γάρ ήμας, και κινδύνων απαλλάξει, και της είς θάνατον άμαρτίας. 'Ο δὲ τύπος τῶν εἰρημένων ἐν τοῖς γεγανόσιν όφθησεται - ήξει δη ούν πάντως επί τούς μαθητάς.

Έληλακότες οὖν ὡς σταδίους εἴκοσι πέντε, ἡ τριάχοντα, θεωρούσι τὸν Ίησοῦν περιπατοῦντα êal the baldcone, nal erric tou alolou perórunt. Ille autem dicit eis : Ego sum, nolite timere. p μενον, καὶ ἐφοδήθησαν. Ὁ δὲ λέγει αὐτοῖς · Έγώ είμι, μή φοδείσθε.

"Ότε μαχροίς διαστήμασι της ήπείρου χωρίζονται, και παθόντας ήν είκος διασώζεσθαι μηθαμώς, μέσην γάρ είχον ήδη την θάλασσαν, τότε δή μάλα τριπόθητος αύτοις έπ:φαίνεται ὁ Χριστός. Ήν γάρ ούτω και χαριεστάτην τοίς κινδυνεύουσιν επιδούναι την σωτηρίαν, πάσαν αὐτοῖς τὴν ἐπὶ τὸ ζῆν ἐλπίδα προαποτεμόντος ήδη του φόδου. Έπιφαίνεται δὲ παραδόξως αύτοις. τουτο γάρ ήν μάλιστα το πρός ώφέλειαν οίχονομούμενον. Καταπλήττονται δὲ διά μέσης θαλάσσης, και έπ' αύτων ύδάτων ίδντα βλέποντες εδώ

Ίησουν, και προσθήκην τῷ φόδω τὸ θαυμα λαμδά. A Sed reipsa Christus eos statim liberat, dicens : νουσιν. 'Απαλλάττει δὲ αὐτούς τῶν συμδεδηχότων παραχρήμα Χριστός ε Έγω είμι, μή φοδείσθε, » λέγων. "Εδει γάρ, έδει πάντα μέν έχποδών οίχεσθαι θόρυδον, παντός δὲ κινδύνου φαίνεσθαι κρείττονας, τους οίς ήδη παρήν ό Χριστός. Είσόμεθα τοίνυν, καὶ διά τούτου πάλιν, φρόνημα μέν έχειν έν πειρασμοίς ευτολμόν τε και νεανικόν, ύπομονή δε κεχρήσθαι συντόνψ τή είς Χριστόν έλπίδι βεδαιουμένους είς εύθαρσίαν την επί τῷ πάντα διασωθήσεσθαι, κὰν πολλοί τινες ήμας οί έχ του πειράζεσθαι περικλύζωσι φόδοι. Επιτήρει γάρ όπως ούχ εύθύς αποπλεύσασιν, ούδὲ έν άρχη των κινδύνων, τοίς έν τῷ σκάφει Χριστός έπιφαίνεται, άλλ' ότε σταδίοις άπενοσφίζοντο τής ήπείρου πολλοίς. Ού γάρ εύθύς άρχομένης της έχταρασσούσης ήμας περιστάσεως ή τοῦ διασώζοντος Β χάρις ἐπιφοιτά, άλλ. ὅταν ἀχμάση μέν ὁ φόδος, φαίνηται δὲ ήδη κατά κράτο; ὁ κίνδυνος, καὶ ἐν μέσοις, Ιν' ούτως είπω, τοίς χύμασι των θλίψεων εύρισχώπαντός, άφάτω δυνάμει μετατιθείς τὰ δεινά, χαθάπερ είς γαλήνην την εύθυμίαν.

Hoslor our lubeir abtor ele aloior, nal ev-Obuc erere to adolor extenç the ele he vantor.

Ού χινδύνων μόνον άπαλλάττει τούς πλωτήρας ό Κύριος παραδόξως αύτοις επιλάμψας, άλλ' ήδη και πόνου και ιδρώτων έλευθεροί, δυνάμει τή θεοπρεπεί τή κατ' άντίπεραν γή προσερείσας το σκάφος. Οι μέν γάρ προσεδόχων, έρέττοντες, έτι μόλις δύνασθαι διεχπλείν, ό δὲ καὶ τούτων ἐξίστησι τῶν πόνων αὐτούς πολλών, εν όλίγο κομιδή τῷ καιρῷ (1) θαυμάτων δημιουργός πρός πληροφορίαν αύτοζς άναδειχνύμενος. ς Ούχουν όταν ήμιν επιφαίνηται, χαι επιλάμπη Χριστός, άχονιτί χατορθώσομεν χαί το μείζον ή χατ' έλπίδα την έν ημίν, και οι διά του μη έχειν αύτδν χινδυνεύοντες, ούδενος έτι προσδεηθησόμεθα πόνου πρός τό δύνασθαι χατορθούν τά λυσιτελή, παρόντος αύτου... Λύσις ούν άρα παντός κινδύνου Χριστός, καί κατορθωμάτων. Εκδασις των ύπερ ελπίδα τοίς προσδεγομένοις αὐτάν. Έπειδή δὲ τὸν ἐφ' ἐκάστῳ τῶν προκειμένων άναμέρος εποιησάμεθα λόγον, άγε δή πάλιν ταϊς των ήδη φθασάντων ἀχολουθίαις, χαὶ τὸν έν τούτοις συνείροντες νούν. πνευματικήν έξυφήνωμεν θεωρίαν. Ούκουν ωσπερείς δρος άναδεδηκέναι τὸν ούρανὸν ἐλέγομεν τὸν Ἰησοῦν ἀναληφθέντα, δηγολοτι πετά τήν ξα Λεπόων φλαριρούν . φγγ, ότε τούτο γενέσθαι συμβέβηκε, τότε μόνοι, και καθ' έαυ- D τούς οί μαθηταί τύπον ἐπέχοντες των ἐφεξής καί κατά πάντα καιρόν διδασκάλων ἐκκλησιαστικών, χαθάπερ τινά θάλασσαν τον έν τῷ παρόντι βίψ διανήχονται χλύδωνα, συχνοίς χαι μεγάλοις περιπίπτοντες. πειρασμοίς, και τους έπι τῷ διδάσκειν κινδύνους ούκ εὐκαταφρονήτους ὑπομένοντες παρά τῶν ἀνθεστηκότων τη πίστει, και μαχομένων τοις εύαγγελικοίς δηλονότι χηρύγμασιν άλλά καὶ τοῦ φόδου πεπαύσονται, και κινδύνου παντός, καταλήξουσι δε και της εν πόνοις ταλαιπωρίας, δταν αύτοις και είσαυθις έπιφαίνηται Χριστός εν δυνάμει θεοπρεπεί, και πάσαν έχων ύπο πόδας την οίχουμένην. Τούτο γάρ οίμαι δηλούν τό

· Ego sum, nolite timere. Procul enim cessura erat omnis turbatio, et omni periculo superiores futuri erant ii quibus Christus aderat. Hinc ergo rursus quoque discimus tentationes virili et constanti animo sustinendas esse, firmissimaque in Christum spe posita, erecto in ipsum animo (etiamsi undique tentationum metus alluerent), salutem omnino consecuturos. Observa enim ut non statim a terra solventibus, nec in principio periculorum Christus in navigio appareat, sed cum stadiis multis a continente distarent. Non enim statim ac ingruit perturbatio servantis gratia nobis occurrit, sed cum invaluerit metus ac periculum, et in mediis, ut ita dicam, tentationum fluctibus reperimur, tunc etiam inopinato Christus' apparet, metumque coercet, et omni periculo liberat, ineffabili virtute infesta quæque in tranquillitatem et gaudium transferens.

μεθα · τότε δή καὶ ἀδοκήτως ἐπιφαίνεται Χριστός, καὶ περιστέλλει μέν τὸν φόδον, κινδύνου δὲ ἀπαλλάττει

292 VI, 21. Voluerunt ergo accipere eum in navim, et statim navis suit ad terram in quam ibant.

Non a periculis tantum navigantes Dominus Liberat inopinato eis apparens, sed omni labore quoque et sudore vindicat, cum virtute Deo convenienti in adversam ripam, navigium appellit. Illi enim vix ac ne vix quidem remigando tranare se posse putabant, hic ipsos etiam laboribus istis liberat, multis exiguo admodum tempore ad certiorem fidem editis miraculis. Cum ergo nobis apparuerit et illuxerit Christus, nullo negotio qued spe nostra majus est etiam perficiemus, et qui periclitamur ex eo quod ipsum non habemus, nullo amplius labore utilia quæque perficiemus, ipso præsente. Christus Itaque solutio cuncti periculi, et operum spem omnem excedentium perfectio. suscipientibus ipsum. Cum autem de rebus propositis seorsim Jam dixerimus, age rursus borum, quoque sensum superioribus conjungendo spiritalem contemplationem texamus. Igitur diximus Jesum in cœlum tanquam in montem ascendisse assumptum, nimirum post résurrectionem a mortuis; sed postquam istud fleri contigit, tunc soli: et seorsim discipuli locum tenentes sequentium, omni quoque tempore doctorum ecclesiasticorum, præsentis vitæ procellam ceu mare quoddam enavigant, in crebras magnasque tentationes incidentes, et docendi pericula ab adversariis fidei et evangelicæ prædicationis hostibus gnaviter sustinentes : sed a metu et laborum difficultate cessabunt, cum ipsis denuo Christus apparebit in virtute Deo convenienti, et subjectum suis pedibus orbem terrarum habens. Hoc enim significari arbitror, cum dicitur ambulare supra mare : nam mare in Scriptura divina plerumque pro mundo capitur, juxta illud Psalmistæ : e Hoc mare magnum et spatiosum : illic reptilia quorum non est

⁽¹⁾ Deesse videtur πολλών.

in gloria Patris sul, sicut scriptum est 30, tune sanctorum apostolorum navis, hoc est Ecclesia, et qui navigant in ea, id est qui per fidem 293 et dilectionem in Deum supra res humanas feruntur, cito et absque ullo labore in terram in quam tendunt appellent. Propositum enim eis est in regnum colorum tanquam in tutissimum portum appellere. Horum autem omnium sensum Salvator confirmat, ad suos discipulos dicens, modo quidem : « Modieum, et non videbitis me, » et iterum : emodicum et videbitis me 31. : > modo vero, Pressuram habebitis in mundo : sed confidite. Ego vici mundum 11. . Cæterum noctu de monte descendit Dominus, et suis discipulis Insomnibus occurrit; unde fit ut non sine metu videant acce- B dentem : exhorrescunt enim, ut necessario quiddam hine intelligendum quoque nobis apparent. Descendet enim de cœlo, mundo veluti noctu quodammodo dormiente, et in multa peccata stertente. ldcirco enim ad nos alicubi quoque ait : « Vigilate ergo, quia nescitis qua hora Dominus vester venturus est 32. » Nec minus id ex virginum parabola discemus. Quinque enim prudentes virgines esse ait, stultas vero, quinque : « Moram autem faciente sponso dormitaverunt omnes, et dormierunt; media autem nocte clamor factus est : Ecce sponsus venit; exite obviam ei ". . Cernis ut media nocte sponsus nobis adventare nuntietur? Quis autem ille sit clamor, et quinam occursus divinus ille Paulus declarabit dicens, alias quidem, ipsum Dominum in missione, in voce archangeli, in tuba Dei descensurum de cœlo **; alias vero, de sanctis qui resurrexerint : « Quia et nos qui vivimus, qui residui sumus, simul cum ipsis in nubibus rapiemur obviam Christo in aera, et sic semper cum Domino erimus .. . Quod autem discipuli metu perculsi fuerunt, licet venientem aspicerent, et laborantes atque vigilantes deprehenderentur, significat tremendum quidem judicem in omnès venturum, adeoque justuin de se timorem omnibus incussurum, quippe qui per ignem probandus sit, licet illius adventum semper exspectet, nec virtutum labores abjecerit, sed bonis vigiliis et sobriepulis non ingreditur tanquam cum iis navigaturus, sed illud potius in terram impellit. Non enim Christus apparebit amplius colentibus se ad virtutem eos perfecturus, sed jam 294 perfectis exspectatum finem impositurus.

δ Κύριος, έφορμίζει δε μαλλον τη χέροφ το σχάφος. Ου γάρ συνεργήσων έτι προς χατόρθωσιν άρετης τοις αυτόν σεδομένοις επιτανείται Χριστός, αλλά τοις ήδη κατωρθωμένοις πέρας επιθήσων το προσδοκώ-

VI, 22, 25. Altera die, turba que stabat trans mare, vidit quia navicula alia non erat ibi nisi una filla in quam ingressi fuerant discipuli ejus, et quia

numerus **. . Cum ergo ingressus fuerit Christus A επί θαλάσσης περιπατείν, επεί και είς κόσμου τυπον πολλάκις ή θάλασσα παρά τή θεία λαμβάνεται Γραφή κατά τὸ ἐν Ψαλμοίς εἰρημένον · ε Αυτή ή θάλασσα ή μεγάλη, και ευρύχωρος · έκει έρπετά, ών ούκ έστιν άριθμός. > "Όταν ούν είσελθη Χριστός έν δόξη του Πατρός αύτου, χαθά γέγραπται, τότε τών άγθων άποστόλων το σκάφος, τοῦτ' Εστεν, ἡ Έκκλησία, καὶ of altovers to abry, rour' foren, of did mioreus, sal άγάπης της είς Θεον, άνω των εν χόσμω γεγονότες πραγμάτων, άμελητί και δίχα πόνου παντός καταλύσουσεν είς γήν, είς ήν ὑπήγον. Ην γάρ αὐτοί; ὁ σκοπός, καθάπερ είς εδδιον καταλύσαι λιμένα, την των ούρανών βατιλείαν δηλαδή. Βεδαιοί δε την έφ' άπασι τοίς είρημένοις διάνοιαν 6 Σωτήρ, λέγων πρός τους έαυτου μαθητάς, ποτέ μέν ότι «Μικρόν, και ούκέτι θεωρείτέ, με, ι καὶ πάλιν, ι μικρόν, καὶ δψεσθέ με, ι ποτὶ δὲ πάλεν, ε θλέψεν έξετε έν τῷ κόσμφ. άλλά θαρσείτε. έγω νενίκηκα τον κόσμον. > Κάτεισί γε μην διά νυκτός άπό του δρους ά Κύριος, και τοίς έαυτου μαθηταίς άγρυπνούσιν ἐπιφοιτά - καὶ γοῦν ἰόντα προσδλέπουσι δειλίας οὐ δίχα · καταφρίττουσι γάρ, ίνα δή τι τὸ ἀναγχαΐον εἰς νόησιν χαὶ διὰ τούτων ἡμῖν ἀναφαίνηται. Καταδήσεται γάρ εξούρανου καθάπερ εν νυπτί, χοιμωμένου τρόπον τινά τοῦ κόσμου, καὶ εἰς πολλήν βέγχοντος άμαρτίαν. Διά γάρ τοῦτο, καὶ πρὸς ήμας πού φησι • ε Γρηγορείτε ούν, ότι ούχ οίδατε ποίαν ώραν ο Κύριος ύμων Ερχεται. > Διδάξει δε ούδεν ήτtov hude xal h ent take napolevous napabolh to leγόμενον. Πέντε μέν γάρ τάς φρονίμους είναί φησι, μωράς δέ τάς πέντε. « Άλλά βραδύνοντος του νυμφίου ένύσταξαν πάσαι καλ έκάθευδον · μέσης δέ νυπτός πραυγή γέγονεν. Τόου ὁ νυμφίος, εξέρχεσθε είς οπ: άντησιν. > 'Οράς δπως διά μέσης νυκτός δ νυμφίος huev arrelletas; Tig of lounds h upaurh, nal o th; άπαντήσεως τρόπος, σαφηνιεί λέγων δ θεσπέσιος Παύλος, ποτέ μεν ότι «Αύτος δ Κύριος εν κελεύσματι, έν φωνή άρχαγγέλου, έν σάλπιγγι θεού καταθήσεται άπ' ούρανου · > ποτέ δὲ πάλιν περί των έγηγερμένων άγίων . " Ότι και ήμεις οι ζώντες οι περιλειπόμενοι, άμα αύτοζε έν νεφέλαις άρπαγησόμεθα είς άπάντησιν του Κυρίου είς άέρα, και ούτω πάντοτε σύν Κυρίω ἐσόμεθα. > Τὸ δὲ φόδω βεδλήσθαι τοὺς μαθητάς, καίτοι θεωρούντας έρχόμενον, καί εν πόνψ καί έγρηγόρσει πατειλημμένους, έχεινο δηλοί, ότι φοδερός tati sit innutritus. Navigium autem eum suis disci- D μέν επί πάντας ήξει χριτής, καταπλήξει δε πάντας έφ' έαυτώ, και ὁ δίκαιος, ώς διά πυρός δοκιμαζόμενος, χαίτοι προαναδλέπων άει τον άφιξόμενον, χαι ούχ δχνήσας είς πόνους τούς επ' άρετή, νήψει τε όμοίως καλ άγαθή γρηγόρσει συντεθραμμένος. Οδ συνεισέρχεται δέ τοίς έαυτοῦ μαθηταίς, ώς συμπλεύσων

> Τῷ ἐπαύριον ὁ ὅχλος ὁ ἐστηκὼς πέραν τῆς θα-Advone, lowr ou alordpior allo our fr tusi εί μη εν έχεινο είς δ ἀνέδησαν οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ,

^{**} Psal. ciii, 5. ** Luc. xxiv, 26. *** Joann. xvi, 16. ** Joan. xvi, 36. ** Marc. xiii, 33. ** Matth-

nal oti ob ovrile toic paentaic abrob ele to A non introisset cum discipulis suis Jesus in navim, αλοΐον δ Ίησοῦς, άλλ' οι μαθηταί αυτοῦ ἀχηλθον. "Αλλα δὲ ήλθε πλοιάρια ἐπ Τιδεριάδος. ἐγγὸς του τόπου, όπου έφαγον τον άρτον ευχαριστήσαντος του Kuplou.

Ού λανθάνει τὸ παράδοξον, τὸ ἐπ' αὐτῆς τῆς θαλάσσης, φημί, περιπατήσαι τον Ίησουν, καίτοι διά νυχτός, και έν σκότω γεγενημένον, και λεληθότως οίχονομηθέν. Υπαισθάνεται δὲ τῶν ἀχολουθεῖν είωθότων ὁ δήμος, διὰ πολλής τινος, ώς ξοικε, τής επιτηρήσεως πληροφορούμενος, ότι μήτε συμπλεύσοι τοίς έαυτου μαθηταίς, μήτε μήν έτέρω διαπορθμεύσαι τῷ σκάφει. Μόνον γὰρ ἡν ἐκεῖσε τὸ τῶν ἀποστόλων, ὁ δή καὶ λαδόντες προώχοντο. Οὐδὲν οὖν Σρα λανθάνει των άγαθών, καν λεληθότως ύπό του τελήται τυχόν, και άληθες έντεύθεν όψόμεθα τό, « Ούδὲν χρυπτὸν, δ ού φανερωθήσεται, ούδὲ ἀπόκρυφον, δ ού μή γνωσθή, και είς φανερόν έλθη. » Χρήναί φημι τοιγαρούν τον τοίς Ιχνεσιν ακολουθείν έθέλοντα του Χριστού, και κατά το έγχωρούν άνθριόπω πρός του εν έκείνω διαπλάττεσθαι τύπον, μή φιλοκόμπως επείγεσθαι διαζήν, μηδέ είς θήραν έπαίνων εξέλχεσθαι ποιούντα την άρετην, μηδέ εί παράδοξόν τινα καλ λίαν εξησκημένον επανέλοιτο βίον, ού μετρίως δοξάζεσθαι διά τούτο φιλείν, άλλά μόνοις όρασθαι θέλειν τοίς της θεότητος όφθαλμοίς άπογυμνούσης τα χρυπτά, και το λεληθότως επιτελεσθέν είς έμφανεστάτην άγούσης κατάληψεν.

"Ore our elder o bylog ou Indoug our Eater έχει, οὐδὲ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ, ἐνέδησαν αὐτοὶ εἰς τὰ πλοιάρια, nal 1/18ον είς Καφαρναούμ ζητούν- C culas, et venerunt Capharnaum quærentes Jesum. tec tor Incour.

-Axedoudous vor Baupageal us Tows Two onμείων ύπάρχοντες, ού μην είς το χρήναι πιστεύειν την έξ σύτων ωφέλειαν δεχόμενοι, άλλ' ώσπερ τινά τῷ παραδοξοποιῷ τὴν ἀντίδοσιν διὰ τοῦ καὶ μόνον αύτον έπαινείν ούχ άνεθέλητον προσχομίζοντες. Φρενδς δὲ τοῦτο νόσημα πικρόν, καὶ ψυχῆς οὐδαμόθεν έπί την του συμφέροντος αίρεσιν παιδαγωγείσθαι κατειθισμένης. Αίτιον δὲ τούτων αὐτοῖς, τὸ μόνον ἐπιτέρπεσθαι ταζς τῆς σαρκός ἡδοναζς, καὶ τροφή μάλλον τη εύτελεστάτη και προσκαίρω προθύμως έπιπηδάν, ήγουν τοίς πνευματικοίς έπιτρέχειν άγαθοίς, και πειράσθαι κερδαίνειν, όσα πρός ζωήν άποτρέφει την αλώνιον. Τοῦτο δ' αν μάθοις ακριδώς, και D διά των έφεξης.

Kal superrec abrer nepar ruc balavone, elnor αὐτῷ ' 'Ραββί, πότε ώδε γέγονας;

Είς διάθεσιν μεν ό λόγος την εξ άγαπώντων σχηματίζεται, και υποπλάττεταί πως το γλυκό, πλήν άνόητος πομιδή, παλ μειρακιώδης έξελέγχεται · ού γάρ έδει τῷ τοσούτῳ περιτυχόντας διδασχάλω, μάταιόν τι λέγειν, καὶ μαθείν ἐπείγεσθαι τὸ μηδέν. Τί γάρ έδει φιλοπευστείν, πότε μέν αύτος άφίχοιτο τυχόν; τί δὲ ἡν είκὸς τοῦτο μαθόντας ώφεληθήσεσθαι; Σοφά τοιγαρούν παρά σοφών ζητητέον, καί προτετιμήσθω λόγων απαιδεύτων ή έν συνέσει σιγή. "Αλατι μέν γάρ ήρτύσθαι δείν έπιτάττει τον λόγον

sed soli discipuli ejus abiissent. Aliæ vera supervenerunt naves a Tiberiade juxta locum ubi manducaverant panem, gratias agente Domino.

Non latet miraeulum quo supra mare nimirum graditur Jesus, licet noctu et in tenebris Tactum sit, et clam ordinatum, Subsentit enim turba corum qui sequi solebant, multis, ut credibile est, observationibus edocta, nec cum suls discipulis navigasse, nec alio navigio tranasse. Unicum enim ibi erat navigiolum apostolorum, quo assumpto prius discesserant. Nibil ergo boni latet, quamvis clam ab aliquo forte flat; et verum hinc esse videbimus Rlud : « Nihil est opertum quod non revelandum B sit : et occultum, quod non sciendum, et in notitiam venturum sit . > Aio itaque oportere eum qui vestigia Christi sequi cupit, et quantum vires humanæ patiuntur, ad illius exemplum formari, non ad ostentationem vitam componere, nec virtutem exercendo laudes venari, neque si admirabilem et pietatis laboribus addictam vitam instituerit, immodice propterea gloriari, sed solls Deitatis oculis patere velle, que operta recludit, et quod claneulum gestum est clare patefacit.

VI, 24. Cum ergo vidisset turba quia Jesus non esset ibi , neque discipuli ejus , ascenderunt in navi-

Sequentur bi admirantes quidem forsan miracula, non tamen ad credendum utilitatem ex ipsis capientes, sed remunerationem veluti quamdam referentes miraculorum editori ex eo solum quod ipsum non invitum laudarent. Mentis autem iste gravis erat morbus, et capessendo hono nequaquam assuetæ. Cujus 295 causa hæc erat, quod carnis voluptatibus tantuuf oblectarentur, et vilissimum ac temporarium cibum arriperent potius quam spiritalia bona capesserent, et lucrari conarentur quæcunque ad vitam nutriunt æternam: Hoc autem paulo post liquido patebit.

dupbus modis! Name or to subs! line VI, 25. Et cum invenissent eum trans mare, dixerunt ei : Rabbi, quando huc venisti?

Amicorum speciem habet oratio, et nonnihil præ se fert suavitatis : verumtamen stulta admodum et juvenilis comperitur : non decebat enim eos qui tanto magistro occurrebant vanum quiddam dicere, nihilque ab eo exquirere. Quid enim opus erat sciscitari quandonam ipse adventasset? aut quid hinc utilitatis accepturi erant, postquam didicissent? Sapientia igitur et exquisita petenda sunt a sapientibus, et prudens silentium ineptis sermonibus est anteponendum. Sale quippe condiendum esse nostrum sermonem jubet discipu- A ήμων ο Χρεστού μαθητής · Ετερος δέ τις είς τούτο lus "; et alius quidam e sapientibus eo nos invitat his verbis : « Fili, si quidem tibi est sermo intelligentiæ, responde : sin minus, manus tua sit in ore tuo 41. , Quo pacto vero linguæ imperitæ vitium damnetur, alio quoque ex loco agnoscemus. e Si quis enim putat, inquit, se religiosum esse, non refrenans linguam suam, sed seducens cor suum, hujus vana est religio ". >

VI, 26. Respondit eis Jesus, et dixit: Amen dico vobis : quæritis me, non quia vidistis signum, sed quia manducastis ex panibus, et saturati estis.

Afferemus aliquid commune, verumtamen exigue tritum usu. Solent magno ingenio præditi doctores irasci plerumque cum inane quiddam et inutile ab ipsis quæritur; neque vero id ex arrogantia facere comperiemus, sed quod interrogantium imperitiam moleste ferant. De nobis itaque nostrique similibus non insulse dictum illud esse arbitror. Salvator autem vehementius objurgat eos qui talia quæsierant, utpote stulte loquentes et imperite quærentes non ea ex quibus boni probique evaderent, sed ipsum ob mercedem corpoream, illamque vilissimam sequerentur. Quid enim 296 cibo illo quotidiano, nec admodum exquisito vilius? Colenda est igitur pietas in Christum et dilectio, non ut aliquid recipiamus corporeum, sed ut salutem per ipsum lucremur : et ne blandis quidem verbis eum compellemus, sicut illi Rabbi dicebant, C verborum comitatem ad impetrandas divitias et pecuniarum abundantiam componentes. Nam qui istiusmodi quiddam aggreditur, non ignorabit tandem incurrere se in Christum, qui acerbe reprehendat, et occultam in ipso malitiam revelet. Porro consentaneum est dispensationem in bis rursum mirari. Nam cum prædicto morbo correptos eos videret, non secus ac peritus et solers medicus duplex eis excogitavit remedium, auctoritati miraculi reprehensionis utilitatem adhibens. Signum igitur reperiemus in eo quod intima eorum noverat. In eo vero quod proprie dicit eos miraculorum editorem nolle quærere propter pietatem, reprehensionem spectabis; prodest autem duobus modis. Nam ex eo quod liquido novit intima D eorum consilia, scire se quoque ostendit eos stultos esse qui divinum oculum latere posse sibi persuadeant, infossa interim cordi malitia, et blanditiis lingua compositis. Hoc enim erat eos admonere demum ut ab isto morbo caverent, seque a non parvo peccato expedirent : injurius enim profecto, et iniquus est, qui hanc habet de Deo opinionem; ex eo vero quod utiliter peccantes arguit, cos ab ulteriore cursu in malum quodammodo revocat. Serpit enim, et manat latius cum nihil est quod prohibeat, sed deprehensum propemodum erubescit, et funiculi more in seipsum

προτρέπει των σοφών · « Τέχνον, είπων, εί μεν Εστι σοι λόγος συνέσεως, άποχρίθητι · εί δὲ μή, χείρ Εστω έπὶ στόματί σου. > "Οπως δὲ φαῦλόν ἐστι τὸ ἐπ' άπαιδεύτω γλώττη καταγινώσκεσθαι; καλ δι' έτέρου γνωσόμεθα · «Εί τις γάρ, φησί, δοκεί θρήσκο; είναι έν ύμεν, μή χαλιναγωγών γλώτταν αύτου, άλλά άπατων καρδίας αὐτοῦ, τούτου μάταιος ή θρησκεία. >

'Απεκρίθη αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς, καὶ εἶπετ · 'Αμήτ', leyw ouir · Inteite pe, oby oti elbere onueior. d.l.l' öre épáyere én two áptwo, nal égoptáσθητε.

Έρουμεν δή τι χοινόν, πλήν έθει μιχρώ τετριμμένον. Πεφύχασί πως αὶ μεγάλαι των διδασχάλων έξεις οὐ μετρίως χαλεπαίνειν πολλάκες, όταν τι τῶν είχαίων και άνωφελών έξετάζωνται · και οὐ δήπου τούτο παθόντας αύτους έξ άλαζονείας εύρησομεν. άλλα μάλλον ταίς των έρωτώντων αμαθίαις έπιστυγνάζοντας. Έπὶ μὲν οὖν ἡμῶν τε καὶ τῶν καθ' ἡμᾶς ούκ ακόμψως είρησθαι τούτο ύπολαμβάνω. Θερμόν δέ τοίς έχεινα διερωτήσασιν έπιφέρει τον Ελεγγον δ Σωτήρ, ώς λαλούσιν ἀπαιδεύτως, και ἀσυνέτως διεσχεμμένοις, ούγ ότι προσήχοι ζητείν τὰ ἐφ' οίς άν γένοιντο καλοί τε καὶ άγαθοί, άλλ' ἐπὶ μισθώ σωματικώ, και τούτω εύτελεστάτω κατακολουθείν αὐτῷ. Τί γὰρ ἀν γένοιτο τροφῆς τῆς ἐφημέρου, καὶ ούκ έν πολυτελεία, το Ελαττον; Έπιτηδευτέον τοιγαρούν την είς Χριστόν εύλάδειαν καὶ άγάπησιν, ούγ ίνα τι των σωματικών εύρίσκωμεν, άλλ' ίνα την δι' αύτου σωτηρίαν άποχερδαίνωμεν, και μη λέγωμεν μέν άγαθά πρός αύτον, ώσπερ ούν έχείνοι το Ταδδί, έμπορίας δέ δίλως ὑπόθεσιν καλ ἀπλήστου χρημάτων συγχομιδής, την χρηστολογίαν μη άρτύωμεν. Ήγουν ό τοιούτοις έπιγειρών, ούχ άγνοήσει λοιπόν ότι πικρώς ελέγχοντι προσδάλλει τῷ Χριστῷ, καὶ τὴν κεπρυμμένην έν αὐτῷ κακίαν ἀποκαλύπτοντι. Θαυμάσαι δὲ πάλιν ἀκόλουθον και την ἐπὶ τούτοις οἰκονομίαν. Έπειδή γάρ νόσω κατειλημμένους έθεατο τή προειρημένη, καθάπερ τις άριστοτέχνης και επιστήμων Ιατρός, διπλούν αὐτοῖς ἐπενόησε φάρμακον, άξιολογωτάτω σημείω τον επωφελή παραπλέξας Ελεγχον. Τὸ μέν ούν σημείον εύρησομεν έν τῷ εἰδέναι τὰ έν αύτοις, έν δὲ τῷ χυρίως μή δι' εὐσέδειαν ζητείν έπείγεσθαι λέγειν αύτους τον θαυματουργόν, θεωρήσεις τὸν Ελεγχον · ὡφελεῖ δὲ διττῶς. Τῷ μὲν γὸρ εξεπίστασθαι σαφώς τὰ εν αύτοις βουλεύματα, καὶ γνωρίζειν απριδώς ασυνέτους δντας επιδεικνύει, ότι δή λήσονται τον θείον οφθαλμόν οιομένους, καταχώσαντες μέν έν καρδία την πονηρίαν, επιτηδεύοντες δὲ τὸ ἐν γλώττη γλυκύ. Τοῦτο δὲ ἦν ἀναπείθοντος ήδη νόσου μέν της επί τούτοις άποφοιταν, άμαρτίας δέ λήγεινού μικράς · ύδριστής γάρ δντως, καί κατα παράνομος, ὁ ταύτην έχων ἐπὶ Θεῷ τὴν διάληψιν τῷ δὲ χρησίμως ελέγχειν ήμαρτηκότας, άνασειράζων [γρ.-ράζει] τρόπον τινά του κακού τὸν ἐπέκεινα δρόμον. "Ερπει μέν γάρ, και έκτείνεται το κωλύον έχον οὐδέν :

σχοινίου δίκην είς έαυτό συστέλλεται. 'Ωφελεί τοιγαρούν και ελέγχων δ Κύριος, και δι' ών άν τις αύτον, ότι πλήττοι νομίσειε, διά τούτων αύτων εύεργετούντα θεάσαιτο. Νοητέον έντευθεν, ότι κάν θωπεύωσί τινες, ή χρηστοίς περισαίνωσι λόγοις τους των Έκκλησιών ήγουμένους, μή όρθοποδώσι δε περί την πίστιν, ού συναρπάζεσθαι ταζς χολαχείαις άχόλουθον αύτους, ούδε ώσπερ τινά μισθόν των έπαίνων άντιχιχράν τοις έπανορθώσεως δεομένοις, την έφ' οίς άν πταίωσι σιωπήν · έλέγχειν δέ μάλλον έχ παρφησίας, καί μεταχωρείν άναπείθειν έπι το άμεινου, ήγουν διά τούτου κάν έτέρους ώφελείν, κατά το είρημένον ύπο του Παύλου · « Τούς άμαρτάνοντας ενώπιον πάντων Ελεγγε, ίνα και οί λοιποί φόδον έγωσι. > Τά μέν ούν έν τοις προκειμένοις ήμιν άναμέρος έν τουτοις απολουθία γε μήν, και άναγκαίως επενηνεγμένα τοίς ήδη προτεθεωρημένοις, αναδείχνυσθαι δείν ύπολαμδάνω και αύτά. Οὐκοῦν ἐν ἐκείνοις ἐλέγομεν τοῦ Σωτήρος ήμων την έχ του δρους κάθοδον, την δευτέραν ήμιν και αύθις εσομένην έχ των ούρανων ἐπιδημίαν ἀνατυπούν, καὶ ὡς ἐν συναιρέσει τοῦ παντός θεωρήματα προσετίθεμεν, ότι και άγρυπνούσι, καὶ ἐν τῷ πονείν ὑπάρχουσιν ἔτι τοῖς ἐαυτοῦ μαθηταίς επιφαίνεται, και δειλίας απαλλάξας παραχρήμα το σκάφος ετίθει πρός γήν. Και τί το έχ τούτων ώς εν τύποις ήμεν ζωγραφούμενον, εν εχείνοις έσαφηνίζομεν. 'Αλλ' έπιτήρει νύν, ότι μετά τό χατελθείν έχ του δρους τον Ίησουν, ύστερίζουσί τινες περί την ακολούθησεν, και τελευταίοι βαδίζουσεν έπ' αὐτόν. C Ερχονται γάρ τή ἐπαύριον · οὐκ ἀπαρατηρήτως καὶ νώστο προστεθεικότος του εύαγγε) ιστου · είτα περιτυχόντες, χρηστοίς χολαχεύειν έπιχειρούσ: λόγοις, έπιπλήττει δὲ αὐτοῖς ὁ Χριστός, ζέοντα καὶ δριμύν ἐπάγων τὸν Ελεγχον, Γνα πάλιν ἐκεῖνο διενθυμώμεθα, ότι μετά τὸ ἀφικέσθαι τὸν Κύριον ὡς ἡμᾶς ἐξ οὐρανών, είχαιοτάτη λοιπόν και άνωφελής άνθρώποις ή των άγαθων επιζήτησις, και το άκολουθείν εθέλειν σύτῷ χαιρόν ούχ έχει τὸν πρέποντα. 'Αλλά χᾶν προσίωσί τινες, προσηνεστάτοις αύτον χαταμαλθάξειν οίφμενοι λόγοις, ούκέτι χρηστώ περιτεύξονται, καλ πράφ τῷ κρίνοντι, άλλ' ἐλεγκτικῷ τε καὶ πληκτικῷ. Τήν γάρ των έλεγχομένων θωπείαν, και αύτον δὲ τὸν Ελεγχον εν τοίς του Σωτήρος θεωρήσεις λόγοις, ότε δή καί φησι · « Πολλοί έροῦσί μοι έν έκείνη τῆ ήμέρχ, » τῆ τῆς χρίσεως δηλονότι · « Κύριε, Κύριε, ού τῷ σῷ ὀνόματι δαιμόνια ἐξεδάλομεν; 'Αλλά τότε, φησίν, δμολογήσω αὐτοίς, ὅτι 'Αμήν λέγω ὑμίν, οὐδέποτε έγνων όμας. • Ού γάρ έζητήσατέ με, φησί, χαθαρώς, άλλ' ούδε τό εν άγιασμῷ διαπρέπειν ήγαπήσατε · έγνων γάρ αν διά τούτων ύμας, άλλ' ἐπείπερ είς έμπορίας εύρεσιν, την έν δοχήσει καὶ έν ψιλαίς ύπονοίαις εύλάδειαν εποιήσασθε, και ήγνοηκέναι δικαίως όμολογω · όπερ ούν εν τούτοις είναί φαμεν τὸ « Κύριε, Κύριε, » τοῦτο καὶ ἐνθάδε τὸ « Τα66ί. » Ούχουν ότω το χολάζεσθαι πιχρόν, μή χαταπιπτέτω πρός άνανδρείαν, μηδέ άσθενείτω ποιχίλως είς τό

φωραθέν δέ πως μονονουχί και αισχύνεται, και A contrahitur. Prodest ergo Dominus, etiam cum increpat, et quibus ferire putatur, iisdem ipais benesicia conferre cernitur. Hine statuendum est, Ecclesiarum præsulibus, tametsi quidam eis assententur, aut blandiantur, sed in fide recte non incedant, illorum adulationibus cedendum non esse, nec-de eorum delictis tacendum, ut præmium veluti quoddam laudum quas acceperint, iis retribuant quibus correctione opus est: sed libere potius increpandos, et ad meliorem frugem revocandos, adeoque cæteros quoque hine juvandos, juxta illud Pauli dictum : . Peccantes coram omnibus argue, ut et cæteri timorem habeant. Sed de rebus propositis sigillatim hactenus. 297 Consentaneum tamen arbitror ut quæ prioribus observationibus subjuncta sunt, ea ipsa rursum exhibeam, Igitur ibi diximus Salvatoris nostri de monte descensum figuram esse secundi et denno futuri de cœlis adventus, et omnia veluti complectendo addidimus apparere ipsum discipulis suis, cum vigilantibus, tum laborantibus, et meta soluto navigium in terram statim deponere. Quid vero hinc typice nobis significatum sit, ibi declaravimus. Sed observa nunc quosdam pone sequi, et ultimos ad Jesum venire, postquam de monte descendit. Veniunt enim postero die, quad non temere evangelista addidit, et cum occurrissent Christo, blandis sermonibus ipsum aggrediuntur; sed eos Christus arguit, acrem et serventem increpationem adhibens, ut illud rursus in animum induceremus, postquam Dominus ad nos de cœlis venerit, vanissimum demum et inutilem fore bonorum postulationem, neque nos tempestive jam eum secuturos. Sed et tametsi quidam accesserint sperantes ipsum blandissimis verbis delinire, non jam faeilem ac mitem judicem reperturos, sed asperum ac severum. Adulationem quippe eorum qui arguentur, et increpationem ipsam in Salvatoris verbis conspicies, cum nimirum ait : « Multi dicent mibi in illa die, » judicii scilicet : « Domine, Domine, nonne in nomine tuo dæmonia ejecimus? Sed tunc, inquit, confitebor illis, quia amen dico vobis, nunquam novi vos 43. » Non enim pure me quæsistis, inquit, sed nec sanctimonia splendere studuistis: hinc enim vos agnoscerem, sed cum ad lucrum faciendum imaginariam et inanem pietatis speciem præ vobis tuleritis, idcirco vos mihi quoque ignotos esse profiteor: quod igitur hic esse dicimus, . Domine, Domine, idipsum ibi quoque, Rabbi. Quocirca cuicunque grave et acerbum est puniri, ne in ignaviam delabatur, neque variis modis infirmum præbeat se ad peccatum, bonitatem Dei respieiens, sed præparet opus suum, ut scriptum est 44, in exitum suum, et præparetur in agrum, hoc est donec in hoc mundo est. Agrum enim mundum Salvator interpretatus est. Præparetur vero ad probationem 298 sanctitatis et justitiæ coram Dei tribunali.

Non enim cernet judicem intempestive benignum, A πλημμελείν, είς χρηστότητα βλέπων την εν θεφ, sed neque verbis ad misericordiam compositis cedentem, cui tum impigre obtemperandum fuit ad salutem vocanti, cum bonitatis tempus id permitteret, et priorum delictorum venia petenda, et benignitas Dei Salvatoris imploranda.

ζέσθω δε πρός απόδειξιν αγιασμού, και δικαιοσύνης έπὶ του θείου βήματος. Οὐ γὰρ ἀκαίρως δυτα φιλάνθρωπον θεωρήσει τὸν δικαστήν, ἀλλ' οὐδὲ τοῖς εἰς έλεον είχοντα λόγοις, του ώπερ έχρην άμελητί χαταπείθεσθαι χαλούντι πρός σωτηρίαν, ότε χαι ό τή ήμερότητος έπεδίδου καιρός, καλ την έπλ τοίς ήδη προεπταισμένοις έξαιτείν άμνηστίαν, καλ την έκ θεού του σώζοντος φιλανθρωπίαν επιζητείν.

VI, 27. Operamini non cibum qui perit, sed qui permanet in vitam æternam, quem Filius hominis dabit vobis.

Istiusmodi quiddam et generalius quodammedo Paulus disserens nos edocet his verbis : « Qui seminat in carne sua, de carne et metet corruptiotet vitam seternam et. . Seminare enim in carne sua dicit eos qui carnis voluptatibus totas, ut aiunt, laxantes habenas, præcipites feruntur quo voluntas impellit, utile a noxio nullatenus discernentes, nec ullo modo legislatoris præceptis observandis assueti, sed ad solam camque temporariam voluptatem inconsiderate delati, rebus quæ videnour nibil quidquam præferentes, Bursus vere semipare asserit in spiritu ea quibus nos clarere vult Spiritus sanctus, cum toto animi studio et tanta cura virtutes colunt, ut nisi ratio natura cos necessarium carni alimentum præbere engeret, ne id quidem facerent. Arbitror itaque non decere ut ad cupiditatem carners curemus, sed necessariis potius incumbamus, eaque colamus que ad eternam ac divinam vitam conferent. Corporis enim demirari delicias, nihiique ventris ingluvie potius habere, belluinum est prorsus, et extrema non caret rationis inopia. Sed honestis incumbere, et id maxime studere ut virtutibus inclarescas, atque spiritus legibus subjaceas, eaque de Deo cupidissime arripere que nos ad salutem conducere possunt, ejus utique fatebor esse qui suam novit naturam, nec ignorat se animal rationis compos ad imaginem 299 Creatoris conditum. Itaque, ut ipse alicubi Salvator, ait : e Ne solliciti simus quid manducabimus, aut quid bibemus, ant que operiemur 46; > sed reputantes cibo animam esse potiorem, et corpus amictu, id imprimis attendamus quo pacto D se habeant que præstant in nobis. Licet enim corpus bene se habeat, et congruis alimentis pinguescat, nihil tamen inde ad miseram animam utilitatis redit: sed e contrario damni plurimum conciliatur. In ignem quippe æternum detrudetur, cum necesse sit eos qui nihil boni egerint, idcirco puniri; corpore autem ratione convenienti frenato, atque spiritus legibus subdito, utrumque simul servari. Absurdissimum est igitur nos temporariæ carni et jamjam perituræ tantum curæ impendere, ut nihil ei plane decsse velimus quod appetat :

Έργάζεσθε μή την βρώσιν την απολλυμένην d.l.la thr spwoir thr perovoar elg (whr alw-

άλλ' έτοιμαζέτω το έργον αύτοῦ εἰς την Εξοδον αύτοῦ,

καθά γέγραπται, καὶ παρασκευαζέσθω είς τὸν άγρὸν,

τουτ' έστιν, έως έστιν έν τώδε τῷ χόσμφ. 'Αγρόν

γάρ τον κόσμον τρμήνευσεν ο Σωτήρ. Παρασκευα-

Τοιούτον τι πάλιν έπὶ τὸ καθόλου καὶ γενικώτερο. πως ἐκπλατύνων του λόγου, ὁ Παῦλος ἡμᾶς ἐκδιδάσκει [εί, ἐκπαιδεύει] λέγων · ('Ο σπείρων είς τξυ mem : qui autem seminat in spiritu, de spiritu me- Β σάρχα, ἐχ τῆς σαρχὸς θερίσει φθοράν · ὁ δὲ σπείρων είς το πνεύμα, έχ του πνεύματος θερίσει ζωήν αίώνιον, Σπείρειν μέν γάρ είς την σάρχα φησί τούς οίγε ταίς της σαρχός ήδυναίς όλας ώσπερ έπιτρέψαντες τάς ήνίας, δρομαΐοι βαδίζουσιν έφ' όπερ αν βούλωνται, διαχρίνοντες μέν ούδαμῶς τό σφισι λυσιτελές, άπό του κατασίνεσθαι καλ άδικείν πεφυκότος, δοκιμάζειν δὲ ὅλως τὸ τῷ νομοθέτῃ δοχοῦν οὐδαμόθεν κατειθισμένοι, έπλ δὲ μόνον τὸ ἡδύ τε καλ πρόσκαιρον άπερισχέπτως χατασυρόμενοι, καλ των δρωμένων προχρίνοντες οὐδέν. Σπείρειν δὲ πάλιν είς τὸ πνεύμα διϊσχυρίζεται, τὰ ἐφ' οίς ἄν βούλοιτο διαπρέπειν ήμας τὸ άγιον Πνευμα, όλον μέν τζς έαυτων διανοίας δαπανώντας το σπούδασμα, συντόνφι δε ούτως άποκεχρημένους φροντίδι πρός γεωργίαν των άγαθων, ώς εί μή τις αύτους χατήπειξε λόγος φυσιχός τε χαλ άνυπέρθετος τάς άναγχαίας τή σαρχί χαρίζεσθαι τροφάς, ούδ' αν είς τοῦτό ποτε καταδαίνειν ἡνέσχοντο. Οίμαι τοίνον προσήπειν ήμας, τής μέν σαρκός είς έπιθυμίαν μηδεμίαν όλως τίθεσθαι πρόνοιαν, προσκείσθαι δὲ μάλλον τοῖς ἀναγχαιοτάτοις, χαὶ ἐπιτηδεύειν έπείγεσθαι, τά όσαπερ ήμας είς την αιώνιον τε καί θείαν άναφέρει ζωήν. Το μέν γάρ τάς τοῦ σώματος άποθαυμάζειν τρυφάς, και μηδέν ήγεισθαι το άμεινον των περί γαστέρα πλεονασμών [al. πλησμονών], θηριώδες δντως, και της έπι τοίς εσχάτοις άλογίας ούχ άμοιρούν. Τὸ δὲ προσχείσθαι τοῖς ἀγαθοῖς, καὶ λίαν επείγεσθαι διαπρέπειν εν άρεταζς και τοίς του πνεύματος ὑποκεζοθαι νόμοις, προσίεσθαί τε καλ λίαν άσμένως τὰ περί Θεού πρός σωτηρίαν έφοδιάζειν ήμας Ισχύοντα, δοίην αν έγωγε πρέπειν δυτως τῷ τὴν Ιδίαν Επιγενώσχοντι φύσιν, και ότι ζώον πεποίηται λογικόν κατ' είκονα του κτίσαντος ούκ ήγνοηκότι. Ούχουν ώς αύτός που φησιν ό Σωτήρ, «Μή μεριμνώμεν τί φάγωμεν, ή τί πίωμεν, ή τί περιδαλώμεθα. > λογιζόμενοι δέ ότι χρείττων έστί της τροφής ή ψυχή, καί το σώμα του ενδύματος, όπως αν έχοι καλώς τά τιμιώτερα μάλλον των εν ήμιν ένθυμομεθα. Εύπειθούντος [ἴσ. εὐ παθόντος] μέν γάρ τοῦ σώματος, καὶ ταζε πύτῷ καταλλήλοις πιαινομένου τροφαζε, δνησις שולי סיְסְבּינוֹם דַּהְ מַּשְׁלוֹבְ לְינְצְהֵ י בֹּא סֹב דְּהַי בְּאִמִידוֹשׁי, אמן

πολύ τι τὸ βλάδος ἀνατελεί· κατοιχήσεται γὰρ είς τὸ A perfunctorie vero curare animam, aut eam onmine πύρ το αίώνιον, επείπερ ανάγκη τους ούδεν των άγαθων είργασμένους, της έπὶ τούτοις είσω γενέσθαι οικώς, γολιαιτώ ος τώ πρεμολει Χαγιλαλολυθεριος τος σώματος, και τοίς του πνεύματος όπεζευγμένου νόμοις, σώζεσθαι πάντως άνάγχη το συναμφότερον. Έστι τοίνυν των άτοπωτάτων, της μέν προσκαίρου και όσον οὐδέπω φθαρησομένης σαρκός ούτως ήμας προνοείν, ώς οίεσθαι δείν ούδενδς όλως απολιμπάνεσθαι των φιλαιτάτων αύτη, έν παρέργου δε τάξει λαδείν, ή και τῷ μηδενί παρισούν την ἐπί ψυχή φροντίδα, χαίτοι τοσούτον οίμαι προσήχειν επείγεσθαι μάλλον ήμας προσχεχλίσθαι τοίς επί ψυχή φροντίσμασιν, όσον καὶ ἐν ἀμείνοσι, ἡ κατὰ σάρκα έστίν. Ούτω γάρ δντως, και των ήττωμένων προτάττοντες τὸ ὡς ἐν συγκρίσει νικῶν, καὶ δικαίαν τήν έπι τούτοις δρίζοντες ψήφον, δοιοί τε και σοφοί γενησήμεθα δικασταί, και ούχ ετέροις τισί την έκ λογισμών άγαθών δρθότητα χαριούμεθα, μάλλον δε ταίς οίχείαις επιθησόμεθα χεφαλαίς. Έργαζώμεθα τοίνον, χαθά φησιν ο Σωτήρ, μή την βρώσιν την απολλυχωρήσασα γάρ είς γαστέρα, και είς όλίγον κο κιξή του καιρού προς εύτελεστάτην ήδουήν του

νοῦν διαπαίξασα πρός ἐφεδρῶνα χωρεῖ, καὶ ἐκ γαστρός αὖθις μετοχετέυεται. Ἡ δὲ βρῶσις ἡ πνευματική τήν χαρδίαν στηρίζουσα, συνέχει τον άνθρωπον είς ζωήν αιώνιον, ήν και χορηγήσειν αύτος ήμεν ο Χριστός έπαγγέλλεται, λέγων · « "Ĥν ὁ Υίὸς τοῦ ἀνθρώπου ὑμῖν δώσει » συναναπλέξας ὁμοῦ τῷ θεοπρεπεί τὸ άνθρώπινου, καλ συζεύξας όλου τῆς οἰκονομίας τῆς μετά σαρκός τὸ ἐν κόσμφ μυστήριου. čέ πως την μυστικήν τε και πνευματικωτέραν τροφήν, δι' ής και σώμα, και ψυχήν άγιαζόμενοι διαζώμεν εν αύτῷ. Γυμνότερον δέ πως εν τοῖς εφεξῆς τοῦτο λέγοντα θεωρήσομεν. Τετηρήσθω τοιγαροῦν ό λόγος τῷ χρεωστουμένη καιρῷ τε καὶ τόπφ.

servelur.

KEGAA. E'.

Ότι χαρικτήρ της υποστάσεως του Θεου καί Πατρός έστιν ο Μονογενής, καί ουχ έτερος παρ' αυτόν, η έστιν, η νοείται χαρακτήρ.

"Ην ο Υίος του ανθρώπου υμίν δώσει · τουτον rap o Harho kompariose o Osóc.

Ούκ ήγνόησε πάλιν, ώς Θεός, τά έκ τῆς Ιουδαϊκῆς άμαθίας έσόμενα τυχόν έγχλήματα, και τά έφ' οίς έξαγριούσθαι πολλάκις αύτους απαιδεύτως συμβέδηκεν. ήδει δὲ ὅτι λογιοῦνται xaθ' ἐαυτοὺς, εἰς μόνην όρωντες την σάρχα, και του εν αυτή θεον Λόγον ούχ εννοήσαντες. Τίς ούτος άρα εστίν ο τοίς θεοπρεπέσι λόγοις επιπηδών; Τίς γάρ αν ανθρώποις χορηγήσηται τροφήν, την είς ζωήν συνέχουσαν την αιώνιον; Φύσεως μέν γάρ άνθρωπίνης παντελώς άλλότριον το τοιούτον έστι, μόνφ δ' αν πρέποι τῷ ἐπὶ πάντας δντι Θεφ. Προαπολογείται τοιγαρούν ό Σωτήρ, και δυσωπεί ταις εύκαιροις των λόγων επαγωγαίς, την προσδοχωμένην αύτων άθυρογλωττίαν. Έπιδώσειν μέν γάρ την βρώσιν αύτοις την είς ζωήν άποτρέφουσαν την αιώνιον, του Υίον του άνθρώπου φησίν, έσφραγίσθαι γε μήν άπο του Πατρός έαυτον παραχρημα διζοχυρίσατο : ή το Εσφραγίσθαι πάλιν άντί του Κεχρίσθαι τεθεικώς, κατασφραγίζεται γάρ δ χριόμενος. ήγουν ότι μεμόρφωται φυσιχώς πρός τον Πατέρα δειχνύς. "Ομοιον ούν ώς εί Ελεγεν · Ούχ άδυνατήσω βρώσιν ύμιν επιδούναι την μένουσαν είς αιώνιον ζωήν τε και τρυφήν άναφέρουσαν. Ει γάρ ναί όρωμαι καθάπερ είς έξ ύμων, άνθρωπος δηλονότι

300 CAP. V.

corporis curæ postponere, licet tanto studiosius

prospiciendum sit animæ, quanto illa carni ante-

cellit. Sic enim quod superius est inferiori præpo-

nentes, justamque de lis sententiam ferentes,

sancti et sapientes judices evademus, nec aliis

recte statuendi palmam tribuemus, ea nostris ca-

pitibus reservata. Operemur itaque, sicuti Salvator ait; non cibum qui perit : postquam enim in ven-

trem lapsus est, et brevissimo tempore mentem

vilissima voluptate frustratus est, in sellam deji-

citur, et ex alvo rursus egeritur. Cibus autem ille

spiritalis, cor firmans, hominem corroborat in vi-

tam æternam, quem ipse quoque Christus largi-

turum se nobis pollicetur, cum ait : « Quem Filius

hominis dabit vobis; » divinitati bumanitatem si-

mul connectens, et conjungens totum dispensa-

tionis in hoc mundo cum carne mysterium. Sub-

innuit autem mysticum et spiritalem cibum, per

quem corpore et animo sanctificati vivimus in ipso.

Sed apertius in sequentibus istud dicentem specta-

bimus. Quapropter loco ac tempori expositio re-

Quod character substantiæ Dei ac Patris sit Unige nitus, nec alius ab ipso character aut sit aut in-

VI, 27. Quem Filius hominis dabit vobis. Hunc enim Pater signavit Deus.

Non ignoravit rursum, qua Deus, futuras ex Judæorum inscitia criminationes, et quas ob res ipsos sæpe exasperari contigit. Sciebat vero apud se cogitaturos, cum solam viderent carnem, neque Denm Verbum in ea esse putarent : Quis iste qui divinæ sibi majestatis verba arrogat? Quis enim hominibus cibum largietur illum qui in vitam conducit æternam? Alienum quippe istud plane est ab hominis natura, solique Deo supremo convenit. Prævenit ergo responsionem Salvator, et corum sermones excipiendo, effrenem corum linguam coercet. Ait enim Filium hominis daturum cibum eis, illum nempe qui in vitam æternam alit; verumtamen a Patre seipsum signatum esse confestim asseruit; signatum vero se, vel pro unetum esse posuit: consignatur enim qui ungitur, vel quod ostendit se naturaliter esse Patri conformatum. Idem igitur est ac si diceret: Non erit mihi difficile cibum vobis dare permanentem, qui ad vitam et delicias conducat sempiternas. Nam etsi tanquam unus vestrum appaream, homo nimirum cum carne, unclus sum tamen et signatus a Deo Patre in omnimodam similitudinem cum ipso. Cer-

netis enim, inquit, illum quidem in me, me autem A μετά σαρχός, άλλ' έχρίσθην, και κατεσφραγίσθην vicissim in illo naturaliter, tametsi propter vos natus sum homo ex muliere, secundum ineffabilem dispensationis rationem : cuncta enim facere possum potestate divina, nec minor ullo modo virtute Genitoris mea virtus est. Et, si Deus ac Pater cibum vobis spiritalem præbet qui servet in vitam æternam, præbebit etiam Filius, licet in carne sit, incommutabilis ejus imago cum sit, effigie nimirum in omnibus perfectissima, non secundum carnis lineamenta, aut formam ullam corporis, 301 sed divina gloria, et æquali virtute, ac imperandi potestate. Ubservandum autem est rursus, cum Filium hominis divina dona largiturum ait, ipsumque ad imaginem Dei ac Patris signatum esse, nullam ferre separationem, quæ assumptum ex Virgine p templam a vero Dei Filio sejungere queat, sed se unum esse statuere, atque ita intelligi velle. Etenim unus revera supra nos est Christus veste sua ceu regia purpura indutus, corpore nimirum humano, sive templo illo nimirum ex anima et corpore, tametsi unus etiam ex ambobus Christus est. Ast, o bone, Christi hostis rursum inquiet, palmam veritati concede: noli cavillari, sermonem minus ingenue quo velis detorquens. Ecce hinc quoque liquido constat Filium ex substantia Patris non exsistere, sed potius simulacrum substantiæ ipsius **; cujusmodi est sigillum, inquit, aut signaculum, quod cum ceræ, verbi gratia, aut alieui alteri materiæ excipiendæ formæ idoneæ solam sui similitudinem impressit, rursus ab eo qui impres- C sit citra ullam sui jacturam recipitur : ita Pater, cum se totum indat et imprimat quodammodo persectissima similitudine Filio, non habet utique ex seipso partem veluti substantiæ, aut quæ ex ipsa esse censeatur, sed velut imaginem solam et exactam similitudinem.

άχριδεστάτης χής όμοιώσεως, ούκ εξ έαυτου πάντως έχει μέρος ώσπερ τής ούσίας, ήγουν εξ αύτής νοούμενον, άλλ' ώς είκονα μόνην, και όμοίωσιν άκριδή.

Videat itaque denuo discendi studiosus adversarium instar serpentis nunc quoque nobis insultare, et in altum veneno caput plenum erigere. Sed qui confringit capita draconis ", > istud etiam confringet, facietque ut versutas eorum malitias denuo subterfugere possimus. Respondeat D itaque nobis qui gravibus modo verbis obstrepebat : sigillum, sive signaculum ex ferro vel auro, seu quavis alia materia factum, an non in charactere quodam significat formam suam, et sine charactere futurum est, concipieturque signaculum? At quivis etiam illorum vel invitus veritatis vi adactus fatebitur, in charactere utique signaturum; citra characterem vero, si ut par est philosophari velint, neutiquam. Cum ergo, sicuti nobis Scriptura divina testatur 11, character substantiæ Dei ac Patris sit Filius, quippe qui in ipsa est, et ex

παρά του Θεού και Πατρός είς ἀπαράλλακτον όμοιό τητα, την ώς πρός αὐτόν. "Οψεσθε γάρ, φησίν, έν έμοι μέν έχείνον, έμε δε αύ πάλιν έν έχείνο φυσιχώς, καί εί γεγέννημαι δι' ύμας άνθρωπος έχ γυναιχός κατά τον άρρητον της οίχονομίας λόγον: Εχω γάρ δή τὸ πάντα δύνασθαι δράν ἐν ἐξουσία θεοπρεπεί, ἀπολειφθήσομαί τε κατ' οὐδένα τρόπον τῆς ἐνούσης Ισχύος τῷ φύσαντι. Καὶ εἰ δίδωσι τροφήν ὑμῖν την πνευματιχήν, την διασώζουσαν είς ζωήν αλώνιον ό Θεός καλ Πατήρ, ἐπιδώσει δηλονότι καὶ ὁ Υίὸ;, καὶ ἐν σαρκὶ γεγονώς, είχων ἀπαράλλαχτος ὑπάρχων αὐτοῦ, νοουμένης δηλονότι της κατά παν ότιοῦν ἐμφερείας, οὐ κατά τους της σαρκός χαρακτήρας, άλλ' ούδε κατά τι γούν των όλως έν σωματικώ νοουμένων σχήματι, άλλ' εν δόξη θεοπρεπεί, και ισοστάθμω δυνάμει, και έν έξουσία βασιλική. Έπιτηρητέον δέ πάλιν, ότι τον Τίον του άνθρώπου χορηγήσειν είπων τά θεοπρεπή. καί κατεσφραγίσθαι πρός είκονα του θεου καί Πατρός. ούχ άνέχεται μερισμού του διατέμνοντος της χατ' άλήθειαν υίστητος τον έχ Παρθένου ναόν, άλλ' Ενα πάλιν έαυτον όρίζει τε και νοείσθαι βούλεται. Και γάρ είς δντως έστιν έφ' ήμας ὁ Χριστός, καθάπερ άλουργίδα βασιλικήν το ίδιον φόρημα περικείμενος, φημί δὲ τὸ ἀνθρώπινον σῶμα, ήτοι ναὸν τὸν ἐκ ψυχῆς δηλονότι, και σώματος, εί και είς εξ άμφοιν ὁ Χριστός. 'Αλλ', ω βέλτιστε, πάλιν ο χριστομάχος έρετ, δίδου ταϊς άληθείαις τὸ δύνασθαι χρατείν, μή χατασοφίζου του λόγου, ἐφ' ὅπερ ἀν αὐτὸς ἐθελήσαις περιέλχων ούχ εύγενῶς. Ίδου σαφῶς, χαὶ διὰ τούτων ήμιν ούχ έχ τῆς ούσίας ὑπάρχων τοῦ Πατρός ὁ Υίὸς ἀναδείχνυται, άλλά μάλλον άπεικόνισμα τῆς ούσίας αὐτοῦ. "Εστω δε δή τι τοιούτον, φησί, φαμέν ή σφραγίς, ήτοι το σήμαντρον, χηρφ τυχόν, ήγουν έτέραις δλαις έπιτηδείως έχούσαις είς το λαβείν ένθλιβόμενον, καλ την ομοιότητα μόνην έγχαράξαν την έαυτου, πάλιν έπανακομίζεται παρά του προσθλίδοντος, ζημιωθέν εξ έαυτου μηδέν · ούτως ὁ Πατήρ πρός τον Υίον όλον έαυτον ένιεις, και ένσημάνας τρόπον τινά δι'

> "Οράτω δη πάλιν ό φιλομαθής, δτι και νον ήμεν, ώς δφις ό δι' έναντίας επιπηδά, και είς υψος αίρει την Ιου γέμουσαν χεφαλήν. 'Αλλ' δ ε συνθραύων τάς πεφαλάς του δράποντος, > συνθραύσει καὶ ταύτην, και δώσει πάλιν ήμεν το δύνασθαι τάς πολυτρόπους αύτων δυστροπίας ύπεκδραμείν. Λεγέτω τοίνυν ήμεν ο δεινοίς ήμας άρτιως περικτυπήσας λόγοις. ή σφραγίς, ήτοι το σήμαντρον το έξ ύλης τυχον πεποιημένον ήτοι σιδηράς, ήγουν της από χρυσου, άρούχι πάντως έν χαρακτήρι τινι κατασημαίνει τά έν οίς γίνεται, και δίχα χαρακτήρος έσται τε και νοηθήσεται σήμαντρον; 'Αλλ' οίμαι πάς τις ούν ότι και των παρ' έκείνοις, και ούχ έκων ομολογήσειεν άπό του πρέποντος πρός αύτην συνελχόμενος την άλήθειαν, ότι δή πάντως έν χαρακτήρι σφραγιί. γαρακτήρος δὲ δίγα, κατά γε τὸν ἐν τῷ πρέποντι λογισμόν, οὐδαμῶς. "Ότε τοίνυν, καθάπερ ήμιν ή θεία

του Θεού και Πατρός έστιν ὁ Υίος, έν αὐτή τε ων δηλονότι, καὶ ἐξ αὐτῆς φυσικῶς, αὐτὸς ἐν τίνι κατασημαίνεται, ή διά τίνος έτέρου σφραγιεί χαρακτήρα τον ίδιον ο Πατήρ; Ού γάρ δή τις έρει τον Πατέρα μή είναι πάντως έν είδει θεοπρεπεί, δπερ έστιν ό Υίδς ή μορφή του τεχόντος αύτον, δν είπερ τις θεάσαιτο νοητώς, αὐτὸν δηλονότι κατόψεται τὸν Πατέρα. Διά γάρ τοι τούτο, και έαυτον είναι φησιν έν αὐτῷ φυσικώς, κάν έξ αύτου νοήται διά τὸ Ιδιοσύστατον, ύσπερ ούν και το άπαύγασμα τυχον, έν τῷ ἀπαυγάζοντι, καλ έκ του ἀπαυγάζοντος, καλ ἔτερόν τι κατά γε του εν νοήσει λόγον, και πάλιν ούχ έτερον, ώς πρός αύτο θεωρούμενον, διά το εξ αύτου λέγεσθαι, καὶ ἐν αὐτῷ πάλιν ὑπάρχειν. Καὶ οὐ δή που, κατά ούσίαν τὰ τοιαῦτα λαμβάνεται · ἐμπεφύχοτα γὰρ κατά την ταυτότητα τῆς οὐσίας τοῖς ἀφ' ὧν είσι, καὶ ἐξ αὐτῶν είναι πιστεύονται, προκύπτοντα μέν πως χατά την Εχφανσιν την ώς εν νοήσει πρός Ετερόν τι καλ Ιδικώς, πλήν ού μεμερισμένως. Σφραγίζεται τοίνυν παρά του Πατρός, ου γυμνός, ή άσαρχος ό έχ τῆς οὐσίας αὐτοῦ Λόγος, ἀλλὰ μᾶλλον δι' αὐτοῦ τὰ πρός όμοιωσιν άναγόμενα την ώς πρός θεόν κατά τό ένδεχόμενον, ωσπερ ούν έν έχείνω νοούμεν, έν τώ τινας λέγειν · « Έσημειώθη έφ' ήμας το φώς του προσώπου σου, Κύριε. > Πρόσωπον μέν γάρ τοῦ Θεού και Πατρός του Υίου είναι φησιν, όπερ έστι πάλιν ό χαρακτήρ. φως δέ τὸ έξ αὐτοῦ, τὴν διὰ τοῦ Πνεύματης επί την κτίσιν διήκουσαν χάριν, δι' ής ώς πρός θεόν άναπλαττόμεθα διά πίστεως, οίονεί σημάντρω τινί την πρό; τον Υίον συμμορφίαν άναλαμβάνοντες δι' αύτου, δς έστιν είχων του Πατρός, ίνα σώζηται καλώς εν ήμεν το καθ' όμο!ωσεν καλ είχονα γεγενήσθαι του χτίσαντος. Έπειδή δε όμολογουμένως πρόσωπόν έστι του Θεού και Πατρός ό Υίδς, εξη δήπου πάντως αύτος και ό χαρακτήρ έν ζο σφραγίζε: Θεός. 'Αλλά, Ναὶ, φησὶν ὁ δι' ἐναντίας, ότι μέν διά του Πνεύματος κατασφραγίζει Θεός τούς άγίους πιατεύομεν, πλήν ούδεν όλως τὰ παρά σού πρός την προχειμένην ευρίσκεται ζήτησιν διδ δή πάλιν άναλαδόντες έρουμεν. Ή σφραγίς ή άπο σιδήρου τυχόν, ή και χρυσού νοουμένη, έγχαράττει την όμοίωσιν την έαυτης ταίς δλαις, ταίς έφ' αίς αν γένοιτο, αποδαλούσα μέν έξ ἐαυτῆς οὐδὲν, μόνην δὲ κατ' ἐνέργειαν τὴν ἐκ τοῦ προστεθλίφθαι κατασημαίνουσα τὰ δεγόμενα · ούτω νοούμεν ἐσφραγίσθαι παρά του Πατρός τον Υίον, ούδεν εχόντα τῆς ούσίας αύτου, ἀπολαύσαντα δὲ μόνης τῆς ἀχριδους όμοιώσεως, καὶ ἔτερόν τι παρ' αὐτὸν ὑπάρχοντα, καθάπερ είχονα πρός 3ο άρχέτυπον. "Ο παρανοίας άμέτρου, καί ρεψοχενδύνου φρονήματος! 'Ως εύχόλως έπελάθου των άρτι γεγυμνασμένων! Χαραχτήρα μέν γάρ του Πατρός του Υίου είρηχαμεν, σφραγίζεσθαι δε εν αύτώ τὸ άλλότριον, καὶ ούκ αὐτὸν, ίνα μή αὐτὸς ἐαυτοῦ νοοίτο χαρακτήρ. Σὸ δὲ ἡμῖν οὐκ ὁρθῶς τὸν ἐπὶ τούτοις ἀπολακτίσας λόγον, μόνην σύτῷ τὴν κατ' ἐνέρ-

διαμαρτύρεται Γραφή, χαρακτήρ της υποστάσεως A ipsa 302 naturaliter, in quonam ipse signatur, aut per quem alium Pater characterem suum signaturus est? Nemo enim certe Patrem dicet non. esse in forma Deo convenienti, id est Filio, qui forma est sui Genitoris, quem si quis intellectu conspexerit, ipsum utique Patrem videbit. Idcirco enim seipsum quoque ait in ipso esse naturaliter, quamvis ex ipso intelligatur propter propriam hypostasim: quemadmodum, exempli gratia, splendor in eo est quod splendorem emittit, et ex eo, atque diversum quiddam cogitatione putatur, et rursus non diversum, si ad illud comparatum specietur, propterea quod ex ipso et in ipso rursus exsistit. Neque vero juxta divisionem aut abscissionem substantialem isthæc capiuntur: nam cum τὸ ἐν μερισμῷ καὶ ἀποκοπἢ τἢ καθόλου, καὶ κατ' B iis a quibus sunt secundum substantiæ identitatem insint, etiam ex ipsis creduntur esse, et in aliud quiddam abire videntur intellectui, et seorsim, sed non separatim. Signatur itaque a Patre, non nudum aut carnis expers quod ex ejus substantia est Verbum, sed potius per ipsum signantur ea quæ ad similitudinem cum Deo quoad fieri potest revocantur, quemadmodum in illo intelligimus quod quidam dicunt : « Signatum est super nos lumen vultus tui, Domine 78. v Vultum enim Dei ac Patris Filium esse dicit, id est characterem. Lumen vero ex ipso, gratiam quæ per Spiritum promanat in creaturam per quam ad Deum reformamur per fidem, signaculo veluti quodam conformitatem cum Filio recipientes per ipsum, qui est imago Patris, ut servetur in nobis, quod ad similitudinem et imaginem Creatoris facti sumus. Cum autem procul dubio vultus sit Dei ac Patris Filius, erit utique ipse quoque character in quo signat Deus. Esto vero, inquit adversarius: Deum quidem sanctos consignare per Filium [Spiritum credimus; verumtamen quæ abs te sunt allata nihil plane ad propositam quæstionem faciunt; proindeque ea denuo repetemus. Sigillum e ferro, verbi gratia, vel auro sui similitudinem iis rebus imprimit quæ eo insigniuntur, ita tamen ut suilpsius nihit amittat, sed solo impressionis actu ea in quibus recipitur insigniat : sic intelligimus signatum esse a Patre Filium, quippe qui nihil substantiæ ipsius habeat, sed sola exacta similitudine fruatur, aliudque ah 303 ipso exsistat, non secus ac imago ratione archetypi. O furorem immanem, ac præceps judicium! Quam facile oblitus es corum quæ mode disceptata sunt! Characterem etenim Patris Filium esse diximus, signari vero in ipso aliquid alienum ac non ipsum, ne ipse suiipsius character censeatur. Tu autem perperam iis repudiatis, solam ei in agendo similitudinem affingere non vereris. In solis ergo characteribus Deus erit, ex vestra sententia, Filius, et natura quidem neutiquam, sed in eo quod recte formatus et effectus est duntaxat ad Genitoris effigiem. Sed ne forsan quidem Genitoris :

consentaneum enim est, imo necessarium plane Α γειαν όμοιότητα περιτιθείς ούα έρυθριάς. Έν μόνοις ut hine generationem tollatis plane, etiamsi nolitis. Sed quod credendum sit genitum esse ex Patre Filium, multa jam diximus, et suo tempore dicemus; nunc satius est id quod in manibus habemus aggredi, proposita blateronibus illis hac interrogatione: An non quod datur etiam auferri posse dicent, et quod advenit, utique removeri ac deperdi latebuntur? Nunquid enim quidvis interdum respui contingit, quod a natura in aliquibus radices non egerit? At manifestum illud est, tametsi nemo illorum annuat. Fieri ergo poterit ut illa similitudine Filius nudetur. Sola enim agendi efficacia ut ex Patre accepta ad ejus similitudinem signatus est, ut asseritis, quippe qui naturalibus prærogativis innixus non sit, sed alius omnino censeatur B et exsistat a Genitore, et ab ejus essentia plane resectus. Recte enim sapienterque videlicet Patri cavistis, dicentes nihil ex seipso Filio dedisse, similitudine sola excepta, ne quid in ipso passionis esse censeretur. Hoc quippe est arcanum illud vestrum stultissimum. Ignoratis enim, ut apparet, Deum ac Patrem qui omnia facit citra passionem, gignere quoque absque passione, et igne potiorem esse : cogimur enim exemplo rudiori uti, qui calorem ex seipso gignit citra passionem ullam aut corpoream decisionem. Audiant itaque illi in comminiscendo strenui, quique temere blasphemiis uti impietatem non esse, sed pietatem potius existimant : ai sola similitudinis conjunctione Filium cum Patre collocatum esse dicunt, 304 nullum jam in eo stabile bonum fore, sed et omnino periculum esse ne in totum natura Deus esse desinat, quin etiam fieri posse ut in deteriora mutetur. Etenim ad illum quoque Tyriorum principem dicta sunt quæ et diaboli personæ tribuere cogimur : « Tu es signaculum similitudinis 73;) sed ab ea similitudine is excidisse comperitur ad quem dictum hind est. Jam ergo hine apertissime vides solam cum Deo similitudinem inconcussam intellectualibus substantiis non afferre status firmitatem, sed neque sufficere ut in suis bonis perpetuo maneant, quod ad conditoris naturam recte signati sint. Cadunt enim ipsæ quoque ac deorsum feruntur, in deteriorem sæpe mentem quam initio traductæ. D Quod cum ita sit, sieri potest ut Filius, sola operandi identitate ad Patris similitudinem evectus, seque naturali fundamento, sed solo voluntatis motu firmatus, mutationem quoque patiatur, aut nisi patiatur, id a laudabili voluntate ac proposito habiturus sit quod non patitur, non autem a naturali firmitate qua Deus. Quid igitur, o boni ? Filius desiit tandem esse revera Deus? At si, ut vultis, istiusmodi esse comperietur, cur ipsum adoramus? eur una cum Deo et Patre conglorisicatur? cur supra virtutes supernas ut Deus sedet? Nobiscum gitur ignorant ipsa quoque sancta Seraphim, mul-

ούν άρα χαρακτήροι Θεός έσται καθ' όμας ὁ Υίδς, και φύσει μέν οὐδαμῶς, κατά δὲ τὸ μεμορφῶσθαι μόνον, και έσχηματίσθαι καλώς πρός την του τεκόντος έμφέρειαν. Τάχα δὲ οὐκέτι τεκόντος όλως : ώρα γάρ όμας διά τούτων άναιρείν και την γέννησιν, μάλλον δε άνάγκη πάσα, και εί μή βούλεσθε. Περι μέν ούν του χρήναι πιστεύειν γεγεννήσθαι τον Υίον έχ Πατρός, πολύς ήμεν ήδη δεδαπάνηται λόγος, ή και έν οίχείω χαιρώ δαπανηθήσεται · πρεπωδέστερον δέ πως έπὶ τὸ ἐν χερσὶ βαδιούμεθα, τοῖς ἀθυρογλωττεῖν άγυλάκτως είωθόσιν έκείνο προτείνοντες είς έρωτησιν 'Αρ' ούχι πάντως το δοτόν έρουσι και άφαιρετον, και το προσγεγονός όλως έγχωρείν θμολογούσι και αποδάλλεσθαι; Η γάρ ούχι και αποπτύεσθαι παν ότιουν έσθ' ότε συμβαίνει, δ μή κατά φύσιν ένεβριζώθη τισίν; 'Αλλ' έστι δήλον, κάν εί μή τις ἐκείνων συννεύσειεν. "Εσται δή ούν, κατά γε τον ἐν τοίς ενδεχομένοις λόγον, γυμνός ποτε της όμοιώσεως ό Υίός - μόνην γάρ, ως φατε, κατ' ενέργειαν την ώς έχ Πατρός πρός αύτον έσημάνθη, το έχ φυσιχών πλεονεχτημάτων ούχ έχων άσφαλές, άλλ' έτερός τις παντελώς νοούμενος και υπάρχων παρά τον γεννήσαντα, και όλοσχερώς άποκεκομμένος της ούσίας αύτου. Καλώς γάρ δή σφόδρα ποιούντες, και σοφωτάτοις τὰ πράγματα προαναδλέποντες λογισμοίς, ήσφαλίσασθε τον Πατέρα, μηδέν έξ έαυτοῦ λέγοντες έπιδούναι τῷ Υἰῷ, πλην όμοιώσεως άξιῶσαι μόνης, ίνα μή τι πάθος νοῆται περί αὐτόν. Τοῦτο γάρ ὁμῶν τὸ ἀπόρρητον εύηθες. Ήγνοήσατε γάρ, κατά τὸ είκος, ότι πάντα ποιών ἀπαθώς ὁ θεὸς καὶ Πατήρ, γεννήσει και άπαθώς, και πυρός έστι κρείττων. καταφέρει γάρ και είς ταύτην ήμας ὁ λόγος την χρείαν, ούχ εν πάθει, και άποχοπή τή κατά σώμα νοουμένη γεννώντος την έξ αύτου πύρωσιν. 'Αχουέτωσαν τοίνων οι πρός μόνας ύπονοίας νεανικοί, καί τὸ δυσφημεῖν ἀφυλάκτως χρήμα μὲν οὐκ ἀνόσιον, άρετην δε μάλλον είναι λογιζόμενοι, ότιπερ εί εν μόνη τή καθ' όμοίωσιν οίκειότητι συντετάγθαι φασί τῷ Πατρί τὸν Υίὸν, ἐν οὐδεμιὰ τῶν ἀγαθῶν ἀσφαλεία κείσεται, άποκενδυνεύσει δὲ πάντως καὶ εἰς τὸ είναι φύσει θεός, επιδέξεται δε, κατά γε το ενδεχόμενον, και την είς τά χείρω παρατροπήν. Και γάρ δή και πρός έκεινου ελέγετο του των Τυρίων ήγούμενον, & και λόγος ήμας άναγκαίος άναπείθει προσάπτειν τω του διαδόλου προσώπω . Σύ εί άποσφράλιαίτα οποιφαεικό, > αγγ, εφοίακεται τώς οποιφαεικά άποπεσών, ό πρός δν ό τοιούτος είρηται λόγος. Όρφ ούν ήδη, και μάλα σαφώς άπο δή των τοιούτων ώς ούχ ἀσφαλές είς ἀχλόνητον στάσιν τοῖς νοητοῖς τό έν όμοιότητι κείσθαι μόνη τή πρός θεόν, άλλ' ούδὲ ἀπόχρη πρὸς ἀπαραποίητον διαμονήν τήν ἐφ' οίσπιρ αν είεν αγαθοίς, το κατεσφραγίσθαι καλώ: πρός την του ποιήσαντος φύσιν. Καταπίπτει γάι καὶ αὐτά, καὶ φέρεται κάτω μεταχωροῦντα πολλά. κις είς αίσχίονα γνώμην, ήπερ ήν εν άρχαζς. Ένδέχεται δή ούν κατά του ούτως έχοντα λόγου, κατά

μόνην την ταυτοεργίαν είς δμοίωσιν αναδαίνοντα A tunt se a recto deerrare, dum eum qui Deus non τῷ Πατρί τὸν Υίδν, καὶ ὑποδάθρα μεν οδα ἐρηρειquevor querxy, by of movare rate of olicelas beanμάτων ροπαίς την ασφάλειαν έχοντα, υπομείναι καί τροπήν, ή κάν μή πάθοι προαιρέσεως άξιαγάστου καρπον εύρησει το μή παθείν, και ού φυσικής άσφαλείας έδραιότητα μάλλον &; Θεός. Τέ ούν, & βέλτιστοι, γέγονεν φμέν ούπετι Θεός κατ άληθειαν δ Ylog; Kat el xal opag obrug Eyur alwestat, el προσκυνούμεν αύτῷ; διατί δε τῷ Θεῷ καὶ Πατρί συνδοξάζεται; τί όλ και ταίς ανωτάτω δυνάμεσι», ώς θεός εποχείται; 'Ηγνόησεν άρα μεθ' ήμων καί αθτά τὰ άγια Σεραφίμ, δτε πολύ του πρέποντος ἀποσφάλλεται, τον ούκ δίντα κατά φύσιν δοξολογούντα Θεόν. Πλανάται όὲ, κατά τὸ εἰκὸς, Κύριον Σαδαώθ δνομάζοντα τον τοις ίσοις τετιμημένον. Ή B quid enim citra laborém vigilare et mutatione γάρ ούκ έρουμεν, και τάς άνωτάτω δυνάμεις, 'Αρxás te nat Opôvous, nat Esousias, nat Kupistoptas συμμόρφους δράσθαι σπουδάζειν κατά το έγχωρούν τῷ Θεῷ; Εί γὰρ τὸ ἐχ γῆς μεκρόν οδτω ζῶον, ὡς πρός έχείνην την πτίσιν, φημί δή του δυθρωπου, τῷ τοιούτῳ κάλλει τετίμηται, ποΐον έχει λόγον μή

οδχί πάντως οίεσθαι, και πολύ τών έν ήμεν άμεινοσι, τὰ πόλύ πεθείσθαι κρείττονα; Πώς οδν αὐεδύ, nat Kúpiov Zabade övöpáfouot, nat év sopogópuv táfet mepisotská j natánep til Baothet tüv blev ύπηρετούμενα; "Θτου δε χάριν, και αύτφ συνεδρεύει τφ Πατρι, και τούτο εκ δεξιών, το δούλον τφ δεσπότη, τῷ πεποιηχότι το ποίημα; ή γάρ ούχι τοῖς γεννητοῖς, και γρηγόροεως ἀπαθές, και ἀπαραποίήτον μάλλον αν πρέπη προσάγειν, ή τῷ κατ' οὐοίαν θεῷ φυσικῶς έχονει τὸ μή δύνασθαι παθείν; 'Αλλ' Εστι δήλον, κάν έκείνοι μή λέγωσι. Τίς οδν έτε τούτων ληρούντων άνεξεται, ή πως οδα ευλόγως ακούσοντα:

« Obat, οί μεθύοντες άνευ οίνου; »

των συλλογισμών άτοπίας, ἐπ' ἐκείνο δε βαδιούνται, και κατασεσημάνθαι μέν παρά του Πατρός είς δροίωσιν ακριδεστάτην έρουσι τον Υίον, έν ατρέπτω δ' ούν όμως είναι τή φύσει, καί εί μή έστιν έκ Πατρός. Είτα πως, είπε μοι, το μή έχ θεού κατά φόσιν, poperes to the autou . xal two the delas obotas πλεονεχτημάτων ούχ άμοιρούν ούσιωδώς εθρεθήσεται, τό μή έξ αύτης προελθόν κατά τον άληθη της γεννήσεως τρόπον; "Εστι γάρ, οίμαι, παντί τψ σαφές, καλ όμολογούμενον, ώς άδατα παντελώς τὰ τῆς θεότητος ίδια τή πεποιημένη κτίσει, και τά έκείνη προσόντα φυσικώς ούκ αν γένοιτό ποτε παρ' έτέρφ των δντων τινί, κατά τον ίσον τε και άπαράλλακτον τρόπον. οίον το άτρεπτον εν Θεφ φυσικώς, ούτω δε καί ημίν οὐδαμώς, ἀσφάλεια δέ τις ήμας ὡς πρός αύτό σχηματίζει διά προσοχής, και νήψεως, έφ' ά μή προσήχεν, ούκ έπιτρέπουσα προχείρως μεταδιδάζεσθαι. Εί δε όλως ενδέχεται τι κατ' έκεινους των θείχων ιδιωμάτων ένυπάρχειν τινί των ούχ εξ αύτης κατ' ούσίαν, και ούτως ενυπάρξει καθάπερ αὐτή, τί το κωλύον, εἰπέ μοι, καὶ πάντα τὰ θεοπρεπή λοιπόν καταχωρείν ήδη, καὶ ἐν τοῖς μἡ ὑπάρχουσι κατά φύσιν θεοῖς; Ένδς γὰρ όλως αδιαχωλύτως χωρήσαντος, του ατρέπτου φημί, τόπον έξει και τά λοιπά. Και τί το έντευθεν; Συγκέχυται το παν ήμεν. ή γάρ ούχι τά μέν άνω χωρήσει κάτω, άναδήσεται δὲ πρὸς τὸν άνω τόπον

est natura giorificant. Errant vero, ut videtur, dum eute Dominam Sabooth nominant, qui eumdem cum ipsis honorem obtinet; Numquid enim asseremus supremas quoque Virtutes, Principatus, Thronos, Potestates, atque Dominationes id insprimis curare, ut, quoad ejus est, Deo conformes evadant? Nam si pusitlam illud de terra animal, homo nimirum; tanta palchritudine ornatum est. cur now malio præstantieribus creaturis multo potiera tribuamus? Quomode igitur ipsum et Bominum Sabaoth nominant, et satellitum more circum stant, ceu Regi universitatis famulantes? Quam ob causami vero ipsi quoque Patri, idque a dextris, assidet, servos domino, creatori creatura? Num carere 305 crentoris tribuemus potius quam Deo secundum substantiam, qui naturaliter habet ut non possit pati? Atqui vel tacentibus illis nemini non est manifestum. Quis horum nugas igitur ultra feret, aut quomodo non jure audient : · Væ, qui absque vino inebriamini **? ».

'Aλλ' four δυσωπηθήσονται μέν τὰς εx τῶν τοιού- 6 Sed forsan tantarum cos absurditatum pudebit, et alle se conferent, dicentque Fillum signatum esse a Patre in perfectissimam similitudinem : Immutabili tamen præditum esse natura, tametsi non est ex Patre: At quomodo, queso, il quod ex Deo non est secundum naturam, Del proprietate gestabit : et quod ex ipso vero generationis mo non processit, substantise divinse proprietatib non carere comperietur? Nemini quippe dubium est, deltatis proprietates creature prorsus fitterclusas esse, et quæ illi naturaliter mount, in nullo alio esse posse, æquali et eadem plane ratione : quemadmodum immutabilitas in beo est naturaliter, in nobls non item, sed per attentionem et sobrietatem que nos ad ea que minus recta sunt ruere non sinit, ad cam quodammodo conformamur. Quod si, ex corum sententia, fleri omnino potest ut divina quædam proprietas insit alicui eorum qui non sunt ex ipsa secundum substantiam, atque ita el quodammodo inexsistat, quid prohibebit, obsecro, quominus omnia quie Deo conveniunt locum etiam habeant in its qui non sunt dil per naturam? Uno enim semel admisso, immutabilitate nimirum, locum etiam habitura sunt reliqua. Et quid tum inde sequetur? Omnium rerum confusio. Annon enim supera deorsum cedent, et infera sursum evehentur? Quid enim ultra, quæso, prohibebit quominus supremus Deus in locum

perinde ac l'ater, nullo intercedente aut apparente discrimine, si locum habeant in nobis et naturaliter insint prærogativæ quæ soli Deo insunt? Et cum in se solo contineat, ut par est, Deus ac Pater ea per quæ similes ei futuri sumus, remanemus homines, et angeli nobiscum id quod sunt, in supremum illum locum non evecti. Quippe si posset Deus citra invidiam cunetorum potestati permittere id quod proprium ejus est, multi utique essent secundum naturam dii, qui terram, cœlum, et quamvis aliam creaturam condere 306 possent. Quæ enim naturalis opificis prærogativas in se capiunt, quomodo non erunt ei similia? aut quid vetat quominus æquali majestate conspicuum sit id quod æqualibus fulget bonis? Sed videt utique B Dei hostis quanta hinc absurditatum vis colligatur, et imperitiam ejus arguat. In propria enim natura Deus collocabitur, et creatura particeps quidem ejus erit, per conjunctionem spiritalem, sed ad dignitatem quæ ei immutabiliter inest neutiquam evehetur. Quibus ita constitutis, immutabilitatem Filio substantialiter inesse comperiemus. Deus itaque secundum naturam est, et ex Patre necessario, ne quid corum quæ ex ipso non sunt secundum naturam, ad eamdem in divinitate dignitatem pertinere videatur. Sed cum nobis velut invictam ranem afferant, alium esse dicentes a Patre Filium, eujusmodi est imago respectu archetypi, et hoc commento-putent eum a substantia Genitoris abscindere, haud parum denuo insanire deprehendentur, nihilque prorsus asserere, quod revera possit id quod in animo habent recte conficere. Quid enim frustra contendunt porro, aut cur sola diversitate proprie exsistendi Filium a Patre resecant? Quod enim ipse in propria exsistat hypostasi, alienum utique a substantia Genitoris non arguit. Est enim ex Patre procul dubio, tanguam ex ejus substantia. Est autem rursus in Patre, propterea quod in ipso secundum naturam exsistit; ipsumque dicentem audies, alias quidem : c Ego ex Patre processi, et veni *; > alias vero : « Ego in Patre, et Pater in me ". . Nec enim in proprietatem abibit plane et omnimode separatam, ex eo quod sancta Trinitas in una intelligitur esse deitate, sed D διά τὸ ἐν αὐτῷ κατὰ φύσιν ὁπάρχειν, καὶ αὐτοῦ cum sit in Patre indivulsa ratione vel relatione consubstantialitatis, etiam ex ipso esse intelligetur processione ineffabiliter expressiva, sive cujusmodi est in splendore. Lumen enim est de lumine. Igitur in Patre, et ex Patre, indivulse pariter et seorsim, ut character quidem inexsistit, imago vero ut respectu archetypi in propria exsistentia intelligitur. Sed rationem quidem bujus rei non afferemus, verum exemplo a lege desumpto confirmabimus, veritalis vim adversus hæreticos undique munientes. Lex itaque Israelitis redemptionem sui cuique 307 capitis didrachmi medium imperavit. In uno

nostrum deprimatur, nosque vicissim dii simus, et A τὰ κάτω; Τί γὰρ δη τὸ παραποδίζον ἔτι τὸν μὲν άνωτάτω θεόν πρός την ημετέραν χαταδιδάζεσθαι θέσιν, ήμας δὲ αὖ πάλιν είναι θεούς, καὶ οὕτως ὡς ὁ Πατήρ, ούδεμιας έτι μεταξύ κειμένης τε και όρωμένης διαφοράς, εί χωρήσει και έν ήμιν, και ένυπάρξει φυσιχώς τὰ θεῷ προσόντα μόνψ πλεονεχτήματα; Καὶ ἐπείπερ ἐν ἐαυτῷ μόνφ συνέχει, κατά τὸ είκὸς, ό θεός και Πατήρ, τὰ δι' ὧν ἐσόμεθα κατ' αὐτόν, μεμενήχαμεν άνθρωποι, και άγγελοι δε σύν ήμεν τούθ' όπερ είσιν έπὶ τὸ ἐπάνω πάντων οὐχ ἀναδαίνοντες. 'Ως είπερ είδειη φθόνου χρείττων δράσθαι Θεός, διά του προσθείναι πάσιν είς έξουσίαν το ίδιον αύτου, πολλοί δή πάντως αν ήσαν οί κατά φύσιν θεοί, γην τε και ούρανον, και την άλλην άπασαν κτίσιν δημιουργείν Ισχύοντες. Τά γάρ άπαξ κεχωρηκότα τά έν τῷ κατά φύσιν δημιουργῷ πλεονεκτήματα, πῶς ούχ αν γένοιντο κατ' αὐτόν; ή τί χωλύον εν ίση φαίνεσθαι δόξη το τοίς ίσοις διαλάμπον άγαθοίς; 'Αλλ' όρα που πάντως ὁ θεομάχος, ὄσητις έντεῦθεν των έχτόπων ήμεν έννοιῶν ή πληθύς ἐπισωρεύεται, καὶ τῆς ένούσης αὐτῷ δυσμαθείας καταδοά. Έν ίδια γάρ φύ. σει το θείον χείσεται, χαι μεθέξει μέν αύτου το πεποιημένον, δι' οίχειότητος πνευματικής, άναδήσεται δὲ οὐδαμῶς εἰς τὸ ἐχείνῃ προσὸν ἀπαραλλάχτως άξίωμα. Διεσχευασμένων δε ούτως ήμιν των λόγων, ούσιωδώς τῷ Υἰῷ τὸ ἄτρεπτον ἐνυπάρχον εὐρήσομεν. θεός ούν άρα κατά φύσιν έστιν, άναγκαίως τε λοιπόν έχ Πατρός, ένα μή τι φαίνηται τῶν ούχ ἐξ αὐτοῦ χατά φύσιν πρός τὸ Ισον έν θεότητι διαδαίνον άξίωμα. Έπειδή δὲ ὡς ἀκαταμάχητον ήμιν προίσχονται λογισμόν, Ετερον είναι του Υίου λέγοντες παρά του Πατέρα, χαθάπερ είχονα πρός άρχέτυπον, χαὶ διὰ της τοιαύτης εύρεσιλογίας διατέμνειν οδονται της ούσίας αύτον του γεννήσαντος . άλώσονται πάλιν άνοηταίνοντες οὐ μικρώς, καὶ ἐπὶ μηδενὶ τὸ παράπαν διισχυρίζεσθαι μελετήσαντες, ώσανεί καί κατ' άλήθειαν δυναμένιο τοῦθ' δπερ αὐτοίς κατά νοῦν ἐστιν έξανύειν καλώς. Τί γάρ όλως έπὶ τούτφ καὶ διατείνονται μάτην, ή πόθεν άπο μόνης της κατ' ίδίαν υπαρξιν έτερότητος διατέμνουσι του Πατρός τον Υίον; Ού γάρ δήπου το ύπάρχειν αύτον ίδιοσυστάτως, και της του τεκόντος ούσίας άλλοτριον άποφαίνει. Έστι μέν γάρ έχ Πατρός δμολογουμένως, ώς έχ τῆς ούσίας αὐτοῦ. "Εστι δὲ αὖ πάλιν ἐν Πατρί λέγοντος άχούση, ποτέ μέν · « Έγω έχ του Πατρός έξηλθον, καὶ ήκω. > ποτέ δὲ αν πάλιν. « Έγω έν τῷ Πατρί και ὁ Πατηρ ἐν ἐμοί. > 'Αναχωρήσει μέν γάρ ούχ είς ίδιότητα παντελώς και όλοτρόπως χεγωρισμένην, διά το έν μια θεότητι την άγιαν νοείσθαι Τριάδα, άλλ' ων έν Πατρί κατά λόγον, ήτοι σχέσιν αδιάστατον, την ώς εν όμοουσιότητι, καί έξ αὐτοῦ νοηθήσεται κατά πρόοδον ἀπορρήτως την έχφαντικήν, ήτοι την ώς έν απαυγάσματι. Φώς γάρ έστιν έχ φωτός. Ούχουν έν Πατρί, καί έχ του Πατρός, άδιαστάτως τε άμα καί κεχωρισμένως, ώς μέν χαρακτήρ ένυπάρχων, είκων δὲ ώς πρός άρχέτυπον, έν

ἐκδέξη λόγον.

και Πατέρα, ή αξ πάλιν έκείνου πρός αξιτόν, όγια τε λοιπόν τον έφ' άπασι τοίς περί αξιτοξ λαλουμένοις

ίδια νοούμενος υπάρξει. Ποιησόμεθα δὲ οὐχ ἀπλῶς A vero statere didrachmum erat. Verum ipse nobis τὸν ἐπὶ τούτω λόγον, ἀλλ' ἐχ παραδείγματος νομιχοῦ βεδαιώσομεν πανταχόθεν τοις έτεροδόξοις την έχ της άληθείας έπετειχίζοντες δύναμεν. Ούχοῦν προσχομίζειν ό νόμος τοις έξ Τσραήλ διετάξατο λύτρον τῆς οίχείας έχαστον χεφαλής, τὸ ήμισυ τοῦ διδράχμου. Έν δὲ ἐνὶ στατῆρι τὸ δίδραχμον ἦν. 'Αλλά καὶ ἐν τούτω πάλιν αύτος ήμεν έσχιαγραφείτο Χριστός, ό ύπερ πάντων, ώς παρά πάντων, λύτρον έαυτον προσαγαγών τῷ Θεῷ καὶ Πατρί, καὶ νοούμενος μέν, ὡς έν μιά δραχμή, πλήν της έτέρας οδ κεχωρισμένως, διά το έν νομίσματι τῷ ένὶ, καθάπερ ήδη προειρήκαμεν, τὰς δύο κείσθαι δραχμάς. Οὕτω δ' ἀν νοοίτο καὶ Γίος πρός Πατέρα, και Πατήρ αδ πάλιν, ώς πρός Τίον, εν μια άμφω τη φύσει, διηρημένως δε άναμέρος έχάτερος, ὡς ὁπάρχων Ιδιοσυστάτως, πλην ού B Filio, et hoc pacto demum in omnibus quecunque πάντη διακεκομμένως, ούδὲ δίχα τοῦ ἐτέρου τὸ ἔτερον. Καὶ ώσπερ ήσαν εν ενί τῷ νομίσματι δύο δραχμαί, τὸ εν ποσότητι μέτρον Ισομοιροῦν άλλήλαις ούδαμόθεν έλαττούμενον έχουσαι, ούτω νοήσεις το έν μηδενί παραλλάττον τῆς ούσίας τοῦ Υίοῦ προς Θεόν

Elzor οὖν αὐτῷ· Τί ποιῶμεν, Ίνα ἐργαζώμε?a τό έργον τοῦ Θεοῦ; 'Azexplon 'Inσοῦς, καὶ είπεν

Ούχ εξ άγαθης διανοίας ή πεύσις, άλλ' ούδε, ώσπερ αν τις υποτοπήσαι τυχόν, έχ φιλομαθείας αύτοίς πρόεισιν ή έρωτησις, γέγονε δέ μάλλον έχ πολλής άγαν της άλαζονείας ό λόγος. "Ωσπερ γάρ ούδεν πρός οξς ήδεσαν άξιούντες έτι μαθείν μονονουχ τοιούτόν τί φασιν · "Αλις, ω ούτος, ημίν των [al. τά] οίς αν δεήσαι συντείνεσθαι τον των θείων έργων έπιστήμονα. Τί δὲ ἄρα τὸ καινὸν ἐποίσεις αὐτὸς, τοίς κατ' έκείνο καιρού διατεταγμένοις; τί δὲ διδάξεις τὸ ξένον, δ μή διά των θείων ήμεν προεσημάνθη λόγων; Ούχουν εξ άπονοίας μάλλον, ήπερ δντως έχ φιλομαθούς προαιρέσεως ή έρωτησις. Έχεις τι τοιούτο καλ παρά τῷ μαχαρίω Ματθαίω · νεανίας μέν γάρ τις, ούχ εύποριστάτω χτημάτων περιουσίμ περιχεόμενος, ύπαινίττετό πως είς το χρηναι λοιπον την ύπο θεφ δουλείαν εἰσέρχεσθαι. Ἐπειδή δὲ ήχεν είς τὸν Ίησούν, σπουδαίως άνεπυνθάνετο, τί χρη δράν αύτον, ίνα και της αιωνίου ζωής εύρισκοιτο κληρονόμος. Πρός αὐτὸν δὲ ὁ Κύριος. Τὰς ἐντολάς που πάντως οίσθα, φησίν · « Ού φονεύσεις, ού μοιχεύσεις, ούχ ἐπιορχήσεις, > καὶ δσα τούτοις συνήρμοσται. 'Αλλ' D omnia observavi a juventute mea : quid adhuc ιύς τούτων ούδενος έχεινος έτι δεόμενος, ή και μαθημάτων εξήγησιν πολύ τῆς ενούσης Εξεως ύστερίζουσαν, ού χαταδεχόμενος • Ταῦτα, φησὶ, πάντα ἐχ νεότητός μου τετήρηκα · τί δὲ ἔτι ύστερῶ; » "Όπερ οὖν έχεινος άμαθία συζεύξας την ύπεροψίαν τὸ, « Τί ἔτι, φησίν, ύστερῶ; » τοῦτο καὶ οὕτοι διά πολλήν ἄγαν άλαζονείαν τε όμου καὶ δοκησισοφίαν λέγουσι · « Τί ποιώμεν, ένα έργαζώμεθα τὸ έργον τοῦ Θεοῦ; > 'Αγαθου ούν άρα το μέτριον φρόνημα, καὶ ψυχῆς ἔργον εδγενούς, τό τοίς διδάσχουσιν έπιτρέπειν τό λυσιτελές έξεπίστασθαι μάλλον, παραχωρείν τε ούτω μαθή-

rursum Christus hic adumbrabatur, qui pro omnibus ut ab omnibus seipsum redemptionem Deo ac Patri obtulit; et in una drachma intelligitur quidem, non tamen ab altera separatus, propterea quod in uno illo nummo, ut antea diximus, duz sunt drachmæ. Ita de Filio quoque censendum, respectu Patris, et de Patre vicissim, respectu Filii: qui ambo quidem in una natura, distincti vero ambo seorsim, cum uterque in propria sit hypostasi, sed non omnino separatim, neque alter absque altero. Et sicut sunt in numme une duze drachmæ æqualis ponderis nec ullo modo minoris, ita quoque censebis de omnimoda sub cum Deo ac Patre æqualitate, aut Patris cum de ipso dicuntur sanam doctrinam accip

VI, 28, 29. Dixerunt ergo ei : Quid faciemus ut operemur opera Dei? Respondit Jesus, et dixit eis.

Non bona mente, nec, quod quis forsan suspicetur, discendi studio interrogant Jesum, sed præ insigni arrogantia. Quasi enim nihil præter es quæ norant discere deinceps vellent, tale quidpiam propemodum dicere videntur: Sufficient nobis, o quisquis es, scripta Mosaica : scimus non minus quam oporteat quibus in rebus divinorum operum διά Μωσέως · Ισμεν ούχ Ελαττον, ήπερ έχρην, τά έφ' C gnarum conniti deceat. Quid ergo novi afferes ad ea quæ tunc temporis constituta sunt? quid nos docturus es quod oraculis divinis non sit nobis antea signatum? Quapropter ex vecordia potius quam discendi studio istud quæritant. Tale quid etiam apud beatum Matthæum shabes, Quidam enim adolescens, caduca opum copia circumfusus, serviendi Deo studium præ se ferebat. Cum antem accessisset ad Jesum, sciscitabatur quid sibi faciendum esset ut et vitam æternam possiJeret. Ad quem Dominus : Præcepta utique nosti, inquit : « Non occides, non adulterabis, non falsum dices testimonium 18, > et quæ sequuntur. Sed ille quasi nullius horum expers esset, aut doctrinam veluti 308 suis moribus longe inferiorem rejiceret : « Hæc, inquit, mihi deest "? > Quod ille itaque arrogantiam imperitiæ conjungens ait, « Quid adhuc mihi deest? » hoc isti quoque præ singulari fastu et inani sapientiæ persuasione dicunt : Quid faciemus ut operemur opus Dei? . Bona res igitur est spiritus humilis, et generosæ mentis opus, magistrorum arbitrio relinquere quid scire operæ pretium sit, eamque amplecti doctrinam, quam rectam esse existimant, utpote quorum cognitio major est. Quomodo enim magistrorum locum tenebunt, si nihil amplius eruditionis in eis sit, quam in disci-

Lang Jack S. St. would we de Aka dente

⁷⁸ Exod. xx, 13-16; Matth. xix, 18. 79 ibid. 20.

pulis, cum vix illi magistros assequi possint, A μασιν, ένεστιν αν οίσπερ αν έχειν οίονται καλώς, ατε juxta illud Salvatoris : « Non est discipulus super magistrum. > Et : « Sufficit discipule ut sit sicut magister ejus 80.)

πάντως ελόντες το έν συνέσει πλεονεκτούν, ή ώσπερ αν έγοι των παιδευομένων ο νούς, ότε και είς το έκείνων μέτρον καταλήξει μόλις αύτοις ή είς το μείζον ἐπίδοσις, κατά γε τὸ ὑπὸ τοῦ Σωτῆρος εἰρημένου· « Οὐκ ἔστι μαθητής ὑπὲρ τὸν διδάσκαλου· » καὶ, ε "Αρχετόν τῷ μαθητή, ένα γένηται ὡς ὁ διδάσχαλος αὐτοῦ. >

VI, 29. Hoc est opus Dei, ut credatis in eum quem misit ille.

Acerbissime rursum Dominus, licet latenter adbuc et subobscure, in sciscitatorum dementiam invehitur : existimabit enim aliquis, si verba illa simpliciter accipiat, nihil aliud Jesum els imperare, quam decere ut ipsi credant. Sed si dictorum senri comperiet. Rectissime enim interrogatorum dementiæ convenientem sermonem instituit. Illi enim. quasi per legem abunde facere didicissent quod gratum sit Deo, Salvatoris nostri doctrinam impie rejiciunt, dicentes : « Quid faciemus ut operemur opus Dei *1? » Sed ostendere debebat eos a vero Dei cultu longe adhuc remotos esse, nihilque verorum bonorum nosse, qui cum legis litteræ adhærerent, typis et figuris plenam mentem habeant. Proindeque multa cum emphasi, cultui legali fidei fructum opponens, ait : « Hoc est opus Dei, ut credatis in eum quem misit ille. > Hoc est, non quod vos putatis, inquit, ad solos typos respicientes: sed discite, etiam inviti, legis auctori boum victimas non placere, nec oves immolari Deo id 309 volenti aut exigenti. Quid vero thus futurum est, licet suavi fumo aerem repleat; aut quid hircus proderit, inquit, et exquisitæ cinnamomi oblationes? Non manducabit carnes taurorum Deus, sed neque sanguinem hircorum potabit. Cognovit onnia volatilia cœli', et pulchritudo agri cum ipso est *s. Odit vero et repulit sestivitates vestras, nec in conventibus vestris odorabitur, ut ipse ait alicubi *3; neque porro ad patres vestros de holocaustis et victimis locutus est. Igitur non hoc est opus Dei, sed illud potius, ut credatis in eum quem misit ipse. Etenim legali et typico cultu revera potior est salus per fidem, et condemnante præmæ, illa in Christum fides, et ejus sermonibus erudiri velle multo præstabilius est quam umbris typicis adhærere. Illud porro magis mirabere, quod cum Christus eos negligere soleat qui tentandi causa interrogant, id singulari consilio nunc respondet, tametsi nihil inde suscepturos utilitatis sciebat, in corum condemnationem. Quemadmodum alibi quoque ait : « Si non venissem, et locutus fuissem eis, peccatum non haberent; nunc autem excusationem non habent de peccato suo *1.)

δὲ πρόφασιν οὐχ Εχουσι περί τῆς άμαρτίας αὐτῶν. >

Τοῦτό ἐστι τὸ έργον τοῦ θεοῦ, ἴνα πιστεύσητε ele or antorester treiroc.

δή και το μείζον έγουσιν έν γνώσει. Πώς γάρ αν όλως

και εν διδασκάλου παραληφθήσονται τάξει, μή ούχι

Πληκτικώτατα πάλιν ὁ Κύριος, εί και λεληθότως έτι , και έπεσκιασμένως ταίς των έρωτώντων άπονοίαις ἐπιπηδά · οίήσεται μέν γάρ τις όσον ίχεν είπειν είς απλότητα λόγου, μηδέν έτερον αύτοις έπιτάττειν τον Ίησουν, ή ότι προσήποι πιστεύειν αύτψ. sum attentius consideret, ad aliud quiddam refer- Β Περισχεπτόμενος δὲ τῶν εἰρημένων τὸν νοῦν, καὶ πρός Ετερόν τι βαδίζουσαν θεωρήσει την άναφοράν. Καλώς γάρ δη σφόδρα ποιών, ταξς τών έρωτώντων άπονοίαις πρέποντα τον έπλ τούτοις διεσχευάζετο λόγον. Έχεινοι μέν γάρ, ώς άλις διά νόμου μανθάνοντες τῷ Θεῷ θυμήρες ἐργάζεσθαι, ἀθετοῦσι δυσσεδώς του Σωτήρος ήμων την διδασκαλίαν · « Τί ποιώμεν, λέγοντες, ενα έργαζώμεθα το έργον του Θεου; > 'Αλλ' έδει και πολύ της Θεφ φιλαιτάτης λατρείας άπεσχοινισμένους έτι δειχνύειν αύτούς, και ούδεν όλως εγνωχότας των άληθως άγαθων, τούς οί γε τῷ γράμματι τῷ νομικῷ προσεδρεύοντες, τύπων ἀπλῶς και σχημάτων μεστόν έχουσι τον νούν. Διά τοι τούτο μετά πολλής σινος τής έμφάσεως λέγει ταίς κατά νόμον λατρείαις τον έκ της πίστεως άντιδιαστέλλων καρπόν · « Τουτό έστι το Εργον του Θεού, ένα πιστεύσητε είς δν ἀπέστειλεν ἐκείνος. > Τοῦτό ἐστιν ούχ όπερ όμεις ένομίσατε, φησίν, είς μόνους όρωντες τους τύπους, άλλ' ίστε δή πάλιν, κάν μή βούλησθε μαθείν, ώς ὁ νομοθέτης οὐ ταῖς παρ' ὑμίν βουθυσίαις ήρέσθη ποτέ, μηλοσφαγεί δε ούδεις εθέλοντί τε και απαιτούντι τούτο Θεφ. Τί δ' αν είη λεδανωτός, κάν εδόσμοις είς άέρα περιελίττηται καπνοίς; τί δε ό τράγος όνήσει, φησί, και αί δυσπόριστοι τοῦ κινναμώμου προσαγωγαί; Ού φάγεται πρέα ταύρων Θεός, άλλ' οδδέ αίμα τράγων πίεται. Έγνω πάντα τά πεπεινά του ούρανου, και ώραιότης άγρου μετ' αύτου έστί. Μεμίσηκε δέ, καὶ ἀπεώσατο τὰς ἐορτάς ὑμῶν, καὶ οῦ μή δσφρανθή ἐν ταῖς πανηγύρεσιν ὑμῶν, ὡς cepto gratia justificans. Opus est itaque piæ ani- D αὐτός πού φησιν · άλλ' οὐδὲ ἐλάλησε πρὸς τοὺς πατέρας όμων περι όλοκαυτωμάτων και θυσιών. Ούκοῦν ού τοῦτό ἐστι τὸ ἔργον τοῦ Θεοῦ, ἀλλ' ἐκεῖνο μάλλον, ένα πιστεύητε είς δν ἀπέστειλεν αὐτός. Καὶ γάρ δή και δυτως άμείνων έστι της νομικής, και ώς έν τύπφ λατρείας ή διά πίστεως σωτηρία, και της κατακρινούσης έντολης ή δικαιούσα χάρις. Έργον ούν άρα τή φιλοθέφ ψυχή πίστις ή είς Χριστόν, και άξιολογώτερον σφόδρα το έπείγεσθαι μάλλον τοῖς περί αὐτου κατασοφούσθαι λόγοις, ήγουν ταζε έν τύπφ προσεδρεύειν σχιαίς. Αποθαυμάσεις δε πάλιν κάκείνο πρός τούτοις Εχων γάρ εν έθει Χριστός λόγον ποιείσθαι μηδένα των διερωτώντων πειραστιχώς, αὐτό πρός το παρόν οίκονομικώς άποκρίνεται εί και βόει πάλιν ώφεληθησομένους ούδεν, είς κατάκριμα

so Matth. x, 24, 25. " Joan. vi, 28. " Psal. xlix, 11. " Is 1. 1, 13, 14; Amos v, 21, 22. " Joan. xv, 22.

αύτοις. ωσπερ ούν και εν ετέροις φησίν. « Εί μή ήλθον, και ελάλησα αύτοις, άμαρτίαν ούκ είχον. νυνί

Elnor our abro. Il noueic onueior, ira tou- A VI, 30, 31. Dixerunt ergo et : Quod in facis siμετ, και πιστεύσωμέν σοι; τί έργάζη; θί κατέρες gnum, ut videamus, et credamus tibi? quid opera ήμων έφαγον το μάννα έν τῆ έρήμφ, κατά το γεγραμμένον "Αρτον έχ τοῦ ούρανοῦ έδωκεναὐτοῖς φαγείκ.

Έχχαλύπτεται χατά βραχύ των Υουδαίων ή γνώμη. χαίτοι λανθάνουσά πως, χαὶ ἐν ἀφανεστέροις ἔτι χαταχεχωσμένη τοί; λογισμοίς. "Εφασχον μέν γάρ. έξ ἀπονοίας · Τί ποιώμεν, Ινα έργαζώμεθα τὸ Εργον του Θεού, ι άτε δή, καθάπερ ήδη προείπομεν, έξαρχούσαν έχοντες την διά Μωσέως έντολην, είς το δύνασθαι πρός πάσαν αύτον άπευθύναι σοφίαν, δι' ής αν είδεζεν το εύαρεστον τῷ θεῷ. 'Αλλ' ήγνοεζτό πως καίτοι τοιούτος ών εν αύτοις ό σκοπός, άπογυμνούται δε νυνί, και κατά βραχύ πρόεισεν είς εδ έμφανέστερον · « Ού γάρ έστι πρυπτόν, πατά την του Σωτήρος φωνήν, δ ού φανερωθήσεται. Τέ τοίνυν ήδη; φασί · Τί ποιείς σύ σημείον; » Τετίμηται, φησί, και λίαν εικότως ό μακάριος Μωσής · παρεδέχθη πρός μεσιτείαν θεού και άνθρώπων. Και γάρ gu xay abxonn ggmxx autregon. Ebalon en all shiften τὸ μάννα πάντως οἱ σὸν αὐτῷ. Σὸ δὲ δἡ λοιπὸν, έπείπερ είς τόπον ήμιν είσέρχη τον έχείνου μείζονα, καὶ τοῖς πάλαι διωρισμένοις ἐπιδιατάττειν οὐ παρaren, moiors huas miorworers onjuelors, if el derχνύων των δσα θαυμάζεσθαι πρέπει χαινοτέρων ήμεν παιδευμάτων είστρέχεις είσηγητής; 'Αληθής δὲ δεὰ τούτων, καὶ αὐτὸς ὁ τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν άναδείχνυται λόγος δτι γάρ φοντο χρήναι ζητείν, ούν ένα θαυμάζωσιν αὐτὸν, ἐφ' οἶς ἄν τις δράσαι θεοπρεπώς, άλλ' ἐπείπερ ἔφαγον ἐχ τῶν ἄρτων, καὶ έχορτάσθησαν, έξ ὧν ήδη, φασίν, ελέχχονται. Σημείον γάρ άπαιτούσι του Ίησούν, ούχ άπλώς το τυχόν, άλλ' όπερ, ώς φοντο, πεποίηκεν ό Μωσῆς, oox sig mian huspan, and in shore tole steen teaσαράκοντα του έξ Αίγύπτου λαδν διαθρέψας κατά την έρημον, διά της του μάννα χορηγίας. Παντελώς γάρ, ώς φαίνεται, των έν τή θεία Γραφή μυστηρίων είδότες ούδεν, ού τη θεία του πεποιηχότος δυνάμει την έπ' έχείνη θαυματουργίαν άναχείσθαι πρέπειν διελογίζοντο, ανοήτως δε σφόδρα την Μωσέως επ' αύτῷ καταστέφουσι κεφαλήν. Αἰτούσι τοιγαρούν τὸ ίσον έκείνο παρά Χριστού σημείον, οδέν όλως τό θαύμα διδόντες τῷ πρὸς ἡμέραν αὐτοῖς ἐπιδειγθέντι σημείω, και εί μέγα τυχὸν εύρισχοιτο, χρήναι δι p gna nihili plane ducere, sed corum admirationem καί είς μακρόν έκτείνεσθαι χρόνον τής τροφής τήν επίδοσιν ούτω γάρ άν, καὶ μόλις δυσωπήσειν φύτους είς το κατανεύειν, και συμφηφίζεσθαι λοιπον άξιολογωτάτην είναι του Σωτήρος την δύναμιν, εύπαρά-

δεκτόν τε διά τούτου την διδασκαλίαν. Πρόδηλον ούν έστι, και εί μη σφόδρα φασίν έναργώς, ότι σημείων μεν άλογουσι παντελώς, προφάσει δε του θαυμάζειν αυτέ την άκάθαρτον τής γαστρός ήδονήν. Θεραπεύειν ἐπείγονται.

KEDAA. G.

Περί του μάντα, δει τύπος ήν τής Χριστου παρουσίας, και των δι' αυτου χαρισμάτων APRUMOT IN

Elzer our auroic o 'Inσούς' 'Appr. duhr Aéru ύμιτ. Οὐ Μωσής δέδωκεν ύμιν τὸν άρτον ἐκ τοῦ oiparov.

" Matth. x, 26. "1 Tim. 11, 5,

ris? Patres nostri manducaverunt manna in dezerto, sicul scriptum est : Panem de cœlo dedit eis man ducare.

Prodit se paulatim Judæorum animus, quamvis occultus adhuc, et obscuris consillis infossus. Dicebant enim præ vecordia: e Quid faciemus ut operemur opus Dei?), præsertim eum, ut jang ang tea diximus, sufficere sibi putarent præcepta Mosaica, ut ad omnem sapientiam dirigi possent, perquam voluntatem Del perspectam haberent. Sed quodammodo latebat istud eorum propositum : nunc autem denudatur, ac sensim patefit : (Nihil est enim opertum, > ut Salvator ait, « quod non revelabitur 85.) - (Quid ergo, inquiunt, quodnam tu signum facis? . Honoratus est, idque jure merito, beatus Moyses: 310 assumptus est mediator Dei, et bominum . Etenim signum dedit Idoneum: manducaverunt utique in deserto manna, qui cum, ipso erant. Tu vero cum tibi majorem dignitatem arroges, et ad illa vetera præcepta nova non verearis adjungere, quibusnam signis fidem nobis facies, aut quonam miraculo novam doctrinam nobis invehis? Hinc autem ipse quoque Salvatoris nostri sermo verus esse ostenditur : ex fis enim quæ jam dicunt arguuntur signum quærere, non ut ipsum ex operibus divinis admirentur, sed quoniam panes ederunt, et satiati sunt. Signum enim non quodcunque petunt ab Jesu, sed quod, ut putabant, fecit ille Moyses, qui non in unum diem, sed totis quadraginta annis populum ex Ægypto eductum in deserto manna aluit. Nam cum 'nullum, ut videtur, divinæ Scripturæ nossent mysterium, non divinæ ejus a quo factum est virtuti miraculum illud tribuendum putabant, sed pra multa. vecordia ad ipsum Moysen illud referebant. Petunt itaque simile huic a Christo signum, nec quidquam esse miraculi putant in eo quod in unum diem factum est signo, sed in longum tempus ali postulani : sic enim adductum fri se tandem, ut Salvatoris virtutem summam esse fateantur, et hine probandam ejus doctrinam. Manifestum est igitur, licet id haud multum clare dicant, eos sipræ se ferendo impuræ ventris voluptati consulere.

CAP. VI.

De manna, quod typus erat Christi adventus, et gratiarum spiritatium que per ipsum tradun-

VI, 32. Dixit ergo eie Jeaus, Amen, amen dica vobis : Non Moyses dedit vobis panem de calo.

Acerbe quoque nunc eos Salvator ut insanos A increpat, et scriptorum Mosaicorum cumprimis ignaros. Scire 311 quippe debebant Mosem Deiad populum ministrum fuisse, et rursus filiorum Israel ad Deum, neque per se miraculum ullum patrasse, sed ministrum tantum fuisse corum quæ ad utilitatem revocatorum ex servitute, bonorum omnium largitori facere placuisset. Quod igitur impie illi sentiebant, hoc statim Christus amputat. Hominibus enim tribuere quæ soli naturæ divinæ conveniunt ac debentur, quomodo extremæ dementize plenum non sit ac impietatis? Cum vero miraculi auctorem Mosen esse negaverit, et illius potestati istud subduxerit, manifestum est utique gloriam illam sibi Patrique tribuere, licet id propter auditorum inscitiam maniseste dicere nolit. Metus enim erat profecto, maxime cum talibus verbis injuria Mosi facta videretur, eos rursus incitatum et inflammatum iri, veritatem rei nequaquam inquirentes, neque dignitatem loquentis agnoscentes, sed unum Mosis honorem sibi proponentes, temere forsan et inconsiderate, quandoquidem ipse cum superiore conferretur. Discamus itaque majori cum ratione et discretione pietatemergo sanctos patres nostros colere, et reddere, ut scriptum est, « Timorem, cui timorem; et cui honorem, honorem 87. > Non enim faciemus injuriam, si quod cuique convenit cum ratione tribuamus, quandoquidem prophetarum spiritus prophetis quoque subjiciuntur si; sed cum de Salvatore C nostro Christo verba fiunt, tunc nobis quoque dicendum est: Quis in nubibus æquabitur Domino, aut quis similis erit Domino inter filios Dei ** ? >

προσαττοντες, επεί και πνευματά προφητών προφητών προσαττοντες, επεί και πνευματά προφητών π

VI, 32, 33. Sed Pater meus dat vobis panem de scelo verum. Panis enim Dei est, qui de cœlo descendit, et dat vitam mundo.

Non solum removendi erant ab ea divinæ poteatatis opinione quam illi Moysi affingebant, ostendendumque eum fuisse miraculorum potius miniatrum quam auctorem, sed et ipsum miraculum,
licet 312 inusitatum, elevandum, etcomparatione
eum majori nihil. esse penitus ostendendum. Finge
ergo rursus istiusmodi quiddam clamare Christum:
Res magnas, o Judæi, exiguarum ac villssimarum
loco habetis, et universorum Domini liberalitatem
angustis admodum finibus comprehenditis. Non
parum enim desipitis, cum manna persuadetis vobis esse panem illum de cœlo, licet unam Judæorum gentem duntaxat aluerit in deserto, cum innumeræ aliæ per totum orbem gentes sparsæ sint;
et tam restricta erga homines benignitate Deum.

Πληχτιχώτατα και νύν ο Σωτήρ άσυνέτους δντας έλέγχει, καὶ πολύ λίαν ἡγνοηκότας τὰ ἐν τοῖς Μωσαϊχοίς συγγράμμασι. Χρην γάρ δήπου λίαν αὐτούς: έξεπίστασθαι σαφώς, ότι διηχόνει μέν ό Μωσής τά παρά θεοῦ πρός τον λαόν, καὶ αι πάλιν τὰ ἐξ υἰών. Ίσραήλ πρός Θεόν, και αύτουργός μέν αύτός ἐπ΄ ούδεν των θαυμάτων ὑπῆρχεν, ὑπηρέτης δὲ μαλλον; και ύπουργός ών αν βούλοιτο δράν επ' ώφελεία τωνέχ δουλείας άναχεχλημένων ὁ πάντων αύτοις των άγαθων χορηγός. "Οπερ ούν ην εν ύπονοία δυσσεδεί" παρ' έχείνοις, τούτο και μάλα γοργώς ύποτέμνεται Χριστός. Τό γάρ δή τὰ μόνη πρέποντά τε καὶ χρεωστούμενα τή θεία φύσει, ταζ άνθρώπων άνατιθέναι remais, xal odyl mallor auti, mu; odx av ein lotπον μωρίας τε όμου και δυσσεδείας αναπλεων; 'Αποστήσας δὲ τὸν ἱεροφάντην Μωσέα τοῦ θαύματος, και τῆς ἐχείνου χειρός ὑπεξελών τὸ παράδοξον; δήλος αν είη δήπουθεν έαυτῷ μαλλον άνατιθείς μετά Πατρός την δόξαν, εί και παραιτοίτο λέγειν έναργέστερον, διὰ τὴν τῶν ἀχροωμένων ἀπαιδευσίαν. Την γάρ και δντως ελπίδος οὐ μακράν, ἄτε δή Μωσέως διά των τοιούτων εξυδρισμένου ρημάτων, άποταυρούσθαι πάλιν αὐτοὸς, καὶ είς ἀκράτους ὁργὰς ἀνακαίεσθαι, το μεν άληθες όπως αν έχοι διερευνώντας: ούδαμώς, ούδὲ τὴν τοῦ λαλοῦντος ἀξίαν ἐπιγινώσχοντας, επί δε μόνον απερισχέπτως ιόντας το χρηναι τιμάσθαι Μωσέα, καὶ οὐκ εὐλόγως τυχόν, ὅτε καὶ: πρός τι το ύπερτερούν συγχρίνοιτο. Μανθάνωμεντοίνυν, εύχρενέστερόν τε και λογικώτερον, την είς: τούς άγίους ήμων πατέρας επιτηδεύειν εύλάδειαν. και αποδιδόναι, κατά το γεγραμμένου, τ Τφ τονφόδον, τον φόδον τῷ τὴν τιμήν, τὴν τιμήν. » Αδικήσομεν γάρ οὐδαμῶς, τὸ ἐκάστῳ πρέπον ἀναλόγως. προσάπτοντες, επεί και πνεύματα προφητών προφή-

'All' ὁ Πατήρ μου δίδωση ύμιτ τὸν ἄρτον ἐκ.
τοῦ οὐρανοῦ τὸν ἀληθινόν. 'Ο γὰρ ἄρτος τοῦ.
Θεοῦ ἐστιν ὁ καταβαίνων ἐκ τοῦ οὐρανοῦ, καὶ.
ζωὴν διδοὺς τῷ κόσμφ.

Έδει μή μόνον ἀποστήσαι Μωσέα τής θεοπρεπούς, έξουσίας, κατά γε την ἐνούσαν ἐν ἐκείνοις διάληψιν, καὶ τής ἐπ' ἐκείνω θαυματουργίας ὑπηρέτην ἀναδείξαι μάλλον, ή χορηγόν, ἀλλ' ήδη καὶ αὐτό καίτοι παραδόξως γεγενημένον κατασμικρύνειν τὸ θαῦμα, καὶ ἀντιπαραθέσει τή πρὸς τὸ μείζον ἐπιδεικνύειν ὑπάρχον ὅλως οὐδέν. Δέχου γάρ μοι πάλιν τοιοῦτόν τι βοῶντα Χριστόν 'Εν μικροίς, ὡ οὖτοι, καὶ εὐτελεστίτοις τὰ μεγάλα λογίζεσθε, καὶ τὴν τοῦ πάντων Δεσπότου φιλοτιμίαν ἐν όλίγοις κομιδή διωρίσασθε μέτροις. 'Αμαθαίνοντες γὰρ οὐ κατά τι βραχὺ τὸ μάννα λογίζεσθε τὸν ἄρτον είναι τὸν ἐξ οὐρανοῦ, καίτοι μόνον ἐν ἐρήμιρ τὸ τῶν 'Ιουδαίων ἀποθρέψαν γένος, ἀναριθμήτων ὅντων ἐτέρων, τῶν ἀνὰ πᾶσαν τὴν οἰκουμένην ἐθνῶν καὶ συνεσταλμένην οὕτω τὴν

[&]quot; Rom. xui, 7. " L Cor. xiv, 32. " Psal. Lxxxviii, 7.

φιλανθρωπίαν έλογίσασθε θέλειν άποδείξαι θεον, ώς A esse putatis, ut uni tantum populo alimenta præγάρ έχεινα των γενιχωτέρων, και της καθόλου φιλοτιμίας είς το κατά μέρος ἐπίδειξις ήν, ώς ἐν άρραδωνι τοίς προειληφόσιν. 'Αλλ' ότε της άληθείας έπὶ θύραις ήμιν ό χαιρός, τό Πατήρ μου δίδωσιν ύμιν τον άρτον τον έξουρανού, , ος διά της του μάννα χορηγίας τοίς άρχαιοτέροις ώς έν σκιαίς κατεγράφετο . μή γάρ δή τις οίέσθω, φησί, κατ' άλήθειαν έχεινον είναι τον άρτον τον έξ ούρανου, κατανευέτω [al. κατανεμέτω] δε μάλλον εκείνω την ψήφον, ψπερ αν φαίνοιτο προσόν το πάσαν αποτρέφειν δύνασθαι την οίχουμένην, και όλφ χαρίζεσθαι τῷ κόσμφ την ζωήν. Καταιτιάται τοίνυν τοίς έν τύπφ γεγενημένοις προσπεπηγότα τον Τουδαίον, και το έκ Β της άληθείας κάλλος άναζητείν παραιτούμενον · ήν γάρ ούχ έχεῖνο τὸ μάννα χυρίως, άλλ' αύτὸς ὁ μονογενής του Θεού Λόγος, ὁ ἐχ τῆς οὐσίας ἐρχόμενος του Πατρός, επείπερ έστι κατά φύσιν ζωή, τά πάντα ζωογονών. Έπειδή γάρ έχ ζώντος άνέφυ Πατρός, ζωή και αύτος κατά φύσιν έστι, και έπείπερ έργον τή κατά φύσιν ζωή το ζωοποιείν, ζωοποιεί τά πάντα Χριστός. "Οπερ γάρ άρτος ήμεν ό έχ γης εθρίσκεται, την άσθενη της σαρκός φύσιν ούκ έων καταφθείρεσθαι · τοῦτο καὶ αὐτὸς, διὰ τῆς τοῦ Πνεύματος ένεργείας το πνεύμα ζωοποιών, και ού μέχρι τούτων, άλλά και αύτο το σώμα συνέχων είς άφθαρσίαν. Έπειδή δὲ ἄπαξ ήμιν εἰς τὸν ἐπὶ τῷ μάννα λόγον έχτρέχει τὰ θεωρήματα, τὸ λυπούν, κατά γε τό είκος, ούδεν, και επ' αύτῷ τι βραχύ περισκεψα. Ο μένους είπειν, έξ αὐτῶν παραθέντας τῶν Μωσαϊχῶν βιδλίων ανά μέρος τὰ ἐπ' αὐτῷ γεγραμμένα · οὕτω' γάρ αν και εύκρινεστάτην ποιησάμενοι του λόγου την παράθεσιν, έχαστα των έπ' αὐτῷ νοουμένων δρθώς διοψόμεθα. Επιδείξομεν δε διά πάντων, ότι τὸ μάννα τὸ άληθινὸν αὐτύς ἐστιν ὁ Χριστός, ὡς έν τύπφ τῷ μάννα χορηγείσθαι τοῖς άρχαιοτέροις νοούμενος παρά του θεού και Πατρός. Έγει δὲ ουτως ή των λογίων άρχή · « Τή πεντεκαιδεκάτη ήμέρα, τῷ μηνὶ τῷ δευτέρῳ, ἐξεληλυθότων αὐτῶν ἐχ γῆς Αίγύπτου, διεγόγγυζε πάσα ή συναγωγή υίων Ίσραήλ έπι Μωσήν και 'Λαρών, και είπον πρός αὐτούς οί υίοι Ίσραήλ - "Οφελον ἀπεθάνομεν πληγέντες ὑπὸ Κυρίου εν κή Αίγύπτω, όταν εκαθίσαμεν επί των λεδήτων των κρεών, και ήσθίσμεν άρτους είς πλη- D sensu spiritali denuo verba faciemus.

Ούχουν έτι την Αίγυπτίων έχοντες χώραν οί έξ Ίσραήλ, διά θείου προστάγματος την έπι Χριστώ τυπικώς ἐπετελούν ἐορτήν, καὶ τῆς τοῦ προδάτου θοίνης άψάμενοι, μόλις ούτω της του Φαραώ τυραννίδος την πλεονεξίαν εξέδησαν, και τον της δουλείας άφόρητον άπεσείοντο ζυγόν. Είτα πρός τούτψ παραδόξως την Έρυθραν διαπεραιωσάμενοι θάλασσαν έν ερήμφ γεγόνασι . καί δή εν αυτή λιμώττοντες κρεω-

ένι και μόνφ λαφ χορηγήσαι τροφάς · τύποι μέν buerit : typi enim erant ista rerum generallorum , et particularis illa beniguitas specimen erat universalis, arrhabonis veluti cujusdam loco prioribus concessa. Sed cum veritatis tempus pro foribus nobis adsit, « Pater meus dat vobis panem hunc de · ceelo, qui per manna veteribus est adumbratus :nemo enim existimet, inquit, manna esse panem. illum cœlestem, sed eum potius cœlestem statuatesse, qui totum alere potest orbem, et universo mundo vitam largiri. Increpat ergo Judæum, quod typicis inhæreat ac veritatis decus repellat : non enim erat illud manna proprie, sed ipsum unigenitum Dei Verbum quod ex substantia Patris procedit, cum sit secundum naturam vita, cuncta vivi-. ficans. Cum enim ex vivo Patre genitus sit, ipse. quoque natura sua vita est: et quoniam vitæ se-. cundum naturam officium est vivificare, Christus. omnia vivificat. Ut enim panis terrenus imbecillitatem carnis nostræ sustentans, eam corrumpi nonsinit, ita et ipse per Spiritus sancti operationem spiritum nostrum vivisicat, neque hoc tantum, sed et ipsum corpus in incorruptionem conservat. Sed quoniam de manna instituta nobis est oratio, nihil erit, opinor, incommodi si quæ de eo observavimus afferantur, sacræ Scripturæ locis quæ de ipso mentionem faciunt sigillatim expositis : sic enim, re distinctissime proposita, quæcunque de eo observantur recte perspiciemus. His autem omnibus ostendemus manna verum esse Christum ipsum, qui sub manna figura veteribus 313 a Deo et Patre datus intelligitur. Seriptura vero sic habet : « Quinta autem et decima, die, mense secundo, cum ipsi exivissent de terra Ægypti, murmurabatomnis synagoga filiorum Israel. adversus Moysem et Aaron, et dixerunt ad eos filii Israel : Utinam mortui essemus percussi a Domino in terra Ægypti, quando sedehamus. super ollas carnium, et manducabamus panes ad satietatem : quoniam eduxistis nos in desertum hoc ad interimendum omnem synagogam in fame **! > Et hæc quidem, quod ad historicum sensum attinet, tam clara et aperta sunt, ut in iis explicandis longiori sermone utendum non existimem : et de solo

σμονήν, ότι εξηγάγετε ήμας είς την Ερημον ταύτην, άποκτείναι πάσαν την συναγωγήν ταύτην εν λιμώ. Τὰ μὲν οὖν ἐχ τῆς ἱστορίας διαφανῆ, καὶ λίαν εὐσύνοπτα, καὶ οὐδενὸς, οἵμαι, προσδεόμενα λόγου τοῦ την πρόχειρον βασανίζοντος γνώσιν· έρουμεν δέ πάλιν, είς μόνον δρώντες τον πνευματικόν.

> Igitur, cum Israelitæ in Ægypto adhuc essent, divino mandato Christi festum typice celebrarunt, et agni comestis epulis sic tandem Pharaonis tyrannide soluti sunt, et intolerabile servitutis jugum excusserunt. Tum Rubro mari mirabiliter transvadato, in deserto manserunt, cumque ibi fame premerentur, mirificum cepit eos carnium aliorumque ciborum quibus assueti erant desiderium. Ita.

contra Mosem obmurmurant, ac divini muneris A φαγείν ἐπεθύμουν, καὶ εἰς τὴν συνήθη τῶν ἄρτων pœnitent, cum ingentes alioquin gratias agere deberent. Per Ægyptum itaque obtenebratio, et hujus seculi status quodammodo significatur, et nos in mundanam vitam, velut in regionem quamdam ascripti, acerbam in ea patimur servitutem, dum nihil Deo acceptum, sed uni diabolo gratissima quæque facimus, et in voluptates impuræ carnis ceu lutum quoddam ac cœnum fetidissimum desilimus, inanem ac stultum laborem, et ærumnosum, ut ita dicam, voluptatis studium colentes : sed si quando nobis Dei lex in mente loquatur, et acerbam in his servitutem conspiciamus, tune certe, tunc omnis improbitatis relinquendæ desiderio capti, ad ipsum Christum tanquam ad libertatis principium ac januam tendimus, et per pretiosum B sanguinem securitate et gratia ceu viatico instructi, carnis in hac vita perturbationes tanquam infestum et procellosum mare queddam relinquentes, et estra tumultum omnem mundanum positi, 314 ad mores tandem convertimur puriores alque sanctioses, velut in desertum quemdam locum secedentes. Sed quoniam exercitatione virtutis non caret, qui per legem ad eam eruditur, si quando nos horum potiti comperiamur, tunc tentationibus ad probationem occurrentibus, carnalium cupiditatum pungit nes interdum recordatio; tum vellicante nos vebementius libidine, præ tædio sæpe conquerimur, revocante nos ad libertatem divina lege, adeoque priorum et familiarium voluptatum fame C quadam incitati, rejectis temperantize laboribus, non jam malam esse videmus amplius mundanam illam servitutem. Potest enim profecto carnis voluntas animum ab omni studio bonorum avellere. Dixit autem Bominus ad Moysen : « Ecce ego pluo vobis panes de cœlo 14. > Potes jam hic clarissime id videre quod in Psalmis canitur : « Panem cœli lit eis, panem angelorum manducavit homo 4. 1 Sed patet, opinor, cunctis, virtutum que in colis sunt intellectualium nullum alium panem et cibum esse censendum, quam illum es Deo aç Patre Unigenitum. Ipse igitur est verom illud manna, ille anis de cœlo, qui omni creaturæ rationali a Deo Patre præbetur. Sed ut rerum propositarum ordisem ingrediamur, observa que pacto divina super- D uaque gratia naturam humanam inveteratis quoque morbis lahorantem ad se pertrahat, variisque modis conservet. Trabit enim lapidis instar sensus carnis in animum incidens, eumque ad suam voluntatem tyrannice adigit; sed nos rursum Christus freno. veluti quonam reducit ad meliorem cupiditatem, et infirmos ad pietatem revocat. Ecce enim, ecce prolapsis in voluptates corporeas alimenta se daturum pollicetur, consolationem videlicet per Spiritum, manna intellectuale. Per hoe enim ad omnem patientiam firmamur, atque id lucramur, ut ex infirmitate non prolabamur in vitia. Firmabat igi-

ἐπιθυμίαν ὑπεσύροντο. Έγόγγυζόν τε οδτω κατά Μωσέως και είς μετάγνωσιν της παρά θεού δωρεάς καταπίπτουσι, δέον επί τούτοις οὐ μετρίως εύχαριστείν. Αίγυπτος μέν τοίνυν σχοτασμός άν είη, καί νοηθήσεταί πως είς την του παρόντος αίωνος κατά-סדמסנים, אמל בלב בבני דאי אספוניאאי, אי שסחבף דוים χώραν επιγραψάμενοι, πικράν ύπομένομεν έν αύτή την θητείαν, έργαζόμενοι μέν το παράπαν ούδεν τφ. θεφ, μόνφ δὲ τῷ ἐιαδόλφ τελούντες τὰ θυμηρέστατα. και καθάπερ είς πηλόν, ή δυσώδη βάρδορου, τὰς τῆς: άκαθάρτου σαρχός καταπηδώντες ήδονάς, άμισθόν τε και ανόνητον εληπαθούντες πόνου, και αταλαίπωρον, Εν' οδτως εξπω, την φιληδονίαν επιτηδεύοντες άλλ' δεαν ήμεν ό του Θεού νόμος κατά νουν προσλαλή, και πικράν ήδη βλέπωμεν την έν τούτοις δουλείαν, τότε δή, τότε την έξ άπάσης φαυλότητος άποδημίαν. dulfacavers, we see als the the idealeplas apphy, και θύραν έπ' αύτον έρχόμεθα του Χριστου, και τήν δι' αξματος του σιμίου λοιπόν ασφάλειαν τε και χάριν δφοδιαζόμενοι, παθάπερ τινά θάλασσαν ταραχώδη, παλ συγπεχυμένην, τάς έν τῷδε τῷ βέριπεριστάσεις ἀφέντες σηρχικάς, έξω σε παντός θορύθου γεγονότες χραμικού, πρός έξιν ήδη την άθλοτέραν, καλ καθαρωτέραν έρχόμεθα, οδάπερ είς έρπμον καταλύοντες χώρον. Έπειδή 🗱 ούχ άγύμναστος πρός άρετην δ διά νόμου πρός σύτην παιδαγωγούμενος, όταν έν τούτοις ήδη γεγονότες εύρισχώμεθα, τότα τοξς δοχιμάζουσι περιπίπτοντες πειρασμοίς, υπομυήσει τή των αποκικών φειβολιών ξαθ, ότε καταφακιώλερα" είτα πολύ λίαν ήμας κατασυρούσης της έπιθυμίας, καταδοώμεν εξ άκηδίας πολλάκις, καίτοι πρός έλευθερίαν άνακεκλημότος ήμας του θείου νόμου, εν λεμώ δλ ώσπες γεγονότες των άρχαιοτέρων, και κατειθιappropri hydrigh sal mode morone han rove but rate έγχρατείαις όλιγωρήσαντες, ούχέτι φαύλην όρωμεν την έν πόσμω δουλείαν. Και γάρ δντως, Ικανόν το έν τη σαρχί θέλημα πρός άπασαν άλιγαψυχίαν την έπ' άγαθοῖς έλκυσαι τὸν νοῦν. Εἶπε δὲ Κύριος πρός Μωθοήν : (Ἰδού έγω δω ύμιν άρτους έχ τοῦ ούραvou. a Exerc fon xal mada sappies by routous open τό έν Ψαλμοίς μελοιδούμενον · « Αρτον ούρανου έδωκεν αύτοξε, άρτον άγγελων έφαγεν άνθρωπος. » 'Αλλ' έστιν, οίμαι, πάσι διαφανές, ότι των έν τοίς ούρανοίς δυνάμεων λογικών, ούχ έτερος αν γοοίτο καί άρτος, καλ τροφή, παρά τον έκ θεού Πατρός Μονογενη. Αύτος ούν άρα το μάννα το άληθές, ο άρτος ο έξ ούρανου, ὁ πάση κτίσει λογική παρά θεου Πατρός χορηγούμενος. Είς δέ γε των προχειμένων την τάξεν. είσδαίνοντες, έχεινό φαμεν χατανόησον όπως ή θεία τε και άνωθεκ χάρις, και νοσούσαν έσθ' ότε τά συνήθη, την ανθρώπου φύσιν ανθέλκει πρός έαυτην καλ άνασώζει ποικίλως. Κατωθεί μέν τάρ λίθου δίκην ἐπιπίπτον τῷ νῷ τὸ φρόνημα τῆς σαρκὸς, καὶ πρὸς τό ίδιον θέλημα τυραννικώς έχδιάζεται, άντιπεριάγει δὲ πάλιν ήμας ὁ Χριστός, καθάπερ τινὶ χαλινώ, πρός τήν των άμεινόνων επιθυμίαν, και εξε εξιν ένακομίζει

τους νενοσημότας την φιλόθεον. 'Ιδού γάρ, ίδου τοις A tur nos in pietate etiam olim manna illud intelle κατολισθαίνουσιν είς σωματικάς ήδονάς, τὰς εξ ούρα- ctuale, Christus nimirum. νων χορηγήσειν ύπισχνείται τροφάς, την διά του Πνεύματος παράκλησιν, δηλονότι το μάννα το νοητόν Διά γάρ τοι τούτου πρός πάσαν ὑπομονήν διακρετούμεθα, καὶ τὸ μή πίπτειν ἐξ ἀσθεκίας, ἐφ' & μή, προσήμεν, άποκερδαίνομεν. Έστηριζε τοίνου ήμας είς εύσέβειαν και πάλαι το μάννα το ναητόν, τούτ

έστι Χριστός.

Έπειδή δὲ ἀπαξ διὰ την χρείαν, ὡς ἐν ἐκδάσει τοῦ λόγου γεγόναμεν, οὐκάζήτητον αὐτὸν οἶμαι πρέπειν έξεν, επείπερ έχει πολύ το τελούν είς δνησιν. θύχουν έρει τις εύλόγως, "Ότου δή χάριν ό φιλάνθρωπός τε και φιλάρετος ούτω θεός, δέον μέν φθάσαι την αίτησιν, όστερίζει περί την ὑπόσχεσιν · [οὐ]κολάζει γε μήν τούς οδτω διεστραμμένους, καίτοι κολάσας έν τοίς έφεξης, ότε την ίσην νοσούντες έπιθυμίαν, καλ άρτους είς πλησμονήν, και κρεών έφαντάζοντο λέ- p sed posten punierit eum simili cupiditate laborantes, δητας, καὶ δυσωδεστάτων κρομμύων εἰσεδέχοντο πόθον. Έν γάρ τοίς 'Αριθμοίς εύρησομεν ότι καί τετιμώρηνταί τινες, και Μνήματα της επιθυμίας ό χώρος εκλήθη, εν φπερ εστρατοπέδευον τέτε . Έχε? γάρ Εθαψαν, φησί, τον λαζω τον επιθυμητήν. > 00χούν πρός μέν το πρώτον έρούμεν, ότι δή πάντως έχρην περιμείναι τὰς ἐπιθυμίας, οδτω τε λοιπόν εὐκαίρως άναδείκνυσθαι χορηγόν. Χαριεστάτη γάρ πώς έστι τοίς εύ παθούσιν ή δόσις, όταν αύτης τινες προαναφαίνωνται, και προδαδίζωσιν ήδοναι, διψήν άναπείθουσαι το ούπω παρόν · αίσθήσεως δε τής χαριεστέρας άμοιρήσειεν αν ή του άνθρώπου ψυχή, μή ταίς είς το ευ παθείν ήδοναίς προσυντεινομένη και κάμνουσα. 'Αλλ' ίσως αξτησιν μέν σύδαμῶς γεγενήσθαι, την ώς παρ' έχείνων έρεζς, γογγυσμόν δέ C μάλλον, και μετάγνωσιν, και καταδοήν. Τοῦτο γάρ έντως και άληθέστερον είπειν. Πρός δή και τουτό φαμεν, ότι πρέποι μέν αν τοίς μέν τελείοις την έξιν, ή δι' έντεύξεως αίτησις · Ισομοιρήσει δέ πως αύτή και ό των ασθενεστέρων εξ ακηδίας, ή όπως αν γέκοιτο, λολληαίης. Χαγεμαίνει ος ος μαλιπέ διγανθρωπος ών ὁ πάντων Σωτήρ. "Ονπερ γάρ τρόπον τοίς έτι χομιδή νηπίοις ο χλαυθμός έσθ' έτε συντελεί πρός αίτησιν των χρησίμων αύτοίς, και καλείται πρός ξρευναν ή τεχούσα διά τούτου πολλάχις των έν ήδοναίς τῷ βρέφει, οῦτω τοίς έτι νηπίοις, καὶ βεδηκόσιν ούπω πρός σύνεσιν, ό έξ άκηδίας, έν' ούτως είπω, κλαυθμός αίτήσεως έχει δύναμεν την ώς πρός Θεόν. Kolášes de odx ev apyfi, xairos xal rais yntvass επιθυμίαις ήττωμένους όρων, άλλ' εν μέσοις ήδη τοίς D terrenis succubuisse vident, sed mediis demum χρόνοις, δι' αίτίαν τοιαύτην, ώς γέ μοι φαίνεται. Ούπω μέν γάρ το μάννα λαβώντες οι νεωστί της ΔΙγυπτίων φποδημήσαντες, ούξε τον άρτον έχοντες τον εξ ούρανου, τον στηρίζοντα μαρδίαν άνθρώπου, καταπίπτουσιν είκότως είς επιθυμίας σαρκικάς, διάτοι τούτο και συγγινώσκονται • οἱ δὲ ήδη τοῦ Κυρίου κατατρυφήσαντες, καθά γέγραπται, των πνευματικών φγαθών τα σαρχικά προτιμήσαντες, δικαιοτάτην ήδη την δίκην υπέχουσι, και προσέτι τῷ παθείν ἐπίσημον τής συμφοράς την μνήμην αποπληρώσονται. Μνήματα γάρ της έπιθυμίες δνομα κείται τῷ τῆς κολάσεως τόπω, ε Καὶ έξελεύσεται ό λαός, καὶ συλ-

Sed quoniam ab instituto sermone utilitatis gratia semel digressi sumus, non arbitror indiscussum illum esse relinquendum, cum plurimum fructum habeat illa disquisitio. Itaque non abs re quæret aliquis, quam 315 ob causam misericors ille ac tam bonus Deus, eum patitionem prævenire deberet, non nisi rogatus polliceatur, neque principio puniat eos quibus adeo perversa mens erat, panes, et carnium lebetas, et graveolentes capas in memoriam revocarent, corumque desiderio tenerentur. In Numeris enim reperiemus quosdam punitos fuisse, et Cupiditatis monumentum nuncupatum esse locum, in que olim castra metati fuerant. e lbi enim, inquit, sepelierunt populum cupidum 93. > Ad primum ergo dicemus, convenienter illorum petitiones exspectasse, atque ita exhibere se largitorem. Tunc enim gratissimum est benedcium, cum illud voluptates quædam præcedunt, quæ nos ad illud vehementer cupiendum, licet nondum adslt, impellant; sed suavitatis sensu caremus, cum animus noster nulla beneseii accipiendi voluptate ad illud expetendum prius est incitatus. Sed dices forsan preces neutiquam illos adhibuisse, sed murmurasse potius, et pœuituisse, et vociferatos esse. Hoe enim dictu quoque profecto verius. Ad hoc etiam dicimus, convenire quidem iis qui perfecti sunt moribus, petitiones per obsecrationem : sed infirmiorum murmurationem, ex tadio aut aliunde profectam, parem iis fore petitionibus, neque vero Salvatorem universi, cum sit hominum amantissimus, id moleste accipere. Quemadmodum enim infantibus ejulatus interdum prodest ad ea petenda quæ utilia sunt ipsis, et ex eo mater quid gratum sit infanti sæpe conjielt : sic in nobis infantibus adhuc, et nondum ad scientiam provectis, ejulatus petitionis apud Deum locum obtinet. Non punit autem principio, licet nos quoque voluptatibus temporibus, ob istiusmodi causam, ut mihi videtur. Cum enim Israelitæ qui nuper ex Ægypto discesscrant nondum manna accepissent, nec illum de cœlo panem haberent qui firmat cor hominis ", In cupiditates carnis merito incidunt : proindeque veniam accipiunt; qui vero Domino insultant, ut scriptum est 344, spiritalibus bonis carnalia prescrendo, justissimam demum pænam subeunt, et suo-supplicio illustre calamitatis monumentum relinquent. Monumentum enim cupiditatis punitionis 316 locus nuncupatus est. e Et exibit populus, et colligent quod diei in diem. . Sensibile manna

⁹³ Num. x1, 34. 34 Psal. call, 15. 34 Psal. xxxvi, 4. 35 Exod. xvi, 4.

pro figure intellectualis capiemus. Et intellectuale A λέξουσι το της ημέρας είς ημέραν. > Είς τύπον τοῦ quidem ipsum nobis Christum significat, sensibile vero crassiorem legis disciplinam subinnuit. In diem itaque non abs re colligebatur, et in posterum diem servari legislator prohibebat, ænigmatice veteribus significans, tempore salutis affulgente, quo in mundo cum carne Unigenitus appariturus esset, cessaturas plane legis figuras, et frustra inde cibos collectum iri, ipsius nobis veritatis deliciis fruendis utendisque appositis. • Et erit in die sexto, et parabunt quodeunque intulerint : et erit duplum quod collegerint 98'.) Observa rursus, sensibile manna non licere colligi die septima, sed quod pridie comparatum et collectum sit, comedi oportere. Septima enim dies Salvatoris nostri adventus tempus significat, quo in sanctificatione Sabbatum eelebramus, a peccatorum cessantes operibus, et ad alendam quidem et corroborandam fidem cognitionem quoque jam per legem collectam assumentes, non tamen ita ut necessario nobis ea colligenda sit, cum nobilior cibus jam sit appositus, et de cœlo panem habeamus. In dupla vero mensura ante sanctam illam diem septimam manna colligitur, ut binc rursus intelligas, lege ad finem temporis conclusa, et incipiente jam sancta illa die septima, hoc est adventu Christi, in dupla quodammodo mensura cœlestia bona repertum iri, et dupiam veluti quamdam gratiam, quæ præter utilitatem legis, evangelicam quoque disciplinam insendum est, cum ait velut in parabolæ specie: · Ideo omnis scriba doctus in regno cœlorum, similis est homini diviti, qui profert de thesauro suo nova et vetera *6: > vetera quidem, ex lege : nova autem, per Christum. . Et dixit Moyses et Aaron ad omnem synagogam filiorum Israel: Vespere cognoscetis, quia Dominus eduxit vos de terra Ægypti: mane videbitis gloriam Domini, in eo quod dabit vobis Dominus vespere carnes edere et mane panes ad satietatem 97. > Moses pollicetur Israelitis, 317 datum iri a Deo sub vesperam coturnicum vim, et hinc asserit eos clare cognituros ex Ægypto se a Deo eductos. « Mane igitur, inquit, aperte videbitis gloriam Domini, in eo quod accipietis panes ad satietatem **. . Hic rursum at- D tende, quæso, distincte singula : coturnicum etenim abundantia legem quodammodo significat : non enim effertur volatu, sed prope terram avis illa volat. Tales vero esse videbis eos, qui per legem erudiuntur in terrestriore et typico Dei cultu, si nimirum sacrificia respicias, et aspersiones, atque purificationes Judaicas. Paulum enim bi a terra quodammodo elevari, et in altum efferri videntur, in ea tamen sunt, et circa ipsam : in lege quippe non est illud perfecte bonum, et intellectu sublime. Porro sub vesperam præbetur : ubi per vesperam litteræ obscuritas rursum nobis significatur, vel

μάννα του νοητού το αισθητόν λογιούμεθα. Και το μέν μάννα το νοητόν αύτον ήμιν χατασημαίνει τον Χριστόν, την δέ γε παχυτέραν τοῦ νόμου παίδευσιν τὸ αίσθητὸν ὑπαινίττεται, Ἐφήμερος οὖν εὐλόγως ή συγχομιδή, χαὶ ἀποχωλύει τηρείν ὁ νομοθέτης εἰς την αύριον, ώς δι' αίνιγμάτων τοίς άρχαιοτέροις ύποδηλών, ότι του σωτηρίου λοιπόν άναλάμψαντος χρόνδυ, χαθ' δν έν χώσμω μετά σαρχός πέφηνεν ό Μονογενής, χαταργηθήσονται πάντως οἱ διὰ τοῦ νόμου τύποι, και το συλλέγειν Ετι τροφάς έχειθεν, είχαιον, αύτης ήδη παραχειμένης της άληθείας ήμιν είς τρυφήν, και απόλαυσιν. « Και Εσται τή ήμέρα τή έχτη, καὶ ἐτοιμάσουσιν, δέὰν εἰσενέγχωσι, καί έσται διπλούν δ έαν συναγάγωσιν. » Έπιτήρει B δή πάλιν, ίνα νοής, ότι ούχ ἐξ συλλέγειν τῆ ήμέρχ τη έδδόμη το μάννα το αίσθητον, το δε ήδη πορισθέν και συνειλεγμένον κατά την πρό αὐτῆς ποιείσθαι κελεύει τροφήν. Ή μέν γάρ εδδόμη, σημαίνει τῆς του Σωτήρος ήμων επιδημίας του χρόνου, καθ' δυ εν άγιασμώ σαδδατίζομεν, των της άμαρτίας έργων άποπαυσάμενοι, και δεχόμενοι μέν είς τροφήν, και πληροφορίαν της πίστεως, και την ήδη συγκεκομισμένην διά του νόμου γνώσιν, ού μήν ώς εξ άνάγχης έτι συλλέγοντες, λαμπροτέρας ήδη παραχειμένης τροφής, και τον άρτον έγοντες τον εξ ούρανου. Έν διπλφ δε τφ μέτρφ πρό της άγίας εδδόμης το μάννα συλλέγεται καί μοι πάλιν νοήσεις έντεύθεν, ότι χαταχλειομένου του νόμου πρός τό εν τῷ γρόνψ τέλος, vehat. Quod ab ipso quoque Domino doceri cen- C και άρχομένης ήδη τής άγιας έδδόμης, τουτ' έστι, τῆς ἐπιδημίας Χριστοῦ, ἐν διπλῷ τρόπον τινά τῷ μέτρφ γενήσεται των ούρανίων άγαθων ή ευρεσις. και διττή τις ή χάρις, πρός τοίς έκ νόμου χρησίμοις, και την ευαγγελικήν εισάγουσα παίδευσιν. "Όπερ αν και αύτος νοοίτο διδάσκων ο Κύριος, ότε φησί που καθάπερ έν είδει παραβ. λίς . « Διά τούτο γραμματεύς μαθητευθείς τη βασιλεία των ούρανων, δμοιός έστιν άνθρώπω πλουσίω, δστις έχδάλλει έχ του θησαυρού αύτου νέα και παλαιά : > παλαιά μέν τά έχ νόμου, νέα δὲ τὰ διὰ Χριστού. « Καὶ εἶπε Μωσής και 'Ααρών πρός πάσαν συναγωγήν υίων Ίσραήλ. Έσπέρας γνώσεσθε, ότι Κύριος εξήγαγεν ύμας εξ Αιγύπτου, πρωί δψεσθε την δόξαν Κυρίου, εν τῷ διδόναι Κύριον ὑμῖν ἐσπέρας κρέα φαγείν, και άρτους το πρωί είς πλησμονήν. > Έπαγγέλλεται τοίς έξ Ίσραήλ ὁ Μωσής χορηγηθήσεσθαι μέν παρά θεού την όρτυγομήτραν, το πρός έσπέραν, ἐπιγνώσεσθαι δὲ διισγυρίζεται διὰ τούτου σαφως, ότι Κύριος ανήγαγεν αύτους έξ Αίγύπτου. • Πρωί γε μην διαρρήδην δψεσθε, φησί, την δόξαν Κυρίου, εν τῷ λαδείν άρτους εἰς πλησμονήν. > Καί μοι πάλιν, την εφ' επάστω των είρημένων εννόει διαφοράν . ή μεν γάρ όρτυγομήτρα σημαίνει πως τον νόμον · χθαμαλοπετές γάρ δντως άελ, καλ περί γην τὸ στρουθίον. Ούτω δ΄ αν ίδοις και τους διά νόμου παιδαγωγουμένους εξς χθαμαλωτέραν διά τύπων θεοσέδειαν, όσον δὲ ήχεν είς θυσίαν φημί, και περιβ-

βαντήρια, καί καθάρσεις Ἰουδαικάς. Όλίγον γάρ A tenebrosus ille mundi status, oum nondum veram ούτοι της γης ανοχλίζονταί πως, και αναδαίνειν δοχούσιν αύτης, είσι δ' ούν όμως έν αύτη, και περι αύτήν ού γάρ εν νόμφ το τελείως άγαθον, καὶ ύψηλὸν εἰς σύνεσιν. Χορηγείταί γε μην ἐν ἐσπέρα. ήτοι τό έν τῷ γράμματι σχοτεινόν τοῦ λόγου πάλιν ἡμίν διά τῆς ἐσπέρας σημαίνοντος, ή την ἀφεγγῆ τοῦ κόσμου κατάστασιν, ούπω το φώς έχοντος το άληθινον, τουτέστι Χριστόν, ος ένανθρωπήσας φησίν · « Έγω φως είς τον χόσμον ελήλυθα. > Γνώσεσθαι δε λέγει τούς υίους Ίσραήλ, ότι Κύριος ανήγαγεν αύτους έξ Αίγύπτου · γνώσις γάρ μόνη τής καθόλου διά Χριστοῦ σωτηρίας, εν τοις Μωσαϊκοις όραται συγγράμμασιν,

νυκτός της νομικής άχλύος, και ήλίου του νοητού πάσιν ήμεν άνατεελαντος, την δόξαν Κυρίου παρόντος ήδη κατοπτριζόμεθα, τον άρτον είς πλησμονήν τον έξ ούρανου κομιζόμενοι, αύτον δε ήδη πάλιν φημί τον Χριστόν.

« Έγένετο δὲ ἐσπέρα, καὶ ἀνέδη ὁρτυγομήτρα, καὶ Β έχάλυψε την παρεμδολήν. Το πρωί έγένετο χαταπαυομένης της δρόσου χύχλφ της παρεμδολής, χαλ ίδου έπι πρόσωπον της έρήμου λεπτόν ώσει χόριον λευκόν. > "Ορα δή πάλιν την των νοημάτων διασκευήν. Περί μέν γάρ της όρτυγομήτρας φησίν, ότι ἐχάλυψε την παρεμδολήν περί του μάννα πάλιν, ότι πρωί καταδέδηκε, καταπαυομένης της δρόσου, κύκλω της παρεμδολής έπὶ πρόσωπον τής έρήμου . ή μέν γάρ διά νόμου παίδευσις, ή εν τύποις φημί, και σχήμασιν, ήν τῷ τῆς ὁρτυγομήτρας είδει παραδεδλήχαμεν, τὴν των Τουδαίων καλύπτει συναγωγήν · « Κεϊται γάρ, » ώς ὁ Παῦλός φησι, εκάλυμμα ἐπὶ τὴν καρδίαν αὐτών, χαι πώρωσις άπο μέρους. : Έπαν μέν τοι γένηται πρωί, τουτέστιν άνίσχοντος ήδη, και την οίκουμένην όλην περιαστράπτοντος του Χριστού, επάν και ή δρόσος καταλήγη λοιπόν, τουτ' έστιν ή παχεία, καλ άγλυώδης των νομικών έπταγμάτων είσηγησις. Τέλος γάρ νόμου, καὶ προφητών ὁ Χριστός · » τότε δή πάντως το άληθες ήμιν, και εξ ούρανου καταθήσεται μάννα, εὐαγγελικήν δὲ δηλονότι διδασκαλίαν φαμέν, ούχ έπὶ τὴν Ίσραηλιτών συναγωγήν, άλλά χύχλφ της παρεμδολής, είς πάντα δηλονότι τὰ έθνη, καί έπὶ πρόσωπον τῆς ἐρήμου, τοῦτ' ἔστι τῆς ἐξ ἐθνῶν Έκκλησίας, περί ής είρηταί που · « "Οτι πολλά τά τέχνα της ερήμου μαλλον ή της εχούσης τον άνδρα. > Έπι γάρ πάσαν την οίχουμένην ή του νοητού μάννα κατασκεδάννυται χάρις, ή και τῷ κορίῳ παραδάλλεται, και λεπτον όνομάζεται. Λεπτή γάρ δντως, και ἀποψυκτική των εν ζέσει παθών ή του θείου λόγου D trans. Frigidissimam enim esse aiunt natura coεύναμις, την έχ σαρχιχών χινημάτων πύρωσιν έν ήμεν κατευνάζουσα, και είς το βάθος τῆς καρδίας εἰσδύνουσα. Ψυχροτάτην δὲ εἶναί φασι, καὶ αὐτῆς της πόας, τουτ' έστι του χορίου, την ενέργειαν την έν ποιότητι φυσική. Ἰδόντες δὲ αὐτὸ οἱ υἰοὶ Ἰσραήλ, είπον έτερος τῷ ἐτέρῳ · Τί ἐστι τοῦτο; Οὐ γὰρ ἦδεισαν τί ήν, ἀσυνήθεις δντες τοῦ παραδόξως γεγενημένου, και ούκ έχοντες έκ πείρας είπειν όπερ αν είη σαφώς, Τί έστι τούτο; πρός άλλήλους φασίν · αύτὸ

lucem haberet, Christum nimirum, qui postquam homo factus est, ait : « Ego lux in mundum veni.». Cognituros autem ait filios Israel, ex Ægypto seeductos a Domino: sola enim cognitio generalis per Christum salutis in Mosaicis scriptis continetur, cum nondum ipsa gratia coram adesset. Idipsum enim significabat quoque addens : « Mane videbitis gloriam Domini, in eo quod dabit vobis panes ad satietatem. > Solutis enim nocturnis legis tenebris, et intelligibili Sole nobis omnibus exorto, Domini præsentis gloriam conspicamur, panem illum cœlestem in satietatem accipientes, ipsum, ut denuo dicam, Christum.

ούπω παρούσης αὐτοπροσώπως τῆς χάριτος. Αὐτό γάρ δή τοῦτο καὶ ὑπεδήλου προστιθείς τό · « Πρωί άψεσθε την δόξαν Κυρίου εν τῷ διδόναι ὑμίν άρτους εἰς πλησμονήν. > Λελυμένης γὰρ ὥσπερ ἐν τάξει

> · Facta est autem vespera, et ascendit coturnix, et cooperuit castra. Factum est mane conquiescente rore in circuitu castrorum : et ecce super faciem deserti minutum tanquam coriandrum album 1. , Considera rursum quæ sit horum verborum ratio atque sensus. De coturnicibus enim ait castra eas operuisse; de manna vero, mane depluisse, conquiescente rore, in circuitu castrorum, super faciem deserti: disciplina enim legalis, que typis nimirum et figuris constat, quam 'coturnicum speciei comparavimus, Judæorum congregationem operit. c Positum enim est,'s ut[Paulus ait, e velamen super cor eorum, et cæcitas ex parte .. > Ut ergo mane factum fuerit, 318 hoc est exoriente demum, et universum orbem Christo illustrante, ubi ros cessaverit, hoc est crassa et tenebrosa legalium præceptorum institutio, « Finis enim legis et prophetarum Christus , , tunc certe verum illud nobis et cœleste manna depluet, id est evangelica doctrina, non in congregationem Israelitarum, sed circum castra, in omnes gentes videlicet, et super faciem deserti, hoc est Ecclesiæ gentium, de qua dictum est alicubi : « Quia multi filii desertæ quam ejus quæ habet virum . > In omnem enim orbem intelligibilis manna dispersa est gràtia, que coriandroqueque comparatur, et minutum nominatur. Tenuis enim est profecto vis divini sermonis, quæ perturbationum ardores refrigerat, carnalium motuum æstus sedans, et in cordis profunda peneriandri virtutem. Videntes autem id filii Israel, dixerunt alter alteri : Quid est hoc? Nesciebant enim quid esset, inusitati spectaculi rudes; cumque nondum adhuc experimento id didicissent, alter alteri dicunt : Quid est hoc ? et idipsum quod interrogando dictum est, nomen rei faciunt, atque Syrorum lingua vocant manna, hoc est, ut rursus dicam: Quid est hoc? Hinc porro intelliges, Christum a Judæis minus agnitum iri. Quod enim typice su-

[&]quot; Joan. xiv, 46. 'Exod. xvi, 13, 14. 'Il Cor. iii, 15; Rom. xi, 25. 'Rom. x, 4. 'Isa. Liv, 4.

è

0

È

TR

Ł,

×

xa

Su

τω

τῷ

Yà

Xρ

you

My

λισί -

mitur, id experientia quoque ipsa veritate firma- A δί δη τούτο τὸ ὡς ἐν ζητήσει ρηθέν, δνομα ποιούντας tum ostendit. τῷ πράγματι, καὶ τἢ Σύρων ἀποκαλούσι γλώττη μάννα, τουτ' Εστι, πάλιν. Τί έστι τούτο; Καὶ νοήσεις έντεύθεν, ώς έμελλε παρά των Ίουδαίων άγγοηθήσεσθαι Χριστός. Το γάρ ώς εν τύπω κρατούν, και επ' αθτής έδειξε τής άληθείας Ισχύσαν ή πείρα.

A Dixit autem Moyses ad eos : Nemo relinquat de eo in mane. Et non exaudierunt Moysem : sed reliquerunt quidam de eo in mane : et ebullivit yermes, et computruit. Et indignatus est adversus eos Moyses . . Matutinum tempus rursum hic clarum et splendidissimum Salvatoris adventus tempus significat, cum, soluta quodammodo legis umbra et diabolica quæ inter gentes invaluerat caligine, instar lucis exortus est nobis Unigenitus, et spiritale diluculum apparuit. Jubet igitur beatus Moses typicum manna non servare in B tempus matutinum. Exorto enim supra dicto tempore, superflux tandem et intempestiva prorsus sunt legales umbræ, propter præsentem jam veritatem. Rem autem profecto inutilem esse, postquam Christus infulsit, legalem justitiam 319 Paulus ostendit, dicens de ipso : « Propter quem omnium jacturam feci, > legalium nimirum 6 gloriationum, e et arbitror stercora esse, ut Christum lucrifaciam, et inveniar in illo non babens meam justitiam quæ ex lege est, sed illam quæ ex fide est Christi Jesu. > Cernis itaque ut sapienter caverit non esse relinquendum usque ad matutinum tempus? Qui autem ad matutinum tempus servarunt, typus utique sunt incredulitatis Judæorum, quibus vehemens illud ac contumax litteræ legalis C observandæ studium putredinis ac vermium causa futura est. Audis enim ut legislator ob isthæc admodum indignetur : « Et dixit Moyses ad Aaron : Accipe vas aureum unum, et injice în illud plenum gomor Man; et repones illud ante Deum, ut servetur 1. . Hic tempus est profecto præ summa admiratione dicere : « O altitudo divitiarum, et sapientiæ, et scientiæ Dei 4! > Incomprehensibilis enim est revera scientia in Scripturis divinis abscondita, et alta profunditas, ut scriptum est : > Quis inveniet ipsam? > Vide itaque quo pacto postremam hujus loci partem claudimus. Nam cum ipse nobls verum manna exhibitus sit Christus, cet necessario, quanam et quanta virtute et gloria plenum illum esse oporteat, qui manna illud intelligibile in seipso recondit, et Jesum in interiora sul cordis admittit, per rectam fidem in ipsum, et charitatem perfectam. Audis enim in vase aureo plenum gomor illo Man positum esse, et per manum Aaron coram Deo repositum esse reservandum. Sanctus enim et vere Dei amans animus, perfecte in seipso Christi sermonem parturiens, et thesaurum cœlestem penitus capiens, pretlosum quidem vas erit, tanquam ex auro, sed per supremum omnium pontificem offeretur Deo ac Patri,

• Είπε δὲ Μωσῆς πρὸς αὐτούς • Μηδείς καταλιπέτω άπ' αὐτοῦ ἔως πρωί, Καὶ οὐκ ἡκουσαν Μωσή, άλλά κατέλιπον ἀπ' αὐτοῦ τινες είς τὸ πρωί, καὶ ἐξέζεσε σχώληκας, και επώζεσε, και επικράνθη επ' αύτοζς Μωσής. . Το πρωί πάλιν έν τούτοις, τον λαμπρον. ήμίν, καὶ διαφανέστατον τῆς τοῦ Σωτῆρος ἐπιδημίας κατασημαίνει καιρόν, ότε λελυμένης τρόπον τινά τῆς τε κατά νόμον σκιάς, και της έν τοις έθνεσιν άχλύος διαδολικής, φωτός ήμιν δίκην ανέτειλεν ο Μονογενής, καὶ δρθρος ἐδείχθη πνευματικός. Ἐπιτάττει τοίνυν ὁ μαχάριος Μωσής το εν τύπιρ μάννα μή χαταλιμπάνειν είς το πρωί. Ανατείλαντος γάρ ημίν του μνημονευθέντο; άρτίως καιρού, περιτταί λοιπόν, καί διαιροι παντελώς al κατά τον νόμον σκιαί, διά την ήδη παρούσαν άλήθειαν. Πράγμα δὲ δντως άχρεῖον, άναλάμψαντος ήδη Χριστού, την έν νόμφ δικαιοσύνην ό Παύλος ἀπέδειξε λέγων περί αὐτοῦ· • Δι' ὄν τὰ πάντα ἐζημιώθην, » τὰ ἐν νόμφ δηλονότι καυχήματα, ε καὶ ἡγούμαι σκύδαλα είναι, ενα Χριστόν κερδανώ, και εύρεθω εν αύτω μη έχων εμήν δικαιοσύνην την εν νόμω, άλλά την διά πίστεως Ίησοῦ Χριστού. > Όρας ούν, όπως ώς σοφός έφυλάξατο το μή καταλιμπάνειν είς το πρωί; Τύπος δ' αν είεν οι πρός τό πρωί τηρήσαντες, της άπειθήσειν μελλούσης αὐτῷ πληθύος Τουδαϊκής, οίς και το έντόνως έθέλειν τον εν γράμμασι τηρήσαι νόμον, και σαπρίας, και σκωλήκων έσται παραίτιον. 'Ακούεις γάρ όπως ἐκπικραίνεται λίαν ὁ νομοθέτης ἐπ' αὐτοίς · «Καὶ είπε Μωσῆς πρός 'Ααρών . Λαδέ στάμνον χρυσούν ένα, καὶ έμδαλε είς αὐτὸν πλήρες τὸ γόμορ Μάν, καὶ ἀποθήσεις αύτό έναντίον του θεού είς διατήρησεν. > Εύκαιρον δντως καλ έπλ τούτω δή λίαν άποθαυμάζοντας λέγειν · « "Ο βάθους πλούτου, καλ σοφίας, καλ γνώπεως θεού! : 'Ακατάληπτος γάρ δυτω; ή έγκεκρυμμένη σύνεσις ταις θεοπνεύστοις Γραφαίς, και βαθύ βάθος, κατά τό γεγραμμένον · «Τίς εύρήσει αὐτό; » "Ορα τοίνυν όπως ήμεν και ό τελευταίος έπι τούτοις διήρτισται λόγος. Έπειδή γάρ αύτος ήμεν το μάννα το άληθινόν άνεδείχθη Χριστός, ώς έν είχονι τοίς άρχαιοveteribus sub hac imagine adumbratus, nunc do- η τέροις διά τύπου δηλούμενος, άναγχαίως διά τοῦ προκειμένου διδάσκει, τίνος έσται καλ πόσης άνάπλεως άρετης τε καὶ δόξης, ὁ τὸ μάννα τὸ νοητὸν ἀποθησαυρίζων εν έαυτῷ, καὶ εἰς τὰ ἐσώτατα τῆς έαυτου καρδίας είσφέρων τον Ίησουν, διά της είς αύτου πίστεώς τε όρθης, και άγάπης όλοτελούς. 'Ακούεις γάρ όπως έν σκεύει χρυσφ πλήρες το γόμορ του Μάν ένετέθη, και διά χειρός 'Ααρών είς διατήρησεν έναντίον του Θεού κατετέθη. Ή γάρ όσία καλ Deopiths brows duth, releius to touth too int Χριστώ λόγον ώδίνουσα, καὶ όλον λαδών τὸν οὐράνιον θησαυρόν, σκεύος μέν έσται τίμιον, ώς άπο χρυσού, προσενεγθήσεται δέ διά του πάντων άρχιε-

ρέως τῷ Θεῷ καὶ Πατρὶ, καὶ εἰς δψιν ἀνεχθήσεται A et in conspectum adducetur ejus qui omnia contiτου τὰ πάντα συνέχοντός τε καὶ διασώζοντος είς διατήρησιν, και το φθειρόμενον, όσον είς οίκείαν φύσιν, ούκ ἐώντος καταφθείρεσθαι. Καταγράφεται τοιγαρούν δ δίκαιος, ώς έν σκεύει χρυσώ το νοητον έχων μάννα, τουτ' έστι Χριστόν, αναδαίνων είς άφθαρσίαν, ώς εν επισκέψει θεού, και μένων είς διατήρησιν, είς μαχραίωνα δηλονότι βίον, και ζωήν την ἀπέραντον. 'Αφραίνοντας τοιγαρούν οὐ μετρίως τού; Τουδαίους, ολομένους τε, ότι παρά του πανσόφου Μωσέως τοίς άρχαιοτέροις έχορηγήθη τὸ μάννα, καὶ μέχρι τούτων Ιστώντας τον ἐπ' αὐτῷ λόγον, ἐννοοῦντας δὲ παντελώς τῶν δι' αὐτοῦ προσημαινομένων οὐδὲν, εύλόγως ελέγχει λέγων ὁ Κύριος · ε 'Αμήν λέγω ύμεν, ού Μωσής δέδωχεν ύμεν το μάννα. » Έδει γάρ μάλλον έχεινο διενθυμείσθαι και νοείν, δτι μόνην Β είς τούτο την διά της μεσιτείας ύπουργίαν είσενήνογεν δ Μωσής. Την δε το δώρον ούκ ανθρωπείας εδρεμα γειρός, άλλ' έργον της άνωθεν γάριτος, έν τοίς παχυτέροις καταγραφούσης το νοητον, και τον άρτον ήμιν σημαινούσης τον έξ ούρανου, τον όλω τω κόσμω διδόντα την ζωήν, και ούχ εν ώς κατά πρόκλησιν ἀποτρέφοντα γένος τὸ ἐξ Ἱαραήλ.

Είπον οὖν πρὸς αὐτὸν, Κύριε πάντοτε δὸς ήμιτ τον άρτον τούτον. Είπε δὲ αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς.

Απογυμνούται σαφώς διά τούτων, καὶ πολύ λίαν έπιθυμήσας λαθείν, ό των Τουδαίων σκοπός, και ότι μή θέμις ψεύδεσθαι την άλήθειαν χατίδοι τις αν, ούχ ότι σημείων γεγόνασι θεωροί, διά τοῦτο καὶ ἀκολουθείν αύτους ἐπείγεσθαι λέγουσαν, άλλ' ὅτι φαγόντες έχ των άρτων έχορτάσθησαν. Έπι πολλή δ' αν είχότως δυσμαθεία καταγινώσκοιντο, καλ χρηναι λέγειν έπ' αὐτοῖς δντως ὑπολαμβάνω · « Ἰδού λαὸς μωρὸς, και άκάρδιος · όφθαλμοι αύτοις, και ού βλέπουσιν, ὧτα αὐτοῖς, καὶ οὐκ ἀκούουσι, » Διὰ γάρ τοι πολλῶν, ωσπερ ούν Εξεστι καταθεάσασθαι, λόγων άφιστώντος αὐτοὺς τῶν σωματικῶν ἐννοιῶν τοῦ Σωτήρος ἡμῶν Χριστού, και άναπτερούντος διά τῆς πανσόφου διδασκαλίας είς θεωρίαν πνευματικήν, ούκ άναδαίνουσι των τή σαρχί χρητίμων, και άρτον άκούοντες τον ζωήν διδόντα τῷ κότμφ, τὸν ἀπὸ γῆς ἔτι φαντάζονται, Θεδν Εχοντες την χοιλίαν, χατά το γεγραμμένον, καί τοίς περί γαστέρα κεκρατημένοι κάκοις, ίνα δικαίως ἀκούσειαν · « 'Ων ή δόξα έν τη αισχύνη αύτων. > Έσικότα δὲ λίαν τὸν τοιούτον εύρήσεις λόγον, τῷ διὰ γυναικός ἐκείνης τῆς Σαμαρείτιδος. Μακρὸν γάρ ἐπ' αὐτή δαπανώντος λόγον του Σωτήρος ήμων Χριστού, και περι ύδάτων των νοητών εκδιδάσκοντος, λέγοντός τε σαφώς · « Πάς δ πίνων έχ τοῦ ὕδατος τούτου διψήσει πάλιν, ός δ' άν πίη έχ τοῦ ὕδατος, οδ έγω δώσω αὐτῷ, γενήσεται ἐν αὐτῷ πηγή ὕδατος άλλομένου είς ζωήν αιώνιον , συνηρπάζετο διά τήν ένουσαν αυτή δυσμάθειαν, και την νοητην άφεισα πηγήν, οὐδέν τε τὸ σύμπαν περὶ αὐτῆς ἐννοήσασα, έπί την των αίσθητων ύδρευμάτων χορηγίαν κατολισθαίνουσα, φησί · «Κύριε, δός μοι τοῦτο τὸ ὕδωρ,

net alque conservat, et quod natura sua corruptioni subjacet, corrumpi non sinit. Describitur itaque justus intellectuale manna in vase aureo habens, id est Christum, ad incorruptionem evectus, velut in Dei conspectu, et manens in conservationem, in longævum tempus sellicet ac vitam æternam. Judæos igitur non parum insanientes, qui putarent a sapientissimo illo Mose veteribus traditum esse manna, et catenus 320 sistentes nihilque prorsus intelligentes corum que per cum præsignificata sunt, jure arguit dicens : . Amen dico vobis, non Moyses dedit vobis manna 10. > Illud enim cogitandum potius erat, Mosem mediationis ministerium solum ad hoc contulisse : donum autem illud, non ab homine profectum, sed supernæ gratiæ opus, quæ rudioribus figuris intellectuale illud adumbraret, et cœlestem nobis panem significaret, qui dat vitam universo mundo, nee unum duntaxat Israelitarum genus præ cæteris vocatum alit.

VI, 31. Dixerunt ergo ad eum : Domine, semper da nobis panem hune. Dixit autem eis Jesus,

Ex his verbis manifestum fit Judæorum consilium, quamvis illud celare admodum vellent : apparelque mentiri non posse veritatem, que non ideirco illos Christum sequi asserit, quod signorum spectatores fuerint, sed quod panibus satiati sint, Jure autem ob multam inscitiam damnabuntur, et de iis profecto dicendum arbitror : « Ecce populus stultus et sine corde : oculi eis, et non vident : aures eis, et non audiunt ". » Nam cum multis sermonibus, ut videre est, Salvator noster Christus eos a corporeis eogitationibus avocet ac sapientissima doctrina ad spiritalem contemplationem attollat, a carnis commodis non recedent, et panem audientes, qui dat vitam mundo, terrenum adhuc somniant, quibus Deus venter est, ut scriplum est 19, quique ventris libidini ita sunt addicti, ut jure audiant : « Quorum gloria in confusione ipsorum 13. » Mirifice vero hæc cum Samaritanæ illius verbis consentiunt. Nam cum Salvator noster Christus multa cum ea de spiritalibus aquis dissereret, et clare diceret : c Omnis qui bibit ex aqua hac, sitiet iterum : qui autem biberit ex aqua quam ego dabo ei, siet in eo fons aquæ salientis in vitam æternam " :) præ inscitia alio raptus est ejus animus, et intellectuali fonte relicto, nihilque de ipso plane cogitans, ad sensibilem adaquationem delapsa infit : « Domine, da mihi hanc aquam, nt non sitiam, neque veniam huc haurire 18. > Illius itaque sermonibus 321 Judæorum affinis est oratio. Ut enim illa natura sua imbecillis erat, sic etiam bi, opinor, nihil virilis, ut ita dicam, ae ju-

¹⁰ Joan. vi, 32. 11 Jerem. v, 21. 12 Philip. 111, 19. 13 ibid. 14 Joan 1v, 13, 14. 15 ibid. 15.

8

×

λο

40

à

200

20

ŁÔE

TP

हेक्रो

xa:

πά

άχε

2.00

βαι

οὐχ

tŋ,

ĘΦ,

TPd

OEO

Zio.

xale

8650

xal

μέν YOUY

dinibus quodammodo effeminati, et scripti prophetici in seipsis ostendunt veritatem : « Fatuus enim fatua loquetur, et cor ejus vana intelli-

δειχνύουσιν άληθές: « 'Ο γάρ μωρός μωρά λαλήσει, και ή καρδία αύτου μάταια νοήσει.

VI, 35. Ego sum panis viter.

Solet Salvator Christus cum diviniora et jam ante prænuntiata mysteria exponit, ænigmatice quodammodo nec multum aperte corum narrationem texere. Tam sanctum quippe sermonem quibusvis nullo discrimine profanis et impiis aperte proponi non vult conculcandum, sed licet ænigmatum involucris quodammodo tegat, non tamen ea obscura esse sinit intelligentibus: quod si ali- B quos auditores imperitos videat, et eorum quæ dicuptur nihil plane capientes, perspicue quid sibi velit exponit, et omni sermonis discussa caligine, nudam, apertam et manifestam mysterii cognitionem exhibet, atque ita nullum eis excusandæ incredulitatis locum relinquit. Quod autem soleat, ut diximus, adumbrato ac tecto sermone sæpe uti, ipse quoque docebit in Psalmorum libro, dicens : « Aperiam in parabolis os meum 17. , Idipsum quoque vere a nobis dici confirmabit Isaias ille propheta beatus, clamans : e Ecce rex justus regnabit, et principes cum judicio præerunt. Et erit homo occultans sermones suos 18. Regem enim justum regnaturum super nos ait illum, qui dicit : « Ego autem constitutus sum rex ab eo super Sion montem sanctum ejus, prædicans præceptum Domini 19. > Cum judicio vero, hoc est recta in omnibus ratione victures principes, sanctos discipulos intelligit, qui Salvatorem quoque Christum sæpe sermones suos occultantem adierunt, dicentes : « Edissere nobis parabolam **. . Quin et ipse aliquando interrogatus cur in parabolis turbis loqueretur, manifestissimam causam exposuisse comperitur, dicens : « Ut videntes, inquit, non videant, et audientes non audiant, neque intelligant 21. > Digni enim non erant, Deo utique, qui justa judicat, ita de illis, ut videtur, statuente. 322 Plurimis itaque ultre citroque a Salvatore allatis, postquam auditores nihil intelligere vidit, apertius tandem n ait: « Ego sum panis vitæ, » et immodicæ eorum vecordiæ propemodum insultat, dicens: O qui sola inscitia reliquos omnes incomparabiliter vincitis, cum panem de cœlo daturum se vobis Deus dixerit, tantamque vobis promissionem fecerit, solo tamen illo cibo, manna scilicet, divinam liberalitatem metimini, et eatenus supernam gratiam sistere non veremini, ignorantes et parum vobis esse quod isthæc a Deo accipitis, et ipsimet Deo, quod illa vobis largitur. Nolite igitur, inquit, credere panem

ventis ad intelligendum habent, sed ventris libi- A tvz μή διφώ, μηδέ ξρχωμαι ένθάδε άντλείν. > Συγγενής ούν άρα τοίς παρ' έχείνης λόγοις ό των Ίουδαίων. "Ωσπερ γάρ έχεινη διά την φύσιν έμαλαχίζετο, τον αύτον, οίμαι, και ούτοι τρόπον, το μεν άρσεν, εν' ούτως είπω, και νεανικόν είς φρόνησιν έχουσιν οὐδαώς, έχθηλύνονται δέ πως είς άνάνδρους έπιθυμίας τάς έπι γαστρί, και τό (1) γεγραμμένον έφ' έαυτοίς

Έγω είμι ο άρτος τῆς ζωῆς.

"Εθος τω Σωτήρι Χριστώ τὰς των θειστέρων, καλ των ήδη προχατηγγελμένων μυστηρίων ποιουμένω διηγήσεις αίνιγματώδη πώς και ού σφόδρα διαφανή τὰ ἐπ' αὐτοῖς ἐξυφαίνειν διηγήματα. Οὸ γὰρ ἀκατακάλυπτον προκείσθαι τοίς εθέλουσιν άπλως βεθήλοις τε καὶ ἀνοσίοις είς καταπάτημα τὸν οῦτω σεπτὸν ἐφίησι λόγον, ἐπικρύψας δέ πως ταζς δι' αίνιγμάτων ἐπιδολαίς οὐκ ἀσυμφανή μέν τοίς συν τίς ἐργάζεται. έπ' αν δέ τινας των αχροωμένων αμαθαίνοντας βλέπη, και νοούντας το παράπαν των λαλουμένων ούδεν, απολευχαίνει σαφώς, δπερ αν εθέλοι δηλούν, καί πάσαν ώσπερ άχλυν την έν τῷ λόγω περιελών, γυμνήν, και εύσύνοπτον παρατίθης. του μυστηρίου τήν γνώσιν, άναπολόγητον αύτοζς καὶ διά τούτου τήν ἀπιστίαν ἀποτελών. "Οτι δὲ ἡν σύνηθες αὐτῷ, καθάπερ είρηχαμεν επεσχιασμένω και λεληθότι μάλιστα κεχρήσθαι τῷ λόγφ, καὶ αὐτὸς μὲν διδάξει λέγων έν βίδλω Ψαλμών τ 'Ανοίξω έν παραδολαί; τὸ στόμα μου. > Βεδαιώσει δὲ οὐδὲν ήττον την ἐι.ὶ τούτοις ήμεν εξήγησιν, και διεσφαλμένην ούδαμώς άποδείξει καί ὁ μακάριος προφήτης Ήσατας άναδοών ε Ίδου δη βασιλεύς δίχαιος βασιλεύσει, καλ άρχοντες μετά χρίσεως άρξουσι. Καλ έσται ό άνθρωπος χρύπτων τούς λόγους αὐτοῦ. > Βασιλέα γά, δίκαιον έφ' ήμας βεδασιλευκέναι φησί τον λέγοντα. « Έγω δὲ κατεστάθην βασιλεύς ὑπ' αὐτοῦ, ἐπὶ Σιών δρος τὸ άγιον αὐτοῦ, διαγγέλλων τὸ πρόσταγμα Κυρίου. • Κρίσει δὲ, τοῦτ' ἔστιν, ὁρθότητι τῆ κατά παν συμδιοτεύοντας άρχοντας, τούς άγθους φησί μαθητάς, ο καὶ τῷ Σωτῆρι Χριστῷ κρύπτοντι πολλάκις τοὺς λόγους αύτου προσήεσαν λέγοντες · • Φράσον ήμιν την παραδολήν. > "Ότε καλ αύτος, « Διατί τοίς δχλοις λαλείς εν παραδολαίς; » άχούσας ποτέ, σαφεστάτην αίτίαν ευρίσκεται διειπών · « "Οτι βλέποντες, φησίν, ού βλέπουσι, καλ ἀκούοντες, ούκ ἀκούουσιν, ούελ συνιώσιν. • Ού γάρ ήσαν άξιοι, πάντως δήπου, κατ. τό είκος, τοιαύτην έπ' αύτοζς όρισαμένου την ψηφον τοῦ τὰ δίχαια χρίνοντος Θεοῦ. Μυρίας τοιγαροῦν δ Σωτήρ Επινοήσας τοί; λόγοις τάς περιστροφάς, έπείπερ έθεατο συνέντας ούδεν τούς ακροωμένους, γυμνότερον ήδη φησίν . Έγω είμι ὁ άρτος τῆς ζοιής, » μόνον δε ούχι ται, άμετρήτοις αὐτῶν άλογίαις ενάλλεται λέγων. "Ο πρός μόνην απαιδευσίαν ασύγχριτον έχοντες την χατά πάντων ύπεροχην, χορηγήσειν ύμιν άρτου; έξ ούρανου διειπόντος του Θεού, καὶ τοσαύτην ἐφ' ὑμᾶς πεποιημένου την ὑπόσχεσιν, έν τη του μάννα τροφή την θείαν ώρισασθε φιλότι-

⁽¹⁾ Ed. Anb., κατά τὸ γεγραμμένον, ἐφ' ἐαυτοῖς, etc. Εριτ.

¹⁶ Isa. xxxii, 6. 17 Psal. Lxxvii, 2. 18 Isa. xxxii, 4. 19 Psal. ii, 6. 10 Matth. xiii, 36. 11 Luc. viii,

μέαν, και μέγρι τούτων ιστώντες ούκ έρυθριστε την A illum esse panem de cœlo. Ego enim sum panis άνωθεν γάριν, άγνοούντες δτι μικρόν και όμιν τό λαδείν τὰ τοιαύτα παρά θεού, καὶ αὐτῷ δὲ τῷ θεῷ το γαρίζεσθαι. Μή τοίνυν έχείνου, φησί, τον άστον είναι τὸν ἐξ ούρανοῦ πιστεύετε. Έγω γάρ είμι ὁ άρτος της ζωής, ὁ πάλαι μέν ύμιν ώς έν ύποσχέσει προχατηγγελμένος, και ώς έν τύπω δηλούμενος. παρών δὲ νυνὶ, καὶ χρεωστουμένην ὑπόσχεσιν ἀποπληρών. Είμι δε άρτος ζωής, ούχ άρτος σωματικός, μόνα τά έχ λιμού περικόπτων πάθη, και καταφθοράς της εντεύθεν ἀπαλλάττων την σάρχα, άλλ' δλον έξ όλου το ζώον είς ζωήν άναπλάττων την αιώνιον, χαι θανάτου χρείττονα τον είς το είναι πεποιημένον άνθρωπον ὑποδειχνύς. Υπαινίττεται δὲ διὰ τούτων την διά της άγιας σαρχός ζωήν τε και γάριν, δι' ής έν ήμεν τὸ τοῦ Μονογενοῦς ίδιον ἐπεισχρίνεται, τουτ' Εστιν ή ζωή. Ίστέον δὲ ὅτι (δεῖν γὰρ οἶμαι φιλομαθώς το είς ώφέλειαν τελούν θηράσθαι σπουδάζειν) εφ' δλοις μεν έτεσι τον άριθμον τεσσαράκοντα το τυπικόν τοις έξ Τσραήλ έχορηγήθη μάννα παρά θεού, συγόντος έτι Μωσέως αύτοις · ἐπειδή δὲ είς το χοινον του βίου κατήντηκε τέλος, καθηγητής δε ήδη και στρατηγός των Ιουδαϊκών ταγμάτων άπεδείχθη Ίησους, διεδίδαζε μέν αύτους τον Ίορδάνην, καθά γέγραπται, περιτεμών δε μαγαίραις πετρίναις. καί είς την γην της επαγγελίας είσκεκομικώς, άρτω λοιπόν αποτρέφεσθαι παρεσκεύαζε, στήσαντος ήδη του μάννα την χορηγίαν του πανσόφου Θεού. Ούχούν (ό τύπος γάρ ήδη μετασχευασθήσεται πρός τό άληθέστερον) ότε συνεστάλη Μωσής, τουτ' Εστιν, C. δτε τής κατά νόμον λατρείας ήργησαν οί τύποι, άνεδείχθη δε Χριστός εφ' ήμας ό άληθης Ίησους · « Αύτρς λφό φιξαπαε τρο γαρό ξα των φπαδιιών αριών. > τότε διέδημεν τον Ιορδάνην, τότε την εν πνεύματι περιτομήν διά της διδασχαλίας των δυοχαίδεχα λίθων έδεξάμεθα, τουτ' έστι των άγίων μαθητών, περί ών έν τροφήταις γέγραπται · « "Οτι λίθοι άγιοι χυλίονται έπὶ τῆς γῆς. > Οἱ γὰρ δὴ πᾶσαν περινοστοῦντές τε καὶ χαταθέοντες την 'οίχουμένην άγιοι λίθοι, αύτοι δη πάντως είσι, δι' ων και περιετμήθημεν περιτομή άχειροποιήτω τη έν πνεύματι, διά Πνεύματος δηλαδή. "Ότε τοίνυν είς την των ούρανων εχλήθημεν βασιλείαν διά Χριστού · τούτο γάρ οίμαι δηλούν, καί ούχ έτερον τι πάλιν το είσδηναί τινας είς την γην έφ' ήμας · ού γάρ τοις Μωσαϊχοίς έτι τρεφόμεθα Θεού μετοχήν, και νεκρότητα την έκ της άρχαίας άφανιζούσης άρας.

Ο έρχόμενος πρώ με, ού μή πεινάση, και ό πιστεύων είς έμε, ου μή διψήση πώποτε.

Κέχρυπταί τι πάλιν εν τούτοις, όπερ είπεζν άναγκαΐον. Έθος τῷ Σωτῆρι Χριστῷ, ταίς τῶν ἀγίων δόξαις ού σφόδρα φιλονειχείν, άλλ' έχ των έναντίων και άξιαγάστοις αὐτούς καταστέφειν τιμαίς. Έπὰν μέντοι τινές των άμαθεστέρων, όσην έχει κατ' έκείνων την ύπεοοχην ούχ επιγινώσχοντες την άμείνω

vitæ, vobis olim quidem promissus ac typice præsignificatus : sed qui nune præsens adest, ac debitam vobis promissionem adimplet. Sum autem panis vitæ, non panis corporeus, qui solis famis incommodis mederi potest, et ne corpus ils ene- ; cetur, impedire : sed qui totum prorsus animal in vitam æternam reformo, et hominem ad vitam creatum morte superiorem efficio. Innuit autem his verbis vitam illam et gratiam quæ per sanctam suam carnem tribuitur, per quam in nobis id quod proprium est Unigeniti introducitur, vita nimirum. Sciendum est vero, nam studiose investigandum arbitror qued conducit, quadraginta totis annis typicum illud manna suppeditatum a Deo fuisse Israelitis, Moyse adhuc cum eis degente : sed postquam vitæ finem attigit, et dux Judaici populi Josue constitutus est, ipsos quidem per Jordanem trajecit, sicut scriptum est 23, cultrisque saxeis populo circumciso, et in terram promissionis inducto, cessavit ille omnis sapientiæ auctor Deus manna largiri, et pane demum eos alere cœpit. Itaque (jam enim typus ad rei veritatem convertetur) cum excessit Moyses, boc est, postquam legalis cultus typi cessarunt, et nobis præpositus est Christus ille verus Josue: « Ipse enim salvum fecit populum suum a peccatis eorum ", , tunc Jordanem trajecimus, tunc spiritalem circumcisionem per doctrinam duodecim illorum lapidum, id est sanctorum apostolorum, suscepimus, de quibus scriptum est in prophetis: « Quia lapides sancti volvuntur 323 super terram ". . Hi enim sancti lapides sunt qui totum orbem terrarum circumeunt ac percurrunt, per quos circumcisi quoque sumus, circumcisione non manufacta, sed spiritali, per Spiritum nimirum. Postquam igitur ad cœleste regnum vocati fuimus per Christum (hoc enim rursum significari arbitror, ex eo quod nonnulli in promissionis terram ingressi sunt), tunc xon amplius manna illud typicum nobis traditur: non enim Mosaicis amplius litteris nutrimur, sed panis de cœlo, id est Christus, qui nos in æternam vitam nutrit, cum per gratiam sancti Spiritus, tum suæ carnis participatione, qu'æ nobis Dei particiτης Επαγγελίας· τότε μάννα μεν ούχετι το τυπιχόν D pationem indit, et mortalitatem ex vetere maledicto profectam abolet.

γράμματιν, άρτος δε λοιπόν ό εξ ούρανου, τουτ' έστι Χριστός, άποτρέφων ήμας είς μακραίωνα ζωήν, διά τε της επιχορηγίας του άγίου Πνεύματος, και μεθέξει της ίδιας σαρκός, εντιθείσης ήμιν την του

> VI, 35. Qui venit ad me non esuriet: et qui credit in me, non sitiet unquam.

> Nonnihil rursum in his verbis latet, quod operæ pretium est exponere. Solet Salvator Christus sanctorum laudibus haud valde obniti, sed e contrario mirabili eos ornare gloria. Verumtamen si quando nonnulli rudiores, ignari quantum ipse iis antecellat, potiorem illis gloriam deferant, tunc eos

²² Josue ur, 1 seqq. 23 Matth. 1,21. 34 Zachar. 1x, 16.

percommode ad saniotem mentem revocat, dum A προσαγάγωσι δόξαν αύτοζς, τότε δή σφόδρα χρησίcogitandum ils objicit, quis ille sit Unigenitus, et quod omnino necesse sit, ut incomparabiliter iis antecellat. At id obscure quodammodo et citra fastum ullum facit; sed ex inspectione rerum aut comparatione de ejus præstantia statuere possunt. Exempli gratia, disserebat aliquando cum Samaritana muliere, cui daturum se etiam aquam viventem pollicebatur: sed cum id mulier prorsus non caperet : « Numquid tu major es, inquiebat, patre nostro Jacob, qui dedit nobis hunc puteum ? ** , Cum autem Salvator ei persuadere vellet se eo quoque majorem, et longe digniorem esse cui fides haberetur, aquarum inter se differentiam affert, dicens : e Omnis qui bibit ex aqua hac sitiet iterum: qui autem biberit ex aqua quam ego dabo ei, siet in eo fons aquæ salientis in vitam æternam 26. » Quorsum vero, nisi ut persuadeat eum qui potiora tribuit, utique potiorem et præstantiorem esse eo cum quo sit comparatio? Tafi docendi genere etiam nunc utitur. Nam 324 quia Judzi ipsum quodammodo sperneliant, et singulari fastu Moysen legislatorem identidem jactabant, ejusque præcepta magis quam Christi sequenda esse plerumque asserebant, et Moysen supra omnes ipsumque Salvatorem nostrum Christum honoris obtinere principatum inde maxime probari putabant, quod manna populo præbuisset, et e saxo aquarum scaturiginem eduxisset, necessario demum ad consuctam methodum revertitur : neque C vero palam et aperte dicit se Moyse præstantiorem esse, propter auditorum effrenatam audaciam et furorem: sed ad rem ipsam quæ admirationem præbebat convertitor, et a comparatione majoris minus indicat: « Qui enim venit ad me, inquit, non esuriet : et qui credit in me, non sitiet unquam st. . Esto enim, inquit, ipse quoque vobis assentiar datum esse manna per Moysen : sed qui comederunt, esurierunt. Dicam vero datam esse vobis ex petra aquam « doloris: » sed qui biberunt, sitierunt, et istorum largitio temporarium usum præbuit : « Qui autem ad me venit, non esuriet unquam : et qui credit in me, non sitiet unquam. > Quidnam ergo Christus pollicetur? Ribil quidem corruptibile, sed eulogiam potius illam quæ n est in participatione sanctæ carnis ac sanguinis, quæ Integrum hominem ad incorruptionem revocat, ita ut nullo corum indigent que mortent arcent a corpore, cibo nimirum et potu. Videtur autem hic rursus aquam nominare sanctificationem per Spiritum, aut ipsummet divinum sanctumque Spiritum, qui in Scripturis divinis sæpe ita nominatur. Vivificat igitur sanctum Christi corpus eos in quibus fuerit, et in incorruptione conservat, nostris commistum corporibus. Corpus enim non alterius cujusdam, sed ipsius vitre secundum naturain intelligitur, totam habens in seipso uniti Verbi

μως φρονείν μεταπείθει τά πρεπωδέστερα, τίς μέν Εστεν ο Μονογενής διενθυμουμένους, και ότι δή πάντως άσυγκρίτως διοίσει ταϊς ύπεροχαίς. 'Αλλ' ού σφόδρα σαφή τον έπὶ τούτοις ποιείται λόγον, έπεσκιασμένον δέ πως, καλ δίχα κόμπου πάντος, άπο δέ της έν πράγμασι θεωρίας, ήτοι συγχρίσεως, την έπί χρείττοσιν άρπάζοντες ψήφον. Οΐον, φέρε είπεζν, διελέγετό ποτε πρός την έχ της Σαμαρείας γυναίχα, ή και δώσειν υφωρ το ζων επηγγέλλετο, συνείσα οξ copes and elbuheson & Lond. . With an hellow et του Πατρός ημών Ίακωδ, έφη, δς έδωκεν ημέν τὸ φρέαρ; , Έπειδή δέ μεταπείθειν αύτην ό Σωτηρ έδούλετο, ότιπερ είη καί κρείττων αύτου, καί ούκ έν δλίγοις τισίν άξιοπιστότερος μέτροι;, έπί την τών ύδάτων βαδίζει διαφοράν, λέγων · « Πάς ὁ πίνων έχ του υδάτος τούτου, διψήσει πάλιν. δς δ' αν πίη έχ του θέατος οδ έγω δώσω αυτώ, γενήσεται έν αυτώ πηγή υδατος άλλομένου είς ζωήν αιώνιον. Και τί τὸ έντευθεν, ή πάντως έχεινο νοείν δναπείθει, δτιπερ άνάγχη τον των άμεινόνων χόρηγον, κείσθαι δή πάντως και εν άμεινοσιν, ή εν οίσπερ αν είη τυχόν ό πρός δν ή σύγχρισις; τοιούτον τινα τρόπον ύφηγήσεώς τε και διδασκαλίας επιτηδεύει και νύν. Έπειδη γάρ κατεσοδαρεύοντό πως αύτου, και μεγαλοφρονείν άπετολμων Τουδαίοι, Μωσέα τε τον νομοθέτην άνω τε καί κάτω προϊσχόμενοι, και τοί; δι' ἐκείνου μάλλον ακολουθείν, ήπερ τοίς διά Χριστού χρήναι πολλάχις διισχυρίζοντο, την του μάννα χορηγίαν, καλ την έχ πέτρας των υδάτων έκδρομήν, άξιολογωτάτην άπόδειξιν λογιζόμενοι, της κατά πάντων πλεοτιμίας. και αὐτοῦ δὲ τοῦ Σωτήρος ήμῶν Χριστοῦ, λοι.δν άναγκαίως έπι την συνήθη κεχώρηκε μέθοδον, και γυμνότερον μέν οδ φησιν, δτι χρείττων είη Μωσέως, διά το των ακροωμένων αχαλίνου θράσος, καὶ το πολύ λίαν είς δργήν έκκεκαυμένου. Επ' αύτδ δε πάλιν τδ θαυμαζόμενον έρχεται πράγμα, και άπο συγκρίσεως της πρός το μείζου, ελέγχει μικρόν · ("Ο γάρ ερχόμενος πρός με, φησίν, ού μή πεινάση, καί ό πιστεύων είς έμε, ου μή διψήση πώποτε. • Καὶ γάρ, φησί, και αύτος ύμιν έγω συνθήσομαι δεδόσθαι το μάννα διά Μωσέως, άλλ' οἱ φαγόντες ἐπείνασαν. Έρω δὲ ἔτι, καὶ ἐκ πέτρας όμιν τ ώδινος » ἐξεδόθη το ύδωρ, άλλ' οι πιόντες εδίψησαν, και πρόσκαιρόν τινα χομιδή την απόλαυσιν ή των είρημένων ένεποίησε δόσις · « Ο δέ γε πρός με βαδίζων, ού μή πεινάση πώποτε, και ό πιστεύων είς εμέ, ού μή διψήση πώποτε. » Τί δή ούν άρα Χριστός ἐπαγγέλλεται; Φθαρτόν μέν ούδεν, εύλογίαν δε μαλλον την εν μεταlifter the artae sapute te un alpatos, bloulipus είς άφθαρσίαν άναχομιζούσης του άνθρωπου, ώς ούδενδς Επιδείσθαι των όσα τον της σαρχός ἀπελαύνει θάνατον, τροφής δε δηλονότι φημί και ποτού. "Εσικε δέ πάλιν ύδωρ όνομάζειν εν τούτοις, τον διά Πνεύματος άγιασμόν, ή αύτό το θείον τε και άγιον Πνεύμα, εύτω πολλάκις παρά ταις θείαις ώνομασμένον Γραφαίς. Ζωοποιεί τοιγαρούν το άγιον σώμα

Χριστού τους εν οίς αν γένοιτο, και συνέχει πρός A virtutem, et cadem, ut ita dicam, qualitate prædiάφθαρσίαν, τοίς ήμετέροις άνακιρνάμενον σώμασι. Σώμα γάρ ούχ έτέρου τινός, άλλ' αύτης νοείται της κατά φύσιν ζωής, όλην έχον έν έαυτῷ τὴν τοῦ ἐνωθέντος Λόγου δύναμεν, και πεποιωμένον ώσπερ, μάλλον δὲ ήδη καὶ άναπεπλησμένον τῆς ἐνεργείας αύτου, δι' ής τὰ πάντα ζωοποιείται, και πρός τό είναι φυλάττεται. Έπειδή δὲ ταυτα τούτον έχει τὸν τρόπον, **Ιστωσαν ήδη λοιπόν οἱ βεδαπτισμένοι καὶ τῆς θείας** άπηγευσάμενοι χάριτος, δτι βαδίζοντες μέν δχνηρώς wal molic ev rais exxlapsians, anoportovers to els χρόνους μεχρούς της εθλογίας της διά Χριστού, και την επιζημιον εύλάθειαν πλαττόμενοι, διά του μή βούλεσθαι μετέχειν αύτου μυστικώς, ότι της αίωνίου ζωής έαυτους έκπέμπουσι, ζωοποιείσθαι παραιτούμενοι, περιτρέπεται δε είς παγίδα καί είς σκάνδα- Β) ru, xultor xapnd; edlaselas boxoved mus elvat, παρ' αύτοις ή παραίτησις. Χρην γάρ δή μάλλον έπείγεσθαι την ένουσαν αύτοζς είσχομίζειν δύναμίν τε κοι προθυμίαν, όπως αν φαίνοιντο γοργοί πρός άποκάθαρσιν άμαρτίας, καὶ πειράσθαι μάλλον άστειοτάτην επιτηδεύειν του βίου την άγωγην, τρέχειν τε ούτω λοιπόν και σφόδρα τεθαρρηκότως είς μετάληψεν τῆς ζωῆς. 'Αλλ' ἐπείπερ ἐστὶ ποιχίλος εἰς ἀπάτην ὁ Σατανάς, σωφρονείν μέν αὐτούς οὐδαμόθεν δτι πρέποι λογίζεσθαι συγχωρεί, κατασπιλώσας δέ role maxole, xal aboth anoppieres dvaneldes the χάριν. δι' ής ήν είχος, ώσπερ εξ οίνου και μέθη; της επί φαυλότητα καλούσης ήδονης άνανήφοντας, τό συμφέρον όρφν τε και περισκέπτεσθαι. 'Απορήήξαντες τοίνυν τον έκείνου δεσμόν, άποσεισάμενοί τε C ad vitam et immortalitatem evenemur. οδυ έχ πλεονεξίας ήμεν επιβριφέντα ζυγόν, δουλεύσωμεν εν φόδφ τῷ Κυρίφ, χαθά γέγραπται.

'A.L. elxor buir, ou nal emparate us, nal où πιστεύετε-

Διά πολλών μέν αὐτούς καταγωνίζεται λόγων, καλ ex navels συνελαύνει τρόπου πρός την διά πίστεως σωτηρίαν. 'Αλλ' ούχ ήγνόησε πάλιν, ώς θεός, ότι πρός άδελφήν ώσπερ τινά και συνήθη δραμούνται την σύντροφον απιστίαν, περιδφονται δε ώς ούδεν τον καλούντα πρός ζωήν. Ίνα τοίνον είδεζεν οδκ ήγνοηχότα του Ίησοδυ, οποδοί τινες εδρεθήσονται πάλιν, μάλλον δε, δπερ έστι πρεπωδέστερον είπειν, ύπο θείαν δυτας έαυτούς εχμάθοιεν δργήν, επιφέρει πάλιν ε 'Αλλ' είπον όμεν, ότι και εωράκατέ με, D και οδ πιστεύετε. • Προέγνων, φησι, και προείρηκα σαφώς, δτι δή πάντως διαμενείτε και σκληροί, και της ύμιν φιλαιτάτης άπειθείας άπρίξ ήμμένοι, των έμων άμετοχοι χαρισμάτων καταλειφθήσεσθε. Καί πότε τοιούτον τι εξρηκεν ο Χριστός; 'Αναμιμνήσκου λέγοντος πρός του μαχάριου προφήτην 'Hoalav . « Πορεύθητι, καὶ εἶποντῷ λαῷ τούτῳ· 'Ακοἤ ἀκούσετε, και ού μή συνήτε, και βλέποντες βλέψετε, και ού μή Επτε. Έπαγύνθη γάρ ή καρδία τοῦ λαοῦ τούτου. "Η , γάρ οδα άληθης και διά τῶν ἐν χερσί κειμένων ημίν

tum, imo vere ejus vi et efficacia repletum, per quam omnia vivificantur, et in suo esse conservantur. Quæ cum ita sint, intelligant demum quicunque haptizati sunt, divinamque gratiam gustarunt, si cunctanter et vix ecclesias adeant, et longo temporum spatio eulogiam quæ per Christum frequentare desinant, et ex eo quod nolunt ei mystice communicare, damnosum metum se relig prætexant, æterna vita seipsos 325 excludere, dum vivificari renuunt : et recusationem illam, tametsi a metu ac religione profecta videtur, in laqueum cedere et scandalum. Eniti quippe magis eos omni studio ac viribus deceret, ut a peccato statim mundentur, honestumque ac probum vitæ institutum amplexi, ad vitæ participationem demum magna cum fiducia properent. Sed cum Satanæ variæ ad decipiendum sint artes, ad saniorem mentem eos revocari non sinit, verum postquam eos malis inquinavit, ipsam quoque gratiam cogit exhorrescere, per quam a voluptate que ad vitium inducit, tanquam a vino et crapula ad sobrietatem revocati, quid utile sit perspicere quesat. Ruptis igitur illius vinculis, et excusso jugo tyrannico, in timore Domino serviamus, ut scriptum est 30, et carnis voluptatibus per temperantiam superatis, ad divinam ac coelestem gratiam accedamus, et ad sanctam Christi participationem ascendamus. Sic enlm sic fraudem diabolicam superabimus, et divinæ facti consortes naturæ ...

εής σαρχός ήδονών άμείνους ήδη δι' έγχρατείας άναδειχνύμενοι, προσίωμεν τη θεία τε και ούρανίω χάριτι, καλ είς άγίαν μετάληψιν άναδαίνωμεν του Χριστού. Θύτω γάρ, ούσω, καλ άπάτης διαδολικής περιεσόμεθα, θείας τε φύσεως γεγονότες κοινωνοί, πρός ζωήν και άφθαρσίαν άναδησόμεθα.

VI, 36. Sed dixi vobis, quia et vidistis me, et non creditis.

Multis eos oppugnat rationibus, et omni modo ad salutem impellit. Sed non ignorabat rursum, utpote Deus, ad familiarem et solitam incredulitatem properatures, et pro nihilo habituros vocantem ad vitam. Ut ergo scirent Jesum non ignorasse quales futuri essent, imo vero, quod dictu convenientius est, intelligerent iræ divinæ se obnoxios teneri, infert rursus : « Sed dixi vobis, quía et vidistis me, et non creditis. Prius agnovi, inquit, et palam prædixi in duritie vestra vos utique permansuros, et vestræ inobedientiæ mordicus adhærentes divinæ gratiæ expertes relictum iri. Ubinam vero tale quidpiam dixit Christus? Recordare apud Isaiam prophetam dicere : « Yade, et dic populo huie : Auditu audietis et non intelligetis : et videntes videbitis, et non videbitis. 326 Incrassatum enim est cor populi hujus 30. . An non enim ex iis quæ nobis occurrunt oratio vera esse ostendetur ? Viderunt Dominum Der esse secundum naturam, cum innumeram multitudinem hominum quinque bordeaceis panibus et

18 | WE 1800 W 181.

duodus aluit pisciculis. Sed cum viderint, non cre- Α πραγμάτων ὁ λόγος αναδειχθήσεται; Είδον, είδον dunt, propter excitatem que eorum mentibus nubis instar incubuit. Erant enim procul dubio digni qui id paterentur, quandoquidem innumeris peccatis irretiti, et firmissimis iniquitatum catenis constricti, ne ipsum quidem qui advenit, potentissimum liberatorem suscipiunt. Propter hanc causam · incrassatum est cor populi hujus. > Quod autem ex signi magnitudine Jesum Deum esse secundum naturam Judeorum multitudo perspiceret, hinc maxime poteris agnoscere. Admirati enim id quod factum erat, ut in superioribus scribit evangelista, rapere eum volebant, ut regem faccrent. Nulla igitur excusatio dementiæ Judæis relinquitur. Attoniti enim, nec abs re, divinis miraculis, et ad virtutem ejus qui prodigia illa faciebat, ex operi- p bus deducti, ab obsequio præstando propemodum abhorrent, et a rectis moribus desilientes, ultro se in ipsum quodammodo perditionis fundum præ-

δαίοις. Καταπληττόμενοι γάρ, και λίαν είκότως, τάς θεοσημείας, καὶ ἀναλόγως ἐπὶ τὴν τοῦ τερατοποιούντος δύναμιν ἀπὸ τῶν ἔργων ἐργόμενοι, μονονουχὶ καταφρίττουσι την εύπείθειαν, και των άγαθων έξάλλονται τρόπων, είς αύτον ώσπερ κατακυδιστώντες ήδέως τον της απωλείας πυθμένα.

VI, 37. Omne quod dat mihi Pater, ad me veniet.

Non simpliciter dicere Christum oportebat : · Vidistis me, et non creditis; » sed necessario addere debuit causam cæcitatis, ut se in divinam iram incurrisse discerent. Quapropter non secus ac peritus aliquis medicus, et infirmitatem eis ostendit, et morbi causam aperit, non ut postquam id didicerint, ibi otiosi hæreant, sed ut omni ratione universorum Dominum deliniant ob ea justis C de causis infensum. Nec enim injuste succensuisset unquam, sed nec ipse qui justa judicare novit istiusmodi de illis judicium tulisset, nisi ratio omni ex parte inculpata ad id eum provocasset. Porro Salvator his verbis venturum ad se quodcunque dederit Deus ac Pater asseruit, non quasi ipse sibi afferre potis non sit, nam vel 327 solo nutu id facillime peregerit, virtute potentiæ, et quod ei subjecta sint omnia, sicut Paulus ait 31; sed quia necessario quodammodo dicendum videtur eos qui in ignorantia versantur, per naturam divinam illuminari, rursus ut homo eorum quæ Deo magis conveniunt, operationem tribuit Patri; id enim facere solet, quemadmodum sæpe antea diximus. Cum autem ait sibi a Deo et Patre allatum iri D omne quod dat ipsi, fidelem gentilium populum jamjam adfuturum videtur innuere. Quod quidem interminantis est, eos gratia privatum iri, et in corum locum gentiles omnes per Dei ac Patris boaitatem adducendos tanquam ad Salvatorem et vivificum illum secundum naturam Filium, ut eulogize quæ ab ipso facti participes, naturæ quidem divinæ jam redderentur participes, atque ita ad vitam et incorruptionem revocarentur et in priΠαν δ δίδωσιν ό Πατήρ, πρός με ήξει.

Θεόν δντα κατά φύσιν τον Κύριον, ότε την άριθμου

χρείττονα των έπ' αύτον ίόντων πληθύν πέντε χρι-

θίνοις διέθρεψεν άρτοις, και δύο διακλάσας όψάρια.

'Αλλ' έωραχότες οὐ πιστεύουσι, διὰ τὴν ἐχ τῆς θείας

δργής ταίς διανοίαις αύτων, άχλύος δίκην, ἐπισκήψασαν πώρωσιν. Ήσαν γάρ δήπου καλ άναμφιλόγως

άξιοι τούτο παθείν, επείπερ αμέτροις ενεχόμενοι

πταίσμασι, καὶ ἀρρήκτοις κατεσφιγμένοι σειραίς

παρανομημάτων, ούδὲ αύτὸν ἐπιδημήσαντα τὸν ἐλευ-

θερούν Ισχύοντα παραδέχονται. Διά ταύτην « έπα-

χύνθη > την αιτίαν « ή καρδία του λαού τούτου. >

"Οτι δέ διά τῆς του σημείου μεγαλειότητος Θεόν δντα

κατά φύσιν έθεώρει τον Ίησοῦν ή τῶν Ἰουδαίων πληθύς, δι' έχείνου δή μάλιστα συνιέναι δυνήση.

'Αποθαυμάσαντες γάρ το γεγενημένον, ώτπερ ούν έν τοῖς άνωτέρω φησίν ὁ εὐαγγελιστής, ἐζήτουν άμ-

πάζειν αύτον, ίνα ποιήσωσι βασιλέα. Σχήψις τοιγαρούν ούδεμία της απονοίας περιλιμπάνεται τοίς Ίου-

Ούχ απλως είπειν έδει τον Χριστον, δτι και ε Έωρακατέ με, και ού πιστεύετε, » άλλ' ήν άναγκαϊον, και τήν του πεπωρώσθαι πρόφασιν τοίς είρημένοις έπενεγχείν, ίνα δή μάθοιεν ύπο θείαν πεσόντες όργήν. Ούχουν ώσπερεί τις άριστοτέχνης ίατρος, και την άβρωστίαν αὐτοίς ἐπιδειχνύει, καὶ τῆς ἀβρωστίας άναχαλύπτει την πρόφασιν, ούχ ΐνα μαθόντες ἐπ' αύτῷ δή τούτῳ μένοιεν ήσυχη, άλλ' ίνα διά παντός έχμειλίσσοιντο τρόπου λελυπημένον έπ' αὐτοζς τὸν άπάντων Δεσπότην, έπ' εύλόγοις δὲ δηλονότι ταῖς αίτίαις ού γάρ αν άδίκως έλυπήθη ποτέ, άλλ' ούδ' αν ό τὰ δίχαια χρίνειν είδως, τοιαύτην τινά την ἐπ' έχείνοις εποιήσατο χρίσιν, εί μή λόγος έχάλει πρός τούτο, τὸ κατηγορείσθαι δείν πανταχόθεν διαπηδών. Αφίξεσθαί γε μήν πρός αύτον ό Σωτήρ διά τούτων διισχυρίσατο παν όπερ αν επιδοίη ό Θεός και Πατήρ, ούχ ώς αύτος άτονήσας είς το προσχομίζειν έαυτώ (ἐξήνυσε γὰρ ἄν ἐθελήσας καὶ τοῦτο λίαν εὐπετῶς χατά την ενέργειαν τοῦ δύνασθαι αὐτὸν, χαὶ ὑποτάξαι αὐτῷ τὰ πάντα χατὰ τὴν τοῦ Παύλου φωνήν) • άλλ' έπείπερ άναγχαϊόν πως είναι δοχεί και πρεπωδέστερον, τὸ διὰ τῆς θείας φύσεως φωταγωγείσθαι λέγειν τούς εν άγνωσία, πάλιν ώς άνθρωπος άνατίθησι τῷ Πατρί την ἐπὶ τοῖς θεοπρεπεστέροις ἐνέργειαν. έθος γάρ αὐτῷ τοῦτο ποιείν, ὥσπερ οὖν άμέλει πολλάκις είρηκαμεν. Είκος δὲ ὅτι προσαχθήσεσθαι λέγων έαυτῷ παρά τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρὸς πᾶν δ δίδωσιν αύτῷ, παρεσόμενον ήδη και όσον οὐδέπω πιστεύοντα τον εξ έθνων ύπαινίττεται δήμον. Τοῦτο δὲ ἡν ἀπειλοῦντος εὐφυῶς, ὅτι καὶ ἀτοπεσοῦνται τῆς χάριτος αύτοι, και άνταναδήσονται πάντες οι έξ έθνων, προσαγόμενοι διά τῆς τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρός

ήμερότητος, ως Σωτήρι και ζωοποιφ κατά φύσιν A scum naturæ habitum reformarentur. Quemadmoύπάρχοντι τῷ ΤΤῷ, ενα τῆς εδλογίας μετεσχηχότες της απ' αύτου, χοινωνοί μέν ήδη της θείας άποτελοίντο φύσεως, άνακομίζοιντο δε ούτως είς άφθαρσίαν και ζωήν, και είς το αρχάζου της φόσεως μεταπλάττοιντο σχημα. "Ωσπερ ούν εί τις Ιατρώ προσάξει του άρξωστου, ζυα την επισκήψασαν άποπρούσαιτο νόσον, ούτω προτφέρειν έρουμεν τῷ Υἰῷ τον Θεόν κά! Πατέρα, τους οίπερ αν φαίνοιντο τής παρ' αύτου σωτηρίας άξιοι. Πικρον ούν άρα καλ δλέυριον κομιδή τοίς έγουσιν ή σκληροκαρδία. Διά τοι τούτο, και προφητικός τοίς 'Ιουδαίοις ἐπισκήπτει λόγος, « Περιτμήθητε τῷ Θεῷ, » διαρρήδην ἀναδοῶν, ε και περιτέμεσθε την σκληροκαρδίαν ύμων, άνδρες Ίουδαΐοι, και οι κατοικούντες Ίερουσαλήμ. > 'Αλλ' ούκ έκείνοις, ημέν δε μαλλον ο Θεός και Πατήρ την B illa indignationem, ut exitium afferentem fugimus. έν καρδία τετήρηκε περιτομήν, την διά Πνεύματος άγίου δηλονότι, κατά τὸν έν τῷ κρυπτῷ τελουμένην Ιουδαΐου. Δίχαιου ούν άρα της εχείνων άπειθείας άποπηδάν, και παραιτείσθαι σπουδάζειν την σκληροχαρδίαν, είς τρυφεράν δὲ μάλλον μεταποιείσθαι διάνοιαν, εί την ἐπ' ἐχείνοις ὀργήν ὡς δλέθριον παρ-

Καί τὸν ἐρχόμενον πρός με, οὐ μη ἐκδάλω

Ούχ ανόνητον Εσεσθαί φησι τοίς πρός αύτον ίουσι την διά πίστεως επιστροφήν. Έδει γάρ δντως άξιεραστότατόν τι χρημα, καλ μυρίων παραίτιον άγαθων, την έχ θεού και Πατρός ἐπιδείξαι προσαγωγήν. Έσται τοίνυν, φησί, κάι ὑπάρξει τὰ κάλλιότα τοῖς διά της άνωθεν χάριτος ώς έμε καλουμένοις καί βαδίζουσιν. ε θύ γάρ ἐκδάλω έξω τὸν ἐρχόμενον > τουτ' Εστιν, Ού καθάπερ τι σκεύος άχρηστον άποπέμψομαι, κατά τὸ εἰρημένον δι' ένὸς τῶν προφητῶν: C « Ήτιμώθη Ἱεχονίας, ώς σχεδος, οδ ούχ Εσται χρεία αὐτοῦ, ἀπερβίφη, καὶ ἐξεδλήθη εἰς γῆν, ήν ούχ ήδει. Γη, γη, άχουε λόγον Κυρίου · γράψον τον άνδρα τούτον έκκηρυκτον άνθρωπον. > Ούκούν ούκ έχχηρυχθήσεται, φησίν, άλλ' ούδε ώς άτιμος εξω βιφήσεται, ή και αμέτοχος απομενεί της έμης φιλοτιμίας, άλλ' είς ὑποθήκην είσκομισθήσεται, καὶ ἐν ταίς ούρανίαις καταλύσει μοναίς, είσω τε πάσης έλπίδος της όπερ νουν ανθρώπινον έαυτον γεγονότα κατόψεται . Όφθαλμός γάρ ούχ είδε, και ούς ούχ haouse, xal ent xaptian andpointou oux antin; à ήτοιμασεν ὁ Θεός τοις άγαπωσιν αὐτόν. > Είκος δὲ δή πάλιν ύποδηλούν τὸ, ε θύ μή ἐκδάλω ἔξω τὸν έρχόμενον πρός με, , το μη παραδοθήσεσθαι τή κρίσει τον πιστεύοντα και τη θεία προσερχόμενου D χάριτι. Το γάρ, έξω, τοιούτον τι σημαίνον εθρήσεις, ώς εν εκείνη τη παραδολή, τη παρά τῷ μακαρίφ Ματθαίφ · · · Όμοία γάρ, φησίν, έστιν ή βασιλεία των ούρανων, σαγήνη βληθείση είς την θάλασσαν, και έχ παντός γένους συναγαγούση ήν άναδιδάσαντες, και έπι του αίγιαλου ελκύσαντες, συνέλεξαν τά καλά εἰς ἄγγη, τὰ δὲ σαπρά ἔξω ἔδαλον. > Τὸ μέν γάρ είς τάς θείας και ουρανίους αύλάς συγκομισθήσεσθαι τους άγαθους, διά του συλλελέχθαι λέγειν τὰ καλά εἰς ἄγγη νοήσομεν. Διὰ δὲ τοῦ τὸν ἀχρείον

dum ad medicum ægrotas adducitur ut infestum morbum depellat, ita Deum ac Patrem ad Filium adducere dicimus eos qui digni sunt salute ab ipso consequenda. Acerba itaque et perniciosa res est admodum cordis durities. Proindeque propheta Judæos his verbis increpat : « Circumcidimini Deo, et circumcidite duritiam cordis vestri, viri Juda, et habitatores Jerusalem bs. . At non illis, sed vobis potius Deus ac Pater circumcisionem cordis servavit 39, quæ per Spiritum sanctum nimirum perficitur in Judæo nimirum illo qui est in absce dito. Equum est igitur ab illorum incredulitate recedere, et omni studio cordis vitare duritiem, animique facilitatem potius colere, si Dei ob

VI, 37. Et eum qui venit ad me non ejiciam

Non inutilem fore dicit iis qui ad ipsum veniunt conversionem per fidem. Decebat quippe revera ostendere accessum illum ex Deo ac Patre rem esse optatissimam et innumeris bonis plenam. Erunt igitur, inquit, præclarissima bona ils qui per supernam gratiam ad me vocantur et veniunt. . Eum enim qui venit non ejiciam 328 foras, > hoc est non sicut inutile vas quoddam abjiciam, ut dictum est ab uno prophetarum : « Inhonoratus est Jechonias, sicut vas cujus nullus est usus : projectus est, et ejectus in terram quam ignoravit. Terra, terra, audi sermonem Domini: scribe virum istum hominem abdicatum 34. > Proinde non expelletur, inquit, neque ut ignominiosus foras projicietur, aut certe expers meæ benignitatis remanebit, sed in horreum inferetur, et in cœlestibus mansionibus habitabit, et spe omni humana mente majori frui se aspiciet. « Oculus enimnon vidit, et in cor hominis non ascendit, quæ præparavit Deus diligentibus se 3. .) Præterea his verbis, t Eum qui venit ad me non ejiciam foras, » significare videtur fidelem, et quicunque divina gratia munitus accedit, non eraditum iri judicio. Vocem enim, c foras, > istiusmodi quiddam significare comperies, ut in illa parabola, quæ est apud beatum Matthæum : · Simile chim est, inquit, regnum coelorum sagehæ missæ in mare, et ex omni genere piscium congreganti : quam , cum impleta esset , educentes, et secus littus sedentes, elegerunt bonos in vasa, málos autem foras miserunt 30. » Nam quod collecti sunt boni, et in vasis reconditi, bonos in divinas et cœlestes aulas comportatum iri significat. Quod autem inutiles foras ejecti sunt, significat impium omnibus bonis spoliatum iri, et in εξω βεδλήσθαι, το πάντων άποπεσείσθαι των άγα- Judicium deferendum. Quapropter cum dicat Chri-

35 Jerem. IV, 4. 35 Rom. II, 29. 35 Jerem. XXII, 28-30. 37 I Gor. II, 9. 34 Mauh. x111, 47, 48.

rè 20

67

AE

Γρ

àp?

TO 17 Bp

Tp GIV t pi

àvo 15 H

xa TOU GLY

èxi TO

Eps

201 אחז

θύμ X31 THE

sic intelligemus, populum nimirum qui per fidem ad eum accedit, supplicia evasurum. Sapientissime porro mihi videtur his verbis interminari lis qui in tantam dementiam eruperunt, nisi quamprimum ad obsequium revocentur, eos ab omni bono repulsum iri, et ab ejus amicitia vel invitos deturbatum iri. Quibus enim de causis pollicetur se non foras ejecturum eum qui venit, iisdem ipsis ejecturum se utique eum qui non venit, significat.

ξχδάλλειν Εξω τον ερχόμενον επαγγέλλεται, διά

enualvet.

stus : « Eum qui venit ad me, non ejiciam foras, » A θών, και είς κρίσιν κατοιγήσεσθαι τον άσεδή θεωρήσομεν. Ούχουν όταν λέγη Χριστός, « Τον έργόμενον πρός με, ού μη ἐχδάλω ἔξω, > τὸ μηδαμόθεν περιπεσείσθαι χολάσει τον διά πίστεως αὐτώ προσιόντα λαδν παραδεξώμεθα. Σοφώτατα δέ μοι δοκεί τοίς έκτόπως απονοουμένοις διά τούτων ύπαπειλείν, ώς, εί μή τις αύτούς την ταχίστην άγαθην πρός εύπείθειαν μεταποιήσαι βουληθείη, έξω μέν κείσονται παντός άγαθου, της δὲ εἰς αὐτὸν φιλίας και ούχ έκόντες ἀποδημήσουσι. Δι' ων γάρ ούκ τούτων αὐτών ὅτι πάντως ἐχδαλεῖ τὸν οὐχ ἰόντα

329 ΚΕΦΑΛΑΙΑ ΤΑ ΕΝ ΤΩ ΤΕΤΑΡΤΩ ΒΙΒΑΙΩ.

CAPITA

QUÆ IN LIBRO QUARTO CONTINENTUR.

- 1. Quod nulla in re minor sit Deo ac Patre Filius, proplerea quod ex ipso secundum naturam exsistil licet ei subjici dicatur a nonnullis : proposito di-cto, « Quia descendi de cælo, non ut faciam vo-iuntatem meam, sed voluntatem ejus qui misi mg, 3 Ubi protezeg de pretipsa Christi cruçe uti-lissime disscritur.
- 11. Quod vivificum sit sanctum Christi corpus, pro-posito dicto, s Ego sum panis vita, s et reliquis, ubi velut de pane loquitur suo illo corpore.
- III. Quod vitæ aliunde acceptæ Filius non sit particope, imo poro vila secundum naturam, ut ez vila secundum naturam Dea et Patra genitus, prapo-sito dicto: « Sicut misit me vivens Pater, et ego vivo propter Patrem; et qui manducat me, et ipse

vivel propier me. 1 . Quod tauctum tabernaculum quod in deserio populo præferebatur, figura Christi erat, et arca que in eo tabernaculo erat, et lucerna, adeoque ria cum thymigmatis, fum oblationum, ipsum ificahant Christum, proposito dicto, e Ad quom us ? Verba ritæ æternæ habes.)

- V. De feste Scenopegiæ, Quod spei quæ sanctis de-betur consummationem significet, et resurrectio-nem a mortuis, proposito dicto. (Erat autem in proximo dies festus Judworum, Scenopegia.)
- VI. Dissertatio de cessatione in die Sabbati, ubi quid illa significat, multis modis indicutur, proposita dicto, « Si circumcisionem accipit homo in Sabbato, misi indignamini, quia totum haminem annum faci in Sabbato, »

 VII. Dissertatio de circumcisione que fiebat octapa die, quid ea significatur multis modis indicans, prapasto dicto, « Si circumcisionem accipit homa,) etc.

uno, i elc.

A'. "Ori nat' oùbèr elderwr rou Osou nal Harpèç . Ότι κατ ορδεν ελαττών του δεου και Ιατρος ὁ Υίφς, διὰ τὰ ἐξ αὐτοῦ κατὰ φύσιν ἐκάρχειν, κὰν ὑποτάττοσθαι λέγηται παρά τινων, προκει-μένου όπτοῦ · ι "Ότι καταδέδηκα ἐκ τοῦ οὐρα-νοῦ, οὐχ Ινα ποιῶ τὰ δέλημα τὰ ἐμὸν, ἀλλά τὰ δέλημα τοῦ πέμψαντάς με. ι "Εν αὐτῷ δὲ τούτῷ καὶ λόγος χρησιμώτατος περί τοῦ τιμίου σταυ-ροῦ τοῦ Χριστοῦ.

καὶ λόγος χρησιμώτατος περί τοῦ τιμίου σταυροῦ τοῦ Χριστοῦ.

Β. "Ότι ζωοποιόν τὸ ἄγιον σῶμα Χριστοῦ, προ κεμένου ρητοῦ : Εγώ εἰμι ὁ ἀρτος τῆς ζωῆς,) καὶ τῶν ἐφεξῆς, ἐν οἰς ὡς περὶ ἀρτου φησὶ τοῦ ἰδίου σώματος.

Γ. "Ότι οὺ ζωῆς τῆς παρ' ἐτἐρου μέτοχος ἐστιν ὁ Υἰὸς, μᾶλλον δὲ κατὰ φύσιν ζωἡ, ὡς ἐχ ζωῆς τῆς κατὰ φύσιν γεριντημένος τοῦ θεοῦ καὶ Πατρὸς, προκειμένου ρητοῦ: «Καθώς ἀπέστειλέ με ὁ ζων Πατήρ, κὰγεὶ τῶ διὰ τὸν Πατέρα, καὶ ὁ τρώγων με, πἀκείνος βίσει δὶ ἐμέ. »

Δ. "Ότι τύπες ἡν τοῦ Χριστοῦ προηγευμένη τοῦ λαοῦ κατὰ τὴν ἔρημον ἡ ἀγία σκηνή, καὶ ἡ κιβωτὸς δὲ ἡ ἐν αὐτῆ, καὶ ἡ λυχνία, καὶ τὰ θυσιαστήρια δὲ, τό τε θυμμάματος καὶ εὰ των καρκωμάτων, αὐτὸν ἐσήμαινε τὸν Χριστόῦ, προκειμένου ρητοῦ : Ποῦ ἔχομεν ἀπελθεῖν ; "Ρήματα ζωῆς ἀμονίου ἔχεις.)

Ε. Περὶ τῆς ἐορτῆς τῆς Σκηνοκηγίας, ὅτι τῆς ὁφειλομένης τῶς ἀγίοις ἐλπλἔος ἀποιαστότον προκειμένου ρητοῦ : "Ἡν δὲ ἐγγὺς ἡ ἐορτῆ τῶν ἀνοικιμένου ρητοῦ : "Ἡν δὲ ἐγγὺς ἡ ἐορτῆ τῶν Τίνοδαίων, ἡ Εκηνοκηγία.

Τ. Λόγος περὶ τῆς ἀργίας τῆς κατὰ Εάβεσον, προκειμένου ρητοῦ : Εὶ περιτομήν λαμδάνει ἀνθρωπος ἐν Σαβέάτφ, ἐμοὶ χολᾶτε, ὅτι δλον ἀνθρωπος ἐν Ταβέάτφ, ἐμοὶ χολᾶτε, τίνος ἐστὶ σημαντική πολυτρόπως ἐπιδεικνύς, προκειμένου ρητοῦ : Εὶ περιτομήν λαμβάνει ἀνθρωπος, και τὰ ἐφεξῆς.

ΕΙΣ ΤΟ ΚΑΤΑ ΙΩΑΝΝΗΝ ΕΥΑΓΓΕΛΙΟΝ ΒΙΒΛΙΟΝ ΤΕΤΑΡΤΟΝ.

IN JOANNIS EVANGELIUM LIBER QUARTUS.

KEDAA. A'.

Ότι κατ' οὐδεν ε.Ιάττων τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρός ὁ Γίδς, διὰ τὸ εξ αὐτοῦ κατὰ φύσιν ὑπάρχειν, κὰν ὑποτάττεσθαι λέγηται παρά τινων.

"Οτι καταβέδηκα έκ τοῦ οὐρανοῦ, οὐχ Ινα κοιῶ τὸ θέλημα τὸ ἐμὸν, ἀλλὰ τὸ θέλημα τοῦ κέμψαντός με. Τοῦτο δέ ἐστι τὸ θέλημα τοῦ κέμψαντός με, Ινα καν δ δέδωκέ μοι, μη ἀκολέσω ἐξ αὐτοῦ, ἀλλὰ ἀναστήσω αὐτὸ τῆ ἐσχάτη ἡμέρα.

Δόξειεν αν τω πατά το πρόγειρον σχήμα δυσγερής δ λόγος, και σκανδάλου του περί την πίστιν ού λίαν άπηλλαγμένος, ώς έντεῦθεν ήδη προσδοχάν δυσχαταγωνίστοις ήμας περιπεσείσθαι προδλήμαστ τοίς έχ TWY SI' EVENTIES. 'ALL' GUEEN SLWG EN TOUTH TO YEλεπόν πάντα γάρ ενώπια τοίς συνιούσι, και δρθά τοίς εύρισκουσι γνώσιν, τοῦτ' Εστι τοίς εὐσεδώς μεherhoadi dispunyevery to nat voety tà ty tate belaic Γραφαίς μυστήρια. Απόδειξιν τοίνυν ώσπερ τινά καί πληροφορίαν έναργή του μή έποληθήσεσθαι έξω τον έργόμενον πρός αύτον, έν τούτοις ήμεν τοις λόγοις ποιείται Χριστός. Ταύτης γάρ δή τοι, φησίν, ένεκα the althau mathony it obpavou, tout forev, anθρωπος γέγονα, κατά την εύδοκίαν του Θεου και Πατρός, μόνον δε ούχε και άδουλήτοις όμιλήσαι πράγμασιν ού παρητησάμην, άχρις αν έξανύσαιμ: τοίς είς έμε πιστεύουσι την αιώνιον ζωήν, και την έχ νεχρών άναβίωσιν, καταργήσας του θανάτου το κράτος. Τί δὶ ἡν ἄρα τὸ ἀνεθέλητόν τε καὶ θελητόν τῷ Χριστῷ; H mapa two Toubalwo ariula, horsoplat, xal Uspeic. nal aixiat, nat passered, nat epistopara, nat mob; דסטידסוב פדו שעאסקמידומו, אמן דם דבאבטדמוסי פשי מחםσιν, ότης σαρχός θάνατος. Ταύτα μέν γάρ δι' ήμας έχων ὑπέμεινεν ὁ Χριστός, ἀλλ' εξπερ Ενεδέχετο μή παθόντα χατορθούν τὸ ἐφ' ἡμεν σπουδαζόμενον, οὐχ ἄν ήθέλησε παθείν : ἐπειδή δὲ πάντως τε καὶ ἀπαραιτήτως ξμελλον Ίουδαΐοι κατατολμάν τὰ ἐπ' αὐτῷ γεγονότα, καταδένεται το παθείν, ποιείται δὲ θελητόν καὶ άθέλητον, διά τά έχ τοῦ πάθους χρήσιμα, συνευδοχοῦντος σύτῷ τοῦ θεοῦ καὶ Πατρός, καὶ χρῆναι πάντα προ-שטעשב טהבעבץצבוע טהבף דהן מהמידשע סשדקףומן סעץ. κατανεύοντος. Έν γάρ δή τούτω μάλιστα τήν άμετρον της θείας φύσεως άγαθότητα κατοψόμεθα, ώς καί αύτο δι' ήμας αίρετον ποιείσθαι απόδλητον ού παραιτουμένης. "Οτι δε και άνεθέλητον μέν πώς έστι τῷ Σωτήρι Χριστώ το έπι τώ σταυρώ πάθος, θελητον δέ D δι' ήμας και την εύδοκίαν του Θεού και Πατρός, συνήσεις έντεύθεν. Μέλλων γάρ άναδαίνειν έπ' αὐτὸν, τάς πρός θεόν εποιείτο διαλέξεις, ώς εν προσευχής

330 CAP. I.

Quod nulla in re minor sit Deo ac Patre Filius, propterea quod ex ipso secundum naturam exsistit, licet ei subjici dicatur a nonnullis.

VI, 38, 39. Quia descendi de cælo, non ut faciam voluntatem meam, sed voluntatem ejus qui misit me. Hæc est autem voluntas ejus qui misis me, ut ofinie quod dedit mihi, non perdam est eo, sed resuscitem illud in novissimo die.

Locus hic alicui prima fronte difficins videbitor, nec procul a scandalo circa fidem, ut hine jam hi adversariorum objectiones inexpugnabiles incursuri videamur. Sed nihil in eo plane est ardel : cuncta enim obvia sunt intelligentibus, et rects his qui cognitionem inveniunt, hoc est ils qui ple conantur interpretari et intelligere mysteria qua divinis Scripturis continentur. Demonstrut igitur quodammodo et 331 clare probat his verbis Christus eum qui ad ipsum venit foras non ejectum 147. Hanc enim ob causam, inquit, e descendi de colo, id est homo factus sum, justa Dei ac Patris beneplacitum, et tantum non res voluntarias aggredi non renui , donec vitam sternam in me credentibus et resurrectionem a mortuis dévicte mor tis imperio implevi. Quidnam autem est, queso, la Christo voluntarium ac non voluntarium? Ludibria per Judzes illata, convicia, injuriz, flagella, verbera, sputa, ad hæc calumniæ, et omnium postremum, mors corporis. Hæc enim Christus eropter nos volens sustinuit; sed si fert potnieset ut. citra passionem utlam opus nonce salutis impleret, pati certe nolulsset: sed quis Judei omninoet inevitabiliter ausuri erant qued in eum patrarunt, passionem suscipit, et volunturium facit quod præter voluntatem erst , propter utilitatem quæ ex passione promanatura erat, Dev ac Patre consentiente et omnia libenter pro salute omniam pati comprehante. In hoc enim potissimum immensam illum nature divine bonitatem contemplabimus, utpote que quod repudiandom sit, ldipoum propter nos expetendum facere non recuset. Queniam autem involuntaria quodammede est Christo Salvatori in cruce passio, propter nos autem voluntaria, hinc quoque Dei se Patris benephreitum agnosces. Nam cum ad eam ascensuras esset, Patrem supplex videlicet alloquebatur, dicens: Pater mi, si possibile est, transeat a me calix iste: verumtamen non sicut ego volo, sed sicut

S

μ

λύ

èπ

Ĕχ

ůπά

xzle

Too;

Ozen

tu **. • Quod enim qua Deus Verbum erat immor- Α δηλονότι σχήματι λέγων · ι Πάτερ, εί δυνατόν, παρελtale et incorruptibile, et ipsa secundum naturam vita, mortem exborrescere nescierit, manifestum esse cunctis arbitror. Verumtamen qua exsistit in carne, que propria sunt carai pati permittit, et morten instantem pertimescere sinit, ut homo revera appareat. Proindeque ait : « Si possibile est . transeat a me calix iste. > Si fleri potest, inquit, o Pater, ut mortem minime natiendo vitam lis restituam qui in mortem ceciderint : si me non moriente, secundum carnem nimirum, interire mors potest, transeat, inquit, iste calix : verumtamen quando aliter fieri nequit, non sicut ego volo, sed sigut tu. Vides ut 332 rursum natura hominis etiam in ipso Christo, quantum ad eam pertinet, viribus defici comperiatur, sed per unitum sibi Verbum ad fiduciam Deo diguam et generosam animi vim revocetur, ut jam non qued sibi libuerit, sed Dei voluntatem ac propositum sequatur, eoque magno studio propéret, quo nos Creatoris lex invitat. Quod vere quidem a nobis dici, ex eo quod subjungitur intelliges : (Spiritus enim, inquit, promptus est, caro autem infirma 14. Non, ignorabat, enim Christus a dignitate divina longe alienum esse morti succumbere, ejusque metu affici ; proindeque causam statim intulit, dicens, carnem infirmam quidem esse a natura : verumtamen spiritum promptum exsistere, qui lædi omnino nesciat. Vides ut involuntaria Christo, propter carnem, et passionis ignominiam mors erat; voluntaria tamen, donec ad finem universo mundo prosperum perducerctur Patris placitum, id est salus omnium ac vita? An non enim istud nobis significare videtur, cum ait hanc esse voluntatem. Patris, ut nihil corum perdat quæ ad se adducentur, sed resuscitet, in novissimo die ? Etenim, sjeut prius ostendimus, ad Filium ut vitam ac Salvatorem adducit eum qui vitæ ac salutis indiget, benignus cum sit et hominum amans Deus ac Pater.

ωτά έν τή έσχάτη ήμέρα; "Ως γάρ ήδη φθάσαντες προεδείξαμεν, ώς ζωή καί Σωτήρι, τῷ Υίῷ, τὸν ζωής και σωτηρίας επιδεά προσκομίζει φιλάνθρωπος ών ὁ Θεός και Πατήρ.

Sed, sentio me rursum veritatis hosti contraria D luqui, Nec enim iis quæ modo allata sunt suffragabitur, sed reclamabit; et nos his vocibus incesset : Quonam, heus tu, rursum evagaris? observationes et multiplices quidem rationum allegationes comminisceris, sed a veritate sermonem abducis. Pudet enim to scilicet, inquit, fateri Filii subjectionem involuntariam. Numquid enim hinc nohis quoque patebit, ipsum nequaquam præfuturum rerum ordinationi, sed voluntati Patris. potius subjectum iri? Novit enim hoc pacto se inferiorem illo esse, non æqualem, ut quodammodo adigatur involuntaria facere quæ sunt voluntaria, ot facere utique non quod sibi lubeat, sed Patri,

θέτω ἀπ' έμου τὸ ποτήριον τούτο, πλην ούν ώς έγω θέλω, άλλ' ώς σύ. " Ότι μεν γάρ ή θεός ήν ὁ Λόγος ἀθά- γ νατός τε και άδιάφθορος, και αύτο κατά φύσιν ζωή. καταπτήσσειν ούκ ήδει τον θάνατον, πάσιν, οίμαι, ποοδηλότατον. Έπιτρέπει γε μήν, ώς εν σαρχί γεγονώς, ύπομένειν τὰ ίδια τῆ σαρχί, καὶ γεγονότα λοιπόν ἐπὶ θύραις υποπτήσσειν έξ τον θάνατον, ίνα φαίνηται κατά άλήθειαν άνθρωπος. Διά τοῦτό φησε» · «Εί δυνατόν, παρελθέτω άπ' έμου το ποτήριον τούτο. > Εξ ένδέχεται, φησίν, ὧ Πάτερ, μή παθόντα τὸν θάνατον κατορθώσαι τοίς είς αύτον πεσούσι την ζωήν, εί ἀποθνήσκειν θάνατος μή τεθνεώτος έμου, κατά την σάρχα δὲ δηλονότι, παροιγέσθω, φησί, τὸ ποτήριον. πλην ἐπειδήπερ οὐχ ἄν γένοιτο, φησίν, ἐτέρως, ούγ ώς έγω θέλω, άλλ' ώς σύ. 'Οράς όπως άτογούσα μέν πάλιν ή άνθρώπου φύσις, και έν αὐτῶ τῶ Χριστῶ. TO STON ELC EQUITY . EUploxETAL . AVAXQUICETAL DE SIX τρῦ ἐνωθέντος αὐτή Λόγου πρὸς εὐτολμίαν θεοποεπή. καί είς φρύνημα νεανικόν μεταπαιδεύεται, ώς μή τοίς ιβίοις το δοχούν έπιτρέψαι θελήμασιν, άλλά σχοπο μάλλου, άκολουθείν τῷ θείω, καὶ πρός ἐκείνο τρέγειν έπείγεσθαι, πρός όπερ αν ήμας ό του, πεποιηκότος άναχαλή νόμος. "Οτι δὲ τὰ τοιαῦτά φαμεν άληθεύοντες, και έξ αύτου μαθήση του συνεζευγμένου . Τὸ μέν γάρ πνεύμα, φησί, πρόθυμον, ή δὲ σάρξ άσθενής. > Ού γάρ ήγνόησε Χριστός, ότι της θεοπρεπούς. άξίας πολύ δη λίαν άπελιμπάνετο [al. ἀπολιμπάνεται] τὸ δοκείν ήττησθαι θανάτιρ, καὶ της ἀπ' αὐτοῦ δειλίας αισθάνεσθαι · διά τουτο θερμοτάτην τοίς είρημένοις έπήνεγκε την ἀπολογίαν, ήσθενηκέναι μέν την σάρκα διά τὸ αύτή πρέπον καὶ φύσει προσόν, εἰπών * πρόθυμον δ' ούν όμως ύπάρχειν το πνεύμα, το παθείν ούδεν των αδικούντων είδός. Όρξε όπως αδούλητος τῷ Χριστῷ, διά τε τἡν σάρχα καὶ τἡν ἐχ τοῦ πάθους άδοξίαν, ό θάνατος ήν - θελητός δ' ούν όμως, άχρις άν είς αίσιου διεξάγηται πέρας τῷ κόσμφ παντί [al. παντός] τὸ ἐν εὐδοκία τοῦ Πατρός, τοῦτ' ἔστιν, ή σωτηρία πάντων και ή ζωή; "Η γάρ ούχι πάντως δήπου και άληθως το τοιούτον ήμεν κατασημαίνων όρθται, τούτο λέγων είναι το θέλημα του Πατρός. ένα των προσαγομένων απολέση μηδέν, άλλ' αναστήση

> 'Αλλ' αΙσθάνομας πάλιν ἀπάδοντα λέγων, τῷ τῆς άληθείας έχθρφ. Συγκατανεύσει μέν γάρ τοξς άρτίως ήμιν είρημένοις ούδαμώς άναδοήσει δε μέγα, χαί διαπρύσιόν τι χεχραγώς άφίξεται . Ποϊ δή πάλιν ήμιν περιπλανάς, ω ούτος, τὰ θεωρήματα, καὶ πολυπλόχους μέν έπινοείς νοημάτων έπεισφοράς, εξέλχεις δέ της άληθείας τον λόγον; Έρυθριάς γάρ, κατά το είκος, όμολογήσαι, φησί, την αχούσιον ύποταγήν του Γίου. Ή γάρ ούκ έσται καὶ διὰ τούτων ήμιζν καταφανές, ότι κατάρξει μέν αύτος καλ καθηγήσεται της έν τοίς πράγμασιν οἰχονομίας οὐδαμῶς, ὑπόχειται δὲ μάλλον τοῖς θελήμασι του Πατρός; Οίδε γάρ ουτως έαυτον της πρός αύτον Ισότητος ήττώμενον, ώς καλ άναγκάζεσθαι τρόπον τινά, και τά άνεθέλητα ποιείσθαι θελητά, καί

ποάττειν οὐ πάντως τὸ αὐτῷ δοχοῦν, ἀλλά μαλλον τὸ Α Negue vero mihi dixers, inquit, dictis nostris τω Πατρί. Και μή λέγε μοι πάλιν, φησίν, είς την ένανθρώπησιν περιέλχων το είρημένον, ώς άνθρωπος δποτάσσεται. Ίδου γάρ, ώς όρας, θεός ών έτι γυμνός Λόγος, και ασύμπλοκος της σαρκός, καταδέδηκεν έξ ούρανου, και πριν όλως την του δούλου περιτε. θήναι μορφήν, ὑπετάττετο προύγοντι δηλονότι καὶ χατάργοντι τω Πατρί. Δεινοίς μεν ήμων, ω γενναίε, χαθάπεροίει δη πάντως, και λίαν εθτρογωτάτοις καθιππεύεις λόγοις, ού μην δι' εύθείας Ιούσιν, άλλ' έχτὸς όδου της βασιλικής τε και τετριμμένης έκσεσοδημένοις, άφεις δέ, ώς ό παρ' "Ελλησιν έχει λόγος, την άμαξιτόν, έπι κρημνούς έπείγη και πέτρας. Διατείνεσθε μέν γάρ είχη πρός ήμας, το πείθεσθαι τῷ Πατρί τὸν Υίὸν, ἄνω τε και κάτο λέγοντες, "ώσανεί και τινος των όρθα φρονείν ειωθότων, ότι γρη πρεσδεύειν το έναντίον ένθυμουμένου, και ούγι δή μάλλον και συναγορεύειν ύμιν έπι τούτω διεγνωκότος. Οδ γάρ στασιάζουσάν ποτε καθ' έαυτης την άγίαν τε καὶ όμοούσιον Τριάδα νοήσομεν, άλλ' ούδὲ είς διαφόρους κατασχίζεσθαι γνώμας, ή και καταμεplicedal muc el; to ibla boxouv, f tov Hatepa tuχόν, ή τον Υίον, ή το Πνεύμα το άγιον, άλλά συμφέρεσθαι μέν έφ' άπασιν, ώς έχ μιας δέ δηλονότι θεότητος, εν άελ πάντως καλ το αύτο θέλημα εν όλη τή άγία κεζοθαι Τριάδι, 'Αργείτω τοιγαρούν ό μακρός ήμιν περί τούτων λόγος, και ήσυγαζέτω το φιλονεικείν άναπείθου έφ' οίς ήκιστα χρή. Ούδενός γάρ έπλ τούτω γαλεπαίνοντος, περιττον όμεν έτι το διατείνεσθαι. Επειδή δε δυστροπώτατα φρονείν τε και νοείείθισμένοι, τὸ συμφέρεσθαι τοῖς θελήμασι τοῦ Πατρός τον Υίον, την ώς εξ άνάγχης ύποταγην όνομάζετε, πρός τοῦτο δή πάλιν τὰ είχότα πρός ὑμά; διαλεξόμεθα. Έν άπλότητι μέν γάρ εί προεχομίσθη παρ' ύμῶν ή τοιαύτη φωνή, κάν είκότως ἐφησυγάζοντες, τό περί την λέξιν άδιάφορον οὐ πάντως εδασανίζομεν επειδή δε μετά πολλής τινος τής χαχοηθείας προχεχομισμένην δρώμεν, άναγχαίως άντιταξόμεθα, τή δυνάμει τοῦ ἀγίου Πνεύματος, καὶ οὐ τοῖς ἐνοῦσινήμιν θαρσήσαντες λόγοις. Μάλιστα μέν γάρ ούχ άπολύτως, ούδε είς πάσαν άπλως ὑπόθεσιν, άλλ' ούδε έπὶ παντός πράγματος, μή πάντως των οίχείων έχεσθαι θελημάτων ό Υίος διισχυρίσατο, φυλάξαι γε μήν τό του Πατρός λέγει κατά πράγματος ώρισμένου, διά τάς σάς. ως γέ μοι παρέστη νοείν, εύρεσι- D λογίας, προνοήσας της ημετέρας φιλίας, ώς θεός. Υπομένει δε το αδούλητον, και ποιείται θελητόν δι' ήμας · πάθος δέ φημι το έπι τῷ αταυρῷ, δηλονότι συναρέσαν οθτω καὶ τῷ γεννήσαντι, καθάπερ ήμίν ήδη προείρηται. Καὶ γοῦν Εξεστιν όρξιν παρατεθείσαι εύθύς την απόδειξιν, και παρακειμένην έναργώς την ύπόθεσιν, έφ' ή, καθάπερ αὐτός φησι, τών μέν οίκείων απέστη θελημάτων, αποπληροί δὲ τὸ τοῦ Πατρός. « Τουτο γάρ έστι, φησί, τὸ θέλημα του Πα-

ad incarnationem detortis, qua homo est, sublici-322 Ecce enim, ut vides, Deus nudus cum esset. adbuc Verbum, necdum carni unitum, c descendit de cœlo 30, > et antequam servi forma indueretur. subjectum erat Patri, præstantiori scilicet ac superiori. Acerrimis, ut existimas, vir egregie, in nos verbis inveheris, non tamen recta progredientibus. sed extra regiam tritamque viam detortis, et relicta communi, ut fert Græcorum proverbium, in abrupta loca et saxa præcipitas. Frustra enim nobiscum contenditis, dum subjectum esse Patri Filium tam amice contenditis, quasi ullus ex iis qui recte sentiunt contrarium asserere in animum induxerit, ac non potius in hoc astipulari vobis velit. Non enim a seipsa dissidere sanctam et consubstantialem Trinitatem nobis unquam persuadebimus, sed nec in discrepantes sententias dividi. aut etiam Patrem, sive Filium, vel Spiritum sanctum seorsim quemque variis sententiis distrahi, sed consentire quidem in omnibus, ut ex una deltate scilicet una semper et eadem voluntas intota sancta Trinitate consistat. Pluribus itaque non est nobis utendum, et ab iis in quibns contentione opus non est, abstinendum. Nam eumnemo eam ob rem indignetur, superflua demumnobis est contentie. Sed cum vos qui pervensesapere et sentire soliti estis, consensionem illam-Filii cum voluntate Patris, ceu necessariam quamdam subjectionem nominetis, nonnulla baud abs re de eo vobiscum disseremus. Nam si in simplici tate hæc a vobis dicta essent, merito tacuissem, nec vocis illius disquisitionem aggressus essem :cum autem eam maligne allatam videamus, necessario repugnabimus, virtute sancti Spiritus, non nostris sermonibus confisi. Omnino enim Filius non absolute, neque quavis simpliciter de causa, sed nec in omni re non facere quod sibi placuerit asseruit, verumtamen servare se Patris voluntatem ait in re certa ac definita, propter tuas, ut suspicor, nugas, nobis providens, ut Deus. Sustinet autem rem præter voluntatem, et voluntariam facit illam propter nos : passionem in cruce dico; cum ita scilicet Patri placuisset, ut jam antea diximus. Et certe 334 videre licet causam manifeste expositam, ob quam, ut ait ipse, a voluntate sua recessit, et Patris adimplet, e Hæc est enim, inquit, voluntas Patris, ut omne quod dedit mihi non perdam ex eo, sed resuscitem illud in novissime die 40; > Et quidem involuntariam simul et voluntariam Christo fuisse passionem in cruce manifeste jam prius dictum est sed accuratius. idipsum rursus investigabimus, lectoribus veritatem explanantes.

τοδς, ίνα παν δ δέδωκέ μοι, μή απολέσω έξ αύτου, άλλ' άναστήσω αύτο τη έσχάτη ήμέρς. > Καλότι μέν δυτως ανεθέλητόν τε όμου και θε)ητόν τῷ Μονογενεί τὸ ἐπὶ τῷ σταυρῷ πάθος ὁρᾶται, προείρηται μὲν ἡἐη σαφώς. Διαληψόμεθα δε και εσαύθις ακριδεστέραις ερεύναις, τοι; εντευξομένοις απλούντες την αλή-

Ostav.

²⁹ Joan. vi , 38. 10 Ibid., 39.

Prius autem ad discutiendam aggrediar illam A quam dicitis subjectionem, præsupposito nimirum, nec a vobis in dubium revocato, sanctæ Trinitatis voluntates in unam voluntatem ac sententiam semper concurrere. Dicant ergo nebis acres illi sophistæ, utrum in subjectionis nomine ac re essentia Filii consistat, idque ei sit natura, quemadmodum homini, exempli gratia, humanitas : an prius exsistens ipse ut in propria ratione, subjiciatur Patri; cujusmodi, verbi gratia, de angelo aut alia quadam intellectuali virtute potest intelligi. Nam cum sint isthæc, ac subsistant, subjectionis modum eapiunt. Si ergo eo qued subjicitur Patri, essentiam Filii constitutam dicitis, subjectio utique erit, non autem Filius. At quemodo, quæso, non summa istud insania videbitur? B Subjectio enim ipsa quomodo subsistere per se censebitur, nee ulli rei inexsistere? Quæ enim inhærent, necessario accidunt rebus prius subjectis, non secus : et circa substantias potius speciantur, quam substantiis convenire, aut per se subsistere. Et quemadmodum cupiditas, verbi gratia, quæ nos ad aliquid impellit, non per se exsistit, sed ingeneratur potius in eo qui ad eam suscipiendam natura est idoneus : ita subjectio, qua voluntatum propensionem quamdam ad parendum alicui significat, non in propria natura esse intelligetur, sed ut passio, aut voluntas, aut cupiditas inest potius alieui, Aliognin subjectionis nomen ac res de nullo proprie dictum C indiscriminatim censeatur, sed neque malum aut bonum esse agnoscatur, nisi adjunctum habeat cujus sit subjectio. Subjicitur enim aliquis Deo. sed et diabolo : et quemadmodum sapientis nomen medium est (sapiunt enim quidam in malo faciendo, et sapientes rursus gloriam percipient, 335 qui sapiunt nimirum in bonis), ita subjectio mediam quamdam significationem habet, non veram certo ac determinate. Subjectio enim incertum quiddam utique significat. Erit erge incerta quoque Filii natura, si a vobis censeatur esse subjectio. Cujus enim sit subjectio, si nihil addaturaliud, nemo vere dicere potest. Quod autem ipsa per se non exsistat secundum propriam rationem subjectio, cum clarius, demonstratum sit, syllogismo quodam idipsum insuper confirmabimus. Si enim in subjectione essentiam hominis constitutam esse dicimus, verbi gratia, non esse utique ipsum in eo quod non subjicitur concludemus. Quomodo ergo a Psalmista dictum est ad quemdam, quasi esset quidem jam atque exsisteret, sed nondum subjectus. esset : « Subditus esto, Domino, et, ora eum 41.). Videsne ergo ut stultissimum sit putare ipsam subjectionem per se subsistere? Igitur necesse est rimum confiteri cum esse, tum exsistere Filium in propria natura, deinde hoc pacto dicere se l'atri

Βαδιούμαι δὲ πρότερον ἐπὶ ζήτησιν τῆς λεγομένης παρ' ύμων ύποταγής, προϋποκειμένου δηλονότι, καὶ άνενδοιάστως όμολογουμένου παρ' όμων, δτι συντρέγει τῆς ἀγίας Τριάδος εἰς μίαν βουλήν τε καὶ γνώμην άει τὰ θελήματα. Λεγέτωσαν τοίτυν ήμιν οί δεινοί σοφισταί, πότερόν ποτε έν τῷ τῆς ὑποταγῆς δνόματί τε και πράγματι το είναι έστι του Υίου, και τούτο σώτῷ φύσις, ώσπερ άνθρώπω τυχὸν ή άνθρωπότης, ή ὑπάργων πρότερον αὐτὸς ὡς ἐν Ιδίω λόγω ύποτάττεται τῷ Πατρὶ, ὥσπερ οὖν αν εί τις νοήσαι τυχόν έπ' άγγέλου καὶ έτέρας τινός δυνάμεως λογικής. "Όντα γάρ ταῦτα καὶ ὑφεστῶτα, τὸν τῆς ὑποταγής δέχεται τρόπον εί μέν ούν έν τῷ ὑποτάττεσθαι τῷ Πατρὶ τὸ είναι φατε τοῦ Υίου, ὑποταγή μάλλον έσται, και ούχ Υίός. Είτα πῶς οὐ λίαν, εἰπέ μοι, ληρούντες αναφανήσεσθε λοιπόν; Υποταγή γάρ, αύτη καθ' έαυτην πως αν ύφεστάναι νοοίτο, μη ένυπάρχουσα τῶν δντων τινί; Τὰ τὰρ τοιαῦτα προϋποκειμένων άναγκαίως των έν οίς γίνεσθαι φιλεί συμδαίνειν έθος, και ούχ έτέρως. θεωρούνται δε μάλλου, περί τὰς οὐσίας, ήτοι ταῖς οὐσίαις συμβαίνοντα, ήγουν ύφεστώτα καθ' έαυτά. Καὶ ώσπερ ἐπιθυμία τυχόν, ή ἐπίτιτῶν ὅντων καλοῦσα καὶ φέρουσα, ούκ αν ὑπάρξαι καθ' ἐαυτήν , ἐντίκτεται δὲ μαλλον τῷ δέχεσθαι πεφυκότι ούτως ή ύποταγή, θελημάτων τινά ροπήν ύπεμφαίνουσα πρός το δείν ύποτάττεσθαί τισεν, ούκ εν ίδια φύσει νοηθήσεται, άλλ' ώς πάθος, ή θέλησις, ή έπιθυμία τυχον ένυπαρξαι μαλλον των δντων τινί. "Αλλως τε τὸ τῆς ὑποταγῆς δνο-. μά τε καὶ πράγμα, κατ' ούδενὸς ἄν νοοῖτο χυρίως άδιακρίτως έκφωνηθέν, άλλ' οὐδέ ότι φαῦλόν έστιμ ή άγαθόν τις διαγνώσεται, εί μη προσκείμενον έχοι. τὸ τίνος ἐστὶν ὑποταγή. Ὑποτάτεεται μὲν γάρτις τῷ Θεφ, άλλά και τφ διαδόλω και ώσπερ το σοφός δνομα μέσον τί έστι (σοφοί γάρ είσι του παχοποιήσαί τινες) . σοφοί δὲ πάλιν κληρονομήσουσι δόξαν, Εχοντες δὲ δηλονότι τὴν σοφίαν ἐπ' ἀγαθοῖς · οῦτως ἡ ὑποταγή μεσότητά τινα μάλλον έχει, καὶ οὐκ άλήθειαν, ώρισμένως. "Αδηλον γάρ τίνος όλως ύποταγή Εσται. Τοιγαρούν, και έπ' άδήλοις ήμεν ή του Υίου φύσις, εί νοοίτο παρ' ύμων ύποταγή. Τίνος γάρ ύποταγή, προσκειμένου μηδενός, ούχ αν δύναιτό τις άψευδήσας. είπειν. "Οτι δὲ αὐτή καθ' ἐαυτήν οὐχ ὑπάρξει ποτὲ κατ' ίδιον λόγον ή ύποταγή, παχύτερόν πως καί rudius quodammodo, et ex creaturarum inductione D έναργέστερον έπ' αύτων ήδη των ποιημάτων καταγαγόντες του λόγου, θεωρήσομεν δή τινα έπλ τούτοις συλλογισμόν. Εί γάρ εν τῷ ὑποτάττεσθαι τὸ είναι δώσομεν τῷ ἀνθρώπῳ τυχὸν, τὸ μἡ είναι πάντως αύτον εν τῷ μὴ ὑποτάττεσθαι λογιούμεθα. Πῶς ούν ελέγετο πρός τινα παρά του Μελωδου, ώς δντα μέν ήδη και υπάρχοντα, ου μήν έτι και υποτεταγμένου». ε Υποτάγηθε τῷ Κυρίφ, καὶ ἐκέτευσον αὐτόν, » Όρφε ουν όπως ανόητον χομιδή το αυτήν ύφεσταναι καθ' έαυτην οξεσθαι την ύποταγήν; Ούκοῦν ἀνάγκη συνομολογείν ὑπάρχειν τε καὶ είναι τὸν Υίὸν ἐν ἱδία φύσει πρέτερον, είθ' ούτως ὑποτάττεσθαι λέγειν τψ Πατρί. Τί ούν, είπε μοι, τὸ ἀναγκάζον ἐστὶ, τὸν ἐκ

τής αὐτοῦ φύσεως χαρακτήρα, τής πρός αὐτὸν ἀποπίπτειν Ισότητος, διά τὸ πειθήνιον; Ήμεζς μέν γάρ όρθα φρονούντες, και λέγοντες, όμοούσιον δντα τῷ γεγεννηκότι γινώσκομεν, καὶ την ἐφ' ἀπασιν Ισοτιμίαν αύτῷ περιτίθεμεν, καὶ κατ' οὐδένα τρόπον τῆς θεοπρεπούς άξίας ήττασθαι λογιούμεθα. Σύ δέ μοι σχόπει κατά τίνα τρόπον έχδαλείς τῆς Ισομέτρου πρός του Πατέρα τιμής, διά την λεγομένην ὑποταγήν, τον τοίς ίσοις επαγλαϊζόμενον άγαθοίς διά την ταυτότητα της ούσίας. 'Αλλ' αὐτὸ δή τοῦτο, φησί, τοῖς παρ' ήμων επαγωνιείται λόγοις, το πείθεσθαι τώ Πατρί του Υίον, και θελημάτων μεν των ίδίων ού σφόδρα φρουτίζειν, είχειν δὲ μάλλον τοῖς τοῦ Πατρὸς, ώς ύπερχειμένου δηλονότι καλ μείζονος. 'Αλλ' αύτό δή τούτι κατά την σην, ω ούτος, φωνήν, όπερ οίει Β τούς σούς ώφελήσειν λόγους, πάλιν έτερον εύρήσεις ούδεν, ή της ενούσης ύμιν άμαθίας καρπόν. Εί μεν γάρ τὸ, τίς ἀμείνων ἐν ἀξιώματι, καὶ τὸ μεζον ἔχων έν δόξη, διεκρίνομεν, Εδοξεν άν πως και τότε δή μόλις εξικαιρόν τινα λόγον έχειν ύμεν το θρυλλούμενον. Έπειδή δέ ὁ τῆς όμοουσιότητος ἐξετάζεται τρόπος, πώς ού μετρίως άσυνετούντες άλώσεσθε, το μείζον έν αύτη κατά του ίδιου Γεννήματος άπονέμοντες το Θεφ και Πατρί; Το μέν γάρ μείζου, ήτοι το Ελαττον, ή όπερ αν λέγηταί τι τοίς τοιούτοις όμοειδές, ούπ αύτά πορίως οφαίας είναι φρασίτεν. παμεύ ορι εγελοίτεν mal ent tie unotaying, all' Egween ele mal two mapl τές ούσίας. Τὸ γέρ ήδη προϋφεστημός και ύπάργον. έπιδέξεται τυχόν, ώς εν συγκρίσει τή πρός έτερον, ς τό μείζον ή Ελαττον - μή ύποκειμένου δέ τινος καί προϋφεστηχότος περί ον τά τοιαύτα γίνεσθαι φιλεί, πῶς ἄν εἶεν αὐτὰ καθ' ἐαυτὰ, καίτοι κατὰ τὴν τοῦ συμδεδηχότος τάξιν νοούμενά τε καλ όριζόμενα; Θύχουν όταν το Ελαττον ή το μείζον ήμιν ονομάζηται. της ούσίας μεν ούχ άψεσθε του Μονογενούς, άλλ' οδδὲ τῆς τοῦ Πατρός, μόναις δὲ ταῖς ἔξωθεν ὑπεροχαίς, ήτοι μειονεκτήμασι, κατασεμνυνείτε μέν ώσπερ ούν οίεσθε τον Πατέρα, διαλοιδορηθήσεσθε δὲ τῷ Υἰῷ, καίτοι διαβρήδην ακούοντες βοώντος αύτου. « " μή τιμών του Yiby, ούδε του Πατέρα τιμά, » και ότι προσήχοι πάντας τιμάντον Υίον, χαθώς τιμώτι τον Πατέρα. Ίσοστάθμω γάρ χρηναι περιδάλλεσθαι δόξη τά μηδαμόθεν είς ξαφυλον άλλοτριότητα μερισθήναι Δυνάμενα, λαχόντα δὲ μίαν καὶ τὴν αὐτὴν οὐσίαν, D χαλώς γε σφόδρα ποιών εδίδασκεν ό Χριστός, ού παρ' άνθρώπων την έφ' έαυτῷ μαρτυρίαν λαδείν έκδεξάμενος, καθάπερ Εφασκεν αύτος, άλλα των δυτων ἀπάντων άξιόχρεώς τε και άξιώτερος αὐτός ἐφ' ἐαυτῷ μάρτυς είσδεδηχώς. Έρει δὲ δἡ πάντως άληθη κατά φύσιν ὑπάρχων άλήθεια, καθάπερ οὖν Εξεστι καὶ ἐξ αύτης ήμας δοχιμάζειν τούτο της των πραγμάτων ποιότητος. Το μέν γάρ μείζου, ήτοι το Ελαττον χωρήση αν είκότως, οὐ κατ' αὐτῆς τῆς τενων οὐσίας, άλλά χατά τινων των περίτάς ούσίας των δντων. Οίον δὲ δή τί φημι. "Ανθρωπος ἐτέρου τυχὸν ἀνθρώπου, καθ' όπερ αν άνθρωπος νοοίτο και λέγοιτο,

της οὐσίας δντα τοῦ γεννήσαντος, τὸν ἀπαραποίητον A subjectum esse. Quid igitur, obsecto, adigit cum qui génitus est ex substantia Patris, illum verum. et immutabilem naturæ ipsius characterem, æqualitate cum ipso excidere, propter obedientiam. Nos enim qui recte sentimus ac loquimur, consubstantialem esse eum Patri agnoscimus, et honoris in omnibus æqualitatem ei tribuimus, nec ullo modo minorem esse dignitate Deo convenienti putabimus. Tu vero, considera quo pacto aqualitate honoris. cum Patre propter illam quam dicitis subjectionem eum spoliabis, qui propter identitatem substantie bonis æqualibus oblectatur. Sed hoc ipsum, inquit, nostram confirmabit sententiam, quod Filius Patri obtemperat, et suæ voluntatis rationem haud multum habere, sed Patri potius obsequi, ut superiori nimirum et majori. Sed hoc ipsum, ut tuis verbis utar, o bone, quod putas opitulaturum tum sententiæ, nihil aliud esse rursum comperies, quam inscitiæ vestræ fructum. Etenim si quæreremus quis dignitate potior, et gloria major sit, ratione aliqua vestra sententia niti videretur. Sed cum modus consubstantialitatis inquiratur, quomodo non vehementer insanire comperiemini, qui Deum ac Patrem, quoad ipsam suo genimine majorem asseritis? Majus enim, vel minus, aut quodcunque simile eis est, 236 proprie substantias esse non concedemus, sicuti de subjectione quoque dixinius, sed extrinsecus quedammodo advenire, et ex eorum esse numero quæ sunt eirea substantias. Quod enim jam prius subsistit et exsistit, majus ao minus, exempli gratia, alterius comparatione suscipit. Quod si nullum subjectum sit, nihilque prius. exsistat eirca quod ista fieri solent, quomodo erunt ipsa per se, que alioquin in accidentium numero censentur atque statuuntur? Quare, eum minus nobis aut majus nuncupatur, nee Unigenti, nec Patris substantiam tangetis, sed externa tantum excellentia seu depressione Patrem quidem, ut putatis, ornabitis, Filio vero contumeliam inferetis, quamvis aperte clamantem ipsum audiatis : Qui non honorificat l'ilium, neque Patrem honoria ficat 43; s et quod omnes honorificare debent Filium. sicuti Patrem honorificant. Eadem enim gloria, ornari debere quæ nullatenus a se invicem separari. queunt, sed unam eamdemque sortita sunt substantiam, recte admodum Christus docebat, cum, diceret se non ab hominibus de seipso testimo-. nium accepisse, sed omnium dignissimum ac locupletissimum testem ad præbendum de se testimonium accessisse. Omnino autem is vere loquitur, qui natura sua veritas est ; quod ex ipsa quoque. rerum qualitate probari potest. Majus enim antminus jure dicitur non de ipsa rerum substantia, sed de rebus quæ sunt circa substantias. Verbi gratia, Homo, qua homo est ac intelligitur, majus nequaquam habebit aut minus: nec enim homo, in quantum, homo, minor est homine, neque rursum major in,

54

mi

XT

VOU

Xp

val

πá

ήμ

50

×a

où

44

å;

εl

70

È:

Ti

TI

λ:

×

à

27

2

natura cernitur. Idem sentiendum de angelis et quavis alia creatura. Igitur de ipsis substantiis nequeunt ista prorsus intelligi, sed substantiis accidunt, aut aliquibus eorum quæ sunt circa ipsas, quemadmodum superius ostendimus. Quomodo ergo Pater Filio major erit : qui natura Deus est, Deo secundum naturam? Nam quod ex ipso genitus sit Filius, id vos etiam invitos adiget ei consubstantialitatem tribuere. Hoc igitur præsupposito tanquam certo et indubitato, Filium nimirum Deum esse secundum naturam, 337 quæramus, si lubet, utrum ei honorem tribuentes æqualem cum co ex quo est, gloriam quoque præterea allaturi simus Genitori, an contrarium facturi, inferioribus rentes, cum re vera exsistat. Gloria enim est Patri, quod talem genuit Filium qualis ipse est secundum naturam. Sed contrarium prorsus ei accidet, quod Deus avertat! si non servet sibi convenientem naturæ splendorem Filius, minus habens gloriæ quam par sit, aut eorum saltem quæ ei necessario inesse debeant, ut usquequaque perfectissimus ac verus exsistat Dens. Cum ejus itaque naturæ sit Filius, si Patrem honorat, noli ridere, o bone, neque pænæ ultro te offeras, stulte vituperans id quod minime oporteat. Ob hoc enim suspici debet, quod Patrem honorat ac diligit : omne enim virtutis genus fontem veluti quemdam ac radicem habet supremam illam omnium substantiam : in qua bona primum se produnt, tum ad nos desluunt, qui ad illius imaginem facti sumus. Propterea legislator nobis quoque honorandum esse patrem ac matrem præcepit, quin etiam præclara præmia addidit, cum sciret, opinor, rem esse omnium maximam, et ab omnibus sannis adeo remotam, ut et vitæ diuturnitatem afferre videatur. Quemadmodum ergo nos ex eo quod subjecti sumus, et parentibus obsequimur, ab ipsis natura diversi non efficimur, sed cumsimus id quod sunt, ex hominibus nimirum homines, et perfectam humanitatis rationem retinentes, obsequium instar præclaræ cujusdam virtutis colimus, ita de Patre et Filio censendum est. Namcum sit id quod est, ex Deo Deus nimirum, perfectus ex perfecto, character immutabilis substan- D tiæ Genitoris, nihil quidem aliud eogitabit quam quod ipse quoque cogitaverit cujus est consilium ac Verbum : sed eadem plane cum Patre volet, iisdem, ut ita dicam, consubstantialitatis legibus ad omnia volendum cum Patre bona, una cum ipso constrictus. Noli ergo, quisquis es, o bone, offendi, cum dicentem audies : « Descendi de cœlo, non ut faciam voluntatem meam, sed voluntatem ejus qui misit me 41. » Quod enim diximus initio, boc rursum dicemus. De re certa et manifesta hæc dixit Christus. Cum enim doceret velle se pro emnibus mori, propterea 338 quod ita natura

quantum homo; in omnibus enim æqualis ratio A ούδαμόθεν έξει το μείζον, ή έλαττον · ούτε γάρ έλάττων άνθρωπος άνθρώπου καθό άνθρωπος, ούτε μείζων καθό πάλιν ἄνθρωπος. "Ισος γάρ ἐφ' ἄπασιν ὁ τῆς φύσεως θεωρείται λόγος · ὁ αὐτὸς δ' αν σώζοιτο λόγος. καὶ ἐπ' ἀγγέλων, ἢ καὶ ἐπὶ παντός τοῦ πεποιημένου, καί εν τη κτέσει κατηριθμημένου. Ούκουν άχώρητα המעדבאשק בד' מטדשע דמ דפומטדע דשע סטסושע בטףוסאב ται, συμβαίνει δὲ ταῖς οὐσίαις, ήγουν τισὶ τῶν περὶ αὐτάς, καθάπερ ἐν τοῖς ἀνωτέρω δεδώκαμεν. Πῶς ούν έσται μείζων ὁ Πατήρ τοῦ Υίοῦ, φύσει Θεὸς ύπάργων του κατά φύσιν Θεού; Τὸ γὰρ ἐξ αὐτοῦ γεγεννήσθαι τον Υίον, άναγχάσει δή πάντω; χαι ούχ ἐχόντας ὑμᾶς ἀποδοῦναι τὸ ὁμοούσιον αὐτῷ. Προϋποχειμένου τοιγαρούν, και άναμφιλόγως εΙσδαίνοντος τοῦ κατά φύσιν είναι Θεόν τον Υίον, ἐπιζητώμεν, εί ac minoribus honoribus Filio contumeliam infe- B δοχεί, πότερον ποτε την μέν ίσην αὐτῷ τιμήν ἀπονέμοντες, ώς πρός τον έξ οδπέρ έστι, και μήν και δόξαν περιθήσομεν τῷ γεγεννηκότι, ή τὸ ἐναντίον ἐξεργασόμεθα, τοί; χατωτέρω και ελάττοσιν εξυδρίζοντες τον γεγεννημένον, έπείπερ όντως έστι και άληθέστερον. Δόξα μέν γάρ τῷ Πατρί τὸ γεννῆσαι τοιούτον, ὁποϊός περ αν ὑπάρχοι κατὰ φύσιν αὐτός. Συμδήσεται δὲ πάντως τὸ ἐναντίον, εὐφημεῖν γὰρ ἀχόλουθον, εί μη διασώζοι την αύτῷ πρέπουσαν εύφυίαν ό Υίὸς, τὸ μεῖον έχων ή κατά την δόξαν, ή κατά τι γούν των όσα προσείναι πάντως έχρην, ένα δή φαίνοιτο διά πάντων παντέλειός τε και άληθινός ύπάρχων Θεός. Έχων δε ούτω φύσεως, εί τιμά τον Πατέρα, μή γελάσης, άνθρωπε μηδέ όφλήσεις δίκην. κακύνων άμαθώς, δπερ ήκιστα χρήν. Έστι γάρ δήπου θαυμάζειν αύτον και επί τούτω πρέπον, ότι και τιμά και άγαπα τον γεννήσαντα. παν γάρ είδος άρετης, πηγήν ώσπερ τινά και ρίζαν έχει την άνωτάτω. πασων ούσίαν · έχφανέντα δὲ πρώτον ἐν ἐχείνη τὰ άγαθά, και είς ήμας καταρρεί, τους οίπερ έσμεν γεγονότες κατά την έκείνης είκονα. Διά τουτο καλ ήμιν ο νομοθέτης τιμάν ότι χρή πατέρα και μητέρσ διήγγελλεν, άλλά και γέρα τούτοις έπετίθει τά κάλλιστα· μέγιστον, οίμαι, δή πάντων το πράγμα είδως, και λοιδορίας άπάσης τοσούτον άπηλλαγμένον, ώς κατ μαχραίωνος βίου φαίνεσθαι πρόξενον. "Ονπερ ούν τρόπον ήμεζς διά το υποτάττεσθαι και καταπείθεσθαι τολς γεννήσασιν, ούχ έτεροί τενες κατά την φύσιν ώς πρός αὐτούς ἀποτελούμεθα, άλλ' ὄντες ὅπερ είσίν έξ ανθρώπων ανθρωποι, και τέλειον έχοντες και ἀποσώζοντες τὸν τῆς ἀνθρωπότητος ὅρον, ἐπιτηδεύομεν ώς εν τάξει λαμπράς άρετης το πειθήνιον. ούτω νοήσεις επί τε Πατρός και του Υίου. "Ον γάρ ο έστιν, έχ Θεού Θεός δηλονότι, τέλειος έχ τελείου, χαρακτήρ ἀπαραποίητος τῆς τοῦ γεννήσαντος οὐσίας, λογιείται μέν Ετερον ούδεν ή δπερ αν και αύτος λογίσαιτο τυχόν, οδπέρ έστι και βουλή, και Λόγος. έθελήσει δε πάντως τὰ αὐτὰ τῷ Πατρὶ, τοῖς αὐτοῖς, ϊν' ούτως είπω, της όμοουσιότητος νόμοις είς τό πάντα συνεθέλειν τὰ άγαθὰ τῷ Πατρὶ συνδιακρατούμενος. Σχανδαλίζου τοιγαρούν, άνθρωπε, μηδαμώς, όταν άκούσης λέγοντος · « Καταδέδηκα έκ του ούρα-

νοῦ, ούγ ἔνα ποιῶ τὸ θέλημα τὸ ἐμὸν, ἀλλὰ τὸ θέ- A divina velit : nolle autem, propter crucis passioλημα του πέμφαντός με. . "Ο γάρ ελέγομεν εξ άρ. γής, τούτο πάλιν έρούμεν. Κατά πράγματος ώρισμένου και έναργούς τον έπι τούτω λόγον έποιήσατο Χριστός. Διδάσκων γάρ, ότι το ύπερ πάντων τεθνάναι θελητόν μέν έχει διά το ούτω βεδουλησθαι την θείαν φύσιν, άνεθέληταν δὲ διὰ τὰ ἐπὶ τῷ σταυρῷ

σταυρφ πάθος, και εξ αύτης ακόλουθον ήμας της των πραγμάτων φύσεως κατιδείν.

Φαμέν ούν, ότι της Ίουδαϊκής έργον ήν άπονοίας, τό πάντη τε και πάντως σταυρωθήσεσθαιτών Χριστών, καί τούτο άνυπερθέτως έμελλεν έπεσθαι παρ' αὐτών, ούχ άμελέτητον έχόντων την τόλμαν την έπλ τούτοις, άφ' ων ήδη πεπράχεσαν είς τε τους άγίους προφήτας, καί τούς οίπερ ήσαν κατ' έκείνο καιρού γεγονότες Β άγιοι. Έπειδή δὲ ούχ ἐτέροις [ίσ. ἐτέρως] ἡν τὸ πεπτυικός είς θάνατον, έξαναστήναι πάλιν είς ζωήν, εί μη γέγονεν άνθρωπος ό μονογενής του θεού Λόγος · έδει δὲ πάντως γεγονότα παθείν, τὸ ἀνεθέλητον έποιήσατο θελητόν, και τούτο της θείας φύσεως διά την είς ήμας καταδεξαμένης άγάπην. ή γάρ πάντων τεχνίτις σορία, τουτ' έστιν δ Υίδς, το έχ διαδολικής δυστροπίας σκευωρηθέν, φημί δε τον έαυτου κατά σάρκα θάνατον, όδον ήμεν σωτηρίας και θύραν άνέδειξε ζωής, και άντέστραπται τω διαβόλω τά έν έλπίσι, καὶ μόλις έγνω παθών, ότι σκληρόν αὐτῷ τὸ θεομαγείν, Δοκεί δέ μοι καὶ ὁ θεσπέσιος Μελωδός τοί; περί τούτων συμφέρεσθαι λόγοις, καί τι τοιούτον ὑποδηλούν, ότε φησίν ώς περί Χριστού καὶ τοῦ διαδόλου: « Έν τή παγίδι αύτοῦ ταπεινώσει αύτόν. » Παγίδα μέν γάρ συνεπήξατο τῷ Χριστῷ τὸν θάνατον άδιάδολος, άλλ' εν αύτή τεταπείνωται τή οίχεία παγίδι, Λέλυται γάρ θάνατος εν θανάτω Χριστού, καλ κατηργήθη τύραννος ό πεσείσθαι μή προσδοκών. Καλ μαχρόν μεν ήν επί τούτοις επιθείναι λόγον ού γαλεπόν δ δε ήν εν χερσίν, αύτο δή πάλιν έρουμεν. Εί μη χυρίως τε και άληθως θελημάτων ήν έργον "Ιουδαϊχών, και των εν εκείνοις ανοσίων τολμημάτων χαρπός ὁ θάνατος τοῦ Χριστοῦ, κρίμα δὲ ἦν τὸ θείον, ώσπερ οίονταί τινες, τὸ πάντως άγον είς τοῦτο . πώς ούχ έδει λοιπόν και ώς έξ άνάγκης πληρούσθαι τὸ δόξαν δι' άνθρώπων δή πάντως, καὶ ούχ ἐτέρως; Είτα πως αν, είπε μοι, δικαίως έτι κολάζοιντο ταίς άπαραιτήτοις του Θεου ψήφοις υπηρετούντές τινες; D Πως δε δείλαιος και έν άμείνοσιν, εί μή έγεννήθη ό άνθρωπος έχείνος δι' οδ παρεδόθη Χριστός; Εί γάρ θελητόν τῷ Σωτῆρι τὸ πάθος, καὶ ἀνεθέλητον οὐδαμώς καθ' ἔτερόν τινα τρόπου νοοίτο, ποίαν αν εύλόγως είσπράττοιτο δίχην, θελημάτων Δεσποτιχών, και των έσομένων απαραιτήτως, ύπηρέτης αναδεδειγμένος; "Η γάρ ούχ άπασιν έσται διαφανές, ότι πάντως έδει γενέσθαι τὰ τῆ θεία τε καὶ ἀρρήτω δοπούντα [πί. δόξαντα] φύσει, γενέσθαι δὲ πάντως διά τινων; 'Αλλ' έστι καλ διά τούτων, καλ διά πλειόνων ετέρων συνιδείν ώ;, επείπερ εξ ούρανου καταδέθηκεν δ Υίδς, τον ύπερ άπάντων ύπέμεινε θάνατον, έχώντε

nes, et quod ad carnem attinet quæ mortem aversatur, istbæc loquitur. Et quidem muhis verbis ostendimus involuntariam quodammodo videri in Christo, quatenus homo est, crucis passionem, sed ex ipsa quoque rerum natura idipsum animadvertere consentaneum est.

πάθη, και οδ όσον ήκεν είς την σάρκα παραιτουμένην τον θάνατον, τὰ τοιαυτά φησι. Και μακρός μεν τιμίν ανάλωται λόγος, ότι και άνεθέλητόν πως όραται τῷ Σωτήρι Χριστῷ, καθόπερ ἤν ἄνθρωπος, τὸ ἐπὶ τῷ

Dicimus itaque a Judaico furore proficisci quod Christus omnino crucifigendus esset, idque sine mora ab ipsis factum iri, qui ad istam audaciam ex lis qua jam erga prophetas et illius temporis sanctos patraverant, exercitati erant. Com autem aliter id quod in mortem ceciderat non posset ad vitam rursum excitari, nisi unigenitum Dei Verbum homo factum esset, et jam factum utique pati oporteret, involuntarium fecit voluntarium, natura divina propter dilectionem in nos id suscipiente. Universorum enim opifex illa sapientia, id est Filius, quod diaboli arte structum erat, mortem, inquam, suam secundum carnem, iter nobis salutis ac vitæ januam effecit, et retro versa est spes diaboli, vixque tandem agnovit durum sibi. esse cum Deo pugnare. Quibus assentiri mihi videtur Psalmista divinus, et istiusmodi quiddam innuere com ait tanquam de Christo et diabolo: e In laqueo suo humiliabit eum 16. > Laqueum enim Christo, id est mortem, struxit diabolus : sed in ipso laqueo suo est humiliatus. Destructa enim mors est in morte Christi, et deletus est tyrannus qui ruinam non exspectabat. Plura de his dicere non est difficile : sed quod in manibus nobis est, iterum dicemus. Si Christi mors a Judæorum audacia proprie ac vere profecta non esset, sed judicio divino, ut quidam existimant, eo impulsi essent, quomodo necesse non esset ejus voluntatem utique per homines tantum impleri? At quomodo, quæso, jure punirentur qui inevitabilibus Dei decretis parent? Quomodo miser ille, per quem Christus traditus est, meliorem sortem nactus. esset, si non esset natus homo ille 48 ? Nam si voluntaria in Salvatore passio, et nequaquam involuntaria alio quodammodo censenda sit, quam pænam jure pendere cogeretur, qui voluntatis Dominicae 339 et eorum quæ certissime et inevitabiliter futura erant minister est constitutus? Numquid enim cunctis manifestum est, omnino fleri debere quæ divinæ et ineffabili naturæ placuerint, et fieri quidem per aliquos ? At cum ex his, tum ex pluribus aliis videre est, Filium, quandoquidem descendit de cœlis, pro omnibus mortem pertulisse, volentem simul et invitum, ut omnes in novissima die suscitaret, cum ita ipsi quoque Patri placuerit, propter utilitatem omnium : nequaquam tamen seipsum ideireo diversæ naturæ

[&]quot; Psal. x, 10. " Matth. xxvi, 24.

aut vel minima in re Patre minorem censeri A όμου και άκων, ένα πάντας άναστήση τη έσχάτη ήμέρα, δόξαν ούτω καλ αύτῷ τῷ Πατρί διὰ τὸ πάσε συμφέρον : έτεροφιά δε ούδαμώς, ή κατά τι γούν ήττώμενον του γεγεννηκότος έαυτον νοείσθαι διά τού-

των βούλεται.

Adversarium itaque pudore suffusum iri demum , et his quæ dicimus non repugnaturum existimo. Quod si insistat porro, et diutius rixari velit, illud addo. Si descendit de cœlo Filius, non ut suam voluntatem impleret, ut ipse ait ", sed Patris : nec tibi forsan arridebunt quæ paulo ante ca de re docuimos, annon dicere necesse erit, corum voluntates invicem quodammodo esse oppositas, et in contrarium dividi voluntatem? At manifestum rursus est, si nihil est a quo distinguatur, unam certe in ambobus esse voluntatem; sin autem suam, ut a Patris voluntate diversam, prætervehitur, banc autem adimplet, quomodo non stulte asseremus eam unam esse, ac non aliam ab alia diversam? Videamus ergo quibus in rebus sit Patris voluntas : sic enim quonam alia quoque pertineat agnoscemus. Itaque Patris quidem est voluntas, ut Salvator ipse dixit, ut omne quod dedit non perdat ex eo, a sed resuscitet illud in novissimo die ". . Et bonam quidem atque benignam esse erga homines nemo inficiabitur: sed si cogitationes nostras ad contrariam illam Filii voluntatem transferamus, neque benignum, neque bonum plane comperiemus, qui contraria Patri. omnino sential, neque servare nos, neque adeo a morte suscitare velit. Quomodo igitur est pastor bonus? aut quomodo benignitatis suæ erga nos sisi descendit de cœlis ut istud volens ac lubens impleret, qui fit ut id quod ei traditur a Patre non perdendo, sed in novissimo die excitando suam voluntatem non impleat? Quod si istud ipse non vult, sed Patris voluntati potius obsequitur, dum servat, et 340 excitat eos qui perierant videlicet, et morti succubuerant, quomodo non vere asseremus neque bonum esse, neque adeo benignum erga homines Filium? Cesset igitur Christi hostis, cum ejus objectio accusetur undique blasphemiæ, nec acerbis sermonibus de his porro nobis oblatrare pergat.

VI, 40. Hæc enim est voluntas Patris mei qui D misit me, ut omnis qui videt Filium, et credit în eum, habeat vitam æternam, et ego resuscitabo eum

Bona voluntate Patris jam definita, iterum eam explicat, et auditoribus amplius conspiciendam exhibet, idem denuo repetens. Qua ratione enim adducantur ad se homines, et quid inde lucri reportaturi sint qui adducuntur, clare exponit. Dat igitur Pater Filio qui vivificare potest ea quæ vitæ indigent; dat autem, unicuique nimirum, veram Filii cognitionem instillando, efficiendoque ut clare

Τον μέν ούν δι' έναντίας ύπερυθριάσειν ήδη , καί τοίς περί τούτων ήμιν ούκ άντιτάξεσθαι λόγοις όπολαμδάνω. Ένισταμένφ δε πάλιν, και φιλονεικείν δτι πρέποι διεγνωκότι μακρότερον, έκεινό φημι. Εί κατα-6έ6ηχεν εξ ούρανων ο Υίος, ού το olnelov amonληρώσων θέλημα, καθάπερ αὐτός φησιν, άλλά τὸ τοῦ Harphe, xal ou the aprime hair siphulvne tot voite θεωρίας ούχ ήδεξς οἱ λόγοι φανούνται τυχόν . ἄρ' οὐχ avayrator sinety artiteraybas mos abrots ta belfματα, και διωρίσθαι κατά το έναντίον την βούλησιν; 'Αλλ' έστι δή πάλιν δμολογούμενον. Εί μέν γάρ τδ διείργον ούδεν, μία δήπου πάντως εν άμφοιν ή θέλησις · εί δὲ ὡς ἐτέραν τινὰ παρὰ τὴν τοῦ Πατρὸς ὑπάρχουσαν, παρελαύνει μέν την έαυτου, πληροί δέ έκείνην, πώς ούκ άσυνέτως έρούμεν μίαν είναι , καλ ούν έτέραν ώς πρός έτέραν ; "Ιδωμέν τοίνυν έν τίσιν borty & Ochnoic tou Hatpos obtw yap oh xal thy έτέραν, όποι ποτέ βλέποι, διαγνωσόμεθα. Ούχουν ή μέν βούλησις του Πατρός, ώς αύτος είρηκεν ό Σωthe iva nav & didware abre uh amolion if autou. a dil' diasting author of boyan huspa. . Kal dyath μέν ότι και φιλάνθρωπος, ούδεις άντερεί μεθιστάντε; δέ πρός την έναντίως έγουσαν βούλησιν του Υίου τάς έννοίας, ούτε φιλάνθρωπον, ούτε μήν δλως εύρησομεν άγαθὸν, φρονούντα δή πάντως τάναντία τῷ Πατρί, και ούτε διασώζειν ήμας, ούτε μην εκ θανάτου διgnum posuit, quod animam pro nobis tradit? Nam C ανιστέν έθέλοντα. Πώς οδν έστι ποιμήν άγαθλς, πώς δε σημείον ήμεν της ενούσης αυτώ φιλανθρωπίας έτίθει, τὸ διδόναι την ψυχην ύπερ ημών; Εί μεν γάρ καταδέδηκεν έξ ούρανων, ένα τούτο πληρώση καθ έχούσιον βούλησιν, πως ού το ίδιον θέλημα πληροί, μήτι ἀπολλύων το προσαγόμενον, άλλά και άνιστάς κατά την έσχάτην ημέραν; Εί δὲ ούκ ἔστιν ἐν θελήσει τούτο αὐτῷ, ὑπηρετεί δὲ μάλλον τοῖς θελήμασι τοῦ Πατρός, και διασώζων, και διανιστάς, τους άπολωλότας δηλονότι και τφ θανάτω κεκρατημένους πως σύκ άληθεύσομεν, ούτε άγαθον, ούτε μην έτέρως φιλάνθρωπον είναι διαθεθαιούμενοι του Υίου; Παυέσσια τοίνυν ο Χριστομάχος πανταχόθεν αθτώ προς δυσφημίαν κατηγορουμένου του προδλήματος, και πικροίς ήμας περί τούτων μή καθυλακτείτω λόγοις.

Τούτο γάρ έστι το θέλημα του πέμψαντός με Harpoc, tra não é beupur têr Yer, nat xiorthwer sie abtor, byn (whr alwrior all drauthσω abtor έγω τη έσχατη ημέρη.

Όρισάμενος ήδη το άγαθον θέλημα του Πατρός, amoleunalves males abod, nat mlatutepos elt Enfσκεψεν τοίς απροωμένοις προτίθησε δίλ του καί εσαύθις αναλαβείν. Τίς γάρ αν γένοινο τής προσαγωγής ὁ τρόπος, καὶ τί τὸ ἐκ τοῦ προσήχθαι κερδανούσε τινες, εξηγείται λαμπρώς. Δέδωσε τοίνον δ Πατήρ τῷ Υἰῷ ζωοποιείν Ισχύοντι τὰ ζωής ἐπιδεά. δίδωσι δὲ ούτως, ώς διά γνώσεως, ἐκάσσιο δηλονότι,

την εφ' Υίφ κατάληψιν άληθή, και το δύνασθαι A intelligat ipsum verum esse Deum qui de Patre suntvar nabapiis, örenep ein Ords & ex Oroi Harpds άληθινού, Τν' ούτως διατιθείς, καὶ ταῖς ἐπ' αὐτῷ θεωplace κατηγλατομένος, έπὶ τὸ ἐκ τῆς πίστεως ἀναpépoite répag, tout fori the maxpalura Cute, xat τον αμήρυσον εν μακαριότητι βίον. Προσάγει μεν ούν ό Πατήρ διά γνώσεως καί θεοπρεπούς θεωρίας τῷ Υίφ, τούς οίς αν την θείαν επιψηφίσαιτο χάριν. Ζωοποιεί δε λαθών ο Υίδς, και το ίδιον άγαθον τοίς έξ οίκείας φύσεως καταφθείρεσθαι πεφυκόσιν έντιθείς, και καθάπερ σπινθήρας πυρός έγκαταχύσας αύτοις την ζωοποιόν του Πνεύματος δύναμιν, όλους δι' όλου μεταπλάττει πρός άθανασίαν. 'Ακούων δὲ πάλιν, ότι προσχομίζει μέν ό Πατήρ, το δε άναδιούν δύνασθαι χορηγεί τοις προστρέχουσιν ό Υίδς, μή πρός ρισμένως οίξοθαι ποιείν έχάτερον, πρός όπερ αν έχοι φύσεως επιτηδειότητος, δέχου δε πάλιν είς νούν ότι συνεργάτης μέν έστιν ὁ Πατήρ τῷ Υίῷ, καὶ ὁ Υίὸς αύ πάλιν τῷ Πατρί, καὶ όλης, ἐν' οῦτως εἴπω, τῆς λγίας Τριάδος έστιν έργον ή καθ' ήμας σωτηρία, και ή έκ θαυάτου πάλιν είς ζωήν ἐπάνοδος. 'Αρκούντως δέ ίσθι και του Πατέρα πρός πάσαν έχειν ίσχύν τε nal peciar, opolog of nat the Ylde, nat mposées to άγιον Πνεύμα : Ιρχεται δε διά πάσης της άγίας Τριάdos the els hude dyabb, nat the movem by motors o Θεός και Πατήρ δλοκλήρως εφρίσκεται δι' Υίου έν Πνεύματι. Έπιτηρητέον δ' ούν όμως κάκεζνο, ώς πολύ τι το άξιολογον εν τῷ πιστεύειν είς τον Υίον εύρίonerai. Zwhy yap Eyei ob yapag. El de tv Yiệ Đebç ό κατά φύσιν έπιγινώσκεται, τίς αν ανάσχοιτο λοιπόν [σύν έξω φερόντων αύτον της ούσίας του Πατρός, καλ απύλωτον έχόντων είς την έπι τούτφ δυσφημίαν το στόμα; Δι' ών δε δύνασθαι διανιστάν είς ζωήν τό πεπτωκός είς θάνατον έπαγγέλλεται, διά τούτων αύτων, ούδεμιδς ήδη μεσολαδούσης εξαλλαγής, είς ταυτότητα φυσικήν άναδαίνει τῷ γεγεννηκότι. Ζωῆς yap Epyov Biov to Coomoistiv nat emeinep Con nata φύσιν έστιν ο Πατήρ, ζωή πάντως και ο κατά φύσιν έξ αύτοῦ ναηθήσεται, τουτέστι ὁ Μονογενής.

Έγόγγυζον ούν οι 'Ιουδαΐοι περί αὐτοῦ ὅτι είπεν. Έγω είμι ο άρτος ο καταβάς έκ του ού-

Αγανακτούσι πάλιν οἱ τῶν εἰρημένων παρά Χρισθαι ματά το πλείστον ά άπαίδευτος νους ού γάρ έχων περιδράττεσθαι των έννοιων, δι' ων ήν είκος μεταmornofacabal mus ent of auervoy, els axalpous bliyofuxing exteleurg. "H yap coxt unt alights en' adτοίς δή πάλιν τοίς Τουδρίοις το είρημένον εδρήσο per; Xalenelveum yap his molay airlav; vig & σύτους είς πούτο κέκλημε λόγος; γογγύζουσε δέ dieri ; Kaires udhiov typhy quienabierepov rolç elρημένοις δπιστήσαι του νούν, και έξ αύτου ήδη κατασπέπτεσθει των πραγμάτων την άληθειαν, διά τε the hy tole anotedeafelor meradoupylas ele boxiμωτάτην Ιέναι σύνεσιν, πότερόν ποτε διαψεύδοιτο Χριστός, άρτον έπυτον, και τούτο έξ οδρανού καταδεδηχότα χαλών, ήγουν άληθεύει, χαλ τούτον έχων

vero sit, ut ita affectus, et ejuscemedi circa ipsum contemplationibus illustratus, ad fidei præmlum evehatur, longævam illam nimirum vitam, ac sempiternam felicitatem. Pater itaque per cognitionem et contemplationem Deo convenientem cos quibus divinam dare gratiam decreverit, ad Fillum adducit. Recipiens autem illos Filius vivificat, et proprium sibi bonum iis qui natura sua corruptioni subjacent inserens, ac tanquam ignis scintillas, vivificam nempe spiritus virtutem lis inserens, totos de integro ad immortalitatem transformat. Rursus autem, cum audies Patrem adducere quidem, sed Fillum resurgendi vim accedentibus ad se tribuere, in absurdas eogitationes έκτόπους ἀποδημήσεις έγνοζες, ώς ίδία και μεμε- C abduct noli, ut seorsim ac divisim quemlibet focere id existimes ad quod natura sit idonens : sed in animum rursus inducito, Patrem quidem cooperari Filio, et Filium vicissim Patri, et salutem nostram, atque adeo ad vitam reditum, totius, ut ita dicam, sanctæ Trinitatis opus esse. Scias vero Patrem omni virtuti ac rei parem esse, Filiumque similiter, ac sanctum Spiritum; per sanctam vero Trinitatem bona in nos promanare, Deum ac Patrem in solidum reperiri omnia in omnibus per Filium in Spiritu. 341 Observandum tamen es fidel in Fillum magnum esse operæ pretium. Huic enim præmii loco vita est proposita. Quod si in Filio secundum naturam Deus agnoscitur, quis jam ferat eum a substantia Patris excludi, et blasphemis peti vocibus? At per que se posse mortuos ad vitam revocare profitetur, per hee ipan, nully interjecto discrimine, ad identitatem nat cum Genitore ascendit. Vivificare enim vite proprium est opus, et cum vita secundum naturam sit Pater, utique is qui ex ipso sceundum naturam est, id est Unigenitus, vita quoque esse censebi-

> VI, 41. Murmurabant ergo Judæl de Illo, quia dixisset : Ego sum panis vivus qui de cœlo descendi.

Rursum stomachantur, cum nihil plane intelliστου συνέγεις εὐδέν: πέφυχε δέ πως εν τούτοις όρα- η gant corum quæ a Christo dicuntur: In bis enim animi imperitia ut plurimum cernitur, qui cum non possit ea cogitando assequi, per quæ mutandus sit in melius, in absurdas angustias decidit. Nunquid enim de Judzeis id vere dici comperiemus? Cur indignantur enim? quæ ratio huc eos impult? cur nurmurant? Cum alioqui studiosius dictis attendere deberent, et ex ipsis demum rebus dispicere veritatem atque ex miraculorum magnitudine certissime explorare utrum mentiretur Christus, dum seipsum panem qui de cœlo descendit nominabat, an vere loqueretur, lisque moribus præditus re tur. Sic enim recte judicando, ad rei utilis disquisitionem præclare erudiri possent. Sed cunt nibil quærant, indignantur, quamvis ex ils quæ antea

dixit Christus seigsum revera panem vitæ et verum A αὐτοίς τὸν τρόπον άλίσχοιτο. Οὔτω γάρ ἡν χρίνοντας ostenderit, seque manna quod in deserto per figuram et typice patribus eorum datum fuit compararit. Qui enim venit ad me, inquit, non esuriet unquam " : > quippe cum ii qui manna illud manducarunt, brevi et caduca voluptatis corporeæ usura potiti sunt: qui autem ad ipsum per fidem veniunt, non similem cum his utilitatem, sed potius perpetuam benedictionem, gratiam nimirum percepturi sint. Fallitur itaque Judæorum animus, terrena tantum spectando; et hoc erat utique quod de ipsis canebatur : (Obscurentur 342 oculi eorum ne videant : et dorsum eorum semper incurva 49, , ut cum nullatenus ad divinorum mysteriorum cognitionem oculos attollant, máli male pereant, propter corum dementiam et incredulita- B tem immanem. Sed si scripta Mosaica mente revolvamus, paternam veluti quamdam Judæorum hæreditatem esse comperiemus de optimis ac præstantissimis quibusque murmurare : verum cum illis olim, tum his nunc male cessisse ostendit. Murmurabant illi in deserto, et ingrati animi voces adversus Deum jactabant, sed a serpentibus perferunt 10, ut alicubi quoque sapiens Paulus testatas est ": murmurant etiam bi contra Christum, et legislatori atque Redemptori longa incredulitate contumeliam inferunt: « Sed mandabit draconi, et mordebit eos ", , ut scriptum est,, et omnivoræ belluæ dapes apponentur. Finem quippe habet tristissimum incredulitas.

οδτοι κατά Χριστού, και τον νομοθέτην και Αυτρωτήν ταις ούτω μακραίς άπειθείαις ύδρίζουσιν · ε 'Αλλ' έντελείται τῷ δράκοντι, καὶ δήξεται αὐτούς, , κατά τὸ γεγραμμένον · προκείσονται δὲ θοίνη τῷ παμφάγψ θηρί. Καταλήγει γάρ ώς εξ άνάγχης άει πρός τέλος ή άπείθεια το παγχάλεπον.

VI, 42. Et dicebant : Nonne hic est Jesus filius C Joseph, cujus nos novimus patrem et matrem? Quomodo ergo dicit hic, Quia de cœlo descendi?

O magnani inscitiam, et immodica temulentia obscuratum animum! « Incrassatum est, ut scriptum est, cor populi hujus 80, > Nihil enim profecto cernit eorum quæ clare percipere deberet, et digna risu sentit et loquitur. Satius enim esset eos, cum ex scriptis Mosaicis, tum sanctorum prophetarum præconiis agnoscere Christum non absque carne, nec sine corporis amictu ad nos venturum, sed in humana forma appariturum, et in communi hoc omnium habitu inventum iri. Proinde sanctam Virginem habituram in utero, et parituram Filium, propheta nobis denuntiat 34, et D Dominus beato Davidi juravit veritatem, et non frustraturum eam promisit, e Quoniam ponet de fructu lumbi sui super sedem ejus, put scriptum est 35, ac præterea exituram virgam de radice Jesse prædixit ** : hi vero ee dementiæ delatos se non sentiunt, ut quoniam noverant 343 matrem secundum carnem ejus quem cum carne venturum

όρθω; παιδαγωγείσθαι καλώς πρός την του συμφάροντος ευρεσιν. 'Αλλά ζητούντες ούδεν γαλεπαίνουσι, καίτοι διά των ήδη παριγγηκότων, άρτον δντως ζωής καὶ άληθινον ἐπιδείξαντος ἐαυτον τοῦ Χριστοῦ, ἀντιδιαστέλλοντό; τε τῷ ἐν τύπφ καὶ σκιὰ γορηγηθέντι μάννα κατά την έρημον τοίς πατράσιν αύτων. ι 'Ο γάρ έρχόμενος πρός με, φησίν, ού μή πεινάση πώποτε · • ώς των έχείνο φαγόντων το μάννα, βραγεζάν τινα και εὐαπόδλητον πομιδή την ἀπολαυσιν έσγηχότων περί την σάρχα των δέ πρός αὐτόν Ιόντων διά της πίστεως, ούχ είς όμοίαν τοίς τότε την δνησιν άναδησομένων, καρπωσομένων δὲ μάλλον διηνεκή την εύλογίαν την χάριν. Εφάλλεται τοίνυν των Τουδαίων ό νους, μόνα βλέπων τὰ ἐπὶ τῆς τῆς · καὶ τοῦτο ήν άρα τὸ ἐπ' αὐτοῖς ἀδόμενον : Σκοτισθήτωσαν οἱ όφθαλμοί αὐτῶν τοῦ μή βλέπειν, καὶ τὸν νῶτον αὐτων διά παντές σύγκαμψον, » ένα μηδαμόθεν πρός την των θείων μυστηρίων άνανεύοντες γνώσεν, κακοί κακώς απόλοιντο διά τάς σφών αύτων απονοίας, καί τό λίαν άκρατές είς άπείθειαν. 'Αναμιμνησκόμενοι δέ πως τὰ ἐν τοῖς Μωσαϊκοῖς συγγράμμασι, πατρῷον ώσπερ τινά τοις Τουδαίοις κλήρου ένόντα του έπι τοις φρίστοις τε και άγαθοίς γογγυσμόν ευρήσομεν . άλλ. είς πικρόν καταλήγον το πράγμα τέλος, και πάλαι μέν έν έκείνοι; ή πείρα, και νῦν ἐπὶ τούτοις οὐδέν ήττον επέδειξεν. Έγόγγυζον εκείνοι κατά την Ερημον, καλ άχάριστον εποιούντο κατά θεού την καταδοήν, άλλ' ύπο των δφεων άπώλοντο, καθάπερ που καλ ό σοφός διεμπρτύρατο Παύλος. Γογγύζουσι καλ

Kal Elegor · Ούχ οδτός έστιν Ίησοῦς ὁ Υίὸς Ίωσηφ, οδ ήμεις οίδαμεν τον πατέρα, και την μητέρα; Πως ούν λέγει, ότι Έχ τοῦ οὐρανοῦ κατα-Cébnxa;

"Ο πολλής άμαθίας, και ακράτω μέθη κατεσκοτισμένης διανοίας! « Έπαγύνθη, κατά το γεγραμμένον, ή χαρδία του λαού τούτου. > Θεωρεί γάρ δετως ούδεν, ών έδει συνιέναι λαμπρώς, και γέλωτος άξια καί φρονεί και φθέγγεται. Χρην γάρ δήπου μάλλον α)τούς την του πανσόφου Μωσέως έχμελετώντας συγγραφήν, τοίς τε των άγίων προφητών έντρυφώντας χηρύγμασιν έκείνο νοείν, ώς οδ δίχα σαρχός, οδέ!: των διά σώματος περιδλημάτων, ώς ήμας άφίξεσθαι προσεδοχάτο Χριστός, άλλ' έν άνθρωπεία μορφή φανήσεσθαι προεχηρύττετο, και εν τῷ κοινῷ δή τούτω πάντων εύρεθήσεσθαι σχήματι. Διά τοι τούτο την μέν άγίαν Παρθένον έξειν έν γαστρί, τέξεσθαι δέ και Υίον, προφητικός ήμεν άναφωνεί λόγος · όμόσας δέ τῷ μακαρίφ Δαδιδ άληθειαν εύρίσκεται Κύριος, ήν όη και άθετήσειν ούδαμῶς ἐπηγγέλλετο, ε "Οτι θήσει τὸν ἐχ καρποῦ τῆς ἀσφύος αὐτοῦ ἐπὶ τοῦ θρόνου αὐτου, ι καθά γέγραπται : έξελεύσεσθαι δέ καλ βάβδος έκ της ρίζης Ίεσσαὶ προαπηγγέλλετο · οἱ δὲ εἰς τοσαύτη»

Joan. vi , 35. 40 vi , 9; Matth. 13 , 15. ⁴⁰ Psal. LXVIII, 24. ⁴⁰ Num. XXI, 8, 9. ⁴¹ I Cor. X, 9. ⁴³ Amos, IX, 5. ⁴³ Isa. Isa. XI, 11. ⁴⁵ Isa. XI, 1.

άλογίαν έπτρέχοντες ούκ αισθάνονται, ώς είπερ εί A prophetæ prædixerant, ideirco nullo modo credenζείεν την κατά σάρκα μητέρα του μετά σαρκός άφίξεσθαι προχεχηρυγμένου, διά τούτο χρήναι δή πάντως ἀπειθείν ολομένων, δτι καταδέδηπεν ἐκ τῶν ούρανων. Εί γάρ μή κατά σώμα τούτο γεγονός εύρήσομεν, άλλ' ήν ώς έν οίχείω ναφ το έχ Παρθένου σώματι Λόγος ὁ θείος, άνωθεν έχ Πατρός ώς πρός ήμας άφιγμένος, και διά την απάντων σωτηρίαν ι σπέρματος 'Αδραλμ επιδραξάμενος, ίνα κατά πάντα τοι; ἀδελφοι; όμοιωθή, » και καλέση πρός υίοθεσίαν την ώς πρός θεόν την άνθρώπου φύσιν, Θεός άμα και άνθρωπος άναδεδειγμένος. 'Αλλ' ού συνέντες την μετά σαρχός οίχονομίαν του Σωτήρος ήμων Ιουδαίοι, από του την μητέρα γινώσκειν αύτου καί του πατέρα, καίτοι μή δυτα πατέρα, ούκ έρυ-(ριώσιν άσχάλλοντες, δτι καταδήναι λέγοι Χριστός εξ ούρανου. Τύπος & πάλιν ήμεν ώφελείας άνατέλλει κάν τούτφ πολλής. Παιδευόμεθα γάρ διά τούτων έν τοίς καθ' ήμας, ότι πολλήν αν ήμεν προσοίση ζημίαν τό μή μάλλον τοίς νοιτοίς της καρδίας δμμασι την evolutar tole aylou περιαθρείν apethy, xal el; thy δγχεχρυμμένην αύτοις δόξαν άφοραν, άλλ' έχ της περί το σώμα σμικροπρεπείας πολλάκις ούδενος έν τάξει τιθέναι το μέγα παρά Θεώ και τίμιον. Ούτω περί των άγίων εν προφήταις ὁ θεός πού φησιν, ώς έν ένὶ κατά πάντων άπλώσας τον λόγον · « Εύλογημένος ὁ ἄνθρωπος, δς πέποιθεν ἐπὶ τῷ Κυρίφ, καὶ Εσται Κύριος έλπις αύτου, και Εσται ώς ξύλον εύθηνούν παρ' ύδατι, και επι ικμάδα βαλεί ρίζαν αύτου, έν ένιαυτῷ άδροχίας οὐ φοδηθήσεται, καὶ οὐ διαλείψει ποιών καρπόν. Βαθεία ή καρδία παρά πίντα, και άνθρωπός έστι, και τίς γνώσεται αὐτόν; Έγω Κύριος ετάζων καρδίας, δοκιμάζων νεφρούς. > "Όταν τοίνυν ήμεζε τον έγνωσμένον παρά θεφ, καί έν ταίς άρτίως είρημέναις τεθαυμασμένον άρεταίς, ταίς άλαζονείαις κατασμικρύνωμεν, είς μόνην αύτοῦ την έξωφανή και επίκηρον αποδλέποντες σάρκα, καί την έκ του σώματος άδοξίαν πρόφασιν της έπ' αύτῷ σμικροψυχίας ποιησάμενοι, πῶς οὐχὶ τάναντία φρονούντες τῷ πάντων άλωσόμεθα βασιλεί, δίκην τε ούτως ύφέξομεν ου μετρίαν, έσθ' ότε το ύψηλον λέγοντες ταπεινόν, και το φώς τιθέμενοι σκότος, και τό γλυκύ πικρόν όριζόμενοι; Φυλακτέον τοιγαρούν τοίς άγίοις τὰς αὐτοίς πρεπούσας-τιμάς, καὶ θεωρητέον μάλλον αύτους διά της ξοωθεν και κεκρυμ- D μένης εύχλείας, η έν οίς αν είεν διά την σάρχα. Αλλά γάρ οι πλείστοι των έν ήμιν, τον μεν έν κόσμφ ταπεινόν, τιμής μέν όλως ή καί τινος δόξης άξιουν ούχ ανέχονται, κάν ὑπάρχοι διαπρεπής ἐν φρεταίς, είς δε πολύν σμοργεμοντές 44λ εχ μγούτου πλεονεξίαν, και την εύδιάφθορόν τε και όσον ούδέπω τεθνηξομένην εθαλειαν ένορώντες ού σφόδρα διααίοις δρθαλμοίς, παρ' ούδεν ποιούνται το κρίνειν όρθως. Τούς γάρ δή τοιούτους, και λίαν είκότως διαγελά του Σωτήρος ό μαθητής, λέγων · (Υποκριταί εάν γέρ είσελθη είς την συναγωγήν ύμων άνηρ χρυσοδακτύλιος εν εσθητι λαμπρά, είσελθη δε και πτωχός

dum putarent ipsum descendisse de colo. Lies enim istud non ut fit in corpore factum reperiamus, erat tamen in Virginis corpore, ut in proprio templo Verbum illud divinum, quod cœlitus ad nos pervenit, et propter omnium salutem « Abrahæ semen apprehendit, ut per omnia fratribus assimilaretur of, et vocaret in adoptionem filiorum Dei hominis naturam. Deus simul et homo declaratus. Sed cum Judæi Salvatoris nostri dispensationem illam incarnationis non perciperent, quia tamen matrem ejus, et patrem, quamvis pater non esset, agnoscebant, succensere non verentur et indignari, quod Christus se de cœlo descendisse diceret. Hic utilissimum nobis exemplum se rursus offert. Hinc enim discimus nocere plurimum, non intellectualibus cordis oculis virtutem sanctorum perspicere, et in latentem corum gloriam penitus oculos defigere, sed ex neglectu corporis pro nihilo sæpe habere id quod magnum apud Deum et venerandum est. lta de sanctis apud prophetas alicubi Deus sub unius persona de omnibus loquens : « Benedictus homo qui confidit in Domino, et erit Dominus spes ejus, et erit tanquam lignum fructiferum secus aguas, et ad humorem mittet radicem suam; et in anno siccitatis non timebit, et facere fructum non desinet. Profundum est cor super omnia, et homo est, et quis cognoscet eum? Ego Dominus scrutans corda, et probans renes 88. > Si ergo nos cognitum apud Deum et prædictis virtutibus conspicuum hominem superbe despexerimus, externam tantum ejus et caducam carnem intuentes, et ex corporis ignobilitate angustum animum esse statuerimus, numquid ab universorum rege dissentire comperiemur, nec parvæ pænæ obnoxii erimus, quod magnum est quandoque dicentes parvum, et lucem tenebras ponentes, et quod dulce est amarum statuentes 39 ? Servandi sunt itaque sanctis sui honores, et interna potius nobilitate, quam carnis rationibus sunt æstimandi. Sed inter nos plurimi eum qui abjectus sit in boc mundo, licet virtutibus conspicuus sit, nullo bonore aut 344 gloria dignum ducunt, sed ad solam opum copiam, et corruptibilem ac jamjam perituram gloriam baud multum æquis oculis respicientes, rectene an perperam judicent nihil morantur. Ilos enim merito irridet Salvatoris discipulus dicens : « Hypocritæ, etenim si introierit in conventum vestrum vir aureum annulum habens, in veste candida: introierit autem et pauper in sordido habitu, deinde dixeritis, inquit, diviti, ut in dextero loco sedent, pauperi autem : Tu sta illic ; aut sede sub scabello pedum meorum, nonne judicastis apud vosmetipsos "? > Atqui hinc observare consentaneum est; quam justæ querimoniæ sint obnoxii qui externa specie, non internis virtutibus hominem suspiciunt. Divitiæ enim, et earum splendor, alienam quam-

⁸⁷ Hebr. 11, 16. 88 Jerem. xvii, 8, 6, 10. 89 Isa. v. 20. 60 Jac. 11, 1-4.

dam et adulterinam gloriam possessoribus affe- μ ἐν ρυπαρά ἐσθητι, εἶτὰ λἔγητε, φησὶ, τῷ μὲν πλουrunt: cordis autem et bonorum operum claritas, vece sunt ac nativæ divitiæ, quæ non simul cum carne manent, aut cum ea simul exstinguuntur, sed quandiu animus in hac vita moratur, cum eo habitant, et cum discedit, simul abeunt quo rectori bujus universi placuerit; s Multæ enim sunt mansiones apud Patrem ", , ut audivimus. Honorandi sunt igitur non qui opibus clari sunt, ac terrenis gloriolis ceu pictura sunt obducti, sed illi polius quibus operum splendor immarcescibilem nobilitatem conciliat, et in quibus internum decus emical omni specie bonorum illustratis.

ένδημούση μέν έτι τη ψυχή κατά τον βίον συνωκισμένος, εκδημούση δε πάλιν συναφιστάμενος, δπουπερ αν ό του παντός νεύσειεν ήγεμών. « Πολλαί γαρ μοναί παρά τῷ Πατρί, » χαθάπερ ήχούσαμεν. Τιμητέον τοιγαρούν ούχι πάντως ή άναγχαίως τον έν πλούτφ διαφανή, και τοίς έπι γή; δοξαρίοις χαθάπερ εν πίνακι κατακεχρωσμένον, εκείνους δε μάλλον, οίς ή των έργων φαιδρότης άμαραντον αποτίκτει διά θεοῦ την εξικλειαν, και το Εσωθεν έναστράπτει κάλλος διά πάσης ιδέας άγαθῶν ἐκλελαμπρυσμένοος-

murmurare invicem : nemo potest venire ad me, nisi Pater qui misit me traxerit eum : et ego resuscitabo eum in novissimo die.

Judzi despiciunt Jesum, Patrem qui in cœlis est ignorantes, nec ullatenus agnoscentes eum Filium esse omnium Domini, sed ad solam matrem et Joseph respicientes. Proindeque vehementius quodammodo eis occurrit, et ad ipsam rursum divinam dignitatem utiliter 345 assurgit, per eadem ipsa quibus noverat ut Deus quid intra se inurmurarent, et in animo haberent, cogitandum eis relinquens a veritate seipsos excidere, et abjecte admodum de eo sentire. Qui enim omnino corda novit, et cogitationes scrutatur, nihilque ignorat quod mente versetur, quomedo non gloria divina exornandus sit, et supra hominum parvitatem in tantum efferendus, quantum supra homines Deus attollitur? Cogitationem itaque mutis adhuc formis infossam, et murmurationem occultis querimoniis inter eos exortam ob prædictam cansam patefaciens : « Nolite murmurare invicem ** , » inquit. Tum ostendens Christi mysterium bonum esse divipitus hominibus traditum, et cognitionem ejus supernæ gratiæ opus esse, ad ipsam neminem posse pervenire ait, nisi Patris admonitionibus pertractum. Hic autem nihil aliud rursus agebat quam ut persuaderet oportere fletu et acerbissimo dolore eorum quæ deliquerant veniam D quærere, rogare ut ad salutem per fidem in Christum quodammodo pertrahantur, consilio Patris et auxilio divino iter cis planum ac facile reddente, quod ipsi peccando immodice exasperaverant. Cæterum excitaturum se a mortuis fidelem utiliter asserabat, hine iterum crassis et indoctis, se Deum esse segundum naturam, ac verum,

σίω πρός τῷ δεξιῷ καθέζεσθαι τόπω, τῷ δὲ πτωχῷ. Στηθι έχει, η κάθου ύπο το ύποπόδιον μου, ού δι-! εχρίθητε εν έαυτοῖς ; > Καίτοι σχοπείν έντεῦθεν ἀχόλουθον, πόσης αν είεν εύλόγου μομφής (1) ὑπαίτιοι γεγονότες, οί τοίς έξωθεν περιδλήμασι, και ούχι τοίς Εσωθεν άγαθοίς, τον άνδρα θαυμάζοντες. Πλούτος μέν γάρ, και το έχ πλούτου λαμπρόν, άλλοτρίαν τινά και νόθην τοίς κεκτημένοις προσοίσειεν άν είκότως την δόξαν . ή δὲ ἐν καρδία λαμπρότης, καὶ τό εν έργοις άγαθοί; διαφανές, γνήσιος άν είεν καί έμπεφυχώς τοίς έχουσι πλούτος, ού συναπομένων τή σαρχί, και σύν αύτή κατασηπόμενος, άλλ'

VI. 45. 44. Respondit Jesus, et dixit eis: Nolite Β 'Απεκρίθη 'Ιησούς, και είπεν αυτούς. Μh γογγύζετε μετ' άλλήλων' οὐδείς δύναται έλθεῖν πρός με, έαν μη ό Πατηρ ό πέμψας με έλuvon avtor, udyw draothow abtor er th to yairn ήμέρα.

Κατασμικρύνουσιν Ίουδαΐοι τον Ίησοῦν, τον μέν έν τοίς ούρανοίς άγνοούντες Πατέρα, και ότι είη κατά φύσιν Υίδς του πάντων δεσπόζοντος, ούδαμόθεν έπιγινώσκοντες, είς δὲ μόνην ἀποδλέποντες την ἐπὶ της γης μητέρα, και τον Ίωσήφ. Διά τουτο θερμότερόν πως αύτοις ύπαντα, και παραχρημα πάλιν επ' αύτο το θεοπρεπές άξίωμα χρησίμως άναπηδά, δι' ών οίδεν, ώς Θεός, και το λάθρα ψιθυρισθέν, και είς νούν αύτοζς άναδεδηχός, διά τούτων αύτων έπιτρέπων έγνοείν, ότι της άληθείας έχπίπτουσι, καί μικράν χομιδή την επ' αὐτῷ διάληψιν εποιήσαντο. Τον γάρ όλως είδότα χαρδίας, εξετάζοντά τε τὰ εν νῷ χινήματα, καὶ οὐδὲν ἡγνοηκόνα τῶν ἐν ψυχαῖς βουλευμάτων, πώς ούχὶ μαλλον έχρην δόξη μέν ήδη καταστέφειν τή θεοπρεπεί, άνακομίζειν δὲ εἰς τοσούτον της εν άνθριύποις σμικροπρεπείας, όσον δή ύπερκέριτο της επί γης ο Θεός; 'Ανακαλύπτων τοίνυν τον έν άφθόγγοις έτι μορφαίς κατακεχωσμένον λογισμόν, καί τον λάθρα διαψιθυρισθέντα γογγυσμόν εν αύτοξς φανερόν καθιστάς δι' αίτίαν ήδη την είρημένην. ε Μή γογγύζετε μετ' άλλήλων. > Είτα δειχνός, δτι θεοδίδακτον εν άνθρώποις άγαθον το περί αύτου μυστήριον, και της άνωθεν χάρετος έργον έστιν ή περί αύτου γνώσες, μηδέ δύνασθαί φησεν ώς αύτον άφικέσθαι, μή ούχὶ ταῖς τοῦ Πατρὸς νουθεσίαι; καθειλχυσμένον. Ήν δε τούτο πάλιν Ετερον ποιούντος οδόξν, ή σκοπείν άναπείθοντος, ότι δεήσοι μέν αὐτούς, κλαίοντας και πικραινομένους, έφ' οίς μέν ήδη λελυπήκεσαν έλευθερούσθαι ζητείν, ανέλκεσθαι δέ πως και είς σωτηρίαν διά πίστεως τής είς αύτον, διά βουλής τής Πατρός και τής άνωθεν επικουρίας, χατευμπριζούσης αυτοίς την έν τούτοις δόδν, χαλ

⁴¹ Joan. xiv, 2. 41 Joan. vi , 43.

⁽⁴⁾ Aubertus, μορφής, et in marg. δίκης. Εσιτ.

λείαν ώσπερ ἀποτελούσης, την, έπείπερ ημάρτανον, A ostendens : vivilicandi enim, et mortuum ad vitam άφειδώς έχτετραχυμένην. 'Αναστήσειν γε μήν έχ νεχρών τον πιστεύοντα χρησίμω; διεδεδαιούτο, καλ διά τούτου πάλεν Θεόν δντα κατά φύσεν και άληθενόν τοίς ανοήτοις έαυτον παριστάς το γάρ δλως δύναζωοποιείν, και σύχι του παρ' έτέρου δανειζομένου την χάριν.

Έστι γεγραμμένον έν τοις προφήταις. Καί δσονται παντές διδακτοί Θεού.

Τήν συνυπάρχουσαν τοίς ακροωμένοις απόνοιαν έννοήσας ώς Θεός, ούκ άμαρτύρητον έπ τον έπλ τούτω λέγον, άνωθεν 62 διά των άγίων προφητών προκεχηρυγμένον ήδη καί προαναφωνηθέντα δειχνύει, χαὶ τὰς τῶν ἀντερεῖν ὅτι πρέποι πάλιν αὐτῷ διενθυμουμένων προαναιρών άφορμάς, και την ένου- Β σαν αύτοξς άμαθίαν ούδεν ήττον άπογυμνών, διά τοῦ καί τουτο δή πάλιν άγνοούντας όρᾶσθαι, καίτοι νόμφ παιδαγωγουμένους πρός την των έσομένων κατάληφιν. 'Αναπείθει τοίνυν και σύχ έκόντας ήδη συν-שבטבני : סט קפף אי בוצפל , אבו דבול דניי מינישי מףםφητών άντιστήσειν φωναίς, ότι τοίς άξίοι; ένηχήσε: 6 Geds mat Hartho to mept autou quort prov. xal anoκαλύψει τον ίδιον Υίον, απορρήτως έκαστω προσλαλών, και θεοπρεπώς την έπι τούτοις σύνεσιν έντιθείς. 'Ανωτέρω δὲ λέγων · « Ούδεις δύναται έλθείν πρός μέ, έάν μή ὁ Πατήρ, ὁ πέμψας με, έλχύση αύτον, , ούκ άναγκαστικήν, ούδε βιαιοτάτην ούσαν ἐπιδεικνύει την Ελξιν, προστιθείς.

Πάς οὐν ό ἀχούσας παρὰ τοῦ Πατρός, καὶ μαθών, έρχεται πρός μέ.

"Οπου γάρ άχοἡ, και μάθησις, και τὸ ἐχ παιδεύσεως άγαθον, διά πειθούς δηλονότι, και ούκ έξ άνάγκης ή πίστις. 'Αντιληπτική δὲ μάλλον, ὡς ἐξ άγάπης τοις άξιοις ή έπι Χριστῷ σύνεσις χορηγείται παρά Πατρός, ήπερ άναγκαστική περισώζεσθαι γάρ ο δογματικός άναγκάζει λόγος το αυτεξούσιον και αύτοπροαίρετον τή του άνθρώπου ψυχή, ένα δικαίους μέν έπ' άγαθοίς άπαιτή τους μισθούς, σφαλλομένη δὲ τοῦ πρέποντος, καὶ τὸ τῷ νομοθέτη δοπούν έχ ραθυμίας εκδαίνουσα, την έπι το πολάζεσθαι δίκην εύλογωτάτην άποκομίζοιτο. Ίστέον δέ ότι κάν λέγοιτό τινας έκπαιδεύειν ό Πατήρ το έπλ Χριστώ μυστήριον, άλλ' οὐ μόνος ένεργήσει περί τούτο, ἐπιτελέσει δὲ μάλλον ώς διὰ σοφίας ίδίας αὐτό D του Υίου. Έννοειν γάρ ακόλουθον, ώς οὐ δίχα σοφίας ή κατά σύνεσιν εν τισιν ἀποκάλυψις Εσται παρά τοῦ Πατρός. Σοφία δε του Πατρός έστιν ό Υίός. Οὐχοῦν ώ; διά σορίας ένεργήσει του ίδίου γεννήματος την έν τοις άξίοις άποχάλυψινό Πατήρ.Καὶ άπλῶς είπειν, άληθώς δὲ δὴ πάντως, καὶ ούχ ἐτέρως, ούκ ἄν τις άμάρτοι, πάνθ' όσα πέρ ἐστι τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρός ένεργήματα τὰ ἐπί τισιν, ήτοι θελήματα, πάσης είναι λέγων της άγίας Τριάδος, όμοίως δὲ καὶ τὰ αυτού του Υίου, και τά του άγίου Πνεύματος. Διά γάρτοι ταύτην, ώς έγψμαι, την αίτίαν, του Θεού καλ Πατρός αποκαλύπτειν λεγομένου τον ίδιον Υίον, και

iterum revocandi potestas soli quidem natura divinæ jure congruit, nec ulli creaturæ est ascribenda. Viventis enim est vivificare, non ejus qui ab altero vitæ gratiam accipit.

σθαι ζωοποιείν και παλινδρομήσαι πρός άναδίωσιν άναγκάσαι τῷ θανάτφ κεκρατημένον, μόνη μεν άν πρέποι δικαίως τη του θεου φύσει, προσγράφοιτο δέ των γενητών οδδενί. Του γάρ ζώντός έστι το

> VI. 45. Est scriptum in prophetis : Et erunt omnes docibiles Dei.

Auditorum contumaciam ut Deus agnoscens, testimonio affirmat quod dixit, et jam olim per sanctos prophetas prædictum et prænuntiatum ostendit, causas omnes prævertens ei contradicendi, et Judæorum inscitiam nihilominus retegens, ex eo quod istud ignorare denuo comperiuntur, quamvis 346 ,lege ad rerum futurarum comprehensionem eruditi. Eos igitur vel invitos cogit assentiri : nec enim consentaneum erat prophetarum quoque vocibus repugnaturos, quibus prædictum est Deum ac Patrem ejus mysterium dignorum auribus instillaturum, et Filium suum revelaturum, arcana ratione quemlibet alloquendo, divinitusque horum cognitionem infundendo. Cum autem superius ait : « Nemo potest venire ad me, nisi Pater qui misit me, traxerit eum es, sattractionem illam non vi neque necessitate fieri significat, addens:

VI, 45. Omnis qui audivit a Patre, et didicit,

Ubi enim auditio, et disciplina, et erudifionis fructus est, fides utique persuasione, non vi ac necessitate, fit. Opitulatrix autem polius illa est que ex charitate dignis a Patre præstatur Christi cognitio, quam coactiva : etenim veritatis dogma libertatem voluntatis et arbitrii hominis animo servare nos adigit, ut ob virtutes justa præmia deposcat; sin autem a recto deflexerit, et legislatoris voluntatem præ inertia prætergressus fuerit, justissimam pænam recipiat. Sciendum porro,tametsi Pater aliquos edocere dicatur Christi mysterium, non tamen solum in hoc operari, sed peragere potius tanquam per suam sapientiam, Filium nimirum. Intelligere quippe convenit non absque sapientia revelationem illam secundum scientiam in nullo fore a Patre. At sapientia Patris est Filius. lgitur ut per sapientiam, proprium genimen videlicet, revelationem in ils qui digni suerint operabitur Pater. Et ut simpliciter ac vere dicam, si quis omnia que Deus ac Pater erga nonnulla vult et operatur, et Filius similiter, ac sanctus Spiritus, communia totius Trinitatis esse dixerit, non errabit. Ob hanc enim causam, ut existimo, cum Deus ac Pater Filium suum revelare dicitur, et ad ipsum eus vocare qui prompto animo ad fidem veniunt, ipse quoque Filius hoc facere deprehen-

beato Petro sidem in ipsum magna cum siducia profitenti ait : e Beatus es, Simon Barjona, quia caro et sanguis non revelavit tibi, sed Pater meus qui in cœlis est 4. . Ipse autem istud 347 alibi facere cernitur. Beatus quippe Paulus triumphat, dum de Christi mysterio clamat : « Neque enim ego ab homine accepi illud, neque didici, sed per revelationem Jesu Christi 48. . Quinetiam videre licet Spiritum sanctum nihilominus nobis revelare Christum. Unde sapientissimus ille Joannes scribit: Et vos unctionem quam accepistis ab eo, maneat in vobis, et non necesse habetis ut aliquis doceat vos : sed sicut unctio ejus docet vos de omnibus 44. > Et ipse alicubi Salvator ait de Paracleto, hoc est Spiritu : « Adhuc multa habeo B vobis dicere, sed non potestis portare modo; cum autem venerit ille Spiritus veritatis, docebit vos omnem veritatem. Non enim loquetur a semetipso, sed quæcunque audict, loquetur, et quæ ventura sunt annuntiabit vobis ". . Cum enim sit Spiritus veritatis, illuminabit cos in quibus suerit, et ad veritatis comprehensionem deducet. Atque bæc dicimus, non quasi Patrem a Filio, aut a Patre Filium, sed neque Spiritum sanctum a Patre et Filio dividentes plane alque separantes : sed quoniam una revera Deitas est, et ita in sancta et consubstantiali Trinitate considerata prædicatur, quæ cuilibet tribuuntur et peculiariter ascribi videntur, cum operationes, tum consilia totius Trinitatis esse decernentes. Non enim per seipsam separatim divina et inseparabilis natura operatur, quod ad unam Deitatis rationem attinet, quamvis sit in propria quisque hypostasi : est enim Pater id quod est, et Filius similiter, ac sanctus Spiritus. Observandum porro nomina quæ ad aliud referuntur, alterum ex altero cognosci, et unius signistrationem in significatione alterius spectari. Igitur necesse est plane per Patrem indicari Filium, et vicissim per Filium Patrem : cum altero enim alterum simul intelligitur, et si quis noverit Patrem natura Deum, utique Filium ex ipso genitum intelliget, et vicissim. Qui enim consessus suerit Filium, non ignorabit Genitorem. Quare quatenus Pater est Deus, atque ita intelligitur et prædicatur, p cognitionem de suo genimine auditoribus infundit : qua vero Filius ex ipso secundum naturam nominatur ac revera est, Patrem significat. Idcirco ad Patrem ait : « Manifestavi nomen tuum hominibus 48,) Quia enim cognitus est apud fideles 348 Filius, manifestatum esse nomen Patris ait. Cognitionem autem sui geniminis nobis immittere 'Deus ac Pater censendus est, non voce fragoris ex alto aut tonitrui instar orbem circumsonante, sed divina scilicet nobis illustratione præfulgente ad intelligentiam Scripturæ divinitus inspiratæ : ad quod nobis adjutorem quoque Filium esse com-

ditur, nec minus sanctus Spiritus. Salvator enim A καλείν επ' αὐτῷ τοὺς είς τὸ πιστεύειν έτοιμοτέρους, και αύτος ό Υίος τουτο ποιών εύρίσκεται, και τό Πνεύμα δε ούδεν ήττον το άγιον. Πέτρφ μεν γάρ το μακαρίω φησίν ο Σωτήρ, την είς αύτον πίστιν εύθαρσέστιτα διωμολογηκότι : « Μακάριος εί , Σίμων Βάρ Ίωνα, ότι σάρξ και αίμα ούκ απεκάλυψέ σοι, άλλ' ό Πατήρ μου ό εν τοίς ούρανοίς. > Αύτος δε τούτο ποιών έν έτέροις όραται. Και γούν έφ' έαυτῷ παλῶς δη λίαν ό Παύλος άποσεμνύνεται, περί του κατά Χριστόν μυστηρίου βοών · « Οὐδὲ γὰρ ἐγὼ παρ' ἀνθρώπου παρέλαδον αύτο, ή εδιδάχθην, άλλά δι' άποκαλύψεως Ίησοῦ Χριστοῦ. > Τόοις δ' αν ότι καὶ τὸ Πνεῦμα τὸ άγιον ούδεν ήττον ήμεν αποκαλύπτει Χριστόν. Έπιστέλλει γουν ο σοφώτατος Ίωάννης . « Καὶ όμεζε τὸ χρίσμα δ έλάδετε ἀπ' αὐτοῦ, μένει ἐν ὁμῖν, καὶ οὐ γρείαν έχετε, ίνα τις διδάσκη ύμας, άλλ' ώς το αύτου γρίσμα διδάσκει ύμας περί πάντων. > Καὶ αύτος δέ πού φησιν ό Σωτήρ, ώς περί του Παρακλήτου, τουτ' έστι του Πνεύματος · ι Έτι πολλά έγω δαίν λέγειν, άλλ' οὐ δύνασθε βαστάζειν άρτι · δταν δὲ Ελθη έχεινο το Πνευμα της άληθείας, όδηγήσει όμας έν τη άληθεία πάση. Οὐ γάρ λαλήσει ἀφ' ἐαυτοῦ, άλλ' όσα άπούει λαλήσει, και τά έρχόμενα άναγγελεί ύμιν.» Πνεύμα γάρ άληθείας ύπάρχον, φωταγωγήσει τού; ev olg du yévoito, xal ent thu the dandelas yespayaγήσει κατάληψεν. Καὶ ταυτά φαμεν, ούγ ώς κατασχίζοντες είς άλλοτριότητα, και είς το διηρημένως κατά τὸ παν, ή τὸν Πατέρα τιθέντες τοῦ Υίου, ήγουν τὸν Υίον του Πατρός, άλλ' ούδε το Πνεύμα το άγιον του Πατρός, και του Υίου, άλλ' είπερ μία Θεότης έστί τε δντως, και ούτω κηρύττεται εν τή άγια και όμοουσίω θεωρουμένη Τριάδι, τὰ ἐκάστιρ προσαπτόμενα, καὶ ίδίως άνατεθείσθαι δοχούντα, πάσης είναι διοριζόμενοι τῆς Θεότητος, βουλάς τε και ένεργείας. Ένερ-Those Tap &' Eauths of memeprophisms & Oela to xal αδιαίρετος φύσις, όσον ήκεν είς τον ένα της Θεότητος λόγον, εί και ύφέστηκε των νοουμένων Εκαστον ίδιοovotátus. Esti yap & Estiv & Hathp, nal & Ythe όμοίως, και το άγιον Πνεύμα. Πρός δέ γε τοις είρημένοις περιαθρητέον κάκείνοι τά πρός τί πως έγοντα των ονομάτων, αυτά δι' άμφοδι γνωρίζεται, και την του ένος δήλωσιν έν τή του έτέρου κατίδοι τις άν. Ούκουν ανάγκη μέν πάσα διά Πατρός αποκαλύπτεσθαι του Υίου, δι' Υίου δ' αδ πάλιν του Πατέρα συνεισάγεται γάρ πάντως θατέρω το έτερον, και εί τις είδείη Πατέρα τη φύσει του Θεου, έννοήσει δή πάντως τον εξ αύτου γεννηθέντα Υίον · ώσπερ ούν άμελει και το έτερον. Ο γάρ Υίον ομολογών ούκ άγνοήσει του γεγεννηκότα. Ούκοῦν ή μέν έστι Πατήρ δ θεός, ούτω τε νοείται και κηρύττεται, την περί του ίδιου γεννήματος τοίς απροωμένοις έντίθησι γνώσιν . ή δε Υίος ό εξ αύτου κατά φύσιν όνομάζεται. καί έστιν άληθώς, διαγγέλλει του Πατέρα. Διά το τουτό φησιν, ώς πρός αύτον · « Έφανέρωσά σου τό δυομα τοίς ανθρώποις. > Έπειδή γαρ έγνώσθη παρά τοίς πεπιστευκότιν ό Υίος, πεφανερώσθαί φησι το του γεννήσαντος, δνομα. Νοηθείη δ' αν την περί του

δίου γεννήματος γνώσεν έντιθείς ήμεν ό θεὸς καὶ A peries. Scriptum enim est alieubi de sanctis disci-Hartho, ου φωνής άνωθεν καταρρηγνυμένης, και pulis, quia tunc aperuit oculos corum, ut intelliβροντής τονο; δίκην περικτυπούσης την οίχουμένην, gerent nimirum divinas Scripturas ... ότι τότε διήνοιξεν αθτών τους όφθαλμούς, είς το νοείν δηλονότι τάς άγέας Γραφάς.

Our ou ror Hartpe impant tie, ti ph o or παρά θεοῦ, οὖτος ἐώρακε τὸν Πατέρα.

Προανασχοπήσας πάλιν, ώ; Θεός, δτι παραδέξονται μέν ούδαμώς την διά του Πνεύματος άποκάλυψεν, ούδε την άνωθεν μεν εν φωταγωγίαις εννοήσουσι σύνεσιν, απαιτήσουσι δὶ διὰ πολλήν δυσδουλίαν καλ αύτο το χρήναι θεωρείν του Πατέρα, καί, ίνα ούτως είπωμεν, δι' αυτοπροσώπου παιδεύεσθαι θέας, όπερ, ώς φοντο, τοίς πατράπιν αύτων ύπηρχθη ποτέ, καταπροανασειράζει πάλιν, και ώσπερ τινί χαλινώ περιτρέπει πρό; το χρηναι μή παχείαν έχειν έπὶ τῷ Θεῷ την διάληψεν, μηδε όρατην Εσεσθαί ποτε την άθέατον οίεσθαι φύσιν. ε Ούδελς γάρ πώποτε, φησί, τεθέαται τον Πατέρα. • Έσικε δε πάλιν και αύτον ύπαινίττεσθαι τον Ιεροφάντην Μωσέα. "Φοντο μέν γάρ άνοήτως δή σφόδρα και τουτο φρονούντες 'Ιουδαίοι, διά το είσελθείν είς τον γνόφον, αύτον τεθεάσθαι την άρρητον του θεου φύσιν, και τοίς του σώματος όφθαλμοίς κατιδείν όπερ έστι κατά φύσιν το άκηρατον κάλλος. 'Αλλ' ένα μή τι γυμνότερου λέγων έπί τψ πανσόφφ Μωσεί, δοκή πως αύτους έπι το σύνηθες παροτρύνειν πάθος, αδιορίστως τε άμα κατά πάντων καὶ ὡς ἐπ' ἐκείνω φησίν · ι Ούχ ὅτι τὸν Πατέρα ἐώφησί, μηδέ είς το πάσι τοίς γεγονόσιν ανέμεστον παραλόγοις φέρεσθε ταϊς όρμαϊς. 'Απέδρα τε γάρ και διαλέληθεν ή θεία και άπερινόητος φύσις, ούχ όπως τους εν ήμεν οφθαλμούς όντας μόνους, άλλ' ήδη καί τους άπάσης της κτίσεως. Έν γάρ τῷ, θύδελς, τὰ πάντα περισχοινίζεται, έαυτόν δὲ καλ μόνον είναι τε έχ θεοῦ, και τεθεάσθαι τὸν Πατέρα διοριζόμενος, έξω τίθησι δηλονότι τῶν πάντων, καθ' ών αν νοοίτο το Ούδεις αποφατικώς. Έπειδή δε έξω πάντων έστὶ, καὶ οὐδενὸς όρῶντος τὸν Πατέρα, μόνος αύτος του βλέπειν ούχ άμαρτάνει, πώς ούχ αν νοοίτο λοιπόν ούχ εν τοίς πάσιν ὑπάρχων, ὡς εἶς ἐξ αὐτῶν, άλλ' έξω των πάντων, ώς όπερ πάντα; Καὶ εί πάντων είναι λεγομένων παρά του Θεού, και μηδενός όρωντος του Πατέρα: τὰ γὰρ πάντα ἐχ του Θεού, χατά την του Παύλου φωνήν · μόνος αύτος θεωρεί, τὸ, Παρά Θεοῦ, ληψόμεθα νοοῦντες ὀρθῶς ἐπ' αὐτοῦ δή και μόνου, το Έκ της ούσίας του Πατρός. Κί γάρ μή τούτον έχει τον τρόπου, ότου δή χάριν, καθάπερ ήδη προείπομεν, πάντων είναι λεγομένων παρά θεού, μόνος αύτος έπι την του γεννήσαντος άναδαίνει θέαν, διά το είναι παρά θεού; Ούκουν είρησεται μέν έπλ ιτών ποιημάτων καταχρηστικώτερον, παρά θεου γάρ τά πάντα δημιουργητώς, διά το παρήχθαι δι' αὐτοῦ πρός γένεσιν' έπὶ δὲ τοῦ Υίου, καθ' Ετερόν τε καὶ άληθέστερον τρόπον, τὸ παρά Θεοῦ, ὡς ἐξ αὐτοῦ κατά

άλλά θείας δηλονότι φωταγωγίας άναλαμπούσης εν ήμεν, πρός κατανόησιν της θεοπνεύστου Γραφής. εύρησεις δὲ πάλιν και πρός τοῦτο ήμεν ένεργον τον Υίον. Γέγραπται γάρ που περί τῶν ἀγίων μαθητῶν,

VI, 46. Non quia Patrem vidit quisquam, nisi is qui est a Deo, hic vidit Patrem.

Prævidens rursum, ut Deus, revelationem Spiritus sancti non suscepturos, nequé supernain illam illuminationem intellecturos, sed præ multa temeritate petituros ut Patrem licerct ' contemplari, atque, ut ita dicamus, ipsomet ejus aspectu erudiri, quod, ut existimabant, patribus eorum olim contigit, cum in montem Sinh Dei φοιτώσης ἐπὶ τὸ δρος τὸ Σινα τῆς δόξης τοῦ Θεοῦ · B gloria descendisset : eos denuo revocat, ac frêno veluti quodam a tam crassa de Deo sententia retrahit, docetque non esse putandum invisibilem naturam corporeis oculis cerni unquam posse 18. Nemo enim, inquit, Patrem vidit unquam ... Videtur antem ipse rursus Moyses hie quoque subinnui. Existimabant enim, idque stultissime, Judæi, ex eo quod in caliginem ingressus erat, ipsum ineffabilem Dei spectasse naturam, et corporis oculis vidisse incorruptam illam natura sua pulchritudinem. Sed ne si apertius quiddam de sapientissimo illo Moyse diceret, videretur cos ad solitam animi perturbationem acuere, indeterminate de omnibus et quasi de illo ait : v Non quin Patrem vidit quisquam. > Nolité enim, inquit. ρακέ τις. » Μη γάρ δη τὰ ὑπὰρ την φύσιν ἀπαιτεῖτε, C poscere quæ naturam excedunt, et que creaturis omnibus invia sunt témerario impetu ne flagitetis. Fugit enim divina et incomprehensibilis illa natura non modo nostros, sed et creaturarum omnium oculos. Hac enim dictione, Nemo, omnia complectitur; cum autem se cum ex Deo esse, tuiti vidisse Patrem statuit, seipsum ex omnibus nimirum excludit, de quibus intelligenda vox illa est, Nemo, negative. Cum ergo extra omnia sit, et nemine Patrem vidente, solus eum ipse videat ! 349 numquid in omnium numero non esse censendus est, ut unus ex ipsis, sed extra omnia, ut supra omnia? Et si, cum a Deo omnia exsistere dicantur, ac nemo Patrem videat, omnia enim a Deo, ut Paulus ait is, solus ipse eum videt : illud, A Deo, recte intelligemus de ipso solo, quasi dicat, Ex substantia Patris. Si enim ita non est, quam ob causam, ut antea diximus, cum omnia plane a Deo esse dicantur, solus ipse ad Patris visionem ascendit, propterea quod est a Deo? Quapropter de creaturis abusive quidem dicetur. A Deo enim sunt omnia opificii ratione, propterea quod in ortum per eum educta sunt. De Filio vero, alio quodam ac veriore modo, illud, A Deo, pro Ex ipso secundum naturam, dicetur. Quare cum nec in omnium numero sit positus, sed extra omnia exsistat; et supra omnia cum Patre, non in eadem

infirmitate cum omnibus erit, maxime cum ejus- Α φύσιν λελέξεται. Διδ τοίς πάσιν ού συναριθμούμενος, dem naturæ cum iis non sit, sed tanquam ad Genitoris naturam recurrens, eum utique videbit ex quo est. Quomodo vero aut qua ratione vel ipse Patrem videat, aut vicissim videatur a Patre, lingua nostra nequit explicare : existimandum tamen id modo fieri divino.

VI, 47. Amen, amen dico vobis, qui credit in me, habet vitam æternam.

Fides itaque janua et iter est ad vitam, et a corruptione ad incorruptionem reditus. Mirari porro licet auditoribus singularem in his dispensationem. Quia enim cernit eos nihil plane intelligere, neque putare prophetarum dictis fidem habendam esse, imbecillitatem eorum ad fidem ex rationibus bumanis profectam jurejurando præcidit. Luculentis autem præmiis Adelibus propositis, non secus ac quibusdam machinis eos vel nolentes trabit, et ad id quod prædicatur impellit. Quid enim præstabilius æterna vita esse potest iis quibus mors acerba et corruptionis casus duri videntur? Magistri porro sapientis est, qualibet via ad vitam ducente imperitos ac vecordes in melius revocare. Ipse vero cum 350 æterna vita sit, seipsum credentibus traditurum pollicetur quod est, c inhabitare Christum in cordibus nostris per fidem '...

ε κατοικήσαι Χριστόν εν ταζς καρδίαις ήμων διά της πίστεως. CAP. IL.

Quod vivificum sit sanctum Christi corpus, ubi veluti de pane loquitur suo corpore.

VI., 48-50. Ego sum panis vitæ. Patres vestri manducaverunt manna in deserto, et mortui sunt. Hie est panis de cœlo descendens, ut si quis ex ipso manducaverit, non moriatur.

Clare admodum in his videre licet quod ab Isaia propheta prædictum est : « Manifestus factus sum non quærentibus me, inventus sum ab his qui me non interrogabant. Dixi, Ecce ego, genti qui non vocaverunt nomen meum. Expandi manus meas tota die ad populum incredulum et contradicentem 15. > Sermonis enim pelle detracta, et veste, ut ita dicam, prorsus retecta, nude jam seipsum Israelitis exhibet, dicens : « Ego sum panis vitæ : » D ut hinc discant, si velint corruptionis immunes esse, et ipsam ex prævaricatione ingruentem mortem exuere, necessario accedendum esse ad participationem ejus qui vivificare potest, et qui corruptionem delet, ac mortem destruit : proprium enim istud revera et convenientissimum vitæ secundum naturam opus est. Quoniam autem patribus suis datum esse manna in deserto asserentes, panem qui revera de cœlo descendit, id est Filium, non susceperunt, ideirco figuram cum veritate necessario comparat, ut ita agnoscant non esse

άλλ' έξω πάντων ὁπάρχων, καὶ ἐπάνω πάντων μετά Πατρός, ού συνασθενήσει τοίς πάσιν, άτε δή της έχεινων όμοφυτας έξηρημένος, ώς δε είς την του γεννήσαντος άνατρέχων φύσιν, κατάψεται πάντως τον έξ ούπερ έστί. Τὸ δὲ ὅπως, ἢ κατὰ τινὰ τρόπον, ἢ αὐτὸς θεωρήσει τον Πατέρα, ή αδ πάλιν παρά Πατρός όφθήσεται, της μεν ήμετέρας γλώττης ούχ έργον είπείν · οίητέον δ' ούν δίμως θεοπρεπώς.

'Αμήν, άμην λέγω ύμιν, ό πιστεύων είς έμέ, Exel Cunr alwrior.

θύρα τοιγαρούν, και δόδς είς ζωήν ή πίστις, και άπὸ φθοράς είς άφθαρσίαν άναδρομή. Θαυμάσαι γε μήν ούδεν ήττον παρέσται τοίς ακροωμένοις, και την έν τούτοις οίχονομίαν. Έπειδή γάρ ούδεν το παράπαν συνέντας αίσθάνεται, άλλ' οὐδὲ ὅτι προσήχοι τοῖς ἐχ προφητών ύποπείθεσθαι λόγοις οἰομένους όρά, τὸ μὲν όσον ήν ασθενούν είς πίστιν ώς έχ λογισμών ανθρωπίνων, όρχι τῷ πρὸς ἀλήθειαν ὑποτέμνεται. Γέρα δὲ τοίς πιστεύουσι προτιθείς τὰ άξιοζήλωτα, καθάπερ τισίν όλχοίς, ἐπιθυμίαις δηλονότι ταῖς εἰς αὐτά, μονονουχί και ούχ έκόντας εκδιάζεται, και άναπείθει βαδίζειν έπὶ τὸ χηρυττόμενον. Τί γὰρ ἄν γένοιτο τῆς αλωνίου ζωής προτιμότερον, τοίς οίς γε πικρός ό θάνατος, και τὰ ἐχ τῆς φθορᾶς ἀναφαίνωται πάθη; Πρέποι δ' αν καλ τούτο σοφῷ διδασκάλιμ, τὸ διὰ πάσης φημί της είς ζωήν χαλούσης όδου τούς άσύνετον τι φρονείν έλομένους μεταπαιδεύειν έπὶ τὸ άμεινον. Αύτος δε ύπάρχων ή αιώνιος ζωή, έαυτον τοίς πιστεύουσιν επιδώσειν επαγγέλλεται, όπερ έστι το

КЕФАЛ. В.

"Οτι ζωοποιόν τὸ άγιον σώμα Χριστοῦ, ἐν οἶς ὡς περί άρτου φησί τοῦ ίδιου σώματος.

Έγω είμι ο άρτος της ζωής. Οι πατέρες όμων έφαγον τὸ μάννα ἐν τῆ ἐρήμφ, καὶ ἀπέθανον. Οὖτός ἐστιν ὁ ἄρτος ὁ ἐχ τοῦ οὐρανοῦ καταbairwr, Ira τις έξ αὐτοῦ φάγη, καὶ μὴ ἀποθάνη.

Σαφώς δη λίαν έν τούτοις έχείνο χαταθεάσασθαι παρέσται το διά του προφήτου παραναφωνούμενον 'Ησαίου · « Έμφανής έγενόμην τοίς έμε μή ζητούσιν, ηύρέθην τοίς έμε μή επερωτώσιν. Είπα, 18ού είμι, τῷ Εθνει, οί ούχ εκάλεσαν το δνομά μου. "Ολην την ήμέραν έξεπέτασα τὰς χεῖράς μου πρός λαὸν ἀπειθούντα και άντιλέγοντα. : "Ολην γάρ του λόγου την λεδηρίδα περιελών, και πάσαν, ίν' ούτως είπω, περιστολήν ἀποστήσας, ἀκατακαλύπτως ήδη τοίς ἐξ Ίσραήλ έαυτον έμφανίζει λέγων · « Έγώ είμι ὁ άρτος της ζωής, » ίνα δη μάθοιεν, ώς, είπερ έχουσι θελητον το χρείττους είναι της φθοράς, και αύτον τον έχ παραδάσεως επισκήψαντα θάνατον άποδύσασθαι, δεήσει βαδίζειν αὐτούς εἰς μετάληψιν τοῦ ζωοποιείν Ισχύοντος, και άφανίζοντος μέν την φθοράν, καταργούντος δέ και τον θάνατον : έργον γάρ δντως τούτο της κατά φύσιν ζωής ίδιον τε και πρεπωδέστατον. Επειδή δε δεδόσθαι το μάννα κατά την έρημον τοίς πατράσιν αὐτών διαδεδαιούμενοι, τον άρτον άληθώς τὸν ἐξ ούρανοῦ καταφοιτήσαντα, τοῦτ' ἔστι τὸν Υίον,

ούκ εδέχοντο, άναγκαίαν του τύπου πρός το άληθες A illum panem qui de cœle descendit, sed quem exποιείται την σύγκρισιν, ίν' ούτως είδεζεν ούκ έκεζνον διτα τον άρτον τον έξ ούρανοῦ, άλλ' ον ή τοῦ πράγματος πείρα τοιούτον κατά φύσιν δντα δεικνύει. Οἱ μέν γάρ υμέτεροι, φησί, πατέρες τε καί πρόγονοι φαγόντες τὸ μάννα, τῆ τοῦ σώματος φύσει τὸ χρέος ἀποδεδώχασι, πρόσχαιρον δι' έχείνου την ζωήν άποχερδάναντες, καλ εφήμερον την εξ αύτου τροφήν τή σαρκί προσχομίζοντες, τό μή παραυτίχα τεθνάναι μόλις έπραγματεύοντο. Είη δ' αν έναργεστάτη, φησίν, απόδειξις του μή άρτον είναι τον έξ ούρανου κατά το άληθέστερον, τὸ μηδαμόθεν εἰς ἀφθαρσίαν ώφελείσθαι δι' αὐτοῦ τοὺς μετεσχηκότας. Σημείον δὲ πάλιν όμοίως τοῦ χυρίως τε και άληθώς άρτον είναι ζωής τον Υίον, το χαλ αύτων άναδείχνυσθαι χρείττονας των έχ θανάτου δεσμών τους άπαξ μετεσχηχότας, και άνακεκραμένους τρόπον τινά διά τῆς χοινωνίας αὐτῷ. "Ότι γάρ πάλιν είς είχονα μάλλον, ή σχιάν, του Χριστού το μάννα λαμβάνεται, και τον άρτον ύπεδήλου της ζωής, αύτο δε ούχ ήν ό της ζωής άρτος, είρηται μεν ημίν διά πολλών. Συνεργεί δέ πως και ό Ψαλμφόδς εν πνεύματι βοών « "Αρτον ούρανου Εδωχεν αύτοξς, άρτον άγγέλων έφαγεν άνθρωπος. > Δοκεί μέν γάρ πως ό λόγος έπὶ τοῖς ἐξ Ἰσραἡλ εἰρῆσθαι παρά τοῦ Πνευματοφόρου, έχει δε ούχ ούτω το άληθες, εφ' ήμιν δε μάλλον ό των είρημένων σχοπός συντείνεται. "Η γάρ ούχ εδηθες και άνόητον κομιδή, τους όντας κατά τον ούρανδι άγίους άγγέλους, καίτοι φύσιν λαγόντας την άσώματον, παχυτέρας μετίσχειν οίεσθαι τροφής, καλ δείσθαι βοηθημάτων είς τὸ διακρατείσθαι πρός ζωήν, C όποίωνπερ αν και τουτι το έκ της έπιθυμήσαι σώμα; 'Αλλ' ούδεν, οξιιαι, χαλεπόν έννοείν, ώς επείπερ είσι πνεύματα, τοιαύτης αν δέσιντο καλ τροφής, πνευματικής δηλονότι και νοητής. Πώς ούν άρτος άγγέλων τοίς των Τουδαίων προγόνοις χεχορηγήσθαι λέγεται, εί άληθεύει ταυτα βοών ό προφήτης; 'Αλλ' έστι όηλον, ώς ἐπείπερ ήν τὸ μάννα τὸ τυπικόνείς εἰκόνα Χριστού, του συνέχοντός τε καλ διακρατούντος είς τὸ είναι τά πάντα, και άποτρέφοντος μέν άγγέλους, ζωογονοῦντος δε τα έπι της γης, τοώς εν σχιαίς υποδηλούμενον ονόματι τῷ τῆς ἀληθείας ὁ προφήτης ἀπεχάλει, τῷ μἡ δύνασθαι τοὺς άγίους άγγέλους γεωδεστέρας μετίσχειν τροφής, παχείας ώσπερ έννοίας, της έπὶ τῷ μάννα φημί, καὶ ούχ ἐκόντας ἐξέλκων τούς ἀκροωμένους, ἀνακομίότι τῷ Χριστῷ, ός καὶ αὐτῶν ἄρτος τῶν ἀγίωνἐστίν άγγέλων. Ούχουν οἱ μὲν φαγόντες τὸ μάννα, φησὶ, τετελευτήχασιν, ώς ούδεμιας δηλονότι ζωής μετουσίαν παρ' αύτου δεξάμενοι. Ού γάρ ήν δντως ζωσποιόν, λιμού δε μάλλον επίχουρον σαρχιχού, και ώς έν τύπιρ άληθεστέρου παραληφθέν. Οἱ δὲ τὸν ἄρτον έν έαυτοί; είσχομίζοντες τῆς ζωῆς, γέρας ἔξουσι τὴν

perientia talem secundum naturam esse declarati-Vestri enim, inquit, patres et majores manducando manna corpori consulebant temporariam ex hoc cibo vitam percipientes, et diurnam escam carni afferentes, vix consequebantur ne statim-interiret. Quod autem cibus ad immortalitatem lis qui illo vescebantur nequaquam conduceret; argumentum certissimum est panem de cœle revera-illum non esse. Contra vero, signum est Filium proprie ac vere vitæ panem esse, quod qui semel e 351 facti sunt, et ei per communionem quodammodo immisti sunt, ipsis quoque mortis vinculis redduntur potiores. Quod enim pro imagine vel umbra Christi manna sumatur, et panem vitæ significet, sed vitæ panis non sit, multis antea diximus. Nobis autem quodammodo suffragatur Psalmista clamans in spiritu : « Panem cœli de eis; panem angelorum manducavit homo 14. 1 Videtur enim id de Israelitis a Propheta dictum esse : sed non ita est, imo vero ad nos potius pertinet. Nonne enim stultum ac dementim p simum est existimare sanctos angelos, qui in co sunt, licet incorpoream sortiti sint naturam, crassiore cibo vesci, et iis adjumentis ad vitam conservandam opus habere, quæ terrenum boc corps expetit? At difficile non est intelligere quod, cum sint spiritus, cibo quoque spirituali et intellectuali indigent. Quomodo ergo panis angelorum majoribus Judæorum traditus esse dicitur, si vere hac a Propheta dicuntur? Atqui manifestum est quod cum manna esset typus et figura Christi, qui o in esse continet ac correborat, et nutrit quide angelos, terrena vero vivificat, veritatis nomis id quod tanquam in umbra significatur Propheta vocabat, ex eo quod non possint angeli terreno illo cibo uti, auditores etiam invitos a rudi et crassa illa mannæ consideratione abstrabens, et ad rationem spiritalem ipsius Christi nimirum, qui et ipsorum sanctorum angelorum panis est, reducens. Quare, qui manducaverunt manna, inquit, mortui sunt, utpote qui nullam ab eo vita participationem acceperint. Non erat enim profecto vivificum, sed adversus famem corporis reζων δέ πως είς λόγον πευματικόν, τον επ' αύτῷ δηλον- D medio erat, et veri manna typus. Qui vero panem in se vitæ suscipiunt, præmium immortalitate habebunt, et corruptionis, cæterorumque malorum expertes ad æternum et perpetuum illud vitte Christianæ spatium ascendent. Nec obstat quod iis qui facti sunt Christi participes necessario mors gustanda sit. Nam licet humanitus eis mors accidat, tamen, ut Paulus ait 76, vivunt Deo victuri.

Thistip, in , it ?

άθανασίαν, φθοράς τε και των έκ ταύτης κακών παντελώς άλογήσαντες, πρός άμήρυτον τε και άτελεύτη τον βίου τοῦ κατά Χριστὸν ἀναδήσονται μῆκος. Διαλυμανείται δὲ τοῖς περὶ τούτων ἡμῶν λόγοις οἰδὲν τό και απογεύεσθαι δείν θανάτου σαρκικού διά τό φύσει πρέπον, τούς εν μεταλήψει γεγονότας του Χριστου, δτι κάν εί τῷ δή τούτω πιριολισθαίνοντες τέλει πάθωσι τὸ άνθρώπινον, άλλ', ώς ὁ Παθλός φησι. ζωσι τῷ Θεῷ ζήσειν μέλλοντες.

¹⁸ Psal. LXXVII , 25. 16 Rom. vi , 10.

descendi. Si quis manducaverit ex hoc pane, vivet in

Eadem vobis scribere, mihi quidem haud pigrum, vobis autem necessarium 75, > inquit alicubi divinus ille Paulus, ex ipsis, opinor, Salvatoris verbis id edoctus. Quemadmodum enim feris ulceribus non uno medicamento opus est, sed multiplici remedio, eoque jugi et continuo tandem expugnantur : sic animo contumaci ac præfracto crebra et continua a magistris subsidia adhibenda esse reor; nec enim una tantum admonitio deliniet, sed identidem licet iisdem verbis repetita. Sepe itaque Salvator eumdem sermonem Judæis inculcans varie proponit, modo quidem ænigmate et obscuritate multa involutum, modo rejecta tunica nudum et apertum, ut nisi crediderint, condemnationem non effugiant, sed mali male pereant, in suam ipsi perniciem gladium stringentes. Nihil igitur occultans demum Christus ait : « Ego sum panis vivus, qui de cœlo descendi. > Illud manna typus erat, inquit, et umbra, et imago. Audite palam nunc, et aperte : « Ego sum panis vivus. Si quis manducaverit ex hoc pane, vivet in æternum. . Qui ex illo manducarunt, mortui sunt; non erat enim vivificus. Qui autem manducat hunc panem, id est, me, sive carnem meam, vivet in zternum. Cavendum itaque ne obdurescamus pietatis sermonibus, Christo nos non semel, sed multoties ad se vocante. Dubium quippe non est, quin gravissimorum criminum rei futuri sint qui extrema ducti vecordia et per immanem incredulitatem rerum optimarum magistro impudenter insultare non verentur. Quare de Judæis infit : « Si nonvenissem, et locutus fuissem eis, peccatum non haberent : nunc autem excusationem non habent de peccato suo 78. > Nam qui auribus acceptum verbum salutis in cor non admiserunt, mitiorem forsan reperient judicem, nullo modo audisse causantes, licet 353 rationem ob id reddituri sint quod quærere neglexerunt. Sed qui sæpe iidem admonitionibus ac sermonibus ad investiganda que sibi prosint erudiuntur, seipsos autem rebus optimis stulte defraudant, acerbissime punientur, suze excusationem, qua eum placare possint, reperire non valentes.

σουσι λόγον. Οι δε και πολλάκις διά των αυτών νουθεσιών τε και λόγων είς την του συμφέροντος θήραν έκπαιδαγωγούμενοι, σφάς δε αύτους ότι χρή τῶν καλλίστων ἀποστερείν ἀνοήτω; λογιζόμενοι, πικροτάτην άποτίσουσε κόλασεν, καλ οίον λελυπημένω περιπεσούνται τῷ κρίνουτι, πρόφασεν τῆς ἀπονοίας δυσωπούσαν αύτον άνευρίσκειν ούκ έχοντες.

VI, 52. Et panis quem ego dabo, caro mea est pro

Morior, inquit, pro omnibus, ut omnes vivisicem per meipsum, et carnem omnium carne mea redemi. Morietur enim mors in morte mea, et mecum simul quæ corruit, inquit, hominum natura

352 VI, 51, 52. Ego sum panis vivus qui de cœlo A 'Ero elus d'aproç d Cor d'ex rov obparov xaraδάς. Έαν τις φάγη έχ τούτου τοῦ άρτου, ζήσεται elç tor alora.

τ Τὰ αὐτὰ λέγειν όμιν, ἐμοὶ μέν ούχ δχνηρὸν, ύμεν δε ασφαλές, > επιστέλλει τισίν δ θεσπέστος Παύλος, έξ αύτῶν, οίμαι, καὶ τοῦτο τῶν τοῦ Σωτήρος πεπαιδευμένος δημάτων. "Ον περ γάρ τρόπον τοίς άγριαίνουσι των τραυμάτων ούχ ένδς δεί φαρμάχου προσδολής, πολυειδούς δέ μάλλον τής θεραπείας καί ούχ άπαξ τυχόν προσχομιζομένης, άλλά τη συνεχεία της έπαγωγής έκπολιορχούσης το πάθος · οθτως οίμαι δείν και άπηνεστάτη ψυχή, και νῷ κατεσκληκότι, συχνάς ἐπαρτύεσθαι, καὶ ἀλλεπαλλήλους ἰέναι τάς έχ των διδασκάλων έπιχουρίας · καταμαλθάξαι γάρ αν είη μή διά μιας και πρώτης υφηγήτεως, άλλά γε διά της και εσαύθες προσκομεζομένης αύτῷ, και εί διά των αύτων Ερχοιτο λόγων. Πολλάκις τοιγαρούν ό Σωτήρ τον αύτον τοίς Τουδαίοις άναχυκλήσας λόγον παρατίθησε ποικίλως, ποτέ μέν αίνιγματώδη, καί άσαφεία πολλή κατημφιεσμένον, ποτέ δὲ διπλόης άπάσης ἀπηλλαγμένον, ἀφειμένον τε καὶ ἄνετον, ἴνα λοιπόν άπειθήσαντες, μηδενός έτι δέοιντο πρός χατάκρισιν, κακοί δὲ ἀπόλοιντο κακῶς, αὐτοὶ τῆς ἐαυτων κατωθούντες της άπωλείας το ξίφος. Οὐδεν τοιγαρούν επικρυψάμενος έτι φησίν ό Χριστός τ Έγώ. είμε ό άρτος ζων ό έχ τοῦ ούρανοῦ χαταδάς. "Εχείνο τύπος ήν,φησί, και σκιά, και είκών. 'Ακούσατε διαβρήδην ήδη και ού κεκαλυμμένως. ε Έγω είμι ό άρτος ὁ ζῶν. Ἐάν τις φάγη ἐχ τοῦ άρτσυ τούτου, ζήσεται είς τὸν αίῶνα. • Θἱ ἐξ ἐχείνου φαγόντες ἀπέθανον · οὐ γὰρ ἢν ζωοποιός. *Ο δὲ τοῦτον ἐσθίων τον άρτον, τουτ' Εστιν έμε, ήτοι την σάρχα την έμην, ζήσεται είς τὸν αίωνα. Παραφυλακτέον τοιγαρούν, καί παραιτητέον όμου το σκληρύνεσθαι τοίς είς εύσέδειαν λόγοις, ούχ άπαξ ήμας, άλλά καὶ πολλάκις μεταπείθοντος του Χριστού. Είη γάρ αν ούχ άμφίλογιν, ιὸς Ενοχοι πάντες Εσονται παγχαλέποις έγκλήμασιν, οί πρός έσχάτην έχνενευχότες άπόνοιαν, καί δι' ὑπερμέτρου τῆς ἀπειθείας ἐμπαροινείν οὐ παραιτούμενοι τῷ τῶν καλλίστων είσηγητῆ. Διὰ τοῦτό φησι περί των Τουδαίων, « Εί μη ήλθον, και έλάλησα αύτοίς, άμαρτίαν ούκ είχοσαν: νυνί δε πρόφασιν ούκ Εχουσι περί τῆς άμαρτίας αὐτῶν. > Οἱ μὲν γὰρ οὐδαμῶς διὰ τῆς ἀχοῆς εἰς χαρδίαν εἰσφχισμένοι τῆ; ac velut in offensum judicem incurrent, dementiæ D σωτηρίας τον λόγον, ήμερωτέρω τυχόν περιτεύξοντα: τῷ χριτή, τὸ μηδόλως ἀχοῦσαι προτείνοντες, εί καὶ ότι μάλιστα τον έπι τῷ μη ζητήσαι μαθείν ἀποδώ-

> Καλό άρτος δε δη εγώ δώσω ή σάρξ μού έστιη, ην έγω δώσω ύπερ της του πόσμου ζωής.

> 'Αποθυήσχω, φησίν, ύπερ πάντων, ίνα πάντας ζωοποιήσω δι' έμαυτοῦ, καὶ ἀντίλυτρον τῆς ἀπάντων σαρχός την εμήν εποιησάμην. Τεθνήξεται γάρ ὁ θάνατος έν θανάτω τῷ ἐμῷ, καὶ συναναστήσεταί μα,

διά τούτου καθ' ύμας, άνθρωπος δηλονότι έκ σπέρματος 'Αδραάμ, Ινα κατά πάντα τοῖς ἀδελφοῖς ὁμοιωθώ. Συνείς δε τουτο χαλώς, όπερ άρτίως ημίν έφη Χριστός, καὶ αὐτός φησιν ό μακάριος Παῦλος • « Επεί ούν τὰ παιδία χεχοινώνηχεν αξματος καὶ σαρκός, χαί αύτος παραπλησίως μετέσχε των αύτων, ίνα διά του θανάτου καταργήση τον το κράτος έχοντα του θανάτου, τουτ' έστι, τὸν διάδολον. > Οὸ γὰρ ἦν ἐτέρως τον το χράτος έχοντα του θανάτου χαταργηθηναί ποτε, και αύτον δε τον θάνατον, εί μη δέδωκεν έαυτον ύπερ ήμων ο Χριστός, είς ύπερ πάντων άντιλυτρον. ήν γάρ ύπερ πάντας. Διά τοῦτο καὶ εν Ψαλμοίς πού φησιν έαυτον ύπερ ημών ώσπερ άμωμον Ιερείον άνατιθείς τῷ Θεῷ καὶ Πατρί · ι Θυσίαν καὶ προσφοράν ούχ ήθέλησας, σώμα δὲ χατηρτίσω μοι. 'Ολοχαυτώματα χαί περί άμαρτίας ούχ ηὐδόχησας τότε είπον. Ίδου ήχω. Έν χεφαλίδι βιδλίου γέγραπται περί έμου, του ποιήσαι το θέλημά σου, ο Θεός μου, ήδουλήθην. > Έπειδή γάρ αξμα ταύρων και τράγων, και σποδός δαμάλεων ούκ εξήρκει πρός αποκάθαρσιν άμαρτίας, άλλ' ούδε ή των άλόγων σραγή κατήργησεν άν ποτε του θανάτου το χράτος, αύτος είσδαίνει Χριστός τρόπον τινά τάς ὑπὲρ ἀπάντων ὑφέξων δίκας. • Τῷ γάρ μώλωπι αύτου ήμεζς Ιάθημεν, εώς ό προφήτης φησί, ι και τός άμαρτίας ήμων αύτος άνηνέγκεν έν τω σώματι αὐτοῦ εἰς τὸ ξύλον. > Ἐσταυρώθη δὲ ὑπὲρ πάντων, χαὶ διὰ πάντας, ένα ένδς ὑπὲρ πάντων ἀποτεθνηχότος, οἱ πάντες ζήσωμεν ἐν αὐτῷ · οὐ γὰρ ἦν δυνατὸν χρατείσθαι αὐτὸν ὑπὸ τοῦ θανάτου, ἀλλ' οὐδ' ἄν τής κατά φύσιν ζωής κατεκράτησεν ή φθορά. "Οτι δὲ ὑπὲρ τῆς τοῦ χόσμου ζωῆς τὴν ἐαυτοῦ προσήγαγε σάρκα Χριστός, και διά των αύτου γνωσόμεθα λόγων. • Πάτερ γάρ, φησίν, άγιε, τήρησον αὐτούς. > Καὶ πάλιν · « Υπέρ αύτων έγω άγιάζω έμαυτόν. » Έαυτον δέ φησιν άγιάζειν εν τούτοις, ούχ είς άγιασμόν ώφελών τον εν καθάρσει ψυχής ήτοι πνεύματος, ώς έφ' ήμων νοούμενον, άλλ' οὐδὲ τὴν τοῦ ἀγίου Πνεύματος μέθεξιν . ήν γάρ έν αὐτῷ τὸ Πνεῦμα φυσιχώς -אי דב אמן ביסדוי שווסק מבל, אמן ביסדמו אמדם דם סווויצאבי τό δε άγιάζω φησίν έν τούτοις, άντί του, άνατίθημι καί προσάγω καθάπερ άμωμον Ιερείον είς δσμήν εύωδίας. Ήγιάζετο γάρ, ήτοι κατά νόμον έκαλείτο άγιον τὸ τῷ θυσιαστηρίφ προσχομιζόμενον. Δέδωχε Χριστός, ενοιχίζει δε πάλιν ημίν δι' αύτου την ζωήν καί όπως, έρω κατά δύναμιν. Έπειδη γάρ ό ζωοποιός του Θεού Λόγος ενώχηκε τή σαρκί, μετεσκεύασεν αύτην είς το ίδιον άγαθου, τουτ' Εστι την ζωήν, και όλως αὐτή κατά τὸν ἄρφητον τῆς ἐνώσεως λόγον συμδεδηχώς ζωοποιόν απέδειζε, καθάπερ ούν έστι κατά φύσιν αὐτός. Διὰ τοῦτο ζωοποιεί τοὺς μετέχοντας αύτοῦ τὸ σῶμα Χριστοῦ · ἐξελαύνει γὰρ τὸν θάνατον, όταν εν τοίς αποθνήσχουσι γένηται, και εξίστησι φθοράν, τον την φθοράν άφανίζοντα λόγον τελείως ώδινον έν έαυτώ.

'Αλλ' έρει τις τυχόν, είς την των κεκο:μημένων

70 Rom. viii, 29. 00 Hebr. ii, 14. 11 Psal. xxxix, 7-9; Hebr. x, 5-7. 11 Isa. Liii, 5. 11 Petr. ii, 24. " Joan. xvii , 11. " Ibid., 19.

φησίν, ή πεσούσα των άνθρώπων φύσις. Γέγονα γάρ A resurget. Factus enim ideirco sum vobis similis, homo nimirum ex semine Abraham, ut per ombia fratribus assimiler 19. Quod cum recte intelligeret quoque beatus ipse Paulus ait : « Quia ergo pueri communicaverunt carni et sanguini, et ipse similiter participavit eisdem, ut per mortem destrueret eum qui habebat mortis imperium, id est diabolum ... Nec enim aliter unquam destrui poterat is qui mortis habet imperium, adeoque mors ipsa, nisi dedisset seipsum Christus pro nobis, unus redemptionem pro omnibus : erat enim supra omnes. Proindeque in Psalmis ait alicubi seipsum pro nobis quasi hostiam immaculatam offerens Deo ac Patri: « Sacrificium et oblationem noluisti, corpus autem perfecisti mihi. Holocausta et pro peccato non postulasti : tunc dixi : Ecce venio. In capite libri scriptum est de me, ut facerem voluntatem tuam, Deus meus, volui 81.) Cum enim sanguis taurorum et hircorum, et juvencarum cinis non sufficeret ad expiandum peccatum, sed nec brutoram animalium cædes mortis imperium destruere unquam posset, ipse Christus infert se quodammodo pænas passurus pro omnibus. « Livore enim ejus sanati sumus, ut ait propheta 85, et peccata nostra in corpore suo ipse pertulit super lignum 63.) Crucifixus autem est pro omnibus et propter omnes, ut uno pro cunctis mortuo, omnes vivamos in ipso: nec enim fieri poterat ut morti obnoxiaesset, aut corruptioni succumberet secundum naturam vita. Quod autem pro mundi vita suam 354 carnem Christus obtulerit; ex ejus porro verbis agnoscemus : « Pater enim, inquit, sancte, serva eos . . Et rursus : . Pro eis ego sanctifico meipsum 88.) Hic autem! sanctificare seipsum ait, non sanctificatione et [purgatione animæ aut spiritus, quemadmodum nos sanctificari dicimur, sed neque participatione sancti Spiritus : erat enim in eo Spiritus naturaliter, eratque et est sanctus, et in perpetuum erit; sed Sanctifico ait, pro consecro et offero quasi hostiam immaculatam in odorem suavitatis. Sanctificabatur enim, sive sanctum juxta legem vocabatur id quod super altare offerebatur. Dedit ergo suum corpus Christus pro vita omnium, et per ipsum τοιγαρούν ύπερ τῆς ἀπάντων ζωῆς τὸ ίδιον σῶμα η rursus in nobis vitam inserit : quonam autem pacto, dicam pro viribus. Postquam enim vivificum illud Dei Verbum in carne inhabitavit, in suum bonum eam, hoc est ad vitam reformavit, et omnino ei ineffabili unionis modo conjunctum, vivificam reddidit, non secus ac ipsum est secundum naturam. Proinde Christi corpus vivificat eos qui ejus sunt participes : expellit enim mortem cum fuerit in morti obnoxiis, et corruptionem removet. rationem in seipso pariens, quæ corruptionem perfecte deleat.

Sed dicet forsan aliquis, resurrectionem mor-

tuorum mentis oculo attente considerans : Enim- A avabluory toy the diavolas embaludy antepeloas. vero qui fidem in Christum non susceperunt, nec facti sunt ejus participes, resurrectionis tempore non reviviscent. Quid ergo? nonne omnis creatura quæcunque in mortem lapsa est, revocabitur ad vitam? Ita sane : resurget omnis caro : suscitatum enim iri mortuos propheta prænuntiat. Ad omnem quippe humanitatem illud per resurrectionem Christi mysterium pertinere statuimus, et in ipso ae primo nostram omnem naturam corruptione liberatam esse credimus. Omnes enim resurgent juxta similitudinem ejus qui propter nos excitatus est, et qui omnes sicuti erat homo in seipso continet. Et quemadmodum in primo Adamo inclusi sumus in mortem, sic in eo rursum qui primogenitus est propter nos a mortuis cuncti resurgent : «Sed qui B bona quidem egerint, in resurrectionem vitæ, a ut scriptum est : qui vero mala egerint, in resurrectionem judicii 45. 1 Resurgere vere ad pornam, et ad sola supplicia excitari, morte ipsa longe acerbius esse judico. Magis itaque 355 proprie vita utique in Christo censenda est illa quæ sanctitate, felicitate atque perpetua animi voluptate constat : nam et hanc veram esse vitam agnoscit sapiens ille Joannes dicens : « Qui credit in Filium, habet vitam æternam : qui autem incredulus est Fillo, non videbit vitam, sed ira Dei manebit super eum . . Ecce enim, ecce non visuros vitam incredulos affirmat, quamvis omnis creatura reditum ad vitam et resurrectionem præstoletur. Manifestum est igitur illam sanctis paratam in gloria et sanctitate vitam jure merito Salvatorem nuncupare, quam sectaturos eos qui ad vivificæ carnis participationem veniunt, nemo sanæ mentis ambigit.

Sed quoniam seipsum Salvator sæpe jam antea panem nuncupavit, videamus rursus num aliquid eorum quæ prænuntiata sunt in mentem nobis boc vocabulo revocare, et quæ sacris Litteris continentur in memoriam reducere velit, in quibus sub figura panis etiam olim significabatur. Seriptum igitur est in Numeris : « Et ait Dominus ad Moysen , dicens : Loquere filiis Israel, et dices ad eos : In in-'Muc, et erit, quando comedetis vos de panibus terræ, demetis demptionem, segregationem Domino, primitias conspersionis vestræ. Panem segregabitis demptionem ipsam, sicut demptionem ab area, sic demite ipsum, primitias conspersionis vestræ: et dabitis Domino demptionem in progenies vestras ". » Obscure itaque, et crasso veluti sub amiotu ista lex figurabat : sed prædicebat rursus panem utique illum verum qui de cœlo descendit, hoc est Christum, et qui dat vitam mundo ... Animadverte enim quo pacto homo sicuti nos propter similitudinem nostri factus, delibatio veluti

Οί γάρ πίστιν μέν την είς Χριστόν οδ παραδεξάμενοι, μέτοχοί τε ού γεγονότες αὐτοῦ, κατά τον τῆς ἀναστάσεως ούν άναδιώσονται χρόνον. Τί δὲ; ούχὶ παλινόρομήσει πρός ζωήν σύμπαν το ποίημα το πεπτωκός είς θάνατον; 'Αλλά ναι πρός καῦτα ἐροῦμεν, ἀναδιώσεται πάσα σάρξ. έγερθήσεσθαι γάρ τους νεχρούς ό προφητικός προαγορεύει λόγος. Λογιούμεθα γάρ בהן המסמי לנותצני דוי מים פשחים דום בל לום דווב מישמיםσεως του Χριστου μυστήριον, και έν αύτο και πρώτο πάσαν ἀπολελύσθαι πιστεύομεν της φθοράς την ημετέραν φύσιν. Πάντες γάρ άναστήσονται, καθ' δμοιότητα τοῦ δι' ἡμᾶς ἐγηγερμένου, καὶ πάντας ἔγοντος ἐν ξαυτώ, καθάπερ ήν άνθρωπος. Καὶ ώσπερ εν τῷ πρωτοπλάστιρ κατεκλείσθημεν είς θάνατον, εθτως έν τη πρωτοτόχω πάλιν τω δι' ήμας, έχ νεχρών άναδιώσον-Tai oumantes all' e of hen to araba mortoantes είς ανάστασιν ζωής, »καθά γέγραπται, «οί δὶ τά φαϋλα πράξαντες, είς ἀνάστασιν χρίσεως. > Δοίην δ' αν έγωγε καὶ οὐ τῷ τυχόντι μέτρφ, θανάτου πεκρότερον τό άναστήναι πρό; κόλασιν, και είς μόνας αίκίας τά άναβιώναι λαβείν. Κυριώτερον τοιγαρούν ζωήν δντως την έν Χριστώ νοητέον, την έν άγιασμώ, καί μακαριότητι, και άδιαπτώτω θυμηδία - έπεί και ταύτην άληθώς οδοαν την ζωήν εξεπίσταται και ό σοφός Ίωάννης, λέγωνι 'Ο πεστεύωνείς του Υίον έγει ζωήμ αλώνιον, ό δε άπειθων τω Υίω ούκ δύεται την ζωή., άλλ' ή όργη του Θεού μενεί ἐπ' αὐτόν. > Ἰδού γάρ, ίδου του έν άπειθεία κατειλημμένου την ζωήν ούκ δύεσθαί φησι - καίτοι του παντός ποιήματος παλινδρομήσειν είς ζωήν, και άναστήσεσθαι προσδοκωμένου. Πρόδηλον ούν, ότι την τοίς άγίοις ηθτρεπισμένην, την έν δόξη φημί και άγιασμή, ζωήν είκότως άπεκάλεσεν ό Σωτήρ, ήν ότι διώκειν δεήσει πρός μετάληψιν Ιόντας της ζωοποιούσης σαρχός, ούδενλ των εξ φρονούντων άμφίδολον.

Έπειδη δε διά πολλών ήδη των προκειμένων άρτου έαυτον άπεκάλεσεν ο Σωτήρ, ίδωμεν πάλιν, εί μή τε των προκατηγγελμένων είς νουν αναφέρεσθαι του. ημέτερον και διά τούτου βούλεται; και των εν τοξς έερολς κειμένων άναμιμνήσκει Γραμμάτων, εν οίς ώς έν άρτου σχήματι και πάλαι κατεσημαίνετο. Γέγραπται τοίνον έν τοις άριθμοις . « Και ελάλησε Κύριος πρός Μωσήν, λέγων Λάλησον τοίς υίοις Ίσραήλ, grediendo vos in terram in quam ego induco vos η και έρεις πρός αύτούς. Έν τῷ εἰσπορεύεσθαι ὑμάς είς την γήν, είς ην έγω είσάγω ύμας έχει, χαί έσται oray tolints queic and row aprwy the The, apelette άφαίρεμα, άφδρισμα Κυρίω άπαρχήν φυράματος ύμων. "Αρτον άφαίρεμα άφοριείτε αύτό, ώς άφαίρεμα άπό άλω, ούτως άφοριείτε αύτον, άπαρχήν φυράματος όμων, και δώσετε τῷ Κυρίφ ἀφαίρεμα είς τὰς γενεάς ύμων. ι Αίνιγματωδώς μέν ούν, και παχείαν ώσπερ την από του γράμματος περιστολήν έχων ά νόμος τά τοιαύτα διετύπου · προανεφώνει δε πάλιν τον άρτον όντως τον άληθινου τον έξ ούρανου καταφοιτώντα, τουτ' έστι Χριστάν, και ζωήν διδόντα τῷ κόσμω. Έννόει γάρ όπως άνθρωπος καθ' ήμας διά

ώσπερ του ήμετέρου φυράματος, καὶ ἀφόρισμα, κατά τό γεγραμμένον, άνετέθς τῷ Θεῷ καὶ Πατρὶ πρωτότοχος έχ νεχρών άναδεδειγμένος, χαὶ άπαρχή τῆς άπάντων άναστάσεως είς αύτον άναδαίνων τον ούρανόν. Έλήφθη μέν γάρ έξ ήμων, σπέρματος γάρ Αδραάμ ἐπελάθετο, καθάπερ ὁ Παῦλός φησιν, άνετέθη δὲ ὡς ἐξ ἀπάντων, καὶ ὑπὲρ πάντων, ἴνα τοὺς πάντας ζωοποιήση, και καθάπερ έξ άλωνος δράγμα τὸ πρώτον άναφέρηται τῷ Θεῷ καὶ Πατρί. "Ωσπερ δε ύπάρχων κατ' άλήθειαν φως, επετίθει τοίς έαυτου μαθηταίς την άπό του πράγματος γάριν τ Υμείς γάρ έστε, φησί, τὸ φῶς τοῦ χόσμου .) οὖτω καὶ ἄρτος ύπάρχων ό ζων, και ό πάντα ζωογονών, και πρός τό είναι συνέχων, καθ' όμοιότητα πάλιν, καλ διά σχιάς τής χατά τὸν νόμον, ώς εν άρτοις δώδεχα τὸν Ιερον άνετύπου των άποστόλων χορόν. Λέγει γάρ ούτως έν τῷ Λευιτικῷ· (Καὶ ἐλάλησε Κύριος πρὸς Μωσήν λέγων · "Εντειλαι τοίς υίοις Ίσραήλ, και λαδέτωσάν σοι Ελαιον ελάϊνον, καθαρόν κεκομμένον είς φως · καύσαι λύχνον διά παντός Εξωθεν του καταπετάσματος έν τη σχηνή του μαρτυρίου. » Είτά φησιν tal toutous, . Kat hhuerde osuloaken, nat nothorte αύτην δώδεχα άρτους, δύο δεχάτων έσται άρτος δείς. Καὶ ἐπιθήσετε αὐτοὺς δύο θέματα : ἔξ άρτους τὸ ἐν θέμα έπι την τράπεζαν την καθαράν έναντι Κυρίου, καί ἐπιθήσετε ἐπὶ τὸ θέμα, λίδανον καθαρόν καὶ άλας, και έσται είς άρτους είς ανάμνησιν προκείμενα τῶ Κυρίφ. > Λύχνον μέν ούν τὸν ἐν τῆ ἀγία σκηνῆ, μαχάριον. Ίωάννην εν τοίς προλαδούσιν είναι δεδώκαμεν, τρεφόμενον μέν έλαίψ τῷ καθαρωτάτψ, τοῦτ' έστι, τῷ διὰ τοῦ Πνεύματος φωτισμῷ. Έξω γε μήν του καταπετάσματος, έπείπερ έστιν ό λόγος αὐτῷ κατηχητικός · « Έτοιμάσατε γάρ την όδον Κυρίου, φησίν, εύθείας ποιείτε τάς τρίδους του θεού ήμων. > Τὰ δὲ ἔσω τοῦ καταπετάσματος, τοῦτ' ἔστι, τὸ ἀποκεκρυμμένον περί Χριστού μυστήριον, ού λίαν έxφαίνει. « Έγω μέν γάρ, φησίν, ύμας βαπτίζω έν ύδατι είς μετάνοιαν, ό δὲ ὁπίσω μου ἐρχόμενο;, ἰσχυρότεζός μού έστιν, οδ ούχ είμι ίχανος τὰ ὑποδήματα βαστάσαι. Αύτος ύμας βαπτίσει εν Πνεύματι άγίω χαί πυρί. > 'Όρᾶς ούν όπως καταλάμπει μέν αύτός, ώς έν άπλουστέρφ τῷ λόγφ χαλῶν εἰς μετάνοιαν, τά τρέπει τῷ βαπτίζοντι διά πυρός καὶ Πνεύματος; Καὶ πλατύτερον μέν τὰ περὶ τούτων διειλήφαμεν, προτεθέντος ήμιν ρητού, κατά την άρχην του βιβλίου. ε Έχεινος ήν ὁ λύχνος ὁ χαιόμενος και φαίνων. > Ήψάμεθα δέ πως έχ παραδρομής άρτίως, ἐπείπερ ήν άναγχαΐον, μετά την Ίωάννου πάροδον, γείτονα δειχνύειν και εύθυς κειμένην των άγιων άποστόλων ήμιν την ανάρρησιν. Διά γάρ ταύτην, οίμαι, την αίτίαν ὁ λόγος προκατασημήνας αὐτὸν, την ἐν τοῖς δώδεχα άρτοις θεωρίαν ήμιν παρατίθησι. . Ποιήσετε γάρ, φησι, δώδεκα άρτους · δύο δεκάτων έσται ό άρτος

την πρός ημάς όμοίωσιν γεγενημένος, άπαρχή τις A quadam nostra massa, et demptio, ut scriptum est ", oblatus est Deo ac Patri, primogenitus ex mortuis factus ", et primitize resurrectionis " omnium in ipsum cœlum ascendens : assumptus enim est ex nobis, etenim Abrahæ semen apprehendit, sicuti Paulus ait 31, oblatus autem est ut ex omnibus, et pro omnibus, ut omnes vivificaret, ac tanquam ex area primus manipulus offerretur Deo. ac Patri. Quemadmodum autem cum sit ipse vernlux, gratiam istam discipulis 256 adjecit : « Vos. enim estis, inquit, lux mundi **: > sic cum sit panis ille vivus, et qui cuneta vivificat, ac in esse continet, juxta similitudinem rursus, et per umbram legalem duodecim quodammodo panibus sacrum apostolorum chorum designabat. Sic enim ait in Levitico : «Et locutus est Dominus ad Movsen dicens : Præcipe filis Israel : et sumant tibi oleum de olivis mundum expressum ad lumen : ut ardeat lucerna semper extra velunt in tabernaculo testimonli. . Addit praterea : « Et sumetis similaginem et facietis eam duodecim panes : de duabus decimis erit unus panis. Et imponetis eos duas positiones; sex panes unam positionem super mensam mundam ante Dominum. Et imponetis super positionem thus mundum, et sal; et erunt in panes ad commemorationem proposita Domino *. . Lucernam igitur, quie in tabernaculo sancto erat, et extra velum lucebat, divinum Joannem esse antea diximus, que oleo quidem purissimo fovebatur, καὶ Εξωθεν τοῦ καταπετάσματος καταφωτίζοντα, τὸν C hoc est illuminatione spiritali. Extra velum autem, quoniam doctrina ejus præparativa erat : « Parateenim viam Domini, inquit, rectas facite semitas. Dei nostri *8. . Quæ enim erant intra velum, hoc est, occultum de Christo mysterium baud multum. patefacit : « Ego, enim, inquit, baptizo vos aqua in pænitentiam : qui autem post me venturus est, fortior me est, cujus non sum dignus calceamenta. portare. Ipse vos baptizabit in Spiritu et igne 30. » Vides quo pacto effulgeat quidem ut in simplicioredoctrina vocans ad pœnitențiam : verumtamen eaquæ sont intra velum denudanda relinquat ei qui per ignem et Spiritum baptizat? Sed de his fusius. in principio libri disseruimus ad istum locum : Erat ipse lucerna ardens et lucens et, » Nune γε μήν έσω του καταπετάσματος άπογυμνουν έπι- D autem velut in transcursu ea attigimus, quoniamnecesse erat ostendere statim post Joannis transitum sanctorum apostolorum prædicationem sequi. Ob banc enim causam, ut existimo, Scriptura ipsoprænuntiato duodecim nobis panum contemplationem exhibet. . Facietis enim, inquit, duodecim panes, de duabus decimis erit panis unus 40. > Solet Scriptura divina denarium numerum perfectumsemper accipere et plenissimum agnoscere, 357 numerorum enim sequentium series et ordo revolutione quadam et multiplicatione ejusdem numeri quo voluerit progreditur, atque extenditur. Ex-

0. ° Coloss. 1, 18. 1 Cor. xv, 20. 1 Hebr. 11, 16. 2 Matth. v, 14. Levit. Matth. 11, 3 Isa. xl, 5. 4 Matth. 11, 11. 2 Joan. v, 55. 2 Levit. xxiv, 5. 80 Nnm. xv. 19.

stare jubet, ut in discipulis conjunctarum virtutum perfectionem spectares, activæ nimirum, et contemplative. Imponi porro duas positiones jubet, ipsum forsan locum significans, quem Domino, ut videtur, tribuere solebant, cum medium illum semper exciperent, et eum tanquam magistrum circumsistere solerent. Ut autem disceremus ipsos, sicuti Paulus ait . , Christi bonum odorem fuisse Deo ac Patri, thus imponi jubet panibus, et sale inspergi. Dictum enim est ad eos alicubi : « Vos estis sal terræ 1;) sed et Sabbatorum die offerri jubet, utiliter. Extremis enim sæculi temporibus apparuerunt : est autem Sabbatum ultima dies hebdomadis. Neque id solum, verum etiam quia tempore adventus Salvatoris nostri spiritaliter sabbatizavi- B mus : otium enim a peccatis egimus. Tunc autem sancti etiam apostoli nobis exhibiti sunt, quorum divinis scriptis enutris ad vitam evehimur quæ sanctificatione continetur. Ideirco die Sabbatorum proponi potissimum jubet panes in sancta mensa, hoc est in Ecclesia, sæpe enim ex parte totum significatur. Quid vero sancta illa Christi mensa sanctius fuerit? Quocirca, ut panis quidem Salvator præfigurabatur in lege : sed panes rursum discipuli ad similitudinem ejus dicuntur. Omnia enim vere quidem erant in Christo, sed similitudine cum ipso, ctiam in nobis sunt per cjus gratiam.

τη άγια τραπέζη, τουτ' έστιν, έν τη 'Εκκλητία' σημαίνεται γάρ πολλάκις άπο μέρους το παν. Τί δ' αν γένοιτο της άγίας Χριστού τραπάζης το άγιώτερον; Ούκουν ώς άρτος μεν ο Σωτήρ προανετυπούτο κατά τον νόμον . άρτοι δε πάλιν οι μαθηταί καθ' όμοιότητα την αύτου . πάντα γάρ άληθινώς μεν ήν εν Χριστώ, χαθ' όμοιότητα δὲ τὴν ώς πρὸς αύτὸν, χαὶ ἐφ' ἡμᾶς διὰ τῆς αύτοῦ χάριτος.

manducandum? Dixit ergo eis Jesus.

· Omnia præsentia intelligentibus, et recta invenientibus scientiam, ut scriptum est 1:) insipientibus vero obscurum est etiam id quod faeillimum. Solers enim auditor quæ perspicua sunt citra cunctationem ullam in mentis thesauro recondit : quorum autem ratio difficilis videatur, ea sæpe ac multum investigat, et sciscitari non 358 cessat, canum venaticorum more, qui odora vi a natura præditi, latibula ferarum usque circumeunt. Nonne enim sapientem ut tale quiddam faciat sermo propheticus invitat, his verbis : « Quærens quære, et apud me habita. . Oportet enim quærentem quærere; hoe est vehementissimum studium in hoc afforre, nec in futiles cogitationes abduci, sed quanto asperior sese difficultas offeret, tanto acrior adhibendus crit animus, et vehementiori conatu id quod latet expugnandum. Sed rudis et indocilis animus, E! quid ipsum fugiat, incredulitate sua statim elevat, ac tanquam adulterinum rejicit qued ejus captnm superat, ex indocta temeritate in extremani elatus superbiam. Nulli enim cedere velle, nec existimare se quidquam esse majus, nonne demum

dualus itaque decimis unumquemque panem con- Α δ εξς. » Έθος τη θεία Γραφή τον άριθμον τον δέκαι τέλειον άελ προσδέχεσθαι καλ είδέναι πληρέστατου έπείπερ ή των έφεξης άριθμων πάροδός τε καί θέσες άναχύχλησίν τινα και πολυπλασιασμόν των αύτως είς τὰ αὐτὰ δεχομένη, πρὸς ὅπερ ἄν ἐθελήσαι βαδίζει, καλ έκτείνεται. Έκ δύο τοιγαρούν δεκάτων Εκαστον είναι χελεύει, ίνα το τέλειον ίδης έν τοίς μαθηταίς, εν ίση τή ξυνωρίδι, τή τε πραγματική φημι και τη κατά θεωρίαν άρετη. Έπιτίθεσθαί γε μήν δύο θέματα κελεύει, μονονουγί και την στάπιν αύτην όποδειχνύς, ήν έθος ήν, κατά το είκος, ποιείσθαι, μέσον del τον Κύριον δεχομένους, xal ώσπερ τινά χαθηγητην άει χυχλούν είθισμένους αὐτόν. Ίνα δὲ μάθωμεν, ότι, χαθάπερ ὁ Παῦλός φησι, Χριστού γεγόνασιν εύωδία τῷ Θεῷ καὶ Πατρί, ἐπιτίθεσθαι τοῖς άρτοις κελεύει τον λιδανωτόν, καταπάττεσθαι δε και άλσίν. Είρηται γάρ που πρός αὐτούς · « Υμείς έστε τὸ άλας τής γής . ε άλλά και τη των Σαββάτων ημέρα προσκομίζεσθαι κελεύει χρησίμως, άνεδείχθησαν γέρ έν έσχάτοις του αίωνος καιροίς · έσχάτη δὲ τῆς ἐβδομάδος ήμέρα το Σάββατον. Και σύχι τούτο μόνον, άλλ' έπείπερ κατά τον καιρόν της του Σωτήρος ήμων επιδημίας εσαβδατίσαμεν πνευματικώς · ήργήσαμεν γάρ εξ άμαρτιών συνέδη δέ τότε και τους άγιους ήμιν αποστόλους αναδειχθήναι, ών και τα θεία τρεφόμενοι συγγράμματα πρός ζωήν άναδαίνομεν τήν έν άγιασμών διά τούτο κατά την των Σαββάτων ημέραν προκείσθαι μάλιστα κελεύει τοὺς άρτους ἐν

VI. 53. Litigabant ergo Judai ad invicem, dicen- C Eudyorto obr προς à Ltilovo ol Tovoaiot 15tes : Quomodo potest hic nobis carnem surm dare ad γοντες. Πώς δύναται ούτος ήμιν δουναι τήν capsa pareir; Elser our autoic o Incouc.

> ι Πάντα ένώπια τοῖς συνιούσι, καὶ όρθὰ τοῖς εὐρίσχουσι γνώσιν, , κατά το γεγρ- ιένον · σχοτεινόν εξ τοις ανοήτοις και το λίαν εύμαθές. 'Ο μέν γάρ συνετός δυτως αχροατής, το μέν των μαθημάτων εύσυνοπτότερον τῷ τῆς διανοίας ἐγκατακλείει θησαυρώ, μελλησμόν έπι τούτω μηδένα παραδεξάμενος. τά δὲ ἐφ' οἶς ἄν φαίνηται χαλεπός ὁ λόγος, καὶ ἐρεύναις περινοστεί, και φιλοπευστών οδ παύεται. Καί μοι δοχεί τοιουτόν τι χρησίμως επείγεσθαι δράν, όποδόν τί φασι τὰς εὐδρομωτάτας καὶ θηρευτικάς άπεργάζεσθαι χύνας, αί πρός αίσθησιν την διά ρινών πολλήν έχουσαι παρά της φύσεως την δξύτητα, τάς των ζητουμένων καταδύσεις del περιθέουσιν. "Η γάρ ούχι πρός τοιαύτην τινά την έξιν καλέσει τον σοφόν καί προφητικόν ώδε λόγιον έχου · Επτίδυ ζήτει, καί παρ' έμοι οίκει. > Χρή γάρ ζητούντα ζητείν, τούτ' έστι, συντονωτάτην είς τοῦτο την προθυμίαν είσφέροντα μή ἀπονοσφίζεσθαί ποι πρός ἐξιτήλους έννοίας, άλλ' δσφπερ αν αποτραχύνηταί τι πρός δυσχέρειαν, τοσούτω δή μπλλον όξυτέρω προσέρχεσθαι νώ, και γοργοτέραι; ένθυμημάτων έκπολιορκείν προσδολαίς το χρυπτόμενον. 'Αλλά γάρ ο άτριδής τε καλ

[&]quot; Il Cor. 11, 15. ' Matth. v, 13. ' Prov. vin . 9.

πάντως εξυδρίζει ταϊς άπειθείαις, και ώς κίδδηλον έχτρέπεται το γικών, εξ απαιδεύτου θράσους, καλ είς εσγάτην αναδαίνων ύπεροψίαν. Το γάρ μηδενί παραγωρείν έθέλειν, μηδέ οίεσθαί τι μείζον ὑπάργειν αύτου, πώς ούχ αν είη λοιπον, όπερ άρτίως είρηχαμεν; Τούτω περιπεσόντας τῷ πάθει καὶ τοὺς Ίουδαίους εύρησομεν, είς την του πράγματος άφορώντες φύσιν. Δέον γάρ αὐτοὺς παραδέγεσθαι μέν άμελλητί τοῦ Σωτήρος τους λόγους, προτεθαυμακότας ήδη διά πολλών την θεοπρεπή δύναμιν αύτου, και την έφ' άπασιν άμαγον έξουσίαν, έπὶ δὲ τοῖς δυσεφίχτοις φιλοπευστείν, και παιδεύεσθαι μάλλον παρακαλείν περί ων αν φαίνονται δυσχεραίνοντες πάλιν το πως άνοήτως επί θεού λέγουσιν, ώσπερ ούχ είδότες, ότι δυσφημίας άπάσης άνάπλεως ὁ λόγος όρᾶται. Τὸ γέρ πάντα δύνασθαι κατορθούν άκονιτί πρόσεστι τω θεω. ψυγικοί δε δντες, καθάπερ φησίν ό μακάριος Παύλος, ούκ εδέχοντο τὰ τοῦ Πνεύματος τοῦ Θεού, μωρία δε αύτοις το συνετόν οδτως δράται μυστήριον. Δεί τοιγαρούν έντεύθεν ήμας ώφελουμένους, καὶ ἐξ ὧν ἔτεροι πταίουσι τὸν οἰχεῖον ἐπανορθούντας βίον, εν ταϊς παραλήψεσι των θείων μυστη-בושי אוסדני שבי בצבני מלחדקדסי, שוקסביו לב דשי אבγομένων ἐπιφέρειν τὸ πῶς. Ἰουδαϊκὸν γὰρ τὸ ἔῆμα, καί κολάσεως δὲ τῆς ἐσχάτης διὰ τοῦτο παραίτιον, έπει και ό της Ιουδαίων Συναγωγής ήγούμενος, Νικόδημος δε ούτος ήν, το « Πώς δύναται ταυτα γενέσθαι: > λέγων, δτε των θείων κατηκροάτο λόγων, έγελάτο δικαίως ἀκούσας · « Σὐ εἶ ὁ διδάσκαλος τοῦ Ἰσραήλ, C καλ ταθτα ού γινώσκεις; > Έντεχνέστεροι τοίνυν πρός την του συμφέροντος θήραν και διά της ετέρων άτοπίας εύρισκόμεναι, τὸ, πῶς, λέγειν ἐφ' οἶς ἀν ἐργάζηται Θεός παραιτώμεθα, άνατιθέναι δε μάλλον μελετήσωμεν αύτω, των ίδιων έργων την όδον έξεπίστασθαι. "Ονπερ γάρ τρόπον είσεται μέν ούδεις τδ τί χατά φύσιν έστιν δ Θεός, δικαιούται δὲ πιστεύων δτι έστι, και τοίς εκζητούσιν αύτον μισθαποδότης γίνεται ούτως άγνοήσει μέν πάλιν τον έφ' έκάστω των τελουμένων παρ' αὐτοῦ τρόπον, άνατιθείς δὲ τῆ πίστει την Εχδασιν, και το πάντα δύνασθαι συναινών τω ύπερ πάντας θεώ, χομιείται της ούτως άγαθης διαλήψεως ού καταφρονητόν τον μισθόν. Ούτω γάρ ήμας διαχείσθαι και αύτος έθέλων ο πάντων Δεσπότης, διά του προφήτου φησίν Ήσαίου. «Ού γάρ είσιν D αί βουλαί μου, ώσπερ αί βουλαί ύμων, ούδε ώσπερ αί όδοι ύμων, αλόδοί μου, λέγει Κύριος. άλλ' ώς άπέγει ό ούρανό; ἀπό τῆς Υῆς, οθτως ἀπέχουσιν αὶ όδοί μου ἀπό τῶν όδων ύμων, και τά διανοήματα ύμων άπο της διανοίας μου. > '0 δε τοσούτον ήμων κατά τε σοφίαν καλ δύναμιν ύπερχείμενος, πώ; ούχι και έργάσεται παραδόξως, και την ημετέραν ύπεραλείται κατάληψιν; Βουλοίμην δ' αν έτι και λογισμόν έπι τούτοις ούκ άχομψον, ώς γέ μοι φαίνεται, παρεισενεγχείν. Οἱ μέν γάρ κατά τόνδε τον βίον τής καλουμένης μηχανικής την επιστήμην επανελόμενοι, μέγα τι πολλάκε; κατορθούν έπαγγέλλονται, καὶ τῶν μὲν ἀκροω-

άγειραγώγητος νούς, όπερ αν αύτον άνατρέχη, τούτο A id fuerit quod mox diximus? In bune morbum Judæos incidisse comperiemus, si rei naturam attendamus. Nam cum Salvatoris sermones incunctanter suscipere deberent, cujus divinam virtutem, et invictam in omnibus potentiam multis jam signis antea perceptam admirati fuerant, et de rebus arduis sciscitari, corumque intelligentiam quærere quæ difficultatem afferre videbantur : rursum illud « quomodo , » stulte de Deo proferunt, quasi nescirent hoc loquendi genus omni scatere blasphemia. Cuncta enim citra laborem perficiendi potestas in Deo est: sed cum animales essent, sicuti beatus Paulus ait, non percipiebant ea quæ sunt Spiritus Dei 1: sed stultitiam esse putabant sapientissimum illud mysterium. Hinc igitur utilitatem capientes, et per quæ cæteri cadunt, per hæc ipsa vitam nostram emendantes, in susceptione divinorum mysteriorum fidem habere quidem nos oportet curiositatis expertem, neque cum aliquid dicitur, subjicere illud quomodo: Judaicum enim est illud vocabulum, et extremi proinde causa supplicii. Nam et princeps ille Synagogæ Judæorum Nicodemus, cum auditis sermonibus divinis diceret : « Quomodo possunt hæc fleri? , jure derisus est, his verbis : Tu es magister in Israel, et hæc ignoras *? > Aliorum igitur stultitia ad rei utilis investigationem 359 sapientiores facti, de lis quæ Deus operatur illud quomodo usurpare caveamus, sed ei potius operum suorum viam perspectam esse fateri sindeamus. Quemadmodum enim nemo novit quid sit natura Deus, sed justificatur credens eum esse, et quicrentes eum mercedem ab ipso accipere : ita rursus modum quo ab ipso quæque funt ignorabit quidem, sed utcunque res cadat fidei permittendo, et supremum Deum cuncta posse fatendo, tam recti judicii non leve præmium reportabit. Ita quippe nos affectos esse cum ipse universorum Dominus velit, per Isaiam prophetam infit : « Non enim sunt cogitationes meæ sicut cogitationes vestræ, nec sicut viæ meæ, viæ vestræ, dicit Dominus; sed sicut distat cœlum a terra, sic distant viæ mem a viis vestris, et cogitationes vestræ a cogitatione mea . . Qui autem sapientia et potentia tam supra nos eminet, qui non et mirabiliter operabitur et nostrum captum excedet? Lubet autem non insulsam, meo judicio, comparationem hic subjicere. Qui inter nos machinalem scientiam exercent, magnum quiddam sæpe se facturos profitentur, et cujus faciendi ratio mentes nostras fugit priusquam illam spectaverimus : sed artem ipsam considerantes, etiam ante experimentum ipsum fidem adhibemus, pudetque iis obluctari. Quomodo igitur, inquiet aliquis, non gravissimorum criminum rei jure tenebuntur, qui præstantissimum rerum omnium artificem Deum incredulitate sua elevare audent, qui de iis quæ operatur, quomodo, quærere

non verentur, quamvis universæ sapientiæ largito- Α μένων διαλανθάνει τον νούν πρό της θεωρίας των δρωrem eum esse noverint, et ex omni divina Scriptura cunctipotentem esse didicerint? Quod si perstas, o Judze, usurpare illud quemodo, ego vicissim tuam imperitiam imitans tibi reponam : Quomodo egressus es ex Ægypto? Quomodo, quæso, in serpentem versa est virga Mosaica? Quomodo manus lepra infecta est, et in pristinum statum rursum rediit, ut scriptum est? Quomodo in sanguinis naturam versa est aqua? Quomodo per medium mare sicco pede transisti? Quomodo amara illa aqua de Merra per lignum versa est in dulcem? Quomodo tibi aqua e petrarum uberibus effluxit? Quomodo propter te manna decidit? Quomodo porro Jordanis immotus stetit? Aut quomodo solo clamore 360 Jerichuntis inexpugnabiles muri B correcrunt? Nec te loquentem deficiet illud quomodo. Multis enim deprehenderis jam antea attonitus esse miraculis, de quibus, si tuum illud quomodo subinde inferas, omni plane Scripturæ divinæ fidem derogabis, et omnia sanctorum prophetarum scripta, adeoque ipsius Moysis aute omnia sacros libros evertes. Decebat itaque potius, Christo credentes, ejusque dictis incunctanter assentientes, ad discendum potius enlogiæ modum eniti, quam temere et inconsiderate temulentorum more dicere: · Quomodo potest hic nobis dare carnem suam ad manducandum *? > Ita singularem fastum præ se ferunt cum particula hie utuntur : istud enim vocabulum corum arrogantiam tacite indicat.

της εύλογίας του τρόπου, ούχ άπερισκέπτως έμπαροινείν λέγοντας. « Πως δύναται ούτος ήμιν δούναι την σάρκα αυτού φαγείν; , Ούτω και το ούτος εν υπεροφία φασί τοιούτον γάρ πάλιν αυτοίς το υπέρογχον όπαινίττεται όημα.

VI, 54. Amen, amen dico vovis, nisi manduca- C veritis carnem Filii hominis, et biberitis ejus sanguinem, non habebitis vitam in vobis.

Patiens certe ac multum misericors Christus est, ut ex ipsis quoque rebus propositis videre licet. Nihil enim curans cum angustis incredulorum animis contendere, rursus eis vivificam mysterii cognitionem apponit, et corum a quo offendebatur, qua Deus, fastum superans, mierum vitm iter edocet. Et modum quidem quo carnem suam ed manducandum traditurus esset nondum explicat : sciebat enim eos in tenebris versari, nec illud arcanum ullo modo capere posse. Quantum autem boni ex ejus manducatione eventurum esset utiliter ostendit, ut sempjierna quodammodo voluptate proposita ad vitæ desiderium vehementius iis instigatis credendum esse monstraret. Sequitur enim ut qui jam crediderint, intelligere quoque valeant. Sic enim propheta Isaias : « Si enim non credide--ritis, inquit, non intelligetis 1.) Oportebat igitur fide prius in ipsis fundata corum quæ ignorant scientiam introduci, nec inquisitionem fide priorem spectari. Hanc, opinor, ob causam jure prætermittens quonam modo suam eis carnem daturus

δὲ αὐθις, ὡς γέγραπται ; Πῶς εἰς τὴν αξματος φύσιν μετέστη το ύδωρ; Πως διηλθες δια μέσης θαλάσσης, ώς διά ξηράς; Πώς δὲ διά ξύλου το πικρον τῆς Μερράς ύδωρ είς γλυκό μετεσκευάζετο; Πώς δέ σοι καλ ύδωρ έχ τῶν πετραίων ἀνεδόθη μαστῶν; Πῶς ἐπλ οὶ κατηνέχθη τὸ μάννα; Πῶς δὲ κατά χώραν ἔστη πάλιν ό Ἰορδάνης; "Η πως κατεσείσθη διά μόνης χραυγής της Ίεριχους το απόρθητον τείχος; Καλ ούχ επιλεθμει λέγοντά σε το πώς. Πολλά γάρ ήδη προτεθευμακώς άλώση μεγαλουργήματα, οίς είπερ έπάγεις το πώς, όλη παντελώς άπειθήσεις τη θεία Γραφή, και πάντας των άγιων προφητών άνατρέψεις τούς λόγους, και αύτου όλ πρό πάντων του Μωσέως τά έερά συγγράμματα. Οὐχοῦν έδει μάλλον, πιστεύοντας τῷ Χριστῷ, καὶ τοῖς παρ' αὐτοῦ λεγομένοις άμελλητί κατανεύοντας μανθάνειν ἐπείγεσθαι μάλλον

μένων ή μέθοδος · είς δὲ τὴν ἐνοῦσαν αὐτοῖς ἀποδλέ-

ποντες τέχνην, και πρό πείρας αύτης ποιούμεθα τή

πίστει δεκτον, το άντιτείνειν Ετι δυσωπούμενοι. Πῶς

ούν, έρει τις, ούχ αν είεν είχότως δεινοίς έγχλημασιν

Ενοχοι, τον απάντων αριστοτέχνην θεον ταϊς απειθείαις

άτιμάζειν χατατολμώντες, οἱ τὸ πῶς ἐφ' ὧν ἀν ἐρ-

γάζηται λέγειν οὐ παραιτούμενοι, καίτοι σοφίας άπά-

σης γορηγόν έγνωκότες αύτον, καὶ ὅτι πάντα δύναται

διά πάσης παιδευόμενοι της θείας Γραφής; ΕΙ δέ

έπιμένεις, 'Ιουδαΐε, λέγων το πώς, έρω σοι κάγω την

σήν άμαθίαν μιμούμενος · Πώς εξήλθες εξ Αίγύπτου;

Πῶς όὶ, εἰπέ μοι, καὶ εἰς δφιν μετετράπη βάδδος ή

Μωσαϊκή; Πως έλεπρώθη μέν ή χείρ, άποκατεστάθη

Αμήν, άμην λέγω ύμιν, έὰν μη φάγητε τὰν σάρκα τοῦ ΥΙοῦ τοῦ ἀνθρώπου, και πίητε αὐτοῦ τὸ αίμα, οὺχ έχετε ζωήν ἐν ἐαυτοίς.

Μακρόθυμος δντως και πολυέλεος ὁ Χριστός, ώσπερ ούν έξεστι και έξ αύτων ήδη των προκειμένων ίδειν. Φιλονεικήσας γάρ ούδαμῶς ταις τῶν ἀπειθούν. των μιχροψυχίαις, πάλιν αύτοις την ζωοποιόν του μυστηρίου γνώσιν επιδαφιλεύεται, καλ νικήσας ώς Θεός την των λυπούντων άλαζονείαν, τά δι' ών είς μαχραίωνα βίον άναθησονταί φησι. Και τίνα μέν τρόπον αύτοζς την σάρχα δώσει φαγείν, οδπω διδάσχει . βδει γάρ δντας εν σκότει, και νοείν ούδαμόθεν Ισχύοντας τὸ ἀπόρφητον. "Οσον δὲ αὐτοίς ἐχ τοῦ φαγείν άγαθον έχθησεται, παραδειχνύει χρησίμως, ίνα τάχα πως αύτους ταίς είς το βούλεσθαι ζήν απεράντοις ήδοναίς ετοιμότερον πείθων, το πιστεύειν διδάξειε. Πεπιστευκόσι γάρ ήδη και το μανθάνειν δύνασθαι πρεπόντως άχολουθεί · έπει χαι ούτω φησίν ό προφήτης 'Ησαΐας' ι Έλν γάρ μή πιστεύσητε, ούδ' ού μή συνήτε. > Ούχουν έδει προερφεζωμένης εν αύτοις της πίστεως, δευτέραν έπεισκρίνεσθαι την έφ' είς άγνοούσι σύνεσιν, καλ ού πρεφθυτέραν τής πίστεως όρασθαι την ζήτησιν. Διά ταύτην, οίμαι, την αίτίαν παρείς είκότως ὁ Κύριος τὸ λέγειν αύτοίς,

τό χρήναι πιστεύειν πρό της έρεύνης καλεί. Τοίς γάρ ήδη πεπιστευχόσι διαχλάσας τον άρτον εδίδου, λέγων. · Adbers, payers · routo bort to owna nov. . Onothe: δὲ καὶ εἰς πάντας τὸ ποτήριον περιενεγκών · ι Λάδετε, πίετε, , φησίν, ε έξ αὐτοῦ πάντες τοῦτο γάρ ἐστι τὸ αξμά μου της Διαθήκης, το ύπερ πολλών εκχυνόμενον είς ἄφεσιν άμαρτεών. > Όρας ὅπως τοῖς μεν ἀνοηταίνουσιν έτι, και το πιστεύειν άζητήτως έξωθουμένοις, ούκ έξηγείται του μυστηρίου τον τρόπον, τοί; δὶ ήδη πεπιστευχόσι σαφέστατα διειπών ευρίσκεται; 'Αχουέτωσαν τοίνου οι την πίστιν την είς Χριστόν εξ ανοίας οδπω παραδεξάμενοι · « "Αν μή φάγητε την σάρχα του Υίου του άνθρώπου, και πίητε αύτου το αίμα, ούχ έγετε ζωήν εν έαυτοίς. > 'Αμέτογοι γάρ παντελώς και άγευστοι μένουσιν της εν άγιασμώ και μακαριότητι ζωής, οί διά της μυστικής εύλογίας ού παραδεξάμενοι τον Υίον, Ζωή μεν γάρ κατά φύσιν έστ!; καθό και έκ ζώντος έγεννήθη Πατρός ζωοποιόν δέ ούδεν ήττον και το άγιον αύτου σώμα, συνενηνεγμένου τρόπον τινά και άρρητως ένωθεν τῷ τὰ πάντα ζωογονούντι Λόγω το διδ αύτου λελόγισται, και ώς είς νοείται σύν αὐτῷ. 'Αδιαίρετος γάρ μετά την ένανθρώπησιν, πλην δσον είς το είδεναι τον έχ θεού Πατρός ήχοντα Λόγον, καὶ τὸν ἐχ τῆς Παρθένου ναὸν, οὐταυτόν μένοντα τή φύσει, ού γάρ όμοούσιον τῷ ἐχ θεού Λόγφ το σώμα, εν δε τη συνόδφ και άπερινοήτω συνδρομή : και έπείπερ ζωοποιός γέγονε του Σωτήρος ή σάρξ, άτε δή τή κατά φύσιν ήνωμένη ζωή, τῷ ἐχ Θεοῦ δηλονότι Λόγφ, ὅταν αὐτῆς ἀπογευσό- C μεθα, τότε την ζωήν έχομεν έν έαυτοζς συνενούμενοι καί ήμεζε αύτή, καθάπερ ούν αύτή τῷ ἐνοικήσαντι Λόγφ. Διά γάρ τοι τούτο και έν τῷ τους νεκρούς διανιστάν ού λόγφ μόνου, ούδλ τοίς θεοπρεπέσιν έπιτάγμασιν ό Σωτήρ ένεργός εύρίσκεται, άλλά συνεργάτην ώσπερ τινά πρός τούτο δή μάλιστα την άγιαν αύτου λαμδάνειν ήπείγετο σάρχα, ζνα δειχνύη ζωοποιείν δυναμένην, και ώς εν ήδη γενομένην πρός αὐτόν και γάρ ήν δντως έδιον αὐτοῦ, και ούχ Ετερον τὸ σώμα. Καὶ γοῦν ὅτε τὸ τοῦ ἀρχισυναγώγου κόριον διανίστη λέγων · « Ἡ παζς, έγειραι, » ἐκράτησε τῆς χειρός αύτης, καθά γέγραπται · ζωοποιών μέν ώ; Θεός, τῷ παντουργῷ προστάγματι · ζωοποιῶν δὲ αὖ πάλιν, και διά της άφης της άγιας σαρκός, μίαν τε Αλλά και ότε εισεπορεύετο είς πόλιν καλουμένην Ναίν , και εξεκομίζετο μονογενής υίος τεθνηκώς τή μητρί αὐτοῦ, πάλιν ήψατο τῆς σοροῦ, λέγων « Νεανίσκε, σοι λέγω, εγέρθητι. > Και οὐ μόνω δίδωσιν ένεργείν τῷ λόγφ την τῶν νεχρῶν ἀναδίωσιν, ἀλλ' ίνα δείξη ζωοποιού το ίδιον σώμα, καθάπερ ούν ήδη προείπομεν, των τεθνεώτων άπτεται, καὶ δι' αὐτοῦ την ζωήν έντιθείς τοίς ήδη κατεφθαρμένοις. Καί εί διά μόνης άφης της άγίας σαρχός ζωοποιείται τό έφθαρμένου, πῶς οὐχὶ πλουσιωτέραν ἀποκερδανοῦμεν την ζωοποιόν εύλογίαν, όταν αύτης και άπογευσώμεθα; Μεταποιήσει γάρ πάντως είς το ίδιον άγα-

Matth. xxvi, 26. 'Ibid., 29. .. Joan. vi, 54.

τίνα τρόπου ἐπιδώσει τὴν σάρκα αὐτοῦ φαγείν, ἐπὶ A esset manducandam, cos ad credendum invitat prius quam inquirant. Credentibus enim iam enui fregisset panem, dedit, dicens : (Accipite, comedite : boc est corpus meum . Similiter autem et calicem cum in omnes circumtulisset : « Accipite, bibite, , inquit, e ex eo omnes : hic enim est sanguis meus Testamenti, qui pro multis effundetur in remissionem peccatorum . . Vides quo pacto insipientibus et citra curiositatem credere nolentibus, 361 mysterii modum non explicet, sed inm credentibus clarissime illud expromere comperiatur? Audiant igitur qui fidem in Christum præ vecordia nondum suscepere : « Nisi manducaveritis carnem Filli hominis, et biberitis eins sanguinem, non habebitis vitam in vobis 10, 3 Expertes enim et vacui plane vitæ quæ in sanctificatione ac felicitate est remanent, qui per mysticam eulopiam non susceperunt Filium. Vita enim est secundum naturam, in quantum et ex vivente Patre genitus est : sed nihilominus etiam sanctum ejus corpus conjunctum aliquo modo et Verbo cuneta vivificanti ineffabiliter unitum : ideirco ejus e reputatur, ac velot unum cum ipso censetur. Indivisum enim est post incarnationem, præterqua quod Verbum ex Deo Patre exsistens, et templu ex Virgine assumptum, intelliguntar ide esse natura : non enim consubstantiale est corpus Christi Verbo divino, sed unum congressu et c cursu incomprehensibili : et quoniam vivifica facta est caro Salvatoris, utpote vitæ secundum naturam, Verbo nimirum divino, unita, cum illa degustabimus, tunc vitam habebimus in nobls, ej quoque simul uniti, quemadmodum ipsa Verb inhabitanti. Hanc enim ob causam etiam in suscitandis mortuis, non verbis tantum et nutu Deo convenienti Salvatorem operatum esse comperimus, sed carnem suam quasi cooperatrice hoc potissimum adhibuisse, ut ostenderet illam vivificare posse, ac velut unum quid cum ipso jam factam esse : enimvero proprium ejus, nec alterius corpus est. Unde, cum principia Synagugae filiam suscitavit dicens : « Filia, surge, » apprehendit manum ejus, ut scriptum est 11 : cam nempe omnipotenti suo jussu ut Deus, et rursus tactu και συγγενή δι' άμφοϊν ἐπιδείκνοσι την ἐνέργειαν. D sanctæ carnis vivificando, unam esse et camdem ntriusque demonstrat operationem. Præterea eum in civitatem Naim advenisset, et efferretur filius ille matris unicus, rursus tetigit loculum, dicens : « Adolescens, tibi dico, surge 19. » Itaque non solo verbo mortuos excitari vult, sed ut ostendat vivisieum esse suum corpus, ut jam antea diximus, mortuos tangit, et per ipsum vitam jam corruptis immittit. Quod si solo tactu sancim carnis id quod corruptum est vivificatur, quomodo vivificam illam eulogiam non uberierem consequemur, cum eam quoque degustabimus? 369 In suum enim ipsius bonum, hoc est immortalitatem, " Marc. v, 35-37; Luc. vn, 49-56. " Luc. vite

nos qui participes ejus suerimus, omnino transfor- Α θὸν, τοῦτ' ἐστι, τὴν ἀθανασίαν , τοὺς μετεσχηχότας mabit. Neque vero eam ob rem mirarı velis, aut Judæorum more apud te, quomodo, quærere : sed eegita potius, aquam natura sua frigidam esse, sed in lebetem infusam, cum igui admota fuerit, tum suæ propemodum naturæ immemorem, in potioris virtutem migrare : eodem quoque modo nos, licet ob carnis naturam corruptibiles simus, verumtamen mistione veræ vitæ deposita nostra infirmitate ad id quod proprium illius est reformari, id est, vitam. Oportebat enim, oportebat, non solum per sanctum Spiritum in vitæ novitatem animam reformari, sed et crassum ac terrenum corpus hoc crassiore et cognata participatione sanctificari, et ad incorruptionem vocari. Sed nequaquam existimet veternosus et ad perci- I piendum segnis Judæus, novam nobis mysteriorum excogitatam esse rationem. Etenim in vetustissimis scriptis, Mosaicis, inquam, cam præfiguratom videbit, et vim ac significationem veritatis præferentem, cum in nudis etiam figuris versaretur. Quid enim, quæso, exterminatorem inhibuit? aut quid impedivit quominus illorum majores una cum Ægyptiis perirent, cum mors omnium victrix adversus primogenitos armaretur? Nonne omnibus manifestum est quod, cum divinæ legi obtemperantes agnum sacrificassent, ac degustatis illius carnibus sanguine januarum postes oblevissent, eos ut sanctificat os necessario mors præteribat? Exterminator enim, id est more carnis adversus hominis naturam universam arma ce- C perat, propter primi hominum parentis transgressionem. Tunc enim primum audivimus : c Terra es, et in terram reverteris 13. > Sed quoniam sævissimum illum tyrannum Christus eversurus erat, per sanctam suam carnem in nobis exsistens ut vita, mysterium illud veteribus præfiguratum fuit, ideoque carnes agni gustahant, et sanctificati sanguine servabantur, eosque ita volente Deo exterminator angelus præteribat, qui fuerant agni participes. Cur itaque succenses, Judæe, ad figurarum demum vocatus veritatem, quando Christus ait : Nisi manducaveritis carnem Filii hominis, et biberitis ejus sanguinem, non habebitis vitam in vobis? » Atqui majori cum fiducia ad mysteriorum comprehensionem accedere te oporteret, 363 qui fibris Mosaicis institutus, et veteribus figuris ad fidem indubitatam quasi manu deductus es.

VI, 55. Qui manducat meam carnem, et bibit meum sanguinem, habet vitam æternam : et ego resuscitabo eum in novissimo die.

Hic etjam mirari sanctum evangelistam maxime convenit, (Et Verbum caro factum est 14,) palam clamantem: non enim factum esse in carne, sed earnem factum esse incunctanter dixit, ut osten-

αύτης. Καὶ μή θαυμάσης ἐπὶ τούτψ, μηδὲ είπης κατά σεαυτόν Ἰουδαϊχώς το πως έννδει δε μαλλον ότι ψυxpor ti quate to bomp both . all' stav ele lifenta κεχυμένον όμιλήση πυρί, τότε της μέν ίδίας μονονουχὶ καὶ ἐπιλανθάνεται φύσεως, εἰς δὲ τὴν τοῦ νενικηκότος ἐνέργειαν ἀποφοιτά. Τὸν αὐτὸν οὖν ἄρα καὶ ήμεζς τρόπον, εί και φθαρτοί διά την φύσιν έσμεν της σαρχός, άλλά τη μίξει (α) την έαυτων άφέντες άσθένειαν, είς τὸ έχείνης ίδιον άναστοιγειούμεθα, τοῦτ' Εστι την ζωήν. "Εδει γάρ, έδει, μη μόνον διά του άγίου Πνεύματος είς ζωής καινότητα την ψυχήν άνακτίζεσθαι, άλλά γάρ και το παγύ τούτο και γεώδες σώμα διά παχυτέρας και συγγενούς άγιάζεσθαι μεταλήψεως, και καλείσθαι πρός άφθαρσίαν. Οιέσθω δὲ μηδαμώς ὁ νωθρὸς εἰς σύνεσιν Τουδαίος νεωτέρων ήμιν μυστηρίων άνηυρήσθαι τρόπον. Θεωρήσει γάρ έν άρχαιοτάτοις συγγράμμασι, φημί δέ τοίς Μωσαϊκοίς, προκαταγραφόμενον ήδη, και τής άληθείας φορούντα την δύναμιν, ότε και έν ψιλοίς έτελείτο τοίς σχήμασι. Τί γάρ έδυσώπησεν, είπέ μοι, τον ολοθρευτήν; τί δε και τούς προγόνους τούς έκείνων μή συναπολέσθαι τοίς Αίγυπτίοις παρεσκεύασεν, ότε κατά των πρωτοτόχων ό πάντα νικών έξωπλίζετο θάνατος; "Αρ'ούχὶ πάσιν αν γένοιτο συμφανές, ώς επείπερ τῷ θείφ νόμιρ καταπειθόμενοι τεθύκασι τον άμνον, και των έκείνου σαρκών άπογευσάμενοι κατέχρισαν τῷ αἴματι τὰς φλιάς, παρελαύνειν αύτούς, ώς ήγιασμένους, ὁ θόνατος ήναγκάζετο; Παρετέτακτο μέν γάρ κατά πάσης τῆς άνθρωπείας φύσεως ὁ όλοθρευτής, τοῦτ' ἔστιν, ὁ τῆς σαρκὸς θάνατος, διά την εν τῷ πρωτοπλάστψ παράδασιν. Τότε γάρ πρώτον ηχούσαμεν · « Γη εί, καὶ είς γην άπελεύση. > 'Αλλ' ἐπείπερ Εμελλε τὸν οῦτω δεινὸν ἀνατρέψειν τύραννον ὁ Χριστὸς, διὰ τῆς άγίας ἐαυτοῦ σαρχός, εν ήμεν γενόμενος ώς ζωή, προανετυπούτο τοίς πάλαι το μυστήριον, και άπεγεύοντο των του προδάτου χρεών, άγιαζόμενοί τε τῷ αίματι διεσώζοντο, παρατρέχοντος αὐτοὺς, κατά βούλησιν Θεοῦ, τοῦ όλοθρεύειν τεταγμένου, τούς οίπερ ήσαν μέτοχοι του άμνου. Τί τοιγαρούν χαλεπαίνεις, Τουδαίε, πρός την έχ των τύπων ήδη καλούμενος αλήθειαν, όταν λέγη Χριστός . « Έὰν μὴ φάγητε τὴν σάρχα τοῦ Υἰοῦ τοῦ άνθρώπου, και πίητε αὐτοῦ τὸ αξμα, οὐκ έχετε ζωήν έν έαυτοις; καίτοι μάλλον έχρην εύθαρσέστερόν πως έπὶ την των μυστηρίων Ιέναι κατάληψιν, διά των Μωσαϊκών προπαιδαγωγηθέντα βιδλίων, και διά σχημάτων άρχαιοτάτων ἐπὶ τὸ χρῆναι πιστεύειν άνενδοιάστως χειραγωγούμενον.

Ο τρώγων μου την σάρχα, και πίνων μου τό alμα, έχει ζωήν αιώνιον, κάγω άναστήσω αυτόν έν τη έσχάτη ήμέρα.

Κάν τούτω δή μάλιστα θαυμάσαι προσήκει τὸν άγιον εύαγγελιστήν, ε Καὶ ὁ Λόγος σάρξ ἐγένετο, > διαρρήδην άνακεκραγότα · ού γάρ δτι γέγονεν έν σαρχί, άλλ' ότι γέγονε σάρξ, ού χατενάρχησεν είπειν

¹⁹ Gen. 111 , 19. 14 Joan. 1 , 14.

⁽a) Supple της άληθους ζωής.

ίνα δείξη την ένωσιν. Καὶ οὐ δή πού φαμεν, ή τὸν έχ A deret unionem. Neque vero dicimus, aut ex Patre Πατρός θεον Λόγον είς την της σαρχός μεταπεποιήσθαι φύπιν, ήγουν την σάρχα μεταχωρήσαι πρός Λόγον : μένει γάρ έχάτερον, όπερ έστι τη φύσει, και είς εξ άμφοιν ο Χριστός, ἀπορρήτως δε και ύπερ νούν τον άνθρώπινον ήνωμένος ο Λόγος τη ίδία σαρχί, και όλην ώσπερ είς ξαυτόν μεταστήσας κατ' ενέργειαν την εν τω δύνασθαι ζωοποιείν τα ζωής ρεφίτελα. εύς ίτρη ψιτεξοάς άραεως εξήγασε εμλ άθοράν, εξέστησε δε και τον πάλαι διά την άμαρτίαν έσχύσαντα θάνατον. Ούχοῦν ε ὁ τρώγων την » άγίαν σάρχα Χριστού, ε ζωήν αιώνιον έχει · ، έχει γάρ ή σάρξ εν έαυτή τον Λόγον κατά φύσιν δντα ζωήν. Διά γάρ τουτό φησιν, ότι ε Έγω άναστήσω αύτον έν τή έσχάτη ήμέρα. . 'Αντί δὲ τοῦ είπεῖν, ὅτιπερ Αὐτὸν, τον εσθίοντα δηλόνοτι, το έμον άναστήσει σώμα, το Β Έγω τέθεικεν, ούχ ώς έτερος ων παρά την ίδιαν σάρχα, καὶ οὐ πάντως τῆ φύσει · διατέμνεσθαι γάρ είς Υίων δυάδα μετά την ένωσιν ούκ ανέχεται. Έγω σοιγαρούν, φησίν, ό έν αὐτῷ γεγονὸς, διὰ τῆς ἐμῆς δηλονότι σαρχός, «άναστήσω» τον έσθίοντα « τη έσχάτη ήμέρα. • Ήν γάρδη και άμηχανον μη ούχι πάντως νικήσαι την φθοράν, καὶ κρατήσαι θανάτου τὸν κατά φύσιν έντα ζωήν. Διὰ τοῦτο κὰν βιάζηται τὸ ἀνθρώπινον σώμα πρός το καταφθείρεσθαι δείν ό διά τῆς παραδάσεως ἐπιπηδήσας θάνατος, άλλ' ἐπείπερ ἐν ἡμῖν ο Χριστός διά τῆς ίδίας γίνεται σαρκός, άναστησόμεθα πάντως · άπίθανον γάρ, μαλλον δὲ καὶ ἀδύνατον μή ζωοποιείν την ζωήν τούς λν οίς αν γένοιτο. "Ωσπερ γάρει τις σπινθήρα λαδών άχύροις έγκαταχώσαι πολλοίς, ενα σωζόμενον έχη το του πυρός σπέρμα. ούτω και εν ημίν ο Κύριος ημών Ίησους β Χριστός διά της ίδίας σαρχός έναποχρύπτει την ζωήν, καί ώσπερ τι σπέρμα τῆς άθανασίας ἐντίθησιν, όλην τὴν έν ήμεν άφανίζου φθοράν.

'Η γάρ σάρξ μου άληθής έστι βρώσις, και τό αίνα μου αληθής έστι πόσις.

Αντιδιαστέλλει πάλιν τή του μάννα χορηγία την μυστικήν εύλογίαν, και τοίς έχ πετραίων λαγόνων νάμασι του ποτηρίου την γνώσιν. "Οπερ δε ήδη και δι' έτέρων είρηκε φθάσας, τουτο πάλιν ένταυθά φησι, πολυτρόπως του αύτου έξυφαίνων λόγου. Ού γάρ δή χρήναι λίαν ἀποθαυμάζειν αύτοζς τὸ μάννα παρεγγυά, προσδέχεσθαι δὲ μάλλον αὐτὸν, ὡς ἄρτον ἐξ οὐρανού, και χορηγόν της αιωνίου ζωής. Ο μεν γάρ πατέρες ύμων, φησίν, έφαγον το μάννα έν τη έρήμφ, καλ ἀπέθανον· ούτος δέ ἐστιν ὁ ἄρτος ὁ ἐκ τοῦ ούρανοῦ καταδαίνων, ενα τις έξ αὐτοῦ φάγη, καὶ μή ἀποθάνη.: Ή μέν γάρ τοῦ μάννα τροφή πρός όλίγον, φησί, χομιδή τον χαιρον την του σώματος χρείαν διαπαίξασα, καὶ τὸ ἐκ τῆς ἐνδείας δυσωπήσασα βλάδος, ήσθένησε πάλιν ούχ έντιθείσα τοί; βεδρωχόσι την αλώνιον ζωήν. Ούκ ήν ούν άρα βρώσις άληθής, καλ άρτος έξ ούρανοῦ τοῦτ' ἔστι · τὸ δὲ άγιον σῶμα Χριστού, πρός άθανασίαν καὶ ζωήν αἰώνιον ἀποτρέφον, βρώσι; δντως έσται άληθής. 'Αλλ' έπιον καλ δέωρ έκ

Deum Verbum in carnis mutatum esse naturam, aut carnem in Verbum transisse : manet enim utrumque id quod est natura, et unus ex utroque Christus; sed ineffabili et hominibus incomprehensibili modo unitum propriæ carni Verbum, et totam quodammodo in seipsum transferens secundum virtutem qua vivificare potest ea que vitæ indigent, a nostra quidem natura corruptionem amovisse, ac præterea morten, quæ olim propter peccatum invaluerat abegisse. « Qui manducats ergo sanctam Christi carnem, v habet vitam æternam : > habet enim caro in seipsa Verbum, quod vita est secundum naturam. Ideirco namque ait, e Ego resuscitabo eum in novissimo die. > Jam verofpro, Eum, qui manducat nimirum, meum corpus resuscitabit, Ego resuscitabo, dixit : non quasi alter exsistens a sua carne, ac non plane alter secundum naturam : nam post unionem in Filiorum dualitatem secari non potest. Ego igitur, inquit, in eo exsistens, per meam carnem vic cet, cresuscitabo eum, qui manducat nimirum, c ip novissimo die. . Fieri enim prorsus nequit ut qui secundum naturam vita est corruptionem non peret, ac vincat mortem. Proinde licet mors que per prævaricationem nos invasit humanum cor corruptionis necessitati subjiciat, tamen quia Christus per suam ipsius carnem in nobis est, omnino resurgemus : incredibilem enim est, imo vero impossibile, ut vita eos in quibus fuerit non vivificet. Quemadmodum enim scintillam multis paleis inserimus ut semen ignis servemus, sic etiam Dominus noster Jesus Christus per carnem suam in nobis vitam integit, ac veleti quoddam semen immortalitatis inscrit, quod totam que in nohis est corruptionem abolet, aup . tallem affe the

364 VI, 56. Caro enim mea verus est cibus, et sanguis meus verus est potus.

Distinguit rursus mysticam eulogiam a manna largitione, et calicis communicationem ab aquis e petrarum scissuris scaturientibus. Quod autem jam antea aliis quoque verbis dixit, hic denuo repetit, multis modis eumdem sermonem contexens. Monet enim non oportere eos manua vehementer mirari. sed se potius suscipiendum esse tanquam panem de cœlo, atque æternæ vitæ largitorem. r Patres enim vestri, inquit, comederunt manna in deserto. et mortui sunt : bic autem est panis qui de cœlo descendit, ut si quis ex ipso manducaverit, non moriatur 15. . Cibus enim manna, ad breve admodum, inquit, temporis spatium necessitate corporis delinita, et damno famis amoto, factus est rursus invalidus, cum vitam æternam non infunderet manducantibus. Non erat igitur cibus verus, et panis de cœlo nimirum : sanctum autem Christi corpus ad immortalitatem et vitam æternam nutriens, cibus profecto verus erit. Sed illi quoque

" March and 35 " T Cor. v. C.

de petra biberunt aquam. Quid autem inde conse- A πέτρας έχείνοι. Καὶ τί το έντευθεν, σησὶ, ποία δε τοίς, cutum est, inquit, et que utilitas bibentibus? mortui enim sunt. Illud igitur non erat verus potus, sed verus, ut vere loquamur, potus esse comperitur pretiosus sanguis Christi, qui totam radicitus exstirpat corruptionem, et mortem in humana carne inhabitantem subvertit. Sanguis enim utique est non vulgaris alicujus hominis, sed ipsiusmet vitæ secundum naturam. Quecirca nos corpus et membra Christi nuncupamur, ut qui per culogiam ipsum in nobis suscipimus Filium.

VI. 57. Qui manducat meam carnem, et bibit meum sanguinem, in me manet, et ego in itlo.

Multifariam nos his verbis instituit, et quoniam doctrina ista ab imperitis facile capi nequit, coriosam inquisitionem, eadem ultro citroque versando variis modis explanat, et rei utilitatem onini ex parte nobis exponit, præclarum ejus desiderium fundamentum veluti quoddam et basim fidei statuens. (Qui enim manducat meam carnem, inquit, et bibit meum sanguinem, in me manet, et ego in illo. » Quemadmodum enim si quis ceram 5 ceræ conjunxerit, utique alteram in altera esse videbit: eodem quoque, opinor, modo, qui Salvatoris nostri carnem suscipit, et bibit eins pretiosum sanguinem, ut ipse ait, unum quiddam cum eo reperitur, commistus quodammodo et immistus ei per illam participationem, ita ut in Christo quidem ipse reperiatur, et vicissim Christus in ipso. lta nos quoque Christus in Evangelio secundum Matthæum quodammodo edocebat, his verbis: · Simile est regnum coelorum fermento, quod acceptum mulier abscondit in faring satis tribus. donec fermentatum est totum 4. . Quænain autem sit illa mulier, quæ sata tria, aut quid satum omnino significet, suo loco dicetur : de solo fermento loquemur inpræsentiarum. Quemadmodum ergo Paulus ait, . Modicum fermentum totam massam fermentare 17, » sic minima eulogia totum nostrum corpus in se miscet, propriaque replet efficacia: atque ita Christus in nobis exsistit, et nos vicissim in ipso: etenim vere dici potest fermentum quidem esse in tota massa, et simili ratione massam in toto fermento. Habes paucis eorum quæ dicta p sunt sententiam. Sed si vitæ æternæ amore flagramus, si largitorem immortalitatis in nobis habere cupimus, ne, quod quidem negligentiores faciunt, eulogiam suscipere recusemus, caveamusque neve laqueum nobis et tendiculam diabolus insigniter fraudulentus struat, damnosam nempe religionem ac metum. Atenim scriptum est, inquies : « Qui manducat ex hoc pane, et de calice bibit indigne, judicium sibi manducat et bibit 10. > Ubi vero probavi meipsum, indignum me esse video. Quandonam ergo dignus eris, o quisquis hæc dicis ; quandonam teipsum Christo sistes? Nam si te peccata

πεπωκόσιν ή δνησις ; τετελευτήκατι γάρ. "Ην ούν άρα κάκείνο πόσις ούκ άληθης, άληθης δέ κατ' άληθειαν εδρίσκεται πόσις το τίμιον αίμα Χριστού, δλην έχ βάθρων ἀπορρίζουν την φθοράν, και ἀναμογλεύον τον έν τη άνθρωπεία σαρκί κατοικήσαντα θάνατον. Αξμα γάρ έστιν ούν ένδς των τυχόντων άπλως, άλλ', αύτης της κατά φύσιν ζωής. Διά τοῦτο και σώμα και μέλη Χριστού χρηματίζομεν, ώς διά τῆς εύλογίας αὐτὸν ἐν ἐαυτοίς δεχόμενοι τὸν Υίόν.

'O rowrer nov the odoxa, xal zirer nov to alua, er euol uerei, xarò er auto.

,Πολυτρόπως ήμας διά τούτων μυσταγωγεί, καὶ έπείπερ έστι δυσέφικτός πως τοίς άμαθεστέροις ό gnitionem per fidem polius requirens quam cu- Β λόγος, την ἀπό τοῦ πιστεύειν σύνεσιν ἐφ' ἐαυτῷ μάλλον άπαιτών, ή ζήτησιν άνω τε και κάτω τών αὐτων έλίττων, έξευμαρίζει ποικίλως, και πανταγόθεν ήμεν το έχ του πράγματος καταλαμπρόνει χρήσιμον, θεμέλιον ώσπερ τινά και κρηπίδα τή πίστει την έπ' αύτῷ καλλίστην ἐπιθυμίαν καταπηγνύς. ε 'Ο γάρ τρώγων μου, φησί, την σάρκα, καὶ πίνων μου τὸ αἶμα, ἐν ἐμοὶ μένει, κάγὼ ἐν αύτψ. • "Δσπερ γάρ εί τις κηρου έτέρω συνάψεις κηρώ, πάντως δήπου και έτερον έν έτέρω γεγονότα κατόψεται του αύτου, οίμαι, τρόπου και ό την σάρχα δεγόμενος του Σωτήρος ήμων Χριστού, και πίνων αὐτοῦ τὸ τίμιον αίμα, καθά φησιν αὐτὸς, ἐν ώς πρός αύτον εύρίσκεται συνανακιρνάμενος ώσπερ και άναμιγνύμενος αὐτῷ διὰ τῆς μεταλήψεως, ὡς ἐν Χριστώ μέν αύτον εύρίσκεσθαι, Χριστον δέ αυ πάλιν έν αὐτῷ. Οῦτω πως ἡμᾶς καὶ ἐν τῷ κατὰ Ματθαίον Εύαγγελίψ,Χριστό; ἐπαιδαγώγει λέγων « 'Ομοία ἐστὶν ή βασιλεία των ούρανων ζύμη, ήν λαβούσα γυνή Εχρυψεν είς άλεύρου σάτα τρία, έως οδ έζυμώθη όλον. • Τίς μέν ούν ή γυνή, τίς δέ των χαλουμένων σάτων ή τριάς, ή και τί το σάτον όλως έστιν, έν οίκείψ λελέξεται τόπψ. πρός δέ γε το παρόν είς μόνην έρουμεν την ζύμην. "Ωσπερ ούν 6 Παυλός φησιν, ότι « Μικρά ζύμη όλον το φύραμα ζυμοί; » οδτως όλιγίστη πάλεν εύλογία σύμπαν ήμων είς έαυτην άναφύρει το σώμα, και της ιδίας ένεργείας άναπληροί, ούτω τε έν ήμιν γίνεται Χριστός, και ήμεζε αυ πάλιν εν αυτώ · και γάρ δη και άληθεύων έρει τις ότι και έν παντί μέν έστιν ή ζύμη του φυράματος, και το φύραμα δε κατά τον ίσον λόγον εν όλη γίνεται τή ζύμη. Έγεις ώς εν βραγέσι των είρημένων τον νούν. 'Αλλ' είπερ έσμεν τῆς αἰωνίου ζωῆς έρασταλ, ελ τον της άθανασίας χορηγόν έν έαυτοζο έχειν εύχόμεθα, μή κατά τινας των άμελεστέρων τὸ εύλογείσθαι παραιτώμεθα, μηδέ παγίδα και βρόγου ήμιν εξαρτυέτω την επιζήμιον εύλάδειαν ό βαθύς είς πανουργίαν διάδολος. Ναι γάρ γέγραπται, φησίν. « 'Ο ἐσθίων ἐχ τοῦ ἄρτου, καὶ πίνων ἐχ τοῦ ποτηρίου άναξίως, χρίμα έαυτφ έπθίει, και πίνει · › δοκιμάσας δὲ τὰ κατ' έμαυτον, οὐκ άξιον δντα βλέπω. Πότε τοίνυν άξιος έση, και παρ' τμών ο τούτο λέγων

amojorrai · nore caurby napacripesie ro Xpiero; A usque deterreant, labi autem cessaturus sis nun-El yap medden del xatantoelobai tole dhiobipaote, όλισθαίνων δε ούχ άν ποτε παύση ι Τίς γάρ συνήσει παραπτώματα;) κατά τον άγιον Ψαλμφέον, αμέτογος εύρεθήση παντελώς του ατδίως σώζοντος άγιασμού. Ούχοῦν λογιή μέν εὐσεδέστερον σύννομον έπιτηδεύειν βίον, μεταλήψη δὲ οδτω τής εδλογίας, ού θανάτου μόνον, άλλα καί των έν ήμεν νοσημάτων άποχρουστικήν είναι πιστεύσας · κατακοιμίζει γάρ έν ήμεν γεγονώς ὁ Χριστός τον έν τοίς μέλεσι τής σαρχός άγριαίνοντα νόμον, και άναζωπυρεί μέν την είς θεδν εύλάδειαν, άπονεχροί δὲ τὰ πάθη, μή λογεζόμενος ήμιν τὰ ἐν οίς ἐσμεν παραπτώματα, θεραπεύων δὲ μάλλον ὡς νενοσηκότας. Καταδεσμοί γὰρ τό συντετριμμένον, έγείρει το πεπτωκός, ώς ποιμήν άγαθὸς, και την ψυχήν έκυτου τεθεικώς ύπερ των Β προδάτων.

KEGAA. I'.

"Οτι οὐ ζωῆς τῆς παρ' ἐτέρου μέτοχός ἐστιν ὁ Υίὸς, μαλλον δὲ κατὰ φύσιν ζωή, ὡς ἐκ ζωῆς ατά φύσιν γεγεννημένος, του Θεού και

Kading antorest us o for Harps, nario to bia τόν Πατέρα, και ό τρώγων με, κάπεῖνος ζήσεται δι' èμέ.

'Ασυμφανέστερος μέν των προκειμένων ὁ νοῦς, και ος τη τηχοιού οποχεδειά κατυπότεριτρος. υγμο ού παντελώς αποσχιρτήσει πρός το δυσεύρετον, καταληφθήσεται γάρ καλ άλώσιμος έσται τοίς όρθως εθέλουσι νοείν. "Οτε τοίνυν άπεστάλθαι φησίν έαυτον C ό Υίδς, τότε το σεσαρχώσθαι δηλοί, και έτερον ούδέν σεσαρχώσθαι δὲ όταν λέγωμεν, άνθρωπον όλοχλήρως γενέσθαι φαμέν. "Ωσπερ τοίνυν άνθρωπόν με, φησί, πεποίηκεν ο Πατήρ, και incinep in της κατά φύσιν έγεννήθην ζωής, Θεός ών Λόγος ζώ, και ανθρώπος γεγονώς της έμαυτου φύσεως του έμον έμπλήσας ναόν, τουτ' έστι το σώμα · τον αύτον δή τρόπον και ε 'Ο την εμήν εσθίων σάρκα ζήσει δι' έμέ. > "Ελαδον μεν γάρ την ἀποθνήσχουσαν σάρχα, άλλ' επείπερ ενώχηκα ταύτη, ζωή κατά φύσιν ύπάργων, διά τὸ έχ ζώντος είναι Πατρός, πάσαν είς ζωήν άνεστοιχείωσα την έμαυτου. Οδ νενίκημαι τή φθορά της σαρχός, νενίχηκα δε μαλλον αύτην ώς θεός. "Ωσπερ ούν , έρω γάρ αύθις δχνήσας ούδεν διά τό χρήσιμον, εί και γέγονα, φησί, σάρξ · τούτο γάρ D τό άπεστάλθαι σημαίνει. ζω πάλιν διά τον ζώντα Πατέρα, τουτ' έστι, την του τεχόντος εύφυλαν έν έμαντῷ διασώζων, ούτω καὶ ὁ διὰ τῆς μεταλήψεως της έμης σαραός εμέ δεχόμενος έν έαυτῷ ζήσεται, πάντως δλως [al. δλος] είς έμε μεταστοιχειούμενος, τον ζωογονείν Ισχύοντα διά το ώσπερ έχ ρίζης είναι της ζωοποιού, τούτ' έστι τού Θεού και Πατρός. Σεσαρχώσθαι δε λέγει παρά του Πατρός, χαίτοι του μέν Σολομώνος λέγοντος· « Ἡ σοφία ψαοδόμησεν έαυτή οίχον , του δε μαχαρίου Γαδριήλ τή του Πνεύματος ένεργεία την του θείου σώματος άνατιθέντος ποίησιν, ότε τή άγία προσελάλει Παρθένω .

quam : « Quis enim delicta intelliget? » ut sanctus ait Psalmista ", , vacuus omnino comperiere sanctificationis illius que in eternum nos servat. Quare pie apud te statuas recte honesteque degere. atque ita eulogiæ particeps flas, credens cam non mortis solum, verum etiam morborum nostrorum depellendorum vi pollere: Christus enim exsistens in nobis, sopit sevientem in nostris membris carnis legem, et pietatem in Deum exsuscitat, perturbationes mortificat, delicta in quibus sumus nobis non imputans, sed pólius ut tegrotos sanans. Confractum enim ulligat, 368 erigit lapeum, cen pastor bonus, et qui animam suam ponit pro due servi formam susceptiff, services cosité audivo

stansyled stant (CAP: III, singe make though

m Patre faciendis; our

Quod vite aliunde accepte particeps non sit Filius sed vita potius secundum naturam, ut ex vita secundum naturam, Deo nimiram ac Patre, go-

VI, 58. Sicut misit me vivens Pater, et ego vivo propter Patrem, et qui manducat me, et ipes vivet propler me.

Obscurior est propositi textus sententia, necvulgari difficultate involuta : verumtamen non est plane quærentibus invia, comprehendetur enim ab iis qui recte sentire voluerint. Cum ergo se sum missum esse Filius ait, tunc nibil aliud quam se incarnatum esse significat; cum autem incarnatum esse dicimus, hominem prorsus factum asserimus. Quemadmodum igitur, inquit, hominer me fecit Pater, et quia ex vita secundum natura sum genitus, Deus exsistens Verbum vivo, et h factus mea ipsius natura meum templum, id e corpus, implevi : sic etiam . Qui manducat mea carnem, vivet propter me. . Assumpsi enim ca nem mortalem, sed quoniam in hac inhabitavi, vita secundum naturam exsistens, propterea quod ex vivente sum Patre, totam ad vitam meam transformavi. Non succubui corruptioni, sed ipsam devici potius, ut Deus. Quemadmodum ergo, nec enim id propter utilitatem denuo repetere gravabor, licet factus sim caro, inquit (hoc enim significat missum esse), vivo rursus propter viventem Patrem, genitoris videlicet naturalem in meipso dotem servans: sic etiam qui per carnis meze participationem me suscipit, in selpso vivet, utique totus in me transformatus qui vivificare valeo propterea quod sum ex radice vivilica, boc est Deo ac Patre. Ait autem incarnatum se esse a Patre, quamvis Salomon dieat: « Sapientia adificavit sibi domum 44;) et beatus Gabriel virtuti Spiritus corporis divini structuram tribuat, sanctam Virginem his verbis compellans : (Spiritus enim sanctus, inquit, superveniet in te, et virtus Altis-

. 65 . 1 . mal #

3 .012

[&]quot; Psal xvm, 13. " Prov. 1x, 1. PATROL. GR. LXXIII.

simi obumbrabit tibi 11; » ut rursus intelligas, A « Πνεύμα γάρ, φησίν, άγιον έπελεύσεται έπί σέ, καί quod cum una secundum naturam deitas et in Patre 367 et in Filio intelligatur ac sancto Spiritu, non operatur quisque seorsim, sed quod per unum esse dicitur, utique id totius naturæ divine est opus. Nam cum sancta Trinitas consubstantialitatis ratione una sit, una certe quoque in omnibus virtus erit. Omnia quippe sunt ex Patre per Filium in Spiritu. Cæterum quod sæpe diximus rursum hic afferemus: quod quidem repetere, licet grave sit, tutum nihilominus ac securum est. Solet Salvator Christus ea quæ humanas vires excedunt Patris virtuti commode tribuere. Humiliavit enim seipsum factus homo, cumque servi formam susceperit, servilem conditionem non aversatur 23. Verumtamen non excludetur ab B omnibus cum Patre faciendis; operatur autem qui genuit ipsum omnia per ipsum, juxta Salvatoris ipsius vocem : « Pater enim, inquit, in me manens, ipse facit opera 13. . Cum igitur dispensationi cum carne tribuat quod ei convenit, ad Deum ac Patrem refert ea quæ vires exceduat humanas. Templum enim in virgine condere, vires hominis transilit. Sed ad hæc rursum inquiet adversarius : Quomodo aliter quid secundum naturam sit Filius revelasset, aut quomodo clare ostendisset majorem esse Patrem, quam dicendo : « Ego vivo propter Patrem? Nam si Pater vitæ largitor est Filio, quis in tantam erumpet insaniam, ut non plane intelligat id quod vitæ est particeps non idem esse cum vita secundum naturam, aut eo qui vivificare potest? Adversus bæc, doctrinam veritatis in aciem educentes, opportune dicemus: « Fatuus fatua Inquetur, et cor ejus vana intelliget ad perficiendum iniqua, et loquendum ad Dominum errorem 14. 9 Quid enim ista hæreticorum sententia esse potest iniquius? Quomodo non summus error adversus Christum vividicantem ab iis profertur, cum dicere non vereantur dementissimi homines, ipsum vivere, accepta ab alio vita, non secus ac ea quacreata sunt per ipsum? Filius ergo animal quoque erit, maxime cum vitæ sit particeps, sed non ipsamet secundum naturam vita. Animal enim aliud esse plane oportet ab ea quæ est in ipso vita. Quod si idem esse posse existimant, dicatur omne anirit : igitur neque animal nobis Unigenitus, sed vita secundum naturam censebitur. Quomodo enim verum fuerit 268 illud quod ait : « Ego sum resurrectio et vita **? > Vita enim est id quod vivificat, non quod opus habet aliunde vitam accipere, sicuti nimirum sapientia intelligitur id quod alil sapientiam largiri, non quod sapiens fieri potest. Ex vestra itaque sententia mentietur quidem veritas, nec vere loquetur Christus dicens : « Ego sum vita 44. > Præterea mentietur splendidus ille sanctorum chorus, qui verba fundit per Spiritum,

δύναμις 'Υψίστου ἐπισκιάσει σοι' › [να πάλιν ἐννοής, ότι μιάς ούσης της κατά φύσιν θεότητος, και έν Πατρί, και έν Υίφ νοουμένης, και έν τφ άγίφ Πνεύματι, ού μεμερισμένως έχαστος ένεργήσει περί τι των δντων, άλλ' όπερ αν λέγοιτο γενέσθαι καλ δι' ένδς, τούτο πάντως έστιν δίης Εργον της θείας φύσεως. Μιάς γάρ ούσης της άγιας Τριάδος κατά γε τον της ομοουσιότητος λόγον, μία δή που πάντως καλ ή ἐφ' ἀπασιν Εσται δύναμις. Πάντα γὰρ ἐκ Πατρὸς δι' Υίου εν Πνεύματι. "Ο δε πολλάκις είρηκαμεν, τούτο πάλιν έρούμεν. τὰ αύτὰ γὰρ λέγειν εί καί φορτικόν, άλλ' ούν έχει τὸ ἀσφαλές. "Εθος τῷ Σωτηρι Χριστώ τὰ δσαπέρ έστι την άνθρώπω πρέπουσαν άναπηδώντα δύναμιν, τή του Πατρός ένεργεία γρησίμως άνατιθέναι. Τεταπείνωκε γάρ έαυτον άνθρωπος γεγονώς και έπείπερ την του δούλου μορφήν κατεδέξατο, το δουλοπρεπές ούκ άτιμάζει μέτρον. Πλήν ούχ έξω χείσεται τοῦ πάντα ποιείν μετά τοῦ Πατρός : ένεργεί δὲ ὁ γεννήσας αὐτὸν δι' αὐτοῦ τὰ πάντα, κατά την αὐτοῦ τοῦ Σωτήρος φωνήν · • 'Ο Πατήρ γάρ, φησίν, δ έν έμοι μένων, ποιεί τά έργα αύτός. • 'Αποδιδούς τοίνυν τῆ οίχονομία τῆ μετά σαρχός το πρέπον, ἀνατίθησι τῷ Θεῷ καὶ Πατρί τὰ ύπερ ανθρώπου δύναμιν. Το γάρ πτίσαι ναδν εν παρθένφ, την άνθρώπου δύναμιν εξάλλεται. 'Αλλ' èpel mpos rauta males o bi evantlas. Kal mus de έτέρως το τί κατά φύσιν έστιν έξεκάλυψεν ο Υίος, ή πως αν έδειξε σαφώς ότι μείζων έστην ό Πατήρ, εί μή διά του λέγειν, ότι « Ζώ διά τον Πατέρα; » Εί γάρ γορηγός έστιν ὁ Πατήρ τῷ Υἰῷ τῆς ζωῆς, τίς είς τοσαύτην άδελτηρίαν έλάσει λοιπόν, ώς μή πάντως έννοειν ότι το μέτοχον ζωής ού ταύτον Εσται κατά φύσιν τη ζωή, ήτοι τῷ ζωοποιείν Ισχύοντι; Πρός δή τὰ τοιαύτα καὶ ήμεζς, τὸν τῆς ἀληθείας αντεξάγοντες λόγον, έρουμεν εύχαιρως · ('Ο μωρός μωρά λαλήσει, και ή καρδία αύτου μάταια νοήσει, του συντελείν άνομα, και λαλείν πρός Κύριον πλάνησιν. • ΤΙ γάρ αν γένοιτο τῆς τοιαύτης τῶν αίρετιχων έγνοίας το παρανομώτερον; Πως δε ούχ εσχάτη πλάνησις λαλείται παρ' αὐτών κατά τοῦ πάντα ζωογονούντος Χριστού, ότε λέγειν ούχ έρυθριώσιν οί παραφρονέστατοι, ζήν αύτον τής παρ' έτέρου μετέχοντα ζωής, καθάπερ τὰ δι' αὐτοῦ γεγονότα; "Αρ' οὖν Εσται λοιπόν και ζώον ημίν ο Υίος, άτε δη και ζωής ύπmal vita: sed neme, ut reor, same mentis id fece- D άρχων μέτοχος, άλλ' οὐκ αὐτὸ κατὰ φύσιν ζωή. Τὸ γάρ ζωον έτερον είναι δε! πάντως παρά την ούσαν έν αύτῶ ζωήν. Εί δὲ νομίζουσι ταυτόν είναι δύνασθαι, λεγέσθω παν ζωον ζωή · άλλ' ούχ αν, οίμαι, τις ούτω ποιήσαι σωφρονών ούκουν ούδε ζώον ήμεν ό Μονογενής, άλλά ζωή κατά φύσιν νοηθήσεται. Πώς γάρ άν και άληθεύσαι λέγων ι Έγω είμι ή άνάστασις και ή ζωή; » Ζωή γάρ έστι τὸ ζωογονοῦν, οὐ τὸ τῆς παρ έτέρου ζωής έπιδεές, ώσπερ ούν άμέλει καλ σοφία νοείται το σοφούν δυνάμενον, ού το σοφούσθαι πεφυκός. Ούχουν καθ' ύμας διαψεύσεται μέν ή άλήθεια, και ούχ άληθεύσει λέγων ό Χριστός τ Έγω

** Luc. 1, 35. ** Philipp. 11, 7, 8. ** Joan. xiv, 10. ** Isa. xxxii, 6. ** Joan. xi, 25. ** Joan.

πρός των άγίων χορός, τους διά του Πνεύματος έρευγόμενος λόγους, και ζωήν αποκαλών τον Μονογενή. Ο μέν γάρ θείος ήμιν Ψαλμφόδς ώς πρός τον Πατέρα λέγων εδρίσκεται · « Ότι παρά σολ πηγή ζωής. > 'Ο δὲ θαυμάσιος εὐαγγελιστής Ἰωάννης ἐν οίχείαις επιστολαίς ούτω φησίν · « "Ο ήν ἀπ' ἀρχής, δ άκηκόσμεν, δ εωράκαμεν τοίς δφθαλμοίς ήμών, δ έθεασάμεθα, καὶ αὶ χείρες ήμών ἐψηλάφησαν περί του Λόγου τῆς ζωῆς, καὶ ἡ ζωἡ ἐφανερώθη, και εωράκαμεν, και μαρτυρούμεν, και άπαγγελλομεν δμίν την ζωήν την αιώνιον, ήτις ήν πρός τον Πατέρα, και έφανερώθη ήμιν. ο 'Οράς άληθεύοντα τον Ψαλμφδον, και διά της Ιωάννου φωνής, ότε φησί πρός τον των δλων Πατέρα Θεόν · ("Οτι παρά ζωής δ Υίδς · δτι γάρ περί αὐτου τὰ τοιαυτά φησιν ό πνευματοφόρος, διά των αύτου πάλιν πληροφορήέστιν ό άληθινός Θεός, και ή ζωή ή αιώνιος. >

Είτα τίς, είπε μοι, λοιπόν τής των έτεροφρόνων τερθρείας ἀνέξεται ; ή τίς τῆς ἐχείνων δυσσεδείας οὐ χαταδοήσει διχαίως, ζωής της παρ' έτέρου μέτογον άποτολμώντων είπειν τον Υίον, χαίτοι τῆς άγίας και θεοπνεύστου Γραφής ούδεν μέν τοιούτον λεγούσης περί αὐτοῦ, διαβρήδην δε μάλλον βοώσης, δτι και Θεός εξη κατά φύσιν, και άληθινός, και πηγή ζωής, και ζωή πάλιν αιώνιος; Πως γάρ αν νοοίτο Θεός άληθινός ό ζωής της παρ' έτέρου δεόμενος, και ούχι μάλλον ύπάρχων αύτος κατά φύσιν ζωή; ή πῶς ἀν λέγοιτο ζωῆς έτι πηγή, ταίς παρ' έτέρου χορηγίαις είς το δύνασθαι ζήν βοηθούμενος; 'Αλλά ναλ, φησίν δ δι' έναντίας, κατά τοῦτο ζωήν είναι δώσομεν τον Υίον, καθό και αύτος δύναται ζωοποιείν, ώς έχων έν έαυτῷ τὸν ζῶντα Πατέρα. 'Αλλά οὐκ ἀρκέσει ταύτα πρός ἀπολογίαν ύμεν, ω βέλτιστοι, τής κατά του Μονογενούς δυσφημίας · άπαίδευτος δε καί πανταχή διαπίπτων ο λόγος ύμεν κάν τούτφ πάλιν άλώσεται. Το γάρ χρήναι λέγειν ζωήν άποκαλείσθαι του Υίου, επείπερ οίδε ζωογονείν τά ζωής δεκτικά, διά τὸ έχειν ἐν ἐαυτῷ τὸν Πατέρα, πως ούκ άμετρόν τινα την άμαθίαν ώδίνει; Ού γάρ ίστε δήπου, κατά το είκος, τί μέν έστι το κατά φύσιν, τί δὲ τὸ ἐκ τοῦ κατὰ φύσιν, ὡς αὐτὸ συντιθέμενον, δπερ έστι το κατά θέσιν. Ο ο θερμον μέν τη φύσει D natura, sed et alia sunt, accepta ab eo virtute calida, τό πύρ, θερμά δε καί έτερα, της ένεργείας μετέχοντα τής ἀπ' αὐτοῦ, σίδηρος τυχὸν, ή ξύλον · άλλ' ούκ επείπερ έθερμάνθη, διά τουτο λέγοιντ' αν είναι xal mup. apported Agb xal og docixin en fantois την ενέργειαν έχει. "Ηξει δε και εφ' ημάς αὐτούς τῶν παραδειγμάτων ό λόγος. Ή γραμματική τυχόν, ήτοι γεωμετρική, λογικής μέν έπιστήμης είδησις πιστεύεται . άλλ' όταν τις ίδρις γένηται γραμματικής, ήτοι της έτέρας, ούχ αύτος γραμματική νοηθήσεται τυχόν, ήτοι γεωμετρική, άλλ' έκ τής έν αδτῷ γενομένης γραμματικής γραμματικός δνομάζεται, καλ πάλιν όμοίως το έτερον " οδτω και ή κατά φύσιν ζωή

είμι ή ζωή. » Ψευδομυθήσει δὲ πάλιν καὶ ό λαμ- A et vitam vocat Unigenitum. Divinus etenim Psalmista ad Patrem ita dicere comperitur: « Quia apud te est fons vitæ 27. > Mirabilis autem evangelista Joannes in suis epistolis lta scribit: (Quod fuit ab initio, quod audivimus, quod vidimus oculis nostris, quod perspeximus, et manus nostræ contrectaverunt de Verbo vitæ, et vita manifestata est, et vidimus, et testamur, et annuntiamus vobis vitam æternam, quæ erat apud Patrem, et apparuit nobis 26. > Vides Joannis quoque testimonio Psalmistam vere loqui, cum ad universi Deum Patrem ait : (Quia apud te est fons vitæ?) Erat enim et est apud ipsum fons vitæ Filius. Nam quod de ipso hæc propheta dicat, ex ejus verbis rursum patebit. Sic enim scribit : (Et scimus quoniam Filius Dei σοι πηγή ζωής; , "Ην γάρ και Εστι παρ' αὐτῷ πηγή B venit, et dedit nobis sensum, ut cognoscamus verum Deum, et simus in vero Filio ejus Jesu Christo: hic est verus Deus et vita æterna **. > σει λόγων. Έπιστέλλει γάρ οδτως · « Καὶ οδάμεν ότι ὁ Υίὸς τοῦ Θεοῦ ήπει, καὶ έδωκεν ήμεν διάνοιαν, ίνα γινώσκωμεν τον άληθινον [Θεόν]. Καί έσμεν έν τῷ άληθινῷ, έν τῷ Υἰῷ αὐτοῦ Ἰησοῦ Χριστῷ· οὖτός

> At quis demum adversariorum feret argutias? aut quis adversus illorum impietatem non jure exclamabit, qui dicere audent vitæ quam aliunde acceperit Filium esse participem, cum sancta et divinitus inspirata Scriptura nihil tale de ipso dicat, sed aperte potius clamet Deum secundum naturam esse, et verum, et fontem vitæ, et vitam rursus æternam? Quomodo enim verus Dens esse censebitur cui vita aliunde accepta opus est, ac non est ipse potius vita secundum naturam? Aut quomodo vitæ fons dicetur, qui ut vivere possit alterius largitione juvatur? At enim, inquient adversarii, in hoc fatebimur Filium esse vitam, quod ipse quoque vivificare potest, utpote cum in seipso viventem Patrem habeat. Sed non sufficient ista vobis, o boni, ad tuendam illam adversus Unigenitum blasphemiam, sed rudis et vana vestra hic quoque ratio deprehendetur. Dicere enim vitam nuncupari Filium, quia vivificare potest ea quæ 369 vitam capiunt, propterea quod habet Patrem in seipso, nonne immensam prodit ignorantiam? Nescitis enim, ut apparet, quid sit esse secundum naturam, et esse ex eo quod est secundum naturam, positione nimirum. Verbi gratia, calidus quidem est ignis puta ferrum videlicet, aut lignum : sed non ideireo dicentur ignis, quod incaluerint: alienam quippe et non naturalem vim habent in seipsis. Idipsum exemplo a nohis sumpto confirmare licet. Grammatica, exempli gratia, aut geometria, cognitio quidem scientiæ ratione utentis esse creditur, sed al quis grammaticæ peritus aut alterius evaserit, ipse grammatica aut geometria nequaquam esse censebitur, sed ex ea quam didicit grammatica grammaticus appellatur, aut a geometria geometra : sic vita secundum naturam aliud quiddam est plane ab lis in quibus est, transformans in seipsam id quod natura tale

[&]quot; Psal. xxxv, 10. " I Joan. 1, 12. " I Joan. v, 20.

non est, Igitur cum dicatis in Filio Patrem exsi- Α έτερόν τι πάντως έστι παρά τά èν οίς γίνεται, μεταstere, velut in materia scilicet, ut quoniam vita est secundum naturam, ipse quoque vivificare possit, stulte vitam esse concedetis, ac non potius vitæ ab alio acceptæ participem, et relatione, non substantialiter ad largitoris dignitatem excitatum. Et quemadmodum nemo calefactum ferrum ignem recte vocaverit, licet ignis vim habeat, propterca quod ab eo calefactum est ; aut sicut nemo sanæ mentis grammaticum grammaticam nominaverit, propteres quod alios in ea quoque arte possit instituere : ita nullus, opinor, sanæ mentis vitam Filium appellaverit, ex eo quod possit alios quoque vivificare, cum ex eorum sententia a natura non habeat ut sit vita, sed ex virtute Patris insitum, sive propter inhabitantem Patrem. Quid autem prohibuerit, quæso, Filium ut unum ex nobis intelligi, corruptibili nempe natura præditum, si vivit propter Patrem, hoc est vita a Patre accepta, ut illi existimant? Corrumpi enim plane sequeretur, nisi in seipso viventem Patrem haberet. Et si vere eum loqui fatemur, cum ait : « Ego in Patre et Pater in me est 10, , habet quidem ipse in seipso Patrem qui vita est secundum naturam : sed est ipse in Patre, quamvis vita non sit secundum naturam. Et ne blasphemiam loquar, licet ad revincendam Dei hostium impietatem proferenda sit, deprehendetur Pater in seipso vita destitui, id 370 est habere corruptionem, sive naturam corruptibilem. Quod enim rei natura ita nos cogat sentire de Filio, quæren- C dum nobis iterum, et per multas observationes eundum, quandoquidem propositum nobis est accurate et subtiliter, ut par est, quæstionem expendere.

περ ήμεν σχοπός ταις προσηχούσαις αχριδείαις χαταλεπτύνειν το ζητούμενον.

Vitam secundum naturam Deum ac Patrem esse dicis. Recte : ita quippe se habet : sed est in Filio quoque. Id enim ex verbis etiam vestris sequitur. Percontari velim igitur deinceps, et ex vobis discere, quidnam operaturus sit erga Filium, cum in ipso exsistat? An suo genimini suam vitam impertietur, ceu experti et non habenti vitam ex seligere expertem esse vitæ Filium? At quod vitæ esi expers, quidnam aliud demum sit quam corruptibile? At non impertietur vitam suam genimini : vita enim est, licet eam ab ipso non accipiat. Quomodo igitur quidam ultra cavillantur temere deblaterantes, atque idcirco vivere Filium dicunt, quia Patrem in se habet qui vita est secundum naturam ? Nam si vivit etiam absque Patre, ut qui sit et ipse vita su'stantialiter, non jam vivit propter Patrem, id est, propter vitæ participationem ex Patre. Sin autem largitorem propriæ vitæ Patrem habeat, vita propria destitutus ipse apparebit : eam enim alteri acceptam habet, et quod initio dicebamus, animal potius est quam vita, et corruptibilis

σχευάζουσα πρός έαυτην το μη φύσει τοιούτον. Ούχουν όταν εν Υίφ λέγητε του Πατέρα υπάρχειν, ώσπερ εν όλη τυχόν, ενα, επείπερ έστι ζωή κατά φύσιν, ζωογονείν δύνηται και αύτος, άνοήτως έτι ζωή είναι δώσετε, και ούχι μάλλον ζωής τής παρ' έτέρου μέτοχον, σχέσει δὲ μάλλον, καὶ οὐκ οὐσιωδῶς εἰς τὸ του χορηγούντος άνακεκλημένον άξίωμα. Και ώσπερ ούχ άν τις εύλόγως τον θερμανθέντα σίδηρον άποχαλέσειε πύρ, κάν την του πυρός ενέργειαν έχη, διά τό έξ αὐτοῦ τεθερμάνθαι · ή καὶ πάλιν ούκ ἄν τις νοῦν έχων όνομάσαι γραμματικήν τον γραμματικόν, διά τό και έτέρους δύνασθαι χειραγωγείν είς την έπιστήμην · ούτως ούχ άν, οίμαι, τις τά είχοτα φρονών, ζωήν όνομάσαι τον Υίον διά το και έτέρους δύνασθαι ζωογονείν, ού κατά φύσιν έχοντα κατ' έκείνους τό είναι ζωή, άλλ' έχ τῆς τοῦ Πατρός ἐνεργείας ἐνεσπαρμένον, ήτοι διά τὸν ἐνοιχοῦντα Πατέρα. Τί δ' άν, είπέ μοι, και διακωλύσαι λοιπόν, ώς έξ ήμων ένα νοείσθαι τον Υίον, φθαρτής δηλονότι φύσεως, εί ζή διά τον Πατέρα, τουτ' έστι, την έχ του τεχόντος ζωήν χορηγούμενος, ώς νοούσιν αύτοί; Έφθάρη γάρ αν χατά την των νοημάτων άναλογίαν, εί μη έσχεν έν έαυτῷ τὸν ζῶντα Πατέρα. Καὶ εἰ συγχωροῦμεν ἀληθεύειν λέγοντι · « Έγω έν τῷ Πατρί, καὶ ὁ Πατήρ έν έμοι, , έχει μέν αύτος έν έαυτφ του Πατέρα ζωήν δντα χατά φύσιν - Εστι δὲ αύτὸς ἐν Πατρί, χαίτοι ζωή χατά φύσιν ούχ ων. Καὶ σιωπώ τὸ δύσφημον, εί καὶ λέγειν έχρην είς Ελεγχον τής των θεομάχων άσεδείας. άλώσεται γάρ έχων ὁ Πατήρ ἐν ἐαυτῷ τὸ ζωῆς ἔρημον, τουτ' έστι, την φθοράν, ήτοι φύσιν την φθειρομένην. "Οτι γάρ ή του πράγματος φύσις ούτως νοείν ήμας αναγκάση περί του Υίου, ζητητέον ήμεν καί έσαύθις, και διά ποικίλων Ιτέον θεωρημάτων, έπεί-

Ζωήν είναι φής κατά φύσιν τον Θεόν και Πατέρα. Καλώς · έχει γάρ ούτως, άλλ' έστι καὶ ἐν Υίῷ. Τοῦτο γάρ και ὁ παρ' ὑμῶν δίδωσι λόγος. Έροίμην δ' ἀν είκότως ήδη λοιπόν, έκεῖνο μανθάνειν ἐπιθυμῶν, τί ένεργήσει περί του Υίον, ὑπάρχων έν αὐτῷ; "Αρα μεταδώσει τῆς ἐαυτοῦ ζωῆς τῷ ἰδίφ γεννήματι, καθάπερ δεομένω, και ούχ έχοντι την ζωήν εξ αύτου; ioso? Et quomodo necesse prorsus non erit intel- D Και πῶς οὐα ἀνάγαη πάσα νοείν έρημον είναι ζωῆς τὸν Υίον; Τὸ δὲ ζωῆς Ερημον, τί ἀν Ετερον εξη λοιπόν, ή φθαρτόν; 'Αλλ' οὐ μεταδώσει τῆς ἐαυτοῦ ζωῆς τῷ γεννήματι · ζωή γάρ, καὶ εί μή δέχοιτο παρ' αὐτού. Πώς ούν έτι συχοφαντούσί τινες άθυρογλωττούντες άφυλάκτως, και διά τούτο λέγουσι ζήν τον Υίον, έπείπερ έχει ζωήν δντα κατά φύσιν έν έαυτῷ τὸν Πατέρα; Εί μέν γάρ ζή και δίχα του Πατρός, ώς ύπάρχων ούσιωδώς και αύτος ζωή, ούκέτι ζή διά τον Πατέρα, τουτ' έστι, διά την έχ Πατρός μετάληψιν. Εί δὲ χορηγόν τῆς ἰδίας ζωῆς έχει τὸν Πατέρα, ζωήν ιδίαν ούχ έχων αύτος άναδειχθήσεται · δανείζεται γάρ την παρ' ετέρου, και όπερ εξ άρχης ελέγομεν, ζώον μαλλόν έστιν, ή ζωή, και φθαρτής ήδη φύσεως. Πώς ούν έαυτον άπεκάλει ζωήν; "Η γάρ εξέσται και ήμεν

³⁰ Joan. xIV, 11.

άκινδύνως είπειν · ι Έγω είμι ή ζωή · » ή είπερ έστι A demum naturæ. Quomodo ergo selpsum vitam voσφαλερός ό λόγος · ού γάρ εξέσται ποιήματι τοίς θεοπρεπέσιν άξιώμασιν επιπηδάν οίδεν άρα ζωήν δντα κατά φύσιν έαυτον ό Υίός. Έπει πώς έσται χαρακτήρ τής ύποστάσεως του γεννήσαντος αύτον, πώς δὲ είχων καὶ ὁμοίωσις ἀκριδής; Ἡ πώς ούκ όρθως έποίει λέγων ό Φίλιππος · « Δείξον ήμεν τον Πατέρα, και άρκει ήμιν; • Και γάρ δή και δντως έννοήσαι προσήμει, ότι του Υίον τις πεθεαμένος ούπω τεθεώρηκε τον Πατέρα, είπερ ο μέν έστι κατά φύσιν ζωή, ὁ δὲ ζωής τῆς παρ' αὐτοῦ μέτογος. Οὐ γάρ άν τις ίδοι το ζωοποιούν έν τῷ ζωοποιουμένω ποτέ, εν τῷ δεομένφ τὸν ἀπροσδεά. Οὐκοῦν καὶ καθ' έτερον ψεύσεται τρόπον, είπών · « 'Ο έωραχώς έμέ, δώρακε τὸν Πατέρα, » 'Αλλ' όρα που πάλιν ό τῶν εὐσεδών τῆς Ἐκκλησίας δογμάτων ἐραστής, ὅσα ταῖς έχείνων φλυαρίαις άχολουθήσει τά άτοπα. Έχχλινέτω τοιγαρούν απ' αύτων, και παραλλαττέτω, κατά τδ γεγραμμένον, και ποιείτω μέν τρογιάς δρθάς, τάς δὲ όδοὺς κατευθυνέτω τὰς ἐαυτοῦ, καὶ πρὸς τὸ άπλουν της άληθείας δράτω κάλλος, ζωήν μεν κατά φύσιν είναι πιστεύων τον Θεόν και Πατέρα, ζωήν δέ πάλιν τον έξ αύτου γεγεννημένον Υίον. 'Ος γάρ φως έχ φωτός είναι λέγεται, ούτω και ζωή έχ ζωής · και ωσπερ τά φωτός δεόμενα φωτίζει ό θεός και Πατήρ Sià puròc iblou, rou Plou, xal sopol tà soplaç bentinà, ώς διά σοφίας ίδίας, καὶ δυναμοί τὰ δυνάμεως γρήζοντα, ώς διά δυνάμεως πάλιν ίδίας, ούτω ζωοποιεί τά δοαπέρ έστι της παρ' αύτου δεόμενα ζωής, διά ζωής ιδίας και εξ αύτου προχεομένης, τουτ' έστι, του C Ylou. 'Orav ouv heyn . (Zw did the Hattpa,) uh νομίσης ότι διά το δέχεσθαι την παρά του Πατρός ζωήν, ζήν λαυτόν δμολογεί, άλλ' έπείπερ έχ ζώντος έγεννήθη Πατρός, διά τουτο και ζήν έαυτον διίσχυρίσατο. Ού γάρ ένεχώρει μή ζην τον έχ ζώντος Πατρός. Καὶ ώσπερ εί τις λέγοι των καθ' ήμας · "Ανθρωπός είμι λογικός διά τον πατέρα · άνθρώπου, γάρ λογικού γέγονα τέχνον ούτω νοήσεις και έπ' αύτοῦ τοῦ Μονογενούς · « Ζώ, φησί, διά τὸν Πατέρα. » Έπειδή γάρ ζωή χατά φύσιν έστιν ό γεννήσας με Πατήρ, εύφυλς δέ είμι και γνήσιον γέννημα, το ίδιον αυτού κατά φύσιν ἐπάγομαι, τοῦτ' ἔστι, τὸ είναι ζωή τοῦτο γάρ bort nat 6 Hartip. Eneich ob elç th bude voeiral re xal foriv . Ex Harpos yap & Yide, el xal ouvily diδίως, είκοτως τοις φηρικοίς του λελλήσαλτος φέιφ- D μασιν, ώς ίδίοις έπισεμνύνεται.

Οὐτός ἐστιν ὁ ἄρτος ὁ ἐκ τοῦ οὐρανοῦ καταδάς. οὺ χαθώς ἔφαγον οἱ πατέρες ὑμῶν τὸ μάννα, καὶ ἀπέθανον. Ὁ τρώγων τοῦτον τὸν ἄρτον, ζήσει είς

zòr alima.

Μεγάλα, φησίν, είναι δεί τὰ ἐκ μεγάλων ἀποτελέσματα· καὶ τὰ διὰ τῆς ἄνωθεν χορηγούμενα χάριτος, οράσθαι προσήχει θεοπρεπή, και τής θείας μεγαλοδιορεάς άξια. Εί γάρ όλως ἐποιήσω παραδεκτον ἐν πίστει τὸ ἐξ οὐρανοῦ καταδαίνειν τὸν ἄρτον, ἐμποιείτω τοίς εφιεμένοις διηνεχή την ζωήν, και άκατάλη-

cabat? Aut enim licebit quoque nobis citra periculum dicere : « Ego sum vita "1, » aut si periculosum est ita loqui: non licet enim creatura in divinas dignationes invadere : scit utique Filius se vitam esse secundum naturam. Alioqui, quomodo character erit substantiæ Genitoris, quomodo imago et perfecta similitudo? Aut quomodo non recte faciebat Philippus cum diceret : « Ostende nobis Patrem, et sufficit nobis 21 ? » Utique enim censere debemus, eum qui Filium spectaverit nondum spectasse Patrem, si hic secundum naturam vita est, ille vitæ ab ipso acceptæ particeps. Nemo enim unquam viderit eum qui vivificat, in eo qui vivificatur, et qui non eget, in eo qui indiget. Igitur alio quoque modo mentietur cum ait : Qui videt me videt et Patrem 48. » Sed qui pia Ecclesiæ dogmata sectatur, videt rursus quantæ illorum nugas absurditates sequantur. Declinet igitur ab iis et convertatur, sicuti scriptum est, et dirigat vias 371 suas, atque ad simplicem veritatis pulchritudinem oculos convertat, Deum ac Patrem vitam quidem secundum naturam esse credens, et vitam rursus qui ex ipso genitus est Filium. Sicut enim lumen de lumine esse dicitur, sic etiam vita ex vita : et quemadmodum lucis expertes Deus ac Pater illuminat per suum lumen, Filium nimirum, et sapientes reddit sapientiæ capaces ut per suam sapientiam, et confirmat infirmos atque corroborat ut per propriam virtutem, ita vivificat quæcunque vitæ indigent, per vitam propriam et ex se promanantem, id est Filium. Cum dicit igitur: « Vivo propter Patrem, » noli existimare ipsum fateri se vivere propterea quod a Patre vitam accipiat, sed quia ex vivente genitus est Patre, idcirco vivere se quoque asseruisse. Nec enim fieri potest ut non vivat qui ex vivente est Patre. Et quemadmodum si quis nostrum dicat : Homo sum rationis compos propter patrem; hominis enim rationalis sum filius : sic etiam de Unigenito intelliges illa verba: « Vivo, inquit, propter Patrem. . Nam cum Pater qui me genuit vita sit secundum naturam, et nativum ac verum sim ejus genimen, proprietatem ejus ego quoque mihi assumo secundum naturam, hoc est, vita sum : Pater quippe vita quoque est. Cum autem unus ex uno intelligatur et sit (ex Patre enim est Filius, tametsi ab æterno simul erat), naturalibus Genitoris dignitatibus ut propriis jure gloriatur.

VI, 59. Hic est panis qui de cœlo descendit. Non sicut manducaverunt patres vestri manna, et mortui sunt. Qui manducat hunc panem, vivel in æler-

Magna, inquit, esse oportet quæ a magnis sunt opera, et quæ superna gratia traduntur Deo convenientia censenda sunt, et munificentia divina digna. Si enim utique credideris panem cœlitus delapsum, vitæ perennitatem indat iis necesse est qui appetierint ipsum, et immortalitatis indesi-

nentem vim habeat. Clarum enim argumentum est, Α κτον έχέτω τῆς άθανασίας τἡν ἐνέργειαν. Είη γάρ ipsum esse de cœlo panem, id est a Deo : nam æternum æterna largiri decet, non autem cibi temporarii usum, qui vel brevissimo spatio durare vix queat. Neque vero sapientis est putare panem illum esse divinitus ac superne demissum, quem tametsi majores nostri comederint, morti nihilominus 372 succubnerunt, et vos corruptionis illius damnum retinetis. Nec mirum : nec enim panis erat ille qui reddere possit immortales. Proindeque nec de cœlo esse jure censebitur ac dicetur. Nam qui de cœlo descendit, ille potest morte et corruptione potiores eos reddere, qui sunt ejus participes. Præterea panem hunc esse de cœlo, qui per Christum nimirum traditur, hoc est corpus ejus, indubitato argumento confirmabitur. Facit enim ut in æternum vivat qui eum comederit. Magna autem naturæ divinæ dignitas etiam bic cernitur, quæ nihil exiguum largiri velit, sed omnia polius supernaturalia, licet captum nostrum oh gratiæ magnitudinem excedentia a simplicioribus non credantur. Qui enim sieri posset ut tam opulenta manus non ditissima largiri velit? Idcirco Paulus miratur dicens : « Oculus non vidit , nec auris audivit, nec in cor hominis ascendit, quæ præparavit Deus iis qui diligunt illum 3. . In parvis autem lex magna præfigurabat, umbram habens futurorum bonorum, non ipsam rerum imaginem, sicut scriptum est 35 : ut in manna cibo eulogia illa quæ per Christum est , cerneretur : umbra C enim futurorum illa veteribus præfigurabantur. γράφετο.

VI, 60. Hæc dixit in synagoga, docens in Ca-

Admirabilium mysteriorum expositionem sapientissimus evengelista nobis afferens, initium ejus doctrinæ ad Salvatorem Christum merito refert, auctoritate personæ adversariis metum injiciens, cosque deterrens : magistrorum enim claritas auditorem ad credendum promptiorem sæpe facit, et ad assentiendum statim adigit. Recte autem subjungit illud, in synagoga, quasi diceret: Non unus aut alter Christum hæc dicentem audierunt : palam de omnibus in synagoga docuisae cernitur, quemadmodum ipse quoque per Isaiam prophetam loco terræ tenebroso ... Libere enim de his loquebatur, omnem Judæis excusationem præcidens, ct incredulos gravioris ob incredulitatem criminis reos faciens. Nondum enim 373 tam venerandum illud edocti mysterium jure quidem pænam deprecati essent, et ignorantiam causati mitiore judice usi essent. Sed cum illud perspectum habeant, et sæpe edocti incredulitate sua despezerint, qui fieri potest ut non jure sublata omni misericordia puniantur, et acerbissimam ei quem contempserunt

αν απόδειξις αυτη σαφής του είναι τον άρτον έξ ούρανού, τούτ' έστι, παρά θεού · έπει και πρέπειν έρουμεν αίωνια τῷ αίωνίφ χαρίζεσθαι, και μή πρό καιρού [ίσ. προσκαίρου] τροφής ἀπόλαυσεν, είς όλιγιστον πομιδή τον παιρον και μόλις άντέχειν Ισχύουσαν. Λογιείται γάρ τις ούκ έτι σοφώς άρτον είναι τον παρά θεού και άνωθεν, δν βεδρωκότες οί πρόγονοι θανάτω νενίκηνται, και την από της φθοράς ούκ άπεκρούσατε βλάδην. Καὶ θαυμαστόν ούδέν. άρτος γάρ ἀπαθανατίζειν Ισχύων έχείνος ούχ ήν. Ούχουν ούδε εξ ούρανου διχαίως αν ύπό του νοοίτο και λέγοιτο. "Ην γάρ δή και έργον τῷ ἐκείθεν καθιχνουμένω πρέπον και θανάτου και φθοράς άμείνους άποτελείν τούς μετέγοντας αύτου. 'Αναμφιλόγω δέ πάλιν άποδείξει βεδαιωθήσεται, άρτον είναι τούτον έξ ούρανου, τον διά Χριστού δηλαδή, τουτ' έστι, το σώμα αύτου. Ζήν γάρ είς αίωνα ποιεί τον άπογευσάμενον. Πολύ δὲ δή τις τὸ ἀξιόπιστον τῆς θείας φύσεως κάν τούτοις όραται, ούδεν άξιούσης χαρίζεσθαι μικρόν, πάντα δὲ μαλλον ὑπερφυῆ, εί καὶ τὴν ἡμετέραν διάνοιαν ύπερτέλλοντα, ώς διά το μέγεθος ήδη της χάριτος και άπιστεϊσθαι παρά των άπλουστέρων. Τή γάρ ούτω πλουσία χειρί πῶς ούκ έδει προσείναι τό πλούσια χαρίζεσθαι θέλον; Διό και ό Παῦλος ἀποθαυμάζει λέγων · « 'Οφθαλμός ούχ είδε, και ούς ούχ ήχουσε, και επι καρδίαν ανθρώπου ούκ ανέδη, α ήτοίμασεν ό θεός τοίς άγαπωσιν αὐτόν.» Έν μιχροίς δὲ ὁ νόμος τὰ μεγάλα διετύπου, σχιὰν έχων τῶν μελλόντων άγαθών, ούχ αύτην την είχονα τών πραγμάτων, καθά γέγραπται. ώς έν τή του μάννα τροφή την εύλογίαν όρασθαι την διά Χριστού · σκιά γάρ των μελλόντων έκείνα τοίς άρχαιστέροις προκατε-

> Tauta sixer er ty ouraywyy, bibáoxwr er Καφαρταούμ.

Θαυμαστών ήμεν μυστηρίων εξήγησεν είσενεγχών δ σοφώτατος εθαγγελιστής, ανατίθησιν είχοτως τώ Σωτηρι Χριστῷ τὴν τῆς ἐπ' αὐτοῖς διδασχαλίας ἀρχὴν, τή του προσώπου περιφανεία τον άντιπράττοντα δυσωπών, και τους οίπερ ξμελλον άντερούντες άφ. [ξεσθαι προχαταπτοών • ή γάρ των διδασχόντων Εσθ' ότε λαμπρότης ετοιμότερον πως είς πίστιν τον άκροατην έργάζεται, και γοργοτέραν παρά των παιδευομένων άπαιτεί την συναίνεσιν. Εδ δὲ δη λίαν בתמיצו שם פר בון סטרמושון . שלטטע דמף סטעל דסטדם פתλούμενος ὁ λόγος · 'Αλλ' οὐδὲ εἶς που τυχὸν ή δύο dicit : « Non in abscondite locutus sum , neque in D κατήκουσαν ταῦτα λέγοντος τοῦ Χριστοῦ · διαρρήδην έπι πάντων εν τή συναγωγή διδάξας δράται, ώσπερ ούν αύτος και διά του προφήτου 'Ησαίου φησίν' « Ούχ εν χρυφή λελάληκα, ούδε εν τόπιρ γης σκοτεινώ. > Έποιείτο γάρ εν παρρησία τούς περί τούτων λόγους, άναπολόγητον τοίς Τουδαίοις την χρίσιν άποτελών, και τοίς άπειθήσασι τὰ ἐκ του μή πιστεύειν αύτῷ δυσαγθέστερα ποιῶν ἐγκλήματα. Ουπω μέν γάρ τὸ ούτω σεπτόν παιδευθέντες μυστήριον, εύλογον αν εποιήσαντο του κολάζεσθαι την παραίτησιν, και το μηδέ όλως είδεναι προϊσχόμενοι, μετριε-

τέραν αν την του χρίνοντος υπέμειναν χίνησιν. Έγνω- A poenam luant? Tale quiddam ipse quoque de lis κότες δε και πολλάκις μυσταγωγούμενοι, είτα ταίς ἀπειθείαις ὑδρίζοντες, πῶς οὸκ ἀν εἰκότως παντὸς ἀνπρημένου λοιπόν ελέου χολάζοιντο, καλ πεκροτάτην άποπίσειαν τῷ παρ' αὐτῶν ἡτοιμασμένφ [γρ. ἡτιμασμένφ] - την δίκην; Τοιουτόν τι καλ αύτος επ' αύτοις είρηκεν o Ewifp . « El yap ut filoov, onot, xal thanga adτοίς, άμαρτίαν ούχ είγοσαν. Νυνί δε πρόφασιν ούχ Εχουσι περί της άμαρτίας αὐτων. > Παραφυλακτέον τοιγαρούν, μάλλον δέ παραιτητέον ώς θανάτου πρόξενον το δυσήχοον, και ζωής παρεκτικήν την πίστιν ήγωμεθα την εφ' οίς αν διδάσκη Χριστός. Διαφευξόμεθα γάρ ούτω το μετ' έχείνων κολάζεσθαι. Προστίθησι δέ ότι και έν Καφαρναούμ ταύτα λελάληκεν Α

Χριστός, ίνα φαίνηται μεμνημένος ακριδώς. 'Ο γάρ είδως και τόπον και κώμην, πώς αν αμάρτοι περί την των διδαχθέντων εξήγησιν; Πολλοί οὖν ἀχούσαντες ἐχ τῶν μαθητῶν αὐτοῦ, Β

είπον Σκληρός έσταν ο λόγος ούτος, τίς δύναται αὐτοῦ ἀχούειν ; Είδως δὲ δ Ἰησοῦς ἐν ἐαυτῷ, ότι γογγύζουσι περί τούτου οί μαθηταί αυτού, elner abroic.

Τούτο τοίς ανοήτοις έθος · άει γαρ των μαθημάτων καταιτιώνται τὰ λεπτότερα, και την όψηλοτέραν ή κατ' αὐτούς θεωρίαν άμαθώς διασύρουσιν, έπει μή νοούσιν αύτοι καίτοι μάλλον έχρην μανθάνειν έπείγεσθαι, και τοίς λαλουμένοις συναπολεπτύνεσθαι φιλείν, ούχ-έχ των έναντίων των ούτω σοφών χατεξανίστασθαι λόγων, και σκληρόν αποκαλείν, δ και θαυμάζεσθαι πρέπει. Πάσχουσι γάρ τι τοιούτον, όποδόν περ άν τις ὑπομένοντας βλέποι τοὺς τῶν ὁδόντων έστερημένους · έχεινοι μέν γάρ τρυφερωτέροις έπιτρέχοντες σιτίοις, άτιμάζουσι πολλάχις τὰ τῶν ἐδω- C δίμων χρηστότερα, και το κρείττον έσθ' ότε κακύνουσιν, ούγ όμολογούντες την νόσον, ύφ' ής αύτό παραιτείσθαι βιάζονται. Οἱ δὲ άμαθία σύντροφοι, καὶ φρενδς τῆς ἀγαθῆς ἡττώμενοι, καταφρίττουσι τἡν γνῶσιν, ήν έδει και σφόδρα πολλοίς καταθηράσθαι πόνοις, και διά συντόνου μάλλον έξανύειν σπουδής. 'Ανήρ μέν ούν ὁ πνευματικός τοίς του Σωτήρος ήμων έντρυφήσει λόγοις, άναδοήσει δ' αν και δικαίως · ε 'Ως γλυκέα τῷ λάρυγγί μου τὰ λόγιά σου, ὑπὲρ μέλι καὶ χηρίον τῷ στόματί μου. > 'Ο δὲ ψυχικός Ἰουδαίος μωρίαν είναι λογιούμενος άσυνέτως το πνευματικόν μυστήριον, και διά των του Σωτήρος ρημάτων έπι την ανθρώπω πρέπουσαν σύνεσιν αναδαίνειν παραχαλούμενος, επt την σύντροφον det χαταπίπτει μω- D jorum suorum stultitlam imitari hie quoque depre ρίαν, το μέν πονηρόν καλον λέγων, το δέ καλον πο νηρόν, κατά την του προφήτου φωνήν. Πατρώζει δέ πάλιν, και τῆς τῶν προγόνων ἀμαθίας ἀπομιμούμενος κάν τούτοις άλώσεται. Οἱ μέν γάρ τὸ μάννα παρά Θεού γορηγούμενοι, και της άνωθεν μετίσχοντες εύλογίας έπὶ την συνήθη χυδαιότητα κατεφέροντο, καὶ τάς εν Αιγύπτω δυσωδίας εζήτουν, πρόμμυα, καί πράσα, και κρεών λέδητας επιθυμούντες ίδειν οί δε την ζωοποιόν του Πνεύματος γάριν δέχεσθαι παραχαλούμενοι, και τον άρτον τον άληθινον, τον έχ Θεού Πατρός ήχοντα τρέφεσθαι διδασχόμενοι, πρός την έαυτων έχνεύουσε πλάνην, φιλήδονοι μαλλον δντες,

Salvator dixit : « Si enim non venissem , inquit, et locutus essem eis', peccatum non baberent. Nunc autem excusationem non habent de peccato suo 37. > Cavenda igitur, imo vero fugienda ceu mortis pararia inopedientia, et fidem de ils que Christus docet vitæ conciliatricem putemus. Sic enim cum illis nequaquem puniemur. Addit porro Christum bæc in Capharnanm dixisse, ut accurate cuncta exposuisse appareat. Qui enim locum et vicum novit, quomodo aberraverit in explicandis lis quæ docuit?

VI, 61, 62, Multi ergo audientes ex discipulis ejus, dixerunt : Durus est hic sermo, el quis potest eum audire? Sciens autem Jesus apud semetipsum quia murmurarent de hoc discipuli ejus, dixit eis.

Hæc indoctorum est consuctudo : subtiliorem doctrinam condemnant, et altiori quam ut eam eapere possint contemplationi detrahunt, quia non intelligunt ipsi: cum studium potius ad discendum afferre deberent, et una cum ils quæ dicuntur mentem acuere, non e contrario tam sapienti doctrinæ resistere, et durum vocare sermonem quem admirari debebant. Idem enim illis accidit quod edentulis qui, molliores cibos arripientes, exquisitissima sæpe contemnunt edulia, et quod bonum est interdum vituperant, celantes morbum qui eos id aversari cogit. Imperitize vero alumni, et qui pravo sunt ingenio, a cognitione abhorrent, qua multis utique laboribus et vehementi studio venari potius deberent. Vir itaque spiritalis Salvatoris nostri sermonibus summopere oblectabitur, et jure exclamabit : « Quam dulcia faucibus meis eloquia tua, super 374 mel et favum ori meo 30! > Animalis vero Judæus inepte sibi persuadens spiritale mysterium stultitiam esse, et verbis Salvatoris ad intelligentiam homini convenientem ascendere monitus, ad solitam tamen insaniam usque delabitur, malum quidem bonum dicens, et bonum malum. juxta prophetæ dictum . Patrissare vero et mahendetur. Illi enim manna a Deo suscepto, et be nedictionis supernæ facti participes, ad solitam delapsi vecordiam fetores Ægyptios desiderabant. allia, et cepas, et carnium lebetes videre cupientes : hi vero ad vivificam Spiritus gratiam sus piendam invitati, et panem illum verum, qui ex Deo Patre venit comedere edocti, ad suum errorem se conferunt, voluptatis amantes potius quam Del. Et quemadmodum horum majores ipsum manna cibum damnabant, dicentes : « Anima autem nostro exaruit in manna hoe "; » sic etiam hi rursus panem illum verum abjiciunt, non veriti dicere

« Durus est hie sermo 4. » Divinorum itaque my- Α ή φιλόθερε. Και ώσπερ οι τρύτων πρόγονοι και αυτής steriorum auditores sapientes esse oportet, ac peritis nummulariis similes, qui probam pecuniam et adulterinam agnoscant, neque ad ea quæ fide suscipinntur inextricabiles questiones intempestive afferapt, neque ruraus damnosam quandoque fidem temere iis adhibeant in quibus opus est indagine, sed unicujque corum quæ dicuntur quod congruum est reddant, ac per rectam veluti semitam east, neutram in partem deflectentes. Regia quippe via diendum est ei qui ad fidei Christianæ rectitudinem properat.

γάρ βασιλική πορεύεσθαι πρέπει τον είς δρθάτητα πίστεως τρέχοντα της εν Χριστώ. VI, 63, 65. Hoc vos scandalizat? Si ergo videritis Τοῦτο ὁμᾶς σχανδαλίζει; Filium hominis ascendentem ubi erat prius.

Præ multa inscitia quidam ex Servatoris Christi discipulis ejus verbis offendebantur. Nam cum dicentem audiissent : « Amen amen dico vobis, nisi manducaveritis carnem Filii hominis, et biberitis ejus sanguinem, non habebitis vitam in vobis **.) invitari se ad belluinam aliquam crudelitatem putabant, ita ut carnibus quidem vesci inhumaniter, et sorbere sanguinem juberentur, et quæcunque vel auditu 375 solo borrenda sunt facere cogerentur. Non enim mysterii illius decus noverant, et palcherrimam ob ipsum excegitatam dispensationem, sed illud apud semetipsos utique versabant : Quomodo corpus humanum æternam nohis vitam inseret ? aut quid ad immortalitatem condu-C cet id quod ejusdem est nobiscum naturæ? Christus ergo corum consilia intelligens : « Cuncta enim nuda et aperta sunt in oculis ejus 43, > ad comprebensionem corum que ignorabant cos rursus multis modis officiose quasi manu deducit. Vos enim, inquit, stulte admodum sermonibus meis offendimini. Nam si nondum ad credendum adduci potuiatis, quamvis meum corpus vitam vobis inditurum sepe docuerim, quid sentietis, inquit, cum ipsum quoque in colum evolare cernetis? Non enim solum polliceor me in ipsum quoque cœlum ascensurum, ne rursus obtrudatis illud quomodo; oculis vestris ipsammet rem spectabitis, ut quicusque contradizerit confundatur. Si ergo spectaveritis, inquit, in colum escendentem Filium hominis, quid porro dicetis? Non mediocriter enim insanire endemini. Nam si carnem meam vitam vobis inserere non posse putatis, quomodo volucris instar in coelum ascendet ? Si enim vivificare non possit, quia ad vivificandum natura sua comparata non est, quomodo per acrem incedet, aut quomodo in colos ascendet? Nam hoc æque carni est impossibile. Quod si prater naturam ascendet, quid prohibet demum quominus etiam viviticet, licet natura sua vivificare non possit ? Nam qui cœleste effecit id quod de terra est, vivificum quoque red-

κατηγόρουν της διά του μάννα τρουής, άποτολμώντες εννάμ ψε νε ροσηβάτακ νώμη έχυψ έδ Η' . : κιαγά Lonish. a open say opios upfin ton abton quoughmorrae nov alybirdy, our toubpientes levery . Exlyρός έστιν ὁ λόγος ούτος. » Δεί τοιγαρούν σοφούς strat tobe son below marmplen depostas, bet beetmove alvar sparrettras, we eldiver to boximov mal to παράσημον νόμισμα, και μήτε τοίς πίστει παραδέktoic axalous engreen the anefitation Changen, when τοίς της ζητήσεως δεομένοις έπασωτεύεσθαι πίστιν έσθ' ότο την επιζήμιου, αποδιδόναι όλ το έχαστιρ πρέπου των λαλουμένων, και δι' εύθείας ώσπερ ιέναι τρίδου, το έκκλίνειν έπ' άμφω παραιτουμένους. 'Οδώ

Τούτο όμας σχανδαλίζει; 'Εὰν ούν θεωρήτε R tor Ylor tou aropiasou arabalrorta, exeu fr to sporepor.

Έν πολίης άγαν της άμαθίας των ύπο τῷ Σωτηρι Χριστώ μαθητευομένων τινές έπὶ τοίς παρ' αύτου λόγοις έσκανδαλίζοντο. Έπειδή γάρ έπηκροώντο λέγοντος · « 'Αμήν, άμην λέγω όμίν, έὰν μή φάγητε την σάρκα του Υίου του άνθρώπου, και πίητε abrou to alua, oux tyers (who to taurols . . els ώμότητά τινα θηριοπρεπή καλείσθαι σφάς ύπελάμδανον, ώς σαρχοφαγείν μέν άπανθρώπως, αίμα δε βοφείν επιτάττεσθαι, και δσα και μόνον φκούσαι φρικτά, ταυτα ποιείν άναγκάζεσθαι. Ού γάρ ficeσάν πως του μυστηρίου το κάλλος, και την ηθρημέκάν τω, αφεώ καγγιατών οικολοίτιαν. τως σε λε τορεώ κάκεινό που πάντως καθ' έαυτούς έλογίζοντο. Πώς αν ημέν το ανθρώπινον σώμα την αλώνιον εμφυτεύσαι ζωήν; τί δὲ όνήσει πρὸς άθανασίαν τὸ ήμῖν όμοφυές; Συνείς τοιγαρούν ό Χριατός τὰ ἐν αὐτοίς βουλεύματα: «Πάντα γάρ γυμνά καλ τετραχηλισμένα έν τοίς όφθαλμοίς αὐτοῦ, » θεραπεύει πάλιν είς κατάληψιν των άγνοουμένων έτι πολυτρόπως χειραγωγών. Αγοήτως γάρ λίαν, δ ούτοι, φησίν, έπι τοίς παρ' έμου σκανδαλίζεσθε λόγοις. Εί γάρ ούπω πιστεύειν έγνώκατε, καίτοι πολλάκις μυσταγωγούμενοι, ότι ζωήν όμιν ενήσει το ημέτερον σώμα, τίνα τρόπον διατεθήσεσθε, φησίν, όταν αύτό και είς ούρανον άνεπτάμενον βλέπητε; Ού γάρ ὑπισχνούμαι μόνον. ότι και είς αύτον άναθήσομαι τον ούρανον, ίνα μή πάλιν λέγητε το πώς. εν οφθαλμοίς όμιν ή θέα στήσεται, πάντα δυσωπούσα τον άντιλέγοντα. Έλν ούν D βλέπητε, φησίν, είς του ούρανου αναδαίνοντα του Υίον του άνθρώπου, τί έρειτε πάλιν; Έλεγγθήσεσθε γάρ ού μετρίως άφραίνοντες. Εί γάρ μη δύνασθαι την έμην σάρμα την ζωήν όμεν ένθειναι λογίζεσθε, πως πτηνού δικήν είς οθρανόν άναδήσεται; Εί γάρ μή δύναται ζωοποιείν, ότι μή πέφυχε ζωοποιείν, mus depolarhoes, mus be ets oupavous dvabharras; Καί τούτο γάρ όμοίως αδύνατον τή σαρχί. Ει δέ άναδαίνει παρά φύσιν, τί το χωλύον έτι και ζωοποιείν αθτήν, και εί μη πέφυκε ζωοποιείν, όσον είς ίδιαν φύσιν; 'Ο γάρ οὐράνιον ἀποδείξας to and the, nat Coonordy anoreliste, nat et mi-

⁴¹ Joan. v., 61. 41 lbid. 51. 13 Hebr. 1v, 13.

τέον δε δπως ούχ άνέχεται πάλιν είς δύο χαταμερίζεσθαι Χριστούς, κατά την τινών ἀδουλίαν. 'Αμέρι-סדסי דמף במשדטי המשבמצון ששלמדבו וובדם דוש בשמיθρώπησιν. Τον γάρ Υίον του ανθρώπου φησίν άναδαίνειν, όπου ήν το πρότερον, καίτοι τοῦ ἐκ γῆς σώματος ούχ έντος άνω πρό τούτου, μόνου δὲ ἔτι καὶ καθ' έαυτον του Λόγου, πρό συνδρομής τής είς σάρκα. Καλός ούν δ Παύλος τὸ, ε Είς Κύριος Ἰησούς Χριords , by iding rederney emorabals. Ele yap Yide, καί πρό της σαρκώσεως, καί μετά την σάρκωσιν, και ούκ άλλότριον του Λόγου το ίδιον αυτου λογιούμεθα σώμα. Διά γάρ τοι τούτο και Υίον άνθρώπου φησί τὸν άνωθεν ἐξ οὐρανοῦ καταφοιτήσαντα Λόγον. Σέρξ γάρ έγένετο, κατά τον μακάριον εύαγγελιστήν, καί ούκ είς σάρκα μεταχωρήσας έκ παρατροπής. άτρεπτος γάρ και άναλλοίωτος κατά φύσιν έστιν, ώς Θεός άλλ' ώς εν ίδιω κατοικήσας ναφ, τφ έκ Παρθένου φημί, και άνθρωπος γεγονώς κατά λόγον άληθινόν. 'Αναδήσεσθαι δὲ λέγων, ένθα καὶ πρότερον ήν, δίδωσί πως έννοείν τοίς άκροωμένοις, δτι καταδέδηκεν **ΔΕ** ούρανου. Ήν γάρ ούτως είκος συνέντας του λόγου την δύναμιν, ούχ ώς άνθρώπες προσέχειν μόνον, άλλ' είδεναι λοιπόν και τον έν σαρκί θεόν Λόγον, πιστεύείν τε ότι και ζωοποιόν έστι το σώμα αὐτού.

Τὸ πτευμά έστι τὸ ζωοποιούτ : ή σάρξ οὐκ agelei oùôér.

Ού σφόδρα, φησίν, άσυνέτως το μή δύνασθαι ζωο- C ποιείν περιτεθείχατε τή σαρχί. "Όταν γάρ μόνη νοήται καθ' έαυτην ή τής σαρκός φύσις πως, ούκ Εσται δηλονότι ζωοποιός. ζωογονήσει μέν γάρ τι των δυτων ούδαμώς, δείται δὲ μάλλον αὐτή τοῦ ζωογονείν Ισχύοντος. Έπαν έλ το της ένανθρωπήσεως πολυπραγμονήται μυστήριον, είτα τίς δ ένοικών τήδε τή σαρκί μανθάνητε, διατεθήσεσθε πάντως, φησίν, εί μή καὶ αύτου κατηγορείτε του θείου Πνεύματος, ότι δύγαται ζωοποιείν, κάν μηδέν δλως ή σάρξ εξ έπιτης ώφελη. Έπειδή γάρ ήνωται τῷ ζωοποιούντι Λόγφ, γέγονεν όλη ζωοποιός πρός την του βελτίονος άναδραμούσα δύγαμιν, ούχ αύτη πρός εήν Ιδίαν βιασαμένη φύσιν του οὐδαμόθεν ήττώμενον. Κάν άσθενή τοιγαρούν ή τής σαρχός φύσις, όσον ούν ένεργήσει τούτο του ζωοποιον έχουσα Λόγον, καλ όλην αύτου την ενέργειαν ώδίνουσα. Σώμα γάρ έστι της χατά φύσιν ζωής, χαι ούχ ένός τινος των άπο της γής, έφ' ούπερ αν και ισχύσαι δικαίως τό, « Ή σάρξ ούχ ώφελει ούδέν. > Ού γάρ ή Παύλου τυχόν, άλλ' ούδὲ ἡ Πέτρου, ήγουν ἐτέρου τινός τοῦτο ἐγ ήμιν έργάσεται · μόνη δὲ καὶ ἐξαιρέτως ή τοῦ Σωτήρος ήμων Χριστού, ε έν ψ κατώκησε πάν το πίήρωμα της θεότητος σωματικώς. • Καλ γάρ αν είη των ατοπωτάτων το μέν μέλι τοίς ούχ έχουσι κατά φύσιν το γλυκύ την ίδιαν έντιθέναι ποιότητα, καὶ είς έαυτό μετασχευάζειν τό, ψπερ αν άναμίσγηται, τήν δέ του Θεού Λόγου ζωοποιόν φύσιν μή άνακομίζειν

φυκε φθείρεσθαι κατά τον ίδιον λόγον. Επιτηρη- A det, tametsi natura sua corruptioni sit obnoxium. Observandum autem rursus quo pacto se in duos Christos dividi, ut nonnulli docent, nequaquam sustineat. Indivisum enim se ubique servat post incarnationem. Filium enim hominis eo ascendere dicit, ubi erat prius 4, quamvis corpus illud terrenum antehac sursum non esset, sed solum et in seipso Verbum priusquam in carnem conveniret. Recte igitur Paulus in Epistolis : « Unus Dominus Jesus Christus 4. Unus enim est Filius, et ante incarnationem, et post incarnationem; nec alienum esse a Verbo proprium ejus corpus censebimus. Ideireo enim Filium quoque hominis ait Verhum quod cœlitus descendit. Caro enim factum est, ut ait beatus evangelista 44, non mutatione in carnem transeundo (immutabile enim et inalterabile secundum naturam est, ut Deus), sed ut in 376 suc templo, quod pimirum ex Virgine assumpsit, habitans, et revera factus homo. Cum autem ascensurum se ait ubi etiam prius erat, auditoribus aliquo modo innuit se descendisse de cœlo. Sic enim consentaneum erat ipsos, intellecta vi et sententia ejus quod dicebat, ei obtemperare non tantum ut homini, sed Deum deinceps in carne Verbum agnoscere, et credere corpus etiam ejus esse vivificum.

> VI, 64. Spiritus est qui vivificat : caro non prodest quidquam.

Non nimis absurde, inquit, vivificandi vim carni detraxistis. Nam si sola seorsim natura corporis intelligatur, non erit utique vivifica: nulla enim plane res creata vivificat, sed ipsa potius a quo vivificari possit indiget. Si autem incarnationis mysterium propius expendatur, et quis ille sit qui habitat in carne hac perceperitis, credetis utique, inquit, nisi divino quoque Spiritui detrahitis, carnem viviscare posse, quamvis caro nihil plane ex seipsa prosit. Quia enim vivificanti Verbo unita est, idcirco facta est tota vivifica, ad potioris virtutem evecta, non in suam naturam vi adacto eo qui nullatenus superari cogive potest. Licet igitur natura carnis per se vivisicare nequeat, idipsum tamen præstat Verbum vivisicum in se habens, et totam ejus efficacitatem proferens. Τρεν εle tauthy, ele το δύνασθαι ζωοποιείν, άλλ' D Curpus enim est ejus qui vita est secundum naturam, non autem alicujus terreni hominis, de quo jure dici possit illud : « Caro non prodest quidquam 47. Non enim Pauli, verbi gratia, aut Petri, vel cujusvis alterius caro id in nobis præstabit, sed unica et sola Servatoris nostri Christi, c in quo habitavit omnis plenitudo deitatis corporaliter 18. , Absurdissimum namque esset, mel qualitatem suam iis quæ nihil habent in se dulcedinis imprimere, et in seipsum id cui permistum suerit transferre, Dei vero Verbi naturam vivisieam non existimare in suam perfectionem id in quo inhabitarit corpus adducere. Quapropter de reliquis omnibus vere dicetur quod caro non prosit quidquam, de solo

[&]quot; Joan, vi, 63. " 1 Cor. viii, 6. " Joan. 1, 14. " Joan. vi, 64. " Coloss. ii, 9.

habitet, hoc est Unigenitus. Spiritum vero seipsum appellat : Spiritus enim Deus est ; et juxta beatum Paulum : « Etenim Dominus Spiritus est .. » Neque vero hæc dicimus, quod Spiritum sanctum 377 non subsistere proprie dicamus : sed quemadmodum Filium hominis seipsum dicit, quia factus est homo, sic a proprio Spiritu seipsum Spiritum appellat. Nec enim alienus est ab ipso Spiritus

VI, 64. Verba quæ ego locutus sum vobis, Spiritus et vita sunt.

Totum demum suum corpus vivifica virtute Spiritus replet. Spiritum enim deinceps carnem B suam nominat, ita tamen ut non propterea carnem esse neget : sed quia perfecte ei est unita, et totam ejus viviticam vim induit, idcirco Spiritum quoque eam nominat; nec est quod mireris, aut ea re offendaris. Si enim qui Domino adhæret spiritus cum eo unus est, quomodo non potius proprium eius corpus unum cum ipso nominabitur? Sententia igitur horum verborum est hujusmodi: Ex internis vestris cogitationibus sentio, inquit, stulte vos existimare a me dictum esse terrenum hoc corpus natura sua esse vivisicum. Sed non est verborum meorum iste scopus: tota edissertatio mea vobiscum est de Spiritu divino, et de vita æterna. Nec enim carnis natura vivificum reddit Spiritum, sed virtus Spiritus vivificum corpus facit. « Verba itaque quæ ego locutus sum vobis Spiritus sunt, » id est spiritalia, et de Spiritu; e et vita sunt, » id est vivifica, et de vita secundum naturam. Quæ quidem dicit, non quod irritam carnem suam esse velit, sed ut veritatem nos edoceat. Sed quod modo diximus, operæ pretium censemus denuo repetere. Natura carnis per se vivificare non potest : quid enim amplius esset in Deo secundum naturam? Sed nec unica et seorsim in Christo quoque esse censenda est : habet enim Verbum unitum, quod secundum naturam est vita. Cum ergo Christus eam vivificam nominat, non æque illi ac sibi, sive suo Spiritui vivificandi vim attribuit. Propter ipsum enim proprium ejus quoque corpus vivificum est, quoniam illud in suam ipsius vim reformavit. Quonam autem pacto, nec mente capi potest, nec lingua exprimi, sed silentio tantum ac fide mentem excedente debet honorari. Quod autem Filius in divinis Scripturis Spiritus quoque sancti nomine sæpe nuncupetur, ex iis quæ subjecta sunt agnoscemus. Scribit enim beatus Joannes de ipso: « Hic est qui venit per aquam et sanguinem 378 [Spiritum] Jesus Christus: non in aqua solum, sed et in aqua et Spiritu. Spiritus est qui testificatur quoniam Spiritus est veritas **. > Ecce enim Spiritum veritatem nominat, cum Chri-

Christo non poterit, propterea quod in eo vita A οίσσθαι πρός το ίδιον άγαθον, το έν ψπερ ένψαησς σώμα. Οθχούν έπι μεν των άλλων απάντων άληθης Εσται λόγος, ότι ή σάρξ ούκ ώφελει ούδέν · άτογήσει δὲ ἐπὶ μόνου Χριστοῦ, διὰ τὸ ἐν αὐτῆ κατοικῆσαι τὴν ζωήν, τουτ' έστι, τον Μονογενή. Πνευμα δέ φησιν έαυτόν. Πνευμα γάρ ὁ Θεός και κατά τον μακάριον Παύλον · « Καὶ γάρ Κύριος τὸ Πνευμά έστιν. » Καὶ ούχ άναιρούντες το ίδίως όφεστάναι το Πνεύμα το άγιον, τά τοιαυτά φαμεν : άλλ' ώσπερ Υίον άνθρώπου φησίν έαυτον, έπειδή γέγονεν άνθρωπος, οδτω πάλιν άπο του ίδιου Πνεύματος έαυτον [Πνεύμα] όνομάζει. Οδ γάρ άλλότριον αὐτοῦ τὸ πνεῦμα αὐτοῦ.

> Τὰ ῥήματα, δ λελάληκα θμίτ Πτεῦμά ἐστι καὶ ζωή boter.

"Ολον ήδη τή ζωοποιώ του Πνεύματος ένεργεία τὸ ίδιον σώμα πληροί. Πνεύμα γάρ λοιπόν την σάρκα καλεί, και ούκ άνατρέπων το είναι σάρκα αύτην. διά δὲ τὸ ἄχρως ἡνῶσθαί τε αὐτῷ, χαὶ δλην αὐτοῦ την ζωογόνον ενδύσασθαι δύναμιν, όφείλουσαν ήδη καλείσθαι και Πνεύμα και θαυμαστόν ούδεν, μηδέ γάρ έπὶ τούτφ σκανδαλισθής. Εί γάρ ὁ κολλώμενος τῷ Κυρίφ ἐν Πνεῦμά ἐστι, πῶς οὐχὶ μάλλον τὸ ίδιον αύτου σώμα εν ώς πρός αύτον όνομασθήσεται; Σημαίνει τοιγαρούν διά των προκειμένων τοιούτόν τι πάλιν 'Εχ των ενόντων όμεν διαλογισμών όπαισθάνομαι, φησίν, άσυνετούντες ότι διαλογίζεσθε, γεγον:ναι μοι λόγον τον προς ύμας, ότι τή φύσει ζωοποιόν έστι το άπο της σώμα. 'Αλλ' ούχ ούτως ήν έν τοίς έμοζς βήμασιν ο σχοπός. δλη γάρ ήν πρός όμας περί του θείου Πνεύματος ή εξήγησις, και περί της αιωνίου ζωής. Ούδε γάρ ή τής σαρχός φύσις ζωοποιόν τὸ Πνευμα έργάζεται, άλλ' ή του Πνεύματος δύναμις ζωοποιόν τό σώμα ποιεί. «Τά βήματα τοίνυν, άπερ ύμεν διείλεγμαι, Πνευμά έστι, » τουτ' έστι πνευματικά, και περί του Πνεύματος, « και ζωή έστιν, , άντι του ζωοποιά, και περί της κατά φύσιν ζωής. Και ούκ άθετῶν την ίδιαν σάρκα τὰ τοιαῦτά φησιν, άλλ' όπερ έστιν άληθές, τουτο διδάσχων ήμας. Όπερ γάρ είρηκαμεν άρτίως, τούτο πάλιν έρούμεν άναλαδόντες διά το χρήσιμον. Ή της σαρχός φύσις αύτη καθ' έαυτην ούκ αν δύναιτο ζωογονείν · έπει τί τὸ πλέον εν τῷ κατὰ φύσιν Θεῷ; 'Αλλ'ού μόνη καί καθ' έαυτην, και έν Χριστώ νοηθήσεται. Εχει γάρ ένωθέντα τον Λόγον, δς έστι κατά φύσιν ζωή. "Όταν D ούν ζωοποιόν αύτην δνομάζη Χριστός, ούχ αύτη τοσούτον, όσον έαυτφ, είτε τψ ίδίφ Πνεύματι τὸ ζωογονείν δύνασθαι μαρτυρεί. Δι' αὐτὸν γάρ καὶ τὸ ίδιον αύτου σώμα ζωοποιόν έστιν, έπείπερ αύτό πρός τήν Ιδίαν άνεστοιγείωσε δύναμιν. Το δὲ δπως οδτε νῷ καταληπτόν, οδτε γλώττη λεκτόν, σιωπή δὲ καὶ πίστει τη ύπερ νουν τιμώμενον. "Οτι δε πολλάκις τῷ τοῦ Πνεύματος ὀνόματι παρά ταις θείαις Γραpalç xalestar xal & Ylde, did two omoteraque vion είσόμεθα. Γράφει τοίνυν ό μαχάριος Ίωάννης περί αὐτοῦ· (Οὕτός ἐστιν ὁ ἐλθών δι' ὅδατος καὶ Πνεύματος Ίησοῦς Χριστός, οὐκ ἐν τῷ ὕδατι μόνον, ἀλλά καὶ ἐν τῷ ὅδατι, καὶ ἐν τῷ Πνεύματι. Τὸ Πνεῦμά ἐστι τὸ μαρ-

ευρούν, δτι τὸ Πνεϋμά ἐστιν ἡ ἀλήθεια. » Ἰδοὺ γὰρ A stus palam prædicet : «Ego sum veritas ». » Rursus Γενεύμα την αλήθειαν ονομάζει, καίτοι βοώντος διαβρήδην Χριστού· « Έγω είμι ή άλήθεια. » Παύλος δέ πάλιν ήμεν επιστέλλων φησέν : ΟΙ εν σαρκί δντες θεφ apécar où dúvavrar ûpeiç de oùx ecre en capal, all' έν Πνεύματι Θεού, είπερ Πνεύμα Θεού οίκει έν όμιν. Εί δέ τις Πνευμα Χριστού ούχ έχει, ούτος ούχ έστιν αύτου. Εί δὲ Χριστός ἐν ὑμίν, τὸ μὲν σῶμα νεκρὸν διὰ τὴν άμαρτίαν, τὸ δὲ Πνεύμα ζωή διά διχαιοσύνην. : Ίδοὺ γάρ δή πάλιν εν τούτοις το του Θεού Πνεύμα κατοικείν έν ήμιν άποφηνάμενος, αύτον είρηκεν έν ήμιν είναι τον Χριστόν. 'Αδιαίρετον γάρ του Υίου το Πνευμα αυτου, κατά γε τον έν ταυτότητι φύσεως λόγον, εί και νοοίτο ύπάρχειν Ιδιοσυστάτως. Διά τούτο πολλάκις άδιαφορεί, ποτέ μέν το Πνεύμα, ποτέ δέ έαυτον όνομάζων.

'All' slotr έξ όμων τινες, οί οὐ πιστεύουσιν. Β "Ηδει γαρ εξ αρχής ο Ίησους, τίνες είσιν οι μή πιστεύοντες, και τίς έστιν ο παραδώσων αυτόν. Kal Elege · Aià routo elpha unir, oti obbelc δύναται ελθείν πρός με, εάν μη ή δεδομένον αὐτῷ ἐκ τοῦ Πατρός μου.

Έν τούτφ δή πάλιν έστι διαρρήδην όρφν πληρούπενον το οι, ενος εφι φίρη προφέρεων προκεκεδηθείτενον · « 'Αχοή δε άχούσετε, και ού μή συνήτε, και βλέποντες βλέψετε, και ού μη ίδητε. Έπαχύνθη γάρ ή καρδία του λαού τούτου, και τά ώτα αὐτῶν έδάρυναν, και τους όφθαλμους αυτών έκαμμυσαν, μή ποτε ίδωσι τοις όφθαλμοις αύτων, και τή καρδία συνώσι, και επιστρέψωσι, και ιάσομαι αὐτούς. > Αύτήχοοι γάρ των του Σωτήρος γιγνόμενοι διδαγμάτων, καὶ οὐ παρ' ἐτέρου τινὸς τῶν ἀγίων μανθάνοντες, διά φωνής δὲ μάλλον τοῦ πάντων Δεσπότου μυσταγωγούμενοι, άλλά γάρ και τοίς του σώματος όρωντες αύτον όφθαλμοίς, ταίς σφών αύτων άνοίαις έξεπαχύνοντο, xal τον της διανοίας χαταμύσαντες όφθαλμόν, τον της δικαιοσύνης ήλιον άπευρέποντο, τον έχ της εύαγγελικής παιδεύσεως φωτισμόν ού παραδεχόμενοι πονηροί γάρ ήσαν, και πολλοίς ήδη τοίς παρψχηχόσιν ένοχοι πταίσμασι. Διά τοῦτο καὶ πώρωσιν άπο μέρους γεγενήσθαι τῷ Ίσραήλ ὁ σοφὸς ήμιν διεμαρτύρατο Παύλος. Έπει δέ και ού της τυχούσης φρονήσεως τον εν ανθρωπεία μορφή χρυπτόμενον επιγνώναι Θεόν, μη δύνασθαί φησι πρός αύτον Ιέναι τον οδπω λαδόντα σύνεσιν δε δηλονότι παρά του Θεου και άγαθή, και πάν δώρημα τέλειον άνωθέν έστι, καταδαίνον έχ του Πατρός των φώτων· , πως αν ούχί μάλλον και το έπιγνώναι Χριστόν δώρον αν γένοιτο της του Πατρός δεξιάς; και ή της άληθείας κατάληψις πώς ούκ αν νοοίτο πάσης ἐπέκεινα χάριτος; "Οσφ γάρ αν φαίνοιτο των άνωτάτω πρόξενος άγαθων, τοσούτψ μάλλον αν πρέποι της θείας αύτην ηρτησθαι φιλοτιμίας. Οὐ δίδωσί γε μήν αὐτοῖς ἀχαθάρτοις ὁ Πατήρ το έπιγνώναι Χριστον, ούδε τοίς είς εκτόπους άπειθείας ἀποφοιτῷν μελετήσασι την ἐπωφελεστάτην του Πνεύματος ένίησι χάριν · ού γάρ έδει βορδόρω τό τίμιον έπιχείσθη μύρον. Καὶ γούν ὁ μαχάριος προ-

autem Paulus nobis scribens, ait : « Qui in carne sunt Deo placere non possunt; vos autem in carne non estis, sed in Spiritu Des, si tamen Spiritus Dei habitat in vobis. Si quis autem Spiritum Christi non habet, hic non est ejus. Si autem Christus in vobis est, corpus quidem mortuum est propter peccatum, Spiritus autem vivit propter justitiam ". > Ecce enim rursus hic Dei Spiritum habitare in nobis asserens, ipsum in nobis dixit esse Christum. Indivisus enim est a Filio Spiritus ejus, secundum rationem identitatis naturæ, licet in propria hypostasi intelligatur exsistere. Proindeque indifferenter loquitur, modo Spiritum, modo semetipsum nominans.

VI, 65, 66. Sed sunt quidam ex vobis qui non credunt, Sciebat enim ab initio Jesus, qui essent non credentes, et quis traditurus esset eum. Et dicebat; Propterea dixi vobis, quia nemo potest venire ad me, nisi fuerit ei datum a Patre meo.

Hic rursus clare videre licet impletum esse id quod per unum e sanctis prophetis prænuntiatum est : « Aure audietis, et non intelligetis : et videntes videbitis, et non perspicietis. Incrassatum est enim cor populi bujus : et aures suas gravaverunt, et oculos compresserunt, ne forte videant oculis suis, et auribus audiant, et corde intelligant, et convertant se, et sanabo illos 33. 3 Nam cum ab ipsomet Salvatore, non ab alio quovis sanctorum præcepta haurirent, necnon voce Domini omnium instituerentur, adeoque corporis oculis ipsum cernerent, dementia tamen sua incrassati, et mentis oculo capti, justitiæ solem fugiebant, evangelicæ doctrinæ illuminationem non suscipientes : improbi quippe erant, et multis jam præteritis obstricti peccatis: proindeque cæcitatem ex parte contigisse in Israel, sapiens nobis Paulus testatus est 4. Cum autem non vulgaris sapientiæ sit Deum in humana forma latentem agnoscere, 379 non posse venire ad se ait eum qui cognitionem videlicet a Deo et Patre nondum acceperit: neque id abs re. Si enim comne datum optimum, et omne donum perfectum desursum est, descendens Πατρός, και μάλα εικότως. Ει γάρ ε πάσα δόσις D a Patre luminum 32 : » quomodo non donum quoque dexteræ Patris erit Christi agnitio, et veritatis comprehensio quomodo non gratiam omnem excedere censebitur? Quanto enim suprema nobis largiri bona videmus, tanto magis ipsam a divina liberalitate pendere convenit. Impuris porro iis Pater non dat Christum agnoscere, nec in iminanem incredulitatem abire conantibus utilissimam Spiritus gratiam immittit : non enim decebat pretiosum unquentum in cœnum infundi. Unde beatus propheta Isaias boni cujusvis operis studio prius purgandos esse præcipit eos qui ad Christum accedere velint, his verbis : · Quærite Deum, et in in-

⁸¹ Joan xit, 6. 89 Rom. viit, 8-10. 89 Isa. vi, 9, 10. " Rom. 21, 25. " Jac. 1, 17.

veniendo euni invocate. Et postquam vobis appro- Α φήτης 'Ησαίας, προαποκαθαίρεσθαι δείν ταζε είς πάγ pinquaverit, derelinquat impius viam suam, et vir iniquus cogitationes suas, et convertatur ad Dominum, et misericordiam consequetur, quia multum dimittet peccata vestra ". . Vides ut prius derelingnendam esse dicat veterem viam, et ab iniquis recedendum consiliis, ut peccatorum remissionem reportemus, per fidem nimirum in Christo. Justificati enim sumus non ex operibus legis, sed per gratiam quæ ex ipso est ", et datam nobis superne peccatorum oblitterationem. Atenim, dicet forsan aliquis, quid prohibuit quominus oblivioni tradiderit, et Judæis ac Israeli nobiscum peccatorum remissionem largitus sit? Ita quippe facere decebat eum qui perfecte bonus est. Sed quomodo veracem se præbebit, inquit, cum ad nos ait : Non veni vocare justos, sed peccatores ad ponitentiam **? , Quid ergo dicemus ad bæc? Solis Israelitis ac primis gratia Salvatoris destinatur: missus enim est, ut ipse asseruit, ad solas illas oves que perierunt domus Israel ". Et quidem credere volentibus ad æternam quoque vitam properare licebat. Sed qui moribus ingenuis utebantur, et veritatem indagabant, illi Dei ac Patris opitulatrice gratia in salutem per fidem servabantur; arrogans autem Pharisæus, et duræ cervicis cum illis pontifices ac seniores populi credere nolebant, quamvis a Moyse et 380 prophetis prius instituti. Sed cum ob suam vecordiam indigni dea Deo et Patre proficiscitur non receperunt. Habes istius quoque rei typum in veteribus Scripturis. Quemadmodum enim quicunque in deserto Deo diffiderunt, datum non est in terram promissionis ingredi **, sic et iis qui per incredulitatem Christum aspernantur, datum non est in regnum cœlorum ingredi, cujus typus erat terra promissionis. · Neque tamen iniquus est Deus, qui infert iram 41.) Cum enim justus sit secundum naturam, recta utique statuet, et suum judicium convenienter naturæ suæ disponet, quamvis ordinationis illius que supra nos est modum non intelligamus. Utiliter porro beatus evangelista dicit Jesum cuncta nosse, nec ignorare quinam credituri sint, et quis sum intelligatur esse Deus, quippe qui cuncta norit antequam fant 43.

VI, 67. Ex hoc multi discipulorum ejus abierunt retro : et jam non cum illo ambulabant.

Dura fere sunt insipientibus quæ sapientia sunt prædita, et quod non mediocriter eis profuturum putaveris, hoe plerumque noxium esse comperitur. Quemadmodum enim ii quibus oculi dolent

Εργον άγαθον έπιθυμίαις, τοὺς έγγίζειν έθέλοντας τῷ Χριστώ διά τῆς πίστεως ἐπιτάττει βοών . Ζητήσατε τον θεόν, και έν τῷ εὐρίσκειν αὐτον ἐπικαλέσασθε. Ήνίκα δ' αν έγγίζη όμεν, απολιπέτω ό ασεδής την όδὸν αὐτοῦ, καὶ ἀνηρ ἄνομος την βουλήν αὐτοῦ, καὶ έπιστραφήτω έπὶ Κύριον, καὶ έλεηθήσεται, ότι έπὶ πολύ άφήσει τὰς άμαρτίας ύμῶν. > 'Όρξε ὅπως προεξανίστασθαι χρῆναί φησι τῆς ἀρχαίας ὁδοῦ, καὶ των παρανόμων άπανίστασθαι βουλευμάτων, ενα την των άμαρτιών άφεσιν πομισώμεθα, διά πίστεως δί δηλονότι της εν Χριστώ. Δεδικαιώμεθα γάρ ούκ εξ έργων νόμου, άλλά κατά χάριν την έξ αὐτοῦ, καὶ την δωρηθείσαν ήμεν άνωθεν άμνησικακίαν. 'Αλλ' έρεί τις τυχόν - τοιγαρούν τί το χωλύσαν αύτον άμνησικακήσαι καὶ Ἰουδαίοις, καὶ τῷ Ἰσραήλ σὺν ἡμῖν τἡν άφεσιν επιδαφιλεύσασθαι; "Ην γάρ δή και ούτως πρέπον τῷ τελείως ἀγαθῷ. Πῶς δὶ καὶ ἀληθεύσει, φησίν, όταν λέγη πρός ήμας · « Ούκ ήλθον καλέσαι δικαίους, άλλά άμαρτωλούς είς μετάνοιαν; » Τί ούν πρός ταύτα; Μόνοις τοίς εξ Ίσραήλ και πρώτοις ή διά του Σωτήρος προσεπινοείται χάρις · άπεστάλη γάρ, ώς αύτος διεδεδαιώσατο, πρός μόνα τά απολωλότα πρόδατα οίχου Ίσραήλ. Καὶ γοῦν τοῖς ἐθέλουσι πιστεύειν έξην και είς την ζωήν ανατρέχειν την αλώνιον. 'Αλλ' οἱ μεν εύγενεστέρω συζώντες τρόπω, και της άληθείας δντες έρευνηται, την του Θεού και Πατρός χάριν συνεργόν λαδόντες είς σωτηρίαν διά πίστεως άνεσώζοντο · ὁ δὲ άλαζών Φαρισαίος, καὶ οί mum æterna vita facti essent, illuminationem quæ c σκληροκάρδιοι μετ' έκείνων άργιερείς καλ πρεσδύτεροι τοῦ λαοῦ πιστεύειν οὐκ ήθελον, καίτοι προπεπαιδευμένοι διά Μωσέως και των προφητών. Επειδή δε διά την έαυτων δυσθουλίαν ανάξιοι λοιπόν της αλωνίου ζωής ανεδείχνυντο, τον παρά του Θεού και Πατρός ούκ εκομίζοντο φωτισμόν. Έχεις και τούτου τὸν τύπον ἐν ἀρχαιοτέροις συγγράμμασιν. "Ονπερ γάρ τρόπου τοίς κατά την έρημου απιστήσασι τῷ Θεῷ τὸ εἰσελθεῖν εἰς τὴν τῆς ἐπαγγελίας οὐ δέδοται, ούτω και τοίς διά τῆς ἀπειθείας ἀτιμάζουσι του Χρεστον ούχ εδόθη το είσελθείν είς την των ούρανών βασιλείαν, ής ήν ὁ τύπος τῆς ἐπαγγελίας ἡ γῆ. « Kal ούκ άδικος ό Θεός ἐπιφέρων ἐκάστφ την όργην.» Δίχαιος γάρ ών χατά φύσιν όριε? πάντως όρθά, χαλ τό οίχεδον άπευθυνεί χρίμα πρεπόντως τη δέις φύσει, impletatis futurus sit in ipsum minister: ut rur- D xav uh vooluev autol the thac olxovoulae the όδόν. Χρησίμως γε μήν ό μαχάριος εδαγγελιστής πάντα φησίν είδέναι του Ίησοῦν, και οὐκ άγνοῆσαι πάλευ τίνες μέν οἱ ἀπειθήσειν μέλλοντες, τίς δὲ ὁ της είς αύτον δυσσεδείας ύπουργός, ίνα πάλιν νοηται θεός, ώς είδως τὰ πάντα πρίν γενέσεως αὐτων.

Έχ τούτου πολλοί των μαθητών αυτού απήλθον είς τὰ όπίσω, καὶ οὐκέτι μετ' αὐτοῦ περιεπά-

Exhapá múc tori tole douvétoic del tá copá, na! δπερ αν οίηταί τις ού μετρίως ονήσειν αυτούς, τουτο πολλάκις όρθται καλ ἐπιζήμιον. "Όνπερ γάρ τρόπον τοίς την δψιν άλγουσι την σωματικήν μάχεται μέν

³⁰ Isa. Lv, 6, 7. 37 Galat. 11, 16. 30 Matth. 1x, 13. 37 Matth. x, 6. 40 Num. xiv, 28-30. 31 Rom. 111, 5. 40 Dan. xin, 42.

χαθιδρύεσθαι τόποις, ούτω τοίς νοσούσι τὰ χατά τὸν νούν άπεχθη μέν των μαθημάτων τὰ περισχελέστερα. καί τὰ δυσευρέτοις έννοίαις ἐπεσκιασμένα, βδελυρώτατα, κάν πολύ τὸ ώφέλιμον έγοι, προσφιλή δὲ μάλλον τά μικρά, και ήδίονα, κάν μηδέν έσθ' ότε περιποιή το λυσιτελές. "Η γάρ ούχ έχ των προχειμένων τὸ εἰρημένον άληθὲς δν εὐρήσομεν; Τὸ θεῖον καὶ μέγα μυστήριον παρατιθέντος Χριστού, και διά ποιχίλων θεωρημάτων άνοιγνύντος την έπ' αύτώ κατάληψιν, και μονονουχί περιστέλλοντος ήδη το καταπέτασμα του ναού, και την έσωτέραν σχηνήν έχχαλύπτοντος, χαταμυσάττονται μέν τον ούτω σοφόν τε και ούράνιον λόγον, άπονεύουσι δὲ πάλιν είς άμαθίαν κτηνοπρεπή, και άπήλθον είς τά όπίσω, έτι σύν αύτῷ παραιτούμενοι · τοῦτο γάρ δντως έστλ τὸ, ὁπίσω πεσείν. Διὰ τοῦτο, καὶ διὰ τοῦ προφήτου φησί πάλιν Ίερεμίου πρός την άγνώμονα και φιλόνεικον Ίερουσαλήμ, την των άπειθούντων δηλονότε τροφόν · « Σύ ἀπεστράφης με, λέγει Κύριος, καλ όπίσω πορεύση. > Καὶ γὰρ δή κατά λόγον τὸν άληθη τή των αγαθών αποστροφή το όπίσω πίπτειν άκολουθεί. Θεός δὲ τὸ πᾶν ἀγαθόν. Οὐχοῦν ἀπῆλθον εἰς τά δπίσω, και πεπτώκασιν άνόπιν οί δείλαιοι, τῷ Σωτήρι μή συμδαδίζοντες έτι, πρός έτέρας δὲ ώσπερ τραπόμενοι τρίδους, και είς τά συνήθη κατασυρόμενοι πάθη. 'Αλλ' ίδωμεν πάλιν, εί μή και τούτου τὸν τύπον ἐν τοῖς τοῦ Μωσέως εὐρίσχομεν λόγοις. Ούχουν ότε μακράς διξππεύσαντες όδους, και την άγρίαν έχείνην διελάσαντες έρημον, έπ' αὐτή λοιπόν C ήσαν τής ἐπαγγελίας τή γή, κατασκεψόμενοι ταύτην κατά θείον απεστέλλοντο πρόσταγμα Ίησους τε ό του Ναυή, και σύν αύτῷ τινες έτεροι. 'Ως δὲ διοπτεύσαντες άπασαν έπι Μωσέα πάλιν άνεχομίζοντο, προσελάλουν τή συναγωγή πικρά μέν τινες · « Γή γάρ, Ερασχον, ήν κατεσκεψάμεθα αύτην, χαλεπούς έχει τους οικήτορας, και υίους γιγάντων εωράκαμεν έχει, , και όσαπερ ήν τους ακροωμένους ορρωδείν άναπείθοντα προστιθέντες διετέλουν. Ίησοῦς δὲ μετ' έχείνους πολλοίς μέν ἐπαίνοις καταστέφειν ἐπειράτο την γην · παρεκάλει δὲ λέγων · « Ἡ γη, ην κατεσκεψάμεθα αύτην, άγαθη σφόδρα · εί αίρετίζει ήμας Κύριος, είσάξει ήμας είς αὐτήν. > 'Αλλά τῶν 'Ιουδαίων οί πρόγονοι καταλιθούν μέν ότι πρέποι τον Ίησούν διετείνοντο · τοῦ δὲ πάντα Ισχύοντος Θεοῦ τὸ μηδὲν D δύνασθαι χαταψηφιζόμενοι, χαθίσαντες έχλαιον, χαθά γέγραπται, και παροξύνουσι μέν έπι τούτοις εικότως τὸν ἀπάντων Δεσπότην. Έπειδή δὲ ήσαν ἀπειθείς ούτω και δερισταί, της έπαγγελίας αποπεπτώκασιν. « Ως γάρ ώμοσα, φησίν, έν τη όργη μου, el elσελεύσονται είς την χατάπαυσίν μου. > Είτα τί τὸ ἐπὶ τούτοις; Παλινδρομείν αὐτοίς και όπίσω βαδίζειν έσαῦθις ἐπιτάττει Θεός. Λέγει γὰρ πρὸς Μωσέα · «Αδριον ἀπάραντες ἐπιστράφητε ὑμεζς ὁδὸν θάλασσαν Έρυθράν. > Έπειδή γάρ είσελθείν ούκ έδουλήθησαν, είς ην εκλήθησαν γήν, πέμπονται πρός ύποστροφήν,

τοῦ ήλίου τὸ φῶς, ήδὺ δέ πῶς ἐστι τὸ ἀφεγγέσιν ἐγ- A corporis lumen solis officit, et in obscuris locis versari gratum est, ita qui mente laborant doctrinam arduam aversantur, et quæ difficili sensu obscurata sunt, ea fastidiunt, licet in se utilitatis multum habeant, minuta vero quæque suscipiunt lisque oblectantur, licet nibil interdum utilitatis afferant. Nonne enim istud verum esse ex hoc textu comperiemus? Cum divinum et magnum mysterium Christos exponeret, variisque contemplationibus aditum ad ejus comprehensionem patefaceret, ac velo templi propemodum collecto interius tabernaculum revelaret, tam sapientem ac colestem sermonem fastidiose rejiciunt, et in belluinam ignorantiam recidunt, retroque abeunt, ut ait evangelista, nec amplius ambulare cum eo voκαθάπερ φησίν ὁ εὐαγγελιστής, και τὸ περιπατείν B lunt; hoc enim revera est, retro cadere. Ideiren per prophetam quoque Jeremiam ad ingratam et contentiosam Jerusalem, illam nempe incredulorum nutricem, ait : « Tu aversata es me, dicit Dominus, et retrorsum ibis ". . 381 Etenim, ut vere dicamus, qui a bonis avertitur, sequitur ut retro cadat. Deus autem omne bonum est. Igitur abierunt retro, et aversi ceciderunt miseri, non amplius cum Salvatore ambulantes, and ad alias vias quodammodo conversi, et in suos retrusi morbos. Sed videamus iterum numquid ejus quoque typum in scriptis Mosaicis reperiamus. Cum decursis longis itineribus, et vasta illa solitudine peragrata terram ipsam promissionis propemodum tetigissent, missi sunt, Deo ita mandante, qui eam explorarent, Jesus nempe filius Nave, et una cum ipso alii quidam. Cum autem eam totam perlustrassent, ad Mosem reversi congregationi horroris plena quidam retulerunt : « Terra enim, inquiebant, quam lustravimus, sævos habet incolas, et filios gigantum ibi vidimus, , et quæcunque metum et horrorem auditoribus incutere poterant, addere non cessabant . Jesus vero post illos multis laudibus terram efferre conebatur: « Terra quam exploravimus, valde bona est : si eligit nos Dominus, introducet nos in eam 45. > Sed Judzorum majores Jesum lapidandum esse contendebant : cumque omnipotentem Deum nihil posse censerent, sedentes lugebant, ut scriptum est ", atque eam ob rem Dominum universorum jure concitarunt. Quoniam vero adeo increduli ac petulantes erant, promissione exciderunt : « Juravi enim, inquit, in ira mea, si introibunt in requiem meam ".. Quid porro? Reverti eos et retrocedere Deus rursum præcipit. Ad Mosen enim ait: « Cras revertimini per viam in mare Rubrum 48. . Quia enim ingredi noluerunt in terram ad quam vocati sunt, reverti jubentur, et eamdem denuo viam revolvere coguntur: noluerunt enim obtemperare Jesu sermonibus, neque cum terram esse bonam audirent, ejus consiliis acquieverunt. Quod illis igitur contigit, idipsum nunc his quoque accidit. Nam iter

43 Jerem, xv, 6. " Num. xiii, 33, 34. " Num. xiv, 7, 8. " Ibid. 1. " Psal. xciv, 41 " Num;

zternz vitze edocti, et ad regnum colorum invi- A καλ την αύτην αύθις άνελίττειν δόδν άναγκάζονται · tati, incredulitate sua contumeliose dedignantur. ldcirco jure abierunt retro, sua perversitate id etiam damni consecuti, quod non amplius una cum ductore suo pergunt ad salutem.

Διά τούτο δικαίως άπηλθον είς τὰ όπίσω, και τὸ συμβαδίζειν έτι τῷ καθηγουμένψ πρὸς σωτηρίαν ταίς ξαυτών δυστροπίαις ζημιούμενοι.

382 VI, 68. Dixit ergo Jesus ad duodecim: Numquid et vos vultis abire?

Dominus noster Jesus Christus sanctos discipulos ad discedendum non excitat, neque liberam et culpæ immunem fore istam licentiam ostendit, sed nec temere discedere permittit, quasi nihit inde noxæ perpessuri sint : verum graviter potius interminatur, retro quoque ipsos missum iri, nec amplius secum ambulaturos, sed ruituros in exitium, nisi potiores se Judzeorum inscitia przestiterint. Adoratores enim apud Deum non multitudine æstimantur, sed recta fide, licet exiguus sit eorum numerus. Proindeque multos quidem esse vocatos Scriptura divina prædicat, sed susceptum iri tantum electos, et probatissimos esse quam paucissimos. Id enim ipse quoque nobis divinus sermo testatur. Idem quippe est ac si discipulis suis Salvator diceret : Si nostris verbis incunctanter creditis, si indubitata fide mysterium suscipitis, si acerbum vobis videtur et cumprimis detestandum, quod mei sermones duritiei accusantur, si cavetis Judaico more dicere : « Quomodo potest C nobis hic dare carnem suam ad manducandum **? > lubens ego vos mecum versari conspiciam, et vobiscum lætus conversabor, adeoque tanquam veros ac legitimos amicos recipio; sin autem idem quod ii qui retro ceciderunt sentitis, et una vos amando, et jure vos cum iis expello. Nec enim adoratores deerunt, evangelico præconio non unam tantum Judæam, sed totum terrarum orbem pervadente, ac in unam veluti societatem omnes undique vocante, et ad veritatis agnitionem facile congregante. « Vide ergo bonitatem et severitatem Dei, » ut Paulus loquitur ": in eos quidem qui ceciderunt, severitatem; bonitatem vero rursus in eos qui agnituri sunt ipsum, si permanserint in bonitate, ut alicubi rursum beatus Paulus asseruit71. Nam et ipsi excidentur : qui enim naturalibus ramis non pepercit, nec insitis parcet ". Intelligat ergo et ex his discat qui præ amentia in fide claudicat, nisi velit morbum illum excutere, retro quidem se abiturum, et duce amisso qui ad vitam æternam 383 deducat, in infernum detrusum iri, et suam temeritatem ibi defleturum : « Ibi enim erit, inquit, fletus et stridor dentium 13. > Porro aliud quiddam hic utile subinnui videtur, cum Jesus discipulis suis ait : « Numquid et vos vultis abire "? » Ne putarentur enim etiam ipsi Judaica temeritate simul abripi et labi cum incredulis, aut alioqui cum

ού γάρ ήθελησαν άχολουθήσαι τοῖς Ἰησοῦ λόγοις. ούδὲ ἀγαθήν ἀχούοντες γῆν, ἐτίμων τῆ συναινέσει τον σύμδουλον. "Οπερ ούν έχεινοι πεπόνθασι, τούτο και ούτοι νυνί. Διδασκόμενοι γάρ την όδον της αίωνίου ζωής, και είς την των ούρανων βασιλείαν είστρέχειν παρακαλούμενοι, ταϊς άπειθείαις δδρίζουσι-

> Elaer our roic ducena o Incour. Mh nal busic Belers badreir.

Ού προτρέπει πρός απόστασιν τούς αγίους αποστόλους ὁ Κύριος ημῶν Ἰησοῦς Χριστός, οὐδὶ ἐλευθέραν αύτοις και άκατηγόρητον του πράγματος επιδεικνύει την άδειαν, άλλ' ούδὲ προχείρως ἀπονεύειν ἐφίησιν, ώς ούδεν πεισομένους έχ τούτου το βλάδος · άπειλεί δὲ μάλλον εύφυῶς, ὡς εί μἡ φαίνοιντο πρείττους τῆς Τουδαίων απαιδευσίας, οπίσω και αυτοί πεμφθήσονται, καλ ούκέτι σύν αὐτῷ βαδιούνται, κατοιχήσονται δὲ πρὸς ἀπώλειαν. Οὸ γάρ ὁ πολὺς ἐν ἀριθμῷ προσκυνητής πάντως έσται παρά Θεφ και τίμιος, άλλ' ὁ ἐν ὁρθή διαπρέπων πίστει, καὶ εὶ φαίνοιτο βραγύς. Διά τούτο πολλούς μέν είναι τούς κεκλημένους ή θεία λέγει Γραφή, παραδεχθήσεσθαι δέ μόνους τους έχλεκτους, και δοκιμωτάτους όλίγους δυτας πομιδή. Καὶ τοῦτο γὰρ αὐτὸς ὁ θεῖος ἡμῖν διεμαρτύρατο λόγος. "Ομοιον τοίνυν, ώς εί καλ Εφασκε τοίς έαυτου μαθηταίς ὁ Σωτήρ. Εί μέν τοίς ήμετέροις άμελλητί καταπείθεσθε λόγοις, εί τὸ κατηγορούν ενδοιάζειν αφέντες απεριεργάστω πίστει λοιπόν παραδέχεσθε το μυστήριον, εί πικρόν ήμίν φαίνεται, και βδελυρίας ού τῆς τυχούσης ἀνάμεστον τό σχληρίαν των έμων χατηγορήσαι λόγων, εί παραιτείσθε λέγειν Τουδαίχως · « Πως δύναται ύμιν ούτος δούναι την σάρχα φαγείν; , δψομαί τε συνόντας ήδέως, και συνδιαιτήσομαι χαίρων, και γνησίους δντας άγαπω · εί δὲ τοῖς όπίσω πεσούσι τὰ ίσα φρονείν έγνώκατε, και συναποτρέχειν έφίημι, και συναπελαύνω διχαίως. Οδ γάρ επιλείψουσι προσχυνητα!, των εθαγγελικών κηρυγμάτων ούκ είς μόνην λαληθησομένων την 'Ιουδαίαν, άλλ' είς πάσαν ήδη περιφοιτώντων την οίχουμένην, και καθάπερ είς θίασον Ένα τούς άπανταγόσε χαλούντων, χαλ συναγειρόντων εύπετως επί την της άληθείας επίγνωσεν. « Ίδε τοιγαρούν χρηστότητα και αποτομίαν θεού, > καθάπερ ό Παυλός φησι · και άποτομίαν μεν έπι τοίς άπειθήσασι, χρηστότητα δὲ πάλιν ἐπὶ τοῖς μέλλουσιν ἐπιγινώσχειν αύτον, έαν επιμένουσι τή χρηστότητι, χαθάπερ που πάλιν ὁ Παύλος διζοχυρίσατο. Έπει και αύτοι ξακοπήσονται . ο γάρ των κατά φύσιν ού φεισάμενος κλάδων, οὐδὲ τῶν ἐγκεντρισθέντων φείσεται. Ίστω τοιγαρούν και παιδευέσθω διά τούτων ό γωλεύων έξ άνοίας περί την πίστιν, ώς εί μη βούλοιτο τής τοιαύτης καταλήξαι νόσου, βαδιείται μέν είς τά δπίσω, και τον καθηγούμενον έτι πρός ζωήν αἰώνιον ούχ έχων κατοιχήσεται μέν είς άδου στυγνός, άνοιρώξει δε την έαυτου δυσδουλίαν - « Έχει γάρ Εσται, φησίν, ὁ κλαυθμός καὶ ὁ βρυγμός τῶν ὁδόντων. >

⁹ Joan. vi, 53. 70 Rom. xi, 22. 11 ibid. 71 ibid. 21. 13 Matth. viii, 12, 14 Joan. vi, 68.

Είχος δὲ δη πάλιν και Ετερον ημίν ὑποσημαίνεσθαι Α illis in eum murmurare quasi dura doceret, et χρήσιμον, διά του λέγειν τοίς έαυτου μαθηταίς τον Ίησοῦν : « Μή καὶ όμεῖς θέλετε ὑπάγειν ; » Ίνα γάρ uh voulCorveo nat abrot rais Toubainais apablais συναποφέρεσθαι, καλ συγκατολισθαίνειν τοίς άπειθήσασιν, ή και άλλως καταδοήσαι μετ' έκείνων αὐτοῦ, όρθης και άκατηγορήτου πίστεως, δ δή και γέγονεν.

impossibilia auditoribus suis proponeres, commodum rogavit utrum statuissent ipsi cum illis discedere, ut eos hac interrogatione ad confessionen rectæ et inculpatæ fidei provocaret, uti quoque contigit.

ώς σχληρά μεν διδάσχοντος, άδύνατα δε μυσταγωγείν επιχειρούντος τους ακροωμένους, επύνθάνετο χρηof use at Belinton actuals at the met excitor amountain, the Bid touton making mode duploylar the

KEDAA. A'.

Ότι τύπος ήν τοῦ Χριστοῦ προηγουμένη τοῦ λαοῦ κατά την έρημον ή άγια σκηνή, καὶ ἡ κιδωτὸς δὲ ἡ ἐν αὐτῷ, καὶ ἡ λυχνία, καὶ τὰ θυσιαστήρια, τό τε τοῦ θυμιάματος καὶ τὸ τῶν χαρχωμάτων, αυτόν έσήμαινε τον Χριστόν.

Απεκρίθη αὐτῷ Σίμων Πέτρος · Κύριε, πρός tira ἀπελευσόμεθα; 'Pήματα ζωής alwriou EXEIC.

Δι' ένδς οι πάντες λαλούσι του προυχοντος, την άγίαν δυτως πρεπωδεστάτην άποσώζοντες επιστήμην, ίνα δή τύπος τοίς μετ' αύτους κάν τούτω πάλιν εύρίσκοιντο σώφρονός τε καλ άξιαγάστου λογισμού. Χρή γάρ είς διδασκάλου λαλείν άκολς, ούχι πάντας άδιακρίτως προπηδώντας των άλλων προαλέστερον, καί το άγορεύειν ούκ αὐτοίς πρεπόντως άρπάζοντας, παραχωρείν δε μάλλον επείγεσθαι σοφώς τοίς οίπερ αν είεν και βουλή και τάξει προτεταγμένοι. Διά τούτο και ό Παύλος, « Προφήται, φησι, δύο ή τρείς λαλείτωσαν, και άνά μέρος. > Ού [ίσ. οί] γάρ έπειδήπερ τή της προφητείας τετίμηνται χάριτι, διά C τούτο δή μάλλον έπιστημόνως τοίς ακροωμένοις προσλαλείν διεχελεύετο. Ούχουν επιστήμης ήν έργον άγιοπρεπούς το ύπερ πάντων απολογείσθαι μόνον έἄν τὸν ψπερ ὑπῆρχε τὸ μείζον ἐν τάξει. • Πρὸς τίνα τοιγαρούν άπελευσόμεθα, , φησίν, άντί του, Τίς ήμας μυσταγωγήσει τα παραπλήσια; ή και? Τίνι προσελθόντες το πρείττον εύρησομεν; ε 'Ρήματα ζωής αίωνίου έχεις ι ού σχληρά, χαθάπερ έχεινοί φασιν, άλλ' είς το πάντων εξαίρετον αναφέροντα, τουτ' έστιν, είς άκατάληκτον και μακραίωνα βίον, και φθοράς απάσης εξωχισμένην ζωήν. Δήλον δε δήπου πάντως ήμιν και διά τούτων έσται των λόγων, ώς ένι και μόνφ διδασκάλφ δεί προσκαθέζεσθαι τῷ Χριστώ, και προσεδρεύειν άπαραλείπτως τε και άπερισπάστως αὐτῷ, καὶ αὐτὸν ποιείσθαι καθηγητήν, ποδηγείν είδότα καλώς είς ζωήν την ἀπέραντον. Ούτω γάρ, ούτω και είς την ούράνιον τε και θείαν αθλήν άναδησόμεθα, και είς την των πρωτοτόκων Έκκλησίαν είσελαύνοντες, τοίς ύπερ νουν τον άνθρώπινον έντρυφήσομεν άγαθοίς. "Οτι γάρ έστιν άγαθόν τε και σωτήριον χρημα το μόνφ βούλεσθαι χαταχολουθείν τῷ Χριστῷ, χαὶ αὐτῷ συνείναι διά παντός, και αύτη μεν άναμφιλόγως ή του πράγματος πληροφορήσει φύσις. Οὐδεν δε ήττον και έκ τῶν ἀργαιοτέρων Γραμμάτων είσόμεθα. Οὐχοῦν ὅτε τὰς Αίγυπτίων πλεονεξίας ἀποδυσάμενοι πρός την της έπαγγελίας γήν οι έξ Ίσραήλ ηπείγοντο, ούκ ατάκτους

CAP. IV.

Quod sanctum tabernaculum quod in deserto populo præferebatur, figura Christi erat, et quod arca quæ in eo tabernaculo erat, et lucerna, adeoque altaria, cum thymiamatis sum oblationum, ipsum significabant Christum.

VI, 69. Respondit ergo ei Simon Petrus : Domine, ad quem ibimus? Verba vite aterne habes.

Per unum illum qui cæteros inter eminebat loquuntur omnes, sanctam utique et sanctis congruentem servantes disciplinam, ut etiam hoc pacto posteris exemplum præberent prudentiæ singularisque modestize. Decet enim non omnes confuse nec allos præ aliis ad loquendum temere prosiliendo magistri aures obtundere, sed dicendi locum lis cedere qui consilio et ordine cæteris præsunt. Eam ob rem Paulus, e Prophetæ, inquit, duo aut tres dicant, idque vicissim "... Quia enim prophetize gratia ornati erant, idcirco suos auditores alloqui majori cum sapientia jubebantur. Opus igitur erat sanctis dignæ prudentiæ, ei soli cunctorum nomine respondendi vices deferre, qui loco et ordine major erat. Ad quem igitur ibimus? > inquit; pro eo quod est, Quis nos similia docebit? vel, Apud quem meliora inveniemus? . Verba vitæ æternæ habes, o non dura, sicuti aiunt illi, sed que ad rem omnium præstantissimam deducunt, 286 boc est ad æternam et longævam vitam, et ab omni corruptione alienam. Ex his autem verbis discere profecto poterimus, uni ac soli magistro Christo esse adhærendum, eumque nobis ducem adhibendum qui nos ad vitam sempiternam rite deducere potest. Sic enim, sic in collestem ac divinam ingrediemur aulam, et in primogenitorum Ecclesiam intromissi, bonis cumulabimur que bumano ingenio capi nequeunt. Rem quippe honam ac salutarem esse, unum Christum sequi velle, cum eoque perpetuo versari, ipsa rei natura manifeste demonstrabit. Sed nihilominus ex veteribus Scripturis id agnoscemus. Cum Ægyptiorum excussa tyrannide ad promissionis terram Israelitæ pergerent, non incertis et vagis itineribus, neque quocunque vellent serri permisit Deus : dubium quippe non erat eos vagos fore si duce destituerentur. Quapropter scriptum est rursus ad information nostram in libro qui Numerorum dicitur : « Et die qua statutum est tabernaculum, texit nubes

tabernaculum, domum testimonii : et vespere erat a motelobat tac mopelac autouc Bedc, oddt onomes do super tabernaculum velut species ignis usque mane. Ita fiebat semper : nubes tegebat illud die, et species ignis nocte. Et cum ascendisset nubes a tabernaculo, et postea promovebant filii Israel; et in loco ubicunque steterat nubes, ibi castra collocabant filii Israel. Per præceptum Domini promovebunt. Et custodient filii Israel custodiam Dei, et non promovebunt. Per vocem Domini in castris erunt, et per vocem Domini promovebunt 76. > Vides ut sequi jubeantur, et castra movere simul cum ascendente nube, et rursum cum ipsa subsistere et conquiescere? Adhærere quippe ductori suo, cum ipsis Israelitis tunc temporis, tum nobis impræsentiarum non separari a Christo salutare est. lpse enim erat veteribus ut tabernaculum, et nubes, et tanquam ignis adembratus, sed, quantum in nobis est, rei historiam ad spiritalem sensum transferemus. γάρ ήν τοίς άρχαιοτέροις και ώς σκηνή, και νεφέλη, και ώς πύρ μορφούμενος · μετοισθήσεται & πάλιν, ώς έφικτον, τής Ιστορίας ο λόγος έπὶ το πνευματικόν.

Postquam (Sapientia adificavit sibi domum,) ut scriptum est ", ac verius tabernaculum, id est templum illud ex Virgine sibi exstruxit, descendit in ipsam 385 incomprehensibili ac divina ratione qui est in sinu Dei ac Patris sui Deus Verbum, et homo factus est 78, ut jam illuminatis ac tanquam in die ambulantibus, juxta Pauli dictum'79, nubes fieret obumbrans, et perturbationum æstum qui ex infiradhuc et in tenebris versantibus, ignis illuminans, et in ardorem Spiritus eos transformans. Qui namque boni sunt, calidos Spiritu esse credimus : ec enim aliam ob causam existimo nubem interdiu supra tabernaculum apparere, ignem vero noctu. Quod autem sequitur, non suopte nutu progrediendum, sed consistendum aut pergendum ad nubis motum, figura rursum erat, ut intelligeres id quod a Christo dictum est : « Si quis mihi ministrat, me sequatur : et ubi ego sum, illic et minister meus erit **. > Constantia enim in eo sequendo, eique jugiter adhærendo significatur, dum ab ejus latere ministrum discedere non oportere dicitur. Simul autem cum Servatore Christo incedere, et eum sequi, non utique secundum corpus intel- D ligitur, sed operum virtute potius peragitur, quam firmo animo respicientes sapientissimi discipuli, et retro abire cum incredulis ceu perniciosum reensantes, jure aiunt : « Ad quem ire possumus ? » quasi dicant : Tecum semper versabimur, tuisque mandatis obtemperabimus, ac sermones suscipiemus, ne leviter quidem culpantes aut cum vecordibus illis durum esse putantes quod ad nos edocendos protuleris, sed exclamabimus potius : « Quam dulcia faucibus meis eloquia tua, super mel et favum ori meo ". . lizec est ergo loci propositi sen-

σις εθελήσαι βαδίζειν ο νομοθέτης ήφίει · πλανηθήσεσθαι γάρ πάντως ούχ έχοντας τον ήγούμενον ούχ άμφιλογον ήν. Διά τούτο γέγραπται πάλιν πρός δποτύπωσιν ήμετέραν εν τῷ βιδλίω τῷ καλουμένω των 'Αριθμών · « Καὶ τῆ ἡμέρα, ἡ ἐστάθη ἡ σκηνὸ, έχαλυψεν ή νεφέλη την σχηνήν, τον οίχον του μαρτυρίου, και τὸ έσπέρας ήν ἐπὶ τῆς σκηνῆς ὡς είδος muphs, Ews mout. Outwo; extruero ded maveds . 4 νεφέλη έχάλυπτεν αύτην ήμέρας, είδος πυρός την νύκτα. Καὶ ήνίκα ἀνέδη ή νεφέλη ἀπό τῆς σκηνῆς, xal perd raura annipav'ol vlol Ispahl, xal tv ro τόπω, οδ αν έστη ή νεφέλη, έχει παρενέδαλον οι υίοι Ίσραήλ. Διὰ προστάγματος Κυρίου ἀπαρούσι. Καί φυλάξονται οι υίοι Τσραήλ την φυλαχήν του Θεού, και ού μή εξάρωσι. Δια φωνής Κυρίου παρεμδαλούσι, και διά προστάγματος Κυρίου ἀπαρούσιν. • 'Οράς όπως ακολουθείν επιτάττονται, και συναπαίρειν μέν άπαιρούση τη νεφέλη, συγκαταλύειν δε πάλιν αύτη, και συγκατευνάζεσθαι; Το γάρ συνείναι τῷ ποδη γούντι σωτήριον και τότε μέν ήν τοις εξ Ίσραήλ, και ήμιν δε νυνί το μή χωρίζεσθαι Χριστού. Αύτος

"Ότε γάρ εή Σοφία, κατά το γεγραμμένον, ψχοδόμησεν έαυτή οίχου, > και την άληθεστέραν έστησε σκηνήν, τουτ' έστι, τον έχ Παρθένου ναδν, χαταδί-Source els abothe americantus es nal decompendis d'el κόλποις ων του Θεού και Πατρός Θεός Λόγος, και γέγονεν άνθρωπος, ένα τοίς μέν ήδη πεφωτισμένοις και ώς εν ημέρα περιπατούσι, κατά τον Παύλον, νεφέλη γένηται συσκιάζουσα, και των εξ άσθενείας mitate oritur exstinguens: ignorantibus autem C παθών τον καύσωνα παραλύουσα · τοῖς δὲ ἀγνοούσιν έτι και πλανωμένοις, και καθάπερ έν νυκτι και σχότω διαιτωμένοις, πύρ χαταφωτίζου, και είς την του Πνεύματος ζέσιν μεταποιούν. Θερμούς γάρ είναι τῷ Πνεύματι τοὺς οίπερ είσιν άγαθοί πιστεύομεν . οίμαι γάρ οδχ ετέρου τινός ένεκα φαίνεσθαι μέν επί της σχηνής την νεφέλην εν ημέρα, το πύρ δε την νύκτα, ή της ήδη προαποδεδομένης ήμεν θεωρίας. Τοίς δὲ ἐπεσθαι τοίς προστεταγμένοις μή αὐτομολείν είς όδοιπορίαν έπετάττετο, συγκαταλύειν δὲ τῆ σκηνή [γρ. νεφέλη], και συγκαταλύειν αύτή δι' αύτήν, διά τύπου πάλεν, ενα νοής έχεινο το είρημένον παρά Χριστού · • 'Ο έμοι διακονών ακολουθείτω μοι, καί dnou elul tyi, txel xal d bianovog 6 tudg toms. . To γάρ πεπηγός περί την άκολούθησιν, και το τής προεδρείας [γρ. προσεδρείας] έχτενές, διά του συμδαδίζειν άπερισπάστως αυτώ σημαίνεται. Το δε συμ δαδίζειν τῷ Σωτήρι Χριστῷ καὶ ἀκολουθεῖν σύχὶ πάντως κατά σώμα νοείται, πληρούται δε μάλλον διά the ev appois apethe, ep' of the olution xatamfartes νούν οἱ σοφώτατοι μαθηταὶ, καὶ τὸ ἀπελθεῖν ὁπίσω μετά των άπειθούντων ώς δλέθριον παραιτούμενοι, to . Hou exomen anexbein; > anabowow einbews, ant του, Σοι πάντοτε συνεσόμεθα, και των σών άνθεξόμεθα προσταγμάτων, και τους σούς παραδεξόμεθα λόγους, ού κατά τι γουν ἐπαιτιώμενοι, καὶ μετά των απαιδεύτων σχληρόν είναι νομίζοντες, όπερ αν λέγης

⁷⁴ Num. 1x , 15-25. " Prov. 1x , 4. " Joan. 1 , 14. " Rom. x11 , 15. " Joan. x11 , 26. " Psal. cxvm, 103.

μυσταγωγών, άλλ' έχεινο μάλλον · « 'Ως γλυκέα τῷ A tentia. Quod autem tabernaculum veteribus Christi λάρυγγί μου τὰ λόγιά σου, ὑπὶρ μέλι καὶ κηρίον τῷ στόματί μου. > Των μεν ούν προκειμένων τοιούτος ό νούς. "Οτι δὲ ή σχηνή τοῖς ἀρχαιοτέροις εἰς τύπον ήν του Χριστού, γνωσόμεθα πάλιν, τοίς περί αθτής είρημένοις πρός τον άγιον Μωσέα λεπτήν επιστήσαντες την διάνοιαν. Παρεχδατικός μέν οδν δόξειεν αν είναι τω τυχόν ο περί τούτων λόγος, άλλ' όνήσειεν οβ μικρώς. Δεί γάρ, οίμαι, περί τούτων προθύμως δή μάλιστα στενολεσχείν, τάς των οάκ εδλόγως έπα» σιωμένων φιλοψογίας παραιτουμένους.

Εχει τοιγαρούν το θείον λόγιον οδτως έχθησόμεθα γάρ άνά μέρος την έχ του γράμματος σχιάν, ώς ένι καταλεπτύνοντες. και ελάλησε, φησι, Κύριο; πρός Μωσήν λέγων. Έν ήμέρα μια μηνός του προ σου, νουμηνία στήσεις την σχηνήν. > Τί το πεπεικός Β τὸν ἀπάντων Κύριον, ἐρεί τις εὐλόγως τῶν φιλομαθεστέρων, εν μιά μεν ζοτασθαι την σχηνήν ημέρχ προστάξαι, και μή έν δυσίν, ή τρισίν, έν δὲ τῆ νουμηνία, και ού μηνός ἀπλῶς τοῦ τυχόντος, άλλά τοῦ πρώτου; Πολλήν γάρ δντως ήμεν τά τοιαύτα καί μάλα είκοτως έμποιήσαι την ζήτησιν, έπειδή των είρημένων ταϊς Γραφαίς είχαιον ούδέν. Ούχουν (Εψόμεθα γάρ τοίς ξαυτών περί τούτων λόγοις), ή άνισταμένη σχηνή το άγιον σώμα σημαίνει Χριστού, χαί, ένα οδεως είπω, την σύμπηξιν του τιμίου σχήνους αὐτοῦ, « Έν ῷ ηὐδόκησε κατοικήσαι παν τὸ πλήρωμα της θεότητος σωματικώς. . 'Ανίστασθαί γε μην έγ ημέρα κελεύει μια, και τούτο δη μάλιστα σοφ και οίκονομικώς, ενα διά της μιάς ημέρας τον αίωνα שפקר דטי פינפדקאלדם, אם " לי אבן עליסי קפיריפי ביθρωπος. Νουμηνίαν δε ούδεν έτερον ακόλουθον έγνοείν, η την άνακαινίζουσαν ημάς του Σωτήρος ἐπιδημίαν, καθ' ήν ε τὰ μέν άρχαία παρήλθε, γέγονε δὲ τά πάντα καινά. • Νέος γάρ ημίν άνεδείχθη καιρός έγ Χριστώ, την μέν παλαιότητα της νομικής λατρείας εξωθούμενος, είς νέαν δε και καινήν άναρδυθμίζων ζωήν διά των εδαγγελικών παιδευμάτων, άλλά καλ τούς πεπαλαιωμένους εξ άμαρτίας, και άρανισμού γεγουθεα; έγγυς άνακαινίζων είς δικαιοσύνης άρχην, καί την μέν παλαιότητα καταλύων της Επεισάκτου φθοράς, τη δε της άφθαρσίας καινότητι καταφαιδρύνων τοὸς διά πίστεως είς ζωήν αναδραμόντας την αλώνιον. « Εί τις γάρ εν Χριστώ, καινή κτίσις, » κατά το γεγραμμένου. Μηνί δε τῷ πρώτφ την D θείαν έγειρεσθαι διατάττει σχηνήν, ότε της τροπής της ἐαρινής ἀναλάμπει το κάλλος, ἀπονιψάμενον δισπερ τοδ χειμώνος την κατήφειαν, υποθάλπεται δε μαλαχώς λαμπροτέροις ήδη και καθαρωτέροις. thiose it yis, xat xumpthouse mir auneragree, rate of των ανθέων εύοσμίαις ο γηπόνος έντρυφά, και ποηφορεί μεν πεδία, τοίς δε των ασταχύων όγμοις δλαι φρίττουσιν άρουραι, κατά τινας των παρ' Έλλησι ποιητών. "Οτε παρήλθεν ο γειμών, κατά το γεγραμμένου, ἐπορεύθη δὲ καὶ ὁ ὑετὸς ἐαυτῷ, ὅτε τῆς τομής Εφθασεν ο καιρός. > Ταύτα δε πάντα νοήσεις πνευματικώς, και γειμώνα έν έκλειψει, και δετον παρελάσαντες, τους έχ διαδολικής τυραννίδος έπι-

figura esset, rursus agnoscemus, si ad ea que a More de ipso dieta sunt, ingenii nostri aciem int damus. Etsi autem digressio nonnullis forte hie videri possit, non parum tamen juvabit. Decet enim, opinor, de his subtilius disserere, rejectis cavillationibus corum qui nos absque ratione reprehendunts sometages atmendation atmend unbuso

an Bordons county efficien

Oraculum itaque divinum est hujusmodi. Umbram enim litteræ quantum in nobis est sigillatim explicabinus. . Et locutus est Dominus ad Moysen; dicens : In die una mensis primi, in neomenia statues tabernaculum 9. » Quid adegit universorum Dominum, non abs re dicet 386 aliquis discendi cupidus, ut juberet in una quidem die statuere tabernaculum, non in duabus, aut tribus, et in neomenia, non utique mensis cujusvis, sed primi ! Multas quippe questiones jure ista parient, eum in Scripturis divinis frustra aihil siti lettur, ut ante allatis consentanea dicamus, tabernaculum illud quod statuitur, corpus Christi significat, atque, ut ita dicam, compagem pretiosi ejus tabernaculi, c in que placuit inhabitare omnem plenitudinem divinitatis corporaliter 43. "Statui porro jubet in die una, sapienti certe prudentique consilio; ut per diem unum illud tempus intelligas in quo uno factus homo est. Neomeniam vero nibil afind intelligere convenit, quam Salvatoris adventum quo renovamur, quo e vetera transierunt, et nova facts sunt omnia 43. > Novum enim in Christo tempus apparuit, quod vetustate legalis cultus rejecta in novam nos vitam per doctrinam evange cam reformat, sed et peccatis inveterates ac interitui proximos ad justitize primordium renovat, et vetustatem quidem adventitie corruptio struit, ac immortalitatis novitate fideles exhilarat ad vitam æternam properantes. e Si quis enim est in Christo, nova creatura est, v ut scriptum est ". Mense autem primo divinum tabernaculum excitari jubet, quando detersa quodammodo hiemis tristitia verni solstitii pulchritudo elucet, et clarioribus sc purloribus solis radiis sensim tellus incalescit, vinez florent, agricula florum odoribus oble campi virescentibus herbis vestiuntur, et spicarum culminibus tota horrent arva, ut quidam Gra poetarum cecinerunt. « Quando translit biems, ut scriptum est, e et pluvia recessit sibl : quando putationis tempus advenit . . Haer sutem oninia spiritali modo accipies, et hiemem atque piuviam recessisse, hoe est diabolica tyrannidis ter nes et impotentem illum in omnes dominatum. Eversa enim est demonum potestas in diebus Christi; nobis autem ortus est Sol lucious, ipse nimirum, de quo Deus ac Pater ait : " Orietur vobis Sol justitize ., , cos qui frigidi facti sunt in

at Evod. xL, 2. 47 Col. n, 0. 44 Il Cor. v, 17. 4 ibid. 4 Cant. it 11, 12. 49 Malach. w, 2. PATROL. GR. LXXIII.

387 Rursus autem vineas intellectuales, et fores spiritales, ac præterea spicas sanctos esse censebis, multiplici erga Deum pietate conspicuos et varios fructus virtutis edentes. Ut autem in summam contraham: ver universam terram vestit floribus et herbis, prata novo germine coronat, stipites infecundæ hiemis injuria diu arefactos repubescere facit, et gratiori facie reddita, solitis eos frondibus ac floribus ornat, efficitque ut nature frugibus agricola magnifice glorietur. Tale quid nobis etiam accidere comperiemus. Qui enim quondam arefacti eramus propter regnans in nos peccatum, et fruetuum expertes ad salutem, refloruimus in justitiam per Christum, et fructum jam per fidem novum ac recentem spirituum agricolæ proferimus : B atque ita jure intelligimus quod per unum sanctorum prophetarum tanquam ex persona Christi dictum est : c Ipse qui lequor adsum, ut ver super montes ". . Quid enim ver in montibus, hoc est vernum tempus, præstet, antea jam clare diximus. lgitar in una quidem die utiliter jubet statuere tabernaculum, quod typum Christi præ se ferebat, ut intelligas ipsum semel mortuum esse in uno hoc præsenti tempore. Neguaquam enim iterum nascetur, neque denuo morietur, qui natus ac mortuus est semel, et resurrexit a mortuis : necesse enim est ut mortem sequatur resurrectio, quæ constructio quedam est sancti illius tabernaculi. In neomenia vero, quia novum nobis in Christo est sæculum; quæ enim sunt in ipso, nova creatura sunt 44. Primus autem mensis assumitur, naturæ humanæ ex morte et corruptione ad vitam et immortalitatem renovationem significans, et a sterilitate ad fertilitatem transitum, et præteritam diaboli tyrannidem, hiemis instar elapsi demum atque repressi. Præterea nobis alio modo typice Emmanuelem ostendit dicens : « Et pones arcam testimonii, et teges arcam velamine *. . In superioribus enim totius quodammodo arcæ figura Verbum comprehendimus : erat enim domus Dei inhabitantis in ipsa, nimirum sanctum Christi corpus. Sed nihilominus idem nobis quoque per arcam peculiariter designatur. Ex lignis 388 enim imputribilibus constructa erat, ut intelligas ejus D incorruptibilitatem. . Tota vero inaurata erat auro puro, ut scriptum est, intrinsecus et extrinsecus **. Cuncta quippe pretiosa et regia sunt in co, cum divina, tum humana, e et in omnibus ipse primatum tenet, » ut Paulus ait "1. Aurum autem præstantiam et excellentiam supra omnia denotat. Constructa itaque area ex lignis imputribilibus et inaurata divinam quoque legem reconditam habehat, ut typus esset Dei Verbi inhabitantis et uniti sanctæ carni: verbum enim Dei etiam lex erat, licet non hypostaticum, sicuti Filius est. Tegitur autem velamine. Deus enim Verbum incarnatum

peccatam fervore Spiritus calefaciens in justitiam. Α σχήπτοντας πειρασμούς, και την κατά πάντων πλεονεξίαν. Λέλυται γάρ ή των δαιμόνων έσχὸς εν ημέραις Χριστού - ήλιος δὲ ήμῖν ἀνέτειλε λαμπρός, αὐτὸς δηλονότι περί ου φησιν ο Θεός και Πατήρ' « Kal dvaτελεί όμιν ήλιος δικαιοσύνης , τούς άπεψυγμένους είς άμαρτίαν, τή του Πνεύματος ζέσει καταθάλπων είς δικαιοσύνην. 'Αμπέλους δὲ πάλιν τὰς νοητάς καὶ άνθη τὰ πνευματικά, καὶ ἀστάγυας ἐπὶ τούτοις, τοὺς άγίους νοήσεις, πολυτρόπω τή είς Θεόν εύσεδεία διαπρέποντας, και πολυειδή τής άρετης άναδρύοντα καρπόν. Είπειν δὲ ὡς ἐν συντόμφ λοιπὸν ἀναγκαίον· άνθοχομεί το έαρ, και χλοηφορείν μέν άπασαν παρασχευάζει την γήν, χαταστέφει δε νέφ τους λειμώνας βλαστώ, και πρέμνα τὰ πάλαι ξηρά διά την τοῦ χειμώνος άφόρητον δέριν άνηδήν άναπείθει, και πρός δύεν άγει τὰ άμείνονα, καὶ φύλλφ μέν τῷ συνήθει περιανθίζεσθαι ποιεί, καρποίς δε τοίς κατά φύσιν φιλοτιμείσθαι παρασκευάζει που έφεστώτα γηπόνου. Τοιουτόν τι και έφ' ήμων γεγενημένον ευρήσομεν. Οι γάρ πάλαι ξηροί διά την έφ' ήμας βασιλεύουσαν άμαρτίαν, και καρπών έρημοι τών είς σωτηρίαν, άνεθάλομεν είς δικαιοσύνην διά Χριστού, και τον διά πίστεως ήδη καρπόν άρτιφανή τε και νέον τῷ τῶν μλεοίτατων λυμολή μδοαχοίτιζοίτελ, ορεώ τε Λοορίτελ είκότως τό δι' ένδς των άγίων προφητών είρημένον, ώς έχ προσώπου Χριστού · ε Αύτος ο λαλών πάρειμι, ώς ώρα έπὶ τῶν όρέων. > Τί γὰρ ἐν τοῖ; ὁρεσιν ή ώρα, τουτ' έστιν, ὁ ἐαρινὸς ἐργάζεται καιρὸς, προλαδόντες ήδη σαφώς είρηκαμεν. Θύκουν εν μιά μεν Ιστασθαι την σκηνήν ημέρα προστάττει χρησίμως. τύπον ἐπέχουσαν του Χριστού, ενα νοής ἐπ' αὐτῷ, το άπαξ αποθανείν εν ενὶ τούτφ τῷ παρόντι καιρῷ. Γεννηθήσεται γάρ είσαύθις ούδαμώς, άλλ' ούδὶ τεθνήξεται, γεγεννημένος άπαξ, και αποθανών, και γιαναστάς τχ κεκρών, φκυγουρείν λφο φηφλκύ τδ θανάτψ την ανάστασιν, σύμπηξίν τινα του αγίου σχήνους ὑπάρχουσαν. Έν νουμηνία δέ, δτι νέος ήμεν αίων εν Χριστώ · καινή γάρ κτίσις τὰ εν αὐτώ. Καί ό μήν δε ό πρώτος παραλαμβάνεται, την έχ θανάτου και φθοράς είς ζωήν και άφθαρσίαν έπανανέωσιν της ανθρωπείας φύσεως υποδηλών, και την έκ της dxapplac ele εύχαρπίαν ήδη μετάστασιν, και τής του διαδόλου τυραννίδος την παραδρομήν, καταλήξαντος ήδη χειμώνος δίκην και συνεσταλμένου. Είτα πάλιν ετέρως ημέν ώς εν τύπω και σχηματι τον Εμμανουήλ επιδεικνύει λέγων · · Kal θήσεις την κιδωτόν του μαρτυρίου, και σκεπάσεις την χιδωτόν τῷ καταπετάσματι. , Έν μέν γάρ τοῖς προλαδούσιν ὁ Λόγος ήμεν ὡς ἐν όλοκλήρψ κατεγράφετο all exulpy. In Ago ofxed Gron son frompansed in αύτῷ, δηλονότι τὸ άγιον σώμα Χριστού. 'Αλλ' οὐδὲν ήττον ήμεν και διά της κιδωτού κατά μέρος ο αύτος σημαίνεται. Κατεσκεύαστο μέν γάρ έκ ξύλων άσήπτων, ίνα νοής τὸ ἀδιάφθορον αὐτοῦ. « Κατακεχρύσωτο δὶ δλη χρυσίφ καθαρφ, καθά γέγραπται, Εσωθέν τε και Εξωθεν. • Πάντα γάρ τίμια, και βασιλικά τά èv abro, nal to belov, nal to avepionivov, e nal èv

πίσιν αὐτὸς πρωτεύει, » κατὰ τὸν Παῦλον. Εἰς τιμής A cum esset multos latebat, corpore suo amictum et δὲ τρόπου καὶ ὑπεροχῆς τῆς κατά πάντων τὸ χρυσίον λαμδάνεται. Κατεσκευασμένη τοιγαρούν ή κιδωτός έχ ξύλων ασήπτων, και χεχρυσωμένη, και τον θείον είγεν εναποτεθέντα νόμον, είς τύπον του ενοικήσαντος και ένωθέντος τή άγία σαρκί θεού Λόγου - βήμα γάρ θεού και ό νόμος ήν, εί και μή ένυπόστατου, ώσπερ ούν έστιν ο Υίος. Καλύπτεται δὲ τῷ καταπετάσματι. Και γάρ ήν πως και άσυμφανής τοίς πολλοίς ένανθρωπήσας ὁ θεὸς Λόγος, και περιδολήν έγων το ίδιον σώμα, και ώσπερ έν κατεπετάσματι διαλανθάνων τη άγία σαρχί, ώς έντευθεν ούδε έγνωκότας αύτου τινας το θεοπρεπές άξίωμα, ποτέ μέν καταλιθούν έπιχειρείν, έγκλημα ποιουμένους, δτιπερ άνθρωπος ών, έαυτον είναι λέγοι Θεόν ποτέ δὲ πάλιν, οδόδο δλως όπερυθριώντας είπειν · ι θόχ οδτός B transires desertum, terra mota est : etenim eq έστιν Ίησους ὁ υίος Ίωσηφ, ου ήμεις οίδαμεν τον πατέρα και την μητέρα; Πώς ούν λέγει, ότι Έκ του ούρανου καταθέθηκα; » Ούκουν τὸ ἐπερρίφθαι τῆ

τούτω πάλιν ἀπόδειξιν, ἐχεῖνο διενθυμούμενος. Έκελευε ποτε τοίς εξ Ίσραηλ διά Μωσέως Θεός, άναδαίνειν μεν τεβαρσηχότως έπλ τὰ δρος τὸ Σηείρ, έκπολιορκείν δε τον 'Αμορφαίον' άλλ' εις άδρανή πεσόντες δειλίαν οί κεκελευσμένοι, καλ βώμαις ταζς έαυτων άναθέντες το κατορθούν, και ούγι μάλλον ταϊς άνω- C θεν επικουρίαις επιθαροήσαντες, καθίσαντες Εκλαιον παρά τό δρος, καθά γέγραπται. Έπὶ τούτοις εἰκότως ό νομοθέτης έξεπικραίνετο, και ήπείλει λοιπόν ούδλν αποίσειν είς την γην της επαγγελίας αὐτούς. Καταδηχθέντες δε μόλις ταις άπειλαις, και είς μετάγνωσιν ένεχθέντες ούχ εθχαιρον, άναδαίνειν ἐπεχείρουν, ἐχ παρακοής δευτέρας, δπλα κατά τῶν 'Αμορβαίων άρπάσαντες. 'Αλλά προηγόρευε Θεός τὰ ἐσόμενα διά Μωσέως · είπε γάρ αύτοίς · « Ούκ άναθήσεσθε, φησί, ος γαρ είμι μεθ' όμων. > Πανταχή δε νοσούντες το δυσήχοον και παραδιασάμενοι ανάδαινον είς το δρος, καθά γέγραπται. 'Αλλ' ή κιδωτός, φησί, του Θεού oon dieb met, agion. gheine Agb en ef uabenδολή. Όρας ότι, Θεού λέγοντος, « Ούχ είμλ μεθ' όμων,» D ού συναναδαίνει τοίς άπειθούσιν ή κιδωτός, αύτό σαφῶς τοῖς εὐμαθεστέροις ἐπιδειχνύουσα, τὸ τάξιν ἐπέγειν του καθηγεμόνος Θεού; 'Αλλά και κύκλφ της Ίεριχοῦς διά τῶν ἱερέων ἐδαστάζετο, καὶ τὸ ὑψηλὸν αὐτής κατέββυψε τείχος, ούχ έλεπόλεις έπιστήσασα και κριούς, διά σαλπίγγων δε μάλλον και φωνής . ζπερ δυ άληθές έν Χριστώ πάλευ εθρήσομεν. Αύτος γάρ έστιν ο τοίς ίεροις άγιοις άνδράσιν έποχούμενος, και πάσαν διαδόλου καταστρέφων έσχυν, ούχ δπλοις, άλλά πραυγή και σάλπιγγι, τουτ' έστιν, ἀποστολικοίς se xal edayyedixole xapoypaor, xal ouvaiveser of

sancia carne quasi velamine contectum, ita ut exinde nonnulli divinam ejus majestatem ignorantes modo eum lapidare aggrederentur, crimini dantes quod homo cum esset seipsum Deum esse diceret: modo nihil vererentur dicere: « Nonne bic est Jesus filius Joseph, cujus nos novimus patrem et matrem? Quomodo ergo dicit hic, quia de cœlo descendi " ? » Quod ergo area velum super injectum esset, Jesum apud multos ignotum fore significat. Erat igitur etiam arca typus ipsius. Ideireo enim Israelitas illa quoque præcedebat in deserto, cum Dei locum tunc impleret : ipse enim erat ductor populi. Quod testatur Psalmista, dicens : . Dens. cum egredereris in conspectu populi tui, cum perdistillaverunt 13.) Arca enim præcedente, Deus utique præcedere dicitur. Quod hine clarius agnoaces. si tecum illud reputaveris.

κιδωτώ τὰ καταπετάσματα [al. τὸ καταπέτασμα], τὸ άγγοηθήσεσθαι παρά τοίς πολλοίς ὑποσημαίνει τον Ίησουν. Την ούν άρα και ή κιδωτός είς τύπον αύτου. Διά γάρ τοι τούτο και προεδάδιζε των έξ Ίσραή) κατά την Ερημον, την του Θεου τάξεν αποπληρούσα τότε αύτος γάρ ήν ό του λαου καθηγούμενος. Και μάρτυς ο Ψαλμφόδς, λέγων · 'Ο Θεός, εν τῷ προπορεύεσθαί σε ενώπιον τοῦ λαοῦ σου, εν τῷ διαδαίνειν σε τὴν Ερημον, γῆ ἐσείσθη · καὶ γὰρ οἱ οὐρανοὶ ἔσταξαν. » Προελαυνούσης γὰρ καὶ προδαδιζούσης del της κιδωτού, Θεός διαρρήθην προπορεύεσθαι λέγεται. Σαφεστέραν δ' do έχοις την ind

> Jussit olim Deus per Mosen Israelitis, ut in montem Seir ad expugnandum Amorrhæum ascenderent: sed timore percuisi quod in suis viribus, et non auxilio superno spem suam ponerent, sedentes lugebant ad montem, ut scriptum est . Qua ve legislator merito indignatus, minabatur ne quidem se eos in promissionis terram deducturum. Illi vix tacti minis, et intempestiva ducti poenitentia, denuo præter legislatoris mandatum raptis armis ascendere conabantur. Sed quid futurum esset Deus per Mosem prædixit, bis verbis : « Nolite ascendere, » Inquit, et non cadetis ante faciem inimicorum vestrorum : non enim sum vobiscum ". > Verum illi singulari contumacia vim facientes, ascenderunt in montent, ut scriptum est. Area vero Dei non ascendit cum ipsis: mansit enim in castris. Vide ut, Deo dicente : « Non sum vobiscum ,) una cur incredulis area non ascendat, manifeste esten se locum ductoris Dei tenere? Sed et circum Jerichuntem per sacerdotes portata, ejus mœnia subruit, non machinis aut arietibus admotis, sed tubis ac voce : quod in Christo præterea verum esse comperiemus. Ipse enim est, qui a sanctis viris portatur, et omnem diaboli vim evertit, non armis, sed clamore ac tuba, hoc est evan lica predicatione, et consensu omnium por rum in rectitudine fidei Dominum confitentis. Quod in mysticis quoque rerum divinarum celebrationibus impleri videmus, pontificali tuba, hoc est ministrantis voce, populo przeunte : ita vero cadit

⁹⁸ Num. xiv, 42. 50 Joan. vi , 42. 51 Psal. Lxvii , 8, 9. 5 Num. xiv, 1 sqq.

sire non sunt carnalia, , sicuti Paulus ait, « sed potentia Deo **. . Quod autem sanctis quodammodo insideat et superimpositus sit Christus, declarabit quidem propheta etiam Ambacum dicens : . Quia ascendes super equos tuos, et equitatio tua salus ". » Nec minus Salvator ipse docebit de Paulo ad Ananiam dicens : « Vade, quoniam vas electionis est mihi iste, ut portet nomen meum coram omnibus gentibus **; quin etiam inferes mensam . , inquit , eet propones propositionem eius, et inferes candelabrum, et impones lucernas eius .. . Quibus duobus Christum intelliges : mensa enim qua propositos panes habet, figura Christi est, propteres quod in ipso cuneti ad vitam æternam aluntur, qui nimirum sanctam ejus carnem participant, quemadmodum ab ipso dictum est : e Ego sum panis qui de coelo descendi, et vitam dans mundo. Si quis manducaverit ex hoc pane, vivet in eternum. Et panis quem ego dabo, caro mea est quam ego dabo pro mundi vita !. > Mensæ itaque propositio, 390 id est panes, sanctum Christi corpus significant, quod omnes ad vitam nutrit sternam. Cum autem beatus David et qui cum eo erant fame pressi, ut scriptum est 1, panes propositionis manducarint : videamus num quid etjam hine mystici significaretur. Non licebat propositionis vesci panibus, præterquam sacerdotibus solis, ex legis prescripto, sed David ejusque comites tametsi non erant ex tribu C sacerdotali, sanctissimum tamen cibum attigerunt: ut hing ruraus fides gentium et ex parte Israelitarum significaretur. Debebatur enim Christus Israelitis, ut sanctioribus propter patres et legem , sed introducta quodammodo, quamvis propter errorem profana easet, alienigenarum multitudo manducavit panem vitæ, David etjam una cum insa astante, et locum velut implente corum qui servati sunt ex Israel, quos beatus Isaias reliquias nominat .: multi enim ex lis queque Christo crediderunt. Præterea candelabrum est, ut qui toti domui luceat, id est mundo. Ego sum lux mundi, , inquit . Septem vero lucernas ac non unam tantum capit: multis enim modis illuminat, et variis denis credentium animas illustrat. Fit autem ex auro puro . D propterea quod omnes Christus superat, et eo nihil est pretiosius; sed et solidum habet stipitem : sic cnim scriptum est . Vanum enim ac leve in Christo nihil est, la eo vero lilia sunt, propter fragrantiam que est in sanctimonia, juxta illud, a Ego flos campi, lilium convallium . A Et ipsa demum infusoria divinarum gratiarum ubertatem significant. Præterea duos ramos olivarum circa ipsum apectari ieta. Zacharias confirmat f. ut intelligas duorum populorum Deum misertum esse, quat etiam filios pinguedinis appellat, ensque assistere ait.

et conteritur adversatiorum vis : « Arma enim no A παρά παντός τοῦ λαοῦ, ἐν ἀρθότητι πίστεως τὸν Βίων δμολογούντος Δεσπότην. "Ο και έν ταίς μυστικαίς δοξολογίαις δρώμεν άποπληρεύμενον, προαναφωνούστς τοῦ λαοῦ σάλπιγγος ispατικής, ή και by τή τοῦ λειτουργούντος νοείται φωνή, πίπτει δε ούτω και συντρίδεται τών έναντίων ή δύναμις · Τά γάρ δπλα ήμων οδ σαρχικά, κατά του Παύλου, άλλά δυνατά τῷ θεῷ. ι "Οτι δὲ τοῖς ἀγίοις ἐποχεῖται τρόπον τινά nat exinerrae Xprotos, sapquet per leper nat 6 προφήτης 'Αμδακούμ' ι 'Οτι έπιδηση έπὶ τους Ιππ sou, nal f Imnacia sou swenpia. a dicafei de coche ήττον και αύτος ο Σωτήρ πρός του 'Ανανίαν περί του Παύλου · • Πορεύου, ότι σπεύος έπλογής μού θστιν ούτος του βαστάσαι το δυομά μου, δυώπιον πάντων rwy thrwy. alla nat electoric the requestor the τούτοις, φησί, και προθήσεις την πρόθεσιν αύτης, xal eloolosis the Luxvian, nat truthosis role Luxvous adths. > Nonseis & & augoto the X piotes . overnματίζεται γάρ εν τραπέζης τρόπφ, προκειμένους έχούσης τους άρτους, διά τὸ ἐν αὐτῷ πάντας εἰς ζωήν αλώνιον άποτρέφεσθαι, μετασχόντας δηλονότι τής άγίας αύτου σαραός, κατά τὸ είρημένον παρ' αὐτου. ε Έγω είμι ο άρτος ο έχ του ούρανου καταδές, καλ ζωήν διδούς τῷ κόσμφ. Έάν τις φάγη του άρτου routou, Chostai etc roy atuva. Kat aproc at by eyu δώσω, ή σάρξ μού έστιν, ήν έγω δώσω ύπερ της του πόσμου ζωής. > Ούκουν τής τραπέζης ή πρόθεσις, τούτ' έσειν, οἱ άρτοι, τὸ ἀγιον σημαίνουσι σώμα Χριστου, τὸ πάντας εἰς ζωήν ἀπατρέφου τὴν αἰώνιου. Έπειδή δὲ ὁ μακάριος Δαδίδ, καὶ οἱ σύν σύτῷ πεινάσαντες, παθά γέγραπται, τούς άρτους της προθέσεως έφαγον, ίδωμεν εί μή τι και διά τόστου μυστιχὸν ἀνεγράφετο. Ούχ ἐξῆν ἀπογεύεσθαι τῶν τῆς προθέσεως άρτων, οι μή μόνοις τοίς Ιερρύσι, κατά Sidrafiv vominhy. All' our bytes in quits leparints Δαδίδ τε και οι σύν αυτώ, της ιερωτάτης ήπτοντο spound. In gry sonton maken it ton them whose xal and pipous ray to Ispath onuairman. Opeihere plu yap rois it Topath & Kpierds, is ispuriport gry sont marebat nat ton rethon, any, surregueμούσα τρόπον τινά, καίτοι διά την πλάνην άνίερος ούσα, των άλλογενών ή πληθός, έφαγε του άρτου της ζωής, συμπαρόντας αυτή του Δαδίδ, και ώσπερ τινά τύπον άποπληρούντος των άνασεσώσμένων έξ Ίσραήλ. onep & paxapioc Hontac evopacei maraleippa . πολλοί γάρ και έξ αύτών πεπιστεύκασι τῷ Χριστῷ. Λυχνία όλ πάλιν, ώς όλη φαίνων τη οίχία, τουτ' έστι, τῷ κόσμφ. ε. Έγώ είμι τὸ φῶς τοῦ κόσμου, » φησέν. But of tous huyway, xal on the lambars outζει γάρ πολυτρόπους, καλ διαφόρους καταλαμπρύνει χαρίσμασι τὰς τῶν πιστευόντων ψυχάς. Γίγνετας δὲ πάλιν έχ χρυσίου καθαρού, διά πό ύπερ πάνεας, και ripion. Alla nat stepedy thes the naulder beyon was TAP of tw. Authory yap, all' aidl raupor addly by Aproxip. Exer of apiva did the ebublar the de άγιασμώ, κατά πὸ, * Έγω άνθος του πεδίου, κρίνου

" Il Cor. x , 4, " Habac. in , 8. " Act. ix , 15. " Num. viii , 3. ' Joan. vi , 50-82. ' I Reg. Isa. x, 22; Rom. ix, 27. Joan. viii, 42 Num. viii, 4. Cant. ii, 1. Zach. iv, 11 sqq. por 1 .702 may

τάς τῶν θείων χαρισμάτων χορηγίας σημαίνουσι. Δύο γε μην κλάδους έλαιων δράσθαι περί αύτην ό προφήτης Ζαχαρίας διισχυρίσατο, ΐνα νοής δύο τοὺς ήλεημένους λαούς, οθς καλ τούς πιότητος άπεκάλεσεν υλούς, παρεστάναι τε λέγει τῷ Κυρίω πάσης τῆς γῆς. καίτοι περί την λυγνίαν τεθεωρημένων των κλάδων, έναργεστάτην απόδειξιν διά τούτου ποιούμενος, ότιπερ ή λυχνία Χριστός, δι' ὑπαχοῆς καὶ πίστεως ἐαυτο παραστήσας τόν τε έξ έθνων, καλ τον έχ των Ίουδαίων λαόν. Είτα τούτοις ἐπιλέγει, πολυτρόπως ήμεν κατασημαίνων αυτόν . • Και θήσεις το θυσιαστήριον τό χρυσούν είς τό θυμιάν έναντίον τής χιδωτού, καλ επιθήσεις κάλυμμα καταπετάσματος επί την θύραν τής σχηνής του μαρτυρίου, και περιθήσεις την σχηνήν, και πάντα τὰ ἐν αὐτή άγιάσεις κύκλφ, "Επιτηρητέον γάρ, δπως και δι' άμφοιν ήμεν τοιν θυσιαστηρίουν ο Χριστός καταγράφεται. 'Αποτεθήναι γάρ διατεταχώς το θυσιαστήριον το χρυσούν, έν ῷ το θυμίσμα χατένοντι τῆς κιδωτοῦ, κάλυμμά τε διά μέσου ταίς της σχηνής περιτείνεσθαι θύραις είπων, ώς αν μή τὰ ένδον όρῷτο, καὶ τὸ τῶν καρπωμάτων θυσιαστήριον παρά ταξς θύραις τῆς σχηνῆς τοῦ μαρτυρίου κεζοθαι κελεύει, ούκ άσυμφανές, ή διαλανθάνον. έξω γάρ ήν του καταπετάσματος. "Όρα τοίνυν αθτόν διά μέν του θυσιαστηρίου του θυμιάματος είς δσμήν εύωδίας αναδαίνοντα τῷ Θεῷ καὶ Πατρί (τοῦτο γάρ ύποδηλοί τὸ θυμίαμα). διά τε τοῦ θυσιαστηρίου τῶν καρπωμάτων, ώς θύμα και σφάγιον ύπερ ήμων προσαγόμενον. Έχρύπτετο δε διά του καταπετά- C αματος το χρυσούν θυσιαστήριον · κεκρυμμένη γάρ ην ή δόξα Χριστού, έμφανες δε το έτερον το τών καρπωμάτων, εν φ τά σφάγια φανερός γάρ δ Χριστού θάνατος, καλ πάσι γνώριμος. Κείταί γε μήν ούκ άδιακρίτως το μέν γάρ άπέναντι της κιδωτού, το δε παρά ταις θύραις της σκηνής. Και το μεν απέναντι τής χιδωτού το χρυσούν χείσθαι θυσια στήριον, olovel τό εν δψει του Θεού και Πατρός, θαυμαστήν είναι την δόξαν του Υίου δι' αίνίγματος υποδηλοί, κατά τὸ, · Ούδελς γινώσκει τον Υίον, εί μή ὁ Πατήρ. : Τὸ δὲ πρός αύταζε κείσθαι ταζε θύρχις τής σχηνής τό τῶν καρπωμάτων θυσιαστήριον, τύπον ἐπέχον τοῦ θανάτου αύτου, και της ύπερ πάντων σφαγής, σημαίνει πάλιν μή έτέρως δύνασθαι προσελθείν τῷ Θεῷ χαὶ Πατρί μένον παρ' αὐτοῦ · « 'Εγώ είμι ἡ θύρα, καὶ οὐδείς ξρχεται πρός του Πατέρα, εί μή δι' έμου. . Έν κύκλφ γε μήν περιτείνεσθαι την σχηνήν διατάττει των έν πύτη πάντων περιεκτικήν, ώς μίαν όρασθαι, και ού πολλάς. Είς γάρ εν ήμιν ο Χριστός, και πολυτρόπως νοείται, σχηνή μέν διά το χαταπέτασμα τῆς σαρχός, κιδωτός δὲ τὸν θεῖον ἔχουσα νόμον, ὡς Λόγος τοῦ θεού και Πατρός · τράπεζα δὲ πάλιν, ὡς ζωή και τροφή. λυχνία δέ, ώς φώς νοητόν και πνευματικόν. καλ θυσιαστήριον θυμιάματος, ώς εύωδίας όσμη της έν άγιασμώ και θυσιαστήριον χαρπωμάτων, ώς σφάγιον ύπερ της του κόσμου ζωής. Αγιάζεται δλ

των χοιλάδων. : λαι αθται δε πάλιν αι επαρυστρίδες A Domino universe terre, quamvis duobus ramis circa illud candelabrum exstantibus clarissis ostendat Christum esse candelabrum, qui per obedientiam ac fidem cum gentium, tum Jud populum sibi fecit assistere. Deinde, multiplie ratione ipsum nobis significans, subjungit : r Et pones altare aureum, ad incensandum coram arca. et impones operimentum velaminis super östlum tabernaculi testimonii : et circumpones tabernaculum, et omnia ejus sanctificabis in circuitu. Observandum enim, quo pacto utroque illo altari Christus quoque nobis describatur. 291 Postquem enim jussit statui altare aureum, in coque incansum coram arca, et operimentum interea tabernaculi foribus expandi, ne que intus latelant cernerentur, altare quoque oblationum pro foribus tabernaculi testimonii statui jubet, non latens aut absconditum : erat enim extra tentorium. Ipsum itaque vide, per altare quidem thymiamatis ascendentem in suavitatis odorem Deo ac Patri (hoc enim significat incensum), per akare vero oblationum ut hostiam et victimam pro nobis oblatam. Aureum autem altare velo tegebatur : abscondita enim erat Christi gloria ; sed oblationum altare in propatulo crat, ubi victima. Manifesta enim Christi mors fuit et omnibus nota. Non tamen citra discrimen statuitur ; illud enim coram area, hoc autem pro foribus tabernaculi. Et qued in conspecta quodammodo Dei ac Patris aureum altare collucatur, admirabilem esse Filii majestatem unigmation innuit, juxta illud: « Nemo novit Filium, nisi Pater . . Quod autem pro ipsius tabernaculi foribus ponitur oblationum altare, mortis ejus pro omnibus figuram in se habens, significat rursus nos ad Deum ac Patrem accedere non posse, nisi p Christi sacrificium , ut ab ipso dictum est : a Ego sum ostium, et nemo! venit ad Patrem, niei per me 10. . In circuitu vero tendi tabernaculum pra cipit, quo quæcunque in eo erant comprehenderentur, ita ut unum illud tantum cerneretur. Unus enim est in nobis Christus, et multis modis intelligitur: tabernaculum quidem, propter velamen carnis: arca vero divinam legem continens. ut Verbum Dei ac Patris: item mensa, puta cum ήμας, εί μη διά της Χριστού θυσίας, κατά τὸ είρη- D vita sit ac cibus : candela, utpote lumen intelligibile ac spiritale : altare thymiamatis, ut odor suavitatis in sanctificatione : et altare oblationum, quatenus est pro vita mundi victima. Sanctificantur autem in ipso altari omnia : totus enim est sanctus, quocunque modo Christus intelligatur, Praeunte igitur sancto tabernaculo Israelitæ simul procedere et una conquiescere jubebantur, Deo nos rursus utiliter monente, ducem nobis itineris ad salutem assumendum esse Deum Verbum propter nos incarnatum, ejusque præceptis incunctanter parendo ad vitam æternam 392 esse ascendendum : quod cum facere noluissent qui multis ver-

bis instituti sucrant, abicrunt retro, nec amplius A návea tà in auth aproc yap blog, un omog de cum ipso ambulabant. Sapientissime vero beatus Petrus : « Quonam abire possumus 11? » ad Salvatorem ait : nullatenus a Deo quippe discedere, sed cum eo potius versari spiritaliter, sanctis revera est convenientissimum.

σαρχωθέντα θεον Λόγον, και τοίς αύτου διατάγμαστιν άμελλητί συννεύοντας, είς ζωήν αναδαίνειν την αίώνιον. δ και δράν ου θελήσαντες οι διά πολλών μυσταγωγηθέντες λόγων, άπηλθον είς τά όπίσω, και οδιέτε μετ' αύτου περιεπάτουν. Σοφώτατά γε μήν ό μακάριος Πέτρος τὸ, • Που έχομεν ἀπελθείν, » πρὸς τον Σωτήρα φησι το γαρ κατά μηδένα τρόπου αποφοιτάν του Θεού, συνείναι δε μάλλον επείγεσθαι πνευματικώς, άγίοις δντως πρεπωδέστατον.

VI, 70. Et nos credimus, et cognovimus quia tu es Christus Filius Dei.

Mira est sanctorum apostolorum fides , fervida B confessionis ratio, eximia et præcellens consensio. Non enim, ut rudiores nonnulli, aut sieut illi qui durum vocabant Salvatoris sermonem, retro jure abierunt ac ceciderunt, neque vero ad credendum levitate sua temere provocati sunt, sed prius certiores facti, ac vere credentes vivificorum verborum plenum esse doctorem et cœlestis doctrinæ magistrum. Tuta vero est fides hujusmodi, sed quæ talis non est, facile rejicitur, et quæ radice, hoc est certitudine caret, cito ex hominis mente evellitur. Unde Salvator ipse in parabolis, cum de eo qui seminabat verba faceret, . Aliud cecidit supra petram, » inquit, e et natum aruit, quia non habebat radicem 15, petram ænigmatice in- C nuens mentem induratam, et quæ doctrinam injectam nullo modo suscipit. Hoc enim miseris Judæis præ multa inscitia cum accidisset, prophetæ voce monebantur in hunc modum : Dirumpite corda vestra, et non vestimenta vestra 13.) Quemadmodum enim, priusquam semina in terram jaciantur, agriculturæ lege terra proscindi debet : sic opinor ils qui ad susciplendos sermones divinos accedunt, illorum desiderio prius esse quodammodo cor aperiendum : sic enim ils susceptis. animam ceu tellurem aliquam fecundam reddunt. Igitur in certitudine fidei sapientissimi discipuli se cognovisse aiunt, ac præterea confidere, ipsum esse Christum illum Dei Filium. Porro sapienter admodum contextum hunc sermonem comperies. D ἀποτελοῦπ ψυχήν την ἀδίνουσαν. Οὐκοῦν ἐν πληρο-Et credere enim, et scire se aiunt, ambe in unum et idem conferentes. Oportebat enim et credere et intelligere : neque ex eo quod res divinæ fide 393 percipiuntur, idcirco ab earum indagine in totum cessandum est, sed conandum potius ut ad mediocrem saltem earum notitiam evehamur, quæ sit tanquam in speculo et ænigmate, sicuti Paulus ait 4. Rurens autem optime dicunt non primum se cognovisse, deinde credere, sed præmissa fide, cognitionem secundo loco inserunt. Fidem enim sequitur cognitio, non antecedit, juxta illud : « Si non credideritis, non intelligetis 15. > Fide quippe simplici nec curiosa basis instar constituta, superædificatur deinceps cognitio, quæ pamatim in

νοήται Χριστός. Καθηγουμένης τοιγαρούν της άγίας σκηνής, συναπαίρειν τε αύτή και συγκαταλύειν οί έξ Ίσραήλ έπε τάττοντο, παιδεύοντος πάλιν ήμας τοῦ θεού και διδάσκοντος χρησίμως, ήγεμόνα ποιείσθαι καί καθηγητήν τῆς είς σωτηρίαν όδου, τον δι' ήμας

Καὶ ήμεῖς πεπιστεύκαμεν, καὶ ἔγνωμεν ὅτι σψ εί ο Χριστός ο Υίδς του Θεού.

θαυμαστή των άγίων άποστόλων ή πίστις. Θερμός της όμολογίας ό τρόπος, άξιεραστοτάτη και ύπερφερής ή συναίνεσις. Οὐ γάρ δή κατά τινας τῶν ἀμαθεστέρων, ή και και έκείνους τούς, οίπερ άπηνή τόν του Σωτήρος ἀπεκάλουν λόγον, όπίσω δικαίως ἀπψχοντο, και πεπτώκασιν, ούτε μην εξ ελαφρίας εὐσυναρπάστως έπι το πιστεύειν εκλήθησαν, πληροφορηθέντες δὲ πρότερον, καὶ διακείμενοι, κατά τὸ ἀληθές, δτι φημάτων μέν ζωοποιών άνάμεστος ήν ό μυσταγωγός, ούρανίων δὲ παιδευμάτων είσηγητής. 'Ασφαλής δε λίαν ή τοιαύτη πίστις · ή δε ούχ ούτως έχουσα, ραδίως αν είκότως και αποπτύοιτο, και ρίζαν ούχ έχουσα την πληροφορίαν, ετοιμότατα της άνθρώπου διανοίας έχτρίδεται. Και γοῦν αὐτὸς ἐν παραδολαίς ὁ Σωτήρ, ότε τους περί του σπείροντος έποιείτο λόγους, « "Ο δὲ Επεσεν ἐπὶ τὴν πέτραν, φησὶ, και μή έγον δίζαν εξηράνθη, » πέτραν είναι λέγων αίνιγματωδώς νούν τον άπεσκληκότα, και τον άπαξ έγκαταδληθέντα λόγον οὐδαμόθεν έγοντα παραδέξαοθαι. Τούτο γάρ δή και πεπονθότες έκ πολλής άγαν της άμαθίας οι τάλανες Ἰουδαίοι, « Διαβρήξατε τάς καρδίας όμων, και μή τὰ Ιμάτια όμων, » διὰ τῆς του προφήτου φωνής εδιδάσκοντο. "Ονπερ γάρ τρόπον πρό της τών σπερμάτων καταδολής, αρότρω χρήναι προανατέμνεσθαι την γήν ὁ της γηπονίας συμβουλεύει νόμος · οθτως οξιμαι δείν τούς πρός άνάληψεν θείων Ιόντας λόγων προαναπτύσσειν τρόπον τινά ταίς είς αὐτούς ἐπιθυμίαις τὴν χαρδίαν · παραδεχθέντες γάρ ούτω, γήν ώσπερ τινά χαρποφόρον φορία πίστεως έγνωκέναι φασίν οί συφώτατοι μαθηταί, και πρός γε τούτφ θαρσείν, ώς αὐτός είη Χριστός ό Υίος του Θεού. Σοφώς δε λίαν και τον επί τούτω πάλιν έξυφασμένον εθρήσεις λόγον. Καλ πιστεύειν γάρ, και έγνωκέναι φασί, συνενεγκόντες άμφω κατά ταύτον. Έδει γάρ και πιστεύειν, και νοείν και ούκ έπείπερ έστι πίστει παραδεκτά τὰ θειότερα, διά τοῦτο χρή πάντως της έπ' αὐτοίς έρεύνης όλοχλήρως άποφοιτάν, πειράσθαι δὲ μάλλον καὶ γοῦν εἰς μετρίαν άναδαίνειν γνώσιν, την ώς εν εσόπτρφ και αινίγματι, καθάπερ ὁ Παῦλό; φησεν. Εὐ δὲ δἡ πάλεν οὐ πρότερον έγνωχέναι φασίν, είτα πιστεύειν, άλλά προθέντες τήν πίστιν, δευτέραν την γνώσιν ἐπάγουσι. Μετά γάρ την πίστιν ή γνώσις, και ού πρό τής πίστεως, κατά τό

γεγραμμένου, Έλυ μή πιστεύσητε, ούδ'ού μή συν- A mensuram setalis Christi et la virum perfectum se hre, a Homatavelelong yap by huly upnathing siνος δίκην τῆς-ἀπεριεργάστου πίστεως, ἐποικοδομείται λοιπόν ή γνώσις κατά βραχύ, και είς μέτρον ήλικίας ήμας άναφέρουσα της εν Χριστώ, και είς άνδρα τέλειον και πνευματικόν. Διά τοι τούτο και δ θεδε πού φησιν · ε 'Ιδού έγω έμδαλω είς τὰ θεμέλια Σιών, λίθον έχλεκτον, ακρογωνιαίον, έντιμον. » Άρχη γάρ όμιν και θεμέλιος είς άγιασμόν και δικαιοσύνην, Χριστός, διά πίστεως δὲ δηλονότι, καὶ ούχ ἐτέρως * ούτω γάρ ημέν ένοικίζεται. Έπιτήρει δέ όπως πανταχή μοναδικώς, και προτεταγμένου του άρθρου, pari - Eù el d'Apierde, d Ylde rou Geoù rou Caures, των μεν εν χάριτι κεκλημένων είς υίοθεσίαν, ώς ένα καὶ εξαίρετον ὑπεξάγοντες τὸν άληθῶς Υίὸν, ου καθ' ομοιότητα και ήμεζς viol. Και τόν Χριστόν δε πάλιν Β ἀποκαλούσιν αὐτὸν ώ; Ενα · πλήν Ιστέον ὅτι Χριστὸς ούκέτι καλείται δι' έαυτον, ή ώς τούτο ύπάρχων ούσιωδώς, ώσπερ ούν έσται και Υίος, άλλ' είς μέν έντως και εξαίρετος. Ούδεις γάρ εν Χριστοίς ώς αύτος, πλήν καθ' δμοιότητα την ώς πρός ήμας όνομάζεται Χριστός. Κύριον μέν γάρ αὐτῷ καὶ ἀφωρισμένον Ιδικῶς δνομά τε και πράγμα κατ' άλήθειαν, το Υίος, κοινόν δὶ ὡς πρὸς ἡμᾶς τὸ Χριστός. Ἐπειδή γὰρ ἐχρίσθη καθό γέγονεν άνθρωπος, διά τοῦτο Χριστός. Οὐκοῦν εί το πεχρίσθαι τή άνθρωπότητι περιθήσομεν χρεία, Χριστός αν νοοίτο καθ' όμοίωσιν την ώς πρός ήμας, nal ody obtwe women both nal Yide, nithe ele nat moνος φυσικώς τε και έξαιρέτως, και πρό σαρκός, και μετά σαρχός, και ού δύο, καθάπερ οδονταί τινες, ού С νοούντες, ώς ξοικε, του μυστηρίου το βάθος. Ου γάρ είς άνθρωπον ό έχ Θεού Πατρός καταπεφοίτηκε Αόγος, ώσπερ ἐφ' ἐνα τυγὸν τῶν ἀγίων προφητῶν ἡ διά Πνεύματος γάρις, άλλ' αύτος κατ' άλήθειαν έγένετο σάρξ, κατά το γεγραμμένον, άνθρωπος δηλαδή. 'Αδιαίρετος τοιγαρούν μετά την ένωσιν, και ούκ είς δύο πρόσωπα κατασχίζεται, κάν έτερον τι νοώμεν τον έχ Θεού Λόγον, και την έν ή κατφχηκε σάρκα. "θλον δε του χορού των άγων άποστόλων την επι τούτοις ήμεν βεδαιούντος πίστεν, δι' ών έγνωκέναι φασί μοναδικώς, ώς αύτός έστιν ὁ Υίος τοῦ Θεοῦ, τοὺς Ετερόν τι πρός τούτοις επικαινοτομείν εξ άνοίας ού παραιτουμένους, εί φρονοίημεν όρθως, οὐ παραδεξό-

'Απεκρίθη αὐτοῖς ὁ Ίησοῦς · Οὐκ ἐγὼ ὑμᾶς τούς δώδεκα εξελεξάμην; και εξ ύμων είς διάbolde boeir; Elege & tor loubar Elywoog Ionapiweny · obtoc rap sueller abtor sapaðiðórai, elç ür éx vür ðúðexa.

Επιτείνει τον Ελεγχου, και δριμυτέροις αὐτούς κατασφίγγει λόγοις, το χαύνον και άνειμένον είς βαθυμίας τὰς ἐπὶ τῷ σοφοῦσθαι θέλειν ὑποτεμνόμενος. Τοιούτον γάρ τι μονονουχί λέγων δράται · Νήψεως, ώ μαθηταί, και φρενών ό καιρός, και συντόνου διανοίας, είς το σώζεσθαι θέλειν. 'Ολισθηροτάτη γάρ λίαν ή της άπωλεία; όδος, ού τον άσθενη μόνον ύποσύρουσα νούν, άλλά και τον ήδη δοκούντα βεδαίως

spiritalem nos effert. Proindeque Deus alicubi ait : e Ecce ego immittam in fundamenta Sion lapid electum, angularem ac pretiosum ". > Initiu enim et fundamentum Christus nobis est in san etificationem ac justitiam, per fidem videlicet, ac non aliter : sic enim in nobis babitat. Observa autem ut ubique singulariter, et præposito articulo dicant : Tu es à Xpiorde, à Ythe, id est, ille Christus, ille Filius Dei viventis : illum vere Filium velut unicum et eximipm ab ils qui gratia vocati sunt in adoptionem eximentes, cujus similitudine nos quoque filii sumus ", Et tov Xpistov quoque rursus nominant ipsum, tanguam unum : verus tamen sciendum Christum non dici propter seipsum, aut quasi id substantialiter exsistat quemadmodum et Filius, sed unum quidem revera et eximium: nullus enim inter christos est sicut ipse: verumtamen ob similitudinem quam habet nobiscum, Christum puncupari. Proprium enim est ei et eximium ac peculiare nomen, et ipsa res vere, Filius : commune autem nobiscum illud nos Christus. Quia enim unctus fuit quatenus bor factus est, ideireo Christus est. Quare si ungi humanitati tribuendum est, Christus unctus intelligetur nostri similitudine, nec eo modo quo Filius est, verumtamen unus ac solus naturaliter, et eximio modo, cum aute carnem, tum post carnem, ac non duo, sicuti quidam existimant, qui altitudinem mysterii, ut apparet, non capiunt. Non enim in hominem illud ex Deo Patre Verbum descendit, quemadmodum in unum aliquem sasctorum prophetarum gratia Spiritus, sed ipsum revera caro factum est, ut scriptum est 10, hom nimirum. Indivisibile igitur est post union in duas personas finditur, licet allud quiddam intelligamus Dei Verbum et illam in qua habitavit cornem. Cum autem universus sanctorum 394 apostolorum chorus nostram de his fidem confirmet, ex eo quod scire se aiunt singulariter, ipsum esse Christum illum Dei Filium, novatores qui aliud quiddam præter hæc stulte comminisci non verentur non suscipiemus, si recte sapimus,

VI, 71, 72. Respondit eis Jesus : Nonne ego vos duodecim elegi : et ex vobis unus diabolus est? Dicebat autem Judam Simonis Iscarigtem : hie enim erat traditurus eum, cum esset unus ez duodecim,

Reprehensionem auget, et acrioribus cos verbis coercet, oscitantiam et ignaviam omnem præcidens. Istiusmodi enim quiddam propemodum dicere videtur : Vigilantia et animi contentione, o mei discipuli, nunc vobis opus est ad salutem. Valde enim lubrica est perditionis via, quæ non modo imbeeillam mentem subruit, sed eam quoque quæ jam firma stare videtur. Periculosa quippe res ac mul-

¹⁶ Isa. xxviii, 16. " Rom. viii, 16. " Joan. 1, 14

tiformis est peccatum, verils voluptatibus men- A toravat. Activor & bre yphua, nal miliupopor apage tem deliniens, et facillimis quodammodo cupiditatibus in ea que minus recta sunt abstrabens; enjus rei vos mihi exemplum, inquit, eritis. Neminem quippe corum qui præ levitate retro ceciderunt, sicuti vos elegi bonos : noveram enim ut Deus vestri cordis intima; sed unum ex vobis lucri studio rapuit Satanas, nee me plane fefellit animus. Liberum enim est ac integrum hominibus in hanc aut illam partem deflectere, vitium dico se virtutem. Acriori ergo illa increpatione cos cum ad congruentem vigilantiam excitat, tum efficit ut singuli sibi magis caveant : nondum enim a quò tradendus esset, clare explicat, sed uni simpliciter et indeterminate impietatis illius onere impacto, sollicitos omnes reddebat et ad majorem vi- B gilantiam provocabat, unoquoque anime sue reformidante jacturam. Quin etiam aliud quiddam præstabat quod ad discipulos in fide confirmandos conduceret. Nam quia illi scire se et constanter eredere asseruerunt ipsum Filium Del esse, res futuras sibi perspectas esse declarat, ut hine quoque certam esse illorum confessionem ostenderet. Nulli enim alii quam uni ac soll naturali Deo futura nosse convenit, de quo et scriptum est : . Qui 395 novit omnia antequam fiant 19, . Diabolum vero diabolicæ voluntatis ministrum nominat, neque id falso. Sicut enim qui Domine adhæret unus cum eo spiritus est, ita qui et dia-

CAP. V.

Be festo Scenopegiæ, Quod spei quæ sanetis debetur rezitutionem significet, et resurrectionem a mor-tuis, proposito dicto, a Erat autem in proximo dies festus Judworum, Scenopegia.

VII, 1. Posthæe autem ambulabat Jesus in Galilaa : non enim volebat in Judiea ambulare, quia quaretunt eum Judwi interficere.

Post hæc, inquit, dicta factaque rursum versabatur libenter in Galilma Christus : istud enim arbitror significari bac voce, ambutabat. Sed se quidem non sponte versari cum illis, verum p endrei δηλούν. 'Αλλ' οθα έθελούσιον αθτή το παρ' necessitate quadam' id sibi evenire estendit, causis additis. Volebant enim ipsum, inquit, interficere Judæi : ideireo alienigenis seipsum ctiam in longum tempus præbuit, nolens in Judæa versari. Sed magnæ utique perversitatis accusari Israelitas inde arbitror, quod satius ille existimet apud alienigenas reperiri, quam cum Judæis versari. Quod propheta quidem Jeremias prædixit, his verbis : e Dereliqui domum meam, dimisi hæreditatem meam : dedi animam meam dilectam in manus inimicorum ejus 30. > Christum enim persecutorum impietate extorrem fieri, et ad Gali-

ria, moduradmose hovate tou dudaminuou nataronredbuca vebv, nat desoratais wanep imibuplais, els ά μη προσήμεν εξέλμουσα - υπόδειγμα δέ μοι του λόγου, φησίν, έσται το χαθ' όμας. Έρω γάρ τέως ούδένα έπείνων των έξ έλαφρίας όπίσω πεσόντων, ώς άγαθούς όμας επελεξάμην . ήδειν γάρ ώς θεός τά έν buty . and formaces by abela [70. Eva bid] pinoxephias ά Σατανάς, και οὐ διέψευσται πάντως ψήφος ή εμή. Προαιρετικόν γάρ εν άνθρώποις και αύθαίρετον τό έπ' άμφω βαδίζειν, είτε είς δεξιόν, είτ' ούν είς άριστερόν, άρετην δὲ δηλονότι καὶ κακίαν φημί. Όμου τοιγαρούν διά του και μειζόνως έπισκήπτειν αύτοί;. καί είς νηψεν έγείρει την πρέπουσαν, καί έν τοί; καθ' ξαυτόν, ξκαστον ασφαλέστερον απεργάζεται · το μέν γάρ τίς ὁ προδώσων αὐτὸν, οῦπω λέγει σαφώς ' ένλ be andwis nat doplorus the doebelas enthele so popτίου, είς άγωνα καθίστη τούς πάντας, και πρός νήψιν άκριδεστέραν έκάλει, καταφρίττοντος έκάστου της έαυτου ψυχής την ζημίαν. Όμου δέ τι τούτοις και Ιτερον απετέλει τη των μαθητών εύπιστία λυσιτελές. Έπειδή γάρ είδεναι καθωμολογήκασι, πεπιστευχέναι τε άραρότως, δτιπερ αθτός έστιν ό Υίδς του Θεού, φαίνεται προειδώς τὰ ἐσόμενα, βεδαίαν δισπέρ και διά τούτου την έφ' έαυτή δεικνύς δμολογίαν. Πρέπει γάρ των όντων οδδενί το γινώσκειν τά μέλλοντα, πλήν ένὶ τῷ μόνι κατά φύσιν θοῷ περί οδ και γέγραπται * * 'Ο είδως να πάντα πριν γενέσεως αθτών » Διάδολον δέ , τον τών διαδολικών θελημάτων ἀπεκάλεσεν ὑπουργόν, οδ διεψευσμένως. "Ωσπερ γάρ ὁ χολλώμενος τῷ Κυρίφ ἐν πνευμά: έστιν, ούτω δηλονότι και το έναντίον.

KEDAA. E'.

Περί τῆς ἐορτῆς τῆς Σκηνοκηγίας, Ότι τῆς ἀρει-Λομένης τοῖς ἀγίοις ἐλκίδος τὴν ἀκοκατάσταστα-δηλοῖ, καὶ τὴν ἐκ νεκρῶν ἀναδίωσιν, κροκει-μένου ἀριτοῦ · Ἡν δὲ ἐγγὺς ἡ ἐορτὴ τῶν Ἰου-δαίων ἡ Σκηνοκηγία. ›

Kal μετά ταυτα περιεπάτει 6 Ίησους èr τή Palitala · où rap fibeter er vi loudala mepinareir, ou echrour autor of Toudaios dnouvelrus.

Μετά ταύτα, φησί, τά είρημένα τε καί πεπραγμένα, πάλιν εποιείτο τὰς διατριδάς ἀσμενέστερον έν τή Γαλιλαία Χριστός · τούτο γάρ οίμαι το περι-Exelvois elvas, million of the it analyzas ounbairon ξπιδειχνύει προστεθειχώς τὰς αίτίας. "Ηθελον γάρ, onoty, abrov anexterval of Toubator . Sid route tels άλλογενέσε και είς μακρούς έσυτον έχαρίζετο χρόyour, to by th Toudala represent napartouperoc. All of use makes obbe from bed routes the male hiav buorponia narnyopeloba: tov Ispahl, el ye τού διαιτάσθαι παρ' αύτῷ πολύ τι πρείττον έφαίvero to mapa vois if it in it softweether publics. "Ην δέ άρα τουτί το δεά του προφήτου πεφωνημέvov Tepeulou · · Bynatalekoma tov sludy moo. έφηκα την κληρουομίαν μου, έδωκα την ήγασημέ-

[&]quot; Dan. xiii, 42. " Jerem. xii, 7.

בנים שלי לות דוף דבי לושאלידשי מיסמולדודם יצילodai Xpiotov, peraportifrat de napa rol; l'alchafoic, πως ούχ έστι διαρφήδην επιδούναι την οίχειανψυχήν ets xelpas exopos attins; Exopa yap ta soun Xpeστου, κατά γε το δουλεύειν ετέρφ, και προσκυνείν The reloci mapa tov relocuta, did to uhmo the ele αύτον παραδέξασθαι πέστιν. Καὶ τοῦτο σαφώς διδάξει λέγων αύτός. ε 'θ μή ων μετ' έμου, κατ' έμου έστιν. > 'Αλλ', οίμαι δή, πάς τις έρει πρό τῆς άληθοῦς Degrapolas xal mistems oux elvas tà Edvo metà Χριστού · ήν άρα κατ' αὐτού, καὶ ἐν τῆ τῶν ἐχθρῶν πάξει διά τουτο χείμενα. Οθτω δὲ έχοντος τούτου, και σαφώς διεγνωσμένου, τοσαύτη τις παρά τοίς εξ Υσραήλ μυσαρότης ἐπολιτεύετο, ὡς ἐν μοίρα κεῖσθαι τη άμείνονι, τό παρ' έχθροίς όρασθαι φοιτώντα, καί μεθ' ών ήχιστα χρην ήδιον ποιείσθαι τὰς διατριδάς, η όπερ ην μάλλον άχολουθόν τε και πρεπωδέστερου mapa tols suggested nata the sapea. nal soon els τούτο, και άγαπαν όφειλουτιν. Εύλογώτατα τοίνυν έπὶ τὰ ἔθνη μεθίστη ὁ Χριστός, καὶ δι' αὐτοῦ τρόπον σινά του πράγματος ήδη λέγων, ώς, εί μη του διώκειν απόσχοιντο, και παραλύσειν ταϊς απονοίαις τον εθεργέτην, όλοκλήρως ξαυτόν τοίς ξξωθεν χαριείται; καί ἐπὶ τὰ Εθνη μεταστήσει Χριστός. "Ωσπερ δὲ τοῦτό φαμεν ύπεμφαίνειν αύτον διά τουδε του πράγματος, ούτω πάλιν εύρησομεν, και διά σχήματος άρχαιστέρου την έχ της Γερούσαλημ αποδρομήν απειλήσαντα. "Ότε τοίνυν τους περί των θυσιών διωρίζετο νόμους, καθά και έν τῷ βιδλίφ γέγραπται τῷ Λευττικῷ, C προδιατυπώσας, ώς εν είχονι Χριστού, προσάγεσθαι μόσχον είς τὸ δῶρον καὶ όλοκαὐτωμα τῷ Κυρίφ. Πάλιν έτέρως αύτον σχηματίζει, λέγων · « Έλν δε άπο τῶν προδάτων τὸ δῶρον αὐτοῦ τῷ Κυρίφ, ἀπό τε τῶν άρνων και των ερίφων εις δλοκαύτωμα, άρσεν άμωμον προσάξει πύτο, και επιθήσει την χείρα επί την κιφαλήν αὐτοῦ, καὶ σφάξουσιν αὐτό ἐκ πλαγίων τοῦ θυσιαστηρίου πρός βοβράν έναντι Κυρίού. > Πώς ούν άρα και διά τούτων ημίν το έπι Χριστού μορφούται μυστήριον, άναγχαίως έρευνητέον. Πρώτον δέ είμαι προσήχειν αύτου τε του ναού του έν Ίεροσολύμοις, και του θυσιαστηρίου την θέσιν είπειν, ίνα ούτω νοώμεν, δ τί ποτε άρα δηλοί, τὸ μή κατ' εὐθὸ των είρημένων όρφν, τετράφθα: δὲ μάλλον πρό; βορβάν τὸ πρόδατον. Κείται τοιγαρούν ἐν μέν τοῖς νεω- D πέροις [γρ. νοτιωτέροις] της γης μέρεσι των Ίουδαίων ή χώρα, βλέπει δὲ εἰς έφαν ὁ νεώς, καὶ ταῖς πρώtais tou fillou Bolais avolyee tas Bupas. καὶ αὐτὸ τὸ θεῖον θυσιαστήριον, κατευθύ τῶν 'Αγίων έρηρεισμένου, ώσπερ έν δψει Θεού, τοίς έξ έφας είσδάλλουσι το πρώτον εδίδου μέτωπον, των δύο πλαγίων του μέν όρωντος είς νότον, του δέ έπι βορράν. "Οτι δε ταθθ' οδτως έχει, καθάπερ είρηκαμεν, πληροφορηθήση μαθών το παρά τῷ προφήτη Τεζεχεήλ אבועביטי. "On yap by th mept the Partion Tereutic έδιδάσκετο, διά θεωρίας δε δηλονότι πνευματικής. ούτω φησί · « Καὶ είδον, καὶ ίδου ώς εἰκοσικαιπέντε

την ψυχήν μου είς χείρας έχθρων αὐτῆς. • Τὸ γὰρ A leos migrare, quid aliud est, obsecto, quam tradere animam suam in manus inimicorum ejus? Gentes enim Christi sunt inimicæ, in quantum alteri serviunt, et creaturam adorant præ Greatore, propterea good fidem in ipsum nondum suscep runt, Quod ipse quidem aperte docebit dicens : (Qui non est mecum, contra me est "1. " Sed quivis, opinor, fatebitur ante veram Dei cognitionem ac fidem non fuisse gentes cum Christo : erant ergo contra ipsum, et loco proinde hostium. Quod cum ita se habeat, ac manifestum sit omnibus, tanta erat Israelitarum immanitas ut ef satius esset ad inimices migrare, et jucundins versari cum ils quibuscum minus 396 oporteret, quam quod magis consentaneum videbatur, cum suis secundum carnem cognatis, a quibus vel hoc nomine saltem diligi debebat. Consultissime itaque ad gentes se transtulit Christus, ea re quodammodo denuntians traditurum se totum allenigenis, nisi a persequendo abstinuerint, et expellendi benefactoris finem fecerint. Quemadmodum autem istud re ipsa subinnuere dicinais, ita rursus comperiemus ipsum sub vetustiore figura discessum illum ex Hierosolymorum urbe interminatum. Cum de sacrificiis leges statueret, ut et in Levitico scriptum est, typum Christi velut in imagine præformans, vitulum Domino in munus et holocaustum afferri jussit, Rursus aliter quoque ipsum adumbrat, dicens : « Si autem de ovibus munus ejus Domino, et de agnis, et de hædis in holocaustomata; masculum immaculatum adducet illnd. et imponet manum super caput ejus : et jugulabunt illud a latere altaris ad aquilonem ante Dominum 31. » Quo pacto igitur hinc nobis adumbretur Christi mysterium, necessario nobis indagandum est. Primum autem dicendum existimo quis fuerit situs templi Hierosolymitani et altaris, ut sic intelligamus quid sit quod pecus oblatum non reeta ad altare, sed ad aquilonem converteretor. Judæorum regio in partibus terræ sita est australibus; ad orientem vero templum respicit, et primis solis radiis portas aperit. Sed et ipsum altare divinum, ex adverso sanctorum exstructum velut in conspecti Dei, ingredientibus ab oriente primam faciem offerebat, uno quidem latere ad austrum respiciente, altero ad septentrionem. Hæc autem ita se, ut diximus, habere certo comperies, si acceperis id quod apud Ezechielem scriptum est. Nam cum de morte Phaltiæ accepisset, sic ait : e Et vidi, inquit, et ecce quasi viginti et quinque viri, posteriora sua ad templum Domini, et facies suas contra : et hi adorabant solem ad orientem 43. > Quod si is qui solem orientem adoraret pone templum relinquehat, quomodo necesse non est intelligere faciem ejus ad orientem esse 397 conversam? In eodem vero situ ipsum quoque aftare divinum crat, ut diximus. Igitur ipsier

templi, tum divini altaris frons erat, quæ ad orien- A άνδρες, τὰ ὁπίσθια αὐτῶν πρὸς τὸν ναὸν Κυρίου, καὶ tem ingredientibus patebat : duo vero latera, unum ad austrum, alterum ad aquilonem, alio nimirum desiciente quod retrorsum quodammodo concipitur ad partes occiduas. Cum hæc igitur ita sint, ad aquilonem positam comperiemus finitimam Judææ Galilæam, hoc est gentium regionem, ut scriptum est : « Galilæa gentium 34. » Quoniam autem Dominus noster Jesus Christus post salutarem passionem Judæorum regione excessurus. crat, et in Galilæam, hoc est ad Ecclesiam gentium transiturus, idcirco ovis quæ figuræ vicem gerebat, a lateribus jugulabatur ut respiceret ad aquilonem, juxta illud Fsalmistæ de Christo : « Oculi ejus super gentes respiciunt *5. > Cum vero sanctus evangelista dicat ipsum nolle cum Judzeis B versari, quia de eo interficiendo cogitabant, illud iis quæ antea diximus adjungemus, nempe non esse formidini ascribendum hunc Christi discessum, sed neque idcirco ei imbecillitatem ullam imputandam qui omnia potest, verum ad dispensationis ordinem referendum. Debebat enim non intempestive, sed suo tempore crucem pro cunctis

δή και παραιτείσθαί φησιν ό μακάριος εύαγγελιστής τὸ συνείναι τοίς 'Ιουδαίοις αύτον, ἐπείπερ αύτον ἀνελείν έδουλεύοντο, τοίς είρημένοις έχεινο προσθήσομεν, ώς ού δειλίας έγχλημα την άναχώρησιν λογιοδμεθα του Χριστού, άλλ' οδόλ άσθενείας διά τούτο κατηγορήσομεν του πάντα Ισχύοντος, τον δλ τής οίκονομίας ἀποδεξόμεθα τρόπον. Έδει γάρ οὐ πρόωρον, ἀλλ' ἐν καιρῷ τῷ οίκείῳ τὸν ὑπὲρ πάντων ύπομείναι σταυρόν.

VII., 3-5. Dixerunt igitur ad eum fratres ejus : C Transi hine, et vade in Judwam, ut et discipuli tui videant opera tua quæ facis. Nemo quippe in occulto. quid facit, et quærit ipse palam esse. Si hæc facis, manifesta teipsum mundo : nam ne fratres quidem ejus credebant in eum,

Cum nondum in sancta carne inhabitare Deum Verbum agnoscerent qui crediti sunt fratres Salvatoris, sed neque quo tempore hæc dicebant ipsum scirent factum esse hominem, anguste adhuc de eo sentiunt, et longe illiberalius quam ejus gratize et eminentiæ conveniat, quippe qui nihil amplius quam reliqui cernebant, et vulgari opinione de ipso delusi suspicabantur, et revera ipsum natum esse ex patre Joseph existimabant, nec mysterii occultum opus cernebant. 398 Multis enim, ut credibile est, clam patratis a Christo in Galilæa miraculis, ipsum ad inanis gloriæ cupiditatem bortantur, et ceu magnum et eximium quid spectatorum admirationem captare consulunt, quasi nullam aliam ob causam quælibet miracula patraret, quam ut apud spectatores famam sibi conciliaret, et humanis laudibus, ambitiosorum quorumdam more, efferretur. Vide enim ut eum ipsi hortentur ascendere in Judæam, et miracula ibi potius edere, non ut credant in ipsum discipuli ejus, sed ut videant opera quæ facit. Si enim vis

τά πρόσωπα αύτῶν ἀπέναντι · καὶ οῦτοι προσεκύνουν κατά άνατολάς τῷ ἡλίφ. > Εί δὲ ἀνίσχοντι τῷ ἡλίφ προσχυνών όπισθομερή τις τον ναον έτίθει τοῦ ίδίου σώματος, πῶς οὐχ ἀνάγχη νοείν εἰς ἀνατολάς τετράφθαι τό πρόσωπον αύτοῦ ; Κατά τοῦτο δὲ ἦν τὸ σχημα καὶ τὸ θείον αὐτὸ θυσιαστήριον, καθάπερ εἰρήκαμεν. Ούχοῦν αὐτοῦ τε τοῦ ναοῦ χαὶ τοῦ θείου θυσιαστηρίου μέτωπον μέν ήν το προσδάσιμον είς άνατολάς · πλάγια δὲ δύο, τὸ μὲν εἰς νότον, θάτερον δὲ πρὸς βορράν, τοῦ ἐτέρου δηλονότι καὶ λείποντος, δ δή νοείται πως και όπισθοφανές τοίς της έσπέρας ένορώντος μέρεσιν. Οδτω τοιγαρούν έχόντων ημίν των είρημένων, πρός αύτῷ χειμένην εύρήσομεν τῷ βορρά τὴν τῆς Ίουδαίων γείτονα Γαλιλαίαν, τουτ' Εστι, την των έθνων χώραν, κατά το γεγραμμένον, « Γαλιλαία των έθνων. > Έπειδή δε Εμελλεν ὁ Κύριος ήμων Ίησους Χριστός μετά το σωτήριον πάθος τῆς μὲν τῶν Ἰουδαίων άπανίστασθαι χώρας, άφικέσθαι δέ είς την Γαλιλαίαν, τουτ' έστι, πρός την έξ έθνων Έκκλησίαν, έχ πλαγίων εσφάζετο το έν τύπφ ληφθέν είς θυσίαν. πρόδατον, ίνα βλέπη πρός βορράν, κατ' έκείνο τὸ είρημένον ύπο του Ψαλμφδού περί Χριστού · « Οί όφθαλμοί αύτου έπι τά έθνη έπιδλέπουσιν. > Έπει-

Elzor our zpoc autor ol abelgol autou. Metaδηθι έντεύθεν, και υπαγε είς την Toubalar, tra και οι μαθηταί σου θεωρήσωσι τὰ έργα, α ποιείς. Oùdelç rap ti er upunto noiei, nal intei autoc έν παρρησία είναι. Εί ταῦτα ποιείς, φανέρωσον σεαυτότ τῷ κόσμφ. Οὐδέ τὰρ οἱ ἀδελφοὶ αὐτοῦ ἐπίστευον είς αὐτόν.

Ούπω τὸν ἐνοικήσαντα τῆ ἀγία σαρκὶ Θεόν Λόγον ξπιγινώσχοντες οἱ νομισθέντες τοῦ Σωτήρος ἀδελφοί. άλλ' ούδὲ είδότες κατ' ἐκεῖνο καιροῦ, καθ' ὄν τὰ τοιαυτά φασιν, δτι γέγονεν άνθρωπος, μικράς έτι τάς διαλήψεις έχουσι περί αύτου, και πολύ μετριώτερα τής ενούσης αὐτῷ χάριτός τε καὶ ὑπεροχῆς φαντάζονται, πλέον μέν των άλλων όρωντες ούδεν, ταίς δὲ χοιναίς ἐπ' αὐτῷ διαπαιζόμενοι δόξαις, οίόμενοί τε κατά το άληθές έκ πατρός γεγεννήσθαι καλ αύτον του Ίωσήφ, και την κεκρυμμένην ούχ όρωντες του μυστηρίου κατασκευήν. Πολλών γάρ, ώς είχος, λεληθότως θαυματουργουμένων παρά Χριστού κατά την Γαλιλαίαν, κενής εφίεσθαι δόξης αύτου άναπείθουσι, καλ ώς μέγα τι χρημα το έχ των όρωντων ἀποδέχεσθαι θαύμα συμβουλεύουσιν, ώς τούτου γε ένεκα και μόνου τάς ἐφ' ἐκάστφ τῶν τελουμένων δυνάμεις ένεργείν θέλοντος αύτου, ίνα δη μόνον παρά τοίς όρωσιν άξιάγαστος είναι δοχή, και τοίς έξ άνθρώπων ἐπαίνοις ἐναδρύνηται, κατά τινας τῶν φιλοδοξείν είωθότων. Όρα γάρ όπως αὐτῷ συμβουλεύουσι αναδαίνειν είς την Ιουδαίαν, έν αύτη τα

[&]quot; Isa. IX, 1. " Psal. LXV, 7.

μάλλον τερατουργείν, ούχ ίνα πιστεύσωσιν είς αύτον A agnosci, inquiunt : hoc enim significat, esse in οί μαθήται αύτου, άλλ' Ινα θεωρήσωσι τὰ Ιργα δ ποιεί. Εί γάρ βούλει γινώσχεσθαι , φασί (τούτο γάρ τό είναι εν φανερώ, μή λεληθότως έσο μεγαλουργός, μηδέ έν τῷ δύνασθαι) πάντα δράν ὑπάρχων ἐκπρεπής, φεύγε την παρβησίαν . Εση γάρ ούτω τῷ χόσμφ γνώριμος, καλ έν τοις όρωσι περιφανέστερος. Λόγος μέν ούν ό παρ' εκείνων έν τούτοις. Έπισημαίνεται δέ χρησίμως ο σοφώτατος εύαγγελιστής, ώς ούπω πεπιστεύκεισαν είς αὐτὸν οἱ ἀδελφοὶ ἀὐτοῦ · καὶ γάρ ἦν δντως των ατοπωτάτων τοίς οδτω ψυχροίς καταγινώσιεσθαι λόγοις, τοὺς ήδη διά τῆς πίστεως τὴν θεοπρεπή περί αὐτοῦ λαδόντας ἐπίγνωσιν. Επεί δὲ πεπιστεύκασι το μέγα περί αὐτοῦ συνέντες μυστήριον, είς τούτο θεοσεδείας τε και άρετης άνατρέχουσιν, ώς και άποστόλους χρηματίσαι, και διαπρεπή κτήσασθαι την εύλάβειαν. Έχεις καὶ τοῦτο διὰ τῆς προφητών προφδόμενου φωνής. Καὶ γοῦν ὁ μακάριος φησιν Ίερεμίας, ώς πρός του Κύριου ήμων Ίησουν του Χριστον, ότι « Καὶ οἱ ἀδελφοί σου , καὶ ὁ οἶκος τοῦ πατρός σου, και ούτοι ήθέτησαν σε, και αύτοι έδόησαν, έχ τῶν ὁπίσω σου ἐπισυνήχθησαν, μὴ πιστεύσης έν αὐτοίς, ὅτι λαλήσουσι πρός σὲ καλά. > Οἱ γάρ πρό της πίστεω; άθετήσαντες άδελφοί, και διά. των άρτίως ημίν είρημένων, μονονουχί και καταδοφν ἐπιχειρούντες αὐτού, συνήχθησαν δὲ διὰ πίστεως, λελαλήχασί τε χαλά περί αὐτοῦ, χαὶ προσωφελοῦντες έτέρους, και τοις περί της πίστεως επαγωνιζόμενοι μαχαρίας Παρθένου, μάλλον δὲ ὡς ἐχ μόνου πατρὸς τοῦ Ἰωσήφ.

Αέγει αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς · Ο καιρὸς ὁ ἐμὸς οῦπω C πάρεστιν, ό δε παιρός ό ύμετερος πάντοτε έστιν

Επεσχιασμένος αεί του Σωτήρος ο λόγος · ούτω γάρ γέγραπται περί αὐτοῦ, ὅτι ε Καὶ ἔσται ὁ ἄνθρωπος χρύπτων τοὺς λόγους αὐτοῦ. > "Οτι δὲ καὶ τοῦτο χρησίμως επετηδεύετο, τίς των εδ φρονούντων οδκ έρει; Ούπω τοιγαρούν περβησίας ακράτου καιρός, φησίν, άλλ' οδόδ άναδείξεως της είς είπαντας άπημφιι σμένως, ούτω [γρ. οδπω] της Τουδαίων διανοίας πεπαινομένης είς σύνεσεν, ώς δίχα θυμού και δργής τούς παρ' έμου δύνασθαι χωρήσαι λόγους - άλλ' ούδε όλως γνωρίζεσθαί με τῷ κόσμφ νῦν ἐφίησιν ὁ καιρὸς, οδπω παντελώς ἀποφοιτώντων της χάριτος Τουδαίων, άλλ' οδόὲ οῦτως ἐμπαροινησάντων εἰς ἐμὲ, ὡς ἡδη χρήναι λοιπόν μεθορμίσασθαι πρός ετέρους. Οδπω τοιγαρούν διά ταύτα τον έαυτού φησι, παρείναι δέ λέγει τον έχείνων, και έν έτοίμω δε κείσθαι διά παντός. Έξείναι γάρ τοίς εν κόσμφ φαμέν το δοχούν έπιτελείν παραποδίζουτος άναγχαίου μηδενός, ή χαί είς πρόσκαιρον καλούντος οίκονομίαν πρός το χρήναί τι δράν ή μή, συμδουλεύουσαν, ώσπερ ούν ήν άμέλει καί έπι Χριστου. "Αλλως τε των την έν κόσμω ζωήν έλομένων, άνειμένη τίς έστιν ή δίαιτα, και φροντίδος της επιπονωτέρας άπηλλαγμένη, προκείμενον ωσmap del xal halwulvov elopépousa tov ent tol; ήδίστοις μαιρόν, και έφ' όπερ αν βούλωνται βαδίζειν.

manifesto : noli clam miracula patrare, neque cum omnipotentia elareas, celebritatem fugito : sic enim mundo notus eris, et spectatoribus magis conspicuus. Hæc illi. Notat porro commode sapientissimus evangelista, ejus fratres nondum în eum credidisse : absurdissimum enim esset eos tam frigidorum verborum reos esse, si jam per fidem Deo congruentem de ipso cognitionem hausissent. S postquam intellecto magno illo mysterio crediderunt, eo pietatis ac virtutis evehuntur, ut et apostoli vocati sint, et pietatis laude mirifice înclaruerint. Idipsum prophetarum quoque voce prænuntiatum. Beatus quippe Jeremias tanquam ad Dominum nostrum Jesum Christum sermone converso, e Et fratres, inquit, tui, et domus patris tui, etiam ipsi spreverunt te, et ipsi clamaverunt : ex posterioribus tuis congregati sunt, ne credas in eis, quia loquentur ad te bona **. > Fratres enim qui ante fidem spreverant, et verbis modo allatis vociferentes in eum propemodum insurrexerant, congregati sunt per fidem et locuti sunt bona de ip cæteris opitulantes, ac fidei doctrinam tuentes. Porro propheta circumspecte admodum fratres cum dixisset, commode subjungit, e domus patris tui, » ne ipsi quoque ex beata Virgine nati censerentur, sed potius ex solo patre Joseph.

λόγοις. Έπαγρύπνως δε λίαν ο προφήτης άδελφοδς ονομάσας, επιφέρει χρησίμως ό ε οίκος τοῦ πατρός σου , είνα μή και αυτοί γεγονότες νοοίντο πως εκ τής

> VII , 6. Dixit ergo eis Jesus : Tempus meum nondum advenit; tempus autem vestrum semper est pa-

399 Nunquam non umbra veluti quadam tegitur Salvatoris oratio. Sic enim scriptum est de illo: e Erit homo occultans sermones suos 37. > ld autem ab eo utiliter usurpatum esse, quis sanæ mentis non fatebitur? Nondum itaque palam et aperte loquendi tempus est, inquit, nec omnibut manifostandi, cum Judæorum mens nondum matura sit ad intelligendum, ita ut citra iram ac furorem meam doctrinam capere queant: sed neque me nunc mundo manifestari tempus permittit, cum nondum Judzi a gratia plane recesserint, neque porro in me tam petulanter insurrexerint, ut migrandum mihi sit ad alios. Hanc igitur ob causam nondum suum tempus adesse ait, sed illorum advenisse, et omnino præsto esse. Dicimus quippe licere mundanis hominibus præstare quod velint, nulla necessitate Impediente, aut ad temporariam dispensationem vocante quæ ad aliquid agendum aut non agendum hortetur, sicuti nimirum in Christo. Nam mundanorum hominum vita remissa et a curis atque laboribus aliena est, commodum et expeditum semper ad voluptates tempus conferens, et suis cultoribus quo ferri voluerint facile permittens. Quocirca non quodvis tempus earum rerum quæ dispensationi

mar said the A st cond "

necessario subjacent, aptum est faciendis iis quæ A έτοίμως τοῖς αὐτή χρωμένοις ἐπιτρέπουσα. Οὐκούν deret, sed quod unicuique ita congruit, ut ipsius rei natura postulat. In iis autem qui dissolute ac fibere vivunt, nihil tale reperitur : sed quocunque se conferre voluerint, maxima cum licentia et facilitate transcunt.

VII , 7. Non potest mundus odisse vos : me autem odil, quia ego testimonium perhibeo de illo, quod opera ejus mala sunt.

Scite admodum nunc quoque Salvator fratres terrena adhuc sapere ostendit, et alteram quedammodo responsionem arte mistam affert, qua non modo eos ostendit quis secundum naturam sit non agnoscere, sed præterea tam alienos esse ab ejus B dilectione, ut vitam mundanæ conformem vivere malint, quam virtutem colere. Absurdissimum quippe est eum cæteris omnibus citra tergiversationem 400 ullam quæ conducant exponere, iis autem qui fratres ejus putabantur, non ampliori longe mensura ea largiri, quibus non mediocriter adjuti agnituri sint tandem sapientiæ largitorem. Hæc autem est Salvatoris Christi consuetudo. Opportuna interdum occasione arrepta longas auditoribus institutiones contexit. Semper igitur, inquit, simile sibi quisque amare solet, et morum similitudo amerem mirifice conciliat. Mundus vos non odit : adhuc enim quæ ejus sunt sapitis : me autem odit, cum ægre ferat a me sua vitia reprehendi. Itaque C citra periculum quidem vos ad hoc festum acredetis, ego vero non item. Disseram enim profecto, et quæ usui sunt coram eloquar; sed voluptuosis scerba est reprehensio, et facile potest eum qui castigationem non admittit ad iram accendere. Rursus autem his quoque verbis Dominus nobis prodest. Nec enim utile est temere et inconsiderate arguere, et coram omnibus monere cum increpatione, sed quod scriptum est observare : • Noli arguere malos, inquit, ne te odie habeant 15, a quandoquidem odium sine detrimento esse non potest; sed in aures potius audientium loquere, ut scriptum est 39. Pronus enim ad peccandum mundus est : sed eorum quæ vitiose flunt castigator cienda est. Detrahere enim peccato, ejus cultores objurgare est, et vitium accusare, increpare est eo infectos. Cum ergo necessitas doctorem ad arguendum adigit, et curandi ratio id postulat, discipulus vero reprehensionis impatiens vehementius indignatur, tunc ex odio mala utique nascuntur. Ideirco Salvator ait a mundo se odio haberi, ut qui nondum cum objurgatione admonitionem ferre possit, cum id propter utilitatem sieri deceat. Animus quippe vitiosis voluptatibus deditus, castigationem prorsus ferre nequit. Hæc autem Salvator ait, non quod omnino negaret se Hierosolyma pro-

των μέν άναγκαίως οίκονομίαις πραγμάτων ύποκειμένων, καιρός ούχ άπας είς το δράν & προσήκεν έπιτήδειος, άλλ' ὁ πρέπων έκάστω τελουμένων, ωσπερ αν ή του πράγματος απαιτοίη φύσις. Το 81 άπολύτως ελομένω βιούν, επικείσεται μέν τοιούτον ούδέν · έτοιμοτάτη δὲ μάλλον καὶ ἀνειμένη παντελώς. ή έφ' όπερ αν έθέλωσιν Ιέναι πάροδος.

Ού δύναται ο πόσμος μισεῖν ὑμᾶς, ἐμὲ δὲ μισεί, δτι έγω μαρτυρώ περί αυτού, δτι τά έργα

αὐτοῦ ποτηρά είσιτ.

Χαριέντως σφόδρα δὲ γῦν ὁ Σωτήρ χοσμικώτερον έτι φρονούντας καλ διακειμένους ελέγγει τους άδελφούς, και δευτέραν ώσπερ απολογίαν τέχνη κεράσας είσφέρει, δι' ής ούχ όπως ούχ έγνωχότας αύτους τίς κατά φύσιν έστιν άποδείκνυσιν, άλλ' έτι τοσούτου της είς αύτον άγάπης εξωχισμένους, ώς ελέσθαι διαζήν ούχ απαδόντως τοίς του εν χόσμφ θαυμάζουσι Blov, xal odyl udlikov tov to aperf. He yap oh xal δυτως αποπώτατου τοίς μεν άλλοις άπασι προσλαλείν. τά συμφέροντα, περιστολής άπάσης τής έπι τούτω μαρηρημένης. τοις 65 είναι δοχούσιν αβεγφοίς, μή ούχι πολλώ και πλείονι χαρίζεσθαι μέτρφ, τά έφ οίς Εμελλον οδ μετρίως ώφελούμενοι μανθάνειν ήδη της σοφίας τὸν χορηγόν. Έθος δὲ τοῦτο τῷ Σωτηρι Χριστώ. Δραξάμενος γάρ εθκαίρου προφάσεως Εσθ' ότε, μακράς τοίς άκροωμένοις εξυφαίνει τάς κατηχήσεις. 'Αελ τοιγαρούν, φησί, φίλον έκάστιφ τό συγγενές, και ή του τρόπου ταυτότης, παραδόξως συνάγες πρός διάθεσιν. 'Ο κόσμος ύμας ού μισεί" φρονείτε γάρ έτι τὰ αὐτοῦ, ἐμὰ δὰ μισεί, ούχ ἡδέως ἐφ' οίς ἀν άσχημονή παρ' έμου κατηγορούμενος. Ούκουν άκινδύνως επελεύσεσθε μεν όμεζε επί τηνδε την έορτην. έγω δε ούκέτε. Διαλέξομαι γάρ πάντως, και έρω παρών τά συμφέροντα, πικρός δὲ τοῖς φιληδόνοις ό Ελεγγος, και πρός όργην άνακαύσαι δεινός τον ότι προσήκοι σωφρονείν ού καταδεχόμενον. 'Ωφελεί δέ πάλιν και διά τούτων των φημάτων ήμας ὁ Κύριος. Και γάρ δή ποιείσθαι τους ελέγχους ούκ απερισκέπτως συμφέρει, ούδὲ εἰς πάντας ἐχφέρειν μετ' ἐπιπλήξεως την ύφηγησεν, άλλ' είδέναι το γεγραμμένου. « Μή Ελεγχε κακούς, ίνα μή μισήσωσί σε , » δεί. & μίσος ούχ άζήμιον, είς ώτα δὲ μάλλον άπουόντων έπείγεσθαι λαλείν, κατά το γεγραμμένον. Φιλαμαρest Dominus; sæpe autem correctio increpando fa- D τήμων μέν γάρ ὁ κόσμος ἐστίν, ἐπανορθωτής δὲ τῶν ού δεόντως επιτελουμένων ο Κύριος. Δι' ελέγχου δε πολλάκις ποιείσθαι προσήκει την επανόρθωσιν. Το γάρ όλως καταλέγειν της άμαρτίας, επιτιμήν έστι τοίς άγαπωσιν αύτην, και το τής φαυλότητος κατηγορείν, ἐπιπλήττειν ἐστὶ τοῖς ἔχουσιν αὐτήν. "Όταν ούν άνάγχη μέν είς το ελέγχειν καλή τον διδάσχοντα, και ό της θεραπείας τρόπος διά τούτων ιέναι κελεύη, γαλεπαίνη δε λίαν ο διά των ελέγχων άβουλήτως παιδαγωγούμενος, τότε δεί [al. δή] πάντως τὰ ἐχ μίσους άναφύεσθαι [el. άναφύεται] κακά. Διά τοῦτό φησιν ό Σωτηρ έαυτον μισείσθαι παρά του κόσμου, ώς οδιαω χωρείν Ισχύοντος την μετ' έπιπλήξεως παρ-

²⁰ Prov. 12 , 8. 20 Prov. xxiii , 9.

τυραννούμενος, χαλεπαίνει δή πάντως του ότι προσήπει σωφρονείν άναπείθοντα λόγον. Ταύτα δέ φησιν & Lorthp oux anophous navrelos the ev tols 'lepsσολύμοις ἀποδημίαν [al. ἐπιδημίαν], οὐδὲ πρός ελέγχους άπειρηκώς τους, οίπερ αν φαίνωνται τοίς άμαρτάνουσι χρήσιμοι, άλλ' έν παιρώ τῷ δεόντι δράν καί τουτο μετά των άλλων διανοούμενος. Σημειωτέον of our ray tole fanton habbane toronton et aber. παραμυθούμενος γάρ, και οδ σφόδρα τοίς επισυμθήοεσθαι μελλουσιν έπασχάλλειν διδάσκων, δταν αύτον τή οίχουμένη κηρύττωσι, καὶ μυρίοις περιπίπτωσι πειρασμοίς. ε Εί ήτε, φησίν, έκ του κόσμου, ό κόσμος αν το ίδιον έφιλει. Έπειδή δε έχ του κόσμου έν τούτοις οδ την δρωμένην ατίσιν άποκαλών, μάλταυτότητε πρός Ισοτροπίαν την έπ' αλαχροίς συσφεγγόμενος.

Their drabnes ele the bopthe. siù oùn drabairw sig the copene tavene, but o subg naupog обяш ясялиритан.

'Αποφάσκει μέν ήδη σαφώς το βούλεσθαι τοίς Ίουδαίοις συνεορτάζειν ο Κύριος, ήγουν Ιέναι κατά ταυτόν, ώς συμμεθέξων έκείνοις τῆς ἐν σκιαῖς εὐθυμίας. Το γάρ άπαξ είρημένου, ώς πρός όλίγους, χαίτοι νομισθέντας άδελφούς, είς δλον δυνάμει διαδραμείται το γένος το έξ Ίσραήλ. Ού γάρ δή τις έρεί τό συνείναι τοίς άδελφοίς δι' αύτούς γε χυρίως C παραιτείσθαι τον Ίησουν, ός γε και συνών έν τή Takilala paiveras : omorowntiev &t, ou xal oux άπο σκοπού διά την του γένους του κατά σάρκα παρά πολλοίς ὑπόνοιαν καὶ ὁμέστιος ἡν. Πρόδηλον ούν, ότι καθάπερ εν τύπφ τοίς άδελφοίς όλης της Τουδαίων εισφερομένης, το συνεορτάζειν αυτοίς άποφεύγει Χριστός, κατά το εξρημένου δι' ένος των άγων προφητών · « Μεμίσηκα, άπώσμαι τάς έορτάς όμων, και ού μη δοφρανθώ έν ταίς πανηγύρεσιν ύμων, διότι και έλν ένέγκητέ μοι δλοκαυτώματα xal Ouplay, ob mpostifopat auth, xal swrmplou! ἐπιφανείας όμων ούκ ἐπιδλέφομαι. Μετάστησον άπ' έμου ήχον φόων σου, και ψαλμών όργανων σου ούκ άχούσομαι. - Ηνεύμα γάρ ὁ θεὸς, καὶ τοὺς προσχυνείν, ε κατά την αύτου του Σωτήρος φωνήν. Υπάρχων δε Πνεύμα, πνευματικαίς αν είκότως τιμαίς και δωροφορίαις έφηδοιτο, ών και είς τύπον. διά τῆς νομικής ἐντολής βουθυσίας τε καί μηλοσφαγίας και λιδάνου πρός τούτοις, σεμιδάλεώς τε xat of you xat thatou mposnopical recappions this νοντο, το πολυειδές της άρετης των προσκυνούντων έν πνεύματι δι' έμφανεστέρων σχημάτων καταμηνύουσαι: ύμεις τοιγαρούν, φησίν, οι την σκιάν dyamivtes etc. nagorepóv ve nal Joudaixis dia-

alverty, δταν και τούτο προσήκη γενέσθαι διά το A fecturum, neque quod reprehensiones peccatoribus ερήσιμον. Νούς γαρ έπι ταϊς είς το φαύλον ήδοναίς utiles adhibere detrectaret, sed quod congruo tempore istud quoque inter alia facere in animo haberet. Observandum autem est ipsum suis quoque discipulis tale quiddam dicere, cos consolando nimirum, monendoque 401 succensendum esse ob ea que eventura erant cum ipsum orbi prædicarent, et in tentationes innumeras inciderent : c Si essetie, inquit, ex mundo, wundus quod suum esset amaret : eum autem non sitis ex mundo, idcirco vos mundus odit 4, . mundum bis verbis nominans, non creatum illum quem cernimus, sed eos potius qui que in mundo sunt sapiunt, quibus præfractus, ac difficilis, et hostis loco est, qui perinde ac illi non sapit : qui autem morum turpituούχ ἐστὲ, διά τοῦτο μισεί ὑμᾶς ὁ κόσμος, » κόσμον B dine ac studiorum similitudine conjunctus est, amieus et affinis eis est.

you of topic abondurat if in reality. of gh way year of the topic age, there is a supple way προσάντης, και εν έχθρου τινος τάξει λελόγισται συγγενής δε και φίλος ο συνεθελητής, και τη του βίου

> VII. 8. Vos ascendite ad diem festum hune: ogo non ascendo ad diem festum istum , quia meum tem

Negat Dominus aperte tandem se cum Judzis festum celebrare velle, aut una proficisci, umbraticam ketitiam simul cum illis percepturum. Quod enim ad paucos dictum est, qui fratres habebantur, ad totum Israelitarum genus significatione pertinet. Nemo enim certe dixerit Jesum pro cum fratribus ipsorum causa versari nelle, qui in Galilæa cum ipsis versetur, sed non alia re suspicandum ex eo quod multi eum generis ejusdem secundum carnem esse credebant, in code que fuisse contubernio. Patet igitur Christum pe festum agere cum fratribus, id est cum tota Judeorum gente, ut per unum sanctorum pro rum scriptum est : « Odio habui , repuli festivitates vestras, nec odorabor hostias in conventionibus vestris; quia si mihi obtuleritis holocausta et sacrificium, non suscipiam, et salutare præse tim vestræ non respicians. Transfer a me sonitum carminum tuorum , et psalmum organorum toorum non audiam M. a -- aSpiritus enim Deus est, et eos qui adorant eum, in spiritu et veritate oportet xunduyeas abedu, in musupare xal alighely bel upoo- D adorare 4, a junta ipsius Salvatoris sententiam. Cum autem sit Spiritus, jure spiritualibus benoribus oblectatur, in quorum typum legali pracepto boum ac pecudam codes, thurisque prateres ac similæ, vini et elei oblationes rite et ordine flabant, multiplicem speciem virtutis adorantium in spiritu clarioribus figuris denotantes. Vos igitur. inquit, qui umbrem adbuc diligitis, quique crassius et Judzico more de his sentitis, ancendite 402 ad celebritatem typicam et umbratilem; mihi non-placet boe mode feature agene. Ad hoe feature : πείμενοι περί τούτων, άνάδητε πρός την άν σχιαίς non ascendo, quod typo nimirum et figura comnal thuse manifuper. and 85 one obser forestern stat: nihil enim in so centic voluptaties sed summer

** Osce 15 . 5. ** Matth.

potius exspecto. Tunc enim, tunc, inquit, cum meis sectatoribus versabor gaudens in splendore sanctorum, Patris gloria summam evibrans hilaritatem. Suum autem ac veluti proprium tempus appellat: ipsius enim est festum, ipse festivitatis dux ac princeps est. Ipsi enim eam beatus quoque Jeremias tribuebat dicens pietatis contemptoribus, ct qui virtutum splendorem pro nihilo ducunt: · Quid facietis in die conventus, et in die solemnitatis Domini 34 ? . Qui enim in totum virtutem rejicitis et claram charitatis in Deum vestem non habetis, quid facietis in die solemnitatis, quomodo in divinum ac cœleste festum ingrediemini, ant quomodo vos non jure convivii Dominus ex illo pulcherrimo convivarum choro exegerit, dicens: « Amice, quomodo intrasti hue non habens vestem nuptialem 34 ? > Huic vero affine est quod apud Zachariam prophetam scriptum est : « Et erit, inquit, quicunque relicti fuerint de cunctis gentibus quæ venerint contra Jerusalem, et ascendent per annos singulos ut adorent regem Dominum omnipotentem, et celebrent festivitatem Tabernaculorum ... > Ascensuros autem dicit eos qui relicti fuerint ad magnum Regem adorandum, et ad festum Tabernaculorum peragendum. Inter multos enim vocatos per gratiam ad supernam civitatem ascendunt non multi : « Pauci enim electi 34, » juxta Salvatoris sententiam, ex omni videlicet gente assumpti. Ascensuros autem cum dicit ad adorandum, non jam significat eos qui legalem, sed qui spiritalem potius cultum peragunt, et veræ Scenopegiæ festum celebrant, illud Psalmistæ suavjter propemodum canentes : « Benedictus Dominus . quonism exaudivit vocem deprecationis mex. In ipso speravit cor meum, et adjutus sum, et refloruit caro mea 47. > Reflorebit enim , atque iterum reviviscet, neque id absque Christo: ipse enim nobis resurrectionis initium, et veræ Scenopegiæ janua factus est. Atque hoc quidem erat quod per unum sanctorum prophetarum dictum est : e Et suscitabo tabernaculum David quod ceciderat 30. > Tabernaculum enim quod cecidit, Christi nimirum qui secundum carnem est ex semine David, primum ad incorruptionens Dei D γέγονε γάρ ημίν αυτός ή της άναστάσεως άρχη, καί ac Patris virtute suscitatum est, juxta illud quod per unum apostolorum ad Judzeos dietum est de ipso: « Hunc definito consilio et præscientia Dei traditum, per manus iniquorum affigentes interemistis: quem Deus suscitavit, solutis doloribus infernt, juxta quod impossibile erat teneri illum ab eo ", , Et rursus : « Hunc Jesum suscitavit Deus, cujus nos omnes testes sumus 40, o Scripturæ quippe sanctæ moris esse, Christum ex Davide secundum carnem Davidem nuncupare, difficile prorsus non est agnoscere.

celebritatis tempus quod nondum impletum est A ήδύ. Πρός ταύτην οία άνειμε την δορτήν, την έν τύπο δηλονότι και σχήματι. έχω γάρ εν αύτή το τέρπον ούδεν, περιμένων δε μάλλον της άληθους πανηγύρεως τον χαιρόν, ός οδπω πεπλήρωται. Τότε γάρ, τότε, φησί, τοίς έμοις θιασώταις συνέσομαι χαίρων έν τή λαμπρότητι των άγίων, τή του Πατρός δόξη, την είς άκρον άπαστράπτων φαιδρότητα. Έαυτοῦ δέ φησι, καὶ ώς ίδιον ἀποκαλεί τὸν καιρόν. αύτου γάρ ήν ή έορτη, αύτος ό πανηγυράρχης έστίν. Αύτῷ γὰρ αὐτὴν καὶ ὁ μακάριος Ἱερεμίας [γρ. ὑοηὲ] άνετίθει λέγων τοίς κατημεληκόσι τῆς εἰς Θεὸν εύσεδείας, και έν τῷ μηδενί πεποιημένοις το βούλεσθαι διαπρέπειν εν άγαθοίς · « Τί ποιήσετε εν ημέρα πανηγύρεως, και έν ημέρα έορτης Κυρίου; » Οι γάρ δλως, φησί, το ύπερ της άρετης ιδρούν παραιτούμενοι, και το λαμπρον τής είς Θεον άγάπης άμφιον ούχ έχοντες, τί ποιήσετε έν ήμέρα πανηγύρεως, πώς είσελεύσετθε πρός την θείαν τε καλ ούράνιον έορτην, ή πως αν ύμας ό του δείπνου δεσπότης ούχ αν εύλόγως εξώσειε του φαιδροτάτου των κεκλημένων χορού λέγων · « Έταίρε, πώς είσήλθες ώδε μή έχων ένδυμα γάμου; > Τούτφ δ' αν είη συγγενές, και την ίσην ημίν εισκομίζον διάνοιπν τό παρά τῷ προφήτη κείμενον Ζαχαρία · « Καί έσται γάρ, φησίν, δσοι έάν καταλειφθώσιν έκ πάντων των έθνων των έλθόντων έπὶ Ἱερουσαλήμ, καὶ άναδήσονται κατ' ένιαυτον του προσκυνήσαι τῷ βασιλεί Κυρίφ παντοχράτορι, και του έορτάζειν την έορτην της Σκηνοπηγίας. > 'Αναδήσεσθαι δέ τούς χαταλειφθέντας φησίν έπι την του μεγάλου Βασιλέως προσχύνησιν, και πρός αποπλήρωσιν της εορτής της Σκηνοπηγίας. Πολλών γάρ διά της χάριτος κεκλημέver, of mode are moder anagalvorces of model. · Oliyos yap of extextol, , xata the tou Earthpos φωνήν, έχ παντός δηλουότι ληφθέντες έθνους. 'Αναδήσονται δὲ λέγων ἐπὶ τῷ προσκυνεῖν, οὐκέτι τὴν νομικήν, μάλλον δέ την έν πνεύματι λατρείαν έπιτελούντας επιδειχνύει, και πληρούντας εορτήν την έπι Σκηνοπηγία τή κατ' άλήθειαν, μονονουχί το έν Ψαλμοίς έχεινο λιγυρώς άνιέντας μέλος · ε Εύλογητός Κύριος, ότι είσηχουσε της φωνής της δεήσεώς μου. Έπ' αὐτῷ ήλπισεν ή καρδία μου, καὶ ἐδοηθήθην, xal avebales of sapt nou. . Avabalet 7ap of sapt, και είσαυθις αναδιώσεται, και οδ δίχα Χριστού. της άληθεστέρας Σκηνοπηγίας ή θύρα. Και τούτο ήν άρα το δι' ένος είρημένον των άγίων προφητών. או אם משמדון שני דוף שו משויף בשלום דוף הבשדשביום. Σκηνή γάρ ή πεσούσα του έχ σπέρματος Δαδίδ τὸ κατά σάρκα Χριστούς πρώτη πρός άφθαρσίαν διά τής δυνάμεως του Θεού και Πατρός έξεγήγερται, κατά το είρημένον προς Τουδαίους δι' ένδς των αποστόλων περί αὐτοῦ · « Τοῦτον τή ώρισμένη βουλή, καὶ προγνώσει του Θεού Εκδοτον λαδόντες διά γειρός άνδμων προσπήξαντες άνείλετε, δν δ θεός άνέστησε, λύσας τὰς ἀδίνας τοῦ θανάτου, καθότι οὐκ ἡν δυνατόν κρατείσθαι αὐτου ψπ' αὐτου. » Καὶ πάλεν· « Τουτον τον Ίησουν ἀνέστησεν ὁ Θεος, οὐ πάντες ἡμείς ἐσμεν·

Dose IX, 5. Matth. XXII, 12. Zach. XIV, 16. Matth. XX, 16. Paal. XXVII, 6, 7. Amos IX, 11. Act. II, 23, 24. Did. 32. M Amos 1x, 11.

μάρτυρες. • Ότι γάρ έθος τη άγία Γραφή, τον έκ Δαδίδ κατά σάρκα Χριστόν, Δαδίδ άποκαλείν, γαλε-אלי סומים סטספי שעינפבוע.

'Ac & dreenour of acetool about ele the copthr, tots xal abtog dreen, ob garspug, all' er κρυπτώ.

Eugeloxwest of Talilata, xa! the Toudator χώρας εξωστρακισμένος, ήδιον τε και ασφαλέστερον διαιτάται Χριστός, ίνα πάλιν των είναι δοχούντων νομομαθών εύγενεστέρα γένηται, καίτοι λίαν άπαίδευτος ούσα των έθνων ή πληθύς, διά την έτι συνέχουσαν πλάνην. Σημαίνει δε διά τούτου και την είς αύτον δικαίαν άγάπην, και την έπι τοίς έξ Ισραήλ εύλογωτάτην ἀπέχθειαν. Πώς γάρ ούκ Εμελλεν ό πάντα γινώσχων πρίν γενέσεως αύτων, οδτω διατεθήσεσθαι, ώς άγάπης μεν ήδη της θείας άξιοῦν την έξ έθνων Έχχλησίαν, χαλουμένην ούτως εύπετως έπὶ τῷ πιστεύειν αὐτῷ; ἀποσείεσθαι δὲ λοιπόν καὶ B καταμυσάττεσθαι δικαίως ώς άγνώμονα την Ίερουσαλήμ, ός γε και πρό αὐτῶν τῆς ἐπιδημίας τῶν χρόνων, ἐπιθυμήσαι μὲν λέγεται τοῦ χάλλους αὐτής κατά την του Ψάλλοντος άναφώνησεν, πόρνην δέ καλ μοιχαλίδα, και τί γάρ ούχι των τοιούτων, την σκληροτράχηλον Ίερουσαλήμ άπεκάλει; Σαφέστατα γούν διά μέν του προφήτου φησίν Ίεζεχιήλ πρός αυτήν . « Διά τούτο, πόρνη, άχουε λόγον Κυρίου · » διά δὲ της Ίερεμίου φωνής ώς μοιχαλίδα καταιτιάται βοών, δα ε Καθώς άθετεί γυνή είς του συνόντα αύτή, ούτως ηθέτησεν είς εμέ οίχος Ίσραηλ, λέγει Κύριος.» 'Ος ούν ήδη κατά πρόγνωσιν την έκ προμηθείας θεοπρεπούς, της μεν εξ εθνών Έχκλησίας περιαθρήσας το κάλλος, της δε των Τουδαίων Συναγωγής την εν φαυλότητι τρόπων αισχρότητα, την μεν ήδη προαγαπά, και προεισοικίζεται, καθάπερ τινά νύμφην έπὶ παστῷ, ἐπὶ δὲ τῆ ἐτέρα προσαπεχθάνεται, τό τελείως έχατέρα χρεωστούμενον χαιρῷ τηρήσας τῷ δέοντι. Οδτε γάρ πρόωρον τοῖς ἐξ Ἰσραήλ όλοκλήρως επάγει την κόλασιν, οδτε μην όλοσγερώς έαυτον τή Γαλιλαία χαρίζεται πρό του σωτηρίου σταυρού. Τότε γάρ ήν τούτο δρώντα δικαίως έπ' εύλόγοις αίτίαις της πρός εκείνους άγάπης άποφοιτάν. Είρηκώς τοιγαρούν, ώς ούκ αναθήσεται πρός ταύτην την έορτην, και τοίς άδελφοίς έπιτρέψας, εί θελητόν (Ιέναι γάρ ούπω τον οίχειον διεδεδαιούτο χαιρον), άνεισι μετ' αὐτούς, ούχ έτερα μέν λέγων, πράττων be old an yellor to enantly . touto hap the hou was ηύρησθαι λεγομένου παντελώς έν τῷ στόματι αὐτοῦ. άλλ' ούτως έχεινο δράν, όπερ ύπέσχετο προθυμούμενος. Οδ γάρ αναβαίνει συνεορτάσων, νουθετήσων δε μάλλον, και επείπερ είς το σώζειν άφίκετο, τά είς ζωήν άναφέροντα την αιώνιον έρων τε και είσηγησόμενος. "Ότι γάρ ούτος ήν δ σχοπός έν αὐτῷ, διδάξει ώς το μηδέ τοις άνιούσιν έθελησαι συμδαδίζειν αύτον, άνελθείν δε μόλις και λεληθότως, ού παβρησία και Παρότητι χρώμενον των Ιόντων έπι παν-

Tavra elair, avrec Eustrer er ry Falthala. A VII, 9, 10. Hac cum dixisset, ipse mansit in Galilea. Ut antem ascenderunt fratres ejus ad fostum, tunc et iose ascendit, non manifeste, sed in occulto.

Christus ex Judæorum regione exsulans in Galilæa moratur, ibique libentius ac tutius versatur, ut rursus multitudo gentium, quamvis ob errorem quo adhuc tenebatar admodum ignara, nobilior tamen esset illis a lege edoctis. Hinc autem aignificat jure quoque se gentes diligere, et merito Israelitas aversari. Quomodo enim qui omnia novit antequam flant 41, gentium Ecclesiam dilecturus non esset, quæ tam prompte ad credendum accedat? aut quomodo non rejecturus et aversaturus esset ingratam Jerusalem, qui illius speciem ante ipsa etiam adventus tempera concupisse dicitur, juxta Psalmistæ vocem 49, hanc autem meretricem et adulteram, et durze cervicis, aliisque istiusmodi nominibus appellat? Clarissime itac per prophetam Ezechielem ipsam compellat his verbis : « Propterea, meretrix, audi verbum Domini 15;) per Jeremiam vero eam velut adulteram increpat : « Sicut prævaricatur mulier in cohabitantem ei, sic prævaricata est in me domus Israel, dicit Dominus 4. . Quasi ergo per divinam præscientiam Ecclesiæ gentium specie perspecta, Judæorum autem Synagogæ morum turpitudine præcognita, illam prædiligit ac veluti sponsam in thalamum introducit, alteri autem est infensus, O& congruo reservans tempori id quod utrique debebatur. Nec enim præmaturam Israelitis utique pænam infert, neque seipsum Galilæ ante salutarem crucem penitus tradit. Tunc enim juste id faciendo justis de causis poterat ab illorum dilectione recedere. Cum ergo dixisset se non ascensurum ad hoc festum, et fratribus suis eundi potestatem, si vellent, fecisset : nondum enim advenisse tempus suum asserebat : ascendit post illos, non quod alia loquerctur, alia faceret : boc enim mentiri demum esset, quamvis scriptum sit dolum, id est mendacium in ejus ore inventum prorsus non esse 4 : sed quod hoc pacto illud præstare vellet quod promisit. Non enim ascendit una festum celebraturus, sed admoniturus potius, et ψεύδεσθαι, xalτοι δόλου, τουτ' έστι, ψεύσματος, ούχ D quoniam ad salvandum venit, ea dicturus et expositurus quæ ad vitam conducunt æternam. Hune enim ei scopum suisse inde manifestum est, quod ipse cum ascendentibus proficisci noluerit, sed clam ascend erit, nec ea libertate utatur et hilaritate qua qui ad festum ibant. Atqui cum ad salutarem passionem demum ascendit, non clam id fecit, sed pullo insidens, novum populum designanti, innumera puerorum multitudine præcedente, que nascituri populi figura rursus erat, de ήγυριν. Kal γούν, δτε λοιπόν έπι το σωτήριον άν- quo scriptum est : « Et populus qui creabitur lauda-

⁴⁴ Dan. xin, 42. 44 Psal. vilv, 12. 45 Ezech. xxi, 35. 44 Jerem. iii, 15. 45 Isa. iii, 9.

bit Dominum 10. > Exclamabant vero qui præibant A έδαινε πάθος , ανήλθε μέν ου κεκρυμμένως , αλλά pueri : « Benedictus qui venit in nomine Domini ; hesanna in altissimis 47. . Clam igitur ascendendo Christus ostendit se Hierosolymam venire non ut festum una cum ipsis celebraret, sed ut cum eis dissertaret : verum, ut antea diximus, nondum prorans ab Israelitis recedit, priusquam morti traditus id merito tandem facere videatur. Quod autem dixit se non ascensurum, postea vero ascendere non detrectat, invenies olim quoque typice designari in Exodo. Moses enim ille divinus ac sanctissimus in monte cum Beo versabatur, legem quam daturus erat exspectans. Sed Israelitæ neglecto Dei cultu ad confiandum vitulum se contulerunt. Indiguatus eam ob rem merito legislator, vituperata eorum 405 levitate qui tam temere in flagitium B illud desciverant, minisque additis funditus eos perditum iri, postremo ad sanctum Mosen ait: Procede, ascende hine tu, et populus tuus, quos eduxisti de terra Ægypti, in terram quam juravi Abraham, et Isaac, et Jacob, dicens : Semini vestro dabo eam, et simul mittam ante faciem tuam angelum meum ". Deinde ait Moses ad ipsum : « Si non tu ipse mecum simul veneris, ne me educas hinc. Et quomodo notum erit vere quia inveni gratiam apud te et ego, et populus tuus, nisi simul incedente te nobiscum ? Et dixit Dominus ad Moysem; Et boc tibi verbum quod dixisti, faciam; invenisti enim gratiam in conspectu mea ... , Vides ut indigne ferens defectio- C nem Israelis, se non ascensurum cum ipsis in promissionis terram asserat, sed angelum quemdam missurum dicat, verum Mosis respecto et patrum recordatione impulsus venia concessa rursus una cum eis iturum se promisit. Cum ergo negasset se sestum celebraturum cum Judieis, utpote petulantibus et injuriis, qui inficiando Deum spernebant, ut illi conflando vitulo, non tamen corum a quibus offensus erat casibus insistens, sed promissionem putius quam sanctis patribus fecerat adimplens, ascendit docturus, et eis expositurus doctrinam salutis, angelo tale ministerium non demandans, ut ne tunc quidem, sed ipse suam potius ad ingratorum salutem operam conferens.

σωτηρίαν γεγνόμενος. VII, 11. Judai ergo quarebant eum in die festo, D Ot obr 'Toubaios bifrour abror be ef toprif. et dicebant : Ubr est ille?

Judzi guzrunt Jesum, non ut eq invento credant; prævenisset enim corum indaginem, et seipsum obtulisset, sicut ipse ait : e Inventes sum ab iis qui me non querebant : manifestus factus sum

πώλφ μεν εποχούμενος είς τύπον του νέου λαού, νηπίων δὲ προελαύνοντα δημονούχ εὐαρίθμητον έχων, σχήμα πάλιν άποπληρούντα του τεχθησομένου λαού, περί οδ γέγραπται · ε Και λαός ὁ κτιζόμενος αίνέσει τον Κύριον. • 'Ανεφώνει δέ και τά προδαδίζοντα βρέφη · « Εύλογημένος δ έργόμενος εν δνόματι Κυρίου, ώσαννά εν τοῖς ὑψίστοις. , Οὐχοῦν διὰ τοῦ λεληθότως άνελθείν, άποδειχνύει ότι συνεορτάσων μέν ούδαμώς, προσδιαλεχθησόμενος δε μάλλον σύτοξς είς Ίεροσόλυμα παραγέγονεν ὁ Χριστός ώς γάρ ήδη προλαδόντες είρηχαμεν, ούπω παντελώς του Ίσραήλ ἀπανίσταται, πρίν ἀν θανάτω παραδοθείς, άξίως ήδη τουτο φαίνηται ποιών. Τουτο δε sinely μέν, ώς ούκ άγαδήσεται, μετά δὲ τοῦτο μή παραιτείσθαι το άνελθεϊν, εύρήσεις και πάλαι τον τύπον αποπληρούμενον εν βιδλίω τῷ ἐπίκλην Ἐξόδω. Μωσῆς μέν γάρ ὁ θεσπέσιός τε καὶ Ιερώτατος τὰς ἐν τῷ δρει διατριδάς εποιείτο μετά θεού, τον δοθησόμενον παρ' αύτου περιμένων νόμον. Έμοσγοποίει δέ κατά την Ερημον, της είς θεδν εύσεθείας δλιγωρήσας δ Ίσραήλ. 'Αλλ' ώργίζετο δικαίως έπί τούτοις ό νομοθέτης, και της ελαφρίας των οδτως ετοίμως εφ' à μή προσήχεν αποχλινάντων καταβοήσας, και εξαναλώσειν είσαπαξ απειλήσας αύτούς εν τελευταίοις φησί πρός τον άγιον Μωσέα · « Πορεύου, και άνάδηθι EVERUBEN, où mai à lade dou, ous Effrages et Alquimrov, ele the you for buosa to 'Aspadu, nal to Ίσαἀκ, καὶ τῷ Ἰακὰδ, λέγων • Τῷ σπέρματι ὑμῶν δώσω αύτην, και συναποστελώ πρό προσώπου σου τον άγγελου μου. > Είτα λέγει ποδ; αυτον ο Μωσής. ε Εί μη αύτος συμπορεύση μετ' έμου, μή με αναγάγης έντεύθεν και πώς γνωστόν έσται άληθώς, ότι εύρηκα χάριν παρά σοί, έγω και ο λαός σου, άλλ' ή συμπορευομένου σου μεθ' ήμων; Καὶ είπε Κύριος πρός Μωϋσήν ' Καὶ τοῦτόν σοι τὸν λόγον, δι εξρηκας, wordom, egbet Agb Kabin mab, ghot' » "Obde gum? έπὶ μὲν τοῦ Ἰσροήλ ἀποστασία λυπούμενος, οδ συναναδήσεσθαι μέν είς την γην αυτοίς της έπαγγελίας διισχυρίζετο, συναποστέλλειν δέ τινα άγγελον Equation, aidel of the made Musta, not the two maτέρων μνήμη, την συγγνώμην επιδιδούς, συμδαδιεί. σθαι πάλιν αθτοίς καθυπέσχετο. Άρνησάμενος του γαρούν το συνεορτάζειν Τουδαίοις, ώς άλαζόσι καλ ύδρισταίς, ώς διά τής άρνήσεως άπιμάζουσι Θεόν, ώσπερ ούν έχείνοι διά τής μοσχοποιίας, ού σφόδρα

φιλονεικήσας τοίς των λυπούντων πταίσμασιν, άποπληρών δε μάλλου την είς τους άγίους πατέρας ύπόσχεταν, δικετοι διδάξων, και τά είς σωτηρίαν αυτοίς παραθήσων μαθήματα, σύκ άγγελφ την τοιαύτην έπιτρέψης διακονίαν, ώσπερ οθν ούδο πότε, αύτουργός δε μάλλον και είς την οών έχαρίστων

nal Eleyer. How born ensire;

Epruviliary loudator the Thooby, oby the edodytes morevoriar . A yap av nal re Correfolat, phásac έαυτον προσεκόμιζε κατά το παρ' αύτου λεγόμενον . ε Ευρέθην τοίς εμέ μη ζητούσιν, εμφανής έγενόμην non interrogantibus me *; a sed præ multa iniqui- τοίς έμλ μη έπερωτώσεν · » άλλ' έχ πολλής άγαν tate in Grecorum vanitatem delapsi, et corum - 175 napavoulas els the Ellhous eleatomorfas nat-

⁴⁴ Psal. cr , 19. 47 Matth. xx1 , 9. 45 Erod. xxxm , 1, 2. 45 ibid. 13-17. 56 Isa. txv, 1.

ολισθαίνοντες, και τὰ ἐκείνοις συνήθη ζηλώσαντες A mores æmulati potius, quam en per quæ superna μαλλον, ήπερ τὰ δι' ών είκος ήν διὰ τῆς άνωθεν καταλαμπρύνεσθαι χάριτος. Έλλήνων μέν γάρ οί δοχούντες είναι συνετοί, και τῆς ποσμικῆς και δαιμονιώδους σοφίας άναπεπλησμένοι, μακρούς και πικρούς άναλίσκοντες λόγους, και κύκλους θεωρημάτων είχαίων ελίττοντες, Ιστόν τε άράχνης, κατά τό γεγραμμένον, δφαίνοντες, την άληθειαν, ήτοι το άγαθον, ή το δίχαιον δ τί ποτε κατά φύσιν έστιν προσποιούνται ζητείν, και μόνην ώσπερ σκιάν της άληθούς γνώσεως αὐτοίς άναπλάττοντες, άγευστοι παντελώς της εν έργοις διατελούσιν άρετης, καὶ της άνωθέν τε και δντως σοφίας Ερημοι διαμένοντες, επ' ούδενι των χρησίμων έσθ' ότε τὰ μέχρι λόγων ποιούνται γυμνάσματα. 'loudater δὶ πάλιν, οἱ τῆς ἐπείνων άμαθίας άδελφοί, και γείτονες, άναζητούσι τον 'Ιησούν, ούχ Ιν' εθρόντες πιστεύσωσιν, ώς ή τῶν πραγμάτων έδειξε φύσις, άλλ' ίνα πολλαίς αὐτὸν λοιδορίαις κατακοντίζοντες, την δοδεστον ταϊς ξαυτών κεφαλαίς εποίσειαν φλόγα. Και καθ' Ετερον δε τρόπον, είκαιστάτην αύτους ποιείσθαι την ζήτησιν οίησόμεθα πάλιν. Μόνον γάρ ότι μή πάρεστι προσποιούνται ζητείν. Παρείναι γάρ έδει, φησί, τοίς έορτάζουσε τον θαυματουργόν, το έν τέρψει μάλλον ήδύ, και ούχι πάντως την έκ του θαυμάζειν ώφέλειαν θηρώμενοι · νομομαθείας δε δόξαν ήμφιεσμένοι, και πεπαιδεύσθαι τοίς Ιεροίς Γράμμασιν ού μετρίως οἰόμενοι, της προφητικής άμνημονούσι φωνής, έχούσης ώδε · « Ζητήσατε τὸν Θεὸν, καὶ ἐν τῷ εὐρίσκειν αὐτον επιχαλέσασθε. ήνίχα δ' αν έγγίζη ύμιν, απολιπέτω ό άσεδης την όδον αὐτοῦ, και άνηρ άνομος την βουλήν αύτου, και έπιστραφήτω έπι Κύριον, και έλεηθήσεται. > 'Οράς δπως ούκ έξαρκέσει πρός σωτηρίαν το μόνον ζητείν, άλλ' εύροντας αν ήδη και επιστρέφειν, δι' όπακοῆς δηλονότι καλ πίστεως; Ούτω δὲ ἡν άνασώζεσθαι τον άμαθή καλ δυσάγωγον των Ιουδαίων λαόν. Επειδή δε κάν τούτφ λίαν άσυνετούντες άλίσχονται, λοιπόν εύλόγως άκούσονται · « Πώς ξρείτε ότι Σοφοί έσμεν ήμεζς, και λόγος Κυρίου μεθ' ήμων έστιν; Είς μάτην έγενήθη σχοίνος ψευδής Γραμματεύσιν. Ἡσχύνθησαν σοφοί, ἐπτοήθησαν, ἐάλωσαν. Σοφία τίς έστιν εν αθτοίς ; δτι τον λόγον Κυρίου άπεκδοκίμασαν. > Πώς γάρ οὸ ἀπεδοκίμασαν, οὸ παραδεξάμενοι, ή πώς ούχ ἀτιμάζουσι, τὸ, « Ποῦ ἔστιν έχεινος; ι άπαιδεύτως περί αθτού λάγειν ού παραι. D maxima fama et existimatione esse debent. της μεγαλουργίας επηρεπεστάτην έχειν ορείλοντα παρ' αυτοίς την οπόληψιν.

Kal yerrusude aspl abrou for notice to role Syloic. Ol per Elsyar "On drabbe borir alloi 8è Elsyor: 00, allà alara tor bylor.

Δυσθήρατον μέν πως άελ, καλ δυσεύρετον έστι τὸ άγαθον, και το δύνασθαι της άληθείας το κάλλος έχνηλατείν δυσκατόρθωτον τοίςπολλοίς, έξαιρότως δε τοίς άμαθεστέροις, και ούκ έχουσι το έν συνέσει πικρόν, οί φοπαίς άλογωτάταις λογισμών άσυνέτων έπί τό Sexeëv actoic scinstistepev anexhivortes, and the του παρεμπίπτοντος φύσιν δοκιμάζειν ούκ άνεχόμεgratia illustrandi erant. Græcorum enim sapientes. et mundana illa ac damoniaca sapientia præditi, tongis ac subtilibus disceptationibus, et araneze tela contexta, ut scriptum est 51, quærere simulant quid veritas, quid bonum, quidve justum sit na-B et solam veræ cognitionis umbram præ tura, & se ferentes, virtutis actione vacui prorsus renent, adeoque supernæ ac veræ sapientiæ expertes cum sint, nudis tantummodo se frustra verbis exercent : Judæi vero, illorum imperitiæ vicini et affines, quærunt Jesum, non ut eo invento eredant, ut ipsa rei natura declarat, sed ut, multis ipsum lacessentes conviciis, inexstinguibilem flammam suis capitibus arcessant. Alio quoque modo vanissimam eos quæstionem facere putabimus. Simulant enim se tantummodo illum quærere, quoniam abesset. Adesse quippe oportebat, inquiunt, festum celebrantibus miraculorum editorem, voluptatem oculorum potius quam utilitatem ex admiratione venantes. Sed qui legis scientiam pre se ferunt, et sacrarum Litterarum cognitionem supra modum sibi arrogant, propheticæ vocis sunt immemores, quæ ita habet : r Quærite Deum, et in inveniendo eum invocate : et postquam vobis appropinquaverit, derelinquat impine viam suam, et vir iniquus cogitationes suas, et convertatur ad Dominum, et misericordiam consequetur ... Vides ut ad salutem non modo quærere sufficiat, sed cum invenerimus, converti debeamus, per obedientiam nimirum ac fidem? Hoc autem pacte salvari poterat rudis ille ac præfractus Judæorum populus. Sed cum vel in hoc admodum vecordes comperiantur, jure tandem audient : « Quomodo dicetis quia Sapientes nos sumus, et lex Domini nobiscum est? Frustra factus est juncus mendax Scribis. Confusi sunt sapientes, et perterriti, et capti sunt. Sapientia que est in eis? quia verbum Domini reprobarunt 10. > Quomodo enim non reprobarunt, qui illud non susceperunt, aut quemodo non illud respuunt, qui stulte de ipso dicere non verentur, « Obi est ille? » Superborum enim est ea vox, ille, et nondum eum colere dignantium, quamvis multis editis miraculis apud eos in

τούμενοι; 'Απονοουμένων γάρ τὸ, ἐκεῖνος, καὶ ούπω θαυμάζειν ἀξιούντων αὐτὸν, καίτοι διὰ πολλής άγαν

VII, 12. Et murmur multum erat in turba de eo. Quidam enim dicebant : Quia bonus est; alii autem dicebant : Non, sed seducit turbas.

Difficile inventu bonum est veritatis decus indagare, et compluribus arduum, 407 sed præsertim rudioribus, et qui mentis acrimonia carent, qui cum stultarum rationum absurdissimis momentis ad id quodeunque sibi visum fuerit avidins ferantur, et ejus quod se offert maturam probare nolint. nunquam veram rerum qualitatem assequentur.

12 .7 . Smill 1 14

⁸¹ Isa. Lex, 5. 83 18a. Lv, 6, 7. 83 Jerem. viii, 8, 9. PATROL. GR. LXXIII.

tametsi Paulus jubeat ut simus probi nummularii, A νοι, της Δληθούς των πραγμάτων ποιότητος οδα αν et nos omnia probare moneat 11, ut accurato examine ad ejus quod conducit indaginem veniamus. Andiant igitur, qui præ multa vecordia Jesum non suspiciunt, sed passim eum incusare statuunt: Gustate, et videte quia bonus est Dominus 43. Quemadmodum enim ii qui gustu suavissimum mel probant, ex minima quam gustaverint particula illud persentiscunt, ita qui vel minimum Salvatoris verba experti fuerint, agnoscent eum esse bonum, et agnitum suscipient. Inter Judzos itaque, qui sapientia cæteris antecellunt, Christum desendunt, et rectum de eo calculum serunt, ei ceu bono assentientes, secumque reputantes neminem ea facere posse quorum Deus est opifex, nisi Deus sit natura, aut certe Dei particeps, ac proinde bonus, is cui per omnia probari conveniat, et per supernam confirmari gratiam, tametsi in Christo ita non erat, cum sit ipse virtutum Dominus. Absurdissimis autem sententiis innatant, et a veritate longe abhorrent, qui impostorem vocare non verentur eum qui rectam justitiæ viam insistit. Audiat itaque vecors Judæus : 4 Væ qui dicitis malum bonum, et bonum malum : qui ponitis tenebras lucem, et lucem tenebras **! > Bonum quippe incusare, idem est ac nequitiam defendere, et res minus honestas debita criminatione eximere, et optimis reprehensionem impingere quam nullo modo merentur. Porro hæ Judaicorum conviciorum reprebensiones prædictæ jam a prophetis erant. « Væ enim, inquit, eis, quia recesserunt a me! vastabuntur, quia impie egerunt in me : ego vero redemi eos : ipsi autem adversus me falsa locuti sunt 87. >

συεφωνείτο δέ και τά έπι ταύταις αὐτῶν ταις λοιδορίαις έγκλήματα. « Οὐαί γάρ, φησίν, αὐτοίς, δτι άπεπήδησαν άπ' έμου! δείλαιοί είσιν, δτι ήσέδησαν είς έμέ; έγω δε έλυτρωπάμην αυτούς, αυτοί δε κανελάλησαν κατ' έμου ψευδή. >

VII, 13. Nemo tamen palam loquebatur de illo, propter metum Judworum.

Rinter Judzos murmur era!, et propter metum Judzerum nominem ait libere loqui posse. Igitur Judzos przeipue nominat Judzorum principes, nolens eos, ut mihi videtur, seniores, aut sacerdotes, aut alio istiusmodi nomine divinus evangelista nuncupare, zelo pietatis in eos incitatus, D quos utique merito ceu intellectualis vinez destructores Deus accusat in prophetis dicens : « Pastores multi disruperunt vineam meam, polluerunt partem meam, dederunt portionem meam desiderabilem in desertum invium : facta est in perditionem 16.) Quomodo enim destructam revera esse vitem Dominicam eorum flagitiis non putabimus, cum vel defendere bonum, et tantummodo mirari id quod admiratione dignum erat, apud eos integrum ac liberum non esset? Pænam vero graviorem Judzeis ex hoc et aliis imminere, quis sanæ mentis dubitaverit? Ecce enim, ecce popu-

έφικοιντό ποτε, καίτοι του Παύλου λέγοντος: «Γίνεσθε δόχιμοι τραπεζίται, > καὶ πάντα δὲ δοχιμάζειν ήμας άναπείθοντος, ώς εξ άκριδους έρεύνης έπι την του συμφέροντος Εργεσθαι θήραν. 'Απουέτωσαν τοίνυν, οί έχ πολλής παρανοίας τον Ίησουν οὐ θαυμάζοντες, άδιακρίπως δὲ ὅτι πρέποι κατηγορείν ἐγνωκότες αὐτου · Γεύσασθε, και ίδετε ότι χρηστός ὁ Κύριος. > "Ονπερ γάρ τρόπον οίτο εξαίρετον εν τή κατά γεύσιν ποιότητι δοχιμάζοντες μέλι, και εξ όλίγης χομιδή της γεύσεως δέχονται του ζητουμένου την αίσθησικ, οδτως οί είς πείραν, και βραχείαν των του διασώζοντος ίόντες λόγων, ότι χρηστός ἐπιγνώσονται καὶ μαθόντες θαυμάσουσιν. Οι μέν ούν παρά τοίς Ίουδαίοις συνετώτεροι, συναγορεύουσι τῷ Χριστῷ, καί όρθην έπ' αύτῷ την ψηφον έχφέρουσι, συναινούντες ώς άγαθῷ, ἐχεῖνο δὴ πάντως, χατὰ τὸ εἰχὸς, ἐνθυμούμενοι, ώς ούχ έν τφ προσείη δύνασθαι κατορθούν, ών αν έργάτης δρώτο Θεός, εί μή Θεός κατά φύσιν ύπάρχοι, ήγουν Θεού μέτοχος, καλ διά τούτο άγαθός, ψπερ αν πρέποι και το διά πάντων εύδοκιμείν, και διά της άνωθεν δυναμούσθαι χάριτος, εί καὶ ούχ οδτως ήν εν Χριστώ · αύτος γάρ έστιν ο των δυνάμεων Κύριος. 'Αλογωτάταις δὲ λίαν ἐπινήχονται δόξαις, καὶ τῆς άληθείας άφεστάσι μακράν, οἱ πλάνου ἀποκαλείν ούχ όχνήσαντες τον είς άπλανή της δικαιοπύνης κατευθύνοντα τρίδον. 'Ακουέτω τοιγαρούν ο παμάφρων Ίουδαΐος τ Ούαλ, οἱ λέγοντες τὸ πονηρὸν καλὸν, καὶ τό καλόν πονηρόν, οί τιθέντες τό σκότος φώς, καί τό φως σκότος! » Έν έση γάρ τάξει τῷ συνειπείν φαυλότητι το κατηγορείν του καλού, και τών μέν αισχρών την εύλογωτάτην άποστήσαι κατάρρησιν, τοίς δε έν τή των άριστων μοίρα τεταγμένοις μώμον έπιβρίπτειν τον ούδαμόθεν αύτοις χρεωστούμενου. Προ-

Οὐδείς μέντοι έν παζόησία έλάλει ψπέρ αὐτοῦ. δια τον φόδον των 'Iovôaiwr.

Έν τοις Τουδαίοις ὁ γογγυσμός, καὶ διὰ τὸν φόδον των Ἰουδαίων, ούδένα δύνασθαί φησιν έν παρρησία λαλείν. Ούχουν έξαιρέτως Ίουδαίους όνομάζει τους των Τουδαίων εξάρχοντας, ούκ αξιώσας, ως γέ μοι φαίνεται, πρεσδυτέρους αύτους, ή Ιερέας, ή έτερον τι προσειπείν των τοιούτων ό θεσπέσιος εθαγγελιστής, ζήλφ τῷ πρὸς εὐσέδειαν πρὸς την ἐπ' αὐτοῖς λύπην ήχονημένος, ούς δή και είκότως, ώς τον νοητόν καταφθείροντας άμπελώνα καταιτιάται λέγων εν προφήταις Θεός · Ποιμένες πολλοί διέφθειραν τον άμπελωνά μου, έμολυναν την μερίδα μου, Εδωκαν μερίδα έπιθυμητήν μου είς Ερημον άδατον, έγενήθη είς άφανισμόν άπωλείας. : Πῶς γάρου κοίησόμεθα κατεφθάρθαι κατ'άλήθειαν άμπελώνα τον Δεσποτικόν ταζζαύτων βδελυρίαις. ότε και το συνειπείν τῷ ἀγαθῷ, και θαυμάσαι μόνον τὸ θαύματος άξιον ἐπισφαλές ἀπεδείχνυον; φορτιχωτέραν δὲ ὅτι τοῖς ἡγουμένοις τῶν Ἰουδαίων τὴν κόλασιν όπεργάζεται μετά των άλλων και τουτο, τίνι των εδ

φρονούντων άμφιδολον; Ίδου γάρ, ίδου, δέδιέ τε και A lus cos reformidat, sed juxta legem non cruditur, καταφρίττει μέν αύτους ό λαός, ού παιδαγωγείται δε κατά νόμον; άλλ' ούδε ζήν εκδιδάσκεται κατά λότον τον πρέποντα, καίτοι και μάλα προθύμως οίσπερ αν επιτάξειαν ὑποκείμενος. 'Απόδειξις γάρ της είς άκρον ὑποταγης ὁ φόδος. Παρανομείν τοιγαρούν, ή τὸ τῷ νομοθέτη δοχούν περιαθρείν εὐγνωμόνως ήναγκάζετο, καλ δι' ών ούδ' δουν επαινέσαι τδ άγαθον τολμώσιν, έθελούσιον μέν οδδαμώς, βιαιστάτην δε ωσπερ, καθ' ων αν εκείνοι βούλωνται, την έπὶ φαυλότητι ψήφον ἐκφέρειν, καὶ τὸν ἐπαίνου, καὶ θαύματος άξιον, ώς αίσχρον κατακρίνειν. "Ονπερ ούν τρόπον αν άριστά τις άνηρ θαλαττεύειν είδως, καί τοις της νεώς πηδαλίοις προσκαθήμενος, και πειθομένην έχων αθτήν άγάγοι κατά πετρών, αύτος αν ύπαίτιος νοοίτο γεγονώς του πταίσματος - ή ώσπερ Β άν εί τις ίππηλατείν είθισμένος, εύδρομωτάτοις μέν λίαν έποχοίτο τοις πώλοις, εύπαραχόμιστον δε αυτών καί την έφ' όπερ αν βούλοιτο πτήσιν τοίς των χαλινών άναχρούσμασιν έχειν δυνάμενος, είτα λίθφ προσαρβάξάς τους τροχούς, ού τοίς πώλοις του παθείν την αιτίαν εύλόγως μέν, μάλλον έαυτῷ περιθήσει τον αύτον, οίμαι, τρόπον, οί τῶν Ἰουδαίων καθηγηταί, ούν δπως τιμώντα μόνον, άλλά καί τῷ ύπερ τούτο φόδω δουλαγωγούμενον έγοντες τον λαόν, άπαδόντως δὲ τοῖς θείοις προστάγμασι διοικήσαντες, Κύριον ούκ εξεζήτησαν, διά τουτο ούκ ενόησε πάσα ή νομή, και διεσκορπίσθησαν.

Ήδη δέ της δορτής μεσούσης, ανέδη ο Ίη- C gour sig to ispor, and toldarner.

Ίεροπρεπής του Σωτήρος ήμων ή διδασκαλία · που γάρ δη και ετέρωθι μάλλον έχρην την θείαν άκούεσθαι φωνήν, εί μή εν τόποις, οίς το Θείον ενοικείν πιστεύηται; Πάντα μέν γάρ περιέπει Θεός, και ούκ άν νοοίτο περιγραπτός τόπφ, όσον δε είς ίδιαν φύσιν, παντελώς τοίς ούσιν άχώρητος πρεπωδέστερον δ' δπως γώραν αὐτὸν τοῖς ἀγίοις ἐνοικεῖν ὑποτοπήσομεν, και το δοχούν τη θεία φύσει άχουστον ήμεν εν ιεροίς μάλιστα τόποις Εσεσθαι νομιούμεν εύλογώτατα. Όπερ δε πάλιν εν τύπω και σκιά τοις άνωτέρω κατεγράφετο, τούτο νύν είς αλήθειαν μετασκευάζει Χριστός. Φησί γάρ προς Μωσέα τον Ιεροφάντην Θεός · ε Καί έπιθήσεις το Ιλαστήριον έπι την χιδωτον άνωθεν, καί είς την κιδωτόν εμδαλείς τα μαρτύρια, α εάν δω σοι · xal γνωσθήσομαί σοι έχείθεν, xal λαλήσω σοι άνωθεν του ίλαστηρίου, άναμέσον των δύο Χερουδιμ των δντων έπὶ τῆς χιδωτοῦ τοῦ μαρτυρίου, χατά πάντα, δσα εάν εντειλωμαί σοι πρός τους υίους Ίσραήλ. > 'Ο δὲ Κύριος ήμῶν Ἰησούς ὁ Χριστός, μεσούσης ήδη της έορτης, καθά γέγραπται, έν τοίς ίεροίς τε και άνακειμένοις τῷ Θεῷ τόποις παρελθών ώς θεός, έχει τοις δχλοις προσλαλεί, χαίτοι λεληθότως άναδεδηχώς, ώσπερ ούν και έπι του κατά την σχηνήν Ιλαστηρίου, λεληθότως μεν ήν ή Θεου κάθοδος, νοουμένη δὲ τότε μόλις, ὅτε τοῦ λαλεῖν ἐνειστήκει καιρός. Ένι δὲ και τότε τῷ μακαρίφ Μωσεί διελέγετο Θεός,

neque rectam vivendi normam edocetur, licet eorum mandatis prompte et alacriter obsequatur. Summi enim obsequii indicium est metus. Prævaricari itaque, aut legislatoris nutum æque animo circumspicere cogebatur, et non modo bonum laudare non audet, verum etiam in quos illi voluerint sententiam ferre cogitur, et laude atque admiratione dignum, ut infamem damnare. Quemadmodum ergo si quis navigandi peritus, et navis ad cursum expedite gubernaculis insidens, eam in cautes ac scopulos illiserit, naufragii reus erit : et quemadmodum peritus auriga pernicissimis equis insidens, cum eorum cursum que velit habenis flectere posset, in saxum rotas egerit, non culpam in equos, sed in selpsum potius jure conferet : sic, opinor, Judzeorum principes, cum populum non obsequentem modo, sed et servili metu præterea subditum haberent, verum eum non juxta præcepta divina rexerint, jure perditionis omnium daturi sunt pænas. Quod autem ipsi perditionis populorum causa fuerint, 409 testis nobis aderit Jeremias propheta, dicens : « : Quia stulte pastores egerunt, et Dominum non quæsierunt. Propterea non intellexit omnis grex, et dispersi sunt ".)

διχαίως δυ αύτοι της άπάντων άπωλείας εύθύνας έχτίσειαν. "Οτι δε αύτοι της των λαών άπωλείας γεγόνασι πρόφασις, μαρτυρήσει λέγων ο προφήτης "Ιερεμίας · « "Οτι οί ποιμένες ήφρονεύσαντο, και τον

VII, 14. Jam autem die festo mediante, ascendit Jesus in templum, et docebat,

Salvatoris nostri doctrina sacra est, ac sanctum decet : ubi enim potius divinam vocem audiri necesse est, quam in locis in quibus Deus habitare creditur? Omnia quippe Deus complectitur, nes cogitandum est eum loco contineri, et quoad suam naturam, a rebus creatis comprehendi nequit : convenientius tamen ipsum in sanctis locis habitare putabimus, et naturæ divinæ voluntatem in sacris potissimum locis patefactum iri, nobis jure merito arbitrabimur. Quod autem veteribus in typo et figura describebatur, id nunc Christus ad veritatem transfert, Deus enim ad Mosen sacrorum interpretem alt : « Et impones propitiatorium super aream desuper, et in aream injicies testimonia quæ tibi dedero; et innotescam tibi inde. et loquar tibi desursum propitiatorii, inter duos cherubim exsistentes super arcam testimonii, secundum omnia quæcunque mandavero tibi ad filios Israel ". > Dominus vero noster Jesus Christus medio jam festo die, ut scriptum est*, in sanctis et Deo consecratis locis astans, ut Deus, ibi turbas affatur, quamvis clam ascendisset, sicut in tabernaculum propitiatorii clam Deum quidem descendebat, sed tum vix agnoscebatur, cum loquendi tempus advenisset. Cum uno vero beato Mose tunc quoque loquebatur Deus, non cum

[&]quot; Jerem. x, 21; " Exod. xxv, 16-22, " Joan. vii , 14.

gentem edocebat, et unum duntaxat populum alloquebasur, nondum expansa gentibus gratia. Rectissime vutem evangelista non simpliciter, ingressus est, sed ascendit in templum, inquit : atqui magna res est, ac nequitia terrena longe eminentior, in divinam scholam ingredi, et in sanctis versari locis. Rei autem typus in nobis verus est. Christus enim est qui templum sanctificat : cujus figura quondam Moses erat, qui olee sanctificato tabernaculum ungebat et sanctificabat, ut scriplum est 41: quanquam sanctificari &10 potius homo per sancta loca, quam ea sanctificare debebat : sed rerum quæ figurate fiunt ratio nulla est propter veritatem, cujus utique gratia ea quæ umbris constant formabantur, quemadmodum videre quoque est in prophetis. Alius enim meretrici mulieri etiam invitus conjungi jubebatur ", alius nudus incedere ", sed et per multos dies in dextrum latus recumbere 45. Hæc autem non utique propter seipsa, sed propter ea quæ ex ipsis significabantur, fiebant. Sic ergo beatus quoque Moses tabernaculum sanctificare jubebatur, licet ab eo sanctificari potius deberet, ut Christus rursus intelligatur tanquam in ipso suum sanctificare templum, quamvis in carne cum Judæis versetur, et in ea turbas alloquatur, sicuti Deus quondam ex propitiatorio.

VII, 15. Mirabantur ergo Judæi, dicentes : Quomodo hie litteras seit, eum non didicerit?

Non abs re Judæi mirantur, sed speciosus quodammodo est hic eorum sermo : admirationis enim exigua causa non erat, cum viderent inaudita eum scientia et dicendi vi præditum, qui litteras non didicisset. Capax enim est sapientize animus hominis, etiamsi nondum aliquis sapiens videatur, aptissima vero natura ad capessendam nonnullarum rerum cognitionem ac scientiam. Sed quidquid utilitatis est in natura quodammodo compressum et sopitum est, nisi discendi adsit exercitatio: qui vero laboribus ac disciplinis excoli se patiuntur, lisque tolos se dedunt, præclaris doctrinæ ac sapientiæ opibus abundant, Stupent ergo Judæi, cum Christo Salvatori nondum adhæreant ut Deo uberrimam sapientiam mirantur, maxime quod lectionis exercitatione careat, qua illa comparatur, aut quod a nullo edoctus litteras didicerit. Atqui dementiæ Judaicæ inter cætera argumentum etiam istud est : alioqui enim nihil eis mirum videri debebat, litteris non indigere cunctorum opificem Sapientiam, hoc est unigenitum Dei Verbum, quod inter ipsos in forma hominis latebat. Observandum porro, eos qui Jesum in superioribus quærebant, dixisse : « Ubi est ille? » quippe qui ex miraculis duntaxat ipsum agnoscerent ; sed quis pro certo, aut cujus, aut undenam esset, nondum

alio : sic etiam Christus unam Judzeorum adhuc A έτέρφ μή προσλαλών ούτω και ό Χριστός, έν έτι τό των Ιουδαίων επαίδευε γένος, ένί τε λαφ προσδιαλέγεται, ποινήν ούπω τοίς έθνεσιν άπλώσας τήν χάριν. Εύθύ δὲ δὴ λίαν ὁ μακάριος εὐαγγελιστής ούχ anlog elogider, all'e avery, onote, els od ispor .. ύψηλον γάρ τι χρήμα και της χαμαιζήλου φαυλότητος πολύ λίαν φπερτερούν το είς θείον είσερχεσθαι παιδευτήριον, και τοῖς άγιοις ένδιαιτασθαι τόποις. 'Ο δὲ του πράγματος τύπος άληθης ἐφ' ἡμῶν. Χριστός γάρ ήν ὁ άγιάζων τὸ ἱερὸν, καὶ τύπος ήν τούτου πάλαι Μωσής, τῷ ἐλαίφ τῷ ἡγιασμένω τὴν σκηνὴν καταχρίων, και άγιάζων αύτην, καθά γέγραπται · καίτοι μάλλον έχρην άγιάζεσθαι διά των άγιων τόπων τόν άνθρωπου, ήπερ άγιάζειν αύτούς · άλλ' ούδελς των έν τύπφ τελουμένων ό λόγος διά την άλήθειαν, ής δή και γάρεν τὰ ἐν σχιαίς ἀνεπλάττετο, καθάπερ ούν Εστιν ίδειν και έπι των άγίων προρητών. 'Ο μέν γάρ τις πόρνη γυναικί και ούχ έκων συνοικείν έκελεύετο, γυμνός δὲ βαδίζειν Ετερος, άλλά και ἐπὶ πλευράν κατακείσθαι την δεξιάν ούκ όλίγον ημερών άριθμόν. Έτελεξτο δὲ ταῦτα διά τὰ ἐξ αὐτῶν, καὶ τὸ πάντως & έαυτά. Οδτω τοιγαρούν, και ό μακάριος Μωσής άγιάζειν έκελεύετο την σκηνήν, καίτοι μάλλον άγιάζεσθαι πρός αύτης όφειλων, ίνα Χριστός νοήται πάλιν ώς έν αύτῷ τὸν ίδιον ἀγιάζων ναὸν, καίτοι μετά σαρχός "Ιουδαίοις συνδιαιτώμενος, καλ έν αύτῷ τοῖς δχλοις προσλαλών, δισπερούν έχ του Ιλαστηρίου πάλαι ۵ Osác.

Έθαύμαζαν ούν οι Ἰουδαίοι λέγοντες ' Πώς ούτος γράμματα οίδε μή μεμαθηχώς;

Ούχ άπηχέ; των Ἰουδαίων το θαυμα, χεκομψευμένος δέ πώς έστιν ο έπι τούτω λόγος. ήν γάρ δή nal sinds natamis resobas Blémouras, nal loyu, nal γνώσει διαπρέποντα ξένως, τον ότω πλουτείν έχ μαθημάτων ούκ ήν. Δεκτικός μέν γάρ σοφίας ό άνθρώπινος νούς, και εί μή πώ τις δρώτο σοφός, έπιτηδειστάτη δε λίαν ή φύσις, πρός ανάληψιν συνέσεώς τε wal imorthung the inf tion. 'All' in tole of opologe περί τὰς ἐν λόγοις έχουσι τριδάς συμμεμυκός τρόπον τινα, και κατημνασμένον έστι το έν τή φύσει χρήσιμον . Εν δὶ τοῖς εἰωθόσι καὶ διὰ τοιούτων Εργεσθαι πόνων, και γυμνάσμασι τοίς διά λόγων έντρυσάν, λαμπρόν τε λίαν έστι, και είς υπόμν ξτοιμον άγαθήν, λόγων δε και σοφών εδρημάτων παράθεσεν οδ μετρίαν secundum naturam, sed ut nudo homini, et ejus η έχον εδρίσκεται. Καταπλήττονται τοιγαρούν οί Ίουδαίοι, προσέχοντες ούπω μέν ώς θεφ κατά φύσιν, έτι δὲ ὡς ἀνθρώπφ ψιλῷ τῷ Σωτῆρι, καὶ ὅτι κλουτεῖ, και εν σοφία θαυμάζουσι, την τούτου πρόξενον μάλιστα, την έν τοις άναγνώσμασι γυμνασίαν ούχ έχων, ή διά τὸ ἀδιδάκτως εἰδέναι γράμματα. Οδκοῦν ἀνοίας Τουδαϊκής και νούτο μετά των άλλων κατηγόρημα. ή γάρ αν ούδεν αύτοξς εδώκει παράδοξον το μή δείσθαι γραμμάτων την άπάντων τεχνίτεν Σοφίαν, τουτ' έστι, τον μονογενή του θεού Λόγον, ός ήν έν αύτοις εν ανθρώπου διαλανθάνων σχήμετι. Έπιτηρητέον δε πάλιν έχεινο χρησίμως. ζητούντες μέν γάρ τον Ίησουν έν τοῖς άνωτέρω λέγουσι . 4 Ποῦ

⁴⁰ Exod. xL, 9. 41 Osee 1, 1-4. 4 Isa. xx, 2-6 . 4 Exech. 1v, 4.

έστιν έχείνος ; » ώς έχ μόνων είδότες αὐτὸν τῶν θαυ- A scirent manifeste. 611 Hie vero nom quasi cum μάτων, τίς δὲ ἀκριδῶς, ή τίνος, ή πόθεν οδπω σαφως επιστάμενοι. Έν δε τούτοις σύν όπως ηγνοηκότες τι των κατ' αύτον, άλλ' ώς πάντα σαφώς έπιστάμενοι, λέγουσιν, ότι και οίδε γράμματα μή μεμαθηκώς. Θάχουν ή ἐπ' αὐτόν τε ζήτησις παρά των Γαλιλαίων άσημοτέρα, και παρά των ούκ ειδότων αυτίν άκριδώς, τὸ « Που Εστιν έχείνος; » άνεφωνείτο καταφρονητικώς παρά δὲ τῶν είδό:ων, τὸ Ετερον. Αγριωτέραν ούν άρα των έν άγνοίαι; οί μη άγνοούνres anortoouse street . role then Lab ag the eigener παραίτησις, τοίς δε το είδεναι χατάχριμα. Διά τούτο, xal xpetrov elvai legeral tion to uh emprovant the όδον της άληθείας. Έν γάρ τῷ εἰδέναι μείζων ή πόλασις, δεε φιλήδονοι μαλλόν έσμεν, ή φελόθεσε. 'U μέν ουν Ίησους, κατά την των Ίουδαίων έπαπόρησιν, ήδει γράμματα μή μεμαθηκώς, έπαιδεύθη όὲ Μωτής, καθά γέγραπται, πάση τή τῶν Αίγυπτίων copia . ayy, or oper gyme eight, xaitor year on en έχείνοις σοφός, τοίς θεόθεν λόγοις είς αμείνονα γνώσιν ἐπαιδεύετο, ἐλεγχομένης ὡς ἀδρανούς δηλονότι τής του κόσμου σοφίας, διά τής θειστέρας και κρείττονος, χαθ' ήν, ήτοι δι' ής τὰ ἐπὶ Χριστώ μυσταγωγούμεθα, την άνωθεν δντως, και παρά θεού κομιζόμενοι σύνεσιν. Χριστός ούν άρα το έν πάσι τελείως έγαθου, εν δε των πάντων, και ή σοφία, και ή σύνεσις, έφ' ή το λαμπρον ου διδακτώς, άλλ' ξμφυτον έχων νοείται. Καὶ γούν ὁ προφήτης περὶ αὐτοῦ φησιν Ήσατας, ότι ε Πρίν ή γνώναι το παιδίου καλόν ή κακόν, άπειθεί πονηρία του εκλέξασθαι άγαθόν.) C Καὶ οὐ δή που νομιούμεν άφραίνοντες, ώς έν διακρίσει λογισμών, ήτοι κατά την του βελτίονος αξρεσιν, το μέν φαύλον άποτρέπεσθαι τό δή θείόν τε και ούράνιον γέννημα, προσίεσθαι δε μάλλον το άγαθον. 'Αλλ' ώσπερ αν εί τις λέγοι περί του πυρός, ότι απειθεί τῷ ψυχρῷ, τὸ εἶναι ψυχρὸν οὐ καταδεχόμενον, ούχ αίρεσιν εν αύτῷ τὴν έχ θελημάτων σημαίνει, φύσεως δε μαλλον έδραιοτάτην είς το ίδιον στάσιν ούτω και έπὶ Χριστού. Φυσικά γάρ ἐν Θεῷ πάντα τὰ άγαθά, και ούκ Εξωθεν Επεισκρίνεται. Οδτω δε ήν εν αύτώ wal i oopia, mallor of actor in i much xuples to και ιδικώς σοφία, δι' ής τά εν μεθέξει σοφά κατά μέρος, ούράνια τε και έπίγεια λογικά κτίσματα.

Anexplon Moove, kal elner abroic H sun διδαχή ούα έστιν έμή, άλλα του πέμψαντός με.

'Αληθές δντως ὑπάρχον τὸ ὑπό του τῶν σοφῶν ἀναγεγραμμένον εδρήσομεν, ότι ε Πνεύμα Κυρίου πεπλήρωκε την οίκουμένην, και ούς ακροάσεως έπαχροάται τὰ πάντα. > Πρός δέ γε τοὺς οἰομένους άνοήτως χομιδή, μάλλον δὲ ήδη καὶ δυσσεδώς, ότι φθεγξάμενοί τι τον θείον διαλήσονται νούν, ο θεσπέσιος Ψαλμιρδός πού φησι · ι Σύνετε δή, άφρονες έν τῷ λαῷ, καὶ μωροί ποτε φρονήσατε. 'Ο φυτεύσας τὸ ούς, ούχὶ ἀκούει; » Πῶς γὰρ ἀν ὅλως ἐνδέχοιτο μή ούχι πάντως άκροάσασθαι τὰ πάντα, τον τοίς δι' αύτου γενομένοις και την διά της άκοης αίσθη-

aliquatenus ignorent, sed quasi totum illum cognitum habeant, fatentur nosse eum litteras, eum eas non didicerit. Igitur illa questio a Galileis obscurior, et ab iis qui eum exacte non noverant, per contemptum fiebat, his verbis : e Ubi est ille? , ab iis vero, qui noverant ipsum, hæc postrema. Graviores itaque pænas luent qui non ignorant, quam qui in ignoratione versantur. His enim ignorantia excusationi est, illis vero cognitio condemnationi. Ideoque melius esse quibusdam dicitar nescire viam veritatis 44. Magis enim ob scientiam panimur, cum voluptatem potius quam Deum diligimus. Jesus itaque, ut inquirbant Je dzi, litteras noverat, tametsi eas non didicerat, sed Moses, ut scriptum ester, eruditus est omni Egyptiorum sapientia, sed quasi nihil penitus nosset, quamvis inter illos sopientia prestaret, divinis se monibus ad meliorem cognitionem instituebatur : ut imbecilla nimirum mundi sapientia proderett per diviniorem et meliorem sapientiam, secundum quam, seu per quam Christi mysteria discimus, supernam et divinam cognitionem reportantes. Christus igitur est illud in omnibus perfecte bonum, unum autem omnium, et sapientia, et scientia, cujus claritatem habet non allunde acceptam, sed innatam atque insitam. Unde Isalas propheta de ipso ait : e Antequam sciat puer bonum aut malum, reprobat malitiam eligendo bonum 4. . Noque vero sie desipiemus ut putemus divinum illud ac cœleste genimen cogitatione discernendo et eligendo id quod melius sit, malum aversari, et amplecti bonum. Sed quemadmodum si quis de igne dicat, reprobari ab ée frigus, propteres qued frigidum non-admittat, non denotat in eo voluntatis electionem, sed natura potius constantissimam suo statu firmitatem : sie etiam de Christo Naturalia enim sunt in Deo cuneta bena, nec extrinsecus invebantur. Hoc autem modo est in eo sapientia, imo vero ipsemet fons est proprie et peculiariter sapientiæ, per quam sapientiam habent participatione quadam singula, et quecunque in celo ac terra sunt rationales creatura.

VII. 16. Respondit Jesus et dizit els : Mes doctrina non est mea, sed ejus qui misit me.

Verum utique dictum illud sapientis reperiemus : c Spiritus Domini replevit 412 orbem, et auris auditionis audit cuncta . . Ad eos autem qui stulte admodum, imo vero impie existimant, divine menti occultum fore quod dixerint, divinus allcubi Psalmista ait : « Intelligite, insipientes in populo, et stulti, aliquando supite. Qui plantavit aurem, non audiet "? > Qui enim fleri potest ut non cuncta audiat, qui rebus a se factis audiendi sensum inseruit? Ex hoc itaque rursus intellige Deum esse secundum naturam Dominum. Nec enim ignorat id

^{*} U Petr, n, 21. " Act. vii, 22. " Isa. vii, 16. " Sap. 1, 7. " Psal. sciii, 8, 9

sed auribus pro eo ac Deum decebat quodammodo accipit, licet propter metum principum nihil libere de ipso loquerentur. Quoniam autem nonnulli eorum qui ad templum confluxerant mirabantur et apud se cogitabant, aut certe invicem insusurrabant : « Quomodo hic scit litteras, cum non didicerit 11?) necessario rursus seipsum æqualem esse Deo ac Patri ostendit, qui nihil plane didicit, sed omnium cognitionem habet ex natura sua, et ab alio non edoctus, propterea quod omnem intellectum excedit, et omnem scientiam creaturarum superat. Poterat igitur aliis ex rebus ostendere, et fidem certam auditoribus facere, quæcunque insunt Genitori, eadem inesse quoque sibi propter identitatem naturalem. Quod alibi quoque faciet, dum B ex identitate potentiæ, et similis plane in omnibus operationis ad æqualem jure merito dignitatem evehitur : « Quæ enim Pater facit, inquit, hæc et Filius similiter facit " .. Item : « Sicutenim Pater suscitat mortuos et vivificat, sic etiam Filius quos vult vivificat 73, > Sed opportunum hic erat atque consentaneum ex iis potissimum quæ decebat demonstrationem facere. De cognitione enim et eruditione qua sine litteris præditus erat Christus lequebantur, qui animo illa versabant. Oportebat ergo id ostendere sibi inesse, non secus ac Patri. Quænam igitur hujus demonstrationis ratio? Ex eo quod eadem cum illo præditus est sapientia, quamvis, si recte ac vere philosophemur, ipse sit Sapientia, et es Deo Patre, eui cum sit etiam per omnia similis, eadem cum ille docere se ait, modo nentique a Patre diverso. Aut enim ex eo quod perfectissime ratione doctrina sua similis est doctrinæ Patris, hanc illius esse dicit, aut ex eo quod ipse est sapientia Patris * per quam cuncta loquitur **£13** ac sancit, ipsius quoque doctrinam esse ait : simuluue aliud quiddam ad eorum qui erudiuntur salutem non parum utile instituit. Quia enim hominem eum viderent propter terrenam carnem ejus, sermonem tanquam a Deo non excipiebant, et verisimili proinde quadam incredulitate laborare videbantur, utiliter Deo ac Patri doctrinam tribuit, simul et rem veram exponens, et eos qui divinis decretis resistebant, ne Dei hostes viderentur, D dictis parere persuadens. Sciendum vero quod, cum rursus se missum ait, non minorem se dignitate Patris estendit : non enim putandum est servilem hanc esse missionem, licet forma servi indutus " hæc de se inculpate pronuntiet. Missus est autem eo modo quo verbum ex mente, et splendor ex sole. Hæc enim ex iis in quibus sunt aliquo modo promicant, propterea quod foras erumpere videntur, verum iis a quibus sunt, natura sua insunt et indivulse. Nec enim ex eo quod verbum ex mente prodiit, et splendor ex sole, idcirco putandum est 'illis mentem et solem esse destituta, sed potius

quod Judiei in turba clanculum immurmurabant, Α σιν έμφυτεύσαντα; Βλέπε τοιγαρούν κάν τούτω πάλιν Θεόν δυτα κατά φύσιν τον Κύριον. Το γάρ ώς έν δγλω λάθρα διαψιθυρισθέν παρά των Ίουδαίων ούκ άγνοει. δέχεται δε ώσπερ εν ώσι θεοπρεπώς, κάν διά τον φόδον των ήγουμένων μηδέν έν παρρησία λαλώσι περί αύτου. Έπειδή δὲ ἄπαξ τεθαυμάκασί τινες των συνδεδραμηκότων έν τῷ ἱερῷ, καὶ διελογίζοντο, κατά το είκος, ή και άλληλοις προσελάλουν ήρέμα. « Ηως ούτος γράμματα οίδε μή μεμαθηκώς; άναγκαίως δη πάλιν ίσου έαυτου άναδείχνυσι τῷ Θεῷ καὶ Πατρί, τῷ μαθόντι μέν τὸ παράπαν ούδεν, έχοντι δε των δλων την γνώσιν φυσικώς τε και αδιδάκτως, διά τό παντός ύπερκείσθαι νου, και πάσαν την έν τοις ούσιν ύπερανίπτασθαι φρόνησιν. Την μέν ούν και έξ έτέρων τούτο δεικνύειν πραγμάτων, και πληροφορείν τούς ακροωμένους, ώς δσα ένεστι τῷ γεγεννηχότι, ταῦτα καὶ αὐτῷ προσόντα φαίνεται, διά ταυτότητα φυσικήν. "Οπερ έποίει καὶ ἐν ἐτέροις ἀπό τοῦ δύνασθαι ταυτά [al. ταῦτα]. και απαράλλακτου έχειν την έφ' απασιν ενέργειαν πρός τὸ ίσον εἰκότως ἀναβαίνων ἀξίωμα · « "Α γάρ αν ό Πατήρ ποιή, φησί, ταύτα και ό Υίδς όμοίως ποιεί. • Και πάλιν • "Ωσπερ γάρ ὁ Πατήρ έγείρει τούς νεκρούς, και ζωοποιεί, ούτω και ὁ Υίὸς, ούς θέλει ζωοποιεί. > 'Αλλ' ήν πως έν τούτοις επικαιρότατόν τε καλ πρεπωδέστερον, έξ ων έδει μάλιστα ποιείσθαι την απόδειξιν. Συνέσεως γάρ πέρι καί φιλομαθείας της δίχα γραμμάτων δ λόγος ήν τοξς έχείνα διενθυμουμένοις. Έσυτψ τοιγαρούν τούτο δειχνύειν ένυπάρχον έχρην, καθάπερ άμελει, και τώ Πατρί. Τίς οδν ὁ τῆς ἀποδείξεως τρόπος; 'Απὸ τοῦ την ίσην έχειν έχεινφ σοφίαν, εί και ότι μάλιστα κατά του άληθη τε καί σώφρονα λογισμόν, αύτός έστιν ή Σοφία, και έχ Θεού Πατρός, ή και κατά πάντα προσεοικώς ταυτά διδάσκειν έκείνω φησί, κατ' ούδένα τρόπον έξηλλαγμένως. "Η γάρ διά τό είς άχρον εξωμοιώσθαι τή του Πατρός διδαχή, την έσυτου ταύτην είναι την έχείνου φησίν, ή διά τὸ αὐτὸν είναι την σοφίαν του Πατρός, δι' ής τὰ πάντα λαλεί, καλ νομοθετεί, αὐτοῦ καὶ την διδαχήν είναι φησιν όμοῦ δέ τι πρός τούτω, και δτερον οίκονομεί, πρός δὲ τὴν των παιδευομένων σωτηρίαν ού μετρίως λυσιτελούν. Έπειδή γάρ άνθρωπον όρωντες διά την άπό γής σάρχα ούχ ἐδέχοντο τὸν λόγον, ὡς παρὰ Θεοῦ, πιθανην δέ τινα διά τουτο νοσείν εδόχουν την άπείθειαν, άνατίθησι χρησίμως τῷ Θεῷ καὶ Πατρί τὴν διδασκαλίαν, όμου και πράγμα λέγων άληθές, και φόδω του θεομάγους είναι δοχείν άντιτείνοντας έτι τοίς άνωθεν όρισμοίς, καταδέχεσθαι πείθων τά λεγόμενα. Ίστέον δὲ ὅτι διὰ τοῦ πάλιν ἀπεστάλθαι λέγειν, ούκ ἐν δευτέροις τής του Πατρός άξίας έαυτον δντα δειχνύει. ού γάρ δουλοπρεπή νοητέον την αποστολήν, εί και ότι μάλιστα την του δούλου μορφήν ημφιεσμένος, άνεγκλήτως, αν λέγοι και ταύτα περι αύτου. 'Απεστάλη δὲ οὕτως ὡς λόγος ἐχ νοῦ, ὡς ἀπαύγασμα τὸ ήλιακον εξ αύτου. Ταυτα γάρ πώς έστι των εν οίς είσιν έχφαντικά, διά του προχύπτειν έπὶ τὸ Εξω

καλ άδιαστάτως. Οδ γάρ ἐπειδήπερ ἐξεδόθη λόγος ἐκ νου, και ἀπαύγασμα τυχὸν ἐξ ήλίου, διὰ τοῦτο χρή πίντως οίεσθαι των εχδεδηχότων ύπάρχειν έρημα τά γεννήσαντα, μάλλον δὲ κάκεῖνα ἐν τούτοις, καὶ ούχ έγων τον εν αυτώ μορφωθέντα νούν. 'Αναλόγως δε τούτω, και το έτερον εκληφόμεθα

Εάν τις τὸ θέλημα αὐτοῦ ποιή, γνώσεται περί της διδαχής, πότερον έπ του Θεου έστιν, ή έγω ἀχ' ἐμαυτοῦ λαλῶ.

'Αζητήτως μέν έδει, καλ παντός ένδοιασμού δίχα, τούς της άληθείας παραδέξασθαι λόγους, καλ τό άπαξ είρημένον, μή ετέρως έχειν δύνασθαι πιστεύειν, ή ωσπερ αν είναι διωρίσατο. Πληγ ούχ αναπόδειχτον εά διά τους άπειθούντας το λεγόμενον, έναργεστάτην δε αύτῷ καὶ σαφή λίαν επάγει τήν λύσιν, τέχνη πολλή κεράσας του λόγου το σχήμα. Καὶ τίς ή τέχνη, τίς δὲ τῆς οἰχονομίας ὁ λόγος, ἐροῦμεν πάλιν. Έζητουν αὐτὸν ἀποκτείναι διά τὸν παράλυτον, τὸν έν τῷ Σάδδάτω θεραπευθέντα φημί. 'Ομοῦ τοιγαρούν ήρέμα και υποπλήττει διανοουμένους ήδη κατ' αύτου το δεινόν, και την έπ' αύτφ μιαιφονίαν ώδίνοντας διελέγγει σαφώς, ώς επιθυμείν Ελομένους πληρούσθαι το αύτοζς μάλλον ή το τῷ νομοθέτη δοχούν. Είσεσθε γάρ τότε δή μάλιστα, φησί, την παρ' έμου διδαχήν, ότι του Θεού και Πατρός Εστιν, έπαν βούλοισθε τοίς έκείνου μάλλον, ήπερ τοίς οίχείοις άχολουθήσαι θελήμασι. Θέλημα δέ του νομοθέτου καί Θεού, το μιαιφονίας εξίστασθαι παντε- C λώς. Τότε γάρ, τότε, φησίν, ούχ άδιχφ μίσει προκατειλημμένοι, ούδε τρόπφ θηριοπρεπεί πρός ούκ εύχαίρους όργας εξωθούμενοι, διαγνώσεσθε σαφώς, πότερον έχ θεού έστιν ό της έμης διδαχής λόγος, ή ἀπ' έμαυτοῦ λαλῶ. Οὐκοῦν τῷ χρησίμω συναναπλέξας τὸν Ελεγχον, καταιτιάται δικαίως, ώς ο'κ εύλόγως ἐπισκήπτοντας, οίσπερ αν φαίη διδάσκων, συνευδοχούντες αὐτῷ καὶ συνεθέλοντος τοῦ Θεοῦ καὶ Γατρός, ή και δπερ έστιν άληθές, συνδιδάσκοντός τε και συνεξηγουμένου. Τίθησι δὲ τὸ ἀπ' έμαυτοῦ, άντι του ιδιαζόντως, και άποκεκομμένως κατά τδ παντελές του κατά την συνεθέλησεν και ταυτοδουλίαν του Πατρός. Καὶ οὐ δή πού τις οἰήσεται, τὰ είχότα φρονών, των οίχείων ότιμάτων αύτον ώς χιδδήλων κατηγορείν, άλλ' ώς έτέρως ούκ αν έσομέ- D νων πώποτε, εί μή κατά θέλησιν του Θεού και Πατρός τὰ τοιαῦτά φησι. λαλεί γάρ ώς διὰ λόγου καί σοφίας του ίδίου γεννήματος · λαλεί δὲ πάντως οὐκ ἀπαδόντως ἐαυτῷ · πῶς γὰρ ἐνδέχεται ;

'O èg' kavtoù lalwr, thr bogar thr lolar

Σημείον τούτο τίθησιν έναργές του μή πάντως έαυτῷ τὴν ἐχ τοῦ διδάσχειν πραγματεύεσθαι δόξαν, τό μή ξένοις τισί και άλλοτρίοις του νόμου προσχρήσθαι λόγοις · τουτο γάρ ήν το λαλείν άφ' έαυτου, καταπείθεσθαι δὲ μάλλον τοῖς ήδη προτεθεσπισμένοις συμβουλεύειν αὐτοίς, μόνην του γράμματος την άνωφελή και παχείαν άφιστώντα σκιάν, μετασκευάζοντά

δοχείν, πλήν τοίς άφ' ων είσιν ενυπάρχοντα φυσιχώς A illa in his, et hæc in illis esse vicissim comperiemus. Nec enim sine verbo mens unquam esse poterit, sed neque verbum mentem in seipso formatam non habens. Quod de altero simili quoque ratione intelligendum est.

ταῦτα δΕ εν εκείνοις ενυπάρχοντα πάλιν όψόμεθα. "Αλογος γάρ ούκ Εσται ποτε νοῦς, άλλ' οὐδε λόγος

VII, 17. Si quis voluntatem ejus feserit, cognoscet de doctrina, utrum ex Deo sit, an ego a me ipoo loquar.

Citra disquisitionem quidem et dubitationem omnem suscipienda erat doctrina veritatis, credendumque quod semel dictum erat aliter se habere non posse quam quo modo ab eo definitum esset. Verumtamen propter incredulos dictum probatione carere non sinit, sed clarissimam ei et manifestissimam rationem subjungit, orationis genus multo artificio temperans. Quænam autem ars illa sit, et quæ dispositionis ratio, rursum dicemus. Quærebant eum interficere, propter paralyticum nimirum in Sabbato curatum. Sensim itaque partim eos deterret malum sibi jam parantes, partim cædem sibi machinari manifeste arguit, ipsesque adeo suæ cupiditati potius quam Dei voluntati parere. Tunc enim potissimum agnoscetis, inquit, doctrinam A14 meam Dei ac Patris dectrinam esse, cum illius potius quam vestram voluntatem sequemini. Est autem legislatoris ac Dei voluntas, a cæde prorsus abstinere. Tunc enim, inquit, tune non injusto præcecupati odio, neque moribus efferatis in iras intempestivas adacti, clare agnoscetis utrum ex Deo doctrina mea sit, an ego a meipso loguar, lgitur utili miscens reprehensionem, jure increpat eos quod suam doctrinam temere accusent, quam Deus ac Pater comprobet, simulque doceat ac exponat. A meipso vero dicit, pro eo quod est peculiariter et proprie secundum perfectissimam conformitatem et identitatem voluntatis Patris. Neque vero sanæ mentis quispiam putaverit sua ipsum verba ut adulterina arguere, sed quod non aliter quam per voluntatem Patris eventura sint, hæc ab eo dici. Loquitur enim per suum genimen, ut per verbum et sapientiam. Neque vero sibi ipsi dissentanea loquitur: qui enim sieri potest?

VII, 18. Qui a semetipso loquitur, gloriam quærit.

Ostendit se gloriam non aucupari, docendo quod peregrinis quibusdam et a lege alienis sermonibus non utatur : hoc enim esset loqui a semetipso; sed eos hortetur potius veteribus prædictionibus parere, crassam duntaxat et inutilem litteræ umbram removens, et ad spiritalem contemplationem transferens ea quæ in typis adhuc latent : quod quidem in Evangelio secundum Matthæum dicit : « Non A τε πιθανώς εξς πνευματικήν θεωρίαν τὰ ἐν τύποις veni solvere legem, sed adimplere *6. , Rursus hic oblique significat conversationem evangelicam litteræ ad veritatem continere duntaxat transformationem, et qui Mosaicum typum ad id quod convenit transtulerit, spiritalis in se cultus cognitionem habere. Loquitur ergo, neque id a semetipso Christus : hoc est, nihil alienum ab iis quæ prænuntiata sunt. Non enim Mosen repudiat, nec legalem doctrinam repudiare docet, sed in typo delineatis colorem veluti quemdam illustriorem inducere veritatem. Apposite vero A15 Judæorum captans benevolentiam, Deo ac Patri honorem et gloriam tribuit. Cum enim Judzi Verbum quod ex Deo ac Patre affulsit nescientes, a solo Patre datam esse legem putarent, jure merito ipsum et glorificari servata lege asserebat, et contrarium evenire, nisi ut par est servaretur. Sed licet gloriæ Patris particeps sit Filius, et per ipsum ad Mosen Deus ac Pater locutus sit, iflorum tamen opinioni certo consilio annuit. Quod autem a semetipso nihil lequatur quod legi non consentiat, fatetur utique se ædificandæ gloriæ non studere, sed ei quæ legislatori debetur. Observandum præterea oblique rursus et occulte Judzos ab ipso reprehendi, qui in ea incidant quœ ipsi imperite carpunt, et sibi potius quam universi Domino Deo gloriam vindieare soleant : quo pacto, dicam. Relictis quippe legis præceptis, suam quisque cupiditatem sequebatur, docentes, ut scriptum est, e doctrinam mandata hominum ". 1 Ideireo illos rursum Christus inique agere et adversus legislatorem ipsum peccare seite arguit, ex eo quod nequaquam illius præscripto vivere, sed suæ doctrinæ parere potius auditores adigerent. Quocirca licet indefinite adhue et absolute Christus dicat : « Qui a semetipso loquitur, gleriam propriam quærit ", Phariszorum arrogantiz morbum retegit, ut qui dum sua loqui potius student, legislatoris gloriam fuventur, et in seipsos ea transferant quæ Deo debentur, elque proinde necem temere machinentur. Eam ob rem enim illos potissimum legem violare arguit, inde oceasione sermonis singulari consilio arrepta, quod servandæ legi studeat, atque ita Deum ac Patrem honoret.

μάλιστα παρανομούντας έλέγχει, πρόφασιν του λόγου ποιησάμενος οίχονομικώς, το τηρείν έπείγεσθαι τον νόμον, διά τε τούτου τιμάν τον Θεόν και Πατέρα.

VII, 18. Qui autem quærit gloriam ejus, inquit, qui misit eum, hic verax est et injustitia in illo non

Quod nempe is qui quod suum est quærit potius quam quod Dei verax non sit, sed valde injustus; non est enim verax, quippe qui legem calumnietur, et suum ei judiclum ac voluntatem interponat: injustissimus vero, qui legislatoris justum

Ετι λανθάνοντα · όπερ ούν καὶ ἐν τῷ κατὰ Ματθαίον Εδαγγελίω φησίν : ε θόχ ήλθον καταλύσαι τὸν νομον, άλλά πληρώσαι, , Τούτο πάλιν ένθάδε πλαγίως φποσυγεί. πολών έχει του λοφιπατος πεταπορώποις είς άλήθειαν ή εύαγγελική πολιτεία, καί Μωσαϊκόν τις μετασχευάσας τύπον έπὶ τὸ πρεπωδέστερον, έχει τής έν πνεύματι λατρείας την είδησιν. Λαλεί τοιγορούν, και ούχ ἀφ' ἐαυτοῦ Χριστός · τοῦτ' ἔστι, ξένου ούδεν των ήδη προδιηγγελμένων. Ού γάρ άποπέμπεται Μωσέα, σύδὲ τὴν ἐν νόμω παραιτεῖσθαι διδάσχει παίδευσιν, άλλά τοῖς ἐν τύπφ σχιαγραφουμένοις, χαθάπερ τι χρώμα περιφανέστερον ἐπαλείφειν την άληθειαν. Εύμεταχειρίστως δε σφόδρα τὰς τῶν Ίουδαίων εύνοίας εξωνούμενος, άνατίθησι τῷ Θεῷ καί Πατρί τιμήν τε καί δόξαν. Έπειδή γάρ ούκ είδότες Τουδαίοι τον έχ Θεού Πατρός πεφηρότα Λόγον, παρά μόνου του Πατρό; φοντο δεδόσδαι τον νόμον, είχοτως αύτον και δοξάζεσθαι μέν σωζομένου του νόμου, διέσχυρίζετο, και το έναντίου υπομένειν, εί μή φυλάτουτο κατά λόγου. 'Αλλ' εί και τῆς δόξης του Πατρός χοινωνός έστιν ὁ Υίος, καὶ δι' αὐτοῦ πρός Μωσέα λελάληκεν & Θεός και Πατήρ, όμως ταίς έχείνων ὑπονοίαις οίχονομικώς συναινεί. Έν δὲ τῷ μηζέν ἀφ' ἐαυτοῦ λαλείν, ὁ μἡ τῷ νόμῷ ἔοχεϊ, ού πάντως την οίχειαν επείγεσθαι δόξαν οίχοδομείν όμολογεί, άλλά την τῷ νομοθέτη χρεωστουμένην. Πρός δέ γε τούτφ, κάκεινο θεωρητέον πλαγίως γάρ έτι, καὶ ἐπεσκιασμένως ὑποπλήττει τοὺς Ἰουδαίους, περιπίπτοντας μέν οίς εγκαλούσιν άμαθώς, έαυτοις δὲ μάλλον, ήπερ τῷ πάντων Δεσπότη Θεῷ τὴν δόξαν άρπάζειν κατειθισμένους, και όπως, έρω. 'Αποκλίνοντες γάρ των του νόμου διαταγμάτων, επί τὸ δοχούν έχαστοι κατεφέροντο, διδάσχοντες, καθά γέγραπται, « διδασχαλίαν εντάλματα άνθρώπων. » Έπλ τούτω πάλιν εύφυως παρανομούντας έλέγχει Χριστός, καί εί; αύτον πλημμελούντας τον νομοθέτην, δι' ών ού τοίς έχείνου διαζήν δρισμοίς, προχείσθαι δὲ μάλλον ταίς παρ' αὐτῶν διδασχαλίαις τοὺς ἀχροωμένους άνέπειθον. Ούχουν, κάν άδιορίστως έτι, και άπολελυμένως λέγη Χριστός, ε 'Ο άφ' έαυτοῦ λαλῶν, την δόξαν την Ιδίαν ζητεί, » της των Φαρισαίων απονοίας ελέγχει την νόσον, ώς διά του μάλλον τὰ οίχεια βούλεαθαι λαλείν την του νομοθέτου κλέπτοντας δόξαν, D καὶ περιπλανώντας εἰς ἐαυτούς τὰ τῷ Θεῷ χρεωστούμενα, άφυλάκτως τε διά τουτο λοιπόν και φονεύειν αύτον ήδη βουλεύεσθαι. Διά γάρ τοι τουτο

> 'Ο δέ ζητών, φησίν, την δόξαν του πομψαντος αύτον, ούτος άληθής έστι, και άδικία έν αὐτῷ oùz kour.

> 'Ως του μή ζητούντος το του θεου μαλλον, άλλά τὸ οίχεῖον, ούτε όντος άληθούς, άλλά και λίαν άδικπιφιού . ορκ ξαιι πει λφό φράρθε φε απκοδαιιών την νόμον, και το οίκειον θέλημα παρεισφέρων αυτώ. άδιχώτατος δὲ ός το τοῦ νομοθέτου δίχαιον κρίμα

ofxeld riflely bixatos our apa xal alight of Xpiorbs, ούδενί των είρημένων ὑποπίπτων ἐγκλήματι.

Où Mwone bedwer buir tor rouor; nal obbele έξ δμών ποιεί τον νόμον. Τι με ζητείτε άποnteirai

Διά πολλών εθρημάτων έφ' ένα συντρέγει σποπόν του Σωτήρος δ λόγος. Πλαγίως μεν γάρ εν τοίς προλαδούσιν ύπελέγξας τους Φαρισαίους, ώς προσήκεν, ολομένους, ούχι τοίς θεόθεν διατεταγμένοις καταπείθεσθαι δείν, άλλά γνώμας είσηγείσθαι τάς έαυτών, δηράσθαι δε μάλλοι επείγεσθαι την παρά των δπηχόων τιμήν, και οδ τῷ πάντων άνατιθέντας Δεσπότη, άλλ' είς το σφών αύτών περιέλχοντας πρόσωπον, ως έντευθεν ήδη, και παρανομείν άποτολμάν εύπετέστερου, ετέρφ πάλιν και δριμυτάτφ Β χρησάμενος τρόπω, γυμνόν αὐτοίς ήδη καὶ ἀκατακάλυπτον έξαρτύει τον Ελεγχον. Επί γάρ τη του Σαδδάτου λύσει χρινόμενος, καὶ παρανομίαν άδικωτάτην ύπομένων έπ' αὐτῷ τὴν γραφήν, οὐ καθ' ένα λοιπόν πλημμελούντας είς τον νόμον, άλλ' ότι ήδη σύμπαν το των 'Ιουδαίων Εθνος παρ' ούδεν έτι πεπρίηται τά Μωσέως διήλεγξε. Λέγετε γάρ μοι, φησίν, οί τον έλεειν εν Σασσάτφ προθυμούμενον κατακρίνοντες, οί βδελυρωτάτην την έπι τοί; εδ ποιούσιν δρίζοντες ψήφου, και των οίκτιρμόνων άνέδην καταδικάζοντες. άρ' οὸχὶ διὰ Μωσέως ὑμῖν, δν ἀεὶ θαυμάζετε, τὸ ἐπὶ τῷ χρήναι μιαιφονείν δέδοται πρόσταγμα; Ούκ ήκούσατε λέγοντος, «'Αθώον καὶ δίκαιον οὐκ ἀποκτενείς; » Τί τοιγαρούν, και τον έαυτων λυπείτε Μωσέα, προχείμον; "Ελεγχος δε τούτου και άπόδειξις έναργής, το τον μηδέν ήμαρτηκότα διώκειν έμε, και άναιρείν άδίκως έπείγεσθαι τον ούδαμόθεν, ότι πρέποι τούτο παθείν, αὐτῷ κατηγορείσθαι δυνάμενον. Οὐκοῦν ἐν ήθει πολλώ του Σωτήρος ο λόγος, και πληκτικώτατα μέν έν τούτοις ταίς των Ίουδαίων απονοίαις έπιπηδά, κατολισθαίνοντας δε ώσπερ αχαλίνοις όρμαϊς έπι το καταδικάζειν αὐτοῦ διά την τοῦ Σαββάτου παράδασιν, παρανομούντας ἐπιδειχνύει, καὶ μιαιφονείν ελομένους, διά τε τουτο και μόνον, είς άμαρτίαν την άπασων καταπίπτειν γείρονα. Μόνον δε ούχε και βοά · Πικρά και άνουθετήτω περιπεσόντα νόσω, και αφορήτω λοιπόν αρρωστία δαπανώμενον τεθεράπευκα τον παράλυτον, εν ήμερα Σαββάτου · άλλ' εδ ποιήσας, ώς έρ' άπασι τοίς αίσχίστοις άλους κατα- D χρίνομαι, και φόνον διά τουτο της έμης καθορίζετε κεφαλής. Ποίος ούν άρα, φησί, τιμωρίας ύμεν εύρεθήσεται τρόπος των τολμημάτων επάξιος; Ίδου γάρ παραδαίνετε μέν και αύτοι του νόμου. ὁ δὲ τῆς παραδάσεως λόγος, ού τοίς έμοις έγκλημασι παραπλήσιος. Οδ γάρ εδ ποιούντες, ώσπερ κάγώ, τούτο δράν άναπείθεσθε, άλλ' είς φόνον όρωντες, τον άπάσης πλημμελείας χείρονα. Που τοιγαρούν έν τούτοις όμεν ό Μωσής, δι' δν έγω, καίτοι διασώζων, κρίνομαι; Ούχ αύτος όμεν τον επέ τούτις νόμον ώρίσατο; μή άρα δή πάλιν, ώς έμου πατήσαντες λόγου, παρ' ούδεν ποιείσθε την παράδασιν φονώντες άδίχως; Τοιαύτα

παρωσάμενος, και δν άμείνοσι των δεσποτικών τὰ A jadicium repudiat et suum longe AIG præstare statnit : justus igitur et verax est Christus, qui nulli borum criminum est obnoxius.

> VII, 19, 20. Nonne Moses dedit vobis legem, et nemo ex vobis sacit legem? Quid me quæritis interficere ?

Multiplici ratione ad unum scopum tendit sermo Salvatoris. Supra enim reprebensis, ut decebat, oblique Pharisseis, qui putabant nequaquam obediendum esse divinis mandatis, sed sua placita obtrudenda, honoremque venandum a subditis, eum sibi arrogantes, non autem universi Domino tribuentes, adeo ut jam inde quoque ad legem violandum audaciores essent, alia rursus eaque gravissima ratione usus, nudam et apertam demum increpationem stravit. Damnatus enim Sabbati violati, et per summam iniquitatem ejusce rei accusatus, non jam unum aut alterum in legem peccare, sed universam demum Judzorum gentem Mosaica præcepta nihili facere ostendit. Agedum enim, inquit, dicite, quæso, qui damnatis eum qui misericordiam exercere vult in Sabbato, qui nefariam in benefacientes fertis sententiam, et misericordes impudenter condemnatis : numquid per Mosen quem perpetuo suspicitis, vobis datum est hominis necandi mandatum? Non audistis dicentem : « Innocentem et justum non occides "? » Cur ergo vestrum quoque Mosen offenditis, qui tam temere latam ah eo legem violatis? Hujus auρως ούτω τὸν ὁρισθέντα δι' αὐτοῦ παραδαίνοντες νό. C tem rei argumentum et evidens indicium est, quod me insontem persequimini, et injuste necare quæritis immerentem. Itaque multo affectu plenus est Salvatoris sermo, et Judzorum vecordin acriter hic insultat, et violare legem ostendit, dum effrenato quasi quodam impetu eum violati Sabbati accusant, et cædem machinantur, atque ob id unum in gravissimum omnium peccatum incidere. Se illud propemodum elata voce ait: Ego paralyticam qui gravi et intolerabili morbo tenebatur sanavi in die Sabbati; sed ob bonum factum quasi ob turpissimum 417 scelus condemnor, ciedemque cam ob rem in meum caput molimini. Quis erge supplicii modes audacia vestra dignes reperietur? Ecce enim legem ipsi quoque transg transgressionis autem vestræ ratio similis nen est ei quod mihi imponitis. Non enim bene faciendo, sicut ego, ad id faciendum impellimini, sed cades vobis proposita est, quovis peccato deterior. Ubinam ergo hic vobis Moses propter quem ego, licet eum observem, judicor? Nonne ipse vobis en de re legem statuit? Nonne sicuti doctrinam meam calcatis, ita quoque legem violare pro nihilo ducitis, dum cædem injuste molimini? Talia igitur ad impios Pharismos Jure Christus dicere poterat. A sua vero persona legem impræsentiarum removet, licet ipse legislator sit, solique Patri cam tri

buit, hoc pacto Judeos impudentes reprimens, A μεν ούν πρός τοὺς ἀνοσίους Φαρισαίους εἰκότως ἄν apud quos illa major ipso putabatur. Etenim, ut sæpe diximus, nondum Deum natura illum esse agnoscebant, sed neque dispensationis cum carne altum sciebant mysterium, sed Mosis gloriam potius mirabantur.

μετά σαρχός οἰχονομίας ήδεσάν πω τό βαθύ μυστήριον, την Μωσέως δὲ μάλλον ἐθαύμαζον δόξαν.

VII , 20. Respondit turba , et dixit : Dæmonium habes : quis te quærit interficere? Respondit Jesus, et dixit ets.

Argui se sentiunt, et acribus verbis petiti ad negandum se conferunt, cædis perpetrandæ consilium a se proprie non removentes, sed summo studio caventes ne legem violare videantur; sola B quippe existimatione Pharismorum gloria constat: ideoque sepulchra dealbata Christus eos appellabat **, foris quidem speciosa opinione scientiæ redimitos, intus vero plenos cadaverum impuritate. Arbitror vero hæc illos quoque dicere, ut sublato metu securitatem ei injicerent, non quod eum revera tutum ab omni periculo facerent, sed ut in damnosam loquendi libertatem pertraberent, et quod existimarent se ei persuasuros ne latebras quæreret. Tune enim, ut suspicabantur, non erat difficile ei insidiari. Stulte enim putabant eum, quem ignari persequebantur, suæ perversitati cessurum, ctiam invitum, nec dissimilem fore cæteris homialbus, quibus intimæ cordis cogitationes patere 418 nequeunt. Fructus itaque perversitatis est negatio, et impietatis in Christum ratio altera. Unde enim sermonem ejus ut minime verum repudiare conantur, inde eum ut mendacem condemnant, addentes iniquitatem suæ iniquitati, ut scriptum est 81.

VII, 21. Unum opus feci, et omnes miramini.

Legemus quidem locum quasi per interrogationem cum subdistinctione. Porro in his verbis sapientissimam dispositionem et amificium esse nou ignorabimus. Observa enim quo pacto benignitatem qua usus est erga paralyticum exponens, non temere dicat : Ego sanavi hominem in Sabbato, ac projnde miramini: sed submisse potius ac modeste admodum: « Unum opus feci, » inquit, intemestivam multitudinis iram demulcens. Nec enim improbabile erat eos, cum ægre ferrent Sabbatum esse violatum, lapidibus Jesum petituros. Insanum quippe, ex Græcorum poetarum sententia, et in iram præceps semper est vulgus, et summo impetu quo animus jubet rapitur, effrenique audacia facile efferatur, et ad sæva quæque audenda vehementius ruit, Fastu itaque omni, ut auditoribus prosit, repudiato, mitissimis verbis utitur, et modeste admodum ait : « Unum opus feci, et omnes miramini. » Ob id unum, inquit, licet ad jacentis salutem ac

λέγοι Χριστός. 'Αφίστησι δὲ πρὸς τὸ παρὸν τοῦ οίχείου προσώπου τον νόμον, χαίτοι νομοθέτης ὑπάρχων αύτος, μόνω δε ώσπερ αύτον άνατίθησι τῷ Πατρί, δι' έχείνου δή μάλιστα δυσωπών άναισχυντούντας τοὺς Τουδαίους, δς είναι καὶ μείζων αύτου παρ' ἐκείνοις ύπειληπτο. Και γάρ, ώς πολλάκις ειρήκαμεν, ούπω κατά φύσιν δντα Θεόν επεγίνωσκον, άλλ' ούδε τής

> Άπεχρίθη ο όχλος, και είπε · Δαιμόνιον έχεις · τίς σε ζητεί αποκτείται; 'Απεκρίθη ο 'Ιησούς,. nal slass abroic.

ΑΙσθάνονται των εγκλημάτων, και πικροίς ήδη τοίς έντεύθεν βαλλόμενοι λόγοις, χωρούσι πρός άρνησιν, ούχ αὐτό χυρίως τὸ μιαιφονείν παραιτούμενοι, μόνον δὲ τὸ δοχείν παραλύειν τὸν νόμον περισπουδάστως άποχρουόμενοι · έν μόνη γάρ οίήσει των Φαρισαίων το καύχημα. διο δή και τάφους αυτούς κεκονιαμένους άπεχάλει Χριστός, Εξωθεν μέν περικειμένους της έχ τεχνών επινοίας την ώραιότητα, γέμοντας δε το είσω της νεκρών ακαθαρσίας. Οίμαι δε ότι και τον επί τῷ προσδοκῆσαί τι παθείν ἀφιστώντες φόδον τὰ τοιαῦτά φασιν, οὐ τὸ θαρσεῖν ἀληθῶς ὡς ού πείσονται διδόντες αύτῷ, ἀλλ' εἰς ἐπικίνδυνον εξέλχοντες παρρησίαν, και το μη επείχεσθαι διαλανθάνειν αύτους άναπείθειν οιόμενοι. Τότε γέρ ήν δύνασθαι χαλεπόν ούδεν επιδουλεύειν αὐτῷ, κατά γε την ούσαν εν εκείνοις ύπόνοιαν. "Φοντο γάρ άμαθώς ούχ είδότες τον διωχόμενον, ότι ταίς παρ' αύτων δυστροπίαις ὑποκείσεται, κάν μή βούληται παθείν, άλώσεται δὲ χαθ' ἔνα τῶν ούχ εἰδότων τὸν ἐν ταῖς διανοίαις αύτων διαλανθάνοντα λογισμόν. Καρπός τοιγαρούν δυστροπίας ή άρνησις, και δυσσεδείας της είς Χριστόν έτερος τρόπος. Δι' ών γάρ επιχειρούσιν, ώς ούχ δν άληθες άποχρούεσθαι το παρ' αύτοῦ λελεγμένον, ώς ψευσάμενον κατακρίνουσι, προστιθέντες ανομίαν επί τή ανομία εαυτών, καθά γέ-Tpamiat.

Εν έργον έποίησα, και πάντες θαυμάζετε

'Αναγνωσόμεθα μέν το προκείμενον, ώς εν έρωτήσει, καθ' ὑποστιγμήν καὶ τελείαν. Τὴν ἐν τῷ λόγφ τέχνην ούχ άγνοήσομεν, σοφωτάτην έν έαυτῷ τὴν οίχονομίαν ώδίνοντι. Έπιτήρει γάρ όπως την έπι τῷ παρειμένω γεγενημένην φιλανθρωπίαν τοις Τουδαίοις η έξηγούμενος, ούχ άφυλάκτως φησί · Τεθεράπευκα τὸν ἄνθρωπον ἐν Σαδδάτφ, καὶ διὰ τοῦτο θαυμάζετε • ύφειμένως δε μάλλον, και πολύ λίαν εύπεριστόλως, « Έν έργον ἐποίησα, » λέγει, την ἐχ τοῦ πλήθους άκαιρον τιθασσεύων όργην. Καλ γάρ ην ούκ άπεικός διά την έπὶ τῷ Σαδδάτιρ δηχθέντας παράδασιν, χαταλιθούν ήδη πειράσθαι τον Ίησούν. 'Αχριτόδουλον γάρ πως, κατά τους παρ' "Ελλησι ποιητάς, και πρόχειρον είς όργην άει το πληθός έστι, και τελειστάτη συμπνοία τή πρός όπερ αν βούλοιτο κεχρημένον, κα) είς ἀπάθεκτον θράσος εὐκόλως ἀποταυρούμενον, γοργότερον δέ πως, ήπερ έχρην, είς τὰς ἐπὶ τοῖι δεινοίς άλισκεται τόλμας. 'Αποστήσας τοιγαρούν τον έπὶ τῷ πράγματι κόμπον διὰ τὸ χρήσιμον, πραστά

τοις μεν προτχρήται λόγοις, επιειχώς δε σφόδρα A vitam factum, quasi ob insigne profecto flagitium Έφ' ένι, φησι, τούτιρ, καίτοι γεγονότι διά την τοῦ χειμένου σωτηρίαν και ζωήν, ώς επ' εκτόποις δντως τολμήμασι κατακρίνετε τον μεγαλουργόν, και είς μόνην όρωντες την του Σαββάτου τιμην, οὸ τῷ παραδόξω το θαύμα χαρίζεσθε · τούτο γάρ ήν δντως το πρεπωδέστερον. 'Αλλ' ότι λέλυταί πως κατά την ένουσαν ύμεν ύπόνοιαν άμαθή παράγγελμα νομικόν, ούχ έπὶ μιχροίς τισιν, ή καὶ ούδενὸς άξίοις, άλλ' ἐπ' άνθρώπου σωτηρία καλ ζωή, παραλόγως ηγάσθητε, δέον ἐπαίνους μάλλον ἀπονέμειν αὐτῷ, τῷ τὴν οὕτω μεγάλην και θεοπρεπή κατημφιεσμένο δύναμιν. 'Απαίδευτος τοιγαρούν και διά τούτων ό των Τουδαίων ελέγχεται δήμος, εφ' οίς ού προσήκε την επί τῷ τεθεραπευμένω δαπανήσας κατάπληξιν, και ούχι μάλ- Β λον αυτήν άναθείς τῷ παραδόξως διασώζοντι Χριστῷ. Ίστέον δὲ, ὅτι τοῖς ἐξ Ἰσραήλ προσδιαλεγόμενος, καὶ λέγων • « Έν ξργον ἐποίησα, καὶ πάντες θαυμάζετε, » πλαγίως ὑπελέγχει πάλιν, καὶ τοιοῦτόν τι παραδηλοί. 'Εφ' ένι τούτψ γάρ, φησί, τῷ καθ' ύμᾶς πλημμελήματι την έμην αποθαυμάζετε γνώμην, ώς τῷ νομοπούντες τον νόμον, άλλ' ώς ούδεν παραδαίνοντες, τὰ ἐφ' οίς ἐτέρους κρίνετε;

Διὰ τοῦτο Μωσής δέδωκεν ὑμῖν τὴν περιτοphr, oby ou ex rou Mwoduc bortr, all' ex τών πατέρων, και έν Σαδδάτφ περιτέμνενε άνθρωπον.

Βαθύς μέν ὁ λόγος, καὶ δυσέφεκτόν πώς έστι τὸ επί τῷ προκειμένφ θεώρημα, πλήν έσται καταφανές πατασοφιζόμενος λόγων την των Ιουδαίων απαιδευσίαν, και διδάσκων πολυτρόπως, έπι τή του Σαδδάτου λύσει πρός ακαίρους όργας ότι μη προσήκεν ἀποδημείν, διὰ τὸ Κύριον είναι τοῦ Σαδδάτου τὸν Τίον του ανθρώπου · λοιπον ονήσας ούδεν διά την των άχροωμένων χαχοδουλίαν, έφ' έτερον οίχονομίας διαδαίνει τρόπον, και πειράται δεικνύειν ήδη σαφώς αύτον τον Ιεροφάντην Μωσέα τον τοῦ νόμου διάκονον, τὸν ἐπὶ τῷ Σαδδάτῳ παραλύοντα νόμον διὰ τὴν περιτομήν, την έχτης των Πατέρων συνηθείας μέχρι και των αύτου διήκουσαν χρόνων, ίνα λοιπόν εύλόγως φαίνηται και αύτος πατρώον ώσπερ αποσώζων έθος, και επείπερ εν Σαββάτω Θεός εργάζεται, διά τουτο καί δαυτον ένεργον επιδεικνύς, ούδεν ήγούμενον του γεννήσαντι. Διά γάρ τοῦτο καὶ έφασκεν · « Ὁ Πατήρ μου, έως άρτι έργάζεται, κάγω έργάζομαι. > "Ινα τοίνυν μή έμε, φησίν, ένεργούντά τι κατά το Σάδδατον βλέποντες ώς επὶ ξένψ, καὶ παραλογωτάτψ θαυμάζητε πράγματι, δέδωκεν ύμιν ό Μωσής την περιτομήν εν Σαββάτφ, και φθάσας έκείνος τον επ' αὐτῷ παρέλυσε νόμον. Καὶ διὰ ποίαν αἰτίαν; Οὐκ ένόμιζε πράττειν όρθως, τον τοίς πατράσι διορισθέντα νόμον, και το έξ εκείνων έθος άτιμάζων διά το Σάδδατον. Διά γάρ τούτο, ώς εν Σαββάτφ περιτέμνετας άνθρωπος. Εί δὲ ὅτι προσήχοι τιμάν τὸ πατρῷονἔθος ὁ

φησίν · « Εν έργον ἐποίησα, καὶ πάντες θαυμάζετε. > damnatis miraculi editorem, et Sabbati bonorem duntaxat respicientes, rem inusitatam quam adu rari magis decebat contemnitis. Sed quia, ut imperite suspicamini, legale mandatum non parvas neque nibili ob res, sed ob salutem ac vitam hominis quodammodo vielatum est, miramini temere, cum potius laudandus esset is qui tam magna tamque divina virtute redimitus est. Impe ergo Judæorum populus hine quoque proditur, quod nequaquam decebat ejus qui sanatus fuerat stupore teneri potius, quam Christum a quo i lita ratione servatus erat, admirari. Scien vero quod Judzos alloquendo, dicendoque : « Un opus feci, et omnes miramini, > 419 oblique rursus quiddam istiusmodi subinnuit. Ob unum boc, inquit, ut vobis persuadetis, peccatum, m consillum miramini, quasi ausus sim legislatori refragari. At quo animo Deum erga vos esse putatis, qui non semel legem offenditis, sed quorum alios reos facitis, in iis legem violare pro nibilo ducitis?

θέτη προσκρούειν άποτολμήσαντος. Είτα πῶς οίεσθαι [γρ. οίεσθε] δεακείσθαι Θεόν οὐ καθάπαξ αὐτοί λυ-

VII, 23. Propterea Moses dedit vobis circumcisionem, non quia ex Mose est, sed ex patribus, et in Sabbato circumciditis hominem.

Alta et difficilis est propositi textus explicatio: verumtamen illuminantis gratia clara futura est. Multis itaque verbis refutata Judzeorum imperitia, διά την του φωτίζοντος χάριν. Διά πολλών τοιγαρούν C monstratoque non esse in tantum furorem erumendum ob Sabbatum violatum, propterea quo Filius hominis Dominus est Sabbati ": cum nihil demum propter auditorum malignitatem profuisset, aliam rationem instituit, et clare jam ostendere conatur jpsum Mosem, sacrorum antistitem, iflum legis ministrum, Sabbati legem violare propter circumcisionem que ex patrum consuetudine ad ejus etiam usque tempora pervenit, ut ipse quoque paternum morem servare videretur, et quia Deus operatur in Sabbato, idcirco seipsum etiam operari demonstrans, nulla ratione habita Subbati violati, propterea quod Patri semper astipulatur. Ideo enim dixit: (Pater meus usque modo operatur, et ego operor as. . Cum itaque videritis, Σαδδάτου την παράδασεν, διά το συμφρονείν del τῷ D inquit, me aliquid operari in Sabbato, ne me tanquam ob insolitam ac valde inopinatam rem admi remini, dedit vobis Moses circumcisionem in Sabbato, et ille prior ejus legem violavit. Quam ob causam? Recte facturum se non putabat, si datam patribus legem, et illorum consuctudinem negligeret propter Sabbatum. Idcirco enim in Sabbato circumciditur. Quod si patrum consuetudinem colen dam esse Moses putabat, eamque honore Sabbati potiorem esse statuebat, quid propter me frustra turbati estis, et velut unum eorum qui temere violare legem solent, ob legislatoris contemptum

admiramini? Atqui æqualia cum Patre facio, in- Α Μωσής ελογίζετο, και κρείττον αυτό τής είς Σάδδα τον quit, et in omnibus faciendis ei assentior, 420 et quoniam operatur in Sabbato, bene utique in ipso cessare nolo. Datam tamen a Mose circumcisionem asserit, quamvis non esset ex ipso, ut jum diximus, sed ex patribus, propterea quod datam est patribus circumcisionis mandatum, sed subtilius quodammodo et accuratius ejus ritus a Mose præscriptos. Prior enim circumcisus est pater ille Abraham, sed non octava die, neque par turturum aut duo pulli columbarum eam ob rem in sacrificium oblati sunt, juxta Mosis præceptum.

CAP. VI.

Dissertatio de cessatione in die Sabbati, ubi quid illa significet multis modis indicatur.

VII, 23, Si circumcisionem aecipit homo in Sabbato, ut non solvatur lex Mosis, mihi indignamini quia totum hominem sanum feci in Sabbato?

Multi hunc locum sine distinctione legunt, nec clare distingui posse putant : idcirco de hoc prius dicemus. Per membra itaque legemus, dictionis compositionem transponentes, sie enim illius sensum exacte percipies. « Si ergo circumcisionem, inquit, homo in Sabbato accipit, mihi indignamini, ut non solvatur lex Mosis, quod totum hominem sanum fecerim in Sabbato ? » Nec enim circumcisionem homo accipit in Sabbato, ut non solvatur lex Mo-C sis : solvitur enim cessante propter circumcisionem Sabbato : nam ut prius jam docuimus, imo petius, ut ipse dixit Salvator, non ex Mose, sed ex patribus est circumcisio 4. Quare propter illam a patribus acceptam circumcisionem solvitur quodammodo lex Mosis de Sabbato. Proindeque, ut non solvatur lex Mosis, conjungendum est hoc pacto: Indignamini mihi, inquit, ut non solvatur lex Mosis, qued totum hominem sanum fecerim in Sabbato. Distinctio itaque hic statuenda est, licet ejus sententia difficile comprehendatur. Hominis Itaque curandi ratio quædam est circumeisto, quæ ipso quoque mandato Sabbatico superior est. Necesse quippe erat circumciso adhiberi quoque remedia. D Quid ergo impedierit, aut quomodo 421 lex Sabbati jure vetuerit totum hominem sanari, quæ solvi Sabbatum curandæ uni duntaant particulæ permisit? Circumciditur enim, curaturque accepto vulnere citra culpam in die Sabbati. Frustra itaque mihi succensetis, violatæ legis accusantes qui meliora facio, cum non violetur lex a Mose, vel purva circumcisione rejecta. Ex his autem argumento ducto persuadet frustra cos offendi non

έπίθει τιμής, τί τεθορύδησθε μάτην έπ' έμοι, και ώσπερ τινά των παρανομείν άφολάκτως είωθότων, έπὶ τή του νομοθέτου καταφρονήσει θαυμάζετε; Καίτοι τῷ γεγεννηκότι, φησί, τὰ ίσα μέν δρῶ, συμφρονώ δε άει πρός παν το δοχούν, και επείπερ ένεργής έστιν έν Σαδδάτιρ, τὸ άργείν έν αὐτῷ παραιτοῦμαι χαλώς. Δεδωκέναι γε μήν την περιτομήν τον Μωσέα διισγορίζεται, καίτοι μή οδσαν έξ αὐτοῦ κατά to aprime elementor, all' ex the materier. But to δεδόσθαι μέν τοίς πατράσι την επ! τῷ περιτέμνεσθαι δείν έντολήν λεπτότερον δέ πως και άκριδέστερον τά

έπ' αυτή διωρίσθαι διά Μωσέως. Περιετμήθη μέν γάρ 6 προπάτωρ 'Αδραάμ, άλλ' σύα όπταήμερος, ούδε ζεύγος επ' αύτῷ τρυγόνων, ή περιστερών ξυνωρές είς θυσίαν άνέδη, κατά την Μωσέως διά-

KEGAA. C.

Λόγος περί τῆς ἀργίας τῆς κατά τὸ Σάδδατον, τίτος έστι σημαντική πολυτρόπως έπιδει-

Εί περιτομήν λαμβανει άνθρωπος εν Σαββάτφ, Ίτα μη λυθή ό πόμος Μωσέως, έμοι χολάτε, ότι δ.lor άνθρωπον ὑγιῆ ἐποίησα ἐν Σαβδάκω;

'Αδιάκριτόν πώς έστι τοίς πολλοίς το άνάγνωσμα, xal of adopta ander ele grafbeaux. gra tonto aboreρον έρουμεν τὰ ἐπ' αὐτῷ. 'Αναγνωσόμεθα τοιγαρούν κατά βραχύ, παραμείνοντες [al. παραμείδοντες] την έν τη λέξει συνθήκην · ούτω γάρ νοήσεις άκριδώς το δηλούμενον. ε Εί περιτομήν τοιγαρούν, φησί, λαμδάνει άνθρωπος èv Σαδδάτω, èμοί χολάτε, Iva μή λυθή ο νόμος Μωσέως, ότι όλον άνθρωπον όγιη έποίησα έν Σαββάτω; > Ού γάρ δέχεται την περιτομήν άνθρωπος έν Σαββάτω, ΐνα μή λυθή ό νόμος Μωσέως · λύεται γάρ άργοῦντος διά την περιτομήν του Σαββάτου · ώ; γάρ προφθάσαντες ήδη προεδιδάξαμεν, μαλλον δὲ ὡς αὐτὸς εἴρηκεν ὁ Σωτήρ, οὐκ έχ του Μωσέως, άλλ' έχ των πατέρων έστιν ή περιτομή. "Ωστε διά την έχ των πατέρων περιτομήν. λύεται πως νόμος ὁ Μωσέως, ὁ ἐπὶ τῷ Σαββάτω φημέ. Διά τοι τούτο, ένα μη λυθή ό νόμος Μωσέως. συναπτέον . Χολάτε γάρ μοι, φησίν, ενα μή λυθή ά νόμος Μωσέως, ότι όλον άνθρωπον άγιη εποίησα έν Σαδδάτω. Τὰ μέν ούν τῆς διαιρέσεως, ἐν τούτοις ήδη περιοριστέον. Ιστέον (1) δέ και πρός την των δηλουμένων έξήγησιν, εί και σφόδρα δυσχερή πρός κατάληψιν. Φροντίδος τοιγαρούν της έπ' άνθρώπω, φησί, τρόπος έστιν ή περιτομή, και αύτην νικώσα την έπλ τῷ Σαδδάτιφ διάταξιν. Ἡν γὰρ ἀνάγκη τῷ παθόντι καί θεραπεύεσθαι. Τί τοιγαρούν το άπειργόν έστιν, ή πως αν εύλόγως διακωλύσειε το παν ύγιαζεσθαι σώμα το έπι τῷ Σαδδάτφ νομοθετούμενον, ἀνέγχλητον ήδη την λύσιν τή κατά μέρος και βραχύ θεραπεία συγκεχωρηκός; Περιτέμνεται γάρ τις, καλ θεραπεύεται παθών, ού κατηγορούμενος εν Σαδδάτφ. Μάτην ούν άρα, φησίν, ἐπασχάλλετε τῷ τῶν ἀμεινό-

Ansam errori dedit quod præcedit περιοριστέον. Cotelenius, Monum. Eccl. Gr. 11, 620.

⁴⁴ Joan. vii , 22.

⁽f) Lege Ittov. Tunc sensus erit : Progredienutem etiam est ad eorum quæ indicata fuere expositionem, licet valde sint comprehensu difficilia.

νων έργάτη την του νόμου παράδασιν επιφέροντες, A debere, quod typus istius rei Muses fuerit, quem δτε μή λυπείται νόμος, και επί σμικρά τή περιτομή cum defendendum temere putarent, etiam ad h παρά του Μωσέως εξωθούμενος. 'Αναπλέκεται δε διά micidium perpetrandum illius lege pro nibile haτούτων συλλογισμός, άναπείθων είς συναίνεσιν, ότι ποιούμενοι νόμον.

Min upirers nut' byer, alla the benalar nolver xpirere.

'Ο νόμος, φησίν, δ συναγορεύειν έπείγεσθε, δι' δν ούτω, και είς άγρίαν όργην άνεκαύθητε, διαρφήδην βοά · « Ού λήψετε πρόσωπον έν χρίσει, ότι ή χρίσις του Θεού έστιν. > Οἱ τοίνον ἐμὲ κατακρίνοντες, ὡς παρανομούντα διά το Σάββατον, και έπι τούτω γαλεπαίνειν ότι και μάλα προσήκοι διεγνωκότες, μελετήσατε την είς τον νόμον τιμήν · δυσωπήθητε το διηγ- Β γελμένου, « Μή χρίνετε κατ' δίριν, άλλά την δικαίαν xρίσιν xρίνετε. » Εί μεν γάρ έξω τοῦ παρανομείν τεθείχατε τὸν Μωσέα, καὶ τῆς ἐπὶ τούτφ καταγνώσεως άμοιρείν ευ μάλα ποιούντες λογίζεσθε, καίτοι παραλύοντα τον επί τῷ Σαββάτψ θεσμόν διά την έχ πατέρων περιτομήν, ἀπολύσατε τῶν ἐγκλημάτων καὶ τὸν Υίλν τῆ τοῦ Πατρὸς ἀεὶ συμφερόμενον γνώμη, καί τοις έκείνου συναινούντα θελήμασι, καί άπερ αν έργάζηται, ταύτα καλ αύτον όμοίως ποιείν είθισμένον. Εί δὲ μόνου καταδικάζετε του Υίου, Μωσέα μη κρίνοντες, χαίτοι τοίς ίσοις, φησίν, ένεχόμενον, οίσπερ οίεσθε χάμε διά το Σάββατον, πώς ούχ ήδη τον θείον πατούντες άλώσεσθε νόμον, και τοίς άνωθεν ένυβρίζοντες δροις καταληφθήσεσθε, αίδοι τη περί τινας τον επί τῷ τὰ δίχαια χρίνειν παραφθείροντες λόγον, χαι των θείων ενταλμάτων ποιούμενοι χρείττονα, τον ῷ τὴν ἐχ προσωποληψίας αἰδώ παρανομοῦντες χαρίζεσθε; Έπιτηρείτω δὶ πάλιν ὁ συνετός ἀκροατής τιο Σωτήρος ήμων Χριστού την άξιάγαστον τέχνην. Ένδς νόμου γάρ εγκαλούμενος λύσιν, διά πολλών άγαν παρανομούντας ελέγχει, μονονουχί το εύφγγελικόν έκείνο λαλών · « Τί δὲ βλέπεις τὸ κάρφος τὸ ἐν τῷ ὀφθαλμῷ τοῦ ἀδελφοῦ σου, τήν δὲ ἐν τῷ σῷ έφθαλμῷ δοχὸν οὐ χατανοείς; > Καχὸν οὖν ἄρα τὸ κατακρίνειν ετέρους. « Έν ῷ γάρ τις κρίνει τὸν Ετερον, έπυτον κατακρίνει, , κατά το γεγραμμένου. Διάτοι τούτο, και παρ' αὐτού τού Σωτήρος ελέγετο . « Mh xpivere, και ου μή χριθήτε, μή καταδικάζετε, και ού μη καταδικασθήτε. > Και ταυτά φαμεν έν τοις χαθ' ήμας. Παράνομήσει γάρ ούδαμῶς ὁ Χριστός τούς έαυτου μετατιθείς, εφ' όπερ αν βούληται, νόμους, και της άληθείας την εύχροιαν ταίς νομικαίς Entratton oxials. Iva oh houndy, nal ele mueupaτικήν μεταθάλλοιτο θεωρίαν, τά παχύτερόν πως τοίς άρχαιοτέροις διατεταγμένα. Έπειδή δὲ ἀπαξ ὁ λόγος ήμεν είς την έπι τῷ Σαδδάτφ, και τῆ περιτομή κατερρύηκε μνήμην, οίμαι δή πάλεν οδ μείον είσοίσειν ήπερ έδει το κέρδος τῷ γε όλως φιλομαθεί, το συνιδείν άχριδώς, του μέν αν είη σημαντικός ὁ ἐν έδδόμη σαδδατισμός, τί δ' αύ το ύποδηλούμενον διά

bita ferebantur.

μή προσήχοι λυπείσθαι μάτην αὐτούς, εί τύπος ήδη τοῦ πράγματος γέγονεν ὁ Μωσής. Η συναγορεύειν παραλόγως ότι πρέποι νομίζοντες, και είς το χρήναι μιαιφονείν κατεσύροντο παρ' ούδιν τον δι' εκείνου

> VII, 24. Nolite judicare secundum faciem, sed justum judicium judicate.

Lex, inquit, quam defendere nitimini, ob quam tam efferata ira succensi estis, aperte clamat; Non accipietis personam in judicio, quia judicium Dei est 85.) Qui ergo me damnatis quasi violem Sabbatum, atque idcirco mihi potissimum succensetis, reveremini legem, mandatum suscipite, « Nolite judicare secundum faciem, sed justum judicium indicate. > Si enim Mosen legis prævaricatorem esse negatis, et ejus rei damnari non posse recte putatis, licet ob circumcisionem a patribus acceptam Sabbati legem violet, Filium quoque ea culpa liberate, qui Patris sententiam perpetuo sequitur, et cum ejus voluntate consentit, et quæ Pater facit, eadem ipse quoque similiter facere solet. Quod si Filium tantum damnatis, Mose non damnato, licet iisdem obnoxio, quibus me teneri propter Sabbatum existimatis, qui fleri potest ut divinam legem calcare non deprehendamini, et supernis decretis illudere, qui nonnullorum respectu divinum illud præceptum, quo justa judicare jubetur, violatis, et supra divina mandata collocatis eum cujus personam violando legem reveremini? Observet autem rursus prudens auditor Salvatoris nostri Christi mirabile artificium. Unius enim legis violatæ postulatus, in multis eos prævaricari arguit, illud evangelicum propemodum 422 inclamans : « Quid autem vides festucam in oculo fratris tui , trabem autem que in oculo tuo est non consideras 34 ? , Mala itaque res est, alios damnare. . In quo enim quis judicat alterum, seipsum condemnat, > ut scriptum est it. ldcirco ab ipso quoque Salvatore dicebatur: « Nolite judicare, et non judicabimini; nolite condemnare, et non condemnabimini 46. > Et hæc quidem quod ad nos attinet dicta sunt. Nec enim Christus inique facit, qui suas in quodeunque libuerit leges transfert, et veritatis lucem legalibus umbris inducit, ut nimirum in spiritalem quoque contemplationem transferat ea quæ crassius quodammodo veteribus præscripta sunt. Sed quoniam ad mentionem de circumeisione et Sabbato faciendam nostra defluxit oratio, non minus utilitatis studiosis allaturum arbitror, accurate dispicere quid significet diei septimæ sabbatismus : quid rursus illa quæ fiebat octava die circumcisione indicetur; præterea quam ob eausam circumcisto in ipso quoque Sabbato suscipiatur, que legalem cessationem non ferat :

quorum omnium rationem signiatim, pro meis vi- Α της εν διδόη περιτομής, έτι τε πρός τούτω το μαθείν ribus conabor exponere. καί διά ποίαν αίτίαν ή περιτομή καί έν αὐτῷ λαμ-

δάνεται τῷ Σαδδάτω, τῆς κατά νόμον ἀργίας οῦκ ἀνεγομένη· τὸν δὲ ἐφ' ἐκάστω λόγον, ὡς ἀν οἶός τε ώ, διευχρινησάμενος, σαφή ποιήσαι πειράσομαι.

Primum autem de die septima, sive de Sabbato, et otio Sabbatico propositum nobis est disserere. Sic enim reliqua deinceps convenientissime discutere licebit. Primum omnium inquiramus igitur quo pacto nota sit lex de eo posita. Cum ex Ægyptiaca servitute liberatos Israelitas ad pristinam libertatem Deus per sapientissimum illum Mosen vocaret, et per medium mare sicco pede mirabiliter transvectos ad promissionis terram eniti juberet, ut eos tandem ad expiandum se et purgandum præpararet atque assuefaceret, eorum concionem specie descendisset, leges ad salutem dabat his verbis : c Ego sum Dominus Deus tuus, qui eduxi te de terra Ægypti, de domo servitutis. Non erunt tibi dii alii præter me. Non facies tibi ipsi idolum, peque ullam similitudinem eorum quæcunque sunt in cœlo sursum, et quæcunque in terra deorsum, et qu'ecunque sunt in aquis subtus terram. Non adorabis illa, neque coles illa. Ego sum Dominus Deus tuus, Deus zelotes **, > Hinc enim rerum utilium promulgationem inchoare decebat, et A23 divinæ cognitionis doctrina prius eos instruere. qui se in servitutem et obsequium Deo dederant. Radix enim virtutis omnis est Dei cognitio, et pietatis fundamentum est fides. Postquam ergo seipsum ostendit ac veluti manifestavit his verbis : C e Ego sum Deus tuus **, > fidemque prius in ipsis per cognitionem coluit, interdicta plane idoli cujusvis fabrica, et falsorum deorum adoratione, quia illud prætergredi non erat eis impune futurum, transgressionis quoque pænam ob oculos ponit, clamans ; « Non assumes nomen Domini Dei tui in vano ", » hoc est, non impones idolo vano divinum illud ac tremendum nomen. « Non enim, inquit, mundabit Dominus Deus tuus assumentem nomen 'ejus in vano *1. > Postquam ergo non mediocris peccati reum esse statuit eum qui alterum adoraverit, et falso deum nuncupaverit, minasque addidit prout congruebat recens ad fidem adductis, et tenera mente adhuc præditis, alteram veluti legem ponit, dicens : « Memento diem Sabbatorum aanctificare eam. Sex diebus operaberis, et sacies omnia opera tua : die autem septimo, Sabbata Domino Deo tuo : non facies in eo ullum opus *3. > Deinde quem imitaturi sint hoc faciendo significans, utiliter subjicit : « In diebus enim sex, inquit, fecit Dominus cœlum et terram, et mare et omnia quæ in eis : et requievit Deus die septima. Propter hoc benedixit Deus diem septimam, et sanctificavit eam ". . Quid ergo rursus, inquiet aliquis, de Sabbato lex præsignabat? aut quam ob oarsam altera statim post intentatas transgresso-

Προκείσεται δὲ πρώτος ήμεν ὁ περὶ τῆς ἐδδόμης, ήτοι του Σαββάτου, και της άργιας της εν φύτψ. Ούτω γάρ αν γένοιτο και των έφεξης πρεπωδεστάτη λίαν ή βάσανος. Ούχουν ήδη τον πρώτον έπ' αύτῷ διορισθέντα νόμον, δπως τε καλ τίνα τρόπον έφυ, ζητήσωμεν. Έπειδή γάρ τῆς ἐν Αἰγύπτω δουλείας τον Ίσραηλ έξελων, πρός την άνωθέν τε και άρχαίαν έλευθερίαν έχάλει Θεός διά του πανσόφου Μωσέως, καί διά μέσης θαλάσσης ξηρώ τρόπου τινά, καί άδρόχω ποδί παραδόξως διενεγχών έπὶ την της ἐπαγγελίας ἐπείγεσθαι γῆν διεχελεύετο · λοιπον άναγin montem Sina vocavit, in quem cum in ignis Β καίως προαφανίζεσθαι τρόπου τινά, και προκαθαίρεσθας προσεθίζων αὐτούς, συνεχάλες μέν είς Έχκλησίαν έν τῷ δρει Σινά · ἐν πυρός δὲ είδει καταφοιτήσας έπ' αύτδ, τὰ πρός σωτηρίαν ενομοθέτει λέγων · ε Έγω είμε Κύριος ὁ θεός σου, δστις έξήγαγέ σε έχ γής Αίγύπτου, έξ οίχου δουλείας • ούχ Εσονταί σοι θεοί έτεροι πλην έμου. Οὐ ποιήσεις σεαυτῷ είδωλον, οὐδὲ πᾶν ὁμοίωμα, ὅσα ἐν τῷ οὐρανφ άνω, και όσα έν τη τη κάτω, και όσα έν τοίς δδασιν ύποκάτω τῆς Υῆς. Οὐ προσκυνήσεις αύτοίς, και ού μή λατρεύσεις αύτοίς. Έγώ είμι Κύριος ό θεός σου, Θεός ζηλωτής, , Έδει γάρ, έδει των συμφερόντων νομοθεσίας έντεύθεν άπάρχεσθαι, καλ τοίς είς θεογνωσίαν μαθήμασι προμυσταγωγείν τούς άπαξ παραστήσαντας ξαυτούς είς δουλείαν και όπακοήν τῷ Θεῷ. 'Ρίζα γὰρ ἀπάσης ἀρετῆ; ἡ θεογνωσία, καί κρηπίς εὐσεδείας ή πίστις. Έπιδείξας τοιγαρούν έσυτον, και οίονει καταστήσας φανερον ήδη, διά του είπειν « Έγω είμι Κύριος ὁ Θεός σου, » και προγεωργήσας εν αύτοις την διά γνώσεως πίστιν, άποφήσας τε παντελώς την είδώλου κατασκευήν, καί προσκύνησιν των ψευδωνύμων θεών, έτι το παραδαίνειν αύτοζς ούκ άζημιον, και την έκ του μεθίστασθαι κόλασιν, είς δψιν άγει, βοών · ε Ού λήψη τὸ δνομα Κυρίου τοῦ Θεοῦ σου ἐπὶ ματαίφ, , τοῦτ' ἔστιν, ού προσθήσεις είδωλφ ματαίφ το θείον τε καλ φρικωδέστατον δνομα, « Ού γάρ μή, φησί, καθαρίση Κόριος τον λαμβάνοντα το δνομα αύτου έπι ματαίφ. > Ένοχον τοίνυν έσεσθαι διειπών οδ μετρίω πταίσματι τον, ψπερ αν γένοιτο φίλον προσχυνείν έτέρψ, καί ψευδώνυμον έπιγράφεσθαι θεόν, καλ άπειλήσας συμμέτρως, άτε δή και εν άρχή πρός το πιστεύειν ήγμένοις, και τρυφερωτέραν έχουσι την διάνοιαν, τίθησιν έφεξης, και δεύτερον ώσπερ διετύπου νόμον. ε Μνήσθητι, λέγων, την ημέραν των Σαδδάτων άγιά-

ζειν αύτήν. "Εξ ήμέρας έργφ, και ποιήσεις πάντα τὰ

έργα, τη δὲ ἡμέρα τη ἐδδόμη Σάδδατα Κυρίφ τῷ Θεῷ

σου · ού ποιήσεις εν αύτή παν έργον, » Είτα και τίνα

τούτο δρώντες άπομιμήσονται χρησίμως έπιδειχνύς,

« Έν γάρ εξ ήμέραις εποίησε, φησί, Κύριος τὸν ούρανόν, και την γῆν, και την θάλασσαν, και πάντα τά

έν αὐτοίς, καὶ κατέπαυσε τῆ ἡμέρα τῆ ἐδδόμη. Διὰ

^{**} Exod. xx , 2-5. ** Exod. xx , 2. *1 Ibid. 7. ** Ibid. *1 Ibid. 8-10. ** Ibid. 11 ; Gen. 41, 2

καὶ ἡγίασεν αὐτήν. > Τί οὐν άρα πάλιν, έρεῖ τις, ό έπὶ τῷ Σαδόάτω παρεδήλου θεσμός; δεύτερος δὲ καὶ יצורשי בטטטק עבדם דאי בחל דמוק המסמהמספסיי מהביthe elsentrextal did nolar altian; Hook of nal τουτό φαμεν, ώς έδει μή μόνον, ότι πείσονται τὰ δεινά τοίς παραδαίνουσιν άπειλείν, μηδέ μόνφ τῷ δείματι πρός εύλάδειαν ἀσφαλίζεσθαι τὸν Ίσραήλ · δουλοπρεπέστερον γάρ το έν φόδω θεοσεδείν, άλλ' έπιδείξαι, και τίνων Εσονται μέτοχοι, ή και είς ποίον καταλήξουσε τέλος οι της είς αὐτὸν ἐάγάπης ἀπρίξ ήρτημένοι. Διορίζει τοιγαρούν, και δίδωσιν ώς έν τύπφ των έσομένων αὐτοίς άγαθων την ὑπόσχεσιν. ε Σχιάν γάρ έχει ὁ νόμος τῶν μελλόντων άγαθῶν, > καθά γέγραπται, καὶ προγύμνασμά τι τῆς άληθείας τὸ ἐν αὐτῷ σχῆμα φαίνεται. 'Αργεῖν δὲ κελεύει τὴν τελευταίαν της εδδομάδος ημέραν, τουτ' έστι, το Σάββατον, και άποπαύεσθαι μέν έργου παντός, άνίεσθαι δέ, και άνάπαυσιν επιτηδεύειν έν αύτφ, την έπι τέλει των αιώνων εσομένην τοις άγιοις άνάπαυσίν τε και τρυφήν διά τούτου δηλών, δτε της έν κόσμιρ καταλήξαντες ζωής, και τους επι ταις άγαθουργίαις ίδρωτας άπονιψάμενοι, την άπονόν τε καί καμάτου δίχα παντός διαζήσονται οἱ ἐν Χριστῷ, κατὰ το είρημένον περί αὐτῶν διά τῆς τοῦ προφήτου φωντς · « Έπιλήσονται γάρ την θλίψιν αύτῶν την προ την, καὶ οὐ μὴ ἀναδή αὐτῶν ἐπὶ τὴν καρδίαν, ἀλλ' εύφροσύνη αίωνιος έπι την χεφαλήν αύτων · έπι γάρ χεφαλής αύτων αίνεσις, και εύφροσύνη καταλήψεται αύτούς. Απέδρα όδύνη, λύπη, και στεναγμός. > Καταλύσαντα τοίνυν, και μονονουχί των έπὶ τῆ δημιουργία πόνων καταλήξαντα τον Δημιουργόν άπομιμούμενοι και αύτοι, των εν τώδε τω βίω καμάτων άποπαύσονται, πρός τρυφήν άναδαίνοντες την έπὶ τέλει των αιώνων δοθησομένην παρά Χριστού. Και είς τυύτον οίμαι συντετάσθαι τον σχοπόν την έν τῷ Σα6δάτω διατεταγμένην άργίαν. Έπιτήρει δὲ ὅπως ἀποφατικώς μέν φησιν ό νομοθέτης τὸ, ε Ού προσκυνήσεις θεοίς έτέροις. > Τον δὲ ἐπὶ τῷ Σαββάτω θεσμόν γείτονα τούτφ τιθείς, τὸ, ε Μνήσθητι, » λέγει. Καὶ διά ποίαν αίτίαν; "Ότι τοῦ μέν μή προσκυνείν θεοίς έτέροις, ήδη παρήν ο χαιρός. Διά γάρ τοι τούτο καί ένεργούς είναι περί αύτό παραχρήμα διεκελεύετο, διά μνήμης δέ πως κατιδείν τὰ ἐσόμενα, καὶ τὰ ἐν τύποις έτι ζωγραφούμενα ταις έννοίαις προαναθεω- D tionis leges, gratia bonorum spectatorum, fidem staρείν ένεδέχετο · Είτα πρός τούτω κάκείνο περισκεmtéov. ed yap oh xal mada biatetaxing tà int th πίστει παθήματα, τίθησιν εύθύς, τῆς ἐπὶ τέλει τῶν αλώνων επαγγελίας την μνήμην, είτα λοιπόν τού; έτέρους δρίζει νόμους, τὸ, ε Τίμα, φημί, τὸν πατέρα σου καλ την μητέρα σου, > καλ τὸ, « Οὐ φονεύσεις, > καί τά λοιπά, ίνα μή έξ έργου δικαιούσθαι νομίζωμεν, μηδέ των οίχείων πόνων χαρπόν την άφθονον του θεου μεγαλοδωρεάν, άλλ' έχ. πίστεως μάλλον έσυτοίς έσεσθαι προσδοκήσωμεν. Διά τοῦτο πρό τῶν νόμων της κατ' εὐσέδε:αν πολιτείας, γείτων εὐθύς τη πίστει των εν ελπίσιν άγαθων ή χάρις είσδέδηκε.

coυτο ηύλόγησε Κύριος την ημέραν την έ6δόμην, A ribus pænas illata est? Respondemus, non solum graves pœnas transgressoribus interminari, neque solo metu Israelitas in pietate firmare debuisse : servile enim est metu Deum colere; sed etiam docere quorumnam futuri sint participes, et que exitum habituri qui ejus dilectioni firmiter inhærent. Designat igitur, ac futurorum bonorum promissionem typice largitur. « Umbram enim habet lex futurorum bonorum, > ut scriptum est ", et figuræ quæ ea continentur, præexercitatio quædam videntur esse veritatis. Ultima vero die hebdomadis cessare jubet, hoc est Sabbato, et ab omni opere abstinere, ac remisso labore quietem agere, 424 eventuram in fine sæculorum sanctis quietem et delicias hinc ostendens, cum hac vita perfuncti, virtutumque sudoribus ab sis, expertem laboris omnis vitam degent in Christo, sicuti prophetæ voce dictum est de ipsis : Obliviscentur tribulationis prioris, et non ascendet super cor eorum, sed lætitia sempiterna super caput corum : super caput enim corum laus, et l'etitia apprehendet eos: fugit dolor, et tristitia, et gemitus ". . Quiescentem igitur ac propemodum a creationis laboribus cessantem opificem ipsi quoque imitantes ab hujus vitæ laboribus cessabunt ad delicias evecti, quas in fine sæculorum Christus largiturus est. Et ad hunc quidem scopum tendere opinor cessationem illam Sabbati die observandam. Sed adverte, queso, quo pacto legis auctor negative quidem ait: « Non adorabis deos alienos *7. . Legem vero Sabhati proxime subjiciens, infit : « Memento. » Quid ita? quia deos alienos non adorandi jam tempus aderat. Idcirco enim statim id facere præcipit, memoria vero perspicere futura, et quæ in umbris adhuc dep gebantur, mente contemplari licebat. Observandum præterea, constitutis iis quæ ad fidem spectant, statim promissionis in fine sæculorum mentionem subjicere : deinde alias sancire leges, nimirum : · Honora patrem tuum et matrem tuam, » et : Non occides, set cætera " : uti ne ex opere nos justificari putemus, neque uberem illam Dei munificentiam nostris laboribus, sed ex fide potius nobis adfore sperenus. Idcirco ante piæ conversatim proxime secuta est. Significat ergo Sabbatica cessatio sanctorum vitam in requie et sanctificatione futuram, cum, omni excussa molestia, et omni labore soluto, divinis bonis perfruentur. Unde beatus ille Paulus, cum de his loqueretur, et sabbatismi populi Dei modum indagare vellet, ita scribit ; « Qui bus autem juravit non introire in 425 requiem ipsius, nisi iis qui incredulis fuerunt? Et videmus quia non potuerunt introire propter incredulitatem ... Cum enim quidam existimarent illam esse requietis terram in quam ibant qui ex Ægyptiorum terra excesserant, quamvis typus esset ejus quæ

[&]quot; Hebr. x, 1. " Isa. Lxv, 16 18; xxxv, 10. " Exod. xx, 3. " Ibid. 12, 17. " Hebr. 111, 18.

danda sanctis erat a Christo, quam Davidetiam nun- Α Σημαίνει τοιγαρούν ή χατά το Σάβδατον άργία, την cupavit e terram viventium 4, > constur sapientissimus Paulus ostendere illam, quæ Josue mandatis in sortem data est filiis Israel, typum fuisse ejus quæ speratur. Illa enim in veritatis typum accipi firmo argumento demonstrat hoc pacto : « Queniam ergo superest introire quosdam in illam, et il quibus prioribus annuntiatum est, non introierunt propter incredulitatem : iterum terminat diem quamdam, Hodie, in David dicendo, post tantum temperis, sicut supra dictum est : flodie si vocem ejus audieritis, nolite obdurare corda vestra, sicut in exacerbatione. Nam si eis Jesus requiem præstitisset, nunquam de alia loqueretur posthac die 1. Vides ut quod adversari videbatur statim solvat? Respondere enim potuisset aliquis Judæorum sermones defendens : Quid ais, o bone? nonne Josue populum in terram promissionis introduxit? nonne quievit, et Sabbatum in ea coluit ? Etiam, inquit : sed per typum et rerum verarum imaginem. Nam si hisce solis Dei gratia et promissionis divinæ ratio constat, et Israelis spes completa est in illis, nihilque aliud legalis littera significat : quenam pacto demum, quasi Josue nondum eos in requie collecarit, rursus per beatum Davidem requietis aliud tempus definitur, tametsi tam longo post tempore vixerit? igitar postquam sapienter admodum ac prudenter ostendit ea quæ historice scribuntur typum et imaginem esse, occultam adhuc et abditam sabbatismi ratio- C nem exponit, addens : « Itaque relinquitur sabbatismus populo Dei. Qui enim ingressus est in requiem ejus, etiam ipse requievit ab operibus suis, sicut a suis Deus 1. . At quomodo hine clare non patebit quod cessare ab operum laboribus sabbatismum sanctorum intelligit, cum recte prius factis in hac vita splendidus sanctorum cotus summa cum voluptate perfruetur, 426 justa similitudinem universorum Opificis, qui requiescit et oblectatur in die septima, ut in Proverbiorum libro alt Sapientia : e Ego eram, eul adgaudebat. Quotidie autem oblectabar in facie ejus in omni tempore, cum lætaretur orbe perfecte, et lætaretur in filis hominum.

έν άναπαύσει και άγιασμφ των άγίων ζωήν, ότε δή σύμπαν ἀποδυσάμενοι το λυπούν, και πόνου παντός καταλήξαντες, τοίς θεόθεν έντρυφήσουσιν άγαθοίς. Καὶ γοῦν ὁ μακάριος Παῦλος, ὅτε τοὺς περὶ τούτων ήμιν ἐποιείτο λόγους, καὶ τὸν ἐπὶ τῷ σαδδατισμῷ τοῦ λαού διερευνήσασθαι τρόπον, άριστά τε ποιών έδοχίμαζεν, ούτω φησί · « Τίσι δὲ ώμοσε μη είσελθεῖν είς την κατάπαυσιν αύτου, εί μή τοίς άπειθήσασι; Καὶ βλέπομεν, ότι ούκ ήδυνήθησαν είσελθείν διά την άπιστίαν. > Έπειδή γάρ φοντό τινες έκείνην είναι τῆς καταπαύσεως την γήν, είς ην εδάδιζον της των Αίγυπτίων έχχεχωρηχότες, χαίτοι ληφθείσαν είς τύπον της τοίς άγίοις δοθησομένης παρά Χριστού, ήν καί « Υῆν ζώντων » ἀπεκάλεσεν ὁ Δαδίδ, πειράται δεικνύειν ό σοφώτατος Παῦλος, ότι τύπος ήν έχείνη τῆς προσδοχωμένης, κατακληροδοτηθείσα τότε τοίς υίοί; Ίσραήλ τοίς Ίησοῦ διατάγμασιν. "Οτι γάρ είς τύπον της άληθείας έχεινα λαμδάνεται, διελέγγει γοργώς. φωσρεικτικόν τοις εξουμένοις επάλων αηγολιαπον. heyer of outure . East our anokelneral rivar elockθείν είς αύτην, και οί πρότερον εύαγγελισθέντε; υύχ είσηλθον δι' άπιστίαν, πάλιν όρίζει τινά ήμέραν, Εήμερον, εν Δαδίδ λέγων, μετά τοσούτον χρόνον. καθώς προείρηται. Σήμερον έδυ της φωνής αύτου άκούσητε, μή σκληρύνητε τὰς καρδίας ὑμῶν, ὡς ἐν τῷ παραπικρασμῷ. Εί γάρ αὐτοὺς Ἰησοῦς κατέπαυσεν, ούχ αν περί άλλης ελάλει μετά ταῦτα ἡμέρας.» Όρφς όπως το δοκούν άντιπίπτειν Ελυσε γοργώς ; Είπε γάρ άν τις εύθύς πρός έχεινα, τοίς των Τουδαίων έπαγωνιζόμενος λόγοις · Τί ούν, & βέλτιστε, φησίν, ούκ είσκεκόμικεν ό Ίησοῦς τον λαόν είς την της ἐπαγγελίας ; οὐ κατέπαυσε, καὶ ἐσαδδάτισεν ἐν αὐτή; Ναί, φησίν, άλλ' ώς έν τύπω των άληθινών καί μιμήματι. Εί γάρ εν τούτοις και μόνοις ή του Θεού χάρις, και της επαγγελίας της παρ' αυτού το μέτρον περιορίζεται, και πεπλήρωται τῷ 'Ισραήλ ἐν ἐκείνοις th by elmion, enlot of many raisess stepov audity to γράμμα το νομικόν, και τίνα δε τρόπον, ώς μή που καταπαύσαντος αύτους Ίησου, πάλιν έτερος διά του μαχαρίου Δαθιδ ό της χαταπαύσεως όρίζεται χαιρός, καίτοι τοσούτοις ύστερίζοντος χρόνοις; Σοφώς ούν άρα, και λίαν ευφρόνως σύπον επιδείξας και είκονα τά έν ταϊς Ιστορίαις χείμενα, τον κεκρυμμένον έτι

και διαλανθάνοντα λόγον έπί τῷ Σαθθάτφ παταλαμπρόνει, προστιθείς · « "Αρα άπολείπεται φαββατισμός τῷ λαῷ τοῦ θεοῦ. Ὁ γὰρ εἰπελθών εἰς την κατάπαυσιν αὐτοῦ, καὶ αὐτὸς κατέπαυσεν άπο πάντων τῶν έργων αύτου, καθάπερ από των ίδίων ό θεός. ι Είτα πως έντευθεν ούκ αν ήδη λειπου φμολογοίτο σαφώς. ότι το χαταλύσαι πόνων των έπ' έργοις δηλαδή, σαββατισμόν οίδε των άγίων δ νούς, ότε τοίς ήδη προειργασμένοις εν τώδε τῷ βίφ κατορθώμασι, τὸ λαμπρον τῶν άγίων εντρυφήσει στίφος, καθ' όμοιότητα του πάντων Δημιουργού, χαταπαύσαντός τε καὶ εύφραινομένου κατά την εδδόμην ήμέραν, ώσπερ ού, έν βιδλίω Παροιμιών ή σοφία φησίν ε Έγω ήμην ή προσέχαιρε. Καθ' ήμέραν δε ηφοραινόμην έν προσώπιρ αύτου τη παντί χαιρφ, ότε ηύφραίνετο την οίχουμένην συντελέσας, και ένηυφραίνετο έν υίοις άνθρώπων. >

tofius sermonis scopum repetam,) sanctorum vitam aborum expertem cessatio Sabbatica significat. Omnia quippe citra laborem bona tum temporis a

lgitus, (revertar enim unde sum digressus, et D Οὐχοῦν (ἐπανήξω γὰρ αὐθις ἐπὶ τὸ ἐξ ἀρχῆς, ναὶ του παντός λόγου τον σχοπόν αναλήψομαι) την άπονον των άγίων ζωήν ή κατά το Σάββατον άργία δηλοί. Πάντα γάρ δίχα πόνου τὰ άγαθὰ κατ' ἐκείνο καιρού.

¹ Psal. xxvi, 13. 1 Hebr. IV, 6-8. 1 Ibid. 9, 10.

άρχέχαχον άμαρτίαν έργασόμεθα τότε, διά τὸ πρόρριζον αὐτην ἐξ ήμῶν ἀπολέσθαι μετά τοῦ κατασπείρειν αύτην εν ημίν εξωθότος, κατά τὸ , ε θὸκ Εσται έχει λέων, οὐδὲ τῶν θηρίων τῶν πονηρῶν οὐδὲν οὐ μή άναδή έκετ, άλλ' έσται έκετ όδος καθαρά, και όδος άγία χληθήσεται. > 'Αλλά χαι πάντων άχονιτί των άγαθών των άγίων ο νούς άνθέξεται. Διά γάρ τοι τούτο καὶ ὁ συλλέγων ἐν Σαββάτω τὰ ξύλα λιθόλευστος τελευτά, ώς άδικήσας έν τῷ τύπφ την άλήθειαν. Καταλύσαντες γάρ και είς εκείνην καταντήσαντες την ανάπαυσιν, ούχ εξελευσόμεθά ποτε τον άξιάγαστόν τε καὶ εν άρεταξς διαφανή τρόπου, καθάπερ έχετνος άπο της ίδιας σκηνής, άλλ' οὐδὲ την πυρός έτι τροφόν και μητέρα συλλέξομεν άμαρτίαν, ώσπερ οδν έχετνος τὰ ξύλα, διὰ πολλήν άγαν άναι- Β σθησίαν, ού συνείς τὰ ἐν τύπω πρὸς ἀλήθειαν βλέποντα. Διά τοι τούτο και τοίς λίθοις τοίς άναισθήtous, are on mal alous en' avairantle mollin, mapa των χολαζόντων εδάλλετο, γραφομένην έχων έν τή τιμωρία την ποιότητα του τρόπου. "Οτι μέν ούν τότε την βδελυράν άμαρτίαν ούκ έργασόμεθα, δήλου, άλλ' ούδε το ώφελουν εδρώτι κατορθώσομεν, και όψόμεθα πάλιν ώς έν αίνίγματι και τούτο δηλούμενον έν βιδλίοις τοι; Μωσαϊκοίς. Δρόσου μέν γάρ δίκην ἐπηφίει το μάννα τοις υίοις Ίσραήλ εν ερήμων Θεός, και δέδωκεν άρτον άγγελων αφτοίς, κατά το γεγραμμένου. είτα και νόμον επ' αυτφ διωρίζετο διά του προφήτου Μωσέως. Προσεφώνει γάρ ούτως · « Φάγετε σήμερον · Εστι γάρ Σάββατα σήμερον τῷ Κυρίω · ούχ Ο εθρήσετε έν τω πεδίω. "Εξ ήμέρας συλλέξετε . τή δε bripa tf thoopy Labbata, oux botte tv abrff. . Υποδηλοί γάρ, ότι πρό μέν τῆς τῶν αἰώνων συστολής, πόνφ το ώφελουν και το αποτρέφον ήμας είς ζωήν την αίωνιον συναγείρειν απόλουθου, ώσπερ ούν έχείνοι την πλατείαν περιθέοντες έρημον, άπανταχόθεν είς τροφήν το μάννα συνεχομίζοντο · εν δε τή έδδόμη, τουτέστιν, έπὶ τῷ τέλει λοιπόν, ὁ μέν τῆς των χρησίμων συλλογής έξοίχεται καιρός, τοίς δέ ήδη προπεπορισμένοις έντρυφήσομεν, κατά το είρημένον διά του Ψαλμιρδού · « Τους πόνους των καρπων σου φάγεσαι. 'Ο μέν ούν νομοθέτης και Θεός, ού ταίς σχιαίς έφηδόμενος, άλλ' είς αφτήν ήδη τήν του πράγματος είκονα προαναθλέπων, διηγγέλλετο μή δείν εν Σαββάτω πονείν. 'Αλλ' ὑπερφρονήσαντές D τινες του διορισθέντος αυτοίς έπι τούτω νόμου, και βιψοκινδύνως τῷ πάντων Δεαπότη προσκρούειν οδ παραιτούμενοι, το μέν ότι προσήχοι βαδίζειν συγχομισομένους το μάννα; και εν Σαββάτω διεγνώκεσαν, και ούκ εν βουλαίς το τόλμημα μόναις, άλλ' είς έργον ήδη το δοπούν διεξήγετο. Έπισκήπτει τοιγαρούν διά τούτο πάλιν αύτοις ὁ νομοθέτης, καί φησινε "Εως πότε οδ βούλεσθε είσακούειν τὰς έντολάς μου και τον νόμον μου; "ίδετε · ό γάρ Κύριος Εδωκεν ύμιν την ημέραν ταύτην Σάββατα. Διὰ τοῦτο αὐτὸς δέδωκεν όμεν τη ήμερα τη έκτη άρτους δύο ήμερων. Καθίσεσθε Εκαστος είς σους οίκους ύμων, μηδείς

τοίς άγτοις χορηγηθήσεται παρά Θεού, και ούτε την A Deo sanctis tribuentur, neque peccatum totius mali fontem tunc admittemus, illo radicitus ex nobis avulso una cum eo qui nobis illud inserere solitus est, juxta illud : e Non erit ibi leo, et mala bestia non ascendet in eam, sed erit ibi via pura, et via sancta vocabitur . . Sed et omnibus bonis citra laborem ullum sanctorum animus perfruetur. idcirco enim is qui ligna Sabbato colligit lapidibus obruitur's, quasi qui veritatem in typo violaverit. Postquam enim quieverimus, et in illam requiem pervenerimus, nunquam extra laudabiles et virtutibus præclaros mores, ut ille ex suo tabernaculo, exibimus, neque porro nutricem se matrem ignis, hoc est peccatum, colligemus, sicuti nimirum ille ligna, præ multo stupore non intelligens res typicas ad veritatem tendere. Proindeque saxis sensu carentibus, sensus ipse maxima vacuitate cum teneretur, a legis vindicibus petitus est, descriptam habens in pæna morum qualitatem. Igitur nos tunc detestandum peccatum non admissuros, sed neque cum sudore peracturos quod conducat, nec rursum ut in ænigmate visuros, in libris quoque Mosaicis ostenditur. Roris es instar Deus Israelitis in deserto manna demisit, panemque angelorum dedit eis, ut scriptum est *, legemque de eo per Mosen prophetam statuit. Sie enim eum allocutus est : « Comedite hodie; sunt enim Sabbata hodie Domino : non invenietis in campo. Sex diebus colligetis, septima vero die Sabbata sunt, quia non est in eo 1. > Significat enim, priusquam seeula contrahantur, labore congregandum nobis esse id quod prosit et natriat nos in vitam æternam, quemadmodum illi, vastam solitudinem peragrantes, in cibum undique manua comportabant; sed die septima, hoe est in fine demum, 427 colligendorum bonorum tempus cessaturum, nosque jam ante partis perfruituros. juxta illud Psalmistæ : « Labores fructuum tuorum comedes . . Legis auctor igitur ac Dens, non quod umbris delectaretur, sed quod jam ipsam rei imaginem prævideret, præcepit non esse laborandum Sabbato. Sed, cum legem istam nonnulli superbe despexissent, et universi Dominum offendere pro nibilo haberent, Sabbate quoque manna colligere statuerunt : neque id facinus voluntate solum, sed re ipsa ausi sunt. Eos itaque legislator rursus increpat; et ait : « Quousque non vultis exaudire mandata mea et legem meam? Videte: Dominus enim dedit vobis diem hunc Sabbata. Ideirco ipse dedit vobis die sexto panes duorum dierum. Sedete unusquisque in domibus vestris: nemo egrediatur de loco suo die septimo . . Vides ut in typicis illis cessationibus vitam nobis omnis laboris ac sudoris expertem præfigurans, nihil plane facere permittat Sabbato. Colligere quippe manna non sinit, sed insuper jubet domo nullatenus excedere, nec e suis quemque

*Isa, xxxv, 9. *Num. xv, 35. * Psal. Lxxvii, 25. *Exod. xvi 25 26. * Psal. cxxvii, 2. *Exod. xvi, 28-50.

locis exire. Quo quid nos discere velit rursus ex- A ύμων έχπορευέσθω έχ τοῦ τόπου αὐτοῦ τἢ ήμέρα τἢ pouemus, simili loco apposito. Beatus propheta Jeremias Judæos alloquebatur in hunc modum: · Hæc dicit Dominus : Custodite animas vestras . et nolite portare pondera in die Sabbatorum, neque egrediamini portis Jerusalem, neque efferatis pondera e domibus vestris in die Sabbatorum. Non egrediemini unusquisque ex loco vestro, et omne opus non facietis, et sanctificate diem Sabbatorum, sicut præcepi patribus vestris 10.) Quorsum isthæc? Ad vigilantiæ studium nos exhortans, servare nostram animam jubet : sic enim licebit tandem ad speratum sabbatismum introire. Quantis vero bonis fruituri sint qui hunc obtinebunt, subjunctis aliis clare exposuit. Onere quippe gravari non sinit ullos, quod tunc temporis nemo grave peccati pondus suscepturus sit : tempus enim est sanctimoniæ, vetere peccato prorsus deleto, et uniuscujusque anima ad virtutis perseverantiam instaurata. Quin etiam extra portas Jerusalem excedere non 428 permittit. Etenim juxta veram rectamque doctrinam splendidus sanctorum chorus cœlestem Jerusalem firmiter inhabitabit, nec extra sanctam civitatem egredietur, sed in ca perpetuo morabitur, in bonis divinitus collatis divina virtute sic firmatus, ut ea nunquam deserere possit : « Sine pœnitentia enim sunt dona et vocatio Dei, > juxta sancium Paulum 11. Quod autem rursus ait : « Non egrediemini unusquisque ex loco vestro, > istiusmodi quiddam significare videtur, multas nimirum C esse re vera apud Deum ac Patrem mansiones 12, juxta Salvatoris vocem, cujus typum rursus sanctum illud tabernaculum præ se ferebat, in quo atria erant duodecim, et datum iri quidem unicuique mansionem pro dignitate et recte factorum ratione. Qui autem eorum tabernaculorum possessionem semel inierint, in iis perpetuo versabuntor nec bonis unquam excident que a Deo susceperint. Cujus rei locuples nobis testis erit ipse quoque Isaias propheta, qui de his ita statuit : . Oculi tui videbunt Jerusalem : civitas dives, tabernacula quæ non commoveantur, neque movebuntur, paxilli tabernaculi ejus in sempiternum 13, > Quod enim ait tabernacula in divite civitate non moveri, stabilitatem mansionis et habitationis in D άγία σχηνή, δέχα λαμβάνουσα τάς αὐλάς, καὶ δοθήσεea significat. Præterea, « Omne opus in ea non facietis, inquit, et sanctificabitis diem Sabbatorum. . Quo significatur, ut jam sæpe diximus, illud cessationis et requietis, adeoque totum illud sanctum tempus quod in festum diem Christo consecratum est. Rursus autem, nobis nihil agendum esse Sabbato, sed quodammodo quiescendum, et a cujusvis operis et laboris sudore cessandum, ex allis quoque locis agnoscemus. In Exodo quippe ait : (Sex annis seminabis terram tuam, et colliges fructus ejus; septimo autem, remissionem facies, et requiem dabis illi 14. In Levitico vero :

έδδόμη. , Όρας όπως την ίδρωτος και πόνου παντός έλευθέραν ήμιν προαναπλάττων ζωήν έν ταίς κατά τύπον άργίαις, δράν ούδεν όλως έφίησιν έν Σαδδάτω; Συλλέγειν μέν γάρ ούκ έξ, προσεπιτάττει δὲ τούτω, καὶ τὸ γρηναι τὸν οἶκον ἀφέντα μηδαμόσε χωρείν, άλλ' έχ των ίδίων μή έχπορεύεσθαι τόπων. Καὶ τί πάλιν ήμας διά τούτου βούλεται μαθείν, έχθησόμεθα, συγγενές αὐτῷ καὶ ώσαύτως έχον παραθέντες ρητόν. Προσελάλει τοιγαρούν ό μαχάριος προφήτης Ίερεμίας τοῖς Ἰουδαίοις ώδί · ι Τάδε λέγει Κύριος • Φυλάξατε τὰς ψυχάς ύμῶν, καὶ μὴ αίρετε βαστάγματα έν τη ήμέρα των Σαββάτων, και μή έχπορεύεσθε ταίς πύλαις [al. των πυλών] Ίερουσαλήμ, μή έχφέρετε βαστάγματα έξ οίχιῶν ὁμῶν, ἐν τἤ ημέρα των Σαββάτων. Ούκ έξελεύσεσθε Εκαστος έκ του τόπου ύμων, και πάν έργον ού ποιήσετε, και άγιάσατε την ημέραν των Σαδδάτων, καθώς ένετειλάμην τοίς πατράσιν ύμων. > Καὶ τί τὸ ἐντεῦθεν ; Είς έξιν ήμας διανιστάς την φιλάγρυπνον, φυλάττειν έπιτάττει την ιδίαν ψυχήν · ούτω γάρ αν ὑπάρξαι ραδίως, και το δείν είσελάσαι λοιπόν είς τον εν έλπίσι σαββατισμόν. 'Αναφανείται δὲ δσα τοῖς τοῦδε τυχούσι τὰ ἀγαθὰ, διεσάφει καλῶς διὰ τῆς ἐτέρων έπαγωγής. Βαστάγματι μέν γάρ ούχ έξ καταδρίθεσθαί τινας, ώς οὐδενὸς έτι κατ' ἐκείνο καιροῦ τὸ δυσαχθές της άμαρτίας αναληψομένου φορτίον . άγιότητος γάρ ο χαιρός, οίχομένης μέν είς αναίρεσιν παντελή τής άρχαίας άμαρτίας, άνακαινιζομένης δέ της εκάστου ψυχής είς εξιν ακλινώς την φιλάρετον. Άλλα και το έξω φοιτάν των της Ίερουσαλημούκ έφίησι πυλών. Και γάρ δή κατά τον άληθή τε και όρθῶς ἔχοντα λόγον οἰκήσει παγίως ὁ λαμπρὸς τῶν άγίων χορός την ούράνιον Ίερουσαλημ, και την άγίαν ούχ ἐκδήσεται πόλιν, Εσται δὲ μαλλον διά παντός έν αύτη πρός το δύνασθαι δραπετεύειν ούδαμῶς των άπαξ δοθέντων άγαθων τξ θεία δυνάμει διαχρατούheroc. . 'Yhera .. eyuta Lab za Xablahara' xal y κλήσις του Θεού, > κατά του άγιου Παύλου. Έν δέ γε τῷ πάλιν εἰπεῖν, • Ούχ ἐξελεύσεσθε ἔχαστος ἐχ του τόπου ύμων, , έχεινο δή μάλα σαφώς ξοιχεν ύποδηλούν · πολλαί μέν γάρ έντως αί μοναί παρά τῷ Θεώ και Πατρ!, κατά την του Σωτήρος φωνήν, και τούτου δή πάλιν λαμπρώς άνεπλήρου τον τύπον ή ται μέν έχάστω χατά την άξίαν, χαι άναλόγω; τοίς κατωρθωμένοις ή μονή. Οι δε όλως εν κατασχέσει των έχεισε σχηνωμάτων γεγενημένοι, διά παντός μέν αὐτοῖς ἐνδιαιτήσονται, βαδιούνται δὲ οὐδαμῶς εἰς ἀπόπτωσιν των έχ θείας αύτοις ἀπονεμηθέντων δωρεάς. Καὶ άληθης ημίν ὁ μάρτυς εἰσδήσεται. Λέγει γάρ ούτως ὁ προφήτης Ήσατας περί των τοιούτων διειληφώς . • Οι όφθαλμοί σου δύονται , Ιερουσαλήμ . πόλις πλουσία, σχηναί, αί ού μή σεισθώσιν, ούδὲ μή κινηθώσιν οι πάσσαλοι της σχηνής αυτής είς τον αίωνα χρόνον. > Έν γάρ τῷ μὴ σείεσθαι λέγειν τὰς έν τη πλουσία πόλει σχηνάς, το άμετάθετον της έν 10 Jerem. xvii, 21, 22. 11 Rom. xi, 29. 12 Joan. xiv, 2. 12 Isa. xxxiii, 20. 14 Exod. xxiii, 10,

αὐτή διαμονής και ἐνδιαιτήσεως καταδηλοί. 'Allà A « Cum introieritis in terram, quam ego do vobis, και πρός τούτοις έτι, « Πάν έργον, φησίν, ού ποιήσετε έν αὐτή, και άγιάσετε την ημέραν τῶν Σαδδάτων. > Καθάπερ ήδη πολλάκις εἰρήκαμεν, άργίας τῆς έπ' άμφοϊν και άναπαύσεως ό καιρός, και όλος άγιος άνατεθειμένος εἰς ἐορτὴν τῷ Χριστῷ. Τὸ δὲ χρῆναι πάλιν ήμας ένεργείν μεν εν Σαββάτω μηδέν, καταλύεινδε ωσπερ και άνεισθαι παντός του πρός ιδρώτα καλούντος καλ πόνον, καλ δι' έτέρων έπιγνωσόμεθα. Έν μέν γάρ τη Έξόδφ φησίν . Εξ έτη σπερείς την γην σου, καί συνάξεις τὰ γεννήματα αὐτῆς · τῷ δὲ ἐδδόμφ άφεσιν ποιήσεις, καὶ άνήσεις αύτην. > Έν δὲ τῷ Λευίτικο . . "Όταν εἰσέλθητε εἰς την Υῆν, ἡν ἐγω δίδωμι ύμεν, και άναπαύσεται ή γή, ήν έγω δίδωμι ύμιν, Σάββατα Κυρίφ. "Εξ έτη σπερείς τον άγρόν σου, καὶ ἔξ ἔτη τεμεῖς τὴν ἄμπελόν σου , καὶ συν- Β άξεις τὸν χαρπὸν αὐτῆς τῷ δὲ ἔτει τῷ ἐδδόμιο, άνάπαυσις Εσται της γης, Σάδδατα Κυρίφ. ι Την μέν γάρ άναίσθητον των πόνων ούκ άνίησι γήν, άλλ ούδὲ αὐτή χυρίως τὸν ἐπὶ τούτοις ἐχαρίζετο νόμον, τό δὲ μή χρηναι πονείν, διά του την την άνείναι τοί; • αύτην κεκτημένοις ἐπραγματεύετο. Πολυτρόπως γάρ ήμιν την έπι Χριστώ κατεσήμαινεν έορτην, καθ' ήν

σμένοι, και άγαθοίς τοίς θεόθεν λελαμπρυσμένοι. KEΦAA. Z'.

Αόγος περί της εν όγδοη περιτομής, τίνος έστί σημαντική πολυτρόπως ἐπιδεικνύς.

'Αρχούντως ήδη, καθάπερ ὑπολαμδάνω, καὶ κατά δύναμιν της ενούσης ήμιν διανοίας τον έπι τῷ Σαδβάτφ διαπτύξαντες λόγον, επί την τούτφ γείτονα περιτομήν τον επί τη ζητήσει μετοίσομεν πόνον, πανταχόθεν το λυσιτελές ότι πρέποι θηράσθαι διεγνωχότες. Και γάρ αν είη των ατοπωτάτων, και γελοιότητος δὲ τῆς ἐσχάτης οὐκ ἀμοιροῦν, τὸ μή πάντα πόνον ήδέως της εν τούτοις γνώσεως άμείδεσθαι φιλείν. Τί δὲ δἡ καὶ τὸ ἐξ αύτης ὡς ἐν τύπω τοίς άρχαιοτέροις ύποδηλούμενον, περιαθρούντες πνευματικώς έκθησόμεθα πάλιν κατά το μέτρον της έπιχορηγίας, του παντός τά σχοτεινά φανερούντος Θεού, και θησαυρούς ήμιν αποκρύφους αοράτους ανοίγον- D τος. Τοίς μεν γάρ πρός έξιν ήδη βεδηχόσι την άπροσδεά, και τελειστέραν έχουσι την διάνοιαν, εξέσται νοείν και λαλείν πολύ τούτων βελτίονα. Ήμεις όὲ τά είς νοῦν Ιόντα τὸν ἡμέτερον, κᾶν τοῦ πρέποντος ύστερίζειν δοχείς [Ισ. δοχεί], τοίς άχροωμένοις παραθήσομεν, ούχ αίδοι του μή δοχείν ήττησθαί τινων την φιλαδελφίαν λυπησαντες, μαλλον δε το γεγραμμένον είδοτες. « Δίδου σοφῷ ἀφορμήν, καί σοφώτερος Εσταί. Γνώριζε δικαίω, και προσθήσει του δέχεσθαι.

Πρώτος τοιγαρούν έπλ τη περιτομή διωρίζετο νόμος, λέγοντος πρός 'Αδραάμ του Θεού · « Σὸ τὴν διαθήχην μου διατηρήσεις, χαλ τὸ σπέρμα σου μετά

et requiescet terra quam ego do vobis, Sabbata Domino. Sex annis seminabis agrum tuum, et sex annis putabis vineam tuam, et congregabis fructum ejus; anno autem septimo requies erit terræ, Sabbata Domino 18. , Non enim terram cessare vult, in quam laborum sensus cadere non potest : nec ei proprie legem hanc posuit, sed terram incultam relinquendo ac remittendo, possessores ejus cessare faciebat. 499 Multis enim modis festivitatem illam in Christo nobis significabat, in qua qui cum Dei timore vixerint, perfectissimam et absolutam libertatem recipient in sanctificatione et ditissima Spiritus gratia. Quod ex præceptis Mosaicis rursus intelligimus : ¿ Si venundatus fuerit tibi frater tuus Hebræns aut Hebræa, serviet tibi sex annis, et septimo dimittes eum liberum 16. > Qui enim peccato quondam serviimus, et voluptate ad malum diabolo nos quodammodo mancipavimus, justificati in Christo per fidem, in verum et sanctum sabbatismum ascendemus, libertate induti per gratiam, et bonis divinis illustrati.

οί φόδφ τῷ θείφ συζήσαντες, εἰς παντελή καὶ όλόκληρον ἐλευθερίαν ἀναδραμοῦνται τὴν ἐν άγιασμῷ και πλουσιωτάτη του Πνεύματος χάριτι. Και τουτο δε πάλιν δι' αυτών είσόμεθα τών Μωσαϊκών ενταλμάτων. Έχει γάρ ούτως · « Όταν πραθή σοι άδελφός σου , ή ή άδελφή σου, ό Έδραίος , ή ή Έδραία, έξ έτη δουλεύσει σοι, τῷ δὲ έτει τῷ ἐδδόμῳ ἄφεσις. • Οἱ γὰρ πάλαι τῆ ἀμαρτία δουλεύσαντες, καὶ ἡδονῆ τῆ πρός το φαύλον εαυτούς τρόπον τινά τῷ διαδόλω καταπωλήσαντες, δικαιωθέντες εν Χριστῷ διά τῆς πίστεως, είς του άληθη και άγιου αναδησόμεθα σαδδατισμόν, την διά της χάριτος έλευθερίαν ήμφιε-

CAP. VII.

Dissertatio de circumcisione in die octava, quæ ea significentur variis modis indicat.

Postquam abunde jam, ut reor, et pro ingenii nostri captu doctrinam de Sabbato exposuimus, ad circumcisionem ei vicinam disquirendi laborem transferemus, quibus constitutum est undique venari quod conducat. Absurdum enim esset ac summe ridiculum non quemvis laborem eorum cognitione libenter commutare velle. Quid vero etiam ex ipsa figurate veteribus significetur, spiritaliter considerantes, rursus exponemus, prout nobis largietur qui universi tenebras illustrat Deus. ac thesauros absconditos et invisibiles aperit. lis enim qui perfectiore sunt ingenio, licebit cogitare et loqui mellora. Nos autem quæ in mentem nobis venerint proponemus, licet decorum minus tenere auditoribus videantur, non quod verear ne in fraternitatis studium peccem quod nulli cedere videar, sed potius quod sciam illud Scripturæ : c Da sapienti occasionem, et sapientior erit. Notifica justo, et addet ad recipiendum 17. 3

Prima igitur de circumcisione let posita est, Deo ad Abraham dicente: « Tu testamentum meum conservabis, tu, et semen tuum post te in gene-

18 Gen. 2va. 9-12.

¹⁶ Levit. xxv, 2-4, 16 Deut. xv, 12, 17 Prov. 1x, 9,

rationes suas, et hoc est testamentum quod po- A of el; τὰς γενεάς αὐτῶν · καὶ ἡ διαθήκη, ἡν διαθήσω nam inter me et vos, et inter semen tuum post te in 430 generationes suas. Circumcidetur omne vestrum masculinum; et circumcidemini carnem præputii vestri; et crit in testamentum inter me ct vos. Et puer octo dierum circumcidetur vobis, ompe masculinum 14.) Postquam autem legem ca de re statuit, jussitque omnino cos circumcidere carnem præputii, non impune fore ostendit legis transgressionem, mysterii perquam necessarii typum id esse ostendens. Subjungit enim : e Et erit testamentum meum in carne vestra in testamentum æternum : et qui non fuerit circumcisus, masculus, qui non circumcidetur carnem præputii sui octavo die, interibit anima illa de ge-Divinus igitur ille Paulus asseruit circumcisionem datam esse patriarchæ in signum quodammodo et tesseram fidei quæ est in præputio. Erat enim ei, ut videtur, imprimis propositum, ostendere vocationem per fidem ac Justitiam omni légali præcepto priorem et antiquiorem. Hoc enim pacto Israelitas vix adigebat ut crederent justitiam per fidem non esse legis transgressionem, sed reversionem potius in statum pristinum etiam ante quamvis legem; sed cum alium circumcisionis modum rursus agnosceret, orationis vim ad utilitatem rei præsentis opportune transferre deprehenditur. Judæis enim consulens ut ab illa gloriatione carnis desisterent, scribit rursus : « Non enim qui in manifesto Judæus est, neque quæ in manifesto in carne est circumcisio : sed qui in abscondito Judæus est, et circumcisio cordis, in spiritu, non littera, cujus laus non ex hominibus, sed ex Deo est 10. > Nunquid enim his verbis etiam admonet ut alia de illa cogitemus, neque putemus circumcisionem patriarchæ datam esse tantummodo in signum circumcisionis præputii, sed aliquid insuper majus et spiritale mente capiamus? Quærendum itaque et strenue considerandum quænam sit in spiritu circumcisio, et cujusnam rei signum intelligatur illa que in carne perficitur, et quam ob causam non qualibet die, sed octava circumcidatur homo. τίαν ούχ άδιαφόρως, εν ήπερ αν ημέρα τύχοι, μόνη δε εν όγδόη περιτέμνεται άνθρωπος.

Nemo plane dubitat quin cum nobis propositum D sit per mediatorem Christum Deo conjungi velle, præpurgari et omni modo nos præsanctificari oporteat qui ad conjunctionem 431 cum sanctissimo Domino evehimur.. Hujus autem rei typus præclarus nobis erit id quod ad sanctissimum Mosen a Dec dictum est : . Descendens testare populo, et purifica illos hodie et cras, et lavent vestimenta sua, et sint parati in diem tertiam. Tertia enim die descendet Dominus in montem Sina *1. . Cum enim prius sanctificari nos jubet, morum probitatem studiose colendam significat, vestimentorum

άνὰ μέσον δμών καὶ ἐμοῦ, καὶ ἀνὰ μέσον τοῦ σπέρματός σου μετά σὲ εἰς τὰς γενεάς αὐτῶν. Περιτμηθήσεται παν άρσενικόν, και περιτμηθήσεσθε τήν σάρκα της ακροδυστίας ύμων, και έσται είς διαθήκην άνὰ μέσον έμου καὶ όμων. Καὶ παιδίον όκτω ήμερών περιτμηθήσεται ύμων πάν άρσενικόν. > 'Ορισάμενος δε τον επί τούτιν νόμον, και ότι προσήκοι πάντως αύτούς τής ακροδυστίας την σάρκα περιτέμνεσθαι διατεταχώς, ούχ άζημιον άποφαίνει τοῦ νόμου την παράδασιν, μυστηρίου τύπον άναγκαιοτάτου το πράγμα δειχνύς. Έπιλέγει γάρ τούτοις έφεξης . και έσται ή διαθήκη μου έπι τῆς σαρκός ὑμιῶν είς διαθήχην αιώνιον · και άπερίτμητος άρσην, δς ού περιτμηθήσεται την σάρχα της αχροδυστίας αὐτοῦ nere suo, quia testamentum meum dissipavit 10. > Β τη ήμέρα τη όγδοη, εξολοθρευθήσεται ή ψυχή εκείνη έχ του σπέρματος αύτης, ότι την διαθήχην διεσχέδασεν. > 'Ο μέν ούν θεσπέσιος Παύλος σημείον ώσπερ τι και σφραγίδα δεδόσθαι της εν ακροδυστία πίστεως τήν περιτομήν τῷ πατριάρχη διισχυρίσατο. Σχοπός γάρ ήν, ώς ξοιχεν, αὐτῷ καὶ περισπούδαστον ἐπιχείρημα, νομικού παντός ἐπιτάγματος προανέχουσάν τε και άρχαιοτέραν ἐπιδείξαι τὴν διά πίστεως κλησίν τε καὶ δικαιοσύνην. Έδυσώπει γάρ οδτω μόλις του; εξ Ίσραήλ, και συνέπειθέ πως, είς το μή παράδασιν ήγεζοθαι του νόμου την διά πίστεως δικαιοσύνην, έπαναδρομήν δε μάλλον είς το άπ' άρχης, και προ νόμου παντός · άλλ' έν καιρφ περιενεγκών είς το τέως ώφελουν, και τῷ παρόντι χρήσιμον, του λόγου την δύναμιν, έτερον τινα πάλιν είδως της περιτομής τον τρόπον εύρίσκεται. Το γάρ εν σαρκί καυχάσθαι φιλείν τοίς Τουδαίοις άπομαθείν συμβουλεύων, επιστέλλει πάλιν . Ο ο γάρ δ εν τῷ φανερῷ Τουδαίός έστιν, ού δὲ ἡ ἐν τῷ φανερῷ ἐν σαρχὶ περιτομή, άλλ' δ έν τῷ χρυπτῷ Ἰουδαίος, καὶ περιτομή καρδίας έν πνεύματι, ού γράμματι, οδ ό Επαινός ούκ έξ άνθρώπων, άλλ' έχ του Θεού. > "Η γάρ ούχὶ διά τούτων και ύποπείθει λοιπόν είς ετέρας εννοίας επ' έχείνη μεταδιδάζεσθαι, καὶ οὐ μέχρι τοῦ δεδόσθαι σφραγίδα της εν ακροδυστία πίστεως, την περιτομήν τῷ προπάτορι, διενθυμείσθαι βούλεται, άλλά τι και μείζον έπι τούτω νοείν και πνευματικόν; Ζητητέον τοιγαρούν και περισκεπτέον ούκ άνειμένως, τίς ή εν πνεύματι περιτομή, τίνος δ' αν νοοίτο σύμδολον ή εν σαρχί τελουμένη, χαί διά ποίαν αί-

> Εστι τοίνυν ούδενί των δντων αμφίδολον, ώ; έπείπερ ήμεν ο σχοπός συντείνεται πρός το θέλειν συνδείσθαι τῷ Θεῷ διά μεσίτου τοῦ Χριστοῦ, διά τούτο δή πάντως και προκαθαίρεσθαι πρέπει, προαγνίζεσθαι διά τρόπου παντός τούς είς οίκειότητα διά πίστεως αναδαίνοντας τῷ πανάγνφ Δεσπότη. Αηψόμεθα δε είς αρίστην του τοιουδε πράγματος είχονα, το είρημένον παρά θεου πρό; τὸν ἄγιον Μωσέα · « Καταδάς διαμάρτυραι τῷ λαῷ, καί άγνισον αύτους σήμερον καί αθριον, καί πλυνάτωσαν τὰ Ιμάτια ἐαυτών, καὶ Εστωσαν Ετοίμοι eis the huspar the tolthe. The yap huspy the tolth

³⁸ Gen. xvii, 9-12. " Ibid. 14, 15. " Rom. 11, 28, 29. " Exod. xix, 10, 11.

88

hv

IV

-

b

γάρ τῷ προαγνίζεσθαι δείν, την διά τρόπων ἐπιείκειαν ἐπιτηδεύειν βούλεται · ἐν δὲ τῷ χρῆναι τὰ ἄμφια περιπλύνειν αύτους, την αύτου του σώματος ύπεμφαίνει κάθαρσιν. "Αμφιον γάρ ώσπερ και περιστολή της ψυχής το σωμά έστιν. Ούχοῦν ἐπειδήπερ (άναδήσομαι γάρ έπὶ την τοῦ λόγου πρώτην τε καὶ άναγκαιοτάτην άρχην), προαγνίζεσθαι τοὺς είς οἰχειότητα τρέχοντας τῷ ἀγίφ Θεῷ, κατά τὸ παρ' αὐτοῦ λελεγμένον . . Αγιοι Εσεσθε, ότι έγω άγιος . » σύμδολον άγνισμού διά της έν σαρκί περιτομής τοίς άρχαιοτέροις ώρίζετο : και όπως, έρουμεν : Την των καθ' ήμας πραγμάτων διευχρινησάμενοι φύσιν, άμαρτίας άπάσης προδαδίζουσαν ήδονην εύρήσομεν : και καλεί τις ήμας είς το πλημμελείν επιθυμία θερμή της Everysias ast mpoavioyousa, xat the the biavolas σύνεσιν προαρπάζουσα, πείθουσά τε ούτω λοιπόν έπὶ την των αίρεθέντων διεξαγωγήν διά λειστάτης Ερχεσθαι της όδου. 'Αληθη δέ πως δντα τον έπὶ τούτοις ήμων λόγον αποφαίνει λέγων ό Χριστού μαθητής, ούτω βρών · « Μηδείς πειραζόμενος λεγέτω, ότι 'Από θεού πειράζομαι. 'Ο γάρ θεός άπείραστός έστι χαχών, πειράζει δὲ αὐτὸς οὐδένα. "Εχαστος δὲ πειράζεται, ύπο της ίδιας επιθυμίας εξελχόμενος καλ δελεαζόμενος · είτα ή επιθυμία συλλαδούσα, τίχτει άμαρτίαν ή δὲ άμαρτία ἀποτελεσθείσα, χύει θάνατον. > Όρφε ούν όπως εν επιθυμίαις ταίς επί τισιν ή της φαυλότητος προδημιουργείται γένεσις, και έν έχτόποις ήδοναίς τὰ τῆς άμαρτίας προχυοφορείται σπέρματα; Προστάττει τοιγαρούν ό νομοθέτης καλ Θεός, έχείνφ δή μάλιστα τῷ μορίφ τοῦ σώματος, έν ψ και δι' ου των ήδονων ή γένεσις, τον περιτέμνοντα σίδηρου ἐπιφέρεσθαι, ΐνα δή μάθης, ώς δι' αίνίγματος, ώς άμηχανον ήμας όφθησεσθαί ποτε καθαρούς, εί μή τοῦ θείου λόγου την τομωτάτην ενέργειαν εν καρδία δεξάμενοι, και είς νούν λαδόντες την του πνεύματος μάχαιραν, τάς έφ' άπασι τοίς αίσχροίς έπεθυμίας αποπεμφόμεθα, πράττοντες μέν οδδαμώς τά ἐν ἰδίοις θελήμασι, κάν ἡδίστην ἔχειν ὑποκρίνωνται την απόλαυσιν, μόνον δε το δοχούν τῷ Θεῷ στέργειν καὶ δράν άναπειθόμενοι. Τοιαύτην ήμεν είσκομιζούσης της άληθεστέρας περιτομής την δύναμιν, πρός τους έπι μόνη τη σαρχί μεγαλοφρονείν είωθότας είκότως αν λέγοιτο · ε Περιτμήθητε την σάρκα άνδρες Ίούδα, και οι κατοικούντες Ίερουσαλήμ. 'Ο γάρ την σάρχα περιτεμνόμενος, μόνη περιτέτμηται τή σαρχί · ό δὲ τὴν ἐν πνεύματι περιτομήν διά πίστεως της είς Χριστον χομισάμενος, μόνφ και άληθώς περιτέμνεται τῷ Θεῷ. Δεγόμεθα δὲ τὴν ἐν πνεύματι περιτομήν, άναχομίζουσαν είς οίχειότητα την ώς πρός Θεόν, κατά την όγδόην, τουτέστι την άναστάσιμον του Σωτήρος ημέραν, σημείον τουτο τιθέμενοι του πρόξενον είναι ζωής την έν πνεύματι περιτομήν, και συναινούντες τρόπον τινά δι' αὐτού του πράγματος, ότι συζησόμεθα τῷ Χριστῷ, κατά τὸ εἰρημένον διὰ τοῦ Παύλου · « Απεθάνετε γάρ,

καταδήσεται Κύριος έπὶ τὸ δρος τὸ Σινά. > Έν μέν A autem lotione, ipsius corporis puritatem ostendit Corpus enim indumentum est atque amictus animæ. Quoniam ergo (nam ad sermonis initium re vertar), eos prius sanctificari oportebat qui ad sancti Dei conjunctionem accederent, juxta illud quod ab ipso dictum est : « Sancti estote, quia ego sanctus sum 33; » per circumcisionem carnalem datum est veteribus symbolum puritatis : quo pacto, dicam. Si naturam rerum nostrarum perpendamus, voluptatem quodlibet peccatum præcedere comperiemus: ad peccandum enim provocat fervens quædam cupiditas semper actus prævia, quæ animi cognitionem præripit, atque ita demum ad peragendas res cupitas quasi per facillimam viam nos inducit. Quod quidem verum esse docet Christi discipulus, his verbis : « Nemo cum tentatur, dicat quoniam a Deo tentatur. Deus enlin intentator malorum est : ipse autem neminem tentat. Unusquisque vero tentatur a concupiscentia sua abstractus et illectus : deinde concupiscentia, cum conceperit, parit peccalum : peccalum vero, cum consummatum fuerit, generat mortem **. > Vide igitur quo pacto in cupiditatibus nequitiz generatio prius efficiatur, et in vitiosis voluptatibus peccati semina tanquam in utero prius gestentur? Deus itaque legis auctor jubet huic maxime parti corporis, in qua voluptates nascuntur a circumcidente ferrum admoveri, ut disceres tanquam in ænigmate seri non posse ut puri videamur unquam, nisi accepta in corde nostro divini sermonis penetrantissima virtute, et gladio spiritus vitiosas cupiditates omnes ex animo repellamus, nequaquam facientes ea ad quæ nos voluntas adigit, 432 licet suavissimam præ se ferant oblectationem, sed duntaxat quod Deo placet amare et facere volentes. Cum istud nobis verior illa circumcisio significet, ad eos qui sola carne gloriari solent jure dicetur : « Circumcidimini Deo vestro, et circumcidite duritiam cordis vestri, viri Juda et habitatores Jerusalem 36. > Cui enim caro circumciditur, sola circumcisus est carne; qui vero spiritalem circumcisionem per fidem in Christum accipit, soli ac vero Deo circumciditur. Accipimus autem spiritalem circumcisionem, que nos τῷ θεῷ. καὶ περιτεμεῖσθε τὴν σκληροκαρδίαν ὑμῶν, p ad conjunctionem cum Deo reducit, octava, boc est die resurrectionis Salvatoris, signum hoc statuentes quod vitæ conciliatrix sit illa spiritalis circumcisio, et ea re quodammodo fatentes nos cum Christo victures, sicuti per Paulum dictum est : « Mortui enim estis, et vita vestra abscendita est cum Christo in Deo. Cum autem Christus apparuerit, vita vestra, tune et vos apparebitis cum ipso in gloria 15. , Nonne enim vere queque dicet aliquis, illum munde moriturum qui mundi voluptates propter Deum repudiarit? Talis noh divinus ille quoque Paulus visus est dicens : « Mibi autem absit gloriari nisi in cruce Domini nostri

³¹ Levit. x1x, 2. 33 Jac. 1, 15-15. 34 Jerem. 1v, 4. 33 Coloss. 111, 3, 4.

Jesu Christi : per quem mihi mundus crucifixus A καὶ ἡ ζωὴ ὑμῶν κέκρυπται σύν τῷ Χριστῷ ἐν τῷ est, et ego mundo .. > Ejus enim participes facti per Spiritum, qui omnem in nobis impuritatem absque manus opera circumcidit, mortui sumus

mundo, et optimam vitam vivimus Deo. ταί τις, τάς εν χόσμω διά θελν ήδονάς παραιτούμενος; Τοιόσδε τις καὶ ὁ θεσπέσιος Παῦλος ήμιν ανεφαίνετο λέγων · Εμοὶ δὲ μἡ γένοιτο καυχάσθαι, εί μή ἐν τῷ σταυρῷ τοῦ Χριστοῦ, δι' οὖ ἐμοὶ κόσμος ἐσταύρωται, κάγὼ τῷ κόσμφ. > Μέτοχοι γάρ γεγονότες αύτοῦ διά τοῦ Ενεύματος, τοῦ πάσαν την εν ημίν άκαθαρσίαν άχειροποιήτως περιτέμνοντος, ενεκρώθημεν τῷ κόσμφ, ζώμεν δὲ τὴν ἀρίστην ζωὴν τῷ Θεῷ.

lgitur octava die fit circumcisio propter resurrectionem Christi: neque ante octavam; non enim ante resurrectionem datus est Spiritus, sed post ipsam, sive, ipso resurrectionis tempore, cum suis quoque discipulis insuffavit et dixit : Accipite Spiritum sanctum *7. > Judæis itaque convenit illa quæ ferro flebat circumcisio; servi enim adhuc erant, et legi adhuc vindici obnoxii : animadversionis autem B signum est ferrum. Nobis autem, utpote liberis ac spiritalibus, spiritalis est purgatio, quæ omnes ex nostris animabus sordes ejicit, et perfectionem in splendore pietatis per fidem insert. Per veriorem quippe et spiritalem circumcisionem perfectæ pietatis gloriam impleri, observatis rursus iis quæ de Abrahamo patriarcha scripta sunt, videbimus, 433 Scriptum enim est de illo quod erat nonaginta novem annorum cum Deus circumcisionem utiliter imperavit ei ***, quo ceu manifesto aliquo signo docet circumcisionem esse quasi vestibulum et aditum quemdam perfectionis ad virtutem, 'imo vero neminem illuc plane venire unquam posse qui non habeat puritatem quæ circumcisione carnali adumbrata est : perfectionis quippe symbolum est czatenarius numerus. Ante perfectionem igitur est circumcisio. Hæc enim præeundo, ad illam facile nos adducit. Sed non in his tantum consistunt spiritalis circumcisionis commoda, verum ipsam duntaxat ils qui in Christo sunt liberi debitam comperiemus. Liber autem in Christo est quicunque diaboli servitutem et peccati jugum excussit, et illorum vincula dirupit, ut scriptum est ", claramque et tyrannidis expertem justitiæ gloriam induit, justitiæ nimirum quæ est in fide Christi. Quod autem circumcisio, quæ fit octava die, liberis conveniat, non autem servis, si divinam Scripturam percurramus, nullo rursus modo ambigemus. Ismael, filius patriarchæ ex ancilla Agar, circumcisus quidem fuit, sed non in octava, imo potius in anno tertio decimo. Sic enim scriptum est : · Circumcidit Abraham Ismael filium suum, qui erat tredecim annorum **; > ut servæ Jerusalem filium, hoc est Israelem, cum octava, tum duodecima die excidisse, divinus sermo nobis ostenderet. Excidit enim octava die, ut qui suscipere noluerit resurrectionis Salvatoris, quæ facta est octava die, prædicationem, id est Evangelium Christi, per quod dubium non erat capto ad fidelem adjumento circumcisum quoque fore in spiritu. Excidit præ-

Ούχουν κατά την όγδόην ή περιτομή διά την άνά στασιν του Χριστού, και ού πρό τῆς όγδόης · ού γάρ πρό τῆς ἀναστάσεως ἡ τοῦ Πνεύματος δόσις, ἀλλά μετ' έχείνην έστίν, ήτοι χατ' αύτον της άναστάσεως τὸν καιρὸν, ὅτε καὶ τοῖς ἐαυτοῦ μαθηταῖς ἐνεφύσησε ' λέγων · ε Λάβετε Ηνεύμα άγιον. › Ἰουδαίοις μέν ούν ή διά σιδήρου πρεπωδεστέρα περιτομη. δούλσι γάρ ἔτι, καὶ ὑπὸ νόμον τὸν κολαστήν · κολάσεως ος συπείος ο αιρύδος. Επίς ος σε εγεπηξοσές κας πνευματικοίς ή διά πνεύματος κάθαρσις, πάντα μέν των ημετέρων ψυχών έχπέμπουσα μολυσμόν, τό δέ τέλειον εν λαμπρότητι τή κατ' εδσέδειαν διά πίστεως είσχομίζουσα. "Ότι γάρ διά τῆς άληθεστέρας καὶ πνευματικής περιτομής, τής κατ' εύσέδειαν τελειότητος αποπληρούται το καύχημα, περισκεψάμενοι πάλιν τὰ ἐπὶ τῷ πατριάρχη γεγραμμένα, θεωρήσομεν. Γέγραπται τοίνυν περί του προπάτορος 'Αδραάμ, ώς ήν μέν έτων έννέα και έννενήκοντα τον άριθμον, ένομοθέτει δὲ τότε χρησίμως αὐτῷ τὴν περιτομήν ὁ θεός, σημείον ώσπερ τι και τούτο τιθείς έναργές. ότι πρόθυρον ώσπερ και προεισαγωγή τίς έστι τῆς είς άρετην τελειότητος ή περιτομή, μάλλον δε ούδε δλως αφίζεσθαί ποτε πρός τουτό τινα σαφώς ύποδηλών, μή την έχ της περιτομής σχιαγραφουμένην έχοντα κάθαρσιν · τελειότητος γάρ σύμδολον ό έκατον άριθμός. Πρό της τελειότητος τοίνυν ή περιτομή. Προδαδίζουσα γάρ αυτη πρός έχείνην ήμας άνακομίζει ραδίως. 'Αλλ' ού μέχρι τούτων ήμιν τὰ ἐχ τῆς περιτομής περιορίζεται χρήσιμα (περιτομής δέ, φημί, τῆς ἐν πνεύματι), ἀλλ' ήδη καὶ μόνοις αὐτήν τοίς κατά Χριστόν έλευθέροις χρεωστουμένην εύρήσομεν. Έλευθερος δε δήπου πάντως εστίν εν Χριστώ, την μέν ύπο τῷ διαδόλφ δουλείαν καὶ τον τῆς άμαρτίας ζυγόν αποσεισάμενος ό ανθρωπος, και διαβδήξας μέν τους έχείνων δεσμούς, χαθά γέγραπται, τό δὲ λαμπρόν τε καὶ ἀτυράννευτον τῆς δικαιοσύνης D αναδησάμενος καύχημα, δικαιοσύνης, φημί, της έν πίστει Χριστού. "Οτι δὲ πρέπουσαν ελευθέροις μέν την εν ογδάη περιτομήν εύρησομεν, δούλοις δε ούκ έτι, την Ιεράν τε και θείαν περινοστούντες Γραφήν, κατ' οὐδένα πάλιν ἐνδοιάσομεν τρόπον. Οὐκοῦν ὁ μὲν Ίσμαήλ, ὁ ἐκ θεραπαίνης τῆς "Αγαρ τῷ πατριάρχη γεγεννημένος υίδς, περιετέμνετο μέν, άλλ' ούχ έν όγδόη, εν έτει δε μαλλον τῷ τρισκαιδεκάτφ. Γέγραπται γάρ ούτως, ότι • Περιέτεμεν 'Αδραάμ Ίσμαήλ τὸν υίδν αὐτοῦ δέχα καὶ τριῶν ἐτῶν, > ἴνα τὸν τῆς δουλευούσης Τερουσαλήμ υίδυ, τουτέστι τον Ίσ-

ραήλ, και της όγδόης έκπεσόντα, και της δωδεκάτης.

Θεώ. "Όταν ὁ Χριστὸς φανερωθή ή ζωή ὑμῶν, τότε

ύμεζς σύν αύτῷ φανερωθήσεσθε εν δόξη.) Ή γάρ

ούχι και άληθεύων έρει τις, ότι τῷ κόσμφ τεθνήξε-

όγδόης, ώς ούχ εθελήσας προσδέξασθαι της εν όγδόη γενομένης άναστάσεως τῷ Σωτῆρι χήρυγμα, τουτέστι το Εύαγγέλιον του Χριστού, δι' ούπερ ήν ούχ άμφιδολον ώφελουμένους είς πίστιν, και έν πνεύματι περιτέμνεσθαι. Έκπίπτει δὲ πάλιν και τῆς δωδεκάτης, ώς εν αινίγματι τον ίερον των αποστόλων χορόν ταις ἀπειθείαις εξωθούμενος, άγευστός τε καί παντελώς ἀπείρατος τῆς παρ' ἐχείνων διδασκαλίας διατελείν προθυμούμενος. 'Ο μέν ούν οίκέτης έν τούτοις · δ δὲ ἐκ τῆς ἐλευθέρας ἐλεύθερος Ἰσαὰκ ἐν όγδόη περιτέμνεται. Οἱ γὰρ τῆς ἐλευθέρας ἐλεύθεροι παίδες, της άνω, φαμέν, Ίερουσαλημ, προσδεξάμενοι την όγδόην, τουτέστι την άνάστασιν του Χριστού, καί την εν πνεύματι περιτομήν πεπλουτήκασιν. άπάσης αὐτούς έλευθερώσασαν άμαρτίας, καὶ θανάτου μέν ἀπαλλάττουσαν, ἐπειδή καλ άμαρτίας, ἐξ ής και δι' ήν ό θάνατος, είς δε την τοῦ Χριστοῦ ζωήν μεθορμίζουσαν. "Οτι δὲ πάλιν, πρὸς οῖς ήδη φθάσαντες διειρήκαμεν, και θανάτου λύσις, και φθοράς άνατροπή, διά τῆς ἐν πνεύματι περιτομῆς εὐρίσκεται, θεωρή σομεν εύκδλως, τό τῆς καλουμένης Έξσου πολυπραγμονούντες βιδλίον. Μωσής μέν γάρ ό μαπάριος διά θείου προστάγματος πρός Φαραώ τον ο Αίγυπτίων εστέλλετο τύραννον, ότι της μακράς έκείνης δουλείας άνείναι προσήκοι τον Ίσραήλ άπαγγελλων. Και δή και εδάδιζεν, ώς ήδη περιτευξόμενος ών είρηχαμεν χάριν · « 'Αλλ' έγένετο, φησίν, έν τή όδφ, έν τφ καταλύματι, συνήντησεν αὐτῷ άγγελος, καὶ ἐζήτει αὐτὸν ἀποκτείναι. Καὶ λαβοῦσα Σεπ- C. φώρα ψήφον, περιέτεμε την αχροδυστίαν τοῦ υίοῦ αὐτῆς, καὶ εἶπεν · Εστη τὸ αἶμα τῆς περιτομῆς τοῦ παιδίου μου. Καλ άπηλθεν άπ' αὐτοῦ, διότι εἶπεν· Έστη τὸ αξμα τῆς περιτομῆς τοῦ παιδίου μου. > Ένταυθά μοι τίθει τὸ ούς ἀχριδώς. Μωσέα μέν γάρ ό λεγόμενος άγγελος διαχειρίσασθαι καὶ ἀποκτείναι ζητεί, άναχωρεί δὲ μόλις αὐτοῦ καὶ ἀπανίσταται, την του παιδίου περιτομην δυσωπούμενος, ην διά ψήφου Σεπφώρα δημιουργήσασα, το χρεών αποπληρώσα! φησιν. "Εστη γάρ το αίμα τῆς περιτομῆς τοῦ παιδίου μου, τὸν Μωσέως όλοθρευτήν ἀποσοδούσα, βοặ. 'Αλλ' εί μή τις καὶ τούτοις μυστικός ἐνεκρύπτετο λόγος, ποίον αν, είπέ μοι, πιθανόν ἐπιδέξαιτο νοῦν, τὸ τῆ του παιδίου περιτομή τον Ιεροφάντην σώζεσθαι Μωτή του αίματος επιδείξει καταλήξαι μέν της εφόδου λοιπόν, άνασειράζεσθαι δὲ ώσπερ καὶ όπίσω χωρείν; Ούχουν (ἐπ' ἐχεῖνο γὰρ δἡ καὶ πρῶτον βαδιοῦμαι τῶν άλλων), ούχ ήρχεσεν είς σωτηρίαν τῷ μαχαρίω Μωσεί τό έχ της ίδιας περιτομής άγαθον, ήτοι χαύχημα (δείν γάρ οίμαι μάλλον ούτως είπείν). ού γάρ άνατρέψει τον θάνατον κατά παντές άδιακρίτως έρχόμενον, πονηρού τε και άγαθού, της κατά νόμον περιτομής ή δύναμις φοδεί [ίσ. σοδεί] δε και άκοντα, και άνατρέπει λυσσώντα, του νέου λαού, τουτέστι, τών είς Χριστόν πεπιστευκότων, ή έν πνεύματι περιτομή, διά της Σεπφώρας, τουτέστι της Έχχλησίας, άρι-

ὁ θείος ημίν ἐπιδέιξη λόγος. Ἐκπίπτει μὲν γὰρ τῆς Α terea duodecima : quo obscure innuitur sacrum apostolorum chorum incredulitate sua repellere, nec illorum doctrinam ullo modo gustare velle. Et hæc quidem quod ad servum attinet : Isaac vero qui natus est liber ex libera, octava die circumciditur. Liberi quippe ex libera filii, supernæ videlicet Jerusalem, assumpta octava, id est Christi resurrectione, spiritali quoque circumcisione sunt ditati, quæ eos ab omni peccato liberat, et a morte, quandoquidem a peccato 434 vindicat ex quo et per quod mors est, et ad Christi vitamtransfert. Rursus autem dissolvi mortem, et corruptionem destrui per spiritalem circumcisionem, facile reperiemus, si librum Exodi studiosius; scrutemur. Beatus quippe Moses divino jussu ad Pharaonem Ægyptiorum tyrannum missus est, denum tiaturus longa servitute liberandum esse Israelem. Profectus est igitur eo consilio. c Sed factum est in via, inquit, in diversorio, obviavit ei angelus: Domini, et quærebat eum interficere. Et assumpto Sepphora calculo circumcidit præputium alii sui: et procidit ad pedes ejus, et dixit : Stetit sanguis. circumcisionis infantis mei. Et recessit ab eo, propterea quod dixit : Stetit sanguis circumcisionis infantis mei 30. . Hic mibi patientem aurem accommoda. Mosen occidere et interficere quærit. dictus angelus, et ægre discedit ab ee indignatus. ob pueri circumcisionem quam Sepphora calculo. cum peregisset, munus suum implesse ait. Stetit. enim sanguis circumcisionis infantis mei, clamat, ut. Mosis exterminatorem arceret. Sed nisi ratio quædam mystica in his lateat, quem sensum, obsecro, capiet, quod infantis circumcisione Moses sacrorum, interpres servatur, et crudelis exterminator exhibito cruore compescitur, ac retro quodammodo vestigia flectit? Igitur, hoc enim primum omnium aggrediar, non satis fuit ad salutem beato Mosi suæ circumcisionis bonum vel gloriatio. Sic enim potius dicendum reor: non enim mortem quæ omnes. passim bonos ac malos invadit, circumcisionis legalis vis destruit : sed vel nolentem et in rabiem actam repellit ac evertit, novi populi, hoc est eorum qui in Christum crediderunt, spiritalis circumcisio, quæ per Sepphoram, id est Ecclesiam rectisσέα, και θηρίου δίκην ἐπιπηδώντα τὸν όλοθρευτήν D sime peragitur. Quomodo igitur, inquiet jure aliquis, in spiritali novi populi circumcisione Israel etiam hujus expers salvatur? Respondemus, quod ad Israelitas attinet qui noluerunt admittereresurrectionem Salvatoris nostri Christi, regnaturam fuisse mortem in perpetuum : sed postquam fideles cam susceperunt, in totam naturam resurrectionis permanasse gratiam , 435 universis quodammodo porrectam per spiritalem circumcisionem, tametsi multa resurrectionis cum in his, tum in illis differentia cernitur. Qui enim fidem Christi rejiciunt, et incredulitate sua vitæ largitorem offendunt, resurrectionis vim.

in condemnationem qui non dilexerint Christum qui justificat; sed qui resurrectionem Salvatoris. demirantur, ejusque mandata sincere observant, in resurrectionem vitæ, ut scriptum est 31, ex ea terra in qua sunt egredientur. Populus igitur in spiritu circumcisus, suum quoque bonum in incredulos porro transmittet. Ei quippe proprie resurrectionis gratia debetur : sed eam in alios transfundet, Deo totam solerti consilio naturam servare volente. Ut enim Paulus ait 21° : Sicut nos aliquando non credidimus in misericordiam Israelis, ut per illorum credulitatem gratiam per Christum lucraremur; ita et isti nunc non crediderunt in nostram misericordiam, ut et ipsi rursus misericordiam consequantur, transmittente in eos Salvatore nostro Christo per nostram sidem resurrectionis bonum. Que enim credentibus debentur, convenientius toti naturæ tribuuntur. Idcirco enim divinus quoque noster apostolus ille Paulus, resurrectionis futuræ mysterium retegens, primitias quidem Christum resurrecturum ait.31. Primus quippe resurrexit a mortuis, sed deinde, inquit, e ii qui sunt Christi, in adventum ejus 24. . Primum enim omnium resurrecturos ait eos qui conjuncti sunt ipsi per fidem, proprie ac peculiariter eis resurrectionem deberi ostendens, licet in totam naturam proprie ac vere extendatur, honitate videlicet ac misericordia Dei, cui mortem abolere placuit. Observa in signum etenim punitionis ferrum accipi solet, et lis qui sub lege castigatrice degebant convenit; sed calculo, ut scriptum est 33, quo Christus figuratur. Soliditas enim et persecta in omnibus nature Unigeniti firmitas per eum significatur. Proindeque in sanctis prophetis adamantem Christum Deus ac Pater vocabat, dicens : « Ecce ego impono adamantem in medio populi mei Israel 34.). Adamas enim hie rursus significat divinam et ineffabilem Verhi naturam adversariis nullo modo cedere posse. Sic divinus ille noster Josue, qui mortuo Mose populi dux suffectus 436 est, divino calculo purificavit filios Israel, et cum pugnandum esset in hostes, Jussit eos prius armari quodammorte superiores evadere qui jamjam pugnaturi erant. Sic autem de ipso scriptum est : c Et dixit Dominus ad Jesum : Fac tibi ipsi cultros petrinos. de petra aeuta; et sedens, circumcide filios Israel. Et fecit Jesus cultros petrinos, et circumcidit filios Israel .. Hic enim petræ nomen solidum et infractum Dei sermonem significat. Acumen autem vim cuneta penetrandi et acutissimam ejus efficaciam denotat, quandoquidem noster Paulus, ille sacris ac divinis Scripturis innutritus, « Vivum et. efficacem, et penetrabiliorem omni gladio ancipiti, a divinum sermonem appellat, e et pertingere » ifsum

tantum obtineount, ut reviviscant. Reviviscent enim A στα δή λίαν ἐπιτελουμένη. Πώς ούν, είποι τις αν, καὶ λίαν εἰχότως, ἐν τ青 τοῦ νέου λαοῦ κατά πνεῦμα περιτομή και ό ταύτης ἀπείρατος Ίσραήλ περισώζεται; Πρός δή τουτό φαμεν, ώς όσον μεν ήνεν είς το μή θελήσαι τον Ισραήλ παραδέξασθαι την ανάστασιν του Σωτήρος ήμων Χριστού, βεδασίλευκεν αν και είς το διηνεκές ό θάνατος · έπειδή δὲ οἱ πιστεύσαντες παρεδέξαντο, δι' αύτους είς δλην διέδη την φύσιν ή της. άναστάσεως χάρις, προτεινομένη τρόπον τινά τοίς όλοις διά της εν πνεύματι περιτομής εί και πολλή τις ή της αναστάσεως έν τε τούτοις κάκείνοις όρθται διαφορά. Οἱ μὲν γάρ τὸ πιστεύειν εἰς Χριστὸν ἐξωθούμενοι, και ταις άπειθείαις ύδρίζοντες του χορηγόν της ζωής, όσον είς το μόνον αναδιώναι την από της άναστάσεως χερδανούσι δύναμιν · άναδιώσονται γάρ. είς κατάκρισιν, ούκ άγαπήσαντες του δικαιούντα Χριστόν. Οἱ δὲ τῆς τοῦ Ιωτήρος ἀναστάσεως θαυμασταί, και των ένταλμάτων γνήσιοι φύλακες, είς άνάστασιν ζωής, καθά γέγραπται, της έν ήπερ είσιν εξοιχήσονται γής. Παραπέμψει τοιγαρούν ό εν πνεύματι περιτετμημένος λαδς και είς τους άπίστους έτε τό ίδιον άγαθόν. Αὐτῷ γάρ χυρίως ή τῆς ἀναστάσεως όφείλεται χάρις, παραπέμψει δε και είς ετέρους αύτην, όλην έχ τέχνης άνασώσαι την φύσιν έθελησαντος του Θεού. 'Ως γάρ ὁ Παυλός φησιν, ώσπερ ήμείς ηπειθήσαμέν ποτε τῷ ἐλέφ τοῦ Ίσραήλ, ίνα διά τῆς έχείνων εύπειθείας την διά Χριστού περβάνωμεν χάοιν · ούτω και αύτοι νύν ήπείθησαν τῷ ήμετέρι. έλέει, ίνα και αυτοί πάλιν έλεηθώσι, παραπέμποντος. autem Sepphoram filium ferro non circumcidere: c και είς αύτους του Σωτήρος ήμων Χριστού διά τής. ήμετέρας πίστεως το έχ της άναστάσεως άγαθόν. Τά γάρ τοίς πιστεύουσι γρεωστούμενα, πρεπωδέστερον όλη δωρείται τή φύσει. Διά γάρ τοι τούτο καλ ό θεσπέσιος ημέν ἀπόστολος Παύλος, τὸ περί τῆς ἐσομέ-. νης αναστάσεως αποκαλύπτων μυστήριον, απαρχήν μέν τον Χριστον αναστήσεσθαι λέγει. Και γάρ δή και εγήγερται πρώτος έκ νεκρών, άλλ' έπειτα, φησίν, οί του Χριστού, εν τή παρουσία αύτου. Πρά γάρ των άλλων άπάντων τούς οίχειωθέντας αύτῷ διά. πίστεως διαναστήσεσθαι λέγει, χρειοστουμένην αύτοζς δή μάλιστα χυρίως τε καὶ ίδικῶς ἐπιδεικνύων τήμ. άνάστασιν, εί και είς δλην διικνείται την φύσιν, έξ άγαθότητος δηλονότι και φιλανθρωπίας του παντελώς καταργήσαι τον θάνατον έθελήσαντος Θεού. modo circumcisione, gnarus haud aliter posse D Επιτήρει δέ δπως οὐ σιδήρω περιτέμνει το παιδίου. ή Σεπφώρα (καλαστής γάρ ὁ σίδηρος, καλ τοίς θπό νόμον του χολάζοντα πρέπων), άλλά ψήφω, καθά γέγραπται, νοουμένη είς τύπον Χριστού. Το γάρ άθραυστον και στερεύν εφ' άπασι της του Μονογενούς φύσεως διά τούτου σημαίνεται. Τοιγάρτοι και άδάμαντα τον Χριστον ο Θεός και Πατήρ εν άγιοις προφήταις άπεκάλει λέγων : « Ίδου έγω έντάσσω άδάμαντα είς μέσον λαού μου 'Ισραήλ, » Το γάρ μηδαμόθεν είκειν τοίς άντιπίπτουσι δύνασθαι την θείαν τε και άρφητον του Λόγου φύσεν, ώς εν σχήματι πάλιν ὁ ἀδάμας ἡμίν σημαίνει. Ούτω δὲ ἡμίν καὶ ὁ θεσπέσιος Ίησοθς, μετά την Μωσέω; στρατηγίαν, καὶ

³¹ Joan. v, 29. ³¹ Rom. x1, 50, 51. ³³ I Cor. xv, 20. ³¹ I Thess. iv, 14. ³³ Exod, iv, 25. ³⁴ Amos vii, 8. ²⁸ Josue v, 2, 3.

ψήφω τη θεία καθαρούς άπετέλει τούς υίους Ίτραήλ. και έπείπερ της των πολεμίων χειρός κατεξανίστασθαι χρήν, προεξοπλίζεσθαι τρόπον τινά διά τής περιτομής εδ μάλα διεχελεύετο, ούχ έτέρως Εσεσθαι του πίπτειν άμείνους, και θανάτου κρείττονας, τούς όσον οὐδέπω μαχομένους, εἰδώς. Γέγραπται δὲ οῦτως περί αύτου · ε Και είπε Κύριος τῷ Ἰησου · Ποίησον σεαυτώ μαχαίρας πετρίνας, έχπέτρας άχροτόμου, καλ καθίσας περίτεμε τους υίους Ίσραήλ. Και εποίησεν Ίησοῦς μαχαίρας πετρίνας, καὶ περιέτεμε τοὺς υίοὺς Υσραήλ.» Έν γάρ δή τούτοις ήμίν το μέν της πέτρας δνομα, το clovel πεπηγός τε και άθραυστον τοῦ θεού λόγου. τό δε λεγόμενον ακρότομον, την εν τώ χαθιχνείσθαι λεπτώς είς άπαντα δύναμιν, χαὶ την όξυτάτην ενέργεαν αύτου δηλοί, έπει και Παύλος Β ήμίν, ό τοίς ἱεροίς τε καὶ θείοις ἐντεθραμμένος Γράμματι, ε Ζώντα καλ ένεργον, καλ τομώτερον όπερ πάσαν μάχαιραν δίστομον τον θεξον άποκαλεζ λόγον, διιχνείσθαί τέ φησιν αύτον άχρι μερισμού ψυχής καλ πνεύματος. > 'Ο δέ ούτως λεπτός και τομός, έν χαρδίαις ταίς ήμετέραις διά του ίδίου χαθιχνούμενος πνεύματος, άπαλλάττει μέν άπάτης άκαθαρσίας. περιτεμών δέ, ώς ούχ έστιν είπειν, τά έφ' οίς έσμεν της εσχάτης βδελυρίας ανάπλεφ, και άμιόμους και άγίους έργάζεται. "Ορα γάρ μοι διαφανεστάτην έν τούτοις την της: άληθείας είχονα. "Εστι γάρ ὁ μέν περιτέμνων Ίησοῦς, οἱ δὲ ὑπομένοντες τοῦτο παρ' αύτου, πάν παιδίον νέον, χαθά γέγραπται, δστις ούχ πτίων εκδεδημηκότες, της άπειθείας όψώνιον την θείαν είχον όργην, και πολυειδής αύτους κατά την ξρημον έξεδέχετο κάλασις, δόξαν είκότως τῷ πανάγνω θεψ μή είσαγαγείν αύτούς είς την γην, ην ώμοσε τοίς πατράσιν αὐπῶν. Οἱ δὲ αὕ μετ' ἐχείνους τῶν της απειθείας εγκλημάτων ελεύθεροι, τύπον ανεπλήρουν του νέου λαού, ώς και την έν πνεύματι περιτομήν διά Χριστοῦ λαμδάνειν, κατοιχομένου πρός ἀπώλειαν, καθάπερ άρτίως ελέγομεν, τοῦ άρχαίου και πρώτου λαού, τουτέστι τού Ίσραήλ. Περιτέμνεταί γε μήν ὁ εύγενής και νέος λαός. Ίησοῦ διατάττοντος πέραν του Τορδάνου, καθά γέγραπται. Εχει γάρ ούτω καὶ τὰ ἐκ τῆς ἀληθείας θεωρούμενα. Δεξόμεθα γάρ οὐδαμῶς την διά ποῦ πνεύματος έν άλλ' ἐπέχεινα γεγονότες τῶν ἀγίων ὑδάτων. Έπειδή δὲ περιετμήθη πᾶς ὁ λαὸς διὰ προστάγματος Ίησοῦ, τὸ ἐκ τοῦ πράγματος εὐθὺς ἀνακαλύπτει χρήσιμον ό νομοθέτης, καί φησι πρίς του άγιον Ίησουν. • Εντή σήμερον ήμέρι άφειλον τον όνειδισμόν Αίγύπτου άφ' ύμων. > Έπλ τίσιν ούν άρα τον Ίσραήλ ώφελεϊσθαι δώσομεν; ή ποίον αὐτον ονειδισμόν άφαιρεθηναί φαμεν; Την δουλείαν δηλονότι, και τό εξ άσθενείας έτοιμον είς πλεονεξίαν, και προσέτι πόνους, τούς έπὶ πηλώ καὶ πλινθεία. Όρας όσων ἀπαλλάττει κακών τῆς ἐν πνεύματι νοουμένης περιτομής ή δύναμις. Έξέλχει μέν γάρ τῆς τοῦ δια-

την έχείνου τελευτήν είς ήγεμονίαν χεχλημένος. A ait, « usque ad divisionem anima ac spiritus 34. » Qui cum tam acutus et penetrans sit, et pertingat usque ad nostrum spiritum, omni quidem nos impuritate liberat, et inessabili ratione circumcisis iis quæ nos summa exsecratione replent, sanctos et immaculatos efficit. Vide enim clarissimam in his, quæso, veritatis imaginem. Josue quippe circumcidit : circumciduntur autem ab eo omi nati, ut scriptum est 37, qui nesciunt hodie bonum aut malum. Qui enim ex Ægypto recesserant incredulitatis stipendium divinam iram habuerunt, variisque pœnis excepti sunt in deserto, cum sanctissimo Deo visum esset in terram eos non introducere, quam juravit patribus corum. Qui autem post eos incredulitatis crimine liberati sunt, novi populi typum impleverunt, ut et spiritalem circumcisionem per Christum susciperent, in exitium prolapso, ut modo dicebamus, vetere primoque populo, Israelitarum videlicet. Circumciditur porro nobilis et novus populus Josue mandato ultra Jordanem, ut scriptum est 36. Ita se quippe ratio veritatis habet. Cordis enim spiritalem circumcisionem nequaquam suscipiemus, nondum Jordane trajecto, sed ultra sanctas undas positi. Postquam autem jussu Josue circumcisus est populus universus, utilitatem rei legis auctor aperit, 437 et ad sanctum Josus. insit : c In hodierna die abstuli opprobrium Agypti a vobis 39. . Quibus igitur in rebus Israelem auxilium suscepisse fatebimur, aut quodnam opοίδε σήμερον άγαθον ή κακόν. Οι μεν γάρ της Αίγυ- C probrium ablatum dicemus? Servitutem nimirum. et instrmitatem vi et injuriæ expositem, præterca luto lateribusque fingendis labores. Vides quantis. malis liberat spiritalis circumeisionis vis ac ratio. Animam hominis diaboli manu eripit, peccato quodi in nobis dominatur liberam ac immunem reddit, et quavis malorum dæmonum tyrannide superiorem efficit. Sed et a luto atque lateribus eam vindicat. Non enim eam carnis voluptatibus amplius inquipari, aut terrenis laboribus immisceri patitur, sed morte et corruptione liberat ; nec ea tantum prestat circumcisio, sed nos præterea naturæ divinæ consortes to per Salvatoris nostri Christi participationem reddit. Subjungit enim Illius libri auctor. filios Israel fecisse Pascha quartadecima die mensis. χαρδία περιτομήν, ούπω διαδιδασθέντες Τορδάνην, D et comedisse de frumento terræ azyma, et nova. Non enim aliter participibus esse licet Agni veri, qui tollit peccatum mundi, sed neque azymum et, novum evangelicæ prædicationis cibum reperire, non prius trajecto mystico Jordane, et suscepta. vivi sermonis circumcisione, et nisi opprobrium, Ægypti, hoc est animæ labem prius absterserimus, eo quo jam exposuimus modo. Deum sutem exse-. crari eum qui nondum circumeisus sit, ut opprobrio et omni impuritate plenum, non quod carnem exsecretur, quam condere dedignatus non est, sede vitiosis voluptatibus sane adbuc totum, ut ita loquar, hominem, et in solidum mancipatum, rursus;

^{34.} Hebr. 1v, 12. 37 Josue v, 5. 38 Ibid. 30 Ibid. 9. 11 Petr. 1, 4.

agnoscemus, cum ad sanctum Mosen et Aaron ita A δόλου χειρός την τοῦ ἀνθρώπου ψυχήν, ἐλευθέραν loqui comperiemus: « Hæc est lex ipsius Pascha. Omnis alienigena non comedet de eo: et omnem famulum, vel argento emptum circumcides eum: et tunc comedet de eo 11. . Alienigenam quippe prorsus arcet, eum qui nondum per fidem Christo conjunctus est significans : eum autem qui peccato servit, et diabolo quodammodo mancipatus est, si prius circumcisus sit et purgatus, sacras attingere carnes opportune tunc sinit. Puri enim pure Christi participes erimus, juxta illud quod in 438 ecclesiis concinne decantatur, Sancta sanctis. Æquum enim et consentaneum est, ut, cum Salvator noster Christus pro nobis mortuus sit 49, neque legalibus nos aspersionibus, sed suo sanguine purificaverit, ei quoque nostram vitam consecremus, ac instar justi debiti ei, non nobis, vivamus, ac animarum nostrarum integram consecrationem ad sanctifica. tionem retribuamus. Quod enim pretiosus sanguis et mors qui pro omnibus mortuus est Christi, cum ab omni malo nos liberarit, tum circumcisionem spiritalem nobis conciliarit, per quam supremo Deo conjungimur, ex hoc etiam rursus loco videbimus. Scriptum enim est de successore Mosis, Josue nimirum, quiddam bujusmodi: e Et factum est post illa, et mortuus est Jesus filius Nave servus Domini, centum decem annorum. Et sepelierunt eum ad fines sortis ejus. Ibi posuerunt cum eo, in monumento, in quo sepelierunt eum ibi, cultros petrinos in quibus circumcidit filios Israel 45. > Sepultus enim est mortuus beatus Josue, et defixi sunt apud monumentum cultri qui adcircumcisionis typum servierant : ut hinc rursus intelligamus mortig Salvatoris nostri Christi spiritalis circumcisionis gratiam inhærere, omnium nobis cœlestium bonorum conciliatricem atque parariam. Intelligemus itaque illam in octava die circumcisionem, nibil Judaicum sentiendo, spiritalem esse purificationem, in fide et resurrectione Christi, peccati cujusvis depulsionem, mortis et corruptionis destructionem, conciliatricem sanctitatis et conjunctionis cum Christo, libertatis imaginem, samiliaritatis cum Deo viam et januam. Satis itaque hactenus spiritalium observationum capita distinctis cum convenientem unicuique dissertationem fecerimus : dicendum superest, quam ob causam spiritalis ipsa circumcisio honori quoque Sabbati quodammodo prævaleat. Circumcisio enim suscipitur etiam in Sabbato, legem de cessando in die Sabbati nihil metuens.

και άνειμένην της τυραννούσης έν ημίν άμαρτίας άποτελεί, και πλεονεξίας άπάσης τής έκ πονηρών δαιμόνων άμείνω δειχνύει. 'Αλλά καὶ πηλού καὶ πλινθείας άνίησιν. Ού γάρ έτι μολύνεσθαι ταζς τζς σαρχός ήδοναζς, ή τοίς περί γην έγχαταφύρεσθαι πόνοις έξ, έλευθεροί δε και θανάτου και φθοράς · και ούχ έν τούτοις όλα τὰ έχ τῆς περιτομῆς, άλλά χαὶ θείας φύσεως άποτελεί κοινωνούς διά μετοχής του Σωτήρος ήμων Χριστού. Έπισυνάπτει γάρ τοίς είρημένοις ὁ τοῦ βιδλίου συγγραφεύς, ὅτι καὶ ἐποίησαν οί υίοι Ίσραήλ το Πάσχα, τή τεσσαρεσκαιδεκάτη ήμέρα του μηνός, και εφάγοσαν άπό του σίτου τῆς γής, άζυμα και νέα. Ου γάρ Εστιν έτέρως δύνασθαι μετασγείν του 'Αμνού του άληθινου, του αίροντος την άμαρτίαν τοῦ χόσμου, άλλ' οὐδὲ τὴν ἄζυμόν τε καὶ νέαν των εύαγγελικών κηρυγμάτων εύρέσθαι τροφήν, μή προπαρελθόντας μέν τον μυστικόν Τορδάνην, τήν δὲ ἐχ τοῦ ζῶντος λόγου λαβόντας περιτομήν, καὶ προαποτριψαμένους τρόπον τινά, καθάπερ κηλίδα ψυχικήν, τον όνειδισμον Αίγύπτου, κατά τον άρτίως ημίν διερμηνευθέντα τρόπον. "Οτι γάρ ώς δνειδισμού καὶ ἀκαθαρσίας ἀνάμεστον ἀπάσης, τὸν οδπιο περιτετμημένον καταμυσάττεται Θεός, ού την σάρκα βδελυττόμενος, ήν ούχ άπηξίωσε δημιουργείν, άλλλ τον ταίς είς το φαύλον ήδοναίς ύγιως έτι και όλοχλήρως, ίνα ούτως εξπωμεν, έχοντα διά το μηδέν άποδαλείν, διαγνωσόμεθα πάλιν, δταν εύρωμεν λέγοντα πρός τον άγιον Μωσέα, και τον 'Ααρών . ε Ουτος ὁ νόμος τοῦ Πάσχα. Πᾶς άλλογενής οὐχ ἔδεται άπ' αὐτοῦ, καὶ πάντα οἰκέτην τινὸς καὶ ἀργυρώνητον περιτεμείς αύτον, και τότε φάγεται άπ' αύτου. > Έξείργει μέν γάρ παντελώς τον άλλοφυλον, τὸν οῦπω διὰ πίστεως προσοιχείωθέντα Χριστῷ διὰ τούτου δηλών τον δέ γε τη αμαρτία δουλεύοντα, καί τῷ διαδόλῳ τρόπον τινά καταπεπραμένον, προπεριτμηθέντα και προκεκαθαρμένον των Ιερών άπτεσθαι χρεών εύχαίρως δη λίαν έφίησι τότε. Καθαροί γάρ μάλλον καθαρώς μεθέξομεν του Χριστού, κατά τὸ έν ταῖς Ἐχχλησίαις εὐρύθμως ἀναφωνούμενον, Τὰ ἄγια τοῖς ἀγίοις. Καὶ γὰρ ἦν ὅντως δίχαιόν τε καὶ πρέπον, ἀποθανόντος ὑπὲρ ἡμῶν τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν Χριστού, καὶ οὐ τοῖς κατὰ νόμον ἡμᾶς περιβραντηρίοις χαθαρίσαντος, άλλ' αίματι τῷ ίδίφ, καὶ ἡμά; undique collegimus : quibus in duo, ut par erat, η αὐτῷ τὴν ίδιαν άναθείναι ζωήν, καὶ ὡς ἐν τάξει διχαίων δφλημάτων χαταθέσθαι λοιπόν το μή πολιτεύεσθαι μέν έαυτοίς, άντιδιδόναι δὲ ώσπερ τὴν όλοσχερῆ πρός άγιασμόν άφιέρωσιν των ήμετέρων ψυχών. "Οτι γάρ ήμας το τίμιον αίμα και ο θάνατος του ύπερ πάντων αποθανόντος Χριστού, και παντός διέσωσε κακού, καλ της εν πνεύματι περιτομής γέγονε

πρόξενον, δι' ής τὸ συνάπτεσθαι τῷ ἐπὶ πάντας Θεῷ κερδαίνομεν, κὰν τούτῳ πάλιν ὀψόμεθα. Γέγραπται γάρτιτοιοῦτο ἐπὶ τῷ μετὰ Μωσέα γεγονότι στρατηγῷ, φημίδε πάλιν Ίησοῦ τῷ τοῦ Ναυῆ· « Καὶ εγένετο μετ' έκείνα, και ἀπέθανεν Ίησοῦς ὁ υίὸς Ναυῆ δοῦλος Κυρίου έκατὸν δέκα ἐτῶν. Καὶ ἔθαψαν αὐτὸν προς τοϊς όριοις του κλήρου αύτου. Έκει έθηκαν μετ αύτου είς μνημα, είς δ έθαψαν αύτον έκει, τλς μαχαίρας τάς πετρίνας, εν αίς περιέτεμε τοὺς υίοὺς Ίσραήλ. "Εθάπτετο μεν γάρ τεθνεώς ὁ μαχάριος "Ιησούς ... παρεπήγνυντο δε χρησίμως αι μάχαιραι τῷ μνημείω, πρὸς τὸν τῆς περιτομῆς ὑπουργήσασαι τύπον 'ίνα

⁴¹ Lxod. x11, 43, 41. 42 Rom. v, 9. 13 Josne xxiv. 29 sqq.

πάλιν ήμεζο διά τούτου συνώμεν, ότι τῷ θανάτψ τοῦ Σωτήρος ήμων Χριστοῦ τῆς ἐν πνεύματι περιτομῆς παραπέπηγεν ή χάρις ή πάντων ήμιν των ούρανίων άγαθων προμνήστρια. Έκληψόμεθα τοίνον την έν όγδόη περιτομήν, Ἰουδαϊκόν νοούντες ούδεν, την διά πνεύματος κάθαρσιν, εν πίστει και άναστάσει Χριστου, πάσης άμαρτίας ἀποδολήν, θανάτου και φθοράς άναίρεσιν, πρόξενον άγιασμου και οίκειότητος της είς Χριστον, ελευθερίας είχονα, της προς Θεον οίχειώσεως όδον τε και θύραν. "Αλις μέν οδν ήδη των επί τούτοις πανταχόθεν ήμιν ήρανισμένων θεωρημάτων πνευματικών, διηρημένοιν δε, ώς είκδς, τοίν δυοίν χεφαλαίοιν, έχάστω τε τον αυτώ πρέποντα διηντληχότες λόγον λείπον αν είη και χρεωστούμενον είπειν, ότου δή χάριν της περιτομής το χρήμα το πνευματικόν κατανεανιεύεται πως και τής τοῦ Σαδδάτου τιμής. Δεκτή γάρ ή περιτομή και εν Σαδδάτω, τον επ' αυτώ της άργιας ου καταφρίττουσα νόμον.

δατισμού την έχ φαυλότητος άπάσης βαστώνην τε και άργίαν, και την άπο της άμαρτίας σχολήν, σημαινούσης δε πάλιν της έν πνεύματι περιτομής ούδεν παρά ταύτα έτερον (ώς εν εξηλλαγμένω τρόπω το γάρ, οίμαι, των περιττών ἐπιθυμιών ἀπαλλάττεσθαι, καὶ ήδονῆς τῆς πλείονος, τὴν ἐχ φαυλότητο; ἀργίαν ώδίνειν διαφανώς) · ούχ όπως κατ' οὐδένα παραλύουσαν τρόπον τὸν ἐπὶ τῷ Σαδδάτω νόμον την περιτομήν εύρησομεν, άλλ' ήδη και συνασπίζουσαν, και είς ενα και τον αύτον μονονουχί και συνθέουσαν λόγον, και ότι προσήχεν άργειν, και άνεισθαι φαυλότητος άναφανδόν άγορεύουσαν, ώς είναι ταυτόν άμφότερα, τό τε περιτέμνεσθαι λέγω, και το άργειν εν Σαββάτφ, χαθόσονπερ άν τις άριστά γε ποιών ὑπολάδοι, κατά την έξ άμφοιν είς ένα σχοπόν συνδρομήν. Ού γάρ Β δήπου τῷ παχεί τῆς ἱστορίας προσεδρεύσομεν τύπφ, προσδαλούμεν δὲ μάλλον πνευματικώς τοίς λογίοις του Πνεύματος. Ούχουν άκατηγορήτως και εν Σα6δάτω το έχ της περιτομής εἰσδήσεται χρήσιμον, έπει κατά την του Σωτήρος φωνήν, βεδηλούσιν οί ίερεις έν τῷ ναῷ τὸ Σάδδατον Ιερουργούντες έν αύτῷ, καὶ τῶν συνήθων οὐ καταλήγοντες, καὶ ἀναίτιοί είσιν, ώς αὐτὸς αὐτοῖς μεμαρτύρηκεν ὁ Κριτής, εύ δή μάλα και λίαν είκότως. "Εργων γάρ ιερών και των όσα το Θείον εύφραίνει ποίος αν γένοιτο καιρός, ότι προσήχεν ήμας αποσχέσθαι λέγων; τὸ δὲ καταλήγειν τῆς ἐν εὐσεδεία σπουδῆς κατά τίνα χρόνον οὐκ ἐπιζήμιον; Φαυλότητος ούν άρα, και μόνης τῆς βδελυράς άμαρτίας άξιεπαινετωτάτην έχει κατάλυσιν καί άνακωχήν ή κατά το Σάββατον άργία, διακωλύει δὲ C ούδαμῶς έργοις μεν εφήδεσθαι τοῖς ἱεροῖς, ὅπερ δ' αν οίηται τις πρός ώφέλειαν έσεσθαι τή οίχεια ψυχή, τούτο καλ λίαν έπείγεσθαι περαίνειν όρθως άνεγκλήτως έφίησι. Τούτο δ' αν ίδοις αύτο και έν τή δυνάμει τής περιτομής είσχεχομισμένον το χρήσιμον. Έν γάρ τῷ τὰς είς τὸ φαῦλον ἡδονὰς ἀποτέμνειν, ἀργίας μέν της είς άμαρτίαν όρᾶται γένεσις, λατρείας δὲ της έν πνεύματι καὶ πολιτείας της ἱερωτάτης άργή. 'Αλλ' ή γε διαφορά μιχρά μέν έν τούτοις, άναγχαία δ' ούν όμως. Το γάρ άμφω μή έν έδδόμη τελείσθαι προστάττειν, μήτε μήν εν όγδόη τυχόν, ότι διέσταλταί πως, δ έφ' έχάστω λόγος δίδωσιν έννοείν. 'Αλλ' έχει τινά καὶ τοῦτο διάνοιαν οὐκ ἄκομψον, ώς γέ μοι φαίκαι φαυλότητος άποδολή. Ήρεμεί γάρ πολλάκις έν ήμεν τὰ πάθη, τῆς μὲν διανοίας ούχ ἔξωθεν ὅντα

Κατασημαίνοντος τοίνυν, του μέν εν εδδόμη σαδ- Α Cum ergo septimæ diei sabhatismus cessationem et relaxationem ab omni nequitia et olium a peccato significet, rursus autem spiritalis circumcisio nihil aliud quam hæc ipsa tanquam alio modo designet : majoribus enim cupiditatibus 439 ac pluribus voluptatibus liberari, cessationem a vitio manifeste parere arbitror; non tantum circumcisionem nullo modo Sabbati legem evertere comperiemus, sed eam juvare, et in unam eamdemque propemodum rationem concurrere, palamque docere a nequitia cessandum esse, adeo ut unum idemque sint hæc duo, circumcidi nimirum et cessare in Sabbato, quatenus ad unum scopum tendere rectissime censeri queunt. Non enim crassiori historiæ typo inhærebimus, sed Spiritus oracula spiritaliter potius attendemus. Itaque circumcisio utiliter etiam fit in Sabbato; nam juxta Servatoris vocem, sacerdotes in templo Sabbatum violant, in eo sacra facientes, et consueta facere non cessantes, et sine crimine sunt, ut ipse ille judex eis jure merito protestatus est 44. Quodnam enim tempus est in quo cessare a bonis Deoque gratis operibus abstinere debeamus? aut quo tempore a pietatis studiis impune cessare possumus? Otium igitur illud Sabbaticum maxime laudabilem nequitiæ et exsecrabilis peccati cessationem continet, sed nequaquam nos sanctis operibus oblectari prohibet, et quod animæ adjumento fore censueris, id te recte aggredi inculpate concedit. Id vero utilitatis in ipsa quoque circumcisionis virtute videre licet. In præcidendis enim voluptatibus improbis, initium quidem est cessationis in peccatum, sed spiritalis et sanctissimæ conversationis primordium. Verum exigua in his est differentia, nihilominus necessaria. Nam quod ambo nec septima nec octava die perfici jubet, distinctam esse quodammodo utriusque rationem significat. Sed et hoe non inelegantem habet, ut mihi videtur, intellectum. Cessare enim a peccato nondum plane est abjicere peccatum. Sæpe enim sedantur in nobis perturbationes, non tamen extra animum sunt penitus, sed sobria ratione ceu freno quodam ac præterea præ exercitationis laboribus ad invitam quietem adiguntur. Excutere vere perνεται. Το γάρ άργησαι φαυλότητος, οδπω πάντως έστι D turbationem, quoad homini convenit, aliud utique. est ab ipso et 440 majus quiddam quam a perturbatione cessare. His ita statutis, cogitandum

est demum nos perturbationes aut voluptatis pec- Α κατά τὸ πάντη · λογισμῷ δὲ τῷ σώφρον, καθάπερ nem significatur, nisi ab actu peccandi prius cessemus, et motus animi ad pecestum tendentes velut in quiete et otio sistamus. His enim quasi gradibus quibusdam utentes ad id, quod maius et superius est ascendemus, integram scilicet perturbationum resectionem. Sed a perturbatione quidem cessare, ex ils est quæ in nostra potestate sita videntur; cessabimus enim a malo si nostram voluntatem ad meliora ferri sinamus : perturbatione vero liberari, opis certe non est nostre, sed Christo revera conveniens opus, qui passus est pro nobis, ut omnia quoque ad vitæ novitatem reformeret 15. Proindeque octavam diem circumcisio merito nacta est, tempus nobis resurrectionis quo renovandi sumus, ita ut loquar, significans : septimam vero quæ ei retro proxime conjuncta est, cessatio. A tergo enim quodammodo relinquitur, et aliquantum distat ab integra perturbationum resectione, temporaria et voluntaria cessatio.

κείται βραχύ της όλοχλήρου των παθών άποτομής, ή πρόσχαιρός τε και κατά θέλησιν άργία.

cata non prius abjecturos, quod per circumcisio- τινί χαλινώ, περιενεχθέντα βιαίως είς απάδουσαν αύrois hourian, alla nal rois els doungen movers nal ούχ επόντα παραχωρεί[ν]. Το δε άποσείσασθαι πάθος, δσον ανθρώπω πρέπει, πάντως γε δήπου και έτερον דו המף באבועה בסדו, אמו שאני דו עבולסט המף של מףγήσαι πάθους. Διεσκευασμένων δὲ ούτω τῶν ἐπὶ τούτοις λόγων, προσήκει λοιπόν έννοεϊν, ώς οδ πρότερου έπὶ την τῶν παθῶν, ήτοι τῶν ἐξ ἡδονῆς πταισμάτων, ήξομεν αποδολήν, δ και διά της περιτομής σημαίνεται, μή ούχι της κατ' ενέργειαν δραστικής κακία; προκαταλύοντες, και Ιστώντες ώσπερ είς άργίαν τά είς πλημμέλειαν τρέγοντα του νου χινήματα. Βαθμώ γάρ ώσπερ τινί τότε τῷ τοιούτω γρησάμενοι, καί προσέτι μείζον και ύπερτερούν βαδίως άναθησόμεθα [ίσ, αναδη σόμεθα], την όλοσχερή φημι τών παθων άποτομήν, 'Alla το μεν αργήσαι πάθους, έχει τινά mojban ton naj ed, thin nejagar gonein . natayt comen γάρ του κακού τοίς άμείνοσι των ίδιων θελημάτων ξπιδιδόντες την φοπήν το δὲ ἀπαλλάττεσθαι πάθους, ούχι πάντως έφ' ήμιν, έργον δ' αν είη πρέπον δντως

Χριστῷ τῷ παθάντι ὑπὸρ ἡμῶν, ενα καὶ πάντα ἀναρρυθμίση πρός καινότητα ζωής. Διά τοι τοῦτο τὴν μέν όγδόην ή περιτομή πρεπόντως άπακληρώσατο, τον άνακαινιστήν, ίν' ούτως είπω, τής άναστάσεως είσχομίζουσα χαιρόν γείτους δε την έπίσω βραχύ, την εδδόμην, ή άργια. Λείπεται γάρ πως, και όπίσω

* Rom. xu. 2.

ΚΕΦΑΛΑΙΑ ΤΑ ΕΝ ΤΩ ΠΕΜΠΤΩ ΒΙΒΑΙΩ.

CAPITA

QUÆ IN LIBRO QUINTO CONTINENTUR.

- . Quod non horis, ut perperam Græci sentiunt, necessitate quadam res humana subjects sint, sed voluntate nastra feramur in bonum sive malum; et quod Dei nutu gubernemur.
- 11. Quod post Servatoris crusem et tempus resurre-cionis a mortuis firmiter in nobis Spiritus aanctus inhabitaverit.
- 111. Quod nee Judworum robore, nec aliorum ulla vi adaetus mortem in cruce sustinuerit, sed ipse ultro pro nobis cam pertulerit, ut omnes aer-
- IV. Quod secundum naturam sit Filius nequaquam creaturis similis quoad substantia rationem.
- V. Quod minor non sit Deo ac Patre Filius, virtute et sapientia, sed ipsamet potlus sapientia et pirtus ejus.
- A'. "Ort narà Ellhrim duadeic baorolac, ob τούς ώρους ώς έξ ἀνάγωης θπόνειται τὰ καθ' ημός, ἀλλ' ἐχ προαιρέσεως ἰδίας ἐπί τε τὸ ἀγο-θόν καὶ τὸ ἐγαντίον ἐρχόμεθα, καὶ ὅτι τοῖς τοῦ Θεοῦ νεύμασι διοικούμεθα.
- θεού τεύματί διοικούμεθα.
 Β. Ότι μετάτον τοῦ Σωτήρος σταυρόν κατά την έκ γεκρών ἀναβίωσιν ένωκίσθη καγίως ήμιν
- τό άγιον Πτεύμα. . Ότι ου της Τουδαίων Ισχύος έργον ήν το ελί σταυρώ πάθος, ουθέ έκ της τινων πλεον-εξίας ἀπέθανεν ο Χρωτός, άλλ αυτός έκων υπέρ
- ήμων τούτο πέπονθεν, Ινα πάντας διασώση. . Ότι πατά φύσιν έστιν ό Υίὸς, τῆς πρὸς τὴν πτίσιν όμοιότητος άνφχισμένος παντελώς, δσον
- κτίσιτ όμοιότητος ἀτφεισμέτος παττελώς, δσον εἰς οὐσίας λόγον.
 "Ότι οὐε ἐλάττων ἐν δυνάμει καὶ σορία τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρὸς ὁ Υἰὸς, μάλλον δὲ αὐτοσορία καὶ δύναμις αὐτοῦ.

ΕΙΣ ΤΟ ΚΑΤΑ ΙΩΑΝΝΗΝ ΕΥΑΓΓΕΛΙΟΝ ΒΙΒΛΙΟΝ ΠΕΜΠΤΟΝ.

IN . JOANNIS EVANGELIUM LIBER QUINTUS.

Elegor cor treç ex tur 'Isposolujutur Oby A cotés éster or satovoir dassteiras;

Εορτής οδσης της κατά νόμου Σκηνοπηγίας κατωνομασμένης, και εξ άπάσης, ώς Επος είπειν, της παροικίδος συνδεδραμηκότων Ιουδαίων είς Ίεροσόλυμε (τούτο γάρ ήν τῷ νομοθέτη δοχούν), την πρός άπαντας διδασκαλίαν εποιείτο Χριστός. Οδ γάρ δήπου μόνοις προσελάλει τοῖς ἀστιχοῖς. Οὐχοῦν ἀνάγχη ζητείν τόν γε όλως χρηστομαθή και φιλήκουν, τί τὸ πεπεικός του θείου εύαγγελιστήν, την μέν άλλην άπασαν των 'Ιουδαίων άγελην σιωπώσαν είσάγειν, Ίεροσολυμίτας δὲ μόνους τῶν ἐπὶ τούτφ προσάψαι λόγων. τί δὲ ἄρα διεσκεμμένοι, καὶ καθ' ἐαυτούς ἐνθυπορίπελοι εφ τοιαρέφ φασιλ. ελέλπα λφό εφ γολή περιτέθειται. Βαθύ τι τοιγαρούν πρός τούτον έρούμεν. Β Ούχ εὐαρίθμητα κατά τὸ ἄστυ σημεία πεποιηκότος του πάντων Σωτήρος ήμων Χριστού, συχνότερον δέ τοις Ίεροσολύμοις ενδιατρίδοντος, ὑποπείθοντος δέ πως, ηρέμα βαδίζουσιν είς το λοιπον θελήσαι πιστεύειν αύτῷ τῶν κατά τὸ ἄστυ τινὸς, άλλ' ούτε γυμνώς, ούτε μήν έλευθέρως άγαπαν άπετέλμων, των ήγουμένων καταπτοούμενοι θράσει, καί πρός δέος ἐπιτιμίου σύχ ἐξ ἐπιδουλῆς συνωθούμενοι. Τούτο γάρ εδήλου σαφώς εν τοίς ήδη παρφιχηκόσιν είρηκως ο μακάριος εύαγγελιστής, εν παρβησία μηδένα λαλείν περί αὐτοῦ διά τὸν φόδον τῶν Τουδαίων. Τουδαίους γάρ έν τούτοις τους ήγουμάνους αποκαλεί λοιπον, κατοχνήσος, ως γ' έμοι φαίνεται, τοίς ούτως ἀπεγνωσμένοις την των ήγουμένων έπωνυμίαν χαρίζεσθαι. Παρρησιαζομένου τοιγαρούν του Σωτήρος ήμων Ίησου Χριστού, και ταζέ των άρχόντων άπονοίαις έπιπηδώντος εὐτόνως, διελέγχοντός τε, και μάλα σαφώς, ώς οδδείς μέν αδτοίς του νομοθέτου λόγος, έπι δε το δοχούν έκαστοι και λίαν εύπετως αποκλίνοντες, και είς το φονάν απερισκέπτως ώς έπὶ μηδενί των φαύλων έξωλίσθουν, ύπομένοντός τε των άηδων έπι τούτοις ούδεν παρ' ων ήν είκος ὑποστήσεσθαι τὰ δεινά, αὐτό δή τοῦτο πρός απόδειξιν και πληροφορίαν της ενούσης αὐτῷ θεοπρεπούς εξουσίας Γεροσολυμίται λαμβάνουσι, καὶ τοίς ήδη προτεθαυμασμένοις προσθήχην ώσπερ τινά καὶ τοῦτο δεχόμενοι, καὶ τοῖς προλαδοῦσιν ἐπισωρεύοντες, θερμοτέροις λοιπόν τοίς χινήμασιν έπὶ τὸ

441-42 VII, 23. Dicebant ergo quidam ex Hierosolymitis: Nonne hie est quem quarunt interficere?

Cum festum esset quod Scenopegia secundum legem nuncupatum est, et ex ompi, ut verbo dicam, circumjacente regione Hierosolymam Judæi convenissent, sie enim a legislatore constitutum erat, Christus universos edocebat: non enim solis urbicis verba faciebat. Quapropter quisquis est discendi audiendique cupidus, quærat necesse est quid instigarit divinum evangelistam, ut aliam gnidem omnem Judworum multitudinem silentem inducat, solos autem Hierosolymitas isthæc lequentes: aut quid porro consilii habeant ac versent in sese dum bæc aiust: Agura enim est in his verbis. Altius igitur aliquid el respondebimus. Cum Servator noster Christus innumera propemodum signa fecisset in urbe, et frequentius Hierosolymis versaretur, eosque quodammedo persunderet, sensim eo deducti sunt ex urbe nonnulli, ut ei de cætero crederent; sed nec aperte nec libere 443 acquiescere dicenti audebant, principum ferocitate perterriti, ac pænæ metu. Id enim clare ostendit beatus evangelista, cum antea dixit, neminem libere loqui de illo propter metum Judæorum. Judæorum quippe nomine hoc loco principes appellat veritus, ut opinor, tam desperatis hominibus principum nomen largiri. Cum ergo summa libertate Servator noster Jesus Christus in principum vecordiam inveheretur, et manifeste probaret nibil eis legis auctorem esse curæ, sed unumquemque suæ libidini ac sententiæ obsequi, ciedemque temere spirare ceu noxe immunem ; neque tamen ideireo grave quiddam ab lis pateretur a quibus extremo supplicio afficiendus videbatur, idipsum certe ad demonstrandam probandamque divinam qua præditus erat potestatem Hierosolymitæ assumunt, et ad ea quæ prius mirati fuerant boc adjicientes ac prioribus accumulantes, vehementius tandem impelluntur ut ei credant. Quamobrem rationis indagine rei notitiam jure colligentes aiunt : « Nonne hic est quem quarunt interficere? > Cogita enim eos propemodum sublata circumlataque huc illuc manu osten-

illorum jam mitigatam feritatem non humana certe ratione, sed virtute potius ac potestate divina. Notandum vero est solos Hierosolymitas reliquæ omnium Judæorum multitudini dissentanea loqui: quo pacto, dicam. Cum Servator noster Christus res præstantissimas exponeret, et Pharisæi ad hæc ringi cœpissent, et facinus audax apud se moliri, atque extrema quæque aggredi, ipse eos in legem peccare arguit, quod cædis occasionem quærendam esse decrevissent: « Nonne Moyses dedit vobis legem, et nemo ex vobis facit legem? Quid me quæritis interficere "? Et quidem scopus omnis horum verborum in corda principum dirigitur: ergo turba tamen percellitur, cumque sermones illos gravate ferret, acerbius respondit dicens : B Demonium habes : quis te quærit interficere 48? > Verum neminem latere arbitror Christum hæc dicere, quod jam cædis occasionem quærere Pharismos cerneret. Quo pacto igitur nonnullis hic factum negantibus, clamantibusque: e Quis te 444 quærit interficere? > soli Hierosolymitæ a reliquis dissentientes ajunt : « Nonne hic est quent quærunt interficere? > Recte vero id illi quærunt, ut tam audax facinus solis principibus ascribatur. Idcirco probabili quadam ratione adducimur ut putemus reliquam Judæorum gentem principum ignorasse consilium : Hierosolymitis autem qui plurimum cum eis versabantur, unamque simul urbem incolebant, et eos sæpius conveniebant, notum fuisse illud interficiendi Christi Servatoris C consilium in eorum animis alte defossum. Et nefarius quidem ille Judæorum ordo non solum voce nostri Servatoris incusatus est, sed ab ipso quoque grege subdito, qui corum vecordia periit, ac præcipitavit. Nam ex ante dictis videre licet eum jam sitire et inflammari Christianæ fidei desiderio, et exigua manuductione indigere, quam si obtinuis sent, illum cœlitus ad nos profectum facile suscepissent. Rei ergo sunt perditarum ovium pastores. Quod rursus testabitur Jeremias propheta clamans in hunc modum : « Quia pastores stulte egerunt , et Dominum non quæsierunt, propterea non inteflexit omais grex, et dispersi sunt 40. >

σαν, διά τούτο ούκ ένδησε πάσα ή νομή, και διεσκορπίσθησαν.

VII., 26. Ecce palam loquitur, et nihil ei di- D

Rationibus magis magisque persuadentur, et clariori demonstratione confirmantur, securam Christi cernentes in loquendo libertatem. Sed et jure attoniti hærent, cum reperiunt impios et quos autea feroces agnoverant repente ad insolitam æquanimitatem delates, et novam præ se ferre mansuetudinem. Hinc in suspiciones rationi con-

dere Christum arguentem, et ridere cernentes A χρήναι πιστεύειν αὐτῷ συνελαύνονται. Δι' αὐτό φασιν, την έχ λογισμού είχοτως έρανιζόμενοι γνώσιν . Ούχ ούτός έστιν, δν ζητούσιν άποκτείναι; » Έννόει γάρ ότι μονονουχί και ύψηλην άνατείναντες χείρα, τήδε κάκεζσε περιχομίζοντες, δεικνύουσι μέν τον έλέγχοντα, διαγελώσι δὲ ήδη την ἐχείνων ἀτιθάσσων ἀγριότητα κατηυνασμένην όρωντες, ού λογισμώ τῷ σώφρονί ποτε, θεοπρεπεί δε μάλλον δυνάμει και έξουσία. Σημειωτέον δέ, ότι τοίς άλλοις άπασι των Ιουδαίων δχλοις Ίεροσολυμίται μόνοι τάναντία φασί, και όπως, έρω. Είσηγουμένου ποτέ τα κάλλιστα του Σωτήρος ήμων Χριστού, παρε[ι]στήκεισαν οἱ Φαρισαίοι διαπριόμενοι έπὶ τούτοις, άγακεκαλυμμένοι [ἴσ. άνακεκλιμένοι] οὲ ήδη πρός άμηχανον θράσος, καὶ τὰ ἐκ φόνοο πράττειν επειγόμενοι πρός δή τουτο αύτός έφασκε παρανομούντας ελέγχων αύτους, ότι προσήκει φονάν έγνωκότας · « Ού Μωσής Εδωκεν ύμεν τον νόμον, καὶ ούδεις εξ ύμων ποιεί τον νόμον; Τί με ζητείτε άποκτείναι; > Και ό μεν σύμπας του λόγου σκοπός τός των ήγουμένων κατατοξεύει καρδίας ύποπλήττεται δ' ούν όμως ή αγέλη..... φορητώς δὲ διατεθείσα περί πούς λόγους, ύδριστικώτερον άπεκρίνατο λέγουσα. · Δαιμόνιον έγεις · τίς σε ζητεί ἀποκτείναι ; » 'Αλλ' οίμαι παντί τω δηλον ὑπάρχειν, ὡς ἐπείπερ ἐθεᾶτο φονώντας ήδη τους Φαρισαίους, έχεινά φησιν ό Χριστός. Πώς οδν άρνουμένων ένταυθά τινων, και τὸ, « Τίς σε ζητεί ἀποκτείναι, » βοώντων, Ίεροσολυμίται μόνοι τάναντία τοῖς ἄλλοις ἄπασι καταψηφιζόμενοι λέγουσιν · « Ούχ οὕτός ἐστιν ὂν ζητοῦσιν ἀποκτείναι; » Εύ δὲ καὶ τοῦτο ζητοῦσιν, ΐνα τοῖς ἄρχουσι μόνοις ἐπιγράφηται τὰ τολμήματα. Οὐκοῦν πιθανός τις ήμας αναπείθει λόγος έννοείν, ώς ό μέν άλλος των Ιουδαίων ήγνόησε δήμος τον έν τοίς ήγουμένοις σχοπόν. Τεροσολυμίται δὲ κατά τὰ πλείστα συνόντες αύτοζς, καὶ μίαν συνοικήσαντες πόλιν, άεί τε περιτυγχάνοντες, ίσασί πως τον έγχεχωσμένον αὐτοίς άνόσιον ἐπὶ τῷ Σωτῆρι τῷ Χριστῷ σκοπόν. Καὶ συμβέβηχεν οὐ διὰ μόνης τῆς τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν φωνής το μιαρόν των Ιουδάίων κατηγορείσθαι στίφος, άλλ' ήδη και έξ αύτης της ύπ' αύτοις πραττούσης άγέλης, ή ταίς αὐτῶν ἀπονοίαις διόλωλέ τε καὶ ήνέχθη κατά κρημνών. Και γάρ έστι πως έκ τών είρημένων διψωσαν μεν ήδη και έγκεκαυμένην ώσπερ είς την έπὶ Χριστῷ πίστιν ὁρἄν, όλίγης καὶ κομιδή

δεομένην της χειραγωγίας, ης είπερ έτυχον, εύκόλως αν παραδέξωνται τον ούρανόθεν ώς ήμας άφεγμένου. Υπαίτιοι τοιγαρούν της των προδάτων άπωλείας είσιν οί το ήγείσθαι λαχόντες. Καὶ μαρτυρήσει πάλιν ο προφήτης Ίερεμίας ούτω βοών · « Ότι οι ποιμένες ήφρονεύσαντο, και τον Κύριον ούκ εζήτη-

> 'Ιδέ έν παρρησία αυτοῖς Jalsi, και ουδέν αυτώ Atrovour.

> Επιτείνουσι της πληροφορίας εν έαυτοίς τους λόγους, καὶ είς φανερωτέραν ώσπερ άναφοιτώσιν ὑπόδειξιν, την αχίνδυνον όρωντες παρρησίαν Χριστού. Καταπλήττονται δὲ ,καὶ σφόδρα εἰκότως, εἰς ἀμελέτητόν τε και άσυνήθη μακροθυμίαν ύπεγεχθέντας εύρισχοντες τους άνοσίους το πάλαι, και ύδριστάς θεώμενοί τε καὶ ξένην ἐπιτηδεύοντας ήμερότητα.

δὲ πάλιν ὡς ἀνεξικακούντας θαυμάζουτιν, καὶ ἐφ' οίς οὐδαμόθεν δργίζεσθαι χρην, διὰ τούτων αὐτών κατηγορούντες άλίσχονται, ώς εν έθει παρ' έκείνοις ήν τοίς των καλλίστων έξηγηταίς άδιακρίτως έπιφύεσθαι, και κατά παντός άπλως ιέναι θερμώς, αν μόνον αὐτοῖς ἀπάδοντα λέγη, κάν εἴ τι τῷ θείω νόμω συνηγορή. Δεινόν γάρ των Φαρισαίων το φύτημα, καὶ μέτρον ούκ έχει τῆς ἐκείνων ἀπονοίας τὸ θράσος. Τίς ούν άρα, φασίν, ό τιθασσεύων εί; τὸ παρόν; καὶ τίς ὁ ἀσχέτφ τῷ πάλαι θυμῷ χαλινόν ἐπιθείς τὸν σώφρονα λογισμόν; Τίς δή ούτω καταγοητεύσας, καλ ώσπερ τινάς δφεις έπιπηδώντας άελ κατευνάζει πρός ήμερότητα; « Υδέ έν παρόησία λαλεί, και ούδεν αύτῷ λέγουσιν. > Ούχ ἀπλῶς λαλεῖ, φησίν, ἀλλ' ἐν παρόησία. Καὶ ούκ ἄν, οίμαι, τις αιτιάσαιτο δι- Β καίως την έχείνων όργην ήσυχάζουσαν, εί λαθραίως έποιείτο τους κατ' αυτών λόγους ό ζητούμενος. Έν γάρ τῷ μὴ πυθέσθαι τυχὸν, οὐδ' ἄν ἐχινήθησαν οἱ θυμοί, άλλ' έν παρρησία γεγονότος του λόγου, καλ δι' έλέγχων έρχομένου πιχρών · τούτο γάρ δή μάλιστα τό της παζόησίας δυομα δηλοί, ούν δπως άπειρήκασι πρός όργας, καίτοι λίαν ετοίμως τούτο νοσούντες, άλλά και πρός λόγους όκνουσε μόνους. • Ούδεν γάρ αὐτῷ λέγουσιν. »

Μή ποτε άληθώς έγνωσαν οι άρχοντες, ότι οδthe totir o Xpiothe ;

Όρας όπως, έξ εύλόγων έπινοιών, και λογισμών των είκότων, το χρήναι πιστεύειν έρανιζόμενοι, μονονουχί και άσχάλλουσιν, ώς έγνωκότων μέν ήδη C των άρχόντων αύτον, παραιτουμένων δὲ διαρδήδην έπὶ τῷ θεομαχείν, καὶ τοῦ άνωθεν ήκοντος καταναισχυντείν ούχ άνεχομένων, καταγωννύντων δέ πως βασχάνοις έτι ταίς σιωπαίς την ανάρφησιν. Εί γάρ μή έγνώχασι, φησίν, άληθως, ότι αύτός έστιν ό Χριστός, τί τὸ ἀνέχεσθαι πεπεικός διελέγγοντος έν παρρησία, καινοτομούντος δέ πως και τά πάλαι διηλλαγμένα, δι' ών και έν Σαββάτω θεραπεύων ήλίσκετο, και λυπούντος ού μετρίως αύτους δι' ων άπημφιεσμένως φησίν · (Ού Μωσής δέδωχεν ύμιν τον νόμον, καὶ οὐδεὶς ἐξ ὑμῶν ποιεί τον νόμον; » 'Ανεξικακούσι δὲ πρὸς ταῦτα, καίτοι λίαν ἀφορήτως περί ταυτα διαχείμενοι, χαι θερμότερον είωθότες ένάλλεσθαι καλ τοίς άδικουσιν ούδέν. Διά παντός τοιβραχύ συλλέγουσι πίστιν, άπονέμουσί τε τοῖς ἄρχουσι τὸ έγνωκέναι κατά άλήθειαν, άτε δή καὶ πρὸ αύτων και τοίς Ιεροίς έντεθραμμένοις Γράμμασι, και πλέον ήπερ αύτοι τὰ ἐν θείαις Γραφαίς δυναμένοις συνιέναι μυστήρια. Επιτήρει δε διά πάντων ότι τοις άρχουσιν άόκνως άκολουθείν ό των Ίουδαίων ηύτρέπιστο δήμος, ός και πάντως αν διεσώθη πρός τό εύθυ παρά των ήγουμένων παιδαγωγούμενος. Διά γάρ τοι τούτο και δίκας ύφέξουσι πικράς, ότε και αύτος ό Σωτήρ κατητιάτο λέγων · « Ούαὶ ύμιν τοίς νομιχοίς. ότι ήρατε την χλείδα της γνώσεως! αύτολ ούχ είσήλθετε, χαι τούς έρχομένους έχωλύσατε. >

Είς εὐλόγους ἐντεῦθεν ἀποδημούσιν ὑποψίας· δι' ων A sentaneas abeunt, et rursus quibus ex rebus cos æquo animo præditos mirantur, et ob quas nullatenus eis succensendum sit, ex his ipsis eos accusare deprehenduntur, quasi qui soliti essent in optimarum rerum magistros passim invehi, et quemvis acrius, ut ita dicam, invadere, si ab illis vel tantulum dissentiret, et si quid divinæ legi patrocinaretur. Intolerandum enim est Phariscorum supercilium, nec modum habet vecors illorum audacia. Quis igitur, inquiunt, ille, qui hos inpræsentiarum cicurat, et quis effrenato furori modestiæ habenas imposuit? Quis illos serpentes ferocius insilientes quasi quibusdam incantationibus mitigavit, et lenitatem 445 transtulit ? « Ecce palam loquitur, et nihil ei dicunt ". . Non simpliciter loquitur, inquit, sed cum libertate. Neque vero illos ab ira temperasse jure quis reprehenderet si is qui quærebatur clanculum in illos verba fecisset. Nec enim cum id nescirent animis exarsissent ; nunc vero, Christo palam et acerbius illos arguente, hoe enim certe ipsum παρφησίας vocabulum significat, non solum non exacerbati sunt, licet oppido iracundi, sed ad sola ejus verba torpent. . Nihit enim ei dicunt. s inp mulli mweqi sees ana tavis

> VII, 26. Numquid vere cognoverunt principes quia

per keem. His deinceps addunt :: i

Cernis quo pacto probabilibus argumentis et rationis indagine fide collecta, propemodum etianv indignantur, quasi principes eum quidem jam agnoscant, sed pro sua erga Deum impietate et singulari erga cœlitus missum impudentia maligno adhuc silentio ejus prædicationem obtegant. Nam si non norunt, inquit, vere eum esse Christum, quidnam eos adegit ut sustinerent, cum summa libertate illos reprehenderet, et statuta etiam antiqua convelleret novaque moliri videretur, in Sabbato aperte curans ægros, ac non mediocriter illos his verbis læderet : « Nunquid Moses dedit vobis legem, et nemo ex vobis facit legem "? Atqui hæe tolerant quamvis ægre admodum, et licet vehementius interdum invehi soleant in eos a quibus nibil damni capiant. Per omnem igitur rationis indaginem progressi fidem in Christum sensim colligunt, γαρούν έρχόμενοι λογισμού, την επί Χριστώ κατά D sed et principibus Judæorum hoc tribuunt, quod illum vere cognoverint, præsertim cum et ante ipsos sacris innutriti sint Litteris, et præ ipsis divinarum Scripturarum possint agnoscere mysteria. Observa autem perpetuo Judaicum populunt principes impigre sequi paratum, qui omnino servalus fuisset, si ab iis ad rectum iter perductus fuisset. Idcirco enim pœnas dabunt acerrimas, quandoquidem ipse quoque Servator illos increpabat his verbis : « Væ vobis, legis periti, quia tulistis clavem scientiæ; ipsi non introlistis, et eos qui introibant prohibuistis 11. > Sermo quippe corum qui recta docent janua quiedam est ad Dei cognitio-

^{**} Joan. vii , 26. ** Ibid. 19, 20. ** Luc. xi , 52.

nem, at via que facile ducit ad omnem virtutem, A θύρα γάρ έστιν ώσπερ τις καλ πύλη πρός θεογνωel pastoris scientia, ovium gregem 446 servare novit. Secus sutem, facile percunt et in præceps ruunt pecudes.

VII. 27. Sed hunc seimus unde sit.

Hierosolymitarum animus ad credendum non adducitur externis tantum conjecturis, nec ex eo guod principes in coarguendo frustra laborem consumpserant : sed ex verisimilibus rationibus parta notitia veraque de Christo sententia ob divinam ejus potestatem collecta, ad pietatem capessendam scite jam informati, non sentit se rursus prolabi in errorem Judæis familiarem. Videntur enim quodammodo iis recte discussis undique verum indagare velle, g neque solo principum silentio, et inusitata lenitate ad credendum veniunt, sed ipsam quoque rimantur Scripturam sanctam, recto quidem id consilio, sed indocte tamen et imperite mysterium expendentes. Quia enim norunt tantum unde sit ille qui summa cum libertate loquitur, hoc est quonam oriundus ex pago, et quibus prognatus parentibus alunt non esse ipsum illum qui prænuntiatus est per legem. His deinceps addunt : « Christus autem cum veuerit, neme scit unde sit 81, 1 Et omnibes quidem certe patet hic errare itidem illos præ imperitia. Quærendum vere arbitror, undenam eo cogitationis venerint, quidve eos adegerit ut qui recte dispexerant ea que ad Christum pertinent, eam ob causam non esse Christum putarent, quod undenam esset non ignorabant. Cur autem his addunt illud : « Christus cum venerit, nemo scit unde sit? > Ex bec enim fit ut notitia veritatis excidant. Quare apud Isaiam ita de Christo legitur : « Generationem ejus quis enarrabit? quia tollitur de terra vita ejus 33. > Et beatus quidem propheta de Deo Verbo vocabulum ponens, generationem pro substantia dixit. Quis enim substantiæ Unigeniti modum enarrabit? Quæ porro lingua Filli a Patre generationem ineffabilem explicabit? aut que mens in boe non harrebit? Nam genitum esse a Dec el Patre nevimus, et credimus; quo vero modo, supra omnem animi captum, et perienim quærere omnino non oportet, nec difficiliora scrutari; sed divina præcepta 447 mente potius recondenda sunt, nec titubanter de Deo credendum ipsum esse re vera, et suis cultoribus mercedem rependere. Nequaquam vero, ut scriptum est ". quærenda quæ mentem ac sensum superant, non mode nostrum, sed universæ creaturæ, adde etiam intellectualis. Quis ergo Unigeniti generationem enarrabit? Tollitur enim a terra vita ipsius, hoc est, omnium hominum mentem excedit sermo de ejus substantia. Vitam quippe eo loci rursus substantiam intelligit. Que res Judeorum improvidam

σίαν, και όδος είς άπασαν άρετην εύκόλως κομίζουσα των όρθα διδασκόντων ό λόγος, και ή του ποιμαίνοντος επιστήμη διασώζειν οίδε την των θρεμμάτων άγέλην. "Ωσπερ ούν καὶ τὸ ἐναντίον διάλλυσι μέν εύχόλως, κατά κρημνών δὲ ἄπεισι τὰ ποίμνια.

'Allà touter ellaper nover borir.

Ούχ έχ μόνων των έξωθεν έγνοιων, οὐδὶ ἐπεὶ περιττον εποιήσαντο τον επί τοις ελέγγοις πόνον οι καθηγούμενοι, το πιστεύειν εισδέχεται των Ίεροσολυμιτών ή διάνοια. σφόδρα δε χρησίμως και τους εξ είχοτων ώδινήσασα λογισμούς, και ύπενεχθείσα πρός άληθείς ὑπονοίας τὰς ἐπὶ Χριστῷ διὰ τῆς ἐνούσης αὐτῷ θεοπρεπούς ἐξουσίας, οὐχ ἀκόμψως ήδη πρός την της εύσεδείας παιδαγωγουμένη κατάληψιν, ούκ αίσθάνεται πάλεν είς την Ίρυδαίοις σύντροφον άμαθίαν έξολισθαίνουσα. Δοχούσι μέν γάρ πως οί καλώς έχείνα διεσχεμμένοι, πανταχόθεν εθέλειν θηράσθαι τὸ ἀληθές και ούκ ἐκ μόνης τῆς τῶν ἀρχόντων σιγῆς, και της άσυνήθους πραότητος, επί το χρηναι πιστεύειν βαδίζουσιν, άλλά και αύτην έρευνωσι την άγίαν Γραφήν : εξ όρθης μέν είς τοῦτο χαλούμενοι γνώμης, άπαιδαγωγήτως δ' οδν όμως καλ άσυνέτω; κομιδή την έπι τψ μυστηρίω ποιούμενοι βάσανον. ότι γάρ μόνον επιγινώσχουσι πόθεν έστιν ό έν παβphoia lalwy, routestiv ex moias uev opuata: misμης, τίνων δὲ ἐξέφυ γονέων, ούχ είναι φασιν αύτον τον διά νόμου προκεκηρυγμένον. Είτα τούτοις έπάγουσιν . Ο δε Χριστός όταν ελθη, ούδεις γινώσκει πόθεν έστίν. Και παντί μέν που δήλου, ώς έξ άμαθίας αύτοις το πλανάσθαι κάν τούτφ συμβέδηκεν. Έξετάσαι δε δείν ύπολαμβάνω, πόθεν είς τουτο πρόεισιν αύτοις τὰ φρονήματα · τί δ' άρα τὸ ἀναπεισάν έστιν αύτους, οί γε καλώς τὰ ἐπ' αὐτῷ διεσκέπτοντο, διά ταύτην οξεσθαι την αθτίαν σύα είναι Χριστόν, έπείπερ όθεν έστιν ούχ ήγνόουν. Διά τί δὲ τούτοις ἐπάγουσι τὸ, ε Χριστὸς ὅταν Ελθη, ούδεὶς οἶδε πόθεν έστίν ; 'Από γάρ τοι τούτου λοιπόν την της άληθεία; ζημιούνται κατάληψιν. Οὐκούν φέρεταί τις εν τώ Ήσαζα λόγος περί Χριστού · « Την γενεάν αύτου τίς διηγήσεται ; "Οτι αίρεται από της γής ή ζωή αύτου. > Καὶ ὁ μὲν μακάριος προφήτης ἐπὶ τῷ Θεοῦ Λόγφ τὸ ρήμα τίθελς, την γενεάν άντι της υπάρξεως λέγει. Τίς γάρ αν όλως και φράσαι τον τρόπον της ύπαρculosam esse disquisitionem contendimus. Altiora p ξεω; του Μονογενούς; Ποία δὲ γλώσσα διηγήσεται την έχ Πατρός άφρητον γέννησιν του Υίου; ή ποίος άρα νούς οὐ κατοκνήσει πρός τούτο; "Οτι μέν γ.ρ έγεννήθη παρά θεού και Πατρός Ισμεν τε και πεπ:στεύχαμεν το δε κώς, άδατον είναι φαμεν παντ! νώ, και σφαλερωτάτην έχει την βάσανον. Δεί γέρ βαθύτερα μή ζητείν, μηδέ έξετάζειν τὰ χαλεπώτερα, διανοείσθαι δέ μάλλον ά προστετάγμεθα, καὶ πιστεύειν μέν ού σεσαλευμένως περί Θεού, ότι γε έστι κατ' άλήθειαν, καὶ τοῖς ἀεὶ ζητούσι μισθαποδότης γίνεται · ζητείν δὲ οδκέτι, κατά τὸ γεγραμμένου, τά ύπερ νούν και φρόνησεν, ού μόνον την εν ημέν, αλλά xal the ev day th ations, if xal ev mart memory-

⁵ Joan. vii, 27, 13 Isa. Liii, 8. 15 Eccli. iii, 22-26.

μένο λογικώ. Τίς ούν άρα του Μονογενούς την γε- A mentem decepit, et a vera Christi agnitione νεάν εξηγήσεται; Αίρεται γάρ άπο της γης ή ζωή αίτου, τουτέστιν, ύψηλότερος ἀπάντων των δντων έπὶ τῆς γῆς ὑπὲρ τῆς ὑπάρξεως αὐτοῦ φαίνεται λόγος. Ζωήν γάρ πάλιν ένθάδε την δπαρξιν λέγειτούτο τον ασύνετον των Τουδαίων απέσφηλε νούν, χαι ἀπεχώλυσε πως της άληθους επί Χριστώ διαγνώσεως. Οὐ γὰρ ἐνόησαν, ὡς εἰκὸς, ὅτι διπλοῦς παρά τοις άγιοις προφήταις ό περί αύτου λόγος εύρίσκετο. "Ότε μέν γάρ ότι παρέσται μετά σαρκός έν τῷ βίω σημαίνουσι, κατά σάρκα φανεράν αὐτοῦ καθιστωσι την έχ Παρθένου γέννησιν. ε Ίδου γάρ ή παρθένος εν γαστρί έξει, και τέξεται υίόν. > 'Αλλά καί όπη τεχθήσεται κηρύττουσι σαφώς. « Καί σύ γάρ, Βηθλεέμ, οίχος του Έφραθά, όλιγοστός εί έν έχ Πατρός χαι Θεού άρρητον γέννησιν ώς ένι διερμηνεύοντες, έχεινό φασιν, ώσπερ είπομεν φθάσαντες. « Την γενεάν αύτου τίς διηγήσεται; "Οτι αίρεται מחל דחק צחק לשא מטדסט. > אן דל דש המססום לצידו מטיεζευγμένον όπτον ε Και Εξοδοι αὐτοῦ ἀπ' ἀργῆς ἐξ ήμερων αίωνος. , Έξόδους γάρ ένταυθα του Μονογενούς, την ώς έχ φωτός ανάλαμψιν, και πρό παντός αίωνος, και ημέρας, και ροπής, είς ιδίαν υπαρξίν είσδρομήν ώσπερ τινά την άπό της του τεχόντος ούσίας σημαίνει. "Αμφω τοιγαρούν ήμιν της άγίας παρατιθείσης Γραφής, και των Ιερών Γραμμάτων καί πόθεν έσται λεγόντων κατά σάρκα Χριστός, καί άζήτητον τιμώντων σιγή την έχ Πατρός ϋπαρξιν.

Έκραξεν οδν ό Ίησους διδάσκων έν τῷ Ιερῷ, C. nal légur. Kaut oldate, nal oldate nover siul.

'Αλλήλοις ήρέμα ψιθυριζόντων έχεινα των 'Ιεροσολυμιτών (ού γάρ άπετόλμων έν παρέησία λαλείν διά τον φόδον των Τουδαίων, καθά γέγραπται), δέχεται πάλιν των είρημένων την γνώσιν θεοπρεπώς δ Χριστός. Έπειδή δὲ προσωφελείν ὅτι πρέποι διεσκόπει τούς άνδρας, παραχρήμα δειχνύει θεοπρεπή πάλιν έν αύτῷ τὴν ἐνέργειαν, καὶ ὅτι πάντων ἔχει τὴν γνώσιν άνακαλυπτει σαφώς. Έξαίρει μέν γάρ είς ύψος την βοήν, καίτοι πρότερον ούκ είωθώς πράττειν αύτος, διελέγγει δὲ πάλιν ὡς οὐχ ἔχοντας ἔδραΐον τὸν νούν της θεοπνεύστου Γραφής, και βίζαν ποιείται τοίς έαυτου λόγοις το έν παραδύστων και μόλις ά να πεπτασμένον είτα πρός τούτοις έτι εξ ων δτι χρή ότι προσήκει πιστεύειν αὐτούς άναπείθει. Γοργός έστιν των λεγομένων τοιούτος ὁ νούς. Έθαυμάτατε, φησί, και σφόδρα ποιούντες όρθως, ότι θεοπρεπής δντως ένυπάρχει μοι δύναμις, έξημερούσα βαδίως καίτοι φονώσαν την των Τουδαίων διάνοιαν. ζητούσι γάρ άποκτείναι με κατά τον παρ' ύμων άψευδη και έξ άχριδείας παρ' ύμῶν ποιηθέντα λόγον, καὶ πολλήν άγαν είς τοῦτο τίθενται την σπουδήν. 'Αλλά με, φησίν, εξίστασθαι δέον και ἀποφοιτάν ώς πορροτάτω. των ότι προσήπει φονεύειν βεδουλευμένων, οὐδεν

quodammodo prohibuit. Non enim veniebat illis in mentem, ut videtur, apud sanctos prophetas duplicem de eo sermonem circumferri. Nam eum eum com carne in hac vita adfuturum significant, nativitatem ejus ex Virgine secundum carnem manifestam faciunt. e Ecce enim, inquit, virgo in utero habebit, et pariet filium Quin et locum ubi nasciturus est clare prædicant. Et tu enim, Bethlehem, domus Ephratha, minima es in millibus Juda : ex te mihi egredietur 45, > etc. Cæterum ineffabilem ex Deo et Patre generationem, quoad licet, interpretantes, illud aiunt, quemadmodum antea diximus : « Generationem ejus quis enarra bit? Quia tollitur de terra vita ejus ", aut qued γιλιάσιν Ἰούδα tx σου μοι ελεύσεται. » Την δέ γε B allato dicto cognatum est : « Et egressus ejus ab initio a diebus sæculi 87, » Exitus enim ibi Unireniti velut lucis emissionem et egressionem veluti quamdam ex Patris substantia significat omni zvo. die, ac momento priorem. Cum igitur sancta Scriptura nobis utrumque explicuerit, et sacræ Litteræ dicant undenam futurus sit Christus secundum carnem, et investigabilem ejus ex Patre nativitatem silentio colant, an non, comperta Judæorum ignorantia, cum risu dixeris : Non ex eo tantum quod ignota est Christi generatio, in eum inquirendum est, sed etiam ex eo quod cognitum sit quis aut unde oriundus foret secundum carnem.

πως ούχ ἄν τις εὐλόγως, ού μετρίως άμαθαίνοντας τους Ίουδαίους εύρὼν, πλατύ γελάσας έρει • Ούχ ἀπὸ μόνου τοῦ μὴ γινώσχεσθαι τὴν γενεάν τοῦ Χριστού, τὰ ἐπ' αὐτῷ ζητητέον, άλλὰ καὶ ἐκ τοῦ γινύσκεσθαι τίς καὶ πόθεν ὁρμᾶται τὸ κατά σάρκα;

> VII, 28. Clamabat ergo Jesus in templo docens, et dicens : Et me scitis, et unde sim scitis.

Insusurrantibus sibi talia invicem Hierosolymitis (nec enim aperte et libere loqui andebant propter metum Judæorum, ut scriptum est **), rursus Christus divinitus agnoscit quæ dicebantur. 448 Cum autem ei propositum esset juvare homines, illico declarat in se rursus Deo convenientem esse virtutem atque efficaciam, ac penes se omnium notitiam esse manifesto retegit. Attollit enim vocem, licet neguaquam id antea facere solitus, ac rursus eos redarguit tanquam certam ac firmam divinæ Scripturæ mentem minime asse- : cutos, et inchoat sermonem suum a re obscura et minime explicata, eoque rem perducit ut per quæ μή πιστεύειν αὐτῷ παραφρόνως, διὰ τούτων αὐτῶν D illi minime credendum esse stulte putabant, per hæc eadem credendum esse maxime insinuet. Acris est ejuscemodi verborum sententia. Mirati estis, inquit', atque id perquam recte, inesse mihi vim et efficaciam Deo convenientem, qua Judzorum animos nullo negotio sedayerim, licet cædem spirantes : me quippe ad necem quærunt, ut vere et explorate dixistis, in, eoque toti sunt. Cumque discedendum et procul sugiendum mihi esset ab iis qui in necem meam conjurarunt, illorum tamen vecordia contempta, ego contra aperte et libere

justa judicare nolunt; interim nihil omnino ab iis patior. Qui enim antea feroces erant, nunc vel inviti sustinent, neque id eorum voluntas præstat, sed meæ vis potestatis. Nec enim id eis permitto, quamvis rabie et ira sæviant, cum necem mibi ab Illis parari prævideam. Ob hæc igitur merito vos obstupescitis, inquit : vere autem dicitis notum esse principibus me esse Christum. Sed recta in his ratione usi, et ad divinæ Scripturæ oracula conversi, cum utilitatem accipere deberetis, et in mei cognitione confirmari, contrario modo affecti prorsus et scandalizati estis. Comperto enim duntaxat unde sum, et per quem genitus, statim putastis, inquit, non esse me Christum. Nostis itaque me, et unde sim, sed non, propterea quod forsan R nostis me esse Nazarænum, aut Bethlehemitam, et genitum ex muliere, ideo vos incredulitate laborare debetis, imo ex iis quæ de me dicta sunt, et ex mea secundum carnem generatione, ex his, inquam, potius ad comprehensionem meorum myste-Piorum progrediendum nec advertenda sola vox prophetæ, qui generationem ex Deo et Patre ineffabilem designat.

την έπ Θεού Πατρός άρρητον παταμηνύει γέννησιν.

VII. 28. Et a meipso non veni : sed est verus qui misit me.

449 Longa incredulitate Judæos insolescentes clam pungit sub apologiæ speciem. Siquidem orationem artificiose contexens, passim cavet ne videatur per occasionem auditores ad justam iram excitare, sed obscuritate quodammodo sermones suos adumbrans, quidquid asperius est et ad iracundiam provocare potest suffuratur. Cur igitur, inquit, sæpe ipso palam ac diserte vociferato se missum esse a Deo et Patre, adhuc tamen non credunt, et quia noverint ejus genus secundum carnem, non eum esse aiunt qui a lege prædictus sit, imo et occurrunt propemodum his verbis : Falsa dicis, o bone : etiamne proprio motu ad nos profectus, Patris nomen mentiri non erubescis? Igitur amoliens a se hanc eorum calumniam, desensionis convictionem ingeniose admiscet, et ait : « A me ipso non veni, sed est verus qui misit me. > Vobis enim mos est, inquit, nimirum qui omnia facile audetis, et extrema quæque temere suscipitis, falsa interdum vaticinari, ac tametsi Deus non miserit, asserere tamen vos a Deo missos esse. Ego vero de vestris non sum, neque vestram audaciam juvat imitari. Non vení a meipso, neque proprio motu missus, sicuti vos ; sed de cœlo veni : verax est qui me

loquor, et violatæ legis illos arguo propteres quod Α δλως της έκείνων ἀπονοίας φροντίσας, ἐκ τῶν ἐναγτίων εν παβέησια λαλώ και διελέγγω λυπούντας τον νόμον διά του μή τά δίχαια χρίνειν έθέλειν αύτούς. πάτχω δὲ τὸ σύμπαν οὐδέν. 'Ανεξικακοῦσι γὰρ ούγ έχόντες οἱ πάλαι δεινοὶ, καὶ οὐ τῆς ἐκείνων προαιρέσεως το πράγμα χαρπός, άλλά της έμης έξουσίας ή δύναμις. Ού γάρ εφίημι καίτοι λελυττηκόσιν αύτοίς, καλ είς ἀπάνθρωπον ἀποτεθηγμένοις όργην, προορών (1) είς έμε την μιαιφονίαν αποτολμάν. Έπι τούτοις ούν άρα, φησί, και λίαν είκότως, καταπεπλήχθαι μέν ύμεις, έγνωκέναι δε άληθώς τους ήγουμένους φατέ, ότι έγώ είμι ό Χριστός. Λογισμώ δὲ πρέποντι κατακολουθούντες έν τούτοις, πρός τῆς θείας Γραφῆς άπονεύοντες λόγια, δέον ώφελεῖσθαι μάλλον ες την επ' έμοι βεδαιουμένους κατάληψιν, τούναντίον παθόντες έσκανδαλίσθητε. 'Από γάρ τοῦ μόνον ἐπίστασθαι πόθεν είμι, και διά τίνος γεγέννημαι, νενομίκατε, φησίν, ούχ είναί με Χριστόν. Ίστε τοιγαρούν, ότι κάμε οίδατε, και οίδατε πόθεν είμι, και ούκ επείπερ έγνώχατε τυχόν, ότι Ναζαραΐος ή Βεθλεεμίτης είμι, καί ότι γεγέννημαι διά γυναικός, διά τούτο χρή πάντως όμας και το της απιστίας εισδέγεσθαι νόσημα · άλλ' έχ των είρημένων έπ' έμοι, και διά την κατά σάρκα γέννησιν, άπο τούτων ίέναι μάλλον έχρην είς κατάληψεν των έπ' έμοι μυστηρίων, και ούκ είς μίαν άποκλίναι μόνην προφήτου φωνήν, ός

> Καὶ ἀπ' ἐμαυτοῦ οὐκ ἐλήλυθα, Δλί' ἔστιν άληθινός ὁ πέμψας με.

> Διά μαχράς άπειθίας ύδρίζοντας ύποπλήττει πάλιν έν ἀπολογίας σχήματι. Τέχνη μέν ούν οὐ μετρία συνεξυφήνας τον λόγον, οίχονομεί πανταχή το μή δοχείν εψαφόρμως πρός εύλόγους όρμας διανιστάν τούς απροωμένους · πατασπιάσας δέ πως ασαφεία τό είρημένον, ὑποκλέπτει τοῦ θυμοῦ τὸ πλέον, καὶ παραιρεί τό δριμύ του χινήματος. Τί τοίνυν και διά τούτο, φησίν, εξηγουμένου πολλάκις και διαφρήδην άναχεγραγότος άπεστάλθαι παρά τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρός. άπιστούσιν έτι, καὶ ἐπείπερ αὐτοῦ τὸ κατά σόρκα γινώσχουσι γένος, ούχ είναί φασιν αύτον τον διά νόμου προκεκηρυγμένον, μόνον δὲ οὐχὶ καὶ ὑπαντιάζουσι λέγοντες · Ψευδομυθείς, ὧ ούτος, ἐξ οίχείων δὲ θελημάτων ώς ήμας άφιγμένος, είτα του Πατρός δνομα πλαττόμενος ούκ έρυθριάς; Αποκρουόμενος τοιγαρούν και την έπι ταυτώ συκοφαντίαν αύτών, ταίς ἀπολογίαις ἀναμίσγει τὸν Ελεγχον, εὐφυέστατά τέ φησιν · « 'Απ' εμαυτοῦ ούκ ελήλυθα, άλλ' Εστιν άληθινός ό πέμψας με. . Υμίν μέν γάρ έθος, φησίν. ω πάντα τολμώντες εύχόλως, χαὶ πρός ότιοῦν χαὶ των σφόδρα δεινών άπερισχέπτως βαδίζοντες, ψευδοπροφητεύειν Εσθ' ότε, καλ, Θεού μή απεσταλκότος, πεπέμφθαι λέγειν παρά Θεού. Έγω δὲ των καθ' ύμᾶς ούχ είμι, άλλ' ούδε τάς παρ' ύμιν τετριμμένας άπο-

> B. doctoris, qui, aut valde erro, aut exaravit προω-ρον, voluitque introducere Christum aientem : Ego non concedo Judæis ut licet rabie acti shnt, et ad iram ab omni humanitate alienam concitati, cæde in me temerario commissa sese ante tempus polluant. Cotelerius, Monum. Ecel. G -., 11, 636.

⁽¹⁾ De se et Judæis Christus ap. Cyrillum, lib. v in Joannem, ait: Ου γάρ εφίημε καίτοι λελυττηκότιν αυτοίς, και είς ἀπάνθρωπον ἀποτεθηγμένοις όργην, προορών είς εμε την μιαιφονίαν ἀποτολμάν. Hoc est, ex interprete, Nec enim id eis permitto, quamvis ra-bie et ira sæviant, cum necem mihi ab iliis parari pævideam. Ex interprete, inquam, non ex mente

μιμήσομαι τόλμας. Ούχ ἀφικόμην ἀπ' ἐμαυτοῦ, ούδὲ A misit, non ut ille vester amans falsi, nimirum diaαὐτάγγελος, ὡς ὑμεῖς, ἀλλ' ἐξ οὐρανοῦ παραγέγονα. 'Αληθινός έστιν ὁ πέμψας με, οὐ κατ' ἐκείνον δήπου τον υμέτερον τον φιλοψευδή, τουτέστι τον διάδολον, οδ το πνεύμα λαδόντες, και το ψευδοπροφητεύειν άποτολμάτε. Οὐχοῦν άληθινὸς μὲν ὁ πέμψας με, ὁ δε ύμας πρός το πλάττεσθαι τούς παρά θεοῦ λόγους διανιστάς, ούχ άληθινός. Ψεύστης γάρ έστι, καὶ τῶν ψευδομένων πατήρ. "Οτι δε τοίς Ιουδαίοις κατειθισμένον εύρησομεν το προφητεύειν ψευδή, τοίς των προφητών περιτυγγάνοντες λόγοις, άχονιτί θεωρήσομεν. Σαφέστατα γάρ πού φησιν δ πάντων Δεσπότης περί αθτών τ Ούκ ἀπέστελλον τούς προφήτας, καί αύτοι Ετρεγον. Ούκ ελάλησα πρός αύτους, και αύτοι έπροφήτευον. > Καὶ πάλιν ἐν Ἱερεμία · « Ψευδη οἰ προφήται προφητεύουσιν έπὶ τῷ ὀνόματί μου. Ούχ ἀπέστειλα αὐτούς, καὶ ούκ ἐλάλησα πρός αὐτούς, καὶ ούχ ένετειλάμην αύτοζε, ότι όράσεις και οίωνίσματα καί προφητείας καρδίας αύτων αύτοι προφητεύουσεν ύμίν. > Έλέγχεται τοιγαρούν έπὶ τούτω ὁ άλαζων 'Ιουδαίος, ώ; και αὐτῷ περιθείς τῷ Χριστῷ τὸ τά ήμων είς ήμας μιμούμενος;

Or vueig our oldars, très de olda avror, ori παρ' αὐτοῦ είμι, κὰκεῖτός με ἀπέστειλεν.

Έλέγετε, φησίν, άρτίως. 'Ο Χριστός όταν Ελθη, ούδεις οίδε πόθεν έστίν. 'Αλλ' έπείπερ ύμιν τούτο δόξαν έγειν όρθως, ώς άληθες χρατύνετε, συναινώ τοίς παρ' ύμων περί τούτου λόγοις. 'Αληθινός μέν γάρ έξ ούπερ είμι Πατήρ, άλλ' ούχ όμιν έγνωσμένος. "Όταν τοίνυν, φησίν, άδουλότατα μέν, πλήν C έχυτοίς άρεσκόντως διασκέπτησθε το περί έμου μυστήριον, είτα γινώσκοντες τίς και πόθεν είμι το κατά σάρχα, τὸ χρῆναι πιστεύειν ἐχπέμπητε, διὰ τοῦτο μόνον παραδέξασθε την πίστιν, δταν εύρίσκησθε μή νοούντες πόθεν είμι · είμι δε έχ Πατρός, δν όμεζς ούχ οίδατε, τὸν ἐξ αὐτοῦ ούχ εἰδότες, ἐν ῷ καὶ μόνφ θεατός ό Πατήρ. 'Ο γαρ έωρακώς τον Υίον, 'ούκ ήγνόησε τὸν Γεννήσαντα. Οὐχοῦν ἀπάσης αὐτοῖς εὐρεσιλογίας έξηρημένης, χαχονοίας πάλιν δντως άλώσονται, πρόφασιν μεν άπειθείας οὐδεμίαν εὐρίσκοντες Ετι, μόναις δὲ ταῖς ἐαυτῶν δυστροπίαις τὴν γνῶσιν εξωθούμενοι, ίνα φαίνηται και το γεγραμμένον άληθές ι Είδετε πλεονάχις, και ούκ εφυλάξασθε · ήνοιγμένα τὰ ώτα, καὶ ούκ ἡχούσατε. > Έπειδή δὲ τοίς των Τουδαίων προσέχειτο λόγοις, ώς ούδελς γινώσχει D πόθεν έστιν όταν έλθη ὁ Χριστός, ἀναγχαίως ἐαυτόν ύφέλχων, ώς θεός, τῆς τῶν γεννητῶν πληθύος, καὶ των άλλων άπάντων, καθ' δν άν είκότως ξρχοιτο ούδείς, Ετερον όντα τή φύσει δειχνύων, ώς ού μετ' έχείνων άγνοεί τον έαυτου Γεννήτορα, φησίν, άλλ' είδέναι κατά πάσαν άκρίδειαν ξαυτόν τε κάκεζνον διισχυρίσατο. Έστι γάρ θεὸς ἐκ θεοῦ Πατρὸς, παράδοζόν τινα, καλ ξένην, ή καλ αύτῷ πρέπουσαν μόνω την επί τούτοις είδησιν έχων. Ού γάρ ώσπερ ήμεζς γινώσχομεν, χατά τον αύτον, οίμαι, τρόπον οίδεν ό Υίδς του Πατέρα. Μέχρι γάρ εννοίας μόνης επί την

bolus, cujus spiritu afflati, etiam falsa prophetare audetis. Igitur verax quidem est qui me misit, qui vos autem ad ementiendos Dei sermones instigat, non est verax. Mendax enim est, et mentientium pater. Porro Judæis familiare fuisse falsa prophetare, si prophetarum libros evolverimus, nullo negotio patebit. Clarissime enim de illis alicubi universorum Dominus ait : « Non mittebam prophetas, et ipsi currebant. Non locutus eram ad eos, et ipsi prophetabant ". . Et rursus apud Jeremiam : « Falsa prophetæ prophetabant in nomine meo. Non misi eos, et non locutus sum ad eos, et non imperavi eis, quoniam visiones et prophetias cordis sui ipsi prophetant vobis ... Quamobrem hic redarguitur arrogans Judæns qui Christo ipsi crimen sibi familiare, falsi prophetæ nimirum et temeritatis in Deum impingat. Omnino vero fidem ei negare qui se a Deo missum esse pronuntiet, quid aliud est quam palam vociferari: Falsus es propheta, qui nostra in nos imitaris? προσόν έαυτῷ καὶ κατὰ Θεοῦ θράσος, τουτέστι, την ψευδοπροφητείαν. Τὸ δὰ δλως ἀπιστείν τῷ θεόθεν και έχ Πατρός άπεστάλθαι βοώντι, τί αν έτερον είη λοιπόν, ή διαρρήδην άναχραγείν, ότι ψευδοπροφητεύεις

> 450 VII, 28, 29. Quem vos nescitis, ego scio eum, quia ab ipso sum, et ipse me misit.

Dicebatis, inquit, modo : Christus cum venerit. nemo cogniturus est unde sit. Sed cum vobis illud tanquam verum asserere placeat, vestris ea de re assentior sermonibus. Verus siguidem est ille ex quo sum, Pater, sed vobis haudquaquam cognitus. Atqui cum mei mysterium inconsultissime quidem, verumtamen pro animi vestri sententia dispexeritis, et cognito quis et unde sim secundum carnem, credendi voluntatem abjeceritis, ob hoc unum fidem jam suscipite, quod unde sim nescitis: sum quippe ex Patre, quem vos non novistis, quippe qui Filium ejus ignoratis, in quo et uno conspicabilis est Pater. Qui enim vidit Filium, Patrem non ignorat 61. Quare, sublata eorum omni cavillatione, malignitatis denuo convincentur, qui cum nullum incredulitatis suæ prætextum reperiant, sola perversitate animi cognitionem rejiciunt, ut vere scriptum illud videatur : « Vidistis sæpe, et non custodistis : apertæ sunt aures, et non audistis 65. > Cum autem Christus assentiretur iis quæ Judæi dicebant, nimirum neminem cogniturum unde sit Christus, cum venerit, seipsum e creaturarum multitudine eximens, ut Deus, et alium se esse natura a cæteris omnibus ostendens, ait s cum illis suum non ignorare Patrem, sed exactissime seipsum et illum nosse confirmavit. Deus enim est ex Patre Deo, mirabilem quamdam et inusitatam, sive sibi un' convenientem hisce, de rebus notitiam habens. Non enim quo modo nos cognoscimus, eodem, opinor, modo Filius novit Patrem. Solo enim animi conceptu ad Dei visionem hominum natura pergit, suumque modum

* Jerem. xxiii, 21. * Jerem. xiv, 14. * Joan. xiv, 9. * Isa. xLii, 20.

ineffabilibus occultari sinit, eique cedit vel invita. Unigenitus vero Dei Patris Filius totum in seipso Patrem contemplatur, et genitoris substantiam in propria natura depingens, eo modo ipsam novit qui dicendo exprimi non potest : res enim divinæ explicari nequeunt dicendo.

451 CAP. 1.

Quod non horis, ut perperam Græci sentiunt, velut ex necessitate quadam res humanæ subjaceant, sed voluntate nostra seramur in bonum sive malum. Et quod Dei nutu gubernemur.

VII, 30. Quærebant ergo eum apprenendere : et nemo misit in illum manus, quia nondum venerat hora ejus.

Perstricti graviter ejusmodi reprebensionibus R Phariszi, et suum silentium rati tam suze ipsorum malignitati damnosum quam populi rationibus opportunum, eo quippe quodam modo compellebantur ut sentirent impositam sibi fatendi eum esse Christum necessitatem, ad solitam tamen et consuetam audaciam convertuntur, cædemque rursus sitiunt. Omni quippe legis pudore, ut inutili, relicto, sacrisque Litteris pro nihilo habitis, nihilque pensi babentes innocentem et justum occidere, injustissima adversus Christum laborant insania. Sed divina virtute conata rursus eis in contrarium cedunt : Non enim dolosus assequetur prædam, > ut scriptum est 40. Querunt enim eum apprehendere, sicuti ait evangelista, quasi sua sponte nutuque proprio de reprehensionibus silerent, ac ne om- C nino viderentur ab eo prohibiti : quod a se omnino removebant. Hoc enim ponnulli ex Hierosolymitis in argumentum trahebant Jesum esse secundum naturam Deum, dicentes : « Ecce palam loquitur, et nihil ei dicunt. Numquid vere cognoverunt principes quia hic est Christus 41? > Sed qui apprehendit sapientes in ipsorum versutia, talia sentientium inanem reddit audaciam, confirmat vero turbis id quod opinione tantum et conjectura in vulgus tacite spargebatur. Prohibentur enim virtute divina, quæ impia refrenat facinora, et ultra solos conatus consilia extendi non sinit. Causam vero cur propositum ad exitum perducere non potuerint, percommode adjecit evangelista: Nondum enim venerat, inquit, ejus hora, , per D horam ibi diserte significans tempus passionis et venerandæ crucis. Enimvero quis ambigere ultra possit, non plane passurum fuisse Christum, 452 nisi pati voluisset. Nec enim vi Judæorum adactus, sed suopte nutu in crucem pro nobis et propter nos ascendit 69. Quapropter convicium retundens quo desecisse viribus ferebatur, infit : Nemo tollit animam a me. Ego pono eam a meipso. Potestatem habeo ponendi eam : et iterum potestatem habeo sumendi eam **. > Ut enim antea jam diximus, crucem pro nobis sustinuit non invi-

non excedens, naturam divinam in rationibus A θεοπτίαν ή των γεννητών Ερχεται φύσις, καλ τοὺς αύτη πρέποντας όρους ούχ ύπερτρέχουσα, εν άρρητοις κρύπτεσθαι λόγοις, και ούχ έχουσα τη θεία φύσει παραχωρεί. 'Ο δὲ ἐχ Θεοῦ Πατρὸς πεφυχώς Μονογενής όλον εν αύτῷ θεωρεί τὸν γεννήσαντα, καὶ τήν του τεχόντος ούσίαν εν τή οίχεια φύσει ζωγραφών, οίδεν ούτως αύτον, ώς ούχ έστιν είπειν . άνέχφραστα γάρ τά περί θεού.

KEDAA. A'.

Ότι κατά Ε.Ι. ήγων άμαθεῖς ὑπονοίας, οὐ ταῖς ὑραις ὡς ἐξ ἀνάγκης ὑπόπειται τὰ καθ' ἡμᾶς, ἀ.Ι.' ἐκ προαιρέσεως ίδίας ἐπί τε τὸ ἀγαθὸν καὶ τὸ ἐναντίον ἐρχόμεθα. Καὶ ὅτι τοῖς τοῦ Θεοῦ γεύμασι διοιχούμεθα.

Έζήτουν οὖν αὐτὸν πιάσαι Ἰουδαῖοι· καὶ ούδεις επέβαλεν εις αυτόν την χείρα, ότι ούπω έληλύθει ή ώρα αὐτοῦ.

Καταδηγθέντες τοίς ελέγγοις οί Φαρισαίοι, και την έπί τούτοις σιωπήν ταίς μέν σφων δυστροπίαις όρωντες ούχ άζημιον, έπωφελη δέ ταις δγλοις (συνεπείθοντο γάρ πως έπὶ τὸ χρηναι λοιπὸν όμολογεῖν αὐτὸν είναι τον Χριστον), έπι το σύνηθες αὐτοίς χατασύρονται θράσος, και διψώσι πάλιν το μιαιφονείν. Αιδώ μέν γάρ την πρός τον νόμον, ώς άχρειστάτην αύτοίς. παρωσάμενοι, εν δε τῷ μηδενί λόγφ τὰ εν τοίς Ιεροίς πεποιημένοι Γράμμασι, τὸ δὲ, ᾿Αθῶον καὶ δίκαιον ούχ ἀποχτενείς, ούδεμιᾶς ἀξιώσαντες μνήμης, ἀδικωτάτην κατά Χριστού γοσούσι μανίαν. 'Αλλ' έκ θείας ίσχύος περιτρέπεται πάλιν αύτοις πρός παν τούναντίον των έγχειρημάτων ή έχδασις. • Ού γάρ έπιτεύξεται δόλιος θήρας, , κατά το γεγραμμένον. Ζητούσι μέν γάρ αύτον πιάσαι, καθά φησιν ο εύαγγελιστής, ώς έθελούσιον καλ αύτοχέλευστον την έπλ τοίς ελέγχοις ποιησάμενοι σιωπήν, και το κεκωλύσθαι δοχείν παρ' αύτου ταίς ύστέραις όργαίς άποπρουόμενοι. Τουτο γάρ είς απόδειξίν του είναι κατά φύσιν θεόν Ίησοῦν εδέχοντο λέγοντές τινες των Τεροσολυμιτών · « Ίδὲ ἐν παρόησία λαλεί, καὶ οὐδὲν αὐτῷ λέγουσι. Μήποτε άρα ἔγνωσαν οἱ ἄργοντες ὅτι αύτός έστιν άληθως ὁ Χριστός; > 'Αλλ' ὁ δρασσόμενος τούς σοφούς έν τή πανουργία αύτων, άγρειστάτην μέν τοίς έχείνα διεσχεμμένοις άποφαίνει την τώμαν, βεδαιοί δε τοίς δχλοις τὸ ώς εν σχέψει και στοχασμοίς ήρέμα διαθρυλλούμενον. Είργονται γάρ ένεργεία θεοπρεπεί χαλινόν επιτιθείση τοίς ανοσιουργήμασι, και μέχρι μόνων έγχειρημάτων έκτείνεσθαι συγχωρούση τὰ σχέμματα. Τὴν δὲ αἰτίαν τοῦ μηδὲ δυνήσασθαι διεξάγειν είς πέρας αύτοὺς τὸν προτεθέντα σχοπόν έπὶ τούτω, χρησίμως έπήνεγχεν ό σοφώτατος εύαγγελιστής · « Ούπω γάρ έληλύθει, φησίν, ή ώρα αὐτοῦ · › ώραν ἐν τούτοις διαβρήδην είπών τον καιρόν, δήλον δὲ ὅτι τοῦ πάθους καὶ τὸν τοῦ τιμίου σταυρού. Είτα τίνι λοιπόν ούχ αν γένοιτο καί διά τούτου καταφανές, ώς ούκ ἄν όλως πέπονθεν έ Χριστός, το παθείν έθέλειν εξωθούμενος; Ού γάρ έχ πλεονεξίας Τουδαϊκής, άλλ' έθελοντής έπι τον ύπερ ήμων δι' ήμας ανέδη σταυρόν. Διά τοι τουτο και λέγει, την έχ του δοκείν άτονησαι λοιδορίαν άποτριδόμενος · « Ούδελς αίσει την φυχην άπ' έμου. Έγω τί-

es Prov. xII, 27 sec. LXX. " Joan. vII, 26. " Isa. LIII, 7 et alibi. " Joan. x, 17, 18.

και πάλιν εξουσίαν έχω λαθείν αυτήν.' "Ως γάρ ήδη προειρήχαμεν, ούχ ἀδούλητον ύπερ ήμων ὑπέμεινε τον σταυρόν. Αύτος γάρ έαυτον καθάπερ άγιον θύμα τ.ροσκεκόμικε τῷ Θεῷ καὶ Πατρί, αίματι τῷ ἰδίω την απάντων σωτηρίαν εξωνούμενος. Διο δη και Εφασκέν έν εψαγγελικοίς κηρύγμασιν . Υπέρ αύτων εγώ αγιάζω εμαυτόν. • Το δε ι αγιάζω • φησίν εν τούτοις, άντι ε προσάγω , και ε άνατίθημι ». "Αγιον γάρ το προσαγόμενον είς θύσιαν τῷ Θεῷ. "Ότι δὲ πλεονεξίας ἀπάσης τῆς παρά τινων ἐλευθέραν ἐδέχετο την ύπερ απάντων σφαγήν, διαγνωσόμεθα πάλιν όταν έν Ψαλμοίς απούωμεν λέγοντος πρός Θεόν καί Πατέρα · «Θυσίαν και προσφοράν ούκ ηθέλησας, σωμα δε κατηρτίου μοι. 'Ολοκαυτώματα καλ περλ άμαρτίας ούχ ηὐδόχησας, τότε είπον ' Ίδου ήχω. Έν χεφαλίδι βίδλίου γέγραπται περί έμου, του ποιήσαι τό θέλημά σου, & Θεός.. 'Οράς όπως αὐτόμολος εἰς Β τὸ ὑπέρ πάντων ἀνίει πάθος; Ἰδού γάρ ήχω, φησίν, ούχ εξ ανάγχης της παρ' ετέρου τεθήραμαι. Διαδιδράσκει τοίνον των ήγουμένων το παραυτίκα θράσος, καιρφ τφ πρέποντι το παθείν ταμιευόμενος, και θεοπρεπεστάτην έφ' άπασιν επιτηδεύων την παρρησίαν. Αρχέσει μέν ούν πρός την των προκειμένων σαφήνειαν; ο μαι, και ταυτα . άλλ' έπείπερ είκός τινας των μυσταγωγουμένων ακούοντας και τὸ, • Οξιτω έληλύθει ή ώρα αύτου, , έχ πολλής άγαν της έλαφρίας πρός Ελληνικάς και μανιώδεις ύπενεχθήναι κακοδουλίας, ώς νομίσαι παραλόγως, ώραις και ήμεραις καί καιροίς ὑποκείσθαι τὰ ἀνθρώπινα · οίμαι όἡ πάλιν άναγκαΐον ὑπάρχειν, όλίγα άττα περί τούτων είπείν, είπερ ήμιν ο σχοπος διά πάσης εννοίας τοις έντευξο- ο μένοις το λυσιτελούν εμπορίζειν επείγεται. Τοίς μέν ούν τής Έχχλησίας τέχνοις, à και τοις lepois èvrêθραπται Γράμμασιν, άρχέσειν ὑπολαμδάνω πρός Ελεγχον της Ελλήνων απάτης, και πρός το δύνασθαι xalus the exterder anopoptions an our booklar, to ώς εν τρόπω κατηγορίας, ήτοι σοφής επιπλήξεως, είρημένον παρ' αύτου Παύλου πρός τινας των τηδε διακειμένων « Ήμερας παρατηρείσθε, και μήνας, και χαιρούς, χαὶ ἐνιαυτούς φοδούμαι ὑμάς, μήποτε εἰχή κεκοπίακα είς ύμας. • Και γάρ δή και δυτως εύρεσιλογίας άπάσης άνηρημένης, δτίο]ι τοιαύτη κατειλημμένος μωρία, την μεν οίχειαν ολοθρεύσε ήψυχην, αύτον δε ατιμάζων αλώσεται τον απάντων ήμων γενεσιουργόν, ψ και μόνψ των καθ' ήμας ό σοφός τε και εύπαίδευτος λόγος ανατίθησι τα πηδάλια. Οι δε έπι- D τηρείν ούχ όρθως έχεινα διεγνωχότες, τον μέν τής Προνοίας ανατρέψουσι λόγον, ούκέτι δε των καθ' ήμας ταμίαν είναι πιστεύουσι τον απάντων Δεσπότην, καιροίς δε και ωραίς το πάντων επιτρέθουσι κράτος. την ατίσιν επιτιθέντες επάνω του Ποιητού, και των μέν χαλλίστων ἀποστερούντες τον, ψ πάσα χρεωστείται τιμή, και δόξα, και προσκύνησις, τά δε ύπερ χτίσιν τή χτίσει δωρούμενοι, xal τοίς ποιήμασιν άπονέμοντες οίσπερ έχρην χαταστέφειν τον Δημιουργόν. Καὶ οὐ μέχρι τούτων αὐτοῖς στήσεται τὰ ἐγκλήματα, προδήσεται δέ και έπί τι τούτων το γαλεπώτε-

θημε αθτήν ἀπ' έμαυτου · έξουσίαν έχω θείναι αθτήν, A tus. Ipse enim seipsum tanquam sanctum sacrificium Deo ac Patri obtulit, proprio sanguine universorum salutem redimens er. Proindeque in Evangelicis præconiis dicebat : « Pro eis ego sanctifico meipsum 68.) Ubi « sanctifico » pro « offere, et consecro ponitur. Sanctum quippe est quod offertur Deo in sacrificium. Quod autem nullius plane vi aut potentia adactus immolari voluerit pro omnibus, rursus agnoscemus ex en quod in Psalmis eum ad Deum ac Patrem his verbis uti videamus : c-Oblationem et sacrificium nolulsti, corpus vero perfecisti mihi. Holocantomata et pro peccato noluisti; tunc dixi : Ecce venio. In capite libri scriptum est de me, ut facerem voluntatem tuam, Deus . Vides ut sua sponte ad patiendum pro emnibus ascendit? Ecce enim venio, inquit, nec vi aut necessitate ab ullo captus sum aut coactus. Crudelitatem itaque principum statim declinat et elabitur, idoneo tempori passionem reservans, et Deo dignam in omnibus præ se ferens libertatem. Hac guidem ad propositi textus declarationem, ut reor, sufficient : sed quoniam probabile est ex initiatis nonnullos ubi audierint bæc, e Nondum venit hora eius 70, prze nimia levitate in Grzecorum amentiam transversos raptum iri, ita ut perperam existiment, horis, diebus, ac temporum momentis res humapas subjici, ideo necessarium mihi. videtur pauca quædam de his disserere, cum nobis propositum sit omni ratione quod usui sit auditoribus corrogare. Enimvero quod ad Ecclesia filios attinet, qui sacris quoque Litteris innutriti sunt, satis fore arbitror, ad revincendas Grecorum fraudes ac retundendam eorum amentiam, id quod ab ipso Paulo per modum reprehensionis et increpationis ad nonnullos dictum est qui in eadem erant sententia: « Vos dies observatis, et menses, et tempora, et annos: timeo vos, ne forte sine causa laboraverim in vobis 71. . Revera enim, ut simpliciter dicamus, 453 quicunque tali stultitia est implicitus suam quidem animam in exitium dabit, et in ipsum omnium nostrum parentem contumeliosus et injurius deprehendetur, cui uni rerum nostra. rum gubernacula a sapientibus recte tribuuntur. Sed qui perperam sentiunt, Providentiæ rationem tollunt, nec rerum nostrarum dispensatorem esse putant universi Dominum, sed temporibus ac horis suum in universa dominatum tribuunt, creaturam supra Creatorem collocantes,' et præstantissima re spoliantes eum, cui omnis honor debetur, et gloria, et adoratio, et quæ creaturam excedunt creature largientes, operibusque tribuentes ea quibus redimere oportet opificem. Nequa. his tantum criminibus contenti, gravius quiddam insuper adjicient : convitia scilicet optimo Deo. facient, et malorum artificem vocabunt, qui omnis. peccati hostis est infensissimus. Nam si ab eotempus, hora, dies et Anus facta sunt, hæc vero nonnullos interdum ineluctabili necessi-

"Hebr. 1x, 14. "Joan. xvii, 19. "Psal. xxxix. 7.9; Hebr. x, 5-7. "Joan. vii, 30. "Gaiat. 1v, 10, 11.

rate nihilque tale volentes, in scelus trahunt, ut A ρου · διαλοιδορήσεται άναφανδόν τῷ φιλαγάθω Θεῷ, in calamitates que hine proficiscuntur incidant : quomodo non verum vobis videbitur quod dicimus? Quonam recidet illud Mosis sapientissimi : c Et vidit Deus, inquit, cuncta que fecerat, et ecce omnia valde bona 73? > Unum enim ex omnibus est tempus : in tempore vero, et hora, et dies, et annus. Jam vero si quod naturæ divinæ oculus bonum esse vidit, hoc malorum causam esse dicemus, quomodo non statim universi opificem Dominum summi probri reum esse fatebimur? Existimo itaque pudore suffusum iri in quos ea quam mox d'ximus culpa ceciderit. Sed quia consentaneum est aliquos Græcorum dementiæ non modo. assensuros, sed ei quoque patrocinaturos, agedum rursus dogmatis illius absurditatem aliter quoque discutiamus, et collectis rationum auxiliis,illorum blasphemiis veritatem opponamus. Si ex vestra sententia demus, nos tempore, aut hora, vi adigente ad rem aliquam fortasse bonam aut secus trahi, superflua, ut videtur, in nobis est ratio quæ nos ad unamquamque rerum agendarum dirigit, et a malis declinare consulit, et ad laudabilia quæque ferri admonet. Quid enim, quæso, ex ratione commodi et emolumenti nobis evenit, si quocunque me temporis aut tempestatis vis rapuerit, sequendum mihi sit 454 etiam invito, non secus ac navium gubernatores ferunt, si vehementior tempestas incubuerit, spe servandi navigii erepta, funes omnes dimittere, ipsaque guhernacula, cum jam arti nullus sit locus, vehe-Nibil enim ex ante dictis utilitatis affulget virtutem sectantibus, neque damni male agentibus, nisi ad singula eorum quæ geruntur pro modo cuusque actionis, nobis a Deo merces accesserit. Numquid enim, amabo te, hora sæpe præclara præmia mibi decernet, ac utilitatem eximiam tempus afferet, licet turplesima perpetrarim? Contra vero nibil boni tempus quandoque decernet, sed, ut uno verbo dicam, adversa quæque etiam iis afferet, quibus bene agendi studio prius nibil est. At epim nihil istorum eveniet, dicet forsan aliquis, sed tempus et hora tribuunt quæ unienique conveniunt. Igitur regnum deinceps tempus obtinebit, et Providentiæ honorem tempestatibus ascribemus, nihil pensi porro Deum ha- D bentes, non jam ipsum prece vel voto fatigabimus, sed horam seu tempus. Quid porro hinc sequetur? Nimirum creaturam neglecto Creatore adorabimus, et gloriam Opificis rebus ab eo factis impie transcribemus. Ex hoc ipso vero illorum probrum et impietatis magnitudinem nullo negotio videbimus vel scortorum ipsorum impuritatem superare. Sed quod nobis rursus in mentem venit, utilitatis gratia proferemus. Vanum est, ut apparet, quod divinæ humanæque leges sceleratis debitas poenas statuunt, et ex legum

και των φαύλων έργάτην έρει τον άπάσης άμαρτίας έχθρόν. Εί γάρ παρ' αὐτοῦ πεποίηται χρόνος, ώρα τε [καὶ] ἡμέρα καὶ ἐνιαυτὸς, ἄγει δὲ ταῦτά τινας ὡς ἐξάνάγχης και πλεονεξίας είς άδούλητον έσθ' ότε φαυλότητα, πρό; τό και ται; έντεύθεν περιπίπτειν συμφραίς πως ούχ άληθης ύμιν περί τούτου αναλάμψει λόγος : "Οπη δὲ ἡμίν καὶ βαδιείται λοιπόν τὸ διὰ τοῦ πανσόφου Μωσέως; « Καὶ είδεν γάρ, φησί, ὁ θεὸς πάντα δσα ἐποίησεν, καὶ ίδου πάντα καλά λίαν. > "Εν δὲ τῶν πάντων ὁ γρόνος · ἐν δὲ τῷ γρόνφ, καὶ ώρα, και ημέρα, και ένιαυτός. Εί δὲ, ὅπερ είδεν ἀγαθὸν ὁ τῆς θείας φύσεως ὀφθαλμός, τοῦτο τῶν φαύλων έρούμεν έπαγωγάν, πώς ούκ άντικρυς το έπ' φίσχίστοις άλωναι δημιουργόν των άπάντων όμολογήσομεν Κύριον; Οίμαι μέν ούν ύστερον ύπερυθριάσειν τούς ένεχομένους τοζή άρτίως ήμιν είρημένοις πταίσμασιν. B Έπειδή δὲ είκὸς, ούχ ὅπως ἐνίστασθαι μόνον ταῖς Έλληνικαίς άδουλίαις, άλλ' ήδη και συναγορεύειν αὐταῖς βεδουλῆσθαί τενας: φέρε δή πάλεν την ἐνοῖσαν άτοπίαν τῷ δόγματι καὶ ἐτέρως διασκεψώμεθα, καὶ τὰ έχ λογισμών χρήσιμα έπισωρεύοντες βοηθήματα ταίς έχείνων βδελυρίαις άντεξάγωμεν την άληθειαν. Εί γάρ δή χαθ' ύμας, ω ούτοι, χαλούντος ύμας ώς έχ πλεονεξίας καιρού, και ώρας ἐπαναγκαζούσης, ἐπί τι τυχόν των άγαθων ή των έναντίων έλχόμεθα. περιττὸς, ὡς ἔοικεν, ἡμῖν ὁ πρὸς ἔκαστα τῶν πρακτέων διιθύνων λογισμός, καλ των μέν φαύλων εξίστασθαι συμδουλεύων, ἐπιτρέχειν δὲ μάλλον τοῖς ἐπαινουμένοις διακελευόμενος. Ποΐα γάρ έντευθεν δνησις, είπέ μοι, λοιπόν; τί δὲ ἐκ λογισμῶν ώφέλημα χρηστόν, εί mentiæ ventorum permittere, et in mare projicere? C πείσομαι πάντως, καλ βαδιούμαι καλ ούχ έκων έφ όπερ αν ή ώρα καλή, και ό καιρός ύπαναγκάζειν βούληται ἀχολουθείν ἄρα, χαθάπερ τῶν ὁλχάδων φασίν τούς οιαχοστρόφους, πρίς απασαν άπειρηχότας έλπίδα του διασώζεσθαι την ναύν, έπειδάν χειμώνι κινδυνεύσαι συμόξι, πάντα μέν άνείναι χάλων, άπολύσαι δὲ καὶ αὐτοὺς ήδη τοὺς οίακας, οὐδὲν ἔτι τῆς τέχνης άνασχομένους τῆς ἐν αὐτῷ, ἐπιτρέψαι δὲ οίτω ταίς των κυμάτων όρμαίς, διαρρίπτεσθαι δέ κατά την θάλασσανί; Ούδεν γάρ έχ των ήδη προειρημένων το χέρδος, ούτε τοίς εθέλουσι την άρετην, ούτε μην τοίς της χαχίας έργάταις άνατέλλει τό βλάδος, εί μη πρός έχαστα των τελουμένων άντιχομιζώμεθα παρά θεοῦ, καὶ κατά την τῶν πραγμάτων ποιότητα τάς άντιμισθίας άντιλαμβάνωμεν. 'Όριεί γάρ, είπε μοι, πολλάκις ή ώρα τὰ κάλλιστα, και διακρίτως εποίσει το ώφελουν ο καιρός, κάν επί τοίς αίσχίστοις άλίσχωμαι ; Μετοισθέντος δὲ πάλιν πρός το Εναντι Εχον του λόγου, ούδεν Εσθ' ότε των άγαθων ό χαιρός επιψήφιείται τισιν, εποίσει δε μάλλον το πάντων, ώς έπος είπειν, χαλεπώτερον και τοίς ότι πρέπει την των άγαθων έργασίαν προτιμάν εδ μάλα διεσχεμμένοις. 'Αλλ' ούδεν μεν έσται τούτων, έρει τις τυχόν, έχάστιν δε τό τυχόν τά αύτῷ πρέποντα δίδωσιν ή ώρα και ό καιρός. Ούκουν βασιλεύσει μέν ήδη λοιπόν ό καιρός · τό δὲ τῆς Προνοίας ἀξίωμα ταίς ώραις περιθήσομεν. ούδεν έτι φροντίζοντες του

παρά δὲ τῆς ὥρας, ή τοῦ χαιροῦ. Καὶ τί τὸ ἐντεῦθεν; Προσκυνούμεν,τή κτίσει παρά τον κτίσαντα, και την δόξαν τοῦ δημιουργοῦ, τοῖς παρ' αὐτοῦ γεγονόσι δυσσεδούντες περιθήσομεν. Αὐτόθεν μένούν, τὸ ἐν τούτοις αίσχος, και της δυσσεδείας το μέγεθος ού σύν πολλφ. τῷ πόνω περιαθρήσομεν, καὶ γυναίων αὐτῶν τῶν ἐταιρίζεσθαι πεφυχότων έχφανεστέραν λαχόντα, την βδελυρίαν. Τὸ δὲ δὴ πάλιν εἰς νοῦν ἀναδαῖνον ἐροῦμεν διὰ τὸ γρήσιμον. Περιττώς, ώς ξοικεν, οί θείοί τε καὶ άνθρώπινοι νόμοι, τοίς μέν τῶν φαύλων ἐρασταίς τὰς αὐτοίς πρεπούσας δρίζουσι δίχας, τοίς δε το ζήν εθέλειν έπεικέστερον περί πολλού ποιουμένοις προστεθείχασι τὰς τιμάς. Εί γὰρ όλως οὐδὲν ἐν τοῖς ἐφ' ἡμῖν κείται θελήμασιν, ὑποπέπτωκε δὲ ταίς ἐξ ώρων άνάγχαις, άφύχτως τε χαὶ ἀπαραιτήτως άγούσαις έπ' άμφω, πως αν έτι δικαίως τοίς μεν άγαθοίς Β τό έπαινείσθαι πρέπειν όμολογήσαιμεν, τοίς δέ μή τοιούτοις το έναντίον ώς έν οφλήματος τάξει καταθήσομεν; Τί δὲ, εἰπέ μοι, καὶ ἐπαναγκάζουσιν ήμας οι νόμοι των μέν φαύλων άποφοιτάν, τοίς δέ άμείνοσιν έπιτρέχειν έπείγεσθαι, έτέρων έχόντων των εν ήμεν βουλευμάτων τὰ; ήνίας, και ἐφ' ψπερ άν βούλωνται διεξαγόντων εύκόλως; Ταίς γάρ των ώρων εξουσίαις ύποχεζοθαι δείν τὰ άνθρώπινα, χαί φασι, και βεδούληνται, της έντευθεν άτοπίας ούδεν όλως φροντίσαντες. "Η γάρ ούχι και ούχ έκόντες έρουσιν, ώς δ πάντων των δντων έπὶ τῆς τῆς τὴν ήγεμονίαν λαχών, και αύτων έσται των άλόγων άθλιώτερον ζώον, και βιώσεται μέν έλεινώς · ὁ δὲ προδχειν όφείλων διά την φύσιν, εν δευτέροις ήδη, μάλ- ς λον δέ και έν έσχάτοις κατατάξεται; Εί γάρ έκείνα μέν αύτοχελεύστοις όρμαζη πρός το δοχούν απονεύει διαχωλύοντος ούδενός, και προσίεται μέν όπερ οίδε λυσιτελούν, αποτρέχει δέ των αδικείν είωθότων, πιχρφδε ήμεζε τῷ χρόνω δεσπότη δουλεύσομεν, και άπαραίτητον τυραννίδα την άπο των ώρων έξουσίαν σχηπτοῦ τινός δίκην επηρτημένην εσχήκαμεν. πώς ου πολλώ τινι μέτρφ τὰ χαθ' ήμας χείρω ώσιν, ή ἐν οίς ἐχεῖνά έστιν; 'Αλλ' έρυθριάσει, ώς ξοιχεν, ό συνειπείν θελήσας, μάλλον δὲ καταψεύσασθαι των ώρῶν καὶ τῶν είς ούδεν των τοιούτων πεποιημένων χρόνων την δε έν τοις δόγμασιν άδελτηρίαν άποχρουόμενος ήξει λέγων · Ούτε την ώραν, ώ ούτος, άλλ' ούδὲ τὸν χρόνον ή τον καιρον κατεξουσιάζειν των άνθρωπίνων διοριρούς επί ταύταις, όλ ραγδαίων έσθ' ότε πνευμάτων δίχην τοίς άθλίοις ήμιν ἐπιθρώσχουσιν. Αντερούμεν δε τούτοις ήμεζς. ΤΩ παράκοποι φρενών, και άκάρπω μωρία μεμεθυσμένοι, πως όμας διέλαθε πάλιν, ότι κατ' αύτης της άνωτάτω πασών ούσίας οίχεῖον έξοπλίζετε νουν; "Η γάρ ούκ έσται των φαύλων έργάτης, εί πονηρόν έσείν τι των παρ' αὐτοῦ γεγονότων; 'Αλλά τούτο μέν, ώς ήδη προειρήχαμεν, παριππεύσομεν, έχεινο δε μάλλον όμιν άναπείθεσθαι σπουδάσομεν, πως αν ημας ή ώρα και καιρός άδικήσαι, ή καί έχ των έναντίων εύφρανθώμεν, μή ούχι τοῦ πάντα διευθύνοντος Θεού, καθ' όπερ αν βούλεται, καλ πρός το έκάστω χρεωστούμενον ή λυπείν ή ευφράί-

Θεοῦ · αlτήσομεν δὲ δι' εὐχῆς παρ' αὐτοῦ μὲν οὐδέν, A præscripto viventibus vicissim honores et præmia. deferunt. Prorsus enim si nihil in nostro positum est arbitrio, sed cuncta subjacent horarum necessitatibus, inevitabili vi in utramque partem rapientibus, quomodo fateri jure poterimus bonis et justis laudem competere, contra vero se gerentibus pænam debitam irrogabimus? Quorsum, inquam, nos cogunt leges abstinere a malis, bonaque sectari, si alia nostrorum consiliorum quasi habenas 455 moderantur, et quocunque libuerit. nullo negotio impellunt? Horarum enim potestati... res humanas subjacere, et volunt, et psædicant, nihil absurditatem que hinc oritur pensi babentes. Numquid enim vel inviti fatebuntur-hominem. qui vel terrenarum rerum omnium principatum sortitus sit, brutis animantibus multo ærumnosio-. rem fore, et miserabiliter victurum, et qui ob. naturam suam præstare cæteris debeat, infimum. demum omnium ac postremum fore? Si enim illa suo instinctu ad id quod utile est nullo prohibente inclinent, et a noxio refugiant, nos vero temperi, acerbissimo domino scilicet serviamus, et ineluctabili horarum tyrannide veluti sceptro nobis impendente premamur, quomodo non longe deteriori loco futuri sumus, quam illæ? Sed erubescet, opinor, quicunque horis ac temporibus, quæ ad nibil tale facta sunt, patrocinari, seu potius de illis ipsismentiri statuit, et dogmatum exsecrationem avorsatus, dicet : Neque horam, o bone, neque tempus aut tempestatem in res humanas potestatem habere dicimus; horas tamen aliquas malas esse censemus, et cum eis occasionum momenta, quæ nonnunquam nobis instar turbinis violenti miseris ingruunt. Quibus ergo respondebimus: O furiosi et vana dementia ebrii, qui non videtis vos mentem. vestram adversus Deum armare? Numquid enimipse malorum auctor erit et artifex, si quid ex iis quæ fecit malum exsistat! Sed boc quidem, ut antea diximus, prætermittemus, illudque potius. sciscitari conabimur, quo pacto tempus aut nobis. damnum aut contra solatium attulerit , nisi Deus qui cuncta gubernat eo modo quo vult, et prout, uniuscujusque ratio postulat, aut damno aut contra solatio esse velit. Modo quippe dicere vos audivimus nullas res humanas horis subjacere, sed ζόμεθα· ώρας γε μήν είναι φαμεν πονηράς, και και- D aliquas tamen natura malas esse, et magno impetunobis violenti turbinis instar incumbere. Sed levi opera, ut reor, ostendere possum hanc opinionem extremæ plenam esse dementiæ. Cui enim non perspicuum est duodecim horarum spatia, alia quidem diei , alia nocti esse adæquata , diem vero et noctem, non buic contingere quidem, alii minime, sed per omnes pervadere ? At quod natura sua 456 malum est, nec aliter prorsus esse potest, non est alicui malum, alicui minime; sed omnibus æque detrimentum importabit, per quæcunque diei aut noctis spatia protendatur. Qui fit igitur ut die vel hora forsitan una eademque alios. omni bonorum copia circumfluentes videas, ut ad,

cura convivas excipiant, alios contra summis in angustiis positos, ut sæpe jamjam moriturus miserabiliter quispiam efferatur. Age, quæ ratio, aut quid causse est, ut una hora, uno temporis momento huno ista, illum alia fortuna utentem videas? Que nomine horam istam nuncupabis, malignam, an contra? Nihil enim habeo quod dicam, dum utrumque simul et codem tempore video, alium luxu voluptatibusque ac deliciis diffluentem, alium mortuum et exanimem summis ærumnis miserabiliter conflictatum. Numquid ista de horis dogmata aut indoctas fabulas, aut diabolici furoris inventa vocabimus? Sed opinor omnes incunctanter assensuros, et eos qui sic sentiunt condemnatures. His quidem contenti esse possemus; sed ne ad casus et conjecturas omnia referendo ansam nugandi nonnullis relinquam, ad ipsam historiam me conferam, et ex rebus gestis dissertationem hanc confirmabo. Cum Assyrii sanctam civitatem Jerusalem obsidione cinxissent, et corum dux Rapsaces modo verbis fallacibus bellatores qui eam defendebant permulcere tentaret, modo minis id agere studeret, et Ezechias, qui tunc ejus regnum obtinebat, nequaquam suis copiis, sed universi Dec victoriæ eventum tribueret, et ab illo uno vehementissimis precibus auxilium peteret, justum illico Deus exoravit, et gratia preces secuta est : 4 Egressus enim est e castris angelus Domini, sicul scriptum est 71, et interfecit de castris alien genarum centum octoginta quinque virorum c νεύσειν, καὶ τῶν ἐκεῖνα φρονούντων καταψηφίζεmillia. Quid ad hoe dices, o bone ? Una in nocte, et lempore: eodem cadebant Assyrii angeli manu interfecti, et Hierosolymitarum populus servabatur : et illi extrema quæque patiebantur, hi gaudio et lætitia triumphabant. Ubinam erat horæ potestas ? Quomodo dissimilem utrisque se præbebat, et his quidem lætitiam, illi vero male 457 mortem afferebat? Nec enim audebis eam naturæ ancipitia et multiformem nuncupare, licet nugis totus diffluas. Idem dicere possemus de Dathan et Abiron, qui adversus Mosis principatum seditione concitata, cum ad divini sacerdotii ordinem non: vocati irrumpere ausi essent, cum tota domo in terræ profunda demersi sunt: et hi quidem inferno absorpti sunt, cum interim religua populi multitudo servaretur 14. Atqui, si non ab ira divina, sed ab hora punitio manubat, ipsam utique oportebat non in unam congregati populi partem erumpere, sed totum æque involvere: Quocirca non accipiamus horam nec diem, aut ut doloris alicujus, aut ut voluptatis et gaudii conciliatricem, quantum ad ejus naturam speciat, et recte atque inculpate dici potest, sed intelligamus nobisex hora vel ex tempore utilitatem aut contra noxam evenire, prout aggredientes ad aliquid, scite aut imprudenter, vel lata vel tristia nacti fuerimus. Verbi gratia, suum cuique rei tempus est, 12 IV Reg. xix, 35. 14 Num. xvi, 1-52.

convivia pergant opipara, et magno apparatu et A νειν έχ των έναντίων θέλοντος; Ήλουομεν γάρ λεγόντων άρτίως, ώς έν έξουσία μέν έστι ταίς ώραις των καθ' ήμας ούδεν, πονηράς γε μήνείναι τη φύσει τινάς, και άθρόως ήμιν έγκαταφορείσθαι πνεύματος δίκην. 'Αλλ' οίμαι δή πάλιν ώς χαλεπόν ούδεν, τῆς έσγάτης άδουλίας άνάπλεων και τουτον ύμιν επιδείξαι τον λογισμόν. Τίνι γάρ ούχ έσται των έντων καταφανές, ότι τὰ δέκα καὶ δύο τῶν ὑρῶν διαστήματα, τά μέν ήμέρα, τά δέ νυκτί συμμεμέτρηται · νύξ δέ και ήμέρα ού τινί μέν συμδαίνει, τινί δὲ ούχ ἔτι, άλλα διά πάντων έρχεται; Το δε πονηρόν τή φύσει, και άπαραποιήτως έχον είς τούτο, ού τῷ μέν δείνι πονηρόν, έτέρψ δὲ οὐκέτε, ἀλλ' οὐδὲ ἐνὶ τυχὸν, ή δευτέρφ, πάσι δε μάλλον εν ίση μοίρα το βλάδος εποίσει, δι' ώνπερ αν είη το της νυκτός ή το της ημέρας διάστημα; Πώς ούν εν ημέρα τυχόν ή εν ώρτ μιά, τον μέν Εξεστιν εδ παθόντα βλέπειν, και πολλοίς έντρυφώντα τοίς εύφραίνειν είδόσιν, ώς έπὶ διαίτας ίξναι λαμπράς, και συναγείρειν σύν πολλή τή σπουδή τούς συνεστιασομένους, έτέρους δὲ ἀχριδῶς ἐν τοῖς έναντίοις, ώς και ἀπάγεσθαι πολλάκις τινά τεθνηξόμενον οίχτρῶς; Τίς ὁ λόγος, είπε μοι, ή πῶς ἄν ένδέγοιτο μιάς ούσης ώρας, ή και ένδς του καιρού, τον μεν έν εκείνοις, το δε έν τούτοις όρασθαι ; Τί την ώραν έχείνην προσερείς; Πονηράν, ή τὸ έναντίον; Είπειν γάρ ούκ έχω κατά ταυτόν βλέπων, και τρυφωντα μέν ενα, νεκρόν δε και άπνουν και έλεεινον εύρίσκων τον έτερον. "Αρ' ούχὶ μῦθος άμαθής, καὶ δαιμονιώδους μανίας εύρήματα τὰ ἐπὶ ταῖς ώραις άλώσεταιδόγματα; 'Αλλ' οίμαι πάντας άμελλητί κατασθαι, Kat To μέν, ώς ξοικεν, τοίς εξρημένοις άρκείσθαι πρέπον: άλλ' ίνα μή τοίς ενδεχομένοις καί στογασμοίς το παν επιτρέψας, εύρεσιλογίας πρόφασιν καταλείψω τισίν, επί πραγμάτων εξήγησιν μεταδήσομαι, καί έκ των γεγονότων άναμφιλόγως έπισφραγιώ τὸν ἀρτίως ήμεν διιππευθέντα λόγον. Οὐχοῦν 'Ασσύριοί ποτε, χύχλιν περισχόντες την άγίαν πόλιν, φημέ δή την άγιαν Ίερουσαλήμ, πολιορχείν έδουλεύοντο: ὁ δὲ τούτων στρατηγός (Ραψάχης δὲ ούτο; ήν), ποτέ μεν άπατηλοίς προεπειράτο λόγοις καταμαλθάσσειν των έν αύτη μαχίμων τον νούν, ποτέ δὲ ταίς άπειλαίς τουτο ποιείν έσκέπτετο · και ό μεν μακάριος Έζεχίας, την βασιλίδα τότε περιέπων τιμήν, ού τοίς ιδίοις έπιθαρσεί στρατεύμασιν, άλλά θεφ τφ πάν-D των άνετίθει της νίκης το τέλος, και την παρ' αύτου μόνον επιχουρ[ε]ίαν δι' έχτενεστάτης εχάλει της προσευγής και κατέ κ τεινε το ούς τῷ δικαίψ παραγρήμα μέν θεός, γείτονα δὲ ταῖς εύχαῖς τὴν χάριν ἐτίθει. « Έξηλθεν γάρ άγγελος Κυρίου, καθ' α γέγραπται, καλ άνείλεν έκ της παρεμδολής των άλλοφύλων έχατον ογδοήχοντα πένας χιλιάδας. » Τί ούν, βέλτιστε, πρός τουτο έρεις; Έν μιζ νυχτί, και καθ' ώραν. τήν αύτην και καιρόν, ό μεν 'Ασσύριος. ὑπέπιπτεν, άγγελου χειρί δαπανώμενος, διεσώζετο δὲ τῶν Ἱεροσολυμιτών ή πληθύς, και οι μεν ήσαν έντοις έσχάτοις, οι δέ έν τέρψει και χαρά. Ποῦ τῆς ώρας ἡ δύναμις; πῶς ἐπ' άμφοζνάνομοιος έμερίζετο, καλ τοίς μέν το χαίρειν, τοίς

πολύμορφον αποτολμήσαις αν αύτην όνομάσαι, καλ εί σφόδρα ληρείς. "Ο αύτος δ' αν ημίν ίσχυσε λόγος έπί τε Δαθάν και 'Αδιρών, οί της Μωσέως ήγεμονίας καταστασιάσαντές ποτε, και άκλητοι πρός την της θείας Ιερωσύνης αναπηδήσαι τάξιν ού χαταδείσαντές, πανοικί κατέδησαν είς τὰ βάθη τῆς γῆς · καί οί μεν ήσαν είς φόου, διεσώζετο δε της συναγωγής το λοιπόν. Χρην δε δήπου πάντως, είπερ ην όλως ούχ έκ θείας δργής, άλλ' έξ ώρας ή κόλασις, ούκ έφ' εν άπλως καταρρήγνυσθαι μέρος της συναγωγης, άλλ' όλην έξ ίσου περισχούσαν έλείν. Ούχοῦν ούχ ωραν, ούδ' ἡμέραν, ούδε καιρόν, ώς ή τοῦ λυποῦντος πρόξενον, ή του πεφυχότος εύφραίνειν, χαταδεξώμεθα, τὸ, ὅσον εἰς ἰδίαν φύσιν, ή καὶ ὅπως ἄν τις εἰπών έπ' αύτον ούκ αν αμάρτοι · άλλ' έκδεξώμεθα μέν το έξ ώρας ή ἀπό χαιρού χρήσιμον, καὶ ἐχ τών ἐναντίων το βλάδος, όταν ή επιστημόνως προσιόντες, ήγουν άμαθώς, ή τοίς ήδέσιν ή τοίς ούχ ούτως έχουσιν περιπίπτωμεν. Οίον δέ τί φημι . Καιρός παντί πράγματι, καθά γέγραπται, καὶ τὸ μέν είδέναι καιρούς, έπωφελέστατον, τὸ δὲ μἡ ἐπίστασθαι, πολὺ δἡ λίαν έπιζημιον. Δεί γάρ ούχ έν χειμώνι ναυτίλλεσθαι, τὸ δὲ ἐν θέρει τοῦτο δράν οὐκ ἀπαίδευτον. Οὕτω δὲ περί τούτων διαχείμενοι, άναθήσομεν των χαθ' ήμας τὰ πηδάλια τῷ πάντων ἐπιστάτη Θεῷ. Εἰ γὰρ κατὰ την άψευδη Σωτήρος φωνήν, το μικρόν τουτο καί εύτελές στρουθίον ούχ αν είς παγίδα πέση ποτέ δίχα της γνώμης του Θεού και Πατρός, πως αν δ ούτω τετιμημένος και την κατά πάντων φήφον λαχών, πάθοι C τι των παρά γνώμην ή κατ' εύχην, μη ούχι της Προνοίας ούδέν τι καλούσης των είρημένων άναλόγως τοίς έχάστφ βεδιωμένοις; Παραθήσω δέ τι πρός τούτοις έτερον, δ και μικρού της μνήμης αποτιναχθεν εξώχετο, καίτοι λίαν ὑπάρχον τῶν προκειμένων συγγενές, μάλλον δε την αύτην εξαιτούν εφ' έαυτώ ζήτησιν, και την λύσιν έχον ού χαλεπήν, άλλά και σφόδρα βαδίαν έλειν τῷ γε όλως συνετῷ, και τὰ α!σθητήρια της διανοίας έχοντι γεγυμνασμένα πρός διάχρισιν άγαθού τε καὶ κακού. Τί δή ούν άρα κάκείνό έστιν, περί οδ δή τὰ τοιαῦτά φαμεν; Γάμον Eneréhouvioi Kavavaloi note, the two Toubalow yelτονα προσοιχούντες χώραν, Γαλιλαία δὲ ἡν; οἴ τ' έπὶ πανδαισίαν συνεκάλουν τον Κύριον άμα τη μητρί, και τοίς άγίοις μαθηταίς, και πρόφασις αύτοίς D της πανηγύρεως ήν ή γαμήλιος εύνή. 'Ως δε όμόσιτος τοίς είς τούτο συνειλεγμένοις ὁ Κύριος παρήν ὁ εύλογήσων, δν νενομοθέτηκε γάμον, οίνος ἐπέλ[ε]επε τούς έστιωμένους. "Ετι δέ ώς υίου κατεξουσιάζουσα, διά την πολλην άγαν ύποταγην του Σωτήρος ημών, όμου τε και την εν δυνάμει θεοπρεπεί διά πολλής ήδη τής πείρας μαθούσα, « Οίνον ούχ έχουσι, » φησίν. Ήδει γάρ εξανύθοντα, και μάλα ραδίως, δπερ άπήτει των πραγμάτων ή φύσις. Πρός αύτην δε ό Κύριος. « Τί έμοι και σοι, γύναι; Ούπω ήκει ή ώρα μου. » 'Ο μέν ούν φιλόθεος νους και των άλλοκότων άπηλλαγμένος δογμάτων, Έλληνικής τε ώς πορροτάτω 18 Eccle. 111, 1. 16 Joan. 11, 3, 17 Ibid. 4.

δὲ τὸ θνήσχειν κακῶς εἰργάζετο ; θὸ γὰρ διφυή τε καὶ Α uti scriptum est 38, et nosse tempora summopere conducit, ignorare valde nocet. Hieme quippe navigare non oportet : æstate vero , non caret prudentia. Ouæ cum ita se habere credamus, nostrarum rerum gubernacula omnium rectori Deo tra damus. Nam si , ut vere Servator ait , exignus ac vilis passerculus in laqueum non incidit absque Dei ac Patris voluntate, quonam modo redimito et tam supra cætera elato homini tantis honoribus, aliquid præter aut ex animi sententia evenerit, cum providentia pro ratione vitæ cujusque pænas decernat aut præmia ? Addam his aliquid, quod e memoria mihi propemodum effluxit, quamvis admodum affine sit ante dictis, et eamdem dubitationem ac solutionem habeat, non arduam quidem, sed captu perquam facilem homini cordato, et in discernendis bonis ac malis exercitato. Quidnam igitur istud est? Chananæi Galilææ incolæ Judæis finitimi nuptias faciebant; qui convivio præerant, Dominum una cum matre sanctisque discipulis invitarunt; celebritatis causa erant thorus nuptialis. Cum Dominus nuptils benedicturus mensæ cum cæteris accubuisset, vinum 458 convivas defecit. Mater pro ea quam in filium habebat auctoritate, ob ingentem Salvatoris nostri subjectionem et obedientiam, gnara virtutis illius divinæ qua præditum eum esse multis experimentis agnoverat, (Vinum non habent,) inquit 76. Sciebat enim perfecturum, idque facile, prout negotii ratio postulabat. Cui Dominus : « Quid mihi et tibi est, mulier? Nondum venit hora mea ". Pius igitur et prodigiosis illis dogmatis liber animus, et a gentili superstitione longe remotus, hoc dictum pie intelliget. Nondum enim, inquit, venit tempus manifestationis mere, per signa videlicet ac miracula. Cum enim Deus' esset' natura sua, tempus cuique rei conveniens haud ignorare potuit. Ille autem præ multa inscitia huc et illuc se versans, lata enim est ad malum via et horarum potestati nonnulli ipsum quoque Christum subjacere putant, hinc insanire comperietur, et per ea ipsa quibus speravit rationes suas confirmatum irl, absurditatis condemnabitur. Si enim borarum potestati rerum naturam subjacere fatebimur, atque idcirco Christum matri suæ dicere : « Nondum venit hora mea; » quomodo, quæso, sicuti nefarle ac stultissime docetis, horarum opifex nondum suæ voluntati consentientem et consentaneam haberedicitur borarum vim et efficaciam? Illico enim aqua cernitur in vinum mutata. Sed cum borarum potestati res subjacere nosset, numquid oportebat ne principio quidem ad id Dominum aggredi quod horarum concursus minus concederet? At nitif istud ipsum moraturum videmus, sed ante horam quodammodo gratiam eis contulisse. Vis ergo et lioræ potestas impedimento non erat; sed cum tempus nondum adesset quo se manifestaturus

erat per miracula Christus, næc infit. Quapropter, A δεισιδα[ε]μονίας άναφυγών, τὸ εἰρημένον εὐσεδῶς ἐχvestra ea de re opinione valere jussa, ipsum horæ, ut loquimur, tempus intelligatur quod cuique rei convenit. Quod autem horarum quoque necessitate nos simus liberi, pluribus verbis docendum non arbitror : abunde quippe jam de eo disseruimus. Verumtamen illud ad extremum ostendere conabimur, horam scilicet in Scripturis divinis idoneum cuique rei tempus significare. Et certe clamat admirabilis ille Paulus, et eam quæ dicitur horæ vim ac significatum ostendit his verbis : « Et hoc scientes tempus : quia 459 hora est jam nos de somno surgere. Nox præcessit, dies autem appropinquavit 78. . Vides ut tempus primo loco posuerit, deinde horam adjecerit, tanquam idem per idem, et non aliud indicare volens. Tempus enim B erat ut qui somno peccati gravati erant evigilarent, et ad id quod sibi conduceret oculos aperirent, atque ad sobrietatem Deique amorem excitarentur.

έπείπερ οίδε χρήναι ταίς των ώρων έξουσίαις ύποκείσθαι τὰ πράγματα, πως ούκ έδει μηδέ την άρχην τὸ συμφέρον, καὶ διεγερθήναι πρὸς νήψιν την θεοφιλή.

VII, 31. De turba igitur multi crediderunt in eum, C et dicebant : Christus cum venerit, numquid plura cigna facere potest quam que hic facit?

Operæ pretium est intueri mirificum sermonis grdinem, et quam concinne et apposite rursus post illa nobis sese insinuet. Cum enim antea dixisset evangelista quærere Judæos uti eum comprehenderent, et pro animi impotentia tam crudeli et intempestivo periculo involverent, jam ostendit populos fidem suscepisse, ut deinceps principum adversus illum maleficia et molitiones paterent. Tam longe siquidem absunt populi ab inferenda Christo injuria, ut contra veniat illis in mentem tot ejus per omnem late Judæam increbuerat, fore ut ad res magnas Christus adveniret, ingentique supra humanum captum ratione miracula patraret, necnon doctrinam excellentiorem legisque institutis longe meliorem inveheret. Mulier quippe Samaritana, cum ad Jacobi fontem haustum aquam venisset, et cum Salvatore colloqueretur : « Scimus, inquit, quia Messias venit, qui dicitur Christus :

δέξεται. Ούπω γάρ ήχει, φησίν, ό της άναδείξεως έμου καιρός, της διά σημείων δηλαδή. Θεός γάρ ων χατά φύσιν, τὸν ἐχάστω πράγματι πρέποντα χρόνον ούχ ήγνόησε ποθεν. 'Ο δε έχ πολλής άγαν της άσυνεσίας περιτρέπων είς έχεινο και τούτο (Ιππηλατών γάρ πώς έστι τοίς πολλοίς το κακόν, και ταίς των ώρων ένεργείαις, φαπερ ούν τινες ληρούντές φασιν. ύποχείσθαι χαὶ αὐτὸν οἰόμενοι τὸν Χριστὸν), αὐτόθεν ήμιν ανοητεύων άλώσεται, καλ δι' ών έπαγωνιείσθαι τοίς έαυτου προσεδόχησε λόγοις, διά τούτων αύτων της ενούσης τοίς δόγμασιν άτοπίας χαταγνώσεται. Εί γάρ ταζς τῶν ὡρῶν ἐνεργείαις ὑποκεῖσθαι δώσομεν των πραγμάτων την φύσιν, διά τε τουτο τον Χριστον πρός την μητέρα τὸ, ε Ούπω ήχει ή ώρα μου, » πως, είπε μοι, κατά τὸν παρ' ὑμῶν βδελυρόν τε καί ἀσοφώτατον λόγον, ούπω την άπό της ώρας συνασπίζουσαν αύτου τοίς θελήμασιν ένέργειαν έχων, δημιουργός των αίτηθέντων γίνεται; Φαίνεται γάρ παραχρήμα το δόωρ είς οίνον μεταδαλών.

όλως ἐπιχειρεῖν ἐξανῦσαι τὸν Κύριον, ὅπερ ἡ τῆς ώρας ούχ ἐδίδου συνδρομή; 'Αλλ' οὐδὲν τούτου φροντίσας όρθται, πρό ώρων δε ώσπερ εδίδου την χάριν εκείνοις. Ούκ άρα της ώρας η δύναμις ήν εμποδών, καιρού δε οδπω παρόντος εἰς ἀνάρρησιν τὴν διὰ θαυμάτων, τὰ τοιαῦτά φησιν ὁ Χριστός. Οὐκοῦν ἀπηλλάχθημεν της έν τούτοις ύμων ύπονοίας, αυτός και όνομαζομένης της ώρας νοείσθω καιρός, ό έκάστω πράγματι πρέπων. "Οτι δὲ καὶ ἡμεῖς τῆς ἐξ ὡρῶν ἀνάγκης ἐλεύθεροι καθεστήκαμεν, πλειόνων οἶμαι μή δείσθαι φημάτων την πραγματείαν άρχούντως γάρ ήδη τάδε ἐπὶ τούτω διειλήφαμεν. Πλήν ἐχείνο δείξαι σπουδάσομεν έν γε τῷ παρόντι λοιπόν, ότι την ώραν έν ταίς θείαις Γραφαίς τον έκάστις πρέποντα πράγματι καιρόν εύρησομεν. Καὶ κράζεται μέν ὁ θαυμάσιος Παῦλος καὶ τῆς ὀνομαζομένης ὥρας σημαίνει την δύναμιν - και τοῦτο, εἰδότες τον καιρόν, ὅτι ώρα ήμας ἐξ ὕπνου ἐγερθῆναι. Ἡ νὺξ προέκοψεν, ἡ δὲ ἡμέρα ἡγγικεν. » Όρᾶς ὅτι καιρὸν προτάξας , τὴν ὥραν ἐπήνεγκεν, ὡς αὐτὸ διὰ τοῦ αὐτοῦ, καὶ οὐχ Ετερόν τι δηλών. Καιρός γάρ ήν, διαγρηγορήσαντας ήδη τους κεκαρωμένους εν άμαρτίαι; άναμυσαι πρός

Ex του δχλου ουν πολλοί ἐπίστευσαν είς αὐτον, και έλεγον 'Ο Χριστός όταν έλθη, μή πλείονα σημεία έχει ποιήσαι, ων ούτος έποίη-

Πόσην ο λόγος εν τούτοις έχει την οίχονομίαν, και όπως ήμιν μετ' έχεινα πάλιν εύρύθμως είσδέδηκεν. άξιον ίδειν. Προειρηχώς γάρ, ώς έζήτουν αύτον οί Ίουδαΐοι συλλαδείν, και καθείρξαι βρόχοις τοίς έξ ἀπονοίας είς ώμὸν οῦτω καὶ ούκ ἐν καιρῷ μελετώμενον κίνδυνον, τούς δχλους δεικνύει τούς πεπιστευχότας, ίνα των ήγουμένων όμολογήται λοιπόν τά ἐπ' αὐτῷ χαχουργήματα. Τοσούτον γλρ ἀφεστάσεν οί δημοι του βουλεύεσθαι παροινείν είς αύτον, ώς καλ τάς έχ τουν θαυμάτων ήδη συλλέγειν έννοίας, και ότι miraculorum, et aperte sateantur sanctissimis ejus προσήκει λοιπόν τοξς παρ' αὐτοῦ προσκείσθαι μαθήdogmatibus adhærendum. Sermo enim, ut videtur, D μασι διαρρήδην όμολογείν. Λόγος δὲ ξιν, ὡς εἰκὸς, έφ' όλον των Ιουδαίων το γένος έχτεθρυλλημένος, και άνα πάσαν αύτων ήπλωμένος την χώραν, ώς έπι μεγάλοις τισίν ή Χριστού παρουσία γενέσθαι, καί τερατουργήσει μέν ύπέρ λόγον, άξιολογωτέραν, δε σφόδρα και της νομικής άμείνω παιδεύσεως την διδασχαλίαν είσοίσει. Γυνή μέν γάρ ή Σαμαρείτις, ότε τὸ ύδωρ άρυσαμένη είς την τοῦ Ίακὼδ άφικνεῖτο πηγήν, και τῷ Σωτήρι προσδιελέγετο, « Οίδαμεν,

[&]quot; Rom. xiii, 11, 12.

δταν Ελθη έχεινος, άναγγελεί ήμιν πάντα. > Καὶ τὸ, Οίδαμεν, έν τούτοις, ούχι δή πάντως έχείνη και μόνη περιθήσομεν είκότως, άλλ' όλον προσάπτοντες τδ Σαμαρειτών τε και Τουδαίων γένος, τον άρτίως ήμιν προσκεκομισμένον βεδαιώσομεν λόγον. Ούτοι δὲ νῦν τὰ ἐν λαμπραῖς ἐλπίσι περὶ αὐτοῦ θρυλλούμενα των ήδη παρόντων ούχ εν μείζοσι βλέποντες, μονονουχί πρός άλλήλους τοιαυτά φασιν · Έπι τίσιν ήμιν ό νόμος διαδειγθήσεσθαι διαμεμήνυχε τον Χριστόν; τίνα δὲ αὐτὸν ὁ τῶν ἀγίων προφητῶν χεχρησμώδηκε λόγο;; θαυματουργόν δηλονότι, και των άριστων είσηγητήν. 'Αλλ' όρωμεν άκρως πρός άμφω τον ήδη παρόντα διαπρεπή. Ποίων σημείων ύπερδολή τοίς έτι το μείζον έννοούσι περιλιμπάνεται; πρός τί των δυσχερών ήσθένησεν; τί δὲ ὑπὲρ λόγον, καὶ παρα- Β δόξως ούχ εξργασται; έν τίνι το πλέον έτι ζητήσωμεν ; Ίδωμεν εί μή λοιπόν έν δροις του παντός άφιχνείται θαύματος. Τί έν Χριστῷ προσδοχώμενον, δ μή ἐν τούτω φαίνεται; 'Αναίσχυντος ήδη λοιπόν ή του πιστεύειν παραίτησις, άγνώμων ή ράθυμία, καί ό της μελλήσεως λόγος ἀπίθανος χομιδή, χατά γε τὸ δείν αίρεισθαι τὰ κάλλιστα. 'Ομολογείσθω Θεός . τούτο γάρ αύτη των πραγμάτων ή φύσις καὶ ούχ έκόντας αίτει. Ούκ ακόμψως μέν ούν οὐδὲ τοῦ πρέποντος έξωκισμένως την τοιαύτην άν τις τοίς Ίουδαίοις περιθείη φωνήν. Σημειωτέον γε μήν ότι ταίς των ήγουμένων δυστροπίαις διόλωλε το ύπήχοον. Οί μέν γάρ ήσαν άριστοι στοχασταί, τή των τελουμένων λαμπρότητι πρός το χρήναι πιστεύειν ποδηγούμενοι, μόνην δὲ περί Χριστοῦ μένοντες τῶν ἡγουμένων G συναίνεσιν οί δε ούτως ήσαν είς ώμότητα δεινοί, ώς κακούν ἐπιχειρείν τὸν ἐπὶ μεγάλαις ἐλπίσιν προκατηγγελμένου, διά τε τῶν τελουμένων ήδη καὶ πεπιστευμένων.

"Ηχουσαν οι άρχιερείς και οι Φαρισαίοι του δχλου γογγύζοντος περί αὐτοῦ ταῦτα.

'Ασγάλλει μεν ή πληθύς κατά των ήγουμένων καί μάλα είκότως. Έποιείτο δὲ πολλήν τινα την καταδοήν περί του Σωτήρος ήμων Χριστού, ούχ ότι ξένος ήν και ύπερ ελπίδα θαυματουργός, άλλ' οὐδε ότι τῆς νομικής λατρείας τὰ άμείνω παρήλθεν έρων · άλλ' ότι τοίς άρχιερεύσιν και Φαρισαίοις ούπω γεγόνει παράδεχτος τοίς παρά Χριστού λεγομένοις Ισοστατούσαν έγων την δόξαν, και κατ' σύδεν όλως εν ελάττοσιν ων ή έν οίσπερ αν έχείνον οί έπ' αὐτῷ διαγγέλλουσι θρύλλοι, ή και ό των άγίων προεκήρυξε προφη- D των λόγος · ώς ουν ήδη φθόνω κεκρατημένους ήπερ δντως τής των λαών σωτηρίας πεφροντικότας καταιτιώνται διχαίως · πολύς δὲ ῶν τῆς ἐπὶ τούτους αίτίας ὁ λόγος οὐ διαλανθάνει τοὺς ήγουμένους, καὶ προσκέκρουκεν, ώς είκος, ή πληθύς, εύλόγως μέν ήδη καταπεπληγμένη τον Κύριον, διφώσα δε λίαν το πιστεύειν αύτφ, και ήδη πως της των άρχόντων πλεονεξίας τον ζυγόν ου φέρουσα, μελετώσα δὲ ώσπερ έκεινο δράν το έν Ψαλμοίς είρημένον · « Διαβρήξωμεν τούς δεσμούς αὐτῶν, καὶ ἀπορρίψωμεν ἀφ' ἡμῶν τον ζυγον αύτων. > Ού γάρ τοῖς τοῦ νόμου διατάγ-

φησίν, δτι Μεσσίας Ιρχεται ὁ λεγόμενος Χριστός. A cum venerit ille, annuntiabit nobis omnia **. » Ubi illud , scimus , non utique ei soli tribuemus , sed Samaritanorum et Judæorum gentem simul conjungentes, allatam antea doctrinam confirmabimus. Nunc vero isti, cum quæ in præelaram spem de eo jactata fuerant rebus præsentibus non esse viderent, propemodum inter se illa sermocinantur: Ad quæ nobis lex Christum exoriturum significavit? qualem porro ipsum nobis sanctorum prophetarum oracula cecinerunt? Scilicet admirandorum factorem et optimorum doctorem. Atqui cernimus hunc qui jam adest utrisque ad eminentiam excellere. Quid in signis tam incredibile est, quo non vel majus aliquid adhuc exspectantibus restet intuendum? quid tam arduum quod non ille præstiterit? quid non supra omnem mentem et opinionem perfecit? in quonam plura quæremus? 460 Age, num ejus miracula omnem terminum impleverunt? Quid porro in Christo exspectemus, quod non abunde in hoc elucescat? Jam impudens est illa credendi detrectatio, desidia pertinax, et in suscipiendis bonis tarditatis ratio incredibilis. Agnoscatur Deus : id enim rerum natura etiam a nolentibus exigit. Non insulse ergo nec præter decorum istiusmodi sermocinatio Judzis affingetur. Observandum vero perversitate morum principes nequaquam obedivisse. Illi enim optime conjectantes operum claritate ad fidem deducebantur : sed unicam spectabant principum de Christo sententiam, qui tanta immanitate furebant, ut malum el molirentur qui magnas in spes prænuntiatus erat, et ipsis quoque jam probatus operibus.

> VII, 32. Audierunt principes sacerdotum et Pharisæi turbam murmurantem de ille hæc.

Commovetur in principes multitudo, nec immerito quidem. De Christo vero Servatore nostro murmurat, non quod admirabilis ae mirabilium et omni spe majorum factor esset operum, neque quod legali cultu meliora diceret, sed quod sacerdotum principibus ac Pharisæis nondum probatus esset, cum tamen ea majestate præditus esset quæ de Christo ferebatur, nec ullo prorsus modo inferior esset iis quæ prophetarum oraculis continentur. Jure ergo eos incusant, quod invidia potius quam populorum salutis cura tenerentur. Cujus expostulationis rationem non unam esse principes non latet, et offendit eos, ut videtur, multitudo, quod Dominum jure merito suspiceret, eique credere vehementer cuperet, ac impotentis principum dominatus jugum ferre non posset amplius, sed illud quodammodo facere in animo haberet quod in Psalmis dictum est : « Dirumpamus vincula eorum, et projiciamus a nobis jugum ipsorum ... Subjicientes enim plebis animos, non legis quidem præceptis, sed suis potius inventis, docentesque

relicta, in præcipitia et foveas detruserunt eos quibus in proximo jam salus erat ", per sese ad rectam ratiocinationem delatis.

τητα λογισμών.

461 VII, 32. Et miserunt principes sacerdotum et Pharisæi ministros, ut apprehenderent eum.

Cum lex aperte pronuntiet : « Innocentem et justum non occides *3, > ac præterea clamet : « Non eris cum pluribus in malitia ", , ardent tamen interficiendi Christi cupiditate legis ipsi custodes, et qui sanctorum Meysis præceptorum explicationem sibi arrogabant, cæterosque, nisi in eadem forent sententia, reprehendere solebant. Sed hic nihil de lege solliciti, et optima quæque repudiantes, laqueis implicare nituatur eum qui omnis peccati expers est, quique quod vere Christus sit, miraculis etoperibus apud omnes fidem fecit. At decebat, inquiet aliquis, impios illos Judæorum principes, quandoquidem sanctarum legum periti erant, ad populum concionari, comprimere idoneis rationibus clamores quos de illo edebant, amoliri suspicionem invidiz, et rectas de Christo sententias proferentes, si qua in re falli populus videretur, eum ad meliora traducere: quin et ex prophetarum testimoniis fidem facere, et evolutis sacris paginis, multitudinis errores abstergere, et docere aliquid de Christo verius, ut qui amplius quiddam wessent quam cæteri. Sed cum nullam inde sui defendendi rationem invenirent, imo sacram Scripturam erubescerent, qua se accusari ut et a populo comperiunt, in impudentem prorumpunt audaciam, et Christum de medio tollere conantur, cum eum arguere non possint peccati. Quodque minus ferendum est, non hominum de trivio hæc deliberatio est, sed cudunt talia sacerdotum principes, quibuscum Pharisæis convenit, tametsi ut sacerdotes, dignitate, consilio, et prudentia Dei voluntati consentanea his illos præstare decebat. Sed cum sanæ mentis nihil haberent, suasque cogitationes legi divinæ anteponerent, cupiditate præcipites ferebantur : « Caput enim factum est in caudam, sut scriptum est 85. Seguitur quippe qui effreni demum impetu etiam adversus Christum excurrit. Sed improborum est bellum in pios ac probos sine causa suscipere; verum claudicat, ut ita dicam, pugnæ ratio, si justæ eam 462 causæ non adjuvent, ac invidiæ solo morbo nitatur. Nam cum eorum egregia facinora assegui non possint, nec pari felicitate gloriam reportare, aut præclarioribus factis antecellere, exasperantur animo, et adversus potiorum laudes armantur, stulte id delere conantes ex quo sibi dedecus afferri putant. Comparatione quippe melioris malum innotescit.

doctrinas mandata hominum 11, recta et ampla via A μασιν ὑποζεύξαντες τῶν ἀγελαίων τὸν νοῦν, ἀλλά τοίς ίδίοις ὑποθέντες εὐρήμασι, καὶ διδάσκοντες διδασχαλίας εντάλματα άνθρώπων, την εύθεζαν άφέντες και Ιππήλατον, έπι κρημνούς και βόθρους έξέπεμπον τους οίσπερ ήν ήδη και εν ετοίμω το σώζεσθαι, και οίκοθεν χειραγωγουμένοις πρός εύθύ-

> Kal dπέστειλαν ol dprispείς zul ol Φαρισαίοι ψπηρέτας, Ινα πιάσωσιν αὐτόν.

ι 'Αθώον και δίκαιον ούκ άποκτενείς, ο του νόμου Singrelxorog. avw te xal xatu to, . Oox fon meta πλειόνων έπὶ κακία, , σαφώς άνακεκραγότος, φονώσιν οί νομοφύλακες, και έπι τῷ τὰ Μωσέως ήγεξσθαι σεπτά καταφρυαττόμενοι, και τοίς άλλοις άπασιν, εί μή τούτον διάχοιντο τον τρόπον, έπιτιμάν είωθότες. 'Αλλ' ούδεν εν τούτοις του νόμου φροντίσαντες, διαλακτίσαντες δὲ ώσπερ τὰ παρ' αὐτοίς τιμιώτατα, βρόχοις περιδα.... σπουδάζουσι τον ήμαρτηχότα το παράπαν ούδεν, ότι δε μάλλον αύτος είη Χριστός, δι' αύτων ήδη των έργων πεπιστευμένον. Έχρην δε δήπου πάντως, έρει τις εύλόγως, τούς άνοσίους των Τουδαίων χαθηγητάς, είπερ ήσαν των θείων λογίων Ιστορες, και των θείων νόμων έπιστήμονες, προσλαλήσαι μάλλον τοίς δγλοις, άνατρέψαι λογισμοίς τοίς χαθήχουσι την έπι τούτω χαταδοήν, ἀποχρούσασθαι τοῦ φθόνου τὰς ὑποψίας, μεθιστάν είς το φρονείν à προσήμεν, είτιπερ όλως και διεσφάλοθαι παρ' αύτοζε ένομίζοντο, καλάς έπι Χριστώ τὰς ἐπινοίας ἀδίνοντες · Εδει τε ἐκ προφήτων μαρτυρίας πληροφορήσαι, και διά πάσης άπαξαπλώς Ιόντας της θείας Γραφης, απονίψασθαι μέν τά έχ των δίλων εγκλήματα, διδάξαι δε περί Χριστού τὸ άληθέστερον ώς έγνωκότας τι πλέον. 'Αλλ' οδδεμίαν έντεύθεν την απολογίαν εύρισχοντες, δυσωπούμενοι δε την άγιαν Γραφήν, και κατηγορούσαν αθτων μετά των δχλων εθρίσχοντες, είς άναισχυντου έμπίπτουσι θράσος, έχ μέσου ποιήσαι σπουδάζουσι τον Χριστον, τί διέπταισται διελέγγειν ούχ έγοντες. Τὸ δὲ δὴ τῶν ἄλλων ἀφορητότερον, οδόὲ τῶν τυχόντων ή σχέψες, άλλά των άργιερέων τά τολμήματα σύνδρομον έχόντων τοίς Φαρισαίοις την γνώμην, καίτοι καθηγείσθαι δέον αὐτῶν ὡς πλεονεκτοῦντας. τῷ τῆς Ιερωσύνης πράγματι, και τὸ προτετάχθαι διά τούτου λαχόντας, έξει φαίνεσθαι καθηγητάς, και έν άγαθοίς τοίς σχέμμασι, και βουλής κατάρχειν ούκ præit, et cum Phariseorum impletate paria faciens, D ἀπρδούσης Θεῷ. 'Αλλ' ἐπείπερ Εξω φρενός γεγόνασιν άγαθής, και κατόπιν των ίδίων ενθυμημάτων του θείον ρίψαντες νόμον, έπλ μόνον τῷ δοχοῦν ἀδιαχρίτοις έφέροντο ταίς όρμαίς · « Κεφαλή γάρ γέγονεν είς ούρὰν, , κατά τὸ γεγραμμένου. Έπεται γάρ ήγούμενος, και τή των Φαρισαίων άνοσιότητι συμφρονών, άχαλίνους ήδη και κατά Χριστού ποιείται τάς καταδρομάς. Απροφάσιστος δέ πως άελ πονηροίς ό πρός φιλαρέτους εύρισχεται πόλεμος, και μονονουχί χωλεύει της μάχης ό τρόπος, ταίς εξ εύλόγων αιτιών εύρεσιλογίαις ού βοηθούμενος, μόνοις όλ τοίς έκ φθόνου διαχεχωλυμένος νοσήμασιν. Ού γάρ έχοντες

Matth. xv, 9. 85 Marc. vii, 7. 85 Exod. xxiii, 7. 85 Psal. xxxvi, 1. 85 Deut. xxviii, 44.

αμιλλάσθαι τοζε έχει μεγαλουργήμασιν, ούδι διά τῆς A At satius esset conari lisdem laudibus inclareίσης εύτυχίας ἰσόμετρον αὐτοῖς ἀποχομίζεσθαι δόξαν, ή και εν άμείνοσι τυχον διά των άμεινόνων όρασθαι, πρός άγριώτατον πίπτουσι λογισμόν, και ταίς των γικώντων εύφημίαις εξοπλίζονται παραλόγως, άφανίζειν σπουδάζοντες το άσχημονείν άναγχάζον αὐτούς. 'Αει γάρ τη παραθέσει του βελτίονος το φαυλον ελέγγεται. Έχρην δε δήπου μάλλον αὐτούς διά των ίσων παρισούσθαι φιλείν, και τοίς έπαινουμένοις τά αύτα μάλλον ἐπείγεσθαι καὶ δράν καὶ φρονείν. Είκὸς δὲ δή τι πιχρον έννοῆσαι τοὺς Φαρισαίους. Ἐπειδή

αὐτό τε τουτο πληρώσαντας τοὺς ὑπερέτας ἐκπέμπουσιν.

warra us. Ούχ ήγνόησε πάλεν, ατε δή θεδς ὑπάρχων κατά

φύσιν ό Κύριος, τὰ μιαιφόνα τῶν Φαρισαίων τολμήματα, και την έφ' έαυτῷ τῶν ἀρχιερέων ἀνόσιον σκέψιν. Θεωρεί δε τοίς της θεότητος όφθαλμοίς ήδη καί παρόντας, και τοίς δχλοις αναμεμιγμένους τούς, οίπερ ήσαν έξειλεγμένοι παρ' έχείνων ύπηρέται πρός το συλλαδείν αὐτόν. Διὰ τοῦτο χοινον μέν ὡς πρός άπαντα τον περιεστώτα δήμον ποιείται τον λόγον, έγοντα δὲ ὡς πρὸς ἐχείνους ἀπόχρισιν ἐδιχήν, όμου δε και εν ταυτώ πολλά διδάσκει τά χρήσιμα. 'Απειλεί μεν γάρ χαριέντως, άλλά και έφ' οίς ήδεσθαι χρή, μιχροψυχούντας ελέγχει. "Απρακτον δε και έτέρως αύτοις Εσεσθαι το έγχειρημα κάν γενέσθαι C συμόξι, και δπως, ερούμεν, τον εφ' εκάστω διελόντες λόγον. Έν μεν γάρ τῷ είπείν, ὅτι (Μιχρόν χρόνον μεθ' ύμων είμι, , μονονουχί τούτο διδάσχειν λόγφ φαίνεται · Λέγετέ μοι, φησί, διά ποίαν αίτίαν ώς έν τῷδε τῷ κόσμῳ βραδύνοντί μοι λοιπὸν ἐπασχάλλετε ; Φορτικός είμι τοῖς καθ' ὑμᾶς , ὁμολογῶ , καὶ τοίς ού τιμώσι την άρετην ού λίαν ήδύς, συντρίδων τον ού φιλόθεον, και ὑποπλήττων ελέγχοις έσθ' ότε τὸν ουσσεδή. Μίσος έμαυτῷ γεωργήσας ούκ άγνοῶ. 'Αλλά μή πρόωρον ούτως ἐπ' ἐμοὶ τὸν τοῦ θανάτου βρόχον έχτείνετε. Μιχρόν έτι μεθ' ύμων Εσομαι χρόνον, ἐπαναστήσομαι δὲ χαίρων, ὅταν ὁ τῷ παθεῖν πρέπων έλθη καιρός, οδτε αύτος άνέξομαι συνείναι κακοίς, ούχ ήδεξαί μοι, φησίν, αι μετά φονώντων διατριδαί, ἀποδραμούμαι των δυσσεδούντων, ώς Θεός, συνέσομαι δὲ τοῖς ἐμοῖς πάσας τὰς ἡμέρας τοῦ αἰῶνος, κάν ἀπείναι δοχώ τη σαρχί. Έν δὲ τῷ λέγειν, « Υπάγω πρός τον πέμψαντά με, > σημαίνει τι πάλιν τοιουτον Μάτην ἐπ' ἐμοὶ τὸ τῆς αὐτῶν δυσσεδείας, φησίν, ήχονήσατε ξίφος. Τί δὲ καὶ ἀνηνύτοις καταξαίνεσθε βουλαίς; Στήσατε του φθόνου το βέλος βάλλει γάρ είς ούδεν · ούχ ὑποθήσεται θανάτω την ζωήν, ούδε περιέσται της άφθαρσίας ή φθορά ούχ Εσομαι κάτοχος ταίς άδου πύλαις, ούκ έσομαι μεθ' ύμων έν μνημείοις νεχρός, άναπτήσομαι πρός τον έξ ούπερ είμι, άναδήσομαι δε πάλιν είς ούρανούς, εγκλημα

scere, eademque facere ac sentire. Videntur autem ipsi quoque Phariszi acerbum aliquid intra se versare. Postquam enim resciverunt multitudinem murmura et sermones ejusmodi serere : Nonne is est, quem quærunt interficere? Ecce polam loquitur, et nihil ei dicunt. Numquid vere cognoverunt principes, quia hic est Christus **? > amolientes talem insita sibi malignitate suspicionem, jubent eum vinciri, atque ad id negotii satellites suos delegant.

γάρ ἐπύθωτο διαγογγύζειν τους δχλους, και άλλήλοις ήδη διαθρυλλείν . Ούχ οδτός έστιν, δυ ζητούσιν άποκτείναι; "Τός εν παρόησία λαλεί, και ούδεν αυτώ λέγουσι. Μή ποτε έγνωσαν οι διαχοντές, δτι έστιν δ Χριστός; > 'Αποκρουόμενοι πάλιν τη συντρόφω κακία την έντεύθεν ὁπόληψιν, δεσμείν έπιτάττουσιν,

Elster our autoic o 'Invouc. Ett munor 200- B VII, 33. Dixit ergo eis Jesus : Adhue modicum ror μεθ' ύμωτ είμι, και ύπάτω πρός τοτ πέμ- tempus vobiscum sum, et vado ad enm qui me misit.

> Rursus non ignoravit Dominus, ut qui natura Deus esset, sanguinariam Phariszorum audaciam, nec impia inter pontifices agitata de seipso consilia. Videt ergo deitatis oculis et præsentes et turbis immistos eorum satellites ad se comprehendendum missos. Propterea communem quidem velut circumfusæ multitudini habet orationem, sed quæ continet in se peculiarem quamdam ad illos responsionem, eademque opera multa utilia docet, et lepide arguteque minatur et redarguit animo consternatos ob ea quibus efferri gaudereque oportuit. Sed enim et conatus suos ipsis irritos fore, licet id fieri contigerit : quo pacto vero, dicemus, singulas hujus loci partes distinguendo. Cum enim ait : c Adhue modicum tempus vobiscum sum, , hoc propemodum docere videtur : Quorsum mihi ceu in terris plus æquo moranti succensetis, atque indignamini? Vobis, fateor, gravis sum, pec multum jucundus iis qui virtutem pon colunt, qui impios contero, et reprehensionibus quandoque consterno. Odium mihi conciliare non sum nescius. Sed ne ita præproperum mihi laqueum 463 mortis intendite. Modicum adhuc tempus vobiscum ero, sed discedam lætus et alacer, simul ac idoneum patiendi tempus advenerit, nec sustinebo diutius versari cum impiis; non est mihi jucundum versari cum homicidis, inquit, tanquam Deus ex impiorum cœtu me proripiam. et licet carne abesse videar, cum meis tamen eroomnibus diebus sæculi. Dicendo vero, « Vado ad eum qui misit me, , tale quid significat : Nequid quam, ait, in me vestræ impietatis mucronem exeruistis. Cur vanis consiliis cruciamini? Comprimite invidiæ telum, frustra quippe emittitur : non subjiciet morti eum qui vita est, nec superabit incorruptionem corruptio; inferorum portis non concludar, nec in sepulcris mortuorum vobiscum jacebo; sed evolabo ad eum ex quo sum, et ascendam rursus in cœlum, præbiturus angelis

minis spectaculum. Alii enim redeuntem obstupescent, alii occurrent sciscitantes : Unde tibi mediæ manus confossæ vulneribus? Quibus respondebo: « Hæ plagæ quas accepi in domo dilecti 87. » Itaque summa cum moderatione et singulari mansuctudine conjuncta est oratio, sed ad exemplum nostrum instituta. Unde Paulus Dei servum ait e litigare non oportere, sed mansuetum esse erga omnes, cum modestia corripientem eos qui contradicunt 88. . Decet enim, ut reor, animum Dei amantem vacuum esse omni tumultu et asperioris iræ motibus, et quæ præ mentis angustia contingunt, keu fluctuum inanem quemdam impetum ducere, atque placida mente, ceu tranquilla serenitate oblectari, lenitatem præcipue colere, patien- B tem erga omnes se præbere, usquequaque sectari probitatem, nec contumeliose hostes alloqui.

VII, 34. Quæretis me, et non invenietis.

Scite hoc quoque, et singulari cum mansueludine : quod enim significat, si quidem in sensu obvio accipiatur, non difficile est intellectu; sed latens quoddam et amarum continet mysterium. Nam cum dicat se reversurum ad eum a quo missus est, hoc est ad Deum ac Patrem, innuit se, licet insidiari conentur, et licet persequi porro non cessent, nuilateaus tamen in eorum manus cessurum, qui in cœlos ipsos reversus fuerit. Verior autem et recondita significatio loci 484 hujus talis est. Ego, inquit, missus sum præbiturus vobis vitam, C veni ut mortem quæ ob prævaricationem humanum genus invasit ab eo tollam, et longa patientia eos ad Deum reducam qui per peccatum lapsi sunt. Veni divinum ac cœleste lumen inducturus iis qui versantur in tenebris, pauperibus evangelizaturus, cæcis visum redditurus, captivis prædicaturus remissionem, et vocaturus annum Domini acceptabilem . Sed quoniam insigni vestra dementia tam uberem coelestium bonorum largitionem repellitis, post exiguum quidem tempus ipse revertar ad eum ex quo sum; sed pœnitebit vos, seroque mutata sententia acerbe lugebitis, ac tametsi vitæ largitorem invenire demum velitis, eo tamen frui non licebit. Vestri quippe studium plane abjiciam, et omnem fructum indaginis quærenti- D bus vobis intercludam. Sed et tale quiddam in prophetarum vaticiniis de ipso reperiemus. De Ilierosolymitis enim quidam sic infit : « Cum ovibus et vitulis ibunt ad quærendum Dominum, et non invenient eum, quia declinaverunt ab eo .. . Qui enim vitam ab eo præsente capere nolunt, et bonum quod præsto est stulto consilio repudiant, quomodo id rursus accipere poterunt? Et qui occasionem amittere pensi nihil habent, quomodo occasionis bona consequentur? Imminente quippe

et hominibus impietatis vestræ borrendique cri- Α τῆς ὑμετέρας δυσσεδείας καὶ ἀγγέλοις καὶ ἀνθρώποις δρώμενος. Οἱ μὲν γὰρ ἀναφοιτώντα θαυμάσουσιν, οί δὲ ὑπαντῶντες ἐροῦσι Τί αῦται αἱ πληγαὶ άνα μέσον των χειρών σου; Καὶ ἐρῶ πρὸς αὐτούς. « Αἱ πληγαὶ αὐται ἀς ἐπλήγην ἐν τῷ οἰκφ τοῦ ἀγαπητού μου. • Ούχουν εν ήθει πολλώ, και εν εξαιρέτω πραότητι συντεθήσεται πάλιν δ λόγος, είς ὑπογραμμόν δὲ καὶ τοῦτο ἡμέτερον. "Οθεν καὶ ὁ Παῦλος τὸν του Θεού δούλον μή χρήναι μάχεσθαί φησιν, άλλ' ήπιον είναι πρός πάντας, εν πραότητι παιδεύοντα τους άντιδιατιθεμένους. Δεί γάρ, οίμαι, θορύδου παντός και των εξ όργης ατιθάσσων κινημάτων έξω κεζοθαι τον φιλόθεου νούν, και ώσπερ τινά κυμάτων άργίαν ἐπεισφοράν παραιτείσθαι φιλείν τὰ ἐχ μιχροψυχίας συμβαίνοντα, νηνέμοις δὲ ώσπερ εὐδίαις ἐφήδεσθαι τοίς έχ πραότητος λογισμοίς, χαι άγαπαν ότι μάλιστα το διαζήν εν μαχροθυμίαις, άνεξίχαχον δε πρός πάντας όρασθαι, και φρενός μέν Εγεσθαι παντελώς άγαθης, λόγον δὲ τὸν πρὸς ἐχθρούς ποιείσθαι μή άσχήμονα.

Ζητήσετέ με, καὶ ούχ εὐρήσετε.

Χαριέντως και τούτο, και έν ήθει πολλώ · σημαίνει μέν γάρ ὅ τι, κατά τὸ πρόχειρον ἐκληφθέν, οὐ δυσχερές είς κατάληψιν, ώδίνει δέ τι πικρόν έν παραδύστω μυστήριον. Έπειδή γάρ αναδήσεσθαί φησι πρός τον άποστείλαντα αύτον, τουτέστι, πρός του Θεόν καί Πατέρα, κάν ἐπιδουλεύειν ἐπιχειρῶσιν ἔτι, κάν τοῦ διώχειν ού παύσωνται, ούδαμόθεν αύτοζς άλώσιμον Εσεσθαι λέγει τὸν εἰς αὐτοὺς δραμόντα τοὺς οὐρανούς. Τὸ δὲ ἀληθέστερόν τε καὶ αἰνιγματωδώς ὑποδηλούμενον, τοιούτόν έστιν. Έγω , φησί , χορηγήσων όμίν απεστάλην την ζωήν, αφίγμαι δε της ανθρωπείας φύσεως έξελειν τον έχ παραδάσεως έπισχήψαντα θάνατον, και άνεξικάκως άνακομίσων πρός Θεόν τούς δι' άμαρτίας εξολισθήσαντας. Παραγέγονα τοίς έν σχότει το θείον ένθήσων και ούράνιον φώς, και πρός τούτοις έτι πτωχοίς μέν εύαγγελίσασθαι, τυφλοίς ἐπιδούναι την ἀνάβλεψιν, χηρύξαι αίχμαλώτοις άφεσιν, καλέσαι ένιαυτον Κυρίου δεκτόν. 'Αλλ' έπείπερ ύμεν ταις άπονοίαις έξελαύνειν δοχεί του ούτω πλουσίαν των ούρανίων άγαθων παραθέντα την άπόλαυσιν, μετά βραγύ μέν αύτος άναχομισθήσομαι πρός τον εξ ούπερ είμι, μεταγνώσεσθε δε όμεζς, και άπράκτοις ύστεροδουλίαις δαπανώμενοι, πικρώς έφ' έαυτοίς θρηνήσετε κάν εύρίσκειν έτι τον της ζωής βούλησθε χορηγόν, ούχ εξέσται τότε τον ποθούμενον άπολαύσαι. 'Αποπηδήσαι γάρ άπαξ καὶ τῆς εἰς ὑμᾶς άγάπης απονενευχώς, αποτειγιώ πάντως ύμεν καί τό ἐν ζητήσει χρήσιμον. Τοιούτον δέ τι καὶ ἐν τοί; των προφητών χηρύγμασι περί αύτου εύρησομεν. Λέγει γάρ τις περί των έξ Ίερουσαλήμι . Μετά προβάτων και μόσχων πορεύσονται του έκζητήσαι τον Κύριον, και ού μη ευρωσιν αύτον, ότι εξέκλιναν άπ' αὐτοῦ. > Οἱ γὰρ ἐλέσθαι παρόντος ζωήν οὐ θελήσαντες, και το έν χερσίν άγαθον λογισμοίς άσυνέτοις εξωθούμενοι, πώς αν είεν έτι πρός το λαδείν ἐπιτήδειοι; Kal οί το χαιρού διαμαρτείν ἐν τῷ μηδενὶ

[&]quot; Jerem. x1, 15. " Il Timoth. 11, 24. " Isa. Lx1, 1; Luc. 1v, 19. " Osee v, 6.

ποιησάμενοι λόγιο, πῶς ἀν Εχειν δύναιντο τὰ ἐχ τῶν A et præsente occasione, quærenda quæ in ea sunt χαιρών άγαθά; Ένεστηχότος μέν γάρ του χαιρού χαὶ παρόντος, ἐπὶ τὰ ἐν αὐτῷ, χαὶ ἐξ αὐτοῦ, ζητητέον · Εξοιγομένου δὲ ήδη καὶ παρελαύνοντος, περιττή λοιπόν και εικαιοτάτη των έν αύτῷ χρησίμων ή ζήτησις. Καὶ γοῦν ὁ μαχάριος Παῦλος, ε Ἰδού νῦν χαιρός εὐπρόσδεχτος, φησίν, ίδου νῶν ήμέρα σωτηρίας , άλλά και , « Έως καιρόν έχομεν , έργαζώμεθα τὸ ἀγαθὸν πρὸς πάντας. > Ἡδη γάρ, ήδη πρέπει τοίς την έξιν άγαθοίς το μη δείν, παρηδώντος ήδη του καιρού, τὰ ἐξ αὐτού ζητείν ἀγαθὰ, ἀρχομένου δὲ μάλλον, καὶ ἀκμαιοτάτην ώσπερ τὴν παρουσίαν ἐπιδειχνύοντος. Καὶ πολλά μὲν ἔστιν ἐπὶ τούτοις έτι περί χαιρού λέγειν άπό τῆς θείας Γραφής παρείς δὲ τοῖς φιλοπόνοις τὸ ἐκεῖνα ζητεῖν, ἐρῶ τι βραχὸ, χοινόν μεν και έν χρήσει τή παρ' ήμιν, όμως δ' ούν ού μετρίαν έχον την δνησιν. Φασί τοιγαρούν τούς τάς έν τοίς πίναξιν άνατυπούντας γραφάς, ότε χαιρόν πρός είδος άγουσι το άνθρώπινον, το μέν άλλο του σώματος σχήμα κατά το δοκούν αποσημαίνεσθαι αύτοζε, κεφαλήν δε μόνην επιτηδεύειν τοιαύτην. 'Από μέν γάρ των κατόπιν αύτην ἀπότριχά τε ή λειστάτην ἐπιδειχνύουσι, λαμπροίς άλείφοντες χρώμασιν · άπὸ δὲ μέσου χρανίου, μαχράν τοῖς μετώποις ἐπαρτῶσι την τρίχα, και κεχυμένην είς το πρόσω και διαρρέθυσαν, δι' αὐτοῦ δή τούτου δηλούντες τοῦ σχήματος, ότι χαιρού μέν τινος ένεστηχότος τε και οίον άντιπροσώπου ὑπαντιάζοντος, ραδίαν ἐπιδράξαιτο. παρωχηκότος δε ήδη, πως αν έτι και λάδοιτο; Δασύς ότε το ζητείν άνωφελές, το θηράσθαι το ώφελουν άσυνέτως σπουδάζωμεν.

Καὶ όπου είμὶ έγω, ύμεῖς οὐ δύνασθε έλθεῖν. C

Αστειότατα πάλιν τῆς τῶν οὐρανῶν βασιλείας τὸ των Τουδαίων έχπέμ.πει γένος, άχολουθα μέν τοίς ήδη προειρημένοις έπενεγχών, βαθύ δ' ούν όμως αύτοις έγκαταχώσας μυστήριον. Απλούστερον μέν γάρ προσδάλλοντες τῷ λόγῳ, καὶ ἀπεριεργοτέραν έπ' αὐτῷ τὴν θεωρίαν δεξάμενοι, τοιοῦτόν τί φαμεν ύποδηλούν αύτον, ώς ούδαμόθεν αύτοις έσται καταληπτός, άλλ' ούδε τοίς παρ' αύτων ύποπεσείται βρόχοις παλινδρομήσας πρός του Πατέρα. Οδ γάρ βάσιμος αύτοζς έσται ούρανὸς, ὁ δὲ ἐν αὐτῷ συνεδρεύων τῷ θεῷ καὶ Πατρί, πῶς ἀν καὶ γένοιτο τοῖς ζητούσιν αύτον άλώσιμος ; Έστι μέν ούν ο λόγος ούτος ού βαθύς, πρεπωδέστερος δε ταϊς των Ιουδαίων ελαφρίαις hayyor xal tail excisms grasolare es aheisou. Xga- D μαλώτερον γάρ πως άει νοούντες εύρισκονται. Ἡ δὲ άχριδής και κεκρυμμένη των είρημένων διάνοια τουτον έχει τὸν τρόπον. Έγω μέν, φησί, τῆς ύμετέρας άνοσιότητος την παγίδα διεκδραμών, άνακομισθήσομαι πρός θεόν και Πατέρα · προαποδημήσω δε πάντως των έμων προσχυνητών, ίνα και πορεύσιμον αὐτοίς άποδείξας την πρός τό άνω διακομίζουσαν τρίδον, πάντας έχοιμι μετ' έμαυτου. Υμείς δε ού δύνασθε

et quæ ex ipsa : dilapsa vero, frustra demum utilitas ex ea quæritur. Unde beatus Paulus : « Ecce nune tempus acceptabile, ecce nune dies salutis"; , et : « Dum tempus habemus, operemur bonum in omnes .. Decet enim pt qui probis sunt moribus, non jam senescente tempore ejus quærant commoda, sed incipiente potius, atque præsentia sua vigente. Multa de occasione ex sacris Litteris congeri possent, sed corum indagine studiosis relicta, nonnibil afferam, commune quidem et usitatum apud nos, sed in quo non parum utilitatis insit. Aiunt, pictores, cum tempus humana specie depingunt reliquam corporis formam ad arbitrium effingere, sed caput boc modo statuere: 465 Occiput calvum et glabrum faciunt, claris inducentes illud coloribus : sed a medio cranio prolixis capillis pendentibus, et in anteriorem partem effusis: qua figura significant occasionem præsentem et ultro oblatam facile arripi, sin autem prætermittatur, vix ab ullo recuperari. Nam cum adest, capillis quodammodo prehendi potest : ubi effugerit, non item : boc enim glabrities illa occipitis indicat, quæ retinere conantis manum quo dammodo frustratur. Quandoquidem ergo occasione dilapsa, occasionis commodis caremus, præsentibus bonis ne indormiamus, sed vigilemus potius, neque tunc bona stulte quæramus, cum quærere est inutile.

μέν γάρ ώσπερ και εύκάτοχος έτι παρών παραδραμών δέ, ούκέτι τούτο γάρ ή κατόπιν λειότης ύποδηλοί, μονονουχί την του κατείργειν εθέλοντος διαπαίζουσα χείρα. Οὐκοῦν ἐπείπερ οὐκ ἐν ἡμίν τὰ ἐκ των χαιρών μετά τους χαιρούς, παρούσι τοις άγαθοίς μή ἐπινυστάξωμεν, γρηγορώμεν δὲ μάλλον, καὶ μή

VII, 34. Et ubi ego sum, vos non potestis ve-

Lepide rursus Judzorum gentem regno cœlorum excludit, consentanea quidem antedictis subjiciens, verumtamen altum in iis mysterium infodiens. Simplicius enim locum hunc expendentes, nec penitius illum scrutantes, tale quid significare dicimus : nimirum nullatenus ab iis prehensum iri, nec in eorum laqueos deventurum cum ad Patrem reversus fuerit. Nec enim cœlum ipsis pervium et meabile: qui autem illic Deo ac Patri assidet, quomodo capi possit ab iis. Hic sensus non admodum altus, sed levitati Judzeorum accommodatior, humile enim ac terrenum nescio quid sapere comperiuntur. Exacta vero et occulta dictorum sententia est hujusmodi: Ego, inquit, eluctatus impietatis vestræ casses revehar ad Deum et Patrem; in discessu autem antevertam utique mei cultores, ut præeunte me præmonstratum iter in cælum capessant, et omnes mecum habeam. Vos autem non potestis venire ubi sum ego, hoc est, exsortes divinorum bonorum eritis, expertes mez gloriz, nec cum sanctis regnahitis, spei donum non assequemini, divinas nuptias non gustabitis, meam

celebritatem non videbitis, ad mansiones æternas A έλθεζν όπου είμλ έγω, τουτ' έστιν ἀπόχληροι των non ascendetis, neque primogenitorum Ecclesiæ decus contemplabimini, non videbitis supernam civitatem, non spectabitis 466 opulentam Jerusalem : ibi enim me grex meus glorificabit. Vos autem venire non potestis. Nec enim vos cœlum Domini cæde pollutos accipiet, neque paradisi portas Cherubim aperient, ut infensus Deo populus ingrediatur, nec vir impietatis in Deum reus flammeum gladium placabit: solum pium et Dei amantem novit, et pacis .signum fidem statuit. Similem quamdam dictorum observationem subjungemus, sensum usquequaque verum et eruditis convenientem indagantes. His autem addemus nonnulla, ostendemusque conversaturos cum Christo, et festum cum eo celebraturos quotquot pietatem erga Deum coluerint: qui autem Judaicam vecordiam sectati fuerint, nequaquam his potituros, sed acerbas incredulitatis suæ pænas daturos. Quocirca divinus ille nobis Paulus prodeat, ad eos qui mortui sunt peccato hunc in modum clamans : « Mortui enim estis, et vita vestra est abscondita cum Christo in Deo. Cum Christus apparuerit, vita vestra, tunc et vos apparebitis cum ipso in gloria "... Et rursus de resurrectione verba faciens: « Et nos qui vivimus, inquit, qui relinquimur, simul rapiemur cum illis in nubibus obviam Domino in aera: et sic semper cum Domino erimus *. . Quibus affinia Servator ipse discipulis suis denuntiare videtur. Nam cum vesceretur cum iis: . Dico autem vobis, inquit, non bibam amodo de hoc genimine vitis usque in diem illum, cum illud bibam vobiscum novum in regno cœlorum *8. . Sed et latroni simul pendenti, qui in ipsa mortis janua per fidem in illum sanctorum gratiam arripit : Amen, amen dico tibi, inquit, hodie mecum eris in paradiso 96. > Quicunque igitur eum fide coluerint, cum eo procul dubio diversabuntur, et bonis omni opinione majoribus fruentur: qui vero vecordia sua eum offendere gravati non fuerint, cum non sint sponsi filii, ad inferos ibunt præcipites acerbas daturi pœnas. « Ejicientur quippe, » ut scriptum est, c in tenebras exteriores ". > Verax igitur est Dominus, cum subobscure ad Judæos ait : « Quo ego vado, vos non potestis venire *8.)

φωνος ούχ δντες υίοι, κατοιχήσονται μέν είς άδου στυγνοί, πικράς άποτίσοντες δίκας. 4 Έκδληθήσονται γάρ, κατά το γεγραμμένου, είς το σκότος το εξώτερου. > 'Αληθεύσει τοιγαρούν ώς έν αίνίγματι λέγων πρός Τουδαίους ὁ Κύριος · ("Όπου εγώ ύπάγω, ύμεζο ού δύνασθε ελθείν. >

VII, 35. Lixerunt ergo Judæi ad semetipsos: Quo hic iturus est, quia non invenienus eum? Numquid in dispersionem gentium iturus est, et docturus gentes ?

467 Cernis hic Judzeorum vecordiam, vides miseras humi repentis animi cogitationes? Non enim in cœlum ascensurum dielt, tametsi clare

θείων άγαθων εύρεθήσεσθε, άμέτοχοι της έμης έσεσθε δόξης, και του συμβασιλεύειν τοίς άγίοις άλλότριοι, άγευστοι διαμενείτε της έν έλπίσι δωρεάς, άπόσιτοι των θείων Εσεσθε γάμων, την έμην ούχ δψεσθε πανήγυριν, ούχ άναδήσεσθε πρός τάς άνω μονάς, όλλ' ούδὲ τῆς τῶν πρωτοτόχων Ἐκκλησίας τὸ κάλλος ἐπαθρήσετε · ἄποπτος ὑμῖν ἡ ἄνω γενήσεται πόλις · οὐ θεωρήσετε τὴν πλουσίαν Ἱερουσαλήμ · έχει γάρ με το έμον δοξολογήσει ποίμνιον. Υμείς δέ ού δύνασθε έλθεϊν. Ού γάρ παραδέξεται Κυριοκτόνους ό ούρανός, ούδὲ ἀνοίξει τοῦ παραδείσου τὰς πύλας τὰ Χερουδίμ, ΐνα θεομάγος είσελθη λαός, δυσωπήσει δε ούδαμώ; την φλογίνην δομφαίαν άνηρ ταίς είς θεόν δυσσεβείαις ένοχος μόνον οίδε τον εύσεβή, και τιμά τον φιλόθεον, και είρηνης σύνθημα ποιείται την πίστιν. Τοιαύτην τινά θεωρίαν τοίς είρημένοις έποίσομεν πανταχόσε την άληθη, και τοίς έν συνέσει πρέπουσαν Ιγνηλατούντες διάνοιαν. 'Ολίγα δὲ τούτοις προσθήσομεν, αποδεικνύντες διά το γρήσιμον, όσοι μέν πρός έξιν αναδαίνοντες την φιλόθεον, και συνέσονται καλ συνεορτάσουσι τῷ Χριστῷ οἱ δὲ ταῖς Τουδαϊχαίς άμαθίαις συντρέχοντες, ούχ έν τούτοις Εσονταί ποθεν, πικράν της ἀπειθίας ἀποτίσοντες κόλασιν. Οὐκοῦν ὁ θεσπέσιος ήμεν είσετω Παῦλος, πρός τούς τή άμαρτία νενεχρωμένους άναδοων. ε 'Απεθάνετε γάρ, και ή ζωή ύμων κέκρυπται σύν τῷ Χριστῷ ἐν τῷ Θεῷ. "Όταν ὁ Χριστὸς φανερωθή, ή ζωή ύμων, τότε και ύμεζς σύν αὐτῷ φανερωθήσεσθε έν δόξη. > Και πάλιν τούς περί τῆς ἀναστάσεω; διεχδιδάζων λόγους · ι Καὶ ήμεῖς οἱ ζῶντες, φησίν, οί περιλειπόμενοι άμα σύν αύτοις άρπαγησόμεθα έν νεφέλαις, είς ἀπάντησιν τοῦ Κυρίου είς ἀέρα · καὶ ούτω πάντες σύν Κυρίω ἐσόμεθα. > Συγγενή τε τούτοις και αύτος ο Σωτήρ πρός τους έαυτου μαθητάς διαγορεύων όραται. Συνεστιώμενος γάρ αύτοις, . Λέγω δὲ ὑμῖν, φησὶν, ού μἡ πίω ἀπ' ἄρτι ἐκ τούτου του γεννήματος της άμπέλου, έως της ήμέρας έχείνης, όταν αύτο πίνω χαινόν μεθ' όμων έν τξ βασιλεία των ούρανων. > 'Αλλά και τῷ συνανηρτημένω ληστή παρ' αύτας του θανάτου τάς πύλας, διά πίστεως τῆς εἰς αὐτὸν τὴν τῶν ἀγίων ἀρπάζοντι γάριν. « 'Αμήν, άμήν λέγω σοι, φησί, σήμερον μετ' έμου έση έν τῷ παραδείσω.. Οἱ μέν ούν ταῖς εὐπειθίαις τετι-D μηχότες αύτον, συνέσονται μέν άδιαχωλύτως, έντρυφήσουσι δέ τοξς ύπερ νουν άγαθοξς οι δέ ταξς άπονοίαις εξυδρίζειν ου παραιτούμενοι, καίτοι του νυμ-

> Είπον ούν οι 'Ιουδαίοι πρός ἐαυτούς · Ποῦ ούτος μέλλει πορεύεσθαι, ότι ήμεις ούχ εύρήcour abtor; Min ele the Stackopar twe Elλήνων μέλλει πορεύεσθαι, και διδάσκειν τούς "Eddyrac;

> 'Οράς εν τούτοις πάλιν Ίουδαϊκών άθλιότητα λογισμών; όρφς χαιμαιζήλου διανοίας οίντροτάτην όπόνοιαν; Ού γάρ ότι πρός ούρανον άναδήσεται, φησί, καί-

os Coloss. 111, 3, 4. of I Thess. 1v, 16, 17. os Matth. xxvi, 29. os Luc. xxiii, 43. or Matth. xxv, 30. * Joan. viii, 21.

περ διαρβήδην άχουσαντες: « Έτι μιχρόν μεθ' ύμων A audierint : « Adbuc modicum vobiscum sum, et είμε, και ύπάγω πρός τον πέμψαντά με, , άλλά την των Έλλήνων φαντάζονται χώραν, ώσπερ παρ' ἐκείνοις δντος του πεπομφότος αύτον, πρός δν καλ επανήξειν έπηγγέλλετο. Προφητεύει δὲ, ὡς εἰχὸς, διὰ τούτων, χαίπερ ούχ είδως ο λέγει των Ιουδαίων ό δημος. Διά γάρ θείας τινός ένεργείας χεχινημένοι δή τή τῶν έθνων χώρε χαρίζονται τον Χριστόν, ώς εν ὑποψίας σχήματι τὰ μιχρόν ὕστερον άληθεύειν δοξάζοντες. "Εμελλε γάρ και βαδιείσθαι δντως πρός "Ελληνας, καὶ διδάσκειν αὐτούς, την άχάριστον τῶν Ἰουδαίων άπολακτίσας μητέρα την Ίερουσαλήμ. Έπιτήρει δέ δπως ούχ άπλοῦν τὸν ἐπὶ τούτιμ ποιοῦνται λόγον. Ού γάρ ότι μόνον είς την των Έλληνων άποδραμείται διασποράν ύπολαμδάνουσιν, άλλ' ἐπάγουσι δυστρόπως ότι και μέλλει διδάσκειν τους "Ελληνας, ενα πάλιν Β αύτοις κατηγορίας άποτέκη πρόφασιν και ή παρ' αύτων ὑποψία. Τὸ μὲν γὰρ ἐπιμίσγεσθαι ταῖς τῶν Έλλήνων διασποραίς διά του πρός τάς έχείνων ιέναι πόλεις ή χώρας, τετριμμένον τε καλ άκατηγόρητον παρά τοις Ιουδαίοις ηψρίσκετο το δε εξηγείσθαι τοις άλλογενέσι τὸν νόμον, καὶ τὰ θεῖα τοῖς ἀμυήτοις ἀνακαλύπτειν μυστήρια, διαδεδλημένον και ούκ άνέγκλητον ήν παρ' αὐτοίς. Καὶ γοῦν ἀδιαφορήσαντάς τινας περί τουτο κατητιάτο Θεός διά του προφήτου λέγων Τερεμίου · « Καὶ ἀνέγνωσαν Εξω νόμον. » Πιχρώς ούν άρα φασίν ότι μέλλει διδάσχειν τοὺς "Ελληνας, ὡς έτοίμως παραδαίνοντα τον νόμον διασύροντες, καὶ έχ των ήδη προειργασμένων εν ήμερα Σαββάτου τὸ πάντα πράττειν ἀπερισχέπτως, καν τοίς θείοις ἀπάδη C νόμοις, σύνηθες ον αυτώ και έν τώ μηδενί γεγογός πιστεύοντες.

Έν δὲ τῆ ἐσχάτη ἡμέρα τῆς ἐορτῆς τῆ μεγάλη είστηκει ο Ίησους, καὶ ἔκραξε λέγων · 'Edr τις διψά, ερχέσθω πρός με, καὶ πινέτω.

Ήν μέν γάρ αύθις καὶ ἔτερον ζητητέον εὖ μάλα χλν τούτω, τί δήποτε πάλιν ο σοφώτατο; ήμεν εύαγγελιστής ύπαινίττεται μετά πολλής τινος άγαν τής έπιτηρήσεως, μεγάλην όνομάσας την έσχάτην της έορτης ήμέραν, ή τί τὸ παρασχευάσαν τὸν Κύριον ήμων Ίησουν Χριστον, ώσπερ έξ άναγχαίου τινός λόγου και τῷ καιρῷ πρέποντος κατ' αὐτὴν μάλιστα τοίς Ἰουδαίοις είπειν, « Εί τις διψά, έρχέσθω πρός με, καὶ πινέτω. • Ἡν μὲν γὰρ καὶ ἐτέροις αὐτὸν, άποχρήσασθαι λόγοις · οίον , « Έγώ είμι τὸ φῶς , D Έγω είμι ή άλήθεια. > 'Αλλ' είς τον του πιστεύειν παρατρέψας λόγον την εξήγησιν, τὸ, πινέτω, άναγκαίων ώσπερ τι, καὶ χρεωστουμένων τοῖς περί τῆς ἐορτῆς εἰσκεκόμικε λόγοις. Τὸν δὲ ἐν τῷ προκειμένῳ σκοπὸν ὡς ἐν όλίγοις εἰπεῖν πειράσομαι. "Ότε τοίνυν τά περί της έρρτης της Σκηνοπηγίας διετύπου Θεός ούτω πρός τον Μωσήν · « Τή πεντεχαιδεχάτη ήμέρα του μηνός του έδδόμου, έορτη σχηνών τῷ Κυρίω, καὶ προσάξετε όλοχαυτώματα, χαὶ θυσίας έπτὰ ήμέρας, καὶ ἡμέρα ὀγδόη κλητή άγια έσται ὑμίν. > Είτα τούτοις ἐπιδιατάξας τῶν θυσιῶν τοὺς τρόπους, ἐπηνεγκε πάλιν ι Καὶ τῆ πεντεκαιδεκάτη ἡμέρα του

vado ad eum qui misit me "; » sed gentilium regionem imaginantur, tanquam ibi esset is qui misit eum, ad quem se reversurum denuntiaverat. Per hæc autem vaticinantur, ut apparet, tametsi quid dicant ignorant populi Judæorum. Vi enim quadam divina impulsi gentibus Christum concedunt, specie suspicionis conjectantes quod non multo post verum futurum sit. Reipsa enim iturus erat ad gentes, easque edocturus, longum valere jussa ingratorum Judæorum matre Jerusalem. Observa porro, ut non simplicem ea de re sermonem faciant. Non enim duntaxat interpretantur iturum eum in gentium dispersionem, sed addunt maligne etiam gentes edocturum, ut ejus accusandi novum inde prætextum arripiat eorum suspicio. Nam misceri cum dispersis gentibus eorum urbes aut regiones petendo, apud Judæos tritum et familiare, adeoque culpa vacabat: sed enarrare legem alienigenis, et profanis aperire divina mysteria, apud eosdem crimini datum est, nec periculo caruit. Ideo nonnullos hoc passim facientes Deus per prophetam Jeremiam incusabat, dicens: « Et leges foris legerunt 1. . Quamobrem amarulente objiciunt eum velle docere gentes, et ita tanquam paratum legem transgredi traducunt, persuasumque habent ex iis quæ jam ante fecerit in die Sabbati quidvis etiam temere facturum, licet divinis repugnet legibus, id ei familiare ac pro nihilo esse credentes.

VII. 37. In novissimo autem die magno festivitatis stabat Jesus, et clamabat dicens : Si quis sitit, peniat ad me, et bibat.

Quærendum hic rursus quidnam innuere velit nobis sapientissimus evangelista, qui multa cautione usus, novissimam festi diem magnam appellat, vel quidnam sit quod induxerit Dominum nostrum Jesum Christum, ut, velut ex necessaria quadam ratione temporique idonea, ea die potissimum Judæis diceret : « Si quis sitit, veniat ad me, et bibat. > l'oterat enim aliis uti 468 sermonibus, veluti: « Ego sum lux , Ego sum veritas . . Enimvero expositionem ad fidei doctrinam convertens, istud, bibat, tanquam necessarium quiddam et sermonibus de hac celebritate debitum, invexit. In quem vero finem, paucis attingere conabor. Cum Deus præciperet ca quæ ad festum Scenopegiæ pertinebant, sic ad Mosen ait : (Quinta decima die mensis septimi, solemnitas Tabernaculorum Domino. Et offeretis holocautomata et sacrificia septem diebus; et dies octava vocata sancta erit vobis . , Deinde, sacrificiorum modis subjunctis. infert rursus: « Et quinta decima die mensis septimi hujus offeretis holocautomata Domino septem dies, et die prima requies, et die octava re-

¹ Jerem. vi, 9. 2 Joan. viii, 12. 3 Joan. xiv, 6. Levit. xxiii, 34-36. " Joan. vit, 33, 34. 24 PATROL. GR. LXXIII.

quies. Et sumetis die prima spatulas palmarum, A μηνός του έδδόμου τουτου, προσοίσετε δλοκπυτώματα et ramos ligni densos, et fructum ligni speciosum, et salices, et agni ramos de torrente ad lætanoum . . Cujus loci expositionem in secundo libro multis verbis jam prosecuti, eum tamen hic paucis denuo perstringemus. Nam, ut dicebamus, festum Tabernaculorum optatissimum nobis resurrectionis tempus designat : hoc vero, spatulas palmarum et fructum ligni speciosi, aliaque sumere, recuperationem quamdam paradisi ostendit, iterum nobis per Christum reddendi. Quia vero additum est omnia sumere e torrente, ex eoque delectari, torrenti Dominum nostrum Jesum Christum assimilari diximus, in quo omnem spei nostræ delectationem ac voluptatem inveniemus, in eoque divina ac spiritali ratione oblectahimur. Quod vero torrens Christus appelletur, etiam testabitur sapientissimus ille noster Psalmista, ad Deum ac Patrem dicens de nobis : « Filii hominum in tegmine alarum tuarum sperabunt. Inebriabuntur ab ubertate domus tuæ, et torrente voluptatis tuæ potabis eos .. Et ipse alias ait in prophetis Duminus : « Ecce ego declino ad eos tanquam fluvius pacis, et sicut torrens inundans 7. . Cum ergo lex inclytam sanctam appellaverit primam ac septimam festi diem, magnam quoque ipsam denominavit divinus evangelista, ne morem qui apud Judæos inoleverat, ut verosimile est, contemneret. Quamobrem cum in cæteris ejus 469 festi solemnibus institutis torrentis quo que sit mentio, Salvator profitetur se illum esse tor- C rentem, qui verbis legis prænuntiatus est : «Si quis sitit, inquit, veniat ad me, et bibat. > Attende enim quemadmodum mentem Judgorum a Scripturarum figuris ad veritatem traducat. Ego enim, inquit, sum torrens a legislatore prædictus in his quæ de festo sunt vaticiniis. Præterea ramum salicis et viticis, et ramos ligni densos de torrente sumere necessarium est Torrens vero non proprie Christus est, neque festi ratio illis vere constat, sed rerum intellectualium symbola potius erunt, quæ plis dabuntur per Christum. Verum cum de iis, ut jam diximus, in secundo libro fusius tractatum sit, ea hic non repetemus, sed ad sequentia potius nos convertemus.

τῷ Κυρίφ ἐπτὰ ἡμέρας, καὶ ἡμέρα ἡ πρώτη, ἀνάπαυσις, και ήμέρα ή δγδόη ανάπαυσις. Και τη ήμέρα τή πρώτη λήψεσθε κάλλυντρα φοινίκων, και κλάδους ξύλου δασείς, και καρπου ξύλου ώραίου, και Ιτέας, καί άγνου κλάδους έκ χειμάρρου εύφρανθήναι. Ήδη μέν ούν εν τῷ δευτέρφ βιβλίφ έχαστα τοῦ παραθέντος βητού διεξιόντες τὰ μέρη, μακρόν ἐπ' αὐτῷ δεδαπανήχαμεν λόγον, συντεμόντες δ' δμως εν όλίγοις, αύθις έπαναμνήσομεν. Έφάσχομεν γάρ την μέν έορτην της Σκηνοπηγίας, το τριπόθητον ημίν της άναστάσεως χατασημαίνειν χαιρόν · τὸ δὲ χάλλυντρα λαδείν, και καρπόν ώραίου ξύλου, και πρός τούτοις έτι τὰ ἐτερα, ἐπανάληψίν τινα τοῦ παραδείσου δηλοί, ώς και είσαυθις ημίν δοθησομένου διά Χριστού. Έπειδή δὲ ὅτι τὰ πάντα λαβεῖν ἐχ χειμάρρου προσελθόντι, καλ τελευτώντι προσέκειτο τῷ ἡητῷ, ἐξ αὐτοῦ τε πάλιν εύφραινόμενοι έλέγομεν, χειμάρρφ παρομοιούσθαι τον Κύριον ήμων Ίησουν Χριστόν, έν ῷ ὅἡ πᾶσαν τὴν ἐν ἐλπίσι τέρψιν τε καὶ τρυφήν εὐρήσομεν, εν αύτῷ τε εύφρανθησόμεθα θείως τε καί πνευματικώς. "Οτι δὲ χειμάρφους ἐστί τε και καλείται πνευματικώς, έπιμαρτυρήσει λέγων και ό σοφώτατος ήμεν Μελφόδς, ώς πρός Θεόν και Πατέρα περί ήμων . (Οί δε υίοι των ανθρώπων εν σχέπη των πτερύγων σου έλπιοζοι. Μεθυσθήσονται από πιότητος οίχου σου, και τον χειμάρρουν της τρυφής σου ποτιείς αύτούς. > Καὶ αύτὸς δέ πού φησιν εν προφήταις δ Κύριος . Ίδου έγω έχκλίνω πρός αυτούς ώς ποταμός είρηνης, και ώς χειμάρφους επικλύζων. » Έπειδή τοίνυν ο νόμος κλητήν άγίαν έκάλει τήν τε πρώτην, και την εδδόμην της εορτής ημέραν, μεγάλην αὐτήν κατωνόμασεν καλ αὐτὸς ὁ θεσπέσιος εὐαγγελιστής, τετριμμένον, ώς ξοικε, τοίς Ίουδαίοις ούκ άτιμάσας έθος. Ένούσης τοιγαρούν τοίς περί της έορτης διατεταγμένοις, και της του χειμάρφου μνήμης, έπιδείχνυσιν έαυτον ό Σωτήρ αύτον έχείνον δυτα τον χειμάρφουν, ο; έν τῷ νομιχῷ προκατήγγελτο λόγω. « Εί τις, φησί, διψά, έρχέσθω πρός με, καὶ πινέτω. » "Opa ץ בוף כהשב בבנידקה דשי 'loudalwy של איני שמים ישים έν γράμμασι τύπων, καὶ μετακομίζει εύφυῶς τὰ ἐν σχήμασιν, είτε συμβουλεύει την άλήθειαν. Έγω γάρ είμι, φησίν, ό διά τοῦ νομοθέτου χείμαβόος εν τοῖς περί τῆς ἐορτῆς προαναφωνούμενος λόγοις. Καὶ ἔτι

πλάδον Ιτέας, και άγνου, και κλάδους ξύλου δασείς εκ χειμάρρου λαθείν άναγκαΐον. Χείμαρρος δε δ Χριστός ού χυρίως, ούδε άληθως της έορτης εν εκείνοις έστι το σχημα, είη δ' άνομάλων [f. αν μαλλον] πραγμάτων σύμδολα νοητών, α δοθήσεται τοῖς εὐσεδοῦσι διά Χριστοῦ. Πλατύτερον δὲ περὶ αὐτών ὲν τῷ δευτέρφ διειληφότες βιδλίω, χαθάπερ ούν ήδη προείπομεν, ού ταυτολογήσομεν, έψόμεθα δε μάλλον τοίς έφefig.

VII. 38. Qui credit in me, sicut dicit Scriptura, D flumina de rentre ejus fluent aquæ vivæ

Diuturnam seniique immunem demonstrat mercedem, et uberrimis Dei donis potiturum dicit eum qui fidem non detrectarit. Hoc enim pacto spiritalibus donis cumulatus erit, adeo ut non solum animo ipse pingueseat, sed et aliorum corda possit

Ο πιστεύων είς έμε, καθώς είπεν ή Γραφή, ποταμοί έχ της κοιλίας αὐτοῦ ρεύσουσα δδατος Corroc

Μαχράν και άγήρω της πίστεως επιδείχνυσι την άμοιδήν, και πλουσιωτάτοις έντρυφήσειν χαρίσμασι τοίς παρά θεού, τον ούκ άπειθούντά φησιν. Έσται γάρ ούτω των διά του Πνεύματος δωρημάτων άνάπλεως, ώστε μή μόνον τον έν αὐτῷ καταπιαίνεσθαι

Num. xxix, 12 seqq. Psal. xxxv, 8. Isa. Lxvi, 12.

νουν, άλλ' ήδη και ταις ετέρων καρδίαις επικλύζειν A alluere, instar magni fluminis missum divinitus δύνασθαι, ποταμίου βεύματος δίκην, το θεόσδοτον άγαθὸν καὶ εἰς τὸν πέλας ἐκδλύζοντος. Αὐτὸ δή τοῦτο τοίς άγίοις αποστόλοις επέταττε λέγων · « Δωρεάν ελάδετε, δωρεάν δότε. > Ένεργος δε ήδη περί αὐτό γενέσθαι ποθών και αύτος ήμιν ο σοφός και ιερός ἐπιστέλλει Παύλος · « Ἐπιποθώ γάρ ίδειν ὑμᾶς, ίνα τί μεταδώ χάρισμα ύμιν πνευματικόν. > "Ιδοις δ' αν γάρ τοῦτο σφόδρα καλῶς έν τε τοῖς άγίοις εὐαγγελισταίς, άλλά και έν τοίς εύαγγελικοίς τῆς Έκκλησίας διδασκάλοις, οίτινες ἐοῦσιν ἐπὶ Χριστὸν διὰ τῆς πίστεως, αφθονώτατον της ενθέου διδασχαλίας προχέοντες λόγον, πνευματικώς κατευφραίνουσιν, οὐκέτι δὲ διψήν ἐπιτρέποντες τῆς ἀληθείας τὴν γνῶσιν, σοφοίς δ' ώσπερ εν σχήμασι μονονουχί και λαρυγγίζοντες είς την των παιδευομένων χαρδίαν. Διὸ δη χαίρων ό Ψαλμφόδς έν πνεύματι περί αὐτών άνεφώνει · « Έπηραν οί ποταμοί, Κύριε, ἐπήραν οί ποταμοί φωνάς αύτων. > Μέγα τε και εξαίσιον ό των άγίων εφώνησε λόγος, « Καί είς πάσαν την γην εξήλθεν ό φθόγγος αὐτών, , καθά γέγραπται, « καὶ εἰς τά πέρατα τῆς οἰχουμένης τὰ ῥήματα αὐτών. > Τοὺς τοιούτους ήμεν ποταμούς αναδείξειν έπηγγέλλετο διά του προφήτου λέγων Ήσατου Θεός, ὁ πάντων Θεός καί Δεσπότης: «Εύλογήσει με τὰ θηρία τοῦ άγροῦ, σειρήνες, και θυγατέρες στρουθίων, ότι δέδωκα έν τή έρήμω ύδωρ, και ποταμούς έν τη ανύδρω, ποτίσαι το γένος μου το έχλεχτον, τον λαόν μου, ον περιεποιησάμην, τὰς ἀρετάς μου διηγήσασθαι. • Πρόδηλον δὲ ότι ποταμούς έχ τῆς τοῦ πιστεύοντος χοιλίας προελεύ. C σεσθαί φησιν ὁ Σωτήρ την διά τοῦ Πνεύματος διδαχτήν τε χαι ελλόγιμον χάριν, ής και ὁ Παῦλος μνημονεύει λέγων · (* Ω μεν δίδοται διά του Πνεύματος λόγος σοφίας. > Ειδέναι γε μήν πρός τούτοις έστι καλόν, ότιπερ ού το ρητόν ούτως έχον ώς προενήνεκται παρά τη θεία Γραφή τοις έαυτου λόγοις ένέθηκεν & Σωτήρ, έρμηνεύσας δε μάλλον το πρός διάνοιαν. Εδρίσχομεν γάρ που περί παντός του.τιμώντος και άγαπώντος του Θεόν, ότι έστι ώς κήπος μεθύων, καὶ ώς πηγή, ήν μή έξέλιπεν ύδωρ. "Οπερ δέ φησιν έν τοῖς ήδη κατόπιν πρὸς τὴν ἐκ τῆς Σαμαρείας γυναίκα, τούτο και νύν διαγορεύει σαφώς. Έχει μέν γάρ φησιν · « Πάς ὁ πίνων έχ τοῦ ὕδατος τούτου, διψήσει πάλιν ος δ' αν πίη έχ του δόατος οδ εγώ δώσω αὐτῷ, οὐ μη διψήση είς τὸν αἰῶνα· άλλά τὸ D ύδωρ, δ έγω δώσω αύτῷ, γενήσεται αύτῷ πηγή ύδατος άλλομένου είς ζωήν αιώνιον. > Ένταῦθα πάλιν σχοπόν · « Ποταμοί, φησίν, έχ τῆς χοιλίας αὐτοῦ ρεύσουσιν ὅδατος ζῶντος. »

КЕФАЛ. В'.

"Οτι μετά τόν του Σωτήρος σταυρόν κατά την έκ rexpor drabluoir truxlody zarlug huir to άγιον Πνεύμα.

Τοῦτό δὲ Ελεγε περί τοῦ Πνεύματος, οδ Εμελlor lapbareir of πιστεύοντες είς αὐτόν· οὕπω γάρ ήν Πνεύμα, δτι Ίησούς οὐδέπω έδοξάσθη.

Δριμείαν έφ' έαυτῷ τὴν βάσανον έξαιτεί τῶν προχειμένων ο νούς, και πολλής άγχινοίας έργον αν

8.0 Matth. x, 8. 10 Rom. r, 41. 11 Psal. xcii, 5. xii, 8. 13 Isa. Lviii, 41. 16 Joan. iv, 14, 15.

bonum in proxima quæque derivantis. Idipsum vero sanctis apostolis præcipiebat, dicens : « Gratis accepistis, gratis date *. . . Quod cum facere cuperet sapiens ac sanctus ille Paulus, ita nobis scribit : « Desidero enim videre vos, ut impertiar vobis aliquid gratiæ spiritualis ". . Hoc enim cumprimis cernere licet cum in sanctis evangelistis, tum in evangelicis Ecclesiæ doctoribus, qui, venientibus ad Christum per fidem uberrimum divinæ doctrinæ sermonem profundentes, spiritaliter eos oblectant, non sinentes eos amplius sitire cognitionem veritatis, sed sapienti prædicatione tantumnon cordibus eorum qui erudiuntur illam inserunt. Quocirca Psalmista gaudens in spiritu de eis clamabat : « Elevaverunt flumina, Domine, elevaverunt flumina vocem suam 11, > Et sanctorum voces magnum quiddam ac stupendum intonuerunt, e Et in omnem terram exivit sonus eorum, ut scriptum est 18, cet in fines orbis terræ verba eorum. , Talia 470 nobis flumina exoritura prænuntiavit per Isaiam prophetam dicens Deus, ille omnium Deus ac Dominus : « Benedicent me bestiæ agri, sirenes et filiæ struthionum, quia dedi in deserto aquam, et Aumina in inaquoso, ut bibere faciam genus meum electum, populum meum quem acquisivi, ut virtutes meas narret 13. > Perspicuum autem est Servatorem intelligere per flumina, e ventre fidelium manatura, gratiam a Spiritu infusam et sapientia plenam, cujus etiam meminit Paulus dicens : « Alii quidem datur per Spiritum sermo sapientiæ 14. > Porro scire convenit Servatorem in Scriptura divina hoc dictum non usurpare proprie et ut profertur, sed ejus sensum potius exprimere. Invenimus enim alicubi dicere de eo qui colit ac diligit Deum, esse velut hortum ebrium, et sicut fontem quem aqua non defecit 18. Quod autem supra de Samaritana muliere dicit, illud ipsum nunc quoque clare prædicat. Ibi quippe ait : « Omnis qui bibit ex aqua bac sitiet iterum; qui autem biberit ex aqua quam ego dabo ei, non sitiet in æternum : sed aqua quam ego dabo ei, siet in eo sons aquæ salientis in vitam æternam 16. , Hic rursu's eodem sensu atque consilio : « Flumina, inquit, de ventre ejus fluent aquie viv.e. >

πρός την ίσην άναφέρων διάνοιαν τον του λόγου

CAP. II.

Quod post Servatoris crucem, et resurrectionis tempus a mortuis firmiter in nobis Spiritus sanctus inhabitaverit.

VII, 39. Hoc autem dixit de Spiritu quem accepturi erant credentes in eum : nondum enim erat Spiritus, quia Jesus nondum suerat glorificatus.

Subtilem indaginem hujus loci sensus exigit, et acris omnino ingenii est mysterii hujus altitudi-

19 Psal. xviii, 5. 19 Isa. xLiii, 20, 21. 14 ' C.-

prophetas consideret, jure statim ambiget qui fieri possit ut non esset Spiritus, cum tot prophetæ exorti sint, qui in Spiritu divina quoque mysteria multis verbis prolocuti reperiuntur. Nec enim tam ratione destituti 471 sumus, ut existimemus sanctorum mentem Spiritu caruisse. Ipsa quippe prophetiæ amplitudo, quæ in sacris Litteris invenitur, necessitate nos veluti quadam adigit ut credamus revera fuisse afflatos. Samuel enim ad Saul ait : « Et insiliet super te Spiritus Domini, et verteris in virum alium 17. De beato vero Elisæo scriptum est : « Et factum est, ut psallebat psallens; et facta est super eum manus Domini 18. > Quin ipse Dominus noster Jesus Christus beatum Multa quidem istiusmodi congeri possent, quibus facillimum esset videre sanctos Spiritu afflatos esse. Sed in rebus tam perspicuis longa oratione uti supervacaneum videtur, aut alioqui grave. Quomodo non erat Spiritus, serio investigandum. Vere quippe loqui beatum evangelistam existimo. Quapropter ipsam veritatem omnium rerum sciens Deus perspectam habeat, nec enim decet nos ad ea quæ nostrum captum superant animum adjicere audere. Verumtamen quandoquidem datur pia ratiocinatione intueri, tale quiddam circa nos usuvenit. Istud enim rationis compos animal, id est homo, ab initio expers corruptionis factus est. Causa vero hujus incorruptibilitatis, et ad omnem virtutem durationis videbatur Spiritus sanctus ei a Deo inspiratus. c Insufflavit enim, inquit, in faciem ejus spiraculum vitæ, > sicuti scriptum est 30. Sed veteri illa diaboli fraude in peccatum lapsus, ac deinceps magno in hoc sensim facto progressu, una cum aliis bonis etiam Spiritus jacturam fecit, sicque factus est deinceps non soli corruptioni obnoxius, sed ad omne delictum proclivis. Cum vero universi opifex omnia in Christo instaurare pulcherrimo sane ordine statuisset 11, et hominis naturam in antiquum statum denuo restituere, pollicetur una cum cæteris bonis largiter redditurum se ipsi quoque Spiritum sanctum, cum aliter in pacatam et stabilem bonorum possessionem redintegrari non posset. Definit itaque tempus descensuri in nos sancti Spiritus, adventus scilicet Christi, promittitque dicens : « In diebus illis, Servatoris videlicet, effundam de Spiritu meo in omnem carnem 25.) Ubi vero tempus tantæ munificentiæ et libertatis produxit in medium cum carne in 472 terris Unigenitum, hoc est hominem ex muliere natum, juxta divinam Scripturam 13, rursus dedit Spiritum Dens ac Pater, primusque Christus tanquam primitiæ renovatæ naturæ eum excepit. Testatus est hoc Joannes Baptista dicens: « Vidi descendentem Spiritum de cœlo, et

mem, ut par est, percipere. Si quis enim sanctos A γένοιτο μόλις του συνιέναι διαρχώς του μυστηρίου καὶ βάθος. 'Αναλογιζόμενος γάρ τις καὶ εἰς ἔκαστον βλέπων των άγίων προφητών, είκότως αν ήδη και είς έννοίας έπιδαίνει θερμάς, πώς ούκ ήν τό Πνεύμα, καίτοι τοσούτου προφητών άναδεδειγμένου χορού, οί και λαλούντες εν Πνεύματι τὰ θεΐα περί Χριστού μυστήρια διά μαχρών ευρίσχονται λόγων. Μή γάρ τοι τοσούτον ήμεζς έξω βαίνομεν λογισμού του καθήχοντος, ώς οίηθηναι Πνεύματος έρήμην την των άγίων γενέσθαι διάνοιαν. Δυσωπεί γάρ ήμας, καί καθάπερ εξ άνάγκης πρός το πείθεσθαι καλεί, ώς διαχείσθαι κατά άλήθειαν, ώς ήσαν πνευματοφόροι, καί αύτο της προφητείας το σχημα έν τοίς Ιεροίς εύρισκόμενον Γράμμασι. Πρός μέν γάρ του Σαούλ ό Σαμουήλ φησιν, ότι « Έφαλεϊται έπὶ σὲ Πνευμα Davidem testatur in Spiritu accepisse mysteria 19. Β Κυρίου, και στραφήση είς άνδρα άλλον. > Περί δὲ αύτου γέγραπται του μακαρίου Έλισαίου · « Kal έγένετο ώ; εψαλλεν ό ψάλλων, και έγένετο έπ' αὐτὸν χείρ Κυρίου. > Μαρτυρεί δὲ καὶ αύτὸς ὁ Κύριος ήμων Ίησους Χριστός τῷ μαχαρίω Δαδίδ, ὡς ἐν Πνεύματι λαδόντι μυστήρια. Καὶ πολλά μέν ἄν τις έπισωρεύσαι ράδίως τοίς είρημένοις τά παραπλήσια, δι' ων άν γένοιτο και λίαν εὐκόλως δύνασθαι κατιδείν πνευματοφορούντας τούς άγίους. Έν δὲ τοῖς ούτω προφανεστάτοις το μακροίς τρίδεσθαι λόγοις περιττον, ώς ξοικεν, ή και έτέρως φορτικόν. Πώς ούκ ήν Πνεύμα, ζητητέον αχριδώς. Οίμαι γάρ δείν άληθεύειν ήγεισθαι τον μαχάριον εύαγγελιστήν. Ούχουν το μέν δντως άληθες, αύτος ό πάντων ίδρις ίστω Θεός · χρή γάρ ού περιεργότερον τοίς ύπερ ήμας προσδάλλειν άποτολμάν. Πλην όσον έστιν ώς εν εύσεδέσιν ίδείν λογισμοίς, τοιουτόν τι περί ήμας συμβέδηκε γενέσθαι. Γέγονε γάρ εξ άρχης εν άφθαρσία τουτί το λογικόν ἐπὶ γῆς ζωον, τοῦτ' ἔστιν ὁ ἄνθρωπος. Αίτιον δὲ τῆς άφθαρσίας αὐτῷ, καὶ τῆς εἰς ἀπασαν ἀρετὴν διαμονής, τὸ ἐνοιχισθὲν παρά Θεοῦ Πνεῦμα διεφαίνετο . ε Ένεφύσησε γάρ είς το πρόσωπον αύτου πνοήν ζωής, > χαθά γέγραπται. 'Αλλ' έξ ἀπάτης τῆς άρxalaç exelviç anoveusaç elç apaptlav, elta xatà βραχύ διά των έφεξης πολλήν είς τουτο λαδών την ἐπίδοσιν, όμου τοῖς άλλοις ἀγαθοῖς, καὶ τὴν τοῦ Πνεύματος ύπομένει ζημίαν, γέγονέ τε ούτω λοιπόν ούχ ύπο μόνην την φθοράν, άλλά και πρός πάσαν εύχολος άμαρτίαν. Έπειδή δὲ ὁ πάντων γενεσιουργό; άναχεφαλαιώσασθαι τά πάντα έν τῷ Χριστῷ χαλῶς γε σφόδρα ποιών εδουλεύσατο, και άνακομίσαι πάλιν είς το άρχαϊον ήθέλησε την του άνθρώπου φύσιν, έπαγγέλλεται μετά των άλλων, ἐπιδώσειν αύθις αύτή καί το Πνεύμα το άγιον · ου γάρ ήν έτέρως είς άκλόνητον στάσιν των άγαθων άναδραμείν. 'Opiζει, τοιγαρούν της έφ' ήμας του Πνεύματος καθόδου τον καιρον τον της επιδημίας του Χριστού, και έπαγγέλλεται λέγων · « Έν ταϊς ήμέραις ἐχείναις, ταϊς του Σωτήρος ήμων δηλαδή, έχχέω άπο του Πνεύματός μου, δηλαδή, έπὶ πάσαν σάρκα. > Έπειδή δὲ τῆς φιλοτιμίας ὁ χρόνος παρεκόμιζεν εἰς μέσον μετά

^{17 1} Reg. x, 6, 18 IV Reg. IV, 34, 19 Marc. xII. 36. 29 Gen. II, 7. 11 Ephes. 1, 10. 29 Joel II, 28.

θρωπον έχ γυναικός γεγονότα κατά την άγίαν Γραφήν, εδίδου το Πνεύμα πάλιν ό θεός και Πατήρ, εδέχετο δε πρώτος ώς ἀπαρχή τῆς ἀνανεουμένης φύσεως τὸ Πνεύμα ὁ Χριστός. Έμαρτύρησε γάρ Ίωάννης λέγων, ότι « Τεθέαμαι τὸ Πνεύμα καταδαίνον εξ ούρανου, και ξμεινεν επ' αὐτόν. • Έδέγετο δὲ πῶς; Ἐπεξεργαστέον γὰρ ἀναγκαίως τὸ είρημένον. "Αρ' ώς ούχ έχων αὐτὸ τοῦτό φαμεν; Μή γένοιτο. Ίδιον γάρ του Υίου το Πνευμά έστι, καλ ούχ έξωθεν, ώσπερ ημίν επεισχρίνεται παρά θεού χορηγούμενον, άλλ' ένυπάρχει φυσικώς αύτῷ καθάπερ και τῷ Πατρί, και δι' αὐτοῦ πρόεισι τοῖς ἀγίοις κατά το έκάστω πρέπον διανεμηθέν παρά του Πατρός. Είληφέναι δὲ λέγεται, καθὸ γέγονεν ἄνθρωπος, και ήν ανθρώπω πρέπον το λαδείν, και ώσπερ Yids B ύπάρχων του Θεού και Πατρός, και έκ της ούσίας αύτου γεγεννημένος, και πρό τῆς ἐνανθρωπήσεως, μάλλον δὲ καὶ πρὸ πάντων αἰώνων, κατ' οὐδὲν ὅλως άσχάλλει λέγοντος τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρός πρός αὐτὸν ότε γέγονεν ἄνθρωπος · « Υίός μου εί σὺ, σήμερον γεγέννηκά σε. ι Τον γάρ προ αιώνων δυτα θεον, έξ αύτου γεγεννημένον, σήμερον γεγεννησθαί φησιν. ϊν' ήμας εν αύτῷ καταδέξηται πρός υίοθεσίαν, όλη γάρ ἐνηνθρώπησε Χριστῷ, καθόπερ ἡν ἄνθρωπος . ούτω καὶ τὸ ίδιον έχων Πνεύμα, διδόναι πάλιν αὐτὸ λέγεται τῷ Υἰῷ, ενα ήμετς ἐν αὐτῷ τὸ Πνεῦμα κερδάνωμεν. Ταύτης τοιγαρούν της αίτίας Ενεκα σπέρματος 'Αδραάμ ἐπιλαμδάνεται, κατά τὸ γεγραμμένον, ώμοιώθη δὲ κατά πάντα τοῖς ἀδελφοῖς. C Δέχεται τοίνυν οὸχ ἐαυτῷ τὸ Πνεῦμα τὸ ἄγιον ὁ Μονογενής αὐτοῦ γάρ ἐστι, καὶ ἐν αὐτῷ, καὶ δι' αὐτοῦ τό Πνεύμα, καθάπερ ήδη προείπομεν : άλλ' ἐπείπερ άνθρωπος γεγονώς, όλην είχεν έν έαυτῷ την φύσιν, ίνα πάσαν ἐπανορθώση μετασκευάσας είς τὸ ἀργαίον. Πρός δέ γε τοίς είρημένοις κακείνο περισκεπτέον. 'Οψόμεθα γάρ διά λογισμών ίδντες σοφών, και τοίς άπο της θείας Γραφης βεδαιούμενοι λόγοις, ούχ δαυτῷ λαδόντα τὸ Πνεύμα Χριστόν, ήμιν δὲ μάλλον έν έαυτῷ · πάντα γὰρ δι' αύτοῦ καὶ εἰς ἡμᾶς τρέχει τὰ άγαθά. Ἐπειδή γάρ ὁ προπάτωρ ᾿Αδάμ οὐ διέσωσε την του Πνεύματος χάριν παρατραπείς έξ άπάτης είς παραχοήν και άμαρτίαν, όλη τε ούτως έν αὐτῷ ἐζημιοῦτο λοιπὸν ή φύσις τὸ θεόσδοτον άγαθον, άναγκαίως ο τροπήν ούκ είδως θεός Αόγος γέ- η γονεν άνθρωπος, ίνα λαδών ώς άνθρωπος διασώση παγίως τη φύσει το άγαθόν. Των τοιούτων ημίν μυστηρίων εξηγητής και αύτος εισθήσεται ό θείος Μελωδός. Λέγει γάρ ούτως πρός τον Υίον · « Ήγάπησας δικαιοσύνην, καὶ ἐμίσησας ἀδικίαν. Διὰ τοῦτο Εγρισέ σε ό Θεός, ό Θεός σηυ Ελαιον άγαλλιάσεως παρά τους μετόχους σου. • Έπειδή γάρ, φησίν, « Ήγάπησας del την δικαιοσύντιν, » δίκαιος γάρ εί ό θεός, παρατρέπεσθαί ποι παρά τουτο μή δυνάμενος, e sulangas os the agixlar . . ast dogimes Lab agi to μισοπόνηρον έμπέφυχεν, ώς φιλοδικαίω θεώ · ι διά τουτό σε κέχρικεν ό θεός και Πατήρ . > ό γάρ φύσεως

σαρχός έπὶ τῆς γῆς τὸν Μονογενῆ, τοῦτ' Εστιν άν- A mansit super eum ". » Except vero, quomodo? Nam exponendum est necessario quod diximus. Num tanquam non habens ipsum MAbsit. Propries enim est Filii Spiritus, neque extrinsecus immitti · tur, sicuti nobis a Deo suppeditatus, sed inest naturaliter ipsi quemadmodum et Patri, et per ipsum procedit, sanctis, prout uniquique convenit, a Patre distributus. Ipse vero dicitur accepisse, quatenus homo factus est, et quatenus homini conveniebat accipere; et quemadmodum, licet Filius exsistat Dei ac Patris, et ex ejus substantia genitus, etiam ante incarnationem, imo potius ante omnia quoque sæcula, non gravatur tamen audire Deum ac Patrem se compellantem, postquam factus homo est : « Filius meus es tu : ego hodie genui te s. . Eum enim qui ante sæcula Deus erat ex ipso genitus, hodie genitum esse dicit, ut nos in eo susciperet in filiorum adoptionem 30; tota quippe natura in Christo reperitur, in quantum homo est: sic et Pater cum proprium Spiritum habeat, eum rursus dicitur dare Filio, ut nos in eo Spiritum lucremur. Hanc igitur ob causam Abrahæ semen apprehendit, sicuti scriptum est 17, et assimilatus est per omnia fratribus. Accipit ergo Unjgenitus Spiritum sanctum non sibi ipsi; est enim ejus, et in eo, et per eum datur, sicuti jam antea diximus: sed quoniam homo factus totam babebat in se naturam, ut eam omnem instauraret atque in integrum restitueret. Porro videre licet, si recta ratiocinatione ut et Scripturæ testimoniis uti velimus, Christum non sibi ipsi accepisse Spiritum, sed nobis potius in seipso : omnia quippe etiam per eum in nos bona derivantur 10. Postquam enim progenitor Adam Spiritus amisit gratiam, diaboli fraude ab obsequio Dei ad inobedientiam et peccatum abreptus, adeoque natura universa in eo divini doni jacturam fecit, de cætero Deus Verbum mutationis expers homo factus est, ut acceptum illud bonum, tanquam homo, deinceps naturæ stabile ac firmum conservaret. Hujusmodi mysteriorum nobis interpres accedet ipse quoque Psalmista divinus, Sic enim ad Filium ait : c Dilexisti justitiam, et odisti iniquitatem. Propterea unxit te 473 Deus, Deus tuus, oleo lætitiæ præ participibus tuis 19. . Quandoquidem enim, inquit, semper e dilexisti justitiam, > justus enim es Deus, nec in lioc a teipso desciscere potes, e odisti vero injustitiam : > naturaliter siquidem tibi odium mali est insitum, tanquam Deo justitiæ amanti : « propterea unxit te Deus ac Pater : » babens enim immutabilem justitiam, ceu naturæ propriæ prærogativam, nunquam ad peccatum quod non nosti deflexeris, sicque affectus procul dubio sanctam a Deo et Patre unctionem, id est Spiritum, in teipso, quatenus homo factus es, humanitati conservasti. Ergo factus est homo sicuti nos Unigenitus, ut in ipso et primo rediviva bona fun-

Matth. 11, 16. 3 Psal. 11, 7; Hebr. 1, 5. 3 Ephes. 1, 5. 3 Hebr. 11, 16, 17. 3 Rom. viii, 34. Psal. XLIV, 8.

naturæ sarta tecta custodiretur, veluti commodante nobis propriæ naturæ stabilitatem Unigenito et Dei Patris Verbo, natura hominis jam in Adam condemnata, ut mutabili, et in lapsum et errorem prona. Quemadmodum igitur prima primi hominis aberratione damnum toti naturæ irrogatum est, sic in eo qui mutationem nescit divinorum munerom durationis universo generi lucrum acquiretur. Quod si non admodum consentanea sentire videmur ac dicere, causam obiter doceat ob quam in divinis Litteris secundus Adam Christus nuncupatus est. In illo enim primo genus humanum, quod non erat prius in rerum naturam exoritur, exortumque corrumpitur, quia divinam legem violavit : in secundo vero, nempe Christo, ad alind velut principium revertitur, instauratum ad vitæ novitatem et incorruptionem. « Est enim in Christo nova creatura, » sicuti Paulus ait ». Datus est itaque nobis renovans Spiritus, sanctus videlicet, æternæ causa vitæ; postquam Christus glorificatus est, hoc est post resurrectionem, cum diruptis mortis vinculis omni corruptione major apparuit, revixitque totam habens in seipso naturam, seeundum quod homo erat et unus ex nobis. Porro curiosius inquirens causam cur post resurrectionem non ante effusus sit Spiritus, illud rursus audies : Primitiæ renovatæ naturæ Christus tunc factus est 31, cum spretis mortis vinculis excitatus est a mortuis, sicuti modo diximus. Qui ergo consentaneum esse potest ut ante ipsas primitias C vivilicarentur qui post eas erant? Qua enim ratione nunquam planta 474 e terra pullulabit, nisi radix primum enata fuerit, nam inde principium habet succrescendi : eadem ratione fieri nequit ut, cum Dominum nostrum Jesum Christum ad immortalitatem radicem habeamus, ante ipsam radicem germinare videamur. Ostendens vero descensuri in nos sancti Spiritus instare tempus, postquam a mortuis revisit, discipulis insufflavit, dicens : 4 Accipite Spiritum sanctum 39. > Jam enim vere pro foribus aderat, imo intra portas renevationis tempus. Et circumspiciat mibi studiosus num vera dicamus. In principio quippe, sicuti nobis divino Spiritu afflatus Moyses scripsit, accepto pulvere de terra, cum formasset hominem universi opifex, insufflavit in faciem ejus spiraculum vitæ 49. . Quodnam autem est spiraculum vitæ, nisi Christi Spiritus, qui ait : e Ego sum vita et resurrectio 34? > Postquam vero ex humanitate aufugit et evolavit sanctus Spiritus, is qui nos ad divinum characterem conformare atque servare poterat, rursus hunc nobis Servator elargitur, in antiquam illam restituens dignitatem, et in suam ipsius imaginem transformans. Ideireo enim Paulus ad quosdam ait : « Filioli, quos iterum parturio, donec formetur Christus in vobis 38. > Sed si ita

dataque Spiritus gratia toti deinceps, ut par est, A ίδίας πλεονέχτημα την άτρεπτον έχων δικαιοσύνην, ούχ αν μετηνέχθης ποτέ πρός ήν ούχ έγνως άμαρτίαν · ούτω δὲ έχων , διέσωσας άναμφιλόγως έν σεαυτώ, καθό γέγονας άνθρωπος, τή άνθρωπότητι τδ παρά θεού και Πατρός άγιον χρίσμα, τούτ' έστι τδ Πνεύμα. Γέγονε τοίνυν καθ' ήμας άνθρωπος δ Μονογενής, Ιν' έν αὐτῷ καὶ πρώτῳ παλινδρομοῦντα τὰ άγαθά, και ή του Πνεόματος ριζωθείσα γάρις όλη λοιπόν άραρότως τή φύσει φυλάττοιτο, olovel xiχρώντος ήμεν το της εδίας φύσεως αμετάπτωτον του Μονογενούς, και έχ θεού Πατρός δυτος Λόγου, διά τὸ κατεγνώσθαι την άνθρώπου φύσιν εν 'Αδάμ, ώς άδιαπτώτως έχειν ού δυναμένην, κατολισθαίνουσαν δέ και σφόδρα βαδίως είς παρατροπήν. "Ωσπερ ούν έν ταίς του πρώτου τροπαίς είς όλην διήκει την φύσιν ή Β των άγαθων ζημία · κατά τον αύτον, οίμαι, λόγον καί εν τῷ μη είδότι τροπήν τῆς τῶν θείων χαρισμάτων διαμονής όλω σωθήσεται τω γένει το χέρδος. Εί δὲ το μή σφόδρα δοχούμεν τὰ εἰχότα φρονείν τε καὶ λέγειν, διδασκέτω παρελθών την αίτίαν, δι' ήν παρά ταξς θείαις Γραφαίς δεύτερος 'Αδάμ ὁ Σωτήρ κατωνόμασται. Έν μέν γάρ έχείνω τῷ πρώτω πρόεισι μέν έξουχ δυτων είς το είναι το γένος το ανθρώπινον, και προελθόν έφθάρη, ότι τον θείον λελύπηκε νόμον . έν δὲ τῷ δευτέρῳ, τοῦτ' έστι τῷ Χριστῷ, πρὸς ἀρχήν επάνεισι δευτέραν άνασκευαζόμενον πρός καινότητα ζωής, και είς την τής άφθαρσίας άπαναδρομήν. · Έστι γάρ ἐν Χριστῷ καινή κτίσις, » ὡς ὁ Παῦλός φησι. Δέδοται τοίνυν ήμιν το άνακαινίζου Πνεύμα, τουτ' έστι το άγιον, το της αίωνίου ζωής παραίτιον μετά το δοξασθήναι Χριστόν, τουτ' έστι μετά την άνάστασιν, ότε διαρρήξας τὰ τοῦ θανάτου δεσμά, καλ χρείττων άπάσης φθοράς αναδεδειγμένος, ανεδίω πάλιν όλην έχων εν έαυτώ την φύσιν, καθόπερ ήν άνθρωπος, και είς έξ ήμων. Πολυπραγμονήσας δέ την αίτίαν, δι' ην ού πρό της αναστάσεως, αλλά μετά ταύτην ή του Πνεύματος γέγονε χύσις, έχεῖνο πάλιν άπούση . 'Απαρχή της άνανεουμένης φύσειος τότε γέγουεν ό Χριστός, ότε φροντίσας ούδεν των του θανάτου δεσμιών άνεδίω πάλιν, καθάπερ άρτίως είρηκαμεν. Πώς ούν έδει πρό της άρχης ζωοποιηθέντας όρασθαι τούς μετά ταύτην; "Ον γάρ τρόπον ούχ αν από γης αναδλαστήσαι φυτόν, μή ούχ ήδη πάντως της ίδιας ρίζης εκπεφυκυίας · άρχη γάρ ο αυτώ της βλάστης έχειθεν · ούτως ήν άμηχανον βίζαν ήμας έχοντας είς άφθαρσίαν τὸν Κύριον ήμων Ίησουν Χριστόν πρό της ρίζης δράσθαι βλαστήσαντας. Έπιδειχνύων δὲ τῆς εἰς ἡμάς καθόδου του Πνεύματος ήδη παρόντα του καιρου, μετά την έχ νεχρών άναβίωσιν, ένεφύσησε τοίς μαθηταίς λέγων. • Λάβετε Πνευμα άγιον. > Τότε γάρ ήν δντως έπλ θύραις, μάλλον δὲ είσω θυρών ὁ τῆς ἀνανεώσεως γρόνος. Και περιαθρείτω μοι πάλιν ό φιλομαθής εί μή γέγονεν ήμιν άληθής και ό περί τούτων λόγος. Έν άρχη μέν γάρ, ώσπερ ούν ήμιν ό πνευματοφόρες έφη Μωσής, λαδών γουν άπο της γής, και διαπλάσας τον άνθρωπον ό πάντων δημιουργός, ένεφύσησεν είς

* II Cor. v, 17. 31 I Cor. xv. 20. 31 Joan. xx, 22. 33 Gen. 11, 7. 35 Joan. x1, 25. 35 Galat. 1v, 19.

ζωής, ή δηλονότι το Πνεύμα του Χριστού του λέγοντος · ε Έγω είμε ή ζωή, καὶ ή ανάστασις; » Έπειδή δὲ τῆς ἀνθρωπότητος ἀπέστη τὸ Πνεύμα τὸ άγιον πρός τον θείον ήμας γαρακτήρα συνέγειν τε χαλ διαπλάττειν δυνάμενον, αύθις ήμιν ό Σωτήρ γαρίζεται τούτο, πρός έχεινο τὸ άρχαιον άναφέρων άξίωμα, και άναπλάττων είς είκονα την ξαυτού. Διά γάρ τοι τούτο καὶ ὁ Παύλος πρός τινας λέγει · « Τεκνία, ούς πάλιν ώδίνω, άχρις οδ μορφωθή Χριστός έν ύμίν. > 'Αλλ' εί τοῦτο, πῶς ἦν ἐν τοῖς προφήταις; Λογιζώμεθα τοίνυν άναληψόμεθα γάρ τον του λόγου σχοπόν, εν μεν τοίς άγιοις προφήταις Ελλαμψιν ώσπερ τινά πλουσίαν, καὶ δαδουχίαν γενέσθαι τοῦ Πνεύματος, παιδαγωγείν Ισχύουσαν είς την των έσομένων κατάληψιν, και των κεκρυμμένων την γνώσιν · έν Β δὲ τοίς πιστεύουσιν εἰς Χριστόν οὐ δαδουχίαν ἀπλῶς, την άπο του Πνεύματος, άλλ' αὐτό κατοικείν τὸ Πνεύμα, και έναυλίζεσθαι τεθαρφήκαμεν. "Οθεν είκότως και ναοι Θεού χρηματίζομεν, καίτοι των άγίων προφητών ούδενδς θείου ναοῦ χεχρηματιχότος πώποτε. Έπει πως έχεινο διαληψόμεθα; Τί δὲ δή και ερούμεν όταν ακούσωμεν του Σωτήρος λέγοντος ήμων Χριστού · « 'Αμήν, άμην λέγω ύμίν, ούχ έγήγερται έν γεννητοίς γυναικών μείζων Ίωάννου του Βαπτιστού · ὁ δὲ μικρότερος ἐν τῆ βασιλεία τῶν οὐρανών, μείζων αύτου έστιν. > Καλ τίς ή βασιλεία τῶν οὐρανῶν; Ἡ δόσις δηλονότι τοῦ ἀχίου Πνεύματος κατ' έκεινο το είρημένον · « Ἡ βασιλεία των ούραμῶν ἐντὸς ὑμῶν ἐστιν. ε. Έναυλίζεται γὰρ ὑμῖν C τό Πγευμα διά τῆς πίστεως. Όρφς ούν όπως προτάττη παντός γεννητού γυναικών το έν τη βασιλεία των ούρανων και του τελείου, μειονεκτούμενον; Καὶ μή τις οιέσθω την δόξαν ή τῆς ἐχείνων ἀρετῆς χατασμιχρύνειν ήμας των άγίων, ή άμείνους είναι λέγειν, καλ τούς εύτελεστάτους. Ού γάρ τοῦτά φαμεν, άσύγκριτον γάρ της έκείνων πολιτείας το κάλλος. Υπέρ δε του συνιέναι σαφώς, εν όλίγοις διερμηνεύσωμεν το παρά του Σωτήρος ήμων είρημένον. Μέγας ήν δντως ό μακάριος Βαπτιστής, και διά πάσης μέν άρετῆς ἐκπρεπέστατος, ἐπ' αὐτούς δὲ λοιπὸν ἐλάσας της ένούσης έν ήμιν δικαιοσύνης τούς δρους, ώς ύπέρτερον είναι μηδέν. 'Αλλ' ὁ ούτως έχων ἐδείτο Χριστού λέγων · « Έγω χρείαν έχω ύπο σού βαπτισθήναι, και σύ έρχη πρός με! ι 'Όρξε δπως τέλειος D ων, εσον ήμεν εν άνθρώποις, και εν γεννητοίς γυναιχων, άναχτίζεσθαι τρόπον τινά, και άναγεννάσθαι παραχαλεί διά του άγίου Πνεύματος; 'Όρξς ὅπως παραγωρεί τοις αναγεννηθείσι το μείζον, δι' ών αύτος έτι δείσθαι τούτου φησίν; Εί μέν γάρ ούχ ήν έν άμείνοσι βεδαπτισμένος, τί το βαπτίζεσθαι παρακαλεί αύτον, και άναπείθει; Εί δὲ οίδεν έαυτον ἐσόμενον έν βελτίστιν, όταν έλθη το βάπτισμα, πώς ούχ άναθήσει το μείζον τοίς ήδη βεδαπτισμένοις; Μείζονα τοιγαρούν και αύτου φησιν Ίωάννου Χριστός τον έν τή βασιλεία των ούρανων μικρότερον, τουτ' έστι καλ τον άρτι βεδαπτισμένον, ούπω όξ και το έν έργοις

τὸ πρόσωπον αὐτοῦ πνοὴν ζωῆς. Καὶ τίς ἡ πνοἡ τῆς A res habet, quomodo fuit in prophetis? Consideremus ergo, repetam enim propositum sermonis finem, in sanctis quidem prophetis velut uberem quamdam illuminationem et prælustrationem fuisse Spiritus, quæ dirigere posset ad futurorum comprehensionem, et occultorum notitiam; in iis vero qui credunt in Christum, non simpliciter illustra, tionem Spiritus esse censemus, sed ipsum Spiritum inhabitare penitus et hospitari confidimus. Unde jure quoque templa Dei dicimur 31, cum nullus sanctorum prophetarum Dei templum appellatus sit unquam. Nam quomodo illud interpretabimur, aut quid dicturi sumus, cum Servatorem nostrum Christum dicentem audiemus : Amen, amen dico vobis, non surrexit inter natos mulierum major Joanne Baptista : qui autem minor est in regno cœlorum, major est illo 36. > Quodnam porro est regnum cœlorum? Datio utique sancti Spiritus, juxta illud : « Regnum cœlorum intra vos est 37. > Inhabitat enim per fidem in nobis Spiritus 38. Vides ergo ut omnibus natis mulierum anteponat eum qui etiam perfecto minor est in regno cœlorum? Neque vero quisquam nos putet elevare sanctorum illorum gloriam aut virtutem, ut lis præstantiores dicamus 475 vel minimos quosque. Non boc dicimus : incomparabilis enim est illorum vitæ splendor. Sed ut rem clare intelligamus, Servatoris nostri dictum explicemus. Magnus erat revera beatus Baptista, et omni virtute clarissimus, eoque justitiæ, quanta in hominem cadit, provectus, ut nullum superiorem haberet. Sed cum ita se haberet, Christum tamen rogabat, dicens : « Ego a te debeo baptizari, et tu venis ad me 39? , Vides ut persectus cum esset, quantum in homines et in natos mulierum cadebat, tamen regenerari quodammodo et refici se rogat per sanctum Spiritum? Vides ut regeneratis inferiorem se profitetur, cum regeneratione sibi opus esse ait? Nam si præstantior futurus non erat baptizatus, quid erat necesse ut rogaret se baptizari? Sin autem sciebat se præstantiorem fore accedente haptismo, quomodo non priorem dignitatis locum tribuet jam baptizatis? Majorem igitur etiam ipso Joanne Christus ait esse minimum regni cœlorum, hoc est, et recens baptizatum, et nihil dum eximium re præstantem, propter hoc duntaxat, quod genitus ex muliere beatus Baptista, hic vero ex Deo natus est, ut Scripturis proditur, et factus est naturæ divinæ particeps, ipsum Spiritum sanctum incolam in se habens, atque adeo jam Dei templum est et audit. Sed ad propositum revertimur. Erat quidem in prophetis Spiritus ad usum vaticinandi, nunc vero inhabitat credentibus per Christum, et in ipso primum cœpit, cum factui est homo. Habet enim, ut Deus, inseparabiliter insitum sibi substantialiter ac proprium Spiritum. Ungitur vero propter nos, et dicitur ut homo ac-

cipere Spiritum, non sibi sed hominum naturæ di- Α εξαίρετον έγοντα, κατά τοῦτο μόνον, καθό γεννητής vinorum bonorum communicationem concilians, quemadmodum ante docuimus. Cum ergo divinus evangelista nobis pit : « Nondum enim erat Spiritus, quia Jesus nondum glorisscatus erat 60, , integram perfectamque in hominibus sancti Spiritus habitationem eum significare colligamus.

φητεύειν χρείαν · ένοιχίζεται δε νον διά Χριστού τοζς πιστεύουσι, και εν αυτή πρώτον άρξάμενον ότε γέγονεν άνθρωπος. Έχει μεν γάρ ώς Θεός άδιαστάτως τὸ ούσιωδώς έμπεφυκός αύτῷ, καὶ ίδιον αύτοῦ Πνεῦμα. Χρίεται δε δι' ήμας, και το Πνεύμα λαμβάνειν ώς άνθρωπος λέγεται, ούν έαυτῷ τὴν τῶν θείων άγαθων εμπορίζων μετάληψιν, άλλά τή άνθρώπου φύσει, καθάπερ οδν ήδη προεδιδάξαμεν. "Όταν οδν ήμεν ὁ θείος εύαγγελιστής · « Ούπω γάρ ήν Πνεύμα, λέγει, ότι Ἰησούς οὐδέπω ἐδοξάσθη, » την όλοσχερή καὶ ὁλόκληρον κατοίκησιν ἐν ἀνθρώποις τοῦ ἀγίου Πνεύματος σημαίνειν σύτὸν ὑποτοπήσωμεν.

VII. 40. Ex illa ergo turba quidam cum andissent hos sermones ejus, dicebant : Hic est vere propheta, alii dicebant : Hic est Christus.

Admirantur ejus libertatem in loquendo, ut Deo convenientem, dumque 476 considerant ejus verba humanis majora, in legis recordationem veniunt, quæ prædixit jam de Christo, surrecturum nempe prophetam sapientissimo Mosi simillimum, per quem Israeli divini sermones transmittentur. Sie enim ait quodam loco Deus de eo ad sanctum Mosem : · Prophetam suscitabo eis ex fratribus eorum sicut te; et ponam verba mea in ore ejus, et loquetur eis secundum omnia quæ mandavero ei 45. > Quamobrem ex qualitate sermonum, et verborum granditate ac magniloquentia, hunc ipsum qui in lege prædictus sit jam exortum esse patet. Cui enim dicere conveniat : « Si quis sitit, veniat ad me, et bibat 45; , et : « Qui credit in me, sicut ait Scriptura, flumina de ventre ejus fluent aquæ viventis, , nisi soli Deo secundum naturam, sive Christo? tametsi Judæi non satis magnifice de eo sentientes, simpliciter prophetam vocent, non intellecta Emmanuelis super omnes eminentia, sed aliorum modulo eum metientes, et imperite admodum legis doctrinam hic exponentes Christum ab eo propheta qui in lege prædictus sit, alium fore arbitrantur. Nec mirum si plebs harum rerum non habeat notitiam, cum illa inimica Deo arrogantium Phariszorum turba, codem cum plebe inscitize morbo teneatur. Increpans enim aliquando beatum Baptistam : « Quid, siebat, baptizas, si tu non es p όπου καλ αύτη των άλαζόνων Φαρισαίων ή θεομάχος Christus, neque Elias, neque propheta "? > Cum enim duo exspectarentur, nempe Elias et prædictus in lege propheta, hoc est Christus, de tribus interrogabant, alium a Christo prophetam esse conjectantes. Itaque quadrat in eos id quod ab Ezechiele propheta dictum est : « Sicuti mater, et filia et filia matris es tu ". . Eodem quippe quo præpositi plebs morbo laborat. Animadvertendum tamen, propius fuisse ut populi crederent, et Servatoris verbis persuaderentur eum suscipere, sed cum institutione et ductu suorum doctorum destituerentur, in multiplices ibant cogitationum anfractus,

μέν έχ γυναικός ό μαχάριος ήν Βαπτιστής, ό δὲ ἐχ Θεού γεγέννηται, κατά το γεγραμμένου, και θείας φύσεως γέγονε χοινωνός, ένοιχοῦν έγων έν αὐτῷ τὸ άγιον Πνεύμα, και ναδς ήδη χρηματίζων Θεού. "Επ' αύτο δε πάλιν άναδραμούμαι το προκείμενον. Έγίνετο μέν γάρ έν προφήταις το Πνεύμα διά την του προ-

Έκ τοῦ όχλου οὖν ἀκούσαντές τινες τὸν λόγον τούτον, Ελεγον Ούτός έστιν άληθώς ο προφή-Β της άλλοι έλεγον, ότι οὐτός έστιν άληθώς ό

Καταπλήττονται την παρφησίαν ώς θεοπρεπή, καί τους λόγους δρώντες, ούκέτι τοίς άνθρώπου πρέποντας μέτροις, έπὶ τὴν τοῦ νόμου καταφεύγουσι μνήμην, ώς προαγγειλαντος ήδη περί Χριστού, και προφήτην αναστήσεσθαι λέγοντος τῷ πανσόφιρ Μωσεί παραπλήσιον, διαπορθμεύειν μέλλοντα τούς παρδ Θεού λόγους τῷ Τσραήλ. Οθτω γάρ πού φησιν ὁ θεός περί αὐτοῦ πρός τὸν ἄγιον Μωσέα. « Προφήτην αὐτοῖς ἀναστήσω ἐχ τῶν ἀδελφῶν αὐτῶν, ὥσπερ σε, καὶ θήσω τους λόγους μου είς τὸ στόμα αὐτοῦ, καὶ λαλήσει αύτοζς κατά πάντα, όσα αν έντέλλωμαι αύτω. > Ούχοῦν ἀπό τῆς τῶν λόγων ποιότητος, καὶ της των ρημάτων ύπερδολης αυτόν ήδη φασί τον διά νόμου προκεχηρυγμένον άναπεφάνθαι λοιπόν. Τίνι γάρ αν πρέπει το λέγειν ι Εί τις διψά, έρχέσθω πρός με, και πινέτω. > και, « 'Ο πιστεύων είς έμέ, καθώς είπεν ή Γραφή, ποταμοί έκ τῆς κοιλίας αὐτου. ρεύσουσιν υδατος ζώντος, » εί μη μόνφ τῷ xatà φύσιν θεφ, τούτο δὲ ἡν ὁ Χριστός; εἰ καὶ μικρά φρονούντες Τουδαίοι περί αύτου, προφήτην άπλως όνομάζουσιν, ούχ είδότες την χατά πάντων ύπεροχήν του Έμμανουήλ, άλλ' ώς ένα των άλλων άναμετρούντες αύτον, άσυνέτως δὲ σφόδρα καὶ τοῖς νομικοίς προσδάλλοντες θεωρήμασι, κάν τούτψ πάλιν. άλώσονται έτερον γάρ είναι νομίζουσι τον Χριστόν παρά του εν τῷ νόμφ προφήτην. Καὶ θαυμαστόν ούδεν εί την τούτοις ακρίδειαν ό δήμος ούκ έχει, πληθύς την ίσην τοίς δχλοις άμαθίαν νοσούσα φαίνεται. Έπιπλήττουσα γάρ ποτε τῷ μακαρίο Βαπτιστή, ε Τί ούν βαπτίζεις, φησίν, εί σὺ ούχ εί à Χριστός, ούτε Ήλίας, ούδε ὁ προφήτης; > Δύο γάρ ήξειν προσδοχωμένων, του τε κατά τον νόμον προφήτου φημί, τουτ' έστι Χριστού και Ήλίου, περί τριών ἐπυνθάνοντο, ἔτερον είναι τὸν προφήτην ὑποτοπήσαντες παρά τον Ίησοῦν. Οὐχοῦν εθχαιρον ἐχείνο λέγειν ἐπ' αὐτοῖς, τὸ διὰ τοῦ προφήτου λεγόμενον Ίεζεχιήλ • Καθώς ή μήτηρ, καὶ ή θυγάτηρ, θυγάτηρ της μητρός σου εί σύ. Νοσεί γάρ ὁ δημος τά παραπλήσια τοις ήγεισθαι λαχούσι. Πλήν έχεινο κα-

Joan. vii, 59. 4 Deut. xviii, 15. 45 Joan. vii, 57, 58. 45 Joan. 1, 25. 4 Ezech. xvi. 41,

ηὐτρεπισμένοι, καὶ ἀναπείθονται δέ πως ἀπὸ τῶν τοῦ Σωτήρος ρημάτων έπι το θαυμάζειν αύτον, ούκ Εχοντες δε την από των ηγουμένων παιδαγωγίαν, παραδεχθείσης εισφέρει πίστεως ὑποψίαν.

Ol de Elegor Min rap ex the l'alidate o Χριστός έρχεται; Ούχὶ ή Γραφή είπεν, ότι έκ τοῦ σπέρματος Δαδίδ, και ἀπό Βήθλεέμ τῆς κώμης όπου ήν Δαδίδ, Ερχεται ό Χριστός;

Ούχ ἀταλαίπωρον Ἰουδαίοι ποιούνται την ζήτησιν την έπλ Χριστώ. Διά γάρ πάσης Ιόντες έννοίας εύρίσχονται, και διά ποιχίλων συνάγοντες έννοιων την ἐπ' αὐτῷ τῆς ἀληθείας κατάληψιν. Προτεθαυμακότες γάρ ήδη διά των λόγων αύτων, και την έν ταζς ύφη- Β γήσεσιν ὑπερφερῆ παρρησίαν χείραγωγὸν ήδη δεξάμενοι, πρός το λογίζεσθαί τι μέγα περί αὐτοῦ, καὶ αύτην την θείαν προσερευνώσι Γραφήν, άπλανεστάτην έχείθεν εύρήσειν οἰόμενοι περί αὐτοῦ τὴν διάληψιν έχει γάρ οδτω τή φύσει το πράγμα. "Οτι μέν ούν σπέρματός έστι του τρισμακαρίου Δαδίδ, και έν Βηθλεέμ ἀναδειχθήσεται της Τουδαίας, πεπιστεύχασι ταίς περί τούτου δηλονότι προφητείαις άναπεπεισμένοι. « "Ωμοσε γάρ Κύριος τῷ Δαδίδ άλήθειαν, πού φησιν ό σοφός Μελφδός, και ού μη άθετήσει αὐτόν. Έχ χαρπού τῆς δσφύος σου θήσομαι ἐπὶ τὸν θρόνον σου. > 'Ο προφήτης δε Μιχαίας φησί · Καὶ σύ, Βηθλεέμ, οίχος του Έφραθα, όλιγοστός εί του είναι έν χιλιάσιν Ίούδα. Έν σου γάρ μοι εξελεύσεται τοῦ είναι είς ἄργοντα τοῦ Ίσραήλ, καὶ αὶ Εξοδοι αύτοῦ ἀπ' ἀρχῆς ἐξ ἡμερῶν αἰῶνος. > Ἐπλανᾶτό γε μήν ή τῶν Ἰουδαίων ἀχειραγώγητος γνώμη, καὶ ἐπὶ Χριστῷ διεσφάλλετο διὰ μόνην την Ναζαρέθ ἐν τῆ Γαλιλαία χειμένην, εν ή τετράφθαι τον Κύριον δ πολύς έχει λόγος. Ούτω γάρ φησί τις των άγίων εὐαγγελιστών τ ΤΑλθε δὲ εἰς Ναζαρὲθ, οδ ἡν ἀνατεθραμμένος. > 'Αλλ' ούχ είδότες ότι γεγένηται μέν έν Βηθλεέμ τῆς Ἰουδαίας έχ τῆς άγίας Παρθένου τής έχ σπέρματος Δαδίδ. φυλής γάρ ήν τής Τούδα τὸ γένος, ἀπὸ μόνου τοῦ τετράφθαι τὸν Κύριον ἐν Ναζαρέθ, τῆς άληθείας ἐχπίπτουσι, καὶ τοῦ σώζοντος άμαρτάνουσι λογισμού.

Σχίσμα οὖν ἐγένετο ἐν τῷ ὅχλφ δι' αὐτόν.

Φιλονειχούσι μάτην, και είς διαφόρους κατασχίζου. D ται γνώμας, οἱ μέν είναι τὸν προφήτην αὐτὸν, οἱ δὲ τὸν Χριστὸν ὁπολαμδάνοντες. Καὶ πρόφασις αὐτοῖς της έντεύθεν διχονοίας, το μη είδεναι τον Χριστον, μηδέ την εν τοίς ίεροις Γράμμασιν απρίδειαν συνιδείν. ή γάρ αν ούχ έτερον είναι τον Ίησοῦν παρό τὸν ἐν τῷ νόμφ προφήτην πιστεύοντες, τῆς ἀχαίρου διχονοίας εξέστησαν.

Τινές δέ έξ αὐτῶν ήθελον πιάσαι αὐτόν άλλ' ούδεις έπέβαλεν έπ' αύτον τὰς χείρας.

Οί παρά των άρχιερέων και Φαρισαίων άπεσταλ-

λον συνισείν ώς ήσαν μεν ήδη προς το πιστεύειν A alii Christum, alii prophetam nuneupantes, esseque jam præsentem rati. Additum enim boc, «vere, » jam firmi stabilisque decreti significationem habet, susceptæque adeo fidei suspicionem includ?...

είς πολυσχιδή νοημάτων άποφέρονται τρίδον, οί μεν τον Χριστον, οί δε τον προφήτην άποκαλούντες τε είναι καὶ ήδη πιστεύοντες. Το γάρ άληθῶς έγκείμενον, έμφασιν έχει τινά πεπιγότος ήδη λογισμοῦ, καὶ

> VII, 41, 42. 477 Quidam autem dicebant : Numquid a Gulilaa venit Christus? nonne Scriptura dicit, quia ex semine David, et de Bethlehem castello, ubi erat David, venit Christus?

Non est citra laborem et negotium Judæis sua in Christum inquisitio. Nam summa eius loquendi libertate, qua passim in concionibus et alloquiis utebatur, velut manu ducti ad suscipiendam veram de eo cogitationem deveniunt. Nam cum ob ejus sermones ipsum antea suspexissent, et mirificam in docendo ejus libertatem ducem quodammodo nacti essent, ut magnum quiddam de ipso cogitarent, ipsam insuper divinam Scripturam scrutantur, certissimum inde ad ejus cognitionem iter inventuros putantes : sic enim se habet natura rei. Credunt quippe futurum ex semine beatissimi Davidis et in Bethlehem Judææ exoriturum, videlicet antiquis ea de re vaticiniis persuasi : « Juravit enim Dominus David veritatem, , ait sapiens Psalmista quodam loco, e et non frustrabitur eum. De fructu ventris tui ponam super sedem tuam 48. Propheta vero Michæas ait : Et tu, Bethlehem, domus Ephrata, minima es ut sis in millibus Juda. Ex te enim mihi egredietur, ut sit in principem Israel : et egressus ejus ab initio ex diebus sæculi 44. > Errabat tamen Judæorum sine ductore opinio, et circa Christum hallucinabatur, propter solam Nazareth in Galilæa sitam, ubi Christus educatus perhibebatur. Sic enim scribit sanctorum evangelistarum unus : « Venit autem in Nazareth. ubi erat nutritus 47. > Sed minime gnari eum genitum esse in Bethlehem Judææ ex sancta Virgine, quæ erat ex semine David 40; erat enim ex tribu-Juda oriundus; ideo quia Dominus in Nazareth nutritus sit, a vera et salutari ratiocinatione exci-

VII, 43. Dissensio itaque facta est in turba pro-

Altercantur frustra, et in varias opiniones sein duntur, aliis prophetam eum esse, aliis Christum contendentibus. Causa vero dissidendi, quod non noverant Christum, nec accuratam habebant sacrarum Litterarum intelligentiam: alioqui enim credentes alium non esse Christum Jesum ab eo propheta qui in lege commemoratur, ab importuna illa dissensione discessissent.

VII, 44. 478 Quidam autem ex ipsis volchans apprehendere eum : sed nemo misit super eum ma-

Qui a principibus sacerdotum et a Phariscis.

48 Psal. cxxxi, 11, 46 Mich. v, 2. 47 Luc. tv, 16 18 Luc. 1, 27.

missi fuerant ad comprehendendum Dominum, Α μένοι πρός το συλλαδείν τον Κύριον, εξχαιρον του hanc inter se populorum dissensionem opportunam sibi occasionem esse putabant, ut in eum manus injicerent, rati permissuros haud ægre abripi eum. non jam contendentes ob ea quæ pateretur, sed qui belli et seditionis inter eos quodammodo materia exstaret, ejus utique casu lætaturos. Nemo tamen in eum manus injecit, non quod eum revercrentur, neque quod furori pietatis frenum injicerent, sed quod sola ejus potestate ab incæpto deterrerentur; suo enim tempori ut pro nobis pateretur reservabat. Tandem vero Judæorum illa conjuratio inhibitione divina comprimitur. Nec enim oportebat eos præmaturam cædem aggredi, sed quamvis impii essent, impietatis tempus erat exspectandum.

VII, 45. Venerunt ergo ministri ad pontifices et Phariswos, et dixerunt eis illi : Quare non adduxistis illum?

Cum ii qui ad comprehendendum Dominum missi fuerant nihil præstare potuissent eorum quæ jussi erant, ad principes reversi sunt. Hi ministrorum reditu non parum turbantur, quia non cernebant eum adduci quem quærebant; nam cum id jam factum esse crederent quod sibi persuaserant, non mediocriter percelluntur, neque id immerito. Cum enim ob ingentia miracula et sermonis eminentiam admirationi Christus esset, eins consuctudine contabescebant; præterea non parvus eis metus erat, ne Judæorum populo tandem pro- C batus, ex suis manibus elaberetur. Quod cum factum esse putarent (est enim ad credendum prona suspicio), studiose sciscitantur, dicentes : (Quare non adduxistis illum? > Quid enim vos prohibuit, inquiunt, quominus jussa principum perageretis? Calidius enim ad quævis discenda ferimur, nec quid obsit interdum discernimus, sed ex præcipiti cupiditate et rebus quas aversamur, continuo judi-

VII, 46. Responderunt ministri : Nunquam sic locutus est homo.

Percommode profecto de Christo 479 Servatore nostro dici potest : « Qui comprehendit sapientes in astutia eorum 49. > Ecce enim, ecce consilium vafrorum elusit, ut scriptum est 50, effecitque ut D tota res in contrarium versa videretur, principum scelestos mores et impietatem arguens ut infirmam ac temerariam, quæ cum Deo pugnare non vereatur. Metuentes enim sacerdotum principes ac Pharisei ne Judæorum populi Servatoris verbis caperentur, mittunt satellites suos ut eum comprehenderent, sperantes, Christo e medio sublato, omni se de illo cura liberatum iri. Sed, quod illi metuebant, cum accidisset iis qui missi fuerant, revertuntur, adeoque principes vel inviti audire coguntur id quod horrorem videbatur allaturum, et præter animi sententiam et exspectationem au-

τολμήματος έποιούντο πρόφασιν την εν άλλήλοις των δίχων διγόνοιαν. ἀφιλονεικότερον γάρ πως έπιτρέπειν αὐτοῖς ὑπελάμδανον ἀποχομίζειν αὐτὸν, ούδὲν μὲν ἔτι ζηλοῦντας ἐφ' οἶς ἄν τι καὶ πάθοι, γεγονότα δὲ ώσπερ πολέμου καὶ στάσεως ἀφορμήν, καὶ ὑδριζομένω πάντως ἐφησθήσεσθα:. 'Αλλ' οὐδεὶς ἐπέδαλεν ἐπ' αὐτὸν τὰς χεῖρας, οὐκ αἰδοῖ τῆ περί αύτον, άλλ' ούδὲ τοῖς θυμοῖς τὸν ἐξ εύλαδείας ἐπιββίψαντες χαλινόν, μόνη δὲ τῆ παρ' αὐτοῦ χαταραισθέντες δυνάμει καιρώ γάρ ίδίω το παθείν ὑπέρ ήμων έγαρίζετο. Καὶ δυσωπείται μόλις ή των Ίουδαίων ἐπιδουλὴ τοῖς ἄνωθεν εἰργομένη διακωλύμασιν. Ού γάρ Εδει πρόωρον την μιαιφονίαν έπιχειρείν, περιμένειν δὲ μάλλον, χαίπερ δντας άνοσίους, της άνοσιότητος τον χαιρόν.

"Ηλθον ούν οι ύπηρέται πρός τους άρχιερείς, και Φαρισαίους, και είπον αὐτοῖς ἐκεῖνοι. Διὰ τί oux hravete autor:

Ούδεν εξανύσαι των προστεταγμένων Ισχύσαντες οί πρός τὸ θηράσαι τὸν Κύριον ἐσταλμένοι, πρός τούς ήγουμένους άνεχομίζοντο. Θορυδούνται δε λίαν πρός την άφιξιν των ύπηρετών, ούχ όρωντες έχοντας τον ζητούμενον δ δὲ ἡν ἐν ὑποψίαις αὐτοῖς, ἡδη δεδράσθαι πιστεύοντες, ού μετρίως πλήττονται δή μάτην. Έπειδή γάρ διά τε σημείων ὑπερφυών, κα! τῆς ἐν λόγοις ὑπερδολῆς ἐθαυμάζετο Χριστὸς, τῷ μέν συντρόφω κατεμαραίνοντο. ήσαν δε πάλιν ούκ έν όλίγω τῷ φόδω μή άρα τῶν Ἰουδαίων ὁ δημος..... λοιπόν ότι πρέπει δοχιμάτας αύτον τῆς αύτων ἔξω γένοιτο γειρός. Τούτο πεπράχθαι νομίσαντες, έτοιμότερα γάρ είς πιστεύεσθαι τὰ ἐν ὑποψίαις ἀεὶ, σπουδαίω; άναπυνθάνονται λέγοντες ι Διά τί ούχ ήγάγετε αὐτόν; , Τί γάρ ὑμᾶς τὸ διαχωλύσαν, φασί, μή είς πέρας άγαγείν τὸ τοίς χρατούσι δοχούν ; θερμότεροι δέ πώς έσμεν πρός το πάντα μανθάνειν ἐπείγεσθαι, καὶ τὸ λυποῦν ἔσθ' ὅτε μὴ διακρίνοντες, άλλ' έκ προαλούς επιθυμίας, και των άπευκτων την γνώμην άρπάζοντες.

'Απεκρίθησαν οἱ ὑπηρέται · Οὐδέποτε ἐλάλησεν ούτως ο άνθρωπος.

Εύχαιρον είπειν δυτως επί του Σωτήρος ήμων Χριστού . Ο δρασσόμενος τούς σοφούς έν τή πανουργία αύτων. , 'ίδου γάρ, ίδου, κατά το γεγραμμένον, βουλήν πολυπλόχων εξέστησε, καὶ όλην εξ άντιστρόφου την των πραγμάτων Εδειξε φύσιν, πανταχόθεν των ήγουμένων την μυσαρότητα, και την των τρόπων άνοσιότητα διελέγχων ώς άσθενή και ρεψοχίνδυνον, θεομαχείν ού παραιτουμένην. Δεδοικότες γάρ οί τε άρχιερείς, και οί Φαρισαίοι, μή άρα τοίς του Σωτήρος ύποπεισθείεν ρήμασιν οί των Ίουδαίων λαοί, συλληψομένους αύτον τούς ύπηρέτας έχπέμπουσι, τὸ ἐχ μέσου γενέσθαι Χριστὸν, ἀναιρήσειν αὐτοίς την ἐπ' ἐχείνω φροντίδα νομίζοντες. 'Αλλ' όπερ ήν αὐτοίς ἐν ὑποψίαις κείμενον, τοῦτο παθύντες ύπέστρεψαν οἱ παρ' αὐτῶν ἐσταλμένοι, καὶ ὅπερ ἦν είκὸς ἀποφρίττειν ἀκούοντας, καὶ ούχ ἐκόντες διδά-

σχοντάι , και τοίς παρά γνώμην δμιλούσιν άδοκήτως A diunt : e Nunquam sic locutus est homo. > Quo**ἀχούοντες' (Οὐδέ** ποτε ἐλάλησεν οὕτως ἄνθρωπος.) Έπειδή δὲ εἰς ἀπολογίαν τοῦ μή ἀγαγεῖν τὸν Κύριον τά τριαυτά φασι, φέρε δή πάλιν έχπλατύνωμεν είς λότους το παρ' αὐτῶν εἰρημένον, πανταχοῦ τῆς σαφηνείας των δηλουμένων φροντίζοντες. Εί γάρ τή μαθήσει, φησί, τῶν ἱερῶν ἐντρυφῶμεν Γραμμάτων, εί τοὺς θείους ἐπαυχούμεν ὅτι πεπαιδεύμεθα νόμους, εί την σοφίαν, ώς χρημά τι των ύπερχοσμίων άγαθών θαυμάζομεν, τί δυσσεδούντες ελαύνομεν τον ούτω σοφόν, άδιχούμεν δὲ ού μετρίω; δν ήχιστα χρή, παίτοι μάλλον αύτῷ τὴν ἐξαίρετον χρεωστούντες άγάπησιν, άλλά καὶ τοῖς ἐκ νόμου κινδύνοις τὸς ξαυτών ὑποτίθεμεν κεφαλάς, ἀθώον καὶ δίκα:ον παραλόγως ἀποκτείναι διψήσαντες; Ταύτην αν είκότως ώδίνειν την Εννοιαν τούς παρά των ύπηρετων οίησό- Β μεθα λόγους. Οίμαι δὲ ἔγωγε καὶ πικρότερόν τι διεσχεμμένους είπειν. • Ούδέ ποτε έλάλησεν ούτως άνθρωπος. , Μόνον γάρ ούχλ τοῦτό φασιν· ούχ εὐλόγως ἐπαιτιάσθε νυνὶ διαγαγείν ούχ ἰσχύσαντας ώς δμάς τον ζητούμενον · πῶς γάρ ἄν τις καὶ βιάσαιτο τον όσον είς λόγους θείαν έχοντα φύσιν; Έλάλει γάρ ούχ ώς άνθρωπος, οὐδὲ ήσαν άνθρώπω πρέποντες οἱ παρ' αὐτοῦ γεγονότες λόγοι, Θεῷ δὲ μάλλον τῷ κατὰ φύσιν ἀκατηγορήτως ἀρμόζοντες. Λεγέτω γάρ τις εί διαμέμνηται, φασί, τίς των άγίων προφητών χείμαρρον έαυτον άλλομενον λέγων, ή τίς ἀπετόλμησεν είπειν ε Εί τις διψά, έρχέσθω πρός με, και πινέτω. > Πότε δὲ ήμιν αύτὸς ὁ μέγας ἔφη Μωσής. ('Ο πιστεύων είς έμε, καν αποθάνη, ζήσεται ποταμοί έχ της χοιλίας αὐτοῦ ρεύσουσιν ὕδατος ζώντος; > Ταύτα όξ λαλούντος ήχούσαμεν. Την ούν άρα φύσει θεός ό τοίς ύπερ άνθρωπον λόγοις άκινδύνως μεγαλαυγούμενος τό δὲ θηράν ἐπιγειρείν ώς εξ ανάγχης και βίας, τον ύπερ την κτίσιν, πώς ούκ έρει τις έπισφαλέστατον; ή πως αν ήλω πρός ήμων ούχ έχων ό τοσούτον ύπερ ήμας, όσον ανθρώπων Θεός; Ούχουν ἀπόδειξιν έναργή του χατά φύσιν είναι Θεόν τον Κύριον, οί ὑπηρέται προτείνουσι, τὸ, « Οὐδέ ποτε ἐλάλησεν άνθρωπος ούτως. > Πλήττεται δε πανταχόθεν δ θεομάχος, και δι' ων νοείται κατορθούν το ποθούμενον, διά τούτων αύτων ούχ είδως επισφάττεται.

'Απεκρίθησαν αὐτοῖς οἱ Φαρισαΐοι. Mh καὶ D ύμεις πεπλάνησθε;

Εὐτονώτερον Ιουδαίζειν τους ὑπηρέτας εἰχός γε δή σφόδρα, και προσεδρεύοντας μέν τοίς Φαρισαίοις del, και κοινής αὐτοῖς μετασχόντας γνώμης, τοὺς δε των ήγουμένων άει περιαντλουμένους λόγους, ταύτα δὲ φρονείν ὡς ἀεὶ συνόντας ἀναπεπεισμένους. Έπειδή δὲ ήχον άγοντες μὲν ούδαμῶς τὸν Κύριον, καταπεπληγμένοι δὲ παρ' ἐλπίδα, καὶ ὄν οὐκ ἔδει μισείν εν άρχαις, όψε, και μόλις θαυμάζοντες, και τούς άλλους άπαντας πρός αύτων άναπείθεσθαι λογιζόμενοι, μετά πολλής τινος τής άγωνίας φασί · Μή καὶ ὁμεῖς πεπλάνησθε; > Σύνες γάρ ὅπως ἀπόγνω-

niam autem isthæc aiunt ut excusent se quod Dominum non adduxerint, age, rursus eorum dictum latius explicemus, ubique perspicuitatem colentes. Nam si divinarum, inquiunt, Litteraru. cognitione oblectamur, si gloriamur ex eo quod leges divinas edocti sumus, si sapientiam velut eximium aliquod ac cœleste bonum suspicimus, cur eum qui tanta sapientia præditus est impie persequimor, aut cur injuriam tantam ei facimus, cui minime factam oporteat, et cui potius singularem dilectionem debeamus; sed et pænis a legei constitutis caput nostrum subjicimus, qui innocentem et justum sine causa interficere cupimus*1? Hunc quidem intellectum præ se ferre ministrorum responsionem putabimus; sed arbitror aliquid etiam acutius in animo versare, cum dicunt : Nunquam sic locutus est homo. > Propemodum enim dicere videntur: Immerito nos accusatis, quod non potuerimus ad vos eum quem quæritis perducere : quo enim modo quis vi adigeret eum qui, si dicentem spectemus, divina præditus est natura? Loquebatur enim non ut homo, neque homini conveniebant ejus sermones, sed Deo potius secundum naturam. Dicat enim, inquiunt, sanctorum [prophetarum] aliquis, utrum meminerit ullum seipsum torrentem salientem appellare? aut quis unquam ausus est dicere : « Si quis sitit, veniat ad me, et bibat 51? > Quando vero magnus ille Moses dixit : Qui credit in me etiamsi mortuus fuerit, vivet ; flumina de ventre ejus fluent aquæ viventis 33 ? . At nos illum isthæc loquentem audivimus. Est ergo natura Deus qui tanta securitate supra hominis sortem gloriatur; velle autem per vim capere 480 eum qui est supra creaturam, quis non periculosissimum esse dixerit? aut quomodo captus fuisset a nobis vel invitus is qui tantum supra nos eminet, quantum supra homines positus est? Quamobrem evidens est ista satellitum demonstratio, certumque testimonium Dominum esse natura sua Deum, dum hoc obtendunt : Nunquam sic locutus est homo. > Undique vere Dei hostis perceilitur, et per quæ putat se persecturum quod cupit, per ea ipsa insciens jugulatur.

> VII, 47. Responderunt eis Phariswi: Numquid et vos seducti estis?

Verisimile est satellites Judaismo tenacius adhæsisse, ut qui Pharisæis semper adessent, et communem cum illis opinionem bausissent, adeoque principum sermonibus delinitos in eadem fuisse sententia. Sed cum non adducto secum Domino rediissent, præter spem illi perculsi, et quem odisse non oportebat initio, sero ac vix tandem suspicientes, aliosque ab iis persuasos putantes, perturbato et anxio animo dicunt : « Numquid et vos seducti estis? > Vide enim ut desperare se ce populo his verbis ostendant. Quasi enim jam cæ-

20 ,1 .moli **

batur, errorem imbibisset, ministris metuere se causantes: Esto, inquiunt, reliquam gregariorum bominum turbam, in sacris Litteris minus versatam, sed neque ulla nobiscum consuctudine firmatam, demus ei temere adhæsisse, ejusque dictis ac factis abreptam. At vos quomodo decipi potuistis? quidnam est quod ab affectu nostri vos avertit, scilicet eidem incredulitati et pervicaciæ nobis insuefactos? Nam tale quidpiam innuere mihi Pharisæorum sermo videtur.

ήμας εξελχύσαν άγάπης, καίτοι ταϊς Ισαις ήμιν τι τοιούτον των Φαρισαίων τὰ βήματα.

VII, 48. Numquid ex principibus aut Pharisæis aliquis in eum credidit? At hæc turba, legis ignara, maledicia est.

Familiarem in petulantiam recidunt, dum his qui Jesum, ut miracula patrantem et Deo digna docentem, admirantur, inscitiæ probrum aspergunt, peritiæ vero legum et divinarumLitterarum scientiæ coronam sibi solis arrogant. Quoniam autem non astipulantur eis qui recte illa demirantur, omni se virtute 481 præditos existimant. Quasi vero lex jubeat res admiratione dignas reprehendere, contra vero laudare que nibil in se admirationis babent, non parum animo consternantur, delirantes et ad omnem inscitiam levitate projecti. Et unde præstabat eos præsentem jam Jesum agnoscere, inde sibi ipsis nocere deprehenduntur, et e torquem suam gravant, , ut scriptum est 34. Cum enim sapientes se esse dicant, stulti facti sunt ". Enim- C vero satius erat eos fateri se legem ignorare, quam exacte scire professos, et tamen eum qui lege prædicatur contumeliose tractantes, gravioribus pænis et non vitandis malis sese induere. · Qui enim cognovit voluntatem domini sui. inquit, et non fecit eam, vapulabit multis; qui autem non cognovit, et non fecit eam, vapulabit paucis *6. > Itaque dum legis scientiam præ se ferunt, rebellionem suam et pervicaciam accusant. irrident plebem, ut ignaram, ideoque Servatoris nostri miraculis captam : cumque eos dimovere de sententia proposita legis explicatione nequeant, indoctos vocant eos qui ad intelligendum parati sunt. Hoc quippe familiare est indoctis, qui cum non possint quæsitis satisfacere, inquisitorum exactam discussionem iracunde repellunt; maledictos vero existimant eos qui credunt, cum de se ipsi multo justius id dicant. Nam maledictum esse eum qui non credit magis convenit, quippe cum legis auctor de Servatore nostro Christo tanquam de propheta dixerit : « Et erit , homo qui non audierit quæcunque locutus fuerit propheta ille in nomine meo exterminabitur anima illa de populo 8u0 87.)

tera multitudo, quæ minus constans et firma vide- A σίν τινα τῆς ἐπὶ τοῖς δήμοις ἐλπίδος ἀδίνει τὸ εἰρημένον. 'Ως γάρ ήδη πεπλανημένης τῆς άλλης πληθύος, δσοιπερ ήσαν ούκ άσφαλέστεροι, τον επί τοίς ύπηρέταις προίτχοντες φόδον. Την μέν γάρ άλλην, φησί, των άγελαίων πληθύν τοίς ίεροίς ούχ έντετριμμένην Γράμμασιν, άλλ' ούδὲ τῆ προσεδρία τῆ πρός ήμας όχυρωμένην, διδόσθω τυχόν απεριεργάστοις αύτῷ προστεθήναι βοπαίς, καὶ συντίθεσθαι μάλλον εύσυναρπάστως οίς έφη, και πέπραχεν, είσεδέχθη. Πόθεν δὲ καὶ παρ' ἡμῶν τὸ πλανᾶσθαι; κατὰ τίνα δὲ τρόπον ἐξηπάτησθε καὶ αὐτοί; τί δὲ τὸ τῆς πρὸς άπειθίαις κατεσκληκότας; 'Υ πεμφαίνειν γάρ οίμαί

> Μήτις έχ των άρχόντων έπίστευσεν είς αὐτὸν ή έχ των Φαρισαίων; 'Αλλ' δ δχλος ούτος δ μή γινώσκων τον νόμον, επικατάρατοί είσιν.

Έπὶ τὴν συνήθη πάλιν αλαζονείαν ἐχπίπτουσιν, άμαθίας μέν επιρριπτούντες γραφήν τοίς τον τερατουργούντα, και είσηγούμενον τὰ θεοπρεπή καταπεπληγμένοις τον Ίησουν, νομομαθεία δέ, και επιστήμη των ίερων Γραμμάτων μόνας τὰς ἐαυτών χαταστέφοντες κεφαλάς. "Οτι δὲ μή συναινοῦσιν αὐτοί τοίς όρθως έχεινα θαυμάζουσι, διά πάσης ιέναι κιστεύουσιν άρετης. "Ωσπερ δὲ τοῦ νόμου κελεύοντος των άξιαγάστων κατηγορείν, και τοίς επέκεινα θαύματος χρίσιν επάγειν άντίστροφον, ού μετρίως άμδλύνονται παραπαίοντές τε καλ πρός πάσαν άπαιδευσίαν έχ πολλής άγαν της έλαφρίας εύχολως διαρξιπτούμενοι. "Όθεν δὲ μάλλον ἐχρῆν ἐπιγινώσκειν αύτους ήδη παρόντα τον Ίησοῦν, ἐχεξθεν ἐαυτους ἀδιχούντες άλίσχονται, καὶ ε βαρύνουσε τον κλοιον έαυτων, , κατά τὸ γεγραμμένου. Φάσκοντες γάρ είναι σοφοί, έμωράνθησαν. Καίτοι πολύ τι τὸ ἄμεινον ήν, μή είδέναι τὸν νόμον όμολογεῖν, ή είδέναι καλῶς οἰομένους, καὶ φάσκοντας, εἶτα τὸν δι' αὐτοῦ κηρυττόμι νον άτιμάζοντας, πικροτέρα περιπίπτειν τή δίκη, και ἀφύκτοις έγκαταπείρεσθαι κακοίς. ι 'Ο γάρ είδως, φησί, το θέλημα του χυρίου αύτου, και μή ποιήσας αύτὸ, δαρήσεται πολλάς · ὁ δὲ μἡ είδως, καλ μή ποιήσας, δαρήσεται όλίγας. > Ούχοῦν εἰδέναι τὰν νόμον όμολογήσαντες αὐτοὶ, τῶν αὐτῶν ἀπειθίας κατηγορείν εγνώχασι, διαγελώσι δε του δχλου, διά τε τούτο τοίς του Σωτήρος ήμων σεταλευμένον θαύμασιν · είτα τοίς έχ νόμου διηγήμασι μεταπείθειν ούχ Εχοντες, άλαζόνως όδρίζουσιν άπαιδεύτους όνομάζοντες τους έτοιμους είς σύνεσιν. Τοῦτο γάρ έθος ἀεὶ τοίς των διδασκάλων άμαθεστέροις, οί μηδέν Εχοντες των ζητουμένων είπειν, όργαις άποχρούοντες των φιλοπευστούντων την ακρίδειαν, επαράτους δε είναί φασι τούς πιστεύοντας, αύτοί καθ' έαυτων δικαιότερον αν τοῦτο λέγειν άναπεπεισμένοι. Το γάρ ἐπάρατον είναι τον άπειθη πρεπωδέστερον δή, εἰπόντος του νομοθέτου σαφώς, ώς περί προφήτου του Σωτήρος ήμων Χριστού · « Καλ έσται, δς αν μή ακούση, δσα αν λαλήση ὁ προφήτης ἐχεῖνος ἐπὶ τῷ ὀνόματί μου, έξολοθρευθήσεται ή ψυχή έχείνη έχ του λαού αθ-

³⁴ Habac. 11, 6. 38 Rom. 1, 22. 34 Luc. x11, 47, 48. 37 Deut. xviii, 19.

rόμος ήμων πρίνει τὸν ἄνθρωπον, ἐὰν μη ἀκούση πρώτον παρ' αὐτοῦ, καὶ γνῷ τί ποιεῖ;

Είς μεν ὁ Νικόδημος των ήγουμένων έστι, και τοίς άρχην λαχούσιν έναρίθμιος, πλήν ούχ όλοκληρως άπειθής, οὐδὲ ταῖς ἐχείνων ἀπονοίαις εἰς ἄπον άμιλλώμενος, χατανενυγμένος δὲ ήδη, χαὶ οῦπω τὴν είς Χριστὸν ἀγάπην Εχων, πλήν ήρέμα τοῦ ἀπὸ τοῦ συνειδότος ελέγγου δυσωπούμενος. Καταγενυγμένος δὲ, ὅτι γάρ καὶ διὰ νυκτός εἰσαφίκετο πρός αὐτὸν, καλ έγνωκέναι σαφώς διεδεδαιώσατο ώς παρά θεού τε ήχει διδάσχαλος., χαὶ ώς ούδεὶς ἄν δύναιτο τοιαύτα σημεία ποιείν, εί μή Θεόν έχει μεθ' έαυτου, πάντας οίμαι μαθείν, τουτο σαφώς είρηχότος έν άρχη του μαχαρίου εύαγγελιστού. Συντεθαυμαχώς τοιγαρούν τοίς βχλοις τον Ίησούν, ὑποπλήττεταί πως επάρατος σύν εχείνοις αποχεχλημένον. Δεινόν γάρ άναπείσαι το συνειδός έν τοίς παρά γνώμην ήρεμείν. 'Ως ούν έπὶ τούτω λελυπημένος. άντεπάγει την ίσην ιδριν αὐτοίς, ἐμφανῶς μέν ούπω, λόγοις δὲ τοῖς ἐχ νόμου τὸ πιθανὸν ἔχουσιν, καί ού σφόδρα γυμνήν άντεξάγων την άγανάκτησεν. Του γάρ νόμου, φησίν, έφ' έχάστω των ζητουμένων πραγμάτων το και εκζητήσεις ακριδώς και σαφώς, εί γέγονε τὸ πράγμα τοῦτο, τοῖς δικάζουσι λέγοντος, προαλώς κατακρίνετε τούς ούπω κεκλημένους είς χρίσιν, και πρίν τι των παρ' έχείνων άχουσαι όπμάτων, προχειροτάτην ούτω την ψήφον ἐπάγετε. Υμεζς ούν άρα, φησίν, οἱ άληθέστερον ἐπάρατοι καταφρονοῦντες του νόμου. Γέγραπται γάρ · « Έπικατάρατος πάς ός ούχ έμμένει τοίς γεγραμμένοις έν τῷ βιδλίω τοῦ νόμου τούτου τοῦ ποιῆσαι αὐτά. > Δι' ὧν δὲ πάλιν άγανακτεί καταδικαζόντων τοῦ δήμου τῶν Φαρισαίων διά μόνον το θαυμάσαι τον Ίησουν, δήλος αν είη τοίς πιστεύουσι συναινών. Αίδω μέν γάρ Ετι νοσών ἐπιζήμιον, ούποτε χεράσας τῷ ζήλω την παρόησίαν, γυμνήν ούχ όρασθαι την ένουσαν αύτῷ πίστιν έφίησι, συντόνφ δὲ ώσπερ άμφίφ τῆ ὑποχρίσεί περιδαλών, λανθάνει πως έτι συναγορεύων Χριστώ· χαλεπόν δ' ούν όμως νόσημα νοσεί. Χρή γάρ πιστεύειν άνυποστόλως, καυχωμένους μάλλον, ήπερ αίσχυνομένους, και διαφανή μεν παρρησίαν επιτηδεύοντας, ύπόχρισιν δέ τε παραίτουμένους την δουλοπρεπή. « Έργάτην άνεπαίσχυντον δεί είναι τον όρθοτομούντα τῆς άληθείας τὸν λόγον. • Καὶ αὐτὸς δέ πού σησιν εν έαυτῷ τὴν ἀρετὴν διαλάμπουσαν ἐπιδειχνύς • Ού γάρ ἐπαισχύνομαι τὸ Εὐαγγέλιον, δύναμις γάρ θεοῦ ἐστιν εἰς σωτηρίαν παντὶ τῷ πιστεύοντι. > Γέγονε τοίνυν, έγω γάρ αύθις άναλαδών, πικρός ό του Νιχοδήμου λόγος · ότου γάρ χάριν ταις των Φαοισαίων φωναίς αὐτός άντεπράττετο μόνος λέγων, καίτοι πολλούς έχόντων και έταίρους του μιαιφόνου συστήματος; 'Αλλ' Εστι δήλου παντί τω λοιπόν, ώς ἐπείπερ τοῖς θαυμάζουσι τὸν Χριστὸν ἐναρίθμιος ἡν, έπαράτους άνταποφαίνει τοὺς οἶς ήχιστα ἐχρῆν ἀνοσίως ἐπάγοντας τὴν ἀράν.

Αέγει πρίς αὐτοὺς Νικόδημος, ὁ ἐλθών τυπτός Α VII, 50, 51. Dixit Nicodemus ad eos, ille qui veπρός αυτόν πρότερον, είς ων έξ αυτών . Mit o nit prius ad eum nocte, qui unus erat ex ipeis : Numquid lex nostra judicat hominem, nisi prius audierit ab ipso, et cognoverit quid faciat?

Unus ex doctoribus quidem est Nicodemus, et inter populi principes ascriptus : non tamen prorsus incrudulus, nec illorum adhærens furori, sed jam excitatus, necdum tamen dilectione Christi præditus, quamvis sensim conscientiæ verecundia tangeretur. Excitatus vero, neminem quippe latere arbitror, quippe cum id initio clare beatus evangelista dixerit, noctu ad eum accessisse, et professum esse a Deo venire magistrum ipsum, nec posse 482 quemquam istiusmodi signa facere, nisi Deum secum habeat. Quoniam igitur una cum plebe Nicodemus suspiciebat Jesum, propterea pungitur quod cum illa maledictus appelletur. Nam difficile est in iis quæ contra animi sententiam sunt sese continere. Eo itaque verbo commotus, parem illis quodammodo reponit injuriam, nondum quidem aperte, sed rationibus ex lege petitis cum probabilitate mentem suam expromens, nec indignationem suam admodum patefaciens. Nam cum lex, inquit, judicibus præcipiat ut inquirant diligenter et exacte an res de qua quæritur facta sit, vos contra non vocatos in judicium temere condemnatis, nec audita corum ullo modo defensione præpropere in sententiam itis. Vos ergo, inquit, verius maledicti, qui legem contemnitis. Scriptum enim est : « Maledictus homo qui non permanet in omnibus quæ scripta sunt in libro legis bujus ad faciendum ea 58. > Rursus autem, ex ee quod indigne fert Pharisæos populum condemnare ob id tantum quod Jesus illi sit admirationi, ostendit se fidelibus astipulari. Nam cum damnosa laboraret verecundia nondum libertate loquendi zelo mista, nudam patere suam fidem non patitur, sed simulatione, ceu veste, illam involvens, nondum favere Christo deprehenditur: verumtamen gravi adhuc morbo urgetur. Credere quippe debemus citra bæsitationem ullam, gloriantes magis quam ducti pudore, et apertam loquendi libertatem præ nobis ferentes, simulationemque servilem procul amandantes. Idcirco enim beatus Paulus sic statuit : « Operarium in-Διά γάρ τοι τοῦτο καὶ ὁ σοφὸς διωρίζετο Παῦλος. D confusibilem esse oportet, recte tractantem verbum veritatis 89. > Et ipse quodam loco significans virtutem in seipso fulgentem : « Non enim erubesco Evangelium: virtus enim Dei est in salutem omni credenti 60. > Cum acerbitate igitur (revertor enim eo unde sum digressus), locutus est Nicodemus: quam enim ob causam solus ipse Pharisæorum vocibus resisteret, tametsi multi essent crudelis consilii socii? Atqui nemini dubium est. ipsum, quia inter eos erat qui Christum suspiciebant, ex adverso demonstrare cos esse maledictos, qui diris devovent et exsecrantur nihil tale me-

⁸⁸ Deut. xxvii, 26. 89 H Timoth. ii, 15. 60 Rom. i, 16.

VII , 52. Responderunt, et dixerunt ei : Numquid A et tu Galilæus es? Scrutare Scripturas, et vide quia a Galilaa propheta non surgit.

483 Cum sis Judæus , inquiunt , et indigena , cur Galilæorum ignorantiam subis, et cum iis qui res nostras prorsus nesciunt, absurdam opinionem sectaris? Jam cum in sacris Litteris legisque præceptis haud mediocriter sis versatus, cur te præterit, inquiunt, non esse prophetam ex Galilæa exspectandum? Eo spectat sermo Pharisæorum. Rursus autem advertendum est quod, cum plebem respuant, ceu ignaram corum quæ scire oporteat, eamque ob multam inscitiam aspernentur, ac superbe indoctam appellent, ipsi pejore laborare inscitia deprehenduntur, nec ullo modo ab ejus ignorantia differre. Plebs siquidem, acceptis Christi mi-, B raculis, et fide sensim in eum collecta, medo quidem aiebat : « Christus cum venerit, numquid plura signa faciet quam quæ hic facit 61? . Modo rursus a tam recta abducti sententia in sola Nazareth fallebantur quæ Galilææ adjacet, ubi educatum esse Dominum sacra prodit Scriptura. Proindeque aiebant : « Numquid a Galilæa venit Christus? Numquid Scriptura dicit quod ex semine David, et a pago Bethlehem, ubi erat David, Christus venturus sit? . Principes vero in plebeculæ inscitiam effuse cachinnantes, eamque proinde maledictam vocantes, nihilo magis illa saplunt. Ecce enim ipsi dicunt : « Scrutare, et vide quia a Galilæa propheta non surrexit 49. > Quibus merito quis dixerit : O qui nemini ignorantia conceditis, rudes et asperi, ubi vestri supercilii fastus? ubi sapientiæ vestigium in vobis? ubi illa quæ deceat peritos legis intelligentia? Nihil enim ambigere oportuit de Christo, sed potius Deo credere dicenti de hoc ad Mosem : « Quia prophetam suscitabo eis ex fratribus eorum, sicut te 43. > Illud vero, cex fratribus eorum, , qui potest non esse ex Judæis, et ex Jerusalem? Alioquin vobis quærendi non sunt foris accusatores, ipsi per vos ipsos satis stuporem vestrum proditis. Cum enim Salvator noster Christus doceat atque aperte dicat : « Ego de cœlo descendi, non ut faciam voluntatem meam, sed voluntatem ejus qui misit me 44, , crudelia tum omnino machinati estis, additoque non mediocri furere, rursus dixistis: D θεν ου δεήσεσθε κατηγόρων, αυτοί δε δι' έαυτων Nonne hic est filius Joseph', cujus nos patrem et matrem novimus? Quomodo 484 nunc ait, De cœlo descendi es? Cujus itaque aperte confessi estis nosse vos patrem et matrem, noveratis utique hunc esse ex radice Israel. Quomodo igitur Galilæum hunc esse dicitis, qui ex Judæis est? quomodo alienigena, qui est ex Israel? Nam educatum esse in regione Galilææ, ibique aliquo temporis spatio commoratum esse, id non prorsus eum excludit, quominus ille qui ex Galilæa venerit sit genere Judæus, si in Judzeorum regionem advenerit. Phariszeos ergo. qui sibi sapere videntur, stultum est dicere de

'Απεχρίθησαν, και είπον αὐτῷ: Μἡ και σύ ἐκ τής Γαλιλαίας εί; Έρεύνησον, και ίδε ότι έκ τῆς Γαλιλαίας προφήτης ούκ έγήγερται.

Ίουδαίος, φασίν, ύπάρχων, και αύθιγενής, τί την Γαλιλαίων ἀπειρίαν ὑπέδυς, καὶ τοῖς ἀγνοήσασι παντελώς τά ημέτερα συνεχμανθάνεις έχτόπως. Όμιλήσας δε ότι μάλιστα τοίς Ιερωτάτοις Γράμμασι, καλ τοίς εν νόμων διατάγμασιν ύπάρχων έντριδής, πόθεν ούχ έγνως, φασίν, ώς ούχ έστι προσδοχάν προφήτην έχ Γαλιλαίων; Σχοπός μέν ούν τοίς των Φαρισαίων λόγοις ένυπάργει τοιούτος. 'Αθρητέον δὲ πάλιν ἐχεῖνο' οί γάρ τους δγλους ώς είδότας ούδεν ών έχρην έξεπίστασθαι διαπτύοντες, και έπι πολλή λίαν άμαθία χαταιτιώμενοι, χαταμυσαττόμενοί τε και άπαιδεύτους άποχαλούντες ύπερηφάνως τὰ χείρω, νοσούντες άλίσχονται, καὶ τῆς ἐχείνων ἀπειρίας και' οὐδένα ἐπενεγχόντες τρόπον. Έχεινοι μέν γάρ τὰ διὰ Χριστόν λαδόντες θαύματα, καὶ συλλέγοντες ήδη πως κατά βραχύ ἐπ' αὐτῷ πίστιν, ποτὰ μὲν ἔφασχον· « Ὁ Χριστός, όταν έλθη, μή τι πλείονα σημεία έχει ποιήσαι ων ούτος εποίησεν ; > Ποτε δε πάλιν της ούτως δρθης έξελχόμενοι γνώμης, άπο μόνης ἐσφάλλοντο τῆς Ναζαρέθ πρός την Γαλιλαίων χειμένης, έν ή τεθράφθαι τον Κύριον ή θεία διαγορεύει Γραφή. Έφασκόν τε διά τούτο · « Μή γάρ έχ τῆς Γαλιλαίας ὁ Χριστός Ερχεται; Ούχι ή Γραφή είπεν ότι έχ σπέρματος Δαδίδ, καὶ ἀπό Βηθλεὲμ τῆς κώμης, ὅπου ἦν Δαδίδ, ό Χριστός Ερχεται; > Οἱ δὲ πλατύ γελώντες ἐπὶ ταῖς των δήμων άπαιδευσίαις, ἐπαράτους δὲ διὰ τοῦτο C λαλούντες αύτούς, της έχείνων άγνοίας ούχ ήσαν έν άμείνοσιν. Ίδου γάρ καὶ αὐτῷ φασιν · « Έρεύνησον, καί ίδε ότι έχ της Γαλιλαίας προφήτης ούκ έγήγερται. > Είποι δ' αν τις πρός αύτους ἐπὶ τούτοις εὐλόγως κεκινημένος. ΤΩ το νικάν εν απαιδευσία παρα χωρούντες ούδενί, άτυκτοι καί σκληροί, που τής ύμετέρας όφρύος καύχημα σοφίας ίχνος έν ύμιν; που δε τοίς νομομαθέσιν ή πρέπουσα σύνεσις; Ού γάρ ένδοιάζειν έχρην έπὶ τῷ Σιστήρι Χριστῷ, καταπείθεσθαι δὲ μάλλον ούδὲν όλως αναδυομένους τῷ Θεφ και Πατρί λέγοντι περί αύτου πρός τον άγιον Μωσέα · ότι ε Προφήτην αύτοις άναστήσω έχ των άδελφων αύτων ώσπερ σε. > Τὸ δὲ, « Έχ των άδελφων αύτων, , πως ούχλ πάντως είναι χρην έχ των Ίουδαίων, καὶ ἐξ Ἱερουσαλήμ ; "Αλλως τε τῶν μέν θύραάσυνετούντες έξελεγχθήσεσθε. Διδάσχοντος μέν γάρ του Σωτήρος ήμων Χριστού, και διαρδήδην είπόντος ότι « Καταδέδηκα έχ του ούρανου, ούν ίνα ποιώ τὸ θέλημα το έμον, άλλά το θέλημα του πέμψαντός με > πιχρά μέν τότε διελογίζεσθε, θυμόν δὲ τούτοις οὐ μέτριον ἐπωδίνοντες, ἐλέγετε πάλιν · Ούχ οὐτός έστιν ο Υίος Ίωσηφ, οδ ημείς οίδαμεν τον Πατέρα καὶ την μητέρα ; Πῶς νῦν λέγει ὅτι Ἐκ τοῦ οὐρανοῦ καταδέδηκα; , Οδ τοίνυν ώμολογήκατε είδέναι έναργώς και σαφώς τον πατέρα και την μητέρα, ήδειτέ που πάντως τούτον από ρίζης δντα της εξ Ίσραή). Πώς ούν Γαλιλαίον είναι φατε τον έξ Ἰουδαίων; πώς

τεθράφθαι χώρα, καὶ χρόνου; ἐνδιαιτᾶσθαί τινας. τούτο δή πάντως, καὶ τοῦ γένους ἐξίστησι, καὶ τοῦ έξ Ίσραήλ, έπεὶ τὸ κωλύον ούδὲν Ἰουδαΐον είναι τὸ γένος τον έχ Γαλιλαίας όρμώμενον, εί πρός την των Τουδαίων άφέχοιτο χώραν. Είχαῖον οὖν άρα τὸ λέγειν τούς οΙησίφρονας Φαρισαίους περί του Σωτήρος ήμων Χριστού, ότι έχ τῆς Γαλιλαίας προφήτης ούκ έγήγερται. Μάλλον γάρ έδει ζητείν πώς αν είη Γαλιλαΐος ὁ ἐξ Ἰουδαίων, οῦτω τε λοιπὸν ἐννοεῖν τὴν ἐχ Ναζαρέθ άνατροφήν, και μή διά τούτο του πιστεύειν

αύθις λοιπόν ούχ άμφίδολος, είπερ ήσαν σοφοί.

Έγώ είμι τὸ φῶς τοῦ κόσμου.

"Ωπερ ελέγομεν πρέποντα τοίς περί τῆς έορτῆς γεγραμμένοις πεποιήσθαι τον λόγον τον Ίησοῦν, ότε κατά την έσχάτην ημέραν είστηκει βοών · « Εί τις διψά, έργέσθω πρός με, καὶ πινέτω :) ἐπείπερ γειμάρρου το Μωσέως διεμέμνητο λόγιον ούτω και νῦν ἐπὶ χαιρώ ταύτην ποιείται τὴν ἐξήγησιν, χαὶ τη των πραγμάτων φύσει χρεωστουμένην. Έπειδη γάρ συναφραίνοντας τοίς δχλοις έθεατο τούς διδασκάλους, καὶ τοὺς γελώντας τοῖς γελωμένοις νοσούντας τά παραπλήσια, μια δὲ ώσπερ νυχτὶ τῆ τῆς άμαθίας βεδαπτισμένους, και ζητούντας μέν έπιχειρείν το έπ' αὐτῷ μυστήριον, εὐρίσχοντας δὲ τὸ παράπαν ούδεν, την αιτίαν ώσπερ της ένούσης αύτοις άσυνεσίας είς μέσον άγει, βοών · « Έγώ είμι τὸ φῶς τοῦ C μόσμου · διά πάσης, φησί, τῆς άγίας Ιόντες Γραφῆς, καὶ τὰ ἐπ' ἐμοὶ διὰ τῶν προφητῶν εἰρημένα βασανίζειν οιόμενοι, πολύ τῆς όδοῦ τῆς ζωῆς διασφάλλεσθε. Καὶ θαυμαστόν οὐδέν · οὐ γάρ ἐστιν ἐν ύμιν ὁ ἀποχαλύπτων μυστήρια, και πάντα καταφωτίζων τον χόσμον ήλίου δίχης, είς τὰς τῶν δεχομένων αυτόν καταλάμπων καρδίας. Τον δε ούκ έχοντα φως εν έαυτῷ τὸ θείον καὶ νοητὸν, ἀνάγκη δείν πάντως έν σκότει περιπατείν, και πολλοίς διά τοῦτο περιπταίειν τοίς ατοπήμασιν. "Οτι δε φως κατά φύσιν έστιν ό Μονογενής, ώς έχ φωτός τοῦ χατά φύσιν άναλάμψας του Θεού και Πατρός, διά μακρών ήμιν δέδειχται λόγων εν τῷ πρώτῳ βιδλίω, ἡητοῦ προτεθέντος · « Ήν τὸ φῶς τὸ ἀληθινόν. » 'Αθρητέον δὲ D πάλιν ότι φως έαυτον είναι φησιν ούχ ίδιως ή άφωρισμένως των έξ Ίσραήλ, άλλ' όλου τοῦ κόσμου, καλ πράγμα μέν διὰ τούτου φησίν άληθέστατον. Αύτον γάρ είναι φαμεν τον όλη τη φύσει το νοητον ένιέντα φως, καλ, ώσπερ τινά σπέρματος καταδολήν, παντί τῷ κεκλημένφ πρὸς γένεσιν τὴν ἀνθρώπφ πρέπουσαν ένσπείροντα σύνεσιν, χατά το είρημένον περί αὐτοῦ. « ΤΗν τὸ φῶς τὸ ἀληθινὸν, ὁ φωτίζει πάντα ἄνθρωπον έρχόμενον είς τον χόσμον. > Πλήν οξιμαί τι τῷ λόγψ έγκατακεχῶσθαι πικρόν [al. κρυπτόν]. Εἰ γάρ

άλλογενής ὁ ἐξ Ἱσραήλ; Οὐ γάρ τὸ ἐν τῆ Γαλιλαία A Servatore nostro Christo, quod ex Galiliza prophetn non surrexit. Magis enim quærere decuit quo pacto Galilæus esset, qui ex Judæis esset, sicque deinceps animo perpendere educationem quæ fuerat in Nazareth, nec propterea sidem abjicere. Observardum est vero rursus, cum nulla ex parte miracula; ejus, licet summo instigati odio, reprehendere possint, a sola regione illi contradicere, suspicantes eum esse Galilæum. Quare sublata inde omni suspicione fides citra controversiam et dubitationem erat, si tan'illum sapere potuissent.

ἀποφοιτάν. Έπιτηρητέον δὲ πάλιν ὡς οὐδαμόθεν ἔχοντες ἐπισκήπτειν τοίς θαύμασι τοίς παρ' αὐτοῦ, χαίτοι πρός άχροτάτην ήχονημένοι δυσμένειαν, άπο μόνης άντιλέγουσι τῆς χώρας, ἐπείπερ ἦν ἐχ τῆς Γαλιλαίας κατά την ένουσαν αὐτοίς ὑπόνοιαν. Λελυμένης ούν ἄρα τῆς ἐντεύθεν αὐτοίς ὑποψίας, ἡ πίστις

Hálir our Eldinger o Ingouç autoic légur B (1) VIII, 12. Herum ergo locutus est eis Jesus, dicens: Ego sum lux mundi.

Quemadmodum dicebamus Jesum verba fecisse congruentia cum his quæ de festo scripta sunt : cum videlicet ultimo die stetit clamans : « Si quis sitit veniat ad me, et bibat "; , quia in effato Mosis mentio torrentis erat : ita nunc quoque valde opportunam et qualitati naturæque rerum debitam dat expositionem. Nam quia insanientes videbat cum plebe ipsos doctores, eademque velut ignorantiæ nocte et caligine obsitos, et conantes mysterium de eo quærere, sed nihil tamen plane proficientes, ipsorum stuporis et tarditatis velut causam in medium affert vociferans : « Ego sum lux mundi ;) omnem , inquit , percurrentes Scripturam, et dicta prophetarum de me examinare diligenter vos rati, multum a via vitæ deflexistis. Neque mírum, cum non sit in vobis qui revelet mysteria, et omnem mundum illuminet, instar solis, in excipientium eum corda irradians. Alioqui necesse est ut qui non habeat in se lumen divinum et intelligibile. omnino in tenebris ambulet, et sic in magnas 485 absurditates impingat. Quod autem Unigenitus sit lux natura sua, ut qui ex luce secundum naturam, Deo videlicet ac Patre, effulserit, in primo libro fuse ostendimus præposito dicto, c Erat lux vera 67.) Observandum porro, eum se dicere lucem, non peculiariter aut definite Israelitarum, sed universi mundi, idque hanc ob rem ait esse verissimum. Ipsum enim esse dicimus, qui toti naturæ lucem immisit intelligibilem, et velut aliquam sementem omni homini ad ortum vocato convenientem inserit intelligentiam, juxta id quod dictum est de illo : « Erat lux vera, quæ illuminat omnem hominem venientem in hunc mundum 48, > Quanquam altius quiddam latere in verbo existimo. Nam nisi dictum tale quid in se habeat, satis erat dicere : Ego sum lux. Quia vero mundi adjecit, tale quid innuere velle reor. Erat in sola Judæa notus Deus, et in solo Israel magnum nomen ejus 48' : reli-

⁴⁴ Joan. vii, 37. 67 Joan. 1, 9. 68 Ibid. 68 Psal. Lxxv, 2.

⁽¹⁾ Omittit hic Cyrillus, ut et reliqui passim Patres Græci, quod in Latinis exstat initio capitis Val de muliere in adulterio deprehensa.

quam terram alta quadam tegebat caligo, nemine A μή τι τοιούτον ώδίνει τὸ εἰρημένον, ἔδει μόνον εἰπεῖν in mundo divinam et cœlestem lucem habente præter unum Israel. Sed tunc temporis, tanquam universis simul gentibus in hoc mundo a cognitione Dei seclusis, seorsimque suum locum tenentibus, genitus est populus Domini, pars ejus, funiculus hæreditatis ejus Israel 69 : sic rursus in universum orbem sole intelligibili invecto, et lumine Israelitis decedente, gentibus vero appellente, extra universa Israel repertus est. Quippe dum exspectant lucem, factæ sunt illis tenebræ, juxta id quod scriptum est **, opperientes lucem, in nocte ambulaverunt. Non est igitur de nihilo quod Servator Pharismos alloquens ait : « Ego sum lux mundi. » Eleganter enim minatur se discessurum ab Israel, translaturum in universum mundum suam gratiam, et aliis jam cognitionis Dei radios expansurum. Sed animadvertendum est quomodo apud audientes cum homo cernatur, et in carne, non dicat, in me est lux, sed, Ego sum lux, ne quis in duos filios dividat Christum post incarnationis dispensationem. « Unus enim Dominus Jesus Christus, » ut Paulus ait 71, et ante carnem, et cum carne, et unus ac solus in veritate Filius ex Deo Patre Verbum: et quando factus est homo, nequaquam mutilatum fuit illud quod ex muliere assumpsit templum : ejus enim proprium corpus, omninoque dividere Christum post incarnationem secundum filiationis rationem, 486 piaculo non vacat. Sciendum tamen quod, quamvis incarnatum esse C dicamus, non sola carne indutum significamus Dei Verbum, sed in carnis nomine omnem denotapyr a bominem.

Θεού Λόγον, άλλ' εν τῷ τῆς σαρχός ὀνόματι τὸν πάντα δηλούμενον ἄνθρωπον.

Qui sequitur me, non ambulabit in tenebris, sed habebit lumen vitæ.

Undequaque cohortatur eos ad salutaria capessenda, et mandatis ejus obsequendum potius quam in sua ipsorum cæcitate manentibus æterna vita carendum. Porro ei credentibus quanta sit accessura utilitas demonstrat : est enim natura bonns, et omnes homines vult salvos fieri, et ad agnitionem venire veritatis 18. Cæterum quia ut Deus noimagine sermonem adumbrat, alque ex iis quæ majoribus acciderunt, clare pronuntiat e re ipsorum futurum maxime, si eum sequantur. Scriptum igitur est de Israelitis, eos interdiu nube deductos fuisse, tota vero nocte in illuminatione ignis 12. Nam cum solitudinem peragrarent, in terram promissionis pergentes, nubes interdin Deo ita volente solis æstum retundens, tecti alicujus instar eorum capitibus imminebat : noctu vero columna ignis, cum tenebris pugnans, eos deducebat, cumque prævium et ducem ignem sequeren-

Έγω είμι το φως. Έπειδη δε του πόσμου προστέθειχεν, οίμαι δή τι τοιούτον αύτον ύπαινίττεσθαι και νύν εθέλειν. Την μέν γάρ εν μόνη τή Τουδαία γνοιστός ὁ Θεός, καὶ ἐν μόνο δὲ τῷ Ἰσραήλ μέγα τὸ δνομα αὐτοῦ, βαθὺς δὲ ὥσπερ τὴν ἐτέραν ἄπασαν γῆν κατεπίμπλα σκότος, οὐδενὸς τῶν ἐν τῷ κόσμω τὸ θεϊόν τε καὶ οὐράνιον ἔγοντος φῶς, πλήν ὅτι μόνου του Ίσραήλ. 'Αλλ' ώσπερ το τηνικάδε πάντων όμου των έθνων των έν τώδε τῷ κόσμω τῆς θεογνωσίας έξωχισμένων, και ώσπερ εν ίδια τινί τάξει κειμένων, έγεννήθη λαός Κυρίου, μερίς αὐτοῦ, σχοίνισμα κληρονομίας αύτου Ίσραήλ ούτω πάλιν έφ' όλον τον κόσμον του νοητού μεταχθέντος ήλίου, και ἀπάραντος μέν των έξ Ίσραήλ του φωτός, μεθορμιζομένου δέ παρά τοῖς Εθνεσιν, Εξω τῶν όλων ὁ Ἰσραήλ ηύρίσκετο. Υπομεινόντων γάρ αύτων φως, έγένετο αύτοις σχότος, κατά τὸ γεγραμμένον, μείναντες αύγήν εν άωρία περιεπάτησαν. Ού μάτην ούν άρα φησίν ο Σωτήρ τοις Φαρισαίοις προσλαλών . Έγω είμε το φώς του κόσμου. ι 'Απειλεί γάρ εύφυιος ώς έπαναστήσεται μέν του Ίσραήλ, μετακομίσει δέ την γάριν έφ' όλον ήδη τον χόσμον, και έφαπλώσει λοιπόν έτέροις την της θεογνωσίας άκτίνα. Έπιτηρητέον δέ όπως, καίτοι παρά τοῖς ἀκροωμένοις ἄνθρωπός τε όρωμενος, και μετά σαρκός, ούκ έν έμοι, φησί, τὸ φως, άλλ' Έγω είμι, ίνα μή τις είς υίων δυάδα διατέμη Χριστόν μετά την διά της ένανθρωπήσεως οίχονομίαν. Είς γάρ ε Κύριος Ίησους Χριστός, ι ώς δ Παύλός φησι, και πρό σαρκός, και μετά σαρκός, και είς, καὶ μόνος, κατά ἀλήθειαν, Υίὸς ὁ ἐκ Θεοῦ Πατρὸς Λόγος, καὶ ότε γέγονεν ἄνθρωπος, ούκ ἐν μέρει τεθέντος του έχ γυναικός ληφθέντος ναού αύτου γάρ

ίσεν το σώμα και το διατέμνειν όλως μετά την σάρκωσιν, κατά γε τον της υιότητος λόγον, δυσφημίας οδα άμοιρεί. Πλην Ιστέον, ότι κάν σεσαραώσθαι λέγωμεν, ού μόνη σαραί περιδεδλήσθαί φαμεν τον του

Ο ἀκολουθων έμοι, οὐ μή περιπατήσει έν τη σχοτία, άλλ' έξει τὸ φῶς τῆς ζωῆς.

Υποπείθει πάλιν αύτους πανταχόθεν το λυσιτελούν θηράσθαι φιλείν, καλ παιδαγωγείσθαι μάλλον εθέλειν τοίς αὐτοῦ διατάγμασιν, ή ταίς σφῶν αὐτῶν ἀμαθίαις άκολουθείν έλομένους, καὶ αὐτῆς τῆς αἰωνίου στερείσθαι ζωής. "Οσον δὲ πειθανοίς αὐτῷ γεγονόσι προσέσθαι τὸ ώφελοῦν, ὑποδείχνυσιν, ἐπείπερ ἐστὶ χατὰ φύσιν άγαθός, και πάντας άνθρώπους θέλει σωθήναι, και είς verat illes rursus contradictures, antiquieri rerum D ἐπίγνωσιν ἀληθείας ἐλθεῖν. Ἐπειδή δὲ ਜδει πάλιν άντερούντας ώς Θεός, είχονι πραγμάτων άρχαιοτέρα συναναπλάττει τον λόγον, και έκ των τοίς προγόνοις συμδεδηχότων, ότι πρός πολλής αὐτοίς ώφελείας γενήσεται το απολουθείν εθέλειν αύτφ, διαγορεύει σαφώς. Γέγραπται τοίνυν περὶ τῶν ἐξ Ἱσραἡλ, ὅτι καὶ ἀδήγησεν αύτούς εν νεφέλη ήμέρας, και όλην την νύκτα έν φωτισμώ πυρός. "Ότε γάρ την πλατείαν διεδάδιζον έρημον, πρός την της επαγγελίας είστρέγοντες γην, νεφέλη μέν αὐτοῖς ἐν ἡμέρα τὴν ἡλιακὴν ἀποτινάσσουσα φλόγα κατά βούλησιν δηλονότι την θείαν, όρόφου δίκην έπηρτητο · στύλο; δέ ήγειτο πυρός τῆς

^{**} Psal. civ, 10, 11. ** Isa. Lix, 9. ** I Cor. viii, 9. ** I Timoth. iii, 4. ** Num. ix, 16 seqq.

ακολοθούντες πυρί, το πλανάσθαι διέφυγον, καί κατευθύ της εύθείας εφέροντο γης, ούδεν όλως νυκτός, ή σχότους φροντίζοντες. Ούτως ὁ ἀχολουθών έμοι, τουτ' Εστιν, ό κατ' (χνη βαίνων των έμων διδαγμάτων, έσται μέν ούδαμώς έν σκότω, το 62 φώς της ζωής ἀποχερδανεί, τουτ' έστι, των ἐπ' έμολ μυστηρίων την άποχάλυψεν χειραγωγείν δυναμένην αύτον είς ζωήν την αιώνιον. Τεχνίτης δε πάλεν είς λόγους ύπάρχων ό Κύριος, άγριαίνοντας προσερεθίζει μέν ούδαμώ; διά του γυμνότερον λέγειν ότι καλ μενούσιν έν σχότιρ, και ταίς εαυτών άπειθίαις έντεθνήξονται" τρόπφ δὲ πάλιν ἐτέρφ τοῦτο λέγων εθρίσκεται, μεταστρέψας έπι το χρηστότερον του λόγου την δύναμιν. Δι' ων γλρ ένθάδε τῷ αὐτῷ κατακολουθείν ἄρημένῳ αύτων ύποδηλοί περιεσταλμένως, ώς το έπεσθαι παραιτούμενοι, καὶ φωτὸς ἔξουσιν ἐρημίαν τοῦ πρὸς ζωήν αύτους άνακομίζειν Ισχύοντος. "Η γάρ ού πάσι καταφανές, και άναμφιλόγως παραδεκτύν, ότι τοίς εύθυμεζν αποφεύγουσε συμβαίνειν ανάγκη το έναν. τίον; Την ούν άρα του Σωτήρος ήμων ό λόγος άληθης, και το διά της έν αυτώ τέχνης οίκονομηθέν ούκ άμφίδολον.

Είπον ουν οι Φαρισαίοι. Σύ περί σεαυτού μαρτυρείς, ή μαρτυρία σου ούκ έστιν άληθής.

Νωθής και βραδύνους ὁ Φαρισαΐος, και δυσάγωγος λίαν είς τὸ δύνασθαι κατεδείν την τοῦ Κυρίου θεότητα, πλανάται δὲ πάλιν διὰ τἡν σάρκα, καὶ πλέον ούδεν των δρωμένων φαντάζεται. Πολύ γάρ τοίς ύπερ άνθρωπον ρήμασι κεχρημένον όρων, καὶ θεοπρεπεστάτων ἐπακούσας λόγων, ἄνθρωπον ἔτι κοινὸν ἐννοεί, πρός το της θεότητος περιφανές οἱ βλέπων, ούδε του της διανοίας άνοιγνύς όφθαλμου πρός το έπαθρήσαι τον Έμμανουήλ. Τίνι γάρ αν και πρέποι το λέγειν · « Έγω είμι το του πόσμου φως, » εί μή ένὶ καὶ μόνφ τῷ κατά φύσιν θεῷ; Τίς τῶν ἀγίων προφητών τοιαύτην είπειν ἀπετόλμησε φωνήν; Ποίος ήμεν των άγγελων τοιούτον Ερρηξε λόγον, όλην ήμεν την θεόπνευστον περινοστούσι Γραφην, και των Ιερών καλ θείων περιεργαζομένοις λόγων αύτό δή τοῦτο δειχνύτωσαν. 'Αλλ' οὐδένα τῶν ἀναγχαίων τιθέμενοι λόγον, άντερείν ότι πρέπει λογίζονται, καλ έπ' έκείνο χωρούσι θερμώς δ μόνον ίσασιν ακριδώς, το τής φιλοψογίας έγκλημά φημι. Διασύρουσι γάρ ώς ούκ δντα τὸ φῶς τοῦ κόσμου, κατηγοροῦντες τὸ παρ' αὐτου λεγόμενον, ούχ είναι τε άληθή την μαρτυρίαν D imperiti, et eversuros se ejus testimonium sibi διαδεδαιούμενοι. Σοφοί γάρ είσι τοῦ κακοποιήσαι, τὸ δέ καλώς ποιήσαι ούκ έγνωσαν, άνατρέψειν τε καί σφόδρα χιδδήλως ύπολαμδάνουσι δύνασθαι την μαρτυρίαν αύτου, από ψιλής και μόνης της παρ' ημίν συνηθείας, οδα έα νομικών ένταλμάτων άκυρουν έπιχειρούντες αὐτήν. Που γάρ ὁ νόμος, διδασκέτωσαν πάλιν, άδέδαιον είναι φησι τήν τινος μαρτυρίαν περί έαυτου. Φορτικόν μέν γάρ πώς έστι, καὶ ούκ οίστον בשל סדב דושל דל דושם דשי לעדשי דעילי בתונובףדעףבוץ αύτῷ τὰ ἐξαίρετα. Καὶ γοῦν ὁ σοφώτατος Παροιμια-

νυχέδς μαχόμενος σχότω και προελαύνοντι κατ- A tur, nullo modo aberrabant, sed recta in terram promissam ferebantur, nibil noctem aut tenebras curantes. Sic qui sequitur me, hoc est vestigia meæ doctrinæ insistit, nusquam in tenebris erit, sed lumen vitæ lucrabitur, nimirum mysteriorum de me revelationem, quæ potis sit eum ad æternam vitam perducere. Cautus autem sermonum artifex Dominus jam tumentes et efferatos Pharismos non irritat, nude et simpliciter dicens quia manebunt in tenebris et in sua pervicacia merientur, sed rursus hoc alio modo efferens, vim sermonis ad meliora vertere comperitur. Nam per quie hoc loco el qui se secutus suerit vitam æternam pollicetur, per hæc eadem innuit implicite eos qui sequi se recusaverint, lucis quæ ad vitam ducere potest priέξειν το φώς της ζωής επαγγέλλεται, διά τούτων B vationem passuros. Nunquid enim omnibus manifestum et indubitatum est, quibus bene esse non est cordi, necesse eis esse ut contrarium eveniat? Erat igitur 487 Salvatoris nostri sermo verus; et quod eo artificiose ordinatum nequaquam ambiguum.

VIII, 13. Dixerunt ergo ei Pharisæi : Tu de teipso testimonium perhibes, testimonium tuum non est

llebetes admodum et tardi Phariszei, atque ad comprehendendam Domini deitatem indociles : quippe iterum errant propter carnem, nihilque præter ea quæ obversantur oculis sibi repræsentant. Cum enim viderent Dominum uti verbis bomine majoribus, adbuc tamen communem bominem concipiunt, dignitatem deitatis pon cernentes. nec intelligentiæ oculum aperientes ad cernendum Emmanuel. Cui enim conveniat dicere : « Ego sum lux mundi 76, s nisi ei uni tantum qui natura sua Deus est? Quis unquam sanctorum prophetarum in talem vocem prorumpere ausus est? Quis sanctorum angelorum talia verba fecerit, ex omni evoluta sacra Scriptura nobis probent. Verum nulla salutarium rerum habita ratione, contradicendi studio cupide feruntur in id quod unum sciunt, dicacitatem videlicet. Eum enim perstringunt quasi non sit lux mundi, ejus dictum incusantes, nec verum esse testimonium asserentes. Acuti enim ad malum sunt, sed in recte faciendo rudes et persuadent ex sola et simplici quæ apud nos invaluit consuetudine, non ex legum placitis ac constitutionibus illud abrogare studentes. Doceant enim ubinam lex irritum velit esse alicujus de se testimonium. Grave enim est ac minime ferendum ut aliquis res præclaras et eximias deprædicet ac contestetur. Et sapientissimus Proverbiorum auctor : « Laudet te, inquit, vicinus, et non os tuum : alienus, et non labia tua 18. » Verum quod quis de seipso testatus sit, non continuo a veritate abso-

⁷⁴ Joan. viii , 12. 15 Prov. xxvii , 2. PATROL, GR. LXXIII.

num comperitur. Prodeat enim Phariscorum ali- A στης, ε Έγχωμιαζέτω σε, φησίν, δ πέλας, και μη ελ quis in medium, et dicat quid beato Samueli faciamus præclare et magnifice de se contestanti. Nam Israelitis respondens ait : « Testis Dominus in vobis, et testis Christus ejus hodie in hac die, quia non invenistis in manibus meis quidquam 76. > At si lex vetabat quominus de se quisquam testaretur, quomodo, quæso, eam pro nihilo habuit Samuel, cum Scriptura divina de ipso dicat: « Sanctus erat Moses, et Aaron in sacerdotibus ejus : et Samuel 488 inter eos qui invocant eum. Invocabant Dominum, et ipse exaudiebat eos : in columna nubis loquebatur ad eos. Custodiebant testimonia ejus et præcepta quæ dedit illis **. . Cernis vt una cum beato Mose conjungatur, quippe qui simili virtute fulgeat, et ut accuratus legis observator B per Spiritum asseratur? Quomodo ergo legem transgressus est, inquiet aliquis, cum de seipso testatus est? Sed non transgressus est : affertur enim tanquam eam observans, et testatus est de seipso. Lex ergo neminem prehibet de seipso testari. Porro quid dicemus, cum beatum Davidem audiemus dicentem : « Domine Deus meus, si feci istud, si reddidi retribuentibus mihi mala 78. > Quin ait beatus Jeremias : « Domine omnipotens, non sedi in consessu ipsorum ludentium, sed metuebam a facie manus tuæ ". . Paulus vero sapientissimus, licet patriam legem cumprimis edoctus, ut ipse alicubi testatus est : « Nihil enim mihi conscius sum **, » aperte vociferatur. Dicat ergo de unoquoque istorum Pharisæus : « Tu de teipso testaris : testimopium tuum non est verum, i licet iis qui rerum omnium Dominum incusare non verentur, pessima quoque in alios patrandi latam viam aperiat. Cæterum, ut que jam attulimus denuo repetamus, dicimus necessariam non esse illam quam Phariszei ex legalibus præceptis hauriunt objectionem, sed ex sola inveterata consuctudine et morum convenientia quadam desumptam, et objurgandi studio compositam, quæ fallit eos qui jam suspiciunt, et ad credendom sunt inducti. Eum enim tanquam non vera dicentem proscindunt, fidemque dictorum corrumpentes, neque lucem esse veram aiunt, ex bac impia deblateratione suis capitibus miseri creantes perniciem.

νομική, δποκλέπτουσά πως αυτούς τους ήδη θαυμάζοντας, και ότι προσήκει πιστεύειν άναπεπεισμένους. Διαπύρουσε γάρ ώς ούχ άληθεύοντα, χαλ την των είρημένων άρτίως παραφθείροντες πίστεν, ούδλ φως χατά άλήθειαν είναι φασι, τον έχ της δυσφημία; δλεθρον ταϊς έαυτων έπαντλούντες οι δείλαιοι κεpalaic.

VIII, 14. Respondit Jesus, et dixit eis : Et si ego testimonium perhibeo de meipso, verum est testimonium meum : quia scio unde veni, et quo vado.

Dicentem Christum se lumen esse mundi ex natura ac vere: « Ego enim sum lux mundi ", » palam clamabat, temeraria Phariszorum turba mentiri autumabat. 489 Neque enim intelligebant mentis inopes, quod ubi quis suam nobis enarrat naturam, et quæ

σόν στόμα. άλλότριος, και μή τὰ σὰ γείλη. > Πλήν ού πάντως διεψευσμένον δράται τὸ ὑπό του τυχὸν περί αὐτοῦ λελεγμένον. Ήχέτω γάρ τις ήμίν τῶν Φαρισαίων είς μέσον, είτα τί δράσωμεν διδασχίτω τον μακάριον Σαμουήλ, έν έαυτῷ μαρτυρούντα τά κάλλιστα. Εύρίσκεται γάρ που τοίς έξ : Ισραήλ άπολογούμενος, καὶ λέγων · « Μάρτυς Κύριος ἐν ὑμῖν, και μάρτυς ὁ Χριστός αύτου σήμερον έν ταύτη τή ήμέρα, ότι ούχ εύρήκατε έν ταίς χερσί μου ούδέν. > 'Αλλ' είπερ ο νόμος έαυτῷ μαρτυρείν τινα διεχώλυς, πως, είπε μοι, παρ' ούδεν αύτον εποίησεν ο Σαμουέλ, καίτοι της θείας Γραφής λεγούσης περί αύτου. « Αγιος ήν Μωσής , καὶ 'Ααρών εν τοίς ἱερεῦσιν αύτου, καὶ Σαμουήλ ἐν τοῖς ἐπικαλουμένοις αὐτόν. Ἐπεχαλούντο τον Κύριον, χαι αύτος ἐπήχουεν αύτῶν : έν στύλω νεφέλης έλάλει πρός αὐτούς. Έφύλασσον τά μαρτύρια αύτου και τά προστάγματα αύτου, δ έδωχεν αύτοις. > Όρας ότι συνεπλάχη τῷ μαχαρίω Μωσεί ώς συντρέχουσαν έχων έχείνω την άρετην, καλ ώς άχριδής νομοφύλαξ μαρτυρείται διά του Πνεύματος; ΙΙώς ούν παρέδη τὸν νόμον ἐαυτῷ μαρτυρήσας, είποι τις άν; 'Αλλ' ού παρέδη · μαρτυρείται γάς ώς φυλάσσων, και μεμαρτύρηκεν έαυτφ. Νόμος ούν άρα τὸ μαρτυρείν ἐαυτῷ τῶν ὅντων οὐδένα χωλύει. Τί δὲ πρός τούτοις ἐροῦμεν, ὅταν Ιδωμεν λέγοντα σον μαχάριον Δαβίδ · « Κύριε, ὁ Θεός μου, εί ἐποίησο τούτο, εί άνταπέδωκα τοῖς άνταποδούσί μοι κακά; > 'Αλλά και πρός τουτό φησιν ό μακάριος Ίερεμίας . ς . Κύριε παντοκράτωρ, ούκ ἐκάθισα ἐν συνεδρίω αὐτων παιζόντων, άλλ' η ύλαδούμην άπο προσώπου γειρός σου. > Παῦλος δὲ πάλιν ὁ σοφώτατος, καίτοι πεπαιδευμένος κατά άκρίδειαν τον πατρώον νόμον, χαθάπερ ούν χαλ αύτός που διεμαρτύρατο, « Ούδλν γάρ έμαυτῷ σύνοιδα, > διαρρήδην άναδοξ. Λεγέτω τοιγαρούν έφ' έχάστω τούτων ό Φαρισαίος . « Σύ περί σεαυτού μαρτυρείς : ή μαρτυρία σου ούχ έστιν άληθής . » εί και ότι μάλιστα τοίς ἐπιτιμάν αύτῷ μή παραιτουμένοις τῷ πάντων Δεσπότη, τὸ κατά τῶν άλλων τὰ χείριστα δράν ἱππηλατών. Πλήν ἐχεῖνο λέγομεν άναλαδόντες είσαῦθις, ώς ούχ άναγχαία μέν έχ νομιχών ένταλμάτων ή των Φαρισαίων άντίρρησις, άπο δὲ μόνου πεποιημένη τοῦ χρατοῦντος ἐν συνηθεία, και του μή πρέπειν δοκούντος τοίς επιεικέσι D τον τρόπον· λοιδορή δὲ μαλλόν ἐστιν ή ἀντίρρησις

'Απεκρίθη Ίησους, και είπεν αὐτοῖς. Έὰν ἐγὼ μαρτυρώ περί έμαυτου, άληθής έστιν ή μαρτυρία μου, ότι οίδα πόθεν ήλθον, και ποῦ ὑπάγω.

Τούθ' όπερ έστι κατά φύσιν και άληθώς έαυτον φάσχοντος είναι του Χριστού, « Έγω γάρ είμι τὸ φως του κόσμου , > διαρρήδην άνεφώνει , διεψευσθαι πάλιν αύτον ή φιλοχίνδυνος των Φαρισαίων ψήθη πληθύς. Οὐ γὰρ ήδεσαν άσυνετοῦντες ἐχτόπως, ὅτι

18 I Reg. xII, 5. 77 Psal. xcxvIII, 6, 7. 18 Psal. vII, 5. 79 Jerem. xv, 17. 10 I Cor. IV, 4. 1 Joan. VIII, 12.

την ίδίαν τινές όταν γε έκδιηγούνται φύσιν, και τά A sibi substantialiter insint exponit, interpretari deούσιωδώς αύτοις ένυπάρχοντα λέγουσιν, ού φιλοχόμπως αύτους τουτο δράν τλ είχοτα φρονούντες ύποτοπήσωμεν, άλλ' ούδε δόξαν έρουμεν φιλοθηρείν την διάχενον, έχτρανούν δε μάλλον, όπερ είσιν άληθώς. Θίον δὲ δή τι πάλιν ἐπὶ τούτφ φαμέν. "Όταν ἄγγελος είπη, την ιδίαν κατασημαίνων φύσιν "Αγγελός είμι, εί και δταν άνθρωπος τούτο όπερ έστιν επιδειχνύων λέγει - "Ανθρωπός είμι · άλλά και εί τις ήλίω περιθείη φωνήν, είτα κάκείνος της ξαυτού φύσεως τὸ ίδιον ἐχδιδάσχων, Ἐγώ, φαίη, τὸν οὐράνιον διαθέων χύχλον, λαμπρόν άφίημι φώς τοίς έπὶ τῆς γῆς · ούχ έαυτῷ τις αύτὸν τὰ μἡ προσόντα μαρτυρείν, άλλ' δπερ δντως έστι κατά φύσιν, εύλόγως οίήσεται. Τον αύτον, οίμαι, τρόπον, και έπι του Σωτήρος ήμων Χριστού, κάν φώς έαυτον είναι λέγη, άληθες έρει, και Β ούδεν ήττον έξωθεν επιχομπάζων άλώσεται. Ού συνέντες τοιγαρούν τον Έμμανουήλ οί πολλοί συζώντες άπαιδευσία, φιλοδοξείν μέν αύτον ύπολαμβάνουσιν, ώς ένὶ δὲ τῶν καθ' ἡμᾶς ἐπιφύονται, καὶ οὐ καταπεφρίκασι λέγοντες, "Η μαρτυρία σου ούκ έστιν άληθής, το μη είδότι το ψεύδεσθαι · ού γάρ εύρέθη δόλος έν τῷ στόματι αὐτοῦ, καθά γέγραπται. 'Αλλ' έδει πάλιν πολύ δή λίαν της άληθείας άπεσφαλμένους, καί ἀποφοιτώντας του πρέποντος λογισμού διημαρτηχότας είπειν τῷ ἄνωθεν δντι, καὶ ἐκ Θεοῦ Πατρός γεγεννημένω, το και ψεύδεσθαι φιλείν ανοσίως έπιγράφοντες. « 'Αληθής γάρ, φησίν, ή έμή μαρτυρία, χάν έγω μαρτυρώ περί έμαυτου. > 'Ανθρώποις μέν γάρ έχ φιλαυτίας έσθ' ότε το θέλειν έαυτοίς έπιμαρτυρείν τὰ χάλλιστα, χὰν εί μή τύχοιεν Εχοντες, όράται προσπεφυκός. Εύδλισθος γάρ είς το φαῦλον ή φύσις, άλλ' ούχ εν εμοί, φησί, το δύνασθαι ταῦτα πρόσεστι νοσείν τοίς ἀπό τῆς Υῆς. Οἶδα γὰρ πόθεν είμι, φως έχ φωτός δηλονότι, και Θεός άληθινός, έχ Θεοῦ Πατρός άληθινου, άδατον άσθενείας έχων την φύσιν. Εί γάρ και άνθρωπος γέγονα, φησί, διά την είς άνθρώπους άγάπην, άλλ' ού διά τοῦτο τῆς θεοπρεποῦς άξιας έρημος ων γνωσθήσομαι · μένω δε πάλιν όπερ είμι κατά φύσιν, τοῦτ' ἔστι θεός. 'Απόδειξις δὲ τούτου σαφής, τὸ εἰδέναι ποῦ ὑπάγω · ἀναδήσομαι γὰρ είς ούρανούς πρός τον έξ ούπέρ είμι Πατέρα, όπερ, οίμαι, φαίη τις αν ούχ ανθρώπω πρέπειν ένὶ των καθ' ήμας, άλλά τῷ κατά φύσιν Θεῷ. καὶ εἰ γέγονεν άνθρωπος. Ούχοῦν τὸ μὲν, « Οίδα πόθεν εἰμί, » τὸ ἐχ D quippe bis verbis se propediem ab omni corum του Πατρός κατά φύσιν είναι τον Υίον ύπαινίττεται . τὸ δὲ, « Ποῦ ὑπάγω; » θεοπρεποῦς μὲν ἐξουσίας ἐπίδειξις. "Ανεισι γάρ ώς θεὸς ἐπάνω τῶν οὐρανῶν, ώς ὁ Παυλός φησιν · ἀπειλήν δ' ούν δμως, εί και ού σφόδρα σαφώς, τη των Ιουδαίων άνοσιότητι πρέπουσαν έχει. 'Ως γάρ όσον οὐδέπω πάντως μὲν ἀπαναστήσεται τοῦ γένους αὐτῶν, ἐν τούτοις ὁρᾶται λέγωνέν έρημία δέ του θείου φωτός καταλελοιπώς, έν άγνοίς και σκότω βαθεί γενέσθαι παρασκευάσει, όπερ αύτοζς εν ετέροις σαφέστερον φαίνεται διειπών. « Έως γάρ το φῶς έχετε, ψησί, περιπατείτε εν τῷ φωτί, ίνα μή σχοτία ύμᾶς καταλάδη.

Υμείς κατά την σάρκα κρίνετε, έγω κρίνω οὐ-

'Αξιεραστοτάτη πραότητι πάλιν του ἀπάντων Κύ-

bemus eum id non per jactantiam facere, aut inanem gloriam captare, sed potius id quod est vere explicare. Exempli gratia, si angelus dicat : Ego angelus sum, suam indicans naturam; vel homo id quod sit ostendens inquiat : Homo sum : atque ideo si quis solem loquentem inducat, et ipse de sua natura docens hæc proferat ; Ego percurrens cœlestem orbem illustre lumen mortalibus præfero: non erit quisquam qui putet eum falsa de se prædicare, sed id quod revera sit per naturam ostendere. Sic, quamvis Servator noster Christus se lucem esse dicat, verum tamen dicet, neque tamen ideirco de alieno gloriari comperietur. Phariszi ergo præ inseitia non intelligentes Emmanuelem, eum inaniter gloriari opinantur, tanquam vero uni ex nobis maligne dentem infigunt, neque ei qui mentiri nescit dicere exhorrescunt : Testimonium tuum non est verum : non enim inventus est dolus in ejus ore, ut scriptum est 85. Sed necesse est eos a veritate ac recta ratione longe aberrare, qui Dei ac Patris Filio impie mendacium ascribere non verentur. · Verum enim est, inquit, testimonium meum, etsi ego testimonium perhibeam de meipso. > Homines siquidem assumere solent, quibus reipsa carent: nam prona est in malum natura; ego vero non possum ulla terrena contage affici. Novi enim unde sim, lumen de lumine videlicet, ac Deus verus de Deo Patre vero, naturam habens omnis infirmitatis immunem. Etsi enim homo factus sum, inquit, vimio erga homines amore, non ideo tamen divinæ dignationis expers comperiar, maneo vero etiamnum id quod sum per naturam, nempe Deus. Cujus rei argumento est certissimo, quod scio quo vadam : ascendam enim in cœlum ad eum ex quo sum Patrem, quod nemo dixerit unquam competere uni e nobis homini, sed vero natura sua Deo, quamvis home factus sit. Itaque istud, e Novi ego unde sum, > Filium esse ex Patre per naturam indicat; illud vero, « Quo vado, » divinæ potestatis est 490 documentum. Tanquam enim Deus supra celos ascendit, ut Paulus ait 83: sed et quamdam comminationem, licet paulo obscurius, impietati Judæorum convenientem in se continet. Significat gente discessurum, eosque divino lumine destitutos in ignorantia et alta caligine relicturum : quod alias planius et dilucidius ipsis videtur declarasse. Dum enim, inquit, lucem habetls, ambulate in luce, ne tenebræ vos comprehendant "..

VIII. 15. Vos secundum earnem judicatis, ego non judico quemquam.

Summa humanitate universi Dominum uti com-

es Isa. Lii, 9. 3 Ephes. IV, 10. " Joan. XII, 35.

perinde remuneratur, licet gravissimis pænis obnoxii teneantur, sed optimos medicos imitari jure illum mirabimur. Hi enim ægrotantium fastidia et contemptus sæpe nibili ducunt, sed cum patientia ac tolerantia artis opem adhibent, occultantes ea quæ tristitiam afferre solent, et quandoque petiti conviciis explicantes ea quæ ad sanitatem recuperandam conducunt, salutaria remedia capessere persuadent, et morbi causam exponunt. Dominus autem noster Jesus Christus maledicentes sustinet, et probris impetitus juvat, injuriorum vulnera ligat, sed et eis clare aperit unde illis contigerit hoc in se incredulitatis morbo laborare. Vos enim, inquit, secundum carnem judicatis, hoc est erratis, quandoquidem ad hanc solam carnem respicitis, quamvis ad operum magnitudinem magis attendere deberetis : sed cum unum e vobis esse credatis, propterea quod vestra carne sum indutus, graviter aberratis, et altum incarnationis mysterium non perspicientes, perperam me condemnatis, cum veritatem ipsam mentiri dicitis. Ego vero impræsens a judicandis vobis supersedebo, atque in novissimum tempus differam: « Non enim misit Deus Filium in mundum ut judicet mundum, sed ut salvetur mundus 85. > Equidem existimo non inscite satisfactum esse quæstioni : aliam tamen explicandi rationem insistere nobis licebit, subtiliter quoad ejus est rem indagantibus. c Vos, inquit, secundum cornem judicatis, ego non judico quemquam. . Cum nihil, C. inquit, reprehendere jure possitis in meis 491 miraculis, propter carnem me duntaxat contemnitis, et quia homo secundum vos conspicior, me per summam impietatem nullo loco habetis. At ego non vos, inquit, propter hanc causam condemnabo, nec quia homines estis natura, ideo nullam vestri rationem habebo, neque proinde judici pænas dabitis. Non accuso naturam, non condemno mea opera; in homine nullum esse delictum et crimen aio in quantum bomo est. Sed vos quidem propter carnem me nihil esse censetis, proptereaque condemnatis; ego vero non sic existimo de vobis, sed sciens nominem magnum quiddam et esse pretiosum, quamvis ex terra sit, meipsum exinanivi formam verus et in forma Patris * : propter quod unum nunc a vobis condemnor, quamvis ipse neminem ob id judicem. Etsi vero judicem, ait, justum est meum judicium, ac verum, quia non sum solus, sed ego, et qui misit me, Pater. An ergo, inquiet aliquis contra Ecclesiæ dogmata sentiens, propter boc unum recte potest judicare Filius, quia ei judicare cupienti adest Pater? Hoc autem sic posito, atque ita vere se habente, quid porro vetat dicere Filium per consilium Patris ad rectam rationem quodammodo gubernari, non habentem hoc perfeete, licet ex seipso citra ullam reprehensionem

periemus : nec enim pro eorum blasphemiis eos A ριον ἀποκεχρημένον ευρήσομεν · ού γάρ Ισοστάθμοις όργαζς τους δυσφημούντας αύτον άνταμείδεται, χαίτοι πικράς ήδει μετασχείν όφείλοντας δίκας · άλλά τούς των Ιατρών έπιειχεστέρους απομιμούμενος, δίχαιον αν, οίμαι, κάν τούτφ θαυμάζοιτο. Οἱ μέν γάρ τάς των άρφωστούντων όλιγωρίας έν ούδενλ πολλάκις τίθενται λόγω, ανεξικακούντες δε τληπαθέστατα πάλιν αύτοις επίχουρον ποιούνται την τέχνην, τό πεφυκός άνιζεν άφανίζοντες, και διαλοιδορούμενοι Εσθ' ότε, τὸ συντελοῦν εἰς ὑγείαν ἐξηγούμενοι, μεταπείθουσί πως έπὶ τὸ δράν ἐπείγεσθαι τὰ συμφέροντα, καί τῆς νόσου τὴν αίτίαν καταλευκαίνουσιν. 'Ο δὲ Κύριος ήμων Ίησους Χριστός και δυσφημούντων άνέγεται, και λοιδορούμενος ώφελεί, καταδεσμεί των ύδριζόντων τὰ τραύματα · άλλὰ καὶ πόθεν αὐτοίς συνέδη νοσείν τῆς εἰς αὐτὸν ἀπιστία, τὰ ἐγκλήματα, καταλέγει διαφανέστατα. Υμείς γάρ κατά την σάρκα πρίνετε, τουτ' έστι πλανάσθε, και λίαν είκότως, ἐπείπερ δράτε πρός μόνην ταύτην την σάρχα, χαίτοι πολύ δεί μάλλον τή των έργων μεγαλοπρεπεία προσέχειν όφείλοντες. Ένα δὲ τῶν καθ' ὑμᾶς είναι πιστεύοντες διά τὸ καταμφιάσασθαι τή ὑμετέρα σαρχί, έξηπάτησθε δεινώς, και το βαθύ της μετά σαρκός οίχονομίας ούχ ἐπαθρούντες μυστήριον, ἀδουλοτάτην έπ' έμοι την ψηφον όρίζετε, ψεύδεσθαι λέγοντες την άλήθειαν. Έγω δὲ τὸ χρίνειν ὑμᾶς εἰς χαιρὸν ὕστερον ύπερθήσομαι. « Ού γάρ ἀπέστειλεν ὁ θεὸς τὸν Υίον είς τον χόσμον, ίνα αρίνη τον χόσμον, άλλ' ίνα σωθή ό κόσμος. > Οίμαι μέν ούκ ακόμψως λελύσθαι τό εν τῷ προχειμένο ζητούμενον · ίέναι δὲ πάλιν καὶ δι' ετέρων εξέσται θεωρημάτων, τον επ' αυτή καθ' όσον ενδέχεται καταλεπτύνουσι νούν. « Υμείς, φησί, κατά την σάρκα κρίνετε, έγω ου κρίνω ουδένα. > Ούδεν, φησίν, έχοντες το παράπαν έγχαλείν, άλλ' ούδε τοίς ήμετέροις τερατουργήμασιν εύλόγως αν έπισκήψαι δυνάμενοι, διά μόνην με την σάρχα χατασμιχρύνετε · καὶ ἐπείπερ ἄνθρωπος ὁρῶμαι καθ' ὑμάς, ἐν τῷ μηδενὶ δυσσεδῶς κατετάξατε. 'Αλλ' ἐγὼ, φησίν, ού διά ταύτην όμας κατακρίνω την αίτίαν ού γάρ έπείπερ άνθρωποι την φύσιν έστε, διά τοῦτο πάντως ύμας λογιούμαι το μηδέν, ούδε διά τούτο δίκην άποδώσετε τῷ κριτή. Οὐκ ἐπιτιμῶ τή φύσει, οὐ καταδικόζω των έμαυτου δημιουργημάτων ούδεν, έπει ούδεν εν ανθρώπω το πλημμέλημα διά τον ανθρωπον servi accipiens, et homo factus, licet Deus sim D είναί φημι. 'Αλλ' όμεῖς μὲν διά τὴν σάρχα τὸ μηδέν είναι λογίζεσθε, και διά τούτο κατεκρίνατε · έγω δέ ούχ ούτω λελόγισμαι περί ύμων, άλλά τι μέγα καί τίμιον χρήμα είναι τον άνθρωπον, εί και γέγονεν άπο γής, ἐπιστάμενος · καίτοι Θεός ὑπάρχων άληθινός, καὶ ἐν μορφή γεγεννηκότος Πατρός, ἐταπείνωσα έμαυτον, μορφήν δούλου λαδών, και άνθρωπος γεγονώς · εφ' φ δή νυνί μόνο κατακρίνομαι παρ ύμων, καίτοι κρίνων αύτλς έπι τούτφ μηδένα. Και tav xplvw trw, h xplois h tuh bixala tott xal άληθης, ότι μόνος ούκ είμι, άλλ' έγω, και ό πέμψας με Πατήρ. "Αρα ούν, έρει τις τοίς της Έχχλησίας φρονούντων δόγμασι, διά τούτο καλ μόνον κρινειν

δρθώς οίδεν ὁ Υίός, ἐπείπερ αὐτῷ τοῦτο ἐρῶντι σύν- A perficere queat ? Quid ergo nos illorum objectioniεστιν ό Πατήρ; Τούτου δὲ τῆδε κειμένου, καὶ ἔχοντος άληθως, τί λοιπόν έστι το διακωλύον είπεζν, διά βουλής του Πατρός πηδαλιουχείσθαι τρόπον τινά πρός δρθότητα τον Υίον, ούχ έγοντα τούτο τελείως, εί καλ άνεγχλήτως δυνάμενον κατορθούν έξ έπυτού; Τί ούν άρα και ήμεζς τοίς παρ' έχείνων άντερούμεν λόγοις; Δυσσεδές ύμων, ω ούτοι, το φρόνημα, και μόναις ταϊς Τουδαίων άπονοίαις ότι μάλιστα πρεπωδέστατον ού γάρ ώς ούκ έχων τὸ δίκαια κρίνειν ἐξ ἐαυτοῦ δύνασθαι τὰ τοιαυτά φησιν ὁ Υίός επιμαρτυρήσει γάρ αύτῷ λέγων καὶ ὁ Μελφόὸς ἐν Πνεύματι · • 'Ο Θεὸς κριτής δίκαιος. » "Οτι δὲ κριτής ἔτερος παρ' αὐτὸν ούδελς, αύτος είπδραμείται μάρτυς ήμιν έν Εύαγγεlious elmin . Ouds yap o Harthe xpives oudéva, άλλα πάσαν την κρίσιν δέδωκε τῷ Υἰῷ... Αρα οὖν ώς ούχ είδότι χρίνειν όρθως την χρίσιν δέδωκεν ό θεὸς καὶ Πατήρ; 'Αλλ' οἶμαι τῆς ἀπασῶν ἐσχάτης άπονοίας ούτως διακείσθαι περί της δικαιοσύνης του Πατρός, τουτ' έστι του Υίου. Οίδε γάρ ὁ Πατήρ τὸ ίδιον γέννημα, και δέδωκεν αὐτῷ τὴν κρίσιν, τὸ δίκαια χρίνειν δύνασθαι, και διά του δούναι σαφώς έπιμαρτυρών. "Εστι γάρ ούν προδηλότατον, ώς ούκ άσθενών, περίτο τὰ δίχαια χρίνειν συνδικάσειν έαυτῷ τὸν Πατέρα φησίν, άλλ' ώδίνει τινά θεωρίαν το προκείμενον, τοίς άνωτέρω συγγενή και άκολουθον. Τί δη ούν άρα βούλεται δηλούν, έρούμεν σαφώς. Υμείς, φησίν, οί των 'Ιουδαίων ήγεμόνες και διδάσκαλοι, επ' έμοι πονηράν και άδικιωτάτην ἐποιήσασθε κρίσιν. Διὰ γὰρ μόνην την σάρχα το μηδέν ήγεισθαι δείν ύπολαμδάνετε, καίτοι κατά φύσιν δντα Θεόν. Έγω δὲ κρίνειν τὰ καθ' ὑμᾶς ἀρξάμενος, οὐ τοιαύτην καθ' ὑμῶν έξοίσω την ψήφον · οὐ γάρ ἐπείπερ ἐστὰ χατά φύσιν άνθρωποι, διά τουτο χολάζεσθαι πρέπειν ύμας οίήσομαι δείν. "Εχων δε μάλλον έφ' άπασι τοίς καθ' ύμων συνευδοχητήν τον Πατέρα, χαταχρίνω διχαίως ύμας. Και διά ποίαν αίτίαν; Ού γάρ εδέξασθε τον οδρανόθεν ήχοντα, και ώς δμάς έχ Πατρός έσταλμένον εξυδρίζοντες ού διαλελοίπατε, τον επί σωτηρία των όλων επιδημήσαντα κατεσμικρύνατέ με διά μόνην την σάρχα, μαχράν που τον άελ φίλον ύμιν άπολακτίσαντες νόμον. Ποῦ γάρ, είπε μοι, Μωσῆς καταδικάζειν χρήναι κελεύει τινός διά το άνθρωπον είναι την φύσεν; Ούχουν άδεκα μέν ύμεζς και κρίνετε, και νόμον, μόνοι δέ κατά παντός τολμάτε δεινού, τάς tanta rabie perciti fuerint.

έχ τῶν θείων θελημάτων συμπνοίας οὐχ ἔχοντες. Έγὼ δὲ ούχ οὕτως · σύνδρομον γὰρ ὧσπερ καὶ άνθρωπίνω σχήματι.

Καὶ ἐν τῷ νόμω δὲ τῷ ὁμετέρω γέγραπται , ὅτι δύο ἀνθρώπων ή μαρτυρία άληθής έστιν. Έγώ είμι ο μαρτυρών περί έμαυτου, και μαρτυρεί περί έμου ο πέμψας με Πατήρ.

Συνδικάσειν έαυτώ τον Θεόν και Πατέρα, και συγκατακρινείν τους είς αυτόν δυσσεδούντας είπων, δε-

bus respondebimus ? Impia est, o quicunque estis, illa vestra sententia, et soli Judzorum vecordiz imprimis conveniens : non enim hæc dicit tanquam non habens justa, judicandi potestatem Filius ex. seipso : id enim probabit Psalmista ipse de eo. dicens in Spiritu : Deus justus judex.47. > Porro judicem alium præ se nullum esse, ipse testis nobis. erit in Evangeliis dicens : « Neque enim Pater judicat quemquam, sed omne Judiciam,dedit Filio ... Num ergo ei dedit judicium Deus et Pater tanquam, nescienti recte judicare? At ultimæ dementiæ fuerit sic existimare de justitia Patris, hoc est Filli. Pater quippe suum genimen novit, et dedit ei potestatem judicandi, dandoque testimonium aperte præbet quod justa judicare possit. Manifestum quippe est Filium non dicere Patrem secum judicaturum tanquam conscium sibi alicujus infirmitatis in recte judicando, sed parturit nescio quam contemplationem hæc guæstio ex antecedentium serie ac ordine. Quid ergo sibi 492 velit clare dicemus. Vos, inquit, Judzorum principes ac magistri, pessimum de me ac iniquissimum judicium fecistis; propter solam quippe carnem nihili me penditis, quamvis per naturam sim Deus. Ego vero incipiens de vobis judicare, non talem in vos sententiam feram, neque enim quia per naturam estis homines, ob id vos plectendos ducam. Verum potius habens in omnibus astipulatorem Patrem, justis de causis vos condemnabo. Quamobrem vero? Utique quia non excepistis e cœlo venientem missum a Patre, et ad mundi salutem huc peregrinantem, probris et injuriis incessere non destitistis, meque adeo propter carnem parvi fecistis proculcata omnino lege. Ubi enim, dicite mihi, Moses jubet condemnare aliquem, quod natura sit homo? ltaque injusta vos et judicatis et cogitatis, neque enim habetis legem vobis suffragantem, sed gravia quæque audetis, divinæ voluntatis consensum non habentes. Ego vere non ita: nam Patrem in me habens quodammodo comitem et astipulatorem, justissime judico, solitudine et vastitate damnans omnem vestram regionem, et ex ipso regno cœlorum ejiciens eos, qui adversum me servare cupienλογίζεσθε · ού γάρ έχετε συνεθελητήν έν τούτοις του D tem, aique eam ob causam forma hominis indutum

συνευδοκητήν έχων εν εμαυτφ τον Πατέρα, κρίνω δικαιότατα, παραδιδούς εἰς ερήμωσιν όλην ύμων την χώραν, και ταις έχ του πολέμου καταχωννύων συμφοραίς, άλλά και αύτης της τών οδρανών βασιλείας έχπέμπων τούς ούτω λελυττηκότας χατά του σώζειν έθελουτος, και διά ταύτην άφιγμένου την αίτίαν έν

VIII, 17, 18. Et in lege vestra scriptum est, quia duorum hominum testimonium verum est. Ego sum qui testimonium perhibeo de meipso, et testimonium perhibet de me qui misit me Pater.

Deum et Patrem secum una judicaturum et condemnaturum impios erga ipsum locutus, etiam ad aliud

quiddam utile hune bigarium personarum accipit. Α γεται την των προσώπων δυάδα και πρός έτερον τε Nam quod ego sum, inquit, per naturam, hoc dicere non cunctabor. Lux enim sum mundia, neque me quisquam ideirco temere gloriari existimet. Non enim alienis prærogativis, sed quæ mihi substantialiter insunt glorior. Cæterum, ne hæc dicens minus locuples et idoneus testis videar vobis, ut assensum vestrum et fidem veritatis merear, quia sum solus, et mihi ipsi testimonium præbeo, assumam meis præregativis et dignationibus patrocinaturum Deum et Patrem. Una enim miracula mecum facit et operatur, ut 493 videtis. Quantum enim ad beminis naturam, nihil ego fecerim, si non habeo per naturam ut sim Deus, sed quatenus sum ex Patre, et in me habeo Patrem, fateor omnia me posse ad rectum testimonium accipio. Ut enim habens eam in meipso per identitatem substantiæ, ad quælibet peragenda nullo impedimento devenie. Habet enim Dominus noster Jesus Christus a natura divina vim omnia efficiendi ut Deus, tametsi homo videatur : testimonium autem accipit a Patre, quod nimirum ipsum in omnibus habeat cooperatorem, ut ab ipso dictum est: (A meipso nihil facio, sed Pater in me manens ipse facit opera ". . Sic autem ratiocinamur Patrem operari cum Filio, non tanquam forsan invalido peculiarem quamdam ac diversam vim conferat ad effectionem eorum quæ funt. Si enim ita statuamus, omnino imperfectam et Patris et Filii potestatem esse dabimus, siquidem per ambos aliquid admirabilium perficiatur, tanquam uno ad id non sufficiente. Verum multo magis pie dicta accipientes, ostendemus opera Dei et Patris esse Filii, et rursum opera Filii esse Dei et Patris, quod sit in Patre et Filio una deitas, et ejusdem naturæ per omnia æqualis virtus atque potentia. Dicit vero hoc: Nihil a meipso facio. non ut minister aut famulus, aut in morem discipuli alicujus opperiens jussa Patris, sive ut edoctus ad perficienda miracula accedens, sed hoc potius accurate significans, se cum ex substantia Dei et Patris sit editus, et instar lucis ex altissimo ejus sinu ineffabiliten ac sine principio prodierit, atque ab æterno ei coexsistat, et imago ateumdem, ut ita dicam, animum ac voluntatem, et in omnibus operationem habet. Ut enim doceat cadem in omnibus velle quæ Pater, c Nihil, inquit, a meipso facio: » idem enim est ac si diceret, Non sum peculiari voluntate dissitus, quæ non insit Deo ac Patri. Quecunque l'ater natura sua vult ac statuit, bæe utique in me sunt etiam, quia ex illius sinu effulsi, et verus sum fructus substantiæ ejus. Atque hæc explicatu quidem difficilia, nec lingua exprimere facile est quod mente interdum capi non potest. Verumtamen quoad fieri 494 potest pie illa explicantes, cœleste nobis præmium

χρήσιμον. Έγω μέν γάρ, φησίν, όπερ είμι κατά φύσιν, τοῦτο καὶ λέγειν οὐ παραιτήσομαι. Φῶς μέν γάρ είμι τοῦ κόσμου, καὶ φιλοκομπεῖν μέν όλως ούκ άν τι δοχοίην έγώ. Οὐ γάρ ἐπ' όθνείοις πλεονεχτήμασιν, άλλά τοίς έμοι προσούσιν ούσιωδώς, σεμνύνομαι. Πλην ού ταυτα λέγων, ούκ άξιόχρεως είναι δοκώ πρός το χρηναι λαθείν παρ' ύμων την επ' άληθείας σύνεσιν : ἐπείπερ είμι και μόνος, και ἐμαυτῷ μεμαρτύρηκα, παραλήφομαι συνεργούντά τε καί συμψηφιούμενον τοίς έμοις πλεονεχτήμασι τον Θεόν καί Πατέρα. Συνθαυματουργεί γάρ μοι, φησίν, ώς δράτε, καὶ συνεργάζεται. "Οσον μέν γάρ ήχεν είς άνθρώπου φύσιν, ούχ ἄν τι δρώην έγω, εί τὸ είναι Θεὸν κατά φύσιν ούκ έχω. όσον δέ εξς τὸ ὑπάρχειν ἐκ finem perducere, et ab ejus qui me genuit natura B Πατρός, έχειν τε έν έμαυτῷ τὸν Πατέρα καὶ πάντα δύνασθαι κατορθούν όμολογώ, καλ τή του γεννήσαντος μαρτυρούμαι φύσει. 'Ως γάρ διά την ταυτότητα της ούσίας έχων αύτον έν έμαυτῷ, ἐπὶ τὸ πάντα κατορθούν άδιαπώλυτος έρχομαι. Έχει γάρ ὁ Κύριος ήμων Ίησους Χριστός, άπο μεν θείας φύσεως το παντουργικόν ώς Θεός, και εί πέφηνεν άνθρωπος · μαρτυρείται δέ και παρά του Πατρός, ώς συνεργάτην αύτον έφ' άπασιν έχων, κατά το είρημένον παρ' αύτου · ('Απ' έμαυτου ποιω οδδέν, ό δε Πατήρ εν έμος μένων ποιεί τά έργα αὐτός. > Λογιζόμεθα δὲ συνεργάζεσθαι τῷ Υἰῷ τὸν Πατέρα, ούχ ὡς ἀτονοῦντι τυχὸν έδίαν τινά και έτέραν συνεισάγοντα δύναμεν πρό, την των τελουμένων χατόρθωσιν. Εί γάρ ούτω νοουμεν, άτελή πάντως είναι δώσομεν και την του Πατρά, δύναμιν, και την του Ylou, είγε δι' αμφοίν αποτελείταί τι των παραδόξων . ώσπερ ούχ άρχουντος είς τήν χρείαν ένός. Εὐσεδέστερον δὲ καὶ νοοῦντες καὶ δεχόμενοι το είρημένον, έρουμεν πάλιν, ώς έπείπερ έστιν èv Natol xal Yin xal ula Osotne, xal the authe qui σεως απαράλλακτος έξουσία και δύναμες, έσται δή που πάντως Εργα του Θεού και Πατρός τά του Υίου, έργα δὲ αὖ πάλιν τοῦ Υίοῦ τὰ τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρός: Λέγει δὲ τὸ, « ᾿Απ' εμαυτοῦ οὐδὲν ποιῶ, » οὐχ ὡς ὑπηρέτης, και ὑπουργός, ή και ἐν μαθητοῦ τινος τάξε: κείμενος, και περιμένων το διακελεύεσθαι παρά τοῦ Ηατρός, ή και διδακτικός πρός το κατορθούν ίέναι τά παράδοξα · έχεινος δε μάλλον άχριδέστατα χατασημαίνων, ότι της ούσίας έκπεφυκώς του Θεού καλ que character substantiæ ejus sit et intelligatur *1, D Πστρός, και φωτός τινος δίκην έκ των άδύτων αύτοῦ κόλπων άρβήτως τε και άνάρχως άναφυς, και συνυπάρχων άϊδίως αὐτῷ, εἰκών τε καὶ χαρακτήρ τῆς ύποστάσεως αὐτοῦ καὶ ὑπάρχων, καὶ νοούμενος, τήν αύτην αύτῷ γνώμην, εν' οδτως είπω, και την έφ άπασιν ενέργειαν έχει. Ίνα γάρ διδάξη σαφώς, δτι και συνεθελητής έστι πρός άπαντα τῷ Γεννήτορι, ι Ποιώ, φησίν, ούδεν άπ' έμαυτοῦ · › δμοιον γάρ ώς εί Ελεγεν. Οὐχ ἐξώχισμαί ποι πρὸς ἰδίαν τινὰ θέλησιν, την ούχ ένουσαν το Θεφ και Πατρί. "Όσα πέφυκεν ή τοῦ Πατρὸς βούλεσθαί τε καὶ λογίζεσθαι φύσις, ταῦτα δή πάντως έστι και έν έμοι, έπείπερ των έκείνου κόλπων εξέλαμψα, και είμι καρπός άληθινός της ούσίας σετε νόμον;

αὐτου. Δυσχερη μέν οὖν ταῦτα πρὸς ἐξήγησιν, καὶ τὸ A consequamur, et immunem alque inconcussum έχτρανούσθαι διά γλώσσης ούχ άταλαίπωρον το και animum nostrum ab hæreticorum perversitate serαὐταῖς ἔσθ' ὅτε ταῖς διανοίαις οὐκ ἐφικτόν. Εἰς εὐσεδή δ' ούν διιως θεωρίαν είς δσονπερ άγοντες ένδέχεται τὰ τοιαύτα, μισθέν ἐαυτοίς περιποιήσομεν τὸν ούράνιον, άτρωτόν τε ούτω καὶ άκλόνητον ταίς εἰς ἔτερόν τι παρατροπαίς τον ξαυτών διατηρήσομεν νούν. Σημειωτέον δὲ, ὅτι προσθεὶς ὁ Σωτήρ καὶ λέγων πρὸς Τουδαίους, Καὶ ἐν τῷ ὑμετέρῳ δὲ νόμῳ γέγραπται, καταδέχεσθαι λοιπόν ώς έξ άνάγκης άναπείθει τούς Φαρισαίους την των προσώπων δυάδα. Μαρτυρώ μέν γάρ εγώ περί εμαυτού, φησίν, συλλήψεται δέ μοι πρός τούτο καὶ ὁ Πατήρ· ἄρα οὖν ἔσται . παρ' ὑμῖν δεκτή ή τῶν μαρτύρων δυάς, νομικῷ βεδαιουμένη ἐν-

Elsyor our adro. Hou sour o Harip oou; B Κάν τούτφ δή μάλιστα τῆς τῶν Ἰουδαίων ἀσυνεσίας πᾶς τις ούν, οίμαι, καὶ λίαν εἰκότως καταδοήσειε, το προφητικόν έκεινο λέγων « Ίδου λαός μωρός, καὶ ἀκάρδιος. > Μακρού γάρ πολλάκις πρός αὐτούς γεγονότος τοῦ λόγου παρά τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν Χριστοῦ, άνω τε και κάτω τον έν τοίς ούρανοίς Πατέρα και Θεόν ονομάζοντος, πρός τοσαύτην οί δείλαιοι κατολισθαίνουσεν άνοιαν, ώς άποτολμήσαι λέγειν: « Ποῦ έστιν ό Πατήρ σου ; > Λογίζονται μέν γάρ περί μέν τοῦ έντος ἐν τοῖς οὐρανοῖς Θεοῦ τὸ παράπαν καὶ Πατρός ούδεν, περιδλέπονται δε μάλλον, ή ζητούσι τον Ίωσηφ, αύτον είναι Πατέρα Χριστοῦ, καὶ ούχ ἐτέρως έχειν πεπιστευκότες. Όρας ούν όπως λαός όντως μωρός και ακάρδιος εύλόγως αποκέκληται · τον γάρ της διανοίας όφθαλμον ούδ' όσον των έπιγείων άναχουφίζειν δυνάμενοι, δειχνύουσιν άληθές τὸ ἐπ' αὐτοίς είρημένον · « Σχοτισθήτωσαν οι όφθαλμοι αὐτῶν του μή βλέπειν, και τον νώτον αυτών διαπαντός σύγχαμψον. > Ζώων μέν γάρ των άλόγων συνεχάμφθη τὰ νῶτα, τοῦτο [γὰρ] παρὰ τῆς φύσεως ἐχόντων τὸ σχήμα, και όρθοτενές εν αύτοις ούδέν. 'Αλλά και των "Ιουδαίων ό νους άπεχτηνώθη τρόπον τινά, το νένευκεν ἀεὶ πρός τὸ κάτω, βλέπει δὲ τῶν οὐρανίων οὐδέν. "Η γάρ ούχὶ καὶ ἐξ αὐτοῦ τοῦ πράγματος εἰς τὸν ἐπὶ τούτο λόγον άριστα παιδαγωγούμενοι φρονούμέν τε καὶ λογιζόμεθα περὶ αὐτῶν άληθῆ; Εἰ γάρ ὅλως ἐλογίζοντο τον έν τοις ούρανοις Πατέρα και Θεόν, πως αν εζήτησαν τον ασώματον εν τόπω; Πως δ' αν, είπε μοι, περί του τὰ πάντα πληρούντος θεού, τὸ, Πού η Εστικ, αδουλότατα λέγοντες, ούχ όλη μάχονται τή θείφ Γραφή, καίτοι τον περί του Θεού λόγον ώς ένι διεξιών ό θεσπέσιος Μελφόδς, και το πάντα δύνασθαι πληρούν άναθείς αὐτῷ, « Ποῦ πορευθῶ, φησίν, ἀπὸ τοῦ Πνεύματός σου, καὶ ἀπὸ τοῦ προσώπου σου ποῦ φύγω; Έαν αναδω είς τον ούρανον, σὺ εἴ ἐχεῖ ἐὰν καταδώ είς του άδην, πάρει έὰν ἀναλάδω τὰς πτέρυγάς μου κατ' δρθρον, καὶ πορευθώ είς τὰ ξοχατα της θαλάσσης · και γάρ έχει ή χείρ σου όδηγήσει με, και καθέξει με ή δεξιά σου. > 'Αλλά και αύτος ήμεν ό έπὶ πάντων Θεός, ότι μή τόποις περιγραπτήν φύσιν έχει καθαρώς επιδεικνύς, πρός αύτούς τούς ούτως

vemus. Insuper notandum ex ee quod adjecit Servator et dixit.Judæis: « Et in lege vestra scriptum est, , deinceps eum imponere velut necessitatem, Pharisæis duas personas admittendi. Testor eum, de meipso, inquit, atque ad id sese mihi adjungit. Pater, ut necessario vobis accipiendi sint duo testes, quorum per legem auctoritas valet, vel si ve-, stra in me invidia præyaluerit, legem quam tantopere admirari præ vobis fertis, violare deprehendemini.

πνεύματι γράμματι, ή πάλιν είς μόνον τον επ' έμοι όρωντες φόνον, ούδε τον ύμεν τεθαυμασμένον τηρή...

VIII; 19. Dicebant ergo ei: Ubi est Pater tunst. Neminem esse opinor qui non hic maxime incuset stuporem et insipientiam Judæorum, et illud. in eos prophetæ usurpet : « Ecce populus stultus et excors ". . Nam cum Servator ubique Patrem qui est in cœlis et Deum nominet, eo dementiæ miseri prolapsi sunt, ut quærere audeant, « Ubi est Pater tuus? (Omnino enim nihil de Deo qui in cœlis. est ac Patre cogitant, magis vero circumspectant et. quærunt Joseph, eum Christi patrem esse, præterea nihil, arbitrantes. Vides ergo ut populus revera stultus et cordis expers jure vocatus sit : mentis enim oculum vix ab humo tollere cum possint, verum esse produnt quod de ipsis dictum est: Obturentur oculi eorum, ne videant, et dorsum eorum semper incurva *1. > Belluarum quippe incurvata sunt dorsa, idque a natura habent, nec ullo modo recto sunt in cœlum vultu. At Judæorum animus efferatus est quodammodo, ac deorsum usque pronus, nec cœlestia spectat. Quippe rei ipsius experimento edocti vere de ipsis sentimus atque statuimus. Nam si Deum ac Patrem qui in cœlis est secum reputassent, quomodo eum qui corpore vacat in loco quæsissent? Aut quomodo, quæso, de eo qui implet universa, illud ubi est stultissime usurpantes, non omni Scripturæ divinæ repugnant, cum divinus Psalmista de Deo quoad licet verba faciens : (Quo ibo, inquit, 495 a Spiritu tuo, et quo a facie tua fugiam ? Si ascendero in cœlum, tu illic es; si descendero in infernum, ades: si sumpsero pennas meas diluculo, et habitavero in extremis maris: etenim ibi manus tua deducet me, et continebit me dextera tua 4. > Quinetiam ipse universi Deus clare ostendens sibi non esse naturam locis circumscriptam, ad ipsos Judæos ait: « Nonne cœlum ac terram ego impleo? dicit Dominus. Quam domum ædificabitis mihi? aut quis locus requietis meæ? Cœlum thronus meus: terra autem scabellum pedum meorum 45.3 Judæos itaque videre est omnino insanire, cum Servatorem Christum his verbis compellant: (Ubi est Pater tuus? , nisi de eo, qui pater ejus secun-

[&]quot; Jerem. v, 21. " Psal. Lxviii , 24. " Psal. cxxxviii, 7 10. " Isa. Lxvi, 1, 2,

dum carnem habebatur, talia dicunt, in hoc ctiam A dvostouc cynoty Toudatouc . Min obył zdy oupawby rantes. Quin verisimile fit verba Judzerum aliud και την γην έγω πληρώ, λέγει Κύριος; Ποΐον οίκον quiddam altius subinnuere. Quoniam enim putabant sanctam Virginem ante nuptias imminutam fuisse, hae parte amarulente admodum Christo velut nescienti ex quo sit, convitiantur, dicentes : · Ubi est Pater tuus ? »

ι Που έστιν ὁ Πατήρ σου; » εί μη περί του κατά σάρκα νομισθέντος πατρός τὰ τοιαῦτά φασι, ληροῦντες κάν τούτω. Είκὸς δὲ δή τι καὶ ἔτερον ὑπαινίττεσθαι βαθύ τῶν Ἰουδαίων. Ἐπειδή γὰρ φοντο μεμοιχεύσθαι πρό γάμου την άγίαν Παρθένον, ταύτη τοι καὶ μάλα πικρώς ώς μηθέν είδότι τῷ Χριστῷ τὸν ἐξ οὖπέρ ἐστι διαλοιδοροῦντες λέγουσι . • Ποῦ ἔστιν ὁ Πατήρ σου ; >

VIII, 19. Respondit Jesus : Neque me scitis, noque . Patrem meum : si me sciretis, forsitan et Patrem meum sciretis.

Vera oratio, cui nota falsitatis inspergi prorsus aut stupro esse putabant, si Verbum ex Deo Patre genitum, ac propter nos incarnatum cognovissent, juxta Scripturam divinam, utique Genitorem quoque hujus agnovissent. Perfectissima enim Patris per Filium cognitio studiosorum animis accidit, sicut ipse quoque alicubi testatus est ad Deum ac Patrem dicens: & Manifestavi nomen tuum hominibus **. > Et rursus: • Mirabilis facta est scientia tua ex me ". . Quia enim Filium novimus, idcirco ex ipso Genitorem agnoscimus. Alter enim per alterum concipitur, et apud homines nominato patre offert se memoria filii, et vicissim significationem filii patris nomen una comitatur. Idcirco enim filius est quasi quædam janua et via deducens in cognitionem patris. Inde est quod dicit: « Nemo C vadit ad Patrem nisi per me . . Oportet enim nos prius quid sit Filius secundum naturam quoad ejus est agnoscere, deinde velut ex imagine et perfectissimo charactere in exemplaris exactam cognitionem devenire. 496 Cernitur enim Pater in Filio, et in natura propriæ sobolis tanquam in speculo apparet. Quod si verum est, ut est certe, pudore suffundatur rursus impius Arianus. Necesse est enim ut secundum omnem rationem ac modum similis sit character substantize ejus **, ne Pater aliud quid ab eo quod est esse existimetur, relucens vere et sincere in Filio. Quod si cognosci vult in Filio et in ipso manifestari, novit utique eum, cum ejusdem secum substantiæ, tum sua gloria nihilo deteriorem; nec enim ipse minor haberi vellet quam quod secundum naturam suam est. Cum autem istud velit, quomodo non fatendum est similem esse per omnia Patri Filium, ut quis per illum eognoscat etiam genitorem, quemadmodum prius diximus, recta in archetypum ex imagine ascendens, et inculpatam de sancta Trinitate cognitionem habere queat. Hoc pacto igitur, qui novit Filium, Patrem novit. Considera vero quemadmodum Dominus vere dicendo Judæis: « Neque me novistis, neque Patrem meum, peorum animos attrahat ad non humana duntaxat de eo concipienda,

Άπεκρίθη δ Ίησους, Οδτε έμε οίδατε, ούτε τὸν Harépa pov · el épè olbare, xal ròr Harépa pov ar eldnre.

ολκοδομήσετε μοι; ή τίς τόπος της καταπαύσεώς

μου; "Ο οδρανός μοι θρόνος, ή δε γή ύποπόδιον των

ποδών μου. > Έστι τοιγαρούν διά πάντων όρξιν άμα-

θαίνοντας Τουδαίους, ότε λέγουσι τῷ Σωτήρι Χριστῷ-

'Αληθής ὁ λόγος, καὶ οὐδαμόθεν ἐπὶ τῷ διεψεῦσθαι hand queat. Qui enim revera Christum ex Joseph Β χατηγορείσθαι δυνάμενος. Οι γάρ δντως έξ Ίωσηφ, Hyour ex morrelas voulsoures elvas tou Xpiotou, elπερ βδεισαν τον έχ θεού Πατρός πεφηνότα Λόγον, nal bi huac by sapel yeyovota nath the belan Γραφήν, ἐπέγνωσαν αν καὶ τον τούτου γεννήτορα, 'Ακριδεστάτη γάρ ἐπίγνωσις τοῦ Πατρός δι' Υίοῦ. ταζς των φιλομαθεστέρων διανοίαις έγγίνεται, χαθά καλ αύτός που διεδεδαιώσατο λέγων ώς πρός θεδν, καί Πατέρα · « Έφανέρωσά σου το δνομα τοίς άνθρώποις. > Καὶ πάλιν · « Έθαυμαστώθη ή γνώσίς σου εξ έμου. > Έπειδη γάρ επέγνωμεν του Υίον, ἐπέγνωμεν ἐξ αὐτοῦ τον γεννήσαντα. Εἰσφέρεται μέν γάρ δι' άμφοῖν ή θατέρου περίνοια, καὶ συνειστρέχει μέν πάντως δνομα τοίς άνθρώποις, καὶ πάλιν γνωσθέντι τῷ Πατρί, καὶ ή τοῦ γεννήματος ανήμη - συμδαδίζει δὲ πάλιν τοῦ Υίου σημασία τὸ. τοῦ γεννήσαντος δνομα. Διά γάρ τοι τοῦτο θύρα τις ώσπερ έστι και όδος, είς επίγνωσιν άποφέρουσα την. nept vou Harpbe, & Yide. Obrus nat anger . . Oddete έργεται πρός τον Πατέρα, εί μή δι' έμου. > Δεί γάρ πρότερον ήμας τί κατά φύσιν έστιν ὁ Υίος, κατά γε τό έγγωρούν, έμμαθείν, είθ' ούτως ώσπερ έξ είκόνος και γαρακτήρος ακριδεστάτου συνιέναι καλώς τὸ άργέτυπον. Όραται γάρ ὁ Πατήρ ἐν Υίφ, καὶ καθάπερ εν εσόπτρφ τή που εδίου γεννήματος φύσει διαφαίνεται. Εί δὲ τοῦτο άληθὲς "σπερ οὖν ἐστιν άληθές, δυσωπείσθω πάλιν ό θεομάγος 'Αρειανός. 'Ανάγκη γάρ δμοιον είναι κατά πάντα λόγον τε καὶ τρόπον. αύτου τον γαρακτήρα της ούσίας αύτου, ένα μή Ετερόν τι παρ' όπερ έστιν ο Πατήρ ύπολαμδάνηται έν Υίφ διαλάμπων άπαραποιήτως · καί εί άγαπα τδ έν Υίφ γνωρίζεσθαι, xal έν αὐτῷ διαφαίνεσθαι, πάντως δήπου και όμοούσιον, και της ενούσης αὐτῷ. δόξης οίδεν δντα κατ' ούδεν δλως γείρονα · ού γάρ. αν ηθέλησεν εν ελάττοσιν είναι πιστεύεσθαι, παρ' όπερ έστι κατά φύσιν αὐτός. Έπειδή δὲ τοῦτο και άγαπα και βεδούληται, πώς ούκ ανάγκη λοιπου δμοιον είναι κατά πάντα τρόπον δμολογείν τῷ Πατρί τον Υίον, ένα τις δι' αύτου γινώσχη και τον γεννήτορα, χαθάπερ ήδη προειρήκαμεν, από τῆς εἰχόνος έπι εδ άρχέτυπον άναδαίνων, όρθως άχατηγόρητον. έχειν δύναται την έπι την άγιαν Τριάδα διάληψεν.

⁹⁴ Joan. xvii, 6. 97 Psal. cxxxviii, 6. 94 Joan. xiv, 6. 99 Hebr. 1, 3.

Οδτω μέν οδν ό γινώσχων τον Υίον, οίδε τον Πατέρα. A neque eum pro filio Joseph revera habendum, qui Τουδαίους ὁ Κύριος, καί τινα τέχνην ετέραν παραπλέχει τῷ λόγφ · σαφώς γὰρ εἰπών, « Οδτε ἐμὲ οίδατε, ούτε τὸν Πατέρα μου, > τὸν τῶν Ἰουδαίων τή σαρχί Λόγος, τίς δὲ ὁ τούτου κατά φύσιν Πατήρ.

Κατανόει δὲ δπως μετά τοῦ λέγειν τὰ ἀληθη πρὸς pater duntaxat assumptus sit certo consilio, verum potius ad disquirendum quodnam sit Verbuns in carne, et quisnam sit ejus per naturam Pater.

ύπεξέλχει νουν είς το μή μόνα περί αυτου φρονείν τα ανθρώπινα, μήτε μην οίεσθαι χατά αλήθειαν υίον αὐτὸν είναι τοῦ Ἰωσήφ, παραληφθέντος οἰχονομικώς, ζητείν δὲ μάλλον καὶ περισκέπτεσθαι, τίς μὲν ὁ ἐν

KEGAA. I'.

"Οτι οὐ τῆς 'Ιουδαίων Ισχύος ἔργον ῆν τὸ ἐπὶ σταυρῷ πάθος, οὐδὲ ἐπ τῆς τινων πλεονεξίας ἀπέθανεν ὁ Κριστὸς, ἀλλ' αὐτὸς ἐκὼν ὑπὲρ ἡμῶν τοῦτο πέπονθεν, ἴνα πάντας διασώση.

Ταύτα τὰ ρήματα ελάλησεν έν τῷ γαζοφυλακίψ διδάσχων έν τῷ lepῷ, καὶ οὐδείς ἐπίασεν αὐτόν, δτι ούπω έλήλυθεν ή ώρα αὐτοῦ.

'Απολογείται χρησίμως ύπερ του σωτηρίου πάθους ¿ σορώτατος εὐαγγελιστής, καὶ τὸν ἐπὶ τῷ σταυρῷ γεγονότα θάνατον οὐκ ἐξ ἀνθρωπίνης ἀνάγκης. ήγουν έξ έτέρας πλεονεξίας άδουλήτως επιδειχνύει τον θάνακον τον Τησούν παθόντα, ξαυτόν δε μάλλον ύπερ ημών καθάπερ άμωμον θύμα τῷ Θεῷ καὶ Πατρί διά την ενούσαν αύτῷ περί ήμᾶς άγάπην Ιερουργήσαντα. Έπειδή γάρ έδει παθείν, ούτω μελλούσης άνατραπέσθαι της έπεισάκτου φθοράς, και της άμαρτίας, καὶ τοῦ θανάτου, δέδωκεν άντίλυτρον ἐαυτὸν ὑπὲρ της απάντων ζωής. Ποίος ούν άρα λόγος εν τοίς προκειμένοις τῷ σωτηρίφ συναγορεύων πάθει, τίς δὲ ό σχοπός των εν τούτω θεωρημάτων ώδίνειν το χρήσιμον, άχουε πάλιν. Ταυτα γάρ, φησίν, ἐχάλει τά πόλιν τινά των περιοιχίδων, άλλ' ούδε είς πόλιν, ή είς χώμην τῆς Ἰουδαίας ἀσημοτέραν παρ' αύτό γάρ είστηκει το γαζοφυλάκιον, τουτ' Εστιν είς αυτού του ναού το μεσαίτατον εν αυτώ τῷ ἱερῷ τους περί τῶν τοιούτων εποιείτο λόγους. 'Αλλά καίτοι σφόδρα διαπριόμενοι και λελυπηκότες έκτόπως έπι τοίς παρ' αύτου λεγομένοις οἱ Φαρισαΐοι, οὐχ ἐπίασαν αὐτὸν, εξον εύκολως τότε δή τουτο μάλιστα δράν αύτοις. ήν γάρ, ώς έφην, άρχύων έντός. Τί ούν άρα το πεπεικός, και ούχ εκόντας ηρεμείν, τούς θηρίων άτιθάσοων άγριαίνοντας δίκην; τί το άνακόψαν την έχείνων δργήν; χατεγοητεύθη δε όπως ή μιαιφόνος ών Φαρισαίων χαρδία; Ούπω, φησίν, έληλύθει ή ώρα αύτου, τουτ' έστιν ούπω παρήν ο του θανάτου Σωτήρι Χριστώ, άλλ' οδδέ κατά τάς Έλλήνων ψευδομυθίας εξ είμαρμένης επιβριπτούμενος, ήγουν από της ώρας κατά τον παρ' έκείνοις ληρούντα λόγον, ώρισμένος δε μάλλον παρ' αὐτοῦ κατά συναίνεσιν τοῦ ου και Πατρός. Θεός γάρ υπάρχων τη φύσει άληθινός, και του πρέποντος άμαρτείν ούχ είδως, εύ δή και λίαν έξεπίστατο πόσον μέν έδει τοίς έπι της γής συνδιαιτάσθαι χρόνον μετά σαρχός, πότε δέ αύθις είναι πρός ούρανον, τῷ τῆς ίδίας σαρχός θανάτψ χαθελόντα τον θάνατον. ότι γάρ ούκ έκ τῆς τινων πλεονεξίας ὁ θάνατος ἐπενήνεχται τῆ κατὰ φύσιν ζωῆ, δῆλον μέν δήπου οίμαι πάσιν είναι τοίς σοφοίς. Πώς γάρ

CAP. III.

Quod Christus nec Judæorum robore, nec aliorum ulla vi ac necessitate adactus mortem in cruce pas-sus eit, sed ipse ultro pro nobis eam pertulerit, ut omnes servaret.

VIII, 20. Hee verba locutus est Jesus in gazophylacio, docens in templo: el nemo apprehendit eum, quia R necdum veneral hora ejus.

Utilem instituit apologiam sapientissimus evangelista pro Servatoris passione, ut ostendat Jesum mortem non subiisse hominum coactu aut ulla vi, nulla sua voluntate aut consilio, sed potius ipsum se pro nobis insita erga nos charitate tanquam inculpatam hostiam Deo et Patri immolasse. Na quia oportebat pati, ut sic invecta corruptio, 497 et peccatum, et mors abolerentur, pro or nium vita sese in redemptionis pretium dedit. Quænam ergo ratio in verbis propositis Servatoris passioni suffragetur, et quis scopus sit utilitatis ex hac doctrina pariendæ, rursus audito. Hæc enim, inquit, verba locutus est Christus, non extra Jerusalem, neque in aliquo e circumjacentibus oppido, ρήματα Χριστός οὐκ ἔξω τῆς Ἱερουσαλήμ, οὐδὲ εἰς C neque in ignobili Judææ vico, sed in gazophylacio, hoc est in ipso templi quasi meditullio, in ipso templo de his verba faciebat. Verum tametsi Pharisæi ob ca quæ dicebat valde urerentur et fremerent, non tamen eum comprehenderunt, quanvis id facillime possent agere : erat enim, uti dixi, intra eorum retia deductus. Quidnam est igitur quod eos induxit vel invitos quiescere, qui more belluarum immanium efferati erant? quid eorum furorem compressit, aut quomodo crudelis ille Phariszorum sedatus est animus? Necdum, inquit, venerat bora ejus, boc est, nondum aderat tempus. mortis, non quidem Servatori ab alio quodam præfinitum, neque juxta mendaces Græcos a fato, hoc est ab hora, ut nugantur, appulsum, sed ab χαιρός, οὐ παρ' ἐτέρου τινός ἥν ώρισμένος ὁ ἐπὶ τῷ D jpsomet præstitutum per consensum Dei Patris. Nam cum ipse verus Deus esset natura sua, et quid deceret minime ignoraret, sciebat optime quanto temporis spatio in terris immorandum esset cum carne, quando vero rursus eundum in cœlum per propriæ carnis mortem, morte domita : nec enim cujusquam vi aut coactu vitæ secundum naturam mortem illatam esse cuilibet cordato manifestum est. Quo pacto enim vitam naturalem mortis vincula superarint, ipse quoque alicubi Dominus testatur, dicens : « Nemo tollit animam meam » me, ego pono eam a meipso: potestatem habeo ponendi eam et rursus potestatem habeo mit-

tendi eam 1. > Si enim necessitate quadam pre- Α αν ύπερίσγυσε τῆς κατά φύσιν ζωῆς τὰ τοῦ θανάτο, finitum est tempus ab alio, quo ipsum utique pati mortem oportebat, quomodo in ejus potestate situm esse comperiemus ponendi animam suam? Captus enim fuisset, etiam invitus, siquidem pati non erat in ejus potestate. Sin autem eam ponit a seipso, pati ergo non in potestate alterius, sed in ejus tantummodo voluntate positum videbimus. Tunc enim se Judæorum furori permisit quo vellent abducendum', cum jam tempus morti conveniens adesse sensit. Ne supercilium 498 ergo tollat Pharisæus arrogans, nec præ multa vecordia dicat : Si Deus secundum suam naturam Christus erat, quomodo retia mea non evasit? quomodo manus meas non declinavit? Audiet enim vicissim ab iis qui ipsum diligunt : Non tantum valuere tua retia : nec enim difficile erat cunctipotenti Deo illa perrumpere, et impietatis tum plagas evadere; sed orbi salutaris erat passio, illa mortis erat resolutio, peccati et corruptionis eversionem veneranda crux habebat. Hæc cum agnosceret ut Deus, impiis orum se subjecit facinoribus. Quid enim prohibuit, quæso, quominus tunc in eum invaderes, cum in docentem apud gazophylacium dentibus infrenderes, et, si tuæ potestatis erat Christum capere, quidni tunc eum in vincula conjecisti? Atqui impotenti animo ad cædem serebaris, cæterum nihil aperte facere audebas. Nondum enim pati volebat, nec tuæ vecordiæ quasi freno cedere. Hæc Judæorum petulantiæ quispiam opponens, eorum fastum C insolentem coercebit. Et quidem jure miraberis sanctum evangelistam ostendentem opportune et clare dicentem Servatorem hæc in templo docuisse apud gazophylacium, neminem tamen ipsum apprebendisse. Addit quippe veluti testimonium Christi verbis quæ locutus est ad Judæos, cum ad comprehendendum eum venissent : « Tanquam ad latronem existis cum gladiis et fustibus ut comprehenderetis me. Quotidie sedebam in templo docens, et non comprehendistis me 1. > Neque vero cordatus ullus dixerit eum incusare Judæos, quod non ei patiendi tempus accelerassent, neque quod convenienti tempore præterito tardi quodammodo ad cædem procedebant, sed potius revincere eorum insaniam, qui putassent se invitum illum supera- D turos, et yi capturos. Sedebam enim in templo docens, et non vinxistis me : non enim volebam, neque in præsentia etiam potuissetis hoc facere, nisi me vestris manibus sponte objecissem. Itaque non vi et potestate Judæorum fiebat quod Dominus neci traderetur, tantum impiæ illorum audaciæ conatus erat assignandus, cæterum ipsi Servatori Christo mera voluntas patiendi, ut omnes eriperet morti, 499 et redemptos proprio sanguine Deo et Patri suo repræsentaret. Deus enim erat, sicuti Paulus ait , in Christo, mundum reconcilians sibi ipsi, et eos qui a sua amicitia exciderant, deleta

δεσμά, και αύτος δέ που διαμαρτύρεται λέγων δ Κύριος · • Ούδεις αίρει την ψυχήν μου άπ' έμου, έγω τίθημι αύτην άπ' έμαυτου. έξουσίαν έχω θείναι αύτην, και πάλιν έξουσίαν έχω βαλείν αύτην. > Εί μέν γάρ ὡς ἐξ ἀνάγκης ὑρίζετο παρ' ἐτέρου τενὸς ὁ χαιρός, χαθ' δν έδει πάντως αὐτὸν ὑπομείναι τὸν θάνατον, πῶς ἐν ἐξουσία κείμενον εὐρήσομεν τῆ παρ' αύτου το θείναι ψυχήν; Έλήφθη γάρ αν και ούχ έχόντως, είπερ ήν ούχ έν έαυτῷ τὸ παθείν. Εί δὲ τίθησιν αὐτὴν ἀφ' ἐαυτοῦ, τὸ ἄρα παθείν οὐκ ἐν δυνάμει τη έτέρου τινός, άλλ' εν βουλήσει μόνη τη αύτου θεωρήσομεν. Τότε γάρ ταϊς των Ίουδαίων άπονοίαις διεξάγεσθαι πρός το έχείνοις δοχούν συγχεχώρηχεν, ότε δὲ σύνιστε ήδη παρόντα τὸν πρέποντα τῷ θανάτῳ καιρόν. Μἡ μέγα φρονείτω τοιγαρούν ἐπὶ τοίς έαυτου τολμήμασιν ὁ άλαζων Φαρισαίος, μηδέ λεγέτω φυσώμενος έχ πολλής άδουλίας • Εί Θεός κατά φύσιν ὑπῆρχεν ὁ Χριστὸς, πῶς οὸ γέγονεν ἔξω βρόχων των έμων; πως οὐ διέδρα χείρας τὰς ἐμάς; Ανταχούσεται γάρ παρά των άγαπώντων αύτόν. Ούχ ο σός ούτως ίσχυσε βρόχος. Το γάρ ούδεν χαλεπόν τῷ πάντων χρατούντι Θεῷ τὴν σὴν συνθραύσαι παγίδα, και το της σης δυσσεδείας ύπεκδυναι δίκτυον. άλλ' ήν το παθείν τῷ χόσμφ σωτήριον, λῦσις ήν θανάτου τὸ πάθος, άμαρτίας καὶ φθοράς καταστροφήν ό μέγας είχε σταυρός. Ταῦτα γινώσκων ώς Θεός, αὐτοίς έαυτον ὑπέθηχεν ἀνοσίοις τολμήμασι. Τί γάρ, εἰπέ μοι, διεχώλυε περιπλέχεσθαι τότε μάλλον αὐτῷ, έτε παρ' αύτό τὸ γαζοφυλάκιον διδάσποντι τοὺς όδόν τας επέτριζες · και εί της σης δυνάμεως έργον ήν +δ κινήσαι Χριστόν, τί μη δέσμιον εποιήσω τότε; 'Αλλ είστηκεις θυμφ μέν άκράτφ πρός μιαιφονίαν, έκκεκαλυμμένως δὲ πράττων τῶν δοκούντων οὐδέν. Ούπω γάρ ήθελε παθείν ὁ ταίς σαίς ἀπονοίαις τῶν άρρηπτων ώσπερ χαλινών πεισθείς. Ταύτα μέν άν τις είχότως καί ταις των Ιουδαίων γλωσσαλγίαις άντιτιθείς δυσωπήσει καὶ ούχ ἐκόντας [εἰς ὁμίοις] ἡκιστα γρην απαλαζονεύεσθαι. 'Αποθαυμάσαι δὲ ἄν τις, καὶ μάλα είχότως, τον άγιον εύαγγελιστήν έπισημηνάμενον εύχαίρως, και είρηχότα σαφώς, ότι ταύτα εδίδασχεν εν τῷ Ιερῷ παρά τὸ γαζοφυλάχιον δ Σωτήρ, και ούδεις επίασεν αύτόν. Έπεμαρτύρει γάρ ώσπερ τοίς παρ' αὐτοῦ ρήμασιν, ἄπερ ἔφη πρὸς Ίουδαίους ότε συλληψόμενοι παρήσαν αὐτόν · «"Ωσπερ έπὶ ληστήν έξήλθετε μετά μαγαιρών καὶ ξύλων συλλαδείν με. Καθ' ήμέραν έχαθεζόμην εν τῷ ἱερῷ διδάσχων, καὶ ούκ εκρατήσατέ με · › Καὶ ού δήπου φήσειεν άν τις τὰ εἰχότα φρονών, ὡς ἐπητιάτο τοὺς Ιουδαίους ότι μη πρόωρον αὐτῷ τὸ πάθος ἐπηγαγον, άλλ' οὐδὲ ὅτι τὸν δέοντα παρελάσαντες χρόνον, βραδεῖς ωσπερ εδάδιζον επί το χρήναι μιαιφονείν · ελέγχει δὲ μάλλον αὐτούς, ὡς οἰηθέντας ἀσυνέτως, καὶ οὐχ έχόντος αύτου περιέσεσθαί ποτε, και βιασαμένους έλειν δύνασθαι τον ούδεν είδότα παθείν, εί μη βούλοιτο. Έχαθεζόμην γάρ διδάσχων έν τῷ ἱερῷ, καὶ ούχ έχρατήσατέ με · ού γάρ ήδουλόμην τότε, άλλ'

ούδ' αν είς το παρον Ισχύσατε τοῦτο δράν, εί μη ταίς A peccatorum memoria, ad id quod erant initio revoδμετέραις χερσίν έθελοντής ύπενήνεγμαι. Ούχοῦν διὰ

φιλίας έκπεπτωκός άνακομίζων άμνησικάκως είς όπερ ήν εν άρχή.

Είπεν ούν πάλιν αὐτοῖς 'Εγώ ὑπάγω, καὶ ζητήσετέ με, καί έν τῆ άμαρτία ύμων άποθα-

Οτι γρή παρόντης ἐπιδράττεσθαι τοῦ χαιροῦ χαθ' δνπερ δύναιτό τις έαυτον ώφελείν, εν τούτοις εύ μάλα διαγορεύει Χριστός. Το γάρ ύστερίζειν έν άγαθοίς, και ύστεροδουλείν είς το χρήσιμον, δνησιν μέν έχον ούδεμίαν όραται, θρήνον δὲ μάλλον τὸν ταῖς φαθυμίαις πρέποντα προξενείν. Χρηστός τοιγαρούν ύπάρχων ὁ Κύριος ήμων καὶ ἐπιεικής, καθὰ γέγραπται, και άτιμαζόντων άνέχεται, και προσωφελεί τοὺς ὑδρίζοντας (1).......... άπειλεί δέ χρησίμως την έξ αὐτῶν άπανάστασιν, καὶ τὸ, ὑπάτω, φησίν ἐναργῶς, ἴνα γοργοτέραν αὐτοῖς έμφυτεύση διάνοιαν, και λογιζομένους ότι χρή παρόντα τὸν λυτρωτήν ἄπρακτον οὐκ ἐἄν, παρελαύνειν αύτους άκονήση πρός πίστιν, έτοιμοτέρους τε ήδη πρός εύπείθειαν έργάσηται. Έπιδοήσας δὲ τὸ, θπάγω, και ἀπειλήσας την έκ παντός τοῦ έθνους άποδρομήν, παρέζευξεν οίχονομικώς καλ την έντεύθεν σύτοις εσομένην ζημίαν. Έντεθνήξεσθε γάρ ταις έαυτων άμαρτίαις, φησί, και λόγον άληθη την του πράγματος φύσιν είσχομίζουσαν θεωρήσωμεν. Οι γάρ c justificaret , quomodo non in suis peccatis moόλως οὐ παραδεξάμενοι τὸν ὡς ἡμᾶς ἀφιγμένον ἐξ ούρανων, ίνα πάντας διχαιώση διά της πίστεως, πώς ούχ εν ταζς έαυτων άμαρτίαις άναμφιλόγως τεθνήξονται · καὶ τὸν καθαίρειν ήκοντα μή προσηκάμενοι, πῶς οὐ διηνεχή τὸν ἐχ τῆς ἐαυτῶν δυσσεδείας ἔξουσι μολυσμόν; Τό δὲ τεθνάναι μή λελυτρωμένον, άλλ' Ετι τῷ τῆς ἀμαρτίας χαταχθησόμενον βάρει, ὅποι παραπέμψει την του άνθρώπου ψυχην, τίνι των δντων άμφίδολον; "Αδης γάρ, οίμαι, τον τοιούτον ό βαθύς ξκδέξεται, καλ έν σκότει διατελέσει μακρώ, άλλά καλ πύρ οίχήσει, χαὶ φλόγας, ἐχείνοις εἰχότως ἐναριθμούμενος, περί ων είρηταί που διά τής του προφήτου φωνής · ('Ο σχώληξ αὐτῶν οὐ τελευτήσει, χαὶ τὸ πύρ αύτων ού σδεσθήσεται, καλ Εσονται είς δρασιν πάση σαρχί. > "Ον ίνα την πείραν άποχερδάνωσιν, 1) είς ταχείαν αύτούς ἀποστροφήν τῆς συνήθους ἀπειθίας πολυτρόπως έχάλει Χριστός, ούχ άπλως ώς άποδραμείται και άποφοιτήσει λέγων, άλλά και όσην έντεύθεν ὑπομένουσι συμφοράν ἀναγκαίως προτιθείς. « Αποθανείσθε γάρ, φησίν, έν ταϊς άμαρτίαις ύμων. » Έπειδή δὲ δια μέσου τέθεικεν, ὅτι καὶ Ζητήσετέ με, ζητούντας δὲ τέως αὐτὸν Ἰουδαίους οὐχ εὐρίσχομεν, ήξομεν εύλόγως έπι τοιαύτην τινά διάνοιαν . δεί γάρ

πάντων Εξεστιν ίδειν, ώς οὐ τῆς Ἰουδαίων Ισχύος έργον ῆν τῷ θανάτιο περιδαλείν τον Κύριον, άλλά τοῖς μέν έχείνων άνοσίοις τολμήμασιν έπιγράψαιτο άν το έγχείρημα · τῷ δὲ Σωτῆρι Χριστῷ τὸ ὑπὲρ πάντων έθελήσαι παθείν, ίνα πάντας εξέληται, και άγοράσας αίματι τῷ ίδίω παραστήση τῷ Θεῷ και Πατρί. Θεὸς γάρ ήν, κατά την του Παύλου φωνήν, εν Χριστῷ κόσμον καταλλάσσων έαυτῷ, καὶ τὸ τῆς εἰς αὐτὸν

VIII, 21. Dixit ergo iterum eis Jesus : Ego vado. el quærelis me, et in peccato vestro moriemini.

Tempus arripiendum esse quo seipsum juvare quis possit, Christus hic cumprimis edocet. Virtutes enim retro abjicere et bene agendi sera consilia capere, nullius utilitatis esse comperitur, sed luctum potius segnitiei convenientem parere. Bonus ergo et mansuetissimus cum sit noster Dominus, uti scriptum 4, contumelias perfert, sed et ipsos etiam utilitatibus cumulat, a quibus injuriam accipit. Commode autem interminatur ab eis discessurum, et illud vado, inquit, plane ut eis acriorem imprimat sensum, et apud se perpendentes, non sinendum esse abire infecta re liberatorem, exstimulet ad fidem, et ad obsequium reddat tandem paratiores. Vociferatus autem illud, vado, et interminatus abitionem ex omni gente, adjunxit egregio ordine et futurum illıs inde damnum. Peccatis enim vestris immoriemini, inquit. Cujus veritatem ex ipsa rei natura contemplemur. Qui enim non susceperint eum qui de cœlis ad nos venit ut omnes per fidem rientur : et qui eum qui purgare potest non admiserint, quomodo non perpetuam habituri sunt impietatis labem in seipsis? Quod autem moriatur is qui liberatus non fuerit, sed qui porro peccati onere degravandus sit, quonam detrudet hominis animam, nemini dubium esse potest. Infernus enim, ut opinor, eum profundus excipiet, et in perpetuis tenebris versabitur, adeoque in igne et flammis versabitur quicunque inter eos numeratus fuerit, de quibus alicubi prophetæ voce dictum est : « Vermis eorum non morietur, et ignis eorum non exstinguetur, et erunt in visionem omni carni . . Quod discrimen ne adirent, eos multis modis hortabatur Christus a solita sua incredulitate ut quamprimum discederent, non simpliciter dicens se recessurum atque abiturum, sed et quantum inde accepturi sint damni præponens : 500 . Moriemini enim, inquit, in peccatis vestris. Duia vero addit, Quæretis me, nec tamen comperimus demum Judæos illum quærere, istiusmodi quiddam in animum inducemus: veracem quippe necesse est esse Christum. Si enim cum adhuc sint in corporibus, et carnis voluptatibus delusi, præ

^{*}Joel 11, 13. * Galat. 11, 16. * Isa. Lxvi, 24.

⁽¹⁾ Cardinalis Angelo Mai tom. III Bibliothecæ novæ Patrum, p. 132, monet lacunas quæ in editione Auberti punctis denotantur, ut infra p. 522 et alias (seu veræ sint seu fictitiæ),Vaticanæ catenæ opc ex-

plere sibi non licuisse; imo eam quæ hic exstat imaginariam prorsus esse. Etenim in codice Vat. I. 8 B recte continua scribitur oratio, και προσωφελ τούς ύδρίζοντας άπειλεί δε χρησίμως, είε. Εριτ.

inferos delapsi, et in loca pœnarum infelices amandati, inque malis ipsis deprebensi, tunc certe, tunc vel inviti quærent. « Ibi enim fletus, inquit, et stridor dentium 7; > unoquoque corum,ut par est, suam olim bonorum incuriam et negligentiam deplorante, et propemodum illud e libro Proverbiorum dicente: « Non audivi vocem docentis et erudientis me . » Quocirca ut Paulus ait : « Timeamus ne forte relicta pollicitatione introeundi in requiem ejus, existimetur aliquis ex vobis deesse . . Currere enim oportet ut comprehendamus, nec exasperandus qui nos e servitute eripit, non offendendus incredulitate, sed suscipienda potius et supinis quodammodo manibus arripienda gratia.

ύπτίαις ώσπερ χεροίν άρπάζειν την χάριν.

VIII, 21. Et quo ego vado, non potestis venire. Non solum in peccatis suis eos morituros ait, sed ctiam regno bonorum exclusum iri, nec ad cœlestia domicilia conscensuros clare prædicat: nam qui e cœlo missum non acceperint, quomodo sequi possent vadentem in cœlum? Duplex ergo refractariis pona est, nec simplex illius ratio. Quemadmodum enim ægrotantibus contingit ut et morbo plurimum divexentur, et sanitatis bonis ac commodis priventur : sic opinor eos qui ad inferos detrusi fuerint, parem delictis prenam subituros, et castigationis calamitatem passuros, et spem ac fruitionem bonorum amissuros. Optime igitur ait Dominus noster Jesus Christus, non modo futurum uti moriantur in suis peccatis, sed ut nec in cœlum ascendant. ex his angustiis, undique servans quod periit, et quod confractum alligans, et quod contritum erigens "; hæc enim sunt boni pastoris, et qui animam suam dat 501 pro salute ovium 41; suis quidem statim discipulis promisit dicens : « Ibo et parabo vobis locum, et iterum veniam, et accipiam vos mecum 18, a ipsum ostendit pervium fore sanctis cœlum, et cum superna domicilia parata esse docet diligentibus se 13, tum incredulis necessario dicit : « Quo ego vado, non potestis venire 46. > Quis enim, quæso, sanctissimum Christum sequatur, qui nolit purificari per fidem? aut quo pacto demum inquinatus, quique sordes ex vitiis suis contractas nondum eluit, cum hominum amante Domino versabitur? (Quæ societas luci ad tenebras?) juxta Pauli vocem 15. Sanctos enim esse puto qui sanctissimo Deo dicere student : « Conglutinata est anima mea post te.14. . Hunc sensum isti quoque loco non inepte quadrare autumo. Quod si variis modis expendendus sit, et de his aliquid insuper dicendum, id facere quoque non gravabor. « Quo ego vado, vos non potestis venire. > Deus cum sim verus, a nullo absum, sed cuncta impleo, et cum

multo stupore liberatorem non quærunt, tamen ad A αληθεύειν αὐτόν. Εί γαρ καὶ νῦν δντες εν σώμασι, καί ταίς της σαρκός ήδοναίς έτι διαπαιζόμενοι, διά πολλήν άγαν άναισθησίαν ού ζητούσι του λυτρωτήν. άλλ' είς άδου πεσόντες οἱ δείλαιοι, καὶ τοῖς τῶν κολαστηρίων όμιλήσαντες τόποις, όταν εν αὐτοῖς γένωνrai role xaxole, rots oh, rots xal our exource (not) σουσιν. ε Έχει γάρ έστι, φησίν, ό κλαυθμός, και ό βρυγμός των δδόντων, , έκάστου, κατά το είνος, των έχει γεγονότων την έπ' άγαθοίς βαθυμίαν άνοιμώζοντος, καλ μονονουχί τὰ ἐν βίδλφ τῆ τῶν Παροιμιῶν λέγοντος. • Ούχ ήχουον φωνής παιδεύοντός με χαι διδάσχοντός με. > Ούχοῦν ὡς ὁ Παῦλός φησι, «Φοδηθώμεν ούν μή ποτε καταλειπομένης επαγγελίας είσελθείν είς την κατάπαυσιν αύτου, δοκή τις εξ ύμων ύστερηχέναι. > Χρή γάρ τρέχειν, ίνα χαταλάδωμεν και τον έκ δουλείας όμας έξελκοντα της πικράς, μη ταις άπειθίαις ύδρίζειν, προσίεσθαι δε μ.Ιλλον, και

Καὶ όπου ἐγὼ ὑπάγω, ὑμεῖς οὐ δύνασθε ἐλθεῖν· Ού μόνον έν ταζς έαυτων άμαρτίαις τεθνήξονται, φησίν, άλλ' ότι και των της βασιλείας άγαθων έξω μενούσι πρός τάς άνω μονάς ούχ άναδαίνοντες, διαγλέγγει ααόρις. οι λφό τον απορεν έχοντα τη παδαδεξάμενοι, πως αν και δύναιντο κατακολουθείν τῷ. πρός τὰ ἄνω βαδίζοντι; Διπλή τις ούν ἄρα ἐστὶ τοῖς άπειθούσιν ή κόλασις, και ούκ έν άπλοις τισι τῆς ζημίας ό λόγος. "Ονπερ γάρ τρόπον τοίς άρρωστία περιπεσούσι σωματική, τληπαθείν άνάγκη λοιπόν, καλ τά δεινά του πάθους υποφέρειν άλγήματα, και πρός τούτφ και των της όγειας στερείσθαι καλών · ούτως οίμαι, και ούχ έτέρως, τούς έληλακότας είς άδου, και δίκην έχει πραττομένους ταις άμαρτίαις ισόμετρον, και την έκ της κολάσεως ύπομένειν συμφοράν, και Quasi enim duplici fune alligatos studet expedire C τῆς τῶν ἀγίων ἐλπίδος ζημιούσθαι τἡν ἀπόλαυσιν. "Αριστα τοίνυν ό Κύριος ήμων Ίησους Χριστός, ούχ ότι ταίς έπυτων άμαρτίαις έναποθανούνται μόνον, άλλ' ότι και πρός τάς άνω μονάς ούκ άναθήσονταί φησι· διπλφ γάρ ώσπερ αύτούς καταδήσας σχοινίψ, της ενούσης δυσδουλίας εξέλχειν επείγεται, πανταχόθεν άνασώζων το άπολωλός, και καταδεσμών το συντετριμμένον, και άνορθών το κατερραγμένον (ταύτα γάρ ήν ποιμένος άγαθού, και την ψυχήν ύπερ της των προδάτων σωτηρίας άντιδιδόντος), έταίμως τοίς μέν αύτου μαθηταίς έπηγγείλατο λέγων. « Πορεύσομαι, καλ έτοιμάσω τόπον όμεν, καλ πάλιν ήξω, καὶ παραλήφομαι όμᾶς μετ' ἐμαυτοῦ, › βάσιμου Εσεσθαι δείχνυσιν αύτον τοίς άγίοις τον ούρανον, καλ τάς άνω μονάς ηὐτρεπίσθαι διδάσχων τοίς άγαπωσιν. αὐτόν· τοίς γε μήν ἀπειθείν έλομένοις αὐτῷ, διχαίως τε καὶ ἀναγκαίως φησίν, ὅτι « "Οπου έγω ὑπάγω, ύμεζο ού δύνασθε έλθεζν. > Τίς γάρ αν δλως άχολουθήσαι ποτέ τῷ παναγίῳ Χριστῷ, ντὸν διὰ πίστεως οὐκ άγαπήσας χαθαρισμόν; ή χατά τίνα τρόπον ό μεμολυσμένος έτι, καὶ τὸν ἐχ τῶν ἐδίων παθῶν οὐκ ἀποτριφάμενος ρύπον, συνέσται τῷ φιλανθρώπι Δεσπότη; ε Τίς κοινωνία φωτί πρός σκότος, , κατά την τού Παύλου φωνήν; Οίμαι γάρ άγίους είναι δείν τους τοι

[&]quot; Matth. viii, 12. Prov. v. 13. Hebr. iv, 1. Ezech. xxxiv, 4. Il Joan. x, 15. Dan. xiv, 2. Il Cor. ii, 9. Dan. viii, 21. Il Cor. vi, 14. Psal. Lxii, 9.

παναγίω θεις λέγειν εθέλοντας · « Έχολλήθη ή ψυχή A in omnibus sim, coelum tamen potissimum habito, μου δπίσω σου. > Ταύτην ο μαι την διάνοιαν ούκ άχόμψως και νύν έφηρμόσθαι τῷ προκειμένω όητώ. Εί δὲ γρή περινοστούντας αὐτό διαφόρως ἐπαθρήσαι, και είπειν έπι τούτοις έτερον τι πάλιν, και τούτο ποιείν ούχ όχνήσομεν. « Όπου έγω ύπάγω, ύμεζς ού δύνασθε έλθεζν. > Θεός ὑπάρχων άληθινός, ἀφέστηκα μέν ούδενός, πληρώ δὲ τὰ πάντα, καὶ τοῖς πάσι συνών, οίχω μάλιστα τον ούρανον, ήδιστα τοίς άγίοις ένδιαιτώμενος πνεύμασιν. 'Αλλ' έπείπερ είμι και φιλάνθρωπος των όλων γενεσιουργός, ού φορητήν ήγησάμην των έμαυτου ποιημάτων την ζημίαν, ιδών είς δλεθρον παντελή κεχωρηκότα τον άνθρωπον. 'Εθεώρουν εξ άμαρτίας πεσόντα πρός θάνατον · άλλ' Εδει χείρα λοιπόν την επίχουρον τῷ χειμένφ προτείνεσθαι. Εδει τφ. καλ πίπτοντι διά Β παντός ἐπαμυναι τρόπου. Είτά πως ήν ἀκόλουθον άνασώσαι το άπολωλος, έδει συνείναι τοίς χινδυνεύουσι τον Ιατρον, έδει παρείναι τοις άποθνήσχουσι την ζωήν, έδει συνδιαιτάσθαι τοίς έν σχότει τό φῶς. 'Αλλ' ήν ούχ έφιχτον, άνθρώπους όντας ύμας την φύσιν, άναπτηναι πρός ούρανον, καὶ συνδιαιτάσθαι τῷ σώζοντι. 'Αφίγμαι τοιγαροῦν αὐτὸς ἐγὼ πρὸς ύμας, ήχουον των άγίων πολλάχις βοώντων • Κλίνον ούρανούς, και κατάδηθι. , Καταδέδηκα τοιγαρούν χαταχλίνας, φησίν, ούρανούς · ού γάρ ήν ύμας ήξειν έχεισε προσδοχάν. 'Αλλ' ώς έτι σύν ύμιν και συνδιατρίδειν άνέχομαι, γοργότερον ἐπιδράξασθε τῆς ζωῆς, καθαρίσθητε διά της πίστεως, έως ότου πάρεστιν δ έλεεζν ἐπ' ἐξουσίας είδως καὶ δυνάμεως. Βαδιούμαι

γάρ, ή και ἐπανήξω πάλιν όπου ύμεζε οὐ δύνασθε ἐλθεῖν, κάν ζητήσητε τῆς σωτηρίας τὸν χορηγόν ἐξ άχαίρου λοιπόν ύστεροδουλίας, ούχ εύρήσετε. Τί τὸ έντεῦθεν, ἐξέστω σχοπείν. 'Αποθανείσθε γὰρ πάντως έν άμαρτίαις, καλ τοίς έαυτῶν πλημμελήμασι καταχθόμενοι, στυγγοί κατοιχήσεσθε λοιπόν εἰς τὸ τοῦ θανάτου δεσμωτήριον, δίκας ἀποτίτοντες έκει τῆς ούτω μακράς ἀπειθίας. 'Αγαθός τοιγαρούν ὑπάρχων καλ σφόδρα φιλάνθρωπος ὁ Σωτήρ, συνελαύνει τῷ φόδω τοὺς Ἰουδαίους τῶν ἐσομένων κακῶν καλ οῦχ έχόντας έπὶ τὸ σώζεσθαι.

Kal Eleyer abroic . Yueic ex rur xaru borb, C VIII, 23. Et dicebat eis: Vos de deorsum estis. ėrò ėx tūr āru siµi.

Πάλιν έρεζ τις τυχόν των φιλομαθεστέραν έχόντων διάνοιαν, και λεπτότερον των θείων θεωρημάτων έπαινείν κατειθισμένων, τί τὸ άναπείσαν τὸν Κύριον ήμων Ίησουν Χριστόν, άρτι τοίς Ίουδαίοις προσφωνουν ια και λέγοντα · « Έγω ὑπάγω, και ζητήσετέ με, , καθάπερ τι των άναγκαίων ἐπενεγκείν · « Υμείς tx two xátw tott, tyè tx two ave elui. . Aoxel μέν γάρ πως οδ σφόδρα τοίς άνω κατακολουθείν τά τοιαύτα, πλην ώδίνει τινά χεχρυμμένην οίχονομίαν. Έπειδή γάρ έστι θεός χρείαν ούχ έχων, ώς αὐτός πού φησιν ὁ θεοπέσιος εὐαγγελιστής Ἰωάννης, ΐνα τις μαρτυρήση περί του άνθρώπου · αύτὸς γάρ έγίνωσχε τί ήν έν τῷ ἀνθρώπῳ. διιχνείται γὰρ μέγρι λών, και κριτικός έστιν ένθυμήσεων και έννοιών καρδίας · ούκ ήγνόησε πάλιν τάς των Ιουδαίων άμαθείς ὑπονοίας, οἱ ἐπείπερ αὐτοίς παχύς τις καὶ άδρανής ενώχισται νούς, τὸ, ὑπάγω, παρὰ τοῦ Σωτῆρος απούσαντες, ψήθησαν ασυνέτως ή ότι φεύξεταί

cum divinis libentissime versans spiritibus. Sed quia sum etiam hominum amans, universi parens ac auctor, creaturarum mearum damnum ferre non potui, cum hominem in extremum exitium præcipitem detrusum animadverterem. Videbam ex peccato in mortem delapsum, sed auxiliatricem manum jacenti porrigere decebat, oportebat lapso omni ratione opitulari. Operæ pretium erat servare perditos, cum perielitantibus versari medicum, mortuis adesse vitam, cum versantibus in tenebris versari lucem. Sed non erat in vestra potestate situm, cum natura sitis homines, ut in cœlum evolaretis, mihique servanti conviveretis. Quocirca ipse ad vos ego veni : sanctos sæpius inclamantes audii : « Inclina cœlos, et descende 17. » Descendi itaque inclinatis cœlis, inquit : nec enim hue vos venturos sperandum erat. Quandiu igitur adhuc sustineo vobiscum esse et versari, capessite mihi ardenter vitam, purgamini per fidem, dum adest is qui potest misereri. Ibo enim, aut certe revertar, quo vos non potestis venire, et licet intempestiva tandem pœnitentia ducti datorem salutis quæratis, non invenietis. Quid porro 502 inde consequatur videre licet. Moriemini enim utique in peccatis, vestrisque onerati criminibus in carcerem mortis tristes detrudemini, tam longæ incredulitatis pœnas ibi daturi. Bonus igitur Servator cum sit ac valde misericors, impendentium malorum metu Judzos etiam nolentes ad salutem compellit.

ego de supernis sum. Quæret hic rursus forsan aliquis, cui subtilior sit ingenii acies, animusque discendi cupidus, quid impulerit Dominum nostrum Jesum Christum ut, cum alloqueretur Judæos ac diceret : « Ego vado, et quæretis me, » veluti necessarium quiddam subjecerit : « Vos de deorsum estis, ego de supernis sum. > Videntur enim hæc non admodum superioribus consentanea esse, verumtamen abstrusam quamdam in se habent rationem. Nam eum Deus sit, nec opus habeat, sicut ipse alicubi divinus ait evangelista Joannes, ut aliquis testimonium perbibeat de homine; ipse enim agnoscebat quid esset in homine, ut qui pertingat usque ad divisionem μερισμού ψυχής και πνεύματος, άρμῶν τε και μυε- D animæ ac spiritus, compagum quoque ac medullarum, et discretor sit cogitationum et intentionum cordis 14; non ignoravit rursus Judzeorum stultas cogitationes, qui crassa et imbecilla mente præditi cum audirent a Servatore illud, vado, inepte putarunt vel relicta Judæa ipsum velle fugere ali-

¹⁷ Psal. CXLIII, 6. 18 Hebr. 1v, 12, 13.

sum et vivo, credite, ne utique mori contingat. Verbum enim illud rado, communiter sumptum etiam boc significat : neque mirum si tam inopes mentis erant Judzei ut tale quidpiam de Christo cogitarent. Nondum enim sciebant eum esse Deum secondum naturam, sed in hoc tantum e terra corpusculum intuentes, hominem putabant esse nobis similem. Ideoque Servator eos increpans aiebat : Vos secundum carnem judicatis 19. > Avocans igitur eos a tam puerili et humi repente conspectu, docet iterum ne hæc existiment tanguam de aliquo ortui et interitui obnoxio, sed de Christo secundum veritatem cœlitus et ex Deo Patre genito. Neque in me quadrat mori aut fugere, inquit; sum enim desursum, hoc est Deus ex Deo: Quod enim est super omnia, Deus est. At vobis hoc magis conveniet : estis enim ex infimo, 503 nempe naturæ morti subditæ, corruptionique et timori subjacentis. Quamobrem nihil tale de me deinceps somnietis, vestræ ipsorum obliti infirmitatis. Neque enim servi Domino pares dignatione sunt, neque ii qui e terra sunt et deorsum, el qui desursum ex Deo et Patre genitus est comparantur. Quod vero, de supernis, generationem Filii ex Deo et Patre significet, perspicuum est recte sentientibus. Localiter enim sumptum illud, desuper, idem sonat quod a cœle, sed nibil in Filio eximium erit supra creaturam inferiorem et Deo subditam, si tantum ad ministerium missi in terra ambulant, et terrena quædam gubernant desuper et e cœlo descendentes. Cujus rei testis ipse Servator nobis est, dicens: 4 Amen, amen dico vobis, videbitis cœlum apertum, et angelos Dei ascendentes et descendentes supra Pilium hominis **. > Cum igitur angeli quoque descendant desursum, boc est de cœlo, cur frustra gloriatur Christus quasi magna re quadam et eximia supra creaturam, quod nimirum veniat desursum? Datur itaque nullo negotio intueri, quis secundum naturam sit unigenitus, et quinam qui ab eo sunt angeli. Quocirca non est necesse vocabulum illud desursum significare nobis e cœlo descendere : sed Filium illuxisse e natura suprema omniaque alia supergressa. Igitur illud vocabulum, de supernis. de solo Unigenito significat id quod ex Deo secundum naturam est, ac non aliud. Inter omnia enim quæ ex Deo esse et exsistere dicuntur, soli Filio t illud præ omnibus eximium, ex ipsa Patris substantia nimirum exsistere, per modum generationis, non ut res creatæ, per modum opificii.

CAP. IV.

Quod secundum naturam suam sit Filius, creaturis nequaquam similis quoad substantia ra-

VIII, 23. Vos de mundo hoc estis,"ego non sum de hoc mundo.

19 Joan. viii, 15. 10 Joan. 1, 51.

quo, vel tale quidpiam intelligere : Quandiu super- Α ποι την Ἰουδαίαν άφεις, ή και ότι τοιουτόν τί φησιν ' Έως ότε περίειμι, και ζώ, πιστεύσατε, μή άρα πως καὶ τεθνάναι συμδή. Τὸ γάρ, ἐπάγω, κοινῶς ἐκληφθέν ύποσημαίνει καί τούτο καί θαυμαστόν οδόξν εί τοιαύταις άδουλίαις Ίουδαΐοι περιπεπτώχασιν, ώς και λογίζεσθαί τι τοιούτον έπι Χριστώ. Θεον γάρ δντα κατά φύσιν ούκ ήδεσαν, μόνον δὲ εἰς τοῦτο τὸ άπο γης όρωντες σώμα, άνθρωπον ένενόουν ένα των καθ' ήμας. Καὶ διά γάρ τοι τούτο καὶ ἐπιπλήττων αύτοις Εφασκεν ό Σωτήρ ι Υμείς κατά την σάρκα χρίνετε. > 'Αφιστάς τοιγαρούν αύτους τῆς ούτω μειραχιώδους και χαμαιπετούς εννοίας, διδάσκει πάλιν, ώς ού περί τινος των έν γενέσει και φθορά διαλογίζονται ταύτα, περί δὲ τοῦ ἄνωθεν καὶ ἐκ Θεοῦ Πατρός γεγεννημένου κατά άλήθειαν. 'Αρμόσει τοιγαρούν ούχ έμοι μάλλον το τεθνάναι, φησί, καί φεύγειν άνωθεν γάρ είμι, τοῦτ' έστι Θεός έχ Θεοῦ. Τὸ γάρ ἄνω πάντων Θεός. Ύμιν δὲ τοῦτο προσέσται πρεπωδέστερον. Κάτωθεν γάρ έστε, τουτ' έστι φύσεως ύποκειμένης τε θανάτω καὶ ύποπιπτούσης φθορά καὶ δειλία. Έπ' έμοι τοιγαρούν μηδέν τοιούτον, φησί, διαλογίζεσθε, την έαυτων άφέντες άσθένειαν. Ού γάρ Ισότιμον τῷ Δεσπότη τὸ δοῦλον, τῷ ἄνωθέν τε καὶ έχ θεού Πατρός γεγεννημένω, το κάτωθεν και άπο της γής. "Οτι δὲ τὸ ἄνωθεν την ἐχ Θεοῦ Πατρὸς Υίου την γέννησιν έπισημαίνει, και λογισμός ήμας άναπείσει σοφός. Τοπικώς μέν γάρ έκληφθέν τό ἄνωθεν, τὸ ἐξ οὐρανοῦ ὅηλοῖ, ἀλλ' οὐδὲν ἐν Υἰῷ τὸ εξαίρετον παρά την κάτω και υποκειμένην τῷ Θεῷ veniat e cœlo, quandoquidem et ex angelis plurimi C ατίσιν, δταν Ερχηται έξ ούρανοῦ μόνον, ἐπεί τοι καὶ άγγελων οι πλείους πρός διακονίαν αποστελλόμενοι κάτω βαδίζουσι διοικούντές τινα των έπὶ τῆς γῆς άνωθεν και εξ ούρανου καταδαίνοντες. Και μάρτυς ήμεν ο Σωτήρ λέγων · « 'Αμήν, άμην λέγω ύμεν, άπάρτι δύεσθε τον οδρανόν άνειργότα, καὶ τοὺς άγγέλους του Θεού αναδαίνοντας και καταδαίνοντας έπι τον Υίον του άνθρώπου. , "Ότε τοίνυν και άγγελοι καταδαίνουσιν άνωθεν έξ ούρανου, τί μάτην έπικομπάζει Χριστός ώς επί μεγάλω τινί και όλω ύπερέχοντι την κτίσεν, τῷ ἄνωθεν ήκειν, φημί; 'Αλλ' ἔστιν άνιδρωτί, και άταλαιπώρω σφόδρα συνιδείν, τίς μέν έστι κατά φύσιν ό Μονογενής, τί δὲ οἱ παρ' αὐτοῦ γεγονότες άγγελοι. Ούκ ούν άναγκαίως δή τούτο τό έξ ούρανου καταδαίνειν το άνωθεν ήμιν σημαίνει, άλλ' ότι της άνωτάτω και ύπερ τά πάντα κειμένης φύσεως εξέλαμψεν ὁ Υίός. Ούχοῦν τὸ άνωθεν, ἐπὶ μόνου του Μονογενούς το έχ Θεού κατά φύσιν καί ούχ έτερον δηλοί. Πάντων γάρ είναι τότε και ύπάρχειν έχ θεου λεγομένων, πρόσεστι τῷ Υἰῷ κατά πάντων έξαίρετον, τὸ έξ αὐτῆς ὑπάρχειν τῆς οὐσίας του Πατρός γεννητώς, και ούχ ώσπερ τὰ ποιήματα δημιουργικώς.

ΚΕΦΑΛ. Δ'.

"Οτι κατά φύσιν έστιν ο Υιδς τῆς πρός τὴν κτίσιν όμοιότητος ἀνφαισμένος παντελώς, όσον εἰς obolac loror.

Υμείς έχ τούτου του πόσμου έστε, έγω ούχ ελαλ έχ του κόσμου τούτου,

Έδειξεν έν τούτοις εδ μάλα καὶ σαφώς, τί μέν αν Α νοοίτο τὸ ἄνω, τί δὲ τὸ κάτω. Ἐπετδή γὰρ δυναμένους συνιέναι μηδέν, είχος δήπου τούς Φαρισαίους σωματικώτερον τοίς είρημένοις προσδαλείν, και τό άνω τε και κάτω τοπικώς έκλαβείν, και είς πολλάς έντεύθεν έννοίας περιπλανάσθαι, χρησίμως ὁ Κύριος ήμων Ίησους ὁ Χριστός του δοχούντος ἐπερβίφθαι περιδλήματος, και άσαφείας άπάσης άπογυμνοί τον λόγον, λευχότερον ώσπερ και είσαυθις αυτοίς παραθείς όπερ είρηκεν αίνιγματωδώς. « Υμείς γάρ, φησίν, έχ τούτου τοῦ χόσμου έστε, » τοῦτ' έστι τοῦ πάτω ε Έγω ούκ είμι έκ τούτου του κόσμου. > ούχουν τουτό έστι το άνω. Υπερτρέγει δε άπαν το έν γενέσει θεός, οὐ τοπικοῖς ὑπερέχων ὑψώμασιν (εδηθες γάρ και άνόητον κομιδή το έν τόπφ νοείν το άσώματον) · άλλά τοις της φύσεως άρφητοις πλεον- Β εχτήμασιν ὑπερανίσχων τὰ γενητά, ταύτης ἐαυτὸν τῆς οὐσίας φησίν ὁ Λόγος, οὐχ ἔργον, ἀλλὰ χαρπὸν και γέννημα. Έπιτήρει γάρ όπως ούχ άλίσκεται λέγων · "Ανωθεν έγω γέγονα και πεποίημαι, μάλλον 82 to, Elul, Iva beign xal over both, xal ou ourny άτδίως Γεννήτορι, "Ον γάρ έστιν ώσπερ και ό Πατήρ" ό δὲ ὢν, καὶ τῷ ὅντι συνὼν ἀἔδίως, κατὰ τίνα τρόπον δή ούχ ήν, ή τῶν ἐτεροδοξούντων λεγέτω μωρία. 'Αλλ' ίσως ήμεν άνταναστήσεται λέγων ό της άληθείας έχθρός. Οὐκ ἀδιακρίτως εξρηκεν ὁ Χριστός ι Οὐκ είμὶ έχ του χόσμου. > προσθείς δὲ τὸ, ἐούτου, δέδειγεν άχριδώς, ότι και έτερός έστι κόσμος ό νοητός άφ' οδπερ είναι δύναται. Ούχοῦν ἐν ποιήμασιν ὁ Υίδς, ὁ οδς, δ ούτος, διαπραγματεύεται λόγος · τετάξεται δὲ C πάντως έν τοί; γενητήν έχουσι την φύσιν ό Δημιουργός, άγγελικόν δὲ ίσως καὶ δουλοπρεπές τὸ άξίωμα περιθήσων της δυσφημίας έγκλημα των έαυτων άπηλλάχθαι νομίζεις. "Η γάρ ούχ οίσθα πάλιν, ότι χάν την άνωτάτω στάσιν τε καὶ δόρισιν ἀποδώς αὐτώ ήπερ αν νοοίτο παρά τοίς άγιοις άγγελοις, κάν ύπεράνω πάσης 'Αρχής και Έξουσίας, και Θρόνων όμολογείς ὑπάρχειν αὐτὸν, γενητὸν δ' οὖν ὅιω; πιστεύσης, ούδεν ήττον ύδριείς; Λόγος γαρ δλως ούδείς είς άξίαν τῷ Μονογενεί τῆς κατά τῶν άλλων ὑπεροχῆς. έστ' αν όλος νοήται πεποιημένος. Ού γάρ έν τῷ προτετάχθαι τινών έχει την δόξαν, άλλ' έν τῷ μη είναι γενητός, ὑπάρχειν δὲ μάλλον Θεός ἐχ Θεοῦ κατά φύσιν. Σο δε πάλιν ήμιν τον έχ του Θεού πεφηνότα, καὶ διά τοῦτο Θεὸν τοῖς γενητοῖς ἐγκαταριθμεῖς, καὶ μέρος είναι τοῦ χόσμου λογίζη, χαὶ εί μή τούτου τυχόν, άλλ' ούν έτέρου · διοίσει γάρ δλως ούδενός όσον είς τον του πεποιήσθαι λόγον ή νοουμένη των χόσμων διαφορά. Είτα τον τῷ γεννήσαντι συνεδρεύοντα Λόγον, τοίς δορυφόροις και παραστάταις έγκαταλέγων ούκ έρυθριάς; Εί γάρ ούκ άκούεις του μέν Γαδρεήλ λέγοντος πρός του Ζαχαρίαν · Εγώ είμι Γαδριήλ ὁ παρεστηχώς ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ · καὶ άπεστάλην λαλήσαι πρός σέ. ; Ήσαΐου δὲ πάλιν, ότι ε Είδον τον Κύριον Σαδαίοθ καθήμενον έπὶ θρόνου ύψηλου, και έπηρμένου, και Σεραφείμ είστηκεισαν χύκλφ αὐτοῦ. Καὶ τό γε παράδοξον, τὸν Υίὸν ό

Perspicue admodam ostendit hoc loco quidnam sibi velit illud vocabulum sursum, quidve deorsum. Cum enim videret vecordes Pharismos crassius dicta capere, et illa vocabula sursum ac deorsum localiter intelligere, ac in varios proinde errores abripi, utiliter 504 Dominus noster Jesus Christus detracto velamine obscuritatem omnem orationis retegit, planius ea rursus ipsis exponens quæ subobscure protulit. . Vos enim, inquit, ex hoc mundo estis, , hoc est ex infernis : « Ego non sum ex hoc mundo, » id est sum ex supernis. Deus enim omne quod creatum est transcendit, non quidem localibus superans eminentiis et fastigiis : nam stultum est concipere in loco id quod est incorporeum, sed ineffabilibus naturæ prærogativis creata curicta supergrediens, hujus substantiæ Verbum se esse profitetur, non opus, sed fructum et genituram. Observa enim quemadmodum non dixerit : De supernis ego factus, sed potius, Sum, ut ostendat et se ante omnia sæcula æternum cum tuo Patre fuisse. Est enim is qui est sicut et Pater ; qui autem est, et cum Patre ab æterno simul exsistit. quo pacto demum non erat, hæreticorum dicat insania. Sed nobis forsan hostis veritatis objiciet : Non simpliciter dixit Christus: « Non sum ex mundo : » sed addito hoc, utique significavit alium esse mundum, intelligibilem nimirum, ex quo esse potest. Atqui ex tuis verbis conficitur Filium inter creaturas esse collocandum, et Creatorem in rerum factarum numero utique statuendum, eique angelicam forsan ac servilen dignitatem tribuendo piaculo te cariturum existimas. An ignoras enim quod licet eum in summo gradu colloces que sancti angeli putantur esse constituti, licet supra omnem Principatum et Potestatem, atque Thronos eum exsistere fatearis, si factum tamen esse putaveris, nihilo tamen ipsum minus offensurus sis? Nulla enim esse potest pro Unigeniti dignitate eminentiæ ratio, si factus utique censeatur. Gloria quippe ejus non constat in eo quod quibusdam antecellit, sed quod factus non est, ac Deus potius de Deo exsistit secundum naturam. Tu vero nobis rursus eum qui ex Deo effulsit, alque idcirco Deus est, in creaturarum numero statuis, et partem esse mundi somnias, si D non hujus, at saltem alterius : mundorum quippe in eo quod facti sunt nulla potest esse differentia. Deinde Verbum quod Genitori assidet, satellitibus et ministris non pudet ascribere? Nunquid enim audis Gabrielem ad Zachariam dicentem : « Ego sum Gabriel qui asto ante Deum : et missus sum loqui ad te 11.) Isaiam item : « Vidi Dominum Sabaoth sedentem 505 super thronum excelsum et elevatum, et Seraphim stabant in circuitu ejus **. > Et quod mirabile est, Filium propheta vidit, et Dominum Sabaoth ipsum vocavit, et inducit eum regis instar supremis potestatibus stipatum. Quod autem Unigeniti gloriam clare spectaret, testabitur sapiens

do vidit gloriam ejus, et locutus est de eo 10. 1 Ideoque divinus ille Paulus ex eo quod ipse Deo ac Patri assidet, et ex eo qued secundum naturam vocatus est Filius, ad certissimam mysterii comprehensionem veniens, et contemplationis illius notitiam colligens : « Gui enim dixit, inquit, angelorum : Filius meus es tu, » Deus scilicet ac Pater, « Ego hodie genui te "? » Hoc enim vecabulo, genui, natura Deum esse ex Deo Filium significatur. Rursus : « Cui vero dixit unquam angelorum : Sede a dextris meis ** ? » Neque vero cum bæc dicit, Deum et Patrem accusat quasi injustum quid facere solitus sit, aut quasi angelorum naturam dedecoret, cum eam secundo post Filium loco honorare statuerit. Quid enim prohibebit, inquiet forsan aliquis, cum sit justus ac honus Deus ac Pater **, quominus assidere sibi quoque faciat angelerum naturam, siquidem est in creaturarum numero Filius, et ejusdem generis cum ipsis, in quantum factus est, licet aliis quibusdam prærogativis earum conditionem superet, sicut illi nostram? Sed Deus ac Pater iniquus non est, qui astare præcipit angelos, eamque dignitatem corum naturæ tribuit, cum habeat Filium suum assessorem, quia novit illum Deum esse natura, nec alienam a sua substantia suam prolem. Quomode ergo factus demum erit, aut quomodo ex facto mundo, ac non potius in iisdem quibus Deus verus, supra omnia videlicet guntur positus?

έτι γεννητός, πῶς δὲ ἀπὸ κόσμου τοῦ γεννητοῦ, καὶ οὐχὶ ὑπὲρ πάντα δηλονότι τὰ ἐν παντὶ κόσμφ νοούμενά τε και ύπ' άρχην όμολογούμενα.

Quoniam vero ceu magnum aliquod et invictum argumentum objicitis quod Christus distincte dixerit: (Ego non sum ex hoc mundo,) et per vocabulum hoc, alium nobis mundum significari asseritis, dicentes eum inde exsistere, videamus rursus nunquid cariosis argutiis innitamini, dum ex sola vestra levitate hæc somniatis ac sentitis. Illa enim vox hie, aut hoe, et si quod alind istius. modi pronomen usurpamus, demonstrativum est, non tamen omnino ac necessario alterius significativum. Unde beatus Baruch, unum ac solum nobis Deum significans, « Hic est, inquit, Deus noster ; non æstimabitur alius ad eum *7. , 506 At si vox illa hic esset omnino alterius significativa, quomodo non æstimaretur alius ad ipsum? Sed et Simeon ille justus Christi prophetans mysterium : « Ecce hic, inquit, positus est in ruinam et resurrectionem mortuorum multorum in Israel, et in signum cui contradicitur 38. > At cuinam manifestum nonest, Simeonem usurpare vocem illam, hic, non quod nos ab aliis personis avocet, sed quod singulariter, ut ita dicam, eum jam in hoc

Joannes, dicens : « Hee autem dixit Isaias, quan- Α προφήτης κατεθεάτο, και Κύριον αὐτὸν ἀπεκάκει Σαδαώθ, και εν βασιλέως τάξει δορυφορούμενον παρά των άνωτάτω δυνάμεων είσφέρει. Ότι δὲ τὴν τοῦ Μονογενούς δόξαν κατεθεάτο σαφώς, μαρτυρήσει λέγων ό σοφός Ίωάννης · ε Ταύτα δὲ εἶπεν Ἡσαΐας, ὅτε είδε την δόξαν αὐτοῦ, καὶ ἐλάλησε περὶ αὐτοῦ. «Διά τοι τούτο καλ ὁ θεσπέσιος Παύλος ἀπό τε του συνεδρεύειν αύτον τῷ Θεῷ καὶ Ηατρί, καὶ ἀπὸ τοῦ κεκλήσθαι κατά φύσιν Υίον, είς ακριδεστάτην έρχόμενος του μυστηρίου κατάληψιν, και της έπ' αυτώ θεωρίας συλλέγων την γνώσιν, « Τίνι γάρ είπε, φησί, των άγγέλων . Υέός μου εί σύ; , ό θεός δηλαδή και Πατήρ, · Έγω σήμερον γεγέννηκά σε; » Έν γάρ τῷ γεγέννηκα, το φύσει θεον υπάρχειν έκ θεού τον Υίον σημαίνεται. Και πάλιν « Τίνι δὲ είπέν ποτε των άγγέλων Κάθου έχ δεξιών μου ; « Καὶ οὐ δήπου τὰ τοιαύτα λέγων, ή ώς άδικόν τι δράν είωθότα καταιτιάται του Θεόν και Πατέρα, ή ώς των άγγελων άτιμάζοντα φύσιν, ότε τοίς δευτέροις αύτην έγνω τιμάν παρά τον Υίον. Τί γάρ το διακωλύον, έρει τις τυγόν, έπείπερ έστι δίχαιος και άγαθός ὁ Θεός τε και Πατηρ, σύνεδρον έχυτῷ καὶ την τῶν ἀγγέλων ποιείσθαι φύσεν, είπερ έστιν όλος [pp. όλως] έν γενητοίς ό Υίδς καὶ όμογενής αὐτοῖς κατά γε τον τοῦ πεποιήσθαι λόγον, κάν ύπεροχαίς τισιν έτέραις τὸ ένὸν αὐτοί; πλεονεκτή μέτρον, ώσπερ ούν ήμας έκείνοι τυχόν; 'Αλλ' σύα άδικος ό Θεός και Πατήρ, ό τοίς μέν άγγέλοις παρεστάναι κελεύων, και τούτο διδούς τή έχείνων φύσει το άξίωμα σύνεδρον έχων τον ίδιον que in universo mundo sunt ac coepisse intelli- C libu, έπείπερ οίδε κατά φύσιν δυτα Θεόν, καί ούκ άλλότριον της ούσίας αύτοῦ ίδιον γέννημα. Πώς ούν

> Έπειδή δὲ ώς τι μέγα καὶ ἄμαχον προσετείνατε to elmely the Xorothe ebbractokus . . Eyès oux elul έχ του κόσμου τούτου .) διά δε τούτου τον ετερον ήμιν χατασημαίνεσθαι χόσμον διισχυρίζεσθε λέγοντες έκείθεν ὑπάρχειν αὐτόν ίδωμεν πάλιν εί μή σαθροίς έπερείδεσθε λογισμοίς, ταυτα λογίζεσθαι καί φρονείν ύπο μόνης της ξαυτών ξλαφρίας άναπειθόμενοι. Το γάρ ούτος, ή τούτου τυχόν, και εί τι λέγεται παρ' ήμων άντωνυμικώς, δεικτικόν έστι, και ούχι πάντως ούδε άναγκαίως ετέρου σημαντικόν. Και μην ό μακάριος Βαρούχ, του ένα και μόνου ήμεν κατασημαίνων Θεόν, « Ούτος, φησίν, δ Θεός ήμων, οδ λογισθήσεται έτερος πρός αὐτόν. > 'Αλλ' είπερ ήν πάντως το ούτος ετέρου σημαντικόν, πώς ούκ αν Ετερος ελογίσθη πρός αὐτόν; 'Αλλά και Συμεών ό δίχαιος το έπι τῷ Χριστῷ προφητεύων μυστήριον, « Ἰδού οὖτος, φητί, κεῖται είς πτῶσιν καὶ ἀνάστασιν νεχρών πολλών εν τῷ Ἰσραήλ, και είς σημείον άντιλεγόμενον. καί τοι τίνι των δντων ού προδηλότατον, ούν ώς έτέρων ήμιζε προσώπων άφιστάς ὁ δίκαιος τὸ ούτος φησίν, άλλ' ίνα ούτως είπω, μοναδιχώς τον ήδη καί πρός τουτο τεθειμένον υποδεικνύς. Ούκουν δταν

²³ Joan. x11, 41. ²⁴ Hebr. 1, 5; Psal. 7, 11, ²³ Ibid. x111; Psal. c1x, 4. ⁴³ Il Thess. 11, 45. ²⁷ Baruch 1, 56. ²⁸ Luc. 11, 34. m, 36.

ούχὶ πάντως ὡς ὑπάρχων ἐξ ἐτέρου χόσμου τὰ τοιαυτά φησεν, άλλ' ώσπερ δύο τενάς τόπους σωματικώτερον όρίζων καλ τιθείς, της γενητής φύσεως, φημί, και της άρβήτου και επάνω πάσης ούσίας άνθρώπου, μένοντας Τουδαίους εν τῷ τῶν γενητῶν τόπιφ τίθησι λέγων · « Υμεζς έχ τοῦ χόσμου τούτου έστέ. » Έαυτὸν δὲ παντελώς τῶν ἐν γενέσει διιστάς, καὶ τῷ ἐτέρφ συνάπτων τόπφ τῷ τῆς θεότητος, λέγων · « Ούχ είμί, φησίν, έχ τοῦ χόσμου τούτου. > Ούχοῦν ἀντιπαρείς είς γνώσιν την θεότητα τῷ χόσμῳ, τὸ τούτου μέν έχείνω δίδωσεν, έαυτον δέ τῷ γεγεννηχότι Θεῷ, καὶ τη άνωτάτω πασών ούσία προσνέμει. 'Αλλ', ούδὲν άδικήσει, φησί, των άγγέλων την φύσιν ό θεός καί Πατήρ, εί μή τούτοις αύτην οίς και τον Υίον έγνω τιμάν. "Αδιχον γάρ ούδαμῶς ἀποφαίνει τὸν Θεόν, τὸν ἐν τἢ κτίσει ποικίλον, ἡ τῷ ἐκάστῳ πρεπόντως άπονέμειν την δόξαν, έπει χατά τινα τρόπον ήμεις πρός άγγέλους, τούτο και άγγελοι πρός του Υίου παραχωρούσι δὲ ὡς ἀμείνονι καὶ τὸ ἐν μείζοσιν είναι τιμαίς, ή εν αίσπερ είσιν αύτοί. 'Αλλ', ω βέλτιστε, πάλιν έρουμεν τον άμαθή δυσωπούντες αίρετικόν, εί και της των άγγελων δόξης άφεστήκαμεν, έπει και της ένούσης αύτοις εὐσεδείας ήττώμεθα, καὶ εὶ πολύ τι τό έν τή κτίσει ποικίλον και παρηλλαγμένον, και πλεονεκτούν εν τιμαίς, ήτοι μειονεκτούμενον κατά την του ποιήσαντος βούλησιν, άλλά γε τοίς πάσιν το έχτίσθαι χοινόν, χαλ ούδεν όλως έν τούτοις τό έτερον ύπερτερούν ή λειπόμενον. Προύχειν μέν γάρ έν τε τιμή και δόξη του άνθρώπου τον άγγελον θαυμαστον ούδεν, ή και του άγγελου τον άρχάγγελον · τό γε μήν είς του τὰ πάντα πεποιηχότος ἀναδαίνειν δύνασθαι δόξαν ούδενὶ τῶν κτισμάτων προσόν εὐρήσομεν · ού γάρ έσται τι των γεγονότων φύσει θεός, ούδ' Ισότιμον έσται τῷ δεσπότη τὸ δοῦλον σύνεδρόν τε καὶ συμδασιλεύον αὐτῷ. Ποῖον ἄρα μέτρον ἔσται τιμής τῷ Υἰῷ γεννητῷ καθ' ἡμάς ὅντι, καὶ ἐκ τοῦ χόσμου του νοητού το Θεοπρεπές άξίωμα; πώς δὲ εἰς την αύτην άναδράμοι τε δόξαν τῷ κατά φύσιν Θεῷ τό τοις χτίσμασιν όμογενές, χαίτοι του Θεού λέγοντος τ Την δόξαν μου έτέρω ού δώσω;) Τί δὲ, είπέ μοι, τὸν διάδολον τῶν οὐρανίων ἐξέωσεν αὐλῶν; Αρα το διψήσαι τιμήν πρέπουσαν μέν φύσει τή γεννητή, των γε μήν προσόντων αὐτῷ μέτρων ἀμείνω καὶ μείζονα, καὶ ἐν τούτοις ἡν αὐτῷ τῶν ἐγκλημά- D των ὁ λόγος; "Η ὅτι τετόλμηκεν εἰπεῖν · « Εσομαι όμοιος τῷ 'Υψίστιφ ; • Έφαντάσθη γάρ δύνασθαι τὸ ποιηθέν είς την του ποιήσαντος άναδηναι φύσιν, καί σύνθρονον έσεσθαι τῷ πάντων έχοντι τὸ χράτος Θεῷ. Διά τούτο καὶ πέπτωκεν ώ; άστραπή, κατά τὸ γεγραμμένον, εξ ούρανου. Σύ δὲ ήμιν τοῖς οῦτω σφαλεροίς άφυλάκτως έπιπηδών, έπί τῷ μηδενί τίθης τὸ έχ τινος χόσμου χαθ' ήμας δντα τον Yibv, και μέρος διά τούτο της κτίσεως, έν τάξει τιμής καλείσθαι. παρά του θεού και Πατρός είς το προσεδρεύειν αύτο, τούτο προξενούσης αὐτῷ τῆς ούσίας ούδαμῶς, ἀλλ' ούδὲ ἐπὶ τὸ πρέπον αὐτἢ, καὶ χρεωστούμενον καλού-

λέγη Χριστός · Έγω ούχ είμι εκ του κόσμου τούτου, » A positum significet. Quamobrem cum Christus ait . Ego non sum ex hoc mundo, o non utique hæc ait quasi ex alio mundo sit, sed crassiori quadam ratione duo quædam loca statuens, creaturæ videlicet ac ineffabilis et supremæ omnium substantiæ, Judæos ait manere in rerum creatarum loco, dicens: « Vos ex hoc mundo estis. » Seipsum vero a rebus creatis prorsus eximens, et alteri, nempe deitatis loco ascribens, « Non sum, inquit, ex hoc mundo. > Quocirca deitatem cognoscendam mundo vicissim relinquens, quod hujus quidem est illi tradit, seipsum vero genitori Deo et supremæ omnium substantiæ tribuit. Sed nullam injuriam faciet, inquit, angelorum naturæ Deus ac Pater, si non iisdem ipsam quibus Filium honoribus afficere velit. Varietas enim illa quæ in creaturis est, aut distributio gloriæ pro eo ac quemque decet, haudquaquanı injustum Deum reddit, quandoquidem, sicuti nos angelis, sic illi Filio honorum prærogativam facile relinquunt. At, vir optime, juvat enim rursus imperitum hæreticum confundere, licet ab angelorum gloria longe distemus, quia longe eorum pietate inferiores sumus, licet multa sit in creaturis honorum varietas, aliis plus, aliis minus habentibus, pro factoris voluntate, verumtamen commune est cunctis quod creati sumus, nec in hoc plus minusve cuiquam est. Honore quippe et gloria præstare angelum homini aut archangelum angelo, mirum nihil est : nequaquam tamen comperiemus creaturam ullam posse ad factoris gloriam ascendere : nec enim creata res ulla natura Deus unquam crit, nec servus æqualibus cum domino fruetur bonoribus, aut ei assidebit et cum eo regnabit. Quinam igitur honoris modus erit Filio qui sicuti nos genitas et ex mundo illo intelligibili? quænam dignitas Deo conveniens? aut quomodo ad eamdem cum Deo gloriam evelietur id quod ejusdem generis est cum creaturis, 507 cum Deus dicat : « Gloriam meam alteri non dabo "? , Quid vero, amabo te, diabolum ex cœlestibus aulis expulit? An quod honorem expetierit, creatæ quidem naturæ convenientem, sed conditione sua potiorem ac majorem, eoque nomine condemnatus est? An vero quod ausus sit dicere : « Ero similis Altissimo "? , Imaginatus enim est rem creatam ad Creatoris naturam ascendere posse, et cum universi rectore Deo in eodem throno consessuram. Ideoque cecidit sicut fulgur, ut scriptum est 31, de cœlo. Tu vero, nobis temere insultans, dicere non vereris Filium, cum sicuti nos sit ex aliquo mundo ac proinde creaturze pars exsistat, honoris loco a Deo et Patre ut secum una consideat invitari, neque vero id ei substantia sua tribui, aut ad dignitatem quæ sibi conveniat ac debeatur provocari. Accipit enim hoc pacto, quem admodum vos nugamini, quasi gratize loco quæ supra creaturam sunt. Absit tantum piaculum, o bone ! nec enim ita nos statuemus, quod Deus aver-

tat! Angelos enim et archangelos, hos quidem illis A σης άξίωμα. Δέχεται γάρ αν ούτως, καθάπερ ύμεζς honore præstare credimus, Deo nimirum cuique rei creatæ quod jus et æquum sit decernente : Filio vero secundum naturam, eadem ipsa non credemus? Non enim gratiæ loco et ascititiam habet gloriam, sed cum sit ex Dei ac Patris substantia, Deus verus de Deo secundum naturam ac vero, ei assidet, et in eodem throno collocatus est, omnia sub pedibus habens ut Deus, et ex Patre cum Patre ctiam universas creaturas divina potestate supergrediens : ideoque jure audiit, « Omnia tibi scrviunt 31.) Cum autem Deus verus esse comperiatur, utique manifestum est non esse ex hoc mundo, hoc est factum. Universam enim rerum creatarum naturam mundus hic nobis significat, tanquam ex parte totum indicans, quemadmodum nempe Deus B seipsum ejusdem naturæ non esse cum creatura significans, apud prophetas ait : « Propterea Deus ego sum, et non homo 33. > Neque vero quia dixit se non esse sicuti nos hominem, ideirco ipsum angelis aut quibusdam aliis creaturis ascribemus, sed ex parte ad totum progressi, aliud quiddam natura esse Deum fatebimur quam omnes creaturas. Hoc modo piis hominibus intelligenda esse reor, si qua se difficilia offerant. Videmus enim in speculo per ænigma, sicuti Paulus ait 31.

πάντως αὐτὸν ἀγγέλοις, ήγουν ἐτέροις τισὶ τῶν γενητῶν συντάξομεν, ἀλλ' ἐχ μέρους ἐπὶ τὸ σύμπαν Ιόντες, ἔτερόν τι κατά φύσιν ὑπάρχειν ὁμολογήσομεν τὸν Θεὸν παρά πάντα τὰ γενητά. Οὕτως οἶμαι δείν εύσεδουντας νοείν τὰ παρεμπίπτοντα δυσχερή. Βλέπομεν γὰρ ἐν ἐσόπτρω δι' αἰνίγματος , καθάπερ δ Παυλός φησιν.

in peccatis vestris.

Paucis eversa Judæorum stultissima opinione nugisque revictis, rursus ad propositum scopum revertitur, ostensurus quantæ illos maneant calamitates, si credere in se ulterius recusent. Est autem ea optima docendi ratio, sapientique et moderato viro convenientissima, æquo animo ferre auditorum ignorantiam, nec eorum curam abjicere, licet forsan paulo tardius disciplinas capessant, sed eadem sæpius iterare eisdemque verbis inculcare, quandoquidem patiens agricola agro interdum arato nec parvis in eo laboribus insumptis, factaque semente, si corruptum semen viderit, ad aratrum redit, et alteram sationem strenue aggreditur. Semel enim deceptus nihil tale D secundo experietur. Quo animo præditus divinus ille Paulus ait : (Eadem dicere vobis, mihi quidem non pigrum, vobis autem necessarium 33. > Vides ut cum sedulus magister adest, auditorum sæpe constans in discendo sit studium. Utiliter itaque Dominus noster Jesus Christus, suum ad Judæos retexens sermonem, non vulgarem fore pænam incredulitatis asserit : incredulos quippe in peccatis morituros ait : mori vero peccatis onustum, qui hominis animam igni tradet, minime dubium est.

μέν γάρ, και άρχαγγέλους, και έτι τούτων έν άμείνοσι τετιμήσθαι διαφόρως πιστεύομεν κατ' έξουσίαν καὶ βούλησιν τοῦ πανσόφου Θεοῦ, δικαίαν δηλονότι την έφ' έχάστω των γεγονότων ορίζοντος ψηφον · τον δέ κατά φύσιν Υίον ούκ έν τούτοις είναι νομιούμεν; Ού γάρ εν χάριτος μέρει και επακτήν έχει την δόξαν, άλλ' ἐπείπερ ἐχ τῆς οὐσίας ἐστὶ τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρός, Θεός άληθινός έχ Θεού του κατά φύσιν καί άληθινοῦ, σύνθρονός τε καλ σύνεδρος αὐτῷ ἐστι, πάντα ύπο πόδας έχων ώς Θεός, και έκ του Πατρός μετά του Πατρός και όλη τη κτίσει θεοπρεπώς έποχούμενος · διά τουτο καὶ δικαίως ήκουεν, δτι « Τὰ σύμπαντα δούλα σά. > Έπειδή δὲ πανταχόθεν Θεός άληθινός ὑπάρχων εὐρίσκεται, δηλον δήπου πάντως ώς ούχ Εστιν έχ του χόσμου τούτου, τουτ' Εστι γενητός. "Ολην γάρ των πεποιημένων την φύσιν ο κόσμος ημίν έν τούτω κατασημαίνει, την ώς έκ μέρους έπὶ σύμπαν τὸ πεποιήσθαι νοούμενον παραπέμπων σύγκρισιν, ώσπερ ούν αμέλει πάσης έαυτον οπεξάγων τῆς πρός την κτίσιν όμοφυίας, έν προφήταις έφη Θεός . • Διότι Θεός είμι έγω, και ούκ άνθρωπος. • Και ούκ έπείπερ έφη μή είναι καθ' ήμας άνθρωπος, διά τουτο

ληρούντές φατε, ώς έν χάριτος μέρει τὰ ὑπέρ τὴν

xτίσιν. "Απαγε τῆς δυσφημίας, άνθρωπε · διαχεισό-

μεθα γάρ ούχ ούτως ήμεζς, μή δοίη Θεός. 'Αγγέλους

508 VIII, 24. Dixi ergo vobis quia moriemini C Elnor our buir ou anovareiove er raic apuptiaic vuor.

> Δι' δλίγων ανατρέψας την αδουλοτάτην των έχεζνα διευθυμουμένων ύπόνοιαν, και ληρούντας έφ' αύτώ πάλιν ελέγξας, επάνεισιν ώσπερ επί του εξ άρχης προτεθέντα τῷ λόγι σχοπον, καὶ ἐν ὅσοις ἔσονται κακοίς, περιπεσούνται δὲ τίσιν άλογώτατα παρωθούμενοι το πιστεύειν αὐτῷ, καὶ εἰσαῦθις ἐπαναλαδών ύποφαίνει. Χρημα δὲ διδασκάλψ τῷ σοφῷ καὶ ἐπιειχεί πρεπωδέστερον αν είη · και τούτο γάρ οίμαι τὸν διδάσχοντα, μή ταζς τῶν ἀχρωομένων ἀμαθίαις φιλονειχείν, μηδέ της είς αὐτοὺς φροντίδος όλιγωρείν, εί και μή λίαν ετοίμως παραδέχοιντο τυχόν των μα θημάτων την γνώσιν, άλλά και είσαυθις τὰ αὐτά, μάλλον δέ και πολλάκις άνακυκλούντα λέγειν, και διά των αύτων ίέναι ρημάτων επείπερ και ό τληπαθής άροτρεύς άνατεμών έσθ' ότε την άρουραν, καί πόνους εν αύτή διηντληκώς οί βραχείς, και τον σπόρον έγχαταχώσας τοίς αδλαξιν, αν ίδη διεφθαρμένον, παλινδρομεί πρός άροτρον, και τοίς ήδη κατεφθαρμένοις ἐπισπείρειν οὐ κατοκνεί. Διημαρτηκώς γάρ έν άρχη του σχοπού πάθοι ανού πάντως έν γουν τοίς δευτέροις τὰ παραπλήσια. Τοιαύτην ἐπασκήσας τὴν έξιν και ό θεσπέσιος Παυλός που φησιν . Τά αυτί λέγειν ύμιν, έμοι μέν ούχ όχνηρον, ύμιν δε άσφαλές. > 'Οράς όπως δχνου χρείττων ό διδάσχων εύρίσκεται, τότε τοις αχροωμένοις το εν ασφαλεί των επιτηδευ-

το τον γενέσθαι πολλάκις ακολουθήσει· χρησίμως τοιγαρούν τον πρός longatous αναμερισάμενος λόγον 23 Psal. cxviii, 91. 23 Osee xi, 9. 24 1 Cor. xiii, 12. 25 Philipp. iii 1.

δ Κύριος ήμων Ίησους Χριστός, ούχ εν τοίς τυχούσιν Εσεσθαι του μή πιστεύειν αύτῷ τὴν ζημίαν δει Ισγυρίζεται, δείν γάρ πάντως εν άμαρτίαι; άποθανείν τους άπειθούντάς φησι, το δε τεθνάναι πεφορτισμένων τοίς πλημμελήμασιν, ότι φλογί τή παμφάγω παραδώσει την τοῦ ανθρώπου ψυχήν, ούχ αμφίλογου.

reiode er taiç apaptlaiç opior.

'Αχριδέστερον είσηγείται τὰ συμφέροντα, καὶ φανώτατον της σωτηρίας καθιστάς τον τρόπον ὑποδειχνύει λοιπόν διά ποίας ίόντες όδου πρός την των άγίων αναδήσονται ζωήν, και είς την άνω γενήσονται πόλιν, την επουράνιον Ιερουσαλήμ. Και οδ μόνον ότι προσήκει πιστεύσαι, φησίν, άλλ' ότι καί είς αύτὸν τοῦτο γενέσθαι δεήσει διισχυρίζεται. Δικαιούμεθα γάρ πιστεύοντες είς αὐτὸν ὡς είς Θεὸν ἐχ Θεοῦ, ὡς είς Σωτήρα, και Λυτρωτήν, και βασιλέα των όλων, και Κύριον άληθως. 'Απολείσθε τοιγαρούν ού πιστεύοντες, φησίν, ότι έγω είμι. Το δὲ έγω περί δ φησιν, έν προφήταις γέγραπται · « Φωτίζου, φιστίζου, Ίερουσαλήμ · ήχει γάρ το φώς σου, καὶ ή δόξα Κυρίου επί σε άνατεταλχεν. Έγω γάρ είμι, σησίν, ὁ πάλαι πρὸς ἀπόστασιν τῶν ἐν ψυχή νοσημάτων βαδίσαι χελεύων, χαὶ την εξ άγάπης θεραπείαν ύπισγνούμενος διά του λέγειν · « Επιστράφητε, ulol, ἐπιστρέφοντες, καὶ ἰάσομαι τὰ συντρίμματα ὑμῶν.» Έγω είμι ό την θεοπρετή έκ πάλαι χρηστότητα, και ασύγκριτον ανεξικακίαν χαριείσθαι δή είπων, διά τε τουτο βοών · « Έγω είμι. » Έγω είμι ό έξαλείρων τὰς άμαρτίας σου, καὶ οὐ μή μνησθήσομαι. Έγω είμι, φησίν, ό καί διά του προφήτου Ήσαΐου λέγων · « Λούσασθε, καλ καθαρολ γίνεσθε, άφέλετε τάς πονηρίας άπό των χαρδιών ύμων άπέναντι των όφθαλμῶν μου, παύσασθε ἀπὸ τῶν πονηριῶν ὑμῶν, καί δεύτε, καί διαλεγθώμεν, λέγει Κύριος. Και έδν ώσιν αι άμαρτίαι ύμῶν ὡς φοινιχοῦν, ὡς χιόνα λευκανώ· ἐἀν δὲ ὧσιν ώσεὶ κόκκινον, ὡς ἔριον λευκανώ. > Έγω, φησίν, είμι, περί οδ πάλιν αυτός πού φησιν ό προφήτης 'Hoatas' « Έπ' δρους ύψηλου ανάδηθι, ό εὐαγγελιζόμενος Σιώι, ΰψωσον έν Ισχύι την φωνήν, ό εύαγγελιζόμενος Ίερουσαλήμ. Υψώσατε, μή φοδέισθε. Ίδου ό θεός ύμων, ίδου Κύριος μετά Ισχύος ξργεται, καὶ ὁ βραχίων μετά κυρίας · ίδοὺ ὁ μισθός αύτου μετ' αύτου, καί τὸ έργον αύτου ἐνώπιον αύτου. 'Ος ποιμήν ποιμανεί το ποίμνιον αύτου, καὶ τῷ βραγίονι αὐτοῦ συνάξει ἄρνας, καὶ ἐν γαστρὶ ἐχούσας παρακαλέσει. > Καὶ πάλιν · « Τότε ἀνοιχθήσονται όφθαλμοί τυφλών, και ώτα χωφών ακούσονται, τότε άλείται ώς Ελαφος χωλός, και τρανή Εσται γλώσσα μογιλάλων. Έγω είμι, φησί, περί ου πάλιν γέγραριος, δν ύμεζς ζητείτε, και ὁ άγγελος τῆς διαθήκης, δν ύμεζς θέλετε. Ίδου έρχεται, λέγει Κύριος, και τίς ὑπομενεῖ ἡμέραν εἰσόδου αὐτοῦ ; ἢ τίς ὑποστήσεται έν τη όπτασία αύτοῦ; "Οτι αύτὸς είσπορεύεται ώς πύρ εν χωνευτηρίω, και ώς ποιά πλυνόντων. • Έγω, φησίν, είμι ὁ ὑπέρ τῆς ἀπάντων σωτηρίας προσάγειν έμαυτὸν εἰς θυσίαν αὐτῷ τῷ Θεῷ καὶ Πατρὶ διά φωνής του Μελφδού καθυπισχνούμενος, καὶ βοών . ε θυσίαν και προσφοράν ούκ ήθέλησας, σώμα δε

'Ear γάρ μη πιστεύσητε ότι έγω είμι, αποθα- Α VIII, 24. Si enim non credideritis quia ego sum, moriemini in peccatis vestris.

Accuratius exponit quid conducat, et constituens modum salutis, clarissime deinceps indicat qua via progredientes ad sanctorum vitam ascendent, et sient in supernam civitatem, coelestem Jerusalem. Neque vero solum credendum esse. sed et in se credendum esse asseverat. Justificamur quippe credentes in eum ut Deum de Deo, us in Servatorem 509 ac Redemptorem, atque regem universorum ac vere Dominum. Moriemini igitur, inquit, si non credideritis quia ego sum. Illud autem ego, de quonam intelligendum sit in prophetis scriptum est : « Illuminare, illuminare, Jerusalem; venit enim lumen tuum, et gloria Domini super te orta est 36. . Ego enim sum , inquit, qui olim jubebam animi morbos deponere, et curaturum vos pro dilectione promittebam, his verbis : « Convertimini, filli, convertimini, et sanabo contritiones vestras 37. . Ego sum qui divinam jam dudum bonitatem et incomparabilem patientiam largiturum me vobis dico ac proinde clamo, « Ego sum. > Ego sum qui deleo peccata tua, et non recordabor. Ego sum, inquit, is qui per Isaiam prophetam dico : « Lavamini, et mundi estote : auferte mala de cordibus vestris ab oculis meis : quiescite a malitiis vestris, et venite, et colloquamur, ait Dominus. Et si fuerint peccata vestra quasi phæniceum. sicut nivem dealbabo : si autem fuerint ut coccinum, sicut lanam dealbabo 38. > Ego, inquit, sum de quo rursus ipse alicubi propheta Isaias infit : « Super montem excelsum ascende, qui evangelizas Sion: exalta in fortitudine vocem tuam, qui evangelizas Jerusalem. Exaltate, nolite timere. Ecce Deus vester, ecce Dominus vester cum fortitudine venit, ct brachium cum dominatione : ecce merces ejus cum eo, et opus ejus in conspectu illius. Sicut pastor pascet gregem suum, et brachio suo congregabit agnos, et prægnantes consolabitur 30. > Et rursus : · Tunc aperientur oculi cæcorum, et aures surdorum audient ; tunc saliet sicut cervus claudus, et expedita erit lingua mutorum .. > Ego sum , inquit, de quo rursus scriptum est, quod e Subito veniet ad templum suum Dominus quem vos quæπται, δτι ε Έξαίφνης ήξει είς τὸν ναὸν αὐτοῦ Κύ- D ritis, et angelus testamenti quem vos vultis. Ecce venit, dicit Dominus, et quis sustinebit diem ingressus ejus? aut quis ferre poterit ut aspiciat eum? Quia ipse ingreditur sicut ignis conflatorii, et quasi herba lavantium 41. > Ego , inquit, sum qui pro omnium salute meipsum in sacrificium offerre ipsi Deo ac Patri per vocem Psalmistæ polliceor, et clamo : · Sacrificium et oblationem noluisti : corpus autem perfecisti mihi. Holocausta et pro peccato non postulasti; tunc dixi: Ecce venio. In capite libri

³⁴ Isa. Lx, 1. 37 Osee xiv, 3. 38 Isa. 1, 16-18. 39 Isa. xL, 9-11. 49 Isa. xxxv, 3. 41 Malach. III, 4, 2.

scriptum est de me, ut sacerem voluntatem tuam, A κατηρτίσω μοι. Όλοκαυτώματα καλ περί άμαρτίας Deus 48., Ego, inquit, sum porro is, quem lex per Mosen prædicabat his verbis: 510 · Prophetam ex fratribus tuis sicut me suscitabit tibi Dominus Deus tuus. Ipsum audietis, secundum omnia quæcunque petiisti a Domino Deo tuo in monte Chereb in die congregationis 43. > Merito ergo peribitis, inquit, qui me a tot sanctis prædictum, me tot miraculis et operibus spectatum per summam impietatem non admittitis. Nec enim ullo modo pœnas effugient qui ei non crediderint, impleta Scriptura divina testimoniisque ac sermonibus de ipso, et ejus insuper operum splendore priscis vaticiniis consentiente.

τοῦ χολάζεσθαι δείν τοὺς ἀπειθούντας αὐτῷ, πεπληρωμένης μέν τῆς θεοπνεύστου Γραφής τῶν περί αὐτοῦ μαρτυριών τε και λόγων, και αύτου δε συνφέον τοις πάλαι χρησμοδουμένοις την άπο των Εργων παρεχομένου λαμπρότητα.

VIII, 25. Dicebant ergo ei : Tu quis es?

Rursus hæc cum fastu et animi intemperie proferunt. Curiose enim sciscitantur, non ut credant abi didicerint, sed præ eximia pravitate propemodum ctiam Christo insultant. Simplicius enim ait, Ego sum, non addens, Deus ex Deo, neque aliud quidquam corum quæ insitam ipsi gloriam indicare possunt, sed demisse admodum, et sine ullo fastu, tantum hoc dicit, « Ego sum, » quod superest addendum studiosis relinquens. At illi in effrenem labuntur vesaniam, et immodica superbia Servatoris sermonem duntaxat inchoatum propemodum abrumpunt, succensentque interea maligne, et post tantum temporis signa et documenta petunt; « Tu quis es ? . Quod perinde est ac si dicerent : An majus aliquid de te profiteri audes, quam quod novimus? C Scimus te fabri filium, vilis ac egentissimi hominis, ignobilis apud nos et nihili plane. Damnant igitur et Dominum, ut qui nullus sit prorsus, ad solum genus secundum carnem respicientes, sed operum magnitudinem et supernam illam ac divinam generationem animo quidem non capientes, unde maxime licebat agnoscere ipsum esse Deum secundum naturam. Quis enim fecerit ea quæ soli Deo conveniunt? Annon solus ipse natura exsistens Deus? At Christus ea faciebat : erat igitur et est Deus, etiam pro universorum salute ac vita incarnatus. Hi vero sua levitate inducti, nulla divinæ Scripturæ habita ratione, ob eas ipsas res oh quas maxime gratias agere debebant, ipsum 511 elevant, nescientes neque quæ dicunt, neque de quibus asseverant. Tu igitur cum emphasi per interrogationem cum admiratione dictum accipimus. Aiunt enim idem esse ac si diceret, Tu, qui nullus es prorsus, adeoque nobis agnitus, vilis, et ex vilibus parentibus, quid de te magnificum jactes, aut quid admiratione dignum de te prædices ? Ista quippe audacia ab insolenti Judzeorum temeritate nequaquam aliena est.

ούκ εξεζήτησας · τότε είπον · Ίδου ήκω. Έν κεφαλίδι βιδλίου γέγραπται περί έμου, του ποιήσαι το θέλημά σου, ὁ Θεός. > Έγω, φησίν, είμι και αύτος ον διά Μωσέως έχήρυττε νόμος ούτω λέγων · « Προφήτην έχ των άδελφων σου ώς έμε άναστήσει σοι Κύριος ὁ Θεός σου. Αὐτοῦ ἀχούσεσθε κατά πάντα όσα ήτήσω παρά Κυρίου του Θεού σου έν δρει Χωρήδ εν ημέρα της εχχλησίας. Ο Ούχουν εύλόγως άπολείσθε, φησί, και δικαιοτάτην άποτίσετε τῷ κρίνοντι δίχην τον διά πολλών μέν όμιν προχεχηρυγμένον άγίων, μαρτυρηθέντα καλ δι' ών εργάζομαι διά πολλήν άνοσιότητα τρόπων ού προσηχάμενοι. Καί γάρ δή και κατά άλήθειαν ούδεις έξελεϊται λόγος

Elepor our auto. Eù tic el,

Πρόεισι πάλιν αὐτοζς ἐξ άλαζονείας ὁ λόγος άγριωτάτη συγκεκραμένος όργη. Φιλοπευστούσι γάρ ούχ ΐνα μαθόντες πιστεύπωσιν, άλλ' έχ πολλής άπονοίας μονονουχί και έπιπηδώσι Χριστώ. 'Απλούστερον μέν γάρ τὸ, Εγώ είμι, φησίν αὐτὸς, οὐ προσθείς ὅτι Θεὸς έχ θεού, άλλ' οὐδὶ ἔτερήν τι τῶν ὅσα τὴν ἐνούσαν αύτῷ κατασημαίνει δόξαν · ὑφειμένως δὲ πάλιν, καὶ κόμπου δίχα παντός μόνον έκεινό φησι, τό, « Έγω είμι, »προστιθέναι, τὸ λεῖπονἐπιτρέψας τοῖς εὐμαθεστέ ροις, οι ος πορε εχτουπτατών και φλαγιλολ λιπδοροι μανίαν, και έξ άμέτρου της ύπεροψίας μονονουχί και διακόπτουσιν ούπω πρός τέλος ελάσαντα του Σωτήρος του λόγου, επιτιμώσι δε ώσπερ, και μεταξύ διαλαδόντες έχ πολλής άνοίας μετά χρόνον τοσούτον xal squela xal didagxallas eportos: « Eb ris el; » Τοῦτο δὲ ἡν εἰπεῖν ἐναργῶς. Μἡ ἄρα τι μεϊζον ὧν ίσμεν ήμεζς περί σεαυτού φρονήσαι τολμάς; Οίδαμέν σε του τέχτονος υίδν, άνδρός εύτελους, και πενιχροτάτου, ἀσήμου παρ' ήμίν, καὶ ούδενὸς παντελως. Κατακρίνουσι τοιγαρούν ώς ούδεν δυτα τον Κύριον όρωντες είς μόνον το κατά σάρκα γένος, την δέ έχ των έργων μεγαλοπρέπειαν, άλλ' ούδὲ τὴν ἄνωθεν, καί έχ θεού γέννησιν ούδ όσον είς νούν δεξάμενοι, δθεν ήν μάλιστα Θεόν δντα κατά φύσιν επιγινώσκειν αὐτόν. Τίς γάρ ἀν εἰργάσατο τὰ μόνφ πρέποντα Θεψ: Μή ούχι και αύτος ύπάρχων κατά φύσιν θεός; Είργάζετο δὲ ὁ Χριστός την ούν άρα, καὶ Εστι Θεός, και έν σαρκί γεγονώς όπερ της άπάντων σω. η τηρίας και ζωής. 'Αλλ' οἱ μέν ταῖς ἐαυτῶν δυσδου. λίαις πειθόμενοι, της δὲ θείας ήμῶν καὶ θεοπνεύστου Γραφής λόγον ούδένα λαδόντες πώποτε, έφ' οίς έδει μάλλον εύχαριστείν, έπὶ τούτοις αὐτὸν κατασμικρύνουσι, μή είδότες, μήτε ά λέγουσι, μήτε περί τίνων διαδεδαιούνται. Στήσαντες τοίνυν είς το σύ μετ' έμφάσεως την ύποστιγμην, και την καλουμένην δξείαν άναπέμφαντες, ώς εν ερωτήσει μετά θαύματος ενδεχόμεθα τον λόγον· φασί γάρ το σύ, closel, 'O μηδείς δλως, και τούτο παρ' ήμιν γινωσκόμενος, ό

εύτελής, και εξ εύτελών, τί περί σεαυτού λαμπρον έχεις είπειν, τί δε άξιον λόγου των περί σου; Τής γάρ Τουδαϊκής άπονοίας ούδεν των τοιούτων τολμημάτων άλλότριον.

49 Psal. xxxviii, 7-10 · Hebr. x, 5-7. 43 Deut. xviii, 18, 19.

Jalo buir.

'Ατιμάζομαι, φησί, καίτοι λαλών είς αλώνιον ζωήν, είς άφεσιν άμαρτιών, είς ἀπόθεσιν θανάτου καί φθοράς, είς άγιασμόν, είς δικαιοσύνην, είς δόξαν, είς χαύχημα πρός υίοθεσίαν Θεοῦ · άλλά χαὶ τούτοις άπασι στεφανούν έθέλων ύμας, έν τῷ μηδενί χατατέταγμαι λόγφ, καὶ εὐτελής οὕτω λελόγισμαι παρ' ύμιν. 'Αλλά και δίκαια πάσχω, φησίν, ότι και λόγου παρ' ύμιν εποιησάμην άρχην, ότι και προσπεφώνηκά τι των ειδότων ώφελείν, και διασώζειν έδουλευσάμην τους οίπερ εμελλον είς τοσαύτην κατοιχήσεσθαι μοχθηρίαν, ώς πικράς άμοιδάς άποδιδόναι φιλείν τῷ διασώζειν αὐτούς ήρημένω. "Εοικε δ' Ετι καί έτερον ήμιν διά τούτων ύποδηλούν ό Χριστός. "Εδει γάρ με, φησίν, ούν ύμιν όλως προσλαλήσαι κατά την άρχην, εκείνοις δε μάλλον τοῦτο γαρίζεσθαι καλ λίαν άσμένως εφήδεσθαι λόγοις, και άμελητι τον αύγένα τοίς εδαγγελικοίς ὑποζευξαι διατάγμασι. Σημαίνει δὲ διὰ τούτων τῶν ἐθνῶν τὴν πληθύν. "Όταν δὲ τὰ τοιαύτα λέγοντα μέν νοώμεν, αύτον παραφυλαξόμεθα πάλιν των δι' έναντίας του λόγου. Έρει γάρ τις τυγόν των εΙωθότων χριστομαγείν Εί μή τοίς Ιουδαίοις προσλαλείν εν άρχη, μάλλον δε τοίς Εθνεσιν έδει, ήμαρτεν άρα του πρέποντος ὁ Υίὸς, ούγι τουτο μάλλον, άλλ' έχεινο διαπεπραχώς. 'Αλλ' έρουμεν πρός τούτο πάλιν · Ούα είς μετάγνωσιν των ίδίων, ή των του Πατρός θελημάτων έλθων ο Ίησους, τὰ τοιαυτά σησεν, άλλ' οὐδὲ ὡς ἔξω βεδηκώς τοῦ πρέποντος, ἡ Θεός, δ μή πάντως ήν γενέσθαι, και πρέπον. Δια δε του λέγειν, ώς ούχ ύμεν έδει λαλήσαι κατά την άρχήν, ούδὲ θεμέλιον ώσπερ καταδαλέσθαι παρ' ύμίν της σωτηριώδους διδασκαλίας άληθη και φιλάνθρωπον κατά φύσιν ὑπάργοντα καὶ τὸν Πατέρα δεικνύει, καὶ ἐαυτόν. Ἰδοὺ γάρ, καίτοι μή ούσιν άξίοις τοίς άνοσίοις Τουδαίοις τον σωτήριον έχαρίζετο λόγον έν δευτέρω κατατάξας τόπω των έθνων την πληθύν, καίτοι λίαν εύπετέστερον και πιστεύειν αύτῷ και πείθεσθαι μελετήσασαν. Τί ούν άρα το άναπείσαν αύτον τον σκληροτράχηλον των Τουδαίων λαον των έτέρων προτάξαι καὶ προτιμάν; Πρὸς αὐτούς ἐποιήσατο της αφίζεως την επαγγελίαν διά των άγίων προφητών, αύτοις ή χάρις διά τούς πατέρας ώφείμή είς τὰ πρόδατα τὰ ἀπολωλότα οίχου Ίσραήλ. > Καὶ πρὸς γυναϊκα δὲ τὴν Συροφοίνισσαν · « Ούκ Εστι καλόν λαδείν τον άρτον των τέχνων, και βαλείν τοίς χυναρίοις. > Ούχοῦν ὁ μέν Ἰσραήλ έχ τούτου τετίμηται, καὶ προτέτακται τῶν ἐθνῶν, καίτοι σκαιοτέραν ipsis inerat parendi obsequium. έχων την γνώμην. Έπειδή δὲ ήγνόησε τον ἀπάντων Δεσπότην, καὶ τον ἐν ἐπαγγελίαις ἐθνῶν πελειωτήν; μετέστη λοιπόν επί τὰ εθνη τῆς διδασκαλίας ή χάρις, οίς εγρῆν κατά την άρχην, και εν πρώτοις προσδια-

Hollà Exw sept buwr laleir nat uptreir.

ένουσαν αύτοζε εύπείθειαν.

Καταδικαζόντων αύτου των Τουδαίων προαλέστερον, και ούδεν μεν εχόντων το παράπαν έγκαλείν,

Elner avroce o' invove. The dorne ou sai A VIII, 25. Dixit eis Jesus : Principium quia et toquer vobis.

Contumelia, inquit, afficior, quamvis loquar in zeternam vitam, in remissionem peccatorum, in eversionem mortis et corruptionis, in sanctificationem, in justitiam, in gloriam adoptionis filiorum Dei 44 : sed et his omnibus coronare vos volens, pro nullo habitus sum, et adeo vilis apud vos reputatus sum. Sed justa patior, inquit, quod initium sermonum ad vos feci, et locutus sum aliquid quod usui esse possit, et quod servare volui reos tantaimprobitatis futuros, ut mihi vos servare volenti pessimam admodum gratiam reposueritis. Sed et boc alium sensum habet. Oportebat, Inquit, abinitio omnino vos non alloqui, sed hoc beneficium conferre iis qui parati essent verba suscipere, et cervices evangelicis præceptis subjicere. Significat autem gentium multitudinem. Sed cum hunc sensum agnoscamus, quid ab adversariis possit oblicirursus observabimus. Dicet enim Christi hostium forsan aliquis : Si decebat initio gentes et non-Judaos alloqui, ab officio deerravit Filius, cum non hoc sed illud potius fecit. Cui respondebimus, Jesum non talia dicere quod eum suorum vel Patris consiliorum pœniteat, sed neque quod a decoroexcidat rei istius dispositio: nec enim quidquam Deus deliberaverit, quod utique sieri non possit ae debeat : sed cum ait, Vobis non oportebat initioloqui, nec apud vos salutaris doctrinæ fundamenοίχονομία πράγματος, ού γάρ αν εδουλεύσατό τι C tum quodammodo jacere, veracem atque hominumamantem se suumque Patrem ostendere. Ecceenim, licet indignis et impils Judæis salutarem 512 sermonem impertitus est, posthabita gentiummultitudine quamvis ad credendum in eum meliuscomparata. Quid ergo movit eum ut duræ cervicis 45 Judæos gentibus anteponeret? Ipsis promissionem sui adventus per sanctos prophetas dederat, ipsis gratia propter patres debebatur. Ideodicebat : « Non missus sum nisi ad oves perditasdomus Israel 46. > Et ad mulierem Syrophænissam : . Non est bonum sumere panem fillorum, et mittere canibus 47. > lgitur in his Israel gentibus prælatus est, licet segniori in Deam affectu majorique ezcitate 48. Sed quia ignorarunt universi Domiλετο. Διά τούτο και Εφασκεν· « Ούκ άπεστάλην εί D num, qui promissiones factas gentibus præstare posset, doctrinæ gratia deinceps ad gentes migravit, quibus par erat Dominum ab initio et primis omnium loqui, non quantum ad pollicitationem patribus factam, sed quantum ad promptum quod

λεχθήναι τον Κύριον, ούχ όσον είς την υπόσχεσιν την είς τούς πατέρας γεγενημένην, άλλ' όσον είς την

VIII, 26. Multa habeo dicere de vobis et judicure. Judæis ipsum temere condemnantibus, et cum nihil haberent quod reprehenderent, ob solam car-

[&]quot; Ephes. 1. 5. 6. " Exod. xxxii, 9; xxxiii, 5-9. " Matth. xv, 21. " Ibid. 26. " Rom. xi, 7 seqq.

nis vilitatem supercilium tollentibus, atque ideirco A int μόνη δέ τη εύτελεία του κατά σαρκα γένους έξnihili ipsum esse dicentihus, eos benigne demulcehat, cum et superius dixerit: « Vos secundum carnem judicatis, ego neminem judico 40. Secundum carnem autem judicare, istiusmodi sensum habet : Qui solas res terrenas suspiciunt, cœlestium bonorum nihil vident, sed ad vitæ splendorem tantummodo respicientes, divites mirantur, aut eos qui inanibus gloriolis efferuntur; verum qui rerum naturas ad Dei legem expendunt, eum laude et imitatione dignum putant, qui vitam ad Creatoris nutum ac voluntatem dirigit. Cæterum carnis vilitas nihil officiet hominis animæ virtuti assuetæ, et contra vitæ hujus et divitiarum splendor nihil utilitatis afferet legum contemptoribus. Judicant ergo secundum carnem, sicuti mox dicebamus, qui non respiciunt ad sanctitatem, qui vitam, qui mores probare non solent, sed ad res terrenas duntaxat mentem convertunt, eumque potissimum suspiciunt qui divitiis ac 513 deliciis est innutritus. Vos igitur, o dementissimi Judæorum ductores, licet Mosaica lege ad recte judicandum instituti, ob carnis vilitatem condemnatis eum quem multis miraculis Deum esse deprehendistis. Sed vestræ ego non recordabor inscitiæ, neque talem de vobis feram sententiam. Nihil quippe est prorsus hominis natura. Quid enim est caducum illud ac terrenum corpus? Corruptio, et vermis, ac præterea nihil. Sed non hanc ob causam dum naturam estis, ideireo vos respuendos omnino statuam. « Habeo multa dicere de vobis ac judicare: > boc est, non unum in vobis duntaxat reprehendere possum, sed multa, nec in ullo mentiar, sicuti vos. Possum judicare vos ut rebelles, ut arrogantes, ut maleficos, ut Dei hostes, ut ingratos, ut improbos, ut voluptatem potius quam Denm sectantes, ut gloriam invicem aucupantes, unius vero Dei non quærentes, ut qui spiritalem vineam incendistis, qui gregem vobis a Deo commissum non recte pavistis, nec ad eum qui a lege et prophetis prædicatur, hoc est ad me, deduxistis. Hæc quidem Servator Judæis dixerit; sed cum addit: « Multa habeo dicere de vobis ac judicare, » quodammodo eis interminatur judicem se quandoque declaratum iri, qui nihil illis esse videtur propter

τουτ' έστιν έμέ. Τοιαύτα μεν ό Σωτήρ τοις Ίουδαίοις επιφθέγξαιτο προστιθείς δε τό, ι Πολλά έχω λέγειν περί όμων ότι και κρίνειν, ι ύπαπειλεί πως αύτοις ώς άναδειχθήσεται ποτε κριτής, ό μηδέν είναι δοκών παρ' ἐχείνοις διὰ τὴν σάρχα.

VIII, 26. Sed qui misit me, verax est : et ego quæ audivi ab eo, hæc loquor in mundo.

Rejecta Judzeorum inscitia, et eorum petulantibus conviciis pro nihilo habitis, ad initium quodammodo revertitur, judicandi munus et severitatem non præsenti, sed potius congruo tempori et

ωφρυομένων, διά τοι τούτο το μηδέν είναι λεγόντων αύτον, έδυσώπει πράως, και έν τοίς άνωτέρω γυμνότερον είπων · « Υμείς κατά την σάρκα κρίνετε, έγω χρίνω οὐδένα. . Τὸ δὲ χρίνειν κατά τὴν σάρκα, τοιαύτην αν έχοι την διάνοιαν είχότως · οί γάρ μόνα θαυμάζοντες τὰ ἐπίγεια, τῶν μὲν οδρανίων ἀγαθῶν όρωσιν ούδεν, είς μόνην δε την τώδε τω βίω λαμπρότητα βλέποντες, τον πλουτούντα θαυμάζουσιν, ήτοι τον έτέροις τισί δοξαρίοις έπικομπάζοντα · άλλ' οί γε κατά τὸν τοῦ Θεοῦ νόμον τὰ; τῶν πραγμάτων διευκρινόμενοι φύσεις, των άξιεράστων δντως, καὶ άξιοζηλώτων άνθρώπων έχεινον είναι φασιν, ῷ τὸ βούλεσθαι βιούν ένυπάρχει κατά την τού πεποιηκότος βούλησίν τε και θέλησιν. 'Αδικήσει δε ούδεν την του άνθριύπου ψυχήν άγαθουργείν είθισμένην το κατά σάρκα σμικροπρεπές, ώφελήσει δέ, και έκ των έναντίων ούδεν τούς διαζήν εν νόμφ παραιτουμένους, ή έν τώδε τῷ βίψ λαμπρότης, καὶ τὸ ἐκ πλούτου περιφανές. Κρίνουτι τοιγαρούν κατά την σάρκα, καθάπερ ούν άρτίως ελέγομεν, οί μή βλέποντες είς άγιότητα, μή πολιτείαν, μή τρόπους είωθότες δοχιμάζειν, άλλ' είς μόνα τὰ ἐπίγεια τὸν οίχεῖον παρατρέποντες νοῦν, καί παντός άξιούντες θαύματος τον έν πλούτφ καί τρυφή τεθραμμένον. Υμείς ούν, ω παραφρονέστατοι των Τουδαίων χαθηγηταί, χαίτοι νόμιφ τῷ διὰ Μωσέως πρός την επί το δικάζειν ακρίδειαν παιδαγωγούμενοι, κατεγνωκότες έπ' ούδενί διά μόνην την της σαρχός εὐτέλειαν χαταχρίνετε τον διά πολλών vos condemnado, neque ex eo quod homines secun. C ύμιν παραδόξων όφθέντα Θεόν. Έγω δε την ύμετέραν άπαιδευσίαν ού μιμήσομαι, ούδὲ τοιαύτην περ! ύμων εξοίσω την ψηφον ούδεν μεν γάρ όλως ή του άνθρώπου φύσις. Τί γάρ αν εξη το ἐπίκηρον τουτὶ, και άπο γης σώμα; Σαπρία, και σκώληξ, και έτερον ούδέν. 'Αλλ' ού διά ταύτην ύμας την αίτίαν κατακρινώ, ούδε επείπερ άνθρωποι κατά φύσιν έστε, διά τουτο πάντως ύμας και περιπτύεσθαι δείν όριω. « Έχω πολλά περί όμων λαλείν και κρίνειν, » τουτ' έστι, πλουτεί πας ὁ λόγος κατηγορών ἐφ' ὑμίν, ούχ εν έγχαλέσω μόνον, άλλα πολλά, και επ' οὐδενί διαθεύσομαι, χαθάπερ όμεζς. Έγω χρίνειν ώς άπειθεζς, ώς άλαζόνας, ώς ύδριστάς, ώς θεομάχους, ώς άγνώμονας, ώς άχαρίστους, ώς πονηρούς, ώς φιληδόνους μάλλον ή φιλοθέους, ώς δόξαν παρ' άλλήλων λαμδάνοντας, την δε δόξαν την παρά του μόνου [Θεου] ού ζητούντας : ώς εμπυρίσαντας τον νοητόν άμπελώνα, ώς μή βοσκήσαντας κατά λόγον την έγχειρισθείσαν ύμεν αγέλην παρά θεού, ώς μή χειραγωγήσαντας έπε τον διά νόμου και προφητών κηρυττόμενον,

> 'Α.Ι.Ι' ὁ πέμψας με άληθής ἐστι, κάγὼ ἄ ήκουσα παρ' αὐτοῦ, ταῦτα λαλῶ εἰς τὸν κόσμον.

> Έρρωσθαι φράσας ταις Ιουδαίων απαιδευσίαις, και τους άναιδην αυτώ διαλοιδορήσασθαι τολμήσαντας, εν τῷ μηδενί λογισάμενος, ἐπόνεισιν ώσπερ ἐπί τό έξ άρχης, τό μέν χρίνειν ήδη τά κατ' αύτούς, καί

τῷ πρέποντι τηρήσας καιρῷ καὶ τῷ τῆς ἐπιδημίας τρόπω τον ίδιον αποσώσας σχοπόν ου γαρ ήλθεν ΐνα χρίνη τὸν χόσμον, ἀλλ' ΐνα σώση τὸν χόσμον, ώς αύτός πού φησι. Διάτοι τούτο και άπρίξ των αὐτῷ πρεπόντων ἐγόμενος, καὶ τὸν εἰς σωτηρίαν καλούντα πάλιν άναμηρυσάμενος λόγον, ἐπιτείνει τήν παραίνεσιν. Έν τούτω γάρ μάλιστα θαυμάζειν άξιον της τε ανεξιχαχίας το μέτρον, χαι της ενούσης αὐτῷ φιλανθρωπίας την ύπερδολήν. Διά τοῦτο καὶ ὁ Πέτρος ξπιστέλλει περί αὐτοῦ · « "Ος λοιδορούμενος ούχ άντελοιδόρει, πασγων ούχ ήπείλει, παρεδίδου δέ τω κρίνοντι δικαίως. > Ούκουν άναλώσω, φησί, τον πρός ύμας νων μάλιστα λόγον, ούκ ἐφ' οίς ύμιν έθος είς φιλοψογίας δηλονότι, και την επ' ούδενι των χρησίμων τριθήν, άλλά το χρίνειν όμας χαιρώ τηρήσας τῷ πρέποντι, τῶν ὑμῖν συμφερόντων ἀνθέξομαι, και της είς ύμας ούκ άποστήσομαι φειδούς, κάν εξ άπονοίας τῆς ενούσης ὑμῖν ἀσυνέτως ὑδρίζετε. Έλεγον τοίνυν πρός όμα; άρτίως · ε Έγώ είμε το φως του χόσμου . ο άχρλουθων έμοι ού μή περιπατήσει εν τή σκοτία, άλλ' έξει το φώς της ζωής. • Έπὶ τούτφ παραλόγως ἀσχάλλοντες άνεπηδάτε δριμείς. « Σύ περί σεαυτοῦ μαρτυρείς, » άναδοώντες έχτόπως, ε ή μαρτυρία σου ούχ Εστιν άληθής. > Πρός δή τὰ τοιαῦτα πάλιν ἐγώ «Κάν ἐγώ μαρτυρώ περί έμαυτου, άληθής έστιν ή μαρτυρία μου, ότι οίδα πόθεν ήλθον, και που ύπάγω. > 'Αλλ' εί δοχώ τις είναι φορτικός, ταύτα λέγων έν ύμιν, εί μή δεκτός είμι μάρτυς περί των έμοι προσόντων C άξιωμάτων φυσικών, « 'Αλλ' ὁ πέμψας με άληθής έστι, κάγὼ ά ήκουσα παρ' αὐτοῦ, ταῦτα λαλῶ εἰς τὸν κόσμον. > Ταυτολογώ, φησί, τῷ πέμψαντί με Πατρί, συνφόλ τοίς έχείνου φθέγγομαι βήμασιν, ότι φώς είμε κατά φύσιν είπών. "Απερ ούν ήκουσα λέγοντος περί έμου του Θεού και Πατρός, ταυτα λαλώ είς τον χόσμον. Ούχουν εί ψεύδομαι χαθ' ύμας, χαι ούκ άληθής έστεν ή μαρτυρία μου, προεψεύσθαι πάντως άναγχαΐον ύμας είπειν του Πατέρα. 'Αλλ' Εστιν άληθής · ούχοῦν οὐ διέψευσμαι, καὶ εί μή τοῖς παρ' έμου καταπείθησθε λόγοις, δυσωπήθητε, φησί, τάς του πέμψαντός με φωνάς. Τί γάρ έφη περί έμου; • Ίδου άνηρ, 'Ανατολή δνομα αυτώ. > Καὶ πάλιν πρός τους σεδομένους αυτόν · ε Καὶ άνατελεί υμίν τοίς φοδουμένοις το δνομά μου "Ηλιος δικαιοσύνης, D καί ίασις έν ταίς πτέρυξιν αύτου. > Πρός έμε δ φησιν, δν ούχ είδότες ὐδρίζετε · ε Ίδου δέδωχά σε είς διαθήχην γένους, είς φῶς έθνῶν. > 'Αλλ' ότι χαὶ φώς είμε πρός ύμας ελέγετο παρ' αύτου. > Φωτίζου, φωτίζου γάρ, φησίν, Ίερουσαλήμι ήχει γάρ σου τό φως, και ή δόξα Κυρίου επί σε άνατέταλκε. > Ταυτα λέγοντος ήχουσα περί έμου του αποστείλαντός με Πατρός, κάγὼ διά τοῦτο φῶς ἐμαυτὸν είναι τοῦ κόσμου φημί, ύμεζε δε διά μόνην την σάρχα χατεσμιχρύνατε χρίναντες ούχ δρθώς, και διά τούτο λέγειν αποτολμάτε συχνώς. « Σύ περί σεαυτού μαρτυρείς.

την επί τούτφ παρόησίαν οὐ τῷ παρόντι μάλλον, άλλά A adventus rationi suum scopum reservans: « Nec enim venit ut judicet mundum, sed ut salvet eum, , ut ipse ait alicubi 30. Ideoque mordicus inhærens ils quæ sibi conveniunt, et sermonem ad salutem exhortatorium denuo repetens, pergit in iis admonendis. Hic enim potissimum mirari decet cum patientiæ modum, tum vebementissimum erga homines studium. Ideirco Petrus auoque de ipso scribit : (Cum malediceretur non remaledicebat, cum 514 pateretur, non comminabatur : tradebat autem judicanti se injuste "1. » Itaque orationem impendam, inquit, non ut apud vos moris est in convitiis ac nihili rebus, sed judicandi munus in alind tempus reservans, nunc in ea quæ vobis conducibilia sunt incumbam, nec parcere vobis desinam, licet vecordibus animis immerito me prosequamini. Dicebam ergo vobis paulo ante: e Ego sum lux mundi : qui sequitur me, non ambulabit in tenebris, sed habebit lumen vitæ . 5 Quam ob causam vos in iram exarsistis, et me his vocibus petistis : « Tu de teipso testaris, testimonium tuum non est verum 88. . Quibus ego rursus: « Etsi ego testimonium perhibeo de meipso, verum est testimonium meum : quia scio unde veni, et quo vado .. . Sed si videor vobis importunus cum hæc apud vos dico, si minus idoneus testis earum quæ mihi secundum naturam insunt dignationum, c At qui me misit verax est, et quæ audivi ab eo hæc dico in mundo. , Eadem enim loquor, inquit, quæ Pater a quo sum missus, illius verbis consentanea dico, cum me lucem esse natura mea aio. Quæ ergo Deum ac Patrem de me loquentem audivi, hæc ego loquor in mundo. Quocirca si, ut vultis, mentior, et testimonium meum non est verum, omnino necesse est ut Patrem prius mentitum esse dicatis. At verax est : non mentior itaque, et nisi meis verbis fidem adhibetis, revereminisaltem vocem ejus qui me misit. Ecquid enim deme dixit? c Ecce vir, Oriens nomen ejus 88. > Et rursus ad suos cultores: (Et orietur vobis qui timetis nomen meum Sol justitize, et sanitas in pennis ejus *6. > Et ad me quem ignorantes contumeliis afficitis : « Ecce dedi te in testamentum generis, in lumen gentium ". > Sed et me lucem esse, vobis ab eo significatum est : « Illuminare, illuminare Jerusalem, venit enim lumen tuum, et gloria Domini super te orta est 88. > Hæc audivi de me loquentem Patrem qui me misit : propterea ego me lucem mundi esse profiteor, at vos ob solan carnem me deprimitis, haud recte judicantes, ac proinde illud identidem objicitis: « Tu de teipsotestaris : testimonium tuum non est verum. . Itaque, ut in summam totius propositi sententia contrabatur, manifesto Judæos Deo pugnare ostendit, nec solum repugnare svis ipsius vocibus, sed 515 suffragio et calculo Patris. Hic enim, quia novit Filium.

⁵⁰ Joan. xII, 14. ⁵¹ l Petr. II, 25. ⁵² Joan. vIII, 12. ⁵³ lbid. 15. ⁵⁵ lbid. 14. ⁵⁵ Zach. vI, 12. ⁵⁴ Malach. IV, 2. ⁵⁷ Isa. xIIV, 6. ⁵⁸ Isa. xXVIII, 1.

justitiæ Solem eum appellat; at isti ultimam ex incredulitate ac rebellione perniciem in capita sua attrahentes, veritatem reprobant ac repudiant, pro bono malum vocantes, unde illos merito Væ manebit.

βιον Υίδν, και 'Ανατολήν, και 'Ηλιον δικαιοσύνης διά τοῦτο καλεῖ· οἱ δὲ τὸν ἐξ ἀπειθείας δλεθρον ταῖ, έαυτων έπισύροντες κεφαλαίς ἀποδοκιμάζουσι την ἀλήθειαν, το καλόν λέγοντες πονηρόν, καλ διά τοι τούτο διχαίως αὐτοίς ἀχολουθήσει τὸ, θύαί.

VIII, 27. Non cognoverunt quia Patrem eis di- . Obn Egrwaar oti tor Hatepa abtoic Elege.

Miratur rursus Judgeorum stuporem divinus evangelista, ac merito quidem. Quid enim illis insulsius aut dementius esse possit, qui toties audito repetitis sermonibus Dei ac Patris nomine, nihildum tamen de eo cogitant, licet Servator noster est 39. » Quo igitur prætextu, vel qua de causa beatus evangelista Judæos nescivisse dicat Christum per hæc Deum Patrem suum significare, necessario exponendum est. Quandoquidem enim dixit ad eos Servator: «Si me sciretis, forsitan et Patrem meum sciretis **, , ut in hoc vere locutus inveniatur, eos qui ignorent Filium insert quoque ignorare Patrem. Filius enim est tanquam janua quædam quæ in Patris cognitionem ducit. Ideoque dicebat: « Nemo venit ad Patrem, nisi per me 61. > Tanquam enim ab imagine ad exemplar recurrens animus ex eo quod obversatur ejus speciem informat. Quare necessario fuit ostendendum Judæos nihil in animo concipere de Patre, cum ex cognitione Filii ad cum intelligendum quasi manu duci nollent. Quamobrem per hæc luculenter docet evangelista cum Christus diceret: (Qui me misit verax est 63,) Judzeos non intellexisse de Patre illum loqui.

VIII, 28. Cum exaltaveritis Filium hominis, tunc cognoscetis quia ego sum.

Peritissimos medicos imitatus, morbi quo animus eorum tenebatur causam aperit, quidve prohibeat quominus ad ejus cognitionem ac fidem cito ferantur, sapienter detegit. Nam eum ad carnem et ab ea tractum genus respicerent, anguste admodum de eo sentiebant, cumque velamen illud mentis oculis obductum esset, nesciebant ipsum esse Deum, licet home appareret. Ideoque necessario D illos compellebat his verbis: Cum exaltaveritis Filium hominis, tunc cognoscetis quia ego sum; > hoc est, cum exilia, abjecta 516 humique repentia de me opinari desieritis, cum sublime aliquid sapere de me inceperitis, cum Deum de Deo genitum, tametsi propter vos homo secundum vos factus sim, credideritis, tune manifesto cognoscetis me esse lucem mundi : hoc enim vobis aiebam modo. Quid enim vetuerit, inquit, quominus is qui semel admiserit Deum esse verum, mundi quoque lucem

suum ex natura sua lucem esse, ideo Orientem et A ή μαρτυρία σου ουχ εστιν άληθης. » Οὐχοῦν, ἀνακεφαλαιώσασθαι γάρ όλην άκόλουθον την έν το προκειμένιο διάνοιαν, θεομαχούντας άντικρός άποφαίνει τούς Τουδαίους, και ού μόνον ταίς παρ' αύτου μαχομένους φωναίς, άλλά και ψήφοις ταίς παρά του Πατρός. 'Ο μέν γάρ φως οίδεν δντα κατά φύσιν τόν

Καταπλήττεται πάλιν την των Τουδαίων άναισθησίαν ό πνευματοφόρος; και μάλα είκότως. Τί γάρ αν γένοιτο των τοιούτων ανοητότερον, οί γε και μακρού πολλάκις πρός αύτους γεγονότος λόγου περί τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρός, οὐδὲν ἐννοοῦσι περὶ αὐτοῦ τοῦ eorum inculcet auribus, (Qui me misit verax Β Σωτήρος ήμων απροώμενοι λέγοντος, « 'Αλλ' ὁ πέμψας με άληθής έστι; > Τίς ούν ή πρόφασις, καὶ διά ποίαν αίτίαν ὁ μακάριος εὐαγγελιστή; ούκ έγνωκέναι φησίν Ίουδαίους ότι τον Θεόν αύτοζς και Πατέρα διά τούτων έσημανεν ό Χριστός, άναγχαΐον είπειν. Έπειδη γάρ έφη πρός αύτους ὁ Σωτήρ' «Εί έμε ήδειτε, και τον Πατέρα ήδειτε, , ίνα κάν τούτφ πάλιν άληθη λέγων εύρίσκηται, τούς άγνοήσαντας του Υίον, άγνοούντας είσφέρει καὶ τὸν Πατέρα. Θύρα γὰρ ώσπερ και πύλη τίς έστι τῆς είς τὸν Πατέρα γνώσεως ό Υίός. Διά τουτο και έλεγεν ι Ούδεις έρχεται πρός τὸν Πατέρα, εἰ μὴ δι' ἐμοῦ. > "Δς γὰρ ἐξ εἰκόνος έπὶ τὸ άρχέτυπον άνατρέχων ὁ νοῦς ἐχ τοῦ παρεμπίπτοντος έχεινο φαντάζεται. Ήν ούν άναγχαίον έπιδείξαι τοὺς Ἰουδαίους οὐδὰν ἐννοοῦντας περὶ Πατρός, έπείπερ ούχ ήθέλησαν άναλόγως άπό τῆς γνώσεως της του Υίου πρός την έχείνου γειραγωγείσθαι χατάληψιν. Διά τούτο γοργώς ὁ εὐαγγελιστής μονονουχί καλ έπισημαίνεται, ότι λέγοντος του Χριστού. • 'Ο πέμψας με άληθής έστιν, ι ούχ έγνωσαν ότι τον Πατέρα αὐτοῖς Ελεγεν.

"Όταν ψψώσητε τὸν Υίὸν τοῦ ἀνθρώπου, τότε γνώσεσθε ότι έγώ είμι.

Τούς των Ιατρών άρίστους άπομιμούμενος, της ένούσης αύτοις κατά ψυχήν άβρωστίας άπογυμνοί την πρόφασιν, και το διακωλύον αύτους είς την έπ' αύτῷ σύνεσίν τε καὶ πίστιν Ιέναι γοργῶς, ἀποκαλύπτει σαφώς. Έπειδη γάρ είς τε την σάρκα, και τό έντεύθεν βλέποντες γένος, μικρά πως φρονείν άνεπείθοντο περί αὐτοῦ, χάλυμμα δὲ τοῦτο τοῖς τῆς διανοίας Εχοντες δφθαλμοίς, ούχ ήδεσαν αν Θεον όντα, και ci πέφηνεν άνθρωπος, άναγχαίως αὐτοῖς προσεφώνει λέγων • "Όταν ύψώσητε τον Υίον του άνθρώπου, τότε γνώσεσθε, ότι έγω είμι, , τουτ' έστιν όταν τῆς έπ' έμοι μικρές τε και χαμαιπετούς αποπαύσησθε διαλήψεως, όταν ύψηλόν τε καὶ ὑπέργειον φρονήσητε περί έμου, καί θεον έκ θεού πεφηνότα πιστεύσητε, εί και γέγονα δι' ύμας άνθρωπος, καθ' ύμας, τό τηνικάδε διαγνώσεσθε σαφώς, ότι έγώ είμι τό doe ton xoahon . Louto Ago ele onge treken abeime. Τί γάρ αν έτι διακωλύσαι, φησί, τον όλως παραδε-

^{*} Joan. vin, 19. * Ibid. * Joan. xiv, 6.

γθέντα Θεὸν ὑπάρχειν ἀληθινὸν, καὶ φῶς εἶναι τοῦ A esse credat? Nec enim profecto in tantum furorem χόσμου; Ού γάρ δή είς τοσαύτην χατοιχηθήσι ταί τις μανίαν και θράσος, ώς και τότε φάναι τολμάν · « Ή μαρτυρία σου ούχ έστιν άληθής. • Ψευδηγορήσει γάρ ούδαμῶς ἐφ' οἶσπερ ἄν λέγη Θεὸς φύσει, καὶ άληθινός. Έστι τοίνυν προδηλότατον και έχ των του Σωτήρος ρημάτων, ότι σμικράν έγοντες έπ' αὐτῷ τὴν ύπόνοιαν, και άνθρωπον είναι γυμνόν, έρημόν τε τῆς κατά φύσιν θεότητος διενθυμούμενοι, πάντως δήπου και άπιστήσομεν είκότως αύτώ, και ού παραδεξόμεθα Σωτήρα και Λυτρωτήν. Είτα τί το έντεύθεν; τῆς ἐλπίδος ἀποπεπτώχαμεν. Εὶ γὰρ διὰ πίστεως ἡ σωτηρία, φρούδη δὲ ἡ πίστις, τί τὸ διασώζον Ετι: Πιστεύοντες δέ, και είς ύψος αίροντες, το θεοπρεπές τὸν Μονογενή, καὶ εἰ γέγονεν ἄνθρωπος, ἐξ οὐρίας ώσπερ έρχόμενοι, και το παγχάλεπον του βίου δια. Β θέοντες πέλαγος, πρός την άνω μεθορμισόμεθα πόλιν, τάς έχ του πιστεύειν τιμάς έχει χομιούμενοι.

"Αλλως τὸ αὐτό.

"Όταν ψψώσητε τὸν Υἰὸν τοῦ ἀνθρώπου, τότε γνώσεσθε ότι έγώ είμι.

Πολλοίς τε και άγαθοίς περιαντλήσας τον των Τουδαίων θυμόν, σφριγώντα πάλιν ούδεν ήττον όρά. Δυσφημούντες γάρ άφυλάκτως ού καταλήγουσιν, άλλά ποτέ μέν άχυρον αύτου ποιούσι την φωνήν, καί ψεύστην ἀποχαλούσι δυσσεδώς • τὸ γὰρ ὅλως εἰπεῖν, Ή μαρτυρία σου ούχ έστιν άληθής, » τί αν έτερον είη λοιπόν, ή τούτο; ποτέ δὲ πάλιν ἐξ ἀγάπης αὐτοίς τά είς σωτηρίαν είσηγουμένω, και διά τοῦτο λέγοντι, ότι « Έλν μή πιστεύσητε ότι έγω είμι, αποθανείσθε C έν ταίς άμαρτίαις όμων, , άντηγείροντο θερμώς, και τοίς εξ σγάπης αυτοίς ρήμασι τους εξ απονοίας άντεξάγοντες λόγους, Εφασχον · « Σύ τίς εί; » Έδει τοίνυν τοῖς ἀκρατῶς οῦτως ἐγκεκυλισμένοις εἰς παράλογον θράσος του σωφρονίζοντος λόγου, καὶ μετριώτερον έχειν άναπείθοντος φρόνημα, χαλινόν δέ λοιπον έπιτιθέντος καὶ ούχ έκούση τῆ γλώττη. Διά ταύτην αύτοζς ήπείλει την αίτίαν έγαργέστατα λέγων, ώς οὐ διαφεύξονται την ἐφ' οἶς δυσσεδοῦσι χόλασιν, άλλ' εί και πρός το παρόν ά εξικακούντα βλέπουσιν. άλλ' είς πέρας αύτοις το δεινόν διεξοιχομένης της είς αὐτὸν δυσσεδείας, τοῦτ' ἔστι τοῦ θανάτου καὶ τοῦ σταυρού, πάνδεινον ύποστήσονται δίκην, καλ άφόρητον άντιδέξονται συμφοράν, την έχ τοῦ πολέμου δηλονότι τοῦ πρὸς Ρωμαίους αὐτοίς μετά τὸν τοῦ Σωτῆρος D crucem eis contigit. Quod autem gravia quæque συνέδη σταυρόν εξοργισθείς άνωθεν παρά θεοῦ. "Οτι δὲ ἔμελλον ὑπομείναι τὰ παγχάλεπα, σαφέστερόν που πάλιν αὐτοῖς ὁ Σωτήρ κατεσήμαινε λέγων, ποτέ μέν πρός τάς κλαιούσας γυναϊκάς. • Θυγατέρες 'Ιερουσαλήμ, μή χλαίετε ἐπ' ἐμοὶ, χλαίετε δὲ ἐφ' ὑμᾶς, χαί ἐπὶ τὰ τέχνα ὑμῶν· , ποτὲ δὲ πάλιν· « "Όταν ίδητε χυχλουμένην ύπο στρατοπέδων την Ιερουσαλήμ, τότε έρειτε τοις δρεσι · Κάμψατε έφ' ήμας, και τοίς βουνοίς. Πέσετε έφ' ήμας. ι Είς τούτο γάρ Ίουδαίοις τά έχ το πολέμου περίεστι πάθη, ώς τῆς έχείνων πείρας παν είδος θανάτου γενέσθαι γλύχιον τε καὶ αἰρετώτερον. Την δὲ τῆς χώρας αὐτῶν ἐξανά-

et audaciam quisquam prolabetur, ut et tunc dicere audeat, « Testimonium tuum non est verum. » Nec enim mentiri potest qui natura Deus est ac verus. Manifestissimum igitur est vel ex ipsis verbis Servatoris, quod si tenuem de eo suspicionem habeamus, et hominem simplicem omnisque natura sua deitatis exsortem esse putemus, merito futuri simus increduli, nec Servatorem et Liberatorem concessuri. Quid tum vero? spe nostra excidimus. Si enim salus per fidem, inanis autem sit fides, quid jam salvificum erit? At si crediderimus, et ad fastigium Deo conveniens Unigenitum, licet homo factus sit, extulerimus, secundo veluti cursu delati et difficillimum vitæ pelagus emensi ad supernam civitatem transferemur, tidei præmia illic repor-

ldem aliter.

Cum exaltaveritis Filium hominis, tunc cognoscetis ania ego sum.

Multis iisque bonis verbis Judzorum mente delinita, nihilominus tamen eos rursus superbia tumidos conspicit. Blasphemis quippe vocibus ati non cessant, sed modo ejus verbis fidem detrabunt, eumque mendacem impie deprædicant : dicere enim, « Testimonium tuum non est verum , , quid aliud est, obsecro, quam istud? modo rursus singulari studio tradenti ea quæ ad salutem conducunt, atque ob id dicenti : « Nisi credideritis quia ego sum, in peccatis vestris moriemini 43, » illico repugnabant, et ipsi, ex dilectione profectis verbis vesaniæ plenum sermonem opponentes, dicebant: « Tu quis es " ? » Opus igitur erat eos, qui tanta intemperie in temerariam audaciam projecti erant. oratione castigari, et ad modestiam revocari, se vel nolentem linguam freno coerceri. Hanc ob causam ipsis apertissime interminabatur, dicens sos impietatis suæ pænam minime vitaturos, sed 517 quamvis in præsens injuriarum patientem videant, consummata tamen impietate, hoc est cruce ac morte, universos ingentes pænas daturos, et calamitates intolerandas perpessuros, hoc est bellum adversus Romanos, quod post Servatoris passuri essent, Servator eis rursus significabat, dicens modo quidem ad lugentes mulieres: « Filiæ Jerusalem, nolite flere super me, super vos ipsas flete, et super filios vestros 48 ; > modo rursus ; « Cum videritis circumdari ab exercitu Jerusalem, tune dicetis montibus: Incurvamini super nos, ct collibus : Cadite super nos 66. > Tanta quippe mala Judæos ex bello manent, ut illorum experimento genus omne mortis jucundius sit atque optabilius, Cæterum Judæorum eversionem, et incolarum captivitates, cædemque crudelissimam, civitatum famem, ac liberorum in iis comestiones in Historijs

⁴³ Joan. viii, 24 4 Ibid. 25. 45 Luc. xxiii, 28. 46 Luc. xxi, 29; xxiii, 30.

suis Josephus commemorat. Cum ergo, inquit, A στασιν, και των ένοικούντων αὐτήν τούς τε έξhominis Filio cruci tradito pares crimini pœnas subieritis, et flagitii erga me admissi dignum supplicium retuleritis, tunc videntes intelligetis me esse utique omnipotentem Deum. Nam si passerculus unus in venatoris laqueum absque Dei nutu non ceciderit, quomodo universa regio, inquit, et gens dilecta in exitium hoc pacto funditus ruet, nisi cunctipotens Deus id annuerit? Mala res igitur et summum piaculum est Dei contemptus, qui nos in reproborum exitium adducit. Quo fit ut Paulus nonnullos redarguat dicens : « An divitias bonitatis ejus et longanimitatis et patientiæ ejus contemnis? Ignoras quoniam benignitas Dei ad pœnitentiam te adducit? Secundum autem duritiem die iræ ".)

άνοχής καλ τής μακροθυμίας αὐτοῦ καταφρονείς, άγνοῶν ὅτι τὸ χρηστὸν τοῦ Θεοῦ είς μετάνοιάν σε άγει, κατά δὲ τὴν σκληρότητά σου, καὶ άμετανόητον καρδίαν, θησαυρίζεις σεαυτῷ όργὴν ἐν ἡμέρμ δργής; »

Idem aliter.

Longo temporis spatio Christus conversatus est cum Judæis, cum per omnem, ut verbo dicam, Synagogam eos alloquens, tum in omni Sabbato cum ils disserens, et plerumque doctrinam eis salutarem affatim largiens, ad illuminationem spiritalem frequenter eos vocabat, adeoque Deus naturalis ac verus cum 518 esset, aiebat : « Ego sum lux mundi 48 : » sed hæc dicenti stultissime repugnabant. « Tu enim, inquiunt, de teipso testaris. Testimonium tuum non est verum . . Neque C vero verbis tenus Judæorum stetit audacia, nec eorum efferatus animus convitiis solis contentus fuit : sed per omnem credulitatem ruentes, eum tandem cruci mortique tradiderunt. Cum autem vita secundum naturam esset, diruptis mortis vinculis excitatus quidem est ex mortuis, et Judæorum exsecratione merito relicta jure quoque ab Israele recessit, et ad gentes conversus omnes vocavit ad lucem, et cæcis visum est largitus. Contigit ergo ut post mortem quam Servator noster in cruce pertulit, Judæorum animi tenebris fuerint obsiti, maxime cum ab iis lux recessisset, et gentium eorda illustrata sint, puta cum eis lux vera illu-

αύτοις του φωτός του άληθινου.

Cum ergo exaltaveritis Filium hominis, tunc co- D "Orar οὖν ὑψώσητε, φησί, τὸν Υίὸν τοῦ ἀνθρώgnoscetis quia ego sum.

ld est, exspectabo impietatis vestræ finem, nec ante tempus iram meam in vos effundam, Mori quoque morte crucis sustinebo : sed et ubi cruci tradideritis Filium hominis, simplicem hominem esse rati, tunc vel nolentes intelligetis, inquit, me non mentitum esse dum dicerem : « Ego sum lux mundi. . Cum enim animadverteritis vos tenebris obsitos, illuminatam vero gentium multitudinem

άνδραποδισμούς, και την ώμοτάτην σφαγήν, και τούς έν έκάστη πόλει λιμούς, τάς τε έν αὐτοίς τεχνοφαγίας, ίστορε? και Ἰώσηπος εν οίκείοις συγγράμμασι. "Όταν ούν, φησί, σταυρῷ παραδόντες τὸν Υίον του ανθρώπου την αντίρφοπον υπομείνητε κόλασιν, καὶ τῶν εἰς ἐμὲ τολμημάτων ἰσοστάθμους ἀντεχτίσητε δίχας, τότε βλέποντες γνώσεσθε ότι έγώ είμι ο πάντα ισχύων, δηλονότι Θεός. Εί γάρ στρουθίον εν ώθεν πρός παγίδα του θηρεύοντος ούκ είσθήσεται, πως δ' αν όλη χώρα, φησί, και έθνος το ήγαπημένον, πρός δλεθρον ούτως βαδιείται παντελή, μή ούχὶ πάντως τοῦτο γενέσθαι κατανεύσαντος τοῦ πάντων χρατούντος Θεού; Κακόν ούν άρα, και πάνδεινον ή Θεού καταφρόνησις είς πέρας άγουσα των tuam et impœnitens cor thesaurizas tibi iram in B ἀπεύκτων. Διο καὶ ὁ Παῦλός τισιν ἐπιπλήττει λέγων. * Η του πλούτου τῆς χρηστότητος αὐτου, καὶ τῆς

"Αλλως τὸ αὐτό.

Μαχρούς διετέλεσε χρόνους τοίς Ίουδαίοις συνδιαιτώμενος ο Χριστός, και κατά πάσαν, ώς έπος είπειν, Συναγωγήν προσλαλών, και έν παντί Σαδ- 4 δάτω προσδιαλεγόμενος, και μάθημα πολλάκις αὐτοίς άφθόνως παραθείς το λυσιτελούν, εκάλει συχνώς πρός τον διά του πνεύματος φωτισμόν και δή και έφασκεν, άτε δή και Θεός υπάρχων κατά φύσιν, και άληθινός. ε Έγω είμι το φως του κόσμου . > αντέπραττον δέ ταύτα λέγοντι φρονούντες παραλογώτατα · « Σύ γάρ, φησί, περί σεαυτού μαρτυρείς, ή μσρτυρία σου ούχ έστιν άληθής. > Καὶ οἱ μέχρι τῶν ἐν βήμασιν άντιλογιών τά των Ιουδαίων έστι τολμήματα, οδδέ έν τῷ διαλοιδορήσαι φιλείν τὸ ἀτίθασσον αὐτῶν συμπεπέρασται θράσος · έρχόμενοι δὲ διὰ πάσης ώμότητος άφειδώς τελευτώντες, και σταυρώ, και θανάτω παρέδοσαν αύτόν. Έπειδή δὲ ήν κατά φύσιν ζωή, διαββήξας τὰ τοῦ θονάτου δεσμά, διεγήγερται μέν έχ νεχρών, αποφοιτά δε είχότως της Τουδαίων βδελυρίας, και του μέν Ίσραήλ άπεπήδα και σφόδρα δικαίως, έαυτον δὲ πρός τὰ έθνη μετατιθείς, πάντας έχάλεσε πρός τό φῶς, χαὶ τυφλοίς μέν ούσιν ἀνάβλεψιν έχαρίζετο. Συμδέδηκε τοίνυν μετά τον έπὶ τῷ σταυρῷ θάνατον τοῦ Σωτήρος ήμῶν Χριστοῦ, τὰς μέν των 'Ιουδαίων σχοτισθήναι διανοίας, άτε δή καί έχχωρηχότος παρ' αὐτῶν τοῦ φωτὸς, τὰς δὲ τῶν ἐθνῶν καταλαμπρυνθήναι καρδίας, ὡς ἐπιλάμψαντος

που, τότε γνώσεσθε ότι έγώ είμι.

'Αντί του, Περιμενώ της ύμων δυσσεδείας το τέλος, ούχ εποίσω δε ύμιν την όργην, εχδέξομαι το παθείν και τον θάνατον ύπομενώ προς τοις άλλοις, και τούτο. άλλ' ότε σταυρφ παραδώτε τον Υίον του άνθρώπου άνθρωπον γυμνόν νομισθέντα παρ' ύμιν, τότε γνώσεσθε καὶ ούχ έκόντες, φησίν, ώς ού διέψευσμαι, λέγων, ότι τ' Έγώ είμι τὸ φῶς τοῦ κόσμου. > "Όταν γάρ έαυτούς σχοτισθέντας βλέπητε, πεφωτισμένην

⁴⁷ Rom. 11, 4, 5. 48 Joan. viii, 12; 1x, 5.

δὲ τῶν ἐθνῶν τὴν ἀμέτρητον πληθύν διὰ τὸ γενέσθαι A innumeram, quia cum illis ero, quomodo non vel με παρ' αὐτοίς, πῶς οὐχὶ καὶ ἄκοντες συνερείτε λοιπὸν ὅτι φῶς είμι τοῦ χόσμου χατά ἀλήθειαν; "Οτι γάρ ξμελλεν τῆς Ἰουδαίων ἀποφοιτήσειν Συναγωγῆς μετά την έχ νεχρών αναδίωσιν ό Σωτηρ, ούδενι μέν άμφίδολον · πέπρακται γάρ, καὶ διήνυσται. Πλήν Εστι πως, μάλλον δὲ ήδη σαρώς καὶ ἐκ τῶν παρ' αὐτοῦ περιαθρήσαι λόγων · « Εω; γάρ τὸ φῶς Εχετε, περιπατείτε έν τῷ φωτὶ, ίνα μή σχοτία ὑμᾶς χαταλάδη.» Ή γάρ του φωτός συστολή τε και άναχώρησις σκοτίας γένεσιν ποιεί, και πάλιν ή του φωτός παρουσία, σχοτίας άφανισμόν έργάζεται. Ούχοῦν ἀποδείχνυται φως ύπάρχων κατά άλήθειαν ό Χριστός, σχοτίσας μέν Ίουδαίους διά τῆς ἀπ' αὐτῶν ἀποστάσεως, χαταφωτίσας δὲ τὰ Εθνη διὰ τῆς εἰς αὐτὰ παρουσίας, καί πικρον μάθημα τοις Τουδαίοις ή των έθνων νέγονε πείρα.

"Αλλως τὸ αὐτό.

"Όταν ψψώσητε τὸν Υίὸν τοῦ ἀνθρώπου, τότε γνώσεσθε ότι έγώ είμι.

Έπείπερ είς την σάρκα, φησίν, άφορωντες μόνην, ψιλον άνθρωπον είναι με πιστεύετε, και των καθ' ύμας ύπαρχοντα ένα νομίζετε, τὸ δὲ τῆς θεότητος άξίωμα, και ή έντεῦθεν δόξα οὐδ' δσον είς νοῦν ἄνεισι τὸν ὑμῶν, ἔσται σημείον ὑμίν ἐναργέστατον τοῦ κατά άλήθειαν έκ Θεού Θεον ύπάρχειν έμε, και φώς έχ φωτός, το πάνδεινον ύμων, και παρανομώτατον τόλμημα, τουτ' έστιν ό σταυρός, καὶ ὁ ἐπ' αὐτῷ τῆς σαρχός θάνατος. "Όταν γάρ ίδητε της έαυτων άπονοίας άπρακτον μέν γενομένην έχδασιν, συντεθραυ- ς σμένην δε και την επί τῷ θανάτω πάγην, διαναστήσομαι γάρ έχ νεχρών, τότε και ούχ έχόντες ώς εξ άνάγχης ήδη λοιπόν συνθήσεσθε τοίς παρ' έμου πρός ύμας γεγονότι λόγοις, και Θεόν είναι κατά φύσιν δμολογήπετε. Κρείττων μέν γάρ Εσομαι θανάτου καλ φθοράς, ώς δὲ ζωή κατά φύσιν ὑπάρχων τὸν ἐμὸν άναστήσω ναόν. 'Αλλ' είπερ έστι του θανάτου χρατείν, και των της φθοράς καταλαζονεύεσθαι βρόχων θεῷ πρέπον τῷ κατὰ φύσιν, καὶ οὐγ ἐτέρψ τῶν έντων τινὶ, πῶς οὐ κατὰ πάσης ἐκποδών γενομένης άντιλογίας και παντός ένδοιασμού άναδειχθήσομαι πάντα διά τοῦτο νικάν Ισχύων, καὶ ἀκονιτί; Οὐκοῦν σημείον Εσεσθαι τοίς Ιουδαίοις τον οίχειον σταυρόν Εφασχεν ό Σωτήρ, και απόδειξιν την έναργεστάτην του κατά φύσιν αὐτὸν είναι Θεόν. Τοῦτο δ' αν ίδης αύτον και έτέρωθι που λέγοντα σαφώς · πολλών μέν γάρ, και άναριθμήτων τερατουργημάτων έπιδειχθέντων δι' αύτου, προσήεσάν ποτε πειράζοντες και λέγοντες. « Διδάσχαλε, θέλομεν άπό σου σημείον ίδείν. » 'Ο δὲ ἐπεὶ τοὺς ἐν αὐτῷ ἰόντας ἐθεᾶτο διαλογισμοὺς, καὶ πιχρώς διενθυμουμένους ούχ ήγνόει · « Γενεά, φησί, πονηρά, και μοιχαλίς σημείον επιζητεί, και σημείον ού δοθήσεται αύτή, εί μή τὸ σημείον Ίωνα τοῦ προ-שלוסט . שמהבף דמף אי וששמה בי דא אסיאום דסט אלτους τρείς ημέρας και τρείς νύκτας, ούτως έσται και ό Υίδς του άνθρώπου εν τή καρδία της γης τρείς ημέρας καὶ τρεῖς νύκτας. > 'Ακούεις ὅπως σημεῖον αί-

inviti mihi assentiemini quia vere sum lux mundi? Quod enim Servator ex Judæorum Synagoga recessurus esset post resurrectionem a mortuis, nemo ambigit : factum enim istud est atque completum. Verumtamen illud clare jam ex ejus quoque verbis licet contemplari : « Donec enim lucem habetis, inquit, ambulate in luce, ne vos tenebræ comprehendant 70. > Recessu quippe luminis tenebræ fiunt, et rursus luminis præsentia tenebræ diffugiunt. Igitur Christus vera lux esse demonstratur, qui Judæis quidem tenebras intulit ab fis recedens, gentes autem sua præsentia illustravit, et grave documentum Judæis fuit experimentum R gentium.

519 Idem aliter.

Cum exaltaveritis Filium hominis, tune cognoscetis quia ego sum.

Quandoquidem in solam carnem intuentes, simplicem hominem me putatis, et unum vestri similem me esse creditis, deitatis vero dignationem nullo modo in animum vestrum inducitis, signum erit vobis evidentissimum, me scilicet secundum veritatem Deum de Deo esse, lumen de lumine, audax illud vestrum universorum facinus, hoc est crux, et in ea mors carnis. Cum enim videritis irritum vestri facinoris exitum, contritum quoque mortis laqueum (resurgam enim ex mortuis), tunc certe dictis meis ex necessitate assensum præbebitis, meque Deum esse ex natura confitebimini. Ero quippe morte et corruptione superior, et cum sim vita secundum naturam, meum denuo excitabo templum?1. At si mortem superare et corruptionis laqueos despicere Deo naturali nec ulli alii convenit, quomodo non citra dubitationem omnem et controversiam Deus apparebo, qui omnia hæc vincere possum, idque citra negotium? Igitur crucem suam signum fore Judæis Servator aiebat ac demonstrationem certissimam, ipsum esse Deum secundum naturam. Hoc autem alicubi etiam ipsum clare dicere videbis : nam cum multa et innumera per ipsum miracula edita fuissent, convenerunt tamen illi tentantes ac dicentes : « Magister, volumus a te signum videre ". . Qui cum corum cogitationes perspectas haberet, et acerba consilia non ignoraret, « Generatio, inquit, mala et adultera signum quærit, et signum non dabitur ei, nisi signum Jonæ prophetæ: sicut enim fuit Jonas in ventre ceti tribus diebus et tribus noctibus, sic erit Filius hominis in corde terræ tribus diebus et tribus noctibus 73. > Audis ut signum petentibus Judæis ipsum esse Deum secundum naturam, tametsi tentando id dicerent, non aliud ipsis indicatum iri respondeat, nisi signum Jonæ prophetæ, hoc est triduanam mortem et a mortuis resurre-

¹⁰ Joan. x11, 35. 11 Joan. 11, 19. 13 Matth. x11, 38. 13 Ibid. 59, 40.

divinæ potentiæ documentum, quantum abolere mortem, et evertere corruptionem, quæ Dei sententia naturam humanam imperio premebat? 520 Audit enim in Adam, . Terra es, et in terram reverteris 74.) At in Christi Servatoris potestate erat iræ suæ finem imponere, et mortem quæ ejus olim maledictione invaluerat, benedictione evertere. Cæterum Judæos signum resurrectionis vehementer reformidasse, utpote quod Christum revera Deum esse probaret, postremum eorum facinus clare docebit. Ut enim audierunt Servatoris resurrectionem, nec eum in monumento comparere, eam ob rem valde attoniti atque turbati militum calumnias multis pecuniis emere statuerunt. . Depuli ejus venientes furati sunt cum nobis dormientibus 78. . Magnum igitur est resurrectionis signum, certissimam et indubitatam in se habens demonstrationem Filium esse Deum : quamobrem etiam Judworum durum et infractum cor turbatum est. φ και των Τουδείων ή σκληρά και άκεμπης διετεράχθη καρδία.

Quad non minar sit Deo ac Patre Filius virtute et ientia, sed ipsamet potius sapientia et virtus

VIII, 28. et a merpso facio nihil, sed sicut docuit me Pater, herc loquor.

Humano quidem modo loquitur, eum aliter non C possent intelligere Judæi, nec pure audire sustinerent ab eo res divinas. Ob id enim enm lapidibus petere deprehenduntur, blasphemiam ei ascribentes, quod, homo cum esset, seipsum faceret Deum. Detracto itaque verborum splendore qui divinæ dignationi debetur, auditorum infirmitati se cumprimis accommodat, cumque eorum mentem scrutatus ignorari se Deum ab ipsis reperiat, ne rursus ira excandescerent, eique vel minimum adhærere per summanı stultitiam detrectarent : Cognoscetis nunc, inquit, cum exaltaveritis Filium hominis, quia ego sum : cognoscetis item a meipso menihil facere, sed sicut docuit me Pater, ita loqui. At quænam horum, quæso, verborum est utilitas, inquiet forsan aliquis, aut quid rursus in his Christus D nos docet? 521 Paucis itaque respondebimus, singula pie explicantes. Non cessatis, inquit, mea mihi exprobrare facta, quasi impie et improbe patrata, sæpe me ut legis prævaricatorem damnastis, atque ut legislatori adversari solitum. Paralyticum cnim diuturno morbo liberavi, misertus sum bominis die Sabbati. Sed cum vos inde criminandi mei ansam arripere viderem, qui suspicere potius debeatis, et ab iis quæ mihi conveniunt longe aberrare, sed et cum ea quæ ad salutem conducunt nuper vobis exponerem, ad lucis participa-

ctionem. Quod enim tantum tamque illustre suerit A τούσι τοις δουδαίοις είς ἀπόδειξιν, ότι Θεός ὑπάρχει κατά άλήθειαν, εί καλ πειράζοντες έλεγον, ούχ έτερον αύτοζε επιδειχθήσεσθαί φησιν, εί μη τη σημείον Ίωνα τού προφήτου, τούτ' έστι τον τριήμερον θάνατον, και την έχ νεχρών αναδίωσιν; Τί γάρ αν γένοιτο της θεοπρεπούς έξουσία; σημείον ούτω μέγα καί περιφανές, ώς το καταλύσαι θάνατον, και άνατρέψαι φθοράν, καίτοι κατά θείαν άπόφασιν της άνθρωπείας κατακρατήσαντα φύσεως; "Ηκουσε γάρ ή εν 'Αδάμ. · Th el, xal els you anelevon. . 'All' for er efourla τῷ Σωτηρι Χριστῷ καὶ τέλος ἐπιθείναι ταίς οἰκείαις όργαϊς, καὶ ταῖς εύλογίαις ἀνατρέψαι τὸν ἐκ τῆς αὐτου πάλιν άρας Ισχύσαντα θάνατον. "Οτι δε σφόδρα κατέφριττον Τουδαίοι το έκ της άναστάσεως σημείον ώς άναπεζσαι δηλονότι θεός ὑπάρχοι κατά άλήθειαν derunt enim pecuniam eis, ut dicerent quia disci- B ὁ Χριστός, τὸ τελευταΐον αὐτῶν δραματούργημα διδάξει σαφώς. 'Ως γάρ ἐπύθοντο τοῦ Σωτῆρος τὴν άνάστασιν, καὶ ότι ούχ εύρηται έν τῷ μνημείω, τεθορυδημένοι τε και περιδεείς επί τουτο γεγονότες λίαν, τάς έχ των στρατιωτών συχοφαντίας πολλοίς έξωνείσθαι χρήμασιν έμελέτων. « Δεδώκασι γάρ άργύριον αυτοίς, ίνα λέγωσιν ότι οἱ μαθηταὶ αυτοῦ ἐλθόντες ἔκλεψαν αυτον ήμῶν κοιμωμένον. > Μέγα τοιγαρούν το έχ της άναστάσεως σημείον άναμφίλογον έχον την άπόδειξιν του είναι Θεόν τον Υίον, έφ'

"Οτι ούχ έλάττων έν δυνάμει καί σοφία τοῦ Θεοῦ καί Πατρός ὁ Υίὸς , μαλλον δὲ αὐτοσοφία καί δύναμις αυτού.

Καὶ ἀπ' ἐμαυτοῦ ποιῶ οὐθέν, ἀλλὰ καθώς ἐδίδαξέ με ο Πατήρ, ταῦτα λαλώ.

Λαλεί μεν ανθρωπινώτερον, ούχ ετέρως συνιέναι δυναμένων των Τουδαίων, ούτε μην ακρατώς επαίειν άνεχομένων παρ' αύτοῦ τὰ θεοπρεπή. Έπὶ γὰρ τοιούτων και λίθοις αὐτοῦ κατασφενδονῶντες άλίσκονται, βλασφημίαν αὐτοῦ καθορίζοντες, ὅτιπερ ἄνθρωπος ών, έαυτον έποίει Θεόν. Υπεξελών τοιγαρούν τῆς θεοπρεπούς άξίας το πλείον, και πολύ τή έπι τούτω λαμπρότητι ἀπαμφιέσας τον λόγον, ταίς των άχροωμένων άσθενείαις εδ μάλα συμπλάττεται, καλ έπείπερ την ένουσαν αύτοις διάνοιαν έρευνών εύρισκει θεδν ούχ είδότας αύτον άνθρωποπρεπή ποιείται τον λόγον, Ινα μή πάλεν αύτοις εις όργην άνακαίοι τὰ φρονήματα, και του προσεδρεύειν κάν γουν έχ μέρους αύτῷ παραλόγως ἀποπηδήσειαν · Γνώσεσθε τὰ νῦν, φησίν, όταν ύψώσητε τον Υίον του άνθρώπου ότι έγω είμι. γνώσεσθε πάλιν όμοίω;, ότι άπ' έμαυτου ποιώ ούδεν, άλλά καθώς εδίδαξέ με ό Πατήρ ούτω λαλώ. Και τίς ή χρεία των τοιούτων ρημάτων, είπε μοι; έρει τις τυχόν · τί δὲ πάλιν ἐν τούτοις διδάσχει ήμας Χριστός; Ούχουν έρουμεν εύδιαστόλως ξχαστα των είρημένων εύσεδως απολεπτύνοντες. Ού διαλελοίπατε, φησί, τοίς έμοις έπισχήπτοντες έργοις, ώς έχτόπως τε καλ άνοσίως γεγενημένοις, κατεκρίνατε πολλάκις ώς παρανομείν ού παραιτούμενον, ώς τὰ ἀπάδοντα τῷ νομοθέτη δράν εἰθισμένον. Απέλυον μέν γάρ της ούτω μαχράς άρφωστίας τόν παράλυτον, ηλέουν άνθρωπον εν Σαδδάτφ. 'Αλλ'

ίδων, φησίν, έπι τούτω φιλεγχλήμονας, τοῦ θαυμά- A tionem vos hortabar. Deinde veram vobis lucem ζαιν όφειλοντος, και πολύ τι των έμοι πρεπόντων έσφαλμένους, άλλά και έναγχος ύμιν τὰ πρός σωτηρίαν είσηγούμενος, και βαδίζειν ανέπειθον επί το βούλεσθαι μετασχείν φωτός. Είτα το φῶς ὑμίν το άληθινον ύπεδείχνυον. Την γάρ έμαυτοῦ φύσιν έξτιγούμενος έφασχον · « Έγω είμι τό φως του χόσμου.» ύμεζς δε πάλιν άδουλότατα δρώντες και βουλόμενοι, των έμων κατεξανέστητε λόγων, άναίδην είπειν τετολμήχατε . . Η μαρτυρία σου ούχ έστιν άληθής. > "Όταν ούν ὑψώσητε τὸν Υίὸν τοῦ ἀνθρώπου, τοῦτ' έστιν δταν αύτον περιδαλείσθε θανάτω, και των του θανάτου δεσμών χρείττονα βλέπητε · άναστήσομαι γάρ έχ νεχρών, ἐπείπερ είμὶ κατά φύσιν θεὸς, τότε γνώσεσθε, φησίν, ότι οὐδέν ἀπ' έμαυτοῦ ποιῶ, ἀλλά δέ, δταν ίδητε κατά φύσιν δντα Θεόν και Υίον, ώς είμλ μέν ίδιογνώμων ούδαμώς, συνεθελητής όλ τώ θεώ και Πατρί, και διαπερ αν έργάζοιτο, ταυτα και αύτος ποιείν ούκ δχνώ, λαλώ δὲ πάλιν όσα και αύτον οίδα λέγοντα. Της γάρ ούσίας αὐτης είμι τῷ γεννήσαντι. Έθεράπευον μέν κατά το Σάδδατον τον παράλυτον, ύμεζς δὲ πάλιν πρός τοῦτο διάκεισθε πικρώς, άλλ' ένεργον όμιν όπέδειξα τον Πατέρα και έν Σα6-6άτω. "Ελεγον γάρ· « "Ο Πατήρ μου έως άρτι έργάζεται, κάγω έργάζομαι. > Ούκοῦν ἀπ' έμαυτοῦ ποιῶ οὐδέν. Πάλιν Ελεγον - Έγω είμι το φως του κόσμου, άλλ' ψήθητέ τι λέγειν των άπαδόντων αὐτῷ, κάν τούτω πάλιν ύμας εδυσώπουν ύποδειχνύς λέγοντα περί έμου · « Ίδου τέθεικά σε είς διαθήκην γένους. είς φως έθνων. » Μάτην οδν άρα καταιτιάσθε, φησί, C loqui volentem quod non sit ab eo. νον, δ μή έστι παρ' αὐτοῦ.

Τουτονί τοίς προκειμένοις οίμαι δείν έφαρμόσαι τον νουν · alla το πικρον ημίν ίσως έφαλείται θηρίον, τον χριστομάχον δέ δηλονότι φημί τον 'Αρειανόν' καταδοήσει δέ, ώς είκος, και λέγων ἀφίξεται εξ οδρίας δντα τον λόγον • Τί βιάζη πάλιν ἐπὶ τὸ σοί μόνφ δοχούν άντωθείν επειγόμενος, και την της άληθείας παρακλέπτων δύναμιν ούκ έρυθριάς; Ίδού σαφως ὁ Υὶὸ; οὐδὲν ἐξ αὐτοῦ διισχυρίζεται δράν, άλλ' όπερ αν μάθοι παρά θεού και Πατρός, τούτο και λαλείν, ούτως οίδεν εν άμείνοσιν δυτα τον έαυτου Πατέρα ή έν οίς έστιν αὐτός. Τί ούν, ὁ βέλτιστε, πάλιν ό τοιούτος άνταχούσεται; Ισχύν άρα καὶ σύνεσιν χορηγείται παρά του Πατρός ένα δύνηταί τι δράν, και λαλείν άνεκλαλήτως. Πώς σύν έτι Θελς δανειζόμενος, καθάπερ ούν έχει και τών κτισμάτων ή φύσις: Τοίς γάρ έξ ούχ δντων λαχούσι την γένεσιν, πάν δπερ αν γένοιτο προσόν τουτο δή πάντως έστι και θεόσδοτον. 'Αλλ' ούχ ούτως εν Υίφ . Θεόν γάρ άληθινον ή θεία τε οίδε και κηρύττει Γραφή. Δείν γε οίμαι τῷ γε δντι κατά φύσιν Θεῷ πάντα τελείως προσείναι τὰ άγαθὰ

ostendebam; meam quippe naturam explicans aiebam : « Ego sum lex mundi 70; » sed vos rursus stultissime agendo et consulendo in meos sermones insurrexistis, impudenter dicere ausi estis: (Testimonium toum non est verum ".) Cum ergo exaltaveritis Filium hominis, hoc est, cum morti per vos traditum vinculis mortis fortiorem compereritis, siquidem exsurgam a mortuis, quia secundum naturam sum Deus, tunc cognoscetis a meipso me nihil facere, sed sicut docuit me Pater, ita loqui. Cum autem videritis me secundum naturam esse Deum et Filium, tunc reipsa discetis, inquit, me non esse usquam propriæ sententiæ auctorem, sed semper Deo et Patri meo astipulatorem, χαθώς εδίδαξέ με ό Πατήρ, οδτω λαλώ. Μαθήσεσθε B et quidquid ille operaretur diligenter facientem, et quæcunque illum dicere norim loquentem. Ejusdem enim sum substantiæ cum eo qui me genuit. Et quidem sanavi in Sabhato paralyticum, propter quod vos pessime in me animati estis, verum et operantem ostendi vobis Patrem in Sabhato. Dicebam enim : « Pater meus asque modo operatur, et ego operor 78. » Igitur nihit a meipso facio, Rursus ego dixi, « Ego sum lux mundi : » sed existimatis me ei dissentanea loqui, et in boc iterum vobis pudorem injeci, astendens de me dicentem : « Ecce posui te in testamentum generis, in lumen gentium ". . Quare nequidquam, inquit, insimulatis me semper eadem cum Patre volentem, nihilque facere aggredientem quod el displiceat, aut

τὸν ἀεὶ τῷ Πατρὶ συνεθέλοντα, καὶ ποιούντα μηδέν τῶν ἀπαδόντων αὐτῷ, μήτε μήν τι λαλεῖν ἀνεχόμε-

llanc ego dictorum sententiam afferri posse puto : sed forsan immanis bellua adversus Christum pugnans Arianus in nos plenis velis insiliet ac vociferabitur his verbis : Quid congris in tuan. unius sententiam adducere, 522 et veritatis vim suffurari non vereris? Ecce ut aperte Filius testetur et asseveret nihil ex seipso facere, sed quæ a Deo et Patre didicerit ea loqui, sic Patrem suum meliori loco quam seipsum deputat. Quid igitur, amabo, sic enim istiusmodi hominem denuo compellare juvat, vis et intelligentia Filio a Patre sufficitur scilicet, ut possit ogere et loqui modo qui exprimi non potest. Quomodo ergo deinceps Deus erit secundum naturam suam; qui ab altero posse κατά φύσιν, ὁ παρ' ἐτέρου τὸ δύνασθαι καὶ φρονείν D et sapere mutuetur, eodem prorsus modo quo se habet creaturarum natura? Quodcunque enim rebus e nihilo productis inest, hoc eis utique a Deo datum est. Sed non ita in Filio : Deum quippe verum esse Scriptura ipsam agnoscit et prædicat. At Deo secundum naturam suam exsistenti omnia en anticuente supra e dal mercito angua matega.

> Quemadmodum enim immortalitas et incorruptio natura ei inest, non extrinsecus, nec ascititia, sic

[&]quot;Ονπερ γάρ τρόπον το άφθαρτον καὶ άθάνατον προσ-

⁷⁴ Joan. viii, 12. 77 Ibid. 13. 76 Joan v, 17, 18. 79 Isa. xLii, 6.

Sin autem, ut indocte, o quisquis es, et impie philosopharis, Filius est imperfectus quoad posse et Deo digna facere et convenienter loqui, ille autem est et vis et sapientia Patris * secundum divinam Scripturam, certe hæc labes Patri est potius quam ei ascribenda. Hoc enim posito, non amplius persectum in potestate Deum et Patrem dices, neque perfecte sapientem. Vides itaque rursus quo tua vecordia recidat. Miror autem quomodo tuam illud quoque mentem fugerit. Quomodo enim, quæso, Deus ac Pater suæ virtuti posse tribuel, aut quo pacto suam sapientiam sapientiorem efficiet? Aut enim necessario dicendum erit semper in majus assurgere, ac paulatim ad majorem quam qua præditus est potentiam evehi : quod ineptum et impossibile est prorsus; aut impie putandum ipsum ab alio potius confirmari. Sed quo pacto Filius vocari possit Dominus potestatum, aut quomodo censeatur amplius sapientia et virtus, virtutem, ut vultis, et sapientiam ab alio accipiens? Procul sit tantum piaculum et in ratiocinando absurditas. Vel enim concedite aperte Filium esse facturam, ut omnem habeatis reclamantem divinam Scripturam, aut si creditis eum esse secundum naturam Deum, date etiam ut persecte habeat omnia deitatis propria. Est autem proprium ejus quæ est secundum naturam deitatis, in nulla re potestate defici, nec suprema 523 sapientia carere, imo eum ex natura sua ipsam sapientiam, ipsam potestatem esse : atqui in sapientia fifiil est disciplina comparatum, neque in prima vereque intellecta virtute posse comperiemus aliunde esse ascitum. Ut autem ipsam rerum quoque naturam inquirentes, quæ dicta sunt a Christo accuratius expendamus, istud insuper adjungamus: Quid fecit, posteaquam factus est homo Unigenitus, quod insitam ejus vim superet? Credibile enim est dicturos nonnullos, his yerbis, e A meipso facio nihil *1, > ipsum convenienter asserere tunc se perfectum esse accepta nimirum a Deo et Patre potestate, cum dæmonium abegit, cum morbo paralyticum liberavit, cum leprosum curavit, cum cæcis visum restituit, cum multitudinem hominum innumeram quinque panibus satiavit, cum mare pro- D cellosum verbo compescuit, cum Lazarum e mortuis excitavit. Numquid istiusmodi miraculorum vim insitam ejus virtutem superare dicemus? At quomodo, quæso, tam vastum illud cœlum condidit, et extendit sicut tabernaculum? quomodo fundavit terram, aut quomodo solem, et lunam, et quæcunque sunt in firmamento condidit ? Quomodo creavit Angelos et Archangelos, Thronos et Dominationes, ac præterea Seraphim? Et qui in tam magnis ac tam supra naturam rebus neque potestatem neque adeo sapientiam ab alio accipere opus habuit, quomodo in tam parvis defecit, aut quomodo a

etiam bonorum omnium perfectio et consummatio. A είναι δεί πάντως αὐτῷ φυσιχῶς, καὶ ουκ Εξωθεν, ούδὲ ἐπακτῶς · ούτω καὶ τὸ ἐφ' ἀπασι τοῖς ἀγαθοῖς παντέλειον και άπροσδεές. Εί δὲ κατά τὸν σὸν, ὧ οὖτος, ανόσιόν τε καὶ άμαθη λογισμόν άτελής έστιν ό Υίδς κατά γε το δύνασθαι δράν τὰ θεοπρεπή, και το δεόντως λαλείν, Εστι δὲ δύναμις καὶ σοφία τοῦ Πατρός, κατά την θείαν Γραφήν, τῷ Πατρί μάλλον άρμόσει καὶ ούκ αύτῷ τοσοῦτον τὸ κατηγόρημα. Ούτω γάρ ταύτα διαλαδών, ούκ έτι τέλειον ύπάρχειν έρεις εν δυνάμει τον Θεον και Πατέρα, άλλ' ούδε τελείως σοφόν. Όρας ούν όποι κατολισθαίνει πάλιν τῆς σης άμαθίας το θράσος. Θαυμάζω δὲ όπως κάκεινο τήν σήν παρατρέχει διάνοιαν. Κατά τίνα τρόπον, λέγε μοι, πάλιν ό θεός και Πατήρ τη ίδια δυνάμει χορηγήσει τὸ δύνασθαι, ή πῶς ἄν τὴν ἐαυτοῦ σοφίαν σοφωτέραν έργάσαιτο; "Η γάρ άνάγκη λέγειν ώς έπί τι μείζον άνεισιν άελ, καλ προκόπτει κατά βραχύ πρός τὸ δύνασθαί τι καὶ πλέον τῆς ἐνούσης Ισχύος αύτῷ; ὅπερ ἐστὶν εὐηθές τε καὶ ἀδύνατον παντελῶς, ή δυσσεδούντας ὑπολαμβάνειν παρ' ἐτέρου νευρούσθαι μάλλον αὐτόν. Πώς δ' αν έτι, καὶ τῶν δυνάμεων ονομάζοιτο Κύριος ο Υίος, ή πῶς αν έτι νοόΙτο σοφία, καὶ δύναμις, δυναμούμενος καθ' ύμας, καὶ σοφούμενος παρ' έτέρου; "Απαγε τῆς δυσφημίας, και της των λογισμών άτοπίας. Η γάρ δότε σαφώς ύπάρχειν ποίημα του Υίου, ίνα πάσαν έχητε καταδοώσαν ύμων την θεόπνευστον Γραφήν, ήγουν εί πιστεύετε χατά φύσιν είναι Θεόν, δότε δή το τελείως έχειν αύτον τὰ τῆς θεότητος ίδια. Ίδιον δὲ τῆς κατά φύσιν ίδιότητος το μήτε περί μηδέν άσθενείν, μήτε μήν της άνωτάτω σοφίας άπολιμπάνεσθαι, μάλλον δὲ αὐτον κατά φύσιν είναι σοφίαν, και δύναμιν εν δε τή σοφία διδακτόν ούδέν · άλλ' ούδὲ ἐν τξ πρώτη τε καλ άληθώς νοουμένη δυνάμει το δύνασθαί ποτε θεωρήσαιμεν έπακτόν. Ίνα δὲ καὶ αὐτὴν ἐξετάζοντες τῶν πραγμάτων την φύσιν, τὰ εἰρημένα παρά Χριστοῦ βασανίσωμεν αχριδέστερον, και τόδε τοίς είρημένοις έποίσωμεν. Τί τοσούτον είργασται γεγονώς άνθρωπος ό Μονογενής, ο την ένουσαν αύτῷ πλεονεχτήσει δύναμιν: Είκος γάρ δήπου φάναι τινάς τότε γάρ ἡνύσθαι πρεπόντως είπειν, άτε δή παρά του Θεού και Πατρός τὸ δύνασθαι δανεισάμενον « 'Απ' έμαυτοῦ ποιῶ οὐδέν, , ότι δαιμόνιον ήλασεν, ότι των άρρωστημάτων άφηκε τον παράλυτον, ότι λεπρόν του πάθους άπήλλαξεν, ότι τυφλοίς δέδωχεν όρφν, ότι πληθύν άνθρώπων, ούχ εὐαρίθμητον πέντε χατεχόρεσεν άρτοι;, ότι θάλασσαν άγριαίνουσαν κατεκοίμισε λόγφ, ότι τον Λάζαρον ήγειρεν έχ νεχρών. "Αρα και άμείνω της ένούσης Ισχύος αύτῷ την έν τοῖς τοιούτοις έρουμεν επίδειξιν; Είτα πώς, είπε μοι, τον ούτω μέγαν έστησεν ούρανου, και διατείνας ώς σκηνήν κατοικείν, πως έθεμελίωσε την γήν, πως δέ ήλίου, και σελήνης, και των έν τῷ στερεώματι γέγονεν έργάτης; Πῶς δὲ Extrace 'Ayyekous, xal 'Apxayyekous, Opóvous, xal Κυριότητας, και πρός τούτοις έτι τὰ Σεραφίμ; 'Ο δὲ έν τοίς ούτω μεγάλοις και ύπερφυέσιν, ούτε δυνάμεως, ούτε μήν σοφίας της παρ' έτέρου δεηθείς, πως

αν ητόνησεν εν τοίς ούτω μιχροίς, ή πῶς αν εδεήθη A quo doceretur necesse habuit, qui Judeos docere τοῦ διδάσκειν όφείλοντος, δυ χρην λαλησαι πρός Ίουδαίους, ὁ καὶ διὰ τῶν άγίων προφητῶν ὡς σοφία δοξολογούμενος; 'Αχούω γάρ τινος λέγοντος' « Κύριος δ ποιήσας την γην έν τη Ισχύι αύτου, δ άνορθώσας την οίκουμένην τη σοφία αὐτοῦ, καὶ ἐν τη φρονήσει αὐτοῦ ἐξέτεινε τὸν οὐρανὸν, ι πρὸς δέ γε τοῦτο, καὶ ό θεσπέσιος Ίερεμίας φησίν. Εί δὲ αὐτοῦ χατά τὸν του προφήτου λόγον, και ή ισχύς, και ή σοφία έστι, τίς έτι λοιπόν τῆς τῶν ἐτεροδόξων ἀνέξεται γλωσσαλγίας, παρ' έτέρου και δύναμιν και σοφίαν χορηγείσθαι τῷ Υίῷ λεγόντων την σοφίαν, καὶ δύναμιν είναι του Πατρός ; 'Αλλ' εί μέν τινα, φησίν, ελέγομεν έτερον ὑπολείπον εἰς δύναμιν ἐπιχορηγεῖν τῷ Υἰῷ, ήγουν διδάσχειν αύτον, εύλόγως αν τοίς παρ' ήμων έπεσχήψατε λόγοις, ώς ύδριζομένω συνηγορείν έγνω- Β κότες αὐτῷ. Ἐπειδή δὲ τὸν Θεὸν καὶ Πατέρα ταῦτα διδόναι φαμέν, ποία λοιπόν έντεῦθεν ὑμῖν ἡ τῆς λύπης άναφανείται ποόφασις; Ούχοῦν εί μηδέν άδικείσθαι τον Υίον είς το είναι κατά φύσιν άνομοιον τῷ Γεννήσαντι, κὰν χορηγεζοθαί τι λέγεται παρ' αὐτοῦ, τῶν νέων, ὧ ἄνθρωπε, διαμέμνησο λόγων, καὶ άναπείθου διά τούτων μή σκανδαλίζεσθαι · δίδου δέ αὐτῷ τὸ ἐν ἴσοις ὑπάρχειν κατὰ πάντα τῷ ἰδίῳ Γεννήτορι, και κατά μηδένα παντελώς ήττασθαι τρόπεν ή λόγον. Εί δέ σε τουτο των της δρθότητος έξέλχει λογισμών, χαὶ φρονείν & μή θέμις άναπείθη περί αὐτοῦ, τί μάτην ήμας τοῖς οὕτω σαθροῖς χατασοφίζεσθαι λόγοι; έπιχειρείς ; Διοίσει γάρ όλως ούδεν κάν ταύτῷ ὁ Θεὸς καὶ Πατήρ, κάν ἔτερός τις παρ' C έχεινον διδόναι τι λέγεται τῷ Υίῷ. Έπὶ γάρ τῷ τι λαδείν άπαξ κατηγορούμενος, ποίαν άν έχη την δνησιν, κάν λίαν ύπάργοι περιφανές του διδόντος τὸ πρόσωπον; Τί γάρ, είπέ μοι, διοίσει τῷ τὸ πλήττεσθαι παραιτουμένω το ξυλίνη τυχόν ήγουν διαχρύσω παίεσθαι βάβδψ; Ού γάρ το τοιώσδε παθείν, άλλά το μηδαμώς παθείν άγαθόν. Έλεγχομένου τοιγαρούν του Υίου, δυνάμεως τε και σοφίες επιδεούς, όταν φαίνηταίτι παρ' αὐτοῦ λαδών, καὶ ἐν τούτοις σύμπαν έχοντος ήδη το κατηγόρημα, πώς ούκ εύηθες κομιδή λόγοις ήμας εώλοις χαταχροτείν τους άχροωμένους, καί τοίς εξ άπάτης εύρημασι περιπλάττειν το έγκλημα διά του δείν οίεσθαι των μέν άλλων ούδένα, μόνον δέ του Πατέρα καταδέγεσθαι γορηγόν; Θαυμάζω δέ έπως, χαίτοι δοχούντας είναι σοφούς, και λόγοις τοίς D Εξωθεν ού μετρίως εξησκημένους πρός το δύνασθαι διενθυμεζσθαι πικρά, κάκεζνο διέλαθεν, ότι τον του θεού και Πατρός κατασμικρύνοντες γαρακτήρα, τούτ' Εστι τον Υίον, ούχ αύτου τοσούτον, όσον έχείνου χατηγορείν εγνώχατε, ού και έστι χαρακτήρ, ούτως έχειν έξ ἀνάγχης ὀφείλοντος ὡς ἀν ἐνΥίω διαφαίνηται; 'Αλλ' έχδιάσεται, φησίν, ή του Υίου φωνή, πρός τό καί ούχ έχόντα συναινείν οίς είπειν ούχ άπηξίωσεν. Αύτὸς γάρ οὐδὲν ἐξ αὐτοῦ ποιεῖν ώμολόγηκεν, άλλά καὶ

debebat, quique per sanctos prophetas celebratur ut sapientia? Audio enim quemdam ex lis dicentem : c Dominus qui fecit terram in virtute sua, qui erexit orbem, terrarum in sapientia sua, et prudentia sua extendit cœlum, , inquit Jeremias 41. Quod si juxta prophetæ sententiam ipse virtus et sapientia est, quis hæreticorum petulantiam ultra feret, qui virtutem et sapientiam esse Patris, idem esse dicunt ac ab alio virtute et sapientia donari? At si aliquem alium, inquit, potestate defectum diceremus Filio potestatem largiri, aut eum docere, merito nobis succenseretis, tanquam qui ei injuria affecto patrocinari velitis. Sed cum Deum et Patrem hæc illi dare dicimus, quid est cur ex eo deinceps affici molestia debeatis? Quocirca si discere vis nihil obesse Filio quominus sit ejusdem cum Patre substantiæ, licet dicatur ei subministrari quiddam ab ipso, 524 recordare, quæso, eorum quæ mox diximus, et hinc disce minime scandalizari, sed fatere ipsum æqualem prorsus esse suo Genitori, nec ullo modo ipso inferiorem esse. Quod si hoc a recta doctrina te abripit, atque ut animo nesanda volvas de eo te adigit, quid nos frustra tam putidis infirmisque rationibus fascinare conaris? Nihil enim omnino refert, Deusne ipse et Pater, an alius quispiam ab eo diversus dicatur Filio dare. Cum enim semel accepisse comperietur, quid proderit quantumvis illustrem esse dantis personam? Quid enim, quæso, intererit ejus qui percuti non vult, utrum ligneo puta an inaurato baculo feriatur? Non enim taliter pati, sed omnino non pati bonum censendum est. Cum ergo Filius potestatis et sapientiæ inops prodatur, ex eo quod accepisse aliquid ab ipso videtur, adeoque in his prorsus lædatur, quomodo non stultum est vanis sermonibus auditores percellere, et fallacibus commentis crimen affingere persuadendo Patrem duntaxat, non ullum alium ei largiri? Miror qui vos, opinione sapientize et acrimonia ingenii præditos, illud præterierit, cum Dei et Patris characterem, nempe Filium, deprimitis, vos minorem huic quam illi cujus est character notam inurere, quippe cum necesse sit illum talem esse, qualis in Filio suo appareat? At vero, inquit, ipsa vox Filli vel nolentem coget assentiri iis quæ dicere gravatus non est. Ipse enim nihil ex seipso facere professus est, sed quæcunque didicerit a Deo et Patre, ea se loqui. Esto vero, o egregie, quæ recte dicta sunt tibi perperam dicta videantur, quandoquidem veritatis lumen semel abnegasti : nos vero denno familiare nobis iter insistemus, et consuetudine nostra utemur, cum ea qua decet pietate ad proposita aggredientes.

άπερ αν διδάσχοιτο παρά του θεού και Πατρός, ταύτα λαλείν. 'Αλλά σύ μέν, ω γενναίε, και τα καλώς είρημένα δοχούντα έχειν ούχ όρθως, επείπερ ήρνήσω της άληθείας το φως ήμεις δε πάλιν την έαυτων βαδιούμεθα όδον, και τά συνήθη, και φιλοφρονήσομεν του Μονογενούς μετά της πρεπούσης ήμιν εύσε-

δείας τοίς προχειμένοις προσδάλλοντες.

⁴¹ Jerem. LI , 15.

Si enim dixisset Unigenitus: Nihil a meipso fa- A cio, accipiens potestatem a Deo et Patre, et signa facio, et sum admirationi, esset etiam sic nonnulla ratio cur ne eam ob rem quidem accusari deberet, quippe qui seipsum ostenderet : verumtamen adversarius majori confidentia nobis obluctari videretur. Cum autem simpliciter et absolute, nullo addito, dicat : « Nihit a meipso facio, » nullo modo dicemus ipsum tanguam 525 alicujus infirmitatis sibi conscium propriam incusare naturam, sed aliquid aliud significare verum et nulli reprehensioni obnoxium. Ut enim exacte capiamus quod dicit translata vi sermonis in hominem, ponamus esse duos viros aliquos eamdem sortitos naturam, æquales inter se viribus et animis concordes : deinde dicat alter eorum : A meipso facio nihil : num tanquam imbecillus et nihil prorsus ex seipso facere potis hæc dicere censendus sit, an potius tanguam habens alterum in omnibus sibi conjunctum et unanimem astipulatoremque? Eo modo cogita mihi de Fitio, et multo quidem potiori ratione. Quoniam enim ei supra omnium captum mira facienti insultabant Judæi sine causa, passim transgressionem Sabbati et legum violationem objicientes, in omnibus sibi consentientem convenientemque Deum et Patrem ostendebat, artificiose incutiens pudorem offrenibus rebellium atque incredulorum animis. Erat enim consentaneum aliquos ei crimen impingere paratos metu deterreri, cum se omnia ex volantate Patris facere diceret, et in illius voluntate C suam ostenderet. Cæterum Filium omnia facere ex voluntate Patris, non eum minorem arguet aut ministrum, sed ex ipso, et in ipso, atque consubstantialem. Quandoquidem enim is est sapientia Patris et vivens consilium, fatetur se nihil aliud facere quam quod scilicet Pater velit, cujus est sapientia et consifium, quippe cum intelligentia quæ in nobis est, ex seipsa nihil agat, sed quidquid omnino nobis libuit adimpleat. Et hoc quiden parvum est ut ad illud comparetur exemplum, aliquam tamen habet nec obscuram veritatis imaginem, et quemadmodum intelligentia quæ in nobis est non aliud quid diversum a nobis censetur, eodem puto modo et sapientia Dei atque Patris, nempe Filius, tiæ identitatem et omnimodam naturæ similitudinem. Pater enim est Pater, et Filius est Filius, secundum propriam bypostasim. Quoniam autem addit Dominus : « Sicut docuit me Pater, hæc loquor 85, s nemo putet omnino Filium ulla in re disciplinæ indigum dari : est enim absurdum : verum vis sermonis ejusmodi quiddəm significat. Judæi quidem cum nihil ex iis quæ bona sunt intelligere possent, non solum ob ea quæ patrabat miracula scandalizabantur, sed ob ea quoque quæ convenienter Deo verba faciebat : etenim eo dicente : · Ego sum lux mundi **, > dentibus fremebant, et

Ei uby yao elonxey & Movoyevhe, Oudev an' tuan του ποιώ, λαμβάνων το δύνασθαι παρά του θεού και Πατρός, και τερατουργώ, και θαυμάζομαι, ήν μέν τις καλ ούτω λόγος ούδεν όλως όφείλοντα διά τούτο κατηγορείσθαι δεικνύων αύτον, πλήν έδοξέ πως αν εύπροσωπότερον ημίν άντιπράττειν ό δι' έναντίας. Έπειδή δὲ ἀπλῶς καὶ ἀπολύτως ἐπενεχθέντο; οὐδενός, « Οὐδὲν ἀπ' ἐμαυτοῦ ποιῶ, » φησίν, οὐ πάντως ἐροῦμεν αύτον ώς κατά τι γουν άσθενή την ίδιαν καταιτιάσθαι φύσιν, άλλ' έτερον τι σημαίνειν άληθώς καί άκατηγόρητον. Ίνα γάρ ἐπ' ἄνθρωπον μετασχηματίζοντες του λόγου την δύναμιν, ίδωμεν άκριδως, δ φησιν. Εστωσαν δύο τινές άνδρες τυχόν την αύτην δηλονότι λαχόντες φύσιν, Ισοσθενείς τε άλλήλοις, και όμογνώμονες, είτα λεγέτω είς εξ αὐτῶν 'Απ' έμαυτου ούδεν ποιώ. Ερα ώς ασθενής, ή και δράν δλως ούδεν άφ' έαυτοῦ δυνάμενος το τοιοῦτόν φησιν, ή ώς έχων έφ' άπασι συνευδοχητήν και όμογνώμονα τον έτερον και συνεζευγμένον αὐτῷ; Οὅτω μοι νόει και έφ' Υίου, μάλλον δέ και ύπερ τουτο πολύ. Έπειδή γάρ έργαζομένω τὰ παράδοξα παραλόγως ἐπεπήδων Ίουδαίοι, άνω τε και κάτω την του Σαββάτου λύσιν έπαιτιώμενοι, καλ παρανομίαν έγκαλούντες αύτῷ, λοιπόν έφ' άπασιν όμογνωμονούντα, και συνευδοκητήν επεδείχνυε τον Θεον και Πατέρα, τέχνη δυσωπών τον αγάλινον των απειθούντων θυμόν. "Ην γάρ δή και είκος ἀποφρίξαι μέν ήδη τινές το έγκαλείν έθέλειν αύτῷ πάντα δράν λέγοντι κατά βούλησιν τοῦ Πατρός, καὶ τὸ ίδιον ἐν τῷ ἐκείνου ὅεικνύοντι θελήματι. Το δε πάντα κατά θέλησιν του Πατρός εργάζεσθαι τον Υίον, ούκ ελάττονα δείξει και ὑπουργόν, άλλ' έξ αύτου, καὶ έν αύτῷ, καὶ ὁμοούσιον. Έπειδή γάρ έστιν αύτος ή σορία τοῦ Πατρός, καὶ ή ζώσα βουλή, ούχ έτερόν τι ποιείν όμολογεί παρ' όπερ αν βούληται τυχόν ὁ Πατήρ, οδ καὶ έστι καὶ σοφία καὶ βουλή, έπει και σύνεσις ή έν ήμιν ούκ άφ' έαυτης τι ποιεί, σύμπαν δὲ τὸ ἡμίν δοχοῦν ἀποπληροί. Καὶ μικρόν μέν ώς πρός έκεινο το παράδειγμα, πλήν έχον είχονα της άληθείας ούκ άμυδράν, και ώσπερ ή σύνεσις ή εν ήμεν ούχ έτερον είναι παρ' αὐτόν έστιν. τον αύτον, οίμαι, τρόπον και ή σοφία του Θεού και Πατρός, τουτ' Εστιν, ό Υίδς, σύχ έτερον παρ' αὐτόν έστιν δσον είς ούσίας ταυτότητα λέγω, και φύσεως άπαράλλακτον δμοιότητα. Πατήρ γάρ έστιν ό Πατήρ, non est quid aliud ab eo, intelligo quoad substan- D και Υίδς δ Υίδς ίδιοσυστάτως. Έπειδή δὲ πρός τοῦτό φησιν, ότι ι Καθώς εδίδαξέ με ὁ Πατήρ ταυτα λαλώ, νομιζέτω μηδείς μαθήσεως δλως της χατά τι γουν έπιδεά καθεστάναι του Υίον · πολλή γάρ εν τούτοις ή των λογισμών άτοπία. σημαίνει δέ τι τοιούτον ή του λόγου δύναμις. Τουδαΐοι μέν γάρ οι συνιέναι των άγαθων τι ούχ ισχύοντες, ού μόνον έφ' οίς είργάζετο παραδόξως ἐσκανδαλίζοντο, άλλά καὶ ότε τι των θεοπρεπών ρημάτων εφθέγγετο, τουτο παθόντας ίδοι τις άν · και γουν λέγοντός τε, και άληθεύοντος · ε Έγω είμι το φώς του χόσμου, , διεπρίοντό τε καί τά πάνδεινα δείν τολμάν διεσκέπτοντο. 'Ο δε Κύριος ήμων Ίησους Χριστός, ΐνα μάτην αὐτούς ἐπὶ τούτψ

καί Πατρό; είναί φησιν, ανθρωπινώτερον μέν τό έδίδαξεν είπών. Πλην ούχ έξω θεωρίας λεπτής την άπό τῆς λέξεως εύρησομεν δύναμιν και εί μη δέγοιτο τυχον ο της άληθείας έχθρος τὰ άνθρώπινα, μάλιστα μέν άδικεί τής μετά σαρκός οίκονομίας τον λόγον. Έταπείνωσε γάρ έαυτον ο Μονογενής άνθρωπος γεγονώς, καὶ διὰ τοῦτο πολλάκις λαλών ώς άνθρωπος. Πλήν έστω πάλεν ώς ούδεν άδεκήσει τον Υίον elç áfimua to Oconpenes, to elneiv, . Kabis ebibafé με ό Πατήρ, ούτω λαλώ. > Πανταχόθεν γάρ όγιῶς έχοντα και καλώς και τούτον αύτου τον λόγον έπιδείξομεν. 'Αποχρινάσθω δὲ ήμεν διερωτώσιν ἐχείνος των της εύσεδείας δογμάτων ο κατήγορος. Τίς, είπέ μοι , το βρέφος το άρτιγενές τη άνθρωπεία διδάσκει κεγρήσθαι φωνή; Διά τί μη βρυχάται κατά λέοντα, Β ήγουν έτερόν τι των αλόγων ζώων απομιμείται ποτε; 'Αλλ' έδει δήπου πάντω;, καὶ ἐπ' ἐκείνο δραμείται τό κοινόν, και πάσι κατειθισμένον · ή φύσις διδάσκαλο; πρός την του σπείροντος Ιδιότητα τὸ ἐξ αὐτοῦ διαπλάττουσα. "Εστιν οδν άρα άδιδάκτως μαθείν παρά τῆς φύσεως, όλης, έν' οῦτως είπω, τῆς τοῦ σπείροντο; ιδιότητος έντεθείσης τῷ γεννήματι. Οῦτο τοιγαρούν και αύτος ο Μονογενής μαθείν παρά του Πατρός καλ έν τούτοις διισχυρίσατο. "Οπερ γάρ έστιν ήμεν ή φύσις, τουτο δή πάντως αὐτῷ νοοίτ' αν εἰκότως ο Θεός κοι Πατήρ' και ώσπερ ήμείς, ἐπειδήπερ άνθρωποι και εξ άνθρώπων έσμεν, άδιδάκτως μανθάνοντες παρά τῆς φύσεως λαλούμεν άνθρωποπρεπώς, ούτω καὶ αύτος, έπείπερ Θεός έκ Θεού κατά φύσεν έστιν, Εμαθεν ώσπερ από της ίδιας φύσεως C λαλείν ώς Θεός, και τά πρέποντα Θεφ διαλέγεσθαι, δπερ έστιν, « Έγω είμι το φως του κόσμου. . "Ο γάρ οίδεν έαυτον έντα διά το έξ ούπερ έστι Πατήρ, φώς έστι γάρ έκ φωτό;, τουτο μαθείν έφη παρ' αύτου, άδίδακτόν τινα μάθησιν των θεοπρεπών έργων τε καλ λόγων έχ τῆς τοῦ γεννήσαντος Ιδιότητος έχων καὶ φύσεως, ώσπερ άναγκαίοις δεσμοίς είς ταυτοδουλίαν. την έφ' άπασε και ταυτολογίαν άναδαίνων τῷ Θεῷ καλ Πατρί. Πώς γάρ ούκ έδει το έν θελήσει ταυτόν, xal ed by ligging for te xal oposov avappility byυπάρχειν τοίς, οίγε μίαν έχουσι την φύσιν; Έπὶ Θεού δε πάντως ό λόγος, ούχ εφ' ήμων ήμας μεν γάρ και ήθων παρατροπαί, και θελημάτων διαφοραί, και παθών πλεονεξίαι τών του πρέποντος εξέλχουσιν δρων. ή δὲ θεία το καλ ἀπερινόητος φύσις, ώσαύτως έχουσα, did marris nat by role tolone dyabole declaration; έρηρεισμένη, ποίαν έχοι την έφ' έτερόν τι παρατροπήν; ή πώς ούχὶ πάντως δραμείται κατ' εύθυ του ίδίου σκοπού, και τὰ ἐαυτή πρέποντα και λαλήσει καλ έξεργάσεται; Τῆς αὐτῆς οὖν οὐσίας ὑπάρχων ό Μονογενής πρός του έσυτου Γεννήτορα, και τοίς της μιάς θεόττος άξιώμασι διαπρεπόντως δήπου καλ σγκαίως έργάσεται μέν άπερ άν έργάσαιτο καί αθτός ό Πατήρ · τούτο γάρ έστι τό ποιείν άφ' έαυτού ούδεν Λαλήσει δε πάντως τά του γεννήσαντος, ούχ ώς ύπουργός, ή κεκελευσμένος, ή ώ; μαθητής, άλλ'

λελυπταστας έλέγξη, τους ξαυτου λόγους του θεού A ultima quæque machinabantur. Dominus autem noster Jesus Christus ut eos ostendat frustra 526 offendi, sua verba Dei ac Patris esse dicit, magis tamen humano modo usurpans boc, docuit. Quanquam hujus vocis vim subtili quadam speculatione non carere comperiemus : quod nisi veritatis hostis admittat humana, maxime injurius est incarnationis mysterio. Exinanivit enim seipsum Unigenitus, homo factus **, et propterea sæpe loquitur ut homo. Verumtamen norit etiam nihil derogare Filio quoad dignationem Deo convenientem, istud dicere, . Sicut docuit me Pater, bæc loquor. > Nam undequaque hunc sermonem recte se habere comprobabimus. Age vero respondeat nobis pietatis dogmatum accusator. Die mihi, quis docet infantem recens natum humana voce uti? Quare non rugit instar leonis, aut non aliquid aliud brucorum animalium imitatur? Utique dicet illud protritum et pervulgatum, quod natura sit magistra, ad propriam seminantis similitudinem quod ab eo seminatur informans. Licet igitur discere sine disciplina ab universa natura, ut ita loquar, proprietate seminantis insita sato et genito. Sic ergo Unigenitus his verbis discere se a Patre asseveravit. Quod enim nobis est natura, hoc prorsus illi censendus est esse Deus et Pater. Et quemadmodum nos, utique qui homines et ex hominibus sumus, edocti sine doctrina a natura convenienter hominibus loquimur, sic ipse, quia Deus ex Deo secundum naturam est, didicit tanquam a propria natura loqui ut Deus, et convenientia Deo disserere, quod quidem est, « Ego sum lux mundi: » Quod enim novit seipsum esse, quippe lumen est de lumine, hoc se ait didicisse ab eo, disciplinam quamdam disciplina expertem operum verborumque Deo convenientium ex proprietate et natura Genitoris habens, veluti necessariis quibusdam vinculis in idem velle et dicere per omnia Deo et Patri adhærens. Quomodo enim non deceret quod in voluntate et verbis idem est, æquale sine controversia inesse naturam camdem habentibus? In Deo vero omnino et semper ratio inest, non item in nobis, cum nos et morum depravationes, et voluntatum dissimilitudines, et immodici affectus atque perturbationes ab officii limitibus abstrahant : contra vero divina illa et incomprehensa natura eodem modo sese semper habens, et in propriis bonis inconcussa stabilitate fundata, quam alio declinandi causam habeat, 527 aut quemodo non emnino rectum propositum tenebit, et sibi convenientia cum loquetur, tum operabitur? Ergo Unigenitus ejusdem substantiæ eum suo Genitore, et iisdem unius deitatis radiis coruscans, convenienter utique et necessario saciet quæcunque secerit et ipse Pater : hoc enim est facere a seipso nihil. Omnino vero loquetur quæ sunt Genitoris, non ut minister, vel jussus et coactus, vel tanquambliscipulus, sed tanquam hune

^{**} Philipp. 11 , 7.

proprize natura fructum habens, ut Dei et Patris A ώς φύσεως ίδίας έχων καρπόν, το καί τοῖς τοῦ Θεοῦ sul verbis utatur. In hoc enim perspicue apparet, citra omne probrum esse, quod nihil quidquam ab ipso dicatur.

VIII. 29. Et qui me misit, mecum est, et non reliquit me solum.

Clare hic ostendit se Dei ac Patris explicare consilium, non quod diversam habeat ab eo voluntatem, nullo medo: ipse enim est vivens illud et subsistens Patris consilium ac voluntas, juxta id quod in libro Psalmorum scribitur: « In consilio tuo deduxisti me; + item : « Domine, in voluntate tua præbe decori meo virtutem **: > omnia quippe in Christe bona sunt diligentibus ipsum : sed tanquam qui ad nostram notitiam adducat ea quæ sunt in Deo ac Patre. Quemadmodum enim sermo qui foras erumpit et lingua editur, ea quæ intimis nostris sensibus teguntur explicat, cum agendæ rei voluntatem quam mente habemus ceu documentum aliquod accipiens, tum ab ea ad istiusmodi rem eloquendam impulsus : ita pie cogitemus Filium supra vim hujus exempli longe positum, oum sit ipse Deus, et Verbum, et sapientia Dei ac Patris, que in eo sunt eloqui. Et cum non careat propria hypostasi, sed subsistens sit ac vivens, ut qui propriam in Patre et cum Patre exsistentiam habeat, ait hic se non esse solum, sed secum esse eum a quo missus est. Cum autem dicit, mecum, aliud rursus Deo dignum et mysticum denotat. Neque enim nos existimare fas est istud eum dicere, quemadmodum forte Deus adsit prophetæ videlicet eum propugnans propria vi et potentia, aut divina per Spiritum illuminatione ad prophetiam excitans, sic et cum ipso esse Genitorem : verum alio quodam modo hic usurpat vocabulum, mecum, hoc est in eamdem mecum naturam, qui me misit, Deus ac Pater nimirum. Secundum hunc loquendi modum interpreteris mihi qued est apud Isaiam prophetam de Christo : 528 (Nobiscum Deus,) cognoscite, gentes. Credentes enim aiunt nobiscum Deus, non quia nobis sit auxiliator et adjutor protectorque Deus, sed quia nobiscum, hoc est unus est e nobis. Homo enim factum est Verbum Dei, et in hoc omnes servati sumus, et rupimus mortis vincula, atque peccati corruptionem exuimus, quia D νοήσαι τυχόν, ότι συνεργός μέν γάρ καὶ συμπαραdescendit in nos, et nobiscum factus est qui in forma Dei erat Deus Verbum. Quemadmodum igitur eo loci intelligimus, nobiscum Deus, pro eo quod est, in eamdem nobiscum factus est naturam quod ex Dee et Patre est Verbum, ita hic quoque eamdem interpretandi servantes rationem, cum Christus ait : « Qui misit me, mecum est, et non reliquit me solum, » illud utique accipiemus mystice, sicuti modo diximus, nimirum, la eamdem mihi est naturam Deus ac Pater, et non dimisit me solum.

καί Πατρός χρησθαι λόγοις. Έν τούτω γάρ διαφαίνεται σαφώς και λοιδορίας άπάσης άμοιρούν το λέγεσθαί τι παρ' αὐτοῦ.

Kal o zépyaç pe, per' èpoù ècri nal oùn doηπέ με μόνον.

Έν τούτω δείχνυστιν έναργώς ότι την του Θεού καί Πατρός διερμηνεύει βουλήν, ούκ αύτος έχων έτέραν παρά την έν έχείνω ποθέν · αύτος γάρ έστιν ή ζώσα και ένυπόστατος βουλή τε και θέλησις του γεννήσαντος αύτον, κατά τὸ ἐν τῃ βίδλφ τῶν Ψαλμῶν είρημένον όπό τινος των άγίων . « Έν τή βουλή σου ώδήγησάς με, > καὶ πάλιν · ε Κύριε, ἐν τῷ θελήματί σου παράσχου τῷ κάλλει μου δύναμιν. > πάντα γάρ έν Χριστώ τὰ άγαθὰ τοῖς άγαπωσιν αὐτόν · άλλ' ὡς είς γνώσιν έχφέρων την ημετέραν τὰ έν τῷ Θεῷ καὶ Πατρί. "Ονπερ γάρ τρόπον τὰ ἐν τῷ βάθει τῆς ἡμετέρας διανοίας ό προφορικός ήμων ούτος και διά γλώσσης προχεόμενος σαφηνίζει λόγος, και την έν τῷ νῷ θέλησιν, τὴν ἐπί τισι δηλονότι φημί, χαθάπερ τι μάθημα λαδών, και έξ αὐτῆς ἐπὶ τὸ τοιῶσδε τυγόν γαγειν φοιτώπελος. ορισ μαγιλ εραερούλτες φμοιοπήσωμεν την του παραδείγματος δύναμεν άναδαίνοντα τον Υίον, έπείπερ έστιν αύτος Θεός, και Λόγος, καί σοφία του θεου καί Πατρός, τά έν αὐτῷ διαλέγεσθαι. Καὶ ἐπείπερ ἐστίν οὐκ ἀνυπόστατος ώσπερ ό ανθρώπινος, αλλ' ένούσιός τε και ζών ώς ιδίαν έχων εν Πατρί και μετά Πατράς την υπαρξιν, ούκ είναι μόνος ώς ενθάδε φησίν, είναι δε μετ' αύτου καί τον πέμψαντα αύτον. "Όταν δὲ λέγη τὸ, μετ' έμου, σημαίνει τι πάλιν θεοπρεπές και μυστικόν. Ού γάρ δήπου νομιούμεν έχεινο λέγειν αύτον, δτ: ώσπερ αν είη τυχόν μετά προφήτου θεός, συνασπίζων δηλονότι τή οίκεία δυνάμει, και ταϊς εύμενείαις έπίχουρον ήτοι ταίς διά του Πνεύματος ελλάμψεσιν είς προφητείαν έγείρων, ούτω καί μετ' αύτου τον γεννήσαντα · άλλά και έν τούτοις τίθησι τὸ, μετ' έμου, καθ' έτερον τρόπον . Είς την αύτην γάρ μοι φύσιν (1) ό αέρψας με, φησί, θεός δηλονότι και Πατήρ. Κατά τόδε νοήσοιτο αχήμα και το έν τῷ προφήτη κείμενον Hoata mept Xpiocou . « Med' hums o Bebc, , Trute, έθνη δ λόγος, και ἐπ' αὐτοῦ τὴν τοῦ σώζεσθαι πεποιημένοις έλπίδα, φασί δε δμως καί ούτοι τὸ, μεθ' ἡμῶν ὁ Θεὸς, ούχ ὧοπερ ἀν εί τις ὑποστάτης Εσται Θεός, άλλ' ότι μεθ' ήμων, τουτ' Εστιν είς έξ ήμων. "Ανθρωπος μέν γάρ γέγονεν ό τοῦ Θεοῦ Λόγος, και εν τούτφ πάντες διασεσώσμεθα, και διεβρήξαμεν τὰ τοῦ θανάτου δεσμά, καὶ την ἐκ τῆς άμαρτίας άπεδυσάμεθα φθοράν, έπείπερ καταδέδηκεν είς ήμας, και μεθ' ήμων γέγονεν ό έν μορφή του Θεού ύπάρχων Θεός Λόγος. "Ωσπερ οδν έν τούτω νοούμεν τό, μεθ' ήμων ό θεός, άντι τού, είς την αύτην ήμεν γέγονε φύσιν ὁ ἐχ Θεοῦ καὶ Πατρός Λόγος, ούτω κάνθάδε την έσην τοίς θεωρήμασιν άναλογίαν

er Psal. LYXII, 24.

⁽¹⁾ Deesse videtur γέγονεν, ut sententia constet, ut postea.

καλ πολλούς έπλ τούτιο συνείουντες λογισμούς, εί- άμετρον δυσφημίαν καταστρέφοντα του λόγου έξ-

άποσώζοντες, όταν λέγη Χριστός · « 'Ο πέμφας μετ A Etenim fieri omnino nequit ut eum mecum non έμου έστι, και ούκ άφηκέ με μόνον, » εκδεξόμεθα σαφώς έχείνο σημαίνοντα μυττικώς, ότι, καθάπερ βόη προείπομεν, είς την αύτην μοι φύσιν έστιν ό Geds xat Harhe, xal oux aprixé pe pévoy. Kal yas ήν δυτως άμήχανου, μή ούχι πάντως έχειν μετ' έμαυτου τον έξ οδ γεγέννημαι Θεον και Πατέρα. Και Γους έρει τις, και διερωτήσει φιλομαθέστερον, διά ποίαν altiav abede tà reguta onow o Lutho, i ti to miπεικός έπὶ ταύτην φύτον ίέναι την εξήγησιν; Πρός δή τὰ τοιαύτα καὶ ήμεζε ἀπολογησόμεθα γρησίμως, και άναγκαίως επιδεικνύντες αύτον τοίς ήδη προειρημένοις επιτιθέντα μαὶ τούτο. Επειδή γάρ είρηκεν, ότι Καθώς εδίδαξέ με ό Πατήρ ταυτα λαλώ, άναγκαίως ήδη συνόντα τε καὶ όμοούσιον έαυτώ δεικνύει ώς θεός τὰ ἐχ Θεοῦ, καὶ ἀπό τῆς φυσικῆς τοῦ γενγήσαντος ίδιότητος έπε το λέγειν τὰ θεοπρεπή παρορμώμενος, χαθάπερ τὰ ἀνθρώπων τέχνα μάθησίν τινα παρά τῆς φύσερις ἀδίδακτον ἔχοντα, καθάπερ ἐν τοίς ανωτέρω προειρήχαμεν, οίδεν αληθώς τα της άνθρωπότητος ίδια. Ού σχανδαλιστέον τοιγαρούν, όταν τι λέγη μαθείν παρά του Πατρός ό Υίός · ού γάρ διά ταύτην έσται την αίτίαν ελάττων αὐτοῦ, άλλ' ούδὲ ἔχφυλός τις κατ' ἐχείνους εὐρεθήσεται · καὶ λογισμφ τοιφός το πράγμα παρασκεψώμεθα. Ού γάρ έν τῷ εἰδέναι τι τυχόν, ή μή εἰδέναι ὁ τῆς οὐσίας δοχιμάζεται λόγος, άλλ' έν τῷ τί ἔχαστον κατά φύσιν toriv. Olov pepe eineiv, Haulog imoxelote xai Liλουανός · και ό μεν Παύλος έστω και πεπαιδεύσθω redeling to ent Xpisto mosthpion . Elatton de mug & C κατά τὸν Παϋλον ὁ Σιλουανός. "Αρ' ούν ούχ δμοιοι κατά την φύσιν, ή ὑπερέξει κατά τὸν τῆς οὐσίας λόγον ὁ Παύλος τὸν Σιλουανόν, ἐπείπερ ἔγνω μειζόνως ή κατ' έκείνον τοῦ μυστηρίου τὸ βάθος; 'Αλλ' οὐδένα ληρείν είς τοσούτον ὑπολαμδάνω, ώς νομίσαι ποτέ διηλλάχθαι την φύσιν αύτοις διά το έν γνώσει μείζον A Elattov. "Ote tolvuv oux èv. to te padeiv f diδάξαι τὰ τῆς οὐσίας ἀκριδῶς δοκιμάζεται , καθάπερ εἰρήχαμεν, οὐδεν ἀδικήσει τον Υίον είναι κατά φύσιν θεὸν, όταν τι λέγη καλ μαθείν παρά του ίδίου Πατρός. Ού γάρ διά τουτο της πρός αυτύν όμοουσιότητος εξοιχήσεται, μένει δε πάντως όπερ έστι, τουτ' fatt Bept ex Beon, die ex datot. Ayy, tamt fbeit. Πώς οδν εν γνώσει μείζων ό Πατήρ ; Διά γάρ τουτο διδάσκει τον Υίον. Έρουμεν δε πάλεν δει μάλιστα μεν ήδη διά πολλών άπεδείξαμεν λόγων ότι μαθήσεως καλ διδασκαλίας άπροσδεής ή σοφία του Πατρός,

ηλέγχομεν. hon pairerat, out onough to Yio nat nouth hiar h έπιτήρησις πρός το χολοδούν άει το ίδιον άξιωμα, καί ου σφόδρα θεοπρεπώς διαλέγεσθαι διά την του δούλου μορφήν, και την έντεύθεν δι' ήμας άναληφθείσαν ταπείνωσεν. Ποῦ γὰρ καταδέδηκεν, ή ἐκ ποίων εἰς οία μετέστη λοιπόν, εί μή λαλεί τι και ὑποδεδηκότως και της θεοπρεπούς δόξης οὐ λίαν ἐπαξίως; Διὰ γάρ τοι τούτων πολλάκις, και άπερ οίδεν ώς θεός, άγνοείν ώς άνθρωπος σχηματίζεται. "Οψει δὲ τοῦτο σαφῶς ἐν Ιστορία τή κατά τον Λάζαρον, τον έχ Βηθανίας φημί,

habeam, ex quo genitus sum, Deum ac Patrem. Quæret autem forsan aliquis, quam ob causam isthæe Servator dicat, aut quid ipsum adegit ut ad id narrandum se conferat? Ad hæc certe respondebimus ostendentes utiliter ac necessario id ante dictis eum adjungere. Quandoquidem enim dixit: Quemadmodum docuit me Pater , hæe loquor, necessario jam secum esse et consubstantialem Patrem ostendit, uti deinceps credatur loqui quæ sunt ejus ut Deus ea quæ sunt Dei, et naturali Genitoris proprietate ad loquendum Deo digna incitatus, non secus ac hominum filii doctrinam a natura citra doctoris operam habentes, ut supra diximus, probe norunt que sint humanitatis propria. τὸν Πατέρα, ἴνα πιστεύηται λοιπὸν τὰ ἐκείνου λαλῶν η Non est igitur quod quisquam scandalizetur cum quid a Patre discere se ait Filius : nec enim eam ob causam minor erit ipso, sed neque diversi generis ab ipso, ut illi volunt, comperietur : quod quidem hac ratione dispiciamus. Essentize ratio non spectatur in eo quod quis aliquid novit, aut non novit, sed in eo quod est quodque natura. State mus Paulum et Silvanum exempli gratia; et Pa lus quidem sciat perfecte Christi mysterium : Silvanus vero minus quodammodo quam Paulus. An similes non sunt natura, aut ratione ess vanum Paulus excedet, quia mysterii altitudin perfectius quam ille novit? At neminem eo insani devenisse arbitror 529 ut eos natura differre p ob majorem vel minorem cognitionem. Cum igitur essentiæ ratio vere non constet in discendo aut docendo, sicuti diximus, nihil vetabit quon Filius sit secundum naturam suam Deus, licet aliquid dicat etiam a Patre se didicisse. Nec enim ideireo ei consubstantialis esse desinet, sed uti manebit id quod est, hoc est Deus de Deo, et lumen de lumine. Atenim forsan inquies : Quomodo ergo Pater cognitione major est? Eam en rem docet Filium. Sed repetemus denno quod multis jam verbis ostendimus, nimirum sap Patris doctrina vel institutione nullatenus indigere, multisque ad id probandum allatis rationibus demonstravimus in immensam blasphemiam eorum doctrinom vergere.

Είτά σοι κακείνο πρός τούτοις είπειν άναγκαίον D Prateres operæ pretium videtur illud tibi inculcare, Filium imprimis suam ipsius dignitatem semper imminuere, neque suam illam Deo dignam majestatem in disserendo multum expromere, propter servi formam, et assumptam inde propter nos humilitatem. Quomodo enim descendit, aut ad humanam conditionem se demisit, nisi loquatur aliquid demisse, divinaque gloria minus dignum? Ideireo enim sæpenumero etiam ea que novit ut Deus, ignorare se fingit ut homo. Quod quidem clare videbis in historia Lazari ex Bethania oriundi,

tamer. Sed vide mihi expressam in ea re dispensationem. Cum enim sciret Lazarum mortuum esse, Idque prædixisset ut Deus discipulis suis, humano more sciscitabatur, his verbis : « Ubi posuistis eum **? > O rem admirabilem! Qui procul a Bethania degebat, neque tamen ignorabat, utpote Deus, mortuum esse Lazarum, quomodo quærebat ubinam esset ejus monumentum? At responbis utique, si sapis, eum dissimulare guærendo, utile nonnihil interea ordinantem. Disce igitur etiam hic denuo ipsum singulari dispensasione atque consilio dicere, que novit ut Deus, ea se ediscere a Patre : verum cum nollet Judæorum amentiam vehementius concitari, et rudiorum furorem castigaret, non utitur erga eos ora- B tione usquequaque Deo digna, quamvis ea uti potissimum ipsi conveniat. Sed quoniam ipsum adhue merum hominem esse putabant, humanis sermonibus deitatis quodammodo temperans dignitatem, demissius utique quam ferat sua conditio, singulari dispensatione consilioque dicit : « Ego quæ placita sunt ei facio semper ". , 530 Ilic mihi rursus cape solutionem difficultatis, et observa clare exponi verba illa : « A meipso facio nihil **,» ldeirco enim, inquit, testificatus sum me nihil ex seipso facere, cum nuper vos alloquerer, quia soleo ego nihil facere quod Deo ac Patri displiceat, neque possum aliquid facere nisi quod Genitori at. Manifestum igitur est hec loco Filium in- C. telligi nihil a seipso facere solum, in eo quod Deo ac Patri placita semper faciat, adeo ut, nisi ita operaretur, faceret aliquid etiam a seipso diversum, boc est prater voluntatem Patris. Non ergo hic asseveravit se nihil a seipso facere, quasi virtute paterna sit inferior, aut non possit vi propria quidquam ad exitum perducere, sed quia solus velutique disjunctim nihil agat, cum concors, unanimis atque consentiens in quacunque re Genitori suo rseveret. Neque vero in absurdas suspiciones delapsi putabimus Filium in his estendere virtutem aliquam habitu et præelectione comparatam, verum potius fructum naturæ immutabilis, consultare ad aliquid agendum, haud Dee dignum tationi in pejus obnoxiis, fructus animi ad pietatem et virtutem propensi fuerit bonum. In divina vero et omnia supergressa substantia non ita. Quippe dempta omni alteratione et mutatione, fructus erit deinceps substantiæ incommutabilis bonum, veluti in igne calor, aut in nive frigus : neque enim ignis habet propriam efficaciam in voluntate, sed potius naturalem ac substantialem, que aliter sese habere non possit, nisi forte untu et vi ejus a quo creatus est compellatur. Non igitur quemadmodum nos ad placendum et obsequendum Deo ex praeelectione ac optione impulsi,

quem triduanum jam et fætentem revocavit ad vi- Α δν καλ παραδόξφ δυνάμει καλ θεοπρεπεστάτη φωνή τετριήμερον όντα, και δδωδότα, λοιπόν παλινδρομήσαι πρός ζωήν παρεσχεύασεν. 'Αλλ' όρα μοι την έν τώ πράγματι πεπλασμένην οίκονομίαν. Είδώς γάρ ότι τέθνηκε Λάζαρος, και τούτο προειρηκώς τοίς έαυτου μαθηταίς, ώς θεός, ανθρωπίνως άντεπύθετο, ι Που τεθείχατε, λέγων, αυτόν ; "Ο παραδόξου πράγματος! 'Ο μαχράν που της Βηθανίας διαιτώμενος. καὶ ούκ άγνοήσας ώς θεὸς, ὅτι τέθνηκε Λάζαρος, πῶς εζήτει μαθείν το μνημείον; 'Αλλ' έρείς άριστά γε φρονών, ώς ύπεπλάττετο την έρώτησιν οίχονομών τι χρήσιμον. Δέχου τοίνυν κάν τούτφ πάλιν οίκονομιχώς, άπερ οίδεν ώς Θεός, ταύτα λέγοντα μαθείν παρά του Πατρός · παροτρύνεσθαι δὲ οὸχ ἐπιτρέπων μειζόνως την των Ιουδαίων ἀπόνοιαν, και τον των άμαθεστέρων κολάζων θυμόν, ούκ άκρατον είς αύτούς τον θεοπρεπή λόγον είσφέρει, καίτοι πρέπον ούτω μάλλον αύτῷ διαλέγεσθαι. Έπειδή δὲ άνθρωπον έτι και ψιλόν αύτον ὑπάρχειν ὑπενόουν, τοῖς ἀνθρωποπρεπέσι λόγοις κεράσας ώσπερ το τῆς θεότητος άξίωμα, μετριώτερόν πως ή καθ' έαυτον, οίκονομικώς προσλαλεί, ότι « Έγω τὰ άρεστά αὐτῷ ποιῶ πάντοτε. • Δέχου μοι πάλιν κάν τούτω την λύσιν τοῦ δοχούντος είναι δυσχερούς, και περιάθρει σαφώς διερμηνευόμενον όρθως τλ, « 'Απ' έμαυτου ποιώ οὐδέν. > Διά γάρ τούτο, φησίν, ούδεν ἀπ' έμαυτού θισιείν διεμαρτυράμην ύμιν Εναγχος προσλαλών, έπείπερ έθος έμοι και τριδή μηδέν άπάδον έργάζεσθαι τῷ Θεῷ καὶ Πατρί, μηδὲ είδέναι τι δράν, εί μή δπερ άρέσκει τῷ φύσαντι. Πρόδηλον ὡς ἐν τούτω καὶ μόνον το μηδέν άφ' έαυτου ποιείν τον Υίον νοηθήσεται, έντῷ τὰ άρεστὰ πράττειν ἀεὶ τῷ Θεῷ καὶ Πατρ!, ώς είπερ εί μή των τοιούτων είργάζετο τυχόν, έδρασεν αν τι και αφ' έαυτου, τουτ' έστι το παρά βούλησιν του γεννήσαντος. Ούχ άρα διά τὸ ήττησθαι της πατρώας άρετης, ούδε διά το μή δύνασθαί τι κατορθούν εξ ιδίας ισχύος, ούδεν ἀφ' έαυτου ποιείν εν τούτοις διζοχυρίσατο, άλλ' έπείπερ Ισογνώμων έστί καί συνεθελητής άει το γεννήσαντι πρός παν ότιουν, και ούδεν μελετήσας καταμόνας ώσπερ και διηρημένως έπιτελεί. Και οδ δήπου νομιούμεν είς έπτίπους ένvolaç xatoliabalvovteç mpoaipetixty tiva xal extiχήν άρετην ενδείχνυσθαι του Υίον έν τούτοις, φύσεως δὲ μάλλον ἀτρέπτου χαρπόν, οὐχ ἀξιούσης τὸ θεοexistimantis: siquidem in creaturis tanquam mu- D πρεπές έν τῷ τι βουλεύεσθαι δρῷν. Ἐπὶ μέν γάρ τῶν κτισμάτων άτε δή και τραπέσθαι δυναμένων έπι τά χείρω, και μεταδολαίς όπείκειν ταϊς έξ άμεινόνων έπι τὰ αίσχίονα, καρπός ἄν είη θεοσεδούς τε και φιλαρέτου γνώμης το άγαθον. Έπι δέ γε της θείας καί τά πάντα ύπερκειμένης ούσίας ούχ οδτως. 'Αλλοιώσεως γάρ καλ τροπής άπάσης έξηρημένης, καλ τόπον ούα έχούσης ούδένα, καρπός έσται λοιπόν ούσίας άπαραποιήτου το άγαθου, διοπερ ούν άμελει και έν mupl to Ospubu, if in xeous to duxpou ou tap in Beλήσει το πύρ την ιδίαν ενέργειαν έχον οράται, φυσιχήν δε μάλλον χαι ούσιώδη, ετέρως έχειν ού δυνάμενον, εί μή άρα ποιείν τοίς του πεποιηχότος έχ-

Joan. x1, 39. " ibid. 34. " Joan. vitt, 29. " Joan. vitt, 28.

διάζηται νεύμασιν. Ούχουν ού χαθαπερ ήμεζς, άλλ' A ila hæc loquitur Unigenitus, sed velut proprie οὐδὲ ἔτερόν τι των λογικών κτισμάτων, ἐκ προαιρέσεως της έξαιρέτου διακρατούμενος είς το δράν έπείγεσθαι τὸ ἀρέσκον Θεῷ καὶ Πατρὶ τὰ τοιαυτά φησιν ό Μονογενής, άλλ' ώς φύσεως ίδιας θεσμοίς άκολουθών και ούδεν έτερον είδως φρονείν τε και πράττειν, εί μή τὰ ἐν θελήσει τοῦ γεννήσαντος αὐτόν. Πῶς γὰρ αν όλως ή όμοούσιός τε καί μία θεότης αύτη καθ' במעדקה פנים שים משור משל ; ז חשה מע ידם שו מטדק שנλον έργάσαιτο, τινός αύτην έφ' έτερόν τι παρατρέπειν Ισχύοντος; Εί γάρ ύφέστηκεν ίδία και καθ' tautor o Osos xal Harthe, ouclos of xal o Yids, xal τὸ Πνεύμα, άλλ' ούν είς όλοτελη μερισμόν ή άγία καὶ όμοούσιος οὐ διασπασθήσεται Τριάς, εἰς μίαν δὲ μάλλον Θεότητος φύσιν σύμπαν αύτή άναδαίνει τὸ πλήρωμα. Πρός δὲ γε τούτοις κάκεῖνο περισκεπτέον, Β ώς ούδελς αν είκότως καθέλοι λόγος της πρός τον Πατέρα φυσικής ταυτότητος τον Υίον · ἐπείπερ γάρ ποιείν τὰ άρεστὰ αὐτῷ πάντοτε διίσχυρίσατο, όμοούσιος δὲ μαλλον ὑπάρχων αὐτῷ, καὶ διὰ τούτου γνωσθήσεται, και θεός έκ θεού κατά φύσιν και άληθινός. Τίς γάρ άν, είπε μοι, φρονήσει τὰ θεοῦ θεοπρεπώς τε και άπαραλλάκτως, εί μη και αύτος ύπάρχοι κατά φύσιν θεός; ή τίς αν επιτελέσαι πάντοτε τὸ άρέσκον αύτῷ, μὴ ούχὶ τὴν φύσιν ἄδατον ἔχων τοῖς χείροσι, και το εξαίρετον της θείας φύσεως άξίωμα λαχών, τό μή είδέναι φημί τό άμαρτείν ; Περί μέν γάρ των κτισμάτων είρηται : ε Τίς καυχήσεται άγνην έχειν την χαρδίαν, ή τίς παρρησιάσεται χαθαρός είναι άπό άμαρτιών; • "Ο τε καί είς άκροτάτην C ύπερδολήν άνατείνουσα το είρημένον ή θεία Γραφή, * "Αστρα δὲ, φησὶν, οὐ χαθαρὰ ἐνώπιον αὐτοῦ. » "Αγγελοι μέν γάρ, καίτοι πολύ των καθ' ήμας διαλλάττοντες, και στάσιν Εχοντες εδραιοτέραν την είς άρετην, οὐ τετηρήχασι την ἐαυτῶν ἀρχήν. Διὰ γὰρ τὸ xareandodal rivaç blug exelder, xal neaely elç άμαρτίαν, όλη χατηγορείται των λογιχών χτισμάτων ή φύσις ώς άμαρτίας δεκτική, και τροπής τής έπι τὸ χείρον άμοιρείν ούχ Ισχύουσα. Ζώον δὲ τὸ ἐπὶ τῆς γῆς λογικόν τε καὶ θεοείκελον ούδὶ ἐν μακροῖς ἐξώλισθε χρόνοις, άλλ' έν πρώτω πέπτωκε τῷ 'Αδάμ. Οὐκοῦν άπείρηται παντελώς τη κτίσει το άμετάφορον καί άτρεπτον, καὶ τὸ ώσαύτως έχειν δύνασθαι φυσικώς . Β μόνφ γάρ άρμόσει τῷ κατά άλήθειαν δντι Θεῷ. Τοῦτο δὲ ἐν Υἰῷ διαφαίνεται καλῶς · ἀμαρτίαν γὰρ οὐκ έποίησεν, ώς ὁ Πέτρος φησίν, ούδε εύρέθη δόλος εν τῷ στόματι αὐτοῦ. Θεὸς οὖν ἄρα, καὶ ἐκ Θεοῦ κατά φύσιν ό Υίδς του άμαρτάνειν και τρέπεσθαι μη είδότος, και το πρέπον τη ιδία φύσει μή έκτρέχοντός ποτε. "Όταν ούν τὰ άρεστὰ τῷ Πατρὶ ποιεῖν ὁμολογή πάντοτε, σχανδαλιζέσθω μηδείς, μηδέ έν έλάττοσι, ή ένοζς έστιν ό Πατήρ, ὑπάρχειν οἰέσθω τὸν ἐξ αὐτοῦ, φρονείτω δε μάλλον εύσεδως, ως δε θεός έχ θεού χατά φύσιν είς ταυτοδουλίαν, και τν' ούτως είπω, ταυτοεργίαν άναδαίνει τῷ φύσαντι.

Tavra abrov Jalovrroc, nollol enlerevear sic autor.

Το σμικροπρεπές έν το λόγφ πολλάκις έπιτηδεύ-

naturæ legibus insistens, nihilque aliud cogitare aut agere sciens, quem quod in ejus qui genu ipsum voluntate positum est. Ecqui enim om fleri possit uti consubstantialis et una Deitas ipsa contra seipsam dissideat? aut quomodo aliquid minus sibi gratum faciat, si aliquid eam possit ad aliud quiddam deflectere? Etsi enim proprie ac per seipsum subsistat Deus et Pater, similiter et Filius et sanctus Spiritus, tamen nusquam 531 sancta atque consubstantialis Trinitas in partes omnino distrahetur, sed potius in unas Deitatis naturam tota ejus plenitudo concedit. Ad hæc illud etiam considerandum venit, nulla prorsus ratione Filium posse a naturali cum Patre identitate abstrabi : quia enim ei placita se facere passim confirmavit, ex hoc magis ei consubstantialis esse, et Deus ex Deo verus ac secundum naturam comperietur. Age enim, quis Deo convenienter et digne quæ Dei sunt sapiet, et es cum ipso prorsus ratione, nisi et ipse sit secundum naturam Deus? Aut quis placitum ei ubique p fecerit, nisi natura fretus deterioribus impervia, et eximiam nature divine prerogativam sortitus, nimirum non posse peccare? De creaturis enim dictum est : « Quis gloriabitur castum se hab cor, aut quis jactabit mundum se esse a pecca tis " ? > Quod Scriptura divina mirifice amplificans, . Stellæ autem, inquit, non sunt mun conspectu ejus 92. > Angeli quippe, tametsi nobis multo præstantiores et longe firmiori ad virtute statu præditi, non servarunt tamen suum principatum. Et ex eo quod nonnulli hinc dejecti sunt, et in peccatum corruerunt, universa intellectualium creaturarum natura peccati capax, nec mutationis in pejus expers arguitur. Animal autem illud terrenum rationis compos et Deo simile non diu stetit, sed in primo Adam cecidit. Igitur creatura nequaquam est immutabilis et invariabilis, neque eadem manere potis natura, sed uni et soli secundum veritatem Deo id competit. Hoc autem in Filio luculenter cernitur, quippe qui peccatum non fecit, nec in ejus ore inventus est dolus, sicuti Petrus ait 93. Deus igitur et ex Deo secundum naturam Filius, eoque peccati nescio, et qui quod suæ naturæ convenit nusquam egreditur. Ideoque cum placita Patri se facere ubique confitetur, ne scandalizetur, neque minore loco quam quo Pater est, ipsum esse putet qui ex illo est, sed pie potius sentiat ipsum ut Deum de Deo secundum naturam in idem velle, et, ut ita loquar, in idem operari cum Genitore suo concedere.

VIII. 30. Hec illo toquente, multi crediderunt in

Loquendi genus humile Christum sæpius affe-

[&]quot; Prov. xx , 9. " Job xxix , 5. " 1 Petr. 11, 22.

mium inde peragere 532 solitum, rursus hic sapiens evangelista miratur : cum enim cuncta dicere posset ut Deus, liberamque ac supremam de rebus omnibus disserendi potestatem haberet, singulari tamen consilio sermonem auditorum captui accommodans multos quidem ad obsequium adducit, et firmius adhærere sibi deinceps persuadet. lgitur non est vanum Servatoris consilium, humano more videlicet turbas allogui. Nec enim mediocri audacia insolescebant eumque aversabantur imperiti quidam, cum hominem eum cernerent, quamvis Deo digna loquentem audirent. Sed cum idem esset Deus ac homo, et alterultro quo vellet modo citra culpam loqui posset, auditorum levitati se cumprimis conformabat, quæ homini conveniunt sæpe de seipso varie enarrans, cujusmodi est illud: « A meipso facio nihil ", » et his similia. Nam cum nihil intelligerent, sed dicta potius citra disquisitionem ullam caperent, ad communem hanc et vulgo obviam opinionem se conferunt. Existimabant autem ipsum dicere : Quia posse a Deo accipio, idcireo miracula facio, et mecum est, quoniam ei placita ubique facio. Astipulantur itaque Judæis impils exsecrandi veritatis hostes, et pietatis degmatis adversantes anguste plane de Domino sentiunt, et quæ singulari consilio et recte dicta sunt, ad evertendam ejus gloriam potestatemque rapientes, veritatis pulchritudinem limis oculis ininentur. Nec enim Pauli meminerunt, ut videtur, C dicentis, demittendas esse ratiocinationes et omnem altitudinem extollentem se adversus scientiam Dei, et in captivitatem redigendum esse omnem intellectum in Christum et obsequium ejus **. Ignorant præterea id quod de divinis oraculis per unum prophetam dictum est : « Quis sapiens et intelliget hæc ? aut intelligens et cognoscet ea "? > Nisi enim multa eos obscuritas involveret, et altum quoddam ac tenebrosum velamen tegeret, quid esset opus sapientem quærere et intelligentem, qui horum notitiam invenire posset? Sed hæc quidem impræsentiarum sufficiant; jam ex proposito textu nonnihil utile depromemus. Credebant ista loquenti Christo, ut ait evangelista ", non omnes, sed multi; sed cum Deus exsistat verus, nihilque non in ocu- D lis ejus sit nudum et apertum, cumque sciret clarissime 533 se nequaquam omnes ad obsequium adducturum, perstabat multis sermonibus eos admonens qui ad ipsum accesserant, præclarum nobis exemplum per hoc etiam tradens, et seipsum Ecclesize doctoribus typum exhibens. Licet enim non omnes utilitatem capiant propter suam nequitiam, tames quia credibile est aliquos exinde utilitatem reportituros, in salutaribus rebus exporendis non est oscitanter agendum. Desodientes enim velut inutili silentio talentum nobis traditum, hoc est spiritalem gratiam, similes erimus illi malo

ctantem ad utilitatem auditorum, et aliquid exi Α οντα τον Χριστον, διά την των άπροωμένων άσθένειαν, καὶ μέγα τι τὸ ἐντεῦθεν κατορθοῦν εἰωθότα θαυμάζει πάλιν έντευθεν ό σοφός εύαγγελιστής. παρόν γάρ ὡς Θεῷ τὰ πάντα λαλείν, ἐλευθέραν τε καὶ βασιλικήν Εχουσαν την ἐφ' ἄπασεν ἐξουσίαν ποιείσθαι την διάλεξιν, συμμετριάσας οίχονομιχώς εξίεισι | [. προσιούσι] τον λόγον, σαγηνεύει μέν είς εύπείθειαν πολλούς, προσεδρεύειν τε λοιπόν πολλούς ύποπείθει σπουδαιότερον αύτῷ. (Ιὐκοῦν ούκ είκαῖον τῷ Σωτῆρι τὸ ἐπιτήδευμα, φημὶ δὲ τὸ λαλείν τοίς δχλοις άνθρωποπρεπέστερον · άπεθρασύνοντο γάρ ού μιχρώς, και άπεφοίτων εύκολως αύτου των άμαθεστέρων τινές, άνθρωπον βλέποντες, και θεοπρεπών ακούοντες λόγων. Έπειδή δὲ ἦν ἐν ταὐτῷ Θεὸς καὶ άνθρωπος, άχατηγόρητον έγων ἐπ' άμφω την έξουσίαν, και άνεγκλήτως καθ' δνπερ αν βούλοιτο τρόπον διαλέγετθαι δυνάμενος, ταζς των αχροωμένων έλαφρίαις εξ μάλα ποιών συνεπλάττετο, τὰ άνθρώπο πρέποντα πολλάκις περί έαυτου ποικίλως εξηγούμενος, οίον δέ τί φημι τὸ, ε 'Απ' έμαυτοῦ οὐδέν ποιώ, , και τά τούτοις άδελφά. Συνιέντες γάρ ούδεν, άδασανίστως δὲ μάλλον τοῖς λεγομένοις προσδάλλοντες, έπι τον κοινόν δή τούτον και πρόχειρον τοίς πολλοίς βαδίζει νουν. "Ωοντο δε λέγειν αύτον ότι Καί λαδών παρά θεου το δύνασθαι θαυματουργώ, και ότι μετ' έμου έστιν, έπείπερ αὐτῷ τὰ άρεστὰ ποιώ πάντοτε. Συμφρονούσιν άρα τοίς άνοσίοις Τουδαίοις οί ἐπάρατοι τῆς ἀληθείας ἐχθροί, καὶ τοῖς τῆς εύσεδείας άντιπράττοντες δόγμασι, μικρά περί του Κυρίου φιλονειχούντες βουλεύονται, και τά οίκονομιχώς τε και καλώς είρημένα πρός καθαίρεσιν τῆς ένούσης αὐτῷ δόξης τε καὶ εξουσίας άρπάζοντες, τὸ της άληθείας παραδλέπουσι κάλλος. Ού γάρ διαμέμνηνται, κατά το είκος, Παύλου μέν λέγοντο;, ότι γρή λογισμούς καθαιρείν και πάν ύψωμα έπαιρόμενον κατά τῆς γνώσεως τοῦ Θεοῦ, αίχμαλωτίζειν τε παν νόημα είς Χριστον και είς την ύπακοην αύτου. Ήγνοή κασι δε πάλιν το περί των θείων είρημένων [τρ. είρημένον] λογίων δι' ένός που των προφητών. ε Τίς σοφός και συνήσει ταύτα, ή συνετός και έπιγνώσεται ταύτα; » Εί μή γάρ αύτούς πολλή λίαν έπεπόλαζεν άσάφεια, καλ βαθύ τι καλ σκοτεινόν έπενήχετο χάλυμμα, τίς ή χρεία του ζητείσθαι σοφόν καί συνετόν, ός αν εύρειν δύναιτο την τούτων επίγνωσιν; 'Αλλά τούτων μέν άλις πρός το παρόν, έρουμεν δε μάλλον από των προκειμένων ελόντες τι χρήσιμον. Επίστευον τὰ τοιαύτα λέγοντι τῷ Χριστῷ, χαθά φησιν ό εὐαγγελιστής, οὐ πάντες, άλλά πολλοί. άλλά καίτοι Θεός ύπάρχων άληθινός, και ούδεν έχων έν δφθαλμοίς, δ μή πάντως έστι γυμνόν, είδώς τε και λίαν άκριδώς, ώς ούχ άπαντας άρπάσει πρός εύπείθειαν, διεχαρτέρει μαχρούς άναλίσχων λόγους τοίς προσιούσιν αύτῷ, κάλλιστον ἡμίν ὑπογραμμόν και διά τούτων διδούς, και τύπον έαυτον τοίς της Έχχλησίας διδασχάλοις ανατιθείς. Εί γάρ και μή πάντες ώφελοίντο τυχόν ένεχα τής σφών αὐτών μογθηρίας, άλλ' έπείπερ είκος ἀπόνασθαί τινος της

έντευθεν σπουδής, ούκ δχνητέον περί την των συμ- A servo, qui hero suo impudenter att: c. Scio quia φερόντων οφήγησιν. Καταχωννύντες γάρ ώσπερ είς άχαρπον σιωπήν τὸ δοθέν ήμεν τάλαντον, τοῦτ' ἔστι, την διά του πνεύματος χάριν, κατ' έκείνον ἐσόμεθα τον πονηρον οίκέτην τον άναίδην λέγοντα τῷ οίκεἰω δεσπότη · « "Ηδειν ότι σκληρός άνθρωπος εί, θερίζων όπου ούχ ξαπειρας, καὶ συνάγων όθεν οὐ διεσκόρπισας, και φοδηθείς κατέχωσα το τάλαντόν σου. "Ιδε έχεις τὸ σόν. > 'Αλλ' είς οἶον οὕτω δειλός κατέπτρεψε τέλος, και ποίαν εξήτησε δίκην, έγνω που πάντως ὁ φιλομαθής τοῖς εὐαγγελικοῖς οὐχ ἄπαξ περιτυχών συγγράμμασιν. Ούχοῦν ἐχείνο διενθυμούμεθα καλ σκοπούμεν όρθως, ώς δκνου μέν άπηλλάχθαι προσήκει παντός, του πρός το χρηναι διδάσκειν φημί, τον είς τούτο προκεχειρισμένον, τρέπεσθαι δὲ πρὸς όλιγωρίας οὐδαμῶς, εἰ καὶ μή Β πάντες τοίς παρ' αὐτοῦ καταπείθωνται λόγοις, χαίρειν δὲ μάλλον ἐφ' οἶσπερ ἀν ὅλως ἀποκερδαίνει πόνων, έννοείν δέ και μάλα σωφρόνως ακόλουθον το διά του Σωτήρος ήμων είρημένον · « Ούχ έστι μαθητής ύπερ τον διδάσχαλον, ούδε δούλος ύπερ τον χύριον αύτου. Άρκετον τῷ μαθητή ίνα γένηται, ὡς ὁ διδάσκαλος αύτου, καὶ τῷ δούλφ, ὡς ὁ κύριος αὐτοῦ. > Εί γὰρ οὐ πάντας ὁ Κύριος πείθει διὰ τὴν τῶν ἀκροωμένων σκαιότητα καὶ σκληροκαρδίαν, τίς άσθενούντα τον παρ' ήμῶν αἰτιάσεται λόγον, καίτοι προαιρετικήν ἀπαιτούντα καὶ ούκ ἐξ ἀνάγκης τὴν שטעפיינע .

"Ελεγεν ούν ό 'Ιησούς πρός τους πεπιστευnotaç avto Tovbalovç. Ear vusiç usirnes έτ τῷ λόγφ τῷ ἐμῷ, ἀληθῶς μαθηταί μού dore.

Τρόπον άπαιτεί τοὺς πιστεύσαντας τὸν ἐρηρεισμέ- C νον και πεπήγοτα, και ετοίμως έγοντα πρός διαμονήν του καθάπαξ αίρεθέντος αὐτοίς άγαθου. Τουτο όλ ήν ή πίστις ή είς αύτόν. Το γάρ έπαμφοτερίζειν ανόητόν τε και ακερδές αποφαίνει παντελώς, έπει καί ε 'Ανήρ δίψυχος, ακατάστατος έν πάσαις ταίς όδοίς έαυτου, » καθά γέγραπται. Το δέ άπριξ ήττήσθαι το λυσιτελούν επείγεσθαι, σοφον δντως έστι xal έπωφελέστατον. "Οσον μέν ούν ήκεν είς το νοήσαι . προχείρως, εκείνό φησιν, ώς είπερ αν βούλοιντο τοίς παρ' αύτου καταπείθεσθαι λόγοις, τότε δή πάντως καλ αύτου χρηματιούσι μαθηταί. "Οσον όλ είς τό συνιέναι τι κεκρυμμένου, έκείνο δηλοί. Λέγων γάρ, ότι « Έὰν ὑμεῖς μείνητε ἐν τῷ λόγφ τῷ ἐμῷ, » φαίνεται πως αὐτούς άγωγώς τε και πράως διδαγμάτων εξέλχων των Μωσαϊχών, και της μεν του D nere uti non jam figurate dictis factisque inhæγράμματος προσεδρίας άφιστάς, ούχέτι τε τοίς τύπφ λαληθείσι τε και πεπραγμένοις προσκείσθαι κελεύων, μάλλον δε τῷ λόγῳ τῷ παρ' αὐτοῦ, ὅπερ ἐστίν ἐναργώς τῷ εὐαγγελικῷ καὶ θεσπεσίφ κηρύγματι. Έλάλει γάρ και πάλιν πρός ήμας διά των άγίων προφητῶν, ἀλλ' ήσαν οἱ μεσιτεύοντες οἱ, δι' ὧν δηλονότι τούς πρός ήμας εποιείτο λόγους. Λόγος δε χυρίως αὐτοῦ τὸ εὐαγγελικὸν νοηθήσεται κήρυγμα. οὐ γάρ δι' έτέρου πρός ήμας, άλλά δι' αὐτοῦ γεγονός εὐρήσομεν. Διά γάρ τοι τούτο, καὶ ἐνανθρωπήσας, φησίν. · Αύτος ὁ λαλών πάρειμι. » Έπιμαρτυρήσει δε καί ό Παύλος λέγων έν τή πρός Έδραίους έπιστολή.

homo durus es, metens ubi non seminasti, et congregans ubi non sparsisti : et timens ego abscondi talentum tuum in terra. Ecce habes quod tuum est ". > Sed quem exitum sortitus sit miser, et quo supplicio multatus, novit quisquis in scriptis evangelicis est versatus. Igitur recte statuimus eum ad docendum impigre accedere debere, qui ad id muneris sit assumptus, nec idcirco negligenter agere quod non omnes ejus verbis obteniperent, sed latari potius ob eos quos suis laboribus lucrifaciat, et id in animum cumprimis Inducere quod a Servatore nostro dictum est: Non est discipulus super magistrum, neque servus super dominum suum. Sofficit discipulo ut sit sicut magister suus, et servo sicut dominus ejus **. > Nam si non omnes Dominus persuadet, propter auditorum vecordiam atque duritiem, quis imbecillitatis nostrum sermonem accusabit, quippe qui voluntarium requirit, non autem vi et necessitate coactum intellectum?

VIII, 31. Dicebat ergo Jesus ad eos qui crediderunt ei Judæos: Si vos manseritis in sermone meo, vere discipuli mei eritis.

A fidelibus constantem ac firmum in servando bono quod semel amplexi sunt animum requirit. Hoc autem est sides in ipsum. In utramvis enim partem nutare, cum stultum et ineptum, tum etiam inutile prorsus esse declarat, quandoquidem « Vir duplex animo, inconstans est in omnibus viis suis, ut scriptum est 1. » Mordicus autem inhærere ei quod conducit, sapiens est revera atque utilissimum. Jam si quod prima fronte occurrit attendamus, significat eos 534 tum certe suos discipulos nuncupatum iri, si suis sermonibus parere velint. Sin autem occultum quiddam Intelligas, sensus est istiusniodi. Cum dicit: e Si vos manseritis in sermone meo, » videtur sensim eos a doctrinis Mosaicis abducere, et a studio-litteræ abstractos moreant, sed suo sermoni potius, hoe est evangelicæ ac divinæ prædicationi. Loquebatur enim etiam ad nos per sanctos prophetas : sed internuntii erant ii per quos nobis verba saciebat. Sermo autem ejus evangelica prædicatio. proprie censenda est: nec enim eam ad nos per alium, sed per ipsum factam comperiemus. Ideoque homo factus cum esset, ait: c Ipse adsum qui loquor. > Cujus rei Paulus testis accedet scribens in Epistola ad Hebræos: « Multifariam multisque modis olim loquens Deus patribus in prophetis, novissime diebus istis locutus est nobis in Filio 1. 1 lgitur novissimis sæculi tem-

Matth. xxv, 24, 25. " Matth. x, 24. Jac. 1, 8. Hebr. 1, 1.

poribus factus est nobis ipsemet doctor et magister A « Πολύμερως καλ πολυτρόπως πάλαι ὁ θεὸς λαλή-Filius, ideoque sermo ejus doetrina evangelica proprie nuncupabitur. Consentaneum enim erat eum aperte quodammodo ac nude dicere: Vos qui fidem in me suscepistis, et sero quidem, sed tandem agnovistis eum qui per legem et propbetas cœlitus vobis prædicatur, nolite jam typis Mosaicis neque legalibus umbris adhærere, nec in illis utique vim et rationem salutis positam esse putale, sed in spiritali doctrina, et evangelica meaque prædicatione; verum cum nuper ac vix fidem suscepissent, et fragili atque versatili essent ingenio, credibile erat istiusmodi sermones non admissuros, sed nec ira temperaturos qua ægre ferebant his sermonibus Mosi sapientissimo injuriam inferri, ae pro nibilo baberi et contemni ea quæ B per ipsum veteribus præscripta sunt : cumque nihil prius quam ut ei patrocinarentur haberent, Christi sidem penitus neglecturos. Singulari itaque consilio et latenter adhuc suis sermonibus opponens scripta Mosaica, hoc est legem prædicationi evangelicæ, et novam doctrinam 535 veteri longe præferens: « Si vos, » inquit, « manseritis in nomine meo et in verbo meo, vere discipuli mei estis 1. > Nanı qui integra fide relucent, ct doctrinam evangelicam mente susceperunt, quique legalis umbræ curam nullam habent, vere sunt Christi discipuli : sed qui ita affecti non sunt, seipsos ludificantur, cum discipuli Christi vere esse nequeant, atque idcirco salute excidant. Unde bea- c tus Paulus iis qui post fidem ex lege stulte justifi cari volebant, aperte scribit : c Evacuati estis a Christo, qui in lege justificamini; a gratia excidistis . . Admirabilis itaque et pretiosa res est fides uniformis, et firma Christi sectandi voluntas, legalibus umbris ad ejus cognitionem traductis, et figuris ad spiritalem eruditionem translatis. Prædicatur enim per legem et prophetas ejus myste-

οίχείαν εύχόλως ετράποντο τόλμαν, και το συναγορεύειν έχείνω μελετώντες άελ, παρ' ούδεν αν έποιήσαντο τὸ πιστεύειν Ετι βούλεσθαι τῷ Χριστῷ. Οίχονομιχώς τοιγαρούν καλ έπεσκιασμένως έτι τοίς αὐτοῦ λόγοις ἀντιδιαστέλλων τὰ Μωσέως, τοῦτ' ἔστιν, άντιπαρεξάγων τον νόμον τῷ κηρύγματι τῷ εὐαγγελικώ, και πολύ λίαν έν άμείνοσι των άρχαιστέρων τά νέα τιθείς παιδεύματα, « Έλν ύμεζς, φησί, μείνητε έν τῷ δνόματί μου καὶ ἐν τῷ λόγῳ τῷ ἐμῷ, δντω; μαθηταί μού έστε. , Οί γάρ όλοκλήρω διαλάμ ποντες πίστει, και άνενδοιάστως είς νοῦν τὸ εὐαγγελικόν παραδεξάμενοι μάθημα, σκιάς τε της κατά νόμον ούδ' δλως φροντίζοντες, μαθηταί κατά άλήθειάν είσι του Χριστού · οί δὲ μή τούτον αύτον προσιόντες τον τρόπον, έαυτους διαπαίζουσι το είναι μαθηταί κατά άληθειαν ούχ έχοντες, διά τε τουτο της αιστηρίας έκπεπτωκότες. Καλ γουν ό μακάριος Παυλος τοζς έχ νόμου διχαιούσθαι μετά την πίστιν άνοήτως εθέλουσι διαρρήδην επιστέλλει. «Κατηργήθητε άπο τοῦ Χριστού οί τινες έν νόμφ δικαιούσθε, της χάριτος έξεπέσατε. > Θαυμαστόν ούν άρα και τίμιον ή μονότροπος πίστις, και το ακολουθείν αραφότως βούλεσθαι τῷ Χριστῷ τὰς ἐκ νόμου σκιὰς εἰς τὴν ἐπ' αύτῷ περιέλχοντας γνώσιν, χαι τὰ αίνιγματωδώς είρημένα πρός την πνευματιχήν μεταπλάττοντας παίδευσιν. Κηρύττεται γάρ διά νόμου καλ των προφητών το έπ' αύτῷ μυστήριον.

σας τοίς προφήταις έν τοίς ποτράσιν έπ' έσχάτου

των ημερών τούτων ελάλησεν ημίν εν Υίφ. > Ούχουν αύτουργός ήμεν είς διδασκαλίαν έσχάτοις του αίωνος

καιροίς γέγονεν ό Υίός. Διά τοι τούτο λόγος αύτού χυρίως όνομασθήσεται μάθημα το εύαγγελικόν. "Ην

μέν γάρ ἀκόιουθον γυμνότερόν πως καὶ άπημφια-

σμένως είπειν. Οι την πίστιν την είς έμε παραδε-

δεγμένοι, και όψε μεν, όμως δ' ούν επεγνωκότες τον

άνωθεν ύμιν διά νόμου και προφητών κηρυττόμενον,

μηκέτι τοίς διά Μωσέως προσπεπήγθαι τύποις.

μηδέ ταξς κατά τον νόμον προσεδρεύειν σκιαίς άνα-

πείθεσθε, μηδέ έν έχείνοις δλως την της σωτηρίας

άριζεσθε δύναμιν, άλλ' έν μαθήμασιν τοίς πνευμα-

τιχοίς, και έν τοίς εὐαγγελιχοίς, και δι' έμοῦ κηρύγ-

μασιν - άλλ' ήν ούχ άπεικός, μάλλον δὲ ήδη καί

άνενδοιάστως έγον, ώς άρτι και μόλις την πίστιν

παραδεξάμενοι σαλευομένην τε καὶ εὐανάτρεπτον είς

μετάστασιν Εγοντες την διάνοιαν, ούχ αν τῶν τοιού-

των ανέγοιντο λόγων, αλλ' ούκ αν διεκαρτέρησαν

Thus trolung del mimroves els borty, is obpite

μένου δὲ διὰ τούτων τοῦ πανσόφου Μωσέως, χαλ πεμπομένου πρός το μηδέν διά του καταφρονείσθαι

δι' αύτου τὰ τοῖς ἀργαιοτέροις διωρισμένα, πρὸς τὴν

VIII, 32. Et cognoscetis veritatem, et veritas tibe- D Kal γνώσευθε την αλήθειαν, και ή αλήθεια rabit vos.

Obscura etiamnum, nec admodum elara oratio; eumdem tamen cum iis quæ ante dicta sunt parit intellectum, et diverso modo contexta eamdem speculationem sequitur. Ipsa quippe nos quotquot fidem suscepimus a cultu legali recedere porro suadet, docetque legem umbram putare, relictisque typis et ænigmatis ad ejus cognitionem et ad ipsam veritatem, hoc est Christum, veræ libertatis datorem atque Liberatorem contendere. Cognoscetis έλευθερώσει ύμας.

'Αμυδρός μέν έτι, καὶ οὐ σφόδρα διαφανής ὁ λόγος. ώδίνει ούν όμως ἀδελφήν τοῖς πρό αύτοῦ την δύναμιν, και διά των αύτων ήμεν έησι θεωρημάτων έτεροτρόπως έξυφασμένος. 'Αποδημείν γάρ καί αύτος άναπείθει, και λοιπόν άπανίστασθαι φιλείν της κατά νόμον λατρείας τοὺς ἀπαξ πεπιστευκότας. המוסביןשישי של היצונים בו דהי סצומי בוכ דדש בה αὐτῷ γνῶσιν, καὶ τὰ ἐν τοῖς τύποις ἀφέντας καὶ αινίγμασιν, έπ' αύτην ιέναι γοργώς την άληθειαν,

¹ Joan. viii , 31. Galat. v, 4.

δοτήρα και Λυτρωτήν. Γνώσεσθε τοίνυν, φησί, την άλήθειαν τοίς έμοις έμμένοντες λόγοις, άπο δέ τοῦ γνώναι την άλήθειαν την παρ' αύτης ώφελειαν εύρήσετε. Και δέχου μαι πάλιν τοιουτόν τι λέγοντα πρός Τουδαίους του Κύριον · ἐκπλατῦναι γάρ οξμαι δείν και τό έν τῷ προκειμένο θεώρημα, διά τὸ τοίς έντευξομένοις λυσιτελούν. Πικράν έν Αίγύπτω, φησίν, ὑπεμείνατε την δουλείαν, και την ὑπό τῷ Φαραφ θητείαν εἰσδεδυκότες, άλλ' ἐδοήσατε τὸ τηνικάδε πρός τον Θεόν, και πρός Ελεον τον έφ' ύμιν χεχινήχατε, ταίς ένούσαις ύμιν έπι μείζον ταίς συμφοραίς εξ ούρανων εζητείτε τον λυτρωτήν επεφοίτων δὲ ὑμίν παραχρῆμα καὶ τότε, καὶ τῆς μὲν ὑμᾶς της άλλοτρίας εξέπεμπον, ώμοτάτης δε σφόδρα τυραννίδος έξελών πρός έλευθερίαν έχάλουν. 'Αλλ' Β ίνα μανθάνητε τον επίχουρον και λυτρωτήν, κατέγραφον ύμιν εν προδάτου σφαγή τὸ εμαυτού μυστήριον, και την δι' αίματος σωτηρίαν προανατυπούν exerenor tote. greanfeage Lab xataxblorted farτούς τε και τάς φλοιάς τῷ αἴματι τοῦ ἀμνοῦ. Οὐκοῦν άπο των τύπων έξω το βραχύ πηδήσαντες, όταν μανθάνητε την άλήθειαν, Εσεσθε δή πάντως και άληθως ελεύθεροι, και άμφιδαλέτω, φησίν, έπι τούτω μηδείς. Εί γάρ τοσούτων ύμιν άγαθων ό τύπος τότε γέγονε πρόξενος, πως ούχι μάλλον ή άλήθεια πλουσιωτέραν επιδίδωσι την χάριν; Τοιαύτα μεν δή τδ χωλύον ούδεν πρός Τουδαίους ύποτοπήσαι λέγειν τον Ίησοῦν, εἰς πλατείαν ἐπτρέχοντος θεωρίαν τοῦ λόγου. Είκὸς δέ τενα καὶ ἐτέραν ὑμῖν ἐκ τῶν προ- C. χειμένων αναλάμψαι την διάνοιαν. Ο νόμος ό διά Μωσέως βαπτισμούς ετύπου και περιβραντήρια, άλλα και ότω τυγόν άλωναι συμδέδηκε, και τῷ τῆς άμαρτίας βόθρω περιολισθείν, θύειν έχέλευε μόσχους ή πρόδατον, ούτω τε τὰ ἐφ' οἶς ἀν ἔκαστος πλημμελεί περικόπτειν έγκλήματα. 'Αλλ' ούδεν έκείνο πρός ἀπόνιψιν άμαρτίας. Ού γάρ αν εξέλοι ποτέ τῆς αίτίας τους χατεγνωσμένους, άλλ' ούδε του χολάζεσθαι δείν έλευθέρους αποφαίνει, τους οίς ό θείος πεπάτηται νόμος. Τί γάρ αν ώφελοίη τον ανθρωπον τό βουθυτείν πλημμελήσαντα, έν δὲ τῷ μηλοσφαγείν ποίον αν εύρη τις το πέρδος; Τί γάρ χαριείται διά τούτων οίονει, όσον ήχεν είς την του νόμου παράδασιν, ὑδρισμένω τῷ Θεῷ; Αὐτοῦ γὰρ λέγοντος άχουσον · « Μή φάγωμαι χρέα ταύρων, ή αξμα τρά- D γων πίομαι; • Πρός τούτοις έτι πρός Τουδαίους έναργώς · « Τά όλοχαυτώματα ύμων μετά των θυσιών ύμων συναγάγετε, καὶ φάγετε κρέα, ότι οὐκ ἐλάλησα πρός τους πατέρας ύμων περί όλοχαυτωμάτων καί θυσιών, άλλ' ή το ρημα τούτο ένετειλάμην αύτοζς λέγων · Κρίμα δίχαιον χρίνατε. > Ούχοῦν ἀνόνητος παντελώς ή των δι' αίμάτων προσαγωγή, και άποπλύνειν ούχ οίδε την έξ άμαρτίας προστετριμμένην άνθρώπω κηλίδα. Πληροφορήσει δε πάλιν, δταν ίδης αύτον λέγοντα πρός την των Τουδαίων μητέρα την 'Ιερουσαλημ διά φωνής 'Ιερεμίου' « Τί ή ήγαπημένη εν τῷ οἶχῳ μου ἐποίησε βδελύγματα; Μή

τοῦτ' ἔστι Χριστὸν, τὸν τῆς ἀληθοῦς ἐλευθερίας A igitur, inquit, veritatem si in meis sermonibus perstiteritis, et veritate cognita, invenietis ejus utilitatem. Porro finge tibi Dominum Judæos his compellere verbis : juvat enim hujus loci contemplationem latius exponere, ad utilitatem auditorum. Acerbam in Ægypto, inquit, servistis servitutem, jugo etiam a Pharaone vobis imposito: sed clamastis tum temporis ad Deum, et ad vestri misericordiam conciliastis, ingruentibus undique vobis calamitatibus liberatorem de cœlo quæsistis : ego vero illico vobis astiti, et ex aliena terra vos eduxi, et crudelissima tyrannide solutos ad libertatem vocavi. Sed ut opitulatorem ae liberatorem agnosceretis, descripsi vobis in ovis mactatione mei mysterium, 536 et salutem per sanguinem præfigurare tunc jussi : servati quippe estis ungendo vos postesque domorum agni cruore. Itaque, typis relictis, eum veritatem didiceritis, eritis utique vere liberi : neque vero ea de re quisquam dubitet. Si enim figura vobis fuit tantorum bonorum pararia atque conciliatrix, quomodo non multo majorem et locupletiorem vobis gratiam collatura est veritas? Talibus Jesum Judæos allocutum esse nihil vetat quominus suspicemur, cum multos sensus hic locus capiat. Non abs re autem erit alium porro vobis ex hoc loco sensum aperire. Lex Mosaica lustrationes et aspersiones constituebat, sed et quicunque forsan lapsus esset in peccatum, sacrificare vitulos aut ovem julebatur, atque ita sua quisque amputare delicta. Sed nihil ad eluendum peccatum illud valebat. Nec enim a culpa damnatos liberaverit, nec supplicii immunes reddiderit eos, qui legem divinam conculcarunt. Quid enim ex immolato bove utilitatis accipiet homo qui peccarit, aut ex ovis immolatione quid ei futurum est lucri? Nam quid per ista Deo gratificabitur, qui transgressione legis injuriam accepit? Audi quippe ipsum dicentem : « Nunquid mandu cabo carnes taurorum, aut sanguinem hircorum potabo "? Et ad Judæos præterea clare et aperte: · Holocautomata vestra congregate cum sacrificiis vestris, et comedite carnes, quia non sum locutus ad patres vestros de holocautomatibus et victimis, sed verbum hoc mandavi eis, dicens : Justum judicium judicate . . Quocirca inanis ac stulta est prorsus cruenta oblatio, nec labem homini per peccatum inustam delere potest. Quæ res tibi clarius constabit, cum videbis ipsum ad Judæorum matrem Jerusalem per prophetam Jeremiam dicentem : « Quid dilecta in domo mea fecit abominationes? Numquid vola et carnes sanctæ auferent a te malitias tuas, aut propter ista effugies ?- ? > - c impossibile enim est sanguine taurorum et hircorum auferri peccata, » sicuti Paulus ait . Quod autem repulsurus sit eos qui cultui illi addicti fuerint, et jure merito ex atrio divino deturbandi sint qui cruentas istiusmodi oblationes, nulla interim boni

Psal. xLix, 15. 'Jerem. vii, 21, 22. 1.4 Jerem. xi 15. 'Hebr. x, 4

enjusvis habita ratione, facere studuerint, clare A εύχαι και κρέα άγια άφελουσιν άπο σου τάς κακίας docebit, idque per vocem Isaiæ dicens : « Calcare atrium meum ne adjiciatis. Si afferatis similam, vanum incensum, abominatio mihi est 10. > 537 ltaque in illis præceptis legalibus non est vera salus : sed nec optatissimam lihertatem, a peccato nimirum, quisquam inde consequatur: verum nonnibil a figuris recedentes, et divini ac spiritalis cultus pulchritudinem contemplantes, agnita veritate, hoc est Christo, per fidem in eum justificamur, justificati autem ad veram libertatem traducimur, jam non deinceps quemadmodum ante in servorum loco deputati, sed in filiis Dei. Quod testabitur Joannes de Christo et ils qui credunt in eum, dicens : « Quotquot antem susceperunt eum, dedit eis potestatem filios Dei fieri 41. . Ergo commode Dominus et Christus noster non amplius sinit fideles et in se credentes umbras legis mirari, in quibus nihil emolumenti est, aut unde vera libertas concilietur, contra vero præcipit intueri veritatem, per quam utique liberatum eos iri dicit, juxta eorum quæ dicta sunt sententiam.

αύτον, έδωκεν αύτοις έξουσίαν τέκνα Θεού γενέσθαι. > Χρησίμως τοίνυν ο Κύριος και Χριστός ήμων το μέν θαυμάζειν έπι τὰς ἐν νόμω σχιὰς ούχ ἐᾶ τοὺς πιστεύοντας εἰς αὐτόν. Οδόἐν γὸρ ἐν ἐχείναις τὸ ώφελουν, ήτοι της άληθους έλευθερίας πρόξενον, επιγνώναι δε μάλλον επιτάττει την άλήθειαν. διά ταύτης γάρ αύτους άραρότως ελευθερωθήσεσθαι λέγει, κατά την εν τοίς είρημένοις δύναμεν.

VIII, 33. Responderunt ei : Semen Abrahæ sumus, et nemini servivimus unquam.

Rursus irrident Servatoris nostri pollicitationem, imo et jam indignantur ut injuria affecti. Qui enim, inquiunt, servus non est, necesse non habet vocari ad libertatem, aut velut accessionis loco, eo C quod jam possidet donari : enimvero ignorant progenitorem Abraham natum esse patre ignobili secundum mundum, sed neque illustrem admodum locum in hac vita tenuisse, sed per solam in Deum fidem inclaruisse. « Credidit autem Abraham Deo. inquit, et reputata est ei fides in justitiam, et amicus Dei vocatus est 19. > Vides itaque jam clare admodum quæ fuerit ei causa claritatis. Quia enim vocatus est amicus cunctipotentis Dei, factus est idcirco magnus et celeberrimus, et reputata est ei fides in Justitiam, et causa libertatis quæ secundum Deum est, justitia ex side ei fuit. Igitur quando credens justificatus est, hoc est, quando peccati ber apparuit. Quamobrem stulte Judæi respuentes gratiam quæ ipsum generis sui auctorem liberavit, ad illum solum qui per eam liberatus est tendunt, sed neque considerantes quo pertineat .llius splendor, claritatis quæ in eo est largitorem contemnunt, et fontem omnis nobilitatis relinquentes, in eo qui ejus 538 tantum est particeps magnopere gloriantur. Sed et frustra jactare comperientur se nemini unquam servisse, idque falso jactare arguentur. Servierunt quippe Ægyptiis annos numero triginta et quadringentos, et ægre tandem cœlesti

σου, ή τούτοις διαφεύξη; > - « 'Αδύνατον γάρ αίμα ταύρων και τράγων άφαιρείν άμαρτίας, ι ώς 6 Παυλός φησεν. "Οτι δὲ ώσει καὶ τοὺς μελετώντας λατρείαν, και τάς δι' αιμάτων προσεγωγές ήτου δωροφορίας ἐπ' ούδενὶ τῶν χρησίμων ἐπικλείν σπουδάζοντες της θείας είκότως αλλής έξεπέμποντο. διδάξει σαφώς καὶ διά φωνής "Houtou λέγων · « Πατείν την αύλην μου ου προσθήσεσθε. Έλν φέρητε σεμίδαλιν, μάταιον θυμίαμα, βδέλυγμά έστιν. Oùxour oux by exelvor, tole by vous diatetaquevois φημί, ή άληθης σωτηρία, άλλ' οὐδ' αν Ελοιτό τις באבושבי דוף דףודולטקדטי באבטפבףומי, דוף בא דווכ משמם. τίας φημί · όλίγον δὲ τῶν τύπων ἀναπηδήσαντες, καί της εν πνεύματι λατρείας περιαθρούντες ήδη τό κάλλος, ἐπεγνωκότες τε την άληθειαν, τοῦτ' Επτι τὸν Χριστὸν, διὰ τῆς εἰς αὐτὸν πίστεως δικαιούμεθα · διχαιούμενοι δέ πρδ; έλευθερίαν την άληθή διαδαίνομεν, χαταταττόμενοι λοιπόν ούχ έν δούλοις έτι καθάπερ και πρότερον, άλλ' υίοις, δηλονότι Θεού. Καὶ μαρτυρήσει λέγων ὁ Ἰωάννης περί τε Χριστού καί των πιστευόντων είς αὐτόν · ε "Οσοι δὲ Ελαδον

'Απεκρίθησαν αὐτῷ · Σπέρμα 'Αβραάμ ἐσμεν, και ούδενι δεδουλεύκαμεν πώποτε.

Διαγελώσι πάλιν του Σωτήρος ημών την ὑπόσχεσιν, μάλλον δὲ ήδη καὶ δυσφορούσιν ὡς ὑδρισμένοι. "Ος γάρ έχ δουλείας μεθέστηκεν, οδδέπως αν δέοιτο. φησί, του πρός ελευθερίαν καλούντος ήμας, και ώς έν προσθήχης μέρει το ένυπάρχον ήδη διδόντος. άγνοοῦσι δὲ, καίτοι δοκησισοφείν εἰωθότες, ὅτι γέγονε μέν ό προπάτωρ 'Αδραάμ οὐ πατρός ἐπισήμου κατά τὸν πόσμον, άλλ' οὐδὲ τοῖς ἐν τῷδε τῷ βίω θαυμαζομένοις περιφανέστατος, κατελαμπρύνθη δέ διά μόνης της πίστεως της είς θεόν. « Επίστευσε & δ 'Αφραάμ, φησίν, είς Θεόν, και έλογίσθη αύτῷ είς δικαιοσύνην ή πίστις, και φίλος θεού έκλήθη. , 'Όρξς ούν ήδη και μάλα σαφώς της εν εκείνω λαμπρότητος την αίτίαν. Έπειδη γάρ κεγρημάτικε φίλος του πάντων χρατούντος Θεού, γέγονε διά τούτο μέγας καὶ ἀοίδιμος, ἐλογίσθη δὲ αὐτῷ ἡ πίστις εἰς δικαιοσύνην, και πρόφασις αὐτῷ γέγονεν έλευθερίας τῆς ignobilitatem et sordes excussit, tunc clarus et li- η κατά θεὸν ή ἐκ πίστεως δικαιοσύνη. Οὐκοῦν ὅτε πιστεύσας εδικαιώθη, τουτ' έστιν, ότε την έκ της άμαρτίας δυσγένειαν άπεσείσατο, τότε πέφηνε λαμπρός και εύγενης, και ελεύθερος. 'Ανοήτως τοιγαρούν Ίουδαίο: την και αὐτὸν ἐλευθερώσασαν τοῦ γένους τὸν άρχηγέτην περιπτύοντες χάριν, έπλ μόνον τον δι' έαυτης έλευθερωθέντα βαδίζουσιν, άλλ' ούδὲ δθεν έστιν ή όποι ποτέ βλέπη το έν έχείνω λαμπρον περισχεψάμενοι τον εν αύτῷ χάλλιστον άτιμάζουσι χορηγον, και την άπάσης εύγενείας άφέντες πηγήν, έπι τῷ ταύτης μετεσχηχότι φρονούσι μέγα · άλώσονται δε και επί τῷ μηδενί δουλεύσαι πώποτε μάτην έπι-

χομπάζοντες, και διεψευσμένως αύτοις και ό περί A gratia deducente e domo servitutis et de fornace τούτου λόγος οδόλν ήττον διελεγχθήσεται. Δεδουλεύκασι μέν γάρ λίγυπτίοις έτη τον άριθμον τετρακόσια και τριάκοντα, και διά της άνωθεν χάριτος μόλις έξεχομίσθησαν έξ οίχου δουλείας, και έχ καμίνου σιδηράς, καθά γέγραπται, της Αίγυπτίων πλεονεξίας. Δεδουλεύκασι δέ και Βαθυλωνίοις και 'Ασσυρίοις, ότε πάσαν την Ιουδαίων αναστατώσαντες χώραν, και αύτην όὲ την Ἱερουσαλημ, εἰς την ἐαυτών όλον μετέθεσαν τον Ίσραήλ. Οὐδαμόθεν τοιγαρούν των "Ιουδαίων ύγεης ό λόγος · πρός τῷ γὰρ την άληθεστέραν άγνοησαι δουλείαν, την εν άμαρτίαις φημί, και την ετέραν άρνούνται δυσγενή παντελώς, και έπι τῷ μηδενὶ πολλάκις μέγα φρονείν είθισμένην έχοντες την διάνο

'Απεκρίθη αὐτοίς ὁ Σωτήρ · 'Αμήν, ἀμήν λέγω θμίν, ότι πας ό ποιών την αμαρτίαν δούλός έστι της άμαρτίας.

Ψυχιχούς δντας αύτους, και είς μόνα βλέποντας τλ σωματικλ, της μέν ένούσης άμαθείας έξίστησι, μεταδιδάζει δέ πως έπὶ πνευματικώτερα, καὶ ώσπερ είς άτριδή τε και άήθη παντελώς μετακομίζει παίδευσιν, την χεχρυμμένην αυτοίς και εν πολλοίς άγνοςθείσαν καιροίς δουλείαν ύποδεικνύς, και δτι μέν ψευδόμενοι λέγουσι τό, « Ούδενὶ δεδουλεύκαμεν πώποτε, » παρίησι σαφώς, άλλ' οὐδὲ μάτην ἐπίκομπάζειν αὐτούς τή του προπάτορος εύγενεία φησίν, ΐνα μή πάλιν αὐτούς ἐφ' ὰ μή προσήκε παροτρύνειν δοχή, κεκλιμένους ήδη και πολύ βέποντας είς όργήν: έτ' αύτο δε ώσπερ χωρήσας το άναγκαϊον, και όπερ δντως έδει μαθείν, δούλον είναι φησι της άμαρτίας τον ποιούντα αύτην, μόνον δε ούχι τούτο λέγει, Σύνψυχής δηλονότι και σώματος, και ή μεν κατά σάρκα Soulsia, mept the capea ectiv, of 62 ev duxil, xal περί ψυχήν τελουμένη, βάρδαρον έχει μητέρα τήν άμαρτίαν. Το μέν ούν κατά σάρκα τῆς δουλείας άφείναι τον άνθρωπον ή των χρατούντων εξουσία χέχτηται, τὸ δὲ ἐχ τῆς ἀμαρτίας ἐλευθεροῦν, μόνον μὲν ἄν πρέπον κατειρήσθω Θεώ, άρμόσει δὲ τῶν άλλων οὐδενί. Οὐκοῦν ἀναπείθει τὰ εἰκότα φρονείν, καὶ τῆς δντως τε καὶ άληθοῦς έλευθερίας ἐφίεσθαι, ζητείν δὲ ούτω λοιπόν ού την των προγόνων λαμπρότητα πρός ούδὲν ούσαν αὐτοῖς εἰς τοῦτο λυσιτελή, μόνον δὲ τὸν των Ίουδαίων νόμων χατεξουσιάζοντα Θεόν, ών ή παράδασις την άμαρτίαν δημιουργεί της έν τη ψυχή δουλείας την τροφόν. "Εσικε δέ πως ὁ Κύριος ήμων Ίησους Χριστός λεληθότως έτι και πολύ κατεσκια- D σμένως έλέγχειν αύτους, ώσανει μάτην έπ' άνθρώπω φρονούντας μέγα, έλεύθερον τε ύπάρχειν παντελώς ολομένους τον μαχάριον 'Αδρχάμ. Το γάρ γενιχώτερον αποφήνασθαι πάντα τον ποιούντα την αμαρτίαν δούλον είναι της αμαρτίας, και αύτον είσω βρόχων ποιείται τον 'Αδραάμι δούλον δντα της άμαρτίας ποτέ · δεδικαίωται γάρ οὐ δίκαιος ὧν, άλλ' ότε πεπίστευκε τῷ Θεῷ πρὸς τὴν ἐχ τοῦ δεδιχαιῶσθαι κεκλημένος ελευθερίαν. Και ούχι πάντως τή του δικαίου φιλονεικούντες δόξη τὰ τοιαύτά φαίτεν, άλλ' έπείπερ ούδελς εν άνθρώποις των της άμαρτίας

ferrea extracti sunt, ut scriptum est 13, hoc est ex Ægyptiorum tyrannide. Servierunt autem et Babyloniis et Assyriis, quando devastata omni Judæorum regione, ipsisque adeo Hierosolymis, in suas terras totum Israelem transtulerunt, Nullo modo igitur verus est Judæorum sermo: præterguam enim quod verissimam omnium servitutem ignorant, nempe quæ est in peccatis, etiam et alteram negant ignobilem prorsus, et angusta mente praditi non admodum alta sapiunt.

VIII, 34. Respondit eis Jenn: Amen, amen dice vobis, quia omnis qui fucit pece m serent auf B percati.

Animales eos et in sola corporea intuentes ab insita ignorantia eximit, atque ad ea quæ magis spiritualia sunt velutique ad inviam hactenus et insolentem traducit disciplinam, occultam quidem illis et multis temporibus ignoratam servitutem ostendens, et falsa locutos esse, cum dicerent : Nemini servivimus unquam, > clare præterit, nec redarguit, sed neque dicit eos frustra progenitoris sui nobilitate superbientes, ne rursus eos in quæ minus convenit instigare videatur, ad iram valde propensos: verum accedens ad id quod maxime necessarium, quodque imprimis didlei oportuit, servum esse peccati ait qui committit illud, atque propemodum hoc dicit : Homo estanimal θετόν τι ζῶον, ὧ ούτοι, κατά τὴν γῆν ἄνθρωπος, ἐκ C compositum, o boni, ex anima sellicet et corpore, et servitus quidem secundum carnem, circa carnem est, servitus vero quæ in anima et circa animam, barbaram habet matrem, peccatum. Igitur liberare hominem a servitute secundum carnem, penes potentes et magnates sit, liberare vero peccato, soli Deo convenit, Igitur monet consentanea sapere, veramque libertatem appetere, atque deinceps non primogenitorum splendorem, qui nihil ad hoc eis conducit, sed qui Judæorum legibus imperat, quærere solum Deum, quarum transgressio 539 operatur peccatum, servitutis quæ in anima est nutricem. Latenter vero et subobscure quodammodo Dominus noster Jesus Christus reprehendit eos quasi frustra in uno homine se efferentes, et beatum Abraham liberum prorsus existimantes. Cum enim generalius demonstrarit omnem facientem peccatum servum esse peccati, et ipsum quoque beatum Abraham intra retia complexus est, servum peccati aliquando factum: justificatus est enim, cum justus non esset, sed quando credidit Deo ad libertatem ex justificatione vocatus. Neque vero justi gloriæ detrahentes hæc dicimus, sed quia nemo inter mortales impenetrabilis fuit te'is peccati, subiitque ctiam ille qui magnus apparebat jugum peccati, juxta illud : Non est justus quisquam, omnes enim peccarunt, et gloria Dei egent.

Atqui gloria Dei præ cæteris aliis est nullo A βελών ἀπείρατος, ὑπηνέχθη δὲ πάντως καὶ ὁ δοκών modo posse labi in peccatum, quod quidem soli reservatum est Christo. Solus enim factus est liber, quia non fecit peccatum, quamvis in mortuis, hoc est in hominibus deputatus, quos peccati mors quondam sub jugo tenebat. Igitur, ut quæ dicta sunt ad propositum finem contrahamus, innuit quodammodo Dominus beatum Abraham etiam aliquando serviisse peccato, et per solam in Deum fidem liberatum, jam non idoneum esse in alios spiritalem nobilitatem transmittere, quoniam qui servitutem peccati non per seipsum excussit, neque sibi ipsi libertatis conciliator et dator apparuit, sed ab alio hanc accepit, nempe a justificante ipso Christo, nullo modo aliquos liberandi auctor aut dominus esse potest.

παρ' ἐτέρου δὲ ταύτην λαδών, αὐτοῦ δηλονότι τοῦ δικαιοῦντος Χριστοῦ.

VIII, 35. Servus autem non manet in domo in aternum : filius autem manet in aternum.

Postquam ostendit libertatis exsortem et acerbæ servituti addictum esse eum qui sit peccatis obnoxius, utiliter infert quænam obventura sint ei qui servitutem dilexerit, quidve rursus a Deo futurum sit iis qui justum vivendi genus amplexi fuerint, et in Dei filiis idcirco fuerint deputati. Servus enim, inquit, non manet in domo in æternum, quippe qui revera in tenebras exteriores præcipitaturus sit, ibi daturus pænas illiberalis vitæ : manet vero filius in æternum. Nam qui semel gloriam adoptionis filiorum indepti fuerint, C manebunt in conspectu Dei, nec ex sacra primogenitorum 540 aula ullo unquam tempore excludentur, sed longo et ineffabili tempore in ea potius manebunt. Quod quidem accurate perspicies in evangelica illa parabola, in qua Christus secreturum se ait hircos quidem a sinistris, oves autem a dextris, et hircos exclusurum, dicendo : « Discedite a me, maledicti, in ignem æternum qui paratus est diabolo et angelis ejus 11; , oves autem ad se congregaturum ac placide suscepturum bis verbis : · Venite, benedicti Patris mei, possidete paratum vobis regnus a constitutione mundi 14. > Per hircos enim sterilis peccatorum turba significatur, per oves autem piorum chorus, justitiæ fructu ceu vellere onustus. Quocirca quicunque servitutis D probrum in se susceperit, de regno cœlorum ceu inutile quoddam et ignominiosum vas detrudetur : cui vero recte vivere cordi fuerit, et in filiis Dei ejus rei ergo computatus fuerit, admittetur in ccelestem mansionem et in ea permanebit. Hæc autem dicendo subindicare videtur Dominus Judæis, quoniam non admiserint libertatem quæ per fidem, omnino eos ex sacra et divina aula expulsum iri, hoc est ex Ecclesia, ut alicubi per quemdam prophetam dictum est : « Ex domo mea expellam eos16.) Vaticinium quippe illud ad exitum perductum fuis-

είναι μέγας τψ τής άμαρτίας ζυγψ, κα εά το γεγραμμένον · Ούκ έστι δίκαιος ούδεις, πάντες γάρ ήμαρτον, και ύστερούνται της δόξης του Θεού. Δόξα δὲ Θεού πρός τοις άλλοις και το μηδαμόθεν δύνασθαι περιπεσείν άμαρτία, δ δή και μόνφ τετήρηται τῷ Χριστῷ. μόνος γάρ γέγονεν ελεύθερος, ού γάρ εποίησεν άμαρtian, xaito: γεγονώς έν νεχροίς, τουτ' έστιν έν άνθρώποις χατατεταγμένος, ών ό τῆς άμαρτίας ποτέ κατεκράτει θάνατος. Οὐκοῦν, ἀνακεφαλαιώσομαι γὰρ τον έν τοίς είρημένοις σκοπόν, ύπηνίττετό πως δ Κύριος ότι και αύτος ό μακάριος 'Αδραάμ, δεδουλευκώς τη άμαρτία ποτέ, και διά μόνης της είς θεδν πίστεως έλευθερωθείς, ούχ Ιχανός είς έτέρους παραπέμψαι την πνευματικήν εύγένειαν, έπει μηδέ του Β δύνασθαί τινας έλευθερούν ύπάρχει ό την έχ της άμαρτίας δουλείαν οὐ δι' ἐαυτοῦ ἀποπεμφάμενος, άλλ' οὐδὲ τῆς ἐλευθερίας αὐτῷ χορηγός ἀναδειχνύμενος,

> 'O boulog ob ueres er tij olnig elg tor alwra' o vide péres ele tor alora.

Ανελεύθερον αποφήνας και όπο δουλείαν δυτα πιχράν τον ταϊς άμαρτίαις Ενοχον, ἐπιλέγει χρησίμως, και τίνα μετ έσται τῷ τὴν δουλείαν ἡγαπηκότι, τί δ' αδ πάλιν ὑπάρξει παρά Θεοῦ τοῖς βιοῦν ἐλομένοις εννόμως, και έν υίοις θεού διά τούτο κατατεταγμένοις. 'Ο μεν γάρ δούλος, φησίν, οδ μένει έν th oluia ele ton aiwa . nal yap oh nal butwe ele to σκότος δραμείται το έξώτερον, έκει δίκας αποτίσων της ανελευθέρου ζωής, μένει δε ό υίδς είς τον αίωνα. Οι γάρ διπαξ της υιοθεσίας απολαύσαντες δόξης, μενούσιν εν προσώπω θεού, της έερας των πρωτοτόχων αύλης κατ' οδδένα καιρόν έξωθούμενοι, μακρόν & μάλλον και αμύθητον αιώνα τρίδοντες. . . . εν αύτή. Συνίσης [Ισ. συνήσεις] δὲ τὸ λεγόμενον ἀχριδώ; ἐν τή τοίς Ευαγγελίοις προτιθείση παραδολή είς άνάγνωσιν, έν ή στήσειν μέν τους έρίφους έξ εύωνύμων, έχ δεξιών δὲ τὰ πρόδατά φησιν ὁ Χριστός, καὶ ὅτι τούς μέν έρίφους αποπέμψεται, « Πορεύεσθε, λέγων, οί κατηραμένοι, είς το πύρ το αίώνιον, το ήτοιμασμένον τῷ διαδόλφ καὶ τοῖς ἀγγέλοις αὐτοῦ. > Duvager & mpde eauthy to mobbata, xal domewoe elsδέξεται, « Δεύτε πάλιν, άναδοών, οἱ εὐλογημένοι τοῦ Πατρός που, κληρονομήσατε την ήτοιμασμένην ύμιν βασιλείαν από καταδολής κόσμου. > Διά μεν γάρ των ερίφων ή άχαρπος των φιλαμαρτημόνων δηλούται πληθύς, διά δὲ τῶν προδάτων ὁ τῶν εὐσεδούντων χορός, καθάπερ έρίψ τινί τῷ τῆς δικαιοσύνης καρπῷ καταδριθόμενος. Ούχοῦν ὁ μέν τὸ τῆς δουλείας αίσχος άράμενος, της των ούρανων βασιλείας ώς άχρηστόν τε και ατιμώτατον σκεύος εξωσθήσεται είσδεχθήσεται δὲ εἰς τὴν ἄνω μονήν, καὶ ἐν αὐτή διαμενεί πας ὁ βιούν όρθως άγαπήσας, εν υίοζε τε διά τούτο καταλελεγμένος Θεού. Είκος δε ότι τα τοιαύτα λέγων ό Κύριος και ὑπαινίττεταί πως αὐτοίς, ότι την διά πίστεως ελευθερίαν οδ προσηχάμενοι, πάντως δήπου και της ιεράς τε και θείας αύλης εξοιχήσονται, τουτ' έστι της Έχχλησίας, κατά το δι' ένός που των προ

τούς. " Ότι γάρ είς πέρας αύτοῖς τὸ ἀναφωνηθέν ἐχδεδηχεν, αύτή των πραγμάτων ή φύσις διαμαρτύρεται. Έγχαταλειφθήσεται [ίσ. έγχαταλείπεται] μέν γάρ ή θυγάτηρ Σιών ώς σκηνή εν άμπελώνι, και ώς όπωροφυλάκιον εν σικυηράτω, καθά γέγραπται. Πέπτωκε δέ και καθηρέθη παντελώς ό ναός, και αὐτοί μέν έξω γεγόνασιν ού μείναντες έν αὐτώ είς τὸν αίωνα, αντανέδη δὲ ώσπερ και αντεγήγερται διά Χριστον ή έξ έθνων Έχχλησία, εν αὐτή τε μένουσι διά παντός οί πρός την θείαν υίοθεσίαν χεχλημένοι διά τής πίστεως πεπαύσεται γάρ ούδαμως, άλλ' ούδλ καταλήξει ποτέ τῆς Έκκλησίας τὸ καύγημα. Αί γὰρ των δικαίων ψυχαί των επιγείων απαίρουσαι, πρός την άνω μεθορμίζονται πόλιν, την επουράνιον Ίερουσαλήμ, την των πρωτοτόχων "Εκκλησίαν, ήτις έστι B tem indagantes, ipsum etiam Abrahamum in serμήτηρ ήμων χατά την του Παύλου φωνήν. Έπειδή δέ πως και τον περί της δουλείας βασανίζοντες λόγον, και διά παντός τρόπου την άληθειαν Ιχνηλατείν γλιγόμενοι, και αύτον εν δούλοις κατωνομάσθαι τον Αδραάμ είρηχαμεν, ούδε το αύτου πρόσωπον έξω τιθέντες της εν τοίς θεωρήμασι περιδολής, διά τδ πάλιν τοίς έαυτων επόμενοι λόγοις την των είρημένων δύναμιν σαφηνίζωμεν.

Έφρόνουν Ιουδαίοι μεγάλα και ὑπέρογκα, τῆς ένούσης αύτοζς εύγενείας άρχηγέτην ώσπερ τινά καλ πηγήν προϊσχόμενοι τον 'Αδραάμ, το δε ότι προσήχει ζητείν το διά της άνωθεν έλευθερούσθαι γάριτος, ούδ' όσον έν φιλοίς εδέχοντο λογισμοίς, μωροί καί τυφλοί κατά την του Σωτήρος ὁπάρχοντες φωνήν 'Αναγκαίως τοιγαρούν επιδείξοι βούλεται Χριστός, C. ότι το τή φύσει δούλον είς έλευθερίαν σύχ Ικανόν την έτέρων, άλλ' ούδε όλως είς την έαυτου. κατά τίνα γούν τρόπον έαυτῷ χαριείται τὴν ελευθερίαν τὸ ταύτης έπιδεές, δσον είς την φύσιν, το δέ παρ' έτέρου την έφ' έαυτῷ χάριν δανειζόμενον, πῶς αν άρχέσαι πρὸς την ετέρων; 'Αρμόσει δε μόνφ και άνακείσεται πρεπόντως το έλευθερούν δύνασθαι τῷ ἐχ Θεοῦ κατά φύσιν θεφ. 'Απόδειξιν τοιγαρούν ποιείται σαφή του δείν άναγκαίως ὑπάρχειν καὶ ὁμολογείσθαι δούλον παν, δ μή μένει είς τον αίωνα, τουτ' έστιν, φ μή πρόσεστι τὸ ώσαύτως έχειν δεί. Σύμπαν μέν γάρ τὸ בי קביציפנו חמידשב פון חסט אמו טחסאבוספדמו דון שפסףם. τό όὲ ούτως έχον δούλον έσται δηλαδή του πρός τό είναι κεκληκότος θεού. Περί γάρ των κτισμάτων ελέ-Lone han guy contact hearingt youd. In he high ag higρος τῷ παντί, τοῦτ ' ἔστιν ὁ μακάριος 'Αδραάμ, ήτοι χαθόλου πάλιν ή άνθρωπότης. Σημείον δε δίδωσιν έναργές του είναι βασιλέα και Δεσπότην τον Μονογενή όλον του έχ θεού πεφηνότα θεου, το μένειν εξς τον αίωνα * τίνι γάρ πρέποι το ωσαύτως έχειν άελ, και έν βεδαίω των άζδίων ιδρύσθαι καλών, εί μη τῷ γε έντι κατά φύσιν Θεφ ; Κατά τούτον ήμεν τον λόγον και δ θεσπέσιος Μελφιδός την μέν πτίσιν απέδειξε δούλην, τον δὲ ἐχ Θεοῦ Πατρός πεφηνότα Θεον Λόγον βασιλέα και Κύριον. 'Από γαρ μέρους έπι το σύμ-

φητών είρημένον · Έχ τοῦ οίχου μου ἐχδαλῷ αὐ- Α se, ipsa rerum natura testatur. Derelinquetur enim filia Sion, sicut tabernaculum in vinea et sicut pomorum custodia in cucumerario, ut scriptum est. Corruit vero et funditus eversum est templum, et ipsi quidem foras detrusi sunt, non manentes in eo in æternum, sed eorum loco successit ac velut excitata est per Christum Ecclesia gentilium, in eaque perpetuo manebunt qui ad divinam adoptionem vocati sunt per fidem : nunquam enim cessabit Ecclesiæ gloria. Justorum quippe animæ supra terrenas res evectæ ad supernam civitatem transcendent, supercolestem Jerusalem, illum nempe primogenitorum Ecclesiam, que nostra mater est, ut Paulus docet 17. Sed quoniam de servitute verba facientes atque omni modo veritavorum loco deputatum esse diximus, nec eum extra reliquorum sortem posuimus, propterea quod generalius dictum est a 541 Christo : «Omnis qui facit peccatum, servifs est peccati; > age rursus eadem vestigia sequentes dictorum vim ac sensum expli-

γενικώτερον εἰρῆσθαι παρά Χριστοῦ · ε Πάς ὁ ποιῶν τὴν ἀμαρτίαν, δοῦλός ἐστι τῆς ἀμαρτίας, » φέρε δή

Judæi magnum quid de se ac superbum sentiebant, nobilitatis suz auctorem et originem Abrahamum præ se ferentes, nedum libertatem superna gratia comparari cogitabant, stuhi et cæci, juxta Salvatoris vocem. Necessario Itaque Christus ostendere vult eum qui natura suo servus est, nec ad aliorum libertatem, nedum ad suam sufficit, nullo modo sibi ipsi præstare posse libertatem, quippe cum naturæ suæ ratione illa careat ; nam qui ab alio sibi gratiam accipit, quomodo ad aliorum libertatem suffecerit? Uni vero ac naturali Dec libertatem aliis dare competit. Clare ergo demonstrat servum necessario esse quodeunque non manet in æternum, hoc est, quodeunque ut eodem semper mode sit a natura non habet. Quidquid enim ortum est, omnino et corruptioni subjacebit: guod autem istiusmodi est, servum erit Dei videlicet qui ad esse illud vocavit. Nam de creaturis dictum est ad eum : « Omnia serviunt tibi 18. » Et hoc guidem dictum est in universum : pars tamen est universi beatus Abraham, aut rursus humaγετο πρός αύτον, δτι ε Τά σύμπαντα δούλα σά. » Γέ- D nitas. Porro Unigenitum qui ex Deo Patre effulsit, Dominum ac regem esse, argumento est certissimo quod declarat eum manere in æternum : cui enim competet semper eodem modo se habere nisi Deo secundum naturam? Simili ratione Psalmista ereaturam quidem servam demonstravit, Deum autem es Deo Patre Verbum genitum, regem ac Dominum. A parte enim id omne quod ortum est demonstrans, de cœlis et eo qui secundum naturam est Filio inquit : . Ipsi peribunt, tu autem permanes, et omnes sieut vestimentum veterascent, et sicut opertorium volves cos, et mutabuntur : tu-

" Park on 27. " Matth. vom 16.

autem idem igse es, et anni tui non deficient 10. . A παν το έν γενέσει φημί την θεωρίαν εξαπλών, περί Vides ut hinc quoque verum esse pateat, servum quidem non manere in æternum, sed manere fitium, et illud, non manere, argumento esse servum esse de quo prædicetur; simili quoque ratione illud, manere in æternum, signum manifestum fuerit eum esse Dominum ac Denm, de quo proprie ac vere istiusmodi vox 542 dicatur. Sufficeret quidem ad id probandum Psalmistæ testimonium : sed cum e in ore duorum aut trium testium, sicuti scriptum est 30, stet omne verbum, > agedum rursus beatum Jeremiam eadem porro sentire ac prædicare destremus. Ostendens quippe omne creatum ex eo quod corrumpitur servum esse, et Filium secundum naturam Deum esse demonstrans ex eo quod manei Tu sedens in æternum, et nos pereuntes in æternum. Omni quippe tempore res creata corruptibilis erit, ex eo quod creata sit, licet Dei virtute non corrumpatur; erit vero semper sedens Deus, sessione que hoc loco dicitur, stabilitatem substantiæ ejus et in identitate substantiæ firmitatem ostendente, accedente regia et suprema dignitate qua pollet : quorum omnium sessio quamdam adumbrat imaginem. Quamobrem, ut unde digressus sum eo revertar, a conditione non manendi in æternum. genitum et corruptioni obnoxium probat fuisse beatum Abraham. Mortuus enim est, et quodammodo migravit ex familia Domini, hoc est ex hoc mundo, secundum quam proportionem servum illum vult intelligi non tantum virium habentem, ut aliis libertatem possit impertiri : a conditione vero monendi scilicet in zeternum, Filium, aperte tau-Jem Deum de Deo secundum naturam seipsum esse ait, quem omnino sequatur esse regem ac Dominum. Quid autem ex prædicta illa differentia nobis ordinatum et constitutum sit, proxime sequenti textu atque effato clare monstrabitur.

kyoven to bonnodue and brepore the edeudeplas applicadue. and ob too utvers ele the alors the Yive, έσυτου ήδη σαφώς θεου έχ θεου χατά φύσιν είναι φησιν, ώ δη πάντως έποιτο αν το είναι βασιλέα χαλ Κύριον. Και τί τὸ ἐχ τῆς ἀρτίως εἰρημένης ἡμίν διαφοράς οἰχονομούμενον, ἐν τῷ γείτονι και ἐν τῷ ής προκειμένο ρητώ δειχθήσεται σαφώς.

VIII, 36. Si vos Filius liberaverit, vere liberi

Uni, ait, secundum naturam Filio, secundum veritatem libero, extraque omnem servitutem po- D sito attributum comperitur ut possit liberare, alteri vero præter ipsum nemini. Quemadmodum enim, quoniam est secundum naturam sapientia, et lux, et potestas, sapientiam dat sapientize capacibus, lumen lumine indigentibus, robur robore carentibus, ita quoniam est Deus ex Deo, et substantiæ in omnia regnum obtinentis liber atque ingenuus fructus, quibuscunque libuerit, dat libertatem : cæterum ab eo, qui secundum naturam eam non habeat, nemo vere liber fieri potuerit. Cum vero ipse Filius volet aliouos liberos lacere, proprium ipsis inserens fru-

τε των ούρανων και του κατά φύσιν Υίου φησιν . . Αύτοι απολούνται, σύ δὶ διαμένεις, και πάντες ώς ίμάτιον παλαιωθήσονται, και ώσει περιδόλαιον έλίξεις αύτους, και άλλαγήσονται, σύ δὲ ὁ αύτὸς εἶ, και τά έτη σου ούχ έχλείθουσιν. > 'Οράς δπως εδ μάλα καὶ διά τούτων άληθές ὑπάργον ἐμολογουμένως, ὅτι τό μέν δούλον ού μένει είς τον αίωνα, μένει δε ό υίδς, και το μή μένειν, ἀπόδειξις τοῦ είναι δοῦλον το καθ' ούπερ αν κατηγοροϊτό έστιν · άναλόγως δὲ τούτων to Etepov, tout' Eats to perser sig tor alwra, onμεΐον αν γένοιτο σαφές του Δεσπότην είναι και Θεόν καθ' ούπερ αν λέγοιτο κυρίως και άληθως ή τοιαύτη φωνή . Έξηρχει μέν ούν είς τὸ τοίς παρ' έπιμαρτυρήσαι λόγοις ό Ψαλμιρδός. Έπειδή δέ, κατά ac mutationis est expers, alicubi sic infit ad eum : Β τὸ γεγραμμένον, « ἐπὶ στόματος δύο ή τριῶν μαρτύρων σταθήσεται πάν βίμα, » φέρε πάλιν πρός έχείνο και τον μακάριον Ίερεμίαν συνφόά και φρονούντα και λέγοντα δειχνόωμεν. 'Από γάρ του καταφθείρεσθαι πάν το ποιηθέν, καλ δούλον αύτο διά τούτο δειχνύς, άπό δὲ τοῦ μένειν τε καὶ άμεταποιήτως έχειν θεδν άποφαίνων κατά φύσιν τον Υίον, δηλον δὲ ὅτι διὰ τοῦτο καὶ Κύριον, οῦτω πού φησι πρός αύτον, ότι Σύ καθήμενος είς τον αίωνα, και ήμείς ἀπολλύμενοι είς τον αίωνα. Έν παντί γάρ χρόνφ το γενητόν έσται φθαρτόν κατά γε τον του πεποιήσθαι. λόγον, καλ εί μη φθείροιτο δυνάμει Θεού, έσται δέ άει χαθήμενος ό θεός, της ένθάδε λεγομένης χαθέσεως τὸ ἱδρυμένον καὶ ἐν ταυτότητι πεπηγὸς ὑποδηλούσης της ούσίας αύτου μετά του συνάγεσθαι, καλ τό έν βασιλικώ σχήματί τε καλ πράγματι διαπρέπειν αύτόν · είκόνα γάρ πως έχει καὶ τούτων ή κάθισις. Ούχουν, αναδραμούμαι γάρ αύθις είς τό έξ άρχῆς, ἀπὸ μὲν τοῦ μἡ μένειν εἰς τὸν αίῶνα φθαρτόν τε και γενητόν επιδεικνύς του μακάριου 'Αδραάμ. τετελεύτηκε γάρ, και μετέστη τρόπον τινά τῆς οίκίας της δεσποτικής, τουτ' έστι τουδε του κόσμου · άναλόγως έντευθεν καλ δούλον νοείσθαι βούλεται ούχ Ικανώς

Έαν ο Υίος ύμας έλευθερώση, δντως έλεύθεροι

Μόνφ, φησί, τῷ κατὰ φύσιν Υίῷ, τῷ κατὰ άλήθειαν έλευθέρφι, και δουλείας άπάσης έξηρημένω το έλευθερούν δύνασθαι προσόν εύρίσκεται, έτέρφ δέ παρ' αύτον το παράπαν ούδενί. "Ονπερ γάρ τρόπον, êmeinep êstî xatê qusiv xal sopia, xal quic, xal δύναμις, σοφοί μέν τὰ σοφίας δεκτικά, φωτίζει δὲ τὰ φωτός δεδεημένα, καλ δυναμοί τά δυνάμεως χρήζοντα, ούτως, έπείπερ έστι θεός έχ θεού, χαι τής άπάντων βασιλευούσης ούσίας γνήσιός τε καλ έλεύθερος καρmos, ofonep av edsation xophysi the eleudeplav. 'And μέν τοῦ κατά φύσεν οὐκ έχοντος αὐτήν οὐκ ἄν γένοιto the evendebod andone. Quan of antol o Lipe evenθερούν έθελήση τινάς, τὸ ίδιον αύτοις έντιθείς άγα-

¹⁰ Psal. ci, 27. 10 Matth. xvin, 16.

λξουσίαν έγοντος χομισάμενοι τὸ ἀξίωμα, καὶ οὐχὶ παρά τινος των παρ' έτέρου δεδανεισμένων καὶ όθνείοις ώσπερ λαμπρού τοίς γαρίσμασιν. 'Αναγκαιστάτη τοιγαρούν ή έν τοίς προλαδούσιν εξήγησις, και πολύ τὸ χρήσιμον τὸ ἐχ τῆς ἐχεῖσε διαφοράς ἀνατελεῖ τοῖς έχμαθέστερον έπαθειν έσπουδακόσιν. Έδει γάρ συνιέναι πόθεν ήμας άναγχαϊον επιζητείν την χατά θεόν εὐγένειαν, καὶ τὸν ἐλευθερώσαι ἰσγύοντα μανθάνειν Υίόν. Μελετάτωσαν τοίνυν μη ύψηλοϊς έξογκουσθαι φρονήμασιν οί τοίς εν χόσμφ χαίροντες άξιώμασι, μηδέ της των άγίων κατατρεγέτωσαν δόξης τε καλ χάριτος, εί καλ μικροί τινες έκ μικρών γεγόνασι κατά σάρκα · οὐ γάρ τὸ ἐν ἀνθρώποις λαμπρὸν είναι δοκούν άρκεί πρός εύγένειαν την παρά Θεφ, άλλά τό έν βίω και τρόποις τοίς έν άρετή διαφανές έλεύθερον Β δντως καὶ εύγενῷ τὸν ἄνθρωπον ἀπεργάζεται. Έπράθη μέν γάρ είς δούλον Ίωσηφ, καθά γέγραπται, άλλ' ξυ και ούτος ελεύθερος τή κατά ψυχήν εύγενεία διαλάμπων . πατρός δέ έφυ μέν έλευθέρου, και ήν έντως Ήσαυ, άλλά τή των τρόπων αίσχρότητι τὸ δουλοπρεπές ἐπεδείχνυε φρόνημα. Εύγενείς ούν άρα παρά θεώ, καθάπερ ούν άρτίως είρηκαμεν, ούχ οἱ πλούτον έχοντες, και χρημάτων περιουσίαις περιχεόμεvoi, xal laumpais imigalpovies tais by mosum tiμαίς, άλλ' οἱ βίφ σεμνώ καὶ πολιτεία συννόμφ διαφανείς.

Οίδα ότι σπέρμα 'Αδραάμ έστε, άλλά ζητεῖτέ με άποκτεϊναι, ότι ο λόγος ο έμος ου χωρεί έν

Πολυτρόπως αὐτοίς τὸ ἐκ τῆς συγγενοίας τῆς πρὸς C Αδραάμ καύχημά τε και φρόνημα παντελώς είκαιον και ούδεμίαν έχον την δνησιν ἐπιδεικνύς, τὰ τοιαῦτά φησιν, ίνα ζησώσι την άληθη και θεφ φίλην εύγένειαν. Όρφ τάρ ούκ είς σάρκα Θεός, κατά είρημένον παρ' αὐτοῦ τοῦ Σωτήρος ήμων Χριστοῦ, « Ἡ σὰρξ ούχ ώφελεί ούδεν, » άποδέχεται μάλλον και έπαίνου παντός άξιοι το έν ψυχαίς εύγενες, και εύγένειαν οίδεν έχοντας άληθη, ούσπερ αν ή των Εργων όμοιότης ήτοι των έθων ή ταυτότης είς μίαν ώσπερ άρετην συναγείρουσα, ταζε ίσαις των άγαθων ίδέαις έπισεμνύνεσθαι ποιείται, άναλόγως δε τιώτοις και το έναντίον. Επεί κατά τίνα τρόπο, όπι γής δντες ήμεζς, και έκ πηλού διηρεισμένοι, κατά το γεγραμμένου, χρηματιούμεν του πάντων Δεσπότου, χαθάπερ οδν δ Παϊλός φησι, « Γένος συν δπάρχοντες του Θεού; » D Dei 31? » plane enim cognati ei facti estis propt όμολογουμένως μέν τάρ συγγενείς μέν γεγόνατε αδτώ διά την σάρκα την έν τῷ κατά Χριστόν μυστηρίφ. 'Αλλ' έστι πως και καθ' έτερον τρόπον τούτο συνυπάρχου ίδειν άληθές · φρονούντες γάρ τὰ αὐτού, καί ότι προσήκεν εύσεδείν ού παρέργως διενθυμούμενοι, χρηματιούμεν υίοι του έπι πάντας θεού, και πρός την έν αύτῷ θέλησιν κατά τὸ έγχωροῦν τὸν οίκεἴον διαπλάττοντες νούν. "Ότε δέ τε την πρός αύτον όμοιότητα και ακριδεστάτην έμφέρειαν είς συγγενείας δύναμιν λαμβάνει θεός, διαγνωσόμεθα σαφώς tolk lesself equintovies dojois, and the below nepi-

θου, χρηματιούσιν δυτως ελεύθεροι παρά του την A ctum, 542 vere illi liberi andient, ab eo qui jus et potestatem habet hanc dignitatem consecuti, non autem ab aliquo corum qui aliunde mutuantur, et exoticis veluti gratiis splendescunt. Valde itaque necessaria fuit illa præcedens expositio, et multum utilitatis ex allata ibi differentia tardioribus orietur. Scire quippe decebat unde petenda sit secundum Der nobilitas, et discendum Filium liberare posse. Discant igitur altos spiritus non ducere quicunque mundanis gaudent honoribus, neque sanctoru gloriam insectentur et gratiam, tametsi tenues sir et ex tenuibus orti secundum carnem : quod enir clarum esse videtur hominibus, ad nobilitat quæ apud Deum est consequendam non sufficit, sed honestæ vitæ morumque claritas hominem revera liberum ac nobilem reddit. In servum venumdatus est Joseph, ut scriptum est 21, sed erat hie porro liber, animi scilicet nobilitate præfulgens: Esau vere patre libero natus est, eratque ipse li. ber, sed morum turpitudine servilem animum pra se tulit. Nobiles itaque illi sunt apud Deum, at modo diximus, non qui divitiis abundant, ac pecupiarum vi, et claris hujus mundi honoribus sunt præditi, sed qui sanctitate vitæ et conversationis probitate sunt conspicui.

> YIII, 37. Scio quia semen Abrahæ estis : sed queritis me interficere, quia sermo meus non capit in

rightesta sembu toena stem unita cell ", 7 cl-Ja

Multis modis eorum fastum et arrogantiam genus Abrahæ jactantium vanam esse prorsus ac inutilem ostendens, hæc ait, ut veram Deoque acceptam nobilitatem quærant. Deus enim in carnem non respicit, juxta dictum illud Salvatoris ipsius nostri Jesu Christi: (Caro non prodest quidquam 25, 3 sed probat potius ac Isudat omnino nobilitatem animæ, eosque nobilitate vera præditos agnoscit, quos operum similitudo seu morum conformitas ad unam quodammodo virtutem conducens eadem forma bonorum ac specie conspicuos facit, et contra. Nam qui fieri potest ut, cum n de terra et ex luto conditi simus, ut scriptum est 33, > universorum Domini genus nuncuper sicuti 544 Paulus ait : « Genus ergo cum sin carnem, quæ in Christi mysterio. Sed alio mo rei hujus veritatem videre licet : si enim que ejus sunt sapiamus, et pietatem non perfunctorie co-lamus, filii supremi Dei nuncupabimur, et si ad ejus voluntatem, quoad fieri potest, nostram mentem conformemus. Quod autem similitudine perfectam cum ipso conformitatem cognation loco Deus accipiat, clare agnoscemus, si oraculis sacris intendamus et divinam Scripturam percurramus. Quippe Jeremize prophetze temporibus exstitit quidam falsus vates, Elamita, Sameas nomine,

non ex ore Domini. Sed cum plurima alia turba falsorum vatum ac testium populos in errorem abduceret, merito succensult universorum Dominus. Tum multis de Samea verbis babitis, et quales daturus esset facinoris istius pœnas exposito, ad extremum subjicit : e Et vindicabo in Sameam, et in genus ejus facientes ei similia **. > Audis quemadmodum in similibus facinoribus cognationem ponat? Quomodo enim qui justa judicare novit, una cum Samea genus ejus secundum carnem minime illi par improbitate castigasset, cum per Exechielem prophetam clare dicat: « Anima quæ peccaverit, ipsa morietur *7, > lgitur ne quid tale de ipso cogitetur, ubi genus dixit, statim etiam adjunxit: « Facientes similia ei, » in factorum si- B militudine cognationem constituens. Sed ut de ipsis Judæis dictum illud verum esse videamus, sancti Joannis Baptistæ verba in memoriam revocemus. Nam cum vanam eorum ostentationem demonstraret qua se de genere Abraham esse dicebant : « Ne velitis, inquit, dicere intra vos : Patrem habemus Abraham. Potens enim Deus est de lapidibus istis suscitare semen Abrahæ **. . Cum enim a Deo dictum esset ad ipsum: (Multiplicans multiplicabo semen tuum sicut astra cœli 29,) ut Judzi omnino mendacii expertem haberent eum qui talia policitus esset, magnopere ideo gloriabantur, musquam futurum rati ut a progenitoris sui affinitate 545 exciderent, ut divinis promissis sua constaret fides. Sed et hanc eis spem explicans, clare admodum ait beatus Baptista : « Potens est Deus ex latis lapidibus suscitare filios Abrahæ 30. , Quibus astipulabitur etiam beatus Paulus ita dicens : Non enim omnes qui ex Israel sunt, ii sunt Israelitæ: neque qui semen sunt Abrahæ, omnes filii 41. > Demonstrate igitur ex omni parte probatoque Deum propinquitatem in moribus et actionibus agnoscere, patet jam frustra eos esse, qui bonis et ganctis majoribus sese efferant, sed ab illorum virtute procul distant. Propteres magna cum ratione pinus Judeis hoe dicit : • Scio quia semen Abrahæ estis; sed quæritis me interficere, quia sermo mens non capit in vobis. > Enimvero quando, inquit, considero solam secundum carnem cognationem, et unde exortus sit Judworum populus perpendo, tune vos e semine Abrahæ propagatos video: ubi vero circumspicio praclaram illius vitæ degendæ rationem, jam non amplius vos consangumeos, sed alienos comperio. Quæritis enim me interficere, quamvis ille quo progenitore gloriamini, minime trux et homicida fuerit : quodque pessimum et a legibus alienissimum, non ob Justas causas me persequimini, sed contra omnem aquitatem cadis amore flagratis, meque ob hoc unum de medio tollere statuistis, quod sermo meus non capitur a vobis, licet vos ad vitam et ad sa-

qui de corde suo eructabat, ut scriptum est 30, et A νοστούντες Γραφήν. Ούχουν εν καιροίς "Ιερεμίου του προφήτου, γέγονέ τις Έλαμίτης Σαμείας τοδνομα ψευδομάντις, τὰ ἀπὸ καρδίας έρευγόμενος τῆς ἐαυτοῖ. καθά γέγραπται, και ούκ άπο στέματος Κυρίου. Επειδή δε πολλή τις ήν και έτερα πληθύς ψευδομαρτύρων και ψευδοπροφητών, περιπλανώσα τους δγλους, καί έφ' ά μή προσήκεν εξέλκουσα, ήγανάκτει λοιπόν είκότως ο πάντων Δεσπότης Θεός. Είτα πολλούς έπί τῷ Σαμεία δαπανήσας λόγους, καὶ ποίας ὑφέξει τοῦτου τολμήματος δίχας είπων, έν τελευταίοις ἐπάγει. « Καὶ ἐκδικήσω ἐπὶ Σαμείαν, καὶ ἐπὶ τὸ γένος αὐτοῦ τούς ποιούντας τὰ δμοια αὐτῷ. > 'Ακούεις ὅπως ἐν τοίς όμοίοις επιχειρήμασι την συγγένειαν όρά; Πώς γάρ αν ὁ τὰ δίχαια χρίνειν είδως συνεχόλασε τῷ Σαμεία το κατά σάρκα γένος ούκ Ισότροπον αύτῷ κατά γε τον εν φαυλότητι λόγον, καίτοι σαφώς διά του προφήτου λέγων 'Ιεζεχιήλ · « Ψυχή άμαρτάνουσα, αὐτή ἀποθανείται. • Οὐχοῦν ίνα μή τι τοιοῦτο νοῆται περί αύτου, το γένος είπων Επήνεγχεν εύθύς · Τούς ποιούντας τὰ όμοια αὐτῷ, > ἐν τῆ τῶν δρωμένων ταυτότητι την συγγένειαν δριζόμενος. 'Αλλ' ίνα καί th' autwo lowner two loudalur to elphutror alnθές, άναμιμνησπώμεθα των Ίωάννου λόγων, τοῦ άγίου φημί Βαπτιστού. Έωλον γάρ ἀποφαίνων αύτοί; της πρός 'Αδραάμ συγγενείας το καύγημα, « Καί μή λέγετε, φησίν, έν έαυτοίς · Ηατέρα Εγομεν τον Άδραάμ. Δυνατός γάρ ὁ Θεός ἐχ τῶν λίθων ἐγεῖραι σπέρμα τῷ ᾿Αδραάμ. • Ἐπειδή γὰρ είρητο πρός αὐ τον παρό Θεού. ε Πληθύνων πληθυνώ το σπέρμα σου ώς τὰ άστρα τοῦ οὐρανοῦ, ι τῷ χρῆναι πάντως C άψευδείν του ἐπαγγειλάμενον ἐπερειδόμενος των Τουδαίων ό δήμος, έφρόνει μέν μέγα, προσεδόπα δέ ούδαμῶς τῆς τοῦ προγόνου συγγενείας ἀποπεσείσθαί ποτε, ίνα το θείον ἐπάγγελμα σώζηται, φησίν. 'Αλλά και ταύτην αύτοις σαφηνίζων την ελπίδα, σαφώς δή μάλα φησίν ὁ μακάριος Βαπτιστής · • Δυνατός ὁ Θεός έχ των λίθων τούτων έγειραι τέχνα τῷ 'Αδραάμ. > Συνδραμείται δὲ τούτοις καὶ ὁ μακάριος Παῦλος ώδὶ λέγων του γάρ πάντες οί εξ Ίσραήλ, ούτοι Ίσραήλ, οδό ότι είοι σπέρμα 'Αδραάμ, πάντες τέχνα. > Δεικνυμένου τοιγαρούν πανταχόθεν άληθούς, ότι την έν ήθει και τρόποις συγγένειαν οίδε Θεός, μάταιον mer hon palveral od apordvois mer enauxely drives xal dyabols, dnolepnáveobat 60 nal ápeorávat pa-D κράν της εκείνων άρετης. Διά τοι τοῦτό φησιν εύλόγως πρός Τουδαίους ὁ Κύριος • • Οίδα δτι σπέρμα Abpadu core, alla Cyreles us anontelvas, ote 6 loros o euds of xwpet ev outy. . Nat Tap. onote, δταν είς μόνην ίδω την κατά σάρκα συγγένειαν, καί όθεν έξέρυ των Τουδαίων ο δήμος περισχέψωμαι, τότε καί δα σπέρματος 'Αδραάμ γεγονότας όρω · επάν δδ the excisor moditions to and publing appearation to xablos, abborplous bud; xal obxert suggests; xara-Bewpiat, onoi. Interet pe pap amountivat, nairos rou προπάτορος έφ' ή νύν φρονέζτε μέγα, μή δντος φονευτού · και τόγε χείριστόν τε και παρανομώτατον; ούδὲ ἐπ' εύλλγεις παρ' ὑμῶν διώκομαι ταῖς αἰτίαις,

** Jerem. xxii, 16. ** Jerem. xxix, 32. ** Eacc 47; Hebr. vi, 14. ** Luc. iii, 8. ** Rom. ix, 6, 7. 27 Ezech. xviii , 3. 24 Matth. ai, 9, 10. 29 Gen. xxu,

άναιρείν εδουλεύσασθε, ότι ό λόγος ό έμος ού χωρεί έν όμεν, καίτοι καλών όμας είς σωτηρίαν και ζωήν. Οὸ χωρεί δὲ ἐν ὑμίν, διὰ την ἐνοικήσασαν ἐν ὑμίν άμαρτίαν δηλαδή, και τόπου ώσπερ οθκ έωσαν έχειν τινά την έπ' άγαθοίς συμδουλήν τε και παραίνεσιν. Ούχουν φονευταί χατ' αύτον Τουδαίοι, και αδικώτατοι χριταί θάνάτφ χρήναι τιμάσθαι διοριζόμενοι τον ούδεν άδικήσαντα, μάλλον δε του ώφελείν έγνωκότα, και διασώζειν αύτους σπουδάζοντα. Πώς οδν έτι συγγενείς τῷ 'Αδραὰμ τῷ δικαίψ καὶ ἀγαθῷ, οἱ τοσούτον τῶν ἐκείνψ καλῶν λειπόμενοι, καὶ τῆς πρὸς

AdTREE : Erò d bupana napa ro Harel pou lalo, nul B VIII, 38. Ego que vidi apud Patrem meum ύμεις ούν α ήχούσατε παρά του πατρός υμών MOIRITE.

Αχώρητον έφη παρά τοις Ιουδαίοις του ξαυτού γενέσθαι δή είπων, μάλλον δέ και φονώντας ελέγχων, άναγχαίως ἐπάγει καὶ ταῦτα, καὶ διὰ ποίαν αἰτίαν, έχθήσομαι πάλιν. Ού γάρ ήγνόησεν, ώς είπος, ώς άνταναστήσονται των 'Ιουδαίων τινές τοίς παρ' αύτου διαμαχόμενοι λόγοις, και τὰ ἐκ τῆς ἐνούσης αὐτοῖς φρενοδλαδείας έρευγόμενοι, πάλιν έρουσιν · Θό μάτην, ώς φής, έπι σοι φονώσι τινες, έπ' εύλόγοις είς τούτο παρώρμηνται ταίς αίτίαις, θεοφιλές έν αύτοίς το χίνημα, και ζηλος ούχ έχων το κατηγορείσθαι δικαίως άχώρητος γάρ εν αύτοίς 6 σάς έστι λόγος. έπείπερ αύτον άπωδον έποιήσω τῷ Θεῷ, φησίν, έτέραν ήμας διδάσκεις πλάνησιν, και της μεν κατά τον νόμον C εξέλχεις όδου, μεταδιδάζεις δέ πως επί το σοί και μόνω δοχούν. Ταύτα δήπου πάντως διαψίθυριζόντων κατά τό λεληθός των Τουδαίων, ή και καθ' έαυτούς διενθυμουμένων προσαπαντά πάλιν ό Κύριος, είδως τὰ έν αύτοξς των διαλογισμών κινήματα. Θεός γάρ έστιν άληθινός, και διά τουτο λέγει · (Έγω à έφρακα παρά τῷ Πατρί,) και κατεσκεψάμην την τοῦ Πατρός τοῦ έμου φύσιν, Ιδών έξ έμαυτου πολλάκις και έν έμαυτῷ τὸν γεννήσαντα, καὶ τῶν ἐν αὐτῷ θελημάτων γέγονα θεωρός. Είδον δι' έμφύτου δηλοχότι γνώσεως, ποίων έργων έστιν έραστής, ταύτά τε λαλώ πρός ύμας, ούδεν δε όλως άπφδον είρηχώς άλώσομαι, ούδε διατέταγά τι παρά το έκείνω δοκούν. Έπ' έκείνα καλείν εσπούδακα τοὺς ἀκροωμένους, οὐ τῶν ἐμῶν άφιστάς εν εμοί γάρ τα έχείνου, και τα εμά πάλιν ay by auto dall' ei, xal outog frwy th quiest, xal συνεθελητής έν άπασιν ὑπάρχων τῷ Θέῷ καὶ Πατρί, δοκώ τις είναι παρ' ύμων [[. παρ' ύμιν] ούκ άληθής, και νενόμισμαι των θείων ύμας αποπλανάν παιδευμάτων, λελύσθω το Εγκλημα, βίψατε την υπόνοιαν " ά ήκούσατε παρά του Πατρός ποιείτε. Λελάληκεν ύμεν διά Μωσέως, περάσατε την εντολήν, ήχούσατε λέγοντος τ 'Αθώον καλ δίκαιον ούκ άποκτενείς. > Πώς ούν ζητεϊτέ με αποκτείναι, και την του Πατρός παραλύοντες έντολήν; 'Αλλά και καθ' έτερον πάλιν έκδεξόμεθα τρόπον - 4 Καὶ ύμεζο ούν α ήκούσατε παρά του πατρός ποιείτε. > Λελάληκε μέν, φησί, διά των προφητών ύμιν, ήχούσατε · « Χαίρε

govate oh hlav ablicos. dia routo yap nal mosos A lutem vocem. Non capitur autem a vobis, utique propter inhabitans in vobis peccatum, per quod bonis consiliis et adhortationibus locus non relinquitur. Igitur sanguinarii et homicidæ, ut ipse vult, Judzi et iniquissimi judices, qui morte plectendum decernant eum qui nihil peccavit 49-43, imo qui et eos juvare et servare studet. Quomodo igitur deinceps affines estis justo ac bono Abrahæ, qui tantum ab ejus virtatibus, quentum virtus a vitio, distatis?

αύτον όροηθείας επδεδραμηπότες, όσον άφεστάναι δοίη τις αν και διωρείσθαι λέγοι τής άρετής την φαυ-

loquor: el vos quæ audistis a Patre vestro, fa-

Postquam dixit sermonem suum a Judzis non capi, ac insuper estendit eos cædem spirare, necessario quoque hæc subjicit, quam ob causam rureus exponam. Non ignoravit enim, ut videtur, quosdam e Judæis suis sermonibus 546 repugnaturos, et dementiæ plena verba ructantes denuo dicturos : Non temere, ut ais, te ad cædem nonnulli poscunt : justis de causis eo sunt inducti, Dei videlicet amore ac telo, quem jure vituperare non possis; tous enim sermo capi nequit ab iis, quia Deo adversatur : errorem ei contrarium nos edoces, et a via legis nos abducis, atque ad tuam unius transfers voluntatem ac sententiam. Hæc Judæis clanculum insusurrantibus aut intra se cogitantibus, occurrit denuo Dominus, cui nota erant eorum occulta consilia. Dens enim verus est, atque ideireo hit : « Ego quæ vidi apud Patrem : » contemplatus sum, inquit, Patris mei naturam, sæpenumero ex meipso et in meipso eum qui me genuit conspicatus, et que in eo sunt voluntates speculatus. Vidi, inquam, per insitam mihi cognitionem, quorum operum amans sit, et hæc loquor ad vos, peque vero quidquam vobis dixisse comperiar, aut mandasse quod elus placitis repugnet. Ad illa vocare auditores studui, meis non exclusus, in me enim sunt quæ illius, et mea rursus sunt in ipso; sed tametsi talis sim natura, et ejusdem in omnibus cum Deo ac Patre voluntatis. si videor vobis esse quidam non verax, et a divinis institutis putor vos abducere, diluatur crimen, abjicite omnem suspicionem, quæ audistis a Patre facite. Locutus est vobis per Mosen, mandatum facite: audistis dicentem: « Innocentem et justum non interficies 4. . Quomodo igitur quæritis me interacere, et Patris mandatum violatis? Alio modo rureus accipiemus : « Et vos quæ audistis a Patre vestro, facitis. 1 Locutus est, inquit, vobis per prophetas : audistis : « Gaude vehementer, filia Sion, prædica, Jerusalem : ecce rex tous venit tibi justus, et salvans, et insidens super pullum asinæ filium subjugalis 45; sed et per vocem Isaiæ

Sion; exalta in virtute vocem tuam, qui evangelizas Jerusalem; exaltate, nolite timere: ecce Deus vester, ecce Dominus cum virtute venit, et brachium ejus cum dominatione. Ecce merces ejus cum eo, et opus coram eo : sicut pastor pascet gregem suum, et brachio suo congregabit agnos, et prægnantes consolabitur 36. Morem igitur gerentes Patris mandatis 547 excipite me jam prædictum, et fide honorate jam vobis annuntiatum. Sinite vel Patris sermones locum habere in vobis. Sciendum vero eum dicere Dei et Patris legem esse, licet ab ipso pronuntiatam per angelos, non seipsum a lege ferenda excludendo, sed singulari consilio Judzorum opinionibus indulgendo, ita rem habere credentium. Sepe enim increpabat eos quod se non susciperent, B Patris quippe nomen in medium cum adduceret. αύτοὸς, ἐπείπερ αὐτὸν οὐ παραδέχονται το γάρ τοῦ Πατρος δνομα παράγων είς μέσον.

VIII, 39. Responderunt et dixerunt ei : Pater noster Abraham est.

O multam inscitiam, et durati obfirmatique ad incredulitatem animi ac nihil nisi rixas spectantis. Quippe Servatore nostro Caristo acquiescente, diserteque aiente : « Scio quia semen Abrahæ estis 37, » illi insistunt iisdem, ac velut aliquo contradicente, neganteque eos e semine Abrahæ esse secundum carnem, rursus aiunt, (Pater noster Abraham est,) C et multoties eadem iterare verba non erubescunt, ipsumque Batti ineptum multiloquium et linguæ pruritum exsuperant, Sed forte nata est illis absurdissima quidem ejus rei occasio, quæ qualis sit rursus dicendum est. Etenim cum diceret Dominus. Ego quæ vidi apud Patrem meum hæc loquor 30, per hoc Deum et Patrem significare non putabant, contra vero intelligere vel justum Joseph, vel alium quempiam eorum qui in terra degunt, usque adeo contemptim de eo sentiebant. Sancta quippe Virgo divinum fetum utero gestavit nullo nuptiarum commercio, sed ex sancto Spiritu, sicut scriptum est 35. Quod cum Joseph ordinatione divina ita factum ignoraret, voluit occulte dimittere eam, ut refert Matthæus ". Sed enim quod D sancta Virgo ante nuptias prægnans fuisset Judæi sciebant, nec tamen intelligebant id ex sancto Spiritu, verum ab aliquo corruptam suspicabantur, unde sinistras de Christo opiniones concipiebant, videlicet alterius patris esse filium, a quo Virgo corrupta fuisset, attributum vero eum duntaxat Josepho, cum alioqui spurius esset et illegitimus. Quare eo dicente : « Ego quæ vidi apud Patrem loquor, a nullam omnino de Deo suscipiebant cogitationem, rati innuere unum aliquem patrem eorum qui 548 in terra sunt, et velle eos a sui progenitoris jactantia abducere, et suo san-

· Super montem excelsum ascende, qui evangelizas Α σφόδρα, θύγατερ Σιών · κήρυσσε, θύγατερ *Ιερουσαλήμ · ίδου ὁ βασιλεύς σου Ερχεταί σοι δίκαιος και σώζων, και έπιδεδηκώς έπι πώλον δνου υίδν όπο-Cuylou . Alla nal bid powing Hoatou maker "En' δρος ύψηλον ανάδηθι, ὁ εὐαγγελιζόμενος Σιών, υψωσον τή ίσχύι την φωνήν σου, ὁ εὐαγγελιζόμενος Ίερουσαλήμ · ύψωσατε, μή φοδείσθε · ίδου ὁ Θεός ύμων, έδου Κύριος μετ' Ισχύος Ερχεται, και ο βραχίων αυτου μετά χυρίας. Ίδου ό μισθός αυτού μετ' αυτού, και το έργον ενώπιον αυτού . τος ποιμήν ποιμανεί το ποίμνιον αύτου, και τῷ βραχίονι αύτοῦ συνάξει άρνας, και έν γαστρί έγούσας παρακαλέσει. > Καταπειθόμενοι τοίνυν ταζς τοῦ Πατρός ἐντολαζς, παραδέξασθε τον προαναφωνούμενον · τιμήσατε τή πίστει τον προκεχηρυγμένον. Δότε κάν τοίς τοῦ Πατρός λόγοις τὸ χρατείν ἐν ὑμίν. Ἰστέον δὶ ὅτι τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρός του νόμου είναι φησι, καίτοι λαληθέντα παρ' αύτου δι' άγγέλων, ούχ έαυτον έξω του νομοθετήσαι τιθείς, άλλά ταις Ίουδαίων συγχωρών ὑπονοίαις οδτως έχειν πεπιστευκότων, καὶ οὐ διαμάχεται πρό; τὴν ὑπόνοιαν οἰκονομικώς. Ἐδυσώπει γάρ πολλάκις

> Άπεκρίθησαν αὐτῷ, καὶ εἶπον · Ὁ πατὴρ ἡμῶν 'Αβραάμ έστιν.

"Ο πολίης άμαθείας, και νου κατεσκληκότος είς άπείθειαν, και είς μόνην δρώντος φιλονεικίαν. Συγκατανεύοντος γάρ του Σωτήρος ήμων Χριστού, και φάσκοντος έναργως · 4 Οίδα ότι σπέρμα 'Αδραάμ έστε, » τοίς αύτοίς έπιμένουσι, και καθάπερ τινός διατεινομένου και άντιπράττοντος, ούχ είναι τε λέγοντος αὐτούς ἐχ σπέρματος ᾿Αδραάμ κατά σάρκα, πάλιν φασίν, ότι 'Ο πατήρ ήμων 'Αδραάμ έστι, καί διά των αύτων πολλάχις ίψντες λόγων ούχ έρυθριώσιν, οί μηδέ Βάττιν τάχα που παραχωρείν οίδμενοι δείν, μόνης δέ τῆς ἐχείνου γλωσσαλγίας ἄριστοι ζηλωταί: 'Αλλ' ίσως γέγονέ τις αὐτοῖς άλογωτάτη τοῦ πράγματος άφορμή, και ποία πάλιν έρουμεν. Του γάρ Κυρίου λέγοντος, Έγω & είθρακα παρά τω Πατρί ταυτα λαλώ, του μεν θεόν και Πατέρα διά τούτων σημαίνειν ούχ ὑπελάμδανον, φοντο δὲ λέγειν αὐτὸν, ή του δίκαιου Ίωσηφ, ή έτερου τινα των έπι εής γής, μικρά κομιδή περί αυτού κωμφούντες καί φρονούντες, και διεσκεμμένοι. Ή μέν γάρ άγία Παρθένος τὸ θείον έχυσφόρησε βρέφος, οὐχ ὁμιλήσασα γάμοις, άλλ' έχ Πνεύματος άγίου, χαθά γέγραπται. Και άγνοήσας μεν της οίχονομίας τον τρόπον εν άρχαι, ό μαχάριος Ίωσηφ, έδουλήθη δὲ λάθρα άπολύσαι αύτην, κατά την του Ματθαίου φωνήν. Πλήν ούκ ήγνοήθη παντελίος παρά τοίς Ίουδαίοις δτι πρό γάμου καλημίξεως εκυοφόρησεν ή άγια Παρθένος. ού μήν συνήχαν ότι και εξ άγίου Πνεύματος, φοντο δὲ μάλλον ὑπό του διεφθάρθαι τῶν ἐχ τοῦ ἔθους αὐτήν, όθεν ούχ όρθας διαλήψεις είχον έπι Χριστώ. έτέρου μέν γάρ αύτον πατρός γεγεννήσθαι ενόμιζον παίδα του την άγιαν διεφθαρχότος Παρθένον χατά την έκείνων αποπληξίαν, επιγεγράφθαι δε μόνον τφ Ίωσηφ νόθον δίντα, και ούχ υίου. Άληθως λέγοντος τοίνυν, ε Έγω α έώρταα παρά τῷ Πατρί λαλώ, >

οδδεμίαν μεν όλω; εδέχοντο περί Θεού την Εννοιαν, A guini debitum alteri honorem ascribere, adeoque κατασημήναί γε μήν αύτον ένα των έπι γής πατέρων, καὶ μετασκευάζειν αὐτοὺς ἐπιχειρεῖν τῆς ἐπὶ τῷ προγόνψ φιλοτιμίας ὑπώπτευον, αἴματι δὲ τῷ οίχείω προσνέμειν την έτέρω χρεωστουμένην τιμήν, καὶ τῆς πατριαρχείας την άρχαιστάτην δόξαν όποτοπήσαντες, φιλονειχότερόν τε και εὐτονώτερον ὑπαντιάζουσι λέγοντες, ε 'Ο πατήρ ήμων 'Αδραάμ έστιν .) ξουν γάρ ώς εί και ξφασκον, κάν σοφοί; ήμας, ω ούτος, περιαντλήσης λόγοις, κάν τοις έξαισίοις περικτυπήσης θαύμασι και ταίς όπερ λόγον κατακροτήσης μεγαλουργίαις, ούκ αποστήσεις του άρχαίου χαυχήματος, ούχ ἐπιγραψόμεθα τοῦ γένους άρχηγέτην πατέρα τον σον, έτέρω την τοιαύτην ούχ άναθήσομεν δόξαν, άλλ' οὐδὲ νέους γενάρχας τῶν άλλ' ούδε του πιστεύεσθαι μακράν τι τοιαύταις άμαθίαις περιπίπτειν Ιουδαίους, δπου καλ ψιλον ύπέρθησαν ούχ όρθῶς, ὡς ὑτό του κατεφθαρμένης, διὰ τῶν ἐφεξῆς σαφῶς δὴ λίαν εἰσόμεθα.

Λέγει αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς · Εἰ τέκτα τοῦ ᾿Αβραὰμ ήτε, τὰ ἔργα τοῦ ᾿Αβραὰμ ἐποιεῖτε ἄτ· rūr δὲ ζητείτε με αποκτείνοι, ανθρωπον δς την αλήθειαν ύμιν λελάληκα ήν ήκουσα παρά του Θεού · τουτο Άδραὰμ οὐα ἐποίησε.

Διά παντός, ώς έπος είπεζν, τρόπου τε καὶ λόγου, τό των Ιουδαίων τιθασσεύων θράσος ἐπεσχιασμένως αύτοις προσλαλεί Χριστός, ού γυμνόν προσάγων τόν Ελεγχον, άλλ' ήπίω μεν λόγω κεκραμένον, δφειμέθυμόν. Έπειδή δε λίαν ανοηταίνοντας βλέπει, καλ συνιέντας των είρημένων ούδεν, ελεύθερον ήδη καταπετάσματος, και γυμνόν άπάσης περιδολής ποιείται τον λόγον. Έδει γάρφ έδει, φησίν, εί το έν τέχνοις Αδραάμ κατατετάχθαι, τιμήν είναι την άγωτάτω πεπιστεύχατε, τους έχείνου σπουδάζειν απομιμείσθαι τρόπους. έδει του προγόνου την άξιέραστον ίχνηλατείν άρετην, έδει πρός τούτοις την εύπείθειαν ζηλούν, και άγαπαν. Ήχουσε του Θεού λέγοντος · « Εξελθε έχ της γης σου, και έχ της συγγενείας σου, και δεύρο είς την την, ην άν σοι δείξω. > Και μελλήσας ούδεν περί την των χρηματισθέντων εκπλήρωσιν, παραχρήμα μέν της ένεγχούσης έξεώθει, την δέ άλλοτρίαν ούχ είδως χαταλαμβάνεται του προστάξαντος επιθαρσήσας φειδοί. Έπλ νύσση δε ώσπερ D αύτη γεγονώς του βίου, και έκατοστόν που τρίδων ένιαυτον, ήχουσεν ότι Εσται σοι σπέρμα · καί κατ ούδεν ενδοιάσας, θερμήν εδίδου τῷ λαλούντι την πίστιν, ού τή τής σαρχός άσθενεία προσεσχηχώς, άλλά την του χρηματίσαντος έννοήσας Ισχύν. Ήχουσεν είς θυσίαν άναθείναι τῷ Θεῷ τὸν άγαπητόν, καὶ τῶν της φύσειος εύθυς κατηγωνίζετο πόθων, δευτέραν έποιείτο της θείας έντολης την έπι τῷ νεανίσκο φιλοστοργίαν. Πάν δε τούτοις εν υμίν ευρίσκω το έναντίου. Αποκτείναι γάρ με ζητείτε, φησίν, ότι λελάληκα δμίν τά παρά του Θεού τουτο 'Αβραάμ

originis suæ vetustissimam gloriam reputantes, ambitiosius et acrius occurrunt, dicentes : « Pater noster Abraham est, » perinde ac si dicerent, licet nos sapientibus sermonibus impleas, licet stupendis miraculis undique circumsones et operum incredibili magnificentia, non abduces tamen nos ab antiqua gloriatione, non patiemur ascribi nobis generis auctorem patrem tuum, neque talem gloriam alteri concedemus, antiquiorem stirpis principem juniore commutantes. Nec mirum est Judzos in tantam inscitiam delabi, cum et nudum ipsum hominem esse putarent, et filium fabri eum nuncuparent, multis modis elevantes, et nullo numero omnium regem ac Dominum habentes. Quod auάρχαιστέρων άγταλλαξόμεθα. Θαυμαστόν δε ούδεν, B tem de sancta Virgine non recte sentirent, quasi nempe ab aliquo corrupta esset, ex sequentibus elare admodum cognoscemus.

γειν αύτον ύπελάμδανον άνθρωπον, καὶ τοῦ τέκτονος ἀπεκάλουν υίον πολυτρόπως ἐξευτελίζοντες, καὶ ἐν τῷ μηδενί κατατάττοντες τὸν ἀπάντων βασιλέα και Κύριον. "Οτι δὲ, και περί τῆς ἀγίας Παρθένου διετέ-

VIII, 39,40. Dicit eis Jesus : Si filii Abrahæ estis, opera Abrahæ facite: nunc autem quæritis me interficere, hominem qui veritatem vobis locutus sum, quam audivi a Deo : hoc Abraham non fecit.

Omni modo et ratione, ut simpliciter dicam, Judæorum mitigans ferociam, obscure et adumbrate Christus eos alloquitur, nudam reprehensionem non afferens, sed blando sermone tempeνως δέ πως και ποικίλως αύτων καταγοητεύων τον c ratam, sensimque quodammodo ac varie iram corum permulcens. Sed postquam insanire proreus eos videt, nihilque eorum quæ dicuntur percipere, retecto velamine omnique amictu, demum eos alloquitur. Deceret enim, inquit, si inter Abraha Alios ascribi summi honoris loco ducitis, illius mores imitari: deceret progenitoris vestri sectari vestigia virtutum; deceret ejus obsequium æmulari. Ille Deum dicentem audiit : « Egredere de terra tua, et de cognatione tua, et veni in terram quam monstravero tibi, > nec in perficiundis Dei jussis cunctatus, statim e patria sua discessit, cumque terram alienam ignoraret eam capessit 41, Dei bonitate et misericordia 549 confisus. Jam vero cum ipsam vitæ metam attigisset, ac centesimum circiter annum ageret, audiit fore sibi semen, nihilque dubitans illico loquenti credidit, nequaquam attendens carnis infirmitati, sed Del prædicentis potestatem apud se reputans. Jussus est in sacrificium offerre Deo dilectum, et naturalem affectum statim expugnavit, juvenis amorem divino mandato postposuit. Omnia vero in vobis contraria ego reperio. Interficiendum enim me quæritis, inquit, quia quæ Dei sunt vobis sum locutus. Hoc Abrahami non fecit, nec enim incredulitate sua loquentem contumeliose habuit, nihil in eum molitus est qui molestiam afferebat. Quomodo ergo filii Abraha

H. H. Peul, avin, 48.

estis, qui quantum moribus distatis, tantum ab A ούκ εποίησεν ού γάρ εξύδρισεν άπειθείαις τον λαλήejus erga Deum pietate estis alieni? Observa porro quo ordine et quam apposite sermocinetur Christus: non enim dixit in his se audisse veritatem a Patre, sed a Deo, quoniam Judzei ob immanem suam stultitiam in l'alsas de eo suspiciones abibant, rati patrem quemdam unum e mortalibus eum dicere, verum percommede de morte sermones faciens hominem seipsum nuncupat ubique sibi ut secundum naturam Deo immunitatem corruptionis asserens, cæterum suiipsius templum a se non excludens, sed tanquam unus exsistens Filius, etiam cum homo factus est. Veritatem tamen se locutum dicit. Non enim sermo Dei docet pietatem exercere in typis et figuris, sed cultum spiritalem (Audivi a Patre,) nequaquam scandalizari oportet. Quandoquidem enim hominem se profitetur, convenienter homini et hoc dicit; ut enim tanquam homo mori dicitur, dicatur etiam audire tanguam bomo. Rationi autem consentaneum est, eum insitam quam habet voluntatum Patris sui notitiam tanguam in audiendo ponat, ipsa quippe sacra Scriptura ita loqui de Deo solet : siguidem cum dicit, e Et audivit Dominus, » non utique illi propriam et distinctam audiendi facultatem affingemus, qualis est in nobis. Est enim simplex, et compositionis expers natura divina, sed potius sumemus pro auditione cognitionem, et pro cognitione auditionem, nihil vero compositum est in simplici, ut diximus. Tertiam porro expositionem C adjungemus, a proposito nequaquam deerrantes. Dixit alicubi de Christo Deus 550 . Prophetam suscitabo eis (Israelitis videlicet) ex fratribus eorum sicut te, et ponam sermones meos in os ejus, et loquetur eis juxta omnia quæcunque mandavero ei 14-14.) Propter hanc, opinor, causam Dominus noster Jesus Christus se a Patre veritatem audivisse ait, eamque Judæis dicendo-aperuisse, simul redarguens eos, tanquam Deo ipsi ac Patri pugnantes, seque reipsa eum esse perspicue demonstrans quem legis auctor suscitaturum iis promiserat.

ίδντα δειχνύς, δν άναστήσειν αύτοίς ό νομοθέτης προεπηγγείλατο. VIII, 41. Vos facitis opera patris vestri.

Postquam ostendit Judæos diversis a progeniore suo moribus, et ab ejus pietate in Deum longe dienos, vanam illam carnis gloriationem eis jure detrabit, cumque aperte dixerit inter ejus filios collocari non debere, alteri eos patri ascribit, et similitudinem operum propinquitatis vinculum veluti quoddam statuit, docens bonos bonis conjungi, improbos vero lis qui similibus moribus obstricti fuerint loco patrum esse oportere statuens. Quemadmodum enim quibus optime vivendi cupiditas incesserit, ac jam proinde sancti nuncupati

σαντα πρός αὐτὸν, οὐχ ἐζήτησέ τι δράσαι τὸν λυπούντα εύτόν. Πώς ούν έτι τέχνα του Άδραάμ έστε, τοσούτον της έχείνου φιλοθείας αποφοιτήσαντες, ότον ή των τρόπων δειχνύει διαφορά; Έπιτήρει δέ όπως οίχονομεί τον λόγον ου γάρ είρηχεν έν τούτοις απούσαι την αλήθειαν παρά του Πατρός, άλλά παρά του θεού, ἐπείπερ, ὡς ἀρτίως εἰρήκαμεν, έχ τῆς ἐνούσης αὐτοῖς ἀμέτρου μωρίας χατεσύροντὸ πως επ' αυτώ πρός εννοίας ούχ άληθείς, πατέρα דנים דשט באל דקר קקר סוטעביסו לבעבני מטדטי בט אה λίαν τους έπὶ τῷ τεθνάναι ποιούμενος λόγους, ἄνθρω πον έαυτον ονομάζει, πανταχού μεν έαυτώ φυλάττων τὸ ἀδιάφθορον ώς Θεώ κατά φύσιν, πλήν οὐ διορίσα; έαυτου τον ίδιον ναόν, άλλ' ώς είς επάρχων Υίος, καὶ ac verum amplecti suadet. Cum vero dicit illud, B ότε γέγονεν άνθρωπος. 'Αλήθειάν γε μήν λαλήσαί φησιν. Ού γάρ εν τύποις έτι καὶ σχήμασι την εύσέδειαν επιτηδεύειν ήμας ό του Σωτήρος διδάσκει λόγος, άλλά την εν πνεύματι και άληθινήν λατρείαν άναπείθει άγαπάν. "Όταν δὲ λέγη τό · « "Α ήχουσα παρά του Πατρός, > σχανδαλιστέον οὐδαμώς. Έπειδή γάρ έσυτον άνθρωπον είναι φησιν, άνθρωποπρεπώς καί τουτο λαλεί. 'Ως γάρ ἀποθνήσκειν ώς ἄνθρωπος λέγεται, λεγέσθω καλ άκούειν ώς δυθρωπος. Είκος δέ ότι την Εμφυτον γνώσιν, ην έχει περί των θελημάτων του ίδίου Γεννήτορος, ώς έν τῷ ἀχούσαι τίθησιν ούτω γάρ άχουσαι έθος, και αύτή λέγειν πολλάκις τη θεοπνεύστω Γραφή περί Θεού' όταν γάρ είπη, « Καὶ ήχουσε Κύριος, » ούχὶ δὴ πάντως ίδικήν και άφωρισμένην την ακουστικήν αυτώ περιθήσομεν αίσθητιν, καθάπερ οδν έστιν εν ήμεν. Απλη γάρ έστιν ή θεία φύσις, και συνθέσεως άπάσης άπηλλαγμένη * παραδεξόμεθα δὲ μάλλον ὡς ἀχοὴν τὴν γνωσιν και ώς γνώσιν την άκοήν ο σύνθετον δε ούδεν έν άπλφ, καθάπερ είρηκαμεν. Τρίτονδε τούτοις εποίσομεν λόγον, ούκ άπο τοῦ πρέποντος Ιόντες σκοποῦ. Έφη που περί Χριστού πρός Μωσέα τον Ιερώτατον ό θεός καὶ Πατήρ, ότι Προφήτην άναστήσω αὐτοί; ' > δήλον δὲ ὅτι τοῖς ἐξ Ἰσραήλ · « ἐχ τῶν ἀδελφῶν αὐτῶν ώσπερ σε, και θήσω τους λόγους μου είς το στόμα αύτου, και λαλήσει αύτοις κατά πάντα όσα αν έντείλωμαι αύτφ. > Διά ταύτην ούν οίμαι την αίτίαν δ Κύριος ήμων Ίησους Χριστός ακουσαί φησι παρά του Πατρός την αλήθειαν, ταύτην τε λαλήσαι τοίς Τουδαίοις όμου και αυτώ, μαχομένους ελέγχων αυτούς τῷ Θεῷ και Πατρι, και έαυτον έναργῶς έκεινον

Υμείς ποιείτε τὰ έργα τοῦ πατρός ύμων.

Έξετεροτροπούντας ἀποδείξας τῷ προγόνψ τούς 'Ιουδαίους, και πολύ της έκείνου φιλοθείας έξωκισμένους, ἀπογυμνοί μὲν εἰκότως τοῦ εἰκαίου σαρκικοῦ καυχήματος. το 85 πμ Χρώναι γοιμον εν τοις εκείνου κατατετάχθαι τέχνοις διαφρήδην είπων, έτέρω τω κατ' αύτους προσνέμει πατρί, και την έργων όμοιότητα δεσμόν ώσπερ τινά συγγενείας ώρίσατο, τούς μέν άγαθούς την έξιν ότι τοίς άγαθοίς συνδείσθαι πρέπει διδάσχων, τούς γε μήν τῷ φαύλφ συμδιστεύοντας τρόπφ τούς επί τοίς ίσοις χατεγνωσμένους εν τάξει ποιείσθαι πατέρων ακόλουθον είναι διοριζόμενος. Όνπερ γάρ

τούτο πεχρηματικόσιν, ακινδύνως εξέσται Πατέρα ναλείν του θεου, έπείπερ αύτου κατά το έγχωρούν άνθρώποις άπομεμεζοθαι σπουδάζουσιν, ούτω καλ τοίς πονηροίς δικαίως αν επιγράφοιτο γεννήτωρ ό Πονηρός, ἐπείπερ αὐτοῦ καὶ τῆς πονηρίας καὶ τῆς δυστροπίας εν ήθεσι τοίς ιδίοις διαπλάττουσι την εξ κόνα. Πατήρ γάρ οὐ πάντως ὁ ἐξ αὐτοῦ γεννήσας νοείται μάλλον παρά τη θεία Γραφή, άλλά και ό τοῖς ίδίοις ήθεσι συμμόρφους έχων τινάς, ών και είναι λέγεται διά τουτο πατήρ. Ούτω και δ θεσπέσιος Ηαύλος επιστέλλει πρός τινας τ Έν γέρ Χριστώ Ίησοῦ διὰ τοῦ Εὐαγγελίου ἐγὼ ὑμᾶς ἐγέννησα. > "Οσπερ ούν, καθάπερ ελέγομεν, και Θεώ, και τοίς άγίοις πατράσι σύμμορφοί τινες άποτελούνται διά τής έν τρόποις όμοιότητος και άγιασμού ούτω και Β τῷ διαδόλφ, και τοῖς κατ' αὐτὸν ὁμοήθεσι, και ὁμογνώμονες αποτελούνται τινες εξ ίδιας τούτο πάσχοντες μοχθηρίας. Ούχουν άγιοις μέν πατέρες οι άγιοι, πονηροίς δ' αυ πάλιν οι πονηροί. πρεπωδέστατοι. Καὶ οἱ μὲν τὴν θείαν μορφὴν, ὅσον ἦχεν είπειν, εν άγιασμῷ ταις εαυτών άναματτόμενοι ψυgal; xal the olxelois utols apénousae Exortes napρησίαν, είκότως έρουσι · ι Πάτερ ημών, ὁ ἐν τοῖς ούρανοίς ι φαύλοι δε πάλιν τω κατ' αύτους άνατοιγαρούν Τουδαίοις έτερον παρά τον άγιον 'Αδραάμ όρίζει τε καὶ όνομάζει Χριστός' τίς δὲ ούτος, ούπω λέγει σαφώς.

Elzor οὐν αὐτῷ· Ἐx πορνείας ἡμεῖς οὐ γεγενκήμεθα, ένα πατέρα έχομεν τὸν Θεόν.

Φθάσας ήδη προείπον ότι πικράς και άνοσίους επί τῷ Σωτῆρι Χριστῷ τὰς διαλήψεις ἐνόσουν οἱ πάντα τολμώντες. Ἰουδαίοι εὐκόλως. "Φοντο γάρ διεφθάρθαι μέν την. άγίαν Παρθένον την του Κυρίου μητέρα φημί, έχουσαν δε άλωναι κατά γαστρός ούκ έξ άγίου Ηνεύματος, ή έξ-ένεργείας της άνωθεν, άλλ' όπό του τυχόν των έπι της γης. Απειθείς γάρ όντες και άσύνετοι παντελώς, λόγον ούδένα των προφητικών εποιούντο γραμμάτων, καίτοι διαβρήδην ακούοντες. « Ίδου ή παρθένος εν γαστρί έξει, και τέξεται υίον, » ή είς μόνην όρωντες την σάρκα, και ταίς καθ' ήμας απολουθίαις επόμενοι, την δε και ύπερ λόγον έργάτιν ούχ έγνοήσαντες φύσιν, νηδύς ήνυτο μέν ούδεν, άπαν δε το δοχούν εππηλατών μη ετέρως δύνασθαι χυοφορείν γυναϊκα νομίζουσιν, εί μή έχ σούντες την υποψίαν οί δείλαιοι, συχοφαντείν άπετόλμων την διά του Πνεύματος γέννησεν του θείου τε και ούκ άθαυμάστου γεννήματος. Έπειδή δὲ τῆς πρός 'Αδραάμ αύτους συγγενείας έξω τιθείς έτέρφπροσνέμει δὲ πατρί, χαλεπαίνουσι σφόδρα, καὶ τήν ένούσαν αύτοις όργην άχαλίνως επαφρίζοντες, διαλοιδορούμενοι λέγουσιν . Ημεζς έχ πορνείας ού γεγεννήμεθα, Ένα πατέρα έχομεν του Θεόν. > Τοιοῦτόν τι γάρ φασιν αίνιγματωδώς. Δύο μέν πατέρας έχεις αύτος, άλλ' ούδε εξ εύγενων έγεννήθης γάμων, ήμεζς δὲ ἔνα πατέρα ἔχομεν τὸν Θεόν. 'Αλλ' ὁράτω τις

ερόπον τοίς ἄριστα βιούν έλομένοις και άγξοις ήδη διά Α fuerint, licebit lis citra periculum Deum vocare Patrem, quandoquidem eum, quantum fert bumanitas, imitari student, sic improbis jure merito pater assignabitur ille Malus, quoniam in suis moribus improbitatis ejus et perversitatis exprimunt imaginem. Pater enim in Scriptura divina non tantum intelligitur is qui ex seipso genuit, sed et qui sibi pares moribus aliquos habet, quorum ideireo dicitur esse pater. Ita divinus ille Paulus ad quosdam scribit : e In Christo enim Jesu per Evangelium ego vos genui 4. . Quemadmodum ergo, ut antea diximus, Deo sanctisque patribus conformes quidam redduntur per morum similitudinem atque sanctitatem, sic et diabolo et ejus sociis similes quidam redduntur, ex improbitate sua id habentes. Igitur sanctis quidem sancti sunt patres, improbis vero improbi cumprimis conveniunt. Et illi quidem divinam formam auis animis quod licet exprimentes, et legitimis filiis dignam libertatem usurpantes jure merito dicent : c Pater noster qui es in 551 cœlis 4. . Mali vero simili sibi patri ascribentur, in æqualem quodammodo nequitiam morum similitudine geniti. Patrem itaque Judæis alium esse a sancto Abraham Christus statuit : quis autem ille sit, nondum aperte ait. χείσονται πατρί, γεννηθέντες ώσπερ τῆς εἰς αὐτὸν ὁμοιώσεως εἰς τὴν Ισην μοχθηρίαν αὐτών. Πατέρα

> VIII, 41 Dixerunt itaque ei : Nos ex fornicatione non sumus nati : unum Pairem habemus Deum.

Antea dixi acerbis et impiis de Servatore Christo suspicionibus laborasse Judzos ad quidvis apdendum præcipites. Existimabant enim corruptam quidem esse sanctam Virginem, Domini, inquam, matrem, et in utero habere deprehensam non ex sancto Spiritu aut virtute superna, sed a quodam forte homine corruptam. Increduli quippe cum essent ac imperiti prorsus, propheticorum seriptorum nullam plane rationem ducebant, quanvis palam et aperte audirent : « Ecce virgo in utero habebit, et pariet filium 4, , et ad solam respicientes carnem ac natura humanæ ordinem sequentes, hanc autem mirabilium effectricem naturam non spectantes existimabant mulierem non posse aliter utero concipere quam hominis opera συνόδου της πρός άνδρα και μίξεως. Τοιαύτην νο- D et coitu. Hac suspicione laborantes miseri, calumniari audebant illam per Spiritum divinæ et admirabilis prolis generationem. Quoniam autem a cognatione Abrahæ eos excludit, et alteri adjudicat patri, vehementer excandescunt, et iram effrenate despumantes, cum convitio dicunt : « Nos ex fornicatione non sumus nati : unum Patrem habemus Deum. > Tale quid enim obscure promunt: Duos quidem patres ipse habes, qui neque ex ingenuis et legitimis natus es nuptiis, nos vero unum Patrem babemus Deum. Verum operæ pretium est rursus singularem corum stultitism hie attendere.

Qui cum propter summam nequitiam et improbi- Α πάλιν, και διασκεπτέσθω σαφώς δσην κάν τούτω tatem nequidem in filiis Abrahæ computentur apud justum judicem, eo vesaniæ feruntur, ut sibi etiam Deum Patrem arrogent, forte propter illud quod est in libris Mosaicis : « Filius meus primogenitus Israel 47; > hoc vero per vocem Isaiæ dictum apud se non perpendunt : « Væ, filii desertores, hæe dicit Dominus 18. . At quæri mersto possit, quid causæ sit cur Judæi in præsens non amplius dicant : (Pater noster est Abraham,) vel (Unum patrem habemus Abraham, s verum statim ad unum Deum confugiant. Respondemus tale aliquid apud se cogitasse. 552 Nimirum cum singulari contumelia Dominum incesserent tanquam corrupta ante huptias matre, duos patres ascriberent, ut malilignæ suæ suspicioni opitularentur unum dicebant. B Nam per quæ se unum Patrem Deum habere contendunt, per hæc eadem duos patres oblique Domino exprobrant, opponentes velut unum duobus. Sic enim cogitabant, cum dicerent : « Unum patrem habemus Abraham,) se omnino negare alios, nimirum Isaac et Jacob, et duodecim qui ex illis erant : quod si facerent, videbantur jam in seipsos armari, et cum propria voluntate et gloria pugnare, et ita Israelitas a patrum nobilitate alienos ostendere, et per hoc Domini vocibus consentire. Quare ut noxam inde futuram declinent, non amplius dicunt : « Unum patrem habemus Abraham, » sed potius sibi unum Patrem Deum ascribunt, solo conviciandi studio pellecti, ut in majorem culpam incidant, qui cum impietatls omnis essent artifices, patris loco sumere audent omnis impietatis

ήδοναζς καταθελγόμενοι μόνάις, ένα και μείζοσι περιπταίωσι ταξς αίτίαις, δυσσεδείας μεν άπάσης δντες έργάται, εν πατρός δε τάξει λαδείν θαρσήσαντες τον απάσης δυσσεβείας εχθρόν.

VIII, 42. Dixit ergo eis Jesus : Si Deus Pater vester esset, diligeretis utique me : ego enim ex Deo processi, et veni.

Non negat his verbis Dominus licere quibusdam etiam inter Dei filios collocari, sed ostendit potius quibusnam ea gloria competat, et in sanctis id maxime reperiri, quinimo contumeliosos Judæos insanire arguit. Unus enim ac verus ego secundum naturam sum Filius, inquit, ex Deo Patre nimirum : omnes ad mei similitudinem adoptati et in sunt similes. Quomodo igitur, inquit, posse numerari inter filios Dei dicitis, qui non tantum amare detrectant Filium ex Deo genitum, qui credentes in ipsum in suam ipsius formam transfert, sed et contumellose habent non uno modo sed pluribus? At qui Dei ac Patris characterem non suspiciunt, quomodo conformabuntur ad ipsum? Cæteroquin, non licebit quibusvis, inquit, citra reprehensionem Deum vocare Patrem, sed in quibus pietatis erga eum decus elucet, his, opinor, ac non aliis competet. Ego præclara consulturus

νοσούσι μωρίαν. Οι γάρ διά την έν αύτοις φαυλότητά τε και μοχθηρίαν ούδὶ ἐν τέκνοις ᾿Αδραὰμ τεθειμένοι παρά τῷ διχαίω χριτή, πρός τοσούτον άποπληξίας οίγονται μέτρον, ώς και θεδν αύτοις έπιφημίζειν πατέρα, τάχα που διά το είρημένον έν βίδλοις Μωσαϊκαίς · « Υίδς πρωτότοκός μου Ίσραήλ, » τὸ δὲ διὰ τῆς Ἡσαίου φωνῆς εἰς νοῦν σύ δεχόμενοι · Oùal, τέχνα άποστάται, τάδε λέγει Κύριος. » Ζητήσειε δ' άν τις είκότως, τί το πεπεικός έπὶ του παρόντος τους Ιουδαίους σύκέτι λέγειν « Ο πατήρ ήμων 'Αδραάμ έστιν, » ή « Ένα πατέρα έχομεν τον 'Αδραάμ, » άλλ' εύθυς έπι τον ένα θεον αναδραμείν. Καί μοι δοχούσι τοιούτόν τι διεσχέφθαι καθ' έαυτούς. Έπειδή γάρ ὑποπλήττοντες τἢ λοιδορία τὸν Κύριον ὡς νενοθευμένης πρό γάμου της μητρός, δύο πατέρας ἐπέγραφον αὐτῷ, ἀναγκαίως συνεργὸν ὥσπερ τινὰ της έπι τούτω κακονοίας την του ένδς κλησιν έζητουν μαθείν. Δι' ών γάρ αύτους ένα πατέρα τὸν Θεὸν έχειν διζσχυρίζονται, διά τούτων αύτων δύο τῷ Κυρίφ πλαγίως ἐπονειδίζουστν ἀντιπαρεστάντες ώσπερ τον ένα δυσίν. Ένενδουν γάρ ότι λέγοντες " ε Ένα πατέρα έχομεν τον Αδραάμ, » πάντως άν ήρνήσαντο τους έτέρους, Ίσαὰχ δή λέγω, καὶ Ίακινό, καὶ τοὺς ἐξ ἐκείνου δυοκαίδεκα, ὅπερ εἰ δρῷεν, ἐδόχουν ήδη καθ' έαυτών εξοπλίζεσθαι, μάγεσθαί τε τῷ ίδίω θελήματι και καυχήματι, της των πατέρων εύγενείας τον Ίσραήλ άλλοτριούντες, συντρέγειν τε διά τούτου λοιπόν ταζς του Κυρίου φωναζς. Βλάδος τοιγαρούν έχτρέχοντες το έντεύθεν αύτοις άναφύεσθατ δοχούν, ούχετι μέν λέγουσιν "Ενα πατέρα έχομεν τον 'Αδραάμ, επιγράφουσι δε μάλλον εαυτοίς Ένα πατέρα τον Θεόν, ταίς είς λοιδορίας σφαλερωτάταις

Είπεν οδν αυτοίς ό Ίησους. Εί ό θεός πατήρ ύμων είη; ήγαπατε αν έμε, έγω γάρ έκ του θεου έξηλθον, xal ήχω.

θύχ άναιρεί δὲ διὰ τούτων ὁ Κύριος τὸ ἐξείναί τισι και έν υίοις κατατάττεσθαι θεού, δεικνύει δε μάλλον τίσιν αν πρέποι το χαύχημα, χαι ότι μάλλον άγίοις ένυπάρχον εύρεθήπεται. Διελέγχει δε μάλλον άφραίνοντα τον ύδριστην Ιουδαΐον. Είς μέν γάρ, και άληθης έγω πέφυκα κατά φύσιν Υίος, έκ Θεού δε δηλονότι Πατρός · τέθεινται δε πάντες ώς πρός gloriam meam asciti, imagines quippe archetypis D εμέ μορφούμενοι , καλ είς την εμήν άναδλέποντες δόξαν · αί γάρ είκόνες άει πρός τὰ άρχέτυπα. Πῶς ούν όλως δύνασθαί φησιν έναριθμεζοθαι έν τέχνοις θεού τὸν ἐὰ Θεού πεφηνότα; καὶ πρὸς τὴν ἰδίαν μεταπλάττοντα μόρφωσιν τούς είς αύτον πιστεύοντας, φασίν, ούχ όπως ούχ άγαπᾶν εγνωχότες, άλλ' ήδη και άτιμάζοντες, ού καθ' ένα τρόπον, άλλά κατά πολλούς; Καὶ οἱ τὸν χαρακτῆρα μή δεξάμενοι τοῦ θεού και Πατρός, πώς αν όλως μορφωθείεν ώς πρός αύτον; "Αλλως τε και ού τοις τυχούσιν άνεγκλήτως έξίσται, φησί πατέρα χαλείσθαι τον Θεόν, άλλ' οίς αν της είς αύτον εύσεδείας έναστράπτοι το κάλλος,

⁴⁷ Exod: IV, 22. 44 Isa. xxx, 1:

ἐκείνοις οίμαι, καὶ οὐχ ἐτέροις, ἀρμόσει. Έγὼ τὰ A cœlitus adveni, et ad Dei formam exprimendam κάλλιστα συμβουλεύων εξ οδρανού παραγέγονα, καί πρός την του Θεού μόρφωσιν καλών ύμας ὁ έμός ευρίσκεται λόγος. 'Αλλ' είπερ ήν δνεως υμίν έν σπουδή καὶ πόθφ τὸ έχειν πατέρα τον Θεόν, πάντως ότι και ηγαπήσατέ με, τον της τοιαύτης όδου και καθηγητήν, και διδάσκαλον, τον διδόντα της πρός τον ένα καί άληθως Υίον δμοιότητος τάς άφορμάς, τὸν ἀποτελούντα συμμόρφους ἐαυτῷ διὰ τοῦ ἀγίου Πνεύματος τους δεγομένους αυτόν. 'Ο δὲ όλως, φησίν, οίχειότητι τή πρός θεδν έπαυχών, πώς ούχ αν ήγάπησε τον παρά θεοῦ; Πῶς γάρ, είπε μοι, τιμήσει τὸ δένδρον ὁ τὸν ἐξ αὐτοῦ γεννηθέντα χαρπὸν άνοήτως έχμυσαττόμενος; ε "Η τοίνυν, φησί, ποιήσατε τὸ δένδρον καλόν, και τὸν καρπὸν αὐτοῦ καλὸν, ή ποιήσατε το δένδρον σαπρόν, και τον καρπόν αυτου σαπρόν. > Οὐχοῦν εὶ τὸ δένδρον εύγενες, τοῦτ' ἔστιν, ό θεός και Πατήρ, και την ξαυτού λαμπρότητα ταίς ξαυτών πεφαλαίς έπαντλείν έγνώκατε, διά τί μή καί τον εξ αυτού χαρπόν τοιούτον είναι πιστεύσαντες ήγαπήσατε; "Ομού τοιγαρούν το προκείμενον καί πικρού έχει πρός Τουδαίους του Ελέγχου. Δεικνύει γάρ ψευδομένους · ότε γάρ πατέρα καλείν θεδν έπιχειρούσι, πολύ τι της άρετης των είς τούτο χεχλημένων άφεστηχότες διά του μή άγαπαν τον έχ θεου κατά φύσιν · όμοῦ δὲ χρησίμως καὶ τῆς ἀρρήτου γεννήσεως είσφέρει την μνήμην, ζνα πάλιν κάν τούτω δυσσεδούντες άλίσκωνται, δυσσεδή και νόθον άποκαλούντες αὐτόν. Έν μεν ούν τῷ λέγειν · ε Έγὼ ἐκ άναργον γέννησιν έαυτου σημαίνει • τὸ δὲ « "Ηχω > προστιθείς, την εν τῷδε τῷ χόσμφ πάροδον την μετά σαρχός. Καὶ οὐ δή πού φησιν άρτι τότε καὶ πρώτον τότε έχ θεού και Πατρός άναλάμψαι τον θεόν Λόγον, פנב אבלוסאבה שהפטשים . בסחבם אשל בה בוצות בנספב בשה άνοσίων αίρετικών · έκλή βεται δε μάλλον και άκολούθως το είρημένου, και νοήσει πάλιν εύσεδώς. θό γάρ έπει συνήψε τὰς λέξεις τότε, έξηλθον xal τό ήπω φημί, όμοχρονος έσται πάντως τή γενέσει της σαρχός ὁ ἐχ Πατρός Λόγος, άλλ' ἐχάστφ τῶν σημαινομένων το πρέπον διατηρήσομεν πρώτην עלט דְאַף דּאָע דִסט אַלאָסט דְצַּעיאָסני דֹאָע צֹּא פּבּסט ייסטיμένην άνάρχως είναι και όπερ νοῦν πιστεύοντες. διό και προτέθειται έν τῷ, τ Κγώ ἐκ τοῦ Θεοῦ thindor . > 4 ge genteba 4 nata anbna. . noge Aph D άπ' έμαυτοῦ ελήλυθα, άλλ' έχεῖνός με ἀπέστειλεν. > Έσαρχώθην καθ' όμᾶς, τοῦτ' ἔστι, Γέγονα ἄνθρωπος. εν εύδοχία τε του Θεού και Πατρός άφικόμην έν τῷδε τῷ πόσμῳ διαλεξόμενος ὑμῖν τὰ παρά Θεοῦ. καί γνωρίσων ούκ είδόσι τὰ δσαπερ αὐτῷ κατά γνώμην έστίν. 'Αλλ' ούχ ήγαπήσατε, φησί, τον έχ θείας ύμεν αναδειχθέντα βουλήσεως Σωτήρα και ποδηγόν. Πώς ούν έτι χρηματιείτε τέχνα Θεού, ή κατά τίνα τρόπον της πρός αύτον οίκειότητος άποκερδανείτε την χάριν, τον έξ αύτου μη τιμήσαντες; Είκος δε δή τι πάλιν ὑπαινίττεσθαι τον Κύριον, καλ καθυλακτούντα μάτην αύτου των Τουδαίων τον δη-

sermonibus meis vocare vos comperior. 552 Se si vobis curæ esset Deum habere Patrem, omnino me diligeretis, istius viæ ducem ao magistrum, similitudinis cum uno veroque Filio vobis ansam præbentem, qui conformes sibi ipsi reddit eos qui per Spiritum sanctum eum suspiciunt. Qui autem familiaritate et propinquitate cum Deo, inquit, gloriatur, quomodo non diligeret eum qui est a Deo? Quomodo enim, amabo te, arborem colet is qui fructum ejus exsecratur? . Aut ergo, inquit, facite arborem bonam, et fructum ejus bonum : aut facite arborem malam, et fruetum ejus malum ... Quare si nobilis est arbor, id est Deus ac Pater, ejusque splendorem vestris capitibus conciliare vultis, quidoi fructum qui ex eo procedit istiusmodi esse credentes, una quoque diligitis? Simul ergo acerbam hic locus Judæorum continet reprehensionem. Eos enim ostendit esse mendaces, cum Patrem vocare Deum non vereantur qui ab eorum virtute quibus id competit longe distant, propterea quod eum non diligant qui ex Deo est secundum naturam : simulque utiliter ineffabilis generationis mentionem injicit ut vel ex hoc rursus impietatis rei sint, qui impium et spurium ipsum nuncupant, Cum ergo dicit : « Ego ex Deo processi 40, » ineffabilem et principii expertem suam ex Patre nativitatem significat; cum autem addit, « Veni, » suum in hunc mondom cum carne adventum denotat. τοῦ Θεοῦ ἐξῆλθον, » την ἐχ Πατρὸς ἄρρητόν τε καὶ c Neque rero tum primum ex Deo ac Patre Verbum effulsisse sit, cum homo factus est, boc enim hæretici quidam somniarunt; sed pie potius dictum illud accipiendum venit. Non enim ex eo quod has dictiones, processi et veni conjunxit, æquale erit nativitati carnis Verbum ex Patre, sed suum cuique tribuemus. Primum quidem Verbi generationem illam ex Dev principii expertem ac supra mentem hominis esse credentes : idcirco enim præposita est in his verbis : « Ego ex Deo processi ; » altera vero secundum carnem his verbis designatur: Neque enim a meipso veni, sed ille me misit. Incarnatus sum sicuti vos, id est homo factus sum, et Dei ac Patris placito in hunc mundum veni, prompturus vobis quæ a Deo sunt, et nescientibus ejus voluntatem declaraturus. Sed non dilexistis, inquit, eum qui divina voluntate vobis Servator et dux est constitutus. Quomodo ergo jam filii Dei nuncupabimini, 554 aut qua ratione gratiam familiaritatis cum eo consequemini, si Filium ejus non honoratis? Consentaneum est porro Dominum aliquid rursus subinnuere, et Judæorum populo frustra ei oblatranti silentium his verbis imponere. Quid autem hic significetur paucis aperiemus. Multi apud Judæos Dei timorem nihili ducentes, sed honores humanos duntaxat æstimantes ac turpi lucro dediti, vaticinari andebant de corde suo loquentes, et non ex ore Do-

It forem when the " thid Ct. " Freely were !!

mini, sicut scriptum est 41. Unde ille universorum A μον, κατασιγάζειν ἐπείγεσθαι, καὶ διὰ τῶν τοιούτων Dominus increpabat dicens: « Non misi prophetas, non locutus sum ad eos, et ipsi prophetahant ". , Sed el gravia deinceps facturos interminabatur, clamans : « Væ qui vaticinantur de corde suo, et omnino non vident .. . Talis erat Ananias qui Jeremiæ sermonibus suum opponebat mendacium, et, ligneis catenis arreptis confractisque, dixit : « Hec dicit Dominus : conteram jugum regis Babylonis 31.) Quia ergo Servatore nostro dicente: » Nunc autem quæritis interficere me hominem, qui veritatem vobis locutus sum, quam audivi a Deo 88, , murmurabant Judæi, et ignorantes quis esset revera, pseudoprophetam eum esse putabant, atque hanc ob causam obsermatis animis eum conviciis incessere audebant, tantaque B cædis inferendæ cupiditate flagrabant, ut ad id jam aggrederentur. Utiliter eos denuo terret, dicens haudquaquam a semetipso venisse, quemadmodum pseudoprophetæ solehant, sed missum esse a Deo, ut simul et pseudoprophetæ suspicionem a se removens et docens non mediocres pænas daturos non tantum qui missum a Deo ac Patre contumeliose habeant, sed qui necem ei machinentur, effrenatam eorum audaciam resecaret. Istius ergo loci explicatio est hujusmodi. Sed credibile est hæreticum impietati suæ pabulum hinc arrepturum. Unigeniti quippe substantiam forsan accusabit, eumque minorem esse Patre putabit ex eo quod missum se esse dicat ab C ipso. Sed recolligat quisquis ille est dispensationis antea dictæ modum, et Pauli meminerit de Filio clamantis : (Qui cum in forma Dei esset, pon rapinam arbitratus est esse se æqualem Deo, sed semetipsum exinanivit, formam servi accipiens, in similitudinem hominum 555 factus, et babitu inventus ut homo, humiliavit semetipsum, factus obediens usque ad mortem 48. » Quod si volens ac libens humiliavit semetipsum, consentiente videlicet ac simul quodammodo annuente Patre, quid culpæ demum erit in ea, qui dispensationis rationem ad finem quo decet modo perducit? Sin autem ex eo quod se missum ait, Patre minorem eum existimos, quomodo, queso, is qui omnia simili modo quæ Dei sunt operatur? Quomodo quæ Dei sunt minus in seipso habere videtur, cum omnia perfecte contineat quæ sui sunt genitoris, et plenissimam potestatem habeat Deo. dignam? Quapropter nequaquam inferior censehitur propter missionem, sed Deus exsistens de Deo secundum naturam ac verus, cum sit ipse. sapientia et Patris potestas, ad nos mittitur, sicut e sole lumen spargitur, ut sapjentia ditet quod caret sapientia, atque ita demum evehatur per ipsum, et ad agnitionem Dei ac Patris corroboretur quod infirmum est, et ad omnem virtutem

βημάτων. Τέ δὲ ἄρα τὸ ὑποδηλούμενον ἐστι, δι' δλίγων έρουμεν. Πολλοί παρά τοίς Τουδαίοις του μέν θείον παρ' ούδεν ηγούμενοι φόδον, θαυμάζοντες δέ και αποδεχόμενοι μόνας τάς εξ άνθρώπων τιμάς, και αίσχρων λημμάτων ήττιόμενοι, προφητεύειν άπετόλμων τὰ ἀπὸ καρδίας ἐαυτῶν λαλοῦντες, καὶ οὐκ ἀπὸ στόματος Κυρίου, καθά γέγραπται. Και γούν αύτός δ πάντων Δεσπότης έπητιδτο λέγων : « Ούχ ἀπέστειλα τούς προφήτας, ούχ ελάλησα πρός αὐτούς, καὶ αύτοι προεφήτευον. • 'Αλλά και δράσειν αύτους τά δεινά έπηπείλει λοιπόν βοών . « Οὐαὶ τοῖς προφητεύουσεν από καρδίας αὐτών, και το καθόλου μή βλέπουσι! > Τοιούτός τις ήν 'Ανανίας ο τοίς 'Ιερεμίου λόγοις το οίχειον ψεύδος αντιτιθείς, και τούς μέν ξυλίνους άρπάσας χλοιούς, συντρίψας δέ, χαί είπων · « Τάδε λέγει Κύριος · Συντρίψω τον ζυγόν Βαδυλώνος βασιλέως. > Έπειδή τοίνυν λέγοντος του Σωτήρος ήμων Χριστού · « Νύν δέ με ζητείτε άποκτείναι άνθρωπον, ός την άληθείαν όμιν λελάληκα, ην ηχουσα παρά του Θεού, » διεγέγγυζον οί Τουδαίοι, και τίς έστιν άληθώς ούν είδότες αύτον, ψευδοπροφήτην άπαρχειν ένδμιζον, έσκληρύνοντό τε ταύτης ένεκα τής αίτίας, ώς ήδη μέν αύτῷ καί διαλοιδορείσθαι τολμάν, φονάν δὲ ούτως άγρίως, ὡς ήδη τούτο και έπείγεσθαι δράν, χρησίμως αύτους καταπτοεί πάλιν, ούκ ἀφ' ἐαυτοῦ μὲν ἐλθείν καθάπερ ήν έθος αύτοζε ψευδοπροφητεύουσιν, άπεστάλθαι δέ παρά θεοῦ λέγων, ενα έν ταυτῷ καὶ τὴν τοῦ ψευδοπροφήτου δόξαν αποκρουόμενος, και διδάσκων ώς ού μετρίαν ύφέξουσι δίκην, ούχ όπως άτιμάζοντες μόνον τον άπεσταλμένον παρά του Θεού και Πατρός, άλλ' ήδη και φονάν έπ' αὐτῷ τολμήσαντες, τὸ άχάλινον αυτών αναχόψειε θράσος. 'Ο μέν ούν του προκειμένου λόγος εν τούτοις. Είκος δη πάλιν τροφήν ώσπερ τινά ποιείσθαι τον αίρετικον τής ένούσης αιτώ δυσσεβείας το είρημένον. Κατηγορήσει γάρ ίσως της ούσίας του Μονογενούς, είναι τε αύτην by thattoon, of by ole born & Harthe voulous, but to ἀπεστάλθαι λέγειν παρ' αὐτοῦ. 'Αλλ' ἐννοείτω πάλιν φ τοιούτος, και της φρτίως ημέν είρημένης οίκονομίας τον τρόπον, και μεμνήσθω του Παύλου βοώντος περί του Υίου τ "Ος έν μορφή Θεου ύπάρχων, ούχ άρπαγμον ήγήσατο το είναι] ίσα θεφ, άλλ' έαυτον minor sit, ut stulte censes, codem plane et per η ἐχένωσε μορφήν δούλου λαδών ἐν ὁμοιώματι ἀνθρώπων γενόμενος, και σχήματι εύρεθεις ώς άνθρωπος. εταπείνωσεν έαυτον ύπήχους γενόμενος μέχρι θανάτου. > Εί δὲ τεταπείνωκεν ἐαυτὸν ἐκών, δηλονότι συγχαταγεύοντος ώσπερ καλ συνεθέλοντος αύφῷ τοῦ Πατρός, ποίον έξει το κατηγόρημα διεξάγων είς τέλος της οίκονομίας του τρόπου, καθ' δυ έδει λόγου; Εί δὲ διά τὸ λέγειν ἀπεστάλθαι, καὶ ἐν ἐλάττοσιν ή to of, torn & Harho ofer netobar rov Ytho, mus, είπε γάρ μοι πάλιν, ό εν ελάττοσιν ων κατά την σην άμαθίαν, άπαραλλάκτως ένεργεί τὰ τοῦ Θεοῦ; Ποῦ γάρ τὰ Θεοῦ τὸ Ελαττον ἐν ἐαυτῷ διαφαίνεται πάντα τελείως έχοντος τὰ τοῦ ίδίου γεννήτορος, και πλη-

" Jerem. xxiii, 16. " Ibid. 21. " Ezech. xiii, 17. " Jerem. xxx, 8. " Joan. viii, 40 " Philipp. 11 , 6 , 7,

ρεστάτην έξουσίαν την θεοπρεπή; Οὐχοῦν οὐχ Α perducatur. Præclara quæque etenim hominis nathattur did the anostolye configurat, alla deby ture per unum Christum exorta sunt. Nibil igitur ὑπάρχων ἐχ Θεοῦ χατά φύσιν, καὶ άληθινώς, ἐπείπερ in Christo servile, nisi quod ad carnis formam αὐτός ἐστιν ή σοφία καὶ δύναμις τοῦ Πατρός, πέμ- tantum spectat, sed Deo digna potius in quavis reπεται πρός ήμας, καθάπερ έξ ήλίου το έξ αυτου virtus se potestes, licet humanitate spectata recte σχεδαννύμενον φως, ζνα σοφοί το σοφίας επιδεές, loquamur, pro demissionis ratione ne modo. το ανθρώπινον τῷ τῆς ταπεινώπεως μέτρφ καλῶς συμμορφούμενος.

Dià el thr laliar thr euhr où rerwoxete; dei οὐ δύνασθε ἀκούειν τὸν Αόγον τὸν ἐμέν.

Το καὶ πολλάκις είρημένον ήμεν πάλιν έρουμεν, Bid to tols entenfohenois huntehes. It was the maj μάλα συχνώς τον λόγον διά του πεφυκότος ώφελείν, τὸ ἀδιχοῦν οὐδέν. Έστω τοιγαροῦν τῷ Σωτῆρι Χριστώ τον μέν άπο γλώσσης άναδρασθέντα λόγον ού πάντως ἐχδέχεσθαι των ἀπειθούντων αὐτῷ, ἐνοράν δὲ μάλλον είς χαρδίας και νεφρούς, τὰς ἀποχρίσεις ποιείσθαι πρός τους έν τῷ βάθει τῆς χαρδίας αύτων στρεφομένους έτι διαλογισμούς. "Ανθρωπος μέν γάρ ούχ είδως τὰ έν έτέρω διανοήματα, τὸν προφορικόν άναγκαίως εκδέξεται λόγον, Θεός δε ούχ ούτως πάντα γάρ είδως, άντί φωνής έχει το ένθύμεον. Έπειδή τοίνυν έφη τοῖς Τουδαίοις ὁ Κύριος εληλυθέναι μέν ούχ άφ' έαυτου, καθάπερ ήν έθος τοίς έξ οίχείας γνώμης, και ούκ έκ θείου Πνεύματος έπὶ τὸ προφητεύειν βαδίζουσι, πεπέμφθαι γε μήν παρά του Θεού, διενθυμούνται πάλιν, ήτοι διαέμψιθυρίζοντες έφασκον. Πολλοί λελαλήκασι προφήται το περί του θεού, και τούς έκ του Πνεύματος είς ήμας είσεχόμισαν λόγους, άλλ' εύρισχομεν ούδέν παρ' ἐχείνοις τοιούτον, ὁποίον ἐν τοίς τούτου ἡήμασιν. Αποφέρει γάρ παντελώς της κατά νόμον λατρείας, καί είς έτέραν τινά μεθίστησι πολιτείαν, καί ξένην ημίν είσηγείται βίου διαγωγήν. Ούχοῦν ἀσθμφωνός έναργώς, ἀσύμδατος δέ τοις πάλαι γέγονεν ὁ λόγος αύτω. Ταύτα, κατά το είκος, έπείπερ έθεδτο διενθυμουμένους αὐτούς, δειχνύς ότι Θεός χατά φύσιν έστι, και τὰ ἐν καρδίαις είδως βουλεύματα, προλαμ-Εάνει καί φησι · (Διά τί την λαλιάν την έμην ού γινώσχετε; "Ότι οὐ δύνασθε ἀχούειν τὸν λόγον τὸν έμου. > Ούχ ήγνόηκα, φησίν, ώς την έμην ού δύτην αίτίαν ύμιν του πράγματος, και τί το έμποδών, καταστήσω σαφές. Οδ δύνασθε του έμου άκουσαι λόγον τό δὲ οὐ δύνασθέ φησιν, ἀτονούντας ἐλέγχων περί το τελείως άγαθον, διά το ίδίοις προσκεχρατήσθαι πάθεσιν. 'Απονευροί μέν γάρ ή φιληδονία τον νούν, και ή πρός το φαύλον άχαλίνως έχουσα ροπή προσεχλύουσα της καρδίας του τόνου, άδρανη και ατολμοτάτην αυτήν απεργάζεται πρός γε τό δύνασθαι κατορθούν άρετην. Προησθενηκότες τοιγαρούν ταϊς είς φαυλότητα ροπαίς, και ύπο των Ιδίων παθών τυραννούμενοι, φησί, των έμων ακούειν

ούτω τε λοιπόν αναδιδάζοιτο δι' αύτου, και πρός επίγνωσεν του Θεού και Πατρός δυναμωθή το ήσθενηπός, και πρός πάσαν άρετην άναγάγοιτο. Πάντα γάρ τή άνθρώπου φύσει τὰ κάλλιστα διά μόνου πέφηνε του Χριστού. Ίκετικον ούν άρα το παράπαν ούδεν έν Χριστώ, πλην άρα μόνης της κατά σάρκα μορφής, θεοπρεπής δε μάλλον ή εφ' άπασιν εξουσία και δύναμις, κάν ο λόγος ήμεν σχηματίζηται.....

VIII, 43. Quare loquelam meam non cognoscitis? Quia non potestis audire sermonem meum.

Quod sæpe dictum nobis est denun repetemus in gratiani auditorum : identidem enim quæ usui esse possint inculcare, incommodi nihil est. Detur itaque Servatorem Christum incredulorum sermonem lingua expressum non excipere, sed in corda et renes corum potius respicere, et sermocinationibus quas alto corde versaliant respondere. Homo quippe cum alterius cogitationes ignoret, expressum ore sermonem excipit, Deus non item : cum enim omnia norit, pro voce cogitationem habet. Quia ergo Judæis Dominus dixit se venisse quidem non a seipso, ut moris est iis qui snopte nutu ad vaticinandum accedunt, non ex divino Spiritu, sed missum esse a Deo, cogitant apud 556 se, aut etiam inter se admurmurantes aiebant : Multi prophetæ locuti sunt de Deo et a Spiritu sermones nobis intulerunt, sed nihil tale apud eos reperiιογίζονται καθ' έαυτούς, ή και λεληθότως άλλήλοις c mus, quale in verbis hujus. A legali enim cultu plane removet, et in aliud quoddam conversationis genus transfert, et peregrinum ac novum vivendi institutum nobis invehit. Proindeque ejus doctrina a veterum sermonibus plane dissentit. Hæc cos apud se volventes cum videret, ostendens Deum se secundum naturam esse, et agnoscens cordia consilia, prævertit eos et ait: « Quare loquelam meam non cognoscitis? Quia non potestis audire sermonem meum ". . Non ignoro, inquit, vos non posse percipere locutionem istam meam, sive doctrinam, sed rei vobis causam aperiam, et quid impedimento sit patefaciam. Non potestis audire sermonem meum; non potestis autem, inquit, arguens eos tardos et hebetes in capessendo perfecto νασθε συνιέναι λαλιάν, ήτοι διδασκαλέαν, άλλ' έρω p bono, propterea quod suis vincantur affectibus. Mentem quippe voluptatis amor enervat, et ad nequitiam effrenata propensio cordis vim infringens imbecillam et segnem in colenda virtute ear efficit. Præoccupati igitur, inquit, vestris ad malum propensionibus, et vestris affectibus obnoxil meos sermones audire non potestis. « Rectæ » enim « sunt viæ Domini, e ut scriptum est, » et justi ambulabunt in iis : qui autem impii sunt, insirmabuntur in illis **. > Huic simile est quod ad Pharismos alibi dictum est: (Quomodo vos potestis credere, qui gloriam ab invicem accipitis, et gloriam que a

solo Deo est, non quæritis ** ? » Vet ex hoc enim Α λόγων οὐ δύνασθε. « Εὐθεῖαι μὲν γὰρ αΙ όδοι Κυρίου, quod non possunt ii credere, spontaneam mentis eorum infirmitatem, sive mentem ambitionis studio prius subactam significat. Rursus autem verum esse comperiemus quod Pauli voce de Judæis dictum est : « Animalis homo non percipit ea quæ sunt Spiritus Dei : stultitia enim est illi . , Igitur animales cum essent, stultitiam putabant eum a quo ad salutem vocabantur, et eximium conversationis iter docebantur, et per quem potest quis placere Deo virtutum amanti, cui omnis honor, gloria, potestas, in sæcula sæculorum. Amen.

κατά το γεγραμμένου, και δίκαιοι πορεύσονται έν αύταζο οἱ δὲ ἀσεδεῖς ἀσθενήσουσιν ἐν αὐταῖς. » Συγγενές εύρησει τούτοις, και το έν έτέροις πρός τούς Φαρισαίους είρημένον : Πως δύνασθε πιστεύειν, δόξαν παρ' άλλήλων λαμβάγοντες, καί την δόξαν την παρά του μόνου Θεού ού ζητείτε; > Κάν τούτω γάρ δή το μή δύνασθαι πιστεύειν αὐτοὺς, την έχούσιον της διανοίας ασθένειαν ήτοι το προχεχειρώσθαι ταίς φιλοδοξίαις τον νουν σημαίνει. 'Αληθές δέ πάλιν ύπάρχον έπὶ τοῖς Ἰουδαίοις εὐρίσχομεν τὸ διὰ τῆς του Παύλου φωνής είρημένον · ε Ψυχικός δὲ ἄνθρω-

πος οδ δέχεται τὰ τοῦ Πνεύματος τοῦ Θεοῦ - μωρία γάρ αὐτῷ ἐστιν. > Οὐχοῦν. ἐπειδήπερ ήσαν ψυχικοί, μωρίαν ήγουντο τον επί το σώζεσθαι καλούντα λοιπόν, και της εξαιρέτου πολιτείας διδάσκοντα την όδον, άπευθύνοντά τε καλώς είς το άρέσκειν δύνασθαι τῷ φιλαρέτψ Θεῷ, ῷ πᾶσα τιμή, δόξα, κράτος εἰς τούς αίωνας των αίωνων. 'Αμήν.

" Joan. v , 44. " I Cor. n', 14.

557 KEDAAAION TO EN TO EKTO BIBAIO.

CAPUT LIBRI SEXTI UNICUM.

357 Quod morbi corporis ex præcedentibus animæ B peccatis nullis obseniant, sed neque peccata patrum in filios, aut quorumvis Deus ullis inserat, puniens eos qui nihil deliquerint, sed justum de omnibus judicium serat, proposito dicto: « Rabbi, quis peccavit, hic, aut parentes ejus, ut cacus nasceretur ? >

"Οτι οὐκ ἐκ προγενεστέρων τῆς ψυχῆς ἀμαρτημάτων τὰ σωματικά τισιν ἐπισυμβαίνει πάθη,
ἀλλ' οὐδὲ ἀμωρτίας πατέρων ἐπὶ τέκνα ἢ τίνων
ἐπάγει τισιν ὁ Θεὸς, τοὺς οὐδὲν ἡμαρτηκότας
κολάζων, ἀλλὰ δίκαιον ἐφ' ἀπάσιν ἐκφέρει τὸ
κρῖμα προσκειμένου ἡητοῦ ' Ραβδὶ, τἰς ἡμωρτεν,
οὕτος, ἡ οἱ γονεῖς ἀὐτοῦ, Ινα τυφλὸς γεννηθῆ;

ΕΙΣ ΤΟ ΚΑΤΑ ΙΩΑΝΝΗΝ ΕΥΑΓΓΕΛΙΟΝ BIBAION EKTON.

IN JOANNIS EVANGELIUM LIBER SEXTUS.

558 VIII, 44. Vos ex patre diabolo estis, et de- C sideria patris vestri vultis facere. Ille homicida erat ab initio, et in veritate non stetit, quia non est veritas in eo.

Postquam eos jure merito cognatione Abrahæ exclusit, et illius moribus dissimiles atque a pietate erga Deum longe alienos esse ostendit, ac præterea causam exposuit ob quam non possent suis sermonibus audientes esse, rursus déclarat quis convenientius ac magis proprie pater eorum nuncupetur. « Vos igitur, inquit, ex patre diabolo

Υμείς έχ του πατρός του διαδόλου εστέ, καί τὰς ἐπιθυμίας τοῦ πατρός ὑμῶν θέλετε ποιεῖν. Έχειτος άνθρωποκτόνος ήν άπ' άρχης, και έν τή άληθεία ούχ έστηκεν, ότι ούκ έστιν άλήθεια έν αὐτῷ.

'Αποδουχολήσας είχότως τῆς ἀπὸ τοῦ 'Αδραὰμ συγγενείας αὐτούς, ἔχοντάς τε ἀνομοίως τοῖς ἐχείνου τρόποις, και πολύ της είς αύτον τον Θεόν εύσεδείας έξεστηχέτας έλέγξας, και πρός τούτοις έτι την αιτίαν έξηγησάμενος του μή δύνασθαι χατηχόους είναι τῆς παρ' αύτου λαλιάς, ἐπιδειχνύει πάλιν, τίς αν μάλλεν αύτοίς πρεπωδέστερόν τε και οίκειότερον όνο-

πατρός του διαδόλου έστε, , δν και άνθρωποκτόνον φησίν είναι εν άρχή, και εν τή άληθεία μή έστάναι, ψεύστην είναι αύτοις τον πατέρα, ον και έν τοις έφεξής τίς αν είη σαφώς διωρίσατο. Αύτη γάρ εν όλίγοις ή τῶν προχειμένων προπέτεια πολλήν έχουσα την ασάφειαν, και βασάνων των εξ ακριδείας ότι μάλιστα δεομένη. Βαθύς γάρ ὁ περὶ τούτου λόγος, και ούχ εύχατοπτος, οίμαι, πολλοίς. όσον γάρ είς την έξ έτοίμου μή ληφθήναι δυναμένην διάνοιαν; ούχ Ετερόν τινα τοίς Ιουδαίοις δρίζεται πατέρα παρά τὸν ἐξ ούρανοῦ κατολισθήσαντα Σατανάν. 'Αλλ' ἐν τοίς έφεξης χείμενον ώς περί του διοριοθέντος αὐτοίς πατρός, ότι ε Ψεύστης έστι, καθώς και ό πατήρ αύτου, , θορυδεί ήμας, μαλλον δέ ού μετρίω; ἐπαπορείν άναγκάζει. Τίνα γάρ τὰ εἰκότα δή φρονούντες ὑπο- Β τοπήσαιμεν αν γενέσθαι τῷ διαδόλφ πατέρα, ή τίς πρό αύτου κατώλισθεν έτερος ψπέρ αν ώς έν είδει και τρόπω ό μετ' αύτον παρεικάζοιτο; Έν μέν γάρ τοίς Ιεροίς τε καλ θείοις συγγράμμασιν ούκ άν τις ύμιν επιδείξοιτο τοιούτον ανάγνωσμα, παραδεκτόν δε ούδαμῶς είς πίστιν δ μή ταϊς θεοπνεύστοις είρηται Γραφαίς. Πνευμα γάρ άπαν τό έν δαίμοσι τελούν ίος διαβόλου τέχνον Σατανάς χαλείται χατά το είρημένον παρά του Σωτήρος ήμων Χριστού · « Εί ούν ό Εατανάς του Σατανάν εχδάλλει, εφ' έαυτον εμερίσθη.» 'Αλλ' ένα των άλλων προύχοντά τε και ύπερκείμενου έχεινον ηχούσαμεν πρός δυ είρηται που διά του προφήτου Ίεζεχιήλ · « Σύ εί αποσφράγισμα όμοιώσεως, και στέφανος κάλλους εν τη τρυφή του παραδείσου του Θεού γεννηθείς, πάντα λίθον χρηστόν ενδέδυσο., C Τίνα τοίνυν ὑπάρχειν ἔτερον ἀνεγκλήτως ὑποτοπήσωμεν, πρός δν ούτος έμορφώθη, κατ' είδος λέγω τό έν φαυλότητι; Τινές μέν γάρ των παρ' έτέρων έξηγητών τὰ ἐν τῷ προχειμένο διαλαμδάνοντες, τὸν μέν άρχαΐον έχεῖνον Σατανάν, όζ καὶ τῶν άλλων δαιμονίων ἀπάντων πρωτοστάτης νοείται, δεδέσθαι φασί τή του θεού δυνάμει, και είς αθτον ερρίφθαι τον τάρταρον τὰς ἐφ' οίς εἰς Θεὸν πεπαρώ νηχεν εὐθύνας δφέξοντα, έτερον δὲ μετ' ἐχείνον ἀναπεφάνθαι τινά, ταίς του Πατρός βδελυρίαις Ισοτροπούντα καλώς τὸν νῦν « "Αρχοντα τοῦ αἰῶνὸς τούτου . » περὶ αὐτοῦ εε φάναι τον Σωτήρα δεϊσχυρίσαντο, ότι καὶ άνθρωποκτόνος ήν απ' αρχής, και ότι ψεύστης έστιν ωσπερ ό πατήρ αύτου. 'Αλλ' εί μή πολλά καθ' έαυτούς έπλ τούτω διενοούμεθα, κάν εΙκότως του λόγον εξ έτοίμου παρεδεξάμεθα. Νυνί δε ήμας συναινείν άπερισκέπτως ούχ έφ, και πρό γε των άλλων έχείνοι Κατά μέν γάρ της επιδημίας του Σωτήρος ήμων χαιρόν, ή του διαδόλου τυραννίς εδέχετο την τοῦ καταπίπτειν άρχην, και είς την άδυτσον έξεπέμπετο τὰ πονηρά τε και άκάθαρτα πνεύματα. Καὶ γοῦν προσιόντες οἱ δαίμονες διαρρήδην αύτον παρεκάλουν, ίνα μή αύτοις έπιτάξη είς την άδυσσον ἀπελθεῖν, καθὰ γέγραπταί. Μεμνήμεθα δέ ότι και πολλήν εποιούντο την καταδοήν έπὶ τούτφ λέγοντες · « Εα, τί ήμεν και σοί, Ίησου Ναζαρηνέ; Οδοαμέν σε τίς εί · ὁ άγιος του

μάζοιτο πατήρ. · Υμείς τοιγαρούν, φησίν, έχ του A estis ; · quem et homicidam ait suisse ab initio, et in veritate non stetisse, mendacem eis esse patrem, quis autem ille sit in sequentibus clare distinuit. Ea enim se offert loci hujus sententia, quæ prima fronte multum in se obscuritatis habet et in qua opus est accurata indagine. Altus quippe est ea de re sermo; nec multis, ut reor, intellectu facilis: nam si paulo altiorem sensum scrutemur, non alium 559 patrem Judæis statuit quam qui e cœlo decidit Satanam. Sed cum in sequentibus scriptum sit tanguam de patre iis constituto: « Quia mendax est, quemadmodum et pater ejus "1, s turbat nos, imo vere non mediocriter dubitare nos cogit. Quem enim, si consentanea utique sapimus, diabolo patrem fuisse suspicabimur, aut quis ante ipsum alius decidit; cui formæ aut morum similitudine respondeat? In sacris enim divinisque Monumentis nihil tale quisquam legerit : at pro fide nequaquam suscipi debet, quod in Scripturis divinitus inspiratis dictum non sit. Quivis enim spiritus qui in dæmonum numero censetur, ut diaboli filius Satanas nuneupatur, juxta dictum Christi nostri Servatoris : « Si ergo Satanas Satanam ejicit, adversus se divisus est 45. > Sed unum cæteros inter eximium ac præstantem illum audivimus, ad quem alicubi per Ezechielem prophetam dictum est : « Tu es signaculum similitudinis, et corona decoris in deliciis paradisi Dei fuisti, omni lapide pretioso circumdatus es 43. » Quem igitur alium exsistere citra culpam suspicabimur, ad cujus effigiem formatus est, similitudine, inquam, malitiæ? Quidam enim alii interpretes propositi loci sensum explicantes, priscum illum Satanom, qui et cunctorum aliorum dæmoniorum præses intelligitur, vinctum esse aiunt Dei virtute, et in ipsum Tartarum projectum suæ in Deum petulantiæ pænas daturum, alium vero post illum quemdam exortum, patris detestandis moribus similem, eum Salvatorem nuncupasse, e Principem sæculi hujus ", > - « quia et homicida erat ab initio, et quia mendax est quemadmodum pater ejus. . Sednisi multum apud nos rem perpenderemus, non immerito nos ei sermoni continuo suffragaremur. Verum illud ante omnia temere et inconsiderate nos assentiri non sinit, quod Servatoris nostri adventus tempore diaboli ruere tyrannis cœpit, et in abyssum deturbati sant nequam et impuri spiritus. Quippe dæmones ad eum accedentes palam rogabant, ne, ut scriptum est, in abyssum discedere juberentur . Meminimus porro vehementer eam ob rem vociferatos his verbis : « Sine, quid nobis et tibi , Jesu Nazarene? Scimus quia sanctus Dei es. Venisti huc ante tempus torquere nos "? > 560 Domini quippe nostri Jesu Christi adventu se consumptum iri, et varie cruciatum iri noverant, multa de eo apud Israelitas dici comperientes, ipsum tamen ut qui intempestive advenisset incusa-

41 Joan. viii, 44. 49 Matth, XII, 26. 45 Ezech, XXVIII, 12. 45 Joan. XN, 31. 45 Luc. VIII 31. 8 Matth. viii , 29.

bant, idque animo tyrannico ac superbo facientes, et A Θεού. ΤΗλθες ώδε πρό παιρού βασανίσαι ημάς: » tempus adventus maligne carpentes : verumtamen ante tempus aiunt, quasi alio quodam tempore cruciati quidem, sed unum illud adventus exspectantes, quo debita supplicia procul dubio passuri erant. Sed ad illud hoc respondemus: Si vincto illo, ut nonnulli existimant, quidam alius decepit Adamum, nequedum furere desiit, culpa quidem vacabit ille primus, inter homines, et ab omni crimine ex antedictis liber erit, sed nec ullum interfecit, neque decepit, neque mentitus est. Imo nec ad eum jure dicetur a Deo : « Sicut vestimentum sanguine conspersum purum non est, ita neque tu mundus eris, quia terram meam perdidisti, et populum meum occidisti 47. > Si ergo eorum quæ perhibent, expertem esse concedimus, quemnam imitari statuemus eum qui est ab illo secundus, aut cujusnam ad formam expressus est is, qui ducem suum malitia superat, et crassiores improbitatis habet quam ille characteres? Hæc quidem indagari fusius abs re non fuit, enixe tamen certare de rebus non necessariis ineptum ac superfluum ducimus. Quare ad alium intellectum convertenda est oratio, et accurate quærendum, quemnam Judæis patrem Christus assignet, iisdem moribus animoque præditum, cujusmodi pater jure ascribatur dæmon ille mali auctor, id est Satanas.

μονα, ώσπερ αν είκοτως και πατήρ επιγράφοιτο δαιμόνιον, έκείνος δ άρχέκακος, τουτ' έστιν, δ Σα-

Refert igitur eos ad Cain, qui primus omnium C hominum vitæ suæ castigatorem ac reprehensorem est aversatus, et invidiæ, doli, mendacii ac fraudis initium factus est post illum Satanam, cujus merito quoque filius nuncupetur, ut qui omnem illius improbitatis in seipso formam exprimat. Quemadmodum enim omni sancto ac justo pater Deus esse censetur, qui sanctitatis omnium ac justitize principium est, sic, opinor, cujusvis improbi pater Satanas jure dicetur, ut qui sit nequitize omnis initium. Quia vero diximus Judzis Cain patrem datum esse, ipsi vero Cain Satanam, 561 agedum rursus ipsum Salanam ostendamus adversus Dei D πατέρα, αὐτῷ δὲ τῷ Κάῖν τὸν Σατανάν εἰρήχαμεν, reprehensiones sustulisse cervicem, ac præterea decepisse, ac mentitum esse, postremo, per invidiam interfecisse 4. Cui cum moribus æqualem esse Cain ostenderimus, sermonem ad Judæos transferamus, qui totam in se habent improbitatis ejus imaginem. Igitur contempto quodammodo suo principatu, et rebus quæ naturam suam longe superant appetitis, suique ordinis modo non servato, Satanas deturbatus est, per hoc a Deo quodammodo castigatus, et naturæ suæ conditionem edoctus, sed ob suam perversitatem nihil inde utilitatis

"Οτι μέν γάρ επιδημήσας ο Κύριος ήμων Ίησους Χριστός κατατήξειν ημελλεν αύτούς, και ποικίλως άνιάσειν βδεσάν που πάντες και αύτοι, πολύν δντα τον περί αυτου λόγον ευρίσκοντες παρά τοις έξ "Ισραήλ, χατητιώντό γε μήν ώς άφιγμένον ούχ έν χαιρώ, και τούτο δρώντες πυραννικώς, και τον της επιδημίας χρόνον κατηγορούντες δυστρόπως. πλήν τό πρό καιρού λέγουσιν, ως βασανισθέντες μέν καθ' Ετερόν τινα χρόνου, ένα δε προσδοχώντες τον τής έπιδημίας, καθ' δν Εμελλον άνενδοιάστως ύπομείναι τά προσδοχώμενα. Πρός δέ γε τούτο κάκεινό φαμεν. ΕΙ έχείνου δεδεμένου, κατά την τινων διάληψεν, έτερός τις ήπάτησε τον 'Αδάμ, καταλήγει δε οδιτω τής έφ' οίς κατηγορείται μανίας, άνυπαίτιος μέν έσται modo recensita sunt malorum illum quem primum Β πανεελώς ὁ πρώτος ἐν τοῖς καθ' ἡμᾶς, ἀπαλλάττει δὲ, ὡς εἰκὸς, καὶ παντὸς ἐγκλήματος ὁ λόγος αὐτὸν, οδτε δέ πεφόνευκέ τινα, οδτε ήπάτησεν, οδτε έψεύσατο. 'Αλλ' ούδὲ πρὸς αὐτὸν δικαίως λέξεται παρὰ του θεού · « "Ον τρόπον ξμάτιον έν αξματι πεφυρμένον ούχ έστι χαθαρόν, ούτως ούδε σύ έση χαθαρός, διότι την γην μου άπώλεσας, και τον λαόν μου άπέχτεινας. > "Αν τοίνυν των άρτίως ήμιν άπηριθμημένων κακών άμοιρείν έκείνου, δυ καί πρώτου είναί φασιν, επιτρέπομεν, τίνα μιμείσθαι λοιπόν όρισόμεθα τον μετ' έχεινον δεύτερον, ή πρός τίνα λοιπόν έμορφώθη πλεονεκτών έν κακία τον ήγούμενον, καί της έχεινψ φαυλότητος παχυτέρους έχων τούς χαραατήρας; 'Αλλ' ήν μεν έσως ούκ άπεικός και διά πλειόνων ελθείν τον επί τούτφ διερευνώντα λόγον, τό γε μήν σφόδρα διατείνεσθαι περιττόν έφ' οίς ήχιστα χρή λογιζόμεθα. Ούχουν έφ' έτέραν ίτέιν διάνοιαν, καλ ζητητέον άκριδώς τίνα τοις Τουδαίοις πατέρα δρίζει ο Χριστός Ισότροπόν τε καλ όμογνώ-

> 'Αναφέρει τοίνυν αὐτοὺς ἐπὶ τὸν Κάῖν, ἐς πρώτος άνθρώπων άπάντων ελέγχων μέν ούχ ήγάπησε τον σωφρονιστήν, φθόνου δέ, και φόνου, και δόλου, και ψεύδους, και ἀπάτης ἀρχή μετ' έκείνον ἐδείχθη τὸν Σατανάν, ούπερ αν δικαίως ονομάζοιτο και υίος, άτε δή και πάσαν τῆς ἐκείνου πονηρίας ἀναματτόμενος έν έαυτῷ τὴν μόρφωσιν. "Ονπερ γὰρ τρόπον ἀγίω τε και δικαίφ τε παντί Πατήρ νοείται Θεός, αύτος ών ή πάντων άγιασμού και δικαιοσύνης άρχή τον αύτον, οίμαι, τρόπου παυτί πονηρώ πατήρ αν εύλόγως ὁ Σατανάς δνομάζοιτο, αύτος ων ή άπάσης πονηρίας άρχή. Έπειδή δὲ τὸν μεν Κάῖν δεδόσθαι τοῖς Ἰουδαίοις φέρε δή πάλιν τοίς έαυτων Επόμενοι λόγοις άναφανδον επιδείξωμεν πρώτον μέν είς ελέγχους τούς παρέ θεού τραχηλιώντα τον Σατανάν, είτα και άπατήσαντα και ψευσάμενον, και το τελευταΐον διά φθόνου φονεύσαντα. Έπιδείξαντες δὲ τούτφ τὸν Κάῖν Ισότροπόν τε καλ διμογνώμονα, καταφέρωμεν του λόγον έπι τους Ιουδαίους της έν αυτώ φαυλότητος όλην έχοντας την είκονα. Ούκουν άτιμάσας μέν ώσπερ την ιδίαν άρχην, και πολύ των ύπερ φύσιν την έαυτου γλιχόμενος, όρον τε τον της έαυτου τάξεως ου τηρήσας ὁ Σατανάς κατηνέχθη, καὶ πέπτωκεν έλεγχθείς

⁴⁷ Isa. xiv, 19. 4 Gen. IV, 3-8.

σεως το μέτρον εχδιδασχόμενος · άλλ' ούδεμίαν έντευθεν την δνησιν έχων διά την έαυτοῦ δυσδουλίαν, ενόσει τά χείρονα βλέπων μέν ούδιμώς είς τό χρήναι γοργώς την οίχείαν γνώμην επανορθούν, εν ακλονήτω δε ώσπερ της δυστροπίας διαμείναι σπουδάσας. Έπειδή δὲ ὁ πρῶτος ἄνθρωπος ἐπλάσθη παρά Θεοῦ, κατά τἡν Μωσέως συγγραφήν, και ήν εν τῷ παραδείσῳ τήν δοθείσαν έτι έντολήν φυλάττων, την έπι τῷ ξύλφ φημί, πρώτος είς φθόνον ὁ Σατανάς άνεκαύθη, έλεγγομένης δὲ ώσπερ τῆς αὐτοῦ παραδάσεώς τε καὶ παραχοής τοίς πρωτοπλάστοις, ότι την δοθείσαν έντολήν ἐφύλαττον ἔτι, πολυπλόχοις ἀπάταις αὐτούς είς παρακοήν εξέλκειν ήπείγετο. Είδώς δε ότι τεύξονται παρ' ούδεν ποιησάμενοι του μεγάλου βασιλέως τά προστάγματα, καὶ τοῦτο δράν ἀναπείθει τοὺς Β ούδεν άδικήσαντας τοίς εσχάτοις περιδάλλων κακοίς. "Ότι γάρ διαδολικής άπάτης καὶ φθόνου γέγονεν Εργον ή εν 'Αδάμ παράδασις, και ό δι' αὐτης έπιπηδήσας θάνατος, και αυτη μέν ή του πράγματος διδάξει φύσις, σαφηνιεί δε ούδεν ήττον και το του πανσόφου Σολομώντος λόγιον έχον ώδι . "Ο Θεός θάνατον ούχ έποίητε · φθόνω δὲ διαδόλου θάνατος είσηλθεν είς τον χόσμον. > Έν τούτοις μέν τά έχείνου σαφώς · δεύτερος δε ό Κάιν ήμιν είσίτω και στήτω λοιπόν. Ήν μέν γάρ πρωτότοικος έξ 'Αδάμ γηπόνος τό ἐπιτήδευμα, δεύτερος ἐπ' αὐτῷ γέγονεν 'Αδελ, άλλ' ήν προδάτων ποιμήν. Έπειδή δὲ προσάγειν θυσίαν αύτους τῷ Θεῷ νόμος ἐχάλει φυσικός, ἀδιδάκτως έντιθείς την του δημιουργήσαντος σύνεσιν, ήτοι γνώσιν : ἐνέσπαρται γάρ, καὶ ἐντέθειται τῆ φύσει παρά θεού πάντα τὰ άγαθά, « Προσεκόμεζε μέν ό Κάιν από των χαρπών της γής, χαθά γέγραπται, άλλά και "Αδελ ήνεγκεν άπο των πρωτοτόκων των προδάτων, και από των στεάτων σύτων. Και έπεΙδεν δ Θεός έπι "Αδελ, και έπι τα δώρα αύτου · έπι δὲ Κάϊν καὶ ἐπὶ ταῖς θυσίαις αὐτοῦ οὐ προσέσγε. Καῖ έλύπησε τον Κάιν λίαν, και συνέπεσε τῷ προσώπιο. Καὶ είπε Κύριος ὁ Θεὸς τῷ Κάὶν - Ίνα τί περίλυπος έγένου, και ίνα τί συνέπεσε το πρόσωπον σου; Ούκ έαν όρθως προσενέγκης, όρθως δέ μη διέλης, ημαρτες ; ήσύχασον. Είτα πρός τον "Αδελ · Πρός σὲ ή άποστροφή αὐτοῦ, καὶ σὰ ἄρξεις αὐτοῦ. > Οὐκοῦν ὁ μέν Κάτν ηλέγχετο διελών ούχ όρθως το προσενεχθέν, έπαίνων δε και τιμής ηξιούτο δικαίως ό "Αδελ, δ δη η και τροφή φθόνου τῷ Κάῖν ἐγίνετο. ᾿Απετραχύνετο γάρ πρός ελέγχους τούς σωφρονίζοντας καθάπερ δ Σατανάς, είτα τον άδιχον ώδινήσας φθόνου, χαθάπερ είρηκαμεν, δόλφ μέτεισ: τον άδελφον, τον ανόσιον ήδη μελετήσας φθόνου. « Είπε γάρ, φησί, Κάιν πρ "Αδελ τον άδελφον αύτου · Διέλθωμεν δή είς το πεδίον άλλο τούτου βέλτιον, » λέγων, και καθάπερ επί τέρψιν τινά και γλόην, τον ούδεν είδοτα θηριοπρεπώς diexphaato, xal aportor per ent the dieteles reχρόν, οίηθείς, κατά γε του έν τῷ εἰκότι λόγον, ὅτι πάντως είσω γενήσεται θαύματος , ούκ έχων έτι τὸν είδότα γικάν. Άλλα και φονεύσας έφεύδετο. Λέγοντος

ώσπερ διά τούτου παρά Θεου, και τῆς olxείας φύ- A capiens, pejora agitabat melioribus mentem suam corrigere nolens, sed in obfirmata perstans malitia. Postquam autem primus homo formatus est a Deo, ut scribit Moses ", cumque versaretur in paradiso servans adhue mandatum de ligno sibi traditum, primus invidia flagravit Satanas; sed cum ejus prævaricatio et inobedientia a primis illis hominibus reprehenderetur, quando datum sibi mandatum adbuc servabant, muhiplici fraude eos ad inobedientiam adegit. Sciens autem eos compertum iri mandatorum magni regis contemptores, idipsum ut faciant impellit, extremis insontes malis involvens. Diabolicæ quippe fraudis et invidiz opus fuisse przvaricationem illam in Adam, et quæ per eam mors irruit, cum ipsa rei natura docebit, tum etiam sapientissimi Salomonis effatum istiusmodi : « Deus mortem non secit : invidia autem diaboli mors introivit in mundum 70. > Sed de illo quidem clare hactenus : nunc de Cain deinceps nostra procedat oratio. Erat primogenitus ille Adam filius professione agricola, alter ab eo, pastor ovium Abel. Cum autem eos ad saerificium Deo offerendum vocaret nature lex, que citra doctoris operam notitiam indit Creatoris, impressa quippe et insita sunt naturze a Deo cuneta bona, « Cain quidem de fructibus terræ obtulit, » ut scriptum est, « sed et Abel tulit de primogenitis ovium, et de adipibus earum. Et respexit Deus super Abel, et super munera ejus ; super Cain autem et super sacrificia ejus non advertit. Et contristatus est Cain vehementer, et concidit vultu suo. 562 Et dixit Dominus Deus ad Cain : Cur factus es tristis, et cur concidit vultus tous? Nonne si recte offeras, non recte autem dividas, peccasti? quiesce. Deinde ad Abel: At te conversio ejus, et tu imperabis ei 31. » Igitur reprehensus est Cain quod non recte divisisset quod obtulerat : laude autem et honore Abel jure ornatus est; quod quidem invidia Caino materiam præbuit. Exasperatus enim est, sicuti Satanas, reprehensionibus; deinde concepta, ut diximus, injusta invidia, dolo fratrem invadit, a Dixit enim, inquit, Cain ad Abel fratrem suum : Transeamus in campum alium, nempe meliorem isto ", eumque velut ad delicias quasdam et paseua deductum nihil tale cogitantem ferino more trucidavit, primumque in terra morti tradidit, ratus, ut credibile est, admirationi se futurum apud omnes, si potiorem se non haberet. Sed et, eo interfecto, mentitus est. Dec quippe dicente : « Ubinam est Abel frater tous? Nescio, , inquit, sed pro eo quo æstuabat furore statim subjecit : « Numquid custos fratris mei ego sum "3? > Hoc enim propemodum dicere videtur: Qui eum immerito coronasti, quid ei profuisti, ipsum custodiendo? Clare itaque vides malitiz diabolicz totam veluti formam in eo perfecte jam expressam, et morum similitudinem accu-55-W-1467 St

rate depictam. Ad Judworum igitur impietatem Α γάρ του Θεού· « Που "Αδελ ό άδελφός σου ; » τδ, Ούχ recta deducatur oratio, et nequitiæ Caini similitudinem eis tribuentes, eadem ostendamus eos in Christum, quæ ille in Abel, aggressos, ut eorum pater jure merito deinceps nuncupetur.

στεφανώσας άδίχως, τί ώφέλησας αὐτὸν ὁ φυλάπτων αὐτόν; 'Οράς οὖν καὶ μάλα σαφῶς ήδη ἐν αὐτῷ τῆς τοῦ διαδόλου κακίας όλον ῷσπερ ἀπηκριδωμένον τὸ είδος, και την συμμορφίαν τοῦ τρόπου κατά τὸ ίσον τε και δμοιον σχημα διαπεπλασμένην. Ήκέτω τοίνυν ό λόγος και κατ' εύθυ της 'Ιουδαίων άνοσιότητος, και της του Κάιν φαυλότητος περιτιθέντες αυτοίς την όμοίωσιν, ταύτα δειχνύωμεν επιχειρούντας επί Χριστού, όσα χατά του "Αδελ έχείνος, Ινα διχαίως καί πρεπόντως αὐτοίς ήδη λοιπὸν ὀνομάζοιτο πάτήρ.

lgitur primogenitus quidem est Cain, uti diximus, primogenitus similiter adoptivos inter filios Israel, ut scriptum est ad Moysen : « Filius meus primogenitus Israel 13. > Ille fructus de terra Deo sacrificia, » sicut scriptum est 18 : atqui terrenus est quodammodo Israelis cultus legalis qui per vitulos et oves ac terræ fructus peragitur. Sed tec eum Deus suscipit : « Ut quid enim mihi, inquit, thus de Saba desertis, et cinnamomum de terra longinqua "? > Quinetiam per Isaiæ vocem aperte clamat : « Quis enim hare quæsivit ex vestris manibus "? > Deinde post Cain Abel justus accedit facturus ovibus. Post cultum etenim legalem, et cessantibus prophetis, justus revera 563 Christus advenit, fructus de terra nequaquam offerens in sacrificium Deo ac Patri, sed pro vita omnium ac salute innocentem victimam seipsum ei consecrans in suavitatis odorem 18. Rejecto vero legali cultu, ut terreno, Deus ac Pater ad C Servatoris nostri Christi sacrificium respexit. Re spexit, aid est accessit. Quid porro? Reprehensus est Cain, quod non recte divisisset, et reprehensus laborabat invidia, atque ad cædem fratri inferendam præceps rapitur. Admonebat quoque Deus in Filio populum Judzorum, meliora ab iis iu oblationem petebat, legalem cultum in spiritalem ubertatem transferre præcipiens, et litteram in veritatem transmutare. Sed exasperantur reprehensi, et paterna quidem invidia saucii Christi nostri Serva-Acris necem inique machinantur. Decepit Cain Abelem, et in campum deductum morte affecit : simili plane modo Judæi, quantum in se erat Christum deceperunt, submisso specie amici proditore, qui, ut eum per fraudem traderet, fraudulenter exosculatus dixit, « Ave, Rabbi 19. » Sed et arreptum eum in campum, id est extra portam, interfecerunt. Extra portam quippe propter nos passus est, et pro nobis Christus . Vides itaque ut Judzi nullo modo filis et propinquis Abrahæ similes reperiantur, sed sui seque digni patris habeant imaginem, adeoque cognata eique conformi laborantes nequitia jure audiant: « Vos ex patre diabolo estis, et desideria patris vestri vultis facere. Ille homicida erat ab initio, et in veritate non stetit, quia non est veritas in eo ; cum loquitur mendacium, ex propriis loquitur, quia mendax est, quemadmo-

Θύχουν πρωτότοχος μέν ὁ Κάιν, χαθάπερ εἰρήμαμεν, πρωτότοχος δε πάλιν ώς εν θεού τέχνοις τοίς δὲ κατά θέσιν ὁ Ἰσραήλ, κατά τὸ γεγραμμένου, πρὸς Μωσήν · « Υίος πρωτότοκός μου Ίσραήλ. » Προσκεîn sacrificium obtulit : « Sed non respexit ad ejus B κόμικεν έκείνος τὰ ἀπό γης εἰς θυσίαν τῷ Θεῷ, 'Αλλ' ού προσέσγε ταζ θυσίαι; αύτου, , καθά γέγραπται · γεωδεστέρα δέ πώς έστι καὶ του Ίσραήλ, χατά τὸ είρημένον, ή τοῦ νόμου λατρεία, διὰ μόσχων καὶ προδάτων, καὶ καρπών των ἀπὸ τῆς γῆς. 'Αλλ' οὐδὲ προσδέχεται ταύτην ὁ Θεός · ε "Ινα τί μοι γάρ, φησίν, λίδανον έχ Σαβά φέρετε, και χινάμωμον έχ γής μαχρόθεν; > 'Αλλά καὶ διά φωνής 'Ησαίου διαβφήδην άναδος . Τίς γάρ εξήτησε ταῦτα έχ των γειρών ύμων; • Είτα μετά τον Κάιν εισέργεται θύσων "Αδελό δίχαιος άπό των προδάτων. Μετά γάρ την κατά νόμον λατρείαν, και έπι τέλει των προφητών, ό δίκαιος δντως ἐπεδήμησε Χριστός, οὐ καρπούς τοὺς άπο γής προσχομίζων είς θυσίαν τῷ Θεῷ καὶ Πατρί, άλλ' ύπερ της απάντων ζωής τε και σωτηρίας ώ; άμωμον Ιερείον έαυτον άναθείς είς όσμην εύωδίας αὐτῷ, 'Αποπεμπόμενος δὲ ὁ Θεὸς καὶ Πατήρ την κατά νόμον λατρείαν ώ; γεωδεστέραν, προσέσχεν ξπί τή θυσία του Σωτήρος ημών Χριστού. Τὸ δὲ προσέσχε, τὸ προσήχθη δηλοί. Είτα τί πρὸς τούτοις; έπετιμήθη Κάϊν ούχ ώς όρθως διελών, και διελεγχθείς έγόσει τὸν φθόνον, ἐπί τε τὸ φονεύειν ἀκρίτως ὁρμά, Ένουθέτει καὶ Θεός ἐν Υίω τὸν τῶν Ἰουδαίων λαὸν, άπήτει τὰ χρείττονα παρ' αὐτῶν εἰς δωροφορίαν, την κατά νόμον λατρείαν μεθιστάναι προστάττων elg πνευματικήν καρποφόρησιν, και μεταπλάττειν το γράμμα προτρέπων είς άλήθειαν. 'Αλλ' έλεγχόμενος χαλεπαίνουσι, και πλήττονται μέν τῷ πατρώμ φθόνω, φονώσι δε και άδίκως κατά του Σωτήρος ημών Χριστού. Ἡπάτησεν ὁ Κάῖν τὸν Αδελ, καὶ λαδών εἰς τὸ πεδίον έδειξε νεκρόν · ἡπάτησαν όμοίως τὸ όσον έφ' έαυτοίς Ίουδαίοι τον Χριστόν, έν σχήματι φίλου τον προδότην αποστείλαντες, ος ίνα παραδώση πρός αύτον άφιγμένος άπατηλώς κατησπάζετο λέγων: ε Χαίρε, 'Ραββί. ι 'Αλλά και λαβόντες φύτον είς το πεδίον, τουτ' Εστιν, Εξω τῆς πύλης, διεχρήσαντο. Έξω γάρ της πύλης πένονθε δι' ήμας, και ύπερ ήμων ό Χριστός. Όρας ούν όπως τῷ μὲν ᾿Αδραὰμ οἱ τοῖς έξ έχείνου γεγονόσι προσεχώς κατ' οὐδένα τρόπον έσικότες άλίσκονται, τοῦ δὲ ίδιου καὶ πρέποντος δντως αύτοζς Πατρός έχουσιτην είχονα, σύμμορφόν τε καλ συγγενή την κακίαν αὐτῷ νοσοῦντες ἐκτόπως, δι. χαίως άχούουσιν' « Υμείς έχ τοῦ πατρός τοῦ διαδόλου

" Isa. 1, 12. " Ephes. v, 2. " Matth. xxvi, 49,

οίδα, φησίν, έχ πολλής δὲ λίαν τής ἀπονοίας προσετί-

θει θερμώς · « Μή φύλαξ του άδελφου μου έγώ

είμι; » Μόνον γάρ ούχι και τοῦτό φησιν είπειν. 'Ο

¹ Exod. IV, 22. 18 Gen. IV, 5. 16 Hebr. VI, 20. * Hebr. xIII, 12.

tort, και τάς έπιθυμίας του πατρός ύμων θέλετε A dum et pater ejus; ego antem quia veritatem vobis ποιείν. Έχεινος ανθρωποκτόνος ήν απ' αρχής, και έν τη άληθεία ούν Εστηχεν, ότι ούχ Εστιν άλήθεια έν αύτῷ · ὅταν λαλή τὸ ψεῦδος, ἐχ τῶν ίδίων λαλεί, ὅτι ψεύστης έστι, καθώς και ό πατήρ αύτου, έγω δέ ότι την άλήθειαν λέγω όμιν, ού πιστεύετέ μοι. > Βλέπει μέν ό του λόγου σχοπός πρός τον έν μέσω παροισθέντα, και ὑποδειγθέντα τῶν Ἰουδαίων πατέρα, φημί δὲ τὸν Κάϊν, ἐχπλατύνεται δὲ πρὸς τὸ γενικώτερον. Οὐ γάρ μέγρι των έχείνου τρόπων την των λεγομένων ίστησι δύναμιν, περιτίθησι δὲ τῷ κατ' ἐκεἴνον παντὶ, τὸ ὡς έφ' ένδς ίδιχῶς ἐπὶ παντὸς όμοίου τιθείς. "Όταν γάρ, φησίν, ὁ Κάϊν ήτοι κατ' ἐκείνον ἔτερος ψεύστης λαλή τὸ ψεύδος, ἐξ ίδίας ώσπερ συγγενείας λαλεί. "Α γάρ έχει μαθών παρά των ήγουμένων, καὶ τοῦ τῆς καχίας δεδωχότος την άρχην, τινά χαθάπερ φυσιχήν Ι έπιτηδειότητα το ψεύδεσθαι ποιησάμενος τον έαυτοῦ μιμείται πατέρα. Λαλεί γάρ το ψεύδος · διά τούτο, φησίν, ἐπείπερ αὐτῷ καὶ φιλοψεύστης γέγονε πατήρ, άγεται δέ ώσπερ τισί φυσιχοίς ήδη δεσμοίς είς δυσγένειαν την παππώαν τε καί πατρικήν, καί δεικνύει μέν έν έαυτῷ τὴν ἐχείνων φαυλότητα, διαφανεστάτην δὲ ώσπερ εἰχόνα τῶν ἰδίων ἡθῶν τε καὶ τρόπων την εν τοίς προγόνοις μοχθηρίαν πεποιημένος, έπαυχεί που πάντως τοίς Ιδίοις χαχοίς. "Ότε τοίνον ταῦθ' ούτως συμβαίνειν έθος, και ή των άρχαίων φαυλότης έγχαραττομένη τοίς όμοήθεσιν έχείνων αὐτούς καὶ παίδας ονομάζεσθαι ποιεί, τί το χωλύον έστι την άλήθειαν λέγοντι καί μοι πιστεύειν ύμας, ότι δή πάντως εξ άληθους πέφηνα Πατρός, και, καθάπερ ήδη προείπου, έχ του Θεού έξηλθου, και ήχω; Εί γάρ ψεύδεταί τις ἐπειδή ψεύστην έχει τὸν πατέρα, και εξ ίδιας ώσπερ συγγενείας έκείθεν λαλεί, πώς ούχ άναγχαΐον λέγοντα χάμε την άλήθειαν νοείσθαι δή πάντως εξ άληθούς γεγεννήσθαι Πατρός, καὶ ού, καθάπερ ύμεζς δυσσεδούντες ύπετυπάσατε, των έπιγείων τινός έχ πορνείας και συνόδου τῆς οὐ κατά νόμον; Τοιούτοις μέν ούν χρήσαιτο αν ρήμασι πρός Τουδαίους ὁ Κύριος. Ίστέον δὲ ὅτι ἐπὶ μὲν ἀνθρώπων ήγουν πνευμάτων λογικών έν ήθεσι και τρόποις όραται τό συγγενές, ώσπερ αν έχοιεν πρός τε άλλήλους είς τὸν ἀπάσης κακίας πατέρα διάδολον. Ἐπὶ δὲ τοῦ Μονογενοῦς μόνου εἰχόνα τοῦ θεωρουμένου τὸ πράγμα ληφθέν · οὐ παρ' αὐτοῦ γὰρ πάντως ἀπαραποιήτως σχηματίζεται το γάρ όμοφυε; αύτῷ πρός τον Πατέρα φυσικόν τε καὶ οὐσιώδες. Έξ αὐτοῦ γάρ ὑπάρχων, ἀληθώς μετά τῆς κατά φύσιν Ιδιότητος D ipso est, id est Filius. δ Χριστός.

Tic &E vuor elegan us repl quapriac;

Ούχ ελέγχεσθαι προσδοχώντος ή ερώτησις, άναιρούντος δε μάλλον, και αποφάσχοντος παντελώς τδ περιπεσείν άμαρτία δύνασθαι τον έχ Θεού πεφηνότα θεόν άληθινόν - άμαρτίαν γάρ ούχ εποίησεν ό Χριστός. "Απασα μέν γάρ άμαρτία έχ παρατροπής τής άπο του βελτίονος έπι το μή ούτως έχον λαμβάνει την γένεσιν, έντίχτεται δε τοίς τρέπεσθαι πεφυχόσι, χαί

dico, non creditis mihi 11.) Sermonis quidem scopus ad Cain Judæorum patrem qui in medio profertur et innuitur pertinet : sed ad aliud generalius extenditur. Nec enim ad illius mores vim et significationem horum verborum tantum extendit. sed cuivis ei simili tribuit quod de uno singulariter dicitur de omnibus ejus similibus proferens. Cum enim, inquit, Cain aut alius ei similis mendax lequitur mendacium, ex cognatione et affinitate sua quodammodo loquitur. Nam quæ a magistris suis didicit et ab eo qui malitize dedit initium naturalem veluti quamdam aptitudinem mentiendi trahens, patrem suum imitatur. 56 Loquitur enim mendacium : idcirco, inquit, quandoquidem mendacii emprimis amans pater ei est, et quibusdam veluti naturæ legibus ad ignobilitatem avitam ac paternam tendit, et in seipso majorum improbitatem exprimit ac illustrem quodammodo morum suorum imaginem, illam nimirum progenitorum suorum improbitatem exhibet, suis utique malis gloriatur. Cum hæc igitur ita evenire soleant, et majorum nequitia impressa iis qui similibus sunt moribus efficiat ut illorum Alii nuncupentur, quid vetat quominus vos mihi quoque veritatem dicenti credatis, quia nempe ex vero effulsi Patre, et, sicut antea dixi, ex Deo processi, et veni? Nam si mentitur aliquis ex eo quod patrem habet mendacem, et pro ratione sui generis loquitur, quomodo necesse non est ut ego qui veritatem loquor ex vero utique Patre prognatus censear, ac non ut impie suspicati estis, ex terreno aliquo patre, per stuprum nimirum et illegitimum concubitum? Talia quidem Dominus ad Judæos. Sciendum vero in hominibus aut spiritibus morum affinitatem reperiri quam inter sese habent cum malitize omnis parente diabolo, sed in solo Unigenito imaginem ejus quod spectatur. pro re ipsa sumi. Nec enim ab eo in similitudinem immutabilem formatur, nam naturalis est ac substantialis ejus cum Patre naturæ æqualitas. Ex ipso enim cum revera sit, cum naturali proprietate habens omnia quæ ejus sunt, et omnimodæ similitudinis perfectionem, formam et imaginem, etiam character esse videtur genitoris. Cum ergo verus sil Pater, veritas utique est is, qui ex

πάντα έχων τὰ αὐτοῦ, καὶ τῆς ἐμφερείας τῆς εἰς ἄπαντα τὴν ἀκρότητα, μορφήν, καὶ εἰκόνα, καὶ χαραατηρ όραται του φύσαντος. Επειδή τοίνυν άληθής ὁ Πατηρ, άλήθεια πάντως καὶ ὁ ἐξ αὐτοῦ, τοῦτ' ἔστιν,

VIII, 46. Quis ex vobis arguit me de peccato?

Interrogatio hac non est redargui se exspectantis, sed potius amolientis et tollentis hanc opinionem, posse Deum verum qui vere ortus sit ex Deo in peccatum incidere : « Christus enim peccatum non fecit 49. . Omne siquidem peccatum gignitur ex mutatione a meliori in id quod secus se habet, et gignitur in eis qui mutationi sunt

⁹¹ Joan, viii, 44, 45. 81 Petr. 11, 22.

obnoxii a natura, et in ea quæ minus decent per- A άλλοιώσεως της έφ' & μή προσήκε δεκτικοίς. Πώς verti queunt. At qui nescius est omnis mutationis, et inconcussa firmitate propriis insitus est bonis, neque id ab alio, sed a seipso, quomodo peccare intelligeretur? 565 Interrogat ergo Judæos Dominus, num se arguere omnino possint de peccato. Quod quidem dici potest de omni in universum peccato: verumtamen hunc sermonem rei propositæ accommodantes non de omni peccato in præsens quærere dicimus, quasi illud facere argueretur, sed tale quid in animum inducemus, nempe cum Judæorum peccatis pudorem præsertim injicere studeret, nequaquam eos instigare voluisse ad ea rursus ingerenda quæ prius diximus : « De bono opere non lapidamus te, sed de blasphemia, objiciendamque præterea Sabbati violationem, ob quam insignis legis prævarientor habebatur. In præsentia vero peccatum vocat mendacium. Si enim, inquit, nusquam deprehendor mendax, cur vera dicenti non creditis, et clare omnino affirmanti me ex vero Patre ortum, et mendacii nescium? Fide itaque deinceps indubitata credite me quoque veracem cum de meipso dico: « Ego ex Patre exivi, et veni 41-45; > de vobis autem : « Quia pater vester diabolus est *: , mentimini quippe, et ad cædem inflammati estis, non secus ac itle. Eos autem desiderio cædis flagrantes arguit, atque ita quodammodo eorum audaciam reprimit. Correptum enim peccatum sæpe subrubescit, et in melius quodammodo revocatur, cum non inveniat qua parte progrediatur ulterius, sed cum latere quodammodo sibi videtur, semper in majus attollitur, et celeri impetu pessimum in finem præci-

άελ πρός το μείζον αίρεται, καλ άδιακωλύτοις δρμαίς πέρας έρπει το χείριστον.

VIII, 46. Si veritatem dico, quare vos non creditis mihi ?

Eumdem sermonem tidentidem repetit quia tardos eos cernit ac hebetes : magistrorum enim potissimum officium est eamdem rem non semel, sed sæpe sæpins inculcare, ut auditorum mentibus firmius insideat : « Cum ergo mendax, inquit, loquitur mendacium, ex propriis loquitur : mendax tra vero, mihi veritatem loquenti non creditis: ideo loquor, quia perinde verax sum ac Pater. Videtur autem ipse Judæorum imbecillitatem reprehendere, qui non possint veritatis sermones capere, quia filii non sunt veritatis, frustra vero sibi patrem 566 ascribunt Deum, cum dicunt, ut Patrem habeamus. Deus enim, inquit, cum totus sit veritas, veritate gaudet, et eos qui adorant eum in spiritu et veritate vult adorare . Veritatis autem filii quod proximum et cognatum est studiose

άν ούν νοοίτο καλ άμαρτείν ό τροπήν ούκ είδως, ούδλ άλλοιώσεως της έπί τι των ού πρεπόντων δεκτικός,... άκλόνητος δὲ μάλλον τοῖς ίδίοις ἐμπεφυκόσιν ἀγαθοῖς, καὶ οὐ παρ' ἐτέρου τινός, ἀλλ' ἐξ ἐαυτοῦ; 'Αναπυνθάνεται τοιγαρούν Ἰουδαίους ὁ Κύριος, είπερ όλως Εχουσι διελέγχειν αύτον περί άμαρτίας. Και ό μέν λόγος δ περί τούτου και κατά παντός αν διήποι πλημμελήματος έπι το καθόλου ληφθείς · πλήν τώ προχειμένω πρεπόντως αύτώ έφαρμόζοντες, ού περί πάσης φαμέν άμαρτίας Ερεσθαι πρός τό παρόν, καί ούτως ελέγχεσθαι δε δή ώς τούτο δράν, διενοήθημεν δέ τι τοιούτον, ότι την των Τουδαίων άμαρτίαν δυσωπείν δτι μάλιστα διά σπουδής έχων άελ, ούκ αν διά τούτου παραθήγειν ηνέσχετο πρός το πάλιν έχεινα et quia tu homo cum sis, facis teipsum Deum **; , Β κατηγορείν, ά δη και φθάσαντες ελέγομεν * « Περί χαλού έργου οὐ λεθάζομέν σε, άλλά περί βλασφημίας, καί ότι σύ άνθρωπος ών, ποιείς σεαυτόν θεόν .) πρός δὲ τούτοις έτι και την έπι τῷ Σαβθάτω παραχομίζειν χατάλυσιν έφ' ήπερ αν λίαν ώς παρανομήσας έχρίνετο. 'Αμαρτίαν ούν άρα πρός τό παρόν όνομάζει τό ψεύδος. Εί γάρ οὐδέπω, φησίν, ελέγχομαι ψεύστης, του δή χάριν άπειθείν έγνώχατε τῷ διά παντός άληθεύοντι, λέγοντί τε πάντως σαφώς δτι Πατρός εξέφυν άληθινου, και ότι το φεύδος ούκ οίδα; Δότε δή, δότε λοιπον άνενδοιάστως πίστει πρατείν ότι πάντως είμι και άληθης, δταν λέγω περι έμαυτου. · Έγω έκτου Πατρός εξήλθου, και fixe , περί δὲ όμων - ε "Ότι ό πατήρ όμων ό διάθολός έστι- » ψεύδεσθε γάρ, και φονάτε καθάπερ έκεινος. Διελέγγει δὲ χρησίμως φονώντας αύτους, άναχόπτων ώσπερ διά τούτου τὰ έγχειρήματα. Έξελεγγομένη γάρ άμαρτία πολλάκις ύπερυθριά, και ύπονοστεί τρόπον τινά, πρός το πρόσω χωρείν και έπεκτείνεσθαι μηδαμόθεν εύρίσκουσα · δοκούσα δέ πως διαλανθάνειν

Εὶ άλήθειαν λέγω, διὰ τί ὑμεῖς οὐ πιστεύετέ

Διά των αὐτων πολλάκις δίεισι λόγων, ἐπείπερ ὁρξ συνιέντας ούδέν · χρημα γάρ δή και τουτο διδασκάλοις ότι μάλιστα πρεπωδέστατον, τον είς άπαξ φημί μή παρενεχθέντα λόγον πολυτρόπως άνελίττειν ού κατοχνείν, ίνα ταίς των άχροωμένων ένιζάνη ψυχαίς. « "Ότε τοίνυν ὁ ψεύστης, φησί, λαλή τὸ ψεῦδος, ἐχ enim est, quemadmodum et pater ejus ar; » con- D των ίδίων λαλεί · ψεύστης γάρ έστι, καθώς καλ ό πατήρ αύτου .) τα τοίς είρημένοις ούχ άδελφά λογιζόμενοί τε και πράττοντες, κάμοι λέγοντι την άληθειαν ού πιστεύετε, διά τούτο λαλώ, έπείπερ είμι και ούτως άληθης καθάπερ καὶ ὁ Πατήρ. Είκὸς δὲ δήπου διελέγχειν αύτον Ίουδαίους άσθενουντας διά τουτο πρός τό μή δύνασθαι τους έξ άληθείας χωρήσαντας (1). ἐπείπερ οὐκ εἰσὶ τῆς ἀληθείας υἰοί · ἐπιψεύδονται δὲ μάτην ξαυτοίς πατέρα του Θεον όταν λέγωσιν, ίνα πατέρα έχωμεν. Ο μέν γάρ Θεός, φησίν, όλως ων άλήθεια, χαίρει τη άληθεία, και τους προσκυνούντας

as Joan. x , 55. sa.es. Joan. xvi , 28. ss Joan. viii, 44. sr Joan. viii , 44. ss .com. iv, 24.

¹⁾ Locus corruptus.

νείν. Τὰ δὲ τῆς ἀληθείας τέχνα δέγεται προθύμως τδ συγγενές, τουτ' Εστι την αλήθειαν. 'Υμείς δε διά τούτο λέγοντί μοι. δοκεί λέγειν πρός Ίουδαίους δ Κύριος, δποϊόνπερ άν τις και ξφ' έτέρου σχηματίσας κατίδοι καλώς. Λεγέτω γάρ τις τυχόν των σωφρονείν είωθότων πρός απόλαστον υίδν, ήγουν οικέτην, ή γείτονα. Εί σωφρονείν σοι δόχω πορνείαν παραιτούμενος, και την έντευθεν υπόληψιν της έμαυτου κεφαλής ώς πορρωτάτω τίθελς, διά τι άπειθείς, καί οδ πιστεύεις λέγοντι φαύλον δτι καί μυσαρον τὸ πράγμά ἐστι; Καὶ οὐ δήπου πάντως τῆ πεύσει την ἀπολογίαν ἀντεπάγεσθαι ζητώντα τοιάυτα φήσειεν άν, άλλ' έξ ών ἀπειθείται δειχνόει σαφως έξελέγχων, ότι χαίρων ταίς ακολασίαις ου χωρεί τον σωφρονίζοντα λόγον. Οδτως ούν άρα και επί των Β Ίουδαίων νοήσομεν, δταν είπη Χριστός · « Εί άλήθειαν λέγω, διά τί ου πιστένετέ μοι; > Το γάρ των τοιούτων έρωτήσεων σχημα, παραπίπτουσαν έχει καί άει πως παραχειμένην έχ των ερωτωμένων δμολογίαν, ελέγγει δε μάλλον αύτά ή επερώτησες κατά τδ πολύ φαίη τις αν. 'Ον γάρ ήμεις κεκτήμεθα νοσούντες την έρημίαν . . .

.. Έπιτήρει δε δπως ούπαπολύτως, άλλ' ού[δε] matchou broi . . Aid ti ou morevete moi; ; alla προστέθεικε τὸ, ὑμεῖς, αἰνιττόμενός πω; τοὺς ἀγριώτερον άπειθείν είωθότας, και ύπεμφαίνων ώ; πάρξσάν τενες εύγενεστέραν ζοως έχοντες την διάνοιαν, και ούκ ακοιδείς της του Κάτν δυστροπίας τους χάρακτήρας έν τοις ίδιοις ήθεσιν άποσώζοντες, άλλ' όσον Ε ούδέπω προκόψαντες και είς το έν τέχνοις κατατάττεσθαι Θεού. Φημί γάρ οξεσθαι δείν μη πάντας άρδην αχράτοις άπονοίας βεδαπτίσθαι τοὺς 'Ιουδαίους; άλλ' είναι τίνας ζήλου μέν έχοντας θεού, καθάπερ δ Παῦλός φησι, πλην ού κατ' ἐπίγνωσιν, διά τοι τοῦτο βραγὸ περί την πίστιν μελλήσαντας. Έν δέ γε τοῖς ούτω διαχειμένοις αίτιασόμεθα πολύ βλέποντας είς όργην, και άκρατως έκκεκαυμένους είς μιαιφονίαν, τους ανοσίους μάλιστα Γραμματέις και Φαρισαίους; οίς αν επάγοιτο πρεπωδέστερον και τὸ, « Διά τί ύμεζς ού πιστεύετέ μοι ;) ίδιχῶς ώσπερ αὐτοῖς την άμετρον άπειθειαν άνατιθέντος Χριστού. Αὐτοὶ γάρ ήσαν οί καθηγούμενοι, καὶ συντρέχειν τοίς σφων άνοσιουργήμασιν άναπείθοντες τὸ ὑπήκοον. Διά τοι τούτο κατηγο-

'Ο ων έχ του Θεού, τὰ φήματα του Θεού αχούει D διά τούτο ύμεις ούα ακούετε, ότι έα του Θεού

Το μέν έχ του θεού τινάς είναι νοητέον εν τούτοις, ούχ έχ της ούσίας αύτου γεννηθέντας ευηθές γάρ, άλλ' ούδὲ κατ' έκείνο το διά του Παύλου λεγόμενον, ε Τὰ πάντα ἐχ τοῦ Θεοῦ :) ἐπειδή γάρ ἐστί δημιουργός και γενεσιουργός άπάντων δ τοίς πάσι τό είναι διδούς, διά τούτο τὰ πάντα έξ αύτου φησιν ο θεσπέσιος Παύλος. 'Αλλ' έν τούτοις ούχ άρμόσει το οίτω νοείν απαντες γάρ είσιν έχ θεού πονηροί

αύτου, èν πνεύματι και άληθεία βούλεται προσκυ- A susciplunt, id est veritatem. e Vos vero, quare non creditis mihi? Ideirco tale quiddam mihi videtur ad Judieos dicere Dominus, quale sub alterius cajusvis persona fictum aspicias. Finge enim tibi continentem et castum aliquem, ita filium suum, aut domesticum, aut vicinum compellare : Si caste agere tibi videor quod scortari nolim, et illius criminis opinionem a meo capite longe repellam, quidni credis potius alenti detestandam rem esse? Neque vero hæc dixerit quod interrogationi defensionem opponi velit, sed, ex eo quod sibi non creditur, clare arguet quod qui intemperantia gaudet reprehensionem et castigationem non ferat. Ita ergo de Judzis quoque censebimus, cum Christus ait : i Si veritatem dico, quare vos non creditis milii ** ? i Istud quippe interrogandi genus planam habet ac prohiptam fere corum que regantur consessionem, imo vero interrogatio ea ut plurimum arguit. Observa autem quo pacto non absolute, neque in universum dicat, i Quare non creditis nihi? s sed addat, vos, subinnuens quodammodo eos qui vehementius diffidere soliti erant, et subindicans adesse quosdam generosiori forsan mente præditos, nec in suis moribus notas perversitatis Cainianze usquequaque retinentes, sed modo non inter Del filios collocandos. Nec enim existimandum aio omnes in universum Judzos simili mentis intemperie infectos, sed esse nonnullos Dei quidem zelo præditos, sicuti Paulus ait, sed non secundum scientiam, ideoque circa fidem paulum hæsitantes . Inter eos vero implos illos Scribas et Phariszos czedem ac furorem spirantes potissimum reprehendemus, in quos illud magis quadraverit, . Quare vos non creditis mihi? , Christo immensam eis incredulitatem peculiariter quodammodo tribuente. Præibant enim illi, atque impia sua facinora sectari subditos persuadebant. Proindeque jure incusantur quasi clavem scientiæ bibi arripuerint, neque tamen ingrediantur ipsi, sed et cæteros ingredi prohibeant ". 567 Vocabulum igitur istud sos, magis peculiariter ad ipsos populi duces refertur.

νται δικαίω; ώς άραντες την κλείδα της γνώσεως, και μήτε εΙσδαίνοντες αυτόι, διακωλύσντες δι Ετέρους. Έχει τοίνυν το και ύμεις ιδικωτέραν ώσπερ προς τους ηγουμένους μαλιστα την άναφοράν. VIII. 47. Qui ex Deo est, verba Dei dudit: proplerea vos non auditis, quia ex Deo non estis. His vocibus, ex Deo esse, cogitandum non est significari esse ex ejus substantia genitum : stulti

enim est hoc dicere : neque secundum illud quod a Paulo dicitur, c Omnis ex Deo sunt "; , quia enim opifex et parens omnium est, qui omnibus sse dat, propterea omnia ex eo esse ait divinus Paulus. Sed hoc loco non ita intelligendum est : quippe omnes ex Deo sunt, sive boni, sive mali,

quaterus omnium est auctor et artifet. Ex Deo A τε και άγαθοι, καθό πάντων έστι δημιουργός. Έκ igitur esse ait eum qui per virtutem et vitæ probitatem Deo conciliatus sit dignusque habitus aliqua velut cum illo affinitate, quomodo etiain tales in liberis computandos censet. Ergo qui ex Deo est, inquit, promptissime divina verba susceperit: fere enim quod familiare et cognatum est diligitur; qui vero ex Deo non est, hoc est qui nullam prorsus cum eo conjunctionem habet, nequaquam libenter divinos sermones audierit. Nec enim apud improbos facile bonum reperias, nec par capessendæ virtuti studium, cum eorum animus extrema sit improbitate refertus, et propriam cujusque duntaxat spectet voluntatem. Cum vero dicit Christus: (Qui ex Deo est, verba Dei audit,) nemo putct eum præcipere duntaxat divinas voces corporeis auribus esse hauriendas : quis enim usqueadeo perditus, ut non etiam loquentis vocem audiat, nisi sensum morbo quodam plane amiserit? sed audire hic positum esse pro eo quod est annuere, obsequi, et intelligere, atque animo suo recondere, ut in libro Proverbiorum scriptum est: · Sapiens corde præcepta suscipiet *1. > Insipientium enim vel superborum animum sermo vix pulsat, et tanquam sonitus veluti frustra obstrepens repente fugit ex auribus; sed in cor sapientium velut in fecundum arvum subit. Sapienter itaque Dominus Judzeorum vecordiam revincens, et impudenti blasphemia uti significans, sua verba Dei verba esse ait. 568 Docet quippe cos de se C consentanca sentire, neque putare Joseph aut alterius cujusvis terreni hominis filium esse revera, sed credere ex substantia Dei ac Patris, Deum de Deo genitum : quod certe cum audiunt. indignantur, et vehementius excandescunt, iniquitatem addentes super iniquitatem, nt scriptum est ", ex eo quod magis magisque injurii eva-

φλέγουσε τοίς θυμοίς, προστεθέντες άνομίαν έπι την άνομίαν αὐτών, καθά γέγραπται, δι' ών έτε μειζόιως

VIII, 48. Responderunt ergo Judai, et dixerunt ei : Nonne bene dicimus nos quia Samaritanus es tu, et dæmonium habes?

Consentaneum est rursus Judzorum lugeri stuporem et immanem vecordiam. Suis enim ipsi vocibus capiuntur, non secus ac ferze quæ in venatorum manus insiliunt, seque ipsas ferro induunt. Revieti enim tanguam qui falsa dicere soliti essent, illico rem veram esse ostendunt et rumpuntur quidem, se non esse ex Deo, a Servatore auntes. Nullo vero temporis interjecto spatio, diabolicæ malitiæ perfectissimam in seipsis imaginem exhibent. Audent quippe dicere Samaritanum, et a dæmone obsessum Dei Filium, ipsi magis virulentum et Deo contrarium in se habentes dæmonium : nemo dicit anathema Jesu, nisi in Beelsebul, juxta Pauli sententiam ". Mendaces ita-

θεού τοιγαρούν φησι τον έξ άρετης και έννόμου πολιτείας προσοικειωθέντα Θεώ, και ήξιωμένον ώσπερ της πρός αύτον συγγενείας, καθό και έν τέχνοις κατατάττειν τούς τοιούτους άξιοί. 'Ο τοίνυν, φησίν, ων έχ θεού προχειρότατα και άσμένως τούς θείους εισδέξεται λόγους: φίλον γάρ πως άει το συγγενές nat olucios o ot uh we tx Ocou, tout lotes, o nata. μηδένα τρόπον την πρός αύτον οίχείωσιν τετιμηχώ;, ούχ βν ήδιστα των θείων ἐπαχροάσαιτο λόγων. Οδδὲ γάρ ενυπάρξαι τοῖς πονηροίς το άγαθον βαδίω;, άξιόμαχος δὲ οὐδαμῶς ὑπὲρ τῆς ἀρετῆς ἐστι πόθος, έπείπερ αύτοις της έσχάτης άναπέπλησται μοχθηρίας ὁ νοῦς, καὶ πρὸς μόνον ὁρὰ τὸ ίδιον θέλημα. Όταν δὲ λέγη Χριστός · · 'Ο ῶν ἐχ τοῦ Θεοῦ, τὰ ρήματα του Θεού ακούει , νομιζέτω μηδείς δτι μόvais rais rou ownaros axoais ras beias huas eloοιχίζεσθαι φωνάς έπιτάττει · τίς γάρ των δυτων, εί και φαύλος είη κομιδή, τής του λαλούντος ότιδηποτούν ούχ αν αχροάσαιτο φωνής, εί μή άρα νόσφ τινί παρέβριπτο την αίσθησιν; Το δὲ ἀχούειν τίθησιν ἐν τούτοις, άντι του συγκατανεύειν, και πείθεσθαι, και εννοείν, και είς νουν άποκρύπτειν τον έαυτου, κατά τό είρημένον εν βίδλφ Παροιμιών . ε Σοφός καρδία δέξεται έντολάς. • Την μέν γάρ των άνοήτων, ήτοι καταφρονητών, καθάπερ τις άσημος ήχει περιενεχθείς ό λόγος, και ώσπερ τις κτύπος παρενοχλήσας είκή, παραχρήμα των λαδόντων άπαλλάττεται, εΙσδύνει δε καθάπερ είς άρουραν εύγενή των συνετών την καρδίαν. Σοφώς δή σφόδρα τάς των Τουδαίων άπονοίας ελέγχων ο Κύριος, και δυσφημούντας άναίδην ἐπιδειχνὸς, τοὺς ἐαυτοῦ λόγους τοῦ Θεοῦ λόγους είναί φησι. Μεταπαιδεύει γάρ πως, φησίν, αὐτούς είς τὸ φρονείν επ' αύτῷ τὰ πρεπωδέστερα, καὶ μή νομίζειν Ίωσηφ, ήγουν έτέρου τινός των έπί της γής έκπεφυκέναι κατά άλήθειαν, άλλ' έκ τής οδσίας του Θεού καί Πατρός θεόν έχ θεού πεφηνέναι πιστεύειν, δ δή και συνέντες άσχάλλουσι, και θερμοτέροις, κατα_

'Azexplonoar of Toubaios, nal elsor abou. Ob naluc lérouer queic, ou Lauageirne el ob, sal Samorior Exerc;

Καταθρηνήσαι πόλιν ακολουθον την των Τουδαίων αποπληξίαν, και της εύηθείας την ύπερδολήν. Ταίς γάρ σφών αὐτών άλίσκονται φωναίς, καθάπερ οί θήρες, ότε ταίς των σφαττόντων έπιπηδώσι χερσίν, αύτοι καθ' έαυτών τὰς ἐπὶ τῷ σιδήρω κιγρώντις όρμάς. Έλεγχόμενοι γάρ, ώς έθος αύτοίς και μελέτη σύντροφος, το ψευδομυθείν άληθές δυ παραχρήμα δειχνύουσι, καλ διαπρίονται μέν ώς ούκ είεν έχ θεού παρά του Σωτήρος ακούοντες. Ούδενός δέ μεταξύ διαγεγονότος χρόνου, τής του διαδόλου κακίας άκριδεστάτην εν έαυτοίς αποφαίνουσε την είκονα, Σαμαρείτην γάρ και δαιμονώντα του έχ Θεού πεφηνότα τολμώσι λέγειν Θεόν, αύτοι μάλλον έν επιτοίς το πικρον έχοντες και θεομάχον δαιμόνιον.

PATROL. GR. LNXIII.

δούλ, κατά την του Παύλου φωνήν. Υεύσται μέν άλώσονται, καλ θεομαχείν είθισμένοι, την πρέπουσεν άποτίσουσι δίκην τῷ πάντα Ισχύοντι κριτή. Ζητηtion of maker nav touter the airian, or he nat Laμαρείτην είναι φασι και δαιμονώντα τον Κύριον. Το γάρ προσθέντας είπεζν, « Οδ καλώς ήμεζς λέγομεν, » ύπεμφαίνει πως ώς ἐπ' αἰτίαις τισὶ, καὶ ώς Σαμαρείτην διασύρουσι, και μήν το έτερον, όπερ τής έχείνων έστι τολμήσαι φωνής. Οὐχοῦν, Σαμαρείτην είναι φασιν ώς άδιαφορούντα περί τάς νομικάς έντολάς, και την του Σαββάτου λύσιν έν ούδενί λογιζόμενον. Ού γάρ άχριδής παρά τοίς Σαμαρείταις έστιν Ίουδαϊσμός, μέμικται δέ πως έθεσι τοῖς όθνείοις λόγον Σαμαρείτην λέγουσιν αύτον είναι, ἐπείπερ Σαμαρείταις ήν έθος έαυτοίς μέν την καθαρότητα μαρτυρείν τε και επιψεύδεσθαι, κατακρίνειν δε τους έτέρους ώς μεμολυσμένους. Διά ταύτην γάρ, οίμαι, την πρόφασιν ού συγχρώνται Τουδαίοι Σαμαρείταις, κατά το γεγραμμένον, παραιτούνται οξ και το έτέροις τισίν έπιμίσγεσθαι, χαταμυσαττόμενοι τρόπον τινά τον έντευθεν μολυσμόν, έπείπερ αύτοις το οδτως ληρείν όρθως έχειν δοκή. Καταδικάζων δὲ τὰς Τουδαίων παποηθείας δ Κύριος, υίους μέν αυτούς άπεκάλει του διαδόλου, έπυτώ γε μήν τον παντελώς avunalriov els apapriav nal nabapérnta the els άχρον επιμαρτυρεί λέγων · « Τίς εξ ύμων ελέγχει με καθαρότητα, διά του μή δύνασθαι περιπεσείν άμαρείς, την άνωτάτω προσγράφοντος. διά δὲ τοῦ τέχνα λέγειν τοὺς Τουδαίους τοῦ Σατανά, κατακρίνοντος ώ; μεμολυσμένους, και πάσης άκαθαρσίας άνάπλεων έχοντας τον νούν, όπερ έστι και άληθές. Ούκουν Σαμαρείτην μέν διά ταύτα, δαιμονάν δε πάλιν φασίν, έτι τοίς δαιμονίοις έθος, την θεώ χρεωστουμένην είς έαυτά μετατιθέναι τιμήν, και την του Θεου δόξαν άρπάζειν άφειδώς. Αὐτό δὲ τοῦτο οίονται δράν τὸν Χριστον, δταν δαυτον άνθρωπος ών ώς είς θεου τόnow elspen, legur : e 'O du ex cou Geou, th βήματα του θεου απούει. » Υπεμφαίνει γάρ ώς περί των ίδιων φημάτων τὰ τοιαυτά φησι. Τῆς μέν ούν λοιδορίας, μαλλον δὲ τῆς δυσφημίας τῆς κατ' πρός το έχεινα λέγειν, άπερ αὐτοίς την αἰώνιον ήρφαδωνίζετο φλόγα. Έπεισι δέ μοι θαυμάσαι κάν τούτω. πάλιν αύτούς · όργιζόμενοι γάρ, ἐπείπερ υίοι διαδόλου και ψεύσται πολλάκις έκληθησαν, Εργφ δειχνύουσε προσόν αύτοις το Εγκλημα, δ και μάλλον. έχρην διά της είς άρετην άποτρίδεσθαι ροπής. Το γάρ δλως διαλοιδορείσθαι φιλείν, και τά μή προσόντα τισίν ώς προσόντα λέγειν, οὸ τοῖς ἐν τέχνοις Θεοῦ κατατεταγμένοις, άλλά υίοζς διαδόλου πρεπωδέστατον. Accespount of ou moves of bellacor, of xal the fau-

ούδεις γάρ λέγει ανάθεμα Ίησου, εί μή εν Βεελζε- A que, et injurii atque contumeliosi esse ex hoc revincentur, et Deo pugnare sueti dignas omnipoοδν, και δόρισται, και λοίδοροι και διά τούτων δντες tenti judici daturi sunt poenas. Rursus autem quærenda hic est causa, propter quam Dominum et Samaritanum, et a dæmone agitatum dicant. Quod enim præmiserunt, « Nunquid nos recte dicimus, , quodammodo indicat quod quibusdam de causis et tanquam Samaritanum eum traducant, prætereaque aliud quod proloqui ad ipsorum audaciam pertineat. Igitur Samaritanum esse dicunt, tanquam indifferenter se habentem circa legum; præcepta, et solvere Sabbatum parvi ducente Neque enim apud Samaritanos exactus est Judaismus, sed cultus eorum moribus extraneis atque Græcanicis ut plurimum est permistus. Est et alia και Έλλληνικοίς ή έκεινων λατρεία. Ή καθ' έτερου B ratio cur Samaritanum eum esse dicant, nempe quod solebant Samaritani sibi puritatem falso arrogare, alios autem damnare velut inquinatos. Hanc enim, opinor, ob causam, non coutuntur Judæi Samaritanis, ut scriptum est ". Sed et aliis quibusdam misceri nolunt, veriti ne hine aliquo modo inquinentur, qui, dum ita nugantur, recte se facere sibi persuadent. Dominus at Judzorum improbos mores damnans, diabeli quidem filios vocabat eos, sibi vero omnis peccati immunitatem et perfectissimam puritatem vindioat, dicens: « Quis ex vobis arguit me de peccato **?» Quod autem non possit in peccatum incurrere, summam plane sibi puritatem ascribentis est: περί άμαρτίας; » Τούτο δὲ ἡν ἐναργώς ἐαυτῷ μὲν C quod vero Judæos filios Satanæ indigitat, damaantis est velut inquinatos, et omni mentem impuritate plenam habentes: quod verum quidem est. Quocirca Samaritanum quidem eas ob causas, et demone agitatum rursus dicunt, quia moris est demonibus debitum Deo honorem ad seipsos transferre, et Dei gloriam sibi arrogare. Quod quidem Christum facere putant, dum seipsum, cum homosit, velut in Dei locum intrudit, dicens : « Qui ex Deo est, verba Dei audit ". . Sua enim verba Dei verba esse subinnuit. Convicii ergo, imo vero emize in ipsum Judzeis causa hæc erat, qua impulsi dicebant ea quæ æternæ ipsis flams arrhaboni essent. Mihi vero mirari subit, quod, cum indignentur se vocari sæpe mendaces, et fiαύτου πρόφασις αύτη τοις 'loudator; και άφορμή D lies diaboli, reipsa tamen estendunt hujus criminis se reos esse, quod potius omni ratione propensioneque ad virtutem excutere oportuit. Omnino enim conviciis delectari, et quibusdam falsa pro veris affingere atque imponere, diaboli filiis maxime convenit, non iis qui in filiis Dei computantur. Non solum autem convitiantur miseri, q in suum ipsi caput mentiuntur, ne dicam Christi; sed hoc recte se facere asseverant, ne tantillum quidem suam nequitiam damnantes, quod extrema: cacitatis est argumentum. . persiel, nep

"Long. vist 50. " P. P. C. march

των καταψεύδονται κεφαλής, ίνα μή λέγω Χριστού, άλλά γάρ (και καλώς τούτο δεισχυρίζονται έρξι, οδόξ δσον είπειν καταγινώσκοντες της φαυλότητος, όπερ έστι τυφλότητος τελειοτάτης απόδειξες.

VIII, 49. Respondit Jesus: Ego dæmonium non A babeo, sed honorifico Patrem meum, et vos inhonorastis me.

Magna quidem cum lenitate sermo, sed tamen 570 efficacissime et magna cum emphasi ac significanter admodum illud: « Ego dæmonium non habeo, > seipsum autem ab lis quodammodo distinguens, ejus convicii immunem se declarat, idque dictum in eos quadrare potius ostendit. Nisi caim dæmonium reapse haberent, jure eum, qui tot operum testimoniis Deus confirmatus est, a dæmone obsessum dicere vererentur. Apposite igitur id eis tribuens, quia reapse ita sit, Ego, inquit, dæmonium non habeo, sed vos videlicet habetis, id dictum in eos quodammodo retorquens: quippe honoro Patrem meum, dum meipsum quo- B que Deum, et ex Deo esse, atque omnis peccati expertem assevero. Oportet quippe Deum esse qui ex Deo est, et qui ex Deo est percati nescio talem esse qualis est is, ex quo est. Secus autem, verbis non tam splendidis uterer, ne offensioni vobis essem : neque enim Deus honoraretur, si Filium qui Deus non esset crederetur habere. Non honoraretur Pater, inquit, si Pater nuncuparetur ejus qui in peccatum incideret. Quapropter mihi ipsi præstantissima quæque assumo nequaquam blasphemans, inquit, sieuti vos existimatis, sed Genitorem potius bonorans jure de vobis aio, vos ex Deo non esse, quippe nefas est dicere omni flagitio immersos esse ex Deo. Honorat cuim, et familiaritate sua dignatur non mencacem, non contumeliosum, blasphemum, superbum, et injurium, nec eum qui eædem injuste machinatur, sed modestum ac lenem, pium, Dei amantem ac probum. Quapropter cliam in hoc Patrem honoro, ab ejus familiaritate excludens eos qui effreni laborant nequitia : vos vero me hoc facientem rursus probris afficitis, et laudes Patris mei cliam incessitis, ut non solum in me impli, sed et in cum deprehendamini. Si enim mihi ipsi de præstantissimis quibusque testimonium præbens, Genitorem honoro, utique eum dehonorabit, inquit, qui Filium ejus extremis probris incesset. Undique ergo et sibi constat Christus, et se Deum secundum naturam esse clare ostendit, et ex eo quod ait a se Patrem honorari, alienorum turba ab ejus D familiaritate remota, ostendit Judæos a Deo esse prorsus alienos. Quid enim est iis qui ista dicunt magis impium : « Ego gloriam meam non quæro : estqui quærat es judicet "; s liquet hic vere a Petro de Servatore 571 nostro dictum : « Qui cum malediceretur non remaledicebat, cum pateretur non comminabatur, tradebat, autem judicanti se injuste ". . Videtis enim quo pacto non semel, sed frequenter audiens in se furentium sermones, in sua bonitate perstet, nec ab officio ulla ratione excidat, ad exemplum nostrum id faciens, ut ejus vestigia acqui atudentes non maledictum pro maledicto.

'Απεχρίθη 'Ιησούς ' Έγω δαιμόνιον οδα έχω, Δ.Ι.λά τιμώ τὸν Πατέρα μου, και όμεῖς ἀτιμάζετέ με.

Έν πραστητι μέν ο λόγος, γέγονε δ' ούν διμως έν ήθει πολλφ. Έμφατικώτατα γάρ τὸ, « Έγω δαιμόνιον ούχ έχω, , φησίν, έαυτον δε ώσπερ αντιδιαστέλλων έχείνοις, της μέν έπὶ τούτω λοιδορίας έλεύθερον άποφαίνει, δειχνύει δὲ μάλλον ἐπ' αὐτῶν τὸ εἰρημένον άληθές. Εί μη γάρ αύτοι το δαιμόνιον είχον άληθώς, κάν ἀπέφριττον είκότως δαιμονώντα καλείν τον διά των έργων αύτοις μαρτυρηθέντα Θεόν. Εύφυέστατα τοίνυν και αύτος μάλλον άπονέμων αύτοις διά τὸ οῦτως ἔχειν κατά ἀλήθειαν, Εγώ τοίνου οὐκ έχω, φησίν, άλλ' όμεζς δηλονότι, το δαιμόνιον, τιθείς wanted gu, exclosed as elabhrenon, time of the franτοῦ Πατέρα, Θεόν καὶ ἐμαυτόν ἐκ Θεοῦ πεφηνέναι λέγων, καὶ ότι ούκ έγνων άμπρτίαν διισχυριζόμενος. Edet yap, Edet Gebr elvat tor tu Geou, uat tor tu του μή είδότος άμαρτίαν κατά τον έξ οδπέρ έστι τοιούτον όρδοθαι. "Ην δὲ τὸς ἀνάγκη συμδηναι τὸ έναντίον είς τὸ προσκρούειν όμιν παραιτούμενος, τοίς ορλ ορισ γαπαδοις εχδυαφπών γρλοις, ορ λφό φη έτιμήθη Θεός Υίον έχειν νοούμενος τον ούχ έντα Θεόν. ούχ αν έτιμήθη, φησίν, ό Πατήρ, εί του καταπίπτοντος είς άμαρτίαν ώνομάσθη Πατήρ. Ούχουν έμαυτώ τά κάλλιστα μαρτυρώ, δυσφημών μέν, φησίν, οὐδαμώς, ναθάπερ ύμεις ψπολαμβάνετε, τιμών δε μάλλον του Γεννήτορα, φημί δικαίως περί ύμων, ότι έχ του θεού ούχ έστε, έπει μηδέ θέμις τούς είς τούτο πονηρίας ήχοντας, και πάση φαυλότητι βεδαπτισμένους, έχ Θεού είναι λέγειν. Τιμά γάρ και οίκειότητος άξιοί της πρός αύτον ού τον φεύστην, και λοίδορον, και δύσφημον, και άλαζόνα, και όδριστην, ούδι τον άδίκως φονάν εΙωθότα, άλλα τον έπιεική, και πράου, και εύσεδή, και φιλόθεον, και άγαθόν. Οθκούν και κατά τούτο τιμώ τον Πατέρα, της πρός αψτονοικειότητος έξω τιθείς τους έπ άκράτφ πονηρία κατεγνωαμένους, όμεζς δε και τούτο ποιούντα πάλιν άτιμάζετε και τοίς επαίνοις τοίς περί του Πατρός επισχήπτοντες, ίνα μή μόνον είς τον Year, all' fon nat ele auror oussessives allongοθε. Εί γάρ έμαυτφ τὰ κάλλιστα μαρτυρών τιμώ τὸν Γεννήσαντα, ατιμάσει δήπου, φησίν, ο τον έξ αύτου τοίς λοχάτοις όνείδεσι περιθαλών. Πανταχόθεν τοιγαρούν, και τοίς έαυτου λόγοις συνίσταται Χριστάς, και ότι θεός κατά φύσιν έστιν άποφαίνει σαφώς, και δι' ών τιμάσθαι του Πατέρα φησί, τῆς πρός αὐτὸν οίκειστητος της των άλλοτρίων πληθύας έξωθουμένης, άλλοτρίους παντάπασιν Ίουδαίους ἀποφαίνει θεού. Τί γάρ των έχεινα λεγόντων άνοσιώτερου; ε Έγω ου ζητώ την δόξαν μου : έστιν ο ζητών καλ apivor. a dinose er routere opatar diapaving to dit του Βέτρου περί του Σωτήρος ήμων είρημένον . . "Ος λοιδορούμενος, ούκ άντελοιδόρει, πάσχων ούκ ήπείλει, παρεδίδου δὲ τῷ κρίνοντι δικαίως. > Βλέπετε γάρ δπως τά πάντων, καθτοι χείριστά τε καλ άπηχέστατα τὰ παρά τῶν ἀνοσίως ἐμπαροινούντων αὐτῷ, καὶ τοῦτο πολλάκις, και ούκ είσάπαξ άκούων, δπιμένει τή οίκείρ

ponstorate, nat rou neinovrog abro nar oddiva A neve aliud quoddam malum pro mule inimicis fedτρόπον εξίσταται, πρός ύποτύπωσιν και τούτο δρών ήμετέραν, ίνα τοις ίχνεσιν αύτοῦ κατακολουθείν σπουξάζοντες, μή λοιδορίαν άντι λοιδορίας, μή έτερον τι χαχόν άντι κάκου τοίς εθέλουσι λυπείν άντιδιδόντες άλισκώμεθα, νικωμέν δε μάλλον έν τῷ άγαθῷ τὸ κακόν. Έγω το γαρούν οδ ζητώ την δόξαν μου, φησί, και ούν ώς ακίνδυνον καθιστάς το έμπαροινείν αυτώ τους εθέλοντας, άλλ' ούδε προτρέπων εύπετως είς בשליקי ובישנ דושלה דוף שניסשב השני, דונידם אליניי שפשται, δκείνο δὲ μάλλον ὑποδηλοί. "Ηκω γάρ, φησίν, ος ορέαν είν πας, οποιλ επιοδεπαρίπελος, ψης, σορρ όλως τίμης ή εύπλείας γλεχόμενος. Τεταπείνωκα γαρ έμαυτον, έν μορφή του θεού και Πατρός οπάρχων, και άνθρωπος γέγονα καθ' όμας. 'Ο δὲ δε' όμας οὐδὲ δούλου μορφήν απαξιώσας λαθείν, εξον εν Ισστητι διαμείναι τη mpbs Geby nat Matepa, net role onep volv nat horov ev-nat odgi palkov edekovorov vnojustvat the abolian but so erepose yphosper; "H yap rouse onois ev tootois & Kupeos, if not nat Exepor epomor, or typely αύτον την ξαυτού δίξαν δποτοπήσομεν. Παρόν γάρ αύτῷ παραγρήμα κολάζειν τούς ύδριστές, καὶ τάς onep the disoppliar elomphoreur strat, de ele abτον άσεδούντας τον απάντων Κύριον, φέρει το λοιπόν ήσυχή, και διεκαρτέρει τοσούτον, ως μηδ' δσον λυπείν άντιλυπήσει λόγφ φελφ τους άλαζόνας εθέλεεν. all' Iva my paivitar to duosebely ele Bedy tole toyour frimpartie, avayuates; abrole bones emitelτού Πατρός αντέταξεν δργήν. 'Ανεξικακούντος γάρ του Υίου, και την ιδίαν οδ διεκδικούντος παραχρήμα δόξαν, σύχ ανέξεται, φησίν, ὁ Πατήρ' Εχδικός γάρ lorar, xal tole obprovale inavastheerar, oby he eripto συνασπίζων σύχδυ, ούδε ώς ενός είν αγίων δερισμέvou hunstobat believ and apeners oldueros, all' els αύτον αναδαινούσης της αμαρτίας ούδεν γάρ δλως το μεσολαδούν Πατέρα και τον Υίον, όσον είς οὐσίας ταυτότητά φαμεν, καν ίδιως ξκάτερος υπάρχειν νοοίτο. Διά γάρ τοι τούτο και ὁ Κύριος ήμων Ίησους Χριστός er exepois mair. . Out timer tor Fibr, odes tor Πατέρα τιμά. > Έχει γάρ ἐν ἐαυτῷ φυσικῶς ὁ Υίὸς τον Πατέρα συνδοξαζόμενον τε και έκατερον δηλονότι συνυφιστάμενον. "Εγει δ' αὐ πάλιν εν έαυτῷ ὁ Πατήρ τον Υιον ωσπερ χοινωνον της οὐσίας, ούτω και της έφ D ginam naturam impie se gerentes, ut qui éam άπασι δόξης. Κολασθήσονται τοίνυν οἱ τάλανες Του-Salos Sid the ele tor Kupsov xal Ylor Suspipulae, ele δλην δυσσεδήσαντες την δμοούσιον και άγιαν Τρτάδα, και την απάντων βασιλίδα φύσιν, ώς εν τῷ Υἰφ λυπήσαντές. Παραιτητέον τοιγαρούν παντί τῷ γε όλως σωφρονείν είωθότι, το κατά τι γουν τῷ άγαθῷ προσπρούειν θεφ. Θύ γάρ έπείπερ ούπ έπάγει παραχρημα τοίς είς αύτον πλημμελούσι την όργην διά τούτο πάντως ηπιώτερος. Άγαθός μενγάρ έστι, μη όργην επάγων

damus, sed vincamus potius in bono malam 1. . Ego itaque gloriam meam non quæro , inquit, n quasi impune fore dicat lis qui se ferocit derint, sed neque quod ad latani impietatem his verbis excitet, sed illud potius subindicat : Venio, inquit, gloriam a vobis nequaquam aucupaturus, d neque honoris aut claritatis cupidus. Humiliavi quippe meipsum, in forma Del ac Patris em, et bomo factus sum vestri similis ". At qui propter vos ne servi quidem formant as mere dedignatus est, cum liceret in aqualitate cum Deo ac Patre permanere, et his quie men et orationem excedunt acquiescere, quo pacto censeretor inde glorium aucupari potius, quam ad B aliorum utilitatem voluntariam ignobilitater tinere? Aut enim istud life ait Dominus, sut certe alio modo ipsum gloriam suam tion quarere putabimus. Nam cum possit e vestigio custigare injurios, et blasphemiæ pænas ab ils exigere, tanquam in universi Dominum imple se gerentib fert æquo animo injuriam, ut ne simplici quid verbo arrogantibus dolorem verk repor ne imple se gerere in Deum quibustibet in procitéi atque adeo impufie videatur, illis mecessario tanquam aggerem et repagation sui Patris iram oppossit. Fillo quippe telerante injurius et suam ipsius gloriam non illico vindicante, Pater, inquit, negnaquam feret, sed continuo vindex aderit, et χισμά τι διαχωλύων είς τουτο βαδίζειν εύθεως, την c in injurios; non tanquam diversum a se defendent, neque quasi sanctorum uni injuria illata excandescens, sed velut ad se pertinente injuria insurget : nibil enim est inter Patrem et Fiftum discriminis quantum ad substantiæ identitatem, tametsi uterque proprie subsistere concipiatur. Idcirco enini Donanus noster Jerus 572 Christus alibi ait : « Qui non honorificat Fillum, neque Patrem honorificat . ' Habet quippe in seipso naturaliter Pilius Patrem conglorificatum eumque simul exsistentem. Sed et Pater in selpso Filium habet, it substantize consortem, ita quoque glorize. Punientur itaque miseri Judæi, per blaspbemiam quam in Dominum ac Fillum evomunt, in totam consubstantialem et sanctam Trinitalem omniumque relæserent in Filio. Quisquis ergo sanæ mentis est imprimis cavere debet ne vel in re qualibet bonum Deum offendat. Non enim ex eo quod iram non continuo inferat lis qui in ipsum peccent, utique lénior est. Bonus enim est, qui non infert iram quotidie, sed nisi conversi fuerimus gladium suum vibrabit, ut scriptum est *. , et arcum summ tendet in nos, in quo mortis vasa, id est omne genns doloris et intolerabilis calamitatis.

καθ' εκάστην ήμεραν άλλ' εάν μη επιστραφώμεν, την ρομφαίαν αὐτοῦ στιλδώσει, κατά το γεγραμμένον, καὶ εντενεί τὸ τόξον αὐτοῦ καθ' ήμῶν, ἐν ῷ τοῦ θανάτου τὰ σκεύη, τοῦτ' ἔστι, πᾶν είδος αἰκίας καὶ ἀφορήτου συμφορᾶς.

¹ Rom. x11, 21. 2 Philip. 11, 6, 7. 1 Joan. v, 23. 1-4 Psal. vii, 13.

VIII, 51. Amen, amen dico vobis, si quis sermo- A nem meum servaverit, mortem non videbit in æter

Superfluum ostendit longas defensiones opponere criminandi cupidis. Eo enim se convertit quo necesse erat, nempe ad vocationem per fidem in vitam æternam, sed et propemodum valere jussis qui præ vecordia erant injurii, arte quadam sermonem rursus temperat. Nam cum prius tanquam de Deo dixisset : « Qui ex Deo est, verba Dei audit', a continuo subjicit : « Si quis meum sermonem servaverit, > ostendens seipsum secundum naturam esse Deum, nibilque ad summam impletatem reliqui secisse Judzos probans, cum dixerint ipsum habere dæmonium, qui vitam æternam larguid enim secundum naturam Deus esse vel ex boc agnoscetur? Cui enim alii conveniat vivificare perpetuo posse eos qui sermones suos audierint, nisi ei qui secundum suam naturam est Deus? Atqui sermo ille divinus servatur, non quidem si prætermittatur divinum mandatum, sed si quedcunque jussum erit incunctanter et prompte peragatur, rejecta omni cessatione atque pigritia. Sed observa rursus quam accurate loquatur. Neque enim dixit, Si quis sermonem meum audierit, sed «Si quis sermonem meum servaverit, » Dei enim verbum non homines solum obstricti peccatis, sed et ipsa dæmonum impia turba excipiunt : unde 573 princeps ille omnium Satanas, cum Dominum serto, contra stimulum calcitrans præ immani feritate, divinam ei quippe legem proponebat dicens : « Scriptum est quia angelis suis mandahi de te, ut custodiant te in omnibus viis tuis . > Quocirca non in nuda auscultatione salutis sermo consistit, neque vita in sola per disciplinam perceptione, sed in rei perceptæ observatione, atque si regulam ac vitæ magistrum divinum sermonem nobis proponamus. Ait vero non visurum mortem æternam quicunque verba sua constanter servaverit, non quasi omnino tollat mortem secundum carnem, aut quasi mortem non ducat esse mortem tanquam Deus, cui nihil est mortuum, quatenus potens est et id quod non est in rerum naturam et ortum producere, et id quod interiit facile in vitam restituere, sive quia negat sanctos visuros mortem in futurum sæculum, quod et proprie sæculum intelligitur non habens terminum, quemadmodum istud nostri simile, non visures mortem ait in illud sæculum, quicunque sermonem suum observaverint, non quasi morituri sint aliqui post resurrectionem. Quippe mors omnium in morte Christi soluta est, et corruptionis eversum est imperium, sed mortem nominat pænas æternas, et paratum impiis suppli-

Appr, dupr Abres buir, bar tig tor Abror μου τηρή, θάνατον οὐ μή lðn εἰς τὸν alūra.

Περιττόν ἀποφαίνει τὸ καὶ μακράς ἀντεπάγειν τὰς άπολογίας τοίς εἰωθόσι φιλοψογείν. 'Αποκλίνει γάρ έφ' δπερ ήν άναγκαϊον, το καλείσθαί φημι διά πίστεως είς την αιώνιον ζωήν μόνον δε σόχι το εφρώσθαι φράσας τοῖς ἐξ ἀμαθίας λελυπηκόσι, τέχνη τινί πάλιν τον οίκειον άναμίσγει λόγον. Προειρηκώς γάρ ώς περί Θεού, ότι ε 'Ο ών έχ του Θεού, τὰ ρήματα του θεού άκούει, » παραχρημά φησιν · « Έάν LIC LON ghon yolon Lubil. > geixage ganega nata doσιν δυτα Θεόν, άπό τε τούτου διδάσκων μηδεμίαν τοίς Ίουδαίοις περιλελεϊφθαι δυσσεδείας όπερδολήν, δτε και δαιμόνιον έχειν είρηκασι τον ζωήν διδόντα την gitur iis qui servare velint sermonem ejus. Nun- B αιώνιον τοίς θέλουσι τηρείν τον λόγων αὐτοῦ. Ἡ γὰρ ούχι κατά φύσεν ύπάρχων Θεός, και δεά τούτου γνωσθήσεται; Τίνι γάρ αν έτέρω πρέποι τὸ δύνασθαι ζωοποιείν είσαεί τούς των παρ' αύτοῦ δικροειμένους λόγων, εί μή τῷ γε δντι κατά φύσιν θεῷ; Τηρείταί γε μήν ο λόγος ο θείος, οὸ παραδαίνοντός τινος τήν θείαν έντολην, άλλ' ένισταμένου και δρώντος άμελλητί τό πεπελευσμένου, και κατά μηδένα τρόπου επ' άργία του θείου κατηγορουμένου νόμου. Επιτήρει δε πάλεν δσην ό λόγος έχει την ακρίδειαν. Οδ γαρ ηνέσχετο λέγειν. Έφν τις τον έμον απούση λόγον, άλλ' Έφν τις τον έμου λόγου τηρήση. Δέχονται μέν γάρ είς ούς τον του Θεού λόγον, ούκ άνθρωποι μόνον άμαρτίας ένογοι, άλλά και αὐτό τῶν δαιμόνων τὸ ἀνόσιον στίφος και γούν ὁ πάντων ήγούμενος Σατανάς, ότι nostrum Jesum Christum tentare auderet in de- C τον Κύριον ήμῶν Ἰησοῦν Χριστον πειράζειν ετόλμο κατά την Ερημον, λακτίζων είς κόντρα διά πολλήν ήθων άγριότητα, και θείον αὐτῷ παρετίθει λόγον, ε Γέγραπται, φήσας, δτι τοίς άγγελοις αθτού έντελείται περί σου, του διαφυλάξαι σε έν πάσαις ταίς δδοίς σου. > Ούχοῦν ούχ εν άχροάσει ψιλή τής σωτηρίας ὁ λόγος, ούδὲ ἐν μόνψ τῷ μαθεῖν ἡ ζωἡ, ἀλλ' ἐν τῷ τηρῆσαι τὸ ἀχουσθέν, καὶ ώσπερ τινά κανόνα, και όριστην του βίου, τον θείον ποιήσασθαι λόγον. Φησί δὲ ὅτι θάνατον οὐ μή ίδη εἰς τὸν αἰώνα τῶν αύτου βημάτων ο βέδαιος φύλαξ, ούχλ πάντως άναιρών το τεθνάναι σαρχί, άλλ' ή τον θάνατον είναι θάνατον μή λογιζόμενος ώς Θεός ούδεν γάρ αὐτῷ τὸ νεκρόν, καθό πέρυκε και το μή δν άγειν είς γένεσιν, και το ένεχθεν κατεφθαρμένον εὐκόλως ζωοποιείν, ή θάνατον ούχ δψεσθαι τούς άγίους φησίν είς αίωνα τον μελλοντα, ος δή και κυρίως τε και άληθέστερον αίων νοείται πέρας ούχ έχων, χαθάπερ ούτος ὁ χαθ' ήμας, ούχ δψεσθαι θάνατον είς έχεινου φησι του αίωνα, τούς τον θείον αύτου τηρήσαντας λόγον, οδχ ώς τεθνηξομένων τινών μετά την άνάστασιν. Λέλυται γάρ ό πάντων θάνατος εν θανάτφ Χριστού, και τό της φθοράς ήφάνισται χράτος άλλά θάνατον όνομάζει, κατά τό είκος, το δι' αίωνος κολάζεσθαι. Τουτο δε αν μάθοις, όπερ είρηκεν αύτος εν τοίς ανωτέρω διασχεπούμενος. 'Αμήν γάρ, φησί, λέγω ύμιν. "Ο πιστεύων είς τον Υίον, έχει ζωήν αδώνιον · 6 &

cium. Hoc autem tibi patebit, quæ ab eo superius

ἀπειθών τῷ Υἰῷ, ούχ δέρεται ζωήν. Καίτοι πάντες A dicta sunt expendenti. Amen enim, inquit, dico άναδιώσονται, και είς ζωήν είσαύθις άναδραμούνται, πιστοί τε και άπιστοι. Μερική γάρ και οὐδαμῶς ή ἀνάστασις, άλλ' ίση τοίς όλοις, χατά γε τον έν τῷ χρῆναι πάντας άναδιώναι λόγον. Πώς οὖν ὁ μἡ πιστεύων τῷ-Υίφ, την ζωήν ούχ δψεται, καίτοι πάντων άναστήσεσθαι προσδοχωμένων; δήλον ούν άρα παντί τω λοιπὸν ὅτι ζωήν Εθος ἀποχαλεῖν τῷ Χριστῷ, τὸ ἐν εὐθυμία και δόξη βιώναι μακράν, και καταλήγειν είς πέρας παραιτουμένη, δπερ έστιν εν ελπίδι τοίς άγιοις τεθησαυρισμένον. "Ωσπερ ούν ἀπειθούντα τῷ Υἰῷ τἡν ζωήν άθέστον Εξειν φησί, καίτοι πάντων αποδιώναι προσδοχωμένων, οὸ την τοῦ σώματος κατασημαίνων έν τούτοις ζωήν, άλλά την τοίς άγίοις ηὐτρεπισμένην εύθυμίαν, ούτως ἀποκαλών · τὸν αὐτὸν, οίμαι, τρόπον του γενναίου και νεανικόν αύτου θείων δημάτων Β έσόμενον φύλακα, θάνατον ούκ δψεσθαί φησεν είς τον αίωνα, και ούχι πάντως τον του σώματος θάνατον διά τούτου δηλών, άλλά την τοίς άμαρτωλοίς ηθτρεπιsutray xolasiv. Us tap to exelvois h ecouple bid τής ζωής σημαίνεται, ούτω κάνθάδε διά του θάνατον elnely, h xolasic.

Elzor our abro of Toubaiot. Nur erronauer, Sti Baiporior Exerc.

Κατηγορούσι πάλιν της άληθείας, οί έπείπερ ώνοπαζοντο ψεραται οραφοδορικτές φε ρεδιαθέροι. παδτυρούσι δέ και ούχ έκόντες ταις του Σωτήρος φωναίς, καί δι' ών άτιμάζουσι, διά τούτων αύτον άψευδούντα Seexvoover. Tuphol of obtol elow of Sellacos, nal C τοσαύτης άμαθίας άναπεπλησμένην έχουσι την καρδίαν, ώς μηδ' όλως αποτρίδεσθαι δείν τα έφ' οίς αν έγχαλούνται νοείν, άλλ' αίσχίοσι των παρφχηχότων άει περιπίπτειν κακοίς, και τοίς έαυτων άλισκεσθαι βρόχοις. Ίδου γάρ, ίδου και δι' ών απολογείσθαι νομίζουσιν, ώς οὐ μάτην αὐτὸν λελοιδορημένοις, ψεῦσται διά τούτων μειζόνως ελέγχονται, και σειραίς δισπερ των ολχείων άμαρτημάτων έντονώτερον χατασρίγγονται. Εύηθέστατα δὲ καὶ τὸ, ε Νῦν ἐγνώκαμεν, , ενθάδε φασίν οι γάρ και πολλάκις καθυλακτούντες αὐτού, καὶ δαιμόνιον έχειν ἐπιφημίζοντες, νῦν έγνωχέναι φασί τῆς προλαδούσης αὐτῶν άθυρογλωττίας καταδικάζοντες. Εί γάρ νῦν ἐγνώκασιν, ούχ ήδεσαν πάλαι. Πώς ούν έφασχον δαιμονήν τον Υεύστης ούν πάλαι και πρότερον άρα ήν ό δυσσεδής των Τουδαίων λαός, και άπυλώτω στόματι την έκ τοῦ διαδόλου κακίαν ήρεύγετο κατά Χριστοῦ · άρπάζουσι δὲ πρὸς βεδαίωσιν τῆς ἐαυτῶν φλυαρίας τὸ είρημένον παρά του Σωτήρος ήμων Χριστού, διά πολλήν, ώς είχος, την αποπληξίαν και συνασπίζειν οίδμενοι τῷ ψεύδει την άληθειαν. Είτα δι' ὧν έδει μαθείν ότι πλημμελούσι, δυσσεδώς τον τής αίωνίου ζωής χορηγόν έχτόπως δδρίζοντες, διά τούτων αδτών ούχ αισθάνονται πάλιν πρός ἐπίτασιν ἰόντες τῆς Αραου. ος λφό ρωπό εμ, εκείλοις πεταλιλώσκειλ αςτούς ότι πρέποι λογίζονται, άλλ' ήδη πεπεϊσθαί

vohis : « Qui credit in Filium, habet vitam æternam ' »; qui autem incredulus est Filio, non videbit vitam. Quanquam omnes reviviscent, et in vitam denuo redibunt, cum fideles, tum infideles. Nequaquam enim particularis est resurrectio, sed equalis omnibus, in quantum omnes reviviscere debent. Quomodo ergo is qui non credit Filio vitam non videbit, quamvis omnibus se excitatum iri sperantibus? Nemini ergo non manifestum est Christum solere vitam vocare, in selicitate et gloria zelerna degere, quod est in spe sanctis re-positum. Quemadmodum ergo etm qui Filio non crediderit vitam non visurum dicit, licet omnes resurrectionem exspectent, his verbis vitam corporis non significans, sed illam sanctis paratam felicitatem : eodem opinor modo generosum et fortem divinorum ejus verborum custodem mortem non visurum ait in æternum, nequaquam item hoc verbo mortem corporis denotans, sed paralum peccatoribus 574 supplicium. Ut enim illie felicitas per vitam significatur, ita hie cum mortem dicit, supplicium denotat.

VIM, 52. Dixerunt ergo Judæi: Nune cognovimus quia dæmonium habes.

Veritatem denuo incusant, qui cum mendaces vocarentur, quasi convicio petiti ægre serebant; testimonium autem vel inviti præbent Servatoris vocibus, et per quæ ei probrum inserunt, per hæc eadem ipsum veracem ostendunt. Cæci vero sunt hi miseri, tantaque vecordia mentem refertam habent, ut ne abstergenda quidem esse putent ea quorum nomine male audiunt, sed deterioribus usque se obstringant, ac suis se laqueis implicent. Ecce enim, ecce et per quæ desendere se existimant, quasi non abs re convicium ei dixerint, per hæc ipsa mendacii magis arguuntur; et snorum peccatorum veluti catenis firmius obstringuntur. Stultissime porro etiam istud, « Nunc cognovimus, hic aiunt : qui enim sæpe ei oblatrabant, et dæmonium habere aiebant, nunc cognovisse se eum dicunt, priorem ipsi damnantes linguæ sum petulantiam. Nam si nunc cognoverunt, utique antea nesciebant. Quomodo ergo dæmone agitatum οδπω κατεγνωσμένον, ώσπερ οδν ψήθησαν αὐτόν; D dicunt eum qui nondum cognitus sit, ut ipsi putabant. Mendax igitur et jam olim erat impius Judæorum populus, et effrenata lingua in Christum eructabat nequitiam; sed nugarum suarum probationem ex Servatore nostro Christo arripiunt, præ multo, ut videtur, animi stupore existimantes mendacio patrocinari veritatem. Præterea per quæ discere debebant se peccare, zternæ vitæ largitorem probris atrocibus invadendo, per hæc ipsa morbum suum ingravescere non sentiunt : tantum enim abest ut eorum pænitudine ac dolore tangi se oportere putent, ut verba sua verilatem esse persuasum jam sibi esse dicant. Et verax est pro-

pheta dicens : « Quia rectæ viæ Donlini, et justi A φασι περί ων είρηχασιν ως ήν ή αλήθεια '. ambulabunt in its : qui autem impli sunt, infirmabuntur in illis 10. > Sed immanem corum furorem hic mirabere. Dæmoniorum et immundorum spirituum innumeram turbam videntes sola Servatoris voce contritam, et ex arreptitiorum corporibus vel nolentem expulsam, dicere tamen non 575 exhorrescunt ipsum habere dæmonium, licet necessariis argumentis certiores facti non esse ut Satanas Satanam ejiceret: « Omne enim regnum, ait Christus, divisum contra se, desolabitur, et omnis domus et civitas contra se divisa desolabitur. Si Satanas Satanam ejicit, adversus se divisus est. Quomodo ergo stabit regnum ejus 11 ? » Ecce igitur, dicet aliquis : « Populus revera stultus, et sine corde; oculi eis, et non vident; aures B eis, et non audiunt 15. > Nec enim verbo et doctrina ad meliorem mentem revertuntur, nec animi oculis universi reginam contemplantes naturam, probris

δολαίς χαθάπερ τισί λίθοις χατασφενδονώσιν αύτην, μάλλον δε την ίδιαν έκαστος ψυχήν.

immanibus eam ceu tapidibus petunt, imo vero

suam potius quisque animam.

VIII, 52. Abraham mortuus est et prophetæ : et tu dicis : Si quis sermonem meum servaverit, non gustabit mortem in æternum.

Cum ad omnem audaciam Judzei przecipites in suum caput mentientes Servatori aiunt : « Dæmonium habes, » nibil aliud subinnuere volunt quam illud : Teipsum Deum facis, qui debitum naturæ divinæ honorem et gloriam tibi arrogas. Is enim mos est dæmoniorum, quemadmodum et alibi diximus. Nihil autem mente concipiunt amplius quam quod cernitur, nec in humana carne Deum Verbum agnoscunt, sed nec a corporeis vel tantillum mentem efferentes, sed solis terrenis affixi circa deteriora tantummodo versantur, que tactui subjecta sunt. Hanc ob causam miseri scandalizantur, et mentiri veritatem, id est Christum, existimant, sed et adversus Dei gloriam ipsum efferri suspicantur, non modo quod velit universi rectori æquari, sed quod majus quiddam se posse puter, aut se facturum promittat quam quod fecit Deus ac Pater. Quorsum enim indignentur dicentes mortuum esse Abraham et patres et prophetas, quorsum, inquam, ad evertendos Servatoris sermones sanctorum mortem obtendant, consequens est ut intelligamus. Enimvero tale quiddam volunt significare: Non mentiti sumus cum diximus, «dæmonium habes, » nempe quia teipsum Deum facis, debitam Deo gloriam ac honorem in te vertens. Nec longe petenda est dicti sides ac probatio. Ecce enim ipsum Deum miraculis exsuperare præ je fers, et ea facile peragere quæ non præstitit. 576 Abraham enim et prophetæ, licet Dei verbum servassent, legibus tamen naturæ non restiterunt, sed communem corpori mortem oppetiverunt. Et

Και άληθης ό προφήτης λέγων · « "Οτι εύθεζαι αί όδοι του Κυρίου, και δίκαιοι πορεύσονται έν αύταζς. οί δὲ ἀσεδείς ἀσθενήσουσιν ἐν αὐταίς. > Καταπλαγείη δ' άν τις την ἀσύγχριτον αύτων κάν τούτω μανίαν. Δαιμονίων καὶ πονηρών πνευμάτων ούκ εὐαρίθμητον δχλον μιά του Σωτήρος φωνή συντριδόμενον βλέποντες, και ούχ ἐκόντα τῶν ἐν οίς ἦσαν ἐξωθούμενον, οὐ καταφρίττουσι δαιμόνιον έχειν λέγοντες αύτον, καίτοι διά λογισμών πληροφορηθέντες άναγκαίων, ώς ούχ αν ο Σατανάς εχδάλλοι του Σατανάν, ι Πάσα γάρ βασιλεία, φησίν 6 Χριστός, μερισθείσα καθ' έαυτης έρημουται, και πάσα οίκις και πόλις μερισθείσα καθ' έαυτης έρημουται. Καὶ εί ὁ Σατανάς τον Σατανάν εκθάλλει, έφ' έαυτον έμερίσθη. Πώς οδν σταθήσεται ή βασιλεία αὐτοῦ; > Τδοὺ τοίνυν έρεξ τις, και μάλα είκότως · ε Λαδς δντως μωρός και άκάρδιος · όφθαλμοί αὐτοίς, καὶ οὐ βλέπουσιν, ὧτα αὐτοίς, καὶ ούκ ἀκούουσιν. > Οὕτε γὰρ λόγψ καὶ διδασχαλίαις μετατίθενται πρός το εθέλειν τά άμείνω φρονείν, οδτε τοίς τῆς διανοίας δμμασι τὴν ἀπάντων βασιλίδα καταθεώμενοι φύσιν, ταῖς εἰς ἀτιμίαν ὑπερ-

> 'Abpaau aπέθανε, και οι προφήται aπέθανον, zal σύ λέγεις. Ear τις τον λόγον μου τηρήση, ού μή γεύσηται θανάτου είς τὸν αίωνα.

"Ότε της ίδιας καταψευδόμενοι κεφαλής οι πάντολμοι των Τουδαίων δημοι, τὸ, (Δαιμόνιον έχεις,) τῷ Σωτηρί φασιν, ούδεν έτερον ὑποδηλοῦν ἐθέλουσιν, ή δτι Θεόν σεαυτόν ποιείς, δς την όφειλομένην τη θεία φύσει τιμήν τε και δόξαν είς αύτον ώσπερ περιπλανάς. Τούτο γάρ τοίς δαιμονίοις έθος, ώσπερ ούν καλ εν ετέροις ειρήχαμεν. Νοούσι δε των όρωμένων πλέον ούδεν, ούδε τον εν τη ανθρωπεία σαρχί θεόν Λόγον έπ:γινώσχουσιν, άλλ' οὐδὲ βραχύ τι τῶν σωματιχῶν τον οίχειον ανοχλίζοντες νούν, μόνοις δε τοίς επιγείοις έμπήξαντες, περί μόνα στρέφονται τὰ χείρω, άφαις ὑποπίπτοντα. Διά ταύτην οἱ τάλανες σχανδαλί-Covtat thy altiav, xal ψευδομυθείν οίονται την άλήθειαν, τουτ' Εστι Χριστόν, άλλά και της τω θεώ πρεπούσης χατεπαίρεσθαι δόξης ύπολαμδάνουσιν αύτον, ούχ όπως τὸ ἐν ἴση τάξει τεθεῖσθαι τῷ πάντων κρατούντι καταδεχόμενον, άλλ' ήδη μεζόν τι φρονούντα, καὶ δύνασθαι λογιζόμενον, ή καὶ δράσειν ὑπισχνούμενον, όπερ ούχ Εδρασεν ό Θεός και Πατήρ. Τί γάρ δή η και ἀσχάλλουσι, τεθνάναι λέγοντες Αδραάμ, και τους πατέρας, καὶ τοὺς προφήτας, τοῦ δη χάριν προσανατρέπειν τον του Σωτήρος λόγον τον των άγίων προτοχονται θάνατον, ἀχόλουθον χατιδείν. Οὐχοῦν τοιοῦτόν τι βούλονται δηλούν. Ού διεψεύσμεθα λέγοντες, δτι δαιμόνιον έχεις, τοῦτ' έστιν, δτι Θεόν σεαυτόν ποιείς, την όφειλομένην τῷ Θεῷ τιμήν εἰς έαυτον μετατιθείς. Οὐ μαχράν τῶν εἰρημένων ἡ ἀπόδειξις. Τδού γάρ καλαύτον ύπεραλείσθαι τον Θεον έπαγγέλλη τοίς θαύμασι, καλ κατορθούν εύκόλως Ισχύσειν & μή δέδρακεν αὐτός. 'Αβραάμ μέν γάρ καὶ οἱ προφήται, καίτοι του του Θεού τηρήσαντες λόγον, τοίς της

¹⁰ Osee xiv, 10. 11 Matth, xit, 25, 26. 11 Jerem. v, 21.

φύσεως νόμοις ούχ άντειρηχασιν, άλλ' έχλ(θησόν τε A tu nobis polliceri audes eum qui tua verba servaκαί πεπτώκασιν είς τον κοινόν δή τούτον του σώμα. τος θάνατον. Είτα σύ φης άγευστον έσεσθαι του θανάτου παντελώς του των παρά σου φύλακα λόγων; Πώς ούν ούκ άμείνω, φησί, των έκείνου τὰ σὰ δειχνύεις; 'Ο δὲ θεὸν ύπερτερήσειν ύπολαδών, πῶς ούχ ἀπόπληχτος ἐναργῶς; Οίονται γάρ ἐχ πολλῆς άμαθίας, μόνον τον του σώματος θάνατον παραδηλούν έν τούτοις τον Κύριον, και το μή τεθνάναι σαρχί τοίς είς αύτον πειθομένοις χατεπαγγέλ[λ]εσθαι, εί και ότι μάλιστα σωφρόνων ήν έργον ένναείν, ώς ούδεν αποθνήσκει τῷ Θεῷ, κάν αποθάνη ζωοποιούμενον. Εί γάρ έχ του μή δντος είς το είναι παρηνέχθη, πῶς οὐχὶ μάλλον ἐτοιμότερόν τε καὶ εὐπετέστερού το ήδη παρενεχθέν ές το και είσαυθις είναι κληθήσεται, κάν βραχύ τι νοούσι κατευνασθέν & Β οίχονομίαν; Ούχ είδότες τοιγαρούν του Σωτήρος την δόξαν Τουδαίοι, κατασοδαρεύονταί πως τῶν παρ' αύτου λόγων, και δαιμονώντα καλούσιν, ώς και ών ούκ είργασται θεός τὰ μείζω ποιείν ὑπισχνούμενον, καὶ πρός ἀπόδειξιν τῆς ἐαυτῶν συχοφαντίας τόν τε του 'Αδραάμ και των άγιων παρακομίζουσι θάνατον, διά τοι τούτου ελέγχειν οδονται τον Χριστον, ώς ματαίοις μεν επικομπάζοντα λόγοις, διηνεκή δε την εσχνούμενον, παραλύοντα δέ πως καὶ τὴν τοῦ Θεοῦ δόξαν, δε' ὧν τὰ μείζω δώσειν αὐτοῖς όμολογεί.

Μή σύ μείζων εί του πατρός ήμων Άδραάμ, δστις απέθανε; Kal ol προφήται απέθανον.

Έπεσκιασμένος κάν τούτφ των Τουδαίων ὁ λόγος, και βαθείαν έαυτῷ τὴν διάνμαν ώδίνων όρᾶται. Τί γάρ πάλιν έν τούτφ φασίν, άνθρωποπρεπή μέν έν- C νοούντες, πικρά δ' ούν όμως, κατά γε τον έν έαυτοίς δυτα σκοπόν; Ίδου γάρ καίτοι, φασί, του θείου τηρήσαντες λόγου, τεθνήκασιν 'Αδραάμ το καλ οί προφήται, άλλ' ήχούσαμεν άρτίως σου τά μείζω τισίν ἐπαγγελλομένου. Δι' ων γάρ ούδ' όλως αὐτούς άποτεθνήξεσθαι φής, μείζους δήπου πάντως, καὶ ἐν άμείνοσι των είρημένων είαι, κατ' αύτο όἡ τούτο τὸ μή τεθνάναι. Αρ' ούν, είπε γάρ, φασί, και άποκρίνεται διαπυνθανομένοις έχείνου, μείζων αύτος εί του Αδραάμ και των προτητών, ο και μείζους έκείνων έτέρους άποτελείν ύπισχνούμενος; "Αρ' ού τεθνήξη τεθνηχότων έχείνων, διαμενείς δε άθάνατος, άνθρωπος ών, και άπο γής έχων το σώμα; Πώς ούν αν επιδοίης επέροις δ ούχ έχεις αὐτός; πεθνήξη γάρ πάντως άνθρωπος ών. Εί δὲ ούχ εί μείζων 'Αδραάμ τε και των προφητών, τον κοινόν έκείνοις ύποστησόμενος θάνατον, ούχ άρα δώσεις έτέροις δ μηδέ σοί πρόσεστιν άγαθόν. Τοιαύτην τινά την διάνοιαν έχει το πλαγίως παρ' αύτων είρημένον. Και μή θαυμάσης, εί πλέον ούδεν έννοούσι περί Χριστού. 'Ως γάρ πολλάκις ήδη διά πολλών είρηκαμεν, άνθρωπον αύτον είναι φιλον, και των καθ' ήμας ένα νομίζουσι, τον ένωθέντα σαρκί μονογενή Θεόν Λόγον παντελώς άγνοήσαντες. « Τίνα σεαυτόν ποιείς; » εξ άμέτρου φρενοδλαθείας μονονουχί και έπανορθούν οδονται πλημμελούντα τον Κύριον, και ώσπερ ήγνοηκότι το πρέπον, συμδουλεύουσι φρονείν τι μετριώτερον. Ήγνόηκας γάρ, ὁ ούτος, φασί, τὴν ἐαυτοῦ φύσιν,

verit, mortem omning non gustaturum? Nunquid ergo te illo præstantiorem ducis? Et qui se Deo præstare autumat, nunquid demens est ac furiosus? Existimant enim præ multo stupore Dominum mortem corporis hie tantum significare, et credentibus in se immortalitatem carnis polliceri, cum alioqui cogitandum esset, si modo saperent, nihil mori quod Deo, tametsi mortuum sit, vivificatur. Nam si e nibilo ad esse productum est, qui non longe facilius et promptius jam productum denno excitabitur, quamvis dispensationis erge tantisper quiescere censcatur? Judai ergo Serva toris gleriam ignorantes, ejus quedammodo verbis insultant, et demoniacum nominant, quippe qui majora se facturum polliceatur quam Deus, et ad calumniæ suæ fidem atque probationem, Abrahami et sanctorum prophetarum mortem proferunt, et per hoc arguere Christum existimant, ut qui vanis se jactet sermonibus, et verba sua custodicatibus perpetuam vitam daturum se polliceatur, sed ex eo quod majora se eis daturum profitetur, Dei quodamwodo gloriam evertat.

ζωήν τοίς φυλάττουσε του λόγον αύτοῦ δώσειν ύπ-

VIII. 53. Nunquid tu major es patre nostro Abraham, qui mortune est? Et prophetæ mortui

Teeta et involuta hic quoque est Indeorum oratio, et altam includere videtur sententiam. Quid enim rursus hic aiunt, humana quidem volventes animo, sed acerba tamen, si corum scopum attendamus, Ecce enim, inquiunt, Abraham et prophetæ mortni sunt, licet divinum sermonem servaverint; at nos majora quædam a te nonnullis promissa recens audivimus. Quatenus enim illos procsus non morituros spondes, utique majores sunt prophetis, secundum eam ipsam immunitatem moriendi. Tu vero nunquid major es, inquiunt, Abrahamo et prophetis, qui alios eis majores to effecturum polliceris? Nanquid ipse tu morieris, illis mortuis, et permanehis immortalis, 577 homo cum sis corpore terreno præditus? Quomodo ergo impertieris aliis, id quo ipse cares? Morieris enim cum homo sis. Quod si non os major Abrahamo et prophetis, communem cum-illis fati sortem subiturus, quemodo ejusmodi bonum quod tibi deest aliis es daturus ? Talem sententiam complectitur id quod ab eis oblique prolatum est. Neque mireris si nihil amplius de Christo concipiunt. Ut enim multis sæpe jam diximus, merum hominem eum esse nostrique similem existimant, unitum carni unigenitum Deum Verbum prorsus. ignorantes, et cum prze immani vecordia : . Quem teipsum facis? , clamitent, peccantem. Dominum propemodum corrigere sibi persuadent, et quasi decorum ignoranti modestius de se sentire consulunt. Tuam, ajunt, naturam ignoras, et te quedammodo hominem nescis. Mensura quæ tibi a Deo

data est haud contentus, ctiam majora illo te per- A ἐπελάθου δὶ ὥσπερ ἄνθρωπος ὧν. Οὐκ ἡρκέσθης τῷ fecturum jactas, atque ad quidvis audendum projectus tibi ipsi plus æquo assumis. Damnant igitur eum, ut qui blasphemiam locutus sit, et scorpionum instar tandem insiliunt, adeoque Christum jure merito corripiendum statuunt, quippe qui humanitatis conditionem violet, et in tantum supra cam efferatur, ut universitatis Domini gloriam transcendat, sed et sanctorum patriarcharum et prophetarum honorem conculcet. Maligne vero ista loquuntur ut eum stimulent: « Quem teipsum facis? , rati fore ut ille respondeat : Major sum et Abrahamo et prophetis. Quanquam etsi maxime hoc diceret Dominus, nequaquam a veritate discederet, cum nulla ratione homo comparari possit Deo, qui omnem longe naturam tum que visu, tum que intellectu percipitur, excedat.

VIII, 54. Respondit Jesus : Si ego glorifico meipsum, gloria mea nihil est.

Omnis horum verborum scopus sancti Abrahæ et prophetarum personam respicit, sed in seipsum, ut probabile est, Servator transfert rem significatam, non ignorans Pharisæum promptum ad iram esse, vel sine causa, et quaslibet voces ad cædem 578 moliendam illico arripere. Invidia quippe cultores suos ad peccandum impellit, efficitque, ut vel ob ea quæ minus oportet vehementius indignentur. Istiusmodi vero Christus aliquid denuo significare vult. Insultabant Judzi, ejusque dictis refragabantur, heatum Abraham et prophetas ad satietatem usque nominantes, et palam clamantes: · Nunquid tu major es patre nostro Abraham et prophetis, qui mortui sunt? > Deinde quasi gloriæ sanctorum insultaret, et longe supra illos emineret, arguebant dicentes : « Quem teipsum facis ? » Consentaneum igitur erat ut Dominus ad hæc aperte responderet: Major sum Abrahamo et prophetis. Sed superbi Judæi nequaquam id tulissent, Succensuisset enim quidam illico, et patrum studium sanctorumque gloriæ defensionem præ se ferens, acrius in Christum insurrexisset, eique cædem jure demum moliri visus esset; idcirco Dominus in seipsum dicta transferens, ait : « Si ego D glorifico meipsum, gloria mea nihil est. > Illud enim propemodum [ait : nemo mortalium magnopere sese efferat ; si enim velimus apud nos perpendere quid sit gloria hominis, plane eam nibil esse comperiemus : « Omnis enim caro fenum, et omnis gloria hominis quasi flos agri 13. » Nihil igitur mirum, inquit, si Abraham et prophetæ mortui sunt. Quid enim est gloria hominis, cum natura tyrannide mortis et corruptionis oppressa sit, ideoque feno facile marcescenti assimiletur? Fortasse etism transferens in seipsum competen. tem Abrahamo et prophetis modum, et inquiens :

παρά θεού δοθέντι μέτρφ. τίνα γάρ έαυτον ποιείς, δ και της παρ' αυτου φιλοτιμίας τὰ άμείνω δώσειν καθυπισχνούμενος, και μείζονα κατορθώσειν τῆς έχείνου δυνάμεως ριψοχινδύνως είπών; Καταχρίνουσι τοίνυν ώς δυσφημήσαντα, και σκορπίων δίκην έπιπηδώσι λοιπόν, έπιτιμαν δέ χρήναι και σφόδρα δικαίως ὑπολαμδάνουσε τῷ Χριστῷ, ὡς τὸ μὲν τῆς άνθρωπότητος άτιμάζοντι μέτρον, άναπηδώντι δε και εξαλλομένω τοσούτον, ώς επέκεινα φέρεσθαι της ένούσης δόξης τῷ πάντων Δεσπότη, άλλά καὶ τὴν των άγίων πατριαρχών τε και προφητών πατούντι τιμήν. Προσδοχώσι γάρ ήδη και διαβρήδην άναδοώντος απούεσθαι, δι' ών έρεθίζειν νομίζουσι, τὸ, ε Tiva σεαυτόν ποιείς; » χακοτρόπως ἐπιφθεγγόμενοι, δτι Μείζων είμι και 'Αδραάμ και των προφητών, εί και ότι μάλιστα τούτο λέγων άληθης ήν ό Κύριος, έπείπερ ούδεις ανθρώπων λόγος είς το συγκρίνεσθαι Θεφ τῷ πάσης ἐπάνω φύσεως, όρατῆς τε καὶ νοητῆς.

Άπεκρίθη Ίησοῦς · Εὶ ἐγὼ δοξάζω ἐμαυτὸν, ἡ δόξα μου ούδέν έστι.

Βλέπει μέν άπας ό του λόγου σκοπός είς τε του 'Αδραάμ του άγίου και των προφητών πρόσωπον, μετασχηματίζει δε πιθανώς είς εαυτόν το δηλούμενον 6 Σωτήρ, οδα άγνοήσας δτι πρόχειρος είς δργήν και προφάσεως δίχα της είς τούτο καλούσης ὁ Φαρισαίος, και προσθήκην άει πρός το χρήναι μιαιφονείν άγριώτερον πανοτιούν των περί αύτου λαλουμένων έκδέχεται. Φιλαμαρτήμονας γάρ ὁ φθόνος έργάζεται τοίς έν οίς αν γένοιτο, και θερμότερον άναπείθει δυσφορείν, καὶ ἐφ' οδ ήκιστα χρην. Τοιουτόν τι δὲ παραδηλούν πάλιν έθέλει Χριστός. Έπεπήδων Τουδαΐοι καλ άντέπραττον τοίς παρ' αὐτοῦ λεγομένοις, άνω τε και κάτω τον μακάριον 'Αδραάμ και τους προφήτας κατά κόρον ονομάζοντες, και διαρρήδην βοών τες . ε Μή σύ μείζων εί του πατρός ήμων 'Αδραάμ, δοτις άπέθανε· Καὶ οἱ προφήται ἀπέθανον. » Εἶτα πρός τούτοις, και ώς τη των άγίων άλλόμενον δόξη, και ύπεραιρόμενον πολύ δή λίαν ύπερ έκείνους, κατητιώντο λέγοντες· « Τίνα σεαυτόν ποιείς; » Έδει τοίνυν πρός ταύτα σαφώς ἀπολογείσθαι τὸν Κύριον, και λέγειν έναργώς, δτι Κρείττων είμι, και μείζων 'Αδραάμ, και των προφητών, άλλ' ούκ άνοιστον έποιήσατο τον λόγον ο μεγαλόφρων Ίουδαίος. Ήγανάκτησε γάρ αν έπὶ τούτφ τις εύθύς, καὶ φιλοπάτωρ είναι πλανώμενος, και τή των άγίων δόξη συναγορεύειν ύποχρινόμενος, θερμότερον αν έπεφύη κατά Χριστού, και δικαίως ήδη μιαιφονείν εδύκει λελυπημένος. Διά τουτο μετασχηματίσας είς έαυτου δ Κύριος τους λόγους φησίν · Εάν έγω δοξάζω έμαυτον, ή δόξα μού έστιν ούδέν . > μόνον γάρ ούχι τοῦτό φησι · Μηδείς ἐφ' ἐαυτῷ φρονείτω μέγα τῶν ἐπὶ τῆς γής. Εί γάρ βουλοίμεθα διανοείσθαι καθ' ἐαυτοὸς, τίς ή άνθρώπου δόξα έστιν, ούδεν ούσαν αύτην εύρήσομεν. ε Πάσα γάρ σάρξ χόρτος, και πάσα δόξα άνθρώπου ώς άνθος χόρτου. » Θαυμαστόν ούν άρα, φηoty, obbby el tetekeutnev 'Abpaku, xal pet' èveivor

οί προφήται. Τί γὰρ ἀνθρώπου δόξα τυραννουμένης Α « Gloria mea nihil est, » revocat in memoriam της φύσεως, και θανάτω και φθορά εύμαράντω χόρτιφ διά τουτο παρεικασμένης; Είκος δὲ δτι μετασχηματίσας είς έαυτον εύφυως το προσόν τῷ 'Αδραάμ, ήτοι τοίς προφήταις, μέτρον, και λέγων, « ή δίξα μου ούδέν έστεν, » είς ανάμνησεν άγει τον Τουδαίον, του μέν Αδραάμ σαφέστατα λέγοντος περί αυτού. ι Έγω είμι γη και σποδός , των δε μακαρίων προφητών άνακεκραγότων πρός Θεόν · ε Μνήσθητι δτι χούς έσμεν. > Καὶ οὐ δήπου φαμέν διά τούτο tà ûnonintovta baváty nal pôopi.

"Εστιν ό Πατήρ μου ό δοξάζων με.

Υπέρ σαφηνείας απριδούς και θεωρίας των σημαινομένων, τοίς αὐτοίς ἀποκεχρήσομαι λόγοις, καλ Β gra con agron ifm biltaren. De giraker fieulta και πρότασιν ούχ εδ προτεινόντων των Τουδαίων del, nat legisters . Why or perfor of son matche ήμων 'Αδραάμ, δοτις άπέθανε; « Καὶ οἱ προφήται anthavov. Tiva osautov notel; ; > olopávov čt zatá alifectar ore nel rebriferat, nal omonefortat nal αύτος θανάτω και φθορά, και ούκ έσται μείζων κατά τούτο τού τε 'Αδραάμ και τών άγίων προτητων, φρονούντων τε το παράπαν ούδεν όλως μέγα περί αὐτοῦ· λοιπὸν ἀναγκαίως ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστός, ὁ ἐχ τῆς του γεννήσαντος ἀιδιότητος ἀίδιον αύτον δντα δειχνύει. Διά τοῦτό φησιν · « "Εστιν ὁ Πατήρ μου ό δοξάζων με. » το δστιν, εν τούτοις ούχ άπλως ούδε άδασάνιστον νοείσθαι βουλόμενος, τεθειι αντικόν. 'Ο δὲ ἐχ τοῦ δντως Πατρός ἀρρήτως γεγεννημένος Υίδς, ἐπάγεται δήπου πάντως το τοῦ γεννήσαντος ίδιον, τουτ' έστι τὸ είναι. Κρείττων ούν άρα και 'Αδραάμ και των προφητών. Οι μέν γάρ τεθνήχασιν ώς γηγενείς, θνητών όντες πατέρων. ό δὲ ἐχ τοῦ ὅντος ἀπερινοήτως προελθών, Εστιν ἀεὶ δοξαζόμενος όπο του ίδίου Πατρός, ούχ ώς δόξης έπιδεής, βασιλεύς γάρ τῆς δόξης ἐστίν, άλλ' ὡς ἔχων καύχημα, το εξ αιδίου γεννηθήναι Πατρός, ατδιός τε διά τούτο ύπάρχων και αύτός. ἐπάγεται γάρ ούσιωδώς το του τεχόντος άξίωμα. 'Αδιχήσει τοιγαρούν ούδεν είς ὑπόληψιν την θεοπρεπή του Υίον, το δόξαν αύτου λέγεσθαι τον Πατέρα, έπει και αύτος ο Πατήρ δοξάζεται το δμοιον παρά του Υίου, οδχ ώς δόξης D tmidetic, all' tmeinep tyefrai xal tyei bofav to τοιούτου γεννήματος γνωσθήναι Πατέρα, ίδίου δηλονότι κατ' αύτον του Θεού. Διά γάρ τοι τούτο και αύτος ό Υίδς ώς πρός του Πατέρα φησί · « Πάτερ, δόξασόν σου τον Yibv, Iva και ὁ Yibç δοξάση σε. > Ούκουν ή μέν άνθρώπου δόξα το παράπαν οὐδέν. Πίπτει γάρ τό ἀπό γῆς εἰς θάνατον, καὶ κατά γάρ τὸ σώμα, εἰ καλ αναστήσεται. Δοξάζεται μέν γε ο Μονογενής παρά του ίδίου Γεννήτορος, ώς μετά των άλλων άπάντων άγαθών καὶ τὸ ίδιον έχων τῆς οὐσίας αὐτου. "Οση δε αύτου πρός πάσαν την κτίσιν ή διαφορά, καὶ ὁ μακάριος Μελφόδς ὡς ἐν όλίγοις κατα-

Judeis Abrahamum qui dilucide de seipso dicit : e Ego sum terra et cinis 16, s et prophetas ad Deum exclamantes : « Memento quod pulvis sumus 15. > Neque vero ideireo dicimus eum glorize sanctorum detrahere, qui glorificabat eos, sed necesse erat, et ratio utilitatis id postulabat, ut ipse ostenderet quantum divina et ineffabilis sua natura distet ab iis que morti et corruptioni subja-

της των άγιων δόξης κατηγορείν τον δοξάζοντα αυτούς. 'Αλλ' ήν άνάγκη λοιπον, καλ ό του χρησίμου λόγος έκάλει πρός το δεικνύειν αύτον, δσην έχει την διαφοράν ή θεία τε καλ άβρητος αύτου φύσις πρός

VIII, 54. Est Pater mens qui glorificat me.

Ut bujus dicti sensum clare et accurate 579 exponam, lisdem sermonibus utar, cademque verba repetam. Judzis non recte invictum veluti quoddam argumentum obtendentibus, ac dicentibus: « Nunquid tu major es patre nostro Abraham, qui mortuus est? et prophetæ mortui sunt : quem teipsum facis 16? > revers sutem existimantibus ipsum moriturum, et corruptioni subjectum iri, atque ideireo nequaquam majorem Abrahamo sanctisque prophetis futurum, adeoque nibil plane magni de eo sentientibus, necessario tandem Dominus noster Jesus Christus, qui ex æterno Patre, æternum se ostendit esse. Idcirco ait, Est Pater meus qui glorificat me : > illud, est . hoc loco non simpliciter, neque sine cura et examine volens intelligi, sed per illud significare poπὸς δὲ μάλλον αὐτὸ ὡς τοῦ είναι τὸν Πατίρα ση- C tins intendens, esse Patrem. Qui autem a vere Patre ineffabili modo est genitus, omnino simul et secum trahit quod est sui genitoris proprium, nempe ut sit. Præstantior igitur est Abrahamo et prophetis. Hi enim mortui sunt ut terra geniti et mortalibus nati patribus, ille vero ab eo qui est inexcogitabili ratione profectus, semper glorificatur a proprio Patre, non tanquam gloriæ indigus, quippe rex est glorize 17, sed tanquam habens gloriandi materiam, quod ab æterno genitus sit Patre, proptereaque et ipse immortalis exsistat; secum enim infert substantialiter ejus qui genuit dignationem. Nihil ergo impediet quominus Filius divina dignatione præditus existimetur, quod Pater ejus gloria dicitur, cum et ipse Pater g liter a Filio non tanquam gloriæ indigus, sed quia talis geniminis, sui nimirum Filii, qui sicut ipse, Deus est, Patrem agnosci, gloriam ducit et habe Ideirco enim et ipse Filius ad Patrem ait : « Pater, clarifica Filium tuum ut et Filius tuus clarificet te 18. > Itaque gloria quidem hominis prorsus nihil est, Quod enim de terra est, in mortem cadit, corpus nimirum, licet suscitandum sit. Glorificatur porro Unigenitus a suo Patre, ut qui cum reliquis bonis omnibus proprium et peculiare habeat substantiæ suæ bonum. Quantum autem sit ejus cum universa creatura discrimen, etiam ipse beatus

Psalmista paucis verbis significat, dicens : « Coli A σημαίνει βούν · « Oi οδρανοί ἀπολούνται, οὐ δὲ διαperibuut, tu autem permanes, et omnes sicut vestimentum veterascent, et sicut opertorium volves eos, et mutabuntur. Tu autem idem ipse es et anni tui non deficient 10 > Quidquid enim creatum est corruptioni subjacet, tametsi nondum sit corruptum, divinaque voluntate 580 sustentetur : Deus autem incorruptibilis et æternus est per naturam, non alterius voluntate id assecutus, sicuti creatura, sed in suis bonis perdurans, in quibus est suum genimen.

VIII, 54, 55. Quem vos dicitis quia Deus vester est : et non cognovistis eum.

Rursus eas arguit, ut qui nudis verbis tenus duntasat Deum colant, cum interim eum non re vera agnoscant, adeeque propheticum illud rursus B iis inclamat; tune enim dicebat: « Appropinquat mihi populus iste, et labiis suis me honorant, sed cor corum lenge est a me 16. » Nunc autem opportune et consentance. Non cognovistis, inclamat, neque id falso. Nec enim si seias Deum esse, utique habebis quoque cognitionem Dei : quod enim sit et subsistat Deurs, etiam dæmones credunt et contremiscunt, juxta id quod scriptum est 11. Oportet autem et cognoscere quod est, et præterea opiniones co dignas de illo imbibere; postquam autem esse cognoverimus, nemo sanus, opinor, quid secundum naturam suam sit curiose indagaverit, invenire quippe in nullius situm est potestate; quæcunque vero ei adsunt, vel non adsunt, in divinis Scripturis versatus facile agnoscet. Scimus enim et credimus quod potens est, scimus quod non est infirmus, scimus quod bonus est, et scimus quod non est malus, scimus quod justus est, et rursus quod non injustus. Scimus quod æternus: credimus quod non est tempore circumscriptus, neque sicuti nos temporarius. Judæi ergo verbis tenus confitebantur Deum esse Deum suum, nihilosecius ignorare illum sese prodebant. Nec enim cogitant eumesse immortalem et corruptioni minime obnoxium. Quod si scirent, nusquam eo dementiæ lapsi essent ut in animum inducerent moriturum esse Unigenitum ex substantia ejus profectum. Sed neque mortem ei Abrahami et prophetarum obtendentes, stulte dicerent : e Quem teipsum facis? > Nunquid enim D δοκάν τον έκ της οὐσίας αὐτοῦ προελθόντα Υίον jure quis dixerit, necessarium esse ut qui norunt quis secundum naturam suam sit Pater, tale essé credant et quod ex eo processit Verbum? Quemadmodum enim ex dulci fonte dulcis rivus manat, et ex generosis arboribus generosa mala nascuntur, ita, opinor, credendum est er Deo secundum naturam genitum verum esse Deum, et ex æterno Patre 581 genitum, æternum esse non secus ac Pater. Opportune itaque nune ad Judzos dici potest : « Aut facite arborem malam, et fructum ejus malum, aut facite arborem bonam, et fructum ejus bonum *1. > e Non enim potest arbor bona malos

μένεις, και πάντες ώς ιμάτιον παλαιωθήσονται, και ώσει περιδόλαιον ελίξεις αύτους, και άλλαγήσονται. Eù de 6 autog el, xal tà Ety oou oux exheldougs, > Φθαρτόν γάρ πάν το ποιηθέν, και εί μή πω διέφθαρται, τή θεία βουλήσει πρός τουτο διακρατούμενον άφθαρτος δέ και άτδιος κατά φύσιν θεός, οὐ τοίς έτέρου θελήμασιν άποχερδαίνων αύτό, καθάπερ ή extlour, del 82 undpywy by iblour dyadole, by old פסדו אמן דם לסנסי.

"Or busic Abyers, bu Osde buir bore, nat obn έγνώκατε αὐτόν.

Διελέγχει αύτους πάλιν ώς μόνην την εν βήμασι, και τούτο φιλοίς, φιλοθείαν επιτηδεύοντας του κατά άλήθειαν είδέναι του Θεου, μόνον δε σύχε το δεά του προφήτου διηγγελμένον δπιφθέγγεται πάλιν αυτοίς. τότε μέν γάρ έλεγεν τ Έγγίζει μοι δ λάδς ούτος, τοίς χείλεστν αύτων τιμώσι με, ή δε καρδία αύτων πόρρω άπέχει άπ' έμου · ε νυνί δε χρησίμως, και τψ πάλαι συνηρμοσμένως, τὸ, Οὐκ ἐγνώκατε αὐτὸν, ἐπιφωνεν και αληθής ο λόγος. Ού γάρ το είδεναι τυχόν, ore Eart Bedg, touto by marries Earl and greater Exert Seou ou yap operture nal erter 6 Beds, nal th δαιμόνια πιστεύουσι και φρίτιουσι, κατά το γεγραμμένου. Πρός δὲ τὸ γινώσκειν, ὅτι Εστι, καὶ δόξας έχει[ν] άχολουθον περί αὐτοῦ τάς αὐτῷ πρεπούσας και γρεωστουμένας · οίον δέ φημί τι. Τον δντα Θεόν ότι μεν όντως έστι κατά φύσιν, ούκ άν, οίμαι, τίς πογητραλπολήσαι αποδολών, ερδείν λφο φαίλακον. τά γε μήν προσύντα αὐτῷ, καὶ μή προσύντα, τυχὸν Empyoin the dv. nat him eunohor, tole tepote outhinσας Γράμμασιν. Ίσμεν γάρ και πεπιστεύκαμεν, δτι δυνατός έστιν, έσμεν δέ ότι ούχ έστιν ασθενής, έσμεν δτι άγαθός έστιν, Ισμεν δτι ούκ έστι πονηρός, Ισμεν δτι δίχαιός έστι, και πάλιν ούχ έστιν άδικος. Ίσμεν δτι άτδιός έστι, διακείμεθα και πιστεύομεν δτι ούκ Εστι χρόνφ πεπερασμένος, άλλά οδέλ πρόσκαιρος καθά και ήμεζε. Έν βήμασι και φωναίς φάσκοντες Τουδαΐοι τοίνον όσον, διωμολόγουν σαφώς Θεόν αύτον είναι τον Θεόν, άγνοοθντες αύτον ούδεν ήττον, άλλ δσον τε δτι τε άφθαρτές έστι καλ άλδιος, συνέντας σύγ εύρησομεν. Εί γάρ ήδεσαν, σύχ αν, σίμαι, πρός τούτο κατώλισθον άποπληξίας, ώς τεθνήξεσθαι προσμονογενή. 'Αλλ' οδδ' αν αὐτῷ τὸν τοῦ 'Αδραάμ καὶ των προφητών προτείνοντες θάνατον, άνοήτως έφασκον · · Tiva σεαυτόν ποιείς; › Ή γάρ ούχι και σφόδρα έρει τις είχότως, ώς ήν άναγκαιον τους είδότας τίς έστι κατά φύσιν ὁ Πατήρ, τοιούτον είναι πιστεύειν καὶ τὸν ἐξ αὐτοῦ προελθόντα Λόγον; "Ονπερ γάρ τρόπου άπό γλυκείας πηγής γλυκύ μέν πάντως πρόεισε νάμα, καί από ξύλων εύγενων εύγενη πάντως έσται και τά τικτόμενα οδτως οξμαι δείν τον έχ του χατά φύσιν Θεού, Θεον είναι πιστεύειν άληθη, και τεν έξ άιδίου γεγεννημένον Πατρός, άι διον είναι κατά τον γεννήτορα. Εύκαιρον ούν άρα

xàvôàse mpb; 'loubalous sineiv' e "H nothears to A fructus facere : neque arbor mala bones fructus δένδρον σαπρόν, και του καρπόν αύτου σαπρόν ή ποιήσατε το δένδρον καλόν, και τον καρπον αύτου καλόν. . — ε Οδ γάρ δύναται δένδρον άγαθον καρπούς πονηρούς ποιείν, ούδε δένδρον σαπρόν καρπούς άγαθούς ποιείν. • Πώς ούν ενδέχεται, μάλλον δε πώς ούχ γεννηθέντα Πατρός Ονητόν είναι νομίζειν, καλ τοίς έφθαρμένοις έναρίθμιον ποιείοθαι τον ούκ είδοτα φθοράν;

Erà de olda autor · nal ear elaw oti oun olda αὐτὸν, ἐσομαι δμοίως ὑμῶν ψεύστης.

Ούχ έψευσάμην, φησίν Τουδαίοις, λέγων « Έάν τις τον έμον λόγον τηρήση, θάνατον οθ μή ίδοι είς τον αίωνα. » Δύναμαι γάρ άπαθανατίζειν, έπείπερ οίδα τούτο ποιείν ισχύοντα τον έξ ούπέρ είμι, οίδα κατά φύσιν δντα ζωήν τον Πατέρα τον έμαυτου. Είμι τοιγαρούν κατ' έκείνον κάγω ζωή, δηλονότι Β κατά φύσιν, καὶ ζωοποιός. 'Αρνησάμενος δὲ τὸ δύνασθαι ζωργονείν, ώς άγνοων Εσομαι τον Πατέρα, ού το ίδιον της ούσίας έχων εγώ, ζωοποιείνδύναμαι, καθάπερ έκεινος. Ούκουν έγειν όμολογω πάντα τὰ ἐν το Πατρί, και κατ' έκεινον ὑπάργειν . λέγων δὲ μή έγειν άπαραποιήτως έν έμαυτῷ τὰ τοῦ Πατρός ίδια, ψεύστης έσομαι καθ' όμας, ώς μη είδως τον Πατέρα. 'Αλλά και ότε φημι, την μέν του 'Αδραάμ και των προφητών ούδεν είναι δόξαν, ἐπείπερ ήσαν ἐχ γῆς, και άνθρωποι την φύσιν, οίς και το αποθνήσκειν ού ξένον, την δ' έμην είναι δόξαν, το άξδιον του Πατρός, ώς είδως τον Πατέρα, τὰ τοιαυτά φημι. Λέγων δὲ δτι φθαρήσομαι κατ' ἐκείνους, καὶ οὐκ είμι το Πατρί συναίδιος, ψεύσομαι καθ' ύμας, άγνοήσας τον εξ οδπέρ είμι Πατέρα. 'Αμήχανον γάρ τον έχ του όντος και ώσαύτως έχοντος άει, μή ούχι πάντως είναι τε και ώσαύτως έχειν άει. 'Ατδιον γάρ τὸ ἐξ ἀιδίου γεγεννημένον. Απλούστερον γάρ τὸ προχείμενον εχλαδών, έρει τις αύτο χαθ' έτερον είρησθαι τρόπον. Οίδα, φησί, τὸν ἐμαυτοῦ Πατέρα. λέγων δὲ μὴ εἰδέναι καθ' ὑμᾶς Επομαι ψεύστης, τους ούχ είδότας μέν τον Θεόν, είδέναι δε φάσχοντας αὐτόν. Τίς δὲ ὁ τῆς εἰδήσεως τρόπος, καὶ ἐπὶ τίσιτου μή είδεναι τά έγκλήματα, σαφώς ήδη διειρηκότες, περιττόν ἐποίσομεν οὐδέν.

'ALL' olda abror, xal ror loyor abrov

Is lan it hasomore people

"Οσον μέν ήχεν είς το έτοίμιος τῷ προκειμένο προσδάλλειν, έχεινό φαμεν, ότι λαλεί πάλιν ώς άνθρωπος, και καταδιβάζει πάλιν αύτον είς τὰ ημέτερα Χριστός, το δουλοπρεπές ούα άφιείς σχήμα κατά καιρόν τον πρέποντα. Λέγει τοίνυν και εἰδέναι τον Πατέρα, και τον λόγον αύτου τηρείν, και ούχι πάντως έρουμεν άναγχαίως έαυτώ τά τοιαύτα προσμαρτυρείν, άλλ' οὐδε των αὐτῷ πρεπόντων ἀπαριθμείσθαί τινα, τέχνη δέ τις άνεμίχθη τῷ λόγῳ πολλή. Διά γάο του φάναι και είδεναι τον Πατέρα, και τον λόγον αὐτοῦ τηρείν, οίς έχειν αὐτός διισχυρίζεται, τάναντία φρονούντας τους Τουδαίους ἐπιδείχνυσιν, facere 13. » Qui ergo fleri potest, imo vero qui non omnimoda stultitia scatet ex immortali Patre genitum mortalem ducere, et corruptionis nescium curruptibilibus ascribere?

άπάσης έστι μωρίας άνάμεστον, τον εξ άθανάτου

VIII, 55. Ego autem novi eum : et si dixero quia non scio eum, ero similis vobis, mendax.

Non mentitus sum, inquit Judzeis, cum dicerem : s Si quis sermonem meum servaverit, mortem non videbit in aternum 24. > Possum enim immortales facere, et quoniam novi Patrem ejus rei potentem esse, novi secundum naturam vitam esse Patrem meum. Quapropter ego sum sicut ille vita per naturam et vivisicans. Quod si negaverim me posse vivificare, tanquam ignorare videbor Patrem, cujus proprietatem substantiæ cum habeam, possum vivificare sicut et ille. Igitur profiteor me habere omnia quæ sunt in Patre, et secundum illum exsistere : sin autem dicam me non habere eudem et immutabili plane modo omnia que sunt Patris propria, mendax ero, sicuti vos, ut qui non norim Patrem. Sed et cum dico nihit esse gloriam Abrahami et prophetarum, quia ex terra erant, et homines natura, a quibus ideireo mors aliena non erat, meam antem gloriam esse Patris æternitatem, tanquam Patris gnarus hiec dico. Quod si dicam me perinde ac illos corruptum iri, nec me Patri cozeternum esse, mendax ero sicuti vos, ignorans eum ex quo sum Patrem. Fieri quippe non potest ut qui est ex eo qui est, ac eodem modo se semp habet, non utique semper sit, eodemque modo perpetuo sit. Est enim æternum quod ex æterno genitum est. Simplicius quippe si accipiatur hic locus, alio modo dictum intelligetur. Novi, inquit, Patrem meum : quod si dizero me eum ignorare. mendax ero sicuti vos, qui Deum quidem non nostis, sed eum nosse dicitis. Quænam autem illa sit cognitionis ratio, et quid in ignoratione cult sit, cum antea clare jam exposuerimus, nihil addemus superflui.

582 VIII, 85. Sed seie eum , et sermonem eins

Si locum hunc simpliciter attendamus, dicimus Christum loqui rursus quidem ut hominem, et ad nostra se rursus demittere, servilem formam congruo tempore nequaquam abjicientem. Ait ergo et se nosse Patrem, et sermonem ejus servare, neque tamen ounino dicemus eum ista sibi necessario ascribere, nec ulla quæ ei conveniunt, recenseri, sed multo artificio sermonem esse temperatum. Nam cum ait se nosse Patrem, et sermonem ejus servare, estendit Judzeos refragari ils quze habere se ipse profitetur, quippe qui neque Deum norint videlicet, neque adeo servandum ejus sep-

Mose et prophetis proclamatum prompto et libenti animo suscepissent, Istiusmodi loquendi formam apud nos comperiemus, quæ vim et rationem reprehensionis quidem habet, sensimque nonnullis sua vitia subinnuit, ita ut reprehensi non excandescant. Verbi gratia, sit aliquis frugi, atque bonus, qui furi et ebrio sua vitia exprobret, ac dicat: Ego probus homo sum, non furatus sum res alienas, nec immadul vino unquam, non tamen his verbis ista sibi ascribit, neque vero eum ita loqui in animum inducemus, sed contraria lis quibus est præditus, iis quos inculpat objicere. Eodem itaque modo Dominus noster Jesus Christus se Patrem nosse ait, et sermonem ejus servare, aliter eam ob rem Judæis implis tribuens neque Deum nosse, R neque adeo sermonem ejus sustinere, aut superne atam eis legem ullatenus observare. Quod si aliter hic locus expendendus est et subtilius observandum quod oblique subinnuitur, addenius a Filio Patrem agnosci, non talem cognitionem habente qualis nium est in nobis, sed Deo dignam atque inenarrabilem. Quemadinodum enim homo ex homine genitus non ab alio quodam edoctus, sed ex eo quod est ipse genitoris sui non ignorat naturam, sic et Filius ex eo quod est novit suum Patrem, servat autem sermonem ejus, hoc est totam habet prorsus in seipso substantiæ Patris rationem. Ratio quippe hominis, hoc est, definitio substantize ejus, hæc est : Animal rationale, mortale, intelligentiæ et scientize capax. Sed et angeli ratio definitio 583 C substantize ejus censebitur. Quia vero Dei secundum naturam rationem aut definitionem capere non licet, nercimus enim quid sit secundum naturam is qui genuit ipsum, idcirco a nostra consuetudine eam sumens, et humanis vocabulis utens, sermonem Patris tanquam definitionem substantiæ ejus servare ait in seipso. Est enim imago ejus qui geunit ipsum, et character expers omnis plane dissimilitudinis **, sed habens omnia in seipso quæcuaque Deo convenientia et præclara sunt in Patre.

ηγορούμενος, έχων δε πάντα εν έαυτφ τά του Γεννήτορος θεοπρεπή τε και εξαίρετα. VIII, 56. Abraham pater vester excultavit ut videret diem meum; et vidit, et gavisus est.

Diem hie, non aliud esse dicit quam tempus adventus, quo verax lux nobis infulsit, et justitiæ sol exortus est sólutis caliginis instar tenebris quibus tunc detinebamur, principe sæculi hujus tyrannice nos vexante, et universum, ut verbo dicam, terrarum orbem sua perversitate offundente, atque uniuscujusque mentem variis modis obtenebrante. Ideirco divinus quoque Psalmista optatissimum ejus adventus diem quodammodo agnoscens, præcinebat in Spiritu, dicens : « Hæc est dies quam secit Dominus. Exsultemus, et læte-

onem esse putent : aliqui enim sermonem a A ώς μήτε είδότας δηλονότι τον Θεον, μήτε μήν οίομένους ότι πρέποι τηρείν τον λόγον αὐτοῦ . ή γάρ ἄν εδέξαντο, και μάλα προθύμως, τον διά Μωσέως και των προφητών προκεκηρυγμένου. Εύρησομεν δέ πως καί παρ' ήμεν σχήμά τι τοιούτον έν λόγοις εύφυές τε και κάλλιστον, ελέγχου μεν έχον δύναμιν, και ήρέμα τισίν ὑποδηλοῦν τὰ ἐν οῖς είσι κακὰ, ὑποτέμνον δέ πως τον είς το διελέγγεσθαι θυμόν. Οίον Εστω τις άνηρ τυγόν ἐπιεικής, καὶ τὰ άλλα γρηστός. δνειδίζων τῷ κλέπτοντι καὶ τῷ μεθύοντι, καὶ λέγων . Έγω άνθρωπός είμί τις έπιειχής, οὐ κέκλοφα τά έτέρων, άλλ' ούδε μεμέθυσμαί ποτε. και ού πάντως ό τοιούτος έαυτῷ διὰ τούτου μαρτυρεί, ούδὲ ούτως αύτον οίησόμεθα λαλείν, άλλ' ών έχει τά έναντία ἀπέριττα τοῖς ὁνειδιζομένοις. Οὕτω τοιγαρούν και ὁ Κύριος ήμων Τησούς ὁ Χριστός είδέναι φησί τον Πατέρα, και τηρείν τον λόγον αὐτοῦ, ἐτεροίως διά τούτο τοίς άνοσίοις 'Ιουδαίοις, τὸ μήτε ειδέναι του θεου περιτιθείς, μήτε μήν ανέχεσθαι του παρ' αὐτοῦ λόγον, ή φυλακής τινος όλως άξιοῦν τὸν άνωθεν αὐτοίς διορισθέντα νόμον. Εί δὶ χρή καὶ έτέρως τοίς προκειμένοις έμδαλείν, και λεπτότερόν πως ίδειν το πλαγίως ύποδηλούμενον, και τόδε πρός τούτοις έρουμεν Οίδεν ὁ Υίὸς τον έαυτου Πατέρα, οὐ τοιαύτην έχων γνώσιν, οποίαπέρ έστιν ή έν ήμεν, άλλά θεοπρεπή τε και άνεξήγητον. "Ωσπερ γάρ δ Εξ άνθρώπου γεγεννημένος άνθρωπος, ού παρ' έτέρου τινός μαθών, άλλ' έξ ών έστιν αύτος την του γεννήσαντος φύσιν ούκ άγνοεί, φησίν ούτω και δ Υίδς οίδε μέν έξ ών έστι τον έαυτοῦ Γεννήτορα, τηρεί δέ τον λόγον αὐτοῦ, τοῦτ' Εστιν, Εχει σωζόμενον όλοκλήρως εν έαυτῷ τὸν τοῦ Πατρός όρον. Λόγος μέν γάρ δ άνθρώπου, τουτ' έστιν δ δρος της ούσίας αύτου, ζώον λογικόν, θνητόν, νου και επιστήμης δεκτικόν. 'Αλλά γάρ και άγγελου τυχόν ό λόγος, δρος αν νοοίτο τής ούσίας αύτου. Έπει δε θεού του κατά φύσιν ήμας μεν λόγον ή όρον ούχ έστι λαδείν (ού γάρ ίσμεν τί κατά φύσιν έστιν ό γεννήσας αύτον), άπο be the map' hulv ourgozing labor, and tole droperπίνοις ἀποχρησάμενος ρήμασι, τον λόγον τοῦ Πατρός οίονει τον δρον της ούσίας αύτου τηρείν έν έαυτψ φησιν. Έστι γάρ είκων του τεκόντος αύτον, και χαρακτήρ ούδαμόθεν παντελώς είς άνομοιότητα κατ-

> 'Aspain o sarho oper hyalledoaro, Ira ton the huspar the sune . nat side, nat D έχάρη.

Ήμέραν εν τούτοις, ούχ Ετερόν τί φησι παρά τον της επιδημίας χαιρόν, χαθ' δν ημέν τό φως Ελαμφεν το άληθινου, και ο της δικαιοσύνης άνίσχεν ήλιος, λελυμένου ώσπερ εν άχλύος τάξει του συνέχοντος ήμας το τηνικάδε σκότους, τυραννούντος έπι του άρχοντος του αίωνος τούτου, και πάσαν, ώς έπος είπειν, την οίχουμένην ταις έαυτοῦ δυστροπίαις χαταμελαίνοντός τε καλ είς πολύθεον κατωθούντος πλάνην, διαφόρως τε τον έχάστου χατασχοτίζοντος νούν. Διά τούτο και ό θεσπέσιος Μελφόδς, ημέραν ώσπερ είδως τον τριπόθητον της έπιδημίας αύτου καιρον,

προανεφώνει λέγων εν Πνεύματι « Αύτη ή ήμέρα, ήν A mur in ea **. > Præsertim cum et divinæ Scriptura ἐποίησεν ὁ Κύριος. 'Αγαλλιασώμεθα καλεύφρανθώμεν to airf., "Allog to xal system the anoxaleto th θεία Γραφή τον έκάστου πράγματος καιρόν, κατά τό, ι Ήμέρα γάρ Κυρίου Σαδαώθ έπὶ πάντα ὁδριστήν καὶ ὑπερήφανον, καὶ ταπεινωθήσονται. > Καὶ πάλιν . ι Τί ποιήσετε εν ημέρη πανηγύρεως, καὶ εν ημέρα έρρτης Κυρίου; > 'Αλλά και άπολείσθαι τούς τινων διαλογισμούς εν έχείνη τη ημέρα φησίν ό Μελφόδς, πάλιν ημέραν δρίζων του του θείου και προσδοκωμένου βήματος καιρόν, καθ' δν ούδεν ώφελήσει τούς έν κόσμφ λαμπρούς ή των άρχαίων διαλογισμών άπάτη, και της όφρύος της έπι πλούτω το διάκενον φύσημα. « Ἡγαλλιάσατο, φησίν, ὁ πατήρ ὑμῶν 'Abpadu, Iva lon the huspar the sune wal side, καί έχάρη. • Καὶ πῶς ή πότε νομιούμεν τὸν μαχάριον 'Αδραάμ την ημέραν θεάσασθαι του Σωτήρος ήμων Χριστού, τούτ' έστι, τον καιρον της επιδημίας αύτου της μετά σαρχός ίδειν, ού πλατύς μέν ό λόγος · οὐ γάρ Εστιν είπείν, ἐξ ἀντιβρήτου λαδόντα, και σαφηνίσαι · πλήν ώς ένι καλώς τὰ είς τούτο νοούντες έρούμεν, ότι καθάπερ ένὶ τῶν ἀγίων προφητών ἀπεκάλυψεν ὁ θεὸς τὸ ἐαυτοῦ μυστήριον, ήγουν του θεάσασθαι δώσομεν άληθώς την ημέραν αὐτὸν τῆς τοῦ Κυρίου σφαγῆς, δι' ἡν τὰ πάντα ἡμῖν αίσίως ἐκδέδηκεν, καὶ καθάπερ ἐξ οὐρίας ἡνέχθη καλώς ότε και είς τύπον αὐτοῦ τὸν Μονογενή και πρωτότοχον, τουτ' έστι, τον Ίσαλχ άναφέρειν είς θυσίαν ἐπέταττε · τῷ ἱερουργουντι γὰρ εἰχὸς αὐτῷ τότε χαθάπερ εν τύπφ τῷ δρωμένφ χαταστήναι C saph tou mustaplou the axpiderar. Doin tic de xal έτέρας είς τουτο τοίς φιλομαθεστέροις τὰς ἀφορμάς. Καὶ γὰρ είδεν ἄνδρας τρείς πρός τή δρυί τή Μαμδρή, άλλά και έπαγγελίαν εδέχετο παρά θεού, δτι πατήρ έσται πολλών έθνών, φπερ ήν ούχ έτέρως αν ήσθηναι δυνατόν, εί μή διά της είς Χριστόν πίστεως έκλήθη πατέρα τά έθνη τον 'Αδραάμ έπιγραφόμενα, καλ εν τή των ούρανων βασιλεία συνανακλιθησόμενά er naf antregefonea agich tile gå, guann glagoie. τε Σωτήρος ημών φιλοτιμίας. Είδεν ούν, φησίν, ό μακάριος 'Αδραάμ, καὶ ίδων έχάρη την ημέραν the euty. Kal bid nolar altlar ent to nal tauta φάναι πρόεισι Χριστός, άναγκαϊον είπειν "Ανθρωπον ώντες αύτον Τουδαίοι διά το περίδλημα της σαραός, και θνητός έστι καθ' ήμας, άτε δή και έκ του μή έντος είς το είναι παρενεγθείς. ότι δὲ ἦν ἀτδιος ὡς ἐξ ἀτδίου Πατρός, πιστεύειν ούχ ήθελον διά πολλήν άδουλίαν. Τνα τοίνυν ἀποδείξη σαφώς ώ; οὐ πρόσφατός ἐστιν, ούδε άρτιγενής καθ' ήμας, άλλ' ότι και τοίς άρχαιοτάτοις αύτων πατράσιν έγινώσκετο ώς ων άξδιος, τά τοιαυτά φησιν. Ένταυθα δὲ ώ; ένι μέν όνειδίζει χρησίμως, ότι περιπτύουσι δρώντες άδούλως, καλ φρονούντες άσυνέτως, άπερ ήν εν έορτης τάξει τῷ τοῦ γένους αύτῶν ἐξάρχοντι. Έχεινος μέν γάρ μόνον είδε, και έχάρη. Εχοντες δέ αύτοι, και ἀπολαύειν έξον ταίς άπειθίαις ύδρίζουσι, και της ούτω λαμ-

mos sit uniuscujusque rei tempus vocare, diem, juxta illud; e Dies enim Domini Sabaoth sup omnem superbum et contumeliosum, et bumiliabuntur 47. . Et rursus : « Quid facietis in die conventus et in die solemnitatis Domini **? > Sed et perituras quorumdam cogitationes in illa die Psalmista dicit 29, diem rursus statuens divini et exspectati judicii tempus, quo nihil proderunt claris in hoc mundo hominibus pristinarum cogitationum fraudes, et divitiarum fastus inanis. Exsultavit, inquit, Abraham pater vester, ut videret diem meum; et vidit, et gavisus est. > Quomodo vero aut quando putabimus beatum Abraham diem Christi nostri Servatoris, hoe est tempus adventus ejus cum carne vidisse, explicatu facile non est; verumtamen quoad ejus est recte dicemus ei ceu sanctorum prophetarum uni Deum revelasse suum mysterium, 584 aut certe concedemus eum revera diem spectasse necis Dominica, ob quam cuncta nobis prospere cesserunt, ac veluti secundo cursu fluxerunt, cum et in ejus typum unigenitum et primogenitum suum Isaac in sacrificium offerre jussus est : consentaneum quippe est ei sacrificanti mysterii veritatem tune pate ctam cum in hujus typum istud fieret. Sed et alim rationes in studiosorum gratiam hic afferri queunt. Vidit quippe viros tres ad quercum Mambre 20, ac præterea promissionem accepit a Deo, multarus se patrem fore gentium, quo quidem gaudere aliter on potuit, nisi quod vocatæ sunt ger em patrem sibi Abrahamum ascis centes in regno colorum simul consessure, et in partem cum eo venturæ Servatoris nostri summæ munificentiæ. Vidit igitur, inquit, beatus Abraham diem meum, et cum vidisset, gavisus est. Quam autem ob causam Christus hae dicat operae pretium est exponere. Cum hominem ipsum Judæl cernerent, ob carnis velamen, nihil Deo dignum de eo concipiebant, sed sicut nos mortalem esse putabant, ut qui ex nihilo ad es-e productus esset, æternum vero esse ut ex æterno Patre, nequaquam præ summa sua vecordia credere volebant. Ut ergo clare ostenderet non recentem se neque nup ούδιν ένενδουν περί αύτου θεοπρεπές, φοντο δέ ότι p genitum sicuti nos, sed vetustissimis corum patribus agnitum tanquam qui æternus sit, hæc ait. Simulautem, quoad licet, opportune exprobrat eos stulte respuere quæ princeps generis eorum festivitatis loco habebat. Ille enim tantum vidit, et gavisus est : sed cum habeant ipsi, fruique liceat, incredulitate sua contumeliose rejiciunt, ac tam illustrem gratiam superbe renuunt : aut certe oblique subinnuit se majorem et potiorem esse Abrahamo, cum vel ob exiguam tantum cognition magnum ille gaudium duceret. Aperte itaque et absque velamine ullo dici istud non debebat ob corum intemperiem, sed alio modo rursus istud signifi-

eat. Neque vero quisquam existimet Jesum dicen- Α πράς καταλαζονεύονται χάριτος. ή τάχα κάκείνο do Judeis : (Abraham pater vester mortuus est,) sibl contraria dicere, quod eos modo quidem a cognatione Abrahami alienos statuat his verbis : e Si filii Abrahæ essetis, opera Abrahæ faceretis ":) modo vero fifios Abrahæ nuncupet. Sed sciendum est eum in his duobus sermonem suum ad veritatem dirigere. 585 Illic quippe spiritalis nobilitatis qualitatem definiens, in morum similitudine cognationem depingit : bic vero, nudam eis carnis cognationem tribuit, ut et illic vere loquatur, et hic mendacem nentiquam se præ-

άμφοιν τον οίχειον είς άλήθειαν άπευθύνει λόγον. Έν μεν γάρ έχεινοις, της πνευματικής εύγενείας δριζόμενος την ποιότητα, εν τή των ήθων ταυτότητε την οίκειότητα ζωγραφεί εν δε τούτοις, μόνη αύτοις και γυμνήν της σαρκός άπονέμει την συγγένειαν, ίνα και έν έκείνοις άληθεύη, και έν τούτοις μή ψεύδηται.

VIII, 37. Dixerunt ergo Judai ad eum : Quin- B Elnor our loudaios node abror · Hereinorto quaginta annos nondum habes, et Abraham vidisti?

Stulta plane est Judæorum oratio, et multo risu digna; sed jure quis eos mirabitur tantam in impietatem delatos, ut nihil prorsus consentaneum in animum inducere queant. Innumeris quippe medis Servatore nostro Christo eademque verbaidentidem eis inculcante suamque eis æternitatem variis rationibus indicante, nihil amplius sibi fingunt quam quæ corporeis oculis cernant, sed velut attoniti ac mente perculsi non attendunt lis que Deo conveniunt, rursus vero el ceu nostrum uni qui vix tum ad esse productus sit, et in rerum natura tum esse cœperit cum est genitus, absurde mendacium exprobrant, neque enim dixit Abrahamum diem suum vidisse, illi vero vim sermonis in contrarium vertentes aiunt : e Quinquaginta annos nondum habes, et quomodo vidisti Abraham? » Miser itaque Judæus, qui multa in ignorantia usque degit, immanemque furorem in

Exerve, τοιγαρούν ο παράφρων Toubato;, πολλή μέν αεί συζήσας απαιδευσία, μανίαν δε την ατίδασσον ποιησάμενος σύντροφον.

VIII, 58. Dixit eis Jesus : Amen, amen dico vobis, antequam Abraham fieret, ego sum.

Rursus ad familiare sibi institutum Christus revertitur. Loquitur enim interdum per ambages, variisque modis narrationem tegens, cam cunctis patere non sinit. Ubi vero nihil intelligere eos sermonem nudum et apertum proponit, quod et nunc facit. Postquam enim comperit eos intelligentia carere, licet multis verbis docuerit, nec capere posse quod esset æternus ut ex æterno Patre, quodque major Abrahamo citra comparationem tanquam Deus, jam propalam dixit, sed addito (Amen, amen,) juramenti loco ad confirmationem dictorum, 586 antequam Abraham fleret, ego sum. > Sed enim existimandum non est Unige-

martin; incorpor, our nal meliav totl nal apetition του 'Αδραάμ, επείπερ ήν εκείνω πανήγυρις, το καί μόνον γνώναί τι περί αυτού. Γυμνώς μέν γάρ, κα ἐπικαλύμματό; τινο; δίχα τοῦτο λέγειν ούκ ήν, διὸ to exerver duparts els boyte, etipu de toome κατασημαίνει πάλιν αὐτό. Καὶ μήτις οἰέσθω, λέγοντο πρός Ἰουδαίους τον Ἰησοῦν, « Άδρα μι ὁ πατής ύμων άπέθανεν, ι έαυτφ φθέγγεσθαι τάναντία, ἐπείπερ αὐτούς ποτέ μέν τῆς τοῦ 'Αβραάμ οίχειδ τητος εξίστησι λέγων, « Εί τέχνα του 'Αδραάμ ήτε, τά έργα του 'Αδραάμ ἐποιείτε ἄν' > νυνί δ' αὐ πάλη vious 'Aspadu dnoxalel. Isteo: 82 6:: xalus en

έτη ούπω έχεις, και 'Αδραάμ δώρακας;

Ανόητος χομιδή των Τουδαίων ο λόγος, και πολ-Aty wolver the reported a gantiques & an ere αύτους, και σφόδρα είκότως, είς τοσαύτην εκδεδραμηκότας την ασέδειαν, ώς μηδέν το παράπαν δύνασθαι ων έχρην έννοείν. Μυρίας γάρ λόγων περιστροφάς έπινοούντος αύτοις του Σωτήρος ήμων Χριστού, άνω τε καί κάτω διά των αύτων ίόντος φημάτων, καί την ίδιαν αύτοις αιδιότητα πολυτρόπως κατασημαίνοντος, ούδεν όλως διαλογίζονται πλέον ων δρώσι τοίς του σώματος όφθαλμοίς · ώσπερ δε παντελώς εξεστημότες, και παρακεκομμένοι του νου την ένepyeray, obx avaretvoust thy xaptiay ele ta mpeποντα θεφ. πάλιν δε ώς ένι των καθ' ήμας άνθρώquod eum dicentem audierunt satis esplunt. Hic C www, rote polic aphaphip to elvat und by tols obot τελείν, δτε και γεγέννηται, παραλόγως έγχαλούσι τό ψεύδος, ούδὲ δπερ ήχουσαν λέγοντος έννοοῦντες όρθώς. 'Ο μέν γάρ έφη τεθεάσθαι τὸν 'Αδραάμ τήν ημέραν αύτου. οι 65 πεταθέρτες πρός το ξραντίον του λόγου την δύναμιν, ε Οδπω γάρ, φασίν, έχεις έτη πεντήχοντα, και πώς τεθέασαι τον 'Αδραάμ; >

> Είπεν αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς 'Αμήν λέγω ὑμῖν, πρίτ 'Αβραάμ γενέσθαι, έγω είμί.

Πάλεν έπι το σύνηθες αύτφ και φίλον έπιτήδευμα βαδίζει Χριστός. Λαλεί μέν γάρ έσθ' ότε πολύ λίαν αίνιγματωδώς, και διαφόροις επικρύψεσιν επισκιάζων την εξήγησιν ού πάσιν εξ γενέσθαι καταφανή. videt audiendo, tune exuto obscuritatis velamine, D Επάν δε συνέντας ίδη μηδέν τούς άπροωμένους, τότε της ασαφείας απαμφιέσας του λόγου παρατίθησε γυμνόν και σαφή, δ δή και δράν επί του παρόντος ἐπείγεται. Ἐπειδή γάρ ούδεν εύρίσκει συνέντας, καίτοι μακρού διιππεύσαντος λόγου, ούδλ burgeistag erroeir on ant atous torer we be atolou Πατρός, και ότι μείζων του 'Αδραάμ ἀσυγκρίτως ώς Θεός, αναφανδόν ήδη φησίν ώς εν δρασο τάξει προστεθείς το, « 'Auty, auty, , είς βεδαίωσεν των λεγομένων ε πρίν 'Αδραάμ γενέσθαι, έγω είμί, τ

Οξησόμεθα δὲ ούδαμῶς ἐπαυχεῖν τὸν Μονόγενη τῷ Α nitum gloriari quod sit ante solum Abrahamum, είναι πρό μόνου του 'Αδραάμ. "Εστι γάρ πρό χρόνου παντός, και πρεσδυτάτην έχει την γέννησιν άναρχος ών εν Πατρί · έπειδή δε προύκειτο πρός το παρον ή πρός 'Αβραλμ αὐτῷ σύγχρισις, ἐκείνου φησίν ἐαυτόν υπάρχειν άρχαιότερον, ώσπερ αν λέγοι και ό έκατον άριθμός το τυγόν, ότι Μείζων είμι του δέκα, και ούχὶ πάντως ὡς γείτονα τῷ δέχα την ὑπεροχήν ἔχων, τά τοιαύτα φήσειεν άν, άλλ' ότι πολύ λίαν ὑπερκείμενος, και όπερ των δέκα εστίν. Ούκουν ου τοίς 'Αδραάμ άμιλλάται χρόνοις, ούδὸ όλίγω προύχειν Eauter two exelvou xarper octograpiferat, all' trefπερ έστιν άνω παντός χρόνου, και παντός αίωνος άριθμον εξάλλεται, και πρό αου 'Αδραάμ έαυτον είναι φησι, πράγμα λέγων άληθές. Οἰκείως δὲ σθαι τίθησιν, έφ' έαυτοῦ δὲ τὸ, είμι, δειχνύς δτι τῷ μὲν ἐξ οὐχ ὅντων γενομένο πάντως ἔποιτο καὶ τὸ φθείρεσθαι δείν, τῷ δὲ ἀεὶ ὅντι τὸ πρὸς τὸ μή είναι χωρείν σύχ αν συμβαίη ποτέ. Μείζων σύν άρα και κρείττων του 'Αδραάμ · μείζων μέν ώς άτδιος, πρείττων δε ότι ού φθείρεται παθώπερ EXETVOC.

"Hoar our Alboug Tra Balwoir ez' abtor. ό δὲ Ἰησούς ἐκρύδη, καὶ ἐξῆλθεν ἐκ τοῦ Ιεροῦ.

Ούχ όρωσι την άληθειαν, ατε δη και όντως ψεϋσταί τε δυτες αύτολ, καλ ψεύστην έχουτες του πατέρα. κατά την του Σωτήρος φωνήν άγανακτούσι δέ C πάλιν ἐπ' ούδενὶ τῶν ἀνιᾶν εΙωθότων. "Δοπερ οῦν άδιχούμενοι τή του προπάτορος δόξη συναθλείν οίόμενοι, διά τούτων άνεκαύθησαν πάλιν είς ούκ εύκαίρους όργας, καίτοι δέον μάλλον αύτούς συνιδείν καλ των είρημένων είς δύναμιν, καλ τίς ό ταυτα λέγων έστιν, άλλ' είς μανίαν άλογωτάτην και θηριοπρεπή παραλόγως έχνεύοντες, λίθοις αύτον έπεχειρούσι σφενδονάν, ώσπερ ούχ άρχούντως διά πολλής ήδη λοιδορίας προσκρούσαντες, ήγουν μετρίαν εξ άπονοίας έφ' έαυτοίς επισυρόμενοι την όργην. Θερμόν μέν ούν καὶ παραλογώτατον τὸ τῶν Ἰουδαίων έγχείρημα · πρόεισι δε ούχ είς έργον εύχαίρως · άπην γάρ έτι του παθείν ὁ χαιρός. Καταχρύπτει δέ έαυτὸν ό Χριστός, ού τοίχοις ὑποδραμών, ούχ ἔτερόν τι τοῦ θεότητος άφανή τοίς ζητούσιν έπυτον καταστήσας. Και ούκ ηρκέσθη τῷ λαθεῖν, άλλά καί Εξεισιν ἐκ τοῦ ἐεροῦ, τύπον ώσπερ τενά πραγμάτων ήμεν νοητων καταγράφων εν τούτοις. Τοίς μεν γάρ άγαπωσιν αὐτὸν ἐμφανής διὰ παντός ἐστι, κατὰ τό · « Μακάριοι οί καθαροί τῆ καρδία, ὅτι αὐτοί τὸν Θεὸν δύονται. . "Αποτρέχει δέ των θεομαχείν είθισμένων, καί ούδενί των δυσσεδούντων φαίνεται, άλλ' ούδὲ τὸ συνείναι τρόπον τινά, και συνδιαιτάσθαι τοίς διώχουσιν αύτον ποιείται φίλον, άποδημεί δὲ μάλλον αύτων, καὶ ἀπανίσταται, πάσαν ώσπερ ἐαυτῷ συνεξέλχων εύθυμίαν, χαλ τών παρ' αύτου χαρι-

Est enim ante omne tempus, et antiquissimas nativitatem habet, cum principii expers sit in Patre; sed quia in præsens proposita erat ejus cum: Abrahamo comparatio, illo se ostendit antiquiorem, non secus ac si centenarius numerus, exempli causa, diceret : Major sum denario, non utique id diceret tanquam a denario haud multum distet, sed quod decem longe superet. Igitur non contendit cum Abrahami temporibus, neque parum se illius temporibus præstare asserit, sed quia supra omne tempus est, et omnis ævi numerum transcendit, etiam ante Abrahamum se esse dicit, quod verum quidem est. Proprie autem admodum ac recte de Abrahamo usurpat illud, fieri, de seipso σφόδρα, και καλώς, επί μεν του 'Αδραάμ το yers. B vero, sum, docens omni quod a non esse ad generationem productum est, omnino competere ut intereat, ei vero qui semper sit nusquam contingere posse ut ad non esse procedat. Major itaque et præstantior est Abrahamo; major quidem, ut æternus; præstantior vero, quia non est interitui, ut ille, obnoxius,

> VIII, 59. Tulerunt ergo lapides ut jacerent in eum : Jesus autem abscondit se, et exivit de templo.

Non vident veritatem, quippe mendaces ipsi, et mendacem patrem habentes, ut ait Servator ", sed, cum nibil sit unde lædantur, denuo tamen stomachantur. Existimantes ergo se patriarchæ gloriam quodammodo injuria affectam propugnare, intempestiva ira rursus æstuant, cum vim et rationem dictorum potius spectare et loqu personam attendere deberent; sed, in belluinum furorem immaniter erumpeates, lapidibus e impetere aggrediuntur, quasi non jam plus satis el · conviciis ac contumeliis insultassent, aut certe parum in se pro dementia iræ.concitassent. Ardens itaque Judæorum audacia et immanis; sed non tempestive erumpit, quoniam nondum aderat patiendi tempus. Occultat autem sese Christus, non parietes subiens, non aliud quidpiam proprio corpori obtendens, sed vi deitatis se minime conίδίου προστησάμενος σώματος, άλλά τη δυνάμει της D spicabilem quærentibus reddens. Nec contentus latere duntaxat, egreditur templo, per hæc nobis veluti delineans figuram rerum sub intelligentiam cadentium. Diligentibus enim se 587 nunquam non est manifestus, juxta illud : . H ati mundo corde, quoniam ipsi Deum videbunt 33. . Ab hostibus vero Dei aufugit, nec impiis manifestatur, sed nec ullo modo conversari amat cum persequentibus se, imo vero ab iis refngit, secum omnem velut pacem animorum ac tranquillitatem anserens, suaque gratia destitutos relinquens eos qui, quantum in impiorum audacia situm est, ipst male excipiunt, licet inania cuncta Christus red-

14 DESCRIPTION

dat, impiam corum audaciam qui in ipsum peccant A σμάτων έρημους άφεις τους, άφ' ων αν πάθοι κακώς, δσον είς το θέλειν αύτον άδικησαί φημι, incredibili virtute delens.

και είς τὰ τῶν δυσσεδούντων έγχειρήματα, εί και μάταια πάντα δεικνύει Χριστός, ἀφάτφ δυνάμει τών είς αύτον πλημμελούντων το άνοσιον άφανίζων θράσος.

1X, 1. Et præteriens, vidit hominem cæcum a na-

Judæis per summam animi temulentiam lapides in eum jaculari adorientibus, egreditur confestim templo, et lis elabitur. Præteriens autem videt quemdam ab ortu ipso cæcum, certissimum velut documentum ac signum ponens se a Judæis discessurum, et impiam turbam relicturum, gentesque potius denuo respecturum, et eas invisurum, atque in illas omnem clementiæ suæ munificentiam transfusurum, quæ etiam ei qui a nativitate p cecus est assimilantur, quod in errorem natæ sint, et velut a teneris vera Dei cognitione caruerint, nec tamen lucem a Deo, boc est illuminationem per Spiritum, habuerint. Præterea observatione dignum est quid sibi velit quod in transcursu cæcus a Christo conspectus sit, Et mihi quidem subit hæc cogitatio, non proprie venisse Christum ad gentes, sed propter solum Israel, quemadmodum et ipse alicubi ait : « Non sum missus nisi ad oves quæ perierunt, domus Israel 34. > In transitu vero Christi, oculi gentium sanati sunt, transferentis in eas misericordiam, propter rebellionem et incredulitatem Israel. Et hoc est quod Moses decantabat: « Ego provocabo ad zelum in non gente, in gente stulta irritabo illos 35. . Gens enim insipiens C quæ servit creaturæ posthabito Creatore, et instar animalium ratione carentium omni iniquitate pascitur, solisque rebus terrenis et caducis inhæret. Quoniam vero Israel Deum commovit ad iram sapiens et doctus et intelligens, ut fretus lege ac prophetis, vicissim in iram commotus est a Dee, 8 assumptis in ejus locum et sortem debitam antehac insipientibus, quibus per fidem et sapientiam Christus et sanctificatio et redemptio factus est, juxta Scripturam 34, adeoque lux et illuminatio.

CAPUT UNICUM.

1X, 2. 3. Et interrogaverunt eum discipuli ejus : Rabbi, quis peccavit, hic, aut parentes ejus, ut cacus nasceretur? Respondit Jesus: Neque hic peccavit, neque parentes ejus, sed ut manifestentur opera Dei in illo.

Bonarum rerum perquam studiosi sunt sapien-

Καὶ παράγων, είδεν άνθρωπον τυφλόν έκ γενε-The.

Έμπαροινούντων αύτον των Τουδαίων, λίθοις τε ήδη κατακοντίζειν επιχειρούντων αύτον, έξεισι μέν του παρ' αὐτοίς ἱερού παραχρημα, καὶ της τῶν διωκόντων ανοσιότητος έαυτον ύπεξάγει. Παρατρέχων δὲ τον έχ γενετής εύθυς επιδλέπει τυφλόν, σημείον ωσπερ και τουτο τιθείς έναργέστατον, ότι της μέν Ίουδαίων επαναστήσεται βδελυρίας, και την θεομάχου καταλείψει πληθύν, έπισκέψεται δὲ πάλιν μάλλον τὰ έθνη, καὶ εἰς αὐτὰ μεταστρέψει τῆς ἡμερότητος της αύτου την φιλοτιμίαν, & καί τῷ ἐκ γενετης παρειχάζεται τυφλφ, διά το έν πλάνη γεγενήσθαι καί έχ πρώτης ώσπερ ήλιχίας Ερημα της άληθους θεογνωσίας υπάρχειν αυτά, και το φώς ουκ έχειν το παρά θεοῦ, τοῦτ' ἔστι, τὸν διὰ τοῦ Πνεύματος φωτισμόν. Έπιτηρήσαι δὲ πάλιν ἀχόλουθον τί ἄν βούλοιτο δηλούν το ώς εν παραδρομή τον τυφλον έπεσχέφθαι παρά Χριστού. Καί μοι πάλιν έπεισι νοείν, ότι χυρίως μέν ού τοίς έθνεσιν έπεδήμησεν ό Χριστός, διά μόνον δὲ τὸν Ἱσραἡλ, καθά καὶ αὐτός πού φησιν · « Θύκ ἀπεστάλην εί μή είς τὰ πρόδατα τὰ ἀπολωλότα οίχου Ίσραήλ. > Κατωρθώθη δὲ τοῖς Εθνεσιν ή ανάδλεψις ώς εν παρόδω Χριστοῦ μεθορμίσαντος ἐπ' αὐτὰ τὸν Ελεον, διὰ την τοῦ Ἰσραήλ ἀπείθειαν. Καὶ τούτο ήν άρα τὸ διὰ Μωσέως, καὶ πάλιν προφδόμενον · « Έγω παραζηλώσω αύτους, ἐπ' ούκ έθνει, ἐπ' έθνει ἀσυνέτω παροργιώ αὐτού;. • Έθνος μέν γάρ ἀσύνετον ήν τὸ δουλεῦον τῆ κτίσει παρά τὸν κτίσαντα, και κτηνών άλόγων δίκην είς πάσαν άπλώς άμαθίαν καταδοσκόμενον, καὶ μόνοις άνέχου τοίς έπὶ τῆς γῆς. Ἐπειδή δὲ παρώργισεν ὁ Ίσραἡλ ὁ σοφός διά τον νόμον, και συνετός διά το προφήτας έχειν, άντιπαρωργίσθη παρά του Θεού προσληφθέντων είς τον έχείνοις πρέποντα τόπον των άσυνέτων το πρίν, οίς διά της πίστεως και σοφίας γέγονεν δ Χριστός και άγιασμός, και άπολύτρωσις, κατά τό γεγραμμένον, δηλον δὲ ὅτι καὶ φῶς, καὶ ἀνά-

KEΦAΛAION MONON.

Quod morbi corporei ex pracedentibus anima pec-catis nemini accidant, sed neque peccata patrum filiis, aut quorumvis Deus ullis inferat, puniens eos qui nihil deliquerint, sed justum de omnibus judicium ferat.

"Οτι οὐχ ἐπ προγενεστέρων τῆς ψυχῆς ἀμαρτη-μάτων τὰ σωματικά τισιν ἐπλισιν ἐφ. ἀπασιν ἐπρέρει τὸ

Καὶ ἡρώτησαν αὐτὸν οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ, λέγονrec. Pabli, tic huapter, outoc, h ol poreic αὐτοῦ, ἴνα τυφλός γεννηθῆ; ᾿Απεκρίθη ὁ Ἰησοῦς· Ούτε ούτος ημαρτεν, ούτε ol γονείς αὐτοῦ, îra τυφλός γεννηθή άλλ Ινα φανερωθή τὰ Εργα τοῦ Osov èr airw.

Χρηστομαθείς μέν και λίαν έπιεικώς οί σορώτατοι

³⁴ Matth. xv, 24. 35 Deut. xxxn, 21. 34 I Cor. 1, 30.

μαθείν παρωρμήθησαν, και φιλοπευστούσι χρησίμως οδη έσυτοζς τοσούτον, δσον ήμεν την έντεύθεν δνησιν εξαρτύοντες. Ώφελούμεθα γάρ ού μετρίως παρά του πάντα είδότος, και την έν τούτοις άληθη δόξαν άκροώμενοι, και πρός τούτοις έτι βδελυρίας εξιτήλων δογμάτων αποκρουόμενοι, ά μη παρά μόνοις ήν Tousators, alla nat fon sives nat two ent yourse της θεοπνεύστου Γραφης άφορητως εξοφρυώμενοι, και δοκούντων τελείν είς Χριστιανούς, άπετόλμησαν είπειν ταις ιδίαις μάλλον εύρεσιλογίαις ήδόμενοι, και των ίδίων ήττώμενοι θελημάτων, και πλάνην Έλληνικήν τοίς της Έχχλησίας άναφύρειν δόγμασιν ού χαταδείσαντες. Ίουδαίοι μέν γάρ οἱ τάλανες ὡς προγονικών ασεδημάτων πραττόμενοι δίκας, καὶ άλογώτατα τάς των πατέρων άμαρτίας επιβριπτούντος αὐτοίς του Θεού, διεγόγγυζον οὐ μικρώς, καὶ κατεγέλων ώς άδικωτάτου χρίματος, καὶ δή καὶ ἔφασκον ώς εν είδει παραδολής. • Οἱ πατέρες έφαγον διιφαχα, καί οἱ όδόντες τῶν τέκνων ἐγομφίασαν. > Οὕτοι δὲ πάλιν γείτονά τε και συγγενή νοσούντες άπαιδευσίαν τοίς άρτίως ήμιν χατωνομασμένοις, πρό της των σωμάτων κατασκευής προϋπάρχειν μέν και προϋφεστάναι τάς των άνθρώπων ψυχάς διατείνονται, χαταφοιτώσας δε προθύμως είς το πλημμελείν, και πρό των σωμάτων, τὸ τηνικάδε συνδείσθαι τούτοις αὐτάς, τὸς έν τάξει πολάσεως το έν σαρχί γενέσθαι δεχομένας. 'Αλλ' ένι και συντόμω λόγω τάς παρά σφοίν άσυνεσίας Ελυσεν ό Χριστός, μήτε τον τυφλον ήμαρτηκέναι, μήτε μήν τούς τεχόντας αύτον διισχυρισάμενος, άνατρέπει μέν Ἰουδαίων το δόγμα, ούχ από τινος πλημ- Ο μελείας τυφλόν γεγενήσθαι τον άνθρωπον είπων, οδτε εξ οίχείας, οδτε προγονικής, άλλ' ούδε πατρός, ή μητρός. Καταστρέφει δὲ πάλιν τῆς τῶν ἐτέρων άδελτηρίας τους ύθλους, οί και πρό σώματος άμαρτείν λέγουσι τὰς ψυχάς. Έρει γάρ τις αὐτοίς καὶ μάλα είκότως: Πώς, είπέ μοι, φησίν ό Χριστός, μήτε τὸν τυφλόν άμαρτῆσαι, μήτε τοὺς γονείς αὐτοῦ; Καίτοι καθαρούς άμαρτίας ούκ αν δοίημεν όλως ύπάρχειν αύτούς. 'Ανθρώπους γάρ δντας είκὸς δήπου πάντως, μάλλον δὲ ἡν άναγχαΐον, περιπίπτειν χαί πταίσμασι. Ποΐον ούν άρα καιρόν όρίζει Χριστός, καθ' δν άληθης ήμιν ό παρ' αὐτοῦ λόγος όφθήσεται, ώς ούτε ήμαρτεν αύτος, ούτε μήν οί γονείς αύτου; ον ούχ όντες όλως ούδε ημάρτανον. Περί μέν ούν των τοιούτων, και ότι ληρούντων έστι, και παραπαιόντων έστιν άληθώς το λογίζεσθαι πρό σωμάτων άμαρτήσαι ψυχάς, σεσωματώσθαί τε διά τούτο, καὶ είς τόνδε τον περίγειον άφικέσθαι χώρον, μακρός ήμιν γέγονε λόγος εν άρχη τοῦ Εὐαγγελίου προχειμένου είς εξήγησιν και θεωρίαν ήμεν - « Ήν τὸ φῶς τὸ άληθινόν, δ φωτίζει πάντα άνθρωπον έρχόμενον είς τὸν κόσμον, > καὶ παρέλκον αν είη καὶ περὶ τούτων hude elacibie dialabetv. Hober be Toubalois el; τοῦτο δόξης καὶ ὑπονοίας ἐλθεῖν συμδέδηκεν, ἀναγκαϊόν τε είπεξν, καὶ ἐπιδεξαι σαφῶς ὅτι τὴν θείαν οὐκ ἰσχύσαντες νοῆσαι φωνήν, λογισμοῦ τοῦ πρέποντος ἐπεαφάλησαν.

μαθηταί, μάλλον δε ούκ άθετ πρός το βούλεσθαι ταύτα A tissimi discipuli, imo vero non sine numine ad hæc quærenda impulsi sunt, et dum curiosi sunt ac sciscitatores, non tantum sibi quantum nobis utilitatis parant. Juvamur quippe non mediocriter ab eo qui scit omnia, cum in his rebus veram opinionem audientes, tum præterea nefaria super bis dogmata longe amolientes que non tantum apud Judæos erant, sed et aliqui divinitus inspiratæ Scripturæ cognitione nimium quantum elati, et qui Christianæ militiæ nomen dedisse videbantur, ea proferre jam ausi erant, in suis nugis delicias agentes, et opinioni suæ cumprimis addicti, erroremque Græcorum Ecclesiæ placitis admiscentes. Judzei siquidem infelices, tanquam progenitorum suorum pænas luerent, ac præter omnem rationem Deus peccata patrum eis impingeret, non parum immurmurabant, et ut iniquissimum judicium suggillabant, adeoque in modum parabolæ dicebant : e Patres nostri uvas acerbas comederunt, et de tes nostri obstupuerunt 37. » Hi vero, pari cum Judæis laborantes animi inopia, contendunt ante corporum fabricam praeexstitisse et substitisse hominum animas, que non secus ac si ultro in peccatum lapsæ essent etiam ante corpora, tum 9 illis alligatæ sint et constricta, pænæ loco id habentes ut corporibus immergantur. Verum unica et compendiosa ratione utrorumque absurditates solvit Christus, neque peccasse cæcum, neque parentes ejus, asserens. Evertit enim Judworum dogma, inquiens non ob ullum peccatum hominem factum esse cæcum, neque proprium, neque majorum, sed neque patris aut matris. Rursus autem pessumdat nugas eorum qui dicunt animas antequam in corpora venerint peccare. Dicet enim aliquis eis, idque jure merito: Quomodo, quæso, Christus ait neque cæcum peccasse, neque parentes ejus? Atqui non omnino concesserimus eos immunes peccati. Quippe homines cum essent, necesse fuit ut in peccatum inciderent. Quod igitur tempus definit Christus, in quo verus ejus sermo nobis apparebit, quod videlicet nec ipse nec parentes ejus peccarunt? Certum est eum dicere tempus quod præcessit nalivitatem, quo tempore cum omnino non essent, 'Aλλ' έστι δήλον δτι τον πρό τής γενέσειος λέγει, καθ' η nec peccarunt. Verum igitur delirium esse putare animas, antequam in corporibus sint, peccare, ideoque in corporibus includi et ad terrena loca devenire, multis ad initium hujus Evangelii docuimus, proposito ad explicandum loco: c Erat lux vera, que illuminat omnem hominem venientem in hunc mundum 36:) que supervacaneum hic rursus inculcare. Exponendum tamen nobis est undenam Judæi in hunc errorem atque adeo insaniam inducti sint, et clare ostendendum eos, cum divinam vocem capere non possent, a recta ratione excidisse.

Israel in Ægypto quondam fixit tabernacula, A Deus autem Mosen sacrorum antistitem vocavit in montem Sina : sed cum dierum quadraginta moram ibi se facturum protenderet, cunctator populis visus est, qui et ab Aarone tunc solo delecere, et ad Ægyptiacas idololatrias pertracti inclamabant his verbis: « Fac nobis deos, qui præcedent nos : Moses enim, hic homo qui nos eduxit de terra Ægypti, non scimus quid factum sit ei ". . Quid porro hinc secutum sit, cursim decendum arbitror. Vitulum conflarunt, ut scriptum est 44, atque cam ob rem jure Deus indignatus, totam funditus populi congregationem sublaturum se minitabatur. Procidit Moses, et venlam multis precibus oravit : universi Deus annuit, 590 nec pænas exacturum se a populo promisit, verumta- B men nequaquam ascensurum se cum lis in terram promissionis confirmavit, sed angelum suum ductoris loco una cum ipsis missurum. Graviter id ferebat Moses, et ex eo quod nollet Deus ascendere una cum populo, perquam recte conjiciebat divinam iram nondum perfecte quievisse, ac denuo precabatur enixe ut ana Dominus incederet, gnarus Israelitis manuductionem angeli solius minime suffecturam, aut forte populi infirmitatem veritus, atque ideirco sanctorum angelorum odium in improbos deprecans, bonum vero, et hominum amantem, et universi regem ac Dominum versari potius orabat cum proclivibus ad peccandum. Sciebat enim non semeleis, sed sæpenumero veniam daturum, et misericordiam peccatis corum impertiturum. Cui Deus hoc etiam annuit. Deinde signum ab eo quæsivit indiciumque manifestum quo certior fieret prorsus datam esse veniam, nempe ut se in conspectum daret : e Si enim inveni, inquit, gratiam apud te, manifesta mihi teipsum, clare te videam, ut consecutus dicar gratiam apud te, et ut sciam quia populus tuus gens magna hæe 41) Istud quoque Deus præstitit, quantum fieri poterat, certum faciens famulum suum se et dimisisse populo peccatum, et una se ascensurum cum eo in terram promissionis. Deinde premissioni quamdam veluti coronidem imponens, binas alias tabulas excidere jubet prioribus confractis, bonitatis sue etiam hie non parvum argumentum indiciumque laciens. Β έπαγγελίαις ώσπερ τινά πορωνίδα διά το λείπου Quod eum Moses parasset, « Descendit Dominus in nube, sient scriptum est, et astitit ei illie : et vocavit nomine Domini, Et transiit Dominus ante faciem ejus, et vocavit : Dominus Deus misericors, et miserator, longanimis, multie misericordiæ, verax, et justitiam servans et misericordiam in millia, auferens iniquitates, et injustitiam, et peccata. Et reum non purificabit inducens iniquitates patrum super filios, et super filios filiorum, in tertiam et quartam progeniem 11.) Sed ecce, ut quastionem inilio propositam denuo retevam, Deo dignam bonilatem et incomparabilem elementiam se habere

Έσχηνοπηγειτο ποτε κατά την έρημον δ Ίσραήλ, έχάλει δὲ τὸν ἱεροφάντην Μωσία ὁ Θεὸς ἐν τῷ δρει Σενά άλλ' ώς είναι έκείσε μετά του θεού παρατείνων είς ημέρας τεσσαράκοντα του άριθμου μελλητής είναι τοίς παρά τοίς δήμοις έδόχει, οί και μόνου τότε κατεξανίσταντο του 'Ααρών, και πρός τάς έν Αίγύπτω ψευδολατρείας εξ δλιγωρίας χατασυρόμενοι κατεδόων λέγοντες · Ποίησον ήμιν θεούς, οί προπορεύσονται ήμων ό γάρ Μωσής οδτος ό άνθρωπος ός έξηγαγεν ήμας έχ γής Αίγύπτου, ούχ οίδαμεν τί γέγονεν αὐτῷ. > Είτα τί τὸ ἐντεῦθεν οίμαι δείν ἐπιδρομάδην είπειν. Έμοσχοποίησαν, κατά το γεγραμμένον, και ώργίζετο δικαίως επί τούτφ Θεός είτα και όλην είσαπαξ άναλώσειν έπηπείλει την συναγωγήν. Προσέπιπτεν ό Μωσής, και συγγνώμην εξήτει διά μαχράς προσευχής · ἐπένευσε πρός την άφεσιν ό πάντων Δημιουργός, και κολάσειν μέν ούχ έτι του λαόν, πλήν ού συναναθήσεσθαι πρός την της έπαγγελίας αὐτῷ διετείνετο, συνεκπέμψειν δὲ μάλλον αὐτοῖς ὥσπερ ἐν τάξει καθηγητοῦ τὸν ίδιον ἄγγελον. Έδυσχέραινε πρός τουτο Μωσής, καλ, διά το μή βούλεσθαι συναναδαίνειν τῷ λαῷ τὸν Θεὸν, κατεστοχάζετά πως χαλώς γε σφόδρα νοών ότι τελείαν ούπω χατάληξιν έχει τὰ τῆς θείας όργῆς, ἐδεῖτο δὲ καὶ πάλιν έχτενῶς συμβαδίζειν αὐτοίς τὸν Δεσπότην, ούχ ἀρκέσειν τοίς εξ Ίπραήλ την άγγέλου μόνην χειραγωγίαν είδως, η τάχα και δεδιώς του λαού την άσθέ-שבומי, פול דב דסטדס דאף דשי לקינשי לקיצאשי מוססπονηρίαν παραιτούμενος, τον δε άγαθον, και φιλάνθρωπον, και τον όλων παμδασιλέα και Κύριον συνείναι μάλλον τοίς ετοιμότερον πταίουσι παρακαλών. Ήδει γάρ ούχ άπαξ αύτοξς, άλλά καλ πολλάκις συγγνωσόμενου, και του έφ' οίς αν πλημμελούσιν Ελεου έπιδώσοντα. Έπενεύετο δέ καλ ό πρός τούτο Θεός, είτα σημείον εζήτει παρ' αὐτοῦ, πρός πληροφορίαν έναργή και ἀπόδειξιν τοῦ δεδόσθαι την συγγνώμην δλοσχερώς, τῷ ίδεῖν αὐτόν. ε Εί γὰρ εῦρηκα, φησί, γάριν παρά σοί, εμφάνισον μοι σεαυτόν, γνωστώς ίδω σε, δπως αν ω εύρηκώς χάριν έναντίον σου, καί ίνα γνώ ότι ό λαός σου τὸ έθνος τὸ μέγα τούτο. > Ένήργει και τούτο Θεός, ώς ήν έφικτου, πληροφορών els anavca to bepareuthy to obsesor, one nat παρήκε τῷ λαῷ τὴν ἀμαρτίαν, καὶ ὅτι συναναθήσεται πρός την την της έπαγγελίας αυτήλ Είτα ταί; έπιτιθείς, έτέρας αὐτῷ δύο πλάκας άναλαξεῦσαι πρεστάττει, συντριδεισών δηλονότι τών εν άρχη, πρός το είσαθες σύτψ παταγράψαι τον νόμον, ήμερότητος κάν τούτω της έπ' αύτοις σύ μετρίαν ποιούμενος την απόδειξιν. Έπειδη δε και πρός τουτο γίγονεν εύτρεπης ὁ Μωσής, • Κατέδη Κύριος ἐν νεφέλη, χαθά γέγραπται, και παρέστη αὐτῷ ἐκεῖ, και ἐκάλεσε τῷ ὀνόματι Κυρίου. Καὶ παρῆλθε Κύριος πρό προσώπου αύτου, και έκάλεσε. Κύριος ὁ Θεός οἰκτίρμων, και έλεήμων, μακρόθυμος, και πολυέλεος, και άληθινός, και δικαιοσύνην διατηρών, και ποιών έλεος είς γιλιάδας, άφαιρών άνομίας, καὶ άδικίας, καὶ άμαρ-

πατέρων ἐπὶ τέχνα, καὶ ἐπὶ τέχνα τέχνων ἐπὶ τρίτην καί τετάρτην γενεάν. > 'Αλλ' ίδου δή σαφώς τρώ λφό αρρις φραγαριρό το τρ φόλβ ζειτούπερος. Θεοπρεπή την ημερότητα, και ασύγκριτόν τινα την φιλανθρωπίαν έχειν έαυτον διισχυρίζεται Θεός. Αύτοῦ γέρ, και ούχ ετέρου τινός του λόγον είναι φαμεν, και ού, καθάπερ οδονταί τινες, τοῦ πανσόφου Μωσέως τὰς χαριστηρίους άναπέμποντος ύπέρ τοῦ λαοῦ προσευχάς. "Οτι αύτός έστιν ό πάντων Δεσπότης περί έαυτου ταυτα λέγων, ούχ έτερος ήμεν, άλλ' αύτος ό μακάριος μαρτυρήσει Μωσής διδάσχων εν βιδλίφ των Αριθμών, δτε πάλιν προσκέκρουκεν εξ άκαίρου δειλίας Ισραήλ, κακυνόντων τινών της έπαγγελίας την γήν, οί και ταύτην κατασκεψόμενοι, διά προστάγματος Κυρίου παρά Μωσίως ἐπέμποντο. Οι γάρ Β έπείπερ έκ της των άλλοφύλων άνεκομίζοντο γής, ήκοντο δε αύθις ώς τον λαον, πικρούς μέν περε αύτης έξέπτυον λόγους, γην δὲ είναι άγρίαν Ελεγον ούτω καὶ ἀπηνῆ ὡς κατευθύνειν δύνασθαι τοὺς οἰχοῦντας αύτην, είς τοσαύτην δυσφημίαν τους ακροωμένους έχαλουν, ώς διάδροχον μέν έχειν δαχρύων την παρειάν, τους πόνους δέ ήδη, και έν Αίγύπτω βούλεσθαι. ι Δώμεν γάρ, Εφασχον, άρχηγούς, και πορευθώμεν είς Αίγυπτον. > 'Αναλώσειν δὲ αὐτοὺς ἀπειλούντος θεού, πάλιν έδειτο Μωσής, και τής δοθείσης έπαγγελίας αὐτῷ μονονουχί και εἰς ἀνάμνησιν ἄγων τὸν

θεὸν πρόεισε βοῶν : ε Καὶ νῦν ὑψωθήτω ἰσχύς σου, Κύριε, δν τρόπον είπας λέγων Κύριος, καὶ μακρόθυμος, καὶ πολυέλεος, καὶ ἀληθινός, ἀραιρών ἀνομίας, καὶ ἀδικίας, καὶ ἀμαρτίας καὶ καθαρισμών οὐ καθαριεί τὸν Ενοχον ἀποδιδούς ἀμαρτίας πατέρων ἐπὶ τέκνα, Εως τρέτης καὶ τετάρτης γενεάς. Αφες την άμαρτίαν άνθρώπων τῷ λαῷ τούτφ, κατά το μέγα Ελεός σου, καθάπερ Ελεώς αὐτοῖς ἐγένου ἐν Δίγύπτφ שני בפני אניא.

Δέδεικται τοίνυν ώς αύτος έαυτώ το φιλάνθρωπον C έπιμαρτυρεί, και το άκρως άνεξικακον ό επι πάντων Θεός. Πρέπον δ' αν είη λοιπον την αίτιαν του πεπλανήσθαι τούς Τουδαίους είπειν, και μνησίκακόν τινα καλ βεδαρυμένον ὑπάρχειν τὸν ἀγαθὸν ἡμῶν οἴεσθαι θεόν. 'Αλλ' ήγοίμην των θείων λογίων ούδαμόθεν έχειν αύτούς επιδράξασθαι, ή και δύνασθαι κατηγο-. ρείν ώς ούχ άριστα γεγονότων, άλλ' έχδεδηχότων Toly the ton gixalon deather. Ingrait ge tall admin αύτων και τούτο παθείν άμαθίαις αύτους, ώς νομίσαι κατά άλήθειαν άμαρτίας ἐπάγεσθαι τῶν γεγεννηκότων έπί τέχνα, και μακράν οδτω τῆς θείας όργῆς γίνεσθαι την παράτασιν, ώς μέχρι τρίτης καὶ τετάρτης γενεάς άφικνείσθαι, ὑπέρ ὧν έτεροι κατηγόρηνται τους ούδεν ήμαρτημότας άδίκως κολάζουσαν. Πώς γάρ ούχ έδει μέλλον, είπερ τινές ήσαν σοφοί. Ο διενθυμεζοθαι πρεπόντως, ώς ούχ αν ή της δικαιοσύνης πηγή, και των παρ' ήμων ήθων δράσεται τά αίσχίονα; "Ανθροιποι μέν γάρ τοίς παρανομείν εδόσι τὰς ἐχ τῶν νόμων ἐπιβρίπτουσι ποινὰς, ούδεν το παράπαν τοις έξ αύτων γεγονόσιν έπιφέροντες, εί μή άρα τινές συνυπαίτιοι και κοινωνοί ῶν πταισμάτων άλίσκοιντο. 'Ο δὲ καὶ ἡμῖν τοὺς ἐφ' άπασι τοις δικαίοις διορισάμενος νόμους, πώς αν άλοίη τιμωριών, τών και παρ' ήμιν αύτοξ; ού με-

τίας. Kal οδ χαθαριεί τον ένοχον, επάγων άμαρτίας A Deus profitetur. Ejus enim non alterius hate verba esse dicimus, neque, ut quidam existimant, Mosis 591 sapientissimi, gratulatoria pro populo vota emittentis. Ipsum quippe universi Dominum bæc de se profari, non alius quam Moses ipse nobi testis erit, docens in libro Numerorum Israe intempestivo metu perculsos, nonnullis promissionis terram elevantibus, qui a Mose missi fuerant eam lustraturi. Hi enim, ex alienigenarum terra ad populum reversi, dira quæque de ea renuntiabant, horridamque ac sævam regionem esse aiebant, tantumque illius odium in auditorum animis concitabant, ut in lacrymas effusi Ægypti laborum de siderio tenerentur. . Demus enim, aiebant, duces itineris, et revertamur in Ægyptum 13. . Quos cum Deus eversurum se minaretur, Moses rursus deprecabatur, eumque ad promissionis eis datæ me moriam propemodum revocans, inclamat : (Et nunc exaltetur fortitudo tua, Domine, quemadmodum dixisti, dicens : Dominus longanimis, et multum misericors, et verax, auferens iniquitates, et injustitias, et peccata : et non mundabit reum, reddens peccata patrum super flios usque ad tertiam et quartam progeniem. Dimitte peccatum populo huic secundum magnam misericordiam tuam, sicut propitius fuisti eis in Ægypto usque nunc "

> Patet itaque eum qui supra omnes est Deum sibi ipsi humanitatem attribuere et summam patientiam. Porro causam exponere deceret ob quam Judzi decepti putant bonum nostrum Deum injuriæ memorem et iracundum esse. Sed non existimem eos divina oracula posse ulla ex parte carpere, aut vellicare, quasi non recte facta, aut a justi et æqui lege aberrantia, verum eos suæ ignerantiæ tantum indulgere, ut putent patrum delicta revera trajici in filios, et in tantum fram divinam extendi, ut ad tertiam et quartam generationem usque pertingat, de insontibus alienorum criminum pænas injuste reposcens. Quomodo enim non magis deceret eos, si modo essent sapientes, existimare omnis justi et aqui fontem nihil Injuste facere posse? Homines quippe legum 592 trangressoribus pænas infligunt, corum liberis ipsas nequaquam inferentes, nisi forte eorumdem criminum socii et consortes deprehendantur. Qui vero nobis omnis justitiz leges præscripsit, quomodo infligere pænas arguetur, quas non parum ipsi condemnaverimus? Præterea observandum est quamplurimas per Mosen leges edidisse, multisque modis puniri jussisse moribus impiis constrictos, sed nusquam reperiri ab eo Jussum

22 Said | 61 At par capt " Said W 3.0 very Levy W.

esse ut liberi cum peccantibus patribus in discri- λ τρίως κατεγνωσμένων; Εί:α κάκείνο πρός τούτφ men venirent. Pæna quippe in eos est qui delinquant, et supplicium in eos tantum constitutum est qui legi sunt obnoxii. Impium proinde est Judæis astipulari ; sapientis autem est profecto divinam mentem attendere et omni ratione tueri quæ reginæ omnium naturæ conveniunt. Recte itaque statuimus universi Deum, pro insita sibi clementia, pro serenitate atque humanitate quam omnibus vult esse testatam, pro illa qua gloriatur patientia et misericordia, quaque tollit iniquitates et peccata, non usque adeo offensionum tenacem videri ac memorem, ut in quartam usque generationem iram protendat. Quomodo enim sit patiens, et longanimis, et multum misericors, et tollens iniquitates et peccata, qui non intra peccantis caput poenæ modum terminet, sed ultra tertiam generationem extendat, et instar cujusdam fulminis vel innocentibus ingruat 45? Incredibile igitur ac summæ dementiæ est existimare Deum sibi tam longam, necnon tam impotentem sui iram attribuere. His aliud addent qui Judæorum opinioni suffragantur, neque Deum congruum cuique rei tempus nosse concedent. Nam si longanimitatem pollicetur et sacile admodum iram deponit, quam ob causam addidisse videtur, e inferens peccata patrum in filios, usque ad tertiam et quartam generationem 40? > Hoc enim facere, aliud nihil est quam delerrere velle ens qui ab ipso peccatorum remissionem suscipiunt, ut qui spe sua C plane carituri sint, si revera injuriarum tenax ac memor sit, qui jure super his offenditur. Quid vero, amabo vos, ipse nobis Moses sacrorum antistes? Nonne rem ab omni ratione alienissimam facere videtur, si, pœnas ob offensionem Israele daturo, supplex quidem procedit, sed, eam oblivionem offensionis 593 et misericordiam rogans, intempestive dicat ad Deum : Talis es a natura, ut reddes iniquitates patrum in filios? Hoc enim instigantis est potius ad iram, quam vocantis ad misericardiam, et injuriæ poscentis oblivionem potius quam longanimitatem, Sed his verbis, opinor, eum placare videbatur et in memoriam propemodum ea revocare quæ ipse dixit, cum bonitatem suam palam et aperte prædicaret. Quo pacto enim D ipse longanimis sit, et multarum miserationum plenus, et quod natura sua iniquitates et peccata deleat, in his potissimum agnoscetur in quibus maxime acerbus esse videtur. Quonam igitur modo intelligenda sint quæ a Deo dicta sunt, tandem exponendum reor. (Dominus, inquit, longanimis, et multarum miserationum, tollens iniquitates et peccata; a deinde cætera velut cum interrogationis puncto legemus, e et mundatione non mundabit reum "? > ut tale nimirum quid intelligas : Longanimis, inquit, et multarum miserationum est Deus, et tollens iniquitates et peccata : numquid munda-

διασχεπτέον μυρίους μέν γάρ διά Μωσέως έχρησμώδησε νόμους, και πολλαχώς διατέταχε καλάζεσθαι τούς άνοσίοις συζώντας τρόποις άλλ' ούδαμου προστάττων δράται συγκινδυνεύειν τοίς άμαρτάνουσι γρήναι τους εξ αύτων. Κατά γάρ των άμαρτανόντων ή δίκη, και τοις ὑποπίπτουσι τῷ νόμιο τὸ μόνους κολάζεσθαι πρέπειν ώρίσατο. Δυσσεδές ούν άρα το νοείν Τουδαϊκώς, σοφὸν δὲ δεί πάντως τὸ καὶ τῆς θείας καταστοχάζεσθαι γνώμης, και πανταχόσε τηρείν τά τή πάντων βασιλίδι πρέποντα φύσει. Τοίνυν ποιούντες δρθώς, ώς ούχ αν ό των δλων θεός την ένουσαν αυτώ γαληνότητα προτιθείς ώσπερ είς μέσον, και έπ' άχράτω τή φιλανθρωπία θαυμάζεσθαι θέλων, διά τε τούτο βοών Κύριος μαχρόθυμος, και πολυέλεος, χαι άληθενός, άφαιρών άνομίας χαι άμαρτίας, ούτω μνησίχαχος ήδουλήθη γνωρίζετθαι, ώς και είς τετάρτην παραπλούν γενεάν την δργήν. Πώς γάρ έτι μακρόθυμος και πολυέλεος, ή πώς άνομίας και άμαρτίας άφαιρων, ό μηδέ της του πταίοντος κεφαλής τὰ τῆς δίκης συμμετρείν άνεχόμενος, άλλ' έχτείνων επέχεινα τρίτης γενεάς, και σκηπτού τινος δίκην και τοίς άθώσες έπιπηδών; Ούκ ούν ἀπίθανον κομιδή και τῆς ἐσχάτης εύηθείας, μαχράν ούτω καὶ άλογωτάτην όργην έαυτῷ προσείναι μαρτυρείν οίεσθαι τὸν Θεόν. Είτά τι πρός τούτοις έτερον οί νοούντες Ίουδαλκώς, ούδε είδεναι δώσουσι τον Θεόν τον εκάστω των πραγμάτων πρέποντα χαιρόν. Εί γάρ ἐπαγγέλλεται τὸ μαχροθυμείν, και το κατατίθεσθαι λίαν εύκόλως τον θυμόν εύρισκεται, του δή και χάριν όραται προστεθεικώς, ε επάγων άμαρτίας πατέρων επί τέχνα έως τρίτης και τετάρτης γενεάς; ι Τουτί γάρ ήν έτερον τοῦ δρώντος οὐδὲν, ή καταπτοείν ἐθέλοντος τούς έχδεχομένους παρ' αύτου των διεπταισμένων την άφεσιν, ώς ούδαμόθεν αύτοις υπάρξει το έν έλπίσιν, είπερ δντως έστι μνησίκακος και μακρός είς όργην ό ἐπ' αὐτοῖς εἰκότως λελυπημένος. Τί δὲ, εἰπέ μοι, και αυτός ήμιν ο ιεροφάντης Μωσής: "Αρ' ουχί ποιήσας όραται πράγμα παραλογώτατον, εί προσκεκρουκότος του Ίσραήλ, και κολάζεσθαι μέλλοντος, πρόεισι μέν παρακαλών, άμνηστίαν δε την παρά θεού καί φιλανθρωπίαν αίτων ούκ εύκαίρως φησί πρός Θεόν · Πέφυχας είναι τοιούτος ώς ἀποδιδόναι πατέρων άμαρτίας έπι τέχνα. Τούτο γάρ ήν παραθήγοντος μάλλον είς όργην, ή καλούντος είς έλεον, καί μνησικακίαν έξαιτούντος μάλλον, ή μακροθυμίαν. 'Αλλ', οίμαι, δυσωπείν εδόχει και διά τούτων αύτον, και μονονουγί πρός ὑπόμνησιν ἄγειν ὧν αὐτὸς ἐρθέγξατο, ότε της ενούσης αὐτῷ χρηστότητος εποιείτο την παρρησίαν. "Όπως γάρ αὐτός έστι μακρόθυμος καὶ πολυέλεος, και ότι πέφυκεν άνομίας και άμαρτίας άναιρείν, έν τούτοις εδ μάλα διαγνωσθήσεται, έν οίς μάλιστα δοχεί τις είναι πιχρός. Τίνα τοίνυν προσήχε νοήσαι τρόπον τὰ εἰρημένα παρά θεοῦ, λοιπόν οίμαι πρέπειν είπειν. ε Κύριος, φησί, μαχρόθυμος, καί πολυέλεος, άφαιρων άνομίας καὶ άμαρτίας .) είτα τὸ

στιγμής άναγνωσόμεθα, « καλ καθαρισμώ ού καθαριεί τον ένοχον; , ίνα τι τοιούτον έννοήσης. 'Ο μακρόθυμος, φησί, και πολυέλεος θεός, δ άφαιρων άνομίας καὶ ἀμαρτίας, ούκ αν καθαρίσαι καθαρισμώ τὸν Ενοχον; 'Αλλ' Εστιν ούκ αμφίδολον · καθαριεί γάρ πάντως · έπεὶ πῶς ἐστι μακρόθυμος, καὶ πολυέλεος. και άφαιρών άμαρτίας, πώς δε εί μη καθαρίζει τον Ενοχον; Πρός δέ γε τοῦτο τῆς ἐνούσης αὐτῷ πάλιν μαχροθυμίας τε καὶ ἀνεξικακίας εἰς ἀπόδειξιν ἀποφέρει, καὶ ότι τὰς τῶν πατέρων άμαρτίας ἐπιθήσει τέχνοις έως τρίτης και τετάρτης γενεάς, ούχ ύπερ πατρός πολάζων υίδν, μή τουτο νομίσης, άλλ' ούδὲ έχγόνων των μαχράν, χαθάπερ τι φορτίον ἐπιρρίπτων των προγόνων τὰ πταίσματα, σημαίνων δέ τι τοιοῦτον. Γέγονέ τις τυχόν άνηρ παράνομος, καὶ μοχθηρίας Β άπάσης άνάμεστον έχων την διάνοιαν και πολάζεσθαι μέν δπερθέσεως άπάσης δίχα τον ούτω διαζήν ήρημένον έχρην, έχαρτέρησε δ' ούν όμως ὁ θεὸ; ἀνεξικάχως, ούκ επενεγκών αὐτῷ τὴν αὐτῷ χρεωστουμένην όργην. Είτα τούτω γέγονεν ο υίος ταζς του πατρός δυσσεδείαις άμιλλώμενος, και παρατρέχων έν κακία τον φύσαντα · και έμακροθύμησε και τούτο Θεός. 'Αλλά και έχ τούτου γέγονε τρίτος, ή και έχ του τρίτου τέταρτος κατ' οὐδένα τρόπον όσον είς κακίας είδος των πατέρων ήττώμενος, Ισόρροπον δέ ταίς έχείνων επιτηδεύσας την δυσσέβειαν. Έπάγει λοιπόν ό Θεός την άνωθεν, και άπ' άρχης όλφ τῷ γένει χρεωστουμένην όργην, ανεξικακήσας διαρχώς, μαλλον δε και ήπερ εχρην. Το γάρ ύπερθέσθαι την τιμωρίαν και μέχρι τετάρτης γενεάς, πως ούκ αν γένοιτο θεοπρεπούς δντως ήμερότητος έγχώμιον; "Ότι γάρ ούχ υίδν ύπερ πατρός, άλλ' ούδε πατέρα χολάζειν οίδεν ύπερ υίου, χαλεπόν ούδεν εχμαθείν και εξ ών έφη σαφώς διά φωνής Τεζεχιήλ του προφήτου πρός αὐτοὺς Ἰουδαίους, ἐπ' αὐτῷ δἡ τούτω διαγογγύζοντας, και λέγοντας · • Οι πατέρες Εφαγον δμφακα, και οι όδόντες των τέκνων εγομφίασαν. Και έγένετο, φησί, λόγος Κυρίου πρός έμε, λέγων · Υίλ άνθρώπου, τίς όμιν ή παραδολή αυτη έν τφ Ίσραήλ, λέγοντες. Οἱ πατέρες Εφαγον δμφακα, καὶ οἱ δδόντες τῶν τέχνων ἐγομφίασαν; Ζῶ ἐγὼ, λέγει Κύριος, έὰν γένηται ή παραδολή αύτη έτι λεγομένη έν τῷ Ίσραήλ, ὅτι πάσαι αἱ ψυχαὶ ἐμαί είσιν. "Ον τρόπον ή ψυχή του πατρός, ούτω και ή ψυχή του υίου έμαι είσιν. Η ψυχή ή άμαρτάνουσα αυτη άπολείται. 'Ο δε υέδς ου λήψεται την άδικίαν του πατρός, ούδε ό πατήρ λήψεται την άδιχίαν του υίου αὐτοῦ. Έκαστος ἐν τῇ κακία αὐτοῦ, ῇ ἡμαρτεν, άποθανείται εν αύτή. • 'Αλλ' οίμαι ληρείν οὐδένα τοσούτον ώς νομίσαι τὰ χάλλιστα μέν ούχ ἐν ἀρχή νομοθετήσαι Θεόν, μεταδεδουλεύσθαι δέ πως, καλ μετεσκέφθαι τὸ άμεινον, καὶ ὡς ένα τῶν καθ' ἡμᾶς ύστεροδουλήσαντα μόλις έπὶ νομοθετείν δύνασθαι τὰ πρεπωδέστερα. Εί μεν γάρ επαινούμεν έχείνα, των δευτέρων δηλονότι διά τούτου χατηγορήσομεν, εί δέ τοίς δευτέροις άποψηφιούμεθα το νικάν, πάντως δή που των ήττωμένων καταγνωσόμεθα, Έαυτῷ τοι-

τούτων χείμενον έφεξης ώς εν έρωτήσει μεθ' όπο- A tione mundabit noxium? At dubium non est : purgabit sane ; quomodo enim longanimis sit et misericors, et tollens iniquitates, quomodo, inquam, nisi purget noxium? Ad bæc nos ad demonstrationem patientiæ et longanimitatis suæ deducit, et quod patrum delicta illaturus sit filiis usque ad tertiam et quartam generationem, non qui pro patre castiget filium, ne hoc existimes; sed nec posteris majorum culpas ceu pondus aliquod impingat, sed tale quidpiam significare volens: Fuit, verbi gratia, quidam contemptor legum et ad audendum projectus, adeoque statim plectendus ; toleravit tamen hunc patienter Deus, iram debitam nequaquam inferens. Deinde fuit isti filius impietate et scelere patri æmulus, eumque nequitia superans; sustinuit quoque iram super boc Deus. Sed enim ex isto natus est tertius, et ex tertio quartus, nequaquam majoribus nequitia minor, sed parem cum illis impietatem exercens. Deinceps effundit Deus iram desuper, jampridem toti generi etiam ab initio debitam, satis et vel plus quam oportebat præstolatus. Ultionis quippe usque ad quartam generationem dilatio, quomodo non sit vere commendatio et laus divinæ mansuetudinis? Quod enim nec filium pro patre, 594 nec patrem pro filio castigare soleat, facile innotescet ex iis vel quæ per Ezechielem locutus est ad Judæos ipsos, cum super hac eadem re murmurarent ac dicerent: · Patres manducaverunt uvam acerbam, et dentes aliorum obstupuerunt. Et factum est, inquit, verbum Domini ad me, dicens : Fili hominis, quæ vobis parabola hæc in Israel, dicentes: Patres nostri manducaverunt uvam acerbam, et filiorum dentes obstupuerunt? Vivo ego, dicit Dominus: si fuerit ultra ut dicatur parabola hæc in Israel : quia omnes animæ meæ sunt. Quomodo anima patris, ita et anima filii meæ sunt. Anima quæ peccaverit ipsa morietur. Filius autem non accipiet iniquitatem patris, neque pater accipiet iniquitatem filii sui. Unusquisque in iniquitate sua qua peccavit, in ea morie tur .. > Sed neminem ita delirare arbitror, ut sibi persuadeat Deum non optima quæque initio statuisse, sed quodammodo mutasse consilium, et cogitationem in melius transtulisse, ac veluti no-D strum unum aliquem variata sententia vix statuere posse meliora. Nam si prima laudemus, altera proinde accusabimus : sin autem secundis victoriam tribuemus, utique prima condemnabimus. Deus igitur sibi ipsi contraria statuet, et a recto sicuti nos excidit, modo hæc, modo illa statuens. Sed nemo, ut reor, tantis absurditatibus ullo modo obnoxiam esse naturam divinam asseret, sed nec a recto unquam excidere. Documentum itaque incomparabilis ejus patientiæ infert illud : « Reddens peccata patrum in filios usque ad tertiam et quartam generationem ... Clementem quippe Deum solitum esse peccantes baud statim punire, sed

A teren, or the end of seather will hence the co.

præstolari potius, et in longum tempus supplicia λ γαρούν νομοθετήσει τάναντία θεός, καί διημάρτηκε differre, ex ejus ipsius verbis intelliges : « Et furorem menin implevi, et sustinui, et non consumpsi eos 40. » Et alibi rursus : « Nondum enim impleta sunt peccata Amorrhæorum usque nunc *1. > Vides ut iram quidem impleverit, quippe jam aliqui patrarant que iram masime implerent, sed tolerat patienter, ut Deus, et in eos a quibus offensus crat iram implere differebat. Sed ut tibi velut lo tabula corum quæ diximus demonstrationem exhibeamus, et ex ipsis rebus ostendamus divinæ benignitatis laudem in hoc Scripturæ sacræ loco 595 contineri, et ex ipsis divinis Litteris ostendere conabor peccata patrum in filios illata usque ad tertiam et quartam generationem, justa quidem et tum ob narrationis prolizitatem faciam.

δέ ώς θεός, και το συντέλειαν τοίς λυπούσεν έπενεγκείν ανεδάλλετο. 'Αλλ' ένα σοι, και καθάπερ έν Γενήσεται δε ό λόγος διά το μήμος της ιστορίας εν παραδρομή.

Igitur in tertio libro Regnorum legimus, Achaab Israelitarum regnum tenuisse, cumque alienæ vinez iniquissima cupiditate flagraret, ejus dominum, nempe Nabuthæ, interfecisse. Etsi enim istud ipse non jusserit, uxoris tamen improbitati nequaquam succensuit. Indignatus eam ob rem est Deus, eique per Eliu prophetam in hune modum est locutus: « Hæc dicit Dominus : Quomodo occidisti, et possedisti, propter hoc hæc dicit Dominus : In quo loco linxerunt sues et canes sangui- C nem Nabuthæ, ibi lingent canes sanguinem tuum, et meretrices lavabant in sanguine tuo 4. > Subjicit statim : « Hæc dicit Dominus : Ecce ego induco super te mala, et succendam post te, et disperdam de Achaab mingentem ad parietem, et clausum et derelictum in Israel, et dabo domum tuam sicut domum Jeroboam filii Nabat, et sicut domum Baasat filii Achia, pro exacerbationibus quibus exacerbasti et peccare fecisti Israel. Et ad Jezael locutus est dicens : Canes manducabunt eam in antemurali Jezrael, et mortuum ejus in campo comedent volatilia cœli 83. > Hæc omnia cum se Dominus facturum ac sine dubio illaturum minaretur, scidit quidem vestem suam Achaab, et D φάγονται τὰ δρνεα τοῦ ούραγοῦ . Ταῦτα δὲ δράσειν ingressus domum suam, ut scriptum est, compunctus est, et in lacrymas effusus sacco lumbum præcinctus est. Quo in statu eum conspicatus ac misertus Deus, iram sedare cœpit, ac frenos veluti quosdam repentino furori imponens, prophetæ dicit : « Vidisti ut compunetus sit Achaab a facie mea; non inducam hæc in diebus ejus, sed in diebus filii sui inducam malum ... Numquid lgitur æquum est videre sub quonam hæc completa sunt? Natus est ex Achaab Ochozias, qui fecit

καθάπερ ήμεις του δέοντος, ποτέ μέν έκείνα, ποτέ δί ταύτα θεσμοθετών. 'Αλλ', οίμαι, πάς τις έρει ταίς μέν είρημέναις άτοπίαις κατ' ούδένα δύνασθαι τρόπον την θείαν ὑποκείσθαι φύσιν, άλλ' οὐδ' αν άφαμαρτήσαί ποτε του δέοντος. 'Απόδειξεν άρα της άσυγκρίτου φιλοτιμίας αύτου το είρημένον είσφέρει, τουτ' Εστιν. • 'Αποδιδούς άμαρτίας πατέρων έπὶ τέχνα έως τρίτης καί τετάρτης γενεάς. , "Οτι γάρ έθος τῷ φιλανθρώπφ θεψ μή παραχρήμα κολάζειν τούς πλημμελήσαντας, άναδύεσθαι δέ μάλλον, καὶ εἰς χρόνους άνατιθέναι μαχρούς τάς τιμωρίας, αύτου λέγοντος συνήσεις. ε Καὶ τὸν θυμόν μου Επλησα, καὶ ἐπέσχον, καὶ οὐ συνετέλεσα αὐτούς. > Έτέρωθι δὲ πάλιν · ι Οδπω γάρ αν πεπλήρωνται αι άμαρτίαι των 'Αμοβραίων Εως ipsis inentibus debita ultique. Sed cursim id tan- Β τοῦ νῦν. > 'Ορᾶς ὅπως ἔπλησε μὲν τὸν θυμὸν, ἔδρων γάρ ήδη τενές πληρεστάτου άξια θυμού, διακαρτερεί

πίνακι την των είρημένων άνατυπούντες άπόδειξιν, και δι' αύτων ήδη πληροφορήσωμεν των πραγμάτων. δτι της του Θεού φιλανθρωπίας εγκώμιον έστι το είρημένον παρά τοις ιεροίς κείμενον Γράμμασι, καί εξ αύτης ἀποδείξαι πειράσομαι της θείας Γραφής, ἐπενεχθείσας ἀμαρτίας πατέρων ἐπὶ τέκνα, καὶ ἐπὶ τρίτην και τετάρτην γενεάν ούχ άδίχως, άλλά διχαίως, και τοίς τούτο παθούσι κεχρεωστουμένως.

> Ούχουν ώς εν τῷ τρίτφ βιελίφ τῶν Βασιλειῶν ανέγνωμεν, βεδασιλευκέναι έπὶ τον Ίσραήλ μεθ' έτέρους τον 'Αχαλό, ός άμπελώνος κατ' οὐδένα τρόπον αύτῷ προσήκοντος, εἰς ἀδικωτάτην ἐμπεσών ἐπιθυμίαν, άναιρεί του δεσπότην, φημί δὲ του Ναδουθαί. Εί γάρ και μή τούτο γενέσθαι προστέταχεν αύτὸς, all ent tale the youards buotponlars our educφόρει. Ήγανάκτει θεὸς ἐπὶ τούτοις ἀναγκαίως, εἶτά φησι πρός αύτον διά του προφήτου Ήλιου · « Τάδε λέγει Κύριος . 'Ως σὸ ἐφόνευσας, καὶ ἐκληρονόμησας, διά τουτο τάδε λέγει Κύριος · Έν τῷ τόπφ, ού Ελειfar at des xat of xives to alua Naboutat, exel helξουσιν οί χύνες το αξμά σου, και αι πόρναι λούσονται έν τῷ αἴματί σου. > Καὶ πάλιν εὐθύς · « Τάδε λέγει Κύριος. Ίδου έπάγω έπι σε κακά, και έκκαύσω δπίσω σου, και εξολοθρεύσω του 'Αγαάδ οδρούντα πρός τοίχου, και συνεχόμενου, και έγκαταλελειμμένου έν Ίσραήλ. Καὶ δώσω τον οἶχόν σου ώς τον οἶχον Τεροδοάμ. υίου Ναδάτ, και ώς τον οίκον Βαασάτ, υίου 'Αγιά περί των παροργισμάτων ών παρώργισας, και εξήμαρτες του Ισραήλ. Και τη Τεζάθελ ελάλησε λέγων. Οι χύνες φάγονται αὐτήν έν τῷ προτειχίσματι του 'Ιεζράελ, και τον τεθνηκότα έν τῷ πεδίφ δπαντα, και άναμφιλόγως εποίσειν διαπειλήσαντος του πάντων Δεσπότου, διέβρηξε μέν τὸ άμφιον ό 'Αγαάδ, εἰσελθών δὲ εἰς τὸν οἶχον αὐτοῦ, χαθά γέγραπται, κατενύγη, και δακρύων μέν κατετήκετο πικρώς, σάκκφ δὲ διεζώσατο την δαφύν. Έπειδη δὲ έν τούτοις αύτον γεγονότα κατηλέει Θεός, κολοδούν άργεται την όργην, και γαλινών ώσπερ επιτιθείς τώ παραχρήμα θυμφ, τῷ προφήτη φησίν · • Έώρακας ώς κατενύγη 'Αχαάδ άπό προσώπου μου; ούκ ἐπάξω ταύτα έν ταζς ήμέραις αύτου. άλλ' έν ταζς ήμέραις

³⁰ Jerem. vi, 11. 31 Gen. xv, 16. 31 HI Reg. xxi, 19, 20. 43 Ibid. 21-24. 31 Ibid. 29.

τίνος ταυτα πεπλήρωνται, πώς οδχί δίχαιον κατιδείν; Ούχουν γέγονε μέν εξ 'Αγαάδ 'Οχοζίας, ε δς εποίησε, φησί, το πονηρου έναντίου Κυρίου, και έπορεύθη έν όδῷ τοῦ πατρός αὐτοῦ 'Αχαλό, καὶ ἐν όδῷ 'Ἰεζάδελ της μητρός αύτου. . 'Αλλά και εξ 'Ογοζίου γέγονε, φησίν, Τωράμ, περί οδ πάλιν γέγραπται ότι έπορεύθη ev tate auaptiace of nou Tepobodu. 'Alla xal es Ίωράμ. βεδασίλευκε τρίτος Όχοζίας, περί οδ πάλιν φησίν ότι ἐποίησε τὸ πονηρὸν ἐνώπιον Κυρίου, καθώς ὁ οίκος 'Αγαάδ. Έπειδή δὲ ήδη παρῆν ὁ καιρός του κολάζεσθαι δείν τον οίκον 'Αχαλό, μέχρι καί τετάρτων έγγόνων, της κατά θεού δυσσεδείας οὐ καταλήξαντα, κέχρισται λοιπόν έπὶ τὸν Ἰσραήλ εἰς βασιλέα Ίσσαφατ υίδς Ναμεσί, δς άναιρεί μεν τον Oxollar, nat obr exelve the Telabel, avaiped & B τῷ 'Αχαάδ καὶ ἐτέρους υίοὺς ἐδδομήκοντα, τὴν θείαν Εσπερ διεξάγων είς πέρας όργην, ώς και τιμής και χάριτος επί τούτιν τυχείν. Τί γάρ φησι πρός αὐτὸν ό Θεός; ε 'Ανθ' ών ηγάθυνας ποιήσαι το εύθες έν όφθαλμοίς μου, και πάντα δσα έν τη καρδία μου ἐποίησας τῷ οίκιμ 'Αγαὰδ, υἰοὶ τέταρτοι καθήσωνταί σοι έπὶ τοῦ θρόνου σου. > 'Ορξε οῦν ὅπως τοὺς μὲν πονηρούς έχ πονηρών έν τετάρτη μόλις έχόλασε γενεά, τῷ δὲ τιμήσαντι, καὶ μέχρι τετάρτης γενεά; έχτείνει τὸν Ελεον, Παύσαι τοίνυν, Ἰουδαίε, τῆς τοῦ Θεού δικαιοσύνης κατηγορών. Είς έγκωμίου γάρ τάξιν παρ' ήμεν δεχθήσεται τό· «'Αποδιδούς άμαρτίας πατέρων έπε τέπνα έπε τρίτην και τετάρτην

ץבעבמע. > 'All' îra φανερωθή τὰ έργα τοῦ Θεοῦ ἐν αὐτῷ. 🧲 Δυσεξήγητον μέν πως έσται, και άπορίας ίσως πολλής το προκείμενου, και ήν μεν ίσως ούκ άμαθες και παρατρέχειν αύτό, και διά το σφόδρα δυσέφικτον έξν. 'Αλλ' ίνα μη λελυμένων δογμάτων Ίουδαϊκών, Ετερόν τι συγγενές έχείνοις χαθάπερ τις βίζα πιχρίας άνω φύουσα ένοχλή κατά την τοῦ Παύλου φωνήν (είκὸς γάρ ὑποτοπήσαί τινας διά τοῦτο πρὸς πάθη τά τῶν ἀνθρώπων καλείσθαι σώματα, ΐνα ἐν αὐτοῖ; φανερωθή τὰ έργα τοῦ Θεοῦ), χρησίμως, ῶς γέ μοι φαίνεται, και πρός το το είπειν όλίγα άττα πρός το καλ έντεύθεν ἀποκρούσασθαι βλάδη, καλ τοῖς έξ άπάτης λογισμοίς μηδεμίαν έχειν έπιτρέψαι παρείσδυσιν. "Ότι μέν ούν ούτε τὰς γονέων άμαρτίας ἐπάγει τέχνοις θεός, εί της έχεινων δυστροπίας είεν άμέτοχα, καί δτι πρός τούτοις ούκ έκ προγενεστέρων της ψυχής άμαρτημάτων ή σωμάτωσις, άπεδείξαμεν. 'Ανείλε γάρ παραδόξως ἀποφήσας άμφω Χριστός, άτε δή και τά πάντα γινώσκων ώς θεός, μαλλον δέ αύτος ύπάρχων των καθ' ήμας πραγμάτων ταμίας, καί των έκάστω πρεπόντων, ήτοι χρεωστουμένων διανομεύς. Έν μέν γάρ τῷ μἡ ἀμαρτήσαι λέγειν τὸν τυφλόν, μήτε μην διά τούτο την τύφλωσιν ὑπομείναι, τό προγενεστέροις του σώματος πλημμελήμασιν ύπαίτιον είναι νομίζειν την του άνθρώπου ψυχήν, άποφαίνει μωρόν · έν δὲ τῷ μήτε τοὺς γονείς πλημμελήσαι διαβρήδην είπειν. Ινα τυφλός ό έξ αύτων γεννηθή, την ανόητον των Ιουδαίων υπόγοιαν

τοῦ υίοῦ αὐτοῦ ἐπάξω τὴν κακίαν. » "Αρα οῦν ἐπὶ A malum, inquit, coram Domino, et ambulavit in via patris sui Achaab, et in via Jezabel matris suz 45. . Sed et ex Ochozia natus est, inquit, Jorani, de quo rursus scriptum est quod ambulaverit in peccatis domus Jeroboam. Porro 5 Joram regnavit tertius Ochozias, de quo rursus a Scriptura, quod secerit malum in conspectu Domini quemadmodum domus Achaab. Ubi vero advenisset tempus puniendæ domus Achaab, que ad quartam usque stirpem ab impictate erga Deum non cessaverat, unctus est in regem farael Josaphat, filius Namessi, qui occidit Ochoniam et Jezabel , et alios filios Achaab septuaginta, divinam velut iram ad exitum perducens, ut et honorem et gratiam ob id consecutus sit. Quid enim inquit Deus ad ipsum ? « Pro iis quæcunque bene fecisti faciendo rectum in oculis meis, et omnia quæcunque in corde meo fecisti domui Achaab, filii quarti sedebunt tibi super thronum tuum ". . Vides ergo ut improbos quidem ex improbis prognatos vix tandem in quarta generatione puniat : ei vero a que honorem acceperit, etiam usque ad quartam generationem misericordiam extendat. Cessa itaque, Judge, Justitiam Dei accusare. In laude quippe ponetur a nobis illud : « Reddens peccata patrum ad tertiam usque et quartam generatio. nem #1. >

1X , 3. Sed ut manifestentur opera Del in illo. Vix explicabile est quod proponitur, et multæ forsan plenum dubitationis, quod silentio quidem præterire consentaneum esset propter nimiam difficultatem ejus assequendi. Sed ne solutis Judaieis placitis aliud illis affine ceu radix quædam amaritudinis sursum germinans impediat, sicuti Paulus ait 36 (suspicabuntur enim forsan aliqui ideo hominum corpora incommodis affici, ut in iis opera Dei manifesta flant), opportune, ut reor, nonnulla hic subjiciemus, ut et damnum inde repellamus, et versutis ratiocinationibus nullus porre locus relinquatur. Quod ergo neque parentum peccata liberia Deus irroget, nisi perversitatis eorum sint participes, neque vero ob ante commissa peccata animæ corporibus includantur, ostendimus. Utrumque enim negando Christus mirabiliter evertit, qui nimirum cuncta cognościt, ut Deus, imo vero rerum ipse nostrarum dispensator est et corum quæ cuique conveniunt aut debentur ordinator. Nam eum ait eæcum non peccasse, nec eam ob rem cæcitatem pati, stulti esse ostendit existimare hominis animam 597 ream esse peccali antequam corpori infundatur : cum autem aperte dicit neque porentes peccasse, ut cacus earum filius nasceretur, amentem Judworum suspicionem evertit, Postquam erge docuit quantum necesse erat discipulos ad evertenda quæ antea diximus dogmata, tantumque

lis gratize impertiit quantum hominis cognitioni A άναιρεζ. Διδάξας τοιγαρούν όσον ήν άναγχαζον είδέναι par erat exhiberi, ut jam nihil deesset, causam addit manifeste cur cæcus natus sit qui nullius præcedentis reus erat peccati, soli naturæ divinæ cognitionem istorum omnium et ordinationem, tanquam ei peculiarem et eximiam, tribuens. Rursus vero responsionem hanc ad aliud quiddam scite admodum transfert, et ait : « Sed ut manifestentur opera Dei in illo. , An ergo, inquiet aliquis, hæc veluti quoddam dogma Dominus tradit, quasi ob unum istud corporibus hominum incommoda contingant, ut manifesta fiant opera Dei in ipsis? Sed non ita possum mihi persuadere, imo vero absurdum plane est ita sentire; nec enim quasi dogma quoddam hoc infit; nam quod quibusdam contigit percuti ob peccata ex Scripturis sacris sæpe B didicimus. Paulus quippe aperte scribit ad eos qui illotis quodammodo pedibus ad sacrum altare accedere audent, et profana atque impia manu mysticam enlogiam attingere : « Ideo inter vos multi infirmi et imbecilles, et dormiunt multi. Quod si nos ipsos judicaremus, non utique judicaremur. Dum judicamur autem, a Domino corripimur, ut non cam hoc mundo damnemur **. . . Itaque infirmis et mortuis aliquando per divinam iram morbus est illatus. Sed et ipse Dominus noster Jesus Christus, postquam paralyticum longo morbo solvisset, sanumque mirabiliter reddidisset, « Ecce, inquit, sanus factus es : jam noli peccare, 'ne deterius tibi aliquid contingat 41. > Hæc enim ait , quasi C fleri possit ut, nisi caveat, pejus habiturus sit per peccalum, qui semel effugit, et ejus gratia servatus est. Sed esto, forsan inquiet, recte hæc dicta concedamus. Qui vero ab incunabulis, et ortu primo atque adeo a vulva ipsa morbis conflictantur, quam patiendi causam habeant, non est facile cogitatu. Nec enim credimus animam prius exsistere, sed neque ante corpus peccasse nobis persuaserimus. Quomodo enim peccet id quod nondum ad ortum vocatum est? Quod si nec peccatum sit, 598 nec morbus præcedat, quam demum morbi causam afferemus? At humana mente comprehendi nequeunt quæ nos valde superant, et ab iis perscrutandis abstinere sapientibus ego consuluerim, tem nobis est quod jussi sumus, et quæ altiora sunt non curiose scrutanda, neque difficiliora quærenda, nec temere effodienda quæ in divino duntaxat et ineffabili consilio sunt recondita, sed eorum penes unum Deum relinquenda est cognitio quæ sibi pecularia et eximia sunt, simulque credendum, cum omnis justitiæ fons ille sit, nihil quidpiam facturum esse aut in rebus hominum aut cujusvis alterius creaturæ constituturum, quod non ejus majestati conveniut, et a recta ratione nequaquam dissentiat, Igitur quandoquidem eo modo nos affectos esse decet, aio Dominum illud

τούς μαθητάς, διά την των άρτίως ημίν είρημένην δογμάτων άνατροπήν, και τοσούτον αύτοις γαρισάμενος, όσον έδει την ανθρώπου παραθέσθαι γνώσιν, χαί ούχέτι πάν το λείπου, προστίθησιν έναργώς την αίτίαν του γεννηθήναι τυφλόν τον έπ' ούδενὶ προγενεστέρο κατηγορούμενον πταίσματι, μόνη τή θεία φύσει την έφ' άπασι τοίς τοιούτοις είδησίν τε καί οίχονομίαν ώς εξαίρετον άναθείς. Εύφυέστατα δε πάλιν εφ' ετερόν τι παρατρέπει τον τῆς ἀποκρίσεως λόγον, καί φησιν · «'Αλλ' Ινα φανερωθή τὰ Εργα τοῦ θεού εν αύτφ. > "Αρ' ούν ερεί τις, δογματίζει καί νῦν ἡμίν ταῦτα λέγων ὁ Κύριος, ὡς διὰ τοῦτο καὶ μόνον τοίς των ανθρώπων σώμασι του πάσχειν έπισυμδαίνοντος, ενα φανερωθή τὰ έργα τοῦ θεοῦ ἐν αύτοις; 'Αλλ' ού σφόδρα μοι δοκεί, μάλλον δὲ άπηχὲς παντελώς τὸ ούτω διακείσθα. καὶ φρονείν ο ο γάρ δογματίζων, ωσπερ ούν οίήσεται τις, τά τοιαυτά φησιν . ότι μέν γάρ πλήττεσθαί τισιν έξ άμαρτιών συμδέδηκε, Γραμμάτων πολλάκις έπυθόμεθα των ξερών. 'Ο μέν γάρ Παύλος επιστέλλει σαφώς πρός τούς ανίπτοις ώσπερ ποσίν έπι το θείον αναθείν τολμώντας θυσιαστήριον, και βεδήλω τε και άνοσία χειρί της μυστικής εύλογίας έπιθιγγάνειν · « Διά τούτο εν ύμεν πολλοί άσθενείς και άφφωστοι, καί χοιμώνται ίχανοί. Εί γάρ ἐαυτούς ἐχρίνομεν, ούχ ἄν έχρινόμεθα. Κρινόμενοι δε ύπο Κυρίου παιδευόμεθα, ίνα μή σύν τῷ χόσμφ χαταχριθώμεν. : "Ωστε τοίς άρρωστήσασι και τεθνεώσιν έσθ' ότε διά θείας όργης ἐπενήνεκται τὸ παθείν. 'Αλλά καὶ αύτὸς ὁ Κύριος ήμων Ίησους ὁ Χριστός, ότε τὸν παράλυτον τῆς μακράς ἀπέλυσε νόσου, και παραδόξως ἔδειξεν όγιδ, « Ίδε, φησίν, ύγιης γέγονας · μηχέτι άμάρτανε, ΐνα μή χειρόν τί σοι γένηται. » "Δς ενδεχομένου γάρ, χαι συμβαίνοντος του χαι έν χείροσιν αυτόν γενέσθα: δι' άμαρτίας, εί μή φυλάξαιτο, διαφυγών άπαξ καί άνασεσωσμένος χάριτι τή παρ' αὐτοῦ, τὰ τοιαῦτά φησιν. 'Αλλ' ίσως ταύτη μέν είρησθαι καλώς συγχωρήσομεν. Τοίς δὲ ἐκ σπαργάνων, καὶ ἐκ πρώτων τής γενέσεως χρόνων πεπονθόσι τι των άπευχτων, καί τοίς νοσήμασι συναποτεχθείσιν έκ μήτρας, ποίον άν τις έφαρμόσαι λόγον, ού ράδιον συνιδείν. Προείνας μέν γάρ την ψυχήν ού πιστεύομεν, άλλ' ούδὲ πρό σώματος άμαρτείν ολησόμεθα. Πώς γάρ αν και milique præ omnibus. Revocandum enim in men- D άμάρτοι το κεκλημένον ούπω προς γένεσιν ; 'Αμαρτίας δὲ οὐχ ούσης, ἀλλ' οὐδὲ τοῦ πάθους προηγησαμένου, τίνα λοιπόν έρουμεν του παθείν την πρόφασιν; 'Αλλ' Εστιν άθέατα παντελώς ταις ήμετέραις διανοίαις τά πολύ λίαν ύπερ ήμας, και τό περί τούτου όλως έθελησαι ζητείν συμβουλεύσαιμ' αν έγωγε παραιτείσθαι τοίς σώφροσι, και πρό γε πάντων έμαυτψ. Χρή γάρ διανοείσθαι μάλλον ά προστετάγμεθα, και βαθύτερα μέν μή έξετάζειν, χαλεπώτερα δὲ μή ζητείν, μηδὲ ἀνορύττειν πειράσθαι βιψοκινδύνως τὰ έγκεκρυμμένα μόνη τη θεία καί άφράστιν βουλή, επιτρέπειν δε μάλλον εύσεδως είδέναι μόνφι θεψι τὰ αὐτῷ πρέποντα καὶ ἐξαίρετα, μετά

TO RESERVE AND A STREET STREET

του διακείσθαι και πιστεύειν άληθώς ότι δικαιοσύνης A non tanquam dogma quoddam tradidisse cum ait, άπάσης ὑπάρχων πηγή, ούχ ὧν τι δράσαι τυχόν, ή βουλεύσαιτο έν τε τοίς καθ' ήμας, και έν τοίς κατά πάσαν την άλλην κτίσιν, εί μη όπερ αν αύτφ φαίνοιτο πρέπον, και των της άληθους δρθότητος ούκ εξοίχεται λόγων. Οὐχοῦν ἐπείπερ ἡμᾶς τοῦτον διακείσθαι τὸν τρόπον οὐκ ἀπεικός, οὐ δογματικώς είρηπέναι φημί τον Κύριον το, ε Ίνα φανερωθή τά έργα του θεού εν αυτώ · » περισπώντα δε μάλλον είς έτέραν όδον ώσπερ του ζητουμένου την απόχρισεν, και έκ των βαθυτέρων ή καθ' ήμας περιάγοντα πρός τά πρεπωδέστερα · κατείθισται γάρ πως καλ τουτο αύτό. "Οτι δὲ ἀληθής ὁ λόγος, ἄχουε πάλιν φιλοπευστούντων σφόδρα ποτέ των άγίων μαθητών τά περί της συντελείας του αίωνος, και ού μετρίως έξακριδούν πειρωμένων τὰ περί τῆς δευτέρας αὐτοῦ παρουσίας, και πολύ το άνθρώποις ξοικός άναδαινόντων μέτρον, σαφέστερον αὐτούς τῶν τοιούτων ἀφιστάς έρωτήσεων • ε θόχ όμων έστι το γνώναι, φησί, χρόνους και καιρούς, ούς ὁ Πατήρ Εθετο ἐν τή Ιδία έξουσία. 'Αλλά λήψεσθε δύναμιν έπελθόντος τοῦ άγίου Πνεύματος έφ' ύμας · καὶ έσεσθέ μοι μάρτυρες by to Tepousalhu, nal by th Toubala andon. > 'Αχούεις όπως ζητείν ήμας άπερ ήχιστα γρήν ούχ έφίησι παντελώς, παρατρέπει δὲ μάλλον ἐφ' ὅπερ ἡν άναγκαΐον έλθεζν · οδτω κάνθάδε διειρηκώς έναργώς δπερ έδει μαθείν, ἀποσιωπή το λοιπόν, ἐαυτῷ μόνῳ πρέπειν είδως το εξεπίστασθαι τούτο. "Ινα δε μή παντελώς σιωπήσας καλέση πως αὐτούς εἰς τὸ καὶ είσαῦθις περί τῶν αὐτῶν ἀναπυνθάνεσθαι φιλείν, ὡς έν ἀπολογίας σχήματι, και ώσπερ τινά χρεωστουμένην ταζς έρωτήσεσιν άμοιδην εύφυως διαπλάττων, φησίν, « 'Αλλ' ίνα φανερωθή τὰ έργα τοῦ Θεοῦ ἐν αὐτῷ, , ὅπερ ἐστὶν ὡς ἐν ἐτέρω καὶ ἀπλουστέρω λόγω, ούχ εξ οίχείων άμαρτημάτων ή γονιχών ό άνθρωπος ἀπετέχθη τυφλός, ἐπειδή δὲ ἄπαξ τοῦτο παθείν συμβέθηκε, δυνατόν και έν αὐτῷ δοξάζεσθαι τὸν Θεόν. "Όταν γάρ ένεργεία τη άνωθεν, του παρενσχλούντος και επισκήψαντος αὐτῷ πάθους, ελεύθερος εύρεθή, τίς οὐ θαυμάσει τὸν Ιατρόν; τίς δὲ τοῦ θεραπεύσαντος οὐ κατόψεται τὴν δύναμιν ἐν αὐτῷ; Ταύτην οίμαι την διάνοιαν έγχεισθαι τῷ προκειμένω, νοείν δε τοίς συνετοίς έξεστι τὰ τελειότερα. Εί δε δτι πρέπει φιλονεικείν οίονταί τινες, διά τε τουτό φασι αύτῷ δοξασθή, πάλιν έρουμεν αύτοξ: "Αρα ούν, ώ γενναίοι, μόνος ήν έχεινος εν όλη τη Τουδαίμ τυφλός

εύφυως ὑπεξάγων του ίδιον μαθητήν. Ήμας δεί έργάζεσθαι τὰ έργα του πέμψαντος huac euc hukpa korir. Epzerai rict, dre obbeic δύναται έργάζισθαι.

62 Act. 1, 7, 8.

Ίδου δή λίαν έν τούτοις σαφώς τε και έπιεικώς

· Ut manifestentur opera Dei in illo , » sed potius velut in aliam viam abstrabendo quæsiti responsionem, et ab altioribus captu nostro ad convenientiora circumducendo: istud enim ipsum quodam: modo facere solitus est. Quod autem verum istud sit, audi rursus quo pacto sanctos discipulos, de consummatione sæculi sciscitantes, et curiose admodum de secundo ejus adventu inquirentes, atque ultra captum hominis evagantes, ab istiusmodiinterrogationibus palam eos abducit his verbis : Non est vestrum, inquit, nosse tempora vel momenta quæ Pater posuit in potestate sua. Sed accipietis virtutem supervenientis Spiritus sanctiin vos, et critis mihi testes in Jerusalem, et in omni Judæs 49. > Audis ut non permittat omnino nos quærere quæ minime oporteat, sed revocet magis ad necessaria: ita etiam hoc loco prolocutus aperte quod erat ediscendum, reliquum silentio premit, gnarus sibi uni convenire istud scire. Ne vero omnino silens ansam eis det denuo sciscitandi de iisdem, in modum responsionis ait, e Sed ut manisestentur opera Dei in illo, , quo perinde est ac si diceret, velut alio ac simpliciori sermone : Non ex propriis aut majorum peccatis homo natus est cæcus : quandoquidem vero illi sic affici contigit, fieri potest ut in eo Dominus glorificetur. Quando 599 enim divina vi et efficacia eo qui incubuit in ipsum morbo iste liberatus fuerit, ecquis in eo medici qui eum curaverit vim non admirabitur? Hunc sensum in proposito textu latere arbitror, sed subtilioribus perfectiora qua licet animadvertere. Quod si contendant aliqui hominem ideirco natum esse cæcum, ut Christus in eo glorificetur, rursus eis dicemus: Num igitur, o boni, Servatoris tempore solus erat ille in Juda'a cacus ab ortu, ac nullus plane alius? At vel nolentes fatebuntur, opinor, istiusmodi quamplurimos in tota Judæa repertos. Quomodo ergo in unum duntaxat aut numero sane paucos benignitatem ac vim suam Christus exhibuit? Sed de his utique contendere supervacaneum arbitror. Quocirca, eo quod initio dictum est ceu stulto rejecto, vere dicemus quod postquam tantum nobis revelavit in τυρλόν γεγεννήσθαι του άνθρωπου, ίνα Χριστός έν D rebus quæsitis, quantum discere par erat, ad alium sermonem se transfert, discipulum suum ab eorum indagine scite subducens.

έχ γενετής, κατά τον τής παρουσίας του Σωτήρος ήμων καιρον, Whoς δε ούδεις το παράπαν; 'All', οίμαι, και σύχ εκόντες όμολογήσονται ώς ήν δε και που σφάδρα είκος ούκ εθαρίθμητον εν όλη τή χώρς των τοιούτων είναι την πληθύν. Πώς ούν είς ένα καλ μόνον, ή καλ είς έτέρους τον άριθμον βραχείς ή έπίδειξίς, ήτοι φιλοτιμία γέγονε του Χριστου; 'Αλλ' οίμαί γε δή και το έπι τούτοις δλως διατείνεσθα: περιττόν. Ούχουν ως εθηθες χομιδή παρωσάμενοι το εξ άρχης, ερούμεν ως άληθες, ότι τοσούτον ήμεν αποχαλύψας εν τοίς ζητουμένοις όσον έδει μαθείν, απογεύει πρός έτερου λόγον τής εν τούτοις έρεύνης

> IX, 4. Nos oportet operari opera ejus qui misit nos, donec dies est : venit nox, quando nemo potest operari.

Ecce rursus hic clare et scite propemodum ter-

refacit, quasi aliud quiddam fecerint quam opor- Α μονονουχί, καί έτερον ὑποπλήστει τοὺς μαθητάς ὡς tebat, et regia via, trita nimirum et firma relicta, aliam minime convenientem insistere ausi sunt. Quid enim quæritis, inquit, quæ sileri bonum sit? aut eur relicto quod tempori congruit, discere conamini que hominis captum excedunt? Non istius curiositatis, inquit, sed operis ac studii vehementis est tempus : magis enim decet, opinor, istis interrogationibus prætermissis, jussa Dei studiose exsequi, et quando nos apostolos declaravit, apostolatus opus implere. Cum autem seipsum apostells Dominus adnumerat, et inter eos quibus operandi vices mandatæ sunt escribit, nequaquam se nobis accenset, aut se necessitate quadam servili sicuti nos Dei jubentis voluntati subjectum nit : sed vulgata loquendi consuetudine et nobis trita ac familiari utitur. Nam cum auditores persuadere volumus, solemus nos illis adjungere et accensere, sicuti nempe sapientissimus Paulus Corinthios 600 alloquens, tanquam de se et Apollo, ut in nobis discatis non supra quam scriptum est efferriss. Donec igitur dies est, inquit, operemur opera ejus qui misit nos : veniet quippe nox, quando nemo potest operari. . Et diem quidem hie corporez vitz tempus nominat; noctem vero diem mortis. Nam cum dies tributa sit operibus, nox autem otio et somno, ideireo vitæ tempus quo operandum est bonum, diem esse dicunt, noctem vero, dormiendi tempus quo ab omni opere cessandum est. e Qui enim mortuus est, justificatus est a peccato 4-18, » juxta Pauli dictum, quippe ex eo quod nihil facere potest, nec peccare posse videtur. Itaque Scriptura divina bic agnoscit diei intelligibilis rationem, et noctem ab hac diversam. Sed si congruo tempore singula intelligantur, indubiratam rerum quæsitarum edunt contemplationem. In ea vero que minus decet et in spiritualem explicationem quod historice sumptum utilitatem in se continet vi detorquere, nibil aliud est quam utilitatem quæ ex simplici narratione ex hoc loco indocte confundere sique conturbare.

νείαν εδ Ιστορικώς ώφελουν, ούδλν έτεράν λστεν, χρήσιμον αύτόθεν έχ πολλής σφόδρα τής άμαθίας χαταθολούν.

IX, S. Quandiu sum in mundo, sum lux mundi.

Numquid vero Christum in mundo non esse putabimus, aut cum assumptus sit in cœlum post resurrectionem a mortuis, non jam inter homines versari credimus? Nam cum Deus sit verus, non modo cœlos et quæ supra firmamentum sunt tantum, sed et terrarum nostrum hunc orbem implet ac permeat, et quemadmodum in hoc mundo conversans in carne cum hominibus, cœlos non relinquebat, ita recte statuemus, licet ex mundo absit propter carnem, nihilominus tamen divinam et ineffabilem ejus naturam iis adesse et universitati rerum præesse, quippe quæ nec ab ulla creatura

Ετερόν τι μένους παρ' όπερ έχρην, και άμαξιτόν μέν άφέντας την εύτριδή τε καί στάσιμον. όδον δὲ ώσπερ τὴν κατ' οὐδὲν αὐτοῖς πρέπουσαν ἰένα: θαρσήσαντες. Τί γάρ ζητείτε, φησίν, & σιωπάσθαι χαλόν; Τί δὲ τὸ χαιρῷ πρέπου ἀφέντες, μανθάνειν ἐπείγεσθε τὰ ὑπὲρ ἀνθρώπου διάνοιαν; Οὐ τῆς ἐπὶ τούτοις έρεύνης, άλλ' έργου, φησί, καὶ συντόνου σπουδής ό καιρός · δεί γάρ, οίμαι, μάλλον τά περί τούτων ανέντας φιλοπευστείν, εξανύειν επείγεσθαι τά προστεταγμένα παρά Θεού, και έπείπερ ήμας άνέδειξεν άποστόλους, τά της άποστολης έργα πληρούν. Έαυτον δε τοίς απεσταλμένοις συναναπλέχων ό Κύριος, και τοίς δφείλουσιν έργάζεσθαι τίθησιν άριθμον, ούχι πάντως ώς μεθ' ήμων, ή ώς είς έξ ήμων εξ άνάγχης δουλοπρεπούς τοίς του προστεταχότος θελήμασιν ύποχείμενος τὰ τοιαυτά φησιν. άλλά σύνηθές τι τῷ λόγφ, καὶ παρ' ήμεν τετριμμένον σχήμα τετηρηχώς. Είθίσμεθα γάρ πως, ἐπάν μάλιστα τὰ τοῦ πλήττειν τοὺς ἀχροωμένους ὁ λόγος μή ὑπάρχη γυμνός, ἐαυτούς ἐχείνοις συνδείν τε καὶ συνεισφέρειν, χαθάπερ ούν αμέλει και ὁ σοφώτατος Παῦλος Κορινθίοις προσλαλών, ώς έφ' έαυτοῦ τε καί Απολλώ, ΐνα ἐν ἡμῖν μάθητε, τὸ μἡ ὑπὲρ & γέγραπται φρονείν. « Έως τοίνυν ημέρα έστι, φησίν, έργαζώμεθα τὰ έργα τοῦ πέμψαντος ήμας . ήξει γάρ νύξ, ότε ούδεις έργάζεσθαι δύναται. > Και ήμέραν μέν έν τούτοις τον της ένσωμάτου ζωής ονομάζει χαιρόν, νύχτα δέ γε τον έν θανάτω χρόνον. Έπειδή C γάρ ήμέρα τοις έργοις μέν ἀπενεμήθη, νὸξ δὲ ἀργεία και ύποφ, διά τούτο του μέν της ζωής χρόνου καθ' δν δεί έργάζεσθαι τὸ άγαθὸν, ήμέραν είναί φασι, νύκτα όὲ τὸν ἐν τῇ κοιμήσει καιρὸν, καθ' ὄν ούδεν έστιν εργάσασθαι παντελώς. ε 'Ο γάρ άποθανών δεδικαίωται από τῆς αμαρτίας, ι κατά την τοῦ Παύλου φωνήν, ύπο του μηδέν δύνασθαι δράν έξω καί του πλημμελείν εύρισκόμενος. 'Ωδε μέν ούν οίδεν ή θεία Γραφή και ήμέρας της νοητής έτερον λόγον, καὶ νύκτα δὲ οὐδὲν ἦττον παρὰ ταύτην ἐτέραν. 'Αλλ' έν καιρφ τφ πρέποντι των νοημάτων ξκαστον παραδεχθέν, απλανή των ζητουμένων την θεωρίαν επφαίνει. Το δε εφ' à μή προσήπε, και εφ' à μή δεί περιέλκειν πειράσθαι βιαίως είς πνευματικήν έρμηή συγγείν άπλως εδ άπεριέργως λυσιτελούν, και τό

"Οταν ώ έν τῷ κόσμφ, φῶς εἰμι τοῦ κόσμου.

Αρα γάρ όλως ούχ είναι ποτε νομιούμεν εν τῷ χόσμφ Χριστόν, ή άναληφθέντα πρός ούρανδν μετά την νεχρών αναδίωσιν, ούχ ενδημείν έτι τοίς εν τῷδε τῷ βίω πιστεύομεν; Καίτοι Θεός ὁπάρχων άληθινός ούχ όπως ούρανούς και τά ἐπέκεινα τοῦ στερεώματος μόνον, άλλά και την καθ' ήμας οίκουμένην πληροί τε και περιέπει, και ώσπερ έν τῷδε τῷ χόσμφ μετά σαρχός άνθρώποις συνδιαιτώμενος των ούρανων ούχ άπελιμπάνετο, ούτω διαχεισόμεθα φρονούντες όρθως, ότι κάν έχ τοῦ χόσμου γένηται διά την σάρχα, παρέσται πάλιν οὐδεν ήττον τοίς εν αύτῷ καὶ ἐπιστατήσει τοῖς όλοις ἡ θεία τε καὶ ἄρρη-

τος αυτού φύσις ούδενος ἀποδημούσα των δντων, η A absit, aut ab ulla relinquatur, sed ubique omnibus ἀπολιμπανομένη τινός, πανταχή δὲ τοῖς πάσι παρούσα, και τηρούσα μεν τόδε το σύμπαν, και το ύπερ τούτο νοούμενον χορηγουμένη δι' ύπομονής έαυτοίς. Τί ούν έστιν ο φησιν έν τούτοις ὁ Κύριος, άχολουθον συνιδείν. 'Ως ξωλον άνατρέψας την 'Ιουδαίων ὑπόνοιαν, καὶ σαθροίς ἐναφραίνοντας ἀποδείξας δόγμασι, συμδουλεύσασθαι [F. συμδουλεύσας τε] τοίς έαυτου μαθηταίς ότι πρέποι μάλλον αύτους έργάζεσθαι φιλείν τα δοχούντα Θεφ, και απομαθείν επείγεσθαι το ζητείν όλως το ύπερτερούν, καταπτοήσας δέ πως ώς παρελάσει δρώντας ούδλν ό των έργων καιρός, εί μη πάσαν ποιοίντο σπουδήν είς τὸ θέλειν εύδοχιμείν, ώς είσιν έν τῷδε τῷ χόσμιο μετά σαρχός, ξαύτον είς είχονα λαμδάνει του πράγματος. Ίδου γάρ κάγω, φησί, το έμαυτῷ πρέπον έργάζομαι, xal trainep apiquat portious th to total quitos, δεί με και τοίς του σώματος όφθαλμοίς, εί φωτός νοσοΐεν την απευχτην έρημίαν, ενοιχέζειν το φώς, όταν μάλιστα των πεπονθότων προσίωσι τίνες, Έχληψόμεθα τοιγαρούν Ιστορικώτερον, και ώς εν άπλο λόγψ το είρημένου. "Οτι γάρ έστι και φώς νοητον ό Μονογενής καταφωτίζειν είδως και δυνάμενος, ού τά εν τώδε τώ κόσμο μόνου, άλλά και την άλλην άπασαν ὑπερεόσμιον κτίσιν, οὐκ ἀναμφίδολου. Πρὸς 82 TWV by yeard Dewola the tx Two hadountenes diaνοίαν συναρμόζοντες, ούκ άπίθανον, οίμαι, τὶ δρώντες άλωσόμεθα.

Taura staur sarvos yapal, nat encinos ander έν του πτύσματος, και επέχρισεν αυτού τον C ander eal robe oppaduobe too rupdoo, aal elast αὐτῷ "Υπαγε, τίψαι είς τοῦ Σιλωάμ τὴν πολυμδήθραν, δ έρμηνεύεται άπεσταλμένος. 'Απηλθεν oor, nal brigaro, nat Ales Blinur.

Είς τύπον των έθνων αλήσεως την έπι τώδε τώ τυφλώ θεραπείαν παραδεξάμενοι, πάλιν έρουμεν ώς έν βραγέσιν άνακεφαλαιαύμενοι του μυστηρίου τον λόγον. Πρώτον μέν ότι παρατρέχων, και τό παρά τοις Toubalous depets tephy, opd τον τυφλόν · είτα τούτφ κάκεινο χρησίμως εποίσομεν, ώς παρακλήσεως δίχα, καλ ούδενδς έκλιπαρούντος αύτον, έθελουσνώ δὲ μάλλον, καὶ αὐτοκελεύστω ροπή πρόσεισιν ά Σωτήρ επί το θέλειν Ιάσασθαι του άνθρωπου, σημείου ώσπερ και τουτο τιθείς ώς ούδεμιάς έκ των 10 κων παρακλήσεως γεγενημένης · πάντες γάρ D heav to the alarm. Beds unapower dyable nat nata φύσιν άγαθός, αὐτόκλητος ώσπερ ἐπὶ τὸν ἐπ' αὐτοῖς έλεον παρελήλυθε: Πώς γάρ αν όλως ή κατά τίνα τρόπον εξήτησε παρά θεού τον έλεον ο πολύγους two Ellhour apilias, hou two elver acuyxplous άμαθίαις κατακεχωσμένον έχων τον νούν, ώς μηδώως όραν δύνασθαι τον φωτιστήν; "Ωσπερ ούν αμέλει και ό τεθεραπευμένος τυφλός ούκ είδε του Ίησουν, έλέψ δέ και φιλανθρωπία το παρ' έλπίδα κερδαίνει. δ και τοίς έθνεσιν ὑπήχθη διά Χριστού. Έν Σα66άτω γε μήν τὰ τῆς θεραπείας τελείται, τύπον ήμιν έν τούτοις αποπληφούν Ισχύοντος του Σαββάτου, του τελευταίου χαιρού του παρόντος αἰώνος, χαθ' ον τοίς Εθνεσιν Επέλαμψεν ό Σωτήρ τέλος μεν εδδομάδος

adsit, et hoc universum impleat, coque perfruatur quod isto superius intelligitur. Quid ergo hie Dominus dicat, operae pretium est considerare. Suspicione Judgorum ceu vana et futili rejecta, postquam putidis eos dogmatis insanire ostendit, consiliumque dedit suis discipulis ut que Deo placent faciant, et a superfluis questionibus abstineant, postquam item eis metum injecit quasi faciendi tempus eis 601 elapsurum sit nibit agentibus, nisi bonis actionibus quamprimum inclarescere oumi ope studeant, cum sint illi in boc mundo cum carne, seipsum in exemplum rei statuit. Ecce enim, inquit, ego quod mihi convenit operor, et quoniam illuminaturus en que lucis egent adveni, oportet me quoque corporis oculia, si cæcitate laborent, lucem immittere, maxime cum ad nos eo affectu pressi quidam venerint. Accipiemus itaque dictum illud bistorico ac simplici sensu. Unigenitum quippe lucem quoque esse intelligibilem, qui non tantum ea quæ sunt in boc mundo, sed et aliam creaturam omnem supramundanam illuminare possit, dubitandum non est. Quod si corum quæ in manibus sunt contemp tioni rerum antea dictarum sensum aptemus, nibil, ut reor, absurdi facere comperiemur.

IX, 6, 7. Hac cum dixisset, exapuit in terram, et fecit lutum ex sputo, et linivit lutum super oculos ejus, et dixit ei : Vade, lava in natatoria Siloe, quod interpretatur missus. Abiit ergo, et lavit, et venit videns.

Quoniam exci hujus curationem in figurom ac typum vocationis gentium accepimus, rursus velut in summam omnia recolligentes, mysterii rationem paucis aperiemus. Primum quidem quod obiter, et eum ex Judworum templo exiret, conspicatur cweum, deinde huie circumstantie illam etiam commode adjungemus, quod nullius monitu, nec cujusquam precibus, sed potius voluntarie et spoute sua procedit Servator ad sanandum hunc homis ut hoe signum ac do umentum statueret nulla gentium obsecratione (quippe omnes in errore versabantur), Deum natura sua bonum spente sua impulsum at earum misereretur. Quomodo enim quasisset a Deo misericordism inconditus ille et multiplex gentium numerus, tanta ignorantia obrutus, ut nullo modo illuminatorem posset intueri? Quemadmodum igitur ille qui curatus est cœcus nou videbat Jesum, misericordia vero et clementia hoc præter spem et exspectationem lucratus est, sic et idem gentibus per Christum contigit. In Sabbato vero curatio illa perficitur, Sabbato nobis hic implere idoneo figuram ultimi temporis, præsentis nempe sæculi, quo Servator gentibus illuxit; finis quidem hebdomadis est Sal·hatum : 602 advenit vero et apparuit nobis Unigenitus extrema

born, et ultimis sæculi temporibus. Sed et cura- μ το Σάββατον ἐπιδεδήμηκε δὲ καὶ ἐπεφάνη πάσιν tionis modum mirantibus exclamare est operæ retium : « Quam magnificata sunt opera tua, Domine! omnia in sapientia fecisti 44, > Quam ob causam enim, dicet forsan aliquis, cum omnia solo verbo præstare possit nulloque negotio, lutum quidem sputo macerat; postquam autem inunxerat oculos cæci, aliud quiddam operosius imperare porro cernitur. « Vade emm, inquit, lava in natatoria Siloe ". > Sed, opinor, alta subest dictis ratio: nihil enim frustra facit Servator. Inungit siquidem luto quod veluti mancum et'vitiatum est naturæ oculi supplens, ac per hoc ostendens ipsum se esse qui formaverit nos ab initio, quique conditor et opifex universi fuerit; sed et Quid ad hoc respondendum sit rursus dicemus. Fieri aliter non poterat ut gentes injectam sibi cæcitatem excuterent, et divinam sanctamque lucem contemplarentur, hoc est sancte ac consubstantialis Trinitatis notitiam assequerentur, nisi sanctæ ejus carnis sierent participes, et peccatum nigredinem inducens elucrent, exuerentque diaboli potestatem, per sanctum scilicet baptismum. Cum vero mysterii figuram tempus antevertentem in cæco Servator imprimeret, adimplebat interim participationis illius vim per inunctionem sputi. Quippe in typum baptismi jubet cito ablui cæcum in Siloe, cujus et necessario nomen interpretatur evangelista sapientissimus ac Spiritu divino afflatus. Existimamus enim C alium neminem esse missum illum, quam Filium unigenitum, cœlitus a Patre huc profectum et delegatum ad peccati perniciem, et diabolicæ tyrannidis eversionem, ipsumque cognoscentes aquæ sanctæ piscinæ innatare inconspicabilem, abluimur cum fide, non ad deponendas sordes carnis, juxta Scripturam 48, sed tanquam lippitudinem quamdam et impuritatem oculorum mentis eluentes, ut deinceps puri pure divinam pulchritudinem intueri possimus. Quemadmodum ergo credimus Christi corpus esse vivificum, quoniam est viventis Dei Verbi templum et habitaculum, omnem habens ejus vim et operationem; ita dicimus esse illumisecundum naturam, et veluti cum mortuum suscitaret illum viduæ flium unicum, 603 non satis habuit imperare et dicere : Adolescens, tibi dico, surge 49, tametsi verbo peragere soleat quecunque placuerit, sed etiam loculo manum admovit, probans etiam corpus suum vivificam vim et polestatem habere : sic et hoc loco illinit sputo, docens et corpus suum vel exili tactu lucem posse conciliare. Corpus est enim verze lucis, uti diximus. Abit porro cæcus confestim abluturus, et sine cunctatione imperata facit, ostendens tanquam in seipso gentium promptum obsequium, de quibus

ήμεν ο Μονογενής εν εσχάτη ώρα, και εν τελευταίοις του αίωνος καιροίς. 'Αλλά και τον της ιάσεως τρόπον άξιον δντως άποτεθηπότας είπειν · « 'Ως έμεγαλύνθη τὰ έργα σου, Κύριε, πάντα ἐν σοφία ἐποίησας.» Του γάρ χάριν, έρει τις τυχόν, καίτοι λόγφ πάντα κατορθούν εύκόλως δυνάμενος, άναφύρει μέν πηλόν άπό του πτύσματος, καταχρίσας δὲ του πεπονθότος τούς όφθαλμούς, και έργωδέστερόν τι προσεπιτάττων όραται. ε Υπαγε, νίψαι γάρ, φησίν, είς την χολυμ6ήθραν του Σιλωάμ. > 'Αλλ', οίμαι, βαθύς τις role eignutvoic tyxtyworai horog. Emirehel yap είχαῖον οὐδὲν ὁ Σωτήρ. Καταχρίει μὲν γὰρ τῷ πηλῷ, τό λείπον ώσπερ και ήμαρτημένον τή του δμματος φύσει προστιθείς, και δεικνύς διά τούτου, ώς αύτος rationem quamdam mysticam babet vis rei istius. Β ήν ὁ πλάσας ήμας εν άρχη, κτίστης τε καὶ δημιουρλος 200 μαλερέ. Ελει εξ και γρλολ ειλη πησεικρη ψ του πράγματος δύναμις. Τί γάρ δη πρός τουτό φαμεν, ή τίνος ήν έπ' αὐτῷ διεσχέμμεθα, πάλιν έρουμεν. Ούχ ήν έτέρως τὰ έθνη δύνασθαι την έπισχήψασαν αὐτοίς ἀποχρούσασθαι τυφλότητα, καὶ τὸ θείον τε και άγιον έπαθρήσαι φώς, τουτ' έστι, τήν της άγίας και όμοουσίου Τριάδος γνώσιν άναλαδείν, εί μή γέγονε μέτοχα τῆς άγίας αὐτοῦ σαρχός, καλ άπελούσατο την καταμελαίνουσαν άμαρτίαν, άπεδύσατο δὲ τοῦ διαδόλου την ἐξουσίαν διὰ τοῦ ἀγίου δηλονότι βαπτίσματος. Έπειδή δὲ πρόωρον τοῦ μυστηρίου τον τύπον τῷ τυφλῷ ἐνεχάραττεν ὁ Σωτηρ, άπεπλήρου τέως της μετοχής την δύναμιν διά της επιχρίσεως του πτύσματος. Είς είκονα γε μήν του άγίου βαπτίσματος τὸ ἐν τῷ Σιλωάμ ἀπονίπτεσθαι δραμόντα κελεύει, εδ καλ άναγκαίως διερμηνεύει τούνομα σοφός άγαν ών και πνευματοφόρος ό εύαγγελιστής . Λογιζόμεθα γάρ έτερον οὐδένα τὸν άπεσταλμένον ὑπάρχειν, ή τὸν ἐπ' ὁλέθρῳ τῆς ἀμαρτίας και της του διαδόλου πλεονεξίας άνωθεν ήμεν, και παρά Πατρός ἐπιφοιτήσαντά τε καὶ ἀπεσταλμένον Υίον μονογενή, αύτον τε τοίς δδασιν άοράτως έπινήχεσθαι τῆς άγίας χολυμθήθρας γινώσχοντες, λουόμεθα μετά πίστεως, ούχ είς ἀπόθεσιν ρύπου σαρκός, χατά το γεγραμμένον, άλλ' ώσπερ λύμην τινά, καί ἀχαθαρσίαν τῶν τῆς διανοίας όμμάτων ἐχπλύνοντες, ίνα λοιπόν χαθαροί χαθαρώς το θείον έπαθρείν Ισχύσωμεν κάλλος. "Ονπερ ούν τρόπον ζωοποιόν είναι nationis pararium. Quippe vere corpus est lucis D πιστεύομεν το σώμα Χριστού, επείπερ έστε τού ζώντος Θεού Λόγου ναός τε καὶ ἐνδιαίτημα, πάσαν έχων αύτου την ένέργειαν, ούτως είναι φαμεν καί φωτισμού πρόξενον. Σώμα γάρ έστι του κατά φύσιν και άλήθειαν φωτός, και ώσπερ ότε τεθνεώτα διανίστη του μονογενή της χήρας υίου, ούκ ήρκέσθη μόνω τῷ προστάξαι, καὶ είπεῖν τ Νεανίσκε, σοί λέγω, έγέρθητι, » καίτοι λόγω πάντα κατορθούν είθισμένος όσαπερ αν βούλοιτο, άλλ' έπετίθει τη σορφ καί την χείρα, δεικνύς ότι και το σώμα αύτου την ζωοποιόν ενέργειαν έχει · οδτω κάνθάδε καταχρίει τῷ πτύσματι, διδάσχων δτι καὶ φωτισμοῦ πρόξενον και διά ψιλης της άφης το σώμα αυτού έστι. Σώμα

γάρ ἐστι φωτὸς ἀληθινοῦ, καθάπερ εἰρήκαμεν. A scriptum est : « Præparationem cordis corum at-"Απεισί γε μήν ό τυφλός ή τάχος άπονιψόμενος, και άμελλητι το προσταχθέν άποπληροί, δεικνύς ωσπερ εν έαυτῷ τὴν τῶν ἐθνῶν εὐπείθειαν περὶ ῶν γέγραπται · « Την έτοιμασίαν της χαρδίας αύτων προσέσχε τὸ ούς σόν. > Σκληροκάρδιοι μέν γάρ οί τάλανες Ίουδαίοι, τρυφεροί δὲ παντελώς εἰς ὑπαχοήν, καί δι' αύτης αν μαρτυρώνται της πείρας οί έξ έθνων. 'Αναμύει δέ παραχρημα την τυφλότητα τώ . πηλώ συναπονιψάμενος ὁ άνηρ, καὶ ὑποστρέφει βλέπων. Ού γάρ ήν έτέρως γενέσθαι παρά τὸ δοχούν τῷ Χριστῷ. Καλή τοιγαρούν ή πίστις, Ισχύειν έν ήμεν την θεόσδοτον χάριν παρασχευάζουσα, και το διψυχείν, επιζήμιον. « "Ο γάρ δίψυχος άντρ άπατάστατος εν πάσαις ταις όδοις αυτού, > καθά γέγραπται, κοι λήψεται παρά Κυριου παντελώς

Ol our releaves, xal ol dewpourtes avedr to B πρότερον δτι προσαίτης ήν, ελεγον: Ούχ οὐτός έστιν ο καθήμενος, και προσαιτών; "Αλλος Ε.Ιεγεν. Ούχλ, άλλ' δμοιος αὐτῷ ἐστιν. Έχεῖνος Lleger . "Oti ègé elui.

Δυσπαράδεκτά πως είς πίστιν τὰ τῶν θαυμάτων ύπερφερή, και το μηδαμόθεν ούκ αταλαίπωρον ἐφ' ἐαυτῷ τὴν σύνεσιν ἔχει, τιμάται δὲ μόλις άπεριέργως είσχομισθέν ταίς τινων διανοίαις. Το γάρ βασανίζειν πειράσθαι τά ύπερ νοῦν δείν και λόγον, εύηθείας ού μαχράν. Έντευθεν οίμαι και άπιστήσαι τινας των ειδότων μέν πρότερον τον ταίς τριόδοις έμφιλογωρούντα τυφλόν, χατατεθηπότων δὲ αύθις, ἐπείπερ αύτὸν ἀδοκήτως φαιδρώ διαπρέποντα βλέπουσιν όφθαλμφ. Καταμερίζονται δε πρός ένδοιασμόν άπό τοῦ συμδεδηκότος, και of μέν τῷ C et alii quidem, ad rei magnitudinem diligenties μεγέθει του πράγματος ένορωντες αχριδέστερον, ούδε αύτον είναι τον άνθρωπον, εμφερή δε λίαν τῷ γινωσχομένω φασί. Καὶ γὰρ δή καὶ δυτως ούκ ἀπεικός τι παθείν έν τούτοις τινάς πρός το και αύτην παραιτείσθαι την άληθειαν, τῷ μεγέθει τῆς θεοσημείας είς άνεθέλητον ώσπερ έξωθουμένους ψευδομυθίαν. Έτεροι δὶ τῶν εὐμαθεστέρων ἐλευθέραν ποιούνται την σύνεσιν, αίδοί δε και φόδω το θαύμα τιμήσαντες, αύτὸν ἐχεῖνον εἶναί φασι. Λύει δὲ παραχρήμα το ζητούμενον ο τεθεραπευμένος, άξιολογωτάτην ἐφ' ἐαυτοῦ τὴν ἰδίαν φέρων δμολογίαν. Οὐ γάρ αν έχυτον ήγνόησε τις, ούδε εί σφόδρα νοσεί το ληρείν. Πανταχόθεν δὲ τῷ θαυματουργῷ τὸ ἐν μεγάλοις ὁράοθαι προξενεί δι' ύπερδολήν δυνάμεως άπιστούμενον D τὸ παράδοξον.

Elsyor οὖν αὐτῷ · Πῶς ἀνεώχθησάν σου ol

Συννεύουσι μόλις αὐτὸν ἐχείνον είναι πιστεύσαντες, ον εγίνωσκον εξ άρχης, και το περί τούτου άφέντες άμφιγνοείν, έρωτωσιν όπως την τυφλότητα διεκρούσατο, καλ τίς ό τρόπος του παρ' έλπίδα πράγματος. Έν έθει γάρ πως ἀεὶ τοῖς θαυμάζουσι τὸ φελοπευστείν άχριδέστερον, και των δρωμένων τον τρόπον περιεργάζεσθαι · δ δή και ούτοι ποιείν έγνώκασιν σύκ άθεει, κατά γε τον ήμετερον νούν, άλλ' ίνα και ούχ επόντες μανθάνωσι του Σωτήρος ήμων

tendit auris tua 10. » Duri enim corde Judzi, molles vero prorsus ad obsequium et faciles gentiles, ipsa comprobante experientia. Deponit e vestigio cæcitatem luto illitus et ablutus homo, et revertitur videns. Neque enim aliter fleri poterat quam ut libebat Christo. Præclara igitur est fides, et potens in nobis divinæ donum gratiæ comparare; ambiguo vero et duplici animo esse, damnosum. « Vir enim duplex animo inconstans est in omnibus viis suis 11, , quemadmodum scriptum est; et omnino a Domino nibil accipiet.

IX, 8. Itaque vicini, et qui viderant eum prius quia mendicus erat, dicebant : Nonne hie est qui sedebat, et mendicaba !? Alius dicebat : Nequaquam, sed similis est ei. Ille vero dicebat : Quia ego sum,

Ingentia miracuia ægre fidem faciunt, et quod captum excedit hominis non facile percipitur, sed citra disquisitionem ullam tacita mente colitur. Scrutari quippe velle quæ mentem et orationem superant, proximum est insaniæ. Inde est, opinor, quod credere non possunt nonnulli corum qui antea viderant cæcum in triviis et compitis prostantem, et rursus obstupuerunt cum præter exspectationem claro videntem oculo eum cernunt. Sed Judæi ex hoc eventu scinduntur in partes. attendentes, non ipsum illum hominem esse ainnt, sed alium valde similem ci qui cognoscebatur. Nec mirum sic affectos esse eorum nonnullos, qui cum veritatem rejecerint, magnitudine mirseuli etiam velut ad involuntarium impelluntur mendacium. Alii vero cordatiores libertatem sentiendi retinent, interim reverentia et timore 804 miraculum venerantes, ipsum illum esse aiunt. Quam controversiam extemplo solvit qui curatus est, locupletissimum de seipso videlicet proprium ferens testimonium. Nec enim est ut quisquam seipsum ignoret, etiamsi vehementer deliret ac desipiat. Miraculi vero auctorem eximium et magnum esse prodit res inopinata, cui ob virtutis excessum fides minus adhibeatur.

IX, 10. Dicebant ergo ei : Quomodo aperti sunt tibi oculi?

Ægre tandem annuunt illum ipsum esse credentes quem cognoscebant, et omissa ea de re controversia interrogant quomodo excitatem depulerit, et quo pacto præter spem id ei contigerit. Moris enim est iis qui admirantur, ut sciscitari ament curiosius, et facti modum inquirere ac indagare, quod et istis usuvenit, nec sine divino numine, ut nostrum quidem fert judicium, sed ut etiam inviti Servatoris nostri vim et potentiam

laveril, Emgrepo errodula est des patare Perm

Des sides of the belong the sealing your

quod cuivis pro figura et imagine esse possit, fore ut gentes converse ad fidem doceant ipsum Israel, et, antiqua excitate depulsa, a Servatore nostro Christo per Spiritum illuminationem lucrentur. Quod quidem verum esse ipsæ res probabunt.

IX, 11. Respondit : Ille home qui dicitur Jesus, lutum fecit, et unxit oculos meas, et dixit mihi : Vade ad natatoriam Siloe, et lava. Et abii, et lavi, et

Ignorare quidem adhuc videtur Servatorem natura sua esse Deum. Neque enim tam exiliter et demisse de eo locutus esset, sed et de eo tanguam de aliquo sanctorum et sentire videtur et loqui, idque ex obscuriore, ut par est, fama et sermonibus de illo, cum alia passim loca, tum urbem Jerusalem pervagatis colligens. Alioqui non ita cordi esse videmus ils qui mutilato sunt corpore, conflictanturque egestate el inopia, ut circa cognitionem aliquorum occupentur, paupertate que fascinari nnino nescit omnem hanc curam absumente. Igitur simplicius vocat hominem, et sue curationis modum narrat. Oportebat quippe miraculi magnitudine persuasum auctori ejus gloriam bominis natura majorem tribuere, sed quod 605 in animum induxerit sanctos posse miranda ope Dei perficere, eo trahitur ut unum esse corum illum C existimet.

IX , 19. Et dixerunt ei : Ubi est ille? Ait : Nescio.

Non amore erga Deum neque benevola mente Jesum quærunt, sed neque ubi et apud quos diversetur scire student, ut adeuntes eum aliquid quod ad salutem conducat postulent, verum exczcati mente multo deterius quam ille quondam corpore, ira injustissima accenduntur, et immanium ferarum more invadunt, legale mandatum de Sabbato rati a Servatore esse violatum, quod jubet ab omni prorsus opere in co cessare ac feriari. Atque in rabiem haud mediosit, et terram digito terere, quodque bomini ut ablueret se in Sabbato præceperit. Ideirco hoc ab ira et furore evomunt, impudenter dicere non veriti, Ubi est ille? Nec enim credibile est illos ei gloriam amplam tradituros, qui eum elevando convicium faciebant, tametsi mirari oportebat, si boni essent, congruisque laudibus Dei virtutem ornare scirent: sed immani, ut reor, vecerdia prætermittentes id quod sentire æquum erat, ad intempestivum zelum convertuntur, et perperam existimantes violatæ legi succurrendum, quærunt Jesum, ut qui operatus sit in Sabbato, et qui tam venerandum Dei mandatum hominem curando violaverit. Enimyero credibile est eos putare Deum

discant, exce illis difucide exponente et enarrante, Α την δύναμιν, έκδιηγουμένου καί σαφώς αὐτοίς διαγγέλλοντος του τυφλού, δπερ είς είχονα λήψει καλήν του γενέσθαι διδασχάλους τοίς έξ Ίσραήλ τους έξ έθνων επιστρέψαντας, και την μεν άρχαιαν διαδράντας τυφλότητα, τον δε παρά του Σωτήρος ήμων Χριστού διά του Πνεύματος άποκερδαίνοντας φωτισμόν. "Οτι δὲ τὸ εἰρημένον άληθές ἐστιν, αὐτὰ βοήσει τά πράγματα.

'Απεκρίθη · 'Εκείνος άνθρωπος Ίησούς Αεγόueroc andor excince, nal exexpire nou robe oφθαλμούς, και είπε μοι "Υπαγε, riψαι είς τον Σιλωάμ. 'Απελθών ούν, zal revaueroc, ar-

"Ότι μέν θεδς κατά φύσιν έστιν ὁ Σωτήρ, άγνοῶν έτι φαίνεται. Ού γάρ αν ούτω μικροπρεπώς ελάλησε περί αύτου, έσικε δέ πως ώς περί τενος των άγίων τό έπ' αὐτῷ φρονείν καὶ λογίζεσθαι, ἐξ ἀμυδροτέρας, ώς είχος, και τουτο φήμης έλων περιφοιτώσης άπασαν την Ίερουσαλημ, καὶ ἐκτεθρυλλημένης τῆς ἐπ' αὐτῷ λαλιάς πανταχή άλώσεται. "Αλλως τε καὶ οὐ σφόδρα διά σπουδής ύπάρχειν όρωμεν τοίς και τό σώμα λελωδημένοις, καλ άκράτιρ μαχομένοις ένδεία, τό περί γνώσιν άσχολείσθαι τήν τενών, δαπανώσης ώσπερ όλην αύτων την φροντίδα της άγοητεύτου πενίας. 'Απλούστερον τοίνον και άνθρωπον άποκαλεί, και τον της ιάσεως έξηγείται τρόπον. Έδει μέν γάρ τῷ μεγέθει τοῦ θαύματος άναπεπεισμένον τὴν ύπερ ανθρώπων φύσιν χαρίζεσθαι δόξαν τῷ τερατουρτώ, τώ γε μήν δύνασθαι τοὺς άγίους εὐεργείν, διά θεου τὰ παράδοξα την πίστιν ἐπιδιδούς, συναρπάζεται πως πρός το ὑπάρχειν έχείνων ένα νομί-

Kal elnor abro · Hou boter eneirog; Aéres · Oùx clòa.

Ούχ έχ φιλοθέου γνώμης ζητούσι τον Ίησούν, άλλ' οδό όποι και παρά τίσιν έποιείτο τάς διατριδάς έπείγονται μαθείν, ίνα τι των συντελούντων είς δνησιν περιτυχόντες αλτήσειαν, πεπηρωμένοι δε τής διανοίας τον όφθαλμον, και πολύ χείρον ήπερ έκείνος ποτε τον του σώματος, πρός άδικωτάτην όργην άνακαίονται, και θηρίων απιθάσσων αναπηδώσι δίκην, λελύσθαι νομίζοντες παρά του Σωτήρος ήμων νομιχήν έντολήν την έπι το χρήναι φημι μηδέν έν Σ26δάτο το παράπαν εργάζεσθαι διηγορευμένην. Λεcrem aguntur quod omnino lutum tangere ausus D λυττήχασι δε ού μετρίως, έπείπερ όλως πηλού θήγειν άπετόλμησε περιτρίψας δακτύλφ την γήν, και πρός έπι τούτο και ἀπονίψασθαι δείν εν Σαδδάτφ τον άνθρωπον διετάξατο. Διά τοι τούτο και τον έξ όργης και απονοίας ερεύγονται λόγον, τὸ, « Ποῦ Εστιν έπείνος, » άναισχύντως ού παραιτούμενοι. Ού γάρ ήν είκος και πλουσίαν οφείλεσθαι δόξαν την έχ μεκρυσμού λοιδορίαν προσάπτουσε, καίτοι θαυμάσαι δέον είπερ ήσαν άγαθοί, και τοίς προσήκουσιν έπείνοις την του θεού δύναμεν παταστέφειν είδότες άλλ' όπερ, ήν, οίμαι, δίχαιον αύτους φρονείν τα και δράν έξ άμετρήτου κακοδουλίας παρωθούμενοι, είς άκαιρον παρατρέπονται ζηλον, και ότι προσήκεν άδιχουμένω τρόπον τινά συνειπείν τω νόμω χιδόήλως διενθυμούμενοι, ζητούσιν ώς έργασάμενον εν ΣαδΕίκος γάρ δή που νομίζειν αυτούς, άπηνή τινα καί ού φελοεκτίρμονα τον Θεόν υπάρχειν έν Σαδδάτω, άγανακτείν δε σφόδρα, κάν βλέπη σωζόμενον του κατ' είκονα και δμοίωσιν την αυτού γεγονότα, δι' δν και Servatoris vocem. to Edebarov. · Kupios yap bert tou Dabbarou o Yids tou avopanou, . nata the tou Euripos que-

"Ayouar abror spor robe papiaaloug ror note tuplar. Hr be Labbator er j jusog sor anter excharge o 'ingoic, nat grotter auron τούς όχθαλμούς.

'Αποχομίζουσι ποίς ήγουμένοις τον άνθρωπον, ούχ ίνα τὰ ἐπ' αὐτῷ μαθόντες θαυμάσωσιν · οὐ γὰρ ἡν είκος επί τινι των τοιούτων ήσθηναί ποτε τους άσύγκριτον ώδίνοντας φθόνον κατά του Σωτήρος ήμων Β Χριστού, άλλ' ώς Ενδηλον καταστήσαντες, καθάπερ φοντο, την παρανομίαν αύτου, και κατηγορήσαντες εύς ήδικηκότα διά το είργάσθαι πηλόν έν Σαδδάτφ. Τὸ γὰρ ἐπὶ τῷ παραδόξῳ θαῦμα λακτίσαντες, ὡς πλημμελείς του πράγματος επιδράττονται, Ελεγχον ωπερ των δεδραμένων παραδεικνύντες πον δυθρωπον, έφ' φ τετόλμηκε το παράδοξον, όμου δέ τι καί κατορθούν οίονται συντελούν αύτοίς είς εὐσεθείας ύπόληψεν ώς έν έθεσεν Ἰουδαϊκοίς, καὶ νομικόν ἐπίταγμα διεξάγειν είς πέρας επείγονται. Έν μεν γάρ τώ Δευτερονομίω Θεός ό φύσει και άληθικός εδ μή δείν ετέρως παραφέρεσθαί ποι των φιλοθέων τον νούν εκδιδάσκων, μήτε μήν παρ' αυτόν οίεσθαί τινας είναι θεούς, προσεδρεύειν δε μόνφ τῷ κατὰ ἀλήθειαν ἐπιετερόν τι παρά τούτο φρονείν συμβουλεύσαι τολμώντων, ούτω φησέν · « Έλν δὲ παρακαλέση σε ὁ άδελφός σου έχ πατρός σου ή έχ μητρός σου, ή ό υίός σου. ή ή θυγάτηρ σου, ή ή γυνή σου ή έν τῷ κόλπφ, ή ο φίλος ό ίσος τή ψυχή σου λάθρα λέγων . Πορευθώμεν, και λατρεύσωμεν θεοίς ετέροις, ού συνθελήσεις atro, kal obx eloanoton atrou, xal ob peloerat d όφθαλμός σου έπ' αὐτῷ, καὶ οὐκ ἐπιποθήσεις αὐτῷ, ούδε μή σχεπάσεις αύτον. 'Αναγγέλλων άναγγελείς τά περί αύτου. • Τουδαΐοί τε πάλιν πρός μόνα βλέποντες τὰ ἐτέρου πταίσματα, καὶ τὸ καθ' ἐνὸς ὁρισθέν πράγματος κατά παντός άσυνέτως εκδεξάμενοι, τους άλόντας επί τισι τοις έξω νόμου παρήγον επί τους άρχοντας, τιμάν οιόμενοι και διά τούτου τον νομοθέτην. Διά ταύτην, οίμαι, την αίτίαν, τον μέν D Τησούν έζητουν λέγοντες · ι Που έστιν έκείνος»; άνευρείν δε ούδαμόθεν Ισχύσαντες, άγουσιν ώς εν δευτέρα Táfet thy to o to baupa terelesto, or olusias woπερ επισφραγιούντα φωνής το λελύσθαι του νόμου έν τοίς κατ' αύτον παρά του θεραπεύσαντος έν Σαδ-"Οτι δε ού μετρίως ασχάλλουσι διά το γενέσθαι πολόν εν Σαδδάτω σαφές ήμεν καθιστάς ό μαnapus congredierte, entractes entanpaivetat the άγματος γελοιότητα, προσθείς . "Ην δὲ Σάδδατον, ότε τον πηλον εποίησεν ο Ίησους.

δάτω τον Τησούν, και την ούτως άξιάγαστον έντο- A immitem quemdam et immisericordem esse in Sabλήν άδιχήσαντα διά του θεραπεύσαι τον άνθρωπον. bato, indignari vero vehementer, si videat servari hominem qui ad ejus imaginem et similitudi factus sit , propter quem et Sabbatum est. e Dominus enim Sabbati est Filius hominis 19, > junta

> IX, 13. Adducunt eum ad Pharismos qui careus fuerat. Erat autem Sabbatum quando lutum fecit Jesus , et aperuit oculos ejus.

interroccat simpliciter si caratestal tantor Adducunt hominem ad magistratus, quibus pas jd propositum est ut super co certiores facti res admirentur : nec enim credibile erat eos ulla tali re oblectatum 608 iri, qui singulari in Servate-rem odio dagrabant, sed ut manifestum reumque faciant violatæ legis Dominum, qui lutum in Sabbato fecisset. Nullam enim rationem habentes stupendi miraculi, factum pro crimine arrigiunt, ad eujus evictionem producunt hominem, in quo miraculum facere ausus est, simulque facere se quiddam existimant quod ad pictatis opinionem aucupandam conducat, idque Ju more, et legale mandatum conantur ad exitum perducere. In Deuteronomio quippe Deus, ille nuturalis ac verus docens piorum mentem alio non abducendam, nec allos a se dees haben sed uni vero tantum adhærere præcipiens, imo vero excandescere in eos oportere qui contrarium ratten, alla zal lav tenepalvesta: zara ver C persuadere auderent, sie infit : « Si autem bortatus te fuerit frater tuus ex patre tuo, aut ex matre tua, vel flius tuus, vel flià, vel uxor tua, que in sinu tuo, vel amicus sequalis anime tuz, clasculum dicens: Eamus, et serviamus dis aliis, nou consenties ei, neque exaudies eum, neque parcet oculus tuus super cum, non desiderabis sup eum, neque teges eum. Anguntians annuntiable de eo 13.) Judzei vero, ad alierum duntaxat peccata respicientes' et quod de una re constitutum erat de omni et in universum stulte acciplentes, adducehant ad magistratus cos qui deprehensi essent facere aliquid extra legem, hoe modo se suum legislatorem colere rati. Propter hane, opinor, causam Jesum quærebant, dicentes : « Ubi est ille? » Quem cum invenire non potuissent, adducunt secundo loco et ut succedaneum eum in que miraculum peractum fuerat, propria voce velut obsignaturum violatam esse circa se legem ab eo qui se curaverit in Sabbato. Quod autem non parum indignentur ex eo quod factum est lutum die Sabbati, beatus evangelista nobis ostendens, ridiculam rem esse apte significat cum addit : « Erat autem Sabbatum quando lutum fecit Jesus.

ordered by orbinant entire.

cum altave, at the altre porture consect an , tolans

IX . 15. Iterum ergo interrogabant eum Pharisai A Haler our hourur autor nat of Sapivaios, quomodo vidisset.

Curationis modum curiose denuo sciscitantur, vehementiorem in seipsis quodammodo invidiæ flammam accendentes; sciscitantur vero, cum miraculum, 607 meo judicio, non ignorarent. Nunquid absurdum est plane ut qui ad eos olim venerant cæcum adducentes causam non rogentur cur eum adduxerint, sed quasi non satis sint illi ad Christum accusandum, ipsum etiam ore suo fateri factum adigant, graviorem hinc calumniæ vim fore credentes? Adverte enim quemadmodum non interrogent simpliciter, si curatus sit tantum, sed potius audire velint quomodo aperuerit ejus oculos , hoc autem erat avide cupientium audire duntaxat istud, . Lutum fecit, et unxit meos ocu- B los : , in hoc enim consistere omnem legis transionem inepte putabant, et superna decreta violata esse causantes, jure succensere se tandem, et a violatore pœnas exigendas esse existi-

IX . 45. Ille autem dixit eis : Lutum mihi posuit super oculos, et lavi, et video.

Miraculi confessionem ultro ceu odii fomitem quemdam et furoris in eum materiam arripiunt. Simplicius quippe enarrat quod accidit, brevi velut confessione suum medicum celebrans, et quidem naturam rei obstupescit, illud, ut par est, apud animum reputans quod luti, insolentis videlicet pharmaci, illitu visum sibi mirabiliter restituerit. Verum significanter admodum et acute videtur dicere : « Lutum fecit, et oculos meos inunxit. » Perinde enim est ac si diceret : Scio me invidorum auribus dicturum, nec tamen verum celabo. Bene meritum de me gratitudine animi remunerabor, intempestivo silentio non utar, honorabo medicum agnitione beneficii, qui non operosum mihi curationis modum adhibuit, cum ille nec ferro nec sectionibus malum mihij profligarit, nec pharmacorum mistionibus et condimentis remedium concinnarit, nec usitata methodo processerit, sed nova potins ratione potenter in me usus sit. . Lutum fecit, et oculos meos inunxit, et lavi, et video. > Subit hominem mirari, nec immerito, qui cæteris diderit, 608 tautum non boc dicens : Non irritam reddam ejus qui curavit virtutem, non negabo gratiam. Ego quod jampridem desideravi habeo; ego ipse, inquit, ab ipso ortu cæcus, in utero et vulva sic affectus, inunctus demum luto, curatus sum, et video, hoe est, non duntaxat oculum pacio imo tenebris offuso, sed omnino cerno. In oculis mihi est quod in nudis antea auribus. Ecce clara mihi lux solis affulget; ecce mirabilium spectaculorum decus meis oculis se offert. Agnosce mum Jerusalem, et in ea divinum templum cir camquaque refulgens video; cerno in medio sanctum altare, et si ultra portam consistam, totam undique circumspiciam Judzam, et ibi quidem

πως dréblever.

Περιεργάζονται της θεραπείας τον τρόπον, θερμότερον ώσπερ έν έαυτοίς τὸ έχ τῆς βασχανίας άνακαίοντες πύρ, φιλοπευστούσι δὲ λίαν, ούκ άγνοούντες δέ, ως γέ μοι φαίνεται, το παράδοξον. Πως γάρ ούκ εύηθες παντελώς τούς οίπερ ήσαν ώς αύτούς άφιγμένοι ποτέ τυφλόν άποφέροντες, μή ούχὶ πάντως είπειν της έπαγωγης την αίτιαν, ώσπερ δε ούχ άρχούντων έχείνων είς το χατηγορείν του Χριστού, καί αύτον δι' οίχείας άναγχάζουσι φωνής όμολογήσαι τό δεδραμένον, χαλεπωτέραν Εσεσθαι τῆς συχοφαντίας την δύναμιν διά τούτου πιστεύοντες; Σύνες γάρ όπως ού διερωτώσεν άπλως εί τεθεράπευται μόνον, ζητούσι δὲ μάλλον πῶς ἀνέβλεψεν ἀχούσαι· τούτο δὲ ήν έπακούσαι λίαν έσπουδακότων, ότι « Πηλόν έποίησε, και έχρισε μου τούς όφθαλμούς .) έν τούτφ γάρ πάσαν κείσθαι του νόμου την παράδασιν άσυνέτως δπελάμδανου, και τούς άνωθεν διυδρίσθαι θεσμούς σχηπτόμενοι, άπασχάλλειν ήδη διχαίως, καί χρήναι δίκας άπαιτείν τον λυπήσαντα διεσκέπτοντο.

'Ο δὲ είπεν αὐτοῖς · Πηλὸν ἐπέθηκέ μου ἐπὶ τούς όφθαλμούς, και έτιψάμην, και βλέπω.

Δέχονται προθύμως ώσπερ τινά φθόνου τροφήν την ομολογίαν του θαύματος, και άσμένως άρπάζουσι τής κατ' αύτου μανίας την ύπόθεσιν. 'Απλούστερον μέν γάρ έξηγείται το συμάλν ο πηρός τότε, [xal κακόηθες σφόδρα φησίν] ώς έν συντόμοις όμολογίαις άνυμνών ώσπερ τον ίατρον, καταπλήττεται τρόπον τινά την του πράγματος φύσιν, έχεῖνο δὲ, ὡς είχὸς, διενθυμούμενος ότι πηλώ χαταχρίσας άσυνήθει φαρμάχφ το βλέπειν αυτώ παραδόξως εξήνυσεν. Έχραντιχώτατα δέ μοι δοχεί, και έχ πιχρών νοημάτων είπείν · ε Πηλόν εποίησε, και Εχρισέ μου τούς όφθαλμούς. » Όμοιον γάρ ώσπερ αν εί τις ὑπολάδοι λέγειν αύτόν. Οξόα μέν αύτός είς φθονούντων έρων άποάς. τάληθές δ' ούν όμως ούχ άποχρύψομαι. 'Αμείψομαι ταίς εύχαριστίαις τον έμον εύεργέτην, χρείττων gaonar zie gnathon arlie . erhitam zage ohojeliare τον Ιατρον, ού περίεργόν μοι τον τής Ιάσεως έπιτηδεύσαντα τρόπον, ού σιδήρφ, και άνατομαίς τό πράγμα κινήσαντι, ού φαρμάκων καρυκείαις τὸ ώφελουν έξαρτύσαντα, ού μεθόδιο χρησάμενον έντριδεΙ, ξέναις μάλλον ἐπινοίαις Ισχύσαντα. « Πηλόν ἐπrerbis suis istud [rideo] tanquam coronidem ad- D οίησε, καλ έχρισε μου τούς όφθαλμούς, καλ ενιψάμην, και βλέπω.» Έστι πως θαυμάσαι και δικαίως τον άνθρωπον τοίς περί τούτων ρήμασι καθάπερ κορωνίδα τινά χρησίμως το βλέπω προστεθεικότα μόνον . ούχι κάν τούτφ φησίν · Ού ματαίαν άποφενώ τήν του θεραπεύσαντος δύναμιν, ούχ άρνήσομαι την χάριν. Έχω γάρ το πάλαι ποθούμενον · αύτος έγω, φησίν, ός καί εν ώδισιν ήν τυφλός, ό εν εμιδρύφ καί μήτρι νοσών, πηλώ κατακεχρισμένος τεθεράπευμαι, και βλέπω, τουτ' έστιν, ούχ άπλως άνεφγότα δεικνί τον όφθαλμον, καλύπτων έν βάθει τον σκότον, άλλ' δντως όρω. Έχω λοιπόν έν δψει τὰ έν ψιλαίς τοπρίν άποαίς. Ίδου λαμπρον ήλίου περιαστράπτει μοι φώς. ίδου ξένων θεαμάτων τον έμον δφθαλμόν περιστοιχίζεται κάλλος. "Αρτι μόλις έγνων την "Ιερουσαλήμ,

ό παρ' ήμίν, τουτ' έστιν, ὁ ἐκκλησιαστικός. Οθκούν bus erat postulatus. άσυχοφάντητου άληθως την του θεραπεύσαντος δύναμιν, όπον ην έν αύτώ, διατηρών τά κοιαυτά φησιν,

"Elegor our ex tur dapicalur tirec · Obx δστιν ούτος παρά θεού ὁ ἄνθρωπος, δτι τὸ Σάδbaror où rapei.

Ούχ είναι φασι ληρούντες παρά θεού τον ψ πρόσεστιν ένεργείν δύνασθαι τὰ Θεού, και Ισφ δόξης μέτριρ στεφανούμενον βλέποντες τῷ πάντα Ισχύοντι Πατρί τον Υίον, τον έπ' ασεδεία μώμον επιβριπτείν ούχ αίσχύνονται παραλόγως αύτον, παρωσάμενοι δέ την έχ του παραδόξου βοήν, τον οίχειον άντεξάγουσι φθόνον τῷ θαυματουργῷ, καὶ κατηγορούσιν ἀφυλάκτως ώς πλημμελήσαντος του μή είδότο; άμαρτίαν. Όλον δὲ παραλελύσθαι τὸν νόμον ἀσυνέτως πι- C στεύουσι δι' ένδς δακτύλου κίνησιν έν Σαββάτω τετολμημένην, καίτοι της φάτνης τον βούν ανείντες αύτοί, και έφ' ύδωρ ἀποκομίζοντες, άλλά και εί πρόδατον είς βόθρον έμπέση, κατά το γεγραμμένον, καί τούτο σύν πολλή δικναστάντες σπουδή. Ούκούν διυλίζουσε τον κώνωπα, κατά την του Σωτήρος φωνήν, τούτο ήν αὐτοίς εν έθει πολλώ - ἀφρόνως όλ σφόδρα, καλ λίαν άπεγνωσμένως, ούκ άποτεννύμτες τὸ θαύμα Χριστῷ, οὐδὲ ἐχ τοῦ κατορθώματος, τίς αν είη λοιπον έπιγινώσκειν αύτον ανεχόμενοι, μικρολογούσι διά το Σάδδατον, και ώσπερ άργειν έν Σαββάτω, της πρός θεόν δικειδτητος όλοκλήρως εκπέμπουσιν, ούκ είναι λέγοντες αύτον εξουσιάζοντα νόμων ήδη παρόντα νοείν, καί δτι φίλον μέν καί αίρετον τῷ Θεῷ τὸ καί ἐν Σαδδάτῳ άγαθουργείν, και τον έλέου δεόμενον, της έλπίδος ούκ άφείναι κενόν. Πότε γάρ τις ούκ αν έπαινέσαι τὸν τῶν ἀγαθῶν ἐργάτην, ἡ ποίος τῆς ἀρετῆς κατατυραγνήσει καιρός; ΟΙ δὲ καίτοι τὸν ἀρχαίον ἐκείνον θαυμάζοντις Ίησοῦν έλόντα μέν έν Σαδδάτω την Ίεριγώ, δράν δὲ τὰ τοῖς κκώσι συνήθη τοῖς πατράσιν αύτων διατεταχότα, και παρ' ούδεν διως το άργείν εν Σαθθάτω χρήναι ποιησάμενου, έπιφύονται τω

καὶ βλέπω μέν εν αὐτζ θείον περιαστράπτοντα ναόν · A montem, illic plantam agnoscam. Ubi vero noctis έρω δε εν μέσω το σεπτον θυσιαστήριον, κάν έπ- tempus subierit, non jam tamen collectium miraέχεινα πύλης εδρεθώ, δλην εν κύκλον περισθρήσω culorum pulchritudo meum fugiet oculum, non την Τουδχίαν, και τή μεν δρος εστι, τή δε φυτύν splendidus astrorum chorus, non aureum luna επιγνώσομαι. Μεταμειδομένου δε του καιρού προς jubar. Mirabor inde artem opificis, a pulchritudine έσπέραν, ούχ έτι τον έμον ότθαλμον το τών άνω creaturarum Creatorem agnoscam ******. Quaproθαυμάτων διαλήσεται κάλλος, ούν ὁ διαφανής των pter si contemplationum vastitas et verborum eleάστέρων χορός, άλλ' οὐδὶ τῆς σελήνης τὸ πάγχρυσον gantia spectetur, istiusmodi vim et significationem σέλας. Καταπλαγήσομαι διά τούτου του τεκτηναμένου quamdam in se continet vox illa mimirum : « Viτην τέχνην, από καλλονής κτισμάτων επιγνώσομαι deo, » et, « lutum fecit, » et, « unxit meos oculos. » κάγω τον Δημιουργόν. Ο οκούν δσον ήμεν εἰς πλάτος Nec enim a contemplationibus abest elegantia, aut θεωρημάτων, και την εν λόγοις κομφείαν, τοιαύτην eam velut adulterinam rejicit sermo poster, id τινά ώδίνει δύναμεν το εξρημένον αυτώ τε τώ est ecclesiasticus. Talia ergo loquitur vindicans a βλέπω, φημί, και τῷ πηλὸν ἐποίησε, και έχρισέ calumnia, quantum in ipso situm est, medici sui μου τους δοθαλμούς. Οδ γάρ εξωθείται το χαρίεν vim et potestatem, is qui, quoniam a Christo miέν θεωρήμασιν, ούδὶ ὡς κίδδηλον παραιτεῖται λόγος B sericordiam consecutus fuerat, coram sacerdoti-

6 intimep filefon mapa Apierrou, mapa role lepeuet upivouevec.

IX , 16. Dicebant ergo ex Pharisæis quidam : Non est hic home a Dee, quia Sabbatum non custodil.

Aiunt delirantes ex Deo non esse qui que Dei sunt przestare polis est, cumque zquali gloria præditum videant cum Patre omnipotente Filium, non tamen erubescunt impietatis crimen ei affin gere, et miraculi laude detracta ejus auctori suam invidiam objiciunt, ac temere velut peccati reum faciunt qui omnino peccatum nesciat. Scilicet totam legem violatam credunt propter unius digiti motum in Sabbato, cum interim ipsi quoque bovem a præsepi 609 solverent et aquatum ducerent, et pecudem, si in foream incidisset, sieut scriptum est 4, magno conatu retraherent. Istud ergo facere imprimis solent qui culicem excolant, juxta Servatoris vocem 76; sed stulte admodum ac desperate miraculum Christo non tribuentes, nec ex præclaro illo facto ad ejus agnitionem venira sustinentes, eum elerant propter Sabbatum, et quasi cessando ac feriando die Sabbati omnis virtus peragatur, a familiaritate cum Deo prorsus alienum pronuntiant, dicentes non esse ipsum a ἀπάσης κατορθουμένης αὐτοῖς ἀρετῆς διὰ μόνου τοῦ Deo, cum præstaret censere jam adesse legum suarum ipsius dominum, et Deo gratum esse existimare etiam in Sabbato benefacere, et qui miseπαρά θεοῦ, καίτοι μάλλον ἐχρῆν τὸν τῶν ἐδίων κατ- D ricordia indiget spe sua nonffrustrari. Quia enim benorum operum cultorem non laudaverit, aut quod tempus virtuti prævalehit ? Hi vero licet antiquum illum Jesum admirationi babeant qui urbem Jericho in Sabbato ceperit, et patribus corum facere que victores solent jusserit, cessare. que prorsus in Sabbato neglexerit., Christum tamen invadunt, et quantum in corum malitia situm est, non solum festinant exturbare Christum gloria Deo digna, sed etiam honore sonctis debito spoliant. Ceterum sola sua malignitate ducti impietatis ac-

" Matthe XII. 5

cusant cum qui mundum justificet, et illius ergo & Xpiero, nat beor sie bilay nandroiay, our libelete ἐπείγονται μόνον της θεοπρεπούς δόξης αύτον, άλλά ad nos a Patre missus est. καί τοίς άγίοις πρεπούσης άποστερούσι τιμής. Είκαιομοθείν δέ αφόδρα διά μόνης τής αφών βασκανίας άναπειθέμενοι, την έπ' άσεδεία καταχέουσι ψήφον του δικαιούντος του κόσμου, και διά χούτο παρά ός ώς ήμας άφιγμένου.

1X, 16. Alii autem dicebant : Quomodo potent homo peccator hac signa facere? Et schisma erat

Nimis bumiliter etiamnum ipsi sentiust, tanquam de simplici fromme ista dicentes atque conjectantes, in eo tamen requi judices apparent, quod bec divinoram signorum documenta cessationi Sabbati anteponerent. Quippe insontem facere, et extra noxam eum ponere qui in Sabbato aliqued operae pretium facere non dubitarit, quo- B modo non legi de Sabbato latæ vehementer adversatur? Ratione vero omnino necessaria et alto admodum sensu prædita ad illud sentiendum adducti, bæc loquuntur. Inter omnes enim convenire oportet, divinam legem violantibus nunquam Deum concessurum esse ut aliquid præclarum et admiratione dignum efficiant. 610 Verum hoc dedit Christo, ut Judzei putant, licet Sabbati lem solventi. Non ergo aliquid facere in Sabbato, facit ut peccemus : sed neque cessationem in ato bonarum rerum operatione præstantiorem quis censuerit. Ram, ut ipse aficubi Servator aft, sacra facere Levitis in Sabbato præceptum est ", et culpa vacat ea operari, imo vero ab iis abstinere periculo non vacat. Nemo enim eos repre henderit quod boves immolent in Sabbato, aut allis sacrificiorum generibus utantur; imo vero jure quis arguerit nisi que par est faciant, et que cultus tegibus præscripta sunt. Gum ergo pro nonnuflorum salute sacras oblationes ad divinum altare etiam in Sabbato adduci nefas non sit, quoodo non magis consentaneum est gratiam erga nem peragi, propter quem etiam in Sabb miraculum probatur? Convenienti itaque ratione ad rette judicandum aliqui Judzorum adducti, et entilis ignorantis depulsa caligine, Servatoris gloriam suspiciunt, tametsi non satis effuse neue pro ejus dignitate loquantur, sed dissentiunt implo livori quam rectte rationi tribuentes, traduent et calemnianter ut legi contrarium qued ou nino nellam reprebensionem meretur; alii sero ad naturam rei attendentes merito damnant ille aniam. Porro credibile est cos aliud quiddam moliri dum aiunt : « Quomodo potest homo peccame signa facere f . Omnem quippe, ut cerb dicam, sanctorum turbam defendere nituntur. Nam si fatabimut, inquiunt, licere quoque peccatoribus clarere miraculis , saque edere , quid proebit demum quomians cavillatores prophetarum furbam incusent, aut in heatum insum Mosen insurgant, ac tante venerationis virum nibili

"Allos de Elegar : Diec diraras aropuntos άμαρτωλός τοιαύτα σημεία ποιείτ; Καὶ σχίσμα hr er abroic.

Lineshy his fix nal outer abaneaus of in and po-Top the datouvers and logistimenou, with . . . twiderfer eine unte ed Liffaron derfag fon redeves, έν άμείνοτιν άρθοι φαίνονται δικασταί. Το γάρ δλως rod adquireder darefayers, nat duaprias the notely τίν ότι προτήχοι και έν Σαββάτιν τι δράν οδ παραιπούμενον, πώς οὐ αφόδρα τοῖς ἐπὶ τῷ Σαβδάτῳ ἔιespeculations describilitatas; Ol & . is alobe, logistio everywhy, and molthy to taury the giverty trover, πρός το οδτω διακείσθαι βαδίζοντες τά τοιαυτά φασι. Πρόδηλον μέν γάρ καλ άναμφιλόγοις διμολογούμενον, ότι τοίς τον θεΐον παραθλέπουσε νόμον, και καρ' να, ούχ αν έπιδοίη θεός το δύνασθαί τι πώποτε τών demyartus intredeis. 'All', is Toubalor soullouge, δίδωμε τουτο Χριστώ, καίτοι τον έπο το Σαδδάτω νόμου λύσαντι. Θύχ άρα τὸ ἐν Σαδδάτιμ τι δράν κραwives apos apapriar, all'olds appiar as by obto modi of deyou applications the the arabels to ractas. Kal your is aires one maker anothe Lurip, lapaobat role Acutrate Ageirat part ro Labbarov, xal achπιον έχουσι εήν έπλ εφύτρ απουδήν, μάλλον & εήν άργίαν ούχ άζημιον. ΑΙτιάσαιτο γάρ μέν τίς αὐτούς βουθυτείν ελομένους κατά ολ Σάδδατον, ή και τούς των άλλων θυσιών επιτηδεύοντας τρόπους; Έγκαλίσπι μέν πάλιν μάλλον είκότως εί μή δρώεν & χρήν, "OTE TOLVUY και τοίς τής λατρείας νόμοις ώφείλετο. τλ ύπερ της τινων σωτηρίας κατά νόμον καθοσιούμενα άδιακωλύτως καλ έν Σαββάτω πρός τό θείον άναδαίνει θυσιαστήριον, πώς ούκ Αν μάλλον ἐπιτελοίτο πρεπωδέστερον ή είς άνθρωπον χάρις, δι' δν τό θαύμα καλ έν Σαββάτιν δεκτόν; τοιγαρούν λογισμώ τώ πρέτοντι πρός το κρίγειν άριστα κεκλιμένοι των "Ιουdalow rives, xal modic the to love apendions ab ils qui condemnant illum. Et alii quidem, plus D apablas την άχλον των της διανοίας δριμάτων άποπεμφάμενοι, την του Σωτήρος Βαυμάζουσι δόξαν, εί αι ούπω αφόρα καλώς ελάττονα γάρ ήπερ έχρην lalous meel abrou, amorticoren & row trolpes κατακρινόντων αύτόν. Οἱ μέν γὰρ ἀνοσίφ φθόνφ τὸ νικών ή λογισμώ διδόντες τῷ πρέποντι, καὶ τὸ μηδαμόθεν έγχαλείσθαι πεφυκός είς παρανομίας δέχονται ahren, of ge all digest and abalhunot gan όρθως, της έχείνων μωρίας καταδικάζουσιν. Είκος δλ ginne nat graphe at narobbone thousene equate at . ι Πώς δύναται δυθριώπος άμαρτωλός τριαύτα σημεία moreiv ; "Oho yap, we knoe elmelv, ouvablelv tretyever top gan dylan taug. El yap blac theira:, pasty, imrephoper and rois elublor adappeately rois

διάρ λόγον δημοτρούντοθαι , και θαυμάτων όρθοθαι & faciant , liest tot rebus praclare gestis probatus aboute δημιουργούς, τέ το χωλύον έτι φανείται τους sit atque conspicues? Quodires patrem quoque φελεγαλήμονας της των προφητών πληθύας κατ- glorian propier Christum defendunt, printentum relati quemdam e proposition de la proposition de la lacadam e lac

Abyonoir our adder of route . Il ob threig περί σεπονού, δει ήνοιξό σου τούς όρθαλμούς;

Bapanulars vopiforor rol; th Shear upleer mpo-Superprise of the party series of the government and the series of the s ced lápovous : « Kplpa blagtov upévare : a mpourresλημμένοι δε δισπερ τοξς άπό φθόνου δεσμοίς, φωvis blue kutter regions Apiords out discounts, 177, manh aproft seas on aproft anyelimitation naphholov divernale believen naparredjaren, nal B cum qui mirscalum una confitetus parum pexpl vije taurous operclousers supalije, suparpimusic charles out depose but the frequence, &c he estepaneopieses, nat of molliages discounter spowhen stoubbie, aposterchanders ubr fån gablos er καλ άμαραμίδο του ενεργήσεντα κατά το Εάδδατου · שלי שישולי, אבל שבלי מבף מלדמי מאסופים ליבוי קשwate, she par but of not madous anallayi yapternplous etgits empereellaven, dedicte de nat the map έκείνων έργην καταπεφρικότα, πατηγορήσειν εδκόλω; ως παροινήσαντος τῷ νόμφ διὰ τὸ Σάθδατον. Πονηρός μέν ούν των Φαρισκίων δ λογισρός, ότι δέ duality obx duplicator. If yap de filteres tou mapaδόξου την δύναμεν ένδς άχαρίστου φωνή; ή πώς ούχ to boly decompanel paveltus Koroobs elnes tventon to pobe to tuxor o tuples, and to onoperval to the ελυθόνων λυπείν παραιτούμενος την χάρεν ήρνήσατο ; 'Αλλά δεινός είς εδ πείθειν ό φθόνος σούς egivorat apap ubg ap gehr suchtragai et gebroc' τών τοιούτην ό νοῦς, ληγεσμούς μέν άσυνέτους διαφέρευα κατ' εύθο τοῦ πρέποντος, καὶ τῶν τῆς ἀλη-θείας δρων οὐκ ἀποροετῷ. Δείλαιοι τοιγαροῦν, καὶ alatores of Capenator, took pile opth and oponety έλομένους κατ λέγειν, παραπαίειν ήγούμενος, Επαναγnotheres of and a my gener equation med son undergene eit an and, symple ungegenered age greenen μέν είς εδχαριστίας, έγγλς δε ήδη λαμπρός έπιγνώσεως διά τοῦ παραδίξου γεγενημένου.

'O be elaer . 'Or apoptienc beetr.

Of nara napolac otyovan peloc of the doller ple και δίκαιον οδ προσιέμενοι λόγον, μόνφ δὶ τῷ φθόνφ δοκούν θηρβοθαι σπουδάζοντες. Οδ γάρ έπιτεύξεται δόλος θήρας, κατά το γεγραμμόνου. Παρατρέπεται γόρ αύτοξε είς το παρά γνώμην το σπούδασμα, καλ μογο εμέ εγμιρος εαλαγώσαν φροκέρους φποραπιες. "Ore apophing bori. . Lumppevel yap cols allows άριστά γε ποιών ό τεθεραπευμένος. Οἱ μέν γάρ τὴν του πράγματος φύσιν ούκ άσυνέτως διεσκεμμένοι, άν-Φρωπον άμαρτωλόν μηθέν τῶν τοιούτων δύνασθα: Spen anopalvorrat . 6 85 to & to Bauna rereiterrat, dam erga illos amoris expientes que de

arte, el zal tat vols dandreur apleren papropolito aurophipane; Obrove ant abrot averposecous ef rus narious diff die Aperite, upopader maury rent rije aty traiseug dydung unt un bu' abuf daga-

> IX , 47. Diome ergo enca iterna: Tu quid dieis de ille qui aperuit sentos tues ?

Desipere putant cos quibus studium est juste Judicare, sed obibi milhi videntur @11 pros Del dieentis: « Justum judicium judicate !! , ... adeoque livoris veluti constricți vii vocem Christum laudantem audire non sustin sed, tanquan bostem infermissimum aversantes consulentes, orationem superbe convertunt ad honem qui curatus fuerat, et quod sepe audierant denno rogant, improbom insuper cum et peccatorem vocitantes qui in Sabbato operatus sit, rati ge habituros astipulatorem cæcum ipsum, qui præ metu suppressa gratiarum actione facile criminaturus esset eum tanquam legis violatorem propter tum. Malum ergo Pharismorum consilium et insalsum esse dubitandum non est. Ecquid enim potuleset convellere potestatem et vim stupendi signi unius ingrati vox ? aut quomodo non divino Christi gloria eluxisset, si forte cæcus meta victus et periculi timore ingratus esset erga bene de se meritum? Sed invidis suos auctores ad quideis au-C dendum przelpites facit quamvis oppido vidiculum: verum hisce liber animus stulta consilia transilit, purumque et illibatum decus perpetus retinens recta fertar, et a veritatis finibus non recedit. Miseri ergo et insolentes Pharinti, desipere qui putant eos qui recte septiunt ae loquantur, dum interim bominem gratum quidem ac memorem accepti beneficii, sed per miraculum claram jam propemodum auctoris cognitionem nactum, de co a quo prieter spem in ea quip spem omnem superant vo-catus erat, etiam, quie dictu nefas proferre adi-

D IX, 17. Ille autem dixit : Quia propheta est.

Telum acutum corde suscipiunt qui rectam quidem et justam doctrinam non admittunt, sed quod. invidiz tantum libuerit venari student. Sed enim do'osus non assequetur prædam, ut seriptum est 192 Aliter enim eis cecidit quam putabant, et spe sua multum frustrati sunt, præter exspectationem audientes prophetam esse Jesun. Recte quippe aliis. cæcus astipulatur. Illi enim, rei naturam non indocte considerantes, hominem peccatorem talia patrareposse negant : 612 hic autem corum mentem propemodum scrutatus, ex co quod pairatum est

Perot Store F

miraculum prophetam esse ait, nondum quidem A μονονουχί την εν έχείνοις γνώμην ίχνηλατών, προid quod spud Judæos tritum erat. Moris enim illis erat vocare prophetas eos qui signa facerent, utpote per hac a Deo testimonium adeptos quod probi essent. Quemadmodum igitur illi non elevant miraculi magnitudinem ob Sabbati reverentiam, ideoque peccati exsortem prorsus statuunt eum esse qui sit operatus, eodem, opiner, modo hic valere jubens istum de Sabbato scrupulum, melius suffragium ei desert qui sibi usum oculorum et videndi facultatem præbuerit, quem in sanctorum numero deputans, prophetam appellat. Mihi autem videtur legalia præcepta haud multum curare. Nec enim eum tantopere miratus esset, nec prohetæ loco habuisset medicum qui legem de Sabbato latam violare videbatur. Utilitatem igitur miraculo consecutus, et melius quam Judæi affectus, ejus auctorem observatione legali superiorem esse vult, qui legis transgressionem boni gratia culpæ prorsus exsortem statuit.

IX, 18-19. Non crediderunt ergo Judai de illo quia cœcus fuisset, et vidisset, donec vocaverunt parentes ejus qui viderat. Et interrogaverunt eos, dicentes : Hie est filius vester, quem vos dicitis quia cæcus natus est? quomodo ergo nunc videt?

Livor oppido vehemens in medicum rem omnibus perspectam credi non sinit, et furoris cestro perciti parum omnino veritatem curant, et falsa loqui adversus Christum, ipsum imprimis eæcum, de etiam parentes ejus vi impellebant, tametsi utrinque operam perdiderunt, re longe aliter quam putabant cadente. Superflue vero prorsus parentes hominis interrogant, milique videntur præ immensa vecordia legem quam et venerabantur et summopere tuebantur contemnere. Adduxerunt quippe vicini, ut scriptum est, eum qui olim cæcus fueral, et astantes iis qui hæc rogahant utique renuntiabant et eæcum fuisse ab ortu, et nunc visum recepisse testabantur. Præterea cum lex pronuntiaverit in ore duorum 613 aut trium terom duntaxat aut trium testimonium irritum facientes, sed vel plurium adducentium ad eos cæcum, ad alios transeunt, nempe parentes ejus qui curatus est, rem iniquam et stultam facientes. Sed lex curre nihil iis est, cum pro sua libidine aliquid perficere nituntur. Nam cum miraculum eliam invitos flecteret, cum vicinorum tum ejus qui curatus fuerat voce comprobatum, sperarunt se eos adigere posse quos rogabant ut nihili veritatem facerent, et ex sna sententia loquerentur. Vide enim ut ferocius quodammodo interrogantes dicant : Hiccine est filius vester, quem vos di-

accurate edectus quisnam vere esset, sed usurpans φήτην είναί φησιν, ούπω μεν άκριδώς τίς έστι κατά άλήθειαν έχμαθών, τετριμμένο δὲ παρὰ τοῖς Ίουδαίοις ακολουθήσας πράγματι. Ην γάρ αυτοίς εν έθει προφήτας άποκαλείν τούς τερατουργούς, ώς μαρτυρουμένους διά τούτο παρά θεού, δτι άγαθοί είσιν. "Ονπερ ούν τρόπον έχεινοι ποιούντες δρθώς ούχ α!δοί τή περί το Σάββατον το της θεοσημείας άτιμάζουσι μέγεθος, διά τε τουτο και άμαρτίας άνυπαίτιον παντελώς είναι φασι τον ένεργήσαντα, του αύτον, οίμαι, καὶ ούτος τρόπον την έπὶ τῷ Σαδδάτψ σμικρολογίαν παρωσάμενος, την επί τοίς άμείνοσιν απονέμει δόξαν τῷ τὸ βλέπειν δωρησαμένω, δυ καὶ έν τή των άγίων τάξει τιθείς, προφήτην άποχαλεί. Δοχεί δέ μοι λοιπόν ού σφόδρα των νομιχών μεταποιείσθαι διαταγμάτων. Οὸ γάρ αν έθαύμασε τοσοῦ τον αύτον, ούδ' αν εν προφήτου τάξει παρεδέξατο τον ίστρον, καίτοι παραλύειν τον έπὶ τῷ Σαδδάτῳ δοκούντα θεσμόν. 'Ωφελημένος ούν άρα τῷ θαύματι, καὶ πρός έξεν ήδη της Τουδαίων την πρείττονα διαδεδηκώς, τῷ θαυματουργῷ τὸ χρηναι νικάν ἀπονέμει νομικήν έπιτήρησιν άνυπαίτιον παντελώς τοίς έπ' άγαθοίς ποιουμένω παράδασιν.

Ούκ εκίστευσαν ούν οι 'Ιουδαΐοι περί αὐτοῦ öre rugilde fir, xal drebleyer, ewe örov egwryour τους γονείς αυτού του drabléwarroc. Kal ήρωτησαν αυτούς λέγοντες. Ούτός έστιν ο υίδς ύμων, δν ύμεις ελέγετε ότι τυφλός έγεννήθη; Πώς ουν βλέπει άρτι;

Ούχ έξ πιστεύεσθαι το πάσιν ομολογούμενον δρι μύς ων εν αύτοις ό κατά του θεραπεύσαντος φθόνος, και τῷ τῆς μανίας οίστρφ τυραννούμενοι μικρά μέν χομιδή της άληθείας φροντίζουσι, ψευδηγορείν τε κατά Χριστού, και αύτον μέν έν πρώτοις εξεδιάζοντο τον τυφλόν, ούδεν δε ήττον γυνέ και τούς τεκόντας αύτον, εί και έπ' άμφοιν ματα:οπονούντες, πρός πάν τούναντίον εκδεδηκότος του πράγματος. Περιττοτάτην δε σφόδρα την πεύσιν προσάγουσι τοίς γεγεννηκόσι τον άνθρωπον, καί μοι δοκούσιν έξ άμέτρου δυσδουλίας, καλ τὸν δι' αἰδοῦς αὐτοῖς ὅντα, καλ σφόδρα συνηγορούμενον άτιμάζειν νόμον. Ήγον μέν γάρ οἱ γείτονες, καθά γέγραπται, τόν ποτε τυφλόν, καί τοίς ταυτα διερωτώσι νυνί παραστήσαντες πάντως δήπου και ότι τυφλός έγεννήθη διήγγελλον, και stium verum esse omne verbum 16, ipsi non duo- D δτ: νῦν ἀνέδλεψεν ἐμαρτύρουν. Εἶτα τοῦ νόμου σαφως έπι στόματος δύω και τριών μαρτύρων άληθές είναι πάν ρήμα διηγγελκότο;, ού δύο μόνον καὶ τριῶν άχυρούντες επιμαρτύρησ:ν, άλλ' ώς είκος καλ πλειόνων των παραστησάντων αύτοις τον τυφλον,έφ' έτέρους έρχονται, τούς συγγενείς του τεθεραπευμένου, πρίγμα ποιούντες παράνομόν τε και άμαθές. 'Αλλ' ούδεν αύτοις ὁ νόμος, ότε τι των εν οίχείαις ήδοναις έξανύειν έπείγονται. Έπειδή γάρ έδυσώπει καλ ούχ έκόντας ήδη το θαύμα μαρτυρούμενον διά τε τής των γειτόνων, και διά τῆς του θεραπευθέντος φωνης, προσεδόκησαν άναπείθειν δύνασθαι τους έρωτωμένους παρ' ούδεν μεν ποιή τασθαι την άλήθειαν.

φαως εμεριθέστερον αως διερωτώντες φασιν . . Οδτός έστιν ό υίδς όμων, δν όμεζς λέγετε ότι τυφλός έγεννήθη; > Μόνον γάρ ούχὶ τὰ πάνδεινα δράν είς αύτούς διζοχυρίζονται, καλ άμέτρι καταπτρούσι δείματι πρό; έχεινο χαλούντες, ώς έξ ανάγχης χαι βίας, όπερ άχούειν ήθελον. Τούτο δὲ ἦν τὸ, Οὐχ ἐγεννήθη τυφλός. Είς γάρ ήν έν αύτοις και δυσσεθής ό σκοπός, την έπι Χριστφ των δχλων παραλύσαι διάληψιν, και άνατρέψαι των ήδη τεθαυμακότων την άγνώμονα πίστιν. "Ονπερ δε τρόπον οἱ πόλιν τινά τῶν εὐτυχεστάτων έξελειν σπουδάζοντες, χύχλφ μέν άπασαν περιθέουσι, παντοδαποίς δὲ αὐτήν ἐχπολιορχούσι τρόποις, ποτέ μέν διορύττειν τὰς ὑποδάθρας ἐπείγονται, ποτέ δέ τοίς πύργοις τάς έχ των έλεπολεων έφιστάσι πληγάς · ούτω και οί πάντολμοι Φαρισαίοι Β ταίς σφων αύτων δυστροπίαις πολιορχούσι το θαύμα, καί τρόπον ούδένα δυσσεδείας καταλιμπάνουσιν. 'Αλλ' ούχ ήν το πάσι διεγνωσμένον ώς ξωλον άποχρούσασθαι, χαι το πολλοίς ήδη τεθαυμασμένον είς άφανεστέραν χαταστρέψαι διάληψιν.

Aπεχρίθησαν οι γονείς αὐτοῦ, καὶ είπον· Οίδαper ou outog bour o vide hum, nal ou ruplde ererrion. xwc de rur Blenei, oux oldauer i τίς ανέφξεν αὐτοῦ τοὺς όφθαλμοὺς, ἡμεῖς οὐκ οίdayer · autor eputhoate, julialar exel · autoc xepl αὐτοῦ λαλήσει.

"Ομολογούσιν ώς άληθές, το μηδαμόθεν άμφίδολον, καί εφ' φπερ είκος ήν υπομείναι των άδουλήτων ούδεν, είδεναι μεν γάρ την ίδιαν φάσχουσι γονήν, και της ώδινος ούκ άρνουνται το γνήσιον, συνετέχθη δε ότι τῷ πάθει λέγουσι σαφῶς, ἀναδύονταί γε μήν του θαύματος την εξήγησιν, τή του πράγματος φύσει τούτο βοάν επιτρέποντες, και αύτο μάλλον πρεπω- C δέστερόν πως είναι διαδεδαιούμενοι τὸ, τίνα τρόπον τεθεράπευται λέγειν τῷ ίδίψ γεννήματι · δεινός δέ πώς έστιν είς τὸ ἀποστήσαι τοῦ πρέποντος ὁ ἐπὶ χινδύνφ φόδος. Διὸ δή την των Φαρισαίων ωμότητα καταφρίττοντες, οδ τετηρήκασι το καλώς είρημένον. ε Έως θανάτου άγώνισαι ύπερ της άληθείας. > Είκος δε δή τι παθείν αύτους έτερον · δειλός γάρ ό τάνης πανταχή, και το άντιδλέπειν δύνασθαί τισιν εξ άχρηματίας παραιτούμενος, ύποφεύγει πολλάκις είς αδούλητον σιωπήν, και την έξ ανάγκης ανεξικακίαν. "Δς γάρ ήδη διαρχώς τῷ τῆς πτωχείας ἄχθει συντετριμμένος, ώς το και έτέροις καταφορτίζεσθαι κακοίς άποναρκά · τοιούτόν τι παθείν ύποτοπητέον τούς τεχόντας τον τυφλον, εί και ότι μάλιστα σύν γάρ είδεναι τον εξ εαυτών δήπου πάντως μαλλον αύτοίς και ού τῷ γεννηθέντι πρεπωδέστερον αναθείη τις αν, τό γε μήν είδεναι τον Ιατρον ούχι πάντως τοί; γεγεννηχόσιν, είη δ' αν μάλλον άρμοδιώτερον τῷ διά πείρας έχοντι την άπο τοῦ θαύματος χάριν. Ούχούν όπερ Ισασιν όμολογούσι σαφώς, άτε όξ και τῷ πρέποντι πρός τουτο καλούμενοι · όπερ δὲ ἦν άληθέστερον έχείνον είπειν, ώς άχριδεστέραν έχοντα την γνώσιν, τούτο παρακαλούσι διδάσκειν. Ούκ άθε! δέ

circiv & μάλλον τὰ κατά γνώμην αὐτοίς. "Όρα γάο A citis quia cœcus natus est? > Quippe gravissima propemodum interminantur, et ingenti metu percellunt, adigere volentes velut ex vi et necessitate ut respondeant quod ipsi audire cupiunt, nimirum non natum esse cæcum. Unum enim, idque impium, propositum eis erat, populi de Christo existimationem labefacture, et sidem eorum qui jam eum suspiciebant evertere. Et quemadmodum qui munitissimam urbem oppugnant, eam undique circumvallant, omnibusque modis obsident, et modo quidem fundamenta suffodiunt, modo turres machinis labefactant : sic et ad omnem audaciam projecti Pharisæi perversitate sua miraculum obsident, nullumque impietatis modum relinquunt. Sed fieri non poterat ut quod multis perspectum est ceu vanum et sutile respuerent, et quod in admiratione jam multis erat ex eorum mentibus deleretur.

> 1X, 20-21. Responderunt eis parentes ejus, et dixerunt : Scimus quia hic est filius noster, et quia cæcus natus est; quomodo autem nune videat, nescimus; aut quis ejus aperueri! oculos, nos nescimus : ipxum interrogate, ætatem habet, ipse de se loqueturgend a vas

Fatentur ut verum, quod nullo modo dubium est, quodque sibi fraudi esse non potest, nimirum agnoscere se suum filium, nec partum legitimum negant, eumdemque cum cæcitate natum esse aiunt; abstinent tamen a narratione miraculi, quia natura rei satis per se ipsa quasi vociferans id ostendat, multoque convenientius 614 esse asserunt uti filius suus ipse dicat quomodo sanatus sit; sed periculi metus ab officio nimium quantum homines abducit. Quo fit ut, formidantes crudelitatem Pharisæorum, illud præclare dictum alicubi non observent : « Usque ad mortem certa pro veritate 33. . Usuvenit et illis aliud quidpiam, quippe pauper ubique timidus est, ac propter egestatem resistere in os alicui non audens, sæpe vel invitus ad silentium et necessariam patientiam confugit. Quasi enim jam plus satis paupertatis onere sit contritus, aliis præterea malis non vult opprimi : quod accidisse puto parentibus cæci, etsi sermo eorum nequaquam a veritate deflexit. Etenim nosse quem ipsi genuerant magis eis conveniebat άχολουθία πολλή πρόεισιν ὁ λόγος αὐτοῖς. Τὸ μέν D quam ipsi genito quomodo genitus esset; nosse vero medicum non omnino parentibus competebat, sed ei qui miraculi gratiam ac beneficium ia seipso expertus erat. Ergo quod sciunt aperte fatentur, ad id officii ratione invitati : quod vero erat magis consentaneum eum referre, utpote qui certiorem haberet notitiam, hoc exponere ipsum jubent. Nec sine divino numine mihi videntur hoc suis adjungere verbis, e ætatem habet, a quod nonnullam in se includit impietatis Pharisæorum

accusationem. Si enim is qui visum recepit sa- Δ μοι δοκούσι τοῖς ἐπυτῶν ἐπενεγκεῖν λόγοις τὸ, ε Ἡλιpientiam habet a tempore et ab ætate, nihil hercle pro puero dieturus est cum refert miraculum et ejus modum, sed maturo judicio et mente provecta poterit sciens prudensque quibus voluerit suffragari. Inde licebit conspicere impudentissimam Phariszorum pervicaciam et incredulitatem. Ecce enim neque vicinis neque ipsi execo credunt, nequaquam ex imbecillo hæe animo dicenti, neque ex puerili mente ad mentiendum facile proclivi, sed etatem habenti quæ hoc conciliare solet hominibus, ut naturas rerum non ignorent.

έχοντι των πραγμάτων τὰς φύσεις προξενούσαν μή άγνοείν.

IX, 22. Hae dixerunt parentes ejus, quoniam ut,si quis oum confiteretur esse Christum,extra Synagogam fieret.

Recte Dominus noster Jesus Christus Phariszorum capitibus infert illud: « Væ vobis legisperitis, quia tulistis clavem 615 scientiæ, ipsi non introistis, et eos qui introibant, probibuistis 14. > Videat enim rursus quisquis Dei est amans, nunquid his dictis veritatis pulchritudinem perspecturus sit : nec enim Christus unquam mentietur. Ecce enim præterquam quod nullus accingitur docere sermonem de Domini adventu in mundum, etiam ijs qui ex fulgure rerum gestarum intelligere possent, immitibus verbis terrorem injiciunt, ac duram necessitatem sum feritatis imponentes, fateri prohibent eum qui sit ex ipsis miracula edere. Ejicere enim a cœtu et Synagoga non verentur miseri beneficii memorem, atque idcirco ad credendum facilem ; a Deo vero alienare quodammodo eum qui Deo adhæret sibi assumunt, suique in omnes furoris astipulatorem universi Deum esse persuadent. Defendit tamen eos divinus evangelista, et interrogatos metu exhorruisse dicit, ideo tamen dicere noluisse filium suum esse a Christo curatum, nt magnitudinem furoris Judzorum detegens, etiam posteris notum faciat. Quid enim dici potest istis immanius, qui gratos et beneficiorum memores pæna dignos censent, et supplicia intendunt iis omnine qui Christum per legem et prophetas annuntiatum intelligunt? Sanctis autem prophetis p non ignotum fuisse Judæorum consilium ex sacris Paginis comperiemus. Per Isaiam enim ait : « Qui corda et renes scrutatur ", et pertingit usque ad divisionem animæ et spiritus, compagum quoque ae medullarum, et discretor cogitationum et intentionum cardis 78, eui omnia nuda sunt et aperta ". Vze, filii desertores; hæc dicit Dominus: Pecistis consilium, et non per me : pacta, non per Spiritum meum, ut adderetis peccata peccatis ... Nam quicunque dicit, Dominus Jesus, utique illud dicturus est in sancto Spiritu, juxta Pauli sententiam "1. Qui autem contrarium molitus fuerit, ne-

κίαν έχει · > κατηγορεί γάρ πως, και τούτο τής τών Φαρισαίων άνοσιότητος. Εί γάρ έχει το δύνασθαι φρονείν από τε του χρόνου, και της ήλικίας ό πρός την ανάδλεψεν χεχλημένος, δταν λέγη το θαύμα, καλ zie ę şu, anch lilone abquet ' ogu gx frerbanerogon? toel the operos, all' tx vou beennotos se hon xaling, καί α συναγορεύειν οίς αν εθελήσαιτο τυχόν Ισχύοντος. Συμιθήσεται δή ούν ώς εξ ανάγκης έντεύθεν άναιδεστάτην όρασθαι την των Φαρισάλων άπεθείαν. Τδού γάρ οδτε τοξε γείτοσιν, οδτε άντῷ πιστεύουσι τῷ τυφλώ, και ούκ εξ άπαλης τρόπου τουά ταυτί λέγουτε φρονός, οδτε μήν έχ μειρακιώδους διανοίας έπί το ψευδηγορείν εύκολως κατολισθαίνοντι, άλλ' ήλικίαν

Tabra elzor ol yorsig abrow, or epobourto timebant Judaes : jam enim conspiraverant Judai , B cob c Tovdalovc Adn rap overtoberto of Tovdalor, Ira ear τις όμολογήση τον Χριστόν αυτόν είναι, **ἀποσυνάγωγος γένηται.**

Καλώς και πρεπόντως ὁ Κύριος ήμων Ίησους Χριστός ταίς των Φαρισαίων κεφαλαίς επιφέρει τό. · Obal yap outs vole voperols, on hears the xxeiox της γνώσεως, αύτοι ούχ εισήλθετε, και τούς είσερχομένους έχωλύσατε. ε Επαθρείτω γάρ πάλιν ό θεοpolitic el mi tol; elphuivose to in the alighelas betat κάλλος ού γάρ αν διαψεύσαιτό ποτε Χριστός. Ίδου γάρ πρός τῷ μηδένα διδάσχειν ἐπείγεσθαι τὸν περὶ της επιδημίας αύτου λόγον, και τούς συνιέναι δυναμένους έχ της των κατορθουμένων λαμπρότητος άμειλίκτω καταπτοούσι φόδω, και σκληράν επιτεθέν-דבר מעמיציוע דון בא דוור סשניע מיףולדוודסר, פועם אסיבוσθαι διαχωλύουσι τον εξ αύτων δράσθαι των παραδόξων ούχ άτονήσαντα. 'Αποσύνακτον γάρ ποιούντες τον εύγνώμονα διά τε τουτο προς το πιστεύειν εύχολου ούχ έρυθριώσιν οἱ δείλαιοι, άλλοτριοῦν δὲ τρόπον τινά του Θεού τον Θεφ κολλώμενον έπ' έξουσίας αύτοίς, και αύτον άναπείθειν τον άπάντων Κύριον συνεθελητήν γενέσθαι της ένούσης αύτοίς κατά πάντων μανίας. 'Απολογετταί γε μήν ὁ θαυμάσιος εδαγγελιστής, και τῷ φόδφ νενικήσθαί φησι τοὺς έρωτωμένους, ούχ εθελήσαί τε διά τούτο είπελν ώς τον έξ αύτων γεγονότα τεθεράπευκεν ό Χριστός, ένα της Τουδαίων άπονοίας άπογυμνώσας το μέγεθος φανερον καταστήση και τοίς μετ' αὐτούς. Τί γάρ αν γένοιτο των τοιούτων απανθρωπότερον, οί γε και τιμωρίας δρίζουσι τοίς εύγνωμοσιν, άγουσι όλ πρός το κολάζεσθαι δείν τούς συνέντας όλως τον διά νόμου και προφητων χηρυττόμενον; Θύχ άγνοηθείσαν δε τοίς άγίοις προφήταις την των Ιουδαίων άνόσιον σχέψιν, έχ των ξερών Γραμμάτων εύρησομεν. Διά γάρ 'Ησαίου φησίν . « Ο χαρδίας χαι νεφρούς έρευνων, διίχνούμενος άχρι μερισμού ψυχής και πνεύματος, άρμων τε καί μυελών, καί κριτικός ένθυμήσεων, καί έννοιών καρδίας, φ πάντα γυμνά και τετραχηλισμένα έστίν. Ούαλ, τέχνα άποστάται, σάδε λέγει Κύριος. Έποιήσατε βουλήν, καὶ οὐ δι' έμοῦ, συνθήκας, οὐ διά τοῦ Πνεύματός μου προσθείναι άμαρτίαν έφ' άμαρτίας., "Ο μέν γέρ λέγων ότι Κύριος Ίησους, έρει δήπου

why. Mederhous of tis to evantion, oux en arty fiveuματί ποθεν, λαλήσει δε μάλλον εν Βεελζεδούλ. Ούπουν, ος ότα του αλίος Πλεήπατος αι των Ιουραίων απληματ. προσετέθησαν γάρ άμαρτίας έφ' άμαρτίαις, αύτοι μέν πρό πάντων του έχ της άπειθείας δλεθρον καίς έαυτων επισύροντες κεφαλαίς, παραπέμποντες δε και είς έτέρους διά του χωλύειν αύτους δμολογείν τον Χριστόν. Δυσσεδείες μεν γάρ της εσχάτης άνάμεστον γεδος ελπειήτρους graleyh γελου, ο Aσμόδος. game ag plikejduka, uyila gadagan ubgilnase ada-• Κύριε, εν όργη σου συνταράξεις αὐτούς, και καταφάγεται αύτους πύρ, τον καρπόν αύτων άπο τής γής άπολείς, και το σπέρμα αυτών από υίων ανθρ πων, ότι Εκλινάν είς οὲ κακά, διελογίσαντο βουλήν, την θεομάγον πρατύναι βουλήν, παίτοι πολλάκις, παί διά μυρίων επιχειρήσαντες τρόπων άφανίσαι την δόξαν Χριστού. Διο καὶ τέθεινται νώτος, τουτ' Εστιν et in flamma quam succendiatis ... έχ προσώπου γεγόνασι, και δξ όφθαλμών του πάντων Δεσπότου. Δικαίως πορεθέσθε τῷ φωτί του πυρός ύμων, και τη φλογί, ή έξεκαύσατε.

Hueic oldauer ore d rolouroe arbounce ource etimus quia hie homo pescutor est. dyaprulóg borir.

ποστήσαι τής είς Χριστον εύφημίας τον άνθρωπον ούκ Ισχύσαντες, έτέρφ πρός τούτφ μεθοδεύειν επιχετρούσι λόγφ, και χρηστώ τρόπον τινά τώ δελεάσματι πρός του οίχειον καθέλκειν ἐπείγονται σκοπόν, τό δὲ μηδ' όλως μεμνήσθαι Χριστού, μήτε μήν άνα- se a Christo curatum esse multis fationibus p χηρύττειν αθτόν ὡς ἰατρόν διά πολλών ἀναπείθειν C suadere conantes, astatissime quidem jubent & επιπλαλφίτελοι γολική μαλοπολότατα γιαν Χομλαι ελν δόξαν άναθεϊναι τῷ Θεῷ διὰ τὸ θαῦμά φασιν,εύσεδείν εν τούτφ πλαττόμενοι, συνδιακείσθαί γε μήν και πιστεύειν αύτοξε δπιτάττουσι, κάν τῆς άνωτάτω ο ασεδείας απεόμενοι αμαρτωλόν είναι λέγουσι τον έπ' όλέθρω της άμαρτίας ἐπιδημήσαντα. Καί της μέν έπὶ τούτο συκοφαντίας ούδεμίαν παντελώς παρακομίζουσε την απόδειξεν, περιαυτιζόμενοι δέ και φρονούντες έφ' έαυτοίς μέγα τι και έξαίσιον διά יסטים אמן שלים דל היצונים אם היצונים ליסטים אמו הייטים אמויים שלים הייטים אוניים בייטים שלים הייטים שליטים שלים הייטים שלים περιφανείς την πίστιν χαρίζεσθαι καλ καθάπερ έν δηλήματος τάξει καταθέσθαι διακελεύονται. Τὸ γάρ, « Ήμεζο οδαμεν, » την ασύγκριτον ώδινον ύπερphilip dissources maps ye role the saurds partisνοντά (1) βασανίζουσι νούν. 'Δλλ' έστι κάντεύθεν οδ μετρίως άποθαυμάσαι του των Τουδαίων απόπληκτον νοθν. 'Ανατιθέναι γάρ τῷ θεῷ τὴν ἐπὶ τῷ παραδόξῳ προστάττοντες δόξαν, άτε δή και μόνον των τοιούτων έργάτην τον έξ οίπείας Ισχύος ένεργήσαντα, του Θεού κατακρίνουσε, και ούχ δπως αύτοι μόνον οι τάλανες, συμφουνείν δε και έτέρους επαναγκάζουσι, μόνη δε σει τη δαυτών απονέμοντες το ειδέναι παφι , in ; άμαρτωλός είη Χριστός, άγνουστιν όπως τὰ χείριστα

" lsa. xxx, f. " Psal. xx, 10-12. " Ibid. 15. " Isa. t., 10

(1) Cotelerius (Monum. E. G., 11, 585) legit laveavovra et vertit : Hec enim rerba e Nes sci-

πάντως δυ άγίφ Πυεύματι, κατά την του Παύλου φω- Α quaquam id certe in sancto Spirita fecerit, sed loquetur potius in Beelzebal. Quocires son per Spiritum sanctum erant pacta Judicorum, addiderant enim peccata peccatis **, igsi quidem praç omnibus ex incredulitate suis capitibus perniciem arcessentes et in alios porre transmitientes, cos Christum fateri prohibendo. Extreme quippe impietatis illud est, sed eos inani rei frustra affisos ridet Paalmista, dicens : « Démine, in ira tua conturbabis eos, et devorabit eos ignis ; 616 fructum illorum de terra perdes, et semen corum a filis hominum : quonism declinaverbat in to mala, cogitaverunt consilium quod non poterunt stabilire* > Nequaquam enim potuerunt Peo infénsum stabilire consilium, licet innumeris modis Christi gloty ob ut δύνωνται στήσαι. Τοχυσαν γάρ οδδαμώς B riam delere aggressi sint. Ideireo positi sunt dorsa 4, troc est, à facie repulsi sunt et ex oculis Domini. Jure itaque ambuletle in lumine ignis vestri,

Έρωνησαν ουν έκ δευτέρου τον άνθρωκον δς ΙΧ, 26. Vecaurinit ergo virálm hominem qui ήν τυρλός, καl elsor αὐτῷ. Δὸς δόξαν τῷ Θεῷ. fuerat escué, et diserunt èt : De glèriam Des. Nos

> Cum eum impedire non potuissent quominus gloriam Christo daret, alia ratione sibi viam muniunt ad propositum suum, et blanditiis in s sententiam eum pelliciunt; et ut fateatur minime se a Christo curatum esse multis rationibus pergloriam Deo ob miraculum, in hoc pietatem simulantes, sibi tamen suffragari sibique eredere volunt, quamvis extrema cum impietate peccatorem esse dicentibus eum, qui ad evertendum percatura advenerit. Cujus sue calumnie nollam prorsus fidem faciunt, sed inani de se opinione duntaxat et fastu tumidi, ob id solum fidem adhibere sibi statiunt, quod populis præsint, et quasi personarum id suarum claritati et auctoritati debeatur. Hæc enim verba, « Nos scimus, » incomparabilem fastum præ se ferre neme non animadvertes, quieunque accuratius illa perpenderit. Sed et hinc non parum mirari subit Judzorum vecordiam, qui cum jubeant Deo gloriam reddere ob miracu D utpote qui solus istiusmodi rerum opifez potestate sue id effecerit, Deuts tamen condemnant, quin et alios sibi astipulari cogunt : sed cum sue tantumnodo cognitionis esse putent perspectum habere Christs um esse peccatorem, nesci nt se in suum caput persinta statuere. Multi quippe legis. entiam venditare soliti, et sacris Litteris intolerabiliter elati, graviores utique poenas daturi sunt ex eo quad cum nosse debeant Christi mysterium

muss incomparabili fastu turgere aeprehenduntur ab tis qui mentem ignorantem se perserutabuntur. EDII.

9

45

101

1

å

4

ŧ:

X

per legem et prophetes multis 617 modis expres- Α της οίχείας καθορίζουσι κεφαλής. Πολλοί γάρ ταίς gum alque decantatum, spontaneam tamen præ multa segnitie ignorantiam arripiunt, licet quid agendum sit accurate norint, atque id facere in animo quondam habuerint. Satius quippe erat plebis animos ad mysteriorum Christi comprehensionem edocere, et aliis ad rerum necessariarum cognitionem præesse. Sed in verba profusi et arrogantes qui superbe exclamaverunt illud, « Nos scimus, legis quidem voces repudiantes, doctrinom Mosis et prophetarum pro nibilo ducunt, nec enim revocant ad animum ea quæ per vocem prophetæ prædicta sunt circa tempus adventus Christi. . Tunc enim, inquit, aperientur oculi cæcorum, et aures surdorum audient. Tunc saliet sicut cerrum .. Sanatus enim est in piscina Bethsaida paralyticus, cumque octavum et tricesimum annum in sua infirmitate exegisset, sicuti scriptum est, uno Servatoris verbo lectulo expeditus, instar cervi exsiliit, et cum illud ob factum admirationi Jesus esse deberet, Sabbatum ideirco tamen violatum ægre ferebant, et legis transgressionem prætexentes miraculi gratiam maligne elevabant er. Sub idem tempus ejecto dæmonio locutus est mutus. Illi vero eo stuporis lapsi sunt, ut ne tantulum quidem fruetum inde reportarint. Visum recepit cæcus: propheticum impletum est præconium, vox per Spiritum emissa ad exitum perducta est. Quid porro? ægrescunt his illi rursus, damnant digna majestate elucere potest, et qui quod multis retro temporibus exspectabatur adesse jam ostendit 44.

πεπλήρωται κήρυγμα, ή διά τοῦ Πνεύματος εἰς πέρας ήχθη φωνή. Καὶ τί; πάλιν ἐπὶ τούτοις νοσοῦσιν ἐκεῖνοι, κατακρίνουσε τον θαυματουργόν, άμαρτίαν καθορίζουσε του θεοπρεπώς εκλάμπειν Ισχύοντος, και το έκ μακρών άνωθεν γρόνων Εσεσθαι προσδοκηθέν, παρόν ήδη δεικνύοντος.

IX, 25. Dixit ergo eis ille : Si peccator est, nescio; unum scio, quia cecus cum essem, modo.

Duplicem, ut videtur, qui antea cæcus erat a Christo gratiam accepit, quando cum corporis oculis etiam ei mens illustrata est, et jam solis qui a nobis conspicitur fulgorem habet in carnis oculis, radium vero velut sub intellectum cadentem, sancti, inquam, Spiritus illuminationem, intro- D mittit, et corde suscipit. 618 Audi enim quemadmodum multa in Christum charitate ac dilectione nequissimis magistratibus resistat, et eos propemodum ebrios scite objurget, simulque sermonem conjuncta verecundia temperans et gradui præfecturæ debitum honorem reddens, apposite dicat: « Si peccator est, nescio; » neque tamén ideirco dicimus ignorasse cæcum annon esset peccator Christus, potius existimabimus eum talibus illos affari. Et forsitan ita loquatur: Stare quibus non est fas coactus prater consilium meum

voucuabelais emauxelv elubóres, nat rois lepois àpορήτως ἐπισοδαρευόμενοι Γράμμασι, μείζονα δή πάνtwo anotinoun dixny it we may eldivar to int Xptστῷ μυστήριον διά τε νόμου καὶ τῶν προφητῶν πολυειδώς έχτυπούμενον τε και βοώμενον, αύτοκλητον όὲ διὰ πολλής άγαν τῆς ραθυμίας άρπάζοντες άγνοιαν, εί και είδότες μεν άκριδώς γε μην όπερ Εδει δράν και μάλιστα προθύμως εθελήσαντές ποτε. Παιδαγωγείν γάρ έδει των άγελαίων τον νούν πρός κατάληψιν των έπὶ Χριστώ μυστηρίων, καὶ πειράσθαι μάλλον καθηγείοθαι των άλλων πρός επίγνωσιν ών έδει μαθείν. 'Αλλ' οι πλατείς είς λόγους, και δεινοί προς άλαζονείας, τὸ, « Ἡμεῖς σίδαμεν, « πολύ λίαν άπηυχενισμένως άναδοήσαντες, τάς μέν του νόμου vus, claudus, expedita autem erit lingua balbo- Β παρωθούντες φωνάς, οὐδὰν τὰ Μωσέως εἶναι λογίζονται, δχλος δὲ ἄλλως αὐτοῖς, καὶ τὰ ἐκ προφητών είναι δοκεί - τίθενται γάρ είς διάνοιαν ούδαμῶς τὰδιά της του προφήτου φωνης Εσεσθαι προηγγελμένα κατά τὸν καιρὸν τῆς ἐπιδημίας τοῦ Κυρίου ἡμῶν Χριστοῦ. « Τότε γάρ, φησίν, άνοιχθήσονται όφθαλμοί τυφλών, και ώτα χωφών ακούσονται. Τότε αλείται ώς Ελαφος ό χωλός, και τρανή Εσται γλώσσα μογιλάλων. • Τεθεράπευται μέν γάρ ὁ παράλυτος ἐπὶ τῆ χολυμθήθρα τή Βηθεσδά, τριαχοστόν δὲ καὶ δγδοον έτος διατετελεκώς εν τη ασθενεία αύτου, καθά γέγραπται, ενί του Σωτήρος βήματι το κλινίδιον άφεις ελάφου δίκην εξήλατο · καὶ ἐπ' ἐκείνω θαυμάσαι δέον τον Τησούν, την έπὶ τῷ Σαββάτῳ λύσιν έθρηνουν, καὶ παραβεβάσθαι τον νόμον διατεινόμενοι, την επί τῷ θαύματι miraculi auctorem, peccati reum faciunt qui Deo C χατεσιφίζοντο χάριν. Έχθληθέντος δε τότε δαιμονίου λελάληκεν ό κωφός. Οἱ δὲ πρός οῦτω δεινήν ἀσυνεσίαν εξώλισθον, ώς μηδε βραχείαν εντεύθεν άποχερδάναι την δυησιν. 'Ανέδλεψεν' δ τυφλός, προφητικόν

> 'Απεκρίθη ούν έκεινος. Ει άμαρτωλός έστιν ούχ οίδα έν οίδα, δει τυφ.ίδς ών, άρτι β.ίέπω.

Διττήν, ώς Εσικέν, ό ποτέ τυφλός συνεκομίσατο χάριν παρά Χριστού · συνελαμπρύνθη γάρ αύτῷ τοῖς του σώματος όφθαλμοίς και ό νους. και ήλίου μέν του καθ' ήμας το σέλας έν σαρκικοίς έχει τοίς δμμασιν, άκτινα δὲ ώσπερ την νοητην,τον διά τοῦ Πνεύματος λέγω φωτισμόν, είσοιχίζεται πρός τό είσω τε καλ έν καρδία λαμβάνει. "Ακουε γάρ δπως ταϊς των ήγουμένων βδελυρίαις έχ πολλής άγαν της είς Χριστον άγάπης άντιστατεί, και μονονουχι μεθύουσί τε καὶ διαρφιπτουμένοις εύφυῶς ἐπιπλήττει, αίδοί δὲ συμμέτρω συνυφάνας τον λόγον, και τη τάξει της ήγεμονίας άναθείς το χρεωστούμενον, εν ήθει φησίν . « ΕΙ άμαρτωλός έστιν ούχ οίδα · » καὶ οὐ διὰ τοῦτό φαμεν ήγνοικέναι τον άνθρωπον, ώς ούκ ήν άμαρτωλός ό Χριστός, οίησόμεθα δέ πως αὐτὸν τοιαῦτά τινα πρός έκείνους άναφωνείν. Λεγέτω γάρ οδτω τυχόν : Στέργειν & μή χρην άδουλήτως άναγκαζόμενος ούκ άν-

^{*} Isa. xxxv, 5. * Joan. v, 1 seqq. * Matth. 1x, 32 seqq.

έξομαι συκοραντείν τον έμον εύεργέτην, ού συνδια- A et voluntatem, non sustinebo calumniari bei κείσομαι τοίς άτιμάζειν εθέλουσι τον ώ πάσα χρεωστείται τιμή. 'Αμαρτωλόν ούχ έρω τον ούτω θαυματουργόν, πονηράν ούκ έποίσω ψήφον τῷ δράν ίσχύοντι τὰ τοῦ Θεοῦ. Οὐκ ἐξ με τοῖς παρ' ὑμῶν συγκατανεύσαι λόγοις εν έμοι το θαύμα βλεπόμενον. τυφλός ήμην, και βλέπω, σύχ ετέρου λέγοντος τά έχείνου πεπίστευχα, ούχ άπλως όθνείοις διαρπάζομαι διηγήμασιν, ού τὰ ἐφ' ἐτέροις ἐπεισί μοι θαυμάζειν χατορθώματα. Αύτος έγω, φησί, τῆς ἐχείνου δυνάμεως ή επίδειξις έστηκα βλέπων ό πάλαι τυφλός, είκων ώσπερ τις της έκείνου φιλανθρωπίας το κάλλος επιδειχνύουσα, και της θεοπρεπούς έξουσίας το μέγεθος εξαστράπτουσα. Τοιουτόν τι ούν εφηρμόσθαι προσήχειν ὑπολαμδάνω τοῖς τοῦ ἀναδλέψαντος λόγοις. Το γάρ είπειν μέν · ι ΕΙ άμαρτωλός έστιν Β ούχ οίδα, » εταραχρημα δέ τουτο συνείρετο : « Έν οίδα, δτι τυφλός ήμην, και άρτι βλέπω, , ούχ άπλης τινος θεωρίας, άλλά και σφόδρα σοφής ύπόνοιαν είσφέρει.

Είπον ούν αὐτῷ πάλιν; Τί ἐποίησέ σοι; πῶς ηνοιξέ σου τους οφθαλμούς;

Φιλοπευστούσι πάλιν καὶ τὸν τῆς θεοσημείας διερευνώσι τρόπον, ούχ έχ φρενός άγαθης, ή χρηστομαθείας, τὸ πράγμα ποιούμενοι, άλλὰ καίτοι ζημίας ἀπάσης καλ παντός κακοῦ ἐπέκεινα τιθέντες, και λογιζόμενοι το ύπο του των δυτων εύφημείσθαι Χριστόν, ταῦτα πάντα πάλιν άνασκαλεύουσιν, οίόμενοί πως τον άνθρωπον ου ταυτολογήσειν έτι, διαπεσείν δέ πως περί του πράγματος εξήγησιν, καίτοι τοίς πρότερου έχων έναντίως είπετν, ίνα τής διαφωνίας ἐπιδραξάμενοι, πεπλασμένον τινά, καὶ ψεύστην αύτον ἀποφήνειαν. Διελογίζοντο γάρ οι έπι πολλή σφάδρα συνέσει κατωφρυωμένοι έν ψιλαίς τοῦ άνθρώπου φωναίς την του παραδόξου σώζεσθαι δύναμιν, και ού μάλλον εν τῷ πεπράχθαι διαφαίνεσθαι. Οίμαι δέ τι και τοιούτον αύτους ύπομείναι πάλιν, οι μισείν άδίχως οδ καταναρχώντές τινας, δταν ἐκπύθωνταί τι των αύτοις δεδραμένων, είτα τουτο μή δικαίως πεπράγθαι δοχεί, ούχ άπαξ, άλλά και πολλάκις αύτδ παρά των έξηγουμένων ἐπαίειν ἐθέλουσιν, ἀχονώντες ώσπερ είς εξυτέραν κίνησιν βραδύνοντά πως τον έπ' έχεῖνον θυμόν. Δυσωπεί γάρ ἀεὶ τὸ συνειδὸς ἐξελέγχον τὰ ἐν ἡμίν, καὶ τῆς ἀδικίας κατηγορών οὐ παύε- D videatur injuria. Instigant igitur, et vel nolentem ται, κάν έχ προσπαθείας ήδύ πως φαίνηται το άδικείν. 'Ανακινούσι τοίνυν, καὶ ούχ ἐκόντα παροτρύνουσιν είς το και είσαυθις άνακυκλούντα αύτον, και διά των αύτων Ερχεσθαι λόγων τον τεθεραπευμένον μονονουγί διανεύοντες αλλήλοις και λίαν επιτηρείν δ: ακελευόμενοι εί μή πέπρακταί τι τῶν Εξω νόμου διά την εν Σαδδάτφ θεοσημείαν. 'Αγριαίνοντα γάρ τον έν αύτοις θηριοπρεπή λογισμόν κατάγχει το συνείδος, χαλινόν ώσπερ επιφέρον και σύχ έκουσι το ELEYZOV.

'Απεκρίθη αὐτοῖς' Είπον ὑμῖν ήδη, καὶ οὐκ nxovoars · tl salir belete axover;

Περιττον ήδη φαίνεται, φησί, το και είσαύθις είπείν είς άπειθείς άχολς, είχαιον δὲ σφόδρα τὸ καὶ πλειστάκις ύμας περί τούτων διερωτάν, οί γε ώφε-

ritum de me, nec induam affectus eorum qui dedecorare cupiunt eum cui omnis honor deb Peccatorem non dicam tanti miraculi factorem, nec iniquo calculo premam illum qui quæ Dci sunt potest efficere. Quod in me cernitur miraculum, vestris assentiri sermonibus non me sinit; cæcus eram, et video, non alio referente facta ejus credidi, non abreptus sum alienis narrationibus, quæ in alio facta sunt mirari mihi non subit. Ipse ego, inquit, ipsius vis ac potentiæ documentum exsto : ecce video qui olim eram ceeus, velut imago quædam pulchritudinem ejus bumanitatis expromens, et potentiæ Deo dignæ magnitudinem instar fulgetri coruscantis ejaculans. Tale quiddam convenire existimo verbis ejus qui visum receperat. Siquidem dicere: An peccator sit nescio, » et statim subjungere illud : « unum scio quod cœcus eram et jam video, , non simplieis enjusdam considerationis, sed valde cordati hominis conceptum includit.

IX, 26. Dixerunt ergo illi : Quid fecit tibi? auomodo aperuit tibi oculos ?

Rursus cupide sciscitantur divini miraculi modum, non bono quidem animo neque discendi studio id agentes, sed cum omnis novæ malique exsortem Christum statuerent, putarentque eum ab aliquo benedici, cuncta hæc subinde ingerunt, existimantes hominem suis dictis non staturum, sed aliqua in re titubaturum, et prioribus contraria dicturum, ut, arripientes hanc variationis occasionem, eum planum quemdam et impostorem declarent. Sic enim ratiocinabantur homines superciliosi et opinione scientiæ inflati, miraculi vim in nudis constare exci verbis, et non in eo quod factum esset apparere. Deinde 619 arbitror et tale quidpiam illis usuvenisse, quale solet iis qui aliquem injuste oderunt, qui cum percontati fue rint aliqua ejus facta, nec ea justa videantur, non semel, sed sæpins idem a narrantibus andire enpiunt, iram in eum segniorem velut ad graviorem impetum exacuentes. Terret enim conscientia nos redarguens, et injustitiam incusare uon cessat, quamvis ex affectu dulcis nobis quodammodo cæcum adigunt ut eadem ipsa identidem repetat, quasi se invicem nutibus monentes ut observent annon aliquid extra legem admissum sit, propter divinum illud signum factum in Sabbato. Efferatum enim eorum animum conscientia comprimit, increpationem freni cujusdam instar adhibens ctiam invitis. supercomp to , deliasob mead

IX, 27. Respondit eis: Dixi vobis jam, et non andistis : quid iterum vultis audire?

Superfluum jam videtur, ait, hæe incredulis auribus instillare, vanum item vos toties me de his rebus percontari, qui nequaquam inde meliores

anp

1 1

hpl

CT!

001

Lv

evanistis, licet edecti atque persuasi, et jam rête- A lafote plv et mapanav coltiv, nattot publivreç mel zere me jubetis eosdem sermones haudquaquam le bonum ficem, at experimentum satis probat. Per hate enim estendit excus Pharismes valde insanire, qui aures a veritate avertant, ut scriptum est ", et quasi de violata lege sine causa indignentur, ideoque eum qui auctori miraculi benedicere velit, accusatoris personam in illum induere jubeant, aut cum eum laudatorem et admiratorem esse putarent : id enim eis revera propositum erat ; nam indifferens prorsus ils erat ac pro nibile babebatur legis transgressio; idcirco, relleto recto judicio, suz tantum opinioni ac libidini obsequebantur, non recordantes Del dicentis : « Labia sacerdotis loquentur, et custodient judicium, et legem requirent ex ore ejus **. ,

1X, 27. Nunquid et vos vultis discipuli ejus fieri ?

Confessus est palam demum et sine ulla dissimulatione se factum esse discipulum si non verbi, attamen miraculi, et credidisse jam præter opinionem facultatem 620 videndi in locum discipline consecutum. Dicendo enim: Nunquid vos vultis ejus esse discipuli? suam ipsius mentem retexit, tanquam jam contenti esse adeoque facti, meditansque quodammode, etiam ante fidem adeptam, illud: e Gratis accepistis, gratis date "1, > ipsos instituit et admonet ut ad salutaria et conducibilia sibi impigre accingantur. Præclare igitur C observavit id quod in Proverbiorum libro scriplum est : c la aures audientium loquere ". » Quinetiam videtur aliquid in his abditum significare. Quid autem illud sit, paucis dicam. Erant quidam ex principibus populi qui norant Christum quidem esse revers miraculi auctorem, sed abditam adhuc intra se cognitionem ejus servabant ; cujus rei testis nobis erit sapiens ipse evangelista dicens, principes quidem nosse ipsum esse Christum, sed propter Pharismos veritos confiteri. Idipsum etiam testabitur Nicodemus aperte clamans, et ad Dominum nostrum Jesum Christum dicens : . Rabbi, scimus quia a Deo venisti magister; nemo enim otest hee signa facere que tu facis, nisi fuerit eo rumor sparsus erat per totam Jerusalem, et principibus quidem notum esse multitudo suspicabatur, verumtamen præ malignitate et invidia cos id fateri nolle. Quod autem verum istud sit, ex Evangeliis ipsis estendemus. Ipse quippe beatus Joannes alicubi ait, stetisse quidem in ipso templo Jesum docentem, et quæcunque legi contraria esse videbantur auditoribus exponentem, sed cum Judzeorum magistratus nihil prorsus in eum moverent, nedum præcipere auderent at veteri legi contraria docere cessaret, plebem in eam quam diximus suspicionem venisse. Et quidem, ut scri-

menteropievos, diehleren de pie nat vilv robe abrob; προστάττετε λόγους επ' οδδενέ των χρησέμων, ως ή πείρα βοά. Έλέγχει γάρ διά τούτων τούς Φαρισαίους ο τεθεραπευμένος ώς ανοηταίνουσι πομιδή την μέν άποψο άποστρέφοντες από της άληθείας, κατά τό γεγραμμένον, έπὶ δὲ τῷ λελύσθαι τὸν νόμον οὐχ εύλόγως παρωργισμένοι, δεά τε τούτων τον εθφημείν εθέλοντα του τερατουργόν εν κατηγόρου τάξει είναι xelevores, of Baumasthy anapyers andampassones. he yap obtos administ be excluded a monds, emelusp αύτοξι άδιάφορον παντελώς, και έν λόγφ του μηδενός ήν του νόμου παράδασις διά τοι τουτο τά δίκαια πρίνειν παρωσάμενοι, πρές το δοκούν ετράποντο μόvon xaltor herontos apriniporouvers Geon. a Kellu Β Ιερέως λαλήσεται, και φυλάξεται κρίσεν, και νόμον έχξητήσουσιν έχ στόματός αὐτού. >

Μή και όμεις μαθηταί αὐτοῦ θέλετε γενέσθαι;

'Ωμολόγηκεν ήδη σαφώς, και ύποστολής άπάσης έξηρημένης, ώς εί και μή και λόγω τυχόν, άλλ' ούν έμαθητεύθη τῷ θαύματι, κάὶ πεπίστευκεν ήδη παραδόξως το βλέπειν εν διδασκαλίας τάξει λαθών. Έν yap on to mode excisous einely. Mh mal ouels bihere padyrai aurou yevestan; the oluciae wonep προεκάλυψε γνώμην, ως ήδη θελήσαντός τε καί γεγονότος μελετών δέ τρόπον τινά, και πρό όλοκλήρου THE MISTERS TO' & Awpedy Eldbere, Supedy Bote, > ηθτρέπισται τάγα, καὶ λίαν άφθόνως είς τὸ παιδεύειν αὐτούς ἀοχνότατά τὰ λυσιτελή ἐτοιμάζε-

. Teriρηκεν ούν άρα, και σφόδρα καλώς το έν βίδλω Παρorminy . « Eig Gra duovbrow laker , Bonce & nos ύπαινίττεσθαι διά τούτων λεληθός τι καλ κεκρυμμέvov. Kat ti touto, by ppayeous èpo. Hode truce èv τοίς ήγουμένοις οί διεγνώκεισαν μέν ότι Χριστός είη κατά άλήθειαν ό θαυματουργών, κεχωσμόνην όλ ώς-mollone gregandanon. madendulare of may then anothe o souds ligur everytelesths, ou frances min of άρχοντες, ότι αύτός έστιν ό Χριστός, διά γε μήν τούς Φαρισαίους σύχ ευμολόγουν. Έπαγωνιείται δέ πως, τοίς περί τούτου λόγοις και ό Νικόδημος διαφ-Deus cum co 30. 3 Sciebant itaque nonnulli, deque D ρήδην άναδοῶν, και λέγων προς τον Κύριον ήμῶν Ingour Xprotor . Passi, oftaper ot and Occo thin θας διδάσμαλος, και ότι ούδεις δύναται ταυτα τὰ σημεία ectiv à où noisis, dan ph f & Geds per' aurou. Ήδεσαν ούν άρα των άρχόντων τινές, καλ ξιετεθρύλhand mu; & mepl revisou layer and mason the lepouσαλήμ, έγνωμέναι μέν τούς άρχοντας ή των Τουδαίων πληθύς ύπονοεί, μή μήν και δμολογείν ού βούλεσθαι διά βασχανίαν και φθόνον. "Οτι δὲ ἀληθές και τοῦτό έστιν, έξ αύτων επιδείξομεν των εύαγγελικών Γραμμάτων. Αύτος γάρ πού φησιν ο μαχάριος Ίωάννης, ώς είστηκει μέν διδάσκων ό Ἰησούς έν αύτῷ τῷ ναῷ, καί όσα του νόμου εδόκει λυπείν κατά γε την των eswc;

παν οί των Ἰουδείων ήγούμενοι κινήσαντες, άλλ' ούδε · Nonne bic est quem quærunt interscere? Ecce δσον είπειν άποτολμήσαντες φήσει λόγον. Ο ούτος, palam loquitue, et nitil ei dicunt. Nunquid vene ή παύσαι διδάσκων τὰ τοῖς πάλαι νόμοις ἀπάδοντα, to unovola mapa role bylone tylooms of and aprime halv elphielen. Kal your, mada yappaneau, theyer tenet ann processalmens. . Ont ontot forth in ζητούσιν άποκτείναι; "ίδε παρρησία λαλεί, καλ ούδεν φ λέγουσι. Μή ποτε έγνωσαν οί άρχοντες ότι οδοδς έστιν 6 Χριστός; » Μονονουχί γάρ, φησίν οδros, famous of undapphanathus ingóress ins núrds δυτως έσελυ ὁ Χρισεός. Ίδου καίται φουψυ νομιζόμενοι κατ' αύτου λαλούντες μετά πολλής άγαν τής παρβησίας, ούδὲ ψιλοίς ἐπισκήπτουσι λόγοις. Τοιαύτης σειγαρούν ύπονοίας διεσπαρμένης άνά πάσαν την Tepousadhu, themilero note nat & supode, nat elger B pudore deterreamini, et ingratam verecundiam sam έν ώσι τὸν ἐπὶ τούτοις λόγον. Χαριέντως οὐν ἄρα. θαύμα προστάτετες, ή σφάδρα ποιείαθαι την καθ' ήδονην έξηγησιν, δεβώντες μέν ήδη την 6π' αθτ

Kal klouboppaar abror, nal elsor. Et paththe entirou el, ipeie de tou Martine toper pu-

"I royald sponor sud source legues & singual: στής. Όρα γάρ τους εερασθαι λαχώντας άποπληξίας els rouse randroffsantas, ils decopias fysistat χρήμα εδ ούτω σεπτίν, κήν ύπο Χριστού δηλονότι nadaywylav, he sie dedpastov loutes dydany gast win drien tives, of her but a 'As phunia to hapuryl mon en logist gon, while mels not employ so C στόματί μου . , έτερος όξ πάλω, ώς πρός τον Κύριον ημών Ίησουν αλυ Χριστάν περί των άπειθούντων antip. a Enatheons antenic has feral a splace con auch sic supposition, sal draddiaus, sal gasdu raphias pou. a 'Ail' abbr non ispon peranocoupeγοι λόγων, σον ώπο Χριστού παιδαγωγούμενον, καλ be abth the mal south phonon our anexaltron elvas voulfourie, aland de sant dauties sal prepapapausτες δόγματα, διδάσκαλου μέν τῷ τυμλῷ τὸν Χριανόν draveyousiv, kausois & Musia. Kal gap by xal δυτως κατεφωείαθη μέν τά Εθνη παρά Χριστού διά nauserianus epappedings, knamébare se aois sek Μωσίως πύποις ο Ισραήλ, και τη του γράμματος trayword oxed. Aid routo ral o Unilog meet aution D autem in figuram gentium historiam emei neb σού φησι: ε Μέχρι γάρ σήμερου ήνέχα άναγινώσκηe incline vident velegan vir int augulan "come ner Seque De let wer words war comie gla len & ere nabanep in eindu naterpasseur iatoplan, tà is in time of nat airely ele the ke kneivous differan herapyartoxee, our amageores. Bythe exerse athremrion, der godina reprodu, nat mang eundelag duáμεστον ό διά Χριστόν όγειδισμός. Δι' ών γάρ οδονται χρήναι λυπείν οἱ διώκειν οὐ παραιτούμενοι τοὺς άγαπώντας αύτον, διά τούτων αύτων ούχ είδότες εύφραίνουσι, λαμπροτέρους δε μάλλον αύτούς άποχαίνουσιν έ,τερ άληθώς άδικείν Ισχύουσι. Κατασμικρύνονται

ἀκροιομένων ὑπόνειαν τέργούμενος, ρύδεν όλπο παρά. A plum est, dicebant ex Microsolymitis aliqui: cognoverunt principes quia hic est Christus # ? > Propemodum, inquit, sciunt principes cum revers Christum esse. Ecce licet ei cedem machinentur multa cum libertate in eum debacchantes, ta ne verbo quidem tenus ipsum objurgant. Cam ergo ca suspicio per totam Jerusalem increbuisset, id aliquando 621 cæcus inaudierat, eumque se modo redarguens ait : An me frustra cumdem sermonem repetere et miraculum subinde laude vohisque gratam narrationem iterare juhetis, ut ves ad eum discipulos applicetis, cum vos interadmirabili cognitioni preferatis?

episson read diedetymon orgain a "Apá que quarto robe abraic dinaquipicandus didyone, und dinaquied ab μαθητείαν, Αλλήλους δε έπεδυαφικώμενου, καλ άχάριστου πρατιμώντες αίδώ της οδιαίς άξισγάπτου γιών

> IX, 28. Malediserunt ergo ei, et diserunt: Tu discipulus allius ais; nos quiem Nousi discipuli

Subsanuat quodammado bac dicesa exaggists. Cerne enim cos, quibus sacrificandi cices demandate erant, eo stoporis delatos at rem tam sanctam, Christi nimicum ductrinam traducant, cuj amore capti sancti monnulli aiunt, . Quam dulcia faucibus aneis eloquia Jus I super mel et favum oni meo "; . Alter vero velut ad Dominum nostrum Jesum Christum de infidelihps: 4 Consumma cos. et erit mihi verbum tuum in ketitiam, et expultationem, et gaudium cardis mei ! .. Sed di sermones nihil marati, eum qui a Christo il tuitur vel hoc nomine culpandum existimant, a que xera contra seipsos scisceptes placita, de rem Christum exec, sihi voro Mosep attribung Signidem gentes a Christo per doctripam erangelicam illuminate aunt, Israel vero in figuris Mosaicis mortuus est, et umbra littere defessus. Propterea et Panlus de ipsis alicubi ait: 4 Usque enim in hodiernum diem, cum legitur Moyses, relamentum positum est saper cor corum. . Quod imagine delineamus, ejus typum ad veritatem qui in illis est transferentes, dub ium non est; sed notandum rem esse delectationis et gloriz ple propter Christum opprobrium pati. Per que eni persecutores diligentibus ipsum dolorem inf se putant, per hæc gadem etiam nescii exhilarant, et multo plus eis splendoris quam pocumenti allerunt. Deprimentes vero, ut par est, ana ipsormi capita nefarii Phaciszi, ne dicam Christum, de ipso, hoc. 622 illius, per contemptum proferunt, ipsi vero intolerabili fastu elati, stulte dicunt: 4 Nos Morsis discipuli sumas ...

&, ως είκος, οι πανώλεις Φαρισαίοι τάς έαυτων κεφαλάς, ίνα μή λέγω Χριστόν, περί μέν αὐτού, τό " Joan. vn, 26. " Psal. cxvin, 103. " Jerem. xv. 16. " 11 Gor. us, 15. " Joan. us, 28.

99

X

224

TO

èp

μο

μδ θŧ

101

tv

πρ

96

po

εij

72

200

×

63

को

21

È:

è

έπείνου φασίν, ἐππλατυνόμενοι δὲ ώσπερ εἰς ἀλαζονείαν ὑπέροχον, ἀνοήτως λέγουσιν · « Ἡμεῖς δὲ του Μωσέως έσμεν μαθηταί.

IX, 29. Nos scimus quia Moysi locutus est Deus : A hune autem nescimus unde sit.

Superbe et insolenter se gerunt denuo, familiari et gratissima sibi armati dementia, et præfracta impudentia tumidi, « Nos scimus, » inclamant. Cum autem addant, « quia Moysi locutus est Deus, » eum idcirco valde honoraudum esse statuentes, alio modo rursus ei contumeliam inferunt pro nihilo habentes ejus placita. Stulte quippe condemnant quem nondum agnoscunt, imo vero postquam eum cognoverunt impie dedecorant, tametsi lex vetat quemquam injuste aliquid facere aut omnino decernere. Tale vero quiddam rursus unt : Omnium consensu locutus est ad Mosen Peus : leges quasdam per eum præscripsit, neque ulla ratio quemquam sinit de his dubitare. Ergo sacrarum Litterarum transgressor est, qui traditis ab eo contraria sentit, et statutum de Sabbato aperte violatum est. Quippe in Sabbato curatio facta est : ejus rei manifestum ac damnatum non nosse æquum est. Non sine causa dicimus ipsum divinam non servasse legem. Igitur quando hæc dicunt de Christo, « Nescimus unde sit, » non hæc dicunt tanquam nesciaut quis et unde sit, nam alias confessi diserte comperiuntur se eum nosse. e Nonne hie, aiunt, est fabri filius, cujus nos novimus patrem et matrem? Quomodo ergo dicit, quia de cœlo descendi "? > Non igitur tanquam in significatione ignorantiæ accipiemus istud, rum arrogantia profectum considerabimus. Despuentes enim illum, ac prorsus nihili facientes, ejusmodi vocem de eo proferunt. Forte et illud etiam indicant; nam contemplationum ratio altius quiddam scrutari nos cogit. Scimus, inquiunt, Deum locutum esse Mosi, ideo confestim credamus his quæ per illum locutus est, et servemus quæ a Deo mandata sunt : hunc vero non novimus, quippe ad eum Deus locutus non est, neque tale quidquam de eo constituimus. Verum oportebat Pharisæis, licet vana opinione sapientiæ et divinarum litterarum cognitionis tumidis, 623 illud in mentem venire, Deum et Patrem, cum per sapientissimum Mosen prædicit tanquam venturum tempore suo fratribus eorum, sicut te: et dabo verba mea in ore ejus, et loquetur iis secundum quod mandabo ei. Et homo, qui non audierit quæcunque locutus fuerit propheta ille in nomine meo, ego vindictam sumam de eo 1. > Nam Judæos ita jure aliquis compellaverit : Vos quibus incredulitas tantum cordi est, si Mosis sermonibus illico fidem adhibetis, quia locutus est ei Deus, qui non id façere in Christo etiam oportebat, cum palam clamantem audiatis: « Verba quæ ego loquor non sunt mea,

Husic oldaner der Mwosi Asladnuer o Bede. toutor de oux oldaper nover éctir.

'Απαυθαδίζοντες πάλιν, δπλον έχοντες την αύτοις συνήθη και φιλεστάτην απόνοιαν, και έπ' άθραύστοι; άναισχυντίαις σοδαρευόμενοι, τὸ . Ήμεζς οίδαμεν . άναφθέγγονται. Προστιθέντες δέ, ε ότι Μωσεί λελάληκεν ό θεός, > διά τε τούτου τιμάν ότι πρέποι καί σφόδρα διεγνωκότες αύτον, έτέρφ τρόπφ πάλεν ύδρίζειν. . . . εν ούδενὶ τὰ ἐκείνου τιθέντες δόγματα. Καταχρίνουσι γάρ άσυνέτως, δν οδπω γινώσκουσι, μάλλον δέ και μαθόντες δυσσεδώς άτιμάζουσι, καίτοι του νόμου το αδίχως εξείναι τισιν άπηγές τι δράν ή ψηφίζεσθαι παντελώς ἀποφάσχοντος. Τοιούτον δέ τί φασι καλ διά τούτου πάλιν. 'Ομολογουμένως λελάληκε πρός Μωσέα ὁ Θεός · οὐδείς ἐπὶ τούτω λόγος ἐνδοιάζειν άναπείθων, τινάς νόμους ώρίσατο δι' αὐτοῦ, καὶ τους έφ' έκάστιμ των πρακτέων τέθεικεν δρους. Παραδάτης ούν άρα, φησίν, των ἱερών Γραμμάτων, ὁ τοῖς δι' έχείνου φρονών τάναντία, και λέλυται σαφώς δ έπι τώ Σαββάτω θεσμός. Έθεραπεύθη γάρ έν Σαββάτω · εδν έπλ τούτοις άλόντα, καλ κατεγνωσμένον ούκ είδέναι δίχαιον. Εύλόγως ήδη φαμέν ότι τον θεΐον ού τετήρηκε νόμον. Ούκουν ότε λέγουσι περί Χριστού, τὸ, ε θύκ οίδαμεν πόθεν έστιν, ι ούχ ώς άγνοοῦντες το τίς ή πόθεν έστι τὰ τοιαύτά φασιν . άλισκονται γάρ έτέρωθεν διαβφήδην όμολογήσαντες εξδέναι τὰ ἐπ' αὐτῷ. « Ούχ ούτος γάρ έστιν ό του τέχτονος υίος, ου ήμεζε τον πατέρα και την μητέρα οίδαμεν; Πώς ούν λέγει ότι Έχ του ούρανου χαταδέθηκα; > Ούγ ώς άγνοίας ούν · Non novimus istum unde sit, › sed velut ab eo- c άρα σημαντικόν ἐκδεξώμεθα τὸ, ‹ Οὐκ οίδαμεν,τοῦτον πόθεν έστιν, > άλλά τῆς ἐνούσης αὐτοῖς άλαζονείας καρπόν ἐπαθρήσομεν. Περιπτύοντες γάρ αὐτόν, καὶ έν τῷ μηδενὶ τὸ παράπαν λογιζόμενοι, τὴν τοιαύτην έπ' αύτῷ λέγουσι φωνήν. Είκος δὲ δή που κάκεινο βούλεσθαι δηλούν - άναπείθει γάρ πως ήμας το τοίς θεωρήμασι πρέπον, και είς λεπτοτέραν ίέναι βάσανον. Οίδαμεν, φησίν, δτι Μωσή λελάληκεν ὁ Θεός, πιστεύσωμεν ούν άρα καλ άμελλητί τοι; δι' αὐτοῦ, καλ τηρήσωμεν τὰ θεόθεν διεσταλμένα, τούτον δὶ ούκ οίδαμεν · ού γάρ λελάληκε πρός αύτον ο Θεός, ούδέ τι τοιούτον έπ' αὐτῷ διεγνώκαμεν. 'Αλλ' έδει τοὺς Φαρισαίους, καίτοι δοκησισοφείν είθισμένους, καί πολύ τή γνώσει των θείων ἐπαυχούντας λόγων, ἐκείνο λογίζεσθαι, ότι διά του πανσόφου Μωσέω; προκη-Jesum, sic loqui: · Prophetam suscitabo eis ex D ρύττων ως ήξοντα κατά καιρόν τον Ίησουν ο Θεός καλ Πατήρ ούτω φησί - ε Προφήτην άναστήσω αὐτοίς έχ των αδελφών αὐτών ώσπερ σέ, και δώσω το ρημά μου έν τῷ στόματι αὐτοῦ, καὶ λαλήσει αὐτοῖς καθότι αν έντεθωμαι αυτώ. Και άνθρωπος δς αν μή άχούση όσα αν λαλήση ό προφήτης έχείνος έπὶ τῷ ονόματί μου, έγω εκδικήσω έξ αὐτού. > Καίτοι φήσειεν αν τις τοίς 'Ιουδαίοις εύλόγως επιφυόμενος. Μόνον είδότες το άπειθείν, εί τοί; του Μωσέως λόγοις καταπείθεσθε προαλέστερον, επείπερ αθτώ λελάληκεν ο θεός, πως ούκ έχρην τουτο δρέν και έπι

τες; ε Τὰ ρήματα & ἐγώ λαλώ, ούκ ἔστιν ἐμά, άλλά του πέμψαντός με Πατρός. > Καὶ πάλιν · ('Απ' έμαυτου ού λαλώ, άλλ' ὁ πέμψας με Πατήρ, αὐτός μοι έντολην δέδωχε, τί είπω, και τί λαλήσω. , Πρόφασις ούν άρα, και λογισμών είκαίων εθρήματα τών Φαρισαίων οἱ λόγοι. Εί γάρ διὰ τοῦτό φασι Μωσεί μάλλον Επεσθαι δείν, Επείπερ αὐτῷ λελάληχεν δ θεός, τί μη και ταυτα φρονούσιν έπι Χριστώ, καίτοι λέγοντι σαφώς άπερ άρτίως είρηκαμεν; 'Αλλ' έν μέρει τιμώντες τον νόμον, και σεπτου ηγείσθαι προσποιούμενοι το δοχούν τῷ Θεῷ, πλήττουσιν ἐτέρως χειρόνως άτιμάζοντες διά του μή παραδέχεσθαι θέλειν το καιριώτερον κήρυγμα · τοῦτο δὲ ήν τὸ ἐπὶ Χριστῷ διὰ τὴν μετὰ σαρκὸς οἰκονομίαν ὡς ἐν προφήτου τάξει κατηγγελμένου.

'Απεκρίθη δ άνθρωπος, και είπεν αὐτοίς. Έν τούτφ τάρ το θαυμαστόν έστιν, ότι ύμεῖς οὐχ οίδατε πόθεν έστι, και ήνοιξέ μου τους δφθαλ-

Καταπέπληγμαι, φησί, και σφόδρα καλώς εί τὸν έν άγιστητι τοσαύτη, καὶ θεοπρεπεί δυναστεία δι' ών είργασται μαρτυρούμενον ήγνοηκέναι φατέ. Καὶ τὸ προσεδρεύειν άπερισπάστως τῷ Θεῷ νομιζόμενοι, καὶ νόμου προεστηκότος, καὶ ταῖς ἱεραῖς ἐντρυφῶντες Συλλαβαίς, και λαχόντες ήγεμονίαν ει και μάλιστα τὸ ἀγαθοὺς είναι φροντιστάς. Τίνι γὰρ ἀν καὶ πρέποι το είδέναι καλώς τους τερατουργούντας διά θεού, εί μή και τοις ιεράσθαι προστεταγμένοις, και οίς είς φροντίδα το σεπτον άπενεμήθη μυστήριον . C καταπλήττεσθαι δε λέγων ώς ήγνοηκότας κομιδή τον ούτως άξιάγαστον και ξένην είς αύτον επιτελέσαντα την θεοσημείαν, ὑποπλήττει λεληθότως, ότι τοσούτον άφεστάσιν άγιασμού, και τής είς εύσέδειαν έπιεικείας, ώς και άναισχύντως όμολογείν μηδέ είδέναι παντελώς του άληθώς άγιου, τουτ' έστι Χριστόν. "Ινα γάρ τον καθ' ήμας γυμνάσωμεν λόγον έτι, άληθές τουτό που καλώς είρημένου, ότι παν ζώου άγαπα τό όμοιον αύτου, καὶ τῷ όμοίι τύτοῦ προσκολληθήσεται άνηρ, πώς είπερ ήσαν άγιοί τε και άγαθοι, το χολλάσθαι φιλείν άπετρέποντο τῷ ἀγύρ χαὶ ἀγαθῷ; Έλεγχον ούν άρα τῆς τῶν Φαρισαίων ἐναργούς πολιτείας, ήτοι διαγωγής ώδίνει το είρημένον. έπὶ τούτω παραδηλούν. Δείν γάρ οίμαι τοίς θεωρήμασι φιλεργόν ἐπάγοντα τήν διάνοισν, τό ἐν ἐκάστιρ χεχρύφθαι δοχούν όξυωπέστερον χαθοράν. Τι τοίγον έστι τούτο; Πολύς μεν άπασαν την Τουδαίαν περιηχείτο λόγος περί του Σωτήρος ήμων Χριστού, πλήν ώς περί προφήτου. Ούτω γάρ ό νόμος αὐτὸν ήξειν προεχρησιμώδησε · « Προφήτην, » λέγων, « άναστήσει Κύριος ὁ Θεὸς ήμῶν έχ τῶν ἀδελφῶν ὑμῶν · › εἶγόν ye uhy ev exteriou wis avadeixuels xaipov xata tou είχεῖον, τὰ ὑπὸρ τὸν νόμον αὐτοῖς διαλεχθήσεται, καὶ την άληθεστέραν του νομοθέτου βούλησιν εδ μάλα διεξιών μεταπαιδεύσει τὰ πρεπωδέστερα. Καὶ μή Carpaints et mapa rois Toubalous that; he wat loyos

Χριστῷ, καίτοι διαρφήδην ἀνακεκραγότος ἀκούον- A sed ejus qui misit me Patris .) Et rursus : « A. meipso non loquor, sed qui misit me Pater, ipse mihi mandatum dedit quid dicam et quid loquar . . Pharisworum itaque sermones tergiversatio tantum sunt et vanæ ratiocinationis inventa. Nam si Mosem ideo sequendum esse potius aiunt, quod ei locutus sit Deus, quidni hæc ipsa de Christo sentiunt, qui quæ modo retulimus aperte enuntiat? Sed cum ex una parte legem venerentur et sanciami esse apud se Dei voluntatem simulent, ex alia parte eam violant, deterius eam dedecorantes in eo quod opportuniorem prædicationem nolunt suscipere, que de Christo, nimirum tanquam propheta, propter incarnationis dispensationem annuntiata

> manufaction conspectional contract IX , 30. Respondit ille homo, et dixit eis : In hoc enim mirabile est, quia vos nescitis unde sit, et aperuit meos oculos.

evit. Dicebant enim ex Venementer, inquit, miror, quomodo dicatis vos ignorare eum qui tanta sanctitate praditus est, quique potentia sua divina talia faciendo satis probatus est. Nam qui profitemini vos Deo adhærere, qui legi præestis, et in sacris Litteris perpetuo versamini, quique populi nacti estis principatum, utique deceret recte philosophari. Quis enim rectius et convenientius eos agnoscere debeat qui per Deum miracula faciunt, quam qui sacris pra sunt et quibus demandata est sancti cura mysterii? Quæ cum dicit latenter eos increpat 624 quod tam longe absint a sanctificatione et pietate, ut se non nosse prorsus vere sanctum, hoc est Christum, impudenter profiteantur. Nam ut repetamus quod alicubi dictum est, si verum est omne animal sui simile amare, et hominem ad sui similem adhæsurum, quomodo, si sancti essent ac probi, adha nollent sancto et bono? Reprehensionem ergo Pharishicæ conversationis continet dictum istud, ac insuper aliud subinnuit. Studioso enim arb.tror, quicunque contemplationibus animum adjunxerit, quid in unaquaque latest penitus intuendum. Quodnam ergo est illud? Rumor per universam Juda am longe lateque sparsus erat de Servatore nostro Christo, sed tanquam de propheta. Sic enim venturum eum lex prædiserat dicens : · Prophetam suscitabit Deus noster ex fratribus vestris ; , sperabant tamen, ubi suo tempore venisset, traditurum esse quæ supra legem essent, et verlor gislatoris voluntatem cumprimis enarrando ad convenientiora translaturum. Neque mireris si ap Judæos spes ac sermo talis esset, cum apud alienigenas idipsum increbuisset. Nam Samzritana illa mulier : e Scio, inquit, quia Messias venit, qui dicitur Christus: « Cum venerit ille, annuntiabit nobis omnia . . Sciebant igitur idque manifeste

Judzi, venturum Christum : hoc enim Mesajas si- A τοιούτος, όπου καλ παρά τοις άλλογενέσι ταυτέθρους guificat, et præstantiorem Dei voluntatem expositurum, præteren excorum oculos aperturum palet ex Isaia manifeste dicente : « Quia tune aperientur oculi excorum . . Sed et alia fama apud Hierosolymitas obtinebat, ex eo quod Isaias propheta Dei ac Patris inelfabilem Filium ignotum esas sit his verbis: s Generationem ejus quis enarrabit ? ?) Judgos ad suum sensum detorta istius loci significatione censuisse ignotum prorsus fore Christum, nemine plane agnoscente unde sit, quamvis divina Scriptura eius generationem secundum earnem apertissime nobis exprimat, et ideireo hæe vociferetur : « Ecce virgo in utero concipiet, et pariet filium . . Ouod autem rursus Judæorum animus ad intractabilis cum esset, Christum ignoratum iri pptarent, difficile non est 625 iis que heatus evangelista Joannes Hierosolymitis de eo dicere se asseveravit. Dicebant enim ex Hierosolymitis aliqui: Nonne hic est quem querunt interficere? Et ecce palam loquitur, et nihil ei dicunt, Nunquid vere cognoverunt principes, quia hic est Christus? Sed hune seimps unde sit : Christus autem cum vene-Lit. nemo scit unde sit . . Ergo Judzis absurde talia de Christo censentibus, subitas de eo cogitationes auscipit qui antea cæcus erat, ex miraculo, ac tantum non arripit in confirmationem suz raocinationis Pharisporum verbum. Hoc enim mirum, inquit, quod pescitis unde sit, at tamen apelos meos. Duo, inquit, habeo signa, esque manifestissima quæ probent eum esse Christum. Ignoratis enim unde sit, et porro oculos meos aperuit. Ipse igitur is est sine controversia, qui per legem prædicitur, et prophetarum oraculis venturus nuntiatur,

φησίν, έχω σημεία, και μέλα σαφή του σύτον είναι τον Χριστόν. Οδτε γάρ οδίατε πόθεν έστιν, άλλά και ξροιξέ μου πούς φοβαλμούς. Αύπος ούν έγα ούτος σαφώς ό διά νόμου προδοώμενος, καί διά φωνής προ-שא אים שבה של היה אים כי

IX, 31. Scimus quia peccatores Deus non audit, sed si quis Dei cultor est, et noluntatem ejus facit,

In prædictionibus prophetarum ac legis quodamdo prius exspatiatus quasi jam adimpletis, quad ignoretur unde sit Christus, et aperti sint cacerum oculi undequaque contrabens fidei fa-cienda subsidia, insuper et aliud quiddam excogi-tat. Quippe ex necessariis et confessis ad cius quod ducit perquisitionem ire prætexit, et pium reluti syllogismum componit, siquidem contendit et cordate quidem Deum justitie amantem et virtutis peccatores nusquam audire, quod cum posuit pro indubitato prorsus et minime controverso, illico infert contrarium tanquam yerum, aultaque ex parte oppugnatum, videlicet semper et ubique Deum universi exaudire omnes pios, cujus conclu-

Siturapro loros. Kal your & Lauapsieus exsiry yord. . Offanes our Meaning Loxeste & Jedonesoe X brace. crav flog exerves, duryyelet huly mayea. > Hosean rocyacous of Loudaios, xal make games, ber xal fifes Χριστός, τούτο γάρ ὁ Μεσσίας δηλοί, καὶ βούλησιν αύτοις την άμείνω διερμηνεύσει θεού, πρός δέ γε τούτοις ότι και όφθαλμούς ανοίξει τυφλών,διωμολό-Autar unby ton Heaton deaunated frathme . . Our this dvocy04 govies opposited rugher. . Alla rel Exercis rus thy Lepowenthy mercepolen toyos, trueδήπερ του σου θεού και Πατρός Αρέητου τόκου άγνωaren einer exacted adern o about the Heater Yearn. · The yevede autou tis binyhartat; . Haden Joudaio: apd; idiac maparpinovers devotas non alphuirerum necessariarum comprehensionem durus et B νων την δύναμεν, άγνοηθήσεσθαι πεντελώς τον Χριστον ύπετόπησαν, ούδεχός το παράπαν είδοτος πόθεν έστι, καίτοι της θείας Γραφής φανωτάτην αύτου την κατά σάρκα γέννησιν καθιστώσης ήμεν, διά σε τουσο βοώσης · « Ίδου ή παρθένος εν γαστρί έξει και τέξεται μίδν. > "Ότι δὲ πάλιν ἀχειραγώγητος εἰς τὴν των άναγχαίων χατάληψιν των Τουδαίων ύπάρχων ό νους, άγνοήσεσθαι τον Χριστον όπελάμδανον, οδ χαλεπόν ουν ίδειν, εξ ων ο μακάριος εθαγγελιστής 'Ιωάννης 'Ιεροσολυμίταις έπ' αὐτῷ φάναι διζοχυρίσατο. Έλεγον γάρ σινές των Ίεροσολυ-נודמים: • סטיץ משדלה בשדוי ליי בקדמשמוי מחשתדבושון; και του παρόησία λαλεί, και ούδεν αὐτῷ λέγουσι. Μήποτε άληθώς έγνωσαν οἱ Δρχονσες, ὅτι οὖτός ἐστιγ 6 Xpiatos; 'Alla router allause moder barte, 6 & Χριστός όταν Ερχηται, ούδελς γινώσχει πόθεν έστίν. Ούχουν τὰ τοιαύτα δογματιζόντων ἀσυγέτως ἐπλ Χριστώ των Τουδαίων, εννοίας ήδη τάς επ' αὐτψ λαμδάνει γοργώς ό ποτέ τυφλός έπο του θαύματος, μόνου δε ούχι και άρπάζει προς βεδαίωσιν των οίκείων διαλογισμών των Φαρισαίων το ρήμα. Έν τρώτου γάρ, φησίν, έστι το παράδοξον. ότι ούχ οίδατε πόθεν έστι, και ήνοιξέ μου τούς φφθαλμούς. Δύο,

> Oldaner öri dyaprulur d Gedç obx dxobei, d.l. έἀν τις θεοσεθής ή, καὶ τὸ θέλημα αὐτοῦ ποιή, τούτου ακούει.

Προεντρυφήσας τρόπον τινά τοίς διά των προφητών καλ νόμου κηρύγμασιν, ώσπερ ήδη τετελειωμένοις, έν τῷ xal Αγνοησθαι πόθεν έστιν ὁ Χριστός, xal άνοιχθήναι άφθαλμούς τυφλών,πανταχόθεν ξαυτώ τά είς πίστιν έρανιζόμενος βοηθήματα, προσεπινοεί τι καί Ετερον. Έξ άναγκαίων γάρ και δμολογουμένων έννοιών έπὶ την του χρησίμου και του πρέποντος ζήτησιν ίέναι σχηματίζεται, και συλλογισμόν ώσπερ εινά συνάζει θεοτιχή. Φιγαπαδειδηφούν λάρ σοχ φχούσαι πώποτε του φιλοδίκαιου τε και φιλάρετου Θεου, άριστά γε φρονών διζοχυρίζεται, καὶ τούτο έν τάξει דשי מיבילסומסדשב טעסאסיסטעליפי בולפוב, מידודמףפנסάγει το έναντίον ώς άληθές, ώς μηδαμόθεν άντιλεγόμενον, φημί δὲ τῷ πάντη τε καὶ πάντως ὁπακούειν

⁴ Isa. xxxv, 5. 1 Isa. Lviii, 8. 1 Isa. vii, 14. 1 Joan. vii, 26, 27.

των θεοσεδείν εἰωθότων τον ἀπάντων Κύριον, καὶ ὁ A sionis scopus in solum Christum intendit, sed έμήνυσα, χθαμαλωτέραν έχει την έπὶ Χριστώ διάληψιν ό ποτέ τυφλός, οδπω δέ δντα κατά φύσιν θεόν λαλεί, έφ' ούπερ άκατηγορήτως τάπτοιτο το θεοπεδείν Χριστώ δε οὐδαμόθεν άρμόσει θεός γάρ έστι κατά guste, the ex two broseboureme hatpelay, is the τάξει θυσίας πνευματικής προσδεχόμενος.

Έχ του αίωτος ούκ ηχούσθη, ότι ήτοιξέ τις έφθαλμούς τυφλού γεγεννημένου.

Καταδηχθείς ώς ξοικεν ού μικρώς, ἐπαλγήσας δὲ ώσπερ ταί; έπὶ Χριστώ λοιδορίαις καὶ ἀφορήτως λελυπημένος, έπείπερ ώς όνειδίζοντες έφασαν « Σο g que molestia affectus quod sibi ut probrum in μαθητής εί έπείνου, ήμεις δε του Μωσέως έσμεν μαθηταί, ο συναγορεύειν έπείγεται τῷ όἰκείφ καθηγητή, και αντιπαρεξάγει τρόπου τινά τοξ; διά Μωσέως τετελεσμένοις τὰ λαμπρά του Σωτήρος ήμων κατορθώματα, δου μείζων έστιν είς τερατουργίαν, τοσούτω δειχνώς εν άμείνοσιν. "Η γάρ ούχ άνάγκη του του μείζουος άποτελεστήν είναι όἡ πάντως και κατά την δόξαν ύπερφερή; 'Αλλ' έστιν ούκ άμφίδολον. Όμου δὲ ώς είπος δηλοί τι τοιούτον, άρχαιοτάτης μέν προμδούσης προφητείας, έχούσης δέ ώδε περί της Χριστού παρουσίας, Τότε, φησίν, άνοιχθήσονται όφθαλμοί τυφλών σύδελς μέντοι πρότερον τοιουτόν τι δεδρακώς έθαυμάσθη, πεπλήρωται όξ διά τούτου καὶ μόνου δν ύμεζς ούκ οίδατε, όπως, φησίν, άμαρτωλον άποκαλείν ού κατεναρκήσατε. C Quamvis autem multus sanctorum prophetare Εαίτοι πολύς μεν άγιων προφητών άνεδείχθη χορός, τύκ εθαρέθμητοι δε δικαίων έσμοι (1) διά των ίερων φέρονται Γραμμάτων, άλλ' ε έχ του αίωνος ούχ ξικούσθη ότι ήνοιξε τις όφθαλμούς τυφλού γεγεννημένου. ι Ούτος ούν άρα έστιν ό Χριστός ό πέρας έπενεγχών τοίς των προφητών μηνύμασιν, ό πρός τέλος διεξαγαγών τὰ πάλαι διηγγελμένα; Εί γάρ ούδεις παρ' αύτον άνοίγει έτερος τυφλών όφθαλμούς, τί λοιπόν averarathers the miores; ti de avarpéles the en' αύτῷ συναίνεσιν; ή πῶς οὐ παντὸς ἐνδοιασμοῦ γεγονότος έχποδών, διά λειστάτης ώσπερ δραμείται της όδου της έπ' αυτώ γνώσεω; το μυστήριου; Συναγορεύει τοιγαρούν τῷ Σωτήρι Χριστῷ καὶ διά τούτων ο τεθεραπευμένος. βλέπε δε δπως εύφυδς τον της D orationem contexat. Fuisset quidem aumin συνηγορίας εξυφαίνει λόγον. Ήν μέν γάρ δυτως έστιν ὁ Χριστός, ἀλλ' ήν ούχ ἀπεικός έννοειν ἀλύοντας επί τούτω τους Φαρισαίους το μεν επαγωνίζεσθαι affectis, et jam honesto pretextu de homine prenas τοίς άγίοις ώς όδρισμένοις προσποιείσθαι πανούργως, expetituros, ne vivus et in oculis en εύαφόρμως όξ ήδη και κολάζειν έπιχειρήσαι τον άνθρωπον, ενα μή ζων και δρώμενος ύπόμνημα της to ipsi divine potestalis esstaret 2027 propterτοῦ Χριστοῦ φέροιτο δόξης, καὶ είκὸν ώσπερ τις τῆς ea iram corum ab ea parte declinans, cruenteένούσης αὐτῷ θεοπρεπούς ἐξουσίας · διὰ τοῦτο καὶ que illorum audacim aditum ad ulteriora (pthe destiller breaksing option, and rais excluse tercludent, scopum sermonis sui ad generaliora μιαιτονίαις ἀποκλείων την είς το πρόσω πάροδον, et minus distincta convertit, post hamines nates a

μέν του συμπεράσματος σχοπός είς μόνον όρξ τον facta est generalius, et universalem habet significa-Χριστόν, πεποίηται δέ πως έπι το γενικώτερον, και tionem. Quippe crecus, ut jam subinnui, paulo buκαθολικήν έχει την δήλωτιν. Δε γάρ ξδη φθάτας miliorem habet de Christo conceptum, needum satis edoctus eum esse secundum naturam Deum, tanquam de propheta sentit et loquitur, de quo άχριδώς έχμαθών, ώς περί προφήτου διανοείται και recte et ineulpate dici potest, pium et religiosum :eum esse; sed Christo nullo moilo 826 competet: quippe cum sit Deus per naturam, præstitu piis cultum loco sacrificii spiritualis accipiens.

> IX, 52, A sweulo non est auditum quin quis aperuit oculos cæci nati.

Non parum, ut videtur, indignatus et mare ferens cacus tot convitiis impeti Christum, summirant : « Tu discipulus illius es, nos autem Mosis sumus discipuli, a festinat suo magistro patrocinari, et quodammodo gestis Mosis preclara Servatoris mostri facta opponit, quanto major sit in miraculis patrandis, tanto præstantiorem esse der strans. Numquid enim necesse est ut qui majora patrat, omnino et gloria exsuperet ? Dubium certe non est. Simulque uti consentaneum est tale quidpiam designat, antiquissima prophetia de Christi adventu præcinente fore ut tune eæcorum oculi aperiantur "; nemo utique antea tale quidquam faciens admirationi fuit, sed boc adimpletum est per hanc solum, quem vos neseitis unde est, ut dicitis, nec vos piguit eum appellare peccatorem. chorus in terris exortus sit, et non panen justorum examina in sacris Litteris ferantur. c non tamen auditum est a seculo quemquam aperuisse oculos creci nati. Numquid igitur is est Christus qui prophetarum vaticiniis finem imposuit, et olim prædicta complevit? Si enim nemo præter eum cæcorum oculos aperit, quid superest quod fidei repugnare, aut evertere certam de illo confessionem possit? Vel quomodo non; sublata omni dubitatione, deinceps plana et facili via cognitionis ejus mysterium decurret ? Hujusmodi verbis ergo patrocinatur Servatori Christo esecitate liberatus : et animadverte quam apte et ingeniuse hujus patrocinii tatis dicere, Christum esse Mase et prophetis mathrouting mayteling mappyglag simely, bre nat Mo- jorem ac illustriorem , sed consentaneous etiam σέως και προφητών αμείνων τε και διαφανέστερός erat conjicere, Pharismos ab id irritates malitiose simulaturos esse se pugnare pro sanctis ut injuria Christi monumentum ac imago veluti quiedam insi-

[&]quot; las. xxxv, 5.

⁽¹⁾ Aubertus, tuo!, et interpres, et ex sacris Litteris innumeri fusti se mihi offerant. Eorr.

nemine prorsus factum esse inquiens, quod Chris A Ent το καθόλου και ασημότερον παρατρέπει του λόhoc ostendere, majorem esse Christum omnibus et gloriosiorem, qui tantam sibi insitam vim 'et potestatem re ac operibus declaret, quantam nullus sanctorum unquam in se habuit. Quare suum medicum omni excellentiæ genere coronat, ad probationem afferens id quod ab aliis nec factum unquam nec peractum est, nempe cæcitatis depulsionem.

IX, 33. Nisi hic esset a Deo, non poterat facere

En qui recens videt perspicacior est ad veritatem cognoscendam quam qui lege instituti sunt. strans et adulterinam Pharisæorum mentem. Et quoniam dixerunt de Christo absque ratione : Istum non novimus unde est, fursus coarguit eos vehementer ut injuste sentientes, qui tantorum miraculorum auctorem prorsus se cognoscere negent, cum omnibus liquido constet sieri non posse ut qui non sit ex Deo, aliquid agat eorum quæ divina vi perficiuntur. Deus enim per sanctos duntaxat operatur talia : alieno vero , et qui nondum pietatem in ipsum assecutus sit, nusquam tanta gloria fulgere et extolli concesserit. Sed prodeat in medium demens Pharisæus, nobisque dicat quænam apud Deum sancti et profani sit differentia, justi et peccatoris, impii et Dei cultoris. Si enim dicatis utrumque æqualiter splendescere, nibil est intermedium, et omnia confusa sunt, et quod illud Scripturæ cum ratione usurpabimus : « Quid est Omaipotens, ut serviamus ei, et quid nobis prodest si oraverimus 10 ? > Si enim, ut poctarum Græcorum quidam ait, men salainlis finera sair, lie mebing ;

scaleta complevit i di cuita nesco preter cun e.c. Equa pars remanenti, ac strenue dimicanti fribuitur ,

et perinde honorantur bonus ac malus, qui non vanum est duros virtutis causa labores inire? Sed - nusquam in animum inducemus hæc ita se habere : « Nam glorificantes me , » inquit Deus , « glorificabo, et qui spernit me, spernetur 11. > Verum tur Pharismos : 628 Si citra discrimen , et per peccatores talia operatur Deus, quidni eadem cum magno Mose fecerunt Ægyptiorum magi? quamobrem cum per eadem ierint miracula et ostenta, non eamdem cum illo gloriam reportarunt? Sed dices virgam Mosis lapsam in terram, versam esse in serpentem, nec minus magorum virgas in angues · esse conversas 19. Audies a nobis contra, magorum virgas non in angues esse transformatas, sed fuisse -fraudem et præstigias humanis illudentes oculis, atque artem magicam baculum specie anguis osten-

stus in se fecisset. Quod nihil erat aliud quam γου τον σχοπον, έχ του αίωνος, ύπο μηδενός το παράπαν γεγενήσθαι λέγων δπερ είργάσατο Χριστός έπ' αύτῷ. Τοῦτο δὲ ἦν ἔτερον ὑποδειχνύοντος οὐδὲν, ή δτι μείζων απάντων και επιδοξότερος ο Χριστός, ό τοιαύτην ένουσαν αύτῷ τήν τε δύναμιν καὶ έξουσίαν διά πραγμάτων επιδειχνύς, ην εμπεφόρηκεν ούδεις των άγίων πώποτε. Καταστέφει τοιγαρούν τὸν οίχειον Ιατρόν τή κατά πάντων ὁπεροχή, λαδών εί, ἀπόδειξιν τὸ τοῖς ἐτέροις ἀνήνυτόν τε καὶ ἀνεπιγείρητον τούτο δέ ήν ή τυφλότητος άνατροπή.

Εὶ μὴ ἡτ ούτος παρά θεοῦ, οὐκ ἡδύτατο ποιεῖτ

'Όξυωπέστερος είς άλήθειαν τών διά νόμου πεπαιδευμένων ό άρτι βλέπων, και της άρχαίας τυφλότη-Multa enim jam fecit verba, falsissimam demon- Β τος παραδόξως άπηλλαγμένος. Ίδου γάρ, ίδου πολλοίς άγαν και σοφοίς αποκέγρηται λόγοις κιδδηλοτάτην ἐπιδειχνύς των Φαρισαίων την γνώμην. Επειδή γάρ έφασαν άνοήτως περί Χριστού, ότι Τούτον ούχ οδδαμεν πόθεν έστιν, έξελέγχει πάλιν εύτόνως, ώς φρονούντας πλημμελώς, δτε τό παράπαν ούχ είδέναι φασί τον ούτω θαυματουργόν, προδήλου πάσιν ύπάρχοντος ώς άμηχανόν τι δράν των διά θείας ένεργείας άποτελουμένων τον ούχ δντα παρά Θεού. Ένεργεί γάρ μόνον δι' άγίων τά τοιαύτα Θεός άλλοτρίω δέ, και ούπω βεδηκότι την είς αύτον εὐσέδειαν οὐχ ἄν ἐπιδοίη ποτὰ τὸ δύνασθαι τοιαύταις έναδρύνεσθαι δόξαι;. Έπελ λεγέτω παρελθών ό παραπλήξ Φαρισαίος, τίς έστι λοιπόν ή διαφορά παρά Θεώ άγίου και βεδήλου, δικαίου και άμαρτωλού, ανοσίου και θεοφιλούς. Εί γάρ έφείται διά των ίσων άπαραποιήτως διαλάμπειν έκάτερον, ούδὲν ἔτι τὸ μεσολαδοῦν, πάντα δὲ ήδη συγκέχυται, καλ το γεγραμμένον εύλόγως έρουμεν • Τί Ικανώς δουλεύσωμεν αύτῷ, ή τίς ὑφέλεια ὅτι ἀπαντήσωμεν αύτῷ; » Εί γάρ, καθάπερ έφη τις τῶν παρ' "Ελλησι ποιητών,

Ισήμοιρα μέτοττι, και ει μάλατις πολεμίζει,

καί εν ίση τιμή κακός τε καί άγαθός, πώς ούκ είκαΐον το πικρών άποπειράσθαι πόνων διά την άρετήν; 'Αλλ' ούχ ούτω ταῦτ' έχειν λογιούμεθά ποθεν . ι Τούς γάρ δοξάζοντάς με, φησίν δ Θεός, δοξάσω. και δ έξουθενών με έξουθενωθήσεται. « Έροίμην δ' libenter interrogaverim istos qui sibi sapere viden- p av Eywys τους οίησίφρονας Φαρισαίους, El άδιαχρίτως, και διά των άμαρτωλών ένεργεί τά τοιαύτα Θεός, τί μή ταυτά τῷ μεγάλφ Μωσεί δεδράκασι τῶν Αίγυπτίων οι μάγοι; διά τί μη διά των ίσων ίσντε; θαυμάτων την αύτην έχεινω δόξαν απηνέγχαντο; 'Αλλ' έρεζς δτι γέγονε μέν δφις πεσούσα πρός γην βάδδος ή Μωσαϊκή, γεγόνασι δὲ οὐδὲ ήττον καὶ αί των μάγων. 'Αντακούση παρ' ήμων ώς αι μεν εκείνων ούχ εί; δφιν μεταπεποίηντο, άλλ' ήν άπάτη καί φάντασμα της άνθρωπίνης δύεως παρακλέπτον την άχρίδειαν, και τέχνη τις μαγική την βάδδον ώς δφιν έπιδείχνουσα. 'Η δὲ Μωσέως άληθῶς εἰς δφιν μετdentem. At virga Mosis in anguem reipsa mutata εσκευάζετο, καλ εξς την τοῦ θηρίου μετεπήδα φ.

MIXXL THE STATE A

σιν. 'Από δὲ τῆς διαφοράς τῆς τοῖς ἱεροῖς ἐντεθείσης A est, et in feræ transiit naturam. Quinetiam ex diffe Γράμμασιν, άληθές κατόψει το είρημένον κατέφαγε γάρ ή Μωσέως τάς έχείνων βάβδους και γάρ ήσαν έν ψιλοίς των δφεων σχήμασιν, ή δε άληθώς τε καί φυσικώς τουθ' όπερ εφαίνετο, παρεκομίσθη καὶ είς όργην, ίνα ζωον φαίνηται, και ράδδος ούκέτι, καταδάχνει δὲ καὶ ὑπὲρ δύναμιν δφεως ἀφάτω δυνάμει, και το ούτω χαλεπον εξευμαρίζοντος του Θεού. Λεγέτω δέ μοι πάλιν ὁ Φαρισαΐος, οἱ ταῖς ἐαυτῶν βάβδοις τὰ τῶν δρεων ἐπιτιθέντες σχήματα, καὶ πῶς και χείρα λεπρώσαν ούκ Εδειξαν καθαράν, άτονήσαντες δὲ διαρρήδην Εφασχον ε Δάχτυλος Θεοῦ έστι τούτο , πως δέ, είπέ μοι, πύρ έξ ούρανων ού κατήγον οἱ τοῦ Βαὰλ ἱερεῖς, καίτοι κατενεγκόντος Ήλίου; Έν προσωποληψίαις ούν άρα το παρά του Θεού: μή γένοιτο. Δίκαιος γάρ ών, καὶ δικαίων μ έραστής, και διά μέν των άγων ένεργεί τά χαρίσματα τά παράδοξα, διά δὲ τῶν πλημμελούντων οὐδαμῶς. Εύλογώτατα τοίνυν ο ποτέ τυφλός ταίς των Φαρισαίων άθυρογλωττίαις ἐπιτιμά, καὶ πλημμελώς έλέγγει πεφρονηχότας, ἐπείπερ ούχ είναί φασι παρά Θεού τον έχ του δύνασθαι δράν τὰ παράδοξα θεόθεν δύτα κατά φύσιν μαρτυρούμενον.

'Απεκρίθησαν και είπον αὐτῷ 'Εν ἀμαρτίαις σὺ ἐγεννήθης ὅ.λος, καὶ σὺ διδάσκεις ἡμᾶς; Καὶ εξέβαλον αὐτὸν έξω.

Δυσπαράδεκτα τοίς πολλοίς τὰ ἐξ ἐλέγχων τραύματα, καὶ ή δι' αὐτῶν ἐπανόρθωσις. Ἡστὰ μὲν γὰρ τ.αλ ήδέα τοίς σοφοίς, ἐπείπερ έχει πολλήν ἐν ἐσυτοίς την δυησιν και την είς το άμεινον άνακομιδήν, κάν C συμεαίνη το δάχνον. Πιχρά δὲ τοίς φιλαμαρτήμοτι, καί διά ποίαν αίτίαν άκουε. Εύριζώσαντες γάρ ταίς είς το φαύλον ήδοναζε την διάνοιαν την έντεύθεν αύτους άποχείρουσαν νουθεσίαν, ώς το λυπούν έχτρέπονται, και ζημίαν ήγουνται την έχ των ήδέων ἀποδρομήν, οὐδένα τοῦ λυσιτελείν πεφυκότος ποιούμενοι λόγον. "Ονπερ γάρ τρόπον οί νεως αποπίπτοντες, χαι ποταμίω βεύματι γεγονότες άλώσιμοι άντιπράττειν μεν ούδαμῶς Ισχύουσι, τὸ δὲ ἀντινήχεσθαι τοίς δδασι σφαλερόν ήγούμενοι, μόνη φέρονται τή βύμη του αύτου, οίμαι, τρόπου και ούτοι, περί ών άρτίως ὁ λόγος, τῆ τῶν οἰχείων ἡδονῶν τυραννίδι νεπύμενοι, πάσας έχειν αὐταῖς ἐπιτρέπουσι τὰς ἡνίας, τὸ άντιστατείν κατά τι γοῦν ἀπαυδήσαντες. Δυσφορούσι το:γαρούν οἱ δείλαιοι Φαρισαίοι, καὶ τῷ τῶν D άρίστων είσηγητή θηριοπρεπώς επιτρίζοντες, επί τά της όργης χωρούσι προοίμια, καλ μανίας άπρόσιτον ἀπαρχήν ἀναδλύζοντες λοιδορούσιν ἀθέσμως, άναπηδώντες δέ τρόπου τινά πρός την σύντροφον αύτοις ύπεροψίαν, εν άμαρτίαις γεγεννήσθαί φασι του τυφλου, Τουδαϊχαίς απονοίαις προς τουτο διαπαιζόμενοι, καλ άσυστάτω δόγματι συναγορεύοντες άμαθώς. "Οτι γάρ των δντων ούδεις ούτε δι' έαυτον χυρίως, ούτε μήν διά τούς τεχόντας αύτον τυφλός ἀποτίχτεται, ήγουν Ετερόν τι πάθος έχων σωματικόν, άλλ' ούδε ότι τάς των πατέρων άμαρτίας επέ τέχνα καταφέρει θεός, ούκ ακόμψως, ώς γε μοι φαίνεται, διά μακρού δεδείχαμεν λόγου προτεθέντος ήμιν είς

rentia quæ sacris inserta est Litteris verum deprehendes esse quod dictum est, siquidem virga Mosis illorum virgas devoravit : quoniam illæ in nudis tantum anguium figuris, ista autem vere et naturaliter id crat quod apparebat, exarsit in iram, ut animal et non amplius virga videretur, mordebatque etiam supra vim anguis, vi inexplicabili, et Deo difficultatem expediente. Rursus dicat mihi Pharisseus, qui suis virgis anguium speciem induerunt, quomodo et manum lepra obsitam non protulerunt puram, quod cum non potuissent, diserte confessi sunt : « Digitus Dei est : » quomodo, die mihi, sacerdotes Baal non ignem e colo devocarunt, cum Elias deduxisset? Ergo Deus habet acceptionem personarum : absit istud. Est enim justus, et justorum amans, et per sanctos operatur stupenda charismata, per flagitiosos vero nequaquam. Quamobrem recta ratione cecitate liberatus succenset temerariis Phariszorum sermonibus, et coarguit ut pessime sentientes, quoniam negant a Deu esse quem ex Deo esse secundum naturam hoc satis testatur, quod miranda præter omnium spem facere possit.

1X, 34. Responderunt et dixerunt ei : In peccatis natus es totus, et tu doces nos? Et ejecerunt eum foras. Al Relamanti tille in

Gravia sane multis et non ferenda castigationum vulnera quæque ex his consequitur emendatio. At sapientibus dulcia sunt et suavitatis plena, quoniam plurimum in se utilitatis habent, et ad meliora reversionem, licet contingat reprehensionis morsus. Sed quam ob causam acerba sint flagitiosis et extra legem viventibus, accipe. Cum altas radices in pravis cupiditatibus animo fecerint. exhortationem eos inde abstrahentem ut molestam aversantur, et 629 voluptatum abstinentiam damni loco deputant, nulla ejus quod conducibile est ratione habita. Quemadmodum enim qui navi excident et fluccibus involventur, resistere nullo modo queunt; sed adverso fluctu natare periculosum ducentes, ejus impetu ferri se sinunt : sic. opinor, illi quos modo diximus, suarum voluntatum tyrannide pressi, totas eis habenas laxant, ac ne vel tantisper resistere dignantur. Quapropter miseri Phariszi optima monenti indignantur, in morem ferarum infrendentes, iraque et furori ultra modum indulgentes, conviciantur sine more, deinde, ad insitam sibi superbiam quodammodo revoluti, ezcum in peccatis natum esse alunt, Judaica amentia in co delirantes, instabilique dogmati inepte suffragantes. Quod enim omnium qui sunt nemo neque propter se proprie, neque propter parentes suos, vel cæcus aut alio quodam corporis incommodo affectus nascitur, quod neque patrum peccata in filios transfert Dens, non ineleganter, ut opinor, jam probatum est, proposito nobis ad explicandum illo dicto, « Rabbi, quis peccavit, hic ant parentes ejus, ut cœcus nasce-

sus est coarguere Pharismos, non modo contumelils Impetitus, sed et foras ejectus ab iis, accipe rursus id quod factum est in rei veræ figuram. Quod enim futurum erat ut Israelitæ exsecrationi haberent gentes tanquam in peccatis innutritas propter præcedentem fraudem, quivis cognoscet ex his que Pharisei ad eum dixerunt. Emittunt vero et ejiciunt illum; nam et apud Judæos rejiculi sunt et exterminabiles qui Christi fidem prædicant ac testantur.

IX . 35. Audivit Jesus quia ejecerunt eum foras. Andivisse Dominum nostrum Jesam Christum evangelista divinus ait, non omnino, neque ex esset, sed quoniam, ut quidam sapientium dixit : e Spiritus Domini replevit orbem terrarum, et anris auscultationis audit omnia 11. ' Audit enim, sieuti Psaltes ait : « Qui plantavit aurem, non audit? et qui finxit oculum non considerat "? > Cum ergo injuria afficimur propter eum, vel aliquid molestiæ sustinemus ab hostibus Dei, credendum est prorsus inspectorem adesse Deum; 830 audit vero tanguam supervenientem tentationem : lpsa enim rei natura, et eorum qui propter eum dedecorantur ingenuitas, in divinis auribus magnum clamorem habet.

IX. 35. Et cum invenisset eum , dixit ei : Tu eredis in Filium Dei?

Qui cœcus fuerat, a Pharisæis ejectus est, sed G quærit illum non longo post tempore Christus, et inventum arcana docet. Erit ergo et istud documentum curæ esse Christo eos qui defendere ipsum parati sint, et pro ejus fide periclitari non vereantur. Audis enim quemadınodum, velut loco amplissime mercedis se manifestum ei faciens, perfectissimum fidei desiderium ejus animo inserere satagit. Injicit porro interrogationem, ut accipiat assensionem. Is enim est credendi modus. Propteres eos qui ad divincm baptisma procedunt, primum interrogatos an credant, deinde assentientes jam et confessos tanquam genuinos ac legitimos deinceps gratiæ transmittimus. Quare nobis rei figura inde originem habet, et ex eo modum didicimus C quo de Servatore nostro Christo sermones habendi sunt. Ob eam rem divinus quoque Paulus se confessum esse hanc confessionem coram multis testibus asseveravit 16, hoc est sanctis angelis : quod si horrendum est ei qui coram angelis locutus sit fallere et mentiri, quanto magis coram ipso Christo! Igitur interrogat cecitate liberatum, non simpliciter an velit credere, sed addit etiam in quem: fides enim est in Filium Dei, et non tanquam in bominem unum e nobis, sed tanquam in Deum ninem factum. Hoc enim modo plenum est de Christo mysterium. Dicens vero hoc, Tu credis?

retur 12 ? . Quoniam itaque execitate liberatus au- A ethynato, . Pato, vic hauptev, outoc, h ol youte αύτου, ένα τυφλός γεννηθή ; » Επειδή τοίνον διελέγχειν έγνω τους Φαρισαίους ό ποτέ τυφλός, ούν όπως έλοιδορήθη μόνον, άλλά και εκδάλλεται παρ' αύτων, και δέχου πάλιν είς τύπον πράγματος άληθους το τετελεσμένον. "Οτι γάρ ξμελίον οί τξ Τερουσαλήμ καταβδελύσσεσθαι τους εξ έθνων ώς τεθραμμένους έν άμαρτίαι; διά την προλαδούσαν απάτην, επιγνώσεταί τις έξ ων οί Φαρισαίοι πρός έχείνου είρημασεν. Έχπέμπουσι δε αύτόν· ἀπόπεμπτοι γάρ και ἀπόδλητοι παρά τοις Τουδαίοις οι τον έπι Χριστώ πρεσδεύοντες λόγον.

"Ηκουσεν ο Ίησους ότι εξέδα Ιον αυτύν έξω. 'Ακούσαι φησιν ο θεσπέσιος εὐαγγελιστής τον Κύριον ήμων Ίησουν Χριστόν σύχι πάντως, σύδε έξ necessitate aliquo renuntiante id quod factum B ανάγκης άπαγγελλοντός τίνος αὐτῷ τὸ γκγκνημένον, άλλ' έπείπερ, ώς πού τις έφη των σοφών, ότι «Πνευμα Κυρίου πεπλήρωκε την οίχουμένην, και ούς απροάσεως άχροπται τὰ πάντα. > Είσαχούει γάρ, ώς δ Ψάλλων φησέν ι 'Ο φυτεύσας το ούς, ούγι ακούει; καί ο πλάτας οφθαλμούς ούχι κατανοεί; > "Οταν τοίνου δδριζόμεθα δι' αύτου, ή καί τι των πεφυκότων λυπείν ύπομείνωμεν παρά των θεομαγείν είωθότων, πιστεύειν απόλουθον, ότι δή πάντως ἐπόπτης Εσται Θεός, άχούει δὲ ώσπερ τὸν ἐπιδαίνοντα πειρασμόν αύτη γάρ ή φύσις του πράγματος, και των δι' αύτον άτιμαζομένων το γνήσιον εν ώσι τοξς θείσις μεγάλην έχει την βόήν.

Kal sopier autor, slass auto. Di moreveuc ele tor Tier tou Beou,

Έκδέδληται παρά των Φαρισαίων ὁ ποτέ τυφλός. άλλ' ού μακρού μεταξύ χρόνου ζητεί μεν αύτον δ Χριστός, εύρων δέ μυσταγωγεί. Σημείον ούν έσται καί τούτο τού έν φροντίδι κείσθαι τή παρά θεώ τούς συναγορεύειν εθέλοντας αύτῷ, καὶ τῆς εἰς αὐτὸν πίστεως προχινδυνεύειν ού καταφρίττοντας. 'Ακούεις γάρ όπως ώς εν τάξει καλής άντιμιοθίας ξαυτόν έμφανή καθιστάς, τελεώτατον αύτῷ τὸν ἐπὶ τή πίστει πόθον έμφυτεύειν έπείγεται. Προσάγει δὲ τὴν πεύσιν ίνα λάδη την συναίνεστν. Ούτος γάρ του πιστεύειν ο τρόπος. Διά γάρ τούτο τούς έπὶ τὸ θείον ίδντας βάπτισμα προδιερωτωμένου; παρέργως εί πεπιστεύκασι, συναινούντάς τε ούτως και διωμολογηκότας, ώς γνησίους ήδη τη χάριτι παραπέμπομεν. "Αρχέται ο του πράγματος τοίνον τύπος έντευθεν ήμεν, και εξ αύτου μεμαθήκαμεν του Σωτήρος ήμων Xpiatou to the xph tov tponov tov ent tf miates ποιείσθαι λόγον. Διά τούτο και ὁ θεσπέσιος Παύλος δμολογείσθαι την έν τούτοις ομολογίαν έπὶ πολλών μαρτύρων διζοχυρίσατο, τουτ' έστι των άγίων άν Thur . xal ei ppixodés tori to th' dyrhwr elpnκότα διαψεύσασθαι, πόσω μάλλον έπ' αύτου του Χριστού; Έρωτα τοιγαρούν τόν ποτε τυφλόν ούχ άπλώς εί βούλοιτο πιστεύειν, άλλά και είς τίνα, προστίθησιν - ή γάρ πίστις είς του Υίον του Θεού, καὶ ούχ ώς είς άνθρωπον ένα των καθ' ήμας, άλλ' ώ; είς θεὸν ἐνανθρωπήσαντα. Πλήρες γάρ οδτω τὸ

¹³ Joan. 1x, 2. " Sap. 1, 7, 10. " Psal. xciti, 9. " 1 Tim. vi, 12.

μονονουχί φησι, Βούλει της έχείνων άπονοίας όρασθαι χρείττων; σύ ταις έχείνων άπειθίαις ερρώσθαι φράσας καταδέχου την πίστιν. Το γάρ, σύ, τοιαύτην είσφέρει τινά την. ώς πρός έτέρους άντιδια-

Καί τίς έστι, Κύριε, φησίν, Ινα πιστεύσω είς abtór;

Ή σώφρονι λογισμώ προχατηρεισμένη ψυχή, ελευθέροις τε της διανοίας δμμασι τον της άληθείας διερευνώσα λόγον άπαραποδίστως έν αύτή καθάπερ είς λιμένα χαταίρει, χαι άταλαίπωρον έχει την του συμφέροντος θύραν. Έσται δὲ πάλιν ἀπόδειξις τῶν είρημένων ὁ ποτὰ τυφλός. Διὰ πολλών γάρ ήδη λογισμών τε καλ έννοιών, το έπι Χριστώ θαυμάσας μυστήριου, άλλά και την άρρητον αύτου καταπεπληγμένος ίσχυν, έξ ων ούχ έτερός τις, άλλ' αύτός έφ' έαυτώ πεπείραται, πρόχειρος ούτως είς το πιστεύειν εύρίσκεται, και άμελλητι πρός τουτο βαδίζων. 'ίδου γάρ, ίδου τίνι δεήσει προσάγειν την ήδη προoixcoounditoan en auto misten bisporte . heiner yap φύτῷ τοῦτο μόνον προηυτρεπισμένω πρός έχείνο, χαθάπερ είρηχαμεν.

Kal elzer o Ingove: Kal ewpaxac avror, nal ό λαλών μετά σου, έχεινός έστιν.

Είς τίνα προσέχει πιστεύσαι διερωτώμενος, έαυτον έπιδειχνύει, και ούχ άπλως, Έγω είμι, λέγων, άλλά τον ορώμενον τε και προσλαλούντά φησι τον Υίον είναι του θεού, ώφελείας της ήμετέρας πανταχή άπλανή τε και άδιάστροφον ίδον έξυφαίνει ποικίλως, ίνα μή δοχούντες εύσεδείν είς βρόχους και παγίδα έμπέσωμεν διαδολικήν, του μυστηρίου την άλήθειαν άσυνέτως άποτρεπόμενοι. "Ηδη γάρ τίνες και των δοχούντων είναι Χριστιανοί, ού συνέντες άχριδως τῆς μετά σαρχός οίχονομίας του σκοπου, άποδωλείν τετολμήκασε του Θεού Λόγου τον έκ γυναικός δι' ήμας ληφθέντα ναδν, και είς υίων κατεμερίσαντο διάδα του ένα και άληθώς Γίου, και ότι γέγονεν άνθρωπος διά γάρ πολλήν άποπληξίαν άπαξιούσι, χατά τὸ είχὸς, όμολογεῖν, ὁ χαὶ δράσαι δι' ἡμάς ούχ φπηξίωσεν ο Μονογενής. ε Δύτος γάρ έν μορφή θεού δπάρχων, κατά το γεγραμμένου, ούχ άρπαγμόν ήγήσατο το είναι έσα θεφ, άλλ' έαυτον έχένωσε μορφήν δούλου λαδών, , ίνα γένηται καθ' ήμας άνθρωπος, δηλαδή χωρές άμαρτίας. Οἱ δὲ φρονοῦσιν έκτόπως ἐπιτιμώντες τρόπον τινά τη θεία καὶ φιλανθρώπι βουλή, παρωσάμενοι δε δαον είς οίχείας έννοίας της άληθους υίστητος τον έχ γυναικός ληφθέντα ναδν, ού παραδέχονται την ταπείνωσιν, πολύ δὲ τῆς ἀληθείας ἐπεσφαλμένην ἐπινοούντες δόξαν, Ετερον μέν είναι φασι τον έχ Θεού Πατρός Yiby μονογενή, τουτ' έστι, τον έχ τής ούσίας αύτου γεννηθέντα Λόγον, Ετερον δὲ πάλιν τὸν ἐκ γυναικὸς υίον. Είτα τής θεοπνεύατου Γραφής Υίον και Χριστών άναχηρυττούσης ένα . πως ούχ άπάσης είσὶ δυσσεδείας άνάπλειμ διατέμνοντες είς δύο τον ένα καλ

επ! Χριστώ μυστήριον. Λέγων δε το, Ευ πιστεύεις; A ferme dicit, Vis illorum furore et amentia superior conspici? tu, valere jubens corum pertinaciam et incredulitatem, suscipe fidem. Illud enim, tu, talem quamdam includit ab aliis distinctionem.

IX, 36. Et quis est, Domine, inquit, ut credam

Anima prudenti ratione præparata, ac perfecta liberaque mentis oculorum acie verbum veritatis exquirens, citra impedimentum in eam tanquam in portum defertur, et aditum ad id quod conducibile est facilem continet. Quorum omnium cacus certissimo nobis est argumento. Cum enim jam per multas ratiocinationes et cogitationes Christi mysterium admiratus 631 sit , sed et ineffabilem cjus vim his quæ non alius quispiam, sed ipse in seipso est expertus, obstupuerit, ita promptus ad credendum invenitur, et impigre eo progreditur. Ecce enim percontatur cui adjicienda sit fides in eo ædificari cœpia, quod unum ei tantum deest ad illud satis ante præparato, uti diximus.

IX , 37. Et dixit ei Jesus : Et vidiati eum, et qui laquitur tecum , ipse est.

Dominus interrogatus in quem credendum sit, seipsum ostendit, et non simpliciter, Ego sum, dicit, sed, qui cernitur et qui loquitur, eum Filium Dei esse ait, ubique nostræ utilitati consulens, et disciπρονοών, και τὰ εἰς πίστιν βοηθήματα τὰ την C plinam quæ ad fidem omnis erraris expertem dirigit varie contexit, ne obtentu pietatis in diaboli casses et laqueos incidamus, mysterii veritalem sine ratione aversantes. Jam enim quidam etiam ex illis qui videntur esse Christiani, non exacte intelligentes scopum incarnationis, ausi sunt separare a Verbo Deo templum propter nos ex muliere desumptum, alque in duos filios partiti sunt unum et vere Filium, et factum esse bominem præ multa vecordia fateri dedignantur, quod tamen propter nos non est dedignatus Unigenitus. (Ipse enim in forma Dei cum esset, > ut scriptum est, « non rapinam arbitratus est esse se æqualem Deo, sed semetipsum exinanivit, formam servi accipiens iv fieret sicuti nos homo, sine peccato tamen. Hi vero, stulte sentientes, divinæ et hominum amanti providentiæ quodammodo succensent, templum assumptum ex muliere quoad in se est a vera filiatione excludentes, demissionem illam non probant . sed opinionem excogitantes a veritate longe alienam, alium quidem esse statuunt Filium ex Deo Patre unigenitum, hoc est ex ejus substantia genitum Verbum, et alium ex muliere natum. Porro, cum sacra Scriptura Filium et Christum proclamet unum, quomodo non impietatis rei sunt qui unum et vere Filium in duos partiuntur? Quatenus enin est Deus Verbum, alius concipitur et diversus a carne; quatenus vero caro est, alius censetur a

to Paul, Mally, 13.

D

TL

ctum est bomo, aliud ac diversum 632 esse desinit, propter ineffabilem unionem et conjunctionem. Unus enim ac solus Filius est, et ante conjunctionem cum carne, et postquam carni unitus est, sed per carnem in solidum hominem appellamus, anima, inquam, et corpore constantem. Propter hanc ergo causam rursus admodum provide Dominus, quis sit Filius Dei, interrogatus, non dixit, Ego: forte enim quidam stulte existimassent solum Verbum quod ex Deo et Patre effulsit per hoc significari, sed, sublata omni dubitatione, seipsum prius ostendens his verbis, e et vidisti eum, » etiam inhabitans ipsum in carne demonstrat Verbum, illud addendo, e et qui loquitur tecum, ipse est. > Vides ergo quantam Verbum habeat unionem : non enim B posuit differentiam, sed se alt ipsum esse qui et corporis oculis subjicitur, et ex loquela cognosci tur. Igitur summæ impietatis est et inscitiæ quod nonnulli inconsiderate dicunt, Homo Christi: Deus enim cum esset, homo factus est, et quidem indivisus, in quantum Deus est, et Filius, et cum carne; perfectissima enim fidei in illum confessio et cognitio in his consistit.

λν τούτοις ή της είς αύτον πίστεως όμολογία και γνώσις.

IX, 38. At ille ait : Credo, Domine, et procidens adoravit eum.

Promptus utique ad confessionem fidei et ad pietatem cæcus. Postquam enim cognovit præsenadoravit eum , tanquam Deum ; tametsi eum videret in carne, gloria Deo digna prorsus carentem; verum illuminato corde vi et potestate illi insita, proportione quadam ad cogitationes honas et sapientiæ plenas assurgit, divinæque illius et ineffabilis naturæ pulchritudinem sibi animo repræsentat : non enim adorasset ut Denm, nisi Deum esse credidisset, ex facto in se miraculo ad ita sentiendum institutus. Verum quando totum cæci negotium ac historiam ad gentium quasi personam transtulimus, age aliquid rursus ea de re dicamus. Ac imprimis considera mihi quomodo per adorationem figuram cultus in spiritu repræsentet, ad quam quasi manuductæ sunt gentes per fidem. Moris quidem erat Israeli universi Dominum colere immolationibus taurorum, et thura adolere, et alia etiam animalia offerre ex præcepto legis : qui vero e gentilibus crediderunt, hac via cultus relicta, 633 ingressi sunt aliam, nempe spiritualem, quam maxime sibi cordi esse Deus ipse profitetur. (Non enim manducabo carnes taurorum, inquit, neque sanguinem hircorum potabo 18. > Sed potius sacrificare præcipit sacrificium laudis, hoc est cum cantu adorationem, ad quam cum omnino venturas esse gentes per fidem Psaltes in sancto Spiritu videret, velut ad Dominum nostrum et Servatorem

Verbo : quatenns autem Verbum ex Deo Patre fa- A άληθῶς Υίον; "Η μέν γάρ ἐστι Θεὸς Λόγος, ἔτερος νοείται παρά την σάρκα ή δε σάρξ έστιν, ετερόν τι νοιείται παρά τον Λόγον. ή δε γέγονεν άνθρωπος ό έχ Θεού Πατρός Λόγος, άργήσει παντελώς το έτερος και έτερος διά την άρρητον ένωσίν τε και σύνοδον. Είς γάρ και μόνος Υίδς, και πρό της σαρκός συνόδου, και ότε συνήλθε σαρκί, διά δὲ τῆς σαρκός δλοχλήρως τον άνθρωπον όνομάζομεν, τον έχ ψυχής καὶ σώματος λέγω. Διὰ ταύτην οδν ἄρα την πρόφασιν, προνοητικώτατα πάλιν ὁ Κύριος, τίς έστιν ὁ Υίος του Θεού διερωτώμενος, ούχ είπεν, Έγω ήν γάρ δή τινας, ώς είκος, άσυνέτως ὑπολαμδάνειν ὄνι μόνος ὁ Λόγος ὁ ἐχ Θεοῦ καὶ Πατρός πεφηνώς διά τούτου κατεσημαίνετο, αύτό δὲ τὸ δοκοῦν ἀμφιδάλλεσθαι παρά τισιν έαυτον προαποδείξας διά του είπειν, ε και έωρακας αύτον, » και τον ένοικούντα αύτον τή σαρκί παραδεικνύει Λόγον, διά του πάλιν είπειν και ένεγκειν, « και ό λαλών μετά σου, έκεινός έστιν. > 'Οράς ούν όσην ὁ Λόγος έχει την ένωσιν . ού γάρ τέθεικε διαφοράν, άλλ' έαυτον είναί φησι, και τον τοις σώματος οφθαλμοίς υποπίπτοντα, και τον έχ της λαλιάς γινωσχόμενον. 'Απαίδευτον ούν άρα, και δυσσεδές κομιδή το λέγειν άπερισκέπτως τίνας, 'Ο άνθρωπος του Χριστού. Θεός γάρ ων γέγονεν άνθρωπος και άδιαίρετος δσον είς το είναι Θεός, και Υίος, και μετά σαρκός · τελεωτάτη γάρ

> 'Ο δὲ εἶπε · Πιστεύω, Κύριε, καὶ προσεκύνησεν αὐτφ.

'Ogos els ouologiav, the ent to nister onul, xal θερμός είς εὐσέδειαν ὁ ποτὲ τυφλός. Έπειδή γάρ tem et vere oculis subjectum Filium unigenitum, C έγνω παρόντα τε καλ δρώμενον τον άληθώς Υίον τον μονογενή, προσεχύνησεν ώς Θεώ, χαίτοι βλέπων αύτον εν σαρχί, δέξαν ούχ έχοντα την εν τῷ Θεῷ πρέπουσαν, πεφωτισμένος δε την χαρδίαν από της ένούσης αὐτῷ δυνάμεώς τε καὶ ἐ΄ τίας, ἀναλόγως είς εννοίας άναπηδή σοφάς τε και άγαθάς, και τής θείας αύτου και άβρήτου φύσεως το κάλλος καταφαντάζεται · ού γάρ αν προσεχύνησεν ώς Θεώ, εί μή θεδν είναι πεπίστευχεν, από του γεγονότος είς αύτον και παραδόξως τετελεσμένου θαύματος έπι το φρονείν ούτω παιδαγωγούμενος. Έπειδή δὲ δλην τήν έπ' αύτῷ πραγματείαν είς τὸ τῶν ἐθνῶν μετηγάγομεν πρόσωπον, φέρε δή περί τούτου λέγωμεν πάλιν. Βλέπε γάρ μοι πληρούντα διά της προσκυνήσεως της έν πνεύματι λατρείας τον τύπον, είς δν έχειραγωγήθη τὰ έθνη διά τῆς πίστεως. Βουθυσίαις γάρ και λιδανωτοίς, και ταίς των ετέρων ζώων προσαγωγαίς θεραπεύειν ήν έθος τῷ Τσραήλ τὸν ἀπάντων Κύριον κατ' ἐπίταγμα νομικόν οἱ δὲ ἐξ ἐθνῶν πεπιστευκότες ού ταύτην Ισασι της λατρείας την όδον, ετράποντο δε την ετέραν, τουτ' έστι, την πνευματικήν, ήν δή και μάλιστα φιλείν αύτον, και ήδιονά φησιν είναι Θεός. • Ού γάρ φάγωμαι κρέα ταύρων, φησίν, άλλ' ούδε αίμα τράγων πίωμαι. » Θύειν δε μάλλον ήμιν έπιτάττει θυσίαν αίνέσεως, τουτ' έστι, την μετ' φόης προσκύνησιν, είς ην ότι πάντως άναδήσεται, φησί, τά έθνη διά της πίστεως έν άγίφ

ήμων και Σωτήρά φησι · Πάσα ή γη προσκυνησάτωσάν σοι, και ψαλάτωσάν σοι, ψαλάτωσαν δή τῷ όνόματί σου. • 'Αλλά και αύτος ὁ Κύριος ήμων Ίησους ὁ Χριστός τῆς νομικῆς λατρείας ἐν ἀμείνοσιν ούσαν επιδειχνύς την πνευματικήν, πρός την έχ της Σαμαρείας γυναϊκά φησι · « Πίστευσόν μοι, γύναι, ότι έρχεται ώρα ότε ούτε έν τῷ δρει τούτω, ούτε εν Ίεροσολύμοις προσχυνήσετε το Πατρί. 'Αλλ' Ερχεται ώρα καὶ νῦν ἐστιν, ὅτε οἱ άληθινοὶ προσκυνηταί προσκυνήσουσι τῷ Πατρί ἐν πνεύματι και άληθείς και γάρ ὁ Πατήρ τοιούτους ζητεί τους προσκυνούντας αύτόν. Πνεύμα ό Θεός καὶ τούς προσχυνούντας αύτον έν πνεύματι και άληθεία δεί προσχυνείν. > Διαλογιζόμεθα δὲ φρονούντες δρθώς λους, και ώσπερ τινά δωροφορίαν πνευματικήν προσχομίζειν θεώ την προσχύνησιν. Καὶ γουν ότε την θεοπρεπή προσάγειν τιμήν τῷ πρωτοτόκο καί Μονογενεί το Πνευμα τοίς άνω διεκελεύετο, « Καί προσχυνησάτωσαν αὐτῷ, φησί, πάντες άγγελοι Θεού. Τάλλα και ό θείος Ψαλμφόδο ήμας πρός τούτο λέγων έχάλει · « Δεύτε, προσκυνήσωμεν, καλ προσπέσωμεν αὐτῷ. • Καὶ μαχρηγορείν μέν ἡν ἐπὶ τούτοις ού γαλεπόν · μέτρον δέ τοίς είρημένοις έπιθέντες το πρέπον, της των ρητών παραθέσεως προς το παρον δφεζόμεθα. Πλην έχεινο πάλιν άναμνήλογία γείτονα τιθείς την προσκύνησιν.

Καὶ είπεν ὁ Ἰησοῦς. Είς κρίμα έγω είς ποντες βλέπωσι, xul ol βλέποντες τυφλοί γέ- c qui vident cæci fiant.

Της άναδείξεως της έν τώδε τω κόσμω φημί την αίτίαν ήμιν έξηγούμενος διά φωνής Ήσαΐου φησίν ό Χριστός · « Πνευμα Κυρίου ἐπ' ἐμέ, οδ ἔνεκεν Εχρισέ με, εύαγγελίσασθαι πτωχοίς ἀπέσταλκέ με, ξάσασθαι τους συντετριμμένους την χαρδίαν, χηρύξαι αίχμαλώτοις άφεσιν, καὶ τυφλοίς ἀνάδλεψιν. > 'Αλλά και ετέρωθί πού φησιν · ι Οι κωφοί, ἀκούσατε, και οί τυρλοι, άναδλέψατε ίδειν. "Ότε τοίνυν ταύτης ένεχα της αίτιας χεχειροτονήσθαι λέγει παρά του Θεού και Πατρός, ένα κηρύξη τυφλοίς την άνάδλεψιν, πως ένθάδε φησίν, ε Είς χρίμα έγω είς τον χόσμον τούτον ελήλυθα, ένα οι μη βλέποντες βλέπωσι, και οι βλέποντες τυφλοί γένωνται; > κατά την του Παύλου φωνήν · « Μη γένοιτο. » 'Αφέχετο μέν γάρ έξανύσων τον έξ ήμερότητος τῆς εἰς ήμας προτεθέντα σχοπόν, τουτ' έστι, καταφωτίσαι σύμπαντας τή του Πνεύματος δαδουχία. Δεινοί δε πρός ἀπείθειαν ὑπάρχοντες Ἰουδαίοι την καταλαμπρύνουσαν αὐτοὺς οὐ παρεδέξαντο χάριν, ἀπόκλητον ώσπερ έφ' έαυτούς χαλούντες τον σχοτισμόν. Καλ γούν γέγραπται περί αύτων έν προφητικοίς μηνύμασιν · Υπομεινάντων αὐτῶν φῶς, ἐγένετο αὐτοζς σχότος, μείναντες αθγήν, εν άωρία περιεπάτησαν. "Οσον γάρ ήχεν είς το του νόμου χήρυγμα, περι-

Πνεύματι θεωρήσας ο Μελφόδς ώς πρός του Κύριου A ait : « Omnis terra adoret te, et psallant tibi : pealmum dicant nomini tuo 19. . Sed et ipse Dominus noster Jesus Christas, adoratione legali potiorem esse ostendens spiritalem, ad Samaritanam mulierem ait : « Crede mibi, mulier, quia venit hora, quando neque in monte hoc, neque in Hierosolymis adorabitis Patrem. Sed venit hora, et nunc est, quando veri adoratores adorabunt Patrem in spiritu et veritate : nam Pater tales quærit qui adorent eum. Spiritus est Deus, et eos qui adorant eum, in spiritu et veritate adorare oportet ... Eodem quoque modo conspicuos esse recte existimamus sanctos angelos, et quasi doni oblationem spiritualem afferre Deo ipsam adorationem. Spiritus quippe cœlitibus præcipiens primogenito et τούτω διαπρέπειν τῷ τρόπω και τοὺς ἀγίους ἀγγέ- B Unigenito honorem Deo convenientem offerre, ait. Et adorent eum omnes angeli Dei 11, > Ad quod nos etiam David invitat, inquiens: « Venite, adoremus, et procidamus ei 10, 1 Et quidem in his prolixum esse non est difficile : verum modum dictis imponentes, ab istiusmodi testimoniis proferendis abstinebimus Cæterum illud etiam atque eliam recordemur, cæcum egregie repræsentasse figuram cultus gentium, cum fidei confessioni proximam etiam posuit adorationem.

σωμεν, δτι της των έθνων λατρείας τον τύπον άπεπλήρου καλώς ο ποτέ τυφλός, τη της πίστεως όμο-IX, 39. Et dixit ei Jesus : In judicium ego in

τον πόσμον τουτον ήλθον, Ira ol μή β.16- hune mundum veni, ut qui non vident videant, et

Christus per vocem Isaiæ causam suæ in hoc mundo apparitionis exponens, ait : e Spiritus Domini super me, propter quod unxit me; evangelizare pauperibus misit me, sanare contritos corde, prædicare captivis remissionem, et cæcis visum 43. Sed et alibi ait : (Surdi, audite, et cæci, suspicite ut videatis 13.) Quando igitur 634 ob hanc causam electum se dicit a Deo et Patre, ut prædicet cæcis visus recuperationem, quorsum hoc loco ait : e In judicium veni in hunc m.mdum, ut qui non vident videant, et qui vident cæci fiant? > - « Numquid ergo Christus peccati minister est "? " inquiet aliquis, juxta Pauli vocem : « 'Αρα οδν, έρετ τις, Χριστός άμαρτίας διάχονος; » D « Absit ». Venit enim ad exsequendum erga nos bonitatis suze propositum, hoc est ad omnes illuminandos face Spiritus. Obstinati vero et increduti Judæi affulgentem sibi gratiam non receperunt, accersitis potius ad se velut tenebris. De quibus scriptum est in prophetarum vaticiniis : « Cum exspectarent lucem, factæ sunt eis tenebræ : præstolantes splendorem, in obscuritate ambularunt 34. > Etenim quoad legis prædictionem opperiebantur Judzi diem et lucem, boc est Christum. Venturum enim ipsum exspectabant ac præstolabantur; sed qui hac in re pietatem colere videban-

¹⁵ Psal. Lxv, 4. ²⁶ Joan. Iv, 21, 22. ²¹ Psal. xcvi, 7. ²² Psal. xciv, 6. ²² Luc. Iv, 18; Isa. Lxi, 4. ²⁴ Isa. xLii, 18. ²³ Galat. II, 17. ²⁴ Isa. Lix, 9. 36 Isa. LIX, 9.

Tei

Sia

vei

×a ăp

TU

la

èx

X

4

δu

El

al

tur, in nacte ambulaverunt, hoc est in densis to- A suevoy loudator thy te abyth, xal to que, tout nebris, non aliunde obortu ipsis harum tenebrarum. causa, quod ipsi sun incredulitate et pertinacia eum morbum sibi arcessebant. Adveni ergo, inquit, daturus cacis usum videndi per fidem. At pervicacium et intractabilium ferox animus ad. rebellionem spectans, ut adventus illuminantis in condemnationem sihi cederet effecit. Quia enim. non credent, condemnantur. Quod quidem apertius. alias dixit Servator: . Amen, amen dico vobis, qui credit in Filium, non judicatur : qui autem non credit in Filium, jam judicatus est, quia non credidit in nomine Filii Dei ". . Quapropter scite admodum ab ea re quæ præ manibus habetur disputat, et quod admiranda ratione in isto quisermoni statuit, quippe illum recepisse visum non modo quoad corpus, sed et quoad animum confirmat, quoniam fidem receperit; contrarium vero Phariseis evenisse, qui gloriam ejus non viderint, in maximo et novo miraculo clarissime refulgen-

είς νουν διίσχυρι, εται, οιά το παραδέξασθαι την πίστιν, παθείν δε το έναντίον τους Φαρισαίους. ού γλρ έθεάσανου την δόξαν αύτου, καίτοι φανώτατα διαλάμπουσαν, καλ έν τῷ μεγίστω καλ νεαρῷ θαύματι.

IX, 40. Andierunt quidam ex Pharisæis qui cum ipso erant, et dixerunt ei : Numquid et nos cæci samus ?

Insidiantur Christo Servatori Phariszi, eumque ceperint. Cumque dolore et invidia ob ejus gloris contabescerent, tamen eum assectantur, nova odio suo pabula et varias eludendis ejus miraculis calumnias exquirentes, et simpliciorum mentem ideo pervertentes. Ubi vero hæc dicentem Christum audiunt, rursus dissecantur: neque enim ignerare poterant, sermonis habiti scopum ad se pertinere. Verum quia vage adbuc et indefinite dictum fuerat hoc, out qui vident exci fiant a, , nondum occasionem nacti aperte succensendi ut de injuria illata, malitiose interrogant, dictorum vim ad suam ipsorum trabentes personam, jubentesque apertius declarare an et ipsos ciecos esse dicat, ut rursus tauquam violatæ legis reum peragant. Apprime volverent, nec ignorabant in ils scriptum esse : . Principi papuli tui non maledices ". > Vel igitur hec dicent, sperantes se injuria illum affecturos, que non sine ratione in eum invadere, et citra nerebensionis periculum insidias ei struere viderentur, vel ceste amarulentius aliquid intra se esquentes, et calumniam parturientes. Quoniam enim dixerat Christus : « In judicium ego in hunc mundum veni, ut qui non vident videant, > et per hos innuebat restitutionem oculorum cæco, cum non possint hujus miraculi ferre mentionem, consurgunt rorsus in eum stimulante invidia, ac ferme

Εστι του Χριστόν. "Ηξειν γάρ και παρεδέχοντο, και προσεδόχων αὐτόν άλλ' οἱ κατά τοῦτο δοχοῦντες εύσεδείν, εν άωρία περιεπάτησαν, τουτ' έστιν, έν. σχότω βαθεί, ούχ έτέρου τινός αὐτοίς γεγονότος αίτίου του παθείν τον σχοτισμόν, άλλά ταίς σφών αφτών άπειθείαις άντεπίσπαστον έφ' έσυτοίς έχόντων την νόσον. Παραγέγονα τοίνυν, φησί, τυφλοίς έπιδώσων το βλέπειν διά της πίστεως. ή δε των άχειραγωγήτων καλ άνυποτάκτων άτεγκτος γνώμη, πολύ βλέπουσα πρός ἀπείθειαν, είς χατάχριμα γενέσθαι παρεσκεύασεν αὐτοίς την του φωτίζοντος άφιξιν. Έπειδή γάρ οὐ πιστεύουσι, κατακρίνονται. Τοῦτο δέ σοι σαφέστερον και δι' έτέρων είρηκεν ὁ Σωτήρ. ε 'Αμήν, άμην λέγω ύμιν, ό πιστεύων είς τον Υίον, dem coco factum est, velut radicem et originem B οὐ κρίνεται, ὁ δὲ ἀπειθῶν τῷ Υἰῷ ἡδη κέκριται, ότι μή πεπίστευκεν είς το δυομα του Υίου του Θεού. > Χαριέντως τοιγαρούν άπο του παρακειμένου και έν γερσίν δυτος διαλέγεται τε πράγματος, και τό παραδόξως άποτελεσθέν έπὶ τῷ ποτε τυφλῷ βίζαν ώσπερ ποιείται τῷ λόγιο άναδλέψαι μέν γάρ αύτον ου κατά σύμα μόνου, άλλά καὶ όσον

> "Ηχουσαν έχ των Φαρισαίων ταυτα ol μετ' autou breec, sal elnor auto. Wh sal husic τυφλοί ἐσμεν;

Προσεδρεύουσιν οἱ Φαρισαΐοι, καὶ συμδαδίζειν assectantur, quamvis 635 acutum telum corde sus C ἐπείγονται τῷ Σωτῆρι Χριστῷ, καίτοι πικρον εἰς καρδίαν Εχοντες βέλος. Και λύπη και φθόνφ διατηχόμενοι διά την δόξαν αύτου, συμδαδίζουσι δέ όμως τροφάς τῷ μίσει συλλέγοντες, και πολυτρόπους τοίς θαύμασι συχοφαντίας άρτύοντες, παραλύο :τές τε διά τούτο των εύπειθεστέρων την άκακοήθη διάνοιαν. Έπειδή δὲ ταῦτα λέγοντος διεπυνθάνοντο του Χριστού, διεπρίοντο πάλιν ου γάρ ήν είκος άγνοείν ότι τέτραπται πρός αύτους ό του λόγου σχοπός. Έπειδή δὲ ἀπολελυμένως ἔτι καὶ ἀδιορίστως είρητο παρ' αύτου, τὸ, ε ίνα οι βλέποντες τυφλοί γένωνται · ο ο πω καιρόν έχοντες έγκαλείν εύλόγως ώς ύδρισμένοι, διερωτώσι πανούργως των είρημένων την δύναμιν είς το οίχειον περιέλχοντες πρόσωπον , και σαφέστερον ώσπερ άξιούντες είπειν, enim Moraica scripta noverant, cum ea continuo D el xal αὐτούς είναι λέγει τυφλούς, ίνα δή πάλιν ώς νομικήν έντολήν άδικήσαντα κατακρίνωσιν. Ήδεσαν γάρ ἄνω και κάτω τὰ Μωσέως συγγράμματα, και περινοστούντες ότι γέγραπται · · "Αρχοντα του λαού σου ούχ έρεζς χαχώς. > "Η τοίνυν ύδρίσασθαι προσδοχήσαντες τά τοιαυτά φασιν, ίνα δοχοίεν ευλόγως έπιφύεσθαι, και άκατηγόρητον ήδη ποιείσθαι τήν ἐπιδουλήν την ἐπὶ Χριστοῦ, ή καὶ ἀληθῶς Εχοντές τι πικρότερον είς νουν, και συκοφαντίας είδος το αύτοζς πρέπον ώδίνοντες. Έπειδή γάρ έφη Χριστός, « Είς κρίμα έγω είς τον κόσμον τούτον ήλθον, ίνα οί μή βλέποντες βλέπωσιν, » ὑπεδήλου δὲ διὰ τούτου τοῦ τυφλοῦ την ἀνάβλεψεν, οὐ δυνηθέντες ἐνεγχεῖν

[&]quot; Joan. III, 18, 19. " Joan. Ix, 39. " Exod. xxII, 28.

διατετηγμένοι τῷ φθόνφ, καὶ ἀντιπράττειν ἐπιχειρούσι τοίς παρ" αύτου μονονουχί λέγειν ού παραιτούμενοι. Δεινά χομπάζεις, ω ούτος, χατορθώσας ούδλν ών είργάσθαι νομίζεις, άλλ' άρα μή βούλει, φασί, χαί εφ' ήμων αύτων πλάττεσθαι την θαυματουργίαν; άρα μή παρέσται σοι λέγειν ότι και ήμας δντας τυφλούς τεθεράπευχας; Βούλει σοι περιθώμεν την Ιατρού δόξαν και θαυματουργού, ψευσάμενοι κατ' έχείνον, δι φής άναδλέψαι γεννηθέντα τυφλόν; Μή και ήμας άρα συκοφαντήσεις αποτολμήσες είπειν τά ἐπ' ἐκείνιμ: Πονηρός ούν άρα, καὶ σφόδρα πικρός τῶν Φαρισαίων ο λόγος διαγελώντων τὰ ἐπ' ἐκείνω, καὶ συχοφαντίαν είναι μάλλον οιομένων ήπερ άλήθειαν . δυσωπεί γάρ ούδεν τον άγνώμονα.

Elzer abroic d'Ingouc El rup tol fire, oux àr B είχετε άμαρτίαν. Νύν δέ λέγετε: "Οτι βλέπομεν" αι άμαρτίαι θμών μενούσι.

Κατατήκει πάλιν αύτους ο Σωτήρ τέχνη κεράσας τον Ελεγχον. Λοιδορίας μέν γάρ άπάσης άποφοιτά, δισωπεί δε της άληθείας παρατιθείς την δύναμιν. έπ' ούδενὶ όὲ χρησίμω το βλέπειν Εχοντας ἀποδείχνισι, μάλλον δέ καλ του μηθόλως όρωντας πεσώντας έν χείροσιν. "Ανθρωπος μέν γάρ ό τυφλός, φησί, τῷ τοθεάσθαι μηθέν των παραδόξως άποτελουμένων, έξω βέδηχεν άμαρτίας, και άνυπαίτιος πως ύπάρχει. οί δὲ τῶν θαυμάτων ἐπόπται καὶ θεωροί διὰ πολλήν άδουλίαν και κακόνοιαν την έξ αύτων ού παραδεξάμενοι πίστιν, δυσαπόνιπτον έχουσι την άμαρτίαν, אמן פחשב אומים באים באים בען בסובה אמבקאטומות כ Έπι μέν ούν της σωματικής τυφλότητό; τε καλ άνα-Shapens the vost our anibaror avallyers of 5. abalvoures sis to vantou, xal thu long enteuder άναματτόμενοι τῷ λόγφ δύναμιν πάλιν ἐροῦμεν, ὡς άνθρωπος μέν ό άσύνετος εύλογωτάτην αν την έπλ του δικάζοντος αίτήσαι συγγνώμην, ὁ δὲ όξὸς είς wingsey, xat suvisis to supprepour sita tois aloxious τής δαυτού διανοίας χαταπωλήσας την ροπήν, καί τὸ νικάν ήδοναίς ού τῷ χρησίμω δωρούμενος, άναιagiveus airhose the Elson, nat napairnous the Ent τω πολάζεσθαι δείν, ούδαμόθεν έξει βοηθουμένην, άπολείται όὲ καὶ σφόδρα δικαίως άσυνηγόρητον ἐφ' ξαυτώ τηρήσας την άμαρτίαν. Και γούν ὁ Κύριος ήμων Ίησους Χριστός αύτό δή τούτο κατασημαίνων ρίου αύτου, και μή ποιήτας, δαρήσεται πολλάς. > 'Αγνοίας μέν γάρ ἐπὶ τῷ μή εἰδότι τὰ ἐγκλήματα, καταφρονήσεως δέ τῆς ἐσχάτης ἐπὶ τῷ νενοηκότι, και το δράν άθούλως εξωθουμένω. Έπιτηρει δε πάλιν έπως κάν τούτω γέγονεν άσφαλής του Σωτήρος ό havor où yap of photo anopareixus ou Alexers, aid upale, and, a livere on Blinoper. . "Hu yap δή και λίαν ατοπώτατον σύνεσιν έπιμαρτυρείν τοίς ούτω τυφλοίς, και έπεσδημότα φορούσι τὸν νούν, ώς τολμήσαι φάναι περί αὐτοῦ · Ημείς οίδαμεν ότι ούτος ὁ άνθρωπος άμερτωλός έστιν. > Αύτοκατάπριτοι τοιγαρούν Τουδαΐοι βλέπειν μέν έαυτούς

τοῦ παραδόξου τὴν ἀνάμνησιν, ἀντεγείρονται πάλιν A dicunt : Magnifice te jactas, o egregie, cum nihil prorsus feceris eorum que le operari putas; sed numquid etiam vis, aiunt, et in nobis ipsis lingere miracula? numquid audebis dicere nos cæcos a te curatos esse? Vis tibi attribuamus medici et miraculorum editoris gloriam, mentientes velut ille quem tu cæcum natum visum recuperasse pradicas? An ot nobis imponere audebia, referens qua in illo gesta sunt? Improba itaque et acerba Phariszorum oratio irridentium miraculum czei, et imposturam petine quam veritatem esse arbitrantinm, quando nibil est quod ingrato pudorem possit inculered a massa han esque man chap que da te da

> IX, 41. Dixit eis Jesus: Si caci assetis, non haberetis peccatum. Nune vero dicitis: Quia videmus ? peccalum, vestrum manel.

en air a dan de la contra de la contrace

Rursus cos emollit Servator, reprehensione artificiose temperata. Abstinet 636 quippe ab omni convicio, sed objecta veritatis vi pudorem inentit: nihil vero utilitatis percipere ex co quad videant ostendit, imo qued pejus est, no videre quidem prorsus. Homo enim ceens, inquit, eq quod miraculorum que facta sunt nihil viderit, extra peceatom est : at spectatores corum, qui tot sinponda oculis usurparunt, nec tamen per summam insipientiam ac malitiam fidem inde collegerunt, pecestum habent nusquam eluendum, et condemnationem. De corporea igitur excitate et visus recuperatione ita censere consentaneum est: proportione vero et similitudine quadam ad id quod sub intellectum cadit gradum facientes, et parem vim ac intelligentiam sermonis hine exprimentes, rursus dicemus, nempe hominem ignarum et imprudentem jure petiturum a judicante veniam, acutum vero et intelligentem quid sit utile, deinde turpissimis quibusque rebus aciem mentis sum applicantem impudenter facturum, si misericordiam reget, nec deprecationem pænæ omnino ei profuturam, et quidem merito periturum esse eum foverit adversus se peccatum, quod nullum patrocinium et defensionem admittat. Quare Dominus noster Jesus Christus idipsum significans in Evangoέν Εδαγγελίοις φησίν · 'Ο είδὸς τὸ θέλημα τοῦ κω- D his, ait : « Qui cognovit voluntatem domini sui et non fecit, vapulabit multis 34. » Crimen enim est ignorantice in eq qui nescit, contemptus vero sutami in eo qui novit, et tamen facere amens recusavit. Observa autem mibi rursus quemadinodum certa et circumspecta est in his Servatoris oratio : non enim ait affirmative, videtis, sed vos, ait; e dicitis, Videmus. . Fuisset enim absurdissimum prudentiam attribuere tam cæcis exstinctaque mentis luce heminibus, qui audebant dicere de ipso : Nos scimus quod iste homo peccator est 11. > lgitur suo ipsorum ore damnati Judæi affirmantes se videre, sed omnino nihil eorum quæ oportnit

Hebr. - 15. " Lab rate.

" Past sur, \$5.

²⁰ Luc. xii, 47. 31 Joan. 1x, 21.

tor

παρ

mal

Far

σiα

λαγ

Kú

τħ

23

201

Git

20

K

X

facientes, et cognoscentes quidem voluntalem A διαδεδαιούμενοι, πράττοντες δε τό σύμπαν ούδεν ών Patris, sed ita contemptores et superbi, ut maximis etiam miraculis resistere auderent.

X, 1-5. Amen, amen dico vobis, qui non intrat er ostium in ovile ovium, sed ascendit aliunde, ille fur est et latro; qui autem intrat per ostium, pastor est ovium : huic ostiarius aperit, et oves vocem ejus audiunt, et proprias oves vocat nominatin, et educit eas, 637 et cum proprias oves emiserit, ante eas vadit, et oves illum sequentur, quia sciunt vocem ejus : alienum autem non sequuntur, sed fugiunt ab ea, quia non noverunt vocem alienorum, πρόδατα αὐτῷ ἀχολουθεῖ, ὅτι οίδασι τὴν φωνὴν

allà φεύξοτται àπ' αὐτοῦ, ὅτι οὐπ οίδασι τῶν allotpiwr την φωτήν. Non satis accurate rem expendentibus videri R possit hujus parabolæ sermo parum opportune invectus : siquidem de cæcitate et visus recuperatione verba faciens, de ovibus statim, et stabulo, et ostio loquitur. Sed qui sapientia præditus est. atque attentius adjicere animum solet speculationi, rursus sermonem recta via progredientem, nulloque modo a decoro deerrantem animadvertet : quod autem sæpenumero dixi, iterum et dicam. Moris est Servatori Christo, quando aliqui ad eum accedant, non ad solum voce editum verbum respondere; sed, quoniam scrutatur renes et corda 30, ctiam ad conceptus et cogitationes solas respondet. Omnia quippe nuda ei et aperta sunt 33, neque ulla est creatura invisibilis in conspectu ejus. Propterea et ad unum e sanctis loquitur : C · Quis est qui celat me consilium? cohibens autem verba in corde, et me celare putat 30? > Quando. quidem ergo Phariszi malitiose et vafre interrogabant, sicut antea diximus, an et ipsi cæci essent, ut dicens vere 'id quod erant, nempe cæci, iterum condemnaretur, velut injurius principibus ac magistratibus : immane enim quantum ea de re superbiebant : necessario Dominus noster Jesus Christus huic corum cogitationi resistens, infert commode parabolam, obscure quidem ae velut ambagibus innuens, non fore illis stabilem et firmum principatum, sed neque constare posse tutam dignitatem illis qui ejus datorem Deum arroganter despiciunt, ac docet boc solis illis affaturum quos ipse ad populorum præfecturam vocaverit. Ergo seipsum januam esse ait, proprio consilio ducendis rationalibus gregibus adhibentem eum quem et gubernandi peritum, et Dei amantem cognoverit; Latronem vero et furem appellat eum qui alia via grassatur, et per vim ac tyrannidem non datum sibi honorem posse assequi putat, quales nonnulli erant, de quibus per unum ex prophetis ait : Regnaverunt, et non per me : principes exatherunt, et non per Spiritum meum 4. . Significat autem per bæc, 638 si illis regendorum populorum incesserit cupiditas, ad

έδει δράν, και λίαν εύτόνως, και γινώσκοντες μέν του Κυρίου το θέλημα, περιφρονούντες δε ούτως, ώς καί τοίς άρίστοις ύπαντιάζειν θαύμασιν.

'Αμήν, άμήν λέγω ύμιν, ό μή είσερχόμενος διά τῆς θύρας εἰς τὴν αὐλὴν τῶν προδάτων, d.l.là drulairor d.l.layober, exerror aleating έστι και Αηστής. ό δέ εισερχόμετος διά τῆς θύρας, ποιμήν έστι των προδάτων τούτω ό θυρωρός drolyει, και τὰ πρόδατα τῆς φωτῆς αὐτοῦ ἀχούει, καὶ τὰ ίδια πρόδατα φωτεί κατ' δνομα, και έξάγει αθτά · δταν δέ πάντα τὰ Ιζ α έχδάλη, ξμπροσθεν αὐτών πορεύεται, και τώ αὐτοῦ · άλλοτρίφ δὲ οὐ μη ἀκολουθήσουσις,

Δόξειεν άν, καὶ μάλα εἰκότως, τοῖς ἀδασανίστως ἐπαχροωμένοις οὐ λίαν εὐχαίρως ὁ τῆς προχειμένης παραδολής είσπεφορήσθαι λόγος · τυφλότητός τε γάρ άναδλέψεως τε πέρι διαλεγόμενος, περί προδάτων εύθύς, αύλης τε και θύρας ποιείται τούς λόγους. 'Αλλ' δτφ σοφός ενώχισται νούς, και περιεργότερον τοίς θεωρήμασι προσδάλλειν έσπούδασται, κατάψεται πάλιν επ' εύθείας ώσπερ ίόντα του λόγου, και μηδαμόσε του πρέποντο; ἀπεσφαλμένον δ δὲ πολλάκις εἶπον έρω και είσαυθις άναλαδών. Έθος τῷ Σωτήρι Χριστώ μή πρός μόνους άποχρίνεσθαι τούς διά φωνής ἀποχτυπηθέντας λόγους, δταν αὐτῷ προσίωσί τινες, άλλ' ἐπείπερ ὁρά καὶ νεφρούς, καὶ καρδίας, καὶ πρὸς ένθυμήσεις ἀπολογείται μόνας. Πάντα γάρ αὐτῷ γυμνά και τετραχηλισμένα, και ούκ έστι κτίσις άφανής ένώπιον αύτου. Διά τοι τούτο καλ πρός ένα των άγίων φησί · « Τίς ούτος ὁ κρύπτων με βουλήν, συνέχων δὲ ρήματα ἐν καρδία, ἐμὲ δὲ οἶεται κρύπτειν; > Επειδή τοίνυν το των Φαρισαίων ανόσιον στίφος κακούργως διεπυνθάνετο, καθάπερ ελέγομεν άρτίως, εί και αύτοι τυφλοί είσιν, ένα λέγων άληθώς ότι πέρ είσι, τυφλοί δηλονότι, καταδικάζηται πάλεν ώς τοίς ήγουμένοις διαλοιδορησόμενος, και κακώς είρηκώς שינים לבן ייניסיס אמשי בייסיסטי אמף בהל דסטים μέγα τι καὶ ἐξαίσιον ἀναγκαίως ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησούς ὁ Χριστός, καὶ ταύτη πάλιν αὐτών τῆ διενθυμήσει μαχόμενος, είσχομίζει χρησίμως την παραδολήν άμυδρότερον πως, και ώς εν αίνίγμασιν ύποδηλών ώς ούχ εξουσιν έχ πλεονεξίας το χαθηγείσθαι βεδαίως, άλλ' ούδὲ πάγιον αὐτοῖς προσέσται τὸ άξίωμα τὸν τούτου δοτήρα τον Θεον εξ άλαζονείας υδρίζουσι . διδάσχει δε ότι τούτο προσέσται μόνοις τοίς δι' αύτου καλουμένοις είς λαών ήγεμονίαν. Θύραν τοιγαρούν taurdy elval photy elopépoyta did Bouding idlag elg th καθηγείσθαι ποιμνίων των λογικών τον έπιστήμονα καί φιλόθεον. Κλέπτην δέ και ληστήν άποκαλεί και άλλαχόθεν αναβαίνοντα του έχ βίας και τυραννίδος την ού δοθείσαν αύτῷ τιμην δύνασθαι λαδείν οίόμενον, όποιοί τενες ήσαν περί ών πού φησε δι' ένδς τών προφητών, ότι « Έδασίλευσαν, καὶ οὐ δι' ἐμοῦ, ἦρξαν, καλ ού διά του Πνεύματός μου. > Αίνίττεται δε διά τούτων ώς, είπερ αὐτοίς καθ' ήδουήν το ήγεμονεύειν

as Psal. vii, 10. 43 Hebr. v, 13. 44 Job xLii, 3. 49 Osec viii, 4,

tort two laws, before more orange xat to below A id credentibus ac divisium praconlan per se acπαραδεξαμένους κήρυγμα δι' αύτου πρός τουτο δραμείν, ίνα και άκλόνητον και καλώς ιδρυμένην έχοιεν την άρχην, δ δή και γέγονεν έν τε τοι; αγίοις άποστόλοις, και τοίς μετ' έκείνους των άγίων Έκκληστών διδασκάλοις, οίς και ὁ θυρωρός άνοίγει, τουτ' Ectiv. A o tetay uévos dyyelos els to tais Exxlydiang Emigrately, xal συμπράττειν τοίς lepadolai λαγούσιν είς τὰς τῶν λαῶν ἀφελείας, ἡ πάλιν αὐτὸς ό Σωτήρ, αύτὸς καὶ θύρα, καὶ τῆς θύρας ὑπάργων Κύριος. Καταπείθεσθαί γε μήν και ὑπείκειν ὁρθῶς τή του ποιμαίνοντος φωνή την των προδάτων άγέλην εδ μάλα διισχυρίζεται, παραιτείσθαι δέ και λίαν έσπουδασμένως την των άλλοτρίων φωνήν, ίνα πράγμα νοής άληθές έπὶ τὸ γενικώτερον ἐκπλατύνων του λόγου την δύναμιν. Διδάσκομεν γάρ εν Έκκλη- Β σίαις τὰ διὰ τῆς Θεοπνεύστου Γραφῆς παρακομίζοντες δύγματα, καὶ ώσπερ τινά τροφήν πνευματικήν τόν εδαγγελικόν τε καὶ ἀποστολικόν παρατιθέντες λόγον. Κατήχοοι δέ των τοιούτων είσιν οί πιστεύοντες είς Χριστόν, και αδιαστρόφιρ διαπρέποντες πίστει, παραιτούνται δε πρός τάς των ψευδοποιμένων φωνάς, και ώς δλέθριον αποτρέπονται πάθος. Τί ούν άρα το έντεύθεν, έρεί τις, τοίς Φαρισαίοις ὑποδηλούμενον; Συνελών ώς έν βραχεί τε και κεφαλαιώδει λόγω πάλιν έρω. Έαυτον επιδειχνύει και της αύλης χύριον, και θύραν, και θυρωρόν, ενα δή μάθοιεν άκριδώς ώς ών έξουσι της ήγεμονίας ίδρυμένην την στάσιν, εί μή δι' αύτου πρός ταύτην Ιόντες το θεόσδοτον Εχοιεν άγαθόν. Προστιθείς δὲ δτι τὰ πρίδατα τοῖς ίδίοις C καταπείθεται ποιμέσι, των δε άλλοτρίων εξάλλεται, πάλιν εύφυως υπαινίττεται ώς επιστατήσουσι μέν οδδαμώς αύτοι των μελλόντων πιστεύειν είς αύτον, ἀποφοιτήσει δὲ πάλιν τῆς παρ' αὐτοῖς διδασκαλίας τά πρόδατα, ναὶ τοῖς δι' αὐτοῦ ποιμέσι προσκείσεται.

Ταύτην την παροιμίαν είπεν αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς, exerror de oux errusar tira fir à elaler autoic.

Απλούς των άγίων ὁ λόγος, και τῆς Ελλήνων περιεργίας άπηλλαγμένος. « Έξελέξατο γάρ ὁ Θεός τά μωρά τοῦ κόσμου, > κατά την τοῦ Παύλου φωνήν, « [να καταισχύνη τούς σοφούς. > Κατεχρήσατο τοίνυν τώ της παροιμίας ονόματι · καλεί γάρ ούτω την πιραδολήν. Τάχα δὲ ὅτι μέμικταί πως ἀεὶ τῶν τοιούτων ὁ χαρακτήρ, και δι' άμφοιν ώς δι' ένδς νοείται το δηλούπενον. αγμι εκεινο φαίτει τος φαραπητίζει σφόδρα την των Τουδαίων άσυνεσίαν ὁ θεσπέσιος εὐαγγελι- D στής. 'Ως γάρ αυτή των πραγμάτων ή πείρα διαμαρτύρεται, πέτραις ή σιδήρω παραπλησίαν έχουσι την διάνοιαν, ούδεν το παράπαν έπωφελών ακροαμάτων εἰσδέχεσθαι μελετήσασαν. Διὰ τοῦτο πρός αὐτούς ελέγετο διά φωνής Ίωἡλ τοῦ προφήτου · « Διαβρήξατε τὰς χαρδίας ύμῶν, χαὶ μή τὰ Ιμάτια ύμῶν. > Δοχεί δέ μοι πάλιν ούχ ἀπερισχέπτως είπειν ὁ τοῦ βιελίου συγγραφεύς, ότι « Ταύτην την παραδολήν είπεν αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς • οἱ δὲ οὐ συνῆχαν, φησὶ, τίνα ην & ελάλει αύτοίς, > εκφωνεί δε ταύτην μετ' εμφάσεως ού μιχράς. Έν ζοψ γάρ εί λέγοι σαφώς. Ούτως בשני של משנים בשנים בש

cipientibus esse tendendum, ut deinceps ab omni vi tutum principatum obtineant, quod factum est et in sanctis apostolis, et in sanctarum Ecclesiarum post illos doctoribus, quibus et Janitor aperit, hoc est, vel ordinatus angelus ad præsidendum Ecclesiis, et opem ferendam lis qui sacerdotium sortiti sunt ad populorum utilitatem, vel rursus ipse Servator, ipse et janua et janua Dominus. Obedire vero pastoris voci ovium gregem percommode asseverat, detrectare vero et refugere maximo alienorum vocem, ut rem veram intelligas, latius extendens et accipiens sermonis vim. Docemus enim in Ecclesiis, sacræ Scripturæ dogmata proferentes, et evangelicum atque apostolicum sermonem velut quemdam cibum spiritalem apponentes. Audiunt vero talia credentes in Christum, et recta ac incorrupta fide coruscantes, rejiciunt vero falsorum pastorum voces, et ut malum atque perniciem quamdam aversantur. Quid igitur inde, dicet quispiam, Pharisæis significatur? Paucis ego et summatim comprehendam. Seipsum designat et stabuli et januæ dominum atque janitorem, ut intelligant se non habituros firmum et stabilem principatus statum, nisi per eum illuc progredientes divino munere concessum bonum fuerint consecuti. Adjungens vero oves suis pastoribus obsequi, ab alienis vero resilire, rursus ingeniose subindicat eos nunquam præfuturos iis qui credituri sunt in ipsum, contra vero oves ab eorum doctrina refugient, et pastoribus ab eo datis adhærebunt.

X, 6. Hoc proverbium dixit els Jesus : illi autem

non cognoverunt quid loqueretur eis.

Simplex est sanctorum sermo, et cultus ac curiositatis Græcorum expers. « Elegit enim Deus quæ stulta sunt mundi, out ait Paulus, e ut sapientes confundat 34. > Abusus est autem hoc loco parcemiæ nomine : sic enim vocat parabolam. Forte quod earum character et nota ut plurimum confunditur, ac per 639 utramque tanquam per unam res significata intelligitur : verum illud asseveramus, evangelistam magnopere admirari Judæorum stuporem. Quippe ut ipsa rerum experientia testatur, saxo vel ferro simillimum habent animum, salutarium auditionum nullo modo capacem. Idcirco ad eos per vocem Joel prophetæ dictum est : « Scindite corda vestra, et non vestimenta vestra 27. . Porro videtur mihi Evangelii hujus scriptor non temere dixisse : « Hanc parabolam dixit eis Jesus : illi autem non cognoverunt quid loqueretur eis, , eamque non parva cum emphasi proferre. Idem enim est ac si diceret : Tantum abest ut aliquid eorum quæ necessaria sunt intelligere valeant Phariszi, licet opi-

all

ÉGOV

yóç.

-विस्ट

-tan

PAT

φου

BUE

TEN

THE

TWY

πpl

all

MEN.

TO

w

TW

TE

ott

XX

77.8

dy

П

èp

中中中

nione supientim oppido inflati, ut istam parabolam A of Φαρισαίοι, καίτοι δοκησισοφούντες έκτόπως, ώστε non capiant, tam alioqui perspicuam ac dilucidam, in qua difficile nibil est aut flexuosum, impedimentumque ad concipiendum et comprehendendum. Scite vero Judaicam irridet amentiam, qui nihili Christum ducebant, quamvis doceret que supra legem, et multo quam Moses gratiorem institutionem adbiberet.

X, 7. Dixit ois Jesus : Amen dico vobia, eyo sum ostium ovium.

Novit sane, utpote oum secundum naturam Deus sit, et que in profundo posita sunt perspiciat, Pharismum, licet intolerabili fastu et opinione sapientite et eruditionis in lege supra modum iufletum, nihil tamen corum que supra dicta sunt pereipere. Ideireo manifestissimo rem eis exponit, et B prolixo sermone velut in compendium misso parcemin mentem paucis aperit. Cum enim bonus sit natura, etiam immerentes quasi manu ducit ad cognitionem, ut aliquis saltem utilitatis modus eis alluceat. Seipsum vero aperte ovium ostium esse profitetur, docens nimirum id quod inter omnes convenit : per solam quippe in eum fidem in Dei velut familiaritatem et consortium admittimur; cujus rei testis ipse est, dicens : e Nemo venit ad Patrem, nisi per me 3. . Vel igitur tale quidpiam vult significare, vel quod proposito magis convenit, explenat rureus nos per eum ad principatum, et ad greges ratione mentes moderandos devenire, juxta id quod dixit Paulus : « Nec enim quisquam sumit sibi honorem, sed qui vocatur a Deo 30. , Et C quidem nullus sanctorum prophetarum seipsum elegit et renuntiavit, 640 sed noque clarus ille et magnus apostolorum chorus seipsum ad id vocasse comperietur. Electus enim est per voluntatem Christi, qui vocavit eos ad apostolatum nominatim et singulos, quemadmodum ait in proposita parabols. Scimus enim quo pacto in Evangelio secundum Matthæum posita sint ordine apostolorum nomina, deinde statim subjunctus sit electionis modus : Hos enim, inquit, e duodecim elegit Salvator, quos et apostolos nominavit ".. Pharisæos igitur libidine imperandi prurientes, atque principatus re et nomine haud mediocriter accensos videns, commode docet seipsum esse principatus p datorem, cui potestas sit facile eo perducendi. Cum enim janua sit sacræ ac divinæ an'æ, admittet idoneum ac merentem, et ei qui talis non est aditum ad interiora intercludet.

X, 8, Omnes qualquot venerunt ante me, fures sunt et latrones ; sed non audierunt eos oves.

Undequaque cicurare volens, et definire feram mentem Phariszorum, atque ad sapientem rationem traduoere, nititur ostendere rem ease inutilem ac periculosa alea pleuam, velle præcsse, non cœlitus ad id electos, nec divina voluntate, sed humana

ταύτην ού συνήχαν την παραδολήν, την ούτως εύχατοπτον, και λελευκασμένην, έν ή δυσχερές ούδε καμπύλον ούδεν είς νόησιν, ού χαλεπόν είς κατάληψιν. Διαγελά δε πρεπόντως την Τουδαϊκήν δυαδουλίαν, ἐπείπερ αὐτοίς τὸ μηδέν είναι Χριστός κατεφαίνετο, καίτοι τὰ ὑπὸρ νόμον διδάσκων, καὶ πολύ της Μωσέως χαριεστέραν ποιούμενος την ύφηγησιν.

Elxer our autoic d'Indouc . 'Aunr lere buir, έγω είμι ή θύρα των προδάτων

Έγνω δή πάντως κατά την φύσιν ύπάρχων Θεός καί τὰ ἐν τῷ βάθει κείμενα βλέπων, ὡς οὐδὲν τῶν παρ' αύτου λεγομένων συνήχεν ό Φαρισαίος, χαίτοι μεγάλα φρονείν είωθως έπί τε θομομαθεία, και έπι τῷ δοχείν είναι σοφός, ἀσυγκρίτως ἐξοφρυώμενος. Διά τουτο φανωτάτην αύτοζς ποιείται την έξηγησιν, και άναμπρυσάμενος ώσπερ διά των μακρών λόγων έν όλίγοις χομιδή του της παροιμίας διερμηνεύει σχοπόν. Άγαθός γάρ ών φύσει, χειραγωγεί πρός κατάληψιν και ούχ δυτας άξιους, ώς τάχα τις αὐτοίς είφελείας έλλάμψοι τρόπος. Έαυτον δέ φησιν έναργώς των προδάτων είναι την θύραν, πράγμα διδάακών φιογολοπίτερον. Ιτολυίς λήδ φιγ μιατεπέ της είς αύτου, είς οίχειότητα την ώς πρός θεον είσελαύνομεν, και μάρτυς αύτος έπι τούτω λέγων . . Ούδείς έρχεται πρός του Πατέρα, εί μη δι έμου. • Ή τοίνου τοιούτον τι σημαίνειν βούλεται, ή όπερ έστι τοίς προκειμένοις θεωρήμασι πρεπωδέστερον, απολευκαίνει πάλεν ώς δι' αὐτοῦ πρός ήγεμονίαν, καὶ τὸ καθηγείσθαι των λογικών ποιμνίων έρχόμεθα, κατά το είρημένον διά του Παύλου · « Ού γάρ έαυτψ τις λαμδάνει την τιμήν, άλλ' ὁ καλούμενος ύπο του Θεού. > Καὶ γούν ούδεις έαυτον ανέδειξε τών άγίων προφητων. άλλ' ούδε ό λαμπρός και μέγας των αποστόλων χορός έαυτον είς τούτο κεκληκώς άλώσεται, 'Ανεδείχθη γάρ διά θελήσεως του Χριστού καλέσαντος είς άποστολήν αύτους κατ' δνομα, και καθ' ένα, καθά φησιν έν τη προκειμένη παροιμία. Ίσμεν γάρ δπως έν Εύαγγελίω τω κατά Ματθαίον συνετέθη μέν έφεξής τὰ τῶν ἀποστόλων ὀνόματα, εΙτ' εύθύς ἐπενήνεκται της άναρβήσεως ό τρόπος ' τούτους γάρ, φησί, ε τους δώδεκα ανέδειξεν ό Σωτήρ, ούς και αποστόλους ώνόμασεν. > 'Αρχοντιώντα τοιγαρούν τον απόπληκτον Φαρισαίον, καὶ οὐ μετρίως έγκεκαυμένον δρών πρός το τής ήγεμονίας δνομά τε και πράγμα, διδάσκει χρησίμως έσυτον δυτα, καὶ τοῦ καθηγείσθαί τισι χορηγόν, και πρός τουτο ραδίως είσκομίζειν ίσχύονta. Oupa yap wv the lepde to xal beine aulige, eisδέξεται μέν τον έπιτήδριον, αποτριγιεί δέ τῷ μή τοιούτω την είς το είσω πάροδον.

Πάκτες όσοι πρό έμου ήλθον, κλέπται είνί καί Αησταί · άλλ' ούκ ήκουσαν αύτων τὰ πρόβατα.

Πανταγόθεν την απίβασσον των Φαρισαίων καταγοητεύων διάνοιαν, και πρός έμφρονα μετατιθείς λογισμόν, πειράται δειχνύειν, ώς άνόνητόν τι χρήμα καὶ σφαλερώτατον, τὸ καθηγείσθαι τιμάν, οὐ διά τῆς άνωθεν χειροτονίας, ούδὲ διὰ τῆς θείας βουλήσεις.

⁴⁸ Joan. xiv, 6. 39 Hebr. v, 4. 4 Luc. vi, 13. Cf. Matth. x, 2.

άλλ' έξ άνθρωπίνης άπονοίας οΙομένους ότι περι- A amentia, arbitrantes se principalus fore compotes, έσονται της άρχης, κάν ό ταύτης μή βούληται χορηγός. Έαυτον τοιγαρούν θύραν είναι διαρρήθην είπου, άτε δή και μόνον είσκομίζοντα πρός ήγεμονίαν τούς -έπιτηδείους, τὰ τῶν ἀρχαιοτέρων ἐπίχειρήματα παρατίθησιν εύθυς, ίνα χαθάπερ έν πίνακι σκιάγραφουμένην βλέποντες την είς τέλος του πράγμιατος διεξαγωγήν, μάθοιεν ήδη σαφώς ώς το δύνασθαι πρατείν και προηγείσθαι ποιμνίων και λαών, διά μόνης της άνωθεν ύπάρχει γάριτος, και ούκ έξ έπιγειρημάτων τυραννικών. Χρησίμως το:γαρούν κάνθάδε φησί πρός ανάμνησεν άνακομίζων την έν τοις άρχαιστέporc . Havres 6001 holov, xhenrai elol xal hyorat, άλλ' ούκ ήκουσαν αύτων τά πρόδατα. ο 'Υποκρινάμενοι γάρ την των άγαθων ποιμένων Επιστασίαν, παρηλθον είς μέσον τενές, επείδη δε ούχ ήν αύτοις ό Β οποτιθείς το ήγουμενον, και οπακούειν αναπείθων ών ήγεμονεύειν έχρην, απεσχίρτησεν ή των προδάτων πληθύς. Υποτοπητέον δε ούδαμως διά το κάντες είπειν, άχυρουσθαι παρά του Σωτήρο; ημών Χριστού των άγίων προφητών την αποστολήν · ού γάρ κατ' έκείνων, άλλά καθ' έτέρων ὁ λόγος. Έπειδή γάρ περί τε ψευδοποιμένων, και των άλλαχόθεν άναδαινόντων είς την αθλην των προδάτων προϋκειτο λέγειν, άναγχαίως ήδη προσημανθέντων έναργώς των έφ' οίς ήν ο λόγος, το πάντες, φησίν, οιησόμεθα δε ούδαμώς το των άγίων προφητών, άθετεϊσθαι πρόσωπον. Πως γάρ αν ήθέτησεν ό της έαυτοῦ παρουσίας δι' έχείνων έναργή καταστήσας τὰ μηνύματα; ὁ λέγων ι Έγω όράσεις ἐπλήθυνα, καὶ ἐν χερσὶ προφητών ώμοιώθην; ο C πρός Ίερεμίαν δὲ εἰπών · Μἡ λέγε ὅτι νεώτερος έγω είμε, ότι πρός πάντας πρό; ούς αν αποστελώ σε πορεύση, και κατά πάντα όσα αν έντεθωμαί σοι. haltonic, 's mois of the manapier Interthi . Til άνθρώπου, έξαποστελώ έγώ σε πρός τον οίχον του Ίσραήλ, τούς παραπιχραίνοντάς με... Ούχουν ό του λόγου σχοπός ούχ είς τον των άγίων προφητών τέτραπται χορόν, όρά δε μάλλον είς εμείνους, οίπερ ήσάν ποτε κατά την 'Ιουδαίαν προφητείας όποκρινόμενοι, και ψευδηγορούνιες ώς παρά θεού ήκοντες, και τον λαον άναπείθοντες ού τοις άληθώς παρά θεου προφητεύουσι καταπείθεσθαι μάλλον, ή τοίς παρ' ον διαπεπλασμένοις έπιγειρήμασί τε καλ λόγοις, περί ων πού φησι και αύτος ο Κύριος ο πάντων τας, και αυτοί ετρεχον, ουκ ελάλησα πρός αυτούς, και αύτοι επροφήτευον . . πρό; δέ γε τον μακάριον Τερεμίαν · « Ψευδή οἱ προφήται προφητεύουσιν ἐπὶ τῷ ὁνόματί μου, οὐχ ἀπέστειλα αὐτούς, καὶ οὐχ έλάλησα πρός αύτους, και ούκ ένετειλάμην αυτοίς, δτι δράσεις και οιωνίσματα και προφητείας καρδίας αύτων αύτοι προφητεύουσιν ύμιν. Εί προφήταί είσι, και εί Ιστι λόγος Κυρίου εν αύτοις, ἀπαντησάτωσάν μοι. Τί το άχυρον πρός τον σίτον; » 'Ο μέν γάρ λόγος δντως ό παρά θεού τροφιμωτάτην έχει την δύναμεν, και στηρίζει καρδίαν άνθρώπου, κατά τό γεγραμμένον, ό δὲ τῶν ἀνοσίων προφητῶν, ήτοι ψευ-" Osee x11, 10. " Jerem. 1, 7. " Ezech. 11, 3.

Exiii, 28. " Psal. ciii, 15.

etiam invito datore. Quare seipsum januam esse aperte prolocutus, tanquam qui solus idoneos admoveat rerum gubernaculis, proponit evestigio antiquorum molitiones, ut quasi dépictam in tabula videntes totius reiseriem ac eventum, jam manifesto intelligant potestatem imperandi gregibus et populis non ab audacia tyrannica, sed a numinis gratia esse petendam. Utiliter igitur et hoc loco ad refricandam vetustiorum memoriam ait : « Omnes quotquot venerunt fures sunt et latrones, sed non audie eos oves. Prodierunt quippe in medium nonnulli bonorum pastorum officium simulantes; verum quia non erat qui et ipsis imperium et a subditis obsequium priestaret, ovium multitudo ab lis resiluit. Sed nullo modo e voce omnes suspicari convenit sanctorum prophetarum missionem a Servatore nostro Christo 641 irritam fleri : nec culm con tra illos est sermo, sed contra alios. Siguidem quia intendebat loqui de falsis pastoribus, et in caulas aliunde ascendentibus, necessario tanquam abunde demonstratis de quibus sermo est, ait hoc, omnes; nec existimandum est personam saneterum prophetarum explodi aut abdicari. Qui enim eos ab caret, qui eis internuntiis manifestas sui adventus dedit significationes? qui dicit : c Ego visio multiplicavi, et in manibus prophetarum assimilatus sum 41; , qui ad Jeremiam dixit : e Noli dicere quia junior sum : quoniam ad omnes ad ques misero te, ibis : et juxta omnia quæ mandavero tibi, loqueris 42 > ; et ad beatum Ezechiel : « Fili hominis, mittam ego te ad domum Israel, exacerbantes me 13. > Igitur non pertinet sermo ad contun sanctorum prophetarum, sed magis ad eos spectat qui aliquando sucrant in Judza prophetias fiugentes, et mentientes quasi a Deo venirent, et popule persuadentes, ut non missis a Deo prophetis, sed suis ipsorum commentis adhæreret, de quibus ait alieubi ipse universi Dominus ac Deus : « Non mittebam prophetas, et ipsi currebant; non locutus eram ad eos, et ipsi prophetabant "; > et ad beatum Jeremiam : « Falsa prophetæ dicunt in nomine meo; non misi cos, et non locutus sum ad eos, et non mandavi eis, quia visiones et prophe-Δεοπότης και Θεός · ε θύκ ἀπέστελλον τοὺς προφή- D tias cordis sui ipsi prophetant vobis 4. Si prophetæ sunt, et si est verbum Domini in eis, occurrant mibi. Quid palea ad triticum 44? > Sermo enim a Deo vere procedens habet in se vim maximam alendi, et confirmat cor hominis, juxta Scripturam 47 : impiorum vero prophetarum aut falsorum doctorum sermo, fragilis et palez simillimus, nullam audientibus importat utilitatem. Cum ergo fures nuncupat et latrones eos qui adventum suum præcesserunt, vel multitudinem eorum quos modo diximus fallacem mendacemque denotat, vel certe vim sermonis transferas licet in eos de quibus in Actibus apostolorum scriptum est. Magistratus " Jerem. xxiii, 21. " Jerem. xvii, 15. " Jerem.

θε

LE

X

σĐ

×

à

Ei

7

ž:

=

enim Judworum aliquando coactis sanctis aposto- A δοδιδασκάλων είδιαθρυπτότατός τε καὶ άχυρώδης lis, et impio suo concilio 642 sistere jussis, urbe Jerusalem interdicere volebant, atque extrema quæque pericula intentare ; sed Gamaliel eis falsos doctores in memoriam revocavit dicens: « Viri Israelitæ, attendite vobis super hominibus istis quid acturi sitis. Ante eos enim dies exstitit Theudus, dicens se esse aliquem, cui consensit numerus virorum circiter quadringentorum : qui occisus est : et omnes qui credebant ei, dissipati sunt et redacti ad nihilum. Post hunc exstitit Judas Galilæus in diebus professionis, et avertit populum post se. Et ipse periit, et omnes quotquot consenserunt ei dispersi sunt 40. » Ex quibus certum et indubitatum relinquitur, non de sanctis prophetis, sed de alium ordinem sortitis hæc loqui Christum, ut vel nolen- B tibus Pharisæis persuadeat non esse appetendam invito Deo a propria temeritate consiliique inopia populorum præfecturam, sed omnium arbitrium divinæ voluntati esse permittendum, et per veram januam potius ingrediendum, quam more prædonum alia parte enitendum in ovium caulas.

Κάπείνος άπώλετο, και πάντες όσοι ἐπείθοντο αὐτῷ διεσπορπίσθησαν. • Όρᾶς οὐν ἐν τούτοις ἀνενδοιάστως παραπλησίως άλλαχόθεν άναβαίνειν επιχειρείν είς την των προδάτων αύλήν.

X, 9. Ego sum ostium ; per me si quis ingressus C pascua inveniet.

Ex eo quod usuvenire solet ad spiritualem contemplationem velut ex historico sensu sermonem componit, et propemodum ex iis quæ notiora sunt atque omnium oculis exposita, nec ad comprehendendum ardua, ignotiorum ducit imaginem. Fures enim, inquit, et latrones in stabula ovium irrumpentes, per januam quidem non introeunt, sed aliunde insilientes, ac caulæ septuin transcendentes, periclitantur. Nam adeo inconsideratus latro ac maleficus prope est ut capiatur; qui vero per ipsam januam ingrediuntur, longe a periculo absunt, utpote non ignobiles, neque ovium domino ignoti : quippe intrant, aperiente eis januæ præfecto. Atqui tales, inquit, cum ovibus degent summa cum securitate ac libertate, tanguam maxime legitimo et maleficii vacuo, itaque a prædandi suspicione alieno ingressu facto. Et hæc quidem historiæ ratio est, 643 cujus sensum ad spiritualem utilitatem traducentes, dicimus, cos qui sine permissu ac voluntate Dei ad regendos populos accedunt, perinde ac qui per januam ingredi recusant omnino, utique esse perituros, divino judicio, quantum in corum audacia situm est, vim inferentes. Qui vero divinitus sibi concessa gubernacula susceperunt, atque ad ea capessenda per Christum veniunt, summa cum auctoritate et gratia

ύπάρχων ούδεμίαν τοις άπροωμένοις έμποιεί την δνησιν. "Όταν τοίνυν αλέπτας ονομάζει και ληστάς τούς προελάσαντας της παρουσίας αύτου, ή την ψευδήγορον και άπατεώνα των άρτίως ήμιν είρημένων ύποσημαίνει πληθύν, ή του λόγου την δύναμιν έποίσεις κάκείνοις, περί ων έν ταίς Πράξεσι των άποστόλων γέγραπται. Οἱ μέν γάρ των Ἰουδαίων χαθηγηταί τους άγίους άποστόλους συνενεγχόντες ποτέ, και είς το παρανομώτατον έαυτών στήσαντες βουλευτήριον εξελαύνειν μέν της Ίερουσαλημ εδουλεύοντο, χινδύνοις δὲ τοῖς ἐσχάτοις ἀναγχάσαι προσομιλείν, άλλ' είς άνάμνησιν σύτους ψευδοδιδασχάλων έχάλει λέγων ο Γαμαλιήλ · « "Ανδρες Ίσραηλίται, προσέχετε έαυτοίς επί τοίς άνθρώποις τούτοις, τί μέλλετε πράττειν. Πρό γάρ των ήμερων τούτων άνέστη Θευδάς λέγων τινά έαυτον είναι μέγαν, φ προσεκολλήθησαν άνδρων άριθμός ώσει τετρακόσιοι, δς άνηρέθη, και πάντες όσοι ἐπείθοντο αὐτῷ, οδτοι διελύθησαν, και έγένοντο είς οὐδέν. Μετά τοῦτον άνέστη Ἰούδας ὁ Γαλιλαίος ἐν ταῖς ἡμέραις τῆς ἀπογραφής, και ἀπέστησε λαδν ίκανδυ όπίσω αὐτοῦ.

χαὶ σαφῶς, ὡς οὐ περὶ τῶν ἀγίων προφητῶν, ἀλλά περὶ τῶν τὴν ἐτέραν ἐχόντων τάξιν τὰ τοιαῦτά φησιν ό Χριστός, ένα και ούχ εκόντας άναπείση τους Φαρισαίους μή ταϊς έαυτων άπονοίαις επιτρέπειν άδουλως τὸ δύνασθαι προξενείν αύτοις, και ούχ έκόντος Θεού, τὸ προεστάναι λαῶν, ἀλλά νεύματι τῷ θείῳ τὴν ἐφ' διαστιν έξουσίαν παραχωρείν, και διά της δντως θύρας ειστρέχειν επείγεσθαι μαλλον, ή τοίς συλώσι

Έγω είμι ή θύρα δι' έμοῦ ἐάν τις εἰσέλθη fuerit, salvabitur : et ingredietur, et egredietur, et σωθήσεται, καί είσελεύσεται, καί έξελεύσεται, και τομήν ευρήσει.

> 'Από του συμδαίνειν είωθότος είς θεωρίαν πνευματικήν καθάπερ έξ Ιπτορίας διαπλάττει του λόγου τό σχήμα, και μονονουχι τὰ ἐν όφθαλμοῖς ἡπλωμένα, και ούδεν έχοντα χαλεπόν είς κατάληψεν, είκονα ποιείται των άφανεστέρων. Οἱ μέν γάρ κλέπται, φησί, και λησταί τοις των προδάτων σηκοίς άναιδην προσδάλλοντες, διά μέν της θύρας ούκ είσελαύνουσι, καταπηδώντες δε άλλαχόθεν, και της αύλης το θριγκίον ύπεραλλόμενοι κινδυνεύουσιν. Αλώναι γάρ δή που και σφόδρα είκος τον ούτω ληστεύοντα, και έπερισχέπτως χαχουργείν ήρημένου, οἱ δὲ δι' αὐτῆς της θύρας εἰσδαίνοντες, ἀκινδυνωτάτην ποιούνται την εξοδρομήν, ούκ άσημοι δηλονότι τυγχάνοντες. άλλ' ούδὲ άγνωστοι τῷ τῶν προδάτων δεσπότη· εἰστρέγουσι γάρ άνοιγνύντος αὐτοίς τοῦ ταῖς θύραις έφεστηχότος. 'Αλλ' οί τοιούτοι, φησί, συνέσονται τοίς προδάτοις έν πολλή παρρησία νομιμωτάτην ώσπερ και ακάκουργον, και της έπι το ληστεύειν ύποψίας άπηλλαγμένην την εἰσδολήν ποιησάμενοι. Οὐτος μέν ούν της ιστορίας ο τύπος · μεταδιδάζοντες δε το έξ αὐτῆς ὑποδηλούμενον εἰς ὡφέλειαν πνευματικήν, ξχεϊνό φαμεν, ότι μή διά θείας έπιτροπής τε χαί γνώμης είς το κατάρχειν λαών άναδαίνοντες, ώσπερ οί τὸ διά θύρας γε είσελθεῖν παραιτούμενοι πάντως δήπου και απολούνται, φησί, κρίμα το θείον εκδιαζίμενοι, κατά γε των έγχειρημάτων του λόγου. ΟΙ 62

θεόσδοτον λαχόντες ήγεμονίαν, και διά Χριστού πρός A sacro præerunt ovili, adeo nullam inde iram et τούτο βαδίζοντες, έν πολλή παρόησία και γάριτι τής Ιερωτάτης χατάρξουσιν αύλης, τοσούτον άφεστηχότες της έπ' έχείνοις όργης, ώς χαί τιμές έντευθεν έχδέχεσθαι, καὶ στεφάνους ἄνωθεν ήξοντας ὅσον οὐδέπω χαροδοχείν, ἐπείπερ σχοπός αὐτοῖς οὐ διαλυμήνασθαι μέν τὰ πρόδατα, ἐπωφελείν δὲ μάλλον αὐτά, καὶ τῷ τῆς ἀγέλης δεσπότη τὰ θυμήρη δρώντας διὰ παντός διασώζεσθαι φιλείν τοίς ὑπ' αὐτῷ γεγονόσι. Θορυδεί δὲ σφόδρα καὶ διὰ τούτων ὁ Κύριος τοὺς άχαμπείς Φαρισαίους, ήχιστα μέν αὐτοὺς διασωθήσεσθαι λέγων, ἀποπεσείσθαι δὲ πάντως τῆς ἐν ἤπέρ είσιν άρχης, καὶ μάλα δικαίως, ἐπείπερ οὐ διὰ Θεοῦ, διά δὲ τῆς σφῶν αὐτῶν χαχονοίας παγίως αὐτήν Εξειν ὑπολαμδάνουσιν. 'Αλλά μοι και διά τοῦτο θαυμάζειν ἐπέρχεται τὴν ἀσύγχριτον τοῦ Σωτῆρος φιλ- Β ανθρωπίαν. Οἰχτίρμων γάρ δντως καὶ ἐλεήμων δ Κύριος προτιθείς μέν άπασι τῆς σωτηρίας τὴν ὁδὸν, πολυτρόπως δὲ καλών ἐπ' αὐτὴν καὶ τὸν σφόδρα δυσήχοον και άπεσκληκότα. "Εσται δέ μοι πάλιν άπδ του πράγματος ή των είρημένων απόδειξις. Έπειδή γάρ ούτε διά θαυμάτων, ούτε μήν πόθωτῷ πρὸς έλπίδα και δόξαν όρωντι την μέλλουσαν άναπείθει τον Φαρισαΐου του παρ' αύτου προσήκασθαι λόγου, έπ' έχεινο βαδίζει γοργώς, έφ' ψπερ ήν μάλιστα θορυδουμένους είχος, ώς εξ άφύχτου λοιπόν άνάγχης είς εύπείθειαν όρφν. Της γάρ έχ τοῦ χαθηγείσθαι δόξης μεταποιουμένους είδως, και ούκ έν τοίς τυχούσι τὸ έντεύθεν λογίζεσθαι χέρδος έσπουδαχότας, άπογυμνωθήσεσθαι αύτους ταύτης φησί, και έρημους έσεσθαι παντελώς τους σφόδρα τετιμημένους, και μετά χείρας

Ο κλέπτης ούκ έρχεται εί μή ΐνα κλέψη, καί C θύση, και ἀπολέση. Έγω ήλθον Γνα ζωήν έχωσι, καὶ περισσύν έχωσι.

θύραν έαυτὸν είναι φάσχοντος τοῦ Σωτήρος ήμῶν Ίησου Χριστού, καὶ ἐπ' αὐτῷ κείσθαι διδάσκοντος τὸ καὶ εἰσκομίζεινοῦς αν βούλοιτο τυχὸν, ἔξω τε μένειν έξεν του άνεπιτήδειου, και πρός το ποιμαίνειν άτεχνέστατον, έτι τε πρός τούτοις και ληστάς, και κλέπτας άποκεκληκότος του; οίπερ ήσαν αυτόμολοι πρός την ού δοθείσαν αύτοις άνωθεν χάριν, διελογίζοντο πάλιν οἱ δείλαιοι Φαρισαΐοι τίς ἄρα ὑπάρχων ούτοσὶ πρὸς τοσαύτην ἄνεισι παρρησίαν, ἐκείνοις ων τάχα και αύτος έναρίθμιος, ων καταιτιάται την άφιξεν. Ψευδοποιμένα γάρ φοντο καλ ψευδεπιστάτην και αύτον ώς εξ οίκειας άναδεδείχθαι γνώμης, ούχ ότι θεὸς ὢν γέγονεν ἄνθρωπος, κατά τὸ άρχαιότατον D χήρυγμα της θεοπνεύστου Γραφής· είκὸς δὲ δἡ καὶ συλλέξαντας την άληθη γνώσιν περί αὐτοῦ καθάπερ τι των δυσαχθών ταϊς άπειθίαις άποφορτίζεσθαι. Έπει τοίνου έγνω ταυτα διενθυμουμένους, ή καί άλλήλους ἐχψιθυρίζοντας, οὐ περιμείνας την παρ' αθτών εμφανεστέραν κατάρφησιν, απολογείται πρεπόντως, και εξ αὐτῶν χρῆναι τῶν πραγμάτων δοκιμάζεσθαι διισχυρίζεται, τίς μέν ὁ ποιμήν, τίς δὲ ὁ αλέπτης έστλ, δυσδιάκριτόν γε μήν το τοιούτον ούδα-

offensionem incursuri, ut potius honores hine accipiant, et coronis cœlestibus fruantur, quandoquidem eis non perniciem ovibus, sed utilitatem potius afferre consilium sit, et gregis domino grata facientes, omnino servare studeant ejus subditos. Sed et per hæc metum gravem incutit duris Pharisæis Dominus, eos mínime servatum iri inquiens, sed exturbatum iri ab eo in quo sunt potentiz gradu, nec immerito quidem, quando non per Deum, sed per suam improbitatem ac malitiam se habituros eam firmam ac stabilem arbitrantur. Verum et propter boc mirari mihi subit incomparabilem Servatoris humanitatem. Misericors enim profecto et benignus est Dominus ", proponens quidem omnibus salutis iter, et multis modis ad illud vocans etiam contumaces ac duros. Porro ipsa res eorum quæ dicta sunt documento esse potest. Nam cum neque miraculis, neque eo quod ad spem et gloriam futuram spectat desiderio Pharisæos ad sermonem suum excipiendum permoveat, ad illud acriter tendit in quo consentaneum est turbatos maxime Pharisæos tanquam ab ineluctabili necessitate deinceps in obsequium esse inclinaturos. Sciens enim eos imperandi gloriam ardenter expetere, nec parum inde lucri sibi proponere, fore ut ab ea recedant dicit, penitusque spolientur qui maximo honore donati fuerunt, nisi quamprimum ad parendum conversi, veniam ab eo et misericordiam consequantur.

δντως αύτοίς, εί μή την ταχίστην έαυτούς στήσαντες έπὶ τὸ θέλειν ὑπακούειν αὐτῷ τῆς παρ' αὐτοῦ φειδοῦς ἀπολαύσειαν.

> X, 10. Fur non venit, nisi ut furetur, et mactet, et perdat. Ego veni ut vitam habeant, et abundantius habeant.

Cum Servator noster Jesus Christus januam seipsum diceret, ac penes se esse ostenderet quos vellet introducere, rursus quos voluisset ut ad pascendum 644 ineptos excludere, præteren etiam latrones et fures appellaret eos qui se ultro ad non sibi datam desuper gratiam obtruderent, cogitabant Pharisæi denuo quisnam iste foret tantæ libertatis homo, illis ipsis forte annumerandus quorum adventum culparet. Etenim eum falsum pastorem arbitrabantur, et falsum doctorem tanquam ex voluntate sua electum esse, non autem quod Deus exsistens factus est homo, juxta vetustissimum divinæ Scripturæ præconium : et credibile est eos acceptam de illo veram cognitionem ceu molestum onus incredulitate sua rejicere. Quorum cogitationes tacitosque susurros cum intelligeret, non exspectans ut apertius ab iis incessatur, decenter respondet, contenditque ab ipsis operibus esse discutiendum quis pastor fur : nec illud quidem judicatu difficile ait, ubi quis utriusque finem et mores circumspicere volet. Nam far, inquit, ad perniciem ovium venit, quo-

Serviced to 31 Hirz destal "

xal

λύσο

BÉVI

à xa

xal

MEN

Gou

yau

THE

27/

àπ

44

700

MA

XX

πp

661

Stá

di

20

TY

6 1

ol

ol

X

11

80

7

niam furandi cupiditas hand dubie talem eventum A μώς είναι φητιν, όταν τις τον εκάστου περιαθρήση habet: at bonus vere pastor mullum in damnum ad stabula ovium accedet, sed potius quod eis conducibile est studiose præstiturus. Veniat ergo tanquam ab alia imagine ad veritatem vis et ratio sermonis, videantque rursus Phariszei quidnam falsi pastores et doctores præstiterint unquam ils quos deceperint, quam vero et qualem Christus felleitatem daturus venerit. Igitur quibus non fuit unquam religio fatsa dicere, quique a Deo se missos commenti sunt, prophetantes, sicuti scriptum 'est, ex corde suo, et non ex ore Domini ", et ad eos insuper Theudas ille et Galilæus Judas qui populum post se ad defectionem traxerunt, cum ils quos seduxerant perierunt. At Dominus noster Jesus Christus æternam vitam nobis conciliaturus B ex summo in nos amore advenit; quorum vero et scopus adventus sui et modus tantopere distant, quomodo non et mens et institutum plane dissentiant? Ergo ex qualitate rerum probandum esse alt quinam essent illi, et quisnam ipse. Sic enim persuaderi poterat Pharisæis ne quid absonum de eo entirent, alioqui eum unum e falsis pastoribus, vel qui 645 aliunde in stabulum ovium ascenderent, censentibus, sed venisse potius dicerent introductorem et pastorem Christum, non ut duntaxat oves vitam haberent, inquit, sed et aliquid amplius: præterquam enim quod reviviscerent in eum credentes, etiam spes haud dubia erat út omni bonorum genere cumularentur. Est vero consentaneum hoc in vita præclarius sive honoratius, accessionisque et cumuli vicem habens, eum perfectissimam Spiritus participationem dicere, licet quibusdam involucris. Siquidem reviviscere commune omnibus sanctis et peccatoribus : resurgent enim mortui, et qui în monumentis sunt excitabuntur, et exsultabunt qui sunt în terra, juxta verissimam Servatoris promissionem 11. At sanctum Spiritum participare nequaquam ofmibus commune est, sed supra vitam ex abundanti ac loco majoris boni quam quod omnibus communiter exstiterit, solis his distribuctor qui per fidem in Christum justificati fuerint; Spiritus vero participationem et regnum cœlorum nuncupare solent divinæ Litteræ. Quod quidem significat divinus Apostolus Inquiens: n · Ecce mysterium vobis dico: omnes quidem resurgemus, sed non omnes immutabimur. In promento, in ictu oculi, in novissima tuba, canet enim tuba, et mortui resurgent in Christo incorrupti, et nos immutabimur 54. . Omnés enim éx mortuis suscitabuntur, propterea quod natura omni data est resurrectionis grafia, et in uno Christo qui primus ac princeps mortis imperium evertit, et in vitam perpetuam suscitatus est, communis humanitatis ratio etiam ad immortalitatem reformata, sicut in Adam uno illo ac primo ad mortem et corruptionem judicata : sed magnum

σχοπόν τε και τρόπον. "Ο μεν γάρ κλέπτης Εργεται, φησίν, έπὶ λύμη θρεμμάτων, της του ληστεύειν έπιθυμίας ταύτην έχούσης άναμφιλόγως την έχδασιν. ό δὲ ἀγαθὸς ὅντως ποιμήν ἐπ' ούδενὶ μέν ἀφίξεται των δεινών είς την των προδάτων αύλην, χατορθώσων όξ μάλλον αύτοις το λυσιτελούν, και άπερ αν νοοίτο πρός πολλής αύτοις ώφελείας Εσεσθαι, ταύτα συντόνως έξεργασόμενος. Ήχέτω τοιγαρούν ώς έξ έτέρας είκονος έπι το άληθέστερον ή του λόγου δύναμες, και άθρείτω πάλιν ό Φαρισαίος, τί μεν ώς ψευδοποιμένες και ψευδοδιδάσκαλοι τοίς παρ' αύτων πεφενακισμένοις προύξένησαν τότε, τίνα δε δώσων άφίκετο Χρεστός, ή πρός ποίαν ήμας ανοίσων εύημερίαν. Ούνοδ οί ψευδηγορείν ού παραιτησάμενοί ποτε, και οδ άπεστάλθαι παρά θεού πλασάμενοι, προφητεύσαντές τε, κατά το γεγραμμένον, άπο καρδίας αυτών, καλ ούκ από στόματος Κυρίου, και πρός τούτοις έτι Beudde te exervoe xal o l'alchator Touda; amountσαντες λαδν δπίσω αὐτῶν, τοῖς συναπαχθέῖσι συνδιεφθάρησαν. 'Ο δε Κύριος ήμων Τησούς ὁ Χριστός την αιώνιον ημίν προξενήσων ζωήν. εξ αγάπης της είς ήμας παραγέγονεν · ών δὲ ἐναντίος δ σχοπός, και δ της αφίξεως τρόπος τοσούτον εξηλλαγμένος, πώς σύα έναντία και γνώμη και έπιτήδευμα ; Ούχουν από της των πραγμάτων ποιότητος δοχιμάζεσθαι χρήναι φησι τίνες μέν αν έξεν έχεινοι, τίς δὲ πάλιν αὐτός. "Ην γάρ οὕτως ἀναπείσαι μηδέν άπηγές περί αύτου φρονείν έτι τους ήγουμένους, ένα των ψευδοποιμένων υπάρχειν οιομένους αυτόν, ή και των αίλοθεν αναδαινόντων εί; την των προδάτων aulto, bupar of ulilor, xal elsayarea, xal somete Χριστου έληλυθέναι γε μήν λέγειν, σύχ Τυα μόνην Exman Zouty Th meddata, mystv, alla to mat mepettor. πρός γάρ το άναδιώναι τους είς αυτόν πιστεύοντας, xal to by madory Estabai tolk apabolk thate oux άμφιλογος. Είκος δέ ότι το περισσόν και αύτης της ζωής, τούτ' έστι, το πλέον ήτοι το τιμιώτερον την telewedtho too Hyzopatos utbefin elval more, el και σφόδρα περιεσταλμένως. Το μεν γαρ αναδιώναι xounds afford as may afrabamyold, granachaonear Agb of vexpol, and exepthocorae of the role proquetoes, και εξφρανθήσονται οί δν τή γή, κατά την άφευδη του Σωτήρος υπόσχεσιν. Το δε εν μεθέξει γενέσθαι του άγίου Πνεύματος, ούκετι πάσι κοινόν, άλλά πρός τή ζωή περιττόν, και ώς έν τάξει πλείονος του κοινή πάσιν υπάρξαντος μόνοις άπονεμηθήσεται τοίς διά mioreus the ele X prothy bedinauduevore the be tou Πνεύματος μέθέξιν και βασιλείαν σύρανων όνομάζειν older h Bela Tpaph. Enpairer de val rouce o Belog ημίν Παύλος λέγων · · ' Τδού μυστήριον όμιν λέγω · πάντες μέν ποιμηθησόμεθα, ού πάνεε; δε άλλαγησόμέθα. Έν ατόμφ, εν ριπή έφθαλμου, έν τή έσχάτη σάλπιγγι, σαλπίσει γάρ, και οί νεκροι έν Χριστώ έγερθήσονται άφθαρτοι, και ήμεζε άλλαγησόμεθα. Πάντες μεν γάρ εχ νεχρών άναστήσονται διά το πάση beboodat the polest bit the the dearcaseme gapes,

λύσαντι του θανάτου το κράτος, και είς ζωήν έγερθέντι την διηνεκή ὁ κοινὸς της ανθρωπότητος δρος καί πρός άφθαρσίαν άναμορφούμενος, καθάπερ ούν έν Άδαμ έν ένι πάλιν και πρώτω πρός θάνατον και φθοράν καταδικαζόμενος αλλά πολλή τις κατ' έχείνο χαιρού των άνισταμένων έσται ή διαφορά, και πολύ τι το διαλλάττον εύρεθήσεται. ΟΙ μέν γάρ έν πίστει τή είς Χριστόν άναπαυσάμενοι, καί τό άρραδώνα του Πνεύματος κατά τον καιρόν τής μετά σώματος ζωής χομισάμενοι, τελεωτάτην αποχομιούνται την χάριν, και άλλαγήσονται πρός δόξαν άνακομιμενοι διελεγχθήσονται, και μόνον το άναδιώναι δουλίαν. « Έσται γάρ έχει ὁ χλαυθμός χαὶ ὁ βρυγμός τῶν ὁδόντων. »

Eró sim o xountr o xaloc.

Προσεπιδείξας εδ μάλα και σαφώς όσα τοίς άρχαιοτέροις ή των ψευδοπροφητών, ήτοι ψευδοποιμένων ύποχρισις διελυμήνατο, έμφανή τε καταστήσας της έαυτου παρουσίας τὰ κατορθώματα, καὶ έξ αὐτης ήδη της των προδάτων συγχρίσεως την νιχώσαν άπενεγχάμενος, χαλ ταϊς έξ άληθείας στεφανούμενος ψήφοις, είκότως αναφθέγγεται τὸ, ε Έγώ είμι δ ποιμήν ό χαλός. > Μάτην ούν άρα, φησίν, έχεινα κατ' έμου διεσκέπτεσθε, έγκαλείν δε ούκ έχοντες ώς κατά τι γουν όλως παραχαράττειν εθέλοντι τό τοίς προβάτοις λυσιτελές, τοίς τούτο δράν είωθόσιν ἐπαριθμείν οὐ κατεναρκήσατε, τὸν δὲ ἀληθῶς ἀγαθου, πονηρου είναι φατε, και το δύνασθαι κρίνειν ορθώς έφ' έχάστω πράγματι κατά την του νομοθέτου διάταξιν έχ του φιλαυτείν ζημιούμενοι. Θύχουν ώς C άλογήσαντας πομιδή των διά Μωσέως, ώς ήγνοηπότας της επιδημίας αύτου τον σχοπόν ελέγγει τούς ήγουμένους, ίνα δή λοιπόν και άληθεύων έπ' αύτοίς ό προφήτης 'Hoataς εύρίσκηται · · Ούαι γάρ, φασίν, οι λέγοντες το πονηρόν καλόν, και το καλόν πονηρόν, οί λέγοντες το γλυκύ πικρέν, και το πικρον γλυκό, οί τιθέντες το φώς σκότος, και το σκότος φώς. Η γάρ ούχι τοῦτο δρώντες άλώσονται, το κατά άλήθειαν φώς, τουτ' έστι, του Κύριον ήμων Ίησο Χριστον τιθέντες είς σχότος, διά του τον άγαθον ών ποιμένα τολς ψευδωνύμοις ποιμέσιν οδ παραιτείσθαι συντάττειν, και τάχα τής έκείνων τιμής όπίσω πέμπειν άποτολμάν; Τούς μέν γάρ τον θείον δαυτοίς δπιφημίζοντας λόγον, και τῷ τῆς προφητείας δυόματι καταλητζεσθαι μέν μελετήσαντας τί λαίων του νούν, και όδου μεν τής πρός άλήθειαν ύπεκκλέπτοντας, αποδουκολούντας δέ ποι πρός τό δοχούν αύτοζε, και ούχι πάντως θεώ, διά πολίης είχον αίδους οἱ και τότε δοκούντες κρατείν. Σαμαίας γούν ὁ Αιλαμίτης τοίς παρά θεού λόγοις την έξ Laurou deutopublian duritibels, the Tepeplou bothe χατεθρασύνετο. 'Ο μέν γάρ ήν έν δεσμοίς, ό δὲ τὴν παρά Σεδεκίου τεμήν, γέρας είχε της ψευδηγορίας. Φαρισαΐοι δε νύν οί δείλαιοι πολύ της έχείνων δυσorbilas lovres enexerva, nat dogripovouvres veavi-

xal ev evl τῷ Χριστῷ, τῷ ἐξ ἀρχῆς xal πρώτφ xata- A crit tunc temporis corum qui resurgent discrimen. Qui enim in fide Christi requieverint, et arrhabonem Spiritus in tempore vita corpores tulerint, perfectissimam gratiam consequentur, et ad gloriam cœlestem revocati immutabuntur. Qui autem Fillo non crediderint, ac tam illustrem retributionem pro nibilo duxerint, condemnabuntur, et solum resurrectionis beneficium consecuti, tam longz incredulitatis pænas sunt daturi. Ibunt enim ad inferos supplicio afficiendi, nec quidquam illis sera poenitentia proderit : « Erit enim ibi fletus et luctus, et stridor dentium *1. >

ζόμενοι την παρά θεού. Οι δε άπειθήσαντες τῷ Υίῷ καὶ την περίδλεπτον άντιμισθίαν παρ' οὐδεν ποιησάτοίς άλλοις συγκληρωσάμενοι, τής οθτω μακράς άπειθείας άποτίσουσι δίχας. Κατοιχήσονται γάρ είς άδου χολασθησόμενοι, καλ άνόνητον έξουσιν ύστερο-

X. 11. Ego sum pastor bonus.

646 Cum antea clare admodum ostendisset quantam veteribus perniciem falsorum prophetarum aut falsorum doctorum hypocrisis attulerit, et adventus sui præclaras utilitates manifestas fecisset, et ex ipsa ovium comparatione palmam reportasset, ac veritatis calculo donatus esset, jure inclamat illud : « Ego sum pastor bonus. » Frustra igitur est, inquit, vestra illa contra me molitio, qui cum commodis ovium detrahere me vel minimum quid arguere non possitis, me tam corum numero qui istud faciunt babere non gravamini, et quod vere bonum est, malum esse dicitis, et rectum ex legislatoris prescripto de unaquaque referre Judicium hominis nimium sui amantis esse dicitis. Itaque magistratus ut injustos carpit, ut Mosaicorum mandatorum contemptores, ut consilium adventus ejus ignorantes, ad vere de ipsis Isaias propheta dicere comperiatur: e Væ qui dicunt malum bonum, et bonum malum : qui dicunt dulce amarum, et amarum dulce, qui ponunt lucem tenebras, et tenebras lucem 19 Numquid enim id facere comperientur, qui veram lucem, boc est Dominum nostrum Jesum Christum ponunt in tenebras, dum bonum pastorem nostrum in falsorum pastorum numero collocare non verentur, atque, si diis placet, inferiorem facere? Nam qui tum temporis populis præerant, magno in honore habebant eos qui divinam doctrinam sibi assumerent et prophetiæ nomine simpliciorum animos deprædari conarentur et a via veritatis avertere, eosque suis placitis magis quam Deo adhærere cogerent. Et certe Samzas Elamites, divinis sermonibus sua mendacia opp nens, ausus est in Jeremiæ gloriam insurgere. Ilie enim in vinculis est habitus, ille a Sedecia honorem mendacii præmium retulit. Sed infelices Phariszi, nunc illorum impietatem longe superantes majorique audacia præditi, ne Christo qu quod falsis doctoribus relinguent. Quid enim de ipso dicunt ad eos qui sermonem ejus libenter

audiebant? « Dæmonium habet, et insanit : quid λ χώτερον, ούδε το ὑπάρξαν τοῖς ψευδοδιδασπάλοις eum auditis **? » Idcirco etiam ipse per prophetam Isaiam de iis inst : « Væ eis, quoniam resilierunt a me. Meticulosi sunt, quoniam impie egerunt in me ; ego vero redemi eos : ipsi locuti sunt contra 647 me mendacia 4. . Item : « Cadent in gladio principes eorum propter imperitiam linguæ eorum 4. . Quomodo enim non quavis pœna digni sunt qui linguam tam procacem in Christum acuunt, ut in illum dicere audeant, que sui similes tantum deceat vel in aures admittere, vel temere deblate-

σαντες, ώς έχείνα φάναι τολμήσαι κατά Χριστού, κατ' αύτους άκοης τε της σφων είσω ποιήσασθαι, και ριψοκινδύνως είπειν;

X, 11-13. Bonus pastor animam suam dat pro B ovibus suis; mercenarius autem, et qui non est pastor, cujus non sunt oves, videt lupum venientem, et relinquit oves, et fugit; et lupus rapit et dispergit oves. Mercenarius autem fugit , quia mercenarius est, et non pertinet ad oum cura de ovibus,

Postquam opposuit singulari artificio quorumdam blaterationibus suorum operum splendorem, et latrones aliunde in ovium caulam irrumpentes, se vero pastorem omnino bonum ostendit, jum ad ipsos Judæorum principes transit, ac Pharisæorum principatu suum potiorem esse demonstrat. Quam demonstrationem rursus comparatione magnopere illustrat. Opponit enim tanquam horum ignaviæ C vigilantiam et charitatem suam, ac eos quidem redarguit, ut sui gregis omnino securos, sibi vero curam pro illis eo usque progredi alt, ut vitam quæ omnibus charissima est negligat. Definit vero quonam fere modo bonum pastorem probari oporteat, ac ipsam quidem animam prodigere debere pro salute ovium pugnantem docet, quod quidem per Christum factum est : homo enim a charitate et affectu erga Deum discessit, in peccatum lapsus, ideoque divina aula, paradiso, inquam, exturbatus est, cumque ea calamitate premeretur, diabolo ad peccatum illicienti et morti ex peccato germinanti, acerbis revera et truculentis lupis in prædam cessit. Posteaquam vero pastor bonus renuntiatus est Christus super omnes, animam suam pro nobis D posuit 40, pugnans adversus par et bigam illam ferarum immapium, crucem sustinuit propter nos, ut morte' mortem perimeret, condemnatus autem est propter nos, ut universos criminis 648 ac peccati damnatos eximeret, abolita per fidem peccati tyrannide, et affixo suæ cruci quod contra nos erat chirographo, quemadmodum scriptum est 47. Igitur parens peccati velut oves in inferno posuit morti nos pascendos tradens, sieut in Psalinis scriptum est 14. Mortuus autem est propter nos vere bonus, ac pastor, ut obscuro mortis specu exemptos cœlestibus cœtibus atque

άπονέμουσι τῷ Χριστῷ. Τί γάρ δή καί φασι περί αὐτοῦ πρός τοὺς ἡδιστα τὸν παρ' αὐτοῦ λόγον ἐπαχροωμένους; « Δαιμόνιον έχει, και μαίνεται · τί αὐτοῦ ἀχούετε; > Διὰ γάρ τοι τοῦτο καὶ αὐτὸς διὰ του προφήτου φησίν "Heatou περί αὐτών" « Oùal αὐτοίς, δτι άπεπήδησαν έπ' έμου. Δείλαιοί είσιν, δτι ήσέδησαν είς εμέ · εγώ δε ελυτρωσάμην αύτους, αύτοι δέ κατελάλησαν κατ' έμου ψευδή. > Και πάλιν . « Πεσούνται εν ρομφαία οι άρχοντες αυτών δι' άπαιδευσίαν γλώσσης αύτων. > Πως γάρ ούχ άπάσης άξιοι δίκης οι γλώτταν ούτω δριμείαν ανοήτως έπασκήάπερ ήμιν μεν οδόαμῶς, μόνοις δε άρμόσει τοίς

'Ο ποιμήν ό καλός την ψυχήν αὐτοῦ τίθησιν ύπερ των προδάτων · ό δε μισθωτός, και ούκ ων ποιμήν, οδ ούπ έστι τὰ πρόδατα ίδια, θεωρεί τόν λύκον έρχόμενον, και άφίησι τὰ πρόδατα, καί φεύγει και ο λύκος άρκάζει αὐτά, και σκορπίζει τὰ πρόδατα. 'Ο δὲ μισθωτός φεύτει, ότι μισθωτός έστι, και οὐ μέλει αὐτῷ περί των προ-

'Αντιπαραθείς έντέχνως ταζε τινων γλωσσαλγίαις, και άθέσμοις τολμήμασι την έχ των ίδιων έργων φαιδρότητα, και ληστάς μεν καταπηδώντας άλλαχόθεν είς την των προδάτων αύλην, έαυτον δε ποιμένα τον όντως άγαθον άποφήνας τε και όνομάσας, έπ' αὐτοὺς ήδη μεταχωρεί τοὺς τῶν Ἰουδαίων καθηγη. τάς, και τῆς τῶν Φαρισαίων ήγεμονίας άμείνω δειχνύει την έαυτου. Ποιείται δε πάλιν άπο συγχρίσεως φανερωτάτην αὐτοῖς την ἀπόδειξιν. 'Αντιπαρεξάγει λφό φαιτό ταις καό, αρτών φάρολησις λόμλοδοιν τε καὶ ἀγάπην την παρ' αὐτοῦ, καὶ πεφροντικότας μέν της αγέλης ούδεν εξελέγχει πάλιν, έαυτώ γε μήν ήχειν είς τούτο την ύπερ αύτης φροντίδα φησίν, ώς καὶ τῆς ἀπασι φιλτάτης ὑπερφρονῆσαι ψυχῆς. Όρίζει δὲ ώσπερ κατά τίνα δοκιμάζεσθαι προσήκοι τρόπον ποιμένα τον άγαθον, και αύτην γέρ χρήναι μή κατοχνείν προέσθαι την ψυχήν διορίζεται της τών ποιμνίων σωτηρίας ύπερμαχόμενον, δ δή και τετέλεσται διά Χριστού · άπεσκίρτησε μέν γάρ τῆς πρός Θεόν άγάπης ὁ ἄνθρωπος, άπονεύσας είς άμαρτίαν, έξφαίσθη διά τουτο της Ιεράς τε και θείας αύλης των του παραδείσου περιδόλων φημί, και ταύτην νοσήσας την συμφοράν τῷ πρός άμαρτίαν φενακίσαντι δια-66λφ, και θανάτφ τῷ ἐξ ἀμαρτίας ἀναδλαστήσαντι, πικροίς δντως καλ άγοητεύτοις κατεσαγηνεύθη λύκοις. Έπειδή δὲ ποιμήν ἀγαθὸς ἐφ' ἄπαντας ἀνεδείγθη Χριπτός, Εθηχεν ύπερ ήμων την ψυχήν τη των άτιθάσσων θηρίων ξυνωρίδι μαχόμενος, σταυρόν ύπέμεινε δι' ήμας ενα θανάτω νεχρώση του θάνατου, κατεκρίθη τε δι' ήμας ίνα της έπι τῷ πλημμελείν κατακρίσεως πάντας εξέληται, καταργήσας διά τής πίστεως την τυραννήσασαν άμαρτίαν, και προσηλώαπό 19 καθ, ψίτων Χειδολδαάον τά γοιά αταπδά' καρφ γέγραπται. Ούχουν ο μέν της άμαρτίας πατήρ ώς πρόδατα έν άδη έθετο θανάτο ποιμανείν ήμας έπι-

⁴⁵ Joan. x, 20. " Osee, vii, 13. " ibid. 16. " I Joan. iii, 16. " Coloss. ii, 11. " Psal.xxviii, 15.

δι' ήμας δυτως δ' άγαθός, δυτως ό ποιμήν, ίνα τής άφεγγούς του θανάτου σχιάς έξελων τοίς οδρανίοις συναγελάζεσθαι παρασχευάση χοροίς, και άντι σηκών των είς πυθμένας άδύσσου και μυχούς θαλάσσης κειμένων, τὰς ἀνω καὶ παρὰ Πατρὶ χαρίσηται μονάς. Διά τούτο καὶ πρός ήμας πού φησι · «Μή φοδού, τό μικρόν ποίμνιον * ηδάκησε γάρ ὁ Πατήρ δούναι όμιν την βασιλείαν. > 'Αλλ' ἐν τούτοις μέν τὰ διὰ Χριστοῦ. δωμεν δέ τὰ ἐκείνων ἐν τίσιν. Οὐκοῦν ἔτερον μέν οδόλν δντως άλώσονται τῷ γε δμμασιν όρθοῖς τὰ ἐπ' αύτοις διευχρινουμένω ή μισθωτοί, και ψευδοποίμένες, και δειλοί, και προδόται, και δκυηροί, λόγου μέν ούδένα της των προδάτων ώφελείας πεποιημένοι πώποτε, το δε ήδυ πως και εκάστω δοκούν πανταχόθεν έκπορίζειν σπουδάζοντες. Μισθωτοί γάρ ήσαν, κατά την του Σωτηρος φωνήν, ούκ ην αύτων ίδια τά πρίδατα, μάλλον δέ τοῦ Χριστοῦ τοῦ μισθώσαντος κατά την άρχην, και έπι τιμαίς ταις άνωτάτω χειροτονήσαντος επιστάτας τοις Ιουδαίων λαοίς τους ιερουργούς. Ol δε της των θρεμμάτων αυλής άφειδήσαντες παντελώς, προύδωκαν τῷ λύκω τὰ πρόδατα, καὶ δπως, ή τίνα τρόπον, ἐροῦμεν ἐπιτομώτερον. Έν μέν γάρ τοις άρχαιοτέροις καιροίς, μόνον έπεγράφετο βαπιλέα τον Θεον ο πολύχους των Τουδαίων λαός. αὐτῷ τὸ δίδραχμον θυσίαν ἐπετέλει, καὶ ώσπερ τινά δασμόν, τήν έν νόμφ προσεχομίζετο πολιτείαν. 'Αλλ' ξίθεν έπ' αύτον καθάπερ τις άγριος λύκος έτερογενής άνθρωπος, δουλείας επιθείς δνομά τε και πράγμα, και βασιλείας άνθρωπίνης επιβριπτών ζυγόν, ο μετακομίζεσθαί πως επαναγκάζων είς Εκνομόν τε και άήθη ζωήν, φόρους έκζητων, της ύπο θεφ βασιλείας ἀποσυλών. ΤΗν γάρ δή καλ ἀνάγκη τοίς εἰς τούτο ταλαιπωρίας κατεβραγμένοις τοίς τού κρατούντος ύπείχειν θεσμοίς. "Ηχεν άλλογενής άφιστάς μέν άρχης της παρά θεού, τούτ' έστι, της Ιερασθαι λαχούσης φυλής, ή το ερίνειν και το δικάζειν έπετέτραπτο παρά Θεού, μετατιθείς πάντα, και βιαζόμενος, έαυτὸν τοῖς νομίσμασιν ένσημαίνεσθαι ποιών, και πάν είδος επάγων πλεονεξίας. Πρός την ούτως αφόρητον ύδρεν ούχ ηγρύπνησαν οἱ ποιμένες. Είδον τον λύχον έρχόμενον, και την άγελην άφέντες άπέδρασαν ου γάρ ήν αυτών ίδια τὰ πρόδατα, ουκ έχελεσαν τον έπαμυναι δυνάμενου, τον διασώσαντα μέν έχ Βαδυλωνίων, άνατρέψαντα δὲ τὸν ᾿Ασσύριον, D τον ανελόντα διά χειρός άγγέλου έχατον και όγδοήχοντα πέντε χιλιάδας των άλλογενων "Οτι δε ήδιχησεν ού μιχρώς και παρέλυσεν είς εύλάπειαν τους έξ Ίσραήλ το παραδέξασθαι την όθνείων άρχην, την ύπό γε τοις άλλογενέσι φημί, και έξ αύτου μαθήση του πράγματος. Πιλάτου γάρ ποτε τοις Ίουδαίοις το παράλογον εξονειδίζοντος θράσος, ότε καὶ σταυύσθαι παρεκάλουν τον Κύριον, και ακατακαλύπτως λέγοντος • • Τον βασιλέα όμων σταυρώσω; » τότε δή, τότε την όπο θεφ δουλείαν αποσεισάμενοι, καί τά τῆς ἀρχαίας δεσποτείας διαβρηγνύντες δεσμά, νέοις ώσπερ προσεχώρουν ζυγοίς, αναίδην αναφωνή-

τρέψας, κατά tò èv Ψαλμοῖς εἰρημένον. 'Απέθανε & A choris aggregaret, et pro stabulis in voragines abyssi et prolunda maris subsidentibus superas et apud Patrem mansiones nobis compararet. Proindeque alicubi nos compellat his verbis : « Nolite timere, pusillus grex, quia complacuit Patri vestro dare vobis regnum 4. > Et hactenus quidem quæ ad Christum spectant: videamus deinceps quinam illi sint. Nihil aliud esse quidem emunctæ naris homini videantur, quam mercenarii, et falsi pastores, ignavi, proditores, ac pigri, et nusquam de ovium salute solliciti, sed quod cuiquam suave et jucundum videatur undecunque captantes. Vere siquidem mercenarii erant, juxta Servatoris vocein; nec enim corum oves eraut propriæ, sed Christi, qui ab initio conduxerat, atque ad honores supremos elegerat præfectos Judzorum populis sacerdotes, qui nulla babita gregis et stabuli cura oves lupo prodiderunt, at= que id quo pacto, paucis dicemus. Nam priscis quidem temporibus multiplex Judzorum populus solum sibi 'Deum regem ascribebat, didrachmum in sacrificium pendebat, ac tributum veluti quoddam legitimam vitæ formam ac rationem offerebat. Verum irruit in eum ferus quidam lupus, homo alienigena, servitutis nomen et rem imponens, regnique humani jugum injiciens, ac per vim cos in dissolutam atque insolentem vitam traducens, tributa exigens, regnoque Del exspolians. Quippe necesse erat eo miseriæ reductis ut potentioris legibus obtemperarent. Venit alienigenz principatu qui ex Deo est, hoc est tribu sacerdotium sortita, cui judicandi munus a Deo mandatum erat, esturbans, omniaque violenter e suo loco movens, suamque in nummis imaginem cudi faciens, nullumque non tyrannidis et crudelitatis genus invehens. Ad tam intolerandas libidines ac injurias non expergefacti sunt pastores. Viderunt lupum venientem et, relicto grege, diffugerunt, nec enim ad eos oves pertinebant. RAS nec invocaverunt eum qui propugnare ac repellere posset, qui e Babyloniorum manibus servasset, qui Assyrium evertisset, qui per manum angeli centum et octoginta quinque millia alienigenarum confecisset. Quod vero non mediocre detrimentum Israeli importatum sit accepto externo, nempe sub alienigenis principatu, res ipsa etiamnum tibi ostendet. Etenim eum aliquando Pilatus Judzis incredibilem corum audaciam exprobraret, quod Dominum crucifigi ab eo flagitarent, sperteque diceret : « Regem vestrum crucifigam 4 ? » tunc certe excussa Dei servitute et veteris domini? vinculis diruptis, novo tanquam jugo cervices subjecerunt, impudenter vociferati : « Non habemus regem nisi Cæsarem 31.) Quæ omnia cum flerent et clamarentur, principibus recte se habere visa sunt, quibus ideo omnium malorum causse ascribenda sunt. Damnantur enim jure merito tanquam gregis

" lerem, s. 20. " Peat t. 6.

ani proditores, ignavi et imbelles prorsus, ac pu- A σαντες · « Ούκ έχομεν βασιλέα ει μή Καίσαρα. » gnare pro subditis gregibus detrectantes. Ideoque Dens ipsos arguit dicens : « Pastores stulte egerunt, et Dominum non quæsierunt : propterea non intellexit omnis grex, et dispersi sunt ". , Ex ipsis itaque rebus ostensum est Christum revera esse bonum pastorem ovium, illos vero esse corrupteres potius et pestes quam bonos, et a vera laude longe alienos.

πίσθησαν. » Έξ αύτων τοιγαρούν ἀποδέδεικται των πραγμάτων, δτι ποιμήν μέν προδάτων άγαθός δνοως 6 Χριστός, οί δε φθόροι μάλλον ή άγαθοί επαίνων τε των επί γνησιότητι πολύ δη λίαν εξωκισμένοι.

X , 14. Ego sum pastor bonus.

Exsultavit rursus, tanquam causa superior et rum testimoniis, sed ipsarum jam rerum documentis evidentibus delatum. Quemadmedum enim postquam opposuit facta sua falsorum prophetarum maleficiis, suaque ipsius opera et præclaros effectus eurum mendaciis potiores ostendit (siquidem illes venisse duntaxat ut furentur, ut macient, et perdant, ac præterea et mentiantur, et que dictu sint nelas, se vere pon medo ut vitam ovibus, sed ut et aliquid amplius daret), exclamavit illud : « Ego sum paster bonus, » ita et hoc loco ubi definivit bonum vere pastorem, qui mori vult pro ovibus, et animam suam 650 libenter ponat pro illis; mercenarium vero et extraneum præfectum fugacem esse ac timidum, et quidvis tale, quoniam norat se eum esse qui ani- C mam pro ovibus esset positurus, rursus merito exclamat illud : « Ego sum pastor bonus. » Oportebat enim eum omnes vincere, qui in omnibus primas obtinebat, at et vere dixisse Psalmista videatur, ad ipsum alicubi dicens his verbis : « Ut justificeris in sermonibus tuis, et vincas, cum judicaris 43. . Jam vero præter supradicta illud expendendum est. Puto enim Dominum proponentem utilia Judmis non suis tantum -verbis, sed et ex prophetarum oraculis monere eos ut quæ rationi consentance sunt, sentiant, et aperte noverint, ipsum esse bonum et egregium pastorem, istos vero nequaquam. Probabilis enim conjectura erat fore ut, si non ejus verbis fidem haberent, attamen vel D inviti prophetarum vaticiniis assentirentur. Ait ergo : e Ego sum pastor boulus, > revocans in memoriam Judzis que per vocem Ezechiel dicta sunt. Sic enim de Christo et de lis quibus sorte obtigerat præsse gregi Judæorum ait : « Hæc dieit Dominus: O pastores Israel, numquid pastores pascunt semesipsos? Nonne oves pascunt ipsi pastores? Ecce lac comeditis, et lanis operimini, et quod crassum est occiditis, et oves meas non pascitis. Quod infirmum fuit non confortastis, et quod ægrotum non sanastis, et quod contritum non alligastis, et quod errabat non reduxistis, et quod perierat non quæsistis, et quod forte erat af-

Καὶ ταυτα τοίς ήγουμένοις όρθως έχειν έδέχει, δρώμενά τε καὶ ἀναφωνούμενα · αὐτοῖς ούν ἄρα τὰς ἐφ' άπασι τοίς κακοίς άναθετέον αίτίας. Κατακρίνονται δὲ καὶ μάλα εἰκότως ὡς τῶν ποιμνίων προδόται, ὡς δειλοί, και άνανδροι, και φιλόμαχοι παντελώς, και άπαυδήσαντες όλοχλήρως το οπερασπίζειν, και ύπερμάχεσθαι θέλειν των ύπο χείρα ποιμνίων. Διλ τούτο και Θεός αύτους ύπαιτιάται λέγων, ότι « ΟΙ ποιμένες ήφρονεύσαντο, και τον Κύριον ούκ εξεζήτησαν. διά τούτο ούκ ένόησε πάσα ή νομή, και διεσκορ-

Έγω είμι ο ποιμήν ο καλός.

Ανεσχίρτησε πάλιν ώς την νικώσαν εύρων, καλ Judaici principatus calculum adeptus, non aliquo- p την έπι το χρηναι προτάττεσθαι της Ιουδαίων άρχης άποχομισάμενος ψήφον, ού ταζς τινων μαρτυρίαις, άλλ' εξ αύτης ήδη της των πραγμάτων συνεξετάσεως άναφωνουμένην. "Ονπερ γάρ τρόπον άντιπαρατιθείς τὰ οίχεῖα τοῖς διὰ τῶν ψευδοπροφητών χαχουργήμασι, και άμείνω δειπνύς της εκείνων ψευδολογίας των οίχείων χατορθωμάτων την Εχδασιν (τους μέν γάρ έπὶ μόνφ τῷ κλέψαι, καὶ θύσαι, καὶ ἀπολέσθαι γενέσθαι φησίν αὐτομόλους έπὶ τὸ ψεύδεσθαι, καὶ δ μή θέμις είπειν, έαυτόν γε μήν άφιχθαι πρός το μή μόνον έχειν ζωήν, άλλά και περισσόν τι τά πρόδατα έχωσιν) καλώς τε και όρθως άνεφώνει τό, ι Έγώ είμι ό ποιμήν ό καλός, ι ούτω κάνθάδε τον άγαθλη δυτως ποιμένα διορισάμενος εν τῷ καὶ προθνήσκειν έπείγεσθαι των προδάτων, και την ψυχήν προθείντι προθύμως ύπερ αύτων, τον δε μισθωτόν και όθνείον έπιστάτην, και δειλόν, και φυγάδα, και τί γάρ των τοιούτων ούχλ προειρηχώς, έπείπερ ξαυτόν οίδε καταθήσοντα την ψυχήν ύπερ των προδάτων, εύλόγως πάλιν άναδοξ τὸ, « Έγω είμι ὁ ποιμήν ὁ καλός. » "Εδει γάρ, Εδει πάντας νικάν τον έν πάσι πρωτεύοντα, ένα και άληθης φαίνηται πάλιν ό Μελφόδος πρός αύτόν που λέγων · « "Οπως Δν δικαιωθής έν τοίς λόyou sou, xal vixting by to xpluestal se. . Hobe be γε τοίς είρημένοις χαχείνο διασχεπτέον. Οίμαι γάρ έγωγε τὰ πρός ώφελείας επόμενα πολλής τοῖς Ίουδαίων λαοίς παραθέντα του Κύριου, μή μόνου έξ οίκείων φημάτων, άλλά και διά της των προφητών χρησμωδίας άναπείθειν αύτους επείγεσθαι τὰ είκότα φρονείν, και είδέναι σαφώς, ώς αύτος μέν έστιν ό ποιμήν ο καλός, οί δε ούκέτι, πόθεν. Ήν γάρ ούκ άπεικός έννοείν ώς εί μή τοίς παρ' αύτοῦ χαταπείθωνται λόγοις, άλλά γε τοίς δι' έχείνων και ούχ έχόντες ενδώσουσι. Λέγει τοίνυν τὸ, ε Έγω είμι ό ποιμήν ὁ χαλός, , είς ἀνάμνησιν ώσπερ τῶν εἰρημένων διά φωνής Ίεζεχιήλ του προφήτου την των Ίουδαίων άναχομίζων διάνοιαν. Λέγει γάρ ούτω περί τε Χριστου, και των καθηγείσθαι λαχόντων της "Ιουδαίων άγελης · « Τάδε λέγει Κύριος · * Ω ποιμένες τοῦ Ίσραήλ, μή βόσχουσιν οἱ ποιμένες ἐαυτούς; Οὐχὶ τὰ πρόδατα βόσκουσιν οἱ ποιμένες; Ίδοὺ τὸ γάλα κατεσθίετε, και τά έρια περιδάλλεσθε, και τό παγύ σφάζετε, και τὰ πρόδατά μου ού βόσκετε. Τὸ ἡσθενή-

^{*} Jerem. x, 20. * Psal. L, 6.

κός ούκ ένισχύσατε, και το κακώς έχου ούκ έσωμα- Α flixistis labore. Et dispersæ sunt oves- meæ, priτοποιήσατε, και το συντετριμμένον ου κατεδήσατε, καί το πεπλανημένον ούκ απεστρέψατε, καί το αποhubbs oux ecnthours, xat to layupov xaterpyasaste μόχθο. Και διεσπάρη τὰ πρόδατά μου διά το μή είναι ποιμένας, και έγενήθη είς κατάδρωμα πάσι τοίς θηρίοις του άγρου, και διεσπάρη τὰ πρόδατά μου εν παντί δρει, και επί πάντα βουνον ύψηλον, και έπι προσώπου πάσης της γης, και ούκ ην ό έκζητών, οὐδὲ ἀποστράφων. κ Είς γέρ τοίς Ἰουδαίων χαθηγηταίς ο σχοπός πρός μόνην όρξιν την φιλοχερδίαν, και χρηματίζεσθαι μέν ταϊς παρά των ύπηκόων προσαγωγαίς, δασμούς τε συλλέγειν, και τά όπερ νόμον διατάσσειν, του δέ γε λυσετελούς είναι μέλλοντος, ή και του διασώζειν Ισχύοντος τους ύπο χείρα λαούς, μηδένα ποιείσθαι λόγου. Διά τοῦτο πάλιν ἐπ εύτοις ούτω φησίν ο καλός δνοως ποιμή» · · Τάδε heres Rupsos 'loob ero ent rous mountag; and exζητήσω τὰ πρόδατά μου έχ των χειρών αύτων, καί αποστρέψω αύτους του μή ποιμαίνειν τα πρόδατά. μου, και ού βοσκήσουσεν έτε οι ποιμένες αυτά; και έξελούμαι τὰ πρόδατά μου έχ των χειρών αὐτών, καὶ ex tou στόματος αύτων, και ούκ ετι εσονται αυτοίς είς κατάδρωμα. - Καὶ πάλιν μεθ' Ετερα - - Καὶ άναστήσω αύτοις ποιμένα ένα, και ποιμανεί αύτους. τον δούλον μου Δαδιδ, και έσται αύτων ποιμήν, και έγω Κύριος έσομαι αυτοίς είς θεδν, και Δαδιδ άρχων έν μέσφ · έγω Κύριος ελάλησα και διαθήσομας τω Δαδιδ διαθήκην είρηνης, και άφανιῶ θηρία πονηρά and the yes, nat natoinhoover to the tohum; nat & ύπνώσουσιν έν τοίς δρυμοίς. Και δώσω αύτους περιχύχλφ του δρους μου, και δώσω τον ύετον όμεν, ύετον εύλογίας, και τά ξύλα του πεδίου δώσουσε τον καρπόν αύτων, και ή γη δώσει του καρπου αύτης. > Ούκουν εν τούτοις εδ μάλα καὶ σαφώς, ότι μέν της τών loudalwe hysporia; exachostae two Capicalwe h άνοσία πληθύς διαγορεύει Θεός, δτι δέ μετ' έχείνους emotathose tale logicale tow moteudytwo arelais ό έκ σπέρματος Δαδίδ το κατά σάρκα Χριστός άναφανδόν ώρίσατο. Διαθήκην γάρ είρηνης συντέτακται δι' αθτού, το εθαγγελικόν δηλονότι και θεσπέσιον κήρυγμα πρός φιλίαν ήμας άναφέρου την ώς πρός Θεόν, και την των ούρανων βασελείαν περιποιούν. Δε αὐτοῦ τε πάλιν όμοίως ὁ τῆς εὐλογίας ὑετὸς, τουτ' έστιν, ή του Πνεύματος άπαρχή χαρπορόρον ώσπερ τινά γήν αποτελούσα την έν ήπερ αν γένοιτο. ψυχήν. Έπειδή δὲ τοῖς μὲν προδάτοις οὐ μετρίως οἰ Φαρισαίοι διελυμήναντο, χαταδόσχοντες μέν ούδαμιώς. καταλωβάτθαι δε μάλλον αύτά πολλαχώς έπιτρέποντες, διέσωσε δέ δ Χριστός, και της άνωθεν εύλογίας εδείχθη και δοτήρ και πρόξενος, είκότως άναφαίνεται τουθ' όπερ έστιν όμολογων, « Έγώ είμι ό

pteres quod non sunt pastores, et faotæ sunt in devorationem omnibus bestiis campi; et dispersæ sunt oves meæ in omni monte, et super omnem collem excelsum, et super faciem universe terra, et non erat qui requireret, neque qui reduceret .. • Unus enim Judzeorum przepositis scopus erat, lucri nempe studium, et subditorum oblationibus ditari, ac tributa exigere et edicta supra legem facere, ejus autem quod prodesse populis sibi subditis aut cos servare posset, nullam plane curam habere. Ideirco de ipsis rursus alt pastor ille vere bonus his verbis : « Hæc dicit Dominus : Ecce ego super pastores; et requiram oves meas de manibus corum et amovebo cos ne pascant oves meas; et non pascent amplius pastores eas, et separabo oves meas de 651 manibus cor et ex ore corum, et non crunt els ultra in devorationem . . Et paulo post : e Et suscitabe super eos pastorem unum, et pascet eos, servum meum David. Et erit corum pastor : et ego Dominus ero els in Deum, et David princeps in medio : ego Dominus locutus sum, et disponam David testamentum pacis, et delebo bestias pessimas de terra, et habitabunt in deserto, et somnum capient in saltibus montis. Et dabo eos in circuitu montis mei : et dabo pluviam meam, pluviam benedictionis, et ligna quæ in campo dubunt fructum suum, et terra dabit fructum suum ... » Per lize ergo Deus manifestissime declarat futurum ut a Judicorum principatu Phariszorum implus cœtusamoveatur, et post illos rationali credentium gregipræsit e semine David secundum carnem Christus. Fædus enim pacis per eum pepigit, evangelicam nimirum et divinam prædicationem, quæ nobisamicitiam eum Deo et regnum cœlorum conciliat. Per ipsum itidem rursus Benedictionis pluvia, id est primitiæ Spiritus, quæ animum in que exstiterit cen agrum quemdam fecundum efficit. Quia vero Phariszi suis ovibus non mediocrem perniciem Inferunt multis modis eas deformari sinentes, nedum eas pascentes, Christus autem eas si vat, ac supernæ benedictionis largitor els est alquepararius ; ideirco jure profitetur id quod'est, dumait, e Ego sum pastor bonus. . Nemo porro scandalizetur, quod Deus ac Pater eum servum appellaverit, qui ex semine Davidis homo factus e quamvis secundum naturam Deus verus sit ac Kilius, sed cogitet potius ipsum se humiliasse forma servi sumpta ". Quare convenienter formæ illiservi assumptæ a Deo et Patre servus nuncupatus est.

ποιμήν ο καλός. • Σκανδαλιζέσθω δέ μοι μηδείς, εί δούλον απεκάλεσεν ο Θεός και Πατήρ τον έκ σπέρματος Δαδίδ γενόμενον άνθρωπον, καίτοι κατά φύσιν δίντα θεδύ και Υίδν άληθινον, έννοείτω δε μαλλον, δτι τεταπείνωκεν έαυτον μορφήν δούλου λαδών. Πρεπόντως άρα τη ληφθείση μορφή κέκληται δούλος παρά του Θεού και Πατρό;.

GE!

Ecc

TO

.0

άv

èμ

τà

èπ

6

X, 14. Et cognosco oves meas, et cognoscunt me A mew. Sieut novit me Pater, et eyo agnasco Patrem.

Nibil aliud hic innuere velle Dominum quispiam simpliciter dixerit, nisi se suis manifestum fore, seque credentibus in eum largiturum esse sine labore sui cognitionem, et se suos agniturum esse, non inutile utique cognosci, quibus id forte obtigerit, insinuans, 652 Quid enim melius dicemus quam innatescere Deo? Sed cum id quod dictum est subtiliorem requirat indaginem, maxime quia additum est : . Sicut novit me Pater, et ego agnosco Patrem : » age verborum istorum sensum expendamus. Neque enim opinor quisquam dicere ausit, posse quemquam talem de Christo percipere notitiam, qualis forte sit in Deo et Patre de eo. Solus enim Pater novit suam genituram, et cognoscitur a sola genitura. « Nemo enim novit Filium nisi Pater ; neque Patrem quis novit nisi Filius, , secundum ipsius Servatoris vocem **. Quod enim et Deus sit Pater et Filius similiter verus Dous, scimus atque credimus : quid vero sit secundum substantiam ineffabilis illa natura prorsus supra nostrum et aliarum intellectualium creaturarum captum est. Quomodo igitur sciemus eodem modo quo Pater Filium ? Despiciendum enim quomodo cogniturum ipse nos affirmet, cognitum vero iri a nobis, sicut ipse Patrem novit, et Pater ipsum. Exactius itaque inquirendum quo pacto nos a proposito non alienam explicationem huic dicto accommodemus; ego quidem quod in mentem venit non reticebo, quod tamen liberum sit volentibus accipere, Puto enim hic cognitionem dicere, non duntaxat scientiam, sed necessitudinem et conjunctionem, sive eam quæ secundum genus est et naturalem, sive eam quæ tanquam in participatione est honoris et gratiæ. Notos igitur Græci vocare solent, non tantum genere propinquas, sed et fratres consanguineos; quod autem Scriptura sacra cognitionem pro necessitudine et conjunctione accipiet, hinc intelligemus. Ait enim alicubi Christus de iis qui minime ipsi conjuncti supt : « Multi dicent mihi in illa die, judicii pimirum : Domine, Domine, nonne in nomine tuo Tunc constebor eis : Amen dico vobis, nunquam povi vos ... Atqui si notitia nobis solam significaret scientiam, quomodo ignoraret aliquos, qui omnia habet nuda et aperta in oculis suis, quemadmodym scriptum est 40, quique omnia novit antequam flant ". Ergo non solum absurdum, sed etiamnumfimpium est suspicari Dominum ignorare aliquos, quinimo potius existimandum est eum dicere nullam secum prorsus similitudinem ac relationem habere. Non enim, inquit, novi eos amantes virtutis, non verbi mei cultores ac retinentes, sed neque bonsrum actionum conjunctione

Καὶ γινώσκω τὰ ἐμὰ, καὶ γινώσκουσί με τὸ έμά. Καθώς γινώσκει με ο Πατήρ, κάγω γινώσκω Tor Harkon.

'Απεριεργότερον μεν έπι τούτω φαίη τις αν Ετερον ούδεν βεδουλήσθαι κατασημήναι τον Κύριον, ή ότι σαφής μέν αύτος έσται τοίς έαυτου, και τοίς είς αύτὸν πιστεύουσιν ἀταλαίπωρον γαριείται τὴν περί αύτου γνώσιν, επιγνώσεται δε και αύτος τους ίδιους, ούκ άνόνητον δηλονότι το γινώσκεσθαι καθιστάς τοίς τούτο δή λαγούσι. Τί γάρ έρούμεν τὸ άμεινον τού γινώσκεσθαι θεφ ; Έπειδή δὲ πικροτέραν ἐφ' ἐαυτῷ την βάσανον έξαιτεί πως το είρημένον διά το προσκείσθαι μάλιστα, «Καθώς γινώσκει με ὁ Πατήρ, κάγω γινώσκω τον Πατέρα · φέρε πρός αυτήν ίωμεν του προκειμένου την Εννοιαν. Ού γάρ, οίμαι, τις έρεί των εβρωμένον έχόντων τον νούν χατισχύσαι των δυτων τινά τοιαύτην δύνασθαι λαδείν περί Χριστού την γνώσεν, όποίαπερ αν εξη τυχόν ή εν τῷ Θεῷ καὶ Πατρί περί αὐτοῦ. Μόνος γὰρ οίδεν ὁ Πατήρ τὸ ίδιον γέννημα, γινώσκεται δε ύπο μόνου του ίδιου γεννήματος. • Ούδεις γάρ οίδε τον Υίον εί μη ὁ Πατήρ, ούδ αν τον Πατέρα τις οίδε τίς έστιν εί μή ὁ Υίὸς. > χατά την αὐτοῦ τοῦ Σωτήρος φωνήν. "Ότι μέν γάρ Θεός ὁ Πατήρ και Θεός όμοίως άληθινός ὁ Υίδς, ίσμεν τε και πεπιστεύκαμεν · τὸ δὲ τί κατ' οὐσίαν έστιν ή άρφητος φύσις, ανέφικτον παντελώς ήμιν τε και τοίς άλλοις λογικοίς κτίσμασι. Πώς ούν Ισομέτρως είσόμεθα τῷ Πατρί τὸν Υίόν; 'Αθρητέον ὅπως επιγνώσεσθαι μέν αύτος ήμας διζοχυρίζεται, έπιγνωσθήσεσθαι δὲ παρ' ήμῶν ὡς οίδεν αὐτὸς τὸν Πατέρα, και ό Πατήρ αὐτόν. Θύκοῦν ἐπεξεργαστέον, καλ τίνα τοίς είρημένοις έφαρμόσωμεν θεωρίαν, ούχ άπό του προχειμένου φέρουσαν σχοπού · ζητητέον δέ τό γε ήχον είς νοῦν, έγω μέν ούχ ἀποχρύψομαι, τοίς γε μήν εθέλουσιν έστω παραδεκτόν. Οίμαι γάρ ότι την γνώσιν εν τούτοις ούχ άπλως την είδησιν λέγει, δέγεται δὲ μάλλον άντι τῆς οἰχειότητος, ήτοι τῆς κατά γένος, και φυσικής, ή της ώς εν μεθέξει χάριτος και τιμής. Γνωστούς ούν έθος άποκαλείν τοίς Έλλήνων παισίν ούχ όπως τούς κατά γένος οίκείους udvov, alla xal qualpous abelipous. Ore of xal h θεία Γραφή γνώσεν οίδε την οίχειότητα, διά τούτων εΙσόμεθα. Λέγει γάρ που Χριστός περί των ούδαμόθεν οίχειωθέντων αὐτῷ · « Πολλοί έροῦσί μοι ἐν ἐχείνη virtutes multas secimus, et demonia ejecimus? D τη ημέρα, τη της χρίσεως δηλονότι. Κύριε, Κύριε, ού τῷ σῷ ὀνόματι δυνάμεις πολλάς ἐποιήσαμεν, καλ δαίμονας εξεβάλομεν; Τότε όμολογήσω αύτοίς, ότι 'Αμήν λέγω όμεν, δτι οὐδέποτε έγνων όμας. » 'Αλλ' είπερ ή γνώσις μόνην ήμιν κατασημαίνει την είδησεν, πῶς ἡγνόησε τῶν δντων τενάς ὁ πάντα Εχων γυμνά και τετραχηλισμένα τοίς δφθαλμοίς αὐτοῦ, καθά γέγραπται · ό και πριν γενέσεως πάντα είδώς. Ούχουν ανόητον χομιδή μαλλον δέ ήδη και δυσσεδές τό άγνοησαί τινας υποτοπήσαι τον Κύριον, οίησόμεθα δὲ μάλλον είπειν αύτον ὡς οὐδαμόθεν τὴν οἰχειότητα την πρός αύτον και σχέσιν ἐπάγονται. Ούχ οίδα γάρ, φησί, γεγονότας έραστάς άρετῆς, οὐ τὸν έμὸν τιμή-

[&]quot; Matth. xi, 27. " Matth. vp., 22, 23. " Hebr. iv, 13. " Dan. xiii, 42.

ξεων άγαθών. 'Αχολούθως τίς αν νοήση και έπι του πανσόφου Μωσέως, δταν πρός αύτον λέγη Θεός. (Οίδά σε παρά πάντας, και χάριν εύρες παρ' έμου,) άντι του, Έν οίκειότητι τη ύπερ πάντας ετέθης παρ' έμοι, και πολλήν επορίσω την χάρεν και ούκ άναιρούντες το και είς είδησεως δύναμιν λαμδάνεσθαι τά τοιαύτά φαμεν, άλλά τρόπον τοί; θεωρήμασιν ἐπινοούντες τὸν πρεπωδέστερον. Οὐχούν ε Γινώσκω, φησὶ, τὰ ἐμὰ, καὶ γινώσκομαι ὁπὸ τῶν ἐμῶν. Καθώς γινώσκει με ὁ Πατήρ, κάγω γινώσκω τὸν Πατέρα, , άντὶ τοῦ, Προσοικειωθήσομαι τοῖς προδάτοις τοίς εμοίς, οίχειωθήσεται δέ μοι τὰ πρόδατα τά έμά, κατά τούτον τον τρόπον καθ' δν έμοι μέν είχεδς έστιν ὁ Πατήρ, έγω δὲ αδ πάλιν οίχεδς είμι τῷ Πατρί. "Ονπερ γὰρ τρόπον οίδεν ὁ Θεὸς καὶ Πατηρ γνησίαν έχων ώδινα του ίδιου Υίου, και καρπου τής ούσίας αύτου, οίδε δὲ πάλιν ὁ Υίδς Πατέρα κατά άλήθειαν έχων του Θεόν, άτε δή γεννητός ὑπάρχων **έξ** αὐτοῦ, κατά τὸν αὐτὸν καὶ ἡμεῖς τρόπον προσοικειωθέντες αύτῷ, γένος αὐτοῦ χρηματίζομεν, καὶ κεκλήμεθα τέχνα, κατά το είρημένον παρ' αύτου, « Ίδου έγω και τὰ παιδία, ἄ μοι εδωκεν ο Θεό;. » Γένος δε και γνήσιον εσμεν, και χρηματίζομεν του Υίου, και δι' αύτον του Πατρός, ἐπείπερ ὑπάρχων ἐκ Θεού Θεός μονογενής άνθρωπος γέγονε, την αύτην ήμιν φύσιν άναλαδών, εί και δίχα πάσης άμαρτίας. Έπει πως γένος εσμέν του Θεού, κατά τίνα δε τρόπον θείας φύσεως χοινωνοί; Ού γάρ εν μόνφ τῷ έθελήσαι Χριστόν είς οίχειότητα λαδείν ήμας τό της C καυχήσεως έχομεν μέτρον, άλλ' ἐπαληθεύεται πάλιν ήμιν ή του πράγματος δύναμις. Θεία μέν γάρ φύσις ο του Θεού Λόγος, και μετά σαρκός, ήμεις δε γένος αύτου, καίτοι κατά φύσιν δντος Θεού, διά τὸ τὴν αύτην ημίν σάρχα λαδείν. Ούχουν έμφερης ό τῆς οίκειότητος τρόπος. 'Ος γάρ ψκείωται μέν αύτός τψ Πατρί, ψχείωται δε διά την ταυτότητα της φύσεως ό Πατήρ αὐτῷ, οῦτω καὶ ἡμεῖς αὐτῷ καθὸ γέγονεν άνθρωπος, καὶ αὐτὸς δὲ ἡμῖν. Δι' αὐτοῦ δὲ ὡς διά με είτου τῷ Πατρὶ συναπτόμεθα. Μεθόριον γὰρ ώσπερ τι θεότητός τε της άνωτάτω, και άνθρωπότητός έστιν ό Χριστός, εν ταυτώ τε ων τὰ άμφότερα, και οίον συνέχων εν έαυτφ τὰ τοσούτον διφχισμένα, καὶ συνάπτεται μέν ώς φύσει Θεός τῷ Θεῷ καὶ Πατρί, 'Αλλ' ίσως έρει τις. Ούχ όρφς, ω ούτος, όποι ποτέ πάλιν ὁ οὸς ἀποχινδυνεύει λόγος; Εί γάρ καθὸ γέγονεν άνθρωπος γινώσκειν αὐτὸν οἰησόμεθα τὰ αὐτου, τουτ' έστιν, ελθείν είς οίχειότητα των προβάτων αύτου, τίς έξω μένει τῆς ἀγέλης; Έσονται γάρ οίχειοι σύμπαντες χαθό και άνθρωποι, χαθάπερ αύτός. Τί ούν εν τῷ λέγειν έτι τὸ περισσον τὰ έμά; τί δὲ τοῖς δυτως αὐτοῦ τὸ ἐξαίρετου; Εὶ γὰρ πάντες οίχειοι διά την ήδη προειρημένην αίτιαν, τί τοίς γνωρίμοις έσται το πλείον; Πρός τουτό φαμεν, ότι χοινός μέν άπασι καὶ τοῖς έγνωκόσιν αὐτόν, καὶ τοίς άγνοήσασιν ο της οίχειότητος τρόπος. γέγονε

σαντας λόγον, άλλ' οδόξ συναφθέντας έμοι διά πρά- A 653 mihi devinctos. Eodem modo et ad sapientissimum Mosen dictum est : « Scio te præ omnibus, et gratiam invenisti apud me ", pro eo quod est, Præ omnibus mihi conciliatus es, et magnam nactus es gratiam : quæ quidem dieo, non quod inficias ire velim notitiam etiam significatione scientiæ accipi, sed ut modum, quam maxime fieri potest convenientem conceptibus, excogitem. Igitur, « Cognosco, inquit, meas, et cognoscunt me mez. Sicut novit me Pater, et ego agnosco Patrem *, , hoc est, Familiaris sum meis ovibus, et mihi oves meze conjungentur eo modo quo mihi conjunctus est Pater, et ego vicissim conjunctus sum Patri. Quo enim modo novit Deus et Pater suum ingenuum ac germanute fetum, habens proprium Filium ac fructum substantiæ suæ; et rursus, novit Filius Patrem, eum revera Deum habens, tanquam qui ex eo genitus. est, eodem modo et nos familiares ei facti, genus ejus audimus et vocamur, quemadmodum ab illo dictum est : « Ecce ego et pueri quos dedit mihi Deus 4. . Verum autem genus sumus Filii ac dicimur 4, ac propter eum , Patris, quandoquidem exsistens ex Deo Deus unigenitus, homo factus est, eadem nobiscum natura assumpta, citra tamen omne peccatum. Si quidem quomodo genus sumus Dei, aut qua ratione divinæ naturæ participes * ? Nee enim in eo solo quod voluerit Christus nos in affinitatem accipere, gloriationis modum habemus, sed vis ipsa rei vere nobis competit. Divina quippe natura Dei Verbum etiam cum carne, nos vero genus ejus, quamvis sit secundum naturam Deus, quod eamdem nobiscum carnem assumpserit. Itaque similis est conjunctionis modus. Ut enim conjunctus est ipse Patri, et conjunctus est per identitatem naturæ Pater ipsi, sic et nos ei, in quantum homo factus est, et ipse nobis. Per eum autem tanquam per mediatorem Patri conciliamur. Quippe Christus est veluti quoddam divinitatis et humanitatis interliminium in uno eodemque exsistens utrumque, et veluti comprehendens in seipso ea quæ tantopere sunt dissita, et conjungitur quidem tanquam natura Deus Deo et Patri : rursus et hominibus tanquam secunάνθρώποι; δὲ πάλιν ώ; κατ' ἀλήθειαν ἄνθρωπος. D dum veritatem homo. Sed dicet forsan aliquis: Nonne vides quodnam te demum in periculum conjicias? 654 Si enim quatenus homo factus est ipsum suas agnoscere putabimus, hoc est in familiaritatem ovium suarum venire, quisnam extra gregem manet? Erunt universi familiares, quatenus homines, sicut ipse. Quid ergo eximii est quod ait, meæ ? aut quid ultra cæteras est ejus ovibus? Nam si omnes conjuncti propter causam ante dictam, quid noti plus habituri sunt ? Ad hoc respondemus communem quidem esse omnibus, tum qui noverint ipsum, tum qui ignoraverint, conjunctionis modum : factus est enim bomo,

[&]quot; Exod. xxxii, 12. " Joan x, 14. " Isa. viii, 18. " Act. xvii, 29. " Il Petr. 1, 4.

item, sed universam naturam lapsam miseratus. Sed nihil profuturus est ille conjunctionis modus, contumacia et rebellione in eum peccantibus; contra diligentibus eum tanquam præmium aliquod singulare attribuetur. Quo enim modo resurrectionis ratio pertinet quidem ad omnes propter resurrectionem Servatoris, qui secum totam naturam humanam suscitat, nec tamen id quidquam proderit peccati amantibus, quippe qui ad inferos ibunt præcipites, vita in hoc duntavat ut puniantur recuperata; magno contra usui erit iis qui vitam virtuti consentaneam exercuerint, quia ad participatum bonorum captum mentis superantium resurrectionem accipient : eodem modo opinor conjunctionis rationem ad omnes bonos ac malos pertinere, sed non æqualiter omnibus inesse, sed iis qui credunt in eum veræ cognationis et prærogativæ omnis ei debitæ causam, secus facientibus ingratitudinis ac impietatis gravissimum crimen exsistere. Et de his quidem nos ista, quibus meliora excogitare culvis liberum esto. Cæterum animadvertendum est quomodo sermo verus simul ac certa dispositione sibi constans sit, in suo et convenienti ordine rebus positis. Non enim dixit: Cognoscunt me meæ, et cognosco meas, sed seipsum priorem infert cognoscentem suas oves, deinde sie seipsum cognitum iri ab eis ait. Sumpta vero cognitione pro scientia, sicuti principio diximus, hoc ferme modo intelliges : Non nos ipsum cogno- C vimus primi, cognovit nos vero primus ipse. Paulus quippe scribens iis qui ex gentibus erant, tale quid ait : « Propter quod memores estote vos gentes in carne, qui dicimini præputium ab ea quæ dicitur circumcisio in carne manufacta, quia eratis in illo tempore sine Christo, alienati a conversatione Israel, et hospites testamentorum promissionis, spem non habentes, et sine Dee in hoc mundo; nune autem in Christo Jesu, vos, qui aliquando eratis longe, facti 655 estis prope in sanguine Christi ". > Ex immensa enim benignitate seipsum gentibus Christus obtulit, et præcognovit potius quam cognitus est a nobis. At vero accepta cognitione pro conjunctione et affinitate, rursus illud dicimus : Non nos recepimus, sed qui ex Deo Deus unigenitus est : nec enim nos apprehendimus deitatem quæ supra naturam est, sed ipse qui natura Deus est semen Abrahæ apprehendit, quemadmodum Paulus ait 48, et factus est bomo, ut fratribus assimilatus per omnia, in conjunctionem accipiat eum, qui non habet eam a seipso, nempe hominem. Itaque necessario nos ipse prius nosse ait, deinde et nos ipsum.

X, 15. Et animam meam pono pro ovibus.

Spondet deinceps se paratum esse omni modo propugnare et perielitari tanquam pro suis pro-

non gratificatus privatim quibusdam, aliis non A γάρ άνθρωπος, οὐ χαριζόμενος ανά μέρος τισί, τισί δὲ οὐκέτ:, ἀλλ' δλην πεσούσαν ἐποικτείρας τὴν φύσιν. Όνήσει δε ούδεν ό της οίχειότητος τρόπος τούς διά της άπειθίας ύδρίζοντας, άπονεμηθήσεται δὶ μάλλον χαθάπερ γέρας έξαίρετου τοί; άγαπώσιν αύτόν. "Ονπερ γάρ τρόπον ό τῆς άναστάσεως λόγος διήχει μέν έπὶ πάντας, διὰ τὴν τοῦ Σωτῆρος ἀνάστασιν, όλην έαυτῷ συνανιστώντος την άνθρώπου φύσιν, ώφελήσει δε ούδεν τους φιλαμαρτήμονας, κατοιχήσονται γάρ εἰς τὸν ἄδην ἐπὶ μόνις τῷ χρῆναι κολάζεσθαι τὸ ἀναδιώναι δεχόμενοι, τοῖς γε μήν τὸν έξαιρετον ήσκηκόσι βίον πρός ώφελείας έσται πολλής. Έπι γάρ μετουσία των ύπερ νουν άγαθων λήψονται. την ανάστασιν, κατά τούτον τον τρόπον τον της οίκειότητος λόγον ήκειν μέν έπὶ πάντας πονηρούς τε אמ! מים שסטיב, שון שוף בי ושש טחלף צבוי חמשוי, מואם τοίς μέν πιστεύουσιν είς αὐτὸν συγγενείας άληθους, καί των ταύτη χρεωστουμένων άφορμην, τοίς δέ μή τοιούτοις άγαριστίας τε και άνοπιότητος ξγκλημα γαλεπώτατον. Και ταύτα μέν έπι τούτοις ήμεις. διανοείσθω δέ τις τὰ τελεώτερα. Έπιτηρητέον δέ γε μήν δπως έστιν άληθής τε όμου και άσφαλής ο λόγος, ού γάρ διαφορήσας περί αύτον όραται, άλλ' έν τάξει τή οίχεία και πρεπωδεστάτη των πραγμάτων Εκαστα. τιθείς. Οὐ γάρ Εφη· Γινώσκει με τά έμά, καὶ γινώσκω τὰ ἐμά, ἀλλ' ἐαυτὸν ἐγνωκότα πρότερου είσφέρει τὰ ίδια πρόδατα, είθ' ούτως γνωσθήσεσθαί φησι παρ' αύτων. Έκληφθείσης δὲ τῆς γνώσεως ἐπὶ μέν της είδησεως, ώσπερ ούν ελέγομεν εν άρχη. τοιώσδέ πως νοήσεις. Ούχ ήμεζς αὐτὸν ἐπεγνώκαμεν πρώτοι, ἐπέγνω δὲ ἡμᾶς πρώτον αὐτός. Καὶ. γούν ὁ Παύλος τοῖς ἐξ ἐθνών ἐπιστέλλων τοιούτόν τί φησι · « Διό μνημονεύετε όμεζς τά έθνη έν σαρκί τη λεγομένη ακροδυστία ύπο της λεγομένης περιτομής έν σαρχί χειροποιήτου, ότι ήτε έν τῷ καιρῷ ἐκείνο. χωρίς Χριστού, άπηλλοτριωμένοι της πολιτείας τού. Ίσραήλ, και ξένοι των διαθηκών της ἐπαγγελίας, έλπίδα μή έχοντες, και άθεοι έν τῷ κόσμφ. νυνί δέ έν Χριστῷ Ἰησοῦ ὑμεῖς οἴ ποτε δυτες μαχράν, ἐγενήθητε έγγος εν τῷ αίματι τοῦ Χριστοῦ. > Έξ άμετρήτου γάρ ήμερότητος ξαυτόν τοίς Εθνεσι προσαγήσχεν ό Χριστός, και προέγνω μάλλον, ή έγνώσθη παρ' ήμῶν. Εἰς δέ γε την οἰκειότητα καὶ συγγένειαν νοουμένης τής γνώσεως, πάλιν έχεινό φαμεν, ούχ ήμεζς ήρξάμεθα του πράγματος, άλλ' ό έχ Θεού θεός μονογενής. ού γάρ ήμεζς επεδραξάμεθα τῆς ύπερ φύσιν θεότητης, άλλ' αύτὸς ὁ φύσει Θεὸς σπέρματος 'Αδραάμ ἐπελάδετο, καθά φησιν ὁ Παῦλος, καί γέγουεν άνθρωπος, ίνα τοξς άδελφοίς όμοιωθείς κατά πάντα, χωρίς άμαρτίας, πρός οίκειότητα λάδη τὸν ούχ ἔχοντα ταύτην ἐξ ἐαυτοῦ, τοῦτ' ἔατι τὸν. άνθρωπον. Ούχοῦν άναγχαίως αὐτὸς ήμας προεγνωκέναι φησίν, είθ' ούτως ήμας αὐτόν.

Καὶ την ψυχήν μου τίθημι ύπερ των προβά-

"Ως ύπερ οίχείων ήδη και συγγενών ηὐτρέπεσται μέν είς τό παντί μέν ύπερασπίζειν τρόπιο, καί κατ-

[&]quot; Ephes. 11, 11-13. " Hebr. 11, 16, 17.

ιστάς έν ταυτώ διά της ἐπαναλήψεως ὅτιπερ αὐτὸς δντως έστιν δ ποιμήν δ χαλός. Οἱ μὲν γὰρ τοῖς λύχοις άνέντες τὰ πρόδατα, καὶ δειλοί καὶ μισθωτοί διά τούτο και μάλα κατωνομάσθησαν ό δε επείπερ έγνω τοσούτον αύτων ύπεραγωνίσασθαι δείν, ώς μηδέ αύτον καταναρκήσαι τον θάνατου, εύλόγως αν δή νοοίτο ποιμήν 6 χαλός. Λέγων δέ, ότι τ Τίθημι την ψυχήν μου ύπέρ των προδάτων, ε έπείπερ είμι ὁ ποιμήν ὁ καλός, ὑποπλήττει τὸν Φαρισαΐον, και δίδωσί πως έννοείν δει τοσούτον έμπαροινήσει ποτέ, και είς τούτο μανίας της έπ' αὐτῷ κληθήσεται, ὡς θανάτῳ περιδαλείν δν ήχιστα μέν τουτο πάσχειν έχρην, έπαίνου δὲ μάλλον παντός ἀξιούσθαι καὶ θαύματος αύτῶν τε ών είργάζετο χάριν, και της έν τῷ ποιμαίνειν εὐτεχνούς έπιστήμης. Σημειωτέον γε μήν ότι τον ύπερ ήμων και δι' ήμας θάνατον ούκ άκούσιον όπέμεινεν ὁ Χριστός, έθελοντής δὲ πρὸς τοῦτο βαδίζων εράται, καίτοι βάστα το πάσχειν διαδράναι δυνάμενος, εί μή βούλοιτο παθείν. Ούπουν το της είς ήμας άγάπης ώς καλός, και το της ημερότητος δπερφυές, έν τῷ καὶ ἐκόντα παθείν ὑπὲρ ἡμῶν δψόμεθα.

Καὶ άλλα πρόδατα έχω, α σύκ έστιν έκ τῆς abling rading . nansira us osi drayeir, nal the φωτής μου ακούσουσι, και γενήσεται μία ποίμνη, nal ele nountr.

Πολυτρόπως τον άτακτον περικροτεί Φαρισαίον. έτι μέν γάρ τῆς τῶν προδάτων ἐπιστασίας ὅσον οὐδέπω παρωσθήσεται, κατάρξει δὲ μαλλον αὐτός, καὶ καθηγήσεται διά πολλών ύπεμφαίνει λόγων. Υπο- C σημαίνει δὲ ὅτι τοῖς ἐξ Ἰσραήλ εὐγνωμονεστέροις τάς έχ των έθνων άναμίξας άγέλας, ού μόνης ήγεμονεύσει της Τουδαίων, άλλ' ήδη και είς δλην διαδαίνει την της της έαυτου δόξης το φως, και καλέσει πρός θεογνωσίαν τους άπανταχόσε λαούς, ούχ έν μόνη τή Τουδαία γνωστός είγαι χαταδεχόμενος, ώσπερ ούν εν άρχαζε, άπάση δε μαλλον τη όπ' ούρανὸν προτιθείς είς ἀπόλαυσιν τῆς ἀληθούς θεογνωσίας την επιστήμην. "Οτι δε παιδαγωγός είς εὐσέδειαν τοίς Εθνεσιν άνεδείχθη Χριστός έχμάθοι τις αν καί λίαν εὐκόλως · μεστή γάρ ή θεόπνευστος Γραφή τών ξπί τούτω μαρτυριών, και ήν μέν ώς ξοικε παρατρέχειν ούχ άπειχός άνέντα τοίς εύμαθεστέροις τήν έπι τούτω ζήτησιν, παραθείς δ' οδν όμως δύο των τά έφεξης. Φησί που τοίνου ό θεός και Πατήρ περί αύτου · « Ίδου μαρτύριον Εθνεσι δέδωκα αύτον, άρχοντα και προστάσσοντα έθνεσιν. > Διεμαρτύρατο γάρ τοίς Εθνεσιν ό Χριστός μάθημα το σωτήριον, καί δι' ών άνασώζεσθαι χρην άνυποστόλως είπων. Μελωδός δὲ ὁ θείος χαθάπερ είς θίασον ένα τους άπανταγόσε χαλών, χαι πρός οδράνιον έορτην συναγείρεσθαι την όφ' ηλίω πελεύων, « Πάντα τα έθνη, φησί, προthoute yelpac, alaldfate to bed by ownif ayalλιάσεως. , 'Αλλ' εί τψ δοχοίη και της ούτω λαμπράς και δοιδίμου πανηγύρεως πολυπραγμονείν την αίείαν, εύρήσει λέγοντα σαφίδς ότι « Βασιλεύς πάσης τῆς

επαγγελλεται και προκινδυνεύειν μεν ετοίμως, συν- A priis ac cognatis, simulque hac resumptione astruens, se vere bonum esse pastorem. Qui enim lapis suas relinquunt oves, merito timidi et mercenarii nuncupati sunt; qui vero ita paratus est ad eas defendendas ut ne mortem quidem detreclet, jure bonus pastor censeatur. Cum autem ait,. Pono animam meam pro ovibus, quia pastor bonus sum, Pharisæos increpat, et indicat illos temulentiæ ac furoris venturos ut eum morte afficiant quem minime id pati oportuit, laude vero et admiratione dignum haberi et eorum quæ fecit operum summæque in pascendo industrise ac scientiæ gratiam accipere. Et quidem notandum est mortem pro nobis non invitum sustinuisse Christum, imo ultro ei volens se offerre conspicitur, quamvis, si nollet pati, nullo negotio passionem posset evitare. Igitur in eo quod volens et sponte pro nobis passus sit, ejus erga nos dilectionem et bonitatis magnitudinem magis ac magis auspiciemus.

> X, 16. Et alias oves habeo, que non sunt et hoe ovili : et illas oportet me adducere, et rocem meam audient, et fiet unum ovile, et unus pastor.

Multis modis Pharisæos insolentes confundit: eos quippe præfectura ovium jamjam deturbatum iri, se vero els præfuturum 656 moltis verbis innuit. Significat vero quod gratioribus ex Israel greges e gentibus admiscens, non Judzis tantum præcrit, sed in universam terram suæ gloriæ lumen diffundet, et vocabit ad Dei cognitionem omnes undequaque populos, noiens in Judica sola cognosci sicut ab initio, sed omnibus potius qui sub cœlo sunt, ad perfruendam veram Dei cognitionem, scientiam proponens. Quod vero pædagogus gentibus institutus fuerit Christus ... nullo negotio videre est : plenæ quippe sunt Litteræ divinæ de eo testimoniis, que prætermittere non abs re ducimus, relicta studiosioribus corum indagine; verumtamen duobus prophetarum aut tribus locis allatis pergam deinceps ad reliqua. Ait igitur alicubi Deus ac Pater de ipso : « Ecce προφητών, ή τρεζς περί τούτου λόγους έρω πάλιν D testimonium gentibus dedi eum, principem et præcipientem gentibus ". . Contestatus enim est sc denuntiavit Christus gentibus disciplinam salutarem, et ea per quæ salvandæ essent protulit. Psaltes vero ille divinus tanquam ad unam celebritatem effusos undequaque populos invitans, et ad cœleste festum congregari terram universam præcipiens : Omnes gentes, inquit, plaudite manibus, jubilate Deo in voce exsultationis 11. Sed sieut libuerit hujus adeo claræ et illustris festivitatis causam perserntari, inveniet clare dicentem quoniam Rex omnis terræ Deus, psallite sapienter : regnavit Deus super omnes gentes 11. . Et ipsum in-

duxit alicubi Dominum universis simul gentibus A γης ὁ Θεός, ψάλλετε συνετώς, έδασίλευσεν ὁ Θεός evangelicam annuntiantem prædicationem. In octavo quippe et quadragesimo psalmo ait : « Audite, omnes gentes, auribus percipite, omnes qui habitatis orbem, quique terrigenæ, et filii hominum, in unum dives et pauper. Os meum loquetur sapientiam, et meditatio cordis mei intelligentiam 73. Quibus verbis doctrinam Christi innui comperimus. Itaque ut ad institutum sermonem revertar, gentium multitudinem congregatum iri una cum iis qui ex Jerusalem convertentur, aperte denuntiat. Sed forte dixerit aliquis hujus loci sensum subtilius indagans, Servator alloquens principes Judæorum, et ad homines quibus corodio et invidia æstuabat verba faciens, revelat mysteria. Quid enim, quæso, tales necesse fuit scire imperaturum gentibus, et oves B quæ extra 657 Judæam sunt in suas caulas impositurum? Quid igitur ad hoc dicemus aut respondebimus? Non quod tanquam amicis mysteria communicet, neque tamen vanam de his expositionem faciat; verum quia sciebat se profuturum quantum in seipso; id enim propositum erat, licet audientibus animus durus esset et intractabilis. Quoniam autem sciebat eos librum Mosis et sanctorum prophetarum prædictiones tenere, et prolixum esse apud prophetas sermonem, fore ut Christus gentes ad Dei cognitionem velut irretiret, ideo rem illis velut signo et documento ponens, quod is ipse manifesto esset olim prædictus et prænuntiatus, palam asseveravit se oves que non es- C sent ex Judæorum stabulo vocaturum, ut deinceps eum ipsum vere esse crederent, quem sanctorum virorum oracula et vaticinia prædixissent.

αύτος είη σαφώς ο προηγγελμένος, ότι καλέσει και τὰ ούκ όντα ἐκ τῆς Ἰουδαίων αύλῆς πρόδατα, διαρφήδην διϊσχυρίσατο, ίνα λοιπόν, ώσπερ ούν ελέγομεν άρτίως αύτον δντως έχείνον είναι πιστεύσειαν, δν και ό των άγίων άνδρων προεχρησμώδει χορός.

X, 17. Propterea me diligit Pater, quia ego pono animam meam, ut iterum sumam eam.

Non tantum iis quæ lingua pronuntiata sunt, sed etiam quæ in imo pectore sunt abdita sæpius occurrit : cum enim Deus verus exsistat, omnium certain habet notitiam. Irridentibus igitur impiis Judzis ejus sermonem et nugari eum putantibus, qui tantopere se suas oves propugnaturum sponderet, ut etiam vitam profundere paratus esset, necessario simul et ex inscitia atque impietate ri- D dentes demonstrat etiamnum reprehendere ausos, cum verbis tum rebus, quod Deus et Pater magno honore dignum ducat. Amat enim me, inquit, propter hoc quod præ summa inscitia et stupore nihili penditis. Quomodo ergo non arrogantes ac prorsus impii estis qui ridiculum appellatis id quod Deo acceptissimum est? Per hæc etiam quodammodo eis significat eos Deo maxime invisòs et abominatos. Si enim'amat eum qui ponit animam pro commisso sibi grege, omnino necesse est existimare, eum odio dignum ducere, qui cernit lupum

έπὶ πάντα τὰ ἔθνη. » Καὶ αὐτὸν δέ που τὸν Κύριον ἐν ίδίοις λόγοις είσαγήρχε πάσιν όμου τοίς έθνεσι τό εύαγγελικόν περιαγγέλλοντα κήρυγμα. Έν γάρ τῷ όγδόψ καὶ τεσσαρακοστῷ λέγει ψαλμῷ · « 'Ακούσατε, πάντα τὰ Εθνη, ἐνωτίσασθε, πάντες οἱ κατοικοῦντες την οίχουμένην, οί τε γηγενείς, και υίοι των άνθρώπων έπιτοαυτό, πλούσιος καὶ πένης. Τὸ στόμα μου λαλήσει σοφίαν, και ή μελέτη της καρδίας μου σύνεσιν. > Λαληθέν εὐρήσομεν ώς μάθημα τὸ δ:ά Χριστού. Ούχουν, επανήξει γάρ ὁ λόγος εἰς τὸ άπ' άρχης, ότι τοίς έξ Ίερουσαλημ ἐπιστρέφουσι συναγελασθήσεται τῶν ὑθνῶν ἡ πληθὺς, προαγορεύει σαφώς. 'Αλλά του δη χάριν, φαίη τις αν, την έν τώ προχειμένω διάνοιαν πικρότερον έρευνων, τοίς Ίουδαίων ήγουμένοις προσδιαλεγόμενος ὁ Σωτήρ, καὶ πρός άνδρας μίσει και φθόνψ διακεκαυμένην έχοντας την χαρδίαν λαλών, άποχαλύπτει μυστήρια. Τί γάρ, είπε μοι, τούς τοιούτους έχρην ότι των έθνων κατάρξει μαθείν, και ότι τὰ έξω τῆς Τουδαίας πρόδατα ταίς ίδίαις αύλαίς είσοιχιεί; Τί ούν έρουμεν πρός τούτο; τί δὲ ἀπολογησόμεθα; Ούγ ὡς φίλοις ἀνακοινούται μυστήρια, άλλ' οὐδὲ είχαίαν αὐτοῖς ποιεί τἡν έπὶ τούτοις εξήγησιν . άλλ' ἐπείπερ ώφελήσων ἡπίστατο, όσον δὲ ἡν ἐφ' ἐαυτῷ · τοῦτο γὰρ ἡν τὸ προχείμενον, εί χαὶ τῶν ἀχροωμένων δυσάλωτος χομιδή καί πρός εὐπείθειαν οὐκ εὐχερής ὑπάρχων ὁ νοῦς διέμεινεν άχαμπής. Έπειδή δὲ τήν τε Μωσέως συγγραφήν και τά των άγίων προφητών μηνύματα διεγνωκότας ήπίστατο, πολύς δέ και μακρός παρέ. τοίς προφήταις ό λόγος, ότι και τά έθνη πρός θεογνωσίαν σαγηνεύσει Χριστός, διά τούτο σημείον αύτοις ώσπερ το πράγμα τιθείς έναργέστατον ώς

Διὰ τοῦτό με ὁ Πατήρ ἀγαπα, ὅτι τίθημι τὴν ψυχήν μου, Ινα πάλιν λάδω αὐτήν.

Υπαντά πολλάκις ού μόνον τοίς ήδη διά γλώττης έχπεφωνημένοις, άλλά και τοις έν τῷ βάθει λογισμοίς. Θεός γάρ ὑπάρχων άληθινός, πάντων έχει σαφή την ἐπίγνωσιν. Διαγελώντων τοιγαρούν τῶν άνοσίων Τουδαίων τον παρ' αύτου λόγον, και έπείπερ είς τοσούτον τοίς ίδίοις προβάτοις συναθλήσειν κατεπηγγέλλετο, και σφόδρα προθύμως, ώς και προτεθνάναι λίαν ετοίμως έχειν, ληρείν ολομένων ήδη καὶ μαίνεσθαι δοχούντων αὐτῶν [ίσ. αὐτὸν], άναγχαίως ήδη λοιπόν εξ άπαιδευσίας όμου, και δυσσεδείας άμέτρου της ένούσης αύτοζς διαγελώντας έπιδειχνύει λόγοις τε και πράγμασιν επιτιμάν ελομένους ά πολλής οίδε τιμής άξιουν ο Θεός και Πατήρ. 'Αγαπά γάρ με διά τούτο, φησίν, δ διά πολλήν άσυνεσίαν πεποίησθε παρ' οὐδέν. Πώς ούν ούχ άλαζόνες, καὶ δυσσεβείας άπάσης έντος, οί καταγέλαστον είναί φατε τὸ τῷ Θεῷ θυμηρέστατον; Δίδωσι δέ πως αύτοίς και διά τούτων έννοείν, ότι μεμίσηνται σφόδρα παρά θεού. Εί γάρ άγαπα τον τιθέντα την ψυχήν

ύπερ των προδάτων της εγχειρισθείσης άγέλης. A venientem, et relinquit gregem invadenti vertitur άνάγκη δή πάσα νοείν, δτι βδελυρόν ήγήσεται τον θεωρούντα τον λύχον ερχόμενον, και ανέντα μεν την άγέλην έπιπηδώντι, καὶ μαινομένφ, τρεπόμενον δέ πρός φυγήν, δ δή καὶ δρώντας ἐξήλεγχε τοὺς ἄρχειν λαχόντας του Τουδαίων λαού, ήτοι αύλης. Έν ταυτώ τοιγαρούν, και θεομισείς, και άσεδούντας ελέγχει διά του μή καταφρίξαι γελάν το παρά τῷ Θεῷ τιμιώτατον, ήγαπησθαί γε μήν παρά του θεού καί Πατρός διζοχυρίζεται Χριστός, ούχ ότι μόνον τίθησι την ψυχήν, άλλ' ότι τίθησεν ένα και λάδη · έν γάρ δή τοι μάλιστα τούτφ των είς ήμας χατωρθωμένων άγαθων διαλάμπει το μέγεθος. Εί γάρ ετεθνήπει μέν μόνον, μή εγήγερτο δέ, τί το πλέον ήν έτι; Κατά τί δ' ἄν την φύσιν δνήσας έφάνη νεχρός σύν ύπο της έπεισάκτου φθοράς άναμίξ τοίς άλλοις τυραννούμενος; Έπειδή δὲ τέθεικεν Ινα καὶ λάδη, διέσωσεν δλην κατά τουτο την φύσιν, καταργήσας του θανάτου το κράτος και κτίσιν (να άναδείξη καινήν. 'Αγαπάται τοιγαρούν παρά του Θεού και Πατρός ό Υίὸς, ούχ ώς έξω της άγάπης διαμένων, εί μή συνton to xao' huas. He yap del xal did naveds dya. πώμενος. Βαδιούμεθα δὲ πρὸς την τοῦ λεγομένου χατάληψιν τὰ φύσει προσόντα τισίν, ή χαι χαθ' Εξιν συμβαίνοντα, τότε δη μάλιστα χαριεστάτην έχει την ἔχφανσιν, δταν άγηται πρός ἐνέργειαν. Οἶον, τὸ πῦρ έχει φυσικώς την ίδίαν εν έαυτῷ θερμότητα . άλλ' δταν ένεργή τι περί τὰς ὅλας, τότε δἡ μάλιστα τίς αὐτῷ καὶ ποία δύναμις ενυπάρχη διαγινώσκομεν. "Ομοίως ό γραμματικής τυχών, ήγουν έτέρας τοιαύ- C της τινός ἐπιλαδόμενος ἐπιστήμης, οὐχ ἀν, οίμαι, θαυμάζοιτο σιωπών, προστιθείς δε μάλλον είς γνώσιν έτέροις το της ένούσης αὐτῷ μαθήσεως χάλλος. Ούτω τοιγαρούν ή θεία τε καὶ ἄρρητος φύσις όταν ένεργή τι των ίδίως άναχειμένων αύτή, χαὶ προσείναι πεφυχότων, τότε δή μάλιστα καὶ αὐτή παρ' έαυ: ή χαριεστέρα φαίνεται, όραται δὲ οῦτω καὶ παρ' ήμεν. Και γουν ή σοφία φησίν εν βιδλίω Παροιμιών. « Έγω ήμην, η προσέχαιρε, καθ' ήμέραν δὲ ηὐφραινόμην εν προσώπω αὐτοῦ εν παντί χαιρώ, ότε ηὐφραίνετο την οίχουμένην συντελέσας, και ένηυφραίνετο έν υίοζε άνθρώπων. > Καὶ τὸ γαίρειν ἀεὶ πρόσεστι τῷ Θεῷ, καὶ τὸ ἀτελεύτητον εὐθυμηδίας. Τὸ γάρ λυπούν όλως των απάντων ούδεν Εχοντα την ξεουσίαν άλλα προσέχαιρε τή ίδια σοφία συντελέσας την οίχουμένην. Είς έργον γάρ ένεχθείσαν όρων της εαυτού σοφίας την ενέργειαν, τότε δη μάλιστα χαίρειν ψετο δείν πλουσιώτερον. Οδτω τοιγαρούν κάνθάδε νοήσωμεν. 'Αγάπη γάρ ύπάρχων ό θεός καί Πατήρ, κατά την Ιωάννου φωνήν, και ούκ άγαθός άπλως, αύτο δὲ μάλλον το άγαθον, ἐπείπερ οίδε τον ίδιον Υίον όπερ ήμων τιθέντα διά της είς ήμας άγάπης, και άσυγκρίτου χρηστότητος της αύτοῦ φύσεως άχριδείς άποσώζοντα τούς χαρακτήρας, ἡγάπησεν είκότως, οὐ μισθόν ώσπερ τινά τῶν εἰς ήμας γεγονότων την άγάπην αύτῷ δωρούμενος.

que in fugam. Quod quidem facere convincit eos qui Judzorum populo aut stabulo prasunt. Simu' ergo et Deo invisos et impios ostendit, ex eo quod 658 subsannare non vereantur eum qui summe in honore est apud Deum, et se dilectum esse Der et Patri affirmat Christus, non quia duntaxat ponit animam, sed quia ponit ut et accipiat : in hoc enim maxime collatorum in nos bonorum magnitudo elucet. Si enim tantum mortuus fuisset, nec resurrexisset, quod inde operæ pretium? Et quid naturam juvisset mortuus nobiscum manens, vinculis mortis obseptus, atque invectæ corruptionis tyrannide promiscue cum aliis oppressus? Quoniam igitur posuit, ut et acciperet, universam secundum ήμεν ἀπομείνας, ὑπὸ τὰ του θανάτου δεσμά, καὶ B hoc servavit naturam, debilitata mortis potentia, nobisque alia veluti creatione renovatis. Enimyero diligitur a Deo et Patre Filius, non tanquam extra dilectionem positus, nisi occasio illa de nobis incidisset : erat enim semper dilectus. Et sic quidem dictum interpretemur, quod que natura insunt aliquibus, vel etiam per habitum contingunt, tunc maxime grata sese exserunt specie, cum ad effectum perducuntur. Veluti ignis quidem habet naturaliter proprium in seipso calorem; cum verum operatur in materiam et ligna, hine maxime qualis quantaque vis insit ei, dignoscimus. Consimiliter et grammaticæ vel alterius alicujus scientiæ peritus, non erit, opinor, admirationi si sileat, sed potins si ad utilitatem et cognitionem aliorum purtæ sibi scientiæ pulchritudinem exponat. Sic igitur divina et ineffabilis natura, cum aliquid corum quæ ipsi proprie competunt et naturaliter insunt operatur, tune maxime et ipsa apud seipsam gratior apparet, et sic apud nos cernitur. Unde sapientia libro Proverbiorum ait: « Ego eram cui adgaudebat, per singulos dies ketabar în conspectu ejus, în omni tempore, cum lataretur orbe terrarum perfecto et lætaretur in filis hominum 3. . Et lætitia Deo semper inest, atque interminabile gaudium. Nec enim ulla mœroris causa in eum cadere potest, qui omnium rerum potestatem habet; sed adgaudebat suæ sapientiæ perfecto orbe terrarum. Suæ quippe sapientiæ vim et energiam in actum deductom cernens, tunc maxime sibi lætandum censebat. Sic igitur et hoc loco accipiemus. Cum enim Deus et Pater sit dilectio, juxta vocem Joannis 13, et non simpliciter bonus, sed ipsamet potius bonitas, quando vidit Filium suum, per dilectionem erga nos et bonitatem incomparabilem servantem germanas ac veras suæ ipsius naturæ notas, merito dilexit, non velut 659 aliquam suorum in nos meritorum mercedem ei tribuens dilectionem, sed, quemadmodum diximus, veritatem suæ ipsius substantize genuinam in Filio conspiciens, ac veluti quibusdam necessariis et ineluctabilibus naturæ illecebris ad id invitatus. Quemadmodum igitur si

quis nostrum forme exactum et vivum characterem A άλλ' ώσπερ είρηχαμεν, της ούσίας της έαυτου τό inspiciens, affectum amoris intendit, maxime cum eum intuetur, ad eumdem, opinor, modum Deus ac Pater diligere Filium dicitur, ponentem pro nobis suam animam, et rursus accipientem. Dilectionis enim opus elegisse pati, idque cum ignominia propter aliquorum salutem, et non mori duntaxat, sed et depositam animam resumere, ut morte mortem afficeret, et omnem ex morte et corruptione mœrorem abstergeret. Dilectus igitur exsistens semper propter naturam, dilectus fuisse etiam censebitur, quod per dilectionem nostri Genitorem suum oblectaverit, cernentem illinc omnino puram, ac vividam nulloque fuco elucentem sue ipsius naturæ imaginem.

τεύθεν όρφν άθολωτον παντελώς και άπαραποιήτως εκλάμπουσαν της έαυτου φύσεως την είκόνα.

γνήστον εν Υίφ θεωρών, και φύσεως ώστερ τισίν άναγκαίοις τε και άπαραιτήτοις όλκοις πρός τούτο καλούμενος. "Δοπερ ούν είτις των καθ' ήμας εν ίδιψ τέχνψ τυχόν της οίχείας μορφής άχριδή τόν χαρακτήρα καταθεώμενος, αίρεται πρός ἐπίτασιν άγάπης ότε μάλεστα βλέπει κατά τούτον, οξμαι, τον τρόπον ὁ Θεὸς καὶ Πατήρ άγαπησαι λέγεται τὸν ίδιον Υίον ὑπέρ ήμων τιθέντα την έδίαν ψυχήν, καὶ αύθις λαμδάνοντα. Άγάπης γάρ έργον το καί παθείν έλέσθαι, και τοῦτο άδόξως διά την τινων σωτηρίαν, και ούχ έπως τεθνάναι μόνον, άλλά και αύθις την τεθείσαν ψυχην λαδείν, ίνα νεχρώση τον θάνατον και την από της φθοράς ελάση κατήφειαν. Άγαπητὸς οὖν ὑπάρχων ἀεὶ διὰ τὴν φύσιν, ἡγαπήσθαι νοη-

θήσεται και διά τῆς εἰς ἡμᾶς ἀγάπης καλών εἰς θυμηδίαν τον ἐαυτοῦ γεννήτορα ἐπείπερ ἦν κάν-

ORDO RERUM QUÆ IN HOC TOMO CONTINENTUB.

S.CYRILLUS, ALBIAN DRINUS ARCHIEPISCOPUS.
EXPOSITIO IN JOANNIS EVANGELIUM.

Cap. I. - Quod æternus sit et ante s

LIB. 1.— CAP. 1.— Quod Deus, et consubstantialis Patri cum sit inigenitus.

Car. II.— Quod Deus, et consubstantialis Patri cum sit iiius, in propria est hypostasi, similiter autem et Pater. 30 Car. III.— Quod Deus secundum naturam, nec ullo rodo, aut minor, aut dissimilis Patri sit Filius.

Sample de la capacida del capacida de la capacida de la capacida del capacida de la capacida del capacida del capacida del capacida de

internum et naturale in Deo et Patre veroum, et aitud quod Scripturæ divinæ appellant Fillum. Est autem Eunomianorum error istlusmodi.

Car. V. — Quod natura sua creator sit Filius com Patre, ut qui ex ejus est substantia, et non tanquam minister ad id assumplus.

Car. VI. — Quod vita secundum naturam sit Filius, acque ideo non creatus, sed ex substantia Dei ac Patris 86 Car. VII. — Quod lux secundum naturam sit Filius, et proinde non creatus, sed ex substantia Dei ac Patris, et proinde non creatus, sed ex substantia Dei ac Patris, et proinde non creatus, sed ex substantia Dei ac Patris, ut lux vera de iuce vera.

Gar. VIII. — Quod solus Dei Filius sit vera lux, creatura non item, cum sit lucis particeps, utpote creata. III.

Car. X. — Quod hominis anima ante corpus son exsistat, neque ob præcedentia peccata corpore includatur, ut nonnulli asserunt.

Car. X. — Quod solus secundum naturam Filius ex Patre sit unigenitus, ut ex ipso, et in ipso.

LIB. II. — Car. I. — Quod non per participationem, neque ut ascititius est in Filio sanctus Spiritus, sed ei substantiafiter et secundum naturam inest.

190, 191

Car. III. — Quod locus et ex Deo secundum naturam sit Car. X. — Quod non per participationem sit Filio.

Car. III. — Quod beus et ex Deo secundum naturam sit Car. X. — Quod non per participationem sint in Filio.

stus. IV. — Quod non per participationem sint in Filio ei ac Patris sunt propria, sed substantialiter, et 279

nee Dei ac Patris sunt propria, sed substanuamer, v. scundum naturam.

Cap. V. — Quod Fillus non sit inter adorantes quatenus erbum est ac Deus, sed cum Patre potius adoretur. 503 Cap. VI. — Quod non minor secundum virtutem ant perationem sit Patre Fillus, sed sequalis potestatis, eiue similis, ut ex ipso secundum naturam.

S50 Cap. VII. — Quod nulla dignitas aut excellentia divina x participatione, vet ascittus sit in Fillo.

Cap. VIII. — Quod Deus et ex Deo secundum naturam um sit Fillus, et perfectissima Genitoris imago, sequalem um ipso honorem et gloriam obtinet.

S67.

Cap. II. — Quod non minor sit Deo ac Patre Filius, sed no mulbus pari potestate præditus, ut Deus de Deo. 586 III. III. — Cap. I. — Cup non solum lucerna, sed arlens et lucens, beatus Baptista dictus sit a Christo. 599

Car. II. — Quod îmago Del ac Patris sit Filius. Ubi Judat etlam reprehenduntur, quod non intelligant quo a Mose figurate scripta sunt. 410 Car. III. — Salvatoris adventum Moses nuntiavit. 427 Car. IV. — Quod pierumque Christi migrationes ex Jerusalem significent translatum iri gratism in gentes. Ubi sermo quoque est de quinque panibus hordeaceis, et duodecim pisciculis. 434 Car. V. — Quod character embaisatio. Dal a 434 Car. V. — Quod character embaisatio.

duodécim pisciculis. CAP. V. — Quod character substantia Dei ac Patris sit Unigenitus, nec alius ab ipso character aut sit, aut in-482 telligatur.

Car. VI. - Manna typus erat Christi adventus, et gra-

telligatur.

Car. VI. — Manna typus erat Christi adventus, et gratiarum spiritualium quæ per ipsum traduntur.

LIB. IV. — Car. I. — Quod nulla in re minor sit Deo ac Patre Filius, propteres quod et ipso secundum maturam exsistit, licet ei subjici dicatur a nonnullis.

Car. III. — Quod vivificum sit sanctum Christi corpus, ubi veluti de pane loquitur suo corpore.

Car. III. — Quod viu a siunde acceptæ particeps non sit Filius, sed vita potius secundum naturam, ut ex vita secundum naturam, Deo nimirum ac Patre, genitus.

S86

Car. IV. — Quod sanctum tabernaculum quod in deserto populo præferebatur figura Christi erat, et quod arca quæ in eo erat, et lucerna, adeoque altaria, cum thymiamstis tum oblationum, significabant Christum.

614

Car. V. — Festum Scenopegiæ spei quæ sanctis debetur restitutionem significat, et resurrectionem a mortuis.

Car. VI. — Dissertatio de cersatione in die Sabbati, ubi quid illa significet multis modis indicatur.

G71

Car. VII. — Dissertatio de circumcisione in die octava, quæ ea significentur variis modis indicat.

LIB. V. — Car. I. — Quod non horis, ut perperam Græci sentiont, velut ex necessitate quadam res humanæ subjeceant, sed voluntate nostra feramur in bonuln sive malum. Et quod Dei nutu gubernemur.

706, 719

Car. II. — Quod posi Servatoris crucem, et resurrectionis tempus a mortuis, firmiter in nobis Spritus sanctus inhabitaverit.

ctionis tempus a moriuis, firmiter in nobis Spiritus sanctus inhabitaverit.

CAP. III. — Quod thristus nec Judgeorum robore, nec aliorum nila vi ac necessitate adactus, mortem in cruce passus sit, sed ipse ultro pro nobis eam pertulerit ut omnes servaret.

CAP. IV. — Quod secundum naturam suam sit Filius, creaturis non similis quoad substantis rationem.

CAP. V. — Quod non minor sit Deo ar Patre Filius virtute et sapientia, sed ipsamet potius sapientia et virtur ains.

LIB. VI. - CAP. UNIC. - Morbi corporei ex prace tibus anime peccatis nemini accidunt, sed neque peccatis nemini accidunt, sed neque peccate patrum filis, aut quorumvis Deus ultis infert, puniens eos qui nibil deliquerum, sed justum de omnibus judicium fert.

FINIS TOMI SEPTUAGESIMI TERT!!.

